

8142

When you want to be sure

OF TRUE REPRODUCTION

BLOCKS-LINE, HALF-TONE & TRI-COLOUR OR

FINE FACES IN TYPES

PLEASE VISIT

SWATANTRA CONCERNS LTD.
BUCKINGHAMPET P.O., VIJAYAWADA-2

Grams CONCERNS
PHONE NO. 334
POST BOX NO. 42

జనత విక్చర్సు
గాంధీనగర్, : : విజయవా

అందజేయు మరొక మహత్తర సాంఘిక చిత్రం

పరివర్తన

విడుదలకు సిద్ధముగానున్న చిత్రం :

ఆంధ్రుల అభిమాన చిత్రంగా పేరొంది రిస్కా ప్రభుత్వం
ప్రశంసనకు విన్నకోబడ్డ చిత్రం

పల్లెటూరు

చక్కటి సాంఘిక చిత్రం

పుట్టిల్లు

సూర్యకుమారి సటింఛిన

మరదలు పెళ్లి

విషరాలకు సంప్రదించండి

ఆంధ్రదర్శిని

సంపాదక నిర్ణయం :

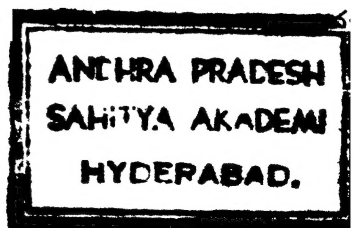
యస్. వి. నరసయ్య

కె. యస్. రెడ్డి

జి. రాధాకృష్ణమూర్తి

ఎ. కె. ఆర్. బి. కోటేశ్వరరావు

రాలు

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,

కింగ్స్ హిందూ పబ్లిషింగ్, ::

విజయవాడ.

ఏప్రిల్ '84

వెల: రూ 7—0—0

సాహితీప్రేమ, విజయవాడ.

(అంధ్రదేశ పటం, తెలంగాణా భాగాలు
విజయవాడ స్వతంత్ర ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్‌లో ముద్రింపబడినవి.)

ప రి చ యం

“ఆంధ్ర దర్శిని” ని తెలుగు ప్రజలకు అందజేయగలిగినందుకు సంతోషిస్తున్నాం.

భాషా రాష్ట్రం కావాలన్న ఆంధ్రుల చిరకాలవాంఛ ఈడేరింది. విశాలాంధ్ర నినాదంకూడా క్రమంగా ఊపునందుకొంటోంది. ఈ పరిస్థితుల్లో ఆంధ్ర దేశాన్ని గూర్చిన సమగ్ర సమాచారం ఏరికూర్చి ఆంధ్ర ప్రజల కందించటం తన కర్తవ్యంగా ఎంచి “ఆంధ్ర దర్శిని” ప్రచురణకు విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం పూనుకొన్నది.

దీనికి కావలసిన సమాచార సేకరణలో సంపాదకులు ఎన్నో పరిమితులకు లోబడి పని చేయవలసి వచ్చింది.

నిన్నటివరకూ ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో ఉండటంచేత, ఆంధ్ర రాష్ట్రం గూర్చిన అనేక విషయాలు ప్రత్యేకంగా లభించే అవకాశం లేదనేది అందరూ ఎరిగినదే. వారికిసంతవరకైనా, కలగాపులగంగానూ, అస్పష్టంగాను ఉన్నాయి.

కొన్ని విషయాలకు సంబంధించిన సమాచారంగాని, వివరాలు గాని లభించలేదు. ఉదాహరణకు ఆంధ్రలో వ్యాపారం చేస్తున్న ఆంధ్రేతర బ్యాంకులు, ఇన్సూరెన్సు కంపెనీలు, అవి మన రాష్ట్రంలో చేస్తున్న వ్యాపారం వివరాలు లభించలేదు.

ఆలూరు, ఆదోని, రాయదుర్గం తాలూకాలకు సంబంధించిన వివరాలు లభించలేదు. అందుచేత అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాల క్రింద ఇవ్వబడిన వివరాలలో, పై తాలూకాల వివరాలు కలిపిలేవు. తగుసన్నచోట్లమాత్రం, ఆంధ్ర రాష్ట్రవేతరణకు పూర్వమున్న బల్లారి జిల్లా అంచనాలలో మూడవ వంతు, ఈ మూడు తాలూకాల స్థూల

మైన అంచనాలుగా స్వీకరించబడ్డాయి. ఇట్టి అంచనాలు వాస్తవానికి దగ్గరగా ఉంటాయని అనుకున్న చోట్లనే ఈ పద్ధతి ఆపివేయబడింది.

ప్రభుత్వ ప్రచురణలు, వివిధ సంస్థలు ప్రచురించిన అనేక గ్రంథాలు, మా విశ్లేషి ననుసరించి వివిధ సంస్థలు తమ కార్యకలాపాలను గూర్చి పంపిన వివరాలు, “ఆంధ్ర దర్శిని” లో ఇవ్వబడిన వివరాలకు ఆధారాలు. ఇవి అత్యవసర మనుకొన్న చోట్ల మాత్రమే ఉదహరించబడ్డాయి.

తెలంగాణకు సంబంధించిన సమాచారం కొద్దిగానే ఇవ్వబడింది. గ్రంథ విస్తరణకీటి, కాలపరిమితులే ఇందుకు కారణం. ఈ భాగాన్ని వ్రాసి పంపిన మిత్రులు శ్రీ ఎన్. వి. కె. ప్రసాద్, శ్రీ అనంతరెడ్డి గార్లకు మా కృతజ్ఞత.

ఇతర వ్యాసాలు పంపిన రచయితలకు, ఆంధ్రదేశ పటాన్ని వ్రాసి ఇచ్చిన శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారికి మా అభినందనాలు.

విషయ సేకరణలోను, పుస్తక ప్రచురణలోను అనేక విధాల సాయపడిన పెద్దలకు, మిత్రులకు, “ఆంధ్ర దర్శిని” ని ముద్రించి ఇచ్చిన సాహితి ప్రెస్ వారికి మా అభినందనాలు.

“ఆంధ్ర దర్శిని” ని పాఠకులు నానుభూతితో పుణ్యించి, ఆదరించి, భవిష్యత్తులో ఇట్టి ప్రయత్నాలకు మమ్ము ప్రోత్సహిస్తారని ఆశిస్తాం.

విజయవాడ, }
25-4-1954.

ఇట్లు,
విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం.

మీ

కార్డు, లోరీలు, బస్సులు, ట్రాక్టర్లు, నీళ్ల ఇంజన్లు
దృఢంగా పనిచేయాలంటే

ఇంజిన్లూ పిస్టన్లు లైబ్రేటెడ్ వారి

‘ వెల్ వర్టీ ’

పిస్టన్లు, లైన్లు, పిస్టన్ రింగులు, వ్యాపీజ్ ఇన్జక్షన్లు,
గడ్డను పిన్నులు

‘ సి.వి.వి. ’, ‘ లూకాస్ ’

ఫ్యూయర్ ఇంజెక్షన్, ఎలెక్ట్రికల్ సామానులు వాడండి.

గ్రాము : ‘ వెల్ వర్టీ ’

పి. జి. యస్. ఆండ్ కంపెనీ,

స్టేషన్ రోడ్,

గుంటూరు.

ఇంజిన్లూ పిస్టన్లు లైబ్రేటెడ్ వారి

‘ వెల్ వర్టీ ’ ప్రాజెక్టులను

ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభావ ప్రాజెక్టులు

వీ కెంట్లు :

‘ సి.వి.వి. ’, ‘ లూకాస్ ’

స్పార్కు, కడప, కర్నూలు,

అనంతపురం జిల్లాలు.

అభివందనలు

మానవ మేధస్సును వృద్ధిపొందించి, ఉన్న తాశయాలును పురికొల్పి, కార్యోన్ముఖులుగా చేయగలదే ఉత్తమ సాహిత్యం. తేటపదాల్లో, సూటిగా సత్యాన్ని చెప్పి మానవ కళ్యాణానికి బాటలు చూపడమే దాని పరమావధి.

మా "పీపుల్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్" స్థాపించబడిన నాటి నుండి యీ సాహిత్యాన్ని పాఠకలోకానికిందిస్తూ వచ్చింది. మనదేశం, మన ప్రజలు, మన సమస్యలు ఎన్నెన్నో వాస్తవాలను పుస్తకాలద్వారా మీ కందిస్తూ వచ్చింది; ముందుకు మార్గాన్ని చూపింది. కళలు, సాంస్కృతికం, విజ్ఞానం, తత్వ శాస్త్రాలు మొదలగు విషయాలపై పుస్తకాలు ప్రచురించింది. రమ్యా, చైనా, తదితర ప్రజాతంత్రదేశాలలో జరుగుతున్న అభ్యున్నతిగురించి నిరంతరం తెలియజేస్తూ వచ్చింది.

మన దేశంలో అభ్యుదయ సాహిత్యానికి సేవచేస్తున్న ఒకే ఒక పెద్ద సంస్థ మాదేనని తెలియ జేయడానికి గర్వపడుతున్నాం.

ఈ కృషిలో మాకు నిరంతరం సహకారాన్ని యిచ్చి, ప్రోత్సహించిన మీకు అభినందనా లండజేస్తున్నాము. ఇకముందు కూడా మీ సహకారంతో మా యీ వుత్తమ కృషిని కొనసాగించగలమని తెలియజేయడానికి సంతసిస్తున్నాము.

పీపుల్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్,

190-B రేడ్వాడి మెయిన్ రోడ్, బొంబాయి - 4.

విషయ సూచిక

1. ఆంధ్రుల సంక్షిప్త చరిత్ర — శ్రీ వై. బలరామమూర్తి బి. యే.	...	25
2. ఆంధ్ర చరిత్రలోని ముఖ్య ఘట్టాలు	...	87
3. ఆంధ్రుల భాషాపరివర్తన	...	42
4. వైస్రృగ స్వరూపం	...	78
5. శివోష్ఠ పీఠ - తర్జున పాఠం	...	79
6. జనాభా	...	89
జనన మరణాలు	...	94
కులస	...	95
జనాభా-వృద్ధి విధజన	...	98
గ్రామీణ జనాభా	...	106
పట్టణ జనాభా	...	112
నివాస వసతులు	...	115
శ్రీ పురుష జనాభా	...	125
వివాహితులు - అవివాహితులు	...	130
వయోవిభజన	...	133
అక్షరాస్యత	...	134
భాషా విభజన	...	136
మతం	...	139
7. జిల్లాల చరిత్ర - భూగోళం	...	141
8. శ్రీకాకుళంజిల్లా చరిత్ర	...	143
" భూగోళం	...	153
9. విశాఖపట్నంజిల్లా చరిత్ర	...	169
" భూగోళం	...	177
10. తూర్పు గోదావరిజిల్లా చరిత్ర	...	189
" భూగోళం	...	204
11. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా చరిత్ర	...	217
" భూగోళం	...	223
12. కృష్ణాజిల్లా చరిత్ర	...	235
" భూగోళం	...	243

13.	గుంటూరుజిల్లా చరిత్ర	...	256
	,, భూగోళం	...	268
14.	కర్నూలుజిల్లా చరిత్ర	...	279
	,, భూగోళం	...	285
15.	నెల్లూరుజిల్లా చరిత్ర	...	300
	,, భూగోళం	...	306
16.	కడపజిల్లా చరిత్ర	...	321
	,, భూగోళం	...	327
17.	అనంతపురంజిల్లా చరిత్ర	...	339
	,, భూగోళం	...	346
18.	చిత్తూరు జిల్లా చరిత్ర	...	357
	,, భూగోళం	...	360
19.	ఆంధ్ర రాష్ట్రం - భారత దేశం	...	373
20.	వాణిజ్య వ్యాపారాలు - శ్రీ కె. వి. సోమనాథం, యం. యే., ఓ. యిడి.	...	383
21.	సహ్యాద్రి రైలు మార్గాలు కాలువలు	...	391 395 396
22.	కేపు పట్టణాలు	...	399
23.	బ్యాంకులు ఆంధ్ర బాయింట్ స్టాక్ బ్యాంకులు ఆంధ్ర బాయింట్ స్టాక్ బ్యాంకులు కో-పరేషన్ బ్యాంకులు	...	403 407 410 412
24.	ఆంధ్రలో సహకారోద్యమం - శ్రీ భండార్ల శివస్వామిరావు ఓ. యే., యం. యిడి. యే. 1951 - 52 లో జిల్లా కో-పరేషన్ హోల్ సేల్ స్టోర్సుల వ్యాపారాన్ని 1951 - 52 లో పనిచేస్తున్న ప్రైవేట్ రీటైల్ కో-పరేషన్ స్టోర్సుల వ్యాపారాన్ని	...	419 427 429
25.	ఇన్సూరెన్స్	...	431
26.	భారత సంపద - ప్రొఫెసరు సి. మహదేవన్	...	435
27.	పత్రికలు సీమెంటు పంచాయితీ జనపథా నూలుముక్కలు	...	443 454 456 461 468

	నూనెమిల్లులు	...	464
	పింగాణీ పరిశ్రమ	...	467
	సబ్బుల పరిశ్రమ	...	467
	నాకా పరిశ్రమ	...	469
28.	కుటీర పరిశ్రమలు	...	475
29.	విద్యుచ్ఛక్తి	...	487
	జలవిద్యుదుత్పత్తి స్కీములు	...	492
	ధర్మలు ప్లేవన్లు	...	494
30.	కార్మికులు	...	499
	జీతాలు	...	501
	అప్పులభారం	...	504
	కార్మిక శాసనాలు	...	505
	సహవసతి	...	507
	కార్మిక వివాదాలు	...	508
	కార్మిక సంఘాలు	...	509
	శ్రీ కార్మికులు	...	509
	బాల కార్మికులు	...	511
31.	నదులు - ప్రాజెక్టులు	...	513
	ఆంధ్రలో ఉన్న ప్రాజెక్టులు	...	519
	నిర్మించిన నీలున్న ప్రాజెక్టులు	...	521
32.	వ్యవసాయం - శ్రీ పరిసాని వాసుదేవూరు	...	527
33.	ఆహార పంటలు	...	541
34.	వ్యాపారపంటలు	...	552
35.	పశుసంపద	...	561
36.	అడవులు	...	571
37.	మద్యనిషేధం	...	575
38.	వైద్యసహాయము - ఆరోగ్యము	...	580
	మరణాలు	...	581
	నిగుణనాలు - మరణాలు	...	582
	బాల్బంతి మరణాలు	...	584
	మాతాశిశు సంరక్షణ	...	586
	ప్రజాశాంతి - పారిశుధ్యం	...	588
	విద్య	...	600
	ప్రాథమిక విద్య	...	603
	మెడికల్ విద్య	...	611
	ఉన్నతవిద్య	...	613

40.	ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం - శ్రీ వి. హనుమంతరావు	...	618
	యూనివర్సిటీ కాలేజీలు	...	624
	అనుబంధ కళాశాలలు	...	629
	వృత్తి కళాశాలలు	...	638
	ప్రాచ్య కళాశాలలు	...	636
	సిండికేట్ సభ్యులు	...	638
	సెనెట్ సభ్యులు	...	638
41.	వ్యాయామ కళ - శ్రీ కొల్లె రంగదాసు	...	645
42.	ఆంధ్ర పత్రికలు - శ్రీ నాదెళ్ళ విజయభాస్కరరావు	...	651
	దిన పత్రికలు	...	656
	వారపత్రికలు	...	658
	పక్షపత్రికలు	...	662
	మాసపత్రికలు	...	662
43.	ప్రచురణాలయాలు శ్రీ నాదెళ్ళ విజయభాస్కరరావు	...	672
44.	ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమం - శ్రీ పాతూరి నాగభూషణం	...	687
45.	ఆంధ్ర సాహిత్యం - శ్రీ ఉమ్మనేని పాపయ్య	...	699
	కవులు - వారి గ్రంథాలు	...	705
46.	50 సంవత్సరాల తెలుగు సాహిత్యం - శ్రీ శ్రీ	...	718
47.	తెలుగుభాషా సమితి	...	721
	ఉత్తమ గ్రంథాలకు బహుమతులు	...	723
48.	నవయుగ మహాపురుషులు - శ్రీ - "ఈ. రా"	...	726
	శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగం	...	727
	మహాకవి గురజాడ	...	730
	నవ్యవాగ్దశాసనుడు గిడుగు	...	738
	శ్రీ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు	...	735
	శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు	...	738
49.	ఆంధ్ర కవులు రచయితలు	...	743
	కూర్పు : అవసరాల నూర్యారావు	...	743
50.	ఆంధ్ర నాటక కళా పరిణామం	...	772
	శ్రీ శ్రీనివాస చక్రవర్తి బి. యే.	...	772
	యక్షగానం	...	775
	నీధి నాటకం	...	776
	స్వత్యక్త	...	777
	బుర్రకథ	...	779
	పగటి వేషాలు	...	780
	తోలు బొమ్మలు	...	780

	నాటకరంగం	...	781
	నవ్యయుగం	...	784
	ప్రముఖ నటులు	...	786
51.	తెలుగు సినిమా పరిశ్రమ : - శ్రీ కాడగడ్డ నరసయ్య	...	788
	ఆంధ్రలో చిత్ర నిర్మాణం	...	788
	స్టూడియోలు	...	789
	డిస్ట్రిబ్యూటర్లు	...	790
	సినిమా హాల్స్	...	791
	పెట్టుబడులు	...	795
	హిందీ - ఇంగ్లీషు చిత్రాల మార్కెట్టు	...	797
	తెలంగాణాలో ఫిలిం వ్యాపారం	...	798
	ఫిలిం సంస్థలు	...	799
	విడుదలైన చిత్రాలు	...	799
	చిత్ర నిర్మాతలు	...	801
	స్టూడియోలు (అడ్రసులు)	...	805
	డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీలు (అడ్రసులు)	...	805
52.	తెలుగువారి చిత్రకళ - శ్రీ రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి	...	810
53.	ఆంధ్ర దేశంలో పురావస్తు సంపద - శ్రీ రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి	...	817
54.	కొండబాతులు —	...	822
	కోయలు	...	826
	సవరలు	...	828
	వశ్రీకులు	...	829
	చెంచులు	...	829
	ఎరుకల - వీనాది	...	830
55.	ట్రాడ్ కాస్టింగ్ - రేడియో	...	832
	రేడియోలు	...	832
56.	తంతి - తపాలా	...	834
	పోస్టాఫీసులు	...	834
	టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు	...	836
	టెలిఫోనులు	...	837
	అనుబంధం	...	839
57.	ఆంధ్రరాష్ట్ర చట్టం 1953	...	844
58.	ఆంధ్ర ప్రభుత్వం	...	874
	మంత్రివర్గం	...	874
	సెక్రటేరియట్	...	874
	పబ్లిక్ సర్వీసెస్ కమిషన్	...	877

	మదరాసులోని ఆంధ్ర ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు	...	878
59.	ఆంధ్రరాష్ట్ర బజ్జెట్	...	881
60.	సానిక సంస్థలు	...	886
	జిల్లా బోర్డులు	...	886
	మునిసిపాలిటీలు	...	894
	పంచాయతీలు	...	902
61.	జనరలు ఎన్నికలు	...	904
62.	ఆంధ్ర శాసనసభ్యులు	...	906
63.	పాన్ మెంటులో ఆంధ్ర సభ్యులు	...	931
64.	సంక్షిప్త సమాచారం	...	936
	కేంద్ర ప్రభుత్వం	...	936
	వార్షిక పథకాలు - పుణ్యక్షేత్రాలు	...	94
	గిలు సమాచారం	...	95
	— శ్రీ యశ్వంతీ శ్రీరామమూర్తి, అవ్వోకేట్.	...	95
	వ్యవసాయ ఋణాలు	...	97
	పోస్టు సమాచారం	...	97
	విదేశీ రిజర్వ్ ఖాతం	...	98
	సూకాలు - కొలతలు	...	98
	కొన్ని విశిష్టతల వైశాల్యం	...	98
	ప్రపంచంలో కేంద్రీయ పే	...	99
	ఎవరైనా విద్యార్థులకు	...	99

తెలంగాణ

65.	తెలంగాణ	...	99
66.	జనాభా	...	99
	సరిహద్దు ప్రాంతాలు	...	100
67.	వైస్రొక్తి స్వరూపం	...	101
	వర్షపాతం	...	102
68.	సదులు - ప్రాజెక్టులు	...	102
	తరిశేవ్యం	...	102
	ఇప్పుడున్న ప్రాజెక్టులు	...	102
	క్విట్ గోవావర్తించు అభివృద్ధి ప్రాజెక్టులు	...	102
	మధ్య కం ప్రాజెక్టులు	...	106
69.	వ్యవసాయం	...	106
	భూస్వామ్య విధానం	...	104
	భూమిని విధానం	...	104

	వ్యవసాయ తరగతుల పరిస్థితి	...	1047
	వ్యవసాయ కాళ్లు	...	1049
	భూమి శేంద్రీకరణ	...	1051
	వ్యవసాయహాలీల స్థితి	...	1059
	రైతాంగ అప్పు పెరుగుదల	...	1059
	కాలుదాగు గురించిన లెక్కలు	...	1084
	భూమి ఉపయోగం	...	1066
70.	ఆహార పంటలు	...	1068
71.	వ్యాపార పంటలు	...	1075
72.	ఆడవులు	...	1082
73.	పశుసంపద	...	1084
74.	మన్య పరిశ్రమ	...	1099
75.	ఘనిజ సంపద	...	1091
76.	పరిశ్రమలు	...	1105
	టెక్స్ టియూలు పరిశ్రమ	...	1107
	పంచదార పరిశ్రమ	...	1108
	ఇం. నీరింగు పరిశ్రమ	...	1109
	రసాయనిక పరిశ్రమ	...	1111
	సి. రిలీఫ్ పరిశ్రమ	...	1112
	గాజు పరిశ్రమ	...	1112
77.	కుటీర పరిశ్రమలు	...	1114
78.	విద్యుచ్ఛక్తి	...	1120
79.	రహదాగు	...	1126
80.	విద్య	...	1133
	ప్రాథమిక విద్య	...	1136
	సెకండరీ విద్య	...	1138
	ఉన్నత విద్య	...	1140
	వృత్తి కళాశాలలు	...	1142
	సాంకేతిక వృత్తి విద్యలు	...	1143
	చిత్రకళా, సంగీత విద్యలు	...	1145
81.	వైద్య సహాయం	...	1147
	వైద్యకాలలు - డాక్టర్లు	...	1150
	యునానీ - ఆయుర్వేదం	...	1152
	నగర ఆసుపత్రులు	...	1153
82.	కొండవాతులు	...	1155
	గోండులు	...	1155

	కోయలు	...	1158
	కొండరెడ్లు	...	1158
	చెంచులు	...	1159
	లంబాడీలు	...	1159
	కొండజాతుల జీవన స్థితి	...	1160
	కొండజాతులు - ప్రభుత్వం	...	1162
83.	షెడ్యూలు తరగతి ప్రజలు	...	1167
84.	పంచవర్ష ప్రణాళిక	...	1169
85.	చారిత్రక చిహ్నాలు	...	1175
	హైద్రాబాదుజిల్లా	...	1179
	మహబూబ్ నగరం జిల్లా	...	1181
	నల్లగొండ జిల్లా	...	1182
	మెదక్ జిల్లా	...	1182
	నిజామాబాదు జిల్లా	...	1183
	ఆదిలాబాదు జిల్లా	...	1184
	కరీంనగర్ జిల్లా	...	1184
	వరంగల్ జిల్లా	...	1184
	రాయచూరు	...	1186
86.	తెలంగాణా సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనం		
	— శ్రీ మానేపల్లి తాతాచార్య	...	1187
	గ్రంథమాలలు	...	1189
	ఆంధ్ర విద్యారంభాలు	...	1189
	తెలుగు పత్రికలు	...	1190
	సాంస్కృతిక సంస్థలు	...	1191
	పరిశోధనలు	...	1194
	కవులు - కథకులు	...	1194
87.	ప్రభుత్వం	...	1200
	మంత్రివర్గం	...	1200
	సెక్రటేరియట్	...	1202
	లెవిన్యూబోర్డు	...	1208
88.	శాసనసభ	...	1204
	శాసనసభ్యులు	...	1204
	పార్లమెంటు సభ్యులు	...	1218

ప్రకటనల సూచిక

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ	కవరు రెండవ పేజి
టాస్ ఏజన్సీ, న్యూఢిల్లీ	కవరు మూడవ పేజి
రామ్ ప్రసాద్ లిమిటెడ్, విజయవాడ	I
బయలాజికల్ ప్రొడక్టుస్, విజయవాడ	II
స్వతంత్ర కన్ సరన్సు లిమిటెడ్, విజయవాడ	1
జనతా పిక్చర్సు, విజయవాడ	2
పి. జి. యస్. అండ్ కో, గుంటూరు	5
పీపుల్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్, లిమిటెడ్, బొంబాయి	6
వసంత్ సోప్ వర్క్సు లిమిటెడ్, విజయవాడ	85
నవయుగ ఫిలిమ్సు, విజయవాడ	86
ఇంపీరియల్ టూటాకో కంపెనీ ఆఫ్ ఇండియా లిమిటెడ్, బొంబాయి	41
టి. వి. రెడ్డి అండ్ కో, గోపాలపురం	49
లల్లూరాం అండ్ కో, విజయవాడ	72
ప్రభాత్ ప్రెస్, నెల్లూరు	77
పద్మా కమ్మర్షియల్ కార్పొరేషన్, విజయవాడ	78
గిరి అండ్ కో, విజయవాడ	82
ఆర్. ఆమ్మరాజు అండ్ సన్సు, నిడదవోలు	84
ది ఇండియా కానింగ్ ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్, విజయవాడ	86
వెంకట్రామా అండ్ కో, విజయవాడ	88
రవీంద్ర బుక్ డిపో, భీమవరం	91
కవిరాజ్ యస్. యస్. సేన్ అండ్ కంపెనీ లిమిటెడ్, కలకత్తా	96
విజయ ట్యూటోరియల్ కాలేజీ, విజయవాడ	107
గోపీనాథ్ షూ న్యూస్, విజయవాడ	116
రంగా అండ్ కో, మచిలీపట్నం	121
వెల్ కం హోటల్సు, విజయవాడ	122
కమ్మర్షియల్ లింకు, విజయవాడ	131
మధుఘాట్ కంపెనీ, మచిలీపట్నం	134
చేతన సాహితీ, గం. వెంకటేశ్వర్రావు	135
సి. జి. సి. బ్రాండ్, కలకత్తా	140
కృష్ణా జూట్ మిల్సు లిమిటెడ్, ఏలూరు	142

రేడియో సినీ సర్వీసెస్, విజయవాడ	152
రవీంద్ర 'కూల్' డ్రింకుస్, విజయవాడ	176
మోహన్ ఆస్టికల్ కంపెనీ, విజయవాడ	179
అసాధ్యురొగ్గ వైద్యశాల, విజయవాడ	203
రేడియో సినీ ఎక్స్ప్రెస్ మెంటుస్, విజయవాడ	209
వి. యల్. ఆర్. ట్రైనింగ్ వర్కుస్, విజయవాడ	230
మాధవ ఆండ్ కో, విజయవాడ	242
ఫార్మింగ్ మెషిన్రీ ఆండ్ సర్వీసెస్, విజయవాడ	247
సిటీటెక్నికల్ కాలేజీ, విజయవాడ	250
మోడరన్ ట్రేడ్ ప్రామాటర్సు, విజయవాడ	251
నియో మోడరన్ లాజిస్టీ, విజయవాడ	254
హిందూస్థాన్ ఫైబ్రిక్ ఇండస్ట్రీస్, మచిలీపట్నం	264
లింగినే లక్ష్మయ్య చౌదరి ఆండ్ కో, గుంటూరు	267
డి ఇండియన్ టూటాకో సిండికేట్, గుంటూరు	269
శేఖర్ జ్యూయలరీ, ఏలూరు	271
మూన్ లైట్ ప్రోడక్టుస్, మచిలీపట్నం	286
ఆంధ్ర రేడియో క్లాత్ స్టోర్సు, ఏలూరు	288
యస్. జె. సి. ఫటాచాన్స్, ఏలూరు	291
కివాజీ ట్రైండింగ్ వర్కుస్, గుంటూరు	295
వేణుగోపాల ట్యూబ్ వెర్ వర్కుస్, విజయవాడ	299
ప్రకాష్ డ్రెస్ మాన్యు ఫాక్టరీ కంపెనీ, తెంగుళూరు	316
నేషనల్ ఇన్స్ట్రుమెంట్ కేబుల్ కంపెనీ లిమిటెడ్, కలక్టరే	320
రాయలు ఆండ్ కో, కడప	333
వికాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ	338
వెల్వెడపు బ్రదర్సు, విజయవాడ	353
కవిరాజ్ కోపుల వెంకట్రావు, గొల్లపూడి	371
బెస్ట్ టెలిరింగ్ వర్కుస్, విజయవాడ	372
కాస్మిక్ గవర్న మెంటు ఆఫ్స్ ఎంపాయింట్, మద్రాసు-2	379
మిత్రాడిస్ట్రీబ్యూటర్సు, నెల్లూరు	382
కులేశా వర్కుస్ లిమిటెడ్, కలక్టరే	390
'బ్రాడ్ లాండుస్', మదరాసు	402
వారాయణ్ రేడియోబ్రాస్, విజయవాడ	419
డి విజయవాడ కోపలేష్ పెంట్రల్ బ్యూంకు లిమిటెడ్, విజయవాడ	425
వికాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ	426
ఆంధ్ర ఇన్స్ట్రుమెంట్ కంపెనీ లిమిటెడ్, మచిలీపట్నం	431

శ్రీ లక్ష్మీ ఆనంద భవన్, గుంటూరు

జగత్సేవామూర్తయర్ ప్రావిడెంటు ఇన్స్పెక్షన్ కంపెనీ

లిమిటెడ్, మచిలీపట్నం

శ్రీ దుర్గా మైనింగు కంపెనీ, విజయవాడ	447
కొహినుర్ కన్సెక్షన్ల ప్రాడప్టు కంపెనీ లిమిటెడ్, మద్రాసు	448
విశాఖపట్నం సుగర్స్ అండ్ రిఫైనరీ లిమిటెడ్, అనకాపల్లి	458
అరుణా మెడికల్ స్టోర్స్, విజయవాడ	468
కళోదయ ట్యూటోరియల్ కాలేజీ, గుంటూరు	466
విజయ రెస్టారెంట్, విజయవాడ	469
ఇండియన్ టాబాకో సిండికేట్, గుంటూరు	470
డి ఇండియన్ ఇండస్ట్రియల్ అండ్ సైంటిఫిక్ కంపెనీ లిమిటెడ్, మచిలీపట్నం	472
హిందూస్తాన్ షుగర్ మిల్స్ లిమిటెడ్, బొంబాయి	474
కె. పి. రాజు అండ్ కో, ఏలూరు	497
ఘండురంగ టాకీస్, ఏలూరు	510
"విశాలాంధ్ర", విజయవాడ	658
రాయలు అండ్ కో, కడప	676
న్యూ సెంచరీ బుక్ హౌస్, మద్రాసు	685
ములకలవారి దుస్తులు, విజయవాడ	742
మోడల్ ఫార్మసీ, విజయవాడ	771
శ్రీ కేశరి పిక్చర్ స్టూడియోస్, ఏలూరు	791
సరస్వతి థియేటర్స్ సర్క్యూట్, విజయవాడ	794
జనతా ప్రాడక్ట్స్ సన్స్, మద్రాసు-17	802
శ్రీ మారుతి సినిమా, విజయవాడ	804
శ్రీ గాంధీపిక్చర్స్ లిమిటెడ్, విజయవాడ	806
విజయపిక్చర్స్, విజయవాడ	808
నేషనల్ లిథోప్రింటర్స్, విజయవాడ	809
మాధవ అండ్ కో, విజయవాడ	832
ఈస్టర్న్ ఏజన్సీస్, విజయవాడ	833
హెచ్. యె. ఆర్. మహమ్మద్ అండ్ సన్స్, మద్రాసు	871
గుప్తాబ్రదర్స్, విశాఖపట్టణము	877
న్యూ ట్రైలింగ్ మార్ట్, విజయవాడ	880
గజ్జెల రామలింగం, భోజనహోటల్, బొంబాయి	887
విజయా ఆటో సర్వీస్, విజయవాడ	919
డి సిటీ ప్రెస్, విజయవాడ	925
క్రిష్ణా డ్రస్ మ్యాన్యుఫ్యాక్చరింగ్ కంపెనీ, మచిలీపట్నం	980

విజయా క్రేడర్స్, శేషలె	934
ఆంధ్రా హోటల్స్ & పెయింట్స్ స్టోర్స్ - విజయవాడ	949
కె. జి. రాజులు అండ్ బ్రదర్స్, విజయవాడ	955
ఫర్ ఎలాస్టింగ్ పీస్, ఫర్ ఎ పీపుల్స్ డెమోక్రసీ, బుఖారెస్టు	969
ఎలైడ్ టైర్ వర్క్స్ - విజయవాడ.	972
సాత్ ఇండియా రీసర్చ్ ఇన్స్టిట్యూట్, విజయవాడ	985
ప్రభాత్ ప్రెస్ - నెల్లూరు	989
వి. నరసింహారావు, యం. గోపాలకృష్ణారావు, కమిషన్ ఏజంట్లు, బాంబాయి	1216
సాహితీ ప్రెస్, విజయవాడ	III
వికాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ	IV

స వ ర్ణ ణ లు

పేజీ నంబరు	కాలం నంబరు	పేరా నెం.	లైను నంబరు	తప్పు	ఒప్పు
32	2		5	16 వ శతాబ్ది ఆఖరున యోగి వేమన ఉద్భవించాడు	18 వ శతాబ్దంలో ఉద్భవించాడు
34	2			1480 యోగి వేమన నిర్యాణం	సుమారు 1750 ప్రాంతంలో నిర్యాణం
175	1		1	ముతాదారుల హక్కులు సముచిత మవటంవల్ల	ముతాదారుల హక్కులు సంకుచిత మవటంవల్ల
377	"రోడ్డు"	పేరాలో		ఆంధ్రలో రోడ్ల పాడవు 60 %	ఆంధ్రరోడ్ల పాడవు 6%
528	2			ఉప్పుటేరును అభివృద్ధిచేస్తే మరొక	ఉప్పుటేరును అభివృద్ధిచేస్తే
624	2			తుంగభద్ర హై లె వె ల్ కాలువను...160 అడుగుల ఎత్తున డాము నిర్మించితే	దీనిని వదలివేసి "తుంగభద్ర హైలె వెలు కాలువను ప్రవృతే" అని చేర్చుకోవాలి.
525	1			ఇందులో చాలభాగం... సాగు కాగలదు.	దీనిని వదలివేసి "గండికోట రిజర్వాయరుకు కడప - కర్నూలు కాలువగాని, సిద్ధేశ్వరం ప్రాజెక్టు కాలువ గాని నీటిని సప్లయి చేయ గలదు" అని చదువుకోవాలి.
435	1	3,4,5,6		"ఒకరకం రంగు మొదలైనవి కప్పలాంటి... రెండో రకం...పోలి ఉంటుంది."	"ఒకరకం యాంఫిబోలు అనే ఖనిజం జాతికి చెందినది; రెండోది సర్పెంటిను జాతికి చెందినది".
„	1		8	"పాము చర్మాన్ని పోలిన"	ఈ భాగాన్ని వదలివేసి చదువుకోవాలి.
„	1		12	"సర్పాకృతిలో"	„

పేజీ సంబంధ	కాలం సంబంధ	పేరా సం.	లైను సంబంధ	త ప్ప	ఓ ప్ప
435	2	14,15,16		“మైదాన ... పొరలు గాను”	“భూమిలోని నిగూఢ శక్తుల ప్రభావంచే ఉద్భవించు షుశ్శలో పొరలుగాను”
437				బొక్సెట్టుక్రింద 2వ పేరాలో “లోహం” అన్నచోటల్లా	“ఖనిజం” అనిచదువుకోవాలి.
,,	2	2		బెరైల్	బెరిల్
438	1	2		డా॥ ఎం. ఎస్. కృష్ణ	డా॥ ఎం. ఎస్. కృష్ణన్
439	1	1		గనులు	రాళ్లు
439				రాగిక్రింద డా॥ యం. యస్. కృష్ణ బదులు	డా॥ యం. యస్. కృష్ణన్ అని ఉండాలి.
,,	1	8	15, 16	గోగులవద్ద; పల్లి	గోగులపల్లి వద్ద
,,	2	4	8	కృష్ణ డెబ్బ	కృష్ణనదీ లోయ
440	1	8	2	సర్వేప్లే	సిలికేట్
,,	1	గార్నెట్	1		
		క్రింద		మిశ్రమ లోహం	దీనిని వదలివేయాలి.
441		ఇసుము క్రింద	4	చావలి	చాబలి
,,		క్వార్ట్జ్, సిలిమనైట్			
		క్రింద		చాలా గట్టివి	ఎక్కువ ఉష్ణోగ్రత సహించ గలవు
442		సీసము-వెండిక్రింద	2	గలీనా	గెలీనా
443	1	ఆఖరి పేరా	1	డెబ్బలో	నదీ లోయలో
,,	2		1	వెంకు	గుల్ల
444	1	9	8	గారబీడి	గరిబిడి
,,	1	8	2	,,	,,
,,	2	2	3	ఆల్కలీల	ఆల్కలీలు
,,	2	2	8	ఆల్కలీమట్టి	వదలివేసి చదువుకోవాలి
445	1	ఆఖరిమాట		సిద్ధాంతం	సిద్ధాట్
446	2	ప్రియపైటు-			
		టాల్కుక్రింద	7	జులేకలువ	జూలె కాలువ
,,	2	,,	14	గంగధార, నల్లూరు	గంగాధర నల్లూరు

విశాలాంధ్ర, మాస్కో, పెకింగు వుస్తకాలు, పత్రికలు,

ఇతర అభ్యుదయ వుస్తకాలు దొరకుచోటు

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం

బకింగ్ హంపేట పోస్టు :: విజయవాడ.

మా విజంటు

రాధా గోవిందపాథ్, ఏజంటు

పార్వతీపురం

విశాలాంధ్ర ఏజంటు

శ్రీకామశం

”

విశాఖపట్టణం

సవ్యాంధ్ర బుక్ హౌస్ రాజమండ్రి

తాలూకా కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఆఫీసు

తూ.గురు

విశాలాంధ్ర బుక్ స్టాల్

పాలకొల్లు

రవీంద్ర బుక్ స్టాల్

భీమవరం

ఫేమస్ బుక్ హౌస్

వీలూరు

విశాలాంధ్ర బుక్ డిపో, చి.సెంట్రోరోడ్డు,

విజయవాడ

”

బందరు

విశాలాంధ్ర ఏజంటు

గుడివాడ

”

కైకలూరు

”

చల్లపల్లి

”

నందిగామ

పీపుల్స్ బుక్ హౌస్

ఉయ్యూరు

వెంకట్రామా అండ్ కో,

విజయవాడ

సవయ్యగ బుక్ హౌస్

గుంటూరు

ఓకే సెంటరు

గుంటూరు

జన సాహితీ

తెనాలి

చావా సీతారామయ్య

తెనాలి

ఎం. సుబ్బయ్య,

విశాలాంధ్ర ఏజంటు, ఒంగోలు

విశాలాంధ్ర ఏజంటు

బాపట్ల

”

సత్తెనపల్లి

పి. రామకోటయ్య,

శంకర అగ్రహారం, నెల్లూరు

వి. సదాశివన్, కమలానగర్

అనంతపురం

కాగడా బుక్ హౌస్

కర్నూలు

పి. వీరయ్య

నంద్యాల

న్యూ సెంచరీ బుక్ హౌస్,

199 హంట్ రోడ్డు, మద్రాసు-2

పీపుల్స్ బుక్ హౌస్ హైదరాబాదు

సి. హెచ్. నరసింహం ఖమ్మం మెట్టు

కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఆఫీసు వరంగల్లు

డి. సీతారాములు నాయుడు

నూర్యాపేట

యూవర్ బుక్ హౌస్

బరంపురం

గ్రంథాలయ న్యూస్ ఏజన్సీ అంగర

రవీంద్ర బుక్ డిపో అంబాజీపేట

వై. హనుమంతు, దాదర్, బొంబాయి

కృత్యైంధరు - 1954

[illegible]

ఆంధ్రుల సంక్షిప్తచరిత్ర

వై. బలరామమూర్తి, బి. ఏ.

మహాప్రసాదము క్రీ. పూ. 1500-1000 ల మధ్య జరిగింది. అంతకు ముందుకి మైన కాలవన సామ్రాజ్యం, ఈ ఆంధ్రుల కంటా పోయింది. పూర్వగా బలహీనపడ్డది. సోతిదేశంలోని కొన్ని తెగలు, ప్రభుత్వాలు, రాజులు, ఈ కాలంలో ఏకీకరణ పడిన వనించాని. ఆంధ్రులు, కౌళింకులు కాలవ పునాది పోరాడటం సోతిగాది తెలియజేస్తున్నాయి.

ఈ అంతర్వ్యవహారం కౌళింకులకు, కౌళింకుల మధ్య జరిగిన తెగలైన నాగ ప్రభుత్వం, మహాప్రసాద మహాసంహారం కాలవ వంతులైన పరిశీలనలకు కలిగిన గ్రామీణుల చేతులు. అంతకు ముందు అంతరి ముంజే బలహీనపడడం కాలవ ప్రభుత్వం నాగ ప్రభుత్వం తిరుగుబాటుతో పూర్వగా విచ్ఛిన్నమైంది. ఈ తిరిగి హిందూసామంతికి నిన్ను చిన్న ప్రభుత్వాలు ఏర్పడ్డాయి.

ఆంధ్రుల మహాప్రసాద గాది

అంతివరికీ గంగా యమునానదీ క్షేత్రాలలో నివసిస్తూ ఉన్న అనేక తెగలు దక్షిణ దిశగా కదిలి పోయాయి. ఆంధ్రులు, కౌళింకులు అలాగే తెగలలో ప్రధానమైంది. క్రీ. పూ. 700 ప్రాంతాలలో ఆంధ్రులలో ఒకతెగ

యమునానదీ క్షేత్రంలో నివసించినట్లు, పోలి ఆంధ్రులమీద ముఖ్య గురువుగా ఉన్న వ్యక్తిత్వాలలోగా ఏక కంఠముగా తెలియజేస్తున్నాయి. ఇప్పటికి ఆంధ్ర ప్రాంతాలలో ఆధిక్యం కలగడం ఆపక్షం మూలాలనే అనుసరించుకుంటారు.

ఈ ఆంధ్రుల మహాప్రసాద గాది. కౌళింకుల సామంతం నుండి తిరిగివచ్చిన నుండి మహాప్రసాద విచ్ఛిన్నం దక్షిణాన విచ్ఛిన్నం. నాగలు సంతోషపడ్డారు. రాజ్యాలు సామంతాలు. ఈ నాగలు, దక్షిణ మహాప్రసాదమునకు తెలంగాణలో వరికి వ్యాపించి ఉన్నది. వీరి రాజధాని ప్రతిష్ఠాపూర్వకము. ఈ రాజులు శాతవాహన రాజులు. చంద్రగుప్త మౌర్యుని కాలంలో భౌతికదేశంవచ్చిన గ్రీకునాయకావ మెగాస్థీనిస్ ఈ నాగలనుగురించే వర్ణించాడు.

ఆంధ్రులుగాక, నాగులు, యక్షులు, మొదలైన తెగలు ఎంతో ప్రాచీన కాలం నుండి కృష్ణా, గోదావరి తీరాలలో నివసిస్తూ వచ్చారు. వీరినిగురించి పూర్తి సమాచారం నేటికే లభించలేదు. బౌద్ధ పద్ధతి, నాయకత్వంలోని కొన్ని ప్రాంతాలలోను, నాటినుగల పునాదులు ఈ మధ్యనే చరిత్రకారులు త్రవ్వి పరిశోధించారు. నాటి గుగ్గములో మానవులు నివసించిన అతి

ప్రాచీనకాలం నుండి క్రీ. పూ. 300 వరకు వివిధ తెగలు, వివిధ దళాలలో ఈ ప్రాంతములో జీవించి ఉండేవని గూఢిగా చెప్పవచ్చు. అయితే స్పష్టమైన చరిత్ర రచన కవసరమైన సామగ్రి మాత్రంలేదు.

నివిధి తెగల పరిణామక్రమం

ఉత్తర హిందూసాసంఘం వచ్చిన ఆంధ్రులు, ప్రాచీనులైన నాగ, యక్ష తెగలతో కలిసిపోవటం ప్రారంభించారు. బృహత్పర్ణవ రచించిన గురూధ్యుడు, నాగబాతికి చెందిన తండ్రికి, ఆంధ్రులలోని బ్రాహ్మణకన్యక ఉద్భవించినవాడు, వివిధ తెగలు సమీకృతముకొంది నూతనబాతి ఏర్పడటం ప్రారంభమయింది.

ఇంతేకాదు. పైతాన్ దక్షిణ మహారాష్ట్ర ప్రాంతాలు పీఠభూములు. దీని దినాభివృద్ధి చెందే సమయముకి తెగల ఆహార పదార్థాలు అక్కడ లభించలేదు. పత్తిపంట నాటి ప్రధాన పంటగా ఉండేది. ఆహారపదార్థాల కొరతవల్ల, ఇతరప్రాంతాలకు వలస వెళ్ళటం తరచు జరిగేది. రాజులతోపాటు దండలు వెళ్ళిన పైనికులు సారవంతమైన మాత్ర ప్రాంతాలలో స్థిరపడిపోయేవారు. ఒక్కొక్కప్పుడు కటుంధాలతో సహా, వలస వెళ్ళటం జరిగేది.

వలస వెళ్ళిన వారు, పైనికులుగా నిర్వహించు తిహారావటం ఆరు దుండా ఉండేది. తండ్రులు, భర్తలు, ప్రత్రులు సంచలనరాల తరబడి దూరప్రాంతాల్లో ఉండటం, తర్ఫీలితంగా కటుంబ జీవి తలలో గలగే ఒడుదుడుకుల వరసలు, శాలివాహన గాధా సప్తకతిండి విస్తారంగా ఉన్నది.

ఆంధ్రపథ శబ్దప్రయోగం

ఈ పరిణామ క్రిమంలో దక్షిణ మహారాష్ట్ర ప్రాంతంలోని ఆంధ్రులు, కృష్ణా గోదావరి లీరాలవెంబడి నడిచి నేటి ఆంధ్ర శాస్త్రాంతా ఆక్రమించారు. ప్రాచీనులైన నాగ, యక్ష తెగలతో సంపూర్ణంగా లీనమైనారు. నేటి తెలంగాణా, సర్కారులు, రాయలసీమ ప్రాంతాలలో వీరు నిలపడాని. మహా భారతయుద్ధంలో ప్రారంభమైన ఈ వలస, శాలివాహన రాజుల కాలములో ఆంతమైంది. వివిధ తెగల సమ్మేళన ఫలితంగా ఏర్పడిన ఆంధ్ర ప్రజ ఒక సునిరప్రాంతంలో నివసించ సాగారు. క్రీ. శ. 250 నాటి పలవ శాసనంలో మొట్టమొదటి సారిగా 'ఆంధ్ర పథము' అనుమాట వ్యవహరించబడ్డది.

ఒకే ప్రాంతంలో సునిరంగా నివసించ నారంభించిన ప్రజలే, క్రిమంగా ఒక బాతిగా ఏర్పడినారు. ఆంధ్రుల ఈ బాతి తెలివైన పరిణామం శాలివాహన రాజుల కాలంలో జరిగింది.

ఈ పరిణామానికి సహాయపడ్డ బల వల్లనే కారణం మరొకటి వుంది. మహా భారత యుద్ధకాలంనుండి, బుద్ధుని కాలం వరకు (క్రీ. పూ|| 1500-550 వరకు) బానిస సమాజం విచ్ఛిన్నం కాసాగింది. బానిస రాజులమధ్య అంతరీక్షలహం, నాగబాతి ప్రజలతిరుగుబాటు, బ్రాహ్మణ నిరంకుశత్వంపై దండెత్తి, సమానత్వ సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించిన రాద్ధమతం- ఇవన్నీ కూడా ఈ పరిణామానికి సహాయ పడ్డవి. చంద్రగుప్తమౌర్యుని కాలానికి (క్రీ.పూ|| 300) 'వ్యవసాయంలో బానిస విధానం ఉండకూడదు' అనే నిషేధం ఏర్పడ్డది. కాటిల్లని అధికారంలో

ఈవిషయం స్పష్టంగావుంది. అయితే రాజ భవనాలలోను, గనులలోను, కనికల గృహాలలోని వేలాది గొనిసంబంటూనే ఉండేవాని. దానిన వ్యాపారంకూడా జరుగుతూ వుండేది.

క్రీ. పూ. 300 ముందే, భారతదేశ వ్యవసాయంలో అరబానిస విధానం ఏర్పడ్డదని గూఢాశ్శాస్త్రవేత్తవచ్చు. గ్రామ పంచాయితీ విధానం, సామన్య శాస్త్రముల భూమిపై కొంత పరిశోధన కల గలదనకపోయినా ఈవిధానంలో మూలముండ. ఈ మార్పులకిది తరువాత దైనిమితిగా భూమిక అంటిపెట్టుకొనిపోవడం జరిగింది. దానినయంగులలో యి / హా ను ల దేర్చి నాన్ని సహించలేక వేలాది గొనిసలు, అడవులలోకి, ముని ప్రాంతాలలో వలస వెళ్ళుతూ వుండేవారు. వ్యవసాయాభివృద్ధి గలదుపడేది. దీనివల్లనే ఆ ప్రాంతాన్నింతా వడలి సావంతమై ప్రాంతానికి తిరిగిపోవలసి వచ్చేది.

వ్యవసాయంలో భూనిస విధానం సరించటంతో స్వయంసంపూర్ణ గ్రామ వ్యవస్థకు పునాదులు ఏర్పడ్డాయి. చంద్రగుప్త మౌర్యుని మునుపడైన అశోకుడు (క్రీ. పూ. 250) ఈ స్వయంసంపూర్ణ గ్రామ వ్యవస్థను దృఢీకరించేశాడు. రోడ్లనువేసి, రోడ్లప్రక్క చెట్టులనునాటి చెరువులను, కాలువలను త్రవ్వించి గ్రామ జీవనాన్ని అశోకాగార సునిరం చేసినట్లు అశోక స్తంభశాసనాలు స్పష్టంగా తెలియజేస్తున్నవి.

ఆంధ్రజాతికి పునాదులు

కృష్ణానదీ తీరమువరకు అశోక సామ్రాజ్యం ఉన్నప్పటికీ దిక్కుది, తిరిగి వెనక్కు

వెళ్ళింది. మొదట్లో అశోకునికి సామంతులుగా ఉండి అటుతర్వాత స్వతంత్రులైన శాతవాహన రాజులు, స్వయం సంపూర్ణ గ్రామవ్యవస్థను మరింత దృఢీకరించేశారు.

యమునాతీరంనుండి కృష్ణానదికి గా వచ్చు, కృష్ణా గోదావరీతీరాల్లోని నాగ, యక్ష జాతి ప్రజలలో కలిసిపోయిన ఆంధ్రులు, అచ్చట స్థిరనివాసం ఏర్పించుకోవడానికి ఆంధ్ర విధానంలో వచ్చిన ఈ మార్పు ప్రధాన కారణం.

వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించారు. వివిధ వృత్తులవారు ఏర్పించుకున్న శ్రేణులకు సహాయం చేశారు. వర్షక వాణిజ్యము విస్తారంగా వృద్ధిచెందాయి. శిల్ప కళ, సాహిత్యము వికసించింది. ఆంధ్ర ప్రజలలో వేరుగల పాదపతాన్ని, సంస్కృతిని ఆ రాజులు ఆదరించారు. కళానిధిగా కాన్యము తెగింది. కల కనివలన నిరసించు గోద సంస్కృతిని వివిధ లోకల సమ్మేళనము మరింత ముఖ్యమైంది.

స్వయం సంపూర్ణ గ్రామ వ్యవస్థ, సునిర నివాసం, వివిధ తేగల సమ్మేళనం ఈ మూటిని సాధించి ఒక చారిత్రక భారతీయ పూర్ణచేసినందువల్లనే, శాతవాహన యుగం ఆంధ్రుల చక్రవర్తిగా ఒక స్థిరీయంగా ఎంచుబడుతున్నది. సంచార తేగల దశనుండి మారి ఆంధ్ర ప్రజలు, సునిర జాతిగా పంచామరచంద ప్రారంభించారు.

ఆంధ్ర భాషా వికాసం

వివిధ ప్రాంతాలనుండి చేరిన తెలుగు ప్రజలలో అనేక గ్రామాల వాడుకలో ఉండేది. ఆది ప్రాచీనులైన నాగ, యక్ష

నాతివారు తెలుగుభాషను మాట్లాడేవారు. తిమిరభాషవలెనే, తెలుగునుచే నామిని భాషా కలుగుచునెరిగిన భాష. ప్రత్యేకమైన వాక్య నిలనా పదవి, నిధి క్షప్త ప్రత్యయాలు, భాషామూలములు నీవిగిన స్వతంత్ర భాష.

నింజ్య పర్వత ప్రాంతాలనుండి వచ్చి చేరిన ఆంధ్రుల భాష దేశభాష; దీని అపభ్రాంశమును వైకాని. ఈ వైకాని లోనే నున్నా ధ్యమ తన బృహత్పర్వను రచించాడు. వైకాచిభాష, బౌద్ధభాషా కూటమికి చెందిన భాష. తెలుగు భాష లోని వాక్యరచనా పద్ధతి, వైకాచిలోని వాక్యరచనా పద్ధతికి సన్నిహిత సంబంధమున్నది. కనుకనే దేశభాషను అతి త్వరితంగా, తెలుగుచే సంలీనం చేసుకోగలిగింది. దేశభాష నెరిగింది.

తెలుగు, తమిళ భాషకానీ, ప్రాకృతము కూడా ప్రవేశించింది. అది తాత్పర్యముల రాజభాష. తాళనాలు, గ్రంథాలు, శాస్త్రీయ వ్యవహారాలు అన్నీ ఈ భాష లోనే జరుగేవి. ఈ ప్రాకృతభాషయొక్క ఒక రూపమైన చాళీ భాషలో బాధ్యుని గ్రంథాలన్నీ రచించబడ్డవి.

ఈ నూడుభాషలుగా సంస్కృత భాష మరొకటి ప్రవేశించింది. గంటిల కాతకిర్తి ఆయా పండితులైన సంస్కృత, కాంతింధ్ర వ్యాకరణమును వ్రాచి, రీ నెలలలో సంస్కృత భాషను బాబుర నేర్పి గరిగి వదిలి, గుడి ధ్వని కరద్యారా తెలుగు నున్నది.

సంస్కృత, ప్రాకృతభాషలు రెండూ ఒక భాషాకూటమికి చెందినవి. ఈ రెంటికి గల తేడా గ్రాంథికవాచనాదక భాషలకు గల తేడా మాత్రమే. కనుకనే ఆంధ్ర

దేశంగా ప్రాకృతాన్ని అతిత్వరగా తొలగించి సంస్కృతం ఆస్థానాన్ని ఆక్రమించింది. ఇక్ష్వాకురాజులవరకు (క్రీ.శ. 250) తాళనాలు ప్రాకృతంలో రచించబడ్డవి. అనంతరం వచ్చిన చలవరాజుల కాలం నుండి, సంస్కృతమే ఆంధ్రదేశంలో రాజభాష అయింది. అంతఃముందున్న బౌద్ధమతం, నాగతోషాలు ప్రాకృతం - ఈ రెంటికి నాగదర్శన నెరిగి పోయినామరే, దానితో సంస్కృతభాష ప్రవేశించినది.

ఆంధ్రభాషలో గ్రంథరచన

క్రీ.శ. 300 నుండి 650 వరకు సంస్కృత భాష రాజభాషగా ఉంది. ప్రజాభాష అయిన తెలుగుకు రాజభాష అయిన సంస్కృతానికి ఘర్షణ నాగుతూనే ఉంది. మొట్టమొదట తెలుగు తాళనం వేగీచాళుక్యుల కాలంలో క్రీ. శ. 750లో నెరిగి వచ్చింది. తెలుగులో నీచపద్య రచన కూడా అప్పటికి వచ్చింది. విష్ణురండిన రాజైన మాధవరాయ (క్రీ. శ. 450 -) వ్రాసిన జనాక్రయ ఛందోనిచ్చిల్లి అనుసంస్కృతి గ్రంథంలో తెలుగుపద్య రచన వాడుకలో ఉన్నట్లు ఉదహరించబడింది. నాగాయన కొండ తాళనాలలో (250) తెలుగుమాటలు మాత్రం ప్రవేశించుగలిగినవి.

ఆంధ్రభాషా వికాసం శాంతంగా ఒడుదుడుకులు లేకుండా జరగలేదు. తెలుగుభాష రాజాస్థానాలలో ప్రవేశించి, తాళనాలలోను గ్రంథాలలోను చోరించబడటానికి ఎంతో కాలం పట్టింది. బహుశా అనేక బాదపద గ్రంథాలు ఆనాడు తెలుగులో రచించబడి ఉండవచ్చు. కాని ఈనాడు అవి లభించటంలేదు. కాల బాహుళ్య రాజ్య పరిణామంతరం ఆంధ్ర

దేశమంతా చిన్న చిన్న రాజ్యాలుగా విడిపోయిరి. పల్లవులు, సాలంకాయనులు, విష్ణుకుండినలు, గాంగవంశపు రాజులు తమ వొక భాగాన్ని పరిపాలించసాగారు.

క్రీ. శ. 650 నుండి 1050 వరకు పరిపాలించిన శేంగీచాళుక్యుల పాలనాకాలానికి చరిత్ర కలహలతో నిండిపోయింది.

ఈ నిందిత రాజుల ఘోరకాలంలో తెంగా చిన్న చిన్న రాజ్యాలు, చిన్న చిన్న రాజులు ఏర్పడ్డారు. వీరి ప్రభుత్వాలన్నీ విచ్ఛిన్నమైపోయి ఏర్పడడంతో పాటు అస్థిత్వం కోల్పోయి అవసరమైంది. కనుక తప్పుని పరిగా తెలుగుభాషకు ప్రోత్సహించి అందులో గ్రంథాలు కూడా వ్రాయించడం వచ్చింది.

ఆంధ్ర భాగవతచరిత్ర

ఈ ఉద్దేశంతోనే క్రీ. శ. 1050 లో చాళుక్యులకు చెందిన రాజుల సామ్రాజ్యం ప్రోత్సహంతో వర్షయధట్టు ఆంధ్ర భాగవతచరిత్ర వ్రాయబడింది. ప్రాక్యతల సంపూర్ణంగా వ్రాయబడింది. సంస్కృతము పండిత భాషగా మాత్రమే అయిపోయింది. ప్రాక్యత, సంస్కృత భాషలలోని పదాలాన్ని నిశేధంగా నీక్షించి, ఆంధ్ర భాష కలపించింది. వేల తెలుగుభాషలోని తత్సమ పదాలన్నీ సంస్కృతం నుండి, తద్వలననే ప్రాక్యతలనుండి చేర్చబడినవి. అప్పు తెలుగు పదాలు మూల పదాలలాగా ఏర్పడ్డవి. ఒక భాషను ప్రజలందరూ మాట్లాడటం నుండి గాఢ పరిణామానికి అవసరమైన పెంపకం లక్షణం. ఈ లక్షణం 800 సంవత్సరాల నుండి పోరాటం తర్వాత ఆంధ్రులలో వచ్చింది.

ఈ 800 సంవత్సరాల చరిత్రలో ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధి అభివృద్ధితో పాటు, తెలుగు ప్రజలు కొన్ని పెంకడు గులు కూడా చేశారు. శాతవాహనుల కాలంలో సామంత్రంగా ఉన్న కలహలు మళ్ళీ మెరుగి. తాద సంస్కృతి సమాఖ్యగా వాడబడినది. వ్రాస్తూనే ఉన్న సమాఖ్యమైంది. నిందిత ఆంధ్రకాలంలో, సామంత్రకాలంలో, వీరిలోని కలహలలోని వ్యవధి, వ్యవధి వాడబడ్డాయి, కలహలలో, సామంత్రం అన్న పదాలను వాడారు. శాతవాహనులకాలంలో వాడబడిన సంస్కృత పదాలను ఆంధ్రజాతి ఆనాన్ని కోల్పోయింది. ఉత్తరాది అభివృద్ధి, వ్యవధి కలహ, వాటి సంస్కృత పదాలు. చరిత్ర గురించి ప్రజలు వాడబడిన అభివృద్ధి అంటే పట్టుకొని వాడబడిన పదాల కూడా అప్పుడప్పుడు ఉంటాయి. ఈ అభివృద్ధి సత్యం శాంతంగా, సామంత్ర కాక, ఒకమధుకు లోకో, వందలలోకి వాడబడిన సామంత్రం వైఖరిలను మార్చి చేస్తున్నది.

విక్రమ సంస్కృత సరిగమం

క్రీ. శ. 1050 నుండి 1350 వరకు తెలుగుభాషాభివృద్ధిగా ఆంధ్రజాతి కాకతీయ రాజులు పరిపాలించారు. శాతవాహనుల కాలం తర్వాత, ఆంధ్రుల చరిత్రలో ఇది మరొక స్థాయి.

కాకతీయ రాజులు అంతిమ భూరిం గాజాలవలె పదాలు ప్రాంతీయమై వచ్చిన వాని కాదు, లేక రాజ్య కాంక్ష చే రాజ్యాలు స్థాపించిన వానికాదు. ప్రజలలో పెట్టి, నిందిత కలహల వలనగా

ఆంధ్ర ప్రజలనుభవిస్తున్న బాధలను వీరు స్వయంగా చూచారు. ఉత్తర హిందు సానంలూ అప్పటికే మహమ్మదీయ దండయాత్ర ముంచుకువస్తున్నది. ఈ ప్రమాదాన్నిండి రక్షించుకోవాలంటే, ఆంధ్రులందరినీ ఒకే సుస్థిర ప్రభుత్వం కిందికి తీసుకురావటం అవసరమని గుర్తించారు. 300 సంవత్సరాలపాటు ఆంధ్రదేశాన్నిం తటినీ పరిపాలించారు. వ్యవసాయము, వర్తక వాణిజ్యాలు, గృహ వ్యాపారము, సాహిత్యము, శిల్పకళ - అన్నీ మహమ్మదీయంగా వికసించినవి. కలశేదాలను కొంత వరకు పరిష్కరించటానికి కూడ వీరు ప్రయత్నించారు. అప్పడప్పుడే తల ఎత్తుకున్న తెలమ, ఇడ్డి, కమ్మ - కులముధ్యు ద్వేషాలు పెరిగకుండా గణపతి దేవుడు ఎంతో కృషిచేశాడు. విదేశ దండయాత్రలనుండి ఆంధ్రప్రజల స్వాతింత్ర్యాన్ని రక్షించిన యద్రు, ప్రతాప యద్రుడు, గన్నాపెడ్డి - ఆంధ్ర పీఠముగా పేరుపొందారు.

కాకతీయుల నుసరిపరిపాలన మాత్రమే కాక, ఆంధ్రుల ఐక్య సంస్కృతి పరిణామానికి సహాయపడ్డ మరెండు ఉద్యమాలుకూడా ఈకాలంలో తలెత్తినవి.

కులవిభేదాల నిరసన

కన్నడ దేశంలో బసవయ్య నాయకత్వన ప్రారంభమై, కుల విభేదాలపై ధ్వజమెత్తిన వీర శైవమతం ముడటిది. మూఢ మతభక్తి ఈ ఉద్యమానికి ప్రాతిపదిక బసప్పటికీ, కులవిద్వేషాలు, హెచ్చుతగ్గులతో సమాజం విచ్ఛిన్నమారున్న ఈ దశలో, శివభక్తి ప్రధానమని, కులభేదాలు అప్రధానమని ఈ ఉద్యమం

ప్రచారం చేసింది. ప్రజాసామాన్యాని కరమయ్యే అచ్చ తెలుగుభాషలో, ద్విపద ఛందస్సులో, నాటి సమాజ జీవితాన్ని ప్రతిబింబించే అనేక గ్రంథాల రచనక, ఈ మతావేశం కారణమైంది. కష్టసమయంలో ప్రజలకు శేవచేసే సాంప్రదాయాన్ని, ఈ ఉద్యమం ప్రవేశపెట్టింది. వివిధ దండయాత్రలనుండి దేశాన్ని రక్షించుకోవలసివచ్చుడు, ప్రజలు, సైనికులుగా చేరవలెనని ప్రోత్సహించింది. కాకతీయుల నుసరి ప్రభుత్వానికి ఈ ఉద్యమం ఎంతో సహాయపడ్డది. హిందూమతంలోని గ్రామ్యజాతికృతిపైన ప్రజాసామాన్యానికిగల తీవ్ర నిరసనను ఈ ఉద్యమం ప్రతిబింబించింది. ఆంధ్రప్రజలలో ఐక్య సంస్కృతి నిర్మాణానికి దేశం నలుమూలలా వ్యాపించిన ఈ ఉద్యమం ఎంతగానో సహాయపడ్డది.

ఐక్య సంస్కృతి నిర్మాణానికి

దోహదం

రెండవ ఉద్యమం, మేధా విపర్లంలో నుండి పుట్టింది. దీనికి కవిబ్రహ్మ తిక్కన ప్రారంభకడు. నన్నయభట్టు ప్రారంభించిన మహాభారత రచనను తిక్కన పూర్తిచేశాడు. అచ్చ తెలుగు పదజాలాన్ని విశేషంగావాడి ప్రజాభాషకు ప్రోత్సహమిచ్చాడు. వందలాది శిష్యులను తయారుచేశాడు. వీరందరూ సంస్కృత గ్రంథాలను తెలుగులోకి తర్జుమా చేసేపనికి పూనుకున్నారు. ఈ 300 సంవత్సరాలలోను కొన్ని వందల తెలుగు కావ్యాలు ఏర్పడ్డవి. అంతేకాదు; నెలూరువాడైన తిక్కన, ఓరుగల్లువెళ్ళి అక్కడ తన గ్రంథ రచనలు పూర్తిచేశాడు. శివశక్తవుల తగా

దాను, పరిష్కరించి హరిహరనాథునికి తన గ్రంథం అంకితం చేశాడు. మత విభేదాలకు, ప్రాంతీయ విభేదాలకు అతీతమైన ఐక్యసంస్కృతి నిర్మాణానికి సహాయపడ్డాడు. సంస్కృత వాఙ్మయంలోని గ్రంథాలను తెలుగులోకి తర్జుమాచేసి ఆంధ్ర వాఙ్మయాన్ని పరిపుష్టం చేయటంలో తిక్కనకవి, ఆయన శిష్యులు ఎంతో సహాయపడ్డారు.

కాకతీయుల నుండి ప్రభుత్వం, నీరశైవ ఉద్యమం, తిక్కన సాహిత్య కృషి - ఈ మూటి ఫలితంగా, క్రీ. శ. 1350 నాటికి ఆంధ్రజాతికి, ఒకేరకమైన సంస్కృతి, మానసిక చిత్రవృత్తి ఏర్పడ్డది. జాతి సమగ్ర పరిణామానికి అవసరమైన మూడవలక్షణం కూడా సమకూడింది.

కాకతీయయుగం తర్వాత, ఆంధ్రదేశం తిరిగి గాజీయంగా విచ్ఛిన్నమైంది. మహమ్మదీయుల దండయాత్రకు గురియింది. తిరిగి ఆంధ్రదేశం రాజకీయవికృత సావించటానికి, మొదట విజయనగర గాజులు, ఆ తర్వాత గోల్కొండ నవాబులు కృషిచేశారు.

క్రీ. శ. 1400 నుండి 1500 వరకు ఆంధ్రదేశంలో ఎక్కువభాగం విజయనగర పాలనక్రింద ఉన్నది. ఈ సామ్రాజ్యం, ఆంధ్ర, కన్నడ, తమిళ ప్రాంతాలన్నిటిలోను వ్యాపించినప్పటికీ, ఆంధ్ర భాషకు, సంస్కృతికి, జాతి వికాసానికి ఈ రాజుల కాలంలో ప్రత్యేక ప్రోత్సాహం ఇవ్వబడ్డది. 'దేశభావలందు తెలుగు లెస్స' అన్న ఆత్మాభిమానంతో తెలుగు సాహిత్యం ముందుకు సాగింది. కేవలం సంస్కృత కావ్యాల తర్జుమాతో సంతృప్తి

పడక, ఆంధ్రకవులు స్వతంత్ర కావ్యరచనకు పుష్కరించారు.

వర్తక వాణిజ్యాలు వృద్ధిచెందాయి. కృష్ణరాయల పరిపాలనకు పూర్వీక అయిన రాయలసీమ ప్రాంతం సుభిక్షమై రితినాల సీమ అన్న పేరు సంపాదించింది. ఆంధ్ర సంస్కృతి, భాష, దక్షిణదేశానికి పైతం వెళ్ళి తంజావూరు, మధుర ప్రాంతాలలో వేరునింది. కృష్ణరాయల కాలంలో ఆంధ్రదేశానికివచ్చిన విదేశ చరిత్రకారులు దేశ సంపదను వేశోళ్ళ పొగిడారు. ఒక నూరు సంవత్సరాల పైచిలుకు తెలుగు ప్రజలు మహమ్మదీయ దండయాత్రలను తట్టుకొని తమ స్వాతంత్ర్యాన్ని కాపాడుకొన్నారు.

క్రీ. శ. 1500-1630 వరకు గోల్కొండ నవాబుల పరిపాలనలో ఆంధ్రదేశం తిరిగి వికృతమైంది. విజయనగర రాజ్యం నశించి గోల్కొండ రాజ్యం వృద్ధిచెందేకాలంలో హిందూ-మహమ్మదీయ కలహాలు, అంతర్భేదాలు కొంత ప్రజ్వలిల్లితా త్వరలోనే ఇది సమసిపోయినది. మతాల వేరుయినా, తాము ఆంధ్రులమేనని గోల్కొండ నవాబులు భావించారు. తలుగు భాష, సంస్కృతులను ఆదరించారు. హిందువులు మహమ్మదీయులు ఒకరిపక్కన ఒకరు శాంతంగా జీవిస్తూ, స్వర్ణలహరి, విభిన్న సంస్కృతులను సమన్వయం చేసుకునే సుసాంప్రదాయం గోల్కొండ నవాబుల కాలంలో ఏర్పడ్డది. వీరిలో ఆఖరువాడైన తాసీబీ కాలంలో ఈ సుసాంప్రదాయం పరాకాష్ఠను అందుకున్నది.

ఔరంగజేబు దండయాత్ర

1635 లో మొగలు పాదుషా ఔరంగజేబు దక్కనును జయించటంతో ఆంధ్ర

లకు దుర్జినాలు ప్రారంభమైనవి. హిందూ ముస్లిం కలహాలు ప్రజ్వలిల్లినవి. మొగలు బంట్లు ప్రజాసామాన్యంపై జరిపిన ఆత్మాచారాలకు మితంలేదు. ఔరంగజేబు ప్రతి నిధిగానే అసఫ్ జాహీ వంశం ప్రారంభమైంది. నాటినుండి నేటివరకు అసఫ్ జాహీ వంశములైన ఈ నైజాం ప్రభువులు ఆంధ్ర ప్రజలలో తింపులు పెట్టి, చ్యేనాలు రెచ్చగొట్టి నిరంకుశ పరిపాలన సాగిస్తూనే ఉన్నారు.

గాలికి వాన తోడై నట్లు ఈ నైజాం రక్తసులకు తోడు, 17 వ శతాబ్దముండి ఇంగ్లీషువారు ప్రవేశించారు. తెలంగాణా మిగతా ప్రాంతంనుండి వేరుపడ్డది. ఆర్కి, రాజకీయ, సాంస్కృతిక అవేదోధాలను, ఈ దుష్ట మీటని ఉద్దేశపూర్వకంగా సృష్టించింది.

అసఫ్ జాహీ వంశ పరిపాలన, ఆంధ్ర చేకమంతలా వ్యాపించింది. మొదట ఫ్రెంచివారు, ఆ తర్వాత ఇంగ్లీషువారు, ఆంధ్రదేశంపై పెత్తనం సరిపాదించు సాగారు. పరాయి సామ్రాజ్యవాదుల ఆధిపత్యాన్ని, నైజాం ఈశ్వరత్వమైనా ఎదిరించిన పాపాల పోలేరు. తన స్వగతి అధికారియు, ఆస్తి, నిలిస్తే చాలున్న స్వార్థబుద్ధితో, మొదలలో సర్కారు జిల్లాలను, ఆలెర్వార దీర్ఘ మండలాలను ఇంగ్లీషువానికి ధారాదత్తం చేసాడు.

1875 లో నిపాయి తిరుగుబాటు అని వ్యవహరించబడుతున్న ప్రధమ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం జరిగింది. నైజాం, బ్రిటిషువారికి నమ్మించుకుంటూ వ్యవహరించి, తిరుగుబాటును అణచివేయుటలో బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి సహాయపడ్డాడు. ఆంధ్రదేశానికి మాత్రమే గాక, యావ

ద్వారంతదేశానికి ద్రోహిగా నిరూపించు కున్నాడు.

ఆంధ్రకార నింధురమైన ఆంధ్రప్రజా జీవితంలో, తిరిగి ఆశాకిరణమో ఆస్పృహ 16 వ శతాబ్ది అఖరున యోగి శేషున ఉద్భవించాడు. గుంటూరుజిల్లా కొండ వీధులలో సామాన్య రైతుకుటుంబంలో ఉద్భవించి, జీవితంలోని కష్టముఖాలు, ఒడుదుడుకులు అనుభవించి, ఆపారమైన లోకానుభవాన్ని గడించాడు. కల, మత, విద్వేషాలతోను, మోసము, అవినీతి, నార్సిస్టుతోను సతమతమవుతున్న ఆంధ్ర ప్రజలకు వేలుకొలుపులు సాదాడు.

కాళువారితెర కర్మమలైనను
సాపరాశి కొంత పసిపిటోవు
నివేమెరుగనట్టి వెల్రోవులుగానె
నిచ్చగాభిగామ విసురచేను.

అమాయకులైన నైజాం గ్రూపు, అగ్ర వర్ణాలవారి మహోన్నతలకు లోకైకపోయిన దన్ను సత్కారాన్ని, యోగి శేషున ఒప్పించిన శాడు. కల, మత విభేదాల కీకీతమైన సమాజము ఎప్పుడో ఒకప్పుడు అగలదన్న ఆరాధనావాన్ని సైతం వేరుచేయబడ్డారు.

ఐతే వేరున సంఘసంస్కరణ ప్రచారానికి కాలం అప్పటికికా పరిపక్వం కాలేదు. కనుకనే ఆయన శిష్యులు, వేమనలొని సంస్కరణ ధోరణిని వదలి వేసి, తాత్వికధోరణిని మరింత వికృతంగా పెంచి, వేమనను ఒక యోగిగా మార్చారు. ఆ సమకాలీన ప్రజలు గుర్తించనప్పటికీ, ఆంధ్రలో సమయోదయానికి, వేమన వైతాళికాదని నైష్ఠకులలో ఎట్టి సందేహం లేదు.

ఆధునిక యుగపురుషుడు

వీరేశలింగం

1853 నుండి 1953 వరకు, ఆంధ్రుల చరిత్రలో ఆధునిక ఘట్టము. ఈ నూరు సంవత్సరాల చరిత్రను రూపొందించిన మహాశక్తులు నాలుగు. (1) కిందుకూరి వీరేశలింగంగారి ఆధ్యాత్మిక ప్రారంభమైన సంఘ, భాషాసంస్కరణోద్యమము (2) 1913 లో బాపట్ల ఆంధ్రమహాసభలో ప్రారంభమైన ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమము (3) 1920 లో ప్రారంభమైన కాంగ్రెసు ఉద్యమము (4) 1935 లో ప్రారంభమైన కమ్యూనిస్టు ఉద్యమము.

1848 లో గోదావరిలో ఒక నీడ బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించిన వీరేశలింగంగారు తెలుగు, సంస్కృత, ఆంగ్ల భాషలలో సామాన్య పాండిత్యాన్ని సంపాదించి, ఒకజడిపంతులుగా తన జీవితాన్ని ప్రారంభించాడు. అతిచాలా వివాహాలు, తత్ఫలితంగా ఏర్పడిన కాలమితంశువుల హృదయవిదారకగాథలు, అగ్రవర్ణమని భావించబడే బ్రాహ్మణకులంలోని అవినీతి, లంచగొండితనం వీరేశలింగంగారిలో తీవ్రసంచలనాన్ని కలిగించాయి. పెంకాలులో రాజురామమోహనరాయి ప్రారంభించిన సంఘ సంస్కరణోద్యమాన్ని ఆంధ్రలో కొనసాగింప నిశ్చయించాడు. వితంతు వివాహాలను స్వయంగా చేయించాడు. స్త్రీల విద్యాభ్యాసానికి స్కూళ్ళను స్థాపించాడు. ఉద్యోగముల లంచగొండితనాన్ని ధైర్యంగా తూర్పురబట్టి, ఒకరిద్దరు జడీలపై అధికారులు చరిత్రతీసుకునేటట్లు చేసాడు. వేశ్యాలంపటత్వము, సర్వ

సామాన్యమైన హిందూతనంగా భావించబడుతున్న ఆర్యజాతిలో ఈ దురాచారానికి వ్యతిరేకంగా తీవ్రప్రచారంచేసి నైతిక పురుషుడనానికి మార్గదర్శకుడైనాడు.

తన సంఘ సంస్కరణోద్యమానికి భాషని ఒక ఉపసంగమ స్థానంగా ఎంచుకొని నాటికపైగా వచన గ్రంథాలను వ్రాసాడు. నవల, నాటకము, ప్రమాసనము, విజ్ఞానశాస్త్రము, ఆత్మకథ, చరిత్ర మొదలైన విభిన్న సాహిత్యరూపాలకు మార్గదర్శకుడై గద్య వాఙ్మయబ్రహ్మ అన్న సాధికనామాన్ని సంపాదించాడు.

ఇంకేగాదు, తాను నిర్మిత ఉద్యమానికి యావత్తీవము నేవనయటంతోపాటు గ్రంథరచనద్వారా తాను సంపాదించిన కొన్నిలక్షల ఆస్తిని ప్రజాహిత సంస్థలకు దానంచేసి, ఆంధ్రచరిత్రలో అపూర్వమైన వ్యాగసాంప్రదాయాన్ని ప్రారంభించాడు.

తనదేహము, తనకేహము

తనకాలము, తనదనము, తనవిద్య, జగజనులక వినియోగించిన ఘనదీ వీరేశలింగ కవి జనలాగా

అన్న సునిర్దిష్టని సాధించాడు.

వీరేశలింగం ప్రారంభించిన భాషా సంస్కరణోద్యమాన్ని, గిడుగు గామమూర్తి, గురిజాడ అప్పారావు గారలు మరొక ముందుకు తీసుకు వెళ్ళారు. చరిత్ర పరిశోధన శాఖను శ్రీకృష్ణారాజు లక్ష్మణరావు, చిలుకూరి వీరిభద్రరావు, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారలు కొనసాగించారు.

ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమం

1913 లో బాపట్లలో ప్రారంభమై, ఆంధ్రమహాసభపేరుతో, ప్రత్యేకరాష్ట్రం కొరకు సాగిన మహోద్యమం, ఆంధ్రులలో

నిద్రాణమైయున్న జాతీయ భావాలను మేలుకొల్పింది. భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర వాదాన్ని భారతదేశంలో ముట్టమొదటగా ప్రతిపాదించిన వారు ఆంధ్రులు. భారతజాతి, ఒకే ఆఖండమైన జాతికాదు. ప్రత్యేక నాగరికత సంస్కృతులు కలిగిన వివిధజాతుల సమ్మేళనం. ఈ వాస్తవ విషయాన్ని గుర్తించి నప్పుడే భారత జాతీయైక్యత, విచ్ఛిక్తమైన, కున్నీన పునాదులపై నిర్మించ బడుతుంది. ఈ వర్ణసత్యాన్ని అస్పష్టంగా నైనప్పటికీ మొట్టమొదట తెలుపెట్టిన వారు ఆంధ్రులు. ఈ ఉద్యమానికి చిహ్నమే ఆంధ్ర మహాసభ. ప్రత్యేక రాష్ట్ర సాధనతో ఆంధ్రమహాసభ లక్ష్యాలలో ఒకటి నేటికీ సాధింపబడ్డది. కాని వికాలాంధ్ర సాధన పూర్తి విఫలమై సంతృప్తికరమైనదిగా ఉన్నది.

1920 లో ప్రారంభమైన కాంగ్రెసు సహాయ నిరాకరణోద్యమం, సామ్రాజ్య వ్యతిరేక పోరాట భావాలను, ఏదో ఒక రూపంలో దేశమంతటా ప్రచారం గావటానికి ఒక సాధనగా ఉపయోగపడ్డది. భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సంపాదనలో ఒక భాగంగానే, ప్రత్యేక రాష్ట్రాన్ని సాధించుకోవలెనన్న వికాల దృక్పథం కూడా ఒకటి కలిగింది.

కాని పై మూడు ఉద్యమాలలోను ఒక బలహీనత ఉన్నది. వీరేశలింగం సంస్కరణోద్యమంగాని, ఆంధ్ర మహాసభ సందేశమైన ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమంగాని, పట్టణ మేధావుల పరిమితిని ఎన్నడూ దాటలేదేద. అసంఖ్యాకులైన గ్రామీణ ప్రజానీకము ఈ ఉద్యమాలకు దూరంగానే ఉంటూవచ్చారు.

1920 లోను, ఆతరవాత 1930లోను, సాగిన కాంగ్రెసు ఉద్యమం, స్వాతంత్ర్య సందేశాన్ని కొంతవరకు గ్రామసీమలకు కొనిపోయిన మాట వాస్తవము. కాని, జాతీయ పోరాటం ఆశయాలలోనేమి, పోరాట పద్ధతులలోనేమి, ప్రజా విప్లవ లోనేమి, పట్టుబడిదారీవర్గం సృష్టించిన పరిధులను దాటకుండా, కాపాడుతూ వచ్చిన గాంధీవాదం, అడుగడుగునా, జాతీయోద్యమ విప్లవీకీ ఆటంకంగానే ఉంటూ వచ్చింది. అంతేకాదు. వీరేశలింగ సంస్కరణోద్యమాన్ని ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమాన్ని జాతీయోద్యమంతో జోడించటంలోకూడా కాంగ్రెసు నాయకత్వం పూర్తిగా విఫలమైంది.

1935 లో ప్రారంభమైన కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం సర్వసమగ్ర నూత్న యుగోదయానికి చిహ్నం. భారతదేశమే ఒక వలసదేశం. అందులో ఆంగ్లేదేశం మరొక వలసదేశము. ఇట్టి ఆంగ్లేదేశంలోని ప్రజోద్యమాలకు, అంతర్జాతీయ కార్మికోద్యమ సిద్ధాంతమైన మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతంతో అభేద్యమైన సంబంధం కలిగింది. భగీరథుడు ఏంగానదిని భూలోకానికి తెచ్చినట్లు, మానవమేళస్సు నేటివరకు సృష్టించిన సిద్ధాంతాలలోకల్ల మహాన్నతమైన మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాన్ని, ఆంధ్రలోని రైతు, కూలీ ప్రజాసామాన్యము యొక్క నిత్యజీవిత సమస్యలకు, రాష్ట్ర, దేశస్వాతంత్ర్య సమస్యలకు సాధన మార్గంగా కమ్యూనిస్టుపార్టీ స్వీకరించింది.

ఇదే సరియైన పంథా అన్న విషయాన్ని ఆధునిక చరిత్ర గమనమే నిరూపిస్తున్నది.

నేడు మనం ప్రత్యేకంగా రాష్ట్రాన్ని సాధించుకున్నాము. వికాలాంధ్ర సాధన

తరువాత లక్ష్యంగా ఆంగ్లాని పునోగ మిస్తున్నది.

ఈ నాలుగు ఉద్యమాలు పుట్టి, పెరిగి విస్తరించుకొని కనువైన ఆర్థిక పరిస్థితులు కూడా గత నూరుసంవత్సరాలలో క్రమంగా ఏర్పడుచూవచ్చాయి. కృష్ణ, గోదావరినదులకు ఆనకట్టలు కట్టడంలో డెల్టా భూములు సస్యశ్యామలమైనవి. మద్రాసు-కలకత్తా, మద్రాసు-బొంబాయి రైలుమార్గాలు ఏర్పడటం, చిన్నచిన్న పరిశ్రమలు ఏర్పడటం జరిగింది. రైత్వాణి సెటిల్ మెంటు ఫలితంగా రైతుకు భూమిపై

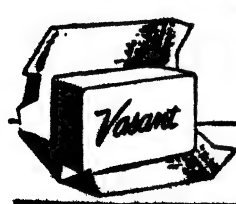
స్థిరపడిన హక్కు, ఆంగ్లలోని ప్రజోద్యమాల కన్నిటికీ, రైతాంగం వెన్నెముకగా ఉండగల సోమతను కలిగించింది.

కాని భూస్వామ్య విధానాన్ని పూర్తిగా రద్దుచేసి, రాష్ట్రీయ పరిశ్రమలకు పూర్తిప్రోత్సాహాన్ని, రక్షణను ఇచ్చి నూతన ప్రాంతం ఆర్థిక విధానాన్ని ఆమలుజేసినప్పుడే ఆంగ్లప్రజల సమగ్ర వికాసము సాధ్యము కాగలదు. వికలాంగ్రుల ప్రాజెక్టుసాధన జరిగినప్పుడే ఆంధ్రుల సాంస్కృతిక పునరామం పరాకాష్ట వచ్చి, సమగ్ర సాత్వికావిచ్ఛావము జరిగగలదు.

**“దేశ భాషలందు తెలుగు లెస్స”
సబ్బులలో వసంత సబ్బు**

వికలాంగ్రులో నాణ్యమైన టాయిలెట్ సబ్బు
తయారు చేయు ఫ్యాక్టరీ ఇది ఒక్కటి మాత్రమే.

వసంత సబ్బుతో

నిత్యం వసంత ఋతువే.
నాణ్యమైన సబ్బు సరసమైనధర.

వసంత సోప్ వర్క్స్ లిమిటెడ్,
విజయవాడ.

నవయుగ ఫిలిమ్స్

విజయవాడ--గుంతకల్లు

సమర్పించు కానుకలు

భరణివారి

చక్రపాణి

భానుమతి

నాగేశ్వరరావు...సియస్.ఆర్

నవయుగ వారి

జ్యోతి

సావిత్రి...శివరావు

వరలక్ష్మి

సాహువారి
మయూర్ పంఖ్
సుమిత్రాదేవి
కిశోర్ సాహు

పి.యస్.ఫిల్మ్స్ వారి
గోల్డెన్ షేడ్
ప్రేమ్ నాథ్
బీనారాయ్

హిందీ చిత్రాలు

బూట్ పాలిష్ • భాగ్యవాన్

అంగార • దోస్తు

ఆంధ్రచరిత్రలోని ముఖ్యమట్టాలు

క్రీ పూ 322	మెగాస్థీను కలింగ దేశ రాజు	క్రీ శ 343	వేంగి దేశంపై సముద్ర గుప్తుని దండయాత్ర
" 260	అశోకని కలింగ దండయాత్ర	" 350-440	వాశిష్టివంశ కలింగ పాలన
" 290	కాతీవాహను గా బృహస్పతి సామంతుని	" 375-500	అనంగ గోత్రీకుల రాజ్యం
" 184	మౌర్యరాజ్యపతనం	" 440-485	మాతర వంశ కలింగ పాలన
" 171	ఇంద్రమణి సింహాసన మెక్కుట	" 450-611	వేంగి దేశంపై విష్ణుగండిమల వంశపాలనా కాలం
క్రీ శ 19-24	హాల కాతీవాహనుని పాలన, గాథానప్రకటితమైనది	" 497	గాంగవంశ సామంతుని
" 77	సింగులపై విజేత గూర్జరీని కాలం	" 550	పశ్చిమ చాళుక్యరాజ్య సామంతుని
" 78	కాతీవాహను యుగ ఆరంభం	" 614	కలవిష్ణువర్ధనుడు సింహాసనమెక్కుట, తూర్పుచాళుక్యవంశపాలన ప్రారంభం
" 130	టూలిని భాగవతరచన	" 625	పల్లవరాజ్య పతనం
" 225	కాతీవాహను పాలన ఆంతం	" 634-35	రెండవ పులకేశి - కొల్లేరుకోట యుద్ధం
" 225-277	ఇక్ష్వాకి వంశపాలన	" 640	హ్యాయన్ సాంగ్ ఆంధ్రదేశ పర్యటన
" 284	పల్లవరాజ్యసామంతుని	" 649	మొదటితెలుగుకొసన - నరసారావుపేటతాలూకాలోని నిష్పర్మలో
" 270-290	బృహత్పల్లియనుల పు పాలన		
" 300-420	కాలంకాయవంశ పు పాలన		
" 336	సముద్రగుప్తుడు సింహాసన మెక్కుట		

క్రీ॥ శ॥ 892-892 గురగ విజయాదిత్యుని పరిపాలన
 " 892-918 మొదటి చాళుక్య సీమరాజుపాలన, పంచ రామాల నిర్మాణం
 " 945 మొదటి అమృతాన విష్ణువర్ధనుని పాలన ప్రాచీనంధిం, రాజ మహేంద్రవర నిర్మాణం
 " 973 కర్ణాట చాళుక్య రాజ్య స్థాపన
 " 1022 రాజరాజ చంద్రుని పరిపాలనాచింతం
 " 1040 రాజరాజ చంద్రునిక నిన్నయచే ఆంధ్ర మహా చారిత్ర కృతిసమర్పణ
 " 1050 పండిరి మల్లిఖార్జునుని జననం
 " 1117 వర్ణిలు రాజధానిగా కాకతీయ భైరవాజు పరిపాలనాచింతం
 " 1176-82 పల్నాటి యుద్ధం
 " 1198 కాకతీయ గణపతిదేవుని పరిపాలనాచింతం
 " 1212-13 కోస్తా ఆంధ్ర కాకతీయుల స్వాధీనం
 " 1230 తిక్కన సోమయాజి జననం
 " 1262 వీరబద్రమదేవి సేనా సనాధిస్థానం
 " 1294 కాకతీయ ప్రతాప రుద్రుని పరిపాలనాచింతం
 " 1303 దక్కన్ పై అల్లావుద్దీన్ మొదటిదండయాత్ర

క్రీ॥ శ॥ 1309 వంగలుపై మాలి కార్ముట్టి
 " 1323 కాకతీయరాజ్యపతనం, ప్రతాపరుద్ర నిమరణం
 " 1324 కొండవీటి రెడ్డిరాజ్య స్థాపన
 " 1325 ధీరీసుల్తానులపై ముసు నూరి ప్రోలయనాయ కర్ణిముని ఆంధ్రమండి లేక్కనిల తిరుగుబాటు.
 " 1336 విజయనగర రాజ్య స్థాపన
 " 1337 మహమ్మద బిన్ సుల్తాన్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా శేలంగాణా ప్రజల తిరుగుబాటు
 " 1347 బహమనీ రాజ్యస్థాపన
 " 1400 శ్రీనాథుని పల్నాటి విచిత్రం, కాకతీయ చివరి
 " 1424 కొండవీటి రెడ్డిరాజ్య పతనం
 " 1438 బమ్మెరపోతన భాగవత చివరి
 " 1460 యోగి వేమని నిర్మాణం
 " 1510 కృష్ణ దేవరాయల పట్టాభిషేకిం
 " 1512 గోల్కొండ రాజ్య స్థాపన
 " 1514-15 కృష్ణదేవరాయల ఆంధ్ర దేశ శైల్రయాత్ర
 " 1535 తంజావూరులో విజయ నగర రాజ్యస్థాపన
 " 1539 మధురలో విజయనగర రాజ్యస్థాపన

- క్రీ॥ శ॥ 1565 తల్లికోటయుద్ధం విజయ
నగర రాజ్యపతనం
- " 1572 గోల్కొండ నవాబు
లచే సర్కారుజిల్లాల
ఆక్రమణ
- " 1611 మచిలీపట్టణం లో
ఇంగ్లీషువారు ఫ్యాక్ట్
రీని నెలకొల్పుట
- " 1628 భీమనిపట్నం, జగ
న్నానపురం (కాకి
నాడ)లో దచ్చి ఫ్యాక్ట్
రీల నిర్మాణం
- " 1639 మద్రాసు లో కోట
నిర్మాణానికి ఇంగ్లీషు
వాళ్ళు చంద్రగిరిరాజా
నద్ద అనుమతిపొందుట
- " 1669 మచిలీపట్టణం లో
ఫ్రెంచి వ్యాపారం
ప్రారంభం
- " 1682 వికాఖపట్టణం లో
ఇంగ్లీషు ఫ్యాక్ట్ రీ నాపని
కొరం నీటిపైకి వచ్చే
- " 1687 గోల్కొండ రాజ్య
ఆక్రమణ
- " 1724 నైజాం నవాబుల పరి
పాలనా ప్రారంభం.
- " 1753 కోస్తాజిల్లాలు ఫ్రెంచి
వారి వశమగుట
- " 1757 బాబ్తలియుద్ధం
- " 1756 చందుర్తిలో ఫ్రెంచి
వారికి, ఇంగ్లీషువారికి
యుద్ధం
- " 1759 కర్నూల్ ఫ్యాక్ట్ రీ మచిలీ
పట్టణం ఆక్రమణ
- క్రీ॥ శ॥ 1766 కోస్తా జిల్లాలను
(గుంటూరు మినహా)
ఇంగ్లీషువారికి కాళ్ళత
కొలుకిస్తూ నైజాం
నవాబు ఒప్పందం
- " 1788 గుంటూరుజిల్లాను ఇంగ్లీ
షు వారికి నైజాం
నవాబు ఇచ్చివేయుట
- " 1800 నైజాంనవాబు కడప,
కర్నూలు, బళ్ళారి,
అనంతపురం జిల్లాలను
ఇంగ్లీషువారికి స్వాధీనం
చేయుట
- " 1801 ఆర్కాటు నవాబుచే
నెల్లూరుజిల్లా ఇంగ్లీషు
వాళ్ళకు దానం
- " 1806 బందగులో సిపాయిల
తిరుగుబాటు
- " 1806 మద్రాసులో తెలుగు
గ్రంథ ప్రచురణ
- " 1823 నైజాం నవాబు 18
116.5 లక్షల రూపా
యల నిచ్చి ఉత్తర
సర్కారుజిల్లాలపై ఆతని
కున్న హక్కులను
ఇంగ్లీషువారు కొని
వేయుట
- " 1835 మొదటి తెలుగు -
ఇంగ్లీషు నిఘంటువు
ప్రచురణ
- " 1845-48 వికాఖపట్టణం జిల్లా,
గోలుకొండ ఏజెన్సీ
ప్రజల చారిత్రాత్మక
తిరుగుబాటు

క్రీ॥ శ॥ 1848	యుగపురుషుడు కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి జననం
" 1851	గోదావరి అనకట్ట నిర్మాణం
" 1855	కృష్ణ అనకట్ట నిర్మాణం
" 1855	సునాద అప్పారావు
" 1857	గొలుకొండ ఏజన్సీ ప్రభుత్వ స్థాపన ప్రతిపత్తి పోరాటం
" 1877	బకంగ్ మంత్రి కాల నిర్మాణం
" 1879-80	ద్యోతి నిర్మాణం చంద్రయ్య నాయుని నిర్మాణం
" 1886	ఆంధ్రలో (విశాఖ పట్టణం) మొదటి గ్రంథాలయ స్థాపన
" 1891	గొలుకొండ ఏజన్సీ ప్రభుత్వ స్థాపన పోరాటం
" 1902	విశాఖ పట్టణంలో మొదటి వైద్య పాఠశాల స్థాపన
" 1906	విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథ మండలి స్థాపన
" 1908	బందరులో ఆంధ్రమహాసభ
" 1908	బొంబాయి నుంచి ఆంధ్ర ప్రతిక (వారపత్రిక) ప్రారంభం
" 1912	కొమర్రాజు లక్ష్మణ రావుగారిచే ఆంధ్ర విజ్ఞానసర్వస్వ ప్రచురణ

క్రీ॥ శ॥ 1913	బొంబాయిలో ఆంధ్ర మహాసభ స్థాపన
" 1915	ప్రత్యేక ఆంధ్ర ప్రజా నిర్మాణాన్ని కోరుతూ విశాఖపట్టణ ఆంధ్ర మహాసభ
" 1915	మహావి నరసింహ - మొరార్జీ గారి నిర్మాణం
" 1919	వీరేశలింగం పంతులు గారి నిర్మాణం
" 1920	తెలంగాణలో 'సంఘం' స్థాపన
" 1921	చీకాపల్లి పేరాల పోరాటం
" 1921	భారతదేశంలో ప్రప్రథమంగా పన్నులు పెడ నిందితాదులలోపన్నుల నిరాకరణోద్యమం
" 1921	పన్నుల వీరి హుక్ మంతు హక్కు
" 1922	అలూరి సీతారామరాజు నాయకత్వాన మన్యం ప్రజల తిరుగుబాటు
" 1923	ఆంధ్ర బ్యాంకు స్థాపన
" 1923	'కాశీనాథ'లో ఆంధ్ర భారత కాంగ్రెసు సమావేశం
" 1926	ఆంధ్ర విద్య విద్యాలయ ప్రతిష్ఠాపన
" 1927	ఆంధ్ర నాటక కళా పరిషత్ స్థాపన
" 1928	ఆంధ్రరాష్ట్ర సైకు సంఘ స్థాపన

క్రీ.శ. 1928	మద్రాసులో ఆంధ్ర వాణిజ్య కుండలి ప్రారంభం	క్రీ.శ. 1934	ఆంధ్ర క మ్యూనిస్టు పార్టీ పుట్టుక: నిషేధం
„ 1930	హెచ్. యం. రెడ్డి గారిచే తొలి తెలుగు చిత్రం నిర్మాణం	„ 1934	ఆంధ్ర కాంగ్రెసు సోషలిస్టు పార్టీ పుట్టుక
„ 1930	జోగిపేటలో మొదటి తెలుగుగాణా ఆంధ్ర మహాసభ	„ 1952	అక్టోబరు 19 న ఆంధ్ర రాష్ట్ర సాధన కై శ్రీ పాటి శ్రీరాములుగారి ఉపవాస దీక్షారంభం.
„ 1938	ఆంధ్రలో రైతాంగ యాత్ర	„	58 దినాల ఉపవాసానంతరం డిశంబరు 15 న శ్రీ పాటి శ్రీరాములుగారి ఆహూతి
„ 1938	విశాఖపట్నం హార్బరు నిర్మాణ ప్రారంభం	„ 1953	ఆంధ్ర రాష్ట్ర అవతరణ

THE IMPERIAL TOBACCO COMPANY OF INDIA LIMITED

OPEN THEIR NEW SALES DEPOT ON

1st APRIL

at

**Haroon Manzil, Thompson Road,
Visakhapatnam, Andhra**

TELEGRAMS: POWHATTAN - VISAKHAPATNAM

ఆంధ్రుల భాషారాష్ట్రోద్యమం

ఒకే భాష, ఒకే సంస్కృతి, ఒకే చరిత్ర గలిగిన ప్రజలు ప్రత్యేక రాష్ట్రం క్రింద ఉండాలనే నూతనాన్ని అనుసరించి, సువర్ణకాలం, చలభై ఏళ్లు నడచినది ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమం.

ఎన్నో ఒడుదుడుకులను, తట్టుకున్న పట్టినపట్టు విడుదల, ఒకే దృష్టితో, ఒకే లక్ష్యంతో, యింటా బైటా ఉన్న వ్యతిరేకతను, సాగినకుట్రలను ఎదిర్చి, కార్యాన్ని సాధించినది ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమం.

భారతప్రజల భాషారాష్ట్ర వాంఛకు ఉద్యమ స్వరూపమిచ్చింది, ఉత్తేజపచించింది, మార్గదర్శియైంది ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమం.

ఆంధ్రలో భాషారాష్ట్ర ఉద్యమం 1947 వరకూ జాతీయోద్యమంగా అంతర్భాగంగానే సాగింది. దానికి నాయకత్వం వహించినవారు ఇంచుమించు దీనికి నాయకత్వం వహిస్తూ వచ్చారు. 1947 తర్వాతనే యిది ఒక ప్రత్యేక ఉద్యమంగానూ, ఆ పిమ్మట ప్రజా ఉద్యమంగానూ రూపొందింది.

ప్రారంభ దశ

ఈ కథాల్లో ఆరంభంలో ఆంధ్ర జాతీయ వికాసం ప్రారంభమైంది. ఈ వికాసానికి మూల పురుషుడు, మార్గదర్శి శ్రీ వీరేశలింగం. ఆయన సమకాలికులు

గురజాడ అప్పారావు, గిడుగు రామమూర్తి, కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు తెలుగు ప్రజలకు నూతన విజ్ఞాన పథాలు త్రొక్కి చూపారు.

సమాజంలో ఉన్న దురాచారాలు, అవినీతి, అన్యాయాలపై యుద్ధం ప్రకటించాడు; సంఘ సంస్కారాలను ఒక మహా ఉద్యమంగా సాగించాడు శ్రీ వీరేశలింగం.

అందరికీ అగమయ్యే భాషలోనే బోధన, రచన సాగాలి. అదే సజీవమైన, సాంఘిక ప్రయోజనమైన భాష అని వ్యావహారిక భాషాపోరాటాన్ని నడిపాడు శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి.

విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథ మండలిని స్థాపించి, కాస్త్రమము, చరిత్ర మొదలగు వాటిలో విరివిగా గ్రంథాలను ప్రచురించి తెలుగుదేశమంతటా విజ్ఞాన చంద్రికలను వెదజల్లాడు శ్రీ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు.

తెలుగు ప్రజలలో పేరు గలగూర్చినిన చైతన్యమే ఆంధ్రలో స్వదేశీ ఉద్యమానికి, యితర రాజకీయ ఉద్యమాలకీ పునాది అయింది.

తెంగాలు విభజన దేశ ప్రజలను కొరడాతో కొట్టినట్లుంది. “వందేమాతరం - మండే రాజ్యం” యుద్ధ నివాదమైంది. స్వదేశ ఉద్యమం ధుంధూమాదుతలంతలెరేగింది.

బిపిన్ చంద్రపాల్ ఆరెట్టుకు అసమ్మతిగా కాకినాడ కళాశాలలో సమ్మేటిని, చదువుకు స్వస్తి చెప్పి వచ్చిన ముట్నూరి కృష్ణారావుగారు బందరులో “కృష్ణాపత్రిక”ను స్థాపించారు. బొంబాయిలో “ఆంధ్ర పత్రిక”ను స్థాపించారు కాశీవాసుని వాగే శ్వరరావు పంతులుగారు. ఇవి రెండూ ఆంధ్రులలో మాత్రం రాజకీయ భావాలను నూరిపోశాయి.

సభలలోనూ, సమావేశాలలోనూ మాతృభాషనే వాడాలని నిశ్చయించుకుని తెలుగులోనే జరపడం ప్రారంభించారు.

1907-1908 లో బందరులో ఆంధ్రా కాన్ఫరెన్సు జరుపబడింది. దానికి నిజాం సంస్థానంలోని ఆంధ్రులుగూడా ఆహ్వానింపబడ్డారు. ఆంధ్రజాతి సంతటిని ఒకే పంచకు తీసుకురావాలనే ఆశయంతో ఈ కాన్ఫరెన్సు జరుపబడినా, మతసంస్కరణ సామాజిక పునరుద్ధరణ ఆశయ పరిధిలోనే యిది జరుపబడింది.

కాని, యిది త్వరలోనే రాజకీయ రూపాన్ని తీసుకుంది.

ఇలా తెలుగు - జాతీయ చొచ్చుకు పోతున్న రోజులవి.

ఈ పరిస్థితులలో బెంగాలును విభజించిన లార్డు కిన్జపూర్ లాస్ట్ వార్డింగ్ రాజ ప్రతినిధిగా వచ్చాడు. వందేమాతరం ఉద్యమాన్ని చూచి, బెంగాలు సమస్యను పరిష్కరించడం అవసరమని గుర్తించాడు.

విభజనకు పూర్వం నేటి బీహారుగూడా బెంగాలు రాష్ట్రంలోనే ఉండేది. హోరీల బీహారీలను చేరుచేస్తూ, నేటి బెంగాల్ రాష్ట్రాన్ని ఏర్పరుస్తూ, 12-11-1911 న ఒక ప్రకటన చేశాడు.

బీహారీలనుగూర్చి అతను తన ప్రకటనలో యిలా చెప్పాడు : “ఇంతవరకూ బెంగాల్ రాష్ట్రంలో చేర్చబడి, సింద్ భాషమట్లాడే బీహారీలను విడదీసి, ప్రత్యేక పాలనలో ఉంచడం అత్యంత అవశ్యకమని నాకు స్పష్టమవుతోంది. ఇంతవరకూ పీరు జోడు సరిపోని బెంగాలీలతో ఒక్కకాడిని కట్టి వేయబడి యుండడంచేత వారి అభివృద్ధికి తగిన అవకాశాలు లేకుండా పోయాయి.

అదేగాదు : కొన్ని సంవత్సరాలనుంచి విడిపోతేగాని తాము అభివృద్ధిగాలేమనే గాఢవిశ్వాసం వారిలో ప్రబలింది. వారి కోరికను తీర్చకపోతే, త్వరలో అది ఆందోళనకు కారణమవుతుంది. కాబట్టి అందుకు ఇదే సరైన సమయం.”

ఈ ప్రకటన, అప్పటికే ఆంధ్రయువకుల రక్తనాళాలలో చొచ్చి, హృదయ సంచలనం గావిస్తున్న జాతీయోద్యమంతోబాటు, ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణం గావించటం అత్యవశ్యకమనే భావాన్ని ప్రబోధించింది.

మొట్టమొదటిసారిగా ఈ భావానికి నిర్దిష్టస్వరూప మిచ్చింది 1908 లో గుంటూరులో స్థాపించబడిన యాత్రజన సాహితీసమితి.

ఉమ్మడి మద్రాసురాష్ట్రంలో తెలుగు వారి పరిస్థితి తీసికట్టుగా ఉంది. వారికి అన్నమకు స్థానం లభించే అవకాశం కనబడడంలేదు. రాష్ట్రంలో నాలుగు ప్రదేశాలనుండి ఎన్నుకోబడి, రాష్ట్రపాలనలో ఇంగ్లీషు భాష రానివారు షాల్లో దానికి సాధ్యంగాదని స్పష్టమవుతున్నది. అంతేగాదు: ఇట్టి పరిస్థితుల్లో జనసామాన్యం రాష్ట్రపాలనా వ్యవహారాల్లో సరైన ప్రాత్ర వహించడం అసంభవం ...

ఈ పరిస్థితులకు పరిష్కార మార్గం మద్రాసు రాష్ట్రాన్ని భాషాప్రయుక్తంగా విభజించడమేనని యువజన సాహితీ సమితి సభ్యులు కొంతమంది నిర్ణయానికి వచ్చారు.

ఆంధ్ర జిల్లాలను చెన్నరాష్ట్రంనుండి విడదీసి, ప్రత్యేక రాష్ట్రంగా నిర్మించాలనీ, రాష్ట్రంగాలైన హైదరాబాద్, కర్ణాటక, మొదలైనవన్నీ ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేయాలనీ, అందుకు తగిన ఆందోళన సాగించాలని నిర్ణయించుకున్నారు.

1911లోనే శ్రీ ఉన్నవలక్ష్మీనాథాయన, శ్రీ చుట్టా గురునాథంరావు విశాలాంధ్ర మ్యాపును ఒకదానిని తయారుచేసి అచ్చు వేయించారుకూడా.

ఆంధ్రమహాసభ వాంఛా నిర్వచన

కొన్నాళ్లుగా ఆంధ్రమహాసభలు వారి రాజకీయ సభలలో తీర్మానింపజేయాలని ఉద్దేశించుచున్నది.

1912 లో కొన్నాళ్లు కాలక్రమేన సభ నిడదవోలులో జరిగింది. ఈ సభలోనే భాషా రాష్ట్ర విభజనకు గూర్చిన తీర్మానం మొట్టమొదటి సారిగా ప్రవేశపెట్టబడింది. కాని, స్థలం కలుగకపోయినందున అది చర్చించే, జిల్లాసభలో ఈ తీర్మానానికి తావులేదనే కారణంతో చట్టశాసనమయి లేదు.

కాని, ఆసభకు వచ్చిన వాండో, జిల్లా పథకుగానీ, మొత్తం ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి 2కసభ ఉండడం అవసరమనే భావం కలగలేదు. అదే ఆంధ్రమహాసభ మీదం పడుతుంది.

1913 లో ఆంధ్రమహాసభ మొదటి సమావేశం జరిగింది.

ఆ సమావేశంలో భాషా రాష్ట్ర తీర్మానము ప్రతిపాదించబడింది. కాని, దీనికి తీవ్రమైన వ్యతిరేకం రావడంవల్ల, ఒక రాజీ తీర్మానం మాత్రమే చేయబడింది.

“పరిపాలనా సౌష్ఠ్యంకోసం, ప్రజా శ్రేయోభివృద్ధి నిమిత్తం భావనననుసరించి, రాష్ట్ర విభాగం చేయడం ఎప్పటికప్పుడూ అవసరమని ఆంధ్రులలో కొందరు అభిప్రాయ పడుతున్నట్లు, అందువల్ల ఈ రాజధానిలోని తెలుగు జిల్లాల నొక ప్రత్యేక రాష్ట్రంగా చేయుటకు ప్రభుత్వం వారిని కోరవచ్చువా? అన్న విషయాన్ని గూర్చి ప్రజాభిప్రాయాన్ని నిర్ధారించేసే, రాజీవు మహాసభకు నివేదించాలి” అని ఆ తీర్మానం.

ప్రజాభిప్రాయ నిర్ధారణకై తెలుగు జిల్లాలన్నీటా విరివిగా ప్రచారం జరిగింది. దీని ఫలితంగా మరు సంవత్సరం నవంబర్, డిసెంబర్ (1914) లో జరిగిన సమావేశంలో ఆంధ్రరాష్ట్రం “వాంఛనీయమని” తీర్మానించబడింది.

1914 లో విశాఖలో జరిగిన మూడవ ఆంధ్ర మహాసభా సమావేశంలో ఆంధ్ర రాష్ట్రం “వాంఛనీయ”దశనుండి “రాష్ట్ర” నిర్మాణం అవశ్యంగావున ప్రభుత్వంవారు త్వరగా రాష్ట్ర నిర్మాణం గావించవలసి వని” అనే నాలుగు సందుకున్నది.

ఇచ్చట ఒక ముఖ్య విషయాన్ని శ్రద్ధావహక తెప్పడు. ఇంతవరకూ మద్రాసు సభ ఆంధ్రరాష్ట్రానికి రాజధానిగా పనికిరాదనే ప్రచారం జరుపబడలేదు. తరువాత మధ్యలో మద్రాసు సభలో రాజధానిగా కోరబడినా, అది (1920) మహాసభలో ప్రకాశం గారి అధ్యక్షతన జరిగిన సభలో దీని ప్రసక్తిలేకుండానే, భాషా రాష్ట్ర తీర్మానం ఏకగ్రీవంగా అంగీకరించబడింది.

దేశాన్ని భాషాప్రాతిపదికపై పునర్నిర్మించాలని కోరుతూ 1916 లో ఆంధ్ర మహాసభ భారత జాతీయ కాంగ్రెసుకు ఒక విజ్ఞాపనపత్రాన్ని అందజేసింది.

దీని కమిషన్లుగా ఆంధ్రకు ప్రత్యేక రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కమిటీని ఏర్పరచాలని 1917 కలకత్తా కాంగ్రెస్ మహాసభలో కోరబడింది.

అనీబి వెంటు, గాంధీజీ దీనిని వ్యతిరేకించారు. కాని, తిలక్ సహాయంతో ప్రత్యేక రాష్ట్ర కాంగ్రెసుకమిటీ తీర్మానం వెలువడింది.

దీనితో ప్రత్యేక రాష్ట్రానివోళనకు బలం చేకూరింది.

మూంట్ - ఫర్డ్ సంస్కరణలు

భారత రాజ్యాంగాన్ని సంస్కరించడానికి మాంట్యూ, చెమ్స్ ఫోర్స్ 1917లో భారతదేశానికి వచ్చారు. ప్రత్యేక రాష్ట్రాన్ని కోరుతూ ఆంధ్ర ప్రముఖులు రాయబారం వేశారు.

1918 లో సామ్రాజ్య కాసనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని ప్రత్యేకించాలనే తీర్మానం ప్రస్తావనగా ప్రవేశపెట్టబడింది. ఇదే కోరికను పునరుద్ఘాటిస్తూ లండనుకు రాను బారన్ నడుపబడింది.

ఈ ఆందోళన ఫలితంగా మూంట్ - ఫర్డ్ రిపోర్టు (1918) లో భాషారాష్ట్రానివోళన న్యాయమైనదేనని అంగీకరించబడింది.

“రాష్ట్ర కాసనసభల్లో అత్యధిక సంఖ్యాకులు ప్రత్యేక రాష్ట్ర నిర్మాణానికి అంగీకరిస్తూ తీర్మానిస్తే, ప్రభుత్వం అందుకు అంగీకరించవచ్చు” అని 1919 ఇండియా చట్టం 52 (ఎ) సెక్షన్ క్రింద రాష్ట్ర విభజనకు అవకాశం కల్పించబడింది.

కాసనసభల్లో తీర్మానాలు

ఈ అవకాశం ప్రోద్బలంతో రాష్ట్ర కేంద్ర కాసనసభల్లో పలుసార్లు ఆంధ్ర రాష్ట్ర తీర్మానం ప్రవేశ పెట్టబడింది; అంగీకరించబడింది.

రెండుసార్లు (1922, 1927) కేంద్ర కాసనసభ ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణానికి సంబంధించిన తీర్మానాన్ని అంగీకరించింది.

1927 మార్చి 19 న మద్రాసు కాసనసభలో ప్రత్యేక రాష్ట్ర తీర్మానం అధిక సంఖ్యాకులచే అంగీకరించబడింది. అదే సంవత్సరం ఫ్లేట్ కాన్ఫరెన్స్ లోగూడ ఒక తీర్మానం చేయబడింది. 1927 లో చేసిన తీర్మానంపై ప్రభుత్వ మరలించిన తాట స్థాని విమర్శించడానికి 1928 లో మద్రాసు కాసనసభలో తెచ్చిన కోరిక తీర్మానంకూడా వెల్లింది.

మరల 1928-47 ల మధ్య మూడు సార్లు మద్రాసు కాసనసభలో యిట్టి తీర్మానం ఆమోదించబడింది.

అయినా గాష్ట్రం రాలేదు. తాము ఏర్పరచుకున్న రాజ్యాంగ నూత్రాలనే క్రిటిషుప్రభుత్వం కాలవన్నీంది.

కాసన సభల్లోనేగాక, బయట కూడా ఆనాటికానాడు రాష్ట్రానివోళనకు బలం చేకూరుతూ వచ్చింది.

ఈ ఉద్యమంలో భాగంగానే వచ్చిన ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు కోరిక మటుకు 1926 లో సాధించబడింది.

1928 లో లక్నోలో జరిగిన అఖిలపక్ష మహాసభ ఆంధ్రరాష్ట్రమును వెంటనే ఏర్పరచాలని తీర్మానించింది. 1929 లో కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెసు కన్వెన్షన్ గూడ ఈలాంటి తీర్మానాన్నే ఆమోదించింది.

1928 లో అభిలషక్ష మహాసభ నిర్ణయముసారం వెలువడిన సామూహిక నివేదిక ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజన అత్యవసరమని నొక్కి చెప్పింది.

పై మన్ కమిషన్

1928 లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం రాజ్యాంగ సంస్కరణల విచారణకు పైమన్ కమిషన్ ను మన దేశానికి పంపింది.

మొత్తం రాజ్యాంగంలో ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి అవకాశం కల్పించమని, ఆ సమయంలో ఆందోళన చేయబడింది.

కాని, ఆ రోజులలో స్వరాజ్యం కావాలన్న కాంక్ష బలపడి యావచ్చానంతే దేశం పైమన్ కమిషన్ను బహిష్కరించింది. స్వాతంత్ర్య సమరంలో ఎప్పుడూ ముందంజలోనున్న ఆంధ్రదేశంగూడా పైమన్ కమిషన్ను బహిష్కరించింది. "పైమన్ తిరిగిపో" అన్న నినాదం యావచ్చాంధ్రలో మారుమ్రోసింది.

ఆంధ్రలోని ఉద్యమ తీవ్రతను జూచి, వీళ్ళను అణచివేయాలనే కుట్రతో పైమన్ కమిషన్ ప్రత్యేక రాష్ట్ర సమస్యను తన రిపోర్టులో ఎటూ తేల్చకుండా గాలికి వదలి తేసింది.

ఇది చాలదన్నట్లు 1930 ఆగస్టు 11 న బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి 23 మెమో పంపుతూ మద్రాసు ప్రభుత్వం ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని విభజన చేయవద్దని గట్టిగా హెచ్చరించింది.

అందుకనే 1930, 1931 లలో లండనులో జరిగిన కాంగ్రెసు టేబుల్ సభలప్పుడు రామబారావు వడిపి, ఆందోళన తేవినా లాభంలేకపోయింది.

కాని, ఒక ప్రక్క ఆంధ్రరాష్ట్రం నిరాకరిస్తూనే, మరొక ప్రక్క అదే

నూత్రాలపై కోరబడిన ఒరిస్సా, సింధు రాష్ట్రాలను ఏర్పరుస్తూ, సామ్రాజ్యవాదులు తమ కుట్రలంతా చాతుర్యాన్ని ప్రదర్శించు తున్నారు.

కాంగ్రెసు వాగ్దానాలు

ఆ రోజుల్లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం రాష్ట్రాన్ని వాంఛనీయ తీరస్థానిస్తున్నా, భారతజాతీయ కాంగ్రెసుమళ్ళతం భాషాప్రయుక్తి రాష్ట్రాన్ని సిద్ధాంతాన్ని ఆమోదిస్తూ, విభజన ఆవశ్యకమనే ఉద్ఘోషిస్తూ వచ్చింది.

1936 ఎన్నికల ప్రకాశికలో, తాను అధికారంలోకివస్తే భాషాప్రాతిపదికపై రాష్ట్రాలను ఏర్పరుస్తానని వాగ్దానం గూడా చేసింది.

1937 లో కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలు వివిధ రాష్ట్రాల్లో అధికారంలోకి రావడంతో రాష్ట్రవాంఛ మళ్ళీ మెల్లడికింది. అదే ఏమన ఆంధ్ర మహాసభ రజతోత్సవం జరుపుకుంది. కాంగ్రెసు అధికారంలోకి వచ్చింది గాబట్టి, తన వాగ్దానాన్ని సరించి ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని తక్షణం ఏర్పరచాలని ఆందోళన తీవ్రత మైంది. అదే సమయాన మహారాష్ట్రలు, కన్నడిగులు, వకైరా కూడ ప్రత్యేక రాష్ట్రానికి కాంగ్రెసుపై వత్తిడిలేవడం మొదలుపెట్టారు.

1937 అక్టోబరు 25 న జవహర్ లాల్ నెహ్రూ అన్యక్షతన కలకత్తాలో జరిగిన అభిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీ సమావేశంలో ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానం మరొకసారి ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించబడింది. భాషాప్రయుక్తంగా రాష్ట్రాలను వెంటనే విభజించడానికి కాంగ్రెసు మంత్రివర్గాలు తీవ్రంగా ప్రయత్నించాలనీ, అందుకను

గుణ్యమైన తీర్మానాలను కాసనసభల్లో నెగ్గించాలనీ నిర్ణయించబడింది.

రాజాజీ పాత్ర

ఈ తీర్మానానుసారం 1928 మార్చి 30, 31 తేదీలలో మద్రాసు కాసనసభల్లో “ఆంధ్ర, తమిళ, కర్ణాటక, కేరళ ప్రాంతాలను భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రాలుగా విభజించాలి” అని ఇండియా కార్యదర్శిని కోరుతూ ప్రవేశపెట్టబడిన అనధికార తీర్మానం ఏక గ్రీవంగా ఆమోదించబడింది.

కాంగ్రెసు ఆదేశానుసారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వమే యీ తీర్మానాన్ని ప్రతిపాదించవలసింది. కాని, అప్పడు ప్రధానమంత్రిగా నున్న రాజగోపాలాచారిగారు అందుకంగీకరించలేదు. అందువల్ల అనధికారంగానే తీర్మానాన్ని ప్రవేశపెట్టవలసి వచ్చింది.

అప్పటి మద్రాసు గవర్నరు ఆ తీర్మానానికి కుముభారతం చూపెట్టాడు. మద్రాసు సారంలోనే ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి, తమిళ రాష్ట్రానికి రాజధాను లేర్పరచి, రెంటికీ ఒకే గవర్నరు ఉండవచ్చునన్న అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించాడు.

దానితో ఆంధ్రరాష్ట్రం సిద్ధించినట్లే అంతా ఆశుకున్నారు.

కాని, వారి ఆశలు అడియాశలయ్యాయి. ప్రత్యేకరాష్ట్రానికి విముఖుడైన రాజాజీ, కాసనసభా తీర్మానానుసారం తీవ్రమైన చర్యలు తీసుకోవలసిందిపోయి, విభజన అసలు పనికిరాదని ఇండియా కార్యదర్శికి రహస్య ‘నోటు’ పంపించాడు.

ఆయన సలహా ప్రకారం ఇండియా కార్యదర్శి, రాష్ట్ర విభజనను నిరాశరించాడు.

అకాడు కాంగ్రెసు మంత్రివర్గంలో ప్రకాశంగారు కూడా ఉన్నారు; అయినా దీనిపై మానం వహించారు.

శ్రీబాగ్ ఒడంబడిక

రాయలసీమ వెనుకబడిన ప్రాంతం. చదువు సంధ్యలలోనూ, ఉద్యోగాలలోనూ, అర్థికంగానూ రాయలసీమ సర్కారు జిల్లాల ప్రాంతంకన్నా ఎంతో అడుగునపడి ఉంది.

దీనికున్న అసలు కారణం మరుగుపరచి, రాయలసీమలోని భూస్వామ్య వర్గాలు, యితర ప్రతిపక్షితులు, అచ్చటి మధ్య తరగతి ప్రజలు, విద్యాధికులలోను ఉన్న అసంతృప్తిని ఉపయోగించుకుని, సర్కారు జిల్లాలపై అనుమానాలను, అపోహలను కల్పించారు.

సర్కారు ప్రాంతంనుండి అచ్చటకు వెళ్ళిన ఉద్యోగస్థులు, సర్కారాంధ్ర కాంగ్రెసు నాయకులు, యితరుల ప్రవర్తన గూడా ఇందుకు కొంత తోడ్పడింది.

1926 లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం స్థాపించినపుడు, దాని కేంద్రం ఎక్కడ ఉండాలా అనే విషయంపై తేర్జన భర్జనలు జరిగాయి.

మొదట ఆ కేంద్రం బెజవాడలో వుంది. కాని, అది గుంటూరులో ఉండాలని కొందరూ, రాజమండ్రిలో ఉండాలని మరికొందరూ, వివాదాలపడి చివరకు ఒక మూలనున్న విశాఖపట్టణానికి తరలించి వేశారు. ఇది రాయలసీమవాసులకు ఎంతో దూరం, యిబ్బందికూడా. దీనిపై వారు కోపించి, తమ ప్రాంత కళాకాలల సన్నిధిని మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలోనే ఉంచేట్టు చేశారు.

సర్కారు వాసులవైనను అనుమానాలూ, అసంతృప్తులూ పెచ్చయ్యాయి. ఆంధ్రరాష్ట్రం ఉద్యమాన్ని గూడా అనుమానంతో చూడడం ఎక్కువయింది. ఆంధ్రరాష్ట్రంవస్తే సర్కారువారిదే పైబేయి అవుతుందనీ, తమకు న్యాయం జరగదనే భయం ఒక ప్రక్క, ఆంధ్రరాష్ట్రం లోటు రాష్ట్రంగా ఉంటుందనీ, అందువల్ల వెనుక బడివున్న రాయలసీమాభివృద్ధికి తగినంత ఆర్థిక సౌకర్యం ఉండదనే భయం మరొక ప్రక్క వారిని పీడించుతూ వచ్చింది.

పరస్పర అపోహలు, ద్వేషభావం ఆంధ్రుల విశ్వసనీయతను గొడ్డలిపెట్టవంటివి. ఈ అనైక్యతను ఉపయోగించుకుని ప్రతిపక్షిత్తులు ఆంధ్రరాష్ట్రం వాంఛకు నున్న చుట్టడానికి విలుంటుంది.

ఈ ప్రమాదాన్నించి ఉద్యమాన్ని కాపాడి, రాష్ట్రస్థితికి మాగ్గం నుగమం చేయడానికిని రాయలసీమ నాయకులు, సర్కారు నాయకులు 1937 నవంబరు 14 వ తేదీన మద్రాసులో “శ్రీ బాగ్” అనే యింట్లో ఒక ఒప్పందానికి వచ్చారు.

అదే శ్రీ బాగ్ ఒడంబడిక. ఆ ఒడంబడికలోని ప్రధానాంశాలు యివి :

1. ఆంధ్రరాష్ట్రం ప్రభుత్వం ఏర్పడినపుడు ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయం క్రింద విశాఖపట్టణం, అనంతపురంలలో రెండు విశ్వవిద్యాలయ కేంద్రాలుంచాలి.

2. రాయలసీమలో మేజరు ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి మొదటి పది సంవత్సరాలలోనూ ప్రీఫరెన్సు యివ్వాలి.

3. రాజధాని, హైకోర్టులూ రాయలసీమ ఏది కోరుకుంటే అది అక్కడ వుంచాలి. రాజధాని, హైకోర్టు, విశ్వ

విద్యాలయ కేంద్రం - మూడు మూడుచోట్లు ఉండాలి.

4. జనాభా ప్రాతిపదికమీద గాక, జిల్లాలకు సమాన ప్రాతినిధ్యం అనే నూత్రంమీదనే కాసనపథ ఏర్పరచాలి.

ఈ ఒప్పదం కుదిరాక 1938 జనవరిలో ఆంధ్ర సోషల్ సంఘం అనే కేరణి ఆంధ్ర ప్రాంతాల్లో పర్యటించి ఈ ఒడంబడికపట్ల ఒక విధమైన మూఝవాసీ ప్రజామోదం పొందారు.

కాని, శ్రీ బాగ్ ఒడంబడిక రాయలసీమవాసులలోనున్న అనుమానాలనివృత్తికీ, అసంతృప్తుల ఉపశమనానికీ కొంత వరకు తోడ్పడి ఉండవచ్చు. కాని, ఈ ఒడంబడిక ప్రజాస్వామిక నూత్రాలకే విరుద్ధం.

ఒక ప్రాంతం మరొక ప్రాంతంకన్నా వెనుకబడి ఉండడంవల్ల, కాళ్ళకరవు కాటకాలకు గురియవుతూ రావటంవల్ల ఆ ప్రాంతం ఆర్థిక విషయాలలో, ప్రాజెక్టుల నిర్మాణ విషయంలో ప్రాధాన్యతను, “హామీ”లను కోరవచ్చు కాని, వెనుకబడి ఉండడంపేరట మొత్తం జాతి శ్రేయస్సుకు విరుద్ధమైన కోర్కెలను కోరడం గానీ, వాటిని “యివ్వడం” గానీ, జాతికే నష్టం; పొరబాటు.

రాజధాని, హైకోర్టువలె రాలుమొత్తం దేశానికీ ప్రజలకూ సంబంధించిన సమస్యలు. అవి మొత్తం శ్రేయస్సు దృష్ట్యానే తీరు మానవవ్వాలి.

జిల్లా నిమిత్తమైన ప్రాతినిధ్యం అనే అంశంకూడ ప్రజాస్వామిక నూత్రాలకే భీష్మం.

ఈలాటి ఒడంబడికలు చేసుకోవటమే తప్పు. తరువాత చరిత్ర దీనినే రుజువు చేసింది.

శ్రీకాకుళం ఒడంబడిక ఆంధ్రుల మధ్య పూర్తి వికృతమైనది, కావ్యత వికృతమైనది సాధించలేదు. తర్వాత కాలంలో కొన్ని రాజకీయ పార్టీల నాయకులు, ముఖ్యంగా కాంగ్రెసు అధిష్టానవర్గాలచేతలు మాటలవల్లరాయలసీమ-సర్కారువిభేదాలు పెరుగుతూ వచ్చాయి.

ఈ పార్టీల నాయకులు స్వప్రయోజనాలకై తమ మధ్య వచ్చిన కీమతలలో ప్రజలను చీల్చడానికి ప్రయత్నించారు. కొంతవరకు సయించగలిగారు.

రాను, రానూ ఈ ఒడంబడిక ఎంత ప్రజాతంత్ర విరుద్ధమో స్పష్టమవుతూ వచ్చింది. దీనిపై “ఆంధ్ర పత్రిక” ఈ విధంగా వ్యాఖ్యానించింది.

“ఈ ఒడంబడికను తయారుచేసిన నాయకులు ఏ విధమైన రాజకీయ పరిజ్ఞానాన్ని గాని, దూర దృష్టినిగాని ప్రదర్శించలేదనే మేము మొదట్నుంచీ అభిప్రాయపడుతున్నప్పటికీ, ఆ ఒడంబడికను రద్దు చేయ

లనిగాని, ఆ ఒడంబడికను త్రోసి రాజనాలనిగాని, ఈనాటికీ మేము నూచించలేదు.” (సంపాదకీయం : 8-11-58)

ప్రతిసారి రాయలసీమ మహాజనసభ నాయకులూ, కాంగ్రెసు అగ్రనాయకులూ ఈ ఒడంబడికను అడ్డం వేసుకుని ఖండియ్యదంటూ వచ్చారు.

కాని, తీరా ఆంధ్రరాష్ట్రం సిద్ధించాక ఏ నాయకుడైతే ఈ ఒడంబడికను నెత్తి మీద పెట్టుకుని ఊరేగాడో, వాకే దీన్ని భగ్నంచేశారు.

ఇంతవరకూ భాషారాష్ట్రాన్ని వెంటనే ఏర్పాటు చేయాలని కోరుతూ వచ్చిన కాంగ్రెసు 1958 లో ధోరణి మార్చింది. కేంద్రంలో కాంగ్రెసుకు అధికారం రాగానే ఈ సమస్య పరిష్కరించబడుతుందని “వాదాన” మిచ్చింది. (వర్కింగు కమిటీ తీర్మానం - 1958)

స్వాతంత్ర్య సాధన ప్రథమ సమస్య; రాష్ట్రసాధన రెండవ శ్రేణికి చెందిన

కుష్టు ★ బొల్లి అమోఘమైన చికిత్స

120 పేజీల గల పెద్ద కేటలాగు ఉచితము. ఉత్పత్తి - అంకురించు కాలము - క్రిమి లక్షణములు - నిదానము - ఉపద్రవములు - బహిష్కరణ - వ్రణములు - అవి కల్గుటకు కారణములు - మొదలగు అనేక నూతన విషయములు - ప్రనూతికా పట్టిక గలవు. ప్రనూతికా పట్టిక - దీనివలన పురుషుల రాబోవు తేదీ సరిగా నిర్ణయించవచ్చును.

టి. వి. రెడ్డి & కో., (రిజిస్టర్డ్) గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా.

సమస్య; ప్రథమ సమస్యకే ముందు ప్రాధాన్యమివ్వాలి; దాని తర్వాతనే తక్కినవి; అందువల్ల తక్కిన సమస్యలన్నీ తేచి ఉంచాలి-అనే సిద్ధాంతాన్ని లేవ దీపింది.

తరువాత 1941 లో విశాఖపట్టణంలో జరిగిన 23 వ ఆంధ్రమహాసభలో అన్ని త్యాగాలూ చేసి, రాష్ట్ర నిర్మాణాన్ని సిద్ధిపజేయాలనే తీర్మానం చేయబడింది.

“ఇంతకాలం ఆంధ్రులు తీవ్రముగా ఆందోళన గావించుటకు మహాసభలు జరిపి అనేక ప్రయత్నములు చేసినను ప్రభుత్వము వారు అంగీకరింపక వెడచెదని వెట్టు చుండుటవలన, మరల కానరానభా కాన్యములు సాగనపుడు అందరి ఆంధ్ర కానన గభ్యులు రాష్ట్ర నిర్మాణమునకు కలయు కృషికి ఎట్టి ఆటంకములవచ్చిననూ వానిని తొలగించి, అప్పటికి సాధ్యముగానియెడల ఆంధ్ర కాననగభ్యులును, తక్కిన ఆంధ్ర ప్రజలును గూడ అన్ని విధముల త్యాగముగావించి రాష్ట్ర నిర్మాణము సిద్ధిపజేయవలెను” అని ఆ తీర్మానపు సారాంశం.

థార్ కవిరాషన్ జె. వి. పి. రిపోర్టు

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ మొక ప్రక్క, క్వీట్ ఇండియా ఉద్యమ మొక ప్రక్క-సాగుతున్న కోడల్లో రాష్ట్రోద్యమం మందకొడిగా నడిచినా, ఆందోళన ఆరకుండానే సాగింది.

1946 లో ఎన్నికలు వచ్చాయి. ఆంధ్ర రాష్ట్ర వాంఛ ఎన్నిక ప్రజాకాంక్షంగా మును కొచ్చింది. ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టులు డబ్బేవాడికే భూమి అనే నినాదంతో తాటు వికలాంధ్ర సాధన గూడా ఒక

ప్రాథమిక అంశంగా తీసుకున్నాడు. అది విస్తృతమైన ప్రచారం గావించారు. ప్రజల ఆర్థిక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక ప్రయోజనాల కన్వయించి రాష్ట్రోద్యమాన్ని వికరించారు.

మద్రాసు రాష్ట్రంలో కాంగ్రెసు మరల అధికారంలోకి వచ్చింది. 1947 ఏప్రిల్ 18 న భాషారాష్ట్రాలపై ఒక తీర్మానాన్ని ప్రతిపాదించింది. భారత రాజ్యాంగాన్ని తిరిగి తయారుచేసేటప్పుడు దేశాన్ని భాషాప్రయుక్తంగా పునర్విభజించడం ముఖ్యంగా ఆంధ్ర, కర్ణాటక, తమిళ, కేరళ రాష్ట్రాలను ఏర్పరచడం అవసరమని ఈ సమస్యను రాజ్యాంగ నిర్ణయసభ తీసుకోవాలన్న అందుకు అవసరమయిన సరిహద్దు సంఘాలను నియమించాలని తీర్మానం ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించబడింది.

ఈవిధంగా మొత్తం దక్షిణ భారతదేశమంతా భాషారాష్ట్రాలుగా విభజింపబడాలని కోరబడింది.

ఈ కాలంలోనే భారతదేశం యాభ్యంత్ర హృదయమైన ప్రజా వెల్లువతో ఊగిపోయింది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంపై ద్వేషంతో అట్టుడికినట్లు ఉడికిపోయింది.

దేశమంతటా మున్నెన్నడూలేని ప్రజా సమరాలు చెలరేగాయి. ప్రభుత్వోద్యోగుల సమ్మెలు, పోలీసు సమ్మెలు, వి. ఎన్. ఎ. పోరాటాలు, వానివలన తరుగుబాటు జరిగాయి.

ప్రత్యక్షపాలన యొక సాగదని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం గ్రహించింది.

1947 ఆగస్టు 15 న “స్వరాజ్య” ప్రధానం జరిగింది. కాంగ్రెసుపార్టీ కేంద్రంలో అధికారానికి వచ్చింది.

దీనితో రాష్ట్రవాంఛ మరొకసారి ప్రజ్వలించింది. కాంగ్రెసుపార్టీ ఇన్నాళ్లూ చేస్తూవచ్చిన వాగ్దానాలను అమలు పర్చుమని ఆందోళన ఆధికమైంది. “ముందు స్వాతంత్ర్యం, తర్వాత రాష్ట్రం” అన్న కాంగ్రెసు నాయకులు, తీరా స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాత, ధోరణి మార్చారు. సరిక్రొత్త వాదనలను తేటపేశాలు.

భాష రాష్ట్రాలుగా విభజించడం దేశాన్ని ముక్క చెక్కలు చేయడమనీ, భాషారాష్ట్రవాంఛ భాగతీయ వికృత భావానికి విఘాతమనీ, ఇదొక దురహంకార పూరితమైన కోర్కెయనీ వాదించడం మొదలుపెట్టారు.

తామ క్రొత్తగా అధికారంలోకి వచ్చుమనీ, దేశంలో ఎన్నో ప్రభావ సమస్యలున్నాయనీ, “ముందుసమస్యలు ముందనీ” పటేల్, నెహ్రూ మొదలగువారు తికమకల్గించ జూచారు.

దీనితో అలజడి, ఆందోళన వ్యాపించింది. నూతన రాజ్యాంగంలో ప్రత్యేక రాష్ట్రానికి అవకాశం కల్పించాలని అన్ని ప్రక్కలనుంచీ వత్తిడివచ్చింది. ఈ ఒత్తిడికి తట్టుకోలేక, భాష ప్రయత్ని రాష్ట్రవిభజనలోని మంచిచెడ్డలను, సాధ్య సాధ్యాలను విచారించి నివేదించడానికి గాను కాంగ్రెసుప్రభుత్వం ధార్ కమిషన్ను నియమించింది.

ధార్ కమిషను వచ్చినపుడు “మద్రాస్ మాజీ రావాలని” ప్రకాశంగాడు పట్టు పట్టడం, ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన అనంత మంటూ రాయలసీమ మహాసభాధ్యక్షుడుగా శ్రీ సీలం సుందరరెడ్డి విజ్ఞాపన యివ్వడం, అసలే భాషారాష్ట్రాలకు వ్యతిరేకమైన ధార్ కమిషనుంచి అవకాశం లభించింది.

సరిగాని లెక్కలు తయారుచేసి ఆంధ్ర రాష్ట్రం స్వయంపోషకంగాదని తేల్చి ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన పనికిరాదని నివేదించింది. ధార్ కమిషన్ భారతదేశాన్ని భాషాప్రయుక్తంగా ఎన్నడూ విభజించనే రాదనికూడా సిఫార్సు చేసింది.

ఈ నివేదిక కాంగ్రెసువాదులలోనే తీవ్రమైన అసంతృప్తిని కల్పించింది. 1948 డిసెంబరు 18న జరిగిన అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీలో భాషారాష్ట్ర సమస్యపై చాలా తీవ్రమైన తీవ్రత, భజనలకు కారణమైంది. ఘాటుగా సాగిన ఈ చర్చలను జూచి, కాంగ్రెసు అగ్రనాయకులు మరొక విచారణ సంఘాన్ని వేయవలసి వచ్చింది.

జవహర్లాల్ నెహ్రూ, సర్దార్ వల్లభాయీపటేల్, భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్యగారలు ఈ సంఘంలోని సభ్యులు.

మరో వ్యాసెలల తర్వాత (1949 ఏప్రిల్ 5న) జరిగిన ఆ. భా. కా. క. సమావేశంలో మీదతమ నివేదికను సమర్పించారు. అదే జె. వి. పి. రిపోర్టు.

ఈ కమిటీ కొన్నేళ్లవరకూ భారత దేశాన్ని భాషాప్రయుక్తంగా విభజించడం వాయిదా వేయాలని అభిప్రాయ పడినా, ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజనమాత్రం అవసరమని సిఫార్సుచేసింది. కానీ, ఆంధ్రులు మద్రాస్ నగరం సంగతి పట్టుపట్టనూడదని చెప్పింది.

ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘం 1949 నవంబరు 11న విజయవాడలో సమావేశమై ఈ రిపోర్టును అంగీకరించింది.

2క ప్రక్క దీనిని అంగీకరిస్తూనే, మరో ప్రక్క తాత్కాలిక రాజధానిని మద్రాసులో పెట్టుకోనివ్వాలనీ, మద్రాసును

ఫీల్డ్ కమిషనర్ రాష్ట్రం చేయాలని, ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘంకోరింది.

మరొకసారి ఆశాభంగం

1949 నవంబరు 16 న కాంగ్రెసు వర్కింగ్ కమిటీ జె. వి. పి. రిపోర్టు మేరకు ఆంధ్రరాష్ట్రం తక్షణం నిర్మించబడాలని తీర్మానించింది. కేంద్ర ప్రభుత్వం ఈ నిర్ణయాన్ని అంగీకరిస్తూ, 1950 జనవరి 26 న తేదీకి ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణం సాధ్యమౌతుందేమో తెలియజేయమనీ, అందుకువసరమైన కర్మకాండనంతా నడపమనీ మద్రాసు ప్రభుత్వానికి వ్రాసింది.

మద్రాసు ప్రభుత్వం విధిజన సంఘాన్ని కదాన్ని ఏర్పాటుచేసింది. అవసరమైన కర్మకాండనంతా జరిపింది. నిర్వహణ ప్రాంతాలైన 11 జిల్లాల, 8 తాలూకాలతో ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని ప్రత్యేకించ వచ్చునని సిఫార్సు చేసింది.

కాని, విధిజనసంఘంలో సభ్యులైన ప్రకాశంగారు మెజారిటీ నిల్వయంతో ఏకీభవించక, మద్రాసు భవిష్యత్తు నిర్ణయమయే వరకూ ఉమ్మడిరాష్ట్ర ఆస్తి, అప్పుల విభాగం తేల్చుకూడదన్నారు. మద్రాసు నగరం క్రింద ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి వాగ్దాని నూచించిన కోటి రూపాయల నష్టపరిహారం చాలా తక్కువ మొత్తమన్నారు. మిగతా మద్రాసు రాష్ట్రంలోని విద్యుచ్ఛక్తి స్కీములక్రింద ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి 20 కోట్ల రూపాయలు ముదరా యివ్వాలన్నారు.

అప్పుడు మద్రాసులో సమావేశమైన (4-1-1950) ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘం కాశ్వత్ రాజధాని రాయలసీమలో ఉండాలని తీర్మానించింది.

కాత్కాలిక రాజధాని మద్రాసులో ఉండాలనే అంశంపై తమిళులు ఏమాత్రం అంగీకరించలేదు.

స్వతహాగా కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం ఆంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణానికి విముఖం. రాజధానిపై ఆంధ్ర కాంగ్రెసు నాయకులకూ, తమిళ కాంగ్రెసు నాయకులకూ వచ్చిన పేచీ కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఒక అవకాశాన్ని యిచ్చింది. దీనిని అవకాశంగా తీసుకుని రాష్ట్ర నిర్మాణానికే స్పష్టిచెబుతూ, కేంద్ర కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం జనవరి 16 న ఒక ప్రకటన జారీచేసింది.

రాష్ట్రం వచ్చేసింది అని అనుకుంటున్న ఆంధ్ర ప్రజలకు ఈ ప్రకటన తీరని ఆశాభంగం కలిగించింది.

జనరల్ ఎన్నికలు

1951 చివరిలో దేశమంతటా జనరల్ ఎన్నికలు జరిగాయి. మొదటిసారిగా వయోజనుల కందరికీ ఓటింగు హక్కు యివ్వబడింది.

అన్ని పార్టీలూ తమ ఎన్నికల ప్రణాళికలతో ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధన ఒక అంశంగా ప్రకటించాయి.

అప్పుడే, నార్తేండ్ల రహస్య జీవితానంతరం, కమ్యూనిస్టుపార్టీ బహిరంగంగా వచ్చింది. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును అతి ప్రధానాంశంగా, తక్షణ సమస్యగా ప్రజల ముందుంచింది.

“మద్రాసు రాష్ట్రాన్ని మార్పుచేసి, దాని స్థానే భాష ప్రయుక్త రాష్ట్రాలను నిర్మించడం, వెను వెంటనే ఆంధ్ర జిల్లాలను విడదీసి ప్రత్యేక ఆంధ్ర రాష్ట్రాన్ని ఏర్పరచడం,

“హైదరాబాదు సంస్థానాన్ని రద్దు చేసి ఆందోరి తెలుగు జిల్లాలును, ప్రాంతాలను, తెలంగాణా ప్రజాభిప్రాయానుసరించి, ఆంధ్ర జిల్లాలకు జతపర్చి, హైదరాబాదును ముఖ్య పట్టణంగా నిర్ణయించి, “వికాలాంధ్ర ప్రజా రాజ్య నిర్మాణం” కోరుతూ, కమ్యూనిస్టు పార్టీ తన ఎన్నికల ప్రణాళికలో చేర్చింది. ఏ ఇతర పార్టీ చేయవలసిన విస్తృతంగా, దీర్ఘంగా ప్రచారం కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఈ సమస్యపై చేసింది.

కాంగ్రెసు తరపున ఎన్నికల ప్రచారము నక్షత్ర వచ్చిన సెప్టెంబరు ఆంధ్రులభాషారాష్ట్ర వారంపు విమర్శనూ మూట్లాడాడు. ఇది ప్రజలలో తీవ్రమైన అసంతృప్తికి దారితీసింది. సెప్టెంబరు ప్రసంగాలను ఎదుర్కొంటూ “సెప్టెంబరు మాటిపత్తి” అనే కమ్యూనిస్టు పార్టీ కరపత్రం 40,000 ఒక్కొక్కటిగా ఖర్చయాయంటే, ఆంధ్రులు రాష్ట్రాన్ని ఎంతగానూ వాంఛిస్తున్నారో దౌర్భిక్షి చూతుంది.

ఎన్నికల ఫలితం పార్టీ అయిన కాంగ్రెసు పార్టీ ఘోరపరాజయం పొందింది.

అప్పటికి ఏం చేండ్లుగా కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలు పాలించుతున్నా, ఆంధ్ర రాష్ట్రం రాజకీయం, పదేపదే తమ వాదనాలను భగ్న పరచుతూ రావడం, ఎన్నికలలో సెప్టెంబరు ప్రసంగాలూ - ఇకన్నీ కాంగ్రెస్ పరాజయానికి కల కారణాలలో ఒకటి అయి చెప్పుక తప్పదు.

దీనికి విరుద్ధంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఎన్నికలలో అఖండ విజయాన్ని సాధించింది.

ఆ కాలంలోనే కమ్యూనిస్టు పార్టీ “నిర్వివాద ప్రాంతాలైన 11 జిల్లాల మూడు తాలూకాలతో సత్యసాయి రాష్ట్ర మేధుర చాలి” అని నివాదమిచ్చింది. వివాదగ్రస్త

సమస్యలను ముడిపెడితే, రాష్ట్రం వాయిదా పడుతుందని. అందుకల్లా ఈ నివాదం ఆచరణ యోగ్యమైంది. చిర రకు రాష్ట్రంగానూ ఈ ప్రాతిపదికపైనే ఏర్పడింది.

మద్రాసు శాసనసభలో కాంగ్రెసు పార్టీకి వ్యతిరేకంగా కమ్యూనిస్టులు, ప్రజా పార్టీ వారు, స్వతంత్రులు కలిసి విశ్వ ప్రజాతంత్ర సంఘటనను నిర్మించారు. దానికి ఒక కనీస కార్యక్రమాన్ని రూపొందించారు.

భాషాప్రాతిపదికపై రాష్ట్రాలను ఏర్పరచటంనూ ఆ కార్యక్రమంలో ఒక భాగంగా చేర్చారు.

అఖిలపక్ష శాసనసభ్యుల సభ

ఆంధ్ర ప్రజలకు కరుగుతున్న అన్యాయాన్ని అణిగివేడానికి ఆంధ్రులందరినీ ఒకే త్రాటిపై నడిపించాలనీ, విశ్వత నిర్మించి, తగు కార్యక్రమం చేసుకొని ఆంధ్ర రాష్ట్రం సాధించడానికి యిది మంచి తరుణమనీ, ఆంధ్ర మహాసభ 1952 జూలై 27 న మద్రాసులో అఖిలపక్ష ఆంధ్ర శాసనసభ్యుల సమావేశాన్ని ఏర్పరచింది.

ఈ సమావేశానికి కాంగ్రెసు శాసనసభ్యులెవ్వరూ హాజరు కారాదని ఆంధ్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు సజీవరెడ్డిగారు నిషేధించారు. అయినా, రాష్ట్ర నిర్మాణాన్ని గాఢంగా వాంఛించిన ముగ్గురు, నలుగురు కాంగ్రెసు శాసనసభ్యులు హాజరయ్యారు.

ప్రజాపార్టీ నాయకులు ప్రకాశం, విశ్వనాథం గార్లుగూడా ఈ సమావేశానికి రాలేదు.

పార్టీ పార్టీగా కమ్యూనిస్టు శాసనసభ్యులందరూ ఈ సమావేశంలో పాల్గొ

న్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధనపై ఒక చిల మైన అండగా నిలచారు.

ఈ అభిలషక్ష సభ ఆంధ్రప్రజలందరినీ సమీకరించి, ఆంధ్రోద్యమాన్ని ఉధృతం చేయడానికి నిశ్చయించింది. ఇందుకు క్రింది ముఖ్యనూత్రాలతో తీర్మానించింది.

1. వివాదం లేని ప్రాంతాలతో, అనగా 11 జిల్లాల 8 నాలుకాలతో, వెంటనే ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని నిర్మించాలని ఆందోళన చేయాలి.

2. మద్రాసు సరిహద్దు వివాదప్రద మైన సమస్యలను ప్రజాభిప్రాయాన్ని సేకరించడంద్వారా పరిష్కరించుకోవాలి.

3. ఆంధ్రమహాసభలో వివిధా సభ్యులను తేర్చించి, జాతీయ సంస్థగా అభివృద్ధి చేయాలి.

4. ఆంధ్రదేశమంతటా, ముఖ్యంగా రాయలసీమలో, వివిధా ప్రచారం సాగించి విశాలమైన ప్రజాఉద్యమాన్ని నిర్మించాలి.

5. సత్వరంగా ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని నిర్మాణాన్ని కోరే అన్ని పక్షాలను, సంఘాలను, గ్రూపులను, ప్రముఖులను సమీకరించి, ఒక వేదికపైకి తెచ్చే అభిలషక్ష మహాసభలు ఏర్పాటు చేయడానికి కృషిచేయాలి.

ఈ నిర్ణయానుసారంగా 1952 సెప్టెంబరు, అక్టోబరు నెలల్లో ఆంధ్రమహాసభ, కమ్యూనిస్టు నాయకులు గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాలలో ప్రచారం సాగించారు.

ఇచ్చిట మరొక విషయం పేర్కొనాలి. ఈ అభిలషక్ష కాసనసభ్యుల సమావేశానికి ముందు శ్రీ సంతకరెడ్డిగారి ప్రోత్సాహంతో రాయలసీమకు చెందిన కాంగ్రెసు స్వతంత్ర కాసన సభ్యులు 21 మంది ప్రధాని నెహ్రూకు ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని నిర్మాణాన్ని

వాయిదా వేయాలని కోరుతూ ఒక విజ్ఞప్తిని పంపారు. మద్రాసు జిల్లా కాంగ్రెసు నాయకుల ప్రోత్సాహంతో కొంతమంది ఊరేగింపు జరిపి, “మద్రాసులేని ఆంధ్ర రాష్ట్రం వస్తు” అని నినాదాలు ఇచ్చారు. అభిలషక్ష సమావేశ కర్తలను దూషిస్తూ కర పత్రాలను పంపారు.

స్వామీ సీతారాం నిరశన ప్రతం

సంతకరెడ్డిగారి భోరణి కొంతమంది ఆంధ్ర కాంగ్రెసు వాదుల్లోకూడా అసంతృప్తిని కల్పించింది.

మరో ప్రక్క కాంగ్రెసు నాయకుడు స్వామీ సీతారాం ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని సాధనపై సత్యాగ్రహం ప్రారంభించారు. ఆ స్థు 15, 1952 న ఆయన నిరశన ప్రతం పూచారు. 35 రోజులు ఏకధాటిగా సాగిన ఈ నిరశన ప్రతం కాంగ్రెసు ప్రభుత్వ నాయకుల మనస్సును మార్చలేకపోయింది. చివరకు స్వామీ సీతారాం తమ క్రతాన్ని మనివేశారు.

కాని, యింకా ఏదాల సత్యాగ్రహాన్ని కొనసాగించారు. కోట్లలోనూ, ప్రభుత్వ కార్యాలయాలలోనూ తెలుగు భాషనే వాడాలని నినాదా లివ్వడం, షికటింగు చేయడం, రైల్వేలో టిక్కెట్టు లేకుండా ఎక్కడం, మద్రాసులో కోటముందు నిరశన ప్రతం చేయడం కొన్నాళ్లు సాగించారు.

అంతవరకూ గాష్ట్రాన్ని వ్యూరేకిస్తూ వచ్చిన సోషలిస్టులు ఈ సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నారు.

కాని, ఈ సత్యాగ్రహోద్యమం ఆకించిన ఫలితాల్ని సాధించలేకపోయింది. ఇది ప్రజానీకాన్ని అంతగా ఆకర్షించలేకపో

యినా, రాష్ట్ర సమస్యను మరల నలుగురి నోళ్ళల్లో పడేటట్లు చేసింది.

ఈ కాలంలో విద్యార్థులు గణనీయమైన ఆందోళన జరిపారు. కాశీజీలు, మైస్వాళ్ళ లోనూ, ఉరూరూ సభలు ప్రదర్శనలు జరిపి రాష్ట్ర సమస్య ముందుకు రావడానికి తోడ్పడ్డారు.

కమ్యూనిస్టుల విస్పష్ట ప్రకటన

1952 అక్టోబరులో ఆంధ్రరాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ స్వయం రాష్ట్ర స్థాయికి ఒక తీర్మానం చేసింది. అఖిలపక్ష కాసన సభ్యుల సమావేశ నిర్ణయాల కనుగుణంగా చేయబడిన ఈ తీర్మానం సారాంశమిది :

1. మద్రాసు అసెంబ్లీలోనూ, కాన్ఫరెన్సులోనూ, ఆంధ్రనంది ఎన్నుకోబడిన కమ్యూనిస్టు సభ్యులంతా తెలుగు భాషలోనే మాట్లాడాలి. ఇతర పక్షాలకు చెందిన ఆంధ్ర కాసన సభ్యులకు నచ్చకొన్న వారుకూడా తెలుగులోనే మాట్లాడేటట్లు ప్రోత్సహించాలి.

2. మద్రాసు అసెంబ్లీలోనూ, కాన్ఫరెన్సులోనూ వివాదరహితమైన ప్రాంతాలతో అనగా 11 జిల్లాల 3 తాలూకాలతో వెంటనే ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని నిర్మించాలని కోరుతూ తీర్మానాన్ని ప్రవేశపెట్టాలి. ఇతర ప్రజాస్వామ్య వాదులందరి తోడ్పాటుతో తీర్మానాన్ని గరిష్ఠించడానికి కృషి చేయాలి.

3. మునిసిపాలిటీలు, పంచాయతీలు వైరా సానిక సంస్థలలో అదే విధంగా సత్వరాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణాన్ని కోరుతూ తీర్మానాలు చేయించాలి.

4. సత్వరాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణాన్ని కోరుతూ పార్లమెంటులోని ఆంధ్రసభ్యుల ద్వారా లక్షలకొలదీ తెలుగుప్రజల సంతకాలతో పిటిషన్లు భారత రిపబ్లిక్ అధ్యక్షునికి అందజేయాలి.

ఈ తీర్మానానుసారం ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు కాసనసభ్యులు, వికస్సంఘటనలోని స్వయంసభ్యులు తెలుగులోనే ఉపన్యసింపడం, ప్రక్షింపడం ప్రారంభించారు. రాష్ట్ర విభజన భాయమై ఆంధ్రకు చెప్పుకు వచ్చేవరకూ అదే విధంగా కొనసాగించారు.

సజీవ ప్రజా నినాదం

కాసన సభలో ప్రవేశించిన మొదలు ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు సభ్యులు, వికస్ సంఘటనలోని స్వయంసభ్యులూ ప్రత్యేక రాష్ట్రావసరాన్ని పడేపడే నొక్కిచెబుతూ వచ్చారు. ప్రతి అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకొని, ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రాన్ని ఎన్ని అంశాలు వాడెల్లుకున్నాయో విశేషం చేస్తూ వచ్చారు.

బడ్జెటు చెప్పిల సంవత్సరం, యితర సమయాలలోనూ, విద్యుచ్ఛక్తి, గ్రామీణులు, పరిశ్రమలు, ఉద్యోగాలు మొదలైన అనేక విషయాలలో ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకంగా ఇవ్వక, జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని వికస్ ప్రజాతంత్ర సంఘటన సభ్యులు అంకెలలో సహా నిరూపించి, ప్రజలవ్యక్తి తెల్పూ వచ్చారు. ఈ అన్యాయాన్ని అమోఘక్ష్మి ఎదిగెస్తూ వచ్చారు. కోరితీర్మానాలు ప్రతిపాదించారు:

ఇవన్నీ ప్రజల ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రతిస్వస్థాయిని పెంచడానికి తోడ్పడ్డాయి.

ఇదే సమయంలో రాజాజీ మంత్రివర్గం ఆంధ్రప్రజలకు తీరని అపవారంచేసే కార్యం చేయ సంకల్పించింది.

అదే అన్ని పక్షాలు, అన్ని సంస్థలు కోరుతున్న తెలుగుభూమిని బంగారుభూమిగా రూపొందించే సందికొండ ప్రాజెక్టును ప్రక్కకు పెట్టి కృష్ణాజలాలను తెమిళ దేశానికి తరలించుకుపోయే కృష్ణ - వెన్నా ప్రాజెక్టును పంచవన్న ప్రణాళికలో చేర్చిందే ప్రయత్నిం.

కృష్ణ - వెన్నా ప్రాజెక్టు అటు రాయల సీమకు, ఇటు సాగ్రుం ప్రాంతాలకు, తెలుగాణాకూ - మొత్తం విశాఖాంధ్రకు ఘోర ప్రమాదాన్ని కలిగిస్తుంది.

కృష్ణ - వెన్నా ప్రాజెక్టుకు వ్యతిరేకంగానూ, సందికొండ ప్రాజెక్టును పంచవన్న ప్రణాళికలో చేర్చించుకు కోరుకుంటూ ఆంధ్ర దేశమంతటా బ్రహ్మాండమైన ప్రజాచలనం గింది. ఒక మహావ్యమంగా మణమించింది. ఆంధ్ర ప్రజల అవసరాలు తీర్చుకుంటూ తెలుగు సమస్యలను ఎక్కువగా పట్టించుకుంటూ పరాయి ప్రాంతాలకు తరలించడానికి వీలులేదని ఆంధ్రదేశం ప్రతిపల్టింది.

ఈ ఉద్యమం ఆంధ్ర ప్రజల్ని, రాయల సీమ సర్కారు ఆంధ్రాన్ని సన్నిహిత పర్చింది.

రాష్ట్రమే ఉంటే ఈ అవకాశం ఉండేది కాదు. అదే వాస్తవాన్ని ప్రజానభవంగా మార్చింది.

రైతు, కూలీ, కార్మికవర్గాలను మొత్తంగా కదిల్చి, రాష్ట్రాధ్యక్షులలోకి తెచ్చింది.

ఆంధ్రరాష్ట్ర వాంఛను సజీవమైన యావదాంధ్ర ప్రజానివాదంగా మార్చింది.

అమరజీవి శ్రీరాఘవులు

మొత్తం మీద 1952 వ సంవత్సరం ఆంధ్రరాష్ట్రాధ్యక్షుడు జ్యోత్రలో అతి ముఖ్యమైనది. రాష్ట్రానికై పోరాటం ఎన్నడూ లేనంత విప్రుత, ఉన్నతరూపం తీసుకుంది. అప్పటికీ పాలకులు దిగిరాలేదు.

ఈ తరుణంలో గాంధీజీ అనుచరులలో ఒకరైన పార్టీ శ్రీరాఘవులగారు అక్కటలు 14 వ రాష్ట్ర సభకు అమరజాతి నిరక ప్రతి ప్రారంభించారు.

దీనితో అనలే మంతుకు పోతున్న అన్నిలో ఆంధ్రం నానివ్వమంది. హాకోని దీక్షగా ఒక్కొక్కరినం పడకు కొద్దీ, ఆంధ్రప్రజలకు ఆ ప్రహేళికలు అక్కడూ కూర్చాయి. సర్వరాంధ్రాన్ని నిర్మాణం చేసి శ్రీరాఘవుల ప్రాంతాలను క్షీం చాలని ఆవోళన ప్రారంభమైంది.

సంకీర్ణాభిగా ఆంధ్రాంధ్రం ఆంధ్ర రాంధ్రం కమిటీ మాత్రం నిరక ప్రతాన్ని ఆక్షేపించింది. కాంధ్రం కమిటీలుగాని, నాయకులుగాని నాయకావతీ తెలుపరాదని, అందోళనలో హాకోనిరాదనీ తీర్మానించుంది.

నిరంకు గడచి, దీశంబు ప్రారంభ మయేనక ఆంధ్ర దేశమంతా ఉడికిపోవడం ప్రారంభించింది.

ఆంధ్రదేశంలోని అన్ని పట్టణాలలోను శ్రీ పార్టీ శ్రీరాఘవులు ప్రారంభించిన ప్రాయోగపరీక్షలు సాగుభూతి, కేంద్ర ప్రభుత్వవైఖరియడ నిరసనగా తెలుపుకూ మార్గాలు గావించారు.

విద్యార్థులు దాదాపు అన్ని హైగ్రాఫ్ గానూ, కళాశాలగానూ సమ్మెలు గావించి ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధనా పోరాటంలో తమ సముచిత పాత్రను వికసించగలుగు

అంతకుముందే దాదాపు లక్షమంది విగ్నా
 నులు రాజీయశ్చలాలను పాడింపన,
 సత్వీరౌగ్రహస్త్రి నిగ్మాం జగ్గాలని
 సంతకాలదేసి కేంద్ర ప్రభుత్వానికి
 పంపారు.

గుంటూరులో నవంబరు 26 వ తేదీన దాదాపు 10,000 మంది విద్యార్థులు సమ్మెలో పాల్గొన్నారు. ప్రస్తుతం కూడా నిలిచారు. అన్ని పట్టణాల్లోనూ యీ సావధాన విద్యార్థులు వియవంతింగా ఉన్నారు. వియవంతిగా 5,000 లకు పైగా విద్యార్థులు సమ్మెలో పాల్గొన్నారు. కన్యాశుల్కం 2,000 మంది పాల్గొన్నారు. వియవాద, విశాఖపట్నం, గుంటూరు, నీలూరు, గావంతి మొదలగు పట్టణ విద్యార్థులు సమ్మెలు, ప్రదర్శనలు చేసినందులకు గౌరవించి కీర్తించారు. బిస్మిల్-హామ్-గాదాపు 50 వేలమంది విద్యార్థుల సమైక్యంగా పాల్గొన్నారు.

ధీమహింసో జితంయి 4 వ శ్లోకం
 బ్రహ్మాండమును జయించినది. శ్రీ-
 మునిగా నున్నవాంకొకరి గా వున్న
 దని తెలియగానే బ్రహ్మన్ను మూలముగా
 బట్టెదాయి. వేదాని విద్యానియు నన్నిచేసి,
 ఉదయమునందీ సాయంత్రమునకును
 నలు నాడును. నడచుకొన్నది ఆ సమయము
 ఆసీను, మేల్కొనికొన్నది ఆ సమయము
 మూసివేయబడెను. నెప్పుడునునుడే వ
 వేత్తే నులుగొన్నది జ్ఞానంబునను ఆపు
 చేయబడెను.

డికేంబరు 6న తేదీ 70 మంది ప్రాచీన
బాదు కాపనకర్తలు కే. పి. ప్రాసంగి
గారి ప్రాచీనకావ్యపీఠము ఆరు గ్రా
మములూ, కేంద్రపథ్యం కంటే రాష్ట్ర

నిర్మాణానికి పూనుకోవాలని వెసిడెంటు
ప్రసాద్ కు తంతినిచ్చారు.

డిశంబరు 8 వ తేదీన శ్రీరాములుగారు
 నిరవదీక్షును వాగించుచున్న సమస్యను
 చట్టించాలని ప్రాసెక్యూటర్ డాక్టర్ చెల్
 కౌని రామానుజుగారు ప్రతిపాదించిన
 తీర్మానాన్ని స్వీకృత త్రోసివేచ్చారు. దీని
 తరు అనంతరం తెలుపురూ ప్రతిపక్ష
 సభ్యులంతా వాకౌట్ చేశారు.

మద్రాసు ఆసెంబ్లీలో యా విషయం
పేరే పట్టించడం కొరకు శ్రీ తామె
వాగిరెడ్డిగారికి విజయ తీర్మానాన్ని ప్రతి
పదం గా స్పష్టత్రోసివేశారు. నిరసనగా
మిమారు ౫౦ మంది సభ్యులు
పాల్గొని - కాన్ఫరెన్స్.

అందును 10 వ తేదీన గుంటూరు నగర
మంత్రి ఆ. బ్రహ్మానందమే హాజరై, 10వ
మంత్రి ప్రదీప్ కుమార్ గొయి. కాపియల
నన్ను చేశారు.

దేశములకు వేరే వేరే పాఠ్య ప్రణామలు
గాని అన్యోన్యమునకు తెలుపవలసిందిగా
కావలయును. కావ్యాలకునికి వాదాత్మ
మును కలగజేయుములు వచ్చాయి. అది
లోను విలువనుచు పట్టించుగా సంపూర్ణ
మార్గము కలగజేయును. విద్యను విద్య
పాఠ్యమును పాఠ్యమును విద్యనుచు చేయు
లని విద్య చేయును.

17 వ తేదీన శ్రీమంతులగారి
 వీక్షణ బలమయినా, ప్రస్తుత ప్రాంత
 నిరసనగా నిరసన వతిం చేశారు.

పద్యము 12 వ లేదని నుమారు 25
 ముగిసి హైదరాబాదు కాసనసభా
 కాంగ్రెసు సభ్యులు శ్రీరాములుగారి

తీక్షణులెలాగనా ప్రజలంతా హృదయ
పూర్వకంగా బలపరుచున్నానని తమ
నాయకుని ద్వారా శ్రీరాములుగారికి
తెలిగ్రాం పంపారు.

18 వ తేదీన అన్ని పార్టీలకు చెందిన
21 మంది పార్లమెంటు సభ్యులు తమ
సానుభూతిని తెలుపుతూ ఒక తిండి
పంపారు.

నాటి ఆంధ్రప్రభా ప్రాయగాన్ని క్షణి
చేయడానికి డిసెంబరు 7 న మద్రాసులో
అఖిలాంధ్ర పరిషత్తు సమావేశం ఏర్పాటు
చేయబడింది. దీనిని గూడా కాంగ్రెసు
నాయకులు విమోచించారు.

సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించిన
ప్రకాశంగారు మద్రాసు నగరాన్ని ఆంధ్ర
రాష్ట్ర సమస్యల పరిచేసే తీర్మానాన్ని
ప్రతిపాదించారు. దీని ప్రత్యక్ష ఫలంగా
కిమ్యునిస్టుపార్టీ నిర్వహించే ప్రాంతాలలో
వెంటనే రాష్ట్రం ఏర్పడాలి, మద్రాసు
విభజించాలి వివాదాన్ని సంతాప
విషయాన్ని ప్రజాప్రకాశంవారు
తెలుపుకోవాలి, అసమర్థులను తొలగించాలి.
ఈ సంగతులకు పలుకవచ్చినది, అంతా
నాయకులతో సంప్రదించానికి ఉద్దేశ
సంఘాన్ని నియమించుకోవలసి తీర్మానాన్ని
ప్రవేశపెట్టారు.

అధ్యక్షులు ప్రకాశంగారు తీర్మానాలకు
ఒకటిన్నర గంటలు, తాము ప్రతిపాదించిన
తీర్మానం కేవలం 15 నిమిషాలు, దీని
పక్షంవారిలో సమావేశమై కేవలం
పోయారు. ఎంతో ప్రతిఘటన ఏర్పడక
రెండో తీర్మానంపై ఈచింతన నిలిచి
ప్రతిపక్షాన్ని శ్రీరాములుగారి వారు
కెల్ల, నిరాశాపడి తీక్షణులను విడిచి
విజ్ఞులని అందజేశారు.

ప్రకాశంగారు మరొకసారి తమ పాత
భోరిని ప్రదర్శించారు. ఆనాడు పార్టీవన్
డిమిటీ (1950) లో మద్రాసు సమస్యను
లేవనెత్తారు. దానితో రాష్ట్రం రాకుండా
పోయింది. మరల యీనాడు ఒక ప్రక్కన
శ్రీరాములుగారు మణిణకయ్యమీద ఉండ
గానే, మద్రాసు కేచీ తెచ్చి, సత్వ
రాలపై రాష్ట్రం సాధనకు ఆవాంశాలు
కల్పించేట్లు ప్రవర్తించారు. మద్రాసు సమ
స్యను తాము కోరనట్లు “విమోచించి”
దాతే, అవేలేమంది సర్వచ్ఛంద వైఖ్యాన్ని
తియ్యగజేసి, రెండుగొడవు ఉరికించుతా
మని చెప్పించారు.

మహాప్రక్క రాకలసేయ మహాసభ
అధ్యక్షతవహించి “మాకు రాష్ట్రమే
వల్లనీ, “నాయకుల సేవ వారు ప్రత్యేక
రాష్ట్రాన్ని ఏర్పాటు చేసే ఉంటుంది” అని
ప్రకటించారు.

ప్రజాకాంగ్రెసు అధ్యక్షుని మోదాలా
“నాయకుల నాకు రాష్ట్రం యివ్వకు
మాలని లేదు” అని శ్రీ సంతకర్షి
తా చేసే చెప్పారు.

ఆ సమయము (డిసెంబరు 8) పార్ల
మెంటు సభకు సభిలో పార్టీ శ్రీరాములు
గారి నిరాశాపడిన ప్రభుత్వం చూపు
తున్న నిర్లక్ష్యమునని ఖండితా కిమ్యు
నిస్టు సభ్యుల ఒక పేరును తీర్మానం
తెచ్చారు. తీర్మానం నీకు ఆ తీర్మానాన్ని
ద్రోశారు. అందుకు అసమర్థులగా
కిమ్యునిస్టు సభ్యులు, యింకా ప్రతిపక్ష
సభ్యుల వాక్కులతో చేశారు.

ఇతరులు తమ మద్రాసు శాసనసభలో
అల్లసాని తీర్మానం కిమ్యునిస్టులు
తేనా, క్షితిగు అనుచురించెను. దీనికి
అసమ్మతగా అన్ని ప్రాంతాలకు చెందిన

కమ్యూనిస్టులు, విశ్వసంఘటనలోని స్వతంత్రులు, కొద్దిమంది ప్రజాపార్టీ వారు వాక్తుల్లో చేశారు. కాని, కాంగ్రెసు పార్టీవారుగాని, ప్రజాసోషలిస్టు, కృషి కార్కెలోక పార్టీవారుగాని వాక్తుల్లో చేర తరస్కరించారు.

మోద్రాబాదు శాసనసభమందిరం ఈ నిరాహార దీక్షయిడ సామర్థ్యాన్ని తెలుపుతూ సభ వాయిదా వేసింది. తక్షణం ఆంధ్ర రాష్ట్రాన్ని నిర్మించమని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని కోరింది.

దేశంయందు ఆంధ్రం అనే విద్యార్థులు అనేక ప్రాంతాలలో సమైక్యం చేశారు. అక్కడక్కడ హక్కులు జరిగాయి; రైతు ఆపివేయబడ్డాయి.

ఆంధ్రదేశమంతటా చెలరెడుతున్న ప్రాంతవాదం, పార్లమెంటులోనూ, అసెంబ్లీలోనూ వినిపిస్తున్న వీని ప్రతిస్పందించుచు ప్రభుత్వానికి కీర్తిగాల్చాయి.

దేశంయందు 9 వ ప్రధాని నెహ్రూ “మద్రాసు సాహిత్య ప్రమేయం లేకుండా ఆంధ్రులంతా నిర్వహణ ప్రాంతాలతో రాష్ట్రం యివ్వని కోరికే” ఆంధ్ర రాష్ట్రం యేర్పరచడానికి ఇంచీయా ప్రభుత్వానికి అభ్యంతరం లేదని ప్రకటించారు.

2 కి. కమ్యూనిస్టు పార్టీ ముఠా మరే పార్టీ, ఈ ప్రకటనను ద్వారించలేదు; నిర్వహణ ప్రాంతాలతో వెంటనే రాష్ట్రం ఏర్పరచాలని నెహ్రూను బుద్ధిపెట్టే ప్రయత్నం.

నెహ్రూ అన్నట్లు ప్రకటన శ్రీరాములు గారి ప్రాణాలను రక్షించలేదు. దేశంయందు 15 అక్టోబర్, 1956 రోజులకితర నిరశన వ్రతం తీర్చాక, ఆంధ్ర యోధుడు శ్రీరాములుగారు అశువులకు బాకారు.

ప్రజా విజృంభణ

దీనితో ఆంధ్రుల కోరికలు కట్టలు తెగింది. పల్లపల్లెనా, వాడవాడనా, ఆంధ్రదేశం, రాయలసీమ, కోస్తా, తెలంగాణా విభేదం లేకుండా రాష్ట్ర నివాదాన్ని ప్రతిధ్వనించేది.

రాష్ట్రంలోని పట్టణాలన్నీ సంపూర్ణ హక్కు ప్రకటించాయి. కొన్ని పట్టణాలు పెంపొంది, మూడు రోజులు హక్కు చేశాయి. లక్షల కొలది ప్రజలు వీధులలోకి వచ్చారు. రైల్వే స్టేషన్లలో, ఆఫీసులలో అన్నింటినీ బంధించేశారు. కలకత్తా మెయిలు, ఢిల్లీ ఎక్స్ ప్రెస్ పూర్తిగా నిలచిపోయాయి. ఆంధ్రదేశానికి సంబంధించి సంతకరకు ప్రభుత్వ వ్యవహారం ఎన్నిచి పోయింది. విద్యార్థులు, కామ్రేడులు, మధ్య తరగతి ప్రజలు ప్రదర్శనలు చేశారు.

ఆ మునుపటి దినమే విజయవాడలో 144వ రెడ్డు ప్రయోగంపలచింది. అనకాపల్లె, రాజమండ్రి, భాద్రాచలం, నెల్లూరు, విశాఖపట్టణాల్లో కాల్పులు జరిగాయి. మొత్తం 12 మంది వరకు కాల్పుల మూలంగా తమ అశువులు బాకారు. నెల్లూరులో కాల్పులకు గురైన మృతవీరు భార్యతో దేహాలను 60 వేలమందితో పుర వీధులలో పూరేశించారు. వాల్తేరు స్టేషన్ సమీపంలో జరిగిన కాల్పులలో ఒక శ్రీ రక్షణం మరణించింది. 8 మందికి ప్రమాద కిందైన గాయాలు తగిలాయి. దీనికి సానుభూతిని తెలుపుతూ కామ్రేడులంతా సమైక్యం చేశారు.

కాకినాడ టౌన్ హాల్లో శ్రీరాములు గారి నిర్యాణమును గూర్చి సంతాపసభ జరుపుకుకుంటే సుమారు 10 వేల మంది

కృషికార్ లోక్ పార్టీ తిరుపతి ఆంధ్ర జేత రాజధానికి అనుబంధం నూచించింది. మద్రాసుకు తాత్కాలిక రాజధానిగానే ఉంచాలన్నది

రాష్ట్రవర్తన లేదీ కై ఆంధ్రో శ స జరిగింది. మార్చి 25న నైహూ 2క ప్రకటన చేశారు. అక్టోబరు 1న ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడుతుందనీ, రాజధాని మద్రాసులో ఉంచే సమస్యలేదనీ, ఆంధ్ర ప్రాంతంలో ఎక్కడ ఉండాలా అన్నది ఆంధ్ర శాసన సభ్యులే నిర్ణయించుకోవాలనీ నైహూ ఆ ప్రకటనలో స్పష్టం చేశారు.

కాంగ్రెసు పార్టీ నాయకులలో కొందరు రాష్ట్రం వద్దన్నా, వారిలో మరికొందరు, ప్రజా - సోషలిస్టు నాయకులూ మద్రాసు సమస్యతో పెంచేసినా, లోక్ పార్టీ నాయకులు "ప్రత్యేక రాష్ట్రావర్తన. ఉష్ట పరిశాలనా విధించాల"ని ప్రకటించినా, ప్రజలు తమ కన్నాని ధావోనీ, నిర్ణయవ్రాంతాలలో ఆంధ్ర రాష్ట్రాన్ని సాధించుకున్నారు.

రాజధాని సమస్య

నైహూ ప్రకటన ప్రకారం ఆంధ్ర శాసనసభ్యులే రాజధాని స్థల నిర్ణయాన్ని చేశారు.

ఆ ప్రకారం 1953 జూన్ 12, 13 ప్రత్యేక సమావేశం జరిగింది.

రాజధాని స్థల నిర్ణయంలో సానికాథి మానాలకు తావివ్వరాదు. అందరూ అందు బాటులో ఉండే పట్టణాన్నే ఎంచుకోవాలి. ఆంధ్రదేశానికి ఎడిబోర్డులోనున్న విజయవాడ - గుంటూరులు రాజధానికి

అన్ని విధాలా అనుకూలమోటు అని కమ్యూనిస్టు పార్టీ వారు ప్రకటించారు.

అన్ని దినపత్రికలూ ఇదే వైఖరిని తీసుకున్నాయి. పట్టువిడుపులు లేని ఆంధ్రో శన జేశాయి.

అయినచోటలసాటు హోరాహోరంగా జరిగిన చర్చల తర్వాత రాజధాని కిర్నూలులో ఉండాలనే తీర్మానం స్వైంది.

జూలై 25న ఆంధ్రరాష్ట్ర బిల్లు చర్చకు వచ్చింది. ఆ అసెంబ్లీ విజయవాడ - గుంటూరులోనే రాజధాని ఏర్పాటు చేయాలనే సవరణ, తిరుపతిలో ఉంచాలనే సవరణ తేబడ్డాయి. విశాఖనుంచి వచ్చిన కాంగ్రెసు సభ్యులు విశాఖ పట్టణాన్ని నూచిస్తూ సవరణ తెచ్చారు. తిరుపతి, విశాఖ సవరణలు సీగిపావటంతో, మొత్తం కమ్యూనిస్టులు, లోక పత్రి ప్రజానింత్రి సంఘటనలోనున్న స్వతంత్రులు, నలుగురు ప్రజా సోషలిస్టులు, తొమ్మిదిమంది లోక్ పార్టీ వారు విజయవాడ - గుంటూరుకు ఓటు చేశారు. కాని ఆంగ్లేతులు (ఈ సమస్యపై) ఓటు చేయరాదన్న "స్వేచ్ఛ ముఖుల ఏడంబడికు" విరుద్ధంగా విజయవాడకు రాజా కూటమి తిమిళ సోషలిస్టులచేత ఓటు చేయించుకుని లెక్కికర్తగా సవరణను ఓడించామనిపించుకున్నారు.

అక్టోబరు ఒకటి

1953 అక్టోబరు ఒకటిన తాత్కాలిక రాజధాని నగరం కిర్నూలులో, భారత ప్రధాని నైహూ ఆంధ్రావర్తన మహోత్సవాన్ని నిర్వహించారు.

ఆంధ్ర జేతమంతా పండుక స్వరూపాన్ని తీసుకుంది. ప్రతి ఊరూ, ప్రతి

యిట్లా ప్రత్యేక అలంకారాలతో కళ కళ
లాడాయి: తెలుగు ప్రజలు, ఎన్ను తెచ్చుట
నున్నా, చిరకాలవాంఛనం తీరినందుకు
విజయానందోత్సవాలతో ఉప్పొంగి

పోయారు.

యావద్భారత ప్రాముఖ్యతల ఈ
విజయంతో ఒక ఘట్టం ముగిసింది; మరో
ఘట్టం ఆరంభమైంది.

ఆంధ్రరాష్ట్ర అవతరణతో ముక్కోటి
ఆంధ్రుల ఆశయమైన విశాలాంధ్ర నిర్మా
ణంలో ఒక ముఖ్యభాగం సాధించబడింది.
సంపూర్ణశతాబ్దికి ముగ్గురు ముగిసినది.

నిజాం సంస్థానాన్ని ఏర్పరచి, నాటి
మద్రాసురాష్ట్రంలోని ఆంధ్రప్రాంతాన్ని,
తెలంగాణాను, యితర రాష్ట్రాలలోని
ఆంధ్రప్రాంతాలకు కలిపి, మద్రాసు రాష్ట్ర
ముఖ్యపట్టణంగా వికలాంధ్రము ఏర్పరచి
అనే నివాదాన్ని ప్రస్తావనగా లేకనేటివి
రాజకీయపార్టీ కమ్యూనిస్టు పార్టీ చేసి.

1946 లో జరిగిన ఎన్నికల సం
రంభంలో, తెలంగాణాపేరాల ప్రాకం
భంలో ఈ నివాదం నిర్వహింపబడి
యివ్వబడింది.

ప్రస్తుత ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రాంతంలో జరి
గినట్టి, తెలంగాణా ప్రాంతంలో గాదా
విశాలాంధ్ర రాజకీయ ఎంతో ఆందో
ళన, ఎన్నో పోరాటాలు జరిగాయి.

నిజాం రాష్ట్ర ప్రోత్సహం దీనికి
మొదటి మెట్టు.

తెలంగాణా ప్రోత్సహం

శతాబ్దాలుగా నిజాం ఘోరకర్మక
క్రింద వర్తిగి, నీరసించి, కృంగించిపోయిన
తెలంగాణాలోని ఆంధ్రజాతి. నూతన
ముగ్గురకు మించని అక్షరాస్యులతో,
పౌరసత్వహక్కులు మృగ్యమై, తెలుగు
భాష, సాహిత్యము శిథిలవృక్షాలనున్న

కాలంలో తెలుగువారిలో “మేమూ
ఆంధ్రులమే” అనే భావాన్ని, ఏరో
పథంగా కల్పించడమే ఒక ముఖ్య కర్తవ్య
మైంది.

ఈ కర్తవ్య నిర్వహించు కొనిమంది
మద్రాసు రాష్ట్ర ఆంధ్ర ప్రముఖులు
కలసి 12-11-1921 న ఆంధ్ర సంఘ
మనే సంఘ స్థాపించారు. దీని
ప్రధానతో సంస్థానంలోని అనేక
స్థలాలలో ఆంధ్ర జనసంఘాలు స్థాపించ
బడ్డాయి.

మీ సన్నిహితుల సహాయ పరచి,
ఎక్కువ క్రమంగా గానూ, సమంతోనూ
పని నాగించడానో ఒక కేంద్ర సంఘం
అవసరమనే భావం కల్గింది. ఈ వివిధ
సంఘాల ప్రతినిధులు హనుమకొండలో
సమావేశమై 1-4-1923వ ఆంధ్రజన కేంద్ర
సంఘాన్ని స్థాపించారు.

ఆంధ్ర భాషోద్ధరణ, కవిత్వత్రాలు,
పుస్తకాలు, ఉపన్యాసాలద్వారా విజ్ఞానం
వ్యాపింప జేయడం; గ్రంథాలగుణాలు,
పతనా మంగళాలు, సాంకలాలను సాపిం
చడం; వ్యాయామం, కళలను ప్రోత్స
హించటం — యితర ఈ కేంద్రసంఘం
మొక్క ప్రధానాశయాలుగా నిర్ణయించ
బడ్డాయి.

గాంధానీ నగరమంది జిల్లా, తాలూ
కాల ప్రధాన స్థలాలవరకే గానీ పల్లెటూర్ల

వరకూ ఈ ఉద్యమాన్ని వ్యాపింప జేయాలని సంకల్పించబడింది.

ప్రతి సంవత్సరం వార్షికసభలు జరుగుతూ వచ్చాయి. మధ్య తరగతులలోనూ, విద్యార్థులలోనూ నూతన ప్రగతిని కల్పించడానికి తోడ్పడ్డాయి.

ఆంధ్ర జన సంఘాలతో ప్రాంతం నైన ఆంధ్రోద్యమానికి గ్రంథాలయోద్యమం జోడింది. సంఘాలలో గ్రంథాలయాలు, పఠశాలలు వంటకొలకల కొలకొల్పబడ్డాయి.

సాధారణ గ్రంథాలయాలను పెట్టుకోవడానికి కూడా నిజాం ప్రోత్సాహాలు ఎన్నో అందరలను కల్గించాడు. ఈ ఆనందాలన్నీ దీని గ్రంథాలయోద్యమమునకు నేలయి; ఆంధ్రోద్యమాన్ని ముగిసిన గురువులకు పునరుజ్జీవమునిచ్చింది.

ఈ ప్రయత్నాలతో కలంగా ఈ ఆంధ్రోద్యమాన్ని దీని ద్వారా వాటిలో ఆంధ్రజన సంఘాలూ, గ్రంథాలయోద్యమం, తిరుప్పతి వేదాంతవలసినవి "వర్తక సంఘాలు."

వర్తకులు అనేక కులాలను, వర్ణాలను గుర్తుతూ వచ్చారు. వేదాంతం, సాంప్రదాయాలతో, ప్రభుత్వోద్యమాలకూడ వర్తకులను నానాగాతించారు. వారినుండి సరుకులను తీసుకుంటే ద్రవ్య విలువలుగాను; ఒకవేళ యిచ్చినా, విక్రయమైనా, తక్కువ భావన తీసుకునేవారు. ఇది చాలక వర్తకులను కొట్టవారు, పట్టవారు.

ఈ బాధలనుండి విప్పించుకోవడానికి వీరూ ఒక ఉపాయాన్ని వెదకాలని వర్తకులు నిశ్చయించుకున్నారు. ఇదే

"వర్తక సంఘ" స్థాపన. దీనికి ఆంధ్రోద్యమ కార్య కర్తలకూడ సహాయం చేశారు.

మొట్టమొదట 2-12-1922 న "నూత్రావేట వర్తక సంఘం" స్థాపించబడింది. దీనితో, వర్తక సంఘాలు నల్ల కొండ కొలుయంతా వెలిశాయి.

ఈ సంఘాలవల్ల వర్తకులను చిరకాలంగా పీడించుచున్న అవమానాలు, వ్యవస్థలు నాశనమయ్యాయి. "ఈ గ్రామంలో వర్తక సంఘం స్థాపింపబడి అనే ఒక వార్తని మూడు మంత్రంగా పని జేసి, ప్రభుత్వోద్యమాలను నిరుత్తరులుగా చేసి..." అని ఒక చరిత్రకారుడు వ్రాశాడు.

వర్తకులు ఆంధ్రోద్యమానికి ఆర్థికంగా, యంత్రా ఎంతో తోడ్పడ్డారు.

ఆంధ్ర జన సంఘాలు, గ్రంథాలయోద్యమం, వర్తక సంఘాలు కల్గించిన "ఆంధ్ర" ప్రయత్నం, వెంచి పోషించిన ఆంధ్రోద్యమం, 1930 సంవత్సరానికి "ఆంధ్ర సమాజం" నిర్మాణానికి దారితీశాయి.

"ఆంధ్ర సమాజం" ప్రథమ సమావేశం మొదటి సారి కేటెటలో 1930 మార్చి 3, 4, 5 తేదీలలో జరిగింది.

తెలంగాణాంధ్ర మహాసభ

ఆంధ్ర సమాజం స్థాపనతో తెలంగాణా ఆంధ్రోద్యమం చందవదలలో ప్రవేశించినది చెప్పవచ్చు.

అలాగే వాణే, ఆంధ్ర సంస్కృతిని, ఆంధ్ర సాహిత్యాన్ని, భాషను కాపాడి, పెంపొందించడమే ప్రధాన కర్తవ్యంగా, గానా వీర్లు ఉంటూ వచ్చింది. సంస్థాన ప్రజాసామాన్యాన్ని పీల్చి పిప్పిజేస్తున్న

హైదరాబాదుసంస్థానాన్ని విచ్ఛిన్నం చేసి, విశాలాంధ్రను ఏర్పరచాలనే నివాదమివ్వబడింది. దేశముఖలు దౌర్జన్యంగా, అక్రమంగా ఆక్రమించుకున్న తమ భూములను తిరిగి యిచ్చివేయాలని డిమాండు చేయబడింది.

ప్రశోద్యమాన్ని అణచడానికి దేశముఖలు తమ గూండా వైన్యాల నుపయోగించారు.

ప్రజాక్షణదళాలను ఏర్పరచుకొని ప్రజలు ప్రతిఘటించారు. దేశముఖుల గూండా వైన్యం ప్రజల గొట్టికి నిలవకుండా, నిజాం ప్రభుత్వం తిలక్కు పోరాడాలను పంపింది. అదీ విఫలమవడంతో, ప్రభుత్వం వైన్యాన్నే నింపింది.

ప్రజలపై ఎన్నో కఠోరాలు జరుపబడ్డాయి. గ్రామాలకు గ్రామాలు దుప్పి వేయబడ్డాయి.

నేపాది ప్రజలను విపరీతంగా క్రూరం, శ్రీలంకను అవమానపరచడం, చెరిచడం ఒక అమానుష హింసాకాండ జరుపబడింది. వందలకొలదిగా అస్త్రు చేయబడ్డాయి. ప్రారంభంగా జరిగిన ఒకటి, రెండు పోరాటాల్లోనే 22 మంది శ్రీ, పురుషులు చనిపోయారు. కిరూనిస్టుపాస్టర్, ఆంధ్ర మహాసభలు నిక్షేపించేయబడ్డాయి.

ఈ పోరాటంగా కడవెండి (1946 మార్చి), బాలేముల (26-10-46), పాతి నూర్యాపేట (15-11-46) ఘర్షణలు మూడూ మూడు మైలురాళ్ళు.

సంగం

కిరూనిస్టుపాస్టర్, ఆంధ్రమహాసభల నాయకత్వంక్రింద ప్రజలు విరోధినిగా నిలుచారు.

శ్రీలు, పురుషులూ, పిల్లలూ, పెద్దలూ. ప్రజ యావత్తూ రంగంలోకి దూకింది; ప్రతిఘటించింది. ఒక గ్రామంపై విలటరీదాడి జరిగితే, చుట్టుపట్ల గ్రామస్థులందరూ సహాయానికి వచ్చేవారు. పురుషులు కర్రలు, వడికలలూ తీసుకొని పోరాడుతుంటే, శ్రీలు సరసను నిలుబడి కాళ్ళు అందించడం, నీళ్ళు అందించడం మొదలైన సహాయం చేసేవారు. పురుషులు లేకపోతే, గ్రామాలకు శ్రీలే రక్షించుకున్న ఘటనలెన్నో ఉన్నాయి.

ప్రజలు ఆంధ్రమహాసభను “సంగం” అని పిలుచేవారు. సంగం ఉపయోగం ప్రపంచ ప్రజలకు, తమంతట తామే సంగాన్ని కల్పితం చేయమొనర్చారు. ప్రక్క గ్రామాలకు వెళ్ళి సంగాన్ని సేల కొని, సభ్యత్వాన్ని చేపించేవారు.

సంగం అంటే ప్రజలకు అన్యం క్రేమ, విశ్వాసం ఏర్పడింది. ప్రతి గ్రామం ఒక “యూనియన్” అయిన ఆ సోజుల్లో, చిందు తెల్లగానే సంగం 500 గ్రామాలకు ప్రాకింది.

స్వగండ జిల్లా అంతటా ఈ ప్రతిఘటన సాగింది. ప్రభుత్వం జిల్లా అంతటా “మాన్వల్” ను ప్రయోగించింది.

విరోధిని దౌర్జన్యాలనంది, కరబడితే క్యాపేనే మిక్కిలి శాసనాలనుంచి తిమ్మతాము గక్షించుకోడానికి ప్రజలు గూడా ఆయుధాలను చేపట్టడం ప్రారంభించారు. భూస్వాములు అక్రమంగా తమ నుండి గుండుకున్న భూములను తిరిగి స్వాధీనపరచుకోవడం, బంజరు భూములను భూమిలేని కూలీలకు, కేద రైతులకు పంచి పెట్టడం ప్రారంభమైంది.

భాషాస్థాన సమస్యను భూసమస్యతో మేళవించి, తెలంగాణా ఉద్యమం సాగింది. ఇది ఆ ఉద్యమ విశిష్ట లక్షణాలలో అతి ప్రధానమైంది. 1947 కే, ఒక జిల్లాకే పరిమితమైన ఉద్యమం, తెలంగాణా వ్యాపితరూపం తీసుకుంది.

చిరతరాలుగా "నీబాంబను" (నీ బానిసను) అనే తెలంగాణా రైతులతో నిలయి తిరిగాడు.

కమ్యూనిస్టు పార్టీ కల్పించిన నూతన చైతన్యంతో నూతన జీవితం ప్రారంభించబడ్డాయి. వయసు మళ్ళీన రైతు పలక చేట్టాడు. సంస్కార మెరుగని ఆటవిక జాతి స్త్రీ సహితం కొన్ని సాంఘిక మార్పులను చవిచూడగలిగింది.

"నూతన గ్రామంలో నూతన మానవునికి" నాంది ప్రస్తావన జరిగింది.

1947 ఆగస్టు 15 పిమ్మట

1947 ఆగస్టు 15: ఇండియన్ యూనియను ఏర్పడింది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్య వాదులతోనూ, పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వ వర్గాలతోనూ కుట్రపన్ని, నిజాం - చాటు ఇండియను యూనియనులో చేరడానికి తీర్మానించాడు.

నిజాం యూనియన్ లో చేరాలని కోరుతూ సంస్థానంలో బ్రహ్మాండమైన ఆందోళన రేగింది.

సంస్థాన కాంగ్రెసు కూడా నిరాంశ్రుతత్వానికి వ్యతిరేకంగా, ఇండియన్ యూనియనులో చేరమరీ, బాధ్యతాయత పరిపాలనను ప్రవేశపెట్టమనీ సత్యాగ్రహం ప్రారంభించింది.

నిజాం మిలిటరీ, ఇన్స్ట్రూమెంట్ మున్సిమీను రజాకారు గూండలు (కాసిం రజ్వీ నాయకత్వాన) గ్రామాలమీదబడి, దారుణ భీదకాండను ప్రారంభించారు. ఊళ్ళకు ఊళ్ళు కాల్చి, చేయడం, ప్రజలను అనేక విపరీత క్రూర హింసలకు గురిచేయడం, ప్రజలను, కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యకర్తలను కాల్చివేయడం, స్త్రీలను చిరచడం పరిపాటులు పోయింది.

కాంగ్రెసు నాయకత్వం హైదరాబాదు సంస్థానాన్ని వదిలి యూనియన్ పట్టణాలలో మకాం పెట్టింది.

అలప్ర మహాసభ, కమ్యూనిస్టు పార్టీ తెలంగాణా వ్యవస్థాన కూటీ, రైతు యువకులతో దళాలు ఏర్పరచి, శత్రువునుండి ఆయుధాలు గుంజుకొని, రజాకారు మూకలతోనూ, నిజాం మిలిటరీతోనూ ఘోర ఘోరం.

ఈ పరిస్థితుల్లో భారత కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం నిజాం - చాటుతో యధాతథ బడంబడి చేతుకుంది. స చాటుకు ఆయుధాలనుకూడ సరఫరా చేస్తూ వచ్చింది.

ఈ బడంబడిక ఇన్స్ట్రూమెంట్ రజాకారు మూకలు మరి విజృంభించిపోయాయి. ఒకే సోదన ఈ మూకలు 88 మంది ప్రజలను నిలువునా కాల్చివేశారు! దాదాపు 2,500 మంది కార్యకర్తల, ప్రజల ప్రాణాలు నిలువునా తీశారు. ఎన్నో గ్రామాలు తగులబెట్టారు.

తమ యింట్లో, భూమిలో, తమ ప్రాణాలూ, స్త్రీల మానాలూ రక్షించుకోడానికి తెలంగాణా ప్రజల ధైర్యసాహసాలతో పోరాడింది.

ఏకొద్దిమందో ముస్లింమతావేశపరులూ, దేశముఖు, జాగీర్దారీవగ్గాలా అండమీదే నిలచిఉన్న రజాకారు, మిలటరీ మూకలు ప్రజల ధాటికి నిలువలేకపోయాయి.

నల్లగొండ, వరంగల్లు, కరీంనగరం, మెదక్, మర్కెలలోని 8,000 గ్రామాలలో నిజాం పరిపాలనకు స్వస్తిచెప్పబడింది. ప్రజలందరూ ఎన్నుకున్న పంచ కమిటీలు పనిచేయ సాగాయి. కవుల్లు, అప్సరల బకాయాల వనూలు ఆగిపోయింది.

ఒక పరిమితిభూమిని మినహాయించి, భూస్వాముల తక్కిన భూమిఅంతా రైతు కూలీలకు పంచివెట్టబడింది. అన్యాయానికి మిత భూముల తీగి వారి నిజ చురుమానులకు వప్పుకొప్పబడ్డాయి. బంగ్లా, అడవి కొట్ల క్రొద్దిభూములూ సాగునీటికి తోబుడ్డాయి. ఇలా సుమారు పదిలక్షల ఎకరాలు పంచబడ్డాయి. తెలంగాణా చరిత్రలో మొదటి పర్యావరణం సామాన్య ప్రజానీకమంతా కడుపునిండా రెండుపూటలూ తిండి తినగలిగారు.

ఈ ప్రజా విలయాలను గ్రామదళాలు పదివేలమందీ, స్త్రాంత్రాంత్రా సాయుధ దళాలు రెండువేలమందీ వాత్రం లవన్ను రక్షిస్తుండేవారు.

మద్రాసుప్రాంత ఆంధ్రప్రజానీకమంతా తెలంగాణా ప్రజాపోరాటానికి బాసటవై నిలుబడింది. నిజాంనవాబు వంశాధికారిం నశించాలి, హైదరాబాదు సంస్థానం రద్దు కావాలి, విశాలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యం ఏర్పడాలనే నివాగాలు ముక్కోటి ఆంధ్రుల నివాదా బయ్యాయి

ఇలా తెలంగాణాలో సాగిన నిజాం -

రజాకారు వ్యతిరేక పోరాటం “విశాలాంధ్ర-చైతన్యానికి” దోహదమిచ్చింది.

“పోలీసు చర్య”

1948 సెప్టెంబరు 18 న ఇండియన్ యూనియన్ ప్రెస్వాలు హైదరాబాదు సంస్థానంలోకి ప్రవేశించాయి. రజాకారు బారిమండి, కమ్యూనిస్టుల బారిమండి ప్రజలను రక్షించడానికి ఈ చర్య అనిభారత ప్రభుత్వం ప్రకటించింది.

యూనియన్ ప్రెస్వాలు మందునా, రాజ్ కింగ్ దళాలు వెనుకా ఉండి, మధ్యన పడడంతో నిజాం మిలటరీ, రజాకారు మూకలు వెళ్ళిచెడుచున్నాయి. 5 కోట్ల లాలో భారత ప్రెస్వాలు హైదరాబాదులో ప్రవేశించాయి.

ప్రజానీకంపట్టు నిజాం ప్రభువు గడ్డెడి లేదు. వెళ్ళా అని పరిపాలనాధికారిం గుర్తించుడింది. అనిమ రాజప్రముఖు అన్యాయకు. సంవత్సరానికి కోటిరూపాయల భరిణం, వందలకోట్ల విలువల తన ఆస్తికి వామీ లభించాయి. భారత ప్రజానీకంలో యిది తీవ్ర ఆసంశ్చయి కన్పించింది.

మహాక్రొద్ది తెలంగాణా ప్రజలవైన, కమ్యూనిస్టులవైన యూనియన్ ప్రెస్వాలు దాడులు ప్రారంభించాయి. వాటిఅండలో, ప్రజాఉద్యమానికి ఒకటి ఊరు విడిచి పోయిన భూస్వాములు, దేశముఖులు తీగి గ్రామాలకు రావడం ప్రారంభించారు. ప్రజలకు పంచిన భూములకు తీగి బలవంతంగా స్వాధీన పంచడం ప్రారంభమైంది.

వీటిని రైతులు, వారి దళాలు ప్రతిఘటింపడం మొదలు పెట్టారు.

1951 అక్టోబరువరకూ ఈ రైతాంగ గెరిల్లా ప్రతిఘటన సాగింది.

మూడేళ్ళు సాగిన ఈ పోరాటాన్ని అణచడానికి భారత కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం 50 వేల మంది సైన్యం, సాయుధ పోలీసులు, హోంగాల్లు, కెండాలు దిశలు వక్షరా ఉపయోగించింది. సంవత్సరానికి 10 కోట్లు ఖర్చు చేసింది.

ఈ మూడేళ్ళలో 10 వేల గ్రామాలు పైకి, వక్షరా చాతులకు గురయ్యాయి. దావాపు 15 లక్షల రూపాయల ప్రజలు తీవ్ర నిర్బంధానికి, హింసలకు గురయ్యారు. 1,500 మంది కమ్యూనిస్టు నాయకులు, ప్రజా కార్యకర్తలు కా-జేయబడ్డారు. అడవులలో తెలంగాణకు వ్యతిరేక ప్రజాసహాయ శేకుండా చేయడానికి, అడవులలో నివసించే కోర్కె ప్రకటించి తీవ్రమైన నిర్బంధ విధించి ఉపయోగించబడింది. ఈ నిర్బంధ విధానంలో వేలకొలది కోర్కెలు చంపబడ్డాయి. వెయ్యి కోర్కెలు గూఢాంగు తెలుగులపై లక్షాయి. 2 లక్షల మంది నిర్బంధ కార్యకర్తలలో పైదు చేయబడ్డారు. తెలంగాణ, తెలత సౌకర్యాల లేక, ఈ కార్యకర్తల సుమారు 10 వేలమంది అంటువ్యాధిలకు గురయ్యి, బలితియ్యారు.

ఇన్ని తీవ్రమైన నిర్బంధాలు, పైదుల ప్యాథిండానున్న భూమింతా భూస్వాములు గుంజుకోలేక పోగారు. రైతాంగ దళాలు నిర్మూలించబడలేదు. దళాలు క్రొత్త ప్రాంతాలకు తరలిపోగలాయి. చివరకు ప్రభుత్వం ప్రాంతంధించే రాకు చారాలకు పురస్కరించుకుని జనలో ఎన్నికల నాటికి ఈ ఉద్యమం విరమించబడింది.

ఈ చారిత్రాత్మక పోరాటంలో ప్రజలు, నానినాయకులు చూపించిన ఓరిమి, సాహసము, కార్యవీక్ష మనపునానివి. ఇన్నాల్లు, ఒకే ధాటిగా, యిత విస్తృతంగా జరిగిన పోరాటం భారతదేశంలో మరేమీ లేదు.

1951 చివరకు జనరల్ ఎన్నికలు వచ్చాయి. కమ్యూనిస్టు పార్టీ గూడా ఎన్నికలో పాల్గొంది. మద్రాసు, ఆంధ్ర జిల్లాలలో వోలె, తెలంగాణలో గూడ కాంగ్రెసు ఖగోరపరాజనం పొందింది. కలెక్షండ్ పిల్లలో 23% కి అంకూడా తెలుగుకోలేక పోయింది. కమ్యూనిస్టు పార్టీ అఖండ్ విజయాన్ని సాధించి, తెలంగాణలో మొదటి రాజకీయ పార్టీగా ముందుకు వచ్చింది.

ఆంధ్రులకు అన్యాయం

కాంగ్రెసు ప్రభుత్వకర్తలు ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి కృతీకేమి చేసే, విజాంధ్రకు కృతీకేమి చేశారు. గూడదాంధ్రజాతి పోషంగా పునోపమించడానికి వారు ఆంధ్రులను కనిపిస్తావచ్చారు.

చందేళ్ళక్రితం హైద్రాబాదు పోష్టు స్కూలును ఎందుకూ కంపాం అనే సహస్య వచ్చింది. వక్షకులతో సహా అన్ని వక్షాల ఆగ్రహాల విజయవాడ స్కూలులో కలపమని కోరారు. పోష్టు శాఖామంత్రి అంకిరించి నాట్టాచం చేశాడు. కాని, ఆఖరు నిమిషంలో చడి చెప్పుడు శేకుండా హైద్రాబాదు స్కూలును నాగపూరు స్కూలులో కనిపిచేశారు.

మహాకవారి, పిల్వల పునర్విధజన వచ్చినప్పుడు కార్యమైతరీతవరకూ తెలుగు ప్రాంతాన్నంతా ఒకేకోసుగా పెట్టకపోగా,

అర్థాధికభాగం తెలంగాణాలో నున్న నిజాం రైల్వేను మొదట ఓ. ఎన్. ఆర్. తో కలప నిర్ణయించి, ఆఖరు క్షణంలో ఓ. ఐ. పి. తో కలిపి సెంట్రలు రైల్వేగా పునర్నిర్మించారు.

సిరిపూరులోని కాగితాల ఫ్యాక్టరీని బ్రిగాడు “ధారాదర్శం” చేయవద్దని, తద్వారే పంపమనీ ఎంతో ప్రజాంశతోని బిగినా, హైదరాబాదు కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం ప్రజావాణిని కలవనని, దీనికే ఆ ఫ్యాక్టరీని కట్టవలసింది.

ఇవి కాలవన్నట్లు కేంద్రప్రభుత్వం ఉన్నానినూ విశ్వకళాపరిషత్తును హిందీ కళాపరిషత్తుగా చేయనమట్టించి. ఈ అన్యాయానికి వ్యతిరేకంగా తీవ్రమైన ఆందోళన చేసింది.

సంపాద ప్రతిభాకి, మద్రాసు ఆంధ్ర భాషానివాసులూ దీనిని ఎంతగానూ ఈ పక్ష్య నిరసనచూచి ప్రభుత్వం తాత్కాలికంగా వెనక్కి తగ్గింది.

ఇకన్నీ ఆంధ్రుల సమస్య గానుగలవాయి. కాని, విశాఖలో భావాన్ని వెంచడానికి సహజంగా లోడ్వద్దాయి.

ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమ ప్రభావం

అటు మద్రాసు ఆంధ్రభాషానివాసులు తెలంగాణాలోనూ గోల గోలుకూ కలపమతున్న విశాఖ ఆంధ్ర భావాన్ని, ఆంధ్రోద్యమభావాన్ని చూచి ధిమిపడి, దానిని విస్మయించి చేతుడానికి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వ వర్గాలు, భూస్వామ్య వర్గాలు కుట్రలు పన్నాయి.

హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో “పోలీసు చర్య” అనంతరం ఇతర రాష్ట్రాలలో పాటు నాటి మద్రాసు రాష్ట్రంనుండి ఆంధ్ర ఉద్యోగులను, పోలీసు బలగాలను తెలంగాణా పోరాటాన్ని ఇంచడానికి భారత ప్రభుత్వం తీసుకువెళ్ళింది. ఈ ఉద్యోగస్తులు యథావిధిగా తమ నిరంకుశ పద్ధతులను, లంచగొండితనాన్ని కొనసాగించడం, తమ చుట్టూలను, పక్కాల్లను తీసుకువెళ్ళి ఉద్యోగాల్లో నింపి, స్థానికులకు అవకాశాలు లేకుండా చేయటంతో, తెలంగాణా మధ్యతరగతి వర్గంలోనూ, విద్యార్థుల్లోనూ అసంతృప్తి బయలుదేరింది.

కొంచు కాంగ్రెసు ప్రముఖులు, భూస్వామ్య వర్గాలూ ఈ అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకుని, ముక్కు ఉద్యమాన్ని తీవ్రపర్చారు.

కాని, ముక్కు ఉద్యమ ప్రచారాలు లేకుండా స్థానికత వైఖరి ప్రచారం, ఆంధ్ర రాష్ట్రం కోసం ఇచ్చిన ఆందోళన, అత్యుత్సాహం లాంటివన్న ఉద్యమం ముందు నిలువలేక పోయింది.

పొట్ట శ్రీరాములుగారి నిశ్శక్తి సమయంలోనూ, వాళ్ళ ఆత్మావృణ తర్వాత కూడా తెలంగాణాలోనూ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేక ప్రయత్నాలు ఉండాయి. కొత్త గూఢచారికారులు అసమర్థుల సమ్మేళనాలు. ఆంధ్రులను ఒకటేననే భావాన్ని మరొక నూరు సువ్యక్తిం చేశారు.

సికింద్రాబాదు కాల్వోద్యమను విశాఖ ఆంధ్రులు కోరుతూ తీర్మానించింది.

హైదరాబాదు డిప్యూటీ మేయరు

మీర్ మహమ్మదాల్ ఖాన్, మొదలగువారు వికలాంధ్ర వాంఛను ప్రకటించారు.

కాంగ్రెసు వాదియైన కామరాజు తీర్మానమును కూడా దీనిని ఎలవరుస్తూ ప్రకటనలు చేశారు.

1958 సెప్టెంబరు 26, 27 తేదీలలో జరిగిన తెలంగాణాంధ్ర మహాసభ సదస్సు హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయ, వికలాంధ్ర విభాగాలనీ కేంద్రమునీ కేంద్రంలో తీర్మానించింది.

ఆంధ్ర రాష్ట్రావతరణ తరువాత

ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడిన తర్వాత వికలాంధ్ర సమస్య మనీ ముందుకు వచ్చింది. భాషారాష్ట్ర సమస్య మొత్తంగానే ఉధృతమైనది తీసుకుంది.

హైదరాబాదుకు విచ్చిన్నం జేసి, సంయుక్త మహారాష్ట్ర, విద్యుత్ శక్తుల రాష్ట్రాలను నిర్మించాలని ఆంధ్రాలోని తీవ్ర తరమైంది.

ఈ ఆంధ్రాలోనను తిట్టుకోవడానికి భారత ప్రభుత్వం రాష్ట్రాల పునర్విభజన కమిషన్ను నియమించింది. ఈ అదమ చూచి తెలంగాణా కాంగ్రెసు గాయకులు, కొందరు నోబుల్ మెంబర్స్ నాయకులు వికలాంధ్ర వ్యవస్థాపక ప్రధాన ప్రాధాన్యంగా ప్రకటించారు.

హైదరాబాదు ప్రభుత్వమునకు కేంద్రంలో కొందరు కాంగ్రెసు వాదులు, తెలంగాణా వెనుకబడి ఉన్నందున ఆంధ్రరాష్ట్రం వారు పెద్దపం తీర్చుకోవే గాకుండా, హైదరాబాదు సంస్థాన విభజన కమిషన్ పది సంవత్సరాల పర్యంతం వాయిదా వేయాలని ఆంధ్రాలోని మొదలుపెట్టారు.

కొన్ని సెలవక్రితమై హైదరాబాదులో “వికలాంధ్ర మహాసభ” సమావేశం జరిగింది. దీనికి ముగ్గురు ఆంధ్ర మంత్రులు హాజరయ్యారు. కాని, హైదరాబాదు ఆంధ్ర మంత్రులొక్కరూ హాజరుగాలేదు.

ఈ సమావేశంలో ఆంధ్ర మంత్ర కడప కోటి రెడ్డిగారు, రాయలసీమవలె తెలంగాణా కూడా వెనుకబడి ఉందనీ, వికలాంధ్ర వస్తే, ఈ లెంకు వెనుకబడిన ప్రాంతాలు కలసి, సర్కారు జిల్లాలను “అమపు”లో ఉంచవచ్చనీ ఉపన్యసించారు.

మరొక ప్రక్క ప్రభుత్వ శాఖలకు “స్పెషల్ తెలంగాణా” ఏర్పాదాన్ని తీవ్ర నెట్టారు. కాని, హైదరాబాదు రాష్ట్రం లోనూ, ఆంధ్రరాష్ట్రంలోనూ వారిలో వారికే ఈ విచ్ఛిన్నతకర నివాదంవై వచ్చిన వ్యతిరేకము జూచి వెనుక్కు లోగారు.

ఈ విషయంవై ఒక నిర్ణయానికి రావడానికి ఆంధ్ర ప్రజా-సామర్థ్యము, హైదరాబాదు ప్రజా-సామర్థ్యముల సంయుక్త సమావేశం 1954 సెప్టెంబరు 22 న కర్నూలులో జరిగింది.

ఈ సమావేశం వికలాంధ్ర నిర్మాణానికి అంకితమిచ్చింది. కాని, తెలంగాణాంధ్రుల అనుభవాలు సహేతుకమైనవేనని, అందుకని వారికి “కొన్ని హామీలు” అవసరమనీ తీర్మానించింది.

వికలాంధ్రకవన్యానిష్ఠపాటీ

కన్యానిష్ఠపాటీ ఒక్కటే మొదటి గుంటి వికలాంధ్ర నిర్మాణాన్ని కోరుతూ వచ్చింది. ఇందుకు మహాద్యమాలను, చాత్రాన్నిక హామీలను నడిపింది. పాటిలేని త్యాగాలను జేసింది.

ఈ మధ్యకాలంలోగూడా ఇదే నినాదాన్ని పునరుద్ఘాటిస్తూ వచ్చింది.

ఆంధ్రకమ్యూనిస్టుకమిటీ తణుకు రాష్ట్ర మహాసభలో విశాలాంధ్ర నిర్మాణం జరగాలని తీర్మానించింది.

1954 మార్చి 6, 7 తేదీల్లో హైదరాబాదులో జరిగిన సమావేశంలో విశాలాంధ్ర కమ్యూనిస్టు సమన్వయకమిటీ సభ్యుల విశాలాంధ్రనుకోరుతూ తీర్మానించింది.

50 వేల సభ్యుల 9ల ఆఫీస్ హైదరాబాదు ప్రెస్ యూనియన్ కాంగ్రెసు మహాసభ ఏప్రిల్ 12, 13 తేదీల్లో హైదరాబాదులో జరిగింది. ఈ మహాసభలో హైదరాబాదు రాష్ట్ర విభజన వెంటనే జరగాలనీ, విశాలాంధ్ర, పశ్చిమ గోదావరి, నంద్యాల మహారాష్ట్రల నిర్మాణం జరగాలని తీర్మానించబడింది. భాషారాష్ట్ర నిర్మాణం జరగాలనే ముసుగుతో గాతీయ విరోధాలనూ, ప్రజావిద్యను విచ్ఛిన్నాన్ని కలుగజేస్తున్న వ్యూహానికి శక్తుల చిర్యలు ఖండించబడ్డాయి. విశాలాంధ్ర నిర్మాణానికి కార్మికులంతా కృషిచేయాలని తీర్మానించబడింది.

ఏప్రిల్ 18 వ తేదీన సమావేశమైన అఖిలభారత భాషారాష్ట్రల మహాసభ పశ్చిమం హైదరాబాదు రాష్ట్ర విచ్ఛిన్నత ప్రజాసంఘాలను గుర్తించి నిందితానికి చేతివ్యాపి ఆందోళన ప్రారంభించడానికి నిర్ణయించింది. హైదరాబాదు విచ్ఛిన్న ప్రజాసంఘాల తొలగింపు తప్పనిసరిగా దేశంలోని రాజప్రముఖుల వ్యవస్థాపకులైన తిరుగుబాటు కార్యదర్శిని తీర్మానించాలనే ప్రేరేపించింది.

అలాగే హైదరాబాదు కార్మికమన ఏప్రిల్ 14వ తేదీన సమావేశమై హైదరాబాదు రాష్ట్రాన్ని భాషాప్రయుక్తంగా విభజించి, హైదరాబాదు ముఖ్యపట్టణంగా విశాలాంధ్ర నేర్పాటు చేయాలని తీర్మానించింది. ఆంధ్రదేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి తెలుగు భాషాప్రాంతమంతా ఒకే పరిపాలన క్రిందకు గావడం అత్యంతావశ్యకమనిగూడా కార్మికమన తీర్మానంలో ప్రేరేపించబడింది.

జుబ్బూర్ గోజుకూ విశాలాంధ్రోద్యమం నాల్గవ బలాన్ని పొందుతూ, ముందుకు పోతోంది.

కానీ, కాంగ్రెసు ప్రభుత్వానికి నేతలకు హైదరాబాదు రాష్ట్రాన్ని విభజించడం యిష్టలేదని గోజుగోజుకూ స్పష్టమవుతుంది.

ఆంధ్ర రాష్ట్రాన్ని విభజించే సందర్భంగా కమ్యూనిస్టు మార్క్సిస్టులు, భారత ప్రజాని సమరూ, విశాలాంధ్ర నినాదం సామ్రాజ్యవాది మనస్తత్వంతో కూడుకుని ఉన్నదని ఆరోపించాడు.

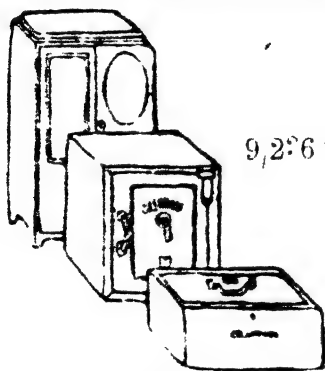
రాష్ట్ర పునర్విభజన కమిషన్ను నిమిత్తంగా, ప్రభుత్వం రాష్ట్రాల పునర్విభజనానికి కొత్త మరతులను చికిరించింది. భాషేగాక, నాగరికత, ఆర్థిక సీతత్వం, పరిపాలనా సౌలభ్యం అనే అంశాలను గూడా తీసుకునే, రాష్ట్ర పునర్విభజన కమిషనరు ప్రకటించింది.

అంతేగాక, ఈ మధ్య కమ్యూనిస్టు జరిగిన అఖిల భారత కాంగ్రెసు మహాసభ అంకితమిచ్చి తీర్మానించిన అంశాలలో బాటు "భాషానికే భద్రమి" అనే అవసరమరతునుగూడా జేర్చింది.

హైదరాబాదు విభజన మొత్తం రాజ ప్రముఖ వ్యక్తులకే దేవు. విశాలాంధ్ర నిర్మాణం రెండు లక్షల మైన ప్రజోద్యమాలనూ ఏకంతేసి, ఒక మహోద్యమాన్ని తయారుచేస్తుంది.

ఇదే భారత కాంగ్రెసు ప్రభుత్వ విశాలాంధ్ర వ్యతిరేకతలోని ఆంతర్యం.

కాని, ఆంధ్రరాష్ట్రం సాధించిన ప్రజా విశాలాంధ్రమనూడా సాధించగలదు.

అల్లూరాంకా

(స్థాపించు 1928.)

9, 206 కెలనీ లేటివారి వీధి, విజయవాడ

విశాలాంధ్రలో పట్టా లభింపజేసి
ప్రతిష్ట పొందిన పరిశ్రమ

ఇ ను ప పె ట్టె లు ★ ఉ క్కు చీ రు వా లు
క్యా పు బా క్కు లు

మౌనము, నాణ్యతను, గౌరవమైన ధరలకు ప్రసాదించినవి.

అర్జున పై కానలినిన క్షిప్రములలో కూడ చేయబడును.

మా షో రూములు : 1. హిందూ హౌసుకూలవద్ద, కెలనీ లేటివారి వీధిలో.

2. మానీటీ సినిమా కెడరుగా.

బ్రహ్మ పం

[illegible]

జులై 1951 నాటి
జనగణనం, 63,417 మందిని మొత్తం.
ఈ భూభాగం 77°-85° ఉత్తర రేఖల
మధ్య, 19½°-22½° ఉత్తర రేఖల
మధ్య ఉన్నది.

సత్యములు : ఈ లోకమును దుష్ట
శక్తిగల యాదులు బంధించిరి; మేటివారు
మహిమ పొందెను; పదములు వినియెను
గావున; వాయువ్యా నైదివానాదు
వినియెను సేయు రీతులు.

ఈ సాక్ష్యం ప్రకారంగా బెల్లియం,
హరిందు, దేన్నార్కు దేశాలకు వాళ్లు

[illegible]

‘ना धा’

ఆంధ్ర ప్రదేశ్, 1951 - నా భాగ
అక్టోబర్ 1, 1951 - 2,05,07,601. మేజర్
1,03,13,725 మంది ముందుకు వెళ్లి,
1,01,94,000 మంది శ్రీ. అ. 1,00,49,939
మంది ప్రామాణికాలు, 30,88,049 మంది
పట్టణవాసులు. అనంతపురం, చిత్తూరు
మొదలైనవి 353.

శ్రీకా: 546; విశాఖపట్నం 400;
విశాఖపట్నం 425; పశ్చిమగోదావరి
563; కృష్ణా 509; నందికొండ 442;
నెల్లూరు 226; కర్నూలు 162; ఆంధ్ర
ప్రదేశ్ 203; కడప 196; చిత్తూరు 307.

2 15 11 21 22

సుమారు 600 మైళ్ల పొడవులో ఉన్నది.
ప్రధానముగా ఓడరేవు విశాఖపట్టణం.
మరికొన్ని మైనరు ఓడరేవులు: కళింగ.

పట్నం, బామన(శ్రీకావళిజిల్లా), పిమ్మని పట్నం (విశాఖజిల్లా), కంకనాడ (తూర్పు గోదావరిజిల్లా), నదిసాఖురం (పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా), బుచ్చిరేపట్నం (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా), నిజాంపట్నం, ఓడశేవు (నూతనగోదావరిజిల్లా) మొదలైన మైసూరు ఓడశేవులున్నాయి. వీటిలో విశాఖపట్నం ఉత్పన్నమయిన ఓడశేవు. పెద్ద పెద్ద ఓడలు నీరించనకు రావటానికి వీలున్నది. ఏడాది రోజుల వద్ద ఓడలు తీరానికి మురింగా అగవలసిందే!

తీరము లోతయినది కాకపోవటంచేత, ఒక విశాఖ వివరాలయంచి మరే రేవువద్ద తీరానికి ఓడలు రావటానికి వీలులేదు.

కొండలు-అడవులు

ఉత్తరాన విశాఖజిల్లా - ఒడన్చా సరిహద్దునుండి దక్షిణాన కెల్లూరుజిల్లా - మదరాసు సరిహద్దువరకు, తూర్పుకనుమల శ్రేణి ఒకటి ఉన్నది. ఇది పశ్చిమ కనుమలంతట ఎత్తయినదికాదు. ఒక శ్రేణిగాకాక, చెరువుగా కొండలు, విటలుగా మాత్రమే ఉన్నది. వీటి ఎత్తు ఎత్తు 3,500 అడుగులు.

ఈ కనుమలు శ్రీకావళిజిల్లాలో అంతరిగివద్ద ప్రారంభించి పాతపట్నం తాలూకానుండి దక్షిణాన "గూడెం" వరకు వ్యాపించి ఉన్నాయి. వీటిలోని మహేంద్రగిరిఎత్తు 5000 అడుగులు. పాల కొండలు, గోలుకొండలుఎత్తు 4,000 అడుగులు. ప్రకృతి దృశ్యాలకు మేరుమోసిన "దాల్గిప్పనోనో"అనే కొండ వీటిలోనిదే. ఇది విశాఖపట్నంరేవువద్ద ఉన్నది.

ఉభయగోదావరిజిల్లాలలో ఉన్న పాప కొండలు, చూసుకొండల ఎత్తు 3,000 అడుగులు.

విశాఖ - గోదావరి జిల్లాలలో వ్యాపించి ఉన్న ఈ కనుమల ప్రాంతంగా ఉన్న అడవులు "మర్ఘం" అడవులు అని పిలువబడుతున్నాయి. ఇవిగాష్ట్రంగా కల పెద్దఅడవులు. వీటిలో మద్ది, ఏగిస, బేస, వెరుగు మొదలైన కిలప, చింత పండి, సిరించుకాయలు, శీశ, మైనము ఇత్యాది ఆటవికపంట లభ్యమవుతుంది.

కృష్ణాజిల్లాలో బెలనాడ, మంగిలురూప పురిం కొండలున్నాయి. గుంటూరు జిల్లాలో గరికొండ, నాగాయకొండ, బెల్లంకొండ, మంగిళగిరికొండ, కొండవీడు కొండ,కోటప్పకొండ,నిమకొండ,చీమకుర్తి కొండలు ఉన్నాయి. అంతర్వహరి జిల్లాలో పెరుకొండ, మల్లప్పకొండ, మదకసిరికొండలు, కడపజిల్లాలో శేష చలం, పాల కొండలు ఉన్నాయి. కర్నూలు జిల్లాలోని నల్లమలకొండలు, ఈ ప్రాంతపుకొండలలో కల్ల ఎత్తయింది. ఈ ప్రాంతంలోనే "నల్లమల" అడవులున్నాయి. "మర్ఘం" అడవుల తర్వాత పెద్దఅడవులు ఇవే! కర్నూలు - కెల్లూరు జిల్లాల సరిహద్దును యర్రమల, వెలి గొండలు ఉన్నాయి. చిత్తూరుజిల్లాలో తీరుపటి కొండలు, అవులపల్లె కొండలు, ఏనుగవల్లమ్మకొండ ఉన్నాయి.

నదులు

వివిధజిల్లాలలో ప్రవహిస్తున్న నదులు, వాటి పొడవు మైళ్ళలో:

ఉభయ విశాఖలు

1. చూడ (65).
2. ఉత్తర మహేంద్ర రేయ (25).
3. బెంజిగడ్డ (15).
4. వరిహాలగడ్డ (15).
5. గరియలగడ్డ (14).
6. వంశధారి (140).
7. నాగా

- నలి (అంగుళ్య (90), 8. పెద్దగడ్డ (22)
9. కంకివలస (23), 10. నెల్లెయ్య (65),
11. గొప్పని (60), 12. గంభీరంగడ్డ (15),
13. సరవగడ్డ (24), 14. కరూరపుగడ్డ
(14), 15. తొంద (60), 16. పగాహ
(44), 17. తొండవ (46).

తూర్పు గోదానరి

1. పంప (32), 2. యేలూరు (65),
3. గోదానరి (937), దీని ఉపనదులు:
బిరి, నీలేరు.

పశ్చిమ గోదానరి

యిరికిలన, దీని ఉపనదులు : బైసేరు
పల్లివాగు, బిలేరు.

కృష్ణా జిల్లా

1. ఉప్పుకేరు (30), 2. త్యాగేరు
(65), 3. బడమేరు (35), 4. కృష్ణానది
(775), 5. మున్నేరు, 6. నక్కవాగు, (52)
7. బగ్గవాగు (65), 8. కొంకేరు (55)

గుంటూరు జిల్లా

1. గుండ్లకమ్మ - 145;

నెలూరు జిల్లా

1. పాలేరు - (68) 2. మన్నేరు (75)
3. పల్లవాగు (26) 4. పెడేరు (20) 5. పెన్న
(370) 6. ఉప్పుకేరు (55) 7. సుగ్రముఖి
(99) 8. కాళంగి (40)

చిత్తూరు

1. అరణి, 2. పాయిని, (పాలూరు
ఉపనది)

అనంతపురం

1. మరివంక 2. చిత్రవతి.

కడప

1. చెయ్యేరు, దీని ఉపనదులు; పులం
గేరు, పుంచు, బహుద, మందలి, పాపాగ్ని,
సగిలేరు, కందేరు.

కర్నూలు

1. కుంగభద్ర, 2. మాగి.

వీటిలో గోదావరి, కృష్ణా, తుంగి
భద్ర, నదులుమాత్రం పశ్చిమకనుమ
లలో పుట్టి బంగాళాఖాతంలో పడు
తున్నాయి. ఇవి అంధ్రలో ప్రవహించే
నదులలో పెద్దవి. పశ్చిమకనుమలలో
వరం అధికం కనుక, వీటి ప్రవాహ జల
పరిమితి ఇతరనదులకంటే ఎంతో అధికం.
నిగిలిన నదులన్నీ తూర్పు కనుమలలో
పుట్టి బంగాళాఖాతంలో కలుస్తున్నాయి.
అందుచేత వీటి పొడవు తక్కువ.

గోదానరి

ఇది పశ్చిమ కనుమలలోని నాసిక్ కం
సహిపంలో నున్న "త్రయంబకం" వద్ద పుట్టి
గోదావరి జిల్లాలలో 225 మైళ్ళు ప్రవ
హించి, రెండుపాయలుగా చీలి బంగాళా
ఖాతంలో కలుస్తుంది. వీటిలో ఒక
పాయ, "శాంతిమిగోదావరి" యానాం
వద్దను, "వక్కగోదావరి" నరిసాపురిం
వద్దను బంగాళాఖాతంలో పడుతున్నాయి.
నది మొత్తం పొడవు 937 మైళ్ళు.
1852 లో, భవశేఖరంవద్ద ఈ నదిపై
ఆనకట్ట నిర్మించబడింది.

కృష్ణా

ఇది బొంబాయి రాష్ట్రంలోని మహా
బలేశ్వరంవద్ద పుట్టి, అంధ్రలో సుమారు
రెండువందల మైళ్ళు ప్రవహించి కృష్ణా
జిల్లాలోని "హంసలవీరి" వద్ద బంగాళా

భారతంలో కలుస్తున్నది. నది మొత్తం పొడవు 775 మైళ్ళు. దీనిపై విజయవాడ వద్ద 1852-53 సంవత్సరాలలో పెద్ద ఆనకట్ట నిర్మించబడింది. దీని ప్రధాన ఉపనదులు తెంగభద్ర, ముని, ఖిరు, మటప్రభి, మలప్రభి ఇత్యాదులు.

మెన్నాసరి

ఇది మైసూరులోని “నందియర్” కొండలలో పుట్టింది. ఈనది ఆంధ్రలో ప్రవేశించిన తర్వాత, అనంతపురం, కడప, కర్నూలు, నెల్లూరు జిల్లాలలో ప్రవహించి నెల్లూరు జిల్లాలోని ఉటుకునువద్ద బంగాళా ఖారంలో కలుస్తున్నది. దీని ముఖ్య చిత్రపత్రి, పిండి, వాడప్పు, సగలేని మొదలగునవి దీని ఉపనదులు. నది మొత్తం పొడవు 370 మైళ్ళు.

తెంగభద్ర

మన నదల ఉపనదులలో కెల్ల, మంగి భద్ర చాలా పెద్దది. ఇవి పశ్చిమకనుమలలోని దక్షిణకండా - మైసూరుల కడపలలో ఉన్న “వకాప” పర్వతాలలో పుట్టి, కర్నూలు జిల్లాలో కృష్ణానదిలో కలుస్తున్నది. మాగరి, దీని ఉపనదులలో పెద్దది. దానికి బళ్ళారి జిల్లాలోని మలప్పంపద్ద ఆనకట్ట నిర్మించబడింది.

నంది ధారి

కూర్ప కనుమలలో పుట్టి బంగాళా ఖారంలో కలిగి ఆంధ్రనదులలో కెల్ల ఈ నది పెద్దది. ఇది బెంగళలో పుట్టి శ్రీకాళేశం జిల్లాలో 80 మైళ్ళు ప్రవహించి, కరంగపట్టణం వద్ద బంగాళా ఖారంలో కలుస్తున్నది.

నాగావళి

ఇది శ్రీకాళేశం జిల్లాలో కెల్ల పెద్ద నది. బెంగళలోని “నియ్యగిరి” లో పుట్టి శ్రీకాళేశం జిల్లాలో 70 మైళ్ళు ప్రవహించి “నాగావళి” వద్ద బంగాళా ఖారంలో పడుతున్నది. బట్టిగడ్డ, బండ్లు నది, స్వర్ణముఖి, వేరనది దీని ఉపనదులలో కొన్ని.

సంగమములు

ఆంధ్రలోని నదులలో కెల్ల పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని కొట్లపాడు పుట్టింది. ఇది మంచినది, సున్నపురేవు లేదు, బడమేయి దీనిలో కలుస్తున్నాయి.

ఇంకాక కొండపకి ఆన, కొమరపాళి ఆన, తిలకంపా, ముయంతి సరస్సు, ఇకనూరు సాగిరి మొదలైన చిన్న చిన్న సరస్సులున్నాయి.

నేల

ఆంధ్రలోని నదుల నీటిని నేలలున్నాయి :

1. టెంప్రాంత బండ్రుమట్టి భూములు,
2. ఎర్రనేల, 3. తెల్లనేల. వీటిలోని వివిధ పదార్థాల కలయికవినాక, అది నీటిని పీల్చుకోవటం, మైలు మైలుగుడలక కావలసిన తేమ అట్టిపెట్టగలిగి శక్తి వినినా ఈ వివిధ తరగతుల నేలల వ్యాప్తి సాయికోపయోగం ఆధారపడి ఉంటుంది.

బండ్రుమట్టి నేలులు : ఇది ఉధయ భాద్ర, కృష్ణ, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాలలో వరుసగా గొదావరి, కృష్ణ, పెన్నా నదుల డెల్టా ప్రాంతాలలో విస్తరించి ఉన్నాయి. ఈ నేల చాలా సారి వంతమైనది. నదులు ప్రతి సంవత్సరం కొత్తబండ్రును తోస్తాయి కానుకను, నీటి

అకర్మం ఉంటుంది కనుకను, ఈ నేల ఉత్పత్తికి అధికం.

రై గ డి నే ల

ఈ రకం నేల గాయలసేమ జిల్లాలో రూపులుజిల్లాలోను, కోస్తా ప్రాంతంలోనూ ఉంటాయి, కృష్ణా జిల్లాలోనూ అధికంగా ఉంది. గుంటూరులో మొత్తం భూ విస్తీర్ణంలో ఈ రకం 90 పాళ్ళు, కృష్ణా జిల్లాలో కూడా 90 పాళ్ళు, కర్నూలులో కూడా 60 పాళ్ళు ఉండవచ్చు నేలే! ఆంధ్రప్రదేశ్ లో నల్లమైదానములో, పై మూడు జిల్లాలోనూ నేల కూడా 90 పాళ్ళ భూమి ఉన్నది.

ఈ నేల, ఎర్ర నేలవలె కాక, తేమపట్టవకాలం అట్టిపెట్టగలదు కనుకను, అట్టిపెట్టవకాలం పోషక పదార్థం, పదార్థం తక్కువ.

ఎర్ర నేలలో కంటే అధికంగా ఉంటుంది కనుకను, ఎర్ర నేల ఉత్పత్తికి కంటే, వీటి ఉత్పత్తికి అధికం.

ఎర్ర నేల

శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి జిల్లాలో ఈ రకం నేల పొడవునా ఈ నేల వ్యాపించి ఉంది. కృష్ణా జిల్లాలో కూడా కొంత ఉన్నది. గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాలోనూ, ఈ రకం నేల, ఎర్ర నేల రెండూ కలసి ఉంటుంది. నేలలు కూడా ఉన్నాయి.

వీని లక్షణాలు, రై గ డి నేల లక్షణాలకు పూర్తిగా వ్యతిరేకం. త్వరగా నీటిని పీల్చుతాయి. త్వరగా ఆరిపోతాయి. ఇందులో మొక్కల పెంపకానికి కావలసిన పోషక పదార్థం తక్కువ.

ప్రభాత వైస్ - నెల్లూరు

(కళాస్పష్టికి నిలయము)

అట్టపెట్టెలు - రబ్బరుసాంపులు - లిథోప్రింటింగు

కలర్ ప్రింటింగ్ - పుస్తకములు

పేజీ ఎత్తికలు - ఎంబోజింగ్

ప్రత్యేకమైన పరిశోధనలు - పరిశోధనలు - ఒకసారి చూడండి.

సు గుణ ప రి శ్ర మ లు

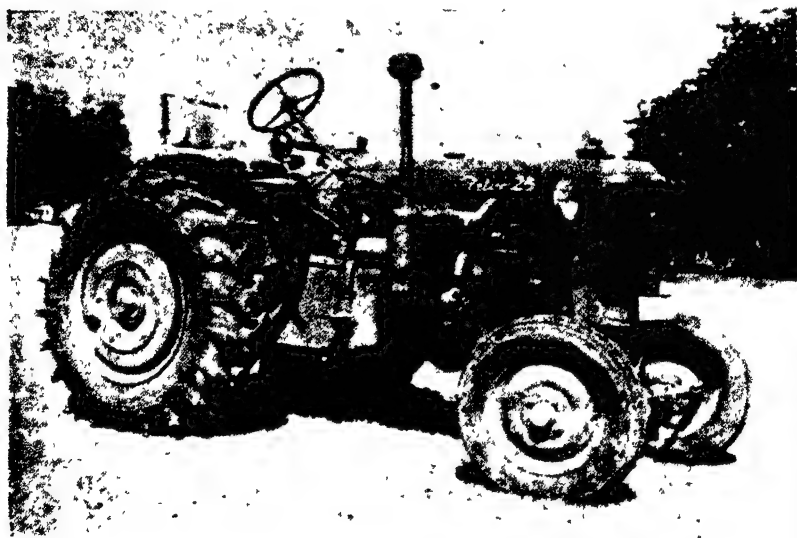
పరిశుద్ధమైన మైకా చిమీలు తయారు చేయబడును.

పేపరు, నూలు వ్యాపారము మరియు కమిషన్ ఏజెంటు.

తెలిగ్రాం: SUJAT — ముం.మూనువాది వీధి — పోస్టాఫీసు నెం. 25

జెటార్ డీజెల్ ట్రాక్టర్లు

భూముల్ని తక్కువ ఖర్చుతో సేవ్వగచేసి దేశాన్ని సంద
నోద్యానవనంగా చేసేందుకు, మీ భూముల్ని సుస్థిరములాగా
చేసేందుకు ప్రభుత్వంగానిన న్యాయ కమిషనరీచే పరిమితచేయ
బడిన జెటార్ డీజెల్ ట్రాక్టర్లు ఉపయోగపడుతాయి. ట్రాక్టర్ల మంచి
పనిని మాన ప్రభుత్వం ఈ ట్రాక్టర్లు కొన్నాయి.

పూర్తి నివారణకు :

ది పద్మజా కమ్మర్షియల్ కార్పొరేషన్,

ప్రొఫెషనల్స్ ;

నల్లూరుపల్లి కేశవరావు చౌకరి

యస్. సి. కె. 42

::

కాశీశ్రీరావు మార్కెట్

విజయవాడ - 1

శీతోష్ణస్థితి - వర్షపాతం

రాష్ట్ర వానావరణాన్ని సూలగా యునిటానుగా విభజించవచ్చు.

- ఏప్రిల్-మే : వేడిగాడ్డులు
- జూన్-సెప్టెంబరు : వేడిగాడ్డులు

- అక్టోబరు-డిసెంబరు : ఈశాన్య ఋతుపవనాలు
- జనవరి-మార్చి - పొడిగాలి

అంధ్రలో వేడవికాలంలో వేడిఅధికం.

- వేడవి సుమాను 100-110 డిగ్రీల కంటే ఎక్కువ.
- కొన్ని ప్రాంతాలలో (రావలూరు, ముత్తుగూడెం) 110-120 డిగ్రీల వరకు ఎంకవేడిమి పెరిగింది చాలా సాధారణం. ఒక చిత్తూరు జిల్లాలో మాత్రం ఈ కాలంలో ఎంకవేడిమి 94-95 డిగ్రీల వరకు ఉండదు. పక్కవేడిలో పొందు పరిచుకునే పట్టిక, సంచలనంలో, వివిధ స్థానాలలో ఉండే అధికతను ఉష్ణోగ్రతను తెలియజేస్తుంది.

శీతాకాలంలో చలిఅధికం. దిసెంబరు-జనవరి మాసాలలో వివిధ స్థానాలలో ఉష్ణోగ్రత 70-60 డిగ్రీలవరకు పడి

పోతుంది. 70 వ వేడిలో పొందుపరచ బడిన పట్టిక, సంచలనంలో వివిధ జిల్లాలలో ఉండే అధికతను ఉష్ణోగ్రతను తెలియజేస్తుంది.

శీతాకాలపు వేడిమికి - వేసవి వేడిమికి 50-60 డిగ్రీల వ్యత్యాసమున్నది. ఈ విషయ వ్యత్యాసంవల్లనే వేసవిలో, ముఖం బ్రౌన్ పెట్ట పీలులేని వేడిగాడ్డులుతోలివే, శీతాకాలంలో “చంక తెత్తెయిని” చలివేస్తుంది.

వర్షపాతం

ఏప్రిల్-మే వేడిగాడ్డుల అనంతరం జూన్ - సెప్టెంబరు మాసాల్లో వర్షాలు పడటం ప్రారంభిస్తాయి. వీటిని సైరతి అనవచ్చును అంటారు. అంధ్రలో పడే వర్షంలో అధికశాతం ఈ పవనాల వల్లనే కలుగుచున్నది. కొద 70వ వేడిలో పొంది పరిచుకునే పట్టిక, వివిధ మాసాలలో వివిధ జిల్లాలలో పడే వర్షపాతాన్ని, వర్షంకరనే గోసుల్ని తెలియజేస్తుంది.

అధికరణము ఉష్ణోగ్రత 1891 - 1940 సంవత్సరముల నాటిది

స్థానము	జనవరి °F	ఫిబ్రవరి °F	మార్చి °F	ఏప్రిల్ °F	మే °F	జూన్ °F	జూలై °F	ఆగష్టు °F	సెప్టెంబరు °F	అక్టోబరు °F	నవంబరు °F	డిసెంబరు °F	సగటు °F
శ్రీకాకుళం	80.6	83.5	87.1	89.6	92.0	91.6	89.0	89.1	88.4	87.6	84.0	80.7	86.9
విశాఖపట్నం													
తూర్పుగోల్కొండ	81.1	85.6	91.8	96.1	99.2	96.8	90.3	89.7	89.5	87.9	83.1	80.5	89.3
పశ్చిమగోల్కొండ	83.0	86.1	90.5	94.2	99.5	95.2	92.1	91.3	90.5	88.6	84.8	82.6	90.1
కర్నూలు	87.2	92.4	99.4	101.5	106.9	99.6	93.1	92.9	93.7	91.5	87.1	85.8	94.3
గుంటూరు	85.2	89.4	94.3	99.4	104.2	101.4	96.9	96.0	94.7	90.7	85.3	83.7	93.4
కర్నూలు	88.4	93.5	100.0	103.6	104.5	97.1	91.6	90.5	90.0	90.6	87.9	86.4	93.7
కడప	88.1	94.3	100.9	104.8	105.6	99.9	95.6	94.7	93.6	92.6	87.7	86.0	95.3
అనంతపురం	86.2	92.1	98.2	98.4	100.1	92.3	90.8	93.1	91.8	91.5	89.3	85.7	92.5
చిత్తూరు	80.7	86.4	92.5	92.3	94.5	88.3	85.6	88.5	87.9	86.8	82.1	80.7	87.2

అల్పవయస్కుల జీవితము 1891 - 1910 సంవత్సరములలో

జిల్లా	జననము •F	శిశువయస్సు •F	మూర్తి •F	పిల్లల •F	మే •F	బాండ్ •F	అమ్మ •F	పెండ్లి •F	అమ్మ •F	నవంబరు •F	సెల్ల సమయము •F
క్రికాకల్	67.4	70.6	74.6	78.2	81.4	80.7	78.6	78.4	76.5	72.4	67.9
వికారాబాద్	66.4	69.7	73.5	78.5	81.7	80.9	78.9	78.1	75.9	71.6	66.4
హైదరాబాద్	66.0	68.6	72.3	77.7	81.7	80.7	78.1	77.6	86.0	71.2	66.5
పల్నాడు	61.7	69.1	75.6	79.2	84.2	82.0	78.4	77.3	73.5	67.7	61.9
కర్నూలు	67.5	69.8	72.9	77.4	81.8	82.3	79.9	78.2	75.9	71.9	68.4
కర్నూలు	61.6	66.0	72.0	79.0	81.0	77.5	74.3	74.0	71.7	65.9	60.8
కర్నూలు	65.7	69.6	74.8	80.9	83.2	80.5	77.5	76.5	74.5	69.9	65.7
అనంతపురం	63.4	62.6	68.5	77.5	77.9	74.5	73.6	74.1	72.2	68.8	60.6
చిత్తూరు	59.2	61.3	67.4	71.5	73.7	72.5	71.7	71.2	69.6	65.3	58.6

నైరుతిఋతుపవనాలవల్ల సెంటిగ్రేడ్ కలిగే వర్షపాతం [అంగులలో]

జిల్లా	జూన్	జూలై	ఆగస్టు	సెప్టెంబరు	మొత్తం	వరింపడే నోటాలు 1951-52
శ్రీకాకుళం (మైరానం)	5.1	6.4	7.5	7.9	26.0	22.9
విశాఖపట్నం	4.5	4.8	5.6	7.3	22.2	25.4
కర్నూలు	6.3	11.9	10.1	8.9	37.0	41.0
గోదావరి	5.0	6.9	6.2	6.9	25.0	34.3
పశ్చిమ గోదావరి	5.1	7.8	7.1	7.0	27.0	31.9
కృష్ణా	4.4	7.0	6.5	6.2	24.1	34.7
గుంటూరు	3.3	4.6	4.9	5.7	18.5	27.7
కర్నూలు	2.6	3.8	4.0	5.3	15.7	23.9
అనంతపురం	2.1	2.2	3.3	5.3	12.9	11.3
కడప	2.4	3.2	4.0	5.0	14.6	13.5
కేలూరు	1.6	2.6	2.9	4.1	11.2	14.5
చిత్తూరు	2.4	3.0	4.1	5.4	14.9	15.2

సెప్టెంబరు కేలాఖరుకు ఈ పవనాలు యిక్కడ ఉండేవి అయితే, రివిఫ్ సీరిసింబిలోయి, ఈశాన్య ఋతుపవనాలు వలన వడే వర్షపాతాన్ని పోయి ప్రారంభమవుతాయి. ప్రక్క పేజీలో చూడండి.

గిరి అండ్ కో

గవర్నరు పేట : : విజయవాడ - 2

సరసమైన ధరలకు ఏమందులు కావాలన్నా, గిరి అండ్ కో
మందులపావుకు ఒకసారి దయచేయండి!

MNA

ఈ శాస్త్ర ఋతుపవనాలవల్ల సూరిలో కలిగేవర్ష పాతం (అంబిలలో)

కా. సం.	అక్టోబరు	నవంబరు	డిసెంబరు	జనవరి	మొత్తం	సగంపడే సోదాయి 1951-52
శ్రీ కాకతీ (పి. బా.)	7.2	2.7	0.6	0.2	10.6	20.9
విశాఖపట్నం	7.5	3.4	0.6	0.3	11.9	12.0
తూర్పు విజయవాడ ప్రాంతం	5.3	1.8	0.2	0.2	7.5	6.5
గోదావరి పశ్చిమ ప్రాంతం	8.5	1.3	0.4	0.2	13.4	14.0
పశ్చిమ గోదావరి	6.8	3.2	0.2	0.2	10.4	11.1
కృష్ణా	6.1	3.3	0.3	0.2	9.9	8.5
నర్సాపేట	6.2	1.0	0.5	0.3	11.0	8.9
నల్గొండ	5.9	9.3	2.6	1.0	21.8	12.6
నంద్యాల	3.8	1.8	0.3	0.1	6.0	7.5
పాపనాథపేట	4.0	1.9	0.3	0.1	6.3	6.5
పల్నాడు	5.0	3.7	0.9	0.3	9.9	9.5
పెద్దాపర్తి	6.1	6.0	1.8	0.7	14.6	11.8

అక్టోబరు 2న సవరించు చూపించుచు,
ఈకాన్ఫరెన్సు ముగిసినాల్తోపాటు, కిందగూర్చి
ఇంతటి ప్రాంతంలో గానీ వానిని గాన
కంటే చాలా సామాన్యం. ఇది, బంగారా
ఇంతటి కష్టతాగ్రుణ్ణి, పశ్చిమాన భిన్నంగా
పయనిస్తూ కొంత భిన్నంగా సహజాన్ని కలుపు
చేస్తుంటాయి. 1891-1952 సంవత్సరాల
మధ్యకాలంలో 32 సంవత్సరాలలో 32
సార్లు మద్రాసు-కాకినాడల మధ్య రైలు

గాజీ నాజ్ చేర్చుకొనింది. ముఖ్యంగా నవీ ముఖ
వ్యాసాలాశను, క్షేమప్రాంతంలాశను వీటి
వ్యాకృత ఎక్కువ. కాశీనాథ, మచిలీపట్నం
(బంగారు), కల్లూరు తెలుసు ఈ బాధను
అనుభవించా ఉంటాయి.

ప్రతి పక్షాని పటిక, ఫిబ్రవరి -
మే నెలల మధ్య కాలంలో పక్ష వర్ష
పొచ్చి తెలియచేస్తుంది.

ఫిబ్రవరి మేనలలమధ్యకాలాల్లో పడేవర్షం (అంగులలో)

జిల్లా	ఫిబ్రవరి	మార్చి	ఏప్రిల్	మే	మొత్తం వర్షపాతం	వర్షంవరసిన నోబాలు 1951-52
శ్రీకాకుళం (మైదానప్రాంతం)	0.7	0.6	1.1	2.7	5.1	9.7
విశాఖపట్నం	0.7	0.6	1.0	2.6	4.9	9.0
నాగపల్లి	} ఏజన్సీప్రాంతం	0.5	0.7	1.6	2.4	6.0
నంద్యాల		0.4	0.4	0.7	1.9	5.9
పశ్చిమ గోదావరి		0.4	0.4	0.7	1.8	5.4
ప్రకాశం		0.4	0.4	0.7	1.3	6.2
గుంటూరు		0.4	0.3	0.6	1.6	6.8
కర్నూలు		0.3	0.3	0.5	1.4	5.7
కర్నూలు		0.2	0.2	0.7	1.4	7.5
అనంతపురం		0.2	0.2	0.8	2.0	6.3
		0.1	0.2	0.7	1.6	7.1
		0.4	0.4	1.0	2.4	7.9

ప్రక్క పేజీలోని టేబులు, సంవత్సర వర్షం, వర్షంవరసే నోబాలును వ్యక్తపరు
చేస్తాయి, వివిధ ప వ నాల వల్ల పడే వర్షం.

ఆయిల్ ఇంజన్లు అండ్ సిమ్మెంటు

రబ్బర్, క్రాస్, సేవర్, యాన్టారు, పెట్టరు, లిఫ్టు వగైరా అన్ని
రకముల ఆయిల్ యింగను, వాటివిడిభాగములు, పైపులు & పైపుఫిటింగులు, బెల్టింగు,
డామ్మియా సిమ్మెంటు వగైరా సరఫరామైన ధరలక, రెడీసప్లయకి :

ఆర్. అమ్మిరాజు అండ్ సన్స్,

స్టేషనురోడ్డు : : నిడదవోలు, P. O. (W. G. Dt)

1951 సం॥లో పడినవర్షం (అం॥లో)

జిల్లా	సం॥లో పడిన వర్షం	1951-52 సం॥లో కురిసిన వర్షం				
		కురిసిన వర్షం మొత్తం	నైరుతి రుతు పవనాలవల్ల	తూతాన్యరుతు పవనాలవల్ల	శీతలవర్షం	మొత్తం
శ్రీకాకుళం	42.6	41.8	53.5	27.8	7.5	6.5
(మైదానాలు)	39.0	41.5	49.4	26.8	7.7	7.0
విశాఖపట్నం	49.7	54.9	54.4	44.4	4.9	5.6
తూర్పుగోదావరి :	41.8	45.2	54.2	30.2	8.4	6.6
ఏజన్సీ ప్రాంతం	40.7	41.5	48.4	33.1	5.1	3.3
మైదాన ప్రాంతం	37.0	35.2	49.4	27.6	4.2	3.4
పశ్చిమగోదావరి	32.4	26.8	43.4	16.2	3.4	7.2
కృష్ణా	35.5	32.6	32.8	9.8	9.9	12.9
గుంటూరు	24.2	31.6	38.9	12.8	5.4	13.4
నెల్లూరు	22.4	15.0	24.1	7.1	2.2	5.7
కిర్కూలు	27.1	21.0	30.1	6.7	4.9	9.4
అనంతపురం	33.7	24.6	34.2	10.8	5.2	8.6
కడప						
చిత్తూరు						

అంగ్రలో పడినవర్షం ఈ త్తరజిల్లాలలో 45-50 అంగుళాలనుండి, దక్షిణానికిపోను పోను 20 కి తగ్గిపోతున్నది. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలలో 40-45 అంగుళాలు, ఏజన్సీ, కొండప్రాంతాలలో 50 అంగుళాలవరకు, వర్షంపడుతుంది. ఇందులో పడే మొత్తం వర్షంలో ఒక్క నైరుతి ఋతుపవనాలవల్లనే మూడింట రెండు వంతులు వర్షంపడుతున్నది.

పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా, నెల్లూరు జిల్లాలలో 35-40 అంగుళాలవర్షం పడుతున్నది. నెల్లూరుజిల్లాలో మాత్రమే మొత్తం పడేవర్షంలో మూడింట రెండువంతులు తూతాన్య ఋతుపవనాలవల్లనే కలుగు

తున్నది. గుంటూరు, చిత్తూరుజిల్లాలలో 30-35 అంగుళాలవరకు వర్షంపడుతున్నది. ఇందులో గుంటూరులో పడే మొత్తం వర్షంలో మూడింట రెండువంతులు నైరుతి ఋతుపవనాలవల్లను, చిత్తూరులో పడే మొత్తం వర్షంలో సగం నైరుతి ఋతుపవనాలవల్లను, మిగతాసగం తూతాన్య ఋతుపవనాలవల్లను కలుగుతున్నది.

ఏ ఒక్క ప్రాంతంలోను ప్రతి సంవత్సరం కావలసినంత వర్షం పడుతుందనే గ్యారంటీలేదు. శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, గోదావరి, నెల్లూరు జిల్లాలలో కొంతభాగంలో ఒక్కొక్కసారి

వరిదల ముంపు, మరొకప్పుడు అనావృష్టి కలగటం సామాన్యం.

ఇక మిగిలిన ప్రాంతంలో గుంటూరు లోని మెట్టతాలూకాలో, నెల్లూరులోని కొన్ని తాలూకాలో, అవంతిపురి, కపట, కర్నూలు, చిత్తూరు జిల్లాలో అనావృష్టి సామాన్యం.

భూ నిధి దనా విచారణ

ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం, 1951-52 సంవత్సరంలో, మొత్తం మొత్తం వైశాల్యంలో (అర్బం మారు

తెలుగు తాలూకాలు వదిలి) నూటికి 20 వంతులు అడవులకందనం, నూటికి 12.6 షార్పు సాగు పనికిరాని బంజరు కందనం, నూటికి 8.3 షార్పు సాగుగాయంైన బంజరుకందనం వున్నది. ఇదే సంవత్సరంలో పంటపండించబడిన విస్తీర్ణం మొత్తం వైశాల్యంలో నూటికి 38.2 షార్పు మాత్రమే.

ప్రతి శాసనసభ సభ్యునికీ పట్టిక విశేషం లోగా భూ వి వి విధంగా విభజించబడి ఉన్నది తెలియజేస్తుంది.

The Foremost Canning Industry in the South !

Preferred
for
mellow moments

SWAN BRAND

PRODUCTS

OTHER
PRODUCTS

Pineapple
& Mango
slices,
Syrups,
Jams,
Marmalade,
Tomato,
Juice and
Puree

100% Pure |
Guaranteed

MANUFACTURERS

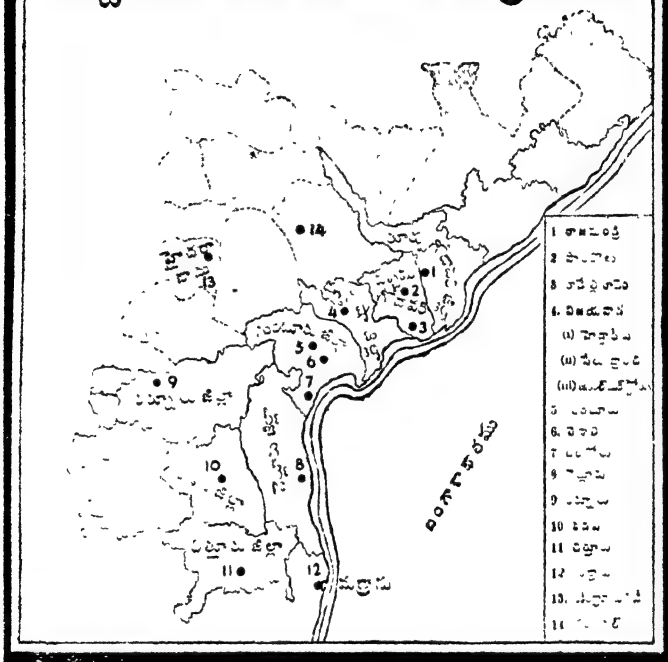
The India Canning Industries Ltd., Vijayawada-2

భూవిధిజనా వివరాలు (1951 - 52)

గ్రామం	విస్తీర్ణం (చు॥మై॥) 1	విస్తీర్ణం (ఎకరాలు) 2	అడవులు (ఎకరాలు) 3	మొత్తం విస్తీర్ణం (ఎకరాలు) 4	సాగు కాని బంజరు (ఎకరాలు) 5
శ్రీకాళహస్తి	3,888.96	24,88,931	5,55,243	22.3	...
విశాఖపట్నం	5,178.78	33,14,434	15,23,932	46.0	3,02,875
కూర్నూరు	5,682.13	36,36,573	8,64,855	23.8	7,54,514
పశ్చిమగోదావరి	3,014.77	19,31,842	1,16,485	6.0	1,79,505
కృష్ణా	3,498.73	22,36,805	2,57,047	11.5	2,58,092
గుంటూరు	5,771.45	36,93,743	4,68,862	12.7	3,75,095
నెల్లూరు	7,959.67	50,94,191	4,73,222	9.3	17,50,640
కర్నూలు	7,836.29	50,15,222	16,60,142	33.1	2,68,397
అనంతపురం	6,706.45	42,92,129	4,52,794	10.6	3,84,480
కడప	5,928.95	37,94,524	11,56,865	30.5	1,69,676
చిత్తూరు	5,889.52	37,69,290	5,22,721	13.9	9,34,700
బళ్ళారి తాలుకా	2,061.00

గ్రామం	మొత్తం విస్తీర్ణం (ఎకరాలు) 6	సాగు కాని బంజరు (ఎకరాలు) 7	మొత్తం విస్తీర్ణం (ఎకరాలు) 8	మొత్తం పంటభూమి 9	మొత్తం విస్తీర్ణం (ఎకరాలు) 10
శ్రీకాళహస్తి	...	2,26,374	9.1	8,07,502	34.9
విశాఖపట్నం	9.1	90,213	2.7	8,09,337	24.4
కూర్నూరు	20.7	1,04,463	11.1	10,56,649	29.1
పశ్చిమగోదావరి	9.3	2,18,440	11.8	9,78,952	50.7
కృష్ణా	11.5	1,33,653	5.0	12,72,521	56.9
గుంటూరు	10.1	92,652	2.5	20,75,191	56.2
నెల్లూరు	34.4	11,267	0.2	13,63,110	27.2
కర్నూలు	5.4	4,62,345	9.2	21,67,943	43.2
అనంతపురం	9.0	4,24,638	9.9	21,66,204	51.1
కడప	4.5	6,43,240	16.9	10,08,007	26.6
చిత్తూరు	24.8	4,34,689	11.5	7,62,817	20.3
బళ్ళారి తాలుకా

విశాలాంధ్రలో
వేంకటామ అండ్ కో.,
 ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషర్స్
హైద్రాబాద్: విజయవాడ & బ్రాంచీలు

బ్రాంచీలు : మెయిన్ బిజ్నస్ విజయవాడ; సబ్ క్వార్టర్స్ అండ్ షోరూమ్ - మెయిన్ బిజ్నస్ - విజయవాడ; 1/౮ అండ్ సబ్ క్వార్టర్స్ - జి. టి. మద్రాసు; నెల్లూరు; చిత్తూరు; కడప; కర్నూలు; ఒంగోలు; తెనాలి; గుంటూరు; రాజమండ్రి; తాడేపల్లిగూడెం; పాలకొల్లు; కంగ్ నే - సికింద్రాబాద్; సారాన్ - స్టేషన్ రోడ్డు - వరంగల్.

(ప్రైవేట్ లిమిటెడ్) : ఈదర వేంకటరావు

ఈదర వేంకటామయ్య, ఏ. కాం.,

జ్ఞానేశ్వరములలోని వివిధ ప్రచురణకర్తల సంస్కృతాంధ్ర-అంగ్ల-హిందీ గ్రంథములు
 ఒకేచోట లభించు ప్రత్యేక ఆంధ్ర సంస్థ ఇది ఒక్కటియే!

జ నా బా

ఆంధ్రరాష్ట్ర జనాభా, 1951 సరివ త్వర జనాభా లెక్కల ప్రకారం రాడు కోట్ల విడులక్షలు. మొత్తం భాగతదేశ జనాభాలో 18వ వంతు. వీరిలో పురుషులు కోటి నూడులక్షలు. స్త్రీలు ఒక కోటి రెండులక్షలు.

గుంటూరు జిల్లాలో అన్ని జిల్లాలలో కంటే జనాభా అధికం. రెండవదిగా తూర్పు గోదావరిని చెప్పవచ్చు. అన్ని జిల్లాలకు తక్కువ జనాభా ఉన్న జిల్లా కడప.

క్రింది టేబులు, జిల్లాలవారీ జనాభా, స్త్రీ, పురుష విభజనను తెలుపుతుంది :

	మొత్తం జనాభా	పురుషులు	స్త్రీలు
1. శ్రీకాకుళం	21,23,136	10,34,910	10,88,226
2. విశాఖపట్నం	20,72,698	10,23,192	10,49,506
3. తూర్పు గోదావరి	21,14,808	12,06,483	12,08,325
4. పశ్చిమ గోదావరి	16,97,727	8,48,990	8,48,737
5. కృష్ణా	17,79,484	9,03,872	8,75,612
6. గుంటూరు	25,49,996	12,91,745	12,58,251
7. కర్నూలు	12,70,843	6,43,594	6,27,249
8. అనంతపురం	13,61,556	7,01,242	6,60,314
9. కడప	11,61,731	5,95,060	5,66,671
10. నెల్లూరు	17,95,632	9,02,794	8,92,838
11. చిత్తూరు	18,10,377	9,21,592	8,88,785
12. బళ్లారి (3 తాలు)	4,69,813	2,37,251	2,32,552
మొత్తం	2,05,07,801	1,03,13,725	1,01,94,066

ఆంధ్ర దర్శిని

జిల్లాలవారీ, *ప్రాంతాలవారీ గత 30 సంవత్సరాలలో జనాభా పెరుగుదల శాతం ఇలా వుంది :

జిల్లా	పెరుగుదల (+) తగ్గుదల (-) శాతం		
	1941-'51	1931-'41	1921-'31
(1) ఏజన్సీ ప్రాంతం :	+ 9.4	+ 8.1	+ 14.
శ్రీకాకుళం	- 4.9	+ 5.4	+ 15.
విశాఖపట్నం	+ 9.5	+ 2.0	+ 9.
తూర్పుగోదావరి	+ 11.4	+ 13.2	+ 21.
పశ్చిమ గోదావరి	+ 11.4	+ 12.3	+ 13.
(2) మైదాన ప్రాంతం :	+ 10.6	+ 11.3	+ 9.4
శ్రీకాకుళం	+ 5.7	+ 9.2	+ 8.
విశాఖపట్నం	+ 13.5	+ 12.9	+ 11.
తూర్పుగోదావరి	+ 20.8	+ 16.2	+ 17.
పశ్చిమగోదావరి	+ 18.5	+ 15.1	+ 9.
కృష్ణా	+ 17.4	+ 16.5	+ 11.
గుంటూరు	+ 4.1	+ 10.7	+ 9.4
నెల్లూరు	+ 10.4	+ 8.9	+ 7.
(3) డెల్టా ప్రాంతం :	+ 18.3	+ 12.5	+ 15.4
తూర్పుగోదావరి	+ 14.2	+ 10.3	+ 12.
పశ్చిమగోదావరి	+ 15.4	+ 12.3	+ 18.
కృష్ణా	+ 24.7	+ 14.5	+ 17.
గుంటూరు	+ 19.5	+ 13.1	+ 15.
(4) కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం }	+ 12.4	+ 10.8	+ 10.3
కడప	+ 10.0	+ 11.3	+ 6.9
కర్నూలు	+ 6.7	+ 11.9	+ 11.8
అనంతపురం	+ 16.8	+ 11.5	+ 9.9
చిత్తూరు	+ 10.8	+ 12.8	+ 9.4

* ప్రాంతం : Natural Division కు “ప్రాంతం” అని వాడారు. 1951 జనాభా లెక్కలలో ఆ ప్రాంతీయ పరిస్థితులు, ప్రజల స్థితిగతులనుబట్టి వివిధ జిల్లాలను కలిపి “ప్రాంతాలుగా” (Natural Divisions) విధించారు. ఈవిధంగా

రాష్ట్రంలోని అన్ని ప్రాంతాలలోను చుట్టూ మైత్రీ జనసమృద్ధి పెరుగుతున్నది. కాని, డెల్టా ప్రాంతాలలో పెరిగిన పరిమాణంలో రాష్ట్రంలోని మత్స్యసంపదన జనసమృద్ధి పెరిగిందని చెప్పవచ్చు. కడప, కర్నూలు, బళ్లారి అసంతృప్తతల ప్రాంతంలో 1931 సంవత్సరంలో సమృద్ధి చదరపు మైలుకు 139 ఉన్నదాన్ని 1951 కి 191 కు; కృష్ణా, కృష్ణా, ఉత్తరగోదావరి జిల్లాల ఏకాగ్ర ప్రాంత

తంలో 1931 లో చదరపు మైలుకు 92 గా ఉన్న జనసమృద్ధి 1951 కల్లా 106 కు; కృష్ణా, కృష్ణా, ఉత్తరగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, తెలంగాణ జిల్లాల మైదాన ప్రాంతంలో 1931 లో చదరపు మైలుకు 297 గా ఉన్న జనసమృద్ధి 1951 కల్లా 402 కి పెరిగినది. ఉత్తరగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల డెల్టా ప్రాంతంలో 1931 లో 503 గా ఉన్న జనసమృద్ధి 776 కి పెరిగినది.

విభజించబడిన దక్కన్ డివిజన్. ఇందులో కడప, కర్నూలు, అసంతృప్తత, బళ్లారి జిల్లాలు నాలుగు కలిసి ఉంటాయి. (1951 లో ప్రత్యేకంగా ఏర్పడలేదు కనుక, ఈ సందర్భంలో బళ్లారి జిల్లాలోని మూడు తెలుగు నామాలైన కాక, జిల్లా అంతా చేరి ఉన్నదని గమనించాలి.)

చిత్తూరు జిల్లాను “దక్షిణ మదగాలు డివిజన్”లో చేర్చివేశారు. ఈ డివిజన్ లో ఒక్క చిత్తూరు తప్ప, మిగతావన్నీ తమిళనాడు.

ఈ అభ్యయంలో “ప్రాంతాల” వాటి వివరాలు ఇవ్వబడిన పట్టికలలో, మొత్తం “కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అసంతృప్తత జిల్లాల ప్రాంతం” వివరాల నిచ్చి, క్రింద ఈ ప్రాంతంలోని మూడు ఆంధ్ర జిల్లాల వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి. ఈ జిల్లాలలో చిత్తూరు జిల్లా వివరాలు మాత్రం ఇవ్వడం జరిగింది. కనుక, ఈ పేజీల దక్షిణ మదగాలు డివిజన్ లోని నాలుగు జిల్లాలలో ఒకటైన బళ్లారి జిల్లాను వదలి, దానినానే చిత్తూరు జిల్లాను చేర్చుచు అర్థించేయబోతున్నాము.

అయితే, అదేని, నాయంబర్ గిరినామాల వివరాలు ఈ అభ్యయంలో ఎచ్చటా చేర్చబడలేదు.

ర వీ ం ద్ర బు క్ డి పో

భీమవరం : : పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా

మాస్కో, వైనా, పి. పి. హెచ్, విశాఖాంధ్ర ప్రచురణలు, తొలితర అన్నిరకాల అభ్యుదయ సాహిత్యం, పత్రికలు కొరికను. గ్రంథాలయములకు కూడ సప్లయ చేయబడును.

జిల్లాల-ప్రాంతాలవారీ జనసమృద్ధి పెరుగుదల వివరాలను కిందిపట్టిక వివరిస్తుంది:

జిల్లా	జనసమృద్ధి (చి.మైలుకు)			
	1951	1941	1931	1921
(1) కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	191	170	153	139
కడప	196	178	160	150
కర్నూలు	161	151	135	121
అనంతపురం	203	174	156	142
చిత్తూరు	305	275	244	223
(2) వజ్రసింహ ప్రాంతం	79	72	67	58
శ్రీకాకళం	106	112	106	92
విశాఖపట్నం	67	61	60	54
తూర్పుగోదావరి	68	61	54	44
పశ్చిమగోదావరి	176	153	137	121
(3) మైదానప్రాంతం	402	664	327	297
శ్రీకాకళం	610	577	528	486
విశాఖపట్నం	757	667	591	530
తూర్పుగోదావరి	672	556	478	409
పశ్చిమగోదావరి	389	328	285	260
కృష్ణా	324	276	237	213
గుంటూరు	293	282	255	233
నెల్లూరు	226	205	188	175
(4) డెల్టాప్రాంతం	766	656	588	503
తూర్పుగోదావరి	1,012	886	803	713
పశ్చిమగోదావరి	777	673	600	508
కృష్ణా	638	512	447	379
గుంటూరు	761	637	563	487

కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి,

అనంతపురం ప్రాంతం

ఈ ప్రాంతపు జనసమృద్ధి, 1931 లో చ|| మైలుకు 139 ఉంటే, 1951 లో 191 కి పెరిగింది. ఇచ్చట ఏలక్క తాలూకాలోను 450 కి మించి జనసమృద్ధిలేదు. ఈ ప్రాంతపు జనాభాలో 12.5% మంది 300-450 జనసమృద్ధిమున్న ప్రాంతంలోను, 21.8% మంది 200-300 జనసమృద్ధిమున్న ప్రాంతంలోను నివసిస్తున్నారు. 52.9% మంది 150-200 జనసమృద్ధిమున్న ప్రాంతంలో నివసిస్తున్నారు. 12.5% మంది 100-150 జనసమృద్ధిమున్న ప్రాంతంలో నివసిస్తున్నారు.

ఏజన్సీ ప్రాంతం

శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, ఉభయ గోదావరిజిల్లాలో ఏజన్సీ ప్రాంతాలు. ఈ ప్రాంతీయ జనాభాలో చాలిక 60 మంది చదరపుమైలుకు 100 కంటే తక్కువ జనసమృద్ధిమున్న ప్రాంతంలోనే నివసిస్తున్నారు. ఏ తాలూకాలోనూ జనసమృద్ధి చదరపుమైలుకు 200 లో మించలేదు. పశ్చిమ గోదావరి ఏజన్సీ ప్రాంతంలో జనసమృద్ధి అధికమని చెప్పబడే ప్రాంతంలో చదరపుమైలుకు 176 మంది మాత్రం నివసిస్తున్నారు. తరువాతి చదరపు మైలుకు 106 జనసమృద్ధితో శ్రీకాకుళంజిల్లా ఏజన్సీ ప్రాంతం రెండవసానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నది. విశాఖ, తూర్పుగోదావరి ఏజన్సీలలో చ|| మైలుకు 67 కి మించి ఎచ్చటా జనసమృద్ధిలేదు.

మైదాన ప్రాంతం

ఈ ప్రాంతపు జనసమృద్ధి చదరపుమైలుకు 402. ఈ ప్రాంతపు జనాభాలో

20% 300 కంటే తక్కువ జనసమృద్ధి కల ప్రాంతంలో నివసిస్తున్నారు. మొత్తం ఈ ప్రాంతవైశాల్యంలో 45% భూభాగంలో జనసమృద్ధి 300 కంటే తక్కువ. ఈ ప్రాంతపు మొత్తం జనాభాలో 22% మంది మాత్రమే ఇచ్చట నివసిస్తున్నారు. 11.6% భూ భాగంలో జనసమృద్ధి 750 కంటే అధికము. మైదానప్రాంతంలో నివసించే మొత్తం జనాభాలో 25.7% మంది ఈ ప్రాంతంలోనే నివసిస్తున్నారు.

విశాఖజిల్లాలో జనసమృద్ధి (757) ఇతర మైదానప్రాంత జిల్లాలకన్నా అధికం. 672 జనసమృద్ధితో తూర్పుగోదావరి రెండవసానాన్ని, 610 జనసమృద్ధితో శ్రీకాకుళం మూడవసానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నారు. పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరుజిల్లాలలోని ఏలట్ల భూములలో జనసమృద్ధి ఇంతకంటే చాల తక్కువ.

డెల్టా ప్రాంతం

పల్నెటిలో కల జనసమృద్ధి ఈ ప్రాంతంలో అధికం. ఈ ప్రాంతంలోని ఏ తాలూకాలోనూ జనసమృద్ధి చదరపుమైలుకు 300 లకు తక్కువలేదు. ఈ ప్రాంతంలోని జనాభాలో 66% మంది చదరపు మైలుకు 750 కి పైబడిన జనసమృద్ధి కల ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్నారు.

ఈ ప్రాంతంలోకిలా తూర్పుగోదావరి జిల్లా డెల్టా ప్రాంతంలో జనసమృద్ధి (1,012) అత్యధికం. కృష్ణా డెల్టా ప్రాంతం (638) లో ఇతర డెల్టా ప్రాంతాలన్నీ కన్నా జనసమృద్ధి తక్కువ.

జనన మరణాలు *

రాష్ట్రంలోని ప్రతి వెయ్యి మంది జనాభాకు, ఎన్ని జనాభాలో ఈ క్షేత్రం ఎలా మారుచున్నదో క్రిందిపట్టిక తెలియజేస్తుంది.

సంవత్సరం	ప్రతి వెయ్యి మందికి ఎన్ని జనాభా
1931	35.4
1936	35.5
1941	34.8
1946	34.0
1950	31.2

నోటు: ఈ అంచనాలు, అభిభావ్య మదరాసు రాష్ట్రానికింటేకూ సంబంధించినవి. ఈ ఉపగ్రామాలకు ఇవ్వబడిన అంచనాలన్నీ అభిభావ్య మదరాసు రాష్ట్రానికే.

15-45 సంవత్సరాల వయస్సుగల వారిలో ప్రతి వెయ్యి మందికి నాలుగు సంవత్సరాలలోపు ఎందుకన్నావో కంది పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

దశవర్షం	ప్రతి వెయ్యి మంది స్త్రీల (15-45 సంవత్సరాల మధ్య వయస్సున్న) ఎండవలలు
1901	559
1911	568
1921	521
1931	606
1941	561
1951	522

1931 సంవత్సరం తర్వాత సంతానం కనగలిగిన వయస్సుగల వారిలో ప్రతి వేల వారికి కనీసం 23.7 మంది పిల్లల పుట్టినట్లుగా తగ్గిపోయినది. ప్రతి వేల వారికి ప్రమాణం సంతోషించాలి, ఈ క్షేత్రంలో తగ్గిపోయినది.

గత 20 సంవత్సరాలలో మరణపు క్షేత్రం (ప్రతి వెయ్యి మంది జనాభాకు):

1931	23.7	1941	23.1
1935	23.7	1945	23.4
1940	22.5	1950	19.9

ప్రతి వెయ్యి జనాభాకు, ఎన్ని కనుమరైన సంవత్సరాలలోనూ, నిరవస్థితరైతెలు చేస్తుంది:

1921—30	177.5
1931—40	177.0
1941—50	153.6

1931 - 1950 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో ప్రతి వెయ్యి కాపులకు ఎందుకన్నావో మరణపున్నావో కంది వివరం చూడండి:

1931—35	8.2
1936—40	8.6
1941—45	9.1
1946—50	7.1

వ ల స

కన్నప్రాంతంలో బ్రతుకు కష్టమై, పని సేయకుంటూ, ఇతర ప్రాంతాలకు తరలి పోవడం, చదువు, ఉద్యోగం, వైద్యసహాయంతో ఇతర ప్రాంతాలకు వెళ్ళటం సామాన్యంగా కనుపిస్తున్నది. జనాభాశక్తిలలో ఒకటిగా పుట్టిన వారు ఏపనియిన ఇతర జిల్లాలకు వెళ్ళి పోయినా, ఆదాపిల్లలు తల్లిగా జిల్లా

నుండి, అత్తవారిజిల్లాకు వెళ్ళినా) వారిని వలసపోయిన వారిగా పరిగణించారు. 1951 జనాభాశక్తిలప్రకారం వలస వచ్చినవారిసంఖ్య, ఆయాజిల్లాలప్రాంతాలలో పుట్టిన ప్రతి వందమంది జనాభాకు ఎంతమందో దిగువ పొందుపరచబడిన పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

జిల్లా - ప్రాంతం	వలసవచ్చిన పురుషులు జిల్లా మొత్తం పురుషుల జనాభాలో ఎంత శాతం		
	విజయవాడ	కర్నూలు	కడప
1. కడప, కర్నూలు, విజయవాడ, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	6	5	4
కడప	3	3	4
కర్నూలు	5	4	5
అనంతపురం	7	6	9
విజయవాడ	6	5	7
2. ఏజన్సీ ప్రాంతం	4	5	4
శ్రీకాకుళం	-	-	-
విశాఖపట్నం	3	4	2
కూర్నూరుగోదావరి	6	6	5
పశ్చిమగోదావరి	7	9	4
3. మైదానాలు - డెల్టా	4	4	4
శ్రీకాకుళం	1	1	1
విశాఖపట్నం	2	2	2
కూర్నూరుగోదావరి	4	4	4
పశ్చిమగోదావరి	6	6	7
కృష్ణా	9	9	10
గుంటూరు	3	4	3
నెల్లూరు	3	3	3

ఈవిధంగా వలసపోయినవారు రాష్ట్ర జనాభాలో నూటికి ఐదుగురు ఉన్నట్లు తేలుతున్నది. ఏకేసిప్రాంతాలలో నాకి పోకల అభివృద్ధినిబట్టి, మహారాష్ట్రలో జబ్బుల నిరోధాన్నిబట్టి ఆ ప్రాంతాలకు ప్రజలు వలసపోవటం ఆధారపడిఉన్నది. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ వలసవచ్చినవారి ఈ ప్రాంతంలో చాల తక్కువనుండు.

విశాఖజిల్లాలో ఉన్న వింధిగా నాకా నిర్మాణాంధ్రం, విశాఖపట్నం ఇవి వలస వచ్చేవారి ఆకర్షణున్నాయి.

మెట్టప్రాంతాల గ్రామాల కన భాగం కరువుకాటకాదు, నిరుద్యోగవల్ల, బాగా

పంటలుపండి జిల్లాప్రాంతాలకు వలస పోతున్నామి. విజయవాడ - గుంటూరు ప్రాంతంలో రాష్ట్రంలో కల్లా అధికంగా ప్రజలు ఉంటుంది, ఈ నాలుగుజిల్లాలలో వర్షానికి పాగాను పండించడంతూ ఉంటుందల్ల ఈ ప్రాంతానికి అధిక సంఖ్యాకీలు వలసపోతున్నాను. ఈవిధంగానే విశాఖజిల్లాలో నిర్మాణంలో ఉన్న ముగిసిన ప్రాంతాల్లో వర్షానికి తుండని కిరీట, కిరీటాలు, అనంతపురం ప్రాంతం ప్రజలు వలసపోయారు. వీటిన్నిటినిబట్టి వలసపోయేవారిలో అత్యధికసంఖ్యాకీలు పని వెతుక్కుంటూ పోయే కిరీటబాధి తిలు, నిరుద్యోగులే అని తేలుతున్నది.

భారతదేశంలో శాస్త్రీయమైన ప్రత్యేకత ఉన్న ద్వైవిధ్యములను తెలియజేయుట

70 సంవత్సరాల

అనుభవం, పరిశోధనల ఫలితంగా మేము సిద్ధపరచిన ప్రఖ్యాతి తెచ్చుకున్నాం 1884 నుండి మేము ముందుకు వెచ్చాం.

ఈనాడు కూడా మేము ముందుకు పోతున్నాం.

మొదట మొదలైన ఎల్లప్పుడూ

కేశరంజన్ ప్రత్యేకమైన తలనూనె

కవిరాజ్ యన్. యన్ సేన్ ఆండ్ కంపెనీ, లిమిటెడ్

18/1 & 19 లాల్ బహద్దూర్ చౌరస్, కలకత్తా - 1.

జనాభా - వృత్తి విభజన

జనాభా వృత్తి, విభజనకు సంబంధించి వివరాలను పరిశీలించేముందు ఒక్క విషయం గమనించాలి. 1951 సంవత్సరంలో వృత్తి విభజనమీద తీసిపోయిపోయి, సెంటు పోలం వున్నవారిని కూడా భూభాగముగానే పరిగణించారు. ఒకరికి నామమాత్రపు పోలం వుండి, అతడు వ్యవసాయకూలీగానో, లేక నితరుల పోలన్నీ కాలుకొంటున్నాడో నిర్ణయించలేకపోయినవారిని కూడా భూభాగముగానే పరిగణించారు. కనుక 1931 జనాభా లెక్కల ప్రకారం, వ్యవసాయంపై ఆధారపడి తీయబడిన జనాభాలో నూటికి 39 మందిగాను భూభాగములు 1951 జనాభా లెక్కలలో 56 కి పెరిగినట్లు కనిపిస్తుంది. 1931లో 42.9 మందిగా వున్న వ్యవసాయకూలీలు 1951 లో 25.3 కి తగ్గిపోయి కనిపిస్తున్నారు. ప్రభుత్వం నియమించిన ఆదేశ విధానములకు ప్రతిఘటించినవారు, కొందరు వ్యక్తులు, కొందరు విధానాలు వ్యవసాయకూలీ, కాలుదార్లు సంఖ్య క్రమంగా పెరుగుతున్నట్లు తెలియజేస్తున్నాయి. కనుక వ్యవసాయకూలీల సంఖ్య తగ్గి భూభాగముల సంఖ్య పెరిగింది కాబట్టి వ్యవసాయకూలీలంతా భూములు సంపాదించగలగారని, ఆ భూములపైనే - కూలీ మనిషి - జీవిస్తున్నారని అర్థం చేసుకోవలసివచ్చింది.

1951 లో తీసు జనాభా లెక్కల ప్రకారం మొత్తం జనాభాలో వ్యవసాయంపై ఆధారపడినవారు నూటికి 70.6 మంది. వ్యవసాయేతర వృత్తులు - వ్యాపారం,

రవాణా, తదితర వృత్తులు - పై తీయబడినవారు నూటికి 29.4 మంది ఉన్నారు.

స్వంతసాగుచేసే భూభాగములు, నాటిపై ఆధారపడి తీయబడినవారు కలిసి రాష్ట్ర జనాభాలో నూటికి 42 మంది; కాలుదార్లు (స్వంతసాగు చేసేవారు, లేనివారు కలిసి), వారిపై ఆధారపడినవారు కలిసి 6.5 మంది; వ్యవసాయకూలీలు, వారిపై ఆధారపడినవారు 18.5 మంది; స్వంతసాగుచేసే, వ్యవసాయం స్వంతంగాచేయక, కాలుదార్ల ఇచ్చి, వారిపై వచ్చే కాలుదార్ల తీయబడినవారు, వారిపై ఆధారపడినవారు కలిసి 2.5 మంది; వ్యవసాయేతర వృత్తులలో చొల్లగానే వారు వారిపై ఆధారపడినవారు, 10 మంది; వ్యాపారం చేసేవారు, వారిపై ఆధారపడినవారు, 5 మంది; రవాణాలో పనిచేసేవారు, వారిపై ఆధారపడినవారు, 1; ఇతర వృత్తులలో పనిచేసేవారు, వారిపై ఆధారపడినవారు 14.5 మంది.

వ్యవసాయంపై తీయబడిన జనాభాలో నూటికి 56 మంది భూభాగములు, 10.2 మంది కాలుదార్లు, 25.3 మంది వ్యవసాయకూలీలు, 3.5 మంది భూముల మీదపచ్చే కాలుదార్ల తీయబడినవారు.

వ్యవసాయేతర వృత్తులపై ఆధారపడి జనాభాలో నూటికి 33.6 మంది వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తిలో (Non-Agricultural Production) చొల్లగానే వారు, నూటికి 18 మంది వ్యాపారం చేసేవారు, 4.4 మంది రవాణాశాఖలలో పనిచేసేవారు, మిగతా 44 మంది ఇతర పనులు, వృత్తులు చేసుకొనేవారు.

వి వి ధ జీ ల్లా లు - ప్రాంతాలలో వివరించబడింది. (వివిధ తరగతులలో, అలాగే ముత్తం జనాభాలో ఆయా వృత్తులు చేసేవారిలో, ఏపనిచేయక నాటికి ఎంతమంది వ్యవసాయమే పనిచేసేవారోపై ఆధారపడినవారు కలిసి వృత్తిగా జీవిస్తున్నారో గ్రామీణ పట్టిలో ఉన్నారు.)

ప్రాంతం - జిల్లా	స్వంతసాగుచేసే భూభాగములు	కాలుదారులు (భూమి ఉన్నవారు, లేనివారు)	వ్యవసాయ కూలీలు	స్వంత సాగు చేయక తమ భూములు కాలుకిచ్చేవారు
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	46.49	5.10	13.81	2.67
కడప	46.45	3.78	12.25	2.32
కర్నూలు	42.16	3.20	15.37	3.92
అనంతపురం	48.04	7.55	14.27	1.92
చిత్తూరు	52.85	8.20	12.23	1.94
ఏజన్సీ ప్రాంతం	62.84	8.26	18.23	0.73
శ్రీకాకుళం	59.51	8.86	27.12	0.08
విశాఖపట్నం	78.50	7.59	9.48	0.32
కూర్నూర్ గోదావరి	62.17	8.15	16.99	0.75
పశ్చిమగోదావరి	37.14	9.43	32.11	1.63
మైదాన ప్రాంతం	41.00	7.33	21.86	2.11
శ్రీకాకుళం	43.82	10.62	20.28	1.87
విశాఖపట్నం	43.12	10.22	14.07	0.98
కూర్నూర్ గోదావరి	25.88	7.33	31.38	2.26
పశ్చిమగోదావరి	33.67	7.53	34.18	2.31
కృష్ణా	41.45	4.20	25.97	2.65
గుంటూరు	44.13	2.50	23.24	2.62
నెల్లూరు	42.03	4.37	23.15	8.00

ప్రాంతం - జిల్లా	స్వంతసాగుచేసే భూభాగములు	కాలుదారులు (భూమి ఉన్నవారు, లేనివారు)	వ్యవసాయ కూలీలు	స్వంత సాగు చేయక తమ భూములు కాలు కిచ్చేవారు
జిల్లా ప్రాంతం	30.62	8.38	24.74	3.08
తూర్పుగోదావరి	21.19	11.20	30.62	3.94
పశ్చిమగోదావరి	27.58	12.31	28.16	3.68
కృష్ణా	34.74	4.99	19.59	2.34
గుంటూరు	38.57	5.27	20.80	2.42

గొట్టం మొత్తం జనాభాలో నూటికి (వివిధ తరగతులలో ఆయా వృత్తిచేసే ఎంతమంది వ్యవసాయేతర వృత్తులపై వారితో వారిపై ఆధారపడి జీవిస్తున్న జీవిస్తున్నాలో కందిపట్టిక వివరిస్తుంది: వాడుకూడా చేర్చబడ్డారు).

జిల్లా - ప్రాంతం	వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తి	వ్యాపార రవాణా	ఇతర పనులు, వృత్తులు	
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం }	8.77	5.23	1.27	16.66
కడప	10.38	4.84	1.00	18.98
కర్నూలు	8.92	5.16	1.09	20.18
అనంతపురం	8.26	5.44	1.80	12.72
చిత్తూరు	6.37	4.12	0.94	13.35
ఏజన్సీ ప్రాంతం	3.67	1.79	0.32	4.9
శ్రీకాకుళం	2.27	0.89	...	1.27
విశాఖపట్నం	1.43	0.80	0.02	1.86
తూర్పుగోదావరి	4.09	1.90	0.60	5.35
పశ్చిమగోదావరి	7.70	3.90	0.45	7.64
మైదాన ప్రాంతం	11.30	4.89	1.23	10.28
శ్రీకాకుళం	10.00	4.30	0.44	8.67
విశాఖపట్నం	12.96	4.40	2.21	12.04
తూర్పుగోదావరి	12.26	7.11	1.76	12.02
పశ్చిమగోదావరి	8.19	4.45	1.56	8.11

జిల్లా - ప్రాంతం	వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తి	వ్యాపారం	రవాణా	ఇతరపనులు, వృత్తులు
కృష్ణా	7.85	4.54	0.45	12.89
గుంటూరు	10.57	5.59	0.68	10.67
నెల్లూరు	12.49	4.73	1.34	8.89
దెల్టా ప్రాంతం	10.18	6.50	1.80	14.70
తూర్పుగోదావరి	12.03	6.76	2.06	12.20
పశ్చిమగోదావరి	9.04	5.67	1.47	12.09
కృష్ణా	9.79	7.35	2.44	18.76
గుంటూరు	9.81	6.21	1.26	15.66

పనిచేసేవారిపై ఆధారపడేవారు పీఠిని కండుగా నిభజించారు. (1) ఏమీ సంపాదించనివారు; (2) గొడ్డో గొట్టో సంపాదించుతూ, పనిచేసేవారి మీద ఆధారపడి జీవించేవారు.

వ్యవసాయంపై జీవించే ముగ్గురు సామాన్య నాటికి ఎంతమంది (1) స్వయం

పోషకాలు, (2) ఏమీ సంపాదించక, సంపాదించేవారిపై ఆధారపడిన వారు, (3) కొద్దో గొట్టో సంపాదిస్తూ, అదిచాలాకీ సంపాదించేవారిపై ఆధార పడినవారు ఉన్నాగో, దిగువ పట్టిక వివరిస్తుంది:

వివరించి	స్వయంపోషకులు	ఏమీ సంపాదించక సంపాదించేవారిపై ఆధారపడినవారు	కొద్దో గొట్టో సంపాదించేవారిపై ఆధారపడినవారు
ఆంధ్రగొట్టం	26.5	66.5	7.0
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అవంతపురం ప్రాంతం	27.0	67.0	6.0
కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు, ఉభయగోదావరి, విశాఖ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలు	26.0	66.0	8.0

కింద పొందుపరచబడిన పట్టిక, వ్యవసాయంపై జీవించే వివిధ తరగతుల మొత్తం జనాభాలో, ఈ మూడు తరగతుల

వారు నూటికి ఎందరో, జిల్లాల ప్రాంతాల వారీగా వివరాలు తెలియజేస్తుంది:

జిల్లా - ప్రాంతం	స్వయం పోషకులు	ఏమీ సంపాదించక, సంపాదించేవారిపై ఆధారపడిన వారు	తాము సంపాదించేది చాలక సంపాదించే వారిపై ఆధారపడినవారు
కడప, కర్నూలు, చిత్తూరు, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం } 27			
కడప	28	68	4
కర్నూలు	25	70	5
అనంతపురం	28	66	6
చిత్తూరు	26	69	5
ఏజన్సీ ప్రాంతం	28	64	8
శ్రీకాకుళం	29	59	12
విశాఖపట్నం	33	63	4
తూర్పుగోదావరి	24	66	10
పశ్చిమగోదావరి	26	64	10
మైదాన ప్రాంతం	26	66	8
శ్రీకాకుళం	22	67	11
విశాఖపట్నం	25	64	11
తూర్పుగోదావరి	27	65	8
పశ్చిమగోదావరి	26	65	9
కృష్ణా	26	67	6
గుంటూరు	28	68	4
నెల్లూరు	28	64	8

క్రిందిపట్టిక, స్వవసాయంపై శీఘ్రంచే జనాభాలో నూటికి ఎక్కువ స్వయంసహకార, ఎందరు సంపాదించేవారిపై

ఆధారపడాల్సిన తెలియచేస్తుంది:

ప్రాంతం	భూఖాచుందులు			కౌలుదారులు			వ్యవసాయ కూలీలు			కౌలుకిచ్చేవారు		
	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము	గిడ్డంగు క్షయము
అంధ్ర *	24	69.5	6.5	24	67.5	8.5	31.5	60.5	8.0	29.5	65.5	5.0
	25	69.0	6.0	25	68.0	7.0	32.0	62.0	6.0	29.0	65.0	8.0
	23	70.0	7.0	23	67.0	10.0	31.0	59.0	10.0	30.0	66.0	4.0

అంధ్ర *

కడప, కర్నూలు, బళ్లారి,

అవంతపురింజూలప్రాంతం

శ్రీకాళి, విశాఖపట్నం

గోదావరి, నందియ,

సెయ్యల జూల ప్రాంతం

అంధ్ర *
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి,
అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం
శ్రీకాళహస్తి, విశాఖపట్నం
గోదావరి, కృష్ణా, నంద్యాల,
నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం

* కింది రెండు ప్రాంతాల గలను. ముందువచ్చే పట్టికలన్నింటికీని ఈ రెండు ప్రాంతాల సగటు, "అంధ్ర"కు ఇవ్వబడ్డాయి.

వ్యవసాయేతర వృత్తులపై జీవించే వారిపై ఆధారపడినవారు, (3) తా
వివిధ తరగతుల మొత్తం జనాభాలో సంపాదించేదిగాలక, స్వయం పోషక
నూటికి ఎంతమంది (1) స్వయంపోషకులు, మీద ఆధారపడినవారు ఉన్నాగో క్రి
(2) ఏమీ సంపాదించక, సంపాదించే పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

జిల్లా - ప్రాంతం	స్వయం పోషకులు	ఏమీ సంపాదించక సంపాదించేవారిపై ఆధారపడినవారు	తాము సంపాదించే చాలక సంపాదించే వారిపై ఆధారపడినవారు
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం } 28		68	5
కడప	25	72	3
కర్నూలు	27	69	4
అనంతపురం	28	66	6
చిత్తూరు	27	69	3
ఏజన్సీ ప్రాంతం	30	62	8
శ్రీకాకుళం	29	62	9
విశాఖపట్నం	31	59	10
తూర్పుగోదావరి	29	63	8
పశ్చిమగోదావరి	30	63	7
మైదాన ప్రాంతం	27	67	6
శ్రీకాకుళం	24	66	10
విశాఖపట్నం	25	68	7
తూర్పుగోదావరి	27	68	5
పశ్చిమగోదావరి	27	68	5
కృష్ణా	28	67	5
గుంటూరు	28	68	4
నెల్లూరు	29	65	6

వ్యవసాయేతర పుత్తులపై జీవించే, వివిధతరగతుల జనాభాలో నూటికి యెంతమంది (1) స్వయంపాపకులో
(2) ఏమీ సంపాదించక, సంపాదించేవారిపై ఆధారపడినవారో (3) కొద్దిగా సంపాదిస్తూ అవి చాలక
సంపాదించేవారిపై ఆధారపడినవారో గ్రామీణ కుటుంబాలు వివరిస్తుంది:

ప్రాంతం	వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తి			వ్యాపారం			సేవాదా			ఇతర వృత్తులకు ఉద్యోగాలు		
	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె	గిన్నె
ఆంధ్ర ...	27	66.0	7.0	26	70.5	3.5	25.5	70.5	4.0	28.5	66.5	5.0
కడప, కర్నూలు, ఒక్కోటి,	27	67.0	6.0	26	71.0	3.0	25.0	71.0	4.0	29.0	66.0	5.0
అనంతపురం జిల్లా ప్రాంతం												
ప్రకాశం, విశాఖ, ఉభయ	27	65.0	8.0	26	70.0	4.0	26.0	70.0	4.0	28.0	67.0	5.0
గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు,												
నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం												

గ్రామీణ జనాభా

ఆంధ్ర గ్రామీణ జనాభా 1951
జనాభా లెక్కల ప్రకారం 1,69,49,939.
గ్రామాలు 17,215.

సగటున ప్రతి గ్రామంలో నివసించే
జనాభా వివిధ ప్రాంతాలలో ఒకమాదిరిగా
లేదు. ఏజన్సీ ప్రాంతములలో గ్రామసగటు
జనాభా చాలతక్కువ (153); శ్రీకాకుళం,
విశాఖ, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా,
గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల మైదాన
ప్రాంతంలో గ్రామసగటు జనాభా 1,085;
కృష్ణా, గుంటూరు, ఉభయగోదావరి డెల్టా
ప్రాంతంలో గ్రామ సగటు జనాభా
అత్యధికం (2,130); కడప, కర్నూలు,
అనంతపురం ప్రాంతంలో ఈ సగటు 1,245.

శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి,
కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల
మైదాన ప్రాంతంలో మొత్తం జనాభాలో
నూటికి 87 వంతులు; ఉభయగోదావరి,
కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల డెల్టా ప్రాంతంలో
నూటికి 76 వంతులు; కడప, కర్నూలు,
బళ్ళారి, అనంతపురం ప్రాంతంలో నూటికి,
84 వంతులు; ఏజన్సీ ప్రాంత జనాభా
అంత గ్రామీణ జనాభాయే.

కింది పట్టిక, వివిధ ప్రాంతాలలో
గ్రామీణ జనాభా, మొత్తం జనాభాలో
ఎంతశాతమో, గ్రామసగటు జనాభా ఎంతో,
గ్రామీణ జనసమృద్ధి ఎంతో వివరిస్తుంది:

జిల్లా - ప్రాంతం	మొత్తం జనాభాలో గ్రామీణ జనాభా ఎంత శాతం ?	గ్రామ సగటు జనాభా	జనసమృద్ధి చి.మై.కు 1951లో
కడప, కర్నూలు, అనంతపురం బళ్ళారి జిల్లాల ప్రాంతం	83.6	1,245	162
కడప	88.4	1,198	175
కర్నూలు	84.2	1,276	138
అనంతపురం	83.7	1,357	173
బళ్ళారి	90.6	861	279
ఏజన్సీ ప్రాంతం	100	153	79
శ్రీకాకుళం	100	128	106
విశాఖపట్నం	100	93	67
తూర్పుగోదావరి	100	202	68
పశ్చిమగోదావరి	100	760	176

జిల్లా - ప్రాంతం	మొత్తం జనాభాలో గ్రామీణ జనాభా ఎంత శాతం ?	గ్రామ సగటు జనాభా	జనసమృద్ధి చిహ్నము 1951లో
మైదాన ప్రాంతం	87.1	1,085	355
శ్రీకాకుళం	90.8	715	562
విశాఖపట్నం	83.9	1,258	642
తూర్పుగోదావరి	74.7	1,759	526
పశ్చిమగోదావరి	92.4	1,652	367
కృష్ణా	93.7	1,347	307
గుంటూరు	88.4	1,843	268
నెల్లూరు	88.7	1,020	201
డెల్టా ప్రాంతం	67.4	2,130	629
తూర్పుగోదావరి	82.1	2,624	887
పశ్చిమగోదావరి	76.1	2,017	634
కృష్ణా	74.0	1,526	493
గుంటూరు	73.7	2,753	596

విజయ ట్యూటోరియల్ కాలేజి

బకింగ్ హంపేట, [స్థాపన : 1950] విజయవాడ - 2.

ఆంగ్ల-ఇంటరు, మెట్రిక్, ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి, అబ్జ్యూరు ఇంటరు పరీక్షలకు అర్హత, అనుభవముగల ఉపాధ్యాయులచే శిక్షణ గరిపబడును. గతి మూడేండ్లుగ ఎన్నదగిన ఫలితములు.

పోస్ట్ ల ట్యూషన్, హాస్టలు వసతి గలవు.

లోకాల చిరంజీవిరావు, ప్రెసిడెంట్.

వివిధ ప్రాంతాలలో, ఆ ప్రాంతీయ తక్కువ జనాభాగల, నాలుగుతరగతుల గ్రామీణ జనాభాలో నూటికి ఎందరు గ్రామాలలో, నివసిస్తున్నారో దిగు: 5000 మించిన, 5000 - 2000 పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

ప్రాంతం	5000కు పైబడిన జనాభాగల గ్రామాలలో	5000-2000 మధ్య జనాభాగల గ్రామాలలో	2000-500 మధ్య జనాభాగల గ్రామాలలో	500 కన్న తక్కువ జనాభాగల గ్రామాలలో
1. కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	6.2	39.3	48.9	5.6
2. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి జిల్లాల ప్రాంతం	5.1	7.6	23.1	64.2
3. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల మైదాన ప్రాంతం	6.2	39.5	46.1	8.2
4. ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల డెల్టా ప్రాంతం	20.9	51.3	26.5	1.3
ఆంధ్ర *	9.6	34.4	36.2	19.8

* వై నాలుగు ప్రాంతముల సగటు.

వివిధ ప్రాంతాలలోని మొత్తం వివిధ తరగతుల గ్రామాలలో నివసిస్తున్న
గ్రామీణ జనాభాలో నూటికి ఎవరు, స్నానోక్రిందిపట్టికజిల్లాలవారీ వివరిస్తుంది:

జిల్లా	5000 కు మించిన జనాభాగల గ్రామాల్లో	5000 - 2000 మధ్య జనాభాగల గ్రామాల్లో	2000 - 500 మధ్య జనాభాగల గ్రామాల్లో	500 లకు తక్కువ జనాభాగల గ్రామాల్లో
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	62	39.3	48.9	5.6
కడప	8.8	40.6	43.6	7.0
కర్నూలు	4.1	39.2	52.7	4.0
అనంతపురం	2.5	45.8	47.0	4.7
చిత్తూరు	4.1	31.0	53.3	11.6
విజయవాడ ప్రాంతం	5.1	7.6	23.1	64.2
శ్రీకాకుళం	10.9	89.1
విశాఖపట్నం	3.9	1.3	16.5	78.3
తూర్పుగోదావరి	...	5.8	25.8	68.4
పశ్చిమగోదావరి	20.8	27.4	36.5	15.3
మైదాన ప్రాంతం	62	39.5	46.1	8.2
శ్రీకాకుళం	3.0	26.1	53.9	17.0
విశాఖపట్నం	7.4	38.3	49.6	4.7
తూర్పుగోదావరి	14.5	52.1	31.0	2.4
పశ్చిమగోదావరి	7.0	59.3	30.8	2.9
కృష్ణా	6.4	36.9	52.9	3.8
గుంటూరు	4.5	62.1	31.4	2.0
నెల్లూరు	6.3	34.0	49.7	10.0
డెల్టా ప్రాంతం	20.9	51.3	26.5	1.3
తూర్పుగోదావరి	24.8	54.3	20.6	0.3
పశ్చిమగోదావరి	16.9	52.1	29.5	1.5
కృష్ణా	13.7	41.8	41.0	3.5
గుంటూరు	27.2	56.4	16.1	0.3

1921-1951 సంవత్సరాల మధ్య గ్రామీణ జనాభా పెరుగుదల కారణం కాలంలో, రాష్ట్ర మొత్తం జనాభా, ఇలావుంది :

వివరం	1941-'51	1931-'41	1921-'31
* మొత్తం జనాభా	14.4	11.6	10.0
* గ్రామీణ జనాభా	9.5	9.3	8.5

* అవిభాజ్య మదరాసురాష్ట్ర సరాసరి అంచనాలో, ఆంధ్రకు అంచనాలుగా ఇవ్వబడ్డాయి.

పై అంచనాలనుబట్టి, రాష్ట్రజనాభా పెరుగుదల పరిమాణంలో, గ్రామీణ జనాభా పెరుగుదల లేదని తేలుతున్నది. ఈ పరిణామానికి ప్రధాన కారణం, నేటి జమిందార్ ఆర్థికవ్యవస్థ.

రాష్ట్రంలో సేద్యం చేయబడుతున్న భూమిలో చాలాభాగం, జనాభాలో అల్పసంఖ్యాకులుగా ఉన్న జమిందారులు, భూస్వాముల చేతుల్లో వుంది. మిన్నైరైతు చేతిలో ఉన్న భూమి కంటింటిలోపలకు చాలినంతనే కాకపోవడం, దీనికి తోడు, గ్యారంటీ సీటిపాదుదల సౌకర్యాలు లేక, తరచూ కలుగుతూండే నష్టాభావం వల్ల, పంటలుపోవడం, కంటింటిం గడవక అప్పులుచేయటం, క్రమంగా ఈబుణ భారం పెరిగి, ఉన్న యకరం భూమిని అమ్ముకొని పొట్ట చేతబుచ్చుకొని పట్నాలకో, డెల్టా ప్రాంతాలకో వలస పోతున్నాడు. కాబుదాయలూ, బీదరైతులవలె పొట్ట గడవక, కూలీ చేసుకునేందుకు పట్నాలకు, డెల్టా ప్రాంతాలకు వలస

పోతున్నారు. గ్రామీణ ప్రజలలోకల్ల నిత్యదరిద్రులైన వ్యవసాయ కూలీలు, ఈ పరిస్థితులలో, వలసపోయేవారిలో ప్రథములుగా తయారైనారు. గ్రామీణ ప్రాంతాలనుండి వలసపోయే వారిలో ఈ మూడుతరగతులవారే అత్యధికులు.

పట్నాలలో విద్యా, వైద్య, తదితర సౌకర్యాలుంటాయి కాబట్టి, కొందరు పల్లెలనుండి పట్నాలకు వలస పోతున్నారు.

1941-51 సంవత్సరాలమధ్య వివిధ పట్నాల జనాభా పెరుగుదల నూటికి 40 పాళ్ళనుండి 88 పాళ్ళవరకు ఉన్నది. దీనినిబట్టి గ్రామీణప్రజ, ఉన్న ఊరిలో తిండిగడవక, పొట్టచేతబట్టుకుని పట్టణ ప్రాంతాలకు ఎంత పెద్దయెత్తున వలస వస్తున్నది స్పష్టమవుతున్నది.

ఈ పరిణామ ఫలితంగానే గ్రామీణ జనాభా పెరుగుదల, మొత్తగ్రాష్ట్ర జనాభా పెరుగుదల కన్నతక్కువగాఉంది.

గ్రామీణ జనాభా పెరుగుదల వివిధ ప్రాంతాలలో, జిల్లాలలో ఇలా
1921-51 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో ఉంది:

జిల్లాప్రాంతం	జనాభాపెరుగుదల (+) తరుగుదల (-) (శాతం)		
	1941-'51	1931-'41	1921-'31
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, } అనంతపురం, జిల్లాలప్రాంతం }	+9.1	+7.1	+10.3
కడప	+ 8.1	+10.2	+ 7.4
కర్నూలు	+ 3.8	+ 3.1	+10.5
అనంతపురం	+11.8	+ 9.9	+12.0
చిత్తూరు	+ 7.2	+12.2	+ 8.8
నీజన్సీప్రాంతం	+9.4	+8.2	+14.9
శ్రీకాకుళం	— 4.9	+ 5.4	+15.8
విశాఖపట్నం	+ 9.5	+ 2.0	+ 9.8
తూర్పుగోదావరి	+11.4	+13.2	+21.1
పశ్చిమగోదావరి	+14.4	+12.3	+13.0
మైదానప్రాంతం	+ 7.8	+10.0	+9.7
శ్రీకాకుళం	+ 5.5	+ 7.6	+ 8.8
విశాఖపట్నం	+ 8.9	+12.5	+10.4
తూర్పుగోదావరి	+12.8	+14.8	+23.3
పశ్చిమగోదావరి	+17.3	+14.7	+ 6.6
కృష్ణా	+17.1	+16.4	+11.6
గుంటూరు	+ 1.0	+ 8.9	+10.1
నెల్లూరు	+ 8.3	+ 7.2	+ 5.7
డెల్టాప్రాంతం	+11.6	+ 8.3	+15.7
తూర్పుగోదావరి	+10.0	+ 6.6	+11.9
పశ్చిమగోదావరి	+ 8.8	+ 6.4	+22.4
కృష్ణా	+15.4	+10.6	+14.4
గుంటూరు	+12.8	+ 9.9	+15.0

పట్టణ జనాభా

రాష్ట్రజనాభాలో 31,77,833 మంది లలో, జిల్లాలలో, నూటికి ఎంతమంది
 *పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు. 1951 పట్టణవాసులు, పట్టణ సగటు జనాభా,
 జనాభాశక్తికృలప్రకారం వివిధ ప్రాంతా జనసమృద్ధి వివరాలు :

జిల్లా - ప్రాంతం	పట్టణ సగటు జనాభా	మొత్తం జనాభాలో పట్టణవాసులు ఎంతకాతం?	జనసమృద్ధి చిహ్నము 1951 లో
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురంజిల్లాల ప్రాంతం	16,507	16.4	1,723
కడప	14,914	11.6	2,101
కర్నూలు	14,301	15.8	1,210
అనంతపురం	15,825	16.3	1,728
చిత్తూరు	12,095	9.4	2,900
మైదాన ప్రాంతం	17,879	12.9	3,429
శ్రీకాకుళం	11,924	9.2	3,582
విశాఖపట్నం	27,714	16.1	11,734
తూర్పుగోదావరి	27,642	25.3	3,644
పశ్చిమగోదావరి	11,967	7.6	1,459
కృష్ణా	14,867	6.3	2,115
గుంటూరు	12,221	11.6	1,097
నెల్లూరు	16,969	11.3	6,705
డెల్టా ప్రాంతం	23,225	23.6	3,211
తూర్పుగోదావరి	19,917	17.9	2,857
పశ్చిమగోదావరి	17,074	23.9	2,747
కృష్ణా	34,035	26.0	4,001
గుంటూరు	26,249	26.3	3,343

* విడువేల జనాభాకు తగ్గకుండా ఉండి, పట్టణంలో ఉండే విద్యా వైద్యుల
 వినియోగ సౌకర్యాలు, సంవత్సరం పొడవునా ప్రజల నిత్యజీవితావసరాలు అమ్మబడే
 "కొట్టబడారు", ఉన్నవాటిని పట్నాలుగా పరిగణించారు.

వివిధతరగతుల పట్టణాలలో, పట్టణ న్నా ర్ ది గు వ ప ట్టి క తే లి య వాసులలో నూటికి ఎంతమంది నివసిస్తు చేస్తుంది.

ప్రాంతం - జిల్లా	20 శేలకు నిండి జనాభాపున్న పట్టణాలలో	10-20 శేల మధ్య జనాభావున్న పట్టణాలలో	5000-10,000 జనాభావున్న పట్టణాలలో	10 శేలకు నిండి జనాభాపున్న పట్టణాలలో
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంత పురం, జిల్లాల ప్రాంతం	53.1	23.5	23.4	
కడప	55.2	17.3	27.5	...
కర్నూలు	46.7	16.4	36.9	...
అనంతపురం	48.8	34.9	16.3	...
చిత్తూరు	37.8	26.8	30.8	4.6
మైదాన ప్రాంతం	55.1	28.8	15.1	1.0
శ్రీకాకుళం	48.6	18.9	28.9	3.6
విశాఖపట్నం	70.6	17.7	11.7	...
తూర్పుగోదావరి	68.1	31.9
పశ్చిమగోదావరి	...	100.0
కృష్ణా	...	100.0
గుంటూరు	37.2	36.2	26.6	...
నెల్లూరు	49.8	27.7	20.3	2.2
డెల్టాప్రాంతం	65.9	23.3	10.8	...
తూర్పుగోదావరి	62.5	22.7	14.8	...
పశ్చిమగోదావరి	52.8	28.7	18.5	...
కృష్ణా	79.7	16.7	3.6	...
గుంటూరు	66.4	25.2	8.4	...

జ నా భా పెరు గు డ ల

1941-1951 సంవత్సరాల మధ్య
కాలంలో, పట్టణ జనాభా నూటికి 38

పాళ్ళు పెరిగింది. కడప, కర్నూలు, అనంత
పురంజిల్లాల ప్రాంతంలో నూటికి 33.2
పాళ్ళు, మైదానప్రాంతంలో 33.8పాళ్ళు,
డెల్టాప్రాంతంలో 46.9 పాళ్ళు పెరిగింది.

కింది టేబులు, 1921-1951 సంవత్సరాల పట్టణజనాభా పెరుగుదలను, తెలియ ముద్యకాలంలో జిల్లా - ప్రాంతాలవారీ చేస్తుంది.

ప్రాంతం-జిల్లా	పట్టణజనాభా పెరుగుదల(+) తరుగుదల (-)		
	1941-51 శాతం	1931-41 శాతం	1921-31 శాతం
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి,) అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం }	+33.2	+41.3	+10.0
కడప	+26.8	+22.5	+2.0
కర్నూలు	+25.9	+149.6	+38.3
అనంతపురం	+51.1	+24.8	-4.4
చిత్తూరు	+65.9	+22.9	+19.8
మైదాన ప్రాంతం	+33.8	+23.4	+11.5
శ్రీకాకుళం	+7.9	+27.9	+6.9
విశాఖపట్నం	+45.7	+15.6	+19.4
తూర్పుగోదావరి	+52.7	+22.4	-3.9
పశ్చిమగోదావరి	+36.0	+21.9	+83.9
కృష్ణా	+22.8	+16.7	+8.8
గుంటూరు	+35.7	+31.6	+1.4
నెల్లూరు	+30.3	+27.1	+27.1
డెల్టా ప్రాంతం	+46.9	+35.1	+16.9
తూర్పుగోదావరి	+38.9	+38.7	+19.0
పశ్చిమగోదావరి	+42.6	+46.2	-2.0
కృష్ణా	+62.1	+33.3	+37.1
గుంటూరు	+43.5	+26.1	+18.7

నోటు: పట్టణజనాభా తగ్గరితగ్గరిని పెరగటానికి కారణం, గ్రామాలనుండి ముఖ్యంగా సెట్టప్రాంతాలనుండి ప్రజలు వలసరావటం కారణమని "గ్రామీణ

ప్రజల" కీర్తి కళా వివరించబడింది. వలస రావటానికి కారణాలు కూడా వివరించబడ్డాయి.

రాష్ట్రజనాభా పెరుగుదల 1941-51 సంవత్సరాల మధ్య నూటికి 14 పాళ్ళు మాత్రమే వుంటే, కొన్ని ముఖ్యపట్టణాల జనాభా నూటికి 88 పాళ్ళవరకూ కూడా

పెరిగింది. కొన్ని ముఖ్య ఆంధ్రపట్టణాల జనాభా 1921-51 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో, ఎంత త్వరితగతినీ పెరిగిందో క్రింది పట్టిక తెలియచేస్తుంది:

పట్టణం	1951 జనాభా	జనాభా పెరుగుదల శాతం ?		
		1941-51	1931-41	1921-31
విజయవాడ	1,61,198	87.0	42.6	36.8
గుంటూరు	1,25,255	49.8	28.3	35.3
విశాఖపట్టణం	1,08,042	53.8	22.6	28.2
రాజమండ్రి	1,05,276	41.2	17.4	18.1
కాకినాడ	99,952	33.0	13.9	23.6
ఏలూరు	87,213	34.4	13.2	25.0
నెల్లూరు	81,480	44.7	22.7	27.9
సుచిత్రిపట్నం	77,953	31.8	3.9	29.6
విజయనగరం	67,104	29.7	15.8	13.7
కిర్కూలు	60,222	33.1	25.3	26.5
తెనాలి	58,116	43.0	17.5	48.9
ఆగోల్	53,583	51.2	0.6	17.9
అనంతపురం	31,952	48.7
కడప	37,438	32.5
చిత్తూరు	38,894	39.7

నివాసవసతులు

జనాభా (మొత్తరాష్ట్రజనాభా) క్రమంగా పెరుగుతూ ఉంటే, (రాష్ట్రంలో) గృహ వసతులుమాత్రం పెరగటంలేదు. అందుచేత ఒక్కొక్క ఇంటిలో ఉండే జనాభా పెరుగుతున్నది కాని, ఇండ్లుమాత్రం పెరగటంలేదు.

తత్ఫలితంగా జనసామాన్యం అనాగోగ్య కరమైన ఇరుకు ఇండ్లలో ఉండవలసి వస్తున్నది.

ప్రక్కపేజీలో పొందుపరిచిన పట్టిక, క్రమంగా ఒక ఇంటిలో ఉండేజనాభా ఎలా పెరుగుతున్నదో తెలియచేస్తుంది :

ప్రాంతం	ఒక ఇంటిలో ఉండే జనాభా (అంకెలు వ్యక్తులు)			
	1921	1931	1941	1951
ఆంధ్ర ...	4.8	4.8	4.9	5.4
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం } శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం }	4.8	4.9	4.9	5.5
	4.8	4.7	4.8	5.2

గ్రామాల్లో కూడా, ఇండ్లలో ఇంత ఇండ్లు చాలా హిస్సెటిలో ఉన్నాయి. వత్తిడి కనిపిస్తున్నది. దీనికీతోడు, పట్ట శాలలోని ఇండ్లకంటే, గ్రామాలలోని చున్న గో కింది పట్టిక తెలియచేస్తుంది:

ప్రాంతం	ఒక ఇంటిలో ఉండే జనాభా పెరుగుదల (అంకెలు వ్యక్తులు)			
	1921	1931	1941	1951
ఆంధ్ర ...	4.8	4.8	4.9	5.2
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం } శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం }	4.8	4.8	4.9	5.3
	4.8	4.7	4.8	5.1

ప్రఖ్యాతి వహించిన కాన్పూరు ఓ బాటా చెప్పలక, బుట్లక అనేక సంవత్సరములనుండి ప్రజల ఆదరాభిమానాలు చూసిగొన్న

గోపీనాథ్ మామార్లు

బీసెంటుకోడ్డు, గవర్నరుపేట, విజయవాడ - 2

ఒక సారి దయచేసి చూడండి

MNA

పట్టణాలలో పెరుగుదల

ప్రాంతం

ఆంధ్ర ...
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి,
అనంతపురంజిల్లాల ప్రాంతం }
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ
గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు,
నెల్లూరుజిల్లాల ప్రాంతం }

ఒక ఇంటిలో నివసించే జనాభా పెరుగుదల
(అంకలు వ్యక్తం)

1921	1931	1941	
5.1	5.1	4.9	6.5
5.0	5.1	4.9	6.5
5.2	5.1	4.9	6.4

పట్టణాలకు వలసవచ్చేవారి సంఖ్య అధికంగా ఉండటంవల్ల, ఇంటిలో జనం వత్తిడి, పల్లెప్రాంతాలలోని ఇండ్లలో కంటే ఎక్కువ. ప్రతిసంవత్సరం కొత్తగా ఇండ్లు కట్టబడుతున్నా, వలస వచ్చేవారి సంఖ్య అధికం కనుక, ఇవి జనం వత్తిడిని ఏదిధంగాను తగ్గించలేక పోతున్నాయి. పట్టణాలలో “గృహవసతి సమస్య వలసవచ్చేవారి సంఖ్య అధికం కావటంవల్ల ... విషమంగా ఉంది. ఈ సమస్య ఇంకా పరిష్కరింపబడవలసి వున్నది” అని మ ద రాసు “సెన్సస్ కమిషనర్” జనాభా లెక్కల రిపోర్టులో వ్రాశాడు.

పట్టణాలలో అనేకమంది గృహవసతి లేక, చెట్లకిందో, రోడ్డుప్రక్కనో కాలం

గడుపుతున్నారు. వీరిలో చాలమంది రీడ్ కార్మికులు. పెద్ద అద్దెరేటును భరించలేక ఈ విధంగా కాలం గడుపుతున్నారు. కొందరు అనాధలు, చిచ్చుగాళ్ళు ఈ విధంగా కాలం గడుపుతున్నారు. 1951 సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం దిగువ పట్టణాలలో గృహవసతి లేనివారి సంఖ్య వివరం :

పట్టణం	గృహవసతిలేని వారి సంఖ్య
విజయవాడ	2,948
గుంటూరు	1,734
విశాఖపట్టణం	1,382
రాజమండ్రి	305

కేంద్రీకృత, వివిధజిల్లాలలో-ప్రాంతాలలో ఒక్కొక్క ఇంటిలో నివసించే జనాభా ఎలా పెరుగుతున్నదో సూచిస్తుంది:

(ప్రాంతం - జిల్లా)	ముగ్గురు జనాభా				గ్రామీణ జనాభా				పట్టణ జనాభా			
	ఇంటిలో ఎందరుంటున్నారు				ఒక్కొక్క ఇంటిలో ఎందరుంటున్నారు				ఒక్కొక్క ఇంటిలో ఎందరుంటున్నారు			
	1951	1941	1931	1921	1951	1941	1931	1921	1951	1941	1931	1921
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	5.5	4.9	4.9	4.8	5.3	4.9	4.8	4.8	6.5	4.9	5.1	5.0
	5.5	5.2	4.8	4.8	5.4	5.0	4.8	4.8	6.3	4.6	4.9	4.9
	5.2	5.0	4.8	4.8	5.1	4.8	4.8	4.8	6.8	7.2	5.3	5.1
	5.7	4.9	4.9	4.9	5.6	5.0	4.9	4.9	6.4	4.1	5.1	5.0
	5.7	5.4	5.3	5.3	5.7	5.4	5.3	5.3	6.6	5.2	5.3	5.0
వజన్ ప్రాంతం	5.2	5.2	4.6	4.4	5.2	5.7	1.6	4.4	4.2	...
	4.1	7.6	4.7	...	4.1	7.6	4.7	4.2	...
శ్రీకాకుళం విశాఖపట్నం మార్కెట్ గోదావరి పశ్చిమగోదావరి	5.6	4.8	4.8	...	5.6	4.8	4.8
	5.3	4.8	4.8	...	5.3	4.8	4.8
	5.0	4.8	4.8	...	5.0	4.8	4.8

ప్రాంతం జిల్లా	మొత్తం జనాభా ఒక్కొక్క- ఇంటిలో ఎందరు ఉన్నారు				గ్రామీణ జనాభా ఒక్కొక్క- ఇంటిలో ఎందరు ఉన్నారు				పట్టణ జనాభా ఒక్కొక్క- ఇంటిలో ఎందరు ఉన్నారు			
	1951	1941	1931	1921	1951	1941	1931	1921	1951	1941	1931	1921
మైదాన - డెల్టా ప్రాంతాలు	5.3	4.8	4.8	4.9	5.1	4.8	4.7	4.9	6.4	4.9	5.1	5.2
శ్రీకాకుళం	4.9	4.6	4.2	4.4	4.9	4.6	4.1	4.3	5.1	4.6	4.5	4.8
విశాఖపట్నం	5.0				4.8				7.2			
తూర్పుగోదావరి	5.6	5.1	5.1	5.1	5.3	5.1	5.0	5.1	6.7	5.1	5.7	5.6
పశ్చిమగోదావరి	6.0	5.1	5.3	---	5.2	5.0	5.1	---	6.2	5.1	5.8	---
కృష్ణా	5.5	4.9	5.0	4.8	5.3	4.9	4.9	5.3	6.6	4.9	5.5	5.8
గుంటూరు	5.2	4.8	4.9	5.1	5.0	4.8	4.9	5.1	6.1	5.0	5.1	5.2
నెల్లూరు	5.3	4.8	4.8	4.9	5.2	4.9	4.8	5.0	6.5	4.7	4.8	4.6

జనాభా పెరుగుదల, ఇండ్ల పెరుగుదల 1921—51 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో ఇలా ఉంది:

ప్రాంతం	1921—31		1931—41		1941—51	
	(అ)	(ఆ)	(అ)	(ఆ)	(అ)	(ఆ)
ఆంధ్ర ...	11.1	12.3	11.4	19.9	12.8	2.7
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	10.1	9.7	11.1	8.5	12.4	0.8
శ్రీకాకుళం, విశాఖ పట్నం, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరుజిల్లాల ప్రాంతం	12.1	14.8	11.7	31.2	13.2	4.6

నోటు : (అ) నూరు చదరపుమైళ్ళకు జనాభా పెరుగుదల శాతం.

(ఆ) నూరు చదరపుమైళ్ళకు ఇండ్ల పెరుగుదల శాతం.

పై వివరాలు, గత 10 సం॥లలో పెరుగుదల పరిమాణంకంటే ఎంత ఆధి జనాభా పెరుగుదల పరిమాణం, ఇండ్ల కనా తేలియచేస్తున్నాయి.

ఒక్కొక్కయింటిలో ఎన్ని కుటుంబాలు కాపురముంటున్నాయో కింది వివరాలు, తెలియచేస్తాయి:

ప్రాంతం	గ్రామీణ ప్రాంతం		పట్టణ ప్రాంతం	
	ఒక్కొక్క ఇంటిలో నివసించే కుటుంబాల సంఖ్య	ఒక్కొక్క కుటుంబం లోని వ్యక్తుల సంఖ్య	ఒక్కొక్క ఇంటిలో నివసించే కుటుంబాల సంఖ్య	ఒక్కొక్క కుటుంబం లోని వ్యక్తుల సంఖ్య
ఆంధ్ర ...	1.1	4.7	1.3	4.8
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	1.1	4.8	1.2	5.0
శ్రీకాకుళం, విశాఖ పట్నం, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరుజిల్లాల ప్రాంతం	1.1	4.5	1.4	4.6

పై అంచనాలనుబట్టి, గ్రామాలలోని కుటుంబ జనసంఖ్యకన్న, పట్టణాలలోని కుటుంబజనసంఖ్య అధికమని తేలుతున్నది. పట్టణాలలో నివసించేవారిలో అధిక సంఖ్యాకూతైన మధ్యతరగతి, కార్మికపగ్గాలకు సంబంధించినవారు హెచ్చు అడ్డలను చెల్లించుకోలేక, ఇతర కుటుంబాలవారితో కలిసి, ఒకే ఇంటిలోని ఒక భాగంలో కాపురముండటం జరుగుతున్నది.

కుటుంబాల పరిమితి

1951 జనాభా లెక్కలలో కుటుంబాలను వాటిలోని జనసంఖ్యనుబట్టి నాలుగు

తరగతులుగా విభజించారు. (1) ముగ్గురు, అంతకన్న తక్కువ జనాభాను కుటుంబాలు: చిన్నవి; (2) 4-6 గురుగల కుటుంబాలు: మధ్యరకం; (3) 7-9 గురుగల కుటుంబాలు: పెద్దవి; (4) తొమ్మిదిమందికి మించి ఉన్నకుటుంబాలు : మరింతపెద్దవి.

గ్రామీణప్రాంతంలో నూటికి, ఎన్ని కుటుంబాలు, ఈనాలుగుతరగతులకు చెందినవి ఉన్నాయో కిందిపట్టిక తెలియ చేస్తుంది :

ప్రాంతం	కుటుంబ సగటు					మరింత పెద్దవి
	జనాభా	చిన్నవి	మధ్యరకం	పెద్దవి		
ఆంధ్ర ...	4.7	37.0	42.0	17.5		3.5
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం.	4.8	35.0	41.0	20.0		4.0
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం.	4.5	39.0	43.0	15.0		3.0

మద్రాస్ పెన్సిల్ ఫాక్టరీ (ప్రార్ ఆఫ్ ఇండియా) కోర్సు (ఇండియా) లిమిటెడ్, బొంబాయి, సంస్థలకు పాకిస్థాన్.

ఫోన్ నెం. 81

రంగా ఆండ్ కో

(రజిస్టర్డ్)

పేపరు, ప్రేషనరీ, ఫాస్ఫి. అండ్ సాఫ్ట్వేర్ వస్తువుల వ్యాపారస్తులు. లోకల్ బోర్డరులకు, మునిసిపాలిటీలకు, గ్రామ పంచాయితీలకు ప్రేషనరీ, వీధి దీపాల సామాన్లు సప్లయ్ చేయువారు.

ఆ జాన్ ఇంక్ నరుగు

మచిలీపట్నం

డైమండ్ బ్రాండ్

ప్రేషనరీలకు

పాకిస్థాన్

పట్టణప్రాంతంలో నివసించే కటుం తరిగతులకు చెందినవో కిందిపట్టిక తెలియ
చాలలో నూటికి ఎన్నికటుంచాలు వివిధ చేస్తుంది :

ప్రాంతం	కటుంబ	చిన్నవి	మధ్యరికిం	పెద్దవి	మరింత
	ఒకానా సగటు				పెద్దవి
ఆంధ్ర ...	4.8	35.5	42.0	18.0	4.5
కడప, కర్నూలు, ఒక్కోడి, ఆంధ్రపురి జిల్లాలప్రాంతం }	5.0	31.0	44.0	21.0	4.0
శ్రీకాకళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, } నెల్లూరు జిల్లాలప్రాంతం	4.6	40.0	40.0	15.0	5.0

ఒక్కొక్క ఇంటిలో ఎన్నికటుంచాలు చెందినవో, వాటిజనాభా ఎంతో
కాపురమున్నవో, నూటికి ఎన్ని వాటి జిల్లాలవో వివరాలు 123, 124
కటుంచాలు పైనా లు గు తరిగతులకు పేర్లలోని పట్టికలలో యివ్వబడ్డాయి :

విజయవాడలో

సా.పి.తం
ఫి

1926

రుచికరమైన భోజనము, కాఫీ, ఫలహారములకు

స్వ సౌకర్యములుగల సవినగదులు

వెల్ కం హోటల్

గాంధీ నగరం, ఫోన్ నెం. 286

వెల్ కం కాఫీ హౌస్

బీసెంటునోడ్ సెంటర్, గవర్నరు పేట, ఫోన్ నెం. 391

వెల్ కం కాఫీ క్లబ్

పూనాపంపంశ్రీం బిల్డింగ్స్, గాంధీ నగరం.

టీ పార్టీలకు, డిన్నర్లకు మా ప్రత్యేకత.

ప్రాప్రయిటర్లు: పి. లక్ష్మణరావు అండ్ సన్స్

MVA

ప్రాంతం - జిల్లా

కడప, కర్నూలు, బళ్లారి,
అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం

కడప

కర్నూలు

అనంతపురం

చిత్తూరు

ఏజన్సీ ప్రాంతం

శ్రీకాకుళం

విశాఖపట్నం

తూర్పుగోదావరి

పశ్చిమగోదావరి

మైదానాలు - డెల్టా ప్రాంతం

కృత్తికాకుళం

విశాఖపట్నం

తూర్పుగోదావరి

పశ్చిమగోదావరి

కృష్ణా

గుంటూరు

నెల్లూరు

జిల్లా - ఇంటిలో ఎన్ని కుటుంబా జనాభా లున్నాయి	కుటుంబ జనాభా	చిన్నది		మధ్యస్థం		పెద్దది		మరింత పెద్దది	
		కుటుంబాలు	మొత్తం జనాభా	కుటుంబాలు	మొత్తం జనాభా	కుటుంబాలు	మొత్తం జనాభా	కుటుంబాలు	మొత్తం జనాభా
1.1	4.8	35	76	41	202	18	151	4	44
1.1	4.8	37	79	36	181	20	156	6	65
1.1	4.6	35	78	46	221	17	133	3	36
1.1	4.9	33	71	42	211	21	160	4	47
1.1	5.0	34	76	45	223	15	121	6	71
1.1	4.6	29	63	54	255	14	106	2	37
1.0	3.9	30	60	60	260	10	70
1.1	4.7	19	35	65	307	17	126
1.1	4.5	35	83	48	215	13	92	4	63
1.2	5.0	43	91	38	210	14	105	4	91
1.1	4.5	39	87	42	206	15	115	4	43
1.1	4.9	23	78	47	231	16	123	4	53
1.1	4.0	49	93	36	180	13	102	2	22
1.2	4.3	42	102	43	204	12	98	3	33
1.2	4.4	40	89	40	188	16	118	4	45
1.1	4.7	35	85	44	216	17	133	3	33
1.1	4.5	39	87	43	212	14	105	4	48
1.1	5.0	33	75	43	208	18	140	6	72

ప్రాంతం - జిల్లా	ఎక్స్-గ్రా-ఇంటిలో ఎన్ని కటంపాజనాభా లున్నాయి	కటంపాజనాభా	చిన్నది		మధ్యరికం		పెద్దది		మరింత పెద్దది
			కటంపాలు	ము తం జనాభా	కటంపాలు	ము తం జనాభా	కటం పాలు	ము తం జనాభా	
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, ఆనంతపురంజిల్లాలప్రాంతం	1.2	5.0	30	72	44	222	21	159	4 49
	1.2	4.5	36	100	55	291	9	64
	1.3	4.3	43	102	43	215	13	98	2 19
	1.3	6.0	17	29	46	226	29	225	9 111
	1.3	4.5	38	88	47	221	12	98	3 38
ఏజన్సీ ప్రాంతం

మైదానాలు - డెల్టాప్రాంతం	1.4	4.6	39	88	40	195	16	125	5 57
	1.1	4.3	59	144	22	111	15	122	4 48
	1.5	5.1	25	67	53	255	18	136	3 39
	1.5	4.4	43	99	42	200	12	94	4 48
	1.4	4.8	45	104	28	113	21	163	6 69
	1.4	4.5	38	84	44	216	15	120	3 35
	1.3	4.5	40	78	42	205	11	86	7 79
	1.2	4.8	35	91	44	204	17	139	4 44

స్త్రీ పురుష జనాభా

1951 సంవత్సరంలో, గావ్ల ప్రతివేయ్యి జనాభాలో 1,01,91,066 స్త్రీలు, మంచి పురుషులక స్త్రీలు ఎంచున్నానో 1,03,13,725 పురుషులు. 1921-51 దిగువ పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

ప్రాంతం	ప్రతి వెయ్యిమంది పురుషులకు స్త్రీలు			
	1921	1931	1941	1951
ఆంధ్ర ...	988	986	983	980
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అంతర్భువింజల్ల ప్రాంతం	960	961	959	959
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	1,016	1,011	1,006	1,001

విశాఖపట్టణం, శ్రీకాకుళం జిల్లాలలో మాత్రం స్త్రీ జనాభా పురుష జనాభా కన్న అధికం; శ్రీకాకుళంలో వెయ్యి మంది పురుషులకు 1,054 మంది, విశాఖ పట్టణంజిల్లాలో 1,031 మంది స్త్రీలు ఉన్నాను (1951 లో).

ఏడు జిల్లాలలో మాత్రం స్త్రీల సంఖ్య పురుషులకన్న తక్కువ. ప్రతి

వెయ్యిమంది పురుషులకు ఈ జిల్లాలలో స్త్రీలు :

ఆనంతపురం 942; కడప 952; చిత్తూరు 958; కృష్ణా 969; గుంటూరు 974; కర్నూలు 976; నెల్లూరు 989.

1951 సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం గ్రామాట, పట్టణ జనాభాలో, ప్రతి వెయ్యిమంది పురుషులకు స్త్రీల సంఖ్య :

ప్రాంతం	గ్రామాట జనాభా	పట్టణ జనాభా
ఆంధ్ర ...	981	978
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అంతర్భువింజల్ల ప్రాంతం	960	952
శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్టణం, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	1,001	1,003

వ్యవసాయ - వ్యవసాయేతు వృత్తుల లక్షి స్త్రీల సంఖ్య 1951 లో ఇలా జనాభాలో ప్రతి వెయ్యిమంది పురుషుడు ఉండి :

ప్రాంతం	వ్యవసాయ వృత్తులలో <u>స్త్రీ</u> జనాభా	వ్యవసాయేతు వృత్తులలో <u>స్త్రీ</u> జనాభా
ఆంధ్ర ...	988	963
కడప, కర్నూలు, శిశివర్తి, అచలతపూర్ణియాల ప్రాంతం } శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉత్తర గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం }	965	945
	1,010	981

వ్యవసాయ వృత్తులవారు, పరిశ్రమలో వారు ఉన్నట్లుగా విభజించారు. వ్యవసాయేతు వృత్తుల వారు, వాళ్ళ కడప, పాపావర్మగూడెం స్త్రీలు ప్రాంతాలలో ఉంటారు. అచలతపూర్ణియాల ప్రాంతంలో ఉంటారు. విశాఖ వ్యవసాయ వృత్తుల జనాభాలో ప్రతి వెయ్యి మంది పురుషుడు స్త్రీ జనాభాలో ఉంటారు.

ప్రాంతం	ప్రతి వెయ్యిమంది పురుషులకు <u>స్త్రీ</u> లు				
	అన్ని వృత్తుల వ్యవసాయ వృత్తులవారు	1	2	3	4
ఆంధ్ర ...	988	965	781	1,033	1,202
కడప, కర్నూలు, శిశివర్తి, అచలతపూర్ణియాల ప్రాంతం } శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉత్తర గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం }	965	940	593	1,032	1,130
	1,010	990	968	1,034	1,274

నోటు : 1. భూకామరదలు; 2. కాలుదారులు; 3. వ్యవసాయ కూలీలు; 4. కాలు పుచ్చుకొనేవారు.

వ్యవసాయేతర వృత్తులవారిలో, ప్రతి శ్రీలున్నవీ కింఁ పట్టిక తెలియ జేయుదురని పురుషులకు ఎందరు చేయుదురని :

ప్రాంతం	మొత్తం వ్యవసాయేతర నావా	వ్యవసాయేతర వృత్తుల జనాభా			
		5	6	7	8
ఆంధ్ర	933	931	998	948	973
కడప, కర్నూలు, ఒక్కోరి, } ఆంధ్రపురం జిల్లాల ప్రాంతం	915	902	971	944	962
శ్రీకాకళం, విశాఖ, ఉధయ } గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, } నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	981	959	1,025	961	983

నోటు : 5. వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తిపనుల చేసేవారు; 6. వ్యాపారిస్తులు; 7. రవాణాలో పనిచేసేవారు; 8. ఇతరపనులు - వృత్తులు చేసేవారు.

వ్యవసాయవృత్తిలో ఉన్న ప్రతి లక్ష, ఎందరు స్వయంపోషకరైన శ్రీలు జేయుదురని స్వయంపోషకలయిన పురుషులన్నవీ, కింఁ పట్టిక తెలియజేయుదురని :

ప్రాంతం	వ్యవసాయ వృత్తి నా భాగం శ్రీలు	మొత్తం పురుషులు	కాలు దారులు	పురుషుల స్వయంపోషక	పురుషుల స్వయంపోషక
ఆంధ్ర	216	172	143	430	564
కడప, కర్నూలు, ఒక్కోరి, } ఆంధ్రపురం జిల్లాల ప్రాంతం	282	204	185	518	482
శ్రీకాకళం, విశాఖ, ఉధయ } గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, } నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	210	140	101	312	646

వ్యవసాయ వృత్తులవారిలో కొద్దిగా మంది పురుషులక, ఈ విధంగా ఇతరులపై సంపాదించుక, అవిచాలక, సంపాదించే ఆధారపడుతున్న స్త్రీలు ఎందరున్నదో ఇతరులపై ఆధారపడుతున్న ప్రతి వెయ్యి కిందిపట్టిక తెలియజేస్తుంది:

ప్రాంతం	మొత్తం వ్యవసాయ జనాభా	పురుషుల జనాభా	కాలు దారులు	పురుషుల జనాభా	పురుషుల జనాభా
ఆంధ్ర ...	1,230	1,064	1,286	1,559	904
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	1,117	1,034	1,296	1,370	889
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	1,342	1,093	1,276	1,747	919

వ్యవసాయ వృత్తులవారిలో లక, ఈవిధంగా ఆధారపడుతున్న స్త్రీలు ఏమీ సంపాదించక, సంపాదించేవారిపై ఎందుకూ న్నాలో కిందిపట్టిక తెలియజేస్తుంది:

ప్రాంతం	మొత్తం వ్యవసాయ జనాభా	పురుషుల జనాభా	పురుషుల జనాభా	పురుషుల జనాభా	పురుషుల జనాభా
ఆంధ్ర ...	1,563	1,563	1,552	1,526	1,732
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	1,470	1,486	1,456	1,374	1,688
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	1,655	1,638	1,647	1,678	1,776

వ్యవసాయేతర వృత్తుల జనాభాలో పోషకులక, ఎందరు స్వయంపోషకులైన ప్రతి వెయ్యిమంది పురుష స్వయం శ్రీలున్నాలో కిందిపట్టిక తెలియచేస్తుంది:

ప్రాంతం	మొత్తం వ్యవసాయేతర జనాభా	వ్యవసాయేతర పోషకులు ఉన్నవారు	వ్యవసాయేతర పోషకులైనవారు	రవాణాలో పనిచేసేవారు	ఇతర వృత్తులు, ఉద్యోగాలు చేసేవారు
ఆంధ్ర ...	188	131	172	25	246
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, ఆనంతపురంజిల్లాల ప్రాంతం	228	145	171	30	309
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	148	116	173	19	183

వ్యవసాయేతర వృత్తుల జనాభాలో, పురుషులక, ఎందరు ఈవిధంగా ఆధార తాము సంపాదించేది చాలక, సంపాదించే పడిన శ్రీలున్నాలో కిందిపట్టిక తెలియ వారిపై ఆధారపడ్డ ప్రతి వెయ్యిమంది చేస్తుంది :

ప్రాంతం	మొత్తం వ్యవసాయేతర జనాభా	వ్యవసాయేతర పోషకులు ఉన్నవారు	వ్యవసాయేతర పోషకులైనవారు	రవాణాలో పనిచేసేవారు	ఇతర వృత్తులు, ఉద్యోగాలు చేసేవారు
ఆంధ్ర ...	1,055	1,141	581	600	1,197
కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, ఆనంతపురంజిల్లాల ప్రాంతం	1,080	1,149	534	640	1,249
శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	1,039	1,132	628	660	1,144

వ్యవసాయేతర వృత్తుల జనాభాలో ఎంకరు ఈ విధంగా ఇతరులపై ఆధార
ఏమీ సంపాదించక సంపాదించేవానిపై పడిన స్త్రీలున్నాడో నిశ్చయపరచి తెలియ
ఆధారపడిన ప్రతివ్యయమంది పురుషులపై చేస్తుంది :

ప్రాంతం	కొత్త పొలం మొత్తం	విస్తీర్ణం చదర మైళ్లలో	నిర్మిత గృహాల సంఖ్య	నిర్మిత గృహాల మొత్తం	నిర్మిత గృహాల మొత్తం	నిర్మిత గృహాల మొత్తం	నిర్మిత గృహాల మొత్తం	నిర్మిత గృహాల మొత్తం
ఆంధ్ర ...	1,667	1,578	1,715	1,931	1,620			
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	1,512	1,516	1,377	1,968	1,475			
శ్రీకాకళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	1,792	1,810	1,812	1,993	1,744			

వివాహితులు - అవివాహితులు

రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో స్వేచ్ఛ వారు, వివాహం చేయని ఎంకరు
వివాహితులు, అవివాహితులు, వివాహం చేయని వారిపై తెలియజేయ :

ప్రాంతం	పురుషులు					స్త్రీలు				
	వివాహితులు	అవివాహితులు	మొత్తం	వివాహితులు	అవివాహితులు	వివాహితులు	అవివాహితులు	మొత్తం	వివాహితులు	అవివాహితులు
ఆంధ్ర ...	50	45	5	38	47	15	1	...
కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం	52	42	6	41	41	14	1	...
శ్రీకాకళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	48	48	4	35	49	15	1	...

రాష్ట్రంలో చట్టకీత్యా నివాసభిన్న వారు నామమాత్రం, అసినాహితులలో పురుషులకన్న స్త్రీలే అధికం. సైగవ్యం సంప్రాప్తించిన వారిలో స్త్రీలే అధికంగా ఉన్నట్లున్నాయి. ఇతర స్త్రీలకు సంపూర్ణ వ్యవస్థలు ఉన్నాయి.

స్త్రీ పురుషులలో జరగజూపబట్టి, విభవ గాంధ్రసంఖ్య అధికంగా ఉన్నది. ౧౮౩౦ నుంచి ౧౯౫౦ వరకు రాష్ట్రంలో అసినాహితుల సంఖ్య ఎలావారుతున్నదో కింది పట్టికలో వివరించబడింది.

సంవత్సరం	అంధులు				శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	
	అంధులు		అంధుల ప్రాంతం		అంధులు	
	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు
1921	35	52	36	54	34	50
1931	35	52	39	55	32	48
1941	38	54	40	56	35	51
1951	39	50	41	52	36	48

వివిధ ప్రాంతాలలో నివాసించే వారు రాష్ట్రంలో ఈ నివృత్తి, ఎలావారుతున్నదో కింది నూటికి ఎంతవరకు, ౧౮౩౦ నుండి ౧౯౫౦ వరకు నివృత్తి :

సంవత్సరం	అంధులు				శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల ప్రాంతం	
	అంధులు		అంధుల ప్రాంతం		అంధులు	
	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు
1921	43	44	39	41	46	47
1931	44	46	39	42	48	49
1941	42	44	38	41	45	47
1951	46	47	43	44	48	49

క మర్షి యల్ లింగు,

ప్రకాశంకోడ్, (ఆగష్టు : 1915) విజయవాడ -2

కాలేజీ పుస్తకములు, మెట్రిక్యులేషన్ పుస్తకములు, అంధుల, మద్రాసు, భారతప్రభుత్వ ప్రచురణలు, ఇంజనీరింగు పుస్తకములు & జనరల్ బుక్స్, స్టీమర్ సామానులు, సరసమైన ఛలత్తుల కట్టించును.

కమర్షి యల్ లింగు, పుస్తకవిక్రేతలు, ప్రచురణకర్తలు

ప్రకాశంకోడ్ : : విజయవాడ -2

వివిధ ప్రాంతాలలో విధవలు, విడాకు నూటికి ఎందరో కిందిపట్టికలో వివరించ
లిచ్చిన వారు కలసి, జనాభాలో బడింది :

సంవత్సరం	ఆంధ్ర		కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం		శ్రీకాళింగం, మహబూబ్ నగర్, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాల ప్రాంతం	
	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు
1921	6	21	7	23	4	19
1931	5	16	6	20	4	19
1941	5	19	6	19	4	18
1951	5	16	6	15	4	16

వివాహితులలో, వివిధ వయస్సుల వారు, కెయ్యది ఎంతవరకు కింది పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

వయస్సు విభజన	ఆంధ్ర		కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాల ప్రాంతం		శ్రీకాళింగం, మహబూబ్ నగర్, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాల ప్రాంతం	
	1951	1941	1951	1941	1951	1941

పురుషులు

0-14 సం లు	14	14	10	8	17	19
15-34 సం లు	415	440	413	426	417	454
35-54 సం లు	432	427	442	446	422	408
55 సం లకుపైన	140	120	135	120	144	119

స్త్రీలు

0-14 సం లు	50	90	36	69	63	110
15-34 సం లు	595	646	599	669	591	623
35-54 సం లు	292	240	290	241	293	239
55 సం లకుపైన	64	25	75	21	53	28

దీనినిబట్టి, బాల్య వివాహాలు తగ్గిపోయినట్లు తెలుస్తున్నది.

వ యో వి భ జ న

కింది పట్టిక, వివిధ ప్రాంతాలలోని ప్రజల వయోవిభజన ప్రతి నూరుమందికి వూ ఉన్నట్లు ఇవ్వబడినది :

వయస్సు	అండ్రి		ఇవ్వ, కర్నూలు, ఆంధ్రప్రదేశ్, బళ్లారి, జిల్లాల ప్రాంతం		శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, జిల్లాల ప్రాంతం	
	1951	1941	1951	1941	1951	1941
సంపూర్ణ	3	2	3	2	3	3
0-4 సం॥	9	10	9	10	9	10
5-14 సం॥	24	27	25	27	24	26
15-34 సం॥	33	34	33	34	33	34
35-54 సం॥	22	20	21	20	22	20
55 సం॥పై	9	7	9	7	9	7

గత 30 సంవత్సరాలలో ఈ వయోవిభజనా అంచనాలు :

వయస్సు	ప్రతి వందమందిలో			
	1921	1931	1941	1951
0-9 సం॥	26	26	27	24
10-19 సం॥	20	21	22	22
20-29 సం॥	17	18	17	17
30-39 సం॥	14	14	14	13
40-49 సం॥	10	10	10	11
50-59 సం॥	7	6	6	7
60 అంతపై	6	5	4	6

గోటు : ఈ అంచనాలు, అవిభాజ్య మదరాసు రాష్ట్రానికి.

అక్షరాస్యత*

రాష్ట్రంలో నూటికి 15 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. కడప, కర్నూలు, ఆనంజిపురి జిల్లాల ప్రాంతంలో అక్షరాస్యులు 14.3. స్త్రీలలో అక్షరాస్యులు 5.5, పురుషులలో అక్షరాస్యులు 22.7. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉధయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాల ప్రాంతంలో అక్షరాస్యులు 15.7. అక్షరాస్యులయిన పురుషులు 22.1, స్త్రీలు 5.9.

రాష్ట్రంలో, మొత్తం గ్రామీణ జనాభాలో నూటికి 11.7 మంది, పట్టణ జనాభాలో నూటికి 20.2 మంది అక్షరాస్యులు. కడప, కర్నూలు, ఆనంజిపురి జిల్లాల ప్రాంతంలో, గ్రామీణ ప్రాంతంలో అక్షరాస్యులయిన పురుషులు 19.4, స్త్రీలు 3.9. పట్టణ నాభాలో అక్షరాస్యులయిన పురుషులు 20.4, స్త్రీలు 13.7. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉధయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, అనియతము.

జిల్లాలో అక్షరాస్యుల జనాభాలో అక్షరాస్యులయిన పురుషులు 18.6, స్త్రీలు 6.5. పట్టణ నాభాలో పురుషులు 40.4, స్త్రీలు 20.9.

అక్షరాస్యులయిన ప్రతి వందమంది కమ్యూనిటీలో 1951 ప్రకారం ఇలా ఉన్నారు :

వయస్సు	ప్రతి వందమందిలో
5—9 సం॥	15
10—14 ”	13
15—24 ”	19
25—34 ”	17
35—44 ”	14
45—54 ”	11
55—64 ”	7
65—74 ”	3
75 సం॥లు, అంతకంటే ఎక్కువ	1

సూచన : అక్షరాస్య మదరాసురాష్ట్రం

* విద్యావిషయక వివరాలను “విద్య” అభ్యయం చూడండి.

ఫోటో సామాన్లు

కమేరాలు, గోల్డ్ ఫ్రేములు - కేటలు - కెఫెర్లు వడ్డెం హోల్ నేల్ ఫ్రేములకు డెవలపింగ్, ప్రింటింగ్ అండ్ ఎస్టాబ్లిష్మెంట్ పనులు

ఫోటో ద్వారా పంపే డ్యూ వ్రాయండి.

మధూ ఫోటో కంపెనీ

పార్కు రోడ్ : : మచిలీపట్నం

కింది పట్టిక, ఒక్కొక్క జిల్లాలోని వివరాలను తెలియజేస్తుంది (1951 సం॥ విద్యాలయాలు, అక్షరాస్యతా శాతాలు) :

	ఉత్తర మండలము	మధ్య మండలము	తూర్పు మండలము
	విద్యాలయాలు	ఒక విద్యాలయం	నూటికి ఎంతమంది
కడప	1,163	999	16.8
కర్నూలు	1,180	1,077	12.5
ఆంధ్రప్రదేశ్	892	1,526	14.6
చిత్తూరు	1,209	1,477	11.6
క్రిష్ణా జిల్లా	1,767	1,202	9.3
విశాఖపట్నం	1,114	1,561	9.3
తూర్పు గోదావరి	1,585	1,251	17.9
పశ్చిమ గోదావరి	1,718	958	21.1
కర్నూలు	1,903	955	21.4
గుంటూరు	2,788	915	17.3
నెల్లూరు	1,602	1,080	14.6

కల్పన

సంపాదకులు :

అనిసెట్టి : అనసరాల

(ఆధునిక తెలుగుకవిత్వా సంపుటి) - రాయదాస్ : రెంటాల

ఆధునిక కవిత్వం, వివిధ కవిత్వరచనలకు సంబంధించిన పాఠ్యాంశాలను పేర్కొని ఉన్నది. అట్టి ముద్రాపక కవిత్వం ఉండే, అనేక కవుల గేయ కవిత్వం ఉండే ఉత్తమోత్తమమైనవి నేటికీ, సమకాలీన వున్నవిగా సంపుటి 'కల్పన'.

ఇంకా సంవత్సరాల క్రితం వెలువడిన తెలుగు నవ్యకవిత్వా సంపుటి 'వైతాళికులు' తర్వాత, ఇంకా దశాబ్దాల ఉత్తమ కవిత్వ ప్రతినిధిగా వెలువడిన కవిత్వానికీ 'కల్పన'. 55 మంది కవుల గేయాలు వెల : 4-8-0.

18 క్రాసు పుస్తకం క్యాలికో బైండు 336 పేజీలు.

ఉదయిని

(మహాభ్యుదయ కావ్యసంపుటి)

ఈ కావ్యం విప్లవం కల్పించే కవిత్వం. చరిత్ర కల్పించే ముద్రాపకం. కావ్యం పొంగివెళ్తుంది. చరిత్రం. చరిత్రం.

114 పే. ఆరు వర్ణచిత్రాలు. వెల : 1-8-0.

భాషా విభజన

రాష్ట్రంలో నూటికి 82 మంది మాతృభాష తెలుగు. భాషా ప్రాతిపదికపైనే, 1953 అక్టోబరులో ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పాటు చేయబడింది.

వీరుకాక తమిళం, మళయాళం, హిందూస్తానీ - ఉరుడు, కన్నడం, ఒరియా,

లంబాడీ, ఖోండ్ మొదలైన భాషలు మాట్లాడేవారు కూడా ఉన్నారు.

రాష్ట్రంలోని ప్రతి వందమందిలోను, వివిధ మాతృభాషలవారు 1951 లో ఈ విధంగా ఉన్నారు :

మాట్లాడే జనాభా

మాతృభాష	రాష్ట్రం	కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురంజిల్లాల ప్రాంతం	శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరుజిల్లాల ప్రాంతం
తెలుగు	82.12	70.33	93.90
తమిళం	0.65	0.94	0.37
మళయాళం	0.80	0.10	0.05
కన్నడం	8.25	16.49	0.02
హిందూస్తానీ-ఉర్దూ	6.40	9.87	2.93
ఒరియా	0.57	...	1.13
హిందీ	0.23	0.31	0.16
లంబాడీ	0.52	1.00	0.12
ఇంగ్లీషు	0.01	0.01	0.01
ఇతర భాషలవారు	1.10	0.88	1.31

మాతృభాషలవారి జనాభా విభజన లెక్కల ప్రకారం ఇలా ఉన్నది. (పట్టిక వివిధ జిల్లాలలో 1951 సం|| జనాభా 137,138 పేజీలలో) :

జిల్లాలు	తెలంగాణ	తమిళనాడు	మహారాష్ట్ర	కర్ణాటక	ఉత్తరప్రదేశ్	హిందూస్థాన్	ఒరిస్సా
1	2	3	4	5	6	7	8
శ్రీ కాశీ	18,95,014	1,604	387	29	11,966		1,18,028
విశాఖపట్నం	19,91,689	1,727	991	384	12,803		40,050
తూర్పుగోదావరి	23,38,459	2,877	608	435	21,860	658	2,111
పశ్చిమగోదావరి	16,47,308	1,908	490	589	22,979	1,022	786
కృష్ణా	16,79,530	5,728	1,279	768	76,655	528	1,239
గుంటూరు	23,59,100	6,145	1,664	397	1,64,474	1,952	358
వెయ్యూరు	16,41,350	33,119	1,369	858	1,08,934		66
కడప	10,06,250	3,149	623	11,368		1,26,983	12
కర్నూలు	10,87,425	3,646	479	9,209		1,52,071	
అనంతపురం	10,73,739	11,004	2,071	1,32,660		1,04,580	4
చిత్తూరు	13,34,531	3,28,679	7,218	21,833		1,00,121	
అమరావతి, ఆదోని,	25,147	9,788	553	2,25,858		37,986	70
రాయచోటి							
తామిళనాడు							
మొత్తం	1,80,79,542	4,99,374	17,732	4,04,388	4,19,671	5,95,901	1,62,724

జిల్లాలు	మరాఠీ	హిందీ	లంబాడీ	కోయ	సవర	జటపు లేక భోండ్
	9	10	11	12	13	14
శ్రీకాశం	120	5,626		30	56,227	23,973
విశాఖపట్నం	533	2,602			6	5,330
తూర్పుగోదావరి	366	1,190	14	44,749	1	
పశ్చిమగోదావరి	250	1,220	610	19,812		
కృష్ణా	667	1,834	8,705			
గుంటూరు	715	3,804	7,510	247		
నెల్లూరు	778	6,320	6	2		
కడప	4,662	3,473	2,692			
కర్నూలు	5,676	3,194	5,800			
అనంతపురం	7,282	4,210	19,384			
చిత్తూరు	5,036	3,951	6,760			
అలూరు, ఒడోని, రాయచోటి తాలూకాలు	4,622	1,561	7,460			
మొత్తం	30,707	39,185	58,941	64,840	56,234	29,308

లంబాడీలు వెనుకబడిన జాతులుగా పరిగణించబడుతున్నారు. వీరు అనంతపురం, కర్నూలు, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలో అధికం.

కోయ, సోరి (సవరి), బటప్ప (ఖోండే), ఇవి కొండజాతుల భాషలు. మన ఏడవ అడవులలోనే (మన్యం) అత్యధిక సంఖ్యాకులు నివసిస్తున్నారు.

ఎరుకల, యేనాది జాతులవారు వెనుకబడిన జాతులుగా పరిగణించబడుతున్నారు.

వీరి ప్రధాన వృత్తి తిట్టలు, బుట్టలు అల్లి అమ్మటం. వీరి భాషకు లిపిలేదు. వీరిలో అధిక సంఖ్యాకులు గుంటూరు, నెల్లూరు, కడప, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలలో ఉన్నారు.

మ తం

ఆంధ్రలో చెప్పదగినవి హిందూ, మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ మతాలు-అత్యధిక సంఖ్యాకులు హిందువులు.

క్రీస్తు శకం 1951 సంవత్సరంలో ఆంధ్రలో జరిగిన జనగణన ప్రకారం ప్రధాన మతాలవారీ, జిల్లాలవారీ నివారాలు తెలియజేస్తుంది.

జిల్లా	హిందూ మతం	ముస్లింలు	క్రైస్తవియం
శ్రీకాకుళం	21,04,964	8,894	9,210
విశాఖపట్నం	20,35,709	26,625	10,095
కూర్నూరు	23,33,118	33,577	47,360
పశ్చిమగోదావరి	15,64,551	34,147	98,998
కృష్ణా	15,03,472	57,992	1,77,607
గుంటూరు	19,84,375	2,09,276	3,56,039
నెల్లూరు	15,46,946	1,43,866	1,04,750
కడప	8,50,047	1,55,408	56,227
కర్నూలు	9,92,840	1,86,004	91,832
అనంతపురం	12,01,226	1,46,068	13,499
చిత్తూరు	16,79,832	1,11,358	18,532
ఆదోని, ఆలూరు, రాయదుర్గం తాలూకాలు	3,63,770	45,437	4,686
మొత్తం	1,81,61,180	11,58,652	9,88,835

సి. జి. సి. మార్కు

గుండీలు ఆభరణములనే వాడండి

5 సంవత్సరములు గ్యారంటీ

నాగరికతకు, సౌందర్యమునకు, మన్నికకు ఖ్యాతివహించినవి.

* ఆ కర్ణ ణీ య మై న డి జై ను లు

* స్వచ్ఛమైన బంగారుచేతుతో కప్పబడినవి.

సి. జి. సి. బ్రాండు ఆభరణములు మహాద్రావకములో వేసి

తనిఖచేసినచో బంగారుచేతుతో కప్పబడినవని నిరూపించును.

మేము అన్నిరకముల గుండీలు, కప్పులు, క్రెస్టుబటనులు,

కాలరుప్పిన్నులు, పమిటిప్పిన్నులు, గుండీగొలుసులు,

మెళోఫీ గొలుసులు, లోలాకులు, యితర ఆభరణములు

తయారుచేయుదుము.

అన్ని అంగళ్ళలో దొరుకును

సోల్ ఏజంట్లు :.....

టెరిటోరియల్ ఏజన్సీసు,

విజయవాడ-2

"C" "G" "C"
BRAND

BUTTONS & ORNAMENTS
GUARANTEED FOR 5 YEARS

Sole Distributors

THE PIONEER INDUSTRIAL TRADERS
COSSIPORE • CALCUTTA-2

జిల్లాల చరిత్ర - భూగోళం

పరిచయం

పరిపాలనా సౌలభ్యంకోసం ఆంధ్రరాష్ట్రం నేడు పదకొండు జిల్లాకింద విభజింపబడింది. నేటి జిల్లాలు బ్రిటిష్ వారిచే ఏర్పాటుచేయబడినవైనా, ఆయా ప్రాంతాలకు ఎంతో చరిత్ర ఉంది. ఎన్నో చారిత్రాత్మక సంఘటనలు యీ జిల్లాలలో జరిగాయి.

జిల్లాలలోని చారిత్రాత్మక సంఘటనలూ, స్థలాలు తీసుకొని ఆ ప్రాంత చరిత్ర సంగ్రహంగా వివరించ జిల్లాచరిత్రలో ప్రయత్నించబడింది.

అలానే జిల్లా భూగోళంలో జిల్లా నైసర్గిక పరిస్థితులు, సాగు సౌకర్యాలు, మేజరు మైనరు ఇరిగేషను, ఆహార ఆహారేతర పంటల వివరాలు, రోడ్లు, వైద్యశాలలు, జనాభా మున్నగువి తాలూకా వివరాలతో యివ్వబడ్డాయి. 1951 సం॥ జనాభా లెక్కలలోని వివరాలే యిందుకు మూలాధారం.

శ్రీకృష్ణ జ్యోతుమిల్లు లిమిటెడ్,

ఏ లా రు

(స్థాపితము 1904)

కంట్రాక్టర్లు : ఈస్టు ఇండియా కమర్షియల్ కంపెనీ
లిమిటెడ్, ఏలూరు.

(ప్రెస్సింగ్ నోదారిజిల్లా)

తంతి చిరునామ : "TWINKLE"

తెలిఫోను నెం. 37.

ధాన్యము, బియ్యము, అపరదినములు, పంచదార, సిమెంటు
మొదలగు సగుకులు పట్టుబడికి
పలురకములైన నాణ్యమైన సంచులున్నా;
అన్నిరకముల పురికొనయున్న యీ మిల్లులో
భారీగా తయారుచేయబడును.

..... ఆంధ్రదేశములో

ప్రప్రథమ జ్యోతు పారిశ్రామిక సంస్థ

నాణ్యమైన మన్నికకు
యీ మిల్లులో తయారు చేయబడిన సంచులు
ప్రసిద్ధికెక్కినవి. ధరలకు నేడే వ్రాయండి.

శ్రీకాకుళం జిల్లా

చరిత్ర

ఆంగ్లజిల్లా లన్నిటిలోను ఆఖరున యేగ్గాము చేయబడ్డ జిల్లా శ్రీకాకుళం జిల్లా. 1950 నాల్గో విశాఖజిల్లానుండి విడదీయబడి ప్రత్యేకజిల్లాగా యేగ్గాము చేయబడింది.

గోలుకొండ నవాబులు ఆంగ్లదేశాన్ని పాలించిన కాలంలో పరిపాలనా సౌకర్యం కోసం కోస్తా ఆంగ్లదేశాన్ని అయిదు సగ్గారులు విభజించారు. అందులో శ్రీకాకుళం సగ్గారు ఒకటి. సగ్గారు పరిపాలనకుడైన ఫాజుదారు శ్రీకాకుళంలో వుండేవాడు. మొగలాయి చక్రవర్తుల, హైదరాబాదు నవాబుల పాలనలో కూడ యిదేపద్ధతి కొనసాగింది. శ్రీకాకుళం సగ్గారులో నేటి విశాఖ, శ్రీకాకుళం సగ్గారు జిల్లాలేగాక, గంజాం జిల్లాలోని కొన్ని ప్రాంతాలుకూడ కలిసివుండేవి. సగ్గారు జిల్లాలు యింగ్లీషువారి స్వాధీనమైనప్పుడు శ్రీకాకుళం సగ్గారును విశాఖ, గంజాం జిల్లాలుగ విభజించారు. ఒరిస్సా రాష్ట్రం యేగ్బడ్డప్పుడు విశాఖ జిల్లాలోని కొన్ని తాలూకాలు ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో కలపబడ్డాయి. గంజాం జిల్లాలోని అయిదు తెలుగుతాలూకాలు విశాఖ జిల్లాలో కలపబడ్డాయి. 1950 లో విశాఖ జిల్లానుండి శ్రీకాకుళం జిల్లా విడదీయబడింది.

ప్రాచీనకాలంలో శ్రీకాకుళంజిల్లా కళింగరాజ్యంలో అంతర్భాగం. క్రీ. పూ. 4వ శతాబ్దంనాటికి కళింగరాజ్యం బలవత్తునైన నాగులరాజ్యం. కటక్ నుండి పితాపురివరకు గల ప్రాంతమంతా కళింగ కేశంగానే వ్యవహరించబడింది. క్రీ. పూ. 437 నుండి 333 వరకు నందరాజులు, తరువాత మాయలు కళింగాన్ని పాలించారు. స్వతంత్రత ప్రకటించిన కళింగరాజులను అమలప్రభాకి తెచ్చేందుకు ఆగోకుడు క్రీ. పూ. 225 లో కళింగదేశంపై దండయాత్ర చేసాడు. యుద్ధంలో జరిగిన ఆపారమైన జననష్టాన్నిచూచి ఆగోకుడు పశ్చాత్తాపపాలించి యుద్ధాన్ని విరమించి వెనక్కు మరలాడు. బౌద్ధమతాన్ని స్వీకరించి దాని వ్యాప్తికి తోడ్పడ్డాడు.

కళింగపట్నం రేవు

నందుల కాలంలోజైనమతం, మాయలు కాలంలో బౌద్ధమతం కళింగదేశంలో వ్యాప్తిచెందాయి. జైనమతం కళింగానుండి ఆంగ్లదేశానికి వ్యాప్తి న్నండి బౌద్ధమతం, సింహళం మొదలైన తూర్పుదేశాలకు వ్యాప్తిచెందింది. బౌద్ధమతం నందులపాలనకు ముందే కళింగదేశంలో ప్రవేశించింది. విజయనరే కళింగరాజు 700 మంది బౌద్ధభిక్షువులతో బుద్ధుని

అస్తికలను తీసుకుని కలింగతీరపు రేవులో ఓడయెక్కి సింహళం వెళ్ళాడని బౌద్ధ గ్రంథాలు తెలుపుతున్నాయి.

కలింగదేశం సారవంతమైన దేశం కాక పోవుటచే ఆ కాలంలో కలింగప్రజలు జీవనోపాధికి కురుక్షేత్రాలకు వలస వెళ్ళేవారు. బౌద్ధమతం యీ వలసలను ప్రోత్సహించింది. కలింగపట్నం మొదలైన ఓడరేవులనుండి ప్రజలు ఓడలెక్కి బర్మా, ఇండోనేషియా మొదలైన దేశాలకు వలస వెళ్ళారు. శీవనోపాధికి విశాఖ, శ్రీకాకుళం ప్రాంతాలనుండి ప్రజలు బర్మాకు మొన్న మొన్నటివరకూ వలసవెళ్ళారు. కలింగపట్నం రేవు నేడు చిన్నరేవుగా వున్నా, ప్రాచీనకాలంలో ప్రఖ్యాతి పొందిన రేవుపట్టణం. గంగవంశపురాజుల పాలనలో మంచి ఉచ్చస్థితిలో వుండేది. కురుక్షేత్రాలతో వ్యాపారం జరిపే కేంద్రంగా వుండేది.

శాలిహూండాం బౌద్ధసూపాలు

కలింగపట్నం రేవుకు మూడుమైళ్ళ దూరంలో శాలిహూండాం అనేచోట కొండమీద బౌద్ధాగారమువుంది. ఈబౌద్ధాగారముపేరు 'కటహారామం'. ఈ ఆరామం యిప్పుడు కిధిలమైవుంది. శాలిహూండాం కొండమీదవర్సె చైత్యం, యితరచోట్ల మాదిరిగా గుండ్రంగా గాకుండా అరచంద్రాకారంలో వుంది. దీని వెనుక వలయాకారంలో మహా చైత్యముంది. దీని మైభాగమంతా ఇటుకలతో కప్పబడివుంది. ఆరామంలో పాలరాతితో నిర్మించబడ్డ కుండం ఒకటివుంది. ఇక్కడ 12 సూపాలున్నవి. కూపాకారంలో వున్నాయి. ఒక్క సూపం మాత్రం ఎనిమిదిగదులు గలిగి పద్మాకారంలో వుంది.

కలింగపట్నం రేవులో విదేశీ యాత్రీకులు దిగి 'కటహారామం' చేరుకునేవారు. కొండపై కిధిలాలను పరికిలించితే ఒకప్పుడు యిది కోటగా వున్నట్లు కనబడుతుంది. ఉచ్చదశలో వున్నప్పుడిక్కడి ఆరామం కలింగపట్నం రేవుకే కనబడుతూ వుండేది. అక్కడనుండి చూసినప్పుడు యీ కొండ "తాబేలు" ఆకారంలో కనబడుటచేత శాలిహూండాంకొండకు "కూర్మాద్రి" అనే పేరు వచ్చిందట.

శాలిహూండాం కొండకు ఎదురుగా వంశధారానదికి అవతల ఒడ్డున "వనితా మండలం" అనే గ్రామముంది. శాలిహూండాం నుండి వనితామండలం వెళ్ళేదానికి వంశధారనదిపై ఒక రాతివంతెన వుండేది. దాని చిన్నలు నేటికీ కనబడుతున్నాయి. శాలిహూండాం కోటగా వున్నప్పుడు వనితామండలంలో అంతఃపుర స్త్రీలు వుండటం చేత గ్రామానికి వనితామండలం అనే పేరువచ్చియున్నా సానికంగా చెప్పుకుంటారు. శాలిహూండాం క్రీ. శ. 8, 9 శతాబ్దాల వరకు ఉచ్చదశలోవుండేదని చరిత్రకారుల అభిప్రాయం.

మూర్యసామ్రాజ్యం పతనదశలో నున్న కాలంలో శాతవాహనులు ఆంధ్రరాజ్యాన్ని సాపించారు. శాతవాహనులు స్వతంత్ర రాజ్యం సాపించిన కొంతకాలానికి క్రీ. శ. 183^వ ప్రాంతంలో భారమేలుడనే రాజు కలింగంలో స్వతంత్ర రాజ్యాన్ని సాపించాడు. ఇతనిరాజ్యం మన తెలుగు దేశంలో గోదావరి వరకు వ్యాపించింది.

కలింగ నగరం

భారమేలు రాజధాని కలింగ నగరం. పరాకిమిడికి దగ్గరగావున్న ముఖలింగమే అనాటి కలింగనగరం. రాజులు మారి

ఏదవ శతాబ్దం వరకు ముఖలింగం రాజధానిగా వుంటూవచ్చింది.

ఇక్కడ అనేక బౌద్ధ, జైన విగ్రహాలు దొరికాయి. ఖారవేలుడు జైనమతాభిమాని. జైనమత ప్రవక్త వరహాన మహావీరుడు స్వయంగావచ్చి కళింగదేశంలో మతప్రచారం చేశాడట. జైనమతం కళింగదేశంనుండే ఆంధ్రకు వ్యాపించింది.

క్రీ. శ. 7 వ శతాబ్దంలో మనదేశంలో సంచారంచేసిన మాయన్ తాంగ్ కళింగదేశాన్ని చూచి ఓగ్రదేశానికి దక్షిణంగా కళింగదేశం వున్నదని, కళింగ రాజధాని నగరమైన ముఖలింగం మూడుమైళ్ళ వైశాల్యం కలిగివుందని వ్రాశాడు. జైన, బౌద్ధమతాలకు సమానాదరణ లభించింది. నూరు బౌద్ధరామాలు, నూరు హిందూ దేవాలయాలు వున్నవనీ, బౌద్ధ ఆరామా లలో పరిశేలమంద విద్యార్థులున్నారనీ, కళింగదేశ ప్రజలు నాగరికతకలవారనీ వ్రాశాడు.

కళింగ రాజధానియైన ముఖలింగంలో మధుకేశ్వరిస్వామిదేవాలయమిద చెక్కబడ్డ చిత్రాలలో కొన్నివరబలిని సూచించే చిత్రాలున్నవి. జైనమత కాలంలో నర బిలులు జరిగేవి. శ్రీకాకుళంజిల్లాలో మొన్న మొన్నటివరకు నర బలి జరుగుతుండేది. ముఖలింగం కిల్పాలలో ఏనుగుల వేటకు సంబంధించిన దృశ్యాలు, మల్లయుద్ధ దృశ్యాలు వున్నవి.

ఖారవేలుని తరువాత శాతవాహనులు కళింగదేశాన్ని జయించారు. ఖారవేలుడు, శాతవాహనరాజు శ్రీ శాతకర్ణి సమకాలికులు. శాతవాహనుల కాలంలో కళింగ, ఆంధ్రదేశాల ప్రజల ఐక్యత ఏర్పడింది. ఒకరి సంస్కృతిపై మరొకరి సంస్కృతి

ప్రభావం పడింది. మన జాతీయ పరిణామంలో మార్పువచ్చింది. కళింగులు, శాతవాహనుల కంటే ప్రాచీనులు. కళింగులు, శాతవాహనులు, నాగులు మొదలైన ప్రాచీన తెగల సమ్మిశ్రాభివృద్ధివల్ల నేటి ఆంధ్రజాతి, ఆంధ్ర సంస్కృతి రూపం నింది.

సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర

శాతవాహనుల రాజ్యపతనానంతరం కళింగదేశంలో చిన్నరాజ్యాలు తలెత్తాయి. క్రీ. శ. 343 లో సముద్రగుప్తుడు దండెత్తి వచ్చిన కాలంలో కళింగదేశాన్ని నలుగురు రాజులు పాలించుతుండేవారు. మహేంద్రగిరిని - సోంశేట ప్రాంతంలోని పున్నగిరికొత్తూరుప్రాంతాన్ని-స్వామి దత్తుడనే రాజు, శ్రీకాకుళంజిల్లాలోని ఆముదాల వలస ప్రాంతాన్ని (పేరిండపల్లి) దమకుడనే గాజు పాలించుతుండేవారు. వీళ్ళే వంశపురాజులూ, ఎవరి రాజ్యంలో ఎంత భాగముండేనో స్పష్టంగా తెలియదు.

క్రీ. శ. 350 ప్రాంతంలో మాతరవంశములు, తూర్పు గోదావరిజిల్లాలోని పితాపురం రాజధానిగా చేసుకొని శ్రీకాకుళం ప్రాంతాన్ని ఘమారు వంద సంవత్సరాలు పరిపాలించారు. మాతరవంశం తరువాతి కళింగాన్ని వాసిష్ఠివంశంవారు పాలించారు. వీరికి మొదట రాజధాని తూర్పు గోదావరిలోని పితాపురమే అయినప్పటికీ, శాలంకాయనులు పితాపుర ప్రాంతాన్ని జయించడంవల్ల వారి రాజధానిని శ్రీకాకుళం దగ్గర సింగుపురానికి, టెక్కలి సమీపంలోనున్న వరహానపురానికి, ఆతరువాత సిరిపురానికి మార్చుకున్నారు.

విభుకండినులు విజృంభించి క్రీ. శ. 485 ప్రాంతంలో వాసిష్ఠివంశజలనుండి

దక్షిణకళింగాన్ని జయించారు. విశాఖ జిల్లాలో కొంతభాగం వారి క్రిందకు పోయిందన్నమాట. శ్రీ కాకుళం జిల్లా మాత్రం వాసిష్ఠీరాజులక్రిందగాని, సరిక వంశకళింగ రాజులక్రిందగాని వుంది.

గంగవంశపు పరిచాలన

క్రీ. శ. 497 ప్రాంతంలో గంగవంశం వారు కళింగంలో అధికారంలోకివచ్చారు. అప్పటినుండి క్రీ. శ. 1437 లో కపిలేంద్ర గజపతులు అధికారంలోకి వచ్చేవరకు గంగరాజులే కళింగాన్ని ఏలారు. ఇరుగు పొరుగు రాజ్యాలరాజులక, గంగవంశం వారికి తెరుచు యుద్ధాలు గంగదంపలన, కళింగదేశంలో గంగవంశపు పరిపాలన మధ్యమధ్య అంతరాయం కలుగుతూ వచ్చింది. తూర్పు చారుక్యరాజులు క్రీ.శ. 7వ శతాబ్దంలో కొంతకాలం కళింగదేశాధిపత్యం వహించారు. కుబ్జవిష్ణునగరని రాజు నాలు చీపురుపల్లెలో పాలించాడు. క్రీ. శ. పదవ శతాబ్దంతోవరకు అధికారంలో వున్న గంగవంశపురాజులను పూర్వీకాంగులని, ఆతరువాత పాలించిన గాంగులను అర్హాచరగాంగులని అంటారు. ఈనెండు శాఖలవారూ, మైసూరు కోలారు ప్రాంతం నుండి వచ్చి కళింగలో రాజ్యం వహించిన తూర్పు గంగవంశానికి చెందినవారే.

గంగవంశంవారు బారుచుమోపంలో గల మహేంద్రగిరి కొండలమీదవున్న గోకిరెప్పామి భిక్షుని. గోకిరెప్పామి శైవ దేవుడు. ఈ ఆలయాన్ని నిర్మించినవారే. నిలకొద్దిమంది మాత్రమే మహానదినుండి గోదావరి వరకగల త్రికళింగదేశాన్ని పాలించగలిగారు. మిగతారాజులు కళింగ దేశంలో కొంతభాగాన్ని మాత్రమే ఏల గలిగారు.

దంతపురం రాజధాని

గంగవంశపు రాజుల మొదటిరాజధాని దంతపురం. శ్రీకాకుళం స్త్రీపక్షకు సమీపంలో ములగాలవలన గ్రామంప్రక్కన వున్న దంతవక్త్రునికోట అనే దిబ్బయే దంతపురమని గుర్తించబడింది. దంతవక్త్రుని కోటలో ప్రాచీనకాలపు శిథిలాలు చాల కనబడుతున్నాయి. బుద్ధుడు మరణించాడ అతని ఎడమపంకింతాన్నీ బౌద్ధభిక్షువులు యిక్కిడకు తెచ్చి దానిపై స్థూపాన్ని నిర్మించడంవల వీనికి దంతపురమనికేరు వచ్చిందని నెబుతారు. బుద్ధుని శరణాన శేనాలను సంతకెటి వాటిపై స్థూపాలు నిర్మించడం వాడల ఆచారం. శ్రీపుష్పడు చంపిన దంతవక్త్రుడనే రాక్షసుని కోట దంతపురంలో వుండేదని పురాణాధారాడ ఒకటి ప్రచారంలోవుంది.

కూర్మాలయం

క్రీ. శ. 570-580 ప్రాంతంలో పాలించిన హస్తివర్మ అనే గంగరాజుకాలంలో రాజధాని దంతపురం నుండి ముఖలింగమనే కళింగరాజానికి మార్చబడింది. దంతపురం కంటే ముఖలింగం శీతోష్ణత సర్వబుతు సుఖరసుదీయం గా ఉండుటవల ఆలా చేసివుంటాడు శ్రీకాళినికి సమీపమున గల శ్రీ కూర్మదేవాలయం గంగవంశపు రాజులకాలంలో నిర్మించబడ్డదే. విష్ణుపురశావతారంలో మూర్తావతార మొకటివీ, కూర్మావతార రూపంలోనున్న విష్ణుపుక యీ దేవాలయం నిర్మించబడ్డదనీ పురాణ గాథ. తాటిల ఆకారంలోనున్న దేవుడికి కట్టబడ్డదేవాలయం ఇదితప్ప ఆంధ్రలోనే కాదు; మనదేశంలో మరెక్కడలేదు. ఇండోనేషియాలో కూర్మాలయంఉన్నది.

దాన్ని నిర్మించింది వలస వెళ్ళిన కళింగులే. పూర్వ జగన్నాథాలయంకూడ గంగవంశపు రాజుల నిర్మాణమే. వీటినిబట్టి మొదటి గంగవంశపురాజులు శైవమతాభిమానులని, తరువాత గంగరాజులు శైవమతాభిమానులని తెలుస్తున్నది.

గజపతివంశ చాలన

క్రీ. శ. 1434 సంవత్సరంలో నాల్గవ భానుదేవుడనే గంగవంశపురాజు మరణించగానే అతనిమంత్రి ప్రతాపరుద్ర కపిలేశ్వర గజపతి అనే బిగువతో గాఢ్యాన్ని స్వాధీనం చేసుకొని ఒరిస్సా గజపతి వంశాన్ని స్థాపించాడు. ఇతని రాజధాని కటక్. ఇతని వంశీయులు క్రియక్రియంగా కోస్తా ఆంధ్రను జయించి తెలంగాణవరకు ఆధికారాన్ని విస్తరింప చేశారు. కపిలేంద్రదేవుడు గుడై ప్రతాపరుద్ర గజపతి పాలించుచున్న కాలంలో విజయనగర శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కష్టపడేక దండయాత్రకు బయలుదేరాడు. ప్రతాపరుద్ర గజపతి, సైన్యాన్ని సమకూర్చుకొనివెళ్ళి కృష్ణానదివద్ద గాయలకు ఎదురించాడు. కాని కృష్ణరాయల సైన్యంముందు గజపతి సేనలు నిలవలేక పోయాయి, కృష్ణరాయలు కోస్తాజిల్లాన్నిటిని జయించి కటక్పై దండెత్తిగా ప్రతాపరుద్ర గజపతి తనకమార్చిన రాయలకిచ్చి వివాహం చేసి సంధిచేసుకన్నాడు.

ప్రతాపరుద్ర గజపతి అనంతరం అతని కొడుకులు యిద్దరు 1511 వరకు, ఆ తరువాత ప్రతాపరుద్ర గజపతి మంత్రి గోవిందదేవు, అతని సంతానం 1560 వరకు విజయనగర రాజులకు లోబడి పరిపాలించారు. 1560 లో ముకంద హరిశ్చంద్రుడనే తెలుగు రాజు గోవిందదేవు కమారు

లను హత్య చేసి రాజ్యాన్నాక్రమించుకన్నాడు. తర్వాత యుద్ధానంతరం 1568 నాటికి గోల్కొండ నవాబుల అధికారం శ్రీకాకుళంజిల్లా దాటి గంజాం జిల్లాలో కొంతవరకు వ్యాపించింది.

శ్రీకాకుళం సర్కారు

గోల్కొండ నవాబుల కాలంలో శ్రీకాకుళం ఖాన్ దారు విశాఖ, శ్రీకాకుళం ప్రాంతాన్ని పాలించుచుండేవాడు. 1686 లో ముగలాయి చక్రవర్తి శౌరంగ శేఖ గోల్కొండ రాజ్యాన్ని జయించి కక్కను సుబా యేర్పరచాడు.

శేఖి నైజాం నవాబుల ఆసఫ్ జావంకసాపకృష్టై నిజాము ముల్ ఉల్క్ దక్కను సుబాదారుగ నియమించబడ్డాడు. అతని పాలనకింద కోస్తా ఆంధ్ర అయిదు సర్కారులు లక్రింద విభజించబడింది. 'శ్రీకాకుళం సర్కారు' ఆస్పదేర్పరచబడింది. శ్రీకాకుళం సర్కారులో విశాఖ జిల్లాకూడ చేర్చబడింది. అన్వార్దీక్ అనే అతని శ్రీకాకుళం మొదటి ఖాన్ దారు. శ్రీకాకుళం, ఖాన్ దారు కార్యస్థానం.

పైంగళేలుమణిచగా నిజాము ముల్ ఉల్క్ స్వతంత్రంప్రకటించాడు. నిజాము ముల్ ఉల్క్ 1748 లో మరణించగా అతని వారసులలో సింహాసనానికి తగాదాలు వచ్చాయి.

అప్పటికే విశాఖపట్నం, భీమునిపట్నం మొదలైన రేవుస్థలాలవద్ద ఫ్యాక్టరీలు స్థాపించునని వ్యాపారం సాగిస్తున్న ప్రాంతంవారు, ఇంగ్లీషువారు నైజాం సింహాసనానికి వచ్చి తగాదాలలో జోక్యం కల్గించుకన్నారు. స్నేయిక్షణ, వ్యాపార రక్షణలపేరిట విదేశీ వ్యాపారస్తులు కొంత సైన్యాన్ని పంపించి కోటలనుకూడ కట్టు

కున్నారు. ఈ సైనికబలంతోనే వాళ్ళు ఆంధ్ర రాజకీయాలలో, భారతరాజకీయాలలో బోక్యం కల్పించుకున్నారు.

ఫ్రెంచివారిచే

సర్కార్ల ఆక్రమణ

ఫ్రెంచిసేనాని బుస్సీ, సలాబత్ జంగ్ ను బలపంచి అతనిని సైన్యాముగ ప్రకటించాడు. ఫ్రెంచి సైనిక ఖర్చులకని చెప్పి శ్రీకాకుళం సర్కారునుండి, కొండపల్లి సర్కారువరకగు నాలుగు జిల్లాలను 1753 లో ఫ్రెంచివారు సలాబత్ జంగ్ నుండి వ్రాయించుకున్నారు.

ఈ నాలుగు సర్కారులు సలాబత్ జంగ్ కట్టబెట్టినంత సులభంగా ఫ్రెంచి వారివశం కాలేదు. శ్రీకాకుళం ఖాజ్ దారు జాఫర్ అలీ తన ఆధికారం పోతున్నదని చెప్పి, సర్కార్లను ఫ్రెంచి వారికి దఖలుపరచ నిరాకరించాడు. అప్పుడు ఫ్రెంచివారు విజయనగరం రాజా సహాయంతో ఆక్రమించుకున్నారు.

ఫ్రెంచివారికి

విజయనగరం రాజా మద్దతు

విజయనగరంరాజా ఆ గోటలలో శ్రీకాకుళం, విశాఖజిల్లాలలో చాల భాగాన్ని ఆక్రమించుకొని బలపంతుడయ్యాడు. గోల్కండ నవాబులు ఆంధ్రదేశాన్ని విలుతున్నకాలంలో షేర్ మహమ్మద్ ఖాన్ శ్రీకాకుళం ఖాజదారుగ వుండేవాడు. శ్రీకాకుళం సమావంలలోగల షేర్ మహమ్మద్ పురం యితని పేరి నిర్మించబడినదే. అతనికాలంలో నిర్మించబడ్డ మసీదు యిప్పటికీ వున్నది. విజయనగరం రాజా, బొబ్బిలిరాజుల పూర్వీకులు

1652 లో షేర్ మహమ్మద్ ఖాన్ వద్ద విశాఖ శ్రీకాకుళం జిల్లాలలో కొన్ని ప్రాంతాలను కాలుకు పుచ్చుకొని సైనిక బలంతో యిప్పమొచ్చినట్లు కిస్తు నవాబు చేసి ప్రజలను బీడించుకులిన్నారు. నవాబుకు వీరు కొద్దిగా వేష్యును చెల్లించేవారు. బుస్సీ 1753 లో సర్కార్లను వ్రాయించు కన్న తరువాత రాజమండ్రి, మచిలీపట్టణం సర్కార్లలోని నిరాజక పరిస్థితిని చక్కదిద్దడానికి వెళ్ళగా, విజయనగరంరాజా విజయరామరాజు, అతని తమ్ముడు ఆనంద రాజు కలసి విశాఖ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలలో సైనికసహాయం సాగించారు. శ్రీకాకుళం, కపిలేంద్ర, విశాఖపట్టణం పట్టణాల ప్రక్కల వున్న నవాబుల “హవేలీ” ఖాములదక్కి, రెండుజిల్లాలలో చాల భాగాన్ని ఆక్రమించారు. రాజమండ్రి సర్కారులో కూడ కొంతభాగాన్ని ఆక్రమించారు. విజయనగరంరాజా దురాక్రమణ ఎంత అన్యాయంగా సాగిందంటే అంతకముందు రాజు యిచ్చిన అగ్రహారాలను, ఈనాములనుకూడ ఆక్రమించుకున్నారు.

విజయనగరంవారికి, బొబ్బిలివారికి ముదటినుండి పచ్చిగడ్డి వేస్తే భగ్గుతునేది. శ్రీకాకుళం, రాజమండ్రి సర్కారులను ఖాజదారుయిచ్చిన కాలుకంటే తక్కువ కాలుకిస్తామని చెప్పి ఫ్రెంచివారు విజయనగరంరాజాను లోబరుచుకున్నారు. గజపతి విజయరామరాజు సైన్యాల సహాయం తీసుకొని ఫ్రెంచివారు శ్రీకాకుళం ఖాజదారు జాఫర్ అలీని తరిమివేశారు. 1754 జూలైలో బుస్సీ, యిబ్రాహింఖాన్ అనే అతనిని శ్రీకాకుళం ఖాజదారుగ నియమించాడు. ఇతను ఫ్రెంచివారికి చెల్లించ

వలసిన కప్పం చెల్లించలేదు. ఈ సమయం కనిపెట్టి విజయనగరరాజు హైదరాబాదులోనున్న బుస్సీకి బంగారాన్ని లంచంగావంపి, బుస్సీని దండెత్తిరిమ్మని ఆహ్వానించాడు. పదివేల సైన్యంతో వెళ్ళి విజయనగరరాజు, బుస్సీని దోవలో కలుసుకని తన గర్భశత్రువైన బొబ్బిలిపై దాడి చేసి నాశనం చేయవలసిందిగా ప్రార్థించాడు.

బొబ్బిలియుద్ధం

బొబ్బిలిరాజు తనక్రిందవున్న ఎవ్వరినూ పదిలివేస్తే అతనికి యింకొక ప్రాంతంలో అంత ఎవ్వరినూ యిస్తానని, బుస్సీబొబ్బిలి రాజు రంగారావుకు కలుసు పంపాడు. బొబ్బిలి రంగారావు దాన్ని అవమానంగా పరిగణించి అంగీకరింప నిరాకరించాడు. దానితో బొబ్బిలియుద్ధం ప్రారంభమైంది. బొబ్బిలియుద్ధం 1757 జనవరి 24 తేదీన జరిగింది.

24 వ తేదీ తెలవార్యురూము బుస్సీ, విజయనగరం సైన్యాలు బొబ్బిలికోటను ముట్టడించాయి. బుస్సీ డ్రెంచి సైన్యంలో 500 మంది సైనికులు, విజయనగరరాజు సైన్యంలో పదివేలమంది సైనికులు వున్నారు. బొబ్బిలి రంగారావుకు 250 మంది సైనికులు మాత్రమే వున్నారు. డ్రెంచివారికి నవీన ఆయుధాలున్నవి.

మధ్యాహ్నం రెండు గంటలయ్యేసరికి బొబ్బిలి రక్షణక్రమాలన్నీ ఛేదించబడి సైనికులు చాలమంది మరణించారు. దాని మీదట రంగారావు సైనిక ముఖ్యులను సమావేశపరచి కోటను రక్షించుకునే పరిస్థితి లేదనీ, బొంబిలో పూపిరి ఉన్నంత వరకు పోరాడటమే మిగిలిన మార్గమని చెప్పాడు. కోటలో రక్షించబడుతున్న ఆడ

పడుచులకు మానభంగం జరగకండేందుక గాను ఆడవాళ్ళందరినీ చంపివేయ్యవలసింగ ఆజ్ఞాపించాడు. బొబ్బిలి సైనికులు కోటలోవున్న ఆడవాళ్ళందరినీ పెద్దలు పిల్లలు అనే విచక్షణలేకండా పొడిచి చంపేశారు. ఆఖరుకు పాలుత్రాగే పసి పిల్లలకు కూడ విడవకుండా చంపేశారు. వాళ్ళందరినీ కోటమధ్యలోనే దహనం చేశారు. స్త్రీలందరినీ చంపి చచ్చిన సైనికులు, చావగా మిగిలిన బొబ్బిలిపీయలు ధైర్యంగా తుదిక్షణంవరకు పోరాడారు. రంగారావు సుపాకిగుండు తగిలి మరణించాడు. బొబ్బిలిపీయలు ప్రాణంవిడుస్తూ కూడ శత్రువును చంపి మరీ ప్రాణం విడిచారనీ, బొబ్బిలిపీయలు చూపిన శౌర్య ప్రతాపాలను, మీర్త్యాన్ని భారతదేశంలో మరెక్కడా చూడలేదని బొబ్బిలియుద్ధంలో పాల్గొన్న “లా” అనే డ్రెంచి సేనాధికారి వర్ణించాడు.

రెండురోజులు గడిచాక రంగారావు సైనికులు అర్రాత్రినేళి విజయనగరం రాజు శిబిరంలో ప్రవేశించి నిద్రించుతున్న విజయరామరాజునుచంపి పగిలిత్యక్తున్నారట. మరణించిన విజయరామరాజును చంపినది బొబ్బిలి సైనికులు కారని, బొబ్బిలి సంచానానికి చెందిన రాజం అనేకోట రక్షణాధికారి అయిన తాండ్రపాపయ్య అనే ఆతనుచంపాడని చెబుతారు. తాండ్ర పాపయ్య చంపాడనే కథ అధిక ప్రచారంలో వున్నది. ఈ నాటికీ బుర్రకథ రూపంలో ప్రచారంలోవుంది. బొబ్బిలి యుద్ధంలో రంగారావుకోడుకు చిన్న రంగారావుమాత్రం హత్య చేయబడలేదు. అరడే తరువాత రాజుగా ఇంగ్లీషువారే శుద్ధించబడ్డాడు.

బొబ్బిలి యుద్ధంఁగో కిల్లమైన కోట బొబ్బిలి పట్నంఁగో పడమరవైపున కనఁగడుతుంది. రంగారావు జ్ఞాపకార్థం రంగారావు చావడి నిర్మించబడింది.

బొబ్బిలియుద్ధానంతరం టున్నీ మిశ్రా పట్నం, గంజాం మొదలైన ప్రాంతాలు ఆక్రమించుకొన్నాడు.

ఆంధ్రకు

విజయనగరంరాజా ద్రోహం

విజయరామరాజు మాతృసంతరిం అతని తమ్ముడుకుండుని ఆనంద గిడుపల రాజు, డ్రెంచివాడేర్పాట్లతో అగంత్యుని చెంది సర్కార్ న ఆక్రమించుచుండే తాను సహాయపడతానని చెప్పి యంగీషు వారిలో రాయచారాలు జరిపాడు. క్రైస్త

కలకత్తానుండి కిల్చర్ ఫోర్డను మిశ్రా సైన్యాలు పంపాడు. ఫ్రూ 1758 అక్టోబరు 20 నాటిక విశాఖపట్నం చేరుకున్నాడు. విజయనగరరాజు ఇంగ్లీషు వారికి సైనిక సహాయచ్చి ఆంగ్లేదేశానికి విద్రోహం చేశాడు. ఇంగ్లీషు వారికి డ్రెంచివారికి 1758 డిసెంబరు 9 క తేదీ చందుర్తిపద్ద (తూర్పుగోదావరిజిల్లా) యుద్ధం జరిగింది. డ్రెంచి వారు ఓడిపోయారు. డ్రెంచివారికి కట్టబెట్టిన సర్కారు సలాబత్ బంగ ఇంగ్లీషువారికి కట్టబెట్టాడు. 1766 నవంబరు 12వ తేదీన ఇంగ్లీషువారికి నైజామునవాలుకు జరిగిన సంధిప్రకారం నవాబు గుంటూరుమినహా నాలుగు సర్కారు జిల్లాలను ఇంగ్లీషువారికి శాశ్వతంగా యిచ్చేటట్లు, ఇంగ్లీషువారు నవాబుకు సైనికరక్షణ, ఏటా తొమ్మిది లక్షల రూపాయలు యిచ్చేటట్లు ఒప్పందం చేసుకొన్నారు. ఈ సంధి తరువాత

ఇంగ్లీషువారికి నైజాంనవాబుకు జరిగిన యుద్ధాలలో నైజాం నవాబు ఓడిపోగా ఇంగ్లీషువారు ఏటా యిష్ట వలసిన తొమ్మిది లక్షల ఫిరకాన్ని రద్దు చేస్తూ, నైజాంనవాబు యంగ్లీషువారిలో 1768 లో తిరిగి కొత్త సంధి చేసుకొన్నాడు.

కారవాహనాజులకాలంఁగో ఒకటిగా వున్న తెలంగాణ, యూనియన్ ఆంధ్ర ప్రజలు, సుప్రీం కోర్టు అవంతరాలు వచ్చినా, కాకితీనుల కాలనాటినుండి తిరిగి ఏకాధిపత్యం క్రింది ఏకీకరణలో నివసించసాగాను. కాని, యూనిటాలాంధ్ర ప్రభుత్వం ద్వారా ఏకీకరణ ప్రాజెక్టులు, నైజాంనవాబు కిలకీ తెలంగాణ, యూనియన్ ఆంధ్ర అనే క్షిత్రియమైన అడ్డు గోడను నిర్మించారు. విశాలాంధ్ర యేర్పడ్డ హోటల అడ్డుగోడ హులిపోయి ఆంధ్రుల మన ఒకే రాష్ట్రంలో వుంటాము.

శ్రీకాకుళం జిల్లా ఏర్పాటు

శ్రీకాకుళం సర్కారు తరువాత మొదట ఆంధ్ర ఇంగ్లీషువారు సర్కారును ఏర్పాటు చేసి విజనాలు ఏర్పరిచారు. శ్రీకాకుళం, కనింగోట డివిజనులను విశాఖజిల్లాకి దగ్గరలో వున్నవని చెప్పి విశాఖజిల్లాలో చేర్చారు. ఇచ్చాపురం డివిజనును పాత గంజాంజిల్లాలో కలిపారు. 1802 లో శ్రీకాకుళం డివిజను విశాఖజిల్లానుండి మొదట బడి పాత గంజాంజిల్లాలో చేర్చబడింది.

1936 ఏప్రిల్ ఒకటవ తేదీన ఒరిస్సా రాష్ట్రం యేర్పాటు చేయబడ్డప్పుడు విశాఖ జిల్లాలోని కొన్ని తాలూకాలను ప్రభుత్వం గంజాం, కోణార్కు జిల్లాలలో చేర్చింది. ఇచ్చాపురం, టెక్కలి, నరసన్న

పేట, శ్రీకాకుళం, పాతిపట్నం తాలూకాలను గలబాంబిలూనుండి విడదీసి విశాఖ జిల్లాలో చేర్చింది. 1950 లో శ్రీకాకుళం జిల్లా ఇచ్చాపురం, టెక్కలి, నరసన్నపేట, శ్రీకాకుళం, పాతిపట్నం, బొబ్బిలి, సోంపేట, చీపురపల్లి, హన్మంతపురం తాలూకాలతో యేర్పాటు చేయబడింది.

కొర్రవానివలస తిరుగుబాటు

శ్రీకాకుళం జిల్లా తాలూకా తాలూకా కొండబాతిప్రజలు ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా, వీరిని అధికారుల దోపిడీ వ్యతిరేకంగా 1900 మేలో తిరుగుబాటు చేశారు. ఈ తిరుగుబాటుకు సాయం తాలూకా కొర్రవానివలస గ్రామం చేసింది. కొర్రా మల్లయ్య అనే కొండవార తిరుగుబాటుకు నాయకత్వం వహించాడు.

కొర్రా మల్లయ్య 1900 ఏప్రిల్ లో స్వామివలస నడించి ఒక కేలకోడలలో నాలుగు అయిదు శేలనుంచి ఏబిన్నీ ప్రజలను తన చుట్టూ సమీకరించాడు. అధికారులు పెడుతున్న యుయూతలనుండి బయటపడాలనే వాంఛయే వారి సమీకరణ కారణం. తమ హక్కులను అధికారుల దోపిడీకి కారణం విటిఫుప్రభుత్వమేనని వాళ్ళు గ్రహించారు. కొర్రా మల్లయ్య వెనుకబడిన కొండబాతిప్రజలను సమీకరించడానికి స్వామి వేషం ధరించాడు. తాను పంచవాండవుల స్వరూపమన్నాడు. తన కొడుకు సాక్షాత్తు విష్ణుస్వరూపమన్నాడు. విటిఫువానిని తలమి వెయ్యాలని చెప్పి కొండబాతిప్రజలను సాయధుల చేశాడు. తుపాకీల ఆకారములలో చక్కబడ్డ వెనుంగుర్రెల వారి ఆయుధాలు. వారిందరికీ డ్రెస్సు సేర్పాడు.

అరి మే 1వ తేదీ. పొదిపెంటపై వాడి చేయడానికి వస్తున్నామని తిరుగుబాటుకు సంసిద్ధులై, కొండబాతిప్రజలు అధికారులకు కబురు పంపారు. అధికారులు యిద్దగు పోలీసులను పంపి తియ్యాచిరమ్మని పంపారు. కొండబాతిప్రజలు ఆ పోలీసు కేంద్రం యనువుకి పంపారు. అదనపు పోలీసు బలగం వచ్చింది. తిరుబాటు సాగిస్తున్న ప్రజలు వారిని ప్రతిఘటించారు.

మే 7వ తేదీన జిల్లా మేజిస్ట్రేటు జయపూర్, పార్వతీపురం, విశాఖపట్నం మొదలైన ప్రాంతాలనుండి పిన్సిపోలీసును పిలిపాడు. ప్రజలు ప్రతిఘటించారు. రజిస్ట్రార్ పోలీసుచేసిన కాల్పుల ఫలితంగా పద కొండుమంది ప్రజలు చనిపోయారు. 60 మందిని అరెస్టుచేసి పోలీసులను హత్య చేశారని కేసులు పెట్టి ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వం యిద్దరిని ఉరితీసింది. మల్లయ్య జైలులోనే మరణించాడు.

Mullard

రేడియో సిని సర్వీసెస్

ప్రకాశ-రోడ్స్ : : విజయవాడ - 2.

రేడియోలు, ఈప్లిఫైర్స్ రిపేరింగులకు మా ప్రత్యేకత.

సభలకు, శుభకార్యములు నగైరాలకు ప్రత్యేక
వాడ్ స్పీకర్స్ యేర్పాటు చేయగలము.

కరెంటు లేనిచోట్ల ఇంజనల్తో

ట్రైటింగ్ యేర్పాటు

చేయగలము.

ప్రఖ్యాతి సహజము

ముల్టార్డ్ రేడియోలు

నాయిదాల పద్ధతిమీదనూడా రేడియోలు సజ్జ
చేయుటకు యేర్పాట్లు చేయబడినవి. మా కంపెనీలో

రేడియోలు రిపేరు చేయించినవారికి

ఒకసంవత్సరం గ్యారంటీ ఇవ్వబడును.

ఒకనాటి మా షాపుకు దయచేయండి.

భూ గోళం

ఆంధ్రరాష్ట్ర ఉత్తరపు చివరిన ఉన్నదే శ్రీకాకుళంజిల్లా. 1950వ సంవత్సరంలో విశాఖజిల్లాను రెండుగా విభజించి, ఉత్తరభాగానికి శ్రీకాకుళంజిల్లా అనిపేరుపట్టారు. ఇది 18°20'-19°10' ఉత్తర అక్షాంశరేఖలమధ్యనూ, 83°5', 84°50' తూర్పు రేఖాంశరేఖలమధ్యనూ ఉన్నది.

దీనికి ఉత్తర పశ్చిమ సరిహద్దులుగా ఒరిస్సా రాష్ట్రము, తూర్పున బంగాళాఖాతము, దక్షిణాన విశాఖపట్నంజిల్లా సరిహద్దులుగా ఉన్నాయి.

ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో ప్రభుత్వం పరిపాలనాపాలభ్యంతరక జిల్లాను విభజించి ఏర్పాటుచేసినవన్యూడివిజిల్లా, వాటికింద ఉండే తాలూకాలు, వాటిని సీతరం, తాలూకాల పరిపాలనా కార్యస్థానాల వివరాలు పొందుపరిచబడ్డాయి.

పార్వతీపురం, పాలకొండ, నాలూరు తాలూకాలలో కొంతభాగం ప్రస్తుత ప్రాంతం. ఈ ప్రాంతాన్నే ఏజన్సీ ప్రాంతం అని అంటారు. కొండభాతుల ప్రజలే ఇచ్చట నివసించే వారిలో అధిక సంఖ్యాకులు, ఇచ్చాపురం, సోంపేట, పెక్కిలి, నరసన్నపేట, శ్రీకాకుళం, చీపురుపల్లి తాలూకాలు (సముద్ర)తీరాన్ని ఆనుకొని ఉన్నాయి.

జిల్లాను భౌగోళిక పరిస్థితులబట్టి పర్వత ప్రాంతం, మైదానప్రాంతం అని రెండు భాగాలుగా విభజించవచ్చు. పాలకొండ, పార్వతీపురం, నాలూరు తాలూకాలలోని ఏజన్సీ ప్రాంతమూ, పాత పట్నం, సోంపేటతాలూకాలలోని కొంతభాగమూ

“పర్వతప్రాంతం” లోనికి వస్తాయి. మిగిలిన ప్రాంతం అంతా “మైదానప్రాంతం” లోకి వస్తుంది. తీరప్రాంతతాలూకాలలో చాలభాగం ఇసుక తేల.

తూర్పుకనుమలు, ఈజిల్లోలో సముద్ర తీరానికి సమాంతరముగా జిల్లా ఈశాన్య మూలనుండి నైరుతీమూలకు వ్యాపించి ఉన్నాయి.

సదులు

ఈ జిల్లాలోని నదులన్నీ తూర్పుకనుమలలోపుట్టి బంగాళాఖాతంలో కలుస్తున్నాయి. కనుమలు సముద్రతీరానికి దగ్గర వటంచేత, ఈ జిల్లాలోని అన్ని నదుల పొడవు బహుతక్కువ!

ఈ జిల్లాలో ప్రవహించే నదులలో పెరియార్, నాగావళి ముఖ్యమైనవి. పెరియార్ నది ఒరిస్సా రాష్ట్రంలోని తూర్పు కనుమలలోపుట్టి, జిల్లా సరిహద్దుల దాటి పాతపట్నం తాలూకాలో ప్రవేశిస్తున్నది. అచ్చటినుండి నరసన్నపేట, శ్రీకాకుళం తాలూకాల మధ్యగా ప్రవహించి బంగాళా ఖాతంలో కలుస్తున్నది.

నాగావళి నది కూడ, ఒరిస్సాలోని తూర్పుకనుమలలో పుట్టి, జిల్లా సరిహద్దుల దాటి పార్వతీపురం తాలూకాలో ప్రవేశిస్తున్నది. నది కొంత దూరం పాలకొండ తాలూకాలో ప్రవహించి, తర్వాత శ్రీకాకుళం, చీపురుపల్లి తాలూకాలకు మధ్య సరిహద్దుగా ప్రవహించి బంగాళా ఖాతంలో పడుతున్నది. నది, క్రిందకు ప్రవహించిన తర్వాత “లాంగుళ్య” అని పిలవబడుతున్నది.

రివెన్యూ డివిజన్ పేరు	రివెన్యూ డివిజన్ కార్యస్థానం	రివెన్యూ డివిజన్ లోని తాలూకాలు	తాలూకా విస్తీర్ణం చ॥ మైళ్ళు	తాలూకా కార్యస్థానం
లెక్కలి	లెక్కలి	శ్రీకాకుళం	227	శ్రీకాకుళం
		నరసన్నపేట	200	నరసన్నపేట
		సోంపేట	212	సోంపేట
		పాతపట్నం	463	పాతపట్నం
		ఇచ్చాపురం	87	ఇచ్చాపురం
పార్వతీపురం	పార్వతీపురం	లెక్కలి	287	లెక్కలి
		పార్వతీపురం { ఏజన్సీ	294	పార్వతీపురం
		పురం { మైదానం	296	
		పాల { ఏజన్సీ	146	పాలకొండ
		కొండ { మైదానం	348	
		బొబ్బిలి	391	బొబ్బిలి
		చీపురుపల్లి	462	చీపురుపల్లి
		సాలూరు { ఏజన్సీ	69	సాలూరు
		మైదానం	422	

బొబ్బిలి తాలూకా నుండి ప్రవహించే స్వర్ణముఖి, నాగావళి నదిలో కలుస్తున్నది. ఇచ్చాపురం తాలూకాలో ప్రవహిస్తున్న బాహుద; సోంపేట, పాతపట్నం, తాలూకాలలో ప్రవహిస్తున్న మహేంద్రతనయ; సాలూరు తాలూకాలో ప్రవహిస్తున్న వేదవతి జిల్లాలో ప్రవహిస్తున్న ఇతర నదులలో ఎన్నదగినవి.

అడవులు

ప్రక్కజేరిలోని పట్టికలో జిల్లాలోని వివిధ తాలూకాలలో ఉన్న అడవుల వివరాలు పొందుపరచబడ్డాయి.

జిల్లాలో మొత్తం 238.93 చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణం గల అడవులున్నాయి

(1951). ఇందులో 64.50 చ. మై. రిజర్వు అడవులు. 174 చ. మై. విస్తీర్ణం గల అడవులు - ఇంతవరకూ వివిధ ఎస్టేటుల క్రింద వున్నవి - ప్రభుత్వ అధీనంలోకి వచ్చాయి.

లెక్కలి తాలూకాలో అడవులు చెరుగుగా ఉన్నాయి. పైగా ఇవి చిన్నవి కూడా. అందుచేత ఇవి వంట చెరుకును మాత్రమే సప్లయ చేయగలుగుతున్నాయి. సోంపేట తాలూకాలోని పర్వత ప్రాంత మంతటా, సాలూరు, పార్వతీపురం, పాలకొండ, బొబ్బిలి తాలూకాలలోను అడవులున్నాయి. సాలూరు అడవులలో

తాలూకా	ప్రభుత్వం తన		
	రబర్బ్ అడవులు (చ. మైళ్ళు)	అఫీసరికి తీసు కున్న అడవులు (చ. మైళ్ళు)	మొత్తం అడవులు (చ. మైళ్ళు)
ఇచ్చాపురం
టెక్కలి	...	7.10	7.10
సోంపేట	...	74.94	74.94
పాతపట్నం
పార్వతీపురం	...	27.42	27.42
పాలకొండ	64.50	...	64.50
సాలూరు	...	19.92*	19.92
బొప్పిలి	...	33.93	33.93
శ్రీకాకుళం
నరసన్నపేట
నీపురుపల్లి	...	11.12	11.12
మొత్తం	64.50	174.43	238.93

నంట చెరుకులశీఘ్రుంది. నీపురుపల్లి తాలూకాలోని ఎస్టేట్ అడవులు, పర్వత ప్రాంతంలో చెదురుగా ఉన్నాయి.

శీతోష్ణస్థితి - వర్షపాతం

ఏప్రిల్ నుండి జూన్ మాసమువరకూ మంచునేసరి. సోంపేట, ఇచ్చాపురం, శ్రీకాకుళం తాలూకాలలో మాత్రం ఇది తీరము నానుకొని ఉన్నాయి) నేసరిలో ఎండలు జిల్లాలోని ఇతర ప్రాంతాలలో కంటే కొంచెం తక్కువ. మిగిలిన అన్ని తాలూకాలలో ఎండలకాలం మంచు పెండలు, శీతాకాలం విపరీతపు చలి.

సైరుతీ ఋతుపవనాలవలన, ఈశాన్య ఋతుపవనాలవలన ఈ జిల్లాలో వర్షం పడుతుంది. ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో

వివిధ తాలూకాలలో సంవత్సరంలో పడే సగటు వర్షపాతము, వర్షం పడే దినాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

సాగు సదుపాయాలు

జిల్లాలో 8,535 మైనరు ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులక్రింది 2,06 వేల ఎకరాలు, మేజరు ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులక్రింద 89 వేల ఎకరాలు సాగువుతున్నది.

జిల్లాలో ప్రవహిస్తున్న నాగావళి, లాంగుర్య, వంశధారా, బాహుదా నదుల నీరు జిల్లాలో సాగుకు (Irrigation) ప్రధానంగా ఉపయోగపడుతున్నది. పార్వతీపురం తాలూకాలోని పోటపల్లి వద్ద నాగావళి నదికి ఆనకట్ట కట్టబడింది. నాగావళి, దీని ఉపనది స్వర్ణముఖీ నదీ

*సాలూరు ఎస్టేటు అడవులు మినహాయించబడ్డాయి.

తాలూకా	సగటు	సంవత్సరంలో
	వర్షపాతం (అంగుళములు)	వర్షం కురిసే రోజులు
ఇచ్ఛాపురం	45.31	54.30
బెక్కెలి	40.54	50.30
నాంపేట	46.02	54.80
పాతపట్నం	49.93	69.20
పార్వతీపురం	48.13	70.50
పాలకొండ	47.57	64.50
సాలూరు	43.75	61.90
బొబ్బిలి	43.05	63.50
శ్రీకాకుళం.	39.42	49.60
నరసన్నపేట	39.34	48.00
చీపురుపల్లి	41.10	54.80

జలాలు ముఖ్యంగా పాలకొండ, శ్రీకాకుళం తాలూకాలలోను, కొంత వరకు పార్వతీపురం తాలూకాలోను సాగుకు ఉపయోగపడుతున్నాయి. వంశధారా నదీజలాలచేత పాతపట్నం, శ్రీకాకుళం తాలూకాలలో సాగుచేయబడుతున్నది. బాహుదానది, ఇచ్ఛాపురం తాలూకాలో సాగుకు సాయపడుతున్నది.

160 వ శేడీలోని పట్టిక, వివిధతాలూకాలలో మైనరు, మేజరు ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టు క్రింద ఎంత సాగవుతున్నదో వివరిస్తుంది.

మైనరు ఇరిగేషన్ అంతా ప్రధానంగా చెరువులపై ఆధారపడివుంది. ఈమధ్య ప్రభుత్వ ఆధీనంలోనికి వచ్చిన ఎన్నోటూ ప్రాంతాలలో ఉన్న చెరువులు చాలా అద్వాన్యస్థితిలో ఉన్నట్లు ప్రభుత్వ టోపులు తెలియచేస్తున్నాయి.

ఆహారపంటలలో పరిశ్రాధానమైన పంట. సాలుకు సుమారు నాలుగు లక్షల ఎకరాలలో ఈ పంట పండించబడుతున్నది. మొట్ట పంటలలో ప్రధానమైన రాగి, జొన్న, సజ్జ, పప్పు ధాన్యాలు ఏటా 1,75 శేల ఎకరాలలో పండించబడుతున్నాయి. వేరుశనగ ప్రధాన వ్యాపార పంట. సాలుకు సుమారు 1,43 శేల ఎకరాలలో పండించబడుతున్నది.

1945-46 వ సంవత్సరంలో ఏయే పంటలు ఎన్నిఎకరాలలో పండించబడింది ప్రకృతిశక్తులలోని పట్టికల్లా వివరించబడింది. ఈ అంచనాలు కొంత పాతవైనా, వివిధ తాలూకాల పంట వివరాలకు సూచించిన తాళా వివరాలు లభించనందునను, సాలుకు వివిధజిల్లాలలో పండించబడేవివిధ పంటభూముల విస్తీర్ణాన్ని స్థూలంగానైనా చిత్రీకరించుకున్నా ఇరిగేషన్ బిడ్డాయి:

తాలూకా వారి పొటల వివరాలు (1)

తాలూకా	వరి (ఎకరాలో)		గోదాన (ఎకరాలో)		రాగి (ఎకరాలో)		క్రొవ్వు (ఎకరాలో)	మొత్తం (8)	మొత్తం (9)
	మాగాణి (1)	మొత్తం (2)	(3)	(4)	(5)	(6)			
ఇచ్చాపురం	13,755	2,175	6	710	1,143	2,996	5
తెక్కూరి	10,600	8,080	60	420	3,600	365
సాంపేట	14,469	8,032	...	2,716	764	5,080	90
పాతపట్నం	57,658	8,565	630	841	7,456	5,767	161	40	...
పార్వతీపురం	9,496	436	4,151	5,025	447	6,273	184	...	574
పాలకొండ	44,284	...	6,565	845	20,975	185
పాలూరు	89,946	1,534	5,889	924	3,996	9,754	186	...	1,734
బాద్మిలి	50,000	2,805	405	440	7,000	676	154	...	112
క్రికాపరం	53,032	2,455	2,264	907	3,535	3,376	2
నరసన్నపేట	35,188	8,170	1,038	1,270	1,997	4,856	189	...	22
చీపురుపల్లి	15,308	2,350	2,515	19,807	23,405	5,563	952	...	72
మొత్తం	3,93,736	44,602	23,523	33,905	74,318	44,706	1,918	40	2,704

తాలూకా సాగి పొటల వివరాలు (2)

తాలూకా	మొత్తం (ఎకరాలో)		శనలు (ఎకరాలో)	పెనులు (ఎకరాలో)	నిదులు (ఎకరాలో)	మినములు (ఎకరాలో)	శులములు (ఎకరాలో)
	సానులు (10)	మూగాణి (11)	మొట్ట (12)				
ఇచ్చాపురి	365	484	642	1,818
పెక్కిలి	960	89	...
సోంకేట	973	...	8	...	1,446	324	1,251
పాతేటపల్లి	298	63	366	4,328	8,593
పార్వతీపురం	750	...	248	12	591	270	5,462
పాలకొండ	4,350	...	39	...	1,142	1,538	8,300
సాలూరు	904	...	108	...	642	2,552	16,786
బొట్టిలి	600	...	30	...	300	602	2,800
క్రికాకళం	1,196	...	117	...	270	507	5,790
నరసన్నకేట	1,590	...	148	...	398	154	3,597
చీపురుపల్లి	1,532	88	1,417	2,560	13,210
మొత్తం	12,558	151	698	12	8,016	13,566	67,607

తాలూకా వార్షిక పంటల వివరాలు (3)

తాలూకా	చెరువు (ఎకరాలలో)		వ్యయము (ఎకరాలలో)	మొత్తము (ఎకరాలలో)		ప్రతి (ఎకరాలలో)	మొత్తము (ఎకరాలలో)	
	మూలము (18)	మొత్తము (19)		మూలము (21)	మొత్తము (22)		మూలము (24)	మొత్తము (25)
ఇచ్చాపురం	21	818	...	59	...
బెక్కలి	60	...	6,430	621	...	2	...	105
సంగంపేట	166	11	23	104	1,084	199
పాపపట్నం	873	...	12,963	4,164	1,286	167	527	...
పొర్రుపల్లె	1,095	...	6,434	263	1,324	641	2,268	...
పొలకొండ	5,723	...	33,840	19,600	580	...
సాలూరు	3,550	139	30,528	2,294	1,025	3	555	...
బొమ్మిలి	2,000	770	3,920	3,500	540	2,739
క్రీకాపల్లె	104	...	13,229	855	323	23	28	...
నరసన్నపేట	66	...	14,871	848	591	27	14	17
చీపురుపల్లె	13	...	20,450	4,563	3,519	...	1,425	...
మొత్తం	13,650	920	1,42,688	36,633	10,510	863	5,456	3,060

తాలూకా	మొత్తం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు	వీటి ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)	మొదట ఇరిగేషను ప్రాజెక్టుల ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)
ఇచ్ఛాపురి	275	12,658	6,322
తెక్కలి	600	15,000	...
సోంపేట	1,200	39,000	...
సోంపేట	1,618	70,025	...
పార్వతీపురి	763	14,049	2,101
పాలకొండ	1,045	26,567	25,120
సాలూరు	707	12,953	...
నాగి, బి	542	20,664	...
క్రికాకళం	631	35,025	36,335
నరసన్నపేట	591	16,293	16,293
నీలవరపు	263	4,665	3,251
మొత్తం	5,535	2,66,902	89,423

రహదారులు - రోడ్లు

జిల్లాలో 843 మైళ్ళు రోడ్లున్నాయి. ఇందులో జాతీయ రహదారులు 134 మైళ్ళు, రాష్ట్ర రహదారులు 38 మైళ్ళు, జిల్లా ప్రధాన రహదారులు 438 మైళ్ళు, ఇతర జిల్లా రహదారులు 130 మైళ్ళు, మునిసిపల్ రోడ్లు 42 మైళ్ళు, గ్రామ రోడ్లు 103 మైళ్ళు. వీటి తాలూకావారీ వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి :

ఈ జిల్లాలోని రోడ్లు, ఉత్తరాన ఒరిస్సా రాష్ట్రాన్ని, దక్షిణాన విశాఖ జిల్లాను కలుపుతున్నాయి. తాలూకా లలో రహదారి సౌకర్యాలు తగినంతగా

లేవు. ఉన్నంతవఱకునా, రోడ్లు చక్కని స్థితిలో లేవు.

రైల్వే

జిల్లాలో 147 మైళ్ళు బ్రాడ్ గేజీలైన, 21 మైళ్ళు నార్ గేజీలైన ఉన్నాయి. ఈ రోడ్లు తూర్పునైత్యే జోను లో ఉన్నాయి. చీపురుపల్లి, క్రికాకళం, నరసన్నపేట, తెక్కలి, సోంపేట, ఇచ్ఛాపురి తాలూకాలగుండా, మదరాసు - కలకత్తా రైలుమార్గం పోతున్నది. తెక్కలి తాలూకాలోని నౌపడానుండి బయలుదేరిన 'నార్ గేజీ' రైలుమార్గం, పాత పట్నం గూడుగా ఒరిస్సాలోని పద్మాకిమిడి, గునుపూరులకు పోతున్నది. విజయనగరం

నా లూ కా	జాతీయ రహదారు (మైళ్ళలో)	రాష్ట్ర రహదారు (మైళ్ళలో)	జిల్లా ప్రధాన రహదారు (మైళ్ళలో)	ఇతర జిల్లా రహదారు (మైళ్ళలో)	గ్రామ రోడ్లు (మైళ్ళలో)	మొత్తం (మైళ్ళలో)
ఇన్స్పెక్షన్	10	...	8	3	4	25
సర్కిల్	28	...	36	18	8	90
పోస్టాఫీసు	22	...	25	...	9	56
సాతపట్నం	93	9	5	107
పార్వతీపురం	...	16	62	8	17	103
పాలకొండ	52	16	4	72
సాలూరు	21	31	17	69
బొబ్బిలి	7	22	34	18	10	91
శ్రీకాకుళం	10	...	78	5	8	101
నరసన్నపేట	14	...	28	...	4	46
కొత్తపల్లి	22	...	22	22	17	83
మొత్తం	134	38	438	130	103	843

మండి గ్రామపూరు పోయే వ్రాడ్ గేజి రైలు సాలూరు, బొబ్బిలి, పార్వతీపురం తాలూకాలగుండా పోతున్నది. సాలూరు 'బైట్ విజన్స్'కి బొబ్బిలి, శ్రీకాకుళం 'బైట్ విజన్స్'కి శ్రీకాకుళం రోడ్డు దగ్గరి రైల్వేస్టేషన్లు. నరసన్నపేటకు దగ్గరి రైల్వే స్టేషను నాల్గి మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న తిలారు. తాలూకా పరిపాలనా కేంద్రాలయిన పాలకొండ, నరసన్నపేటలకు ఎటువంటి రైలుసౌకర్యాలు లేవు.

జనాభా

జిల్లా జనాభా 1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం 20,13,698 గా ఉన్నదల్లా 1951 కి (జనాభా లెక్కల నమసరించి)

21,23,136 కు పెరిగింది. గత పదిసంవత్సరాలలో నూటికి 5.4 పాళ్ళు పెరిగినట్లు తెలుస్తున్నది. జనసమృద్ధి చదరపు మైలుకు 546 ఉన్నది. 3,052 గ్రామాలు, 16 పట్టణాలు* ఉన్నాయి. వీటి తాలూకావారీ వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి :

జనాభాలో 19,32,351 మంది గ్రామీణులు, 1,90,785 మంది పట్టణవాసులు. జిల్లాలో ఉన్న మొత్తం ఇండ్లు 4,34,976. వీటిలో 3,97,476 గ్రామీణ ప్రాంతంలోను, 37,500 పట్టణ ప్రాంతంలోను ఉన్నవి. 163వ పేజీలోని పట్టిక, వీటి తాలూకావారీ వివరాల తెలియజేస్తుంది.

* కనీసం ఐదు మేలు జనాభాగలిగి నిర్జనమైన పట్టణ వాతావరణం ఉన్న పట్టణాలుగా పరిగణించబడ్డాయి.

తాలూకా	జనాభా		పెరుగుదల కాతం (-తరుగు దల)	గ్రామాల సంఖ్య	పట్టణాల సంఖ్య	జనసమృద్ధి సం.పె. (1951)
	1941	1951				
ఏజన్సీ ప్రాంతం						
పార్వతీపురం	35,524	32,071	- 9.7	109
పాలకొండ	16,105	17,714	10.0	121
సాలూరు	5,323	4,349	-18.3	63
మైదాన ప్రాంతం						
ఇచ్ఛాపురం	74,876	78,761	5.2	48	1	905
ఔక్కులి	1,63,702	1,66,186	1.5	309	2	611
సోంపేట	1,21,080	1,30,444	7.7	250	3	615
పాతపట్నం	2,01,315	2,03,542	1.1	439	...	440
పార్వతీపురం	1,46,983	1,60,183	9.0	440	2	541
పాలకొండ	2,64,611	2,81,278	6.3	419	3	808
సాలూరు	1,45,974	1,52,232	4.3	283	1	361
బొద్దిలి	2,46,437	2,62,748	6.6	237	1	672
శ్రీకాకుళం	1,70,112	1,89,389	11.3	183	1	834
నరసన్నపేట	1,49,879	1,51,634	1.2	151	1	758
చీపురుపల్లి	2,71,777	2,92,605	7.7	293	1	633
శ్రీకాకుళం జిల్లా	20,13,698	21,23,136	5.4	3,052	16	546

నోటు: మొదటి మూడు తాలూకాల్లోని ఏజన్సీ ప్రాంత గ్రామాలకూడా క్రింద ఆయా తాలూకాలకు (మైదాన ప్రాంతం) యివ్వబడిన గ్రామాలలో ఇవ్వబడ్డాయి.

జిల్లాలోని మైదాన ప్రాంతపు జనాభా పెరుగుదల నూటికి 5.7 పాళ్ళు. దీనిని తాలూకాల్లోను మైదాన ప్రాంత జనాభా నూటికి 1.1 (పాతపట్నం తాలూకా) నుండి 11.3 (శ్రీకాకుళం తాలూకా) వరకు ఉన్నది.

ఈ జిల్లా ఇతర ఆంధ్ర జిల్లాల కన్నీటి కన్న పెనుకబడివుంది. జిల్లా తూర్పున ఉన్న సముద్రతీర ప్రాంతంలోను, పడమరనున్న

ఏజన్సీ ప్రాంతంలోను మలేరియా ప్రబలంగా ఉంటుంది. దీనికితోడు ఇటు పరిశ్రమలు లేకపోగా పంటలు కూడా స్వయం సమృద్ధిగా పండటంలేదు. కరువు వచ్చి ప్రజలు వలసపోవటం చాలా సామాన్యం. అందుచేత రాష్ట్ర జనాభా పెరుగుదల సగటు 1941-51 సంవత్సరాల మధ్య నూటికి 14 పాళ్ళుంటే యీ జిల్లాలో 5.4 పాళ్ళ మాత్రమే ఉత్పన్నమైంది.

తాలూకా	తాలూకాలోని మొత్తం ఇండ్లు	గ్రామీణ ప్రాంతం లోని ఇండ్లు	పట్టణ ప్రాంతం లోని ఇండ్లు	మొత్తం జనాభా	గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా
ఇచ్ఛాపురం	18,850	16,180	2,670	78,761	67,371	11,390
సోంపేట	31,070	25,526	5,544	1,30,444	1,07,375	23,069
పార్వతీపురం	40,691	35,855	4,836	1,92,254	1,67,569	24,685
పాతపట్నం	42,117	42,117	...	2,03,542	2,03,542	...
కక్కల	34,866	32,073	2,793	1,66,186	1,52,813	13,373
సాలూరు	33,072	27,666	4,406	1,56,581	1,32,176	24,405
బొబ్బిలి	55,725	51,458	4,267	2,62,748	2,39,646	23,102
పాలకొండ	60,527	55,015	5,512	2,98,992	2,70,141	28,851
క్రికాకలం	38,749	34,555	4,194	1,89,389	1,65,177	24,212
నరిసన్నపేట	31,229	29,430	1,799	1,51,634	1,42,071	9,563
చీపురుపల్లి	49,080	47,601	1,479	2,92,605	2,84,470	8,135
మొత్తం	4,34,976	3,97,476	37,500	21,23,136	19,32,351	1,90,785

పాతపట్నం తాలూకా నుండి ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో వరి బాగా పండి పర్లామికి (గంజాంజిల్లా) ప్రాంతానికి ప్రజలు వలస పోవుట మాములు. 1941 వ సంవత్సరంలో జనాభా లెక్కలు తీసిన తర్వాత వరుసగా నాలుగు సంవత్సరాలు వూర్ధావంపల్లి, పంటలు పోవటంచేత, టెక్నాలి తాలూకా జనాభా పశ్చిమ బెంగాల్ కు, ముఖ్యంగా కలకత్తా, ఖుర్ది పూరు పట్టణాలకు, అస్సాం రాష్ట్రానికి వలస పోయారు.

పార్వతీపురం, సాలూరు ఏజన్సీ ప్రాంత జనాభా వరుసగా నూటికి 9.7 పాళ్లు, 18.3 పాళ్లు తగ్గిపోయింది. పాల కొండ ఏజన్సీ ప్రాంత జనాభా నూటికి 10 పాళ్లు పెరిగింది. ఈ మూడు తాలూకాల మైదాన ప్రాంత జనాభా వరుసగా నూటికి 9, 4.3, 6.3 పాళ్లు పెరిగింది.

ప్రజలు - వృత్తులు

జిల్లా మొత్తం జనాభాలో 1951 వ సంవత్సర జనాభా లెక్కల ప్రకారం 16,36,451 మంది వ్యవసాయ వృత్తులమీద, 4,85,685 మంది వ్యవసాయేతర వృత్తుల మీద ఆధారపడి జీవిస్తున్నారు.

వ్యవసాయ వృత్తుల వారీగా 9,38,882 మంది భూమిదారులు. వీరిపై ఆధారపడిన వారు (dependents) 2,24,618 మంది. కాలుదార్లు, వారిపై ఆధారపడినవారు 4,34,143 మంది. వ్యవసాయ కూలీలు, వారిపై ఆధారపడినవారు, 38,808 మంది. తమ భూముల కాళ్ళు కిచ్చేవారు, వారిపై ఆధారపడినవారు ఉన్నారు.

వ్యవసాయేతర వృత్తుల వారిలో (ఆయా తరగతుల వారిలో వారిపై ఆధార పడే జనాభా కూడా కలిపి) 2,08,026 మంది వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తులమీద, 89,339 మంది వ్యాపారంమీద, 9,195 మంది రవాణాల పనులమీద, 1,79,125 మంది ఇతర వృత్తులు, ఉద్యోగాలమీద ఆధార పడుతున్నారు.

నీటి తాలూకా వాడీ వివరాలు ప్రక్క షేబ్లోని పట్టికలో పొందుపరచబడ్డాయి.

దీని ప్రకారం మొత్తం జిల్లా మైదాన ప్రాంత జనాభాలో నూటికి 43.82 మంది స్వంతంగా తమ భూములను సాగు చేసేవారు, 10.62 మంది కొలుదార్లు, 20.28 మంది వ్యవసాయ కూలీలు, 1.87 మంది స్వంత భూముల కొలుకిచ్చేవారు, 10.00 మంది వ్యవసాయేతర వృత్తులు చేసుకొనేవారు, 4.30 మంది వ్యాపారస్తులు, 0.44 మంది రవాణా పనిచేసేవారు, 8.67 మంది ఇతర వృత్తులు ఉద్యోగాలు చేసేవారు ఉన్నారు.

ఏజన్సీ ప్రాంతం మొత్తం జనాభాలో, నూటికి 59.51 మంది స్వంత భూములను సాగు చేసేవారు, 8.86 మంది కొలుదార్లు, 27.12 మంది వ్యవసాయ కూలీలు, 0.08 మంది స్వంత భూముల కొలుకిచ్చేవారు, 2.27 మంది వ్యవసాయేతర ఉత్పత్తిలో పాల్గొనేవారు, 0.89 మంది వ్యాపారం చేసేవారు, 1.27 మంది ఇతర వృత్తులు ఉద్యోగాలు చేసేవారు ఉన్నారు.*

* పైన వివరించిన అన్ని వర్గాల ప్రజలలోను, వారిపై ఆధారపడి జీవించే జనాభా కలిసి ఉన్నారు.

తాలాకా	వ్యవసాయ పృథులు					వ్యవసాయేతర పృథులు			
	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం	గిరిజిల్లా పరిపాలనా ప్రాంతం
కర్నూలు	34,976	5,649	16,172	1,884	12,181	3,408	648	6,846	
కర్నూలు	87,588	9,814	24,885	2,729	19,826	6,525	1,815	12,998	
సామలపల్లి	68,534	5,543	19,121	2,322	14,548	6,282	648	13,446	
సామలపల్లి	62,029	30,483	65,211	6,296	15,346	6,999	247	10,931	
సామలపల్లి	67,674	13,755	34,044	2,973	14,075	9,443	816	17,383	
సామలపల్లి	1,15,902	35,046	59,934	7,789	28,445	9,925	573	24,664	
సామలపల్లి	71,809	16,396	32,506	1,473	13,906	7,995	1,170	16,941	
సామలపల్లి	1,32,204	21,254	41,761	2,541	27,246	11,916	850	24,976	
సామలపల్లి	62,549	26,076	37,005	5,302	23,558	9,869	1,718	23,312	
సామలపల్లి	56,644	24,948	32,418	4,403	14,616	6,191	236	12,178	
సామలపల్లి	1,56,761	30,857	53,369	2,051	23,026	10,303	477	15,761	
మొత్తం	9,38,882	2,24,618	4,34,143	38,808	2,08,026	89,339	9,195	1,79,125	

నోటు : ఇందులో ఏకకృష్ణ ప్రాంత జనాభాను చేర్చలేదు.

వైద్య సౌకర్యాలు

1951 వ సంవత్సరపు ప్రభుత్వ ఆంధ్ర నాల ప్రకారం జిల్లాలో వివిధ వైద్య కాలలు 42 పనిచేస్తున్నాయి. ఇందులో

8 ప్రభుత్వంచేత, 18 సానిక సంస్థలచేత, 4 ప్రైవేటు సంస్థలచేత నడుపబడుతున్నాయి. తాలూకాలవారీ వైద్య కాలల వివరాలు దిగువ పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి :

తాలూకా	ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లు			మొత్తం	జిల్లా స్థాయి లు		
	ప్రభుత్వం	సానిక సంస్థలు	ప్రైవేటు		ప్రభుత్వం	సానిక సంస్థలు	ప్రైవేటు
ఇచ్ఛాపురం	...	1	...	14	...	1	...
కైక్కూరి	1	14	1	3	1
సాంశేట	1	51	1	2	...
పాతపట్నం	3
పార్వతీపురం	1	1	...	25	3
పాలకొండ	1	2	...	39	1	1	...
సాలూరు	...	1	...	8	2
బొబ్బిలి	...	1	1	12	4
క్రీకాకలం	1	...	2	97	...	3	...
నరసన్నపేట	1
చీపురుపల్లి	...	1	...	124*	...	1	3
మొత్తం	4	7	4	384	4	11	16

పరిశ్రమలు

ఇచ్ఛాపురం, సాంశేట, పాతపట్నం, పాలకొండ, సాలూరు తాలూకాలలో పెద్ద పరిశ్రమలే లేవు. కైక్కూరి తాలూకాలో 348 కార్మికులతో పనిచేసే గిజడి

పప్పు గొట్టరలు, 589 మంది పనిచేసే సాంశేట గొట్టరలు ఉన్నాయి. బొబ్బిలి తాలూకాలో మొత్తం 622 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్న 2 పంచాయితీ గొట్టరలున్నాయి. బొబ్బిలి తాలూకా కితానగరిలో నూనె గొట్టరలున్నాయి.

* ఇందులో 120 పెద్ద సాలూరు మిషన్ కార్మికుల ఆస్పత్రిలోనిది

తాలూకావారీ కుటీర పరిశ్రమలు : వాటిలో పనిచేసే కార్మికులు (2)

పరిశ్రమ నేరు	సాలారు		చొట్టిలి		ప్రకాశం		నరసన్నపేట		చీపురుపల్లి	
	పరిశ్రమల సంఖ్య (11)	పనిచేసే కార్మికులు (12)	పరిశ్రమల సంఖ్య (13)	పనిచేసే కార్మికులు (14)	పరిశ్రమల సంఖ్య (15)	పనిచేసే కార్మికులు (16)	పరిశ్రమల సంఖ్య (17)	పనిచేసే కార్మికులు (18)	పరిశ్రమల సంఖ్య (19)	పనిచేసే కార్మికులు (20)
పత్తిపూకనీల చెనలు	5	29	—	—	—	—	—	—	22	62
చేతిపరిశ్రమ	656	2,375	1,505	6,355	1,127	4,173	643	2,047	1,454	5,187
తాళ్ళు నేయటం	—	—	—	—	—	—	17	28	—	—
నూనెమిలులు	—	—	86	356	53	169	64	212	20	98
పొగాకు	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
చెయ్యలు కట్టటం	16	65	5	27	—	—	—	—	—	—
లోహపరిశ్రమ	5	14	33	101	11	62	6	17	—	—
కందలలు చేయటం	56	212	79	350	84	253	20	90	45	185
తీట్లలు బుట్టలు అలటం	52	182	21	76	17	63	—	—	11	34
చెల్లం చెయ్యటం	3	10	35	216	—	—	—	—	—	—
చాచీలు అలడం	37	97	128	419	8	34	—	—	25	140
ఫర్నిచరు చెయ్యటం	10	39	—	—	4	18	—	—	—	—
బుట్టలు	—	—	26	106	15	45	5	12	—	—
గొడుగులు చెయ్యటం	—	—	—	—	—	—	2	6	—	—

విశాఖ పట్నం జిల్లా

చరిత్ర

విశాఖజిల్లాను శ్రీ కాకుళం, విశాఖజిల్లాలుగా విభజించక పూర్వం భారతదేశంలోని జిల్లాలన్నిటిలోక పెద్దది. ఈమొదటి మద్రాసురాష్ట్రంలోని జిల్లాలన్నిటిలోను అవిభజ్య విశాఖ జిల్లాలోనే ఎక్కువసాధా వుండేది. 1950జూలైలో పరిపాలనా సౌలభ్యంకోసం పెద్దదైన విశాఖజిల్లా శ్రీ కాకుళం, విశాఖ జిల్లాలుగా విభజించ బడింది.

ఒకప్పుడొక ఆంగ్లాజ్ఞా కాశీశిక్షా విశాఖపట్టణం తీరిలో ముగించేసాడట. అక్కడి ప్రకృతిదృశ్యం, ఆహారకరమైన వాతావరణంచూసి ఆంగ్లాజ్ఞా ముగ్ధుడై తన యిష్టదేవత అయిన "వైశాఖ" పేరుట అక్కడొక దేవాలయం కట్టించాడు. అప్పటినుండి ఆ ప్రాంతం వైశాఖపట్టణం అని పిలవబడింది. సముద్రం కోస్తాను కోసి నేయడం వల "వైశాఖదేవాలయం" యిప్పుడు కనబడటంలేదు. ఆంగ్లేయుల నోట వైశాఖ-వైజాగ్ అయి విశాఖ పట్నంగా రూపాంతరం పొందింది. పొరుగు వున్న శ్రీకాకుళంజిల్లావలనే విశాఖపట్నం జిల్లా, ప్రాచీనకాలంలో కలింగరాష్ట్రంలో గొంగంగా వుండేది. కలింగులు, శాతవాహనులు, పల్లవులు, అక్బీకులు, మాలకులు, బృహత్పలాయనులు, శాలంకాయనులు మొదలైన అనేక తెగల మిశ్రమాన్నుండే ఆంగ్లాజ్ఞా అభివృద్ధి చెందిందని చరిత్ర

కారులఅభిప్రాయం. అశ్వశులు తెలంగాణ లోను, కలింగులు శ్రీకాకుళం, విశాఖ జిల్లాలోను మిగతావారు సర్కారు, నాయల వీరు జిల్లాలోను వ్యాపించారు. ఈ తెగల నుండే నేటి ఆంగ్లాజ్ఞా అభివృద్ధిచెందింది. చందవంశపురాజులు, మూర్త్యవంశపు రాజులు పాలించినకాలంలో బరిగిన కైన, బాదరుత వ్యాపిభరితంగా విశాఖజిల్లాలో కొన్ని కైన, శాద్దక్షిణాలు వెలిశాయి. చికిరం, రామతీర్థం క్షేత్రాలు ఆకాలం నాటివే.

బొజ్జన్న కొండ

'శంకరం' అనే గ్రామం అనాకాపల్లికి ఒకటిన్నర మైలు దూరంలో వుంది. ఇక్కడి కొండను బొజ్జన్నకొండ అనిపిలుస్తారు. బొజ్జన్నకొండను తొలిచి ఒక శాద్దగుహల యం, ఆరామము నిర్మించబడ్డాయి. ఈ శాద్దగుహలయంలో చిండు అంరస్తులున్నట్లు. పైకి ఎక్కడానికి కిథిలావస్థలో వున్న మెట్లువున్నవి. క్రింది అంతస్తులోకి ప్రవేశించగానే పద్మావతిని వేసుకున్న భ్యానముద్రలోవున్న శాద్దవిగ్రహం కనపడుతుంది. ఈ విగ్రహానికి ప్రక్కనే నిగ్గుంగా వున్న ఒక పెద్ద శాద్దవిగ్రహం వుంది. ఆలయం మధ్యలో నాలుగు అడుగుల ఎత్తుగల శాద్దనూపుండు. వైఅంతస్తు లోని ఆలయంలోకి వెళ్ళగానే పద్మావతి నంలా వున్న పెద్దలుద్ధుని విగ్రహం

కనబడుతుంది. ఈ విగ్రహానికి రెండు ప్రక్కలా రెండు చిన్న విగ్రహాలున్నవి. ఈ మూడు విగ్రహాలు దూరానికికూడ కనిపడతవి. ఆలయంలో నాలుగు ప్రక్కలా పాదవిగ్రహాలు చిన్నవి, పెద్దవి చెక్కిబడి వున్నాయి.

బొజ్జన్నకొండ అనేక చిన్నకొండల సమదాయం. కొన్ని కొండల కిలుగాలు పాదనూపాల ఆకారంలో చెక్కిబడివి. నూపాలు చాల పెద్దవి.

ప్రతి సంక్రాంతికి శంకురంలో ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. గ్రామస్థులు వారి గొడ్డను బొజ్జన్నకొండవద్దకు తోలుకువెళ్ళి క్రింది అంతస్తులోవున్న నూపంచుట్టా ఎనిమిదిసార్లు ప్రదక్షిణ చేయించుతారు.

ఈ కొండమీద ఈరినమ్మ అనే దేవత వుంది. ఈరినమ్మ పిల్లలను తినేసేదట. అందుకని సంక్రాంతి ఉత్సవాలకు వచ్చిన స్త్రీలు దేవతమీద కోపంతో తలా ఒకరాయి విసరి వెళ్ళతారు. అందువల్ల ఈరినమ్మ రాళ్ళలో మునిగి వుంటుంది.

రామతీర్థం

విశాఖజిల్లా విజయనగరంతాలూకాలో ఈ రామతీర్థం మరొక పాదక్షేత్రం. ఇది కై నక్షేత్రంకూడా. రామతీర్థాన్ని ఆరామతీర్థం అనికూడా అంటారు. విజయనగరానికి ఎనిమిదిమైళ్ళదూరంలో వుంది.

ఇక్కడ “బోడికొండ”మీద కై నతీర్థం కరుల విగ్రహాలున్నవి. కొండకీళ్ళుండగ్గిర చెడిపోయిన కై నవిగ్రహం వుంది. దాని ప్రక్కన ‘గురుభక్తనికొండ’ అనే కొండ వుంది. దానిమీద కొన్ని గుర్తుపట్టడానికి బిలులేని శాసనాలున్నాయి. దుర్గకొండ మీదకూడ కొన్ని కై న కథిలలు కనబడ

తాయి. చాళుక్య విమలాదిత్యునికాలపు శాసనం ఒకటుంది.

చిన్నచిన్న పాదనూపాలు, ఆరామాలు కొన్ని చెల్లాచెదురుగా కనబడతవి. కొండ చాలనిట్టనిలువుగా వుండటంవల్ల ఎక్కడదం కిస్తుంది. ఇక్కడి పాదనూపాల కిశా సాంప్రదాయాన్నిబట్టి, చూస్తే పాదమతం ఆఖరి గోజులలో చెక్కిబడిన నూపాలవలే కనబడుతున్నాయి. రామతీర్థం కై న, పాదమతాలకు కేంద్రమైంది.

సర్వసిద్ధి నిర్మాణం

శాతవాహనుల తరువాతవిశాఖజిల్లాలో చిన్న రాజ్యాలు వెలిశాయి. ఎలమంచిలి ప్రాంతాన్ని కుశభరదనే రాజు చాలించాడు. ఇతని రాజ్యాన్ని దేవరాష్ట్రం అనేవారు. దమరుకనే రాజు ఆముదాల వలస ప్రాంతాన్ని పాలించాడు. దీన్ని హేరిండుపల్లి అని పిలిచేవారు. కుశభరుడు, గమనుడు ఏవంకపు రాజులతో తెలియడం లేదు.

మాకర, వాస్తిష్ఠి, విష్ణుకండిన వంశాల పాలన తరువాత విశాఖజిల్లా అయిదవ శతాబ్దం చివరిభాగంలో తూర్పు గంగ వంశపు రాజులచే జయించబడింది. ఏడవ శతాబ్దారంభంలో తూర్పు చాళుక్యవంశ సామక దేవ కుజవిష్ణువరసునిరాజ్యం విశాఖ జిల్లాలోకి విస్తరించింది. ఇతని కొడుకైన జయసింహవల్లభునికి సర్వసిద్ధి అనే బిరుదు వుంది. సర్వసిద్ధి గ్రామం ఇతనిపేరు నిర్మించబడింది.

భీమునిగడ

సర్వసిద్ధికి నాలుగుమైళ్ళ దూరంలో ఉప్పలం అనే గ్రామం ఉంది. ఇక్కడి మూలపల్లెలో ఒక పెద్ద రాతిబండ వుంది.

నాన్ని 'భీమునిగద' అని స్థానికులు చెప్పుకొంటారు. నరభక్షకుడైన బకాసురుని చంపడానికి భీముడు వెళ్ళాడు. అక్కలిగన్న బకాసురుడు కోపంతో ఆలస్యంగా ఎంపి కొచ్చావని భుషడిమోద పండిపడ్డాడు. ఎంతెచ్చావనకు ముఖంపుల ఒకటి యిమ్మని బకాసురుడు ఆజ్ఞాపించాడట. దానిమోదట ప్రముడు దగ్గరిలోని ఒక తాడచెల్లును పీక బకాసురుడుమీరికి విసిగాడు. బకాసురుడు భయపడ పారిపోయాడట. అప్పుడు భీముడు పారిపోతున్న బకాసురునిపైకి గిరి విసిరాడట. ఆ గద భూమిలో దగిలబోయిందని, రాతిబండ ఆ గద అని చెప్పుకొంటారు. ఉప్పలందగ్గరి కోటవరం అనే చోట భీముడు బకాసురుని చంపేసాడట.

ఓడరేవు "దిమిల"

కళింగరాజుని యుద్ధం పాలించిన బొమ్మచాళుక్యరాజుల శాసనాలవల్ల సర్వముగాలాకాలో 'దిమిల' అనే ప్రాచీన ఓడరేవు ఒకటి ఉండేదని తెలుస్తున్నది. దిమిల గ్రామం యలమంచిలికి చెందిన మైశ్య దునిలోవుంది. పూర్వమిది ప్రసిద్ధమైన ఓడరేవు. పిరికి వ్యాపారానికి కేంద్రం. బంగాళాఖాతంలో ప్రయాణం చేసే ఓడల రాకపోకలకు సురక్షితలియడం కోసం దిమిలలో పెద్ద దీపస్తంభాలుండేవి. దీపస్తంభాలనుండి యాగ్రామానికి దిమిల అనే పేరు వచ్చింది. దిమిలలో సగ్నోత్పర స్వామి దేవాలయంవుంది. దిమిలప్రక్కనే తిరువుపల్లి అనే గ్రామంలో 'సముద్ర దేవుని' గౌరవార్థం రిత్నాకరస్వామి ఆలయం నిర్మించబడింది. మన పూర్వులు సూర్యుడిని, చంద్రుడిని దేవుడుగా కొల్పి సత్త సముద్రాన్ని కూడ దేవుడిగాకొల్పారు.

చాళుక్యుల, కాకతీయుల దండయాత్రలు

అనంతవర్మచోడగంగ అనేగంగవంశపు రాజు పాలించుతున్న కాలంలో (1078-1150) కంచినుండి ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించిన మొదటి కళింగరాజుచోళుడు విశాఖాపై దండయాత్ర చేశాడు. ఇతనితమ్మిశాసనం సింహవలం దేవాలయంలో వుంది.

1213లో కాకతీయ గణపతదేవుడు చోళ ఆంధ్రపై దండెత్తి గంజాంజిల్లా ఆస్థానావళిగల ప్రాంతాన్ని జయించాడు. సింహవలంకళింగ ప్రాంతం కాకతీయుల పాలనలో కొంతకాలం వున్నది. సింహ చూడని ఎగువ ప్రాంతంపై కాకతీయుల ఆధికారం నాశనమైతే అయినది.

మొదటి భానుదేవుడనే గంగవంశపు రాజు కాలంలో కళింగాన్ని పాలించడానికి 16 గురు సామంతులూ నియమించాడు. వీరు కళింగ గాంధులకు సామంతులుగా పనిచేసి ప్రాంతాలను పాలించేవారు. విశాఖజిల్లాలమంచిలి (సర్వసిద్ధితాలూకా) ప్రాంతాన్ని, తూర్పు చాళుక్య వంశానికి చెందిన కొంతమంది రాజులు 13 వ శతాబ్దం ప్రారంభంనుండి 14 వ శతాబ్దంలో అర్ధ శతాబ్దానికంటే ఎక్కువకాలం పాలించారు.

సామంతరాజ్యాలు

ఇదేకాలంలో యింకా అనేక చిన్న సామంతరాజ్యాలుండేవి. వీరివల్లి తాలూకా చోడవరం ప్రాంతాన్ని మత్స్యవంశపు రాజులు పాలించారు. వీరి రాజధాని చోడవరానికి పశ్చిమైశ్య దునిలో గల 'వడ్డాని' అనే గ్రామం. "జంతరనాడు" అనబడే కళింగవర్తిపుకోట తాలూకాను

సురభివంశపు రాజులు, పాలకొండ తాలూకాను, వీరిపట్టణ రాజధానిగా పల్లవులు పరిపాలించారు. కొప్పలరెడ్డి రాజులు నర్సీపట్నం తాలూకాలో కొంతభాగం, సర్దిసిద్ది తాలూకా పంచవార్ల వరకు పాలించారు. కొండవీటిరెడ్డి రాజైన అనకమా రెడ్డి 1372 లో కొప్పల రాజ్యాన్ని, ఎలమంచిలి రాజ్యాన్ని జయించాడు. కమాంగిరెడ్డి, కాటయనేమారెడ్డి కాలంలో యీ దిన్న రాజులరిచ్చి జయించి రెడ్డి రాజ్యాన్ని విస్తరించేశాడు. అప్పటి నుండి విశాఖపట్నం జిల్లాలో రెడ్డిరాజుల పాలన సాగింది.

కృష్ణదేవరాయల జయస్రంభం

కొండవీటి పతనానంతరం విశాఖపట్నం గజపతుల పాలనలోకి వచ్చింది. 1515లో కళింగదేశంపైన జైత్రయాత్ర చేసిన విజయ నగరాజు కృష్ణదేవరాయలు తన కళింగదేశ విజయంగాలను వర్ణనూ స్థానికపట్నం తాలూకా పాట్నూరిలో జయస్రంభాన్ని జేయించాడు. ఈ జయస్రంభం తాత్పర్యము ప్రమాణంలో వుండేదట. కాని ఆ జయస్రంభం యిప్పుడు కనబడటంలేదు. కాని యిక్కడ అనేక శిల్పాలు వృషభీలాంభరం గల లింగార్చన నాణాలు దొరికాయి.

కృష్ణదేవరాయలు విజయయాత్ర చేసి కప్పడు సర్దిసిద్ది తాలూకాలో యలమంచిలికి రెమైన్స్ దూరింగో వన్నరాయవరిం అనేచోట మకాం వేసాడట. అందు కుల ఆ గ్రామానికి గాయవరిం అనే పేరు వచ్చిందని చెబుతారు. రాయవరింగో రాయల విజయాన్ని గూర్చి వివరించుతూ ఒక పెద్ద రాతిశాసనం వుంది. దాన్ని 'దావబండ' అని పిలుస్తారు.

కృష్ణదేవరాయలు కటకంమీదడండెత్తటానికి ముందు సింహాచలం వెళ్లి అచ్చటి స్వామిని దర్శించి కొన్ని గ్రామాలను దానం చేశాడు. సింహాచలం అప్పటికి నాలుగువందల సంవత్సరాలక్రితం నుండి అంటే పదకొండవ శతాబ్దంనాటి నుండి ప్రసిద్ధిపొందిన పుణ్యక్షేత్రం. సింహాచలక్షేత్రంగా కనబడుతున్న శాసనాలలో ప్రాచీనమైనది మొదటి కళింగులచోళుని (1098-99) కాలం నాటిది.

సింహాచల దేవాలయం

సింహాచలం విశాఖపట్టణానికి ఉత్తరంగా పశ్చిమైశ్వర్య దూరింగో వుంది. ఇక్కడ నృసింహస్వామి దేవాలయం వుంది. హిరిణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుని చంపబోగా విష్ణువు సరిసింహావతారమై తి హిరిణ్యకశిపుని చంపి ప్రహ్లాదుని రక్షించాడనీ, ప్రహ్లాద డే సరిసింహస్వామిపై భక్తితో యీ ఆలయాన్ని నిర్మించాడనీ వితిహ్యం. సింహాచలం పుణ్యక్షేత్రమనడం చేత యీ ప్రాంతాన్ని జయించిన రాజులనేకమంది ఇక్కడి దేవాలయాన్ని దర్శించి శాసనాలు జేయించారు. వెలనాటి చోళుడైన మూడవగంగరాజు నృసింహస్వామికి లింగార్చన తోడుగు చేయించాడు. మొదటి సరిసింహుడనే గంగరాజు దేవాలయపు ముఖమంటపాన్ని, నాట్యమంటపాన్ని, గార్భాలయాన్ని దానిపై గోపురాన్ని కట్టించాడు. విష్ణుపురాణంలోని దృశ్యాలు దేవాలయంలో చక్కగా చిత్రించబడ్డాయి. 96 స్తంభాలు గల కళ్యాణమండపంలో చైత్రమాసంలో దేవుడిని ఊరేగించుతారు. దేవాలయంలోపల కృష్ణదేవరాయల విజయ శాసనాలు కూడ వున్నవి. కృష్ణదేవరాయలు

యచ్చిన నగలు కొన్ని యిప్పటికీ దైవాభరణాలలో వున్నవి. సింహాచల దేవాలయం శిల్పకళకూడ ప్రసిద్ధికెక్కినది. నిగనిగలాడుతున్న నలరాతిమీద చెక్కబడ్డ శిల్పం నిన్ననోమున్ననో చెక్కబడ్డట్లుగ వుంటుంది.

కృష్ణదేవరాయలు విజయయాత్ర చేసి వెళ్ళాక తిరిగి గజపతులు పాలించుపగడగా గోల్కొండ నవాబులు దండెత్తి 1588 లో విశాఖపట్నంప్రాంతాన్ని వారిరాజ్యంలోకిలుపుకన్నారు.

అనకాపల్లి సైనికకార్యాలయం

గోల్కొండనవాబులు విశాఖపట్నం నామ ప్రకారం సర్కారులో నాన్నారు. ప్రకారం ఖాజదారు సైనిక ప్రధాన కార్యాలయం అనకాపల్లిలో ఉండేది. గోల్కొండ నవాబులు పాలించున్న కాలంలోనే దచ్చి, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి వ్యాపారములు విశాఖజిల్లా కోస్తాలో వ్యాపారకేంద్రాలు స్థాపించు కన్నారు.

భీమునిపట్నం రేవు

దచ్చివారు గోల్కొండ నవాబుల ఆనుమతిపొంది 1628 లో భీమునిపట్నం రేవువద్ద ఒక స్టాక్ టీ, ఒకకోట నిర్మించారు. 1754లో స్టాక్ టీ ని మహారాష్ట్రులు నాశనం చేయగా ఆప్రాంతాన్ని ఖాజదారువద్ద కాలకు వున్న కన్న విజయనగరం రాజావద్ద దచ్చివారు కొత్తపట్టాపొంది కోటను, స్టాక్ టీని పునరుద్ధరించుకన్నారు. బట్టలు వుత్తడి మూడు దాకేరేవులు నిర్మించారు. ఇంగ్లీషువారికి - దచ్చివారికి 1781-1824 మధ్య యుద్ధాలు జరిగిపప్పుడు భీమునిపట్నంలోట, స్టాక్ టీ

ఇంగ్లీషువారి - దచ్చివారిమధ్య చేతులు మారుతూవచ్చాయి. 1824 మా ర్చి లో ఇంగ్లీషు వారికి - దచ్చివారికి మధ్యజరిగిన సంధివనసంధి భారతదేశంలోని దచ్చి సావరాలన్నీ ఇంగ్లీషువారికి అప్పగించ బడ్డప్పుడు భీమునిపట్నం స్టాక్ టీ, కోట ఇంగ్లీషువారి వశమయ్యాయి.

ఇప్పుడాకోట, స్టాక్ టీ కిధిల మయ్యాయి. “కోటాబ్బ” అనేకోట పూర్వంకోట, “ఒకందభూములని” సెలచే ప్రాంతంలో దచ్చివారి చాకిరేవులు వుండేవి. దచ్చిజెండా ఎగిర జెండాకర్ర యిప్పటికీ నిలచివున్నది. జెండాకర్రకు సముద్రానికి మధ్య యిప్పుడు కొన్ని దచ్చి సమాధులు వున్నాయి.

చిట్టినలసలో తయారయ్యే గోనె సంతులు, ఆ ప్రాంతంలో పండే సువ్వులు వగైరా ను నేటివతులు, నేతబట్టలు భీముని పట్నం నుండి యెగుమతి చేయబడేవి. పూర్వం విదేశీ బట్టలెగుమతి కొంత వుండేది. కాని యిప్పుడు భీమునిపట్నం ఎగుమతిరేవు మాత్రమే. మైరరురేవు. ఒకప్పుడిక్కడ ఏడు యూరపు వ్యాపారిపు కంపెనీలుండేవి. ఆ కంపెనీల కార్యాలయాలున్న యిళ్ళను నేటికీ ఆ కంపెనీల పేరులతో పిలుస్తున్నారు.

విశాఖపట్నం రేవు

ఇంగ్లీషువారు గోల్కొండ నవాబుల కాలంలోనే విశాఖపట్నం రేవు వద్ద వ్యాపారం ప్రారంభించారు. 1862 ఆగ్టోబరులో ఈస్టు ఇండియాకింపెనీ ప్రతినిధులు శ్రీకాకుళం ఖాజదారును ఆశ్రయించి విశాఖపట్నంలో కొంతప్రాంతాన్ని కొలుకు తీసుకన్నారు. దీన్ని దచ్చివారు వ్యతిరేకించారు కాని లాభంలేకపోయింది.

ఇంగ్లీషువారు ఖాజీదారుకు లంచాలు, బహుమతులు, మందుసామగ్రి యిచ్చి డచ్చి వారకంటె ఆదనపు సౌకర్యాలు పొందగలిగారు. దిగుమతి సుంకాలనుండి ఇంగ్లీషు కంపెనీ సరుకులకు విముక్తయింప, కలిసి దేశమంతటా కంపెనీవారికి స్వేచ్ఛా వ్యాపారం చేసుకునే సౌకర్యం యివ్వ బడింది. 1685 లో కంపెనీవారికి స్వాతంత్ర్యం నిర్ణయించుకోడానికి ఆసుమనీ యివ్వ బడింది. కాలికత్తా కంపెనీవారు గవర్నరు దానికి రూ. 4500 అను చెల్లించుచేసారు. 1693-94 సం॥లోని కొంతమంది పరిపాలకులు ఖాజీదారులపై తిరుగుబాటు చేసి కలహం కలిగించగా, దాన్ని ఆవకాశంగా తీసుకుని ఇంగ్లీషువాళ్ళు విశాఖపట్నంలో కోట నిర్మించి పైకికట్టబెట్టి, ఆయన బానిసని ప్రేమంగా పెంచుకున్నారు. విశాఖపట్నం వచ్చిన కంపెనీ ప్రతినిధి లలో నాలమండ్రిలచగంధూరిశాస్త్రిగారు, లేకపోతే వ్యక్తిగత వ్యాపారానికి సౌకర్యం కంపెనీని మోసం చేశారనో ఆరోపణ కంపెనీ ద్వారా చేయబడినది. 1687 లో గోల్కొండ రాజ్యపతనానంతరం పార్సీలు, హైదరాబాదునవాబు పాలన క్రిందకి పోవడం, పలాఖత్ జంక్ పార్సీలను ఇంగ్లీషువారి కేబిధంగా కట్టబెట్టించి ప్రీతాకరణ జేసి చరిత్రం వివరించబడింది.

ఆర్మీత్ నాట్ కంపెనీ

విశాఖపట్నంలోని ఇంగ్లీషువాడవకమైన తరువాత 1802 లో రాష్ట్రతగాలు విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. కాలిదారులను జమీందారులను జమీల స్వంతదార్లగ చేసి వారు ప్రభుత్వానికి కొంత షేక్కును చెల్లించాలని నిర్ణయించారు. పాలకొండ

ఎస్టేటు జమీందారు షేక్కును చెల్లించ లేదని చెప్పి ప్రభుత్వం ఆ ఎస్టేటును స్వాధీనంచేసుకని, 1846 నుండి 1896 వరక ఆర్మీత్ నాట్ కంపెనీ అనే బ్రిటిషుకంపెనీకి ఎస్టేటును క్యాంకర్చింది. ఆర్మీత్ నాట్ కంపెనీ చిట్టిపలసలో బెల్లం తిరుగుచేసే స్వాతంత్ర్యం కలగొల్పింది. 1867 లో యీ స్వాతంత్ర్యం గోల్కొండను తిరుగుచేసే స్వాతంత్ర్యంగా మార్చబడింది. ఆ ఉమ్మడి ప్రాంత రాష్ట్రంగా ప్రాంతీకీకరించబడిన మొట్టమొదటి జనపదానిది. విశాఖపట్నం పై గోల్కొండ కలకత్తా వారివలె శ్రేష్టమైన వారు. ఈ వారిని తిరుగుబాటులో చుట్టి గిగా వుండటం గమనించి చుట్టి గిగాలు తీయ వచ్చునే ఉద్దేశ్యం ఆర్మీత్ నాట్ కంపెనీవారు బెల్లం స్వాతంత్ర్యం జననా మిల్లిం పొందారు. ప్రాంతీకీకారణంగానే చిట్టిపలస గిగాలు గోల్కొండపై దాడి 210 కిలీ గ్రాముల ఉత్పత్తి అయ్యింది.

విశాఖపట్నంలోని గూడెం, గోల్కొండ ఏకస్థి తాలూకాలు బ్రిటిషునామోద్య గోల్కొండ వ్యతిరేక పోరాటానికి కేంద్రాలు. గోల్కొండ జమీందారులు షేక్కును చెల్లించలేదని చెప్పి ప్రభుత్వం 1837లో గోల్కొండ తాలూకాను స్వాధీనం చేసు కన్నది. గోల్కొండ, గూడెం తాలూకాలు, ఆ గోల్కొండ కలిసివుండేది. గోల్కొండ ఏకస్థి ప్రజలైన బిటూలు, కొండగూరిలు, కొండమాలలు తెలుగు ప్రజ మాట్లాడతారు. చీవనోపాధిక్త అంటిపంపపై ఆధారపడి ఏకస్థి ప్రజ లు బ్రిటిషుప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన ఏకస్థి పాలనాపద్ధతులు చీవనోపాధిని పోగొట్టాయి. ముఖాదారుల హక్కులు

కూడ సముద్రతీరపడంవల వారుకూడ కొన్ని సందర్భాలలో తిరుగుపాటులలో పాల్గొనేవారు. ఏకైక అధికారుల ఆక్రమాలకు, ముతాదారుల, కంట్రాక్టర్ల దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా ప్రజలు తిరుగుపాటు చేశారు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని గజగజలాడించారు.

చారిత్రాత్మక పోరాటం

1845 లో గోల్కొండ ఏజెన్సీ ప్రజలు ప్రభుత్వ విధానాలకు నిరసనగా కీళ్లు చెల్లించనిరాకరించారు. ముతాదారులు కూడ యీపోరాటంలో పాల్గొన్నారు. ప్రభుత్వ పై న్యాయ, పోలీసులను ప్రతిఘటించడానికి దాకకేడ్ల నిర్మించారు. మూడు సంవత్సరాలపాటు గెల్లెంపోరాటం పదమూడవరా గోల్కొండ ప్రజలు వీరోచితంగా పోరాడి డ్రోపు ప్రభుత్వాన్ని సంభవించారు. పై న్యాయ ఒక్క అడుగుకూడ ముందుకు వెళ్లేటోయాయి. అంధకార బాహ్యోద్యమ మంతటిలోని బ్రిటిష్ వాళ్ళు ఏకీకృతంగా యంత్రచక్ర కాలం ఎరించిన పోరాటానిగాని, ప్రజావాద్యం అందించిన పోరాటంగాని మరొకటి లేదంటే అతియోక్తిగాదేమో! ఆగ్రహాతి గర్విత దుర్గ పోరాటం

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మూడు సంవత్సరాలయ్యాక సోదాచి, దుర్గతోచక గిరిని బాటుచారినాటికి ఎట్టి కీడ్లు విధించబడవని ప్రకటించాకనే తిరుగుపాటు ఉపసంహరించబడింది.

రెండు పి. నూ ర్తి

1857 లో సిపాయి విప్లవం భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి ప్రథమ మెట్టుగా పరిగణించబడుతున్నది. ఆ సైనిక తిరుగుపాటు ప్రభావం మన గోల్కొండ ఏజెన్సీ

ప్రజలపై కూడ పడి అనే సంవత్సరంలూ మరొక తిరుగుపాటు చేశారు. ప్రభుత్వం సైనికబలంతో తిరుగుపాటును అణచి వేసింది.

రక్తి సకంపలాగ తయారైన ఏజెన్సీ అధికారుల, ముతాదారుల దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా 1879 లో రెండు తిరుగుపాటు చేశారు. పోలీసులు తిరుగుపాటు నాయకుడైన వీరయ్యకొర్రును కాల్చి చంపారు. ఈ తిరుగుపాటు తరువాత ప్రభుత్వం తిరుగుపాటు కేంద్రాలైన దుట్టిర్తి, గుడిటేరు మురాలను తూర్పు గోదావరి ఏజెన్సీలో కలిపింది. కొండజాతి ప్రజలను అణచడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రత్యేక క్రౌర్యపహించింది. ప్రత్యేక అధికారులను నియమించింది. తిరుగుపాటుచారిన పట్టించలేని ముతాదారుల 'ముగాల్సు' నిర్దోషాని ప్రకటించింది.

1886 లో గూడెం తాలూకాలో మల్లీ తిరుగుపాటుచేసి ప్రజలు గూడెం, చింతపల్లి పోలీసు స్టేషనులను తగులబెట్టారు. 1891 మే 25 వ తేదీన రెండు వందలమంది ప్రజలు కృష్ణదేవిపేట పోలీసు స్టేషనును తగులబెట్టి పోలీసులను హతమార్చారు. ముతాదారులలో ఒక్కరు గాకపోతే ఒక్కరైనా ప్రభుత్వానికి సమాచారం అందించడంలేదని. చెప్పి, ప్రభుత్వం అనేకమంది ముతాదారులను నిర్బంధం గా తొలగించింది.

సవర విప్లవం

1922 ఫిబ్రవరిలో జరిగిన 'సవరల విప్లవం' ప్రఖ్యాతమైంది. సవరులు పట్లకిమిడి అడవులలో వుండే కొండజాతి ప్రజలు. అడవిమంబలు, గడ్డి ఉచితంగా తీసుకునే హక్కు యివ్వవలసిందిగ

సవరులు ప్రభుత్వాన్ని కోరారు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ససేమి అంగీకరించలేదు. సవర ప్రజలంతా ఏకమై ప్రతికారానికి పూనుకున్నారు. ఆమూలనుండి ఈమూలకు అడవిని తొలగివేసి నదిని తవలించారు. ప్రభుత్వం పైనికలలాన్ని పంపి క్రూరంగా సవరులను అణచివేసింది.

1922 ఆగస్టులో అల్లూరి సీతారామ గజ్జా నాయకత్వాన ప్రారంభమైన మహాప్రభుత్వం పట్టితి తిరుగుబాటులో గోల్లండ్ ప్రభుత్వం పట్టాన్ని గూడెం తాలూకా పెద్దవలసలో సీతారామగజ్జా నాయకత్వాన ప్రజలు మెజురు దాడి చేసి సరికి తిరుగుబాటు నెలవారానికి వచ్చింది. అన్ని సేనాను లియ్యూ కాలికి బుద్ధి చెప్పారు.

సేనానుల గతే యిలావుంటే సైన్యాల సంగతి వేరే చెప్పాలి.

అదనపు సైన్యాలను తెప్పించి ప్రభుత్వం ప్రజల పోరాటాన్ని అణచివేసింది.

విశాఖపట్నం జిల్లా నిధజన

1936 లో ఒకప్పుడు గాష్ట్రం యేర్పి నివేదించిన విశాఖజిల్లానుండి కోరాపుట్, జయపూర్, పావడా, పాట్లగిరి, మల్లనగిరి, నానింగ్ ఖార్, గుణపురం, చింతకట్, రాయఖుడ్ తాలూకాలు కోరాపుట్ జిల్లాలో చేర్చబడ్డవి. మరికొంత తేలుగుప్రాంతం గంజాం జిల్లాలో మిగిల్చి వేయబడింది. గంజాం జిల్లానుండి 5 తాలూకాలు విశాఖపట్నం జిల్లాలో చేర్చబడ్డవి.

ప్ర శ స మై న చ ల్ల ని పా నీ యా ల కు

ర వీంద్ర కూల్ డ్రింక్స్

వీలారు రోడ్డు సెంటరు, విజయవాడ - 2.

ప్రాప్రయిటర్స్ : పొట్లూరి బ్రదర్స్.

MNA

భూ గో థ ం

జిల్లా కార్యసానము :- విశాఖపట్నం.
విస్తీర్ణం 5,179 చదరపు మైళ్ళు. జనాభా
20,72,698.

1950 సంవత్సరపు పూర్వం విశాఖపట్నం
జిల్లాగావున్న ప్రదేశాన్ని శ్రీకాకుళం,
విశాఖపట్నం అనే పేర్లతో రెండు
జిల్లాలుగా విభజించడం జరిగింది. పాత
జిల్లాలోని దక్షిణభాగం సగం నేటి విశాఖ
పట్నం జిల్లాగా యేర్పాటు చేయబడింది.
ఈ జిల్లాకు ఉత్తరమున ఒకప్పు రాష్ట్రం,
శ్రీకాకుళంజిల్లా, తూర్పున బంగాళా
ఖాతం, దక్షిణమున తూర్పు గోదావరి

జిల్లా, బంగాళాఖాతము, పశ్చిమమున
ఒరిస్సారాష్ట్రం సరిహద్దులుగా నున్నవి.

జిల్లా రెండు రెవిన్యూ భాగాలక్రింద,
9 తాలూకాల క్రింద విభజింపబడింది.
వీటిలో గూడెం తాలూకా పూర్తిగా
యేజిస్సీ ప్రాంతం. శృంగవరపుకోట,
గోలుగొండ, వీరవల్లి తాలూకాల్లో
యేజిస్సీ మైదాన ప్రాంతాలున్నాయి.

క్రింది పట్టిక రెవిన్యూ డివిజన్లు, తాలూ
కాల విభజనను, వాటి విస్తీర్ణతను, కార్య
సానాలను తెలియజేస్తుంది:

రెవిన్యూ డివిజను పేరు	రెవిన్యూ డివిజను కార్యసానం	రెవిన్యూ డివిజనులోని తాలూకాలు	తాలూకా విస్తీర్ణం చ మైళ్ళలో	తాలూకా కార్యసానం
విజయనగరం	విజయనగరం	నీమునిపట్నం	337	నీమునిపట్నం
		విజయనగరం	359	విజయనగరం
		శృంగవరపుకోట	282	శృంగవరపుకోట
		ఏజిస్సీ మైదానప్రాంతం	375	
		విశాఖపట్నం	196	విశాఖపట్నం
నరిసీపట్నం	నరిసీపట్నం	గోలుగొండ	188	నరిసీపట్నం
		ఏజిస్సీ మైదానప్రాంతం	328	
		గూడెం (ఏజిస్సీ)	1,869	చింతపల్లి
		సర్పసిద్ది	347	ఎలమంచిలి
		వీరవల్లి	261	చోడవరం
		ఏజిస్సీ మైదానప్రాంతం	253	
		అనకాపల్లి	304	అనకాపల్లి

భీమునిపట్నం, విశాఖపట్నం, అనకాపల్లి, సర్వసిద్ధి తాలూకాలు సముద్ర తీరమున వున్నాయి.

రెండు సహజ భౌగోళక్రింద జిల్లా మొత్తం విభజింపబడియున్నది. మూర్ఖు కనుమల శాఖలోవున్న కొండ ప్రదేశాలు యేకైర్ని భూభాగాలుగా పరిగణింప బడుతున్నాయి. ఇవి జిల్లాలో ప్రభుత్వంలో తీరము వల సమాంతరియ (Parallel) ఈశాన్య దిశనకి వైదికిగా వ్యాపించియున్నది. గూడెం తాలూకా, గొలుగొండ, ప్యంగి వనప్రకోట, వీరవల్లి తాలూకాలో అడవులు, కొండలు వ్యాపించియున్న భూభాగం ఏకైక్ ని ప్రాంతం. విజయవాడ, విశాఖపట్నం తాలూకాలోనూ, సర్వసిద్ధి తాలూకాలోనూ ఉత్తర భాగంలో కూడ అచ్చటచ్చట కొండలూ, గుట్టలూ వున్నాయి.

వైశాల్యం విజయవాడ తాలూకాలో వున్న ప్రదేశాలు మైదాన ప్రదేశాలుగా లెక్కింపబడుతున్నాయి.

జిల్లాలో వ్యాపించియున్న మూర్ఖ కనుమల సమూహము తరచి కల అడుగులు. 4 కల అడుగుల మైదాన ప్రదేశాలు

కూడా వాగు వున్నాయి.

ప్యంగి వనప్రకోట తాలూకాలోని 'విడికిరిం' అన్న పేరికి జిల్లాలో కల ప్రధానమైనది. దీనియెత్తు 5,500 అడుగులు. ఈ ఊరికి, మైదాన భూభాగానికి మధ్యగా చిన్నచిన్న కొండలు, గుట్టలు అనేక వరుసలుగా వున్నాయి. వీటిలో కొన్నిచోట్ల గుయలుకూడ యేర్పడి వున్నాయి. తీరప్రదేశంలో ఉప్పునీరు నిలచే ప్రదేశాలు, ఇసుక మెట్టలు కన్పిస్తాయి.

సదులు

గూడెం తాలూకాలోని మధుగుల కొండలో మాచిఖండేసి పుట్టుచున్నది. ఈ నది ప్రసమంజా ఉత్తరంగా ప్రవహించి తర్వాత పశ్చిమంగా తిరిగి ఒకిచ్చా సంగమంలో ప్రవహిస్తున్నది. ఈ నదికి దుడుమా అనే జలపాతముగలదు. ఈ జలపాతమునుండి జలవిద్యుత్తును పుత్తెత్తి చేయుట కనసామై చిట్టడాలు నిర్మింపబడుతున్నాయి.

చింతానతీసి గాలికొండలో పుట్టి ప్యంగి వనప్రకోట, విజయవాడ, భీమునిపట్నం తాలూకాలగుండా ప్రవహించి, గొలుగొండ ఉత్పన్నాక్షికి సమీపంలో సముద్రములోకి జీయుచున్నది.

శాకావతి 'యర్రుల' కొంటలలో పుట్టి వీరవల్లి, అనకాపల్లి, సర్వసిద్ధి తాలూకాలగుండా ప్రవహించి వాతాడ వద్ద సముద్రంలో కలియుచున్నది.

వీరవల్లికూడ గొలుగొండలో పుట్టి, గొలుగొండ, ప్యంగి తాలూకాలగుండా ప్రవహించి, 'వాతాడ' వద్దనే సంగార ఊరెములోకి కలియుచున్నది.

విశాఖ విశాఖపట్నం తాలూకాలో ప్రవహించే "మహేంద్రవతి", గొలుగొండ తాలూకాలో ప్రవహించే, ఎరుడుగడ్డ, తాండవ నదులు జిల్లాలో కేక్రొన కలసి యిరిగినదులు.

అడవులు

జిల్లాలో 763.14 చ. మైళ్ళు విస్తీర్ణం గల అడవులు వున్నాయి. ఇందులో 348.77 చ. మైళ్ళు కడప అడవులు. 259.38 చ. మైళ్ళు విస్తీర్ణం గల ఎట్టలు

అడవులు ప్రస్తుత ప్రభుత్వాధీనములోకి
తీబడాయి. ఇది కాక 1951 లెక్కల
ప్రకారం 92.40 చ. మైళ్ళ విస్తీర్ణమున
అడవులు మెట్టకరిగి, 32.59 చ. మైళ్ళ

విస్తీర్ణమున అడవులు వ్యక్తుల అధీనమున
వున్నాయి.

క్రింది పట్టిక తాలూకావారీ అడవుల
విభజనను తెలియజేస్తుంది :

తాలూకా	రెవెన్యూ అడవులు (చ. మైళ్ళలో)	ప్రభుత్వ అధీనమున అడవులు (చ. మైళ్ళలో)	ప్రైవేటు అధీన మున అడవులు (చ. మైళ్ళలో)	మొత్తం అడవులు (చ. మైళ్ళలో)	మొత్తం అడవులు (చ. మైళ్ళలో)
కూడెం	208.07	—	71.25	7.67	286.99
పుంగివోడ	—	109.10	—	—	109.10
కొడవ	—	10.16	15.28	—	25.44
కొల్లుగూడెం	117.58	6.25	5.87	21.30	151.00
విజయవాడ	—	58.07	—	—	58.07
మునిపల్లె	—	15.45	—	3.62	19.07
విశాఖపట్నం	—	49.39	—	—	49.39
అంతర్గత	—	38.00	—	—	38.00
మొత్తం	23.12	2.96	—	—	26.08
	348.77	289.38	92.40	32.59	763.14

నమ్మకమైన గణితజ్ఞుడు

నీ నమ్మకమే

భవిష్యత్తు

అభివృద్ధిని తెలుపుతుంది

మోహన్ ఆప్టికల్ కంపెనీ

నల్లూరు రోడ్డు : : విజయవాడ - 2

గూడెం తాలూకాలోని విజయనగరపు
లలో కలప, వంటచెరకు, వెదురు సము
ద్ధిగా లభ్యమవుతాయి. గోలుగొండ
తాలూకాలోని అడవులలో కొద్ది
సాయిలో కలవదొరికినా, వెదురు, వంట
చెరకుకు పనికివచ్చే చెట్లు హెచ్చుగా
కానవస్తాయి. ప్రభుత్వాధీనములోకి
వచ్చిన గోలుగొండ, సర్పిసిద్ది, చీరవల్లి,

అనకాపల్లి, విశాఖపట్నం, భీమునిపట్నం
తాలూకాలలోని అడవులలో వంట
చెరకుపనికివచ్చే సముదాయాలు హెచ్చుగా
కనిపిస్తాయి. గూడెం తాలూకాలో
యంకా యెట్టేట్లకింకనే కొనసాగుతున్న
అడవులలో మాత్రం చక్కటివెదురు, కలప
వున్నవి.

శీతోష్ణ స్థితి - సర్వ పాతము

ఏప్రిల్, మే, జూన్ మాసములు యీ
జిల్లాకు వేసవికాలం. జిల్లాలోని కొండ
ప్రదేశాలలో శీతోష్ణస్థితిగలు కొంత
చలగా ఉంటాయి. జిల్లాలోని ఏలమ్మ
ప్రదేశాలలో యితరచోట్లకన్న వేడిపాతం
అధికం. సముద్రతీరంలోని తాలూకాల

లోని శీతోష్ణస్థితిగలు సమశీతలంగా
హాయిగా ఉంటాయి.

సంవత్సరంలో సులుకు పడేవనపాతం,
ఆయా ప్రాంతాలలో వర్షపునాలు,
ఇట్లు తాలూకావారీగా క్రిందయివ్వ
బడుచున్నాయి:

తాలూకా	సంవత్సరవత్సర వర్షం - అంగుళాలు	సంవత్సరంలోని వర్షపునాలు
గూడెం	40.75	65.6
భీమునిపట్నం	45.38	64.0
చీరవల్లి	42.16	54.7
గోలుగొండ	44.00	65.4
విజయనగరం	41.12	55.5
భీమునిపట్నం	36.69	49.2
విశాఖపట్నం	37.10	49.4
అనకాపల్లి	39.16	51.8
సర్పిసిద్ది	34.91	50.2

సాగు సదుపాయాలు

గూడెం తాలూకా
తాలూకా కొండలు, గుట్టలతో నిండి
వుంది. కనుక సాగు సౌకర్యాలు చాలా
తక్కువ. ఈ తాలూకాలో 81 మైసరు

ఇరిగేషను వర్క్సు వున్నాయి. వీటికింద
1,554.39 ఎకరాలు సాగుచెయ్యబడు
తున్నాయి. వర్షాధారంపై చెరువులు నింపి
సాగుచెయ్యబడగాని, అనువైనచోట్ల

ఇచ్చట ప్రవహించే నదులనీటిని దినియో గించుకొని సాగుచేయ్యటంగాని జరుగు చున్నది.

శ్రీ గంగ నది పుకట్ట

వనాధారంపై ఆధారపడే చెరువుల సాయంతోనూ, గోల్లనికడి నిర్మాణంతోనూ యీ తాలూకాలో సాగుచేయ్యబడు తున్నది. తాలూకాలో 1,754 మైదుల యరికేషను వచ్చునని లెపు. వీటికింద 55,326 ఎకరాలు సాగుచేయబడుతున్నవి. 1951 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కలు తెలియ శక్తున్నాయి. ఇచ్చట 54 మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని ఉన్నాయి. వీటికింద 35,663.53 ఎకరాలు సాగు క్రింద వున్నాయి.

వీరనల్లి తాలూకా

ఈ తాలూకాలో వనాధారంపై ఆధారపడే చెరువులతోనూ, వనాధారంపై ఆధారపడే చెరువులతోనూ సాగు చేయబడుతున్నది. 837 మైదుల ఇరిగేషను వచ్చునని ఉన్నది. తాలూకాలో 32,418.08 ఎకరాలు, 34 మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద 23,865.82 ఎకరాలు సాగు క్రింద వున్నాయి.

గోలుగొండ తాలూకా

ఈ తాలూకాలోని ముఖ్యసాగు సదుపాయం చెరువులవ్వారానే. రెండు చిన్న ఇరిగేషను ప్రాజెక్టులు నిర్మాణంలో ఉన్నవి. మరిరెండు ప్రాజెక్టులు ఉన్నవి. ఇచ్చట 528 మైదుల ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద 15,643.18 ఎకరాలు సాగులో ఉన్నాయి. ఈ తాలూకాలో 4,602.69 ఎకరాలు 29 మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద సాగుచేయబడుతున్నాయి.

విజయనగరం తాలూకా

ఈ తాలూకాలోని నెల్లూరు గ్రామం వద్ద చంపావతీ నదిపై చిన్న ఆనకట్ట కట్టబడింది. దీనికిందకూడ సాగుబడి కలదు. ఇక మిగతా సాగుతా వనాధారంపై ఆధారపడిన చెరువులక్రింద కొనసాగేదే. ఈ తాలూకాలో 809 మైదుల ఇరిగేషను వచ్చునని ఉన్నాయి. వీటికింద 23,264.80 ఎకరాలు సాగు అవుతాయి. ఇవికాక 28 మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని కూడ కలదు. వీటికింద 17,185.69 ఎకరాలు సాగుబడిచెయ్యబడుతున్నాయి.

భీమునిపట్నం తాలూకా

గోల్లనికడిపై యీ తాలూకాలో ఒక ఆనకట్ట నిర్మాణంలో ఉన్నది. దీనికింద 1,000 ఎకరాలవరకు సాగు అవుతుంది. నిర్మాణంపై ఆసే చోట ఒక నిజానా యరు నిర్మించాలనే సూచనకూడ ఉన్నది.

గోల్లని, చంపావతీ నదుల నీళ్ళతోనూ, వనాధారంపై ఆధారపడే చెరువులతోనూ యీ తాలూకాలో సాగుచేయ్యబడు తున్నది. ఇచ్చట 603 మైదుల ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద 17,132.78 ఎకరాలు, 26 మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద 25,405.72 ఎకరాలు సాగుచేయ్యబడు తున్నాయి.

విశాఖపట్నం తాలూకా

ఈ తాలూకాలో 173 మైదుల ఇరిగేషను వచ్చునని, 6 మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని ఉన్నాయి. మైదుల ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద 5,492.80 ఎకరాలు; మేజరు ఇరిగేషను వచ్చునని క్రింద 1,939.53 ఎకరాలు సాగు చేయ్యబడుతున్నాయి.

అనకాపల్లి తాలూకా

ఈ తాలూకాలో శాసనసభకు 5 చోట్ల చిన్న చిన్న అడ్డుకట్టలు వేసి, సాగుచెయ్యబడుతున్నది. ఈ అడ్డుకట్టల నుండి కాల్వలద్వారా, సాగుచేయబడుచున్నది. వినియోగించుకొనే నీరు యీ ప్రదేశములోని సాగుకు ముఖ్యధార. మొత్తం తాలూకాలో 546 మైదారు ప్రదేశమున్న క్రింద 20,075.69 ఎకరాలు, 69 మేజరు ఇరిగేషనుచేయబడుచున్న క్రింద 15,272.45 ఎకరాలు సాగుచెయ్యబడుచున్నవి.

సర్వేసిద్ధి తాలూకా

వరహాసర్పి, శాసనసభకు 5 ఎకరాల యీ తాలూకాలో ప్రధానంగా సాగుచెయ్యబడుచున్నది. చిన్న చిన్న కాల్వల ద్వారా యీ సాగు సాగుకొనిపోయి తున్నది. తాలూకా మొత్తంలో 137 మైదారు ప్రదేశమున్న క్రింద 3,367.98 ఎకరాలు; 4 మేజరు ప్రదేశమున్న క్రింద 18,723.90 ఎకరాలు సాగుచెయ్యబడుచున్నాయి.

ఆహార - వ్యాపార పంటలు

ఆహార పంటలలో యీ జిల్లాలో ప్రధానంగా పండించేవి వరి, గడ్డి, గింజీ. సగటున ప్రతి సంవత్సరం 2, 85, 000 ఎకరాలలో వరి, 1, 83, 000 ఎకరాలలో

లుగ్గ పండింపడుతున్నది. కాగానాల్లలో 38, 744 ఎకరాల పచ్చపేసలు, 50 వేల ఎకరాలలో ఉలు పంట పండించుచున్నాయి. సున్నలు, వేరుశనగ, మున్నగు వ్యాపార పంటలుమాడతగిన మొత్తంలో పండించుచున్నాయి.

ప్రభుత్వ రైతుల ప్రకారం యీ జిల్లా అనకాపల్లి రైతులలో చిట్టచివరిగా రైతులను కలగించి, ప్రకారం, విశాఖ పట్నం రైతుల సంవత్సరం సంవత్సరం తరువాత అనకాపల్లిలో 2 లక్షల 40 వేల రైతులు ఉంటారు. అనకాపల్లిలో రైతులను కలగించి, ప్రకారం, విశాఖ పట్నం రైతుల సంవత్సరం సంవత్సరం తరువాత అనకాపల్లిలో 2 లక్షల 40 వేల రైతులు ఉంటారు. అనకాపల్లిలో రైతులను కలగించి, ప్రకారం, విశాఖ పట్నం రైతుల సంవత్సరం సంవత్సరం తరువాత అనకాపల్లిలో 2 లక్షల 40 వేల రైతులు ఉంటారు.

సగటు ఉత్పత్తి సంవత్సరంగా పరిగణించిన 1945-46-లలో తాలూకాలో, పంటలలో ఉత్పత్తిలో అత్యధికముగా పంట ప్రకారముగా ఉత్పత్తియైంది. పంటల సంవత్సరాలలో విశాఖ పంటల క్రింద ఉండే భూ విభజనలో హరిజనులకు ఉన్నాయి, యీ సంఖ్యలు గత 10 సంలలో పంటల రైతులకు సమాపముగా ఉంటుంటే నూలంగా కేవలం ఒక అక్షరప్రామాణాన్ని యివ్వగోరుచున్నాయి.

పంతు	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)	(మొదలైనది)
వరి	33,471	50,078	37,340	2,153	29,300	26,665	42,158	8,216	50,000	2,83,381	(మొదలైనది)
జూన్	—	—	1,220	—	1,100	—	—	—	—	2,430	(మొదలైనది)
జూలై	2,982	3,066	12,189	—	6,320	312	6,546	3,971	1,998	37,387	(మొదలైనది)
ఆగష్టు	23,475	30,069	33,913	6,163	7,400	7,638	12,467	3,017	8,520	1,32,682	(మొదలైనది)
సెప్టెంబరు	13,450	13,627	12,742	2,014	30,300	5,190	6,801	4,921	6,974	96,022	(మొదలైనది)
అక్టోబరు	580	573	3,589	216	—	—	1,346	171	302	7,074	(మొదలైనది)
నవంబరు	350	248	2,609	—	450	—	—	212	1,688	5,537	(మొదలైనది)
డిసెంబరు	372	306	48	—	1,390	—	—	59	230	2,405	(మొదలైనది)
మొత్తం	126	30	240	—	—	—	—	64	—	460	(మొదలైనది)
జనవరి	670	4,200	12,583	—	5,780	143	1,819	156	13,426	39,077	(మొదలైనది)
ఫిబ్రవరి	658	1,764	526	—	3,050	218	80	47	5,220	11,563	(మొదలైనది)
మార్చి	265	1,139	3,418	—	3,560	205	521	1,051	1,912	12,071	(మొదలైనది)
ఏప్రిల్	2,082	9,918	8,111	665	7,750	2,318	4,591	3,064	10,583	49,082	(మొదలైనది)
మే	2,706	2,235	2,201	—	80	—	4,013	—	684	11,919	(మొదలైనది)
జూన్	2,044	1,408	4,467	415	22,400	17,603	8,453	12	50,570	1,07,072	(మొదలైనది)
జూలై	2,690	13,586	2,500	108	18,300	445	7,080	1,752	5,745	73,106	(మొదలైనది)
ఆగష్టు	398	58	1,056	—	400	—	491	—	1,245	3,644	(మొదలైనది)
సెప్టెంబరు	984	2,435	2,304	10	1,740	980	—	306	890	10,175	(మొదలైనది)

రహదారులు

రైలు మార్గాలు

రోడ్లు: జిల్లా మొత్తంలో 1,041 మై|| పొడవుకలిగిన రోడ్లు కలవు. ఇందులో 129 మైళ్ళు శాశ్వత రహదారులక్రింద; 414 మైళ్ళు జిల్లాబోర్డు ఆధీనంలోని ముఖ్య రహదారులక్రింద; 89 మైళ్ళు యితర జిల్లాబోర్డు రహదారులక్రింద, 262 మైళ్ళు గ్రామ రహదారులక్రింద; 147 మైళ్ళు మ్యునిసిపల్ రోడ్లక్రింద నిర్మింపబడి

జిల్లాలో మొత్తం 127½ మైళ్ళు బ్రాడుగేజీ రైలువారు కలదు. ఈ జిల్లాలోని వార్తేరు స్టేషను వరకురైల్వేకు, తూర్పురైల్వేకు అంతిమస్థానం. కనుక జిల్లాలో ఉన్న మొత్తం రైలువారులో 58½ మైళ్ళు వరకురైల్వేక్రింద, 69 మైళ్ళు తూర్పురైల్వేక్రింద నిర్మింపబడి ఉన్నది.

తాలూకా	జాతీయ రహదారులు (మైళ్ళలో)	ప్రధాన జిల్లా రహదారులు (మైళ్ళలో)	ఇతర జిల్లా రోడ్లు (మైళ్ళలో)	గ్రామ రోడ్లు (మైళ్ళలో)	మొత్తం
గూడెం	—	74	—	—	74
కృంగవరపుకోట	—	45	17	41	103
పరవళ్ల	—	33	32	43	108
గోలుగొండ	—	73	—	29	102
విజయ నగరం	21	44	7	27	99
భీమనిపట్నం	33	54	—	26	113
విశాఖపట్నం	25	29	5	22	81
అనకాపల్లి	22	41	17	30	110
సర్వసిద్ధి	26	21	11	44	104
మొత్తం	129	414	89	262	894

ఉన్నది. గ్రామరహదారులుగ వేర్వేరు బడినవి నిజానికి మట్టిరోడ్లు. ఇవి వేసవి కాలంలో మిసహా సరిగా నడిపొకలక వోర్బడవు.

మ్యునిసిపల్ రోడ్లను మిసహాయించి, జిల్లాలోని రహదారుల, తాలూకావాడ వివరాలు యీ పై పట్టికలో యవ్వ బడ్డాయి.

ఈ జిల్లానుంచా మద్రాసు - కలకత్తా రైలుమార్గం పోవుచున్నది. సర్వ సిద్ధి, అనకాపల్లి, కృంగవరపుకోట, విజయ నగరం, విశాఖపట్నం, భీమనిపట్నం తాలూకాలనుంచా యీ మార్గం వేయ బడింది.

మెయిన్ రైలుపై ఉన్న వార్తేరుతో చిన్న బ్రాంచి రైలువ్యారా విశాఖపట్నం కల ప బ డి ం ి. విజయనగరంనుండి

రాయపూరుకు మరొక బ్రాంచి తైను కలదు. శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని బొబ్బిలి మీదుగా యీబాట వేయబడింది.

జనాభా పెరుగుదల

గత పది సంవత్సరాలలోనూ జిల్లా జనాభా నూటికి 13.1 వంతు పెరిగింది.

క్రంది పట్టిక తాలూకావారీ జనాభా వివరాలు, 1941 నాగ్ నాగ్ సంఖ్యతో

పోల్చి ఎలా పెంపుదల పొందిందో తెలియజేస్తాయి:

జిల్లా మొత్తం జనాభా 3,219 గ్రామ, పట్టణాలలో, 4,05,513 ఇండ్లలో నివసిస్తున్నారు. ఇందులో 3,62,905 ఇండ్లు గ్రామాలలోనూ, 42,608 ఇండ్లు పట్టణాలలోనూ ఉన్నవి.

జిల్లా మొత్తం జనాభా అయిన 20,72,698 మందిలో 17,67,840 మంది

తాలూకా	జనాభా 1941	జనాభా 1951	పెరుగుదల శాతం	గ్రామాలు	పట్టణాలు
--------	---------------	---------------	------------------	----------	----------

విశాఖజిల్లా సతెన్నె:	18,32,246	20,72,698	13.1	3,208	11
గూడెం	1,02,098	1,09,521	7.3	1,419	...
శృంగవరపుకోట	32,231	38,649	19.9
వీరపల్లి	7,344	7,340	-0.1
గోలుగొండ	22,812	24,505	7.5

(క్రంది సూక్ష్మణ తాలూకా
లోని పట్టణ కలసి మొత్తం

మొదానాలు :

శృంగవరపుకోట	1,74,958	1,87,108	7.3	646	1
విజయనాగం	32,231	38,649	19.9	184	1
భీమునిపట్నం	2,20,046	2,32,619	5.7	176	1
వీరపల్లి	2,59,460	2,80,654	8.2	246	2
విశాఖపట్నం	1,61,287	2,31,907	43.8	72	1
గోలుగొండ	1,77,713	1,97,132	10.9	178	2
అనకాపల్లి	2,02,520	2,29,835	13.5	144	2
సర్పేడి	2,14,264	2,41,933	12.9	143	1

* కనిపించే వేలు, అంతకుమించి జనాభాగిల్లి - నిర్లక్ష్యమైన పట్టణ వాణావరణం

కన్న పట్టణాలు మాత్రమే యిచ్చట చేర్చబడినవి.

గ్రామాలలోనూ, 3,04,858 మంది పట్టణాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. జిల్లా జనాభాలో ఘమాయన ప్రతి 6 గురిలో ఒకరు పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు.

తాలూకావారీ పట్టణ, గ్రామీణ జనాభా సంఖ్యలు-ఇండ్లపేరాలు మున్నగు వివిధ క్రిందిపట్టికలో యివ్వబడ్డాయి :

సంవత్సరాలలో యీ పట్టణ జనాభా 70,243 నుండి 1,08,042 కు అభివృద్ధి చెందింది. ఈ సంఖ్య 1941 సం॥ జనాభా సంఖ్యకన్న 37,799 హెచ్చు. ఈ పెంపు దల మూలంగానే తాలూకా జనాభా పెరుగుదల గత 1941 సం॥ జనాభాతో పోల్చిన 43.8 శాతం పెంపుచూపుచున్నది.

తాలూకా	తాలూకా లోని మొత్తం ఇండ్లు	గ్రామీణాల్లోని ఇండ్లు	పట్టణాల్లోని ఇండ్లు	గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా	మొత్తం జనాభా
గూడెం	18,714	18,714	...	1,09,521	...	1,09,521
శృంగవరపుకోట	43,819	42,232	1,587	2,17,034	8,723	2,25,757
విజయనగరం	53,245	44,236	9,009	2,24,301	67,104	2,91,405
ఓంమనిపట్నం	44,978	43,079	1,899	2,22,142	10,477	2,32,619
పీఠవల్లి	62,812	58,156	4,656	2,65,758	22,236	2,87,994
విశాఖపట్నం	35,149	24,211	10,938	1,23,865	1,08,042	2,31,907
గోలుగొండ	46,800	41,430	5,370	1,94,148	27,579	2,31,727
అనకాపల్లి	46,909	41,723	7,186	1,81,175	48,660	2,29,835
సర్వసిద్ధి	51,087	49,124	1,963	2,29,896	12,037	2,41,933
జిల్లా మొత్తం	4,05,513	3,62,905	42,608	17,67,840	3,04,858	20,72,698

గత పది సంవత్సరాలలోని జనాభా పెరుగుదలగమనించిన తాలూకాక, తాలూకాకు అనేక ఎగుడుగుడులు కనిపిస్తాయి. మైదానప్రాంతాలలో సగటున జనాభా అభివృద్ధి 18.5 శాతం ఉంది. ఏజన్సీ ప్రదేశాలలో 9.5 శాతం మాత్రమే ఉంది. విశాఖపట్టణం ఆంగ్లదేశానికి ప్రధాన ఓడరేవు ఉండుటచేత, నాకా నిర్మాణ పరిశ్రమ మున్నగు పరిశ్రమలు యిచ్చట కేంద్రీకరింపబడి ఉండుటచేత గత పది

సముద్రతీరతాలూకాలయిన అనకాపల్లి, విశాఖపట్నం, సర్వసిద్ధి తాలూకాలలో కొంత సాగుసౌకర్యాలు, వరిక వ్యాపారాలు అభివృద్ధిచెంది ఉండుటచేత కొంత ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని కల్గివున్నాయి. కనుకనే ఇతర పెండ్లజిల్లాలలోని సగటు జనాభా అభివృద్ధితో సమానంగా యీ ప్రాంతాలలో జనాభా పెరుగుదల కనిపింతుంది.

మిగతా ప్రదేశాలలో జనాభా పెరుగుదలలో ఏజన్సీలకు, మైదాన ప్రదేశాలకు వ్యత్యాసం కనిపించదు. జిల్లాలో జమీందారీ భూస్వామ్య దోషిడి విపరీతంగా ఉండుటచేత, ఏజన్సీ ప్రాంతాలలోని ప్రజలయెడ ప్రభుత్వం ఎట్టి శ్రద్ధ చూపక పోవుటచేత, యీ ప్రాంతాలలో మరణాలు హెచ్చుగావున్నాయి. జిల్లాలోని మరణాలలో సగటున నూటికి 43 మంది ఒక్క జ్వరములవలననే మరణిస్తున్నారని గుర్తించిన యీ ప్రదేశాలలోని జనాభా తగినంతగా ఎందుకు పెంపొందలేదో స్పష్టమవుతుంది. ఇక వీరవల్లితాలూకా జనాభా అయితే గత 10 సం॥లో పెరుగుదల లేకపోగా, ఉన్నదానిలోనే మొరికి పడ్డది. శృంగవరపుకోటలోని ఏజన్సీ ప్రాంతం ఇతర మైదానప్రాంతాలకన్న హెచ్చు జనసంఖ్య ఆశీర్వాదిన (19.9%) చూపుతుంది. దీనికి ప్రధానకారణం అచ్చట

ప్రభుత్వంచే ప్రారంభింపబడిన “అరకు వాటినీమ్ము.” దీనివలన బయటినుండి అనేకమంది కార్మికులు, ప్రజలు వలస వచ్చారు. కాఫీ, జనుము, టీ మున్నగు వాటిని పెంచ ఇచ్చట ప్రయత్నాలు నెయ్యబడుతున్నాయి. కనుక ఇచ్చట యీ పెరుగుదలచూచి యీ ప్రాంత ఏజన్సీ ప్రజల జీవన పరిస్థితులు ఇతరచోట్లకన్న భిన్నమైనట్లుగా భ్రమింపగాదు.

వైద్యం

జిల్లామొత్తంపై 1951 సం॥ లెఖల ప్రకారం ఉన్న మొత్తం ఆస్పత్రులు 17. ఇందులో 13 ప్రభుత్వంచేత, 4 సానిక సంస్థలచేత నిర్వహింప బడుతున్నాయి. వీటిలోని మంచాలసంఖ్య 1,117. ఇవి గాక 29 వైద్యశాలలు గ్రామాలలో ఉన్నాయి. తాలూకావారీ ఆస్పత్రుల, వైద్యశాలల పరిస్థితులను క్రిందిపట్టిక తెలియజేస్తుంది :

తాలూకా	ఆస్పత్రులు		మొత్తం	మొత్తం	వైద్యశాలలు (Dispensary)		
	ప్రభుత్వం	లోకల్ ఫండు			గవర్నమెంటు	లోకల్ ఫండు	గ్రామీణ వైద్యశాలలు
గూడెం	—	—	2	3	—	—	—
శృంగవరపుకోట	2	1	40	1	1	2	—
వీరవల్లి	—	1	22	1	1	—	—
గోలుగొండ	1	—	17	—	2	2	—
విజయనగరం	3	1	121	2	1	3 (పై వేటు కూడకలిపి)	—
భీమునిపట్నం	1	—	16	—	1	1 (పై వేటు)	—
సికాఖపట్నం	5	—	885	—	—	3	—
అనకాపల్లి	1	—	6	—	1	3	—
సర్వసిద్ధి	—	1	8	—	—	1	—
	13	4	1,117	7	7	15	—

విశాఖపట్నంలోని “కింగ్ జార్జి ఆస్పత్రి” మనరాష్ట్రంలోని ఆస్పత్రులన్నింటిలోనికి పెద్దది. 800 మంది డాక్టర్ల నిర్వహించుచున్నది. ఇందులో రెడియం చికిత్సా అవకాశాలుగూడ అభివృద్ధిచేయబడ్డాయి. ఇలానే విశాఖపట్నం ప్రభుత్వ నిర్వహణా యంత్రంలో డివిజన్లు కేంద్ర మవుటచేత రైల్వే ఆస్పత్రి, పోలీసు ఆస్పత్రి మున్నగువి నిర్మింపబడ్డాయి. కాని వీటన్నింటిలోనూ ప్రజలకు ప్రవేశం లేదు. జిల్లాలోని వైద్యశాలల సంఖ్యను గమనించిన ప్రభుత్వం ఎంత శ్రద్ధ ఆలోచ్య రక్షణకు చూపుతున్నది స్పష్టం అవుతుంది.

పరిశ్రమలు

భారతదేశంలోని ఒకే ఒక నాకా నిర్మాణ స్థానం యా జిల్లాలోని విశాఖ

పట్నంలో ఉన్నది. కాలటాక్సు నూనె శుద్ధి కర్మాగారంకూడ యిచ్చట నిర్మించబడుతున్నది. గావ్యంలోని 4 జనపనార మిల్లులలో ఉన్న పెద్ద రెండు మిల్లులూ (చిట్టివలస, నెల్లిమల్ల)గూడ యాజిల్లాలోనే ఉన్నవి.

కాని అనేక తాలూకాలలో - శృంగ రపుకోట, వీరవల్లి, గోలుగొండలలో - పెద్దపరిశ్రమలుగా చెప్పకొన దగినవి లేనేలేవు. మిగతా ప్రదేశాలలోని ముఖ్య పరిశ్రమల వివరాలు, అందులో పనిచేయు కార్మికులు మున్నగు వివరాలు యిచ్చట యివ్వబడ్డాయి :

తాలూకా	పరిశ్రమల పనిచేయువారి సంఖ్య	
	సంఖ్య	సంఖ్య
విజయనగరం తాలూకా :		
నూనె మిల్లులు	22	364
జనపనార మిల్లు	1	2,139
చర్మపరిశ్రమ	18	475
లోహపరిశ్రమ	11	198
భీమునిపట్నం తాలూకా :		
జనపనారమిల్లు - ప్రెస్సులు	2	3,000
విశాఖపట్నం తాలూకా :		
రవాణా - నాకానిర్మాణ పరిశ్రమతోసహా	3	3,933
అనకాపల్లి తాలూకా :		
నూనెమిల్లులు	6	169
పంచదార ఫ్యాక్టరీ	1	145
సర్వసిద్ధి తాలూకా :		
పంచదార ఫ్యాక్టరీ	1	119

తూర్పుగోదావరి జిల్లా

చరిత్ర

ఆంధ్రభాషలో 'మొదటి మహాకావ్య' మని మనం గర్వించే ఆంధ్ర మహాభారత రచన కొనసాగింది రాజమహేంద్రవరం లోనే. ఆంధ్రభారత కృతిపతి రాజరాజ నరేంద్రుడు రాజమహేంద్రాన్నండ్లో ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించాడు. రాజమహేంద్రవరం నేటికీ తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో ప్రధానగరం. రాజమహేంద్రవరం రాజధానిగా పాలించిన చాళుక్య రాజులకాలంలో తెలుగుభాషకు గౌరవం, ఆదరణలభించి వికసించింది.

'కాంగ్రెసునాయకులంతా' బందిపోటులని ఖండించుతూ బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి తాళం వేసినప్పటికీ, బ్రిటిషుప్రభుత్వాన్ని ఏకాంతంగా పోరాడి గజగజలాడించిన మన్యం రైతుల చారిత్రకపోరాటాలకు కేంద్రమైన రంప ఏజన్సీ తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోనిదే. తూర్పుగోదావరిజిల్లా చారిత్రకంగాను, పౌరాణికంగాను ప్రసిద్ధమైనది. తూర్పుగోదావరిజిల్లా ప్రాచీన కాలంలో రెండురాజ్యాలకు కేంద్రమవడంవల్ల, ద్వంద్వపరిపాలనకు లోబడింది. పితాపురంపరకుల ప్రాంతం కళింగదేశంగా భాగమైతే, పితాపురానికి దక్షిణపుభాగం వేంగీరాజ్యంలో భాగంగా వుండేది. క్రీ. పూ. నాల్గవ శతాబ్దంలో

నందరాజులక్రింద, తరువాత మూర్ఖులక్రిందకుపోయి, శాతవాహనుని కాలంలో (క్రీ. పూ. 3 శతాబ్దం) శాతవాహనుల రాజ్యభాగమైంది. క్రీ. శ. రెండవశతాబ్దంలో ఖారవేలుడనే కళింగరాజు, క్రీ.శ. నాల్గవశతాబ్దంలో మహేంద్రుడనేరాజు పితాపురం రాజధానిగా జిల్లాను పరిపాలించారు. ఈ రాజులిద్దరికీ మధ్య శాతవాహనులు, ఇక్ష్వాకులు తూర్పుగోదావరిని కొంతకాలం పాలించారు.

బౌద్ధసూపాలు

క్రీ. పూ. రెండుమూడు శతాబ్దాల నాటి బౌద్ధసూపాలు రాజోలుతాలూకా ఆదురులో దొరికాయి. ఆ కాలపు నాణాలు, మట్టిపాత్రలకూడ దొరికాయి. ఈ సూపాలు మూర్ఖులకాలంనాటివో, శాతవాహనుల కాలంనాటివో అయి వుంటాయి. రాజమండ్రిదగ్గర కాపవరం కొండలలో కొన్ని గుహలు, చెఱువులు వున్నవి.

ద్వంద్వపరిపాలన

క్రీ. శ. నాలుగు, అయిదు శతాబ్దాలలో తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో ద్వంద్వ ప్రభుత్వాలు సాగాయని, కొంతభాగం శాలంకాయనులక్రింద, కొంత భాగం

మాకరిరాజుల క్రింద వుండేదని తెలుసు న్నది.

అయిదవ శతాబ్దం రెండవ అర్ధ పాదంలో విష్ణుకండినరాజులు తాలం కాయన, మాకరిరాజులను ఓడించి ఆంధ్ర, కళింగదేశాల రెండింటికీ అధిపతులయ్యారు. విష్ణుకండినుల పాలన సుమారు నూట యాభైయేళ్ళు సాగింది. అయితే యీ కాలమంతటిలోను తూర్పుగోదావరిజిల్లా పూర్వ గ విష్ణుకండినుల అధీనంలోనే వుండనుకోరాదు. క్రీ. ప. 455 ప్రాంతములో పల్లవరాజైన మాధవ సింగువర్మ ఆంధ్ర, కళింగదేశాలపైకి దండెత్తి విజయ యాత్ర చేసాడు. కళింగంలో మాకరిల తరువాత వాసిష్ఠీవంశంవారు అధికారానికి వచ్చారు. వీరి రాజధాని సీతాపురము. వాసిష్ఠీ వంశీకులు విష్ణుకండినులకు సామంతులుగ వుంటూ, తిరుగుబాటుచేసి స్వతంత్రం సాపించుకున్నారు. అయిదవ శతాబ్దం చిట్టచివర కాలంలో గాంగ వంశంవారు కళింగంలో అధికారంలోకి వచ్చారు. కళింగగాంగులకు రాజధాని సీతాపురంకాదు. విష్ణుకండినులకు, కళింగ గాంగులకు జరిగిన యుద్ధాలలో తూర్పు గోదావరిజిల్లా చేతులుమారుతూ వచ్చింది. విష్ణుకండినుల కాలంలో గోదావరి ఉప నదియైన తుల్యభాగనదిని 'దలివాయి' నది అనీ, రామచంద్రపురం, రాజోలు, కాకి నాడ తాలూకాలకు కలిపి "గుద్రహార విషయమున పిలవబడేవి.

చాళుక్యుల పాలన

క్రీ. శ. ఏడవ శతాబ్ద ప్రారంభంలో చాళుక్య రాజధానిగా రాజ్యమేలుతున్న పశ్చిమ చాళుక్యరాజు రెండవ పులకేశి రాజ్యవిస్తరణకు మహాకోసలాన్ని

జయించి కళింగముపై దండెత్తి సీతాపుర దుర్గాన్ని ఆక్రమించుకున్నాడు. అశ్వద్ధ మని ప్రతీతించెడిన సీతాపురదుర్గం చాళు క్యులకు పట్టుబడటంతో విష్ణుకండినుల గుమ్మంపై పులకేశి నిలచినట్లయింది. ఆంధ్రదేశం చాళుక్యుల వశమైంది.

రెండవ పులకేశి ఆంధ్ర, కళింగదేశాలను జయించి పృష్ఠస్థాపరాజు ఇంద్ర వర్మ అనే అతనిని ఆంధ్రలో తన ప్రతి నిధిని నియమించి రాజధానికి వెళ్ళాడు. పులకేశి తిరిగి వెళ్ళినప్పటికీ ఆంధ్రదేశంలో అల్లులు చెలరేగాయి. అల్లుల నెలచి ఆంధ్రలో సిరిపరిపాలన నెలకొల్పడానికి పులకేశి తన తమ్ముడైన కల్లవిష్ణువర్ధనుని ఆంధ్రకుపంపుతాడు. ఈ కల్లవిష్ణువర్ధనుడు ఆంధ్ర వచ్చేసరికి సీతాపుర రాజధానిగా పృథ్వీమహారాజునే ఒకరాజు చుట్టు ప్రక్కల ప్రాంతాన్ని పాలించుకుంటే వాడు.

కల్లవిష్ణువర్ధనుడతనిని ఓడించి సీతా పురాన్ని తనరాజధానిగా చేసుకుని ఆంధ్ర కేతాన్ని పాలించాడు. ఇతని గాజ్యం ఉత్తరాన విశాఖజిల్లానుండి దక్షిణాన పాకనాడువరకు వ్యాపించి వుండేది. కల్ల విష్ణువర్ధనుని కాలంనుండి ఆంధ్రను పాలించిన రాజులను తూర్పు చాళుక్య రాజులంటారు. అంతకుముందు ద్వంద్వ పాలనక్రింద వుంటూవచ్చిన తూర్పుగోదా వరిజిల్లా తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో ఒకే రాజుల పాలనక్రింద వుండిపోయింది.

చాళుక్య భీమనగరం

తూర్పు చాళుక్యులలో 10 వ శతాబ్ద ప్రారంభంలో మొదటి చాళుక్య భీమ రాజునే తూర్పురాజుడేవాడు. మొదటి చాళుక్య భీమరాజు తనపేర యాజ్ఞిలాలో

చాళుక్య భీమవరమునే పట్టణాన్ని నిర్మించి, ఒక దేవాలయాన్ని ప్రతిష్ఠాపన చేశాడు. ఈ భీమవరం యిప్పుడు సామర్లకోటలో కలిసిపోయింది. ఈ చాళుక్య భీమరాజు రామచంద్రపురం తాలూకాలోని ద్రాక్షారామదేవాలయాన్ని నిర్మించాడు. ఈ రెండు దేవాలయాలను భీమేశ్వరాలయాలని అంటారు.

సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుడు తారకాసురుడనే రాక్షసుడిని చంపినప్పుడు తారకాసురుని మెడలో నున్న పెద్ద శివలింగం అయిదుముక్కలై ఆంధ్రదేశంలో అయిదుచోట పడిందని పురాణగాథ. ఈ అయిదు ప్రదేశాలను పంచారామాలు అంటారు. ఇందులో రెండు చూర్మగోదావరి జిల్లాలోనే వున్నవి. ఇవి చాళుక్య భీమవరం, ద్రాక్షారామం. మిగిలినవి గుంటూరుజిల్లా అమరావతి, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా పాలకొల్లు, అయిదవ దక్కడపడిందో తెలియదు.

చాళుక్య భీమవరం (సామర్లకోట)లో భీమేశ్వరాలయమునున్న భీమగుండం చెరువులో స్నానంచేస్తే పుణ్యమని భక్తులు చెబుతారు. భీమవరంలోని భీమేశ్వరాలయంలోను, నారాయణస్వామి ఆలయంలోను ప్రాచీన శిలాశాసనాలు ముప్పై (30) దొరికాయి. వీటిలో అతిప్రాచీనమైన శాసనం క్రీ. శ. 1087 నాటిది. నారాయణస్వామి ఆలయానికి గాజమహేంద్రవరపు రెడ్డిరాజులలో ఒకడైన కాటయనేమారెడ్డి కొన్నిదానాలు చేసి గట్ట, యీ శాసనాలవల్ల తెలుస్తున్నది.

సప్తగోదావరి

ద్రాక్షారామాన్నిగూర్చి చెప్పనవసరంలేదు. దాన్ని దక్షిణకాకి అంటారు.

ఇక్కడ దేవాలయముందున్న చెరువులో సప్తగోదావరీ జలము ఉండటంవలన భక్తులిచ్చట నీటిని అతిపవిత్రముగా భావిస్తారు.

గోదావరిని కాశ్యపుడు, ఆత్రి, గౌతమి, వశిష్ట, భరద్వాజ, విశ్వమిత్ర, జమదగ్ని అనే సప్తయుతులు శివుని జటాయువునుండి భూలోకంలోకి తెచ్చారని ఇది ఏడుగోదావరి పాయలనీ పురాణాలలో చెప్పబడింది.

ద్రాక్షారామం చెరువులో ఈ ఏడు నదుల నీరు ఉండటంవలన వీనికి 'సప్తసాగరము'ని పేరువచ్చింది. 'ద్రాక్షారామ' సప్తసాగరంలో స్నానంచేస్తే పై ఏడునదులలో స్నానంచేసినంత పుణ్యమని దైవభక్తుల నమ్మకం. హేలుడనే శాతవాహనరాజు సింహశరభాజకన్యమైన లీలావతిని సప్తగోదావరీ త్రేత్రమైన ద్రాక్షారామంలో వివాహం చేసుకొన్నాడని "లీలావతి" అనే ప్రాకృత కావ్యంవల్ల తెలుస్తున్నది. హేలుడు క్రీ. శ. మొదటి శతాబ్దంలో ఆంధ్రదేశాన్ని పరిపాలించాడు. దాన్నిబట్టి ద్రాక్షారామం రెండువేల సంవత్సరాలక్రితమే పుణ్యక్షేత్రమని తెలుస్తున్నది. ఆ కాలంలో ద్రాక్షారామంపేరు 'దాకరేమి' అని వుండేది. 'దాకరేమి' ద్రాక్షారామానికి ప్రాకృతరూపమని భాషాకోవిదుల అభిప్రాయం. ద్రాక్షారామం మొదటినుండి శైవక్షేత్రంకాదు. కాలక్రమేణ శైవక్షేత్రమైవుంటుంది. క్రీ. శ. పదవ శతాబ్దం నుండి అంటే దేవాలయ నిర్మాత మొదటి చాళుక్య భీమరాజు కాలంనుండి ద్రాక్షారామఆలయంలో శాసనాలు కనిపిస్తున్నాయి.

వ్యాసు డిక్టేటర్ గా విచేతనము, లింగాన్ని ప్రతిష్ఠాపించాడని చెబుతారు. ద్రాక్షాగామం అసలు పేరు దక్షాగామం. అంటే దక్షుడున్న స్థలమని పేరు. శివుని మామగారైన దక్షుడికి పుత్రులైన శివుని అవమానించగా శివునికి కోపంవచ్చి తన చెవటనుండి వీరభద్రుని సృష్టించి అతనిచేత దక్షుని చంపించాడట. ద్రాక్షాగామం పద్యత్రీ స్థలమగుటచే ఆంధ్రదేశాన్ని దక్షుని పాలనకమంకియిక్కిన పుణ్యకార్యాలు చేసారు. ఇచ్చటి ఆలయానికి దానధర్మాలు చేసారు. తాసనాలు వేయించారు. ఇది ఇప్పటికీ కనిపిస్తున్నది.

‘పాదగయ’ పితాపురం

ఇక్కడనే పాతపురం ప్రాచీన్యాన్ని గుర్తిస్తూనే చెప్పాల్సివుంటుంది. ఇక్కడ ‘కుక్కచేళ్ళగలయం’ వున్నది. ఈ ఆలయం నుంచున్న కొలనుగ ‘పాదగయ’ అని పేరు. గయానురుదనే రాక్షసుడు యీ ప్రాంతాన్ని కలవ్వడం వలన వచ్చింది. ఈ రాక్షసు డెంతటి మహాకాయుడంటే గయలో తలపెట్టిపడుకంటే పాతపురంలో పాదాలుండేవి. గయానురుడు అలా నిద్రపోతుండగా శివుడతనిని సంహరించాడట. కుక్కచేళ్ళగలయం నుంచున్న కొలనుగ ‘పాదగయ’ అనిపేరు. పాతపురంలోనే పద్మాసనం వేసుకున్నట్లు గావున్న మూడు పెద్ద బిగ్రహాలున్నాయి. ఇవి శైవ బిగ్రహాలే లేక బౌద్ధ బిగ్రహాలే గుర్తుపట్టడం కష్టంగావుంది.

రాజమహేంద్రవర నిర్మాణం

ఈ మేధ్యులాయాలు నిర్మించిన మొదటి చాళుక్య క్షేత్రం తరువాత

మొదటి అమృతాజ విష్ణువరసుడు (క్రీ.శ. 918-925) రాజ్యానికి వచ్చాడు. రాజమహేంద్రవర నగరాన్ని నిర్మించిన చాళుక్యరాజు యిండే. అమృతాజకు ‘రాజమహేంద్రవరనే’ బిరుదువుంది. అందువలనే అతను నిర్మించిన నగరానికి రాజమహేంద్రవరమనే పేరు వచ్చింది.

ఇతని కాలంలో వేంగీరాజ్యానికి రాష్ట్రకూటాలనుండి, దాయాదులైన చాళుక్యులనుండి ప్రమాదం వచ్చింది. వీరి వలన వచ్చిన కష్టాలన్నిటినీ అణచివేసి పరాక్రమాన్ని చాటుకొనడంవల్ల అమృతాజ విష్ణువరసుని ‘మహేంద్రవరనే’ బిరుదు వచ్చింది. అప్పటివరకు వేంగీ రాజ్యానికి రాజధానిగ వుంటున్న వేంగి నగరం సమతలమైదానంలో ఉంది. తన కాలంలో వచ్చిన అనుభవాన్ని పురిస్కరించుకొని అమృతాజ క్రుూ దాడులనుండి రాజ్యాన్ని రక్షించుకోడానికి ఎత్తయిన ప్రదేశంలో రాజధానివుండటం మంచిదని చెప్పి, గోదావరికి ఉత్తరాన రాజమహేంద్రవరం కోటను నిర్మించాడు. ఇతని కాలంనుండీ తూర్పు చాళుక్యులకు రాజమహేంద్రవరం రాజధానిగ వుంది. అంద్రులకు చిరపరిచితుడైన రాజరాజ సరేంద్రుడు అమృతాజ విష్ణువరసుని తరువాత, ఒక వందసంవత్సరాలకు రాజ్యానికి వచ్చాడు. ఇతని తల్లి చోళరాజుల కూతురు. అందువల్ల యితని తండ్రి విమలా దిశ్యుడు రాజరాజులరెండ్రునికి మామగారి పేరు పెట్టాడు. రాజరాజులరెండ్రుని తండ్రి కాలంలోనే చోళ - చాళుక్య సంబంధం లేర్పడ్డాయి.

మహాభాగవత ఆంధ్రీకరణ

రాజరాజ నరేంద్రుని ఆసానకవిగా వున్న నన్నయభట్టు సంస్కృత శ్రీమహాభాగవతాన్ని తెలుగులోకి అనువదించాడు. తెలుగు కవిత్వానికి చాళుక్యరాజులు మంచి ప్రోత్సాహమిచ్చారు. అంతకు ముందు తెలుగు కవిత్వ పాదాల కలిపి ఒకమాదిరిగా ఉండేది. కాని తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో తెలుగులిపి గుండ్రని అక్షరాల రూపం పొందింది. నన్నయభట్టు ఆంధ్రవాదిత రచన తగు వాతనే తెలుగుభాషలో సంస్కృత ప్రభావ మెక్కువైందని భావేశాస్త్రాక్షర అభిప్రాయం. ఈతని ఆశాంశనే పావులూరి మల్లన, మహావీరచార్యులు వ్రాసిన గణిత శాస్త్రాన్ని పోషించారు. ఇదే తెలుగులో మదలో గణితశాస్త్రం. రాజరాజ నరేంద్రుడు పావులూరి మల్లనకు సామంతుని పనిపయ్యంబలి పంపింప వాడ గ్రామాన్ని అగ్రహారంగా యిచ్చాడు. నన్నయభట్టుని భారతి రచనలో తోడ్పడిన నారాయణభట్టుకు గందమపూడి, చీడమార్కులనేదిద్దాంసునికో కోయమిల్లగ్రామాన్ని అగ్రహారాలుగా రాజరాజుని కేంద్రం ఇచ్చాడు.

రాజరాజునరేంద్రుని రెండువారే అతని కుమారుడు గాజేంద్రనోభుడు రాజ్యానికి వచ్చాడు. గాజేంద్రనోభుడే కాంగి పుర, వేంగి రాజ్యాలకు రాజయ్యాడు. రెండు రాజ్యాలకు అధిపతి లింగయ్యకు కోస్తాంగనోభుడని కేరుపెట్టుకన్నాడు. ఇతని కాలంనుండి ఆంధ్రదేశం కాంచీ పురాన్నుండి పాలించబడింది. ఆంధ్ర దేశంలో చాళుక్య చోళ గురవరాజులు ప్రతినిధులుగావుంటూ వుండేవారు.

ఆంధ్రలో చాళుక్య చోళరాజుల ప్రతి నిధులకు ద్రాక్షరామం రాజధాని.

వేరూరు ద్రావిడులు

చాళుక్య చోళ రాజ కుమారులు అరవవారగుటచే వారిలోపాలు వారి నామయింతులొని వుండే అరవబ్రాహ్మణులు ఆంధ్రదేశానికి వచ్చి అగ్రహారాలు సంచాదించి స్థిరపడ్డారు. వేరూరు ద్రావిడులు, అగ్రహారాదులనే వారిపేర్లు వచ్చిన వా. ఆ కాలంలో ఆంధ్రదేశానికి అరవసంపన్నం కలిగింది.

అమలాపురానికి అయిదు మైళ్ళ దూరంలో వున్న వేరూరు యిందాటి అగ్రహారమే. వేరూరు ద్రావిడులు తంజావూరు జిల్లా గంభీరంవద్ద 'వలంగి మాన్' అనే గ్రామాన్నుండి ఆంధ్రకు వలసవచ్చారు. మదలో పదిహేను కిలోమీటర్ల దూరంలో గ్రామానికి వచ్చాచట. నీరు చోళ చాళుక్యరాజుల ప్రాపకంతో వీరునుట్టిగాలిగినంత ప్రదేశాన్ని అగ్రహారంగా పొందాచట. వేరూరుగ్రామం అప్పుడే అరవ గ్రాహ్మలకు వచ్చింది. సనాభౌ పెరిగినతరువాత వారిలో కొందరు గిరింగ, వికాఖిల్లా లకి వలస వెళ్లారు.

అమలాపురం తాలూకా ర్యాల్లో యిప్పటికీ 'అరవనీధి' అని ఒక కళి వుంది. ర్యాల్లో చరిత్ర ప్రసిద్ధిచెందిన చాళుక్యులనాటి జగన్మోహినీ విగ్రహముంది. గౌతులక, కేవతలక, సముద్రమగ్గనలో పుట్టిన ఆమృతాన్ని పంచుకోడంలో వివాద మేర్పడగా మహావిష్ణువు జగన్మోహినీ కేవలం వచ్చి గౌతులను మోసపుచ్చుతాడు. ర్యాల్లోని జగన్మోహినీ విగ్రహం

విష్ణువు జగన్మోహిని వేషాన్ని సాగసుగా చిత్రించుచున్నది. వెనుకనుండి చూస్తే మోహినిగాను, ముందునుండిచూస్తే విష్ణువుగాను కనబడేటట్లు యీ విగ్రహం చెక్కబడింది. ఈవిగ్రహం నూతనంగా చెక్కబడినదనివలె నల్లని నిగనిగలాడు సులులుండి. వ్యతిరేకంగా విష్ణువు కాలి బొటనువ్రేలిమంకి మీదు చిమురుస్తుంటుంది చెప్పకంటాను. వ్యతిరేకంగా అమూల్యరాయిక 20 మైళ్ళ దూరంలో వుంది.

వేరురుకేవారు చింతాచిగ్రహాన్ని వున్న చెరువులో నీడనుచూడే, అనుచుడు మత్స్యయంత్రాన్ని కేదించి ద్రోహాని చేపట్టాడని చెబుతారు. అమూల్యరాయి తాలూకా పాంచాలదేశము.

ఘటికానానాలు

చోళ చాళుక్యరాజైన పీఠచోడుడు అరిచడేశాన్నిండి పీఠి మంబ్రాహ్మణులను తెప్పించి పితృపురానికి కర్గరిలో వచ్చి 'పీఠచోడ చతుర్వేద మంగళం' అనే గ్రామాన్ని అగ్రహరించాయుచ్చాడు. ఇక్కడ ఘటికానాన మండేదట. ఆ ఘటికానానంలోనేదాంతము, వ్యాకిరిణం మొదలైన శాస్త్రవిషయాలను బ్రాహ్మణులు విద్యార్థులకు బోధించేవారట.

కళింగులచోడుడు ఆంధ్రలో తన రాజ్యానికి రక్షణగా వుంటాని చెప్పి తనను విశ్వాసంతో కొలచిన సేవకులను మండలేశ్వరులుగా నియమించాడు. ఈ మండలేశ్వరులు వివిధ ఆంధ్రప్రాంతాలను కాంచీపుర సామంతులుగా పాలించారు. ఇట్టి మండలేశ్వరులలో ముఖ్యులు వెలనాటి చోడులు. ఈ మండలేశ్వరులంతా ఎవరికి బిలుచిక్కినప్పుడు వారు

స్వతంత్ర ప్రకటించుకొనేవారు. బలవంతుల రాజ్యాలెప్పుడు వారికి సామంతులుగ వుండేవారు.

పండితారాధ్యుడు

వెలనాటి చోడులు 12 వ శతాబ్దంలో ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించారు. శైవ పండిత్రయంగాని మలికారన పండితుడు వెలనాటిచోడుల కాలంలోనివాడే. మల్లికారన పండితుడు ద్రాక్షారామంలో నివసించాడు. రెండవ వెలనాటిచోడుని రాజధానియైన చందవోలు వెళ్ళి అక్కడ బాదపండితులను వాదములో ఓడించాడు. మల్లికారన పండితుని కాలంనాటికి శాస్త్రమతం గుంటూరు జిల్లాలో క్షోణపూర్వీకలో ఉండేది. మలికారన శిష్యుడొకడు బాదభిక్షువుని హర్ష్య చేశాడు. రాజు అతనిని క్షీంచబోగా మల్లికారన పండితుడు సేరాన్ని తనపై వేసుకని క్షమాగా తన రెండుకళ్ళు పీక వేసుకోగా కవుడు అతని భిక్షకి పెచ్చు కొని నాలుగుకళ్ళు యిచ్చాడని పాల్కుకిరి గోమనాథుడు పండితారాధ్యచరిత్రలో వ్రాశాడు. పండితారాధ్యుడు వ్రాసిన శివతత్వసారం శతకవాక్యాయాన ప్రాతిపదిక అని చెబుతారు. తొమ్మిదోదావరి జిల్లా పీఠికిందకూడా కొంతకాలంవుంది. 12 వ శతాబ్దం చివరికాలంలో పితాపుర ప్రాంతంలో కుచ్చు చాళుక్యవంశీజైన విష్ణువర్ధన మల్లపరాజు పాలించేవాడు. వేంగిదేవంపై దండెత్తినప్పుడు కాకతీయ గుర్రమదెవ మహారాజు మలపరాజును మిత్రుడుగా గుర్తించాడు. పృథ్వీశ్వరుడనే వెలనాటి చోడరాజు మల్లపరాజు రాజ్యాన్ని స్వాధీనం చేసుకున్నాడట.

వెలనాటిచోడుల చివరికాలంలో క్రీ. శ. 1183 ప్రాంతంలో అరాజకం ప్రబలి వెలనాటివారికి సామంతులుగా వున్న మండలేశ్వరులు స్వతంత్రత ప్రకటించుకొన్నారు. అట్టివారిలో హైహవ వంశీయులు ఒకరు. వారు రాణులు, అమలాపురం తాలూకాను పాలించారు. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో చిన్న చిన్న గ్రామాలేర్పడ్డాయి. క్రీ. శ. 1225 నాటికి ఆంగ్లదేశము కాకతీయుల వశమైంది. మండలేశ్వరులంతా కాకతీయుల వశమయినారు. కాకతీయులు 14 వ శతాబ్ద ప్రారంభంవరకు రాజ్యంచేశారు. కాకతీయ ప్రభావముగ్రుడు తూర్పుగోదావరి జిల్లాను పాలించడానికి పెద్ద మల్లరాజు, చిన్న మల్లరాజులను నియమించాడు. కాని వారిద్దరూ ముఘలి పాలన చేస్తుండడంవల్ల ప్రభావముగ్రుడు వారిని తొలగించి స్వంతంగా పాలించాడు.

రాజధాని

1323 లో మహమ్మద్ గుల్లక్ ఏండ్ల యాత్రతో కాకతీయుల రాజ్యం పతనమైంది. ఆంగ్లదేశం ధిల్లీసుల్తానుల వశమైంది. తుగ్లక్ రాజమండ్రి ప్రాంతాన్ని పాలించడానికి ఒక ప్రతినిధిని నియమించాడు. సాబర్ ఉన్నట్లనే అతనితో రాజమండ్రి చేవాలయాన్ని మనీషింగ్ మార్పించాడు.

కాని ధిల్లీసుల్తానుల పాలన ఆక్షేకాల సాగలేదు. ధిల్లీపాలననుండి ఆంగ్లదేశాన్ని విడిపించడానికి ఆంగ్లలో పెద్ద బాతీయ పుద్గమం ప్రారంభమైంది. కాకతీయులకు సామంతులుగా వున్న మండలేశ్వరులంతా 1325 లో ముసునూరి ప్రోలయనాయకుని

నాయకత్వ సతరుగుబాటుచేశారు. ప్రోలయ నాయకుడు భద్రాచలం తాలూకా చేకపల్లిలో హైన్యాన్ని సమమున్నుని ధిల్లీసుల్తానుల ప్రతినిధులపై యుద్ధంచేసి పార్లగ్రోలాడు. ఈకాలంలోనే ఆంగ్లలో కొండవీడు, కోరు కొండ, రేచెర్లదాబ్యాలు ఏర్పడ్డాయి. తూర్పుగోదావరిలో చిన్న గ్రామాలు వెలిగాయి. వీరింతా కొండవీటి రెడ్డిరాజులకు లోబడి పరిపాలించుకునేవారు. వీలుచిక్కినప్పుడు స్వతంత్రులగుకూడ వ్యవహరించేవారు. కొండవీటిరెడ్డి రాజ్యం 1324 నుండి 1424 వరకు సాగింది.

రామాయణ గాథలు

మండలేశ్వరుల తరుగుబాటుకు నాయకత్వం వహించిన ముసునూరి ప్రోలయ నాయకుని రాజ్యాన్ని భద్రాచలం తాలూకాలో చేకపల్లి. చేకపల్లి అంటే చేకపల్లి గ్రామం అని అరం. రామాయణ సీతను పర్యవేక్షించి ఎత్తుకపోయినప్పుడు జటాయువు అడ్డుతగలగా రామాయణ దాని క్రియను వరికిచేశాడు. ఆ చేకపల్లి యొక్క పల్లెలో పడ్డవటం. అందువల్ల చేకపల్లి అని పేరువచ్చింది. భద్రాచలానికి 28 మైళ్ళదూరంలోవుంది.

రామాయణ గాథలోని ఘటనలు యీ భద్రాచలం తాలూకాలోనే జరిగాయి. రామాయణ సీత వనవాసంచేసిన పర్యవేక్షణ భద్రాచలం తాలూకాలోనేవుంది. జటాయువు సీతాపహరణ వార్తను రామునికి అందజేసి ప్రాంతాన్ని విడిచిపెట్టామని క్రీ. శ. 1000, యీ తాలూకాలోనేవుంది. క్రీ. శ. 1000 నుండి జటాయువుకు యిక్కడ వనవాసంసాగింది క్రియలు చేసాడట. రామాయణ వాదానికి చంపింది మనక

పట్టి గ్రామం, కాకినాడ తాలూకాలో కోరింగి ప్రక్కనే ఉన్నది.

కోరుకొండ రాజ్యం

పోలయనాయకుని తమ్ముడు కాపయ నాయకుడు ఓరుగల్లులో రాజ్యాన్ని స్థాపించి రాజమహేంద్రవరంలో తోడ్పాటి అనంతానాయకుని తన ప్రతినిధిని నియమించాడు. అనంతానాయకుడు మరణించాడు. రాజమహేంద్రవరం ప్రాంతాన్ని కోరుకొండ రాజ్యానికి చెందిన ముమ్మడినాయకుడు స్వాధీనం చేసుకుని పాలించాడు. ముమ్మడినాయకుడి కోరుకొండలో కోటిపట్టింది కోరుకొండ రాజ్యం స్థాపకమైనాడు. ముమ్మడి నాయకుడు గిడుగులు ముసునూరి నాయకుల సామంతుడు. ఉన్నాడు. ముమ్మడి నాయకుడు తన తమ్ముడైన సింగయనాయకుని అనుబంధం తాలూకా కోటిపట్టి ప్రాంతానికి, ఇన్నయనాయకుని తాటిపాక సీమ (తాటిపాక తాలూకా) పాలకనిని నియమించాడు. సింగయనాయకుని రాజధాని కోటిపట్టి దగ్గర ముమ్మడివరం. ముమ్మడి నాయకుని కాలంలోనే కోరుకొండలో సెరిసిమా స్వామి దేవాలయం నిర్మించబడింది.

ఇదే కాలంలో యల్లవరం, పద్మాపురం, పెద్దాపురం తాలూకాలను 'పిగాపురం' రాజధానిగా కొప్పలవంశీయులు పాలించారు. దీన్నే 'ఆంగ్ర ఖండమండలమని' అంటారు. తరువాత వీరు వారుగూజుల ఒత్తిడి తట్టుకోలేక తుని తాలూకాకు తనవి కొట్టి రాజధానిగా పాలించారు.

ఇదే కాలంలో అన్నెదేవనోడువనే చోళరాజు భద్రాచలం తాలూకాలోని 'పట్టిసం' గ్రామాన్ని, దానిని ఆరుకొం

ఉన్న పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని కొంత ప్రాంతాన్ని పాలించేవాడు.

కాటయవేముని నిజయయాత్ర

కూమరిగిరికాడ కాలంలో కాటయ వేమారెడ్డి (అంటే 14వ శతాబ్దం చిట్ట చివరి కాలంలో) పెద్దాపురం తాలూకాలోని 'కిమ్మూరు' కోటను, బెండపూడి దుర్గాన్ని, రాజమహేంద్రవర దుర్గాన్ని, కొప్పలరాజ్యాన్ని జయించాడు. సింహాచలం వరకు జయించాడు. కిమ్మూరు అనే పెద్దాపురం తాలూకాలోని నేటి కొండ్రు కోట గ్రామం. ఇక్కడ ఇప్పటికీ కొన్ని కోటల శిథిలాలు కనబడతాయి. బెండపూడి కోట కాకతీయ ప్రభావపురం ప్రసిద్ధి గల పెద్దాపురం, చిన్నమల రాజులు నిర్మించినది. కాటయవేముడు కోస్తా ఆంగ్ర జిల్లాల్లోని గిడుగులను జయించాడు.

అదే వల్ల కూమగోదావరి జిల్లాలోని కొప్పల రాజ్యవంశీయులు, కైలాపులు, యితి మండలేశ్వరులు కాటయ వేమారెడ్డికి బోలెడ ఉన్నాడు. కాటయ వేముడు కూడా గిరిరెడ్డి అనంతం రాజమహేంద్రవర రాజ్యాన్ని స్వయంప్రసాదించాడు. ఇతని కాలంలో అన్నెదేవనోడువనే చోళరాజు రాజమహేంద్రవరం రాజ్యంలో కొంత భాగాన్ని ఆక్రమించి పాలించాడు. కాని అది కొద్ది కాలం మాత్రమే.

16వ శతాబ్దం భీమవరం తాలూకాలో పెద్దిగూడల కాలపునాటి కోటలు నాశ్యపల్లి, శివకపల్లి, వడ్డిగూడెం లోని కనపడతాయి. భద్రాచలానికి దగ్గరిప్పుడే పరపల్లెలో కూడా 'రెడ్డిగూడెం' పెద్దకోట వుండేది. తరువాత దాన్ని ఇంజనీరు

‘గోదావరి నావిగేషనువర్క్సు’ కోసం పనులగొట్టివేశారు.

కాటయనేనుని తరువాతి కాల మహేంద్రవరం రాజ్యం కొంతకాలం చెడ్డరాజుల ఆధీనంలోనే వుంది. 15వ శతాబ్దం మొదటి అర్ధభాగంలో ఒరిస్సా రాజైన కపిలేంద్రగజపతి రాజమహేంద్రవర రాజ్యాన్ని బయంచి కలింగరాజ్యంలో కలిపాడు. తిరిగి కృష్ణదేవరాయలు జయించేవరకు తూర్పుగోదావరి ఒరిస్సా గజపతులక్రంద ఉన్నది.

గోల్కొండ పరిపాలన

16వ శతాబ్దంలో కృష్ణదేవరాయలు కోస్తాప్రాంతాన్నంతా జయించాక, తిర్చికోట యుద్ధంలో విజయనగర రాజ్యం పతనం అయ్యేవరకు తూర్పుగోదావరిజిల్లా విజయనగర రాజ్యంలోవుంది. 1571 లో తూర్పుగోదావరిజిల్లాను గోల్కొండ పాలనావాలు జయించారు.

గోల్కొండపాలనావాలులో 10|| 1658-1687 ల మధ్యపాలించిన అబుల్ హసన్ కుతుబ్ సాకాలంతో క్రిన్నమాదన్నలనే తెలుగువారు మంత్రులుగావుండేవారు. వీరి మేనల్లుడు కించరగోపన్న. ఇతడు భద్రాచల ప్రాంతానికి సవాలులక్రంద తహసీల్దారుగ వుంటూ భద్రాచలంలో ప్రభుత్వ బొక్కిసంలోని డబ్బుతో రామాలయాన్ని కట్టించి పదకొండు సంవత్సరాల కైలుశిక్ష అనుభవించాడు. గోపన్నను, భక్తరామదాసు అని నేడు అంటున్నారీ. రామలక్ష్మణులు ప్రత్యక్షమైనవాలుకు చెల్లించాల్సిన డబ్బు చెల్లించి విడిపించారని ఒకకథ ప్రచారంలోవుంది.

గోల్కొండ రవాలుల పాలనాక్రంద తూర్పుగోదావరిజిల్లా, రాజమండ్రి సర్కా

రులో చేర్చబడింది. రుస్తుంఖాన్ అనే అతడు రాజమండ్రి ఖాదాదారులలో ప్రముఖుడు.

17వ శతాబ్దంలో గోల్కొండ రాజ్యం మొగలాయిల వశమైనతరువాత కైలాసవాలులు ఆంగ్లేజ్ పాలకులయ్యారు. 1748 లో కైలాసవాలు వారసులలో వచ్చిన తగాదాలలో కైలంచి వారు, ఇంగ్లీషువారు బోక్కిం కల్లించుకున్నారు. ఆంగ్లేజ్ దేశాధిపత్యానికై ఇంగ్లీషువారికి, కైలంచీవారికి 1758 లో తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో చందుర్లపద్ద యుద్ధంజరిగింది.

చందుర్ల యుద్ధం

కల్వల్ ఫోర్టు సేనలు 1758 సెప్టెంబరు 3వ తేదీన పిర్రాపురాన్ని చేరుకునేసరికి కైలంచీసైన్యాలు పిర్రాపురానికి నాలుగు మైళ్ళదూరంలోనున్న ‘గొల్లప్రోలు’ అనే గ్రామంలో సమీకరించబడ్డాయి. డిసెంబరు 6వ తారీఖున కల్వల్ ఫోర్డు నాయకత్వానీల ఇంగ్లీషుసేనలు, వారి కిందిగా వచ్చిన విజయనగరం మహారాజా సేనలు గొల్లప్రోలుకు దగ్గరనున్న చేబ్రోలు గ్రామాన్ని ఆక్రమించుకున్నాయి. డిసెంబరు 10వ తేదీన తెలవాదురూమున ఇంగ్లీషుసేనలు చేబ్రోలు దగ్గరవున్న చందుర్లగ్రామాన్ని ఆక్రమించాయి. అప్పటివరకు గొల్లప్రోలులో మకాం వేసి కైలంచీసేనలు, కదలి పోదులపెంట అనే గ్రామంవెళ్ళిబోగా చందుర్ల సమీపంలో చందుర్ల - చేబ్రోలులమధ్య ఆంగ్లేయులపాడు అనేచోట 10వ తేదీన యుద్ధంజరిగింది. కైలంచీవారు ఓడిపోయారు. ఈ చందుర్ల యే ఇంగ్లీషువారి నోట కాండ్లూరు వుంది.

చందుల్లిలో ఓడిపోయిన ఫ్రెంచి వారు రాజమండ్రికి తిరిగిమించగా కల్నల్ ఫోర్డు సేనలనుపంపి వారిని రాజమండ్రినుండి తరిమివేశాడు. ఫ్రెంచివారు మచిలీపట్టణానికి తిరిగిమించి రాజమండ్రిని తిరిగి స్వాధీనంచేసుకున్నారు. 1759 నవంబరు 11 న ఫ్రెంచిసేనలు కాకినాడ వెళ్ళాయి. కాకినాడ ఆప్పటికింకా దచ్చివారి క్రిందనేవున్నది. ఫ్రెంచిసేనలు దచ్చి ఫ్యాక్టరీలో తలదాచుకోగా ఇంగ్లీషు వారు ముట్టడించి ఫ్రెంచివారిని రచిమివేశారు. ఆంధ్రదేశంలో ఫ్రెంచివారి అధికారిం అడుగంటింది. ఆంధ్ర కోస్తాజిల్లాలను 1766 లో వైజాంనవాలు ఇంగ్లీషు వారికి కట్టబెట్టాడు.

కంపెనీ పరిపాలన

మార్షెన్ ఆరీకాన్ ఆనే ఆలిగ్ తూర్పుగోదావరిజిల్లాను వైజాంనవాలుల క్రింద కాలుకు పుచ్చుకున్నాడు. అతని కాలం 1769 లో అంతమవడంతో యీ జిల్లా ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనమైంది. ఇంగ్లీషు వారు తూర్పుగోదావరి జిల్లాను మచిలీపట్టణం కంపెనీ పాలనాసంఘం పాలనక్రింద వుంచారు.

1794 లో కంపెనీ సలహాసంఘం పాలనరద్దయి కలెక్టర పాలన వచ్చింది. తూర్పుగోదావరిజిల్లా కాకినాడ, రాజమండ్రి కలెక్టరేటులుగా విభజించబడి 1802 లో తిరిగి కలిపివేయబడి రాజమండ్రిజిల్లా ఏర్పాటు అయింది. 1859 లో గోదావరిజిల్లా అయింది. గోదావరిజిల్లాకు కాకినాడ కార్యస్థానం చేయబడింది.

భద్రాచలం తాలూకాను వైజాం 1860 లో ఇంగ్లీషువారికి యిచ్చాడు.

1874 వరకు ఈతాలూకా మధ్యప్రదేశ్ లోని దిగువగోదావరిజిల్లాలో భాగంగా వుండేది. అప్పుడు భద్రాచలంతాలూకా భద్రాచలం, రేకిపల్లె అని రెండు తాలూకాలుగా వుండేది. 1874 లో యీ రెండు తాలూకాలను ఒకటిగా చేర్చి గోదావరి జిల్లాలో కలిపారు. 1881 లో గోల్కొండ ఏజెన్సీ, విశాఖపట్టణం జిల్లానుండి గోదావరిజిల్లాకు మార్చబడింది.

1881 నాటికి గోదావరిజిల్లా పెరిగిపోయి ఒక జిల్లాకలెక్టరు పరిపాలన నిర్వహించడం కష్టమని భావించబడింది. 1904 లో ఒక్క పోలవరం డివిజనుతప్ప గోదావరికి దక్షిణనడున్న భాగమంతా కృష్ణాజిల్లాలో చేర్చబడింది.

1904 తరువాత తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో పెద్ద మార్పులేమీ జరగలేదు. పోలవరం డివిజనుమాత్రం పశ్చిమగోదావరి జిల్లాకు మార్చబడింది. అంతకుమించి తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో పెద్ద మార్పు లేమీ లేవు.

పచ్చి టంకశాల

ఇటికీషువారి పాలనలోను, అంతకు ముందు వచ్చిన దచ్చివర్తకుల కాలంలోను తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో కొన్ని ఫ్యాక్టరీలు నెలకొల్పబడ్డవి. క్రీ. శ. 1628 లో దచ్చివారు కాకినాడలో ఒక పేటగవున్న జగన్నాధపురంలో ఒక ఫ్యాక్టరీని నెలకొల్పారు. జగన్నాధపురం ప్రక్కనఉన్న గొల్లపాలెం, గుండవరంలుకూడ దచ్చివారి ఫ్యాక్టరీక్రిందనే వుండేవి. ఇక్కడ దచ్చివారికి టంకశాల వుండేది. నిజాం నవాబుధిల్లీషాదుషాలు యిచ్చిన ఘర్షణాల ననుసరించి దచ్చివారు ఈ ప్రాంతంలో అధికారం పొందారు.

1781 లో దచ్చివారికి ఇంగ్లీషువారికి వచ్చిన యుద్ధాలలో జగన్నాధపురంలోని ఫ్యాక్టరీ యుద్ధకేంద్రమైంది. దచ్చివారు ఓడిపోయారు. ఇంగ్లీషువారు ఈ ప్రాంతాన్ని తిరిగి 1784 లో దచ్చివారికి ఇచ్చినారు. ఫ్రెంచి నిష్పవకాలంలో జగన్నాధపురం ప్రాంతాన్ని ఇంగ్లీషువారు తిరిగి ఆక్రమించుకొన్నారానీ 1818 లో తిరిగి దచ్చివారికి ఇచ్చినట్లుబడింది. 1824లో దచ్చివారికి ఇంగ్లీషువారికి జరిగిన సంధి ననుసరించి భారతదేశంలోని దచ్చి సామ్రాజ్యాన్ని ఇంగ్లీషువారికి ఇచ్చినట్లు బడ్డాయి. అప్పుడు జగన్నాధపురంకూడ ఇంగ్లీషువారి వశమైంది. జగన్నాధపురంలో కొన్ని దచ్చివారి సమాధులు కనబడతాయి.

ఓడ రేవులు

కాకినాడలో పరిమైశ్యదూరంలో కోరంగి అనే గ్రామముంది. కోరంగి ఒకప్పుడు పెద్ద ఓడరేవు. అక్కడ నాకలు నిర్మించేవారట. పిగి భూగోళంలో కోరంగి ఒక అగ్రముగ వేర్కొనబడ్డది.

కాలక్రమమున కోరంగివద్ద సముద్రం మెరకనేసి రేవు పనికిరాకుండాపోయింది. ఇప్పుడు కోరంగి గ్రామం సముద్రానికి దూరంగావుంది. 1789 లో మద్రాసు ప్రభుత్వం భూగోళ శాస్త్రజ్ఞుడుగావున్న టాసింగ్ అనే ఆయన కోరంగి వెళ్ళిచూచి అక్కడిరేవుకు ఫ్రెంచి, దచ్చి, పోర్చుగీసు, ఇంగ్లీషు నావలు వచ్చేవని దొంగల బాధ విపరీతంగా వుందని వ్రాశాడు.

ఇప్పుడు కోరంగి చిన్న గ్రామం. ఇంగ్లీషువారి సమాధులు, బంగారాల కిధిలా లక్షన బడుతాయి. ఇప్పుడు

కోరంగి అనే గ్రామాన్ని 1759 లో వెనుకాట్ అనే ఇంగ్లీషువర్తకుడుకట్టించాడనీ, పాతకోరంగి ఆంతకుముందే నిర్మించబడిందని తెలుస్తున్నది. 1839 లో పెద్దకు పాను వచ్చి గ్రామం కొట్టుకుపోయిందట.

కోరంగిలో 1877-78 లో 8లక్షల 22 నేల రూపాయల నాకా వ్యాపారం జరిగింది. 1884-85 లో 33 నేలకు పడిపోయింది. కోరంగిరేవు పాడైపోయిన తరువాతనే కాకినాడరేవు, ఇంజరంరేవు ప్రాముఖ్యతలోనికి వచ్చాయి.

కోరంగి ప్రక్కనే తాళ్ళరేవు అనే గ్రామం వుంది. ఇదికూడ ఒకప్పుడు నాకారేవుగావుండేదట. తాళ్ళరేవులో నాకల మరమ్మత్తు, నాకలు నిర్మించడం కొంత కాలం సాగిందట. 1802 లో ఇబెంజర్ రోబిన్ అనే ఇంగ్లీషువర్తకుడు చాలా డబ్బు ఖర్చుచేసి తాళ్ళరేవులో ఒక 'డ్రైడాక్' నిర్మించాడట. ఇక్కడ పెద్దపెద్ద ఓడలు మరమ్మత్తు చేయబడేవట. హె. యం. యస్. అల్బ్రూటన్ అనే ఓడయితర ఓడలు యీ 'డ్రైడాక్' లోనే బాగుచేయబడ్డవి. తాళ్ళరేవుకూడ మెరకేసి రేవు పనికిరాకుండాపోయింది. ఇక్కడ ఓడరేవును గుర్తుచేసే చిహ్నం లేనూ కనబడవు. అయితే కోరంగి రేవులో తాళ్ళరేవు నాకాకేంద్రం చెడిపోయాక కూడ ఓడలు చాలాకాలంవరకు బాగు చేయబడుతుండేవట.

ఇంజరం అనే గ్రామం యానాంకు సమీపంలో కాకినాడకు పదిమీనుమైశ్య దూరంలో వుంది. ఇంజరంలో 1708 లో తూర్పు ఇండియాకంపెనీవారు ఒక ఫ్యాక్టరీని నెలకొల్పి ఎత్తిననీ, తిరిగి

1722 లో నెలకొల్పారు. ఇక్కడ ఫ్యాక్టరీలో ఇండియాలో కల నాణ్యమైన, మేల్చిన లాంగ్ క్లాత్ (Long cloth) తయారయ్యేదని 18 వ శతాబ్దారంభంలో ఇండియా పర్యటించిన కాపెన్ హామెల్స్ వ్రాశాడు. 1757లో బుస్సే ఇంజనరింగ్ ఫ్యాక్టరీని ఆక్రమించాడు. చందూరి యుద్ధంలో ఫ్రెంచివారు ఓడిపోవడంతో ఇంజనరింగ్, అక్కడి ఫ్యాక్టరీ తిరిగి ఇంగ్లీషువారికి చిక్కాయి. 1829 వరకు ఇంజనరింగ్ తూర్పు ఇండియా కంపెనీవారి బట్టలమిల్లు పనిచేసింది. తరువాత ఫ్యాక్టరీ ఏర్పాటు చేసింది. ఇంజనరింగ్ కాకా వాణిజ్యంకూడ పడిపోయింది.

యానాంలో 1750 లో ఫ్రెంచి వారు ఒక ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పారు. ఫ్రెంచివారు అప్పటి పాలకైన ఢిల్లీ పాదుషాలనుండి యీ ప్రాంతాన్ని 1752 లో సంపాదించారు. 1793 నుండి 1815 వరకు మధ్యలో ఒకటి రెండు సం॥లు తప్పితే బ్రిటిషువారి అధీనంలోనే వుండేది. 1815 లో యానాం ఫ్రెంచివారికి అప్పగించబడింది. అప్పటినుండి ఇప్పటివరకు ఫ్రెంచివారి అధీనంలోనే వుంటున్నది.

నీలపల్లి కోరంగి గౌతమీ నదుల సంగమస్థానంవద్ద ఉన్నది. నీలపల్లి యానాంకు దగ్గరలోవున్న గ్రామం. తూర్పు ఇండియా కంపెనీవారు నీలపల్లిలో 1751 లో ఒక బట్టలమిల్లు స్థాపించారు. ఆ తర్వాత నీలపల్లికూడ ఒక చిన్న ఓడరేవుగ వుండేది. నీలపల్లి శివారు బార్జి పేటలో 1854 లో ఒక ఫ్రెంచి యింజనీరు ఒక బియ్యపు మిల్లును స్థాపించాడట. అంతకుపూర్వం యీ మిల్లు నీలిమందు ఫ్యాక్టరీ గా వుండేదట. తరువాత

ఈ బియ్యపు మిల్లును ఇంగ్లీషు వ్యాపారస్తులు కొన్నారు. ఈ మిల్లులో వందమంది కార్మికులు పనిచేసేవారట. ఇక్కడ మిల్లులో మరిపట్టుబడ్డ బియ్యం కాకినాడకు పడవలలో ఎగుమతి అయ్యేది. ఇప్పుడు నీలపల్లి క్షామం.

కాకినాడ ఓడరేవు కోరంగి, ఇంజనరింగ్ రైలు మెరికనేసి పాడై పోయాక అభివృద్ధిలోకి వచ్చింది. 1861 ఆమెరికను స్వాతంత్ర్యసంగ్రామ కాలంలో గుంటూరులో తయారైన పత్తిశేళ్ళు (pressed cotton) కాకినాడ రైలునుండి విడతాలకు ఎగుమతి చేయబడేది. తరువాత కాకినాడలో ఇంగ్లీషువారు కొన్ని పీచు పరిశ్రమలు కూడా స్థాపించారు.

‘రంపపత్తూరి’ 1879

తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో మన్యం రైతులు చరిత్రాత్మక పోరాటాలు జరిపారు. వాటిలో 1879 ‘రంపపత్తూరి’, 1922 లో ‘మన్యం తిరుగుబాటు’ ముఖ్యమైనవి.

తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో భద్రాచలం, నూగూరు, చోడవరం, యలవరం తాలూకాలు ఆడవిమయం. వీటిని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలనీ, మన్యం ప్రాంతం అనీ అంటారు. ఇది ఆర్థికంగాను, సాంఘికంగాను వెనుకబడిన ప్రాంతం. చుర్యం రైతులు మూతాదారులు, మన్నెదొరలనే భూస్వామిలదోషిడిక్రింద నలిగిపోతుంటారు.

మూతాదారులు భూస్వాములు. నీరిక్రింద కొన్ని గ్రామాలుంటాయి. వీరు ప్రభుత్వానికి కొంత షేడ్యూల్ చేర్చిస్తూ, భూముల మీద రైతులవద్దనుండి అధికశిస్తులు వసూలు చేసి, వడ్డీవ్యాపారం ద్వారా యితర రకాలుగాను దోషిడి చేస్తుంటారు.

తమక్రింద గ్రామాలలోని భూములను సాగుచేసే రైతులు, తమదగ్గరే వడ్డీలకు డబ్బు పుచ్చుకోవాలని బాధిస్తుంటారు. ముతాదారులకు యిష్టం లేనప్పుడు రైతులను భూములనుండి యిష్టముచేసేటటు లొలగిస్తారు. ఇంతేగాకుండా రైతులు ముతాదారులకు, ప్రభుత్వోద్యోగులకు పెట్టిచాకిరీ చేయాలి. పెట్టిచాకిరీ చేయనిరాకరించితే పోలీసుల దౌర్జన్యం.

ఏజెన్సీ అడవులలో అధికభాగం రిజర్వు అడవులవడంవల ఆ అడవులనుండి రైతులు అవసరమైనంతగా కట్టెలు, తేనె, దుంపలు వగైరా తెచ్చుకోడానికి వీలు లేదు. కదిలితే మెదిలితే కేసులు; అధికార్ల లంచగొండితనానికి మితిలేదు. ఏజెన్సీలో చింతపండు, కట్టెలు, తేనె వగైరా కొనడానికి వచ్చే వర్తకులవద్ద లంచాలుమేసిన అధికారులు వర్తకుల దోపిడీని బలపరుస్తుంటారు.

మన్యం రైతులు యీ ముతాదార్ల, అధికార్ల దోపిడీకి, ఆక్రమాలకు వ్యతిరేకంగా అనేక తిరుగుబాటు లేవనీశారు. 1858, '61, '62 లలో రంపచోడవరం తాలూకాలో కొన్ని తిరుబాటుజరిగాయి. 1879 లో రంపచోడవరం తాలూకాలోని రంపముతాల రైతుల పెద్ద తిరుగుబాటు జరిగింది. వీన్నే 'రంపపతూరీ' అంటారు. ప్రధానంగా రైతులే తిరుగుబాటులో పాల్గొన్నా, కొద్దిమంది ముతాదారులుకూడ పాల్గొన్నారు.

రంపచోడవరంలో ప్రారంభమైన పతూరీ ప్రభావం, భద్రాచలం తాలూకాలోనూక యితరజిల్లాలలోని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలపైకూడ పడింది. అక్కడకూడ తిరుగుబాటు వచ్చాయి.

అడ్డతీగలదాడి

రంపలో ద్వారాబంధాల చంద్రయ్య, పులిచింత సాంబయ్యలు, భద్రాచలం తాలూకాలోని రేకపల్లెలో అంబుల్ రెడ్డి, తమ్మన్నదొరలు తిరుగుబాటుకు నాయకత్వాలు వహించారు. రంపచోడవరం తాలూకాలో ద్వారాబంధాల చంద్రయ్య నాయకత్వన రైతులు 1879 ఏప్రిల్లో అడ్డతీగల పోలీసుస్టేషన్ ను తగులపెట్టి పోలీసులను ముప్పుతిప్పలుపెట్టి మూడు షెడ్యూల్ నీళ్ళుత్రాగించారు. అడ్డతీగల పోరాటం ప్రసిద్ధమైనది. రైతుల తిరుగుబాటు నణచటానికి దేశంలో వివిధ ప్రాంతాల నుండి బ్రిటిషుప్రభుత్వం సైన్యాలను సమీకరించి, తిరుగుబాటును అణచివేయగలిగింది. ద్వారాబంధాల చంద్రయ్య నాయకత్వనగల 79 మంది 1879 నవంబరులో అరెస్టుచేయబడ్డారు. 1880 ఫిబ్రవరిలో చంద్రయ్యను సైనికులు కాల్చి చంపారు పులిచింత సాంబయ్య 1879 ఏప్రిల్లోనే అరెస్టు చేయబడ్డాడు. ఇకపోతే రేకపల్లెలో అంబుల్ రెడ్డి 1879 నవంబరులోను, తమ్మన్నదొర 1880 నవంబరులోను అరెస్టు చేయబడ్డారు. అంబుల్ రెడ్డి నాయకత్వన తిరుగుబాటుదారు 1879 జూలై 10 వ తేదీన వడ్డిగూడెం పోలీసుస్టేషన్ తగులపెట్టారు. రాజమండ్రినుండి పోలీసులు ఒకస్టేషన్లలో బయలుదేరి వస్తుండగా దారిలోనే అంబుల్ రెడ్డి నాయకత్వన వున్న రైతులు అస్త్రమరుసు పట్టుకున్నారు. సెప్టెంబరులో అంబుల్ రెడ్డి నాయకత్వన సాగుతున్న పోరాటం అణచబడగా, 1880 అక్టోబరులో తమ్మన్న

దొర నాయకత్వాన ఈపల్లెలో తిరుగుబాటు జరిగింది.

1879 రంపపిఠూరులో నైనికులకు, రైతులకు అనేక గెరిలాయుద్ధాలు జరిగాయి. ఎంతో సైనికబలంతోగాని బ్రిటిషు ప్రభుత్వం రైతులను అణచలేక పోయింది.

తిరుగుబాటును అణచినతేడాక బ్రిటిషు ప్రభుత్వం రైతులను తృప్తిపరచడానికి రంపమునసబ్దారును పదవినుంచి తొలగించి అగెమ్మచేసి జైలులో పెట్టింది. కాని ఆతని ముఠాలోని గ్రామాలను పిఠూరు సమయంలో బ్రిటిషు ఆధికారులకు అందగావుండి, రైతుపోరాటానికి ద్రోహం చేసిన చోడవరం మున్యకును యిచ్చింది. తిరుగుబాటులో పాల్గొన్న ముఠాదారుల ముఠాలు రద్దుచేయబడ్డాయి. బ్రిటిషు తొత్తులకు ఆ ముఠాలు కట్టపెట్టబడ్డాయి. ముఠాదారి విధానంద్వారా బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఏకైక ప్రాంతంలో ఒక జోహుకుం వర్గాన్ని తయారుచేసుకున్నది. కాని రైతులను సంతృప్తి పరచలేకపోయింది.

మన్యం తిరుగుబాటు

సైనికబలంతో 1879 లో అణచినతేయ బడ్డప్పటికీ, అసంతృప్తితో కుములుకున్న మన్యం రైతులు అలూరి సీతారామరాజు నాయకత్వాన 1922 జనవరిలో విజృంభించి ముఠాదారు, అంచగొండి ప్రభుత్వాధికారుల, వర్తకుల దోపిడీకి, దౌర్జన్యాలకు వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు చేశారు.

1922 తిరుగుబాటుకు పూర్వం 1916, 1917 సంవత్సరములలో 'లాగరాయి పిఠూరు' జరిగింది. ఈ సందర్భంలో మొట్టాదం వీరయ్య అనే 'గూడెం' ముఠాదారు ముఠా గ్రామాలను

ప్రభుత్వం వశపర్చుకొన్నది. ఇకనికి ప్రభుత్వం ప్రవాస శిక్ష విధించింది. వీరయ్య విజయగరంలో ప్రవాసశిక్ష అనుభవించుతూ ఒకసారి రహస్యంగా తన గూడెం ముఠాకు తిరిగివచ్చి, రహస్య శిబిరం గడుపుతూ పోలీసులకు పట్టుబడ్డాడు. పోలీసులు వీరయ్యను అరెస్టుచేసి రాజ్ వొమ్మంగి స్టేషనులో నిర్బంధించారు. 1922 జనవరిలో సీతారామరాజు నాయకత్వాన 'పిఠూరు' ప్రారంభమైనప్పుడు సీతారామరాజు 1922 ఆగస్టులో రాజ్ వొమ్మంగి పోలీసుస్టేషనుపై దాడిచేసి వీరయ్యను విడిపించాడు. వీరయ్య అప్పటినుండి పోరాటం అణచబడేవరకు అలూరి సీతారామరాజు క్రింత పిఠూరికి ఉపనాయకుడుగా పనిచేసాడు. ఇతనేగాక సీతారామరాజుకు గాముగంటం దొర; గాము మల్లదొర అనే గాము సోదరులు యిద్దరూ రెండు భుజాలులాగా పనిచేసారు. వీరిలో గాముమల్లదొర యిప్పటికినీ జీవించి ఉన్నాడు, ఇప్పుడు పార్లమెంటు సభ్యులు.

ఈ పోరాటాన్నణచడానికి బ్రిటిషు ఆధికారులు ఎక్కడెక్కడనుండో సైన్యాలు దించారు. మలబారు స్పెషలు పోలీసును ప్రయోగించి మన్యం ప్రజలను నానాహింసల పాల్గొన్నారు. ఎందరో రైతులు తుపాకిగుండె కర అయ్యారు.

సైన్యాలు, పోలీసులు ఆయుధాలు ప్రయోగించుతూంటే మన్యం రైతులు కూడ ఆయుధాలు ప్రయోగించే పోలీసులను, సైన్యాలను ఎదుర్కొనక తప్పలేదు. సీతారామరాజు, గాము సోదరుల నాయకత్వాన మన్యం రైతులు అనేక పోలీసు

స్త్రీషులపై దాడిచేసి ఆయుధాలు సంపాదించారు.

మన్యం రైతుల దుస్థితి

మన్యం దొరల, ఏజన్సీ అధికారుల దోపిడీని, అక్రమాలనుయెదిరించి పోరాడిన మన్యం రైతులను బ్రిటిషు అధికారుల మాదిరిగానే ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు నాయకత్వం కూడా దోపిడిగాండ్లని నిందించింది. ఇప్పటి మర ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రి ప్రకాశంగారు ఆనాడు ఆంధ్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షుని హోదాలో మన్యం రైతులను “బందిపోటులని నిందించుతూ ప్రకటనచేసారు. ఆంధ్ర జాతీయోద్య

మానికి ఆనాడు నాయకత్వం వహించు తున్న కాంగ్రెసే మన్యం రైతులపోరాటం పట్ల యిట్టి వ్యతిరేకవైఖరి అవలంబించడం వల్ల మన్యం రైతులు ఏకాకులై పోరాడవలసి వచ్చింది. బ్రిటిషువారికి మన్యం రైతుల పోరాటాన్ని అణచడం కొంత వరకు తేలికైంది.

మన్యం రైతుల పోరాటాలు దారుణంగా సైనికబలంతో అణచినేయబడ్డవి. మన్యంరైతుల పరిస్థితి యిప్పటికీ అభ్యాన్నంగానేవుంది. ముతాదా దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా మన్యం రైతులు యింకా పోరాటాలు సాగిస్తూనే వున్నారు.

ఉన్నాదము, మూర్ఖు, హిస్టీరియా ఏ దశలోవున్నా
గ్యా రం టీ చి కి త్తు లు !

అసాధ్య రోగ వైద్యశాల (జి.జి.జి.)

పశువుల ఆస్పత్రికి ఎదురుగ

లబ్ధి కేట, విజయవాడ - 2.

భూ గో ల ం

జిల్లా కార్యసానం కాకినాడ. వి స్తీ ర్ణం 5,682 చ.మై. జనాభా 24,14,808.

తూర్పుగోదావరిజిల్లాకు ఉత్తరమున విశాఖపట్నంజిల్లా, ఒరిస్సా, మధ్య ప్రదేశ్ రాష్ట్రాలు; తూర్పున, దక్షిణమున బంగాళాఖాతము; పశ్చిమమున హైదరాబాదు సంస్థానము; పశ్చిమగోదావరి జిల్లా సరిహద్దులుగా నున్నది.

జిల్లా 5 రెవిన్యూ ఛా గా ల క్రింద, 12 తాలూకాలక్రింద విభజింప బడింది. వీటిలో నాగూర్, భద్రాచలం, రంపచోడవరం, యల్లవరం తాలూకాలు యేజిస్సీ తాలూకాలు. పెద్దాపురం, పితాపురం, తుని, రామచంద్రపురం, కాకినాడ,

రాజ్ కోలు, అమలాపురం, రాజమండ్రి తాలూకాలు మైదానప్రాంతాలు.

క్రింది పట్టిక రెవిన్యూ డివిజన్స్, తాలూకాల విభజనను, వాటి విస్తీర్ణము, కార్యసానాలను తెలియజేస్తుంది.

నూగూరుతాలూకా, జిల్లాకు వాయువ్యములగా కొనగా మధ్య ప్రదేశ్, హైదరాబాదు సంస్థానాలలోనికి వచ్చుకొని వున్నది. భద్రాచలం తాలూకా కూడ మధ్యప్రదేశ్, ఒరిస్సా హైదరాబాదు సంస్థానముల నానుకొని యున్నది. భద్రాచలం తాలూకాకు తూర్పుగా రంపచోడవరం, రంపచోడవరం తాలూకాకు తూర్పుగా ఎల్లవరం తాలూకా

రెవిన్యూ డివిజను పేరు	రెవిన్యూ డివిజను కార్య సానం	రెవిన్యూ డివిజను లోని తాలూకాలు	తాలూకా విస్తీర్ణం చ. మైళ్ళలో	తాలూకా కార్యసానం
భద్రాచలం	భద్రాచలం	భద్రాచలం నూగూరు	911 593	భద్రాచలం నూగూరు
రాజమండ్రి	రాజమండ్రి	రాజమండ్రి రామచంద్రపురం రంపచోడవరం	378 289 710	రాజమండ్రి రామచంద్రపురం చోడవరం
పెద్దాపురం	పెద్దాపురం	పెద్దాపురం తుని పితాపురం ఎల్లవరం	602 183 138 850	పెద్దాపురం తుని పితాపురం ఎల్లవరం
అమలాపురం	అమలాపురం	అమలాపురం రాజ్ కోలు	353 291	అమలాపురం రాజ్ కోలు
కాకినాడ	కాకినాడ	కాకినాడ	384	కాకినాడ
			5,682	

లున్నది. రాజమండ్రితాలూకా గోదావరినదికి యెడమప్రక్క, డెల్టాపైభాగంలో వున్నది. తుని, పితాపురం, కాకినాడ, అపలపురం, రాజోలు తాలూకాలు సముద్రతీరమునవున్నవి. కాకినాడ తాలూకాకు పశ్చిమంగాను, రాజమండ్రి తాలూకాకు దక్షిణంగాను రామచంద్రపురం తాలూకావున్నది.

ఏజెన్సీ తాలూకాతీర నూగూరు, భద్రాచలం, రంపచోడవరం, ఎల్లవరములలో కొండభాతుల ప్రజలు నివసిస్తున్నారు.

జిల్లా వైశాల్యంలో దరిదాపు సగభాగం తూర్పుకనుమల క్రింద వున్నది. ఏజెన్సీ ప్రదేశమంతటనూ వ్యాపించివున్న తూర్పుకనుమలు, జిల్లాకు ఉత్తరభాగమున గోదావరినదివరకు వ్యాపించి యున్నది.

అపలపురం, రాజోలుతాలూకాలు; కాకినాడ, రామచంద్రపురం, రాజమండ్రి తాలూకాల్లోని కొన్నిభాగాలు డెల్టాప్రాంతాలు.

తుని, పితాపురం, పెద్దాపురం తాలూకాలు; రాజమండ్రి, కాకినాడ, రామచంద్రపురం తాలూకాలలో కొన్ని ప్రాంతాలు మెట్ట ప్రదేశాలు.

సదులు

జీవనదియైన గోదావరి ఈ జిల్లానుండి ప్రవహించుచున్నది. బొంబాయి సమీపంలోని త్రియంబకమనుచోట పుట్టి, హైదరాబాదు సంస్థానముగుండా ప్రవహించి, నూగూరు తాలూకా వాయవ్యమూలనుంచి జిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. నూగూరు తాలూకాకు పశ్చిమ సరిహద్దుగాను, భద్రాచలం తాలూకాకు పశ్చిమ దక్షిణ సరిహద్దుగానూ ప్రవహిస్తూ

నూగూరు, భద్రాచలం తాలూకాల్లోని కొండలనుంచి ప్రవహించే ప్రవాహాలను తనలో కలుపుకొనుచున్నది. రంపచోడవరం, పశ్చిమగోదావరి యేజెన్సీల మధ్యగా ప్రవహించి రాజమండ్రికి సమీపంలో మైదానంలోకి ప్రవహిస్తున్నది. రాజమండ్రికి దిగువున ధవళేశ్వరంవద్ద గౌతమీ గోదావరి, వశిష్టగోదావరి అని రెండు భాగములుగా చీలుతున్నది. తూర్పుగా ప్రవహించే పాయను గౌతమీ గోదావరి అని, పశ్చిమముగా ప్రవహించే పాయను వశిష్ట గోదావరి అని అందురు. ధవళేశ్వరంవద్దనే నదికి ఆనకట్ట కట్టబడింది.

రామచంద్రపురం, కాకినాడ తాలూకాల దక్షిణ సరిహద్దుగా గౌతమీ గోదావరి ప్రవహిస్తూ యానాంవద్ద బహు, ముఖాలుగా చీలి సముద్రంలో కలుస్తున్నది.

రాజోలు తాలూకా పశ్చిమ సరిహద్దుగా వశిష్టగోదావరి ప్రవహించి నరసాపురం సమీపమున అంతర్వేదివద్ద సముద్రంలో కలియుచున్నది.

వశిష్టగోదావరి సముద్రంలో కలియుటకు ముందు వైనలేయమును పాయ చీలి, రాజోలు తాలూకా తూర్పు సరిహద్దుగా ప్రవహించి, దక్షిణభాగాన్నికూడ చుట్టుపచ్చి యీ ప్రదేశాన్ని వొక లంకగా జేయుచున్నది.

జిల్లాలో వేర్వేరువలసిన మరొకనది ఏలేరు. ఎల్లవరం తాలూకాలోని ఎల్లవరముకు ఈతానృదిశగా కలిసే మూడు ప్రవాహాలు సంగమమే ఏలేరు. వీరవరం సమీపంలో యీ ప్రవాహాలు తిరిగి అనేకంగా చీలుతాయి. ఇందులో పశ్చిమంగా

ప్రవహించే శాఖ ఏలేరు అన్నపేరుతోనే పీతాపురం తాలూకా పశ్చిమ సరిహద్దుగా ప్రవహించి, కాకినాడ తాలూకాలో ప్రవేశించి బిక్కివోలు మురుగునీటి కలిసి సముద్రమును చేరుతున్నది. ఏలేరుపాయలు మరో రెండు పీతాపురం తాలూకానుండి ప్రవహించి ఉప్పాడపల్లె సముద్రములో కలుస్తున్నది.

అడవులు

జిల్లాలో 3 న చొప్పున అడవుల క్రింద వున్నది. వీటి విస్తీర్ణం 1,989.11 చ. మైళ్ళు.

ఇందులో 1,880.48 చ. మైళ్ళు అటవీ శాఖ యాజమాన్యము క్రింద వున్నది. అటవీ శాఖ యాజమాన్యము క్రింద వున్న అడవులలో 391 చ. మైళ్ళు రిజర్వు అడవులలో కలపకుండా విడిగా వుంచబడ్డాయి.

మిగిలిన 1,489.48 చ. మైళ్ళు రిజర్వు అడవుల క్రింద వున్నవి. గత 22.3 సంవత్సరాలుగా 85.33 చ. మైళ్ళు విస్తీర్ణం గల అడవిభాగం యెట్టిటనుండి స్వాధీనం చేసుకోబడింది. 23.30 చ. మైళ్ళు విస్తీర్ణం గల అడవి మాత్రం వ్యక్తుల అధీనములో వున్నది.

ఎల్లవరం, రాజమండ్రి, రింపచోడ వరం తాలూకాలోని రిజర్వు అడవులలో శ్రేష్టమైన కిలప, పదురు లభ్యమవుతుంది. పెద్దాపురం తాలూకాలోని అడవులలో వంటచెనక, వెదురు గొరకవుతుంది. పీతాపురం ప్రాంతంలో యెట్టిటనుండి స్వాధీన పరచుకున్న అడవులు చిన్నచిన్న పొదలు మాత్రమే.

తాలూకావారీ అడవుల విధిజననము క్రింది పట్టిక సూచిస్తుంది:

తాలూకా	రిజర్వు అడవులు చ. మైళ్ళు	ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకొన్న యెట్టిట అడవులు చ. మైళ్ళు	స్వాధీనం చేసుకొనినవి పై ప్రభుత్వం అడవులు చ. మైళ్ళు	మొత్తం అడవుల విస్తీర్ణం చ. మైళ్ళు
రింపచోడవరం	128.70	...	10.70	139.40
ఎల్లవరం	288.80	...	1.50	290.30
రాజమండ్రి	30.50	...	3.10	33.60
పెద్దాపురం	50.28	...	5.50	55.78
పీతాపురం	11.03	11.03
తుని	...	15.00	...	15.00
రామచంద్రపురం
కాకినాడ	91.60	4.70	...	96.30
రాజోలు
అమలాపురం	13.60	64.60	2.50	70.70
	1,880.48	85.33	23.30	1,989.11

శీతోష్ణస్థితి, వర్ష పాతము

జూన్ నెలలో నైరుతీ రుతు ప వ నాంతో వర్షయతువు ప్రారంభమై 3 నెలలు వుంటుంది. సెప్టెంబరు, అక్టోబరు మాసములలో వుక్కబోసే వాతావరణం వుంటుంది.

ఈకాస్య రుతుపవనాల వగాలు అక్టోబరుతో ప్రారంభమౌతాయి. ఈ కాలంలో సముద్రతీరపు తాలూకాలలో, లోపలిభాగంలోని తాలూకాలకన్న వరి అధికంగా పడుతుంది. కాని నైరుతీ రుతు పవనాల ద్వారా సముద్రతీరంలోని తాలూకాలకన్న జిల్లా లోపలిభాగంలోని తాలూకాలకే అధికవరం వుంటుంది. ఏప్రిల్ నుండి జూన్ వరకు వేసవికాలం.

క్రిందిపట్టిక తాలూకావారీగా సగటు వర్షపాతాన్ని, వర్షపు దినాలను తెలియ చేస్తుంది :

సాగు సదుపాయాలు

గోదావరినది జలాలతో రాజోలు, అమలాపురం, రామచంద్రపురం, కాకినాడ తాలూకాలు; రాజమండ్రి తాలూకాలో కొంతభాగం సాగుక్రింద వున్నది.

గోదావరినది, నైరుతి రుతుపవనుల వలన కలిశే వరాల మూలంగా అధిక నీటిని పొందుతున్నది. ఆయకట్టు నీటి అవసరాన్ని తీర్చుటకు సానికంగాకూడా వరాలుపడటం అవసరం. ఇవి కాక జిల్లాలో కొండవాగులక్రింద, చెరువుల క్రింద, - సెలయేర్లక్రింద, మురుగు నీటి తోనూ కొద్దిసాయలో సాగుచేయబడుచున్నది.

పెద్దాపురం, రాజమండ్రి తాలూకాలో కొద్ది చెరువులు అడవివాగుల నీటిచే నింపబడుతున్నాయి. మిగతా చెరువులు వరాలపై ఆధారపడేవే.

తాలూకా	సాగునీరి వర్షము (అంగుళాలలో)	సాగునీరి వర్షపు దినాలు
నూగూరు	58.06	72.1
భద్రాచలం	42.76	59.5
రంపచోడవరం	47.13	59.8
ఎలవరం	51.01	64.2
రాజమండ్రి	41.32	55.9
పెద్దాపురం	38.62	52.9
పితాపురం	36.73	46.9
కొన	37.20	47.9
రామచంద్రపురం	42.39	52.8
కాకినాడ	42.18	51.7
రాజోలు	44.12	53.9
అమలాపురం	46.69	53.4

రాజమండ్రి తాలూకాలో 534 ఎకరాల సాగుచేయున్న గుట్టకాలువలున్నవి. పోలవరంపంపింగ్ స్ట్రీముద్వారా గాజోలు తాలూకా, పోలవరం ఐలండ్ ప్రాజెక్టు ద్వారా అమలాపురం తాలూకా సాగు క్రిందకు తీబడ్డాయి.

రాజమండ్రి తాలూకాలో, పెద్దాపురం తాలూకాలో వరాలపై ఆధారపడే చెరువులద్వారా కొంత భూమి సాగుచేయబడుచున్నది. పెద్దాపురంలోని ఏలేరుపడి క్రింద 17,221 ఎకరాలు సాగుక్రింద వున్నవి. మరొక 356 ఎకరాలు పూటకాలువల క్రింద సాగుచేయబడుచున్నాయి.

కుని, సితాపురం తాలూకాలు సాగు సౌకర్యాలు కలవికావు. వేయకమాత్రం అచ్చటచ్చట మైనరు ఇన్ రిగేషన్ వర్కులైతవు. గాజోలు, అమలాపురం తాలూ

కాలో కొబ్బరితోటలు పెంచుటకు మాత్రమే వుపయోగిస్తారు.

జిల్లాలోని మైనర్, మేజరు యిర్రిగేషన్ ఆయకట్టు వివరాలు, మైనర్ యిర్రిగేషన్ వర్కుల సంఖ్య మున్నగునవి తాలూకాలవారీగా క్రిందిపట్టికలో యివ్వబడినాయి.

అక్షర - న్యూపారపంటలు

వరి ప్రధానమైన ఆహారపంట. ఇది రామచంద్రపురం, అమలాపురం, కాకినాడ, గాజోలు తాలూకాలో విరివిగా పండించబడుచున్నది. భద్రాచలం, నూగూరు తాలూకాలో, యితర ప్రదేశాల్లో స్వల్పంగా జొన్న పండించ బడుచున్నది. మొక్కజొన్న, సజ్జ, రాగి, కొర్ర, వరిగొలైద మున్నగుపంటలు కూడా అక్కడక్కడ పండించబడుచున్నవి.

తాలూకా	మైనర్ ఇన్ రిగేషన్ వర్కుల సంఖ్య	మైనర్ యిర్రిగేషన్ వర్కులక్రింద నున్న ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)	మేజర్ యిర్రిగేషన్ ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)
నూగూరు	16	382	
భద్రాచలం	3	60	
రంపచోడవరం	6	231	
ఎల్లవరం	112	2,915	
పెద్దాపురం	379	14,704	
రాజమండ్రి	463	16,158	2,24,307
రామచంద్రపురం	47	1,473	
కాకినాడ	46	1,337	
గాజోలు	
అమలాపురం	...		1,11,716
			92,650
మొత్తం	1,052	37,650	4,28,673

కోనసీమప్రాంతంలో కొబ్బరితోటలు విరివిగా పెంచబడుతున్నాయి. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో కొబ్బరితోటల పెంపకము నకు ఇది ప్రధానకేంద్రం. ఇచ్చటనుండి కొబ్బరికాయ, పీచు, నూనె, కరిడీలు వివిధ ప్రాంతాలకు ఎగుమతులు చేయబడుతున్నాయి.

పెసలు, కందులు, మినుములు, శనగలు, ఉలవలు జిల్లాలో పండించబడు

తున్నాయి. మిర్చి, శనగ, తేరుశనగ, నువ్వు, ప్రత్తి, పుగాకు విరివిగా పండించే ప్యాపార పంటలు. సంగర సగటు వత్సత్తి సంఖ్యలకు దగ్గరగా నున్న 1940-41 సంవత్సరము నాటాకావారీ పంటల వత్సత్తి వివరాలు ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో చూపబడ్డాయి.

నేషనల్ ఎకో రేడియోలకు ఎనరెజీ రేడియో బ్యాటరీలకు
రే డి యో సి నీ ఎ క్వి వ్ మెం ట్సు
గవర్నరుపేట సెంటరు :: విజయవాడ - 2
 బ్రాంచి : సామాన్యగంచౌక్, విజయవాడ - 1.

[illegible]

రహదారులు

రైల్వే

జిల్లాలో 1,808 మైళ్ళ పాదవుగల రోడ్లు వున్నాయి. ఇందులో 165 మైళ్ళ మునిసిపల్ రోడ్లు, 10 మైళ్ళ పబ్లిక్ వర్కుస్ డిపార్టుమెంట్ రోడ్లు. జిల్లాలో 69 మైళ్ళ జాతీయరహదారు, 21 మైళ్ళ రాష్ట్రీయ రహదారు, 784 మైళ్ళ ప్రధానమైన జిల్లా రహదారు వున్నాయి.

మునిసిపల్, పబ్లిక్ వర్కుస్ రహదారు మినహాయించి మిగతా వాటిని తాలూకావిభజన క్రిందిపట్టికలో మైళ్ళలో యివ్వబడింది:

ఈ జిల్లాగుండా 79½ మైళ్ళ రైలు లాట బోవుచున్నది. కలకత్తా-మద్రాసు రైలుమార్గం-గోదావరి (రాజమండ్రి)నుంచి తునివరకు-రాజమండ్రి, రామచంద్రపురం, కాకినాడ, సితాపురం, తుని తాలూకాల గుండా బోవుచున్నది. మెయిన్ లైనుకు జిల్లా కార్యసానమైన కాకినాడను కలుపుతూ సామర్లకోట - కాకినాడలమధ్య ఒక బ్రాంచిలైను వున్నది. రాజమండ్రి, కాకినాడ, సితాపురం, తుని తాలూకా కేంద్రాలకు మాత్రము రైలుసౌకర్య

తాలూకా	జాతీయ రహదారు	రాష్ట్రీయ రహదారు	ప్రధాన మైన జిల్లా రహదారు	జిల్లా రోడ్లు ఇతరములు	గ్రామ మొత్తం రోడ్లు	రోడ్లు
నూగూరు	63	63
భీద్రాచలం	69	69
రంపచోడవగం	43	43
ఎలవరం
రాజమండ్రి	...	10	69	107	11	197
పెద్దాపురం	2	...	150	61	16	229
సితాపురం	16	...	33	19	21	89
తుని	16	...	19	28	9	72
రామచంద్రపురం	18	3	100	41	73	235
కాకినాడ	17	8	68	44	41	178
రాజోలు	98	71	59	22
అమలాపురం	72	22	136	230
	69	21	784	393	366	1,636

ఏజెన్సీ ప్రాంతాల్లో కనీస రహదారి సౌకర్యాలుకూడ లేవని పై పట్టిక స్పష్ట పరుస్తోంది.

లున్నాయి. హైదరాబాదు సంస్థానం లోని 'డోర్నకల్', భీద్రాచల ప్రాంతానికి దగ్గరైన లైన్ కేంద్రం.

జనాభా విస్తీర్ణం

గత 10 సంవత్సరాలలోనూ జిల్లా మొత్తం జనాభా నూటికి 16 మంది చొప్పున పెరిగింది.

ఈ క్రింది పట్టికలో తాలూకావారీగా జనాభా వివరాలు యివ్వబడ్డాయి. 1941 జనాభా సంఖ్యలతో పోల్చి యేర్పడే విధంగా పెంపొందించిన పట్టిక తెలియజేస్తుంది.

జిల్లా మొత్తం జనాభా 1836 గ్రామ లోనూ పట్టణాల్లోనూ, 4,36,570

యిళ్ళలో నివసిస్తున్నారు. ఇందులో 3,68,147 యిళ్ళు గ్రామాల్లోనూ, 68,423 యిళ్ళు పట్టణాల్లోనూ వున్నాయి.

జిల్లా మొత్తం జనాభాయైన 24,14,808 మందిలో 19,54,662 మంది గ్రామాల్లోనూ, 4,60,146 మంది పట్టణాల్లోనూ నివసిస్తున్నారు. జిల్లా జనాభాలో సుమారు ప్రతి 6 గురులోనూ ఒకడు పట్టణంలో నివసిస్తున్నాడు.

తాలూకా	జనాభా		1941 సం॥ జనాభాపై పెరుగుదల శాతం	గ్రామీణ జనాభా	* పట్టణములు
	1941	1951			
తూర్పుగోదావరిజిల్లా	20,76,840	24,14,808	16.3	1,816	20
నూగూరు	30,463	35,366	16.1	146	...
భద్రాచలం	69,634	77,620	11.5	327	...
సింహాచలం	36,235	40,273	11.1	232	...
ఎలవరం	50,214	54,525	8.6	323	...
రాజమండ్రి	2,52,572	3,21,984	27.5	80	2
పెద్దాపురం	2,50,465	2,87,764	14.9	197	3
పితాపురం	1,24,555	1,47,070	18.1	46	2
తుని	95,607	1,16,971	22.3	48	1
రామచంద్రపురం	3,08,159	3,46,056	12.3	112	5
కాకినాడ	2,96,495	3,55,502	19.9	100	2
రాజోలు	2,79,029	3,14,910	12.9	103	2
అమలాపురం	2,53,412	3,16,767	18.1	102	3

* కనీసం 5 వేలు, అంతకంటే ఎక్కువ జనాభాకలిగి స్వచ్ఛమైన పట్టణ వాతావరణాన్ని గలిగిన పట్టణాలను పట్టికలో చేర్చటమైనది.

తాలూకావారీ పట్టణ, గ్రామీణజనాభా సంఖ్యలు, యిండ్ల నివారాలు క్రింది పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి:

తాలూకా	నివసించే యిండ్లు			గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా	మొత్తం జనాభా
	తాలూకా మొత్తం	గ్రామాలలో	పట్టణాలలో			
నూగూరు	6,235	6,235	...	35,366	...	35,366
భీద్రాచలం	14,208	14,208	...	77,620	...	77,620
రంపచోడవరం	8,127	8,127	...	40,273	...	40,273
ఎలవరం	10,935	10,935	...	54,525	...	54,525
రాజమండ్రి	53,546	37,147	16,399	2,02,740	1,19,244	3,21,984
పెద్దాపురం	53,960	45,283	8,677	2,38,418	49,346	2,87,764
పీఠాపురం	27,841	21,308	6,533	1,12,896	34,174	1,47,070
కుని	23,413	19,795	3,618	98,595	18,376	1,16,971
రామచంద్రపురం	61,315	51,400	9,915	2,89,192	56,864	3,46,056
కాకినాడ	57,168	43,608	13,560	2,27,370	1,28,132	3,55,502
గాజోలు	59,227	57,236	1,993	3,02,348	12,562	3,14,910
ఆమలాపురం	60,593	52,865	7,728	2,75,319	41,448	3,16,767
	4,36,570	3,68,147	68,423	19,54,662	4,40,146	24,14,808

తాలూకావారీ జనాభా పెరుగుదలను గమనించిన ఏకైక తాలూకాైన ఎలవరం, రంపచోడవరం, భీద్రాచలం, నూగూరు తాలూకాలో యితర ప్రదేశాల కన్న జనాభా పెరుగుదల కారణం తక్కువగా వున్నట్లు తెలుస్తుంది. గత 10 సంవత్సరాలలో యీ ప్రదేశాల్లో కూడ నూటికి 10-12 వాని జనాభా పెరిగినా, కొండప్రజల జనాభా మాత్రం పెరుగుదల లేకపోగా తగ్గిపోయింది.

* కొండజాతి ప్రజల జనాభా తాలూకావారీ లభ్యంకాలేదు. కాని వీరి జనాభా ఊరిలో పరిమాణంలో జరుగుతున్నదీ,

గురించాలన్న 1941, 1951 సం॥ల కొండజాతి ప్రజల జనాభా లెఖల పోల్చి చూచిన చాలు. 1941 సం॥రం కన్న 1951 సం॥లో ఆంధ్రరాష్ట్రంలో వీరి జనాభా 31,261 మంది తక్కువ. కాని ఏకైకీలలోని మైదాన ప్రాంతాలలో మటుకు గత 10 సం॥లో జనాభా నూటికి 50 వానిన వృద్ధిచెందారు. ఈ ప్రాంతాలలో చాకగ లభించే అటవీ సంపద మూలంగానూ, నూతనంగా ప్రారంభించిన వర్షనీయా పొగాకు ఉత్పత్తి కని వలస వచ్చిన డెల్టావాసుల వర్ధిల్లిం యీ పరిమాణం నూదించుతున్నది.

రాజమండ్రి తాలూకా అన్ని తాలూకాలకన్న హెచ్చు పెరుగుదల కాతాన్ని సూచిస్తోంది. దీనికి ముఖ్య కారణం గత 10 సంవత్సరాలలో రాజమండ్రి పట్టణ జనాభాలో వచ్చిన అభివృద్ధి. జిల్లాకు ప్రధాన వ్యాపారి కేంద్ర మగుటచేత 1941-51 సంల మధ్య 30,712 మంది జనాభా అభివృద్ధి అయింది. యిదేదిగంగా జిల్లా కార్యసానమైన కాకినాడ పట్టణ జనసంఖ్యకూడ గత 10 సంవత్సరాలలో 24,812 మంది జనాభా అభివృద్ధి అయింది.

తుని, పితాపురం తాలూకాకు కూడ తగిన సంఖ్యలో జనాభా పెరుగుదలను సూచించాయి. అమలాపురం, రాజోలు తాలూకాలు ఫలవంతమైన ప్రదేశాలైనా

12,13 శాతము అభివృద్ధి మాత్రమే సూచిస్తున్నాయి. దీనికి ప్రధాన కారణం, యిచ్చుటవున్న జనాభా వత్తిడి ఫలితంగా ఆ నేతకమంది యీ ప్రాంతాలనుండి యేకైక్య తాలూకాలకు; తుని, పితాపురం మున్నగు క్రొత్త సాగు ప్రదేశాలకు వలస పోవుటయేనని 1951 సంలిపు జనాభా లెక్కలు సూచిస్తున్నాయి.

వైద్యం

జిల్లా మొత్తంపొడ 1951 వ సంలిపు లెక్కల ప్రకారం 9 ప్రభుత్వ ఆసుపత్రులు, 2 లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రులు, 56 గ్రామీణ వైద్యాలయాలు వున్నాయి. ఏజన్సీ ప్రాంతాల్లో గౌరీదేవిపేట, గంగవరం, వాళ్లేటి నగరం అనేనోట్ల 3 వైద్యశాలలు సాపేక్షాలని నిర్మించినా యిది యొప్పగు నూయబడే వుంటాయి.

క్రింది పట్టిక తాలూకావారి ఆసుపత్రుల వివరాలను, అందులోని బెడ్లుల సంఖ్యను తెలియ చేస్తుంది:

తాలూకా	ఆసుపత్రులు		బెడ్లు	వైద్యశాలలు		
	గవర్నమెంటు	లోకల్ ఫండ్		గవర్నమెంటు	లోకల్ ఫండ్	గ్రామాలు
నూనూరు	1	...	6	1
భద్రాచలం	1	...	12
రంపచోడవరం,	}	2	3	...
ఎల్లవరం						
రాజమండ్రి	1	...	90	...	6	1
పెద్దాపురం	1	...	8	1	4	4
పితాపురం	...	1	12	2
తుని	2	...	22	2
రామచంద్రపురం	1	...	7	...	4	5

తాలూకా	ఆసుపత్రులు		బెడ్లుల సంఖ్య	వైద్యశాలలు		
	గవర్న మెంటు	లోకల్ ఫండ్		గవర్న మెంటు	లోకల్ ఫండ్	గ్రామాలు
కాకినాడ	1	...	310	1	5	3
రాజోలు	...	1	16	4
ఆమలాపురం	1	...	22	...	2	6
	9	2	505	5	24	27

ఇది కాక రాజమండ్రిలో త్రియోగ వైద్యశాల, స్త్రీల మిషన్ ఆస్పత్రి కలవు. రామచంద్రపురంలో 165 మంచములతో కుటుంబసేవ వైద్యశాల మిషన్ వారిచే నడపబడుతున్నది.

పరిశ్రమలు

ఏజన్సీ ప్రదేశంలోనూ, తుని తాలూకాలలోనూ ఫ్యాక్టరీ చట్టంక్రింద వచ్చే పరిశ్రమలులేవు. జిల్లాలో

వేయొనవలసిన పరిశ్రమలు: రాజమండ్రి లోని కాగితపుమిల్లు, పందలపాకలోని నూలుమిల్లులు, పేరాపురం, సామర్లకోట లలోని పంచగారి ఫ్యాక్టరీలు.

క్రిందిపట్టిక తాలూకావారీగా పరిశ్రమలను, అందులో పనిచేస్తున్నవారిసంఖ్యలను 1951 సం॥లో నున్నట్లు తెలియ చేస్తుంది:

పరిశ్రమ పేరు	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	పనివారల సంఖ్య
--------------	------------------	---------------

రాజమండ్రి తాలూకా

కాగితపుమిల్లు	1	472
పండ్ల నిల్వ	1	81
ప్రింటింగు	4	101
ఇంజనీరింగు	15	784
ఆహారం	7	215
పుగాకు	3	3,365
లోహ పరిశ్రమ	24	400
అల్లూమినియం	24	1,747

పెద్దాపురం తాలూకా

నీలకమిల్లు

6

234

పరిశ్రమ పేరు	స్టాక్ రీల సంఖ్య	పనివారల సంఖ్య
పిఠాపురం తాలూకా		
బియ్యపుమిల్లులు	8	112
పంచదార స్టాక్ రీ	1	500
అమలాపురం తాలూకా		
బియ్యపు మిల్లులు	12	144
రామచంద్రపురం తాలూకా		
బియ్యపుమిల్లులు	24	337
పుగాకు	3	2,812
నూలు మిల్లులు	2	461
ఇటుక, పెంకు	4	126
కాకినాడ తాలూకా		
బియ్యంమిల్లులు	30	406
పంచదార	1	836
నూనెమిల్లులు	4	105
కంచుగోత	8	104
ఇంజనీరింగ్	10	300
బండ నిర్మాణం	3	129
పుగాకు	2	207
పీచు	18	467
పెంకు	5	196
రాజోలు తాలూకా		
బియ్యపు మిల్లులు	9	101

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా

చరిత్ర

ఈ జిల్లా 1925 లో ప్రత్యేక జిల్లాగా యేర్పడింది. అంతకు ముందు యీ జిల్లా నేటి కృష్ణా, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలలో కలిసివుండేది. 1859 లో పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతము గోదావరి జిల్లాలో భాగంగా వుండేది. 1874 లో భద్రాచలం తాలూకా, 1881 లో గోలుగొండ ఏజన్సీ ప్రాంతము గోదావరి జిల్లాలో కలపబడ్డాయి. దానితో జిల్లా పెద్దదై పరిపాలనాభాగం పెరిగిందని చెప్పి 1904లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం గోదావరినదిక ఉత్తరాన ఉన్న భాగాన్ని తూర్పుగోదావరి జిల్లాగా చేసి, గోదావరికి దక్షిణాన ఉన్న భాగాన్ని కృష్ణా జిల్లాలో కలిపింది. అయితే తూర్పు గోదావరిజిల్లాను, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ఏర్పడేవరకు గోదావరిజిల్లా అనే పేరు ఉండేవారు. 1904 లో గోదావరిజిల్లా యేర్పాటు చేయబడ్డప్పుడు పోలవరం తాలూకా కృష్ణాజిల్లాకు మార్చబడలేదు. గోదావరిజిల్లాలోనే వుంచబడింది.

కృష్ణాజిల్లాలోని కొన్ని తాలూకాలను, గోదావరి జిల్లాలోని పోలవరం తాలూకాను కలిపి పశ్చిమగోదావరి జిల్లాగా ఏర్పాటు చేయాలని 1925 ఏప్రిల్ 15వ తేదీన ప్రభుత్వం ఉత్తరువు జారీ చేసింది. అప్పటినుండి పశ్చిమగోదావరి,

తూర్పుగోదావరి అనే జిల్లాలు యేర్పడ్డవి.

పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా యిప్పటివలరకూ కృష్ణాజిల్లాలోనూ, గోదావరిజిల్లాలోనూ కలిసియుండుటవలన పశ్చిమగోదావరిజిల్లా చరిత్ర చాలవరకు ఆ జిల్లాలనుబోలివుంది. పశ్చిమగోదావరి, తూర్పుగోదావరివలె కలిగిదేశంలో భాగంకాదు. పశ్చిమగోదావరివేగిదేశములోభాగంగావుండేది. గోదావరినది కలింగ, వేగిదేశాలను చేరుపరిచింది.

ప్రాలురు ఒడరేవు

క్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దంనుండి ఘోమారు నాలుగున్నర శతాబ్దములవరకు పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతం ప్రధమార్ధ రాజ్యమైన శాతవాహన రాజ్యం లో భాగంగా వుండేది. శాతవాహనుల కాలంలో గోదావరి ముఖము నందు ప్రాలురు అనే రేవుపట్టణ మొకటి వుండేదని టాలెమీ అనే భృగోళ శాస్త్రజ్ఞుని వ్రాతలనుబట్టి తెలుస్తున్నది. టాలెమీ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రాంతంలో అనేక రేవులను పేర్కొన్నాడు. అయితే ప్రాలురు ఎక్కడవున్నదో తెలియడం లేదు. ఒక విషయం మాత్రం చెప్పవచ్చును. శాతవాహనుల కాలము నుంచైనా, బర్మా, సయాం, రోము మొద

తైల దేశాలతో వ్యాపారసంబంధాలు కొనసాగించుచున్న ఆంధ్ర వాణిజ్య కేంద్రాలలో యీ పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతం లోని ప్రాంతాలు అనేకపు వుండెడి. ప్రాంతాల సముద్రగర్భంలోకి పోయి అంతర్గతమై యుండవచ్చును. ప్రాంతాలు అనిగా భావ్యమగు కొంతలు అని అర్థం.

గుంటుపల్లి శాద్ధారామం

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ఏలూరుతాలూకాలో గుంటుపల్లిలో శాతవాహనుల నాటి శాస్త్రసంఘారామం వుంది. గుంటుపల్లి కామవరపుకోటకు ఆరు మైళ్ళ దూరంలోవుంది. ఇది క్రీ.పూ. 3వ శతాబ్దానికి చెందిన గుహాలయం, సంఘారామం. క్రీ.పూ. రెండవశతాబ్దంలో యీ సంఘారామములో “సూర్యజ్ఞ నాగద్రుగ”నే శ్రమణకుడు శాద్ధమతాన్ని బోధించాడని అక్కడ దొరికిన శాసనాలనుబట్టి తెలుస్తుంది. ఇక్కడ ఏకశిలా నిర్మితమైన పెదసూపమువుంది. నూపంమీద అర్ధచంద్రాకారముగ ఒక “వార్హి క”, దానిపైన ఒకవృత్తాకారంలో ఒకకప్పు వుండేవట. అదియిప్పుడు నాశనమైంది. ఇక్కడ శాద్ధశిక్షువులు వుండటానికి ఆరామాలు వున్నవి.

గుంటుపల్లి శాద్ధారామంలో పూజా పునస్కారాల చిహ్నాలేమో కనబడక పోవడంవలన, ఈగుహలు హిందూనానికి చెందిన శాద్ధ ఆరామమని ధర్మితకారు లూహించుచున్నారు. మహాయానములో ద్విగహారాధనవుంది.

శాతవాహనుల తరువాత పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతాన్ని అర్ధశతాబ్దంవరకు కూర్చ

వంశీకులమని చెప్పవచ్చు ఇశ్వాకులు పాలించారు. ఇశ్వాకులు, శాతవాహనులకు సానుంతులుగా ఉంటూ, శాతవాహనరాజ్యం దుర్బలమైన సమయాన్ని కనిపెట్టి విజృంభించి వుంటారని చరిత్రకారుల యూహ.

బృహత్పలాయనుల పాలన

ఇశ్వాకుల తరువాత కృష్ణ గోదావరి నదులమధ్య ప్రాంతంలో అధికారానికి వచ్చినవారు బృహత్పలాయనులు. బృహత్పలాయనులు క్రీ.శ. మూడవశతాబ్దంతో మున రాజ్యపాలన చేసారు. బృహత్పలాయనుల పరిపాలన అక్షేపాలం సాగలేదు. 20 సంవత్సరాలలోనే ముగిసి పోయింది. బృహత్పలాయనుల తరువాత అధికారానికి వచ్చిన ఆనంద గోత్రీకులైన కందర రాజులకుడ యిరవై సంవత్సరాలకంటె ఎక్కువకాలం పాలించలేదు.

క్రీ. శ. నాల్గవశతాబ్ద ప్రారంభమున కాలంకాయనులు వేంగి దేశాధిపతులయ్యారు. వీరు షుమారు ఒక శతాబ్దం పాటు వేంగిదేశాన్ని పాలించారు. కాలంకాయనులకు రాజధాని వేంగినగరం. వేంగినగరము యిప్పటినుండి 500 సంవత్సరాల వరకు ఆంధ్రను పాలించిన రాజులకు రాజధాని నగరంగావుంది. తూర్పుచాళుక్య రాజైన మొదటి అమృతరాజు, వేంగిరాజ్య రాజధానిని రాజమహేంద్రవరానికి మార్చినతరువాత వేంగి నగరప్రాముఖ్యత పోయింది.

వేంగి నగరం

వేంగినగరం ఏలూరుకు సమీపాన వున్నది. వేంగి ఆ రోజులలో మహానగరం. గొప్ప విద్యా కేంద్రం. ఆచార్య

దిజ్జాగుడనే ను ప్రసిద్ధ బౌద్ధాచార్యుడు వేంగినగర సమీపంలో ఒక బౌద్ధాలయంలో అవసానకాలాన్ని గడిపాడట.

కాలంకాయన రాజులు చిత్రరథస్వామి ఆరాధకులు. చిత్రరథస్వామి అంటే నూర్యుడు. కాలంకాయనులు బౌద్ధమతాన్ని, హిందూమతాన్ని కూడ ఆదరించారు. కాలంకాయన రాజులు వేంగినగరంలో చిత్రరథస్వామి ఆలయమనే పెద్ద గోపాలయాన్ని నిర్మించారు. నేడు ఆదేవాలయపు శిథిలాలు మాత్రమే కనబడతాయి.

విద్యాశీతముగ, రాజధాని నగరంగా ప్రసిద్ధి చెందిన వేంగినగరిం కాలక్రమం రూపుమాసిపోయింది. దాని స్థానంలో పెదవేగి, చినవేగి అనే చిన్నపల్లెలు వెలిశాయి. పెదవేగియే ప్రాచీనకాలపు వేంగినగరమని చెబుతారు. కాలంకాయనుల కాలంలో ప్రాచూర్యం లేవు ఉచ్చస్థితిలో ఉన్నది.

వేంగినగరాన్నిబట్టి కృష్ణా గోదావరుల మధ్యప్రదేశానికి వేంగిదేశమనీ, వేగి దేశమనీ పేరు వచ్చింది. మధ్యలో విష్ణుకుండినులకు దక్క తూర్పు చాళుక్యులకు చాల కాలంవరకు వేంగి నగరమే రాజధాని. శ్రీ. శ. పదవ శతాబ్దం ప్రారంభంలో మొదటిఅమ్మరాజు విష్ణువర్ధనుని కాలంలో తూర్పు చాళుక్యుల రాజధాని వేంగినగరాన్నిండి రాజమహేంద్రవరానికి మార్చబడింది. అప్పటినుండి తరువాత రెడ్డి రాజుల కాలంవరకు రాజమహేంద్రవరమే రాజధానిగ వున్నది.

కాలంకాయనరాజు హస్తివర్మ పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతాన్ని పాలిస్తున్న కాలంలోనే సముద్ర గుప్త చక్రవర్తి ఆగ్రహదేశంపై దండెత్తి వచ్చాడు. హస్తివర్మ

పల్లవరాజైన విష్ణుగోపవర్మ మొదలైన రాజులతో కలసి సముద్రగుప్తుని దండయాత్రను ఎదుర్కొన్నాడు. ఇతడనేక శత్రురాజులను జయించినట్లు పెదవేగి శాసనంలో పేర్కొనబడ్డది.

విష్ణుకుండినుల రాజధాని

కాలంకాయనుల రాజ్యాన్నంతం చేసి, విష్ణుకుండినులు ఆంధ్రదేశంలో అధికారంలోకి వచ్చారు. విష్ణుకుండినులు నూట యాభై సంవత్సరాలవరకు పరిపాలన చేశారు. మధ్యలో ఒకసారి పల్లవరాజు మూడవసింహవర్మ దండెత్తి ద్వీగిజయయాత్ర చేసినప్పటికీ అది స్వల్పకాలం మాత్రమే. కాని పల్లవులవత్తిడి అనేది వుండటం మూలన కాబోలు శ్రీ. శ. 530-540 ప్రాంతంలో రాజ్యంచేసిన రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ అనే విష్ణుకుండవరాజు తన రాజధానిని అమరావతి నుండి దెందులూరు గ్రామానికి మార్చాడు. దెందులూరు ఏలూరురాజమండ్రై రైలు మార్గంలో వున్న స్టేషను. వేంగి, దెందులూరులలో అనేక ప్రాచీన శివాలయ శిథిలాలు కనబడతాయి. విష్ణుకుండినులు శైవ మతాభిమానులు.

విష్ణుకుండినుల కాలంలో గోదావరి తీరింలో బ్రాహ్మణులు చాల అగ్రహారాలను పొందారు.

రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ కాలంలో కలింగరాజులు పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతాలపై దండెత్తివచ్చారు. కాని విక్రమేంద్రవర్మ వారిఆటలు సాగనివ్వలేదు. శ్రీ. శ. ఏడవ శతాబ్దారంభంలో మూడవ మాధవవర్మ అనే విష్ణుకుండిన రాజు రాజ్యం చేస్తున్న కాలంలో చాళుక్యరాజైనరెండవ

ఫలకశి ఆంధ్రదేశంపై దండెత్తవచ్చాడు. అప్పుడు మూడవ మాధవవర్మకు చెందవ ఫలకశి కొల్లతే సెనువుమర్రిమువద్ద పెద్ద యోధుల జరిగింది. ఆయోధులలోనే మాధవ వర్మ మరణించాడు.

నిడవవోలు దుర్గం

(క్రీ. శ. 611 ప్రాంతంలో విష్ణుకుండిన రాజ్యం స్థితిమందించి చాళుక్యులు వేంగి దేశాన్ని హస్తగతం చేసుకున్నాయి. వేంగిదేశాన్ని పాలించిన చాళుక్యులకు వేంగి చాళుక్యులనీ, తూర్పు చాళుక్యులనీ పేరు. ప్రథమ తూర్పుచాళుక్యురాజైన విష్ణు వర్ధనుని రాజధాని వేంగిచిగరిమే. తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని నిడవవోలు ఒక దుర్గంగా వుండేది.

మొదటి చాళుక్య శ్రీమదాజు కాలంలో (క్రీ. శ. 918) రాష్ట్రకూటులు వేంగిదేశంపై దండెత్తి గాగా చాళుక్య శ్రీమదు నిడవవోలు దుర్గాన్నాధారం చేసుకుని రాష్ట్రకూటులను పాలి ద్రోలాడు. ఈ మొదటి చాళుక్యశ్రీమదే పాలకొల్లులోని దేవాలయాన్ని నిర్మించాడు. ఇదికూడ పంచాంగహల్లోఒకటి. దీన్ని శ్రీరాధామం అంటారు.

పెనుగొండ

పెనుగొండ శైశ్వలకు కేంద్రం. పెనుగొండలో వాసవికన్య అను అందమైన శైశ్వకన్య వుండేదట. ఆమె తండ్రి పేరు కుసుమసెట్టి. రాజమహేంద్రవరం రాజధానిగా ఆంధ్రదేశాన్ని ఆ కాలంలో పరిపాలించుకున్న చాళుక్యచక్రవర్తి రాజ రాజ విష్ణువర్ధనుడు వాసవికన్యను బల

వంతాని పట్టుకుని వివాహం చేసుకోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో పెనుగొండపై గాడి చేశాడు. కుసుమసెట్టి తన కూతురును విష్ణు వర్ధనుకుచ్చి వివాహమునెయ్య నిరాకరించుతాడు. వాసవికన్య మానాన్ని నిషేంచుకోరానికై చితిపేర్చుకునిఅందులో పడి చచ్చిపోతుంది. అప్పటినుండి ఆమె శైశ్వకులదేవతగా పరిగణించబడుతున్నదని కన్యకాపురాణంలో చెప్పబడింది.

పెనుగొండలో 602 గోత్రాల శైశ్వలుండేవారు. వాసవికన్య ఆత్మగౌరవాన్ని నిలబెట్టుకోరానికి అగ్నిలో దూకి చచ్చిపోయినప్పుడు ఆమెతో పాటు 102 గోత్రాలకు చెందిన పెద్దలుకూడా అగ్నిలో దూకి చచ్చిపోయారు. మిగతా గోత్రాలవారు భయపడి పారిపోయారు. వాసవికన్యతోపాటు చరణించిన పెద్దల గోత్రాలవారు మాత్రమే ఘనమైన శైశ్వలుగ గుర్తించబడిరి. మిగతా గోత్రాలవారు శైలివేయబడ్డారు.

ఆ కాలంలో శైశ్వలు “నాకరిం” అనే వర్తక సంస్థలను నిర్మించుకునేవారు.

తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో పెనుగొండ శైవకేంద్రం. అక్కడకి శైవమతం ఉండేదట. లంకలోదేరు, బొంబాడలుకూడ శైవ కేంద్రాలు.

తూర్పు చాళుక్యుల తరువాతి 14వ శతాబ్దం ప్రారంభంవరకు తెలంగాణి చోడులు పశ్చిమగోదావరి ప్రాంతాన్ని పాలించారు. మధ్యలో 1118 నుండి 1135 వరకు పశ్చిమచాళుక్యురాజైన ఆరవ విక్రమాదిత్యుడు ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించాడు. ఇతని కాలంలో ఆంధ్రదేశానికి కన్నడ సంపర్కం పెరిగింది.

వెలనాటి చోడులు

వెలనాటిరాజైన రెండవ గొంకరాజు గోళరాజుల సహాయం పొంది, పశ్చిమ చాళుక్యులతో గోదావరీతీరాన యుద్ధాలు చేసి పశ్చిమ చాళుక్యులను పుష్కలంగా ఓడించాడు.

వెలనాటి చోడుల కాలంలో ఆంధ్ర దేశం ప్రశాంతంగా లేదు. గ్రీకు ఒక కథాంశంవెలనాటిరాజునిచేసి.వెలనాటి చోడు రాజుల ఒకరిద్వారా రాజులు కోస్తాఆంధ్రరాజ్యంపై పాలించివచ్చుటకీ వారి గాఢ ప్రధానంగా నుంటారు, నెలూరు జిల్లాలకు మాత్రమే పరిమితమైంది. 12వ శతాబ్దం చిట్టచివరికాలంలో వెలనాటి చోడుల ప్రభుత్వం దుర్బలమైంది. ఈ సమయంలో శత్రువుల సాయంను స్వతంత్ర ప్రకటించారు. తత్ఫలితంగా ఆంధ్రదేశంలో అనేక చిన్న రాజ్యాలు ఏర్పడ్డాయి. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలో కొల్లేరుకోట రాజధానిగా వెలుగునాయకులు పరిపాలన చేశారు. పూర్వ చాళుక్యుల సంతతికి చెందిన వీరభద్రుడనే రాజు నిడదవోలుకోట రాజధానిగా పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలో మరి కొంత ప్రాంతాన్ని పాలించాడు. నిడదవోలులో నిడదవ్యప్రాంతాన్ని, కొల్లేరుకోట ప్రాంతానికి 'కొలనివీడు'ని ఆ రోజులలో పేర్లు.

13వ శతాబ్దంభంంలో కాకతీయ గణపతిదేవుడు కోస్తా ఆంధ్రను జయించడానికి బయలుదేరాడు. ఇరిడు తాన జయించి ప్రాంతాలలో తన పరిపాలనను బలపరచుకోడానికి ఆ ప్రాంతాల పరిపాలకులతో తన కూతుళ్ళనిచ్చి వివాహ సంబంధాలు నెలకొల్పాడు. గణపతిదేవుడు తన కుమార్తె అయిన

వీరభద్రమదేవిని నిరవద్య ప్రాంత ప్రాంత పరిపాలకదగు వీరభద్ర చాళుక్యునికి యిచ్చి వివాహంచేసాడు. కొల్లేరు ప్రాంతపాలనపైనే కేళవనాయకుని గణపతి దేవు కేనాని ఇందులూరి సోమయ ఓడించాడు. ఆంధ్రప్రాంతంపై కాకతీయ జైదా ఎగిరింది. కాకతీయులకాలంలో ఆంధ్ర తెలంగాణ ప్రాంతమంతా ఒక పాలనక్రింద నిలిచింది. రుద్రమదేవి ఆనంతరం ఆమెసమయమైన ప్రతాప రుద్రుడు పాలించుచున్న కాలంలో (క్రీ. శ. 1323) మహమ్మద బీన్ తుగ్లక్ కాకతీయుల నోడ్చిది ప్రతాపరుద్రుని బందీగా చేసుకుని ఆంధ్రదేశాన్ని కైవశం చేసుకన్నాడు.

చోళ, సూర్యనాళపురాజులు

14వ శతాబ్దంలో కాకతీయుల పోడించి ఆంధ్రదేశాన్నాక్రమించి ఢిల్లీ మహమ్మదీయ చక్రవర్తులను, ఆంధ్రదేశాన్ని తిరిగి పాలించడానికి, కాకతీయులవద్ద సాయంనుగనున్న సుందోర్నిపరులు కృషి చేసి, స్వతంత్రరాజ్యాలు స్థాపించారు. ముసునూరి నాయకలు, కొండవీటి రాజులు, కోరుకొండ రాజ్యస్థాపకలు యిట్టి వారు.

కోరుకొండ రాజ్యస్థాపకడైన ముమ్మడి నాయకుడు రాజమహేంద్రవర రాజ్యాధిపతి అయిన తనూత్తి పశ్చిమగోదావరిజిల్లా నిరసాపురి, సీమవరం, తణువతాలూకాలను జయించాడు. ఆకాలంలో యీ ప్రాంతానికి 'పానూరి' ప్రాంతమనిపేరు. 14వ శతాబ్దంలో పశ్చిమగోదావరిజిల్లా చింతలపూడి తాలూకా, పోలవరం తాలూకాలను, మన్యప్రాంతాన్ని భక్తి

రాజునే చోడరాజువంశీకుడు పాలించు కుండేవాడు. ఇతనిరాజధాని భీమవరం. తణుకు తాలూకాను, కృష్ణాజిల్లాలో కొంతభాగాన్ని నూర్యవంశపురాజయిన తమ్మరాజు పాలించుకుండేవాడు. ఈ నూర్యవంశపు రాజులకు నూజివీడు తాలూకాలోని నూరవరం రాజధాని. ఈ తమ్మరాజుకొడుకు ఉండ్రాజునే ఆయన కాలంలో తణుకు తాలూకాలోని ఉండ్రాజవరం, భీమవరం తాలూకాలోని ఉండి గ్రామం నిర్మించబడ్డట్లుగ చరిత్ర కారు లూహించుచున్నారు. నిడదవోలు ప్రాంతాన్ని చాళుక్యవంశీకులు పాలించే వారు.

కొండవీటి రెడ్డిరాజు అనపోతరెడ్డి విశాఖపట్టణం జిల్లావరకు జయించి ఆంధ్ర కోస్తాప్రాంతాన్ని కొండవీటి రాజ్యంగా కలిపిజేసాడు. కాని అనపోతరెడ్డి ప్రతి సంవత్సరం శత్రువులతో పోరాడ వలసి వచ్చింది. చోడభక్తిరాజు నూరవరం పాలకుల స్నేహితుడు. భిక్షరాజు నూరవరంవద్ద అనపోతరెడ్డినిబడించాడు. దానివలన కృష్ణాగోత్రమీ సమలయ్య ప్రాంతాన్ని రెడ్డిరాజులు కోల్పోగా, అనవేమారెడ్డి తిరిగి కోస్తా ఆంధ్రపై అధిపత్యాన్ని నెలకొల్పితాడు. గాజు మహేంద్రవరం రెడ్డిరాజులక, కొండవీటి రాజులకు మధ్య జరిగిన యుద్ధాలలో యీప్రాంతం చేతులు మారుతూవచ్చింది.

కొండవీటిరెడ్డిరాజ్యం క్రీ.శ. 1424లో పతనమైంది. కొండవీటి రెడ్డి రాజుల కాలంలో ఏలూరులో ఒక కోటవుండేది. ఆకోట యిప్పుడు కధిలమై పోయింది. ఆ కధిల ప్రదేశంలో ఏలూరు మున్సిపల్

హైస్కూలు, పోలీసుస్టేషను, వగైరా ప్రభుత్వ ఆఫీసులున్నవి.

బ్రిటిషు ఆక్రమణ

కొండవీటి రెడ్డిరాజుల అనంతరం మిగతా ఆంధ్రదేశమువలెనే పశ్చిమగోదావరిజిల్లాకుడ విజయనగర రాజ్యంలో చేరి పోయింది. 1565లో తర్కికోట యుద్ధానంతరం ఆంధ్రదేశం గోల్కొండ సమ్రాటల అధిపత్యంలోను, 1687 తరువాత ఢిల్లీ మొగలాయిల అధిపత్యంలోను ఉన్నది. ఆంధ్రదేశం ముగిల్ చక్రవర్తుల దక్కును సుబాలో భాగమయింది. ఈ సుబాలో ఏలూరు సర్కారు ఒకటి. 1724లో దక్కును మజేదారు, నేటి నిజాం నవాబుల మూలపు ముడైచిని ఉంతుల్ ముల్క్ ఆస్థానా స్వతంత్రం ప్రకటించి నైజాము రాజ్యాన్ని యేర్పించడంవల్ల పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ఇతర స్కూలులతోపాటు తెలంగాణలో గో కలిసి నైజాం పాలనలో వుండేది. నిజాంఉల్ ముల్క్ ఆస్థానా మరణానంతరం సింహాసనానికి ఏర్పడిన రగాదాలలో క్రెంచి వారు, ఇంగ్లీషువారు జోక్యంకల్గించుకని, క్రెంచివారు సలాబత్ జంగ్ ను నవాబుగ చేసినప్పుడు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాను, యితర స్కూలు జిల్లాలను సలాబత్ జంగ్ క్రెంచివారికి భారపోసాడు. తరువాత విజయనగరం రాజా సాయంతో ఇంగ్లీషుసేనాని కల్వర్ ఫోర్డ్ క్రెంచివారి నోడించగా సలాబత్ జంగ్ స్కూలు జిల్లాలను ఇంగ్లీషువారికి భారాదత్తం చేసాడు. అప్పటినుండి తెలంగాణా, తక్కిన ఆంధ్రదేశం నుండి విడిపోవడం జరిగింది.

మాధవాయిపాలెం ఓడరేవు

గోల్కొండ నవాబుల కాలంలో డచ్చివారు 1628 లో నరసాపురిలో ఒక యిరప కారానాను పెట్టుకున్నారు. నరసాపురికి దగ్గరలోవున్న మాధవాయి

పాలెంలో ఇంగ్లీషువారు 1677 లో ఒక ఫ్యాక్టరీ పెట్టుకున్నారు. మాధవాయి పాలెం ఆ రోజులలో పెద్ద ఓడరేవు. ఇక్కడ పెద్ద పెద్ద ఓడలు మగామర్లు చేయబడేవట.

భూ గో థ ం

జిల్లా కార్యసానం ఏలూరు. విస్తీర్ణం 3,015 చ.మైళ్ళు. జనాభా 16,97,727. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాకు వక్షిణమున బంగాళా ఖాతిము, కృష్ణాజిల్లా సరిహద్దులుగానున్నవి. ఉత్తరమున హైదరాబాదు సరిహద్దు, పశ్చిమాన కృష్ణాజిల్లా, తూర్పున తూర్పుగోదావరిజిల్లా దీని సరిహద్దులు.

1925 వ సంవత్సరంలో సాత కృష్ణా జిల్లాను విడగొట్టడం వ్యాగంగా యిల్లా

యేర్పాటు చేయబడింది. ఈ జిల్లాలోని ఏకైక తాలూకాయైన పోలవరం 1942 సంవత్సరంలో తూర్పుగోదావరి జిల్లా నుండి విడగొట్టబడి దీనిలో కలపబడింది.

జిల్లా 4 రెవిన్యూ ఛాగములు క్రింద, 6 తాలూకాల క్రింద విభజింపబడింది. క్రింది పట్టిక రెవిన్యూ డివిజనుల, తాలూకాల విభజనను, తాలూకాల విస్తీర్ణము, నాటి కార్యసానాలను తెలియజేస్తుంది:

రెవిన్యూ డివిజను పేరు.	రెవిన్యూ డివిజను కార్యసానం	రెవిన్యూ డివిజనులోని తాలూకాలు	తాలూకా విస్తీర్ణం చ. మైళ్ళలో	తాలూకా కార్యసానం
ఏలూరు	ఏలూరు	ఏలూరు చింతలపూడి	510 418	ఏలూరు చింతలపూడి
కొవ్వూరు	కొవ్వూరు	కొవ్వూరు పోలవరం	391 551	కొవ్వూరు పోలవరం
భీమవరం	భీమవరం	భీమవరం తాడేపల్లి గూడెం	292 360	భీమవరం తాడేపల్లి గూడెం
నరసాపురి	నరసాపురి	నరసాపురి తిరుగు మొత్తం	279 214 3,015	నరసాపురి తిరుగు

తూర్పుకనుమలలో భాగమైన కొండలతో, గుట్టలతో నిండివుండే టోలవరం తాలూకాను జిల్లాలో ప్రత్యేకభాగంగా యెంచవచ్చు. చింతలపూడి తాలూకా, తాడేపల్లిగూడెం, కొవ్వూరు తాలూకాలు, ఏలూరు తాలూకా ఉత్తరభాగాలు మెట్ట భూములు. గోదావరీ, కృష్ణానదీ జలాలతో సాగుచేయబడే ప్రాంతాన్ని డెల్టాగా యెంచవచ్చు.

నరసాపురి ప్రాంతంలో సముద్ర తీరంలో కేంద్రానికి పనికిరాని వూములు, చిన్నచిన్న అడవులు కనిపిస్తాయి.

ఏలూరు తాలూకాకు దక్షిణంగా సావంతమై కృష్ణా, గోదావరి డెల్టా భూములను విడగొట్టుతూ కొల్లేరు సరస్సుగలదు. చుట్టుపట్ల డెల్టా మురుగంతా దీనిలోకి చేరుకుంటుంది. ఉప్పుతేరుక్కానా కొల్లేరి సరస్సు సముద్రంతో కలుపబడింది. మొత్తం మురుగునీరునా టోవుటక వుప్పు తేరు సరిపోదుకనుక కొల్లేరు సరస్సు సమీపంలోని భూములు హెచ్చుభాగం ముంపుతో వుండటం గరుగుతూంది.

మెట్ట భూములూడ, చింతలపూడి తాలూకాలో కనిపించే గుట్టలు మిశ్రమ యిస్తే చక్కటి మైదానాశే.

డెల్టా ప్రాంతం కనుచూపుమేరకు యెటుమాచినా పచ్చగా కనుల పండువుగా కనిపిస్తుంది.

నదులు

జీవనదియైన గోదావరినది తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలకు సరిహద్దుగా ప్రవహిస్తున్నది.

చింతలపూడి, ఏలూరు తాలూకాలకు పశ్చిమ సరిహద్దుగా ప్రవహించే తిమ్మిరేరు, చింతలపూడి తాలూకా వుత్తర భాగంలో ప్రవహించి కొవ్వూరు తాలూకా పశ్చిమసరిహద్దునసారే యెర్రకాలువ, బైనేమిచెరి, కొవ్వూరు కాలువ, టోలవరం తాలూకాలోని జలరేరు, కొవ్వూరు తాలూకాలోని గాళ్ళుమడుగు, ఏలూరు తాలూకాలోని గుండేరు జిల్లాలోని చిన్ని నదులు. ఇవి వ్యవసాయావసరాల కోసం చెరువులకు నీరు పెట్టుటకు వుపయోగపడుచున్నాయి.

అడవులు

జిల్లాలో 384.30 చ॥ మైళ్ళ విస్తీర్ణం గలిగిన అడవులున్నాయి. ఇందులో 178.7 చ॥ మైళ్ళ విస్తీర్ణం రిజర్వు అడవులక్రందను, 205.6 చతురపు మైళ్ళ విస్తీర్ణం యెనేటు అడవులక్రందను వున్నది. ఇందులో 98.5 చ. మై. విస్తీర్ణం గలిగిన అడవులను, ఎనేటుమండి ప్రభుత్వం స్వాధీనంచేసుకొన్నది. 107.1 చ. మై. విస్తీర్ణం గలిగిన యెనేటు అడవులు (1951 మార్చినాటి పరిస్థితి) యింకా ప్రభుత్వ అధీనంలోకి రావలసియున్నది. తాలూకావారీ అడవుల పరిస్థితిని ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక తెలియజేస్తుంది.

తాలూకా	రిజర్వు అడవులు చ.మైళ్ళు	ప్రభుత్వాధీనానికి వచ్చిన యెట్టేటు అడవులు (చ. మైళ్ళు)	ప్రభుత్వాధీ నానికి రాని ఎట్టేటు అడవులు (చ.మైళ్ళు)	మొత్తం (చ.మైళ్ళు)
పోలవరం	104.20	70.1	105.6	279.90
చింతలపూడి	39.60	6.6	...	46.20
కొవ్వూరు	...	0.20	...	0.20
ఏలూరు	5.20	21.60	...	26.80
తాడేపల్లిగూడెం	13.10	13.10
భీమవరం	14.60	...	1.5	15.10
నరసాపురం	2.00	2.00
మొత్తం	178.70	98.5	107.1	384.30

పోలవరం తాలూకాలోని రిజర్వు ఫారెస్టులో వెదురు, వంటచెరుకు, కలప కొనుక్కనుంది. చింతలపూడి, కొవ్వూరు, ఏలూరు తాలూకాలోని ఎట్టేటు అడవులు గుప్పలు, పొదలుతో మాత్రమే నిండివున్నాయి. భీమవరంలోని అడవులు నోళ్లు మాత్రమే.

శీతోష్ణస్థితి

జూన్, సెప్టెంబరు నెలల మధ్య మైదీ రుతుపవనములవల్ల జిల్లాలో ప్రధానమైన వర్షాలు కురుస్తాయి. అక్టోబరు, నవంబరు నెలల మధ్య ఈశాన్య రుతుపవనం నుండి చెదరుగా వాలు పడతాయి.

డిసెంబరు, జనవరి నెలలలో పోలవరం తాలూకా మిగతా ప్రాంతానికిన్న కితలంగా వుంటుంది.

సంవత్సరంలో సగటున ఆయా తాలూకాలకు యెన్ని వర్షపు దినాలుండేనో,

యెంతెంత వర్షాలు పడేనో ప్రక్కనేటి లోని పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

సాగు సదుపాయాలు

గోదావరి, కృష్ణా డెల్టాలనుండి సప్తయి చేయబడే నీటితో జిల్లాలో ప్రధానంగా సాగుచేయబడుతున్నది. మెట్ట తాలూకా లోని వర్షాలపై ఆధారపడే చెరువుల సాయంతోనూ, చిన్నచిన్న ప్రవాహాలచే నింపబడే చెరువునీళ్ళతోనూ అచ్చటచ్చట సాగుచేయబడుతున్నది. సముద్ర తీరంలో గొనువుల వ్యారా మెట్ట సేద్యం జరుగు తున్నది. కొవ్వూరు, తాడేపల్లిగూడెం, ఏలూరుతాలూకాలోని మెట్టభూములకు, చింతలపూడి తాలూకాలోని నీటి సౌక ర్యాలు లేవు. తాలూకా వాటి కిటీసప్తయి సౌకర్యాలు క్రింద యివ్వబడ్డాయి:

పోలవరం తాలూకా

బ్రహ్మ అనే కొండవాగు, వర్షాలపై ఆధారపడేచెరువులు యీ తాలూకా

తాలూకా	సాలుసరి వర్ష పాతం అంగుళాలలో	సాలుసరి వర్షపు దినాలు
పోలవరం	44.46	59.0
చింతలపూడి	40.62	53.3
కొవ్వూరు	39.42	55.7
ఏలూరు	36.91	51.4
తాడేపల్లి గూడెం	38.72	51.9
తణుకు	41.55	54.3
ఏనువరం	38.22	51.6
నరసాపురిం	43.36	54.9

లోని జలాధారాలు. మిక్కిలి పొగాకు, పండ్లతోటలు యీ నీటి ఆధారంతో పెంచబడుతున్నాయి.

చింతలపూడి తాలూకా

తమ్మిలేరు, ఎర్రకాల్వ, జల్లేరులనుండి సంవత్సరమంతా నీరు పారుతూనే వుంటుంది. లోతయిన లోయగా ఉన్న ప్రాంతం నుండి యిది ప్రవహించుటచేత సాగుచేయటానికి యీ జూలు వుపయోగ పడటంలేదు. తమ్మిలేరుపై లక్షా 50 వేల రూపాయల ఖర్చుతో ఒక ఆనకట్ట నిర్మించాలనే ప్రకారికను ప్రభుత్వం అంగీకరించింది. దీని ఫలితంగా కొంత భాగం నీరు సాగుకు తోడ్పడవచ్చు. తాలూకాలో వర్షాధారంతో సాగుతోడ్పడే చెరువులు కలవు. నూతి నీళ్ళతో పొగాకు పండించబడుతున్నది.

కొవ్వూరు తాలూకా

తాలూకాలో కొంత భాగం గోదావరి నదీజూలతో సాగు చేయబడుతున్నది. ఎర్రకాల్వ, రాళ్ళ మడుగు నీళ్ళు కొంత సాగుకు వుపయోగపడుతున్నాయి. కొన్ని

చెరువులు, నూరులు కూడ సాగుకు వుపయోగపడేవిగలవు.

ఏలూరు తాలూకా

తాలూకాలో నేడు సాగు ఆవుతున్న భూములు కృష్ణా, గోదావరి నదీజూలపై ఆధారపడివున్నాయి. కాని ఈ తాలూకా కృష్ణా డెల్టాకు, గోదావరి డెల్టాకు చిట్టచివరి నుండుటచేత నీటి కొరతతో గాఢ పడటం జరుగుతున్నది. గుండేరు, తమ్మిలేరులద్వారా కొన్ని చెరువులు యీ తాలూకాలో నింపబడుతాయి. ఇవి సేవ్యానికి తోడ్పడుతున్నాయి. కొలేరు సరస్సు నుండి నీటిని ఇంజనలతో తోడి పంటలు పండించబడుతున్నాయి కూడ. ప్రయివేటు నూరుల క్రింద, వర్షాధారంపై ఆధారపడే చెరువుల క్రింద అక్కడక్కడా కొద్దిపాటి సేద్యం కొరసాగుతున్నది.

తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా

తాలూకాలో డెల్టా క్రింద ఉన్న భాగం గోదావరి నదీజూలచేత సాగు చేయబడుతున్నది. మెట్ట ప్రాంతాలలో వర్షాలచే నిండే చెరువులు, నూరులు

ఉన్నాయి. వీటి క్రింద చేయబడే సాగు స్వల్పం.

భీమవరం తాలూకా

తాలూకా అంతా గోదావరి డెల్టాలోని భాగమే. యనమదుర్రు, ఉప్పలపేటల మంపుల మూలంగా తాలూకాలో కొన్ని ప్రాంతాలు బాధపడటం జరుగుతున్నది. యనమదుర్రు మంపులో గొట్టుటకు కొన్ని ఏర్పాట్లు చెయ్యబడ్డాయి. ఉప్పలపేట మంపును గూర్చి ఎట్టి చర్యలూ తీసుకొనబడలేదు.

తణుకు తాలూకా

గోదావరి డెల్టా క్రింద ఈ తాలూకా సాగు చేయబడుతున్నది. నరసాపురం కాల్య, గోస్థనినది, వేల్పూరు కాలువ, అత్తిలి కాలువ, బ్యాంక్ కనాలు యీ తాలూకాలో ప్రధానమైన కాల్యలు. “ఎరమదుర్రు” ద్వారా యీ తాలూకా డెల్టా మురుగు బయటకు పోతుంది. ఈ తాలూ

కాలో భాగంగా ఉన్న గోదావరి లంకలు గోదావరి వరదల సమయంలో మునిగి పోతుంటాయి. కానూరు లంకలో 3,334 ఎకరముల సాగు క్రిందకు తెచ్చే స్క్రీము ఘనము 11 లక్షల రూపాయల ఖర్చుతో నిర్మింపబడుతున్నది.

నరసాపురం తాలూకా

గోదావరి జలాలతోనే యీ తాలూకాలో సేద్యం చెయ్యబడుతున్నది. తాత్కాలికంగా పనికివచ్చే భావులు, దొరువుల సహాయంతో మెట్టపైరులు గూడ పండింపబడుతున్నాయి. తాలూకాలోని లంక భూములు గోదావరి వరదల కాలంలో మునిగి పోతాయి.

తాలూకాలోని మైనరు ఇరిగేషను వర్క్సు, వాటి క్రింద తాలూకా వారీగా ఆయకట్టు విస్తీర్ణం, మేజరు ఇరిగేషను క్రింద తాలూకా వారీ సాగువుతున్న భూమి వివరాలు క్రింద పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి:

తాలూకా	మైనరు ఇరిగేషను వర్క్సు సంఖ్య	మైనర్ ఇరిగేషను క్రింద ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)	మేజరు ఇరిగేషను క్రింద ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)
పోలవరం	152	5,672.17	30,077
చింతలపూడి	357	12,908.82	...
కొవ్వూరు	120	4,218.72	3,750
ఏలూరు	260	12,702.72	1,09,658
తాడేపల్లిగూడెం	87	3,397.26	1,25,644
భీమవరం	1,98,700
తణుకు	1,47,453
నరసాపురం	1,50,601
మొత్తం	976	38,899.	7,45,883

పంట	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)	(మైదూరం)
<p>పరి</p> <p>కొన్న</p> <p>పట్ట</p> <p>రాగి</p> <p>మొక్కకొన్న</p> <p>శనక</p> <p>పెరుకు</p> <p>మొలకనక</p> <p>మచ్చలము</p> <p>ప్రతి</p> <p>పానాకు</p>	<p>మూడి</p> <p>{</p> <p>మొట్ట</p>	20,717	20,290	21,214	1,11,787	1,79,599	1,17,494	1,01,654	1,36,242	7,08,997
	—	1,449	20,925	6,698	68	—	—	6,203	347	35,710
	—	—	—	4,527	4,891	259	—	1,245	745	12,667
	867	3,043	2,492	713	1,924	—	—	—	16	9,055
	519	2,323	332	1,473	529	5	51	—	716	5,948
	—	—	35	—	4	5	319	—	—	363
	—	—	2,530	—	771	18	424	—	—	3,743
	—	—	18	19	389	1,020	4,831	1,433	7,710	
	695	3,288	5,298	2,093	914	938	5,499	1,805	21,030	
	6,096	3,966	11,215	3,775	16,571	284	17,755	3,956	63,618	
—	—	137	—	—	—	—	2	—	139	
—	—	14,687	2,164	1,024	—	—	3,733	—	21,608	

రైలు మార్గాలు

121½ మైళ్ళ రైలుబాట పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాగుండా పోవుచున్నది. ఇందులో 107½ మైళ్ళు బ్రాడ్ గేజీ, 13½ మైళ్ళు మీటర్ గేజీ.

కలకత్తా - మద్రాసు రైలుమార్గం ఏలూరు, తాడేపల్లిగూడెం, కొవ్వూరు తాలూకాలగుండా పోవుచున్నది. నిడదవోలునుండి బ్రాడ్ గేజీ బ్రాంచిరైలు ఒకటి నిడదవోలు, కొవ్వూరు, నిరసాపురం తాలూకాలను కలుపుచున్నది. ఈ రైలు తణుకు, భీమవరం తాలూకాలగుండా పోవుచున్నది.

భీమవరంనుండిమీటర్ గేజీ బ్రాంచిరైలు ఒకటి గుడివాడ వరకు పోవుచున్నది.

పోలవరం, చింతలపూడి, తాలూకాలు మినహా మిగతా తాలూకాలన్నిటికి రైలు మార్గం కలదు. జిల్లా కార్యస్థానమైన ఏలూరునుండి (చింతలపూడి, పోలవరం తాలూకాల కార్యస్థానములను మినహాయించి) అన్ని తాలూకా కార్యస్థానములకు రైలుసదుపాయం కలదు.

జనాభా విస్తీర్ణం

గత 10 సంవత్సరాలలో జిల్లాజనాభా తాలూకావారీగా యేదే విధంగా ఆభివృద్ధి చెందిందీ ప్రక్కచోలూని పట్టిక తెలియజేస్తుంది. జిల్లామొత్తం సంఖ్యల పట్టికకు మొదటిలోయివ్వబడ్డాయి.

నిపుణతగల పని!

సరసమైన ధరలు!!

అన్ని సైజుల కార్టబోర్డు బాక్సులు, అన్నిరకములైన రూలింగుపనులు, అందమైన బైండింగ్ పనులు చేయబడును.

వివరములకు:

వి. యల్. ఆర్. బైండింగ్ వర్క్స్

స్వతంత్ర కస్టరన్స్ ఎదుట : : విజయవాడ - 2

తాలూకా	జనాభా		1941 సం జనాభాపై పెరుగుదలశాతం	గ్రామాలు	* పట్టణాలు
	1941	1951			
పశ్చిమగోదావరి	14,65,111	16,97,727	15.9	789	20
ఏ జి స్సీ					
పోలవరం	85,023	97,245	14.4	128	...
మైదానాలు					
చింతలపూడి	85,741	1,00,187	16.8	84	...
కొవ్వూరు	1,79,803	2,14,522	19.3	92	2
ఏలూరు	2,14,912	2,60,599	21.3	126	1
తాడేపల్లిగూడెం	1,90,382	2,17,123	14.0	98	2
భీమవరం	2,02,363	2,36,092	16.7	85	4
తణుకు	2,47,609	2,78,186	12.3	91	7
నరసాపురం	2,59,278	2,93,773	13.3	85	4

జిల్లా మొత్తం జనాభా 809 గ్రామ
లోనూ, పట్టణాల్లోనూ 3,15,982 ఇండ్లలో
నివసిస్తున్నారు. ఇందులో
2,62,642 యిండ్లు గ్రామాల్లోనూ,
53,340 యిండ్లు పట్టణాల్లోనూ
వున్నాయి.

16,97,727 మంది మొత్తం జనా
భాలో, 13,66,458 మంది గ్రామాల్లో
వున్నారు. 3,31,269 మంది పట్టణాల్లో
నివసిస్తున్నారు. సగటున జిల్లాజనాభాలో
ప్రతి ఏడుగురిలో ఒకడు పట్టణంలో నివ
సిస్తున్నాడు. తాలూకావారీ పట్టణ
గ్రామీణ జనాభా సంఖ్యలు, యిండ్ల
వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో పొందు
పరచబడ్డాయి.

1941 జనాభా సంఖ్యలపై జిల్లా
జనాభా సగటు పెరుగుదల 15.9 శాత
మున్నది. ఇందులో యేకేన్నీ ప్రాంతమైన
పోలవరం తాలూకాలో జనాభా పెరుగు
దల 14.9 శాతముకింద చూపబడినది.
దీనిని అచ్చటి కొండజాతుల జనాభా అభి
వృద్ధికింద తీసుకోరాదు. పోలవరం
మెట్టప్రాంతంలో ప్రారంభించిన తోటలు,
పుగాకు మున్నగువాటి సేద్యం మూలంగా
మైదానప్రాంత జనాభా యిచ్చటకు
ఆకరింపబడ్డారు. అదేవిధంగా చింతల
పూడి తాలూకాకు కూడ కొత్తభూముల
సేద్యానికి అనేకమంది వలసవచ్చారు.

ఏలూరు, భీమవరం, కొవ్వూరు తాలూ
కాలు జిల్లాలో కల్ల హెచ్చు జనాభా

* కనీసం 5 వలు, అంతకు మేగా జనాభా కలిగి స్పష్టమైన పట్టణ వాతా
వరణాన్ని కలియన్నవాటినే యీ పట్టికలో చేర్చబడినవి.

తాలూకా	నివసించే యిండ్లు			గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా	మొత్తం జనాభా
	తాలూకా మొత్తం	గ్రామీణ	పట్టణ			
పోలవరం	19,333	19,333	...	97,245	...	97,245
చింతలపూడి	18,666	18,666	...	1,00,187	...	1,00,187
కొవ్వూరు	38,929	34,841	4,088	1,90,587	23,935	2,14,522
ఏలూరు	47,303	34,011	13,292	1,73,386	87,213	2,60,599
తాడేపల్లిగూడెం	41,241	37,714	3,527	1,95,046	22,077	2,17,123
ధీమవరం	43,345	33,904	9,441	1,78,634	57,258	2,36,092
తణుకు	51,757	39,657	12,100	2,03,987	74,199	2,78,186
నరసాపురం	55,408	44,516	10,892	2,27,186	66,587	2,97,773
మొత్తం	3,15,982	2,62,642	53,340	13,66,458	3,31,269	16,97,727

పెరుగుదలను సూచిస్తున్నాయి. ఇందులో ధీమవరం, ఏలూరు తాలూకాల పెరుగుదల ఆయా పట్టణాల పెరుగుదల మూలంగా వచ్చినది. గత 10 సంవత్సరాల్లో ఏలూరులో 22,302 మంది జనాభా, ధీమవరంలో 9,879 మంది జనాభా పెరిగింది.

తణుకు, నరసాపురం తాలూకాలు యితర తాలూకాల కన్న చదరపుమైలుకు హెచ్చు జనసాంద్రతను కలిగియున్నాయి. గత 10 సం||లో యీ ప్రాంతాలనుండి చింతలపూడి, పోలవరం మున్నగు ప్రదేశాలకు వలసపోవటం గమనించదగిన సంఖ్యలో జరిగింది. అందుచేత జనాభా

పెరుగుదలకాతం యిచ్చట యితర తాలూకాలకిన్న తక్కువవున్నట్లు కనిపించుతుంది. ఈ తాలూకాలో పెరిగిన జనాభాలో ప్రధానంగా ఆ తాలూకా ముఖ్య పట్టణాల పెరుగుదలను ఆధారం చేసుకుని వున్నది.

వైద్యం

జిల్లాలో వైద్య సౌకర్యాలు అతిస్వల్పం. 95 మంచాలతో జిల్లా ఆస్పత్రి ఏలూరులో కలదు. ఇచ్చట మెటర్నిటీ అసిస్టెంట్ శిక్షణకూడా గలదు. తాలూకావారీ ప్రభుత్వలోకల్ థండ్ ఆసుపత్రుల పట్టిక, వాటిలోని మంచముల సంఖ్య ప్రక్క పేజీలో యివ్వబడినాయి :

తాలూకా	ఆసుపత్రి ఉన్న ఊరు	నిర్వహణాధికారం	మంచములు
పోలవరం	పోలవరం	గవర్నమెంట్ వైద్యశాల	4
"	జంగారెడ్డిగూడెం	"	
"	బీలుగుమిల్లి	"	
"	కన్నపురం	గ్రామీణ వైద్యశాల	
"	కోయిలగూడెం	మిషన్ ఆసుపత్రి	
"	మావంపేట	ఆయుర్వేద వైద్యశాల	
చింతలపూడి	చింతలపూడి	లోకల్ ఫండ్ వైద్యశాల	(అత్యవసర మైన మంచాలు మాత్రం)
కొవ్వూరు	కొవ్వూరు	తాలూకా ఆసుపత్రి	
	నిడదవోలు	లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రి	
ఏలూరు	ఏలూరు	జిల్లా ఆసుపత్రి	95
	పెద్దపాడు (గుండుగొలను)	గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	11
తాడేపల్లిగూడెం	తాడేపల్లిగూడెం	లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రి	
	గణపవరం	గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	
	చేబ్రోలు		
భీమవరం	భీమవరం	తాలూకా గవర్నమెంటు ఆసుపత్రి	
	ఆకివీడు	మిషన్ ఆసుపత్రులు	30
	భీమవరం		
	ఉండి	గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	
	జక్కవరం		
	కోనేటిపాడ		
రేణుకు	రేణుకు	తాలూకా గవర్నమెంటు ఆసుపత్రి	
	రేణుకు	కుమ్మరొగ వైద్యశాల	
	ఖండవల్లి	గ్రామీణ వైద్యశాలలు	
	పెనుమంట్ర		
	పెనుగొండ		
	దువ్వ		
	ఆత్తిలి	జిల్లాశుల్క ఆసుపత్రి	

తాలూకా	ఆసుపత్రు ఉన్న స్థానము	నిర్వహణాధికారి	మంచములు
నరసాపురం	నరసాపురం	గవర్నమెంటు ఆసుపత్రు	30
	"	గృహాని ఆసుపత్రు	
	"	మిషన్ ఆసుపత్రు	160
	ఆచంట	జిల్లాబోర్డు ఆసుపత్రు	
	జిన్నాగు	గ్రామీణ వైద్యశాలలు	
	మచ్చిపూడి		
	గొడేపట్ల		
	యలమంచిలి		
	పాలకొల్లు	గవర్నమెంటు ఆసుపత్రు	

జిల్లాలో ప్రధానంగా వైద్యం న
వలసిన పరీక్షలు విలూరులో చేపన్నాయి.
విలూరులో ఒక పనారమిల్లు, తండ్రిపల్లి
తాలూకాలో రెండు పంచదార ఫ్యాక్టరీలు,

జిల్లాలో ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రింద వచ్చే
ప్రధాన పరీక్షలు, వాటిలో పనిచేసే
వారి సంఖ్య క్రింది పట్టికలో యివ్వ
బడినది :

తాలూకా	పరీక్షలు	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	పనిచేసేవారి సంఖ్య
పోలవరం	పుగారం	1	124
కొవ్వూరు	పుగారం	8	4,572
	బియ్యంమిల్లులు	7	208
	బియ్యంమిల్లులు	30	821
విలూరు	ఒక పనారమిల్లు	1	1,140
	తోళ్ళ పరీక్ష	11	431
తాడేపల్లిగూడెం	బియ్యంమిల్లులు	21	915
భీమవరం	బియ్యంమిల్లులు	22	631
	బియ్యంమిల్లులు	17	587
తణుకు	వైద్యుల నిర్మాణం	9	263
	పంచదార ఫ్యాక్టరీలు	2	1,250

కృష్ణ జిల్లా

చరిత్ర

ఎన్ని జిల్లాలనుండా కృష్ణానది ప్రవహించుటలేదు ! కాని కృష్ణానది మాత్రమే యీనది తన పేరును వహిస్తుంది. ఈ జిల్లాకిరాజధానిగాను ప్రత్యేకత. అనేక ప్రత్యేకతలు-చారిత్రక ప్రత్యేకతలున్నది.

ప్రపంచాన్ని రాజ్యాన్ని సాపంచిన శాతవాహనుల ప్రధాన రాజధాని కృష్ణా జిల్లాలోని శ్రీకాకుళం. కృష్ణానది ఒడ్డున వున్నది. స్థూలపశాలతో పక్షి వ్యాపారాలు సాగించిన భౌతికతలలో నందటివారు ఆంధ్రులు, కళింగులు. ఆంధ్రుల ప్రధాన ఖండాంతరి వాణిజ్య కేంద్రాలయిన ఖంటసాల, గూడూరు శివులు యీ జిల్లాలోనివే. కృష్ణానది ముఖద్వార సమీపాన వున్నవే.

క్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దం చివర భాగంలో అశోకుని మరణానంతరం శాతవాహనాంధ్రులు చార్య సామ్రాజ్యాన్ని ఏర్పరిచి స్వతంత్రరాజ్యాన్ని సాపంచారు. శ్రీకాకుళాన్ని రాజధానిగా చేసుకుని రాజ్యాన్ని పాలించారు. శ్రీకాకుళం కృష్ణానది ఒడ్డున వున్నది. ఒకప్పటి రాజధాని నగరం నేడు కుగ్రామంగా నిలిచివున్నది. విజయవాడకు యిరువైపుల దూరంలో వుంది. శాతవాహనుల

కాలంలో నిర్మించబడిన ఆంధ్రవిష్ణు దేవాలయం నేటికీ నిలిచివుంది.

ఆంధ్రవిష్ణువు దేవాలయం

ఆంధ్రవిష్ణువు దేవాలయాన్నిగూర్చి బ్రహ్మాండ పురాణంలో ఒక కథ వుంది. ఈ కథ ననుసరించి శాతవాహనులకు ముందు యీ ప్రాంతాన్ని పాలించుచున్న సింధువనే నాగరాజును ఆంధ్రవిష్ణువు అనే శాతవాహనాంధ్రవీరుడు సంహరించి రాజ్యాన్ని సాపంచాడట. తరువాత వచ్చిన శాతవాహన రాజులు ఆంధ్ర విష్ణువు నాక వీరునిగను, అవతారిమూర్తి గను పరిగణించి శ్రీకాకుళంలో ఆంధ్ర విష్ణువు పేరట దేవాలయం ఏర్పించి వుండవచ్చు. వీగారాని ఆ నాగరాజులలో మఠిలో భాగంగానే వున్నట్లు కనబడుతున్నది. శ్రీకాకుళం కొద్ది సంతత్యరాల నకు మాత్రమే రాజధానిగ వున్నది. తరువాత భాస్కరిటకం రాజధాని అయింది. శ్రీకాకుళం యిప్పుడు వైష్ణవ క్షేత్రం.

నాగరాజులు

శాతవాహన వంశసాపక్షమైన శాతవాహను డీ ప్రాంతంలో రాజ్యం నెలకొల్పక పూర్వము యక్షరాజైన కుక్షేరకుడు కృష్ణాజిల్లాలో కొంత ప్రాంతాన్ని

పరిపాలించుచుండేవాడని కాసనాలవల్ల తెలుస్తున్నది. యక్షగాట వజ్రచిగుడు, శాతవాహనుని తెండ్ర సమకర్త యహ రాజునకు సమకాలికుడైవుండాలి. యక్షులు ఆంధ్రదేశంగా నేను క్కలనబడిన చున్న టైనాటికి పూర్వీకులని చరిత్ర కారుల వ్యాఖ్య. నడ గాథలను బట్టి చూస్తే యక్షులకు పూర్వము సర్వారాధన లైన నాగులనే ద్రావిడ జాతివారు యీ ప్రాంతాన్ని పాలించినట్లుగ తెలుస్తున్నది.

విదేశ వ్యాపారం : ఓడ రేవులు

శాతవాహనులు క్రీస్తుకల్పూర్వం రెండు వందల సంవత్సరాలు, క్రీస్తు తరువాత రెండువందల సంవత్సరాలకు పైగాను ఆంధ్రదేశాన్ని పరిపాలించారు. శాతవాహన రాజుల కాలంలో ఆంధ్రలో శాకా వ్యాపారం అభివృద్ధి చెందింది. గౌతమీ పుత్ర యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి విదేశ వ్యాపారానికి గొప్ప ప్రోత్సాహ మిచ్చాడు. ఈ రాజు క్రీ. శ. 174-203 మధ్య పరిపాలించాడు. క్రీ. శ. రెండవ శతాబ్దంనాటికే ఆంధ్రదేశం యీ జిల్లా లోని ఘంటసాల, గూడూరు, అవనిగడ్డ రేవుల వ్యాసా విదేశ వ్యాపారం సాగించు తుండేది. ఘంటసాల, గూడూరు ఓడ రేవుల నిండి నూలు ఓట్టలు, అద్దకిళ్ళు ఓట్టలు, అతినన్నని రవసెల్లాలు, వజ్రములు; గోమ, ఇటర్, బర్మా, చైనా, సయోం, తూర్పు సముద్రతీర శిశులకు ఎగుమతి ఆవుతుండేవి. అనాడు దేశంలో వర్తకం రెండు ప్రధాన మార్గాలగుండా జరుగుతుండేదట. అందులో ఒక రాజ మార్గం, బండరు నుండి హైదరాబాదు

వీధుగా శాతవాహనులు కొంత కాలం వాడగానిగి వున్న మహారాష్ట్ర లోని పైతావ్ నగరం, నాసిక్ నగరాలవీధుగా పశ్చిమ తీర్థ కేవుపట్టణమైన బ్రోచ్ నగరాన్ని కలుపుకుండేదట.

పై నా భారతదేశాల సంబంధాలకు ఆంధ్రదేశం పునాది వేసింది.

పెర్రపసు, టాలెమీ అనే పాశ్చాత్యుల రచనలను బట్టి మచిలీపట్టణము, ఘంటసాల, గూడూరు నాకా వ్యాపార కేంద్రములుగ వున్నట్లు తెలుస్తున్నది. పాశ్చాత్యులకు మనదేశపు కేంద్ర కొత్త అగుటచేత ఘంటసాల 'కొంట కొస్టిల్', గూడూరు 'కొడ్డూరి' అని, కృష్ణా ముఖద్వార ప్రదేశాన్ని 'మకలనూ' అని, కృష్ణానదిని 'మెనాలన' అని పేర్కొన్నాయి. వివిధాలాకాలాల్లోనూ ఘంటసాలయందరు క్రీ. శ. రెండవ శతాబ్దము నాటి గోము చక్రవర్తుల నాణెములు దొరికాయి. ఘంటసాల అనాడు మహానగరం. 13 వ శతాబ్దంవరకు ఘంటసాల కేపు మహా ప్రఖ్యాతిలో వుండేది. తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో కూడ యిది పెద్ద ఓడరేవు పట్టణం.

బౌద్ధ స్తూపాలు

శాతవాహనులకు ముందే ఆంధ్రదేశంలో బౌద్ధమతం వ్యాపించింది. శాతవాహనుల కాలమున బౌద్ధమతం బాగా పాతుకుపోయింది. బౌద్ధమతవ్యాప్తి చిత్రలేఖనము, శిల్పాల అభివృద్ధికి పెద్ద ప్రోత్సాహమిచ్చింది. ఆంధ్రదేశంలో ఆకాలన నిర్మించబడ్డ స్తూపాలు నేటికీ కుప్పలిప్పలుగా కనబడతవి. జగ్గయ్యపేట, నందిగామ, గుంటుపల్లి, నడివాడ, ఘంటసాలలో స్తూపాలు కనబడతవి.

నాగార్జునుని కాలంలో ఘంటసాలలో పెద్దబౌద్ధారామముండేది. నాగార్జునకొండ శాసనములో యిది 'కంటకశైల' సంఘా రామముగ వర్ణించబడింది. క్రీ. శ. ముదటి శతాబ్దంనాటి బౌద్ధసామ్రాజ్యము కట్టడ వున్నది. ఇంతటి చక్కని సామ్రాజ్యము దక్షిణదేశంలోనే లేదంటారు. క్రీ. పూ. మూడవశతాబ్దంనాటి కాల శైలివలన సరిస్థితి విగ్రహముకంటే వుంది. ఈ విగ్రహంలో ఆంధ్రుల శిల్పచాతుర్యము ఉట్టిపడుతుంటుంది. ఈ శిల్పముహంబదాహ్ శిలాన్ని పోలివదని తారిత్రవల అభిప్రాయం.

ఆంధ్రుల వ్యాపారంతోపాటు వాటి సుతంకూడ విదేశాలకు ప్రాకింది. వాటిని సత్వంత పరిశ్రమలమీద అనుకూలతనిగడ, యితర సంఘా రామములనింకి బౌద్ధులు కూడూరు (బొడ్డూరు) చేర్చుకొని వనశిల్ప సుతాన్నికై బ్యా, పరూమ్ వల వలన దేశాలకు వ్యాపారంబడవాలి.

శౌకావ్యాపారాన్ని, శిల్పాన్ని విగ్రహా లోపించిన శాతవాహన రాజ్యం క్రీ. ప. మూడవ శతాబ్దం ముదటిశతాబ్దంలో పతనమైంది. అప్పుడు కృష్ణాప్రాంతం అది బౌద్ధాధికారం ఇత్యాదుల పాలనలోవుంది. మూడవశతాబ్దంమధ్యన పల్లవు లక్ష్మణుని లోకీ వచ్చారు. కృష్ణా దక్షిణన పల్లవు లక్ష్మణుని వుండగా, కృష్ణకు ఉత్తరాన చిన్నచిన్న స్వతంత్ర రాజ్యాలు తలెత్తాయి.

బృహత్పలాయనుల రాజధాని

ఈ స్వతంత్రరాజులలో బృహత్పలాయను లా కరు. బృహత్పలాయన రాజ్యాన్ని స్థాపించిన జయవర్మ రాజు

ధాని దివితాలూకాలోని కోడూరుగ్రామం. ఆరొజులలో ఈప్రాంతం "కూడూరు హరమని" వ్యవహరించబడింది. ప్రాచీన కాలపు పరిపాలక విభాగములలో కొన్నిటికి "హరము" అనిశేరు. 'కూడూరు హరమనగా' కూడూరు, ముఖ్యపట్టణంగా గల ప్రాంతమని అర్థం. ఈ కూడూరే దివితాలూకాలోని నేటికోడూరు. ఇక్కడ ప్రాచీనశిథిలాలు విస్తారముగా బయటపడుతున్నాయి.

బృహత్పలాయన రాజ్యం యిరవై సంవత్సరాలు మాత్రమే సాగింది. పల్లవుల బలహీనత నాధారముగచేసికొని దామోదర వర్మ అనే ఆంధ్ర గోత్రీకరాజు కృష్ణకు ఉభయతీరములందన్న ప్రదేశాన్నాక్రిమించాడు. ఇతని పరిపాలన స్వల్పకాలం మాత్రమే సాగింది. నాల్గవ శతాబ్ద ప్రారంభమున కాలంకాయని రాజులు ఆంధ్ర గోత్రీలవలనబడి, వారి యధీనమున వచ్చి కృష్ణకు ఉత్తరాన వున్న భాగాన్ని ఆక్రమించారు. కాలంకాయనలు కృష్ణ-గోదావరి ప్రాంతాన్నంతా జయించి మెదక్కి రాజధానిని ఒక శతాబ్దం రాజ్య పాలన చేసారు.

క్రీ. ప. 5వ శతాబ్దం మొదటి అర్ధ శతాబ్దంలో కాలంకాయనల పధికారాన్ని సైన్యం ముందిరికి రాజ్యాన్ని సామ్రాజ్యం చేసుకొన్నవారు విజయనరాయులు. ఏకవంశ శాబ్దం ముదటి శతాబ్దందాకా సేను పరిపాలించారు. వీరికి గుంటూరు జిల్లాలోని అనురావతి, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని వేంగి, కందుకూరు గ్రామం ప్రభావ రాజధానులుగా ఉన్నప్పటికీ, విజయవాడ కూడ కొంతకాలం రాజధానిగా వున్నట్లు తెలుస్తున్నది.

క న క దు ర్గ గు డి

విష్ణుకండిన రాజులలో కడపటిగాజైన
 మాధవ మాధవవర్మ గొప్ప చక్రివర్తి.
 ధర్మబుద్ధి గలవాడని ప్రతీతి. జనాశ్రయ
 డని బిరుదువుండేది. మాధవవర్మ న్యాయ
 బుద్ధిని గూర్చి ఒక కథ చెబుతారు. ఒకప్పు
 డీతని కమాదుడు ఒక పేదరాలి కుమా
 రుని పైనుండా రిండుపొనిచ్చి వాని ము
 జానికి కాంక్షదయ్యాడు. పేదరాలు
 మాధవవర్మతో మురిపెటుకొనగా మాధవ
 వర్మ న్యాయవిచారణచేసి తన కమాదునికి
 మరణదండన విధించాడట. మంత్రులు,
 మిత్రులు వలదన్నను మాధవవర్మ మరణ
 దండనను ఖాయపచాడట. ఆ సమ
 యంలో బెజవాడ యింద్ర కీలాద్రిపై
 వేంచేసివున్న కనకదుర్గి మాధవ వర్మ
 న్యాయవర్తనకు సంతసించి మాధవవర్మ
 కొడుకని, పేదరాలి కొడుకని తిరిగి
 బ్రతికించెదట. సుల్లికార్జునస్వామి బెజ
 వాడలో కనకవర్ణం కురిపించాడట. ఇదే
 మల్లేశ్వరాలయం. కనకదుర్గిగుడిని గూర్చి
 ఇంకొకకథ ప్రచారంలో వుంది. ఒక
 గ్రామంలో ఏడుగురు బ్రాహ్మణ
 సోదరులుండేవారు. వారికి కనకయ్య అనే
 చెల్లెలు వుండేది. కనకయ్య పిల్లని గూర్చి
 అన్నదమ్ములు అనుమానించి ఆమెను
 చంపడానికై నూతొలొపడలేకారు. అప్పటి
 నుండి ఆమెకు ప్రజలు ఒక దేవాలయం
 కట్టించి ఒక శక్తిగా కొలవడం ప్రారంభిం
 చారు. ఈ కథలో సత్యాసత్యాలేమైన
 వుంటే బెజవాడలోని కనకదుర్గి కొండ
 పైన, మొగ్గల్రాజపురంలోను గుహాలయా
 లను తొలిపించిది విష్ణుకండిన రాజులే.
 విష్ణుకండినల కాలానికి చౌదమతము
 పూర్వగతమైనదని వుంది. విష్ణుకండినులు

హిందూమతం మీది మాఘనమ్మకంతోను,
 అధికార గర్వంతోను, అశ్వమేధాలతో
 అగత సుమేధాన్ని కూడ చేసారు. విష్ణు
 కండిన రాజులు పొన్నల దేవాలయాలను
 శైవ, శైష్వ దేవాలయాలగు మాగ్నారు.
 పొన్నల పద్ధతిలో కొండలను తొలిపిం
 చారు. ఇంద్రకీలాద్రి, మొగ్గల్రాజపురం
 గుహాలయాలు వాని తొలిపించినవే.

ఇంద్రకీలాద్రి గుహాలయం

ఇంద్రకీలాద్రిపైనే అరుసుడు తపస్సు
 చేసి పాపపతానాన్ని పొందాడని
 భావించాడు. ఇంద్రకీల పర్వతాన్నే
 కనకదుర్గి కొండ అని కూడా అంటున్నారు.
 ఇక్కడే గుహాలయాలను అక్కన్న
 మాదన్న గుహలని పిలుస్తారు. ఈ గుహ
 లను అక్కన్న మాదన్నలు నిర్మించినవి
 ఒక కల్పితకథ ప్రచారమై ఆపేరే నిల
 చింది. వాస్తవానికి ఈ గుహలు విష్ణు
 కండినలనాటివి. అక్కన్న మాదన్నల
 ప్రభావ కార్యాలయం విజయవాడలో
 వుండేది. ఇక్కడే గుహాలయం మూడు
 భాగాలుగా విభజించబడింది. ఒక్కొక్క
 భాగంలోపల గర్భగృహము, ఒక అర్ధ
 మండపము వున్నవి. ఈ మూడుగదులు
 బ్రహ్మ, విష్ణు, శుభా శ్శిరులకు
 అర్పించబడ్డవి. ఈ గుహాలయంలో చాల
 భాగం శిథిలమైంది. ఒక్క గుహాలయం
 మాత్రం చెడకండా నిల్చివుంది.

బెజవాడ దగ్గరి మొగ్గల్రాజపురంలోని
 గుహాలయాలలో మూడు భాగాలు గ
 వున్నవి. శివతాండవ గుహాలయంలో
 నటరాజ విగ్రహం వుండేది. ఒక వినా
 యుని విగ్రహం, శక్తివిగ్రహం, శైవ
 శృంగి భృంగుల విగ్రహాలు వుండేవి. రాళ్ళ
 కొరకై కొండను బద్దలుకొట్టడంవలన

యీ దిగ్రహాలు నీటలువారాయి. గుహల గూలుకూడా నీటలు పోయాయి.

చాళుక్యచక్రవర్తి రెండవ పులకేశి, విష్ణుకుండినరాజు మార్గవర్తను ఓడించి వేంగిదేశాన్ని జయించి క్రీ. శ. 618 లో తనకు తమ్ముడైన కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని పాలననిగ నియమించుటతో కృష్ణాజిల్లా ప్రాంతం వేంగి చాళుక్యల రాజ్యంలో చేరింది. వేంగి చాళుక్యులు ఆంధ్రదేశాన్ని నాలుగువర్సల శతాబ్దాలకాలం పాలించారు. కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని రాజ్యం ఉత్తరాన విశాఖనుండి దక్షిణాన పార్వతాదు నరకు వ్యాపించింది.

బెజవాడ జైన, బౌద్ధాలయాలు

చాళుక్యల కాలమున బౌద్ధమతము అడుగుంటున్నప్పటికీ జైనమతానికి కొంత పట్టువారికింది. చాళుక్యల ఆదర్శమే దానికి కారణం. కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని పౌర్య ఆయ్యమహాదేవి బెజవాడలో 'నడుంబి బసతి' అనే జైనాలయాన్ని కట్టించింది. కుబ్జవిష్ణువర్ధనుడు క్రీ. శ. 618 నుండి 633వరకు గాజ్యంచేశాడు. క్రీ.శ.714లో అధికారానికి వచ్చిన ఎరాడవ విష్ణువర్ధనుడు యీ 'నడుంబిబసతి'ని మునిసికొంగ్రామాన్ని దానంచేశాడు. ఈ బసతిలోని జైనాచార్యులు కాపురూరికాపులవెందినవారు.

ఆ హోజులలో బెజవాడ జైన, జైవ మతాలకు కేంద్రంగావుండేది. బెజవాడలో రెండవ అమ్మరాజు (క్రీ. శ. 945-970) జైనమతాభిమానియైన చామకాంబ అనే ఆమె ప్రోత్సాహముచే సర్వలోకాశ్రయ జనాలయాన్ని నిర్వహించడమేగాక, దాని కనేక దానాలుచేశాడు. గుణగవిజయా

దిక్కుని సేనానియైన పండరంగుని ముని మనుమడైన దుగ్గరాజు బెజవాడలోనే కటకాభరణ జైనాలయాన్ని కట్టించాడు. 'నరేంద్రమృగరాజు' బిరుదాంకితుడైన రెండవవిజయాదిత్యుని (క్రీ.శ.770-806) చాళుక్యరాజు బెజవాడలోనే సమస్త భువనాశ్రయ శైవ దేవాలయాన్ని కట్టించాడు. రెండవ అమ్మరాజు వీనికికూడ దానంచేశాడు. కాలముఖ శైవశాఖకు చెందిన వాచీ దేవాలయానికి సానా పరులు. కాలముఖ శైవుల ప్రధానకేంద్రం బెజవాడలోనే వుండేది.

సర్వలోకాశ్రయ జైన పీఠానికి, సమస్త భువనాశ్రయ శైవ పీఠానికి చెందినవానికి మధ్య మతకలహాలు చెలరేగి రక్తపాతాలు జరిగేవట.

యుద్ధములుని శాసనం

యుద్ధములుని బెజవాడ శాసనమున చెప్పబడిన శాసనమితూర్పు చాళుక్య నాజులనాటిదే. యుద్ధములుడు క్రీ. శ. 927-934 మధ్య వేంగి రాజ్యాన్ని పాలించాడు. యుద్ధములుని శాసనాన్నిబట్టి ఆ హోజులలో గుంటూరుజిల్లా చే బ్రోలు నుండి బెజవాడవరకు ఒక పెద్ద యాత్ర ఏటా జరిగేదిట. ఏటా జరిగిన ఆ యాత్రలలో వచ్చిన ఒక భక్తుడు బెజవాడలోని కమారస్వామి ఆలయాన్ని కట్టించాడని తెలుస్తున్నది.

తూర్పు చాళుక్యల పాలన అంతమై 12వ శతాబ్దంలో కృష్ణాజిల్లా వెలనాటి చోడుల రాజ్యంలో చేరిపోయింది. వెలనాటి చోడులు చోళ చాళుక్యల సామంతులు. వెలనాటి చోడులకాలం

లోనే విజయవాడలో శైవ పండిత్రయం లోని శ్రీపతి పండితుడు ఉండేవాడు.

జలనాటిచోడుల కాలంలో ప్రబలిత ఆరావకాన్ని అవకాశంగా తీసుకుని విజయవాడ, గుడిమెట్ట వాడభానులుగ చాగి వంశంవారు కృష్ణాలో కొంత ప్రాంతాన్ని పాలించారు. ఇది 12 వ శతాబ్దాంతంలో కాకతీయులవశమైంది. మహమ్మద్ బీక్ డ్యుక్ స్ట్రాలో పాటి ముందు 1523లో కాకతీయరాజ్యం పతనమైంది. ప్రతాపరుద్రుడు ఢిల్లీనుండి సులభైక్ అయ్యాడు.

కొండపల్లె కోట

కాకతీయుల ఆధిపత్యం ఢిల్లీ సుల్తానల పార్లమెంట్ స్వతంత్ర రాజ్యం పుట్టించినవాటిలో ఒకటిగా బిరుదు ముఖ్యము. కృష్ణాలోని కొండపల్లె రాజ్యం మైంది. కొండపల్లెలో నిర్మించబడ్డ దర్గా, కొండ పట్టి రాజ్యసామంతులైన డ్రోలయ్య శేఖర్ ఒడ్డి కట్టించినది. సంకమంశంబా కట్ట పట్టి రాజైన విరుపాక్ష దేవరాయలు పాలించుచున్న కాలంలో బహుశా గజ పతులు విజృంభించి కొండపల్లె పట్టణాన్ని ఆక్రమించి దానిని వామరాజ్య రక్షణ పుష్టి పాలిమేరిగా చేసుకొన్నాడు.

కృష్ణదేవరాయలు 1515 లో ఉత్తి రాంప్రదేశ్ విజయరాజుని ఓయలుదెరి కృష్ణానది ఒడ్డున యధానీక తలపడి బహుశా గజపతుల హాడించాడు.

అప్పడే కృష్ణదేవరాయలు కృష్ణదాటి విజయవాడను దర్శించి అచ్చటి దేవాలయాల దానాలుచేశాడు. శాతవాహనుల ప్రభుత్వాధిపతి నగరిమైన శ్రీకాకుళంపేర్కొని, కృష్ణదేవరాయలు ఆంధ్రవిష్ణు

దేవుని దర్శించాడు. ఆంధ్రవిష్ణుదేవుని సందర్శించిప్పుడు భగవంతుడు కృష్ణదేవరాయలకు కలలోకివబడి “అముక్త మాల్యకు” అనే మహా శ్రుతింధాన్ని వ్రాయమని ఆదేశించాడట.

విజయవాడనుండి గాయలు పయనమై కొండపల్లె దుర్గాన్ని స్వాధీనం చేసుకొని, ఆంధ్రదేశాన్నింతటినీ జయించి విజయ నగరానికి తిరిగివచ్చాడు. కృష్ణదేవరాయలు అటుడు ఆర్మీటిగామరాయల కాలంలో గామరాయలకు బహుశా గాజ్యాన్ని మూలగ్రాహి స్వతంత్రమైన గోల్కొండ, విజాపూరు మొదలైన సుల్తానలకు మధ్య 1505 లో జరిగిన చుర్రే ప్రసాదాన్ని తిర్చిబోలయ్యగారి వాసురాయలకు పునీనంచాడు. విజయ నగర రాజ్యంకి ప్రభావాలేం తగిలింది. ఆంధ్రదేశానికి మరీపూసాపున్న గాజ్యం వాటిపోయింది.

గోల్కొండ నవాబులపాలన

అంతట గోల్కొండ ప్రాంతం క్రమంగా గోల్కొండ నవాబుల వశమైంది. మొదటి గోల్కొండ నవాబు కలీకతుబ్ సాహు - ఖమ్మంమెట్టకు కార్యసానముగ చేరికొని తానీపాలన ప్రతిపాటిస్తున్న రాజులకు మధ్య యుద్ధంజరిగింది. కొండపల్లె దర్గా కలీకతుబ్ సాహు వశమైంది. అప్పుడు సీతాపతిగాజ కొండపల్లె పాలకుడైన రామచంద్రగజపతిని కలీకతుబ్ సాహుకి పునీకొన్నాడు. వీరద్దరికీ పెనుగంది ప్రోలువద్దయుద్ధంజరిగింది. కాని లాభంలేక పోయింది. కొండపల్లెదుర్గా కలీకతుబ్ సాహు వశమైంది. కొండపల్లెదుర్గా దక్కనులోని ఒక సర్కారుకు కార్యనిర్వాహకునియింది.

ఇదే కొండపల్లి సర్కారు. 70 సంల పాటు యుద్ధాలు చేసి గాని గోల్కొండ వాసులు కోస్తా ప్రాంతాన్ని అంటిటిని జయించలేక పోయారు.

ఇంతలోనే ఢిల్లీపాదుషా కౌరింగ్ జండా తీవచ్చి 1687 లో గోల్కొండ రాజ్యాన్ని స్వాధీనం చేసుకొన్నాడు. తెలుగుదేశ పాలనను దక్కను సుబేదారుక అప్పగించాడు.

బందరులో ఇంగ్లీషువారి ఫ్యాక్టరీ

గోల్కొండ వాసులు పాలించుచున్న కాలంలోనే వాటవద్ద ఫర్మానాలు పొంది ఇంగ్లీషువారు ఆఫ్ఝేషన్ లో వ్యాపారం ప్రారంభించారు. 1611 లో యూర్పు ఇంగ్లీషు కంపెనీ వారు బందరులో ప్రధమంగా ఆంగ్ల ఫ్యాక్టరీ స్థాపించారు. ఇది ఇండియాలో వారు స్థాపించిన మొదటి ఫ్యాక్టరీ. కొంత ప్రాంతీకాలం పండి ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఓడరేవు. ప్రసిద్ధి పొందిన సుసేనులు ఎగురుతూ ఆవుసంబేదారు. ముస్లిం అనే ఇంగ్లీషుపదం మచిలీపట్టణం చేరుమొదగా వచ్చింది. 1614 లో దచ్చి వారు, 1659 లో క్రైంచివారు మచిలీ పట్టణంలో వ్యాపారం ప్రారంభించారు.

ఆక్కిన్న మాదన్నల అనుమతిపొంది 1641 లో మద్రాసులో ఫ్యాక్టరీ నెల కొల్లుకునేవరకు ఇంగ్లీషువారికి బందరు ముఖ్య కేంద్రంగా వుండేది. కౌరింగ్ జండా గోల్కొండ రాజ్యాన్ని ఆక్రమించి నష్టం బందరులోని ఇంగ్లీషువారి ఫ్యాక్టరీని కూడ ఆక్రమించాడు. కాని తరువాత ఇంగ్లీషు వారితో సంధిచేసుకుని వదిలివేశాడు.

కంపెనీ ప్రధాన కార్యాలయం

కౌరింగ్ జండా కాలంలో దక్కను పాలనకు నియమించబడిన సుబేదారు నిజాం

ఉల్ ముల్క్ 1748 లో స్వతంత్రుడై ఆసక్ బా వంశాన్ని స్థాపించాడు. ముల్క్ మరణ సంతరించి వారసత్వపు తగాదాలు రావడం, సర్కారు జిల్లాలు క్రైంచివారి నుండి ఇంగ్లీషువారి వశమవడం, యితర జిల్లాల చరిత్రలో వివరించబడింది. ముజఫర్ జంగ్ నాజర్ జంగ్ ల మధ్య తగాదాలలో నాజర్ జంగ్ బందరులోని క్రైంచి ఫ్యాక్టరీని, క్రైంచి ఉద్యోగులను బందరుకు పట్టుకోగా డూపే పొందుచేరి నుండి కైన్యాలు పంపి బందరులోని ఫ్యాక్టరీని క్రైంచివారి స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకొన్నాడు. కల్వల్ ఫోర్ మచిలీపట్టణాన్ని 1759 ఏప్రిల్ లో పట్టుకొన్నాడు.

ఇంగ్లీషువారు క్రైంచివారిని ఓడించి సర్కార్ ను నైజాం నవాబు నుండి కాబట్టుకొన్నాడు. గోల్కొండ నవాబుల కాలం నుండి కృష్ణాజిల్లా కొండపల్లి సర్కారు వ్యవహరించబడింది. కొండపల్లి సర్కారు నైజాం నవాబుల కాలంలో ముస్తఫా నగర్ సర్కారు అని పిలువబడేది. ఖజుదారు కొండపల్లి ఖిల్జీలో వుండేవాడు. సర్కారు 1766 లో ఇంగ్లీషువారి వశమయ్యాక సర్కారు జిల్లాలను పాలించిన యూర్పు ఇండియా కంపెనీ సలహా సంఘ ప్రధాన కార్యాలయం మచిలీపట్టణంలో స్థాపించబడింది.

కృష్ణాజిల్లా పరిగోమం

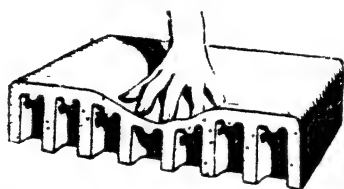
1794 లో మచిలీపట్టణంలోని కొన్నిలు రద్దు చేయబడి జిల్లాల పాలన కలెక్టర్ కు అప్పగించబడింది. 1859 లో రాజమండ్రి, మచిలీపట్టణం, గుంటూరు జిల్లాలు కలిపి నేయబడి కృష్ణా, గోదావరి జిల్లాలుగా విభజించబడ్డవి. ఉప్పుతేరు, తమ్మిలేరు ఈ రెండు జిల్లాలకు సరిహద్దుగా నిర్ణయించ

బడ్డాయు. కృష్ణజిల్లాకు మచిలీపట్టణం కార్యస్థానము అయింది. 1904 లో కృష్ణజిల్లానుండి గుంటూరుజిల్లాను విడచి సిపక్రమగోదావరి ప్రాంతాన్ని కృష్ణజిల్లాలో కలిపారు. 1925 లో కృష్ణజిల్లానుండి పక్రమగోదావరి విడచియుబడింది.

కృష్ణజిల్లాలో బందరు, దివి, గుడివాడ, విజయవాడ, కైకిలూరు, గన్నవరం, నరసిగూరు, తిరువూరు, నూజివీడు అనే తొమ్మిది తాలూకాలున్నవి.

మచిలీపట్టణంలో సిపాయీలు బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా 1706 లో

తిరుగుబాటు చేసారు. ఇంగ్లీషు పాలకులు సిపాయీలను తలపాగాలు తీసేసి టోపీలు పెట్టుకోమని నిబ్బంధించారు. కాని సిపాయీలు తాము అదివరకునుండి సరించుకున్న తలపాగాలను తీసివేయ్య నిరాకరించారు. సిపాయీలు నాలుగు నోజుల పాటు తిరుగుబాటు చేయగా ప్రభుత్వం తుపాకులతో తిరుగుబాటును అణచివేసింది. కాపులలో ఆరుగురు సైనికులు చనిపోయారు. వాటియ స్వతంత్ర ఘోషాటంగో యాజిల్లాకుడ ముందంగవేసింది.

DUNLOPILLO

*The Original Latex Foam
Cushioning*

పోస్టు :- మాధవ అండ్ కో.,

పోస్టుబాక్సు నెం. 56, విజయవాడ-1

భూ గో త ం

జిల్లా కార్యశాలను మచిలీపట్నం.
తైకాల్యం 3,499 చ. మె. జనాభా
17,79,484.

కృష్ణాజిల్లాకు ఉత్తరమున హైదరా
బాదు సరిహద్దు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా;
తూర్పున బంగాళాఖాతము, పశ్చిమ
గోదావరిజిల్లా; దక్షిణమున బంగాళా
ఖాతము; పశ్చిమమున గుంటూరుజిల్లా
సరిహద్దులుగా యున్నవి.

1950 లో హైదరాబాదు పోలీసు
చట్టానంతరం కృష్ణాజిల్లాలో భూభా
గాలై హైదరాబాదు సరిహద్దుచే ముఖ్య
ముట్టబడివున్న 11 గ్రామాలు (లింగగిరి, నల్ల
వరం, కలవపల్లి, లక్ష్మవరం, అమలవరం,

గనగలంద, ములుగుమాడ, రొంపిమల,
మల్లవరం) హైదరాబాదులో కలిపివేయ
బడ్డాయి. వీనికి ప్రత్యామ్నాయంగా
కృష్ణాజిల్లా భూభాగంచే చుట్టివేయబడి
యున్న యీ క్రింది హైదరాబాదు
సరిహద్దు గ్రామాలు కృష్ణాజిల్లాలో కలప
బడ్డాయి. కొగవటికల్లు, ఉస్తపల్లి, పరి
శీల్, గని ఆత్మూరు, మోగులూరు,
చిత్తపాడు, గొనుగుపాడు, బూరివంచ,
మల్లపల్లి, పులపాడు. జిల్లా 4 రెవిన్యూ
విభాగాలక్రింద, 9 తాలూకాలక్రింద విభ
జింపబడివుంది. క్రింది పట్టిక రెవిన్యూ,
తాలూకాల విభజనను, తాలూకాల
విస్తీర్ణాలను, వాటి కార్యశాలనాలను
చెబియోశేసుంది:

రెవిన్యూ డివిజను పేరు	రెవిన్యూ డివిజను కార్యశాల	రెవిన్యూ డివిజనులోని తాలూకాలు	తాలూకా విస్తీర్ణం చ. మైళ్ళు	తాలూకా కార్యశాల
విజయవాడ	విజయవాడ	విజయవాడ	436	విజయవాడ
		నందిగామ	679	నందిగామ
		తిరువూరు	430	తిరువూరు
నూజివీడు	నూజివీడు	నూజివీడు	335	నూజివీడు
		గన్నవరం	295	గన్నవరం
గుడివాడ	గుడివాడ	గుడివాడ	230	గుడివాడ
		కైకలూరు	286	కైకలూరు
	మచిలీపట్నం	కొంజురు	343	మచిలీపట్నం
		దివి	465	అవనిగడ

బందరు, దివి తాలూకాలకు సముద్ర తీరిం కలను. జిల్లాలో మిట్టభూములు, డెబ్బ అనే నూల విభజన చేయవచ్చు. బందరు, 'ది, గుడివాడ, కైకలూరు, గన్నవరం, విజయవాడ తాలూకాలు డెబ్బభాగంక్రిందకు వస్తాయి. విగిలిన మూడు తాలూకాలు మిట్టభూములు. కృష్ణాజిల్లాలోని డెబ్బభూములన్నీ కృష్ణా నది నీటిచేత సాగుచేయబడుతున్నాయి. మిగతా డెబ్బభూములు చక్కను పీఠ భూమిలోని మైదానభాగమే. కొండపల్లి కొండలు, తిరువూరు తాలూకాలోని గుమ్మలవాయిదుర్గం కొండలు, దెవవాడ లోని ముల్తానాజురం కొండలు జిల్లాలోని ప్రధాన కొండలు. వరిగామ, గన్నవరం, నూజిపేడు తాలూకాలలో అక్కడక్కడ చిన్న గుట్టలు కానవస్తాయి.

కైకలూరు తాలూకాలో ఉత్తరాన, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని వీరూరి తాలూకా దక్షిణంగాను 150 మైళ్ళు దిస్తీం గట్టి పల్లపు భూమిగలదు. దీనినే కొల్లేరుసరివన్నీ అంటారు. చుట్టుప్రక్కల డెబ్బాప్రాంతాల మురుగునీరు వాటి కాలంలో యిచ్చటకు చేరుతుంది. వాటిలో వాకాపు యెండిపోతుంది.

డెబ్బాభాగం దాదాపు ఆంధ్రా చూరంగా వుంటుంది. సముద్రతీర ప్రాంతాలలో సేద్యానికి పనికిరాని మూడవన్ను అక్కడక్కడ కనిపిస్తాయి.

న దు ౧౦

కృష్ణానది, దాని వుపనదియైన మునేరు జిల్లాలోని ప్రధాననదులు. పశ్చిమ కను మల్లో పుట్టి కృష్ణానది బొంబాయి, హైదరాబాదు సరిహద్దుల గుండా ప్రవహించి, కర్నూలుజిల్లాలో ఆంధ్రలో

ప్రవేశిస్తుంది. కర్నూలు, గుంటూరు జిల్లాల గుండా ప్రవహించి కృష్ణాలోగా వాయువ్య మూలగా కృష్ణాలోగా ప్రవేశిస్తున్నది. కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల పశ్చిమ సరి హద్దుగా ప్రవహించి సాంసలపేటివద్ద బంగాళాఖాతంలో కలియుచున్నది.

నందిగామ తాలూకాలో ఉత్తరము నుండి దక్షిణమునకు ప్రవహించే మునేరు కృష్ణలో కలియుచున్నది.

తిమ్మిలేరు తిరువూరు, నూజిపేడు తాలూకాల తూర్పు సరిహద్దుల ప్రవహించి పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో ప్రవేశించుచున్నది.

మునేరు విజయవాడ, గన్నవరం, గుడివాడ, కైకలూరు తాలూకాలగుండా ప్రవహిగా కొల్లేరు సరిహద్దులో కలుపున్నది.

అ దు ౧౦

జిల్లాలో శాశ్వతార్థ అడవుల శేషము 295 చ. మై. దిస్తీం గట్టిని కిర్యన్ అడవులు హత్రమే వున్నాయి. క్రింది పట్టిక జిల్లాలోని శాశ్వతార్థ అడవుల, తాలూకా వాటి విస్తీర్ణం తెలియపరుస్తుంది :

తాలూకా	కిర్యన్ అడవి చ. మైళ్ళలో
నందిగామ	60.83
విజయవాడ	56.17
తిరువూరు	24.74
నూజిపేడు	30.03
గన్నవరం	10.94
బందరు	44.15
దివి	68.29
మొత్తం	295.15

శీతోష్ణసితి, వర్ష పాతము

ఏప్రిల్ నుండి జూన్ వరకు ఆత్యధిక ఉష్ణోగ్రత వుంటుంది. జూలై నుండి వర్షానూపు ప్రారంభమై సవరినూ, ఫిబ్రవరిలో మధ్యకాలంనూ కిత్వా పరిసిరులు అనుకూలంగా వుంటాయి. సంవత్సరంలో సగటున ఆయా తాలూకాలకు ఎన్నివర్షపు దినాలు వుండేవి, ఎన్ని అంగుళాల పర్షిం పడేవి క్రింది పట్టిక తెలియచేస్తుంది:

ప్రాంతాల్లోని పంటలకు నూతులుకూడ
స్వ-ఉత్పాదకతను సాధించుటకు
కొల్లెరు సరస్సు, వుప్పుజేరు జలాలతో
నాగుకూడ చేయడం జరుగుతోంది.
సముద్రప్రాంతాల్లో మెట్టమైరుల పోష
ణకు చిన్న చిన్న గుంటలు త్రవ్వి నీరు
పోయడం జరుగుతోంది.

నందిగామ తాలూకా
పుల్లంపల్లివద్ద ముసేరుపై కట్టబడిన ఆన
కట్ట యీ తాలూకాలోని ప్రధాన నీటి

తాలూకా	సాగునీటి వర్షపాతం * (అంగుళాలలో)	సాగునీటి వర్షపు దినాలు
నందిగామ	32.02	47.3
విజయవాడ	35.66	52.3
మిర్యాలపేట	37.98	51.2
కూకట్‌పేట	39.28	56.2
గన్నవరం	35.34	50.7
కైకలూరు	36.79	50.7
గుడివాడ	36.40	51.6
బండరు	39.60	35.3
నంది	40.89	50.4

సాగు సదుపాయాలు

కృష్ణానది నీళ్లే తొట్టాన ప్రధాన నీళ్ల
నాకర్యాలు కలించబడ్డాయి. విలయవాద
నీటి నిర్మూలపట్ల ఆసక్తిపడి డేల్టా
అంతటా కాలువలు వ్యాపించియున్నాయి.
మునేరు, బుడమేరు, తమ్మిలేరు కూడ
కొద్దిగా సాగుకు లోడ్పడుతున్నాయి.
మెట్ట తాలూకాల్లో అక్కడక్కడ చెరు
వులు కూడ కనిపిస్తాయి. లోటలకు, మెట్ట

వనరు. ఇచ్చటనుండి పల్లకాలువలె బయలు
దేరి ఎక్కిని నాగుకొనిపోతున్నాయి. ఇవి
కాకి చెరువులు, బొవులపైన ఆధారపడి
మాగాణిచేయబడినవి.

విజయవాడ తాలూకా

సాగయ్యే భూములు కృష్ణకాలువల
మీద ఆధారపడి ఉన్నాయి. కృష్ణానది
నుండి నీటిని తోడి గుంటుపల్లి, ఆ చుట్టు

* ఒక అంగుళము = 2 దుక్కుల వర్షము.

పట్ల గ్రామాలలో సేద్యం చేయబడుతున్నది. తాలూకాలో గాఢాల్లు సగి భాగం మెట్ట. సరియైన చెరువులుకూడ లేవు. కనుక వర్షాధారం లేని సంవత్సరాలలో యీ ప్రాంతాలు ఆహార కొరతకు లోబడుతున్నాయి.

తిరువూరు తాలూకా

చెరువులు, బావులుగలవా మరే ఒకా భాగాలు లేవు. కనుక పంటలు సకాలంలో పడని సంవత్సరం కనుక ప్రదేశాలుగ తయారవుతవి.

నూజివీల తాలూకా

తిమ్మిలేరు నదికితోటి సరిహద్దు కొన్ని చెరువులక్రింద కొంత సాగు చేయబడుతున్నది. వర్షాధారంపై ఆధారపడి పంటలు కన్న ఈ చెరువులే స్వాంతరించును. అచ్చటచ్చట ఏలూరుగాలువలండు నీళ్ళు బంజుగతోటితో సాగుచేయుచున్నది. చెరువులు, బావులే సగిరలలో గాఢాల్లు.

గన్నవరం తాలూకా

తాలూకాలోని డొంబాగిం కృష్ణ ఆయకట్టుక్రింద సాగు అయ్యేచున్నది. మెట్ట భాగంలో చెరువులు, బావులు మినహా మరేయితర నీటిసౌకర్యాలులేవు.

కైకలూరు తాలూకా

కృష్ణ ఆయకట్టుక్రింద ప్రధానభాగం సాగుఅవుచున్నది. కొల్లేరు సరిగి నుండి ఉప్పుటియనీళ్ళతో యీ తాలూకాలో పెండపంటకూడ పండించ బడుతున్నది.

గుడివాడ తాలూకా

ఇది మాగాజితాలూకాలలో ముఖ్యమైన వాటిలో ఒకటి. కృష్ణానది నీళ్ళతో తాలూకాఅంతా సాగుచేయ బడుచున్నది.

బండరు తాలూకా

ఇచ్చట చేయబడే సాగుబడి అంతా కృష్ణ నీటిపైనే ఆధారపడి జరుగుచున్నది.

దివి తాలూకా

కృష్ణ ఆయకట్టు క్రిందనే యీ తాలూకాలో సాగుచేయబడుతున్నది. దివిసీమ ప్రాంతానికి ఇదివరలో ఖులగడ్డవద్ద కృష్ణనాండి నీళ్ళు, ఇంక నులతో నోడించి సమయ చేయబడుతుండెడిది. కాని తర్వాత ఖులగడ్డవద్ద కృష్ణపై ఆక్ట్ డౌన్ నిర్ణయం వడి, నూర్సి న్యాయం కాలవ దివి సీమ మాడ యీ ఆక్ట్ డౌన్ నిర్ణయం కానింతా క్రింది. జిల్లాలోని ప్రధాన మాగాజి తాలూకాలోని దివి తాలూకా ఒకటి.

తాలూకావాస్తీగా సాగులోని చెరువు, మైలు, ఒడ్డున సాగుకాల్సా, వాటి క్రింద సాగుచేయబడుచున్నది వివరాలు ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో చూపబడ్డాయి.

ఆహార, వ్యాపార పంటలు

ఆహారావ్యాపార, వరిపంట బోగాలో పండించే పంటలలో ప్రధానమైనది. 6 లక్షల 50 వేల ఎకరాలు వరి సాగు క్రింద ఉన్నది. జొన్న, వరిగి, కంబు మున్నగువి మెట్ట తాలూకాలలో పండింబడుతున్నాయి. ఇంకలో జొన్న ముఖ్యమైనది. 2 లక్షల 9 వేల ఎకరాల వరికూ జొన్నపంటక్రింద ఉన్నది.

పప్పుధాన్యాలలో పెసలు, మినుములు, ఉలవలు ప్రధానంగా పండించబడుతున్నవి. సగటు సంవత్సరంలో 46-47 వేల ఎకరాలలో పెసలు, 33 వేల ఎకరాలలో మినుములు, 23-24 వేల

జిల్లా	మొత్తం ఇరిగేషన్ పనుల సంఖ్య	మొత్తం ఇరిగేషన్ క్రింద ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)	మొత్తం ఇరిగేషన్ క్రింద ఆయకట్టు (ఎకరాలలో)
చింతలపాడు	107	8,437.10	33,347
విజయవాడ	48	1,937.86	71,177
తణుకూరు	386	20,026.34	31,947
నూజివీడు	79	3,760.70	59,638
గిద్దలపాడు	24	2,998.15	98,780
కొత్తూరు	1,13,881
గుడివాడ	1,21,957
గొల్లపూడి	96,787
చిలక	1,22,803
మొత్తం	644	45,160.15	7,50,317

ఎకరాలలో ఉంటే పండించబడుతున్నాయి.

వ్యాపార పంటలలో ప్రధానమైనవి కేరళ, లవంగం, ఎకరాలవరకు యీ పంటక్రింద ఉన్నది.

ప్రక్క పేజీపట్టికలోని తాలూకావారగా ఏదీ పంట, యెంత వైశాల్యంలో పండించబడుతున్నది.

బడుతున్నది వివరిస్తున్నది. గత సంవత్సరంలో 1946-47 సంవత్సరపు పంటలు సగటు పంటల ఉత్పత్తికి సమానంగా ఉన్నట్లు ఎంచబడింది. కనుక 1946-47 సంవత్సరపు పంటల వైశాల్యం తెలియజేయు పట్టిక ఇచ్చట యివ్వబడింది.

కెర్నల్ ట్రాక్టర్లకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో

ఫార్మింగ్ మెషిన్స్ & సర్వీసెస్

సర్వీసింగ్ స్టేషన్ : బండిరుకోడ్ - బకింగ్ హాంపేట్, విజయవాడ-2

ప్రాంత : ట్రాక్టర్ రోడ్డు, ఏలూరు

పంపు పేరు	ఇది (ఎకరాలలో)	బంధన (ఎకరాలలో)	గుడివాడ (ఎకరాలలో)	కృష్ణారావు (ఎకరాలలో)	విజయవాడ (ఎకరాలలో)	నందిగూడు (ఎకరాలలో)	తిరువూరు (ఎకరాలలో)	గవ్వపాడు (ఎకరాలలో)	నూజివీడు (ఎకరాలలో)	మొత్తం (ఎకరాలలో)
వరి	1,20,146	88,570	1,21,222	1,07,015	50,306	24,722	24,471	96,719	15,386	6,48,657
{ మొట్టమొత్తం	613	3,731	80	65	3,063	1,105	...	141	110	8,908
జొన్న	6,651	415	18	22	29,569	1,08,211	54,014	5,820	8,592	2,09,312
నీలం	...	48	2,121	8,607	3,874	320	1,668	15,948
మొక్కజొన్న	1,994	32	77	14	1,513	553	1,128	666	43	6,020
వరిగ	102	20	...	35	129	2,074	42	12	...	2,414
చెన్నం	14,713	1,551	7,082	85	5,356	7,024	2,786	8,068	23	46,688
కందులం	394	23	49	2	1,335	3,859	76	338	381	6,457
మినుములు	6,747	282	6,058	7	11,969	108	103	7,793	31	33,098
కపిగం	610	3	66	5	1,270	1,610	89	747	20	4,420
ఉలవం	1,085	730	290	317	4,745	5,354	2,917	2,695	5,569	23,702
మిర్చి	1,547	1	227	4	4,107	6,958	1,433	2,975	180	17,433
పెండ్ల	11	...	130	...	749	2,733	...	3,623
కేరళపం	11	1,630	34	1,591	15,478	91,729	23,664	8,554	13,319	1,56,010
మచ్చిలం	1,902	299	202	157	581	71	868	440	221	4,791
ప్రతి	393	1	12	1,435	11	6	...	1,858
పొగాకు	1,075	...	12	5	9,805	7,407	1,115	1,756	2,341	16,856

గ హ దా రు లు

జిల్లా మొత్తం లో 1,474 మైళ్ళు నిడివిగల కోడుకలవు. ఇందులో 94 మైళ్ళు జాతీయరహదారుగాను, 78 మైళ్ళు రాష్ట్రీయ రహదారుగాను, 446 మైళ్ళు ప్రధానమైన జిల్లాకోడుగాను, 208 మైళ్ళు ఇతరవిస్తమైన జిల్లాకోడుగాను, 454 మైళ్ళు గ్రామ కోడుగాను,

కాలలో రహదారివసతులు చాలా తక్కువగా ఉన్నట్లు క్రిందిపట్టిక స్పష్టంచేస్తుంది.

రై ల్లు

జిల్లాలో మొత్తం 132½ మైళ్ళు రైలు బాట కలదు. ఇందులో 77½ మైళ్ళు మీటరుగేజీ. 55 మైళ్ళు బ్రాడ్ గేజీ.

నామ	జిల్లా కోడు (మైళ్ళు)	రాష్ట్రీయ కోడు (మైళ్ళు)	జిల్లా కోడు (మైళ్ళు)	ఇతరవిస్తమైన కోడు (మైళ్ళు)	జిల్లా కోడు (మైళ్ళు)	మొత్తం (మైళ్ళు)
నందిగామ	49	...	30	43	16	138
విజయవాడ	28	12	52	18	61	171
తిరువూరు	70	32	...	102
నూజివీడు	48	4	35	87
గన్నవరం	17	16	54	13	106	175
కైకలూరు	48	37	32	117
గుడివాడ	...	29	56	21	91	197
బందరు	...	19	34	25	59	137
దివి	...	2	54	13	106	175
మొత్తం	94	78	446	208	454	1,280

102 మైళ్ళు మ్యూనిసిపల్ కోడుగాను, 2 మైళ్ళు పబ్లిక్ వర్క్సు డిపార్టుమెంటు కోడుగాను విభజింపబడి ఉన్నవి.

మ్యూనిసిపల్, పబ్లిక్ వర్క్సు డిపార్టుమెంటు కోడును మినహాయించి, మిగతా వాటి తాలూకావారీ విభజన వై పట్టికలో వివరించబడింది.

బందరు, విజయవాడ, దివి, కైకలూరు, నూజివీడు, నందిగామ, తిరువూరు తాలూకా

ఆంధ్రదేశంలో కెల్ల ప్రధాన రైల్వే కూడలి అయిన విజయవాడ యీ జిల్లా లోనిదే. ఇచ్చట మద్రాసునుండి వచ్చిన బ్రాడ్ గేజీ రైలుమార్గం కలకత్తా - విజయవాడ, ఢిల్లీ - విజయవాడ మార్గముల క్రింద చీలుతుంది.

బందరు - విజయవాడ మీటరుగేజీ రైలు గుడివాడనుండి చీలి, భీమవరం

వర్గ నిడదవోలు - నరసాపురం రైనును కలుపుతున్నది.

జిల్లాలోని 9 తాలూకాలలో విజయవాడ, నూజివీడు, గన్నవరం, గుడివాడ, కైకలూరు, బండరు తాలూకాలకు మాత్రమే రైలు సదుపాయం కలదు. దివి, నందిగామ, తిరువూరు తాలూకాలలో ఎట్టి రైలుమార్గము లేదు.

జనాభా విస్తీర్ణం

గత పది సంవత్సరాలలో యేయే తాలూకాలో యెంతెంత జనాభా వృద్ధి చెందినది, మున్నగు వివరాలు క్రింద ఇచ్చిన పట్టిక తెలియజేస్తుంది. పట్టికకు ప్రతి మంట్లో జిల్లా మొత్తంకు సంబంధించిన సంఖ్యలు యివ్వబడ్డాయి.

తాలూకా	జనాభా		1941 సం	గ్రామాలు	* పట్టణాలు
	1941	1951	జనాభాపై పెరుగుదల శాతం		
కృష్ణాజిల్లా	14,50,321	17,79,484	22.7	962	12
నందిగామ	2,04,547	2,39,639	17.2	164	1
విజయవాడ	2,48,024	3,56,572	43.8	105	3
తిరువూరు	1,06,434	1,21,860	16.5	86	...
నూజివీడు	89,974	1,07,227	19.2	76	1
గన్నవరం	1,63,815	1,98,579	21.2	117	1
కైకలూరు	99,645	1,19,940	20.0	97	...
గుడివాడ	1,72,410	1,98,940	15.4	108	2
బండరు	1,79,778	2,12,982	21.8	113	2
దివి	1,87,494	2,18,089	16.3	96	2

* కనిసం 5 నాలుగు, అంతకంటే యెక్కువ జనాభా గల, స్పష్టమైన పట్టణాధికారము కలిగిన పట్టణములనే యీ పట్టికలో చేర్చబడి యిരിക്കును.

సిటీ టెక్నికల్ కాలేజీ, విజయవాడ - 2.

S. S. L. C. మెట్రిక్యులేషను చదివిన వారికి ఓపర్వీరు డ్రాఫ్టుమన్ కోర్సును, ఇంటర్ ఇంజనీరింగ్ గ్రూపులో ప్యాసయిన వారికి A. M. I. E. కోర్సులందును సమర్థులైన అభ్యాపకులతో కోచింగుయిచ్చు సంస్థ వివరములకు వ్రాయుడు. — ట్రీనిపాల్.

జిల్లా మొత్తం జనాభా 974 పట్టణాలలోనూ, గ్రామాలలోనూ 3,23,870 ఇండ్లలో నివసిస్తున్నారు. ఇందులో 2,67,401 ఇండ్లు గ్రామాలలో ఉన్నాయి. 56,469 ఇండ్లు పట్టణాలలో ఉన్నాయి.

17,79,484 మంది మొత్తం జనాభాలో 14,09,392 మంది గ్రామాల

లోనూ, 3,70,092 మంది పట్టణాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. జిల్లా జనాభాలో ప్రతి నలుగురిలో ఒక్కడు పట్టణంలో ఉంటున్నాడు.

తాలూకావారీ ఇండ్ల సంఖ్య, పట్టణ, గ్రామీణ జనాభా వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక తెలియజేస్తున్నది.

Modern Trade Promoters

Gandhinagar,
VIJAYAWADA-2
Phone: 457

87, Mint St.,
M A D R A S-3
Phone: 4755

Selling Agents for :

Elephant Brand Jute Carpets of
Messrs Birla Jute Mtg Co., Ltd., Calcutta

Linoleums of
Messrs India Linoleums Ltd., Calcutta.

Bolts and Nuts of
Messrs Premier Stores Supplying Co., Ltd.,
Calcutta.

J. K. Engineering Files of
Messrs Raymond Woollen Mills Ltd., Bombay.

Flax products of
Messrs Jay Shree Textiles Ltd., Rishra.

తాలూకా	నివసించే ఇండ్లు			గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా	మొత్తం జనాభా
	తాలూకా మొత్తం	గ్రామా లలో	పట్టణా లలో			
నిరిగామ	43,946	41,592	2,354	2,26,808	12,831	2,39,639
విజయవాడ	58,165	31,422	26,743	1,78,747	1,77,825	3,56,572
తిరువూరు	21,298	21,298	...	1,21,860	...	1,21,860
నూజివీడు	19,426	16,647	2,779	90,323	16,904	1,07,227
గన్నవరం	37,857	35,629	2,228	1,84,152	14,427	1,98,579
కైకలూరు	22,951	22,951	...	1,19,596	...	1,19,596
గుడివాడ	36,173	30,618	5,555	1,56,892	42,048	1,98,940
బందరు	40,984	26,934	14,050	1,29,393	89,589	2,18,982
దివి	43,070	40,310	2,760	2,01,621	16,468	2,18,089
మొత్తం	3,23,870	2,67,401	56,469	14,09,392	3,70,092	17,79,484

జిల్లా జనాభా గత పది సంవత్సరాలలోనూ నూటికి 22.7 శాతమున అభివృద్ధి చెందింది. ఇందులో హగ్గాడి ప్రాంతాలలో సగటు జనాభా 24.7% చొప్పున, పెట్ట ప్రాంతాలలో 17.4% చొప్పున అభివృద్ధి చెందింది.

విజయవాడ తాలూకా జనాభా గత 10 సం॥లో నూటికి 43.8 చొ॥ పెరిగింది. ఇందులో పెరిగినదలదల ప్రధాన కారణం విజయవాడపట్టణం ఇందులో చేర్చబడి ఉండుటయే. విజయవాడ పట్టణజనాభా 1941-51 సం॥ మధ్య కాలంలో దరిదాపు రెట్టింపయింది. మొత్తం తాలూకా జనాభాలో ఈపట్టణ జనాభా సుమారు సగం. విజయవాడ రాష్ట్ర ప్రాంతంగా పెంపొందుటచేత ఇంత త్వరితగతినీ పెరుగుతోంది.

నూజివీడు, కైకలూరు తాలూకాలలో ఇంత పెద్ద తాలూకాలకన్న (దివి, గుడివాడ) అధికకారణంగా జనాభా వృద్ధి చెందిటం సరిగింది. దీని ప్రధానకారణం, ఆ తాలూకాలలోనికీ యీ పది సంవత్సరాలలో ఇంత ప్రదేశాలనుండి వలస వచ్చి నిరవధివారి జనాభాయేనని, 1951 సంవత్సరం జనాభా లెక్కలు తెలుపుతున్నాయి. నూజివీడు తాలూకాలో విరివిగా అడవులకొట్టి అనేక ఎకరముల భూమి కూతనంగా సేద్యంక్రిందకు తొని రాబడిందని, ఆ భూముల అక్రమణకు వలసవచ్చిన కుటుంబాలు తగిన సంఖ్యలో ఉన్నట్లు 1951 జనాభా లెక్కలలో విజిస్తున్న వేయబడ్డది.

వైద్యం

ప్రజా ఆవసరాల దృష్ట్యా జిల్లాలోని వైద్య సమస్యలు విహా స్వల్పం.

ప్రభుత్వంచే నిర్వహించబడే జిల్లా ఆస్పత్రి 192 మంచాలతో బందరులో కలదు.

తర్వాత పెద్ద ఆస్పత్రి 59 మంచాలతో విజయవాడలో కలదు.

ఇవికాక నూపేడు, విజయవాడ, ఉయ్యూరు మున్నగు ప్రదేశాలలో

మిషన్ ఆస్పత్రులు నడుపబడుతున్నాయి.

జిల్లాలోని ప్రభుత్వ, లోకల్ ఫండు ఆస్పత్రుల పట్టిక, వాటిలో ఉన్న మంచాల సంఖ్య 1951 ఫలిలో ఉన్న విధంగా క్రింద యివ్వబడింది :

జాలూకా	ఆసుపత్రి పురువులు	నిర్వహణాధికారి	మంచాలు
బందరు	బందరు పెడన బంటుమిల్లి చెన్నూరు	గవర్నమెంటు ఆసుపత్రి లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రులు గ్రామీణ వైద్యాలయం గవర్నమెంటు ఆసుపత్రి	192 59
విజయవాడ	విజయవాడ మెలకూరి కొండపల్లి నిడమానూరు తోట్లపల్లూరు	లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రి గ్రామీణ వైద్యాలయాలు గవర్నమెంట్ ఆసుపత్రి లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రులు	 19
గుడివాడ	గుడివాడ మునినేపల్లి పామర్రు గుడవల్లి కొండపాడు	గవర్నమెంట్ ఆసుపత్రి లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రులు గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	 8
నిరిగూరు	నిరిగూరు ముగ్గురాల బిగ్గయ్యపేట కంచినచర్ల నూపేడు	గవర్నమెంట్ ఆసుపత్రి లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రి గ్రామీణ వైద్యాలయం గవర్నమెంట్ ఆసుపత్రి	8 8 4 8
నిది	గొల్లపల్లి అవనిగడ్డ పెదకల్వేపల్లి ఘంటసాల పెదపూడి నాగాయలంక	గ్రామీణ వైద్యాలయం లోకల్ ఫండ్ ఆసుపత్రి " గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	4 4

తాలూకా	ఆనుపత్రి పున్నపూరు	నిగ్వహణాధికారం	మంచాలు
కైకలూరు	కైకలూరు మంగపల్లి ఉనికల్లి ఝమ్మిడి	లోకల్ ఫండ్ ఆనుపత్రి గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	4
తిరువూరు	తిరువూరు విస్సన్నపేట	లోకల్ ఫండ్ ఆనుపత్రి	4
గన్నవరం	గన్నవరం ముదుర్లూరు మానికొండ మేడూరు	లోకల్ ఫండ్ వైద్యశాల గ్రామీణ వైద్యాలయాలు	

గన్నవరం తాలూకాలోని కేసాపల్లిలో 16 మంచాలుగల ప్రయత్నము కుష్టు
రోగుల వైద్యశాల గలదు.

ఎన్నో సంవత్సరాలుగా రాయపేట, మద్రాసులో ప్రసిద్ధిచెందిన

నియో మోడరన్ లాడ్జి

బోజన హోటల్ : : విశ్రాంతి భవనం

కాశేశ్వరరావు రోడ్డు, విజయవాడ కు

నిలిటరీ భోజనసాగోటాలుగా సూక్ష్మబద్ధవి.

సెప్టిక్ లెట్రిన్స్ కూడా యేర్పాటు చేయబడ్డవి.

పరిశుభ్రమైన, రుచికరమైన భోజనము, అన్ని సౌకర్యములతో
కూడిన విశ్రాంతి గదులకు మా సాగోటల్ ప్రత్యేకత.

ఒక సారి విచ్చేసి చూడండి!

ప్రొ॥ యలమంచిలి సుబ్బారావు.

పరిశ్రమలు

జిల్లాలో చెప్పదగిన పరిశ్రమలు —

ఉయ్యూరులోని పంచదార ఫ్యాక్టరీ, విజయవాడలోని ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ, వసంతా సబ్బుల ఫ్యాక్టరీ, చంద్రులలోని ఆంధ్ర ప్లెంట్ షిక్ కంపెనీ.

ఆంధ్రదేశంలో కల పెద్ద ఎలక్ట్రిక్ గర్మిల్ ప్లేషను, పెద్ద రైల్వే కేంద్రం

యీ జిల్లా (విజయవాడ) లోనే కలవు.

తిరువూరు, కైకలూరు తాలూకాలలో పెద్ద పరిశ్రమల క్రింద లెఖించబడే ఏకర్మాగారంగాని, ఫ్యాక్టరీగాని లేవు. ఇతర తాలూకాలలోని పరిశ్రమ వాగ్ వివరాలను 1951 లెక్కల ప్రకారం యీ పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

తాలూకా	* పరిశ్రమలు	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	పరిశ్రమలలో పనిచేయు వారి సంఖ్య
చిది	లియ్యం మిల్లులు	9	108
చిది	లియ్యం మిల్లులు	19	414
	ఆంధ్ర ప్లెంట్ షిక్ కంపెనీ	2	600
ఉడివాడ	లియ్యం మిల్లులు	26	917
ఉయ్యూరు	పంచదార ఫ్యాక్టరీ	1	761
	లియ్యం మిల్లులు	9	206
విజయవాడ	లియ్యం మిల్లులు	17	597
	కూనె మిల్లులు	9	295
	పొగాకు	3	1,544
	ఆచుప్ ప్రెస్సులు	17	223
	అల్యూమినం	13	268
	ఇరిగేషన్ (జనరల్)	15	478
	కూరగాయ పేరింగ్	11	187
	సిమెంటు	1	596
కూజిపేడు	లియ్యం మిల్లులు	4	117
నందిగామ	లియ్యం, కూనె మిల్లులు	15	484

* ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రింద నచ్చేది మాత్రమే చేర్చబడ్డాయి.

గుంటూరు జిల్లా

చరిత్ర

పల్నాటి వీరగాథలను దివి ఒళ్ళు పులకరించని ఆంధ్రుడు, చీరాల-పేరాల సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక సమరాన్ని చూచి ఉత్తేజితుడు కాని ఆంధ్రుడు వుండడు. ఆంధ్రులకు అమరకీర్తిని తెచ్చిన అమరావతి స్థూపము, బుద్ధుని తరువాత బుద్ధుడంతటివాడని ప్రఖ్యాతి గాంచిన నాగార్జునుడు నివసించిన నాగార్జున కొండ గుంటూరు జిల్లాలోనికే. వీన్నే ఆంధ్ర చాళ్యూటకు రాజధానినగరమైన ధాన్యకటకం, అమరావతి ప్రక్కనున్న ధరణికోటయే. ఆంధ్రులు యేలిన ఆంధ్రరాజ్యవంశాలు, ఆంధ్రజాతీయోద్యమారీకీ ఆయువుపట్టయిన ఉద్యమాలు గుంటూరుజిల్లానుండి తలెత్తి ముందునకు సాగినవే. గుంటూరుజిల్లా ప్రాచీనకాలము నుండి ఆంధ్ర రాజకీయ, సాంస్కృతిక కేంద్రముగ ఉంటూ వచ్చిన దన్న అతిశయోక్తి కాదు.

మాయూలను ధిక్కరించి ప్రథమాంధ్ర రాజ్యాన్ని స్థాపించిన శాతవాహనులు నాలుగున్నర శతాబ్దములపాటు పరిపాలించినది ధాన్యకటకంనుండే. క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దంనాడు ఆంధ్ర రాజధాని నగరమై విలసిల్లిన ధాన్యకటక నగరం నేడు కుగ్రామమై ధరణికోటగ కృష్ణబుడ్డున నిలచి వున్నది.

ధాన్యకటకం చరిత్ర, అమరావతి చరిత్ర అవిభాజ్యమైనవి. ధాన్యకటకం చరిత్రయే అమరావతి చరిత్ర, అమరావతి చరిత్రయే ధాన్యకటకం చరిత్ర.

అమరావతి బౌద్ధస్థూపం

సజ్జనపల్లి బాలూకాలో గుంటూరుకు యిరవైమైళ్ళదూరంలో అమరావతివుంది. అమరావతికి పడమటిదిక్కున అరమైలు దూరంలో ధాన్యకటకం వుంది. పూర్వీకా రెండు గ్రామాలకు ధాన్యకటకమనే పేరుండేది. చాలకాలంవరకు యీ పేరునే పలుకుటడేని. తరువాతి అమరేశ్వరుని దేవాలయాన్నిబట్టి తూర్పుభాగానికి అమరావతి అనే పేరు వచ్చింది. ఈ దేవాలయం అతి ప్రాచీనమైనది. పడమటి భాగాన ఉన్న ధాన్యకటకం కాలక్రమమున ధరణికోట అయింది. అమరావతి పంచారామాలలో ఒకటి.

అమరావతి స్థూపముని ప్రసిద్ధిచెందిన బౌద్ధస్థూపం, యిప్పటి అమరావతిలో దొరికుటవలన దానికి అమరావతి స్థూపమనే పేరు వచ్చింది. అమరావతి స్థూపం రెండువేల సంవత్సరాలనాటి ఆంధ్ర ప్రజల జీవితానికి, సంస్కృతికి చిహ్నం. స్థూపపు రాశ్వమీదగల మూర్తిలిపినిబట్టి యిది క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దంలో

నిర్మించబడి యుండవచ్చుని చరిత్రకారు లూహించుచున్నారు. అమరావతీ సూప శిల్పము శాతవాహనకాలపు ఆంధ్రుల కళాకళల్యానికి మహోన్నత శిఖరము. అమరావతీ సూపము ఏక కాలమున నిర్మించబడినది కాదు. గారి కనేకమైన కూర్పులు, చేర్పులు జరిగినవి. బౌద్ధ చార్యుడు నాగార్జునకాలంలో సూప మట్టును పాలాకొత్తితో 'క్రీశీధి' అనే ప్రాకారం నిర్మించబడింది. సూపాలపొడ బౌద్ధసాత్వికగల రమ్యంగా చీత్రించబడ్డవి. ఈ చిత్రాలు ఆంధ్రశిల్ప శాస్త్రాన్ని చాటుచున్నవి.

ప్రాచీన విశ్వవిద్యాలయా

క్రీ. శ. 174-203 మధ్యకాలంలో పాలించిన శాతవాహనరాజు శ్రీ శాతకర్ణి ఆచార్య నాగార్జునుడు సమకాలికుడని పరిగణింపబడుచున్నాడు. అతనికి చక్ర వర్తిపంపన మహాశక్తుడనే బౌద్ధచార్యుడు సాపించిన వైత్యుని సాంప్రదాయానికి అమరావతి ప్రధానక్షేత్రం. నాగార్జున కాలంలో అమరావతి బౌద్ధ విశ్వవిద్యాలయమై వాసికెక్కింది. ఆ కాలంలో విదేశాలనుండి వచ్చే బౌద్ధులతో అమరావతీ విశ్వవిద్యాలయం, కిక్కిరిసి పోయేదట. ఇదేమందటి ప్రాచీనాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం. ఇక్కడ కేవల మేలు బౌద్ధ సాంప్రదాయాలకే, శాఖలకు చెందిన బౌద్ధభిక్షువులు నివసించుటకు ప్రత్యేక సంఘాసమము లుండవటం. క్రీ. శ. 7వ శతాబ్దంలో హుయన్-తాంగ్ అనే చైనావానికి యుద్ధింపిన నాటికి అమరావతి క్షీణదశలో ఉంది. అప్పటికే అమరావతిలో వంద హిందూ దేవాలయాలు నిర్మించబడ్డవంటే హిందూ

మత ప్రాబల్యం ఎంతగా పెరిగిపోయిందో తెలుసుకోవచ్చు. హుయన్-తాంగ్, అమరావతి సంఘాసమంలో అప్పటికి మిగిలివున్న బౌద్ధ భిక్షువుల సాయంతో, 'మహా సాంఘిక' అభిధర్మ గ్రంథాన్ని అధ్యయనం చేసి, వారికి సహాయన ధర్మగ్రంథాలను బోధించాడట.

నాగార్జున కొండ

బౌద్ధమత కాలంలో ఆంధ్రదేశమున అనేక సంఘాసమాలు, గుహాలయాలు, సూపాలు వెలిశాయి. అట్టి వాటిలో నాగార్జునకొండ ప్రసిద్ధి చెందినది. ఇది పల్నాడుజిల్లాకాలలో మాచర్లకు పది హేనుమైళ్ళ దూరంలో ఉంది. బౌద్ధ మతంలో మౌఖికవాద మహాప్రవక్తగా చెప్పుదే నాగార్జునుడు తన ఆవసాన కాలాన్ని నాగార్జునకొండలో గడిపాడు. నాగార్జునుడు నివసించుటవలన నాగార్జున కొండకు బౌద్ధులు క్రీ పర్వతమని గౌరవ నామకరణంచేసారు. ఇది అమరావతి కంటే పెద్దబౌద్ధారామము. నాగార్జున కొండవద్ద బౌద్ధ సంఘాసమాలు, అటు వైత్యాలయాలు, అనేకసూపాలు నియట పడ్డవి. క్రీ. శ. బౌద్ధులు, నాలుగు శతాబ్దములనాటి ఆంధ్రకళాసంస్కృతిక నాగార్జునకొండ నివర్చం.

చైనాతో సాంస్కృతిక

సంబంధాలు

నాగార్జునకొండ అతిమితాలమై, చుట్టూ కొండలచే ఆవరించబడి స్వాభావికమైన కోటవలె కనబడుతుంది. కొండదిగువన సాంప్రాకారాలు, బురుజులు కొన్ని కనబడితివి. ఇవి విజయనగర రాజులకాలం నాటివని చరిత్రకారులు చెబుతున్నారు.

ఇక్కడ “సర్వనాశ్యబోధు” అనే కొండ మీద శాసనాన్ని చూస్తే సింహాశాస్నునికి చాదధిక్షువులు వచ్చి ఇక్కడ నివసించే వారిని తెలుస్తున్నది. ఈ సర్వనాశ్యబోధే ‘శ్రీ పర్వతం’.

నాగారునుని కొండనుండి విదేశాలలో గాధ్యులతో వ్యాప్తి చేయవలచిన చాదధిక్షువులు ఎందరుగన నున్న నూదూగు (కోడ్లూరు) ప్రభుల పెద్దపెద్ద పడవలెక్కి వైనా, నగరం ముద్రలైన దేశాలకు వెళ్ళావట. వైనా, ముద్రలైన ప్రాచ్య దేశాలతో భారతదేశం సాంస్కృతిక సంబంధాలు పెట్టుకోడానికి ఆంధ్రులు రావబాట కేటారు. నాగారునుని కొండనుండి ఘంటసాల, జగ్గయ్యపేట, భీత్తి ప్రోలు, అమరావతి బౌద్ధాచార్యుల కలుపుతూ కాకిపోతమహ్లాలుండేవట.

నాగారునుని కొండను ప్రత్యేకంగా మహాత్మికి అంశుశేంవ్యాసంగల ఒక ఎండా ౧౬౯౫లో పదిలపంచబడిన బౌద్ధాశిగింజరి చిన్న ఎముకముక్క గొరకింది. ఈ ఎముక ముక్క బుద్ధుని చిన్న నినానిని చేయ బడింది. బుద్ధుని అస్తికలపై నూ పములు నిర్మించుట బౌద్ధాచార్యులు. వీనిని ప్రభుత్వం సాన్యాస్థానంలో మూలగింజి కూట విహారునే బౌద్ధ ఆరాధనానికి బహూకరించింది. బౌద్ధులు వీనిని పూజిస్తున్నారు.

నాగారునకొండ నుండి చారిత్రాత్మక ఆవశేసాలు కొన్ని భిల్లికి, యితరదేశాలకు తరలించుట పోయాయి. విగిలించి కూడ తరలించుట కష్టమును జరిగిన ప్రయత్నాలు ఆంధ్రుల ప్రతిఘటనవలన అగిపోయినవి.

ఇక్కడనుల రాజధాని

నాగారునకొండ, అమరావతి నిల నిలిన శాతవాహనుల రాజ్యం పతనమైన తరువాత ఇక్కడికి అంధ్రదేశాన్ని అర్జునశాల్వకాలం పాలించారు. ఇక్కడనుల రాజధాని విజయపురి. నాగారునకొండ వద్దగల సర్వనాశ్యబోధున పడమటి వైపున నిలయ పుటనిర్మించబడింది. గౌరవానికి ఒకవైపున కృష్ణానది, మిగతా వైపున కొండలు వుండటంవలన సహజమైన కోట నలెవుండేది. ఆకాలంలో నీటినిపలవచేసిన పెద్ద రిజర్వాయరు, కిధాలు, ఏనుగులు నివసే సేనా శ్రావణానికి నిశ్చయించారు. ఇక్కడ చూడవచ్చు. నాగారున కొండలోని ఆరామం మాత్రమే శాతవాహనులచే నిర్మించబడినది. ప్రధానమైన లక్ష్మీదేవాలయ ఇక్కడనుల కాలంలో నిర్మించబడినది. నాగారున కొండలో ఇక్కడనుల నీటి చిత్రాలు కూడ చెక్కిబడినవి. నాగారున కొండకూడ అమరావతివలె గొప్ప విశ్వాకేంద్రం. నాగారున కొండలోని చిత్రాల ప్రత్యేకంగా శిల్పబోధనచే ప్రదేశాన్ని గౌరవ స్మృతి పోవచ్చు.

క్రీ. ప. ౧౯౫౦ శా.లలో యా ప్రాంతాన్ని చూచిన ప్రవాహాత్మక గోకాయన నాగారునకొండలో ౧ అంతస్తు బుండేవని, క్రింది అంతస్తు, పై అంతస్తు లోను కలిపి 1500 గదులుండేవని, ముదటి అంతస్తు ఏనుగు ఆకారంలోను, రెండవ అంతస్తు పెంహం ఆకారంలోను, మూడవను గుర్రం ఆకారంలోను, నాలవ అంతస్తు ఎద్దు ఆకారంలోను, అయిదవ అంతస్తు పావురం ఆకారం లోనువున్నవని వర్ణించాడు.

నాగారున కొండలలో చూడవలసిక
చిత్రం, మెచ్చదగిన చిత్రం నాగరాజు
బుద్ధుని ఒక తుపాను నుండి పడగనిప్పి
రక్షించుతున్న చిత్రం. ఈచిత్రంలో శిల్ప
ప్రతిభ పరాకాష్ఠ చెందింది. కిప్పినుడనే
రాజు బుద్ధుని దర్శనార్థమై వెళ్ళి ఆతుర
తతో ఎదురుచూస్తున్న దృశ్యం, బుద్ధుడు
వస్తున్నాడని వివగానే పరుగుపై వెళ్ళున్న
దృశ్యం మనవరాలిది. చండవోలు, భట్టి
ప్రోలులలో కొన్ని బౌద్ధసూపాలు దొరి
కాయి. భట్టిప్రోలులో పాలరాతిభృంగిలో
బుద్ధుని ఆవశేషం దొరికింది.

పల్లవరాజైన శివస్థందవర్మ నాగా
రున కొండ, విజయపుర, బౌద్ధనగరాలను
స్థాపించేసాడు. పల్లవరాజులు గుంటూరు
జిల్లాలోని బౌద్ధసూపాలను నైష్ఠవ ఆల
యాలుగా మార్చును.

విష్ణురండవరాజైన హాళివర్మ అమ
రావర్తి సూపాన్ని స్థాపించేసాడు. బౌద్ధ
భిక్షువుల అధ్వర్యంలో వున్న అమరావతి
సూపాన్ని బ్రాహ్మణులు దొంగిలించగా
ఆక్రమించుకొని స్థాపించేసి, అమరావతిగా
య్యాన్ని నిర్మించాడని వైనా యాత్రీకుడు
హుయిన్-త్సాంగ్ వ్రాతలనుబట్టి తెలు
స్తున్నది.

ఇక్ష్వాకుల కాలంలో తెనాలి, కపల్లి
తాలూకాలకు ధనకరాష్ట్రం అని పేరిం
డేసి. ఇక్ష్వాకు రాజైన వాసిష్ఠపుత్రకాంత
మూలుని బావమరిది ధనికి గాష్ట్రాన్ని
పాలించేవాడట. గుంటూరు జిల్లాలోని
వినుకొండ, నన్నాగావుడేట, బొప్పట్ల,
ఒంగోలు తాలూకాలను; కర్నూలు జిల్లా,
నెల్లూరు జిల్లాలో కొంత భాగం కలిపి
పూగినాడని పిలువబడేది. ఇదే పాకినా
డయింది.

పల్లవనాడు

ఇక్ష్వాకుల నోడించి కృష్ణానదికి దక్షి
ణాన ఉన్న తెలుగుదేశాన్ని పల్లవులు
ఆక్రమించుకున్నప్పుడు గుంటూరు జిల్లా
పల్లవుల రాజ్యంలో చేరిపోయింది. పల్ల
వులు తెలుగువారేనని, పల్లవుల జన్మ
స్థానం గుంటూరుజిల్లా పల్నాడుతాలూకా
యేనని చరిత్రకారులలో ఒకవాదనవుంది.
ఈ వాదన నిజమైతే, పల్లవులు
శాతవాహనుల క్రింద ఉద్యోగ భద్రాచల
పల్నాడు నుండి బయలుదేరి ఆరవదేశం
పోయి, శాతవాహనరాజ్యం పతనమయ్యాక
కించిరాజధానిగా రాజ్యంశాసించివుండాలి.

పల్లవులు క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దంలో
రాజ్యం శాసించి ఏడవ శతాబ్దంలో కొంత
కాలంవరకు పాలించారు. పల్లవులకు కంచీ
పరిం రాజధాని అయితే, ధాన్యకటకం
ఉపరాజధాని.

శివస్థందవర్మ అనే పల్లవరాజు
నాగారునకొండ, విజయపురిలోని బౌద్ధ
సూపాలను స్థాపించేయించాడు. బౌద్ధ
భిక్షువులను తలచునేసాడు. ఇతిహాసాలలో
స్థాపించేయబడగా మిగిలిన దేమైనా
వుంటే కంకిరాచాన్యలు నాశనం చేయిం
చాడు. నాగారునకొండవద్ద శిథిలమైన
తైవాలయం యిప్పుడు కనబడుతుంది.
పల్లవులు నైష్ఠవ మతాభిమానులు.

పల్లవులు గుంటూరు జిల్లానుండి అటు
దక్షిణానకిర్నూలువరకు పాలించినప్పటికీ,
యీ ప్రాంతంపై వారి ఆధిపత్యం
నిగాటంకింగా కొంచెంగిరిదని చెప్పడానికి
వీలులేదు. ఆ సందర్భోత్తరాలనే
కందిరాజులు, విష్ణుకుండిన రాజులు
వారితరువాత అధికారంలోకి వచ్చిన
చాళుక్యులు, చోళులు - పల్లవుల ఆధి

కారాన్నిధిక్కిరిస్తూ ఆంధ్రదేశాన్ని ఆక్రమించుకోడానికి ప్రయత్నాలు చేసారు.

చే నెర్ల రాధ

క్రీ. శ. నాల్గవ శతాబ్ది ప్రాంతంబిగా హమోదరవర్మ అనే ఆనందగోత్రీకరాజు పల్లవులను పాలనలో గుట్టాయల్లగా కోంతభాగాన్ని పాలించాడు. ఆనందగోత్రీకులనే కిందరరాజులంటారు. వీరిరాజధాని విశాఖాపురమే తాలూకాలోని చేనెర్లగ్రామం. చేనెర్లను ఆకాలంలో కపోత కిందరపురం అనేవారు. ఇక్కడ కపోలేశ్వరాలయంవుంది. శివుక్రవర్తి డేగ చే తిరుమలకును పావురాన్నియ్యది బాలిపడి, పావురాన్ని గ్రీక్షులచడానికిగాను డేగకు తు సోదలోని మాంసాన్నికోసి యిచ్చాడని పురాణకథవుంది. శివుక్రవర్తి తొడమాంసంకోసి యిచ్చినది కపోత కిందరపురముగానేని చెబుతారు.

విష్ణుకుండినపురం

కాని పల్లవులు కిందరరాజులకు ఒడించి సామంతులు చేసుకున్నారు. కిందరరాజుల తరువాత విష్ణుకుండినుల విజృంభించి పల్లవులనుండి కొంత ఆంధ్రదేశాన్ని జయించి పాలించారు. విష్ణుకుండినుల జన్మస్థానము వినుకొండ. వినుకొండకే విష్ణుకుండిన పురమంటేను. రాజవాహనుల కాలంలో వినుకొండనుండి హైదరాబాదు వరకు ఒక రాజమార్గం వుండేది. ఆమార్గం, ఆకాలంలో వ్యాపారానికి పనికిచ్చిన ప్రధానమార్గం. దీన్నిబట్టి వినుకొండ వ్యాపార కేంద్రం వుండివుండాలి. విష్ణుకుండిన పురంలో తలెత్తిన రాజులవడం వల్ల ఆరాజులకు విష్ణుకుండినులని పేరు

వచ్చింది. గుండక్తమ్మనదికి ఆగోజులలో బ్రహ్మకుండి అని పేరు. విష్ణుకుండినులు శివభక్తులగుటవలన విష్ణుకుండినుల కాలముననే శార్వత్తేత్రమైన అమరావతి శైవత్తేత్రము - అమరేశ్వరత్తేత్రము - మారవుంటుందిని చరిత్రకారులు అభిప్రాయ పడుతున్నారు. క్రీ. శ. 458-488 ప్రాంతంలో పరిపాలన చేసిన రెండవ మాధవవర్మకు ధాన్యకటకం రాజధాని. రెండవ మాధవవర్మ తిరుతిండికాలంలో పల్లవురాజ్యమిచ్చిన భాగాన్ని తిరిగి జయించాడు. క్రీ. శ. 530-540 మధ్య రాజ్యం చేసిన విష్ణుకుండిన రాజు రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ తిరువిఠానిని ధాన్యకటకం నుండి తరిమి బూతుకు మార్చాడు.

కట్టకడపకి విష్ణుకుండిన రాజైన మూడవమాధవవర్మ పరిపాలించుకున్న కాలంలో, పశ్చిమచాళుక్య రాజ్యసామంతుడైన రెండవ పులకేశి ఆంధ్రదేశాన్ని యిచ్చి చాళుక్యుల ఆధికారాన్ని నెలకొల్పాడు.

కిందనల్లి గుహాలయం

గుట్టాయనాలూకా కిందనల్లిలో విష్ణుకుండినుల కాలపునాటి నామగు అంతస్తుల శాసనామం వున్నది.

కిందనల్లి, విజయనాథకు కి మైళ్ళ దూరంలోవుంది. ఈ గుహాలయంగా నాలుగు అంతస్తులు వున్నాయి. ఆయదవ అంతస్తులో చెక్కిబడ్డ ఆలయం పూర్తికాలేదు. ఇది జౌద గుహాలయమని అంటారు. ఇక్కడ తెలుగు లిపిలో వున్న ప్రాచీనకాలపు శాసనాలు వున్నవి.

తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలోనే ఇక్కడ అనంతేశయనాలయం నిర్మించబడింది. ఈ ఆలయంలో పూజా పునస్కా

రాలు జరిగినట్లు తెడిరాజుల 14 వ శతాబ్ది శాసనాలవల్ల తెలుస్తున్నది. ఒరిస్సా గజపతుల శాసనాలుకూడ కొన్ని వున్నవి.

తెండవ అంతస్తులోని ఆలయంగా నిర్మించుకొని విగ్రహముంది. ఈ విగ్రహం పదహారు స్తంభాలతో కూడిన మంటపంలో వున్న గర్భాలయంలోవుంది. మంటప స్తంభాల వైపునగా పరుగెత్తుకున్న కుండేశాసనములున్నాయి. మూడవ అంతస్తులోని మంటప స్తంభాల మీద విష్ణువు హస్తాలు, ఏనుగులు, సింహాలు చెక్కిబడివున్నాయి. ఇక్కడనే శేవతల్పంమీద పడుకొని వున్న విష్ణువు విగ్రహం పెద్దది వుంది. ఈ విగ్రహం పొడవు 17 అడుగులు. బ్రహ్మ, లక్ష్మీ, నారద డు మొదలైన వారి విగ్రహాలున్నవి.

విద్యాపీఠాలు

మొదట్లో తెండవ పులక ప్రతినిధియై, తరువాతి స్యరింక్రుడై, తూర్పు చాళుక్య వంశ సామ్రాజ్యం కలవిష్ణువర్ధనుడు (617-633)⁴ పాలించుచున్న కాలంలో తూర్పు చాళుక్యరాజ్యం పాకినాటివరకు వ్యాపించుటవలన గుంటూరుజిల్లా చాళుక్యరాజ్యంలో భాగమైపోయింది. చాళుక్యల కాలంలోనే హుయన్-త్సాంగ్ అమరావతిని సందర్శించాడు.

చాళుక్యల కాలంలో అమరావతి వంటి విశ్వ విద్యాలయాలు లేవు. ఘటికాసానాలనే చిన్న చిన్న విద్యాపీఠాలు⁵ యేర్పడ్డాయి. అగ్రహారాలలో కోవించబడే బ్రాహ్మణులచే ఘటికాసానాలు నడుపబడేవి. జయసింహవల్లభుడనే రాజు గండిబుపాటివిషయంలో నిడ

మఱు గ్రామాన్ని రానం చేసాడు. గండిబుపాటి విషయం అంటే గుంటూరు, శేపల్లెతాలూకాలు. బ్రాహ్మణులకివ్వబడ్డ అగ్రహారాలలో వారికి సర్వహక్కు భుక్తులుండేవి. సర్సారావుడే తాలూకా విప్పర్లగ్రామంలో చాళుక్యలకాలంలో వ్రాయబడిన మొట్టమొదటి తెలుగు శాసనం దొరికింది. ఒంగోలువద్ద ధర్మవరింలో గుణగవిజయాదిత్యునికాలంనాటి (క్రీ.శ.848-892) తెలుగుపద్యంలో వ్రాయబడిన మొదటి శాసనం దొరికింది. దీన్నిబట్టి నన్నయభట్టుకు ముందే తెలుగులో పద్యరచన వుందని తెలుస్తున్నది. ధర్మవరిం తూర్పు చాళుక్యలకాలంలో జైనమత కేంద్రం.

రాజధాని చంద్రవోలు

నేగీచాళుక్యల రాజ్యం 12 వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో ఆంతంకాగానే, వారి సామంతులు నెలనాటిచోడులు గుంటూరు జిల్లా తెనాలితాలూకా చంద్రవోలు గ్రామాన్ని రాజధానిగా చేసుకుని, 13 వ శతాబ్దిరంధంలో కాకతీయుల దండయాత్ర ప్రమాదం వచ్చేవరకు నెల్లూరు, గుంటూరు తదితరకోస్తా జిల్లాలను పాలించారు. చంద్రవోలు ఆ దోబులలో వైభవంతో కులయోగింది. గుంటూరుజిల్లా ఆ దోబులలో నెలనాడు, పాకినాడులుగి విభజించబడింది. పాకినాడులో, నెల్లూరు జిల్లాలోని కొంతభాగం కలసి వుండేవి. అనాటి పరిపాలక విభాగములకు "నాడు" అనే పేరుండేది.

నెలనాటిచోడులు పరిపాలన ప్రారంభించిన కాలంలోనే పశ్చిమ చాళుక్య చక్రవర్తి ఆరివ విక్రమాదిత్యుడు దండెత్తి వచ్చి ఆంధ్రదేశాన్ని ఆక్రమించి 1118

నుండి 1135 వరకు పాలించాడు. ఇతని కాలంలోనే ఆంధ్రదేశానికి కన్నడ సంపర్కం పెరిగింది. ఆంధ్రుడు వచ్చిన కన్నడ కుటుంబాలలో కొన్ని కొండవీడు ప్రాంతంలో స్థిరపడ్డాయి.

కొండవ గొంకిరాజు కాలంలో 'వెల నాటి చోడులు' ఆరవ విక్రమాదిత్యుని తరిమివేసి తిరిగి ఆంధ్రదేశాన్ని తమ స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకొన్నారు. ఆంధ్రుల నుండి వెలనాటి చోడులు తెలుగు చోడులని పేరు పెట్టుకొన్నారు. వీరి రాజ్యానికి అనేక ప్రక్కలనుండి స్వతంత్ర రాజుల దండయాత్రలు వచ్చుటచే వీరి రాజ్యం ప్రధానంగా నుంటూను, వెల్లువ జిల్లాలకే పరిమితమై వుండేది.

వెలనాటి చోడుల కాలంలో ప్రభుత్వం దుర్బలమవగా ఆంధ్రుల ఆక్రమణకు చిన్న చిన్న నామరూప రాజ్యాలు తలెత్తాయి.

గుంటూరుజిల్లాలో 12 వ శతాబ్దంలో తిలలో నాలుగు చిన్న రాజ్యాలు తలెత్తాయి. భద్రశిరోట రాజధానిగా కొట వంశీకులు, నర్సారావుపేట తాలూకాలోని కొణిదెన రాజధానిగా కొణిదెన చోడులు, పన్నాడు ప్రాంతంలో హైహయలు, కొండవీడు ప్రాంతంలో కమ్మ నాయకులు చిన్నచిన్న రాజ్యాలు స్థాపించారు. వీరింతా వెలనాటి చోడుల ఆధిపత్యాన్ని నామమాత్రంగా అంగీకరిస్తూ స్వతంత్రులవలె వ్యవహరించారు. కమాటి సంభవ చతుర్థుల నన్నె చోడుడు కొణిదెన చోడులలోనివాడు.

పల్నాటి యుద్ధము

మనం వీరగాథలుగ చెప్పుకునే పల్నాటి యుద్ధం యీ కాలంలో జరిగింది.

క్రీ. శ. 1176నుండి 1182 వరకు పన్నాడు తాలూకా కారెంపూడిలో జరిగింది. ఆ కాలంలో యేర్పడిన చిన్న రాజ్యాల మధ్య తిరుచు యుద్ధాలు జరుగుతుండేవి. పల్నాడులో హైహయలు రాజ్యాన్ని స్థాపించారు. గురజాల రాజధానిగ పాలించిన నలగామరాజు హైహయ వంశీయుడే. నలగామరాజుకు మలిదేవరాజు మొదలైన సవన శిష్యులుండేవారు. గాయాదుల మధ్య రాజ్యాధికారాన్నికై జరిగిన కుటుంబ కలహమే పల్నాటి యుద్ధం.

నలగామరాజుకు మంత్రి బ్రహ్మ నాయుడు. బ్రహ్మనాయుడు గాయాదుల కలహంలో మలిదేవరాజు పక్షం తీరించి హాచెల్ల ప్రాంతాన్ని మలిదేవ రాజుకు యిచ్చుచాడు. బ్రహ్మనాయుడు మలిదేవరాజుతోపాటు మాచెల్లకు వెళ్ళిపోయాడు.

బ్రహ్మనాయుడు తల్లిపోయాక నలగామరాజు నాగమ్మ అనే స్త్రీని మంత్రిగా నియమించుకున్నాడు. ఈమెనే నాయకురాలంటారు. ఈమె తాంత్రికురాలు. నాగమ్మ గాయాదుల మధ్య రిగులుతున్న కలహాన్ని అజ్ఞంపొందించి కలైలు ఎగతాళిచేసింది. నాగమ్మ బ్రహ్మనాయుడిని కిద్దించి కోడిపండుమలోకి దించి ఓడించింది. కోడిపండం చేశి ముందు చేతుకున్న ఒప్పందాన్ని సరించి బ్రహ్మనాయుడు, మలిదేవరాజులు గడువు ప్రకారం యేడేళ్ళు వీరపేదపిల్ల అరణ్యవాసం చేశారు. గడువు ముగిసాక మాచెల్ల రాజ్యం తమకిమ్మని మలిదేవరాజు, బ్రహ్మనాయుడుకొరిగి నాగమ్మ నలగామరాజులు నిరాకరించారు. ఈ నిరాకరణకు నాగమ్మ ప్రోత్సహంవుంది.

పల్నాటి యుద్ధానికి యిదే కారణం. పాదుగు రాజ్యాల గజాలు కూడ ఈ యుద్ధాన్ని వకాశంగా సేసుకొని ఒకరిపై కరుణ ఒకరి సాధించుకొన్నాయి. కొందగు నలగారు పక్షం, మరికొందరు ముఠ దేవగాలు పక్షం వహించారు. కాకతీయ ముదత ప్రతాపరుద్రుడు రెండువేల అశ్విక సైనికులను నలగారుచేత సహాయంగా పంపాడు.

పల్నాటి యుద్ధం హోరాహోరంగా సాగింది. కాకతీయులు యుద్ధభూమి అయింది. ఆ రోజులలో కాకతీయులూ అనేకారు. బ్రహ్మనాయకాదుల కాల చంద్రుడు, అతని భార్య వందల, కన్నమనాడు అనే కేనాని ఆ యుద్ధంలో చూపిన శౌర్యాన్ని, విరాటాన్ని గూర్చి రిపబ్లిక గాథలక వింటుంటే, నేటికీ వచ్చి ప్రలకిస్తుంది. గుర్ర బ్రహ్మ నాయకనిక విషయం లభించింది. కాకతీయులలో మరొకకాదు మరణించడం, ఈ ఆపదకానికి కలిగిన వ్యయముచి విరిక వంశి బ్రహ్మనాయకుని రాజ్యాన్ని నాయకురాలికి వదలి తనమ్మ చేసుకోడానికి ఆదవులకు పోయాడట.

ఆకాలములో విరశైవలూ, కిరీకైమ్మలూ పోటీపడి అన్ని కులాలవానిముతాల లాకి చేర్చుకొన్నారు. బ్రహ్మనాయకుని సేనాని కన్నమనాడు మాలవాడు. నలగజాలు పోటీపడతా అన్ని కులాలవారు సహపక్షిలో (చాపకూడు) పోరాడతారని ప్రసాధుడు వ్రాశాడు.

విరశైవులమధ్య ప్రేమ్యుల మధ్య ద్వేషాలు పెరిగి తిరుమర కవుల యువారేమి. పల్నాటి యుద్ధానికి మరదిద్దోషాలు కూడ కొంతవరకు కారణం. బ్రహ్మనాయకు

ష్వమవుడు. నాయకురాలు, నలగారురాజు శైవులు.

పల్నాటి యుద్ధం జరిగిన కాలంలో డిల్లీ యుద్ధవిరుల చీహ్నంగా కిరులగుళ్ళు లిచ్చించబడ్డాయి ఇక్కడ ప్రతి సంవత్సరం ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. ఉత్సవా లుగా పీఠస్థాపన జరిగిస్తారు. ఆ యుద్ధంలో ఉపయోగించబడ్డ ఆయుధాలను కూడ పూజించి ఉపసాహిస్తారు. కాకతీయుడిలో యీ ఉత్సవాల సందర్భంలో బ్రహ్మ నాయకు, నాయకురాలు వేసిన కోడి పంచాల చీహ్నంగా కోడిపంకాలు వేసుంటారు. కాకతీయుడి సురబాలి పగిలినట్లు గురింటా వున్న గ్రామం.

నాయకురాలు కట్టించిన కోటల కిరీ ఖాలు, కివాలయాలకిరీఖాలు నేటికీ గామాల పాడు, గాచేపల్లి ప్రాంతాలలో కనిపిస్తవి. వీటిని చిన్నకోట అని, పెద్దకోట అని ప్రజలు పిలుస్తారు. విరుకొండ, మన్నారాచిడేటల సరిహద్దులలో నాగులేటి వద్ద కనమగు నాయకురాలి కనమ అని నేటికీ పలుస్తారు.

కాకతీయుల రాజ్యస్థాపన

పల్నాటి యుద్ధానంతరం చిన్నరాజుల నిండరిన ఆంధ్రం 1186 ప్రాంతంలో కాకతీయ ముదతీ ప్రతాపరుద్రుడు గుంటూరు, కృష్ణా, గోదావరి జిల్లాలను స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. కాకతీయ రాజ్యంలో చేర్చాడు. ఇతినితరువాతి రాజ్యానికి వచ్చిన కాకతీయ గణపతిదేవుడు తిరుగు బాటు చేసి సామంతుల నిజాచి కోస్తా ఆంధ్రను తిరిగి స్వాధీనంలోకి తెచ్చు కున్నాడు. ఆసమయంలో గణపతిదేవుడు గుంటూరుజిల్లా కమ్మనాడు పరిపాలకు

దైన జాయ పనే నాని చెల్లిద్దని వివాహం చేసుకున్నాడు. కిమ్మనాడంటే తెనాలి, రేపల్లెతాలూకాలు. ఈజాయప, గణపతి దేవునికి గజసైన్యాస్థానం ఉండేది. ఇతడు గొప్ప నాట్యశాస్త్ర ప్రవీణుడేగాక “స్మృతిస్తోమలి” అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశాడు. ఈ కాకతీయ గణపతి ఆసానంలోనే తిక్కిన మహాభారతం 15 పర్వాలను అనువదించాడు.

ప్రసూతి వైద్యశాల

అపట్టికే ఆంధ్రదేశంలో ప్రభలు కున్న శైవ మతానికి కాకతీయుల కాలంలో మరింత ప్రోత్సాహం లభించి, దానిపని మూడుపూవు లూరుకాయలైనది. ఆకాలంలో ఆంధ్రదేశంలో శైవమతాలు వెలిశాయి. వాటినే గోళకీ మతాలంటారు. గోళకీ మతాలకు సంబంధించిన పెద్దగురువు విశ్వేశ్వరాచార్యుడు. ఇతడు గణపతి దేవునికి గురువు. విశ్వేశ్వరాచార్యుడు ఆంధ్రలో ఏర్పడిన మూడు ప్రధాన గోళకీ మతాలలోను గుంటూరు జిల్లా మందడం గ్రామంలోని మకం ఒకటి రుద్రమదేవి రాజ్యానికి వచ్చిన రెండు సంవత్సరాల తరువాతి క్రీ. శ. 1264

వెలగపూడి, మందడం అనే గ్రామాలను మందడం గోళకీ మతానికి అగ్రహారంగా యిచ్చినేసింది. గోళకీమతం శైవవిద్యా పీఠమైంది.

మతానికి రుద్రమదేవి యిచ్చిన అగ్రహారపు ఆదాయంలో కొంత భాగం ‘మందడం’ గ్రామంలో ప్రసూతి వైద్యశాల నిర్వహణకు వినియోగించబడేదట. ఏడునందల సంవత్సరాలక్రితమే ప్రసూతి వైద్యశాల అవ్యక్తతను గుర్తించి రుద్రమదేవి పోషించడం ముదానమామైన విషయం.

అద్దంకి ప్రాముఖ్యం

ఢిల్లీగాజు ఆంధ్రప్రదేశ్, కేరళలను పంపిణీ కర్తీయులతోడించి అగ్రహార స్వాధీనం చేసుకున్నప్పటికీ, ఒకటి రెండేళ్ళలోనే ముసునూరి నాయగొట్టు, కొండవీటి రెడ్డి రాజులు ఢిల్లీవాలసను ఢిల్లీకించి పునఃప్రతిష్ఠాపన్ను సాగించారు. 1324 లో ప్రోలయ కేవలరెడ్డి, నరగొలు చాలాకాలం గుండ్రకమ్మని బిడ్డను ఉన్న అద్దంకి రాజధానిగా కొండవీటిరెడ్డి రాజ్యాన్ని స్వాధీనం చేశాడు. కొండవీటిరెడ్డి రాజ్యం క్రీ. శ. 1424 వరకు సాగింది. ప్రోలయ

THE HINDUSTAN SCIENTIFIC INDUSTRIES Ltd.,

Manufacturers, Importers & Suppliers of all varieties
Scientific Apparatus, Laboratory Equipment &
Pure Chemicals to Colleges, Universities,
Industrial Testing & Research Laboratories etc.

Head Office & Works :

MASULIPATAM (ANDHRA STATE)

వేమారెడ్డి కాలంలో నిర్మించబడినవే బెల్లంకొండ, చందవోలు, ధరణికోట, వినుకొండ, కొండవీడుదుర్గాలు. నన్నయ, తిక్కనలు అనువదించగ మిగిలిన అరణ్య పర్వాన్ని అనువదించిన ఎఱ్ఱాప్రగడ, ప్రోలయ వేమారెడ్డి అనానములోనివాడు. 11వ శతాబ్దంలో ప్రారంభమై 14వ శతాబ్దంనాటికి రెడ్డిరాజుల ఆదరణతో మహాభారత ఆంధ్రీకరణ పూర్తి అయినది.

ప్రోలయ వేమారెడ్డి కుమారుడైన అనపోతారెడ్డి కొండవీటి రాజ్యరాజుగా నిలిచి అద్దంకినుండి సర్పారావుపేట తాలూకాలోని కొండవీడుకు మార్చాడు. కొండవీడును ఉండేరాజ్యానికి కొండవీటి రాజ్యమని పేరు వచ్చింది. విజయనగరరాజుల ప్రమాదాన్నుండి రక్షించుకోడానికే గాజుధానిని కొండవీటికి మార్చాడు.

మోటుపల్లి రేవు

మోటుపల్లిరేవు వ్యాపారం అభివృద్ధి కావడానికి అనపోతారెడ్డి చర్యలు తీసుకున్నాడు. మోటుపల్లి బాపట్లతాలూకాలోని ప్రసిద్ధిగాంచిన రేవుపట్టణము. ఘంటసాల, గూడూరు రేవుల ప్రధానతగ్గిన తరువాత మోటుపల్లి ప్రాముఖ్యానికి వచ్చింది. కాకతీయుల కాలంలో మోటుపల్లి రేవును సందర్శించిన మార్కోపోలో అనే విదేశీయాత్రికుడు మోటుపల్లి రేవునుండి, సాలీడు దారిమంతటి పన్నుని దారంతో నేసిన మల్లుపెల్లాలు మొదలైన బట్టలు విదేశాలకు ఎగుమతి అగుతున్నట్లు వ్రాశాడు. గుంటూరు జిల్లాలో ప్రత్తి బాగా పండేది. ఆందువల్ల ఇక్కడ బట్టల పరిశ్రమ బాగావుండేది. పల్నా

డులో నూలు వడికే పరిశ్రమ ఎక్కువగా వుండేది. ఈ జిల్లాలో రోము నాణాలు కనబడటంవల్ల మోటుపల్లి రేవునుండి రోమ నగరంతో ఎగుమతి దిగుమతులు జరుగుతుండేవని తెలుస్తున్నది. మోటుపల్లిలో వజ్రాలగనులు వుండేవని నికోలోస్ డీ కాంటూఅనే విదేశీయాత్రికుడు వ్రాశాడు.

మోటుపల్లి ఓడరేవులో ఢిల్లీ సుల్తానల దండయాత్రలవల్ల, విపరీతమైన సుంకాలవల్ల అనపోతారెడ్డి కాలంనాటికి మోటుపల్లి ఓడరేవు వ్యాపారము ఊణించగా అనపోతారెడ్డి 1358 లో మోటుపల్లిలో ఒక శాసనం నేయించాడు. ఈ శాసనంలో అన్యాయమగు పన్నులను రద్దుచేస్తానని, న్యాయమైన దిగుమతి సుంకాలు మాత్రమే విధించబడతాయని, మోటుపల్లి రేవునుండి వ్యాపారం చేసే వారికిందరికీ రక్షణ యివ్వబడతుందని హామీనిస్తూ అనపోతారెడ్డి ప్రకటన చేశాడు. ఈ శాసనం తిమిరభాషలో కూడ వ్రాయించబడటాన్నిబట్టి చూస్తే, ఈ రేవుకు తిమిరదేశాన్నుండికూడ వర్తకాలు వచ్చి ఎగుమతి, దిగుమతులు చేస్తుండేవారని తెలుస్తుంది. అంత ప్రసిద్ధిని మోటుపల్లి నేడు చిన్నపట్టాలయ్యగా కాలి విహీనమై వున్నది. ఈ కాలంలోనే అవచి తిప్పయళెట్టి అనే ఆంధ్రవర్తకుడు విదేశాలతో వ్యాపారంచేస్తుండేవాడు.

శ్రీ నాథుడు

ఈ రెడ్డిరాజులలో ఒకడైన పెదకోమటి వేమారెడ్డి కాలంలో (1402-1420)నే శ్రీనాథుని వుండేవాడు. పెదకోమటి వేమారెడ్డి ఇతనిని ఆదరించి విద్యాధికారిగా నియమించాడు. తరు

వార రాజ మహేంద్రవర రెడ్డిరాజుల వద్ద, విజయనగరం రాజులవద్ద కాలం గడిపాడు. శ్రీనాథుడు ఈ గ్రంథాలను రెడ్డిరాజులకు, వారి మంత్రిలకు అంకిత మిచ్చాడు. ఇదేకాలంలో తెలంగాణలో కవి బమ్మెర పోతన వివసించాడు. రెడ్డిరాజులు స్వయంము సాహిత్యపరులు, కళాభిమానులగుటవలన కవులను, కళా కారులను పోషించారు. అనేక గద్య, పద్య రచనలు వెలిశాయి. రెడ్డిరాజుల కాలపునాటి చెలువులు సత్తెనపల్లి, వినుకొండ తాలూకాలలో నేటికీ కనిపిస్తున్నాయి.

రెడ్డిరాజులు కట్టించిన గొండ్లి నీటి మర్లం చాల ప్రసిద్ధమైన మర్లమని భార్యల పొందింది. దానిలో చాల మేడలుండేవి. గృహరాజుమేడ అనే ఒక ప్రసిద్ధమైన నీటి చాలాకో భూయమానం వుండేది. గృహరాజు మేడ కిందమై కెడు "గ్రామ మేడ" అనే దిబ్బగా వుంది. గృహనిగిరి కట్టించిన భోగిలాలమడు. ఇతని కాలంలో కొండ పీఠి మర్లంలా క్రీడాసరస్సులు, నీటి గృహాలు నిర్మించబడ్డవి. సరస్సులలోనే నాకానిచారి జరిగేవారు. గృహనిగిరి కట్టి కాలంలో కొండకీడు పీఠులలో మల్లె పువ్వులు, పక్షి చివలబడేటట.

పన్నుల భాగ

రెడ్డిరాజుల కాలంలో పన్నుల భాగ వివరంగా వుండేది. శ్రీనాథుడు, కృష్ణా రాజు బాడుపల్లెలో కాలంపువ్వుకన్న భూమిలో పంట పండక కొట్టుకుపోయి పన్ను చెల్లించలేకపోయాడు. అప్పుడు రెడ్డిరాజులు అతనిని మండు బండలో కొట్టుకు పంకెక్కుకేసి నిలబెట్టి, చేతులకు పంకెక్కుకేసి బండలు మోయించారు.

రెడ్డిరాజులలో అఖిరాజైన గాచ నేమా రెడ్డి కాలంలో పురిటిపన్ను విధించాడు. పురిటిపన్ను యిచ్చుకోలేకపోతే, గాచనేమారెడ్డి బాంధ్రారింగా వసూలు చేశాడు. సవరిము ఎల్లయ్య అనే ఒకరి నాయకత్వంలో పురిటిపన్ను లాతాత్కారింగా వసూలు చేశాడు. దానిమీదట ఎల్లయ్య గాచనేమారెడ్డిని చంపేశాడు.

రెడ్డిరాజులు వాగులేటికి గామాల పాడు, కంకిరాపురి, దాచేపల్లి అనే గ్రామాలవద్ద పెద్ద గాఠికట్టలు కట్టి నీటి వనం లేర్పరిచారు. కంకిరాపురి గ్రామం మిప్పుడు లేదు. కంకిరాపురి గ్రామం వుంది. పెద్దకోరుటి నేమా రెడ్డి భార్య చంకానాగరి మనే చెలువును, కొడుకు గాచనేమడు 'బగన' బృగిండి' అనే కాలువని త్రవ్వించారు.

ముగ్గు గాచనకో సర్పాదు

విజయనగర రాజుల, బహమనీ ముఘలాల నిందితాశ్రయిలో కొండపీఠి రెడ్డిరాజ్యం పులిపోయింది. క్రీ. శ. 1423-46 లో విజయనగర రాజ్యమేల ప్రాధదేవరాయలు కొండపీఠి గాబ్బాన్ని విజయనగర రాజ్యంలో కలిపివేశాడు. అప్పటినుండి విజయనగరరాజ్యం పశని మయ్యేవరకు గుంటూరుజిల్లా విజయనగర రాజ్యంలోనే వుంది. 1565 తిర్తికోట యుద్ధానంతరం కోస్తాజిల్లాలోపాలు గుంటూరుజిల్లా స్వాధీనం చేపాలుల వశమై, క్రొంగిలేరునే జయించబడి, మొలాయి సామ్రాజ్యంలో చేరి, దక్కను సుబేదారు నిజాంఉల్ ముక్కు ఆసఫ్ జా ప్యత్రం ప్రకటించినప్పటినుండి ఇంగ్లీషు వారికి సైబాము యిచ్చేవరకు నిజాం రాష్ట్రంలో భాగంగా ఉండేది. సైబాం

రాజ్యంలో గుంటూరు ఒక ప్రత్యేక సర్కారు. దానికి ముర్ఖజానగరు అనిపేరు.

1765 లో సర్కారు జిల్లాలు వైటాంచే ఇంగ్లీషువారి కివ్వబడ్డప్పుడు గుంటూరు జిల్లా మినహాయించబడింది. గుంటూరు జిల్లా 1765లో బసలత్ జంగ్ అనే అతని బాగీరుగా వుండేది. 1778 లో మద్రాసు ప్రభుత్వం దానిని రెంకేశ్వపాటు కాలుకు పుచ్చుకని వనతి చేసింది. 1788 లో గుంటూరుజిల్లా ఇంగ్లీషువారికి ఇవ్వబడింది.

బ్రిటిషువారు గోల్కొండ నవాబుల కాలంలోనే రెపల్తె తాలూకాలోని నిజాం పట్నంలో 1621లో ఒక స్వాతంత్ర్య సామంతుడు, నిజాంపట్నం రెవుపట్టణంగా కూడ వుండేది. కొంతపట్నంకూడ ఒకప్పటి రెవుపట్టణము. ఒకరిగోళం కాలువ, మద్రాసుకు రైలువార్గం ఏర్పాడాక యీ రెవుపట్టణాల ప్రాముఖ్యం తగ్గిపోయింది.

గుంటూరుజిల్లా, 1788లో ఇంగ్లీషువారి నకిమైవప్పటి నుండి 1794 వరకు, మచిలీ పట్టణం నుండి కంపెనీ సలహా సంఘంచే పాలించబడింది. 1794 లో సలహా సంఘాన్ని నిర్మించే జిల్లా కలెక్టర్లను నియమించివప్పడు మొదట గుంటూరుజిల్లా ప్రత్యేక జిల్లాగా ఏర్పాటుచేయబడింది.

కాని 1859 లో గుంటూరుజిల్లా కృష్ణ జిల్లాలో చేర్చబడింది.

1904లో తిరిగి గుంటూరుజిల్లా ప్రత్యేకంగా యేర్పాటు చేయబడింది. అంతకు పూర్వము నెల్లూరుజిల్లాలోని ఒంగోలు తాలూకాను, కృష్ణజిల్లాలోని కొన్ని తాలూకాలను విడదీసి 1904 లో గుంటూరుజిల్లా యేర్పాటుచేయబడింది. దీనిలో తొమ్మిది తాలూకాలున్నాయి.

జాతీయపోరాటాలు

గుంటూరుజిల్లా స్వాతంత్ర్య పోరాటాలలో ముందంజి వేసింది.

1921 లో పన్నుల నిరాకరణ ఉద్యమం భారతదేశంలో మొట్టమొదటి సారిగా గుంటూరు జిల్లా పెదనందిపాడులో ప్రారంభమైంది. పల్నాటి వీరమానుమంతుని (సన్నెగంటి మానుమంతుని) పుల్లరి కట్ట నిరాకరించినందుకు బ్రిటిషుప్రభుత్వం కాల్చించింది. ఆంధ్రుల్ని దుగ్గిచాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి నాయకత్వన చీచాల - కేరాల ప్రజలసహాయ నిరాకరణోద్యమం బ్రిటిషుప్రభుత్వ పునాదులను కదల్చింది.

లింగినేని లక్ష్మయ్య చౌదరి ఆండ్ కో.,

స్టేషన్ నో. ౧ :: గుంటూరు

మా వద్ద అన్ని హామీ పవరులు ఆయిలె ఇంజనీ, పవరు, కిరసనాయిలతో నడిచే యంజనులు, అన్ని యంజనుల స్పెరు పార్ట్లు, సీర్స్ పంపులు, వరిగలహల్లులు, బియ్యం మరలు, పుల్లలు, బాలు వేరింగులు, యితిరి మిల్లు సామానులు, రెడియోలు, బిల్లులు దొరకును. రేట్లు సరసము.

భూ గో ల ం

జిల్లా కార్యస్థానం నుం టూరు.
వైశాల్యం 5,771 చ ద వ మ మైశ్య.
జనాభా 25,49,996.

నుం టూరు జిల్లా ఉత్తరమున
హైదరాబాదు సంస్థానం, కృష్ణాజిల్లా;
తూర్పున ఇందూరాజ్ థాన్, కృష్ణాజిల్లా;
దక్షిణమున నెల్లూరుజిల్లా; పశ్చిమమున
కిర్కూలు, నెల్లూరుజిల్లాలు, హైద్రా
బాదు సంస్థానం సరిహద్దులుగా ఉన్నాయి.

జిల్లా తోమ్మిది తాలూకాలక్రింద,
నాలుగు రెవెన్యూ విభాగాలక్రింద విభి
జింపబడింది. క్రింది పట్టిక రికార్డు,
తాలూకాల విభజన, వాటి కార్య
స్థానాలను, తాలూకాల వైశాల్యమును
తెలియజేస్తుంది :

ఒంగోలు, రాపట్ల, రెపల్లె తాలూకా
లకు సముద్రతీరిం ఉన్నవి. జిల్లాను

మూలంగా మూడు విభాగాలు వెయ్యి
వచ్చు-డెల్టా, నాటిమిట్టల భూభాగం,
నల్ల రేగిడి భూములు.

తెనాలి, రెపల్లె తాలూకాలు
మొత్తంగా, రాపట్ల తాలూకాలోని అధిక
భాగం, నుంటూరు తాలూకాలో కొంత
భాగం డెల్టాక్రిందకు వస్తాయి.

తూర్పుకినుమలు, వాటి చూరులు
ఉన్నదక్షిణ, పశ్చిమ కన్నాడుతాలూకా;
కొండలు, గట్టలు ఉన్న సత్యేనపల్లి
తాలూకా పశ్చిమభాగం; నుం టూరు
తాలూకాలో అచ్చటచ్చట కిన్నించే
కొండలు ఉన్న భాగం; నన్నారావుపేట
తాలూకాలో కొండపటి కొండల
ప్రాంతం; ఒంగోలుతాలూకాలోని చామ
గిరి కొండల ప్రదేశం; వినుకొండలో

రెవెన్యూ ఉద్దేశము	రెవెన్యూ ఉద్దేశము	రెవెన్యూ ఉద్దేశము	తాలూకా
జేను	కార్యస్థానం	భూ విభాగాలు	వైశాల్యం
			చ. మైశ్య
			కార్యస్థానం

నన్నారావుపేట	నన్నారావుపేట	నన్నారావుపేట	716	నన్నారావుపేట
		వినుకొండ	644	వినుకొండ
		పల్నాడు	1,041	పల్నాడు
నుంటూరు	నుంటూరు	నుంటూరు	541	నుంటూరు
		సత్యేనపల్లి	718	సత్యేనపల్లి
తెనాలి	తెనాలి	తెనాలి	324	తెనాలి
		రెపల్లె	297	రెపల్లె
ఒంగోలు	ఒంగోలు	ఒంగోలు	820	ఒంగోలు
		రాపట్ల	670	రాపట్ల

విరివిగా ఉన్న గుట్టల ప్రదేశాలు - రావి మిట్టల భూభాగం క్రిందకు వస్తవి.

జిల్లాలోని మిగతా భాగాలు నల్లశిలల బయళ్ళు. ఈ బయళ్ళు సమశ్రేణికావ ఉన్నాయి. కాని తీరంవెంట అనేక మైళ్ళ పెడల్పుల యిసుక మేటలు యీ బయళ్ళను కప్పి వేసివది. కావున తాలూకా లోని యిసుక భూములు ఉన్న ప్రదేశంలో చాలా భాగం చెట్లు చామలతో అడవుల క్రింద ఉన్నాయి.

సదులు

గుంటూరు జిల్లాలో ప్రవహించే ముఖ్యమది కృష్ణానది. ఇది చాందామరావ్వులలోని మహాబలేశ్వరవద్ద పుట్టి, హైదరాబాదు సరిహద్దునుండి ప్రవహించి, కర్నూలు-హైదరాబాదు సరిహద్దు సరిహద్దుగా ప్రవహించి, పన్నెడు తాలూకా వైపున (South - Western) దిశలో గుంటూరు జిల్లాలోనికి ప్రవేశిస్తున్నది. కృష్ణా జిల్లా హైదరాబాదు సరిహద్దు నుండి గుంటూరు జిల్లాను చేరుకోయే సరిహద్దుగా చాలా దూరం ప్రవహిస్తూ వస్తున్నది.

ఈ జిల్లాలో ప్రవహించే మరొక నది గుండ్లకమ్మ. కర్నూలు జిల్లాలోని కంభం చేరువునండి ప్రారంభమై వినుకొండ, 20 గోలు తాలూకాలనుండా ప్రవహిస్తున్నది.

20 గోలు తాలూకాలోని దక్షిణ భాగంనుండా ముప్పేరు ప్రవహిస్తున్నది. ఇది నెల్లూరు జిల్లానుండి ప్రవహిస్తున్నది. నాగిలేరు వినుకొండ తాలూకాలోని కొండలలో పుట్టి, పన్నెడు తాలూకా నుండా ఉత్తరదిశగా ప్రవహించి కృష్ణా నదిలో కలుస్తున్నది.

చంద్రవంక గూడ పన్నెడు తాలూకాలో ఉత్తరదిశగా ప్రవహించి కృష్ణా నదిలో మిళితమవుతున్నది.

అడవులు

జిల్లాలో చెప్పుకోదగ్గ అడవులు లేవు. నల్లమల అడవుల కొనలు పన్నెడు, సత్యవల్లి తాలూకాలలో కానవస్తాయి. అరిసూడ చట్టమైన అడవులుగా పరిగణించి వీలులేదు. ఇవి ప్రయితమైన అడవులుగా మారుచు వుండటం, గురునాథమాత్రమే.

ప్రకృతి వేంకోనిపట్టికి జిల్లాలోనికి జయ్య అడవుల, ప్రయితమైన అడవుల తాలూకా వాడైన కార్యన్ని చూస్తుంది:

Telegrams: 'FOREWARD' Codes: 'BENTLEY'S'

అన్ని శకముల పోరాగుచు నూరు చ్రాయండి

ది ఇండియన్ కోబాకో సిండికేటు

(ఉత్పత్తిగానియు, పాకిర్స్ అండ్ ఎక్సపోజిషన్లు)

గుంటూరు

క్యాంచి:

అంధ్ర స్టేటు (చట్ట భారతదేశం)

తాడికోండ

తాలూకా	రిజర్వు అదవి చీ మైక్రు	ప్రయోజన అదవి చీ మైక్రు	మొత్తం కైకాల్యం చీ మైక్రు
పల్నాడు	224.67	30.15	357.82
సత్తెనపల్లి	121.63	2.61	124.24
గుంటూరు	6.83	...	6.83
తెనాలి
వినుకొండ	170.01	14.57	184.58
నర్సారావుపేట	44.66	2.82	47.48
బాపట్ల	20.69	...	20.69
కపిలే	33.86	...	33.86
ఒంగోలు	5.47	...	5.47
మొత్తం	727.82	53.15	780.97

శ్రీ తో వ్ ప రి సి తు లు త రు చ గా గుపాసల వాతబడుకూ
 ఉంటాను. సంవత్సరంలో సగటున ఆయా
 తాలూకాలకు ఎన్ని వర్షపు నీళ్ళు
 ఉండేదో, ఎన్ని అంగుళాల వర్షం పడిందో
 ఉంటుంది. సముద్ర తీర ప్రాంతాలు
 క్రింది పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

తాలూకా	సంవత్సర సగటువర్షం * అంగుళాలలో	సంవత్సరంలో సగటు వర్షపు దినాలు
పల్నాడు	26.30	41.3
సత్తెనపల్లి	30.40	46.8
గుంటూరు	34.55	50.8
తెనాలి	36.39	52.4
వినుకొండ	26.32	41.3
నర్సారావుపేట	29.62	46.5
బాపట్ల	34.46	37.4
కపిలే	38.16	52.0
ఒంగోలు	32.83	43.3

* ఒక అంగుళం = 2 దుక్కుల వర్షం.

• సాగు సదుపాయాలు

నిజయవాదవద్ద కృష్ణునిపండితుంటారుజిల్లావైఖుం నిర్మించబడ్డ బకింగ్ హం కాల్య జిల్లాలోని ప్రధాన పట్టణము నావరం. దీని పట్టకాల్యల ద్వారా తెనాలి, రేపల్లె, గుంటూరు, గావూరు, ఒంగోలు జిల్లాకాలూరీ వల ఎక్కువగా నాను వెయ్యుతున్నవన్నాయి. ఇదికాక ఆచ్చురుచ్చుటా సముద్రతీరా ప్రాంతాలలో ఊటకాల్యలుగూడ వ్యవసాయానికొద్దడుతున్నాయి. వగాధారినో నింపే చెరువులా, చిన్న ప్రవాహాలనే నింపబడే సువులు గూడ ఆచ్చురుచ్చుట ఉంది, సాగునొద్దడుతున్నాయి.

పరినామ శాస్త్రము

నా శత్రుగ్రీవ భాగ్యభాగి నాను అని
నున్నది. కొండవారులు, నాను అను
నూరు అనాపద వ్యవసాయం ఉంది.
రాని గానినీ నీటివనరులు నీటి

పవనాలు సకాలంలా, వర్షించనిసంవత్సర
మల్లా కరువు తప్పదు.

సత్యేనపలి తాలూకా

చెరువులు మినహా మరె సాగు సదు
 యోగము లేవు. పంటలు సకాలము
 పండకపోయిన కనుచు ప్రత్యక్షం అవుతుంది.

శుక్తియామ తామూకా

ఈ భాయికాండ సామగ్రికంద వున్న
సూనుల కష్ట ఆయకటువానా నీరు
నష్టము చేయబడుచున్నది. కనుక యిది
గారినో ఆయకట్టు. మిగతా ప్రాంతంలా
ఉచ్చులచ్చులా చెయ్యలు వున్నాయి.
పెట్టు ప్రాంతంలా ప్రధానంగా వ్యాపార
పంటల అభివృద్ధి జరుగుచున్నది.

ಸೆನಾಲಿ ಪಾಲ್ಯಾಕಾ

ఈ వాటాకాగ సంపూర్ణంగా క్లిష్ట
అయి క్లిష్టమైంది. ఈ సప్తయి చేయబడు
చున్నది. ఇది క్లిష్టం. అయి క్లిష్టం. బాగా

శేఖర్న జ్యాయలరి
శేఖర్న జ్యాయలరి :: ఏ లూ రు

మా పరిశోధనల అన్ని కమల

• నింకారులభరితములు, ముఖ్యముగా నివ్వలు,

ముత్తములు, ఎనామిలు పనులు, అతి నిపుణులతో తిన్నాను చేయబడును.

ధన్యాగారంగా యీ తాలూకాను
యెంచవచ్చు.

నినుకొండ తాలూకా

గుండకిమ్మ చీజలాలు నోడుకొని
కొద్దిభాగం సాగు చేయబడుచున్నది.
సాగుకు యితర సావకాశాలల్లా చెరు
వులు మాత్రమే. సకాలంలో వరాలు
లేకపోయిన కరువుకు గురిఅయ్యే తాలూ
కాలలో వినుకొండ ఒకటి.

నర్సారావుపేట

చెరువులక్రింద సాగయ్యే కొద్దిభాగం
మినహా మిగిలిన నీటి సమస్యలులేవు.
వస్త్రాలు సకాలంలో లేని సంవత్సరాలలో
కరువు తప్పదు.

బొప్పల తాలూకా

తాలూకాలో తగినంతభాగం కృష్ణానది
నీటితో ద్వావింశతీ నీటివరుసలు గల్గివున్నది.
సమద్రతీర ప్రదేశాలలో కొంత భాగం

కాల్వల ద్వారా సాగుకు తీసుకొని
రాబడింది.

రేపల్లె తాలూకా

ఈ తాలూకాలోని డెబ్బా సంతూ
ర్ణంగా కృష్ణానది నీటితోనే సాగుచేయ
బడుచున్నది.

బొగోలు తాలూకా

కొద్దిభాగం మాత్రం కృష్ణా పశ్చిమ
భాగం కాల్వలక్రింద సాగుచేయబడు
చున్నది. మైనరు ఇరిగేషను చెరువుల
ద్వారా యీ తాలూకాలో 1,900 ఎకరాలు
సాగుక్రింద ఉన్నాయి. సమద్రతీరంలో
ఉంటకాల్వలు ఎన్నో ఉన్నాయి. ఇవి
2,500 ఎకరాలకు పైట సప్లయచేస్తాయి.

తాలూకావారీగా మేజరు, మైనరు
ఇరిగేషన్ స్కీములక్రింద సాగు అయ్యే
భూవివరాలు క్రింద పట్టిక చూపుతుంది.

తాలూకా	మైనరు ఇరిగేషను వనరుల సంఖ్య	మైనరు ఇరిగేషను మేజరు ఇరిగేషను వనరుల క్రింద ఉన్న రైతుల క్రింద ఉన్న ఆయకట్టు(ఎకరాలలో) కట్టు (ఎకరాలలో)
పల్నాడు	63	3,472.97 1,054.91
సతేనపల్లి	29	1,388.00 674.97
గుంటూరు	50	2,578.27 4,669.00
తెనాలి	1	23.00 1,52,982.00
వినుకొండ	49	3,230.00 2,638.79
నర్సారావుపేట	49	3,380.00 ...
బొప్పల 1,32,560.00
రేపల్లె 1,25,030.00
బొగోలు	36	1,926.00 1,650.59
మొత్తం	277	15,998.24 4,21,260.26

ఆహార, ఆహారేతర పంటలు

జిల్లాలో ప్రధానమైన ఆహారపంట వరి. కొన్న, వరిగూడ విరివిగానే పండించబడుతున్నాయి. రాగి, కొర్ర, మొక్కజొన్న కొద్దిభాగాలలో మాత్రం పండించబడుతున్నాయి. పప్పు, పేరు శనగ, పొగాక, పసుపు, ముఖ్యమైన ఆహారేతర పంటలు.

గుంటూరు తాలూకా పొగాకు ఉత్పత్తికి, తెనాలి తాలూకా పసుపు ముఖ్య కేంద్రాలు. ఒంగోలు, చాపట్ల, శేపల్లె తాలూకాలోని సముద్రతీరంలో కంది పంట విరివిగా పెంచబడుతున్నాయి.

వివిధ తాలూకాలోని ఏడే పంటల గ్రామ ఎంతభూభాగం కేంద్రం కేంద్రీకృతమైన ప్రకృతిశోణిని పట్టిక పొందివున్నాయి. గతసంవత్సరాలలో జిల్లాలో ఆటుపోటు లేకుండా పంటపండిన సంగత్యనిగా 1945-46 సం॥ తీసుకోవలసింది. కింది జిల్లాపంటల వివిధసంఖ్యపై ఆంచనాలు 1945-46 సంవత్సరపు ఆంకరే మిశ్రమ బడ్డాయి.

సహదారులు

జిల్లాలో మొత్తం 1659 మైళ్ళలోదు ఉన్నాయి. ఇందులో 99 మైళ్ళ గ్రామ ప్రాంతోగ్గు, 108 మైళ్ళ ప్రాంతోగ్గు, 803 మైళ్ళ నేలమీద జిల్లాభోగ్గు, 140 మైళ్ళ యితర జిల్లాభోగ్గు, 169 మైళ్ళ మ్యునిసిపల్ గోడు, 5 మైళ్ళ పబ్లిక్ మ్యునిసిపల్ గోడు, 10 మైళ్ళ చాలా అభ్యాస ప్రస్థానోగ్గు ఉంటాయి. వర్షాకాలంలో డెబ్బాప్రాంతాలలోని గోడ్లలో చాగాగ్గు నీటిలో మునిగి

ఉంటాయి. డెబ్బా ప్రాంతాలయిన తెనాలి, చాపట్ల, శేపల్లె తాలూకాలలో యితరతాలూకాలకన్న గోడ్లప్రామాణం మోపుగా ఉన్నది.

ఈ జిల్లానుండి పోయే బకింగ్ హం కాల్స్, నీటిప్రయాణానికి ప్రధానమైన గూడారి. కృష్ణాపరమేశ్వర కాల్స్, కొమ్మ మారు కాల్స్ గూడ రాకపోకలకు, సరకుల ఎగుమతి, దిగుమతులకు పనికివస్తాయి.

జిల్లాలో 295 మైళ్ళ రైలుబాట ఉన్నది. ఇందులో 133 మైళ్ళు బ్రాడ్ గేజీ. 162 మైళ్ళు మోటరుగేజీ.

మద్రాసు-కిలకిట్టా; మద్రాసు-డెల్టా బ్రాడ్ గేజీ మార్గం ఒంగోలు, చాపట్ల, తెనాలి, గుంటూరు తాలూకాల ద్వారా పోవుచున్నది. మరొక బ్రాడ్ గేజీ గ్రాంచిత్తెను తెనాలి ద్వారా నుండినా, శేపల్లెలకు కలుపుచున్నది. గుంటూరు, సత్తెపల్లి, నాగార్జున, విజయవాడ తాలూకాలగుండా విజయవాడ నుండినా మోటరుగేజీలను పోవుచున్నది. మరొక మోటరుగేజీ గ్రాంచిత్తెను సత్తెపల్లి, పల్నాడులగుండా గుంటూరు - మాచెర్లలకు కలుపుచున్నది.

జిల్లాలోని అన్ని తాలూకా కేంద్రాలు, జిల్లా కేంద్రం కైలు మార్గాలు కలిగి ఉన్నాయి.

జనాభా - విస్తీర్ణం

తాలూకా వారీ భూవిస్తీర్ణం, గత 10 సంవత్సరాలలో జనాభా ఏడాదా తాలూకాలో ఏ భారతవ్యంభా వృద్ధి చెందిన మార్పుల వివరాలు 275 కేజీలోని పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి. జిల్లాపగిటు లెక్కలు మొదటయిచ్చి, తర్వాత తాలూకావారీగా లెక్కలు యివ్వబడ్డాయి

[illegible]

కా. లక్షాంశం	వి. కి. లక్షాంశం చి. కి. మేరకు	స. నా. గా.		1941 సం. లో పై జనాభా పై నిర్మించిన కాలనీ	గ్రామాలు	* పట్టణాలు
		1941	1931			
గుంటూరు జిల్లా	5,771	22,77,283	25,49,986	12.0	927	25
పల్నాడు	1,041	1,92,309	1,92,776	0.2	86	3
పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా	816	2,34,345	2,46,029	3.7	130	2
గుంటూరు జిల్లా	541	3,66,193	4,42,073	20.7	118	3
కృష్ణా జిల్లా	324	2,99,129	3,57,839	19.6	96	5
విజయవాడ	644	1,14,094	1,16,365	2.0	73	1
పల్నాడు జిల్లా	716	2,25,012	2,66,400	4.5	106	2
కర్నూలు జిల్లా	670	3,35,283	4,03,509	20.3	102	4
కర్నూలు జిల్లా	297	1,66,276	1,91,010	14.9	57	2
కర్నూలు జిల్లా	820	3,11,740	3,33,995	7.1	159	3

* కర్నూలు జిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా గణాంకం, పల్నాడు జిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా గణాంకం, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా గణాంకం, గుంటూరు జిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా గణాంకం, కర్నూలు జిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా గణాంకం.

జిల్లా మొత్తం జనాభా 1052 గ్రామాలలో, పట్టణాలలో 4,91,670 ఇండ్లలో ఉంటున్నట్లు 1951 జనాభా లెక్కల తేలియశ్చన్నాయి. ఇందులో 4,09,742 గ్రామాలలో గ్రామాలలోనూ, 81,928 గ్రామాలలో పట్టణాలలోనూ ఉన్నాయి. 25,49,996 మొత్తం జనాభాలో 20,48,075 మంది గ్రామాలలోనూ, 5,01,921 మంది పట్టణాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. అందులో జనాభా మొత్తంలో ప్రతి 5 నివాసిని పట్టణాలలో నివసిస్తున్నాడు.

ఈ క్రింది పట్టిక తాలూకావాదీయ ముల పరిశీలి, పట్టణ - గ్రామాల జనాభా నిమాణికాలను తెలియజేస్తుంది:

జిల్లా జనాభా 10 సంవత్సరాలలో (1941-51) నివాసి 12 శాతం అభివృద్ధి చెందింది. మానవ తాలూకా

లలో జనాభా పెనుగుదల నాటికి 15 నుండి 20 వరకు ఉన్నాయి. కాని మెట్ట తాలూకాలలో ఈ అభివృద్ధి కనిపించదు. గరిమెల సంవత్సరాలలోనూ పన్నాడు తాలూకాలో ప్రతి 500 మంది జనాభాకు ఒక్కడు మాత్రమే పెనుగుదల చెందింది. ఇలాగే వినుకొండలో నాటికి యిద్దరి చొప్పున, 3.7% చొప్పున పెనుగుదల, 4.5% చొప్పున పన్నాడు తాలూకాలోనూ అభివృద్ధి ఉన్నది.

మానవ జిల్లాలకిన్న మెట్ట తాలూకాల మొత్తం పెనుగుదల ఉండుటకు ప్రధాన కారణం అచ్చటి ఆరికపరిశుభం. ఈ ప్రదేశాలలో మానవ జిల్లాల విస్తీర్ణం గరిమెల తాలూకాలో, పన్నాడు తాలూకాలో పట్టణ సంవత్సరాలలోనూ ప్రధాన కారణం ఉన్నాయి. గరిమెల తాలూకాలోనూ, పన్నాడు తాలూకాలోనూ ప్రధాన కారణం ఉన్నాయి.

తాలూకా	1951 జనాభా			1941 జనాభా		
	మొత్తం	గ్రామాల	పట్టణ	మొత్తం	గ్రామాల	పట్టణ
పన్నాడు	39,452	35,861	3,591	1,73,680	19,096	1,92,776
పత్తెపల్లి	47,577	43,909	3,668	2,23,395	22,634	2,46,029
గుంటూరు	78,908	56,785	22,121	2,91,622	1,50,451	4,42,073
నెనాల్	66,614	51,509	15,105	2,62,240	95,599	3,57,839
వినుకొండ	23,793	21,945	1,848	1,00,800	10,065	1,16,865
పన్నాకాపురం	51,851	46,724	5,127	2,32,670	33,730	2,66,400
పత్తెపల్లి	78,298	61,714	16,584	3,10,433	93,076	4,03,509
కేపల్లి	39,807	34,970	4,837	1,62,646	28,364	1,91,010
ఒంగోలు	65,370	56,325	9,045	2,85,089	48,906	3,33,995
	4,91,670	4,09,742	81,928	20,48,075	5,01,921	25,49,996

కూనీ ఆధిక, శాశ్వత సోమర లేక ఆధిక మరణాల సంభవించడం గుర్తుకొస్తోంది.

వైద్యం

జిల్లా మొత్తంలో 1951 సం॥ లెక్కల ప్రకారం 13 ప్రభుత్వ వైద్యశాలలు, 43 ప్రైవేట్ ఖండు వైద్యశాలలు, 44 ప్రాథమిక వైద్యశాలలు నిర్వహించబడుతున్నాయి. జిల్లా ఆంధ్ర లో 433 మంచాలు మాత్రమే ఉన్నాయి.

ఈ ప్రభుత్వ, ప్రైవేట్ వైద్యశాలలుగాక గుంటూరు, ఒంగోలు, ఏలూరు,

పత్తెపల్లి, శెంటచింతలలో విషవ అస్పత్రులు ప్రయోజనము విషమలద్వారా సదుపబిడుతున్నాయి. ఇవిగాక 200 మంచాల కాపల్లూ ఒక కుటుంబం వైద్యశాల కూడ కలదు. ఇచ్చట ఉచిత వైద్యం లభించదు. కాని ప్రభుత్వం, లోకాలు హాస్టలు నిర్వహిస్తున్న వైద్యశాలలలోకిన్న యీ విషయ ఆస్పత్రులలో హెచ్చు మంచాలు, పానశాన వైద్యసదుపాయాలు ఉన్నాయి.

క్రమీ పట్టిక జిల్లాలోని ప్రభుత్వ, ప్రైవేట్ వైద్యశాలల సంఖ్యను గాలూగావాలే తెలియజేస్తుంది :

నామం	ప్రైవేట్ వైద్యశాలలు		ప్రాథమిక వైద్యశాలలు		మంచాల సంఖ్య		
	ఖండు	మొత్తం	ఖండు	మొత్తం	ఖండు	మొత్తం	మొత్తం
పూర్వం	1	2	2	2	3	4	4
పత్తెపల్లి	...	2	1	3	4	...	8
గుంటూరు	1	1	4	4	...	225	4*
తెనాలి	7	2	5	85	...
విజయం	...	1	...	1	3
పన్నాపల్లి	1	1	2	...	1	20	4*
పాపల్లి	2	3	3	4	4	38	...
శివరెడ్డి	...	1	5	1	7
ఒంగోలు	1	1	4	2	5	30	6*
మొత్తం	13	14	29	17	27	405	28

పరిశ్రమలు

జిల్లాలోని చెప్పుకొందగి పెద్ద పరిశ్రమలలో-వి. యల్. జి. డి. పుగాకంపెనీలు, (గుంటూరు, తిరూచాపూరు, చిలకలూరిపేట, నాడీకొండ) నాడీపల్లె కృష్ణా నీమెంటు ఫ్యాక్టరీ, నాడీపల్లి, గుంటూరు స్టాల్ ఇత్పత్తి ఫ్యాక్టరీ

రీలు, కాకానిలోని హేమలతా పెత్తనయిలు మిల్లు, గుంటూరులోని జనపనార మిల్లు మున్నగువి.

క్రింది పట్టిక 1951 జనాభా లెక్కల నాటికి తాలూకావారీగా ఏ ఏ ప్రధాన పరిశ్రమలు ఉన్నదీ, అందులో ఎం ద రు కార్మికులు పనిచేస్తున్నదీ, మున్నగు వివరాల తెలుపుతుంది :

తాలూకా	పరిశ్రమ పేరు	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	ఆ పరిశ్రమలలో ఉద్యోగిల సంఖ్య
పన్నూరు	నూరే మిల్లులు	6	187
నాడీపల్లె	నూరే మిల్లులు	9	298
	పుగాకం	1	468
గుంటూరు	నూరే ఇత్పత్తి	15	800
	పుగాకం	92	9,986
	నూరే మిల్లు	1	366
	జనపనార మిల్లు	1	736
	నీమెంటు	1	763
తిరూచాపూరు	నూరే మిల్లులు	5	203
	పన్నూరు ఇత్పత్తి మిల్లులు	5	112
చిలకలూరిపేట	నూరే మిల్లులు	10	373
	పుగాకం	42	2,303
	నూరే మిల్లులు	2	206
	అమరావతి నూరే మిల్లులు	13	191
నాడీపల్లె	జీవపప్పు పరిశ్రమ	6	292
	పుగాకం	19	7,204
	పుగాకం	5	3,052
మొత్తం		236	27,540

* ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రిందికి వచ్చే ఫ్యాక్టరీలు మాత్రమే యివ్వబడ్డాయి.

కర్నూలు జిల్లా

చరిత్ర

కర్నూలు చరిత్ర విచిత్రమైనది. కంచెనూరు కంచనూరు, కర్నూలుగ మారింది. కర్నూలుక ఏడుమైళ్ళ గూడెం గానే తెలంగాణలోని మహబూబ్ నగరు జిల్లాలో ఆలంపురి అనే పుణ్యక్షేత్రమునది. ఇతరక్షేత్రాకాశి అని ప్రతీతి. ఆలం పురిని నాలయంనిర్మాణానికి గాఢ్యుడొక ఓండు, మితిప్రాంతాలకు పోయేఓండు ప్రాచీనకాలంలో కర్నూలు గుండా పోయేవారు. ఇంట్లో తోలేమాను తిను శిల్పము కర్నూలులో ఆ ఆశ్చర్యము వన్న గామునిండి అనునది సుఖం. ఓండుక కంచెనూరు కళివా. కంచెనూరుగూడెం కంచెనూరు అనేకేను వచ్చింది. ఇది సడమగూడు, పన్నూలుగ వందల యేండ్ల నాటి వాడు. కాలక్రమమున కంచెనూరు కంచెనూరుగ మారింది. ఇంగ్లీషు వాళ్ళ ఆక్రమణ తిగివారి అనేక పట్టణాలకేను మారినట్లే కంచెనూరు కేను కర్నూలు అయింది.

సోమ చోళుల ఆక్రమ నివాసస్థలా లో కర్నూలుజిల్లా ఒకటి. క్రీ. శ. నాల్గవ శతాబ్దంలో కర్నూలుజిల్లాను తెలుగు చోళులలో ఒక కాళి అయిన కనాటి చోళులు పరిపాలించేవారు. ప్రక్రిత కర్నూలు జిల్లాను పరిపాలించు తున్న పల్లవులు ఆహ్వాద్యుడు కర్నూలు

జిల్లానుపరిపాలించినా అదితాత్కాలికమే. కర్నూలుజిల్లాపై పల్లవుల ఆధికారం నిగా బంకిరంగా క్షేత్రకాలం చెల్లేదే. కనాటి చోళులే ప్రధానపరిపాలకులు. ఆంధ్ర రాష్ట్ర విభజనానంతరం కర్నూలుజిల్లాలో భాగమైన ఆదోని పల్లవలక మొదట రాజ్యమి.

క్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దంలో కర్నూలుజిల్లా పశ్చిమ చాళుక్యుల రాజ్యములో భాగమైంది. మొదటి ప్రభావగు ప్రాచీన తెలంగాణలోని చిల్లర రాజుల వంశానికి మించి క్రీ. శ. 1162 ప్రాంతంలో కర్నూలుజిల్లాలో క్రైస్తవం విడిక ఆక్రమించుకున్నాడు. కాకతీయ నివాస తీవ్రని కాలంలో కర్నూలుజిల్లా పూర్తిగా కాకతీయుల వశమైంది.

బ్రహ్మనాయని అజ్ఞాతనాసా మొదటిప్రభావమునని కాలంలోనే క్రీ. శ. 1176-1182 మధ్య పన్నాటి యుద్ధం జరిగింది. పన్నాటి యుద్ధానికి ముగింపు నాయని చాలు విచ్చాటు చేసిన కోడిపంచాలలో ఒకటి పోయిన బ్రహ్మనాయడు, ఒప్పందం ప్రకారం మలిదేవరాజు మొదలైన వాళ్ళతో అరణ్య వాసానికి వెళ్ళాడు. బ్రహ్మనాయడు అరణ్యవాసంచేసింది కర్నూలుజిల్లాలోనే.

బ్రహ్మనాయకు మొదట 'మంత్రాచార' అనే గ్రామంలో ఉంటుండగా నాయకు రాలు చెంచులను, కిన్నెరలను పంపి బ్రహ్మనాయకుని బాధ పెట్టించిరి. ఆప్పుడు బ్రహ్మనాయకుని సోనికి సామంతిపాలకుడైన మాకిరాజు సహాయం తీసుకొని వచ్చి చెంచులను చంపిరి. అంతేగాక మాకిరాజు ఈ సంత్రంతా చెప్పి కొంత అప్పులువ్వమని అడగెను. మాకిరాజు తనవద్ద వచ్చిరేమి వస్తువును పంపి పాలకుడైనవన్న సున్నాపరిగాలూలోని కొన్ని గ్రామాలను బ్రహ్మనాయకుకి ఇచ్చి ఇచ్చాడు. బ్రహ్మనాయకు అగ్రావాలకు వచ్చి వచ్చి కని జేరించుకొని మాక్రాజుగారి దన్ను రాయకీకి ఆలయం నిర్మించాడు. దీనికి కాలమయ్యాక అచ్యుతాన్ని కొట్టికేసి 'మేళమ' అనే గ్రామాన్ని నిర్మించుకొని అచ్యుత అచ్యుతాన్ని పూజిస్తేవారు.

గ్రామాన్ని నిర్మించుట

పూర్వకాలం కన్నూరులోని అచ్యుత భాగం అచ్యుతయంగా మారడం. పల్లవుల ఆదవులు ముప్పటికీ ఆకాలపు ఆదవులకు సురుకు తెస్తుంటారు. ప్రజలు అచ్యుతలను కొట్టికేసి, గ్రామాలను నిర్మించుకొని భూమిని సాగులోకి తెచ్చారు. ఆదవుల ఎక్కువగా పన్ను రాయలకేమి గ్రామాలలో గ్రామాలు ఏర్పడినవి. కాకితూరు ప్రతాపరుద్రుడు స్వయంగా శ్రీకృష్ణుడుని నేటి కన్నూరు పట్టణానికి పేరు పని చేయి మైళ్ళ అవగాళి ఆదవులు కొట్టింది కొన్ని గ్రామాలను నిర్మించుకొనాడు. రుద్రవంశము అనే పేరుల గ్రామాలు కాకితూరులవారు నిర్మించినట్లెడల.

న్యాయసాముక సంబంధాలు

కాకితూరుల కాలంలోను, తరువాత నిజమనిగిరి రాజులకాలంలోను ఆదవులను కొట్టి గ్రామాలను నిర్మించుకొని వచ్చి భూమిని సాగులోకి తెచ్చి రైతులకు ఆ భూములపై పట్టాలు యివ్వబడలేదు. సామంతులవద్దే. రైతులు, కౌలుదారులు, పరిసరం తన్నానికి వచ్చి, అరికింపి ఎక్కువ కాగానికి కాలం వచ్చుకొనే వారు. ఆగ్రావాలకు, సామంతులకు యిచ్చి వచ్చి వచ్చి. సామంతులు, ఆగ్రావాలకు వారు పన్నులే యివ్వవలసివచ్చి. వారు భూములపై పట్టా దాఖలుండే వచ్చి వచ్చి.

ఎక్కువ భూమిని సాగులోకి తీసుకొని వచ్చి వచ్చి. అచ్యుతలను కొట్టి కొంత భూమిని సాగులోకి తెచ్చి భూములపై రైతులవచ్చింది. కొంతకాలం రాజు పన్నులతో సాగు చేసాడు. నిజమనిగిరి రాజుల కాలంలో యిచ్చి వచ్చి.

సామంతుల వద్దే పట్టాలు ఉండేవి. పట్టాలు వారు కేసుగా వచ్చిందా. పట్టాలవద్ద వచ్చి పట్టాలంద మేము చేసి పట్టాల వచ్చి వచ్చిగాను గ్రామాలు అచ్యుత వారు వచ్చి వచ్చి.

శ్రీవేంకటేశ్వర ప్రాధమిక చరిత్రలో వందలంబల, శ్రీవేంకటేశ్వర పరికరాలు రేక్కల ఆదవులవలన కొంతమంది రైతులు కలిసి శ్రీవేంకటేశ్వర పట్టాలు పంచుకొని పట్టాలు మాత్రం అరికిలు ప్రకారం పంచుకొనాడు. అరికి రైతుల వ్యవసాయపు పనికి తెచ్చి పట్టాలను అరికి పంచుకొని పంచుకొనాడు. ఎక్కువ అరికిల పట్టాలున్న రైతుకు ఎక్కువ

పంట, తక్కువ అరికల పశువులున్నై
రైతుకు తక్కువ పంట వచ్చేది.

కేసారపాటి గ్రామం అనే ధాన్యపు
కొల ప్రమాణం, కాకితీయల కాలం
నాటిదే. ధాన్యములను కొలవడానికి
కేసారపాటిగడ అనే కొలప్రమాణం
వుండేది. ప్రామాణికమైన కేసారపాటి
గడ ఎంత బాదవు వుండేదో, కొన్నికొన్ని
దేవాలయాల గోడలమీద సూచించ
బడెడిది.

కర్నూరు - పరిపాలన

కాకితీయల కాలంలోనే నియోగి
బ్రాహ్మణులు గ్రామకర్తలుగా ఉన్నారా
లలో నియమించబడ్డారు. కాకితీయ గిరి
పరిపాలన మండ్రే సోపానాలు వారు
ప్రధాని, అంతఃముఖ కలహాలు
వుంటున్న దిక్కుబ్రాహ్మణులను సరి
గించి నియోగి బ్రాహ్మణులను పరిపాలన
నియమించారు.

కాకితీయల కాలంలో పరిపాలనా
సాకరియం కొంప రాజ్యం నాటారు,
నీరులు అనే గిరిగాలు దిగజించ
బడింది. కంపర ప్రతాపముడు కంప
నోలు నీరును దిగజేయకొమ్మరాజు, కంప
కొట్లూరు నీరును కిరీసీగార మహా
శివునికి, రూపాకు నీరును శ్రీవాంశాజుని
యిచ్చాడు. వీళ్ళు కాకితీయలకు సోబడి
పరిపాలించుకుంటేవారు.

కాకితీయరాజ్యం పరిమనవదిలో
1325లో ఆంధ్రదేశం ఫిల్లమూరుల వశ
మైంది. ఫిల్లమూరు పాలకుల వ్యతిరే
కింగా ఆంధ్రదేశంలో ముసునూరి నాయ
కులు, కొండవీటి గడ్డు, హరిహరిబుక్క
నాయలు, రాయలసీమలో అర్వీటి సోమ
దేవరాజు పోరాడి ఆంధ్రదేశంలో

సుల్తానుల పాలనను అంతం చేసారు.
కొస్తా జిల్లాలలో ముసునూరి ప్రోలయ
నాయకుడు, ప్రోలయ వేమారెడ్డి సుల్తా
నుల పాలనను ఢిక్కరించి అంతంచేసారు.
రాయలసీమ జిల్లాలలో అర్వీటి సోమదేవ
రాజు ఫిల్లీ సుల్తానులపై తిరుగుబాటు
చేశాడు. రాయలసీమ ప్రజలుకుడ
తిరుగుబాటులో పాల్గొన్నారు. ఫిల్లీ
సుల్తానులకు పన్నులుకట్టి నిరాకరించారు.
కింపిరి రాజ్యానికి రాజధాని అయిన అనే
గిరిగడ అహోపథనాలు పోకుండా
అక్కటాయి. ప్రభాసింకి యీ దిగంగా
లోప్పటంవలన సోమదేవరాజు సాతాని
కోట, కర్నూలు కోటలకు వెయిచి ఫిల్లీ
సుల్తానుల పరిపాలనను రాయలసీమలో
అంతమొందించి గోరాడు.

పన్నాలుగిరి కేతాల్లిలో కాకితీయ
రాజ్య పరిపాలనలను స్థాపించుకొని
కొండవీటి రాజ్యానికి శ్రీకైలం క్షేత్రం
పరిపాలన అయింది. కొండవీటి రెడ్డి
రాజ్య సామంతుడైన ప్రోలయ వేమారెడ్డి
శ్రీకైలం, అహోబిలం క్షేత్రాల వద్ద
కొండవీటి మేలు పెట్టించాడు. కజయ
నగర రాజ్యం కొండవీటి రెడ్డి రాజ్యానికి
పరిపాలన రాగ్ని. అంధ్రరాష్ట్రం విభజ
నలో, విశ్వాచిత్తూరినెక్కరగూలు జిల్లాలో
కిలుపబద్ధి అనేది, అయిన రాయలకాలు
దిజమునగిరి రాజ్యంలో వుండేది.

కర్నూలుకోట నిర్మాణం

కంపర దేవనాయలకాలంలో (1423-
1446) కర్నూలు పూర్తి నియమించి
రాజుల వశమయింది. కృష్ణదేవరాయల
అంతరిం రాజ్యానికి విచ్చిరి అచ్యుతదేవ
రాయలు (1530-42) కంపరూరులో
కోట కట్టించాడు.

గుంగధ్రుడ నుండి కోటకు ఉత్తర దక్షిణాలుగ కంఠకాలు తన్నించాడు. ఈ కోట కదిలమెపోయి పడి యియ్య మాత్రం పోలింది. అది కొండారెడ్డి యిట. పూర్వం కోటను ప్రతాపరుద్రుని ఇప్పటికీ కోట అని కలహరించున్నాడు. అక్కటి వంశీకలు విజయవిగ్రహ రాజ్యపరుడైనప్పుడు, విజయరామరాజు (1542-1570) ఈ తిమ్మరైవంశీకుడని కర్నూలు కోటకు పరిపాలనగా నియమించాడు.

శ్రీశైలం

విజయనగర రాజుల కాలంలో శ్రీశైలం, అహోబిల శ్రీశ్రీలు భారతదేశపు అగ్రాంశము.

శ్రీశైలం పరిపాలనను బాలాకాళి వుండు. ఆమాయన కాలం నుండి ప్రసిద్ధి పొంది పుణ్యక్షేత్రం. శ్రీశైల శ్రీశైలం. కర్నూలు పంపి నిగిరామరాజు ఉన్న చల్లమల కొండ పీఠిక శేషవర్మని మంటారు. అహోబిలం దేవాలయ, ఏడు పడవలతలగొడి ఏడుకొండలపంకజేశ్వరుడున్నాడని, మట్టలో అహోబిలం, లోక వివాద శ్రీశైల మల్లికార్జునుడు ఉన్నాడని ఇవిహాని గాధ.

శ్రీశైలానికి పీఠ మైలు మార్గంగా కృష్ణానది ప్రవహిస్తున్నది. శ్రీశైల వానార్ గంగ తీరం అంతాను. ప్రోలయ శివాలయ వానార్ గంగ పాలు కట్టించాడు. హరిహరరాయల వ్యాఘ్ర కూడ కొన్ని మైలు కట్టించింది.

శ్రీశైలంలో శివుని ఆలయాల వున్నది. కాకతీయ సుద్రుడని నిర్మించిన మంటపం, నరసింహరాయల మంటపం, కృష్ణ దేవరాయల మంటపం, హరిహర

రాయల మంటపం, శివాజీ మంటపం కనిపిస్తాయి.

మల్లికార్జునస్వామి: ఆలయం, దాని ప్రసిద్ధి పూర్వం ఆలయం, దేవత శ్రీమహాలక్ష్మియనివన్నాయి. ఈశ్వరుడికి శ్రీశైలం లోతప్పు యందు పెళ్ళిళ్ళు మక్కాదా లిగవల! కృష్ణదేవరాయలు శ్రీశైల మంటప ద్వారానికి లంగారు గోళలు వేయించాడట. అనంత, దేబ్బయి సందర్భాల క్రితంవందల యాళులు వుండే వని చెబుతారు. శ్రీశైల ఆలయాలపై కృష్ణదేవరాయల మల్లికార్జునస్వామి.

శ్రీనివాసాచార్యుని

అహోబిల శ్రీనివాసాచార్యుని సుద్రుడని పేర్కొన్నాడు. 15వ శతాబ్ద ప్రాంతంలో మక్కాదానికి మం పాలించబడింది.

శ్రీనివాసాచార్యుని ఆయన కందిలో చదవ ప్రాంతంబడిగా వాసింహస్వామి కలహరినది అహోబిలంపెళ్ళి శివాలయ శ్రీనివాసాచార్యుని స్వీకరించునా చప్పాడట. అహోబిలం దేవాలయ నిర్మిస్తే ముగ్ధర రాయల కూడ వాసింహస్వామి కలహరినది కందిపండి ధర్మగోకు వస్తాడు స్వీకరించునా చప్పాడట. శ్రీనివాసాచార్యులు, ముగ్ధరరాయలు మాట్లాడ లోగలందరూ వాసింహస్వామి సహ్యాగి గుంపుగా వాసింహస్వామి, శ్రీనివాసాచార్యుడి సహ్యానాశ్రమమిచ్చి శివాలయ అని పేరుపెట్టాడట. ఇక్కడి పీఠాధిపతులకు శివాలయ అనిపేరు వున్నది.

తర్వాత యుద్ధంలో విజయవిగ్రహ వాఙ్మం పడవమైంది. కంఠవహీయ, అహోబిల ప్రాంతాలు దివానుర్ మల్లాసుల పాలన క్రిందకు పోయాయి. విజయవిగ్రహ గోల్కొండ వజ్రాలక్రిందకు పోయింది.

గోపాల్ దర్వాజ

కర్నూలు పట్టణ పరిసరప్రాంతం విజా పూర్ గాజ్యంగా చేరినప్పటికీ, కర్నూలు పట్టణం విజయనగర గామగణా మనుషుడైన గోపాలరాజు ఆధీనంలోనే వుండేది. గోపాలరాజు పరిపాలించుతున్న కాలంలో, విజాపూర్ సుల్తానుల శరభున ఆ బ్ల్యుల్ వాహిదాఖాన్ కర్నూలు కోటను ముట్టడించాడు. గోపాలరాజు వాహిదాఖాన్ లకు శివమైన శుభం జరిగింది. శత్రువుల బలంముందు తట్టుకోలేక, గోపాలరాజు కర్నూలుకోట ఉత్సర్జించిండుగా పారిపోయాడు. గోపాలరాజు పారిపోయిన దర్వాజా గోపాలదర్వాజా అని పేరు వచ్చింది. కర్నూలుకోట కిఫలమైనప్పటికీ గోపాలదర్వాజా నేటికీ నిలచివుంది.

గుమ్మత్

కర్నూలు, విజాపూర్ సుల్తానులవకతున దిండ్లో ఆదిము కావడైన అబ్దుల్ వాహిదాఖాన్ కర్నూలును ముదాఖి గవర్నరుగా నియమించారు. వాహిదాఖాన్ కర్నూలు ప్రధానవాణి మొదలున్న కమానులను కట్టించాడు. ఆ కమానుల (ద్వారాలు) దగ్గి నేవున్న దేవాలయం ముసేగ మార్చివేసింది. కమానులు, మసీదు యిప్పటికీవున్నది. అబ్దుల్ వాహిదాఖాన్ బ్రహ్మ ఉండిగానే క్రీ.శ. 1618 లో గోరీకట్టించుకున్నాడు. ఈ గోరీ మాండ్రివదిమిది వుంది. దీన్ని "గుమ్మత్" అని పిలుస్తారు. చాల ఎత్తైన ప్రదేశంలోవుంది. కర్నూలులో యేమూల నుండుగా. కదిలడునుంది.

కర్నూలు నవాబులు

క్రీ. శ. 1687 లో ఔరంగజేబు దక్కనుపై దండెత్తినప్పుడు. ఔరంగజేబు సేనానులలో ఒకడైన సియాబ్ద్దీన్ కర్నూలును జయించాడు. కొంతకాలం ఆయ్యాక కర్నూటకయుద్ధంలో ఔరంగజేబుకు ఎక్కడగా తోడ్పడిన వాహిదాఖాన్ అనే పతాన్ సేనానికీ, కర్నూలు జాగీరుని యివ్వండింది. వాహిదాఖాన్ వంశంవారే కర్నూలు నవాబులు. కర్నూలుజిల్లా యీ నవాబుల పాలనక్రింద 1839 వరకీ వుంది. వీరిక్రింది జాగీదారులే బంగినపల్లె నవాబులు.

హిమయూన్ ఖాన్ అనే నవాబు కాలంలో 1741 లో మహబూబులు కర్నూలుజిల్లాపై దండెత్తినప్పుడు. మహారాష్ట్రకుల సోదరీ దాదానాథ కృష్ణాలను సుస్సిన మరాఠీ కుటుంబానికి ప్రచారంలో వున్నది.

ఫ్రెంచి-ఇంగ్లీషు దండయాత్రలు

1748 లో నిజాం ఉల్ముక్త మరాఠా నంథిరిం నైజాం సింహాసనాన్ని వచ్చిన వారిసత్వశిగాదాలలో కర్నూలు నవాబు కూడా తోక్యం చేసుకున్నాడు. కర్నూలు నవాబు హిమయూన్ ఖాన్ నాజర్ బాగ్ ను జింకేవద్ద చంపేశాడు. 1751 మార్చి 15 వ తేదీన ఫ్రెంచి సేనాని బుస్సీ, చాలా బత్ నంగీలు కలసి దాడిచేసి కర్నూలు కోటను పట్టుకున్నారు. కర్నూలు నవాబులు లొంగిపోయారు.

1755 లో మైసూరు పాలకుడైన హైదరాబీ కర్నూలుపైకి దండెత్తినప్పుడు. కర్నూలునవాబు మహ్మద్ ఖాన్ కు, మిస్సీఖాన్ అనే సురువు వుండే

వాడు. వైదవాల్ వైద్యాలు చిన్న దేవరపాడు నర్తక పుకాంబేళాయి. తాను దేవరపాడుని పేర్చి నిర్మింపగానే ఏనుగు విడిచి యిటువంటి వైదవాల్ వైద్యాల లోకినాడాయె. నిర్మింపగానే పనెట్లగాన్ని కనిపెట్టిన వైదవాల్, కలలు ముందుకొని పడిపెంచాడు. మిర్చిక్కాన తెల్లములూంబేళాడు. కిర్నూలు నివాసి. కందులకు లెచ్చి వైదవాల్ వైద్యాలను పరిచాడు.

వైదవాల్ కొడుకొకటి పుట్టిన ముగ్గునను ఇంగ్లీషువాళ్ళు పీడించినాక వైద్యము నివాయి, ఇంగ్లీషువాళ్ళు కలసిని దేవాన్ని పంతుకన్నారు. 1799 లో కిర్నూలు, వైద్యుని నివాసిగా జ్యునియట్లో పోయిరి.

వైద్యునివాని వాజ్యునియట్లో ప్రతిపా వారు వుండిన వైద్యుల పోతుకొనాని, 1800 లో నివాసి కిర్నూలు జిల్లాను ఇంగ్లీషువాళ్ళకు పంపింపాడు. ఇంగ్లీషువాని స్వాధీనమైనప్పటికీ, పరిపాలనయూపామును కిర్నూలు పోతుకొనాని కిర్నూలు జిల్లాను ఇంగ్లీషువాళ్ళు కిర్నూలు నివాసి అక్రమము చేసి పురిచాను. 1810 లో పంతుకొనాని దండెత్తినప్పుడు కిర్నూలు ప్రాంతాన్ని విపరీతంగా దోచుకొన్నాడు. పంతుకొనాని ప్రజలను యమదానియేట్టాడు.

విశాఖ ప్రభుత్వం

పోతుకొనాని ప్రభుత్వం పద్దనవ దశ శతాబ్దంలోనివాడు. కిర్నూలుజిల్లా పోతుకొనాని గ్రామనివాసి. కిర్నూల్. చిన్నప్పుడు బనివానిపట్టణలో పనికిలచ్చి యుంటికాది గొడవ కావాడు. ఈయన తత్వాలనే బ్రహ్మంకారి తత్వాలని అంటారు. తత్వాలొకప్పుడు గుండ్రపహితం పాదగలుగు తున్నారంటే యాయనకొట్టినంతతత్వాల కాని తత్వాలపలా ప్రాచుర్యంవలన.

మునీంల చందయాత్రలు, ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వం కల నోక్తాలతో ఆంధ్రభూమి యుద్ధంవలనగా మారిరి. తండ్రి ప్రక్క, పన్నెన్నగా ఆప్పుడే ప్రాచీనభూమి ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వం పోటీతో ముద్రాకొని గృహ ప్రభుత్వములు మూలపదనగాయి. దైనికీ విద్యానికి తీరిత్యంలేక సంఘంలో కొంత నిష్పన్నా వాతావరణం కలుగుదేరింది. బ్రహ్మంకారు నివాసావరణం తాత్త్విక వాదనల ప్రవేశపెట్టాడు. పోతుకొనాని అంతా వెడిపోయిందని, ఏప్పుడో ముందరికా బాప్తాయని వాదించాడు.

ప్రభుత్వ పరిపాలన

ఆంధ్ర నివాసిని కిర్నూలు నివాసిగా 1838 లో ఇంగ్లీషు పరిపాలనను కిర్నూలు ప్రభుత్వం కల నోక్తాలతో ఆంధ్రభూమి యుద్ధంవలనగా మారిరి. తండ్రి ప్రక్క, పన్నెన్నగా ఆప్పుడే ప్రాచీనభూమి ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వం పోటీతో ముద్రాకొని గృహ ప్రభుత్వములు మూలపదనగాయి. దైనికీ విద్యానికి తీరిత్యంలేక సంఘంలో కొంత నిష్పన్నా వాతావరణం కలుగుదేరింది. బ్రహ్మంకారు నివాసావరణం తాత్త్విక వాదనల ప్రవేశపెట్టాడు. పోతుకొనాని అంతా వెడిపోయిందని, ఏప్పుడో ముందరికా బాప్తాయని వాదించాడు.

1953 ఆక్టోబరులో ఆంధ్రప్రదేశ్ విభజన జరిగినప్పుడు బళ్ళారిలోని రెండు తాలూకాలైన ఆటూరు, ఆదోనితాలూకాలు కిర్నూలులో చేర్చబడ్డవి.

భూ గో థ ం

కార్యస్థానం సంఖ్యల. ప్రకారము 7,836 చ. మె. జనాభా 12,70,843.

పొదవు, 70 మైళ్ళు కడల్చిన విస్తరించి ఉంది.

ఆంధ్రరాష్ట్ర తాత్కాలిక గాజులు కర్నూలులో ఏర్పరచుచో, ఇంతవఱకు జిల్లా కార్యస్థానం గా ఉండు కర్నూలు నగరీ, జిల్లా ఆఫీసులు సంఖ్యలకు మార్చబడ్డాయి.

ప్రభుత్వ నివహణకొరకు జిల్లా, మాడు రికెక్యూ షా గ ము ల క్రింద (కర్నూలు, సంఖ్యల, మాద్యుపురం) తొమ్మిది తాలూకాల క్రింద విభజించ బడినది. బిరుదుపల్లి సంస్థానం ఒక సబ్ తాలూకాగా కోయిలకంట్ల తాలూకాకు జతచేయబడినది.

ఈ జిల్లాకు ఉత్తరమున గంటానగ జిల్లా, తెలంగాణా (హైదరాబాదు); తూర్పున గుంటూరు, కల్యాణ జిల్లాలు; దక్షిణమున కడప, ఆంధ్రపరం జిల్లాలు; పశ్చిమమున బళ్ళారి జిల్లా సరిహద్దులుగా ఉన్నవి. కర్నూలులో 120 మైళ్ళు

విస్తారము తాలూకాల విభజన, కార్య స్థానాలు, వాటి విస్తీర్ణం మున్నగు విష యాలు యీ క్రింద పట్టికలో చూప బడ్డాయి.

విస్తారము చీదిజన	విస్తారము చీదిజన కార్యస్థానం	విస్తారము చీదిజన తాలూకాలు	తాలూకా ప్రకారము (చ. మైళ్ళు)	తాలూకా కార్యస్థానం
కర్నూలు	కర్నూలు	కర్నూలు	641	కర్నూలు
		పత్తికొండ	743	పత్తికొండ
		నందికోట్లగూరు	1,092	నందికోట్లగూరు
		నోన్	836	నోన్
సంఖ్యల	సంఖ్యల	సంఖ్యల	664	సంఖ్యల
		కోయిలకంట్ల	573	కోయిలకంట్ల
		బిరిగిపల్లి	256	బిరిగిపల్లి
		విరిగిపల్లి	613	అల్లినపల్లి
మాద్యుపురం	మాద్యుపురం	మాద్యుపురం	1,366	మాద్యుపురం
		కంధం	1,048	గద్దలూరు
		జిల్లా ప్రకారము	7,836	

సైన్యకార్యములనుబట్టి జిల్లానుమారు
భాగాలుగా విభజించవచ్చు. పత్రికాంత,
కిరూలు, బోర్ తాలూకాలు పర్యవ
తాలూకాలు. ఇవి ఎక్కువల కొందలకు
పర్యవంగా ఉట్టించినా, కొంతల
తోనూ నిండివున్నాయి. ఈ ప్రదేశం
లోని కొందల, నల్లలు దక్షిణమునుండి
ఉత్తరమునకు వ్యాపించును. నిండి
కొట్టినా, నిండాలు, నిండాపల్లె, కొయిల
కొట్టె, సింకెళ్ళ తాలూకాలు మధ్య
భాగంగా చెందవచ్చు. ఇవి ఎక్కువల,
నల్లల కొందల మధ్యగా వచ్చును. ఈ
భాగంలో అక్కిరకెత్తికొట్టిపాటి గుట్ట
లున్నా ఇవిగా వుంటుంది. కీచి
నెడున్న 25 మైల మోహరియం. ఎక్కు
వల, నల్లల కొందలలో 600 నెండ్
800 అడుగుల ఎత్తున కిరూలున్నది.
ఈ మధ్య వీక్షణీయంగా నిండిపోయి
ఉంటును. అక్కిరకెత్తి ప్రదేశమున్న
కొందల కీచి కిరూలు కిరూలునున్నది.
నిండాకొట్టెలు తాలూకా ఉత్తర
భాగాన్ని విహరించే యాభాగం
దక్షిణదిగి గండు, నెండాపల్లెపల్లె
వాలుగా వున్నది. నిండాకొట్టెలు
తాలూకా ఉత్తరభాగం మాత్రం దక్షిణ

ముండి ఉత్తరానికి వాలుగా వున్నది.
నూదవ భాగం నూయి తాలూకాలు.
ఇందులో కింధిగ, మా గాకాపురి
తాలూకా నూన్నాయి. ఇవి నల్లల,
నెలగొండ కొందల మధ్యభాగంగా
వున్నది. ఈ భూభాగం 45 మైల
పొడుగు, 25 మైల వెడల్పు గలిగియున్నది.

కొందల - గుట్టలు

నెలగొండ కొందల, నల్లల
కొందల, ఎక్కువల కొందల భాగాల
ప్రదేశమై కొందలు.

నల్లలకొందల కింకెళ్ళ, నిండాలు,
నిండాకొట్టెలు తాలూకా నూన్న
ప్రాంతాలనిండి, కింధిగ మా గాకాపురి
తాలూకాల పర్యవభాగంగా వ్యాపించి
వచ్చును. ఇవి 70 మైళ్ళ పొడవుగల్గి
వున్నాయి. నల్లలకొందల కిరూలునున్న
2500 అడుగుల, 3000 అడుగుల ఎత్తున
అనేక కిరూలు నూనా నుండి
వున్నది. ఈ కొందల దక్షిణంగా కిరూ
లొక్కొక్క పన్నె వర్షవాహనమున,
ఉత్తరాన కిరూలుగా నీటి కిరూలుగా
వ్యాపించాయి.

ఆంధ్ర గృహ పరిశ్రమను ప్రోత్సహించండి!

పరిశ్రమకు సహాయము చేయవలసివచ్చినప్పుడు
సహజముగా ఆంధ్ర గృహ పరిశ్రమను
సాక్షాత్తులు, విజ్ఞులు కావలయును.

MOONLIGHT PRODUCTS (REGD.)
MASULIPATAM.

నల్లమల కొండలమధ్యలో చాలా కనుమలున్నవి. వీటిలో ముఖ్యమైనది నందికనుమ. యిది సిరిసేళ్ళ తాలూకాలో ఉత్తర సరిహద్దులో వున్నది. మంత్రాల కనుమ అనే మరొక కనుమ నందికొట్టూరు తాలూకాలో వున్నది.

ఎర్రమలకొండలు కడప జిల్లాలో నమ్మలమడుగు ప్రాంతంలో ప్రాంగియై, ఉత్తరంగా కర్నూలు పట్టణ దిగి వస్తాయి. దూరంవరక వ్యాపించి వున్నవి. ఇవి కొండలు గోడ, కర్నూలు నాలుకల నూర్పు కొంగునండి, కోయిలకొట్ట, లంగనపల్లి, కండ్లాల నాలుకల పశ్చిమకొంగునగా గోగొన్నవి. ఎర్రమల కొండలకు ఉత్తరము సుమ్యూనాపల్లి కనుమ, కడిగము నాంపల్లి కనుమ అనే రెండు కనుమలున్నవి.

ఈ కొండల కొండలు కడప, తెల్లూరు జిల్లాలో సరిహద్దులుగా నుండి, కర్నూలు జిల్లాలో కిరిగిరి నాలుకా నూర్పు కొంగులో వ్యాపించి వున్నాయి. మాన్డ్రా పాన పట్టణానికి నూర్పునా 10 మైల్ల దూరము కొండలు వున్నవి. ఇచ్చటి నుండి ఉత్తరమున, దిక్కుదిక్కునగా కూపంబు వ్యాపించాయి. మాన్డ్రా పాన నాలుకాలోని యీ పట్టణము ఎర్ర కొండలు అంటారు.

నల్లమల, ఎర్రమల, కిరిగిరి కొండల నామకొని యిరువట్లు అనేకం జిల్లాలోవున్నవి. ఇవికాక పల్లెకొండ తాలూకాలో కొన్నిగుట్టలు అటూ ఇటూ చెరిగివున్నవి.

నదులు

ఈ జిల్లాగుండా ప్రవహించే ముఖ్య నదులు: గుంతకల్, కృష్ణ, హంద్రీ, గుండ్లకమ్మ, సరిశేరు.

పశ్చిమ కర్నూలులో పుట్టిన గుంతకల్ కర్నూలు నాలుకా ఈశాన్యముగా జిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. కర్నూలు నాలుకా ఉత్తర సరిహద్దుగా గుంతకల్ ప్రవహిస్తున్నది. కర్నూలు - కడప కాలువ క్రిందను అమెరికన్ కిరీ పానగా చేరుట, కర్నూలుకు 17 మైల్ల దూరము యీ నది 1838 వందేయిలో అవి కట్టి కట్టబడినది. దీనినే "యంకేమల" అంటుంటారు. కర్నూలు నాలుకా నూర్పు కొంగులో - నందికొట్టూరు నాలుకా ఉత్తర సరిహద్దునగుంతకల్ నది కృష్ణానదిలో కలియున్నది.

మహానదేష్వరి నద పుట్టి కృష్ణానది, కైలాసానది నదిలనినదిగా ప్రవహించి, కర్నూలు జిల్లాలోని నందికొట్టూరు, మాన్డ్రాపాన నాలుకాల ఉత్తర సరిహద్దుగా ప్రవహించి నూర్పునా జిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. కృష్ణానది ఉపనదియైన "నావనాకి" నది కట్టూరు నాలుకాలో ప్రవహిస్తున్నది.

హంద్రీ - పల్లెకొండ నాలుకాలో పుట్టి కర్నూలు, పల్లెకొండ నాలుకాలో ప్రవహిస్తున్నది. ఎర్రమల కొండలలో పుట్టి గోడ నాలుకానదిగా ప్రవహింపజేసే ఎర్రమల నదివంటి హంద్రీ నదిలో లోనిచే కిరిగిరి నామ కొంగు లభ్యమవుతున్నది. హంద్రీనది కర్నూలు పట్టణానికి సుమారు గుంతకల్ నది కలియును.

ఎల్లమల కొండల పశ్చిమ భాగంలో ఘట్టేశ్వరం నది నంద్యాల, కోయిలకుంట నీరెక్కల తాలూకాల గుండా ప్రవహించి కడపజిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. చివరకు యీ కందునది పెన్నలో కలియుచున్నది. 'గాలేరు' నది నందికొట్కూరు తాలూకా దక్షిణ భాగంలో ప్రవహించి నంద్యాల తాలూకాలో కందునదిలో కలుస్తున్నది.

సింహాద్రి తాలూకాలో 'పక్కలేరు' నది దక్షిణంగా ప్రవహించి కడపజిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది.

నల్లమల కొండలలో పుట్టిని 'గుండ్ల కమ్మ' నది కంభం, మార్కాపురి తాలూకాల గుండా ప్రవహించి మార్కాపురి తాలూకాలోని ముమ్మిడిచర్ల వద్ద గుంటూరుజిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. మార్కాపురి తాలూకాలో 'కంఠేరు', 'మన్నలేరు' అనే నదులు ఉపనదులు గుండ్ల కమ్మలో కలియుచున్నది.

నల్లమల, ఎల్లమల కొండలలోనూ, జిల్లాలోని మరికొన్ని యిరువ ప్రాంతాల్లోనూ అనేక ప్రవాహాలు (Thermal springs) ఉన్నవి. వీటిలో కొన్నింటి నుండి వేడినీరు వస్తున్నది. మరికొన్నింటి నుండి రాసాయినికీ గుర్రాలు కట్టిన రిరు మీద లభిస్తున్నది.

అడవులు

జిల్లాలో సుమారు 3వ వంతు 2,602.88 చ. మై. వైశాల్యంగల అడవులు క్రిందనొచ్చింది. నల్లమల, ఎల్లమల కొండల చుట్టూ వున్న అడవులు విశాలవంతమైన అడవులు. వీటిలో కలప, కంట చెరకు, కపిరొ, ముచ్చగునది విరివిగా లభ్యమవుతాయి. మార్కాపురి తాలూకాలోని కొన్ని అడవిలో మంచి గింధఫల తోటలు కనిపిస్తాయి. ఈ అడవులు చక్కోపచికి కట్టవున్నాయి.

ఆంధ్ర రెడీమేడ్ క్లాత్ షోర్సు

ఆంధ్ర రెడీమేడ్ క్లాత్స్, జి. యస్. టి. కోర్సు, ఏలూరు.

ప్రాంతం: పాల్వంచు : : ఏలూరు

ప్రా. పి. శివబ్రహ్మం అండ్ సన్స్

క్లాత్ కంపెనీ కోటా హోల్డర్స్ అండ్ మాన్యుఫ్యాక్చరర్స్;

నవీన పద్ధతులతో కుట్టిన దుస్తులకు

హోల్ రేట్ అండ్ రిటైల్ మార్కెట్స్.

క్రింది పట్టికలో తాలూకావారీ ఆదవుల విభజన చూపబడింది :

తాలూకా	రిజర్వు ఆదవులు చ. మైళ్ళు	ఎస్టేట్ల నుండి స్వాధీనం చేసుకొన్న ఆదవులు చ. మైళ్ళు	మొత్తం ఆదవులు చ. మైళ్ళు
కర్నూలు	18.59	...	18.59
నందికోటకూర్గ	473.81	...	473.81
మార్కాపురి	650.29	...	650.29
పత్తికొండ	33.54	...	33.54
నాన్	162.19	...	162.19
నంద్యాల	297.35	...	297.35
కింధం	661.04	...	661.04
బంగాపల్లి (నల్ల తాలూకా)	...	37.26	37.26
కోయిలకొండ	58.23	...	58.23
సిరివెళ్ళ	210.58	...	210.58
మొత్తం	2,565.62	37.26	2,602.88

కిలోవ్యవస్థితి - నల్ల పాత్రము

ఏప్రిల్, ఏ. మాసాల్లో యా సోదాలో సంచరించినంత తక్కిన నెలల్లోకిన్న ఎండి తక్కిన. నైతి బురుపవనాలు, ఈశాన్య బురుపవనాల వ్యాగా యా సోదాలో వర్షాలు లగ్నమయ్యాయి. నెలమల కొండలలో పశ్చిమంగా నున్న ప్రాంతానికి నైతి బురుపవనముగ్నగానూ, నూర్పు నున్న ప్రాంతానికి ఈశాన్య బురుపవనము వ్యాగానూ వర్షాలు పడుతవి.

నైతి బురుపవనపువర్షాలు జూన్లో ప్రారంభమై సెప్టెంబరు వరకు కొనసాగు

నుంటాయి. సెప్టెంబరు నుండే ఈశాన్య బురుపవనపు వర్షాలు ముది ప్రారంభమవుతాయి. ఇవి నైతి బురుపవనాలవల్లనే జిల్లాక ఆధికివర్షం కలుగుతుంది.

నాన్ తాలూకా దక్షిణ భాగం, నందికోటకూర్గ తాలూకాలోని క్రితల ప్రాంతం సోదాలోకల్ల కిరిలంగా నుండే ప్రతేకాలు. ఈ ప్రదేశాలు సముద్రమట్టం కన్న చాలా ఎత్తున వుండటమువల్ల యిట్టి అనామల కిలోవ్యవస్థితులు కల్గివున్నాయి.

ప్రక్కదేశాని పట్టికలో తాలూకా వారీ సంచరించిన సగటు వర్ష పాతర, సగటు వర్షపుదినాలు యివ్వబడ్డాయి :

తాలూకా	సంవత్సర పగలు వరిపాతం (అంగుళములు)	సంవత్సర పగలు వరి పుగిసాము
కర్నూలు	22.83	40.1
కంచికొట్కూరు	28.43	48.0
మాక్కాపురం	24.34	41.1
పత్తికొండ	21.83	37.7
లోక్	23.27	39.8
కంద్రా	31.34	46.6
కంభం	25.24	44.0
బంగనపల్లి
కోయిలకొట్ల	21.60	36.7
పిలికెళ్ళ	26.13	44.0

సాగుచదువాయాలు

జిల్లాలో కల ప్రధానమైన కటివయ, కర్నూలు - కడప కాలువ. ఇది మద్రాసు పరిశ్రమ అండ్ కానర్ కంపెనీ ద్వారా బిల్డ్ వారిచే 1838 లో నిర్మింపబడింది. 1870లో యీ కంపెనీకి 3 కోట్ల 2 లక్షల రూపాయలు ప్రభుత్వం చెల్లించి, కటి అధీనంలోనున్న మంకేమల అవకలిమ్, కర్నూలు - కడప కాలువకు స్వాధీన పర్చుకన్నది. కర్నూలు జిల్లాలో యీ కాలువక్రింద 43 మంది 45 కల యిది రాల వరకు ప్రతియేటా సాగుచేయబడు తోంది. ఈ కాలువక్రింద కంచికొట్కూరు, కంద్రా ల, పిలికెళ్ళ తాలూకాలోని భూములు ప్రధానంగా వేర్వేరుచేయబడు తున్నది.

కర్నూలు తాలూకా

కర్నూలు - కడప కాలువక్రింద పొద్దిభాగము మాత్రమే వేర్వేరుచేయబడు

తున్నది. కావలు, శుబదావలు, లవ. కాది దావులన్నీ వ గా లు లే ని కా లం లో మించిపోవాయి. కనుక సకాలంలో మాలుపడిపోలే కర్నూలు - కడప కాలువ కిరలగ్గించే ప్రాంతాలు ని ని హ యిం ది, ప ర్శనన్నీ కిరువు ప్రాంతాలు.

కంచికొట్కూరు తాలూకా

6,300 యికిములవరకు యీ తాలూకాలో కర్నూలు - కడప కాలువక్రింద సాగుచేయబడుతున్నది. మరొక 1,000 యికిరాల వరకు మైనర్ యిరిగేషన్ వసతులున్నాయి. సాగుచేయబడు తున్నాయి. తాలూకాలో అనేకనూరులు సాగుక నోర్చుకుతున్నా, వర్షాలు లేని కాలంలో యిది నిలబడవు.

మాక్కాపురం తాలూకా

సాగుశాకర్మాలలో పెనుకబడిన తాలూకాలలో యిది మోకటి, శుబలగ్గిర, శుబలగ్గిర,

బావులక్రింద వర్షాలున్న సంవత్సరాలలో కొద్దికొద్దిగా సాగుచేయటం జరుగుచున్నది. వర్షాలు పడని సంవత్సరంలో తాలూకా కరువు, కాటకాలకు నిలయమవుతుంది.

పత్తికొండ, గోల్డ్ తాలూకాలు

ఇవి జిల్లాలోకల్లా పెనుకలద్ద తాలూకాలు. కొద్దిసంఖ్యలో చెరువులు, బావులు యీ ప్రాంతంలో వున్నవి. ఈ ప్రాంతం తరుచుగా కరువవారే పడుతూనే వుంటుంది.

కందుకూరు తాలూకా

సుమారు 11,000 యెకరాల భూమి యీ తాలూకాలో కిన్నాళు - కిరవ కాలువక్రింద కేర్వణ చేయబడుతున్నది. జిల్లాలో ఆహారపదార్థాలలో వ్యయం సమృద్ధిగా తాలూకాలోనే వున్నది. వాటి పోషకప్రాంతాలు, సాగుపడిని సంవత్సరంలో కరువు ప్రాంతాలే.

కింభం తాలూకా

ఈ తాలూకాలో ప్రధానమైన కింభం కింభం చెరువు. చుట్టూ ప్రసిద్ధికెక్కిన

యీ చెరువు క్రింద సుమారు 7-8 కేల యెకరాలు సాగుచేయబడుతున్నవి. కాని వర్షాలు సక్రమంగా పడని సంవత్సరంలో యంతేభూమి చెరువుక్రింద సాగుకాదు. ఇంకాక చెరువులు, నూరుబువున్నా అది ప్రధానంగా వ్యవసారాలే.

బంగళపల్లి (సర్కే తాలూకా),

కర్నూలు జిల్లా తాలూకాలు

కర్నూలు జిల్లా తాలూకాలోని 11 గ్రామాలు సెలవయ్యే యీ ప్రాంతంలో చుట్టూ సేకేవనరులు మృగ్యం. ఉన్న చెరువులు, బావులు వర్షపునీటిపై ఆధారపడి కొద్దిపాటి సాగుకు మాత్రమే గోల్డుతుంటాయి. వర్షాలులేని కాలంలో యీ ప్రాంతం కరువుప్రాంతం.

కిరీవెన్సీ తాలూకా

కిన్నాళు - కిరవ కాలువ క్రింద 10-11 కేల యెకరాలకు సాగువుంది. కొన్ని ఉటబావులుకూడ యీ ప్రాంతంలో వున్నాయి.

ప్రసిద్ధిచేటోరి పట్టికలో తాలూకా వాటి సాగుపడిపాదాలు, వాటి కింద సాగునీటి దూరమివ్వాలి యివ్వబడ్డాయి:

యస్. జె. సి. బట్టాచార్య

జూనియర్ టీ టీచర్ నరసా

అన్ని కమల లంకాది
వస్తువులు స్వాగతంగా
కేరళా గోల్డ్ మృగ్యం
పనివారిలో సుఖా
అన్నిపై సకలం

యివ్వగలము.

కూర్చిగాయలబారు

విలారు

(పల్లి గోల్డ్ జిల్లా)

తాలూకా	మైనరు ఇరి గేషనువర్క్యుస్ సంఖ్య	మైనరు ఇరి గేషను క్రింద సాగు (ఎకరములు)	మేజరు ఇరి గేషను క్రింద సాగు (ఎకరములు)
కర్నూలు	32	1,047.56	4,641
నందికొట్కూరు	16	902.76	6,330
మార్కాపురం	93	3,887.00	1,111
పత్తికొండ	87	2,166.99	...
దోన్	90	2,844.70	...
నంద్యాల	32	2,892.67	10,539
కింభం	91	3,759.15	7,625
బంగవల్లి
కోయిలకుంట	47	1,529.49	1,725
పిరివెళ్ళ	38	2,189.89	10,330
మొత్తం	526	22,041.32	42,301

ఆహారపంటలు - వ్యాపారపంటలు

జిల్లాలోని ప్రధాన ఆహారపంటలు జొన్న, కొర్ర, వరిగ, వరి. కర్నూలు - కడప తాలూకా క్రింద మైనర్ యిరిగేషన్ పనులక్రింద 64 వేల యకరాలు సాగు చేయబడుతోంది. 4 లక్షల 50 వేల యకరాలవరకు జొన్న పండించబడుతోంది. 4 లక్షల 18 వేల యకరాలలో కొర్ర, సుమారు 1 లక్ష యకరాలలో వరిగ పండించబడుతున్నాయి.

వ్యాపార పంటలలో ముఖ్యమైనవి ఉలవ, కేరళవగ, ప్రత్తి. 54 లక్షల యకరాలలో కేరళవగ, 60 వేల యకరాలలో ఉలవ, 87 వేల యకరాలలో ప్రత్తి పండించబడుతున్నది.

సక్రమ వర్షపాతం వున్న సంవత్సరాలలో, జిల్లాలో తాలూకావారీగా యేయే పంటలు సగటున యెన్ని యెకరాలలో పండించబడేదో మున్నగు వివరాలు యీ ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి.

రహదారులు

జిల్లా మొత్తంలో 1,312 మై॥ వాడవుగల రోడ్లున్నవి. ఇందులో 54 మైళ్ళు జాతీయ రహదారి క్రింద, 324 మైళ్ళు రాష్ట్రీయ రహదారి క్రింద, 537 మైళ్ళు ప్రధాన జిల్లా రోడ్లు రోడ్లక్రింద, 306 మైళ్ళు యితర జిల్లా రోడ్లు రోడ్లక్రింద, 33 మైళ్ళు గ్రామ రోడ్ల క్రింద, 56 మైళ్ళు మునిసిపల్ రోడ్ల క్రింద నిర్వహించబడి వున్నవి.

సరిహద్దు జిల్లాలో నున్న బళ్ళారి, గుత్తి, తాడిపత్రి, ప్రొద్దుటూరు, బద్వేలు,

[illegible]

పట్టణాలకు సరాసరి కోట్లు వున్నాయి. నందికొట్కూరు, కోయిలకుంట్ల, నీరవెళ్ళ, బంగనపల్లి తాలూకాల్లో స్లోగ్ పరిస్థితి మరీ అన్యాయంగావున్నది. ఉన్న కోట్లలో అనేకం కరువు పనుల కేటగోరీలో బడిన పగుటచేత, వాటి నిర్విహణ సక్రమంగా లేక, రాకపోకలకు సౌకర్యాన్ని కలుగ చేయటకు బడులు అసౌకర్యాన్నే ఎక్కువగా కలుగచేస్తున్నాయి.

మునిసిపల్ కోడ్లు మినహాయించి తాలూకా వారీ కోడ్ నిడివి వివరాలను క్రింది పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

రైలు మార్గాలు

జిల్లా మొత్తంలో 165½ మై॥ రైలు మార్గం యీ జిల్లాగుండా పోవుచున్నది. ఇందులో 5½ మై॥ వాడవుగల బ్రాడ్

గేజీ, 160 మై॥ వాడవుగల మీటర్ గేజీ మార్గాలున్నాయి.

బొంబాయి - మద్రాసు రైలుమార్గం (బ్రాడ్ గేజీ) పత్తికొండతాలూకా కోసం నుండి పోవుచున్నది. మార్కాపురం, కంభం, నంద్యాల, దోన్, పత్తికొండ తాలూకాల మధ్యగుండా బందర్ - ముల్కీ (మీటర్ గేజీ) రైలుమార్గం పోవుచున్నది. పై రెండు, దక్షిణ రైల్వేలో భాగారే.

ద్రోణాచలము (దోన్) నుండి సికింద్రాబాద్ ను కలుపు మీటర్ గేజీ రైలుమార్గం కలదు. ఇది సెంట్రల్ రైల్వే కాఫీ. కర్నూలు పట్టణం యీ కాఫీ ద్వారానే యితర ప్రదేశాలతో కలపబడుచున్నది.

బంగనపల్లి సబ్ తాలూకా, నీరవెళ్ళ, కోయిలకుంట్ల, నందికొట్కూరు తాలూకాల్లో రైలుమార్గాలు లేనేలేవు.

తాలూకా	బాటయ దారులు (మై॥)	రాడ్డియ దారులు (మై॥)	ప్రధాన బిల్డింగ్ కోడ్ (మై॥)	బిల్డింగ్ కోడ్ (మై॥)	గ్రామ బిల్డింగ్ కోడ్ (మై॥)	మొత్తం కోడ్ (మై॥)
కర్నూలు	54	53	47	58	3	215
నందికొట్కూరు	...	49	17	36	7	109
మార్కాపురం	...	58	42	12	...	112
పత్తికొండ	...	27	75	40	...	142
దోన్	48	22	3	73
నంద్యాల	...	49	43	54	7	153
కంభం	...	39	63	29	1	132
బంగనపల్లి	64	5	2	72
కోయిలకుంట్ల	...	18	107	14	9	148
నీరవెళ్ళ	...	34	31	36	1	132
మొత్తం	54	327	587	306	33	1,257

జ నా భా

1941-51 సం॥ ల మధ్య కాలంలో జిల్లా జనాభా నూటికి 6.7 చొప్పున పెరిగింది. కర్నూలు-కడప కాలువ క్రింద తగిన మేరలో సాగయ్యే నీరవ్వే, నంది కొట్కూరు, నంద్యాల తాలూకాల్లో జిల్లా సగటు అభివృద్ధిని దాటి, జనాభా పెరుగుదలకనిపిస్తుంది. బంగనపల్లి, శోయిల కొంట్ల ప్రాంతాల్లోవున్న జనాభాయే నీటిందింది. పత్తికొండ, దోన్ తాలూకాల్లోని జనాభా వ్యాప్తి కూడ నామ మాత్రమే. దీనికి ప్రధాన కారణం, తరుచు యీ ప్రాంతాల్లో పొడచూపే కరువు కాటకాలు, అంటువ్యాధులు.

ప్రక్కనేదీలాని పట్టిలో తాలూకా వారీజనాభా వివరాలు, పెరుగుదల శాతం, తాలూకావిస్తీర్ణం మున్నగు వివరాలు తెలుపబడ్డాయి.

జిల్లా మొత్తం జనాభా 2,40,802 యిళ్ళలో నివసిస్తున్నారు. ఇందులో 2,11,902 యిళ్ళు పల్లె ప్రాంతాల్లోనూ, 29,402 యిళ్ళు పట్టణాల్లోనూ వున్నది.

అనగా పల్లెల్లోవున్న ప్రతి 6 యిండ్లకు, పట్టణాల్లో 1 యిల్లు మాత్రమే ఉన్నది. జిల్లా జనాభాయైన 12,70,843 మందిలో 10,70,625 మంది గ్రామాల్లోనే నివసిస్తున్నారు. 2,00,218 మంది మాత్రమే పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు. అనగా మొత్తం జనాభాలో ప్రతి 6గురులో ఒకరు మాత్రమే పట్టణాల్లో నివసిస్తున్నారు.

297వ పేజీలోని క్రిందిపట్టిక, తాలూకా వారీయిండ్ల సంఖ్యను, గ్రామీణ పట్టణ జనాభాను తెలియజేస్తుంది.

వైద్య సదుపాయాలు

ఈ జిల్లా అంటువ్యాధులకు చాల కాలంగా కేంద్రంగా ఉంటున్నా, యీ జిల్లాలో తగిన వైద్య సదుపాయాలు పెంపొందించబడలేదు. ఉన్న ఆసుపత్రుల సంఖ్య 10. వీటిలో 355 మంది రోగులను మాత్రమే వుంచడానికి సదుపాయం ఉన్నాయి. ఉచితంగా మందులిచ్చి పంపే వైద్యకాలలు 1951 లెక్కల ప్రకారం 45 మాత్రమే వున్నాయి.

ఫోన్ నెం. 230.

టెలిగ్రాఫ్స్ : ఛత్రపతి.

శివాజి స్పెషల్ నోటు బుక్

ఉచిత బహుమతులతో అమ్మబడుచున్నది.

ప్రతి బుక్కునందును ఖాళీ లేకుండా

రు. 0.1-0 నుండి 2-0-0 వరకు బహుమతులుండును.

చిన్ననాడ రు. 1-2-0 మీడియం సైజు రు. 1-8-0 పెద్ద సైజు రు. 1-14-0

శివాజీ ట్రైండింగ్ వర్కుస్, 71-72 మెయిన్ బజారు, గుంటూరు - 1.

తా. లా. కా.	1941 సంవత్సరము జ. మా. 31	1951 సంవత్సరము జ. మా. 31	మొదల కా. 1950	తా. లా. కా. ని. 1950 చ. మొ. 31	తా. లా. కా. 1951 (గ. మా. 31)	తా. లా. కా. 1951 ప. మా. 31
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	1,77,273	1,98,288	11.90	641	91	3
మాన్య ప్రభుత్వ పరిశోధనా శా. ని.	1,37,644	1,49,738	8.89	1,092	103	2
పరిశోధనా శా. ని.	1,27,601	1,38,120	8.20	1,366	99	1
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	1,26,879	1,26,922	0.03	747	69	2
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	1,22,857	1,27,244	3.60	836	75	1
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	1,11,911	1,25,893	12.00	664	76	1
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	1,51,824	1,63,445	7.90	1,048	95	2
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	44,592	43,447	2.60	256	140	2
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	93,469	93,132	0.40	573	91	...
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	96,791	1,04,724	8.20	613	91	...
కర్నూలు పరిశోధనా శా. ని.	11,90,842	12,70,843	6.70	8,736	839	14

తా. లా. క.	మొ. రెం. ఖండ్ సంఖ్య	గ్రామాలలోని ఖండ్ సంఖ్య	పట్టణాలలోని ఖండ్ సంఖ్య	1951 తా. లా. క. జనాభా	1951 తా. లా. క. గ్రామీణజనాభా	1951 తా. లా. క. పట్టణ జనాభా
కర్నూలు మంజుగూట్కూరు మహారాష్ట్ర-పురిం పట్టణం కోట్ మండ్యాల కంభం బుయ్యపల్లి కోయిలకంట్ల పెంజెళ్ళ	31,333 28,190 26,522 25,197 25,125 24,833 31,159 27,590 19,653	23,911 25,375 24,417 21,923 23,741 19,382 27,652 25,141 19,653	7,422 3,815 2,105 3,274 1,384 5,451 3,507 2,442 ...	1,98,248 1,49,736 1,38,120 1,26,922 1,27,234 1,25,393 1,63,845 43,447 93,132 1,04,724	1,21,641 1,28,682 1,26,326 1,08,669 1,19,363 92,049 1,46,282 36,515 86,374 1,04,724	76,647 21,056 11,794 18,253 7,871 33,344 17,563 6,933 6,758 ...
మొ. రెం.	2,40,602	2,11,202	29,400	12,70,843	10,70,625	2,00,218

క్రింది పట్టికను పరిశీలించిన జిల్లాలోని వైద్యసౌకర్యాలు యొక్క పరిస్థితిలో వున్నదీ స్పష్టమౌతుంది:

జిల్లాకా	ఆస్పత్రులు			వైద్యకాలలు		
	ప్రభుత్వం	బోధకలు, వందల, ప్రయివేటు	మొత్తం	ప్రభుత్వం	బోధకలు, వందల, ప్రయివేటు	గ్రామీణ వైద్య కాలాలు
కిర్కూలు	1	1	174	2	3	3
నందికొట్కూరు	1	...	6	...	2	3
మార్కాపురి	1	...	8	1	1	1
పత్తికొండ	1	1	3
హోస్	6	1	2	1
నంద్యాల, నందిపల్లి	2	1	151	3	6	...
కంభం	...	3	4	...	3	...
కోయిలకంట	2	2	1	1
సిరివెళ్ళ	4	...	2	2
జిల్లా మొత్తం	5	5	355	10	21	14

పరిశ్రమలు

జిల్లాలో పెద్ద పరిశ్రమగా పేర్కొనబడగలిగినది ఉన్న నూనె పిల్లలు, ప్రతి మనిషి అంత పెద్దదికావ. ఉన్నవాటిలో పేర్కొనబడినది, కిర్కూలులో గొప్ప బిల్డా వనస్పతి ఫ్యాక్టరీ. జిల్లాలో నమ్మ

బిల్డానున్న వివిధశ్రమల ముడి పనులు అక్కడక్కడ త్రవ్వబడుతున్నవి. కాని ఒక పరిశ్రమగా అభివృద్ధి చెందిలేదు.

ప్రక్కపేటలోని పట్టికలో జిల్లాకా వారి వున్న పరిశ్రమలు, వాటిలో వున్నవారి చేతున్న వారి సంఖ్య మున్నగు వివరాలు తెలుపబడ్డాయి.

తాలూకా	పరిశ్రమ	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	ఉద్యోగం చేస్తున్న వా సంఖ్య
కర్నూలు	నూనె మిల్లులు		
	ప్రత్తి ప్రెస్సులు	6	607
నందికొట్కూరు	ప్రత్తి, నూనె మిల్లులు	6	145
మార్కాపురం	పలకల ఫ్యాక్టరీ	8	128
పత్తికొండ	నూనె, ప్రత్తి మిల్లులు	13	268
నంద్యాల	నూనె మిల్లులు	12	246
	ప్రత్తి ప్రెస్సులు	2	213
దోణ	నూనె, చేరుకనగ మిల్లులు	14	439

(నోటు: ఆంధ్రరాష్ట్ర) నిర్మాణంతో ఒక్కొక్కటిగా అవ్వని, అయితే తాలూకాలు కర్నూలులో కలుపబడ్డాయి. కాని వాటినివరాలు లభించక పోవుటచేత పాత కర్నూలు జిల్లావిభాగాలు మాత్రమే యిచ్చట ఇవ్వటం జరిగింది.)

వేణుగోపాల ట్యూబ్ వెల్ వర్క్స్ ఇంజనీర్లు & కంట్రాక్టర్లు

(ట్యూబ్ వెల్ సైమలిస్టు)

కాన్వెంటువీది : : విజయవాడ - 1

నీళ్ళ కొరతతో యిన్ని వ్యవసాయదారులను, తోటయజమానులను మంచి ఉపయోగ మైనది.

బోరింగు సెట్టుతో భూమిలో 400 అడుగుల లోతువరకు 6" సైజు డ్రిల్లు చేసి

నీరు బైటికేరీసి యివ్వగలం. బోరింగు సెట్టు అద్దెనుకూడా యివ్వగలం.

ప్రా॥ నాదెళ్ల గోపాలరావు

నెల్లూరు జిల్లా

చరిత్ర

ప్రదేశము, పన్నెండు శతాబ్దాలలో తెలుగు నోడులు పరిపాలించుచున్న కాలము. తెలుగు విక్రమసింహపురమునీ పేరు. విక్రమసింహపురం పేరు తెలుగుగా ఎప్పుడు వచ్చినది తెలియదు. నెల్లు అనగా భావ్యమనీ, భావ్యంపడే ప్రదేశమనదే. తెలుగు అనే పేరు వచ్చిందనీ తెలుగును. తెలుగు అనే పేరు నేటికీ నిలిచి ఉన్నది.

క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దంలో పల్లవులు నాంది రాజ్యంలో తెలుగు జిల్లా చేరుకుండేది. క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దానికి పూర్వం తెలుగుజిల్లా చరిత్ర తెలుసుకోవడానికి తమిళ ఆధారాలు దొరకలేదు.

పల్లవులు పన్నెండవ శతాబ్దంలో దక్షిణాన తమిళదేశం సరిహద్దులో రాజ్యం స్థాపించారు. పల్లవుల రాజవాసుల కాలంలో సామంతులుగ వంటూ, క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దంలో ఒలవంతులై స్వతంత్ర రాజ్యాన్ని స్థాపించారు. పల్లవుల రాజ్యం విస్తరించే రాజ్యం, కృష్ణా నదికి దక్షిణాన ఉన్న శివునరదేశంలో చాల భాగం పల్లవ రాజ్యంలో చేరిపోయింది.

పల్లవులు క్రీ. శ. 625 వరకు పరిపాలన చేసారు. పల్లవుల ఆధికారం

అప్పటివరకు నిరంతరంగా కొనసాగి తేదా, చాళుక్యులు, చోళులు, విష్ణువంశీయులు మొదలైన రాజ్యవంశాలవారు పల్లవాధిపత్యానికి ఆలంకారం కల్పించుతూ వచ్చారు. పల్లవలలో తమిళనాటి రాజ్యాన్ని ఆక్రమించుకోవాలని చూచారు. పల్లవలకాలంలోనో శాకి అంతట పూర్వం నాని తెలుగుకు ముందరాన్ని అనే పేరు ఉన్నట్లు చరిత్రవల్ల తెలుస్తుంది.

శైలవల్లభ

తెలుగుజిల్లా ఉదయగిరి తాలూకాలో శైలవల్లభానికి పల్లవుల కాలపు నాటి గుహాలయాలు వున్నవి. శైలవల్లభానికి ఉదయగిరికి 24 మైళ్ళ దూరంలో పల్లవుల కొండలలో వున్నది. శైలవల్లభానికి కొన్నిన్నట్టి, కానవాలన్నట్టి క్రీ. శ. ఏడవ శతాబ్దంనాటివని నిర్ణయించబడింది. అంతే పల్లవరాజ్యం అంతర్గతకాకు చెందిన వన్నమాట. ప్రఖ్యాతిగాందిన మహాలలి పుర రాతి రఫాలను నిర్మించిన మొదటి మహేంద్రవర్మయే శైలవల్లభ కొండలలోని గుహాలయాలను తొలిపించి ఉంటాడని భావించబడుతున్నది.

శైలవల్లభానికి ఎనిమిది గుహాలయాలు తొలిపించబడ్డవి. రెండు గుహాలయాలలో

విగ్రహాలు చెక్కడవి. ముఖద్వారానికి రెండుపైపుల గ్వారీపాలకల విగ్రహాలు చెక్కబడ్డవి. ద్వారపాలకలు బడలు విడిచోసుకని చూడటానికి భయంకించి ఉన్నారు. అక్కడక్కడ కొన్ని కంబంభాలున్నాయి.

క్రీ. శ. 611 లో పశ్చిమ చారుక్య చక్రవర్తి సత్యాశ్రయపులకు ఆక్రమణం చేసి దండెత్తి వచ్చి ఆగ్రహ చారుక్య రాజ్యంతోన్మూలంగా చేశాడు. సత్యాశ్రయ పులహాకి, మొదటి మహేంద్ర విష్ణుక యుద్ధం జరిగింది. పడవలో మహేంద్రవర్మ ఓడిపోయాడు. అంతకముందు కొన్ని సంగతుల క్రితనే ప్రాంతంవలననే గుహలయ నిర్మాణం, పల్లవాజ్య పరిపాలన నిలచిపోయింది. చారుక్యలు, పల్లవుల రాజవంశం పడి పోయి రెండు రాజవంశాలు ప్రాంతం వచ్చాయి. మొదటి నోరులు, శైవ-కోల-గోవిందాల గులాళుల కొన్నిటిని అక్కడ నిలుపుకొని రాజవంశం నిలుపున్నది. భీమకోల కొంతకాలంపాటు 'కామమఖి' శైవులకు అంధా పున్నట్లు తెలుస్తున్నది.

గోయ విశాఖ

క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్దంలో తూర్పుచారుక్య కింహసనాన్నిధిష్టించిన గుడగ విజయాదిత్యుని రాజ్య వక్షిణపు సరిహద్దులో, చిన్నచిన్న స్వతంత్ర గాల్డాలలు తిరిగి అల్లయు సాగగా, విజయాదిత్యుని సేనాని పొందురింగడు దెబ్బ పోయిపోయి దేశాన్ని జయించి నెల్లూరుకు పట్టుకుని మేగీరాజ్యంగా కాలే పాటించాడు. అత్తమాను, ఉదయగిరి, కనిగిరి తాలూకాలు 'పోయవివర'

దేశం'లోనివి. ఈతాలూకాలలో పోయ నాయకులు కొటలు కట్టుకుని స్వతంత్రంగా పరిపాలించేవారు. తూర్పుప్రాంతాలనుండి తమదేశంపైకి వచ్చేదాడులను పోయవీరులు అడ్డుకోవారు. పొందురింగడు తొమ్మిదవ శతాబ్దంలో దెబ్బ, పొలిలి, కనిగిరి, కందుకూరు, ఉదయగిరి తావరి, అత్తమాను, కోవూరు, నెల్లూరు తాలూకాల ప్రాంతాన్నింతా జయించి, తూర్పుచారుక్య రాజ్యపు వక్షిణప్రాంతాలకి కిందకూరుకు రక్షణ దండం చేశాడు. నెల్లూరుజిల్లాలో విగిరిన వక్షిణ ప్రాంతం నోరులగాల్వంలా కలిసింది. నోరులు అక్రమణకు పూర్వం జిల్లా వక్షిణప్రాంతం అపరిమయంగా వుండేది.

క్రీ. శ. పదవ శతాబ్దంలో అదవులు ఎరికి శేయలకి భూములు సాగులోకి తీసుడాయి. ఎరయలిమాదేశంకొంత అదవులతోలిండి కొండలమయంగా వుండేది. అదవులుగడలించలనే నెల్లూరులో ప్రాచీన కాలపు కట్టడాలు ఎక్కడగా కనబడటం చేకరి చరిత్రకారుల అభిప్రాయం.

క్రీ. శ. 1070 ప్రాంతంలో చోళ, చారుక్య రాజులు కలిసిపోయాయి. చారుక్యలకాలంలో వెన్నానికి ఉత్తర ప్రాంతం సాకినాడని వ్యవహరించబడేది.

నెల్లూరుచోడూరు

పదకొండు, పన్నెండు, పదమూడు శతాబ్దాలలో నెల్లూరు జిల్లాలో నెల్లూరు చోడూరు పరిపాలించారు. నెల్లూరు చోడూరులన్నసానం 'చోళవాడి'. చోళవాడి అంటే మహాబాహునగర్, నల్లగొండ, కడప, కర్నూలు జిల్లాలు. పద క్రీ. శ. పద శతాబ్దంలో త్రిలోచన పల్ల

వుని ఓడించిన కరికాల చోడుని వంశీకుల మని చెప్పకన్నాదు. గెలుగు చోడులు ఆంధ్రులే. వీరు పశ్చిమచాళుక్యులకు సామంతులుగ వుండేవారు. కాలక్రిమాన వీరు పాళీ నాడు, కిమ్మనాడు మొదలైన ప్రాంతాలకు వ్యాపించి చాళుక్యులకు సామంతులుగ కొన్ని ప్రాంతాలను పరిపాలించుకూ వుండేవారు. నెల్లూరు చోడుల మూలపురుషుడైన విజయ, కళ్యాణి చాళుక్య చక్రవర్తి మొదటి సోమేశ్వరునికి సామంతుడు. నెల్లూరు చోడులకు, విక్రమసింహపురి చోడులని పేరువుంది.

విక్రమ సింహపురి చోడులు, కంచి నుండి పరిపాలించి చోడులకు సామంతులుగ వుంటూ నెల్లూరులోనూ పరిపాలించారు. విక్రమసింహపురి చోడులూ ముఖ్యులు తిక్కనాట, మనుమసిద్ధిరాజు.

తిక్కనాటకాలంగూ పాండ్యరాజులు చోళరాజ్యంపైకి దండెత్తగా, తిక్కనాట వారిని ఓడించి రాజరాజచోడుని సింహాసనమీద కూర్చుని నెట్టాడు. అందువల్ల తిక్కనాట చోళసామంతుల చాత్ర ఆశీరితుడవచ్చింది.

తిక్కనాట కొడుకు మనుమసిద్ధిరాజు. ఇతని మంత్రి కవిబ్రహ్మ తిక్కన, నేనానిఖడ్గతిక్కన. ఖడ్గతిక్కన, కవితిక్కనకు పెదతండ్రి కొడుకు. వారు 13వ శతాబ్దంలోనివారు. ఖడ్గతిక్కన పీఠుగాను, తిక్కన కవిబ్రహ్మగాను, మనుమసిద్ధి యిట్టివాః పోషకులుగాను ప్రసిద్ధులయ్యారు.

మనుమసిద్ధిరాజు నెల్లూరును పాలించు తున్న కాలంలో బటవర్తి ఆశీ పాండ్యరాజు, మనుమసిద్ధిని పాలనాలోని నెల్లూరు రాజ్యాన్ని ఆక్రమించుకున్నాడు. అప్పుడు

కవితిక్కన కాకతీయ గణపతిదేవుని వద్దకు వెళ్ళి నెల్లూరు రాజ్యాన్ని విమోచన చేయవలసిందిగ అర్థించాడు. నెల్లూరు జిల్లాలో రాజ్యాన్ని విస్తరింప చేసుకో గానికి యీ అవకాశం ఉపయోగపడు గుందని చెప్పి, కాకతీయ గణపతిదేవుడు 1212-13 లో సైన్యంతో వచ్చి పాండ్యులను తరిమివేసి కొంతరాజ్యాన్ని తాను వుంచుకని, నిగతా భాగాన్ని గణపతిదేవుడు మనుమసిద్ధిరాజుకు యిచ్చాడు.

కాటమరాజు

మనుమసిద్ధిరాజు రాజ్యం చేస్తున్న కాలంలో పశువుల పల్లె నియమై మనుమసిద్ధికి, కాటమరాజుక వివాద మేర్పడి తీవ్రమైన యుద్ధం జరిగింది. కనిగిరి తాలూకా ఎన్ట్రాన్స్ పాడును కాటమరాజు పాలించుకుండేవాడు. ఎన్ట్రాన్స్ పాడులో ఒక సంవత్సరం వరాలు పడక, వీళ్ళు ఎండిపోయారు. పంటలు పండిలేదు. ఎన్ట్రాన్స్ పాడు గూడవులప్పుడు తమ పశువులని మనుమసిద్ధిరాజు వీళ్ళలో మేపుకున్నారు. మనుమసిద్ధిరాజు పల్లెకి కట్టమంటే గూడవులు కట్ట విరిగిపోయాయి. మనుమసిద్ధి పల్లెకి విషయమై అన్నంధిట్టును కాటమరాజు వద్దకు రాయబారం పంపాడు. రాయబారిని విడిచిపెంచి, దానిమీదట కాటమరాజుకు మనుమసిద్ధి రాజుకు యుద్ధం జరిగింది. ఈ యుద్ధం పాలేటి ఒడ్డున పంచలింగాల కొండవద్ద జరిగింది. పోగుకు గాజ్యాధిపతులు కొందరు కాటమరాజుపక్షం, కొందరు మనుమసిద్ధిరాజుపక్షం వహించి యుద్ధంలో పాల్గొన్నారు.

ఖడ్గ తిక్కన

ఖడ్గతిక్కన మనుమనిది సేవలకు నాయకత్వం వహించాడు. కాటమరాజు సేవలకు బ్రహ్మరుద్రయ్య అనే బ్రాహ్మణుడు నాయకత్వం వహించాడు.

ఖడ్గతిక్కని తానొక్కడనే కాదు గాజును ఓడించగలనని చెప్పి పెన్సన్లో నిలవడానికి వెళ్ళాడు. ఈ దండా తిక్కన పెన్సన్ మాత్రమే పోయింది. తిక్కన అదనపు పెన్సాన్ని సమకూర్చుకుని యుద్ధం చేద్దామని చెప్పి ఇంటికి వెళ్ళాడు. గోవ్వల గ్రామము ఖడ్గతిక్కనకు ఎగతాళి చేశారు. ఇంట్లో తిక్కన తండ్రి "యుద్ధంగా చావడం పాపం కాదు" అని ప్రశ్నించాడు.

తిక్కన స్వామిని వెళ్ళగా భార్య నిర్భయించి మును ప్రదేశంలో పెళ్ళి నూతి మంచం అడ్డుపెట్టి సమకూర్చు వుంది. తిక్కన జరిగిన అవమానానికి తిక్కన దుఃఖించగా తిక్కనయ్య మా పరిశోధన చేసింది :

"పగలకు వెళ్ళి చూచు"

నిన్ను నిను ముతంపు నాయకానికి నా మునుగానువా మేటిది

పగి పేటికి జలకపాద వచ్చినోటన

భూమిని చేరేటప్పుడు తిక్కనకు పోసి పాలు దిరిగిపోగా తిక్కనను తల్లి కూడ ఎగతాళి చేసింది :

"అసద్యముగ నిలిచి

బసమిగాని గొంతులేక పగవ్రేలున్న

వసివచ్చి విడగి విచ్చి

బసులున్నటిగది, తిక్కన!

పాలున్నీటికే."

ఇంటిపద్ధతి దుండ్రులు, భార్య చేసిన దూషణకు తిక్కన రోషాచేతుడై "విజయమో వీర స్వర్గమా" అనే నిశ్చయంతో యుద్ధరంగానికి వెళ్ళాడు.

నెండవసారి యుద్ధంలో ఖడ్గతిక్కన కీరిస్వర్గ మలంకించాడు. తరువాత మనుమనిది గాజుక, కాటమ రాజుకు గురుదం జరిగింది. ఆ యుద్ధంలో మనుమనిది, కాటమరాజు లిద్దరూ మరణించారు.

ఈ గురుదం జరిగిన తరువాత ఖచ్చి తిక్కన వెళ్ళాడు. ఖచ్చి మారు 1261 ప్రాంతంలో జరిగివుంటుంది. యాదవుల పల్లవ విజయంలో వచ్చిన తగాదా అవడంవల్ల కాటమరాజు యాదవుల తండ్రి నిలబడి పోరాడటంవల్ల కాబోలు యాదవులలో యాదవ పుట్టికి ప్రచారంలో వుంది. కొమ్మవార్కు యాదవ పుట్టికి ప్రామాణికమైనది.

తిక్కన సోమయాజి

నెల్లూరు సోమలకాలంలో తెలుగు సాహిత్యం వికసించింది. తిక్కన కవి బ్రహ్మ నిర్వహణలోనే రామాయణాన్ని వ్రాసి మనుమనిదిగాజుక అంకితంచేశాడు. కాటమరాజు మునిగిపోవడం, మహా భారతంలో అనంతవంశం నన్నయ తిట్లు వదిలివేసి 15 పర్వాలను అంధ్రీ కరిగించాడు. తిక్కన భారతం, తెలుగు భాషలో మహాత్మ్యం కావ్యం. పద మూడు, పన్నాలుగు కథాభాగాలలో తెలుగు విచయిలెడి తిక్కన మార్గం చిన్నకు వచ్చాడు. తిక్కన భారతాన్ని నెల్లూరులోనే పూర్తిచేశాడని, గణపతి దేవుని ఆస్థానంలో పూర్తిచేశాడని అందు వారా బున్నాయి.

మార్గంఁడేయ పురాణం వ్రాసిన మారన, తిక్కన కిప్పుడు. దండికిని వ్రాసిన దశకమార చరిత్రను నెదిగించిన కేతన తన సహాను తిక్కన సోమయాజికి అంకితంచేసాడు. కేతన మితాక్షరీ వ్యాఖ్యానాన్ని, పక్క కృతిగా నెదిగించాడు. సుమతీకేతన వ్రాసిన బద్దెయ కాలపువాడ.

కృష్ణాపట్నం

సుమతికిరాజు తరువాతి ఆరవ కమారుడు కేరవ తిక్కనాచార్యులచేసాడు. ఇరవీకాలంలో కాకతీయులకు సామంతులుగ వున్న నాగరాజులు నెల్లూరుజిల్లాలో కొన్ని ప్రాంతాలను పరిపాలించారు. దుదమడేరు కాలంలో నాగదేవరనే నాగరాజు, గూడూరు నాల్కా ప్రాంతాన్ని పాలించడానికి నియమించబడ్డాడు. దట్ట ప్రాంతాన్ని ఇంకొక నాగరాజు పాలించాడు. త్రోగోచన పల్లవుల వంశీయుని దత్తకన్యక నెల్లూరు పల్లవులు నెల్లూరు చోడులకు, కాకతీయులకు సామంతులుగ నెల్లూరుజిల్లాలో కొంత ప్రాంతాన్ని పాలించారు. సుద్రమగోవిందరవారాచార్యునికి వచ్చిన ప్రగాప దుద్రుని కాలంలో నెల్లూరుజిల్లా పూర్తి కాకతీయుల కక్షయింది.

13వ శతాబ్దంలో నెల్లూరుజిల్లాలో కృష్ణాపట్నం అనే కేరవమ్మగ వుండేది. దాన్ని 'కొల్లమ్మరై' లేక కొండగోపాల పట్టణ'మని పిలిచేవారు. పరామిదిరి లోక కాలమండీ వచ్చిన అయ్యవంశీయులనుండి వర్తకాలు కృష్ణాపట్నంలో నిర్వహించేవారి ఆ కాలపు గొప్పనాలకల్ల తెలుస్తున్నది. విశేష వర్తకాలే వినువంశీయుల అయితే, దేశీయవర్తకాల సంఘటితే చెప్పవచ్చును.

కందుకూరు రాజ్యం

14వ శతాబ్దంలో చాళుక్యరాజ్యం ధీరీ ముగ్గుమల వంశముత్ర ఫలితంగా పతనమైంది. ఆంధ్రదేశంలో స్వతంత్ర రాజ్యాలు యేర్పడి ధీరీ పాలనకు స్వస్తి జరిగింది. కొండవీటి రెడ్డి రాజ్యాన్ని జయించిన ప్రోలయ వేమారెడ్డి నెల్లూరు జిల్లాలో చాలా భాగాన్ని జయించాడు. రాజ్య విస్తరణలో తనకు తోడ్పడిన అన్నదమ్ములను ప్రోలయ వేమారెడ్డి కొన్ని ప్రాంతాలకు అధిపతులుగ నియమించాడు. ప్రోలయ వేమారెడ్డి కనిష్ట సోదరుడైన ముగ్గురెడ్డి కందుకూరు ప్రాంతానికి అధికారిగ నియమించబడ్డాడు.

ప్రోలయ వేమారెడ్డిచోటికి నెల్లూరు, నెల్లూరు జిల్లా కోల్వూరు, నెల్లూరు, గూడూరు తాలూకాలు లెక్క పూర్వ నివాస స్థలము. అక్కడనుండీ రెడ్డుయితని ప్రాంతాలకు వ్యాపించారు.

ముగ్గురెడ్డిని, వేమారెడ్డి కందుకూరు ప్రాంతం పాలించి నియమించివచ్చటి నుండి రెడ్డిరాజ్య పరిపాలన కందుకూరు ప్రాంతాన్ని ముగ్గురెడ్డి వంశీకలే పరిపాలించారు. ముగ్గురెడ్డి సుమమడైన శ్రీగిరి రెడ్డి 1398 ప్రాంతంలో రాజ్యాన్ని కొచ్చాన, కొండవీటిని ఛిక్కిరించి స్వతంత్రంగా పరిపాలించాడు.

1343 ప్రాంతంలో విజయనగర రాజులు కనిగిరి, కందుకూరు, ఉదయగిరి తాలూకాలు ప్రాంతాన్ని ఆక్రమించుకొన్నాను. శ్రీగిరి-రెడ్డి 1404లో విజయనగర రాజ్యంగై దండెత్తి ఉదయగిరినీమకు స్వాధీనం చేసుకొన్నాడు. ఉదయగిరినీమ, కందుకూరు రెడ్డిరాజ్యంలో కొద్ది

సంవత్సరాలు మాత్రమే ఉంది. శ్రీశిరి
శ్రద్ధ కమాలులు పాలించిన కాలంలో
‘మండి’ కిందుకురు గామ్యానికి గాజ
ధానిక మంది. 1427 ప్రాంతంలో విజయ
నగరరాజులు కంఠికుర గామ్యాన్ని
పూర్తిగా ఆక్రమించుకున్నాక, నెల్లూరు
జిల్లాలో కొంత ప్రాంతం విజయనగర
రాజుల పాలనక్రిందకు పోయింది.

ఉదయగిరి కోట

ఉదయగిరినీరును ఆక్రమించుకున్నాక,
విజయనగర రాజులు ఉదయగిరికోటను
బలపరచి ఉత్తప్రాంత గామ్యాన్ని విస్తరి
స్తూ ఉపయోగించుకున్నారు. విజయ
నగర గామ్యాన్ని పాలించడానికి విజయ
నగర రాజులకు ఉన్న పరిమిత
‘మొట్టమొదట’ కుంది ఉదయగిరి మంది.
ఉదయగిరి నదిని విజయనగర రాజుల
కాలమండి ప్రకీరకైంది. ఆ నేక
యుద్ధాల పరిష్కారమిది. ఉదయగిరిలో
ప్రస్తుతం యాకోట శిథిలాల కలబడ
బాయి.

కొంతకాలమ గ్యాకి ఉదయగిరిమంది
ఒరిస్సా నిరంకుల స్వాధీనమైంది. కృష్ణ
దేవరాయలు ఉత్తరేక విజయగ్రా
మలులుబడి ఒరిస్సా నిరంకుల తిరుగు
ఉదయగిరిమంది పాలనడై. సేనాధిపతి
పాత్రుని పాలనలో, ఉదయగిరి మిగిలిన
1513 లో స్వాధీన పరిచారు
కన్నాడు.

1565 లో తర్కికోట యుద్ధం లో
విజయనగరరాజ్యం పతనమ గుర్తొకుడ,
1570 వరక నెల్లూరు ప్రాంతం సవాకన
రాయలవంశీకల పాలనక్రిందనే వున్నది.
తరువాత గోల్కొండనవాలుల వశమైంది.

కర్నాటక నవాబులచాలన

గోల్కొండరాజ్యం పతనమయ్యాక,
నెల్లూరుజిల్లా ఆర్కాటునవాబుల పరి
పాలనక్రిందకు పోయింది. 1753 ప్రాం
తంలో నెల్లూరుజిల్లాను ఆర్కాటునవాబు
తమ్ముడు సోబుల్లా పరిపాలించాడు.

1757 లో సోబుల్లా స్వతంత్రత
ప్రకటించగా అతనిని అణచేందుకు
ఆర్కాటునవాబు నైన్వాన్ని పంపించాడు.
ఆప్పుడు కైందివాడు సోబుల్లాకు సహాయం
యిస్తామనిచిపట్టించుండి కొంత
నైన్వాన్నిపంపి నెల్లూరు పరిపాలనలో
కైందివాడు శోక్యంకియించుకున్నాడు.
ఇంగ్లీషునామ ఆర్కాటునవాబుకు
సహాయంచేసారు. ఇంగ్లీషువారి కల్పల్
ఫోర్సు కలవేవారి మద్రాసుకు పంపిం
చారు, కైందివాడు సహాయం చేసుకొని
1758 లో సోబుల్లా తిరిగి నెల్లూరును
స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. 1759 లో
కైందివాడి మద్రాసులో యుద్ధాలు
చేసి-పుడ, సోబుల్లా ఇంగ్లీషువారి పక్షా
నక తిరిగి నెల్లూరుమండి కైందివాని
వెళ్ళిపోతాడు. ఇంగ్లీషువారి ప్రాపకంతో
సోబుల్లా నెల్లూరు సన్ననిగానియమించ
బడ్డాడు. 1761-లో ఆర్కాటునవాబు
ఆగ్నేయంనుబడించి ఇంగ్లీషువారునుబడియి
పైకి ఇంగ్లీషు సేవలను పంపారు. 1762లో
నెల్లూరుజిల్లా ఇంగ్లీషువారి వశమైంది.

1781 లో కర్నాటక నవాబు నెల్లూరు
జిల్లాను ఇంగ్లీషువారికి కట్టబెట్టాడు.
1801 లో కర్నాటక నవాబు రాజ్య
మంతా ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనమైంది.
వానితో నెల్లూరుజిల్లాపై ఇంగ్లీషువారికి
పూర్తిహక్కులు లభించాయి.

దుర్గరాజపట్నం

గోల్కొండ నవాబులకాలంలో తూర్పుఇండియా కంపెనీవాళ్ళు గూడూరు, తాలూకా దుర్గరాజపట్నంలో 1625 లో స్టాక్స్ స్థాపించుకొని వ్యాపారం ప్రారంభించారు. తూర్పుఇండియా కంపెనీ వ్యాపారం సాగించుకున్న దోబులూ, దుర్గరాజపట్నం చిట్టాప్రక్కల ప్రాంతాలలో ఆర్మీ, మిలీటరీ అని మంచి పలుకుటల ఆరెను వుండేవాడు. ఆందు వల్ల కంపెనీవాళ్ళు దుర్గరాజపట్నాన్ని

‘ఆర్మీగాన్’ అని పిలిచేవారు. ఆర్మీగాన్ ఆర్మీగాన్ అయిపోయింది. దుర్గరాజపట్నం యిప్పటికీ నిలచివున్నది. గాన్నిప్పుడు మైసూరు కిందవున్న అభివృద్ధి చెయ్యాలని ప్రభుత్వం ఆలోచిస్తున్నది.

దుర్గరాజపట్నం వ్యాపారానికింతగా అనుకూలంగా వుండకపోవడంవల్ల, 1639 లో తూర్పు ఇండియా కంపెనీవారు మద్రాసు వెళ్ళి, చంద్రగిరిరాణి నిర్మింపించి కోటకట్టుకుని వ్యాపారం మొదలెట్టారు. దానితో దుర్గరాజపట్నం ప్రాముఖ్యత తగ్గిపోయింది.

భూగోళం

జిల్లా భౌగోళిక స్థానం తెల్లూరు జైతల్లం - 7,960 చ. మై. ఎనాబా 17,98,632.

తెల్లూరుజిల్లాకు ఉత్తరమున గుంటూరు జిల్లా; తూర్పున బంగాళాఖాతం; దక్షిణమున చిత్తూరు, చంగల్ పర్వతశ్రేణులు, పడమట కడప, కర్నూలు జిల్లాలు సరిహద్దులుగా వున్నాయి. సుమారుగా జిల్లా 150 మైళ్ళు పొడవుగా, 60 మైళ్ళు వెడల్పుగా వ్యాపించి వుంది.

కర్నూలుక మైగానాలగోయి జిల్లా ఏర్పడినది. సముద్రతీరంనుండి, పశ్చిమమున వున్న వెలిగొండ కొండల దిశకు జిల్లా మెరుకగా వుంటుంది. కందుకూరు, కావలి, కోవూరు, తెల్లూరు, గూడూరు, ముళూరుజేరి తాలూకాలు సముద్రతీరాన ఉన్న తాలూకాలు. ఈ ప్రాంత తాలూకాలు జిల్లాకు పలుకగా ఉత్తరమునుండి దక్షిణమువరకువున్నాయి.

కీరీరి ఆహార పశ్యముదికగా, దిర్బి, పొడి, కిరీరి, ఉదయగిరి, అర్మకూరు, గావూరు, కంకిటగిరి తాలూకాలు వున్నది. సముద్రతీరం ఉరుకిలయళ్ళగోరిండివున్నది. ఈ ప్రదేశంలో చిన్న గుట్టలు, పరిది, కొట్టలు, నాడి గుట్టలు విస్తారం కనిపిస్తాయి. జిల్లాకు ఆశ్చర్య దిశగా 35 మైళ్ళ పొడవు, 10 మైళ్ళ వెడల్పు కలిగి “క్రీపు-హిల్స్” అనే క్షీపణం వుంది. కీరీరికా చిన్న చిన్న పొడలు, పరిదిగట్టు విస్తారంగా వున్నది.

సముద్రతీరం తిర్యాల తూర్పుదిశగా ఉన్న జిల్లా సగభాగం పలవంతమైన ప్రదేశం. ఈ ప్రదేశమంతా వ్యవసాయం క్రింద వున్నది. పశ్యముదికగా వున్న జిల్లా సగభాగం కొండలు, గుట్టలు, చిరు అడవులతో నిండివుంది. సముద్రతీరం వెంట ఆడేకనోట్ల సరిహద్దుగా ఏర్పడి గుంటల్లవుండే ప్రదేశాలు వున్నాయి.

వీటిలో పులికాట్ సరస్సు ముఖ్యమైనది.

కొండలు - గుట్టలు

తూర్పు కనుమలలో భాగమైన నెల్లూరు కొండ కొండలు జిల్లాకు పశ్చిమ సరిహద్దుగా వున్నది. ఈ కొండలు వెంకిటగిరి తాలూకా ఆశ్శేయపేట నుండి కింది కూరు తాలూకాకు ఉత్తరంగా వ్యాపించి వున్నది. జిల్లాలో కలదు ప్రదేశం, ఉదయగిరి తాలూకాలోని ఉదయగిరి మర్లం. వీని ఎత్తు 3,079 అడుగులు. జిల్లాలో అనేక చోట్ల చుట్టుగా పొదిలి, కనిగిరి, చర్మి, కందుకూరు తాలూకాలో అనేక కొండలు, గుట్టలు వున్నాయి.

నదులు

జిల్లాలో ముఖ్యమైనది పెన్నా నది. ఇది జిల్లా మధ్యగా ప్రవహిస్తున్నది. కొండలైన, పల్లెముఖ నదులు దక్షిణంగా ప్రవహిస్తూ, మనీ, పాడినీ, మన్నేరు ఉత్తర భాగంలోనూ ప్రవహిస్తున్నవి. ఇవిగాక అనేక ప్రవాహాలు వున్నాయి. వీరి కొండల నదులలో అధికభాగం ఎండిపోయివుంటాయి.

పెన్నా నది

మెసూరులోని వెండిమర్ల కొండలలో పుట్టిన పెన్నా ఆత్మకూరు తాలూకాలోని సోమశిలవద్ద నెల్లూరుజిల్లాలో ప్రవహిస్తున్నది. తూర్పునకు ఆత్మకూరు తాలూకా నుండా ప్రవహించి, నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల సరిహద్దుగా ప్రవహించి, నెల్లూరు పట్టణానికి 18 మైళ్ళ దూరంలో వున్న కోమలూరువద్ద బంగాళాఖాతంలో కలియుచున్నది. పెన్నా నెల్లూరుజిల్లాలో 70 మైళ్ళు విడివిడి ప్రవహించుచున్నది.

బొగ్గూరు, వీరపేరు అనే ఉపనదులు యీ జిల్లాలో పెన్నాలో కలుస్తున్నవి.

బొగ్గూరు వెలిగొండకొండలలో పుట్టి, ఉదయగిరి తాలూకా దక్షిణ భాగంలోని, ఆత్మకూరు తాలూకా వర్తిపునీటిని కూడకలుపుకొని కోలగుంట్ల ఆవృప్రదేశం వద్ద (ఆత్మకూరు తాలూకా) పెన్నలో కలుస్తున్నది.

కోవూరు తాలూకాలోని పశ్చిమ దిశలో ఉన్న 'పంపం' వద్ద, 'వీరపేరు' పెన్నలో కలుస్తున్నది. ఇంకొక ముందు అది ఆత్మకూరు తాలూకా నుండా ప్రవహిస్తూ వస్తున్నది.

స్వర్ణముఖ

చిత్తూరు జిల్లాలోని చంద్రగిరి కొండలలో పుట్టి నెల్లూరుజిల్లాలోని వెంకిటగిరి నూనూరుపేటల వద్ద సరిహద్దుగా ప్రవహించి, నూనూరు తాలూకాలో ప్రవహిస్తున్నది. నూనూరు తాలూకాలోని సిద్ధవరం సమీపంలో సముద్రంలో కలియుచున్నది. మొత్తం 21 మైళ్ళ పొడవున పల్లెముఖ యీ జిల్లాలో ప్రవహిస్తున్నది.

కందుకూరు

ఇది కావూరు తాలూకా నుండా ప్రవహించి, నూనూరు - నెల్లూరు తాలూకాల సరిహద్దుగా ప్రవహిస్తున్నది.

మన్నేరు కిందికూరు, కనిగిరి తాలూకాల నుండానూ, పిల్లయేరు ఉదయగిరి తాలూకా నుండానూ, ఉప్పుటేరు కావలి, కిందికూరు తాలూకాల నుండానూ ప్రవహిస్తున్నది.

చాలేరు కందుకూరు, కనిగిరి తాలూకాల నుండా ప్రవహిస్తున్నది.

చర్మి తాలూకాకు దక్షిణ సరిహద్దుగానూ, పొదిలి, కందుకూరు తాలూకాల నుండానూ ముసది ప్రవహిస్తున్నది.

గుండ్లకమ్మ పొదిలితాలూకాకు పశ్చిమ
సరిహద్దుగానూ, దర్శి తాలూకాకు ఉత్తర
సరిహద్దుగానూ ప్రవహిస్తున్నది.

'కుంటవన్నెయి' అనే చిన్న ప్రవాహం
అశ్వకురు తాలూకా నుంచా ప్రవహి
స్తున్నది. అనంతసాగరం చెరువుకు దీని
ద్వారా నీరువెళ్ళటం జరుగుతున్నది.

రావూరు తాలూకా దక్షిణ సరి
హద్దులో కొత్తగా అనే ప్రవాహం, వెంకట
గిరి తాలూకాలో వెంకటగిరి అనే చిన్న
ప్రవాహం కూడ ఇలవు.

అడవులు

జిల్లా వైశాల్యంలో 1,187.33 చ||
మైళ్ళు అడవులక్రింద ఉన్నది. ఇందులో
749.93 చ|| మై|| రిజర్వు అడవులు.
145 చ|| మై|| నాశనం గా ప్రభుత్వం
స్వాధీనం చేసుకొన్న అడవులు. 270.40
చ|| మై|| ప్రభుత్వం ఇంకా ఎప్పటి నుండి
స్వాధీనం చేసుకొనని అడవులు.

తాలూకావారీ వివరాలను యీ క్రింది
పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

కనిగిరి, ఉదయగిరి, రావూరు తాలూ
కాలలోని రిజర్వు అడవులలోని చెట్లు

	రిజర్వు అడవులలోని (చెట్ల మైళ్ళు)	ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకొన్న అడవులలోని (చెట్ల మైళ్ళు)	ప్రభుత్వం ఇంకా స్వాధీనం చేసుకొనని అడవులలోని (చెట్ల మైళ్ళు)	రిజర్వు అడవులలోని (చెట్ల మైళ్ళు)	ప్రభుత్వం ఇంకా స్వాధీనం చేసుకొనని అడవులలోని (చెట్ల మైళ్ళు)
దర్శి	7.20	5.0	12.20
వాదిలి	36.90	1.0	37.90
కనిగిరి	70.86	93.07	1.40	...	165.33
కందుకూరు	47.20	27.45	74.65
ఉదయగిరి	203.96	24.45	10.00	...	238.44
కావలి	44.74	44.74
అశ్వకురు	105.17	105.17
కోవూరు	20.00	20.00
రావూరు	159.00	16.0	175.00
నెల్లూరు	28.00	28.00
నూడూరు	21.00	21.00
వెంకటగిరి	176.00	...	176.00
నూవూరు శేరిలింగంపల్లి	50.00	...	39.00	...	89.00
మొత్తం	749.93	145.00	270.40	22.0	1,187.33

వంటచెరకుకు మాత్రం పనికివస్తాయి. కాని కనిగిరి తాలూకాలోని ఎస్టేటు అడవులలో, ప్రైవేట్ కాలనీకింటి సుంచి వంటచెరకు లభ్యమవుతుంది. చక్కటి పచ్చికకూడ దొరుకుతుంది. సముద్ర తీరంలోని కావలి, గోపూరు అడవులలో మాత్రం సరిదిద్దు దిస్తారంగానూనాయి. వరిగొండ అడవులలో కలపకు పనికి వచ్చే చెట్లు అచ్చటచ్చటా వున్నాయి. గుంటూరుజిల్లా తాలూకాలో సరిదిద్దుచెట్లలోపాలు, ఎలకాలం పచ్చగా ఉండే గుంటుపల్లె దిస్తారంగా కనిపిస్తుంది. దర్శి, పొదిలి, కందుకూరు తాలూకాలలోని ఎస్టేటు, ప్రయతేటు అడవులలో కూడ వాటికిప్పు వంటచెరకు పనికి వచ్చే చెట్లు దిస్తారంగా కనిపిస్తుంది.

శీతోష్ణ పరిస్థితులు

శీతోష్ణ పరిస్థితులలో యీ జిల్లా, మధ్య ఆంధ్రజిల్లాలకిన్ని మేరుగు. వాతా

వరణం పొడిగానూ, అల్పగృహకరింగానూ ఉంటుంది. నెరుతే ఋతుపవనాల వల జూన్ మాసం మధ్యనుండి వర్షాలు ప్రారంభమవుతాయి. పడమటి గాలులు ప్రారంభించినాయీ ఋతువులో తిగివెళ్ళే వర్షం పడదు. నెరుతే ఋతుపవనాలవల్ల జిల్లా పక్షిభాగంకన్న, ఉత్తర భాగంలో హెచ్చు వర్షాలు పడతాయి. ఈకాన్య ఋతుపవనాలవల్ల సామాన్యంగా వర్షాలు అల్పంగా ప్రారంభమయి దేశంబి, జనవరి మాసాలవరకు కరువుపడి.

సంవత్సరంలో సగటున క్షేత్ర విస్తీర్ణం, వర్షపు దినాల మొత్తం తాలూకావారీగా క్రిందపట్టికలో యివ్వబడ్డాయి :

నాగు సదు పాయాలు

దర్శి తాలూకా

జిల్లాలోని కరువు తాలూకాలలో ఇది ఒకటి. కొద్ది చెరువులు మినహా, నాగు పనికివచ్చే నీటివనములు కన్పించవు.

తాలూకా	సగటు సంవత్సర వర్షపాతం అంగులలో	సంవత్సర వర్షపు దినాలు
దర్శి	25.12	26.1
పొదిలి	25.96	37.1
కనిగిరి	26.65	38.6
కందుకూరు	33.05	42.8
ఉదయగిరి	32.62	42.8
కావలి	38.50	41.9
అర్జునూరు	30.16	38.9
గోపూరు	38.90	43.6
రాఘూ	38.50	45.4
సెల్లూరు	39.83	44.9
నూనూరు	36.48	43.6
నెంకటగిరి	39.29	45.1
నూనూరుపేట	44.67	48.8

1949 సం॥ వరదలుమూలంగా, ఈన్న చెరువులకట్టలు కూడ తెగిపోయినవి. వీటిని మరమ్మత్తు చేయించిన దిక్కు కిన్నించలేదు. అక్కడక్కడ నూతులక్రింద కొంత జొన్నపంట పండించబడుతున్నది.

పొదిలి తాలూకా

ఇదికూడ కరువు తాలూకాయే. వరాధారంపై ఆధారపడ్డ చెరువులు మినహా మరే సాగు సదుపాయాలూ లేవు. తాలూకాలో ఈన్న 42 మైళ్ళు ఇరిగేషను వ్యూహంలో 19 పనికొని పిత్రినావున్నాయి. వీనికి తోడు 1949 వరదలతో మరికొన్ని చెరువుల గట్టకు గండ్లు బడ్డాయి. సరిగా వర్షాలుపడిన సంవత్సరముల్లా తాలూకాలో కరువే.

కనిగిరి తాలూకా

మళ్ళీరు నదీ జలాలతో నింపబడే మోపాడు విజయపురం క్రింద యీ తాలూకాలో 4,228 ఎకరాలు సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి. కామ్యరేయిటితో బాటిపురం ప్రాజెక్టు క్రింద 700 ఎకరముల వరకు గూడ యీ తాలూకాలో సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి. ఇది గాక 2 మేజరు ఇరిగేషను, 8 మైలరు ఇరిగేషను చెరువులు కూడ కలవు. అక్కడక్కడా బావుల క్రింద పండ్ల తోటలు కలవు. తాలూకాలో ఆత్మీక భాగం మెట్ట. కనుక సకాలంలో వర్షాలు పడిన సంవత్సరముల్లా కరువువారే తప్పదు.

కందుకూరు తాలూకా

కామ్యరేయి, పండివాగుల నీళ్ళతో నిండే మాచవరం, మోపాడు చెరువులు, గుడికలేరు నీళ్ళతో నిండే వాన్నలూరు చెరువు, మళ్ళీరు నుండి కాల్య ద్వారా

నీళ్ళను తీసుకొను కారెడుకరువు ఈ తాలూకాలో ఉన్న నీటి వనరులు. తాలూకా మొత్తంలో మేజరు, మైలరు ఇరిగేషను వనరుల క్రింద 18 వేల ఎకరాల వరకూ సాగుచెయ్యబడుతున్నది. 49 వరకూ మైలరు ఇరిగేషను వర్క్సు కలవు. అయినా వరాధారంపైనే యీ తాలూకా ప్రజలు ఆధారపడి వున్నారు. వర్షాలు లోపించిన, కరువుబాధ ఇప్పుడూ తప్పదు.

ఉదయగిరి తాలూకా

తాలూకాలో సాగు క్రింద ఉన్న భూమిలో 50% మాత్రమే జలాధారాల వల్ల సాగువుస్తున్నది. నిండవని చెరువు, ఈన్న నీటివనరులలో ముఖ్యమైనది. వీనికి నీరు బొక్కరు నుండి స్వయం చేయబడుతున్నది. ఇది గాక మోపాడు ప్రాజెక్టు క్రింద యీ తాలూకాలో 4 గ్రామాలలోని భూమి సాగుచేయబడుతున్నది. ఇది కూడ ప్రాజెక్టు కాల్యాలకు చిట్టచివర ఉన్నాయి. ఇకి ఏగిరిన జలాధారాలల్లా వర్షాలపై ఆధారపడి చేరువులే. కనుక యీ ప్రాంతంలో కరువు సర్వసామాన్యంగా వుంటూ వస్తున్నది.

కావలి తాలూకా

మోపాడు ప్రాజెక్టు క్రింద నాలుగు గ్రామాలు, సంగం ప్రాజెక్టు క్రింద రెండు గ్రామాలు యీ తాలూకాలో సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి. వరాధారంపై నిండే చెరువులపై ఆధారపడి, ఇతర గ్రామాలలో సాగు చేస్తున్నారు. కాని సముద్రతీరంలో కూరగాయలు, మిర్చి మున్నగువని దొరువులు త్రవ్వి, వాటి నీటితో పెంచబడు తున్నాయి. కనుక

నర్సాల సకాలంలో పడని సంవత్సరా
లలో యీ ప్రాంతంలో కూడ కరువు
ప్రత్యక్షం.

ఆత్మగూరు తాలూకా

పెన్న నీటితో యీ తాలూకాలో
విస్తృతంగా సాగు కొనసాగించబడు
తున్నది. ఇచ్చట పెన్న అడుక్కుటకు
తోడు, పెద్దచెరువులకూడ ఉన్నాయి.
కోటమనేగు వాగుకు అడుక్కుటకునేసి
అంతరిసాగించెరువు ఏర్పరుచింది. దీని
క్రింద ఆంగ్రామాలలో 3,250 ఎకరాలు
సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి. బొగ్గేరు
నుండి నీరు ఆత్మగూరు చెరువుకు పంప
బడుతున్నది. దీనిక్రింద 2,500 ఎకరాలు
సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి. నీరేమేరు నది
నుండి నీటిని తీసుకొని, అనుమనముద్రం
చెరువుక్రింద వెయ్యి ఎకరాలు సాగు
చెయ్యబడుతున్నాయి. కావలి చెరువు
క్రింద యీతాలూకాలో 2,000 ఎక
రాలు, మహిమలూరు చెరువుక్రింద 2,300
ఎకరాలు సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి.
నీలిచెరువు 2,200 ఎకరాలకు నీటిని
ప్రయోజిస్తున్నది.

పెన్న, నీరేమేరుల నుండి యీ తాలూ
కాలో అయిదు ఇంజనులద్వారా నీటిని
తోడి, అచ్చటచ్చటా సాగుచేయటం
కూడ జరుగుతున్నది.

ఇంకా తాలూకాలో అచ్చటచ్చటా
చెరువులు విస్తారంగానే ఉన్నాయి. కాని
యివన్నీ వర్షంపై ఆధారపడేవే! నూరుల
క్రింద కొన్నిచోట్ల మెట్ట పంటలు
పండించబడుతున్నాయి. కాని తాలూకా
లోని మెట్టప్రాంతాలకు వరాలు సకా
లంలో లేని సంవత్సరముల్లా కట్టకటే!

కోవూరు తాలూకా

ఈ తాలూకా మొత్తం పెన్న ఆయ
కట్టుక్రింద ఉన్నది. సంగంనుండి ప్రారంభ
మయ్యే కలిగిరి కాల్వ, పెన్న అనకట్ట
నుండి కలిగిరి రిజర్వాయరుకు నీటినికొని
పోతున్నది. ఈ రిజర్వాయరు క్రింద యీ
తాలూకాలో 83,400 ఎకరాలు సాగు
క్రింద ఉన్నది. దువూరు కాల్వ నీటి
సప్లయక్రిందకూడ కొంత సాగుచెయ్యబడు
తున్నది.

పైడేరు, మాల్దేవి కాల్వలకు కలిగిరి
రిజర్వాయరునుండి నీరు లభ్యమవుతున్నది.
చాలా గ్రామాలకు నీటిని సప్లయచేయు
ఆలూరు చెరువుకు పైడేరు కాల్వనుండి
నీరు అందతున్నది.

రావూరు తాలూకా

తాలూకాలో అచ్చటచ్చట నున్న
చిన్న చెరువులు మినహా, మరే జం
ధారం లేదు. ఇదికూడా వర్షాధారలే.
కనుక వర్షాలు సకాలంలో పడని సంవత్స
రముల్లా కరువు ప్రత్యక్షమే.

నెల్లూరు తాలూకా

పెన్న ఆయకట్టుక్రింద సాగయ్యే
తాలూకాలలో ఇదిఒకటి. సంగం, నెల్లూరు
చెరువు అనకట్టలవల్ల యీ తాలూకాకు
నీరు దొరుకుతుంది. సంగం అనకట్ట కాల్వ
ద్వారా నెల్లూరు చెరువు నింపబడుతున్నది.
దీనిక్రింద 12,000 ఎకరాలు సాగుచెయ్య
బడుతున్నది.

నెల్లూరు అనకట్టనుండి బయలుదేరు
జఫర్ సాహెబ్ కాల్వ 3½ నేల ఎకరా
లకు, సర్విపల్లి కాల్వ 32,300 ఎకరాలకు
నీటిని అందించుచున్నది. సర్విపల్లి కాల్వ,
సర్విపల్లి రిజర్వాయరుకు కూడ నీటిని

సప్లయచేయుచున్నది. ఈరకగ్నాయుక్రింద 11,380 ఎకరముల ఆయకట్టు వున్నది.

సక్రిమ సాగుసమపాదము లేని ప్రాంతంకూడ తాలూకాలో కొంతభాగం వుంది. ఇట్టిచోట్ల నెరువులు, గూరులు క్రింద మెట్టపంటలు పండించుటకు తుంటాయి. కాని వర్షాలు సకాలంలో లేనప్పుడు యీ ప్రాంతాలకు ఇబ్బందులు తప్పవు.

గొల్లూరు తాలూకా

ఇచ్చట ఆనేక చెరువులు వున్నాయి. కాని అత్యధికం వర్షాభావంతై నిండే చెరువులే.

కొట్ల కొత్తపాలెం వద్ద నున్న పినాకి చెరువుకు, మరికొన్ని చిన్న చెరువులకు చల్లకాల్వ నుండి నీరు అందించబడు తున్నది (చల్లకాల్వ - పుల్లముఖి నదీ పాయ). వెంకిటగరి, రావూరు వమల ఆంకిట్టల నుండి చెన్నూరు, గోగూరు చెరువులకు కూడ నీరు సప్లయచేయబడుతున్నది. ఇవిగాక 1,198 ఎకరాల నాగులతోన్నది 13 కొట్లకాల్వలు యీ తాలూకాలో వున్నవి. మొత్తం 35000 ఎకరాలక నీటి సమపాదాలు వున్నాయి. కాని సకాలంలోవర్షాలులేకపోయిన, ఇందులో అధికభాగం నాగుకావు.

వెంకటగిరితాలూకా

జిల్లాలోని బీదతాలూకాలలో ఇది ఒకటి. వరాలతోనిండే చెరువులే తాలూకాలోని జలాశయాలు. అక్కడక్కడా మెట్టపైయలు, గూరులక్రింద పండించబడుతున్నది. తరుచు కరువు కాటకాలు యీ తాలూకాలో ప్రత్యక్షమవుతుంటాయి.

నూనూరుపేట తాలూకా

ఈన్ని చెరువులన్నీ నగార్భాగారే! అక్కడక్కడా నాగులతోనో క్షుడి నాగులు ఉన్నాయి. శ్రీహరికోట లంకిలో మాత్రం ఈట గొరువులు ఉన్నాయి. వీటిక్రింద రెండుపంటలు పండించబడు తుంటాయి. తరుచు తాలూకా కరువు వారే బడుతూనే ఉంటుంది.

జిల్లాలోని మైనర్, మీడర్ ఇంజనీషను నీటిపాదాలు (తాలూకావారే వివరాలతో), వాటిక్రింద ఎంతెంత నాగు చేయబడుతున్నదో మున్నగుచి, ప్రక్క జిల్లాలోని పట్టిక తెలియజేస్తుంది.

ఆహార-ప్రవాహరేతర పంటలు

జిల్లాలోని ప్రధానమైన ఆహార పంటలు వరి, జొన్న. వ్యాపారపంటలలో వేరుశనగ, ప్రత్తి ముఖ్యమైనవి.

4 లక్షల 12 వేల ఎకరాలలో వరి, 4 లక్షల ఎకరాలలో జొన్న పండించ బడుతున్నది. కోవూరు, నెల్లూరు తాలూకాలు జిల్లాలో ప్రధాన వో ఉత్పత్తి స్థావరాలు. కందుకూరు, కినిగిరి, కావలి, అత్తకూరు, రావూరు తాలూకాలలో జొన్న విస్తారంగా పండించబడుతున్నది.

1941-51 సం॥ల మధ్యలో 1942-43

సంవత్సరంలో మాత్రం జిల్లాఅంతటా సరిఅయిన ప్రమాణంలో వరాలు సక్రమంగా పడుటవల పంటలు పండాయి. కనుక వరాలు సకాలంలో ఉంటే, జిల్లాలో ఏదో పంట ఎంతెంత విస్తీర్ణంలో పండించబడుతుందో అర్థం చేసుకొనుటకు లెక్కలు తోర్చుకుంటాయి.

తాలూకా	మొత్తం చెరువుల విస్తీర్ణం చదరంగం	మొత్తం చెరువుల విస్తీర్ణం చదరంగం మొత్తం చెరువుల విస్తీర్ణం చదరంగం	మొత్తం చెరువుల విస్తీర్ణం చదరంగం మొత్తం చెరువుల విస్తీర్ణం చదరంగం
దర్శి	138	6,045	744
పాదిలి	42	1,954	1,244
కనిగిరి	9	712	7,282
కందుకూరు	49	2,512	15,002
ఉదయగిరి	39	2,093	2,434
కావలి	34	3,045	18,118
ఆత్మకూరు	59	4,166	16,241
కోవ్వూరు	9	405	1,01,460
రావూరు	76	4,443	3,245
నెల్లూరు	42	2,983	79,473
గూడూరు	43	4,660	29,569
ముగూరుపేట	29	1,004	823
వేంకటగిరి	201	12,465	1,312
మొత్తం	770	47,689	2,76,947

కనుక ప్రక్కపేటలోని పట్టిలో సగటు
చెరువుల విస్తీర్ణానికి 1942-43 సం॥ ఉత్పత్తి సంఖ్యలు, తాలూకా
వారీ వివరాలతో వివరించబడినాయి.

సాదాగులు

సరిహద్దులలో ఉన్న ముఖ్య కేంద్రాలకు
యీ జిల్లానుండి రహదారులున్నాయి.
మద్రాసుకు, చిత్తూరు జిల్లాలోని చంద్ర
గిరికి, కడప జిల్లాలోని బద్వేలుకు,
గుంటూరు జిల్లాలోని ఒంగోలుకు, కర్నూలు
జిల్లాలోని కంగింకు సరాసరి మార్గాలు
వున్నాయి. జిల్లా మొత్తంలో 1,408
మైళ్ళ రోడ్లు. ఇందులో 186 మైళ్ళ

(20)

రహదారులు, 102 మైళ్ళ రాష్ట్రీయ
రహదారులు, 671 మైళ్ళ ప్రధాన జిల్లా
రోడ్లు, 321 మైళ్ళ ఇతర జిల్లా
రోడ్లు, 129 మైళ్ళ గ్రామ రోడ్లు,
44 మైళ్ళ మ్యునిసిపల్ రోడ్లు, 5 మైళ్ళ
పబ్లిక్ వర్క్స్ రోడ్లు వున్నవి.

ఆడవులలో ఉన్న గ్రామాలకు, పల్లె
ప్రాంతాలకు సరి అయిన రహదారులే
లేవు. ప్రక్కపేటలోని పట్టికి మ్యునిసి
పల్, పబ్లిక్ వర్క్స్ రోడ్లను మినహాయించి
ఏయే తాలూకాలో ఎన్ని మైళ్ళ రాడవున,
ఏయే రోడ్లు ఉన్నవి వివరించు లెక్కలు
ఇవ్వబడ్డాయి :

పంపు	(రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)	(లక్షలు)	(వేల రూ.)
మొత్తము	{	మానాసి	2,619	2,441	3,088	16,058	3,741	39,136	22,941	1,00,115	6,415	1,06,943	36,082	21,229	20,595	3,81,403	
		మొత్తము	139	5,082	247	10	2,155	7,154	...	16,312	31,099
మొత్తము	{	మానాసి	5,727	...	1,643	594	527	2	145	...	8	10	...	12	8,668
		మొత్తము	27,013	25,098	43,843	88,719	37,943	39,724	19,635	909,40,717	2,865	12,525	6,240	123	3,95,354		
మొత్తము	{	మానాసి	5,500	4,863	17,634	5,924	13,391	2,359	5,807	223	3,676	258	3,278	3,872	468	67,253	
		మొత్తము	12,596	7,282	4,997	7,914	985	396	1,960	46	985	...	333	...	32	37,526	
మొత్తము	{	మానాసి	6,973	4,612	17,669	4,138	12,851	3,036	2,008	2,052	1,666	1,868	3,182	2,837	1,734	71,636	
		మొత్తము	...	4,488	1,042	1,896	330	976	542	305	604	149	199	...	129	10,669	
మొత్తము	{	మానాసి	13	...	15	4	32	
		మొత్తము	6,101	56	87	9,535	94	214	1,371	90	972	314	229	54	72	19,198	
మొత్తము	{	మానాసి	450	...	167	155	117	114	419	6	587	163	827	430	233	3,669	
		మొత్తము	13,500	4,843	8,065	2,078	1,357	175	533	...	422	1	30,974	

తాలూకా	జాతీయ రహదారులు (మైళ్ళు)	రాష్ట్రీయ రహదారులు (మైళ్ళు)	ప్రధానజిల్లాబోర్డు కోడు (మైళ్ళు)	ఇతర జిల్లాబోర్డు కోడు (మైళ్ళు)	గ్రామబోర్డు కోడు (మైళ్ళు)	మొత్తం బోర్డు కోడు (మైళ్ళు)
దర్శి	39	11	5	55
పాదిలి	...	40	21	23	...	84
కనిగిరి	52	27	5	84
కందుకూరు	24	...	72	20	10	126
ఉదయగిరి	...	25	79	...	1	105
కావలి	17	...	69	52	15	153
ఆర్కూరు	...	19	32	55	6	112
కోవ్వూరు	20	18	54	41	15	148
గావూరు	65	20	9	94
నెల్లూరు	23	...	44	26	31	124
గూడూరు	16	...	41	20	12	89
వెంకటగిరి	55	20	8	83
నూనూరుపేట	36	...	48	6	12	102
మొత్తం	136	102	671	321	129	1,359

కొల్లులు

జిల్లా ఆచివరి నుండి యీచివరి వరకు బకింగ్ హం కొల్లు సముద్ర తీరానికి సమీపంగా పోతున్నది. దీనిపై సంవత్సరంలో అధికంగాని పడవలలో వంటచెరకు, ఇతర సరకులూ ఆటూ - ఇటూ రవాణా చేయబడుతుంటాయి.

రైళ్ళు

జిల్లా మొత్తంలో 192½ మైళ్ళు నిడివి గల్గిన రైలుబాట ఉన్నది. ఇందులో 132½ మైళ్ళు బ్రాడ్ గేజి, 59½ మైళ్ళు మీటరు గేజి.

మద్రాసు - కలకిత్తా బ్రాడ్ గేజి మార్గం నూనూరుపేట, గూడూరు, నెల్లూరు, కోవ్వూరు, కావలి, కందుకూరు తాలూకాలమీదుగాపోవుచున్నది. దీనియ వాడ-గుంతకల్లు మీటరుగేజి మార్గం జిల్లా యొక్కి ఉత్తరకొన నుండా పోవు చున్నది.

జిల్లాలోని రైల్వేకుదలి నూడూరు. గూడూరునుండి మీటరుగేజి బ్రాంచిరైలు రేణిగుంటకు పోవుచున్నది. ఈ మార్గం వెంకటగిరి, గూడూరు తాలూకాలనుండా పోవుచున్నది.

జనాభా

జిల్లా జనాభా గత జనాభా లెక్కల
ముది (1941) మున్నటి జనాభా
లెక్కలనాటికి (1951) గాఢీకి 10.4

చొప్పున అభివృద్ధిచెందింది. క్రింది పట్టిక
తాలూకావారీ జనాభా వివరాలను, గత
10 సంవత్సరాలలో ఏడు తాలూకాలో
ఏ కారణంగా జనాభా వృద్ధిచెందింది
మున్నగు వివరాలను తెలియజేస్తుంది:

తాలూకా	1941 సం॥ జనాభా	1951 సం॥ జనాభా	1941 సం॥ పై పెరుగుదలకాతం	గ్రామాలు	*పట్టణాలు
దర్శి	1,13,062	1,18,826	5.1	75	...
చాదిరి	86,600	96,000	10.9	110	...
కవిగిరి	1,49,752	1,63,958	9.5	183	1
కందుకూరు	1,87,808	2,01,316	7.2	160	1
ఉదయగిరి	1,09,808	1,18,685	8.1	131	1
కావలి	1,18,951	1,36,362	14.6	76	1
ఆత్మకూరు	1,20,752	1,31,845	9.2	114	...
కోల్వూరు	1,61,312	1,88,835	17.1	87	3
రావూరు	82,400	88,512	7.4	108	...
నెల్లూరు	2,12,945	2,61,256	22.7	113	1
నూడూరు	1,01,219	1,12,337	11.0	110	1
వెంకటగిరి	81,120	81,980	1.1	151	1
మూలూరుపేట	1,00,172	95,716	-4.4	141	2
జిల్లా మొత్తం	16,25,896	17,95,632	10.4	1,561	12

* ఉదయగిరి మినహాించి 5 నేరు-అంతకు పైబడి జనాభాగలైన, నిర్దిష్టమైన పట్టణ లక్షణాలు గలన పట్టణాలు మాత్రమే యిందుగా చేర్చి చేయబడ్డాయి.

**PRAKASH
DRESSES**
BANGALORE. 2

ఈ లెన్ పనామానుట్లు లిక్వి
మస్కర్, పాప్లయిన్ పర్లులకి
రకాల బట్ కొట్టు, పాంట్లు
చొక్కాలు ప్రత్యేకి పనితనం.
వివరాలకు :-

దిప్రకాష్ డ్రెస్ మేఫ్.కో

దిప్రకాష్ డ్రెస్ కల్యునిహా, 10, 75 పార్క్ రోడ్, విజయవాడ-1 బెంగుళూరు-2

దిప్రకాష్ డ్రెస్ ప్యాంట్, గాంధీనగర్, విజయవాడ-2

జిల్లా మొత్తం జనాభా 17,95,632 మంది 1,573 గ్రామ, పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు. జిల్లా మొత్తంలో 3,38,013 ఇండ్లు ఉన్నాయి. ఇందులో 3,06,833 ఇండ్లు గ్రామాలలోనూ, 31,181 ఇండ్లు పట్టణాలలోనూ ఉన్నాయి.

జిల్లా గ్రామీణ జనాభా 15,91,993. పట్టణజనాభా 2,03,639, అనగా ప్రతి 8 మందిలో ఒక్కరు మాత్రమే పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు.

క్రింది పట్టిక తాలూకావారీ ఇండ్ల లెక్కలను, గ్రామీణ, పట్టణ వివరాలను తెలియజేస్తుంది:

జిల్లా జనాభా, గత రెండు జనాభా సంఖ్యల మధ్య నూటికి 10.4 చొప్పున పెరిగినా, కోవూరు, నెల్లూరు తాలూకాల్లో యీ అభివృద్ధికి ప్రధాన కారణం. జిల్లాలో కల్ల కోవూరు సాగువంతమైన తాలూకా. తాలూకా గ్రామీణజనాభా పెరుగుదలను మాత్రమే తీసుకొన్న, 1941-51 సం||ల మధ్య యీ ప్రదేశంలో నూటికి 22.7 చొప్పున పెరుగుదల కనిపించుచుంది. తాలూకా, గ్రామ, పట్టణాల జనాభా అభివృద్ధి మొత్తంగా తీసుకొన్న 17.1 % మాత్రమే.

తాలూకా	జనాభా - 1951	ఇండ్ల సంఖ్య - 1951	గ్రామీణ జనాభా - 1951	గ్రామీణ ఇండ్ల సంఖ్య - 1951	పట్టణ జనాభా - 1951	పట్టణ ఇండ్ల సంఖ్య - 1951	గ్రామీణ జనాభా - 1941	పట్టణ జనాభా - 1941	మొత్తం జనాభా - 1941
చర్ల	21,283	21,283	1,18,826	1,18,826	...
వాడిలి	16,815	16,815	96,000	96,000	...
కనిగిరి	29,050	27,621	1,429	1,55,637	8,321	1,63,958
కింకరగూరు	39,763	37,497	2,266	1,89,409	11,907	2,01,316
ఉదయగిరి	21,751	21,027	724	1,14,290	4,395	1,18,685
రాజ్	24,791	22,308	2,423	1,20,846	15,516	1,36,362
ఆర్కట్ గూరు	24,024	24,024	...	1,31,845	...	1,31,845
కోవూరు	36,760	32,369	4,491	1,60,306	25,529	1,85,835
నావూరు	17,547	17,547	...	88,512	...	88,512
నెల్లూరు	49,389	38,970	10,419	1,79,776	81,480	2,61,256
నూడూరు	22,129	18,695	3,434	92,281	20,056	1,12,337
వెంకటగిరి	15,994	12,595	3,399	64,604	17,376	81,980
నూనూరుపేట	18,717	16,122	2,595	79,659	16,059	95,718
మొత్తం	3,38,013	3,06,833	31,181	15,91,993	2,03,639	17,95,632

తాలూకావారీ జనాభా అభివృద్ధి సంఖ్యలలో, నెల్లూరు తాలూకా గత పది సంవత్సరములలో గాఢీకి 22.7 శాతము వృద్ధి చెందినట్లు కనిపించుచున్నది. ఇందులో జిల్లా కార్యదర్శి మైన నెల్లూరుపట్టణ అభివృద్ధి కూడ కీలక ఉండుటచేత యింత పెరుగుదల కనిపిస్తుంది. 1941-51 సం॥ మధ్య నెల్లూరు తాలూకా జనాభా అభివృద్ధి 48,213 మంది. ఇందులో ఒక్క నెల్లూరు పట్టణంలోనే 25,165 మంది పెరిగారు.

తూర్పుగోదావరిలో ఉన్న పోలవరం, రావూరు, ఉదయగిరి, కినిగిరి, వర్ధి తాలూకాలు సరితయిన పానసౌకర్యాలు కూడ కల్గిలేవు. ఇచ్చట జనాభా అభివృద్ధి స్థిల్లినది. మైకా కినిమంపల్లె తాలూకా యీ ప్రాంతాలవంటి ఇతర చోట్లకు పరిసరముకూడ పోరాడుకుంటారు.

ఒక మూలూరికేట తాలూకాలో ఉన్న జనాభానే నీటిందిరి. 1941 లో 1,00,172 మంది ఉన్న జనాభా 1951 కి 95,718 కు నీటిందిరి. ఇంక బిరి తాలూకా గత 10 సం॥ లో 81,120 నుండి 81,980 కు 860 మంది మాత్రమే పెరిగారు.

సక్రమ జీవనపథము యీ ప్రదేశాలలో లోపించడం, ఉన్న సరిహద్దుల పెంపకంకూడ భుక్తికి పోషకపోవుట చేత యీ ప్రదేశాలమండి చాలాజనాభా మదకాసుక; చెంగల్పట్టు జిల్లాలోని బిట్ ప్రాంతాల; గూడూరు, రావూరు మైకాగనుల ప్రదేశాలక పరిసరపోయారు. మూలూరికేట తాలూకాలోని జనాభా

నీటిరకు సముద్ర తీర ప్రాంతాలలో విరివిగా తిరిగి మలేషియా కూడ ఒక కారిణంగా గుర్తించాలి. ఇచ్చట వైద్య సదుపాయాలు పూర్తిగా మృగ్యం. కనుక మలేషియా అవిచ్ఛిన్నంగా పరిగెగురు ఉంటుంది.

వైద్యం

జిల్లాలోని వైద్యసౌకర్యాలు బహు స్వల్పం. 504 మంది డాక్టరులను అట్టిపెట్టి చికిత్స చేయగల 14 ఆస్పత్రులున్నాయి. ఇందులో ఒక్క జిల్లా ఆసుపత్రిలోనే 421 మంది డాక్టరు ఉంచవచ్చు. మిగతా వన్నీ నామమాత్రమే. మందరిచ్చి పంచే వైద్యశాలలు 68 మాత్రమే ఉన్నాయి. ప్రక్క-కేటేలోని పట్టికి ను గమనించిన తాలూకావారీ యీ వైద్యసదుపాయాలు ఎంత అన్యాయంగా ఉన్నదో వివరించుచుంది.

పరిశ్రమలు

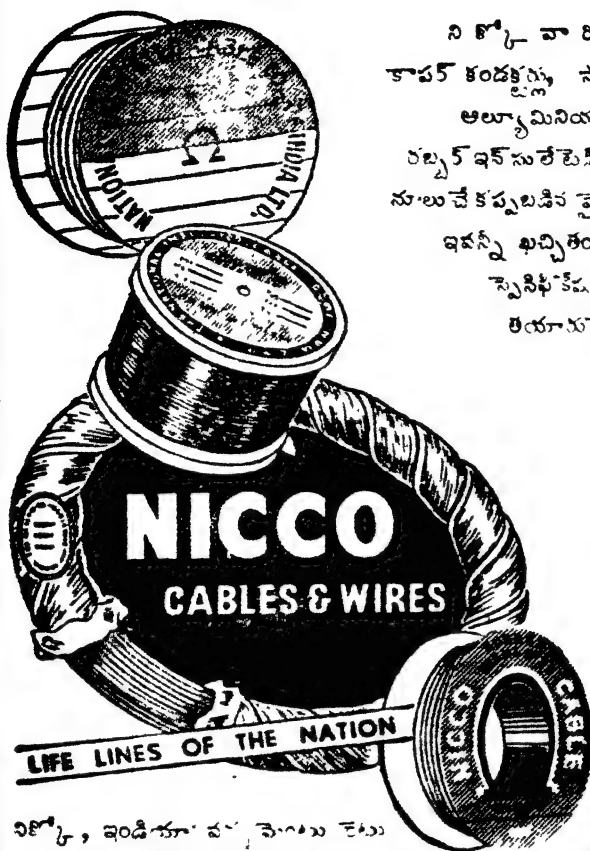
మైకా మిహా జిల్లాలో నెప్పుడో దగ్గ పరిశ్రమలేదు. 47 బియ్యం మరిలు కోళూరు, నెల్లూరు తాలూకాలలో ఉన్నాయి. కినిగిరి కొండలలోని రాతి నుండి ప్రశస్తమైన రోడ్డురాయిలను ఎగుమతికి తయారు చేయబడుతున్నాయి. పొదిలి తాలూకాలోని రాయవరం, కేతగుడి అగ్రహారంలో పరిశ్రమ తయారీకి పనికివచ్చే పదార్థం త్రవ్వబడి మార్కాపురంకు పంపబడుతున్నది. గూడూరు, రావూరు తాలూకాలు మైకా గనులకు ప్రసిద్ధి. రావలి తాలూకాలోని దిండిగం, గుడ్ల దోసలలోకూడ మైకా ఉన్నది.

తాలూకా	ఆస్పత్రులు		మంచాల సంఖ్య	వైద్య కాలనీ		
	ప్రభుత్వం	లోకల్ పండు		ప్రభుత్వం	లోకల్ పండు	గ్రామ వైద్య కాలనీ
దర్శి	2	3
పొదిలి	4	...	1	2
కనిగిరి	1	...	8	...	2	1
కందుకూరు	1	...	8	1	2	3
ఉదయగిరి	1	...	8	...	1	4
కావలి	1	...	11	...	7	2
అర్జునూరు	1	...	4	...	2	1
కోపూరు	...	2	12	1	4	1
నాపూరు	2	2
నెల్లూరు	5	...	421	...	7	6
నూడూరు	1	...	18	...	2	4
పెంకటగిరి	...	1	8	1
పూగూరుపేట	2	...	3	1
మొత్తం	11	3	504	2	35	31

తాలూకావారీ ముఖ్య పరిశ్రమల జాబితా, అందులో ఉన్నోగులయినవారి సంఖ్య యీ క్రింద యివ్వబడింది :

తాలూకా	పరిశ్రమ	కౌన్సిల్ సంఖ్య	ఉన్నోగులలో ఉన్నవారి సంఖ్య
కోపూరు	నియ్యం మరలు	23	391
నెల్లూరు	"	24	370
"	పింగాణి	1	96
నూడూరు	మైకా	85	1,071
"	పింగాణి	1	80

ఇండియా స్వంతము - భారతదేశ ప్రాశస్త్యం

నిక్కో వారి రాయలు :
కాపర్ కండక్టర్లు, సాలిడ్, స్ట్రాండ్డ్,
అల్యూమినియం కండక్టర్లు,
రబ్బర్ ఇన్సులేటెడ్, ఫ్లెక్సిబుల్,
నూలు చేతకాపుబడిన వైర్లు, ఎనామిల్డ్ వైర్లు
ఇవన్నీ ఖచ్చితంగా స్టాండ్డు
స్పెసిఫికేషన్ ప్రకారం
తయారుచేయబడ్డవి.

నిక్కో, ఇండియా వల్ల మేము తెలుసు
కంట్రాక్టు చేస్తున్నాము.

గవర్నమెంటు, క్యాబిన్ - గవర్నమెంటు సంస్థలన్నింటికీ
సక్రమ సప్లయ్ వారు.

నేపనల్ ఇన్ సులేటెడ్ కేబిల్

కంపెనీ ఆఫ్ ఇండియా లిమిటెడ్,
పైథెక్ హౌస్, 4, దత్తహాసీ స్క్వేర్, కలకత్తా - 1

ఇండియా ఇంటర్నల్ ఏజెంట్లు, బ్రాంచీలు కలిగివున్నవి.

జైలాగ్ ప్రాంతమున ఏజెంట్లు :

మెన్బర్స్ ఈస్టన్ మార్కెట్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ లిమిటెడ్,
మెయిన్ హోడ్ : : రికాఫుట్టణం.

కడప జిల్లా

చరిత్ర

కడప జిల్లాపేరు చెప్పగానే చాళుక్యులు గుర్తుకొస్తారు. ఆంధ్రదేశాన్ని సుదీర్ఘకాలం పరిపాలించి, ఆంధ్రభాష వికాసానికి, ఆంధ్రప్రజల సాంస్కృతికవాణికి, చాళుక్యులు ఎంతో తోడ్పడ్డారు. చాళుక్యుల ప్రాచీన నివాసాలం కడపజిల్లా ప్రాచీనకాలంలో కడపజిల్లాకు హిరణ్యగాష్ట్రమనే పేరుండేవని కాసనాలవల్ల తెలుసుకోవచ్చు.

క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దంలో ఆంధ్రను పరిపాలించిన ఇక్ష్వాకురాజుల, నాగార్జున కొండ కాసనాలలో ఖండచెలికెమ్మరాజు దనే ఆతను, హిరణ్యరాష్ట్రంలో మహాతలవరి పరమిగా నియమించబడుటకు చేర్చబడ్డని, ఖండచెలికెమ్మరాజు దనిగా చెప్పుటకుదేనే ఆతను ఖండచెలికెమ్మరాజు దనిగాని, మరుగుదనిగాని అని. చరిత్ర, చరిత్ర, చరిత్ర అనే రూపాంతరాలు పొంది, చాళుక్యుగా మారిందని చరిత్ర పరిశోధకులు నిరూపణ చేసారు. దీనినిబట్టి ఖండచెలికెమ్మ అంటే స్మృందచాళుక్యుడని అర్థం. ఆంధ్రచరిత్ర పరిశోధకులకు మాన్యదర్శి అయిన కీ. శ. కొమరాజు లక్ష్మణ గావుగాను చాళుక్యుల కడపపై పాలనకు వారసుని నిరూపణ చేసాడు.

క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దంలో కడప జిల్లాలో నివసించిన చాళుక్యులు మహా

గాష్ట్ర ప్రాంతానికి పోయి, క్రీ. శ. అయిదవ శతాబ్దంనాటికి రాజ్యం స్థాపించారు. ఏడవ శతాబ్దంలో ఆంధ్రదేశాన్ని జయించారు.

విష్ణువర్ధనుని జననం

పశ్చిమ చాళుక్యవంశ మూలపురుషులలో ఒకడైన విజయాదిత్య చక్రవర్తి, తెలుగు చోడులందరూ తమ వంశ క్షిణిగా చెప్పుకునే కరికాల చోళుడు, అయిదవ శతాబ్దంలో కృష్ణక ఉత్తరాన ఉన్న ఆంధ్రదేశాన్ని జయించాలని ప్రయత్నించిన త్రిలోచనపల్లవుని ఎదిరించి పోరాడారు. విజయాదిత్యునికి, త్రిలోచన పల్లవునికి కడపజిల్లా జమ్మలనుడుగు ప్రాంతంలో యుద్ధం జరిగింది. ఆ యుద్ధంలో చాళుక్య విజయాదిత్యునికే జయం లభించింది. కాని విజయాదిత్యుడు యుద్ధంలో చనిపోయాడు. అందువల్ల కడపజిల్లాలో చాళుక్యుల పరిపాలన వెలుగొనలేదు.

సర్వపతియైన విజయాదిత్యుని భార్య, జమ్మలనుడుగు తాలూకా పెద్దముడియం అగ్రహారంలో విష్ణుభట్ట సోమయాజి యింగ్లీషు రీత్యా తీసుకుంది. ఆమె విష్ణువర్ధను దనే కొడుకు పుట్టాడు. విష్ణువర్ధనుడు పెద్దవాడైన తరువాత తల్లివద్ద

మండి నిజ వృత్తాంతం తెలుసుకొని, కడప జిల్లాలోని చాళుక్య నిరవధికి వెళ్ళి దేవుని వద్ద వరాలు పొంది, పెద్ద వైద్యాన్ని పంపిస్తూనే చాళుక్యని పాపించియు ఒక కన్న ప్రచారిణిని పంపిరి.

పాండవగుట్టు

పెద్దముడియం గ్రామంలో కొంతకాలముగా చాళుక్యల కడపజిల్లా, చాళుక్యల పాలన క్రిందకి రావడానికి ముంద, పల్లవుల రాజ్యంలో ఆంధ్రానగా వున్నట్లు తెలుస్తున్నది. పల్లవులకు ముందు కడప జిల్లా చుట్టూ స్వచ్ఛందంగా తెలియడంలేదు. కడపజిల్లాలో చాలాచోట్ల చిన్నచిన్న రాతిగుహలు కనబడుతున్నవి. వీటిని సాని కంగా పాండవగుట్టు అని పిలుస్తారు. చుట్టూ అందని కాలంలోనుండ గుమ్మల మడుగు, బ్రాద్దుటూరు తాలూకాలలో ప్రజలు నివసించేవానిని పాండవగుట్టు తెలుపుతున్నది. పెద్దముడియం గ్రామంలో ఆటవిక ప్రజలు ఉపయోగించిన పనిముట్లు కొన్ని దొరికాయి.

చోళ రాజ్యం

చాళుక్య విజయాదిక్కుడు, త్రిలోచన పల్లవుని ఓడించినప్పటికీ కడపజిల్లా చాళుక్యలవశం కాలేదు. కాని అదేకాలంలో కరికాల చోళుడు, త్రిలోచనపల్లవుని ఓడించి చోళరాజ్యాన్ని కడపజిల్లాలోకి విస్తరింపచేశాడు. కడపజిల్లాలో దొరికిన కౌశీయకులలో కరికాల చోళుని ప్రజోపయోగ కాగ్యాల ప్రశంస వుంది. కరికాల చోళుడు, ఓడిపోయిన త్రిలోచన పల్లవుని చేత కాబడి ఆనకట్ట నిర్మాణానికి మట్టి రట్టలు మోయి

చాడట. తెలుగు చోళులంతా కరికాల చోళుని తమవంశినిగా గెప్పుకన్నారు.

క్రీ. శ. 640 ప్రాంతంలో ఆంధ్ర సామంతులందరినీ వైద్యనాథుని కడప జిల్లాలోని చోళుల రాజ్యంలో భాగంగా వందేసి తెలుస్తున్నది. కడప జిల్లా జమ్మలమడుగు, బ్రాద్దుటూరు తాలూకాలు మొదలైన ఉత్తరప్రాంతం, ఆకాలంలో సామంతుల వ్యవహరించేడింది. తెలుగుచోళుల పాలన క్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దం చివరభాగంలో గాడ్వర కూటుల పరిపాలనలో ఆంధ్రమైంది. గాడ్వర కూటుల కడపజిల్లా పాలించినట్లు కనబడినది.

కరికాల చోళుల

తెలుగు చోళుల ఆంధ్రాని కడపజిల్లా విశిష్ట ప్రాంతాల క్రిందలేదు. అనేక చిన్న రాజ్యాలు ఏర్పడ్డాయి. గాయ చోటి తాలూకా ఎనిమిదవ శతాబ్దం నుండి వైదంబరాజుల పాలన క్రింద వుంది. తొమ్మిదవ శతాబ్దం ప్రారంభంలో కడపజిల్లా కొంతభాగంలో బాణరాజుల అధికారం వైరింది. పదవ శతాబ్దం ప్రారంభంలో చోళుల ప్రాబల్యం పెరిగింది. బాణ రాజులు, చోళులకు సామంతులయ్యారు. ఇదే కాలంలో గాడ్వర కూటుల విజృంభించి కడపలో పులి వెండుల, జమ్మలమడుగు, బ్రాద్దుటూరు తాలూకాలను ఆక్రమించారు. వైదంబులు, గాడ్వర కూటుల అధికారిం లోకి వచ్చాక వారికి సామంతులయ్యారు. పదవశతాబ్దం చివరికాలంలో వైదంబులు ప్రబలుతూ ఉత్తరావ కులపురం తాలూకాలో కొంతభాగాన్ని ఆక్రమించారు.

కాని వైదుంబులు కొద్దికాలంలోనే చోళులకు సామంతులవలసి వచ్చింది. చోళులకు లోబడి వైదుంబరాజులు పడకొందు, పన్నెందు శతాబ్దాలలో “ఇనగల్లూరు నాడు” అని పిలవబడిన పులివెందుల తాలూకాను పరిపాలించారు. చోళులకు సామంతులుగ వుంటూ తెలుగుచోడులు జమ్మలమడుగు తాలూకాను, సిద్ధవటం తాలూకాను, బళ్ళేలు తాలూకాను పరిపాలించారు. ఈ ప్రాంతాన్ని పాలించిన తెలుగు చోళులకు పొత్తిప గాజధాని అవడంవల్ల, వీరికి పొత్తిప చోడులని పేరు వచ్చింది. పొత్తిప గాజధానిలో 15 మైళ్ళ దూరంలోవుంది. జమ్మలమడుగు, ప్రొద్దుటూరు తాలూకాలను పాలించిన తెలుగు చోళులకు కేనాటి చోడులని పేరు.

పేరిగండూరు తగాదా

కడపజిల్లాలో పొత్తిప గాజధానిగాగల ప్రాంతం పశ్చిమ పాకిస్తాన్ లో పోగం. నెల్లూరును పాలించిన తెలుగుచోడరాజుల గాజ్యం, కొంతకాలం పొత్తిపనాడులోకి కూడ విస్తరించియుగ కనిపిస్తున్నది. నెల్లూరును 12 వ శతాబ్దంలో పరిపాలించిన మనుమసినిరాజు కాలంలో, కడప జిల్లా పేరిగండూరు గ్రామంలో కాలం దార్లకు భూస్వాములకు తగాదా వచ్చింది. పొత్తిపనాడులో పేరిగండూరు అనే గ్రామాన్ని ప్రోచనపల్లవుడు బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారంగా యిచ్చాడు. సకలి కోడూరు అనే గ్రామంలో కిలహాలు తీవ్రమవడంవల్ల కొంతమంది గ్రామములు పేరిగండూరుకు వలస వచ్చాయి. ఇనం బ్రోలు అనే మహాగ్రామంలో పేగు రావడంవల్ల, ఆ గ్రామవాసులు కూడా పేరిగండూరుకు వలసవచ్చారు. ఇనం

బ్రోలు గ్రామములు, తాము సాగుచేసే పొలంలో పండిన పంటనంతను కట్టుబడిగా చెల్లించే పద్ధతినిద అగ్రహారీకుల భూములను కాలకు తీసుకన్నారు. కొంత కాలమైన తరువాత కరువు రాగా, భూస్వాములైన అగ్రహారీకులు పేరిగండూరు గ్రామాన్ని విశిచిపెట్టిపోయారు. కరువు నివారణ అయిన తరువాత, బ్రాహ్మణులు తిరిగివచ్చి తమకు యివ్వబడిన కట్టుబడిని యివ్వవలసిందిగా కోరారు. ఇనంబ్రోలు వాసులందరూ నిరాకరించారు. పేరిగండూరు గ్రామం పేరు కోడూరుగా మార్చివేశారు. అగ్రహారీకులు మనుమసినిరాజు సహాయాన్ని ఆశ్రింపించారు. భూములు అగ్రహారీకలవేసిన రాజు తీర్పుయిచ్చాడని నందలూరి శాసనంవల్ల తెలుస్తున్నది.

పేరిగండూరు గ్రామం రాజంపేటకు యాతాన్వయముగా 12 మైళ్ళ దూరంలో వున్న పెంగలూరుగా గుర్తించబడింది. ఈ గ్రామంలోని భూములు ఇటీవలివరకు బ్రాహ్మణ శ్రోత్రియందార్ల క్రిందనే వుండేవి. పెనగలూరు దగ్గరేవున్న ఇందలూరు గ్రామం ఇనంబ్రోలు గ్రామంగా భావించబడుతున్నది.

కాకతీయ రాజ్యం

13 వ శతాబ్దంలో సాంద్యరాజులు తన రాజ్యంపై దండెత్తిరాగా, రాజ్యరక్షణకు మనుమసిద్ధి, కాకతీయ గణపతిదేవుని సహాయం కోరారు. కాకతీయ గణపతిదేవుడు సాంద్యరాజులను పార్వవ్రోలి, మనుమసిద్ధికి కొంత గాజ్యమిచ్చి కొంత తన గాజ్యంలో కలుపుకన్నాడు. గణపతిదేవునందీ కాకతీయ సింహాసనాన్ని బలం తగ్గారంగా ఆక్రమించుకున్నారనిదేవుడు, క్రీ. శ. 1268 మండి కడప జిల్లాలో

కొంత ప్రాంతాన్ని వలూరు రాజధానిగ
పాలించాడు. అంబడేవుడు కాయన కిల
నుడు. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రనికాలంలో
(14 వ శతాబ్దం) ఒక్క గాయచోటి
తాలూకా మిగతా, మిగతా తాలూకా
లన్నీ కాకతీయులపాలనక్రిందకువచ్చాయి.
రాయచోటి తాలూకాను హొయిసలలు
పాలించేవారు.

కాకతీయ రాజ్య పరివాసాలింప కదప

జిల్లా విజయనగర రాజుల వశమైంది.
14వ శతాబ్దం మధ్యకాలం నుండి 17వ
శతాబ్దం మధ్యకాలం వరకు కదపజిల్లా
విజయనగర రాజుల పాలన క్రిందనే
వుంది. కదప జిల్లా విజయనగర రాజ్యపు
ఉదయశివరాష్ట్రంలో చేర్చబడింది. కదప
జిల్లా గండికోట నీరు, కిర్తవారి నీరులుగ
విభజించబడింది. విజయనగర రాజు కమా
యు రాజప్రతినిధులు ఈ ప్రాంతాన్ని
పరిపాలించేవారు.

విజయనగర రాజులు కదపజిల్లాలో
అనేక చెరువులను నిర్మించి నీటి పారుదల
సౌకర్యాలు చేసారు. 1352 నుండి 1376
వరకు పరిపాలించిన మొదటి బుక్క
రాయల కాలంలో అరేనికొడుగు భాస్క
రకు ఉదయశిల్ప రాజప్రతినిధిగ వుండే
వాడు. భాస్కరుడు 1369-70 లో
బద్వేలుతాలూకా పోరమమిర్యలో పెద్ద
చెరువు త్రవ్వించాడు. తోటకు చెయ్యి
మంది చొప్పున కూలీలు పనిచేస్తే చెరువు
నిర్మాణం రెండుపంచరస్సగాలు పట్టించటం.
పోరమమిర్య: 11 మైళ్ళ దూరంలో
మున్న రావడప, రాజపాలెం గ్రామ
చెరువులను భాస్కరుడేనిర్మించాడు. ఇంకా
అనేక చెరువులు త్రవ్వించాడు. చెరు

వులు త్రవ్వించినంత మాత్రాన
విజయనగర రాజుల కాలంలో
తైతాంగం ముఖ్యంగా వుండవడానికి
కీలులేదు. పన్నుల బాధ పడలేక,
తైతులు పన్నులు తక్కువగా వుండే
ప్రాంతాలకు వలస వెళ్ళి మటన అయ్యింది.
కృష్ణదేవరాయల కాలంలో మండరాధి
కారులు తైతులవద్ద ఎక్కిన పన్నులు
వసూలుచేసి గొల్లూముసున్నట్లు, తైతులు
కృష్ణదేవరాయల సేవ్యాదులు చేసు
కొన్నాడు. సేవాదాయ సేవ్యాదాయ
ధూములు మాత్రం పన్నునండి మిగి
యించబడ్డది.

1565 లో జరిగిన తర్కికోట యుద్ధ
లింగా విజయనగర రాజ్యం పతన
మొనర్చుటో, కదపజిల్లా 1661 వరకు,
విజయనగరరాజుల పాలన క్రింద నే
వున్నది. గండికోటలో విజయనగరపు
రాజులనాటి ఒక కోట, దేవాలయం
వున్నది. కోటలోపలవున్న రాయల
చెరువుక్రింద నేటికీ కొన్ని కోటలు
పాగు అవుతున్నాయి.

కదప చరిత్ర

17వ శతాబ్దంలో గోల్కొండ నవా
బులు కదపజిల్లాను ఆక్రమించారు.
గోల్కొండ నవాబు ఔస్మాన్‌ఖాన్
లో ఒకడైన నేక్వామ్‌ఖాన్ కొంత
మంది ముస్లింలతో వచ్చి పాతకదపకు
దక్షిణాన ఒకటిన్నర మైలు దూరంలో
నేక్వామా బాద్ అనే గ్రామాన్ని నిర్మిం
చాడు. నేక్వామా బాద్ మొదట్లో
ఎదుగు బాదుగు లేకుండా వుండి
పోయింది. ముట్టుప్రక్కల జనాభా
హిందువు లవడంవల్ల, ముస్లిం గ్రామమని
చెప్పే అనుమానంతో మహమ్మదీవారు.

కొండువులను ఆకర్షించేందుకుగాను శేక్సామ్‌భాన్, శేక్సామ్‌బాద్‌లో మునిం మసీదు సమావేశానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ స్వామి దేవాలయాన్ని నిర్మించేందుక అంగీకరించాడు. కొండువులపట్టణ పూర్వ వైఖరి ఆవలంబించాడు. కేసిన్గో పాతి కడప గ్రామాన్నిండి ప్రభుత్వం ద్వారా శేక్సామ్‌బాద్‌లో స్థిరపడ సాగాయి. శేక్సామ్‌బాద్‌లో స్థిరపడ వారెక్కడ మంది పాతికడపమంచి వచ్చిన వారడడం వల్ల శేక్సామ్‌బాద్‌ను కడపఆశేపేయ్యో పిలిచారు. కొంతకాలం ఆయాకా కడప ఆశేపేయ్యో ఎక్కడ ప్రచారించికివచ్చి, శేక్సామ్‌బాద్‌లోనే ఆడుకుని పడి పోయింది. పూర్వంనుండి కడప ఆనిపిలువ బడుతున్న గ్రామం పాతికడప ఆయింది. కడప, తిరుపతివరక న్యాపించి ఒంటిమిట్ట కొండ ముని నిర్మించబడ్డ గ్రామం అవడంవల్ల ఒంటిమిట్ట కడపమానిగా పుంతుంది. కడపఆశేపడంనుండే కడపఆశే పేరువచ్చిందని చెబుతారు. కృష్ణ ఆశే పడంనుండి కడప వచ్చిందని ఎంకోరాడన వుంది. 18వ శతాబ్దంవరక కానవాలలో కడప పేరు "కృష్ణ" అని పేర్కొని వుడింది.

గండికోట, కడప సవాలులు

1687 లో గోల్కొండ రాజ్యాన్ని ఔరంగజేబు జయించేవరకు కడప గోల్కొండ సవాలుల పాలనకొందనే వుంది. గండికోట సవాలులు, కడప సవాలులు గోల్కొండ రాజ్య ప్రతి నిధులుగ కడపజిల్లాకు పరిపాలించారు. గండికోటలో మిర్జాపూ అనే అతను మొదటి సవాలుగ నియమించబడ్డాడు. మిర్జాపూ గండికోటలోని కోటను

మరమ్మత్తు చేయించాడు. మిర్జాపూ నిర్మించిన రాచగూడ యిప్పుడు ట్రావెలర్స్ బంగళాగా ఉపయోగపడుతున్నది. అబ్దుల్ నబీఖాన్ అనే అతను మొదటి కడప సవాలుగ నియమించబడ్డాడు. 1714 లో కడపను పరిపాలించిన సవాలు కేటాడ అబ్దుల్ నబీఖాన్. ఇతనిని కడప నబీఖాన్ అంటారు. ఇతడు గండి కోటలోను, గుర్రంకొండలోను సైనిక కేంద్రాలు స్థాపించి కొంతసైన్యాన్ని ఉంచాడు.

ఈ సవాలుల ఎవ్వరూ పాలెగార్లను అనిని కాంతిని సాపించలేకపోయారు. ఈ పాలెగారు విజయనగరపురాజులకాలంలో కొంతసైన్యాన్ని పుంతుకని రాజులకు సైనిక సేవచేసేవారు. విజయనగరరాజులకాలపు పాలెగార్లలో మటవంశపు పాలెగారు ముఖ్యులు. వీరు 17 వ శతాబ్దంలో సిరవటంలో కోటను నిర్మించారు. విజయ నగరరాజ్య పతనానంతరం యీపాలెగారు తన సైనిక బలంతో యిద్దముచ్చినట్లు వుండుకుంటూ ప్రజలను నానా అవస్థలు పెట్టేవారు. పాలెగారు స్వతంత్రులుగా వ్యవహరించుకొ కేంద్రాధికారాన్ని సాధిని వ్యతేది. దేశంలో అరాకాజం వ్యాపించింది. బ్రిటిషు పాలన వచ్చేవరకు పాలెగార్లను అణచే కేంద్రాధికారిం లేకపోయింది.

1740 మేలో మహారాష్ట్రులు కడప కోటపై దండెత్తి వచ్చాయి. అబ్దుల్ నబీ ఖాన్ ఓడిపోయాడు. రత్నంకొండకు భార్య బిడ్డలను గండికోట కోటకు పంపాడు. అబ్దుల్ నబీఖాన్ తిరిగి మహారాష్ట్రలోని యుద్ధం చేసాడు. కాని తిరిగి ఓడిపోయాడు. లక్ష్మన్నం రూపాయలు యిచ్చి

మహారాష్ట్రలతో సంధి చేసుకున్నాడు. నైజాం నవాబు 1743లో మైసూరు మేళ్ళూరి దక్షిణ ప్రాంతానికి వచ్చాడు. మహారాష్ట్రలకు పెనుగొండ యిచ్చి వారివద్ద నుండి తిరుచునాపరి పుచ్చుకునే పద్ధతి మీద మహారాష్ట్రలతో నైజాం నవాబు 1743లో సంధి చేసుకున్నాడు. కాని నైజాం నవాబు యింటికి తిరిగి వెళ్ళేసరికి మహారాష్ట్రలు మహావైపుండి దండెత్తి వచ్చారు. కడపజిల్లా మూడు సంవత్సరాలు మహారాష్ట్రలకు, ముస్లిం సైన్యాలకు మధ్య యుద్ధరంగంగా మారింది. 1746 మేలో ఆర్కాటు నవాబు, కర్నూలు కడప నవాబులు కలసి మహారాష్ట్రలను ఓడించారు.

ముజఫర్ జంగ్ హత్య

1748లో నైజాం నవాబు చనిపోయినప్పుడు నైజాం నవాబు రెండో కొడుకు నాజర్ జంగ్, కూతురు కొడుకైన ముజఫర్ జంగ్ ల మధ్య కించసవానికి కేగానా వచ్చింది. ఫ్రెంచివాళ్ళు ముజఫర్ జంగ్ ను బలపర్చారు. నాజర్ జంగ్, కడప, కర్నూలు నవాబుల సాయంతో జింజీమీద దండయాత్రచేసి కోటను ఆక్రమించాడు. ముజఫర్ జంగ్ జగ్గ మలిపరచి ఫ్రెంచివాళ్ళు జింజీ కోటను ఆక్రమించుకున్నారు. నాజర్ జంగ్ ను చంపడానికి కుట్రపన్నిన ఫ్రెంచి వారు అకస్మికంగా ముజఫర్ జంగ్ కు సహాయంయివ్వడం మానుకున్నారు. ముజఫర్ జంగ్ పోరాడి బాధంలేదని నాజర్ జంగ్ కు లొంగిపోయాడు. నాజర్ జంగ్ జింజీ కోటను తిరిగి స్వాధీనంచేసుకుందామని వెళ్తూ దోవలో కడపనవాబుకు సలాం చేశాడు. కడప నవాబు తిరిగి సలాం చేయలేదు. కడపనవాబు తన ను యాద

లేదని చెప్పి తిరిగి సలాంచేయడానికి నాజర్ జంగ్ లేవగానే తుపాకులతో కార్చి వేయబడ్డాడు. నాజర్ జంగ్ చంపబడ్డది కడపలోనే.

ముజఫర్ జంగ్ ను ఫ్రెంచివాళ్ళు నైజాం ముగా ప్రకటించారు. ఫ్రెంచి వారి సాయంతో పట్టంకట్టుకోడానికి హైదరాబాద్ వెళ్తున్న ముజఫర్ జంగ్ ను గాయచోటి తాలూకా లక్ష్మిరెడ్డిపల్లి కొండల వద్ద కడప, కర్నూలు నవాబులు కలిసి చంపేశారు.

కడప నవాబులలో ఆఖరివాడైన ఆబ్దుల్ ఆలంఖాన్ పాలించుచుండగా, 1757 లో మహారాష్ట్రలు కడపజిల్లాపై తిరిగి దండయాత్రచేసారు. కడప నవాబు ఓడిపోయి గుర్రంకొండ ప్రాంతాన్ని మహారాష్ట్రలకు యిచ్చి వారితో సంధి చేసుకున్నాడు.

గుర్రంకొండ గన్నకు

1766 లో హైదరాబాద్ దండయాత్ర చేసి గుర్రంకొండ ప్రాంతాన్ని మహారాష్ట్రలనాండి స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. కాని యీ ప్రాంతం మహారాష్ట్రల స్వాధీనంకాగా 1774 లో హైదర్ కొడుకు టిప్పుసుల్తాన్ గుర్రంకొండ ప్రాంతాన్ని తిరిగి జయించాడు. గుర్రంకొండకు మీర్ సాహెబ్ ను గవర్నరుగా చేసాడు. కడప నవాబు ఆలంఖాన్ తనకు యివ్వవలసిన సైనికసహాయాన్ని యివ్వడం లేదని చెప్పి, టిప్పుసుల్తాన్ 1779 లో కడపజిల్లాలో చాలభాగాన్ని ఆక్రమించుకున్నాడు.

కడపనవాబు పారిపోయి సిద్ధవటం కోటలో దాక్కున్నాడు. ఇది తెలుసుకుని టిప్పుసుల్తాన్, సిద్ధవటం కోటపై దాడిచేసి

కడపనవాలును పట్టుకుని క్రిరంగపట్నానికి తైదీగా పంపాడు. కడపనవాలు క్రిరంగ పట్నంలోనే చనిపోయాడు.

టిప్పుసుల్తాన్ కడపలో జయించిన భాగాలకు మీర్ సాకాబాదు గవర్నరుగ నియమించాడు. మీర్ సాకాబాద్, అతని కొడుకు కిమాలుద్దీన్ ఖాన్ కడపజిల్లాలో అరాచకానికి కారకులైన పాలెగార్లను కొంతవరకు అణచివేసారు. 1792 లో జరిగిన క్రిరంగపట్నం సంధి వసుసరించి ఇంగ్లీషువాళ్ళు కడపజిల్లాను నైజాముకు యిచ్చి, మైనూరు మొదలైన ప్రాంతాలను తాము తీసుకన్నాను.

రైత్వార్ విధానం

నైజాంనవాబు రక్షణకు ఇంగ్లీషువాళ్ళు సైన్యాన్ని పంపారు. వైదికిఖర్వులక్రింద ఇంగ్లీషువార్యకు 1800 లో ఇతర రాయల సీమజిల్లాలతోపాటు కడపజిల్లాను కూడ యిచ్చేశాడు. అందివల్ల రాయలసీమ జిల్లాలకు దత్తమండలాలని పేరువచ్చింది.

ఇంగ్లీషువాళ్ళు దత్తమండలాలను ఒకే జిల్లాగా చేసి వాటిపరిపాలనకు సర్ ధామస్ మన్రోను కలెక్టరుగ నియమించారు. పాలెగార్లను అణచేందుకు మన్రోకు సైన్య సహాయంకూడ యివ్వబడింది. రైత్వార్

విధానాన్ని మన్రో మొదట రాయలసీమ లోనే ప్రవేశపెట్టాడు.

1807 లో దత్తమండలాలను కంభం, బళ్ళారి అనే రెండు జిల్లాలు గ విభజించారు. కడప, కంభంజిల్లాలో చేర్చబడ్డది. మరుసటి సంగత్వరంలో కడప, బళ్ళారిజిల్లాలో చేర్చబడింది. బళ్ళారి జిల్లాకు కడపజిల్లాలోని సిద్ధవటం కార్య సావంగా చేయబడింది. మదనపల్లె సబ్ డివిజన్ లో రాయచోటి, కదిరి, మదన పల్లె, వాయల్పాడు తాలూకాలు; జమ్మల మడుగు సబ్ డివిజన్ లో జమ్మలమడుగు, ప్రొద్దుటూరు తాలూకాలు చేర్చబడ్డవి. పుల్లంపేట, బద్వేలు, సిద్ధవటం తాలూకాలు సిద్ధవటం సబ్ డివిజన్ లో చేర్చబడ్డవి. కడపతాలూకా, జిల్లా అధికారి క్రిందనే వుండేది.

1888 లో పుల్లంపేట తాలూకా ఆఫీసును, పుల్లంపేట నుండి రాజంపేటకు మార్చారు. పుల్లంపేట తాలూకా పేరు రాజంపేట తాలూకా గా మార్చారు.

1910 ఆక్టోబరులో కదిరితాలూకా ఆనంతపురంజిల్లాలో చేర్చారు. 1911 లో మదనపల్లె, వాయల్పాడు తాలూకాలను చిత్తూరుజిల్లాలో చేర్చారు.

భూ గో త ం

కార్యసానం కడప. జనాభా 11,61,731. విస్తీర్ణం 5,929 చ. మైళ్ళు.

కడపజిల్లాకు ఉత్తరమున కర్నూలు జిల్లా, తూర్పున నెల్లూరుజిల్లా, దక్షిణమున చిత్తూరుజిల్లా, పశ్చిమమున ఆనంతపురం జిల్లా సరిహద్దులుగా నున్నవి. జిల్లారెండు

రిజిస్ట్రా డివిజనుల క్రింద (రాజంపేట, జమ్మలమడుగు), 9 తాలూకాలక్రింద విభజింపబడింది. తాలూకాలన్నింటిలో రాజంపేట, రాయచోటి తాలూకాలు వైశాల్యంలో చాల పెద్దవి. ఇతర తాలూకాలకన్న దరిదాపు రెట్టింపు వున్నది.

ఏ యే తాలూకాలు, యే యే రివెన్యూ డివిజనుగా విభజింపబడిందో, వాటి విస్తీర్ణం, కార్యసాధనాలు మున్నగు వివరాలు క్రింది పట్టికలో పొందుపరచబడ్డాయి:

సరిహద్దుగాను, రాయచోటి తాలూకాకు ఈ తర్ర సరిహద్దుగాను 'పాలకొండలు' లేక 'శేషవలంకొండలు' పోతున్నాయి. ఈ తర్రమునపున్న నల్లమల కొండలతో

రివెన్యూ డివిజను	రివెన్యూ డివిజను కార్యసాధనం	రివెన్యూ డివిజనుగాని తాలూకాలు	తాలూకా వైశాల్యం (చ. మైళ్ళు)	తాలూకా కార్యసాధనం
రాజంపేట	రాజంపేట	రాజంపేట	1,038	రాజంపేట
		రాయచోటి	1,103	రాయచోటి
		సిద్ధవలం	608	సిద్ధవలం
		కడప	510	కడప
జమ్మలమడుగు	జమ్మలమడుగు	జమ్మలమడుగు	613	జమ్మలమడుగు
		బద్వేలు	757	బద్వేలు
		ప్రాద్దుటూరు	430	ప్రాద్దుటూరు
		పులివెందుల	569	పులివెందుల
		కమలాపురం	303	కమలాపురం
		జిల్లా వైశాల్యం	5,929	

నైసర్గిక పరిస్థితులనుబట్టి జిల్లాను మూడుభాగములక్రింద విభజించవచ్చు. (1) జమ్మలమడుగు, ప్రాద్దుటూరు, పులివెందుల, కమలాపురం, కడపతాలూకాలు. ఈ భూభాగమున నలభైగిడి వేల. (2) శీశభూమిగానున్న రాయచోటి తాలూకా ప్రదేశం. (3) బద్వేలు, సిద్ధవలం, రాజంపేట తాలూకాల ప్రాంతం. ఈ ప్రాంతం జిల్లాకు కూర్చునికగానుట్టిన కొండలచేత లోయవలె మాయబడివుంది.

ఒక గుట్టల వరుస శేషవలం కొండలను కలుపుచున్నది. బద్వేలు, సిద్ధవలం, రాజంపేట తాలూకాల్లో చిన్న చిన్న గుట్టలు మధ్య మధ్య వున్నవి.

జమ్మలమడుగు తాలూకాలో పశ్చిమ భాగంలో 'గండికోట కొండలు' కనిపిస్తాయి. ఇదికాక రాయచోటి, పులివెందుల, కమలాపురం, జమ్మలమడుగు, తాలూకాల్లో ఆప్రధానమైన గుట్టలున్నవి.

నదులు

కొండలు-గుట్టలు

కర్నూలుజిల్లామంది వచ్చే వెలిగొండ కొండలు జిల్లాకు కూర్చు సరిహద్దుగా వున్నది. రాజంపేట తాలూకా పశ్చిమ భాగమందే కడప తాలూకాకు దక్షిణ

జిల్లాలోని ప్రధాన నది పెన్న. వరపు నీరంతో వివిధ ముఖాలుగా పెన్నలోనే చేరుతుంది. చిత్రావతి, పాపాఘ్ని, కందు, చెయ్యేరు మున్నగు చిన్న నదులన్నీ పెన్నలోనే కలుస్తాయి.

మైసూరు సంగమంలో పుట్టిన పెన్నా నది ఆనంతపురం జిల్లాగుండా ప్రవహించి, జమ్మలమడుగు తాలూకాలో ప్రవేశిస్తున్నది. ఆనంతపురం జిల్లాలోని భర్మవరం తాలూకానుండి ప్రవహించినచే చిత్రావతీనది జమ్మలమడుగు తాలూకాలో పెన్నాలో కలుస్తోంది. పెన్నా నది జమ్మలమడుగు పట్టణంవరకు పశ్చిమ దిశనుండి యూర్పురగా ప్రవహిస్తూ, ఆచ్యుటనుండి ఆగ్నేయ దిశగా తిరిగి ప్రాచ్యటూరు - కమలాపురం తాలూకాల సరిహద్దుగా ప్రవహిస్తున్నది. తర్వాత కడప, సిద్దవటం తాలూకాల గుండా పారి నెల్లూరుజిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది.

పాపాఘ్ని నది కూడ మైసూరు సంగమంలోనే పుట్టి ఆనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలకు సరిహద్దుగా ప్రవహించి, రాయచోటి తాలూకాలో ప్రవేశిస్తున్నది. తర్వాత కమలాపురం, కడప తాలూకాల సరిహద్దుగా ప్రవహించి కమలాపురం పట్టణానికి 2 మైళ్ళ దూరంలో పెన్నాలో కలియుచున్నది. కమలాపురం, పులివెందుల తాలూకాల్లో ప్రవహించే మూగమురేయి, "పాపాఘ్ని"కి ప్రధానమైన ఉపనది. చిత్తూరుజిల్లాలో పుట్టి 'చెయ్యేరు' రాయచోటి తాలూకాలో ప్రవేశించి 'బాహుదా' నది యని పిలువబడుతున్నది. ఉత్తరదిశగా శేషాచలం కొండలగుండా ప్రవహించి సిద్దవటం తాలూకాలో పెన్నాలో కలియుచున్నది. 'బాహుదా' నదికి 'పించనది', 'మాండవ్యనది' (రాయచోటి తాలూకా), 'పుల్లంగి', 'గుంజన' (రాజంపేట తాలూకా) మున్నగువి ఉపనదులు లేక ప్రవాహాలు. కర్నూలు జిల్లా

నుంచి ప్రవహిస్తున్న కొండునది ప్రాచ్యటూరు తాలూకాగుండా ప్రవహించి, పాపాఘ్ని పెన్నానదిని కలిసి ప్రదేశానికి దగ్గరలోనే పెన్నాలో కలుస్తున్నది.

నల్లమల కొండలలో పుట్టిన 'సగిరేయి' దక్షిణమున బద్వేలు, సిద్దవటం తాలూకాల గుండా ప్రవహించి, 'చెయ్యేరు' పెన్నాలో కలిసి ప్రదేశానికి కొద్దిగా యెగువన పెన్నాలో కలియుచున్నది.

పెన్నాలో కలిసే యీ నదులన్నీ బహువీన సముద్రం. వర్షపు నీలాలలో మాత్రం ముట్టుపట్ల ప్రాంతంలోని వర్షపు నీటిని తీసుకొనివచ్చి పెన్నాలో కలుపుతాయి. ఇతర సమయాలలో చిరుప్రవాహాలుగా మాత్రమే మిగిలివుంటాయి.

అడవులు

జిల్లాలో 1,838.80 చ. మై॥ అడవుల క్రింద వున్నది. ఇందులో 1,798.94 చ. మై॥ రిజర్వు ఫారెస్టులుగాను, 39.86 చ. మై॥ ప్రయివేటు అడవులుగాను వున్నవి. ఈ రిజర్వు అడవుల ప్రధానంగా వంట చెరుకుక, కొద్దిగా కలపకు పనికి వస్తాయి.

తాలూకావారీ వివిధ రికముల అడవుల విస్తీర్ణత ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో పొందుపరచబడింది.

శీతోష్ణస్థితి - ఎర్ర చాతం

సంవత్సరంలో మార్చి నుండి మే వరకు జిల్లాలో వుష్ణోగ్రత హెచ్చుగావుంటుంది. ఈ మాసాల్లో 106° నుండి 110° వరకు కూడ వుష్ణోగ్రత వుంటుంది. జిల్లా సముద్ర తీరానికి చాలా దూరంలో వుండుటచే సైరుతియ్యకుండునవములవల్లగాని, ఈకాన్య యుక్తువనములవల్లగాని తగినంత వర్షాన్ని

తాలూకా	రిజిస్ట్రీ ఆదాయము (చ. మె.)	ప్రయోజనము ఆదాయము (చ. మె.)	మొత్తం ఆదాయము రైతావ్యం (చ. మె.)
జమ్మలమడుగు	74.42	5.06	79.48
ప్రొద్దుటూరు	137.76	...	137.76
బద్వేలు	346.12	12.70	358.82
పులివెందుల	44.85	...	44.85
కిమలాపురం	0.56	...	0.56
కిడప	137.80	2.76	140.56
సిద్ధవటం	308.13	4.05	312.18
రాజంపేట	426.00	10.79	436.79
రాయచోటి	323.30	4.50	327.80
జిల్లా మొత్తం	1,798.94	39.86	1,838.80

పొందటంలేదు. జిల్లాలో పదే వరంలా ఈ కార్యములు పనులను పనిచేయించి బురుగుపనాడే అధికారాన్ని యిస్తున్నాయి. రాయచోటి తాలూకా, వైదానాలకన్న 1000 నుండి 1500 అడుగులవరకు యెక్కువ వుండుటచేత, యితర ప్రదేశాలకన్న యిచ్చట నీడిగ్రీలవనకు నేటి తగ్గున వుంటుంది.

ఈ ప్రక్కపేటలోని పట్టికలో తాలూకాలనాటి సగటు సంవత్సర వర్షపాతం, సంవత్సర వర్షపురినాటి యివ్వబడ్డాయి.

సాగు సాకార్యాలు

జిల్లాలో సాగుకు తోడ్పడే ప్రధానమైన నీటివనరు కర్నూలు-కిడప కాలువ. 'సామగి' వద్ద తుంగభద్రపై కట్టబడిన అనకట్టద్వారా దీనికి నీరు లభిస్తోంది.

ఈ కాలువ మొత్తం పొడవు 190 మైళ్ళు. జమ్మలమడుగు తాలూకాలో (కిడప జిల్లాలో) కర్నూలు - కిడప కాలువ 137 వ మైలు నుంచి ప్రవేశిస్తుంది. ప్రొద్దుటూరు, కిడప తాలూకాలనుంచా ప్రవహించి పాత కిడప చెరువులో ఈ కాలువ అంతనాగుంది. పెన్నెపై కట్టిన అక్విడక్ట్ ద్వారా, కర్నూలు-కిడప కాలువ నీరు వివిధ ప్రాంతాలకు తీసుకెళ్ళ బడుతున్నది.

నేటి ప్రవాహాలకు అడ్డుకట్టలు వేయుట ద్వారా, వరాలపై ఆధారపడ చెరువునీళ్ళ సహాయంతోనూ, బావులక్రింద కూడా ఆవులుచ్చట సాగుచేయబడుతోంది.

జమ్మలమడుగు తాలూకా

ఈ తాలూకాలో 27 వూట కాలువలు, 4 నదులనుండి నీరు తీసుకొనే

తాలూకా	సగటు సంవత్సర వర్షపాతం (అంగుళములు)	సంవత్సర సగటు వర్షపు దినాలు
జమ్మలమడుగు	20.50	37.0
ప్రాద్దుటూరు	24.76	39.4
బద్వేలు	25.41	41.1
పులివెందుల	23.30	36.2
కమలాపురం	24.79	38.6
కడప	31.37	46.5
సిద్ధవటం	32.47	47.2
రాజంపేట	32.43	44.1
రాయచోటి	25.64	41.6

కాలువలు వున్నవి. ఇన్నీ పెన్సి, చిత్రావతి నదులనుంచి నీరు తీసుకొంటాయి. ఇతర సాగునీటి వనరులు ఏవీ లేవు.

ప్రాద్దుటూరు తాలూకా

తాలూకాలోని ప్రధాన సాగునీటి కర్నూలు - కడప కాలువ. ఇచ్చట 13 నీటి ఎకిరాల వరి కు మేన్ యిరిగేషన్ వసతుల వల్ల సాగువుంది. ఇతర 13 చెరువులున్నాయి. ఇది నీటికోసం కాలువలమీద, వరాలమీద ఆధారపడుతున్నాయి. నీటివల్ల కూడా కొంత సాగు జరుగుతోంది.

బద్వేలు తాలూకా

సగిలేరు నదినుండి 9 మై. పొడవుగల కాలువవ్వారా 9 చెరువులకు నీరు సప్లయ చేయబడుతోంది. నీటికోసం ముఖ్యమైనది పోరుమామిళ్ళ చెరువు. ఇది కాక

6 చిన్న ప్రవాహాలనుండి నీరు తీసుకొని కాలువలు, వర్షంపై ఆధారపడి ఆ నీటి చెరువులు గలవు. వీటన్నింటికీ పెద్దది బద్వేలు చెరువు. ఇది బద్వేలు నది చెరువులన్నింటికీ పెద్దది. నుంచి వర్షాలవల్ల చెరువు పూర్తిగా నిండితే దానిక్రింద 6 నీటి యెక్వివాలెంట్ పంటలు పండుతాయి. కాని పూడికి తీయక ప్రస్తుతం చాల తక్కువ నీరు నిలవ వుంటోంది.

పులివెందుల తాలూకా

తాలూకాలో 72 మైన్ యిరిగేషన్ వసతులున్నాయి. ఇందులో 46 ప్రవాహాలనుండి నీరు తీసుకునే కాలువలు. 7 నదులనుండి నీటిని సాగుకు తీసుకు వచ్చేవి. మిగిలినవి వర్షాలపై ఆధారపడి చెరువులు. వర్షాలు సరిగా పడని సంవత్సరాలలో కరువు యీ ప్రాంతంలో ప్రత్యేకమైనది.

కమలాపురం తాలూకా

కర్నూలు - కడప కాలువ క్రింద కొద్దిగాం మాత్రమే సాగువుతోంది. తాలూకాలో చిన్న ప్రవాహాలనుండి నీరు తీసుకుని సాగుచేసే కాలువలు 21, నదుల నుంచి నీరు తీసుకునే కాలువలు 7, వర్షాలపై ఆధారపడే చెరువులు 14 వున్నాయి. సాగువసతుల విషయంలో గంగిరెడ్డిపల్లి ఫీల్డ్, తాలూకాలోని యితర ప్రదేశాల కన్న చాల వెంకటేశ్వరి.

కడప తాలూకా

కర్నూలు - కడప కాలువ ఆంధ్రం యి. తాలూకాలోనే. కనుక దీని క్రింద సాగుయే భూములకు సగా నీరు అందక పోవటం తరుచు జరుగుతూ వుంటుంది. తాలూకాలో చిన్న ప్రవాహాలనుండి నీరుతీసుకునే కాలువలు 12, నదుల నుండి నీరు తీసుకునేవి 25, వర్షాలపై ఆధార పడే చెరువులు 30 వున్నవి.

సిద్ధవటం తాలూకా

95 వర్షాలపై ఆధారపడే చెరువులు, చిన్న ప్రవాహాలనుండిగాని నదులనుండిగాని నీరుతీసుకునే కాలువలు 7 యీ తాలూకాలో వున్నాయి. ఇచ్చట అక్కడక్కడ నుంచి ఊటగల వావులు కూడ పడతాయి. నీటిక్రింద వ్యాపారపంటలు పండిస్తారు. సాగువసతుల దృష్ట్యా పంటిమిట్టఫీల్డ్ తాలూకాలోని యితర ప్రదేశాలకన్న మెరుగిది.

రాజంపేట తాలూకా

తాలూకాలోని నీటివసతులన్నీ ప్రధానంగా వర్షాలపై ఆధారపడి వుంటాయి. 47 చెరువులు, 33 నదుల నుండి నీరు తీసుకునే కాలువలు, 30 చిన్న ప్రవాహాల

నుండి నీరుతీసుకునే కాలువలు వున్నాయి. వర్షాలు లేని సంవత్సరం తప్పక కరువు ప్రత్యేకం.

రాయచోటి తాలూకా

తాలూకాలో లెక్కకు 1,058 మైంర్ యిరిగేషన్ వసతులున్నాయి, యివన్నీ వర్షాలపై ఆధారపడతే. వర్షాలు పడని సంవత్సరంలో తాలూకాలోని నదులక ప్రవాహాలకు నీరు వుండదు. కనుక కరువు ప్రత్యేకం అవుతుంది. తాలూకా మొత్తంలో, 145 ప్రవాహాల నుంచి నీరు తీసుకునే కాలువలు, 178 చి, వృషనదుల నుంచి నీరు తీసుకునే కాలువలు వున్నాయి. మిగిలినవి వర్షాధారపు చెరువులు.

తాలూకాలోని మైంర్ యిరిగేషన్ వసతులు, వాటిపై యెంతెంత భూమి ఆధారపడి వున్నదీ, మేజర్ యిరిగేషన్ సాగు మున్నగు వివరాలు ప్రక్కనే ఉంచిన పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి.

ఆహారపంటలు - వ్యాపారపంటలు

జిల్లాలోని ప్రధానమైన ఆహారపంటలు జొన్న, వరి, కొర్ర మొదలైనవి. సుమారు 2 లక్షల 60 వేల యెకరాలలో జొన్న పండింపబడుతున్నది. మేజర్, మైన్ యిరిగేషన్ వసతులక్రింద వర్షాలున్న సంవత్సరంలో 1 లక్ష 36 వేల యెకరాలలో వరి పండింపబడుతున్నది.

వ్యాపార పంటలలో ప్రధానమైనది కేరళనగ. ఇది 2 లక్షల 36 వేల యెకరాలలో పండింపబడుతున్నది. 43 వేల యెకరాలవరకు ఉదలల నేర్వంలో వుంది. ప్రత్తిపంటక్రింద 43 వేల యెకరాలు వున్నాయి.

తాలూకా	మైనరు ఇరిగేషను వసతుల సంఖ్య	మైనరు ఇరిగేషను వసతులక్రింద సాగయ్యే భూమి (ఎకరములు)	మేజరు ఇరిగేషన్ వసతులక్రింద సాగయ్యే భూమి (ఎకరములు)
జమ్మలమడుగు	58	3,540.20	3,172.65
ప్రాద్దటూరు	14	1,174.23	13,365.29
బర్గోలు	108	6,515.66	8,707.85
పులివెందుల	72	2,603.02	...
కమలాపురం	41	2,799.15	2,440.96
కడప	63	4,079.51	28,342.00
సిద్ధవటం	98	4,684.00	2,831.25
రాజంపేట	100	6,603.42	9,587.00
రాయచోటి	1,058	8,609.26	761.48
జిల్లా మొత్తం	2,323	40,608.45	69,208.48

సక్రమంగా వర్గాలున్న సంవత్సరంగా, తాలూకాలవారీగా పంట భూములలో యే యే పంటలు, యేయేన్న ఎకరాలలో పండింపబడే ప్రక్కవేతలైన పట్టికలో వివరించబడినాయి. ఈతరచనాలు 1949-'50 సంవత్సరానికి సంబంధించినవి.

రహదారులు

జిల్లా మొత్తంగా 1,022 మైలిదూరపు గల రోడ్లు వున్నాయి. ఇందులో 159

మైళ్ళు రాష్ట్రీయ రహదారిక్రింద, 505 మైళ్ళు ప్రధాన జిల్లాబోర్డు రోడ్లక్రింద, 207 మైళ్ళు యితర జిల్లాబోర్డు రోడ్లక్రింద, 50 మైళ్ళు గ్రామరోడ్లక్రింద, 41 మైళ్ళు మునిసిపల్ రోడ్లక్రింద విభజింపబడి వున్నాయి.

తాలూకావారీ వివిధ తరగతుల రోడ్లు యొక్క లెక్క నిడివి ఉన్నది (మునిసిపల్ రోడ్లు మినహాయించి) ప్రక్క వేతలైన పట్టికలో వివరించబడినవి.

విశాలాంధ్రలోని విద్యార్థుల విద్యోగినుల
విజ్ఞానానికి విజయోనికి వికాసానికి,
విశాలాంధ్రవాచకములు
(1 నుండి 7 తరగతులు 1 నుండి III ప్రాథమిక తరగతుల వరకు)
రాయలు అండుకో, P.B. 41 కడప
బొంబి 32 - నారాయణముద్రణ వీధి మదరాసు 1

పం.సం.	అమలు నమూనా (ఎకరాలు)	ప్రాధికార దారు (ఎకరాలు)	బడ్డెలు (ఎకరాలు)	ప్రతివందల (ఎకరాలు)	క్రమంగా (ఎకరాలు)	కడప (ఎకరాలు)	నిద్రవలకు (ఎకరాలు)	రాజంపేట (ఎకరాలు)	రామనోటి (ఎకరాలు)	తొమ్మిది మొత్తం (ఎకరాలు)
కర	7,700	20,000	20,400	1,800	6,800	22,100	7,400	30,800	19,200	1,36,200
కొట్టె	700	300	...	100	100	200	...	300	...	1,700
సజ్జ	56,400	41,900	13,000	58,000	34,700	25,200	7,200	7,200	4,900	2,58,500
రాణి	300	1,100	5,100	1,500	200	2,400	9,500	17,500	60,200	97,800
కొల్లె	3,000	6,000	11,200	2,100	2,000	6,100	6,900	9,100	4,200	50,600
వరి	18,600	9,500	13,500	38,500	12,600	6,000	800	2,300	2,600	1,04,400
సామంతులు	10,500	9,800	7,700	2,600	3,300	200	1,000	4,300	1,500	40,900
పచ్చపనలు	200	2,300	800	200	...	3,400
కందంలు	2,800	900	...	200	600	100	...	100	...	4,700
మినుములు	1,800	1,100	400	2,000	900	100	100	...	2,000	9,000
శనగలు	100	...	100	...	200
తొలపలు	2,300	300	300	2,600	300	200	6,000
మిర్చి	2,800	4,000	12,300	4,300	2,300	4,200	2,800	2,900	7,500	43,000
పెరిక్కు	1,000	40	600	1,600	500	100	100	200	1,000	5,500
పెరిక్కు	...	100	100	100	300
పెరిక్కు	23,500	30,500	1,600	53,000	37,900	18,900	1,000	1,200	69,300	2,36,900
మచ్చిలు	200	100	100	200	...	400	500	1,800	100	3,400
తొలపలు	25,900	4,600	900	8,200	2,300	200	100	42,000
పొగాకు	200	900	300	1,400

తాలూకా	బాల్కాయ రహితము (మైళ్ళు)	బాల్కాయ రహితము (మైళ్ళు)	ప్రధాన బోరు బోరు (మైళ్ళు)	ఇతర బోరు బోరు (మైళ్ళు)	గ్రామ బోరు (మైళ్ళు)	మొత్తం (మైళ్ళు)
జమ్మలమడుగు	...	16	53	...	8	77
ప్రాద్దుటూరు	...	49	48	5	5	107
బద్వేలు	...	32	78	...	4	114
పులివెందుల	104	17	1	122
కమలాపురం	21	5	26
కడప	...	29	61	42	10	142
సిద్ధవటం	31	54	3	88
గాజంపేట	86	25	7	118
రామచోటి	...	33	104	43	7	187
మొత్తం	...	159	565	207	50	981

రైల్వే

జిల్లాలో 121 మైళ్ళ పడవుల బ్రాడ్ గేజ్ రైలుమార్గం పోవుచున్నది. దక్షిణ రైల్వేయొక్క మద్రాసు-బెంగళూరు మార్గంలో యిది భాగము. గాజంపేట, సిద్ధవటం, కడప, కమలాపురం, జమ్మలమడుగు తాలూకాలనుగూడ యీ రైలు మార్గం పోవుచున్నది. ప్రాద్దుటూరు, బద్వేలు, పులివెందుల, రామచోటి తాలూకాలనీ రైలుమార్గంలేదు.

గాజంపేట, కడప, కమలాపురం

తాలూకాల క్వార్టెస్టేషనలను, జిల్లా కేంద్రమైన కడపక మాత్రమే రైలుమార్గము కలిగి.

జనాభా

జనాభా 11,61,731. 18 పది సంవత్సరాలము నాటికి 10 శాతము వృద్ధిచెందింది. తాలూకావారీ జనాభా వివరాలు ఈ ప్రక్క పేజీలోని పటికలలో ఉన్నవి.

తాలూకా	1951-52	1951-52	1951-52	1951-52	1951-52	1951-52
	1951-52	1951-52	1951-52	1951-52	1951-52	1951-52
జమ్మలమడుగు	1,15,572	1,22,277	5.8	613	1	124
ప్రాద్ధటూరు	1,24,814	1,45,154	18.2	430	1	77
బళ్ళారి	1,00,273	1,08,711	5.3	757	1	140
పులివెందుల	1,04,487	1,10,794	7.1	569	1	92
కమలాపురి	72,472	75,588	4.4	303	1	64
కడప	1,24,820	1,47,889	18.1	510	1	108
సికపట్నం	69,412	75,704	9.1	606	...	80
రాంగేటి	1,75,606	1,45,942	5.9	1,068	2	126
రాయచోటి	1,39,151	1,30,172	12.4	1,103	1	118
మొత్తం	10,55,507	11,61,731	10.0	5,929	9	929

తాలూకావారీ జనాభా పెరుగుదలను గమనిస్తే ప్రాద్ధటూరు, కడప తాలూకాలకు మించాయని చెప్పటానికి సరిపోతుంది. ప్రాద్ధటూరు, కడప తాలూకాల జనాభా పెరుగుదల ప్రధాన కారణం, యీ రెండు పట్టణాలకు గ్రామాలలోనుండి వచ్చే అనేక మంది ఆదానీదారులు. ఇది 10 సంవత్సరాలలో ప్రాద్ధటూరు పట్టణ జనాభా 35.8 శాతము, కడప పట్టణ జనాభా 32.5 శాతము పెరిగింది. జిల్లాలో రెండు పొడవైన కరువు కాలాల మూలంగా అనేకమంది జీవనోపాధి కోల్పోయి ప్రాంతీక పనులకు బాధ్యత వహించటం కూడా జరిగింది.

జిల్లా జనాభా, మొత్తం 2,10,986 యిళ్ళలో నివసిస్తున్నారు. ఇందులో

1,69,565 ఇండ్లు గ్రామాల్లో, 21,421 ఇండ్లు పట్టణాల్లో ఉన్నాయి. జిల్లాలో సగటు ప్రతి ఇంటిలోను 5 సున్నుల నివసిస్తున్నారు.

జిల్లా మొత్తం జనాభా 11,61,731 మందిలో 11,27,502 మంది గ్రామాల్లో నివసిస్తున్నారు. 1,34,229 మంది పట్టణాల్లో నివసిస్తున్నారు. మొత్తం జిల్లాలో, పట్టణాల్లో నివసించే జనాభాలో సగం మంది ప్రాద్ధటూరు, కడప పట్టణాల్లోనే ఉన్నారు. జిల్లాలో నివసించే జనాభాలో ప్రతి 8 మందిలో సగటు ఒకరూ మే పట్టణాల్లో నివసిస్తున్నారు.

తాలూకావారీ ఇండ్లసంఖ్య, జనాభా సంఖ్య, గ్రామపట్టణాల్లో ఉన్న యిండ్లు, జనాభా మున్నగు వివరాలు ప్రక్క పేజీలో లోని పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి.

కాలాకా	కాలాకాలాని ముదిరి ఇండు	గ్రామాల్లోని ఇండు	పట్టణాలలోని ఇండు	కాలాకాలము 1951	గ్రామీణజనాభా	పట్టణ జనాభా
జమ్మలమడుగు	22,241	20,286	1,955	1,22,277	1,09,753	12,524
చూర్నిటూరు	24,771	19,510	5,261	1,45,154	1,08,530	36,624
బద్వేలు	20,594	19,319	1,275	1,08,711	1,01,626	7,085
పుల్లెవెండ్రుల	20,622	19,152	1,470	1,10,794	1,03,196	7,598
కమలాపురి	13,280	12,118	1,162	75,588	68,935	6,653
కడప	25,080	19,586	5,494	1,47,389	1,09,951	37,438
సికపటం	13,899	13,899	...	75,704	75,704	...
కాయచోటి	35,510	32,500	3,010	1,85,942	1,70,290	15,652
కాయచోటి	34,989	33,195	1,794	1,90,172	1,79,517	10,655
జిల్లాముదిరి	2,10,986	1,89,565	21,421	11,61,731	10,27,502	1,34,229

వైద్య సదుపాయాలు

జిల్లాలోని ఆసుపత్రుల సంఖ్య 3. వీటిలో 134 గొడులను నిర్వహించి చికిత్స చేయటానికి సింకలను. ఇందులో కడప లోని జిల్లా ఆస్పత్రిలో 101 మందిని చికిత్సకి ఆస్పత్రి నడుపుచున్నాయి. ఇక వివిధ 8 కాలాకా కేంద్రాల కలిపి 33 మందిచాలు మాత్రమే వున్నాయి.

జిల్లా మెన్టల్ మందులపై పంకె

ఆసుపత్రులు 14 మాత్రమే. కాయచోటి, సికపటం, కమలాపురి, పుల్లెవెండ్రుల, బద్వేలు కాలాకాల్లో గొడులను ఆస్పత్రి చికిత్సచే ఆసుపత్రులు లేకలేవు.

ప్రక్క కేటగిని పట్టికలో కాలాకా వార్తామన్న వైద్య చికిత్స సదుపాయాలు యివ్వబడ్డాయి.

కాలాకా	అన్నిగ్రంథాలు			వైద్యశా		
	గవర్నల్ లోకిలు మొంటు	లోకిలు ఇండు	మంచాల సంఖ్య	గవర్నల్ లోకిలు మొంటు	లోకిలు ఇండు	గ్రామీణ వైద్యశాలలు
జమ్మలమడుగు	2	...	1	...
ప్రొద్దుటూరు	1	...	17	1
బద్వేలు	2	1	1	...
పులివెందుల	2	...
కమలాపురి	2
కిరప	1	...	101	1
సిద్ధవటం	1	...
రాజంపేట	1	...	12	3
రాయచోటి	1	...
జిల్లా మొత్తం	3	...	134	3	5	6

పరిశ్రమలు

జిల్లాలో కెప్టెన్ కోస్టల్ పరిశ్రమలు యేమీలేవు. పులివెందుల మున్నగు ప్రాంతాల్లో గాలివాన, ముగ్గురాయి మున్నగు ఖనిజములు క్రవ్వబడుచున్నా పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందలేదు. ఉన్న పరిశ్రమలన్ని

జమ్మలమడుగు గాల్వానలోని 6 ప్రత్తి, కేసి, గుర్ర, గిల్లూ, వీటిలో 105 మంది పనిచేయున్నారు. ప్రొద్దుటూరు గాల్వానలో 294 మంది పనిచేస్తున్నారు. 6 ప్రత్తి, గుర్ర, గిల్లూ మున్నగు వస్తువులు.

మహా ప్రస్థానం

శ్రీ శ్రీ

తనసాహిత్య కీర్తకాలమంగా సాగలసిన "సామ్యవాద మహాప్రస్థానం" ఒకపర్వమే "మహాప్రస్థానం" అంటారు శ్రీశ్రీ. తిక్కన భాగవాదగీతికాలు పర్వం ముగియడమే అయితే, ఆధునిక కవిత్వంలో ఆ విశిష్టతను "మహాప్రస్థానం" అందుకోలుగుతోంది. తిక్కనగీతాలు, నేమనీ, సామ్యవాదం తన అభిమానకవులుగా ఆదరించే శ్రీశ్రీ ఆ ముగ్గురి త్యాగ ఆంధ్రకవిత్వం పొంద గల పరిణామాన్ని రచనచేత ప్రదర్శిస్తున్నాడు. [వల: 1-0-0]

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ-2

అనంతపురం జిల్లా

చరిత్ర

రాయలసీమ చరిత్రనాలసీమ. ఇది నేటి కథగాది. నాటి గాధ. పాలకల ఆక్రమణ, ప్రకృతి కీతకము చరిత్రనాలసీమను రాజ్య సీమగా మార్చాయి. క్రైస్తవ గూఢుల వ్యూహం; రేపాక్షి, పెనుకొండ కథా పెన్నిధులు; చరిత్రనాలసీమ పాఠ ప్రాధాన్యాన్ని ఆంధ్రప్రజలకు కర్తవ్య చేస్తున్నాయి. క్రైస్తవీయం, రేపాక్షి, పెనుకొండ, అనంతపురం జిల్లాలోని చారిత్రక ప్రదేశాలు. రాయలసీమ చరిత్ర అనంతపురం జిల్లా ప్రఖ్యాతి చరిత్ర వుంది.

ప్రాచీనకాలపు చరిత్రక సంబంధించిన చారిత్రకాధారాలు కొన్ని అనంతపురం జిల్లాలో లభించాయి. రాతియుగపు ప్రజలు జీవించిన రాతిగూహలు అనేకం అనంతపురం జిల్లాలో కనిపిస్తున్నాయి. కళ్యాణమర్గం తాలూకా ముగిల్లు, జేపదుల బెట్ట గ్రామాలలోను; అనంతపురం తాలూకా మాల్యవంతం; హిందూపురం తాలూకాలోని కొండాపురం, పూరేసుల లోను; కృత్తి తాలూకా వేల్పుమడుగు, శిరవకొండ, క్రైస్తవీయం గుండ్ల ప్రదేశాలలోను రాతిగూహలు అనేకం కనిపిస్తున్నాయి.

రాతియుగపు పనిముట్లకుడ గూఢ కాయ. కొండలను గోలచిన గుహలలో గుంపులు గుంపులుగా జీవించిన రాతి యుగపు మనుషులు కొండపైన కూర్చుని పనిముట్లను అరగదీసి సుగుప్పచేసేవారు. ఎత్తైన ప్రదేశంలో కూర్చోదంవలన వాటికి క్రమవలనాకపోకలు తెలుస్తుండేవి.

అనంతపురం జిల్లా శాసనం

రాతియుగం తరువాత అనంతపురం కాలం వాతావరణం అనంతపురం జిల్లా చరిత్రను తెలుసుకోడానికి తన ఆధారాలు లభ్యం కావడంలేదు. క్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దంలో అనంతపురం జిల్లా మూర్త్య సామ్రాజ్యం లో చేరిఉన్నట్లు కావాలవలసి తెలుస్తున్నది.

అనంతపురం జిల్లా శాసనం ఒకటి కుత్తికి ఏడెనిమిది మైళ్ళ దూరంలో వున్న "ఎన్డ్రెసుడి" అనే గ్రామంలో దొరికింది. అనంతపురం తరువాత, క్రీ. శ. 3వ శతాబ్దంలో పల్లవులు అధికారంలోకి వచ్చే వరకు అనంతపురం జిల్లా చరిత్ర తెలియడం లేదు.

క్రీ. శ. 3వ శతాబ్దంలో తెలుగుదేశాన్ని పాలించిన పల్లవుల అధికారం అనంతపురం జిల్లాలో కూడ విస్తరించింది.

పల్లవులనుండి యీ ప్రాంతంలో కొంత భాగాన్ని జయించి, నిలులు అనేవారు పరిపాలించారు. వీరు జయించిన ప్రాంతానికి 'నలవాడి' అని పేరు. క్రీ. శ. 7 వ శతాబ్దంలో పశ్చిమ చాళుక్యుల శక్తివంతమై దిక్కుమాళ్ళును జేయించిన రాజులలో, దిక్కుమాళ్ళును నలవాడిని స్వయంజయి వట్టు ప్రకటించబడింది. కేటిమహాని తాలూకా, వాయవ్యప్రక్కల ప్రాంతమే ఈ నలవాడి.

‘నొలంబవాడి’

పశ్చిమ చాళుక్యులకు సామంతులుగ బానిసరాజులు సుత్రిప్రాంతాన్ని పరిపాలించారు. హిందూపురి తాలూకా, బానిసరాజులు ప్రభువుగా రాష్ట్రపాలించిన స్థలము.

క్రీ. శ. 750 నుండి 950 వ సం. మాల్వేశీయ రాజులైన రాష్ట్రకూటులు ఆనంతపురిలో సమర్థులైన శత్రుులలో పరిపాలన చేసారు. రాష్ట్రకూటులు బలవంతులైన రాజులు. వీరికి సామంతులుగ వంటూ నొలంబులనేవారు మహాకవి, కవిశ్యామదత్త, హిందూపురి, సుత్రితాలూకాల ప్రాంతాన్ని పరిపాలించారు. నొలంబులు పాలించిన ప్రదేశానికి ‘నొలంబవాడి’ అనిపేరు. నొలంబవాడి అంటే 52 కేల గ్రామాలున్న దేశమని అర్థం. నొలంబవాడిలో (మహాదేవతాలూకాలోని) హేమావతి నాల ప్రభువైనది. నొలంబులు పల్లవవంశపు రాజులలోనివారు.

చోళ రాజ్యం

పశ్చిమ గంగరాజులు, రాష్ట్రకూటులకు కూలశ్రోతరు. కాని పశ్చిమ గంగ

రాజులు ఆనంతపురిం జూను ఎక్కువ కాలం పాలించలేదు. చోళ రాజులు విజృంభించి, పశ్చిమ గంగరాజుల పాలనను ఆంధ్రంచేసారు. మొదటి రాజరాజు, కళింగుల చోళుల తిమిళేశాసనాలు హేమావతిలో దొరికాయి. నొలంబవాడి చోళులనే జయించబడ్డ ప్రస్తావన వాటిలో వున్నది.

క్రీ.శ. 1070 ప్రాంతంలో కళ్యాణిలో రాజ్యాన్ని యేర్పించిన పశ్చిమ చాళుక్యులు, ఆనంతపురింజూను చోళుల నుండి జయించారు. 12 వ శతాబ్దంలో కొంతకాలంవరకు పశ్చిమ చాళుక్యులు ఆనంతపురిం జూను పరిపాలించేవారు. 12 వ శతాబ్దం చివరకాగింతో పశ్చిమ చాళుక్యుల సామంతులుగ వంటూ వ్యాపకరాజులైన పాలించిన చూడవల శత్రుుల రాజులు, పశ్చిమ చాళుక్యుల రాజ్యాన్ని కూలశ్రోత అధికారిగానే వచ్చారు. వీరి అధికారిం ఆనంతపురిం జూలోకికూడ వ్యాపించింది.

కవిరి దేవాలయం

పల్లవులు, చాళుక్యులు పరిపాలించిన కాలంలోనే కొంతలోని దేవాలయం, ప్రాకార మండపాలు, జ్యోతిర్లింగాల మంటపం నిర్మించబడ్డాయిగ రాజవాలసు ఓట్టిగొలుసున్నా. పన్నెండు, పదమూడు శతాబ్దాలలో శవాలయ గోపురాలు నిర్మించబడ్డవి. దక్షిణపు గోపురిం పూర్వగా కట్టబడింది.

కవిరి అనే పేరు ఎలా వచ్చిందో తెలిపే పురాణ కథ ఒకటింది. పూర్వం ఇక్కడ కటావృక్షం వుండేదని, ఆ చెట్టు క్రింద నుండిహస్తావని ఒక ధర్మని

ప్రత్యక్షమవడంవలన కనిగి అనే పేరు వచ్చిందని ఆకాశ సాహంశం. ఆలయం పెనుక భృగుమహర్షి ఒక కొలమను సృష్టించి అందులో స్వానంచేయడంవలన, ఆ కొలమను భృగుశ్రీమనే పేరు వచ్చిందని చెబుతారు. కింది పురాణ ప్రకృతి గాంచిన ప్రాచీన క్షేత్రం. ఆంధ్రుల, కన్నడిగుల, కింది పుష్కలక్షేత్రం.

1829 లో శ్రీపతి శ్రీనివాసాయుధ అనే ఆయన స్వదేహాగ్ని ఆలయ మంటపంమీద రామా యణ గాథలను చిత్రించాడు. వీటిలో చాలా భాగం యిప్పుడు చెరిగిపోయాయి. ప్రతి సంవత్సరము ఫాల్గుణమాసంలో 15 తేదీలపాటు కదిరిలో ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

పశ్చిమ చామర్యాల గాత్రాన్ని మూల గ్రామీ ఆధికారియొక్క వచ్చిన శైవవ హాయిసల బిళ్ళానుకు హేమావతిలోని కొలంజ్వరి దేవాలయానికి కొన్ని దానాలు చేశాడు. హేమావతిలో ప్రస్తుతం వాడేశ్వరాలయం వున్నది.

మహమ్మదీయుల దండయాత్ర

అల్లావుద్దీన్ ఖిలజీలు దక్కనుపై దండెత్తి వచ్చినప్పటికీ, విజయనగరాజ్య సామంతుడు హిందూపురిం, మహాకేరి తాలూకాలు హాయిసలఖుకు చెందిన వారి పాలనక్రిందనే వున్నది. ఆంధ్ర ప్రజలు తిరుగుబాటుచేసి ఢిల్లీ సుల్తానుల పరిపాలనను ఢిక్కరించారు. విజయనగరం రాజ్యం, కొండవీటి రెడ్డిరాజ్యం మొదలైన రాజ్యాలు ఏర్పడ్డాయి. అనంతపురం జిల్లా రెండు శతాబ్దాలపాటు విజయనగరం రాజుల పాలనక్రింద వుంది.

విజయనగర రాజులు గుత్తి, పెనుకొండ, తల తాలూకా నిర్మించారు. రేపాపి,

పెనుకొండ దేవాలయాల చిత్రలేఖనం కల్పం విజయనగరం రాజ్యంలో విలసిల్లిన కళా నైపుణ్యానికి తార్కాణం.

రేపాపి చిత్రాలు

రేపాపి హిందూపురిం తాలూకాలోని గ్రామం. హిందూపురానికి తొమ్మిది మైళ్ళ దూరంలో వుంది. రేపాపిలో వీరభద్రేశ్వరాలయం, దానికి ఎదురుగా పెద్ద సంక వున్నది. వీరభద్రేశ్వరాల యాన్నే నేడు రేపాపి దేవాలయం అని చెబుతున్నారు.

ఈ దేవాలయాన్ని క్రీస్తువదేవరాయ లు పెనుకొండలో కోశాధికారిగా పని చేసిన విరూపక్షుని నిర్మించాడు. విరూపక్షుడు ఒక కోటను ఆకస్మికంగా వీరభద్ర దిగ్గహం దొంగిలెట. దానికి విరూపక్షు దేవాలయాన్ని కట్టించాడు. కాని వీరభద్రేశ్వరాలయ నిర్మాణం సంపూర్ణ చేయలేకపోయాడు.

రేపాపి దేవాలయానికి మంటపము, మహామంటపము, కళ్యాణమంటపాలున్నవి. మహామంటపం అరవై ఆరు స్తంభాలతో నిర్మించబడ్డది. స్తంభాలపైన అనేకమంది గాయకిల, గాయకిగార్ల యొక్క చిత్రాలు రిమణీయంగా చెక్కబడ్డాయి. మహామంటపం పైకప్పులోపలి భాగంమీద రామాయణ, మహాభారత గాథలు చిక్కగా చిత్రించబడ్డాయి. వీరభద్ర, శివ, విష్ణులయాల ముఖమంటపాలపై రామాయణ, భారత కథలు చిత్రించబడ్డవి. వీరభద్రస్వామి దేవాలయపు గోడలమీద పార్వతీపరిణయం, కవతాండవం, శివుని జాట్టునుండి ప్రవహించు గంగానది మొదలైన చిత్రాలు, అమృతమైన రింగులలో మహాహరింగా చిత్రించబడ్డవి. ఎరుత్తు,

నీలం, పసుపుపచ్చ, అకుపచ్చ నింగులలో చిత్రాలు చిత్రించబడ్డవి. ఆ నేటినుండి చిత్రకారుల ప్రకంపలంపించుచున్నది. అంతటి పురం జిల్లాలో ఆర్థిక వాణిజ్యమున్నదిగాని కళావాణిజ్య మేవ్వుటా లేదు.

లేపాక్షి చిత్రాల ప్రాశస్త్యాన్ని ఆంధ్ర దేశానికి తెలియజేసింది కీ. శే. అడవి బాపిరాజుగారు. హంపిలో ప్రారంభమైన విజయనగర కాలపు ఆంధ్రకళ, లేపాక్షిలో పరిపక్వస్థితి వచ్చిందని బాపిరాజుగారు చెప్పారు.

లేపాక్షి దేవాలయం ముదిరి 15 అడుగుల ఎత్తుగల నందికట్టుని ద్విగ్రహముంది. దాన్ని కిల్లులు ఆరంగుటలో చెక్కారని చెప్పుకుంటారు. భోజనాలు నావడం ఆలక్ష్మమై మధ్యకాలాన్ని వృధాగా పోనివ్వడమేమిటని కిల్లులు నందికట్టుని చెక్కారట.

రాజు అనుమతి లేకుండానే దిరూపన్న భజానాలో నుండి దబ్బును లేపాక్షి దేవాలయ నిర్మాణానికి ఖర్చుపెట్టాడు. దాని మీదట కృష్ణదేవరాయలకు కోపం వచ్చి దిరూపన్న పెండు కళ్ళను కీకించేయడట. దిరూపన్న కళ్ళు పడంచాక మరణించడం వల్లాగనీ, లేక కృష్ణరాయల పోషణలేకగాని నీరధిద్రక్ష్యులయ నిర్మాణం ఆసంపూర్తిగా నడచి వేయబడింది.

రాజీపత్రి దేవాలయం

విజయనగర కాల కాలంలో రామ లింగంనాయడు, రాజీపత్రి ప్రాంతాలక పాలకుడుగ నియమించబడ్డాడు. రామ లింగం నాయడు (1509-30) రాజీపత్రి లోని చింతలరాయని దేవాలయం నిర్మించాడు. ఇక్కడి ద్విగ్రహం ఒక చింతగట్టు క్రింద దొంగకడంవల్ల చింతలరాయస్వామి

అన్యూదని వెలుతారు. ఇక్కడి దేవాలయపు గోడలమీదకూడ రామాయణ, మహాబలిర గాథలు చెక్కబడ్డవి. దేవుడికి నాతిగొంపుంది. 40 స్తంభాల మంటపం కిల్లుం చక్కగా వుంటుంది. పెన్నానది యేటిగట్టును ఉన్న రామలింగేశ్వరాలయ కిల్లుం ఎన్నలేనిది.

గగన మహాలు

పెనుకొండ విజయనగర రాజ్యానికి ఉపరాజధాని. వేసవిమకారం. పెనుకొండ ఆహ్లాద్యమైన ప్రదేశమనడంవల్ల రాజులు వేసవికాలంలో యిక్కడ మకారంలే వారు.

ఇచ్చటి గిరిమహాలు కృష్ణ దేవ రాయలు నిర్మించి వసంధిభవనం. ఒక్క క్రిమిక్కి లేకుండా పూర్తిగా ఇటుకల గోడ నిర్మించబడ్డది. గగన మహాలు ప్రక్కనే గామాలయం, కవాలయం, ఎకరూర జైవదేవాలయం ఉన్నవి. గ్రామాలకి నాలుగువైపుల మనుమరాలయములు, గణపతి ఆలయాలు కనిపిస్తాయి. గామాలయం గోడలపై తాలికి వధి, మారీమని మారణం మొదలైన రామాయణగాథలు, క్రిక్కిపట్టలీలు, కవలీలు చెక్కబడ్డవి. తనదూడ రథంక్రింద పడిపోగా కన్నీరుకారుస్తున్నట్లుగా చెక్కబడ్డ ఆవుచిత్రం చూపగుల మనస్సును కలిగించుతుంది. బాలు త్రాగుతున్న లేగ దూడను మెడత్రిప్ప నాటితో నాకుటూ వాత్సల్యం ఒలకతోస్తున్న ఆవుబొమ్మ కూడ ఎక్కడగిరిది.

కవాలయం సింహద్వారం పూర్తిగా కగిలమై పోయింది. కవాలగూనికి ఉత్తరాన గోడమీద చెక్కబడ్డ పెద్దపెద్ద

పాముల, చేపల, శేషశాయిల ప్రతి
కూపాలు చూడరిగి.

పెనుకొండ పోలియలు మనీషువుంది.
మనీషు గొట్టబంధంపని పెక్కి బండ్ల
ఇసుపగొలుములకు పెక్కి పేర్లతినాగి
చక్కిని నిడర్చునాలు.

పెనుకొండకోట

పెనుకొండలో నిలయగిరి రాజులు
కోటను నిర్మించారు. తల్లికోట గురువంగు
విజయగిరి కుటుంబీకలయినప్పటిను,
తమమలనాయిలు, రాజైన సహాసనాయ
లగోపన దప్పిముగిరి పెనుకొండకు
పారిపోయి వచ్చాడు. కామరాజు,
సహాసనాయలకు హత్యచేసి
తానే రాజయి, పెనుకొండకు రాజు
వనిగా చేసుకొన్నాడు. విజయగిరి
పతనానంతరం కొద్దిసంవత్సరాలపాటు
విజయగిరి రాజ్యవంశీలు పరిపాలి
ంచారు. వంశీలపతి కాయలకాలంలో
గోల్కొండ నవాబులు పెనుకొండ
కోటపై దాడిచేసి ఆక్రమించుకొన్నారు.
వంశీలపతియలు చంద్రగిరికి పారి
పోయాడు.

హండ్లెనింగి

గుత్తికోటకుద నిలయగిరిరాజుల
కాలంలోనే నిర్మించబడింది. గుత్తికోట
అశ్వశ్రమకోట అని ప్రసిద్ధి గెప్పింది.
గుత్తికోట కూడ గోల్కొండనవాబుల
వశంకారవంతో, 16వ శతాబ్దం చివరి
భాగంలో అనంతపురంజిల్లా గోల్కొండ
నవాబుల వశమైంది. కేటికీ కట్టాల
వ్యాపారానికి ప్రసిద్ధిగన్న కట్టకగూరు
గుత్తిరాజుకాలానిదే.

విజయనగరాజులు, గోల్కొండ
నవాబులు, వివిధప్రాంతాల పాలనకు
ప్రత్యేక ప్రతినిధులను నియమించారు.
నాన్సు శోకోట పాలెగాను పాలించే
వారు. విజయనగరాజుల, గోల్కొండ
నవాబుల కాలంలోను హండ్లెముల కప
నాయని వంశీకలు అనంతపురం తాలూ
కాను పాలించారు. ఈ హండ్లెనారికి
అనంతపురం రాజధాని. అందువలన
అనంతపురానికి హండ్లె అనంతపురమని పేరు
వచ్చింది.

బేరంగిశిలు దండయాత్ర

1677 ప్రాంతంలో కవాతీ నాయు
కిన్యానమహారాష్ట్రులుఅనంతపురంజిల్లాపై
దండెత్తి వచ్చారు. మహారాష్ట్రులను,
విజాపూరు మొదలైన నవాబులను అదు
పుగా పెట్టి ఉద్దేశ్యంతో బేరంగిశిలు
1687 లో దక్కనుపై దండెత్తివచ్చాడు.
దక్కనును జయించి దక్కను సుబేదారుగ
నైజామ్ నవాబును బేరంగిశిలు నియ
మించాడు. అనంతపురంజిల్లా, దక్కను
సుబేదారు పాలన క్రిందికి పోయింది.
దక్కను సుబేదారు 1723 లో స్వతంత్రం
ప్రకటించి కేటి నైజాంనవాబుల ఆస్థానా
వంశ పాలనను కేలకొల్పాడు.

మురారిరావు

మదకీ నైజాం నవాబు కాలంలో
అనంతపురంజిల్లాలో ఆరావంక ప్రజలంది.
పాలెగాల్లు యిష్టమొచ్చినట్లు దోచుకొని
ప్రజలను నానాభాధలు పెట్టారు. బల
వంతులైన రాజులు అధికారంలోకి వచ్చి
నప్పుడు వారికి లొంగివుండటం, వీలయి
నప్పుడు స్వతంత్రం ప్రకటించి దోచు
కోడం పాలెగాల్లవృత్తి. ఈఆరావకాన్ని

అవకాశంగా తీసుకుని మహారాష్ట్ర సేనానులలో ఒకడైన ముగారిరావు 1746 లో గుత్తి, తాడివ్రతి, పెనుకొండ ప్రాంతాలను స్వాధీనం చేసుకొన్నాడు. పాలెగాంధ్యవద్దనుండి కప్పం వసూలు చేశాడు. గుత్తికోట ముగారిరావు కార్య పానము. ఈ కోట కేటికీ నిలచివున్నది.

గుత్తిపై హైదరాబీ దాడి

1761 లో హైదరాబీ గాజ్య దిప్త గుత్తి కన్నడ ప్రాంతాన్నిండి తెలుగు దేశంపైకి పంపిస్తాడు. అంతపురిలోని అతనికి స్వాధీనమైన మహాబీ తెలుగు జిల్లా. హైదరాబీ ముదట పెనుకొండ, మదకకలి దుర్గాలను స్వాధీనం చేసుకుని గుత్తి దుర్గంపైకి దాడిచేశాడు. ముగారి రావుకు హైదరాబీకి తీవ్రమైన యుద్ధం జరిగింది. అయిదువారాలు హోదాహోదాగా పోరాడినప్పటికీ గుత్తికోట హైదరాబీవారి కాలేదు. గుత్తికోట గోపలవానికి బయటనుండి వెళ్ళే నీటి సప్తయిని బండ్ చేయవంత కాలం దుర్గాన్ని పట్టుకోవడం ఎవరికీ సాధ్యపడదు. అయిదువారాల యుద్ధ కాలంలోను అనేకమంది మట్టుప్రక్కల్ గ్రామాల ప్రజలు గుత్తికోటలోనికి వెళ్ళి తల దాచుకున్నారు. ఇదే సమయంలో కోటవజచ్చే నీటి సప్తయి తెగిపోయింది. కోటలోపలవారు యిరుకన పడ్డారు. హాహాకారాలు చేసారు. ముగారిరావు హైదరాబీతో సంధికి రాయబారిని పంపవలసివచ్చింది.

12 లక్షలు రూపాయలు యిచ్చే బట్టయితే సంధికి అంగీకరించుతానని హైదరాబీ ముగారిరావు పంపిన రాయ బారిో చెప్పాడు. కాని ముగారి

గావు పంపిన రాయబారి అనుభవజ్ఞుడు కాకపోవడంవలన సంభాషణ సమయంలో కోటలోని నీటి సప్తయి బండ్ అయిందనీ, అందువలననే ముగారిరావు సంధికి దిగజారివలసి వచ్చిందనీ అసలు రహస్యం కాస్తా బయటపెట్టాడు.

ముగారిరావును కడించడానికి కీలకం తెచ్చుకున్న హైదరాబీ సంధిచేసుకో నిరాకరించాడు. రాయబారిని తిరిగి పంపాడు. రాయబారి పట్టుకొచ్చిన దబ్బకు పంపిస్తాడు. మూడు గోడలు గడచింది. మంచి నీటి కిలుపుకు కోట లోపలవారు తట్టుకోలేక పోతున్నారు. మంచి నీళ్ళు కావలసినవారు ముగారిరావు నాయకత్వాని నియాయధులై వచ్చి మంచి నీళ్ళు తీసుకెళ్ళవచ్చని, తాను కొంత పతాకంపైకాల్పకం మినహా మరెవరినీ కలిగించని హైదరాబీ ముగారిరావుకు కుంగుపంపాడు. ముగారిరావు హైదరాబీ లొంగిపోయాడు. ముగారిరావును హైదరాబీ గోపాలా అనే నోటాల్ కైదీగా పంపగా అక్కడ చనిపోయాడు.

మైసూరు యుద్ధాలు

గుత్తి దుర్గపతనం తో అనంతపురింజిల్లా హైదరాబీ స్వాధీనమైంది. పాలెగార్లు హైదరాబీకి కప్పం కట్టడానికి అంగీకరించారు. హైదరాబీ అనంతరం అతని కొడుకు టిప్పసుల్తాన్ అధికారంలోకి వచ్చాడు. ఇతనికాలంలో ఇంగ్లీషువారు మైసూరును ఆక్రమించుకునేందుకు మూడు సార్లు యుద్ధాలు చేసారు. టిప్పసుల్తానునుండి జయించిన రాజ్యాన్ని సమానంగా పంచుకునే ధరితులైన మహారాష్ట్ర, హైదరాబాద్ నవాబులు ఇంగ్లీషు సామ్రాజ్య రాదుల దుగ్రాహుకు దుర్గములుచ్చాడు.

1792 లో జరిగిన రెండవ మైసూరు యుద్ధంలో టిప్పసుల్తాన్ ఓడిపోయాడు. తన రాజ్యంలో సో భాగం శత్రువుల కివ్వడానికి టిప్ప సమ్మతించాల్సివచ్చింది. అనంతపురం జిల్లాలో కొంత భాగం నైజాం నవాబు వాటాకు వచ్చింది. అనంతపురం జిల్లాలో అధికభాగం అప్పడు బళ్ళారి జిల్లా తాడిమిరి, తాడిపత్రి తాలూకాలు క్రింద వుండేవి. ఈ తాలూకాలు నైజాం కు యివ్వబడ్డవి. 1799 లో మూడవ మైసూరు యుద్ధంలో, అనంత పురం జిల్లాలోని ఏంకాతాభాగం కూడ నైజాం నవాబు కైవశమైంది.

1799 లో ఏంకాతా జరిగిన కలసి మెనిక సహకార పద్ధతి ప్రవేశపెట్టాడు. ఈ పద్ధతి ప్రకారం సంసానాధిపతుల పక్షాదుల ఇంగ్లీషువాళ్ళు కొంత టైన్యార్షి ఆ సంసానాలలో వుండునారు. ఆ ఇంగ్లీషు టైన్యార్షియ్యే ఖర్చులలో ఆ సంసానాధిపతి భరించాలి. తాము మర్యాదక్రమణ చేసిన సుభాగినితెలిసి భూభాగాలను పనికిరాని కాసాడుక నేపికి, ఆ మర్యాదక్రమణలో తమకి తోడ్పడ్డ సంసానాధిపతులను రక్షించునూ, పోయిచిక్కినప్పుడు వారిని మీద కలగించడానికి మెనిక సహకారి పద్ధతి ఇంగ్లీషువాళ్ళకు ఒక ఆయుధంగా పనికివచ్చింది.

దత్త మండులూలు

మహాగొట్టాలనుండి వస్తున్న దారులను తట్టుకోలేక నైజాం నవాబు యీ మెనిక సహకారి పద్ధతిని అంగీకరించాడు. ఇంగ్లీషు కాపురల కేవల ఖమ్మల క్రింద నైజాం నవాబు కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాలను 1800 సం॥ లో ఇంగ్లీషువారికి భారాదత్తం చేసాడు.

1921

అందువల్లనే యీ జిల్లాలకు దత్తమండలాలని పేరు వచ్చింది.

ఇంగ్లీషువాళ్ళ వశమయిన తరువాత యీ దత్తమండలాలన్నిటినీ కలిపి ఒకేజిల్లా చేసి, ఒకే కలెక్టరు పరిపాలన క్రింద వుంచారు. నాలుగు జిల్లాలను; నలుగురు సబ్ కలెక్టర్ల పరిపాలన క్రింద వుంచారు. ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో రైత్వారీ విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టిన చోటామస మసో, దత్తమండలాలకు మొదటి కలెక్టరు నియమించబడ్డాడు. మసో ప్రధాన కార్యాలయం అనంతపురంలో వుండేది. అనంతపురం జిల్లా, ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన తరువాత బళ్ళారి నుండి విడచీయబడి అనంతపురం జిల్లాలో కలుపబడ్డ గాయ పుల్లిం తాలూకాతో సహా మసో ప్రత్యక్ష పాలన క్రింద వుండేది. 1807లో దత్త మండలాలన్నీ కలిపి బళ్ళారి, కడప అనే రెండు జిల్లాలుగా విభజించబడ్డవి. అనంత పురం జిల్లా బళ్ళారి జిల్లాలో భాగంగా వుండేది.

ప్రత్యేక జిల్లా ఏర్పాటు

తరిగి 1882 లో బళ్ళారి జిల్లా బళ్ళారి, అనంతపురం జిల్లాలుగా విభజించబడ్డవి. అనంతపురం జిల్లా ప్రత్యేకంగా యేర్పాటు అయింది.

అనంతపురం జిల్లా ఇంగ్లీషువాళ్ళ వశ మయ్యేనాటికి అనంతపురం, నడిమివాడ్డి, కమ్మలపాడు, తరిమెల ప్రాంతాలలో పాలెగాల్లు పరిపాలించుకుండేవారు. ఇంగ్లీషు పాలకులు పాలెగాళ్ళకు కొంత సబ్బపేహార్లనుచ్చి వారి ఆధీనంలో వున్న గ్రామాలనుకూడ స్వాధీనం చేసుకున్నారు.

1804 లో నైజాం నవాబుల సంతానికి చెందిన బసాలత్ జంగ్ కొడుకు కల్డిత్.

తెలుగు భాష అదోని, గుర్తింపబడని పట్టు కోవలని చేసిన యత్నాలు భగ్నమయ్యాయి. వీనితరువాత ఇంగ్లీషు పోలన పరిపడింది.

4. యోగి నేను న

అనంతపురం జిల్లా కలెక్టరేట్ లోని కలెక్టరు పత్ర గ్రామంలో వేమన సమాధి ఉన్నది. వేమన 16వ శతాబ్దంలోనివాడు. గుంటూరు జిల్లాలో జన్మించాడు. వీరి తండ్రి ఎక్కివకాలం గాయలసీమలోనే గడిపి అనంతపురం జిల్లాలో దేవన్న చాలించాడు.

అనాటి సమాజంలో వ్యాపించిన అవి నీతిని తీవ్రంగా విమర్శించాడు. మతం వేరట జరుగుతున్న మోసాన్ని, నీతి బాహ్యుభవ ముగతంగా విమర్శించాడు. ములభిమైన కైలిలో ప్రజానీకంయొక్క హృదయాలకు హత్తుకనే విషంగా పద్యాలు వ్రాశాడు. ఇతే వేమనకతకం లోని పద్యాలు. వేమన మునిగించిన తరువాత అనేకపద్యాలు చేర్చబడి వేమన పద్యాలుగా చెలామణి అవుతున్నాయి.

భూగోళం

కార్వోసానం అనంతపురం. 2నాఫా 13,61,556. విస్తీర్ణం 6,706 చ. మైళ్ళు.

అనంతపురం జిల్లాలో ఉత్తరమున బళ్ళారి, కర్నూలు జిల్లాలు; తూర్పున చిత్తూరుజిల్లా; దక్షిణమున మైసూరు జిల్లా నము; పశ్చిమమున మైసూరు జిల్లానము సరిహద్దులుగా నున్నవి.

పరిపాలనా పాలకర్షణకొరకు జిల్లాను 9 తాలూకాలక్రంద, 2 కలెక్టరేట్ డివిజన్లు సులక్రంద (అనంతపురం, పెనుకొండ) విభజింప బడింది.

తాలూకాలన్నింటిలో కరీరి (1157 చ.మై.) పెద్దది. వీరికి హిందూపురం, మదకవీర తాలూకాలకు సుమారు 3 రెట్లు; తాడిపత్రి, పెనుకొండ తాలూకాలకు నాదాభి రెట్టింపు క్రొత్తల్యం గలదు.

ఈ ప్రక్కనే గోవిందపురం రెవెన్యూ డివిజనులవారి విభజింపబడ్డ తాలూకాలు, వాటి కార్వోసానాలు చూప బడాయి.

వైస్రొక్తి పంపిసులపుర్రో జిల్లాను 3 గోమలక్రంద విభజింప వచ్చున.

(1) ఉత్తర తాలూకాలైన గుర్తి, తాడి పత్రి సులక్రందీ భూములు. (2) కర్వోలా దంగి, అనంతపురం, భగ్నవంగి, పెను కొండ, కరీరితాలూకాలు, జిల్లాలోని కేంద్ర తాలూకాలు. ఎక్కిభూములతో, చెల్లు చేమలు లేక యీ ప్రాంతమంతా వికీరంగా కన్పిస్తుంది. (3) హిందూపురం, మదకవీర తాలూకాలు, మైసూరు వీర భూమి వరకు వ్యాపించివున్న యే క్రైస్తవ భూమిపై వున్నది.

గుర్తి, తాడిపత్రి తాలూకాలు దక్షిణ వికీర తాలూకాలని. కనుక యీ ప్రాంతపు

రివెన్యూ డివిజను పేరు	రివెన్యూ డివిజను కార్యకర్త	రివెన్యూ డివిజను గ్రామీణ తాలూకాలు	తాలూకా వైశాల్యం (చ.మైళ్ళు)	తాలూకా కార్యకర్త
అనంతపురం	అనంతపురం	అనంతపురం	926	అనంతపురం
		గుత్తి	896	గుత్తి
		తాడిపత్రి	641	తాడిపత్రి
		కర్నూలుదుర్గం	821	కర్నూలుదుర్గం
పెనుకొండ	పెనుకొండ	పెనుకొండ	682	పెనుకొండ
		ధర్మవరం	736	ధర్మవరం
		కపిరి	1,157	కపిరి
		హిందూపురం	430	హిందూపురం
		మడకపిరి	417	మడకపిరి
			6,706	

వర్షపురంగా తా పెన్నానదిలో పోవు చున్నది. జిల్లాలో పశ్చిమభాగంలో గుత్తి, కర్నూలుదుర్గం తాలూకాలలో మ:కొంతభాగం ఉత్తరమున కి వారి యున్నది. జిల్లాలో మిగిలి ప్రత్యేకమంతా దక్షిణమున ఉత్తరమున వారి యున్నది.

కొండలు - గుట్టలు

జిల్లాలో కేర్నూలునదిది 'ముచ్చు కొట్' కొండలు. ఇది 35 మైళ్ళపాదవున గుత్తి పట్టణము ఉత్తరభాగమునండి ప్రారంభమై తాడిపత్రి తాలూకా దక్షిణ కొనవరకు పోవుచున్నది. ఈ కొండలు అచ్చటచ్చట 7 మైళ్ళ వెడల్పును కల్గి యున్నది. ఇది గుత్తి, తాడిపత్రి, అనంతపురం తాలూకాల్లో కనిపిస్తాయి.

'నాగసముద్రం కొండలు' అనే మరొకవరున గుత్తితాలూకా పశ్చిమ భాగమునండి ప్రారంభమై దక్షిణమున

గుత్తి, అనంతపురం, ధర్మవరం తాలూకాల నునా 50 మైళ్ళ పాదవున వ్యాపించి వున్నది. ఈ నాగసముద్రం కొండలు, దక్షిణమునకు పోయిన కొలదీ యెక్కు తక్కువగా, అచ్చటచ్చట చిన్నగుట్టల స్వరూపాన్ని తీసుకొను చున్నది.

'మల్లప్పకొండ' అనే మరొకవరున ధర్మవరంలాపుట్టి మైసూరు సరిహద్దు లోనికి పోవుచున్నది.

'పెనుకొండ కొండలు' ధర్మవరం తాలూకా దక్షిణభాగంలో ప్రారంభమై పెనుకొండ, హిందూపురం తాలూకాల నునా వ్యాపించి మైసూరు సరిహద్దులో ప్రవేశిస్తున్నది.

'మడకపిరి కొండలు' మడకపిరి తాలూకాను ఉత్తర, దక్షిణభాగములకింద విభజించుచున్నది.

దక్కను పీఠభూములలో సామాన్యంగా కనిపించేటట్లు యీ జిల్లాలో కూడ

అనేక విభాగాలు కన్పిస్తాయి. సుత్తి, కిర్యాణిదర్బం, సిరియలుకొండలు కొన్ని ఉదాహరణలు మాత్రమే.

కర్నూలుజిల్లాలో ప్రాంతీయమైన వ్యవసాయ కొండలు, వాడప్రతిభాలూ పరిమళిగానంటే కీలకమైనవి కన్పిస్తాయి.

హిందూపురి, మచిలీపట్నం ప్రాంతంలో చెట్లు చేమలు సమృద్ధిగా కన్పిస్తాయి. ఇతర ప్రాంతాల వృక్షవన వేరు.

నెదులు

జిల్లాలో ప్రవహించే ముఖ్యమైనది పెన్ను. మైసూరు పంపానంటే కిర్యాణిదర్బం కొండలలో పుట్టి పెన్ను, హిందూపురి తాలూకా పట్టికలోనూ అనంతపురి జిల్లాలో ప్రవహిస్తున్నది. హిందూపురి, పెనుకొండ, భీమవరం, కిర్యాణిదర్బం తాలూకాలగుండా ప్రవహించి సుత్తి, అనంతపురి తాలూకాల పరిమళిగా ప్రవహించి తాడపత్ర తాలూకా గుండా కడపజిల్లాలో ప్రవహిస్తున్నది. హిందూపురి తాలూకాలోని పులుకురువల్ల జయమంగళి అనే ఉపనది పెన్నలో కలుస్తున్నది.

జిల్లాలో మరొక ప్రధానమైనది గ్రావటీ నది, మైసూరు పంపానంటే పుట్టి హరేశ్వరి కొండలలో పుట్టి, హిందూపురి తాలూకా గుండా పుంజుకొండ అనంతపురి జిల్లాలో ప్రవహిస్తున్నది. హిందూపురి తాలూకా ఉత్తరదిశగా ప్రవహించి పెనుకొండ తాలూకాలోని బుక్కపట్నం చెరువులో కలియుచున్నది. బుక్కపట్నం చెరువు నింపగా విగిరిన నీటిలో భీమవరం, తాలూకాలో ప్రవహించి భీమవరం

చెరువును నింపుచున్నది. తరువాత భీమవరం, తాడపత్ర తాలూకాలగుండా ప్రవహించి కడపజిల్లాలో పెన్నానది కలియుచున్నది. హిందూపురి తాలూకాలో 'గ్రావటీ' అనే చిన్నది చిగ్రావతిగా ఉపనదిగా కలియున్నది.

నాగపర్వతం కొండల పట్టికలోనూ పుట్టి 'తడికలేరునది', 'సిరియలు' చెరువులో (అనంతపురి తాలూకా) ప్రవహించి తరువాత పెన్నలో కలియుచున్నది. 'పందెనెను' అనే ప్రవాహం అనంతపురి చెరువును నింపుచున్నది. విగిరిన నీటిలో తడికలేరులో కలియుచున్నది.

మచిలీపట్నం తాలూకాలో పుట్టి 'కర్నూరు' ముఖ్య నదుగా మైసూరు పంపానంటే ప్రవహించి చుగ్గిరే నదిలో కలియుచున్నది.

మచిలీపట్నం, పాపాపట్నం, కడప తాలూకాలో ప్రవహించే నదులు ప్రవాహాలు. పుట్టి రేగు, చిగ్రావతిలో కలియుచున్నది.

అడవులు

జిల్లాలో మొత్తం 700 చ. మైళ్ళు దిగ్భీష్ట పరిధి గానీయులు వున్నది. మైత్రం జిల్లాలో అడవులో సుభాగం కలిగి, పెనుకొండ తాలూకాలో వున్నది. పెనుకొండ అడవులనుండి వెంటచెరుకు, మచిలీపట్నం అటవీ సుభాగం కొద్దిగాను నీయబడుచున్నది. హిందూపురిలోని రిజర్వు అడవులు మరీ ప్రదేశాల్లోని అడవులకన్న వట్టంగా వున్నది.

ప్రక్క పేటిలోని పట్టికలో తాలూకా వారీ రిజర్వు అడవులు, వాటి విస్తీర్ణం చూపబడింది.

తాలూకా	కిజ్యు ఫార్ము (చ. మైళ్ళు)
గుత్తి	59.65
తాడిపత్రి	71.45
కళ్యాణమ్మిరి	44.67
అనంతపురం	72.77
ధర్మవరం	44.52
పెనుకొండ	119.67
కదిరి	214.66
మదకిసిరి	33.95
హిందూపురిం	37.51
మొత్తం	696.84

శీర్షోష్ణస్థితి - వర్ష పాతము

మాప్చి, ఏప్రిల్, మే, జూలైలో జిల్లాలో గాగా శీటగావుంటుంది. జూన్ మాసంలో ముత్యముపవనాలు ప్రారంభం అవగా నెలకుష్టాంత క్రిమంగాతగ్గుతుంది. జూన్

సముద్రతీరానికి చాగాదూరింగావుండుట వల్లా, పీకభూమి, ప్రదేశంపై వుండుట వల్లా వాతావరణం చాలాపాడిగావుంటుంది.

అంధ్రరాష్ట్రంలో క్లా తక్కువవరం పడే జిల్లా యిది. క్రింది పటికలో తాలూకా వారీ సంవత్సరీ వర్షపువరి పాతము, సాటుపరి వర్షపునీనాలు యివ్వే బడ్డాయి.

సాగుసదుపాయాలు

జిల్లాలో చెప్పకోదగ్గ సాగువనములు లేవు. ఏనువపెన్నార ప్రాశస్త్య, కమద్వతి ప్రాశస్త్యలనిగ్మాణం పూర్తిఅయితే, కొన్ని సదుపాయాలుయేర్పడితాయి. పెన్నానది వినియోగిస్తే ఉన్నసదులన్నీ చాగావరం కురిసివచ్చుడు ప్రవాహాలుగా ఉధృతంగా ప్రవహిస్తాయి. వగాలు లేవప్పుడు నీటిలో నీరు వుండదు. ఈ సదుల్లో శేటికీ అవకట్టులేవు. అచ్చటచ్చట ఇనుకతో అడ్డు

తాలూకా

సాగు వర్షపాతం
అంగుళాలలో

సాటుపరి వర్షపు
నినాలు

గుత్తి	21.37	38.4
తాడిపత్రి	21.86	37.2
కళ్యాణమ్మిరి	20.17	30.7
అనంతపురం	24.36	34.6
ధర్మవరం	20.82	32.4
పెనుకొండ	24.50	38.1
కదిరి	23.04	37.0
మదకిసిరి	21.70	32.8
హిందూపురిం	23.18	39.9

కట్టలుకట్టి కొద్దిప్రాంతాలు సాగుచేస్తూ వుంటారు.

జిల్లాలో చిన్న చిన్న చెరువులు మాత్రం చాలావున్నాయి. అందులో కనీసం నాలుకాలో ఏటిపల్లికి నాలుగైదున్నాయి. కాని సుక్రమ వనసాత్రం లేక యిది చాలవరకు నిరుపయోగంగా వుంటున్నాయి.

నవీ ప్రవాహాలలో నింపు చే చెరువులు కొద్దిగా వున్నాయి. ఇందులో అనంతపురం నాలుకాలోని కిరిగిమల చెరువు, పెనుకొండ నాలుకాలోని బుక్కిపట్నం చెరువు, పద్మి వనం నాలుకాలోని భర్తవం చెరువు ముఖ్యమైనవి. ఈ చెరువులకున్న పూజకరిమరి కాణంగా సరిగా నీరు నిల్వగలవటంలేదు.

వివిధ నాలుకాలో నూగులు లేక సంఖ్యలో కనిపించినా వానాలు లేని కాలంలో యిది సాగునోద్యోగకరకృతి గలవుకావు కనక, సుప్రసాహుగంగా

జిల్లా మొత్తంగా కరువుకాలకాలకు నిలయమై వుంటుంది.

క్రిందపట్టికలో, నాలుకావాసీ మేసర్ మేజరు యి. శేషవలక్రింద సాగువివరాలు యివ్వబడ్డాయి. సకాలంలో వానలుపడక సంవత్సరంలో మాత్రమే, యి. షే. శేషవలక్ వసుల క్రింద యిచ్చిన లెక్కల మేరకు సాగు జరుగుతుంది.

ఆహార పంటలు - వ్యాపార పంటలు

జిల్లాలోని ప్రధాన ఆహార పంటలు జొన్న, సజ్జ, కొద్ది. సమాన 1,40 కేల యికాలంలో వన సాగుచేయబడుచున్నట్లు పరిశీలించినచో, యిది సామాన్య సంవత్సరంలో సగతే పక్షితి మాత్రం కాదు. చక్కటి వానపడి, చెరువుల దావలలో నీరు సమృద్ధిగా సకాలంలో వున్నప్పుడు మాత్రమే, యిది 1,40 కేల

నాలుకా	చెరువులవి		మేసర్ ఇది	
	శేషము	ఆయన పట్టి	శేషము	ఆయన పట్టి
గుత్తి	191	7,183.98	5	1,725.58
కాకిపల్లి	108	8,794.62	3	1,563.71
కొత్తపల్లి	313	7,531.75	9	3,873.17
అనంతపురం	354	13,340.62	7	6,409.74
భర్తవం	267	9,749.05	13	5,205.19
పెనుకొండ	241	12,135.49	20	8,978.47
కనక	599	11,994.06	7	2,313.90
మహాకవి	172	9,425.25	16	8,063.90
హిందూపురం	203	11,104.05	29	14,565.00
మొత్తం	2,478	91,258.27	109	52,637.76

యకరాల్లా పరిసాగు వివిధ తాలూకాల్లా తలపెట్టబడుతుందని గుర్తించాలి.

2 లక్షల 93 వేల యకరాల్లా కొన్న పండింపబడుతోంది. 1 లక్ష 72 వేల యకరాల్లా సజ పండింపబడుతోంది. 3 లక్షల 65 వేల యకరాల్లా కొర్రలు పండింపబడుతున్నాయి. ఇంత భూభాగం యీ పంటలక్రింద వున్నా, జిల్లాలోని భూముల్లో చాలా భాగం ఎక్కువేలవట చేత, సక్రిమ వగచారం వంతుకపోవటం చేత వచ్చే ఫలసాయం మాత్రం తక్కువ.

వ్యాపార పంటల్లో ముఖ్యమైనవి కేరళ, చునగు 4 లక్షల ఎకరాల్లా యీ పంట పండింపబడుతున్నది. 2 లక్షల 17 వేల యకరాల్లా ఉలము పండింప బడుతున్నాయి. 88 వేల యకరాల్లా ప్రత్తి పండించబడుతోంది.

ప్రక్కవేలూరి పత్తికిగా తాలూకా వానీ విదంపంటలు యెంతెంత విస్తీర్ణం

పండించబడుతున్నదీ యివ్వబడింది. ఈ ఆంవనాలు 1946-47 సం॥కు సంబంధించి నది. ఇది బాగావగాలు పడినకాలంలోని భూవిభజనగా గ్రహించాలి.

రహదారులు

జిల్లా మొత్తంగా 1,360 మైళ్ళ చాడవుల నోడ్లు వున్నాయి. ఇందులో 106 మై. జాతీయ రహదారు. 251 మై. గాడ్గేయరహదారు, 543 మై. ప్రధాన జిల్లాబోర్డు నోడ్లు, 124 మై. యితర జిల్లా బోర్డు నోడ్లు, 275 మై. గ్రామ నోడ్లు 61 మై. మునిసిపల్ నోడ్లుగా విభజింప బడి వున్నాయి. వీటిలో గ్రామనోడ్లు, కొన్ని జిల్లాబోర్డు నోడ్లు కిరువురుల క్రింద చేరుకొన్నాయి. ఇవి చాల హీన స్థితిలో వున్నాయి.

తాలూకావానీ నోడ్ల విభజన క్రింది పత్తికిగా యివ్వబడినది:

	చునగు (మై.)	చునగు (మై.)	చునగు (మై.)	చునగు (మై.)	చునగు (మై.)	చునగు (మై.)
గుర్తి	28	107	14	71	32	256
తాడిపత్రి	...	43	24	...	37	104
కొల్లూరు	100	11	23	134
ఆనందపురం	19	28	20	...	21	88
ధర్మవరం	23	...	72	...	42	137
పెనుకొండ	23	...	56	...	31	110
కొండ్ల	111	42	36	262
మరకనిరి	75	...	23	98
హిందూపురం	13	...	67	...	30	110
మొత్తం	106	251	543	124	275	1,399

[illegible]

కై చ్చి

252½ మైళ్ళు రైలు మార్గం జిల్లాలో వుండు. ఇందులో 61 మైళ్ళు బ్రాడ్ గేజి, 191½ మైళ్ళు మీటర్ గేజి. మద్రాసు - బొంబాయి పోయే బ్రాడ్ గేజి మార్గం తాడిపత్రి, గుత్తి తాలూకాలగుండా పోవుచున్నది. మీటర్ గేజి మార్గం గుంత కల్లునుంచి గుత్తి, అనంతపురం, చర్లవరం, పెనా కొండ, హిందూపురం తాలూకాలగుండా బెంగళూరు పోవుచున్నది. ధర్మవరంనుంచి మరొక మీటర్ గేజి బ్రాంచిలైను కవిరి తాలూకా గుండా చిత్తూరు జిల్లాలోకి పోవుచున్నది. అనంతపురం జిల్లాలోని గుంతకల్ ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని ప్రధాన రైల్వే కూడలులలో ఒకటి. ఇందును - హుస్సే

మాగ్గానికి, మద్రాసు-బొంబాయి మార్గానికి యిది కూడలి. ఇచ్చటినుంచి బెంగళూరు మీటర్ గేజి రైలుమార్గంకూడ ప్రారంభ మాతున్నది.

కళ్యాణదుర్గం, మదకసిర తాలూకాల్లో రైలుమార్గంలేదు. ఈ రెండు తాలూకాల కేంద్రాలు సువహయిస్తే తక్కిన తాలూకా కార్యస్థానాలు, జిల్లా కార్యస్థానం రైలుమార్గాలతో కలుపబడాయి.

జనాభా

గత పది సంవత్సరాలలోగా జిల్లా జనాభా 11,66,225 నుంచి 13,61,556 కి వృద్ధిచెందింది. సగటున మొత్తం 16.7 చొప్పున యీ పది సం||లో జనాభా పెరిగింది. జిల్లా మొత్తం జనాభా 858

మో యా న త్తు

ఇది జరిగినది సలహాలు

మరియు

స్థాన నాయకాని కీ చివ్వునము అకు

సరియైనది నిజమైనది ముచ్చటగు

ఫామిలెంబరు

టెలిగ్రాం ఆద్రమ:

303

M/s వెల్బ్రోస్ బ్రదర్స్

VELBROS

ఇంజనీర్లు & మెషిన్ల డిలర్లు

12,125 కాన్స్టెంటువీధి, విజయవాడ - 1

చావు సరియైన సలహా దారులు

అప్రసరమైనచో ఉపయోగించండి!

గ్రామస్థానము, 14 పట్టణస్థానము నిక
నికనైనను. 1951 జనాభా లెక్కల
ప్రకారం తాలూకావారీ జనాభా విభజన
యొక్క కింది పట్టికలో చూపబడినది:

వరాలుపడ కాలంలో తిరిగి రావటం
తరుచు జరుగుతూ వుంటుంది.

జిల్లా మొత్తం జనాభా 2,39,633
యిల్లాలలో నివసిస్తున్నారు. ఇందులో

తాలూకా పేరు	జనాభా		జనాభా పెంపు శతం	తాలూకాలోని నాలుకాలోని	
	1941	1951		గ్రామాలు	పట్టణాలు
నత్తి	1,75,189	2,14,851	20.6	137	
తాడిపత్రి	1,27,700	1,32,791	4.0	98	
కిక్కిరావట్ల	97,321	1,18,391	21.7	74	1
అనంతపురం	1,33,446	1,64,703	20.7	114	1
ధర్మవరం	99,250	1,14,812	15.7	65	1
పెనుకొండ	1,04,601	1,23,319	18.5	99	2
కదిరి	1,03,438	2,19,112	11.3	140	1
మచిలీపట్నం	1,02,579	1,20,299	17.2	55	1
హిందూపురం	1,27,198	1,55,332	20.5	76	1
మొత్తం	11,66,225	13,61,556	16.7	858	14

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే వాడి పత్రికా
తాలాకు జనాభా అభివృద్ధి, యిది
(ప్రాంతాలకన్న చాలా పెరిగిపోయి
దిగిపోయినది. జిల్లాలోని కరవ కాల
కాల పరిధిగా చాలా జనాభా పోషక
శ్రేణులకు సుపావ పట్టక లో యొక
ప్రాకటం కనిపిస్తుంది. సుందరము, అందర
పురిం పట్టకాలు 10 సం॥లోనూ
జనాభా 21 శాతం జనాభానుండి 31 శాతం
వరకు పెరిగింది. హిందూస్తాన్ 5 శాతం
పైగా జనసంఖ్యలో పెరిగింది. కం
12 శాతంనుండి 20 శాతం పెరిగింది.

అ శే క మం ది బ్రహ్మకలెయపుకోసం
జిల్లాకువదలి సమీప జిల్లాలకు పోవటం,

2,05,082 యిస్తు గ్రామానికి మా,
3,55,51 యిస్తు పట్టణానికి మావచ్చాయి.
మహానగర గ్రామానికి వచ్చిన ప్రతి
1 యింట్లో పట్టణానికి 1 యింట్లో మావ
వచ్చాయి.

మొత్తం జనాభా 13,61,556
మరియు, 11,39,998 మంది గ్రామా
జనాభా, 2,21,558 మంది పట్టణజనాభా
నివేషించినారు. పశ్చిమ మొత్తం జనా
భాలో ప్రతి 6 మంది ఒకరు హాస్టల్
పట్టణజనాభా నివేషించినారు.

తాబూకావారీ యింద్రసంఖ్యగ్రాహణ
పట్టణ జనాభా మున్నగువివరాలు ప్రక్క
పేజీలోని పట్టికలో చూపబడ్డాయి.

తాలూకా	తాలూకాగాని మొత్తం ఇండ్లు	గ్రామాలలోని ఇండ్లు	పట్టణాలలోని ఇండ్లు	జనాభా మొత్తం	గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా
గుత్తి	37,505	25,749	11,756	2,14,851	1,44,938	69,913
తాడిపత్రి	24,339	19,549	4,790	1,32,794	1,05,431	27,363
కళ్యాణదుర్గ	19,967	18,866	1,101	1,18,394	1,10,231	8,163
అనంతపురం	27,133	23,357	3,776	1,64,703	1,32,751	31,952
కర్నూలు	20,848	18,171	2,677	1,14,512	1,00,109	14,703
పెంజొండ	22,210	19,114	3,116	1,23,349	1,05,245	18,104
కర్ణి	41,117	37,795	3,322	2,19,112	1,98,758	20,354
మదకపాటి	20,416	19,350	1,066	1,20,209	1,13,641	6,568
హిందూపురం	26,058	23,131	2,927	1,53,332	1,28,894	24,438
జిల్లా మొత్తం	2,39,633	2,05,052	34,581	12,61,556	11,39,098	2,21,558

వైద్య సదుపాయాలు

జిల్లాలోని వైద్య సౌకర్యాలు చాలా స్వల్పం. మొత్తం 19 వైద్యశాలలుగాని, ఆస్పత్రులుగాని ఉన్నాయి. ఇందులో గోగులను చికిత్సించి చికిత్స చేయగలిగే ఆస్పత్రులు 8. ఏప్రిల్ 198 మంత్రి గోగులను నిర్వహించే ఉంచునైన సౌకర్యం

మాత్రమే ఉంది. జిల్లా ఆవశ్యకాలవ్యస్తా యీ సంఖ్య నామమాత్రం మాత్రమే. మంత్రి చికిత్స పంపేవైద్యాలయాలు 111 మాత్రమే ఉన్నాయి.

తాలూకా వారీ వైద్య సౌకర్యాలు, గోగుల చికిత్స ఆస్పత్రులలో ఉన్న మంచాల సంఖ్య మున్నగు వివరాలు యీ ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి.

తాలూకా	ఆస్పత్రులు		సుంచాల	వైద్యశాలలు		
	గవర్నమెంటు	లాంకిలు ఫండు		గవర్నమెంటు	లాంకిలు ఫండు	గ్రామీణ వైద్యశాలలు
గుత్తి	1	...	22	...	3	1
తాడిపత్రి	1	...	8	...	1	...
కిశ్యోణదుర్గం	4	...	1	...
అనంతపురం	2	...	120	1
కర్నూలు	4	...	1	...
పెనుకొండ	1	...	8	...	1	...
కదిరి	1	...	4	...	1	...
మదకసిరి	1	...	4	...	1	...
హిందూపురి	1	...	24
జిల్లా మొత్తం	8	...	198	1	9	1

పరిశ్రమలు పుష్కలంగా పరిశ్రమలు లేకలేవు. ఉన్న జిల్లా పారిశ్రామికంగా చాలా పెను పరిశ్రమలు తాలూకావారీగా ఎక్కువగా విభజించబడి ఉంది. కిశ్యోణదుర్గం, కర్నూలు, అనంతపురం, పెనుకొండ, మదకసిరి తాలూకాలలో కీర్తితిరి.

తాలూకా	పరిశ్రమ	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	ఉద్యోగుల సంఖ్య
గుత్తి	ప్రత్తిమరలు, ప్రెస్సులు	21	626
తాడిపత్రి	{ ప్రత్తిమరలు, తేలు వనగనూక మిల్లులు	7	178
అనంతపురం	{ వేరుశనగనూక మిల్లులు	16	358
కదిరి	రీటీ ఫ్యాక్టరీలు	4	171

చీత్తూరు జిల్లా

చరిత్ర

చీత్తూరు జిల్లా 1911 లో ప్రత్యేక జిల్లాగా యేర్పడింది. మదనపల్లి, వాయ బొమ్మల తాలూకాలు కడప జిల్లానుండి; పుంగునూరు, గొప్పల తాలూకాలు మైసూరు జిల్లానుండి; తిరుత్తణితాలూకా, చెంగల్పల్లి జిల్లానుండి; వింగళ తాలూకాలు శాస్త్రవతి ఆర్కాటు జిల్లానుండి విడదీసి చీత్తూరు జిల్లాను యేర్పాటు చేసారు.

ఈ విధంగా నాలుగు జిల్లాలనుండి విడదీయబడ్డ ప్రాంతాలతో యేర్పాటైన జిల్లా ఆవదంవలన చీత్తూరు జిల్లా చరిత్ర ఆ జిల్లాల చరిత్రతో పే న పే ను కు ని ఉన్నది. చీత్తూరు జిల్లా చరిత్ర వివరంగా తెలుకోవడానికి తగిన అధికారాలు కనబడ లేదు.

క్రీ. ప. మూడవ శతాబ్దంలో చీత్తూరు జిల్లా పల్లవులరాజ్య ఆంధ్రరాష్ట్రంగా వుండేది. కొండ కాలమైన తిరునాటి చోళులు యీ ప్రాంతా న్నాక్రమించు కొని చోళరాజ్యంలో కలుపుకున్నారు. చోళులు యీ ప్రాంతాన్ని వీర కాలం పరిపాలించారు. ప్రసిద్ధి చెందిన కాళహస్తి శ్వరాలయాన్ని క్రీ. ప. 12 వ శతాబ్దంలో రాజేంద్ర చోళుడనే చోళ రాజు కట్టించినట్లుగా కా స నా ల ప ల్లి తెలుస్తున్నది. రాజేంద్రచోళుడు, చోళ

చాళుక్య వంశానికి చెందినవాడు. కంది నుండి ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించాడు.

కాళహస్తి

కాళహస్తి దేవాలయంలోని ఈశ్వరుడికి కాళహస్తిశ్వరుడని పేరు. క్రీ. కాళహస్తిశ్వరుడనే పేరు ఎలా వచ్చిందో తెలియచేసే ఒక ఇతిహాస గాధ ప్రచారంలో వుంది. క్రీ. అంటే సాలె పురుగు. కాళమనగా పాము. హస్తిఅంటే ఏనుగు. సాలెపురుగు, పాము, ఏనుగు పైహంగా ఉండేవట. ఈ మూడూ కలసి ఈశ్వరుడిని గూర్చి తపస్సు చేసాయట. శివుడు ప్రత్యక్షమై మీకోం కావాలా కోరుకోమనగా, రాము శివుని రూపం పొందేటట్లు వరమివ్వమని అడిగాయి. అప్పుడు యీ మూడు జీవులూ కలసి యేర్పడిన శివలింగానికి కాళహస్తి శ్వరి స్వామి అనే పేరువచ్చింది. ఇక్కడి శివలింగాన్ని పవిత్రంగా యెంచటంవల్ల అర్చకులు కూడ తాళరట. లింగానికి అడుగున సాలిపురుగుమాదిరి ఒక ఆకారం వుంది. లింగానికి పైన అయిదు ముఖాలను పాముఅనీ, లింగం మధ్యభాగంలో శివబడే తెల్లటి పట్టిలను ఏనుగు దంతాలని చెబుతారు. ఇక్కడ శివరాత్రికి పెద్ద ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

కాశహస్తీశ్వరాలయానికి దక్షిణపు
వైపున బ్రహ్మాలయం వుంది. దేశంలో
ఇక్కడ తిప్పేతే మరెక్కడా బ్రహ్మకు
ఆలయాలు లేవట. శివుడుండే ప్రదేశం
కైలాసం గనుక శివుడిని పూజించటానికి
బ్రహ్మదేవుడు కూడ కాశహస్తీ వచ్చే
వాడట. బ్రహ్మ గొంట్లోని నిర్మించబడ్డ
ఆలయమే బ్రహ్మాలయం.

కాశహస్తీశ్వరాలయాన్ని గూర్చి
మరొక కథ ప్రచారంలో వుంది. కన్నప్ప
అనే బోయవారికి అడవిలో తిరుగుతుం
డగా కాశహస్తీశ్వరింగం వెలిపించిందట.
కన్నప్ప కేవలింగాన్ని అతిథి క్రింద పూజించే
వాడనీ, ఒకసారి శివుని రెండు కిక్కు
చెడిటోగా, కన్నప్ప ఈ కిక్కు పెరికి
ఆ కిక్కు స్థానంలో వుంచాడని చెబుతారు.

సువర్ణముఖ

సువర్ణముఖాని కాశహస్తీశ్వరాలయా
నికిదగ్గరిలో ప్రవహిస్తోంది. ఈ నదికి ముఖ
లేనివి వేరుంది. పూర్వీకాలంలో ఎవరి
రెండు ప్రక్కలా ముగిరి పాడలుండేవి.
అందువల్ల సువర్ణముఖికి ముఖలేయ అనే
పేరు కూడ వచ్చింది.

అగస్త్యుడు మందాకినిని గూర్చి తపస్సు
చేసి భూలోకానికి తెచ్చినదియే సువర్ణ
ముఖి అని పురాణ గాథ. ఒకసారి
అగస్త్యుడు చంద్రగిరి కొండలపై తపస్సు
చేసుకొంటుండగా, సువర్ణముఖి చంద్రగిరి
కొండలే మునిగేటట్లుగా పొంగిందట.
అగస్త్యుడి కోపంచచ్చి యీ నది భూమిట్టం
క్రింద ప్రవహించాలని కోరించాడనీ,
సువర్ణముఖిలో ఎక్కడ నీరు లేకపోవ
తానీ కారణమిదేనని చెబుతారు.

సాగువ వంశ పాలన

కాశహస్తీశ్వరాలయాన్ని నిర్మించిన
రాశోద్రవంశుని చోళవంశ పరిపాలన
13 వ శతాబ్దంలో ఆంధ్రమైంది. చోళుల
తరువాత చిత్తూరును కొంతకాలం విజయ
నగరి సాగువ రాజులకు మూలపురుషులైన
వారు, మరకొంతకాలం గూడ
పుం పరిపాలించారు. సాగువ రాజులలో
ఒకడైన అక్కరాజు మామయ పద్మావతిని
తిరుపతి వెంకటేశ్వర్లు తెచ్చిచేసుకొన్నా
డని చెప్పుకొంటారు. కొంతకాలమయ్యాక
1324 ప్రాంతంలో అల్లవర్దిక్ నేయి
దండెత్తి వచ్చి నల్లపర్వదు యీ
ప్రాంతం కూడ ఢిల్లీ సుల్తానుల
క్రవశమైంది. కాని ఢిల్లీ సుల్తానుల
పాలనను ఢిక్కరించి హరిహరి బుక్క
రాయలు విజయనగరి రాజ్యాన్ని స్థాపించి
నల్లపర్వదు, చిత్తూరుల్లో ఆ రాజ్యంలో
కలిసిపోయింది. పుత్తూరు నాలుకా
కాశ్యపినింగి, కాశహస్తీ జరిగిందారు
విజయనగరి రాజులకు సామంతులుగ
ఉంటూ చిత్తూరుల్లోగాని ప్రాంతా
లను పాలించారు. కాశహస్తీ జరిగిం
దారు పరిపాలన ఒకప్పుడు శత్రు
ఆక్రమణ, చరిత్రలకు, నెల్లూరుల్లోల
లోకి కూడ వ్యాపించింది.

తిరుపతి

తిరుపతి దేవాలయం విజయనగర
రాజుల కాలంలో ఉచ్ఛస్థితికి వచ్చింది.
సాగువవంశింహరాజు, దేవాలయంచుట్టూ
ప్రాకారపు గోడలు కట్టించాడు. తిరుపతి
దేవాలయం అద్రిప్రాసాద దేవాలయాలలో
ఒకటి. అదిశివుని తలపైన యీ ఆలయం
ఉన్నదని చెబుతారు. ఏడుకొండలు

దాటితేగాని వెంకటేశ్వరాలయానికి వెళ్ళడానికి విలుపదను. అందువల్ల వెంకటేశ్వరునికి ఏడుకొండల వెంకటేశ్వరుడని పేరు వచ్చింది.

హైదరాబాదుకు పల్లవులు, గోళులు, పాండ్యులు, బక్కలు, విజయనగరాజులు మొదలైన అనేక వంశాల గాజులు తిరుపతి దేవుడికి దానాలు చేస్తూ వచ్చారు. అందువల్ల తిరుపతిదేవుడు ఆంధ్రులది దేవుళ్ళందరిలోకీ గౌరవమూడు. ఈ దేవుడిని మూడు బంగారు తెలలో కప్పబడి వున్నది. రెండవగోపురం ముందు స్తంభము, బలిపీఠంకూడ బంగారు తెలలో కప్పబడి ఉన్నవి. తిరుపతి వెంకటేశ్వరునికి, అతని భార్య పద్మావతికి వ్రతకీర్తనలున్నవి. బంగారు ఆభరణాల సూతి చేప్పవలసిందేను. దేవుడిని చూడటానికే బంగారుపువ్వులనుంచావల్సింది. ఈ ఆలయంలో గామాలు చాలి చేసిన యోగము నమసరించే పూజా ప్రవేశాలు జరుగుతున్నాయి. అందువల్ల తమిళ మండలాలలో పూజ జరుగుతున్నది. తిరుపతి పట్టణం గామాలు చాలా కాలంగా ఏర్పడిందని అంటారు.

వేయిపడల ఆశీషపురి, వాచుపురి ఎవరు బలవంతులారే యుగోవాలని పోటీ జరిగిందట. అప్పుడు ఆశీషపురి మేలు పడినందున కొన్ని కొండలను నెతిమొద మోయగా, వాయువు తన గారితో ఆ కొండలను క్రింద పడగొట్టాడని, అనే తిరుపతి కొండలని ఇతిహాసంగా. ఇక్కడి దేవాలయానికి ముందున్న 'స్వామిప్రక్కరినే' కోనేరులో స్నానం పరిత్రమని భక్తుల వత్తుకం. ఇక్కడి నేయి క్రింద భాగం మంటపం, గారిగోపురం,

మాదరిగ్గది. దేవాలయానికి మూడు ప్రాకారాలున్నాయి. ఇక్కడి దేవుడిని శైవులు, వైష్ణవులకూడ పూజించుతారు. మొదటిప్రాకారం చాటగనే కనబడే పడికాపలిగోపురంలోపల తిరుమల గాయ మంటపంవుంది. ఇక్కడ కృష్ణ దేవరాయలు అతని ఇంద్రభార్యల విగ్రహాలు, వెంకటపతిరాయల విగ్రహం, తిరుమలరాయలు అతని భార్యల విగ్రహాలు ఉన్నవి. అప్పయగిరి తోడను మల్లు, అతని భార్యల విగ్రహాలుకూడ వున్నవి.

చంద్రగిరికోట

విజయనగరాజ్యపరిపాలనలోని రామరాయల తమ్ముడు తిరుమలరాయడు, పెనుకొండ రాజధానిగా చేసుకొని కొంత కాలం పరిపాలించాడు. 1572 లో పెనుకొండ, గొల్లూరి నవాబుల వశంకాగా శ్రీరంగరాయలు చంద్రగిరికి పారిపోయి దాన్ని రాజధానిగా చేసుకొని పరిపాలించాడు. చంద్రగిరిలోని కోట క్రీ.శ 1000లో యాదవరాజైన ఇమ్మడి నరిసింహుడు కట్టించాడు. ఇది నారాయణవనం రాజధానిగా పాలించిన యాదవరాజులలో ఒకడు. విజయనగరాజులు ఆ కోటను కట్టుట్టం చేశారు. గుర్రంకొండలోని కోట విజయనగర రాజ్య ఉచ్ఛ్ఠితిలో నిర్మించబడింది.

మొదట శ్రీరంగరాయలు రాజ్యం చేస్తున్న కాలంలోనే అతనివద్ద అనుమతి పొంది, మద్రాసులో ఇంగ్లీషువాళ్ళు కోట కట్టుకున్నారు. మద్రాసులో ఇంగ్లీషువారి కోట నిర్మాణం ఆంధ్రలోను, దక్షిణాది ఇంగ్లీషు చాలన స్థిరపడటానికి తోడ్పడింది.

1646 లో చిత్తూరుజిల్లా గోల్కొండ నవాబులవశమైంది. గోల్కొండనవాబుల క్రింద కడప నవాబు మదనపల్లి, నాయుల్పాడు, పుంగనూరు తాలూకాలను పరిపాలించాడు. జిల్లాలోని మిగతా తాలూకాలను ఆర్కాటునవాబుపరిపాలించాడు.

గోల్కొండ రాజ్యపతనానంతరం చిత్తూరు జిల్లాను కర్నాటక నవాబులు పరిపాలించారు. 1758 లో ఆర్కాటు నవాబు తమ్ముడైన అబ్దుల్ వాహిద్ ఖాన్ చంద్రగిరికోటనుండి పాలించాడు. చంద్రగిరిరాజుల కోటలు, భవనాలు యిప్పటికీ వున్నాయి.

మహారాష్ట్రలు, వారితరువాత మైసూరు పరిపాలకత్వం వైదనాన చిత్తూరుప్రాంతాన్ని ఆక్రమించుకున్నారు. మహారాష్ట్రలు, ఆర్కాటు నవాబైన నోసు అలీఖాన్ ను కామారెడ్డి జిల్లాకు కిక్కిరించగొట్టారు.

మైసూరు యువాలయో హైదరాబాద్ ఇంగ్లీషువాళ్ళు ఓడించారు. 1792 లో

1889 క్రింగపట్నం సంధి ప్రకారం మదనపల్లి, నాయుల్పాడు, చంద్రగిరి తాలూకాలు నైజాం నవాబుకు, మిగతా తాలూకాలు ఆర్కాటు నవాబుకు ఇంగ్లీషువాళ్ళు యిచ్చారు.

సైనిక సహకార పద్ధతి ననుసరించి బ్రిటిష్ సైన్యాల ఖర్చుక్రింద యిచ్చుకోవలసిన ఖర్చులక్రింద, నైజాం నవాబు ఇతర రాయలసీమ జిల్లాలతోపాటు చిత్తూరుజిల్లానుకూడ ఇంగ్లీషువారికి 1801 లో కట్టవల్సివచ్చింది.

చిత్తూరు ఉత్తర ఆర్కాటు జిల్లాకు కార్యస్థానంగా వుండేది. కొంతకాలం ఆంగ్లానికి తీవ్రమైన వ్యతిరేకత ప్రబలగా ఇంగ్లీషువాళ్ళు ఉత్తర ఆర్కాటుజిల్లా కార్యస్థానాన్ని చిత్తూరునుంచి పల్నాటికి మార్చారు. 1874 లో చిత్తూరు, కంపనీ కెవల కార్యస్థానంగా వుండేది.

1911 లో చిత్తూరుజిల్లా ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేయబడింది.

మూగోళం

జిల్లా కార్యస్థానం చిత్తూరు. ప్రాంతం 5,890 చ. మై. విస్తీర్ణం 18,10,377.

చిత్తూరుజిల్లా ఉత్తరమున ఆనం పర్యంతం కడప, నెల్లూరుజిల్లాలు; తూర్పున చంగల్ పట్టణజిల్లా; దక్షిణమున ఉత్తర ఆర్కాటుజిల్లా; పశ్చిమమున మైసూరు సంస్థానం సరిహద్దులుగా ఉన్నది.

చిత్తూరుజిల్లాలో 40 కి. గ్రామాల మైన 8 గ్రామాలు, 1950 కి. పూర్వం మైసూరు

సంస్థానం ఆవిర్భవించి వుండేది. ఈ గ్రామాలు - కరణికోపపు, బామిపపు, రెడ్డి హళ్ళి, గళ్ళిహళ్ళి, చోప్పిరేట, చిన్నానాడ్డి, జోడివరగారికోపపు, కియంగట్ట హరివానపల్లి - 1950 లో చిత్తూరుజిల్లాలోని పరిమితమైన నాలుకాగా కలపబడ్డాయి.

జిల్లా పరిపాలనా సౌలభ్యంకోసం తొమ్మిది తాలూకాలుగాను, రెండు

రివెన్యూ డివిజనులక్రింద విభజింపబడి ఉన్నది. రివెన్యూ డివిజన్లు, తాలూకాలు, వాటి కార్యస్థానాలు మున్నగు వివరాలు క్రింది పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి.

నైసర్గిక పరిస్థితి

జిల్లాను మూలంగా (1) మైదాన ప్రదేశాలు, (2) కొండలు, ఎత్తైనభూములు క్రింద విభజించవచ్చు.

తూర్పు కనుమలు యీ జిల్లానుండి పోవుచున్నవి. ఇది సైబురియా కనుగుండినుండి ప్రారంభమయి, పలమనేరు, పుంగనూరు తాలూకాలగుండా వ్యాపించి; తర్వాత చిత్తూరు, చంద్రగిరి తాలూకాలను ఒలిచానిచండిమహాకదానిని తీరుకొన్నా తిరుపతివరకు వ్యాపించినది.

తిరుపతి ఆనంతరం మమందూరు కొండలు తూర్పుకనుమలను అనేకచీలికలక్రింద చీల్చినవి. ఈ చీలికలే కాళహస్తి తాలూకా వరకు వ్యాపించి, తర్వాత నెల్లూరు జిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. తూర్పు కనుమలకు పశ్చిమముగానున్న పలమనేరు, పుంగనూరు, మదనపల్లి, వాయల్పాడు తాలూకాలు ఉన్న ప్రదేశం పీఠభూమి. ఇది సముద్రపు మట్టము నకు 2,000 నుండి 2,500 అడుగులవరకు ఎత్తుగా నున్నది. ఈ పీఠభూమి మైసూరు సుస్థానంలోకి వ్యాపించినది.

పీఠభూమి తాలూకాల్లో మదనపల్లి, పుంగనూరు, వాయల్పాడు, కాళహస్తి, పుత్తూరు, తిరుత్తని తాలూకాలలో అనేక కొండలు, గుట్టలు ఉన్నవి. మదనపల్లి

రివెన్యూ డివిజను పేరు	రివెన్యూ డివిజను కార్యస్థానం	రివెన్యూ డివిజనులోని తాలూకాలు	తాలూకా కైలాస్థం (చ. మైళ్ళు)	తాలూకా కార్యస్థానం
మదనపల్లి	మదనపల్లి	మదనపల్లి	836	మదనపల్లి
		వాయల్పాడు	802	వాయల్పాడు
		పుంగనూరు	648	పుంగనూరు
		పలమనేరు	720	పలమనేరు
చంద్రగిరి	చంద్రగిరి	చంద్రగిరి	548	చంద్రగిరి
		కాళహస్తి	615	కాళహస్తి
		పుత్తూరు	564	పుత్తూరు
		చిత్తూరు	778	చిత్తూరు
		తిరుత్తని	379	తిరుత్తని
			5,890	

తాలూకాలోని ఆశ్వకొండలు (4100 అ. ఎత్తు), పుత్తూరు తాలూకాలోని నగరి కొండలు వీనిలో ముఖ్యమైనవి.

నదులు

జిల్లాలో ఉత్తర భాగంలో ఉన్న నదులు ఉత్తర దిశగా ప్రవహిస్తున్నవి. దక్షిణ భాగంలోని నదులు దక్షిణ, తూర్పు దిశలలో ప్రవహిస్తున్నవి.

మైసూరు సంస్థానములో పుట్టిని పాపాక్షినివి మదనపల్లి తాలూకా పశ్చిమ కొననుండి అనంతపురి జిల్లాలోనికి ప్రవహించుచున్నది.

మదనపల్లి తాలూకాలోని ఆశ్వకొండల్లో పుట్టి బాహువానది, ఉత్తర దిశగా వాయుల్పడు తాలూకా గుండా ప్రవహించి, కడపజిల్లాలో ప్రవేశించి పెన్నా నదిలో కలియుచున్నది.

మదనపల్లి తాలూకాలోనే పెద్దయ, చిన్నయ అనే మరి రెండు చిన్న నదులు కూడ గలవు.

పుంగనూరు తాలూకాలోని ఆవులపల్లి అడవులలో సిన్ రానది పుట్టుచున్నది. ఇది ఉత్తరదిశగా పుంగనూరు, వాయల్పడు తాలూకాల గుండా ప్రవహించి, కడప జిల్లాలో బాహువా నదిలో కలియుచున్నది.

కులమనేరు తాలూకాలో దక్షిణ దిశగా ప్రవహించే కాండిన్యనది ఉత్తర ఆర్కాటు జిల్లాలో ప్రవేశించి, అచ్చలనే పాలూర్ నదిలో కలియుచున్నది.

మైసూరు సంస్థానములో నుండి వచ్చే పాలూర్ నది, ఉత్తర ఆర్కాటు జిల్లాలో ప్రవేశించే ముందు కులమనేరు తాలూకా దక్షిణ భాగంలో ప్రవహిస్తున్నది.

తూర్పు కనుమలలో పుట్టిన పోనీనది దక్షిణ దిశగా చిత్తూరు తాలూకాలో ప్రవహించి, ఉత్తర ఆర్కాటు జిల్లాలో ప్రవేశించి పాలూర్ నదిలో కలియుచున్నది. పోనీ నది చిత్తూరు తాలూకాలో ప్రవహించునప్పుడు, చిత్తూరునది, బహుదానది, గొడ్డువంక అనే మూడు ఉపనదులు కలియుచున్నవి. అరిణి నది, పుత్తూరు తాలూకాలో తూర్పు దిశగా ప్రవహించి చెంగల్పట్టు జిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. పుత్తూరు, తిరుత్తని తాలూకాలో ప్రవహించే నగరీవి కూడ చెంగల్పట్టు జిల్లాలోనే ప్రవేశించి కృష్ణా నదిలో కలియుచున్నది.

స్వర్ణముఖి, చంద్రగిరి తాలూకాలోని అవిశేషల్లి గ్రామసమీపంలో పుట్టి, కాశి హస్తీ తాలూకా గుండా ప్రవహించి జిల్లారు జిల్లాలో ప్రవేశిస్తున్నది. చంద్రగిరి తాలూకాలో ప్రవహించే కళ్యాణీనది దీనికి ఉపనది.

శేరుకి యిన్నినదులున్నా, సంవత్సరములో అత్యధికంగా నీటిలో నీరు వుండదు. ఒక్క వరాకాలంలో మట్టుకే ఈ నదులలో నీరు లభిస్తుంది.

అడవులు

జిల్లాలో మూడవవంతు ధైర్యాల్యం పైబడి అడవుల క్రిందనే వున్నది. అడవుల క్రింద వున్న 2,355.70 చ॥మై॥ ధైర్యాల్యములో, 818.32 చ॥మై॥ రిజర్వు అడవుల క్రిందను, 699.33 చ॥మై॥ ప్రభుత్వం స్వాధీనముచేసుకన్న ఎన్నీటు అడవుల క్రిందను, 838.05 చ॥మై॥ ప్రభుత్వాధీనములో రాని ఎన్నీటు అడవుల క్రిందను ఉన్నది.

క్రింది పట్టికలో యేదో తాలూకాలలో, తన మదనపల్లి, వాయల్పాడు, పుంగ ఎంతెంత వైకాల్పము కలిగిన అడవులు నూరు, పలమనేరు తాలూకాలలో వున్నవీ, వాటి విధిజన మున్నగు వివరాలు మొత్తం పడేవర్షంలో అధికభాగం నైరుతి ఋతుపవనముల గూలమునే లభిస్తున్నది.

తాలూకా	రిజర్వు భారము (చ. మైళ్ళు)	ప్రభుత్వం స్వాధీనము కున్న భాగములు (చ. మైళ్ళు)	ప్రభుత్వం స్వాధీన పర్వతానని భాగములు (చ. మైళ్ళు)	మొత్తం (చ. మైళ్ళు)
మదనపల్లి	173.37	173.37
వాయల్పాడు	134.04	...	56.25	190.29
చంద్రగిరి	231.08	10.00	29.00	270.08
కాళహస్తి	...	52.03	221.16	273.19
పుంగనూరు	400.00	400.00
చిత్తూరు	105.47	74.46	100.00	279.93
పుత్తూరు	...	314.04	11.33	325.37
తిరుత్తనీ	...	149.60	20.31	169.91
పలమనేరు	174.36	99.20	...	273.56
మొత్తం	818.32	699.33	838.05	2,355.70

మదనపల్లి తాలూకాలోని రిజర్వు అడవులు గురించి గాఢ పరిశీలనలు. ఇందులో వంటచెరుకు, కొద్దిపాటి కలప నొరుకులుంటి. అక్కడ కొండలలో మంచి గింజిపు చెక్క లభిస్తున్నవని తెలుసు. వాయల్పాడు, చంద్రగిరి, కాళహస్తి, చిత్తూరు, తిరుత్తనీ తాలూకాలలోని రిజర్వు అడవులు దట్టమైన అడవులు మాత్రం కావు. ఇందులో కొన్ని భాగాలలో సుందర్బీరి మంతా చెట్లు పచ్చగానే వుంటుంది.

శీతోష్ణ సీత - వర్ష పాతం

జిల్లాకు నైరుతి ఋతుపవనములనుండి, ఈశాన్య ఋతుపవనములనుండి వర్షము లభిస్తున్నది. పీఠభూమి తాలూకా

ఈ పవనములవల్ల పడే వర్షాలు జూన్ నుండి సెప్టెంబరు మాసములోగా పడును.

జిల్లా సముద్రతీరమును దూరముగా నుండుటచేత, జిల్లాలో ప్రవేశించే వర్షపు పవనములు చాలభాగము నీరినెంచియే వుంటాయి. కనుకనే ఈ జిల్లాలో నాలుగు సార్లు వర్షపాతం తక్కువ.

ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో తాలూకా వారి వర్షపాతం, వర్షపు దినములు ఇవ్వబడ్డాయి.

జిల్లాలోని వాయల్పాడు, మదనపల్లి, పలమనేరు, పుంగనూరు తాలూకాల్లో భూభాగం ఎక్కువ పీఠభూమి ప్రదేశమై వుండుటచేత, సంవత్సరము

తాలూకా

సాలుసరి వరపాతం
(అంగుళాలలో)

సాలుసరి వరపు
కోణాలు

మదనపల్లి	28.32	47.8
వాయల్పాడు	30.52	47.0
చంద్రగిరి	33.76	46.5
కాళహస్తి	43.13	49.4
పుంగనూరు	29.33	41.2
చిత్తూరు	34.71	48.5
పుత్తూరు	35.32	49.9
తిరుత్తని	39.16	51.9
పలమనేరు	32.58	49.9

అంతటా చక్కని కిలోష్ల పరిశీలులు ఉంటాయి. ఈ కిలోష్ల పరిశీలిత చాల అక్కగ్లమైనదికూడా. ఏ కాలములోను వేడి 95 డిగ్రీలు వాటి ఉండదు. మైదాన ప్రాంతాలయిన చంద్రగిరి, తిరుత్తని, పుత్తూరు, కాళహస్తి తాలూకా లలో ఎండ వైతాలూకాలకన్న తీవ్రము గానే ఉంటుంది. అయినా భరించరాని పరిస్థితిలో ఉండదు.

సాగు సదుపాయాలు

పెద్ద ఇంజనీర్ వసతు లేవీ యీ జిల్లాలో లేవు. నీటి సౌకర్యంతో పండించే పంటలన్నీ ప్రధానంగా వర్షాధారమే. వరి వర్షాధారంపై ఆధార పడి చెరువులద్వారానూ, ఉన్న చిన్న నదులపై నిర్మించిన ఆధునకట్టల సాయంతో నిల్వ ఉంచగల్గిన నీటితోనూ పండించబడుతున్నది. కొన్ని చోట్ల నూరుల సహాయంతోనూడ సాగు

చేయబడుతున్నది. కనుకనే జిల్లాలో అత్యధికభాగంలో తరుచు వైశుమం పొడచూపుతుంటుంది.

మదనపల్లి తాలూకా

సిద్ధతిప్పసముద్రం చెరువు, రంగ సముద్రంచెరువు, కందుకూరు చెరువు, చిన్నతిప్ప సముద్రం చెరువు అనే సాలుగు పెద్దచెరువులు కలవు. ఈ చెరువులక్రింద ఆయకట్టుకు చాలావరకు నీరు అందుకూనే ఉంటుంది. తాలూకాలోని ఇతరచెరువులలో మాత్రం నీటికొరత ఎల్లప్పుడూ ఉంటూనే వుంటుంది. బావులు మాత్రం చాలా ఉన్నాయి. కాని సరియైన వర్షాలులేక కరువుకాలకాల నిర్మల యీప్రాంతంలో ప్రత్యక్షమవుతూనే ఉంటాయి.

పుంగనూరు తాలూకా

కరువుతాలూకాలలో ఇది ఒకటి. వర్షాధారమైన చెరువులు, ప్రయత్నము

బావులు మాత్రమే యిచ్చటవున్న సాగు సౌకర్యాలు.

పలమనేరు తాలూకా

తాలూకాలోని ఈ రుప్పభాగంలో కొన్ని ప్రదేశాలు కొండివ్యవసాయాలలో సాగుచెయ్యబడుతున్నాయి. ఇంకా కొన్ని చెరువులూ, బావులు కూడా సాగుకు తోడ్పడతాయి. అయినా వర్షాలులేని సంవత్సరం యివేటి గార్లరింటి నీటివసయిగా నిల్వలేవు. కనుక తరచు శామం వస్తూనే వుంటుంది.

నాయల్వాడు తాలూకా

వర్షాధారమైన చెరువులు, బావులు మాత్రమే యీ తాలూకాలోని నీటి వనరులు. కనుక వర్షాలుపరిగాపడనిసంవత్సరం కరువు ప్రత్యక్షమే.

చంద్రగిరి తాలూకా

స్వల్పముఖి, కర్ణాటక సమీపమండి శ్రవ్యబద్ధ తులకల్వల ద్వారా కొంత భూభాగం సాగులోవున్నది. ఈ కల్వల ద్వారా నీటిక్రింది అయకట్టుకు మాత్రం సమృద్ధిగా నీరు లభిస్తున్నది. నీటికి చూడకారిగా తాలూకాలో కొన్ని మంచి ఊటగట్ట బావులు, చిన్నచిన్న చెరువులు కలవు.

కాళహస్తి తాలూకా

స్వల్పముఖి నదిమండి కల్వల ద్వారా తాలూకాలో అనేక చెరువులకు నీరు సప్తయి చేయబడుతున్నది. వర్షాలు పడిన సంవత్సరాలలో యిందుమూలమున యీ చెరువులకు నీటి కరువు వుండదు. అయినా మంచి సంవత్సరంలో యీ తాలూకాలో మొత్తం పొగడ్డొ భూమి 39 కేల యికిరాలు మాత్రమే.

పుత్తూరు తాలూకా

అరణి, నగరి నదుల నీటితో కొంత సాగుచెయ్యబడుతున్నది. వర్షాధారంపై ఆధారపడ్డ చెరువులు చాలా ఉన్నాయి. 24 కేల యికిరాలవరకూ మే జరు, మైనరు ఇరిగేషను వర్క్సు క్రింద యీ తాలూకాలో (వర్షాలు పరిగా ఉన్న సంవత్సరంలో) సాగు చెయ్యబడుతున్నది.

తిరుత్తనీ తాలూకా

కళింద్ర, నగరి నదీజలాలతో కొంత భూమి సాగుచెయ్యబడుతున్నది. చెరువులు, బావుల క్రింద కూడ కొంతసేద్యం జరుగుతున్నది. కాని వర్షాలు లేని సంవత్సరంలో కరువు ప్రత్యక్షం.

చిత్తూరు తాలూకా

ప్రయివేటు బావులు, వర్షాధారమైన చెరువులు మాత్రమే యీ తాలూకాలో నీటి వనరులు. వర్షాలు సకాలంలో లేని యెడల యీ బావులూ, చెరువులూ సాగుకు తోడ్పడవు. తాలూకా మొత్తంలో ఘమాను 29 కేల యికిరాలు వివిధ రకముల నీటి సవపాయాలు కలిగిఉన్నాయి.

జిల్లా మొత్తంలో 7,622 మైనరు ఇరిగేషను వర్క్సు 122 మే జరు ఇరిగేషను వర్క్సు ఉన్నాయి. మైనరు ఇరిగేషను వర్క్సులో దరిదాపు అన్ని వర్షాధారాలే. నీటిన్నింటి క్రిందా సక్రమంగా వర్షాలు ఉన్న సంవత్సరంలో రెండున్నర లక్షల ఎకరాలు సాగుచేయబడుతవి.

ప్రక్కవేటిలోని పట్టికలో తాలూకా వారీ సాగుసౌకర్యాల వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

[illegible]

తాలూకా	జాతీయ రహదారు (మైళ్ళలో)	రాష్ట్రీయ రహదారు (మైళ్ళలో)	ప్రధాన జిల్లా రహదారు (మైళ్ళలో)	తరహా రహదారు (మైళ్ళలో)	గ్రామీణ (మైళ్ళలో)	మొత్తం (మైళ్ళలో)
మదనపల్లి	...	35	12	138	35	220
వాయల్పాడు	...	22	68	98	47	235
చంద్రగిరి	...	19	76	45	34	167
కాశీహస్తి	60	30	65	155
పుంగనూరు	4	22	32	58	27	143
చిత్తూరు	36	25	45	65	76	247
భుక్కూరు	64	41	45	150
తిరుత్తని	73	22	75	170
పలమనేరు	14	5	65	27	87	196
	54	121	495	524	491	1,685

రైల్వే

233½ మైళ్ళ నిడివిగల రైలుబాట జిల్లాలో ఉన్నది. ఇందులో 68½ మైళ్ళు బ్రాడుగేజి. 165½ మైళ్ళు మీటరుగేజి. మద్రాసు - బొంబాయి; మద్రాసు - బెంగళూరు బ్రాడుగేజి రైలు మార్గాలు యీ జిల్లానుగా చోవుచున్నవి. ఇందులో మద్రాసు - బొంబాయిరైలు తిరుత్తని, భుక్కూరు, చంద్రగిరి తాలూకాల గుండాను; మద్రాసు - బెంగళూరురైలు పలమనేరు తాలూకా దక్షిణాగ్రాసమండీ చోవుచున్నది.

చిత్తూరు, చంద్రగిరి, కాశీహస్తి తాలూకాలగుండా గుడ్డూరుకాట్నూడి మీటరుగేజి బాట చోవుచున్నది. పాకాల

ధర్మిదగం మీటరుగేజి రైలుమార్గంకూడ చంద్రగిరి, పుంగనూరు, వాయల్పాడు, మదనపల్లి తాలూకాలగుండా చోవుచున్నది. జిల్లాలోని రైలుమార్గం అంతా దక్షిణ రైల్వేలోని హాకమ్.

జనాభా

1941-51 జనాభా లెక్కలకాలంలో, జిల్లా జనాభా 16,33,208 నుండి 18,10,377 కు పెరిగింది. అవగా గత 10 సం॥లోనూ జిల్లా జనాభా పగలువ నూటికి 10.8 చొప్పున వృద్ధిచెందింది. కాని 1931-41 సం॥ జనాభా అభివృద్ధి నూటికి 12.8 చొప్పున ఉంది.

తాలూకావారీ విభజనను గమనించిన మదనపల్లి, వాయల్పాడు, పుంగనూరు

చిత్తూరు తాలూకాల జనాభా అభివృద్ధి యితర తాలూకాలకన్న మెరుగుగా ఉన్నది. దీనికి ప్రధానకారణం యీ తాలూకాలు జిల్లాకు పశ్చిమదిశగా ఉండటంవల్ల, సైరుతీ ఋతుపవనాల మూలంగా లభించే వర్షాలు వీటికి దక్కుతున్నవి. ఆ విధంగా మిగతా ప్రదేశాల కన్న యిచ్చట బ్రతుకుతెచ్చు మార్గం కొంత తేలిక అయింది. కాని మిగతా తాలూకాలు ఈకార్య ఋతుపవనాల పైననే ఆధారపడుతున్నవి. ఇచ్చట సకాలంలో వర్షాలు లేక వలసలు జాస్తి అవలంబముఖంగా మైసూరు పంసానం లోని కోరాయకు పోవలంవగానే లేని సంవత్సరాలలో జమీనుంటుంది. కడక కాలేమాస్తి, తిరుత్తిని, పుత్తూరు, చంద్రగిరి తాలూకాలలో జనాభా అభివృద్ధి నామమాత్రమే. చంద్రగిరిపట్టణ జనాభా అభివృద్ధితో గత 10 సం॥ జనాభా అభివృద్ధి 10.2%గా చూపింపబడ్డా, గ్రామీణ జనాభా పరిశీలన దిశిగా గమనించిన యీ అభివృద్ధి 2% మాత్రమే. ఇక పుత్తూరు తాలూకా గ్రామీణ జనాభా లెక్కలనే గమనించిన 1941-51 సం॥ మధ్య కాలంలో 1931-41 సం॥ జనాభా కన్న మాటికి 1.1 చొప్పున జనాభా తగ్గింది.

క్రింది పట్టికలో తాలూకావారీ జనాభా, పెరుగుదల శాతం, గ్రామ పట్టణ వివరాలు మున్నగువి పొందుపర్చబడ్డవి.

జిల్లా జనాభా 2,202 గ్రామాలలోనూ, పట్టణాలలోనూ వివరిస్తున్నట్లు 1951 జనాభా లెక్కలలో అంచనా వేయబడ్డది. ఈ గ్రామాలలోనూ, పట్టణాలలోనూ 3,50,292 ఇండ్లు కలవు. అనగా సగటున ఇంటికి 6 గురు చొప్పున నివాస ముంటున్నారు.

మొత్తం 3,50,293 ఇండ్లలో 2,90,764 ఇండ్లు గ్రామాలలోనూ, 59,528 ఇండ్లు పట్టణాలలోనూ ఉన్నాయి.

మొత్తం 3,50,293 ఇండ్లలో 2,90,764 ఇండ్లు గ్రామాలలోనూ, 59,528 ఇండ్లు పట్టణాలలోనూ ఉన్నాయి.

తాలూకా పేరు	జనాభా		జనాభా పెరుగుదల గ్రామాలు పట్టణాలు శాతం		
	1941	1951			
మదనపల్లి	1,73,591	1,97,289	13.7	113	1
చాయల్పాడు	1,66,643	1,90,097	14.1	126	1
చంద్రగిరి	1,49,726	1,65,195	10.3	265	3
కాలేమాస్తి	1,29,734	1,36,910	5.5	383	1
పుంగనూరు	1,34,487	1,47,398	9.6	105	1
చిత్తూరు	3,01,187	3,40,717	13.1	374	1
పుత్తూరు	2,18,016	2,30,088	5.5	176	2
తిరుత్తిని	2,18,057	2,32,941	6.8	336	2
పలకునేరు	1,41,761	1,69,739	19.7	324	2
జిల్లా మొత్తం	16,33,202	18,10,377	10.8	2,202	14

జిల్లా జనాభా 18,10,377 మంది లోనూ 16,41,043 మంది గ్రామాలలోనూ, 1,69,334 మంది పట్టణాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. మొత్తం జిల్లా జనాభాలో మూడవ పరిమంంలో ఒకరు మాత్రమే పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు.

కొంత పట్టికలో గ్రామీణ, పట్టణ జనాభా, గ్రామాలలోని, పట్టణాలలోని ఇండ్ల సంఖ్య వివరాలు మున్నగువి ఇవ్వబడ్డాయి.

వైద్య సౌకర్యాలు

జిల్లా మొత్తంలో రోగుల నిల్వ ఉంచి చికిత్స చేయగలగ్న ఆస్పత్రులు 6 మాత్రమే ఉన్నవి. వీనిలో 210 మందిని మాత్రమే

నిల్వ ఉంచే సౌకర్యాలు గలవు. 32 మాత్రమే వైద్యకాలాలు ఉన్నాయి.

చిత్తూరు జిల్లాలో వైద్యకాలాల నెల కొల్పి లోడ్నుడే చక్కటితోష్ణపరిస్థితులు కలిగిన ప్రదేశం విరివిగావుంది. అయినా మదనపల్లిలోని మిషను క్లబ్ ఆస్పత్రి మిశ్రా, యీ ప్రదేశంలో ఏ పెద్ద చికిత్సాలయం ఏర్పరచలేదు. కనీసం జిల్లా ప్రజలకు అనువైన వైద్యసదుపాయాలను అందించే వైద్యులు కూడ కరువ!

ప్రక్కపేటలోని పట్టికలో తాలూకా వాచీ వైద్యాలయాల (1951) వివరాలు పొందుపరచబడ్డాయి.

తాలూకా	పట్టికలో ఇండ్ల సంఖ్య	గ్రామాలలోని ఇండ్ల సంఖ్య	పట్టణాలలోని ఇండ్ల సంఖ్య	మొత్తం ఇండ్ల సంఖ్య	గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా
మదనపల్లి	31,593	29,475	2,118	1,97,289	1,81,147	16,142
వాయల్పాడు	33,909	32,911	998	1,90,097	1,84,049	6,048
చంద్రగిరి	30,309	24,630	5,679	1,65,198	1,32,240	32,960
కారూరు	23,790	20,885	2,906	1,36,910	1,18,989	17,921
పుంగనూరు	23,977	22,401	1,576	1,47,398	1,36,114	11,284
చిత్తూరు	94,507	55,668	38,839	3,40,717	3,01,823	38,984
పున్నూరు	45,031	42,733	2,298	2,30,088	2,15,532	14,556
తిరుత్తని	36,890	35,937	2,953	2,32,941	2,14,812	18,129
పలమనేరు	28,286	26,124	2,162	1,69,739	1,56,339	13,400
జిల్లా మొత్తం	2,50,292	2,90,764	59,528	18,10,377	16,41,043	1,69,334

తాలూకా	ఆస్తుక్రమము			వైద్యకాలము		
	ప్రభుత్వం	లోకాలు ఖండు	మంచాల సంఖ్య	ప్రభుత్వం	లోకాలు ఖండు	గ్రామీణ వైద్యకాలము
మదనపల్లి	1	...	40	4
వాయల్పాడు	4	2
చంద్రగిరి	1	...	33	...	1	2
కాళహస్తి	1	...	16	1
పుంగనూరు	...	1	4	...	1	1
చిత్తూరు	1	...	95	5
పుత్తూరు	3	1
తిరుత్తని	4	1	1	2
పలమనేరు	1	...	18	...	1	2
	5	1	210	1	11	20

పరిశ్రమలు

జిల్లాలో కేర్లొనబడిన పెద్ద పరిశ్రమలు ఏవీ లేవు. ఫ్యాక్టరీవట్టికింద వచ్చే పరిశ్రమలు 1951 సెంటి 22 మాత్రం యీ జిల్లాలో ఉన్నాయి. ఇందులో 14 చిన్నచిన్న లోహపరిశ్రమా కార్మా

గారాలు. వీటిలో 899 మందికి జీవన గడుస్తున్నది. ఈ 14 ఫ్యాక్టరీలూ చంద్రగిరి తాలూకాలోనివే.

ఆంధ్రపుష్కలమానె, రాసాయనిక పరిశ్రమకు చెందిన 6 ఫ్యాక్టరీలు పలమనేరు తాలూకాలో ఉన్నాయి. వీటిలో 108 గురు ఉద్యోగింు ఉన్నారు.

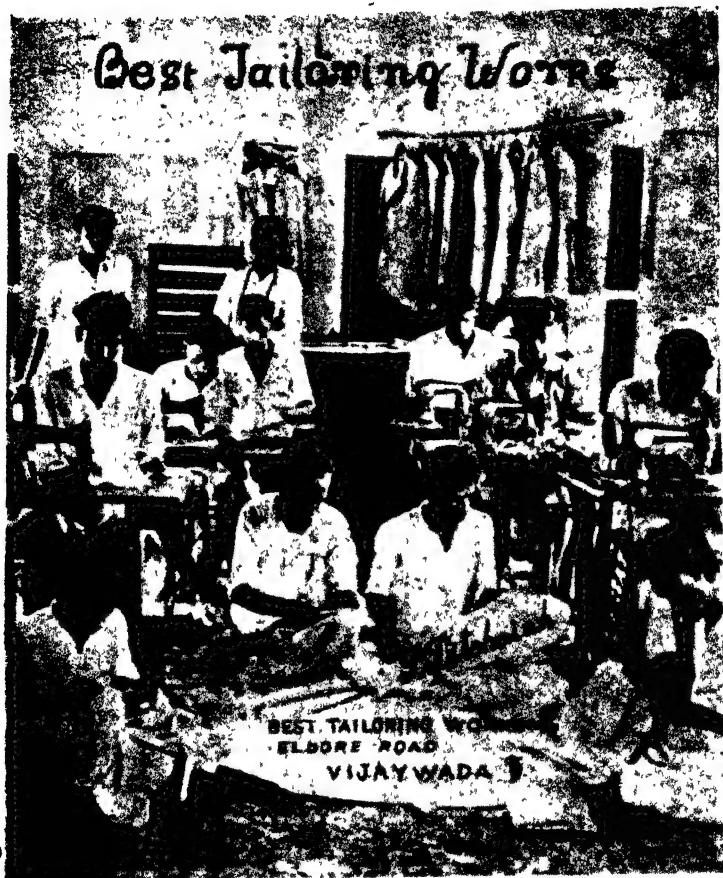
కె. వి. ఆర్. మూలవ్యాధి నివారణ

రోక్తసావము, చాఢ, మంట, దురిద, తీపు, పగుళ్లు, మలబద్దము, నీరసము ముి చాఢలు ఆమోఘముగా నివారణ మగును. 11 నోటాలు పూర్తి కోర్సు ఖరీదు : రు 5-0-0 లు. వివరములకు :

K. V. R.
PILES CURE

కవిరాజ్ కొస్టర్ల వెంకట్రావు, బి. ఏ., గొల్లప్రోలు, తూర్పు గోదావరిజిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్.

Best Tailoring Works.

బెస్ట్ టైలరింగ్ వర్కుస్,

ఏలూరురోడ్డు సెంటరు, గవర్నరుపేట, విజయవాడ - 2.

ప్రాప్రయిటర్ : పి. పిచ్చయ్య

MNA

ఆంధ్రరాష్ట్రం - భారతదేశం

ఆంధ్రదేశ వైశాల్యం 63,417 చ. మైళ్ళు. మొత్తం భారతదేశ వైశాల్యం (12,21,064 చ. మై.) లో 20 వ వంతు. తెలియం, చాలెండు, డెన్మార్క్ దేశాలకు నాలుగు రెట్లు; స్వాజిలాండ్, బర్మా, బర్మీయా, గ్రీనువీచాలకు రెండు రెట్లున్నది. తొలి మదరాసురాష్ట్ర వైశాల్యంలో సగంకంటే కొంచెం తక్కువ. హైదరాబాదు సంస్థానం వైశాల్యంలో నాలుగింట మూడుపాళ్ళు, మైసూరు సంస్థానానికి రెండు రెట్లు ఉన్నది.

జనాభా

ఆంధ్రరాష్ట్ర జనాభా, 1951 లో 2,05,07,801. భారతదేశ మొత్తం

జనాభాలో జమ్మూ కాశ్మీరు, అస్సాం లోని కొండజాతుల ప్రాంతంకంటే కలిపి (36 కోట్ల 81 లక్షలు) - ఆంధ్రరాష్ట్ర జనాభా 18 వ వంతు.

“ఎ” తరగతి రాష్ట్రాలలో వైశాల్యం, జనాభా, జనసమృద్ధి విషయాలలో ఆంధ్ర సామాన్య ఆక్రమిస్తున్నది, కింది పట్టిక వ్యక్తం చేస్తున్నది.

చర్చ పాత్ర

వైయతి యుక్తపవనాలవల్ల (జాన్ - సెప్టెంబరు) కలిశే వర్షపాతంలో భారత దేశంలోని మరే ప్రాంతంలోకంటే “మల బారు దక్షిణానరా” ప్రాంతంలో అత్యధిక వర్షం (100.3 అం) పడుతున్నది. దీని

రాష్ట్రం పేరు	వైశాల్యం (చ.మై.)	ఎన్నో స్థానం	జనాభా లక్షలలో	ఎన్నో స్థానం
మధ్యప్రదేశ్	1,30	1	2,10	4
ఉత్తరప్రదేశ్	1,28	2	6,30	1
బొంబాయి	1,11	3	3,60	3
అస్సామ	85	4	90	9
బీహారు	70	5	4,00	2
ఓరిస్సా	60	7	1,50	7
ఆంధ్ర	63	6	2,05	6
పంజాబు	37	8	1,30	8
హర్యానా	31	9	2,50	5

తర్వాత కొంకణ్ (93.7 అం||), పశ్చిమ తెంగాలు హిమాలయ పర్వతప్రాంతం (79.5 అం||), శేవెలెండు (70.9 అం||), అస్సాం (మణిపూర్ ప్రభుత్వోపమా) (61.7 అం||) వరుసగా రెండవ, మూడవ, నాల్గవ, ఐదవ స్థానాలనాక్రమిస్తున్నాయి.

భారతదేశంలోకిలా తక్కువ వర్షం పడే ప్రాంతాలలో ఆంధ్రరాష్ట్రం ఒకటి. సముద్రతల ప్రాంత జిల్లాలలో (19.8 అం||) కడప, కర్నూలు, ఆకంఠపురి, చిత్తూరు జిల్లాల ప్రాంతంలో (15.3 అం.) వర్షం పడుతున్నది.

నదులు

ఆంధ్రలోని నదలన్నీ కిలసి యేటా 15 కోట్ల ఎకరపు బడుగుల నిడివి సముద్రంలో పోతున్నాయి. భారతదేశంలో ఒక్క బ్రహ్మపుత్రానికి తప్ప, మిగిలా నదులన్నీ కిలసి యేటా సముద్రంలో పోనే నీటిలో ఇది 15% ఉంటుంది. మదరాసు రాష్ట్రంలోని నదులు, ఒడ్డునాని నదులు యేటా సముద్రంలో పోనే నీరు ఆంధ్ర నదులు యేటా సముద్రంలో పోనే నీటి పరిమాణంలో వరుసగా 13%, 80% ఉంటుంది.

వ్యవసాయం

భారతదేశ మొత్తం వైశాల్యంలో (81,10 లక్షల ఎకరాలు) (1948 లో) పంటలు పండించ బడుతున్న భూమి (24,40 లక్షల ఎకరాలు) మాటికి 30 పార్శు. ఆంధ్రలో పంటలు పండించబడుతున్న భూమి (1951 లో) మొత్తం రాష్ట్ర వైశాల్యంలో 40%.

భారతదేశపు మొత్తం పంట భూమిలో సాగు చేయబడుతున్న (Irrigated) భూమి

(4,80 లక్షల ఎకరాలు) 20%. ఆంధ్రలోని మొత్తం పంట భూమిలో, సాగు చేయబడుతున్న భూమి (70 లక్షల ఎకరాలు) 41%; భారతదేశంలో సాగు చేయ బడుతున్న భూమిలో 15%.

ఇది విధంగా పాకిస్థాన్ లో 67%, ఈజిప్టులో 77%, జపాన్ లో 46% సాగు చేయబడుతున్నది.

ఆహారధాన్యాలు

భారతదేశంలో ఆహార ధాన్యాల (పప్పు దినుసులు మినహాయించి) 1948 - 49 లో 16,77 లక్షల ఎకరాలలో పండించ బడ్డాయి. ఇది మొత్తం పంట భూమిలో 69%. ఆంధ్రలో 101 లక్షల ఎకరాలలో ఆహార పంటలు పండించబడు తున్నాయి. ఈ భూమి వైశాల్యం, మొత్తం పంట భూమి వైశాల్యంలో 60%; భారత దేశంలో ఆహార పంటలు పండించబడు తున్న భూమి: వైశాల్యంలో 6%.

కాయధాన్యాలు

ఆంధ్రలో 17 లక్షల ఎకరాలలో కాయధాన్యాలు పండించబడుతున్నాయి. ఈ విస్తీర్ణం భారతదేశంలో కాయ ధాన్యాలు పండించబడుతున్న భూమి విస్తీర్ణం (4,75 లక్షల ఎకరాలు) లో మూడు 4%.

నూనె గింజలు

భారతదేశంలో 2,60 లక్షల ఎకరాలలో నూనెగింజలు పండించబడు తున్నాయి. ఇది, దేశపు మొత్తం పంట భూమిలో 9%. ఆంధ్రలో నూనెగింజలు పండించబడుతున్న విస్తీర్ణం (27 లక్షల ఎకరాలు), భారతదేశంలో నూనెగింజలు పండించబడుతున్న భూమి విస్తీర్ణంలో 10%.

చెరుకు

ఆంధ్రలో 1,34 వేల ఎకరాలలో ఏటా చెరుకు పండించబడుతున్నది. ఈ భూ విస్తీర్ణం భారతదేశంలో చెరుకు పండించబడుతున్న భూ విస్తీర్ణంలో (41,38 వేల ఎకరాలు) నూటికి మూడు వాళ్ళు.

మిర్చి

భారతదేశంలో 14,64,000 ఎకరాలలో ఏటా 3,45 వేల టన్నుల మిర్చి పంపిణీ చేయబడుతున్నాయి. ఆంధ్రలో మిర్చి పంపిణీ చేయబడుతున్న భూ విస్తీర్ణం (2,70 వేల ఎకరాలు) భారతదేశంలో మిర్చి పంపిణీ చేయబడుతున్న భూ విస్తీర్ణంలో 18 %, పంటలో 31 % ఉన్నది.

పొగాకు

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో నాలుగు 3,365 వేల ఎకరాలలో 1,10 వేల టన్నుల పొగాకు (నాలుగు వర్గీకరణ) పండించబడుతున్నది. ఈ పంట భారతదేశపు మొత్తం పొగాకు పంటలో 44 %. ఆంధ్రలో పండించబడుతున్న పొగాకు పంటలో ఒక నుంచునూ ఒక్కొక్కటి 60 % పండించబడుతున్నది.

ప్రత్తి

1951-52 సంవత్సరంలో 540 వేల ఎకరాలలో 69 వేల టన్ను (392 వాసులు ఒక వేలు) ప్రత్తి పండించబడింది. ఈ పంట పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం, పండిన పంట, భారతదేశంలో ప్రత్తి పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం, పంటలో వరుసగా 3.33 %, 9.19 % ఉంటుంది.

అడవులు

భారత దేశంలో ఉన్న అడవుల విస్తీర్ణం 1,82,539 చదరపు మైళ్ళు. ఇది భారత దేశ మొత్తం వైశాల్యంలో 19 %.

ఆంధ్రలో ఉన్న అడవుల విస్తీర్ణం 10,357 చదరపు మైళ్ళు. ఈ విస్తీర్ణం భారతదేశంలోని అడవుల వైశాల్యం (99,476 చ. మై.) లో 10 %.

కాగితం ఉత్పత్తి

భారత దేశపు కాగితపు ఉత్పత్తి (నాలుగు 1,31 వేల టన్నులు) లో ఆంధ్రా దేశపు ఉత్పత్తి (784 టన్నులు) నూటికి ఒక్క పాళ్ళు కంటే కూడా తక్కువ.

ఆంధ్రలో ఉన్న కేపరు మిల్లు ఒక్కటి ఒక్కటి ఆంధ్రా కేపరు మిల్లుగా నమోదైంది. దాని ఉత్పత్తి శక్తి (3,660 టన్నులు) భారత కేపరు మిల్లులన్నిటి ఉత్పత్తి శక్తి (137 వేల టన్నులు) లో నూటికి నాలుగు వాళ్ళు.

ఖనిజాలు

ఆంధ్రలో తీయబడుతున్న వివిధ ఖనిజాలు భారతదేశంలో తీయబడిన మొత్తం ఖనిజ పరిమాణంలో ఎన్నో రకాల ప్రక్క వేటిలోని పట్టిక నివహిస్తుంది.

విద్యుచ్ఛక్తి

ఆంధ్ర దేశపు విద్యుద్దత్తు శక్తి 1952-53 సంవత్సరంలో 33,121 కిలో వాట్లు. 1951 లో భారతదేశపు టుల్పు శక్తి 20 లక్షలకి పైగా వాట్లు. భారతదేశపు టుల్పు శక్తిలో ఆంధ్రరాష్ట్రపు టుల్పు శక్తి నూటికి ఒక్క పాళ్ళు కంటే తక్కువ.

ఖనిజం పేరు	ఆంధ్ర 1949 ఉత్పత్తి (టన్నులలో)	భారతదేశం 1949 ఉత్పత్తి (టన్నులలో)	భారతదేశ ఉత్పత్తిలో ఆంధ్ర ఉత్పత్తి శాతం
అల్యుమిన్	76	146	52.0
బాక్సైట్	21,096	21,118	99.8
కార్బున్	1,558	2,188	71.0
క్రోమైట్	5,142	19,416	27.0
మైకా	19,492 *	1,36,308*	14.0
	(Cwts)	(Cwts)	
మంగనియం	63,355 *	4,51,034*	...

ఆంధ్రలో ఎండికొండ, పులిచింతల, రామపాదసాగరం తదితర ప్రాంతాల్లో విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రాలను నిర్మించినపుడు అవి ఉత్పత్తి చేయగలిగిన విద్యుత్ పరిమాణం, భారతదేశపు ప్రస్తుతపు టుత్పత్తి శక్తిలో నాల్గవవంతుకంటే కొంచెం అధికంగా ఉంటుంది.

1951 లో భారతదేశపు విద్యుదుత్పత్తి శక్తి 9 లక్షల కిలోవాట్లకున్న కొంచెం తక్కువ. ప్రైవేట్ ప్రాజెక్టులన్నీ నిర్వహించబడినాడు ఆంధ్ర ఉత్పత్తి చేయగలిగిన జలవిద్యుత్ సుమారు 6, 50 శేల కిలోవాట్లు. ఇది ప్రస్తుతపు భారత జల విద్యుదుత్పత్తి శక్తికన్న లక్షన్నర కిలోవాట్లు అధికం.

శల 18 1950 లో వినిమయమవుతున్న విద్యుత్ వినిధి దేశాలలో ఎన్ని

యూనిట్లున్నది దిగువ పట్టిక వివరిస్తుంది.

దేశంపేరు	యూనిట్లు
కనడా	3,410
యునైటెడ్ క్విట్స్	2,560
బ్రిటన్	1,110
నార్వే	5,308
జపాన్	542
ఇండియా	14
మదరాసురాష్ట్రం	19
ఆంధ్రరాష్ట్రం	4†

వ్యాంకులు

1952 సంవత్సరంలో ఆంధ్రవ్యాంకింగు వ్యాపారం భారతదేశ వ్యాంకింగు వ్యాపారంలో ఎంత శాతమో ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక వివరిస్తుంది.

* 1951 సంవత్సరపు అంచనాలు.

† 1947 సంవత్సరపు అంచనాలు.

Cwts - హెక్టారు టెయిట్లు.

† 1952-53 సంవత్సరంలో

జా యం ట్ స్టాక్ బ్యాంకులు

వివరం	భారతదేశం	ఆంధ్ర	భారతదేశంలో ఆంధ్రాంశం
బ్యాంకుల సంఖ్య	534	7	1.2%
పెట్టుబడి - మూలధనం (లక్షల రూ. లలో) }	74,25	59	0.8%
డిపాజిట్లు (లక్షల రూ. లలో)	9,56,69	5,40	0.6%
1952 లో కోపరేటివ్ బ్యాంకులు ("ఏ", "బి" తరగతులు)			
బ్యాంకుల సంఖ్య	445	24	5%
పెట్టుబడి - మూలధనం (లక్షల రూ. లలో) }	20,71	1,54	7.9%
డిపాజిట్లు (లక్షల రూ. లలో)	1,65,66	7,44	7.0%

నోట్లు

1948 లో భారతదేశంలో ఉన్న అక్షరాదేశ పాదపు, 2,46 వేల మైళ్ళు (మునిసిపల్ కోడ్లు కాక). ఆంధ్రలో వీటి పాదపు (మునిసిపల్ కోడ్లు కాక) 13,900 మైళ్ళు. భారతదేశ అక్షరాదేశ పాదపులో ఆంధ్ర అక్షరాదేశ పాదపు 60%.

ప్రతి నూరు చదరపు మైళ్ళ భూ విస్తీర్ణానికి, అక్షరాదేశంలో ఉన్న అక్షరాదేశం: ట్రిటన్ లో 202 మైళ్ళు; ఫ్రాన్సులో 184 మైళ్ళు; అమెరికాలో 103 మైళ్ళు; బర్మీస్ లో 95 మైళ్ళు; ఇటలీలో 89 మైళ్ళు; నీల్స్ లో 70 మైళ్ళు; ఇండియాలో 22 మైళ్ళు; ఆంధ్రలో 22 మైళ్ళు.

మోటార్లు, మోటార్లు పెక్కు, లాక్సు మొదలైన బండ్లు, దేశంలోని ప్రతివెయ్యి చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణానికి, వివిధ దేశాలలోను, ఆంధ్రలోను ఇలా ఉన్నాయి:

(194)

ఫీట్ మైళ్ళు 650; మలయా 850; నీల్స్ 1,300; ఇండియా 250 కన్న కొంచెం తక్కువ; ఆంధ్రరాష్ట్రం 222.

కాలు వెలు

ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని విదేశాలవలె, 1,300 మైళ్ళు పాదపునా, పడవలు ప్రయాణించేయ వీలవుతుంది. దేశంలోని మరే రాష్ట్రంలోనూ, పడవలు పోవీలైన కాలువల పాదపు ఇంతలేదు.

దేశంలోని వివిధ రాష్ట్రాలలో పడవలు పయనించ వీలయిన కాలువల మొత్తం పాదపు (మైళ్ళలో):

ఆంధ్ర 1,300; ఆస్సాం 920; పశ్చిమ బెంగాలు 777; ఉత్తరప్రదేశ్ 745; బీహారు 715; మదరాసు 500; ఒరిస్సా 287.

భారతదేశంలోని పడవలు ప్రయాణించేయ వీలయిన కాలువల పాదపు

(5,144 మైళ్ళలో ఆంధ్ర కాలవల పొడవు 23.3% ఉన్నది.

రైలు మార్గాలు

ఆంధ్రలో ఉన్న మొత్తం రైలుమార్గం పొడవు 2,090 మైళ్ళు. ఇది మొత్తం భారతదేశంలోని రైలుమార్గల పొడవు (34,079 మైళ్ళు)లో నూటికి 16.3 వంతులు మాత్రం!

జనన - మరణాలు

భారతదేశంలో 1941-50 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో సగటున పొలిట్ల జననాలు ప్రతివ్యక్తిమంది జనాభాకి 40.

దేశంలో ఇతిప్రాంతాలకంటే, మధ్య భారతదేశంలో (మధ్యప్రదేశ్, మధ్య భారత్, హైదరాబాద్, కోస్తా, గోల్కండ ప్రదేశ్) జనజన్మలకు (44) అత్యధికం. ఆంధ్రదేశంలో ఈ రేటు (33) దేశంలో క్రింది స్థానం (Lowest in India).

భారతదేశపు జనమరణాల రేటు (1941-50 సం॥ మధ్య) ప్రతి వ్యక్తి

మంది జనాభాకు 27. ఆంధ్రలో ఈ రేటు 22.

దేశంలోని ఈ రేటు మధ్యభారత దేశంలో (34) అత్యధికం. అత్యల్పం దక్షిణ భారతదేశం (21-22). (మదరాసు, తిరునాళ్ళు సంస్థానం, మైసూరు, మద్రాసు ఈ ప్రాంతాలలో ఆంధ్రనాదా చేరి వున్నది.)

విద్య

భారతదేశంలో 1949-50 సంవత్సరంలో అన్నిరకాల విద్యలు కూలలో చదువుకున్న విద్యార్థులు, విద్యార్థినులు కలిపి 2,36,35,680. ఆంధ్రలో 1948-49 సంవత్సరంలో చదువుకున్న విద్యార్థినులు, విద్యార్థిల మొత్తం 1,75,920. ఇది భారత దేశపు మొత్తం విద్యార్థి, విద్యార్థినులలో నూటికి 1.4 పాళ్ళు.

విద్యార్థులలో జనాభా, విద్యార్థి విద్యార్థినుల సంఖ్యతో పోల్చితే ఏడాదొక్క ఏడాదాన్ని అక్రమిస్తుందో దిగువ పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

రాష్ట్రం	జనాభా (సంఖ్య కేలలో) ఆక్రమిస్తున్నది	ఏడాదొక్క ఏడాదొక్క సంఖ్య కేలలో	విద్యార్థి-విద్యార్థి కేలలో మొత్తం (సంఖ్య కేలలో)	ఏడాదొక్క ఏడాదొక్క సంఖ్య కేలలో
గోదావరి	3,60,00	3	40,50	1
ఉత్తరప్రదేశ్	6,30,00	1	32,53	2
మదరాసు	3,65,00	2	29,77	3
పశ్చిమబెంగాల్	2,50,00	4	19,59	4
ఆంధ్ర	2,05,00	5	17,59	5
మైసూరు	90,75	8	9,30	6
హైదరాబాదు	1,86,55	6	6,74	7
కెరిప్పా	1,50,00	7	6,16	8

వివిధ తరగతుల విద్యాలయాలలోని చేయబడిన విగుణ పట్టిక తెలుపు విద్యార్థి 1 కి సంవత్సరానికి ఎంతభర్త ఉంది :

విద్యాలయం వివరం	విద్యార్థి 1 కి సంవత్సరానికి భర్త చేయబడినట్లుగా			
	భారతదేశం		ఆంధ్ర *	
	1945-'46	1948-'49	1945-'46	1948-'49
ప్రాథమిక పాఠశాల	11.9	19.1	14.2	19.4
మధ్యమిక పాఠశాల	39.7	54.0	50.2	62.8
యునివర్సిటీ, కాలేజీ, ఆర్ట్స్ కాలేజీలు	290.4	324.7	312.0	270.8
టీచింగ్ ట్రైనింగ్ కాలేజీలు	768.6	707.9	1,090.6	1,755.7
ఇంజనీరింగ్ కాలేజీలు	926.9	1,181.5	704.4	917.8
టెక్నికల్ కాలేజీలు				
మెడికల్ కాలేజీలు,				
వెటర్నరీ కాలేజీలు	786.8	996.5	774.1	645.3
ఎగ్జిక్యూటివ్ కాలేజీలు	1,440.9	1,455.9	1,926.5	829.4
ఫార్మేషన్ కాలేజీలు				
కమర్షియల్ కాలేజీలు	96.6	94.7
లా కాలేజీలు	134.5	169.9	202.2	171.3

వివిధ రాష్ట్రాలలో వివిధ వికాల విద్యార్థులకు ఎంత భర్త చేయబడుతున్నది? విద్యాలయాలలో, విద్యార్థి 1 కి సంవత్సరం ప్రక్కనే ఉన్న పట్టిక వివరిస్తుంది.

* ఆవిధాన్త్య పురుషుల సంఖ్యకు ఆంధ్ర సంఖ్యను అనుసరించబడింది.

Genuine Kashmir Arts & Crafts Products

In Silks, Sarees, Carpets, Tweeds, Numdas, Druggests, Leather & Furs, Embroideries, Wood Carving, Papier-Machie, Silver-Ware, Honey & Saffron.

Sold at :

Telephone: 85925

Kashmir Government Arts Emporium,

9 Mount Road :: MADRAS-2

విద్యావర్గాల వివరము	ప్రస్తుతముగా (1)		పూర్వము (2)		పాఠశాల (3)		మొత్తము (4)	
	1945-46	1948-49	1945-46	1948-49	1945-46	1948-49	1945-46	1948-49
(ప్రభుత్వ పాఠశాలలు)	6.0	11.8	7.9	12.6	19.7	28.2	15.7	21.4
ప్రైవేటు పాఠశాలలు	36.1	47.0	26.2	32.6	66.8	103.0	34.3	45.8
యునివర్సిటీ, అంబేద్కర్ విశ్వవిద్యాలయము	261.0	254.1	239.9	231.8	339.1	339.1	295.2	361.8
విద్యుత్ ప్రభుత్వ పాఠశాల	540.0	701.6	656.8	796.2	702.4	850.3	386.7	552.2
ఇంజనీరింగ్, ఆర్కిటెక్చర్, మెడికల్ పాఠశాలలు	977.9	742.6	571.3	951.8	1,056.5	1,555.3	3,972.3	4,016.2
మెడికల్ పాఠశాలలు	654.2	987.1	858.2	601.3	329.1	869.4	...	1,218.4
ఇంజనీరింగ్ పాఠశాలలు	2,160.7	1,221.2	418.1	794.7	408.3	786.4
ఎగ్జిక్యూటివ్ పాఠశాలలు	15.7	28.3	160.7	196.1	158.0	186.4
ఇంజనీరింగ్ పాఠశాలలు	87.2	141.4	108.3	85.7	164.7	231.3	74.0	115.6
ఇంజనీరింగ్ పాఠశాలలు								

మిత్రా డిస్ట్రిబ్యూటర్లు

కోభ్యవయ చిత్రాల డిస్ట్రిబ్యూటర్లు

హెడ్ క్వార్టర్లు : నెల్లూరు

త్రాంగులు : విజయవాడ, మద్రాస్, సికింద్రాబాద్, బొంబాయి

మిత్రా డిస్ట్రిబ్యూటర్లు నెల్లూరు చిత్రాలు :

- ★ సంసారం (అండ్రి, ఒరిస్సా)
- ★ వృత్తిల్లు (అండ్రి, ఒరిస్సా, మైసూరు మినహా ఇండియా అంతా)
- ★ వాలిసుగ్రీవ (ఇండియా)

రానున్న సోవియట్ ష్యా చిత్రాలు :

(1) The Grand Concert, (2) The Country Doctor (3) We are for Peace, (4) Donbass Miners, (5) Taras Shevchenko, (6) Spring in Saken, (7) Snow Maiden, (8) Far From Moscow, (9) Prejevolsky, (10) In the Ice of Ocean.

రానున్న ష్యా చిత్రాలు :

Soviet Ukrain, Soviet Azerbaizan; Soviet Latvia, Soviet Tadjikistan, Soviet Kazakistan, Soviet Turkistan.

ప్రెస్ ప్రాగ్రాములు :

USSR To-day Nos. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, Agricultural News Nos. 1/52, 2/52, 4 52.

వాణి జ్య వ్యా పా రాలు

శ్రీ జె. వి. సోమయాజులు, యం. ప., బి. ఇడి,

ఆంధ్ర వాణిజ్య మండలి ఉపాధ్యక్షులు.

ఆంధ్రులు శ్రీ. పూ. 250 సం॥ ప్రాంతముననే, రాజకీయ రంగమున చేరు గాంచిరి. ఆంగ్లేయులు భారతదేశమునందు కాలు పెట్టక పూర్వమే ఆంధ్రులు, విదేశ వ్యాపారమునందు ప్రవేశింపక పచ్చిరి. ఆంధ్రులు మంచి నావికులనియు, ఓడలను కట్టుటయందునిపుణులనివారనియు చరిత్ర వలన తెలియుచున్నది. ఆంధ్ర దేశపు సముద్రతీరమునుండి, ఆంధ్రులు కట్టిన ఓడలలో అనేక వస్తువులను ఇతరదేశ మలకును, భారతదేశమునందున్న ఇతర రాష్ట్రములకును తీసుకొనిపోయి, అచ్చట నుండి వారికి కావలసిన వస్తువులు తెచ్చి కొనుమంటెడివారు. కళింగరాజ్య కాల మున 'చిలక' సరస్సునందు అనేక విదేశపు ఓడలు ఉండెడివట. ఆంధ్ర తీరమునకును, మలబారు తీరమునకును వ్యాపారము విరివిగా జరుగఁచుండెడిదట. ఖాసీ యాను, హూయాన్ సాంగ్ మొదలగు యాత్రికులు వ్రాసిన గ్రంథములలో ఆంధ్రదేశములో, అనేక విదేశ వస్తువులు ఉండి వ్యాపారము చేయుచుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఆంధ్రదేశమునందు నేయబడిన 'దక్కానుట్లు', కలంకారి అద్దకపు వస్త్రములు, ఇతరదేశములయందు,

అందు ముఖ్యముగ దోమను సామాజ్య ములో చాలా ఎక్కువగా అభిమానింప బడినవని. సువాసన ద్రవ్యములు, మగంధ ద్రవ్యములు ఎగుమతి చేయబడెడివి. వీటికి బదులు బంగారము, వెండి, రాగి, తగిలము మొదలైనవి తెచ్చితి సామానులు దిగుమతి చేయబడుచుండెడివి. పూర్వము ఆంధ్రలో వస్త్రకలంకములు ఉండెడివి. వాటి వ్యాపారము అనేక వస్తువులు ఏర్పరుచుకొనే వారు. హుందీవ్యాపారము వీరికి క్రొత్తది కాదు. దాదాపు శ్రీ. క. 17వ శతాబ్దమునకు ఆంధ్రులు వ్యాపారరంగము నందు చేరు నిలిగి నుండిరి. అందుచే, ఇటీవల దా ముగిలించును మొదలగు ప్రాంతములలో పూర్వకాలము నాదికా నిష్కాన దిన్నములు, కలంకారి అద్దకము, సివానము నేయుట, కొండవల్లి బొమ్మలు మొదలగువి కావచ్చుచున్నవి.

పూర్వకాలమున భారతదేశమునందలి అన్ని రాష్ట్రముల కంటె ఒక్క వ్యాపారి రంగములోనే కాక రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక, కళాసౌఖ్య మొదలగు అన్ని రంగములలోను బెన్నివ్యాపారమునందలి ఆంధ్ర దేశం, నిరంతరము నుదల మనవత్సము

లుగ అనేక కారణముల వలన ఎంతో పెనుకలది ఉన్నది.

అపార సహజ సంపద

ఆంధ్రదేశమున సహజ సంపదలకు లాటులేదు. వ్యవసాయ సంపద, పశు సంపద, అరణ్య సంపద, పరిశ్రమలకు కావలసిన ముడిపదములు, అన్నింటికంటే ముఖ్యముగా “మంటి పర్వత మానేక్తియు” చేయుక్యవీచలులు” యీ సహజ సమృద్ధి, వీటిపై పూర్వ ప్రభుత్వం ఏమాత్రము తమ దృష్టిని మిగల్పలేదు.

దీనికి ఆంధ్రదేశం సాగు క్షేత్ర మహిమను రాష్ట్రములో ఉండటం వలన, మహిమను ప్రభుత్వం ఆంధ్ర జిల్లాల అభివృద్ధి నిర్దిష్టము చేశారు. ఉదాహరణకు, పులి చింతల, మెట్టలూరు ప్రాంతాలు చాచాపు ఒకేసారి సర్వే చేయబడిన, పులిచింతల ప్రాంతాల్లో వలస, మెట్టలూరు కంటే ఎక్కువ విస్తీర్ణమును కలిగి ఉన్నది. అవకాశమున్నచో, మహిమ ప్రభుత్వము మెట్టలూరు ప్రాంతాల్లో ఆనుకూలించారు. రివ్యూరా వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు, రివ్యూరా జిల్లాలలో ఎంతో అభివృద్ధి చెందినది. కానీ పులిచింతల నిర్మాణ విషయము మాత్రము ఈ ప్రభుత్వము ఆలస్యము చేసింది. ఈ సహజ సమృద్ధి, మన పారిశ్రామిక, వ్యాపారాభివృద్ధి కూడా అడ్డంకింది.

ఆంధ్రులు తమ ప్రత్యేక దృష్టి ప్రత్యేక రాష్ట్ర పరిపాలనను చేపట్టినందున గ్రహించి, తమకు ప్రత్యేక రాష్ట్రము కావలసినది నలు దిక్కి సంవత్సరములు

నిరంతరంగా దోలేన గావించి, రాష్ట్రమును సంపాదించుకొనిరి.

సంవత్సర పంటల అంచనా

ఆంధ్రదేశమున వ్యవసాయ సంపద మెండు. ఈ దేశముందున్న 420 లక్షల ఎకరములలో మహారు సగభాగము అనగా 210 లక్షల ఎకరములలో ఏదో ఒక పైరు గలదు.

ప్రకృతీశోలునువహించిన పట్టికలన మన రాష్ట్రమున సూక్తున ఎంత రిలువగల పంట పండుచున్నది తెలియగలదు. ఇందులో సాలుపరి పంటలు సూక్తున రీసి కొనిన, రిలువగట్టుటకు 1950-51 లో ఉన్న పంట రీసికొనబడినది.

ఖనిజాల లెక్కన

మన రాష్ట్రమున, చాల రిలువగల ఖనిజసంపద గలదు. అనేక పరిశ్రమలకు ముఖ్యముగా కావలసినవి మేగనీసు, ప్రకా యోగ్యముగా వాడవచ్చువి. ప్రపంచమునకు వాటికి మే కాలో నూటికి 90 వంతులు హిందూదేశంలో వాడవచ్చువి. అందులో నూటికి 35 వంతులు మన రాష్ట్రములోనే వున్నవి. ఈ ఖనిజముల పరిమితి సమగ్రముగా పరిశీలన చేసినప్పుడుగాని, వీటి పూర్తి రిలువ తెలుసుకొనబడలేదు. మహారు 4 లక్ష 5 మాండుల క్రిందట జగ్గయ్యగేట బద్ద ఇనుము దొరికిచున్నదని చాలా మంది తెలియదు. మైగ్రానాడు ప్రాంతమునూడా చాలా ఈ రకాల రాయిదొరుకు చున్నదనుచున్నారు. అందుచే సగటున ప్రతిసంవత్సరం మన రాష్ట్రముమంది ఎంత రిలువగల ఖనిజములు ఎగుమతి అగు చున్నవో ప్రకృతీశోలుని పట్టికలన

పంతు	విక్రీయము మొదలైనవి	ఉత్పత్తి టన్నులు (లక్షలు)	టన్ను 1% ధర (రూ.)	మొత్తపు పంట నిలువ (రూ. లక్షలు)
ధాన్యం	42,84.00	28.00	223.75	61,84
గోధుమ	...	0.01	374.82	5
చోళ్ళు	25,76.00	5.20	217.76	11,37
పంటలు	8,94.00	2.00	209.32	4,45
జొన్న	27.00	0.10	241.17	29
రాగి	5,93.00	2.30	209.32	4,83
కొర్ర	1,23.00	1.30	188.91	2,46
వరిగలు	2,63.00	0.50	164.68	80
ఇతరములు	5,50.00	0.90	185.00	1,70
వరిగలు	1,05.00	0.20	393.45	74
పెసలు	3,56.00	0.30	521.01	1,79
కందులు	1,85.00	0.20	452.77	86
మినుములు	1,50.00	0.20	551.70	93
పులవలు	8,27.00	0.66	423.75	2,47
ఇతరములు	56.00	0.03	468.34	14
వేరుకాయలు	22,85.00	8.60	586.73	50,38
కొబ్బరికాయలు	83.00	*	1,576.45	3,22
పప్పులు	3,45.00	0.40	966.69	3,91
అమరము	1,64.00	0.10	682.02	82
పప్పు	1,27.00	3.50	568.84	20,14
ప్రత్తి	5,86.00	0.70	2,153.13	2,72
కాఫీ	0.20	*	3,559.09	1
పొగాకు	3,35.00	1.10	1,877.28	20,71
తిమిలపాకులు	0.40	*	(ఎ) 24.60	7
మెదపకాయలు	2,69.00	1.10	2,146.76	22,87
ఉల్లిపాయలు	29.00	1.20	131.68	1,63
బంగాళామంప	0.01	*	423.39	1
పసుకముల పండ్లు	2,75.00	*	(బి) 306.00	7,45
అన్ని పండ్లు	...	*	...	11,44
				2,40,10

* లెక్కలు లేవు. (ఎ) పెయ్య 1% ధర మొత్తము. (బి) ఎకరం 1% పంట పంట.

తెలుగుకొనవచ్చును. ఈ విలువలుకూడ 1950-51 లో ఉన్న ధరల నమనరించి కట్టబడెను:

1. మైకా (కాకి బంగారం)	} న 1,73.60 లక్షలు
- 2. మేంగినీడు	4.20 "
3. ఇసుము (కాకిరాయి)	1.00 "
4. బెర్రెటిస్	8.00 "
5. ఆప్ డెస్టాన్	0.20 "
6. జిప్సం	1.20 "
7. ఫ్లైట్	0.27 "
8. పలకిలు	0.16 "
9. ఇర్రాములు	11.37 "

మొత్తం న 2,00.00 లక్షలు

మహారు సాగునరి ఒకటికి రెండు కోట్ల రూపాయలు విలువగల ఖనిజములు మన రాష్ట్రమునుండి ఇర్రా రాష్ట్రము లకుగాని, విదేశములకుగాని ఎగుమతి అగుచున్నది. మన రాష్ట్రమునుండి ఈ ఎగుమతులు ఇంకా బాగా పెంచవచ్చును.

సాంకేతిక శిల్పశ్రమ

ఇదియే గాక మన రాష్ట్రమునందు ఈ విధుల పట్టి చూపబడిన విధమున సాంకేతిక శిల్పశ్రమ పరివర్ధకముగా ఉత్పత్తి అగు చున్నది:

1. సిమెంటు	రు. 1,40 లక్షలు
2. పంచదార	2,46 "
3. పంచదార పిల్లలు	29 "
4. సింగిల్	11 "
5. రసాయనము	41 "
6. వస్త్రములు (మిల్లు) } (Power looms etc.)	51 "
7. సారా వస్త్రములు	5 "

8. ఇంజనీరింగు పనిముట్లు	1,28 లక్షలు
9. గోగునార - సంచులు	3,57 "
10. గిన్నెలు వస్త్రరా (Metal Factories)	} 78 "
11. కాగితపు అట్టలు	3 "
12. చిన్నపు మరలు	10,27 "
13. సబ్బు	3 "
14. తోవ్వ (Tanning)	1,96 "
15. వనస్పతి	11,66 "

రు. 34,76 లక్షలు

ఇదియే గాక మన రాష్ట్రమునందు మహారు మూడు లక్షల చేతి మగ్గములు గలవు. వీటిపై మహారు రు. 55 కోట్ల విలువ గల గుడ్ల ఉత్పత్తి అగుచున్నది. రంగు కుటీరి పరిశ్రమల వలనను, చేతి పనిల వలనను అనేకము ఉత్పత్తియగు చున్నది.

కావున మనరాష్ట్రమున వ్యవసాయ, సాంకేతిక, ఖనిజ సంపదలనుండి సాలా 1 కి మహారు 285 కోట్ల రూపాయలు విలువగల వస్తువులు ఉత్పత్తియగుచున్నది.

ఇట్లు ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులలో, కొన్ని మన రాష్ట్రములోనే ఉపయోగింపబడుచున్నది. కొన్ని ఇర్రా రాష్ట్రములకును, మరికొన్ని ఇర్రా దేశములకును పంపబడుచున్నది.

విదేశీ యెగుమతులు

అల్పధరాష్ట్రము నుండి ముఖ్యముగా ఎగుమతికాబడు పరికలు ఏవనగా —

1. సాగాక,
2. కేయకవిగ నూరి
3. ఆముదము,
4. Niger seed,
5. బెల్లం,
6. పుల్లిపొయలు,
7. మెరప కాయలు,
8. పసుపు,
9. మైకా,
10. మేంగినీడు,
11. బెర్రెటిసు,

12. కాకిరాయి, 13. సంగులు
14. గోగునార, 15. స్పిరిట్,
16. బాక్సైట్, 17. తాటివార 18. పలు
రకముల తోళ్ళు, 19. ఎరుకలు,
20. కొమ్ములు, 21. పనియాలు, 22.
వాసర నూనెలు, 23. తివాచీలు, 24.
ముడి గ్రాఫైట్, 25. ఎరుకల పొడి,
26. మైకా, 27. ప్రత్తి, 28. కెయి
నైట్, 29. ప్లేట్ మెదలయినవి.

మన గాఢ్రమునుండి పోయే విదేశీ
ఎగుమతులన్నియు విశాఖపట్నం, కాకి
నాడ, మద్రాసు రైవులగుండా పోవు
చున్నవి. విశాఖపట్నంనుండి ముఖ్య
ముగా మేంగిను, పొగాక, విత్తి
మొదలయినవి ఎగుమతి కావచ్చును.
ఆంధ్రముండి విశాఖపట్నంవచ్చును ద్వారా
రు. 15 కోట్ల రిలువల వస్తువులు ఎగుమతి
అగుచున్నవని అంచనా వేయవచ్చును.
తాటివార హార్బర్ ద్వారా పొగాక, తాటి
వార, వేరుకనగనూనె, ఇతరములు
అన్నియు ఖమాను హార్బర్ కోట్ల రూపా
యలు విలువల సరిగ్గ ఎగుమతి అగు
చున్నది. ఖమాను 22 కోట్ల రిలువల
పొగాకు కాకినాడ ద్వారా ఎగుమతి
అగుచున్నది. మన గాఢ్రమునుండి పోయే
ఎగుమతులలో నూటికి 60 వంతులు
మద్రాసు హార్బర్ ద్వారా పోవుచున్నవి.
ఇందులో ముఖ్యమైన ఎగుమతులు
ఏమనగా - మైకా, వేరుకనగనూనె, ఇతర
నూనెలు, పొగాక, మేంగిను, మంచి
గింధి ఫలనూనె, కాకిరాయి,
మొదలయినవి. ఆంధ్ర గాఢ్రము నుండి
ఖమాను 22 కోట్ల రూపాయలు విలువ
గల వస్తువులు మద్రాసు హార్బర్ ద్వారా
ఎగుమతి అగుచున్నట్లు అంచనా వేయ

వచ్చును. కావున ఆంధ్రరాష్ట్రముండి
ఖమాను రు. 40 కోట్ల రిలువల సర
కులు విదేశీములకు ఎగుమతి కాబడుచుండె
నని తెలియుచున్నది. అనగా, పూర్వపు
మద్రాసురాష్ట్రపు ఎగుమతులలో 47%
వంతులు, ఆంధ్రనుండి పోవుచున్న వన్న
మాట.

మన గాఢ్రమునుండి పోయే ఎగుమతు
లలో ఖమాను 40 వంతులు (U. K.)
యునైటెడ్ కింగ్ డంకును, 30 వంతులు
అమెరికాకును, మిగతావి సింగాపూ, జర్మనీ,
జపాను, కెనడా మొదలగు అనేక దేశము
లకును వెళ్ళుచున్నవి.

విదేశీ దిగుమతులు

మనము విదేశాలనుండి నిసాయక పదార్థ
ములు, బొగ్గు, నెక్లెళ్ళు, రెటార్లు, ఇనుము,
స్కాక్, వీటింగ్ చేయబడిన ఇతర సామా
నాలు, మంచులు, ఎరువులు, ఎలెక్ట్రిక్
సామానాలు, ఆయిలుబెండనులు, హోహాలు,
మేసాలు, ఖని పు నూనెలు (Meinara
Oils), నంగలు, వాప్టిషాలు, ప్రత్తి,
ఉదలు, కాగితాలు, ఆషకాలు వైని
రెప్పెన మొదలు రైవులవ్యా దిగుమతి
చేయుకొనుచున్నాము.

ఈ దిగుమతుల మొత్తం సాలు 18
ఖమాను 35 కోట్ల రూపాయలు
విలువ ఉండునని అంచనా వేయవచ్చును.
ఈ దిగుమతులలో కూడా చాలా ఎక్కువ
భాగము మనకు U. K. నుండియు, తరువాతి
అమెరికానుండియు వచ్చుచున్నది.

ఇతర రాష్ట్రములతో వ్యాపారము

మన గాఢ్రమునుండి, ఇతర దేశములకే
కాక, ఇతర రాష్ట్రములకు చాలా ఎక్కువ
సరుకులు ఎగుమతి అగుచున్నవి. అందులో

ముఖ్యమైనది ఏవనగా పశువులు, గొర్రెలు, మేకలు, బోయ్లు, ఎముకలు, బియ్యం, జొన్నలు, రాసులు, మేకనగలు, చేరునగ నూనె, చేరునగ పిండి, పిమెంటు, గోగునారి, పంచాలు, మేంగనీసు, ఉప్పు, తెల్లం, పంచదార, పొగాకు, కెయ్యి, కేక్, పండ్లు, లక్ష్మి వస్త్రాలు. ఈ వస్తువులలో చాలాభాగం మద్రాసు రాష్ట్రముననే పోవుచున్నది చెప్పవచ్చును. ఇట్లు ఇతర రాష్ట్రములకు పోవు వస్తువుల విలువ యిహాదు ౫. 25 కోట్లు. ఈ పనుల విలువ అంచనా చేయవచ్చును.

ఇటులనే మనకు ఇతర రాష్ట్రముల నండి గొడ్డు, ఇనము, ఉక్కు, పిపెంటు, పెట్రోలు, కిన్నెరు, ఇతర ఆయిల్లు, కాఫీ, టీ, నూలు, నూలు వస్త్రములు, గోగునారి, ఉన్ని, పంచదార, పండ్లు, వస్తువులకు అనేకము దిగుమతి చేసుకొనవచ్చును. ఇట్లు ఇతర రాష్ట్రముల నండి మన రాష్ట్రమునకిది యిహాదు 35 కోట్ల రూపాయలు విలువగల వస్తువుల విలువ దిగుమతి చేసుకొనవచ్చును. ఇందులో చాలా భాగము భోగము, వస్త్రముల క్రింద ఖర్చు అగుచున్నది. మద్రాసు నకు వచ్చే ఈ దిగుమతులలో చాలా భాగము మద్రాసు రాష్ట్రమునందే వుండును.

అంతే, మద్రాసు రాష్ట్రమునకు, మదరాసు రాష్ట్రమునకును మధ్య, వివిధ రాష్ట్రములకంటే చాలా పెచ్చు వ్యాపారము నడచుచున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రం, మదరాసు రాష్ట్రమునకు యిహాదు 15 కోట్ల విలువగల వస్తువులు ఎగుమతిచేయుచు, 25 కోట్ల రూపాయల విలువగల వస్తువులు దిగుమతిచేయుచున్నది ఉదాహ

రింపవచ్చును. ఈ ఎగుమతులు, దిగుమతులు అన్నియు రైలు, సెంట్రాల్, బోయ్లు, సముద్రతీరపు నావలగిరాదుగను నడచుచున్నది.

కావున ఆంధ్రదేశమునండి, ఇతర దేశములకు ౫ 40 కోట్లు, ఇతర రాష్ట్రములకు ౫ 25 కోట్లు విలువగల సరకులు మొత్తం ౫ 65 కోట్లు ఎగుమతి అగుచున్నది. ఇతర దేశముల నండి ౫ 35 కోట్లు, ఇతర రాష్ట్రముల నండి ౫ 35 కోట్లు, మొత్తం ౫ 70 కోట్లు విలువగల సరకులు దిగుమతి చేసుకొనుచున్నాము.

ఇహాదు మన రాష్ట్రం నండి, ఇతర రాష్ట్రములకు అనేక విధములుగా పయముకొనగా పోవచున్నది. మన రాష్ట్రమున, ఇతర రాష్ట్రముల వ్యాపారులు, ఇన్నాకెన్సి కంపెనీలు, రిజిట్రేషన్ కంపెనీలు పనిచేయుచున్నది. ఈ వాణిజ్య వ్యాపారమునా లెక్కచూచినచో, యిహాదు 18 5 కోట్ల రూపాయల సంవత్సరం ఇతర రాష్ట్రములకు పోవుచున్నట్లు అంచనా చేయవచ్చును. ఇటు ఇతర రాష్ట్రముల నండి మన రాష్ట్రమునకు వచ్చు వస్తువుల విలువను తెలుపును.

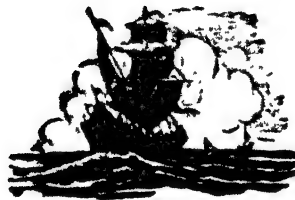
కావున, మన రాష్ట్రం ఎగుమతి, దిగుమతులకు సముద్ర ద్వారా చూచినయెడల, ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు నాలు 18 మహారు పదికోట్ల రూపాయలు లోటు వచ్చుచున్నది అంచనా చేయవచ్చును. అందుచే మన రాష్ట్రం, ముందు ఈ సమస్యను ఎదుర్కొని, మన ఎగుమతులు, దిగుమతులు సహజము అగుట్లు చేయవలెను. ఎగుమతులు ఇంకా ఎక్కువగా పెంచవచ్చును.

ఈ దిగుమతులు, ఎగుమతులే కాకుండ, మన రాష్ట్రమునందు ఉత్పత్తి అయ్యే సరికొలదిగా చాలభాగము, మన రాష్ట్రము లోనే ఖర్చు అగుచున్నది. వీటిలో ముఖ్యముగా దియ్యము, తొప్పలు మొదలగు తిను బండారములలో చాలాభాగము మన రాష్ట్రములోనే విక్రయము అగుచున్నది.

మన రాష్ట్రములో పంజీ అన్న పరకలలోను ఎగుమతులుపోవు. మిగిలిన 5,225 కోట్ల రిలువగలవస్తువులు, రాష్ట్రమునందుననే ఖర్చు అగుచున్నవి తిరుపతమును, విక్రియపు పన్నుకలన, మన రాష్ట్రములో ఖరీదు చేసే వారు 15 21% కోట్ల రూపాయల విలువగల వ్యాపారము నడచుచున్నట్లు తోయచున్నది.

ఆంధ్రరాష్ట్రము, హిందూదేశపు ప్రధాన లభ్యములో 20వ వంతు ఆక్రమించినది.

A రాష్ట్రములలో 6వదిగను, అన్ని రాష్ట్రములలో 8 వదిగను వైశాల్యమున ఉన్నది. మద్రాసు, పంజాబు, పశ్చిమ బెంగాలు, ఒరిస్సా లెకంఁ ఇది పెద్దది. జనసంఖ్యలో ఇది 7వ రాష్ట్రమగుచున్నది. ప్రభుత్వమునకు వచ్చు ఆదాయము పట్టిక చూచినచో, ఇది A రాష్ట్రములో 7వదిగను, అన్నిటిలోను 8వదిగను ఉన్నది. వ్యాపారములో కూడా ఇది మిగతా రాష్ట్రములలో ఆగ్రహము నలంకరించుచున్నది. విశాలమైన దుర్బిణిలో అన్ని దిక్కులలో ఆంధ్ర ఆగ్రహము మాత్రమిం చు నది ముఖ్యమున్నది. ఆంధ్రులు తమలో గల అంతరికలహములకు ఎక్కడ తావులివ్వక, రాష్ట్రపు అంతటా అభివృద్ధికి ప్రయత్నము చేసిన, రాష్ట్రము తమకు కొనిదానికి సార్వకలి యుండును. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము, జాతికి అభివృద్ధికి మార్గం మాత్రమే; లేనిచో రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యం నిష్ఫలమే.

HOW WONDER SOLVENT 'S-100'

in **Sulekha** *Special*
FOUNTAIN PEN INK

PROTECTS YOUR PEN

SULEKHA INK
WITH
'S-100' SOLVENT

-
- 1 Prolongs the life of rubber sack keeping it smooth and elastic.
 - 2 Cleans the feeder thoroughly and perfectly clean
 - 3 Protects the tip of the nib from any acid action and keeps it clean and bright
 - 4 Removes all possibilities of formation of sediment, mould & flakes within the ink fluid

HELPS SMOOTH WRITING

- 1 The tip of the nib is kept moist ready-to-start even when kept open for a reasonably long time, while the writing dries quickly on the paper
- 2 The ink flows from the pen with equal freedom at all times and climates and at any places from cold Darjeeling to the hot region of Rajputana—the solvent contains an anti-freezing ingredient keeping the ink perfectly fluid even at the freezing point.
- 3 The wonderful flow of Sulekha has no parallel in the world—an achievement of this solvent.

SOLVENT "S-100" IS A VITAMIN IN PEN-FOOD

SULEKHA WORKS LIMITED, CALCUTTA-32.
Manufacturers of Quality Ink & Stationery Products
Branches: **DELHI, BOMBAY, MADRAS.**

ర హ ద రు లు

రోడ్లు, రైలుమార్గాలు, కాలువలు ఆంధ్రలోని ప్రధాన రహదారులు. రోడ్లు, రైలుమార్గాలు, ప్రధాననాణా ప్రయాణ మార్గాలుగా ఉపయోగపడుతున్నాయి.

ప్ర. ప్రా. జే. డి. పార్టుమెంటువారి లెక్కల ప్రకారం, 1950-51 సంవత్సరంలో ఆంధ్రలోని మొత్తం రోడ్ల పొడవు 13,867 మైళ్ళు. ప్రతి వంద చదరపు మైళ్ళ ప్రాంతానికి 22.6 మైళ్ళ రోడ్లు ఉన్నది. ఇటీవలిమితికి, భారతదేశంలో 22 మైళ్ళరోడ్లు ఉన్నది.

జిల్లాలవారీగా, రోడ్ల పొడవు వివరాలు :

శ్రీకాకుళం 986 మైళ్ళు
విశాఖపట్నం 894 "

నూర్పుగోదావరి 1,625 మైళ్ళు,
పశ్చిమగోదావరి 1,060 "
కృష్ణా 1,275 "
గుంటూరు 1,495 "
కొల్లూరు 1,358 "
కిర్కూలు 1,248 "
ఆనంరేవునం 1,200 "
కిడప 981 "
చిత్తూరు 1,685 "

ఇందులో సి.మెంటురోడ్లు 87 మైళ్ళు, తారురోడ్లు 272 మైళ్ళు, కంకరరోడ్లు 10,898 మైళ్ళు, మట్టిరోడ్లు 3,709 మైళ్ళు.

ఏ.టి. సర్కిలువారి వివరాలు మార్చి 1951 సంవత్సరం నాటికి ఇలావున్నాయి :

సర్కిలు పేరు	జి.మెంటు రోడ్లు	తారు రోడ్లు	కంకర రోడ్లు	మట్టి రోడ్లు	మొత్తం రోడ్లు
1. విజయనగరం	64	...	64
2. ఉత్తర విశాఖపట్నం	1	...	838	125	964
3. దక్షిణ విశాఖపట్నం	8	46	865	122	1,041
4. కాలినాడ	7	35	689	282	1,013
5. రాజమండ్రి	3	...	476	308	787
6. ఏలూరు	4	19	754	395	1,172
7. కృష్ణా	20	46	696	710	1,472

ఈ అధ్యాయంలో ఆరోగ్య, ఆదాయ, రాజుడుగ్గం, తాదాకాల వివరాలు చేర్చబడలేదు.

సర్కిలు పేరు	వి.మెంటు లోదు	సా. లోదు	కంకర లోదు	బిల్డింగ్ లోదు	మొత్తం లోదు
8. గుంటూరు	19	6	522	392	939
9. ఒంగోలు	...	1	574	158	733
10. ఆనంతపురం	1	31	1,147	122	1,321
11. చిత్తూరు	1	68	953	706	1,728
12. కడప	9	7	943	63	1,022
13. కర్నూలు	3	...	1,053	247	1,303
14. నెల్లూరు	11	13	1,324	59	1,407
మొత్తం పాదపు	87	272	10,898	3,709	14,966

మొత్తంలోద్దలూ మార్చి 1951 సంవత్సరం నాటికి 6,365 మెర్చు ట్రాఫిక్ డిపార్టుమెంటువారి ఆధీనంలోను, 7,502 మెర్చు ట్రాఫిక్ లలోదుల ఆధీనంలోను, 42 మెర్చు పబ్లిక్ వర్క్స్ డిపార్టుమెంటు

వారి ఆధీనంలోను, 1,057 మెర్చు మునిసిపాలిటీల ఆధీనంలోను ఉన్నవి. టి.సి.బి.లు వారి నివారాలు ఇలా ఉన్నాయి :

సర్కిలు పేరు	వి.మెంటు లోదు	సా. లోదు	కంకర లోదు	బిల్డింగ్ లోదు	మొత్తం లోదు
1. విజయనగరం	64	64
2. ఉత్తర విశాఖపట్నం	528	394	...	42	964
3. దక్షిణ విశాఖపట్నం	490	404	...	147	1,041
4. కాకినాడ	259	579	10	165	1,013
5. రాజమండ్రి	435	352	787
6. ఏలూరు	499	561	17	95	1,172
7. కృష్ణా	436	839	2	195	1,472
8. గుంటూరు	281	481	8	169	{ 939
9. ఒంగోలు	379	354			
10. ఆనంతపురం	569	691	...	61	1,321

ఇవి ప్రభుత్వ పరిపాలనా పాలకసంస్థలలోను ఏర్పరచబడిన "మెర్చు" ట్రాక్స్ కాని, బిల్లులు కావు.

సర్కిలు పేరు	మొత్తం చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	మొత్తం
11. చిత్తూరు	735	950	...	43	1,728
12. కడప	424	557	...	41	1,022
13. కర్నూలు	662	586	...	55	1,303
14. నెల్లూరు	604	754	5	44	1,407
	6,365	7,502	42	1,057	14,966

1951 వ సంవత్సరంలో, రాష్ట్రంలో 8,59,235 ఎడులందు తిరిగాయి.
ఈ రోడ్లవికల 1,316 మూటాయపైకప్పు, ఏటిజ్జివానీ వివరాలు ఇలా
3,350 బస్సులు, 4,421 లారీలు, ఉన్నాయి:
4,867 కారులతో మూటాయబండ్లు,

జిల్లా	మొత్తం చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	చివర మెంట్లు ప్రొద్దు	మొత్తం
క్రికాకరం	96	5	204	303	373	76,225
వికాపల్లం	178	14	341	453	1,063	63,536
తూర్పుగోదావరి	343	1	308	313	541	70,756
పశ్చిమగోదావరి	107	4	390	205	389	61,906
కృష్ణా	114	45	459	664	641	70,462
గుంటూరు	118	7	450	858	479	1,24,333
నెల్లూరు	40	...	292	310	495	94,045
కడప	25	...	190	321	107	64,230
కర్నూలు	46	3	192	188	155	1,04,225
అనంతపురం	55	...	163	360	195	67,949
చిత్తూరు	82	12	293	314	245	42,947
బళ్ళారి (మూడవవంతు)	43	3	68	132	187	18,691
	1,316	94	3,350	4,421	4,867	8,59,235

రాష్ట్రంలో 1952 సంవత్సరంలో, (అటార్ని, అన్.సి, నాయకుల వివరాలు, 627 గూటనిక, 1,909 బిల్లులు వీరి ఇందులో చేర్చబడెను) క్రింది పట్టికలో గాని. వీటి జిల్లావారీ వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి :

జిల్లా	బిల్లు గూటనిక సంఖ్య	తరగతి బిల్లులు
క్రికాపా	43	107
విశాఖపట్నం	45	119
మార్కాపా	48	196
పశ్చిమగోదావరి	47	225
కృష్ణా	36	296
గుంటూరు	55	226
నెల్లూరు	97	193
కడప	46	129
కర్నూలు	45	121
అనంతపురం	67	104
చిత్తూరు	91	193
	620	1,909

క్రిందిపట్టిక 25 బిల్లులకు పైబడి అవి నడిచే బిల్లుల వివరాలను తెలియ నదుపురుషుల ట్రాన్స్‌మిషన్ కమిషన్లు, చేస్తుంది :

కమిషన్ చేరు	బిల్లులు	క్లియర్ బిల్లులు
1. టి. అంజయ్య, ఆపకాపా	32	4
2. యస్. ఆర్. ఎల్. ఎస్. టి. కమిషన్ లిమిటెడ్, విశాఖపట్నం	36	4
3. విజయానంద మోటారు పర్మిట్ కమిషన్ లిమిటెడ్, విజయనగరం	26	...
4. రామదాసు మోటారు ట్రాన్స్‌మిషన్ కమిషన్ లిమిటెడ్, కాకినాడ	28	4
5. శారద్యబ్రదర్స్, నరసారావుపేట, గుంటూరుజిల్లా	26	2
6. ఆంధ్ర మోటారు పర్మిట్ లిమిటెడ్, గుంటూరు	27	1

కంపెనీ పేరు	బిళ్లులు	స్టాక్ బిళ్లులు
7. నజీరియా మోటారు పబ్లిక్స్, పబ్లిక్స్	56	5
8. చిక్లారు మోటారు ట్రాన్స్పోర్ట్ కంపెనీ, చిక్లారు	32	6
9. స్టార్ ట్రాన్స్పోర్ట్ లిమిటెడ్, కర్నూలు (under dissolution)	27	...

కోడ్లవిధ 1950-51 సంవత్సరంలో రు. 3,54,55,223. ఈ ఆదాయవ్యయాల ప్రభుత్వానికి వచ్చిన ఆదాయం జిల్లావారీ వివరాలను క్రిందిపట్టిక తెలియ గు 4,35,64,795. ఖర్చు చేయబడిన ధనం చేసినది:

జిల్లా పేరు	కోడ్లపై వచ్చిన బిళ్లు మొత్తం (రూపాయల్లో)	కోడ్లపై వచ్చిన ఆదాయం (రూపాయల్లో)
శ్రీరామారెడ్డి	20,56,744	46,22,647
విశాఖపట్నం	21,37,344	...
తూర్పుగోదావరి	39,64,516	77,99,846
పశ్చిమగోదావరి	44,63,263	48,19,170
కృష్ణా	43,74,651	50,48,135
గుంటూరు	54,22,337	78,53,781
నెల్లూరు	30,04,235	38,97,134
కర్నూలు	21,76,308	30,59,897
అనంతపురం	12,85,625	22,36,972
కడప	17,96,382	22,95,412
చిత్తూరు	23,43,818	23,27,799
	3,54,55,223	4,35,64,795

రైలు స్టాన్లు
ఆంధ్రలో మొత్తం రెండువల మైళ్ళు.
రైలుమార్గమున్నట్లు అంచనా వేయబడు తున్నది. ఇది మొత్తం భారతదేశంలోని రైలు మార్గంలో నూటికి 16 పాళ్ళు ఉంటుంది. ఆంధ్రదేశ ప్రకారంలో
ప్రతి వంద చదరపు మైళ్ళకు మూడు మైళ్ళ రైలుమార్గమున్నది.
ఇందులో 891.75 మైళ్ళ బ్రాడ్ గేజీ, 829.5 మైళ్ళ మీటరుగేజీ రైలు *. ఏటి జిల్లాలవారీ వివరాలు (1951 సం||) ప్రక్క పేజీలో యివ్వబడ్డాయి.

* ఇందులో శ్రీకాకుళంజిల్లా, ఆదోని, ఆటూరు, రాయచర్లం తాలూకాలలోని రైలుమార్గం కలుపుబడిలేదు.

ద్రావిడ	బ్రాహ్మణ	మొత్తము
శేరి	శేరి	శేరి
క్రికెట్ క్లబ్
విశాఖపట్నం	127.50	...
మార్పుగోదావరి	79.50	...
పశ్చిమగోదావరి	107.75	13.75
కృష్ణా	55.00	77.25
గుంటూరు	133.25	162.00
నెల్లూరు	132.75	59.50
కర్నూలు	5.50	160.00
కడప	121.25	...
అనంతపురం	61.00	191.50
చిత్తూరు	68.25	165.50
ఒక్కొక్కరి తా. బి. బి.

వాస్తవ, విజయవాడ, గుంటూరు ఆంధ్రలోని ప్రధాన రైల్వే కేంద్రాలు.

మదరాసు-కలకిరా బ్రాడ్ గేజ్ లైలు మార్గం, దక్షిణగోదావరి, గుంటూరు, రావ విశాఖజిల్లావరకు వ్యాపించి ఉన్నది. మచిలీపట్నం - మార్పుగోదావరి మీటర్ గేజ్ లైను ఆంధ్రలో కృష్ణా, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాల గుండా పోతున్నది. మదరాసు - బొంబాయి బ్రాడ్ గేజ్ లైలు మార్గం చిత్తూరు, కడప, అనంతపురం (పూర్వపు) ఒక్కొక్కరి ఆంధ్ర ప్రాంతం గుండా పోతున్నది.

ఇవి కాక గూడూరు, తెనాలి, నిడదవోలు, సామర్లకోట, విజయనగరం, శాపడా, రెణిగుంట, పాకాల, భర్మవరం, గుంటూరు, గుడివాడ, భీమవరం మున్నగు

కేంద్రాల నుండి పెద్ద రైలుల ఉపకాఖలు పోతున్నాయి.

కాలు నలు

ఆంధ్రలో సుమారు 1200 మైళ్ళు పడవల ప్రయాణానికి అనువయని కృష్ణా, గోదావరి, తుంగభద్ర నదుల కాలువలున్నాయి. ఇందులో పడవలు పోవటానికి వీలైన కృష్ణాకాలువల పొడవు 620 మైళ్ళు. ఇందులో ఒక్క ఒక్కో హం కాలువపొడవే సుమారు 200 మైళ్ళున్నది. గోదావరి కాలువల పొడవు 490 మైళ్ళు. కడప-కర్నూలు కాలువపొడవు 70 మైళ్ళు.

గోదావరి కాలువలలో ఎంతవీరినీలో పరిశోధించు నెలలు పడవలు తిరిగటానికి వీలున్నది. 490 మైళ్ళ పొడవునా, 90 టన్నుల పరిమాణము (Capacity) ల పడవలు తిరిగవచ్చు. కాలువలమీద సుమారు రివాజు చార్జీలు, రైళ్ళు, మాటూరి మీద రవాణాకిం కూడా చాలతక్కువ. ఈ గాఢవిధాన కాకినాడ వస్తునుండి రాజమండ్రికి ఒక జనాదీయ్యం పడవలో వెళ్లి, 'వాణా' చార్జీ అర్జీ అవుతుంది. ఈ బస్సునే ఏ ప్రైవేటులో, లాంఛిమీదా రివాజు చేస్తే చాక్రి పాపూవనికు అవుతుంది. అందుచేత, యీ డెబ్బాప్రాంతం నుండి ఎగుమతి, దిగుమతులు చాలవనికు ఈ కాలువలద్వారానే జరుగుతున్నాయి. సామర్లకోట - ఏలూరుకాలువ కాకినాడ వస్తున్న, ఏలూరు పట్టణాన్ని కలుపుతున్నది. కృష్ణానదినుండి వచ్చే ఏలూరు కాలువ, ఏలూరు - గోదావరి కాలువలో కలుస్తున్నది. ఇందు వల్ల

గోవాలో ద్వైతముండి, కృష్ణా ద్వైతము పడవలు పయనించ వీలుకలుగుతున్నది.

కృష్ణా కాలువలలో సంవత్సరంలో పడకొండు నెలలు పడవలు తిరగ వీలువు గురి. కృష్ణా ద్వైత ప్రాంత ఎగుమతి - దిగుమతులలో చాలాభాగం ఈ కాలువల ద్వారా జరుగుతున్నది.

బకింగ్ హం కాలువ ప్రత్యేకిం గా పడవ ప్రయాణానికి ఉద్దేశింపబడింది. దీని మొత్తం పొడవు 258 మైళ్ళు. ఇది 196 మైళ్ళు పోయి, మదరాసును చేరి, అప్పటినుండి దక్షిణంగా మరి 62 మైళ్ళ వరకు పోతున్నది. కృష్ణా ద్వైతకు సంబంధించిన "కొమ్మనూరు కాలువ", బకింగ్ హము కాలువను, గోవాలో ద్వైత కాలువలతో కలపుతున్నది. ఇందువల మదరాసులో బయలుదేరిన పడవలు సరాసరి కాకినాడ చేరువరకు, నాలుగు వందలమైళ్ళు పోవీలున్నది. ఇదేవిధంగా రాజమండ్రిలో బయలుదేరిన పడవలు కర్ణాటకలానికి - కానాపు మన్యప్రదేశ్

సరిహద్దుకు (118 మైళ్ళు) పోవడానికి అవకాశం ఉన్నది.

ఈ కాలువలమీద ముఖ్యంగా రవాణా అయ్యే సరుకులు: వరిధాన్యం, ఉప్పు, నూనెగింజలు, ఆహారధాన్యాలు, చిల్లరసరుకులు, పొగాకు, వంటచెరుకు, కలప, వెదురు, తోళ్ళు, నూనెలు, పంచదార, బెల్లం, ఇసుక, పెంకలు, నున్నం, బొగ్గు, కామెసిబొగ్గు మొదలైనవి.

1948-49 సంవత్సరంలో వివిధ కాలువలమీద రవాణా అయిన సరుకు 17,52,783 టన్నులు. దీనివిలువ రూ. 42,14,51,571. ఈ కాలువలమీద ప్రయాణం చేసినవారి సంఖ్య 8,78,555 మంది.

ఇదేసంవత్సరంలో ఈ కాలువలమీద తిరిగి మొత్తం పడవల సరుకు మోయగలిగిన శక్తి 14,71,997 టన్నులు. పడవ పన్నులు మొదలైనవాటివ్వారా ప్రభుత్వానికి వచ్చిన ఆదాయం రూ. 6,11,113లు.

కాలువలవారీ వివరాలు ద్రక్ష్యమేతరం పొందు పరిచబడ్డాయి.

కృష్ణారోడ్డు రెగ్యులేటర్ బ్రిడ్జి

1954 వ సంవత్సరం, ఫిబ్రవరి 13 వ తేదీన, కృష్ణారోడ్డు రెగ్యులేటరు బ్రిడ్జి శంకస్థాపన జరిగింది.

నిర్మించబోయే ఈ పొడవు 4,014 అడుగులు, వెడల్పు 24 అడుగులు ఉంటుంది. దీనివల్ల లక్షలకొలదికి నీటి సాగుదల సౌకర్యం కలగనుమేకాక, గుంటూరు - విజయవాడ వగరాలు కలిసి ౨౦౦లో ఒక "బయోపెస్టు" నగరం అవతరించే అవకాశం కలుగుతున్నది. ౨౦౦౦ మైళ్ళు రెండుగా విభజిస్తున్న కృష్ణా

నదిమీద వంతెన నిర్మాణంవల్ల అంధ్ర వాణిజ్యవ్యాపారాల పెంపుదలకు ఎంతగానో ఉపయోగపడుతుంది.

యువప్రభుత్వంలో కూడా దీనికి ప్రధాన స్థానం ఉన్నది. అంధ్ర బాతీయ దీపకంలో ఒక ప్రత్యేక ప్రాసాన్ని వేస్తుంది.

బ్రిడ్జినిర్మాణం మూడు సంవత్సరాలలో పూర్తి అవుతుందని, నిర్మాణానికి గండుకోట్ల తొంభైవదిలక్షల రూపాయలు ఖర్చవుతుందని అధికారుల ప్రస్తుతి అంచనాలు తెలియచేస్తున్నాయి.

కాలువల వివరాలు	1948-49లో నిర్మితమైన కాలువల పొడవులు (అడుగులలో)	గవర్నర్ ఆయన నిధి (అడుగులలో)	గవర్నర్ ఆయన నిధి నుండి (రూపాయలలో)	ప్రభుత్వ నిధి (రూపాయలలో)	పడవ పన్నులు మొదలైన వాటిద్వారా 1948-49 లో వచ్చిన ఆదాయం (రూపాయలలో)
గోదావరి కాలువలు	7,72,855	7,26,261	21,74,31,386	5,31,806	1,85,423
కృష్ణా కాలువలు	6,98,076	6,98,614	13,93,61,414	1,98,768	2,41,974
లక్ష్మీపురి కాలువ	...	3,26,357	6,33,85,240	1,46,937	1,71,698
మహానాగెండ్ల కాలువ	1,066	1,521	12,73,531	1,044	11,505
కర్నూలు - కడప కాలువ	513
	14,71,997	17,52,783	42,14,51,571	8,78,555	6,11,113

రేవు పట్టణాలు

అంగ్రకు వికాలమైన సముద్రతీరం ఉంది. మన పూర్వచరిత్రకు పరిశీలిస్తే నాకా వ్యాపారంలో ఆంగ్లలు చాలా ముందుగా చేకూరిన స్పష్టమవుతుంది.

క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దంలోనే షీస్, టోలమీ అనే విదేహ వ్యాపారిస్తులు ఆ కాలానాటి ఆంగ్ల దీపశేవుల గూర్చి ప్రశంసిస్తూ వ్రాశారు. చరిత్ర ప్రసిద్ధిచెందిన 'మజిన్' బట్ట మచిలీపట్నం నుండే విరివిగా ఎగుమతి చెయ్యబడేది. మచిలీపట్నం నుండే 'మజిన్' అనే పదం వాడుకలోనికి వచ్చిందని చరిత్రకారుల అప్రాయం. భారతీయంలో ప్రథమంలో రికేక వ్యాపారాన్ని ప్రారంభించినవారు ఆంగ్లదేశీని చరిత్ర నమోదుచేసింది.

శ్రీకాకతం జిల్లాలోని కలింగపట్నం, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని ఎంజిరం, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని ప్రాలూరు (ఇది నేడు భూగర్భంలో కలిసిపోయింది), కృష్ణా జిల్లాలోని గూడూరు, ఘంటసాల, గుంటూరు జిల్లాలోని వెంటుపల్లి మొదలగు శేవుపట్టణాలనుంచి గోకు, పై నా, లంక, ముఖ్యంగా తూర్పు దేశాలలో వ్యాపారం ఎక్కువగా జరిగేదని; మునుగుద్దులు, పల్లాలు, గోనెసంఘాలు వస్త్రాల ఎగుమతి జరిగేవని; వెంటుపల్లి శేవుల రెడ్డికొండల కాలంలో సుగంధద్రవ్యాలు

దిగుమతిఅయ్యేవని చరిత్రకారులు తెలియ చేస్తున్నారు.

కాకినాడనగర్ కోరింగిలోనూ, కలింగ పేరింలోని చిలకపరిస్సువద్ద దీపాలు బాగు చేశేవారని కూడా తెలుస్తుంది.

పై శేవులనుంచి ఇటీవల 15వ శతాబ్దంవరకూ నాకా వ్యాపారం ఉచ్చ దశలో ఉండేది.

ఆ తరువాతి కాలంలో బుడతకీములు, శైవాశ్వు మన ఆంగ్ల దౌర్భాగంలా ఆడుకుంటున్నారు. బ్రిటిష్ వారు 1611 సంవత్సరంలో, ఫ్రెంచి వారు 1614 సంవత్సరంలో మచిలీపట్నంవచ్చి మకాం పెట్టారు. 1629 లో వచ్చి వారు భీముని పట్నం వచ్చి తిట్టేశారు. వ్యాపారం బోరుగా పోయింది.

తరువాతి 200 సంవత్సరాల బ్రిటిష్ పరిపాలన కాలంలో చాలా శేవులు మూలపడ్డాయి; కొన్ని నామరూపాలు కూడ దేశం నా పోగయి.

బ్రిటిష్ పరిపాలకుల వ్యాపార ఆపణకాల దృష్ట్యా, తీరింలోని ఇతర శేవుల మూలపెట్టి వ్యాపారం ప్రధానంగా మద్రాసు శేవుల మళ్ళించబడింది 600 మై|| సముద్రతీరం ఉన్న ఆంగ్ల దేశంలో ఏ ఒక్క దీపశేవు అభివృద్ధిచెందినదోవుట చేరిన, నేటికీ ఆంగ్లదేశ ఎగుమతులలో

60% మద్రాసు శేవు నుండి జరుగుతున్నాయి.

పెద్దవీ, చిన్నవీ నేడు ఆంగ్లదేశంలో ఏమీ ఓడరేవులున్నా, ఇవన్నీ ఆంగ్లలో పంజీ ఆఫీస్, వ్యాపార పంటలు ఎగుమతి చేయటకు, ఖనిజాల తీసుకొనిపోవుటకు మాత్రమే ఉపయోగించబడుతున్నాయి కాని, వీటి నుండి దిగుబడి వ్యాపారం మాత్రం జాగ్రత్త.

ఆంగ్లలోని వివిధ శేవుపట్టణాల గూర్చి వివరాలు క్లుప్తంగా క్రింద యివ్వబడ్డాయి:

కళింగ పట్నం

ఇది శ్రీకాకుళంజిల్లాలో వుంది. కళింగుడనే పూర్వీకాల పరిపాలించుటచేత దీనికి యీ నేమ వచ్చింది. జిల్లా పరిషత్ ఆయన శ్రీకాకుళం పట్టణానికి కళింగ పట్నం 16 మైళ్ళ దూరంలో ఉంది.

తీరానికి అరవైలు లేక ముప్పావు మైలు దూరంలో స్త్రీమర్ల వచ్చి నిలువ వచ్చు. చిన్న పడవలు కూడా ఉంటాయి.

తీరాన్నుంచి, ఓడతో కమ్యూనికేషన్ సౌకర్యాలున్నాయి. తుఫాను సమయంలో ప్రమాదాన్ని నూచించే ఏగాప్టర్లు కూడా వేయవచ్చు. ఈ ఆడుగుల ఎత్తు గల రైల్వే హాసు వుంది.

రైల్వే అండ్ కంపెనీ వారి గోడౌన్లు వున్నాయి. ఈ శేవు ముఖ్యంగా జనపనారి ఎగుమతిచేయటానికే పయోగపడుతోంది. 1949-51 సంవత్సరాల మధ్య రూ. 40,71,940 ల విలువగల జనపనారి కలకత్తాకు ఎగుమతి చేయబడింది.

భీమునిపట్నం

ఇది విశాఖపట్నం జిల్లాలో వుంది. పెద్దెంబరు, ఏప్రియల్ నెలల మధ్య మామూలు సైజులో వుండే స్త్రీమర్లను ఈ శేవులోకి వస్తాయి.

తీరానికి 11 మైళ్ళ దూరాన వుండగానే కపడే రైల్వే హాసు ఒకటి వుంది. శేవులో స్క్వెలింగ్ స్టేషన్ ఉంది.

ఈ శేవులో నిలిచే స్త్రీమర్లన్నిటినుంచి మైంట్ పోర్టు ఖండు చట్టక్రింద మూడు రికాల చార్జీలు వసూలు చేస్తారు.

ప్రముఖులు పార్టీలకు చెందిన గోడౌన్లు వున్నాయి. రైల్వే అండ్ కంపెనీ వారు ఇక్కడ వ్యాపారం చేస్తున్నారు. 25 చిన్న పడవలు వాడేని రిజిస్టరు అయివున్నాయి.

ఈ శేవుకూడా కేవలం ఎగుమతులకే వినియోగపడుతోంది. జనపనారి, గోగునూ, చచ్చి సంబంధ మైన వస్తువులు ఎగుమతి అవుతాయి. 1950-51 గార. 9,89,004 ల విలువగల వస్తువులు ఎగుమతి చేయబడ్డాయి.

విశాఖపట్నం

ఇది కృత్రిమమైన హావ్వురు. 300 అడుగుల వెడల్పున ఒక కాలువ త్రవ్వబడింది. ఆ కాలువనుండా ఓడలు హావ్వులోకి వస్తాయి. అధునిక శేవులో ఉండవలసిన హంగులన్నీ ఉన్నాయి. రైల్వే స్టేషను నుంచి నేరుగా హావ్వులోకి రైలుమార్గం వేయబడింది.

ఈ స్థాయిండిగూ కంపెనీ కాలంలోనే దీనిని అభివృద్ధిచేయి పథకాలు రాయ చేయబడ్డాయి. కోస్తా ఆంగ్లజిల్లాలో టిరిగా దొరికే ఫలసాయాన్ని తేలికగా

తీసుకొనిపోవచ్చునని ఆ తోడలలో యీ పథకం ఆలోచింపబడ్డది.

కాని తర్వాత కంపెనీవారి దృష్టి మద్రాసు పై పోయింది. కనుక 1925 ప్రాంతంలోనే హార్బరు నిర్మాణం ఆగిపోయింది, 1933 లో ఓడల రాక పోకలు ప్రారంభమయ్యాయి.

కేంద్రప్రభుత్వం కైల్వేవార్డు యజమాన్యంలో ఈ పోర్టు ఉంది. సానికంగా పోర్టు అడ్డినిట్టిటరు అధికారి. కేవును అడ్డివృద్ధి చేయటానికి, వ్యాపారాన్ని పెంపొందించటానికి, సానికంగా వివిధ సంఘాల ప్రతినిధులతో కూడిన ఒక సలహా సంఘంకూడా వుంది.

ఇక్కడ ఓడలు నిర్మించే షిప్ యార్డు కూడా వుంది. దీనిని సింగియా కంపెనీ వారు సాపించారు. శేడుభారతప్రభుత్వం దీనిని తీసుకొంది. ఇప్పుడు దీనిని హిందూ స్టాన్ షిప్ యార్డు అని పిలుస్తారు.

ఈ కేవువల్ల వికాసపట్టడానికికూడా ప్రాముఖ్యత వచ్చింది. ఇక్కడ నావికా కేంద్రంకూడావుంది. త్వరలో నూనె పరిశుద్ధ కర్మాగారంకూడా నిర్మించనున్నారు.

ఈ కేవునుంచి ముఖ్యంగా మంగిలీను, బొగ్గు, వగైరా ఎగుమతి చేయబడుతాయి. 1950-51 లో దిగుమతులు, ఎగుమతులు ఈ క్రింది విధంగా వున్నాయి:

ఎ గు మ తు లు

	టన్నులు
1. బింకర్ బొగ్గు	1,10,498
2. బొగ్గు	4,883
3. మంగిలీను	6,25,481

4. తేయకనగమానె	టన్నులు 6,287
5. ఇతర వస్తువులు	1,31,920
	<hr/> 8,78,469 <hr/>

ది గు మ తు లు

	టన్నులు
1. ఆహారధాన్యాలు	33,543
2. గోనె సంచులు	760
3. యంత్ర సామగ్రి	1,870
4. Fuel Oil	23,876
5. ఇతర వస్తువులు	7,285
	<hr/> 67,334 <hr/>

కా కి నా డ

ఇది రూపుగోదావరి జిల్లాలో వుంది. తీరానికి 5 మైళ్ళ దూరంలో స్తీమము ఆగుతాయి. అక్కడ నుంచి చిన్న పడవలలో ఎగుమతి, దిగుమతులు జరిగటానికి ఒక కాలువ వుంది. ఈ కాలువ సముద్రంలో ప్రవేశించేచోట యె పుడూ మట్టితో పూడిపోయిపోయింది. కనుక ఎప్పుడూ మట్టి త్రవ్వే ద్రెడ్జింగ్ మాయోగిస్తారు.

ఇవివరక నాలుగు రైల్వే హాల్ లుండేవి. ప్రస్తుతం కాకినాడకు 4 మైళ్ళ దూరంలో ఇక్కడలపూడివద్ద ఒక్కటి వుంది.

ఇక్కడ అనేక విదేశీవ్యాపార కంపెనీలున్నాయి. 1902-03 లో 160 లక్షల రూపాయల వ్యాపారం జరిగిందంటే ఎంత వ్యాపారం జరిగేదో ఉహించవచ్చు. ప్రత్తి, వియ్యం, నూనెద్రులు, పీచు మొలలిని ప్రాప్య, హాలెండ్, ట్రిటన్, జపాన్, ఇతర యూరోపియన్ దేశాలకు ఎగుమతి అయ్యేవి.

1950-51 లో మొత్తం నిగుమతులు 1543 టన్నులు; ఎగుమతులు 63,633 టన్నులున్నాయి. గోమే, చక్కెరలు, పొగాకు, పీచు, ఆముదం, ఎముకలపొడి వగైరా ఎగుమతి అయ్యాయి.

సర్వాలు

ఇది పురాతనమైన సహజమైన శేవు. 3,4 మైళ్ళ దూరంగా స్త్రీమరువచ్చి నిలువ వచ్చు. కాకినాడలోని ఆస్థాన పన్ను కేషియర్లకు ఈ శేవు ఉంది. కాని వ్యాపారం ప్రస్తుతం ఏమా జరుగటంలేదు. 1951-52 లో 36 టన్నుల సమకలు ఎగుమతి చేయబడ్డాయి.

మచిలీపట్నం

ఇది కృష్ణాజిల్లాలోఉంది. హాస్యం శేవు. సముద్రంలో ఓడలు నిలుస్తాయి. పూర్వం ఇది ప్రసిద్ధి చెందిన ఓడశేవు. శేవు స్త్రీమరుకమధ్య చిన్న పడవలు తిరుగుతాయి. చిన్న పడవలూ సామాను ఎక్కించడానికి, దించటానికి ఆరు శిట్టలున్నాయి.

ఒక రైల్వే హాస్టా ఉంది. 3 లక్షల బస్తాలుపట్టే గోడౌన్లు ఉన్నాయి.

ప్రస్తుతం ఈ శేవునుంచి పెద్దగా వ్యాపారం జరుగటంలేదు. 1950-51 లో 15,213 టన్నుల సరకలు ఎగుమతి అయ్యాయి. ఇవల కాకినాడు (ముడి యినుము) ఎగుమతి చేస్తున్నారు.

ఈ శేవు సంవత్సర ఆదాయం. 20,000 రు.

" ఖిన్న 18,000 రు.

నిజాంపట్నం

పల్నాటికి ఈ పట్టణం శేవుగా ప్రకటించబడింది. టీ ప్రాంత వ్యాపారం కోసం ఉద్దేశించబడింది. ఆగస్టు 1950 నుంచి ఇది శేవుగా పనిచేస్తోంది.

కాఫీపట్నంలేవు మినహా శేవులన్నీ చాలచిన్న; తరచుగా వ్యాపారులు లేనివి.

నిజాంగా ఆంధ్రదేశంలోని నినిబసంపడన, ఇతర పంటలను కనియోగించుకొని పరిశ్రమల నే సామగ్రిచెట్టయి శేవు శేవులు లేని కొంతమంది మనం ఎక స్కూలకి వస్తుంది. కాట్టి, ఆంధ్రదేశ సంపదలను అమ్మకం చేయటంతోపాటు, ఈ శేవుపట్టణాలనుకూడ అభివృద్ధి చేయటానికి ఆంధ్రప్రభుత్వం, ఆంధ్రప్రజలు ఏమి చేయాలి వుంది.

ఫోను నెం. 85830. పోస్టు బాక్సు నెం. 427. టెలిగ్రాఫ్స్ : బ్రాలాండ్సు
మీరు మద్రాసు వచ్చినప్పుడు ఆంధ్రులు అభిమానం చూపుతారు

'బ్రాడ్ లాండ్స్'

లోనే బస చేయండి

ఆంధ్రులు : బ్రాడ్ లాండ్సు, (స్టార్ లాకర్ ఎదుట) టెక్సికోక్, మద్రాసు.

బ్యాంకులు

బొంబేలోని పాశ్చాత్య పద్ధతిని బ్యాంకింగు వ్యాపారం, రూపు ఇండియా కంపెనీవారు వచ్చిన తర్వాత 18 వ శతాబ్దంలో ప్రారంభించ బడింది. ఇంతకు పూర్వం అప్పటి భారతీయ వ్యాపార వీతి గతులకు అనువైన పద్ధతిని వడ్డీ వ్యాపారం జరుగుతూ ఉండేది.

కాని, 16 వ శతాబ్దంలో రూపు ఇండియా కంపెనీవారు భారతదేశంలో వ్యాపారం మొదలుపెట్టడం, దీనినాధి ప్త్యై చెంది రూ ఉన్న వీతి వ్యాపారానికి తగిన బ్యాంకింగు పద్ధతి అప్పటికి భారత దేశంలో లేకపోవడంతో, బ్రిటిషు ప్రభుత్వం 18 వ శతాబ్దంలో పాశ్చాత్య బ్యాంకింగు పద్ధతిని భారత దేశంలో ప్రవేశపెట్టింది. ఈ ఉద్దేశ్యం తోనే కలకత్తా, బొంబాయి నగరాలలో 18 వ శతాబ్దంలో "హిందీ హా సెహ" ప్రారంభించబడ్డాయి. ఇవి తమ కార్య నోట్లను కూడా ప్రవేశపెట్టాయి. 19 వ శతాబ్ద మధ్యకాలంలో వచ్చిన సూబ్ భింలో ఈ ఏకస్థి హా సెహ చిక్కకుని తీవ్రంగా నష్టపడ్డాయి.

వీటి తర్వాత మూడు ప్రెసిడెన్సీ బ్యాంకులు ప్రారంభించబడ్డాయి. మొదటిది బెంగాలులో 1806వ సంవత్సరంలోను, రెండవది 1840లో బొంబాయి

లోను, మూడవది 1843లో మదరాసు లోను ప్రారంభించబడ్డాయి.

1862 వ సంవత్సరానికి పూర్వం ఇవి ప్రభుత్వ అజమాయిషీ క్రింద ఉంటూ, కార్య నోట్లను కూడా చలామణీ చేస్తూ, ముఖ్యంగా రూపు ఇండియా కంపెనీ వ్యాపారస్తులకు ఆపకలిస్తూ వుండేవి.

1862 వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వం వీటి స్వంత నోట్ల చలామణీ అధికా కాగాన్ని తొలగించి, ప్రభుత్వవిజంట్టుగా కార్య మూలక వ్యాపారాన్ని కొనసా గించే అవకాశం కల్పించింది. ఈ ఉద్దేశ్యాల ప్రాంగీలున్న పట్టణాల లోని ఖానాలపై ఆధిపత్యాన్ని, ప్రభుత్వ నిల్వ ధనాన్ని తమ వ్యాపారానికి యధేచ్ఛగా ఉపయోగించుకొనేందుకు కూడా అనుమతించింది. నాలుగు సంవత్సరాల తర్వాత 1876 లో చేయ బడిన ఒక చట్టం ప్రకారం వీటి కార్య వ్యాపారం హక్కు తొలగించబడటమే కాక, వీటి వ్యాపారం తీవ్రంగా పరిమితం చేయబడింది. 1920 లో మూడు బ్యాంకులు కలుపబడి ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాగా ఏర్పాటు చేయబడేవరకు వీటిపై ఈ నియమాలు అమలు జరుపబడ్డాయి.

బ్యాంకింగు వ్యాపారాన్ని స్థిరమైన పునాదులపై పెట్టాలనే ఆశయంతో

ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా అక్టోబరు 1920 ప్రకారం, పై మూడు ప్రెసిడెన్సీ బ్యాంకులు కలిపి ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా అను పేరుతో కొత్త బ్యాంకు ఒకటి ప్రారంభించబడింది. తరువాత 14 సంవత్సరాలు - రిజర్వు బ్యాంక్ స్థాపించబడేటంతవరకు - ప్రభుత్వ ధనాన్ని ఈ బ్యాంక్ లో ఉంచే ఆధికారం, ప్రభుత్వానికి రావలసిన ధనాన్ని వసూలుచేయటం, ప్రభుత్వం ఇతరుల చెల్లించవలసిన ధనాన్ని చెల్లించుటూ ఉండే ఆధికారమూ ఈ బ్యాంక్ కు ఉండేది.

రిజర్వు బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా 1935 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ ఒకటవ తేదీన ప్రారంభించబడింది.

ఇది దేశంలోని ద్రవ్య మారకాన్ని (Currency control), పెంజిరించు మార్కెట్టును కంట్రోలు చేస్తుంది. విదేశీ ద్రవ్య మారకాన్ని (Foreign exchange) కూడా కంట్రోలు చేస్తుంది. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు నిర్ణీత కాలపరిమితిపై అప్పులు ఇస్తుంది. రెండవ పెద్దద్యూలు క్రిందవచ్చే ప్రతి బ్యాంకు, విధిగా ఈ బ్యాంకులో ఒక నిర్ణీత మొత్తాన్ని డిపాజిట్ గా ఉంచాలి. ఇది రిజర్వు బ్యాంకు చేసే ముఖ్యమైన పనులలో కొన్ని.

ఇది 1949 వ సంవత్సరం, జనవరి ఒకటవ తేదీన జాతీయం చేయబడింది.

1906 వ సంవత్సరంవరకూ చాలా రకమైన బ్యాంకు లున్నాయి. వీటి మూలముం తక్కువ కావటవల్ల, వీటి వ్యాపార పరిమితికూడా చాలా తక్కువ. స్వల్ప ఉద్యమం భారత బ్యాంకింగ్ అభివృద్ధికి దోహదం చేసింది. దీనినిబట్టిగా

విద్యుత్తుల రూపాయల పెట్టుబడి-మూల ధనంతో చేస్తున్న బ్యాంకుల డిపాజిట్ల ధనం 1906 - 1913 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో దాదాపు రెట్టింపుకు (రు. 8 కోట్లనుండి రు. 18 కోట్లవరకు) పెరిగింది.

ఈ దశలోనే ఆంధ్రుల ప్రధమ బ్యాంకు "బ్యాంక్ ఆఫ్ బాపట్ల" సుంటూరు జిల్లా బాపట్లలో 1902 వ సంవత్సరం, జనవరి 15 న తేదీన ప్రారంభించబడింది.

1913 వ సంవత్సరం లో కొన్ని బ్యాంకులు దివాలా తీయటవల్ల భారత బ్యాంకింగ్ వ్యాపారంలో కొంత అలజడి గలిగినా, ప్రధమ ప్రపంచయుద్ధకాలంలో మరికొన్ని అభివృద్ధి కావటం ప్రారంభించింది. 1913-1924 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో 161 బ్యాంకులు దివాలా తీసి నష్టపోయి, భారతీయ బ్యాంకింగ్ వ్యాపారం అభివృద్ధి అవుతూనే ఉంది. దేశంలోని అన్ని బ్యాంకుల (దేశీయ-విదేశీయ బ్యాంకు లన్నింటి) డిపాజిట్ల ధనంలో, భారతీయ జాయంట్ స్టాక్ బ్యాంకుల డిపాజిట్ల ధనం 1914 సంవత్సరంలో నూటికి ఇరవై శాతమున్నదల్లా, 1920 వ సంవత్సరానికి నూటికి 32 శాతము పెరిగింది.

ఈ దశలోనే 1923 వ సంవత్సరం నవంబరు 20 న తేదీన ఆంధ్ర బ్యాంకు మంజూరమయ్యే ప్రారంభించబడింది. తర్వాత 7-8 సంవత్సరాలు, ఆర్థిక సంగోభంలోపడి ప్రపంచం కొట్టుమిట్టాడుకున్న కొద్దలో - 1929 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ నాల్గవ తేదీన భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు, నాన్ పెద్దద్యూలు బ్యాంకుగా మంచి పట్నంలో ప్రారంభించబడింది.

తర్వాత పదిసంవత్సరాలు ఆంధ్రులు కొత్త బ్యాంకులను ప్రారంభించలేదు.

1939 నుండి నేటివరకూ ఐదు నాన్ షెడ్యూలు బ్యాంకులు ప్రారంభించబడ్డాయి.

1916-17 సంవత్సరముండి క్రమంగా కో ఆపరేటివ్ బ్యాంకులు, భూమి తరగతి బ్యాంకులు, అగ్రికల్చరల్ క్రెడిట్ సొసైటీలు ప్రారంభించబడ్డాయి.

భారతదేశ బ్యాంకింగు వ్యాపారంతో పోల్చితూస్తే ఆంగ్లబ్యాంకింగు వ్యాపారం ఎంతగా వెనుకబడివుందో క్రింద పొందుపరచబడిన పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

భారతదేశంలోని మొత్తం బ్యాంక్ బ్యాంకులలో, ఆంగ్లబ్యాంకులు 1.2%, పెట్టుబడి-మూలధనంలో 0.8%, డిపాజిట్లలో 0.6% మాత్రమే !

ఆంగ్లదేశం పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి చెందకపోవటంవల్ల వాణిజ్య వ్యాపారాలు, వీటినిగృహణలో ఆర్థిక సహకారియైన బ్యాంకింగు వ్యాపారం అభివృద్ధికాలేదు.

రాష్ట్రంలో జమీందారులు, పెద్దపెద్ద భూస్వాములు పెట్టుబడులు పెట్టగలిగిన వారున్నప్పటికీ, వీరికి పరిశ్రమలు స్థాపించాలి, పెంపొందించాలి అనేదృష్టిలేదు.

భూముల కొనటం, వ్యవసాయంపై పెట్టుబడులు పెట్టడం, వడ్డీవ్యాపారం సాగించటం యెడలనే వీరు ఎక్కువశ్రద్ధ చూపిస్తున్నారు. అందుచేత, దేశంలో పరిశ్రమలు అభివృద్ధి కావటం, వీనికవసరమయిన అధునాతన పద్ధతులపై వాణిజ్య వ్యాపారాలు, వీటికి వెన్నెముకయిన బ్యాంకింగు వ్యాపారం అభివృద్ధి చెందటం జరిగలేదు. విశాలాంధ్రలో ఉన్న ప్రధాన పరిశ్రమలు తెలంగాణ ప్రాంతంలో ఉన్నాయి. విశాలాంధ్ర నిర్మాణం జరిగినాడు, ఈ పరిశ్రమలమూలంగా పెరిగే వ్యాపారినిగృహణకు అత్యావశ్యమయిన బ్యాంకింగు వ్యాపారం ద్వితీయశ్రేణికి అభివృద్ధికావటానికి ఎంతైనా అవకాశం ఉంది.

ఉన్న కొద్దిబ్యాంకులు సదుపాయము వారికికూడా ఇవ్వవలయును రాష్ట్రాలలో వ్యాపారంకాని, పరిశ్రమలుకాని లేక పోవటంవల్ల, వీటిని పెద్దగా అభివృద్ధి చేద్దామనికాని, పరాయి రాష్ట్రాలలో వీటి బ్రాంచీలను పెట్టి వ్యాపారం చేద్దామనే శ్రద్ధకాని లేదు. అందుచేత ఆంగ్ల బ్యాంకులలో వీటికి

బ్యాంకుల స్వభావం	బ్యాంకుల పెట్టుబడి మూలధనం		డిపాజిట్ల ధనం
	సంఖ్య (లక్షల రూ. లలో)		

భారతదేశ బ్యాంకులు

షెడ్యూలు బ్యాంకులు	91	60,36	8,91,97
నాన్ షెడ్యూలు బ్యాంకులు	443	13,89	64,72

ఆంగ్ల బ్యాంకులు

షెడ్యూలు బ్యాంకులు	2	44	5,03
నాన్ షెడ్యూలు బ్యాంకులు	5	15	37

ఈ ఏడు బ్యాంకుల మొత్తం పెట్టుబడిమూలధనం 1952 సంవత్సరం డిసెంబరు 31 వ తేదీన రు. 59,87,000. వీటి డిపాజిట్ల ధనం రు. 5,40,46,000. అన్ని బ్యాంకుల ప్రాంతీయ కలసి మొత్తం 89 ఉన్నాయి.

మొత్తం ఆంధ్ర జాయంట్ స్టాక్ బ్యాంకుల మొత్తం పెట్టుబడి - మూల ధనంలో నూటికి 60.5 పోర్టున్నది. దీని

డిపాజిట్ల ధనం మొత్తం అన్ని బ్యాంకుల డిపాజిట్ల ధనంలో నూటికి 86.5 పోర్టున్నది. దీనిపట్టి ఆంధ్ర బ్యాంకులు చేసే మొత్తం వ్యాపారంలో నూటికి 60-70 పోర్టు, ఒక్క ఆంధ్రబ్యాంక్ చేస్తున్నట్లు తేలుతున్నది. భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు ఇతర నాన్-షేడ్యూలు బ్యాంకులు అన్నీ కలసి చేసే వ్యాపారం చాల తక్కువనే చెప్పాలి.

ఆంధ్ర జాయంట్ స్టాక్ బ్యాంకులు

ఆంధ్ర బ్యాంకు లిమిటెడ్

ఇది రాష్ట్ర పబ్లిక్ డివైలప్మెంట్ కార్పొరేషన్, 1923 వ సంవత్సరం డిసెంబరు 20 వ తేదీన కృష్ణాల్లో మచిలీపట్నంలో (బందరు) లక్షగూపాయల మూలధనంతో, నాన్-షేడ్యూలు బ్యాంకుగా ప్రారంభించబడింది.

1934 సంవత్సరానికి దాని పెట్టుబడి పోలిసిల రూపాయలలో పెంచబడింది. డిపాజిట్ల ధనం రు. 15 లక్షలలో పెరిగింది. రాష్ట్రంలో ఏడు ప్రాంతీయ బ్యాంకులు బడ్డాయి.

1929 తర్వాతి వచ్చిన ఆర్థికమాంద్యం, దీనికితోడు 1938 లో తీసివేయబడిన కేవలం ఆంధ్ర కోయిలవ్ బ్యాంకు డివైలప్మెంట్, ప్రజలలో బ్యాంకులపై విశ్వాసం తగ్గటం వలనగా చాల బ్యాంకులు బంజుతిన్నాయి. కొన్ని బ్యాంకులు వ్యాపారాన్ని మానివేశాయి. దీనికి యుద్ధప్రమాదం గోడుకావటంతో అన్నింటా ఆద్యం పోసివేట్లయింది. ఈ క్లిష్టపరిస్థితులలో ఆంధ్రబ్యాంకు డిపాజిట్లు 50% పడిపోయాయి. ఈ కెల్ల ను

ల్లొకని 1943 నాటికి బ్యాంకు బయట పడగలిగింది. ఇక సంవత్సరంలో నేడ్యూలు బ్యాంకు హోదా పొందింది. అప్పటినుండి బ్యాంకు త్వరితగతినే అభివృద్ధి కాతోచ్చింది.

1948 సంవత్సరానికి రు. 25 లక్షల పెట్టుబడితో, నాలుగుకోట్ల రూపాయల డిపాజిట్ల ధనంతో, 44 ప్రాంతీయతో ఆంధ్ర బ్యాంకు వ్యాపారం చేస్తున్నది.

బ్యాంకులకు వ్యాపార నితి

(1953 నాన్ 30 నాటికి)

ఆశుమతిహంస	}	రు. 1,00,00,000
మూలధనం		
చేసే మూలధనం	రు. 50,00,000	
చరితాచేసేమూలధనం	రు. 48,99,000	
కెల్లించబడినమూలధనం	రు. 25,00,000	
కొనుగోలు, మరయు	}	రు. 12,03,000
ఇతర విజయలు		
డిపాజిట్లు (1-10-53 నాటికి)	}	రు. 5,50,00,000
అమలలో ఉన్న		
వ్యాపారం మొత్తం	}	రు. 6,60,00,000

బ్యాంకుయొక్క ప్రధాన కార్యస్థానం
మచిలీపట్నం, కృష్ణా జిల్లా.

బ్రాంచిలు

- (1) 322-23 లింగిచెట్టిపేట, మదరాసు 1;
- (2) 77 కచ్చేరిగోడ, మైలపూరు, మదరాసు 4; (3) 87 పాండిబిఠూరు, త్యాగరాయగర్, మదరాసు 17; (4) 19 మెయిన్ బిఠూరు, కేట, కర్నూలు;
- (5) అమలాపురం, (6) ఆదికాపల్లి,
- (7) ఆరంధల్ పేట, గుంటూరు;
- (8) బాపట్ల, (9) బీమవరం, (10) చీరాల,
- (11) ఏలూరు, (12) ఎవరూరుపేట, విజయవాడ, (13) గుడివాడ, (14) గుంటూరు,
- (15) గుంటూరు, (16) కాకినాడ,
- (17) నరసరావుపేట, (18) నెల్లూరు,
- (19) ఒంగోలు, (20) పాలకొల్లు,
- (21) రాజమండ్రి, (22) ప్రకాశం,
- (23) తెనాలి, (24) తులి, (25) విజయవాడ, (26) విశాఖపట్నం, (27) విజయనగరం పేట, (28) ఆముదాలపేట,
- (29) ఆవంతపురం, (30) భిక్షప్రోలు,
- (31) బళ్ళారి, (32) చల్లపల్లి, (33) కడప,
- (34) దగ్గిరాల, (35) గాంధీ నగర్, విజయవాడ, (36) గొల్లపూడి,
- (37) ఇచ్ఛాపురం, (38) జగ్గయ్యపేట,
- (39) కొత్తపేట, తెనాలి, (40) మహారాణిపేట, విశాఖపట్నం,
- (41) నరసన్నపేట, (42) నిడదవోలు,
- (43) పాపయ్య, (44) పార్వతీపురం,
- (45) పెదన, (46) పెద్దాపురం,
- (47) పెనుకొండ, (48) పికాపురం,
- (49) రామారావుపేట, కాకినాడ,
- (50) సాలూరు, (51) సామర్లపేట,
- (52) తిరుపతి, (53) విశాఖం.

లండన్ ఏజెంటు:

బార్క్లేస్ బ్యాంకు లిమిటెడ్,
ఫిఫ్త్ ఫ్లోర్ బ్రాంచి, 168, ఫిక్ టెన్సిన్స్ట్
లండన్, ఇ. సి. 3.

డైరెక్టర్లబోర్డు ప్రెసిడెంట్:

యస్. ఆర్. వై. శివరామ్మ సహద
బహదూర్.

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు:

తాడేపల్లి శ్రీరాములు.

జనరల్ మేనేజరు:

యేలేస్వరిపు కృష్ణమూర్తి.

భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు లిమిటెడ్

ఇది, 1929 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 22 వ తేదీన స్థాపించబడినది. 15 వేల పెట్టుబడితో (పెట్టుబడి కాపిటల్) మచిలీపట్నంలో నాన్ షేర్హులు బ్యాంకుగా ప్రారంభించబడింది. ఆంగ్లం లోన్ షేర్హులు బ్యాంకు, లోన్ షేర్హులు.

ఇచ్చాక వచ్చిన ఆర్థిక సంక్షోభంవల్ల బ్యాంకు వ్యాపారం అంతగా ఆగిపోయింది. కాని యుద్ధానంతరం నెమ్మదిగా పెరగటం ప్రారంభించింది. దీని పేరు దత్త కాలిక్ 1943 లో రు. 73,625 గా ఉన్నదని, 1948 నాటికి రు. 5,75,000 కు పెంచబడింది. 1943 లో రు. 4,33,000 గా ఉన్న డిపాజిట్లను 1948 ఆఖరుకు రు. 47,75,000 కు పెరిగింది. 1946 లో షేర్హులు బ్యాంకు హోదానుపొందింది.

1952 వ సంవత్సరాంతానికి బ్యాంకు వ్యాపారశీలి:

చెల్లించబడిన మూలధనం రు. 7,00,000
కెరెన్సీ ఫండు రు. 95,000

డిపాజిట్లు రు. 35,05,000

అమలుగా నున్న వ్యాపారం } రు. 79,09,000

పరిష్కార కార్యక్లాపం :

మచిలీపట్నం, కృష్ణాజిల్లా;

కేంద్ర కార్యక్లాపం : మదరాసు.

ప్రాంతీయ

- (1) హద్దీ, (2) కాకినాడ, (3) కావలి, (4) గూడూరు, (5) గుడివాడ, (6) గవర్నరుపేట, విజయవాడ (7) నిరసాపురం, (8) నూజివీడు (9) గామా రావుపేట, కాకినాడ, (10) గాజీపూర్ (11) మచిలీపట్నం, (12) విజయవాడ (13) విశాఖపట్నం.

డైరెక్టర్ల బోర్డు ప్రేరేపన :

శ్రీ పి. వి. రాఘవరెడ్డి;

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు :

శ్రీ బి. వెంకటరత్నం

బ్యాంక్ ఆఫ్ చిత్తూరు

ఇది నాన్ షెడ్యూలు బ్యాంకులలో కల పెద్దది. 1946వ సంవత్సరం, సెప్టెంబరు 30 వ తేదీన చిత్తూరులో ప్రారంభించబడినది. ఇంకా షెడ్యూలు బ్యాంకు హోదాను పొందలేదు.

1952 వ సంవత్సరాంతానికి, బ్యాంక్ వ్యాపారస్థితి :

చెల్లించబడిన మూలధనం రు. 5,00,000
రిజర్వు ఫండు రు. 37,000
డిపాజిట్లు రు. 2,22,000

కేంద్ర కార్యక్లాపం : చిత్తూరు.

ప్రాంతీయ : కాశీపూర్, తువనపల్లి.

(1951)

బ్యాంక్ ఆఫ్ బాపట్ల

ఆంధ్రులచేత ప్రారంభించబడిన ప్రథమ బ్యాంకు. 1902 వ సంవత్సరం జూలై 15వ తేదీన ప్రారంభించబడింది. నాన్ షెడ్యూల్ బ్యాంకు. 1952వ సంవత్సరానికి వ్యాపారస్థితి :

చెల్లించిన మూలధనం రు. 85,000

రిజర్వు ఫండు రు. 25,000

డిపాజిట్లు రు. 1,23,000

దీనికి రాష్ట్రంలో ఎచ్చటా ప్రాంతీయ శాఖ.

కాకినాడ రాధాస్వామి బ్యాంకు

ఇది 1943వ సంవత్సరం మే 4వ తేదీన ప్రారంభించబడింది. ఇది నాన్ షెడ్యూలు బ్యాంకు.

1952వ సంవత్సరానికి వ్యాపారస్థితి :
చెల్లించబడిన మూలధనం రు. 1,75,000

రిజర్వు ఫండు

డిపాజిట్లు రు. 6,83,000

దీనికి రాష్ట్రంలో ఎచ్చటా ప్రాంతీయ శాఖ.

రాయలసీమ బ్యాంకు - బళ్ళారి

ఇది 1939వ సంవత్సరం సెప్టెంబరు 25వ తేదీన ప్రారంభించబడింది. ఇంకా నాన్ షెడ్యూలు బ్యాంకుగానే ఉంది.

1952వ సంవత్సరానికి వ్యాపారస్థితి :
చెల్లించబడిన మూలధనం రు. 3,75,000
రిజర్వు ఫండు

డిపాజిట్లు రు. 13,75,000

దీని ప్రధాన కార్యక్లాపం బళ్ళారి

ప్రాంతీయ : (1) ఆగోని, (2) అనంతపురం, (3) చిత్తూరు, (4) గుత్తి, (5) తిరువల్లి, (6) రాయచర్లం, (7) తిరుపతి.

(8) మదరాసు (141 ఆదియప్ప నాయకన్
బిల్లి, జి. టి. మదరాసు) (9) బళ్ళారి.

పైత్యరబోర్డు ప్రారంభమున:

శ్రీ హెచ్. కి. తారామరెడ్డి.

విజయవాడ కమర్షియల్ బ్యాంకు

విజయవాడ

ఇది 1943 వ సంవత్సరం ఫిబ్రవరి
నెలనాటికి ప్రారంభించబడింది.
నాన్ షింగులు వ్యాపారం పరిగెడించ

బడుతున్నది. ప్రస్తుతం యిది లిక్విడేషన్ లో
ఉన్నది.

1952వ సంవత్సరాంతానికి వ్యాపార
సిలి:

చెల్లించబడిన మూలధనం రు.	2,35,000
రిజర్వ్ ఫండు రు.	35,000
డిపోజిట్లు రు.	13,51,000

దీని ప్రధాన కార్యస్థానం విజయవాడ.

ప్రాంతాలు: (1) విజయవాడ,
(2) ఏలూరు, (3) మంగళగిరి, (4) తిరుపతి,
(5) తెనాలి.

ఆంధ్రేతర జాయంట్ స్టాక్ బ్యాంకులు

ఇండియన్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్

ఇండియా

ఇది 1921 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఆంధ్రలో వ్యాపారం
చేస్తున్న బ్యాంకులన్నింటికన్న ఎక్కువ
వ్యాపారాన్ని చేస్తున్నది.

1952 వ సంవత్సరం డిసెంబరు 31 వ
తేదీన ఉన్న వ్యాపారసిలి:

చెల్లించబడిన మూలధనం రు.	5,62,50,000
రిజర్వ్లు రు.	6,35,00,000
డిపోజిట్లు రు.	2,05,85,07,000

పైత్యరబోర్డు ప్రారంభమున: హెచ్. వి. వామన్; డి. శేఖర్; పైత్యరబోర్డు: సర్ రాజ్ కుమార్ కి. వామన్.

దీనికి దేశవ్యాపారంగా 1952వ సంవత్సరం
రానికి 410 ప్రాంతాలున్నాయి. ఆంధ్రలో
వాని ప్రాంతాలు: (1) ఆదిలాబాద్ (2) అనంతపురం (3) బాపట్ల (4) భీమవరం (5) కడప (6) ఏలూరు (7) గుడివాడ (8) గుంటూరు (9) కర్నూలు (10) మచిలీపట్నం

(11) నంద్యాల (12) నెల్లూరు (13) పాలకొల్లు (14) రామంజి (15) శ్రీరంగం (16) విజయవాడ (17-18) విశాఖపట్నం (19) విజయనగరం.

ప్రధానాలు: 1. అనంతపురం 2. ఆదిలాబాద్ 3. అనంతపురం 4. బాపట్ల 5. పల్నాడు 6. గణపవరం 7. గుంటూరు 8. మచిలీపట్నం 9. నంద్యాల 10. నెల్లూరు 11. రామంజి 12. శ్రీరంగం 13. సామంతాపురం 14. శ్రీరామం 15. శాశ్వతాపురం 16. శాశ్వతాపురం 17. తిరుపతి 18. తెనాలి 19. విజయవాడ.

ఇండియన్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్

ఇది 1907వ సంవత్సరం మార్చి 5వ తేదీన
మదరాసులో ప్రారంభించబడింది. 1952వ
డిసెంబరు 31 వ తేదీకి, దీని వ్యాపార
వివరాలు:

చెల్లించబడిన మూలధనం రు.	55,33,000
రిజర్వ్లు రు.	70,00,000
డిపోజిట్లు రు.	20,17,38,000

1952 లో వీనిక్రింద పనిచేస్తున్న మొత్తం బ్రాంచీలు 77. ప్రధాన కార్య సానం మదరాసు.

ఆంధ్రలో వీని బ్రాంచీలు :
1. గుంటూరు 2. కాకినాడ 3. నెల్లూరు
4. రాజమండ్రి 5. విజయవాడ 6. విజయ నగరం.

సబ్ ఆఫీసులు : 1. భీమవరం 2. గవ ర్నరుపేట, విజయవాడ 3. గుంటూరు - బిజినెసు, గుంటూరు 4. గుడివాడ 5. రవి స రావుపేట 6. పాలకొల్లు 7. పామరూరు 8. తపల్లి 9. తాడేపల్లిగూడెం 10. తణుకు 11. తెనాలి.

సెంట్రల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా

ఇది 1911 వ సంవత్సరం డిసెంబరు 21 వ తేదీన లొంగయిలో ప్రారంభించబడింది.

1952 వ సంవత్సరాంతానికి ఉన్న వ్యాపార స్థితి :

చెల్లించబడిన మొల సెనం	రూ. 3,14,54,000
రిసర్వులు	రూ. 3,99,08,000
డిపాజిటు	రూ. 1,22,11,97,000

డైరెక్టర్ బోర్డు ఛైర్మన్ :
సర్. హోమీ మోదీ;

మేనేజింగ్ డైరెక్టర్ :
హెచ్. సి. కట్టన్

వీనికి దేశం మొత్తంమీద 1952 నాటికి 275 బ్రాంచీలున్నాయి. ప్రధాన కార్య సానం బొంబాయి.

వీని ఆంధ్ర బ్రాంచీలు : (1) ఆహోని (2) విజయవాడ. సబ్ ఆఫీసులు : (1) భీమ వరం (2) కడప (3) దోణాచలం

(4) ఏలూరు (5) గుంతకల్లు (6) గుంటూరు (7) కాకినాడ (8) కర్నూలు (9) నంద్యాల (10) రాజమండ్రి (11) తాడేపల్లిగూడెం.

కనరా ఇండస్ట్రియల్ అండ్ బ్యాంకింగు సిండికేట్ లిమిటెడ్

ఇది 1925 వ సంవత్సరం ఆక్టోబరు 20వ తేదీన ఉడిపిలో ప్రారంభించబడింది.

1952 వ సంవత్సరాంతానికి వ్యాపార సాయ :

చెల్లించబడిన మొల సెనం	రూ. 25,11,000
రిసర్వులు	రూ. 11,00,000
డిపాజిటు	రూ. 4,01,07,000

వీని ఆంధ్ర బ్రాంచీలు :

1. ఆహోని 2. కడప 3. ప్రొద్దుటూరు 4. జమ్మలమడుగు 5. ఆనంతపురం 6. హిందూపురం 7. తాడేపల్లి 8. కర్నూలు 9. నంద్యాల 10. విజయ వాడ 11. గుంటూరు.

డైరెక్టర్ బోర్డు ఛైర్మన్ :
డా|| టి. యమ్. ఏ. పాయ్

ప్రధాన కార్యకానం ఉడిపి,
దక్షిణ కనరాజ్, మదరాసు స్టేట్
కనరా బ్యాంకింగ్ కార్పొరేషన్

ఇది 1906 వ సంవత్సరం మార్చి 12న తేదీన ఉడిపిలో (మదరాసు స్టేట్) ప్రారంభించబడింది.

1952 వ సంవత్సరాంతానికి వ్యాపార సాయ :

చెల్లించబడిన మొల సెనం	రూ. 20,00,000
రిసర్వులు	రూ. 10,00,000
డిపాజిటు	రూ. 2,75,13,000

డైరెక్టర్ బోర్డు ఛైర్మన్ :
డా|| యమ్. సందరరాంపాయి

ప్రధాన కార్యస్థానం: ఉడిపి, వడ్డిల కనరా జిల్లా, మహరాష్ట్ర ప్రదేశం.

ఆంధ్రలో దీని ప్రాంతాలు :

1. చిత్తూరు, 2. నాయగిరి.

వైశ్య బ్యాంకు - బెంగళూరు లోని

ఇది 1930 మార్చి 20వ తేదీన మైసూరులో ప్రారంభించబడింది. 1952వ సంవత్సరాంతానికి చెల్లించబడిన మూలధనం: రూ. 11,58,000; రుణాలు: రూ. 2,10,000; దిపాజిటు: రూ. 65,48,000.

డైరెక్టర్ల బోర్డు సభ్యులు :

శ్రీ డి. యస్. వి. శ్రీనివాసచెట్టి.

ప్రధాన కార్యస్థానం: బెంగళూరు నగరం, మైసూరు.

దీని ఆంధ్ర ప్రాంతాలు : 1. హిందూపురం 2. మార్కాపురం 3. కదిరి.

బ్యాంక్ ఆఫ్ మైసూరు, అనే బెంగళూరు బ్యాంకుకు చిత్తూరు జిల్లా మదనపల్లి లోను, క్రిమీర్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా అనే బ్యాంకుకు నెల్లూరులోను ఒక్కొక్క ప్రాంతాలున్నాయి.

ఆంధ్రలో రజయ్య బ్యాంక్ శాఖలేన. కనుక, దీని ఏజెంటుగా ఆంధ్రలో ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా వ్యవహరిస్తున్నది.

కో-పరేటివ్ బ్యాంకులు

బాంబే కో-పరేటివ్ బ్యాంకు బ్యాంకులలో, కో-పరేటివ్ బ్యాంకుల బ్యాంకుల పెద్దగా అభివృద్ధి చెందని బాంబేలోని కో-పరేటివ్ బ్యాంకులను.

బాంబే కో-పరేటివ్ బ్యాంకులలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో కో-పరేటివ్ బ్యాంకులను సాగు మేముగల దిగువ పాఠ్యపరచబడిన పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

బ్యాంకుల వివరం	సంఖ్య	పెట్టుబడి మూలధనం, ఇతర నిధులు (రూపాయల్లో)	దిపాజిటు (రూపాయల్లో)
----------------	-------	--	----------------------

భారతదేశంలో కో-పరేటివ్ బ్యాంకులు (1951-52)

రూ. 5 లక్షలు - అంతకంటే తక్కువ పెట్టుబడి కలిగి	90	13,27,00,000	79,26,00,000
రూ. ఒక లక్షల లక్షల మధ్య పెట్టుబడి కలిగి	355	7,44,00,000	26,40,00,000
	544	20,71,00,000	1,05,66,00,000

ఆంధ్రలో (1951-52)

రూ. 5 లక్షలు - అంతకంటే తక్కువ పెట్టుబడి కలిగి	14	1,38,67,000	6,35,06,000
ఒక లక్ష - 5 లక్షల మధ్య పెట్టుబడి కలిగి	10	25,62,000	1,09,60,000
	24	1,64,29,000	7,44,66,000

భారతదేశపు కోపరేటివు బ్యాంకుల మొత్తం పెట్టుబడిలో ఆంధ్ర బ్యాంకుల పెట్టుబడి నూటికి 7.9 పాళ్ళు, డిపాజిట్లు ధనంలో ఆంధ్ర బ్యాంకుల డిపాజిట్లు నూటికి ఏడుపాళ్ళు ఉన్నవి. ఒక స్టేట్ బ్యాంకు, 14 సెంట్రల్ బ్యాంకులు ("యె" తరగతి), 9 ఇతర బ్యాంకులు ("బి" తరగతి) కలిసి మొత్తం 24 బ్యాంకులు రాష్ట్రంలో పని చేస్తున్నాయి.

ఆంధ్ర కో-ఆపరేటివు స్టేట్ బ్యాంకు రాష్ట్రవారసత్వావంతరం 1953వ సంవత్సరం ఆగస్టులో మాసంలో మదిరాసు స్టేట్ కో-ఆపరేటివు బ్యాంకులకు విడదీయబడింది. దీని కేంద్ర ఆఫీసు విజయవాడలో ఏర్పాటు చేయబడింది.

చెల్లించబడిన మూలధనం రు. 10,20,000
మొత్తం రిజర్వులు, ఇతర నిధులు కలిపి } రు. 22,70,000

ఇది, కో-ఆపరేటివు సెంట్రల్ బ్యాంకులన్నింటికీ నామమాత్రపు వడ్డీ కేసుకు 2½% అప్పుల నిస్తుంది. ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లను టీసుకుంటుంది. అన్ని రకాల బ్యాంకింగు వ్యాపారము చేస్తుంది.

ప్రెసిడెంటు :

శ్రీ వి. వెంకటరత్నం
కలెక్టర్ : శ్రీ టి. యస్. కృష్ణారావు

విజయవాడ కో-ఆపరేటివు సెంట్రల్ బ్యాంకు లిమిటెడ్

ఇది 1918వ సంవత్సరం డిసెంబరు రెండవ తేదీన ప్రారంభించబడింది. ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు.

1952-53 వ సంవత్సరాంతం లో బ్యాంకు వ్యాపార స్థితి :

సంఘ సభ్యులు : సంఘాలు 487
వ్యక్తులు 202
చెల్లించిన షేరు ధనం రు. 9,15,980
డిపాజిట్లు-ముణాలు రు. 94,59,100
సంఘాలకు, డిపాజిటర్లకు అప్పులు, కామ క్రెడిట్లు } రు. 97,83,957
పర్మింగు కాపీలు రు. 1,05,85,542
నికర లాభం (గతసం॥) రు. 1,66,546

కేంద్ర కార్యసాహం: విజయవాడ.
కృష్ణాజిల్లా జగ్గయ్యపేటలో దీని ప్రాంచి ఉన్నది.

బ్యాంకు ప్రెసిడెంటు :

శ్రీ ఈ॥ బాలకృష్ణరావువర్యు
బ్యాంకు ప్రధమ ప్రెసిడెంటు :
సీవానందపూదూర్

ప్ర. బానికరామయ్య పంతులు
విజయవాడ, గన్నవరం, ఇందిగామ,
నూజివీడు, తిరువూరు తాలూకాలలోని పరిపతి సంఘాలకు ఇది ప్రధానంగా పెట్టుబడి పెడుతున్నది.

కో-ఆపరేటివు సెంట్రల్ బ్యాంకు
లిమిటెడ్ - నెల్లూరు

ఇది 1918వ సంవత్సరం జనవరి 11వ తేదీన డిస్ట్రిక్టు బ్యాంకింగు యూనియన్ లిమిటెడ్ అనుపేరి ప్రారంభించబడింది. ఇప్పుడు దీని పేరు "కో-ఆపరేటివు సెంట్రల్ బ్యాంక్ - నెల్లూరు"గా మార్చబడింది. ఇది "బి" క్లాసు బ్యాంకు.

30-6-1953 వ తేదీన బ్యాంకు వ్యాపార స్థితి :

సంఘ సభ్యులు : సంఘాలు 896
వ్యక్తులు 65

చెల్లించిన షేరు ధనం	రు.	4,45,958
డిపాజిట్ల-బుకాలు	రు.	59,84,643
బ్యాంకు ఇచ్చిన అప్పులు	రు.	40,25,806
రిజర్వు ఫండుస్	రు.	2,44,353
ఇతర రిజర్వులు	రు.	1,61,687
గత సంవత్సరపు లాభం (30-6-1952)	రు.	50,700

బ్యాంకు ప్రథమ ప్రెసిడెంటు:

శ్రీ యస్. చెంగయ్య పంతులు
ప్రస్తుతపు ప్రెసిడెంటు:

శ్రీ ఆర్. దశరథిరామిరెడ్డి
మొదటి వేతన కార్యదర్శి:

శ్రీ ఖండవల్లి కృష్ణారావు
ప్రస్తుతపు కార్యదర్శి:

శ్రీ పరివారాచార్యులు

రామచంద్రపురం కో-పేరిటీవు

మొట్టమొదట బ్యాంకు-అసిస్టెంట్

ఈ బ్యాంకు 1919 వ సంవత్సరం
డిసెంబరు 7వ తేదీన శూన్య గోదావరి
జిల్లా రామచంద్రపురంలో 8వ మంది
సభ్యుల తో (వ్యక్తులు, సంఘాలు)
రు. 17,400 లతో ప్రారంభించబడింది.
ఇది 'ఏ' క్లాసు బ్యాంకు.

1952-53 సంవత్సరంలో బ్యాంకు
వ్యాపారశీతి:

సంఘసభ్యులు : సంఘాలు	219
సభ్యులు	90

చెల్లించిన షేరుధనం	రు.	1,89,450
రిజర్వుల మొత్తం	రు.	3,33,524
డిపాజిట్ల-బుకాలు	రు.	35,00,000
సంఘాలకు, డిపా జిట్లకు అప్పులు	రు.	40,00,000
వర్క్యింగ్ కాపిటలు	రు.	43,20,000
ఈ సంవత్సరానికి లాభం	రు.	51,060

ఈ బ్యాంకుకు, రెండు స్వంతభవనాలు
లున్నాయి. ప్రస్తుతం బ్యాంకు స్వంత
గ్రంథాలయంలో ఇప్పటికి ఉన్న గ్రంథాల
సంఖ్య 3,071. వీటికొనగకు చెల్లించిన
మొత్తం నేటివరకు రు. 14,508.

శ్రీ కె. రామచంద్రరావుగారు బ్యాంకు
ప్రథమ ప్రెసిడెంటు; ప్రస్తుతపు ప్రెసి
డెంటు: శ్రీ బి. వెంకటరత్నం. వేతన
కార్యదర్శి శ్రీ యస్. వి. యస్.
సుబ్బారావు.

అనంతపురం జిల్లా క్లబ్ కో-పేరిటీవు
మొట్టమొదట బ్యాంకు-అసిస్టెంట్

ఇది 'ఏ' క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52వ
సంవత్సరంలో దీని వ్యాపారశీతి:

చెల్లించిన షేరుధనం	రు.	4,55,000
రిజర్వులు, ఇతర నిధులు	రు.	2,04,000
డిపాజిట్ల - బుకాలు	రు.	46,13,000
సంఘాలకు, డిపా జిట్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రు.	44,59,000

ఈ సం॥లో వచ్చిన లాభం రు. 37,000
దీనికి ప్రాంతీయ శేఫ్.

చిత్తూరు జిల్లా క్లబ్ కో-పేరిటీవు

మొట్టమొదట బ్యాంకు - చిత్తూరు

ఇది 'ఏ' క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52వ
సంవత్సరంలో దీని వ్యాపారశీతి:

చెల్లించిన షేరుధనం	రు.	6,01,000
రిజర్వులు, ఇతర నిధుల మొత్తం	రు.	2,42,000
డిపాజిట్ల-బుకాలు	రు.	29,29,000
సంఘాలకు, డిపా జిట్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రు.	31,43,000
ఈ సం॥లో వచ్చిన లాభం	రు.	53,000
ప్రాంతీయ శేఫ్.		

కడప డిస్ట్రిక్టు కో-పరేటివ్

సెంట్రల్ బ్యాంకు - కడప

ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52వ

సంవత్సరంలో వ్యాపార సితి :

చెల్లించిన కేర్ల ధనం రూ. 4,83,000

రిజర్వులు - ఇతర నిధుల మొత్తం } రూ. 2,07,000

డిపాజిటు - ఋణాలు రూ. 41,75,000

సంఘసభ్యులకు, డిపా

జిటర్లకు ఇచ్చిన ఆస్తులు } రూ. 44,87,000

ఈ సం||లో వచ్చిన లాభం రూ. 46,000

దీనికి గ్రాంచీలు లేవు.

గుంటూరు డిస్ట్రిక్టు కో-పరేటివ్

సెంట్రల్ బ్యాంకు - గుంటూరు

ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52వ

సంవత్సరంలో వ్యాపార సితి :

చెల్లించిన కేర్ల ధనం రూ. 4,68,000

రిజర్వులు - ఇతర నిధుల మొత్తం } రూ. 4,46,000

డిపాజిటు - ఋణాలు రూ. 7,10,000

సంఘసభ్యులకు, డిపా

జిటర్లకు ఇచ్చిన ఆస్తులు } రూ. 62,47,000

ఈ సం||లో వచ్చిన లాభం రూ. 61,000

కృష్ణా కో-పరేటివ్ సెంట్రల్

బ్యాంకు - మచిలీపట్నం

ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52వ

సంవత్సరంలో వ్యాపార సితి :

చెల్లించిన కేర్ల ధనం రూ. 4,14,000

రిజర్వులు - ఇతర నిధుల మొత్తం } రూ. 4,37,000

డిపాజిటు - ఋణాలు రూ. 61,06,000

సంఘసభ్యులకు, డిపా

జిటర్లకు ఇచ్చిన ఆస్తులు } రూ. 53,43,000

ఈ సం||లో వచ్చిన లాభం రూ. 46,000

శ్రీకామశం కో-పరేటివ్ సెంట్రల్

బ్యాంకు - శ్రీకామశం

ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52లో

వ్యాపార సితి :

చెల్లించిన కేర్ల ధనం రూ. 5,15,000

రిజర్వులు - ఇతర నిధుల మొత్తం } రూ. 1,71,000

డిపాజిటు - ఋణాలు రూ. 19,59,000

సంఘసభ్యులకు, డిపా

జిటర్లకు ఇచ్చిన ఆస్తులు } రూ. 22,79,000

ఈ సంవత్సరంలో వచ్చిన లాభం } రూ. 16,000

శ్రీ కోనసీమ కో-పరేటివ్ సెంట్రల్

బ్యాంకు - అమలాపురం

ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52

సంవత్సరంలో వ్యాపార సితి :

చెల్లించిన కేర్ల ధనం రూ. 2,53,000

రిజర్వులు - ఇతర నిధులు రూ. 3,35,000

డిపాజిటు - ఋణాలు రూ. 38,13,000

సంఘసభ్యులకు, డిపా

జిటర్లకు ఇచ్చిన ఆస్తులు } రూ. 34,64,000

ఈ సంవత్సరంలో వచ్చిన లాభం రూ. 59,000

విజయనగరం కో-పరేటివ్ సెంట్రల్

బ్యాంకు - విజయనగరం

ఇది "ఏ" క్లాసు బ్యాంకు. 1951-52వ

సంవత్సరంలో వ్యాపార సితి :

చెల్లించిన కేర్ల ధనం రూ. 9,62,000

రిజర్వులు - ఇతర నిధులు రూ. 4,75,000

డిపాజిటు - ఋణాలు రూ. 89,41,000

సంఘసభ్యులకు, డిపా

జిటర్లకు ఇచ్చిన ఆస్తులు } రూ. 75,66,000

ఈ సం||లో వచ్చిన లాభం రూ. 1,33,000

వెస్టుగోదావరి డిస్ట్రిక్టు కోపరేటివు
సెంట్రల్ బ్యాంకు-సలూరు

ఇది “బీ” తరగతి బ్యాంకు. 1951-52 వ
సంవత్సరంలోని వ్యాపార స్థితి :
చెల్లించిన షేర్ల ధనం రు. 5,17,000
రిజర్వు - ఇతర నిధులు రు. 2,64,000
డిపాజిటు - ఋణాలు రు. 50,15,000
సంఘాలకు, డిపా
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు రు. 47,88,000
ఈ సంవత్సరంలో
వచ్చిన లాభం రు. 76,000

విజయనగరం కోపరేటివు
బాను బ్యాంకు-విజయనగరం

ఇది “బీ” తరగతి బ్యాంకు. 1951-52 వ
సంవత్సరంలోని వ్యాపార స్థితి :
చెల్లించిన షేర్ల ధనం రు. 3,91,000
రిజర్వు - ఇతర నిధులు రు. 1,45,000
డిపాజిటు - ఋణాలు రు. 12,03,000
సంఘాలకు, డిపా
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు రు. 14,86,000
ఈ సంవత్సరంలో
వచ్చిన లాభం రు. 20,000

అదోని కోపరేటివు బ్యాంకు,
అదోని

ఇది “బీ” తరగతి బ్యాంకు. 1949-50 వ
సంవత్సరంలో ఈ బ్యాంకు వ్యాపార స్థితి :
చెల్లించిన షేర్ల ధనం రు. 95,000
రిజర్వు - ఇతర నిధులు రు. 11,000
డిపాజిటు - ఋణాలు రు. 2,86,000
సంఘాలకు, డిపా
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు రు. 3,60,000
ఈ సంవత్సరంలో వచ్చిన లాభం రు. 5,000

చిత్తూరు కోపరేటివు బాను
బ్యాంకు-చిత్తూరు

ఇది “బీ” తరగతి బ్యాంకు. 1951-52 వ
సంవత్సరపు వ్యాపార స్థితి :
చెల్లించిన షేర్ల ధనం రు. 1,76,000
రిజర్వులు - ఇతర నిధులు రు. 2,65,000
డిపాజిటు - ఋణాలు రు. 16,34,000
సంఘాలకు, డిపా
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు రు. 13,58,000
ఈ సంవత్సరంలో వచ్చిన లాభం రు. 18,000

హిందూపురం కోపరేటివు
బాను బ్యాంకు, హిందూపురం

ఈ బ్యాంకు 1919 వ సంవత్సరంలో
120 మంది సభ్యులతో రు. 2,344 పెట్టు
బడితో హిందూపురంలో (అనంతపురం
జిల్లా) ప్రారంభించబడింది. ఇది “బీ” తర
గతి బ్యాంకు.

1953 లో బ్యాంకు వ్యాపార స్థితి :

సభ్యులు 1,674
చెల్లించిన షేర్ల ధనం రు. 91,190
డిపాజిటు - ఋణాలు రు. 4,11,303
రిజర్వులు రు. 31,889
సంఘాలకు, సభ్యులకు
ఇచ్చిన అప్పులు రు. 3,70,668
ఈ సంవత్సరపు లాభం రు. 8,627
బ్యాంకు ప్రెసిడెంటు :

రావుసాహెబ్ టి. జయశ్రీ,
నేతనకార్యదర్శి : శ్రీ యన్. గురుమూర్తి,
కాకినాడ కోపరేటివు

సెంట్రల్ బ్యాంకు - కాకినాడ

ఇది “బీ” తరగతి బ్యాంకు. 1951-52 వ
సంవత్సరపు వ్యాపార స్థితి :
చెల్లించిన షేర్ల ధనం రు. 1,00,000

రిజర్వు - ఇతరనిధులు	రూ. 1,99,000
మొత్తం	
డిపాజిటు-బుకాలు	రూ. 17,80,000
సంఘాలకు, డిపా	
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రూ. 17,39,000
ఈ సంవత్సరంలో	
వచ్చిన లాభం	రూ. 36,000

కర్నూలు డిస్ట్రిక్టు

కో-పరేటివ్ బ్యాంకు - కర్నూలు

ఇది "బి" తరగతి బ్యాంకు. 1951-52వ సంవత్సరపు వ్యాపార స్థితి :

చెల్లించిన షేర్ల ధనం	రూ. 1,81,000
రిజర్వులు-ఇతర నిధులు	రూ. 1,87,000
డిపాజిటు-బుకాలు	రూ. 22,87,000
సంఘాలకు, డిపా	
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రూ. 22,36,000
ఈ సంవత్సరపు లాభం	రూ. 16,000

మదనపల్లి కో-పరేటివ్

బాను బ్యాంకు-మదనపల్లి

ఇది "బి" తరగతి బ్యాంకు. 1951-52వ సంవత్సరంలో దీని వ్యాపార స్థితి :

చెల్లించిన షేర్ల ధనం	రూ. 1,43,000
రిజర్వులు-ఇతర నిధులు	రూ. 43,000
డిపాజిటు-బుకాలు	రూ. 3,44,000
సంఘాలకు, డిపా	
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రూ. 4,65,000
ఈ సంవత్సరంలో	
వచ్చిన లాభం	రూ. 9,000

రాజమండ్రి కో-పరేటివ్ సెంట్రల్

బ్యాంకు - రాజమండ్రి

ఇది "బి" తరగతి బ్యాంకు. 1951-52వ సంవత్సరంలో దీని వ్యాపార స్థితి :

చెల్లించిన షేర్ల ధనం	రూ. 2,22,000
రిజర్వులు-ఇతర నిధులు	రూ. 1,58,000
డిపాజిటు-ఇతర నిధులు	రూ. 25,96,000
సంఘాలకు, డిపా	
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రూ. 20,57,000
ఈ సంవత్సరపు లాభం	రూ. 41,000

తాడేపల్లి గూడెం కో-పరేటివ్

బ్యాంకు-తాడేపల్లి గూడెం

ఇది "బి" తరగతి బ్యాంకు. 1951-52 సంవత్సరపు వ్యాపార స్థితి :

చెల్లించిన షేర్ల ధనం	రూ. 1,11,000
రిజర్వులు	రూ. 1,000
డిపాజిటు-బుకాలు	రూ. 13,000
సంఘాలకు, డిపా	
జిటర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు	రూ. 12,0,000
ఈ సంవత్సరంలో వచ్చిన లాభం	రూ. 4,000

తిరుపతి కో-పరేటివ్ అగ్నీము

బ్యాంకు - తిరుపతి

- ఇది "బి" తరగతి బ్యాంకు. 1951-52వ సంవత్సరపు వ్యాపార స్థితి :

చెల్లించిన షేర్ల ధనం	రూ. 1,90,000
రిజర్వులు - ఇతర నిధులు	రూ. 1,33,000
డిపాజిటు - బుకాలు	రూ. 11,00,000

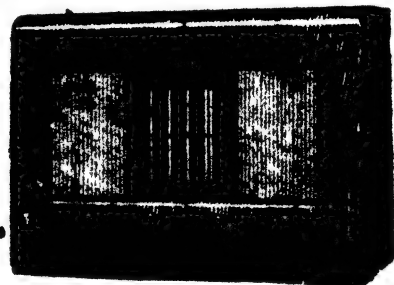
సంఘాలకు-డిపాజి
టర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు } రు. 9,98,000
ఈసం॥లో వచ్చిన లాభం రు. 20,000

విశాఖస్థాయి కోసం చేసిన
కాను ఖ్యాతు-విశాఖస్థాయి
ఇది "ని" తదితరములు. 1951-52 వ
సంవత్సరపు వ్యాపార స్థితి:

వెల్లించిన షేర్ల విలువ రు. 1,87,000
రిజర్వులు-ఇతర విధులు రు. 71,000
డిపాజిట్లు-ఇతర విధులు రు. 5,53,000
సంఘాలకు, డిపాజిట్
లకు ఇచ్చిన అప్పులు } రు. 6,53,000
ఈ సంవత్సరంలో
వచ్చిన లాభం } రు. 14,000

బుక్స్

సమృద్ధిగల మంచి రేడియో

కొన్ని రేడియోలు!

మరియు కొన్ని రేడియోలు!!

మరియు ఒక కార్డు వ్రాయండి.

“ఏం రేడియో కొనాలి”. అన్న విషయమై

మీరు అనుకోవలసిన సమాచారము మీరు పొందగలదు.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లకు ఒక అండ్ మెంట్ రేడియోల డిస్ట్రిబ్యూటర్లు:

నారాయణ్ రేడియో స్టోర్సు

గవర్నరుపేట :: విజయవాడ-2

ఆంధ్రలో సహకారోద్యమం

శ్రీ ఖండవల్లి కృష్ణారావు, బి. ఏ., ఎం. ఎల్. ఏ.

సహకారోద్యమం మన దేశంలో, ప్రధానంగా రైతులకు అప్పులను యే నిర్బంధంలేకుండా, నాకవడ్డీతో యిచ్చుటకు సహకార సంఘాలు స్థాపించి పనిచేసే వుద్యమంగా యేర్పడింది.

ఇంగ్లీషువారి కోపిడి విధానంలో రైతులు అప్పులపాలై వారి భూములు కోల్పోవలసిన పరిస్థితి యెక్కువగా యేర్పడింది. దేశంలో వచ్చిన కరువులతో రైతులు దికారయ్యే పరిస్థితి తీవ్రమయింది. ఆంగ్లలో 1833లో గుంటూరు కరువు, 1854లో ఉత్తరజిల్లాలో కరువు, 1876-78 లో తిరిగి కరువు యీ కరువులు రైతులను కృంగదీసింది. కావున వడ్డీలు, నిర్బంధ పరితులతో అప్పులు తెచ్చుకొని భూములు పోగొట్టుకోవడం తీవ్రమయింది.

ఈ పరిస్థితి మూలంగా దేశంలో నలుమూలలా రైతాంగ తిరుగుబాటు వచ్చాయి. 1855 లో సంతాల్ పరగణాలోని తిరుగుబాటు, 1859-60 సం.లో నీలి ఆకుప పండిచే రైతుల తిరుగుబాటు, 1875 లో దక్కను రైతుల తిరుగుబాటు కొన్ని వుదాహరణలు మాత్రమే. ఆంగ్ల దేశంలో వచ్చిన యిట్టి తిరుగుబాట్లే ఏకైక పితూరీఅని పిలువబడుతున్నాయి.

భూస్వాముల, వడ్డీవ్యాపారముల క్రూరమైనకోపడికి వ్యతిరేకంగా బయలుదేరిన అసంతృప్తి యీ తిరుగుబాట్ల స్వరూపం తీసుకుంది.

ఈ రైతు పోరాటాలవల్లనే కొన్ని చట్టాలను ప్రభుత్వం తర్వాత చేయవలసి వచ్చింది. ఇంకాలో ముఖ్యమైనది, 1878 లో చేసిన రైతుల వుపకారాలు జట్ల చేయకూడదనే చట్టం, తర్వాత అప్పులు ప్రభుత్వమే యిచ్చు చట్టం 1890-84, సహకార సంఘాల చట్టం (1904) మున్నగువి.

1904 లో సహకార సంఘాల చట్టం యేర్పాటు చేయకమునుకే మనరాష్ట్రంలో నిధులు, ఖండులు అనే పేరుతో కొన్ని అప్పలిచ్చే సంస్థలు యేర్పడ్డాయి. అది నాకవడ్డీలతో, ముఖ్యంగా పట్టణ ప్రజలలో, అక్కడక్కడ రైతులను అప్పులు యిచ్చేవి. ఇది కంపెనీ ఆస్తు ప్రకారం రిజిష్టరు చేయబడి వ్యవహరించేది. అందువల్ల, నిర్బంధాలులేక సరఫరామైన వడ్డీలతో రైతులను అప్పలిచ్చే అవసరాన్ని తీర్చుటకు సహకార సంఘాలు యేర్పడవలసి వచ్చింది. 1904లో సహకార సంఘాల చట్టం యేర్పడితర్వాత కొన్ని తెలుగుజిల్లాలలో కొందరు రైతులు, ప్రజానాయకులు

సహకార సంఘాలు, గ్రామీణసహకార సంఘాలేర్పరచారు. కాని, 1904 చట్టం వల్ల అన్నివిధాలైన సహకార సంఘాలు యేర్పాటుచేయుటకు వీలు కల్గదంతేకానే కాక ఇంచుమించు 1912 లో తిరిగి మరొక చట్టం ప్రభుత్వం యేర్పాటుచేసింది. ఆంధ్రరాష్ట్రంలో 1914 నుంచే యెక్కువగా సహకార సంఘాలు యేర్పాటు చేయబడ్డాయి.

రాష్ట్ర సహకార బ్యాంకు, లోకాల నుండి డిపాజిటులతెచ్చి అడ్యును గ్రామ, పట్టణాలలోని సహకారసంఘాలకు అప్పులిచ్చేది. రాష్ట్ర బ్యాంకునుండి అప్పులు తీసుకున్న సంఘాలు ఆ మొత్తాలను తమ సభ్యులకు మాత్రమే అప్పటిస్తూ వుండేవి.

1917 నుండి జిల్లా కేంద్ర సహకార బ్యాంకులు ఆంధ్రదేశంలో ప్రతి జిల్లాలోనూ యేర్పాటు చేయబడ్డాయి. ఈ బ్యాంకులు లోకాలనుండి డిపాజిటు తీసుకని, ఆ విధంగా వచ్చిన డిపాజిటుల మొత్తాన్ని ఆ గ్రామ జిల్లాలలోనున్న సహకార పరిపతి సంఘాలకు అప్పులు యిచ్చుటకే ప్రధానంగా యేర్పడ్డాయి. 1917 క్ ముందే రాష్ట్ర సహకార బ్యాంకు గ్రామాలలోని సహకార సంఘాలకు యేర్పడగా రాష్ట్ర బ్యాంకితంగా అప్పులను యిచ్చేలో, ఆ విధంగానే ఆంధ్రలోని జిల్లా కేంద్ర బ్యాంకులు తమ తమ జిల్లాలలోని సంఘాలకు అప్పులు యిచ్చేవి.

ఈ జిల్లా బ్యాంకులు యిప్పుడు ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో 15 వున్నాయి. కూర్చు గోదావరిజిల్లాలో 4 బ్యాంకులు, కృష్ణా జిల్లాలో 2 బ్యాంకులు, మిగిలిన జిల్లాలలో జిల్లా 11 నొకటి చొక్క వున్నాయి.

సహకారోద్యమ పుట్టుక చూస్తే యీ బ్యాంకులుగాని, గ్రామ పరిపతి సంఘాలుగాని రైతు పోరాటాల పరితంగా వచ్చాయని తెలుస్తుంది. మన రైతులు వ్యవసాయం సాగించాలంటే అనివార్యంగా అప్పులు తెచ్చుకోవాలి. రైతులు అప్పులు తెచ్చుకునేందుకు అప్పిచ్చేవారికి గురొములుగా వుండాలనే పరిస్థితి పూర్వం యెక్కువగా వుండేది. ఈ విధం వ విముక్తికే రైతులు పోరాడేరు. ఈ సహకార సంఘాలలో తిరిగి అట్టి నిర్బంధాలు లేకండా స్వేచ్ఛగా అప్పులు వచ్చేమార్గం యేర్పర్చుట సహకార పరిపతి సంఘం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం. ఈ ప్రధాన ముద్రాన్ని ఆచరించలో వుండేందుకు సహకార సంఘాల నిర్మాణంలోనూ, కేంద్ర సహకార బ్యాంకుల నిర్మాణంలోనూ ప్రజాతంత్ర పరిపాలన అత్యంత ప్రధానమైన విషయం. ఈ ప్రజాతంత్ర పరిపాలనపైనే సహకారోద్యమాభివృద్ధి ఆధారపడి వుంటుంది.

ఒక మన రాష్ట్రంలో యేర్పిల్లడిన గ్రామ సహకార పరిపతి సంఘాల పరిపాలనపై అంతిమాధికారి సంఘ సర్వ పర్యవేక్షక వుంటుంది. ఈ పరియోక్త నియంతకు, సంఘ నిబంధనలకు లొబడి పంచాయితీదార్లు సంఘ వ్యవహారాలు నడపాలి. ఈ సంఘ పంచాయితీదారిను ప్రతి సంవత్సరం సంఘ సర్వసభ్యసభ యెమ్మకొనాలి. జిల్లాలోని గ్రామ సంఘములు, జిల్లాలోని యితర సహకార సంఘములు, జిల్లా కేంద్ర బ్యాంకుకు ప్రతినిధులను ప్రతి సంవత్సరం యెమ్మకంటాయి. ఇలా యెమ్మకొనడిన ప్రతి నిధులు, జిల్లా కేంద్ర బ్యాంకుల వ్యక్తి

వాటాదార్లు కలిసి బ్యాంకుల సర్వసభ్య సమావేశం ఆవుతుంది. ఈ సర్వసభ్య సమావేశమే కేంద్ర బ్యాంకుల పరిపాలనపై సర్వాధికారం చూయిస్తుంది.

కేంద్ర బ్యాంకుల అధికారపరిమితులపై చెప్పిన సంఘ ప్రతినిధులు, వ్యక్తి వాటాదార్లు యెమ్మకంటారు. అందువల్ల, అప్పులు తీసుకొనే అరులగు గ్రామ పరిపాలన సంఘ సభ్యులే జిల్లా కేంద్ర బ్యాంకు పరిపాలనపై అధికారం చూయించే అవకాశం మూత్రప్రాయంగా వుంది.

గ్రామాలలోని సంఘాలపై తనిఖీ సాగించేందుకు, సంఘ సభ్యులలో సహకార విద్య ప్రచారం సాగించేందుకు సహకార తనిఖీ యూనియన్లు వున్నాయి. ఈ యూనియన్లు సర్వసభ్యసభ, అనుబంధ సంఘాల సమావేశమే. ఈ ప్రతినిధులే యూనియన్ పాలకవర్గాన్ని యెమ్మకంటారు. ఈ విధంగా సంఘాలపై తనిఖీలూకూడ, సహకారసంఘ సభ్యుల ప్రభుత్వ పరిపాలన మూత్రప్రాయంగా వుంది. 1928-29లో ఆంధ్రజిల్లాలలో 158 యూనియన్లు వుండేవి. అప్పుడు చెన్నరాష్ట్రంలో వుండేవి యూనియన్లు మొత్తం 440. ఇప్పుడు చెన్నరాష్ట్రంలో వుండేవి యూనియన్లు మొత్తం 268 మాత్రమే.

పైన చెప్పిన సహకార పరిపాలన సంఘాలు, కేంద్ర బ్యాంకులు, యూనియన్లకాక, సహకారసంఘ సభ్యుల జిల్లా తనిఖీ సంస్థగా కూడా చేకూర్చుకుంటున్నాయి. 1934-35 వరకు జిల్లా కేంద్రపక్షమూడ వుండేవి. అవి కూడా జిల్లాలోని అందరు సహకారసంఘ సభ్యుల ప్రభుత్వ

పరిపాలన అనే మూత్రాన్ని ఆధారంగా పని చేసేవి.

ఇంకొక ప్రతి జిల్లాలోను సహకార వుద్యమం ప్రజా వుద్యమంగా వుండే, సహకారుల అభిప్రాయాలు, ఆయా వ్యవసాయదారులకి జిల్లా సహకార మహాసభలు, తాలూకా సహకార మహాసభలు జరుగుతూ వుండేవి.

ఈవిధంగా సహకారోద్యమం ఒక ప్రజావుద్యమంగా అభివృద్ధి కావడం 1917 నుంచి మొదలయి 1930 వరకు కొనసాగింది.

కాని 1929 లో నుంచి దేశంలో ఆర్థిక మాంద్యం ప్రారంభమైంది. దీనితో ప్రజలు పండించే పంటల ధరలు విపరీతంగా పడిపోవడంతో చిన్న ప్రైవేటుకు సహకార సంఘాల అవసరం మరింత మెక్కువైంది. పక్షితుల దృష్ట్యా సహకార సంఘాల సంఖ్య పెరిగివచ్చింది కాని కాలంలో యెంతో పెరిగవలసింది. కాని యీ దర్జా యిబ్బందికాలంలోనే చిన్న కారు ప్రైవేటుకు అప్పులివ్వటం తగ్గించబడింది. ఈ పద్ధతి 1929-30 నుంచి ప్రారంభించబడింది. దీని పరివహనంగా కొద్దిమంది, పెద్ద మొదలైన సహకార సంఘాలద్వారా అప్పులు తీసుకొనడం కూడా యీ కాలంలో ప్రారంభమైంది.

1928-29 సంవత్సరంలో ఆంధ్ర జిల్లాలలో మొత్తం 3,891 గ్రామపరిపాలన సంఘాలుండేవి. ఈ సంఘాలలో మొత్తం సభ్యులు 2,19,335 మంది వుండేవారు. 1928-29 సంవత్సరంలో అప్పులు రూ. 1,18,40,000 లు యివ్వబడ్డాయి.

కాని ఆర్థికమాంద్యం వచ్చి, ప్రైవేటు వర్గీకులు తారమూడైన కొంతమంది

1928-29 నుండి 1936-37 వరకు మధ్య ఆంధ్ర జిల్లాలో సంఘాల సంఖ్య 3,891 నుండి 3,369కి తగ్గింది. సభ్యుల సంఖ్య 2,19,335 నుండి 1,73,500 వరకు తగ్గింది. సంవత్సరానికి యిచ్చిన మొత్తం ఆదాయం 1,18,40,000 నుండి 23,19,900 లకు తగ్గిపోయింది. సమాకార సంఘాల్లో సభ్యులకు ఆదాయం అవగామైన వారికిందరికీ యివ్వడం యీ ఆర్థిక మాంద్యపు దినాలలో చాలవరకు అర్థ కట్టబడింది.

మద్రాసు రాష్ట్రానిలో 1927-28 సం.లో 6,62,580 నుండి గ్రామ సంఘాల పరిపాలనసంఘాల్లో సభ్యులుగా వుండే వారు. ఆ సంవత్సరంలో 2,00,166 మందికి ఆదాయం వ్యవధిగాయి. అనగారవారిమీ ప్రతి ముగ్గురు సభ్యులలో ఒకరికి మాత్రం ఆదాయం యిచ్చారు. కాని 1933-34 సంవత్సరంలో గ్రామ పరిపాలనసంఘాలలో మొత్తం సభ్యుల సంఖ్య 5,97,600 గురు. కాని యీ సంవత్సరంలో 68,810 మందికి మాత్రం ఆదాయం యివ్వబడ్డాయి. అనగారవారిమీ ప్రతి 8 మంది సభ్యులకు ఒక్కరికిమాత్రం ఆదాయం గ్రామ పరిపాలనసంఘాల వ్యవధిగా యిచ్చారు.

ఇండోగంజ్ యీ కాలంలో నిప్పు కైతులలో తక్కువ మొత్తాల ఆదాయం దిండిగా యివ్వడం క్రిష్టిని తగ్గుతూ, కొద్దిమంది కైతులకు హెచ్చు మొత్తాలను ఇచ్చేటొకడ కనిపించింది. చెన్నరాష్ట్రంలో 1920-21 లో గ్రామ సంఘాలు 1,18,361 మందికి 88 లక్షల రూపాయలు ఆదాయం యిచ్చి వుండగా, 1933-34 లో 68,810 మందికి మాత్రమే 92 లక్షల రూపాయలు ఆదాయం యివ్వబడ్డాయి.

1932 లో అప్పడున్న కాసనసభచేత అంగీకరించబడిన సమాకార సంఘ చట్టం యీ విధానాన్ని తీవ్రతరంచేయ మదిత తోడ్పడింది. ఇంతవరకు సమాకార సంఘాల నిర్వహణలో స్వత్రప్రాయంగా నైనా వున్న ప్రభుత్వపరిపాలనకు, యీ చట్టం వ్యతిరేకమై చెప్పింది. నిరంకుశ అధికారుల పెత్తనం ప్రజాపెట్ట బడింది.

1932 సమాకార చట్టం ప్రకారం నాతనంగా ఏర్పడిన సమాకార భూమి తింజా వ్యవధిలు - ని, చేనేతి సమాకార సంఘాలుగాని, ప్రియ్య సంఘాలుగాని, ఆది ఆంధ్ర సమాకార సంఘాలుగాని ఈ యూనియనుకు అనుబంధ సంఘాలుగా వుండవు; ఉండవలసిన లేదు.

వైదికానాన్ని తీవ్రతరం చేయుటకు 1932 సంవత్సరంలో సమాకార సంఘాల చట్టాన్ని అప్పడున్న ప్రభుత్వం కాసన సభలో ఆమోదంపడింది. ఈ చట్టంవల ప్రజాపెట్టని నిబంధనలను, సమాకార సంఘాలు ముందు చెప్పినట్లు స్వత్రప్రాయంగా నైనా ప్రభుత్వపరిపాలనను పాటించగల మానితేనీ, నిరంకుశ అధికారుల, భూస్వాముల నుష్కాధికారం క్రింద పని చేసే విధానా మదితో గూఁయి. అందువల్లనే స్వేచ్ఛమొన మార్పులు సమాకార సంఘాలలో వచ్చాయి. జిల్లా సభ్యులకు ఎత్తివేయబడ్డాయి. ఇంతే కాదు; సమాకార సంఘములపై తనిఖీ చేయడానికి ప్రభుత్వపరిపాలనా పద్ధతులతో సమాకార తనిఖీ యూనియను వున్నాయని చెప్పాను. ఆర్థిక మాంద్యం వచ్చిన తరువాత సంఘాలు యిచ్చే అవ్వల వ్యాపారం చాలా క్షీణం

చింది. అందువల్ల యూనియన్ ఆదాయం చాలవరకు తగ్గింది. దీనివల్ల యూనియన్ కార్యకలాపాలు స్తంభించాయి.

కొన్ని యూనియన్ల సభ్యులకు చేయబడ్డాయి. 1928-29 లో మద్రాసు రాజధానిలో 440 యూనియన్లు వుండేవి. వీటికి అనుబంధ సంఘాలు అప్పుడు 1,23,831. కాని 1952 జూన్ ఆఖరున మద్రాసు రాజధానిలో వున్న యూనియన్లు 268. వీటికి యిప్పుడు 11,422 సంఘాలు అనుబంధ సంఘాలు.

రాష్ట్రంకు అనుమతితో మాత్రమే జిల్లా, తాలూకా సహకార సభలు జరిపాలని యీ చట్టంలో నిర్ణయించబడింది. సహకార సంఘాల నిర్వహణలో పెట్టుకొన్న వ్యయపైన కూర్చోవటంతో, సహకార మహాసభలు నిర్వహించినట్లుగా 18 20 సంవత్సరముల నుండి నిలిచిపోయాయి.

ఈ చట్ట ఫలితంగానే సహకార వుద్యమంలోని ప్రజాతంత్ర పరిపాలనకు పట్టు కొమ్మలుగా వున్న యూనియన్ల ప్రాముఖ్యత విస్మరించబడింది. అది నామమాత్రంగా తయారు చేయబడ్డాయి. కనుకనే 1928-29-1952 సంవత్సరముల మధ్యలో యూనియన్ల సంఖ్య 440 నుండి 268 కి దిగిపోయింది. సహకార సంఘాల సంఖ్య 12,383 నుండి 11,422 కి తగ్గింది.

ఏ ప్రజాతంత్ర సూత్రాలపై సహకార సంఘాలు నిర్మింపబడ్డాయో, అ సూత్రాలకు భిన్నమయిన రూపురేఖలుగా సహకార సంఘాలలో అమలు జరుగ ప్రారంభింపబడ్డాయి. కేంద్ర జిల్లా బ్యాంకులను, రాష్ట్ర బ్యాంకులను, గ్రామ పట్టణ సహకార సంఘాలనుండి వేరు

పర్చటం జరుగుతూ వచ్చింది. సహకార సంఘాలు ఆదిలో నిర్మింపబడ్డప్పుడు నిర్మించినట్లు, ప్రతిసంఘము కేంద్ర జిల్లా బ్యాంకు డైరెక్టర్లను ఎన్నుకునే పద్ధతి సానే, బాగా పనిచేస్తూ వున్నాయని ప్రభుత్వ సహర అధికారిచే ఆనాడ ముద్రను పొంది, వారిచే 'ఎ, బి' క్లాసు సంఘాలుగా గుర్తించబడిన సంఘాలు మాత్రమే కేంద్ర జిల్లా బ్యాంకు డైరెక్టరుల యెన్నుకొనుకట్టు నిర్మింపబడింది. ఈమాన్వల ఫలితంగా కేంద్ర జిల్లా బ్యాంకులు పూర్వములు, వారికి అనుకూలంగా వుండే సహకార శాఖ అధికారుల యిష్టల మీటమిగా మాత్రమే రూపరేఖయ్యాయి.

ముద్రం వచ్చిన రిజిస్ట్రేషన్ మన రాష్ట్రంలో సహకార సంఘాలు వివిధంగా యేర్పడ్డాయి. కాని మొదట ప్రపంచ యుద్ధానికి ముందే కొన్ని పట్టణాలలో స్టోర్సులు యేర్పడ్డాయి. వీరూ పెరుగుతూవుంటే సరఫరా మేనేజర్లకు డియ్యరీమెంటులగు వస్తువులు సరఫరా చేయడానికి యీ స్టోర్సులను పట్టణ వాసులు పట్టణాలలో యేర్పడించారు. కాని ప్రభుత్వం యీ స్టోర్సుల ఆధివృద్ధికి నిరోధాలు కల్పించింది. చాలా స్టోర్సులు క్లీరింగ్ చేయబడ్డాయి. ప్రభుత్వం తన చెప్పవేతలలో వుండి పనిచేసే సంఘాలనే ప్రోత్సహించింది. ప్రజా ప్రజాతంత్రం క్రింద పనిచేసే స్వతంత్ర సంఘాలను ప్రోత్సహించకపోగా, వాటిని పూర్తిగా నాశనం చేయడానికి కూడా పూనుకుంది. మన రాష్ట్రంలోని పట్టణాలలో 1904 నుండి స్టోర్సులు బొత్తిగా ఆధివృద్ధికారేమ. కాని యుద్ధకాలంలో కిరితావసరి వస్తువులపై కంట్రోల్స్ మొదలగునవి వచ్చాయి.

అప్పుడే యీ వస్తువుల వ్యాపారం చేయడానికి స్టోర్సులను ప్రభుత్వం యేర్పాటు చేసింది. చాల నిర్బంధ నియంతో యీ స్టోర్సులను యేర్పాటుచేశారు. జిల్లా స్టోర్సు డైరెక్టు కొన్ని సంవత్సరాల వరకు ప్రభుత్వము నియమించినవారే వుండాలని; యీ స్టోర్సు కార్మిదర్లు, మేనేజర్లు మున్సిపాలిటీలకి కనిపించు వుండేటట్లు ప్రభుత్వ అధికార్లు వుండాలని; పైనుండి క్రిందివరకు ప్రభుత్వ అధికార పెత్తనం క్రింద వుండేటట్లు యీ జిల్లా స్టోర్సులను యేర్పాటుచేశారు.

ప్రభుత్వ కంట్రోల్స్ యేర్పాట్లయి వే వుంటాయో అన్నాల్సే యీ స్టోర్సులు అయినా కంట్రోలు వస్తువుల వ్యాపారం చేయవలసి, కంట్రోల్స్ పోయితరువారే యీ స్టోర్సులు ఆ వస్తువుల వ్యాపారం చేయ కూడవని ప్రభుత్వ అధికారుల నొసించారు. కంట్రోల్స్ కొంతవరకు పీకేస్తోంది అని భావించుకుంటుంటే కొత్త స్టోర్సులను కట్టించి చేయటం కూడా నిలుపుదలచేశారు. ప్రభుత్వ అధికారుల అభ్యుదయ భావాలు గల డైరెక్టుగా స్టోర్సులకు కొంత సహకారం యిచ్చుట నిలుపుదలచే, అట్టి స్టోర్సులను ప్రోత్సహించేశారు.

1949-50 సంవత్సరంలో ప్రాథమిక సహకార స్టోర్సులు ఆంధ్రజిల్లాలలో 662 వుండినవి. వాటి సభ్యుల సంఖ్య 1 లక్ష 27 వేల మంది. ఈ స్టోర్సులు అమ్మిన సరుకుల విలువ 397 లక్షల రూపాయలు.

కాని 1951-52 సంవత్సరం వచ్చేసరికి ప్రాథమిక స్టోర్సులు ఆంధ్రజిల్లాలలో 573కి తగ్గాయి. వాటి సభ్యుల సంఖ్య 1 లక్ష 2 వేలకు తగ్గింది. ఇంక యీ స్టోర్సులు అమ్మిన సరుకుల ఖరీదు 377 లక్షలకు

తగ్గింది. కాని చిత్తూరు, తూర్పుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, గుంటూరు, కర్నూలు, విశాఖ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలలో స్టోర్సులు 1949-50 లో అమ్మిన సరుకుల విలువ కన్న, 1951-52 సంవత్సరంలో అమ్మిన సరుకుల విలువ 63 లక్షల రూపాయలు తగ్గింది. ఈ తగ్గుదల ఆహారపదార్థాల అమ్మకంలో చూస్తే పై చెప్పిన జిల్లాలలో 1949-50 లో అమ్మిన అమ్మకంకన్న 1951-52 లో అమ్మకం 43 లక్షల రూపాయలు తగ్గుదల కనిపిస్తుంది. 1952-53 లో ప్రభుత్వం డి కంట్రోలు విధానాన్ని ఆచరణలో పెట్టింది. అప్పటినుండి ప్రభుత్వం, యీ స్టోర్సులు డి కంట్రోలు చేయబడ ఆహార పదార్థాల వ్యాపారం నిలుపుదల చేయాలని కోసింది. అందువల్ల 1952-53 లో స్టోర్సుల వ్యాపారం చాల తగ్గింది.

ప్రభుత్వం ఆహారపదార్థాల ధరలపై, కంట్రోలు, పరిశీలన పెత్తనం చూపుతూ వున్నాల్సే, ప్రభుత్వం యొక్క తాతదారుగా స్టోర్సులు పనిచేయాలనీ, ప్రభుత్వం వాటిపై కంట్రోల్స్, పరిశీలన వదలకన్నీప్పుకు స్టోర్సులు ఆయా వ్యాపారాలు చేయకూడవని ప్రభుత్వం కోసిస్తోంది.

డి కంట్రోలు వచ్చిన తర్వాత ఆహార పదార్థాల ధరలు మిశ్రిమిశ్రి పెరిగి పోయాయి. కాని యిది సమయంలో సహకార స్టోర్సులు ప్రజలకు సరఫమైన ధరలకు వికాసులయిన సరుకులు అమ్మ వలసిన విధి ఉంది. ధరలు పెరిగిపోతూ, సామాన్య ప్రజలు తమ జీవితానుసరాలు కొనుక్కోలేవంత హెచ్చుధరలు వున్నప్పుడే సామాన్య ప్రజలకు నిర్ణయించిన

వస్తువులను సరఫరా చేసే ధరలకు అంద చేయుటకు మద్రాసులోని ట్రిటి కేస్ అర్బన్ కోపరేటివ్ స్టోర్స్ యేర్పాటు బడింది. కాని 1952 నుండి డి కంట్రీలు వల్ల ఇతర పరిస్థితులవల్ల జీవికావస్తు సరఫరా పులభరణ హెచ్చుకూపుంటే, ప్రజాతంత్ర పద్ధతులతో స్టోర్స్ పై విధమగు సాంఘికావసరాన్ని తీర్చుటకు మారు, వారు అంతకు ముందు చేస్తున్న వ్యాపారాన్ని వదులుకొని వారి విద్యుక్త ధర్మానికి స్పృహ చెప్పడం జరుగుతుంది. అందువల్ల ప్రభుత్వం సహకార స్టోర్స్ ను సామాన్య ప్రజల అవసరాలను తీర్చే స్థాయిగా అభివృద్ధి కానిచ్చుటలేదు.

ప్రభుత్వ అదుపాస్థలకు లోబడి యెంత వ్యాపారము యెట్టి వ్యాపారము చేయ వీలుంటుందో, అంత వ్యాపారపా

అట్టి వ్యాపారమే సహకార, జిల్లా సహకార హోల్ సేల్ స్టోర్స్ ను చేయాలని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. ఈ విధానం వల్ల సహకార హోల్ సేల్ స్టోర్స్ వ్యాపారం, కంట్రీలు సడలినవాటినుండి క్రమేపీ క్షీణించింది. కంట్రీలు ఆర్థిక లో మార్పుల న న స రించి, యా స్టోర్స్ వ్యాపారం ఎలా ఎగుడు దిగుడుగా జరిగిందో యీ క్రిందిపట్టికనుండి తెలుస్తుంది: (మద్రాసు రాష్ట్రం)లోని అన్ని సహకార జిల్లా హోల్ సేల్ స్టోర్స్ ను సరిపు అమ్మకాలయొక్క విలువలు లక్షల రూపాయలలో.)

1946-47: రు. 1,945; 1947-48: రు. 1,628; 1948-49: రు. 2,513; 1949-50: రు. 1,842; 1951-52: రు. 1,924.

దివిజయవాడ కోపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు లిమిటెడ్,

విజయవాడ-2

ఫౌన్ డి. 262

పోస్టురాకస్ నెం. 78

(స్థాపితము : 1918)

ప్రాంచీలు: జగ్గయ్యపేట (పోస్టు)

నూజివీడు (పోస్టు)

పశ్చిమకృష్ణాజిల్లాలోని అన్ని సహకార సంఘములలో ఇది ప్రధాన పాల్గొనిది బ్యాంకు ఫీక్స్డ్ డిపాజిట్లు యీ క్రింది వడ్డీకేట ప్రకారం తీసుకొనబడును :

3 మాసములు నూటికి సం. 3 0 0 2 సంవత్సరములు రు. 3 12 0

6 " " రు. 3 4 0 3 " " రు. 4 0 0

12 " " రు. 3 8 0

రు. 10,000 అంతకుమించిన మొత్తములకు 6 సం. 3 9 మాసములకు నూటికి రు. 3 8 0

" 5,000 " " 1 సంవత్సరము కు " రు. 3 12 0

" 5,000 " " 2 " " రు. 4 0 0

కరెంటు, సేవింగ్స్, రిసరింగ్ డిపాజిట్లు తీసుకొనబడును.

మద్రాసు, బొంబాయి, కలకత్తా, మద్యూ ఆంధ్రరాష్ట్రములలోని అన్ని ముఖ్య

నగరములపై సరఫరా చేయుట వేక్సులు, గ్రాఫ్టులు యివ్వబడును.

దివరములు సెక్యూరిటీ గారెనుండి తెలుసుకొనవచ్చును.

వి. రామస్వామిశాస్త్రి ఈ దృగంత బాలవీరరాఘవయ్య వి. వి.

కలకత్తా

తెనెడెంటు

ఆంధ్రలో 9 బిల్లుల హోల్ నేల్ స్టోర్సులు ఉన్నాయి. ఈ సందర్భంలో ఈ క్రింది హోల్ నేల్ స్టోర్సుల వ్యాపారాల వదుడుతున్నారు. (సాంసకృతిక అమ్మకపు మొత్తం లక్షల రూపాయల)

అవకాశము కల్గివుండుట - యిది ప్రాథమిక వ్రాయువువంటిది. అట్టి ప్రజాతంత్రం లోనివి ప్రభుత్వ అధికారివర్గపు, భూస్వామ్యవర్గపు నియంతృత్వపు వత్తిడి క్రింద పునపటి ఉద్యమం, స్టోర్సు ఉద్యమం

1946-47 1947-48 1948-49 1949-50 1951-52

క్విస్టా	25.18	10.24	30.18	36.79	20.38
విలయనగరం	107.20	101.78	42.12	39.68	24.37

ఈవిధంగా స్టోర్సుల, సహకారి సంఘాల వుద్యమంతో ప్రభుత్వ నియంతృత్వము ఎక్కువై అభివృద్ధి లేక ఉండిపోయింది.

సహకారి వుద్యమాభివృద్ధికి ప్రజా తంత్రం, ప్రజలందరినీ సహకారి వుద్యమంలో పాల్గొనటం, దానికి పూర్వ

సరిగిపోతున్నందువనీ సహకారోద్యమం అభివృద్ధి కావడంలేదు.

అట్టి ప్రజాతంత్రం, ప్రజావుద్యమ కార్యకలాపాలవల్లనే భవిష్యత్తులో సహకారోద్యమం అభివృద్ధి చెంద నీలున్నది. అందుక ప్రజాతంత్రం వాడే తెలియి మనము కొనుటవాని విద్యుత్త విధి.

ఆంధ్రనాహిత్య సంఘం నూతనకళం ప్రాచీనకళాచిన్

మహాకవి గురజాడ రచనలు

వ్యాసదర్శిక	1 వ సంపుటి	1- 8-0
అశ్వమేధాలు		1- 0-0
ముత్యాల రాలు		0-10-0
కన్యాశుల్కం	(నాటిక)	2- 0-0

మహాకవి గురజాడ రచనలు
ప్రచురించిన ప్రచురణాలయం
ప్రచురించిన ప్రచురణాలయం

1951-52 సంవత్సరంలో జిల్లా కోర్టులో పూర్వ పరిశీలన పూర్తిచేసిన ప్రభుత్వ వ్యాపారసీత (1)

ప్రభుత్వ వ్యాపారసీత	ఈ సంవత్సరాంతానికి చేర్చిన ఆస్తులు						1952 జూన్ 30 న చేర్చిన ఆస్తులు
	1952 నాటికి చేర్చిన ఆస్తులు	1952 జూన్ 30 నాటికి చేర్చిన ఆస్తులు	1952 జూన్ 30 నాటికి చేర్చిన ఆస్తులు	1952 జూన్ 30 నాటికి చేర్చిన ఆస్తులు	1952 జూన్ 30 నాటికి చేర్చిన ఆస్తులు	1952 జూన్ 30 నాటికి చేర్చిన ఆస్తులు	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
అవతరపురం	759	1,115	1,04	3,61	14	3,75	5,94
జూపరతిపురం పరిశీలన	397	98	3,13	...	19	19	4,30
జూపరతిపురం	341	1,01	53	8,42	26	8,68	10,22
జూపరతిపురం	453	92	37	3,96	...	3,96	5,32
జూపరతిపురం	143	42	1	2,72	...	2,72	3,15
జూపరతిపురం	1,466	1,66	2,25	5,14	11	5,25	9,16
జూపరతిపురం	619	1,01	64	13,61	...	13,61	15,26
జూపరతిపురం	443	1,36	92	7,27	56	7,83	11,95
జూపరతిపురం	398	1,42	70	14,82	4	14,86	16,98
జూపరతిపురం	505	1,39	1,50	7,68	33	8,01	10,90

1961-52 సంవత్సరంలో జిల్లా కో-ఆపరేటివ్ ఫారమ్స్ వారి ఫండ్స్ పై (2)

వర్గము	1961-52 లో అమర్చిన						మొత్తము లక్షల రూపాయలలో (14)	మొత్తము లక్షల రూపాయలలో (15)
	(9) మొత్తము లక్షల రూపాయలలో	(10) మొత్తము లక్షల రూపాయలలో	(11) మొత్తము లక్షల రూపాయలలో	(12) మొత్తము లక్షల రూపాయలలో	(13) మొత్తము లక్షల రూపాయలలో			
అనుబంధము	56.91	62.36	...	1.23	63.59		1.02	...
కో-ఆపరేటివ్ ఫారమ్స్ వారి ఫండ్స్	70.70	1,03.29	27	2.60	1,06.16		64	...
చిత్తూరు	44.36	49.61	46	6.31	49.38		...	42
కడప	25.41	9.70	8.67	8.83	27.30		5	...
తూర్పుగోదావరి	10.44	4.95	3.68	1.97	10.60		6	...
పశ్చిమగోదావరి	57.25	26.76	20.93	10.31	58.00		59	...
నయ్యలూరు	24.08	8.04	1.34	11.00	20.38		9	...
విజయవాడ	72.62	52.49	61	22.88	75.98		54	...
కర్నూలు	52.89	30.07	7.62	23.09	60.78		50	...
కర్ణాటక	22.04	6.43	45	17.49	24.37		12	...

వయస్సు వేరు	మొత్తం సంఖ్య (1)	అర్హుల సంఖ్య (2)	అర్హుల శాతం (3)	సంఖ్య 1961 (4)	సంఖ్య 1961 (5)	అర్హుల సంఖ్య (6)	అర్హుల శాతం (7)	అర్హుల సంఖ్య (8)	అర్హుల శాతం (9)
అనంతపురం	42	42	9	90	232	140	176	...	638
చిత్తూరు	26	...	11	130	125	92	129	...	476
కడప	64	89	7	105	49	145	64	2	365
కామవూరి	47	1	14	175	60	100	8	...	343
కాకినాడ	41	13	9	139	39	64	12	5	259
పశ్చిమ గోదావరి	64	14	9	175	28	97	8	...	308
గుంటూరు	52	7	6	154	74	97	25	...	290
బాపట్ల	58	...	11	278	48	76	11	...	413
విజయవాడ	33	38	7	205	59	81	17	...	362
మచిలీపట్నం	12	15	4	107	49	112	9	1	278
కర్నూలు	52	84	8	109	162	15	6	23	315
దక్షిణ గోదావరి	26	...	4	109	21	89	9	2	230
ఈశ్వర గోదావరి	23	44	3	112	91	117	11	14	345
నికాబపట్నం	37	42	11	117	92	95	25	...	339
ప్రకాశం	36	...	9	104	55	173	31	1	344

1951-52 సంవత్సరంలో పనిచేస్తున్న ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు పోలీసుల వ్యాపారసిద్ధి

సర్టిఫై చేయ	(10) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(10) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(12) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(13) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(14) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(15) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(16) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(17) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు	(18) ప్రైవేటు రైల్వే కోల్ పోలీసు
మంజూరం	55,12	59,56	52,40	3,12	4,04	9	20	33	37
అమలు	28,11	32,01	25,15	1,25	5,51	17	53	25	40
దబ	49,51	40,84	30,33	10,31	20	7	2	36	83
అమలు	10,73	11,31	8,33	1,41	1,57	6	7	39	65
గ్రామీణ	12,75	13,21	9	9,55	3,57	5	2	30	45
గ్రామీణ	14,61	16,04	10,42	2,82	1,80	8	3	62	1,02
అమలు	15,07	15,90	15,00	60	30
గ్రామీణ	11,84	13,58	43	27	12,88	7	2	51	91
అమలు	34,70	37,31	30,27	2,75	4,29	6	8	27	80
అమలు	16,43	17,31	12,52	2,50	2,09	17	33
అమలు	25,49	28,13	25,85	1,60	68	5	22	35	69
అమలు	11,12	11,52	6,54	83	4,15	4	1	20	49
అమలు	84,57	36,99	29,13	3,24	4,56	11	41	12	30
అమలు	32,36	35,50	28,57	3,07	3,86	9	40
అమలు	8,78	9,92	5,80	1,22	2,90	2	1	34	2,30

ఇ స్కూల్ స్కూ

భారతదేశంలో ఇస్కూల్స్ వ్యాపారం 1829 ప్రారంభించబడింది. దేశంలోని పెద్ద కంపెనీలలో ఒకటైన బీ.డి.యంటర్ లైట్ ఇస్కూల్స్ కంపెనీ 1874 లోను, ఎం.పెర్ ఆఫ్ ఇండియా కంపెనీ 1896 లోను ప్రారంభించబడ్డాయి.

ఇంతకాలం క్రితమే ఇస్కూల్స్ వ్యాపారం ప్రారంభించబడినా, దేశంలో జాతీయవాదానికి పెంపొందటం ప్రారంభించబడుతూ వ్యాపారంలో ఎట్టి ఆభివృద్ధి లేదు. దీనికిగోడు దేశంలో ఈ వ్యాపారం కొత్త కామం, ప్రజలకు ఏటి స్థితిస్థంపై విశ్వాసం కలగకపోవడం కూడా ఒక కారణమైంది. జాతీయోద్యమం ఆభివృద్ధి అయిన తర్వాతనే ఇస్కూల్స్ వ్యాపారం పెరుగు ప్రారంభించింది.

ఇప్పటికన్న వ్యాపారాభివృద్ధి అంతా గత యాభై సంవత్సరాలలో సాధించబడిందే! ఇప్పుడు వ్యాపారం చేస్తున్న పెద్ద కంపెనీలలో చాలాభాగం 1900 - 1912 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో ప్రారంభించబడినవే! 1920-21 నుకూ, ఈ వ్యాపార రంగంలో విదేశ పోటీ మూలంగా తగినంత ఆభివృద్ధి లేకపోయినా, అప్పటికి ఉధృతరూపంలో ఉన్న సహాయ నిరాకరణోద్యమం ఇస్కూల్స్ వ్యాపారానికి ఒక ఊపు నిచ్చింది.

దాదాపు ఈదశలోనే 1925 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్రుల మొదటి ఇస్కూల్స్ కంపెనీ - ఆంధ్ర ఇస్కూల్స్ కంపెనీ ప్రారంభించబడింది. తర్వాతి పదిసంవత్సరాలకు 1935 లో హిందూస్థాన్ ఐడియల్ ఇస్కూల్స్ కంపెనీ - ఆంధ్రుల మొదటి కంపెనీ ప్రారంభించబడింది.

ఇప్పటికీ భారతదేశ ఇస్కూల్స్ వ్యాపారం తగినంత ఆభివృద్ధి కాలేదనే కాదు. 1951 వ సంవత్సరానికి దేశంలో నూటికి మూడు కుటుంబాలు మాత్రమే లైట్ ఇస్కూల్స్ చేసినట్లు తెలుస్తున్నది. మిగిలిన 97 కుటుంబాలకు ఇట్టి రక్షణలేదు.

ఇస్కూల్స్ వ్యాపారాభివృద్ధి ప్రజల శీఘ్ర ప్రమాణ ఆభివృద్ధిమీద ప్రధానంగా ఆధారపడి ఉన్నది. నేడు ఆర్థిక సంక్షాళన, రాము సంపాదించే రెండుపూటల శివ నిక చాలని స్థితిలో, ఇస్కూల్స్ చెయ్యటం ఎలాగూ సాధ్యం కాదు. క్రమంగా శివ ప్రమాణం పడి పోతుంటే ఇస్కూల్స్ వ్యాపారం కూడా మందకొడిగా జరుగుతున్నది.

ఈ పరిస్థితులలో ఆంధ్ర ఇస్కూల్స్ వ్యాపారం ముందరి ఆటడుగున ఉన్నది. భారతదేశంలో 1951 వ సంవత్సరంలో 115 భారతీయ కంపెనీలు వ్యాపారం చేస్తుంటే, ఆంధ్ర కంపెనీలు రెండు

మాత్రమే రంగంలో ఉన్నాయి. వీటి కొత్త వ్యాపారం సుమారు రు. 2,50 లక్షలుంటే, దేశంలోని ఇతర కంపెనీలు రు. 116 కోట్లవరకూ కొత్త వ్యాపారం చేస్తున్నాయి. 1951 వ సంవత్సరంలో వీటి వ్యాపారం రు. 667 కోట్లు. ఇందులో ఆంధ్ర కంపెనీల వ్యాపారం రు. 11 కోట్లకు మించదు.

దేశంలో 107 కంపెనీలు అగ్ని, నాకా, తదితర విధాల వ్యాపారం చేస్తున్నాయి. ఇందులో ఆంధ్ర కంపెనీలు చెండ్లే! 1951 వ సంవత్సరంలో వీటి ప్రీమియమ్ రాబడి మొత్తం రు. 13 కోట్లు. ఆంధ్ర లోని చెండు కంపెనీల ప్రీమియమ్ రాబడి ఆరులక్షల రూపాయలు మాత్రమే!

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ

ఇది 1925 లో, మచిలీపట్నంలో ప్రారంభించబడింది. ఉన్న రెంటిగోను ఇది పెద్ద కంపెనీ. మొదట లైఫ్ ఇన్సూరెన్సు మాత్రం చేస్తూవుండేది. కొంత కాలంగా అగ్నిప్రమాద మొదలైన వివిధ రకాల వ్యాపారాన్ని చేస్తున్నది.

శ్రీ యల్. సుబ్బారావు డైరెక్టర్ హోదా వైభవం. శ్రీ పి. పార్థసారథి నాయుడు మేనేజింగు డైరెక్టరు.

1951వసంవత్సరం డిసెంబరు 31వతేదీకి కంపెనీ వ్యాపారస్థితి :

కాల్చించబడిన మూలధనం	రు. 4,99,975
ఇతర డబ్బులు	రు. 2,15,000

28 సంవత్సరముల ఆభివృద్ధికి

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

హెడ్ క్వార్టర్లు :: మచిలీపట్నం

అమలులో వున్న భీమా మొత్తం మనూరు	రు. 10 కోట్లు
మొత్తం ఆస్తులు	రు. 2 కోట్లు
సాలీనా ఆదాయపు మొత్తం	రు. 60 లక్షలు

ప్రాధాన్యతా హోదాలు

అగ్ని ప్రమాదము, మోటారు, నౌక, మొదలైన ఇతర భీమా వ్యాపారముగూడా జయప్రదముగా నిర్వహించబడుచున్నది.

ఇండియా అంతటను మా ఆఫీసులు గలవు.

డి. సుబ్రహ్మణ్యం

యం. పి. య్. వి. పి., య్. యస్. యస్., జనరల్ మేనేజరు.

జీవితభీమా రు. 1,60,73,278
ఇతర భీమా రు. 1,66,538
నికరలాభం రు. 14,347

కేంద్ర కార్యాలయం మచిలీపట్నం, కృష్ణాజిల్లా.

బ్రాంచీలు, సబ్ ఆఫీసులు:

మదరాసు, ధర్మగంపాయి, కలకత్తా, నాగపూరు, సికింద్రాబాదు, బరంపురం, అనంతపురం, ఎర్నాకుళం, బెంగళూరు, ట్రిబుఫర్, తెలంగాణ, శామషివూరు, పాట్నా, అలహాబాదు, విశాఖపట్నం, విజయవాడ, గుంటూరు, గాజుపేట, అహమ్మదాబాదు.

హిందుస్థాన్ ఏడియల్

ఇన్నూరెన్సు కంపెనీ

ఇది 1935 లో మచిలీపట్నంలో ప్రారంభించబడింది. ఇది జీవిత, అగ్ని ప్రమాద తదితర విధాలైన భీమావ్యాపారం చేస్తుంది.

శ్రీ సి. రామనాథరాయు మేనేజింగు డైరెక్టరు. శ్రీ యస్. రామచంద్ర జనరల్ మేనేజరు.

1951వ సంవత్సరం, డిశంబరు 31 వ తేదీన కంపెనీ వ్యాపారస్థితి:

చెల్వించబడిన మూలధనం రు. 6,05,608
రిజర్వులు-ఇతర నిధులు రు. 96,981
జీవిత భీమా రు. 22,11,747
ఇతర భీమా రు. 69,225
లాభం రు. 34,584

కేంద్ర కార్యాలయం : మచిలీ పట్నం (కృష్ణాజిల్లా). కేంద్ర కార్యాలయం, 32/33 లింగి చెట్టి స్ట్రీట్, మదరాసు-1.

జగత్సేవా మ్యూచుయల్

ప్రానిడోలు ఇన్నూరెన్సు

కంపెనీ

ఈ కంపెనీ మచిలీపట్నంలో 1947వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ప్రస్తుతం ఆంధ్రలో నెయ్యిగూపాయలకు తక్కువ ధర్మాలు జారీచేయు భీమాకంపెనీలు లేవుకనుక, సామాన్యప్రజల కందు బాటులో ఉండేటు వందనుండి నెయ్యి గూపాయలవరకూ ధర్మాలు జారీచేయుటకు అవకాశం కల్పించబడింది. కంపెనీకి

శ్రీ లక్ష్మీ ఆనందభవన్

బ్రాహ్మణ కాఫీ అండ్ భోజన హోటల్
బ్రాడీపేట మెయిన్ రోడ్ : : గుంటూరు

వెన్నుకాచిన నేతితో రుచికరమగు
పదార్థములు తయారు చేయబడును.

దయచేసి ఒకసారి విచ్చేసి చూడండి!

వచ్చే ఐదేళ్లలోనే పట్టాభివృద్ధి పొంది ఇస్తారు.

ఈ కంపెనీ త్వరితగతినే అభివృద్ధి అవుతున్నది. 1953వ సంవత్సరంలో ఈ కంపెనీ నుమారు ఏడులక్షల రూపాయల వ్యాపారాన్ని పూర్తిచేసింది. భారత

దేశంలో వున్న 94 ప్రావిడెంటు కంపెనీలలో ఈ కంపెనీ మూడవ రేక నాల్గవ స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నది.

ఇట్టి భీమా కంపెనీ ఆంధ్రలో ఇది ఒక్కటే!

శ్రీ విఠల భీమా అవకాశాలు ధీనిక వర్గానికే గాని
చేదలకు అందుకాదు! శ్రేష్ఠ!... కాని

అట్టి అవకాశం కార్మిక, కర్షక చేద గ్రామీణులకు కల్గించేవల్లా

జగత్సేవా

మ్యూచుయల్ ప్రావిడెంటు
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ
లిమిటెడ్ (మచిలీపట్నం)
వి. కె. కే!

100 రూపాయలచురి 1000 రూపాయలవరకు శ్రీవిఠభీమాలు
అంగీకరించ బడతాయి. ప్రబాధ్యుస్థిగల వాల్లెదు విధిగా ప్రాప్తు
హించవలసిన ఏకైక జాతీయ భీమా సంస్థ.

N. B. అన్నిచోట్లను ప్రతినిధులు కావాలి.

వివరములకు కంపెనీకి వ్రాయుడు.

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు

ఖ ని జ సంపద

ప్రాశాసక్ ని. మహాదేవన్

యో. ఏ., డి. యస్.సి., య్. ఏ. యస్.సి., యం. ఏ. ఐ. యం. ఇ., య్. య్. య్. ఐ.,
(ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ భూగర్భ పరిశోధనశాఖ ప్రధాన అచార్యులు)

ఆర్. బె. స్టాన్

సమీపంలోనూ ఈ గని ప్రదేశాలు కలవు.

దీనినే రాతినార అంటారు. ఇది చక్కటి పీచులాగా ఉంటుంది. ఈ ఖనిజం రెండురకాలు. ఒకరకం పసుపు మొదలైనవి కప్పుతుంది. భూ జలవరాల చర్మాన్ని పోలిఉంటుంది. రెండోరకం పాముచర్మాన్ని పోలి ఉంటుంది. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో కొంత రాతినారి నిలవలు, పాము చర్మాన్ని పోలిన క్రిసోటైల్ (chrysotile) రకం గతికి చెందింది. ఈ ఖనిజం ప్రధానంగా మెగ్నీషియం యొక్క సిలికేటు ద్రావణం. క్రిసోటైల్ పొరలు సర్పాకృతిలో, వేంపల్లి మెగ్నీషియం సున్నపురాతిలో, డోలమైట్ రాతి పలకల సంపర్కవల్ల ఉత్పన్నమవుతున్నాయి.

కడవజిల్లా : లింగాల (14°30':78") బ్రాహ్మణపల్లి (14°25':78°31') ప్రదేశంలో రాతినార విరివిగా దొరుకుతుంది. లోపటనురుల (14°30':78°5') సమీపంలోనూ, తాళపల్లి నిలమహాపల్లి (14°20':78°23'30"), వేంపల్లి (14°22'30":78°27'30"), ఎర్రంపల్లి (14°28'3":78°33"), రాజాపాలెం (14°26':78°31')

కర్నూలుజిల్లా : మల్కా పురి (15°21':77°59'), చినమల్కా పురి (15°22':77°58'30"), శ్రీ హర పురి (15°49':78°4') వద్ద కూడా ఈ గనులు ఉన్నాయి.

ఆనంరపురిజిల్లా : శంకనపల్లి (14°58':77°48') సమీపంలో రాతినారి పొరలున్నట్లు తెలియవస్తోంది.

గౌరైట్

దీనినే తెలుగులో ముగ్గురాయి అంటారు. ముంగిళ్ళలో ముగ్గులు పెట్టడానికి ఎక్కువగా దీనిని ఉపయోగిస్తారు. ఇది వేరియం యొక్క సల్ఫేటు. మైనాస్ ప్రదేశాలలో అక్కడక్కడావుండే అగాధాలలో పొరలుగాను, సున్నపురాయి డోలమైట్ల స్థానంలో గుట్టలుగాను దొరుకుతుంది. ఈ రెండురకాల బ్రాహ్మ వేంపల్లిలో దొరుకున్న సున్నపురాయి రూపంలోగాని, సున్నపురాతి పొరల లోపలగాని రాయలసీమలో లభ్యమవుతుంది.

అనంతపురం, కర్నూలు, కడప జిల్లా
లలో బాప్ నాంకే ప్రదేశాల పట్టి
క్రింద యివ్వబడింది:

అనంతపురం జిల్లా

	అక్షాంశ రేఖ	కులూంశ రేఖ
	° ' "	° ' "
మనిగుమ్మ	14 21 0	77 59 0
సెరిజంపల్లి	14 32 30	78 1 0
చాడికోల	14 35 30	77 58 30
ఎలంట	14 40 0	77 54 30
మడుగుపల్లి	14 42 30	77 54 0
కోసలేడు	14 46 30	77 54 30
పిలలపురం	14 47 0	77 54 30
వెంకటాంపల్లి	14 47 30	77 50 0
మమ్మకోట	14 51 0	77 52 30
సంజీవపురం	14 48 30	77 54 30
కల్లూరి	14 54 0	77 49 30
గుర్రకపల్లి	14 56 30	77 48 0
చింతలచెరువు	14 59 30	77 46 0
కోనాపురం	15 0 30	77 48 30
కొండంపల్లి	14 2 30	77 47 0
క్రొవ్వినాడు	15 4 0	77 46 30
లక్ష్మీపల్లి	15 7 0	77 49 30

కర్నూలు జిల్లా

నల్లమేకలపల్లి	15 7 30	77 47 0
బోయపల్లి	15 8 30	77 49 30
నారాయణపురం	15 9 30	77 47 0
పెద్దపాడు	15 10 0	77 50 30
రంగాపురం	15 14 0	77 50 0
రామాపురం	15 17 0	77 52 0
కొచ్చెరువు	15 19 0	77 51 30
చంద్రపల్లి	15 20 30	77 49 0
కవిభాపురం	15 21 0	77 56 0
కొత్తపల్లి	15 22 30	78 2 30

అక్షాంశ రేఖ కులూంశ రేఖ

	° ' "	° ' "
వలపల	15 23 30	77 58 30
అంబాపురం	15 23 0	78 5 30
రహిమాన్ పురం	15 24 0	78 3 0
బసవాపురం	15 24 30	78 38 0
గుంటుపల్లి	15 25 30	78 3 0
కొమ్మగూరి	15 26 0	78 5 0
కాపసికొండ	15 27 30	78 3 30
బలపాలపల్లి	15 27 30	78 6 30
పాపనాని	15 27 30	78 5 0
కొల్లూరి	15 28 30	78 8 0
జనపాల చెరువు	15 28 30	78 9 30
ముసలయ్య	15 29 30	78 4 0
చెరువు	15 32 0	78 11 0
అట్టిమానికొండ	15 32 0	78 11 0
రాధి-నగుడుగు	15 46 30	77 9 0

కడప జిల్లా

రాజంపేట	14 4 0	79 39 30
కొక్కన్న	14 20 0	78 22 0
గారిపల్లి	14 20 0	78 19 0
మిడిపేట	14 20 0	78 19 0
రాజగారిపల్లి	14 21 0	78 19 0
కేసినర	14 21 30	78 16 0
పాలకూరి	14 22 0	78 41 0
కొత్తపల్లి	14 22 0	78 21 30
చెన్నవారిపల్లి	14 22 30	78 15 0
శంపల్లి	14 22 30	78 27 30
సంజీవపల్లి	14 22 30	78 24 30
కంగిడుపల్లి	14 23 0	78 29 0
మిట్టమిడపల్లి	14 25 30	78 44 0
నీడులపేట	14 26 0	78 35 30
ఉప్పలపల్లి	14 26 0	78 31 30

అక్షరములు కులములు

0 1 1 0 1 1

రాజపాఠం 14 26 0 78 31 0
 ఇప్పట్లు 14 32 0 78 4 30
 కర్మపాపయవల్లి 14 32 0 78 4 30
 పర్వపల్లి 14 34 0 77 58 30
 నెల్లూరుజిల్లా సర్రవాడకు (14°54':
 79°26') కూర్చున్న మాడుమెక్కల ముగ్గు
 రాయి ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. ఆంధ్ర
 విశ్వ విద్యాలయంవారు యిక్కడ పరిశోధనను సాగించి వ్యాపారదృష్ట్య ఈ గమలు ఎక్కడ లభించాయో కావని తేల్చారు.

కాక్రెటు

ఇది అల్పామినియంయొక్క మైగ్రా
 క్రైటు. ఇనుము, మాంగనీసు, ఒక్కొక్క
 పుడు సిలికా, టిటేనియాలో కలిసి
 కూడా ఉంటుంది. ఒకటి విడిచి ఒకటిగా
 వదల, వేసవికాలానికి వచ్చే తేను, ఉష్ణ
 ప్రభావాలలో ఇది యేర్పడుతుంది.

విశాఖపట్నం, గోదావరిజిల్లాలోని
 కూర్చు కనుమలలో ఈ లోహం దొరుకు
 తుంది. ఈ లోహం ఉండని అనుమా
 నించబడిన తావులలో పరిశోధన సాగించ
 వలసి వుంది.

కట్టడపు రాయి

కాలం, వాదావరిజిల్లాలను కట్టుకుని
 గట్టితనం, ఆరేణి కుమైన రంగు, ఆక్సిజన్
 గలిగి చెక్కుటకు వీలైన రాయి కట్టడపు
 రాయిగా ఎక్కువ ఉపయోగ పడు
 తుంది.

ఇలాంటి రాతికొండలు వాదాపు
 ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని అన్ని జిల్లాలలోనూ
 కలవు. నెల్లూరు, చిత్తూరుజిల్లాలలో నల్ల

రాయి, పలకరాయి విస్తారంగా దొరుకు
 తుంది. సర్కారు జిల్లాలలో కొండ
 రాయి, రాయలసీమలో ప్రసిద్ధికెక్కిన
 కడపనాపరాయి, పశ్చిమ గోదావరి
 జిల్లాలో యిసుకరాయి, పల్నాడులో
 సున్నపురాయిదొరుకుతోంది. గుంటూరు
 మాచెర్ల రైలుమార్గం చేరువలో రెండు
 చింతల, ఎడుగురాళ్ళు, దాచేపల్లి ప్రాంతా
 లలో మందరమైన చలువరాయి వివిధ
 వల్లాలలో లభ్యమవుతోంది.

బైరైల్

ఇది బెరీలియంయొక్క సిలికేటు. పరి
 శ్రమలలో చాలా విలువైన ఖనిజం. ఈ
 ఆటం యుగంలో దీనికి ఎక్కువ ప్రాము
 ఖ్యత వచ్చింది. ఆటంను విధి జంచే
 ప్రయోగాలలో యిది ఎంతో ఉప
 యోగ్యమవుతుంది.

గుడూరుప్రాంతం బైరైల్ ఖనిజానికి
 ఎక్కువ ప్రసిద్ధికెక్కింది. ఇది విశాఖ
 జిల్లా కురుపం జమీలాకూడా లభ్యమవు
 తుంది. ఇటీవల క్రికాకుళంజిల్లా ఆంధ్ర
 జమీలా బైరైల్ని కనుగొన్నారు.
 ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయ భూగర్భ పరిశోధనాభి
 కృషివల్లనే ఆంధ్ర, కురుపం
 జమీలలో బైరైల్ బయటపడింది.

క్రోమైట్

ఇది క్రోమియం ఖనిజములలో ముఖ్య
 మైనది. ఇది క్రోమియం, యినుములయొక్క
 ఆక్సైడు.

కృష్ణాజిల్లాలోని కొండపల్లి (16°37':
 82°32'30") మట్టా ఉన్న కొండలలో
 క్రోమైట్ నిలవణ చిన్న చిన్నది చాలా
 ఉన్నాయి. ఈ ఖనిజం పారణగానూ,
 విశ్వల రూపంలోనూ దొరుకుతోంది.

కొండపల్లి పరిసరాలలోని గంగాదేవిగుట్ట, కొండ్మూరు, గంగిశేరియాదా క్రోమైట్ లభ్యమవుతోంది.

కొండపల్లి కొండలలో యింకా పరిశోధనలు సలిపితే యింకా కొన్ని గనులు ప్రభుపవనచ్చని దానియం, యిస్. కృష్ణా అప్రాయపడుతున్నారు.

పింగాణీ మట్టి - (Clay)

పింగాణీమట్టి బహు మెత్తటి పాడి రూపంలో లభ్యమవుతుంది.

తడిమట్టిని ఏ ఆకృతిగల వస్తువుగా నూనా తయారుచేయవచ్చు. చెండిని దిద్దాతి ఈ ఆకృతి అలానే నిలిచిపోతుంది.

ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో వివిధ వికాల పింగాణీమట్టి కలుగుతుంది. శేర్లూరు మట్టి ఎక్కడగా విశాఖజిల్లాలోని బెన్నూరు, భాగ్యలక్ష్మి, మైత్రవరం, రామపాలెం, కుంభం - మిలాలింగుకొండమట్టి కూర్మగోదావరిజిల్లాలోని బ్రహ్మశ్రీత్రవర్ధన్, పుగ్గోదావరిజిల్లా చావరకా తిరుమలవద్ద కలుగుతోంది. కడపజిల్లాలోని నేతిగుంట, ముప్పియేరు, అనంతాచల వద్ద ఎర్రమట్టి లభ్యమవుతోంది. కూర్మగోదావరిజిల్లా జగ్గిమర్రిచేరు, గుడుపాలెంవద్ద, కడపజిల్లాలోని చిన్నవరంపాడు, చిలవల, కిలీగిరివరలూరు, క్రికేటి, రంపతాడు, గోగు మామిళ్ళ ప్రాంతాలలో ఎర్ర మట్టి కలుగుతున్నట్టి నిలవలు ఉన్నాయి. ఇటుక తయారీకి కావలసిన ముడిమట్టి విశాఖజిల్లాలోని బలిగుట్టవద్ద; కూర్మగోదావరిలోని కొత్తబొమ్మూరు, పెద్దాపురంవద్ద; కడప జిల్లాలోని హస్తవరంవద్ద; కర్నూలుజిల్లా రామలక్ష్మి, చేరంవద్ద, అంబాపురం, గిద్దలూరు, శ్రీమగ్రామం, పాయిలొగల, పులిచెర్లలోనూ; అనంతపురం జిల్లాలోని

బాలాపురం, ఉరవకొండల ప్రాంతం లోనూ లభిస్తోంది.

రామసింహు (Coal)

ఇది పరిశ్రమలలో యంత్రాలను నడపడానికి ఇంధనంగా ఎక్కువ ఉపయోగిస్తుంది.

కూర్మగోదావరిజిల్లా ఎగువ గోదావరి ప్రాంతాలలో మూడు గోట్ల భూస్వామిలో బొగ్గుకొండల పొరలు ఉన్నాయి. లెంగాల (15°1' 80'50') చుట్టూ అయిదుమైళ్ళ మేర దట్టత. గాన్ పూర్వ పరిశోధించి నాలుగు ప్రదేశాలలో బొగ్గున్నట్లు కనిపెట్టాడు. ఇక్కడ గోదావరిజిల్లావైపున కొండడుగుల మండలం పొరలు కెండు, నవగిరిలో అయిదు అడుగుల మందంల పొర ఒకటి, హైద్రాబాదు వైపున కెండుగుల మందంల పొర ఒకటి ఉన్నాయి. 1891 లో యిచ్చల తిమ్మగారి అడుగుల మందంల పొర ప్రభుపడింది. ఈ గిరి నుంచి అమ్మకానికి పరిశుభ్ర బొగ్గు 80 లక్షల టన్నులు లభ్యమవుతుందని అంచనా.

గోట్లపల్లి గిరి (17°37' 81'4') కళాల్వూ 16 చ. మైళ్ళు. ఇందుగాని 10చ. మైళ్ళుగా ఉపయోక్తిమయ్యే బొగ్గు పొర కనిపిస్తున్నది. 80 అడుగుల గొట్టం యిక్కడ దింపగా 3 అడుగులు మందం గల కెండు బొగ్గు కొండపొరలు కలిగాయి. రాజారాంపల్లి గిరి తక్కుగా 5కి అడుగుల పొర ప్రభుపడింది. ఈ గిరి ప్రదేశంలో 240 లక్షల టన్నుల బొగ్గు లభ్యమవుతుందని అంచనా వేశారు.

బెడదూరు (17°14' 81°14') గిరి ప్రాంత విస్తీర్ణం 5.5 చ. మైళ్ళు. ఇక్కడ

నాలుగు పొరలు కనిపించాయి. అందులో 4¹/₂ అడుగుల మందగల పొర ఒకటి మాత్రమే పనికివస్తుంది. బరకారు గనులు, గొట్టం దిగిన లోతు (186 అ.) కంటే మందమైనవి. అందువల్ల యింకా ఎక్కువ లోతుర మంచరికిం పొరలు లభ్యం కావచ్చు. చింతలపూడి ఇసుకరాతి గుట్టల కింద బొగ్గు ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. ఇందువల్ల చెడదనూరు, చింతలపూడి మధ్య ప్రదేశంలో పరిశోధనలు సాగించాల్సిన అవసరమెంతైనా ఉంది.

రా గి (Copper)

ఆధునిక ప్రపంచంలో అత్యంతావసరమైన లోహాలలో రాగి ఒకటి.

పెల్లూరు జిల్లాలోని యెన్ ప్రెస్ట్ (14°59'30":70°36'30"), గరిమిల పెంట (14°59'30":79°33') సమాఖంలో 13 వ శతాబ్దంనుంచీ కూడా అభ్రవప్రకూ రాగి తివ్వతూనే ఉన్నారు. కాని 20-60 అడుగుల లోతు వరకే పరిశోధనలు సాగాయి. కొంతమంది బ్రిటీష్ శాస్త్రజ్ఞులు ఈ ప్రదేశం పరిశోధించి గొట్టాలు దింపడానికి అనువైన ప్రదేశాలు సూచించారు. డా॥ యం. యస్. క్విస్టా తిరిగి యీ ప్రదేశ మంతా పరిశోధించి, పూర్వపు ఫలితాలే యిప్పుడూ వస్తే అనుకూలమైన చోట్ల గొట్టాలు దింపడం మంచిదని భావిస్తున్నారు. ఈ జిల్లాలో సామూరు, నరి సింహపురం (15°0'30":79°30'), గోగుల వద్ద; వల్లి (15°15'30":79°29'30") కడప జిల్లా జంగమరాజుపల్లెవద్ద; అనంతపురం జిల్లా ముదిగుబ్బవద్ద; కర్నూలు జిల్లాలో గని, గజ్జలకొండవద్ద రాగి గనులున్న సూచనలు కానవస్తున్నాయి. ఈ ప్రదేశాలు యింకా

పరిశోధనలు చేయవలసి ఉంది. ఆంగ్ల విశ్వవిద్యాలయ భూగర్భ పరిశోధక శాఖ వారు గుంటూరు జిల్లాలోని అగ్నిగుండాల వద్ద జరిపిన పరిశోధనల ఫలితంగా ప్రశస్త మైన రాగి అక్కడ గొరుకుతుందని తెలుస్తోంది.

కోరండుం (Corundum)

ఈ ఖనిజం అల్మానినియం యొక్క ఆక్సైడు. మంచి మందపాటి కనికరంగా గొరుకుతుంది. ఇది లోహాలను మెరుగు పెట్టడానికి బాగా ఉపయోగపడుతుంది.

కోరండుం, అనంతపురం జిల్లాలోని అత్మ కూరు, దండువారిపల్లె, పరమతీయల, పసలూరు, చెడ్డిపల్లి, కిద్దగొంపురిం, తిమ్మాపురిం, పునిగి, మునిరేవు, ఓబిజాపురిం ప్రాంతాలలో గొరుకుతుంది.

వజ్రాలు (Diamonds)

ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన కోహినూరు, కీకెంటు పిట్టు, ది వైజాం మొదలైన వజ్రాలకు ఉత్పత్తిస్థానం కృష్ణాడెల్టా.

అనంతపురం జిల్లాలోని లత్తవారిం (14°55':77°16') గజేహత్తూరు (పెద హత్తూరు 15°0':77°18'), గరిజిగంట (15°0'30":77°23'), వజ్రకరూరు (15°1':77°23'), బిడిసినిపల్లి (15°1':77°28'), కంగంపల్లి (15°11':77°32'30"), ములకిలపెంట (15°12':77°31'), ఉప్పర వల్లి (15°13':77°37'), తొన్నగిరి (15°14':77°34'), గుడిఅనంతపురిం, పగడిరాయి (15°16':77°35'30"), పెరవలి (15°17':77°30'), గిరిట్ట (15°17'30":77°33'), కుగ్గలి (15°18':77°33') ప్రాంతాలలోనూ; కడప జిల్లా చెన్నూరు (14°34':78°29'), కొండపేట (14°33'30":78°50'), గుల

గుంట (14°51':78°26') వద్ద; కూర్పు గోదావరిజిల్లా భద్రాచలం (17°40': 80°53') సమీపంలోనూ; గుంటూరు జిల్లాలో కొల్లూరు, మల్లవరం వద్ద; కృష్ణా జిల్లాలో ఉస్తపల్లి, కింట్లానిపల్లి, నెమలి పురం, పరిటాల దాని చుట్టుపక్కల గ్రామాలలో; కర్నూలుజిల్లా బంగనపల్లి, మునిమడుగు, బసవాపురం, రుద్రవరం, రామల్కోట వద్ద వర్షాలు దొరుకుతాయి.

నేటికీ వజ్రకగళులో సంవత్సరానికి లక్ష రూపాయలవరకూ వజ్రవ్యాపారం జరుగుతోంది.

ఫెల్స్పార్స్ (Felspars)

హటాష్, నోదా, మన్నము కలసి అల్యూమినియం సల్ఫేట్ ఫెల్స్పార్స్

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో ఇది విస్తరించి కనబడుతాయి. నెల్లూరుజిల్లాలోని మేకా ప్రాంతంలోనూ, కృష్ణా జిల్లా తిరువూరు ప్రాంతంలోనూ, విశాఖపట్నం జిల్లానిండూ ఇది లభిస్తున్నాయి.

ఫ్లోరైట్ (Flourite)

ఇది కార్బోనాట్స్ లో ఒకటి. అల్యూమినియం తయారీ కాలనీ ప్రయోగంలో ఉత్పత్తి అవుతుంది. ఆరేణి ముఖ్యమైనది.

ఇటీవల ఆంధ్ర విజ్ఞ విద్యాలయ భూగర్భ పరిశోధనశాఖవారు నెల్లూరు జిల్లా పొదిలపేట పరిశోధనలు చేయగా, నల్లరాజుగోడలలో ఫ్లోరైట్ చానలు, పాయలు లైట్ పడ్డాయి.

గార్నెట్ (Garnet)

గార్నెట్ మిశ్రమలోనూ, ఫెరస్ అయిరన్, మాంగనీసు, కాలియం, మెగ్నీ

షియం, అల్యూమినియం, ఫెరిక్ అయిరన్, క్రోమియంల డబ్బలు నీలికేట. కోస్తా జిల్లాలలోని డెట్రిటాక్ యను కలలో మొదలై ట్యు, యిల్మినేటు, జిప్సమ్ మొదలగు ఖనిజాలతో కలిసి గార్నెట్ కారుతుంది.

కృష్ణాజిల్లా కొండపల్లి ప్రాంతంలో పారిదర్శకమైన గార్నెటు కొద్దిగా లభిస్తుంది. గూడూరు మేకా ప్రాంతం లోని మదాపురం, గిద్దలూరు, శిట్టూరు పరిసరాలలో గార్నెట్ స్ఫటికాలు కనబడుతాయి. విశాఖపట్నం, నోదావరి జిల్లాలలో గార్నెట్ గాఢిగుట్టలు అయిట పడుతుంటాయి. దీనిని మెరుగుకాగితం తయారీకి ఉపయోగిస్తారు.

గ్రాఫైట్

ఇది ఆధారితాలు చేయించగోదానికి ఉపయుక్త మవుతుంది. కార్బురింగ్ గా ఉండే లోహం.

ఈ కళాల్లోలోనూ, గరి కళాల్లోలోనూ అనంతపురంజిల్లా నామగిరి (14°18':77°30') వద్ద మౌరేషే ఎరి తగినకండా బంగారం లభిస్తున్నారు. కాని ఇక్కడే పరిశోధనలు పూర్తిగా చేయి నట్లులేదు. విశాఖపట్నం కొండప్రాంతా లలో బంగారం కనబడుతుంటాయి. ఇక్కడకూడా పరిశోధనలు సాగించవలసి ఉంది. కూర్పు గోదావరిజిల్లాలో గోదా వరి, కలరి సంగమ ప్రదేశంలో బంగారం ఖనిజం ఒండ్రుమట్టిలో కారుతుంది.

గ్రాఫైట్ (Graphite)

ఇది బొగ్గమొక్క స్ఫటికం. చాలా లోహాలు కరిగించడంలో ఇది ఉప యోగ పడుతుంది.

విశాఖపట్నంజిల్లాలోని సాలూరు (18°31':83°16'), కాశీపురం (18°13':83°11'), కీసర, మరుపల్లి (18°21':83°19') గ్రామాలకు దొరికే ముఖ్యప్రదేశాలు. ఇటీవల ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ భూగర్భశాఖ వారు శ్రీకాకుళంజిల్లా ఆంధ్రజమీలూరు మంచి గ్రామాలకు నిలవలకు కనుగొన్నారు. నర్సేపట్టణానికి 9 మైళ్ళలో నాసిరకం గ్రామాలకు దొరుకుతుంది.

కూర్మ గోదావరిజిల్లా ఎర్రవరం తాలూకాలోని కోదాడ, వెలగలపల్లి, మరుపాలెంపల్లి; చోడవరం ఉవిజనులోని నీరపల్లి, గొల్లగూడెం, రామన్నపాలెం పల్లి; భీరావలంబివిజనులోని పులికొండ, రావకొండ, మూత్రకొండ ప్రాంతాలలోనూ గ్రామాలకు ఉన్నది.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా బంగారపల్లి గూడెం సమీపంలోని గొనుగుపాలెంపల్లి గ్రామాలకు కనుగొన్నారు. విశాఖపట్నం, గోదావరిజిల్లాల కొండ ప్రాంతాలలో పెద్దగ్రామాలకు నిలవలకు దొరికినవచ్చు.

జిప్సం (Gypsum)

ఇది కాలియంయొక్క హైడ్రేటు పదార్థము. స్ట్రాట్ఫోర్డ్ ఆఫ్ పార్థెన్ సిమెంటు తయారుచేయుటకు గోప్యమైన యోగపడుతుంది.

నెల్లూరుజిల్లా ముగూరుపల్లి (13°42':80°1') సమీపంలో జిప్సం దొరుకుతుంది. దాని లి. సి. రాయి 20 చ. మైళ్ళు విస్తీర్ణం పరిమితి, అడుగునాకు తవ్వకే తడవవుమైనను 10 వేలటన్నుల జిప్సం లభిస్తుందని అంచనా వేశారు. గుంటూరు జిల్లాలోని సంతరావురు (15°48':80°16'), కొత్తపట్నం (16°28'30":80°8'30") ప్రాంతాల

(28)

సముద్రపు రోడ్డులో జిప్సం విరివిగా దొరుకుతుందని తెలుస్తోంది.

ఇనుము

ఇనుము అక్షయదులుగా, హైడ్రను అక్షయదులుగా, కొర్రానేలు, సత్తెడులుగా లభిస్తుంది.

కడపజిల్లాలోని చావలి, పడగలపల్లి, పెండ్లిమర్రి, మంటపంపల్లిపల్లి ముడియనుము దొరుకుతుంది. కర్నూలుజిల్లాలోని పెండ్లి (15°34':77°56'), రామలకోట (15°34':78°30') ప్రాంతాలలో మంచిరకం ముడియనుము లభిస్తుంది.

నెల్లూరు - గుంటూరు సహద్యాలలో చాలాచోట్ల ముడియనుము నిలవలు ఉన్నాయి. తమ్మవరంకొండ, మణికోళ్ళం, అద్దంకి, సింగిరామకొండ, పెంపచాల ప్రాంతాలలోని నిలవలు అతిముఖ్యమైనవి. విశాఖపట్నంజిల్లాలోని చిత్రి, విశాఖపట్నం, బసుమనా, నర్సేపట్నం ప్రాంతాలలోనూ ముడియనుము దొరుకుతుంది.

కృష్ణా, గుంటూరుజిల్లాలలో ఉత్తప్రాంతాలలోని కృష్ణాపల్లి, గుమ్మంకోట సమీపంలో ఎక్కువగా 'కాకాయ' విరివిగా దొరుకుతుంది. ఇందులో నాటికి 64 పాళ్ళు యినుము ఉంది. ఈ కాకాయ పాళ్ళనే ఎక్కువగా ఎరువుగా వేస్తున్నారు.

కైనేట్, సిలిమనైట్

(Kyanite & Sillimanite)

ఈ ఖనిజాలు రెండూ అల్మాసినియం యొక్క అక్షయదులు. చాలా గట్టివి.

నెల్లూరుమైకాప్రాంతంలో కొద్దిపాటి కైనేట్ నిలవలు కనిపిస్తున్నాయి.

ఈ జిల్లాలోని చుండి సత్రం చుట్టుపక్కల విస్తారంగా పరిశోధనలునాగి క్షేత్రాభిజం ప్రైటపడనచ్చు.

సిలిమన్స్ విశాఖపట్నం జిల్లా లెల్లి సమీపంలో పుష్కలంగా నెలకొనెను. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ సంగ్రహాలయమున కొఖవారి కృషి పరితరంగానే యిక్కల యాభిజం ప్రైటపడింది.

సీసము - వెండి

సీసముయొక్క అతిముఖ్యమైన ఖనిజం గిరీనా. ఇది సీసముయొక్క సప్తైదు.

రాయలసీమలోని కొల్లూరు (14°36': 78°45'), నాగనానిపల్లె (14°42':78°49'), జంగమరాజుపల్లె (14°46':78°53'), కోయిల కొంట్ల (15°13':78°19'), ఒడవపాపురం (15°24':78°38') ప్రాంతాలలో పూర్వం ఈ ఖనిజాన్ని తవ్విన చిహ్నాలు కనిపిస్తున్నాయి. గుంటూరు జిల్లా పొన్నడు తాలూకా కానిపూడి సమీపంలో కూడా యిట్టి చిహ్నలే గోచరిస్తున్నాయి. భూయోగ బాగా లోతున యింకా యీ ఖనిజం వారిలు ఉన్నాయెమో తెలుసుకునేందుకు గ్రాంట్లు దింపి పరిశీలించవలసి ఉంది.

సున్నపురాయి, లైమ్‌స్టోన్ (Limestone and Dolomite)

ఈ రెండు ఖనిజాలు కూడా సున్నము, మెగ్నీషియా లయొక్క కార్బోనేట్‌ల ప్రధానంగా కూడి ఉంటాయి.

విశాఖపట్నం జిల్లాలోని నిలగలగుంట, బొర్రా, కొండవీరీ (18°58':82°16') ల వద్ద స్పటిక రూపంలో సున్నము; అరగుడా, గుత్తేశ్వరం వద్ద శిల మైటు దొరుకుతాయి. రూర్యుపట్నముగోదావరి జిల్లాలలోని

చర్ల (18°4'30":80°49'30"), భూమన్న లంక, మద్దుకూరు, పంగిడి, దేవరపల్లి (17°2': 81°35'), కావేరు, (17°2':81°47'), కుంతి మూరు (17°2'30":81°48') ప్రదేశాలలో సున్నపురాయి లభిస్తుంది. కృష్ణా జిల్లాలోని కొండపల్లి (16°37':80°33'), శేతవీలు (16°53'30":80 6'), చింతపల్లి (16°42: 80°9') వద్ద; గుంటూరు జిల్లా పిడుగురాళ్ళ, దుగ్గిలవద్ద సున్నపు అచ్చులు ఉన్నాయి.

ఈ రెండు జిల్లాలలోని తెల్లగిరిగి, ముక్కల, స్పియ్యేట్ల, పులిచింతల, పుద్దలూరు, కోనంకి, కాచేపల్లె, కోనపల్లి, సీతారాపురం ప్రాంతాలలో కూడా ఈ ఖనిజం దొరుకుతుంది. కనిగిరి చుట్టుపక్కల కొలివంబినపల్లి (15°36':79°31'), చుండి, పెదఅరికిట్ల, యిలలగూడెం, పెనుగోడు వద్ద సున్నపురాయి కానవస్తోంది. నెల్లూరు జిల్లా కావలి ఉపయగిరి కోడు పక్కన కిరీష మెలూరాయి దగ్గిరూడా సున్నపురాయి లభిస్తున్నాయి.

కిడప, కిర్నూలు జిల్లాలలో వేంపల్లె వద్ద శిలవంటిట్ల సున్నపురాయి క్వారీలు, సర్దిపల్లె మామూలు సున్నపురాయి క్వారీలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. జమ్మలమడుగు వద్ద సున్నపు అచ్చులు లభిస్తాయి. సున్నం ఎక్కువగా ఉన్న క్వారీలు తల్లిగూ (14°54':77°49'30"), చంద్రపల్లి (15°12':30'77°49") లో ఉన్నాయి. కిడప జిల్లా సర్ది, ఎర్రగుంట, చంగిలమర్రి లోను; కిర్నూలు జిల్లాలో కిర్నూలు, శేరించర్ల, కలగొట్ల, పాణ్యం, నంద్యాల వద్ద మా విస్తారంగా సున్నపురాయి దొరుకుతోంది. ఆనంతపురం జిల్లా కోన ఉప్పల పాడులో (16°6':77°54') గట్టిసున్నపురాయి ఉంది. బాగా బిగుసుకుపోయిన

సున్న హే కంకిర. ఇది కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలో ఈ కిందిచోట్ల దొరుకుతుంది :

అక్షాంశ రేఖా తులాంశ రేఖా
° ' " ° ' "

మంగళగిరి	16 25 45	80 34 0
నేప్రోలు	16 12 0	80 2 0
ప్రత్తిపాడు	16 16 0	80 20 0
బుడవాడ	15 51 0	80 9 0
వెంకయ్యలపాడు	15 55 0	80 13 0
పెదకాకాని	16 20 30	80 29 30
నెక్కులు	16 29 30	80 26 30
సింపురం	16 24 0	80 18 0
పెదకొండ	16 28 0	80 15 30

నర్సరావుపేటద్గిరి మొలమంద వద్దకూడా దొరుకుతుంది.

కంకిర కెల్కూరుజిల్లాలో ఈ కింది చోట్ల విస్తారంగా దొరుకుతుంది :

అక్షాంశ రేఖా తులాంశ రేఖా
° ' " ° ' "

దర్శి	15 46 36	79 41 0
బిమ్మవారిపల్లి	15 38 0	79 32 30
నందిపాలెం	15 35 30	79 35 0
తలమెల్ల	15 35 30	79 43 30
ఎడవల్లి	15 25 0	79 32 30

సామూరు, మాపుగుంట్ల చెరువు ఒడ్డున కూడా కంకిర లభిస్తుంది.

ఉప్పులేరు డెల్టాలో కంకిర బహుశా కిలారూపంలో ఈ కిందిచోట్ల దొరుకుతుంది :

అక్షాంశ రేఖా తులాంశ రేఖా
° ' " ° ' "

బానకమ్మపేట	15 1 0	79 51 0
పెదపావని	15 0 30	79 49 0
ముత్యాలపాడు	14 59 30	79 48 30
కొమ్మి	14 58 0	79 46 0
అదిమూర్తిపురం	14 58 0	79 41 0

పెంకుగూపంలో సున్నపురాయి ఈ కింది ప్రదేశాలలో లభిస్తుంది :

అక్షాంశ రేఖా తులాంశ రేఖా
° ' " ° ' "

మింజూరు	11 46 0	80 5 0
సమీపంలో		
పులికాన్		
చెరువుఒడ్డున		
అతకనితిప్ప	13 43 0	80 7 30
వేనాడు	13 38 0	80 7 0
తడ	13 35 30	80 2 30
ఇరకిం	13 34 0	80 9 0
సూరూరుపేట	13 42 0	80 1 0

కడప, ఏలూరుజిల్లాలు : నందవరం, సాలూరువద్ద విశాలమైన ప్రదేశాలలో కంకిర దొరుకుతుంది.

మార్కాపురం - కంభం మండలంలో ముగ్గురూ మార్కాపురం, పెదబిజినూరు వారెవద్ద పెద్దపెద్ద కంకిర క్యాంటన్మెంట్లు ఇక్కడ కొంత కంకిర కనుగొనవచ్చు లాంటివి. కావున సున్నములభిస్తుంది.

క్రొవాలం సమీపంలోని బుగ్గనపల్లి వద్ద (15°22'30":77°53'30") సున్నపు రాతి నిలవలు విస్తారంగా ఉన్నాయి.

అంతిపునంజిల్లా : కోన ఉప్పల పాడు (15°0':77°54") సమీపంలోని కొండలమీద గట్టి సున్నపురాయి చాలా విస్తీర్ణంలో దొరుకుతుంది. కంకిర నిల వలు దాడినాట (14°35'30":77°58')కు వాయవ్యంగా నూ, చిలవారిపల్లికి (14°37'30":77°54') తూర్పునా గలవు.

మాంగనీసు (Manganese)
ఇనుము, ఉక్కు పరిశ్రమలకు అవసరమైన ముఖ్య ఉప లోహాల్లో మాంగనీసు

ఒకిటి. ఇనుము, ఉక్కు, ఉక్కు మిశ్ర
లాహల తయారీకి యిది ఉపయోగిస్తుంది.
మాంగగను ఖనిజాలు ప్రధానంగా మాంగ
గనుయొక్క ఆక్షైపులు.

విశాఖపట్నం జిల్లా : కోడూరు
(18°16'30":83°33') వద్ద విస్తారంగా
మాంగగను నిలవలు ఉన్నాయి. గారివీడి
దగ్గరనింది సదానందపురంవరకు మాడు
మెళ్ళి పాడవున ఈ నిలవలు కలవు.
గర్భాం మాంగగను గనులు భారతదేశం
లోని మాంగగను గనులలో కెల్లా
పెద్దది.

ఈ కింది ప్రాంతాలలో మాంగగను
నిలవలు కలవు: గారివీడు, కోడూరు,
దెవడ, సదానందపురం, శివరం, కేరప,
యితకర్తపూడి, ములగాం, గోవిందాపురం,
గర్భాం, కోటకర్త, గడపం, ఆవనూడెం,
అయితప్పవలస, గోత్నంది, బొందపల్లి,
గర్రాచిప్పరపల్లి, పెరుమలి, రామభద్రా
పురం, శాండ్సూరు, చింతలవలస,
తోనాం, గడవవలస, లక్ష్మీపురం,
విమ్మలవలస, సర్వేశ్వరపురం, విజయ
రామపురం, బాటువా, విశ్వనాథపురం,
చెట్లపురం, రావివలస, బైదాపల్లి, చిన్న
రాన్యం, కొత్తవలస, చొక్కరపాలెం,
కేదులవలస, గుమ్మడం, ముక్కనరసన్న
పేట, రెగటి, దన్నాపేట, గునపం,
పాలవలస, దగ్గివలస, కొండపాలెం,
దివాంధోరవలస, బుత్తరాయ
వలస.

కర్నూలు జిల్లా : రుద్రవరం
(15°14':78°40') నందవరం (15°22':
78°20'), బంగవపల్లి (15°19':78°35'),
నాగిడిపల్లి (15°9':78°35').

మాగ్నెసైట్ (Magnesite)

ఇది మెగ్నీషియంయొక్క కార్బోనేటు.
మెగ్నీషియంతయారీకి కావలసిన ఖనిజం.
కర్నూలుజిల్లా ముద్దవరం (15°30':
78°6') సమీపంలో స్థియమైపోతే కలిసి
మాగ్నెసైట్ నొరుకుతుంది. ఈ నిల
వలను యింకా సరిగా పరిశోధించలేదు.

అభ్రకం (Mica)

ఉలిపి కాగితంలా ఉండే ఖనిజ
సమాహాన్ని అభ్రకంఅంటారు. మెకాలు
ఆల్మరీల, ఆల్మరీ మట్టి, యరము
యొక్క అల్పామిశ్రితం. వీటిలో
యితర లోహాలు కూడా కలిసిఉంటాయి.

విశాఖపట్నం జిల్లా : ప్లాగ్సైట్
రికం మెకా, కుడియ (18°7':82°4'),
మాజనూడెం (18°12':82°54'), మాసి
నూడెం (18°12':82°53'), మంద్ర
నూడెం (18°10':82°54'), కోతిగూడ
(18°17':83°3') వద్ద; మాస్కోపైట్
రికం చింతలదానిమెట్ట, కురుపం జమీ
లాని బోడికొండలవద్ద లభిస్తుంది.

పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా : అంకన్న
నూడెం (17°18':81°14'30'), కొవ్వూరు
పాడు (17°11':81°32'), ధనిమెట్ట, నంది
నూడెం (17°9'30":81°30'), పోచవరం
(17°9':81°39').

కృష్ణాజిల్లా : జమ్మలవాయి దగ్గరం
(16°57'30":80°35'30'), లక్ష్మీపురం
గ్రామం, తిరుపూరు (17°7':80°37'),
కమ్మరికుట్ట (16°51':80°40'), గొల్ల
మండల (16°59':80°40'30'), గంపలి
నూడెం (17°0':80°30'30'), గోపవీడు.

నెల్లూరుజిల్లా : ఈ జిల్లాలోని అభ్ర
కపు ప్రాంతం ఇంగ్లీషు 'వి' (V) అక్ష

రంలా ఉంది. కోణం వొడ్డికి దక్షిణం గానూ, ఒకభుజము ఉత్తరంగా నెల్లూరు వైపుకు, రెండవది వాయువ్యంగా సైదాపురం, ఉదయగిరుల మధ్యగా వ్యాపించి ఉంది. ఈగనుల సమూహం పొడవు 60 మైళ్ళు, వెడల్పు 15 మైళ్ళు. ఈ కింది చోటకూడా వివిధగా అధికం తీస్తున్నారు. ఇవి అక్షాంశరేఖ, $14^{\circ}4' - 14^{\circ}24'$, రులాంశరేఖ $79^{\circ}44' - 79^{\circ}48'$ మధ్యన ఉన్నది. వోడూరు, పత్తెగుంట, చెన్నూరు, మంగలపురం, తూర్పుపూర్ణ, సైదాపురం, బోగిపల్లి, చాగనం, తెలవోడు, పూటుకూరు, కుమ్మలతాలపురం, కలిచేడు, దేగపూడి, యిరికుర్తి, మరుపూరు.

చిత్తూరుజిల్లా : మదనపల్లి త్రియ్యూరు ప్రతిసమీపంలోకూడా అధికం గొలుకుతుందని తెలుస్తోంది.

రంగులు (Mineral Pigments)

ఇనపమట్టి, అంబిరు, సియెన్నా, యిరుముయొక్క ఎర్ర ఆక్సైడు ఖనిజాలు మన రాష్ట్రంలో ఎక్కువగా గొరుకుతాయి.

ఎర్ర, ఆకుపచ్చ యినపమట్టి తూర్పు గోదావరిజిల్లా కాటేరు, కుంతమూరువద్ద; పక్కిన గోదావరిజిల్లా దుర్దుకూరు, ద్వారకా తిరుమల ($16^{\circ}57':81^{\circ}15'30''$) వద్ద; గుంటూరుజిల్లాలో మాచెర్ల, బసిరెడ్డిపల్లి ($15^{\circ}47':79^{\circ}35'30''$) వద్ద లభిస్తుంది.

ఇనుముయొక్క ఆక్సైడులు రంగులకు ఉపయోగించేవి కడపజిల్లా చావలి ($14^{\circ}30':78^{\circ}36'$), మంటపంపల్లి ($14^{\circ}19':79^{\circ}5'$), ఎర్రగుంటకోట ($13^{\circ}57'30'':79^{\circ}16'30''$), నందిమండలం ($14^{\circ}28':78^{\circ}31'30''$), మిత్తామిడపల్లి ($14^{\circ}25'30'':78^{\circ}44'$), సిద్ధాంతం

($14^{\circ}26':78^{\circ}55'$) వద్ద గొరుకుతాయి. కర్నూలుజిల్లాలో గుట్టుపల్లి ($15^{\circ}25'30'':78^{\circ}3'$), పెట్టుచి ($15^{\circ}33':77^{\circ}56'$), రామల్ల కోట ($15^{\circ}34':78^{\circ}0'34''$), పుల్లనమ్మి ($15^{\circ}37':78^{\circ}2'$), కృష్ణపురం ($15^{\circ}35'30'':78^{\circ}2'30''$), శేతంచర్ల ($15^{\circ}27':78^{\circ}9'$), అంబాపురం ($15^{\circ}23':78^{\circ}5'30''$) వద్దకూడా యిది లభిస్తాయి.

సహజ వాయువులు

(Natural gases)

నదులలో కొట్టుకొనివచ్చిన వండ్రుక్రింద పాకుకొనిఉన్న పగారం నుండి ఉత్పన్నమయే సహజ ప్రాక్రికార్బన్ వాయువు తూర్పు గోదావరిజిల్లా తాటిపాకవద్ద ($16^{\circ}31':81^{\circ}32'$), కృష్ణజిల్లా కోక ($16^{\circ}5':81^{\circ}7'$) వద్ద గొరుకుతాయి తెలుస్తోంది.

ఫాస్ఫేటులు (Phosphates)

ఫాస్ఫేటు ఖనిజాలలో అపతైటు ఎక్కువగా గొరుకుతుంది. వ్యాపార దృష్ట్యా చాలా ముఖ్యమైనది. ఇది కాలియంయొక్క ఫాస్ఫేటు. ఫోస్ఫోరాస్, ఫోస్ఫోగార్, లేక రెంటిఫోసాగానీ కలిసిఉంటుంది.

నెల్లూరుజిల్లా మైకాగనులలో అపతైటు గొరుకుతుంది. కాని యిక్కడ తరుచు గొరకడం అనుమానాస్పదమే. విశాఖపట్నంజిల్లాలో ఎక్కువ మంగనీసు కలిసిన కోడురైట్ రాయితో కలిసి అపతైట్ గొరుకుతుంది. గర్భం ($18^{\circ}22':83^{\circ}28'$), దేవక ($18^{\circ}15':83^{\circ}35'$), రామభద్రాపురం ($18^{\circ}30':83^{\circ}17'$) మైకాగనులలో లభిస్తుంది. కాశిపట్నం

(15°13':33'7") సమీపంలోని ఒక కొండ మీద అపవైటు నిలవబడినవిపించాయి. కాని యీ ఖనిజమును గంపాదించే యత్నిం యంతవరకు జరిగలేదు.

సిలికా, ఇసుకలు (Silica & Sands)

గజులేయలోని కావలసిన స్వచ్ఛమైన సిలికా కెల్లూరు జిల్లా పాలమని, తాళ్ళపాడు, తాలపురి, సిద్దిల చిప్ప, కంకనీని ప్రాంతాలలోను; గుంటూరు జిల్లా నాకకల్లువద్దను విస్తారంగా దొరుకుతుంది.

గజుల యిసుక నిలకలు ఎక్కువగా గుంటూరు జిల్లా కిరాల (15°54':30'12") వద్ద ఉన్నాయి. నాసిక్ గజు సామగ్రి చేయడానికి యిది ఉపయోగిస్తుందని చాలా ఆత్మాగారం అంటున్నాడు. కాని ఈ నిలకలను పూర్తిగా పరిశోధన చేయించినది గజుల యిసుక దొరికినప్పుడు.

గంధకం, ప్రొథోజం, విశాఖపూర్వం. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో సముద్రతీరం వెంట సానికింగా కొంత నల్లయిసుకలూ మొనకైట్, జిర్కాన్, సిలిమనైట్, యిల్మినైట్, మాగ్నెటైటు మొదలగు ఖనిజాలు ఉన్నాయి. విశాఖపూర్వం జిల్లాలో సముద్రతీరం వెంట 120 మైళ్ళు పరిశోధించి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ భూగర్భ పరిశోధన శాఖ యీ విషయం తేల్చింది.

పలకరాయి

ఇహా మెత్తని మట్టి విశుకపోయి విహా పల్లవీహాలుగా పుష్పిండుతుంది. ఈ పొడిలే పలకరాయి.

చినవోడినిపల్లి (15°33':79°11') నుండి అనంతపురం (15°47':79°22') వరకు 24 మైళ్ళ ది స్తీర్ణం లో పలకరాయి గినుల సమూహముంది. మధ్యభాగం కెల్లూరు జిల్లాలోనూ, తక్కిన ప్రాంతం కర్నూలు జిల్లాలోనూ ఉంది. చినబియనిపల్లి, నవీరసాహెబు పల్లి, (15°38':79°16'), తుమ్మలచెరువు (15°39'40":79°17'20"), కంటకంపల్లి (15°40'30":79°18'), రాయవరం (15°43':79°18'45"), మల్లేట (15°49':79°22'30"), నాగదుపల్లి (15°44':79°19') వద్ద కూడా ఎక్కువగా పలకరాయి కొడుతున్నారు.

ప్రియమైటు, టార్ గ్

రంగులు, చిట్టరు, సున్న, పరిమళ ద్రవ్యముల పరిక్రమలలో యిది ఉపయోక్తమవుతాయి.

ప్రియమైటు ఎక్కువగా అనంతపురం జిల్లా జంగమరెడ్డిపల్లి (14°41'30":77°54'30"), కన్యకాపూడి (14°45'30":77°51'30") జులేకలువ (14°50':77°48'), తల్లిపా (14°54':77°49'), చంద్రపల్లి (15°13':77°49') వద్ద నూరుకుతుంది. కర్నూలు జిల్లా ముద్దవరం, మసిల చెరువు, బిలపలపల్లి వద్ద కూడా తక్కువగా ఉన్నాయి. నెల్లూరు జిల్లా యడవలి (15°28':79°32'30") వద్ద; సాగవద్దగిరి; చిత్తూరు జిల్లా పాతూరు, గంగవార, నల్లూరు వద్ద కొద్దిగా లభిస్తోంది.

గంధకం, మైకెట్లు

(Sulphur and Pyrites)

గంధకం మూలరూపంలోను, సత్తుడు, సలేట్లు రూపంలోనూ దొరుకుతుంది.

ఇది ఎక్కువగా యి ను ము యొక్క సత్తాడు, పైకెట్లనించి తయారు చేయబడుతోంది.

ప్రస్తుతమైన లోహం కృష్ణా లో లా కోనలో ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. కాని

యిటీవల చేసిన పరిశోధనలవల్ల యిక్కడ తీయడం అధికంగా లాభదాయకంకాదని తేలింది. కడప, కర్నూలు జిల్లాలలో సున్నపురాయితో కలిసి పైకెట్లు కొన్ని పొరలలో కనిపిస్తున్నాయి.

నోటు : ఈ వ్యాసంలోని సమాచారం ఇండియాప్రభుత్వ భూగర్భ పరిశోధన శాఖవారు ప్రచురించిన గ్రంథాలనించి, ముఖ్యంగా రా. 11 యం. యస్. కృష్ణా యిటీవల రచించిన “పూర్వాసురాష్ట్ర భూనిఃసంపద” అనే వ్యాసంనుంచి, నా “ఆంధ్రరాష్ట్ర భూనిఃసంపద స్థూలస్వరూపం” అనే వ్యాసంనుంచి, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ భూగర్భ పరిశోధనశాఖ అధ్యాపకులు, విద్యార్థులు రచించిన ముద్రితాముద్రిత రచనలనుంచి సేకరించబడింది.

ఈ సమాచారము చేకరించడంలో నా కార్యో సహాయంచేసిన శ్రీ వి. వి. జి. శృంగారికి నా కృతజ్ఞతా వందనాలు.

— వ్యాస కర్త

Office : 383
Phone Res. 519

Sri Durga Mining Company

Managing Partner :

V. KESAVARAO

Buckinghampet P.O. :: VIJAYAWADA-2

Suppliers of
Minerals and in Particular
High Grade Iron Ore
OF JAGGAYYAPET AREA

Branches at :

COCANADA and SHERMAHAMMADHPET

Sovereign

SWEETS

NOT only the kiddies delight in the delicious varieties of **SOVEREIGN** Sweets, but grown-ups, too. You see, they are prepared by experts who know exactly how to give them that delectable flavour that makes them so very *Different* to other sweets. Besides, they are pure, wholesome, and made of the finest ingredients obtainable.

**Kohinur Confectionery
Products Co., Ltd.,
MADRAS - 26**

Phone: 8124

Telegram: "LOZENGES"

పరిశ్రమలు

పరిశ్రమల విషయంలో ఆంధ్రజేశం చాలా వెనుకబడిఉంది. ప్రక్కనే ఉన్న తెలంగాణాలో కొన్ని పరిశ్రమలు అభివృద్ధిచెందినా మొత్తం ఆంధ్రజాతి అవసరాల దృష్ట్యా నేటిపరిస్థితి ఏరూపంలోనూ సంతృప్తి చెందవలసినదికాదు. తెలంగాణమునుండి యూనియన్ ఆంధ్ర వేరుగా ఉండుటచేత, యూనియన్ ఆంధ్ర పారిశ్రామికంగా పరధూమివలె ఉన్నది. తెలంగాణా, ఆంధ్ర అనే కృత్రిమ విభ

జన మూలంగా తెలుగుగడ్డమిదనే ఉన్న బొగ్గ (సింగరేణి) మున్నగు అత్యవసర ఖనిజాలను, యూనియన్ ఆంధ్రలోని పరిశ్రమలు కావలసినంతగా ఉపయోగించుకొనలేక పోవటం జరుగుచున్నది.

1953 వ సంవత్సరం, డిశంబరు నెలాఖరు వ, రాష్ట్రంలో ఫాక్టరీచట్టం క్రిందకువచ్చే ఫాక్టరీలు, పరిశ్రమలవారి ఈ విధంగా ఉన్నాయి:

వివరం	ఫాక్టరీల సంఖ్య
1. ప్రత్తి ప్రెస్సులు	69
2. జనపనార, తవితర ప్రెస్సులు	52
3. నిల్వ ఆహారాలు	2
4. విద్యుద మరలు, ఇత్యాదులు	488
5. చేకరీలు	11
6. పంచదారమిల్లులు, రిఫైనరీలు	9
7. పంచదార చిక్కలు, చాకొరెట్లు, పిప్పరమెంట్లు తయారుచేసే ఫాక్టరీలు	5
8. ఆయిలుమిల్లులు (తినడానికి పనికొచ్చేనూనెలు)	
9. వనస్పతి	2
10. బీడిపప్పు ఫాక్టరీలు	24
11. బీటికి సంబంధించిన ఇతర ఫాక్టరీలు	162
12. డ్రింకుషావులు	5

వివరము	పాఠ్యముల సంఖ్య
13. దీక్షలు	56
14. చుట్టలు	12
15. వీటి సంబంధమైన ఇతర పాఠ్యములు	334
16. ప్రతి మిల్లులు	19
17. మిల్లులు	5
18. నిల్వలు	10
19. కంబళ్ళు	4
20. వేను అడ్డంకు	4
21. అడ్డంకు	4
22. కొట్టెలు	10
23. వేను, వేను, వేను, వేను	15
24. కర్ర, కాయ	35
25. వజ్రం గల కాయలు	23
26. కాగితము, కాగితపు ఉత్పత్తులు	2
27. ముద్రకాలయాలు, ప్రయోగ ల గాము	100
28. వేను, వేను	48
29. వేను, వేను సంబంధమైన ఉత్పత్తి	3
30. వేను, వేను, వేను, వేను, వేను, వేను } పదాలు	12
31. వేను, వేను పనికొని గానల ఉత్పత్తి	3
32. అడ్డంకులు	1
33. మగములు	6
34. వేనులు, వేనులు	5
35. వేనులు	2
36. వేను సంబంధమైన ఇతర పాఠ్యములు	4
37. వేనులు, వేనులు	11
38. వేనులకు అనుబంధములు (ఇంటిలు, పెంకులు, ఇత్యాదులు)	21
39. కంబలు, కంబలు, వేను	10
40. రాళ్ళు మలవటం, గానలకు ఇత్యాదులు	23
41. లోహపురములు	25
42. యంత్రపరికరము (వేను, పనికొని గానల వివరము)	82

వివరం	ఫాక్ట్‌ల సంఖ్య
43. ఇంజనీరింగు	7
44. గవాక్షా	54
45. విద్యుదుత్పత్తి - సరఫరా	14
46. గ్యాసు ఉత్పత్తి - సరఫరా	2
47. వాటర్ వర్క్సు	6
48. హోటల్స్, విశ్రాంతిభవనాలు	381
49. ఇతరాలు	122
మొత్తం	2,610

ఫాక్ట్‌ల చట్టప్రకారం, 1954 వ సంవత్సరం జనవరి మాసంతానికి ఉన్న ఫాక్ట్‌ల జిల్లాలవారీ వివరాలు :

జిల్లా	ఫాక్ట్‌ల సంఖ్య
ప్రకాశం	116
విశాఖపట్టణం	189
తూర్పుగోదావరి	406
పశ్చిమగోదావరి	266
కృష్ణా	362
గుంటూరు	613
నెల్లూరు	165
కిర్కూలు	230
కిడప	73
అనంతపురం	162
చిత్తూరు	126
మొత్తం	2,711

పరిశ్రమల అభివృద్ధికి జాయింట్‌లు పాటు కంపెనీల సంఖ్య, వాటి పెట్టుబడులు గీతం రాయగా ఎంచుబడుతున్నవి.

ఈ గూపంగా ఆంధ్రలో ఎన్ని జాయింట్‌లు పాటు కంపెనీలు ఉన్నవో, వాటిలోని పెట్టుబడులు పరిశీలించిన,

యునియన్ ఆంధ్ర పారిశ్రామికంగా ఎంత
తెనుక బడిఉన్నదో స్పష్టమవుతుంది.

1953 సం॥ ఏప్రిల్ ఒకటవతేదీకి
ముత్తం యూనియన్ ఆంధ్రలో 492
కంపెనీలు, బాయిరులున్నా కంపెనీలుగా
రిజిస్టరయి ఉన్నాయి. ఇందులో 335
ప్రయత్నాలు లిమిటెడ్ కంపెనీలు, 157
పబ్లిక్ లిమిటెడ్ కంపెనీలు. ఈ కంపెనీ
లన్నింటికీ చెల్లించిన మూలధనం
4,28,98,000 రూపాయలు. ఇందులో
1,37,07,000 రూపాయలు ప్రయత్నాలు
లిమిటెడ్ కంపెనీలలోనూ, 2,92,91,000
రూపాయలు పబ్లిక్ లిమిటెడ్ కంపెనీల
లోనూ పెట్టుబడి పెట్టుబడింది.

క్రింద ఇచ్చిన పట్టికలో ఆంధ్రదేశం
లోని ఏయే పరిశ్రమలలో ఎంతెంతపెట్టు
బడులు పెట్టుబడిందో, ఎన్ని బాయిరులు స్థాప
కంపెనీలు యీ పెట్టుబడులు పెట్టిందో
మున్నగువివరాలు ప్రక్క పేజీలోని
పట్టికలో తెలియచెయ్యబడ్డాయి :

క్రింద పట్టికలో యిచ్చిన మొత్తాలలో
పాత మద్రాసు రాజధానిలో రిజిస్టరయి,
ఆంధ్రదేశంలో వ్యాపారాన్ని కొనసాగి
స్తున్న పెట్టుబడులు మాత్రమే ఉన్నది.
రాష్ట్రం బయట రిజిస్టరయిన కంపెనీల
పెట్టుబడులు ఇందులో ఇమిడి లేవు.
1953 ఏప్రిల్ ఒకటవతేదీ లెబులప్రకారం
యీ పెట్టుబడుల మొత్తం మూడుగా

పరిశ్రమ వివరం	కంపె నీల సంఖ్య	పెట్టు బ డు లు		
		ప్రకటితమైన మూలధనం (రూపాయలు)	వాటా ధనం (రూపాయలు)	చెల్లించిన మూలధనం రూ. ల. పై.
వ్యాపారాలు, ఆహారాలు, } ఇన్ఫ్రాస్ట్రక్చర్	68	98,99,145	22,59,579	11,18,532 4.0
రవాణా, రహదారులు	40	96,60,000	44,65,480	34,46,421 0.0
వ్యాపారం, ఉత్పత్తి	269	8,91,02,233	2,40,84,626	1,19,44,592 13.6
మిల్లులు - ప్రెస్సులు	31	1,59,55,850	95,87,490	85,87,562 8.0
టీ-ఇతరతోటలు, కంపెనీలు	1	25,00,000	2,18,390	1,16,195 0.0
గనులు, క్వారీలు	16	34,10,000	15,80,800	12,76,050 0.0
పారిశ్రామికాలు	1	4,80,000	4,80,000	4,80,000 0.0
చెరకు (తెలంబ సహా) } హోటలు, సినిమా హాలులు	5	1,17,00,000	57,75,850	57,32,916 0.0
ఇతర విద్యోదాలు	41	1,19,40,000	25,80,550	18,77,038 0.0
ఇతర కంపెనీలు	20	32,15,000	5,09,049	4,18,668 0.0
	492	15,78,72,228	5,15,41,814	4,39,97,976 1.6

4 కోట్ల 30 లక్షలు ఉండునని అంచనా వేయబడింది.

ఇదిగాక అనేక పారిశ్రామిక సంస్థలు - ముఖ్యంగా బ్రిటిషు, మాన్వాడ్, గుజరాతీ సంస్థలు - తమ కంపెనీలను బొంబాయి, కలకత్తాలలో రిజిస్టరుచేసి, వాటి ఫ్యాక్టరీలను మాత్రం యిచ్చట ఆంధ్రలో నేల కొల్పటం జరుగుతున్నది. ఆంధ్రలోని రెండో ప్రధాన జనపసార మిల్లులు చిట్టి వలస, నెల్లిమర్ల, కర్నూలు వనస్పతి ఫ్యాక్టరీ, మంగళగిరిలోని ఎ. సి. సి. సి మెంటుఫ్యాక్టరీ మున్నగువి ఈ తరగతి లోకి వస్తాయి. ఇట్టి సంస్థలు (బయటి రాష్ట్రాలలో రిజిస్టర్ ఆంధ్రలో పరిశ్రమలను నడుపుతున్న జాయంట్ ప్లాం కంపెనీలు) ఆంధ్రలో పెట్టిన పెట్టుబడులు - ఎంత పరిమితంగా అంచనా వేసినా -

సుమారు రు. 125-150 లక్షలవరకూ ఉంటాయి.

ఈ అంచనాప్రకారం సుమారు మొత్తం ఆరుకోట్ల రూపాయలవరకూ (4,30 లక్షలు మద్రాసు, ఆంధ్రలలో రిజిస్టరయిన కంపెనీల పెట్టుబడి; 1 1/4 నుండి 1 1/2 కోట్ల రూపాయలు ఇతర రాష్ట్రాలలో రిజిస్టరయిన కంపెనీల పెట్టుబడులు) ఆంధ్రలోని వివిధ పరిశ్రమలలో పెట్టుబడి పెట్టబడినట్లుగా వింతవచ్చు.

క్రింద పట్టికలో మద్రాసు - ఆంధ్ర రాష్ట్రాలలో రిజిస్టరయిన జాయంట్ల ప్లాం కంపెనీలు ఆంధ్రలో ఏ యేజిల్లాలలో ఎంతెంత పెట్టుబడిని పెట్టిందీ, ఇందులో పబ్లిక్ లిమిటెడ్, ప్రైవేటు లిమిటెడ్ కంపెనీలలో ఎంతెంత ఉన్నదీ మున్నగు వివరాలు యివ్వబడ్డాయి:

జిల్లా	కంపెనీలు			చెల్లించిన మూలధనం (వేల రూపాయలలో)		
	ప్రయోజనము	పబ్లిక్ మొత్తం	మొత్తం	ప్రయోజనము కంపెనీలు	పబ్లిక్ కంపెనీలు	మొత్తం
క్రికాకళం - విశాఖ	47	19	66	12,33	62,98	75,31
తూర్పుగోదావరి	49	14	63	25,35	16,33	41,68
పశ్చిమగోదావరి	32	14	46	5,15	36,58	41,73
కృష్ణా	68	31	99	29,89	86,09	1,15,98
గుంటూరు	40	30	70	12,69	33,86	46,55
కర్నూలు	14	1	15	74	1,95	2,69
కడప	11	4	15	1,40	14	1,54
అనంతపురం	11	19	30	4,38	5,67	10,05
నెల్లూరు	43	6	49	29,68	5,59	35,27
చిత్తూరు	14	13	27	9,84	18,50	28,34
బళ్ళారి (మూడో వంతు)	6	6	12	5,62	25,22	31,84
మొత్తం	335	157	492	1,37,07	2,92,91	4,28,98

క్రింది పట్టికలలో ఇవ్వబడిన, మదరాసు రాష్ట్రంలోని పారిశ్రామిక పెట్టుబడులతోను, యావద్భారతదేశ పారిశ్రామిక పెట్టుబడులతోను, ఆంధ్ర పారిశ్రామిక పెట్టుబడులను పోల్చిచూస్తే, పారిశ్రామికంగా ఆంధ్ర యెంత వెనుకబడి వున్నదో వ్యక్తమవుతుంది.

మనకు ఉన్న పరిశ్రమలలో ముఖ్యమైనవి - రెండు సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు, నాలుగు జపనవారి బిల్లులు, ఒక్క నౌకానిర్మాణశాల, ఒక్క పేపరుమిల్లు, పది పంచదార ఫ్యాక్టరీలు, ఐదు నాలుగు మిల్లులు, ఎనిమిది వనస్పతీ-రిఫైన్ ట్యాంకు ఆయిల్ ఫ్యాక్టరీలు, రెండు సబ్బుల

ఫ్యాక్టరీలు. ఇవిగాక చిన్నచిన్న ఫ్యాక్టరీల స్వయాంపంలో అనేకం ఉన్నాయి. వీటన్నింటినీ కలిపి లెక్కించినా మన పారిశ్రామిక సంస్థల సంఖ్య (Industrial establishments) 36-37 వందలు దాట వుండదు.

పరిశ్రమవాదీ వివరాలు - ఎన్ని ఫ్యాక్టరీలు, వాటి పెట్టుబడి, ఉత్పత్తి శక్తి, అది ఉత్పత్తిచేసే సరకు విలువ మున్నగువి క్రింద ఇవ్వబడ్డాయి (ప్రతి ఫ్యాక్టరీ లేక పరిశ్రమ విషయంలోనూ విలయింపలేదనికూ తాము సమాచారం ఇవ్వటానికి ప్రయత్నించబడింది).

వివర

కాయం, పా
కంపెనీలుకట్టించిన మొత్తం
(రూ॥ లాలో)

పారిశ్రామికం	23,000	575 కోట్లు
పరిశిష్ట మద్రాసురాష్ట్రం	3,000	63 కోట్లు
ఆంధ్రరాష్ట్రం	3500	6 కోట్లు

సి మెం టు

ఉన్న సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు రెండు.
1. తాడేపల్లి (గుంటూరుజిల్లా) ఆఫ్ యేకేడ్ సిమెంటు కంపెనీ లిమిటెడ్ వారి ఫ్యాక్టరీ; 2. విజయవాడలోని ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ లిమిటెడ్. ఇందులో తాడేపల్లి ఫ్యాక్టరీ రోజుకు 200 టన్నుల సిమెంటును ఉత్పత్తి చేయగలదు. ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ ఫ్యాక్టరీ మొదట దినమునకు 100

టన్నులు మాత్రం ఉత్పత్తి చేయగల యంత్రాలతో ప్రారంభించబడింది. తర్వాత దినముకు 300 టన్నులవరకూ ఉత్పత్తిశక్తి పెంచబడింది.

ఈ ఫ్యాక్టరీలకు కావలసిన సిమెంటు రాయి కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలోని క్వారీలనుండి తెప్పించుకొనబడుతున్నది. జిప్సం - లిమచనాపల్లిజిల్లానుండి; బాక్సయిటు-బెల్లంప్రాంతంనుండి దిగుతుంది.

చేయకొనబడుతున్నది. ఆంధ్రలో యీ రెండు ఖనిజాలు కూడ సమృద్ధిగా ఉన్నాయి. వీటిని వినియోగించుకొన గల్గిన, మన సిమెంటు పరిశ్రమ త్వరితగతినీ ఆభివృద్ధి చెందుతుంది.

ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ లిమిటెడ్

విజయవాడ

ఈ ఫ్యాక్టరీ 1936 లో డి. యల్. నిరసరాజుగారిచే ప్రారంభింపబడింది. అప్పటి మూలధనం 15 లక్షల రూపాయలు మాత్రమే. తర్వాత మరొక 35 లక్షల రూపాయల మూలధనం చేర్చి, ఫ్యాక్టరీ ఉత్పత్తి శక్తిని దినమునకు 100 టన్నులనుండి 300 టన్నులకు పెంచారు.

1951-52 సంవత్సరంలో ఉన్న పట్టుబడి వివరాలు :

అనుమతింపబడ్డ పట్టుబడి	}	రూ. 1,00,00,000
చందాకేయబడిన మూలధనం		
చెల్లించిన మూలధనం	}	రూ. 55,00,000
నిల్వలు		
లాభం		రూ. 4,48,366

దైనింది సంఖ్య 10.

శ్రీ వి. రామకృష్ణ - అధ్యక్షుడు.
ఉత్పత్తి శక్తి - 300 టన్నులు (దినమునకు).
క్యాపిటల్ :

జగ్గయ్యపేట, రావిరాల (కృష్ణాజిల్లా);
నడికుడి (గుంటూరుజిల్లా).

కృష్ణా సిమెంటు వర్కుస్, తాడేపల్లి

అసోసియేటెడ్ సిమెంటు కంపెనీ -
బొంబాయిచే నిడుపబడుతున్న 14 ఫ్యాక్టరీ

లలో యిది ఒకటి. 1939 సం॥ నవంబరు మాసంనుండి ఉత్పత్తి ప్రారంభించింది. ప్రస్తుతపు ఉత్పత్తిశక్తి సంవత్సరమునకు 90,000 టన్నులు. నూతన యంత్రాలు అమర్చి ఉత్పత్తిశక్తి నేటికన్న పెట్టంపుకు పైగా పెంచాలని ఆలోచనలు ఉన్నవి. 1956 సంవత్సరమునకు యీ యంత్ర నిర్మాణం పూర్తవుతుందని అంచనా.

1951-52 సంవత్సరానికి ఉన్న పట్టుబడి వివరాలు

అనుమతింపబడ్డ పట్టుబడి	}	రూ. 16,00,00,000
చందాకేయబడిన మూలధనం		
చెల్లించిన మూలధనం	}	రూ. 10,58,13,200
నిల్వలు		
లాభాలు		రూ. 1,07,45,710

[ఇవి అసోసియేటెడ్ సిమెంటు కంపెనీ బొంబాయివారి పట్టుబడులు - లాభాలు - నిల్వలు.]

క్యాపిటల్ :

పడుగురాళ్ళ పద్దినాన్ని కీతారాంపురింగ్, నంబూరుపద్దినాన్ని కాజ్ (గుంటూరుజిల్లా).

కృష్ణా సిమెంటు కంపెనీ సరకు
“ఎ. సి. సి.” అన్న పేర ఆంధ్ర, మద్రాసు, ఒరిస్సాలలో అమ్మబడుతున్నది.

ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ సరకు
“దుర్గాబాండు” అన్న పేర విడుదల చేయబడుతున్నది.

పంచదార

రాష్ట్ర మొత్తంలో 10 పంచదార ఫ్యాక్టరీలు ఉన్నాయి. ఇందులో రెండు క్రికాకల్లోజ్లాలోనూ, మోడు వికాఖ జిల్లాలోనూ, రెండు తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోనూ, రెండు పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలోనూ, ఒకటి కృష్ణా జిల్లాలోనూ ఉన్నాయి. ఇవి గాక కృష్ణాజిల్లాలోని చల్లపల్లిలో ఒకటి, చిత్తూరుజిల్లాలో ఒకటి నిర్మాణంలో ఉన్నవి.

నిర్మింపబడి పనిజేస్తున్న పది ఫ్యాక్టరీలు దినమునకు 4,225 నుండి 4,375 టన్నులవరకును చెరకును గానుగాడగల శక్తి (Crushing Capacity) ని కల్గి ఉన్నవి. నిర్మాణములో ఉన్న రెండు ఫ్యాక్టరీలు ఘోషారుగా దినమునకు వెయ్యి టన్నులవరకు గానుగాడగలవు.

ఉన్న ఫ్యాక్టరీలలో దినమునకు 75 టన్నుల నుండి వెయ్యి టన్నులవరకు చెరకును గానుగాడగల శక్తిగలవి వివిధ పరిమితుల యంత్రాలు అమర్చబడ్డాయి. ఇందులో కృష్ణాజిల్లాలోని ఉయ్యూరులోని ఫ్యాక్టరీ అన్నింటికన్న పెద్దది. ఇది దినమునకు 850 టన్నుల నుండి 1,000 టన్నుల వరకు చెరకును గానుగాడగలదు. వికాఖజిల్లాలోని ఏటికోప్పాకి ఫ్యాక్టరీ అన్నింటికన్నా చిన్నది. ఇది దినమునకు 75 టన్నుల చెరకును మాత్రమే గానుగాడగలదు.

భారతదేశంలోని పంచదార ఫ్యాక్టరీలు సంవత్సరంలో (1952-53) సగటున 113 దినాలు పనిజేసినవి. ఆంధ్రలోని ఫ్యాక్టరీలు యిదే సంవత్సరంలో సగటున 89 రోజులు మాత్రమే పనిజేసినవి. భారత

దేశంలో గానుగాడే ప్రతి 100 టన్నుల చెరకు నుండి 9.97 టన్నుల పంచదార సగటున దిగుబడి చెయ్యబడుతుండగా, ఆంధ్రలో 9.38 టన్నులు మాత్రమే దిగుబడి చెయ్యబడుతున్నది. మైసూరులో 11.37 టన్నులు, హైదరాబాదులో 10.60 టన్నులవరకు దిగుబడి ఉన్నది.

ఆంధ్రకు సంబంధించినంత వరకు ఫ్యాక్టరీల సగటు పనిరోజులు 1951 - 52 కన్న 1952-53 లో చాలా తగ్గినవి. 1951-52 లో 151 సగటు పనిరోజులు ఫ్యాక్టరీలు ఆడగా, 1952 - 53 కు యీ సంఖ్య 89 కి దిగిపోయింది.

గత సంవత్సరాలలో ఫ్యాక్టరీవారీగా గానుగాడను చెరకు, అందునుండి ఉత్పత్తి చేయబడిన పంచదార మున్నగు వివరాలు 458 వ పేజీలోని పట్టికలలో యివ్వబడ్డాయి :

మనకు ఉన్న ఫ్యాక్టరీలలో, ఉయ్యూరు సామర్లకోటలలో మాత్రమే పంచదార చేయగలిగితే చెరకు పప్పు, పొంగు, మట్టి మున్నగు వాటినుండి స్పిరిట్, పవర్ కిరోసిన్, సాదా గ్యాసు మున్నగునవి తయారు జేస్తున్నారు. అనకాపల్లి ఫ్యాక్టరీలో కూడ వీటినుండి కొన్ని మందులు మున్నగు రాసాయనిక పదార్థాల ఉత్పత్తి చేస్తున్నారు. కాని పంచదార తయారవగా మిగిలే పిప్పి, పొంగు, మట్టి మున్నగు వాటినుండి తెల్లకాగితం మొదలు అనేక రాసాయనిక ద్రవ్యాలు, ఎరువులు, గ్యాసు మున్నగు వాటివరకు తయారు చేయవచ్చు. ఈ పరిశ్రమకు మరింత అధిక సాధ్య వాన్ని సాధించడానికి యిట్టి

గానుగాడిన చెగు (వేల మణుగులలో)

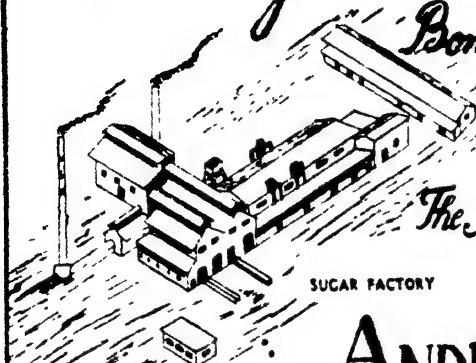
సాక్షర	1948-49	1949-50	1950-51	1951-52
బొద్దిలి	478	172	769	1,229
శీతానగరం	1,066	668	916	709
అనకాపల్లి	652	296	829	1,493
ఏటికొప్పాక I	202	169	205	262
" II	21
పితాపురం	710	2,301
సామర్లకోట	757	959	1,651	1,597
కణుకు	337
ఉయ్యూరు	2,572	2,644	4,649	5,639
మొత్తం	5,727	4,908	9,729	13,788

ఉత్పత్తిచేసిన పంచదార (మి.గులలో)

సాక్షర	1948-49	1949-50	1950-51	1951-52	1952-53
అనకాపల్లి	66,323	26,723	78,185	26,723	66,323
బొద్దిలి	49,534	14,365	78,339	1,10,315	88,586
ఏటికొప్పాక I	18,057	14,780	20,236	23,965	4,473
" II	1,582	43,862
పితాపురం	63,877	1,82,475	1,41,598
సామర్లకోట	76,34	92,750	1,61,085	1,37,163	1,50,057
శీతానగరం	1,18,427	73,527	97,496	72,619	62,616
కణుకు	31,027	82,301
ఉయ్యూరు	2,35,958	2,62,855	4,67,517	5,25,431	4,90,113
మొత్తం	5,64,643	4,85,000	9,66,735	11,10,750	11,29,949

The Only Pharmaceutical & Bonded Laboratory

In The New Born

SUGAR FACTORY

ANDHRA STATE

Manufacturers of:-

SUGAR

SPIRITS

PHENYLE

TINCTURES

B.P. PRODUCTS

FRENCH POLISH

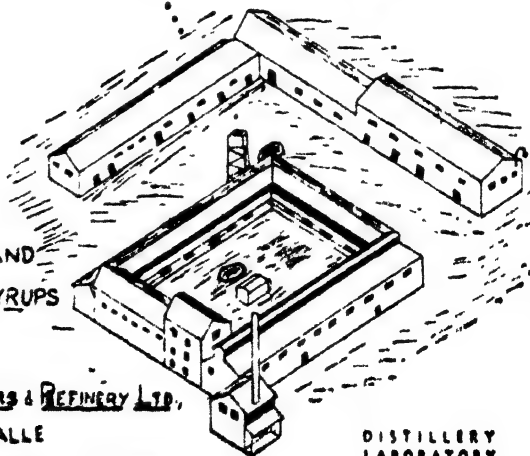
EAU-DE-COLOGNE

CARBON-DI OXIDE

VITAMIN TABLETS

PHARMACEUTICS AND

MEDICAL & EDIBLE SYRUPS
ETC.

VIZAGPATAM SUGARS & REFINERY LTD.

ANAKAPALLE

Phone 270. Dist

VIZAGPATAM

TELE. SUGARS

DISTILLERY
LABORATORY

ఉపపదార్థముల (Byproducts) ఉత్పత్తి ప్రారంభించటం ఆత్మవసరం.

ఆంధ్రలోని పంచవర ఫాక్టరీల ఉత్పత్తి, పెట్టుబడుల వివరాలు ఫాక్టరీ వారీగా యీ క్రంద యివ్వబడ్డాయి.

శ్రీ రామా ఘగర్సు అండ్ ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్

బాబ్బిలి (క్రికాకుళం జిల్లా)

ఈ ఫాక్టరీ అధిపతులు : బాబ్బిలి, వెంకటగిరి రాజాలు, మరియు ఇతరులు.

దినమునకు 450 టన్నుల చెరుకును గానుగాడగలదు. ఫాక్టరీకి చేరువనున్న రైల్వే స్టేషను బాబ్బిలి (తూర్పురైల్వే). చేరువనున్న స్టీమరు స్టేషను విశాఖపట్నం.

శ్రీ రామా ఘగర్సు అండ్ ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్

సీతావరం (క్రికాకుళం జిల్లా)

ఈ ఫాక్టరీ దినమునకు 300 టన్నుల చెరుకును ఆడగలదు. దీనికి చేరువ నున్న రైల్వే స్టేషను సీతావరం (తూర్పురైల్వే). చేరువనున్న స్టీమరు స్టేషను విశాఖపట్నం.

ది విశాఖపట్నం ఘగర్ అండ్

రిఫైనరీ లిమిటెడ్

కుమ్మపాల (అనకాపల్లి - విశాఖజిల్లా)

ఈ ఫాక్టరీ ప్రస్తుతం కాంతిలాల్ అండ్ సేట్ లిమిటెడ్ - బొంబాయి వారిచే నిర్వహింప బడుతున్నది. ఈ సంవత్సరం 1935 సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. కుమ్మపాలలో కో-ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు పెట్టుబడులతో

ప్రారంభించబడినది, శ్రీరామకృష్ణ కో-ఆపరేటివ్ ఇండస్ట్రీయల్ అండ్ క్రెడిట్ సొసైటీవారి ఫాక్టరీని స్వాధీనం చేసుకొనుటకు ఈ సంవత్సరం ఉద్దేశించబడింది. 1941 లో యీ కంపెనీ, ఫాక్టరీని స్వాధీనం చేసుకొన్నది. 1942 అక్టోబరు నుండి మే నెల మొదలుకూడ కాంతిలాల్ అండ్ సేట్ లిమిటెడ్ చేత నిర్వహించబడుతున్నది.

ఈ సంవత్సరం అనుమతి పొందిన పెట్టుబడి	}	రూ. 15,00,000
చందానేయబడిన పెట్టుబడి		
చెల్లించిన మూలధనం	}	రూ. 7,50,000
రూ. 7,48,266		

ఈ ఫాక్టరీ దినమునకు 400 టన్నుల చెరుకును ఆడగలదు. 1951-52 సంవత్సరంలో 54,552.7 టన్నుల చెరుకును ఆడింది.

ఫాక్టరీలో చెరుకు పప్పు, పొంగు మున్నగువాటినుండి పొందవలసిన పదార్థాలు, సారా, ఫినాయిలు, సోడా గ్యాసు మున్నగువి తయారుచేయబడుతున్నాయి. చేరువనున్న రైలుస్టేషను అనకాపల్లి (వజ్రీణ రైల్వే). స్టీమరు స్టేషను విశాఖపట్నం.

ఏటికొప్పాక ఘగర్ ఫాక్టరీ I

ఏటికొప్పాక (విశాఖపట్నంజిల్లా)

ఏటికొప్పాక కో-ఆపరేటివ్ అండు అగ్రికల్చరల్ సొసైటీ లిమిటెడ్ వారిచే వై. ఫాక్టరీ నిర్వహించబడుతున్నది. ఇందులో దినమునకు 75 టన్నుల చెరుకును ఆడుదురు. నరిసిపట్నంబోడ్డు (వజ్రీణ రైల్వే) యీ ఫాక్టరీకి చేరువలోఉన్న రైలుస్టేషను. చేరువలోని స్టీమరు స్టేషను విశాఖపట్నం.

ఏటికొప్పాక షుగర్ ఫ్యాక్టరీ II

వాల్లపూడి (నికాఖపట్నం జిల్లా)

ఈ ఫ్యాక్టరీకూడ ఏటికొప్పాక కో-ఆపరేటివ్ అండు అగ్రకల్చరల్ సొసైటీ లిమిటెడ్ వారిచే నిర్వహించబడుతున్నది. ఇది 1951-52 సంవత్సరంలో పనిచెయ్యలేదు. దినమునకు 600 టన్నుల చెరకు ఆదగలదు. చేరువలో ఉన్న రైలుస్టేషను సరిసీపట్నంలోద్దు. నికాఖపట్నం, చేరువ లోని స్టీమరుస్టేషను.

కిరంపూడి షుగర్ మిల్స్ లిమిటెడ్

కిరంపూడి (తూర్పుగోదావరిజిల్లా)

ఈ కంపెనీ 1944 లో ప్రారంభించబడింది. 1952 జూన్ 30వ తేదీకి ఈ కంపెనీ పెట్టుబడి వివరాలు:

అనుమతిపొందిన మూలధన	}	రూ. 25,00,000
చందా వేసిన మూలధనం,		
చెల్లించిన మూలధనం	}	రూ. 17,45,775

కుజేరా షుగర్ మేనేజర్లు లిమిటెడ్, యీ ఫ్యాక్టరీ మేనేజిమెంటు బాధ్యతల నిర్వహిస్తున్నది. ఈ ఫ్యాక్టరీ తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని కిరంపూడి వద్ద (సామర్లకోటకు 10 మైళ్ళు) నిర్మింపబడింది. ఇది దినమునకు 600 టన్నుల చెరకును గానుగ ఆదగలదు. దీని సమీప రైల్వే స్టేషను పితాపురం. కాకినాడ, చేరువలో ఉన్న స్టీమరు స్టేషను.

డక్కన్ షుగర్ లిమిటెడ్ ఆబ్జాక్టి

కంపెనీ లిమిటెడ్

సామర్లకోట (తూర్పుగోదావరిజిల్లా)

ఆంధ్రదేశంలో బ్రిటిష్ పెట్టుబడితో వడపలుకు ఫ్యాక్రీలలో ఇది ఒకటి.

ఈ కంపెనీ 1897లో ప్రారంభింపబడింది.

పెట్టుబడి వివరాలు 1952 మే నెల 31 వ, తేదీన యీ నిధంగా ఉన్నాయి:

అనుమతిపొందిన, చందా వేసిన, చెల్లించిన మూలధనం	}	రూ. 26,92,000

పది లక్షల రూపాయలవరకూ నిధులున్నాయి. ఈ పెట్టుబడితోనే సామర్లకోట ఫ్యాక్టరీతోబాటు, మద్రాసు రాష్ట్రంలోని పూగలూరులోకూడ మరొక ఫ్యాక్టరీ నిడుపడుతున్నది.

సామర్లకోట ఫ్యాక్టరీ దినమునకు 500 టన్నుల చెరకును ఆదగలదు. ఇచ్చట చెరకు పెప్పి మున్నగు వాటినుండి ఎప్పుడెప్పుడు మున్నగునది తయారు చేస్తారు. ప్రజాస్థిగాంచిన “ప్యాన్ విప్లర మెంట్లు”, “స్టీల్సు” ఇచ్చట తయారు చెయ్యబడతే. సోదా గ్యాసు మున్నగు నవికూడ ఇచ్చట తయారు చేస్తారు.

ప్యాన్ కంపెనీ, యీ ఫ్యాక్టరీ మేనేజిమెంటును నిర్వహించుచున్నది.

దీనికి సమీప స్టీమరు స్టేషను కాకినాడ. సామర్లకోట రైలుస్టేషనునుండి ఫ్యాక్టరీ ఎగుమతి, దిగుమతులు జరుగుతాయి.

ఆంధ్ర షుగర్స్ లిమిటెడ్

తణుకు (పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా)

రంగారావు అండ్ కంపెనీ యీ ఫ్యాక్టరీ మేనేజిమెంటును నిర్వహిస్తున్నది. ఇందులో దినమునకు 600 టన్నుల చెరకును ఆదగలదు. దీనికి చేరువలోని స్టీమరు స్టేషను నికాఖపట్నం. రైలు స్టేషను తణుకు.

గోదావరి షుగర్సు అండ్
రిఫైనరీస్ లిమిటెడ్
తెలుగు (పబ్లిక్ గోదావరిజిల్లా)

ఎడ్కో లిమిటెడ్ — మద్రాసు
యాఫాక్టరీ నిర్వహణ బాధ్యతల కొన
సాగిస్తున్నది. ఈ షాక్టరీ దినమునకు
200 టన్నుల చెరకును గానుగఆడగలదు.
దీనికి సమీప స్త్రీ మ రు ప్తేషనువిగాఖ
పట్నం.

ఉయ్యూరు షుగర్ ఫాక్టరీ
ఉయ్యూరు (కృష్ణాజిల్లా)

కె. సి. సి. లిమిటెడ్ కంపెనీ,
యాఫాక్టరీ యజమానులు. ఈ సంస్థ
పంచదార మిల్లును నిర్మించాలనే ఉద్దేశ్యంతో 1941లో ప్రారంభించబడింది.
దీని పెట్టుబడి వివరాలు :

1952 సంవత్సర జూన్ 30వ తేదీకి—
అనుమతింపబడిన } య. 22,00,000
పెట్టుబడి

చందా కేయబడిన, } య. 16,68,090
చెల్లించిన మూలధనం }
1952 సంవత్సరం }
లాభం } య. 16,45,598

ఇది ఆంధ్రలోని పంచదార ఫాక్టరీ
లలో కెల్ల పెద్దది. దినమునకు 850 నుండి
వెయ్యిటన్నుల వరకూ చెరకును గానుగ
ఆడగలదు. ఈ ఫాక్టరీలోని చెరకు
పిప్పి మున్నగువాటినుండి సోడా గ్యాసును
తయారుచేయుటకు కృష్ణా ఇండస్ట్రియల్
కార్పొరేషను, మందులు, ప్లిరిక్ మున్నగు
వివిధ తయారుచేయుటకు ఆత్మఫెడ్ బెర్గ
అండ్ కంపెనీ (ఇండియా) లిమిటెడ్ -
కె.సి.సి.ఆఫీస్ సంస్థలుగా ఉన్నవి.

నెరకు పిప్పి నుండి తెల్లకాగితాన్ని
కూడ తయారుచేసే యంత్రాలను
యా సంస్థచేత స్థాపించేయాలనే ఆలో
చనలు ఉన్నాయి.

జ న ప నా ర మి ల్లు లు

మరాఠ్లో ఉన్న మిల్లులు
నాలుగు. ఇందులో విశాఖపట్నంజిల్లాలోని
చిట్టివలస, నెల్లియల్ల మిల్లులు ప్రైవేటు
పెట్టుబడితో నిర్మించి నడుపబడుతున్నవి.
ఏలూరుమిల్లు సానికి పెట్టుబడితో నిర్మించ
బడినా గుజరాతీ కంపెనీచే నేడు నిర్వహిం
చబడుతున్నది. గుంటూరు మిల్లు
గుజరాతీ పెట్టుబడిదారితో నడుపబడు
తున్నది. ఉన్నవి నాలుగేమిల్లులైనా ఇవి
ఆంధ్ర పరిశ్రమలలో చాలా ముఖ్యమైన
స్థానాన్ని ఆక్రమించాయి. గాఢ్రం

మొత్తంలో నాలుగు షుమారు 35 కోట్ల
రూపాయల విలువగలిగిన సరకులు వివిధ
ఫాక్టరీలలో ఉత్పత్తి అవుతున్నట్లు
అంచనా నేయగా, యా నాల్గు మిల్లుల
లోనూ మూడున్నేకోట్ల విలువగలిగిన
సరకు ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నది.
ఫాక్టరీవాసీ వివరాలు :

చిట్టివలస జూబ్ మిల్లు
చిట్టివలస (విశాఖపట్నం జిల్లా)
ఈ కంపెనీ 1926లో ప్రారంభింపబడింది.
1951 సం॥ డిశంబరు నాటికి యాకంపెనీ

అనుమతిపొందిన పెట్టుబడి,
చందావేసి, " రు. 15,05,000
చెల్లించిన మూలధనం
నిల్వలు రు. 36,25,000
బాధం రు. 17,92,133

1953 డిశంబరులో కంపెనీ నిల్వల
నుండి రు. 20,10,000 లకు పెట్టుబడుల
క్రింద మార్పు మొత్తం కంపెనీ మూల
ధనాన్ని రు. 35,15,000 లకు పెంచారు.

మొత్తం మార్గాలు 500. ఇందులో
376 మార్గాలు గోరేల నేరక, 124 గోరే
గుడ్డ నేరక ప్రత్యేకింపబడ్డాయి.

ఇవి ఆంగ్లలోని మిల్లులన్నింటికన్న
పెద్దది. మేక్ లియాడ్ అండ్ కంపెనీ -
కలకత్తా దీనిని నిర్వహిస్తున్నది.

నెల్లిమర్ల జూబ్ మిల్లు
నెల్లిమర్ల (లికాభివృద్ధి బిల్లు)

1939 లో యీ కంపెనీ ప్రారంభింప
బడింది. 1952 జూన్ నాటికి యీ
కంపెనీ పెట్టుబడి వివరాలు:

అనుమతించిన పెట్టుబడి రు. 15,00,000
చందావేసి, చెల్లించిన } రు. 12,50,000
మూలధనం
నిల్వలు రు. 36,50,000
బాధం రు. 1,38,364

1953 డిశంబరులో కంపెనీ అనుమ
తింపబడిన పెట్టుబడి రు. 31,25,000 లకు
పెంచబడింది. కంపెనీ నిల్వలనుండి
రు. 18,75,000 లను చెల్లించిన మూల
ధనంగా మార్చి మొత్తం పెట్టుబడి పెంచ
బడింది.

మొత్తం మార్గాలు 316. ఇందులో
సంచుల నేరక 261, గోరేగుడ్డ నేరక

మిలు మేనేజింగు ఏజంటుస్ మేక్
లియాడ్ అండ్ కంపెనీ - కలకత్తా.

శ్రీ భజంగం జూబ్ మిల్లు
లిమిటెడ్, గుంటూరు

అనుమతింపబడిన పెట్టుబడి రు. 15,00,000

చందా వేసి, } రు. 12,50,000
చెల్లించిన
మూలధనం

ఈ స్థావర దినుసులకు 15 టన్నుల
వరకూ సరకు ఉత్పత్తి చేయగలదు.
సంవత్సర ఉత్పత్తి విలువ ఘనము
రు. 48,00,000. మేనేజింగు ఏజంటుస్:
శ్రీ హనుమాన్ ఇన్ వెస్ట్ మెంటుస్ కంపెనీ
లిమిటెడ్ - కలకత్తా.

శ్రీ కృష్ణా జూబ్ మిల్లు
లిమిటెడ్, ఏలూరు

1904 లో యీ కంపెనీ శ్రీ మోసే
సింగిరాజు, మోసే సుబ్బారావు
గార్లచేత ప్రారంభింపబడింది. 1907లో
87 మగ్గాలతో పని ప్రారంభించబడి
క్రమంగా 116 మగ్గాలకు (2,512 కడుగు)
పెంచబడింది. 8 ఏళ్ల పని దినంలో
10 టన్నుల సరకును ఉత్పత్తి చేయగలదు.
ప్రస్తుతం దినుసులకు చండుపిల్లులు పని
సాగుతున్నది. ప్రస్తుత గంటల పనిదినము
నకు 6 టన్నుల ఉత్పత్తి జరుగుచున్నది.

1907 నుండి 1930 వరకూ నిరా
టంకంగా నడచి 1930-34 సం॥లలో
యీ మిల్లు మూసివేయబడింది. 1934,
1935 సం॥లలో తిరిగి పనిచేయటం ప్రారం
భించి 1936 నుండి 1939 వరకూ తిరిగి
మూసివేయబడింది. 1939 నుండి మరల
పని కొనసాగుచున్నది.

ప్రస్తుతం ఈస్టు ఇండియా కంపెనీ యల్, కంపెనీ - కలకత్తా వాసిచే అద్దెకు తీసుకొనబడి ఫాక్టరీ కొనసాగించబడుతున్నది.	ఫాక్టరీ అనుమతి పొందిన పెట్టుబడి చందా వేసిన పెట్టుబడి చెల్లించిన మూలధనం నిల్వలు	రూ. 5,00,000 రూ. 4,94,500 రూ. 4,51,840 రూ. 11,070
--	--	--

నూ లు మి ల్లు లు

అంగ్లలో బట్టలమిల్లులు లేవు. ఉన్న ఆరు నూలుమిల్లులే. ఇందులోనూ సర్వ సామాన్యంగా తయారై యే 20 వ సంబంధనూలు. సగటున యీ ఆరుమిల్లులలో 43,35,000 పానులనూలు ఉత్పత్తి చేయబడుచు అంచనా వేయబడుచున్నది.

ఉన్న నూలు మిల్లులు, వాటి కి మిల్లు సంఖ్య క్రింద ఇవ్వబడింది:

1. ఆగోని కాటన్ మిల్లు లిమిటెడ్, ఆగోని 2,000
2. హేమలతా టెక్స్టైల్స్ లిమిటెడ్, గుంటూరు } 12,000
3. రాయలసీమ మిల్లు లిమిటెడ్, ఆగోని } 12,000
(మరొక 6,000 కి స్వకలపటానికి యత్నాలు జరుగుచున్నవి).

4. శ్రీ రామచంద్రా స్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగ్ మిల్సు, పందలపాక } 7,044

5. శ్రీ శత్రునారాయణ స్పిన్నింగ్ మిల్సు, రాజమండ్రి } 5,504

6. కో-ఆపరేటివ్ స్పిన్నింగ్ మిల్సు, గుంతకల్లు } 11,000

ఉన్న మిల్లులలో కల హేమలతా మిల్సు-గుంటూరు, రాయలసీమ మిల్సు-ఆగోని, కో-ఆపరేటివ్ స్పిన్నింగ్ మిల్సు-గుంతకల్లు పెద్దవి.

రాయలసీమ మిల్సు లిమిటెడ్ ఆగోని

అనుమతించిన పెట్టుబడి రూ. 30,00,000

మా కేమందు కావలసినా

వెంటనే సరసమైన ధరలకు అందజేయగలం.

అరుణా మెడికల్ స్టోర్సు

గవర్నమెంటు : : విజయవాడ-2

చందావేసిన, చెల్లిం } రు. 22,07,391
చిన మూలధనం }
1951 సం॥లో లాభం రు. 3,68,763

ఈ కంపెనీ 1945 సం॥లో ప్రారంభింపబడింది. 1950 మే 22 నుండి మిల్లు పనిచేయడం ప్రారంభమయింది. 20,26 నెంబర్ల నూలు తయారుచేయబడుతున్నది. రాయలసీమ డెవలప్ మెంట్ కార్పొరేషన్-ఆఫ్-ఇండియా, దీని మేనేజింగు ఏజెంట్లు.

హేనులతా కుక్స్ ప్రైవేటు లిమిటెడ్, గుంటూరు

1947 లో యీ కంపెనీ ప్రారంభింపబడింది. నువన్సం అండ్ కంపెనీ, యీ ఫాక్టరీ మేనేజింగు ఏజెంట్లు. అనుమతింపబడిన పెట్టుబడి రు.50,00,000 చందావేసిన పెట్టుబడి రు. 20,00,000 చెల్లించిన మూలధనం రు. 17,52,188 20,32,40 నెంబర్ల నూలు యిచ్చట తీయబడుతున్నది.

కో-ఆపరేటివ్ స్పిన్నింగు మిల్సు గుంతకల్లు ఇది సహకారసంస్థల పెట్టుబడితో ప్రారంభింపబడిన నూలు మిల్లు. 1951

సం॥లో యీ కంపెనీ రిజిస్టరు చేయబడి, 1954 ఫిబ్రవరి 8న ప్రారంభింపబడినది. దీని అనుమతించిన పెట్టుబడి రు.45,00,000. ఇందులో సగ భాగం చేనేత పార్శ్వకామి కల ప్రాథమిక సహకార సంఘాలు తమ వంతు పెట్టుబడులుగా నాటాలు కొన్నవి. 15½ లక్షల రూపాయలను రాష్ట్ర సహకారసంఘం పెట్టుబడి పెట్టింది.

ప్రస్తుతం 11,024 కడుక్కోని నిర్మాణం పూర్తిచేయబడింది. 24,000 వరకు కడుక్కోని సంఖ్యను పెంచ అనువైన వసతులతో ఫాక్టరీ నిర్మించబడని. 1954 సం॥ అంతమున మిల్లులోని కడుక్కోని సంఖ్య 20,000 వరకు పెంచ ప్రయత్నాలు చేయబడుతున్నాయి.

ప్రస్తుతం ఇచ్చట నెలకు 500 చేక్కోని నూలు ఉత్పత్తి అవుతుంది (తెండు పిళ్లలలో). మొత్తం సామగ్రి అంతా అమర్చిన తర్వాత యీ ఉత్పత్తి 850 చేక్కోని వృద్ధిచెందుతుంది.

ఇచ్చట తయారయ్యే నూలు అంతా ఆంధ్ర చేనేత సహకార సంస్థలద్వారా కార్మికులకు అందించబడుతుంది.

నూ నె మిల్లులు

ఆంధ్రలో నూనెగింజలు సమృద్ధిగా ఉత్పత్తి అవుతున్నవి. అయినా ఘనము 225-250 నూనెమిల్లులు మాత్రమే ఉన్నట్లు అంచనా వేయబడుతున్నది. వీటిలో అత్యధికభాగం చాలా చిన్నమిల్లులే.

వరస్పతి, వెడటబుర్ ఆయిల్ మిల్సు ఎనిమిది ఉన్నవి. వీటిలో డార్జిలింగ్ తయారు చేయబడుతున్నది. నూనెల కులీచివరచి పరిశ్రమల

వినియోగానికి అవసరమైన పద్ధతుల్లో తయారు చేయటం జరుగుతున్నది.

తరీ అండ్ కంపెనీ ఆనే విదేశ వ్యాపారసంస్థచాలవరకు ఆంధ్రదేశంలో నూనెమిల్లుల పెట్టి, నూనె గింజలకొని, నూనె ఆడించి ఇతర రాష్ట్రాలకు, విదేశాలకు యీ సరకును ఎగుమతి చేస్తూ, ఒకరకంగా ఇది నూనెగింజల మార్కెటును

కూడ కంట్రాటు చేస్తున్నది. దీనిప్రభావం కర్నూలు, ఆనంతపురం, చిత్తూరు, కడప జిల్లాలలో విశేషంగా కానవస్తుంది. వీటిలో ప్రధానభాగశీలకు సంబంధించిన భోగట్టాడింద యివ్వబడింది.

ఈస్టు కోస్టు ఫుడ్ ప్రొడక్టుస్
లిమిటెడ్

ఈ కంపెనీ 1946 లో గుంటూరులో ప్రారంభించబడింది. దీని ఫాక్టరీ గుంటూరుజిల్లాలోని తాడేపల్లిలో ఉన్నది. ఇచ్చట వనస్పతి, నూనెల శుభ్రంచేయుటం మున్నగువి చేస్తారు. ఒక్క వనస్పతినే ఆయన దినమునకు 10 టన్నులు తయారు చేయగలడు. నూనె శుభ్రంచేయుట మైన 51 టన్నుల వరకూ పనిచేయగలడు.

1952వ సంవత్సరం మార్చి 31వ తేదీకి ఆనుమతింపబడిన షెల్లుబడి రు. 25,00,000
చందావేసిన, చెల్లించిన మూలధనం } రు. 20,91,950

హిందూపూరు నెజిటబుల్
ఆయిల్స్ అండ్ రిఫైనరీస్
లిమిటెడ్

1946 లో యాకంపేరీ ప్రారంభించబడింది. ఆనంతపురం జిల్లాలోని హిందూపూరులో ఫాక్టరీ కట్టబడింది. డి. వి. సెట్టి అండ్ కంపెనీ దీని మేనేజింగు ఏజంట్లు. 1952 సంవత్సరం మార్చి 31 వ తేదీకి ఆనుమతింపబడిన

షెల్లుబడి రు. 10,00,000
చందావేసిన, చెల్లించిన మూలధనం రు. 3,64,050

నెజిటాల్స్ లిమిటెడ్

1945 లో యా కంపెనీ ప్రారంభించబడింది. చిత్తూరులోని యా కంపెనీ ఫాక్టరీ 1950 జూలై 29 న ప్రారంభింపబడింది. ఇది వనస్పతి ఆయన దినమునకు 10 టన్నులు; నూనెను పరిశుభ్రంచేయుట ఆయన 15 టన్నులు చేయగలడు.

1951 సంవత్సరం, మార్చి 31వ తేదీకి ఆనుమతింపబడిన

షెల్లుబడి రు. 12,00,000
చందావేసిన, చెల్లించిన మూలధనం రు. 8,53,666
ఖల్నూర్ అండ్ కంపెనీ వీరి మేనేజింగు ఏజంట్లు.

తుంగభద్ర ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్

ఇది కర్నూలులోని యాకంపేరీ ఫాక్టరీ. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పెద్ద ఫాక్టరీ. వనస్పతి ఆయన దినమునకు 40 టన్నులు; నూనెను శుభ్రంచేయుటమయిన 60 టన్నులు చేయగలడు.

ది కాటన్ ఏజంటుస్ లిమిటెడ్ - బొంబాయి యా కంపెనీ మేనేజింగు ఏజంట్లు.

1951వ సంవత్సరం సెప్టెంబరు 31వ తేదీకి ఆనుమతింపబడిన

షెల్లుబడి రు. 1,00,00,000
పెంచిన మూలధనం రు. 40,00,000
చందావేసిన, చెల్లించిన మూలధనం. రు. 30,58,950

విశాఖపట్టణం నెజిటబుల్ ఆయిల్ ప్రొడక్టుస్ లిమిటెడ్

ఈ కంపెనీ 1946 లో బొబ్బిలిరాజా అప్పారావు ప్రారంభించబడింది. వీరి

ఫాక్టరీ ప్రాంతంలోని శీతానగ
రంలో కలదు. దినమునకు 10 టన్నుల
వనస్పతి, 5 టన్నుల నూనెను కృత్రిమ
చేయటం ఇచ్చట జరుగుతుంది.

1952 సం॥ జూన్ 30 వ తేదీకి

అనుమతించిన పెట్టుబడి రు. 18,00,000

పిలచిన పెట్టుబడి రు. 14,00,000

చందావేసిన,
కైలించిన
మూలధనం } రు. 13,81,662.80

ఈ కంపెనీ మేనేజింగు ఏజెంటు :

శ్రీ రామా ఘగయ్య అండ్ కో ఇండస్ట్రీస్
లిమిటెడ్ - బొబ్బిలి

ఆంధ్ర వెజిటబుల్ ఆయిల్ కంపెనీ

ఇది విజయవాడలోని ఫాక్టరీ.
ఇచ్చట దినమునకు 30 టన్నుల నూనెను

కృత్రిమ చేయగలదు. వనస్పతిని తయారు
చేయ పరికరాలు అమర్చివున్న.

రాధాకృష్ణ ఆయిల్ మిల్సు

లిమిటెడ్

ఈ ఫాక్టరీ అనంతపురం జిల్లాలోని
పామిడిలో నిర్మించబడింది. ఇచ్చట
దినమునకు 10 టన్నుల నూనెను కృత్రిమ
గలదు.

వెజిటబుల్ ఆయిల్ కంపెనీ

లిమిటెడ్

ఈ కంపెనీ ఫాక్టరీ గుంటూరులో
కలదు. దినమునకు 10 టన్నుల నూనెను
ఇచ్చట పరికృత్రిమ చేయవచ్చు.

కళోదయ ట్యూటోరియల్ కళాశాల

3వ లైను - బ్రాహ్మిపేట

: :

గుంటూరు

తరగతులు : మెట్రిక్యులేషను Sep. & March, జూనియర్ (మెట్రిక్), సబ్
జూనియరు (మెట్రిక్), ప్రైవేటు S. S. L. C., Oct. & March,
ఇంటరు Sep. & March, బి. ఏ. Sep. & March.

దివరములకు 4 ఆశాలు
ప్రాంతులు పంపండి.

ప్రైవేటు తరగతినుండి మెట్రిక్యులేషన్ వరకు
4 సంవత్సరముల కోర్సు మాత్రమే!

. ఆర్. కే. శాస్త్రి, ప్రిన్సిపాల్.

పింగాణి పరిశ్రమ

మనకు పింగాణి పరిశ్రమకు కావలసిన రేగడి ఆంధ్ర జిల్లాలలో సమృద్ధిగా ఉన్నా ఈ పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెంద లేదు. గత 25 సంవత్సరాలలో యీ పరిశ్రమ ప్రారంభమున 12-13 కంపెనీలు ప్రారంభం పబడ్డాయి, అందులో 3 మాత్రమే నేడు పనిచేయుచున్నవి. ఇందులో ప్రధానమైనది గూఢూరులోని గవర్న మెంటు ఫ్యాక్టరీ.

ఇచ్చట సంవత్సరమునకు 120 టన్నుల పింగాణి సరుకు ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ప్రస్తుతం ఫ్యాక్టరీ మొత్తం ఉత్పత్తి కెక్టివ్లోనే కొనసాగింపబడుతున్నది.

ఈ ఫ్యాక్టరీ నిర్మాణం 1948 లో ప్రారంభింపబడి, 1949 ఏప్రిల్ 1వ తేదీన ఉత్పత్తి ప్రారంభింపబడింది. ఈ ఫ్యాక్టరీ పెట్టుబడి ప్రారంభంలో రూ. 4,40,435. ప్రస్తుతం ఆరుగురు క్రింద లోటును మినహాయించగా, ఫ్యాక్టరీకి మృదు రూ. 3,34,592 గను; ఫ్యాక్టరీలోని సరకుల విలువలు

రూ. 2,12,054 గను అంచనా వేయబడుతున్నది.

పింగాణి పరిశ్రమలో విద్యార్థులకు, యితరులకు శిక్షణ యిచ్చుటకు కూడ యీ ఫ్యాక్టరీ ఉద్దేశం పబడింది. మరొక 10 లక్షల రూపాయల ఖర్చుతో అదనపు యంత్రాల నిర్మించి, నూతన వస్తువుల కూడ రయారుచేయాలనే పథకం కూడ అమలులో ఉన్నది.

ఫ్యాక్టరీలో తయారయ్యే సరకులలో ఘూరు సగభాగం పైబడి, ఇరుగు పొరుగు రాష్ట్రాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

ఈ ఫ్యాక్టరీకి కావలసిన ముడి పదార్థాలలో - జెస్సం, ఫెల్స్పార్ (Felspar) మున్నగువి సానికంగాను; పింగాణి మట్టి తూర్పు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాల నుండి; ఇతర అవసరాలు కొచ్చిన్, తిరువాన్ కూరు నుండి దిగుమతి చేసుకొనబడుతున్నాయి.

సబ్బుల పరిశ్రమ

ఆంధ్రదేశంలో ఉన్న పెండు సబ్బుల ఫ్యాక్టరీలలో విజయవాడ సమీపంలోని వసంతా సోప్ వర్క్స్ లిమిటెడ్ ఒకటి. కుటీరి పరిశ్రమగా అనేకచోట్ల సబ్బుల ఉత్పత్తి జరుగుతున్నా, శాస్త్రీయ పద్ధతులపై సబ్బును తయారుచేయు ఫ్యాక్టరీ ఆంధ్రలో ఇది ఒకటి. ఈ ఫ్యాక్టరీలో వారమునకు 6 నుండి 8 టన్నుల టాయిలెట్ సబ్బు, 25 టన్నుల బట్టల సబ్బు

ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. దీని పెట్టుబడి వివరాలు:

అనుమతిపొందిన పెట్టుబడి రూ. 10,00,000
చెల్లించిన మూలధనం రూ. 3,91,200

రూ. 1,21,220 ప్రభుత్వం యీ ఫ్యాక్టరీకి అప్పు యిచ్చింది.

రెండవ సబ్బు ఫ్యాక్టరీ తుంగభద్ర ఇండస్ట్రీస్ సంబంధించినది.

కాగితపు పరిశ్రమ

భారతదేశంలో 1851 సం॥ లోనే మొట్టమొదటి పేపరు మిల్లు ప్రారంభించబడితే, ఆంధ్రలో 1920 లో మాత్రమే ఒకటి “కర్నూటిక్ పేపరు మిల్లు” అనే పేరుతో ప్రారంభించబడింది. ఇదే, ఇప్పుడు “ఆంధ్రా పేపరు మిల్లు” అనుపేర వ్యవహరించబడుచున్నది. భారతదేశంలోని మిల్లులన్నింటికంటే ఇది చిన్నదని చెప్పవచ్చు. ఇది ప్రస్తుతం ఆంధ్ర ప్రభుత్వ యాజమాన్యమునకు పనిచేయుచున్నది.

ఈ పేపరు మిల్లు రినానికి పది టన్నుల కాగితాన్ని తయారుచేయుచున్నది. 1949—50 సంవత్సరంలో దీనిలో

మొత్తం 784 టన్నుల కాగితం ఉత్పత్తి చేయబడింది.

బాదామి కాగితం, తెలకాగితం, రేపరుపేపరు తదితర విధములయిన పేపరు ఇచ్చట తయారు చేయబడుచున్నది. ఇచ్చట తయారయ్యే పేపరులో అత్యధిక భాగం ప్రభుత్వ ఆవసరాలకు వినియోగించబడుచున్నది.

దీనిలో 500 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు. పేపరు ఉత్పత్తికి కావలసిన వెదురు, గిడ్డి గోదావరి ఏజర్స్ ఆదవులనుండి స్వయం అవుగున్నది.

నౌకా పరిశ్రమ

విశాఖపట్నంలో కాకా నిర్మాణ కేంద్రమున్నది. ఇది ప్రకృతిబిడ్డమయిన డాక్ యార్డు. 1920వ సంవత్సరంలోనే సింధియా నావికా కంపెనీ వారు విశాఖపట్నంలో కాకా నిర్మాణ కేంద్రాన్ని ప్రారంభించాలని ప్రయత్నించారు. కాని, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ సవరితల్లి ప్రేమపల్లె ఇంజనీరింగ్ కాలేజీ చివరికి 1941 జూన్ 21వ తేదీన వార్తచంక్ ఓ-రాచండ్ అనే గుర్రాట పారిశ్రామికడు “సింధియా కాకా నిర్మాణ కేంద్రాన్ని” ప్రారంభించాడు.

320-500 అడుగులపొడవుగల 5,000-15,000 టన్నుల కాకలను నిర్మించవలయు మూడు “బెర్త్స్” లున్నాయి. 590 అడుగుల పొడవునున్న నాల్గవ “బెర్త్”, చిన్న పడవల నిర్మాణానికి

విశాఖ “బెర్త్” నిర్మాణంలో ఉన్నాయి. కాకా యార్డు, కైకాలగిరి నది ఎకరా లున్నది.

యూరపండ్లగులవల 1941లో నిర్మాణ కేంద్రం ప్రారంభించబడినా, 1946 సంవత్సరం వరకు కాకా నిర్మాణం సాగ్యం కాలేదు. ఇచ్చట మొట్టమొదట నిర్మించబడ “యస్. యస్. జలశక్తి” అనే నౌకను 1948 లో స్వేచ్ఛా జల ప్రశక్తి చేయించాడు. 1951వ సంవత్సరంతానికి 6,000 టన్నుల (w. d.) నౌకలు ఎగిమిడి, 480 టన్నుల ప్రయాణానికి ఉపయోగించే చిన్న నౌక నిర్మించబడ్డాయి. 8,000 టన్నుల నౌకలు గండు, 7,000 టన్నుల నౌక ఒకటి ప్రస్తుతం నిర్మాణంలో ఉన్నాయి.

గత ఐదు సంవత్సరాలలో నిర్మించబడిన నౌకల నిర్మాణానికి అయిన ఖర్చు సుమారు రూ 15 లక్షలు. ఈ నౌకలనే, బ్రిటన్ లో నిర్మించేటట్లులే ఆయోధ్య ఖర్చు రూ. 45-55 లక్షలుంటుంది. ఈ విపరీత నష్టానికి గురవుతూ కంపెనీ మూల పడే స్థితికి వచ్చింది. పరిశ్రమను రక్షించేందుకు భారతప్రభుత్వం 'సబ్సిడీ' ఇవ్వ అంగీకరించింది. అయినప్పటికీ, సింధియా కంపెనీ పరిశ్రమను నిర్వహించలేకపోవటంవల్ల, కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రధానభాగస్వామిగా 1952 వ సంవత్సరం జనవరి 21 వ తేదీన చేరింది. మొత్తం చెల్లించబడిన మూల ధనం రూ. 3,09,90 వేలలో మాడింట రెండువంతుల వాటా తీసికొని, కంపెనీ

పేరును "హిందూస్థాన్ షిప్ యార్డు లిమిటెడ్" గా మార్చారు. మిగిలిన మూడవ వంతువాటా సింధియాకంపెనీవారికన్నది.

నౌకా నిర్మాణానికి కావలసిన సాంకేతిక సహాయం నిమిత్తం, 1953 వ సంవత్సరం జూలై 15 వ తేదీన ఒక క్రైంచి కంపెనీ (Society Anonyme des Ateliers et Chantiers de la Loire, Paris) అనే నౌకా పరిశ్రమ కంపెనీతో ఒడంబడిక చేసుకున్నారు. దీని ప్రకారం ఈ కంపెనీవారు, నౌకా నిర్మాణంలో తోడ్పటమేగాక భారతీయులకు తక్కిన కూడా ఇస్తారు.

పంచవర్ష ప్రణాళిక కోటా ప్రకారం, ఈ కేంద్రం 1955-56 సంవత్సరానికి లక్ష టన్నుల నౌకలను నిర్మించాలి.

ప సి ప్ల ల కు
నామతో చేయబడిన
పాలకాయలు నొసేసు.

మాప్రత్యేకత

పిల్లలకు
చిన్నట్లు, చిన్నట్లు
గా నొసేసు.

బైడ, బన్, కేక్స్, చిస్కెట్టు తయారుచేయుటలో ప్రత్యేక

స్వచ్ఛమైన వెన్నకాచిన నేతితో ఉప్పా, పెసరట్లు, మినపట్లు, తయారు చేయబడును. గవర్నరుజేటలో ఇడ్లీకి మా హోటలు పెట్టిందిపేరు. గుండు కాఫీగింజలను వేయించి, నూచే ప్రత్యేకంగా తయారు చేయబడిన కాఫీ పొడరును మాత్రమే ఉపయోగించి కాఫీ తయారుచేయు చున్నాము. కూల్ డ్రింకుస్ సెక్స్ న్ కూడా నూతనముగా ప్రారంభించినాము.

టీ పార్టీలకు సరసమైన రేట్లకు ఏర్పాట్లు చేయగలం.

విజయ రెస్టారెంట్

బీసెంటురోడ్, గవర్నరుజేట, విజయవాడ-2

భారతదేశంలో నాకా కేంద్రం ఇది ఒక్కటే. ఈ పరిశ్రమలో సుమారు 3,750 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

ఇచ్చట హార్వరు కూడా ఉన్నది. హార్వరు వర్కు షాప్ లో సుమారు 400 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

పాగాకు పరిశ్రమ

భారతదేశ వర్షానికి పాగాకుపంటలో నూటికి 90 పార్శు ఆంధ్ర పండిస్తున్నది. కాని ఒక్క సిగరెట్టు ఫ్యాక్టరీకూడా లేదు. ఉన్నదల్లా, 15-16 "రిడ్రయింగ్ ఫ్యాక్టరీలు" మాత్రం. ఆంధ్రదేశంలోని ఏ ఇతర పరిశ్రమలో కన్నా, పాగాకు పరిశ్రమలో ఎక్కువమంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

ఆంధ్రదేశంలోని వర్షానికి పాగాకు వ్యాపార మంతా వి. యల్. టి. డి.

కంపెనీ, బ్రిటిషు ఇండియా టాబాకో కంపెనీ (లి.ఎ.టి.) అనే బ్రిటిషు కంపెనీల చేతుల్లో ఉంది.

ఈ కంపెనీలు మనపాగాకును దివిగా కొని విదేశాలకు యెగురుతే చేయటమే గాక, గొంతు, కలకత్తా, మాంఫేరు, బెంగళూరు, సికిందరాబాదు మొదలగు పట్టణాలలోని సిగరెట్ ఫ్యాక్టరీలకు తీసికొనిపోతున్నాయి.

Telegrams: 'FORWARD'

Codes: Bentley's

FOR ALL VARIETIES OF TOBACCO

PLEASE CONTACT

THE INDIAN TOBACCO SYNDICATE

Growers, Packers & Exporters

GUNTUR - 1, Andhra State (S. India)

Branch: **TADIKONDA**

ఖ ని జ ప రి శ్ర మ

నేడు రాష్ట్రంలో అనేక ఖనిజాలు - మైకా, మాంగనీసు, గ్రోమెట్, ముడి ఇనుము ఇత్యాదులు త్రవ్వబడుతున్నాయి. కాని, వీటి సంబంధమైన పరిశ్రమ ఒక్కటి కూడా నేడు ఆంధ్రలో లేదు. వావాళు ఈముడిపదార్థాలన్నీ ఇంగ్లండు, అమెరికా,

జపాన్ మొదలైన దేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నాయి.

ఆయా ప్రాంతాల ఖనిజాల నష్టయోగించే వివిధ పరిశ్రమలను, ఆయా ప్రాంతాలలో స్థాపించవచ్చు. దీనికి త్వరలో అభివృద్ధి చేయవచ్చు. మాన్ ఫిండ్, కుంగభద్ర స్త్రీముల విద్యుత్ యంత్రాల సాయపడుతుంది.

ఫౌన్ టెన్ పెన్సుల పరిశ్రమ

ఫౌన్ టెన్ కలాల పరిశ్రమ ఇంకా పెద్ద పరిశ్రమగా అభివృద్ధి చెందలేదు. రాజమండ్రి, భీమవరం, తెనాలి, గుంటూరు మొదలగు పట్టణాలలో కొన్ని కంపెనీలున్నాయి. వీరిలో అగ్రకులు ఎచ్. నైట్ కడ్డీలు, పెల్లూలయిడ్ గోల్డ్ ఫ్యాబ్రికలు, పానీలు దిగుమతి చేసుకుంటున్నారు. అన్ని కంపెనీలు కలిసి దీనిని 200-250 కలాలను తయారుచేస్తున్నట్లు ఆంచనా చేయబడుతున్నది.

గత్నెన్ పెన్ నర్సు - రాజమండ్రి

ఇది 1932వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఆంధ్రలో మొట్టమొదట ప్రారంభించిన కంపెనీ అని చెప్పవచ్చు. దీనిలో 20 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

తయారయిన కలాలలో ముప్పాతిక పాళ్ళు ఆంధ్రలోనే అమ్మబడుతున్నాయి. మిగతావి, ఇతర రాష్ట్రాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నాయి.

శాస్త్రీ పెన్ నర్సు, తెనాలి

ఈ కంపెనీ, 1942 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. కలముల తయారీకి కావలసిన “ఎచ్. నైట్ రా డ్యు”, “ట్యూబులు” ఇతర దేశాలనుండి దిగుమతి చేసుకోబడుతున్నాయి.

తయారయిన సరుకులో నూటికి 60 పాళ్ళు ఆంధ్రలోను, మిగతా 40 పాళ్ళు ఇతర రాష్ట్రాలలోను అమ్మబడుతున్నాయి.

ఇంజనీరింగు పరిశ్రమ

యుద్ధకాలంలో యంత్రాల, యంత్ర భాగాల దిగుమతులు పూర్తిగా తగ్గిపోవటం చేత, ఉన్న వేరియేషన్ చేయించుకోవలసిన స్థితి వచ్చింది. అప్పుడే ఆంధ్రలో యంత్రాల తయారీ చేసేది; చిన్న చిన్న యంత్ర భాగాలను; బస్సులకు, లారీలకు కావలసిన

“చార్జ్ లో గాస్ స్టాంట్స్” ఇత్యాదులు చేసే చిన్న చిన్న కారానాలు అనేకం ప్రారంభించబడ్డాయి. 1948 ప్రభుత్వ ఆంధ్ర ప్రకారం ఆంధ్రలో ఇట్టి కారానాలు 30 మాత్రమే ఉన్నాయి.

యుద్ధానంతరం నెమ్మదిగా దిగుమతులు రావటంతో, ఈ కారానాలు కూడ మూత పడటం ప్రారంభించాయి. ఉన్న కొద్ది కూడా, దాదాపు మాత్రమే స్థితిలో ఉన్నాయి.

ఆంధ్ర సైంటిఫిక్ కంపెనీ,
మచిలీపట్నం

ఈ కంపెనీ శ్రీ వేమూరి విశ్వనాథం, వీరి మిత్రబృందం కి. టి. సి. 1927 లో ప్రైవేటు కంపెనీగా, మచిలీపట్నంలో ప్రారంభించారు.

ఈ ఫ్యాక్టరీలో శాస్త్ర వస్తువులు (Scientific instruments) తయారు చేయబడుతున్నాయి.

1937 వ సంవత్సరంలో బాయంట్ హాక్ కంపెనీగా రిజిస్టరు చేయబడింది. మద

రాసు, మైసూరు, ఆంధ్ర, తిరువాన్కూరు విశ్వ విద్యాలయాలకు శాస్త్ర వస్తువుల సప్లయ చేస్తున్నది. ఉత్తర భారత దేశంలో కూడా, ఈ కంపెనీ సరుకులు అమ్మబడుతున్నాయి.

నేషనల్ కెమికల్స్ లిమిటెడ్
మచిలీపట్నం

మచిలీపట్నంలో ఫ్యాక్టరీ నిర్మించి రసాయన పదార్థాలు మొదలైనవి తయారు చేయాలనే ఉద్దేశ్యంతో, ఈ కంపెనీ 1943 వ సంవత్సరంలో మచిరాసులో ప్రారంభించబడింది. 1944 వ సంవత్సరం నుండి, ఈ ఫ్యాక్టరీ అనేక కాల రసాయన పదార్థాలను తయారు చేస్తున్నది.

విద్యా సంస్థలకు తదితర అభిమానులకు

మా ఆభివందనములు

దేవిజ్ఞాన సాధాగ్యమునకై షామారు ఒక దశాబ్దమునుండి అనేక పరిశ్రమలను, పరిశోధన సంస్థలను, విశ్వవిద్యాలయాలను, స్థూలు లేదా చిట్టలకు కావలసిన సకలమైన విజ్ఞాన శాస్త్ర పరికరములు తయారు చేసి సమైక్యముటయందు పేరుపొందిన ఆంధ్రసంస్థ.

ది ఇండియన్ ఇండస్ట్రీయల్ అండ్ సైంటిఫిక్
కంపెనీ, లిమిటెడ్,

పోస్టుబాక్సు నెం. 39 : : మచిలీపట్నం

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు : ఎ. గంగాధరరావు

1951 వ సంవత్సరం జూన్ 30 వ తేదీనాటికి ఈ కంపెనీ చెల్లించిన మూల ధనం రు. 8,77,875.

దీని రిజిస్టరు ఆఫీసు : 4, బాకర్లు రోడ్డు, మాంటురోడ్డు మదరాసు-2.

కేంద్ర కార్యాలయం: ఫాక్టరీ, మచిలీపట్నం.

డైరెక్టర్ల బోర్డు చైర్మన్ :

శ్రీ ఎన్. టి. జి. వరదాచారి.

సోల్ ఇండియన్ రీసర్చ్

ఇన్స్టిట్యూట్, విజయవాడ

ఇది 1950 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఈ ఇన్స్టిట్యూట్ వివిధ రకాల మంచులను వియ్యారచేస్తున్నది.

వీరి రేబా రేటర్స్కి “ఎయిర్ కండిషనింగ్” చేతారు. అధునాతన పద్ధతులతో రేబా రేటర్స్ నిర్మాణానికి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు.

ఇన్స్టిట్యూట్ మేనేజింగు డైరెక్టరు శ్రీ జి. సుబ్బరాజు, యం. యస్. (కారి ఫోర్నియా) etc.

బెజవాడ మెటల్ అండ్ స్టీల్

ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్, విజయవాడ

ఈ సంస్థ 1946వ సంవత్సరం ఆగస్టులో ప్రైవేటు లిమిటెడ్ కంపెనీగా పదమట (క్యూస్టాబిల్)లో ప్రారంభించబడింది.

అప్పటికి ప్రపంచసంగ్రామముగిసినా, యంత్రాలదిగుమతి భారాళంగా లేక యీ సంస్థకొన్ని చిక్కులనెదుర్కొనవలసివచ్చినా, విద్యుత్ సాయంతో నికిర్ ప్లేటింగు చేసిన గృహ నిర్మాణానికి అవసరమైన గడియలు, హండిల్స్, మకతబిందులు మొదలైనవి ఇత్తడితో చేయటం ప్రారంభించారు.

క్రమేపి, పరిశ్రమ అభివృద్ధి అయి, ఇప్పుడు అధునాతన యంత్ర పరికరాలతో, అన్నిరకాల అల్యూమినియం పాత్ర సామాగ్రి విరివిగా ఉత్పత్తి చేస్తున్నారు. ప్లేయిన్ రెస్టిట్ పాత్ర సామాగ్రి చేయటానికి కావలసిన ఏర్పాట్లు ఈ సంస్థ చేస్తున్నది. రేకులు తయారుచేయటానికి కావలసిన “రోలింగు మిల్లను” ఏర్పాటు చేయటానికి కూడా ప్రయత్నిస్తున్నది.

దీని ఉత్పత్తి ఆంగ్లలోనే గాక, బిరిస్టు, హైదరాబాదు సంస్థానాలలో కూడా అమ్మబడుతున్నది.

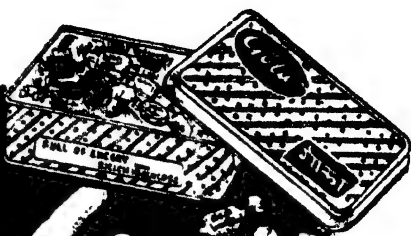
1954 జనవరి నాటికి ఈ సంస్థ యొక్క :

అనుసించబడిన మూలధనం రు. 5,00,000	
బాకీచేయబడిన మూలధనం రు. 3,00,000	
చందానేకులసిన మూలధనం	రు. 1,96,700

దీని మేనేజింగు ఏజెంటు :

బెజవాడ కమర్షియల్ కార్పొరేషన్.

Gola

SWEETS and TOFFEES
Enriched with
VITAMINS

FOR STURDY, HEALTHY GROWTH!

A PRODUCT OF HINDUSTHAN SUGAR MILLS LTD., BOMBAY I.

గోలా స్వీట్సున.
టాఫీలు

దృఢమైన ఆరోగ్యమైన పెంపుదలకు.
 టెటమిన్ సంపద గలవి.

PUBLICITY ARTS.

ఆంధ్ర, ఒరిస్సా దేశములకు నాలో విశిష్టము !

ట్రేడ్ ప్రొ మో టర్స్

కాంధీ నగరం :: విజయవాడ-2

కు టీ ర ప రి శ్ర మ లు

అంధ్ర పార్లమెంటుగా కమిటీని ఏర్పాటు చేసి, దీనిని పరిశీలించి, పరిశ్రమల ప్రధాన సామాన్య పరిశ్రమలను మన కుటీర పరిశ్రమలు చాలా పురాతనమైనవి కాక, అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని కూడా పొందాయి.

పురాతన గ్రీకు, రోము చక్రవర్తుల కాలంనుండి, ఇంగ్లండు పార్లమెంటు ద్వారా పరిశ్రమల పరిశీలనలు చేపట్టి, పరిశ్రమల అభివృద్ధి చెందవలెనని, పరిశ్రమల సమస్యలను తీసి భారత ప్రభుత్వంలో అంధ్ర పరిశ్రమల ఒక భాగం చేర్చింది. దీనివల్లగానే మనకు 'కలంకారీ' అధికం అంధ్ర పరిశ్రమల అంధ్ర పరిశ్రమలకు గవర్నమెంటు అనేక పరిశ్రమలలో, పోషించే నాణ్యతలకు కొన్ని సమస్యలు ఉన్నాయి. మరొకటి ఉన్నాయి అంధ్ర పరిశ్రమలలో పోషించే నాణ్యతలకు సరిగ్గా పోషించి పోషించారు.

1951 సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం, వివిధ రకాల చేతిపనులమీద ఆధారపడి ఉన్న పరిశ్రమల సంఖ్య సుమారు 25 లక్షలు. వీరిలో ఒక్క చేనేత పరిశ్రమలోనే ఉన్న చేనేత వారి సంఖ్య కూడా 25 లక్షలు.

అంధ్ర పరిశ్రమలలో 1951 సం॥లో ఉన్న వివిధ కుటీర పరిశ్రమల

కేంద్రాలు వాటిలో పనిచేస్తున్న కార్మికుల సంఖ్య ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో పొందుపరచబడ్డాయి.

ప్రకాశంజిల్లా, ఆలూరు, ఆదోని, గాయదుర్గం తాలూకాలు మినహా, అంధ్రలో ఉన్న కుటీర పరిశ్రమల కేంద్రాలు 1,61,746. ఇందులో చేనేత, తత్సంబంధమైన పరిశ్రమ కేంద్రాలు 1,11,104. ఇతర పరిశ్రమల కేంద్రాలు 50,642. ఈ పరిశ్రమలలో రోజులా పని చేసేవారు (Whole timers) 4,56,136 మంది. రోజులా కొద్ది కాలము (Part timers) మాత్రమే పని చేసేవారు 49,517 మంది.

కొంత కాలంమాత్రమే పనిచేసేవారిని (Part timers) మినహాయించినా, ప్రకాశంజిల్లా మినహా మిగతా పది జిల్లాలలోని మొత్తం జనాభాలో, కుటీర పరిశ్రమలలో పనిచేసేవారు నూటికి ముగ్గురు. పనిచేసేవారిపై 45 గురు 10 కుటుంబం ఆధారపడుతున్నదని అంచనాపెట్టి, ఈ పరిశ్రమలపై ఉంచే వారి సంఖ్య సుమారు 25 లక్షలు ఉంటుంది. మొత్తం రాష్ట్ర జనాభాలో (ప్రకాశంజిల్లా, ఆలూరు, ఆదోని, గాయదుర్గం తాలూకా మినహాయించి) వీరు నూటికి ముగ్గురు 15 మంది.

శ్రేణి	భవన సంప్రదము				తదితరములు			
	శిల్పి కలకాల సంఖ్య (No. of Establishments)	మొత్తం కాలం భవనములు (Whole timenters)	భాగికాలము భవనములు (Part timenters)	భవన సంఖ్య	మొత్తం కాలం భవనములు (Whole timenters)	భాగికాలము భవనములు (Part timenters)	భవన సంఖ్య	
ప్రకాశకం	
వికాస	8,394	24,549	1,912	25,461	20,561	1,282	21,843	
మూల్యగోదావరి	16,051	42,567	3,271	45,838	24,887	2,445	27,332	
పశ్చిమగోదావరి	7,756	20,987	1,270	22,257	11,745	2,358	14,102	
కృష్ణ	6,869	22,990	1,163	24,153	13,513	1,632	15,145	
నంద్యాల	21,744	64,029	4,940	68,969	22,684	1,947	24,631	
కర్నూలు	9,552	23,434	7,494	30,928	9,698	834	10,532	
కడప	8,691	32,013	1,000	33,013	6,955	316	7,271	
అనంతపురం	7,755	24,460	1,676	26,136	10,248	1,423	11,771	
నెల్లూరు	13,113	35,719	3,178	38,897	7,563	1,231	8,794	
చిత్తూరు	11,177	26,948	4,167	31,115	12,486	5,978	18,464	
మొత్తం	1,11,104	3,17,696	30,071	3,46,367	1,40,440	19,446	15,9,885	

చే నే త ప రి శ్ర మ

ఇది రాష్ట్రప్రజల జీవనం లో అత్యంత ప్రధానమైన గృహ పరిశ్రమ. ఆంధ్రరాష్ట్రం మొత్తంలో ప్రభుత్వ రెక్కల ప్రకారం 3,05,920 చేనేత మగ్గులు ఉన్నాయి. ఆంధ్ర గ్రామాలలో చేనేతమగ్గులనే గ్రామమే అరుదు. 14-15 లక్షల జనాభా వీటిపై ఆధారపడి తమ జీవనాన్ని నిడుపుతున్నారు.

మిల్లు బట్ట పోటీతోనూ, నూలు, రంగులు చౌకగా లభ్యం కాకపోవుట చేతను లక్షలాది చేనేత కార్మికులు నిరుద్యోగంతో బాధపడుతున్నారు. సంవత్సరానికి 25 కోట్ల గజాల గుడ్డ ఉత్పత్తి చేయబడుతుందని అంచనా.

క్రింది పట్టికలో జిల్లావారీ చేనేత స్వాపైటీల సంఖ్య, మగ్గుల సంఖ్య మున్నగు వివరాలు యివ్వబడ్డాయి: మన రాష్ట్రంలో 20-60 నెంబరుల నూలు సామాన్యంగా నేయబడుతున్నది. నూటికి 5-6 మగ్గులు మాత్రమే ఇంతకు మించిన నెంబర్ల సన్ననూలుతో నగిడి గుడ్డలు నేస్తున్నాయి.

రాష్ట్రంలోని

ప్రధాన చేనేత కేంద్రాలు

వికాపట్నం జిల్లా: అనకాపల్లి, చీపురు పల్లి; శ్రీకాకుళం; తూర్పు గోదావరిజిల్లా: మందపేట, రాజమండ్రి, పెద్దాపురం,

జిల్లా	చేనేత స్వాపైటీల సంఖ్య	చేనేత స్వాపైటీల అధికారిని మగ్గుల సంఖ్య	చేనేత స్వాపైటీలకు దూరంగా ఉన్న మగ్గుల సంఖ్య	మొత్తం మగ్గుల సంఖ్య
శ్రీకాకుళం	30	4,784	16,805	21,589
వికాప	34	6,952	15,430	22,382
తూర్పు గోదావరి	104	26,106	7,480	33,586
పశ్చిమ గోదావరి	56	13,971	4,609	18,580
కృష్ణా	47	4,378	8,956	13,334
గుంటూరు	113	17,603	30,404	48,007
కర్నూలు	56	5,781	9,195	14,976
కడప	51	5,480	28,752	34,232
అనంతపురం	13	2,035	18,724	20,759
నెల్లూరు	60	4,255	17,967	22,222
చిత్తూరు	53	13,998	15,750	29,757
ఆదోని, ఆలూరు, గాయదుర్గం తా	9	2,975	23,521	26,496
మొత్తం	626	1,08,318	1,97,602	3,05,920

ఉన్నాడ, జగ్గంజీలు; పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా; పాలకొల్లు, భీమవరం; కృష్ణాజిల్లా: నందిగామ, విజయవాడ, పెడన, బందరు; గుంటూరు జిల్లా: చీరాల, వేటపాలెం, మంగళగిరి, వేటేరు, భీమగిరిపురి; బళ్లారి జిల్లా: ఆవోని, రాయచూర్, ఇమ్మిగ నూరు; కర్నూలు జిల్లా: కోడుమూరు, కర్నూలు, పత్తికొండ, నంద్యాల; కడప జిల్లా: జమ్మలమడుగు, పుల్లంజీలు, ప్రొద్దుటూరు, మాధవం; నెల్లూరుజిల్లా: బుచ్చి

రెడ్డిపాలెం, ఎల్లయపాలెం వెంకటగిరి; ఆనంతపురంజిల్లా ఉరవకొండ, తాడిపత్రి, భర్మవరం పెనుగొండ, మడకకిర; చిత్తూరుజిల్లా: గ్రేమ్మంజీలు, కాశమాస్తి, మవంపల్లి, తిరుపతి, నగరి, నారాయణ వరం మొదలగునవి.

చీరలు, ధోవతులు, చొక్కాగుడ్డలు, తుండుగుడ్డలు ముఖ్యంగా నేయబడుతున్నాయి.

నూలు నడకుట

నూలు నడకట శీత కాలంలో గీత రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు పనిచేసే పశ్రమ. పనిచేసేవారు దాదాపు అంతా స్త్రీలే.

ఈ పరిశ్రమ ముఖ్యంగా గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణా, కర్నూలు జిల్లాలలో ఉన్నది.

8-40 సంబర వరకూ నూలు తీయబడు తున్నది. దిశాభిజ్ఞా కొందురూను, శ్రీకాకుళం జిల్లా శ్రీకాకళంగాను నగిషీ నూలు తీయబడుచున్నది.

దాదాపు సమస్తపోయిన యీ పరి శ్రమ బాతీయ ఉద్యమ అభివృద్ధిలో (విదేశ వస్తు బహిష్కరణ) తగ్గి ప్రాణం పోనుకన్నది. ఖాదీ సంఘాలు పెట్ట బడ్డాయి. తర్వాత వచ్చిన కాంగ్రెసు మంత్రివగాలు పీటికి ధనసహాయం కొద్దో గొప్పో చేసూవచ్చాయి.

దీనికి దేశీయ మాత్రాల్ని శరణ్యం. మిలు నూలుతో పోటీకి తట్టుకోలేక అభివృద్ధి చెందలేదు. త్వరితగతినీ ఈ పరి శ్రమ క్షీణించి పోతున్నది.

అద్దకపు పరిశ్రమ

చేతిర పరిశ్రమలో పుట్టి అద్దకపు పరిశ్రమ గూడా అభివృద్ధి చెందుతూ వచ్చింది. రసాయన రంగం ను లాక తూర్పు, పరిశ్రమకు కావలసిన రంగులు రావటానికి, వివిధ దేశవాళీ రంగులను విస్తీర్ణపాళ్ళో కలపడంగా ప్రత్యేక నిపుణత కావలసి ఉండేది. అందుచేత షిఫ్ట్ కొన్ని కులాల వారికి వాతసత్వ వృత్తిగా ఉంటు వచ్చింది. రసాయన

రంగులు వచ్చిన తర్వాత, ఈ అద్దకంపని చాల నులుపు అయిపోయింది. పరిశ్రమ అభివృద్ధిగాయని బట్టి అనేకమంది ఈ వృత్తిని ఆపబరించిన ప్రారంభించారు.

అద్దకం రెండు విధాలు: ఒకటి చెక్క ఆమ్మలతో అద్దటం; రెండవది, కుంచెతో రంగు వెయ్యటం, లేక కలాలతో రంగులు వెయ్యటం. దీనికి 'గళంకానీ' అద్దకం అంటారు.

ఈ చెక్క అచ్చు అద్దకం పరిశ్రమ ప్రధానంగా కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో ఉన్నది.

మదరాసు చేనేత సహకార సంఘం వారిచేత ఆంధ్రలో నిర్వహించబడుతున్న నెండు అద్దకపు షాట్టరీలలో ఒకటి చీరాలలోను, రెండవది రాజమండ్రిలోను ఉన్నది. ఇవి చేనేత సహకార సంస్థ

లలో పనిచేసే కార్మికులకు రంగుమాలు సప్లయ చేస్తున్నది.

ఒకప్పుడు 'కలంకారీ అద్దకం' ప్రధానంగా కృష్ణాజిల్లాలోని మచిలీపట్నంలో ఉండేది. ఇప్పుడు ఇది ఒక పరిశ్రమగా మాత్రం లేదు. కొన్ని కుటుంబాలవారు మాత్రం ఈ వృత్తిలో పాట్ల పోగు కంటున్నారు.

వే సు ఎ ల్లి క

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా పాలకొల్లు, నర్సపూరు తాలూకాలలోను; తూర్పు గోదావరి జిల్లా దున్నునూడెంలోను; కృష్ణాజిల్లాలో కొన్ని ప్రాంతాలలోను ఈ పరిశ్రమ ఉన్నది. ఒక్క గోదావరి జిల్లాలోనే ఈ పరిశ్రమలో సుమారు 10000 మంది పనిచేస్తున్నారు. పరి చేసేవా రందరూ స్త్రీలే.

కొందరు వ్యాపారులు "దైమంట్" వారాన్ని కొని లేసు అల్లిస్తున్నారు.

కీనిగో ముఖ్యంగా టే గి ల్ క్లా త్ అంచులు, కిటికీల తెలులు, ఇన్చాదులు తగ్గారు చేయబడుతున్నది. ఇచ్చట తయారయిన సరుకు అంతా ఆమెరికా, ఇంగ్లాండు, ఆస్ట్రేలియా దేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

ప్రస్తుతం అల్లిక వస్తువులకు, దేళియ వాల్చెట్టులకు డిమాండు అధికమవుతున్నది.

ప ట్టు ప రి శ్ర ము

ఒకప్పుడు ఆంధ్రదేశం ఈ పరిశ్రమకు ప్రసిద్ధి చెందినది. కాని, నేడు పట్టు పరిశ్రమ ఒకటి-రెండు కేంద్రాలలో తప్ప ఒక పరిశ్రమగా మాత్రం లేదు.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా పశ్చిమపూరు, పాలకొల్లు తాలూకాలలో ఈ పరిశ్రమ ఒకప్పుడు చాల ఉచ్చదశలో ఉన్నదని. నేడు అచ్చట ఈ పరిశ్రమ వూర్తిగా అంతరించిపోయింది.

కృష్ణాజిల్లా జగ్గయ్యపేట, ఖేరమహమ్మదు పేటలలో ప్రస్తుతం నామ

మాత్రంగా వున్న పరిశ్రమ, ఆదరించే నాగదులేక అంతరించే స్థితికి వచ్చింది.

గార్లమంచిటిలోను, తూర్పుగోదావరి జిల్లా గామంగి, పెద్దాపురిలలో మాత్రం ఈ పరిశ్రమ వర్చుది. ఇచ్చట ఉత్పత్తి అంగా దేళియ వాల్చెట్టులలోనే అమ్మబడుతున్నది. రెయ్యమంచి కాత్తి కలు పనిచేసే పెద్దాపురి పట్నం షాక్ట్

కోసం తయారైన సరుకు అమ్మకంనాక నిల్వ వుండిపోయిన కారణంగా, ప్రస్తుతం

(సెప్టెంబరు, 53) మునిషేయ బడినది. ప్రభుత్వం శ్రద్ధ వహిస్తే ఈ పరి

శ్రమను అభివృద్ధిచేయడానికి ఎంతో ఆసక్తి కలది.

ఉన్ని పరిశ్రమ

ఉన్నితో కంబళ్ళు, తివాసీలు నేయబడుతున్నాయి.

కంబళ్ళు ముఖ్యంగా అనంతపురం, బళ్ళారి, కర్నూలు, కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలలో నేయబడుతున్నాయి. పశ్చిమగోదావరిలోని తాడేపల్లిగూడెం, బళ్ళారిజిల్లాలోని మార్పనపాటి, రాయదుర్గం, ఇసకపల్లి కొన్ని ముఖ్య కేంద్రాలు.

దీనికి కావలసిన ఉన్నిని ఆయా ప్రాంతాలలోని గొర్రెలకాపరుల దగ్గరే కొంటారు. ఒక్కొక్క గొర్రెనుండి ప్రతిసారి సుమారు 8-12 బౌన్సులు, సంవత్సరానికి సుమారు 4-6 పౌన్సులు వున్న తీయబడుతున్నట్లు అంచనా వేయబడింది.

కంబళ్ళు నేత చాలా పురాతన పద్ధతులలో జరుగుతున్నది. ఇది మొరటుగా వుండుటవలన, ఇతర దేశాలలో పోలిక మార్కెట్టు లేదు.

ఇందులో రెండవది, తివాసీల నేత. ఇది ముఖ్యంగా పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలోని ఏలూరు, తాడేపల్లిగూడెం ప్రాంతపు గ్రామాలలోను, కృష్ణాజిల్లాలోని మచిలీపట్నంలోను నేయబడుతున్నది. ఈ

పరిశ్రమ ఒక నిర్మాణపద్ధతిలో నడుపబడుతున్నది.

వీటి నేతకు కావలసిన ముడిసరుకు కొంతభాగం స్థానికంగా సానబడుచున్నది. కాగూర్పు, ఆగిబూరులనుండి కూడ మేలుకలమయిన ఉన్ని దిగుమతిచేయబడుతున్నది.

ఇది రికరకాల డిజైనులలో తయారు చేయబడుతున్నాయి. మొగల్-పర్షియన్ డిజైనులనుండి, 20 వ శతాబ్దపు పాశ్చాత్యుల ఆభరణాలకు వచ్చే డిజైనులవరకు తయారు చేయబడుతున్నాయి.

ఇది, చాలభాగం ఆమెంకా, అట్టి లింగా దేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నాయి.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ఏలూరులో వున్న కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ, ఒక మదరాసు కంపెనీవ్యారా దిజైన్ అర్డరు బుక్ చేసి, తివాసీలు నేసి ఉపయోగిస్తున్నది.

ఈ పరిశ్రమ ఒక్క పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోనే సుమారు వెయ్యిమందికి రీవనో పాధి కల్పిస్తున్నది. ఈ జిల్లాలో సుమారు 400 మగ్గాలు, కృష్ణాజిల్లాలో 100 మగ్గాలు వున్నట్లు మదరాసు ప్రభుత్వ కార్యదర్శి యస్. వై. కృష్ణస్వామి అంచనా వేశారు.

పీచు పరిశ్రమ

ఆంధ్రదేశంలో కొబ్బరి పీచు, తాటి పీచు పరిశ్రమలు వున్నాయి.

కొబ్బరిపీచు పరిశ్రమ కూర్పూరు, పరి, దిశాబజ్జిలలో వున్నది.

ఇచ్చటతీయబడినపీచు దాదాపుఅంతా రాష్ట్రమార్కెట్టులోనే అమ్మబడుతున్నది. ఈపీచుతో వ్యవసాయానికి, ఇతర గృహ పరికరాలకు వుపయోగపడే తాళ్ళు వేస్తారు.

చెప్పదగిన పీచుపరిశ్రమ తాటిపీచు పరిశ్రమ. తాటిపీచు పళ్ళెముగోదాపరి, విశాఖ జిల్లాలలో పెద్దయెత్తున తీయబడుతున్నది. తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో కాకినాడ, పెద్దాపురం తాలూకాలో కొద్దిగా తీయబడుతున్నది. ఈ పీచును శుభ్రపరచి, చిక్కుతీసి, రంగువేయటం కుటీరపరిశ్రమగా కాకి

నాడ, ఎలమంచిలి, అనకాపలి పట్నాలలో వున్నది. ఈ విధంగా శుభ్రపరచిన పీచులో చాలభాగం విదేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది. ఎగుమతి అయ్యే పీచు అంతా కాకినాడ రేవునుండి పోతున్నది. ఈ పీచుతో ఎట్టి వస్తునిర్మాణంగాని ఇచ్చట జరగటంలేదు.

చేతి కాగితము (Hand made Paper)

చేతి కాగితపరిశ్రమ మొగలు చక్రవర్తుల కాలంనుండి 19 వ శతాబ్దంవరకు చాల వున్నప్పటియుగా వుండేది. నైవాహరి నుండి కాగితము చేయుటను నేర్చుకొన్న మొగలు యాత్రీకులు దీనిని భారతదేశంలో ప్రవేశపెట్టారు.

ఈ పరిశ్రమ నంగ్యాలలో ఒకప్పుడు చాలా అభివృద్ధి వడలూ వుండేది. ఇచ్చట గరుకు కాగితం (Rough Paper) చేయబడుతూ ఉండేది. బొంబాయినుండి మిల్లు మీద తయారయిన కాగితం దిగుమతి అయ్యేవరకు ఈ పరిశ్రమ అభివృద్ధి మార్గాన్నే వుండేది. మిల్లు కాగితంతో పోటీచేయలేక క్రమంగా నీరసించిపోయి, సుమారు 35 సంవత్సరాల క్రితం ఆసలు నామరూపాలు లేకుండానే పోయింది.

తర్వాత అఖిభారత గ్రామీణ పరిశ్రమల సంఘం ఈ పరిశ్రమను పునరుద్ధరించే ఉద్దేశ్యముతో 1938 లో కొందరికి వార్షిక తగ్గీదు యిచ్చింది. పాక్రామి

కాభిమానులు కొందరు వీరి సహాయంతో రాజమండ్రిలో ఈ పరిశ్రమను ప్రారంభించారు. ప్రభుత్వం 1940-41 సంవత్సరంలో బర్సారిజిల్లా ఆదోని, అనంతపురం జిల్లా కృష్ణపాడు, చిత్తూరు జిల్లా వెంగళపల్లిలోని దివ్యాలయాలలో దీనిని (చేతికాగితం చేయుటాన్ని) ఒకపాఠ్యభాగముగా ప్రవేశపెట్టారు.

విజయవాడ, కర్నూలు జిల్లా గాజులపల్లి, కడపజిల్లాలోని గిద్దలకోట ప్రదేశాలలో కాగిత ఉత్పత్తి కేంద్రాలను తెరిచారు. ప్రస్తుతం విజయనగరం, కృణాకళం, నందిగామ, చెన్నారామపాలెం, కడప, గుంటూరులలోని చేతికాగిత కో-ఆపరేటివు సొసైటీలలో చేతి కాగితాన్ని తయారు చేస్తున్నారు. కాగితం చేయుటకు వరిగిడ్డి, నవదురు, చిత్తుకాగితం, పాతగోనెసంమలు, గుడ్డలు ఉపయోగించబడుచున్నవి.

ఈ కాగితం మిల్ల కాగితంతో పోటీచేయలేకపోవుటచేత అభివృద్ధి చెందటంలేదు.

లోహ పరిశ్రమ

కంఠు, యిత్తడి, రాగి, ప్రధానంగా మన లోహపరిశ్రమలో ఉపయోగించబడుతున్న లోహాలు.

వీటితో ప్రధానంగా పాత్రలు చెంబులు, కంచాలు, గానులు, తదితర పాత్రలు చేయబడుతున్నాయి.

ఇది ఒక గృహపరిశ్రమగా రాదాపు రాష్ట్రమంతటా వున్నది. కొన్ని పట్టణాలలో చిన్నచిన్న కాగానాల స్థాయిలో కూడా వున్నది.

ఇట్టి కేంద్రాలలో ప్రధానమైనవి : చిత్తూరు జిల్లాలోని కాళహస్తి, సత్రవడ; కడపజిల్లాలోని నోనిపేట; తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని రాజమండ్రి, భవశేఖరం,

సామర్లకోట, పెద్దాపురం; పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని పెనుగొండ, పాలకొల్లు, కృష్ణాజిల్లాలోని రమణక్కపేట, మైలవరం విజయవాడ; విశాఖజిల్లాలోని పార్వతీపురం, బొబ్బిలి, అనకాపల్లి మొదలగునవి.

ఒక్క చిత్తూరుజిల్లా కాళహస్తిలో మాత్రం ఫాబ్రికీ స్థాయిలో, యంత్ర సహాయంతో పరిశ్రమ కోసనాగించబడుతున్నది.

నడ్రంగము (కొయ్య చెక్కడము)

గుంటూరు, కృష్ణాజిల్లాలో కొయ్య చెక్కడపు పనులు విస్తారంగా జరుగుచున్నాయి. రాజమండ్రి, గుంటూరు, విజయవాడ వంటి పట్టణాలలో కుర్చీలు, బలలు, (Furniture) ఇత్యాదులు తయారుచేసే కార్ఖానాలు వున్నాయి.

నర్సారావుపేట (గుంటూరు జిల్లా)లో చేరే (Camp furniture) మకత మంచాలు, మకత కుర్చీలు చాల ప్రసిద్ధి చెందాయి. కీటికి మకరాసు, హైదరాబాదు, రాయలసీమ జిల్లాలలో మంచి డిమాండు వున్నది.

ఇది కాక ప్రతి గ్రామంలోను, వ్యవసాయ పనిముట్లు చేసే చెక్కడపు పనులు జరుగుచున్నాయి. ఇది కొన్ని కలాలవారివారసత్వవృత్తిగా అనాదిమండి ఉంటూ వస్తున్నది. వీరు వస్తువులను అమ్మకంకొరికని ముందుగా చేయక, తమ ఆసాదాల అడ్డముట్టి, వారు ఖర్చులు యిస్తే పనిముట్లు తయారుచేస్తున్నారు. ఈవిధంగా కుటీరపరిశ్రమగా, నడ్రంగం ప్రతి గ్రామంలోను ఉన్నది.

విద్దలగడ్డు, టాంగాలు, గుర్రపుడిండు చేయడంలో ఆనంతపంజిల్లా భర్తవరం పేరుకొనినది.

దువ్వెనల పరిశ్రమ

చిత్తూరుజిల్లా కాళహస్తి తాలూకాలోని కొత్తపేట, వాయలపాడుతాలూకాలోని సేదైలులలో దువ్వెనల తయారీ జరుగుచున్నది. సంవత్సరంలో ఇచ్చట

10 వేల రూపాయల విలువగలిగిన దువ్వెనలు తయారుచేయుచున్నట్లు అంచనా వేయబడుచున్నది.

పేము అల్లకము

జిల్లారు జిల్లా ఇందుకూరు పేటలోను, తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజమండ్రిలోను యీ పరిశ్రమ పెద్ద ఎత్తున కొన

సాగించబడుచున్నది. గుంటూరు, తూర్పుగోదావరి, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో కూడ కుటీర పరిశ్రమగా ఉన్నది.

దీనికి కావలసిన పేము నెల్లూరుజిల్లా ఇందుకూరుపేట నుండి; న ర్సీ పట్నం ఏజన్సీలోని పెద్దవలస, పల్లామిడి ప్రాంతం నుండి; గుంటూరుజిల్లా చీరాల ప్రాంతం నుండి సప్తయి చేయబడుతున్నది. ఈ పేము 'మలక్కా' పేమంత మెత్తదనం, మెరుగు కలిగివుండదు. అందు

చేత, నగిషీ పనులకు 'మలక్కా' పేము దిగుమతి చేయబడుతున్నది.

పేముతో కు ర్పీ లు, ఉయ్యాలలు, బుట్టలు మున్నగునవి చేయబడుతున్నవి. ఇవి స్థానిక అవసరాలకే వినియోగపడు తున్నాయి.

రా తి పా త్ర లు - బొ మ్మ లు

ఆంగ్లదేశంలో, 'సోప్ స్టోన్' ఖనిజానికి సంబంధించిన సబ్బు రా యి (Sope stone) తో రాతి చిప్పలవంటి పాత్రలు, దిగ్గజాలు, ఆట వస్తువులు, సిరాయిడ్లు, వశ్యపుకాయలు చేయబడుతున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమ నెల్లూరుజిల్లా రావూరు తాలూకాలోని పైదాపేట, గుంటూరు జిల్లా వినుకొండ తాలూకాలోని కొప్పు కొండ, పల్నాడు తాలూకాలోని దుర్గి గ్రామాలలో వున్నది.

గా జు ల ప రి శ్ర మ

పూర్వం ఈ పరిశ్రమ అనంతపురం, కర్నూలు, బళ్ళారి, నెల్లూరు, చిత్తూరు, కృష్ణా, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో ఉచ్చ దశలో ఉండేది. ఆ కాలంలో అనంత పురంజిల్లా గుత్తూరు (దానినే గాజుల గుత్తూరు అనికూడా పిలుస్తారు) గ్రామం లోనే 700మంది ఈ పరిశ్రమలో పనిచేసే వారట. కాని యిప్పుడు ఒక్క కుటుంబం వారు మాత్రమే ఈ పని చేస్తున్నారు.

విశాఖపట్నం, చిత్తూరు జిల్లాలలో ఈ పరిశ్రమ తుడుచుకపోకండా అలాగే వుంది. విశాఖపట్నంలో సుమారు 40 కుటుంబాల వారు, సంవత్సరానికి పదివేల రూపాయల ఖరీదుచేసే గాజులు తయారుచేస్తున్నట్లు అంచనా చేయబడింది.

చిత్తూరు జిల్లాలో కాళహస్తి, పాపా నాయకుపేట, మరైలేడు, పిల్లనాడు ఈ పరిశ్రమకు ప్రధాన కేంద్రాలు.

ఇచ్చట సాగా గాజులు చేయబడుతు న్నాయి. విశాఖ జిల్లాలో తయారయిన గాజులు ఆజిల్లాలోనే అమ్మబడుతుంటే, చిత్తూరు జిల్లాలో చేయబడిన గాజులు ఇతర జిల్లాలకు కూడా ఎగుమతి చేయ బడుతున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమకు కావలసిన ముడి పదార్థం (Black glass) విశాఖ జిల్లా, కొంత చిత్తూరుజిల్లా కాళహస్తి నుండి, మరి కొంత యితర గొట్టెల నుండి తెప్పించు కుంటున్నది. చిత్తూరు జిల్లా మాత్రం ఆ జిల్లాలో నొరికే ముడిపదార్థాన్నే వాడుకుంటున్నది.

నగిషీ గాజుల దిగుమతి మూలంగా ఈ మర గాజుల పరిశ్రమ అభివృద్ధి కాక పోగా, దినదినం క్షయిస్తున్నది. జనా భాలో అత్యధిక సంఖ్యాకులయిన నీడ తంగిరిప్రజలు, హెచ్చుధరించి ఆ నగిషీ

గాజులు కొనలేరు కనుక ఈ పరిశ్రమ సమర్థిపోలేదు.

గాజు (glass) పరిశ్రమకు ఆవసరమయిన 'చాడు మన్ను' అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాల్లో విపరీతంగా దొరుకుతున్నా, మనకు ఒక్క గాజు ఫ్యాక్టరీ

కూడా లేదు. గాజు పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందితే, గాజుల తయారీకి కావలసిన గాజును సప్లయచేయవలసిన అవకాశం ఉంటుంది. అప్పుడు దిగుమతి అయిన 'నగ్గీ' గాజు లతో పోటీచేసి నిల్వగలిగిన నీతి, మన గాజులపరిశ్రమకు చేకూరుతుంది.

మూ స ల ప రి శ్ర మ

లోహాలను కరుగుటకు మూసలవసరం. మనకు కావలసిన మూసలలో చాలభాగం విదేశాలనుండి దిగుమతి చేసుకుంటున్నాం.

కూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని రాజమండ్రి, నవకోట్లం, అంగం, గొల్లమంగాడ, కాకినాడ, తాపేళ్లం పట్నాలలో మూసలు చేయబడుతున్నాయి. ఆంగ్లంలో మచ్చగా ఈ పరిశ్రమ లేదు.

చేడికి తట్టుకోగలగడంగా, విదేశీ మూసలకు ఇది ఏవిధంగానూ తీసిపోవు. కాని విదేశీ మూసలు వాడగలిగినన్ని పాడు

వీటిని వాడటానికి వీలులేదు. మూసలు చేయుటలో ఇంకా కొంత అభివృద్ధి అవసరం.

మూసలు చేయుటకు కావలసిన 'గ్రాఫైటు' పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలోని ఇంగారెడ్డిగూడెంలో (ఇది రాజమండ్రికి 50 మైళ్ళు) చూచుకుంటున్నది. ఈ ప్రాంతంలో యీ ఖనిజపదార్థాలు ఇంకా వున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమను అభివృద్ధి చేసేందుకు కావలసిన ఆశాకాశాలన్నీ మనకున్నాయి.

ఆటవస్తువులు

ఆంధ్రదేశంలో ఆటవస్తువులు మట్టితోను, గేలికి చక్కతోను తయారు చేయబడుతున్నాయి. ప్రశస్థమయిన ఆట వస్తువులు, బొమ్మలు కృష్ణాజిల్లాలోని కొండపల్లి; చిత్తూరుజిల్లాలోని తిరుచానూరు; విశాఖజిల్లాలోని ఏటికొప్పాక; కడపజిల్లా పెట్టిసంబ దగ్గరలోనున్న లక్ష్మీగారి పల్లిలో చేయబడుతున్నాయి.

కొండపల్లి బొమ్మలు చేయుటకు "తెల్లపాకలి" కర్ర ఉపయోగించబడు

గున్నది. ఏటికొప్పాకలో "అంకుడు" కర్ర ఉపయోగించబడుతున్నది.

అల్లుల ఎత్తగడం బొమ్మలు కొంటూ వుంటారు కనుక వీటికి సంవత్సరం పాడుగునా అమ్మకాలు వుంటాయి. తిరుచానూరులో, పండుగ సోపాలలో వీటి ఖర్చు విపరీతం. దేశ విఖ్యాతిగాంచిన కొండపల్లి బొమ్మలు తెంగాలు, పంజాబీ, మధ్యప్రదేశ్ లలోకూడా విపరీతంగా అమ్మబడుతోయి.

కొమ్ము చెక్కడములు

ఈ పరిశ్రమ ఒక్క విశాఖజిల్లాలో మాత్రమే ఉన్నది.

ఇచ్చట ఫాటో శ్రేణులు, సగిషీ చెక్కడములు, వివిధ దేవతాప్రతిమలు, పత్తులు, జంతువుల ప్రతిరూపాలు, ఛస్ బోర్డులు, పుస్తకాల కేసులు, వాచ్ కేసులు, సిగరెట్ కేసులు, ఇత్యాదులు చేయబడుతున్నాయి.

ఇందుకు ఉపయోగించే ముడిపదార్థం - గొడ్లకోమ్ము, తాళలుబొచ్చెలు, గంధకపు చెక్క, దుప్పికొమ్ములు.

ఈ చెక్కడముల ధరలు అధికమగుట చేత ఖర్చు చాల తక్కువ. అదరించే దిక్కు శ్రమంగా తగ్గిపోతున్నది కనుక పరిశ్రమే అంతరించే ప్రమాదం లేక పోలేదు.

వీడిలు - మట్టిలు

ఈ పరిశ్రమ ముఖ్యంగా కిర్నూలు, చిత్తూరు, ఒక్కరి జిల్లాలలోను; పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ఏలూరులోను వున్నది.

ఏ ని కి కావలసిన పాగాకు ఆయా ప్రాంతాలలో పండించబడుతున్నది.

ఈ పరిశ్రమ సుమారు 20-25 శేల మందికి పని కల్పిస్తున్నది.

గిట్టుచుట్టలు పూర్తిగా చేతితోనే (ఎట్టి యంత్రసాయం లేకనే) చేయబడు

తున్నది. ఈ పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికు లలో నాటికి 38-40 మంది 6-16 సంవత్స గాల పసివారు. ఏ ఇతర పరిశ్రమలోను ఇంతిమంది (ఈ దామాషాలో) పిల్లలు పని చేయటం కనిపించలేదు.

పాగాకు పండించటంలో ప్రధమ స్థానాన్ని పశ్చిమను ఆంధ్రదేశంలో ఉన్న పాగాకు పరిశ్రమ ఇది!

పలకల పరిశ్రమ

ఇది కిర్నూలుజిల్లా కింభం, చాక్కా పూరులలో సాగించబడుతున్నది. పలక లకు వుపయోగించే పదార్థమే బలపాలు చేయటానికి కూడా వుపయోగిస్తారు కనుక, పలకలు చెయ్యటంతోపాటు బలపాలు చేయటంకూడా జరుగుతున్నది. వైగా,

ఇచ్చట గొరికే రాయి బలపాలు చేయుటకు శ్రేష్టమయినది.

ప్రతి సంవత్సరం ఖమ్మను లక్ష్మిరూపా యలు నిలువజేయు బలపాలు యిచ్చట తయారు చెయ్యబడుతున్నాయి.

తోళ్ళ పరిశ్రమ

ఆంధ్రలో తోళ్ళు దిరిగి కలగిస్తున్నాయా పరిశ్రమ ఇంకా కుటీర పరిశ్రమ స్థాయిలోనే ఉంది. రాష్ట్రంలో సాలుకు

ఆవుచర్మాలు 13 లక్షలు, కేర చర్మాలు 11లక్షలు, మేకచర్మాలు 11లక్షలు, గొర్రె చర్మాలు 25 లక్షలు లభ్యమవుతున్నాయి.

ఇవన్నీ మదరాసు రాష్ట్రానికి, విదేశాలకు ఎగుమతి అవుతున్నాయి.

చర్మాలను ఊశే ఖోశ్ కారానాలు (Tanneries) ప్రస్తుతం రాష్ట్రంలో 40 ఉన్నట్లు అంచనా వేయబడుతున్నది. విజయనగరం, ఏలూరు, విజయవాడ,

గుంటూరు, ఆదోని, కడప, రాజమండ్రి ప్రధాన కేంద్రాలు.

రాష్ట్రంలోని వివిధ కేంద్రాలలో సుమారు 4,500 మంది పనిచేస్తున్నట్లు అంచనా వేయబడుతున్నది.

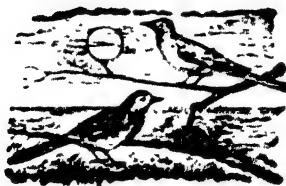
ఉప్పు పరిశ్రమ

ఇది కుశీరపర్వతం కాకిరేయినా గ్రామాంశ పర్వతముగానే వున్నది. శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని నాపడానుండి, నెల్లూరు జిల్లాలోని పాకాల వరకు ఉన్న సముద్ర తీరంలో అనేకచోట్ల ఉప్పు ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నది. 18 ఫాక్టరీల చేత 7,332 ఎకరములలో యీ ఉత్పత్తి జరుగుతున్నది. సగటున ఎకరమునకు 31 టన్నులు ఉత్పత్తి జరుగుతున్నది. పాకాలలో మాత్రం ఎకరమునకు 72 టన్నులవరకు ఉప్పు రాయారుచేయబడ్డది.

నేడు ఆంధ్రలో సగటున సంవత్సరమునకు 225 వేల టన్నుల ఉప్పు రాయారుచేయబడుతున్నది.

శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని నాపడా, పూంగి, కిలింగపల్లం; నెల్లూరు జిల్లాలోని తిడ, కృష్ణపల్లం, ఇస్కూపల్లి, పాకాల మొదలైనవి ఆంధ్రలోని ప్రధాన ఉప్పు ఉత్పత్తి కేంద్రాలు.

ఉప్పు ఆంధ్రనుండి ఒరిస్సా, ఉత్తర ప్రదేశ్ లకు కూడ ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

విద్యుచ్ఛక్తి

విద్యుదుత్పత్తిలో ఆంధ్రరాష్ట్రం ఎంతో వెనుకబడి ఉంది. కృష్ణా, గోదావరీ, తుంగభద్రా నదులు రాష్ట్రంలో ప్రవహిస్తున్నప్పటికీ, ఒక్క జల విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రం కూడా (Hydro-electric system) ఆంధ్రలో ఏర్పించబడలేదు. ప్రస్తుతం నిర్మాణంలో ఉన్న మచిలీపట్నం, తుంగభద్రా స్కీములు (ఇప్పటికీ అధికారులు చెబుతున్నదాన్ని బట్టి) 1955-57 సంవత్సరాలలోగాని పవరును ఇవ్వాలి చెబుతున్నారు.

ఇంతవరకూ ఆంధ్ర, ధర్మలు పవరును మాత్రమే ఉత్పత్తి చేస్తున్నది. ఉత్పత్తి చేయబడుతున్న పవరు (1952-53లో) 769.20 యూనిట్లు.

రాష్ట్రంలో 1952-53 వ సంవత్సరంలో 15 ధర్మలు పవరు ప్లేంట్లు ఉన్నాయి. వీటిలో మూడు ప్లేంట్లుతోనూ, 13 డీజిల్ ఇంజన్లతోనూ నడపబడుతున్నాయి.

1951-52 వ సంవత్సరంలో ఈ రెండు సిస్టంల క్రింద ఉన్న విద్యుత్ ప్రవాహపు లెక్కల పాదపు ఈ విధంగా ఉన్నది :

సిస్టం పేరు	హైడ్రెన్ లెక్కలలో ఉన్న పవరు మెగ్నలలో	హైడ్రెన్ లెక్కలలో ఉన్న పవరు మెగ్నలలో	మొత్తం పాదపు మెగ్నలలో
ఆంధ్రా పవరు సిస్టం	836	454	1,290
రాయలసీమ పవరు సిస్టం	318	333	651
మొత్తం	1,154	787	1,941

ఈ ధర్మలు ప్లేంట్లను పంపాలనా సౌలభ్యం కోసం, ప్రభుత్వం “ఆంధ్రా పవరు సిస్టం”, “రాయలసీమ పవరు సిస్టం” అని రెండు గ్రూపుల క్రింద విభజించింది.

ఆంధ్ర పవరు సిస్టం క్రింద ఉన్న ధర్మలు ప్లేంట్లు; విశాఖపట్నం, విజయవాడ (ఈ రెండూ ప్లేంట్ల ద్వారా ప్లేంట్లు), కాకినాడ, నరసరావుపేట, శ్రీకాకుళం, కానమర్రు, ఒంగోలు.

రాయలసీమ పవరు సిస్టం క్రింద ఉన్న ప్లేంట్లు : నెల్లూరు (ప్లేంట్ల ద్వారా ప్లేంట్లు), కిరూలు, అనంతపురం, బ్రాహ్మపూర్, కడప నంద్యాల, తాడేపల్లి, తిరుపతి, కాళహస్తి.

మైసూరు, మదరాసుల నుండి కొన్ని పవరును పంపేందుకు అనంతపురం జిల్లా హిందూపురం, చిత్తూరు జిల్లా మనవల్లి లలో రెండు ట్రాన్స్మిట్టర్లు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. ఇవి కూడా రాయలసీమ పవరు సిస్టం క్రిందనే పనిచేస్తున్నాయి.

1952-53వ సంవత్సరంలో ఈ ప్రేషణ ఉత్పత్తిచేసిన విద్యుత్. ఇతర రాష్ట్రాల నుండి కొన్న విద్యుత్ వివరాలు :

ప్రేషణ చేయ	ఉత్పత్తి శక్తి (కిలోవాట్లు)	లోడ్ (కిలోవాట్లు)	ఉత్పత్తి (లక్షల యూనిట్లలో)
ధర్మల్ ప్రేషణ (సీమ్)			
1. విశాఖపట్నం	7,950	4,500	1,92.16
2. విజయవాడ	13,000	9,487	4,77.17
3. నెల్లూరు	5,000	1,225	47.36
డీసిల్ ప్రేషణ			
1. కాకినాడ	1,882	910	6.12
2. రాజమండ్రి	802	620	5.39
3. శ్రీకాకుళం	250	124	2.36
4. నరసన్నపేట	20	22	0.36
5. ఒంగోలు	170	136	2.06
6. నరసాచార్యపేట	170	90	0.47
7. కర్నూలు *	807	360	12.56
8. కడప	885	270	8.95
9. ఆనంతపురం	495	235	6.47
10. ప్రొద్దుటూరు	170	124	3.37
11. నంద్యాల	470	180	2.96
12. తాడేపల్లి	470	75	1.44
13. మదనపల్లి	580
	33,121	...	7,69.20
మొనూరువద్ద కొన్న పవరు	...	2,052	1,08.16
మొత్తం	33,121	2,90,410	8,72.36

* రాజధాని కర్నూలులో ఏర్పాటు చేసిన తిర్వాత కర్నూలు ధర్మల్ ప్రేషణ ఉత్పత్తి పెంచబడింది. అంచనాలు 1953 వ సంవత్సరం మార్చి మాసంతానికి భర్తీయి కనుక యీ పెరుగుదల ఇందులో చేర్చబడలేదు.

1951-52 వ సంవత్సరంలో రాష్ట్రములో ఉత్పత్తి చేయబడుతున్న 5,60.79 లక్షల యూనిట్ల పవరు, 1952-53 వ సంవత్సరానికి 8,72.36 లక్షల యూనిట్లకు పెరిగింది. ఇదిచాలక, గత కొన్ని సంవత్సరాలాగా కొంటున్నట్లే, మైసూరులోని జాగ్ జల విద్యుత్ కేంద్రంనుండి, శివ సముద్రం జలవిద్యుత్ కేంద్రంనుండి 103.16 లక్షల యూనిట్ల పవరు కొనబడింది. ఆంధ్రదేశ వినిమయ నిమిత్తం, ఈ సంవత్సరంగా 8,72.36 లక్షల యూనిట్ల పవరు స్థలము చేయబడినట్లు తేలుతున్నది.

రాష్ట్రంలోని అన్ని ధర్మలుకేసులు కలిసి చేసే ఉత్పత్తిలో, ఒక్క విజయవాడ ప్లేజే నూటికి 62 పాళ్ళు ఉత్పత్తి చేస్తున్నది. విజయవాడ, విశాఖపట్నం, నెల్లూరు ధర్మలు ప్లేజులు మూడు కిలీ, మొత్తం ఉత్పత్తిలో నూటికి సుమారు 93 పాళ్ళు ఉత్పత్తిచేస్తున్నాయి.

వినిమయం

మొత్తం రాష్ట్రంలో వినిమయ మవుతున్న పవరులో 13.3% ఇతర రాష్ట్రాల నుండి కొనబడినది !

1951-52 వ సంవత్సరంలో, మన రాష్ట్రంలోని పరిశిష్ట మదరాసురాష్ట్రం పదమూడులక్షల పవరును (72,99,70,000 యూనిట్లు) ఉత్పత్తిచేసింది. తోటి రాష్ట్రజనాభా మనిషి 1 కి సగటున 24 యూనిట్ల పవరును ఉత్పత్తిచేస్తూంటే, ఆంధ్ర మనిషికి 2.7 (1951-52 సం॥లో) యూనిట్ల ఉత్పత్తిచేస్తున్నది. ఈ సగటు 1952-53 కు 3.7 యూనిట్లకు మాత్రం పెరిగింది. భారతదేశంలో సగటున

జనాభా మనిషికి 14 యూనిట్లు, తోటి మదరాసు రాష్ట్రంలో 19 యూనిట్లు వినిమయమవుతుంటే, ఆంధ్రలో 4.3 యూనిట్లు మాత్రమే వినిమయమవుతున్నది.

1951-52 వ సంవత్సరంలో వినిమయ మవుతున్న విద్యుత్తు ఏయే భారా క్రింద ఎన్నిపాళ్ళువాడబడుతున్నదో, మదరాసు రాష్ట్రంతో పోల్చితే మన సానం ఏమిటో ప్రక్కజేతీలాని పట్టిక తెలియచేస్తుంది.

పారిశ్రామికాభివృద్ధికి, అధికోత్పత్తికి పనిచేసే కార్మికులకు ఆర్థికరమైన వారావరణం సృష్టించే ఉండడానికి విద్యుత్ చాల అవసరం. కాని వినిమయ మవుతున్న మొత్తంవిద్యుత్తులో, మదరాసు నూటికి 62 పాళ్ళు విద్యుత్ పరిశ్రమల నిర్వహణకు వాడుతూంటే, ఆంధ్ర 44 పాళ్ళు మాత్రమే ఇందుకు వినియోగిస్తున్నది. వ్యవసాయంలో కూడా ఎక్కువ విద్యుత్ వినియోగించబడటంలేదు. ఉదాహరణకు, మదరాసు రాష్ట్రంలో 1951-52 వ సంవత్సరంలో 60,657 కిలోవాట్ల లోడ్ కల 14,712 పంపుసెట్లు వాడబడుతుంటే ఆంధ్రలో 3,097 కిలోవాట్ల లోడ్ కల పంపుసెట్లు 831 మాత్రమే వాడబడుతున్నాయి.

విద్యుత్ స్థలము చేయబడుతున్న గ్రామాలు కూడా చాలాకొద్ది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో మదరాసు రాష్ట్రంలో 1,218 గ్రామాలకు విద్యుత్ స్థలముచేయబడుతుంటే, ఆంధ్రలో 195 గ్రామాలకు మాత్రమే స్థలము చేయబడుతున్నది. మొత్తం ఆంధ్రలో ఉన్న గ్రామాలలో (17 వేలు) నూటికి సగటున ఒక్క గ్రామానికి మాత్రమే విద్యుత్ స్థలము చేయబడుతున్నది.

మొత్తం ఉత్పత్తిలో నూటికి ఎన్ని శాతం

వినియోగించబడినది

	*ఆంధ్ర	మహారాష్ట్ర రాష్ట్రం
పరిశ్రమలకు	43.54	62.0
వ్యవసాయానికి	10.02	13.5
ఇండ్లకు (Domestic consumption)	25.30	10.0
వ్యాపారంలో	12.20	7.0
విధి దీపాలు	2.78	2.5
ఇతరత్రా వినియోగం	6.16	5.0
	100.00	100.0

ఈ విధంగా వివిధ జిల్లాలలో 1951-

52వ సంవత్సరంలో విద్యుత్ సప్లయ చేయబడుతున్న గ్రామాలు :

గ్రామాలు	గ్రామాలు	గ్రామాలు
శ్రీకాకుళం జిల్లా 14	కృష్ణాజిల్లా 54	
శ్రీకాకుళం తాలూకా 3	నూజివీడు తాలూకా 11	
చీపురుపల్లి " 6	విజయవాడ " 21	
పాలూరు " 3	గన్నవరం " 20	
బాబ్బిలి " 1	బందరు " 2	
పార్వతీపురం " 1	గుంటూరు జిల్లా 18	
విశాఖపట్నం జిల్లా 31	గుంటూరు తాలూకా 12	
విశాఖపట్నం తాలూకా 11	ఒంగోలు " 1	
అనకాపల్లి " 3	నర్సరావుపేట " 1	
వీరవల్లి " 1	తెనాలి " 1	
కొమురపట్నం " 9	రాపట్ల " 3	
విజయనగరం " 7	మార్పుకోటానరి జిల్లా 25	
	కాకినాడ తాలూకా 4	
	పెద్దాపురం " 1	
	పిఠాపురం " 4	
	రామచంద్రపురం " 7	

* ఇది ఉత్పత్తియింపుగా చేసిన అంచనాలే కాదు, అక్షరాల కూపు, మూల మైన స్వరూపాన్ని మూలం చిత్రిస్తాయి.

గ్రామాలు		గ్రామాలు	
రాజమండ్రి తాలూకా	8	కడప, కర్నూలు, అనంత	18
అమలాపురం "	1	పురం, చిత్తూరు జిల్లా	
పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా	23	ప్రాంతంలోని ఇతర	
ఏలూరు తాలూకా	23	గ్రామాలు	193
నెల్లూరు జిల్లా	3	పవరు సమయ చేయబడుతున్న	
కర్నూలు జిల్లా	2	మొత్తం గ్రామాలు	
కర్నూలు తాలూకా	2	ఆదాయ వ్యయాలు	1951-52 వ సంవత్సరంలో ఎలా ఉన్నా కంటే పట్టిక తెలియచేస్తుంది (అంకెలు లక్షల రూపాయలు):
కడప జిల్లా	4	ఈ ధర్మాలు పేషన్ నిర్వహణలో	
అనంతపురం జిల్లా	1	అవుతున్న ఖర్చు, వచ్చే ఆదాయం	

ధర్మాలు పేషన్	మొత్తం పెట్టుబడి	మొత్తం ఆదాయం	ఖర్చు	వడ్డీ	లాభము
1. విద్యుత్తు	79.28	13.59	13.59
2. విద్యుత్తు	141.36	19.06	19.06
3. కాకినాడ	19.89	6.22	6.32	0.10	...
4. కర్నూలు	4.83	1.96	1.82	...	0.16
5. కడప	8.67	1.77	1.80	0.03	...
6. అనంతపురం	5.74	1.00	1.13	0.13	...
7. పొదూరు	0.77	0.17	0.25	0.08	...
8. రాజమండ్రి	10.65	2.81	3.90	1.09	...
9. నెల్లూరు	61.88	3.01	5.76	2.75	...
10. ఒంగోలు	2.62	0.25	0.46	0.21	...
11. నర్సరావుపేట	1.96	0.37	0.65	0.28	...
12. సాలూరు					...
కాకతీపురం	0.27	0.30	0.20	...	0.10
13. కృత్తికపురం	1.22	0.50	0.64	0.14	...
14. ప్రొద్దుటూరు	3.59	0.56	0.68	0.12	...
మొత్తం విద్యుత్తు					...
1. రాయలసీమ జిల్లాలు	80.03	8.54	6.97	...	1.57
2. హిందూపురం	3.63	0.68	0.52	...	0.16
		60.81	63.75	4.93	1.99

ఒక్క కర్నూలు, సాలూరు, పార్వతి పురం స్టేషన్లు తప్ప మిగతావన్నీ నష్టం మీదే నడుపబడుతున్నట్లు తేలుతున్నది.

మైసూరువద్దనుండి కొన్న పవరు అమ్మటం వల్ల మాత్రం రు. 1,99 వేలు లాభం వస్తున్నది.

జలవిద్యుదుత్పత్తి స్కీములు

ఆంధ్రలో జల విద్యుదుత్పత్తికి ఎన్నో అవకాశాలున్నాయి. పెద్ద నదీ ప్రాంతాల్లోనూ, కొలవద్ద ఆయా ప్రాంతాలనుండి పెద్ద కాలువలమీద జలవిద్యుదుత్పత్తి చేయవచ్చు.

జల విద్యుదుత్పత్తి స్కీములను మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చు.

1. హై హెడ్ స్కీములు (300 అడుగులకు పైకి), 2. మీడియమ్ హెడ్ స్కీములు (300-50 అడుగులమధ్య), 3. లో హెడ్ స్కీములు (50-10 అడుగుల మధ్య)

హై హెడ్ స్కీములు

నదులు పర్వత ప్రాంతాల్లో ప్రవహించేటప్పుడు జలపాతాలు ఏర్పడతాయి. 300 అడుగులకు తగ్గిన జలపాతాల సాయంతో విద్యుత్ ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఓటిసే హై హెడ్ స్కీములంటారు.

ఆంధ్రదేశాల్లో పర్వతములంతట ఎత్తయిన పర్వతాలలేవు. పైగా మన నదులు మైదానప్రాంతాల్లో పారుతుండటమువల్ల జలపాతాలు ఏర్పడే అవకాశం లేదు. అందుచేత ఆంధ్ర-ఒరిస్సా సరిహద్దులో మాత్రం ఒకటి రెండు స్కీములు అవకాశమున్నది. అంతకుమించి,

ఆంధ్రలో ఇట్టి స్కీములకు అవకాశం లేదు.

మీడియం హెడ్ స్కీములు

నదులకు విజర్వాయర్లు నిర్మించి, విద్యుదుత్పత్తికి కావలసిన ఎత్తుకు విజర్వాయరు నీటిమట్టాన్ని పెంచుతారు. ఈ విజర్వాయర్ల నుండి, జలపాతాలు కల్పించి (300-50 అడుగులు) విద్యుత్ను ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఓటిసే మీడియమ్ హెడ్ స్కీములు అంటారు. ఈ స్కీముల నిర్మాణానికి ఆంధ్రలో ఎంతో అవకాశం ఉన్నది. ఇరిగేషన్ కారకు నిర్మించే విజర్వాయర్లను, విద్యుదుత్పత్తి స్కీములతో జోడించి నిర్వహించుటోసే, లాభదాయకంగా నిర్వహించటం విలువైనదిగా సాంకేతిక నిపుణుల అభిప్రాయం.

లో హెడ్ స్కీములు

నదుల ప్రధానకాలువలమీద విద్యుదుత్పత్తికి 50-10 అడుగుల ఎత్తువరకూ ఉండే చిన్న జలపాతాల కల్పిస్తారు. మీడియం హెడ్ స్కీముల విద్యుత్ ఉత్పత్తిలో వచ్చే లాటుపాట్లను పర్వటమే వీటి ప్రధాన ఉపయోగము. ఉత్తర ప్రదేశ్ లో గంగానది కాల్యాలమీద ఈ స్కీములకింద జలవిద్యుదుత్పత్తి జరుగుచున్నది.

రాష్ట్రంలో వివిధతరగతి ఉత్పత్తి స్కీముల కింద ఎంత జల విద్యుత్ను ఉత్పత్తిచేయ వీలున్నదో దిగువ పట్టిక వివరిస్తుంది :

కిలోవాట్లు అధికం ! మై స్కీములన్నీ నిర్వహించబడిననాడు, జల విద్యుదుత్పత్తిలో అంద్ర ప్రధమస్థానాన్ని అలంకరిస్తుందంటే అతిశయోక్తికాదు.

స్కీము	విద్యుత్ ఉత్పత్తి అంచనా (కిలోవాట్లలో)
హై హెడ్ స్కీములు	
మచ్ఛిఖండ్	... 1,02,000
సీతరు	... 1,66,000
మిడియమ్ హెడ్ స్కీములు	
తుంగభద్ర	... 44,000
రామపాదసాగరి	... 1,55,000
నందికొండ	... 1,00,000
లో హెడ్ స్కీములు	
నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం	... 1,00,000
ప్రాజెక్టుల కాలువలు,	
కృష్ణా, గోదావరి కాలువలవల్ల	
మొత్తం	... 6,67,000

మై వివరాలవల్ల, అంద్ర దేశంలో 6-7 లక్షల కిలోవాట్ల జలవిద్యుత్ను ఉత్పత్తిచేయ వీలున్నదని తేలుతున్నది. ఇది, ప్రస్తుతపు భారతదేశ విద్యుదుత్పత్తి శక్తిలో నాల్గవంతు కంటే కొంచెం అధికం.

1951 వ సంవత్సరంలో, భారతదేశ జలవిద్యుదుత్పత్తికి విడుదలైన కిలోవాట్ల కన్న కొంచెం తక్కువ. మైన ఉదహరించిన స్కీములన్నీ నిర్వహించబడిన నాడు అంద్ర ఉత్పత్తి చేయగలిగిన జలవిద్యుత్, భారతదేశపు ప్రస్తుతపు జల విద్యుదుత్పత్తి కంటే లక్షన్నర

ఈ స్కీములలో మచ్ఛిఖండ్, తుంగభద్రా స్కీములే ప్రస్తుతం నిర్మాణంలో ఉన్నాయి.

మచ్ఛిఖండ్ స్కీము

విశాఖపట్టణానికి 125 మైళ్ళదూరంలో అంద్ర-ఒరిస్సారాష్ట్రాల సరిహద్దున మచ్ఛిఖండ్ నదికి ఏర్పడిన “దుడుమా” జలపాతంపద్ద ఒకజల విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రం నిర్మించబడు తున్నది. ఇది హై హెడ్ స్కీము.

ఈ స్కీము, అన్ని నిర్మాణదశల దాటిన తర్వాత 1,02 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్ను ఉత్పత్తి చేయగలదు.

ఇది ప్రథమ దశలో 51,000 కిలో వాట విద్యుత్తును మాత్రమే ఉత్పత్తి చేస్తుంది. 1955 జూలైలో ఉత్పత్తి ప్రారంభించబడుతుందని ఆధికారులు చెబుతున్నారు. ఇచ్చట ఉత్పత్తి అయ్యే విద్యుత్ అంధ్రవాటా 70%, మిగిల్చాటా 30%.

ఈ స్కీము అన్ని నిర్మాణదశలు దాటేసరికి రు. 14,55 లక్షల రూపాయలు ఖర్చవుతుందని అంచనా వేయబడింది.

ఇచ్చట ఉత్పత్తి అయ్యే విద్యుత్ క్షిరానగరం, విశాఖపట్నం, ఉధయగిరి వరులు, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలకు సఫలమవుతుంది. ఈ పవరు సరిగ్గా కొరికు 290 మైళ్ళ పొడవున 132 కె.వి. డబుల్ సర్క్యూట్ లైను, వివిధ కేంద్రాలలో సబ్ స్టేషన్లు నిర్మించబడుతున్నాయి.

తుంగభద్ర స్కీము

నిర్మాణంలో ఉన్న రెండవ స్కీము తుంగభద్ర స్కీము. ఇది పొడియన్ కౌడ్

స్కీము. హోన్నేటవద్ద అనకట్ట మీద ఒకటి, దానికి 15 మైళ్ళ దిగువున ప్రధాన పంట కాలువ మీద ఒకటి, రెండు పవరు స్టేషన్లు నిర్మించబడుతున్నాయి.

ఈ రెండు పవరు స్టేషన్లు నిర్మించబడే సరిగ్గా మైసూరులోనే ఉంది. ప్రథమ దశలో 36,000 కిలోవాట్ల విద్యుత్తును, ఈ రెండు స్టేషన్లు ఉత్పత్తి చేస్తాయి. 1957వ సంవత్సరం నాటికి ఉత్పత్తి ప్రారంభించబడుతుందని చెప్పబడుతున్నది. ఈ పవరు కిరీట, కిరూలు, అనంతపురం, ఆలూరు, ఆనోని, రాయచర్లం తాలూకాలకు సఫలమవుతుంది. ఈ పవరు సరిగ్గా కొరికు, 66-11 కె. వి. వోల్టేజీ కలిగిన 750 మైళ్ళ పొడవున డౌన్ స్టెప్ లైను, 22 సబ్ స్టేషన్లు నిర్మించబడుతున్నాయి. ఈ స్కీము పూర్తి నిర్వహణకు ఎనిమిది కిలో రూపాయలు ఖర్చవుతుందని అంచనా వేయబడుతున్నది. ఈ స్కీము కింద ఉత్పత్తి అయిన విద్యుత్తులో 80% అంధ్రవాటా, 20% మైసూరువాటా.

దర్శనాలు పై పన్లు*

విశాఖపట్నం పవరు సిస్టం

ఇది 1938-39వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఈ సంవత్సరంలో లాడ్ 820 కిలో వాట్లు; ఉత్పత్తి 17,80,000 యూనిట్లు; ఆదాయం రు. 85 వేలు.

1951-52వ సంవత్సరానికి లాడ్ 4,500 కిలోవాట్ల, ఉత్పత్తి 1,59,60

వేల యూనిట్లకు, ఆదాయం రు. 13,59 వేలకు పెరిగింది. ఈ సంవత్సరంలో ఉన్న వినియోగదారు 3,092. కెపాసిటీ లాడ్ 15,224 కిలోవాట్లు.

ఈ సిస్టం కింద ఉన్న విద్యుత్ ప్రవాహపు లైనులు సింగిల్ సర్క్యూట్ లి 278.5 మైళ్ళు; డబుల్ సర్క్యూట్ లి 13.3 మైళ్ళు.

* కింద ఇవ్వబడిన వివరాలకు, సంవత్సరం ఉదహరించని చోట, ఆయా అంచనాలు 1951-52వ సంవత్సరానికిగా పరిగణించాలి.

మొత్తం 5,200 కె. వి. యె. శక్తిగల ట్రాన్సుఫార్మర్ల వ్యవస్థ మూడున్నాయి; 2,620 కె. వి. యె. శక్తిగలిగిన డిస్ట్రిబ్యూషన్ ట్రాన్సుఫార్మర్స్ ఉన్నాయి. చిట్టివలస సబ్ స్టేషన్ 1,500 కె.వి.యె. శక్తి గలిగిన రెండు ట్రాన్సుఫార్మర్లు ఉన్నాయి.

ఈ సిస్టం చిట్టివలస జనపనారవిల్లుకు, విశాఖపట్నంలోని ఇండియన్ ఆక్సిజన్ అండ్ ఎసిటేట్స్ కంపెనీకి పవరు సప్లయ చేస్తున్నది.

మొత్తము 172 కిలోవాట్ల కనెక్టర్ లోడ్తో 29 వ్యవసాయ కనెక్షన్లు (Agricultural Connections), మొత్తం 1,322 కిలోవాట్ల కనెక్టర్ లోడ్తో 78 గ్రామీణ పరిశ్రమల కనెక్షన్లు ఉన్నాయి.

విజయవాడ సిస్టం

ఇది 1938-39 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఈ సంవత్సరంలో లోడ్ 530 కిలోవాట్లు; 1939-40 వ సంవత్సరంలో ఉత్పత్తి 46,80 కేల యూనిట్లు; ఆదాయం రు. 1,89 కేలు.

1951-52 వ సంవత్సరానికి లోడ్ 8,309 కిలోవాట్లకు, ఉత్పత్తి 3,09 లక్షల యూనిట్లకు, ఆదాయం రు. 19,06 కేలకు పెరిగింది. ఈ సంవత్సరంలో ఉన్న వినియోగదారు (Consumers) 2,608; కనెక్టర్ లోడ్ 19,923 కిలోవాట్లు.

ఈ సిస్టంకింద ఉన్న విద్యుత్ ప్రవాహాల శ్రేణులు: 694 మైళ్ళ సింగిల్ ఫర్మాక్టో శ్రేణులు, 5.8 మైళ్ళ డబుల్ ఫర్మాక్టో శ్రేణులు.

మొత్తం 11,950 కిలోవాట్లన్న తొమ్మిది హెటెనెక్ సబ్ స్టేషన్లు ఉన్నాయి. 134 డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ ట్రాన్సుఫార్మర్లు ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం శక్తి (Aggregate Capacity) 7,220 కె. వి. యె.

658 వ్యవసాయ కనెక్షన్లు ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం కనెక్టర్ లోడ్ 2,299 కిలోవాట్లు. 130 గ్రామీణ పరిశ్రమల కనెక్షన్లు ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం కనెక్టర్ లోడ్ 1,338 కిలోవాట్లు.

కాకినాడ సిస్టం

ఇది 1940-41 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఈ సంవత్సరంలో లోడ్ 325 కిలోవాట్లు; ఉత్పత్తి 7,70 కేల కిలోవాట్లు, ఆదాయం రు. 47 కేలు. 1951-52 వ సంవత్సరానికి లోడ్ 1,020 కిలోవాట్లకు, ఉత్పత్తి 23,60 కేల యూనిట్లు (విజయవాడ స్టేషన్ నుండి కొన్న 9,41 కేల యూనిట్లు ఇందులో చేర్చబడలేదు.) ఆదాయం రు. 6,22 కేలకు పెరిగింది.

ఈ సంవత్సరంలో మొత్తం 5,565 కనెక్షన్లున్నాయి. వీటి కనెక్టర్ లోడ్ మొత్తం 4,138 కిలోవాట్లు. 261 మైళ్ళ సింగిల్ ఫర్మాక్టో విద్యుత్ ప్రవాహ శ్రేణులు ఈ సిస్టంకింద ఉన్నాయి. 55 డిస్ట్రిబ్యూషన్ ట్రాన్సుఫార్మర్లు ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం శక్తి 3,240 కె. వి. యె.

ఈ సంవత్సరానికి ఉన్న వ్యవసాయ కనెక్షన్లు 40; వీటి కనెక్టర్ లోడ్ మొత్తం 230 కిలోవాట్లు. 87 గ్రామీణ పరిశ్రమల (Rural

Industries) కనెక్టు ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం కనెక్టెడ్ లోడ్ 993 కోటావాట్లు.

శ్రీకాకుళం సిస్టం

1951 వ సంవత్సరంలో ఇది ప్రభుత్వ అధీనంలోనికి వచ్చింది. దీని ఉత్పత్తి శక్తి 1952-53 వ సంవత్సరంలో 250 కోటావాట్లు. 1951-52 వ సంవత్సరంలో రు. 14,116 లు వడ్డం వచ్చింది. దీనికింద 14 మైళ్ళ లోకేషన్ లైను ఉన్నది. ఒక వ్యవసాయ కనెక్టు ఉన్నది. దీని కనెక్టెడ్ లోడ్ 4 కోటావాట్లు.

నరసన్నపేట సిస్టం

1951వ సంవత్సరం, జూలై మాసంలో ప్రభుత్వ అధీనంలోకి వచ్చింది. 2.5 మైళ్ళ పొడవుల లోకేషన్ లైను ఈ సిస్టంకింద ఉన్నది.

బుగోలు సిస్టం

1951వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 16వ తేదీ ప్రభుత్వ అధీనంలోకి వచ్చింది. అప్పటికి ఈ స్టేషను పనిచేయటంలేదు. 1.75 మైళ్ళ లోకేషన్ లైను, 14.5 మైళ్ళ లోకేషన్ లైను ఈ సిస్టంకింద ఉన్నాయి. 1951-52వ సంవత్సరంలో రు. 21,941 లు వడ్డం వచ్చింది.

నరసారావుపేట సిస్టం

1951 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 29 వ తేదీ ఇది ప్రభుత్వ అధీనంకిందకు వచ్చింది. దీని 1952-53 వ సంవత్సరం ఉత్పత్తి శక్తి 170 కోటావాట్లు. 1951-52 వ సంవత్సరంలో రు. 27,823 లు వడ్డం వచ్చింది.

నల్లూరు సిస్టం

ఇది 1950 వ సంవత్సరం అక్టోబరు 30వ తేదీ ప్రారంభించబడింది.

1951-52వ సంవత్సరంలో టీగోలాడ్ 750 కోటావాట్లు. 26,50 వేల యూనిట్లు విద్యుత్ ఉత్పత్తి చేయబడింది.

ఈ సంవత్సరంలో 2,131 కనెక్టు ఉన్నాయి. వీటి కనెక్టెడ్ లోడ్ 1,309 కోటావాట్లు. ఈ సిస్టంకింద 10.5 మైళ్ళ లోకేషన్ లైనులు, 63.5 మైళ్ళ లోకేషన్ లైనులు ఉన్నాయి. ఆరు వ్యవసాయ కనెక్టు ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం కనెక్టెడ్ లోడ్ 13 కోటావాట్లు.

కర్నూలు సిస్టం

ఇది 1947-48వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ఈ సంవత్సరంలో ఉన్న టీగోలాడ్ 140 కోటావాట్లు; ఉత్పత్తి 3, 30 వేల యూనిట్లు; ఆదాయం 68 వేల రూపాయలు. 1951-52 వ సంవత్సరంలో టీగోలాడ్ 360 కోటావాట్లు; ఉత్పత్తి 10,67 వేల యూనిట్లు; ఆదాయం రు. 1,98 వేలు; ఖర్చు రు. 15,718.

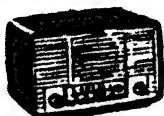
ఈ సంవత్సరాంతానికి 1,318 కనెక్టు ఉన్నాయి. వీటి కనెక్టెడ్ లోడ్ మొత్తం 929 కోటావాట్లు.

ఈ సిస్టంకింద ఉన్న విద్యుత్ వాహక లైనుల పొడవు 33 మైళ్ళు. ఉన్న ట్రాన్సుమిషన్ నాలుగు. వీటి మొత్తం శక్తి 275 కె. వి. యె.

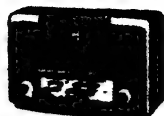
కడప సిస్టం

ఇది 1948-49 వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ యాజమాన్యం కిందకు వచ్చింది. 1951-52వ సంవత్సరంలో దీని టీగోలాడ్ 200 కోటావాట్లు; ఉత్పత్తి 7,60 వేల యూనిట్లు; ఆదాయం రు. 1,77 వేలు. ఈ సంవత్సరంలో వచ్చిన వడ్డం రు. 2,583 లు.

PHILIPS *Radio*

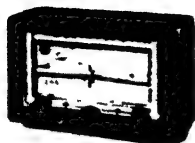
BX 115 B for dry battery
Rs. 150/-.

BCA 316 B/U for dry
battery or AC/DC mains
Rs. 350/-.

BCA 526 A/U for AC or
AC DC mains Rs. 695/-.

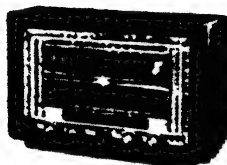
BX 626 A for AC mains.
Rs. 725/-.

BCA 416 A/U for AC or
AC/DC mains Rs. 365/-.

BCA 516 B for dry battery
Rs. 475/-.

BX 735 A for AC mains.
10 valves, 6 coverages,
Infinite Bandspread
Rs. 895/-.

MX 338 A for AC mains
7 valve radio 1-speed record
changer Rs. 1200/-.

MX 426 A for AC mains.
5 valve radio 1-speed record-
player Rs. 525/-.

PRICE REDUCTIONS

FX 418 A for AC mains
Console model 6-valve
radio 1 speed record
changer Rs. 1400/-.

PHILIPS AUTHORIZED DEALER
K. P. RAJU & CO.
Engineers & Contractors
Post Box No 39, TRUVU

ఈ సంవత్సరాంతానికి ఉన్న కెకే క్విట్ 1,142; ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 846 కోట్లవాట్లు. ఈ విస్తరించిన 26.6 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్, 10.3 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్ ఉన్నాయి. ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 53 కోట్లవాట్లు.

అనంతపురం సిస్టం

ఇది 1949-50 వ సంవత్సరాంతానికి ప్రభుత్వ యాజమాన్యంకిందకు వచ్చింది. 1951-52 వ సంవత్సరాంతానికి దీని టీకా లోడ్ 184 కోట్లవాట్లు; ఏటి మొత్తం ఉత్పత్తి 4,29 శేల యూనిట్లు; నిర్వహణలో వచ్చిన వస్తుండు 12,674 లు.

722 కెకే క్విట్ ఈ సంవత్సరాంతానికి ఉన్నాయి. ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 568 కోట్లవాట్లు. ఈ విస్తరించిన 4.1 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్, 16.1 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్ ఉన్నాయి. 12 వ్యవసాయ కెకే క్విట్ ఉన్నాయి. ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 26 కోట్లవాట్లు.

హిందుపూరు సిస్టం

ఇది 1950-51 వ సంవత్సరాంతానికి ప్రభుత్వ యాజమాన్యంకిందకు వచ్చింది. ఈ సిస్టం, మైసూరువద్ద కొత్త కేంద్రం పంపించింది. 1951-52 వ సంవత్సరాంతానికి ఈ సిస్టం మైసూరువద్ద 4,70 శేల యూనిట్లు వసదు కొనివచ్చింది. ఈ సంవత్సరాంతానికి ఉన్న టీకా లోడ్ 252 కోట్లవాట్లు. నిర్వహణలో వచ్చిన వస్తుండు 15,976.

ఈ సంవత్సరాంతానికి 398 కెకే క్విట్ ఉన్నాయి. ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 712 కోట్లవాట్లు. 5.05 మెక్స్ 33 కె.వి. లైన్, 5.4 మెక్స్ 11 కె.వి. లైన్,

15.4 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్ ఉన్నాయి. ఏడు డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ ట్రాన్స్మిషన్ లైన్లు పనిచేస్తున్నాయి. ఈ సంవత్సరాంతానికి ఉన్న వ్యవసాయ కెకే క్విట్ 19; ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 117 కోట్లవాట్లు.

ప్రొద్దుటూరు సిస్టం

ఇది 1950-51 వ సంవత్సరాంతానికి ప్రభుత్వ యాజమాన్యంకిందకు వచ్చింది. 1951-52 వ సంవత్సరాంతానికి దీని టీకా లోడ్ 90 కోట్లవాట్లు, ఉత్పత్తి 2,30 శేల యూనిట్లు. నిర్వహణలో ఈ సంవత్సరం వచ్చిన వస్తుండు 12,062.

ఈ సంవత్సరాంతానికి 428 కెకే క్విట్ ఉన్నాయి. ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 387 కోట్లవాట్లు. 5.5 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్, 10 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్ ఉన్నాయి. 11 వ్యవసాయ కెకే క్విట్ ఉన్నాయి. ఏటి మొత్తం కెకే క్విట్ లోడ్ 52 కోట్లవాట్లు.

నంద్యాల సిస్టం

ఇది 1951 వ సంవత్సరాంతానికి 13 వ గేటు ప్రారంభించబడింది. 1951-52 వ సంవత్సరాంతానికి ఉన్న టీకా లోడ్ 114 కోట్లవాట్లు. ఉత్పత్తి చేసిన వస్తుండు 62 శేల యూనిట్లు. 3.04 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్, 11.4 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్ ఉన్నాయి.

తిరుపతి సిస్టం

ఇది 1951 వ సంవత్సరాంతానికి 12 వ గేటు ప్రారంభించబడింది. 1951-52 వ సంవత్సరాంతానికి 52 శేల యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేసింది.

ఈ సంవత్సరాంతానికి 2.1 మెక్స్ 11 కె.వి. లైన్, 9.6 మెక్స్ లోల్డ్స్ నులైన్ ఉన్నాయి.

కార్మికులు

1954 ఏప్రిల్ 1 వ రోజున ఆంధ్ర ప్రభుత్వ కార్మికశాఖ తయారుచేసిన అంచనాల నమసరించి ఆంధ్రదేశంలో 2,26,760 మంది పారిశ్రామిక కార్మికులున్నారు. ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రిందకు వచ్చే కార్మికులు మాత్రమే లెక్కించబడ్డారు. ఆంధ్రరాష్ట్రం జనాభా 205 లక్షలు. ఆదికారుల అంచనాలనుబట్టి ప్రతి 100 మంది ఆంధ్ర ప్రజలలోను ఒక్కరు మాత్రమే పారిశ్రామిక కార్మికుడు. ఆంధ్రలో పారిశ్రామిక కార్మికులు యింత తక్కువగా ఉండటానికి కారణం ఆంధ్రదేశం పారిశ్రామికంగా వెనుకబడి ఉండటమే.

పరిమరికెంతో ఎక్కువమంది కార్మికులు పనిచేసే ఫ్యాక్టరీలు, పరిశ్రమలు మాత్రమే ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రిందకు వస్తాయి. ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రిందకు గాని పరిశ్రమల కార్మికులు కూడా చాలమంది వున్నారు. 1951 జనాభా లెక్కల నమసరించి కట్టు పరిశ్రమలై కీలించుకున్నవారి సంఖ్య 20,500. వీరు ఒంటరి ఒంటరిగా గాని, ఇద్దరు ముగ్గురుగాగాని పనిచేస్తుండటంవల్ల వీరు ఫ్యాక్టరీచట్టం క్రిందకురారు. ఇలాగే ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రిందకు రాని పారిశ్రామిక కార్మికులు మరో లక్షమంది నావుంటారు. ఆంధ్రరాష్ట్రం గ్రేడ్ యూనియన్ వారి అంచనాల ప్రకారం పారిశ్రామిక కార్మి

కులు 3 లక్షల 38 వేలమంది వున్నారు. ఈ అంచనాలనుబట్టి మానెనా ఆంధ్రలో పారిశ్రామిక కార్మికుల సంఖ్య చాల తక్కువేనని తెలుస్తుంది.

ఫ్యాక్టరీ చట్టం క్రింద రిజిష్టరు చేయబడ్డ సంఘాలలో పనిచేసే కార్మికులు ఆంధ్ర ప్రభుత్వ శ్రేణుల డిపార్టుమెంటు అంచనాల ప్రకారం, 1954 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ వరి మాసంనాటికి వివిధ జిల్లాలలో ఎంత మంది ఉన్నారో క్రింది పట్టిక వివరిస్తుంది :

జిల్లా పేరు	కార్మికుల సంఖ్య
కృష్ణా నది	7,500
విశాఖపట్నం	21,330
తూర్పుగోదావరి	31,410
పశ్చిమగోదావరి	21,770
కృష్ణా	30,200
గుంటూరు	75,100
తెలంగా	8,240
కర్నూలు	14,100
కడప	2,800
అనంతపురం	8,640
చిత్తూరు	5,630
మొత్తం	2,26,760

1951 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఎంతమంది కార్మికులున్నారో ఆంధ్ర రాష్ట్రం గ్రేడ్ యూనియన్

కాంగ్రెసువారి అంచనాల ప్రకారం ఎందరు కార్మికులు వివిధ పరిశ్రమలలో పనిచేస్తున్నదీ దిగువ పట్టికలో వివరించబడింది:

మంచి కార్మికులు పనిచేస్తున్న పాగాకు పరిశ్రమలో, కార్మికులకు సగటున సుమారు 8 నెలలు మాత్రమే పని దొరుకుతుంది. కొద్దిచోట్ల 8 నెలలు పని

పరిశ్రమ	1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం	బ్రిటిష్ యుగీయక అంచనాల ప్రకారం
పాగాకు	15,700	1,25,000
జువ్వనార	14,000	8,000
ఇంజనీరింగు	3,200	5,000
పంచదార	3,125	7,500
విద్యుచ్ఛక్తి	2,800	1,500
హర్బరు	...	2,400
నాకా నిర్మాణం	...	2,000
లోహ పరిశ్రమ	21,800	4,000
ప్రత్తి, నూనె, బియ్యం మిల్లులు	...	20,000
రసాయన పరిశ్రమలు	1,500	...
కట్టు పరిశ్రమ	30,500	...
ముద్రకాలయాల	3,028	2,000
తోక్కపరిశ్రమ	30,600	5,000
సిమెంటు	...	2,500
నూలు మిల్లులు	...	3,500
గనులు	...	60,000
పెట్రోలు కార్మికులు	...	20,000
వృద్ధులకు	10,325	2,000
పి. బిల్లు. డి. వర్కుమెంట్	...	2,500
రైల్వే	...	31,000

ఈ కార్మికులలో కొన్నిరికాకు పరిశ్రమలలో పనిచేసేవారికి సుమారు 3 నెలలు మాత్రమే పని దొరుకుతుంది. అందులో ఎక్కువ

దొరుకుతుంది. కొన్నిచోట్ల 3 నెలలకు మాత్రమే పని దొరుకుతుంది. పంచదార పరిశ్రమలో కూడ కొన్నిచోట్ల యిదే

పరిస్థితి. బియ్యపు మిల్లుల కార్మికులకు కొద్ది నెలలు మాత్రమే పని. వీరంతా సీజనల్ కార్మికుల క్రిందకు వస్తారు.

ఈ సీజనల్ కార్మికులకు సీజన్ (పని కాలం) ఆయిపోగానే పని పోతుంది గమక తిరిగి సీజన్ ప్రారంభమైనప్పుడు, లోగడ పనిచేసిన వారికే పనిలోకి తీసుకోవాలనే నిబంధన లేదు. వీరిలా కొంత మంది మాత్రమే పర్మనెంటు కార్మికుల క్రింద పరిగణించబడుతున్నారు. బియ్యపు మిల్లులలో పనిచేసే కార్మికులలో ఇంజన్ డ్రైవర్లు, మెషిన్ మెన్ లవంటి టెక్నికల్ కార్మికులు మిశ్రమ, మిగతా కార్మికులలో

ఏ ఒక్క కార్మికునికీ ఏ ఒక్క ఫ్యాక్టరీ లోను దీర్ఘ కాలపు సర్వీసు లేదు. పొగాకు, పంచదార పరిశ్రమలలో తాత్కాలిక కార్మికులకు యిదే గతి. కొన్ని పంచదార ఫ్యాక్టరీలలో తాత్కాలిక కార్మికులు నోటిసు లేకుండా తొలగించబడుతున్నారు. ప్రభుత్వ విద్యుచ్ఛక్తి శాఖ మొదలైన వాటిలో పనిచేసే కార్మికులు, పది సంవత్సరాలు సర్వీసు చేసినవారు కూడ, తాత్కాలిక కార్మికుల క్రిందనే పరిగణించబడుతున్న వుదాహరణలున్నవి. వీరి ఉద్యోగాని కెట్టి రక్షణ లేదు. ఏ తక్షణానైనా నిరుద్యోగి అయ్యే ప్రమాద మున్నది.

జీతాలు

పొగాకు పరిశ్రమ

పొగాకు పరిశ్రమలో జీతాలు పెండు పద్ధతుల మీద యివ్వబడుతున్నాయి - ఒకటి పనిచేసిన కాలాన్నిబట్టి, రెండవది చేసిన పనినిబట్టి. పొగాకు కార్మికులలో నూటికి 95 మంది స్త్రీలే. వీరిలో శ్రేణింగు, స్త్రీపుంగు (కాదంల తీసేపని) పనులు చేసే కార్మికుల తోటకు 6 ఆణాల నుండి రూపాయవరకు సంపాదిస్తున్నారు (1946). గంటూను మొదలైన పెద్ద పెద్ద ఫ్యాక్టరీలలో ఒక పాను కాదలు తీసి నందుకు స్త్రీపుంగు రు. 0-1-1 నుండి రు. 0-2-0 వరకు గిడుతున్నదనీ, యావద్ద తిలో ఎన్ని పానుల కాదలు తీస్తే అంతే కూలి అని చెప్పబడుతున్నప్పటికీ, ఏ స్త్రీపుంగుకూడా తోటకు రూపాయికి మించి కూలి గిట్టకుండా యజమానులు తూడ్తున్నారని చా॥ వి. వి. నారాయణస్వామి నాయుడు విచారణలో

యజమాని నాయుడు విచారణలో లెటపడింది.

పొగాకు కార్మికుల పీఠికనువనూర్చి 1946 లో విచారణ చేసిన డాక్టరు వి. వి. నారాయణస్వామినాయుడు, వారి విలోమంలో ఇంకా ఇలా వ్రాశారు: "స్త్రీపుంగుకు యిచ్చే కూలిని నిర్ణయించడంలో, స్త్రీపుంగు కూలి శ్రేణింగు పనిచేసే కార్మికుల తోట కూలిని మించకుండా వుంచాలనే ఉద్దేశ్యంతో యజమానులు స్త్రీపుంగు కూలిని నిర్ణయిస్తున్నారు. ఈ కూలి 15 ఆణాలకు తగ్గకుండాను, ఒకరూపాయికి మించకుండాను యజమానులు బాగ్రత తీసుకుంటున్నారు. ఈ కూలి నిర్ణయం జీతాల నిర్ణయనూతాలన్నింటికీ పూర్తిగా విరుద్ధము... ఒకే రకమైన పనికి ఒకే రకమైన జీతాలు యివ్వాలనే న్యూతాని కిది విరుద్ధము. ఎక్క. ప. ప. ని

చేసినట్లే కార్మికుడు పడే ప్రయత్నాదా ఎక్కువగానే వుంటుంది. అందువల 2కి నిర్ణీత పరిమితిని మించి చేసే పనికి ఎక్కువ శతాబ్దాలు యివ్వాలి. దీనికి విరుద్ధంగా ఎక్కువగా చేసే పనికి కార్మికులకు లెక్కపడే శతాబ్దాలు యివ్వబడు తున్నాయి. కార్మికులకు న్యాయం బరిగా లంటే పై పద్ధతి ప్రకారం కూడా లేదు నిర్ణయించబడకపోయింది. (పోగాకు, నీటి మొదలైన పారిశ్రామిక కార్మికుల కుగి గతులపై చిహ్నం పేం 103-104).

గ్రేడింగు కార్మికులకు చిహ్నం పేం 1.0-0 నుండి 1.2-0 వరకు యివ్వబడు తున్నది.

పోగాకు పరిశ్రమలో గ్రేడింగు, స్క్రీనింగు పనులు చేసే కార్మికులలో ఎక్కువమంది బి.ఎ.ఎ. కలకర్తూ. 25లు సంపాదిస్తున్నారు. బి.ఎ.ఎ. 60 నుండి కార్మికులు కలకర్తూ. 24 నుండి కూ. 24 వరకు సంపాదిస్తున్నారు. నే.శ్రీలు, కే.కె. ప్రదర్శన మొదలైన వారు కలకర్తూ. 24 నుండి కూ. 32 వరకు సంపాదిస్తున్నారు. కిక్కు మొత్తం కార్మికులలో కూ. 32 కి మించికి ఉండదు.

పోగాకు కార్మికులకు చిహ్నం పేం సంవత్సరంలో అటు కలెక్షన్ మాత్రమే పని దొరుకుతున్నది. ఒక్కొక్క కార్మికుడు సంపాదించేది రూ. 25 = కూ. 150 మాత్రమే. దీనిని బి.ఎ.ఎ. కలకర్తూ. 32 వరకు పోషించవలసి మిగతా ఆరు నెలలలో కారు యిరి పనులు చేసే పొట్టుగదులు కోతాల్సి వస్తున్నది. దీని ప్రధాన సంపాదన పోగాకు కుమిలుంది. ఇక్కడ సారా యువస్వామి నాయకుడు, వారి చిహ్నం

పోగాకు కార్మికుల శతాబ్దాలుసూచి యిలా వ్రాశారు: "నీజనులో పోగాకు కార్మికుల కలెక్షన్ సంపాదన వారి కిరీస విశ్రాంతి సకాలక్షనా సంపాదనలేదు. నీజనులో వారు సంపాదించిన శతాబ్దం 12 నెలలకు సరిపెట్టుకోవాలంటే, కార్మికుల శతాబ్దం పనికితి ఎంత మెచ్చరింగా వుండేదో వ్రాసించవచ్చు. వ్యవసాయపు పనులు చేసేగాని, యిరి విశ్రాంతి కూలి పనులు చేసేగాని వారు సంపాదించే వస్తుకోతాదేమో కాదు. పారిశ్రామిక వ్యర్థవాస్తా వారి సంపాదన శతాబ్దం సంపాదనలో అతి ప్రమాదమైన భాగం అవడంవలన, వారి వస్తు శతాబ్దాలు ముఖ ప్రదమైన శతాబ్దం అవడంవలన అనుభవమో వందాశ. ఈ వస్తువ్యర్థ పనికిరికవచ్చుడు పోగాకు కార్మికుల శతాబ్దం కలెక్షన్ల కనుగొన్న వంటుంది" (పోగాకు-కీ 100). 1947 నుండి తరువాతి పోగాకు కార్మికుల కలెక్షన్లలో 35% ముప్పు కుమిలున్న శతాబ్దం కూ. 32 25 నుండి చొప్పున పెంచాలి, ఇంకా కలెక్షన్ల పెంచ బట్టయితే కలెక్షన్ల యివ్వవలసిందేదనీ, కలెక్షన్ల వ్యయ ప్రమాణం 300 పోయింది కలెక్షన్ల పెంచవలసి వస్తుంది, పెరిగిన ప్రతి 25 పోయింది కూ. 32 అనా చొప్పున కలెక్షన్ల యివ్వాలని కార్మికుసారాయులవాస్తామి నాయకుడు విశ్రాంతి వ్రాసారు. శతాబ్దాలు ప్రమాణం గుర్తానికి తూర్పుకింది నాయకులకు పెరిగింది. శతాబ్దాలు ప్రమాణం 1950 నుండి కలెక్షన్ల విశ్రాంతి వంటుంది 346 పోయింది, పోగాకులో 397.6 పోయింది ఉన్నది. 1951 నుండి కలెక్షన్ల విశ్రాంతి

పట్నంలో 358 పాయింట్లు, ఏలూరులో 407.8 పాయింట్లు ఉన్నది. 1952 జనవరిలో దిశాపట్నంలో 380.8 పాయింట్లు, ఏలూరులో 452.6 పాయింట్లు ఉన్నది. పట్నంబట్టి చూస్తే పాగాకు కార్మికుల శ్రేణులు ఎంతగా పెరిగవలసి వున్నదో స్పష్టమౌతుంది. పాగాకు యజమానులు అర్జించుకున్న లాభాలు, కార్మికుల శ్రేణులు పెంచడానికి అనుగుణ్యంగానే ఉన్నాయని దాక్షిణ్య నారాయణ స్వామినాయుడు వ్రాశారు.

పంచదారీ పరిశ్రమ

పంచదారీ కార్మికుల జోషాకు సంబంధించి అత్యంత పని అజాల వరకు వుంది. పంచదారీ కార్మికుల పీఠికకులను గూర్చి విచారణ చేసిన పండ్ల ప్రభుత్వ కార్యకర్త విచారణకు సభ్యుడు అహమ్మద్ ముక్తార్ గారు వారిరెపోర్టులో (1946) ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో పంచదారీ కార్మికులలో సాటిక ఎంత మంది ఉన్నారో కూర్చి గమనించిన ఈ విధంగా అంచనా వేశారు:

కార్మికుల శాతం	జోషాకూర్చి
37.2%	6 నుండి 8 అజాల
39.6%	9 నుండి 10 "
8.8%	10 నుండి 12 "
8.1%	12 నుండి 14 "
1.4%	4 నుండి 6 "
2.2%	14 నుండి 16 "

రూపాయికి పెరిగి కూర్చి తెచ్చుకునే కార్మికులు చాల స్వల్పంగా వున్నారని, సాటికి 80 నుండి కార్మికులు 6 అజాల నుండి 10 అజాలవరకు జోషాకూర్చి తెచ్చు

కుంటున్నట్లు పై పట్టిక తెలియజేస్తున్నది. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పంచదారీ కార్మికులకు జీవనధృతి యివ్వబడుతున్నది. నెలకు రు. 20 జీతం వస్తున్న కార్మికులకు రు. 5, నెలకు రు. 20 పైన రు. 30 పై లోపు జీతం వస్తున్న కార్మికులకు నాలుగురూపాయలు, నెలకు రు. 30 పైన రు. 50 లోపు జీతం వస్తున్న కార్మికులకు రు. 3 ల చొప్పున 1944 నుండి జీవనధృతి (D.A.) ఇవ్వబడుతున్నదని, రు. 50 లకు పైన జీతం సంపాదించేవాటి ఎట్టి జీవనధృతి ఇవ్వబడలేదని పై రిపోర్టులో వివరించబడింది.

జైకో శ్రేణులు పెంచబడలేదని, పంచదారీ ప్రమాదం పెరిగిందనే విషయం గుర్తు చేస్తూ పట్టుకొంటే కార్మికులకు యివ్వబడుతున్న జీవనధృతి పంక్తి కరంగా వున్నదని భావించకూడదని అహమ్మద్ ముక్తార్ పని రిపోర్టులో వ్రాశారు.

వియ్యంపురంలో పనిచేసే మూలీలలో జోషాకు రు. 0-8-4, అది కూర్చి రు. 0-7-0 ఇస్తున్నారు. కెక్కికర్ కార్మికులకు మాత్రమే రు. 25 నుండి రు. 35 వరకు శ్రేణులు యివ్వబడుతున్నాయి.

ఈ జోషాలు చాలా కూర్చి పట్టుకుంటున్నారని పిల్లలూ పనిచేయించారు. ఇంకా, పీకే క్షేమక్షేమ కూర్చి యివ్వబడలేదు.

మైకా గనులు

మైకా గని కార్మికులకు మువారికి ఎనిమిది అజాల నుండి రూపాయివరకు, అడవారికి ఎనిమిది అజాలనుండి పన్నెండు

అకాల వరకు యివ్వబడుచున్నది (1946). విప్రులనుబట్టి కూలి హేచ్చులేగ్గులుగా వున్నది. మైకాగని కార్మికులకు సంవత్సరంలో ఎనిమిది, తొమ్మిది నెలల మాత్రమే పని కాయవచ్చును. వీరిలో ఆర్థిక సంక్లాకులు ప్రతి సంవత్సరం ఒకే నెలలో నెల జీతాలపై పనిచేయడం లేదు. అందు వల్ల వీరికి ఎలమెప్పులుగాని, బోవనులుగాని ఇవ్వడంలేదు.

తోళ్ళ పరిశ్రమ

తోళ్ళ కార్మికులు సగటున రు. 16 ల నుండి రు. 20 ల వరకు సంపాదిస్తున్నాయి. తోళ్ళ కార్మికులలో ఆర్థిక సంక్లాకులు మరలనులు. సాంఘికంగా వీరి జీతం ఎంత నిక్కువగా ఉన్నా ఆర్థికంగా కూడ అంత నిక్కువగా ఉన్నది. వీరికి జీతాలు పనిచేసే టోకాల కొరతగా ఉన్నదనవలెను. వారి, వీరు ఆర్జిత దాక్షిణ్యంతో వాడపడుతున్నట్లం వలన, పక్షం టోకాలు నిడకముందే రెండో పక్షపు జీతాన్ని కూడ అన్వాన్సుగా తీసి కొడం జరుగుచున్నది. అంతవల్ల వారికి జీతాలన్న టోకాల వచ్చేది చాల తక్కువగా వుంటుంటుంది దాకీ నాదాయం స్వామి నాయకు వారి నిరౌద్ధిలో తోళ్ళ కార్మికుల క్షితిగతులను గూర్చి ప్రకారు.

తోళ్ళ పరిశ్రమలో యజమానులు వ్యాపార కారణాలతో పని నిలుపుదల చేస్తుంటారు. అనిలుపుదలచేసిన కాలంలో కార్మికులకు జీతాలుండవు. అయితే పని ప్రారంభించిన కాలంలో కార్మికులు తిరిగి పనిలోకి వచ్చేటట్లు చేసేంతకాదు, తోళ్ళ పరిశ్రమ యజమానులు కార్మికులకు కొన్ని మొత్తాలను అన్వాన్సులుగ ఇస్తుంటారు. ఇలా అన్వాన్సుగ యిచ్చిన మొత్తాలను యజమానులు తిరిగి పని ప్రారంభించినకాలంలో, కార్మికులజీతాల నుండి నిరాగోసారు. యజమానులకు మంచి బాగాలు వచ్చేవప్పుడు పని ప్రారంభిస్తారు. బాగాలు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు పని నిలుపుదల చేస్తారు. కార్మికులకు పని నాకకనం ఆపేసి యజమానుల దయా వాక్షిణ్యాల పొడ ఆధారపడే వున్నది. “ఇటువంటి అవకతవక ఉన్నది పదతి వల్ల కార్మికుల ఒకటికి భారంగా తయారవుతున్నది. వాటిని దాదాపు యజమానుల కట్టుబడివుండే వర్గంగా తీసుకువచ్చును” అని దాక్షిణ్య నాయకయనస్వామి నాయకు వారి నిరౌద్ధిలో పేర్కొన్నారు (పేజీ 143). ఆంధ్రలో శేతు తోళ్ళ పరిశ్రమలు మిగిలిన కేంద్ర కార్మికులు నిరుద్యోగరహితం. వాటి నిరుద్యోగ భృతి యేమి యివ్వబడటంలేదు.

అప్పుల బారం

కార్మికుల కిరీప జీతం రు. 20 లు వుండాలని యుగానికి పూర్వం ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన సంఘాలే ఒప్పుకోవచ్చాయి. యుద్ధానికి పూర్వం కంటే జీతవ వ్యయ ప్రమాణం నాలుగురెట్లు పెరిగింది. జీతవ

వ్యయ ప్రమాణం పెరుగుదలను బట్టి కార్మికుల జీతాలు పెరగాలనేది ప్రభుత్వ కార్మిక విచారణసంఘాలు అంగీకరించిన మాత్రమే కాని, యా నూత్రం ఎక్కువ పరిశ్రమలలో సరిగ్గా

అమలుజరగడంలేదని, పైర వివరించబడ్డ కార్మికుల జీతాల పరిస్థితి తెలియజేస్తున్నది. ఆంగ్ల ప్రభుత్వ నిర్వాహక కార్యాలయాల పనిచేసే స్థానాల కార్మికులకు యీ రోజున తెచ్చుకంటున్న సెలవేరం రు. 18 మాత్రమేనని తెలుసుకున్న ప్రభుత్వం చే నిర్వహించబడుతున్న పరిశ్రమలలో కూడా జీవనప్రమాణపు పెరుగుదలనుబట్టి జీతాల పెరుగుదల అనే మూత్రం అమలు జరుగుతుందని తెలుస్తుంది. ప్రభుత్వ వాయిలా వ్యవహారం గురించి ప్రయత్నాలు యజమానాల సంగతి చెప్పినవంటిందేదు.

కార్మికులకిచ్చే జీతాలు 'వనశ్రయ ప్రమాణ' నునుపరిచి పెరిగిపోవడం వల్ల, వారు పొట్టాడవడంకోసం అప్పులు చేయక తప్పటంలేదు.

విద్యుత్తులు కార్మికుల నిర్మాణాలపై కొండప్రభుత్వం తీసుకు విచారించింది. డి. సి. ఆదార్శాలు తులనాత్మకంగా ఒక్కొక్క కార్మికునికీ సమీపం వు. 50 నుండి రు. 100 అప్పులు వున్నాయనీ, రూపాయికి సెలకు అలా చొప్పున వడ్డీ చెల్లించుతున్నారనీ వ్రాశారు. "సరే పెరిగిన నిష్పత్తిలో కూడా పెరిగిపోవడమే ఈ అప్పుల పెరుగుదలకు కారణమ"న్నాయి.

ఆదార్శాలు మైకాగని కార్మికుల పరిస్థితులపై ప్రభుత్వం తీసుకు విచారించింది.

రణ చేసి, మైకా కార్మికుల జీతాలు వారి పంటలుపోవడం తగ్గివట్టుగా లేకపోవడం వలన చాలామంది కార్మికులు అప్పుల పాలయ్యారని వ్రాశారు. ఈ అప్పులు రెండు రకాలు: యజమానులవద్ద అప్పుగా వున్నాకన్న అప్పు; తిండిగింజలు మొదలైన ఆహారపదార్థాల కొరత కొట్టలో చేసిన అప్పు. ఒక్కొక్క కంటినికీ ఘమారు. 100 నుండి రు. 150 వరకు అప్పు వుంటుందని 1946 లో ఆదార్శాలు అంచనాశేశారు. 1946 తెరువారే జీవన వ్యయప్రమాణం పెరిగిపోయింది తెలుస్తోంది. జీతాలు మాత్రం పెరగలేదు. కనుక అప్పులభారం ఇంకా పెరిగివుంటుంది.

అప్పులభారంనుండి కార్మికులకు నిమిత్తకీర్తించాలంటే, కనీసకూలివట్టాన్ని (Minimum wages Act) అమలు పరచాలని, కూలితెలు మొదలైనవి శ్రీ ఆదార్శాలను నిశ్చయించేవారు. కనీస కూలి వట్టం ఒక్క మైకా కార్మికుల విషయంలోనేగాక, యింకా అనేక పరిశ్రమల కార్మికుల విషయంలోకూడ అమలుజరగబడటంలేదు.

ఇతర పరిశ్రమలలోని కార్మికులకూడ యిదేవిధంగా అప్పులపాలై బాధపడుతున్నారు. ఇటీవల నిమిత్తగింజల కూడ ప్రబలమవడంతో కార్మికులకితీ మరీ అభ్యాన్నిమైంది.

కార్మిక శాసనాలు

ప్రభుత్వం చేసిన ఫ్యాక్టరీల చట్టం, గినుల చట్టం మొదలైన చట్టాలే సక్రమంగా అమలు జరుగుతుంటుందేమో. అమలు జరుగబడుతున్న పరిశ్రమలలోనూ అది అధిక

(38)

యల కార్యశిల్కు సుశీచేతిధంగా అమలు జరుగుతున్నది.

మైకాగని కార్మికుల నిత్యమలను గూర్చి ప్రభుత్వం తయారుచేయించిన రిపో

గులా యిలా చేర్చినది. “గవల చీటాన్ననుపరిచి, ఆ చటలం నూచించి బట్టి పరిమితి నింది ఏ గవల పరి చేయించకూడదు. కాని అన్నిగవలను యీ పరిమితి మించి చేర్చిన కాలం పనిచేయుచున్నా... పేరు గవల చీటా న్నునుపరిచి కార్మికులను ఎవ్వరింబో ప్రజేకిందిప్పటినుండి, గవలంబిజియటం తిరిగి వచ్చువారి పరిమాణ క్రింది గవల కట్టిన. ఇక్కడ (గవలాలలో 200) చాల గవలాల కార్మికుల నిలవడం ఇక్కడాని - వావడానికి పట్టకాన్ని పనిగంటలలో చేర్చినదే.”

మోగారు పోకిళ్లు చూడ న్నిన గంటి మోగారు ద్రోవను నిలువల కంటే ఎక్కువకాలం పని చేయించి కూడదు. కాని అందరిలో మోగారు ద్రోవను యజమానుల పట్టివట్టినది 10 నుండి 16 గవలాల వరకు. ఇప్పుడు ద్రోవలు, ద్రోవల తోటల కొలత విక్రంతి, నిద్ర పోతూ పని చేయవలసి వస్తున్నది.

కార్మికు చటలం యజమానుల ఏవిధంగా తిలకించుచున్నది తెలియ చేయడానికి ఇది గంధూ మచ్చుక చేర్చాలి. ఇక్కడ ఉదాహరణవ్రాసే. ఇలా పని భాగాన్ని పెంచడనేది, పెరిగిన పని భాగానికి యజమానం కార్మికులకు తగిన ప్రతిఫలం ముట్టకపోవడం లేదు.

పరిశ్రమలలోని పనినియు కూడ చట్ట నిబంధనల కనుగుణంగా వుండవు. చట్ట నిబంధనలు పరిగా అమలుజరుపటం తున్నదీ లేదీ అదమాయాదీలేని ఫాక్టరీల ఇన్స్పెక్టరు ఫాక్టరీలకు వెళ్ళి, ఏడాదికి

ఒకసానో రెండుసానో మొక్కలది తీసుకోడానికిన్నట్లుగా వుంటుంది. కార్మికులలో చాలమంది రిటైరమ్యులవడం వలన వారికి చట్టనిబంధనలు తెలియడానికి ఎక్కడ ఆనకానలేదు.

భూస్వామి, సామన్యోప నువరైం పంచదాని ఫాక్టరీల కార్మికుల నితీయ లను గూర్చి విచారణ, 1946లో కేంద్ర ప్రభుత్వంవారు నియమించిన విచారణ సంఘంవారియ్యవ్రాశారు. “పంచదాని ఫాక్టరీలో చక్రాలు పెంచడం కలిగియుంటే బాగావున్నా కార్మికుల రిటైరై తీసికొని జేయాలని ఫాక్టరీ ఇన్స్పెక్టరు యజమానుల పదే పదే మూచించవలసివచ్చింది. ముగ్గురు వారిని చూసి, ఇప్పుడు మా వాంఛి ఇప్పుడు ఇచ్చింది.”

య్యవల కార్మికులనుగూర్చి వ్రాసిన పోస్టులో అదాన్ని. “ఇట్లు చాలా ముఖ్యంగా ఉన్నది. ముగ్గురు కార్మికులు చాలా మందిగా ఉన్నాయి. తిక్కెట్ పెట్టలు, విక్రంతి పెట్టలు అలా లేలేవు. ఏ ఒక్క పిల్లలూ అలాపత్రి లేదు. ప్రభు చిత్స్ సోకి ద్వారా వానమాత్రం. కొన్ని ఫాక్టరీలు ముఖ్యంగా తిక్కెట్ల గురులమాదిరిగా ఉన్నాయి” అని వ్రాశారు.

మొకాని కార్మికుల కిత్తిగులలు గూర్చి అదాన్ని. “ఇది చట్టంలో యీ నిబంధన నివేదించాల్సింది :

“ఏ గవలాలూ కూడ కార్మికుని ప్రాణ నిక్షణం, ఆరోగ్య నిక్షణం తీసుకోవడంలేదు. వాళ్లు తో వదు గవలాలూ మాత్రం (1946 లో) నిత్య క్రిటాలున్నవి. మిగిలినవాటిలో కొద్దిమంది,

కిరెన్స్ దీపాలు ఈ పయోగించబడుతున్నాయి. చాల కొద్దిగానులలో మాత్రం కృత్రిమంగా ఉత్పత్తి చేయబడే గాని (ఆర్టిఫిషియల్ ఎయిర్) అవలంకి పంపబడుతున్నది. ఇంకా ఇంకా నీటిని వెలుపలికి పంపకపోవటం వలన కార్మికులు ఆ నీళ్ళలోనే పనిచేయవలసి వస్తున్నది. మంచినీటి సప్లయ కూడా సరిగా లేదు. మునుగుడ్డి సౌకర్యాలు కూడా లేవు. ఇంకా కార్మికుల ప్రమాద ప్రమాద సౌకర్యాలు కూడా లేవు. ఆయన వేర్కొన్నాడు.

కార్మికుల ఆరోగ్యవైద్యక అవసరమైన కనీస చర్యలను కూడ యజమానులు సమీక్షించిపోవడంవలన, కార్మికులు అనేక కాలజబ్బులలో పాపమిస్తున్నారు. మేకానికాని కార్మికులు కంటి జబ్బు, నీటికోకిల్, ఇంకా ఇంకొకటి బుర్రలో పాపమిస్తుంది.

టారు. బియ్యపు మిల్లు కార్మికులు ఇంజన్ వేడివల్ల వచ్చేదగ్గు, ఊపిరి తిప్పల వ్యాధిలోనూ, కాటా కూసలు సడుము బొప్పలలోనూ, వాట్సు ఎత్తిపోతేవారు దగ్గు, రక్తపు వాంతులలోనూ బాధపడుతుంటారు. దాదాపు కార్మికులందరికీ కంటి జబ్బు సర్వసామాన్యమై పోయింది. వాగాని పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికులు కూడ పుంపిత్వం జబ్బులలో బాధపడుతున్నారు. వారికి వచ్చే కీరాలు కలుగుబి బొప్పలకవాలక ఆరోగ్యవైద్యక ఎక్కువగా ఖర్చుపెట్టలేకపోతున్నారు. లోకల్ పరిశ్రమలో కూడ ఆనాలోగ్లికరి ఒకటి 100 చాల ఉండటంవలన వారు కూడ తమ ఎం ఒక వ్యాధికి గురవుతున్నారు. ఈ విషయాలన్నింటిని ప్రభుత్వ రిపోర్టర్ కమిటీలు అంగీకరించాయి.

గృహ వ స తి

కార్మికుల స్వగృహాలింకా వచ్చి ప్రభుత్వ రిపోర్టర్లలోనే అంగీకరించబడింది.

బియ్యపు మిల్లు కార్మికుల యిండ్లను గూర్చి ఆర్థికాధికారి పోప్టింగ్ యి రిపోర్టుగా వర్ణించబడింది: "బియ్యపు, కాని ప్రత్యేక ఒక వంట గది - ఉన్న పాకలో వాల్లుగలదు. గోమంచాల వాగు పుంపు న్నారు. కనీసంగా వైద్యపథులెందరూ. కాని వగాకాలంలో, చలికాలంలో విపరీతంగా బాధపడతారు. నీటిలో కొన్ని ఎంత చిన్న పాకలంటే నిలుపుగాగాని, అద్దంగాగాని పడుకోంటే పొడవు చాలదు కనుక చూలకాటూగా పడుకోంటారు.

పంచవారి కార్మికుల స్థితిగతులపై ప్రభుత్వం రిపోర్టులో పేర్కొనబడినట్లుగా వున్నాయి, కామగోల ప్లాంట్ ల పంచవారి కార్మికులు మాటికి 75 మంది, ఒకటి 100 ఇంకా యిక్కోలో నివసిస్తున్నారని పేర్కొనబడింది. 11.3 చదరపు అడుగుల ప్రకారం గల ఒక్కొక్క నిలలో పరుగు నివసిస్తున్నారని చెప్పబడ్డది.

ఈ ఇంకొకటి ఒక్క కానికీనూడ స్నానాల బొడ్డులేవని, స్త్రీలు యింటి లోపల, పురుషులు ఇంటిబయట స్నానం చేస్తున్నారని, ఒక్క యింటికి కూడ ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు లేవని ఆ రిపోర్టులో తెలియజేయబడింది.

ఆ తో గ్య విషయాలలోనూ, పని గంటలవిషయంలోనూ గాని ప్రాబంధం ఉండు, కలవులవిషయంలోనూ కార్మికుల చట్టాల నిబంధనలను యజమానులు ఉల్లం

ఘించు తున్నారు. కొన్నిచోట్ల పనిలో ఆలస్యంగా వచ్చాడనో, మహారప్పచేసాడనో చెప్పి కార్మికులకు యజమానులు జరిమానాలు విధించడం కూడ జరుగుతున్నది.

కార్మి క వివాదాలు

కార్మికులకు - యజమానులకు మధ్య 1952 లో ఏడు సమస్యలపై వివాదాలు ఏర్పడిన యీ క్రింది పట్టిక తెలియజేస్తున్నది. (ఈ పట్టిక 1952 లో కార్మి

వివాదాలను గూర్చి ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రకటించిన బోర్డు నుండి ఉపసూచించబడినది.)

1952 లో కార్మి క వివాదాలు

రేటు ఆధీన	వైద్యకర్తలు	గృహస్థులు	కర్షకులు	పరిశ్రమ	కలవుల	పరిశ్రమ	పరిశ్రమ	పరిశ్రమ	పరిశ్రమ
అనంతరం	44	144	8	1	3	17	1	28	216
గుంటూరు	81	91	6	...	9	209	3	95	494
విజయవాడ	158	72	35	10	4	9	1	67	356
విశాఖపట్నం	95	43	3	3	...	31	...	85	260
మొత్తం	378	250	52	14	16	266	5	275	1,326

(కార్మి క వివాదాల చట్టం పనిచేస్తున్న విధానంపై 1947 లో ప్రభుత్వం ప్రచురించిన బోర్డు)

కార్మిక సంఘాలు

కార్మికులకు - యజమానులకు మధ్య మీదట వివాదాన్ని ప్రభుత్వ కార్మిక శాఖ పరిష్కరించలేనప్పుడు, వాటిని వారు పార్లొరామిక కోర్టుకు పంపుతారు. ఈ పార్లొరామిక కోర్టు యిచ్చిన తీర్పును తమకు అనుకూలంగా లేనప్పుడు యజమానులు అనుబంధించకలేదు. అందువల్ల యజమానులు పార్లొరామిక కోర్టు యిచ్చిన తీర్పులను తప్పనిసరిగా అనుబంధించాలనేది, బ్రిటిష్ యూనియన్ కల ప్రధాన కోర్కెలలో ఒకటిగా వుంది.

రిస్ట్రీకు చేయబడ్డ కార్మికసంఘాల వివాదాలను మాత్రమే ప్రభుత్వ పార్లొరామిక కోర్టు (ఇండస్ట్రియల్ ట్రిబ్యూనల్)కు పంపుతుంది. రిస్ట్రీకుకాని కార్మిక సంఘాల వివాదాలను పార్లొరామిక కోర్టు విచారణకు పంపకమాత్రేగా అనేక ప్రభుత్వ యిష్టయిష్టాలనికాదు పడి వుంటుంది.

యజమానులు, కార్మికులు సమాన హక్కులను పొందుతూ వున్న వివాదాలను పరిష్కరించుకోవచ్చనే ప్రభుత్వ కార్మిక శాఖ వల్లనే స్ఫూర్తి. ఈ స్ఫూర్తిని నిర్మించడానికి వుండేదాని. ఏదైనా వివాదం యేర్పడినప్పుడు కార్మికసంఘం తన ప్రతినిధులను యజమానులవద్దకు

పంపితే, యజమానులు ఆ కార్మిక సంఘాన్ని, దాని ప్రతినిధులను గుర్తించ నిరాకరించి సంప్రదించుట జరపని ఘటనలు ఉన్నాయి.

రాజ్యాంగచట్టంలో కార్మికుల సంఘ నిర్మాణహక్కు గుర్తించబడ్డప్పటికీ యజమానులు సంఘంలో చేరిన కార్మికులను బెడదించడం, బెడదించుట లెక్కచేయకుండా కార్మికులకు యూనియన్ లో చేరితే ఏదో ఒక మిషన్ పెట్టి యజమానులు కార్మికులను తొలగించడం జరుగుతున్నది.

బ్రిటిష్, వాషింగ్టన్, లోన్ల కార్మికుల వీరి గతులపై విచారణచేసి డాక్టరు బి.వి. నారాయణస్వామి నాయుడు తయారు చేసిన రిపోర్టులో, యజమానులు కార్మికుల సంఘాన్ని యేర్పడంగా అరికట్టుకున్నది యిలా తెలియజేయబడింది:

"అనేక చోట్ల కార్మిక సంఘంలో చేరితే యజమానులు ఎక్కడ పనిచేసే తొలగిస్తానని కార్మికుల భయపడుతున్నారు. రాయల సీమలోను, మద్రాసునగరంలోను అనేక మంది బ్రిటిష్ కార్మికులు నామంతు సాక్ష్యం యిచ్చినందుకు వారి యజమానులు పని నుండి తొలగించడంతో చూడమని కోరుకు." (రిపోర్టు - పేజీ 43).

స్ట్రీ కార్మికులు

స్త్రీ కార్మికులు భారత కార్మికులలో సమానమైన పనిచేసేప్పటికీ వారికి తక్కువజీతాలు యివ్వబడుతున్నది. రియల్ ఫ్రంట్ మిల్లల్లో తోటాపూరి భారత

కార్మికునికి రు. 0.8-4 యిస్తుంటే, స్త్రీ కార్మికులకు రు. 0.7-6 మాత్రమే యిస్తున్నారు (1946). మైసూరులో తోటాపూరి మకారాని ఎనిమిదవలకుంటే

రూపాయివరకు యిస్తుంటే (1946), శ్రీ కాక్కిలకు ఎనిమిదిఅనాలనుండి 0-12-0 మాత్రమే యివ్వబడుతున్నది. వోళ్ళ పరిశ్రమలో తక్కువకూలి గిట్టే పనులలో మాత్రమే శ్రీ కాక్కిలకు నియమించబడుతున్నారు. పాగాకు పరిశ్రమలో పురుషులు ఎక్కడకూలి వచ్చే మేస్త్రీలుగాను, ప్యాకింగు, చెక్కలు కట్టడం మొదలైన పనులలోను నియమించబడుతున్నారు. శ్రీ కాక్కిలకు గ్రేడింగు మొదలైన పనులలో నియమించబడు

తున్నారు. 1947 అంచనాల వనుసరించి మగమేస్త్రీలకు 1-4-0 యివ్వబడుతుంటే ఆడమేస్త్రీలకు 1-2-0 మాత్రమే యివ్వబడింది.

పాగాకు పరిశ్రమ కాక్కిలలో ఎక్కడనుండి శ్రీరేగమక వారి నీతాలు పెంచవవసరంలేదని, వారి కటుంబాలలో మగవాళ్ళు సంపాదించుతున్నారని గాబట్టి ఆడవాళ్ళు సంపాదన లోటుపూర్వకానికే వనే వాదనను డాక్టర్ నాగయణస్వామి నాయుడుగారు ఖండించారు. కటుంబ

శతదినోత్సవములు జరుపుకొన్న
పాతాళభైరవి, మల్లీశ్వరి, పెద్దిచేపియమ్మ, దేవదాసు,
మొదలగు ఉత్తమ తెలుగు చిత్రాలు,
ఆవారా, ఆర్ మొదలగు ఉత్తమ హిందీచిత్రాలు ప్రదర్శించి
మీ ఆదరాభిమానాలు చూరగొన్న

పాండ్యరంగ్ టాకీస్

విలారు

ఇకముందుకూడా ఉత్తమ చిత్రాలనే ప్రదర్శిస్తామని

ఈమీ యిస్తున్నాము.

లేఫ్ట్ : కాకత్యవంశము

ఫోటో : 33

అదాయంలో స్త్రీ కార్మికుల సంపాదన కూడ ప్రధానమైనదేననీ, వారు పురుషులతోపాటు సమానమైనపనిచేస్తున్నప్పుడు, వారితోపాటు సమానజీతాలను పొందే హక్కు స్త్రీ కార్మికులకు వున్నదనీ, కనుక వారి జీతాలు పెంచాలనీ డాక్టర్ నారాయణస్వామినాయుడు విఫారను చేసారు.

“నేను స్త్రీల, ముపరులైన జర్నల కనుసన్నల క్రింద అనాలోగ్య వాతావరణంలో, నోజుకు 8 గంటల చొప్పున విక్రందిత కేకలతో పనిచేసే స్త్రీ కార్మికులను, నోజులో కొద్దికాలం మాత్రమే పనిచేసే కార్మికులు (పానుకైము కార్మికులు) పరిగణించడం ఘోరం. స్త్రీ కార్మికులలో చాలమంది మూడు నుండి ఆయిదు మైళ్ళ దూరం నుండి వాళ్ళ పనిచేయడానికి

అంతదూరం నడచిపోతున్నారు. స్త్రీ కార్మికులు వారి కాలంలో ఎక్కువ గంటలను ఇంటిబయటనే గడుపుతున్నారు. అందువల్ల స్త్రీ కార్మికులను పూర్తికాలం పనిచేసే కార్మికులుగా లెక్కచేయక పోవడం హాస్యాస్పదమే కాగలదు. వాటి ప్రస్తుత మినున్న జీతాలు ఆలోచ్యాన్ని, పనిని పుణతమనిల బెట్టుకునేటట్లుగా లేవు! అని డాక్టరు నారాయణస్వామి నాయుడు (పోర్టు 106 పేజీ) వ్రాశారు. కాల ప్రశ్రమలలో స్త్రీ కార్మికులకు ప్రమాదిపాకాగ్యాలు చూపుతుని ప్రభుత్వ పోర్టులే చేస్తుంటున్నాయి. ప్రశమించు నుండని లేడెయిగానే యజమానులు స్త్రీ కార్మికులను పని నుండి నోలగించుకూ శించడం కాల సామాన్యం.

బాల కార్మికులు

కార్మికుల గిట్టుకున్న జీతాలను కంటింటి పోషకా వారికిపోవడం వలన వాళ్ళ పిల్లలను కూడ పనిలోకి పంపుతున్నారు. చదువుకోవలసిన వయస్సులోనే పిల్లలు కార్మికులుగా రిమానవుతున్నారు. వైకా 1వ లోగాను, రీడీ, మట్టల పరిశ్రమలలోను పిల్లలు కార్మికులుగా రిమానవుతున్నారు. “బాల కార్మికులు (Child Labour) ఎక్కువగా రీడీ, మట్టల పరిశ్రమలలో ఉన్నారు. రీడీపరిశ్రమలో జీతాలు చాల స్వల్పంగాను, నామ మాత్రంగాను వున్నాయి. రీడీపరిశ్రమలో రోజల్లా కష్టపడి పనిచేసిన పిల్లలకు నాలుగు అణాలుకూలి యివ్వబడుతున్నది. “ఇటువంటి దుర్భరమైన పరిస్థితులలో పిల్లలతో పనిచేయించడం యోనాగరిక

వారి సహించరాని విషయం. కార్మిక సంఘాలు పిల్లలతో పనిచేయించే పద్ధతిని నిషేధించాలనీ కోరుతున్నది. పిల్లలకు చువిర్రమెన్నానం పాకాలకాని, రీడీ పరిశ్రమ కాదు! అని డాక్టర్ నారాయణస్వామి నాయుడు తేమరిపోట్లలో (46వ పేజీ) వ్రాశారు.

ప్రాతానికి కార్మికుల సీతి గిట్టులను నూర్చి కిక్కురిస్తూ ఉన్నారంటే వాటి పనిపోషున్న జీవితవ్యయ ప్రమాదానికి అనుగుణ్యంగా జీతాలు యివ్వబడటంలేదు. కనీసజీతాల చట్టంకూడ అమలు జరపడంలేదు. ఛరలు పెరిగి, జీతాలు పెరగక పోవడంవలన కార్మికులు అప్పులబాధలకు నరి అవుతున్నారు. ఉద్యోగ రక్షణ లేదు.

ఫాక్టరీలలో యజమానులు ఫాక్టరీ నిబంధనల ననుసరించి కార్మికుల రక్షణకై తీసుకోవలసిన కనీసచర్యలు తీసుకోక పోవడంవలన అనేకవ్యాధులకు గురి అవుతున్నారు. కార్మికుల వైద్యవసతి, శుభ్ర వసతి చాలావరకు లేవు. శ్రీ కార్మికుల పరిషత్తు మరీ అభ్యవన్నంగా వున్నది.

యజమానులు, పార్లమెంటు కోర్టు యిచ్చిన తీర్పులు తమకు అనుకూలంగా లేకపోలే అమలుజరుప నిరాకరిస్తున్నారు. కార్మిక సంఘాలను గుర్తించ నిరాకరించు తున్నారు.

ప్రభుత్వ విచారణ కమిటీకి కార్మికుల నితిగతుల అభివృద్ధికి అనేక సిఫార్సులను 1946-47లోనే చేసినప్పటికీ, నేటికీ అది యేమీ అమలుపరచబడలేదు.

నదులు - ప్రాజెక్టులు

మన ఆంగ్లాప్రాంతంలో ఉన్నన్ని నదులు, మన ఉపయోగానికి తయారుగా ఉన్నంతరేకా మరే ఇతర రాష్ట్రానికి లేవు. గోదావరి, కృష్ణా, పెన్నానదులు ఆంగ్లా ప్రదేశం గుండా ప్రవహిస్తున్నాయి.

ఆంగ్లా ప్రదేశ సహజ సౌందర్యాన్ని ఈ నదులు పోషిస్తున్నాయి.

అయినా, తెలుగులో వాల్చిన విషయ పేమిటంటే, ఈ నదులల్లా ఆర్థిక భౌగోళిక వృధాగా సముద్రములోకి పోతున్నాయి. మన భూములను బంగారు భూములుగా మార్చడానికి బదులు కదలి పాలవుతున్నాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు నది దక్షిణానికి వస్తూ కట్టబెట్టబడినా కూడా.

ఈ నదీ జలాలకు ముఖాదు నిగింది, మనపంట పొలాలపైపు తిప్పుకొని, ఆ జలాలను మూల సౌఖ్యానికి, సౌఖ్యానికి వినియోగ పడేలా చేసుకోవటం మన చేతిలోనే ఉంది.

పరప్రభుత్వం పరిపాలన చేస్తున్న రాష్ట్రాల్లోనే మొదటి స్థానం పక్క ప్రాజెక్టులు ఆనకట్టలు నిర్మించారు. అవి కూడా ఆనకట్ట ప్రాంతాలలో తమకు తమపు కాటకాలు చెలరేగుతుంటుంటే దిగ్గజ కట్టబెట్టబడినవి.

1947లో కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం అధికారంలోకి వచ్చింది. ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో

మనకు అన్యాయం జరిగింది. ఆంగ్లా ప్రజల పట్ల ఉమ్మడి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సవరితల్లి ప్రేమచూపించింది. సరితంగా మన ఆంగ్లా రాష్ట్రంలో జరిగేవలసిన ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం జరిగడం చూడండి.

నేడు ఆంగ్లా ప్రాంతం ఏర్పడింది. రాష్ట్ర సిరిసంపదల వినియోగం పైనే ఆంగ్లా పరప్రభుత్వం ఆధారపడివుంది. కనుక మన నదులు, వాటి నీటి పారుదల పరిమాణం, వాటిపై నిర్మించబడిన ప్రాజెక్టులు, భవిష్యత్తులో నిర్మాణ పథకాలను ప్రాజెక్టులు మున్నగు విషయాలు ఇచ్చట పరిశీలిద్దాం.

శ్రీకాకుళం జిల్లా

శ్రీకాకుళం జిల్లాలో వాహుడ, ఉత్తర మహేంద్రవరం, పెంజిర్ల, వరహాలు, గిర్ల, గిట్టలుగిర్ల, వంకభావి, నాగావళి, పెద్దగిర్ల, కందివలస ఆనకట్టల నదులున్నాయి. వీటిలో నాగావళి, వంకభావి ముఖ్యమైనవి.

నాగావళి నది : ఇది రాయగడ్డ తాలూకాలో కలహవడి ఎత్తైన లోని ఎత్తయిన పర్వతాల్లా పుట్టి, శ్రీకాకుళం వద్ద ముఖం బండరు ఆనకట్ట సముద్రంలో కలుస్తుంది. సరి పొడవు 130 మైళ్ళు. మొదటి 60 మైళ్ళు ఒరిస్సాలో ప్రవహిస్తుంది. ఈ నది ప్రవాహ పరిమితి సంవత్సరంలో

20 నుంచి 30 లక్షల ఎకరపు టడుగులు. వొట్టిగడ్డ, జంజావతి, స్వర్ణముఖి, వేగవతి అనే చిన్న నదులు ఈ నదిలో కలుస్తాయి.

1909 లో తోటపల్లివద్ద ఈ నదిపై ఒక రెన్యూలేటరు నిర్మించారు. ఈ నది నుంచి 22 మైళ్ళ పొడవున ప్రవహించే కాలువక్రింద 28 వేల ఎకరాల భూమి సాగువుతుంది. ఇంకా 14 చిన్న కాలువలు త్రవ్వబడ్డాయి. వీటిక్రింద 42 వేల ఎకరాలు సాగువుతోంది. ఈ భూమి అంతా పాలకొండ, స్వామిపురం తాలూకాలో ఉంది.

వంశధానినది : ఇది జిల్లాలోని నల్ల లిన్నిటిలోనూ పెద్దది. దీని స్థానం విజయపూర్ జిల్లాలో పుట్టి పాతపట్నం, క్రీకాకళం తాలూకాలగుండా 140 మైళ్ళ దూరం ప్రవహిస్తున్నది. ఈ నది ప్రవాహ ప్రమాణం పెన్నానదితో సరిసమానంగా వుంటుంది. ఈ నదికి 2½-3 లక్షల ఎకరాల వ్యవసాయానికినిమృతంగా తోడ్పడగల ప్రవాహ ప్రమాణంవున్నా, నేనా నీరు వృధాగా సముద్రంలోకి పోతోంది. అక్కడక్కడవున్న 7 కాల్వలక్రింద 50 వేల ఎకరాలుమాత్రం సాగులో వున్నాయి. ఈ భూమి క్రీకాకళం తాలూకాలోనూ, పల్నాటిమిడి పట్టణంలోనూ వున్నాయి.

రాహుదానది : ఇది ఇచ్చాపురం తాలూకాలో ప్రవహిస్తోంది. ఈ నది పొడవు 65 మైళ్ళు. ఈ నది 8 చాయలుగా చీలి ప్రవహిస్తున్నది. వీటిక్రింద 57 గ్రామాలలో 4,500 ఎకరాల భూమి సాగువుతోంది.

ఈ తోటపల్లివద్దకువచ్చి 25 మైళ్ళ పొడవు. తొందిగడ్డ 15 మైళ్ళు,

గరిబులు గడ్డ 14 మైళ్ళు, పెద్దగడ్డ 22 మైళ్ళు, కందివలస 23 మైళ్ళు ప్రవహిస్తున్నాయి.

విశాఖపట్నం జిల్లా

ఈ జిల్లాలో నెల్లిమర లేక చంపావతి, గోస్తనీ, గంభీరాంగడ్డ, నారవగడ్డ, కర్జిరిపు గడ్డ, శారద, వరహ, తాండవ అనే 8 నదులున్నాయి.

గోస్తనీనది : ఇది ఆనంతగిరి పర్వతాల్లా పుట్టి 60 మైళ్ళు ప్రవహించి, నీరుని పట్నంవద్ద సముద్రంలో కలుస్తోంది. కరపల్లి, పోలిపల్లి అనేచోట్ల ఆనకట్టలు నిర్మించబడ్డాయి. ఇదికాక చుట్టూ పరి చిన్నకాలువలుకూడా త్రవ్వబడ్డాయి. మొత్తం ఈనదినీటితో 17,612 ఎకరాల భూమి సాగువుతుంది.

శారదానది : ఇది మామగొల్లు పర్వతాల్లాపుట్టి, ఆనకాపల్లిపర్వతానికి, వీరవల్లి, తాలూకాలగుండా ప్రవహించి నాథాడ వద్ద సముద్రంలోకలుస్తున్నది. ఈనదినుంచి కొండకిరిల అనే పుండినీటి చెరువులోకి నీరువెళుతుంది. ఈనదిపైఎనిమిది ఆనకట్టలు నిర్మించబడ్డాయి. 9,700 ఎకరాలు సాగువుతుంది.

వరహానది : ఇది గోలుగొండ పర్వతాల్లాపుట్టి, శారదానది సముద్రంలో పడేచోట్లకే సముద్రంలో కలుస్తోంది. ఈ నది కూడా కొమగి నోలు అనే పుండినీటి చెరువుకు నీరు సప్తయి చేస్తున్నది. ఈనదిపై 8 ఆనకట్టలున్నాయి. ఈనదిక్రింద 12,300 ఎకరాల భూమి పండించబడుతుంది.

పై రెండునదుల క్రింద పండి భూమి గోలుగొండ, పర్వతాల్లాతాలూకాల్లావుంది.

తాండవనది: ఇది గూడెం ఏజన్సీ ప్రాంతం లోని తూర్పు కనుమలలో పుట్టి, 56 మైళ్ళ ప్రవహించి పెంటకోట వద్ద సముద్రంలో కలుస్తోంది. ప్రస్తుతం యీ నది క్రింద 15 వేల ఎకరాలు సాగవుతోంది. మరి కొన్ని చోట్ల రిజర్వాయర్లు నిర్మించితే మరి 8 వేల ఎకరాలు సాగవుతుంది.

నల్లమర్ల లేక చంపావతి నది: ఇది గోలుగొండ కొండల్లో పుట్టి శృంగవరి పు కోట, విజయనగరం, మునిపట్నం తాలూకాల గుండా 65 మైళ్ళు ప్రవహించి కోనాడ ఉప్పు సాక్షి వద్ద సముద్రంలో కలుస్తోంది.

గంభీరాంగడ్డ 15 మైళ్ళు, నారవగడ్డ 24 మైళ్ళు, కిరీటపగడ్డ 14 మైళ్ళు పొడవు వున్నాయి. ఇవి చిన్న నదులు.

తూర్పు గోదావరి జిల్లా

ఈ జిల్లాలో గోదావరి, ఏలేరు, చంప అనే మూడు నదులు వున్నాయి.

గోదావరీనది: దీనికి 'దక్షిణ గంగా' అని కూడా పిలుస్తారు. దక్షిణ భారతంలో కల్లా గోదావరినదియే పెద్దది. మొత్తం భారత దేశంలో చూచుకొంటే, గోదావరినది రెండవ స్థానం ఆక్రమిస్తుంది. బొంబాయి రాష్ట్రంలోని నాసిక్ వద్ద క్రియంజికం అనే చోట పుట్టి 700 మైళ్ళు ప్రవహించి, పరకాల అనే చోట అంధ్ర దేశంలో ప్రవేశించి, 225 మైళ్ళు పో, సముద్రంలో కలుస్తున్నది. గోదావరీనది పాపికొండలకు 25 మైళ్ళ దూరంలో గోతమి గోదావరి, వశిష్ట గోదావరి అని రెండు పాయలుగా చీలుతుంది. ఈ రెండు పాయలు కూడా పోసుపోసు అనేక పాయలుగా చీలుతున్నాయి.

లుగా చీలి పెంట్రాట్ డెల్టాను అనేక లంకలుగా చేసింది. గోతమి గోదావరి, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని యానాం వద్దను; వశిష్ట గోదావరి, వశిష్ట గోదావరి జిల్లాలోని నరసాపురం వద్దను సముద్రంలో కలుస్తున్నాయి.

ఆంధ్రదేశానికి సంబంధించినంతవరకూ గోదావరికి శబరి అనేది ముఖ్యమైన ఉపనది.

పాపికొండల వద్ద గోదావరీనది రెండు ఎత్తయిన కొండల మధ్యగా 2.3 వందల గజాల వెడల్పు మాత్రమే వుంది. ఇక్కడ ప్రకృతి చిత్రం చాల రమణీయంగా ఉంటుంది. రామరామ ధవళేశ్వరం వచ్చే పనికి నది వెడల్పు విపరీతంగా పెరుగుతుంది.

నైరుతి ఋతుపవనాలు ప్రారంభమయిన తరువాత - అంటే జూన్ - మధ్య కాలం నుంచి గోదావరీ నదికి ఎండుగా నీరు రావడం ప్రారంభిస్తుంది. పెట్రెంటరు ఆఖరు వరకూ నది పూటుగా వుంటుంది. తరువాత నీటిమట్టం తగ్గటం ప్రారంభిస్తుంది.

1,15,000 ఎకరాల భూమి స్త్రీల్లో - అంటే ఇంగ్లండు, స్కాట్లండు కూడా కలుపుకొంటే ఎంత మంటుందో అంత కన్నా ఎక్కువ భూమి స్త్రీల్లో పడేవన్న పు నీరు గోదావరీ నది గుండా ప్రవహిస్తుంది.

గోదావరీనదికి అటు పోట్లు బాడ్డి. ప్రవాహం బాగా వున్న సమయాలలో ప్రవాహం మితి 13 1/2 కోట్ల ఎకరపు బడుగులుంటుంది. ఈ పరిమితి ఒక్కొక్క సమయంలో 1 కోటి 5 లక్షల ఎకరపు బడుగులకు తగ్గుతుంది కాని మిటువ సమయాలలో 8 1/2 కోట్ల ఎకరపు బడుగుల

ప్రవాహ పరిమితి వుంటుందని ఆచనా చేయబడింది. కాని, ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ 5కి కోట్ల ఎకరపు టడుగుల నీరు సాగుకు లభిస్తుంది. ఇందులో 2కి కోట్ల ఎకరపు టడుగుల నీరు ఆంధ్ర భాగంగా నిర్ణయించబడింది.

గోదావరీనదీనీటితో ప్రస్తుతం 11లక్షల ఎకరాలు సాగువుతోంది (మొదటి పంట 8,20,000, రెండవ పంట 3 లక్షల ఎకరాలు).

ఏలేరు : ఈ జిల్లాలో గోదావరి తర్వాత చెప్పుకోదగ్గ నది ఏలేరు. రంప, గోల్కొండ, జగ్గంగా అనే పర్వతాల్లో పుట్టి న మూడు నదుల కలయికయ్యే యీ ఏలేరునది. ఈ నదిపొడవు 65 మైళ్ళు.

వీరవరంవరకూ ఒకే నదిగా ప్రవహించి, అక్కడనుంచి అనేక పాయలుగా చీలుతుంది. కొన్ని పాయలు కాకినాడ వద్దను, మరికొన్ని ఉప్పాడవద్దను సముద్రంలో కలుస్తాయి.

పంపానది : దీని పొడవు 32 మైళ్ళు మాత్రమే.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లా

ఎర్రకాల్వ : ఇది ఈ జిల్లాలో ముఖ్యమైనది. దీనికి దై నేరు, పులివాగు, జలేరు అనే ఉపకాలువలున్నాయి. మొత్తం నది పొడవు 60 మైళ్ళు.

ఈ నది వరంగల్ జిల్లాలోని కూర్మ కనుమలలో పుట్టింది. ఈ నదికి హతాత్తుగా వరదలు వస్తుంటాయి. ఈ నదినే దిగువ భాగంలో ఎనమదురు కాల్వ అని కూడా పిలుస్తారు.

ఈ నది క్రింద మొత్తం లోబ్బిడిశేల ఎకరాలభూమి సాగువుతోంది. కొవ్వూరు, తాడేపల్లి గూడెం తాలూకాల గుండా యీ నది ప్రవహిస్తోంది.

కృష్ణా జిల్లా

ఈ జిల్లాలో కృష్ణానది, ఉప్పలెరు (తమ్మిలేరు, బుడమేరు), నక్కవాగు, వగరువాగు, రొంపేరు (మురుగు) అనే నదులున్నాయి.

కృష్ణానది : ఈ జిల్లాలో ముఖ్యమైనది. బొంబాయి రాష్ట్రంలోని మహాబలేశ్వరం వద్ద పుట్టి, 520 మైళ్ళ దూరం ప్రవహించి, కర్నూలు జిల్లాలోని సిద్ధేశ్వరంవద్ద ఆంధ్ర దేశంలో ప్రవేశించి, 250 మైళ్ళ దూరం ప్రవహించి సముద్రంలో కలుస్తున్నది. ఇందులో సిద్ధేశ్వరంనుంచి నందికొండవరకు గల 120 మైళ్ళ దూరం అడవి ప్రాంతం లోను, అక్కడనుంచి 35 మైళ్ళ దూరం లోగల పులిచింతలవరకూ కొండల ప్రాంతం లోను ప్రవహించి, తర్వాత 40 మైళ్ళ లోగల విజయవాడ రెండు కొండల మధ్య గల 4000 అడుగుల వెడల్పునవున్న లోయలో ప్రవహించుచున్నది. తిరిగి 40 మైళ్ళ మైదాన ప్రాంతంలో ప్రవహించి పులిగడ్డ వద్ద పానలై 15 మైళ్ళు పారి సముద్రంలోకి పారుతోంది. పులిగడ్డవద్ద చీలిన పాయకు, అనలునదికి మధ్యనున్న భాగామే దివిసీమ.

ఈనదికూడా గోదావరివలెనే నైరుతి ఋతుపవనాల ప్రారంభంతో, ఆంధ్ర జూన్ నుంచి ఆగోబరులమధ్య పూటగా వుంటుంది. వరదలు వస్తాయి.

ఈనది కృష్ణా గుంటూరు జిల్లాలకు సరిహద్దుగా ఉంటుంది.

ఈ నదికి విజయవాడ వద్ద ఆనకట్ట నిర్మించి, అనేక కాలువలలోకి నీటిని మళ్ళించి, వ్యవసాయానికి ఉపయోగపడేలా చేస్తున్నారు.

కృష్ణాలోనికి మునియేరు అనే ఉపనది నందిగామ తాలూకా గుండా ప్రవహిస్తున్నది.

కృష్ణానది ప్రవాహంలో అనేక లంకలు ఏర్పడుతాయి. ఇటువంటి లంకలలో సారవంతమైన పంటలు పండుతాయి.

విజయవాడ వద్ద ఆనకట్ట అధికారులు వేసిన అంచనాలనుబట్టి, సాలీనా కృష్ణా నదిలో 3,94 లక్షల ఎకరపు బడుగులనీరు ఖాయంగా ప్రవహించగలదని నిర్ణయించబడింది. ఇందులో నూటికి 47 వంతులు ఆంధ్రకు కేటాయించబడింది.

ఈ నదిపై ఆంధ్రకు సంబంధించినంత వరకూ విజయవాడలో ఉన్న దొక్కటే ఆనకట్ట. దీనిక్రింద పనిలక్షల ఎకరాలు సాగువుతున్నది.

ఉప్పులేరు : కొల్లేరు సరస్సునుంచి సముద్రానికి నీరు పోనేది ఉప్పులేరు. కృష్ణా, గోదావరి మధ్యగల లోయ ప్రాంతం 150 చదరపు మైళ్ళ మేరలో పారే నీరు చేరి కొల్లేరు సరస్సు అయింది. ఈ నది పొడవు 30 మైళ్ళు. వరిదలకు ఈ నదికి పెట్టింది పేరు. పంట పొలాలను ముంచెత్తుతూంటుంది.

తమ్మిలేరు : తూర్పు కనుమల్లోపుట్టి, కొల్లేరులోపడి నదికే తమ్మిలేరు అంటారు. ఇది 68 మైళ్ళ పొడవు వుంటుంది. ఇది ఏలూరు, నూజివీడు తాలూకాలమధ్య సరిహద్దుగా వుంటుంది.

బుడమేరు : బుడమేరు ముంపు వచ్చిం

స్థరం అయదు.

35 మైళ్ళు పొడవు. తూర్పు కనుమల్లో పుట్టి, కొల్లేరు సరస్సులో పడుతుంది. ఇది బెజవాడ తాలూకాలో వుంది. ఈ ముంపుకు అరకట్టడానికి అనేక స్త్రీములు, అనేక సంవత్సరాలనుంచి ఆలోచనలూ వున్నాయి.

ఇది గ క నక్రవాగు 52 మైళ్ళు, యవాగు 65 మైళ్ళు, రొంపేరు 55 మైళ్ళు, పడవు వున్నాయి.

గుంటూరుజిల్లా

ఈ జిల్లాలో గుండ్లకమ్మ, ముసీ - రెండునదులున్నాయి.

గుండ్లకమ్మ : ఇది కింధం చెరువువద్ద ప్రారంభమై దిను కొండ, ఒంగోలు తాలూకాలగుండా 145 మైళ్ళు ప్రవహిస్తుంది. ఈ నది పెద్దగా వ్యవసాయానికి ఉపకరించటంలేదు. కావల్సిన రైతులు దీనినీరు తోడుకొంటారు.

ముసీనది : ఇది జిల్లాలోని దక్షిణ భాగం గుండా ప్రవహిస్తుంది. 70 మైళ్ళ పొడవు వుంది. ఇది కూడా పెద్దగా వ్యవసాయానికి ఉపకరించటంలేదు.

నాగులేరు : ఇది పల్నాడు తాలూకాలో వుంది. దినుకొండలోని నాయకురాలి కనుమవద్ద కొండల్లో పుట్టింది. ఈ నదిపై కొన్ని రాతి డాములు నిర్మించారు

నెల్లూరుజిల్లా

ఈ జిల్లాలో పాతేరు (68 మైళ్ళు), మన్నేరు (75 మైళ్ళు), పిల్లివాగు (26 మైళ్ళు), వైడేరు (20 మైళ్ళు), పెన్న (370 మైళ్ళు), ఉప్పులేరు (55 మైళ్ళు), స్వర్ణముఖి (99 మైళ్ళు), కళంగి (40 మైళ్ళు) అనే నదులున్నాయి.

పెన్నానది : దీనినే 'ఉత్తరపినాకిని'

అనికూడా పిలుస్తారు. జిల్లాలోని నడులన్నింటిలోనూ పెన్నానదియే ముఖ్యమైనది.

ఈ నది మైసూరు రాష్ట్రంలోని నందిదుర్గ పర్వతాల్లో పుట్టి అనంతపురం, కడప మండలములగుండా ప్రవహించి, సోమశిలవద్దనున్న దేవికొండల నడుమ నుండి నెల్లూరుజిల్లాలో ప్రవేశించి, పూటూరువద్ద ముద్రములో కలియుచున్నది. దీని పొడవు 370 మైళ్ళు. ఇందులో 25 మైళ్ళు మైసూరులో ప్రవహిస్తున్నది.

ఈ నది చాల ఎత్తయిన ప్రదేశం నుండి ప్రవహించుచున్నది. ఈ నది ఆంధ్రదేశంలో ప్రవేశించే స్థలం సముద్ర మట్టంకన్నా రెండువేల అడుగుల ఎత్తున వున్నది.

ఈ నదిలో నీటి ప్రవాహం తక్కువ. సంగంవద్ద తీసుకొన్న కొలతల ప్రకారం 20-30 లక్షల ఎకరపు టడుగుల నీటిని మాత్రమే వ్యవసాయానికి ఉపయోగించవచ్చును.

ఈ నది నీటివల్ల ఖమ్మం 2 లక్షల ఎకరాల భూమి సాగువుతోంది.

స్వర్ణముఖి : దీని నిడివి 99 మైళ్ళు. త్రిపాతీ పర్వతాల్లో పుట్టింది. రేణిగుంట వద్ద రాళ్ళ కాల్యం అనే చిన్ననదివచ్చి దీనితో కలుస్తున్నది. పులికాట్ సరస్సుకు కొంచెం ఉత్తరంగా సిద్ధసారంవద్ద సముద్రంలో కలుస్తున్నది. ఈ నదికి వరదలు చాల అరుదు. ఈ నదినుంచి కొన్ని చెరువులుకూడా నీరు సప్తయి అవుతున్నది.

కుంగభద్ర : ఇది పేరుకుక్కు యొక్క ఉపనది అయినా, ఆంధ్రదేశ వ్యవసాయ అవసరాల దృష్ట్యా చాల ప్రాముఖ్యమైనది. సముద్ర మట్టానికి పేయ్యి అడుగుల పైభాగంలో వుండే ప్రదేశాలను నీరు అందించాలంటే యీది ఒక్కటి మాత్రమే తోడ్పడుతుంది.

హగిరి అనేది కుంగభద్రకు ముఖ్యఉపనది. బళ్లారి జిల్లాలో వుంది.

అలాగే పెన్నకు కూడా కుండేరు, సగిలేరు అనే ముఖ్యమైన ఉపనదులు వచ్చి కలుస్తాయి.

సగిలేరు కర్నూలుజిల్లా నల్లమల అడవుల్లో పుట్టి, బద్వేలు తాలూకాలో ఉత్తరకొనను ప్రవేశించి, బద్వేలు, సిద్ధవటం తాలూకాలగుండా ప్రవహించి పెన్నానదిలో పడుతున్నది.

సుప్రసిద్ధ ఆంధ్రుడు, సుబ్రహ్మణ్యుని అంతు పవర్ కిమిషన్ లో ప్రముఖ ఇంజనీరు అయిన శ్రీ కె.ఎల్.రావుగారు యీ నదుల గురించి వ్రాస్తూ, ఆంధ్రదేశంలోని నదీజలాలతో కోటి ఎకరాలను అదనంగా సాగులోకి తీసుకొని రావచ్చునని అన్నారు.

అయితే యీనదులపై ప్రాజెక్టులు నిర్మించినాడే వైదొంగా ఉపయోగించుకోవటానికాని, విద్యుచ్ఛక్తి సుత్పత్తి చేసుకోవటానికాని సాధ్యపడుతుంది.

ఇందుకుగాను ఆంధ్రదేశములో ప్రస్తుతం ఉన్న ప్రాజెక్టు లేమిటో, ఇకముందు కట్టవలసినవి ఏమిటో నూలంగా పరిశీలించాలి.

ప్రస్తుతం ఆంధ్రలోవున్న ప్రాజెక్టులు . రిజర్వాయర్లు

నాగావళి : 1909 లో తొలపల్లివద్ద రెన్యూబిల్స్ నిర్మించబడింది. 22 మైళ్ళ పొడవు గల దీని కాలువ 28 వేల ఎకరాలు సాగుచేస్తుంది. 18 లక్షల ధన వ్యయంతో నిర్మించబడింది.

శ్రీకాకుళం మైసూరు రివరు సిస్టం :

వంశధార, లాంగుశ్యో; గరువుల గడ్డ అనే చిన్న నదులపై కట్టబడిన ఆనకట్టల మూలంగా 67 వేల ఎకరాలు సాగువుతున్నాయి.

గోదావరి డెల్టా : ధవళేశ్వరం వద్ద ఆనకట్ట నాలుగు భాగాలుగా వుండి, శేష్వరం సెక్స్ 4,839 అడుగులు, రాష్ట్ర సిస్టమ్ 2,859 అడుగులు, మద్దూరు సెక్స్ 1,550 అడుగులు, వడ్డేశ్వరం సెక్స్ 2,601 అడుగులు. తూర్పు డెల్టాలో 450 చ. మైళ్ళకు, మధ్య డెల్టాలో 500 చ. మైళ్ళకు, పశ్చిమ డెల్టాలో వెయ్యి చ. మైళ్ళకు నీరు సరఫరా చేయబడుతున్నది.

ఈ కాలువల్లో సంచితమైన నీరు 11 నెలలు బోటు తిరుగుతాయి. సమృద్ధిగా వ్యాపారం కూడా సాగుతుంది.

మధ్య డెల్టాలో యీ నదిపై గన్నవరం వద్ద ఆక్విడక్టుకూడ నిర్మించబడింది. ఈ ఆక్విడక్టును రెనెల్లో నిర్మించగలిగారు.

పోలవరం : అర్నీంపల్లి లాకసు అర మైలు దూరంలో బయలుదేరి వృద్ధగౌతమీ మీదుగా తెళ్ళి పోలవరం ద్వీపాన్ని సాగు చేస్తున్నది. దీని క్రింద యీ జిల్లాలో 17 1/2 వందల ఎకరాలు సాగువుతున్నాయి.

కృష్ణ ఆనకట్ట : గోదావరి ఆనకట్టను నిర్మించిన సర్ ఆర్థర్ కాటన్ యీ ఆనకట్టను కూడా నిర్మించాడు. దీని పొడవు 6 ఫుట్లొగులు. తూర్పు డెల్టాలో 1,160 చ. మైళ్ళు, పశ్చిమ డెల్టాలో 950 చ. మైళ్ళు సాగువుతాయి. తూర్పు డెల్టాలో ఏలూరుకాలువ గోదావరికి కలుపబడింది. పశ్చిమ డెల్టాలో కొమ్మమూరు కాలువ బకెంగ్ హం కాలువలో కలుస్తోంది. ఈ కాలువలు వ్యవసాయానికి, సరుకుల సవాహకు కూడా ఉపయోగిస్తున్నాయి. 1935లో పులిగడ్డ వద్ద ఆక్విడక్టు కట్టబడి కృష్ణ తూర్పు కాలువ, నదిమీదుగా దివి నీరుకు తీసుకొనిపోబడింది. ఈ నిర్మాణం జరగవరకు దివి నీరులో పంపింగ్ స్క్రీమ్ మాత్రమే వుండేది. ప్రస్తుతం దివి నీరుకు యీ కాలువ ద్వారా నీరు సప్లయ అవుతున్నది. ఈ ఆక్విడక్టు ఇండియాలో వున్న అన్నిటికంటే పొడవైనది. 16 అడుగుల వెడల్పుగల రోడ్డు, 4 అడుగుల వెడల్పుగల కాల్బాటకూడా వున్నాయి.

ఈ కాలువ లన్నిటిలోనూ సంవత్సరానికి పది మాసాలు నీరుంటుంది. కాగా రవాణా సౌకర్యాలకు కూడా ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తున్నాయి.

ఈ కాలువల క్రింద 9,30,000 ఎకరాలు సాగువుతున్నాయి (తూర్పు కాలువ మినహాయించి). ఈ నిర్మాణానికి 2.25 కోట్ల రూపాయలు వెచ్చించబడ్డాయి.

మునియ్యేరు ప్రాజెక్టు : ఈ ప్రాజెక్టు 300 చ. మైళ్ళకు ఉపయోగపడుతుంది.

పోలంపల్లివద్ద యీ నదిపై నిర్మించిన ఆనకట్ట ఫలితంగా 26 వేల ఎకరాలు సాగవుతున్నాయి. మహా 2,800 ఎకరాలు సాగవటానికి సౌకర్యాలు పోచబడ్డాయి.

సెన్నానది కాలువలు : ఈ నదిపై

సంగంపల్లె, నెల్లూరుపల్లె రెండు ఆనకట్టలు నిర్మించబడి వున్నాయి. సంగంపల్లె ఎడమవైపున త్రవ్వబడ్డ రెండు కాలువలు దువ్వూరు, కినిగి చెరువులకు; తూర్పున త్రవ్విన కాలువ నెల్లూరు చెరువుకు నీరు సరఫరా చేస్తున్నాయి. కినిగి చెరువు గత మద్రాసురాష్ట్రంలోని అన్ని చెరువులకన్నా పెద్దది.

నెల్లూరు ఆనకట్టనుంచి కుడివైపున త్రవ్విన కాలువ జిల్లాలోని అనేక చెరువులకు, ముఖ్యంగా సర్వపల్లిచెరువుకు నీరు సరఫరా చేస్తున్నది. సంగం ఆనకట్ట ఎత్తు ఇటీవలనే ఒకఅడుగు పెంచబడింది. మొత్తం సాగవుతున్న భూమి: 1,67,500 ఎకరాలు.

సగిలేరు ప్రాజెక్టు: సగిలేరునది సంవత్సరానికి 20 దినాలు మాత్రమే పారుతుంది. కల్యాణపాడువద్ద ఒక ఆనకట్ట నిర్మించి, అనీటి సంతటిని పది మైళ్ళ దూరానవున్న పోరుమామిళ్ళ చెరువులోనికి ప్రవహింపజేశారు. ఈ పదిమైళ్ళ కాలువనుంచి మధ్య మధ్య చిన్న కాలువలు త్రవ్వకల్యాణపాడు, పెండ్లిమర్రి, పిడుగుపల్లె, అక్కిపెట్టిపల్లె చెరువులకు నీరు సరఫరా చేస్తున్నారు. ఈ నిర్మాణానికి 4½ లక్షల రూపాయలు ఖర్చు చేయబడ్డాయి. ఇది 1907లో నిర్మించబడింది.

మోపాడు ప్రాజెక్టు : మళ్ళీరు నదికి 70 అడుగుల ఎత్తున మటి కట్టలతో రిజర్వాయరు నిర్మించారు. 12,500 ఎకరాల సాగుకు అవసరమైన నీరు సఫల్యం అవుతుంది. 24 లక్షలు ఖర్చుచేసి నిర్మించారు.

సుంకేశులఆనకట్ట: కర్నూలుకు 15 మైళ్ళ దూరంలో 1838లో నిర్మించారు. ఇక్కడ నుంచి త్రవ్విన కర్నూలు - కడప కాలువ క్రింద మొదట 2½ లక్షల ఎకరాల సాగుకు సరిపడు నీటిని కొనిపోయేటందుకు త్రవ్వబడింది. కాని మరమ్మత్తులు సరిగా చేయకపోవుటచేత ప్రస్తుతం లక్షఎకరాలు మాత్రమే సాగవుతున్నాయి. ఇందునవీలై సంత జూటూరు, రాజోలివద్ద ఆనకట్టలు కట్టి కర్నూలు-కడప కాలువకు నీటిని సఫల్యం చేస్తున్నారు. ఈకాలువ క్రింద ముఖ్యంగా మెట్ట పంటలు పండించబడుతున్నాయి.

సుంగభద్ర ప్రాజెక్టు: బళ్లారి జిల్లాలోని మల్లాపురం వద్ద మద్రాసు, హైదరాబాదు ప్రభుత్వాలు సమిష్టిగా 160 అడుగుల ఎత్తున, 7,942 అడుగులు పొడవున నిర్మించిన దామిఇది. ఈ రిజర్వాయరులో 29 లక్షల ఎకరపు బడుగుల నీరు నిల్వచేయవచ్చు. రెండువైపులా కాలువలున్నాయి. లోరెవెల్ కాలువక్రింద 2½ లక్షల ఎకరాలు సాగవుతున్నాయి. ఇందులో లక్ష ఎకరాల భూభాగం మైసూరుకు దత్తం చేసిన బళ్లారి జిల్లాలో ఉంది.

ఈవిధంగా మన నదుల్లో ప్రవహిస్తున్న 15 కోట్ల ఎకరపు బడుగుల జల ప్రవాహంలోను మహాఅయితే 2 కోట్ల

కన్నా ఎక్కువ వినియోగించుకో లేక పోతున్నాం. 1కోటి 70 లక్షల ఎకరాల పంట భూమిలో, నిజానికి పై నదుల మూలంగా 27లక్షల ఎకరాలకు మాత్రమే గ్యారంటీ నీటి సదుపాయాలున్నాయి.

కాబట్టి మన నీటివనరులను వినియోగం చేసుకోవాలంటే ఎన్నో ప్రాజెక్టులు నిర్మించాల్సివుంది. మల్టీ క్రీక. ఎల్. రావుగారి నేతృత్వంలో 200కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుచేసి 43 ప్రాజెక్టులు నిర్మించాల్సిన అవసరం ఉంది.

నిర్మించవీలున్న ప్రాజెక్టులు

శ్రీకాకుళం, విశాఖజిల్లాలు

మంజుగిరి : నదిపై మదనపురంవద్ద 65అడుగులఎత్తునమట్టితో ఒకడామునిర్మించవచ్చు. ఈరిజర్వాయరులో 4½ లక్షల ఎకరపు టడుగులనీరు నిల్వచేయవచ్చు. శ్రీకాకుళం జిల్లాలో 22½ లక్షల ఎకరాలకు కావలసిన నీరులభ్యమగుటయేగాక 50 వేల ఎకరాలలో రాడవపంటకు నీటిని, ప్రస్తుతం సాగులోఉన్న 20వేల ఎకరాలకు సక్రమంగా నీటిసప్లయిని ఈప్రాజెక్టు గ్యారంటీ చేస్తుంది.

శ్రీకాకుళం జిల్లాలో నాగావలిపై నందివాడవద్ద ఆనకట్ట నిర్మించిన, 14 వేల ఎకరాలకు నూతనంగాను, ఆరువేల ఎకరాల నీటి ఆయకట్టుకు గ్యారంటీ నీటి సప్లయి జరుగుతుంది.

అదేనదికి తోటపల్లివద్ద కడికాల్వను త్రవ్వితే ఆరువేల ఎకరాలకు నీరు సప్లయి అవుతుంది.

జంఖావలి నదిపై రిజర్వాయరు కట్టి నల్లయిడే, 14 వేల ఎకరాలకు నూతనంగా నీటిని సరఫరా చేయవచ్చు. ప్రస్తుతం సాగులో ఉన్న 15 వేల ఎకరాలకు నీటి సదుపాయం గ్యారంటీ చేయవచ్చు.

కందివలస వద్ద వేగావలిపై ఆనకట్ట నిర్మించినట్లయిన 15 వందల ఎకరాలకు నీరు అందచేయవచ్చు. నేడు సాగవుతున్న నాలుగువేల ఎకరాలకు నీరు భార్యంగా సప్లయి చేయవచ్చు.

మామిడిపల్లి గడ్డపై ఆనకట్ట కట్టిన, నూతనంగా 5 వేల ఎకరాలకు, నేడు సాగవుతున్న 2 వేల ఎకరాలకు నీరు సరఫరా అవుతుంది.

తాటపూడివద్ద గోస్తనీ నదిపై రిజర్వాయరు నిర్మించాలి. ఈ నిర్మాణం వల్ల నూతనంగా 7 వేల ఎకరాలకు, ఇప్పుడు సాగవుతున్న ఆరువేల ఎకరాలకు నీరు అందుతుంది.

బోయిపాలెం వద్ద రిజర్వాయరు నిర్మాణం ఫలితంగా ప్రస్తుతం సాగవుతున్న 4 వందల ఎకరాలకే కాక అదనంగా వెయ్యి ఎకరాలకు నీరు సప్లయి అవుతుంది.

తాండవపై గాడినమ్మివద్ద రిజర్వాయరు కట్టిన, 3 వేల ఎకరాలు కొత్తగా సాగవుతుంది. ఇప్పుడు సాగవుతున్న 70 ఎకరాలకు నీటి సప్లయి జరుగుతుంది.

అదే నదిపై గంటవ వద్ద రిజర్వాయరు నిర్మించిన 4,500 ఎకరాలకు నీరు అందుతుంది.

రిగి అదే నదిపై మరి రైల్వే వంతెన వద్ద మరో రిజర్వాయరు కట్టినట్లయితే 10 వేల ఎకరాలు నూతనంగా సాగులోకి వస్తాయి. ప్రస్తుతం సాగవుతున్న 15 వేల ఎకరాలకు నీరు గ్యారంటీగా సప్లయ అవుతుంది.

కారదా నదిపై రైవాడవద్ద రిజర్వాయరు నిర్మించాలి. ఫలితంగా నేడు సాగవుతున్న 6 వేల ఎకరాలకేగాక, నూతనంగా మరో 6 వేల ఎకరాలకు నీరు సరఫరా అవుతుంది.

అడ్డరుగడ్డపై సురపాడువద్ద ఆకిట్ట కట్టాలి. ఫలితంగా నూతనంగా 1,500 ఎకరాలకు, ఇదివరకే సాగులోనున్న 300 ఎకరాలకు నీరు బాగా సరఫరా అవుతుంది.

నీతానగరంవద్ద ఆకిట్ట : (నాగావలి-స్వర్ణముఖ) నిర్మాణం జరిగిన పక్షంలో నూతనంగా 2,300 ఎకరాలకు, ప్రస్తుతం సాగవుతున్న 1,700 ఎకరాలకు నీరు సమృద్ధిగా అందుతుంది.

జటిగడ్డ పై రిజర్వాయరు నిర్మించినట్లయితే 7 వేల ఎకరాలు కొత్తగా సాగులోకి వస్తాయి. ఈవరకే సాగవుతున్న 3 వేల ఎకరాలకు నీరు పుష్కలంగా లభిస్తుంది.

ఉభయ గోదావరులు

గోదావరినదిపై పోలవరంవద్ద ఒకమైలు పొడవునా, 190 అడుగులు ఎత్తునా

ప్రాజెక్టు నిర్మింపబడుతుంది. దీనినే రాఘవాదసాగర్ ప్రాజెక్టు అంటారు. ఈ ప్రాజెక్టు నిర్మాణంద్వారా ఏర్పడే రిజర్వాయరు ప్రమాణం మద్రాసు రాష్ట్రంలోని మెట్టూరు రిజర్వాయరుకు 8-9 రెట్లు, బక్రా రిజర్వాయరుకు 2 రెట్లకు పైబడి ఉంటుంది.

ఈ నదికి రెండువైపులా క్రవ్వలదే కాలువలకింద ఉభయ గోదావరులు, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో 5 లక్షల ఎకరాల రెండవపంటలో కలుపుకొని మొత్తం 13 లక్షల 40 వేల ఎకరాల వరకూ సాగవుతాయి. అంతే కాక ప్రస్తుతం కృష్ణా, గోదావరీనదుల ఆయకట్టుకింద ఉన్న భూములలో 10 లక్షల ఎకరాలవరకూ రెండవపంటకు నీరు లభిస్తుంది.

డాక్సు ఎత్తు 40-50 అడుగులకు పరిమితంచేసి ప్రాజెక్టు నిర్మించాలనే వాదంకూడా వుంది. ఈ విధంగాచేసి నపుడుకూడా విశాఖ, గోదావరులలోని మెట్ట ప్రాంతాలలో 5 లక్షల ఎకరాలకు నీరు అందించవచ్చు. అంతేగాక, నేటి గోదావరి డెల్టాకు 1-2 లక్షల ఎకరాల వరకూ రెండవపంటకు నీరు సమృద్ధిగా సప్లయ చేయవచ్చు. ఈ పరిమితమైన ప్రణాళిక ప్రకారం రు. 25 కోట్లు ఖర్చు అవుతుంది.

కబరీ నదిపై 100 అడుగుల ఎత్తున మట్టిలో డాక్సు నిర్మించబడవచ్చు. రెండవ పంట సమృద్ధిగా పండించవచ్చు. ఈ ప్రాజెక్టును నులువుగా నిర్మించవచ్చు. 6-9 కోట్ల రూపాయల ఖర్చు అవుతుంది.

తైశేరు నదిపై రిజర్వాయరు నిర్మించిన 7,700 ఎకరాలు అదనంగా సాగులోకి వస్తుంది.

ఎర్రకాల్వపై రాజవరంవద్ద ఆనకట్ట కట్టాలి. 3,000 ఎకరాలు అదనంగా సాగువుతుంది.

పంపానదిపై రిజర్వాయరు నిర్మాణం జరగాలి. 1వ పంటక్రింద 2వేల ఎకరాలు, 2వ పంట క్రింద వెయ్యి ఎకరాలు నూతనంగా సాగులోకి రావటమేగాక, ప్రస్తుతం సాగులోనున్న 8 వేల ఎకరాలకు గ్యారంటీ నీటి సప్లయ జరుగుతుంది.

తాండవ రిజర్వాయరు కట్టిపట్లయిన, దానిలో నిల్వచేసే నీటితో 10 వేల ఎకరాలు మొదటిపంట, 4 వేల ఎకరాలు రెండవపంట అదనంగా పండించవచ్చు. నేడు సాగువుతున్న 15 వేల ఎకరాలకు నికరంగా నీరు అందుతుంది.

తొర్రగడ్డ పంపింగుస్కీము అమలు జరిపినట్లయితే అదనంగా 13 వేల ఎకరాలకు నీరు అందచేయవచ్చు.

గోదావరి ఆనకట్ట షట్టర్ ఎత్తు ఇంకా 3.5 అడుగులు పెంచిన, మరో 75 వేల ఎకరాలకు నీరు సప్లయ అవుతుంది.

ఏలేరు రిజర్వాయరు నిర్మాణమే గనుక పూర్తి అయినట్లయితే, 36వేల ఎకరాల్లో రెండవ పంటకు నీరు లభ్యమవుతుంది. 15 వేల ఎకరాల రెండవ పంటతో కలసి పుకొని, ప్రస్తుతం సాగులోనున్న 80 వేల ఎకరాలకు నీరు నికరంగా సప్లయ అవుతుంది.

ఎర్ర కాల్వపై అప్పల రాయుడు గూడెంవద్ద మరో రిజర్వాయరు కనుక నిర్మాణం చేసినట్లయితే 46వేల ఎకరాలు నూతనంగా సాగులోకి తీసుక రావచ్చు. 8 వేల ఎకరాల నీటి ఆయకట్టుకు నీటి సప్లయ గ్యారంటీ చేయవచ్చు.

కృష్ణా జిల్లా

ప్రస్తుతం కృష్ణా ఆనకట్ట పైనుండి నీరు పొర్రోయి వ్యర్థం అయిపోతోంది. నేటి ఆనకట్టకు ఎగువనే 59 అడుగుల దూరంలో రెగ్యులేటరు నిర్మించబడుతుంది. ఇందువలన మరో లక్ష ఎకరాలు అదనంగా సాగులోకి తీసుక రావచ్చు.

రెగ్యులేటరుతో పాటు రోడ్డుబ్రిడ్జి కూడా నిర్మించబడుతుంది. ఫిబ్రవరి 13వ తేదీన ఈ రోడ్డు రెగ్యులేటరు బ్రిడ్జికి శంకు స్థాపనచేశారు. దీనివలన మద్రాసుకు రాకపోకలు ఎంతో సులభమవుతాయి. దాని కయ్యే ఖర్చు 2.95 కోట్లు.

బుడమేరు ప్రాజెక్టు నిర్మాణం జరిగినట్లయితే, ముంపు నుంచి వేల ఎకరాలను కాపాడవచ్చు. 15 వేల ఎకరాలను సాగు చేయవచ్చు.

ఉప్పుటిరును ఆభివృద్ధి చేసినట్లయితే మరో 25 వేల ఎకరాలకు నీరు అంద చేయవచ్చు.

తమ్మిలేరు ప్రాజెక్టు నిర్మాణం వల్ల 10 నుండి 20 వేల ఎకరాలకు నీటిని సరఫరా చేయవచ్చు.

కృష్ణానదిపై పులిచింతలవద్ద 150 అడుగుల ఎత్తున డామ్ నిర్మించవచ్చు. దీనినే పులిచింతల ప్రాజెక్టు అంటారు. దీనివలన

ణం 37½ లక్షల ఎకరపుటడుగులు. ఈ ప్రాజెక్టు నిర్మాణంలోని ప్రధాన ఆశయం నందికొండ ప్రాజెక్టును దిగువనున్న నీటిని నిల్వచేయుటయే. ఇందువల 8 లక్షల ఎకరాలను కొత్తగా సాగుచేయుటయే కాక రెండు మూడులక్షల ఎకరాలవరకు రెండవ పంటకు నీరు యివ్వవచ్చు. ఈ భూమిని నందికొండ ప్రాజెక్టువలకుగా సాగుచేయవచ్చు. కాని పులిచింతలవల్ల యీ మేర సాగు ఆయితే, నందికొండ నీటిని మరి దిగువన ఉన్న మరికొన్ని కొత్త ప్రదేశాలకు అందించే అవకాశం వుంది.

కృష్ణానదికి హైదరాబాదు వైపున నందికొండ వద్ద, ఆంధ్రరాష్ట్రం వైపున గుంటూరు జిల్లాలోని మావెర్రవద్ద 375 అడుగుల యెత్తున కాంక్రీటు డామ్ నిర్మించాలి. ఈ ప్రాజెక్టు రిజర్వాయరులో నిల్వచేయుగల నీటి ప్రమాణం 92 లక్షల యకరపు టడుగులు. తెలంగాణా, యూనియను ఆంగ్లలో త్రవ్వబడే కాలువల క్రింద 35 లక్షల ఎకరాలు సాగుకాగలదు. ఇందులో 27 లక్షలు యూనియన్ ఆంధ్రదేశంలోనూ, 8 లక్షలు తెలంగాణాలోనూ సాగువుతాయి.

నందికొండ కాలువ నుమారు 180 - 200 మైళ్ళ పొడవువుండి, సోమశిలకు దిగువన ఒకిటి-రెండు మైళ్ళు దూరాన పెన్నలో కలుస్తుంది. కృష్ణా డెల్టాలో రెండవ పంటకు నీరు అందించి, యెగువ భాగంలో కొత్తగా భూములను సాగు క్రిందకు తీస్తుంది.

ఈ ప్రాజెక్టు ప్రపంచంలోని గొప్ప ప్రాజెక్టులలో ఒకటిగా పేరొనబడుతున్నది. ఆంధ్ర భాగపు నిర్మాణ ఖర్చు

80 కోట్ల రూపాయలు. ఆయితే క్రమంగా కట్టుకోవచ్చు.

గుండ్లకమ్మ నదిపై తంగిరాల వద్ద రిజర్వాయరు నిర్మాణం చేయాలి. 30 వేల ఎకరాలు నూతనంగా సాగులోకి వస్తాయి.

నెల్లూరు జిల్లా

పెన్నానది పై సోమశిలవద్ద నూరు అడుగుల ఎత్తున డామ్ నిర్మించటంవల అదనంగా పెన్నానదిలో ఉన్న నీటివంతా ఉపయోగించుకోవచ్చు. నెల్లూరు జిల్లాలో రెండు, మూడు లక్షల ఎకరాలకు రెండవ పంటకు నీటిని సరఫరా చేయగలదు. ఖర్చు 9 కోట్లు. దీని ఎత్తు నిర్ణయించటంగా కడప జిల్లాలో పెన్న క్రింద సాగయ్యే భూములు స్వచ్ఛందంగా జాగ్రత్తలు తీసుకొనటం అవసరం.

అనంతపురం జిల్లా

తుంగభద్ర హైలెవెల్ కాలువను, హోస్ పేటకు మూడు మైళ్ళ దూరంలో తుంగభద్రపై 160 అడుగుల ఎత్తున డామ్ నిర్మించితే అనంతపురం, బళ్ళారి, కర్నూలు, కడప జిల్లాలలో చాల ప్రాంతానికి ఇరిగేషన్ వసరలు ఏర్పడగలవు. ఈ కాలువ ఒకిటి మాత్రమే గుంతకల్లు, తాడిపత్రి పులివెందుల మున్నగు ప్రాంతాలకు నీటిని సరఫరా చేయగలదు. దిగువను చిన్న చిన్న అడ్డు కట్టలు కట్టి యీ నీటిని ఉరవకొండ ప్రాంతానికి కూడా పంపవచ్చు. గండి కోట ప్రాజెక్టుకూడా నీటిని స్వయం

చేయవచ్చు. మొత్తం 2-3 లక్షల ఎకరాలను సాగులోకి తీసుకొని రావచ్చు.

చెన్నరాయలగుడి రిజర్వాయరు నిర్మాణంవల 1,200 ఎకరాలు మొదటి పంట క్రింద, 400 ఎకరాలు రెండవ పంట క్రింద అదనంగా సాగవుతాయి.

ఎగువ పెన్నార్ ప్రాజెక్టు కట్టినట్లయితే 6 వేల ఎకరాలు సాగులోకి వస్తాయి.

బైరవానితిప్ప ప్రాజెక్టు నిర్మాణంనో 8 వేల ఎకరాలు సాగుచేయవచ్చు.

కడప జిల్లా

గండికోట ప్రాజెక్టు పెన్నార్ నదిపై జమ్మలమడుగుకు 2 మైళ్ళ ఎగువన నిర్మితమవుతుంది. 55 అడుగుల ఎత్తుగల యీ ప్రాజెక్టు 15 లక్షల ఎకరపుటడుగుల నీటిని నిలువచేస్తుంది. జమ్మలమడుగుకు, కడప జిల్లాలోని తిదితర ప్రాంతాలకు లక్షన్నర ఎకరములకు నీటినిస్తుంది. ఇందులో చాల భాగం సిద్ధేశ్వరం కాలువనుంచి, లేదా కర్నూలు - కడప కాలువనుంచి సాగు కాగలదు.

కిర్నూలు-కడప కాలువను వెడల్పు చేయటంద్వారా కర్నూలు - కడప జిల్లాలకు 1-1½ లక్షల ఎకరాల సాగుకు ఉపకరించవచ్చు. ఈకాలువక్రింద 2½ లక్షల ఎకరాలు సాగు కావలసిఉంటే, మేటలు వేయటంవలన, ఇపుడులక్ష ఎకరాలు మాత్రమే సాగవుతున్నది. తగు మార్పులు చేస్తే రెండేండ్లలోపునే గండికోట ప్రాజెక్టుక్రింద సాగుకావలసిన భూములకు నీటిని సరఫరా చేయవచ్చు.

దిగువసగిలం ప్రాజెక్టు కట్టినట్లయితే 3 వేల ఎకరాలను సాగులోకి తీసుకొని రావచ్చు.

చిత్తూరు జిల్లా

కల్యాణి రిజర్వాయరు కట్టడంవల్ల నిల్వచేయగలిగే నీటితో 200 ఎకరాల మొదటి పంట, 800 ఎకరాల రెండవ పంట పండించవచ్చు.

కర్నూలు జిల్లా

గాజులదిన్నె ప్రాజెక్టు నిర్మించడం ద్వారా 5,000 ఎకరాలలో మొదటిపంటకు, 3000 ఎకరాలలో రెండవ పంటకు కావలసిన నీరు లభ్యమవుతుంది.

సిద్ధేశ్వరం ప్రాజెక్టును కృష్ణానదిలో తుంగభద్రానది కలిసే చోటుకు దిగువగా, 10 మైళ్ళలోపున్న సిద్ధేశ్వరంవద్ద 3,250 అడుగుల పొడవున 90 - 130 అడుగుల ఎత్తున నిర్మించాలి. ఎత్తు అంతక మించితే కర్నూలు పట్టణం మునిగిపోయే ప్రమాదం వుంది.

నీటిని ప్రక్క కాలువల ద్వారాగాని, లేదా పెద్ద గొట్టాల ద్వారాగాని 4 మైళ్ళ దూరం తీసుకొని వెళ్ళి, కందేరుకు రెండు వైపులా కాలువలను త్రవ్వినాటికి పెట్టవచ్చు. కర్నూలు - కడప కాలువ క్రింద సాగవుతున్న భూములను అనుకొని ఉన్న భూములకు యీ కాలువలు నీటిని సరఫరా చేయగలవు. ఈ కొత్త కాలువల క్రింద 3 లక్షల ఎకరాల వరకూ సాగు కాగలదు. ఇందులో మూడింట ఒకవంతు మాగాణి పంట, రెండు వంతులు

మెట్ట పంటలు పండించవచ్చు. ఈ ప్రాజెక్టులో ఉన్న సాకార్యం అల్లా కర్నూలు, కడప జిల్లాలలోని కాటకప్రాంతాలకు నీరు సరఫరా అయి, అవి సస్యశ్యామలం కాగలవు. దీని మూలమున కందేరుకు నీరు బాగా సరఫరా అయి, దానినుంచి పెన్నకు నీరు చేరి, పెన్నకు దక్షిణంగా 4 లక్షల ఎకరాలు సాగు కాగలదు.

ఈ 43 ప్రాజెక్టులూ నిర్మించుకుంటే తెలుగుగడ్డ సస్యశ్యామల మవుతుంది. క్రికాకుళం, విశాఖ జిల్లాలు వెనకబడి వుండవు; రాయలసీమ జిల్లాలు కరువుతో కృంగిపోవాల్సిన పని లేదు. మనం

కడుపునిండా తిని, ఇతర రాష్ట్రాలకు ఇంక పంపించవచ్చు.

మొత్తం కోటి ఎకరాలను అదనంగా సాగులోకి తీసుకొనిరావచ్చు. 50 లక్షల కిలోవాట నిద్యుచ్చక్రిని కూడా ఉత్పత్తి చేసుకోవచ్చు.

“ఒడలు తెలియని పరవశంబున

కడలిజేరెడు నదుల జలముల

తెలుగు పొలముల మలజేసీ

నిలుపుకొందము లక్ష్మీనింటను

పాడరా తెలుగువాడా”

—కొండేపూడి

వ్యవసాయం

చలసాని వాసుదేవరావు

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో ఆత్మధిక సంఖ్యాక ప్రజానీకానికి వ్యవసాయమే జీవనాధారం. ఆంధ్ర జిల్లాల మొత్తం జనాభా 2 కోట్ల 44 లక్షలు *.

ఈ జనాభాలో గ్రామాలలో నివసించేవారు 1 కోటి 73 లక్షలు-అంటే మొత్తం జనాభాలో నూటికి 84 అన్నమాట. ప్రధానంగా వ్యవసాయంపై జీవించేవారు 1 కోటి 45 లక్షలు-అంటే మొత్తం జనాభాలో నూటికి 71 మంది, గ్రామ జనాభాలో నూటికి 83 మంది అన్నమాట.

ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో 1951 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం, వివిధజిల్లాల్లోని జనాభాలో ఎందరు వ్యవసాయమే వృత్తిగా జీవిస్తున్నారో వివరిస్తుంది.

ఈ విధంగా మన రాష్ట్రంలోని ఆత్మధిక ప్రజానీకానికి వ్యవసాయమే ప్రధాన వృత్తిగావడమే గాకుండా, వ్యవసాయం

మీద ఆధారపడిన జనాభా క్రమక్రమంగా పెరుగుతూ వచ్చింది. ఈ క్రింది అంకెల యీ విషయాన్ని నిరూపిస్తాయి:

సంవత్సరం	ఒక ఎకరంపై ఆధార పడిన జనాభా
1911	288
1921	313
1931	315
1941	346
1951	...

(‘ఆంధ్ర ప్రజలు-నిరసంపదలు’ పేజీ 18)

వ్యవసాయ జనాభా వర్గీకరణ

1951 సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం వ్యవసాయక జనాభా సుమారుగు తరగతులుగా విభజించడం జరిగింది. ఆ తరగతులు ఏవంటే (1) పూర్తిగా స్వంత

* అలూరు, అదోని, రాయదుర్గం తాలూకాలకు ప్రత్యేకంగా సంఖ్యా వివరాలు లేవు. అందుచేత ఈ ప్రాంతపు జనాభా మొత్తం (విభజనకు పూర్వం) బళ్ళారి జిల్లాలో మూడవవంతు ఉంటుందని అంచనావేసి పై లెక్కలు తయారుచేయబడ్డాయి. ఈ ఆధారాలలో ఇవ్వబడిన ఈ ప్రాంతానికి సంబంధించిన వివిధ అంచనాలను ఇదే విధంగా బళ్ళారి జిల్లాలో మూడవవంతు విడదీసి ఇవ్వబడ్డాయి.

చిట్ట	మొత్తం జనాభా	గ్రామాలలో నివసించే వారి జనాభా	మొత్తం జనాభాలో గ్రామ జనాభా శాతం	వ్యవసాయంపై ప్రభావంగా ఆధారపడేవారి జనాభా	మొత్తం జనాభాలో వ్యవసాయ సాయ జనాభా శాతం	గ్రామీణ జనాభాలో వ్యవసాయ జనాభా శాతం
క్రొత్తాకరం	21,23,136	19,32,351	...	16,36,451
విశాఖపట్నం	20,72,698	17,67,840	...	14,67,120
తూర్పుగోదావరి	24,14,808	19,54,662	...	16,59,730
పశ్చిమగోదావరి	16,97,727	13,66,458	...	12,44,876
కృష్ణా	17,79,484	14,09,392	...	11,56,245
గుంటూరు	25,49,996	20,48,075	...	17,72,833
తెలంగా	17,95,632	15,91,993	...	13,02,784
(ఎ) కోస్తాజిల్లాల మొత్తం జనాభా	1,44,33,481	1,20,70,771	84.0	1,02,40,039	71	84
కడప	11,61,731	10,27,502	...	7,52,795
కర్నూలు	12,70,843	10,70,625	...	8,21,555
అనంతపురం	13,61,556	11,39,998	...	9,77,407
చిత్తూరు	18,10,377	16,41,043	...	13,61,681
బళ్లారి (మూడవవంతు)	4,14,508	3,24,724	...	2,92,534
(బి) రాయలసీమ జిల్లాల మొత్తం జనాభా	60,19,015	52,03,892	86.5	42,05,972	70	81
మొత్తం ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా	2,04,52,496	1,72,74,663	84.0	1,44,46,011	71	84

భూమి కల్లిగాని లేక ప్రధానంగా స్వంత భూమి కల్లియున్నట్టిగాని భూమి మందులు, వారిపై ఆధారపడినవారు (Cultivators of land wholly or mainly owned and their dependents), (2) స్వంతభూమి అనేది బొత్తిగా లేక బొత్తి లేదా వున్నా, అట్టి అస్తి ప్రధానంగానట్టి వ్యవసాయదారులు, వారిపై ఆధారపడిన, వారు (Cultivators of land wholly or mainly unowned and their dependents), (3) వ్యవసాయ కూలీలు, వారిపై ఆధారపడినవారు (Cultivating Labourers and their dependents), (4) తమ భూములను స్వంతసాగు చేయని భూమి మందులు, మకానులు, కాలనీస్టులు మీదవచ్చే ఆదాయంపై ఆధారపడినవారు (Non-cultivating owners of land, agricultural rent receivers, and their dependents).

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో వ్యవసాయ క జనాభా యొక్క కింది విధంగా విభజింపబడినట్లు 1951 జనాభా లెక్కలు తెలుపుతున్నాయి:

I స్వంత భూములు కల్గిన భూమి మందులు	}	83,73,682
II స్వంత భూములు లేని కాలనీస్టులు		
III భూములు లేని వ్యవసాయ కూలీలు	}	40,96,985
IV స్వంత వ్యవసాయం చేయని భూమి మందులు		
		4,97,400

పై లెక్కలను బట్టి స్వంత భూమి కల్గిన భూమి మందులు, మొత్తం వ్యవ

సాయంపై ఆధారపడిన జనాభాలో దాదాపు నూటికి 61½ వరకు వున్నారు. స్వంతభూములు లేనట్టి కాలనీస్టుల నూటికి పది మందికి పై చిల్లర వున్నారు. పెంటు భూమి గూడ లేకుండా కేవలం లెక్కల మీద ఆధారపడి జీవించే వ్యవసాయ కూలీలు నూటికి 28 మంది వరకు వున్నారు. జిల్లాలవారీగా యీ లెక్కలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో వున్నాయి.

అయితే యీ లెక్కలు గ్రామాలలోని నేటి పూర్తి పరిస్థితులను తెల్పుడంలేదు. స్వంతభూములు కల్గిన భూమి మందులు నూటికి 61½ మంది వున్నారు. వీరందరూ తమ స్వంత భూమి మీదవచ్చే ఆదాయంతోనే జీవించుకుంటున్నారని చెప్పడానికి వీలులేదు. కంటో, పెంటో స్వంతభూమి కల్గిన నిరుపేదలైన భూమి మందులు చాలమంది వున్నారు. వాస్తవానికి అట్టివారు ప్రధానంగా తమ స్వంతభూమిపై వచ్చే ఆదాయంతోనే జీవించడంలేదు. ప్రధానంగా వ్యవసాయకూలీ వృత్తిగాని లేదా మరొక పనిగాని చేసుకుంటూ జీవిత యాత్ర గడిపేవారు అట్టివారిలో అనేక మంది వున్నారు అందుచేత 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం తెల్పబడిన స్వంత భూమి మందులందరూ ప్రధానంగా తమ భూమిపై వచ్చే ఆదాయంతోనే జీవించుకున్నవారు కాదు. ఈ తరగతిలో స్వంత భూమి కొద్దిగా వుండి ప్రధానంగా ఆ భూమిపై కటుంబపోషణ జరగక, ప్రధానంగా కూలీ వృత్తి చేసుకొనే వ్యవసాయ కూలీలు గూడ చేర్చబడ్డారు. అందుచేత 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం స్వంత భూమి కల్గిన భూమి మందుల సంఖ్య

జిల్లా	స్వంత భూములకలిపి భూమి మండులు	స్వంతభూముల లేని కాలనీదారులు	భూముల లేని వ్యవసాయ కూలీలు	స్వంత భూమి వ్యవసాయ చేయని భూమి మండులు
శ్రీ కాకుళం	9,38,882	2,24,518	4,34,143	38,808
విశాఖపట్నం	9,57,595	2,07,077	2,83,355	19,093
తూర్పుగోదావరి	6,37,780	2,30,302	7,17,814	73,834
పశ్చిమగోదావరి	4,96,717	1,91,082	5,00,931	56,148
కృష్ణా	6,49,586	85,115	3,78,516	43,028
గుంటూరు	10,47,822	1,02,393	5,58,649	63,969
వెంగళురు	7,54,657	78,447	4,15,720	53,960
కోస్తా జిల్లాల మొత్తం	54,83,039	11,18,934	32,89,128	3,48,840
కడప	5,39,659	43,914	1,42,239	26,983
కర్నూలు	5,35,817	40,629	1,95,265	49,864
అనంతపురం	6,54,211	1,02,745	1,94,343	25,108
చిత్తూరు	9,56,796	1,48,384	2,21,412	35,089
బళ్లారి	2,04,159	23,239	54,599	10,537
రాయలసీమ జిల్లాల మొత్తం	28,90,642	3,58,911	8,07,858	1,47,581
అన్ని భారతదేశం మొత్తం	83,73,681	14,77,845	40,96,986	4,96,421

హెచ్చుగానూ, వ్యవసాయకూలీల సంఖ్య తక్కువగానూ తేల్చబడింది. కొద్దిగా స్వంతభూమి వున్నప్పటికీ ప్రధానంగా వ్యవసాయకూలీ పనిచేసుకొంటూ జీవించే నిరుపేదలైన భూఖామందులనుగూడ వ్యవసాయకూలీలుగా పరిగణించితే, 1951 జనాభా లెక్కలలో చూపినట్లుగా వ్యవసాయకూలీల సంఖ్య నూటికి 28 వంతులు గాకండా నూటికి 40-50 మధ్య వుండేది. వ్యవసాయకూలీల సీతగతులను, వేతనాలను గూర్చి విచారించేందుకు కేంద్ర ప్రభుత్వం నియమించిన విచారణకమిటీ, వ్యవసాయ జనాభావర్గీకరణనుగూర్చి, ఆ పద్ధతి ననుసరించి తయారు చేసిన ఆంధ్రనాలు యీ విషయాన్నే తెల్పుతున్నాయి. ప్రధానంగా వ్యవసాయకూలీ వృత్తిమీద ఆధారపడి, కొద్దిగా స్వంతభూమి కల్గిన నిరుపేదలను కూడ భూఖామందులలో లెక్కించకండా, ఆ కమిటీ వ్యవసాయకూలీలగానే గుర్తించింది. అందుచేత 1951 జనాభా లెక్కలలో తెల్పబడినట్లుగా కాకుండా, స్వంత భూమి కల్గిన భూఖామందుల సంఖ్య తక్కువగానూ, వ్యవసాయకూలీల సంఖ్య హెచ్చుగానూ ఆకమిటీ రిపోర్టులో యివ్వబడింది. ఆకమిటీ రిపోర్టులో యివ్వబడిన వ్యవసాయ జనాభా వర్గీకరణమే వాస్తవానికి దగ్గరలోవుందని చెప్పవచ్చును. ఆకమిటీ విచారణ ప్రకారం ఆంధ్రజిల్లాలలో వ్యవసాయ జనాభా వర్గీకరణ యీ క్రిందివిధంగా వుంది:

1వ జోన్ (సర్కారుజిల్లాలు) లో విచారించబడిన మొత్తం వ్యవసాయ కటుంబాలు: 4,425 లో

(అ) స్వంతభూమి కల్గిన భూఖామందులు	1,554
(ఆ) వ్యవసాయ కూలీలు	2,555
(ఇ) కాలుదార్లు	316

పై లెక్కలనుబట్టి వ్యవసాయ జనాభాలో భూఖామందులు ను మారుగా నూటికి 35 వంతులున్నూ, వ్యవసాయ కూలీలు నూటికి 57 నుండి 58 వరకు వున్నట్లు తేలుతోంది.

2వ జోన్ (రాయలసీమజిల్లాలు) లో విచారించబడిన మొత్తం వ్యవసాయ కటుంబాలు 1,654. అందులో:

(అ) భూఖామందులు	580
(ఆ) వ్యవసాయ కూలీలు	1,016
(ఇ) కాలుదార్లు	58

ఈ జోన్ లో భూఖామందుల కటుంబాలు నూటికి 35 వంతులున్నూ, వ్యవసాయ కూలీల కటుంబాలు నూటికి 60 వంతులకుపైగా వున్నట్లు తేలుతుంది.

కాబట్టి ఆంధ్రజిల్లాలలో స్థూలంగా వ్యవసాయ జనాభావర్గీకరణ, యీ క్రింది విధంగా వుందని చెప్పవచ్చును:

తరగతి	వ్యవసాయ జనాభాలో శాతం
(అ) ప్రధానంగా స్వంత భూములపై ఆధార పడిన భూఖామందులు	40-35

తరగతి	వ్యవసాయ జనాభాలో శాతం
(అ) ప్రధానంగా వ్యవసాయ కూలివృత్తి మీద ఆధారపడిన వ్యవసాయకూలీలు (భూమి లేనట్టి, భూమి కలిగినట్టి)	50-55
(ఇ) కొలుదారులు	7-8
(ఈ) స్వంతసాగు చేయని భూభాగముదారులు	3-2
	100-100

గత 50 సంవత్సరాలలో వ్యవసాయ జనాభా వర్గీకరణ యేలా మారుతూ వచ్చిందో యీక్రింది పట్టిక తెల్పుతుంది :

వ్యవసాయ జనాభా తరగతి వివరం	1901 (ప్రతి వంద మందికి)	1911 (ప్రతి వంద మందికి)	1921 (ప్రతి వంద మందికి)	1931 (ప్రతి వంద మందికి)	1951 (ప్రతి వంద మందికి)
స్వంతభూములుకల్గిన భూభాగముదారులు	50.3	44.9	43.0	42.4	61.5
స్వంతసాగు చేసేవారు	48.4	42.6	38.1	39.0	58.0
కొలుకీచ్చేవారు	1.9	2.3	4.9	3.4	3.5
కొలుదారులు	15.2	21.1	25.3	13.6	10.2
వ్యవసాయ కూలీలు	34.5	34.0	31.7	42.9	28.3
మొత్తం	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(అయా సంవత్సరాల జనాభా లెక్కలనుండి)

భూభాగముదారుల శ్రేణుల

వర్గీకరణ

స్వంత భూములు కల్గిన భూభాగముదారులలో నూటికి ఏకైకమందికిపైగా కుటుంబ

పోషణకు చాలీచాలని ఆదాయం వచ్చే వేదరైతులు. మద్రాసురాష్ట్రంలోని భూభాగముదారుల శ్రేణులను, ప్రక్కపేటలోని పట్టికలో యీక్రిందితరగతులుగా విభజించి, మద్రాసుప్రభుత్వం ప్రచురించింది:

ప్రక్కపేటలో యివ్వబడిన లెక్కలను బట్టి కుటుంబ పోషణ కూడ జరగనట్టి చిన్న భూభాగముదారులు, మొత్తంభూభాగముదారులలో అధికసంఖ్యాకులుగా వున్నట్లు తెలుస్తోంది. కాని పెద్ద భూస్వాముల చేతులలో భూమి ఏవిధంగా కేంద్రీకరింపబడిందో తెలియడంలేదు. 1350వ ఫసలి (1940సంవత్సరం)లో మద్రాసు రాష్ట్రంలోని రైతునాకీ ప్రాంతంలోని భూభాగముదారుల శ్రేణులను, నాటిపై చెల్లించబడే కిస్తులనుబట్టి మద్రాసుప్రభుత్వం వివిధ తరగతులుగా విభజించింది. కొలిదిమంది

భూస్వాముల చేతులలో భూమి ఎలా కేంద్రీకరించబడివుందో ఆలెక్కులు కొంత వరకు ప్రక్కపేటలోని పట్టిక 2. తెల్పుతుంది.

క్షేత్ర విస్తీర్ణం	అట్టి క్షేత్రం కల్గినవారి సంఖ్య (భూభాగం దులభమైనది)
2 ఎకరాల లోపు	29.8
2—5 ఎకరాల మధ్య	46.7
5—10 "	12.2
10—15 "	4.8
15—25 "	3.1
25—50 "	1.8
50—100 "	0.9
100—200 "	0.4
200—300 "	0.2
300—500 "	0.1
500—1000 "	...
	100.0

(1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారము) - వార్షిక పంట, 1 వ భాగం)

ఎంత కష్టం చెల్లించేది	కష్టం చెల్లించినవారి సంఖ్య	కష్టం చెల్లించినవారి సంఖ్య (ఎకరాలలో)	కష్టం చెల్లించినవారి సంఖ్య (ఎకరాలలో)
1 రూపాయి లోపు	14,65,575	9,28,778	0.63
1 రూపాయి పైన 10 రూ. ల లోపు	36,52,536	1,03,26,170	2.83
10 రూ. ల పైన 30 "	11,56,992	75,85,557	6.56
30 " 50 "	2,34,949	26,50,477	11.28
50 " 100 "	1,20,102	24,05,432	20.03
100 " 250 "	44,949	17,83,712	39.68
250 " 500 "	9,973	7,93,800	79.59
500 " 1000 "	2,679	5,35,175	199.76
1000 రూపాయల పైన	2,069	6,30,403	304.54
	66,89,824	2,76,39,504	4.13

(Source: Monograph of Rural problems in Madras, Page 67)

పై లెక్కల ప్రకారం మద్రాసు రాష్ట్రానికి భూమిని కైర్వానీ ప్రాంతంలో మొత్తం పట్టాదారులు దాదాపు 67 లక్షల మంది ఉన్నారు. వీరికింద ఉన్న మొత్తం భూమి 2 కోట్ల 76 లక్షల ఎకరాలకు పైగా ఉంది. అయితే పసిరూపాయలలోపు విస్తు చెల్లించే దిన్న పట్టాదారుల సంఖ్య 51 లక్షలకు పైగా ఉంది. అంటే మొత్తం పట్టాదారుల సంఖ్యలో నూటికి 76 వంతులకు పైగా ఉందన్నమాట. ఆయిష్పటికి యీ దిన్న పట్టాదారుల క్రింద ఉన్న మొత్తం భూమి ఒక కోటి పన్నెండు లక్షలు ఎకరాలు. అంటే మొత్తం పట్టాదారుల భూమిలో సుమారు నూటికి 40 వంతులు మాత్రమే ఉంది. మరోవైపున రు. 100-లు పైగా విస్తు చెల్లించే పట్టాదారులు 60 శేల మంది ఉన్నారు. అంటే మొత్తం పట్టాదారులలో వీరు దాదాపు నూటికి ఒకరుగూడా లేరు.

ఆయిష్పటికి వీరి క్రింద మొత్తము భూమిలో సుమారు నూటికి 14 వంతులదాకా ఉంది. ఈ విధంగా ప్రభుత్వం ప్రకటించిన ఆసంపూర్ణమైనట్టి లెక్కలనుబట్టి భూస్వాముల చేతులలో భూమి బాగా కేంద్రీకరించబడి ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది.

ఆంధ్రజిల్లాలకు ప్రత్యేకంగా భూభాగముల క్షేత్రాల గూర్చి వర్గీకరణ లెక్కలు ప్రకటించలేదు. మద్రాసు రాష్ట్రం ఉమ్మడి ప్రభుత్వం యిటీవల భార్య సేకరిణి కోసం మాగాణి ప్రాంతాలకు ప్రత్యేకంగా కొన్ని లెక్కలను తయారు చేసింది. వాటిని బట్టి కొంతవరకు ఆంధ్రప్రాంతాలలోని భూభాగముల వర్గీకరణను గూర్చి నూలంగా తెలుసుకొనవచ్చును. ఆ లెక్కలు యీ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి :

క్షేత్రం విస్తీర్ణము	అంతరగతికి చెందిన మొత్తం భూమిలో	
	క్షేత్రాల మొత్తం భూమి (ఎకరాలలో)	శాతం
1 ఎకరంలోపు	6,63,520	14.4
1-5 ఎకరాల మధ్య	15,93,680	35.1
5-10 "	7,44,040	16.0
10-25 "	6,30,080	13.7
25-50 "	4,16,240	9.0
50 ఎకరాల పై	5,43,840	11.8
	45,91,400	100.0

(From Paper read by B. Viswanath, on "Development of Agriculture in Andhra State" at Delhi Simposium)

ఈ లెక్కలలో వివిధ తరగతుల క్రింద యివ్వబడిన ఆయా భూభాగముల షేత్రాల క్రింద భూమి ఎంతెంత వుందో లెక్కయివ్వబడినప్పటికి, ఆయా తరగతి షేత్రాలను కల్గిన ఆయా భూభాగముల సంఖ్యలు యివ్వబడలేదు. అందుచేత యీ లెక్కల వలన కూడ భూభాగముల షేత్రాల వర్గీకరణ సరిగ్గా లేదంటారు.

1929-30 సంవత్సరాలలో కృష్ణా, తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో రైతాంగ పరిశీలనకు గుర్తు విచారణ గావించిన రీసెటిల్ మెంటు విచారణ కమిటీ నివేదిక (ఆరోగ్యస్వామి మొదలియారు కమిటీ నివేదిక), ఆంధ్ర జిల్లాల డెల్టా గ్రామాలలో వున్న వాస్తవ పరిస్థితిని కొంతవరకు వ్యక్తపరుస్తుంది. కృష్ణా, తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలోని

భూభాగముల షేత్రాల గుర్తు పైన తెల్పిన నివేదికలో యీ క్రింది పట్టికలలో భోగట్టా యివ్వబడింది :

ఈ లెక్కలనుబట్టి తేలేదేమిటి? కృష్ణా జిల్లాలో 5 ఎకరాల లోపు భూ భాగముల సంఖ్యలో నూటికి 63.2 మంది వున్నారు. అయినా వాళ్ళ క్రింద మొత్తం సాగు భూమిలో నూటికి 15.2 వంతులు మాత్రమే వుంది. 20 ఎకరాలకు పైబడి ఉన్న భూభాగముల సంఖ్య నూటికి 7.7 మాత్రమే వుంది. కాని, వాళ్ళ క్రింద ఉన్న మొత్తం భూమి మాత్రము నూటికి 41.4 వంతులు వుంది. 25 ఎకరాలకు పైన వున్న భూభాగముల సంఖ్య నూటికి 5 వంతులు మాత్రమే. కాని వాళ్ళ క్రింద వున్న భూమి మాత్రం నూటికి 34.4 వంతులు వుంది.

కృష్ణా జిల్లా

షేత్రం విస్తీర్ణం	ఈ గ్రూపుకు సంబంధించిన భూభాగముల సంఖ్య	
	భూభాగముల క్రింద వున్న మొత్తం (కాతం)	భూమి (కాతం)
1 ఎకరం, అంతకు లోపు	23.3	1.4
5 ఎకరాలు	39.9	13.8
10 ఎకరాలు	17.7	16.5
15 "	6.7	16.4
20 "	4.7	10.5
25 "	2.4	7.0
30 "	1.3	4.7
50 "	2.8	17.3
80 "	0.7	5.3
80 కి పైన	0.5	7.1
	100.0	100.0

తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలు

క్షేత్రం విస్తీర్ణం	భూభాగముల సంఖ్య (చాతం)		భూభాగముల క్రింద వున్న మొత్తం భూమి (చాతం)	
	పశ్చిమ గోదావరి	తూర్పు గోదావరి	పశ్చిమ గోదావరి	తూర్పు గోదావరి
1 ఎకరం, అంతకులోపు	24.3	46.0	1.3	7.1
5 ఎకరాలు, అంతకులోపు	39.1	39.5	11.4	28.7
10 " "	15.3	7.6	13.0	16.4
15 " "	7.0	2.7	10.3	10.9
20 " "	3.5	1.2	7.1	6.5
25 " "	2.8	0.7	7.2	5.0
30 " "	1.5	1.4	5.2	4.2
50 " "	3.4	0.6	15.3	7.1
80 " "	2.0	0.1	14.4	3.0
80 కి పైన " "	1.0	0.2	13.9	10.9
	100.0	100.0	100.0	100.0

భూస్వాముల చేతుల్లో వున్న భూమి కేంద్రీకరణ, తూర్పు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో మరీ కనిపించుతుంది. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో 5 ఎకరాల లోపు రైతాంగం సంఖ్య నూటికి 63.4 వంతులు; కాని వారి క్రింద వున్న భూమి మాత్రం నూటికి 12.7 వంతులు మాత్రమే. అంటే కృష్ణా జిల్లాలో కంటే కూడా తక్కువ అన్నమాట. అదే విధంగా 25 ఎకరాల పైన ఉన్న భూభాగముల సంఖ్య నూటికి 8 మాత్రమే అయినా, వారి క్రింద వున్న భూమి నూటికి 49 వంతులు వరకు వుంది. అంటే కృష్ణా జిల్లాలో కంటే భూస్వాముల చేతుల్లో భూమి కేంద్రీకరణ జాస్తి అన్నమాట. ఈ భూమి, కేంద్రీకరణ తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో యింకా

యెక్కువ కనిపించుతుంది. 5 ఎకరాల లోపు రైతాంగం సంఖ్య నూటికి 86 వంతుల వరకు వున్నది. వారి చేతి క్రింద వున్న భూమి నూటికి 35 వంతులు మాత్రమే. పట్టున యీ తరగతి భూమి కృష్ణా, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో పోల్చి చూచినప్పుడు కొంచెం ఎక్కువ భూమి వున్నప్పటికీ కొలది మంచి భూస్వాముల చేతుల్లో మాత్రం కేంద్రీకరింపబడి వున్నది. 25 ఎకరాలకు పైన వున్న భూభాగములకు నూటికి 2.3 వంతులు మాత్రమే వున్నప్పటికీ, వీరి క్రింద వున్న భూమి మొత్తం నూటికి 25 వంతుల వరకు వుంది.

ఈ విధంగా 1930 వ సంవత్సరపు రీ సెటిల్ మెంటు విచారణ లెక్కల ప్రకారం యీ మూడు జిల్లాలలో భూమి

కేంద్రీకరణ ఎలా ఏర్పడిందో స్పష్టంగా తెలుసున్నది. ఇచ్చట చూడాలి అభివృద్ధి అయిన యీ డెల్టా గ్రామాలలోనే ఇలాంటి భూమికేంద్రీకరణఉంటే, రాయల సీమ, నెల్లూరు, కృత్తికాకుళం, విశాఖపట్నం లాంటి ప్రాంతాలలో భూమికేంద్రీకరణ ఇంకా ఎక్కువగా ఉన్నదనే దానిలో సందేహం ఉండనవసరంలేదు. ఆ ప్రాంతాల పరైన లెక్కలు ఇంతవరకు నేను బడలేదు.

గమనించాలి మహా విషయం ఏమంటే ఆలోగ్యస్వామి మొదలియారు కమిటీ లెక్కలు 1930 సంవత్సరానికి సంబంధించినవి. ఆ తరువాత ఒక మహా ఆర్థిక సంక్షోభం వావటం, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం జరగటం, యుద్ధానంతరం ధరలు విపరీతంగా పెరగటం, వీటన్నిటి ఫలితంగా తప్పకుండా యింకా భూమికేంద్రీకరణ హెచ్చివుంటుందనడంలో సందేహం లేదు. అయితే కాన్ని గూర్చిన సరియైన భోగట్టా యంతవరకూ సేకరించబడలేదు.

వ్యవసాయంపై జీవించేవారి స్వల్ప వృద్ధిపొందుతూ వుండటం, సాగులోకి తేబడే భూమి పెద్దగా పెరగకపోవడం, సాగు అవుతున్న భూమి సహితం హెచ్చుగా భూస్వాముల చేతులలో ఒక వైపున కేంద్రీకరించబడి వుండడం, మహా వైపున కష్టించి పనిచేసే పేద రైతులకు, వ్యవసాయ కూలీలకు కుటుంబ పోషణకు సహితం భూమి లభించకపోవడం, సాగు భూమికి తగిన నీటి వనరులు, మురుగు వనరులు లేకపోవడం - వీటన్నిటి ఫలితంగా

(34)

క్రమ క్రమేణా మనిషి 18 సాగుచేయబడే భూమి విస్తీర్ణం తగ్గడం, వ్యవసాయోత్పత్తి కుంటుబడి వుండడం జరుగుతోంది. ఈ విషయాలను యీ క్రింది అంకెలు స్పష్ట పరుస్తాయి:

సంవత్సరం	మనిషి 18 సగటున (మద్రాసురాష్ట్రంలో) సాగుచేయబడుతున్న భూమి విస్తీర్ణం
1911	78 కెంటు
1921	79 "
1931	78 "
1941	69 "
1951	56 "

(“ఆంధ్ర ప్రజలు - నీరి సాపదలు” పేజీ 18)

ఈ విధంగా సాగు భూమి క్రమ క్రమేణా తరుగుతూ వచ్చింది. దీనికి కారణం భూమి కొరతగాదు. సాగు లా య కు నింజరు భూములు మన రాష్ట్రంలో వున్నాయి. అదేవిధంగా పెద్ద భూస్వాముల స్వాధీనంలో వుండి పడవుగావున్న భూములు కూడ లక్షలాది వున్నాయి.

ఇక సగటు వ్యవసాయోత్పత్తి యెలా తగ్గుతూవచ్చిందో చూద్దాం. 1943-44—1949-50 సంవత్సరాల మధ్యలలోకా ఎకరానికి సగటున పండిన వరి, కొన్న పంటలను ప్రక్కపేజీలోని పట్టిక వివరిస్తుంది:

సంవత్సరం	సగటున ఎకరానికి పంట	
	వరిపంట	జొన్నపంట
	(164 పౌనుల బస్తా)	(230 పౌనుల బస్తా)
1943-44	1,508	560
1944-45	1,532	600
1945-46	1,389	504
1946-47	1,496	493
1947-48	1,385	522
1948-49	1,372	538
1949-50	1,276	542

("ఆంధ్ర ప్రజలు-సిరిసంపదలు" పేజీ 21)

ఇలాగే వేరుశనగ, ప్రత్తి, పొగాకు మున్నగు వ్యాపారపంటలు కూడా (సగటున ఎకరానికి పండే పంట) తగ్గిపోయాయి యీ దిగువ పొందుపరచిన పట్టికెలియచేస్తోంది:

ఈ విధంగా పంట క్రమంగా తగ్గుతూ ఉండటంచేత దున్నే రైతు క్రమంగా అప్పులపాలవుతున్నాడు. ఇది వరకే అప్పుపడి ఉన్నవారికి అప్పుభారం మరింత పెరుగుతున్నది. 1946 లో డాక్టరు బి. వి. నారాయణస్వామి నాయుడు జరిపిన విచారణలో 1939 లో ఉన్న ఋణభారం 1945వ సంవత్సరానికి వివిధ వర్గాలకు పెరుగుతున్నదో, తరుగుతున్నదో ప్రక్క పేజీలోని మొదటి పట్టికలోని విధంగా వివరించారు.

రుణభారంతీర్చలేక బీదరైతులు, కాలి దార్లు ఉన్న కుంటో సెంటో భూస్వామికో, వడ్డీవ్యాపారస్తునికో అమ్మి, వ్యవసాయకూలీలుగా తయారవుతున్నారు. ఈ వృత్తివల్ల పొట్టగడవక కొంతమంది పని వెతుక్కుంటూ పట్టణాలకు ఎగబాకుతున్నారు. ఈ విధంగా భూస్వామ్యవ్యవస్థ ఆంధ్రరైతాంగ మూలుగుల పీల్చడమేకాక, వ్యవసాయక ఆభివృద్ధికి ప్రధాన ఆటంకంగా తయారైంది.

పంట పేరు	ఎకరానికి పండిన సగటు పంట		
	1939-40 (పౌనులలో)	1940-41 (పౌనులలో)	1949-50 (పౌనులలో)
వేరుశనగ	1,070	...	925
ప్రత్తి	91	...	86
పొగాకు	...	909	540
అముదాలు	...	228	199
సువ్వులు	...	291	262

("ఆంధ్ర ప్రజలు - సిరిసంపదలు" పేజీ 23)

వర్గం	రుణం పెరుగుదల (+) తరుగుదల (-)
25 ఎకరాలకు (మెట్ట, మాగానికలిపి) } పైబడిఉన్న భూభాగములు	— 39.9
25-5 ఎకరాలమధ్య	— 24.6
5 ఎకరాలలోపు	— 12.3
కాలుదారు	+ 4.1
వ్యవసాయకులీలు	+ 45.1

భూమి ఉపయోగం	ఉంది. అంటే నేడు సాగువుతున్న భూమిలో
ఆంధ్రజిల్లాలలోపున్న మొత్తం భూమి	దాదాపు సగంవరకూ యీ తరగతి భూమి
యెలా వుపయోగపడుతున్నదో యీ	వుందన్నమాట.
క్రింది పట్టిక తెలుపుతుంది :	ఇక సాగులోపున్న భూమికి వున్న నీటి
	వనరులు అంతరించుత్రమే ! సాగు

వివరం	భూమి విస్తీర్ణం ఎకరాలలో
సాగుచేయబడుతున్న భూమి	1,54,67,362
పడవులు (Current Fallows)	22,19,000
ఇతర పడవులు	22,56,000
సాగుకు లాయకయిన బంజర్లు	35,61,000
సాగుకు లాయకంగాని బంజర్లు	77,87,100
అడవులు	78,18,000
వనములు	4,98,000
కాశ్వర గోభూములు, ఇతరపచ్చికబయళ్ళు	6,58,000
మొత్తం భూమి	3,99,64,462

పై పట్టికలోని వివరాలనుబట్టి మొత్తం భూమిలో సాగు భూమి నూటికి 38 వంతులు మాత్రమేనని తేలుతున్నది. పడవులుగా పడిఉన్న భూమి, నూటికి 11.2 వంతులువరకూవుంది. సాగుకు లాయకైన బంజరుభూమి, పడవుగాఉన్న భూమికలిపి 80 లక్షల ఎకరాలవరకూ

భూమిలో అత్యధికభాగానికి ఎట్టి నీటివనరులు లేక కేవలం వర్షంపైననే ఆధారపడవలసివున్నది. రాష్ట్రం మొత్తంమీద కృష్ణ, గోదావరిలాంటి ప్రాజెక్టుకాల్పుల క్రింద, చెరువుల క్రిందగాని, బావులు, ఊట కాలువలు, తదితర జలాశయాలు క్రిందగాని నీడ్య నీటివనరులు కలిగిన భూమి ఆంధ్ర

రాష్ట్రంలో దాదాపు 45 లక్షల ఎకరాలు మాత్రమే! అంటే మొత్తం సాగుభూమిలో దాదాపు నాలుగు వంతు భూమికి మాత్రమే సేద్యపునీటి సౌకర్యాలు ఉన్నాయన్నమాట. ఈ 45 లక్షల ఎకరాల మాగాణి (తరి) భూమిలో కూడా కృష్ణా, గోదావరి, పెన్నా ప్రాజెక్టులంటి గ్యారంటీనీరు సప్లయ్ గావించే ప్రాజెక్టులకింద సాగుచేయబడుతున్న భూమి వివరాలు :

నీటివనరులు	నీటివల సాగయ్యే భూమి (ఎకరాలలో)
గోదావరీ డెల్టా	12,06,865
కృష్ణా డెల్టా	9,87,615
పెన్నా డెల్టా	1,98,118
కర్నూలు-కడప కాలువ (తుంగభద్రనీరు)	81,354
మొత్తం	24,73,952

ఇది మొత్తం రాష్ట్రంలో నీటిపారుదలకింద సాగుచేయబడుతున్న భూమిలో సగం మాత్రమే !

తరిమ్మా తరిభూమి అంతా గ్యారంటీ నీటి సప్లయ్ లేని చెరువులు, బావులు మున్నగు నాన్ గ్యారంటీ నీటి సప్లయ్ మాత్రమే కల్గిన భూములు.

రాయలసీమ మొత్తం జిల్లాలన్నీంటిలో తరి భూమి ఎనిమిది లక్షల ఎకరాలు మాత్రమే. ఇందులో కూడా కర్నూలు - కడప కాలువలూంటి గ్యారంటీ నీటి సప్లయ్ కలిగిన తరిభూమి రెండు లక్షల ఎకరాలు మాత్రమే! తరిమ్మా సాగు భూమి అంతా ప్రధానంగా వర్షాధారం వలననే సాగువుతోంది. తత్ఫలితంగా రాయలసీమ ప్రాంతం శాశ్వత కరువు ప్రాంతంగా వుండిపోతోంది.

ఆహార పంటలు

ఆంధ్రలో ఏటా 1,24 లక్షల ఎకరా లలో ఆహార ధాన్యాలు పండించబడు తున్నాయి. ఇందులో 1,07 లక్షల ఎకరా లలో కాయధాన్యాలు (వరి, జొన్న, సజ్జ, వరిగ ఇత్యాదులు), 16 లక్షల ఎకరాలలో పప్పుధాన్యాలు పండించబడుతున్నాయి.

1951-52 వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ పైరువానీ లెక్కల ప్రకారం వివిధ జిల్లాలలో కాయధాన్యాలు, పప్పుధాన్యాలు ఎంతెంత పండించబడుతున్నాయో దిగువ పట్టికలో వివరించబడింది :

జిల్లా	ఆహారధాన్యాలు పండించబడిన విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)		
	కాయ ధాన్యాలు	పప్పుధాన్యాలు	మొత్తం
కృష్ణా	6,95,858	1,53,825	8,49,683
విశాఖపట్నం	6,67,812	1,39,604	8,07,416
తూర్పుగోదావరి	8,60,342	1,48,028	10,08,370
పశ్చిమగోదావరి	9,61,749	75,241	10,36,990
కృష్ణా	8,65,748	2,29,899	10,95,647
గుంటూరు	14,29,872	1,74,717	16,03,989
నెల్లూరు	12,19,858	1,05,212	13,25,070
కర్నూలు	13,15,140	1,42,943	14,58,083
కడప	7,36,175	50,924	7,87,099
ఆనంతపురం	10,96,844	2,49,325	13,46,169
చిత్తూరు	4,85,945	28,337	5,14,282
బళ్లారి (1)	4,57,715	59,990	5,17,705
మొత్తం	1,07,92,458	15,58,045	1,23,50,503

దిగువ పట్టికలో, 1951-52 వ సంవత్సరంలో పంటలు పండించబడిన మొత్తం భూమిలో, నూటికి ఎన్ని ఎకరాలలో

ఆహార ధాన్యాలు పండించబడ్డాయో వివరించబడింది :

పంట	వరి	జొన్న	సజ్జ	రాగి	కొర్రె	మొత్తం కాయ ధాన్యాలు	పప్పు ధాన్యాలు*
క్రికాకళం	43.9	1.5	1.1	8.7	0.1	58.6	8.7
విశాఖపట్నం	28.6	3.6	14.5	9.5	1.3	60.1	6.8
తూర్పుగోదావరి	52.7	3.2	3.3	1.3	0.3	64.5	6.1
పశ్చిమగోదావరి	71.9	3.5	0.4	0.3	...	76.2	1.3
కృష్ణా	42.2	9.8	0.8	0.3	...	63.1	13.5
గుంటూరు	19.8	19.1	6.6	0.5	2.5	60.8	6.5
నెల్లూరు	23.8	30.5	7.8	6.3	2.8	81.5	1.9
కర్నూలు	4.0	26.2	2.8	0.7	20.1	59.4	4.0
కడప	6.7	29.5	10.8	5.0	11.4	68.5	1.8
అనంతపురం	4.0	15.9	7.4	4.0	13.8	49.0	3.5
చిత్తూరు	15.6	5.7	18.7	15.4	0.7	59.9	1.5
బళ్ళారి (కే)	1.5	26.3	4.5	0.9	17.9	51.3	3.4
	26.2	14.6	6.6	4.4	7.1	62.7	4.9

కాయధాన్యాలు

ఆంధ్రలో పండించబడుతున్న కాయ ధాన్యాలలో (Cereals) వరి, జొన్న, మొక్కజొన్న, సజ్జ, వరిగ, కొర్రె, రాగి ముఖ్యమైనవి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో ఇవి 1,07,92,458 ఎకరాలలో పండించబడ్డాయి.

నరి

ఇది వీరి ప్రధాన ఆహారపంట. ప్రతి సంవత్సరం, 40-45 లక్షల ఎకరాలలో సుమారు 27-28 లక్షల టన్నుల ధాన్యం పండించబడుతున్నది. ప్రక్క పేజీలో పొందుపరచబడిన పట్టికలో, వివిధ జిల్లాలలోని వరిపంట వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి :

* ఉలవలు మిగతా మిశ్ర పప్పుధాన్యాలు.

జిల్లా	వరి పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన ధాన్యం టన్నులలో	లియ్యంగా అంచనా* టన్నులలో
శ్రీకాకుళం	5,20,867	2,84,130	1,90,360
విశాఖపట్నం	3,17,997	1,68,830	1,13,110
తూర్పుగోదావరి	7,02,886	5,33,400	3,55,370
పశ్చిమగోదావరి	9,07,238	6,67,180	4,47,010
కృష్ణా	6,93,924	5,02,830	3,36,900
గుంటూరు	4,65,193	3,17,430	2,12,680
నెల్లూరు	3,55,879	1,34,210	89,920
కర్నూలు	87,465	43,290	29,000
కడప	72,432	35,160	23,570
అనంతపురం	90,544	42,790	28,670
చిత్తూరు	1,26,941	43,560	29,190
బళ్లారి (†)	12,171	8,053	5,397
	43,53,537	27,80,883	18,61,177

కొన్ని జిల్లాలలో రెండు పంటలు, మరికొన్ని జిల్లాలలో మూడు పంటలు కూడా పండించబడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో, రాష్ట్రంలో మొదటి పంట 38 లక్షల ఎకరాలలోను, రెండవ పంట 5,51 వేల ఎకరాలలోను, మూడవ పంట 4,450 ఎకరాలలోను పండించబడింది. మొదటి పంట 2,40 వేల టన్నులు, రెండవ పంట 3,35 వేల టన్నులు పండింది (పై పట్టికలో మూడు పంటలు పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం, పండిన పంట కలిపి ఇవ్వబడ్డాయి).

పండే పంటలో నూటికి 65 పాళ్ళు ఒక్క ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలోనే పండుతున్నది.

ఎకరానికి సామాన్యంగా 1,345 పౌనుల నుండి, 1,900 పౌనుల వరకూ పండుతుంది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 745 పౌనులనుండి 1,700 పౌనులవరకూ పండించబడింది. డెల్టా ప్రాంతంలో 1,500 - 1,600 పౌనుల మధ్య పంట పండుతున్నట్లు ప్రభుత్వ అంచనాలు తెలియచేస్తున్నాయి.

జొన్న

ప్రతి సంవత్సరం 27-30 లక్షల ఎకరాలలో సుమారు 480-500 వేల టన్నుల జొన్నలు పండించబడుతున్నాయి. ప్రక్క-పేజీలోని పట్టికలో 1951-52 వ సంవత్సరపు జొన్న పంట వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి:

* వడ్లను లియ్యంగా చేసినప్పుడు, 33% బరువుతగ్గుతుందని అంచనా వేయబడింది. ఇది ఈ కేటన వేయబడిన అంచనాలు.

జిల్లా	పంటపండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట (టన్నుల్లో)
శ్రీకాకుళం	17,329	4,350
విశాఖపట్నం	40,257	10,660
తూర్పుగోదావరి	75,180	18,130
పశ్చిమగోదావరి	44,120	11,060
కృష్ణా	1,47,905	39,060
గుంటూరు	4,48,597	1,01,000
నెల్లూరు	4,56,138	92,400
కర్నూలు	5,81,044	1,11,820
కడప	3,17,000	35,840
అనంతపురం	3,56,023	36,000
చిత్తూరు	46,400	7,320
బళ్లారి	2,34,680	37,287
మొత్తం	27,64,673	5,04,927

రాష్ట్రంలో ఈసంవత్సరంలో 27,64 వేల ఎకరాలలో ఐదు లక్షల టన్నుల కొన్న పండించబడింది. పంటలో నూటికి 80 పాళ్ళు గుంటూరు, నెల్లూరు, కడప, కర్నూలు, అనంతపురం, బళ్లారి జిల్లాలలోనే పండించబడుతున్నది.

సామాన్యంగా ఎకరానికి 455 పౌనుల నుండి 931 పౌనుల వరకు కొన్నలు పండించ బడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 232 పౌనుల నుండి 598 పౌనుల వరకు పండించబడింది.

శ్రీకాకుళం, విశాఖ, తూర్పుగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలో 500 పౌనుల నుండి 598 పౌనుల వరకు పండించబడింది. కర్నూలు, కడప, అనంతపురం

జిల్లాలలో 232 పౌనుల నుండి 464 పౌనుల వరకు మాత్రమే పంట పండింది.

సజ్జ (కంబు)

సామాన్యంగా ప్రతి సంవత్సరం 11 లక్షల ఎకరాలలో 2,50 వేల టన్నుల సజ్జ పండించబడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 10,82 వేల ఎకరాలలో 2,03 వేల టన్నుల సజ్జ పండించబడ్డాయి. జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి.

ఎకరానికి సామాన్యంగా, 452 పౌనుల నుండి 1,155 పౌనులవరకు సజ్జపంట పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 248 పౌనులనుండి 809 పౌనుల వరకు పండించబడింది. రాష్ట్రంలోకల్లా,

జిల్లా	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నులలో)
శ్రీకాకుళం	13,560	3,400
విశాఖపట్నం	1,61,247	40,430
తూర్పుగోదావరి	44,468	11,270
పశ్చిమగోదావరి	4,465	1,070
కృష్ణా	11,287	2,540
గుంటూరు	1,55,690	35,530
నెల్లూరు	1,16,111	41,910
కర్నూలు	62,353	14,830
కడప	1,55,966	17,560
అనంతపురం	1,65,258	11,830
చిత్తూరు	1,51,556	16,790
బళ్ళారి	39,674	6,563
మొత్తం	10,81,635	2,03,723

ఎకరానికి పండినపంట నెల్లూరుజిల్లాలో అధికం(809 పౌనులు). శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాలలో 500 పౌనులనుండి, 568 పౌనులవరకూ పండించబడింది. కడప, అనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలలో 160 పౌనులనుండి 370 పౌనులవరకూ పండించబడింది.

రాగి

ప్రతి సంవత్సరం సుమారు 5,50 వేల ఎకరాలలో 270-280 వేల టన్నుల రాగి పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో, రాష్ట్రంలో 6,42 వేల ఎకరాలలో 2,22 వేల టన్నుల పంట పండించబడింది. ప్రస్తుత పేజీలోని పట్టికలో 1951-

52వ సంవత్సరపు రాగిపంట వివరాలు పొందుపరచబడ్డాయి :

సామాన్యంగా ఎకరానికి 696 పౌనుల నుండి, 1,183 పౌనులవరకూ రాగి పండించబడుతుంది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 473 పౌనులనుండి 1,128 పౌనులవరకూ పండించబడింది. రాష్ట్రంలో కెల్లా ఎకరానికి పండినపంట కర్నూలు జిల్లాలో అధికం. తర్వాత ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోమాత్రం 1,115 పౌనులు పండింది. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి, కృష్ణాజిల్లాలలో 724-810 పౌనులపంట పండింది. అనంతపురంజిల్లాలో678పౌనులు, కడపజిల్లాలో 788 పౌనులు, చిత్తూరు జిల్లాలో 473 పౌనులు పండించబడింది.

జిల్లా	రాజ్		కొర్ర	
	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండినపంట (టన్నులలో)	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండినపంట (టన్నులలో)
శ్రీకాకుళం	1,03,108	37,290	1,542	330
విశాఖపట్నం	1,05,741	37,340	14,085	2,830
కూర్మగోదావరి	17,839	5,910	4,374	1,160
పశ్చిమగోదావరి	3,357	1,090	584	150
కృష్ణా	3,811	1,230	713	180
గుంటూరు	11,105	5,590	59,013	14,230
నెల్లూరు	94,899	8,380	41,319	7,750
కర్నూలు	16,649	47,360	4,44,223	48,590
కడప	63,184	22,210	1,22,739	7,670
అనంతపురం	89,101	20,950	3,09,003	24,140
చిత్తూరు	1,25,304	26,470	5,890	630
విశాఖ (కే)	7,666	1,907	1,59,170	19,897
మొత్తం	6,41,764	2,21,727	11,62,655	1,27,557

కొర్ర

రాష్ట్రంలో సామాన్యంగా, సాగుకు 15 లక్షల ఎకరాలలో 1,87 వేల టన్నుల కొర్ర పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 11,63 వేల ఎకరాలలో 1,27 వేల టన్నుల పంట పండించబడింది.

పై పట్టికలో జిల్లాలవారీపంట వివరాలు పొందుపరచబడ్డాయి :

సామాన్యంగా ఎకరానికి 350 పౌనుల నుండి 700 పౌనులవరకు ఈ పంట పండించబడుతుంది. 1951-52 వ సంవత్స

రంలో 140 పౌనులనుండి 595 పౌనుల వరకు పండించబడింది. ఉత్తరగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరుజిల్లాలలో మాత్రమే 540-590 పౌనులమధ్య పంట పండింది.

వ రి గ

సామాన్యంగా ప్రతి సంవత్సరం 3,40 వేల ఎకరాలలో 68 వేల టన్నుల పంట పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 2,82 వేల ఎకరాలలో 2,82 వేల టన్నుల వరకు పండించబడింది. జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు ప్రక్క పేజీ లోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

జిల్లా	వరిగ		సామలు	
	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నులలో)	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నులలో)
శ్రీకాకుళం	3,412	750	10,608	1,850
విశాఖపట్నం	6,192	1,550	12,649	2,260
తూర్పుగోదావరి	1,920	620	5,843	1,250
పశ్చిమగోదావరి	805	230
కృష్ణా	1,961	530	15	...
గుంటూరు	24,403	6,480	40	10
నెల్లూరు	1,34,078	23,340	2,578	320
కర్నూలు	24,805	3,600	840	120
కడప	27,221	2,190	9,519	680
అనంతపురం	48,284	3,770	36,538	2,610
చిత్తూరు	7,949	870	16,636	1,300
బళ్లారి (1)	147	30	1,725	223
మొత్తం .	2,81,177	43,960	96,991	10,623

సామాన్యంగా ఎకరానికి 500 పానుల నుండి, 800 పానులవరకు పంట పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 175 పానులనుండి 720 పానులవరకు పండించబడింది. ఒక్క తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో మాత్రమే ఎకరానికి 720 పానులు పండించబడింది.

సామలు

1951-52 వ సంవత్సరంలో 97 తేల ఎకరాలలో 10 తేల టన్నులు పండించబడింది. పై పట్టికలో జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

పప్పు దాన్యాలు

రాష్ట్రంలో పండించబడే పప్పుదాన్యాలు లలో (Pulses) శనగ, మినుము, కంది, పెసర, ఉలవ ముఖ్యమైనవి. ప్రతిసంవత్సరం మొత్తం 17 లక్షల ఎకరాలలో

పప్పుదాన్యాలు పండించబడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 15,58,045 ఎకరాలలో ఇవి పండించబడ్డాయి.

శనగలు

మినుములు

సాలుకు 90 వేల ఎకరాలలో 17,800 టన్నుల శనగలు పండించబడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 76,673 ఎకరాలలో 11,343 టన్నులు పండించబడింది. ఈ పంట ముఖ్యంగా మెట్టతాలూకలలో పండించబడుతున్నది. 1951-52వ సంవత్సరంలో వివిధ జిల్లాల శనగపంట వివరాలు క్రింది పట్టికలో వివరించబడ్డాయి:

సామాన్యంగా ఎకరానికి 500 పౌనుల పంటపండుతుంది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 250 పౌనులనుండి 425 పౌనుల వరకూ పండించబడింది.

ప్రతిసంవత్సరం సామాన్యంగా 1,34 వేల ఎకరాలలో 16 వేల టన్నుల మినుములు పండించబడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 1,57 వేల ఎకరాలలో 18 వేల టన్నుల మినుములు పండించబడ్డాయి. వివిధజిల్లాలలో ఈ సంవత్సరపుపంట వివరాలు క్రింది పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

సామాన్యంగా ఎకరానికి 105 పౌనుల నుండి 400 పౌనుల వరకూ పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 63 పౌనులనుండి 320 పౌనుల వరకూ పండించబడింది.

జిల్లా	శనగలు		మినుములు	
	పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నుల్లో)	పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నుల్లో)
క్రికాకుళం	304	50	13,208	1,200
విశాఖపట్నం	878	150	12,735	1,160
తూర్పుగోదావరి	5,403	1,030	29,539	3,080
పశ్చిమగోదావరి	1,406	270	2,651	260
కృష్ణా	3,358	530	42,168	6,020
గుంటూరు	6,654	1,260	51,952	5,700
నెల్లూరు	955	170	920	80
కర్నూలు	35,323	5,130	3,115	370
కడప	7,645	850	57	...
అనంతపురం	10,767	1,200	11	...
చిత్తూరు	146	20	1,099	70
విశ్వం (క)	3,834	683	86	3
మొత్తం	76,673	11,343	1,57,542	17,943

మొత్తం రాష్ట్రపు పంటలో నూటికి 80పాళ్ళు ఒక్కడొక్కడయిగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరుజిల్లాలలోనే పండించబడింది.

పె స లు

సాలుకు 3,29 వేల ఎకరాలలో 36 వేల టన్నుల పెసలుపండించబడ్డాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 3,85 వేల ఎకరాలలో 39 వేల టన్నుల పెసలు పండించ బడ్డాయి. జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు క్రింది పట్టిక లో వివరించ బడ్డాయి:

సామాన్యంగా ఎకరానికి 250 నుండి 300 పానులవరకూ పెసర పండుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 69 పానుల నుండి 285 పానుల వరకూ పండింది.

ఒక్క కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల లోనే రాష్ట్రపు పెసర పంటలో నూటికి 50 పాళ్ళు పండించబడింది.

క ం దు లు

సామాన్యంగా ప్రతి సంవత్సరం 2,05 వేల ఎకరాలలో 20 వేల టన్నుల కందులు పండించబడుతున్నాయి. 1951-52వసంవత్సరంలో 1,97 వేల ఎకరాలలో 18,500 టన్నులు పండించబడ్డాయి. జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు క్రింది పట్టిక లో వివరించబడ్డాయి:

సామాన్యంగా ఎకరానికి 200పానుల నుండి 500 పానులవరకు ఈ పంట పండు తుంది. 1951-52వ సంవత్సరంలో 150 పానులనుండి 368 పానులవరకూ పండించ బడింది.

జిల్లా	పె స లు		క ం దు లు	
	పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నుల్లో)	పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండిన పంట (టన్నుల్లో)
శ్రీకాకుళం	78,651	8,260	5,800	760
విశాఖపట్నం	43,271	4,170	9,824	1,340
తూర్పుగోదావరి	29,481	3,020	13,554	1,910
పశ్చిమగోదావరి	2,143	210	5,738	940
కృష్ణా	1,27,386	16,210	5,678	860
గుంటూరు	66,117	4,640	27,796	3,270
నెల్లూరు	11,875	1,110	5,470	340
కర్నూలు	7,855	790	41,739	3,630
కడప	4,380	320	6,474	440
అనంతపురం	7,150	220	57,085	3,500
చిత్తూరు	249	20	6,406	710
విశాఖ (క)	6,855	327	12,308	823
మొత్తం	8,85,413	89,297	1,97,952	18,533

మొత్తం రాష్ట్రపు పంటలో నూటికి 50 పాళ్ళు గుంటూరు, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలలోనే పండుకున్నది.

ఉ ల వ లు

సామాన్యంగా ప్రతి సంవత్సరం 852 వేల ఎకరాలలో 70 వేల టన్నుల ఉ ల వ లు పండించబడుతున్నాయి. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 6,67 వేల యె క రాలలో 41,700 టన్నులు

పండించబడింది. జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు క్రింది పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి.

సామాన్యంగా ఎకరానికి 200 పానులు పండుతుంది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 90నుండి 180పానులవరకూ పంటపండింది.

పైవి కాక ఇతర పప్పు ధాన్యాలు 73 లక్షల ఎకరాలలో 1951-52 వ సంవత్సరంలో పండించబడ్డాయి. జిల్లాల వారీవివరాలు క్రిందిపట్టికలోఇవ్వబడ్డాయి.

జిల్లా	ఉ ల వ లు		ఇతర పప్పు ధాన్యాలు
	పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)	పండినపంట (టన్నులలో)	పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)
క్రికాకుళం	50,498	3,970	5,284
విశాఖపట్నం	63,623	4,830	9,273
తూర్పుగోదావరి	65,933	5,300	4,118
పశ్చిమగోదావరి	59,144	4,490	4,159
కృష్ణా	27,563	1,970	23,746
గుంటూరు	20,789	1,580	1,408
నెల్లూరు	76,770	5,140	9,222
కర్నూలు	54,452	3,650	459
కడప	31,570	1,270	798
అనంతపురం	1,70,572	6,850	3,740
చిత్తూరు	16,355	580	4,082
బళ్లారి (క)	30,017	2,143	6,891
మొత్తం	6,67,286	41,773	73,180

కూరగాయలు

ప్రతి సంవత్సరం సుమారు 60 వేల టన్నులు. 1951-52 వ సంవత్సరంలో ఎకరాలలో కూరగాయలు పండించబడు 58 వేల యెకరాలలో వివిధకూరగాయలు

పండించబడ్డాయి. జిల్లాలవారీ వివరాలు దిగువ పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి. ఇందులో వులిపాయలు పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం కూడ కలిసి ఉన్నది.

జిల్లా	కూరగాయలు పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)
1. కృశాకుళం	5,830
2. వికాఖపట్నం	9,957
3. తూర్పుగోదావరి	8,150
4. పశ్చిమగోదావరి	6,463
5. కృష్ణా	3,849

జిల్లా	కూరగాయలు పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)
6. గుంటూరు	3,370
7. నెల్లూరు	2,255
8. కర్నూలు	2,604
9. కడప	8,398
10. ఆనంతపురం	4,761
11. చిత్తూరు	1,118
12. బళ్ళారి (†)	1,735
మొత్తం	58,490

ప ం డ్ల తో ట లు

1951-52 వ సంవత్సరంలో ఆరటి, 2,17వేల ఎకరాలున్నాయి. వీటి జిల్లా నిమ్న, మామిడి, ఇత్యాది పండ్లతోటలు వారీవివరాలుదిగువపట్టికలోఇవ్వబడ్డాయి:

జిల్లా	ఆరటి	నిమ్న, నారింజ తత్సంబంధ మైనవి	మామిడి	మొత్తం పండ్లతోటలు
కృశాకుళం	3,576	1,409	14,990	19,975
వికాఖపట్నం	1,357	412	18,037	19,806
తూర్పుగోదావరి	5,695	5,991	26,689	38,375
పశ్చిమగోదావరి	6,679	1,850	14,496	23,025
కృష్ణా	698	1,073	24,120	28,633
గుంటూరు	1,390	2,993	1,895	9,122
నెల్లూరు	877	1,956	6,189	9,022
కర్నూలు	354	2,481	5,190	8,382
కడప	241	8,153	14,166	22,510
ఆనంతపురం	75	1,118	6,180	7,328
చిత్తూరు	444	815	28,423	30,322
బళ్ళారి (†)	321	12	713	1,045
మొత్తం	21,707	28,263	1,61,038	2,17,540

వ్యాపార పంటలు

ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో 1951-52 వ సంవత్సరంలో 43 లక్షల ఎకరాలలో వ్యాపార పంటలు (ఆహారేతర) పండించబడ్డాయి. మొత్తం పంట భూమిలో ఇది దాదాపు నాలుగవ వంతు. జిల్లాలవారీ వ్యాపార పంటలు పండించబడిన విస్తీర్ణపు వివరాలు దిగువ ఇవ్వబడ్డాయి :

జిల్లా	పంటల విస్తీర్ణం పండించబడిన పంటలలో శాతం	పంటల విస్తీర్ణం మొత్తంలో శాతం
శ్రీకాకుళం	2,73,981	23.1
విశాఖపట్నం	2,23,817	20.3
తూర్పుగోదావరి	2,18,178	16.3
పశ్చిమగోదావరి	1,55,137	12.3
కృష్ణా	3,43,732	22.9
గుంటూరు	5,96,384	25.4
నెల్లూరు	1,43,086	9.6
కర్నూలు	6,98,120	31.5
కడప	2,32,452	21.6
అనంతపురం	8,28,196	37.0
చిత్తూరు	2,29,367	28.3
బళ్లారి (†)	3,51,889	39.5
	42,94,339	

†1951-52వ సంవత్సరపు సీజన్ అండ్ ట్రాన్స్ పోజ్షన్ ప్రకారం, నిదిగ వ్యాపార

పంటలు పండించబడుతున్న భూమి విస్తీర్ణం, ఈ సంవత్సరపు పంట భూమిలో ఎంత శాతమో ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

ఆంధ్రలో పండించబడుతున్న వ్యాపార పంటలలో నూనె గింజలు, పొగాకు, పత్తి, మిరపకాయలు, పసుపు ముఖ్యమైనవి.

పొగాకు

17వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో పొగాకు పంటలు పోర్చుగీసువారు ఇండియాకు 'దిగుమతి చేశారు'. మెట్ట మొదట పొగాకు పండించబడిన ప్రదేశం దక్షిణ ఆఫ్రికా అని చెప్పబడుతున్నది. ఆంధ్రలో ప్రస్తుతం విరివిగా పండించ బడుతున్న వర్తనియా పొగాకు 1925 నుండి భారత దేశంలో పండించబడుతూ ఉంది.

పొగాకు పండించటంలో ప్రపంచంలో భారతదేశం మూడవ స్థానాన్ని వహిస్తున్నది. ప్రధమ ద్వితీయస్థానాలు వరుసగా అమెరికా, చైనా ప్రభా రిపబ్లిక్ లవి. ఆంధ్రలో పొగాకు పంట పండించబడుతున్న భూమి విస్తీర్ణం, అవిభాజ్యమదరాసు రాష్ట్రపు పొగాకు పంట భూమిలో నూటికి 80 పాళ్ళు ఉన్నది. భారతదేశ పొగాకు పంటలో నూటికి 44 పాళ్ళు ఆంధ్రదేశం ఒక్కటే పండిస్తున్నది.

జిల్లా	వేరుశనగ	నువ్వులు	ఆముదం	పత్తి	పొగాకు
శ్రీకాకుళం	6.8	2.4	0.4
విజయవాడ	2.4	2.6	0.1	0.2	0.2
తూర్పుగోదావరి	0.4	6.1	0.2	0.2	2.3
పశ్చిమగోదావరి	1.4	5.7	0.3		2.7
కృష్ణా	8.4	0.8	0.1	0.3	2.1
గుంటూరు	8.5	0.1	1.0	1.5	5.2
నెల్లూరు	1.3	0.6	3.1	2.1	0.2
కర్నూలు	22.9	0.1	1.3	6.3	0.3
కిడప	14.9	...	0.4	4.4	
ఆనంతపురం	27.8	1.8	1.8	4.6	0.1
చిత్తూరు	25.2	0.5	0.3	...	0.2
బళ్ళారి	18.3	0.3	0.4	19.4	0.1
	12.0	2.3	0.8	4.3	1.3

1951-52 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్ర జిల్లాలలో పొగాకు పండించబడిన భూమి విస్తీర్ణము, పంట ప్రక్కపేటిలోని పట్టికలో వివరించబడినది :

ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం నాలుగు సుమారు ఇరవై కోట్ల ఖరీదు చేసే పొగాకు ఆంధ్రలో పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో 2,44 వేల ఎకరాలలో 76 వేల టన్నుల పంట పండించబడింది.

పొగాకులో 50 రకాలున్నాయి. కాని, మన రాష్ట్రంలో మాత్రం రెండు రకాలు పండించబడుతున్నాయి. అవి 1. వర్జీనియా, (Nicotiana Tabacum) 2. నాటుపొగాకు (Nicotiana Rustica). 1951-52 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్రలో పండించబడిన వర్జీనియా పొగాకు పంట, మొత్తం రాష్ట్ర పొగాకు పంటలో

(35)

సగానికి మైగానే ఉంది. ఈ రకం పొగాకు, కృష్ణా, గుంటూరు, ఉభయగోదావరి జిల్లాలలోనే పండించబడుతున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో పండిన పంట వివరాలు క్రింది పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి :

జిల్లా	పంట టన్నుల్లో
తూర్పుగోదావరి	4,560
పశ్చిమగోదావరి	6,940
కృష్ణా	6,050
గుంటూరు	19,360
మొత్తం	36,910

మొత్తం పొగాకు పంటలో గుంటూరు జిల్లాలో నూటికి 60 పాళ్ళు పండిస్తున్నది. ఆంధ్రజిల్లాలలో ఎకరానికి 650 పౌనుల నుండి 2,250 పౌనుల వరకు పండించ

జిల్లా	వర్గీకరించిన (ఎకరాలలో)	కొన్ని ఇతర రకాలు (ఎకరాలలో)	మొత్తం పొగాకు పంట పండించిన ఎకరాలు	పండించబడిన (టన్నులలో)
శ్రీకాకుళం	...	4,646	4,646	1,560
వికాఖపట్నం	...	7,178	7,178	2,340
తూర్పుగోదావరి	17,017	13,568	30,585	9,410
పశ్చిమగోదావరి	23,103	10,891	33,904	11,320
కృష్ణా	22,586	8,995	31,581	9,180
గుంటూరు	72,277	50,589	1,22,866	37,430
నెల్లూరు	3,597	1,780
కిర్కూలు	...	5,699	5,699	1,240
కడప	...	261	261	160
ఆనంతపురం	...	219	2,197	720
చిత్తూరు	...	1,790	1,790	570
బళ్ళారి (1/3)	...	580	580	147
మొత్తం	1,34,983	1,06,133	2,44,890	75,857

బడుతున్నది. ఎకరానికి పంట పంట, వివిధజిల్లాలలో ఇలా ఉంది: తూర్పుగోదావరి పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలు 1,750 పానులు, చిత్తూరుజిల్లా 1,100 పానులు, శ్రీకాకుళం, వికాఖపట్నం జిల్లాలు 650 పానులు. సగటున సుమారు ఎకరానికి 1,457 పానులు పండించబడుతున్నదని అంచనా వేయబడింది. భారతదేశపు ఎకరాపంట 760 పానులే. పశ్చిమజర్మనీలో 2,352 పానులు పండించబడుతున్నది.

ఈ పొగాకుపంటనంతటినీ ఉపయోగించేందుకు ఆంధ్రలో ఒక్క సిగరెట్టు ప్యాక్ కీ కూడలేకపోవటంవలన దాదాపు వర్షానికి పొగాకు అంతా ఇతరదేశాలకు ముఖ్యంగా టిబెట్ కు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

నూనెగింజలు

ఆంధ్రలో పండించబడే ప్రధాన నూనెగింజలు వేరుశనగ, నువ్వులు, ఆముదం గింజలు. 1951-52 వ సంవత్సరంలో వివిధజిల్లాలలో పండించబడిన పంట వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి. మొత్తం 26,90,000 ఎకరాలలో వేరుశనగ, నువ్వులు, ఆముదాలు పండించబడ్డాయి. ఈ పంటలు, వాటిని వివరించే విధంగా అంచనా వేయబడ్డాయి:

	టన్నులు	విలువ సుమారు (రూ. లలో)
వేరుశనగ (పప్పు)	5,71,410	51,42,69,000
నువ్వులు	38,700	3,09,60,000
ఆముదాలు	11,300	11,25,000

జిల్లా	చేరు శన X కా యలు		సుప్రాలు		ఆముదాలు	
	పంటపండించ బడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో	పంటపండించ బడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో	పంటపండించ బడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో
శ్రీకాకుళం	83,000	39,400	29,000	3,900	1,200	100
విశాఖపట్నం	95,000	42,800	75,000	9,600	700	100
తూర్పుగోదావరి	5,500	2,200	80,000	10,200	2,000	200
పశ్చిమగోదావరి	18,500	6,900	72,000	8,600	4,300	400
కృష్ణా	1,33,000	49,900	12,000	1,400	1,600	200
గుంటూరు	2,00,000	80,000	2,600	300	23,000	1,800
పెటార	18,000	7,700	8,500	900	36,000	3,400
కర్నూలు	5,00,000	1,87,500	1,200	100	28,800	1,700
కడప	1,60,000	56,000	3,000	200	5,000	300
అనంతపురం	5,90,000	2,06,500	42,000	2,900	47,000	2,700
చిత్తూరు	2,05,000	71,800	3,500	300	2,500	200
అలూరు, ఆదోని, రాయదుర్గం తాలూకాలు	1,97,000	65,600	2,300	300	2,500	200
మొత్తం	22,05,000	8,16,300	3,31,100	38,700	1,54,600	11,300

భారతదేశంలో పండించబడుతున్న వేరుశనగ పంటలో ఆంధ్ర సుమారు నాల్గవవంతు పండిస్తున్నది.

ఈనాడు రాష్ట్రంలో నూనెగింజల ఎకరా పంట 850 పానులనుండి 900 పానుల వరకూ ఉంటుంది. భారతదేశంలో కొన్ని రాష్ట్రాల్లో ఎకరానికి వెయ్యిపానులనుండి 1,200 పానులవరకూ పండించబడుతున్నది.

మిరపకాయలు

రాష్ట్రంలో ప్రతి సం॥ సుమారు 2,50 వేల ఎకరాలలో 20-22 కోట్ల విలువ చేసే మిరప పండించబడుతున్నది.

1950-51 వ సంవత్సరంలో 2,69 వేల ఎకరాలలో 1,06 వేల టన్నుల పంట పండించబడింది. దీని విలువ 22,87 లక్షల రూపాయలుగా అంచనా వేయబడింది.

1950-51 వ సంవత్సరంలో 2 లక్షల ఎకరాలలో 77 వేల టన్నుల మిరపకాయలు పండించబడ్డాయి. జిల్లాలవారీ పంట వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని మొదటి పట్టికలో ఇవ్వబడినవి. సామాన్యంగా ఎకరానికి పండే పంట 750 పానులనుండి, 2,003 పానులవరకూ ఉంటుంది. 1951-52 వ సంవత్సరంలో ఎకరానికి 578-1,800 పానులమధ్య పండింది.

భారతదేశంలో సాలుకు సామాన్యంగా 15 లక్షల ఎకరాలలో 3-3½ లక్షల టన్నుల పంట పండించబడుతున్నది. ఆంధ్రలో మిరప పండించబడే భూమి వైశాల్యం భారతదేశపు మిరపపంట పండించబడే భూమి వైశాల్యంలో నూటికి 18 పాళ్ళు, పండించబడిన పంటలో 31 పాళ్ళు ఉంటుంది.

ప్రతి

ఆంధ్రలో ఏటా ఐదు లక్షల ఎకరాలలో 65-70 వేల హెక్టార్ల

విలువ సుమారు రెండు కోట్ల రూపాయలు పండించబడుతున్నది.

1951-52 వ సంవత్సరంలో వివిధ ఆంధ్రజిల్లాల పత్తి పంట వివరాలు క్రింది పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి :

ఇదే సంవత్సరంలో భారతదేశంలో మొత్తం 1,62 లక్షల ఎకరాలలో 31,34 వేల హెక్టార్ల పత్తి పండించబడింది. భారతదేశపు పత్తి పంట భూమి, పంటలలో ఆంధ్ర పంటభూమి, పంట, వరుసగా 3.33%, 2.19%.

రాష్ట్రంలో పండే పంటలూ నూటికి 75-80 పాళ్ళు కడప, కర్నూలు, అనంతపురం (అటూరు, ఆదోని, రాయదుర్గం తాలూకాలతో సహా) జిల్లాలలోనే పండించబడుతున్నది.

జిల్లా	పత్తి పంట పండించబడిన భూమి (హెక్టార్లలో)	పత్తి పంట పండించబడిన పంట (కోట్ల పానులలో)
శ్రీకాకుళం	845	110
విశాఖపట్నం	3,026	380
తూర్పుగోదావరి	3,001	570
పశ్చిమగోదావరి	11	...
కృష్ణా	3,973	750
గుంటూరు	34,764	6,520
నెల్లూరు	31,129	5,840
కర్నూలు	1,40,244	17,890
కడప	47,429	4,600
అనంతపురం	1,03,104	10,000
చిత్తూరు	27	...
బళ్ళారి (క)	1,73,143	22,083
మొత్తం	5,40,696	68,743

జిల్లా	మిరపకాయలు	
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నులలో
శ్రీకాకుళం	7,079	5,180
విశాఖపట్నం	5,910	4,640
తూర్పుగోదావరి	24,442	11,130
పశ్చిమగోదావరి	12,405	3,950
కృష్ణా	12,961	5,420
గుంటూరు	69,148	18,520
నెల్లూరు	12,567	3,930
కర్నూలు	34,959	10,110
కడప	6,160	3,580
ఆనంతపురం	11,889	7,970
చిత్తూరు	7,237	1,210
బళ్లారి (1)	5,911	2,323
మొత్తం	2,10,668	77,963

ఆంధ్రలో పండించబడుతున్న వివిధరకాల పత్తి, వాటిని విలువ ఈవిధంగా ఉంది :

విరకం పత్తి	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పత్తి (392 పౌనుల బేళ్ళలో)	విలువ రూపాయలలో
-------------	-------------------	---------------------------------	----------------

1. చిన్నపత్తి, (Short Staple)

శ్రీకాకుళం	845	110	
విశాఖపట్నం	2,013	300	
	2,858	410	1,00,450

2. వరంగల్లుపత్తి, కాకినాడపత్తి

విశాఖపట్నం	1,013	80	
తూర్పుగోదావరి	3,001	570	
పశ్చిమగోదావరి	11	...	

ఏరకం పత్తి	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పత్తి (392 పానుల బేళ్ళలో)	విలువ రూపాయలలో
కృష్ణా	3,973	750	
గుంటూరు	34,764	6,520	
నెల్లూరు	31,129	5,840	
	73,891	13,760	33,71,200
3. వైట్, రెడ్ నార్తరన్ను కర్నూలు	1,08,322	13,800	42,22,800
4. విదేశీ పత్తి కర్నూలు	31,922	4,090	
అనంతపురం	34,902	3,400	
కడప	47,429	4,600	
చిత్తూరు	27	...	
బళ్ళారి	89,421	11,443	
	2,03,701	23,533	90,80,796
5. ముంగేరి పత్తి అనంతపురం	68,202	6,600	
బళ్ళారి ($\frac{1}{8}$)	83,722	10,640	
	1,51,924	17,240	47,81,775
	5,40,696	68,743	2,15,57,021

ఆంధ్రలోని పంటలో అత్యధికభాగం చిన్నపత్తి (Short staple Cotton) అని తెలుసుకున్నది.

చెరకు

ప్రతి సంవత్సరం 1,20-1,30 వేల ఎకరాలలో 3,50-3,70 వేల టన్నుల చెరకు (in terms of gur) పండించబడుతున్నది.

1952-53 వ సం॥లో వివిధ ఆంధ్ర జిల్లాల చెరకుపంట వివరాలు ప్రక్కపేజీలోని మొదటిపట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

సగటున ఎకరానికి 5,800 పానుల నుండి, 8,500 పానులవరకూ చెరకుపంటుంటుంది. 1951-52 వ సం॥ వత్సరంలో 9,300 పానులనుండి, 5,000 పానుల వరకూ పండించబడింది. కృష్ణాజిల్లాలో ఎకరానికి 9,320 పానులు, పశ్చిమగోదా

జిల్లా	చెరకు		పనుపు పండించబడిన ఎకరాలు
	చెరకు పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట *	
శ్రీకాకుళం	20,320	50,670	726
విశాఖపట్నం	36,710	81,900	...
తూర్పుగోదావరి	23,430	76,690	2,312
పశ్చిమగోదావరి	14,900	56,770	3,104
కృష్ణా	7,570	31,510	5,571
గుంటూరు	990	3,630	11,236
నెల్లూరు	580	1,150	381
కర్నూలు	370	660	1,304
కడప	1,050	2,230	4,943
అనంతపురం	9,590	17,010	50
చిత్తూరు	21,170	54,320	67
ఒక్కోరి	4,120	9,470	...
మొత్తం	1,40,800	3,89,010	29,694

వరిజిల్లాలో 8534 పానులు, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో 7,619 పానులు, గుంటూరు జిల్లాలో 8,227 పానులు పండించబడింది. మిగతా జిల్లాలలో ఎకరానికి పండినపంట చాల తక్కువ. 4-5 పానులకమించలేదు.

భారతదేశంలో, సాగుకు సుమారు 44-45 లక్షల ఎకరాలలో చెరకుపండించబడుతున్నది. ఆంధ్రలో చెరకుపండించబడే భూమి విస్తీర్ణం, ఇందులో నూటికి మూడుపాళ్ళు మాత్రమే ఉన్నది.

అవిభాజ్య మదరాసు రాష్ట్రంలో మొత్తం చెరుకుపంట నూరు టన్నులు అనుకుంటే దినియోగం ఈవిధంగాఉండేది :

బెల్లం చేయటానికి	77.3%
పంచదార ఉత్పత్తికి	8.5%
విత్తనానికి	8.0%
చెరకు రసం, చెరకుగడలుగా దినియోగం	6.2%
మొత్తం	100.0

పనుపు

సాగుకు 30-35 వేల ఎకరాలలో పనుపు పండించబడుతున్నది. ఇందులో సుమారు 25 వేల ఎకరాలలో నీటి పారుదలవల్ల పండించబడుతున్నది.

1951-52 వ సంవత్సరంలో, దివిడ జిల్లాలలో పనుపుపంట పండించబడిన

భూమి వివరాలు వై పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

ఎకరానికి పండేపంట 3,000-5,000 పౌనులవరకు ఉంటుంది. సాలుకుఆంధ్రలో 63-64 వేల టన్నుల పనుపు పొదుకుందని అంచనా వేయబడుతున్నది.

గుంటూరుజిల్లాలోని ఏర్పిరాల పనుపు పంటకు ప్రధాన కేంద్రం.

పనుపుపంట చాలకాలంగా విదేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతూనేఉంది. 1805 వ సంవత్సరంలో, తూర్పుఇండియా కంపెనీ వారు 1,052 పౌను ఖరీదుచేసి (422 Cwts) పనుపును ఎగుమతి చేశారట! అరబియా, పర్షియా, పాకిస్తాన్, ఆమెరికా, బ్రిటన్ లకు మన దేశంనుండి పనుపు నేడు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

ఉల్లి పాయలు

ఏడా 30 వేల ఎకరాలలో సుమారు 1,40-1,50 లక్షల రూపాయలు విలువచేసే 1,00-1,05 వేల టన్నుల ఉల్లిపాయలు పండించబడుతున్నట్లు అంచనా వేయబడుతుంది.

1951-52 వ సంవత్సరంలో దివిగ జిల్లాలో పండించబడిన ఉల్లివంట వివరాలు దిగువ పట్టికలో వివరించబడ్డాయి :

జిల్లా	పండించబడిన ఎకరాల సంఖ్య	పండించబడిన పనుపు టన్నుల సంఖ్య
1. కృష్ణాకుళం	2,183	10,530
2. విశాఖపట్నం	3,816	17,990
3. తూర్పుగోదావరి	2,860	8,680

జిల్లా	పండించబడిన ఎకరాల సంఖ్య	పండించబడిన పనుపు టన్నుల సంఖ్య
4. పశ్చిమగోదావరి	1,698	6,440
5. కృష్ణా	539	1,790
6. గుంటూరు	2,727	16,440
7. నెల్లూరు	255	1,090
8. కర్నూలు	1,003	3,430
9. కడప	6,506	27,230
10. ఆనంతపురం	2,945	11,830
11. చిత్తూరు	515	1,240
12. బళ్ళారి (1/2)	797	3,413
మొత్తం	25,844	1,10,103

సామాన్యంగా ఎకరానికి ఆరువేల పౌనులనుండి 15,000 పౌనులవరకు పండించబడుతున్నది. ఈ సంవత్సరంలో ఎకరానికి మూడువేల పౌనులనుండి 13,500 పౌనులవరకు పండించబడింది.

ఆంధ్ర నుండి సాలుకు సుమారు 30 లక్షల రూపాయల విలువ కల ఉల్లిపాయలు యెగుమతి చేయబడుతున్నాయి.

ఇంతవరకు కొన్ని ముఖ్య పంటల వివరాలు మాత్రమే పేర్కొనినట్టాయి. ఇవి కాక కొబ్బరి, గోగునార, జవనార, ధనియాలు మొదలైన వ్యాపార పంటలు కూడా పండించబడుతున్నాయి.

ప శు స ం ప ద

“పాడి - పంట”లలో “పాడి” ముందుగా పేర్కొనబడుతున్నదంటే ఆంగ్లాతీయ దీవనంలో, ఈ పాడికి మూలమైన పశుసంపద ఎంత ప్రధాన సానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నదో వ్యక్తమవు తుంది. “ప్రపంచంలోని చాల దేశాలలో ఆవులు, కోడెలు, పాలకు, మాంసానికి వినియోగించుకోబడుతున్నాయి. కాని, భారతదేశంలో మాత్రం పాలం పన్ను తూసిక, బండ్లు తగలడానికి ప్రధానంగా ఉపయోగించ బడుతున్నాయి. ఎట్లే లేక పోతే, ఈదేశంలో వ్యవసాయం చేయటమే దుస్సాధ్యం. పండిన పంటను ఇంటికి చేరవేయడం అంతకన్న కష్టం” అని 1926వ సంవత్సరంలో వ్యవసాయపరిశీతులపై విచారణ జరిపిన “రాయల్ కమిషన్” చెప్పిన మాటలు ఆంగ్లాదేశానికి అక్షరాల అనువర్తిస్తాయి. ఇంపీరియల్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ ఎగ్రికల్చర్ ఓకర్స్, రివీలర్ సంస్థలు జరిపిన విచారణలో, మొత్తం వ్యవసాయంవీధి పెట్టబడుతున్న పెట్టుబడిలో, పశువులశ్రమ విలువ నూటికి 15-25 శాత్యుంకుంటుందని మాజీ మద్రాసు ప్రభుత్వకార్యదర్శి కృష్ణసామి(1944-45వే సంవత్సరంలో) అంచనా వేశారు.

ప్రస్తుతపు ఆంగ్లా ప్రభుత్వ పశుశాఖ అధీశుడు (Livestock Development Officer) డాక్టరు బర్క్ అహమద్ షిరాజీ ప్రస్తుత ఆంగ్లలో పశువులవలన

పశున్న ఆకాయాన్ని ఈవిధంగా అంచనా వేశారు :

వి వ ర ం	విలువ కోట్ల రూ. లలో
వ్యవసాయోత్పత్తుల రవాణాలో పశువుల శ్రమ విలువ	1.5
పాలందున్నటం, ఇత్యాది వ్యవసాయపు పనులలో పశువుల శ్రమ విలువ	13.0
పశువులపై పాలు, పాలతో తయారు చేయబడే పదార్థాల విలువ	3.5
కోళ్లు ...	0.2
ఎరువులు ...	5.0
మొత్తం	23.2

ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం, 1951-52 వ సంవత్సరంలో మొత్తం పశు సంతతి (ఆవులు, కోడెలు, ఎద్దు, గేదెలు, దున్నపోతులు, గొర్రెలు, మేకలు, గుర్రాలు, గాడిదలు, పందులు) 1,99,34,014 ఉన్నది. వీటిజిల్లావారీ వివరాలు : క్రికాకుళం 20,63,019, విశాఖపట్టణం 16,50,281, తూర్పుగోదావరి 15,52,132, పశ్చిమగోదావరి 14,24,089, కృష్ణా 16,58,898; గుంటూరు 23,89,603,

కర్నూలు 17,76,019, అనంత
పురం 24,18,914, కడప 17,78,235,
నెల్లూరు 28,03,976, చిత్తూరు
28,13,769, బళ్ళారి (మూడవంతు)
4,18,848.

ఇదే సంవత్సరంలో, రాష్ట్రంలో
22,866 ఆబోతులు, 29,75,244 ఎడ్లు,
23,63,296 ఆవులు, 19,89,382 చూడలు,
9,49,259 మన్నులొనులు, 22,82,682
శబలు, 16,91,245 చూడలు, 68,78,914
గొర్రెలు, 28,52,771 మేకలు, 43,458

గుర్రాలు, 1,17,847 గాడిదలు, 5,78,063
పందులు ఉన్నాయి.

ప్రక్క-పేటలోపాండుపంచబడిపట్టిక,
1951-52వ సంవత్సరంలో వివిధ జిల్లాల
ఆవులు, కోడెలు, పేటిసంతతి వివరాలను
తెలియజేస్తుంది :

వినువపట్టిక, వివిధజిల్లాలలో శబలు,
మన్నులు, పేటిసంతతికి చెందినపశుగణం,
1951-52వ సంవత్సరంలో ఎంతగాన్నదో
తెలియజేస్తుంది :

జిల్లా	జననము	మరణము	అమ్మలకు మరణము	అమ్మలకు జననము	వి వి
శ్రీకాకుళం	15,896	1,78,266	95,355	26,891	98,977
విశాఖపట్నం	1,174	1,28,223	1,29,721	10,691	1,00,829
మార్కాసాదాపరి	1,422	99,431	1,68,265	13,300	1,44,061
పశ్చిమగోదావరి	800	98,406	1,96,863	13,446	1,49,207
కృష్ణా	901	77,589	2,99,201	15,251	2,30,267
గుంటూరు	1,120	1,02,456	3,58,331	16,704	3,10,435
కర్నూలు	1,429	22,930	2,01,485	5,939	1,23,433
అనంతపురం	1,753	25,989	1,06,618	3,822	86,111
కడప	2,466	54,843	1,76,080	10,285	1,25,692
నెల్లూరు	1,210	1,05,555	2,69,607	12,253	2,13,413
చిత్తూరు	2,436	31,178	1,12,690	7,815	87,400
బళ్ళారి (మూడవంతు)	538	3,248	31,231	838	21,420
	31,145	9,18,114	21,45,447	1,37,235	16,91,245

జిల్లా	3 సంవత్సరాలకు పైబడిన ఆదాయము	మూడు సంవత్సరాలకు పైబడిన ఆదాయము	మూడు సంవత్సరాలకు పైబడిన ఆదాయము	మూడు సంవత్సరాలకు పైబడిన ఆదాయము	మూడు సంవత్సరాలకు పైబడిన ఆదాయము	మొత్తం
శ్రీకాకుళం	2,606	2,73,502	2,30,098	27,164	2,64,218	7,97,588
విశాఖపట్నం	1,789	2,57,171	1,64,068	9,944	1,23,848	5,57,320
తూర్పు గోదావరి	928	3,11,222	2,33,587	13,322	2,22,983	7,82,049
పశ్చిమ గోదావరి	622	2,47,642	1,85,410	8,423	1,74,182	6,16,279
కృష్ణా	665	2,09,977	1,64,851	12,362	1,60,333	5,48,188
గుంటూరు	736	2,32,511	1,43,428	11,240	1,57,679	5,45,594
కర్నూలు	836	2,07,808	1,26,475	5,913	1,06,366	4,47,398
ఆనంతపురం	4,543	3,00,563	1,74,593	10,739	1,53,877	6,44,315
కడప	2,694	1,85,395	1,04,521	13,777	1,01,375	4,07,762
నెల్లూరు	1,086	2,57,859	2,69,910	11,951	2,11,962	7,52,768
చిత్తూరు	4,845	4,08,074	3,36,717	60,163	2,77,104	10,86,903
బాపట్ల (మాడవపండు)	1,516	83,520	42,076	2,066	35,455	1,64,633
	22,866	29,75,244	21,76,234	1,87,064	19,89,382	73,50,790

క్రొందిపట్టిక 1951-52 వ సంవత్సరంలో వివిధ జిల్లాలలో గొర్రెలు, మేకలు ఎన్ని ఉన్నదీ తెలియజేస్తుంది :

జిల్లా	గొర్రెలు	మేకలు
శ్రీకాకుళం	5,55,220	2,33,766
విశాఖపట్నం	3,70,983	2,77,644
తూర్పుగోదావరి	1,17,449	1,57,875
పశ్చిమగోదావరి	1,63,585	1,24,166
కృష్ణా	2,72,634	1,46,034
గుంటూరు	7,09,351	2,18,656
కిర్కూలు	6,57,205	2,66,531
అనంతపురం	11,67,787	3,30,074
కడప	7,07,761	2,50,806
నెల్లూరు	10,25,758	3,66,616
చిత్తూరు	10,02,797	4,22,664
బళ్ళారి (మూడవ వంతు)	1,28,384	57,939
	68,78,914	28,52,771

క్రొంది పట్టిక 1951-52 వ సంవత్సరంలో గాడిదలు, పంపిలు ఎన్ని ఉన్నదీ తెలియరంలా? వివిధ జిల్లాలలో గుర్రాలు, చేస్తుంది :

జిల్లా	గుర్రాలు	గాడిదలు	పంపిలు
శ్రీకాకుళం	3,962	6,162	50,893
విశాఖపట్నం	3,967	8,406	61,348
తూర్పుగోదావరి	6,306	4,632	57,298
పశ్చిమగోదావరి	5,406	1,628	64,141
కృష్ణా	3,530	2,165	63,074
గుంటూరు	4,933	5,361	1,16,648
కిర్కూలు	4,395	20,198	25,064
అనంతపురం	2,843	23,243	26,359
కడప	2,262	20,842	19,436
నెల్లూరు	4,083	12,309	40,372
చిత్తూరు	716	9,584	49,580
బళ్ళారి (మూడవ వంతు)	1,055	3,317	3,850
	43,458	1,17,847	5,78,063

ఆంధ్రలో పశువుల సంఖ్య అధికమే. కాని వీటిలో అత్యల్ప సంఖ్యలోవున్న ఒక్క ఒంగోలు జాతి పశువులు తప్ప మిగతావన్నీ నాసిరకమే! ఇంత పశు సంతతి ఉన్నప్పటికీ, వీటివల్ల లభించే పాలు, ఇతర దేశాలలో పశువులు ఇచ్చే పాలతో పోల్చితే చాల తక్కువ.

1940 వ సంవత్సరంలో “యూనియన్ యూనియన్ యూరప్ ఖండంలో ఉన్నన్ని పాలు ఇస్తున్న పశువులు భారత దేశంలో ఉన్నాయి. కాని ఇవన్నీ ఇచ్చే పాలు, యూరప్ పశువులు ఇస్తున్న పాలలో నూటికి 20 పాళ్ళు మాత్రమే! భారతదేశంలో ఉన్న పాలిచ్చే పశువుల సంఖ్యలో నూటికి ఆరుపకపులు మాత్రమే కెనడాలో ఉన్నాయి. కాని భారత దేశం ఉత్పత్తి చేస్తున్న పాలలో నూటికి 25 వంతుల పాలను కెనడా దేశం ఉత్పత్తి చేస్తున్నది.”

వ్యాధులనుండి రక్షణ, జాతి అభివృద్ధికి కావలసిన చర్యలు తీసుకోబడకపోవడం వల్ల వీటి ఉత్పత్తి శక్తి తగ్గిపోతున్నది. క్రమంగా నీగసిందిపోతున్నాయి.

ఒంగోలు జాతి

ఇది, భారత పశుజాతుల్లో తెలంగానికి మైన జాతి. ఈ జాతి ఆవులు ఇతర జాతులన్నింటికంటే పాలు అధికంగా ఇవ్వని పోయినా, కోడెలు, ఎక్కువ భారీగా మంచి శరీరపుష్టి గలిగి, బరువును లాగగల శక్తి కలిగిఉంటాయి.

ఈ జాతి ప్రపంచ వ్యాప్తి వ్యాపించింది. యూరప్, ఆమెరికా, ఫిలిప్పైన్సు, వెస్టిండీస్ ముతాదా - 1923 లో ఎగుమతులు నిషేధింపబడేవరకూ - ఎగుమతి చేయబడుతూ ఉండేది.

ఈజాతి గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లా లలో గుడ్డకమ్మ - ఆలూరు నదుల మధ్య ప్రాంతంలో ఉన్నాయి. కందుకూరు, అద్దంకి ప్రాంతాలలో ఈజాతి పశువుల పెంపకం జరుగుతున్నది. ఈ ప్రాంతపు నల్లవేల (Black Soil) లో విరివిగా లభించే ‘చెంగలి గడ్డి’, దొన్న దంటు వీటి శరీర సౌష్ఠ్యానికి తోడ్పడుతున్నది.

ఈజాతి అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం తగినంత శ్రద్ధ తీసికోవడం లేదు. 1927వ సంవత్సరంలో పశువుల శాఖకు సంబంధించిన ఆఫీసు జరిపిన విచారణలో ఈ ప్రాంతంలో 93 వేల ఆవులు ఉన్నట్లు, కనీసం వీటికి వెయ్యి అబ్జెక్టులయినా ఉండవలసింది 670 మాత్రమే ఉన్నాయని వ్రాశారు. వీని రెయనరీ, ప్రభుత్వంచే కెల్టూరుజిల్లా చింతలపేటలో 1918 నుండి, ఈజాతి అభివృద్ధిని ప్రారంభించబడిన పశువుల “ఫారం” 1932లో ఎత్తివేయబడింది. ఈ మధ్యనే ఇది తిరిగి ప్రారంభించబడింది. ఈజాతి పశువుల అభివృద్ధికి ప్రస్తుతం ప్రభుత్వం చేస్తున్నప్పటి అత్యల్పం!

తర్వాత చెప్పవలసినది “పుంగనూరు” జాతి. ఈజాతి పశువు, ఒంగోలుజాతి పశువంటి భారీది కాకపోయినా, వానికంటే ఎక్కువ పాలు ఇస్తుంది. ఇది సుమారు ఈతకు సగటున ఐదువేలపానుల పాలిస్తుంది. వీనికి, ఒంగోలుజాతి పశువుకు వలె పోషణలో ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసికోవవలసినది లేదు. అందుచేత, యీ జాతి పశువులు “పేద వాడి పశువులు”గా చెప్పబడుతున్నది. జాతి రక్షణకు, అభివృద్ధికి ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసికొనబడకపోవడం చేత, ఈ జాతి దావాపు నశించిపోయింది.

ఇవికాక “సింధి” ఆవులబాతి అభివృద్ధికి కూడా ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

“తీసికట్టు”కు కారణం

మన పశుబాతి కాలక్రమేణా నీరసించిపోతున్నది. ఈ తీసికట్టుకు ప్రధాన కారణాలు నాలుగు : (1) పశువులకు పుష్టికరమైన ఆహారం లేకపోవటం, (2) బాతి అభివృద్ధికి కావలసిన మంచి బాతి ఆహారాలు, మన్నపోతులు, నాలినన్ని లేకపోవటం, (3) వివిధ రోగాలు, అంటువ్యాధుల నుండి రక్షణ లేనివంత లేకపోవటం (4) చైతుల బీజతనం.

“పశువులకు సరియైన పోషణ లభించనంతకాలం, వీటి సంతతిని అభివృద్ధిచేయ సాధ్యపడదని” 1926లో వ్యవసాయ సితితుగలపై విచారణజరిపిన రాయల్ ఎంక్వైరీ కమిషన్ అభిప్రాయపడింది.

కెల్టా ప్రాంతాలలో పశువుల మేతకు లోటు లేకపోయినా, కడప, కర్నూలు, అనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలలో వర్షాభావం సామాన్యం కనుక, మేత కరువు ప్రజలకు తిండికరువులాగే తయారైంది. దీనితోడు పశువులకు వేయబడుతున్న మేతయినా, పుష్టికరమైనది కాదు. ఇదయినా, పశువుపోషణకు చాలినంత పరిమాణంలో లభించటంలేదు.

సంపూర్ణ ఆరోగ్యము కలిగి ఆరు వందల పౌనులు బయ్యపున్న పశువుకు రోజుకు 13 పౌనులు గడ్డి, ముప్పావుపాను తెలకపిండి, పత్తిగింజలు, చిట్టు, నొడు పదార్థాలు పెట్టాలి. కాని, మదరాసు రాష్ట్ర “పశువుల మేత - మేపకం కమిటీ” (Provincial Fodder

and Grazing Committee) వారి అంచనాలప్రకారం (అవిభాజ్య చెన్న రాష్ట్రంలో) పశువు ఒకటికి సగటున తొమ్మిది పౌనుల గడ్డి, అరపాను తెలక పిండి, పత్తిగింజలవంటి పోషక పదార్థాలు పెట్టబడుతున్నాయి.

పశువులకు వేసే గడ్డిలో పిండి పదార్థాలు - కొవ్వు పదార్థాలు (Carbohydrates and fats), మాంసకృత్తులు (Proteins) 10 : 1 నిష్పత్తిలో ఉండాలి. ప్రస్తుతం మన పశువులకు లభ్యమవుతున్న మేతలో నూటికి తొమ్మిది పాళ్ళు వరిగడ్డిలాంటి ఎండుమేత ! ఇందులో పై పోషక పదార్థాల నిష్పత్తి 40 : 1 ఉంటుంది.

అందుచేత, లభించే కొద్ది ఆహారంలో కూడా, పశువులకు కావలసిన పోషక పదార్థం ఆత్యల్పంగా మాత్రమే లభిస్తున్నది.

రెండవ కారణం, జాత్యభివృద్ధికి అవసరమైన మేలుగాతి ఆబోతులు లభించకపోవటం. ప్రతి వంద ఆవులకు, ఒక ఆబోతు ఉండాలని పశుశాఖ నిపుణుల అభిప్రాయం. కాని, 1949-50 వ. సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ లెక్కప్రకారం కావలసిన ఆబోతులలో నూటికి 2½ పాళ్ళు, మన్నపోతులలో నూటికి ఒక పాలు మాత్రమే ఉన్నాయి.

మూడవ కారణం: వివిధరకాల జబ్బుల నుండి, పశువుల రక్షించటానికి కావలసిన ఏర్పాట్లు లోపించటం. రాష్ట్రంలో ఉన్న పశువైద్యశాలలే చాలతక్కువ. ఉన్నవయినా, తాలూకా ముఖ్యపట్టణాలలో, జిల్లా ముఖ్యపట్టణాలలో ఉండటంవల్ల గ్రామ సీమలలోని చైతులకు

ఇది ఏవిధంగాను అందుబాటులో లేవు. పైగా, ఉన్నపశువైద్యులైనా (Veterinary Assistant Surgeons) చాలినంతమంది లేరు. ప్రతి 25,000 పశువులకు ఒకవైద్యుడు ఉండాలని, పశు ఆరోగ్యశాఖా నిపుణుల అభిప్రాయం. కాని 1950లో ఆంధ్రలో ఉన్నపశువుల సంఖ్యకు, పై పరిమితి ప్రకారం ఉండవలసిన పశువైద్యులలో నూటికి 20-22 మంది మాత్రమే ఉన్నారు.

ప్రతి 25,000 పశువులకు బ్రిటన్ లో 8.7, ఫ్రాన్సులో 5.5, జర్మనీలో 9.6,

హాలెండులో 7.1, స్విట్జర్ లాండ్ లో 10.9మంది పశువైద్యులు(Veterinary Surgeons)ఉంటే, ఆంధ్రలో ప్రస్తుతం, సుమారు 0.34 మంది మాత్రమే ఉన్నారు.

నాలుగవ కారణం: రైతులలో అధిక సంఖ్యాకులకు వైద్యసహాయం పొందటానికి కావలసిన ఆర్థిక సౌకర్య లేకపోవటం.

ఈ నాలుగు ముఖ్య కారణాలవల్ల, ఆంధ్రలో పశువుల సంఖ్య అధికంగా ఉన్నా నాణ్యంలో, శక్తిసామర్థ్యాలలో నీరసించిపోతున్నాయి.

పా డి

ఇందుచేతనే, విదేశీ ఆవులు ఇచ్చే పాలకంటే ఆంధ్రదేశపు ఆవులు ఇచ్చే పాలు ఎంతో తక్కువ :

		ఒక ఈరెలో
దేశం పేరు	ఇచ్చే పాలు (పానులలో)	
హాలెండు	...	7,559
డెన్మార్కు	...	7,005
స్విట్జర్ లాండు	...	6,496
బ్రిటన్	...	5,576
జపాన్	...	5,857
జర్మనీ	...	5,305
న్యూజిలాండ్	...	5,118
అమెరికా	...	4,126
ఆస్ట్రేలియా	...	3,463
భారతదేశం	...	753
ఆంధ్ర *	...	532

ఆంధ్రలోని ఆవులలోకల్ల, ఒంగోలు జాతి ఆవులు ఎక్కువ పాలిస్తాయి. (ఆంధ్రలో పెంచబడుతున్న "సింగి" మొదలైన జాతుల ఆవులు వీటికన్న ఎక్కువ పాలిస్తున్నప్పటికీ, అవి ఆంధ్రదేశం ప్రాంతం నుండి తీసుకొనిరాబడ్డాయి. ఒంగోలు జాతి ఆంధ్ర ప్రాంతంలోనిది. ఇది ప్రస్తుతం ఆంధ్ర ప్రాంతంలో ఉన్న వివిధ జాతుల ఆవులకన్న ఎక్కువ పాలిస్తుంది).

ఇవి ఈతిక్కు, సుమారు 2,500 పానుల పాలిస్తాయని అంచనా వేయబడుతున్నది. చింతలపేటి "ఫారం"లోని ఆవులు 3,300-4,000 పానుల పాలిచ్చినట్లు రికార్డు చేయబడింది. 1939 లో "ఇంటిరియర్ కాన్సిల్ ఆఫ్ ఎగ్రికల్చరల్ రీసెర్చ్" వారు ఒంగోలు ప్రాంతంలో 610 ఒంగోలుజాతి ఆవులపాలను వారం రోజులు కొలిచి, అది సగటున రోజుకు

* అవిభాజ్య మదరాసు అంచనాలే "ఆంధ్ర" అంచనాలుగా ఇవ్వబడ్డాయి.

4.64 పానులు, ఈతకు 1,236 పానుల పాలు యిస్తాయని, ఈ త కు సగటున 9.54 నెలలు పాలు ఇస్తాయని తేల్చారు.

దీనిని బట్టి 'ఫారం'లో మంచి మేత పెట్టి పెంచబడిన మేలుకాతి ఆవులు, మామూలుగా గ్రామాలలో పెంచబడు తున్న ఆవులకంటె ఎక్కువ పాలిస్తాయని తేలుతున్నది.

ఎక్కువ పాలిచ్చే జాతి ఆవులు మన రాష్ట్రంలో లేకపోవటంచేత, ప్రభుత్వం 'సింధ్' జాతిఆవుల పెంపకాన్ని ప్రోత్సహించ వూహిస్తున్నది. ఇది దేశంలోని వివిధ జాతుల ఆవులలోకల ఎక్కువ పాలిచ్చే జాతి. హోసూరు (బళ్ళారి జిల్లా) 'ఫారం'లో పెంచబడిన ఆవులు

యీతకు 4,137 పానులు, దినానికి సగటున 12 పానులు పాలిచ్చాయి.

గేదెలు

రాష్ట్రంలో ఆవుపాడికన్న, గేదెపాడి అత్యధికం. రాష్ట్రంలో పశువులు సంవత్సరంలో ఇచ్చే మొత్తంపాలు — 2,80 లక్షల మణుగులలో — ఒక్క గేదెలే 1,40 లక్షల మణుగుల (మణుగు = 82½ పానులు) పాలిస్తున్నాయి. మిగతావి, ఆవులు, మేకలు కలిసి ఇస్తున్నాయి.

1939లో "ఇంపీరియల్ క్యాన్సిల్ ఆఫ్ ఎగ్రికల్చరల్ రీశర్చ్" వారు ఒంగోలు ప్రాంతంలో నేకరించిన రెక్కల ప్రకారం ఆవులు, గేదెలు సగటున ఇచ్చే పాల వివరం ఇలా ఉన్నది :

వివరం	ఆవు	గేదె
దినానికి ఇచ్చేపాలు	4.64 పా	6.53 పా
ఈతకు ఇచ్చేపాలు	1,236 పా	1,903 పా
ఈతకు పాలిచ్చేకాలం	9.54 నెలలు	11.30 నెలలు

గేదెపాలలో వెన్న - కొవ్వు పదార్థం నూటికి 7-9 పాళ్ళు ఉంటుంది. కాని ఆవుపాలలో ఈ శాతం 4-5 పాళ్ళు మాత్రమే ఉంటుంది.

గేదెలు ఆవుల కంటె ఎక్కువ పాలు, ఎక్కువ కాలం ఇస్తాయి కనుకను, గేదె పాలలో వెన్న అధికంగాఉన్నది కనుకను మన రాష్ట్రంలో - దేశంలోకూడా అధికము గేదెపాడి చేస్తున్నారు. రాష్ట్రంలోని పాలిచ్చే గేదెలలో సగంకంటె

అధికం, కొస్తా జిల్లాలలోనే ఉన్నాయి.

రాష్ట్రంలోని గేదె జాతులలో పర్గాకిమిడి గేదెలు ఎక్కువ పాలిస్తాయి. ఇవి సగటున ఈతకు 2,500 పానుల పాలిస్తాయి.

1923లో గుంటూరు 'లాంఫారం'లో ఢిల్లీ గేదెల (హాబీ గేదెలు) పెంపకాన్ని ప్రభుత్వం ప్రారంభించింది. ఇవి ఈతకు సగటున 4,800 పానులు పాలిస్తాయని యీ "ఫారం" అధికారులు అంచనా వేశారు. ఈ ఫారంలో పెంచబడిన యీ జాతి

శేడలలోకొన్ని యీతకు 9,610 పానుల పాలు, దినానికి సగటున 18.9 పానులు ఇచ్చాయట. ఇది ఎక్కువ పాలిస్తుందని ప్రభుత్వం యీ జాతి పెంపకాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నది.

పాలు

పాలుకు రాష్ట్రంలో పశువులు 2,84 లక్షల మణుగులు (మణుగు 82 $\frac{3}{4}$ పానులు) పాలిస్తున్నట్లు మాజీ మద్రాసు ప్రభుత్వ కార్యదర్శి శ్రీ కృష్ణసామి (1945-46వ సంవత్సరంలో) అంచనా వేశారు. ఇందులో శేడలు 1,40 లక్షల మణుగులు, ఆవులు 1,35 లక్షల మణుగులు,

మేకలు ఎనిమిది లక్షల మణుగులు, పాలిస్తున్నాయి.

సంవత్సరానికి ఎకరం వైశాల్యంలో ఎన్ని పాలు ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నాయో చూస్తే (శ్రీ కృష్ణసామి అంచనాల ప్రకారం) గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాలలో 137 పానులు; నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాలలో 63 పానులు అని తేలింది.

రాష్ట్రంలో లభ్యమవుతున్న పాలలో నూటికి 95 పాళ్ళు పెరుగు, వెన్నగా రియారు చేయబడుతున్నాయి. ఇతరత్రా వీటి వినియోగం, ఎలా ఉందో దిగువ పట్టిక తెలియచేస్తుంది:

వివరం	మొత్తం పాలఉత్పత్తి	
	లో ఎంత శాతం	పాలతో రియారుచేయు లో ఎంత శాతం
తాగటానికి వినియోగించబడుతున్న పాలు	32.00	...
నెయ్యి తయారు చేయటానికి	52.00	76.47
పెరుగు	15.00	22.06
వెన్న	0.60	0.88
కోవా	0.20	0.29
బస్ క్రీమ్	0.15	0.22
నొగడ	0.05	0.08
మొత్తం	100.00	100.00

రాష్ట్రంలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు పాలు-ప్రధాన పోషక పదార్థాన్ని తీసికోగల సితిలో లేరు.

1950వ సంవత్సరంలో మదరాసు ప్రభుత్వ ఆరోగ్యశాఖవారు జరిపించిన

విచారణలో, వివిధ ఆదాయాలకల కుటుంబాలు దినానికి ఎన్ని ఔన్సుల పాలు పాలరూపంలో కాని, కాఫీ, టీల రూపంలో కాని వినియోగిస్తున్నదో ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక తెలియచేస్తుంది:

ఆదాయాలనాటి కటుంబ విభజన	దినానిక వినియోగించే పాలు (ఔస్సులలో)
1. నెలకు రు. 50-అంతకన్న తక్కువ } ఆదాయంవచ్చే కటుంబాలు	1.47
2. నెలకు రు. 50-100 ఆదాయంవచ్చే కటుంబాలు	1.82
3. నెలకు రు. 100-200 ఆదాయంవచ్చే కటుంబాలు	1.87
4. నెలకు రు. 200 లకు పైబడి } ఆదాయంవచ్చే కటుంబాలు	3.45

ఆరోగ్యసూత్రాల ప్రకారం, వ్యక్తి దినానికి పది ఔస్సులపాలు త్రాగవలసి ఉండగా, నెలకు రు. 200లు ఆదాయం వచ్చే కటుంబాలవారు కూడా ఈపరిమితి పాలను తీసికోలేక పోతున్నారు. రాష్ట్ర ముఖ్య సగటున మనిషి 1కి. 3.6ఔస్సుల పాలు వినియోగించుకున్నట్లు అంచనా

వేయబడింది. ఈసగటు భారతదేశానికి 6.6 ఔస్సులు.

కోళ్ళు, బాతులు

రాష్ట్రంలో, 1951-52 సంవత్సరంలో 77,92,109 కోళ్ళు, 2,68,163 బాతులు ఉన్నాయి. క్రిందిపట్టిక, వివిధజిల్లాలలో ఉన్న కోళ్ళు బాతులసంఖ్యను వివరిస్తుంది:

జిల్లా	కోళ్ళు	బాతులు	మొత్తం
శ్రీకాకుళం	8,75,931	40,190	9,16,121
విశాఖపట్నం	12,42,287	36,870	12,79,157
తూర్పు గోదావరి	7,06,216	35,509	7,41,725
పశ్చిమ గోదావరి	5,13,799	64,983	5,78,782
కృష్ణా	6,45,581	36,381	6,81,962
గుంటూరు	7,34,760	12,895	7,47,655
కర్నూలు	3,57,703	2,550	3,60,253
అనంతపురం	4,06,017	2,757	4,08,774
కడప	5,78,761	4,045	5,82,806
చిత్తూరు	9,20,371	5,341	7,97,072
నెల్లూరు	7,70,613	26,459	9,25,712
బళ్ళారి (మూడవ వంతు)	40,070	183	40,253
	77,92,109	2,68,163	80,60,272

అడవులు

ఆంధ్రదేశంలో దక్షిణాన తిరుపతి నుంచి, పుత్తరమున శ్రీశైలంవరకు - కేసాచలం కొండలు, పాలకొండలు, నల్లమల అడవులు వ్యాపించి వున్నాయి. నైలి కొండ అడవులు గుంటూరు-నెల్లూరు జిల్లాలను, కర్నూలు, కడప, చిత్తూరు జిల్లాల నుంచి వేరుపరుస్తున్నాయి. విశాఖపట్టణం, ఉభయ గోదావరులలో ఏజన్సీ అడవులు వ్యాపించివున్నాయి. నల్లమల, ఏజన్సీ అడవులే ఆంధ్రదేశపు అడవులలో కలపెద్దవి.

1947 - 48 లెక్కల ప్రకారం 72,49 వేల యకరాలు అడవుల క్రింద వున్నవి. 1950-51వ సంవత్సరపు ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం వీటివైశాల్యం 82,92,916 ఎకరాలు. ఇందులో 66,23 వేల ఎకరాలు ప్రభుత్వాధీనంలోని రిజర్వు ఫారెస్టు.

వివిధ జిల్లాలలో వ్యాపించి వున్న ఫారెస్టు వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

అంటే మొత్తందేశవైశాల్యములో అడవులున్న విస్తీర్ణం 18.29%; అందులో రిజర్వు ఫారెస్టు 14.16%. పైపట్టికలో చూపబడినట్లుగా 1,354.8 చ|| మైళ్ళు ఎట్టేటు ఫారెస్టు, జమీందారీ విధానం రద్దుతో పాటు ప్రభుత్వ ఫారెస్టుకాఖ క్రిందికి తీసుకోబడింది. ఇంకా 1,333.25 చ|| మైళ్ళు అడవి స్వాధీనపర్చుకోబడలేదు. నల్లమల, ఏజన్సీ అడవులు, నైజాం సంస్థానంలోని తెలంగాణా జిల్లాలలోనికి కూడ విస్తరించి

ఉన్నాయి. కాని నేటి రాజ్యాంగ విధిజనతో, ఆంధ్ర అడవులలోని కలప ఇచ్చటి అవసరాల తీర్చేందుకు సరిపోక, యితర చోటనుండికూడ దిగుమతి చేసుకొన వలసి వస్తున్నది. ప్రక్కనున్న తెలంగాణ అడవులనుండి కొన్ని దిగుమతులున్నా, ఆంధ్రకు మధ్యప్రదేశ్ నుండి కూడా విరివిగా కలప దిగుమతి అవుతున్నది. తెలంగాణాలోని మిగులు కలపను మొత్తం ఆంధ్రకు పంపగలిగిపప్పుడు, మనం కలప అవసరాల కొరకు మరేయితర రాష్ట్రంవైపు ఎదురుచూడవలసిన పనిఉండదు.

పాలకొండ, కేసాచలం అడవులలో రక్తచందనం (Red Sanders) లభ్యమవుతుంది. ఇవి పెద్దగా పెరగదు. ఒకప్పుడు దీనిని మధ్యప్రాచ్య దేశాలకు కూడా ఎగుమతిచేసేవారట! సంగీత వాయిద్యాల తయారీకి వుపయోగించబడుతుంది. తిరుపతివద్ద అమ్మే కొయ్యబొమ్మలు దీనితోనే తయారుచేస్తారు. దీనిని ఇండ్ల మొఖరముల క్రింద చక్కని నగిషీచెక్కించి వాడతారు.

గంపపుచెక్క చిత్తూరు జిల్లాలోని పలమనేరు రిజర్వు ఫారెస్టులో దొరికుతుంది. ఆంధ్రదేశమంతటా దీన్ని అభివృద్ధిచేయాలని కృషి జరిగిందికాని ఒక్క మదనపల్లి తాలూకా, అనంతపురం జిల్లాలోని కొన్ని భాగాల్లో మాత్రమే యీకృషి విజయవంతమయింది.

జిల్లా పేరు	రిజర్వు ఫార్మాట్ (రూ. మైళ్ళు)	ప్రభుత్వ ఫార్మాట్ నంబర్ (రూ. మైళ్ళు)	ఫార్మాట్ నంబర్ (రూ. మైళ్ళు)	స్వంత అదవులు (రూ. మైళ్ళు)	మొత్తం (రూ. మైళ్ళు)
క్రికాకళం	232.23	232.23
విశాఖపట్నం	348.77	289.38	92.40	32.59	763.14
తూర్పుగోదావరి	1,880.48	85.33	23.30	...	1,989.11
పశ్చిమగోదావరి	178.70	98.50	107.10	...	384.30
కృష్ణా	295.15	295.15
గుంటూరు	727.82	53.15	780.97
నెల్లూరు	794.93	145.00	271.40	22.00	1,187.33
కర్నూలు	2,565.62	37.26	2,602.88
కడప	1,798.94	39.86	1,838.80
ఆనంతపురం	698.84	698.84
చిత్తూరు	818.32	698.33	839.05	...	2,355.70
మొత్తం	8,639.80	1,354.80	1,333.25	147.60	13,128.45

నోటు : ఇందులో ఆలూరు, రాయదుర్గం, ఆదోని తాలూకాలు కలపబడలేదు.

వెదురు అన్ని జిల్లాలలోనూ లభ్యమవుతుంది. ఇదికలపగానూ, వంటచెరకుగానూ కూడా వినియోగించబడుతున్నది. విశాఖ, గూడెం ఏజన్సీలలో వెదురు సమృద్ధిగా వున్నా, తగినంతగా దీనిని వినియోగించుకొనుటలేదు. గోదావరి జిల్లాలోగూడ వెదురు పుష్కలంగా దొరుకుతుంది.

పచ్చగడ్డి అన్ని అడవుల్లోనూ దొరుకుతుంది. వరకాలంలో నెల్లూరు, గుంటూరు జిల్లాలనుండి పకుపుల్ని మేతకొరకు రాయలసీమ అడవులకు తోలుతారు. అలాగే గోదావరి జిల్లాలనుండిగూడ దావున వున్న అడవి ప్రాంతాలకు తోలుతారు.

పూర్వంనుంచి యిది జరుగుతూనే వుంది.

ఈ పచ్చికలయల్లో కాకుండా, పేపరు తయారు చేయడాని కవుసరమైనబొత్తగడ్డి, నల్లమల అడవిలో విశేషంగాదొరుకుతుంది.

తీరప్రాంతాన పెంచబడుతున్న సర్వీ చేటు వంటచెరకుగా మిక్కిలిప్రయోగం. వీటి పెంపకాభివృద్ధికి కృషిజరుగుతోంది. కాని తగువిధంగా పెంచబడలేదు.

ఇచ్చటలభించే తంగేడుచెరడు, దక్షిణ ఇండియాకు తోలు పరిశ్రమలకొరకై ఎగుమతిచేయబడుతోంది. చిత్తూరు, కడప, నెల్లూరుజిల్లాలనుండి కలప, వంటచెరకు మద్రాసుకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

ప్రభుత్వానికి ప్రతి సంవత్సరం ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటునుండి ఖర్చులు పోను రు. 25 లక్షలకు పైగా ఆదాయం వస్తున్నది. 1950-51 సంవత్సరపు ప్రభుత్వ లెక్కలప్రకారం ఆదాయ వ్యయాలు యిలా వున్నాయి:

మొత్తం ఆదాయంలో దాదాపు సగ భాగం బొగ్గు, వంటచెరకు అమ్మకం ద్వారా వస్తున్నది. ఇది ఎక్కువగా దిగువ గోదావరి, దక్షిణకడప, నెల్లూరు జిల్లాలలో లభ్యమవుతోంది. దీన్ని నేక రెట్లు పెంచగల అవకాశం వున్నాయి.

తదుపరి పెనురు అమ్మకం ద్వారా ఎక్కువ ఆదాయం లభించుతోంది. ఇది

ఎక్కువగా ఎగువ, దిగువ గోదావరుల లోనూ, పశ్చిమ కర్నూలులోనూ దొరుగు తోంది. పెనురు అమ్మకం ద్వారా వచ్చే ఆదాయం రు. 9,71,477

కలవ అమ్మకం ద్వారా రు. 6,64,857 వస్తోంది. ఇది ముఖ్యంగా ఎగువగోదావరి, పశ్చిమకర్నూలు జిల్లాలనుండి లభ్యమవు తోంది. అన్నింటికన్నా తక్కువ ఫలసాయం వచ్చేది గంధపు చెట్లనుండినప్పటి సంవత్స రానికి 1,254 రూ॥లు మాత్రమే ఆదాయం వస్తోంది.

వివిధ పద్ధతులకింద వచ్చే ఆదాయ వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి :

డివిజన్	ఆదాయం (రూపాయల్లో)	వ్యయం (రూపాయల్లో)
విశాఖపట్నం	2,98,595	1,30,084
ఎగువ గోదావరి	5,43,099	1,52,897
దిగువ గోదావరి	8,34,235	1,77,199
గుంటూరు	2,99,185	2,05,026
తూర్పు కర్నూలు	2,50,453	1,50,971
పశ్చిమ కర్నూలు	7,91,254	1,59,707
ఆనంతపురం	2,93,055	1,73,205
బళ్లారి	2,03,789	1,88,241
చిత్తూరు	2,27,967	1,74,424
ఉత్తర కడప	2,07,673	1,42,421
దక్షిణ కడప	3,87,166	1,57,426
నెల్లూరు	5,71,965	3,97,911
మొత్తం	49,08,436	22,09,512

నోటు : ఈ ఆదాయంలో కేవలం అటవీ సంపద ద్వారా వచ్చిన మొత్తాలే గాకండా, కేంద్ర ప్రభుత్వ సబ్సిడీలొంటి యితర మొత్తాలు కూడ కలుపబడ్డాయి.

[illegible]

జోటు : ఇందులో జిల్లాలగా ఉద్ధారించబడిన డివిజనులు, అయా జిల్లాల రెవెన్యూ డివిజన్ సహస్రాలకు పరిమితమై లేవు. ఫలాన్ని కాపువారి పతివాలనా సాలభ్యంతో సం ఏర్పరచిన డివిజన్ గా మార్తమే పరిగణించాలి. *లూరి డివిజన్ మొత్తంగా తీసుకోబడింది. ఆంగ్ల - ఆంగ్లేతు భేదం వాటించబడలేదు.

మ ద్య ని షే థ ం

ఆంధ్ర లో మద్యనిషేధచట్టం, ప్రప్రథమంగా 1946 వ సంవత్సరంలో కొన్ని జిల్లాలలో మాత్రం అమలు జరుప బడింది. క్రమంగా, ఈ చట్టాన్ని 1948 వ సంవత్సరానికి రాష్ట్రవ్యాప్తంగా అమలు పరచారు.

1946 అక్టోబరు ఒకటవ తేదీనుండి అనంతపురం, కర్నూలు, కడప, చిత్తూరు, జిల్లాలలోను; 1947 వ సంవత్సరం అక్టోబరు ఒకటవ తేదీనుండి గుంటూరు జిల్లాలలోను; 1948 వ సంవత్సరం అక్టోబరు ఒకటవ తేదీనుండి కృష్ణా, పశ్చిమగోదావరి, తూర్పు గోదావరి, విశాఖ (అప్పటికి ప్రకాశంజిల్లా విభజన జరుగలేదు) జిల్లాలలోను మద్యనిషేధ చట్టం అమలుపరచబడింది.

“ప్రజలు, త్రాగుడుకు అలవాటుపడి వెడిపోతున్నారని, సంపాదించింది కాస్త త్రాగుడుకు ఖర్చుచేసి, ఆర్థికంగా దెబ్బ తింటున్నారని, మద్యనిషేధంవల్ల వీరిని త్రాగుడు మాన్పించి ‘బాగు’ చేయవచ్చనే” వాదనతో కాంగ్రెసుమంత్రివర్గం మద్యనిషేధచట్టాన్ని అమలు జరిపింది. ప్రభుత్వం, కలుగలేమీద బ్రతుకుతున్న సుమారు మూడులక్షల కటుంబాలవారికి పనులు చూపించలేక పోవటంవల్ల వీరు నిరుద్యోగులై నారు.

ఈ చట్టం అమలుజరుపబడక పూర్వం కల్లు, సారాయి, గంజాయి, నలమందు ఇత్యాది మత్తుపదార్థాలమీద 1945-46 వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వానికి ఆంధ్రజిల్లాలలో వచ్చిన ఆదాయం ఐదుకోట్ల అరవై లక్షల రూపాయలు. 1946-47 వ సంవత్సరంలో, ప్రభుత్వ ఎక్సైజు డిపార్టుమెంటు పరిపాలనా నివేదికలోని లెక్కల ప్రకారం, వివిధజిల్లాలలోను వీటిమీద వచ్చిన ఆదాయం, ఆశాఖ నిర్వహణకు అయిన ఖర్చు వివరాలు ప్రక్కలోని పట్టికలో యిలా ఉన్నాయి :

1946-47 వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వానికి రు. 5,05,67,378 లు ఆదాయం వస్తే, ఎక్సైజు శాఖా నిర్వహణకు రు. 17,96,814 మాత్రమే ఖర్చు చేయబడింది. ప్రభుత్వానికి రు. 4,87,70,564 మిగులుతున్నది.

ప్రభుత్వం మద్యనిషేధ చట్టాన్ని అమలుపరచటానికి సిబ్బందిని పెంచి, డబ్బు ఖర్చుచేసి విశ్వప్రయత్నాలుచేస్తున్నప్పటికీ ఫలితం కనుపించటంలేదు. అనేకచోట్ల ఈ చట్టాన్ని అతిక్రిమించి సారాయి తయారుచేయటం, కిల్లియటం ఇత్యాదులు సంవత్సరానికి సంవత్సరం అధిక మవురున్నట్లు ప్రభుత్వ అంచనాకే తెలియ చేస్తున్నాయి.

మద్యనిషేధ ఫలితాలను విచారించటానికి ప్రభుత్వం నియమించిన కమిటీ

జిల్లా	ఆదాయం (రూపాయల్లో)	వ్యయం (రూపాయల్లో)	మిగులు (రూపాయల్లో)
క్రికాపల్లెం విశాఖపట్టణం } తూర్పుగోదావరి పశ్చిమగోదావరి కృష్ణా గుంటూరు నెల్లూరు కర్నూలు కిడప అనంతపురం చిత్తూరు బళ్ళారి (మూడో వంతు)	80,70,622 82,45,129 51,18,043 69,00,765 51,26,531 23,22,567 45,27,602 18,72,458 39,34,240 30,84,869 13,64,552	2,61,022 2,01,687 1,24,106 1,63,755 1,81,625 1,54,100 2,89,079 1,06,853 1,32,616 1,35,569 46,402	78,09,600 80,43,442 49,93,937 67,37,010 49,44,906 21,68,467 42,38,523 17,65,605 38,01,624 29,49,300 13,18,150
మొత్తం	5,05,67,378	17,96,814	4,87,70,564

ఆంధ్రరాష్ట్ర కిల్లగీత కార్మిక సంఘం వారు సమర్పించిన నివేదికలో, మొగ సారాయిని ఎంత విరివిగా తయారుచేస్తున్నారో ఇలా వివరించారు :

“రహస్యంగా కృత్రిమసారా తయారు చేయటం యీనాగోకి విస్తృతమైన గృహ పరిశ్రమగా రూపొందింది..... ఈ నాడు రహస్యబట్టిలు దామాషాన గ్రామానికి 15-16 వరకు తయారయ్యాయి.

“మేము నేకిరించిన భోగట్టానుబట్టి ఉదాహరణకు 25 వేల జనాభా గల ఒక పట్టణంలో యీ విధంగా రహస్య సాగా తయారుచేయబడుతున్నది:

“3 పెద్ద కంపెనీలు ఒకదానికి రు. 60 వేలు, మిగిలిన రెంటికి ఒక్కొక్కదానికి

రు. 40 వేలు చొప్పున పెట్టుబడి. వీరు చిన్నచిన్న యంత్రాలను, పెద్ద పెద్ద లోహపు బట్టిపాత్రలను ఉపయోగించి యంత్రం ఒకటికి 10 గాలనుల సారా తయారుచేస్తున్నారు. ఇది గాక మరొక 42 చిన్న బట్టిలున్నాయి. వీరు ఒక్కొక్కరు కనీసం రెండు గాలనులు ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఇదే పరిస్థితి యింనుమించు ఆంధ్రరాష్ట్రం అంతటా ఉన్నదనటంలో సందేహం లేదు.”

ప్రభుత్వం ప్రకటించిన మద్యనిషేధ చట్ట అతీతమణి కేసులు క్రిమంగా పెరుగుతున్నాయి. ప్రక్కవేడిలోని పట్టికలో 1950-51, 1951-52 సంవత్సరాల వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి :

కేసులు	రిపోర్టు చేయబడిన కేసులు	
	1950 - '51	1951 - '52
క్రీకాకుళం	2,181	3,104
విశాఖపట్నం	6,798	6,061
తూర్పు గోదావరి	3,440	2,904
పశ్చిమ గోదావరి	3,892	4,653
కృష్ణా	4,015	3,489
గుంటూరు	4,903	4,571
నెల్లూరు	942	1,504
కర్నూలు	3,692	5,304
కడప	3,377	4,019
అనంతపురం	3,169	4,115
చిత్తూరు	2,986	4,172
బళ్లారి (మూడోవంతు)	1,232	1,654
మొత్తం	40,627	45,550

1949-50 వ సంవత్సరంలో 34,281 కేసులు రిపోర్టుయ్యే, 1950-51వ సంవత్సరానికి ఇది 40,627 కి, 1951-52 వ సంవత్సరానికి 45,550 కి పెరిగింది.

ఉద్యోగులలంచగొండితనంవల్ల నూటికి 90 కేసులు మాఫీచేయబడతాయి. పట్టుబడే పదికేసులు, అదనపు లంచాల నివ్వనిరాకరించిన వారిపై బనాయించబడినవేనని ఆంధ్రరాష్ట్ర కలెగిరీ కార్మికుల సంఘం, రామమూర్తి కమిటీకి సమర్పించిన నివేదికలో వివరించింది. కనుక ప్రభుత్వం ప్రకటించిన కేసులసంఖ్య, జరుగుతున్న "నేరాల"లో నూటికి పనిమాత్రమే నన్ను కూట.

ఈవిధంగా, చట్టం అతిక్రమణ ఎక్కువయిన కొలది, ప్రభుత్వానికి చట్టంఅమలు

జరుపబడకపూర్వం ఎక్స్‌ప్రెస్ పన్నువల్ల వచ్చే రు. 5,60 లక్షలు పోవటమేకాక, సంవత్సరానికి సంవత్సరం ఆశాఖకువచ్చే ఆదాయంకంటే అధికమొత్తాలను ఖర్చు చేయవలసి వస్తున్నది.

1951-52 వ సంవత్సరంలో ఎక్స్‌ప్రెస్ శాఖకు వచ్చిన ఆదాయం, అయినఖర్చు, లోటువివరాలను ప్రక్క పేజీలో నివేదిక వివరిస్తుంది :

ఆంధ్రరాష్ట్రవతరణతో, ప్రభుత్వ లోటు బడ్జెట్ ను ఎలా పూడవటమా, పరిచయ ప్రణాళికకు కావలసిన ధనాన్ని ఎలా సమకూర్చాలా అనే సమస్యపైకి వచ్చింది. మద్యనిషేధ చట్టాన్ని రద్దుచేయడటంవల్ల రు. 5.6 కోట్ల ఆదాయాన్ని సంపాదించవచ్చునే

జిల్లా పేరు	నికరాదాయము (రూపాయల్లో)	వ్యయం (రూపాయల్లో)	లోటు (—) మిగులు (+) (రూపాయల్లో)
శ్రీకాకుళం	1,61,504	3,13,964	— 1,52,460
విశాఖపట్నం	4,36,631	3,32,677	+ 1,03,954
తూర్పుగోదావరి	4,23,430	5,00,805	— 77,370
పశ్చిమగోదావరి	1,79,355	3,02,725	— 1,23,270
కృష్ణా	91,869	4,85,068	— 3,93,199
గుంటూరు	1,58,676	3,716	+ 1,44,960
నెల్లూరు	79,074	5,836	+ 73,238
కిర్కూలు	26,493	4,12,953	— 3,86,460
కిడప	34,733	3,52,537	— 3,18,804
అనగలపురి	14,174	3,67,457	— 3,53,283
చిత్తూరు	34,777	3,106	+ 31,671
బళ్ళారి (మూడోవంతు)	10,235	1,10,478	— 1,00,243
మొత్తం	16,50,951	31,91,322	— 15,40,371

అగ్నిప్రాయానికి ఎక్కడ ప్రాబల్యం కలగటంవల్ల, ప్రభుత్వం శ్రీ శంకరాచార్యుల రామమూర్తిగారి అధ్యక్షతన ఒక విచారణ కమిటీని నియమించింది.

ఈ కమిటీ, “మద్య నిషేధం అమలు పూర్తిగా, స్పష్టంగా అపజయం పొందినట్లు కావలసినంత సాక్ష్యంన్నది” నేకరించింది. త్రాగుడు పేరికడం, దొంగసారా తయారీ, కిల్లుగీతం అరికట్టవలసిన ప్రభుత్వ సిబ్బందిలో లంచగొండితనం వ్యాపించటం, ఇత్యాది తాము కనుగొన్న విషయాలను వారి రిపోర్టులో వివరించిన కొన్ని భాగాలు గమనింపదగ్గవి :

“గ్రామసులనుంచి, ఇతర పెద్దలనుంచి లభించిన సాక్ష్యం ప్రాతిపదికగా, మద్య

నిషేధానికి పూర్వం త్రాగుడుకు అలవాటు పడిన వాళ్ళలో నూటికి 50 వాళ్ళ నుంచి 100 వాళ్ళ వరకు ఇప్పుడు త్రాగుతూనే వున్నారని యీ సంఘం కనుగొన్నది. త్రాగుడు, కార్మిక వర్గం నుంచి ఇప్పుడు క్రింది మధ్యతరగతికి కూడా వ్యాపించినట్లు, ఇప్పుడు స్త్రీలు, పిల్లలు, బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు కూడా త్రాగుడు నేర్చినట్లు, ఇప్పుడు వీరింతా త్రాగుతున్న సరుకు పూర్వపు సరుకుకంటే అనాగ్యానికి ఎక్కువ విషతుల్యమైనట్లు యీ సంఘం కనుగొన్నది.

“మద్యనిషేధం అమలు పూర్తిగా స్పష్టంగా అపజయం పొందినట్లు ఈ సంఘందగ్గర కావలసినంత సాక్ష్యంవుంది. ఈ అపజయానికి ముఖ్యకారణం మద్య

నిషేధానికి ప్రజాభిప్రాయం అనుకూలంగా లేకపోవడమే. ఈ సంఘం దర్శించిన అన్ని గ్రామాలలోను, ఒక్కవ్యక్తి కూడా మద్యనిషేధానికి అనుకూలంగా ఒక్కమాటకూడ చెప్పలేదు. మద్యనిషేధం వాస్తవంగా మద్యాన్ని నిషేధించడంలో పూర్తిగా వ్యర్థమయినది.

“నీరానుంచి, తీపికిలునుంచి తాటిదెల్లం చేసే సహకార సంఘాల లెక్కలను యీ సంఘం పరిశీలించింది. దెల్లం కోసం గీయబడుతున్న కిల్లులో ఆత్మధిక భాగం, త్రాగడానికి (పుల్లకిల్లుగా) ఉపయోగించబడుతున్నట్లు ఈ సంఘం కనిపెట్టింది. ఈ సంఘాల లెక్కలనుబట్టి, ప్రజల సాక్ష్యాలనుబట్టి చూస్తే యీ సహకార సంఘాల ఇన్ స్పెక్టర్లు అన్ని ప్రభుత్వ నిబంధనలను వ్యర్థం చేసినట్లు కనిపిస్తుంది. సహకార కాఖి మద్యనిషేధకాఖి, పోలీసు కాఖిలలో పరిపాలనా వ్యవస్థ పూర్తిగా భగ్నమై పోయింది. మద్యనిషేధం విషయంలోను, తాటిదెల్లపు సహకార సంఘాల విషయంలోను భగ్నమైన ప్రభుత్వకాసనం, తక్కిన విషయాలలో కూడా భగ్నమై పోగల ప్రమాదం కలదు.

“ఈ మూడు కాఖిలలోను అవినీతి, లంచగొండితనం నగ్నతాండవం చేస్తున్న

దండే అతిశయోక్తి ఏమీకాదు. మద్యనిషేధాన్ని బలంగా అమలు జరపడానికి కొన్ని నూతనలను యీ సంఘం పరిశీలించింది. మంచి సిబ్బందిని ఎంచుకోవడం, నమ్మకంగా పనిచేసే వారికి మంచి బహుమతులు ఇవ్వడం, పరిశీలనకు, దాడులకు జీపుకారను ఇవ్వడం, సిబ్బందిని ఎక్కువ చెయ్యడం, నేరస్తులకు ఇంకా కఠినమైన శిక్షలు వెయ్యడం, సామూహిక జరిమానాలు వెయ్యడం మొదలైన పద్ధతులను ఈ సంఘం పరిశీలించింది.

ఈ విషయంలో ప్రజాభిప్రాయాన్ని శేకరించింది. ప్రజలు అనుకూలంగా లేకపోలే యీ పద్ధతులేనీ పనిచెయ్యవని, కఠిన శిక్షలకు పేదలే గురిఅవుతూ భోగ్యవంతులు తప్పించుకుంటూ వుంటూని గ్రహించింది.

నూటికి నూరు పాళ్ళు విఫలమైన మద్యనిషేధ చట్టాన్ని రామమూర్తి కమిటీ నూతనప్రకారం సవరించడమాలేదా అనే విషయంలో ఆంధ్ర ప్రభుత్వం ఇంకా ఒక నిర్ణయానికిరాలేదు. ప్రముఖ కాంగ్రెసు నాయకులు శ్రీ సంజీవ రెడ్డి, గోపాలరెడ్డిగారవంటివారు ఈ రిపోర్టును పూర్తిగా వ్యతిరేకిస్తున్నారు. దీని భవిష్యత్తు ఏమిటో కాలమే నిర్ణయించవలసి ఉన్నది.

వైద్యసహాయము - ఆరోగ్యము

ఆంధ్ర ప్రజలకు, ఆరోగ్యభాగ్యం అబ్బలేదు. ఏ ఇతరదేశంలోకంటే, శిశు బాలింత మరణాలలేటు మనరాష్ట్రంలో అత్యధికం. సాధారణ మరణపులేటుకూడా అధికమే ! ఉన్నవైద్య సౌకర్యాలుకూడా చాలతక్కువ ! ఉన్న వైద్యవిద్యావకాశాలూ తక్కువ !

వ్యాధులు ప్రబలటానికి, అకాల మరణాలకు మూలం ఆహారలోపం. నూటికి 90 మంది శరీర పోషణకు కావలసిన సంపూర్ణాహారాన్ని తీసికోవటం లేదని ప్రభుత్వ విచారణలలోనే తేలింది.

1950 లో మదరాసు ప్రభుత్వం, వివిధ తరగతుల ప్రజలు తీసికొనే ఆహార వివరాలపై కొన్ని తమిళజిల్లాలలోపాలు అనంతపురం, గుంటూరు, కర్నూలు, నెల్లూరు, విశాఖపట్టణంజిల్లాలలో విచారణ జరిపించింది. అనాధ శరణాలయాలు, విద్యార్థి వసతిగృహాలుకూడా ఈ విచారణ లోకి వచ్చాయి.

ఈ విచారణసంఘం నెలకు రు. 200 నుండి రు. 50 ల వరకు ఆదాయంవచ్చే

964 కుటుంబాలను (అవిభాజ్య మదరాసు రాష్ట్రంలో) విచారించి వివరాల నేకరించింది. క్రిందిపట్టికలో ఈ కుటుంబాల వారీ ఆదాయాల వివరాలు ఉన్నాయి :

అన్ని కుటుంబాలవారు అధికిగా బియ్యము, జొన్నలు, రాగులు, సజ్జలు మొదలైన కాయధాన్యాలను (Cereals) ప్రధానంగా తింటున్నట్లు ఈ కమిటీ తేల్చింది. ఆరోగ్యశాస్త్రజ్ఞులు నూచించినట్లు సంపూర్ణాహారాన్ని (Balanced diet) ఏ తరగతివారూ తీసికోవటం లేదు.

ప్రతివ్యక్తి దినానికి మాడుచేస్తుల పప్పుదినుసులు తినాలని శాస్త్రవేత్తల నూచనైతే, 1 వ తరగతి కుటుంబాలలో మనిషి ఒక 2.73 ఛౌస్సులు, 2 వ తరగతి కుటుంబాలలో 1.74 ఛౌస్సులు, 3వ తరగతిలో 1.88 ఛౌస్సులు, 4 వ తరగతిలో 1.03 ఛౌస్సులుమాత్రమే తీసికొంటున్నారు.

ఆదాయం	తరగతి	కుటుంబాలు
నెలకు రు. 200 లకు పైబడి ఆదాయంవచ్చే కుటుంబాలు	1	164
నెలకు రు. 100 - 200 లు ఆదాయం వచ్చే కుటుంబాలు	2	195
నెలకు రు. 50-100 లు ఆదాయం వచ్చే కుటుంబాలు	3	300
నెలకు రు 50-అంతకంటేపు ఆదాయంవచ్చే కుటుంబాలు	4	305

సంపూర్ణాహార సూత్రం ప్రకారం, మనిషి 1 కిలోగ్రాము నాలుగు ఔస్మల ఆకుకూరలను తీసుకోవాలి. వీరిలో 115 కుటుంబాలవారు అసలు ఆకుకూరలనే తీసుకోవటంలేదు. కాయకూరలను కూడ తగిన పాళ్ళలో తీసికొనటంలేదు.

పాలు, పాలతో చేయబడిన పదార్థాల వినియోగముకూడా చాల తక్కువ. దినానికి మనిషి 1 కిలో పదిఔస్మల పాలు తీసికోవాలని ఆరోగ్య సూత్రాలు చెబుతున్నాయి. కాని, పై కుటుంబాలలో ఏ ఒక్క కుటుంబంవారు ఈపరిమాణంలో పాలు తీసికోవటంలేదు. 1 వ తరగతివారు 3.45 ఔస్మలు, 2 వ తరగతివారు 1.87 ఔస్మలు, 3 వ తరగతివారు 1.82 ఔస్మలు, 4 వ తరగతివారు 1.47 ఔస్మలు మాత్రమే పాలుతీసికొంటున్నట్లు తేలింది. నీడకుటుంబాలవారిలో (4) 305 కుటుంబాలలో నూటికి 52 కుటుంబాల వారు (160 కుటుంబాలు) అసలు పాతే తీసికోవటంలేదు.

నెలకు రూ. 200 ఆదాయం వచ్చేకుటుంబాలవారు కూడా నిరీత పాళ్ళలో శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించిన సంపూర్ణాహారాన్ని తీసుకోలేక పోతున్నారంటే, రాష్ట్రంలోని అనేక ప్రజానీక జీవన ప్రమాణ థాయి ఏమిటో సులభంగా గుఱించవచ్చు.

మరణాలు

ఆహారలోపంవల్ల, ప్రజల శరీరశక్తి సన్నగిల్లి, వ్యాధినిరోధకశక్తి నీరసించటం చేత, వేలమంది ప్రజలు అత్యల్పవయస్సులోనే, అనేక రకాలవ్యాధులకు బలై పోతున్నారు.

1951వ సంవత్సరం, ఆరోగ్యశాఖవారి అంచనాల ప్రకారం, ఆంధ్రరాష్ట్రంలో

330 వేలమంది వివిధవ్యాధులవల్ల మరణించినట్లు తేలింది.

జిల్లాలవారీ మరణాలసంఖ్య ప్రక్కవేజీలోని పట్టికలో ఇలా వుంది :

గత పది సంవత్సరాలలో (1942-51) ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు ఎంతమంది చనిపోతున్నారో దిగువపట్టిక వివరిస్తుంది:

సంవత్సరం	మరణపు రేటు
1942	23.1
1943	26.1
1944	26.6
1945	23.4
1946	20.3
1947	20.9
1948	18.7
1949	17.4
1950	19.9
1951	16.9

ఇతర దేశాలలోకంటే, మరణపు రేటు మన రాష్ట్రంలో అధికమని దిగువ పట్టిక తేలియచేస్తుంది:

దేశం	ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు మరణాలు
కనడా	9.6
అమెరికా	10.6
జర్మనీ	12.3
బ్రిటన్	12.2
ఆస్ట్రేలి	17.6
భారతదేశం	21.2
ఆంధ్ర	22.0*

* గత పది సంవత్సరాల సగటు.

జిల్లా	మరణాల సంఖ్య	ప్రతి వెయ్యి మందికి జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు	తృణాలలో ఈ శాతం
శ్రీకాకుళం	42,610	20.54	20.64
విశాఖపట్టణం	36,196	17.41	20.53
తూర్పు గోదావరి	3,803	18.20	20.29
పశ్చిమ గోదావరి	30,090	13.57	18.23
పశ్చిమ గోదావరి	1,955	19.95	21.88
మైదానాలు	26,556	16.52	19.71
కృష్ణా	25,238	14.08	18.76
గుంటూరు	39,616	15.49	18.52
నెల్లూరు	27,583	15.31	17.26
కర్నూలు	29,139	18.16	23.23
కడప	15,644	13.42	16.14
ఆనంపురం	23,999	17.54	21.12
చిత్తూరు	24,331	13.41	15.25
బళ్ళారి (మూడో వంతు)	6,598	15.86	23.66
మొత్తం	3,27,253	16.39	19.66

1951 వ సంవత్సరంలో మరణించిన వారిలో వివిధ వయస్సులవారు ఎందరో జిల్లాలవారీ వివరాలను ప్రక్కనే లోని పట్టికలు తెలియజేస్తాయి :

ఈ సంవత్సరం మరణించిన 3,30 వేల మందిలో 73 వేల మంది సంవత్సరం దాటని శిశువులు. అంటే మొత్తం మరణించినవారిలో నూటికి 22 మంది సంవత్సరంకూడా నిండకుండానే మరణిస్తున్నారన్నమాట. 1950 లో ఈ శాతం 20.4%. మరణిస్తున్నవారిలో నూటికి 54 మంది 30 సంవత్సరాల లోపువారే !

రాష్ట్రంలో వస్తున్న ముఖ్య వ్యాధుల్లో జ్వరాలు, రక్త విరోచనాలు, వాంతులు-శ్లేమలు, ఊపిరితిత్తుల సంబంధ మైన వ్యాధులు, మలేరియా, క్షయ ఇత్యాదులు. మరణించిన వ్యక్తి సరిగ్గా యే వ్యాధి వల్ల మరణించాడో ప్రభుత్వ రెక్కలలో మనకు లభించదు. ఆకలి మరణాలు సంభవిస్తున్నట్లు వైద్యకలలో చూస్తుంటాం. కాని కందుకూరులోనే వైద్యకే నా ఈ “వ్యాధి” ప్రభుత్వ రికార్డులలో కనుపించదు. ఇటువంటి మరణాలన్నీ సామాన్యంగా “జ్వరాలు, రక్త

జిల్లా (1)	సంవత్సరం లోపు		1 - 5 సంవత్సరాల మధ్య		5 - 10 సంవత్సరాల మధ్య	
	పురుషులు (2)	స్త్రీలు (3)	పురుషులు (4)	స్త్రీలు (5)	పురుషులు (6)	స్త్రీలు (7)
శ్రీకాకుళం	4,370	3,970	3,340	3,075	1,139	1,074
విశాఖపట్నం	3,920	3,577	2,632	2,612	837	789
{ మైదానాలు విజన్స్ }	3,510	2,871	2,251	2,121	691	665
	287	249	281	221	92	77
వార్డుగోదావరి	5,372	3,797	1,863	2,009	573	572
{ మైదానాలు విజన్స్ }	235	187	165	144	37	46
పశ్చిమగోదావరి	3,578	3,045	1,954	1,896	539	547
కృష్ణా	5,149	4,447	3,367	2,245	865	940
గుంటూరు	2,751	2,560	2,373	2,346	627	615
నెల్లూరు	2,851	2,560	2,373	2,346	627	615
కర్నూలు	1,505	1,421	1,379	1,344	420	388
కడప	3,367	2,831	2,076	2,050	753	759
అనంతపురం	3,277	2,575	4,192	1,600	639	540
చిత్తూరు	437	386	254	242	224	447
బళ్లారి (మూడో వంతు)	38,609	34,426	25,800	24,251	8,063	8,074

జిల్లా	10.15 సంవత్సరాల మధ్య			15.20 సంవత్సరాల మధ్య			20.30 సంవత్సరాల మధ్య		
	పురుషులు (8)	స్త్రీలు (9)	పురుషులు (10)	స్త్రీలు (11)	పురుషులు (12)	స్త్రీలు (13)			
క్రికెట్	1,303	1,205	1,736	1,778	1,108	1,267			
విశాఖపట్నం	839	819	989	1,110	994	1,170			
మారుగోదావరి	467	493	593	553	835	977			
పశ్చిమ గోదావరి { మైదానాలు ప్రాంతం	90	69	120	117	150	142			
	409	357	347	461	628	961			
తూర్పు గోదావరి { మైదానాలు ప్రాంతం	32	26	38	42	83	82			
	314	376	312	424	536	932			
గుంటూరు	490	512	504	652	1,005	1,395			
పెన్నార్	438	380	343	430	789	967			
కర్నూలు	388	353	363	441	634	915			
కడప	272	253	182	285	424	714			
అనంతపురం	556	754	696	805	602	778			
చిత్తూరు	582	757	812	786	587	698			
ఖమ్మం (మూడో పండు)	154	193	202	29	171	206			
	6,334	6,547	7,237	7,913	8,546	11,204			

జిల్లా	30-40 సంవత్సరాల మధ్య		40-50 సంవత్సరాల మధ్య		50-60 సంవత్సరాల మధ్య	
	పురుషులు (14)	స్త్రీలు (15)	పురుషులు (16)	స్త్రీలు (17)	పురుషులు (18)	స్త్రీలు (19)
శ్రీకాకుళం	1,767	1,821	1,919	1,676	1,269	1,049
విశాఖపట్నం	1,406	1,282	1,597	1,206	1,267	1,005
తూర్పుగోదావరి	954	1,015	1,476	1,215	1,061	852
పశ్చిమగోదావరి	120	132	280	215	175	145
కృష్ణా	682	833	903	783	903	764
గుంటూరు	77	74	99	60	75	51
నెల్లూరు	662	767	786	616	751	585
కిర్కూలు	1,064	1,244	1,289	959	1,343	1,054
కడప	873	926	1,079	872	1,174	833
అనంతపురం	699	753	871	682	886	588
చిత్తూరు	447	592	644	534	733	470
బళ్లారి (మూడోవంతు)	670	883	932	772	793	621
	870	1,053	1,203	963	866	716
	212	274	287	233	198	161
	10,503	11,649	13,365	10,786	11,494	8,894

జిల్లా	60 సంవత్సరాలకు పైబడినవారు		మరణించినవారి మొత్తం		మరణించిన ప్రభుత్వ మొత్తం
	పురుషులు (20)	స్త్రీలు (21)	పురుషులు (22)	స్త్రీలు (23)	
శ్రీకాకుళం	3,635	4,034	21,586	21,024	42,610
విశాఖపట్నం	3,906	4,294	18,387	17,809	36,196
మార్కుగోదావరి { మైదానాలు	3,560	3,930	15,428	14,692	30,120
విజన్	427	411	2,022	1,781	3,803
పశ్చిమగోదావరి { మైదానాలు	3,604	3,740	18,284	13,272	26,556
విజన్	211	191	1,052	903	1,955
కృష్ణా	3,355	3,059	12,987	12,251	25,238
గుంటూరు	5,201	4,891	20,277	19,339	39,616
నెల్లూరు	4,095	3,576	14,485	13,095	27,580
కర్నూలు	2,167	2,097	11,859	11,280	23,139
కడప	1,871	1,766	7,857	7,767	15,624
అనంతపురం	1,731	1,570	12,176	11,823	23,999
చిత్తూరు	2,254	2,161	12,582	11,749	24,331
బళ్లారి (నూచోపంతు)	274	464	3,425	3,174	6,599
	36,291	36,184	1,67,407	1,59,959	3,27,366

విరోచనాలు-భేదాలు" వ్యాధుల్లో చేర్చబడుతూ ఉండటం సామాన్యం. ఒకప్పుడు మదరాసు ప్రభుత్వ కార్యదర్శిగా పనిచేసిన శ్రీ కృష్ణసామి "భారతదేశంలో వచ్చే ఏ వ్యాధితో ఒక వ్యక్తి మరణించినా గ్రామ రికార్డులలో సామాన్యంగా జ్వరంతో మరణించినవారి సంఖ్యలో చేర్చబడతాడు" అని వ్రాశాడు.

1951 వ సంవత్సరంలో వివిధ వ్యాధులవల్ల మరణించినవారిసంఖ్య జిల్లాల వారి వివరాలు ప్రక్క పేజీలలో పొందుపరచబడిన పట్టికలలో ఇవ్వబడ్డాయి :

ఈ సంవత్సరం మరణించిన వారిలో "జ్వరాలు" వల్ల మరణించినవారే 1,02 నేలమంది; మొత్తం మరణాలలో గాదాపు మూడవవంతు. ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు యీ "జ్వరాలు"తో చనిపోయేవారి శాతం 5.19; గత ఐదు సంవత్సరాల సగటు 6.75%.

మలేరియా వల్ల చనిపోయినవారు కూడా జ్వరాలతో చనిపోయినవారిలో నమోదు చేయబడటం సామాన్యం. అందుచేత, మలేరియావల్ల చనిపోతున్న వారి సంఖ్య అధికమైనా, ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం 1951వ సంవత్సరంలో 2,600 మంది మాత్రమే మరణించినట్లు తేలుతున్నది. మనదేశంలో మలేరియాను గూర్చి విచారణ జరిపిన శింట్స్ (What Malaria Costs India) అనే గ్రంథములో "కలరా, మనూచి, ప్లేగు వ్యాధులన్నీ కలిసి కలుగచేస్తున్నంతవఱకు భారతదేశానికి ఒక్క మలేరియా కలుగచేస్తున్నది" అని వ్రాశాడు.

వీటి తర్వాత అధికమరణాలకు కారణమైన వ్యాధులు ఊపిరితిత్తులకు సంబంధించిన వ్యాధులు (Respiratory Diseases). వీటివల్ల 1951వ సంవత్సరంలో 24 నేలమంది మరణించారు. మరణపు రేటు 1951 లో 1.35; గత ఐదు సంవత్సరాల సగటు 1.49. పట్టణ ప్రాంతంలో యీ వ్యాధివల్ల ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు మరణించినవారు 3.18; గ్రామీణ ప్రాంతంలో 1.15. "ఇండల్లో జనసమృద్ధి అధికంగా ఉండటం, నివాస వసతి చాల దారుణంగా ఉండటంవల్ల పట్టణాలలో యీ రేటు అధికంగా ఉంది" అని 1951వ సంవత్సరపు (ఆవిభాజ్య) మదరాసు రాష్ట్రపు ఆరోగ్యశాఖాధికారి సాంవత్సరిక నివేదికలో వ్రాశారు.

రక్త విరోచనాలు — భేదాలు (Dysentery and Diarrhoea) వల్ల 1951వ సంవత్సరంలో 18 నేలమంది మరణించారు. ఈ సంవత్సరపు మరణపు రేటు 0.93; గత ఐదు సంవత్సరాల సగటు 1.14.

మనూచివల్ల 1951 వ సంవత్సరంలో 8,500 మంది చనిపోయారు. ఈ చనిపోయిన వారిలో 1-5 సంవత్సరాల వయస్సుగల పసిబిడ్డలు నూటికి 65 మంది ఉన్నారు.

కలరా, మనూచివలె ప్రతిసంవత్సరం జిల్లాలో ఏకోఒకమూల విలయతాండవం చేస్తూనేవుంది. 1951 వ సంవత్సరంలో ఈ వ్యాధివల్ల రాష్ట్రంలో నాలుగు నేలమంది చనిపోయినట్లు తేలింది.

ఆహారలోపంవల్ల వచ్చే వ్యాధులలో క్షయఒకటి. ఈ వ్యాధికి చికిత్స పొందిన వారు 1949లో 25,505; 1950లో 45,637; 1951లో 34,900.

జిల్లా

	కలరా			మనూచి			జ్వరాలు (మలేరియా-రీఫ్)		
	మరణాలు	ప్రతివేయ్యి మంది జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు		మరణాలు	ప్రతివేయ్యి మంది జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు		మరణాలు	ప్రతివేయ్యి మంది జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
శ్రీకాకుళం	605	0.29	0.01	1,586	0.76	0.03	18,093	8.72	9.70
విశాఖపట్టణం	40	0.02	0.64	452	0.22	0.05	14,412	6.93	9.08
కూర్మగోదావరి { మైదానాలు ఏజన్సీ	318	0.14	0.25	405	0.18	0.22	8,583	3.87	5.43
	44	0.21	0.37	46	0.22	0.36	1,469	7.03	9.92
పశ్చిమగోదావరి { మైదానాలు ఏజన్సీ	131	0.08	0.22	461	0.29	0.10	6,528	4.06	5.15
	16	0.18	0.32	38	0.39	0.16	699	7.13	6.77
కృష్ణా	51	0.03	0.24	637	0.36	0.24	6,923	3.86	5.29
గుంటూరు	246	0.10	0.14	2,026	0.79	0.33	11,633	4.55	5.64
నెల్లూరు	899	0.50	0.30	486	0.27	0.13	6,338	3.52	4.24
కర్నూలు	244	0.19	0.25	864	0.68	0.32	8,587	6.74	10.20
కడప	903	0.77	0.32	695	0.30	0.19	5,512	4.73	7.34
అనంతపురం	272	0.20	0.14	494	0.36	0.17	6,324	4.62	5.38
చిత్తూరు	464	0.26	0.16	337	0.19	0.18	5,596	3.08	3.48
బళ్లారి (మూడో వంతు)	54	0.13	0.12	63	0.15	0.16	1,596	3.84	6.86
మొత్తం	4,287	0.32	0.25	8,590	0.37	0.19	1,02,293	5.19	6.75

జిల్లా	మ రే రి యా			ర క్త విశ్లేషణలు - భేదాలు			ఉపరితీర్ణుల సంబంధమైన వ్యాధులతో		
	మరణాలు	ప్రతివైద్య మంది జనాభాకు మరణాలు	గత సంవత్సరమునకు పోలికలు	మరణాలు	ప్రతి వైద్య మంది జనాభాకు మరణాలు	గత సంవత్సరమునకు పోలికలు	మరణాలు	ప్రతి వైద్య మంది జనాభాకు మరణాలు	గత సంవత్సరమునకు పోలికలు
	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
క్రికాకరం	197	0.09	...	2,046	0.99	0.98	1,931	0.93	0.79
విశాఖపట్నం	173	0.08	...	1,627	0.78	1.13	1,901	0.91	1.04
తూర్పు గోదావరి { మైదానాలు ఏజన్సీ	256	0.12	...	1,921	0.87	1.04	2,400	1.08	1.72
పశ్చిమ గోదావరి { మైదానాలు ఏజన్సీ	51	0.24	...	306	1.46	1.15	364	1.74	1.21
కర్నూలు	138	0.09	...	1,549	0.96	1.35	2,490	1.55	2.01
గంటూరు	41	0.42	...	85	0.87	0.75	296	3.02	2.61
నెల్లూరు	208	0.12	...	1,180	0.66	1.08	2,556	1.42	1.96
కర్నూలు	166	0.06	...	1,911	0.75	1.07	3,385	1.32	1.69
కడప	472	0.26	...	1,595	0.89	1.04	1,623	0.90	1.18
అనంతపురం	434	0.34	...	937	0.74	1.08	1,393	1.09	1.33
చిత్తూరు	117	0.10	...	618	0.53	0.79	809	0.69	0.94
బళ్లారి (మాదవంతు)	211	0.15	...	1,865	1.36	1.63	1,842	1.35	1.36
బళ్లారి	128	0.07	...	2,006	1.10	1.34	2,360	1.30	1.21
బళ్లారి	76	0.18	...	450	1.08	1.47	677	1.55	1.77
మొత్తం	2,668	0.17	...	18,096	0.93	1.14	24,027	1.35	1.49

1950 వ సంవత్సరపు ఆరోగ్య శాఖా నివేదనలో ఆరోగ్య శాఖ డైరెక్టరు, "చికిత్సానిమిత్తం వైద్యశాలలకు వచ్చేవారి సంఖ్య చూస్తే క్షయవ్యాధి ప్రబలంగా సోకబున్నట్లు తెలుస్తున్నది" అని వ్రాశారు. పైఅంచనాలలో "యె" తరగతి వ్యాధిపద్ధిసవారికి ప్రభుత్వ వైద్యశాలలలో వైద్యం చేయు కనుక, అది వ్యాధి ప్రబలతను, వ్యాధికాండంలో తెలియ జేయడంలేదు.

ప్రజల ఆరోగ్య స్థితిగతులు ఇంత దారుణంగా ఉంటే, ఉన్న వైద్యశాల రాజ్యలు హీనంగా ఉన్నాయి. సుమారు 64 వేల చదరపు మైళ్ళ వైశాల్యం, 205

లక్షల జనాభాను మన రాష్ట్రంలో, అన్నిరకాల వైద్యశాలలు కలిపి 727 మాత్రమే ఉన్నాయి.

క్రింది పట్టిక 1951 వ సంవత్సరంలో జిల్లాలవారీ ఎన్ని వైద్యశాలలున్నదీ, చదరపుమైలుకు ఎన్ని వైద్యశాల లున్నదీ, ఎంతమంది జనాభాకు ఒక వైద్యశాల ఉన్నదీ నివరిస్తుంది.

రాష్ట్రంలో గల 87 చదరపు మైళ్ళు, 28 వేల జనాభాకు ఒక్కవైద్యశాల ఉన్నట్లు లెలుతున్నది. ఉన్నవైద్యశాలలలో సగానికి పైగా దేశీయ గ్రామీణ వైద్యశాలలు. వీటిలో ఎట్టి అధునాతన పరికరాలుగాని, ఆఖరికి

జిల్లా	వైద్యశాలలు			సగటున ఎంత మందిజనాభాకు ఒక వైద్యశాల	ఎన్ని చదరపు మైళ్ళకు ఒక వైద్యశాల
	అటానమి వైద్యశాలలు	దేశీయ వైద్యశాలలు	సంస్థాన వైద్యశాలలు		
శ్రీకాకుళం	71	15	105	39,962	86
విశాఖపట్నం		19			
తూర్పు గోదావరి	42	36	78	30,961	73
పశ్చిమ గోదావరి	21	35	56	30,321	54
కృష్ణా	28	79	107	16,635	32
గుంటూరు	29	74	103	24,757	56
నెల్లూరు	29	50	79	22,735	100
కర్నూలు	34	21	55	23,100	142
కడప	17	23	40	29,050	148
అనంతపురం	21	28	49	28,375	137
చిత్తూరు	25	13	38	47,631	155
బళ్ళారి (మూడవ వంతు)	7	10	17	33,530	121
	324	408	727	28,478	87

మందుల స్థాయికాని సరిగా లేకపోవటం లోకవిదితం. ఇవి నామమాత్రపు వైద్య కాలలుగా తయారైనాయి.

చిత్తూరు జిల్లాలో 48 వేల జనాభాకు, 155 చదరపుమైళ్ళు వైశాల్యానికి ఒక్క వైద్యకాల ఉన్నది. రాష్ట్రంలో కెల్లా తక్కువ వైద్యకాలలున్నది ఈ జిల్లాలోనే. కడప, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలలో 137-148 చదరపుమైళ్ళకు మాత్రమే ఒక్క వైద్యకాల ఉన్నది. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి జిల్లాలలో వైద్యకాలలు దగ్గరదగ్గరగా ఉన్నట్లు కనుపించినా, 30-40 వేల జనాభాకు మాత్రమే ఒక్క వైద్యకాల ఉంది.

ఉన్న వైద్యకాలలలో నయినా తగినన్ని 'బెడ్లు' ఉన్నాయా అంటే అవీలేవు. కేంది - పట్టికలో ప్రతుత్వ లెక్కల ప్రకారం వివిధ జిల్లాలలోని వైద్యకాల లలో 1951వ సంవత్సరంలో ఎన్ని 'బెడ్లు' ఉన్నది వివరించబడింది:

రాష్ట్రంలో మొత్తం 6,983 బెడ్లు ఉన్నట్లు తేలింది. సగటున ప్రతి మూడు వేల జనాభాకు ఒక్క బెడ్ ఉన్నది. అనంతపురం, కడప, తూర్పుగోదావరి, నెల్లూరు జిల్లాల్లో నాబుగు - ఐదువేల జనాభాకు ఒక్కటి మాత్రమే ఉన్నది.

జిల్లా	వివిధ వైద్యకాలలలో ఉన్న బెడ్లు			సగటున ఎంత మంది జనాభాకు ఒక బెడ్
	పురుషులకు	స్త్రీలకు	మొత్తం	
శ్రీకాకుళం	790	684	1,474	2,914
విశాఖపట్నం	340	271	611	3,953
తూర్పుగోదావరి	231	260	491	3,458
పశ్చిమగోదావరి	332	435	767	2,320
కృష్ణా	574	834	1,408	1,811
గుంటూరు	115	340	455	3,517
నెల్లూరు	153	203	356	2,794
కర్నూలు	158	75	233	4,987
కడప	152	78	230	5,922
అనంతపురం	559	276	835	1,966
చిత్తూరు	61	62	123	3,816
విశ్వారి (మూడో వంతు)				
మొత్తం	3,465	3,518	6,983	2,935

1951 లో ఈ వైద్యశాలలలో పనిచేస్తున్న డాక్టర్లు, నర్సులు, మంత్రిసానులు జనాభాతో పోల్చితే ఇలా ఉన్నారు :

అలోపతి వైద్యశాలలో తరిఫీదు	}	ప్రతి 25,600 మంది
పొందిన డాక్టర్లు		జనాభాకు ఒక్కరు
అన్నిరకాల వైద్య పట్టాలు	}	ప్రతి 18,500 మంది
పొందిన డాక్టర్లు		జనాభాకు ఒక్కరు
నర్సులు :		ప్రతి 30 వేల మంది జనాభాకు ఒక్కరు
మంత్రిసానులు :		ప్రతి 57 వేల మంది జనాభాకు ఒక్కరు

పై అంచనాలనుబట్టి ప్రజల ఆరోగ్య రక్షణకు కావలసినంత వైద్యసిబ్బంది కూడా లేదని తేలుతున్నది.

ఈ సీతిలో వైద్యసిబ్బందిని తయారు చేసేందుకు మనకున్న వైద్యకళాశాలలు రెండు మాత్రమే. ఒకటి విశాఖపట్టణం లోను, రెండోది గుంటూరులోను ఉన్నాయి. గుంటూరులో ఉన్నది స్వయంసంపూర్ణమైన కళాశాల మాత్రం కాదు. అది పేరుకే కళాశాల అనేది జగమెరిగిన సత్యం. దేశీయ వైద్యకళాశాలలు మన రాష్ట్రంలో ఇంతవరకు ప్రారంభించబడలేదు.

శిశుజననాలు

1951 వ సంవత్సరంలో శిశుజననాలు 5,70 వేలు (1950లో 6,14 వేలు మాత్రం). సగటున ప్రతివేయ్యిమంది జనాభాకు శిశుజననాలు 1951లో 28.87; గత ఐదు సంవత్సరాలకు సగటు రేటు 31.29.

ప్రక్కపేటలోని పట్టిక వివిధ జిల్లాలలో 1951 వ సంవత్సరపు శిశుజనన వివరాలను తెలియజేస్తుంది :

కొన్ని ముఖ్యదేశాల శిశుజననపు రేటు కంటే, ఆంధ్రదేశములో శిశుజననపు రేటు అధికమని దిగువ పట్టిక తెలియజేస్తుంది:

దేశ -	ప్రతి వేయ్యి మంది జనాభాకు శిశుజననాలు
కనడా	20.3
అమెరికా	17.3
జర్మనీ	20.3
బ్రిటన్	15.3
ఆస్ట్రేలియా	17.7
జపాన్	27.0
భారతదేశం	33.0
ఆంధ్ర (1951)	28.9

శిశుమరణాలు

మన రాష్ట్రంలో శిశుజననపు రేటుకు వలె మరణపు రేటు కూడా అధికమే! 1951 వ సంవత్సరంలో ప్రతివేయ్యి శిశుజననాలకు శిశుమరణాలు 118.6. 1950 వ సంవత్సరంలో ఈ రేటు 158.

రెవెన్యూ	వి గ జ	ప్రతి పెయిట్ మందిజనాభాకు విచ్చి జననాలు	గత ఐదే సంవత్సరాల పంటలు
శ్రీకాకుళం	59,553	28.70	} 32.18
విశాఖపట్నం	55,382	29.15	
తూర్పుగోదావరి { మైదానాలు	46,492	20.97	28.73
పశ్చిమగోదావరి { ఏజన్సీ	5,445	26.12	28.57
మైదానాలు	41,558	25.85	30.39
ఏజన్సీ	2,825	28.83	31.97
కృష్ణా	51,414	28.69	33.47
గుంటూరు	76,652	29.97	31.61
నెల్లూరు	48,277	26.79	27.74
తిరువోలు	45,159	35.45	31.97
కడప	30,736	26.37	28.22
ఆనంతపురం	44,729	35.62	37.74
చిత్తూరు	47,907	26.40	28.65
బళ్ళారి (మూడవ వంతు)	14,693	35.31	35.56
	5,70,822	28.87	31.29

మనరాష్ట్రపు శిశుమరణపు రేటు విదేశాల్లో కంటే ఎంత అధికమో దిగువ పట్టిక తెలియ చేస్తుంది:

దేశం మరణపు రేటు
(ప్రతి వెయ్యి
జననాలకు)

దే శం	మరణపు రేటు (ప్రతి వెయ్యి జననాలకు)
1. కానడా	61.0
2. అమెరికా	22.0*
3. బ్రిటన్	32.0♦
4. ఆస్ట్రేలియా	38.0

5. జపాన్	114.0
6. భారతదేశం	167.0
7. ఆంధ్ర	118.6,

మన రాష్ట్రపు శిశుమరణం రెట్లు
అమెరికాకు ఐదు రెట్లు, బ్రిటన్ కు
నుమారు నాలుగు రెట్లు, కెనడాకు రెండు
రెట్లు !

* 1948 సం॥ అంచనాలు ♦ 1949 సం॥ అంచనాలు * 1951 సం॥ అంచనాలు

1951 వ సంవత్సరంలో 73 వేల మంది సంవత్సరం లోపు శిశువులు చనిపోయారు. వీరు మొత్తం శిశుజననాలలో సుమారు 13%. చనిపోతున్న శిశువులలో 22 వేల మంది - మొత్తం శిశుమరణాలలో 30% వారం నిండకుండానే చనిపోతున్నారు. దిగువ పట్టికలో, వివిధ వయస్సులవారీ శిశువులు ఎందరు చనిపోతున్నారో వివరించబడింది:

బాలింత మరణాలు
శిశుమరణాలకువలె బాలింతల మరణాలు కూడా మన రాష్ట్రంలో అధికమే!

1951 వ సంవత్సరంలో 3,439 మంది బాలింతలు మరణించారు. ప్రతి వెయ్యి కాన్పులకు 6.43 మంది మరణించినట్లు తేలుతున్నది.

1951 వ సంవత్సరంలో, వివిధ జిల్లాలలో సంభవించిన బాలింతల మరణాలు

జిల్లా	నెలలోపు వయస్సు	L6 నెలల వయస్సు	6-12 నెలల వయస్సు	మొత్తం సంవత్సరం నిండిన బిడ్డలు
క్రికాకళం	3,403	1,814	3,195	8,412
విశాఖపట్నం	3,192	1,669	2,636	7,497
తూర్పుగోదావరి	4,144	1,145	1,722	6,381
	293	69	174	536
పశ్చిమగోదావరి	3,101	1,528	1,540	6,169
	184	120	118	422
కృష్ణా	3,411	1,547	1,665	6,623
గుంటూరు	5,221	2,081	2,294	9,596
నెల్లూరు	3,125	1,055	1,368	5,548
కిర్కూలు	2,869	1,199	1,348	5,411
కడప	1,239	701	986	2,926
అనంతపురం	4,020	866	1,312	6,198
చిత్తూరు	4,371	573	908	5,852
బళ్ళారి (మూడవవంతు)	1,203	233	325	1,757
	39,776	14,600	19,591	73,967

మరణిస్తున్న శిశువులలో నూటికి 50 మందికి పైగా (53%) నెల నిండకుండానే మరణిస్తున్నారు.

ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో పొందుపరచబడ్డాయి:

జిల్లా	బాలింతల మరణాల సంఖ్య	ప్రతి వైద్యకాన్సులకు ఎన్ని మరణాలు	
శ్రీకాకుళం	267	4.46	
విశాఖపట్నం	271	4.87	
తూర్పుగోదావరి	265	5.64	
	మైదానాలు		
	ఏజన్సీ	44	8.07
పశ్చిమగోదావరి	310	7.40	
	మైదానాలు		
	ఏజన్సీ	30	10.56
కృష్ణా	337	6.49	
గుంటూరు	373	4.82	
నెల్లూరు	316	6.47	
కర్నూలు	278	6.09	
కడప	224	7.24	
ఆనంతపురం	403	8.23	
చిత్తూరు	256	5.30	
బళ్లారి (మూడవవంతు)	65	4.39	
	3,439	6.43	

ఇతరదేశాలలో పోల్చిచూస్తే బాలింతల మరణాలు మన రాష్ట్రంలో ఎంత అధికమో వ్యక్తమవుతుంది.

దేశం

ప్రతి వైద్యకాన్సులకు మరణించిన బాలింతలు

దేశం	ప్రతి వైద్యకాన్సులకు మరణించిన బాలింతలు
1. డెన్మార్కు	2.6
2. నార్వే	2.8
3. బ్రిటన్	1.0
4. స్విట్జర్లాండు	4.4
5. న్యూజిలాండ్	4.8
6. దక్షిణాఫ్రికా	4.9
7. జర్మనీ	5.1

8. ఆస్ట్రేలియా	5.5
9. అమెరికా	1.2
10. జపాన్	2.8
11. ఆండ్ర	6.4

డాక్టరు లక్ష్మణస్వామిమొదలియారు, ఇంత అధికంగా సంభవిస్తున్న బాలింతల మరణాలకు కారణాలను, ప్రభుత్వ పనులను విచారణ జరిపి, తయారుచేసిన నివేదికలో ఇలా వివరించారు ;

“బాలింతల మరణాలు ఇంకా అధిక మవుతున్నా ఉన్నాయి. ఆహారలోపం వల్ల గర్భిణీ స్త్రీలకు వచ్చే రక్తహీనత (Anaemia of pregnancy) అనేక మందిమరణానికి కారణమని తేలింది. గర్భిణీ కాలంలో తరిగిపోయిన పొందిన మంత్రసానుల సహాయం, సలహాలు పొందే అవకాశం లేకపోవటం; గాలి, వెలుతురు ధారాళంగావచ్చే విశాలమైన ఇండ్లలో గర్భవతి నివసించే అవకాశం లేకపోవటం కూడా అధిక మరణాలకు కారణం. *

మాతా శిశు సంరక్షణ

శిశుమరణాలు, బాలింత మరణాలు ఇంత అధికంగా ఉంటే, మాతా శిశు సంరక్షణాశ్రద్ధ మరింత హీనంగా ఉందని ప్రక్కాణీలోని పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

1,01 లక్షల స్త్రీల నాభా ఉన్న మర రాష్ట్రంలో మొత్తం 1951 వ సంవత్సరంలో వివిధ సంస్థలచేత నిర్వహించబడుతున్న మాతా శిశు సంరక్షణా కేంద్రాలు 141 మాత్రం ! ప్రతి 450 చ|| మైళ్ళకు మాత్రమే ఒక్క కేంద్రం ఉంది !

ఈ కేంద్రాలలో లోకాలు బోర్డులచేత నిర్వహించబడుతున్న కేంద్రాలలో మాత్రమే 27 మంది ఉమక్ మెడికలు ఆఫీసర్లు పనిచేస్తున్నారు.

సగటున ప్రతి 21 నేల కాన్పులకు ఒక్క ఉమక్ మెడికలు ఆఫీసరున్నట్లు తేలుతున్నది. ఇంత తక్కువగా ఉన్న వీరియినా “అత్యవసర కాన్పు” కేసులు చూడడంకోసం గ్రామాలకు పోవాలంటే,

తగిన రవాణా సౌకర్యాలు లేకపోవటం వల్ల అవి సాధ్యం కావటంలేదు” అని 1950 సంవత్సరపు ఆరోగ్యశాఖా రిపోర్టులో, ఆరోగ్య శాఖా డైరెక్టరు శ్రీ టి. లక్ష్మీనారాయణ వ్రాశారు. ఈవిధంగా ఉన్న కొద్దిపాటి నిపుణుల సాయం ఆపత్సమయాలలోకూడా లభ్యం కావటంలేదు.

ప్రతి హెల్తు విజిటరు, ప్రసవించిన తల్లుల ఆరోగ్యం, కిండర్ గార్డెన్ స్కూలు వయస్సు వరకూ వారి విడదల పెంపకం, ఆరోగ్య విషయాలలో శ్రద్ధతీసికోవలసి ఉన్నది. ఇట్టి హెల్తు విజిటరు 1951 వ సంవత్సరంలో వివిధ కేంద్రాలలో పని చేస్తున్నవారు, మొత్తం 32 మంది మాత్రమే ఉన్నారు. సగటున ప్రతి రెండు నేల చద నిపుమైళ్ళకు, ప్రతి 19 నేల కాన్పులకు ఒక హెల్తు విజిటరున్నట్లు తేలుతున్నది.

మంత్రసానులను విడిచి మెటర్నిటీ అసిస్టెంట్లు అంటారు. వీరు కాన్పులు చేయించాలి. 1951 వ సంవత్సరంలో ఉన్న మొత్తం కేంద్రాలలో పనిచేస్తున్న మంత్రసానులు 233 మంది.

ప్రతి మంత్రసాని, సంవత్సరంలో మూడు - నాలుగు మైళ్ళ ప్రాంతంలో ఉండే 4.5 నేల జనాభాను చూడగలిగే చాలని ప్రభుత్వ ఉద్దేశ్యం.

కాని, 1951 వ సంవత్సరంలో, సగటున ప్రతి 273 మైళ్ళకు, 88 నేల జనాభాకు ఒక మంత్రసాని ఉన్నట్లు తేలుతున్నది. 1951 వ సంవత్సరంలో జరిగిన కాన్పుల ప్రకారం చూస్తే ప్రతి 2,500

* ఈ విచారణమదరాసులో జరుపబడ్డా, అధిక మరణాలకు వీరు చూపిన కారణాలు ఆంధ్రకు కూడా అనువర్తించవచ్చు.

1951 లో నిర్వహించబడుతున్న మాతా శిశుసంరక్షణాలయాలు, సిబ్బంది

శ్రీ లా	నిర్వహించబడున్న కేంద్రాలు				ఉమ్మడి పెడికల్ ఆఫీసరు				పాల్య విజిటరు				మంత్రి సానులు			
	ప్రభుత్వం చే		లోకాలు		ప్రభుత్వ కేంద్రాలలో		లోకాలు బోర్డుల కేంద్రాలలో		ప్రభుత్వ కేంద్రాలలో		లోకాలు బోర్డుల కేంద్రాలలో		ప్రభుత్వ కేంద్రాలలో		లోకాలు బోర్డుల కేంద్రాలలో	
	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం	
శ్రీ కాశం వికాస పట్నం కార్యదాన పట్టణగోదావరి కృష్ణా గుంటూరు నెలూరు శర్వూలు అనంతపురం కడప చిత్తూరు మొత్తం	6	5	2	1	4	5
	10	6	4	1	2	1	6
	...	1	4	21	2	2	1	2	...	2	23
	8	9	3	1	2	5	9
	5	9	2	1	2	6	9
	1	4	1	3
	...	6	2	2	1	1	2	...	7	4
	4	8	2	1	2	2	8
	2	5	1	1	1	5
	3	20	2	1	2	1	9
...	7	45	89	19	8	18	14	...	127	92

కాన్సులకు ఒక్క మంత్రిసాని ఉన్నట్లు తేలుతున్నది. “హెల్తు సర్వే ఆండ్ డేవలప్ మెంటుకమిటీ” సిఫార్సు ప్రకారం, ఒక్కొక్క మంత్రిసాని సంవత్సరంలో షికా కాన్సులు చేయించాలి. ఈ సిఫార్సు ప్రకారం, ఆంధ్రలో వీరి సంఖ్యను పెంటనే 25 రెట్లు పెంచవలసి ఉంటుంది.

1950 వ సంవత్సరపు ఆరోగ్యకాళి రిపోర్టులో, “గ్రామసీమలలో మాతా శిశుసంరక్షణ కేంద్రాలు చాలినన్ని లేక పోవడంచేత, శిశుమరణాలు అధికంగా సంభవిస్తున్నాయి... హెల్తు విజిటర్లు ఒకటి రెండుసార్లు వెళ్ళి శిశువును చూడటం మాత్రమే జరుగుతున్నది. కాని, శిశువు పెద్దవాడై స్కూలుకు వెళ్ళే వయస్సు వచ్చేవరకు, ఒక నియమితపద్ధతి ప్రకారం వాళ్ళ ఆరోగ్యాన్ని గూర్చి తీసుకోవలసి నంత శ్రద్ధ తీసుకోబడటంలేదు..... (ప్రస్తుతం) సంభవిస్తున్న అధికబాలింతల మరణాలకు కారణాలను విచారినే, ప్రసవ కాలంలో నిపుణులైన మంత్రిసానుల సహాయం అందచేయటానికి మాలాశిశు సంరక్షణ కేంద్రాలలోని సిబ్బందిని (మంత్రిసానులు) పెంచటం అత్యవసరం” అని తేలింది.

1951 వ సంవత్సరంలో సగటున ప్రతి వెయ్యికాన్సులకు గ్రామసీమలలో 6.92, పట్టణాలలో 58.97 కాన్సులకు తరిఫీదుపొందిన మంత్రిసాని సహాయం లభిస్తున్నది. రాష్ట్రంలో సగటున 15.85 కాన్సులకు ఈ సహాయం లభిస్తున్నది.

1951 వ సంవత్సరంలో సగటున ప్రతి వెయ్యికాన్సులకు గ్రామసీమలలో 10.05, పట్టణాలలో 10.68, రాష్ట్రంలో 2.52 మెటర్నిటీ బెడ్సు ఉన్నాయి.

ప్రజారోగ్యం - పారిశుధ్యం
ఏటా మనూచి, కలరా మొదలైన అంటువ్యాధులు రావడం, అనేకవేల మందిని చూట్టపెట్టుకోవటం సామాన్య విషయం. ఇటీవలిలో ప్రజారోగ్య రక్షణకు ఉన్న సిబ్బంది ఎంత తక్కువో ప్రక్కపేటలోని పట్టిక వ్యక్తపరుస్తుంది.

వాక్సినేటర్లు, కానిటరీ ఇన్ స్పెక్టర్లు కలిసి 513 మంది 1951 వ సంవత్సరంలో ఉన్నారు. మనూచినుండి రక్షణకు టీకాలు వేయటం, కలరా ఇనాక్ష్యులేషన్లు చేయటం వీరి పని. వీరు జనాభాలో ప్రతి 40 వేలమందికి ఒక్కరున్నారు. ఈ సిబ్బందిలోటు మూలంగానే, మనూచినుండి రక్షణకు ప్రజలందరికీ టీకాలు వేయవలసి ఉండగా, నూటికి 20 మందికి మాత్రమే వేయటం జరిగిందని 1950 ఆరోగ్య కాళి రిపోర్టులో గ్రామబడింది.

ప్రజారోగ్యం ఇంత హీనంగా ఉంటే, ఆరోగ్య రక్షణకు ప్రభుత్వంచూపే శ్రద్ధ మరింత హీనంగా ఉంది. 1954-55 వ సంవత్సరపు బడ్జెట్లో రు. 1,01,46 వేలు మాత్రమే కేటాయించబడింది. అంటే మొత్తం బడ్జెట్లో నూటికి రెండు పాళ్ళు మాత్రమే వైద్యానికి, వైద్య విద్యకు ఖర్చు చేయబడుతున్నది. దీని ప్రకారం మనీ 1% ఖర్చు చేయబడిన అర్ధరూపాయమాత్రం!

ఇందులో వైద్యవిద్యకు ఖర్చుచేయబడిన రు. 5,48 వేలు.

ప్రజారోగ్యానికి (Public health) కేటాయించబడింది, రు. 55,14 వేలు. మనీ 1% ఖర్చు చేయబడిన రు. 0.8 మాత్రం.

1951 న సంవత్సరంలో ఆరు కోట్ల రూపాయల

జిల్లా	అంటువ్యాధుల నిబ్బంది		హెల్సు ఇన్స్ పెక్షరు టిం		కానిటర్ ఇన్స్ పెక్షరు టిం		హాక్సి నేటరు		ఇతర నిబ్బంది	
	గ్రామా లెఖా	పట్టణా లెఖా	గ్రామా లెఖా	పట్టణా లెఖా	గ్రామా లెఖా	పట్టణా లెఖా	గ్రామా లెఖా	పట్టణా లెఖా	గ్రామా లెఖా	పట్టణా లెఖా
శ్రీకాకుళం విశాఖపట్నం మూర్కుగోదావరి పశ్చిమగోదావరి కృష్ణా గుంటూరు పెటారం కర్నూలు కడప ఆనంతపురం చిత్తూరు బళ్ళారి	27	...	14	...	1	...	36	1	5	2
	11	...	1	...	36	10	12	3
	1	...	15	...	1	...	51	20	6	19
	11	...	11	...	2	...	29	6	24	1
	11	...	1	...	29	10	21	9
	19	...	11	...	34	2	15	7
	5	...	19	...	5	...	40	3	18	...
	6	...	18	27	5	8	8
	10	1	1	...	19	4	5	9
	5	...	11	28	6
	21	...	11	...	1	...	20	3	...	14
	3	...	2	...	7	3	...	5
	76	...	153	1	26	158	356	73	114	77

వి ద్య

విద్యా విషయాలలో అంధదేశం చాల వెనుక బడి ఉంది. ప్రజలలో నూటికి 14-15 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. పురుషులలో నూటికి 21మంది, స్త్రీలలో ఏడుగురు మాత్రమే అక్షరాస్యులు. కిందిపట్టిక వివిధ జిల్లాలలోని జనాభాలో ఎంత శాతం అక్షరాస్యులై తెలియజేస్తుంది:

గత పది సంవత్సరాలలో మన ప్రజలలో అక్షరాస్యుల సంఖ్య నూటికి

నాలుగుకు దాటి పెరగలేదు. ప్రజలను “అక్షరాస్యుల” చేయటంలో ప్రభుత్వ ‘కృషి’ ఇందులో బైటపడుతున్నది.

నేటి ఈ సామాజిక వ్యవస్థలో విద్య కూడా కలవారి గుత్తసామ్యంగా తయారవుతున్నది. విద్యాభివృద్ధికి పెద్ద మొత్తాల కేటాయించి ప్రజలకు విద్య గరపటం ప్రభుత్వ ధర్మం. ఈ ధర్మ నిర్వహణకు ప్రభుత్వం చేస్తున్న ప్రయత్నం కూర్చు మనే చెప్పాలి. తత్ఫలితంగా విద్యా

జిల్లా	పురుషులలో అక్షరాస్యుల శాతం	స్త్రీలలో అక్షరాస్యుల శాతం	మొత్తం జనాభాలో అక్షరాస్యుల శాతం
శ్రీకాకుళం	14.7	4.5	9.6
విశాఖపట్టణం	14.3	3.8	9.0
తూర్పుగోదావరి	25.4	11.4	18.4
పశ్చిమ గోదావరి	28.0	14.0	21.0
కృష్ణా	27.6	15.2	21.4
గుంటూరు	25.4	8.8	17.1
నెల్లూరు	19.5	5.4	12.5
కర్నూలు	23.9	6.7	15.3
కడప	23.1	4.6	13.9
ఆనంతపురం	22.6	5.5	14.0
చిత్తూరు	10.9	5.3	8.1
బళ్లారి (మొత్తం)	22.0	5.2	13.6
	21.5	7.5	14.5

లయాలలో ప్రవేశించటం అంటే, ఆత్మ
ధిక ధన వ్యయంతో కూడుకొన్న పనిగా
తయారయింది. చదివే విద్యార్థి విద్యకు
అవుతున్న ఖర్చులో ఆత్మధిక పాలు
భరించవలసి వస్తున్నది. 1950-51 వ
సంవత్సరంలో మొత్తం ఒక్కొక్క
విద్యార్థికి అవుతున్న మొత్తం ఖర్చులో,
ఆయా విద్యాలయాల నిర్వహిస్తున్న
సంస్థలు, ప్రభుత్వం ఎంత శాతాన్ని భరిస్తు
న్నదీ, విద్యార్థి జీతం చెల్లించుట ద్వారా
ఈ ఖర్చులో ఎంత శాతాన్ని భరిస్తున్నదీ
కింది పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

కళాశాల విద్యార్థులలో (ఉన్నతి
విద్యార్థులలో), ఆయా విద్యాలయాల నిర్వహణ

మాజా ఖర్చులో విద్యార్థులే శాతాలు
చెల్లించుటంద్వారా, నూటికి 61 వంతుల
ఖర్చును భరిస్తున్నారు. ఇందులో ప్రభు
త్వం భరించే ఖర్చు 21.8 వంతులు
మాత్రమే ! ఇదేవిధంగా సెకండరీ విద్యార్థుల
లయాల నిర్వహణలో విద్యార్థులు
నూటికి 55 వంతుల ఖర్చును భరిస్తుంటే,
ప్రభుత్వం 27 వంతుల ఖర్చును మాత్రమే
భరిస్తున్నది. ఆఖరుకు, ప్రాథమికవిద్యార్థుల
లయాల నిర్వహణ ఖర్చుకుకూడా,
విద్యార్థులు తృణమో ఫణమో చెల్లించు
కోక తప్పటంలేదు.

వివరం	ప్రభుత్వ ఖర్చు %	సంస్థల ఖర్చు %	విద్యార్థుల ఖర్చు %	ఇతర ఆదాయాల %	మొత్తం ఖర్చు టూన ఒక్కొక్క విద్యార్థి కి (రూ.లలో)
కళాశాలలు	21.8 (రూ.46.3)	0.3 (రూ. 0.7)	60.8 (రూ.129.1)	17.1 (రూ. 36.2)	100.0
సెకండరీ పాఠశాలలు	27.2 (రూ.16.7)	10.9 (రూ. 6.7)	55.2 (రూ.33.8)	6.7 (రూ. 4.1)	100.0 (రూ. 61.3)
ప్రాథమిక పాఠశాలలు	67.8 (రూ.16.4)	25.6 (రూ. 6.2)	1.2 (రూ. 0.3)	5.4 (రూ. 1.3)	100.0 (రూ. 24.2)
జూనియర్ పాఠశాలలు	58.8 (రూ.11.2)	41.0 (రూ. 8.7)	5.5 (రూ. 0.1)	5.7 (రూ. 1.2)	100.0 (రూ. 21.2)

నోటు: బ్రాకెట్లలో ఇవ్వబడిన మొత్తాలు, ఆయా విద్యాలయాలలో, ఆయా
సంస్థలు ఒక్కొక్క విద్యార్థి కి ఖర్చుపెట్టే మొత్తం.

ప్రస్తుతం 'కలవారి' గుర్తనామ్ముగా విద్య ఎలాతయారైందో కిందిపట్టిక తెలియచేస్తుంది. (ఈపట్టికలో 1950-51వ సంవత్సరంలో) ఆయా విద్యాలయాలలో విద్యనభ్యసిస్తున్న మొత్తం విద్యార్థులు, వారికుటుంబ ఆదాయాలవారీ, మొత్తం విద్యార్థులలో ఎంతశాతమో వివరించబడింది.

కాలలో 30-40 పాళ్ళకు; వృత్తికా కాలలో 40-50 పాళ్ళకు పెరిగింది.

ఈ పరిస్థితుల్లో, సంవత్సరాలు గడచినా, విద్యార్థులసంఖ్య పెరగటంలేదంటే ఆశ్చర్యపడవలసిన పనిలేదు.

1950 - 51 వ సంవత్సరంలో అన్ని రకాలవిద్యాలయాలుకలిపి మొత్తం 18,762 నిర్వహించబడుతున్నాయి. 1949-50 వ

కోర్సు	రు. 6000లు	రు. 6000-2500	రు. 2500-751	రు. 750 లోపు
	ఆపైసంవత్సర మధ్య సంవత్సర	మధ్య సంవత్సర	మధ్య సంవత్సర	సంవత్సర ఆదా
	ఆదాయం కలవారు	ఆదాయం కలవారు	ఆదాయం కలవారు	యం కలవారు
కళాశాలలో (బాలరు)	8%	22%	46%	24%
కళాశాలలో (చాలికలు)	15%	24%	40%	21%
ఇంజనీరింగ్	13%	27%	46%	14%
వైద్యం	22%	30%	32%	16%
సెకండరీవిద్యాలయాలు	4%	16%	40%	40%
ప్రాథమిక పాఠశాలలు	1%	3%	17%	79%

సమాజంలో అత్యధికుల ఆదాయం (నూటికి 85-90 కుటుంబాల ఆదాయం) సుమారు సాగుకు రు. 750 ఉంటుంది. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో ఈకుటుంబాల నుండి వచ్చినవిద్యార్థుల శాతం 79 వరకు ఉందికాని, సెకండరీవిద్యాలయాలకు వచ్చేటప్పటికి వీరి శాతం 40 కి క్షీణించింది. ఉన్నతవిద్యకు(కళాశాలకు) వచ్చేటప్పటికి 23 కు; వృత్తి కళాశాలకు వచ్చేటప్పటికి 14 - 16 కు వీరి శాతం దిగజారింది.

రు. 2,500, ఆపై ఆదాయంగల కుటుంబాల నుండి వచ్చే బాల బాలికల సంఖ్య, ప్రాథమికపాఠశాలలలో నూటికి 4 పాళ్ళే కాని సెకండరీ పాఠశాలలలో వీరి సంఖ్య నూటికి 20 పాళ్ళకు; కళా

సంవత్సరంలో ఉన్నవాటికంటే ఈ సంవత్సరం 500 విద్యాలయాలు పెరిగాయి. ఈ విద్యాలయాలలో విద్యనభ్యసిస్తున్న మొత్తం విద్యార్థులు 18,02,742. 1949-50 సంవత్సరపు విద్యార్థుల సంఖ్యతో పోల్చి చూస్తే, 1950-51 సంవత్సరంలో సుమారు 50 వేల మంది విద్యార్థులు మాత్రమే అదనంగా విద్యాలయాలలో ప్రవేశించారు.

మొత్తం రాష్ట్ర జనాభాలోని పురుషులలో ప్రతినూరుమందిలో పదకొండుగురు, స్త్రీలలో ఆరుగురు సగటున మొత్తజనాభాలో ఎనిమిదిమంది మాత్రమే 1950-51వ సంవత్సరంలో వివిధ విద్యాలయాలలో విద్యనభ్యసిస్తున్నారు.

(ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక జిల్లాలవారీ, (1950-51) వివరాలను తెలియ చేస్తుంది.

కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో, వివిధ విద్యాలయాలలో చదు

వుతున్న విద్యార్థుల శాతం ఇతర జిల్లాల శాతం కంటే అధికం! అక్షరాస్యుల సంఖ్యలో కూడా ఈ జిల్లాలదే మైచేయి. అనంతపురం, విశాఖపట్టణం జిల్లాలు చాలా వెనుకబడి ఉన్నాయి.

ప్రాథమిక విద్య

1950-51 వ సంవత్సరంలో రాష్ట్రంలో 16,936 ప్రాథమిక పాఠశాలలున్నాయి. వీటిలో 511 ప్రభుత్వం చేత, 6,632 జిల్లాబోర్డులచేత, 172 గ్రామ పంచాయితీలచేత, 485 మునిసిపాలిటీలచేత, 9,126 ప్రైవేటు సంస్థలు, వ్యక్తులచేత నిర్వహించబడుతున్నాయి.

దీనివలన ప్రాథమిక పాఠశాలల జిల్లాలవారీ వివరాలను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పాఠశాలలలో 1950-51 వ సంవత్సరంలో 9,28 వేల విద్యార్థులు, 5,62 వేల విద్యార్థినులు-మొత్తం 14,91 వేల విద్యార్థి విద్యార్థినులు-విద్య నభ్యసిస్తున్నారు. ఈ విద్యాలయాలలో

జిల్లా	ప్రాథమిక పాఠశాలలు					
	మొత్తం పాఠశాలలు	ప్రభుత్వం నిర్వహించేవి	జిల్లాబోర్డులు నిర్వహించేవి	గ్రామ పంచాయితీలు నిర్వహించేవి	మునిసిపాలిటీలచేత నిర్వహించేవి	ఇతర ప్రైవేటు సంస్థలవ్యక్తులచేత నిర్వహించేవి
శ్రీకాకుళం	1,702	2	356	2	9	1,333
విశాఖపట్టణం	1,057	6	539	5	52	455
తూర్పుగోదావరి	1,803	111	760	6	68	858
పశ్చిమగోదావరి	1,553	47	578	15	40	873
కృష్ణా	1,770	48	587	12	64	1,059
గుంటూరు	2,566	33	593	4	64	1,872
నెల్లూరు	1,470	90	560	25	24	771
కర్నూలు	1,199	28	611	...	29	531
కడప	1,058	12	460	3	30	553
అనంతపురం	833	58	543	13	43	176
చిత్తూరు	1,115	27	600	85	17	386
విశ్వం (మొత్తం)	810	49	445	2	45	259
మొత్తం	16,936	511	6,632	172	485	9,126

జిల్లా	మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య	మొత్తం విద్యార్థులు			మొత్తం రాష్ట్రం జనాభాలో విద్యార్థుల శాతం		
		విద్యార్థులు	విద్యార్థి సలు	మొత్తం	విద్యార్థులు	విద్యార్థి సలు	మొత్తం
క్రికాపరం	1,760	1,06,029	48,138	1,54,167	10.2	4.4	7.2
విశాఖపట్నం	1,287	89,811	36,609	1,26,420	8.8	3.5	6.1
తూర్పుగోదావరి	2,173	1,38,212	83,980	1,22,172	11.4	6.9	9.2
పశ్చిమగోదావరి	1,788	1,13,156	73,703	1,86,859	13.3	8.7	11.0
కృష్ణా	1,920	1,23,682	77,071	2,00,753	13.7	8.8	11.3
గుంటూరు	2,813	1,85,016	1,02,265	2,87,281	14.3	8.1	11.3
నెల్లూరు	1,661	1,00,486	49,149	1,49,635	11.1	5.5	8.3
కర్నూలు	1,263	71,001	31,707	1,02,708	11.0	5.0	8.1
కడప	1,162	67,986	27,265	95,251	11.4	4.8	8.2
అనంతపురం	897	60,157	21,931	82,088	8.6	3.3	6.1
చిత్తూరు	1,212	87,827	34,534	1,22,361	9.5	3.9	6.8
బళ్లారి (మొత్తం)	876	51,778	21,269	73,047	8.2	3.5	5.9
మొత్తం	18,762	11,95,141	6,07,601	18,02,742	10.8	5.6	8.2

చదువుతున్న విద్యార్థులు 1951 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం వున్న పురుష జనాభాలో 8.6% విద్యార్థులు. (స్త్రీ జనాభాలో 5.1% మొత్తం రాష్ట్ర జనాభాలో ఈ విద్యార్థి విద్యార్థినులు 6.9% మాత్రమే. ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక ఈ వివరాలను, జిల్లాల వారీ వివరిస్తుంది.

ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోనే 2,34 వేల మంది విద్యార్థి విద్యార్థినులు ప్రాథమిక పాఠశాలలలో చదువుతున్నారు. కడప, కర్నూలు, ఆనంతపురం, విశాఖ జిల్లాలలో ఎచ్చటా 87-98 వేలకు మించి విద్యార్థులు లేరు.

1951 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రలో 17,215 గ్రామాలున్నాయి. ఇందులో 14,328 గ్రామాలలో రెండు వేలు - అంతకు మించిన జనాభా ఉంది. 1950-51 వ సంవత్సరపు లెక్కల ప్రకారం 16,936 ప్రాథమిక పాఠశాలలు ఆంధ్ర జిల్లాల నిర్వహించబడుతున్నాయి (ఈ సంవత్సర విద్యార్థుల సంఖ్య ప్రకారం). ఈ అంకెలను చూచి, ఏ మూడువందల గ్రామాలలో మాత్రమే ప్రాథమిక పాఠశాలలు లేవని, మిగతా గ్రామాల్లోని పట్టిలోను పాఠశాలలు ఉన్నాయని భావించరాదు. పెద్ద పెద్ద గ్రామాలలో, పట్టణాలలో, ఒకటికి మించి పాఠశాలలు ఉంటాయకనుక, పాఠశాలలు లేని గ్రామాల సంఖ్య ఇంకా అధికంగానే ఉన్నది. 607 వ పేజీలోని పట్టికను పరిశీలించితే, ఈ విషయం మరింత స్పష్టమవుతుంది. (ఇందులో గ్రామాలు మాత్రమే, 1941 వ సంవత్సరపు

జనాభా లెక్కలది; పాఠశాలలు, ఆయా గ్రామాలలో 1950-51 వ సంవత్సరంలో ఉన్నది) :

రెండువేలు - అంతకు లోపు జనాభా ఉన్న గ్రామాలు 1941 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం 14,354 ఉన్నాయి. ఇందులో 1950-51 వ సంవత్సరంలో 4,799 గ్రామాలలో, ఒక్క ప్రాథమిక పాఠశాల కూడా లేదని తెలుతున్నది. మరొక రకంగా చెప్పాలంటే రెండువేలు - అంతకు లోపు జనాభా ఉన్న మొత్తం గ్రామాలలో నూటికి 33 గ్రామాలలో ఒక్క ప్రాథమిక పాఠశాల కూడా లేదు! ఈ అంచనాల ప్రకారం మరరాష్ట్రంలో ఉన్న ప్రతి నాలుగు గ్రామాలకు ఒక్క గ్రామంలోనైనా, ప్రాథమిక విద్యాలయం ఒక్కటి కూడా లేదని అంచనా వేయవచ్చు.

ఇదీ మన ప్రాథమిక విద్యాస్థితి! 1960 వ సంవత్సరానికి దేశమంతటా ఉచిత నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యను, బాల బాలికలకు 14 సంవత్సరములు నిండే వరకూ అమలుజరుపులామని భారత రాజ్యాంగ చట్టంలో పొందుపరచబడింది. ఇప్పటికి నూటికి 25 గ్రామాలలో ప్రాథమిక పాఠశాల లేలేవు. ఇక రానున్న ఆరుసంవత్సరాలలో ఈ గమ్యాన్ని ఎలా చేరుకుంటారో, ఈ క్లాసును ఎలా గౌరవించబోతున్నారో ఊహించటంలేదు.

1945-46 వ సంవత్సరంలో బ్రిటిష్ ఎడ్యుకేషన్ పాలసీలోనే ఉచిత నిర్బంధ విద్యావిధానమని ఒక ప్రణాళిక ప్రారంభించబడింది. ఈ సంవత్సరంలోనే 220 గ్రామాలలో ప్రారంభించి, 1946-47 కు 389 గ్రామాలకు విస్తరింప

జిల్లా	ప్రాథమిక పాఠశాలలోని పాఠశాలలలోని విద్యార్థుల మొత్తం		1951 సం. ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం		1951 సం. ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం		1951 సం. ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం	
	ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం		1951 సం. ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం		1951 సం. ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం		1951 సం. ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థుల మొత్తం	
శ్రీకాకుళం	94,632	9.1	47,437	4.4	1,42,069	6.7	1,42,069	6.7
విశాఖపట్నం	66,411	6.5	32,209	3.1	98,620	4.8	98,620	4.8
తూర్పుగోదావరి	1,00,547	8.3	75,908	6.3	1,76,455	7.3	1,76,455	7.3
పశ్చిమగోదావరి	83,742	9.9	67,946	8.0	1,51,688	8.9	1,51,688	8.9
కృష్ణా	89,834	9.9	71,764	8.2	1,61,602	9.0	1,61,602	9.0
గుంటూరు	1,39,732	10.8	94,823	7.5	2,34,555	9.2	2,34,555	9.2
నెల్లూరు	80,283	8.9	45,564	5.1	1,25,847	7.0	1,25,847	7.0
కర్నూలు	57,390	8.9	30,102	4.8	87,492	6.9	87,492	6.9
కడప	55,179	9.3	25,379	4.5	80,558	6.9	80,558	6.9
అనంతపురం	47,753	6.8	20,540	3.1	68,993	5.0	68,993	5.0
చిత్తూరు	71,230	7.7	31,684	3.6	1,08,914	5.7	1,08,914	5.7
బళ్లారి (మొత్తం)	41,492	6.6	19,591	3.2	61,083	5.0	61,083	5.0
మొత్తం	9,28,225	8.6	5,62,947	5.1	14,91,176	6.9	14,91,176	6.9

జిల్లా	1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం రెండు వేల, అంతకు తక్కువ జనాభా ఉన్న గ్రామాల మొత్తం సంఖ్య	1941 సంవత్సర జనాభా లెక్కల ప్రకారం, వివిధ గ్రామాలలో 1950-51 లో ఒక్క ప్రాథమిక పాఠశాల కూడా లేని గ్రామాలు				రెండు వేల అంతకు తక్కువ జనాభా గలవి, ఒక్క పాఠశాల కూడా లేని గ్రామాల మొత్తం (మొత్తం)
		2,000-1,000 జనాభా గల గ్రామాలు	1,000-500 జనాభా గల గ్రామాలు	500-200 జనాభా గల గ్రామాలు	200 లోపు జనాభా గల గ్రామాలు	
ప్రకాశం	2,417	40	131	447	441	1,059
విశాఖపట్నం	1,035	14	86	130	120	350
తూర్పు గోదావరి	980	22	18	17	409	466
పశ్చిమ గోదావరి	795	...	5	36	27	68
కృష్ణా	1,052	9	24	30	40	103
మంటూరు	1,204	4	15	78	22	119
పెటార	1,684	9	142	242	251	644
కర్నూలు	717	...	49	40	47	136
కడప	829	4	16	113	89	222
అనంతపురం	997	47	83	108	153	391
చిత్తూరు	1,808	34	111	382	345	872
బళ్లారి (మొత్తం)	836	20	98	171	71	369
మొత్తం	14,354	212	778	1,794	2,015	4,799

నోటు : 1950-51 వ సం॥పు మద్రాసు ప్రభుత్వ విద్యాశాఖ రిపోర్టు ఆధారంలో రియారువేయబడినది.

చేశారు. కాని 1947-48 వ సంవత్సరంలో కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం యీ సంఖ్యను 337% తగ్గించటమేకాక, వీధివిద్యార్థులకు మధ్యాహ్నం భోజనంపెట్టే ఏర్పాటును కూడా రద్దుచేసింది. 1946-47 నుండి కూడా, ఈ కేంద్రాలు తగ్గుతున్నాయని దిగువపట్టిక తెలియచేస్తుంది:

కాని స్కూలుకు హాజరయ్యేవారు మాత్రం ఉండరు.

1949-50వ సంవత్సరపు విద్యశాశాఖలో ఈ సత్యాన్ని అంగీకరిస్తున్నది. 1948-49 వ సంవత్సరంలో నిర్బంధ విద్యా కేంద్రాలలో 88.8% మంది బాలురు, 77.8% మంది బాలికలు పాఠ

జిల్లా	నిర్బంధ విద్యా కేంద్రాలు		
	1945-46	1946-47	1947-48
ఉభయ విశాఖలు	23	22	31
తూర్పు గోదావరి	16	15	20
పశ్చిమ గోదావరి	13	16	13
కృష్ణా	16	17	17
గుంటూరు	67	68	47
నెల్లూరు	17	30	40
కర్నూలు	9	47	36
కడప	14	30	34
అనంతపురం	8	45	21
చిత్తూరు	31	64	50
బళ్ళారి (మొత్తం)	6	35	18
మొత్తం	220	389	327

నడుస్తున్న కేంద్రాలలో నయినా, విద్యా వయస్కులయిన బాలబాలికలలో, నూటికి 70-80 మందివరకూ హాజరవుతున్నట్లు, ప్రభుత్వపు రిపోర్టులు చిత్రిస్తున్నాయి. కాని, ఇవి దొంగతెక్కలని అంటామిగిందే! ప్రభుత్వాధికారుల నిర్బంధ చర్యలనుండి తప్పించుకొనేందుకు సానికంగా ఉండే ఉపాధ్యాయులు, తిల్లిదండ్రులు, గ్రామంలోని బాలబాలికలను శిక్షణలో చేర్చించటం జరుగుతున్నదే

కాలలకు హాజరయ్యాకంటే! కాని 1949-50 వ సంవత్సరంలో ఈసంఖ్య, బాలురలో 77.8% కు, బాలికలలో 72.1% కు తగ్గింది. ఈ సంవత్సరంలో ఉమ్మడి మదరాసు రాష్ట్రంలో పిల్లలను బడికి పంపనందుకు, 1,50 వేల మంది తల్లిదండ్రులకు నోటీసులు జారీ చేయబడ్డాయి. 50,000 ప్రాసిక్యూషన్లు అమలుజరపబడ్డాయి. పిల్లలను పంపని తల్లిదండ్రులు చెల్లించిన జరిమానాలు

సుమారు పదివేల రూపాయలని 1949-50 మదరాసు విద్యాశాఖా రిపోర్టులో పేర్కొనబడింది. దీనిని బట్టి నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యను మన ప్రభుత్వం దండ ప్రయోగంతో అమలుజరుప చూస్తున్నట్లు అర్థమవుతుంది. గత నాలుగు సంవత్సరాలలో తాము యీ పద్ధతుల ద్వారా 'సాధించిన' దాన్ని చూచే, ప్రభుత్వం 1948-49 సంవత్సరం తర్వాత నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యా విస్తరణను తాత్కాలికంగా ఆపుచేసింది.

విద్యా బోధన అన్యాయంగా ఉండటానికి ఒక ప్రధాన కారణం, ఉపాధ్యాయునికి, ప్రతి విద్యార్థి చదువును గూర్చి ప్రత్యేక శ్రద్ధతీసికొనేందుకు వీలులేకుండా ఎక్కువమంది విద్యార్థులను అప్పగించటం. కింది పట్టికలో సగటున ట్రైయినింగు అయిన ప్రతి ఉపాధ్యాయుడు సగటున ఎందరు విద్యార్థులకు పాఠాలు చెప్పవలసి వస్తున్నారో వివరించబడింది :

జిల్లా	సగటున ఒక్కొక్క ఉపాధ్యాయుడు పాఠాలు చెప్పే విద్యార్థులు
1. శ్రీకాకుళం	34
2. విశాఖపట్నం	34
3. తూర్పుగోదావరి	29
4. పశ్చిమగోదావరి	29
5. కృష్ణా	31
6. ఉత్తర గుంటూరు	44
7. దక్షిణ గుంటూరు	30
8. కర్నూలు	33

జిల్లా	సగటున ఒక్కొక్క ఉపాధ్యాయుడు పాఠాలు చెప్పే విద్యార్థులు
9. ఆనంతపురం	33
10. కడప	33
11. నెల్లూరు	31
12. చిత్తూరు	35
13. బళ్లారి	35

వ జ స్సి

1. విశాఖపట్నం 47
2. తూర్పుగోదావరి 30
3. పశ్చిమగోదావరి 30

సగటున ఒక్కొక్క ఉపాధ్యాయుడు 29-47 మంది విద్యార్థులకు విద్యాబోధన చేయవలసి వస్తున్నది.

దీనికి తోడు ఉపాధ్యాయునికి ఇవ్వబడే జీతం మరీ తక్కువ కావటంవల్ల కుటుంబం గడవక, ఇతర పనులు చేసుకుంటూ (పెటేట్లు, కరిచీకాలు ఇత్యాదులు) విద్యాబోధనా విషయంలో శ్రద్ధ వహించటంలేదు. తత్ఫలితంగా నేటి ప్రాథమిక విద్య 'తమాషా'గా మూత్రమే తయారైంది.

ప్రస్తుతం, ఈవిద్యా విధానంలో ఉన్న అభ్యాన్న పరిస్థితులమూలంగానే, మొదటి సంవత్సరంలో చేరిన విద్యార్థులు రెండవ సంవత్సరంలో మానుకోవడం, రెండవ సంవత్సరంలో చేరినవారు మూడవ సంవత్సరంలోనూ, ఇలా పరుసగా విద్యకు తిలొడకాలివ్యతిరేకరుగుతున్నది. ఒకటవ

తరగతి నుండి విదవ తరగతి వరకూ ప్రాథమిక విద్యార్థక. ఈవిధు సంవత్సరాల విద్య పూర్తి కయితేనే, ఒకరు అక్షరాస్యులుగా పరిగణించ బడాలి.

మనరాష్ట్రంలో జరుగుతున్నది ఏమిటో చూద్దాం. 1946-47 సంవత్సరంలో మొత్తం ఉమ్మడి మదగాసురాష్ట్రంలో 12,22,775 మంది బాల బాలికలు ఒకటవ తరగతిలో చేరారు. వీరు తమవిద్యను పదవకండా కొన సాగిస్తే 1950-51 వ సంవత్సరానికి విదవ తరగతిలోకి చేరాలి. కాని 1950-51 వ సంవత్సరంలో విదవ తరగతిలో 4,61,686 (దాదాపు మూడవవంతు) మంది మాత్రం ఉన్నారు. మిగతా 7,61,089 మంది, మధ్యలో తమవిద్యకు తిలోదకాలిచ్చారు.

మరొక విధంగా ఈవిషయాన్ని చెప్పాలంటే 1946-47 వ సంవత్సరంలో ఒకటవ తరగతిలో చేరిన ప్రతి నలుగురు బాలురు, నలుగురు బాలికలలో 1950-51 వ సంవత్సరానికి విదవ తరగతిలో ఇద్దరు బాలురను, ఒక్క బాలికను మాత్రమే చూడగలం. అంటే, ప్రాథమిక పాఠశాలల్లో చేత బాలురలో 50%, బాలికలలో 25% మందిని మాత్రమే అక్షరాస్యులుగా పరిగణించాలి.

ఈ నిక్కచ్చి పరిస్థితులపై, వ్యాపిస్తున్న అసంతృప్తిని 'చిటికీలో' పరిష్కరించాలనే, రాజాజీ నూతన విద్యావిధానంగా పేర ఒక (అ) విద్యావిధానాన్ని ప్రకటించారు. ఈ ఒంటిపూట బదులవల్ల, ప్రస్తుతం తల్లిదండ్రులకు సాయంగా పనులకు వెళ్లి పిల్లలలో చాలమందిని, మొత్తంమీద విద్యా

లయాలకు వెళ్ళే కయనున్న బాలబాలికలలో అత్యధిక సంఖ్యలను పాఠశాలలకు వచ్చేటట్లు చేయ వచ్చని వీరి వాదం.

ఈ (అ) విద్యా విధానాన్ని ఆంధ్ర ప్రభుత్వం కూడా అమలు జరుపు తున్నది. కాని, వీరు ఆశించిన ఫలితాలు మాత్రం రావడం లేదు. లోగడ విద్యాలయానికి వస్తున్న విద్యార్థులనే రెండు గ్రూపులుగా విభించి, ఒక గ్రూపుకు ఉదయం, రెండవ గ్రూపుకు సాయంకాలం అటెండెన్సు వేయడం, రెండు గ్రూపుల పిల్లల్ని రెండు పూటలా రానివ్వటం అన్నిచోట్లా జరుగుతున్నది. ఈవిధానం అమలు పరచిన తర్వాత, విద్యార్థులు ఎక్కవ మంది హాజరువుతున్నట్లు ప్రభుత్వానికి చూపాలి. కనుక రానివారి పేరనుకూడా హాజరుపట్టిలలో వ్రాయటం, ఇన్స్పెక్టరు స్కూలుకు వచ్చిన టోజు, పిల్లల తల్లిదండ్రులను బ్రలమాలి, వారిని తీసికొచ్చి పాఠశాలలలో కూర్చో బెట్టడం జరుగుతున్నది. గ్రాంటు కోసం తిప్పలుపడే ఎయిడెడ్ స్కూలు టీచర్ల సంగతి, వాళ్ళ స్కూళ్ళ సంగతి జగమెరిగిన విషయం.

ఈ (అ) విద్యా విధానం వల్ల పిల్లలకు చదువు రాకపోగా, ఉపాధ్యాయులు తమ జీతంలో ఎటువంటి పెరుగుదలలేకుండానే, ఇప్పుడు ఒక గంట అదనంగా పనిచేయ వలసివస్తున్నది.

ఇట్టి దుష్ఫలికాలకు దారితీస్తున్న ఈ నూతన (అ) విద్యా విధానాన్ని రద్దు చేయాలనే వాదానికి క్రమంగా బలం చేకూరుతున్నది.

సెకెండరీ విద్య

1951 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్రలో 538 సెకెండరీ పాఠశాలలు ఉన్నాయి. వీటిలో 2,31,200 విద్యార్థి విద్యార్థినులు విద్యనభ్యసిస్తున్నారు. ఈ పాఠశాలలలో 481 బాలురకు, 57 బాలికలకు స్త్రీ పుష్కలత కించబడ్డాయి. బాలుర పాఠశాలలలో 1951 లో 2,03,242 మంది బాలురు, 15,284 మంది బాలికలు - మొత్తం 2,18,773 మంది విద్య నభ్యసిస్తున్నారు.

బాలికల పాఠశాలలలో 12,279 మంది బాలికలు, 138 మంది బాలురు మొత్తం 12,417 మంది చదువుతున్నారు.

ప్రక్కవేటిలోని పట్టికలో, వివిధ జిల్లా లలో ఈ పాఠశాలల సంఖ్య, వీటిలో చదువుతున్న బాలబాలికల వివరాలు పొందుపరచబడ్డాయి.

ఉమ్మడి మదరాసు రాష్ట్రంలో 1950-51 లో నిర్వహించబడుతున్న ప్రతి నూరు సెకెండరీ పాఠశాలలలోనూ 50 ప్రివేటు సంస్థలచేత, 35 జిల్లా బోర్డులచేత, 8 మునిసిపాలిటీలచేత, 7 మాత్రమే ప్రభుత్వంచేత నిర్వహించబడుతున్నాయి. కాని ఆంధ్రలో ఒక జిల్లా బోర్డులచేతనే, మొత్తం సెకెండరీ పాఠశాలలలో 55-60% వరకూ నిర్వహించబడుతున్నట్లు అంచనా వేయవచ్చు.

1950-51 వ సంవత్సరంలో 90 సెకెండరీ విద్యాలయాలు (కొత్తవి) ప్రారంభింపబడ్డాయి. వీటిలో ఒకటి మునిసిపాలిటీచేత, మరొకటి ప్రివేటు వ్యక్తులచేత ప్రారంభించబడ్డాయి. ఒక్క జిల్లాబోర్డులే మిగతా 88 ని ప్రారంభించాయి. 1950-51 వ సంవత్సరంలో

ప్రారంభించబడిన ఈ విద్యాలయాలను గూడా లెక్కలోకి తీసికొంటే, ఆంధ్రలో ప్రస్తుతం 600 సెకెండరీ విద్యాలయాలు ఉన్నట్లు సూలంగా అంచనా వేయవచ్చు. ఈ పాఠశాలలలో చదువుతున్న బాలబాలికల సంఖ్య సుమారు 3-3.20 లక్షలు ఉందని అంచనా వేయవచ్చు. ఈ అంచనా ప్రకారం ఆంధ్ర జనాభాలో ప్రతి 200 మందిలో ముగ్గురు మాత్రమే సెకెండరీ విద్యను అభ్యసిస్తున్నట్లు తెలుతున్నది. రాష్ట్రంలో ఉభయ గోదావరులు, కృష్ణ, గుంటూరు జిల్లాలు ఇతర ఆంధ్ర జిల్లాలకన్న ముందున్నాయి. కాని రాయలసీమ జిల్లాలు, విశాఖపట్నం జిల్లా వెనుకబడి ఉన్నాయి. విశాఖ, ఉభయ గోదావరి జిల్లాల ఏలూరు ప్రాంతం మరింత వెనుకబడి ఉన్నది. ఈ ప్రాంతపు జనాభాలో ప్రతి వెయ్యిమందికీ ఒక్కరు మాత్రమే సెకెండరీ విద్య నభ్యసించేవారు కనిపిస్తారు.

1950-51 లెక్కల ప్రకారం పురుషులలో ప్రతి 100 మందికి ఇద్దరు, స్త్రీలలో ప్రతి 400 మందికి ఒక్కరు మాత్రమే సెకెండరీ విద్య నభ్యసిస్తున్నవారు కనిపిస్తారు.

రాష్ట్రంలో సెకెండరీ విద్యాలయాలు తగినన్ని లేకపోవటంచేత, సెకెండరీ విద్య అభివృద్ధి చెందటంలేదు. పాఠశాల స్వగ్రామానికి చేరువగా ఉంటే, విద్యార్థులు అధిక సంఖ్యలో చేరటానికి వీలుంటుంది. కాని విద్యాలయాల కొరత మూలంగా చదువ సెంచిన విద్యార్థి పొరుగునూ లేని మకాం వెళ్లి చదవవలసి

జిల్లా	మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య	మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య	పాఠశాల పాఠశాలలు				మొత్తం ప్రభుత్వ జూనియర్ విద్యార్థుల సంఖ్య	పాఠశాల పాఠశాలలు				మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య
			ప్రభుత్వ	ప్రైవేట్	గ్రామీణ	నగర		ప్రభుత్వ	ప్రైవేట్	గ్రామీణ	నగర	
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	28	10,083	27	369	9,960	0.92	1	123	123	0.45
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	24	13,388	20	643	12,567	1.16	4	814	7	821	814	0.13
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	57	28,381	53	2,458	27,312	2.06	4	1,069	...	1,069	1,069	0.29
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	53	26,009	48	1,848	24,843	2.70	5	1,166	...	1,166	1,166	0.35
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	77	33,367	71	3,175	32,194	3.18	6	1,173	...	1,173	1,173	0.49
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	111	41,940	101	2,629	39,518	2.86	10	2,364	58	2,422	2,364	0.39
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	46	16,988	39	1,220	15,422	1.57	7	1,500	6	1,506	1,500	0.30
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	28	13,048	25	647	12,482	1.83	3	556	...	556	556	0.19
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	28	11,045	25	436	10,400	1.67	3	631	14	645	631	0.18
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	25	10,964	22	490	10,353	1.40	3	604	7	611	604	0.16
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	36	15,972	31	13,838	14,990	1.49	5	982	...	982	982	0.24
ప్రభుత్వ విద్యార్థుల సంఖ్య	25	10,075	19	8,515	8,732	1.35	6	1,297	46	1,343	1,297	0.24
మొత్తం	538	2,91,900	481	15,284	2,18,773	1.89	57	12,279	138	12,417	12,279	0.28

రావటంవల్ల, ఆర్థికసౌమత లేని వారు చాలించుకోవటం జరుగుతున్నది. ప్రస్తుతం రాష్ట్రంలో సగటున 38 వేల జనాభా కలిగిన ప్రాంతానికి ఒక్క సెకెండరీ పాఠశాల ఉంది. పైగా రాష్ట్రంలోని మొత్తం పాఠశాలలలో ఒక్క కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలోనే మూడింట ఒక పాలు ఉన్నాయంటే ఇక ఇతర జిల్లాల స్థితి ఊహించవచ్చు.

సెకెండరీ విద్య, పెద్ద ఆర్థికభారంతో కూడుకొన్న సమస్యగా తయారవటంతో, యీ విద్యాలయాలలోకూడా పైతరగతికి పోయిన కొలదీ విద్యార్థులు పలుచబడుతున్నారు. మదరాసు ప్రభుత్వ ఆంచనాల ప్రకారం, ఒకటవ ఫారంలో చేరిన బాలురలో సుమారు 50 మంది, బాలికలలో 33 మంది మాత్రమే ఆరవ ఫారం వరకూ విద్య కొనసాగిస్తున్నారు. మిగతావారు మధ్యలోనే జారిపోతున్నారు.

ఈ పాఠశాలలలో ప్రైవేయినిగూసాందిన ఉపాధ్యాయులు కొరతగా ఉన్నారు. పనిచేస్తున్న ప్రతి వందమంది ఉపాధ్యాయులలో 20 మంది వరకూ ప్రైవేయినిగూ కానివారే! దీనికీతోడు క్లాసులోని విద్యార్థుల సంఖ్యను 45 వరకూ పెంచటానికి ప్రభుత్వం అనుమతించటంతో, ఉపాధ్యాయులు క్లాసులోని విద్యార్థులపై వ్యక్తిగత శ్రద్ధ తీసికొనే అవకాశం లేక పోతున్నది.

వీరికిచ్చే బీతాలు చాలకపోవటంచేత భుక్తికోసం ట్యూషన్లు చెప్పకోవటంతో బడిలో చదువు చెప్పటం వచ్చబడటం, సమర్థులైనవారు ఉద్యోగాలే వదలి ట్యూటోరియల్ కాలేజీలు ప్రారంభించటం జరుగుతున్నది.

వీటన్నిటి ఫలితంగా సెకెండరీ విద్యా పరిస్థితి కూడా క్రమంగా దిగజారుతున్నది.

ఉన్నతవిద్య

1953వ సంవత్సరానికి ఆంధ్రలో ఉన్న కళాశాలలు 30 (Arts and Science Colleges). వీటిలో 26 ఆంధ్ర యూనివర్సిటీకి, నాలుగు మదరాసు యూనివర్సిటీకి అనుబంధించబడి ఉన్నాయి. వృత్తికళాశాలలు తొమ్మిది ఉన్నాయి. వీటిలో ఎనిమిది ఆంధ్ర యూనివర్సిటీకి, ఒకటి మదరాసు యూనివర్సిటీకి అనుబంధించబడి ఉన్నాయి.

ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక 1950-51 వ సంవత్సర విద్యార్థుల రిపోర్టు ప్రకారం ఆంధ్రలో ఉన్న కళాశాలలు, నాటిలో

చదువుతున్న విద్యార్థిని విద్యార్థుల సంఖ్యను తెలియజేస్తుంది:

గత రెండు దశాబ్దాలుగా ఆంధ్రలకు ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయం ఉన్నా, ఆంధ్ర దేశం పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి చెందక పోవటంవల్ల ఉన్నతవిద్య తగినంతగా అభివృద్ధి చెందలేదు. ఇక వృత్తి విద్యను గూర్చి చెప్పవలెదు.

మనకున్న వృత్తికళాశాలలు: రెండు వైద్యకళాశాలలు (గుంటూరు, విశాఖ పట్నం); రెండు ఇంజనీరింగు కళాశాలలు (అనంతపురం, కాకినాడ); ఒక వ్యవ

జిల్లా పేరు	కారేజీలు			విద్యార్థి విద్యార్థినులు		
	ప్రభుత్వం నిర్వహించేది	ప్రైవేటు సంస్థలు నిర్వహించేది	మొత్తం	విద్యార్థులు	విద్యార్థిని	మొత్తం
శ్రీకాకుళం
విశాఖపట్నం	...	5	5	2,354	151	2,505
తూర్పుగోదావరి	1	1	2	2,204	171	2,375
పశ్చిమగోదావరి	...	3	3	1,569	62	1,631
కృష్ణా	...	4	4	2,389	108	2,497
గుంటూరు	1	3	4*	2,955	219	3,174
నెల్లూరు	...	1	1	1,090	81	1,171
కర్నూలు	...	1	1	506	...	506
కడప	1	...	1	196	...	196
అనంతపురం	1	...	1	861	56	917
చిత్తూరు	...	2	2	715	10	725
మొత్తం	4	20	24	14,839	858	15,697

* ఇందులో ఒకటి మహిళాకళాశాల.

సాయకళాశాల (బాపట్ల); నాలుగుఉపాధ్యాయుల(టెయినింగుకళాశాలలు (విజయనగరం, రాజమండ్రి, గుంటూరు); ఒక 'లా' కళాశాల (విశాఖపట్నం); ఒక వ్యాయామ విద్యా కళాశాల (విజయవాడ). వీటిలో గుంటూరులోని మెడికలు కారేజీ, అనంతపురంలోని ఇంజనీరింగు కారేజీలు స్వయం సంపూర్ణమైనవి కావు. *

మన విశ్వవిద్యాలయం యెడల ప్రభుత్వం చూపిన సవతిత్వం ప్రేమ యీ

అభ్యాన్న పరిస్థితులకు చాల వరకు కారణం. ప్రత్యేకరాష్ట్రం ఏర్పడిన తర్వాత నయినా వెటర్నరీ, అటవీ కళాశాల మున్నగు అనేక విషయాలకు సంబంధించిన వృత్తి కళాశాలలు ప్రారంభించబడలేదు. ఉన్న కళాశాలలు, విశ్వవిద్యాలయంకూడా అధికంగానూ, శాస్త్రవస్తు పరికరాల కూర్పుకోవటంలోనూ చాల ఇబ్బందులకు లోనుకావలసే వస్తున్నది. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు మన విశ్వవిద్యాలయం యెడల చూపిన పక్షపాతి

* కారేజీలకు సంబంధించిన అదనపు సమాచారానికి (ఆంధ్ర) యూనివర్సిటీ అభ్యయంచూడండి.

వైఖరిని యూనివర్సిటీ కమిషన్ రిపోర్టులో
ఇవ్వబడిన దిగువ అంచనాలు తెలియ
చేస్తాయి :

ఈ ప్రాంతంలో చాల పెనుకబడిఉన్నది.
ఈ లోపాన్ని సవరించటానికనే చిత్తూ
రులో ఒక విశ్వ విద్యాలయాన్ని ప్రారం

విశ్వవిద్యాలయం	విశ్వవిద్యాలయ ఆదాయంలో గవర్నమెంటు ఇచ్చిన గ్రాంటు శాతం		
	1946-47	1947-48	1948-49
అలిఫుర్	35.7	52.5	52.0
అలహాబాద్	52.9	72.6	26.8
ఢిల్లీ	52.4	66.7	71.6
అన్నామలై	47.6	58.1	44.1
మదరాసు	23.4	27.1	33.7
అంధ్ర	20.4	37.4	16.1

ఈ కారణంగా విశ్వ విద్యాలయం
విద్య (University Education)
సభ్యునించగోరే విద్యార్థులు విపరీతమైన
ఆర్థిక ఇబ్బందులకు గురి కావలసి
వస్తున్నది. తత్ఫలితంగా ఉన్నత విద్య
తగినంతగా అభివృద్ధి కావడంలేదు.

గత మూడునాలుగు సంవత్సరాలలో
కృష్ణా, గుంటూరు, ఉభయగోదావరి
జిల్లాలలో కొన్ని ప్రయత్నాలు సంపాదించి,
వ్యక్తుల ప్రోత్సాహంతో కొన్ని కళా
శాలలు ప్రారంభించబడ్డాయి. కాని
రాయలసీమ జిల్లాలలో ఒక్క చిత్తూరు
జిల్లా మినహా, జిల్లా శాక కళాశాలకన్న
అధికం లేవు. ఇందువల్ల, ఉన్నత విద్య

భరించాలని, ఈ ప్రాంతంలో వెంటనే
అంధ్ర యూనివర్సిటీ అయినా పోస్టు
గ్రాడ్యుయేటు కోర్సులను ప్రారంభించా
లని ఆంధ్రోభివృద్ధిసంఘమున్నది. దీని ఫలితం
గానే తిరుపతిలో ఎఫ్ బి యేటింగ్, రెసి
డెన్సియల్ విశ్వ విద్యాలయాన్ని
ప్రభుత్వం ప్రారంభించే యోర్నాట్లు
చేస్తున్నది.

ఈ ప్రాంతంలో వెంటనే ఒక
మెడికల్ కాలేజీని ప్రారంభించటం,
అనంతపురం ఇంజనీరింగు కాలేజీని
స్వయంసంపూర్ణమైనదానిగా పునర్నిర్మిం
చటం అవసరం.

రాష్ట్రంలో అనేకఖనిజాలు విరివిగా
లభ్యమవుతున్నాయి. వాటి రవ్వకం

తదితర కార్యక్రమాల నిర్వహించగల నిపుణులను తయారు చేసేందుకు, ఒక మైనింగు అండ్ మెటలర్జికల్ ఇంజనీరింగ్ ప్రారంభించటం అవసరం. అలాగే ఒక ఫార్మేషన్ కళాశాల, పశువైద్యకళాశాలలను కూడా ఆంధ్రలో ప్రారంభించటం అవసరం. దేశంలో ప్రపహిస్తున్న జీవనదులకు అనకట్టలు కట్టి, భూములను సస్యశ్యామ

లంగా చేసేందుకు, రాష్ట్రంలోని సహజ సంపదలను తగినరీతిగా ప్రజలకు ఉపయోగపడునట్లు చేయుటకు ఈసాంఘిక, విద్యా విధాన పరిధిలోనే వివిధ వృత్తి కళాశాలలను ప్రారంభించడం, ఉన్న తవిద్యను ప్రోత్సహించటం ప్రభుత్వ విద్యుత్త ధర్మం.

అనుబంధము

1950-51 లో కనబడుతున్న కొన్ని విద్యాలయాలు

జిల్లా	అయినందున		టెక్నాలజీ, పోస్ట్ టెక్నిక్ విద్యాలయాలు	ఇంజనీరింగ్ స్కూల్స్	కమర్స్ స్కూల్స్	ఆర్ట్స్, క్రాఫ్ట్స్	పెద్ద స్కూలు, గర్లల కేంద్ర ప్రత్యేకంగా నడుపబడుతున్న ప్రాథమిక పాఠశాలలు
	మొత్తం	మగ					
శ్రీకాకుళం	2	2
వికాసపట్నం	1	1	6
తుర్కూగోదావరి	3	3	1	...	15	...	1
పల్లిమగోదావరి	...	2	...	1	8	...	2
కృష్ణా (తుర్కూ)	2	4	1	...	8
కృష్ణా (పల్లిమ)	2	4
గుంటూరు (శా. తర)	2	6	...	3	7	2	1
గుంటూరు (దక్షిణ)	3	6	...	1
నెల్లూరు	3	2	2	1	...
కర్నూలు	3	3	2	...	27
కడప	1	1	1
అనంతపురం	1	1	3	...	6
చిత్తూరు	1	2	5	1	7
	24	25	2	4	67	4	47
							2,086

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం

వి. హనుమంతరావు

వికభాష, నాగరికత, సంస్కృతి కలిగి ఒకే భూభాగంలో నివసిస్తున్న ఆంధ్రులు, ప్రత్యేక రాష్ట్రం కావాలని 1913 లో ఆందోళన ప్రారంభించారు. భారత స్వాతంత్ర్య సమయంలో ఆంధ్రాభిగంగానే ఆంధ్రోద్యమం పురోగమిస్తే, ఆంధ్రోద్యమంలో ఆంధ్రాభిగంగా ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయోద్యమం కూడా సాగింది. ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయం లేని ప్రత్యేక రాష్ట్రం ఏర్పడేది యిట్లులా వుంటుంది. ఆంధ్రప్రాంత విజ్ఞాన వికాసానికి, ఆంధ్ర సాహితీసృష్టివానికి ఒక ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయం కావాలని కోరికల సహేతుకమైన దని అప్పటి ప్రభుత్వంచేత, విద్యాధికారుల చేత అతి శీఘ్ర కాలంలోనే గుర్తింపజేయబంటూ ఆంధ్రులు కృతకృత్యులయ్యారు.

అప్పటికి 4 భాషా ప్రాంతాలను కృత్రిమంగా రిపి ఏర్పరిచిన మద్రాసు రాష్ట్రానికి ఒకే విశ్వవిద్యాలయం ఉండేది. ఆంధ్ర, తమిళ, కన్నడ, మళయాళ ప్రాంతాల నుండి వచ్చిన విద్యార్థులకు విద్యాబోధన చేయబంటూ, పరిపాలనా నిర్వహణలో వస్తున్న చిక్కల మూలంగానూ, ఆంధ్రులు ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయం కోసం చేస్తున్న ఆందోళన ఫలితంగానూ, మద్రాసు రాష్ట్రంలోని ప్రతి

భాషా ప్రాంతానికి ఒక విశ్వవిద్యాలయం వుండాలని 1920 సంవత్సరంలో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ సెనేటు తీర్మానించింది.

ఒక సంవత్సరం పిమ్మట మద్రాసు ప్రభుత్వం ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ స్థాపన విషయమై నివేదిక తయారుచేయటానికి శ్రీ ఎల్. ఎ. గోవిందరావు కార్యకర్తలకింద ఒక కమిటీ ఏర్పాటు చేసింది. శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి ఈ కమిటీలో సభ్యులు.

అంతకుముందు 1919 లో ప్రాంతీయ విశ్వ విద్యాలయాలేర్పడాలని క్యాబ్లర్ కమిటీ చేసిన సూచనను పైకమిటీ ఆమోదించి, విశ్వ సాహిత్య, సంస్కారసభ్యతలకు నిలయమైన తెలుగు ప్రాంతానికి ఒక విశ్వవిద్యాలయం అవసరమని సిఫారసు చేసింది.

కాని ప్రభుత్వం ఈ సిఫారసు నమలు పరిచక జాగుచేసింది. తిరిగి 1923 లో ఆర్. ఎమ్. స్టాఫావ్ ఆంధ్ర ప్రాంతానికి ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయావశ్యకతను మహాసాు పునరుద్ధరిస్తూ ఓటోర్లు సమర్పించాడు; ఆంధ్ర ప్రజల ఆందోళన మరింత తీవ్రమవ్వటంతో ప్రభుత్వం గుర్తించక తప్పిందికాదు.

చిట్టచివరికు మద్రాసుకాసన సభలో విశ్వవిద్యాలయ బిల్లును, అప్పటి విద్యా

కాళామాత్యుడు సర్ ఎ.పి. పాత్రోప్రవేశ పెట్టాడు. బిల్లు నెగ్గి 1926 ఏప్రిల్ 26 న చట్టరూపంగా మద్రాసు గెజిట్ లో ప్రచురింపబడింది. గంజాం, విశాఖపట్టణం, తూర్పు, పశ్చిమగోదావరులు, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు, బళ్లారి, అనంతపురం, కడప, కర్నూలు, చిత్తూరు జిల్లాల లలో ఈ చట్టం అమలులోకి వచ్చింది.

అప్పటి మద్రాసు గవర్నరు లార్డ్ గోషిన్ ఛాన్సెలరుగాను, బొబ్బిలి రాజా ప్రొ-ఛాన్సెలరుగాను, శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి వైస్-ఛాన్సెలరుగాను, శ్రీ సి. డి. యస్. చెట్టి రెడ్డిస్ట్రారుగాను నియమితులైనారు.

ఆంధ్రోద్యమపు తొలి విజయంగా ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం అవతరించింది.

1926 ఆగస్టు 30 వ తేదీన విజయవాడలో సెనేట్ ప్రథమ సమావేశం జరిగింది. విశ్వవిశా. పరిషత్తు ముదికను, ఆంధ్రుల సంస్కృతీ సాంప్రదాయాలు, భవిష్యదాశయాలు ప్రతిబింబించే తీరున, సి. ఆర్. రెడ్డిగారి సూచనల మేరకు, శ్రీ ఆబూరి రామకృష్ణారావు గారి సాయంతో సుప్రసిద్ధ చిత్రకారులు శ్రీ కాతా రామమోహనశాస్త్రి గారు తయారు చేశారు.

1927-28 లో అందాక ఆమోదమున్న ఆర్టు, సైన్సు, ట్రయినింగ్, వైద్యకాఖలు గాక గణితం, భౌతిక, రసాయన, వృక్ష, జంతు, భూగర్భ శాస్త్రాలలో డిగ్రీ కోర్సులు ప్రవేశ పెట్టుటకు ఏర్పాట్లు జరిగాయి.

అప్పటికి అనంతపురం, రాజమండ్రి, విజయనగరం, భద్రుల నోబుల్ కాలేజీలు ఫస్ట్ గ్రేడ్ కళాశాలలు; విశాఖపట్నంలోని

మెడికల్ కాలేజీ; పల్లాకిమిడి, బరం పురం, విశాఖపట్నం, కాకినాడ, గుంటూరు, నెల్లూరు, మదనపల్లిలోని సెకండ్ గ్రేడ్ కళాశాలలు; కొన్ని ఓరియంటల్ కళాశాలలు అనుబంధ సంస్థలుగా ఉండేవి.

1927 డిసెంబరు 5 వ తేదీన నూతన విశ్వవిద్యాలయ పట్ట ప్రధాన మహోత్సవం జరిగింది. ఆచార్య సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారు స్వాతంత్ర్యోపన్యాసం చేశాడు.

1928 మార్చి 8 వ తేదీన సెనేట్ సమావేశంలో శ్రీ సి. ఆర్. రెడ్డిగారు మహా 3 సంవత్సరాలు వైస్-ఛాన్సెలరుగా ఎన్నుకోబడినారు.

ఈ పరిస్థితిలో రెండు వివాదాలు చెలరేగాయి. ఆనర్సు, పోస్టు గ్రాడ్యుయేటు కోర్సులను కేంద్రీకరించటం విషయంలో ఆరిలేన అభ్యాసకవర్గమూ, అన్ని అవకాశ ప్రోత్సాహాలు కల కేంద్రంలోనే పె కోర్సులుండటం మంచిదని సెనేట్ తీర్మానించింది.

విశ్వ విద్యాలయ కేంద్ర కార్యసానం విషయమై అప్పటి ముఖ్యమంత్రి సుబ్బారాయన్, కేంద్రం విశాఖపట్నంలో ఉండాలని నూచించారు. సి. ఆర్. రెడ్డిగారు, కడప కోటిరెడ్డిగారు ఇందుకు సుముఖులు. ఇతర రాయలసీమ ప్రతినిధులు ఇందుకు సమ్మతించనందువల్ల కడప, కర్నూలు, చిత్తూరు, బళ్లారి, అనంతపురం జిల్లాలను ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ ఉపాంశాల తొలగించటానికి మద్రాసు కాన్సిలు తీర్మానించింది. రాయలసీమ ప్రాంతం విడిపోకుండా సిండికేటుచేసిన ప్రయత్నాలన్నీ విఫలమయ్యాయి. రాయలసీమ విద్యాలయాలు, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికి ఆను

బంధించ బడ్డాయి. ఆంధ్రోద్యమంలో చీలకలుకలగటానికి ఇది భూమిక అయింది.

5-9-1930 న నాల్గేరులో 'హోటల్ సెస్టిల్' భవనంలో విశ్వ విద్యాలయ కార్యాలయం పనిచేయడం ప్రారంభించింది.

విశ్వ విద్యాలయ ఫౌండేషన్ నిధికి 27 లక్షలు; భవన నిర్మాణానికి, ఇతర పరికరాలు కొనటానికి 7½ లక్షలు; సాంఘిక విరాళంగా 1½ లక్షలరూపాయలు ప్రభుత్వం మంజూరుచేసింది.

1930-31 సంవత్సరంలో ఈ వ్యవస్థాగ్రహంపట్ల ప్రభుత్వ మవలించిచు తున్న దమననీతికినిరసనగా, శ్రీ సి. ఆర్. రెడ్డిగారు తమ వైస్ చాన్సెలర్ పదవికి రాజీనామా యివ్వగా, ఆసనంలో ఆచార్య రాధాకృష్ణన్ గారిని 1931 లో నియమించారు.

వీరి ఆధ్వర్యాన పరిషదభ్యుదయానికి చాల కృషి జరిగింది.

అంతవరకూ ఆంధ్రదేశంలో ఏ రెండు మాడు కళాశాలల్లానో మాత్రమే బి. ఎ. లేక బి. ఎస్. సి. డిగ్రీని సంపాదించడాని కవకాశముండేది. ఎమ్. ఎ., ఎమ్.ఎస్.సి. పట్టములకొరకు మద్రాసు, కాళియా, కలకత్తాయో పోవలసి యుండేది. కాని 1932 లో శ్రీ రాధాకృష్ణన్ గారి హయాములో, తొలిసారిగా ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం ఆధ్వర్యంక్రింద బి. ఏ. ఆనర్స్., బి. ఎస్. సి. ఆనర్స్ కోర్సులు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. కాస్త్ర విషయాలోను, భౌతిక, రసాయన శాస్త్రాల్లోను, టెక్నాలజీలోను ఆనర్స్ కోర్సులు మొదలుపెట్టబడ్డాయి. బి.ఎస్.సి ఆనర్స్ పూర్తిచేసిన విద్యార్థులు, కాస్త్ర

పరిశోధనలద్వారా ఎమ్. ఎస్. సి. ఆనర్స్ పట్టమును, పి.హెచ్. డి. పట్టమును పొందడాని కవకాశాలేర్పరుపబడ్డాయి. దూరప్రాంతాలకు పోవవుసరం లేకుండా ఆంధ్రదేశంలోనే వుంటూ ఉన్నతకాస్త్ర విద్యను పొందటానికి అవకాశమేర్పడింది.

కామర్సులో ఆనర్స్ కోర్సు ప్రవేశ పెట్టబడింది. భారతదేశంలో ప్రప్రథమంగా ఆంధ్రలోనే.

వీరి హయాములోనే 1931-33 ల మధ్య ఆర్ట్సు కాలేజీ, వైస్సు టెక్నాలజీ కాలేజీభవనాలు, హాష్టలు భవనాలు నిర్మించబడ్డాయి.

20 మార్చి 1936 వ తేదీన సి. ఆర్. రెడ్డిగారు తిరిగి వైస్-చాన్సెలరుగా సెనేట్ చే నియమితులైనారు.

ఇక్కడనుంచి 1941 వరకూ విశ్వ విద్యాలయం పరుగులుతీస్తూ ముందుకు సాగింది. కొత్తకోర్సులు ప్రవేశపెట్టడం, నూతనభవనాలు నిర్మించటం కేవలం శ్రీ రాధాకృష్ణన్ గారి గుత్తాధికారం కాదని నిరూపించటాని కన్నట్లుగా, ఈకాలంలోకూడ టెక్నాలజీ పర్సనాల్స్, హాష్టలును, హాస్పిటలును నూతనభవనాలు నిర్మించబడ్డాయి. జంతు, వృక్ష శాస్త్రాల్లో కొత్తకోర్సులు ప్రారంభించబడ్డాయి.

రాయలసీమ విద్యాలయాలు మన నుండి విడిపోవటం, దురదృష్ట కరమైన విషయమయినా, కొత్తగా కొన్ని కాలేజీలు - హిందూ కాలేజీ, మచిలీపట్నం, ఎస్. ఆర్. ఆర్. కాలేజీ విజయవాడ, హిందూ కాలేజీ గుంటూరు అనుబంధించబడటంతోను, అప్పటికే అనుబంధించబడి యున్న కొన్ని కళాశాలల స్థాయిని పెంచ

టంలోనూ విశ్వవిద్యాలయానికి భౌతికంగా లోటు పూడ్చబడింది. కాని ఆంధ్ర గడ్డపెనున్న కొన్ని కళాశాలలు మనసుంచి విడిపోయామే అన్న నిగులు అలాగే ఉండి పోయింది.

1940 ప్రాంతాలకు, ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు బోధనావిషయంలోనూ, పరిశోధనలోనూ ఉచ్చదశ నందుకొంది. పరిషత్తు ప్రథమ శ్రేణిలో నిలుస్తున్నది.

ఇంతలో రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ జ్వలలు భారతదేశంలో కూడా అలముకొన్నాయి. విశాఖపట్నంలో జపాను ఘాసిద్ధులు బాంబులు వేశారు. సైనిక కార్యకలాపాలకోసం పరిషత్తు భవనాలను మిలిటరీ వశపరచుకోవటం వల్ల, 1942 ఏప్రిల్ లో గుంటూరుకు తాత్కాలికంగా మార్చబడింది. ఈ ఒడు దుడుకుల ప్రవాస జీవితంలో పరిషత్తు అనేక ఇబ్బందుల నెదుర్కొవలసి వచ్చింది. అయినా, అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు కొనసాగుతూనే వచ్చాయి. విశ్వవిద్యాలయంలో, అనుబంధ కళాశాలల్లో కొత్తకోర్సులు ప్రవేశపెట్ట బడ్డాయి. మరికొన్ని కొత్త కళాశాలలు అనుబంధించ బడ్డాయి.

ఈ యుద్ధకాలంలోనూ, 1942లో ఉత్తేజితైవ విద్యార్థులు పెచ్చెంబరు 1942లో సమ్మె సాగించారు.

యుద్ధానంతరం కేంద్ర కార్యసాసం 1946 జనవరిలో వాల్తేరుకు తీరిగి వచ్చింది.

1949 నాటికి న్యాయ, రసాయన శాస్త్రకళాశాలలు వాల్తేరులో పనిచేయటం ప్రారంభించాయి.

సి. ఆర్. రెడ్డిగారు మైసూరు విశ్వవిద్యాలయానికి ప్రొ-చాన్సిలర్ గా నియమితులై వెళ్ళిపోగా, శ్రీ వి. యస్. కృష్ణగారు ఆయన స్థానంలో నియమించబడ్డారు.

మరి రెండు సంవత్సరాలలోనే శ్రీ రెడ్డిగారు దివంగతులైనారు. అదే సంవత్సరంలో ప్రొ-చాన్సిలరుగా ఉన్న జయపూర్ మహారాజుగారు కూడా మరణించారు. విశ్వవిద్యాలయ చరిత్రలో వీరిద్దరి పాత్ర అతిప్రాముఖ్యమైనది. ఒకరు ఉదారంగా విరాళా లివ్వటంలోనూ, మరొకరు సంవత్సరాల పరిపాలన కొనసాగించటం ద్వారానూ, విశ్వవిద్యాలయ చరిత్రలో మరువలేని వ్యక్తులుగా నిలుస్తారు.

ప్రస్తుతం తెనుగు, ఇంగ్లీషు భాషల్లో; చరిత్ర, ఆర్థిక, రాజకీయ, తత్వ, గణిత, రసాయన, భౌతిక, వృక్ష, జంతు, భూగర్భ, పరికరత్వద్వి, ఇత్యాది పరిశోధనకాఖ్యలలో విరివిగా కృషి జరుగుతున్నది.

1928 లో 6,516 పుస్తకాలతో ప్రారంభమైన లైబ్రరీ నేటికి 55 వేల పుస్తకాలకు పెరిగింది. లిఖిత పుస్తక భాండాగారంలో 2 వేల తాళపత్ర గ్రంథాలున్నాయి. తంజావూరు సరస్వతిమహాలులోని అమృదితాంధ్ర వాఙ్మయగ్రంథాలు చాలవరకు వ్రాయించి తెప్పించబడ్డాయి.

శాస్త్ర పరిశోధనలకు ఈ విశ్వవిద్యాలయంలో మొదటి నుండి చాల ప్రాధాన్యత యిచ్చారు. ముఖ్యంగా భౌతిక, రాసాయనిక శాస్త్రాలలో ఇక్కడ జరిగిన ప్రాముఖ్యమైన పరిశోధనల ఫలితంగా భారతదేశంలోని పరిశోధనా కేంద్రాల్లో ఒక ప్రముఖస్థానాన్నాక్రమించ గలిగింది.

భౌతిక శాస్త్రంలో గ్రూపుల సిద్ధాంతమును రామన్ ఎఫ్ ఫస్టును అన్వయించటంలోనూ, ఆశ్రీతణ శబ్ద తరంగముల

గురించి, డైరెక్ట్ గురించి పరిశోధనలు జరిగాయి. మొదటి రెండు విషయాల్లో పరిశోధన మనవిశ్వవిద్యాలయాన్ని భారత దేశంలో ప్రథమ స్థానానికి తీసుకపోయింది.

రాసాయనికశాస్త్రంలోను, మొక్కలలోని రంగు పదార్థములను పరిశీలించటంలోను, ఫోటో కెమిస్ట్రీలోను, అపురూప పదార్థముల పరిశీలనలోను పరిశోధనలు జరిగాయి. అతి తక్కువగా లభించే పదార్థములను, రాసాయనికంగా విశ్లేషించగలగటం మన విశ్వవిద్యాలయంలోని ప్రత్యేకత.

పారిశ్రామికోపయోగం గల విషయాలపై కూడా పరిశోధనలు జరిగాయి. మద్రాసు ప్రభుత్వం పారిశ్రామిక కాళుకు అనేక సలహాలను విద్యాలయ రాసాయనికకాళు ఇవ్వటంజరిగింది. ప్రభుత్వం, ఎనలిటికల్ అండ్ పెస్టిసిడ్ పరిశోధనాలయం నెలకొల్పటంలో కూడా చాల సహాయపడింది.

టెక్నాలజీ కాళు లో పంచదార తయారీకోర్సును, భారతదేశంలో మొదటి సారిగా మన విశ్వవిద్యాలయం ప్రవేశపెట్టింది. ఫార్మసిటిక్స్ కోర్సుకూడా ప్రత్యేకంగా ప్రవేశపెట్టబడింది. ఈ కాళు లోని కోర్సులకు ఆంగ్లేతరులు, దూర ప్రాంతాలవారు అనేకమంది వస్తుంటారు. ఈ కాళులో మన విశ్వవిద్యాలయం ప్రత్యేకంగా చేస్తూన్న కృషిని భారత ప్రభుత్వం తరిగింది 7,70,000 ల రూపాయల గ్రాంటు ఇచ్చింది.

ఆంధ్రదేశంలో భూగర్భంలో దాగియున్న అనేక ఖనిజాలను విశ్వవిద్యాలయము పరిశీలించి, మన సహజ

సంపదలను ప్రజలదృష్టికి తీసుకవచ్చారు. మొత్తం 5 వేల చదరపుమైళ్ళ భూభాగంలో ఈ పరిశోధన జరిగింది. పరిశోధనాఫలానుభవైవ శ్రీ సి. మహదేవన్ గారు ఈ కాళుకు ఆచార్యత్వం వహించటం ఈ పరిశోధనకు తోడ్పడింది. భారత ప్రభుత్వ భూగర్భ పరిశోధకకాళు ఖనిజాల కోసం అన్వేషణ సాగించేవారిలో అనేకమంది, మన విశ్వవిద్యాలయ పట్టభద్రులవటం మనకెంతో గర్వకారణం.

భారత పరమాణుశక్తి సంఘ ఆధ్వర్యాన జరుగుతున్న ఎనలిటికల్ కృషిని సాగిస్తున్న వారిలో చాలమంది, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ రాసాయనిక పరిశోధనా కేంద్రంలో తరఫీదీ పొందినవారే అయివుండటం మనకు మంత్ర గర్వకారణం.

అలాగే సాటిస్టిక్స్, రెడియో ఔషధాల పరిశోధనాలయాల్లో మన విశ్వవిద్యాలయ పట్టభద్రులెంతోమంది పనిచేస్తున్నారు.

అనేకరంగాల్లో ఈ విధంగా గణనీయమైన కృషిజరిగి, కేవలం ఆంధ్రోపయోగాలకేగాక, అఖిల భారతావసరాలకోసం కృషిచేసి ప్రఖ్యాతిగాంచింది.

విశ్వవిద్యాలయ పురోగమనపుటడుగుజాడల్లోనే పరిషద్గ్రంథమాలకూడా నడిచింది. అవరకవిత్తయ కృతద్విపద భారతంలాంటి ప్రాచీన గ్రంథం మొదలుకొని ఆంధ్ర, సంస్కృత భాషలచరిత్రలు, ఆంధ్రదేశ ఖనిజసంపదలు, కాంతి ప్రసారం-రామన్ ఎఫ్ఫెక్ట్ (Scattering of Light And Raman Effect) లాంటి ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రగ్రంథాలవరకూ ప్రచురించుంది.

ఇన్ని జరిగినా, ధనాభావంవల్ల విశ్వవిద్యాలయం తలపెట్టిన కొన్ని శాఖల్లో పనులే ప్రారంభంకాలేదు. విద్యార్థులకు వసతి సౌకర్యాలు పూర్తిగా లభించే అవకాశం కనుచూపు మేరలోలేదు. ఆంధ్రాభిమానంతో, పరిశోధనాభిలాషగల ఉపాధ్యాయులకు సరియైన జీతాలులేవు. పరిశోధనలు జరపటానికి వలయు పరికరాలు కూడా తగినన్ని లేవు.

దీనికి కారణం లేకపోలేదు. పెరిగే విద్యకు పుష్టికరి మైన ఆహారం యివ్వకపోతే విద్య ఎలా ఈ సురోమంటూ వుంటుందో, అలా విశ్వవిద్యాలయం బాల్యకామార, యౌవనదశలలో ప్రభుత్వ సహాయం బొత్తిగా పరిమితంగా ఉంటూ వచ్చింది. విశ్వవిద్యాలయ ఖర్చుల్లో 5 వ వంతుమాత్రమే ప్రభుత్వం ఇస్తూంది. షెన్-చాస్సెల్ డాక్టర్ వి. ఎస్. కృష్ణచెప్పినట్లు ఆర్థికమాంద్యం ముమ్మరంగా ఉన్న సోజిల్లో ఎంత గ్రాంటు ఇచ్చిందో ఈనాటికీ అంతే ఇస్తూంది. అంతేకాదు. మనకు ప్రత్యేకరాష్ట్రం, ప్రత్యేకప్రభుత్వం లేనందున మద్రాసు రాష్ట్రంలో మన విశ్వవిద్యాలయానికి గ్రాంటుఇచ్చే సందర్భంలో చిన్న చూపుచూడటం జరిగింది. గత సంవత్సరం బడ్జెటుమాస్తే అన్నామలై యూనివర్సిటీకి రు. 22,17,800, మద్రాసు యూనివర్సిటీకి రు. 8,31,500 లు ఇస్తే, మన యూనివర్సిటీకి రు. 4,63,100 లు మాత్రమే కేటాయించటం జరిగింది.

ప్రభుత్వం ఇంతపక్షపాతం చూపినా, ఉదారమైన విరాళాలు వివిధా రావటం వల్ల, ఇన్నాళ్ళూ మన విశ్వవిద్యాలయం కాలక్షేపం చేస్తూ వచ్చింది.

ప్రారంభ దినాన్నే బొబ్బిలిరాజా, సంస్కృతాంధ్ర విద్యలకొరకు లక్ష రూపాయలిచ్చారు. 1933-34 లో జయపూర్ మహారాజా శ్రీవిక్రమదేవవర్మగారు 50 వేల రూపాయలు, మరుసటి సంవత్సరానికి 75 వేల రూపాయలు, అటు తర్వాత 15 లక్షల మొత్తం అయ్యేవరకూ ప్రతి సంవత్సరం లక్ష రూపాయలు దానం చేశారు. ఆ తరువాత తిరువాన్కూరు మహారాజా, నైజాం నవాబు, తదితరులు కూడా పెద్ద మొత్తాలు విరాళాలిచ్చారు.

ఇప్పుడు ఈ జమిందార్ల విరాళాలు కూడా ఆగిపోయాయి. ఆంధ్ర మహాజనులు పూనుకొని, ప్రభుత్వంద్వారా అవసరమైనంత ఆర్థిక సహాయం సంపాదించుకొన్నప్పుడే ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఇతోధికంగా అభివృద్ధి చెందగలుగుతుంది.

మన విశ్వవిద్యాలయానికి పాతిక సంవత్సరాలు నిండాయి. తరతరాలు విలసిల్లవలసిన విశ్వవిద్యాలయానికి పాతికేళ్ళు నిండటం అంత బ్రహ్మాండం కాకపోయినా, మన ఆంధ్రజాతి విశ్వవిద్యాలయరజతోత్సవాన్ని గత జనవరి 1953లో పరిమానందంగా జరుపుకొంది. తెనుగు పత్రికలన్నీ ప్రత్యేక సంచికలు ప్రచురించాయి. ఒకనాటి విశ్వవిద్యాలయ వైస్ చాన్సెలరు, నేటి భారత ప్రభుత్వ ఉపాధ్యక్షులుఅయిన సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారు ఈ ఉత్సవాలకు అధ్యక్షత వహించారు.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం రజతోత్సవం జరుపుకొనేనాటికి 22 ఆర్ట్స్, సైన్స్ కళాశాలలు, ఆరు వృత్తి కళాశాలలు అనుబంధ కళాశాలలుగా పనిచేస్తున్నాయి. మొత్తం 18వేలమంది విద్యార్థులు విద్యా

భ్యాసం చేస్తున్నారు. మద్రాసు గవర్నరు శ్రీ ప్రకాశ ఛాన్సెలరుగాను, శ్రీ దిజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు ప్రొ-ఛాన్సెలరుగాను, శ్రీ వి. ఎన్. కృష్ణగారు వైస్-ఛాన్సెలరుగాను, శ్రీ కూర్మా వేణుగోపాలస్వామిగారు రిజిస్ట్రారుగాను వున్నారు.

రిజిస్ట్రేషన్ సందర్భంలో వైస్-ఛాన్సెలర్ మాట్లాడుతూ “ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడనున్న శుభ సమయంలో రాయలసీమ కళాకాలలు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించబడియున్నాయని, ఇవి త్వరలోనే ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించబడాలనే మన ఆశయం నెరవేరి, సాంస్కృతికవికృత సాధించబడుతుందని ఆశిస్తున్నామని అన్నారు.

“విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు ఒక చోట జీవించవలెనే ఆశయం

ఇప్పటికి పూర్తిగా నెరవేరలేదని, విశాఖ పట్టణంలో నాకా కళాకాల స్థాపించవలెనే ఆశయం కూడా ఇంకా సఫలంకాలేదని, మాతృభాషలోనే విద్యాబోధన జరగవలెన్న ప్రధాన ఆశయం కూడా ఇంకా నెరవేరవలసి యున్నదని అన్నారు.

40 సంవత్సరాలుగా కలలు కంటున్న ఆంధ్రరాష్ట్రం అవతరించింది. ఆంధ్ర ప్రభుత్వం ఆధికారంలో ఉంది. పై ఆశయా లన్నీ సఫలీకృతమైననాడే మన సంస్కృతి, మన విద్య రాణిస్తాయి. ఆంధ్రులతి అభివృద్ధికి, ఆంధ్ర దేశ పురోగమనానికి శోభిస్తుంది.

ఈ ఆశయాలు నెరవేరటానికి ఆంధ్ర ప్రభుత్వం కృషి చేసేలా చేయాల్సిన బాధ్యత ఆంధ్ర ప్రజానీకంపై ఉంది.

యూనివర్సిటీ కాలేజీలు

యూనివర్సిటీ అఫ్స్ రాష్ట్ర నాలుగు కాలేజీలు వారేయూ నిర్వహించ బడుతున్నాయి. అవి: 1. యూనివర్సిటీ కాలేజి ఆఫ్ ఆర్ట్సు అండ్ సైన్సు, 2. కె. వి. డి. కాలేజి ఆఫ్ సైన్సు అండ్ టెక్నాలజీ, 3. ఎగ్జిక్యూట్ కాలేజి ఆఫ్ నాచురల్ సైన్సెస్, 4. యూనివర్సిటీ కాలేజి ఆఫ్ లా.

యూనివర్సిటీ కాలేజి ఆఫ్ ఆర్ట్సు

అండ్ కామర్సు

ఇందులో బి. యె. ఆనంద్, యం. యె. (ఆనంద్), పి. హెచ్. డి. డిగ్రీ పరీక్షలకు, విద్యా బోధనకు, వివిధ విషయాలలో పరి

శోధన చేయడానికి అవకాశాలు ఉన్నాయి.

ఇవి 1931లో ప్రారంభించ బడింది. ఇందులో చరిత్ర, రాజకీయాలు, ఆర్థిక సాంఘిక, తత్వ, గణితశాస్త్రాలు, తెలుగు, ఫ్రెంచి, జర్మన్, ఇంగ్లీషు, వాణిజ్య విద్యా విషయాలు బోధించ బడుతున్నాయి.

చరిత్ర, రాజకీయాల డిపార్టుమెంటు 1931లోనే ప్రారంభించ బడింది. ఈ కాలంలో శ్రీయుతులు డా॥ లంకసుందరం, హిరేంద్రనాథ ముఖర్జీ, వి. కె. ఆర్. వి. రావు ఇత్యాది ప్రముఖులు అధ్యాపకులుగా పనిచేశారు.

1934లో చరిత్రలోను, ఆర్థిక శాస్త్రంలోను, 'పాస్ కోర్సు'లను ప్రారంభించారు.

1946-47 లో ఈ డిపార్టుమెంటు హిస్టరీ అండ్ పాలిటిక్స్ డిపార్టుమెంటు, ఎకనామిక్స్, సోషియాలజీ డిపార్టుమెంటు అని రెండు రెండు డిపార్టుమెంటులుగా విడగొట్టబడింది.

ఈ డిపార్టుమెంటు ఆధ్యాపకులు తయారుచేసిన అనేక పరిశోధనా గ్రంథాలు యూనివర్సిటీ ప్రచురించింది.

ఎకనమిక్స్, సోషియాలజీ

డిపార్టుమెంటు

ఈ రెండు శాఖలలోను, పరిశోధనకు ప్రోత్సాహం లభిస్తున్నది. ఈ శాఖ ఆధ్యాపక సభ్యులు కొందరు రెయారు చేసిన పరిశోధనా గ్రంథాలు అనేకం ప్రచురించ బడ్డాయి. ప్రస్తుతం, విద్యార్థులు ఈ శాఖలో అధికంగా చేరుతున్నారు. ట్యూటర్స్ తో పాటు వీరు కూడా పరిశోధనలు చేస్తున్నారు.

తత్వ శాస్త్ర శాఖ

ఈ శాఖ 1932 లో డా॥ రాధా కృష్ణన్ గారు వైస్ చాన్సెలరుగా ఉన్న కాలంలో ప్రారంభించబడింది. శ్రీ శైలేశ్వర సేక్, మామయూన్ కబీరు మున్నగు ప్రముఖులు ఈ శాఖలో పనిచేశారు. ఈ శాఖ ఆధ్యాపకులు అనేక వ్యాసాలు, గ్రంథాలు వ్రాశారు.

1933 లో బి. యే. 'పాస్' డిగ్రీ కోర్సులు ప్రారంభింపబడ్డాయి. కాని అనధికారికంగానే మూసివేయబడ్డాయి.

ప్రస్తుతం, బి. యే. ఆనర్స్, ఎం. ఏ. ఆనర్స్, పీ. హెచ్. డి. కోర్సులు ఉన్నాయి.

(40)

శ్రీ వేన్ గారు అనువదించి సంపాదించిన (edited) "వివర్ణ ప్రమేయ సంగ్రహం" యూనివర్సిటీ ప్రచురించింది.

గణిత శాస్త్ర శాఖ

ఈ శాఖ 1932 జూన్ లో డా॥ రాధా కృష్ణన్ గారు వైస్ చాన్సెలరుగా ఉన్నపుడు ప్రారంభించబడింది.

1937-38 లో యు. యే. (ఆనర్స్) రిశర్చ్ డిగ్రీ రద్దుచేయబడి, 1945 లో ఎగామి సేవన్ - కన్-రిశర్చ్ డిగ్రీ గా పునరుద్ధరించబడింది.

ఫిజిక్స్ డిపార్టుమెంటు యొక్క మాధ మాటికల్ ఫిజిక్స్ సెక్షను బి. ఎస్ సి. ఆనర్స్, మాధ మాటిక్స్ డిపార్టుమెంటుగా 1946 లో విడదీయబడింది.

1946 నుండి 1951 వరకూ, బి. యే. ఆనర్స్, పి. ఎస్ సి. ఆనర్స్ కు కంట్రైండ్ క్రాసులు జరుగుతూ ఉండేవి. కాని, సిలబస్ తిరిగి తగినవిధంగా వ్రాయబడేవరకు కంట్రైండ్ క్రాసులు జరగరాదని శ్రీ కె.వి. రావు ప్రభృతుల కమిటీ సిఫార్సుచేసింది.

ఈ శాస్త్రాన్ని దాదాపు 75 పరిశోధనా గ్రంథాలు యూనివర్సిటీ (1951కి) ప్రచురించింది.

తెలుగు శాఖ

ఈ శాఖ 1931 జూన్ లోనే బి. యే. ఆనర్స్ క్రాసులకు తెలుగుభాష బోధించేందుకు ప్రారంభించబడింది. మొదట చరిత్రలోను, తెలుగులోను విద్యాబోధన ప్రారంభమైంది. ఈ శాఖ తదితర శాఖల వలె, డిగ్రీ కోర్సులకు విద్యాబోధనతో పాటు, పరిశోధనకు కూడా వీలు కలుగ చేసింది. బి. యే. ఆనర్స్ క్రాసులకు తెలుగు బోధన, యు. యే. ఆనర్స్,

హిరెచ్. డి. రిజర్వ్ కోర్టులకు చనివే
వారికి సాయపడటం (Guiding) చేస్తుం
డేది.

ఈ కౌఖకు సంబంధించిన అనేక పరి
శోధనా వ్యాసాలు, గ్రంథాల ప్రచుర
ణను యూనివర్సిటీ ఆఫ్ మాంబై పీ
చేస్తుంది.

తంజావూరు సహస్రశి మహల్ లైబ్రరీ
లోని తెలుగు వ్రాచిన గ్రంథాలన్నింటినీ
కాపీ చేసేనిమిత్తం, 1938 లో యూని
వర్సిటీ ఒక ప్రత్యేకకౌఖను ప్రారంభిం
చింది. ఈకౌఖ దాదాపు అన్ని తెలుగు
గ్రంథాలను కాపీచేసి యూనివర్సిటీలో
భద్రపరచింది. వీటిలో ముఖ్యమైనవాటిని
ప్రచురించటానికి యూనివర్సిటీ పూను
కొన్నది. మొదటి ప్రచురణ “స్వపద
భారతంతో” ప్రారంభమైంది. 1943 లో
మొదటి సంపుటం, 1950 లో రెండు,
మూడు, నాలుగు సంపుటాలు నెలు
వడ్డాయి. ముద్రణ ఇంకా సాగుతున్నది.

తంజావూరులోని తెలుగు వ్రాతప్రతుల
కాపీ చేయటం త్వరలో ముగుస్తుంది.
వీటితోపాటు పెక్కు తాళపత్రగ్రంథాలు
కూడా సేకరించబడి, లైబ్రరీలో భద్ర
పరచ బడుతున్నాయి. వీటిని వివిధ తర
గతులుగా విభజించి కేటలాగు ప్రచురించే
ఏర్పాట్లు జరుగుతున్నాయి.

ఫ్రెంచి, జర్మన్ భాషల శాఖ

ఉన్నత విద్యనభ్యసించే విద్యార్థులకు
ఇతర భాషల పరిచయం అవసరమనే ఆభి
ప్రాయంతో కీ॥ కే॥ కట్టమంది రాను
రింగారెడ్డిగారు ఈ కోర్సుల ప్రారం
భించారు. ఈ భాషల చదవటం, చదవక
పోవటం విద్యార్థుల ఇష్టమిదే ఆధార

పడుతుంది. విధిగా చదవాలనే నియమం
లేదు.

1942 వరకూ, ఇది ఇంగ్లీషు శాఖ
అంతర్భాగంగా ఉండేది. 1942 లో
ఇంగ్లీషు ఆనర్సు కోర్సులు ప్రారంభించాక
దీన్ని “మోడరన్ యూరోపియన్
లాంగ్వేజెస్” శాఖగా విడతీశారు.

ఇంగ్లీషు శాఖ

1932 లో ఈ శాఖ ప్రారంభించ
బడింది.

ఇంగ్లీషు ఆనర్సు కోర్సులు ప్రారం
భించాలని మొదటినుండి ప్లాను
ఉన్నప్పటికీ, 1945-46 లోనే ఈ డిగ్రీ
కోర్సు ప్రారంభించబడింది.

కామర్సు శాఖ

ఈ శాఖ 1934 లో ప్రారంభింప
బడింది. ప్రస్తుతం ఆనర్సు, పోస్టుగ్రాడ్యు
యేటు కోర్సుల పి హెచ్. డి వరకు -
వివిధ ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసికోబడుతున్నది.
‘పాస్’ డిగ్రీ కోర్సులకు చదివేవారు,
ఇన్నూరెషన్, రవాణా, కిరెస్సీ, ఎక్స్సేంజి
ఇత్యాది విషయాలపై స్పెషల్ పైడి
చేసేందుకు; పోస్టు గ్రాడ్యుయేటు
కోర్సులు చదివేవారికి ఎడ్యూకేషన్లు
ఎక్స్కలెన్సీ, కిరెస్సీ, ఇన్ కంటాక్టు,
ట్రేడ్ పాలసీ ఇత్యాది విషయాలపై
స్పెషల్ పైడి చేసేందుకు అవకాశాలు
కల్పించ బడ్డాయి.

జె.వి. డి. కాలేజీ ఆఫ్ సైన్సు

అండ్ టెక్నాలజీ

ఈ కాలేజీ 1932 లో ప్రారంభించ
బడింది. దీనిలో ఫిజిక్సు, మాథమాటికల్
ఫిజిక్సు, ఆప్లయడ్ ఫిజిక్సు, బయో

ఫిజిక్సు కమిటీ, టెక్నాలజీ, ఫార్మశీ కాఖలున్నాయి.

ఫి జి క్లు

విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రారంభించబడిన శాస్త్ర విజ్ఞానశాఖలలో మొట్టమొదటిది ఫిజిక్స్ (పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రం). ఈ శాఖ, బాల్యదశలో ఆచార్యవజ్జలయిన సర్ సి.వి. రామకృష్ణ మార్గదర్శకత్వం (Guidance) లభించటం వల్ల, త్వరితగతిన అభివృద్ధి చెంది, దేశ ప్రఖ్యాతిగన్న రిశర్చ్ కేంద్రంగా నేడు పరిగణింపబడుతున్నది.

ప్రస్తుతం దిగువ ఉదహరించిన రిశర్చ్ ప్రాంతాలున్నాయి: 1. తేజ: ప్రసారంపై రామన్ ఎఫ్ఎఫ్ ప్రభావం. 2. స్పటికాలు, వాయు పదార్థాలపై రామన్ ఎఫ్ఎఫ్ ప్రభావం. 3. వర్ణపట పరిశీలన - ముఖ్యంగా పరమాణు వర్ణపట పరిశీలన.

శ్రీ సూరిధరవరం ప్రస్తుతం హైదరాబాద్ విశ్వవిద్యాలయవైస్-చాన్సలరుగా పని చేస్తున్నాడు - శ్రీ విస్వా ఆప్పారావు గార్లు ఈ శాఖ అధిపతులుగా కొంత కాలం పని చేశారు.

ప్రస్తుతం అల్ట్రాసోనిక్స్ (Ultrasonics), డైలెక్ట్రిక్స్ (Dielectrics), వైర్లెస్ అండ్ ఇనాస్ఫియిక్స్ (Wireless and Inospherics), ఫియోరీ ఆఫ్ కాంప్లెక్స్ స్పెక్ట్రా ఆఫ్ ఆటమ్స్ (Theory of Complex Spectra of Atoms) ఇత్యాది అనేక విషయాలపై, రిశర్చ్ చేసేందుకు అవకాశాలున్నాయి.

మాధమాటికల్ ఫిజిక్స్ శాఖ

1943లో ఫిజిక్స్ లో ఒక శాఖగా ఈ సెక్షన్ (విషయం) ప్రారంభించబడి,

1946లో ప్రత్యేక శాఖగా రూపొందించబడింది. 1950 నుండి డాక్టరు మినాక్షి నుండరంగాయ అధిపతిగా ఉంటున్నాడు.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ అప్లైడ్

ఫి జి క్లు

ఇది 1946లో ఫిజిక్స్ శాఖనుండి వేరుపరచబడి, ప్రత్యేక శాఖగా రూపొందించబడింది.

1937లో ఫిజిక్స్ శాఖ ఆప్యర్టాన్ శాస్త్రవస్తు పరికరాలను తయారుచేసే సెక్షనును ప్రారంభించారు. ప్రధమంలో ఆ డిపార్టుమెంటుకు కావలసిన కొన్ని ప్రాథమికావసరాలు తీర్చటమే దీని పని.

1939 కి దీనిని అభివృద్ధిచేసి అప్లైడ్ ఫిజిక్స్ లో పోస్టుగ్రాడ్యుయేటు కోర్సులను ప్రారంభించారు. 1946లో దీనిని ఫిజిక్స్ శాఖనుండి విడదీసి ఒక ప్రత్యేక శాఖగా ఏర్పాటుచేశారు. దీని అభివృద్ధికి విశేషాన్ని జరుగుతున్నది.

జియోఫిజిక్స్ డిపార్టుమెంటు

1949 జూలైలో వాతావరణశాస్త్రం (Meteorology), సాగర శాస్త్రం (Oceanography) పాఠ్యవిషయాలగా ఈ శాఖ ప్రారంభించబడింది. 1949 సెప్టెంబరులో భూమి భౌతిక శాస్త్రం (Physics of The Earth) ప్రారంభించబడింది. ప్రధమంలో ఫిజిక్స్ లో భాగంగా ప్రారంభించబడిన ఈ శాఖ 1949 డిసెంబరు 8వ తేదీన ప్రత్యేక శాఖగా విడదీయబడింది.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ కెమిస్ట్రీ

1932 జూలై నుండి, కెమిస్ట్రీ శాస్త్ర బోధనా తరగతులు ప్రారంభించబడ్డాయి.

ఈశాఖలో కమిస్ట్రీ ఆనర్సు, కమికల్ టెక్నాలజీ ఆనర్సు కోర్సులు ఉన్నాయి. 1937 లో యం. యస్ సి. కమిస్ట్రీ డిగ్రీ కోర్సు కూడా ప్రారంభించబడింది.

మైక్రో బయాలజికల్ కమిస్ట్రీ, కమిస్ట్రీ ఆఫ్ ప్లాంట్స్ మెంటు, కమిస్ట్రీ ఆఫ్ క్రోమోసమ్స్ అండ్ కౌమోరిస్, ఫాటో కమిస్ట్రీ ఇత్యాది అనేక విషయాలపై రిశర్చ్ ఆవకాశాలున్నాయి.

ఈ శాఖకింద మంచి మైక్రో కమికల్ ఎనలిటికల్ లాబొరేటరీ ఉన్నది. ఎనాలిసిస్ కు కాంపెల్స్ దేశం నలుమూలలనుండి వస్తుంటాయి. కాంపెల్స్ పంపే సమస్యలలో ముఖ్యమైనవి: తిరువాన్కూరు ది క్వీన్ విద్యాలయం, ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సైన్స్ బెంగళూరు, సెంట్రల్ లాబొరేటరీస్ ఫర్ సైంటిఫిక్ అండ్ ఇండస్ట్రియల్ రిజర్చ్ హైదరాబాద్, ది ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ న్యూరల్ టెక్నాలజీ కాన్పూరు, పబ్లిక్ హెల్త్ లాబొరేటరీ తిరువాన్కూరు.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ టెక్నాలజీ

ఇంటర్ ప్యాసయిన విద్యార్థులకు పంచదార టెక్నాలజీలో (Sugar Technology) బి. యస్ సి. ఆనర్సు డిగ్రీ కోర్సులను 1933 లో ప్రారంభించారు. దీని 1938 లో బి. యస్ సి. ఆనర్సు కమికల్ టెక్నాలజీ కోర్సుగా మార్చారు.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ ఫార్మసీ

1952 లో ఇది ఒక ప్రత్యేక శాఖగా ఏర్పాటుచేయబడింది. దీనిలో బి. యస్ సి. ఆనర్సు, యం. యస్ సి. డిగ్రీ కోర్సులు ఉన్నాయి.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ సైంటిఫిక్ క్యూ

సైంటిఫిక్ క్యూ, మాథమాటిక్స్, ఎకనమిక్స్, కామర్స్, వాతావరణ శాస్త్రం ఆనర్సు కోర్సులలో బోధించబడుతున్నవి. 1951 జూలై నుండి యం. యస్ సి. కోర్సు ప్రారంభించబడింది. ఈ శాఖ 1952 లో ఒక ప్రత్యేక శాఖగా ఏర్పాటు చేయబడింది.

ఎర్మిన్ కాలేజీ ఆఫ్

నాచురల్ సైన్సెస్

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ జియాలజీ

1941వ సంవత్సరంలో యీ శాఖ ఏర్పాటు చేయబడింది. 1945 నుండి బ్రాఫెసరు మహదేవన్ ఈ శాఖకు అధిపతిగా పనిచేస్తున్నారు.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ బోటనీ

1946 లో ఈ శాఖ ప్రారంభించబడింది. ఈ శాస్త్రంలో ఆనర్సు కోర్సులున్నాయి. ఈ శాఖ ఇంకా బాల్యదశలోనే ఉంది. దీని అభివృద్ధికి కృషి జరుగుతున్నది.

ఆంధ్రలోగొరికే వివిధ వృక్షజాతులను పెంచే ఉద్యానవనాన్ని ఏర్పాటుచేయటానికి ఈ శాఖ ప్రయత్నిస్తున్నది.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ జూలలజీ

1946 లో ఈ శాఖ ప్రారంభించబడింది. ఆనర్సు యం. యస్ సి. కోర్సులు ఈ శాస్త్రంలో ఉన్నాయి.

లాకాలేజీ

1945 సంవత్సరంలో ఈ కాలేజీ మదిరీ పట్నంలో ప్రారంభించబడింది. 1949 ను తర్వాత ఈ కాలేజీ వార్షిక మార్పుబడింది.

1950 నుండి యం. యల్., డి. యల్. కోర్సులు కూడా ప్రారంభించ బడ్డాయి.

బి. యల్. కానులా భూస్వామ్య హక్కులను గురించిన ప్రత్యేక పాఠ్యవిషయాన్ని 1951 జూన్ లో రద్దుచేసి, దాని స్థానే “ఆంధ్రరాతీయ న్యాయశాస్త్రానికి

సంబంధించిన ప్రధాననూత్రాలు” ప్రవేశ పెట్టబడ్డాయి. దక్షిణ భారత కళాశాలలలో ప్రథమంగా ఆంధ్రరాతీయ న్యాయ నూత్రాలను పాఠ్యవిషయంగా చేసింది ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమే!

అనుబంధ కళాశాలలు

I ఆర్ట్సు, సైన్సు కళాశాలలు

మిసెస్ ఎ. వి. ఎన్. కళాశాల

విశాఖపట్నం

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఆవిర్భవించక మునుపే 1860 లో వెర్నాక్యులర్ పాఠశాలగా ప్రారంభించబడి, సెకండరీ కళాశాలగా అభివృద్ధి అయింది. మొదట ‘హిందూ కళాశాల’ అని పిలువబడింది. 1892లో రాజా అంకితం వెంకట సరసింహారావుగారు భూరివిరాళమివ్వగా, కళాశాలను వారి సతీమణి నామాంకిత మొనర్చారు. 1944 లో మొదటి తరగతి కళాశాలగా మార్చబడింది. నేడు ఈ కళాశాలలో 1042 మంది విద్యార్థులు, వివిధ తరగతుల్లో వివిధ విషయాలలో శిక్షణ పొందుతున్నారు.

మహారాజావారికళాశాల,

విజయనగరం

1879 లో శ్రీ విజయరామ గణపతి కాలంలో సెకండ్రీగ్రేడ్ కళాశాలగా నెలకొల్పబడి, రెండు సంవత్సరాల్లో మొదటిగ్రేడు కళాశాలగా రూపొందింది. 1950 లో బ్రయిలింగు కాలేజీ కూడా అనుబంధ సంస్థగా ప్రారంభమైనది.

ప్రఖ్యాత విద్వాంసుడు శ్రీ చంద్రశేఖర శాస్త్రిగారు ప్రపథమ కళాశాలాధ్యక్షులు.

డాక్టర్ ఎ. ఎల్. నారాయణగారు నేటి కళాశాలాధ్యక్షులు. 1041 బాలురు, 54 మంది బాలికలు విద్యాభ్యాసం చేస్తున్నారు. 59 మంది అధ్యాపకులున్నారు.

పితాపురం రాజావారి కళాశాల,

కాకినాడ

1852లో కాకినాడలో మాధ్యమిక పాఠశాలగా ప్రారంభించబడింది. 1884లో సెకండ్రీగ్రేడ్ కళాశాలగాను, 1926లో మొదటి గ్రేడ్ కళాశాలగాను మార్చబడింది. పితాపురం మహారాజా వారు ఈ కాలేజీకి మొదట ట్రస్టీగా, తరువాత ప్రాప్రయిటరుగా నిర్వహించారు. 1953లో ప్రభుత్వం యొక్క కళాశాలను తన ఆధీనం చేసుకొంది. ఇప్పుడు ఈ కాలేజీని ‘పి. ఆర్. గవర్నమెంటు కళాశాల’ అని పిలుస్తారు. సర్ ఆర్. వెంకటరత్నం నాయుడుగారు 15 సంవత్సరాలు కళాశాల అధ్యక్షపదవి నిర్వహించి

కళాశాలను సర్వతో ముఖాభివృద్ధికి తెచ్చారు.

ప్రస్తుత ఆంధ్ర కళాశాలకు శ్రీ ఎ. ఎస్. శ్యామరాజుగారు. బాలబాలికల సంఖ్య 1740. అధ్యాపకలసంఖ్య 89. 1953-54 బడ్జెటు ప్రకారం ఆదాయం రు. 3,00,681 లు.

ఆంధ్ర క్రిస్టియన్ కాలేజీ,
గుంటూరు

వెన్నాకలూర్ పాఠశాలగా 1842లో ప్రారంభింపబడి, 1852 నాటికి సెకండు గ్రేడు కళాశాలగా రూపొందింది. 1926లో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు కనుబడించబడింది. 1934 లో బి. ఎస్. సి. కోర్సు, 1950 లో బి. ఇడి. కోర్సు ప్రారంభించబడ్డాయి. కళాశాల ప్రధానాధ్యక్షులు డాక్టర్ పుల్లె. ఇది క్రిస్టియన్ మిషన్ వారిచే ప్రారంభించబడింది.

16 మంది విద్యార్థులతో ప్రారంభించబడిన ఈ కళాశాలలో ఈనాడు మొత్తం 1381 మంది విద్యార్థులున్నారు. మొత్తం 80 మంది అధ్యాపకులున్నారు. నేటి కళాశాలాధ్యక్షుడు డాక్టర్ టి. ఎస్. పాలెస్. కళాశాల విస్తీర్ణం 30 ఎకరాలు.

శ్రీవేంకటగిరి రాజావారికళాశాల,
నల్లూరు

1875లో పాఠశాలగా ప్రారంభించబడి, 1920 జూలైలో సెకండుగ్రేడ్ కాలేజీగా రూపొందింది. 1926లో ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుకు అనుబంధ కళాశాలగా చేరి, 1944లో మొదటిగ్రేడు కళాశాలగా అభివృద్ధిపెందింది.

హిందూ కళాశాల, మచిలీపట్నం
1856లో సర్ ఎ. శేషయ్యగారు ఆంగ్ల-తెలుగు పాఠశాలగా ప్రారంభించారు. ఆరోజుల్లో క్రైస్తవ మత ప్రచారకలదాడి విద్యార్థులపై ఎక్కువగా ఉండటంవల్ల, మత విషయాలలో జోక్యం లేకుండా హిందూ విద్యార్థులకు విద్య గురిపే నిమిత్తం ఈపాఠశాల నెలకొల్పబడింది. 1928లో సెకండుగ్రేడ్ కళాశాలగా, 1934 లో మొదటిగ్రేడు కళాశాలగా అభివృద్ధిపెందింది.

హిందూకళాశాల, గుంటూరు

1860లో జిల్లాపాఠశాలగా ప్రారంభింపబడి, 1906 లో హైస్కూలుగా, 1935లో సెకండుగ్రేడు కళాశాలగా దినదినాభివృద్ధి గాంచుతూ విద్యాక్షేత్ర మయింది. 1938లో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తుకి అనుబంధ కళాశాలగా చేయబడింది.

1935లో 53 మంది విద్యార్థులు, ఏడుగురు ఉపాధ్యాయులుంటే ఇప్పుడు 1400 మంది విద్యార్థులు, 115 మంది అధ్యాపకులున్నారు. ప్రారంభించిన శ్రీ బుద్ధిరాజు రామచంద్రరావుగారు అధ్యక్షులుగా పని చేశారు. నేటి అధ్యక్షులు శ్రీ వి. సుబ్బారావుగారు.

శ్రీ రాజారంగయ్యప్పారావు,
చుండూరు వేంకటరెడ్డి
కళాశాల, విజయవాడ

1937 లో రాజారంగయ్యప్పారావుగారి పేరునామా ప్రకారం స్థాపించారు. ముందగా సెకండుగ్రేడు కళాశాలగా ప్రారంభమై, 1942 లో మొదటిగ్రేడు కళాశాలగా మారింది. ఆ తరువాత

ముదూరు వెంకటరెడ్డిగారు 1946 లో నిర్వహణకు ముందుకు వచ్చారు.

ప్రారంభంలో 46 మంది విద్యార్థులుంటే నేడు 1300 మంది విద్యార్థులున్నారు.

శ్రీల కళాశాల, గుంటూరు

గుంటూరు పురపాలక సంఘ కృషి ఫలితంగా 1946 లో శ్రీలకు ప్రత్యేక కళాశాలగా నెలకొల్పబడింది. మొదటి అధ్యక్షురాలుగా క్రిమితిసోజినీదేవిగారు కళాశాల ఔన్నత్యానికి కృషిచేసారు. నేటి అధ్యక్షురాలు క్రిమితి దామోదరిన్ సతిగారు.

వయోజనుల అక్షరాస్యతకు కృషి చేసేందుకై, సాంఘిక సేవాసమితి కాలేజీలో స్థాపించబడింది.

పశ్చిమగోదావరి భీమవరం

కళాశాల, భీమవరం

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా వాసులు తమ జిల్లా కోక కళాశాల ఉండాలనే కోరికతో చేసిన కృషి ఫలితంగా 1945 లో సెకండ్ గ్రేడ్ కళాశాలగా ప్రారంభించబడింది.

మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు ప్రథమ అధ్యక్షులు. ప్రస్తుతం ఇ. లక్ష్మీ కాంతరావుగారు అధ్యక్షులుగా వ్యవహరిస్తున్నారు. బాలబాలికల సంఖ్య 1344. ఉపాధ్యాయుల సంఖ్య 72.

శ్రీ రామలింగారెడ్డి

కళాశాల, ఏలూరు

1945 లో ఈ కళాశాల నెలసింది. ఏలూరు పురపాలక సంఘం, తదితర ప్రముఖులు ఈ కళాశాల ఆర్థిక

దోహదం చేశారు. ప్రభుత్వం 50 శేల రూపాయలను మంజూరు చేసింది.

ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాల,

మ చిలీ పట్నం

అనాటి విద్యా విధానంపట్ల అసమ్మతిగా, జాతీయాభిమానం పొంగులువారగా 1907లో కోపలి హనుమంతరావు, ముట్నూరు కృష్ణారావు, కాతా శ్రీ రామశాస్త్రిగారు కృషి ఫలితంగా ఈ కళాశాల అవతరించింది. జాతీయోద్యమంలోపాటు, ఈ కళాశాలకూడా ఒడుదడుకుల్లా పడింది.

1947 తరువాత నిలద్రొక్కకండి. 1949 లో ఇంటర్, తరువాత బి. ఎ. తరగతులు ప్రారంభించబడ్డాయి. శ్రీ వరదాచారి గారు నేటి కళాశాలాధ్యక్షులు.

గుడివాడ కళాశాల, గుడివాడ

సానిక ప్రజాసేవకం అభిలాష ఫలితంగా 1950లో బి. ఎ. తరగతి ప్రారంభమైంది. ప్రస్తుతం తాత్కాలిక భవనంలో కళాశాల వుంది. 1953-54 సం॥లో విద్యార్థుల సంఖ్య 814. విద్యార్థులు 774 - విద్యార్థినులు 40.

నరసాపురం కళాశాల,

నరసాపురం

1852లో ఆంధ్ర-ఆంగ్లభాషా విద్యాలయంగా బి. ఎస్. ట్రైల్ చే స్థాపించబడి, 1920లో శ్రీ ఎర్రమలినారాయణమూర్తిగారి ఆవిరక కృషితో హైస్కూలుగా రూపొంది, చివరకు 1949లో కాలేజీగా అవతరించింది. శ్రీ వంగూరి సుబ్బారావు గారు కళాశాలాధ్యక్షులు.

ఉంటుకూరి రామయ్య శ్రేష్ఠి
కళాశాల, చీరాల

1951 జూలై 2వ తేదీ చీరాలలో
సెకండు గ్రేడ్ కాలేజీగా స్థాపించబడింది.
ఆర్ట్స్, సైన్స్ విషయాలు బోధింపబడు
తున్నాయి. డాక్టరు టి. రామారావుగారు
అధ్యక్షులు.

కానలి కళాశాల, కానలి

1951 జూలై 1వ తేదీ పి. వి.
రాజమన్నగారి ప్రాచిన్ ఫోర్స్ వంతో
ఈ కళాశాల వెలిసింది. చరిత్ర, వాణి
జ్యం బోధిస్తూ, ఇంటర్ తరగతులు నడుపు
తున్నారు. 104 మంది విద్యార్థులతో
ప్రారంభమైంది. ఎం. రామానుజరావు
నాయుడుగారు అధ్యక్షులు.

శ్రీ సుబ్బారాయుడు అండ్ నారా
యణ కళాశాల, నర్సారావుపేట

జూన్ 22, 1950 న 200 మంది
విద్యార్థులతో యీ కళాశాల ప్రారంభ
మైంది.

శ్రీ పి. రంగనాయకులుగారు అధ్యక్షు
లుగా పనిచేస్తున్నారు.

గవన్న మెంటు ఆర్ట్స్ కాలేజీ,

శ్రీకాకుళం

శ్రీకాకుళం ఒక జిల్లాగా ఏర్పడిన
తరువాత, కళాశాల కూడా అవసరమని
భావించి దీనిని నెలకొల్పారు. తాత్కాలి
కంగా బెనుహాలు భవనంలో నడుస్తోంది.
1951 ఆగస్టు 1న ప్రారంభమైంది. మొదటి

సంవత్సరం తరగతి ఏర్పాటు చేయబడింది.
జనాబ్ ఎ. ఎస్. పిల్లే ఉల్లా అధ్యక్షులు

కోనసీమ భానోజీ రామయ్య

కళాశాల - అమలాపురం

కోనసీమ కేంద్రమైన అమలాపురంలో
1951 లో స్థాపించబడింది. గోదావరి
ఆవలి గట్టున ఉన్న 3 బాలుకాల
విద్యార్థులకు ఉపకరిస్తూంది. మొదటి
గ్రేడు కళాశాల.

512 మంది విద్యార్థులున్నారు. ఉపా
ధ్యాయుల సంఖ్య 31. శ్రీ పి. రామ
చంద్రారావుగారు కళాశాలాధ్యక్షులు.

తెనాలి కళాశాల, తెనాలి

1951 జూలై 22 న ప్రారంభించ
బడింది. తెనాలి పునపాలక సంఘం లక్ష
రూపాయల నిరాశం ఇచ్చింది. ప్రస్తుతం
ఆర్ట్స్ తరగతులే నడుపబడుతున్నాయి.

పాములపాటి బుచ్చినాయుడు

కళాశాల, నిమ్రబోలు

శ్రీ బుచ్చినాయుడుగారి కృషితో
యీ కళాశాల ఏర్పడింది. ప్రస్తుతం
'ఆర్ట్స్'లోనే విద్యాబోధన జరుగుతున్నది.
డాక్టర్ ఐ. ఎస్. పీటరుగారు కళాశాల
ధ్యక్షులు.

ఆర్ట్స్ కాలేజీ, రాజమండ్రి

1873 లో నెలకొల్పబడింది. 1877లో
మొదటి గ్రేడ్ కళాశాలగా మారింది.
ఆంధ్రరాని పురాతన విద్యా సంస్థగా
ఒకటి.

కొత్త భవనాలు నిర్మించబడుతున్నాయి.

II మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించబడిన

ఆంధ్ర కళాశాలలు

గవర్నమెంటు ఆర్డుస్ కళాశాల,
అనంతపురం

1916లో 'సిడెడ్ డిస్ట్రిక్టు కళాశాల' అనే పేరుతో ఆర్. వెంటుండి కృష్ణిలో సెకండ్ గ్రేడు కళాశాలగా ప్రారంభమైంది. 1918 లో మొదటి గ్రేడుగా మారింది. 1946 నుంచి పై పేరుతో పనిచేస్తున్నది. చాలా కళాశాలాధ్యక్షులు శ్రీ ఎస్. ఇ. రంగనాథన్ గారు. ప్రస్తుతం ఆర్. హెచ్. పి. హోల్మన్ గారు అధ్యక్షులుగా వ్యవహరిస్తున్నారు.

మొదట మద్రాసు, తరువాత ఆంధ్ర, తిరిగి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాలకు అనుబంధించబడింది.

విద్యార్థుల సంఖ్య 2103, ఉపాధ్యాయుల సంఖ్య 57.

ఉస్మానియా కాలేజీ, కర్నూలు

1895లో ఒక ఉపాధ్యాయునితో ప్రారంభించబడిన ఈ పాఠశాల, క్రమక్రమంగా అభివృద్ధిచెంది, 1920లో ఓరియంటల్ కళాశాలగా పరిణామం చెందింది. 1947లో కళాశాలగా ప్రక

టించబడింది. సైబాం నవాబు 2 లక్షల రూపాయల విరాళం ఇచ్చాడు.

మార్టీన్ మహమద్ సాహెబ్ బహదూర్ గారు అధ్యక్షులు.

ఆరబిక్, పర్షియన్, ఉర్దూ భాషలు నేర్పుతారు.

737 మంది విద్యార్థులు, 44 మంది అధ్యాపకులు ఉన్నారు.

గవర్నమెంటు ఆర్డుస్ కళాశాల,
కడప

జూలై 1948లో 64 మంది విద్యార్థులతో, సెకండ్ గ్రేడు కళాశాలగా ప్రారంభమైంది.

1951లో మొదటి గ్రేడు కళాశాలగా మారింది.

ప్రస్తుతం 454 మంది విద్యార్థులు, 26 మంది ఉపాధ్యాయులు ఉన్నారు. వి. హనుమిల్లాగారు అధ్యక్షులు.

ధియోసాఫికల్ కాలేజీ, మదనపల్లి.

నౌకరేవ్వర దేవస్థాన కళాశాల,
తిరుపతి.

వృత్తి కళాశాలలు

ఆంధ్ర మెడికల్ కాలేజీ,
విశాఖపట్నం

ఈ కాలేజీ 1923 జూలైలో విశాఖ పట్నం మెడికల్ కాలేజీ అన్న పేర ప్రారంభించబడింది. మొదట ఈ కాలేజీ

మదరాసు యూనివర్సిటీకి అనుబంధించబడింది. 1926 లో మాత్రమే, ఆంధ్రా యూనివర్సిటీకి అనుబంధించబడింది.

1927 వ సంవత్సరంలో జనరల్ మెడికల్ కౌన్సిలు పర్యవేక్షణ లభి

యం. బి., బి. యస్. డిగ్రీకోర్సులను గురించ నిరాకరించింది. ఏదోవిధంగా 1928 వ సంవత్సరంలో మొదటి జట్టు డిగ్రీలను పొందింది. 1928 లో మొడికల్ ఎడ్యుకేషన్ కమిటీ ఈ కాలేజీని ఎత్తి వేయాలని శిఫార్సు చేసినప్పటికీ అలాగే ఉంటూ వచ్చింది. 1934 వరకు మొదటి రెండు పరీక్షలు, 1935 వరకు ఫైనలు యం. బి., బి. యస్. పరీక్షలు మదరాసులో జరుపబడుతూ ఉండేవి. కాని 1935 నుండి అన్ని పరీక్షలు కాలేజీలోనే జరిపే ఏర్పాట్లు చేయబడ్డాయి.

1935 లో తిరిగి మొడికల్ కాన్సిలు తరఫున ఇన్స్పెక్టరు జరిగింది. కాని లెక్చరర్ మాత్రం కాలేజీకి. 1935-36 సంవత్సరంలో తిరిగి కాలేజీ మూతబడే ప్రమాదం వచ్చినపుడు, దీన్ని నిఘానికి చాకరు రాధాకృష్ణన్ విశేషంగా తోడ్పడ్డారు. చివరకు డా॥ సి. ఆర్. రెడ్డిగారి విశేష కృషివల్ల 1941 లో లెక్చరర్ వచ్చింది.

1949 నుండి, గుంటూరు మొడికల్ కాలేజీలో మొదటి సంవత్సరం పాఠ్యనియమ విద్యార్థులను, ఈ కాలేజీలో మూడవ తరగతిలో (Third year class) చేర్చుకుంటున్నారు.

ఈ కాలేజీ 1949 లో రిజిస్ట్రేషన్ జరుపుకొన్నది.

75 విద్యార్థులకు, 204 విద్యార్థులకు సరిపడే వసతిగృహాలున్నాయి.

1951 వ సంవత్సరానికి, 17 గురు ప్రాధాపర్య, ఎనిమిదిమంది ఉపన్యాసకులు, 10 మంది ఆసిస్టెంట్లు, పదిమంది డిమాన్స్ట్రేటర్లు పనిచేస్తున్నారు. 384 మంది విద్యార్థులు, 100 మంది విద్యార్థి

నులు చదువుతున్నారు. 1951 వరకు మొత్తం 778 మందికి ఈ విద్యాలయం వైద్య విద్యలో తరఫీదు ఇచ్చింది.

యం.బి.,బి.యస్.పరీక్షలకు విద్యార్థుల తయారు చేయడంతోపాటు, నూరుమంది విద్యార్థులకు కానిట్రీ ఇన్ స్పెక్టర్స్ కోర్సు లోను, పదిమందికి ఫార్మశీ కోర్సులోను ఓక్షణ ఇవ్వబడుతున్నది.

గుంటూరు మొడికల్ కాలేజీ,

గుంటూరు

ఇది 1946 జూలైలో ప్రారంభించబడింది. 1947లో ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించబడింది.

1950 వరకు ప్రీ లెజిస్లేషన్, మొదటి సంవత్సరం క్లాసులకు మాత్రం, పరీక్షలు ఇచ్చట జరుపబడుతూ ఉండేవి. ప్రీ లెజిస్లేషన్ క్లాసులు రద్దయిన తర్వాత, మొదటి సంవత్సరం పరీక్షలు మాత్రమే జరుపబడుతున్నాయి.

ఈ కాలేజీ భవనవిస్తూడానికి, హాస్టిలు, తరతర ఆవసర నిర్మాణాలకు 150 ఎకరాల స్థలం కొన్నారు.

Xవర్గ మొంటు ప్రైన్సింగు కాలేజీ,

రాజమండ్రి

గోదావరి జిల్లాబోర్డు మామూలు ఎరి మెంటరీ ట్రైనింగు స్కూలును ప్రారంభించింది. ఏడు సంవత్సరాల తర్వాత ఇది సెకండరీ గ్రేడ్ స్కూలుగా అభివృద్ధి చేయబడింది. 1892లో ఈ స్కూలును ప్రభుత్వం తన యాజమాన్యంక్రిందకు తీసికొని, 1894 నుండి యల్. టి. క్లాసులను ప్రారంభించింది.

1926 వరకూ, ఈ కాలేజీ మదరాసు విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించబడి ఉంది. ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ 1926లో ప్రారంభించబడగానే, ఈ కాలేజీని దీనికి అనుబంధింప చేశారు. అప్పటినుండి బి. యిడి. కోర్సుకూడా ప్రారంభించబడింది.

సెకెండరీ ట్రేయినింగు పొందిన విద్యార్థులక, గాడ్బుయేట్ ట్రేయినింగు ఇచ్చేందుకు తక్కువకాలం కోర్సులు కూడా ఈ విద్యాలయంలో ప్రారంభించబడ్డాయి. 1948లో పండిట్సు ట్రేయినింగు సెక్టను కూడా ప్రారంభించబడింది.

సెంట్ జోసెఫ్స్ మహిళా ట్రేయినింగు కాలేజీ, గుంటూరు ఇది మహిళలకు బి. యిడి. డిగ్రీ కోర్సులూ ట్రేయినింగు యిచ్చేందుకు ఆంధ్రలో ప్రారంభించబడిన ప్రథమ ట్రేయినింగు కాలేజీ. 1946లో ప్రారంభించబడింది. బి. యిడి. కోర్సుకు విద్యా బోధన జరుగుతున్నది.

వ్యవసాయ కళాశాల, బాపట్ల

1945 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. 439 ఎకరాల పొలం, 'ఫారిం' కొరకు కాలేజీకి సమీపంలో కొన్నారు.

వ్యవసాయ శాస్త్రంలో బి. యిస్సి. డిగ్రీ కోర్సులకు శిక్షణ గరిపబడుతున్నది. దిగువ శాఖలకు సంబంధించిన సిద్ధాంతం, ఆచరణా పద్ధతులు బోధించబడుతున్నాయి.

(1) వ్యవసాయం, (2) అగ్రికల్చరల్ బోటనీ, (3) అగ్రికల్చరల్ కెమిస్ట్రీ, (4) అగ్రికల్చరల్ ఎకటమాలజీ,

(5) అగ్రికల్చరల్ ఇంజనీరింగు, (6) ఎనిమిదవ వర్గం.

చేసిన ప్రతి విద్యార్థి విధిగా కాలేజీ హాస్టలుగానే ఉండాలనే నిబంధన ఉన్నది.

శ్రీ జి. వెంకటనారాయణ, బి.ఎస్.సి., గారు ప్రిన్సిపాలు. 1953-54 సంవత్సరంలో 236 మంది విద్యార్థులు, ఒక్క విద్యార్థిని చదువుతున్నారు.

ఆంధ్ర ఇంజనీరింగు కళాశాల, కాకినాడ

1947 లో స్థాపించబడింది. మొత్తం, ప్రతి విద్యార్థికి 4 సంవత్సరాల తర్ఫీదు ఇవ్వబడుతుంది. ఈ కాలేజీ గత 6 సంవత్సరాలుగా యువకాలంలో మిలిటరీవారు చేసిన తాత్కాలిక షెడ్యూల్స్ వుంటుంది. ప్రస్తుతం అవిపూర్తిగా అనివాస యోగ్యమై, కప్పులు మీద పడేలా ఉన్నాయి. నూతన భవన నిర్మాణానికి అంచనాలు తయారయ్యాయిగాని ఆర్డరు రాలేదు.

సివిల్, మెకానికల్, ఎలక్ట్రికల్ శాఖలలో తయారయిన ఇంజనీర్లు దేశంలో అనేకచోట్ల పనిచేస్తున్నారు.

ఈ సంస్థ పరిపూర్ణత్వం పొందటానికి ఇంకా చాలా కృషి చేయాల్సిన అవసరం ఉంది.

ఇంజనీరింగు కళాశాల,

అనంతపురం

ఇది మదరాసు విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించబడి వున్నది.

ఆంధ్ర ఫిజికల్ ట్రైయినింగు

కాలేజీ, విజయవాడ

ఆంధ్రలో ప్రప్రథమంగా ప్రారంభించబడిన వ్యాయామ కళాశాల ఇదే. ఇది 28-8-1952వ తేదీన ప్రారంభించబడింది.

వ్యాయామ కళాశాల స్థాపించే విషయంలో తీసుకోవడమైన చర్యలు నిర్ణయించే నిమిత్తం, 14-4-1952వ దినపత్రికలో ప్రకటనలు, ఇతర ప్రముఖ వ్యక్తుల సమావేశం ఒకటి జరిగింది. ముగింజీ కీదారామదాసుగారు అధ్యక్షులుగా, అన్ని తెలుగు జిల్లాలనుండి ప్రతినిధులతో 28-4-1952వ ఒక కమిటీ ఏర్పాటు చేయబడింది.

ఈ కమిటీ అధ్యక్షునిగా వివరకు ఈ కాలేజీ ప్రారంభించటానికి ప్రభుత్వం

అనుమతించింది. ఈ విషయంలో శ్రీ వెన్నా నారాయణగారు విశేషంగా కృషిచేశారు.

ఈ కళాశాలలో : (1) గవర్నమెంటు స్ట్రీట్ ఫిజిక్స్, హైస్కూలు గ్రేడు; (2) గవర్నమెంటు స్ట్రీట్ ఫిజిక్స్, లోయరు గ్రేడు కోర్సులు ఉన్నాయి.

ప్రథమ సంవత్సరంలో (1952 - 53) 135 మంది విద్యార్థులు చేరారు.

కాలేజీ మొదటి ప్రిన్సిపాలు శ్రీ మె. కె. సింగు, బి.మె., డి. పి. యిడి., యం. యస్. (చికాగో). వీరు ఈ సంవత్సరం గాజీనామా పెట్టారు.

1953 - 54 సంవత్సరంలో 140 మంది విద్యార్థులు ఈ కళాశాలలో విద్యనభ్యసిస్తున్నారు.

ప్రాచ్య కళాశాలలు

ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయానికి అనుబంధించబడిన ప్రాచ్య కళాశాలలు తొమ్మిది ఉన్నాయి.

విజయనగర సంస్కృత

కళాశాల

దీనిని 1860 లో సర్ విజయరామ గజపతిరాజుగారు ప్రారంభించారు. 1911 లో మదరాసు విశ్వ విద్యాలయం, ప్రాచ్య పత్రికల ప్రారంభించినపుడు ఈ కళాశాలలో న్యాయ, వ్యాకరణ, తోమశి, విద్యనీతిత్యలు సెలకొల్పబడ్డాయి. 1926 లో ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయం సెలకొల్పబడటంతో ఈ కళాశాల, ఆ విశ్వ విద్యాలయం కిందకు వచ్చింది.

ఇచ్చట వేదాధ్యయనం జరుగుతున్నది. ఇవల శ్లోతిమంతుడైన ప్రారంభించారు.

కోట లక్ష్మయ్యనాయుడు

సంస్కృత కళాశాల, తెనాలి

ఇది మొదట కొల్లూరులో స్థాపనగా ప్రారంభించబడింది. 1910 లో తెనాలికి మార్చబడింది. 1912లో మదరాసు విశ్వవిద్యాలయం, కళాశాలగా దీన్ని గుర్తించింది.

నాగసింహ సంస్కృత కళాశాల,

చిట్టి గూడూరు

1923వ సంవత్సరం జూలైలో ప్రారంభించబడింది. జాతి, కల, మత, విశిష్టత

లేకుండా అందరికీ ప్రవేశావకాశం కల్పించబడింది.

వేద, సంస్కృతపాఠశాల, నెల్లూరు

1926 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. ప్రస్తుతం నూరుమంది విద్యార్థులు చదువుతున్నారు.

ఆంధ్ర మహిళా సంస్కృత పాఠశాల, రాజమండ్రి

రాజమండ్రి వైద్య సదనానికి ఆనుబంధ కళాశాలగా ఇది 1931 లో ప్రారంభించబడింది. దీనిలో ప్రాచ్య పరీక్షలకే కాక, దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ పరీక్షలకు కూడా విద్య గరిపబడుతున్నది.

చాడ్రేవు శివగమ్మ
వేద, సంస్కృత కళాశాల,
కొవ్వూరు

ఇది 1912వ సంవత్సరం అక్టోబరుమాసములో ప్రారంభించబడింది. ఈ కళాశాల విద్యార్థి, శిశుమణి కోర్సులను మదరాసు విశ్వవిద్యాలయం గుర్తించింది. 1926 లో ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ ప్రారంభించబడగానే ఉభయ భాషాప్రవీణ, విద్యాప్రవీణ కోర్సులను గుర్తించింది.

శ్రీ శారదా సకేతనం, గుంటూరు

1922లో ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ దంపతులచే ప్రారంభించబడింది. దీనిలో సంస్కృతం, హిందీ, తెలుగు, కుటుంబని, శత, సంగీతం మొన్నగునాటిలో చాలిక

లకు శిక్షణ ఇవ్వబడుతున్నది. దీనిలోని వివిధ కోర్సులు ఆంధ్ర, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయాలు గుర్తించాయి.

60 మంది విద్యార్థులకు సరిపడే వసతి గృహమున్నది.

భావన్నారాయణ సంస్కృత కళాశాల, పొన్నూరు

భావన్నారాయణ దేవాలయ ధర్మ కర్తలు, ఈ కాలేజీని 1950 లో ప్రారంభించారు. ఈ కళాశాలలోని సాహిత్య, విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ కోర్సులు ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయంచేత గుర్తించబడ్డాయి.

మహారాజ సంగీత కళాశాల,
విజయనగరం

1919 సం॥ ఫిబ్రవరి 5 వ తేదీన సర్ విజయరామగజపతిరాజుగారు దీనిని ప్రారంభించారు. ఇది మదరాసు రాష్ట్రంలో ప్రారంభించబడిన మొదటి సంగీత కళాశాల.

ఈ కాలేజీ ప్రారంభించబడినప్పటినుండి శ్రీ ద్వారం నాయుడు గారు, వయ్యలన్ ప్రాధానముగా పనిచేస్తూ వచ్చారు. 1936 లో ము కాలేజీ ప్రిన్సిపాలుగా నియమించబడ్డారు.

ఈ కళాశాలలో ఫిడేలు, పీణ, మృదంగం, భరతనాట్యం, గాత్రసంగీత (Vocal) విద్యలలో శిక్షణ ఇవ్వబడుతున్నది.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ నిధికి సభ్యులు

ఏకస్థిమియో మెంబరు

1. డాక్టరు వి. యస్. కృష్ణ
బి. ఏ. (ఆక్స్ ఫర్డ్).. పి. హెచ్. డి.
(రియన్స్) వైస్ చాన్సలర్.

2. శ్రీ యస్. గోవిందరాజులు
నాయుడు, బి. యె., బి. యల్., etc.,
డాక్టర్ ఆఫ్ ఫిజిక్ ఇన్ స్ట్రక్షన్, గవర్న
మెంట్ ఆఫ్ ఆంధ్ర.

3. శ్రీ వి. కె. రావు, ఐ. సి. ఎస్.,
వైసాస్సు, కమ్యూనికేషన్ ట్రాన్స్ మిషన్
కార్యదర్శి, గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఆంధ్ర.

సెనెట్ రిప్రజెంటేటివులు
(11-12-1953 నుండి)

1. డాక్టరు లక్ష్మీరాజు సుబ్బారావు,
బి. యె., బి. యల్., కాకినాడ.

2. శ్రీ యం. ఆర్. అప్పారావు,
యం. యె., యం. యల్. యె. నూజివీడు.

3. డాక్టరు బొడ్డుపాటి తిరుమల
రావు, యల్. యె. యె., యల్.
ఆర్. సి. పి. యె.; (etc) విశాఖపట్నం.

4. శ్రీ బి. వి. శ్రీహరిరావు నాయుడు
బి. యె., బి. యల్., ఇన్ స్పెక్టరు
జనరల్ ఆఫ్ రిజిస్ట్రేషన్ (రిటైర్డ్)
మదరాసు.

5. శ్రీ కందాళ సత్యేశ్వరశాస్త్రి
బి. యె., బి. యల్., వాల్తేరు.

ఎకడమిక్ కౌన్సిలు

రిప్రజెంటేటివులు
(2-12-1953 నుండి)

1. డాక్టరు యస్. యె. గవతాయ్
యం. బి., బి. యె., డి. టి., ఆంధ్ర
మెడికల్ కాలేజీ, విశాఖపట్నం.

2. డాక్టరు యె. యల్. నారాయణ్
యం. యె., డి. యె. సి., యె. పి. సి.,
విజయనగరం యం. ఆర్. కాలేజీ
ప్రెసిడెంట్.

3. శ్రీ వి. కుబ్జారావు, బి. యె.
(ఆయస్సె), హిందూ కాలేజీ ప్రెసిడెంట్,
గుంటూరు.

ఛాన్సలర్ చేత

నామినేటు చేయబడినవారు

(17-11-1953 నుండి)

1. విశాఖపట్నం జిల్లా కలెక్టరు.

2. డాక్టరు యం. వి. కృష్ణారావు,
బి. యె., యం. బి., బి. యె., మదరాసు.

3. జనార్దన్ మహమ్మద్ రఫీయ్యూద్దీన్
అహమ్మద్ అన్నారీ, బి. యె., బి. యల్.,
వర్లి ప్రాసిక్యూటర్, నెల్లూరు.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ సెనెట్ సభ్యులు

1. శ్రీ చందూలాల్ మాధవలాల్
త్రిపాఠి, ఆంధ్ర గవర్నరు, ఛాన్సలర్.

2. శ్రీ బి. గోపాలాద్రి, ప్రొ-ఛాన్స
లర్, నెల్లూరు.

3. డాక్టరు వి. యె. కృష్ణ
బి. యె. (ఆక్స్ ఫర్డ్); పి. హెచ్. డి.

(రియన్స్); వైస్ - చాన్సలర్,
వాల్తేరు.

4. శ్రీ యస్. గోవిందరాజులు నాయుడు, బి.యె., యల్.యల్. బి. (ఆనర్సు); డైరెక్టర్, ఆఫ్ పబ్లిక్ ఇన్స్ట్రక్షన్, గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఆంధ్ర.

5. లెఫ్టినెంటు కలనల్ రమణమూర్తి యమ్. బి., బి. యస్., యఫ్. ఆర్. సి. యస్., డైరెక్టర్ ఆఫ్ మెడికల్ సర్వీసు, గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఆంధ్ర.

6. శ్రీ కె. సుబ్రహ్మణ్య నాయుడు, డైరెక్టర్ ఆఫ్ ఇంజనీరింగ్ అండ్ కామర్స్, గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఆంధ్ర.

7. శ్రీ యమ్. కాంతిరాజు, డైరెక్టర్ ఆఫ్ అగ్రికల్చర్ అండ్ ఫిషరీస్, గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఆంధ్ర.

8. ప్రొఫెసర్ రంగధామరావు, యం. యె., డి. యల్. సి. (మదరాసు); డి. యస్.సి. (లండన్); యూనివర్సిటీ కాలేజీల ప్రెసిపాలు, ప్రొఫెసర్.

9. డాక్టరు సి. భీష్మకర్ణరావు, యం. యస్. సి. (లెన్); యల్.టి. (మదరాసు); పి.హెచ్. డి. (లండన్); డిప్. కామ్ (బర్మింగ్ హమ్); గవర్నమెంటు బ్రాయినింగు కాలేజీ ప్రెసిపాలు, రాజమండ్రి.

10. సి.ప్రెస్. మేరీ స్టానిస్ లాన్, బి.యె., యల్. టి., సెంట్రల్ కోస్పోస్ మహిళా బ్రాయినింగు కాలేజీ, గుంటూరు.

11. డాక్టరు యమ్. డి. అనంతచారి, యమ్. డి., ఆంధ్రా మెడికల్ కాలేజీ ప్రెసిపాలు, విశాఖపట్నం.

12. డాక్టర్ మిసెస్ సారా కె.కోల, యమ్. బి., బి. యస్., డి. జి. ఓ., పి.హెచ్. డి., గుంటూరు మెడికల్ కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

13. శ్రీ జి. వెంకట నారాయణ, రాజ్య అగ్రికల్చరల్ కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

14. ప్రొఫెసర్ ఆర్. నరేశ్వర, బి.యె., కాకినాడ ఇంజనీరింగు కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

15. శ్రీ యె. యస్. ల్యాగరాజు, యం. యె., పితాపురంరాజా కాలేజీ ఆఫ్ సైన్సు టింగు ప్రెసిపాలు, కాకినాడ.

16. రావు సాహెబ్ డాక్టరు టి. యస్. పాలన్, యమ్. యె., యల్.యల్. డి., గుంటూరు క్రిస్టియన్ కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

17. డాక్టరు యమ్. గౌరీనాథ శాస్త్రి, యమ్. యె., డి. యస్.సి. మచిలీపట్నం సింధు కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

18. శ్రీ కె. సచ్చిదానందపిళ్ళై యమ్. యె., యల్. టి., నెల్లూరు వి.ఆర్. కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

19. శ్రీమతి టి. వసుంధర, బి.యె., (ఆనర్సు) (మదరాసు); బి. యస్.సి. (ఆనర్సు) (లండన్); యల్. టి. రాజమండ్రి గవర్నమెంటు ఆర్ట్స్ కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

20. శ్రీ వి. యస్. సోమయాజి, బి. యస్.సి. (ఆనర్సు); విశాఖపట్నం మిసెస్ యె. వి. యన్. కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

21. డాక్టరు యె.యల్. నాగయన్ యమ్. యె., డి. యస్.సి., యఫ్. ఐ. సి., విజయనగరం మహారాజాస్ కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

22. శ్రీ యమ్. రాఘవాచార్యులు, యమ్. యస్. సి., విజయవాడ యస్. ఆర్. ఆర్. అండ్ సి. వి. ఆర్. కాలేజీ ప్రెసిపాలు.

23. శ్రీ వి. నుబ్బారావు, వి. యె. (ఆనయ్య); గుంటూరు హిందూకాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

24. మిస్. యన్. అమ్మణిఅమ్మ, యం. యె., యల్. టి. గుంటూరు శ్రీల కళాశాల ప్రెస్సిపాలు.

25. శ్రీ ఇ. లక్ష్మీ నాధరావు, యమ్. యె., పువరం డబ్బుస్. జి. సి. కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

26. శ్రీ పి. యస్. సుబ్రహ్మణ్యం, యమ్. యె., వి. యిడి., ఏలూరు సర్ సి. రామలింగారెడ్డి కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

27. శ్రీ యస్. టి. జి. వరగాచా, యమ్. యె., (ఆనయ్య); మదిలీపట్నం ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాల ప్రెస్సిపాలు.

28. శ్రీ ఇ. రంగనాయకులు, యమ్. యె., యల్.యల్. వి., నర్సారావుపేట యస్. యస్. యన్. కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

29. శ్రీ ఎ. యస్. త్యాగరాజు, యం. యె. (లండన్); గుడివాడ కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

30. శ్రీ యమ్. రామసుబ్రహ్మణ్య నాయుడు, యమ్. యె., కావలి కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

31. శ్రీ కె. గోపాలం, యమ్. యె., యల్. టి; నిడుబ్రోలు పి. వి. యన్. కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

32. శ్రీ పి. రామచంద్రరావు, యం. యె., అమలాపురం యస్. కె. వి. ఆర్. కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

33. డాక్టర్ టి. రామా రావు, యమ్. యె., పి. హెచ్. డి. చీరాల వి. యస్. ఆర్. కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

34. జనాభ యస్. యం. ఫజర్-జిల్లా, యమ్. యె., యల్. టి.

శ్రీ కామేశం గవ్వమెంటు అద్వైత కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

35. శ్రీ యస్. ఎ. రాంగండ్, యమ్. యె., యల్. టి., తేనాలి కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

36. శ్రీ పి. రామమూర్తి, యమ్. యె., పంగోలు సి. యస్. ఆర్. కర్మకాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

37. కమల జి. సావిత్రి, వి. యె. (ఆనయ్య); ఏలూరు శ్రీ సత్యవతిదేవి సెంట్రల్ థియాలజీ శ్రీల కాలేజీ ఆర్ట్స్ ప్రెస్సిపాలు.

38. శ్రీ యస్. పాపారాధినాయుడు, యమ్. యె., యల్. టి., అంకాపల్లి యె. యమ్. యె. కాలేజీ ప్రెస్సిపాలు.

39. ప్రొఫెసరు వి. రామ స్వామి, వి. యె., (ఆనయ్య) (మదరాసు); వి. యె. (కాంటబర్); పి. హెచ్. డి. (కాంటబర్); యూనివర్సిటీ కాలేజీలో మాగమాటిక్స్ ప్రొఫెసరు.

40. ప్రొఫెసరు కె. నాగభూషణం, యమ్. యె., ఫిల్. లెక్చ., డి. ఫిల్; (ప్రాక్టెస్); యూనివర్సిటీ కాలేజీలో పాటిస్ట్ ప్రొఫెసరు.

41. ప్రొఫెసరు యస్. మినాక్షి సుందరం, యం. యె., డి. యస్. సి., యూనివర్సిటీ కాలేజీలో మాగమాటిక్స్ ఫిజిక్స్ ప్రొఫెసర్.

42. ప్రొఫెసరు యస్. ఆర్. సామ్రా, యమ్. యె., (ఆనయ్య); పి. హెచ్. డి. (లండన్); యూనివర్సిటీ కాలేజీలో జియో ఫిజిక్స్ ప్రొఫెసరు.

43. ప్రొఫెసరు సి. వెంకట్రావు, యమ్. యస్. సి., (ఆనయ్య); డి. ఐ. సి. (లండన్); పి. హెచ్. డి. (డెవ్లర్);

వార్తలు జె. వి. డి. కారేజీ ఆఫ్ సైన్సు
అండ్ లెక్కాలలో ఆమి కల్
లెక్కాలలో హెడ్ ఆఫ్ ది డిపార్టు
మెంటు, ప్రొఫెసరు.

44. ప్రొఫెసరు యస్. రంగస్వామి,
యస్. యె., పి.హెచ్. డి., డి. ఫిల్ etc.,
వార్తలు జె. వి. డి. కారేజీ ఆఫ్ సైన్సు
అండ్ లెక్కాలలో ఫార్మసీ ప్రొఫెసరు.

45. ప్రొఫెసరు జి. గోపాలరావు,
యస్. యస్ సి., డి. యస్ సి., (అల
హాబాదు); యె. వి. సి. (లండన్),
పై కారేజీలో కమిస్రీ ప్రొఫెసరు.

46. ప్రొఫెసరు బి. హెచ్. యస్.
వి. రాఘవరావు, యస్. యె., పి.హెచ్.
డి. (లండన్), పై కారేజీలో కమిస్రీ
ప్రొఫెసరు.

47. ప్రొఫెసరు సి. మహదేవన్,
యస్. యె., డి. యస్ సి., య్. యె.
యస్ సి., వార్తలు ఎగ్జిక్యూట్ నామినేట్
సైన్సు కారేజీలో జియాలజీ
ప్రొఫెసరు.

48. ప్రొఫెసరు జె. వెంకటేశ్వర్లు,
యస్. యస్ సి., డి. యస్ సి., పి.హెచ్.
డి. (కాంటర్), పై కారేజీలో బొటని
ప్రొఫెసరు.

49. ప్రొఫెసరు పి. యస్. గణపతి,
యస్. యస్ సి., డి. యస్ సి., యూని
వర్సిటీ కారేజీలో జూరిలజీ ప్రొఫెసరు.

50. ప్రొఫెసరు శ్రీ శర్మ రసేన్,
యం. యె.; డి. లిట్., డి. ఫిల్.,
యూనివర్సిటీ ఆర్జున్ అండ్ కామర్సు
కారేజీలో ఫిలాసఫీ ప్రొఫెసరు.

51. ప్రొఫెసరు జి. వెంకటరావు,
యం. యె., యల్. యల్. వి., పై కారే
జీలో హిస్టరీ ప్రొఫెసరు.

52. ప్రొఫెసరు యస్. శ్రీనివాసన్
యం. యె. (ఆనర్స్) (మదరాసు);
బి. యస్ సి. (ఎకనామిక్స్), (లండన్);
యూనివర్సిటీ కారేజీలో ఎకనామిక్స్
ప్రొఫెసరు.

53. ప్రొఫెసరు హెచ్. కె. దత్త,
యం. యె., యూనివర్సిటీ ఆర్జున్ అండ్
కామర్సు కారేజీలో ఆర్జింగు ప్రొఫెసరు.

54. ప్రొఫెసరు కె. ఆర్. శ్రీని
వాస ఆయ్యంగారు, యం. యె., డి. లిట్.,
పై కారేజీలో ఇంగ్లీషు ప్రొఫెసరు.

55. ప్రొఫెసరు జి. జె. సోమయాజి,
విద్యాన్, యం. యె., యల్. టి., పి. డి.
యల్., యూనివర్సిటీ కారేజీలో లో
తెలుగు ప్రొఫెసరు.

56. ప్రొఫెసరు యస్. వెంకట
నామన్ బి. యె., యం. యల్.,
యూనివర్సిటీ కారేజీలో ప్రొఫెసరు
ఆఫ్ 'లా'.

57. శ్రీ వి. కె. రావు, పి. సి. యస్;
ఆంధ్ర ప్రభుత్వ సైనాస్సు శక్రిటరీ.

58. కె. పి. యల్. గవాన్, పి. సి.
యస్, విశాఖపట్నం జిల్లా కలెక్టరు.

59. డాక్టరు యం. వి. కృష్ణరావు,
బి. యె., యం. బి., బి. యస్., 50,
IV మైన్ రోడ్డు మదరాసు - 20.

60. జనార్ద మహమత్ అన్నాకీ,
బి. యె., బి. యల్., పబ్లిక్ ప్రాసి
క్యూటరు, నెల్లూరు.

61. డాక్టరు యస్. యస్. గనతా
యక్, యం. బి., బి. యె., పి. డి., ఆంధ్ర
మెడికలు కారేజీ, విశాఖ పట్నం.

62. ప్రొఫెసరు యస్. రాధాకృష్ణన్
యం. పి. (ఆనర్స్); డి. లిట్ (ఆంధ్ర);

అనరవి యత్ యత్. డి. (అలహాబాదు); యన్. బి. ఏ., భారత రిపబ్లిక్ ఉపాధ్యక్షులు.

63. డాక్టరు లక్ష్మీరాజు సుబ్బారావు, బి. యె., బి. యత్., కాకినాడ.

64. హిజ్ హెసెన్ శ్రీ పద్మనాథ దాస పంచపాల శ్రీ బలరామవర్మ కల శేఖర, కిరితపతి, నన్నేసుల్తాన్, మహారాజరాజ రామరాజ బహదూర్ పంపేర్ జంగ్, వైట్ గ్రాండ్ కమాండర్ ఆఫ్ ది మోస్టు ఎ మి నెంట్ ఆర్డరు ఆఫ్ ది ఇండియన్ ఎంపైర్, ఆనరరీ డి. లిట్. (ఆంధ్ర); మహారాజ ఆఫ్ తిరువాన్తూరు.

65. హర్ హెసెన్ మహారాజి శత్రు పార్వతీబాయి ఆఫ్ తిరువాన్తూరు, ఆనరరీ డి. లిట్ (ఆంధ్ర); త్రిశేంద్రం.

66. శ్రీ యల్లగడ్డ రామనాథశాస్త్రి, కారంచేడు, గుంటూరు జిల్లా.

67. శ్రీ ముళ్ళపూడి హరిప్రసాద్ ప్రసాద్, తణుకు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా.

68. శ్రీ వై. అబ్ధయ్య, బి. యె., గుంటూరు.

69. డాక్టరు బి. తిరుమలరావు, యత్. యమ్. యన్., యత్. ఆర్. సి. పి. యర్. etc., విశాఖపట్టణం.

70. శ్రీ ఆర్. సుబ్బయ్య, బి. యన్. సి. (అనన్య); చీరాల బి. యన్. ఆర్. కారేజీ వైస్ ప్రిన్సిపాలు.

71. శ్రీ కొలిపర వెంకట రమణయ్య బి. యె., బి. యత్., పీఠరు మచిలీ పట్నం

72. శ్రీ పి. వి. సుబ్బారావు బి. యె., బి. యత్., కడప, గుంటూరు జిల్లా.

73. శ్రీ యన్. సి. కృష్ణయ్య, యం. యె., యత్. టి., 14, గిరి గోడ్డు మదరాసు-17.

74. శ్రీ యన్. ఆర్. అపాని రావు, యం. యె., యం. యత్. ఏ., ఉయ్యూరు జమిందారు, నూజివీడు, కృష్ణా జిల్లా.

75. శ్రీ పి. శిరాపతిరావు, బి. యె., బి. యత్., ఆహ్వానం, రాజమండ్రి.

76. శ్రీ ఎ. వెంకట రామయ్య, బి. యన్. సి. (అనన్య); బి. యె. రాజమండ్రి ఆర్ట్స్ కాలేజీలో అసిస్టెంట్ లెక్చరర్.

77. శ్రీ కృష్ణా విశ్వనాథశాస్త్రి, యం. యె., మందవలి, మదరాసు.

78. శ్రీ పి. రామమూర్తిరావు, బి. యత్., ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా.

79. శ్రీ కొంటి పురుషోత్తం, యం. యె., విశాఖపట్నం.

80. శ్రీ సుబ్బ తులసిదాసు, బి. యె., బి. యత్., రైల్వే పబ్లికేషన్ జడ్జి, మదరాసు.

81. శ్రీ వక్కలంకి శ్రీ వెంకటేశ్వర శాస్త్రి, యం. యన్. సి., హైడ్ ఆఫ్ ది కాలలరీ డిపార్టుమెంటు, విశాఖపట్నం.

82. శ్రీ కందాల సర్వేశ్వరశాస్త్రి, బి. యె., బి. యత్., నాగైరు.

83. శ్రీ వి. సర్వేశ్వర శాస్త్రి, యం. యె., యూనివర్సిటీ కాలేజీలో ఎకనామిక్స్ లెక్చరరు.

84. శ్రీ వి. నారాయణరావు, యం. యె., కాకినాడ పి. ఆర్. కాలేజీలో హిస్టరీ లెక్చరరు.

85. శ్రీ పి. సుబ్బారావు, యం. యే., సర్ సి. ఆర్. ఆర్. కాలేజీలో హెడ్ ఆఫ్ ది మేథమాటిక్స్ డిపార్టుమెంటు, ఏలూరు.

86. శ్రీ సి. వి. కే. రావు, యం. యల్. యే. కాలేజీ.

87. శ్రీ టి. నాగిరెడ్డి, యం. యల్. యే. అనంతపురం.

88. శ్రీ పులుపుల వెంకటేశ్వరయ్య, యం. యల్. యే. వినుకొండ.

89. శ్రీ యం. నరసింహారావు, యం. యే., యల్. టి., గచ్చవరం బోర్డు హైస్కూలు హెడ్ మాస్టరు.

90. శ్రీ యే. రామకృష్ణరావు, యం. యే., యల్. టి. రెవల్ల బోర్డు హైస్కూలు హెడ్ మాస్టరు.

91. ఎ. వి. యస్. బంగారావు, మునిసిపల్ కాలిగిలయ, విశాఖపట్నం.

92. శ్రీ ఆర్. యల్. సరిసింహం, జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటు, శ్రీకాకుళం.

93. శ్రీ యం. ఉపేంద్రశర్మ, యం. యే., గుంటూరు హిందూ కాలేజీ రెక్టరు.

94. శ్రీ మల్లంపల్లి వీరేశ్వర శర్మ, భాషాప్రవీణ, చిట్టిగూడూరు సరిసింహ సంస్కృత కళాశాల.

95. మహ్మద్ అబ్దుల్ సత్తారు. మున్సి - ఇ - ఫజిర్, గుంటూరు ఎ. సి. కాలేజీ.

96. శ్రీ ఉధయభాషా ప్రవీణ, గంగాధర పాండా, సీనియర్ ఒరియా భాషా పండితులు, యస్. ఆర్. యస్. యం. బోర్డు హైస్కూలు, మందసా, శ్రీకాకుళం జిల్లా.

97. శ్రీ సి. అన్నారావు, బి. యె., కమిషనర్, తిరుపతి దేవస్థానం, తిరుపతి.

98. దివాన్ బహదూర్ బి. వి. శ్రీ హరిరావు నాయుడు, బి. యె., బి. యల్. ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ రిజిస్ట్రేషన్ (ప్రైవేట్), మదరాసు-17.

99. శ్రీ సి. ప్రసాదరావు, యస్. సి. యె., ఛార్జర్స్ ఎక్జిక్యూటివ్, యూనివర్సిటీ కాలజీ, వార్తరు.

100. కలనల్ టి. ఎ. రాజన్, బి. యె., టి. కామ్. (ఎడింబర్గ్), బిర్లా ఫీల్డ్ ఎక్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరు, న్యూఢిల్లీ.

101. శ్రీ పి. రామకృష్ణనాయుడు, యం. యే. (అనన్య); జిల్లా బోర్డు మెంబరు, శ్రీకాకుళం.

102. శ్రీ యం. నరసన్న, బి. యే., కాజుమండ్రె.

ఛాన్సలరు చేత నామినేటు

చేయబడ్డ సభ్యులు

103. శ్రీ యల్. బులయ్య, యం. యే., బి. యిడి., డివిజనల్ ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ స్కూలు; అనంతపురం.

104. శ్రీ బి. ఫీచన్న, బి. యే., బి. యిడి., ఆంధ్ర ప్రభ ఆఫీసు, మదరాసు.

105. శ్రీ వి. యస్. కేశవరావు, బి. యే., ఒంగోలు.

106. శ్రీ యం. వి. గంగాధరశివ, గాయనోటి, కడప జిల్లా.

107. శ్రీ రామకృష్ణదేవ్, జయపూర్ రాజా, జయపూర్, ఒరిస్సా.

108. ఉదయ భాషా ప్రవీణ ఉటు
మారు లక్ష్మీకాంతమ్మ, చీరాల(గుంటూరు
జిల్లా).

109. శ్రీమతి బి. నవరత్న వీరాస్వామి
యం. యే., అసిపెంటు ఉమమ్మ పెల్
ఫేర్ ఆఫీసరు, కడప.

110. జనాబ్ సయ్యద్ అహమద్,
యం. యే., మునిసిపల్ కమిషనరు, భీముని
పట్నం, విశాఖపట్నంజిల్లా.

111. శ్రీ కె. రాజమన్నులు.
యం. యే., బి. యిడి., రాజమండ్రి
గవర్నమెంటు ఆర్ట్స్ కాలేజీలో తెలుగు
లెక్చరరు.

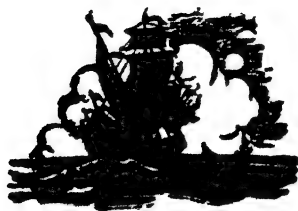
112 శ్రీ బి. యస్. సంజీవరెడ్డి, యే.
ఐ. యస్. యం., యం. యస్.సి. (శాల
రాడ్), జయోఫిజిన్లు, మైనింగుఇంజనీరు,
చేతిం చెర్ల, కర్నూలుజిల్లా.

113. శ్రీ జి. హరిసర్వోత్తమరావు,
యం. యే., గోపాలపురం, మదరాసు-6

114. శ్రీ యన్. సుబ్బరాయుడు
శాస్త్రి, యస్. యస్. యన్. కాలేజీ
కరస్పాండెంటు, శ్రీకేటర్లనరసరావుపేట.

115. శ్రీ పాముల పాటి బుచ్చి
నాయుడు, నిడుబ్రోలు.

116. జిల్లా కలెక్టరు, తూర్పుగోదావరి,
లాండు లార్డు, పేరూరు, తూర్పుగోదావరి
జిల్లా.

వ్యాయామ కళ

శ్రీ కొల్లి రంగదాసుచేదరి

(డైరెక్టర్, స్వేచ్ఛానగర్ ప్రకృతి చికిత్సాలయం)

ప్రాచీన కాలం నుండి ఆంధ్రదేశంలో వ్యాయామ కళ ఒక ఉత్తమ కళగా పరిగణింపబడుచున్నది. కాలివాహన రాజులు వ్యాయామ కళను పోషించినట్లు చరిత్రను బట్టి తెలుస్తున్నది. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల పోషణ క్రింద వ్యాయామ కళ బహుళ వ్యాప్తి చెందింది. కృష్ణదేవరాయలు ప్రతిదినము శ్రద్ధగా వ్యాయామం చేసేవారు. వారు వ్యాయామం చేసిన పరికరాలు నేటికీ హంపి, విజయనగర కథిల నగరాలలో చూడవచ్చు.

ప్రాచీన కాలంలో రాజులు, జమీందారులు, పెద్ద పెద్ద భూస్వాములు వ్యాయామకళను పోషించేవారు. ఇప్పుడు పోషణలేక ఆంధ్రలో వ్యాయామ కళకు అంతగా ప్రోత్సాహం లభించడంలేదు.

మన రాష్ట్రంలో చాలమంది పురాతన పద్ధతులలో తాలిఖానాలను స్థాపించి, వ్యాయామ కళావ్యాప్తికి తోడ్పడుతున్నారు. ఈతాలిఖానాలలో దండేలు, బస్కీలు మాత్రం నేర్పుతారు. దండేలు, బస్కీలలో శరీర బలభ్రష్టమవుతున్నంతగా అనేక బలభ్రష్టమవుతున్నాయి. శక్తిగాని జోడించడానికి వీలులేకపోవడంవలన శరీరసౌష్ఠ్యం, బలమూ పెంపొందడానికి వీలులేదు. కాని ఓర్పుమాత్రం అద్భుతంగా అభివృద్ధి చెందుతుంది. బలమూ, శరీర సౌష్ఠ్యమూ, ఓర్పు

పెరగడానికి బార్ బెక్ వ్యాయామం తోడ్పడినట్లు యేదీ తోడ్పడదు. దీనికి సాటిలేదు. ఇది విదేశీయ విధానం కాని, దేశీయ విధానం కాదనే దురభిప్రాయం చాలమందిలో వుంది. కాని యీ విధానం భారత, చైనా దేశాలలో వేల సంవత్సరాల నుండి అమలులోవుంది. విజయనగర ప్రాంతంలోని ప్రతి తాలిఖానాలోనూ కానవచ్చే సంగిడీలతోచేసే వ్యాయామం, బార్ బెక్ వ్యాయామాన్ని పోలివచ్చే. ఈ సంగిడీలను మెడమీద వుంచుకుని గుండేలు తీయడం ద్వారా శరీర బలాన్ని పెంపొందించుకోవచ్చు. అంతర్జాతీయ ప్రఖ్యాతిగాంచిన గామా, ఇమాం బత్తు మొదలైన భారతీయమలయుద్ధవిశారదులు, ఈ సంగిడీల వ్యాయామంతోనే బలాన్ని పెంపొందించుకొన్నారు. యూరపు దేశీయులు, అమెరికావారు ఈవిధానాన్ని మన దేశాన్నుండిగ్రహించి శ్రీయపద్ధతులలో అభివృద్ధిచేసారు. ఇదే బార్ బెక్ విధానం. ప్రస్తుత మీవిధానమంత ఉచ్చస్థితిలోవివిధానమూలేదు. ఈ విధానం అభివృద్ధిచెందిన కొలది, మిగతావిధానాలూ నీచించుచున్నవి. మనదేశంలోని యువకులూడ ఈవిధానాన్ని నమోదుచేసి తమ శరీరసౌష్ఠ్యాన్ని, ఆరోగ్యాన్ని పెంపొందించుకుని దేశసౌభాగ్యానికి తోడ్పడుదురుగాక!

కోడి రామమూర్తి

మన ఆంధ్రలో వ్యాయామ కళాభివృద్ధికి లోతట్టైన వాటిలో ప్రథములు కీ॥ శే॥ కోడిరామమూర్తిగారిని యెంత మాత్రము అతిశయోక్తి కాజాలదు. వీరు మమారు 1880వ సంవత్సరములో విజయ నగరమునకు సమాపముననున్న వీరసూర్యవసు గ్రామములో జన్మించారు. వీరు మూడవ ఫారమ్ వరకు చదివి, మద్రాసు వెళ్ళి, పైగాజేటలో నున్న ప్రేమమూర్తి (వ్యాయామ) కళాశాలలో వ్యాయామ విద్యనభ్యసించి, పరీక్షలో వుత్తీర్ణులై ఆకాశిజిలోనే వ్యాయామకళ అధ్యాపకులుగా కుదిరారు. ఆ సమయంలో వీరికి తుని మహారాజి కొలువులో పనిచేయుచున్న పాట్టిపంతులు గారితో స్నేహము కుదిరింది. అప్పుడు మద్రాసు, ముష్టియర్థమునకు పోవలసి గిన్నది. రామమూర్తి నాయుడుగారికి కూడా ముష్టియర్థములో ఆ సరికి కలిగి, దానిని ఒహారీ ప్రయాణతో అభ్యసించి, పోటీలలో పాల్గొని విజయము పొందారు. ముష్టియర్థ పోటీలలో జయించినపుడెల్ల పాట్టి పంతులుగారి వద్దకు వెళ్ళి సత్కరముల దెడివారు. పాట్టిపంతులుగారు, నాయుడుగారిలో యూరప్ ఖండములో యూజెన్ శాండ్స్ యను ప్రఖ్యాతి జర్నల్ బలాధ్యుడు బలప్రదర్శనములు చేయుచున్నాడని, అటువంటి వారికంటె మిన్నయైన బలప్రదర్శనములు చేసిన వేరుప్రఖ్యాతులు పొందగలవని చెప్పారు. ఆ మాటలతో నాయుడుగారికి యెంతయో వుత్సాహం కలిగి, ఆ బలప్రదర్శనలన్నియు శ్రద్ధతోపరిశ్రమ చేసి, ప్రతి బలప్రదర్శనము నందును శాండ్స్ మించిపోగలిగారు.

ఒకకోణున వీరు పాట్టి పంతులుగారి వద్దకు వెళ్ళి, యీ అద్భుత ప్రదర్శనము లన్నియు వారి యెదుట ప్రదర్శించి వారి మెప్పును బడసిరి. ఈ ప్రదర్శనములు చూచిన తర్వాత నాయుడుగారిపై పాట్టి పంతులుగారికి యెంతయో శ్రేమ కలిగి, చిన్న సర్క్యస్ నడపుటకు వారికి తుని మహారాజిగారిచేగి సహాయముచేయించిరి. పాట్టి పంతులుగారు తనతో వచ్చి న యెడల, యీ సర్క్యస్ నడపుటకుని నెప్పుగా పంతులుగారు అంగుల కంగీకరించిరి.

ఒకనాడు వీరు ఒక గ్రామములో ఉండగా గుహను వచ్చినది. ఏనుగు త్రొక్కుకొని నాయుడుగారున్న గుడారము పడిపోగా దానిని త్రొక్కుచూ పారిపోయెను. ఈ దృశ్యమును చూచి పాట్టి పంతులుగారు నాయుడుగారుచనిపోయెనని భయపడి ఆ గుడారము వద్దకు వెళ్ళగా, నాయుడుగారు రొమ్ములో నొప్పిగా నున్నదని నెప్పుచూ యెవరుగా వచ్చిరి. ఏనుగు త్రొక్కుట వల్లనే యిది సంభవించినదని గ్రహించి, అప్పటినుండి రొమ్ముమీద ఏనుగును యెక్కించుకొని ఆపు బలప్రదర్శనమును చేయుట ప్రారంభించిరి.

వీరు ఈవిధముగా యీదిన్న సర్క్యస్ తో పర్యటన చేయుచుండగా, యూజెన్ శాండ్స్ బలప్రదర్శనము లిచ్చుటకు మన దేశము వచ్చారు. 1907 వ సంవత్సరములో శాండ్స్ మద్రాసు వచ్చి, ఇండియాలో యెవరైనను తనతో పోటీచేసి జయించిన యెడల గొప్ప బహుమానం యివ్వగలవని ప్రకటించారు. నాయుడుగారు ఆసవాసును అంగీకరించగా, శాండ్స్

గారు తోకగూడించి మనదేశ పర్యటన మానుకొని, యూరప్ ఖండమునకు తిరిగివచ్చారు. తర్వాత నాయుడు గారు యూరప్ పర్యటనకు బయలుదేరి మొదట ఇంగ్లండు వెళ్లారు. అక్కడ నాయుడు గారు సవాల్ చేయగా, ఇంగ్లండులో కల బలాభ్యుత్తై న ధామన్ యింట్, ఎడ్వర్డు ఈస్ట్ అనువారలు వీరిసవాలును అంగీకరించి, తర్వాత రామమూర్తిగారి ఆమోదమునకు గుర్తించి పంపించి తగ్గించారు.

వీరు యూరప్ ఖండమునకు పర్యటన చేసి, అక్కడ బలాభ్యుత్తై లందరినీ జయించి ఆఖండ కీర్తితో భారతదేశమునకు తిరిగివచ్చిరి. ఒకప్పుడు వీరి సర్కిల్ ప్రపంచములో కల గొప్పదిగా పరిగణింపబడినప్పుడు, వీరుదానిని ఎంత అభివృద్ధి చేసి రోమనులకు తెలుసుకోవచ్చును. నాయుడుగారు పారిజీమితంలో కొన్ని లక్షలు సంపాదించి, అందులో డెక్కవ భాగము ధర్మముచేతారు. వీరు చివరిదశలో ఆరోగ్యమును కోల్పోయి, తిండికికూడా జరుగుట కష్టమైనది. ఆనందుములో ఆంధ్ర దేశమునకే కాక హిందూదేశ మంతటికి ఆఖండ కీర్తిని చేకూర్చిన యీ మహావ్యక్తిని పోషించుటకు ఆంధ్రదేశములో ఒక్కరూ లేకపోయారు. వీరు పడు బాధలు తెలుసుకొని, మాలవ్యాగారు వీరిని డెవారిస్ పిలిపించి, డెవారిస్ హిందూవిశ్వవిద్యాలయములో గౌరవ వ్యాయామ అధ్యాపకులుగా నియమించి, వారికి కావలసిన వసతులన్నియు కల్పించారు. వీరు చివరిదశయంతయు అచ్చటనే గడపి ఘమారు 1938 వ సంవత్సరములో పరమమరణించారు. వీరితర్వాత వీరి శిష్యులు

మన ఆంధ్రదేశములో పలుతావుల వ్యాయామకాలలు సాపించి, పూర్వపదకులతో వ్యాయామ కళను పెంపొందించుటకు కృషి చేయుచున్నారు.

కోళ్ళ సీతారామయ్యనాయుడు

రామమూర్తిగారి శిష్యులలో ముఖ్యులు శ్రీకోళ్ళ సీతారామయ్య నాయుడుగారు. వీరు 1895 వ సంవత్సరములో కాకినాడ సమాపమునకు వాళ్ళరేవులో జన్మించారు. వీరు భారతదేశములో అనేక వ్యాయామ క్రీడలలో పాల్గొని, జయము పొంది అంద్రులకు గౌరవము చేకూర్చారు. వీరు పలు ప్రదేశములందు బలప్రదర్శనములు యిచ్చి, వ్యాయామ కళను వ్యాప్తి చేయుటలో చాలా కృషి చేసినారు. ప్రస్తుతము తూర్పు గోదావరిజిల్లా రెడ్ క్రాస్ పశువైద్యకేంద్రం, హరిజన వసతిగృహము మొదలగు స్థానములకు అధ్యక్షులుగా నుండి ప్రభుత్వ చేయుచున్నారు.

వీరు వ్యాయామకళాభివృద్ధికియెంతయో గోడ్చుచు చున్నారు. వీరి వయస్సు ప్రస్తుతము 58 సంవత్సరములు ఉన్నప్పటికి, వీరు యిప్పటికి కూడా యెంతయో బలముగాను, ఆరోగ్య వంతులుగాను ఉన్నారు. వీరు యిప్పటికి కూడా రెండు కాయల నాపుట, రోడ్ రోల్స్ ను రొమ్ము మీద పోనిచ్చుట మొదలైన బలప్రదర్శనములను సునాయాసముగా చేయగలరు.

కోడిగామమూర్తిగారి శిష్యులలో శ్రీకోళ్ళ సీతారామయ్య నాయుడుగారి తర్వాత వేల్పూరు దగ్గవారు పైడిరాజుగారు. వీరు విజయనగర వాస్తవ్యులు. వీరు రామమూర్తినాయుడుగారుచేసిన బలప్రదర్శనములలో ఏనుగును ఆపుట,

కోడ్ కోల్ను రామ్మమిదగా పోని చుట్ట యెడలగు బల ప్రదర్శనములు చేయుచూ భారతదేశమంతటా పర్యటించి, ఆంధ్రులకు అఖండగౌరవము చేశారన్నారు. వీరు ప్రస్తుతము విజయనగరంలో వ్యాయామ కాలను సాపించి వ్యాయామ కళాభివృద్ధికి కృషిచేయుచున్నారు.

శ్రీ రామమూర్తినాయుడుగారి తిర్వాతి ఇతర రాష్ట్రములలో ఆంధ్రులకు గౌరవము చేకూర్చిన బలాశ్వుడు శ్రీ బాలును రామజోగరావుగారు. వీరు మనదేశములో అనేక చోట్ల బలప్రదర్శనముచేచి ఆంధ్రుల కడలేని గౌరవము చేశారన్నారు.

కుష్ఠీలో మన ఆంధ్రులకు పేరుతెచ్చిన వారు ఏలూరు వాస్తవ్యులు పాటోలు వీరవెంకయ్యగారు. ప్రస్తుతము వీరి వయస్సు షుమారు 90 సంవత్సరములు. ఇప్పటికి కూడా వీరు బలముగాను, ఆరోగ్యముగాను వున్నారు. వీరు పంటలు వస్తాదులను యెండవనోజయించి ఆంధ్రుల కెంతయో పేరు తెచ్చారు. వీరు చాలా కాలమునుండి ఏలూరులోనికి వ్యాయామ కాలను నడపుచూ వ్యాయామ కళాభివృద్ధికి యెంతయో తోడ్పడుచున్నారు.

శ్రీ కమ్మల అప్పన్నగారి ఏలూరులో శ్రీల కొకటి, పురుషుల కొకటి చెండు వ్యాయామ శిక్షణాలయాలు నడుపుచున్నారు. వీరు కూడా వ్యాయామకళ కెంతయో తోడ్పడుచున్నారు.

శ్రీ అవనిగడ్డ పాండురంగారావుగారు బెజవాడ సమీపమున నున్న పటమటలంక వాస్తవ్యులు. వీరి వయస్సు షుమారు 30 సంవత్సరములు. శిశ్నాహముగల యౌవకులు. వీరు స్వగ్రామములో వ్యాయామ కాలను స్థాపించి అనేకమంది యౌవకులను

తయారు చేయుచున్నారు. వీరు బరువులు లేపుటలో ఆంధ్రదేశం పోటీలలోను, అఖిలభారత పోటీలలోను అనేకమంది వస్తాదులతో పాల్గొన్నారు. ఆంధ్రదేశ పోటీలలో వీరికి అనేకసార్లు క్రథను సానము లభించినది. వీరు ప్రస్తుతము అఖిలభారత వెయిట్ లిఫ్టింగ్ పోటీలకు తయారగుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

శ్రీ గిర్రే వీరరాఘవ గుప్తగారు చాలా సంవత్సరములనుండి వ్యాయామ కళాభివృద్ధికి పాటుబడుచున్నారు. వీరు వైక్యులలో వ్యాయామకళను వ్యాప్తి చేయుటకు యెంతయో కృషి చేసినారు. వీరు గుంటూరులో వ్యాయామకాలను సాపించి, వ్యాయామ వ్యాప్తికి కృషి చేయుచున్నారు.

శాస్త్రీయ పద్ధతులు

పైన పుడమారించి వారిలో యెక్కువ మంది పురాతన పద్ధతులతోనే వ్యాయామ కళను ప్రచారము చేయుచున్నారు. నేను ఆంధ్రలో ప్రప్రథమంగా శాస్త్రీయ పద్ధతులతో, ఆత్యధిక బలమును, శరీర సౌష్ఠ్యమును చేకూర్చు బార్ బెర్ వ్యాయామమును ప్రవేశపెట్టాను.

1932 వ సంవత్సరం నా స్వగ్రామమైన అప్పికట్లలో ఆధునిక పరికరములతో వ్యాయామ కాలను స్థాపించాను. అచ్చట రాకపోకలకు తగు సౌకర్యములు లేనందున, యీ వ్యాయామకాలను 1946 వ సంవత్సరములో బెజవాడకాలూకా కంకి పాడునకు 1½ మైళ్ళలో స్థాపించి నడుపుచున్నాను. 1936 వ సంవత్సరములో దండమూడి రాజగోపాలరావు నావద్దకు యీ కళను అభ్యసించుటకు వచ్చారు.

నేను, రాజగోపాల్ మనోజమూలయ్య పర్యటనచేసి ప్రదర్శనములిచ్చి శ్రీ మహా దేవదేవతాయి, ఘనశ్యామదాస్ బిర్లా, రాయ్ నాదరి, రాయప్రోలు సుబ్బారావు మొదలగు ప్రముఖులచే యోగ్యతా పత్రము లను పొందాను. మేము చేసిన కలపదర్శనములు యొక్క రుసుమే చేయబడినవి. 1946 వ సంవత్సరములో కెంగురూరులో జరిగిన అఖిలభారత వెయిల్డ్ లిక్స్ (బరువులు ఎత్తు) పోటీలలో పాల్గొని ప్రథమ స్థానమును పొంది, మనోజమూలయ్య లక్ష్యముగా రాజగోపాల్ పరిగణింపబడ్డారు. తిరిగి 1952 వ సంవత్సరములో మద్రాసులో జరిగిన అఖిల భారత ఒలింపిక్ పోటీలలో బరువులు శేఫుటయింగ్ హెవివెయిట్ క్లాసులో పాల్గొని మొత్తం 780 పౌనులులేని ప్రథమ స్థానాన్ని పొందారు. 780 పౌనులులేని 1944 వ సంవత్సరములో మహమ్మదాబాద్ లో చేసిన పాపింప బడిన అఖిలభారత రికార్డు 767 పౌనులను అధిగమింప గలిగారు.

శ్రీ కోడి రామమూర్తి నాయుడుగారి తర్వాత భారతదేశమండల బలాధ్యులుగా పరిగణింపబడి, ఆంధ్రదేశమునకు ఆఖండ కీర్తిగౌరవములను సంపాదించిన యువకుడు దండమాచి రాజగోపాల్ రావుగారేనని చెప్పుటముగా ఎంతమాత్రం అతిశయోక్తిలేదు. 1948 వ సంవత్సరములో లండన్ లో జరిగిన అంతర్జాతీయ ఒలింపిక్ పోటీలకును, 1952 వ సంవత్సరములో ఫిన్ లెండ్ లో జరిగిన అంతర్జాతీయ ఒలింపిక్ పోటీలకును భారతప్రతినిధిగా పంపబడిన ఆంధ్రదేశముకంతయో కీర్తి గౌరవములు తెచ్చారు.

ఆ సి యా రి కార్డు

ప్రస్తుతము ఆ సి యా ఖండమాడల్ ప్రఖ్యాతి గాంచిన కామిసేని ఈశ్వర రావుగారు, 1952 వ సంవత్సరములో మద్రాసులో జరిగిన అఖిలభారత ఒలింపిక్ పోటీలలో ప్రథమంగా పాల్గొని కీన్ అండ్ జర్నలిస్టులముఖా 305 పౌనులు చేసి అఖిలభారత రికార్డును నెలకొల్పారు.

1952 వ సంవత్సరము జూన్ మాసములో కలకిత్తాలో ఏర్పాటు చేయబడిన ఫిన్ లెండ్ కు పంపు శిక్షకు పోటీలలో పాల్గొని ఒలింపిక్ పోటీలలో వుపయోగించు మాడు విధానములలోను, మొత్తం బరువు శేఫుటలోను 4 రికార్డులు సాధించి, ఇచ్చట వీరు మొత్తం 815 పౌనులు లేని రాజగోపాలరావుగారు 1952 వ సంవత్సరములో సాధించిన రికార్డును అధిగమించిరి. అందువల్ల అఖిలభారత ఒలింపిక్ ఎనాసియేషన్ వారు హెవీ వెయిట్ క్లాసులో పాల్గొనుటకు వారి స్వంత ఖర్చులతో ఫిన్ లెండు పంపిరి. ఇంత కొద్దికాలము వ్యాయామము చేసి ఇంత బరువును లేపినవారు ప్రపంచములో ఎవ్వరును లేరన్న అతిశయోక్తికాబోదు. శ్రీ కోడి రామమూర్తి నాయుడుగారి తర్వాత అంతర్జాతీయ పోటీలలో ఆంధ్ర రాష్ట్రమునకేకాకి, యావత్ భారత ఖండమునకు పేరుప్రఖ్యాతులు లేగలయువకుడు ఇతనే కాగలడు. ఇతనే వయసు 27 సంవత్సరములు. ఎంతయో అభివృద్ధి చెందవలసిన యువకుడు. ప్రస్తుతము యితను శేఫుటంత బరువు ఆసియా ఖండములో యెవ్వరును లేపలేరనూ! 1953 వ సంవత్సరము డిశంబరు 27 వ తారీఖున వసుకురు

గ్రామములలో చైనా సంస్కృతీ రాయ బారివర్గమువారి యెదుట 330 పానులు క్లీన్ అండ్ జర్క్యు చేసి అభిలభారత రికార్డును అధిగమించిరి. లోగడ రికార్డు యింతను సాపించినదే 310 పానులు. ఇట్టి అభివృద్ధికిరాల యువకనకు తోడ్పడుట యెంతయు అవసరము.

1951 వ సంవత్సరము లోనే మా వ్యాయామ కళాశాలలో శ్రీ కేముల పల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు యెంతయో పట్టుదలతో వ్యాయామము చేసి లెవబరువును 145 పానులనుండి 190 పానులవరకు పెంచుకొని బలమును కూడా యెంతయో పెంపొందించు కొనిరి. వీరు 1952 వ సంవత్సరములో మద్రాసులో జరిగిన అభిలభారత ఒలింపిక్ పోటీలలో మిడిల్ హెవీ వెయిట్ క్లాసులో ప్రథములుగా వచ్చి, ఆంధ్రరాష్ట్రమున కెంతయో కీర్తి గాంచుమును చేకూర్చిరి. అభిలభారత పోటీలలో పాల్గొనుట వీరికి యిది ప్రథమ ప్రయత్న మనయిప్పటికి, క్లీన్ అండ్ జర్క్యులో 230 పానులు చేసి అభిలభారత రికార్డును సాపించిరి.

అభిలభారత శక్తిరసాదన పోటీలలో అనేకసారులు పాల్గొని వీరి ఎత్తుతరంగిణిగా

ప్రథములుగా జయము పొందిన ఆంధ్ర యువకులు శ్రీ ఆర్థా బహద్రనరావుగారు. వీరు 1952వ సంవత్సరం మద్రాసురాష్ట్ర వెయిట్ లిఫ్టింగ్ ఎసోసియేషన్ వారు యేర్పాటుచేసిన “మిస్టర్ మద్రాస్” పోటీలలో పాల్గొని జయము పొంది “మిస్టర్ మద్రాస్” బిరుదును, ఎవర్ హోలింగ్ కిష్టనుబడసి ఆంధ్రరాష్ట్రమున కెంతయో కీర్తి చేకూర్చారు. అంతకుముందు కల కష్టాలలో “మిస్టర్ హైస్కూల్స్” బిరుదు పొందారు. వీరు బందిరు వాస్తవ్యులు.

గుడివాడలో ఆంధ్ర ఫీజికల్ కల్చర్ యిన్ స్టిట్యూట్ అను పేరున, ఆధునిక పరి కరములతో ఖాదర్ మెహిద్దీన్ అనే ఆయన ఒక వ్యాయామ కేంద్రాన్ని స్థాపించి వ్యాయామ వృద్ధికి తోడ్పడుచున్నారు.

శాస్త్రీయ వ్యాయామము మన దేశములోను, రాష్ట్రములోను, రిహ్య, ఆమెరికాలలోవలె వ్యాప్తి చెందవలయు నన్న ప్రజాప్రభుత్వ సహాయ మెంతయు అవసరము. మన ప్రభుత్వము వ్యాయామావశ్యకతను గురించి ప్రజల లోలో గృహములు పెంపొందించుటక, యీ కళావ్యాప్తికి తప్పక తోడ్పడగల దని ఆశించుచున్నాను.

ఆంధ్ర పత్రికలు

శ్రీ నాదెళ్ళ విజయభాస్కరరావు

ఆధునిక కాలంలో పత్రిక లావణ్యకరము వివరించవలసినపని ఏమాత్రంలేదు. ఆధునిక యుగతాలభివృద్ధి యవదంతో పాటు, పత్రికానిర్వహణలో కూడా తోట తోటాకు అనేక మార్పులు జరుగుతూ వచ్చాయి.

కీ. శ. 1885 సంవత్సరంలో తెలుగు టైపులు కనుగొనబడ్డాయి. ఆ సంవత్సరంలోనే కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగం గారు స్వంతంగా ఆచ్చయంతా న్నొకదాన్ని నెలకొల్పి “వివేకవరణి” అనే ఒక వార పత్రికను ప్రకటించారు. ఈ పత్రిక ముఖ్యంగా సగటు సంస్కృతావశ్యకతను గూర్చి ప్రచారించేస్తూ వచ్చేది. “హాస్యవరణి” అనే మరొక పత్రికను గూడా అదే సంవత్సరం నుంచి పంతులుగారు రాజమహేంద్రవరం నుండి నడిపారు. ఈ పత్రికలద్వారా సాంఘికంగా విసుకబడివున్న ప్రజానీకానికి వెలుగునిచ్చి ఎంతో సేవ చేశారు. 1886 లో ఎ. పి. సారసారధి నాయుడుగారు “ఆంధ్రప్రకాశిని” అనే వారపత్రికను సాపించి, 25 సంవత్సరాలు వరుసగా ప్రభుత్వ విభాగాలను తీవ్రంగా ఖండిస్తూ ప్రజాభిమానాన్ని పొందారు. తమపరి గట్టుపల్లి శేషచామ్రులుగారు సాపించిన “శకరేఖ” ఆంధ్రోద్యమానికి తోడ్కానో తోడ్పడింది. 1888 లో శేషచలపతిరావుగారు సాపించిన “దేశాభి

మాని” పత్రిక, వార, టైపువార పత్రికల దశలు గాటి దినపత్రికగా గూడ కొంత కాలం కొనసాగింది. ఇవి గుంటూరు నుంచి వెలువడేవి. ఇవేగాకుండా 19 వ శతాబ్దంలో కీ. శే. కొల్లాండ వెంకటరత్నం, చిలకిమర్తి లక్ష్మీ స్వసింహంగారిజాంటి పెద్దలు పెక్కుమంది అనేక పత్రికలను సాపించి, జాతీయ సాంఘికోద్యమాలకు మిక్కిలి చేయుత నిచ్చారు.

20 వ శతాబ్దం ప్రారంభం నుండి జాతీయోద్యమానికి దండగా నూ, నవ్యాంధ్ర సాహిత్య ప్రచారానికి నాందీ ప్రస్తావనగా నూ, వ్యావహారికభాషా ప్రచారం కొరకు అనేక పత్రికలు ప్రారంభించ బడ్డాయి. భాషాసంబంధమైన వాగ్వివాదాలుగూడా పత్రికలలో తీవ్రంగా సాగుతుండేవి. వ్యావహారిక భాషా ప్రచారానికి గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారు “తెలుగు” అనే పత్రికను సాపించారు. వారివాదాన్ని ఖండించడం కొరకు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు “వజ్రాయుధం” అనే పత్రికను కొంతకాలం కొనసాగించారు. ఈ రెండువాదాలకు మధ్యస్థంగా వుంటూ, కాలాక్రిరామ శాస్త్రిగారు “కారద” అనే మాసపత్రికను నైలకొల్పారు అలాగే విశ్వనాథ సత్యనారాయణ,

కోల వెన్ను రామకోటిశ్వరరావుగారు “జయంతి” అనే పత్రికను కొంతకాలం నడిపారు. కీ. శే. కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు నవ్యసాహిత్య రచనలకు ప్రోత్సహ

మిస్తూ “ఉదయిని” అనే మాసపత్రికను నడిపారు. ఇదిగాకుండా కుల, మత్స్య ప్రాంతీయ పత్రికలు గూడా యీ కాలంలో అనేకం వెలువడ్డాయి.

దిన పత్రికలు

1908లో బొంబాయినుంచి వారిపత్రికగా వెలువడిన ఆంధ్రపత్రిక, 1914లో కీ. శే. కాశీనాథుని నాశేశ్వర రావుగారి సంపాదకత్వాన మద్రాసునుంచి దినపత్రికగా వెలువడటం ఆరంభమైంది. ఆంధ్ర దిన పత్రికలలో కల్లయింత సుదీర్ఘ కాలం నుంచి వెలువడుతూ మనగల్గింది యిది ఒక్కటే. ఈ పత్రికద్వారా నాశేశ్వర రావుగారు ఆంధ్రోద్యమానికిగాక, సాంస్కృతికానికి కూడ అత్యేక కృషిచేశారు. ఈ దినపత్రికతోక ముఖ్యాంగంగా చేసుకుని ఆంధ్రపత్రిక (వారపత్రిక)ను, ఆంధ్ర సాహితీ రంగాలలో పేరెన్నికగన్న మాస పత్రికయైన భారతిని నీరు సాపించారు. కీ. శే. చల్లా శేషగిరి రావుగారు యీపత్రికకు చాలాకాలం సంపాదకులుగా పనిచేసిరి. ప్రస్తుతం శివలెంక శంభు ప్రసాద్ గారు సంపాదకత్వం వహిస్తూ యీ మూడు పత్రికలు నిర్వహిస్తున్నారు.

1939 సంవత్సరములో శ్రీ భాసా సుబ్బారావుగారి సంపాదకత్వాన “ఆంధ్ర ప్రభ” స్థాపించబడింది. తదుపరి శ్రీ న్యాయపతి నారాయణ మూర్తిగారు దానిసంపాదకత్వము వహించిరి. ప్రస్తుతం శ్రీ బాల్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు సంపాదకులుగా వుంటున్నారు. వీరు యీ పత్రికానివేదికతో కనిపిచేశారు. అనతి

కాలంలోనే యీపత్రిక ఎక్కువ ప్రచారంగాకి పోయింది.

ఆంధ్ర పత్రికా ప్రపంచంలో ‘ప్రభాశక్తి’ దినపత్రిక సాపని ఒక నూతన శక్తానికి ప్రాసంగ్యం. ఇంతవరకూ ముఖ్యమైన పత్రికలన్నీ వ్యక్తుల అధీనంలో ఉండటం - వారు ప్రధానంగా ధనికులై యుండటం; కనుక ధనిక వాచానికి వ్యతిరేకమయిన వారలకు, రచనలకు వీటిలో సాసం లేక పోవటం గమనకరమవుచి. థి. సిల్వీ ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ ఆధ్వర్యాన, శ్రీమద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావుగారి సంపాదకత్వాన 1945 లో విజయవాడ నుండి యిది ప్రారంభించబడింది. ఒక ఉద్యమ బాధ్యతపై నిర్ణహింపబడిన ప్రజలు ఆంధ్ర దినపత్రిక ఇదే.

1936 లో ప్రారంభింపబడి 1939 లో నిషేధింపబడ్డ “నవశక్తి” - 1941 లో ప్రారంభింపబడ్డ ‘ప్రభాశక్తి’ వారపత్రికా దీనికి పునాదులు ఏర్పరచాయి. 1948వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వనిషేధంతో “ప్రభాశక్తి” మూతబడ్డా తిరిగి 1951 లో వార, దైనిక వార పత్రికగా కొనసాగి, 1952 లో “వికలాంధ్ర” అన్న పేర దినపత్రికగా వెలువడటం ప్రారంభమయింది. ఆంధ్ర రాష్ట్రము నుండి ప్రకటించబడుతున్న ఒకే ఒక దినపత్రిక ఇది. ప్రస్తుతం థి. మోటూరు మాసమంతరావుగారు

చదవండి!

భారతదేశంలో
ముఖ్యంగా విశాలాంధ్రలో
అన్ని ఆభ్యుదయ ఉద్యమాలకు
చేయూతనిచ్చే పత్రిక

చందాదారులుగో
చేరండి!

చందా వివరాలు

సం చందా ర.	24,-	సీ మాసములకు	6.6-
ఆర్థిక సం	12,-	సెలసె	2.2-
గ		విడి ప్రతి	0-1.0

వ్యాపారప్రకటనలు
చేయండి!

ప్రకటన రేట్లు

క్లాజయల్ సింగిల్ కాలం అంకితము	రూ. 7,-
కాంట్రాక్ట్ 50'' నుండి 100''	,, 6,-
,, 101'' పైన	,, 5,-

విశాలాంధ్ర

విజయవాడ-2

ప్రధాన సంపాదకులుగాను, శ్రీకింభంపాటి సత్యనారాయణ, కాట్రుగడ్డ రాజగోపాల

రావు గారు సంపాదక వ్యవస్థలుగాను పనిచేయుచున్నారు.

ఇతర పత్రికలు

ప్రస్తుతం దాదాపు అన్ని రంగాల్లోనూ, ద్వైవార, వార, పక్ష, మాసపత్రికలు తెలుగులో వెలువడుచున్నాయి. అన్నింటికంటే మాసపత్రికలు విరివిగా వెలువడుచున్నాయి. రాజకీయ, సాంఘిక, సాహిత్య, సినిమా, నాట్య, చిత్రకళ, ఒకటేమిటి! భర్తదండాగారి మా పత్రికలు వెలువడుచున్నాయి. ప్రాంతీయ, కుల, మత పత్రికలు కూడా వెలువడుచున్నాయి.

ప్రస్తుతం వెలువడే వారపత్రికలలో ముఖ్యమైన కృష్ణారావుగారిచే స్థాపించబడిన 'కృష్ణపత్రిక', వెంకట్రామనాథయ్యగారి 'జమీన్ దౌతు', శాసన సుబ్బారావుగారి సంపాదకత్వాన వెలువడే 'తెలుగు స్వతంత్ర', నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారి సంపాదకత్వాన వెలువడే 'ఆంధ్రప్రభ', శంభుప్రసాద్ గారి 'ఆంధ్ర పత్రిక' ముఖ్యమైనవి. కృష్ణపత్రిక 1902 లోనే ప్రారంభించబడి ఇప్పటికీ నిర్విఘ్నంగా కొనసాగుతోంది. మొదట కీ.కే. ముఖ్యమైన కృష్ణారావుగారి సంపాదకత్వాన వెలువడేది. తదనంతరం శ్రీకాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారి సంపాదకత్వాన వెలువడింది. ప్రస్తుత సంపాదకులు కమలాకర వెంకట్రావుగారు. ఇంత దీర్ఘ కాలం నిర్విఘ్నంగా కొనసాగుచుబడుతున్న వారపత్రిక ఇది ఒక్కటే. తెలుగు సంచిక వెలువడే 'జమీన్ దౌతు', పత్తూరి రామాచార్యులుగారి సంపాదకత్వాన వెలువడే 'సాధన' పత్రికలు కూడా దీర్ఘ కాలం

నుండి కొనసాగుచుబడుచున్నాయి. నేడు దాదాపు 75 వారపత్రికలు ప్రకటింపబడుచున్నాయి.

పక్ష పత్రికలలో అన్ని రంగాలకు సంబంధించిన పత్రికలున్నాయి. పక్షపత్రికలలో చిత్రగుప్త దీర్ఘ కాలంనుంచి వెలువడుతోంది. ప్రస్తుతం కొన్ని పిల్లల పత్రికలు వెలువడుచున్నాయి.

వాటిలో మద్రాసునుండి వెలువడు "బిల్", "చందమామ" పత్రికలు విశేష ప్రచారంలో ఉన్నాయి. ఒక్క తెలుగులోనే కాకుండా మొత్తం 7 భారతీయభాషలలో చందమామ ప్రకటింపబడుతోంది.

నాగేశ్వరరావుగారిచే స్థాపించబడి సాహితీపరులలో విశేష ప్రచారంలో నున్న "భారతి" కూడా మాసపత్రికే. అన్ని పత్రికలకంటే మూడు పత్రికలే విశేష ప్రచారంలో నున్నా, దాదాపు 110 పత్రికలు వెలువడుచున్నాయి.

సినిమారంగాన్ని గూర్చి చిత్రసీమ, రూపవాణి, కినిమా; ఆధ్యాత్మికవాదం, మతాన్నిగూర్చి దివ్యజ్ఞాన దీపిక, గీతావాణి మొదలయిన పత్రికలు; వైద్యాన్ని గూర్చి హానిమన్ హోమియోపతి; వివిధ సంఘాలకు చెందిన కిసాన్, మొట్టయిట్రాక్స్ పోర్టు, స్కూటర్, సమాచారం, పి. ఆండ్. టి. మజ్దూర్, ఉపాధ్యాయ, విద్యార్థి, వర్మయలాంటి పత్రికలు వెలువడుచున్నాయి.

ఈ కాలంలో వర్గ, ప్రజా సంఘాలచే నిర్వహింపబడే పత్రికలు ఎక్కువగా వున్నాయి. ప్రతి పత్రిక తన తన సంఘ లేక వర్గ ఆశయ సాధనకొరకు పోరాడుతున్నది. ఈ పత్రికలు ఆయా సంఘ లేక వర్గాలకు చెందిన జన సామాన్యాన్ని ఎక్కువ ఆకర్షించు గున్నాయి. వీటిలో ఆ వర్గాలయొక్క కోరికలు, వాటిని సాధించుకోవలసిన విధానాలు, ప్రభుత్వ విధానాల్లో జరగవలసిన మార్పులు మొదలుగాగల విషయాలు వివరించ బడుతున్నాయి. ఇలాంటి వర్గావయాలకొరకు పోరాడే పత్రికలలో 'వికాసాంధ్ర' దినపత్రిక ముఖ్యమైనది.

ఇతరకుండా అనేక సంస్థల చేతి నిర్వహింపబడే పత్రికలు; స్కూలు, కాలేజీ విద్యార్థులచేతి నిర్వహింపబడే పత్రికలు అనేకం వున్నాయి. కాని అవి ఆయా కాలేజీ లేక సంస్థల వరకు మాత్రమే పరిమితమై వున్నాయి. కొన్ని ప్రదేశాల్లో యిది ఇంగ్లీషు, నెలకు రెండు భాషల్లోనూ నడుపబడుతున్నాయి. అర్ధసంవత్సర, సంవత్సరకి పత్రికలుగా యిది నడపబడుతున్నాయి.

గత 30 సంవత్సరములలో ఆంధ్ర దేశంలోని పత్రికల సంఖ్య ఏరిధంగా గుర్తించెందిన యీ క్రింది పట్టిక తెలియజేస్తుంది :

ఆంధ్రదేశంలోని పత్రికలు

	బి	సీ	వ	సీ	కీ	సీ
	సీ	సీ	సీ	సీ	సీ	సీ
1920	1	11	...	20	6	38
1930	2	20	...	18	7	47
1940	2	35	...	88	59	184
1952	3	77	32	108	21	241

పత్రికా నిర్వహణలోనూ, రచనలోనూ ఎన్నో మార్పులు వచ్చాయి. పత్రికా నిర్వహణ నానాటికి అభివృద్ధి చెందుతోంది. కొన్ని పత్రికలు అసెరత్స్ పరిస్థితులలోనే ఒడుదుడుకులతో కొనసాగుతూ వచ్చినవి.

"ఆంధ్ర భారతి", "ఆంధ్రవార్త", "ఆంధ్రప్రజా", "శకశిఖ", "జనవాణి" వినపత్రికలుగా ప్రారంభమై కొంతకాలం తరువాత ఆగిపోయాయి. 'జనవాణి' శ్రీ రావీ ధర్మారావుగారి సంపాదకత్వాన 1936 లో ప్రారంభమైనది. కాని యుద్ధ ప్రారంభంలోనే ఆగిపోయింది. ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టుకమిటీ పత్రికయైన "ప్రజాశక్తి" ని 1948 లో ప్రభుత్వం నిషేధించింది. "జన్మ భూమి", "దేశాభిమాని", "విజయప్రభ", "ప్రజాపత్రిక" వినపత్రికలు గూడ ప్రచురితమై కొంతకాలానికే మూసివేయబడ్డాయి.

సాహితీసమితివారి "సాహితీ", "సభి", ముద్దుకృష్ణగారి "స్వాల", "ప్రజాబంధు", "అనందవాణి", "కాగడా" మున్నగు పత్రికలు; తెలివర్ల కంకటరత్నం గారి

సంపాదకత్వాని వెలువడిన "ప్రతిభ" (సవ్య సాహిత్యానికి విశేష సేవ చేసింది), ఆంధ్రసారస్వత పత్రికయైన 'ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక', 'ఆంధ్ర ఘామి', 'ప్రబుద్ధాంధ్ర' పత్రికలు కొంతకాలానికి ఆపివేయబడ్డాయి.

తమపరి కాలంలో యువజనాభ్యున్నతికి పాటుపడిన 'నవయుగ', ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసంఘమాసపత్రిక 'ఆంధ్రవనిత', సోషలిస్టులచే నడుపబడిన 'సోషలిస్టు', అభ్యుదయ సాహిత్యం కొరకు కృషిచేసిన 'అభ్యుదయ', మాస్కొన్టుసిద్ధాంత పత్రికయైన 'జనత', అతివాద రాజకీయ భావాలను ప్రచారంచేసిన 'సంక్షేపం', సాహిత్యరంగంలో కృషిచేసిన 'ఉపయని', 'జ్యోతి', ఆంధ్ర కాంగ్రెసు కమిటీచే నడుపబడిన 'కాంగ్రెసు' మొదలగు పత్రికలు కూడ కొంతకాలము వెలువడి ఆగిపోయాయి.

తెలుగు పత్రికా రచయితలు

పత్రికా రచనలో అనేకమంది పేర్లన్నిక గన్నారు. తమ తమ పత్రికలను మారిన పద్ధతులపై నడిపి ఆంధ్ర దేశానికి ఒక కొత్తదనాన్ని చూపిన వారనేకలున్నారు. డి. శే. చల్లా శేషగిరి రావు (ఆంధ్ర పత్రికా సంపాదకులు), డి. శే. ముట్టూరు కృష్ణారావు (కృష్ణా పత్రిక వ్యవస్థాపకులు), డి. శే. చల్లా జగన్నాథం (ఆంధ్ర పత్రిక, ప్రభ), డి. శే. న్యాయపతి నారాయణమూర్తి (వాహిని, ప్రభాతము, ఆంధ్రప్రభ), శ్రీ తాపీధర్మారావు నాయుడు (సమదర్శిని, జనవాణి, కొరడా, కాగడా సంపాదకులు), శ్రీనారాయణకేశవర రావు (ఆంధ్రప్రభ సంపాదకులు), డి. యస్. గుప్త (ఆంధ్ర జ్యోతి,

ప్రజామిత్ర), డి. శే. గూడవల్లి రామబ్రహ్మం (ప్రజామిత్ర సంపాదకులు), ఎస్. జి. ఆచార్య (చిత్రగుప్త, చిత్రాంగి ప్రజాబంధు పత్రికా సంపాదకులు), శ్రీ నిల్లా వెంకట్రామ నాయుడు (జమీన్దార్తన సంపాదకులు), శ్రీపూర్ని రామాచార్యులు (సాధనసంపాదకులు), శ్రీమద్దేవరం చంద్రశేఖరరావు (నవశక్తి, ప్రజాశక్తి, వికలాంధ్ర సంపాదకులు), కాడగడ్డ రాజగోపాలరావు (వికలాంధ్ర), శ్రీ మోటూరు మామంతరావు (వికలాంధ్ర), శ్రీకంఠం పాటి సత్యనారాయణ (వికలాంధ్ర), శ్రీకుమ్మలవేంకట్రామయ్య (వికలాంధ్ర) ఇట్టివారిలో కొందరు. డి. శే. గాకి యింకా అనేకమంది పేరుగాంచిన విశేషములు, రచయితలు తెలుగు పత్రికా చదువరులకు చిరపరిచితులే.

ఆంగ్ల పత్రికలలో ఆంధ్రులు

ఒక తెలుగుపత్రికా రచనలోనేగాక, ఆంగ్ల పత్రికారచనలోనూడా అనేకమంది ఆంధ్రులు ఖ్యాతి గడించారు.

డి. శే. చిర్రావూరి యశ్వంతిచింతామణి గారు 1909 లో మాలవ్యా మొదలగు వారిచే స్థాపించబడిన "చంద్రు" పత్రికకు సంపాదకులుగా వుండి ప్రముఖ సంపాదకులుగా గుర్తింపబడ్డారు. 1921 లో ప్రకాశంగారి సంపాదకత్వాన "స్వరాజ్య" పత్రిక నడుపబడింది. ఆంగ్ల పత్రికారచనలో మన్ననలదీసిన ఖాసా ముఖ్యారావుగారు "ప్రీప్రెస్", "ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్", "ఇండియన్ నైజామ్స్" పత్రికలకు సంపాదకులుగా పనిచేశారు. ప్రస్తుతం ఇంగ్లీషు స్వతంత్రకు సంపాదకులుగా నున్నారు ఇలాగే

కుందూరు శుశ్వరదత్తు, టీ॥ శీ॥ సి. వై.
చింతామణి, టీ॥ శీ॥ కోటంరాజు పున్నయ్య
గార్లు; కోటంరాజు రామారావుగారు,
చావలి వెంకట హనుమంతరావుగారు,
ప్రస్తుతం ఆఖిలభారత పత్రికా రచయితల
సంఘాధ్యక్షులైన చలపతిరావుగారు,
జి. వి. కృపానిధిగారు ఆంధ్రపత్రికా రచ
నలో పేరుగన్నారు. ఇంకా అనేకమంది

ఆంధ్రులు సమకాలిక ఇంగ్లీషు పత్రిక
లలో పనిచేస్తున్నారు.

1952 వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ
లెక్కలప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న
కొన్ని పత్రికలు, వీటి సంపాదకులు
ఇత్యాది వివరాలు ప్రక్క పేజీలలోని
పట్టికలలో పొందుపరచబడ్డాయి. *

*ఈ పట్టిక ముఖ్యంగా 1952వ సంవత్సరపు ప్రభుత్వ అంచనాల ఆధారంలో
తయారుచేశాం. మాకు చేరిన సమాచారం ఆధారంలో, 1954 జనవరి - ఫిబ్రవరి
మాసాల నాటికి వెలువడుతున్న కొన్ని పత్రికలనుకూడా చేర్చాం. (సం.)

1952 నాటి ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రాలు, వాటి వివరాలు (1)

పత్రము	విరునామా	సంపాదకులు	అధ్యక్షులు
దినపత్రాలు			
ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ కాళాశాల	తెలుగుచెట్టి స్ట్రీట్ మదరాసు - 1 మాంట్ పిన్ జేడ్ మదరాసు-2 విజయవాడ	శివరాంక శంభుప్రసాద్ నార పెంకి శేషారావు కామ్రాక్ష రాజగోపాలరావు	శివరాంక శంభుప్రసాద్ ఎస్.ఎస్. కేపర్న లిమిటెడ్ కామ్రాక్ష రాజగోపాలరావు
వారపత్రాలు			
ఆంధ్రభారత్ ఆంధ్రభారత్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రప్రదేశ్	రాజమండ్రి బీరు మద్రాసు క్లబ్, మాంటూకోర్డ్, మద్రాసు-2 కాళినాథ 6-7 తంబుచెట్టిపేట, మద్రాసు-1 మచిలీపట్నం బకింగుచాంపేట, విజయవాడ విజయవాడ-1 కడప కాంగ్రెస్ క్లబ్, పింటింగ్ మర్కెట్, నెల్లూరు	బి. వి. కె. డి. ప్రసాదరావు నార పెంకి శేషారావు బి. పద్మనాభయ్య శివరాంక శంభుప్రసాద్ పెనుమర్తి లక్ష్మీపతిశాస్త్రి ప్రకాశచంద్ర శతపథి అన్నవరపు సుబ్బారావు సి. రామకృష్ణ మిస్టర్ పి. పీర్ ఖాన్	బి. వి. కె. డి. ప్రసాదరావు ఎస్.ఎస్. కేపర్న లిమిటెడ్ బి. పద్మనాభయ్య యస్. శంభుప్రసాద్ పెనుమర్తి లక్ష్మీపతిశాస్త్రి ప్రకాశచంద్ర శతపథి అన్నవరపు సుబ్బారావు సి. రామకృష్ణ యస్. బలరామరెడ్డి

1952 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రచురించ బడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (2)

పత్రిక పేరు	చిరునామా	సంపాదకలు	అధిపతులు
బీవాణి	829 పాండిట్ బజార్, త్యాగరాయనగర్, మద్రాసు	పి. శ్రీహరిరావు	పి. శ్రీహరిరావు
బీజావాణి	గుంటూరు	వి. రంగయ్య	వి. రంగయ్య
చిత్రవాది	ఏలూరు	వి. సత్యనారాయణ	జి. శేషగిరిరావు
చివారాత్రి	కాకినాడ	పి. వి. భయంకరాచార్యులు	పి. వి. భయంకరాచార్యులు
హాస్యానందం	నెల్లూరు	నెల్లూరు వెంకట్రామా నాయుడు	నెల్లూరు వెంకట్రామా నాయుడు
నవల	కర్నూలు	టి. కె. రామచంద్రశర్మ	టి. కె. ఆర్. శర్మ
రంగ	పాం.చేట	డి. అధినారాయణ	డి. అధినారాయణ
మణి	రాజమండ్రి	సి. యస్. ఆచార్య	సి. యస్. ఆచార్య
మీసెల	మచిలీపట్నం	కమలాకరం వెంకట్రావు	ఆర్. డి. యల్. సరస్వతిమామూరి
మీసెల	ఆదోని	ఆర్. వి. భాటియ	వి. జి. భాటియ
మీసెల	25 ఎ. శంభుచెట్టిపేటి, మద్రాసు - 1	వి. యస్. రావు	వి. యస్. రావు
మీసెల	విజయనగరం	పి. సుబ్బారావు	పి. సుబ్బారావు
మీసెల	రాజమండ్రి	కె. యస్. ప్రకాశరావు	కె. యస్. ప్రకాశరావు
మీసెల	శ్రీకాకుళం	టి. వి. శివరావు	టి. వి. శివరావు
మీసెల	తాడేపల్లిగూడెం	పై. సూర్యనారాయణమూరి	పై. సూర్యనారాయణమూరి
మీసెల	ఏలూరు	యస్. చలపతిరావు	యస్. చలపతిరావు

1952 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కలప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (లి)

పత్రిక పేరు	వియోగము	సంపాదకులు	అధిపతులు
బిజినెస్ రిపోర్టర్	విజయవాడ	బండి బుచ్చయ్య	బండి బుచ్చయ్య
దేశీయ	2 ఎ. అన్నామలై చెట్టి రోడ్, పరుగువారిగ, మద్రాసు	బి. యస్. మూర్తి	క్రిమతి బి. ఆదిలక్ష్మిమూర్తి
వర్తమాన	రాజమండ్రి	బి. బాలయ్య	బి. బాలయ్య
సామగ్రి	రాజమండ్రి	డి. కృష్ణమూర్తి	డి. కృష్ణమూర్తి
వర్తమాన	సామగ్రి	డి. వెంకటగౌతమశాస్త్రి	డి. వెంకటగౌతమశాస్త్రి
వర్తమాన	రాజమండ్రి	బి. రామలింగం	బి. రామలింగం
వర్తమాన	కాకినాడ	బి. యస్. శర్మ	బి. యస్. శర్మ
వర్తమాన	కాకినాడ	సి. కె. గావు	సి. కె. గావు
వర్తమాన	రాజమండ్రి	బి. సూర్యప్రకాశరావు	బి. సూర్యప్రకాశరావు
వర్తమాన	తిరుపతి	కె. నరసింహ	కె. నరసింహ
వర్తమాన	హిందూపురం	చలమంతురం వెంకటరామప్ప	బి. హెచ్. బి. గౌతమ్
వర్తమాన	అనంతపురం	పళ్ళాన గౌతమ్చార్యులు	పళ్ళాన గౌతమ్చార్యులు
వర్తమాన	మచిలీపట్నం	పె. లక్ష్మీపతి	పె. లక్ష్మీపతి
వర్తమాన	నర్సాపురం	సూర్యనారాయణ	బి. సూర్యనారాయణ
వర్తమాన	తెనాలి	ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి	ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి
వర్తమాన	విజయవాడ	బి. వెంకటరత్నం	బి. వెంకటరత్నం

1952 నా ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రమరించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (4)

పత్రిక పేరు	చిరునామా	సంపాదకులు	అధిపతులు
తెలుగు స్వతంత్ర	2 బ్రాడీస్ రోడ్, మైలాపూర్, కాకినాడ	భాసా సుబ్బారావు	భాసా సుబ్బారావు
తెలుగు ప్రజాప్రచారక (తీర్థ)	490 తిరువత్తయ్యూర్ పాస్టర్, నాపర్ మన్ పేట, తుండ్రు	యల్. నరసింహం	యల్. నరసింహం
ఉత్తరాంధ్ర ప్రకాశకం	ప్రకాశకం	జి. వి. రామమూర్తి	జి. వి. రామమూర్తి
చణ్ణికావిహార	రాజమండ్రి	శ్రీమతి డి. సత్యవతి	శ్రీమతి డి. సత్యవతి
వాణిని	155 పువయ్యగర్, మద్రాసు-10	జి. ఉమామహేశ్వరరావు	జి. ఉమామహేశ్వరరావు
వికాశ పత్రిక	వికాశపట్టణం	విన్నకోట దుర్గారావు	వి. దుర్గారావు
యోగశక్తి	గుంటూరు	జి. కృష్ణయ్య	జి. కృష్ణయ్య
అర్థ సమత	పటమట (పయా) విజయవాడ	మల్లెల శ్రీరామమూర్తి	మల్లెల శ్రీరామమూర్తి
విజయవాణి	బకింగుహంపేటచోట్ల, విజయవాడ	డి. ఆదినారాయణ	డి. ఆదినారాయణ
వారపత్రిక	సోంపేట, ప్రకాశకంజిల్లా	భోదపాటి గామలింగేశ్వరప్ప	వి. గామలింగేశ్వరప్ప
దేశసేవ	బకింగుహంపేట, విజయవాడ	డాక్టర్ కె. వి. రెడ్డి	డాక్టర్ కె. వి. రెడ్డి
కృషి	విజయవాడ	పి. దక్షిణం నాయుడు	పి. దక్షిణం నాయుడు
మిత్రులు	కర్నూలు		

1952 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కలప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, నాటి వివరాలు (6)

పత్రికలు	చిరునామా	సంపాదకలు	అధిపతులు
తెలుగు జువర నగారా	విజయవాడ గుంటూరు	చల్లాబ్రహ్మనందం ప్రతాప రామసుబ్బయ్య	జి. వి. యల్. నరసింహారావు ప్రతాప రామసుబ్బయ్య
ఎడ్వర్డ్స్ జువర చిత్రగుప్త	విజయవాడ 6 లాయర్ చిన్నకంటి మొదటి కిక్కి, మద్రాసు-1	కె. శ్రీనివాసరావు యల్. మునుస్వామి మొదలియార్	కె. వి. నరసింహారావు యల్. మునుస్వామి మొదలియార్
చిత్రలహరి (1952) కృష్ణవహాని శివశేఖర్ నీలకాం మల్లార నవ్యప్రభ పూర్వవాని రాయలూరి శ్రీమతి	విజయవాడ 12 కమారిప్ప మొదలిది మద్రాసు-1 కాళివాడ మోహన్ ప్రింటింగువర్కు, నెల్లూరు 163 ఎ. రాయలూరివాడ, మదరాసు విజయవాడ ఒంగోలు విజయవాడ తాళ్ళగల్లు రాజమండ్రి	ఎ. వి. కృష్ణమూర్తి ఇ. వి. శామ్యూల్ యల్. సుబ్బారావు కె. మహదేవసింగు శంకర కృష్ణమూర్తి సి. హెచ్. యల్. శాస్త్రి కె. సత్యనారాయణమూర్తి ఆర్. జి. జర్జన్ యం. వి. యల్. నూర్జనారా యణమూర్తి	పి. పాండురంగం ఇ. వి. శామ్యూల్ యల్. సుబ్బారావు కె. మహదేవసింగు శంకర కృష్ణమూర్తి కస్తూరి నారాయణశాస్త్రి కె. సత్యనారాయణమూర్తి ఆర్. జి. జర్జన్ యం. వి. యల్. నూర్జనారా యణమూర్తి

1952 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కలప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (రీ)

పత్రిక పేర్లు	విరునామా	సంపాదకులు	అధికారులు
సుదర్శని కై భారత్ కెలగు విజయ యోగధర్మ యోధధర్మ స్వతంత్ర భారత్ బృందావని	రాజ్ కోట 38 హంట్ కోడ్, మద్రాసు - 2 సెలూరు విజయనగరం కొచ్చూరు 2 రిభర్స్ కోడ్, శేపేరి, మద్రాసు 12 కుమరప్ప మేట్రిఫీధి, మద్రాసు - 1 మచిలీపట్నం	డి. నరసింహరాజు కె. అప్పారావు వై. రాఘవరావు జి. నూర్యనారాయణమూరి అర్. మహదేశ్వరశర్మ కల్వల్ యెస్. యమ్మాడెనిస్ ఏ. వి. కృష్ణమూరి కపాన్ వెంకట్రామశాస్త్రి	డి. నరసింహరాజు కె. అప్పారావు బి. రామయ్య జి. నూర్యనారాయణమూరి వి. నరసింహమూరి సాల్వేషన్ ఆర్మీ పి. పాండురంగం కపాన్ వెంకట్రామశాస్త్రి
అంధ్రరాష్ట్ర ప్రాచీనభవిష్య అంధ్రవైద్యసమ్మేళన పత్రిక అంధ్రజ్యోతి అంజలి	ఏలూరు ఏలూరు 2-3 ఆగ్నాటుకోడ్, కొడంబాకం, మద్రాసు 103 అశ్వనియన్ పీధి, మద్రాసు - 1	యం. వెంకట్రామన్ యన్. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి కె. చక్రపాణి యం. ఇ. యస్. గోపాల్	ఇ. వెంకయ్య టి. నూర్యనారాయణ బి. యన్. సుప్ర యం. ఇ. యస్. గోపాల్

మా స ప త్రి క లు

1952 సం॥ ప్రభుత్వ తేజగలప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (7)

పత్రిక పేరు	విడుదలనామ	సంపాదకలు	అధికారులు
ఆంధ్రజ్యోతి	20 విజయపురము తిరుమలపల్లిగూడెం, పేట, మద్రాసు	ఎ. శేషగిరిరావు	ఎ. శేషగిరిరావు
తెలంగాణ పత్రిక	38 నల్లవారి గారెడ్డిపేట, మద్రాసు	యస్. గాభువరావు	యస్. గాభువరావు
తెలంగాణ పత్రిక	18 చర్లపేట, పేట, మద్రాసు	విశ్వమూర్తి కోటే	క్రిస్టియన్ లిలరెడర్ సానెటి
తెలంగాణ పత్రిక	కాకినాడ	కె. రాజురావు	కె. రాజురావు
తెలంగాణ పత్రిక	23 ఆంధ్రపూర్వం, గోదావరిపేట, మద్రాసు	చక్రపాణి	నాగిరెడ్డి
తెలంగాణ పత్రిక	302 లింగిపేట, మద్రాసు	బి. శ్రీనివాసన్	బి. శ్రీనివాసన్
తెలంగాణ పత్రిక	888 పాండిట్లపేట, త్యాగరాజుపేట, మద్రాసు-17	యస్. పి. గాభువరావు	యస్. పి. గాభువరావు
తెలంగాణ పత్రిక	18 చర్లపేట, పేట, మద్రాసు	మి. సెన్ ముఖర్జీ ఫిలిప్స్	క్రిస్టియన్ లిలరెడర్ సానెటి
తెలంగాణ పత్రిక	12 చిదంబరపేట, 3వ పేట, కోనపేట, మద్రాసు	ఎ. ఎస్. మూర్తి	ఎ. యస్. మూర్తి
తెలంగాణ పత్రిక	విజయవాడ	బి. గామలింగం	బి. గామలింగం
తెలంగాణ పత్రిక	గాజుపేట	బి. గామలింగం	బి. గామలింగం
తెలంగాణ పత్రిక	6 సుమరామన్ పేట, మద్రాసు - 1	బి. టి. వనసింహాచారి	బి. టి. వనసింహాచారి
తెలంగాణ పత్రిక	విజయవాడ	పి. యస్. కుటుంబరాజు	పి. యస్. కుటుంబరాజు

పత్రిక పేరు	చిరునామా	సంపాదకులు	అధిపతులు
దివ్యజానపీఠిక గీతావాణి గీతావాణి గాపెర్ ఇల్యూమినేటర్ గ్రామపంచాయతీ గ్రామోద్ధరణ గ్రామోద్యోగి గృహలక్ష్మి గుండునూచి హానిమన్ హోమియోపతి బాయింట్స్ ఫంట్ కథాంజలి మొసెంజర్ అఫ్ ట్రూత్ మోహిని	విజయవాడ కోయిలకంట్ల శేదవ్యాసప్రెస్, చిత్తూరు విజయవాడ మామారు విజయవాడ విజయవాడ కేవలకట్టెరింగం, వెంకటాద్ నోడ్, నాయు కట్టి, మద్రాసు 26 గోడౌన్ స్ట్రీట్, మద్రాసు గాజుమండి కెల్లూరు 32 కృష్ణవ్వనాయకన్ టూరింగ్ నోడ్, మద్రాసు-1 18, చరిగ్ నోడ్, శేపెరి, మద్రాసు 16 సంకరానుచెట్టిపేటి మద్రాసు-1	తడినేటి సూర్యకుటుంబశాస్త్రి యన్. శ్రీ కాంఠం యం. శ్రీరామకృష్ణానంద యం. శ్రీకాంఠం పాస్కర్ బి. యం. కామ్యూర్ యన్. సత్యనారాయణ బి. పూర్ణచంద్రరావు బి. యస్. యన్. రావు సి. సి. పన్నయ్య కె. రాధాకృష్ణన్ యం. కృష్ణారావు టి. జి. యన్. పై. నామయ్య ఎ. యన్. నాథువాచార్ రివతెన్ అర్. జి. నూరి పి. శివానామయ్య	తడినేటి సూర్యకుటుంబశాస్త్రి యన్. శ్రీ కాంఠం గీతాప్రచారణ సమితి, అల్వగడ్డ పి. యం. కామ్యూర్ యన్. సత్యనారాయణ బి. పూర్ణచంద్రరావు కొనరాజు వెంకటరత్నం కేసరి కుటీరం లిమిటెడ్ కె. రాధాకృష్ణన్ యం. కృష్ణారావు ప్రభాకరప్రెస్, నెల్లూరు ఎ. యన్. నాథువాచార్ క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ పి. శివానామయ్య

1952 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (9)

పత్రిక పేరు .	చిరునామా	సంపాదకులు	అధిపతులు
మోక్షసాధిని	గుంటూరు	వై. రామబ్రహ్మం, రంగాంజనేయులు & కె. వి. నర్సయ్య	రామబ్రహ్మం, ఎ. చలపతి & రామకృష్ణయ్య
నవీనవిద్య పాఠాన్ని	విజయవాడ 18 వెంకటస్వామి మైదలి స్ట్రీట్ మద్రాసు-1	వి. రామకృష్ణయ్య & రామకృష్ణయ్య	వి. రామకృష్ణయ్య & రామకృష్ణయ్య
ప్రగతి ప్రారంభవిద్య	భీమవరం పనరుచేట, ఏలూరు.	డి. నూర్యప్రకాశరావు & నోరే రామశర్మ	డి. నూర్యప్రకాశరావు & వెంకటరావు
పి. అండ్ టి. మల్లార్ పి. అండ్ టి. మల్లార్	విశాఖపట్నం విజయవాడ	వి. మహాదేవయ్య & టి. భావనారాయణ	వి. మహాదేవయ్య & పి. అండ్ టి. వర్కర్
రూపవాణి సమాచారం కారక సర్వోదయ పోర్టు	16 సంతురామ శెట్టిపేటి, మద్రాసు-1 రాజమండ్రి రాజమండ్రి మారుచేరు చంద్రావతి వ్రెస్, గుంటూరు	పి. నీతారామయ్య సరసింహదేవర పత్రికానాయణ యస్. పార్వతీశం వి. గోవిందరాజు జి. కృష్ణమూర్తి	పి. నీతారామయ్య యస్. కృష్ణయ్య యస్. పార్వతీశం వి. గోవిందరాజు జి. కృష్ణమూర్తి

పత్రిక పేరు	చిరునామా	సంపాదకలు	అధికారులు
శ్రీమద్రాష్ట్రీక పోలీసు పత్రిక శ్రీరామరాజ్యం శ్రీరామకృష్ణప్రభ	శ్రీశైవమహావీరం, విజయవాడ రాజమండ్రి పెదకటపల్లి శ్రీ రామకృష్ణమఠ్, మైలాపూర్, మద్రాసు	యం. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ కె. విజయరత్నం టి. కృష్ణమూర్తి నర్సింహం, వి. కృష్ణారావు	యం. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ కె. విజయరత్నం టి. కృష్ణమూర్తి రామకృష్ణమఠ్, మైలాపూర్
శ్రీకృష్ణ పత్రిక పార్లమెంటు పత్రిక మధ్యాహ్నం మార్గదర్శక	పెంటాపాడు రాజమండ్రి గుంటూరు 53 నోరింగ్ పునామత్ పీఠి, మద్రాసు - 1 15 నీలకంఠ మెహతా పీఠి, త్యాగరాజునగర్, మద్రాసు త్యాగరాజునగర్, మద్రాసు	వి. రాఘవాచార్యులు ఆర్. కె. జేవిడ్ యల్. వెంకటేశ్వర్లు డాక్టరు అప్పారావు సి. సాంబశివరావు	వి. కృష్ణమూర్తులు ఆర్. కె. జేవిడ్ యల్. వెంకటేశ్వర్లు డాక్టరు అప్పారావు సి. వెంకట్రామయ్య
తెలంగాణ తెలంగాణ సమాచార పోర్టల్ తిరుమల తిరుపతి దేవ స్వామి మన్దిర బులిటెన్ తీర్థిని	త్యాగరాజునగర్, మద్రాసు త్యాగరాజునగర్, మద్రాసు రాజమండ్రి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన్, తెలంగాణ తీర్థిని	వి. వెంకటేశ్వర్లరావు పి. యస్. ప్రకాశరావు సి. అన్నారావు ఓ. గాల్వియర్	కె. వి. నాగభూషణం పి. యస్. ప్రకాశరావు సి. అన్నారావు ఓ. గాల్వియర్

1952 సంవత్సరం ప్రభుత్వ లెక్కలప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (11)

పత్రిక పేరు	విరునామా	సంపాదకులు	అధిపతులు
ఉపాధ్యాయ వాణిజ్యవాణి విప్లవ విలేజ్ పంచాయతీ జర్నల్	విజయవాడ వసంతరేఖన్, వెల్దురు అలమూరు, చూ. గో. జిల్లా 187 నాయకేట హైకోర్ట్, మద్రాసు	సి. హెచ్. లక్ష్మయ్య కె. వి. కృష్ణమూర్తి పి. రామమూర్తి యన్. సత్యనారాయణ	అంధ్రరాష్ట్ర ప్రజామిత్ర పాఠ్యాభ్యాసశుభం కె. వి. కృష్ణమూర్తి పి. రామమూర్తి మెట్రాన్ ప్రాచీన్ పీఠాల్ యూనియన్ ఆఫ్ పంచాయతీ బోర్డు పి. యస్. శేషుగోపాలస్వామి నాయుడు
విశోధిని	33 హాన్స్ స్క్విర్ట్, మద్రాసు	ఆర్. రంగనాయకమూర్తి	
పైద్యరాజన్ యదాద్రిభారతి యోగిసాగర వత్సలు - త్రవ్యలు విద్యాభి మహాత్మా ప్రకాశిని వివశవము	విజయవాడ వ్యాసానం అలమూరు రాజమండ్రి పిలారుకోట, విజయవాడ - 2 విజయవాడ - 2 10 880 కరగడపురం, రాజమండ్రి	డాక్టర్ కదిరాజు మోహన్ డి. జి. మంకటస్వామి వరసింహదేవని జనార్దన్ యస్. బాలయ్య పరుమల కోటేశ్వరరావు పాసరు వి. యం. సాయెలు నాగి. శ్రీ వెంకటేశ్వరరావు	డాక్టర్ కదిరాజు మోహన్ మలయాళ స్వామలు నారు యన్. జనార్దన్ యస్. బాలయ్య అంధ్రరాష్ట్ర విద్యాభి పాసరు వి. యం. సాయెలు నాగి. శ్రీ వెంకటేశ్వరరావు

1952 సంవత్సరం ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రచురించబడుతున్న కొన్ని పత్రికలు, వాటి వివరాలు (12)

పత్రిక పేరు	చిరునామా	సంపాదకలు	అధ్యక్షులు
<p>తూర్పు సాధవి</p> <p>కన్నెర</p> <p>అంగ్రహమేశ</p>	<p>శ్రీ రాజునామశ్రీశ్రీ, అగ్రహారం, గంటూరు</p> <p>16 కోట్స్ స్ట్రీట్, మద్రాసు - 1</p> <p>అంగ్రహమేశానగరం 24వ. లక్ష చర్చ్ రోడ్</p> <p>మెట్రోపాలిటన్, మద్రాసు - 4.</p>	<p>రాగం అంజనేయులు</p> <p>కందుకూరి వెంకటవర్మయ్య</p> <p>పండిరి మల్లిఖార్జునరావు</p> <p>శ్రీమతి చనిష్ఠుంబమ్మ</p>	<p>శ్రీ సీతానామనామ సంకీర్తన సంఘం</p> <p>పండిరి మల్లిఖార్జునరావు</p> <p>అంగ్రహమేశానగరం</p>
<p>తెలుగు విద్యార్థి</p> <p>కవిమా</p> <p>గ్రంథాలయ సర్వీసు</p> <p>అమృత</p> <p>భూకలి</p> <p>అమృత</p> <p>రామదర్శనం</p>	<p>మచిలీపట్నం</p> <p>చందమామ పబ్లికేషన్స్, మద్రాసు</p> <p>పటమట (వయా) విజయవాడ</p> <p>విజయవాడ</p> <p>మార్కెట్ రోడ్, మద్రాసు</p> <p>విజయవాడ</p> <p>రామదర్శన శ్రీవాక్రశ్రమం, పిడుగుగూల</p>	<p>కొల్లూరి కోటేశ్వరరావు</p> <p>చక్రపాణి</p> <p>పి. నాగభూషణం</p> <p>డి. ఆర్. చల్లాన్</p> <p>శివరెంక శంభుప్రసాద్</p> <p>కలగాని అంజనేయశాస్త్రి</p> <p>స్వామి శేకవర్ధన్</p>	<p>కొల్లూరి కోటేశ్వరరావు</p> <p>చందమామ పబ్లికేషన్స్</p> <p>అంగ్ర గ్రంథాలయ సంఘం</p> <p>డి. ఆర్. చల్లాన్</p> <p>శివరెంక శంభుప్రసాద్</p> <p>కలగాని అంజనేయశాస్త్రి</p> <p>శ్రీ రామదర్శన శ్రీవాక్రశ్రమం, పిడుగుగూల</p>

1952 సంవత్సరం ప్రభుత్వ లెక్కలప్రకారం ఉన్న విద్యాలయ పత్రికలు, వాటి వివరాలు (1)

పత్రిక పేరు	సాంవత్సరిక పత్రిక	ప్రచురితమయ్యే స్థలం	సంపాదకులు	అధిపతులు
అంధ్ర జాతీయ కళాశాల అంధ్ర టోరీబెక్స్ మొదట్టు ఆస్తి రెవెన్యూ మాగజైన్ అంధ్ర మెడికల్ కాలేజి మాగజైన్	సాంవత్సరిక పత్రిక " "	మచిలీపట్నం కాకినాడ	యం. శివరామయ్య సి. నీతారామచంద్ర	యం. శివరామయ్య సి. నీతారామచంద్ర
అంధ్ర యూనివర్సిటీ మొదట్టు మాగజైన్ జాతీయ పత్రిక	సాంవత్సరిక పత్రిక అంధ్ర సంచక్రిక పత్రిక	వికాఖపట్నం	డి. సుబ్బామణి	డి. సుబ్బామణి
జవర్న మెంటు ట్రైనింగు మొదట్టు మాగజైన్ గవర్న మెంటు గవర్న మొదట్టు మాగజైన్	సాంవత్సరిక పత్రిక సాంవత్సరిక పత్రిక సాంవత్సరిక పత్రిక	వికాఖపట్నం బోయ్ హైస్కూలు, భంగనూరు మచిలీపట్నం	వి. పట్టాభిరామయ్య డి. సత్యనారాయణమూర్తి	వి. పట్టాభిరామయ్య డి. సత్యనారాయణమూర్తి
జవర్న మెంటు అర్బు కాలేజి మాగజైన్	సాంవత్సరిక పత్రిక	రాజమండ్రి	యస్. రాజంబాబ్	యస్. రాజంబాబ్
గుంటూరు మెడికల్ కాలేజి మాగజైన్	సాంవత్సరిక పత్రిక	రాజమండ్రి	జి. యస్. యస్. అచార్య	జి. యస్. యస్. అచార్య
	సాంవత్సరిక పత్రిక	గుంటూరు		గుంటూరు మెడికల్ కాలేజి నూ రెంటు ఎస్కైమెన్ట్

1952 సంవత్సరం ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ఉన్న విద్యాలయ పత్రికలు, వాటి వివరాలు (2)

పత్రిక పేరు	ప్రచురితమయ్యే స్థలం	సంపాదకలు	అధిపతులు
హిందూ కాలేజీ స్టూడెంట్స్ మాగజైన్	అర్ధ సంవత్సర పత్రిక	యం. రామయ్య	యం. రామయ్య
హిందూ కాలేజీ మాగజైన్	"	W. W. G. K. గోఖలే	W. W. G. K. గోఖలే
బుర్మీ ఆఫ్ డిస్ట్రిక్ట్ రివ్యూ సొసైటీ	మాసపత్రిక	ఆర్. సుబ్బారావు	ఆర్. సుబ్బారావు
మొన్సిఫర్ స్టూడెంట్స్ మాగజైన్	అర్ధ సంవత్సర పత్రిక	కె. రామదాసు	కె. రామదాసు
నర్సూర్ కాలేజీ మాగజైన్	సాంవత్సరిక పత్రిక	బి. సుబ్బారావు	టి. కె. రామానుజాచార్యులు
ప్రతిభ	మాసపత్రిక	కె. డి. పెళ్ళయ్యన్	యస్. కెంకటరామిరెడ్డి
స్టూడెంట్స్ మాగజైన్	అర్ధ సంవత్సర పత్రిక	పి. నరసింహారావునాయుడు	కె. డి. పెళ్ళయ్యన్
పి. ఆర్. స్కూలు మాగజైన్	"	ఆర్. వి. నీతారామశాస్త్రి	పి. నరసింహారావునాయుడు
R. R. B. H.	సాంవత్సరిక పత్రిక	పి. వి. రామానుజరావు	ఆర్. వి. నీతారామశాస్త్రి
స్టూడెంట్స్ మాగజైన్	మాసపత్రిక	పి. వి. రామానుజరావు	పి. వి. రామానుజరావు

ప్రచురణాలయాల

శ్రీ నాదెళ్ళ విజయభాస్కరరావు

“భాషా సేవకు కవి ఎంత ముఖ్యుడో ప్రకాశకుడునూడా అంత అవసరమైన వాడే.”

1806 నుంచే తెలుగు ప్రచురణాలను ఆమోదించేటం ప్రారంభమైంది. కాని అప్పటికి ముద్రణ ఇంత అంతరంగా వుండేవాడు. 1830 వరకు అది అభివృద్ధి కాలేదు.

1812 లో వారిశ్య గారు స్వామి శాస్త్రి గారు “ఆది సప్తవిదియ ముద్రాక్షరకాల” అనే పేరుతో ముద్రణాలయాన్ని స్థాపించి అంతకు పూర్వముప యోగించబడి కాగితాలు, అచ్చు వగైరాలను అభివృద్ధి చేశారు. వారు వ్రాసిన మనుచరిత్ర, టీక దానిలోనే ముద్రించారు. తదుపరి వారికుమార్లు ముద్రణాలయాన్ని అభివృద్ధి పరిచారు.

1852 లో సి. పి. క్రాస్ నూతన పద్ధతులపై ఆంధ్ర నిఘంటువు ప్రచురించి నారు. ఈయనే 1829 లో నేనున కలకత్తాను ఇంగ్లీషులోకి అనువదించారు.

1855 లో చిన్నయి నూరిగారిచే “బాలవ్యాకరణము”, “గీతిచంద్రిక” వ్రాయబడి నేటికీ ప్రచురింపబడుచున్నాయి. అలాంటి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి గారు (1860-1916) అనేక

గ్రంథాలను ప్రచురించారు. భారతము (పదమూడు పర్వాలు), వైషదాగ్రీ కిరణము (అనంతపూర్ణం) లాంటి గ్రంథాలను ప్రచురించారు.

20 వ శతాబ్ది ప్రవేశమునాటికి అనేక మార్పులు జరిగాయి. సరియి, భాషా సాహస్యత సంస్కృతీకరణలొకటి వుత్తమం నానాటి అభివృద్ధి అవునోటి.

20 వ శతాబ్ది ప్రారంభంనాటికి అనేకమంది కవులచే పలు గ్రంథాలు వ్రాయబడి ప్రకటింపబడ్డాయి. వీరేశలింగం పంతులుగారు హిందూసంఘములో ప్రబలంగాఉన్న దురాచారాలను ఎదిరించి పోరాడారు. బాల్యవివాహము, వితంతు వివాహ నిషేధము, రండాముండనము, వృద్ధవివాహం, ద్విగ్రహారాధన మొదలగు ఆచారాలను ఆయన ఏహ్యముగా భావించి, వాటికి వ్యతిరేకంగా అనేక గ్రంథాలను వ్రాసి ప్రచురించారు. దానితో అప్పటివరకు సాగుతూ వస్తున్న పుస్తక ప్రచురణలోనే నూతన మార్పు వచ్చింది. ఇలానే చిలకమర్రిలక్ష్మీనరసింహంపంతులు గారు ఆకాలంలో దేశభక్తిని పురికొల్పే గ్రంథాలను, చారిత్రిక గ్రంథాలను వ్రాశారు. ఇప్పటివరకు తెలుగు గ్రంథాలన్నింటిని ప్రచురించగల్గిన ప్రచురణాలయ మంటూ

లేదు. కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారిచే 'విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమండలి' అనే ఒక సంస్థ 1905లో స్థాపించబడింది. ఈ సంస్థ ఆంధ్రభాషకు చాలా సేవచేసింది. వివిధ విషయాలపై సిద్ధహస్తులైన వారిచే పుస్తకాలు వ్రాయించి ప్రకటించింది. చిలు కూర వీరభద్రరావు గారిచే ఆంధ్రుల చరిత్ర, వేమూరి విశ్వనాథశాస్త్రి గారిచే రసాయన శాస్త్రం, మంత్రిప్రగడ సాంబ శివరావు గారిచే పశువైద్య విజ్ఞానశాస్త్రం, డాక్టరు లక్ష్మీపతి గారిచే ఆంధ్రవిషయాలపైన, డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారిచే అరణ్యశాస్త్రం వ్రాయించి ప్రకటించింది. ఈ సంస్థ చందాగారులను చేర్చింది, సంవత్సరానికి కొన్ని వందల పేజీలు లభించుటకుచేసి విజ్ఞాన ప్రచారం చేసింది. ఇతేగాకుండా అనేక నవలలు, ఇతర గ్రంథాలను కూడా ఈ సంస్థ ప్రకటించింది.

1911 లో పితాపురం మహాగజా, జయంతి రామయ్య పంతులుగారు, వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు 'ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు' అనే సంస్థ నేర్పరచి గ్రాంథిక భాషాప్రచారానికి తీవ్రంగా కృషి చేశారు. రోజురోజుకూ గ్రామ్యభాషాప్రచారం ఎక్కువైపోయింది. గురజాడ అప్పారావు, గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు వ్యావహారిక భాషా ప్రచారానికి తీవ్రంగా వూసుకున్నారు. 1911 లోనే గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు బరంపురం మొదలు మద్రాసు వరకుగల ప్రదేశాల్లో పర్యటించి, వ్యావహారిక భాషకు ప్రయోగాలను సేకరించడానికి ప్రతి కళాశాలలోను పరిశోధకుల సంఘాల నేర్పరిచారు. ఇలాంటి ప్రచారాన్ని ఎదుర్కొంటూనే 'ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు' కృషిచేసింది.

కొంతకాలం క్రిందట రాజమహేంద్రవరంలో 'ఆంధ్రచంద్రికా పరిశోధక మండలి' అనుపేరుతో ఒక సంస్థ స్థాపించబడింది. శ్రీయుతులు రాళ్ళబండి సుబ్బారావు, భావరాజు వెంకట కృష్ణారావు, మారేమండ రామారావు గారలు యీ సంస్థ నిర్వాహకులలో ముఖ్యులు.

బందరులో 'ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధి గ్రంథమాల' అనేది 1908 లో స్థాపించబడింది. వివేకానందస్వామి శ్రీధర చరిత్ర మొదలుగాగల గ్రంథాలను వ్రాసి ప్రకటించారు. కాని యీ గ్రంథమాల ఎక్కువ కాలం మసలేకపోయింది. "ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథమాల" మొదట అయ్యగారి నారాయణమూర్తిగారి సంపాదకత్వాన స్థాపించబడింది. తదుపరి నిడదవోలు రామచంద్రారెడ్డిగారి అధిపత్యం క్రిందకు పోయింది. ఈ గ్రంథమాల వెంకటపార్వతీశ్వర కవులు వ్రాసిన అనేక గ్రంథాలను ప్రకటించింది. అనేక నవలలను ప్రకటించి యీ గ్రంథమాల ఖ్యాతిని గడించింది. ఈ గ్రంథమాల ప్రకటించిన నవలలలో అత్యధికభాగం ఆంగ్ల, బెంగాలీ, కన్నడ భాషల నుంచి పరివర్తనాలే. తెలుగులోవున్న నవలలలో అధికభాగం యీ గ్రంథమాల ప్రకటించినవే.

'రామలింగా గ్రంథమాల' అనే మరొక గ్రంథమాల పితాపురంవద్ద చిత్రాడలో వంగూరి సుబ్బారావుగారి అధిపత్యాన ప్రారంభమై ఎన్నడగిన నవలలను ప్రకటించింది.

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామిగారి అధిపత్యాన 'సరస్వతీ గ్రంథమండలి' స్థాపించబడింది. దానిచేత కొన్ని నవలల ప్రకటింపబడ్డాయి.

కొన్ని సంవత్సరాలతర్వాత నాగేశ్వర రావుగారు 'ఆంధ్రగ్రంథమాల'ను వర్తక పదతిమీద నడుపుట ప్రారంభించారు. దీనికి అంతకుపూర్వం నడపబడే గ్రంథ మాలకు చాలా భేదమున్నది. వెనుకటి గ్రంథమాలలు జనాదరణపై ఆధారపడి వుండేవి. ఈ గ్రంథమాల "పండితారాధ్య చరిత్ర", "బసవపురాణము" వంటి గ్రంథాలు ప్రచురించింది.

'సాహితీ సమితి' మొదట తెనాలిలో 1918-19 మధ్యకాలంలో స్థాపించబడింది. అప్పటి కాలాల్లో ఈనాడున్న పత్రికలు గాని, గ్రంథమాలగాని లేవు. ఈ సంస్థ వ్యవస్థాపనానికి కేంద్రమైంది. ఎక్కడ వగా ఖండా కావ్యాలు యీ సమితిలో ప్రచురించబడుతూ వుండేవి. దీనిలో తల్లావజ్జల శివశంకరశాస్త్రి, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, నోరి నరసింహశాస్త్రి, కొమండూరి కృష్ణమాచార్యులు మొదలుగా గల వారి గ్రంథాలు ప్రచురించబడుతుండేవి. ఈ సమితికి తల్లావజ్జల శివశంకరశాస్త్రిగారు అధ్యక్షులుగా వుండేవారు. 1936 లో 'వ్యవస్థాపిత్య పరిషత్తు' స్థాపించబడింది. ఈ పరిషత్తు వ్యవస్థాపిత్య రచనలన్నిటినీ ప్రచురిస్తూ వుండేది.

తిర్పాత ముఖ్యంగా కేంద్రీకరించి అభ్యుదయ రచయితల సంఘం. మూత ఆశయాల్తో వియలుడేరి, అనేక మంది యవ రచయితలను ప్రోత్సహించి, వారిచే అనేక అభ్యుదయ గ్రంథాలను వ్రాయించింది. 'అభ్యుదయ' అనే ఒక సాహిత్య పత్రిక గూడా నడుపబడింది. వీరేశలింగం, గిడుగు, గురజాడ మొదలుగా

గల వారి గ్రంథాలను విరివిగా ప్రచారం లోకి తెచ్చింది. ఆంధ్రదేశంలో వున్న అభ్యుదయ రచయితల నందరిని సమైక్య పరచి, వారిచే అనేక అభ్యుదయ గ్రంథాలు వ్రాయించి ప్రకటింప ప్రోత్సహించింది.

1942 సంవత్సరంలో స్థాపించబడిన 'ప్రజాశక్తి ప్రచురణాలయం' దాదాపు 300 గ్రంథాలను ప్రకటించింది. అభ్యుదయ సాహిత్యానికి కేంద్రమయింది. అనేక మార్క్సిస్టు రాజకీయ గ్రంథాలే గాక వివిధ విషయాలపై గ్రంథాలను కూడా ప్రకటించింది. చరిత్ర, ఆంగ్లముత్యాల మీద, వైద్య గ్రంథాలు, శాస్త్రీయ, అభ్యుదయ సాహిత్య గ్రంథాలు అనేకం ప్రచురించబడ్డాయి. 1948 లో ప్రభుత్వం కమ్యూనిస్టుపార్టీని నిషేధించడం మూలంగాను, ప్రచురణాలయ గ్రంథాలను స్వాధీనం చేసుకోవడం మూలంగాను మూసివేయబడింది. ఈ ప్రచురణాలయం వీరేశలింగం, గురజాడ వారి గ్రంథాలను విశేష ప్రచారంలోకి తెచ్చింది. మరల కమ్యూనిస్టుపార్టీపై నిషేధం రద్దయిన తరువాత 'వికలాంధ్ర ప్రచురణాలయం' 1953 జనవరిలో ప్రారంభించబడింది. ఇప్పటికీ దాదాపు 65 గ్రంథాలను ప్రకటించింది.

ప్రస్తుతము ప్రచురణాలయాలు చాలా కలిశాయి. దాదాపు ప్రతి పట్టణంలోనూ దిన్నె, పెద్దకో ప్రచురణాలయం వుంది. వివిధ ప్రచురణాలయాలు వివిధ విషయాలపై పుస్తకాలను ప్రకటించు తున్నాయి. సామర్లకోటలోని కళాశ్రీ ప్రచురణలు, రాజమండ్రిలోని విశ్వ సాహిత్యమాల, దేవంపల్లిలోని ప్రగతి ప్రచురణాలయం, విజయవాడలోని

‘అదర్శ గ్రంథమండలి’, ‘వికలాంగ ప్రచురణాలయం’ ముఖ్యంగా మార్పిస్తు, రాజకీయ, సాహిత్య, నవలా గ్రంథాలను ప్రకటించుతున్నాయి. అలాగే మద్రాసు లోని ‘కల్చరల్ బుక్స్ లిమిటెడ్’, హైదరాబాదులోని ‘ఆంగ్ల సారస్వత పరిషత్తు’ చారిత్రక, సాహిత్య మరియు తర గ్రంథాలను ప్రకటించుతున్నాయి. పాఠ్య గ్రంథాలను ప్రకటించే గ్రంథమాలలనేకం వున్నాయి. వేంకట్రామ ఆండ్ కో, ఓరియంటల్ పబ్లిషింగ్ హౌస్, ఆంగ్ల విద్య విద్యాలయం, విజయవాడలోని మారుతి రామా ఆండ్ కో, కడపలోని రాయల ఆండ్ కో, ఏలూరులోని రామా ఆండ్ కో మొదలగు ప్రచురణాలయాలు ముఖ్యంగా పాఠ్యగ్రంథాలను ప్రకటించుతున్నాయి. ఆంగ్ల విద్య విద్యాలయంలో పరిశోధనకు సంబంధించిన గ్రంథాలు, చారిత్రక, శాస్త్రీయ గ్రంథాలు ప్రకటించుతున్నారు. అలాగే వివిధ రంగాలలో వివిధ గ్రంథమాలలు ప్రత్యేక కృషి చేస్తున్నాయి. ‘దేశికవిత్త గ్రంథమండలి’ (విజయవాడ) శరత్ సాహిత్యాన్ని ప్రకటించుతోంది. మద్రాసులోని ‘రామకృష్ణ మఠం’ మత గ్రంథాలను ప్రకటించుతోంది. సంకరాచార్యుని వాగ్దేవత భావయ్య చాడరిగారు చారిత్రక గ్రంథాలను ప్రచురించుతున్నారు. పటమటలోని (విజయవాడ) ఆంగ్ల గ్రంథాలయ బ్రహ్మ ఆంగ్లదేశ గ్రంథాలయ సంఘములు

గ్రంథాలయ వాఙ్మయము, వయోజన విద్య సుపరికరించే పుస్తకాలు ప్రకటించుతున్నాయి. నుండరం గ్రామోద్యోగీయ కళాశాలవారు (గుడివాడ) గ్రామోద్యోగ గ్రంథాలు ప్రకటించుతున్నారు. పిల్లల సాహిత్యాన్ని గూడా అనేక గ్రంథమాలలు ప్రకటించుతున్నాయి. 1947 లో మద్రాసులో ఏర్పడిన తెలుగు భాషాసమితి, తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వమును ప్రకటించడానికి ప్రయత్నించుతోంది. ఇటీవల హైదరాబాదులో ఆంగ్ల చంద్రికా గ్రంథమాల అనే సంస్థ ఏర్పడి రాజకీయ, సాహిత్య, చారిత్రక గ్రంథాలను ప్రచురించుతోంది. ఇలాగే అనేక గ్రంథమాలలు వెలువడి ఆంగ్ల భాషలో ఉద్గ్రంథాలను ప్రకటించాలని కృషి చేస్తున్నాయి.

1954 జనవరిలో వికలాంగ ప్రచురణాలయం వారు, ‘పుస్తక ప్రపంచం’ అనే పత్రిక నొకిదానిని కూడా ప్రారంభించారు. ఇది నిత్యమూ ప్రచురితమవుతున్న అనేక పుస్తకాల సమాచారాన్ని పాఠకులకు అందించుతుంది. ఇటువంటి పత్రిక, ప్రచురణాలయాలచే ప్రారంభించబడడం ఇదే ప్రధమం. ఇది ఆంగ్ల ప్రచురణాలయాల అభివృద్ధికి ఒక శుభసూచన.

కొన్ని ప్రచురణాలయాల చిరునామాలు, వారు ప్రచురించే గ్రంథాల వివరించే పట్టికలు, ప్రక్క పేజీలో పొందుపరచబడ్డాయి:

రమ్యమైన రాయల ప్రచురణలు

బమ్మెర సోతనామార్య ప్రణీతంబైన

శ్రీ మ దాంధ్రభాగవతము

(రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారిచే పరిశోధితము)

ద్వాదశ స్కంధములు. సంపూర్ణప్రతి. పూర్తిక్యాలిగోలైదు 12-0-0

రంగనాథ రామాయణము

జనమంచివారి నిపులమగు టిక్కెట్. శ్లా. క్యాలిగోలైదు 6-0-0

ఉత్తర రామాయణము

కంకంటి పాపరాజ ప్రణీతము. శ్లా. క్యాలిగోలైదు. 6-0-0

గీతా తాత్పర్యబోధిని

శ్రీ అనుమల రాఘవశర్మగారిచే. శ్లా. పాకాబ్జైదు క్యాలిగో 2-0-0

రాయల హిందీ-తెలుగు శబ్దకోశము

23,000 పదములు. 1700 వాచీయములు. శ్లా. క్యాలిగోలైదు 5-0-0

రాయల జమీదిక్షనరి

20,000 ఇంగ్లీషుపదములక: తెలుగు అర్థములు. శ్లా. క్యాలిగో 5-0-0

అమరకోశము - త్రికాండము

పటికా. హిందీ-ఇంగ్లీషు పర్యాయపద సహితము శ్లా. క్యాలిగో 5-0-0

కామాపూర్తి కేటలాగును వ్రాయుదు.

రాయలు అండ్ కో., కడప.

బ్రాంచి: 82 నారాయణముడలిపిడి, మదతాసు - 1.

ఆంధ్ర దేశంలోని కొన్ని ప్రచురణాల యాలు, వాటి వివరాలు (1)

ప్రచురణాలయం పేరు	అర్థము	ప్రచురించిన సాహిత్య విధి	ప్రాప్తయటరు పేరు	వివరములు ప్రచురించబడుతాయి	ప్రచురించిన పుస్తకాల సంఖ్య
అయ్యప్పేశ్వరమ్ బుక్ షాప్ సుందరం గ్రామోన్నయ కళాకాల	కాడేపల్లి గూడెం మద్రాసు-7 గుప్తీవాడ; పబ్ అఫీసు: విజయవాడ సామర్లకోట 12, ఫ్రాంక్స్ కోస్టెట్ స్క్విర్ట్ పి. వి. నెం. 1514, మద్రాసు అయ్యప్పేశ్వరమ్ (వయ) తెనాలి	1930 1925 1948 1950	మద్రా విశ్వవిద్యం జయవీరేశ్వరం సోదరం సుందరం గ్రామోన్నయ కళాకాల రాంపా గోపాలని పెంకిట వరశివరావు	పాఠ్యగ్రంథాలు గ్రామోన్నయ గ్రంథాలు అభ్యుదయ సాహిత్యం పాఠ్యగ్రంథాలు (ఇంగ్లీషు, తెలుగు, హిందీ, కమిశం	18 3 6 22 18
అయ్యప్పేశ్వరమ్ ప్రచురణాలయం	ప్రగతి పబ్లికేషన్స్ యం. యస్. ఆర్. మూర్తి అండ్ కో., వివాహ గ్రంథాలు వి. టి. యం. పబ్లిషింగ్ కంపెనీ	1924 1946 1929 1925	భూషన్ చౌదరి, డి. కె. నెట్టి, టి. వి. రత్నం యం. పెంకిటరామయ్య విద్యుదయ అండ్ శేషగిరిరావు యం. సుబ్రహ్మణ్యం, టి. కె. శివరావు	సాహిత్య గ్రంథాలు సాహిత్య గ్రంథాలు పాఠ్య గ్రంథాలు గద్య, పద్య, నవల, నాటకాలు పాఠ్యగ్రంథాలు, విల్ల పుస్తకాలు	4 300

ఆంధ్రదేశంలోని కొన్ని ప్రచురణాలయాలు, వాటి వివరాలు (2)

ప్రచురణాలయం పేరు	ఆరంభము	విడుదలైన సంఖ్య	ప్రాప్తమయిన పేరు	వివరాలు ప్రచురించిన పుస్తకాలు	ప్రచురించిన పుస్తకాల సంఖ్య
దర్శి గ్రంథమండలి	విజయవాడ (1950వరకు కృష్ణాజిల్లా ఎలమంచిలి వుండేది). పటమహాలింగ (వయోచైతన్యవాడ)	1931	గొప్ప లింగయ్య	రాజ్యీయ, సాహిత్య గ్రంథాలు	60
ఆంధ్ర గ్రంథాలయ బ్రహ్మ		1946	సామ్య సీతారామయ్య, మేకేలంగ్ బ్రహ్మ	గ్రంథాలయ పుస్తకాలు, పయోజనవిద్య వ్యవసాయ పుస్తకాలు	12
ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘం గ్రంథాలయ పుస్తకాల	పటమహ, కృష్ణాజిల్లా పటమహ, కృష్ణాజిల్లా	1914 1944	సాలిశవర్ణము బంధ్య గ్రంథాలయ బ్రహ్మ	గ్రంథాలయ వాగ్మయము గ్రంథాలయాలకు, పయోజన విద్యకు ఉపకరించునవి	23 9
'అన్నరత్న బుక్స్ లిమిటెడ్'	వినియోగ సామర్థ్య స్టోర్, హాంట్ లోడ్, మద్రాసు-1.	1940	యస్. ఆర్. శ్రీనివాసన్ (మేనేజరు)	సాంస్కృతిక ప్రచురణలు, పిల్లపుస్తకాలు, అభ్యర్థి గ్రంథాలు	50
ఆరియంట్ లాంఛన్స్ లిమిటెడ్	36ఎ. హాంట్ లోడ్, మద్రాసు-2, కలకత్తా, బొంబాయి, ఢాకా, న్యూఢిల్లీ, విజయవాడ	1948		విద్యవిషయ గ్రంథాలు	
రామకృష్ణ మతం	మైసూరు చక్రవర్తి	1897		మతగ్రంథాలు	34

ఆంధ్ర దేశ శాంతిని కొన్ని ప్రచురణాలయలు, పాటి వివరాలు (8)

ప్రచురణాలయ శేరు	అక్షరము	విషయం	ప్రాప్తయిటకు శేరు	సరకు ప్రస్తావన ప్రకటించబడుతాయి	ప్రచురించు ప్రస్తావన సంఖ్య
హిందూ ధర్మశాస్త్ర గ్రంథ నిలయం	కపిలేశ్వరపురం కు. గో. జిల్లా పాల్వేరు	1926	చాగంటి శేషయ్య	చరిత్ర, న్యాయశాస్త్రం, నవలలు	18
ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం		1926	ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం	పాఠ్యగ్రంథాలు, చరిత్ర, కావ్యీయ, న్యాయ, వేదాంత, సాహిత్య, విమర్శ గ్రంథాలు	48
ప్రభు అండ్ కో.,	కోల్ కేట, గుంటూరు		బి. వి. హనుమంతరావు	విద్యావిషయాలు (కెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ) అభ్యాసక గ్రంథాలు	20
వీశారామనామ సంకీర్తన మందిరము	త్రీరామనామశ్లోత్రం గుంటూరు	1926			15
బి. వి. అండ్ సన్స్	రామారావుపేట, కాకినాడ	1950	బి. వెంకటేశ్వర్లు	సాహిత్య గ్రంథాలు	25
ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు	రాంకోటి, హైదరాబాద్	1943		చరిత్ర, విజ్ఞానము, సాహిత్యము, రాజకీయాలు	16
విశ్వ సాహిత్య మాల	రాజమండ్రి	1935	మహీధర జగన్మోహనరావు	అభ్యుదయ సాహిత్యం	60
వీశారాం అండ్ కో	విజయవాడ	1942	జి. వెంకట	పాఠ్యగ్రంథాలు	8
త్రినేని పబ్లిషర్స్	మచిలీపట్నం	1945	భావరాజు సంసించారావు	పాఠ్యగ్రంథాలు	60

ఆంధ్ర దేశంలోని కొన్ని ప్రచురణాల యాటి వాటి వివరాలు (4)

ప్రచురణాల యాటి	అక్షరము	విషయము	ప్రాథమికము చేయు	వివరము	ప్రచురించిన ప్రస్తావన
మామిడిరామా నీ కో., తెలంగాణ భాషాపరిశోధన కొత్త భాషయ్యవాదం పరిశీలన అండ్ కో.,	విజయవాడ 97 మూలినపల్లి, లింగం నుండి మద్రాసు-5 సంగం జాగిరపూడి లాండ్ డెవలప్, మద్రాసు	1920 1947	మామిడి నారాయణరావు శివగు భాషా పరిశోధన కొత్త భాషయ్య వాదం వి. మాధవరావు	విద్యార్థినియ్యి గ్రంథాలు అంధ్ర పద్యము మొదలు గాగల గ్రంథప్రచురణలు చారిత్రక గ్రంథాలు సాంస్కృతిక, చుర, పురాతన గ్రంథాలు	50 10
కొండపల్లి వీరవంశయ్య అండ్ సన్స్ ప్రగతి ప్రచురణాలయం	గాజుమండ్రే నిడమర్రు		కొండపల్లి వీరవంశయ్య విద్యార్థి అశ్వనీశ మూలదత్తు, ఉమాగాకేశ్వరరావు	కథ, వేదాంత, జోతిష్య, వైద్య చరిత్ర గ్రంథాలు రాజీయ మార్గము గ్రంథాలు	12
ప్రేమచంద్ర పబ్లికేషన్స్ రాయలు అండ్ కో., దేశికవిభా మండలి	కొత్తపేట, విజయవాడ కడప విజయవాడ	1953 1930 1943	కె. యస్. యస్. కామ్రే జక్కా నువ్వారాయణశాస్త్రి బొందలపాటి కనకామకృష్ణ, కళావంశీకర్త	ప్రేమచంద్ర గ్రంథాలు పాత్ర గ్రంథాలు కవిత్వం, కథ, విమర్శనాత్మకం, రాజీయం, చరిత్ర, శివశి చరిత్ర గ్రంథాలు	1 68 120
రామా అండ్ కో.,	మాడూళి నుండి : ఏలూరు	1904	ఈదర వంశయ్యపంతులు, ఈదర పటాభిరామ	పాత్ర గ్రంథాలు, భావితం, భాగ వరిలంబి గ్రంథాలు	

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని కొన్ని ప్రముఖ స్థానాలు, వాటి వివరాలు (5)

ప్రచురణాలయం పేరు	అక్షరము	వివరము	ప్రారంభించిన తేదీ	ప్రాచీనత	ప్రచురణించిన పుస్తకాల సంఖ్య
ఎ. వి. రాం అండ్ కంపెనీ, త్రిరామకృష్ణ పబ్లిషర్స్, అత్మారాం అండ్ కో., అంధ్రా బుక్ డిపో, కె. ఆర్. అండ్ సన్స్	నర్సాపూరు బస్టాండ్, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజమండ్రి	1932, 1904, 1939, 1908	అల్లరి వెంకట్రామయ్య, డి. రంగారావు	భాషాశాస్త్రం, ఇతర పుస్తకాలు, నాటకములు, పాఠ్య గ్రంథాలు	20, 18, 22, 100
వనారా పబ్లికేషన్స్, వనరుగ పబ్లిషింగ్ హౌస్, వికాస్ అండ్ ప్రచురణాలయం	గుంటూరు, విజయవాడ-2, గుంటూరు, విజయవాడ	1953, 1952, 1952	జి. కోశిశ్యంరావు, కాట్రగడ్డి రాజగోపాలాచారి	అభ్యుదయ సాహిత్యం, అభ్యుదయ సాహిత్యం, అభ్యుదయ సాహిత్యం, వైష్ణవ గ్రంథాల ప్రచురణలు, మాస్ పత్రికలు, పుస్తకములు, పత్రికలు, ఇసుకపాత్రలు, పత్రికలు	5
సాహితీ పబ్లికేషన్స్, ఆంధ్ర గ్రంథమాల, వావిళ్ళ రామస్వామికృష్ణమూర్తి అండ్ సన్స్, శేరిలింగంపల్లి అండ్ కో., శేరిలింగంపల్లి	విజయవాడ, మదరాసు, మదరాసు, హైదరాబాద్ : విజయవాడ	1951	శ్రీనివాస చక్రవర్తి, శివరాం శంభుప్రసాదు, వావిళ్ళ రామస్వామికృష్ణమూర్తి	శ్రీనివాస చక్రవర్తి, శివరాం శంభుప్రసాదు, వావిళ్ళ రామస్వామికృష్ణమూర్తి	16

మరికొన్ని ప్రచురణాలయాలు

1. ఆంధ్రరాష్ట్ర హిందీ ప్రచార సంఘము, హిందీభాష ప్రచురణకర్తలు, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
2. శాంతినిలయ గ్రంథమాల, కాకినాడ, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.
3. ఆనందబోధిని, పల్లిపర్వ, గొలాయరు చిన్నతెంచి మొదలిస్త్రీకో, మదరాసు.
4. అరుణరేఖా పబ్లికేషన్సు, నెల్లూరు.
5. ఆధునిక విజ్ఞాన కుటీరం, 22 దివాన్ వామయ్యంసారి స్ట్రీట్, మదరాసు.
6. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్, కాకినాడ.
7. సస్పెన్స్ బుక్ డిపో, పల్లిపర్వ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
8. సెంట్రలు బుక్ షాప్, పల్లిపర్వ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
9. రాఘవరాం అండ్ కంపెనీ, పల్లిపర్వ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
10. ప్లాస్ పల్లిపర్వ, విజయవాడ.
11. కల్యాణి పల్లిపర్వ, విజయవాడ.
12. హిందుస్థాన్ ప్రెస్ పల్లిపర్వ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
13. కదిలిక గ్రంథమాల, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
14. వెరెటీ ఏజన్సీస్, విజయవాడ.
15. పి. ఆర్. అండ్ సన్సు, ఎడ్యుకేషన్ పల్లిపర్వ, విజయవాడ.
16. ఆర్యవిజ్ఞాన గ్రంథమాల, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
17. శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, పల్లిపర్వ, విజయవాడ.
18. త్రిలింగ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
19. చిత్రకా పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
20. గోల్డెన్ పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ.
21. ఉదయసాహితీ పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
22. యక్రీ బుక్ డిపో, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
23. విజయ పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
24. విజ్ఞానప్రచురణలు, విజయవాడ.
25. ఆఫ్ థిస్ గ్రంథమండలి, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
26. వెంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
27. దిగవల్లి వెంకటేశ్వరావు, పల్లిపర్వ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
28. కొమర్రాజు వినాయకరావు, పల్లిపర్వ, విజయవాడ, కృష్ణాజిల్లా.
29. బాకోచిన్ పల్లిపర్వ, తెనాలి.
30. మోదరన్ పల్లిపర్వ, తెనాలి.
31. సుందరరాం అండ్ సన్సు, తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా.
32. శివరాం అండ్ కంపెనీ, బుక్ పల్లిపర్వ, తెనాలి, గుంటూరు జిల్లా.
33. తాన్జర్ పల్లిపర్వ, తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా.
34. గిరి అండ్ రావు, బుక్ పల్లిపర్వ, తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా.
35. జన సాహితీ, తెనాలి.
36. రావు బ్రదర్సు, బుక్ పల్లిపర్వ, తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా.
37. విజయ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ, తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా.

38. ఆంధ్ర శిల్ప కళాపరిషత్, పల్లి
పర్వ, తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా.

39. సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి,

40. శారదాపీఠం, తెనాలి, గుంటూరు
జిల్లా.

41. కళావాణి పబ్లికేషన్స్, గుంటూరు,
గుంటూరుజిల్లా.

42. శ్రీ కాళీ కృష్ణచార్యులు, బుక్
పబ్లిషర్స్, గుంటూరు.

43. శ్రీ పల్లె పూర్ణప్రభాచార్యులు,
గుంటూరు.

44. శ్రీకృతి ప్రచురింగులు, తెనాలి.

45. ఎ వ్య సాహిత్య పరిషత్,
గుంటూరు.

46. సాహితీసమితి, రేపల్లి, గుంటూరు
జిల్లా.

47. లక్ష్మి అండ్ కంపెనీ, ఏలూరు
పబ్లిషర్స్ గోదావరిజిల్లా.

48. గండిమెదాన, పల్లిపర్వ అండ్
బుక్ సెల్లర్స్, ఏలూరు, పబ్లిషర్స్ గోదావరి
జిల్లా.

49. కాసు బుక్ డిపో, బుక్ పల్లి
పర్వ అండ్ సెల్లర్స్, రాజమండ్రి,
తూర్పు గోదావరిజిల్లా.

50. కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్
సన్స్, పల్లిపర్వ అండ్ బుక్ సెల్లర్స్,
రాజమండ్రి, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

51. శ్రీ సరస్వతి పబ్లికేషన్స్, పల్లి
పర్వ, రాజమండ్రి, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

52. ఆర్థిక బుక్ డిపో, రాజ
మండ్రి, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

53. తిరుపతి వెంకటేశ్వర పబ్లికేషన్స్,
పల్లిపర్వ, రాజమండ్రి, తూర్పుగోదావరి
జిల్లా.

54. తిరుపతి వెంకటేశ్వర బుక్ డిపో,
బుక్ పల్లిపర్వ అండ్ బుక్ సెల్లర్స్,
రాజమండ్రి, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

55. హితకర్షి సమాజం, పల్లిపర్వ,
రాజమండ్రి, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

56. కళాభివర్ధన పరిషత్, రాజ
మండ్రి.

57. మేడేటి సన్యాసయ్య అండ్ సన్స్,
రాజమండ్రి, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

58. సింహ బుక్ డిపో, పల్లిపర్వ,
రాజమండ్రి.

59. మధిర శివరామకృష్ణ శాస్త్రి,
పల్లిపర్వ, రాజమండ్రి.

60. నాగం కృష్ణారావు, పల్లిపర్వ,
రాజమండ్రి.

61. అభినయ ఆంధ్ర కార్యస్థానం,
బుక్ పల్లిపర్వ, రాజమండ్రి.

62. వాణి గ్రంథమండలి, రాజమండ్రి.

63. బాబు వెంకటేశ్వర్లు అండ్
సన్స్, కాకినాడ, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

64. యస్. అప్పలస్వామి పబ్లిషర్స్,
రాజమండ్రి.

65. ఆంధ్ర ప్రచారిణి లిమిటెడ్,
బుక్ పల్లిపర్వ, కాకినాడ.

66. మాదిరెడ్డి జగన్నాధరావు అండ్
కంపెనీ, బుక్ పల్లిపర్వ, కాకినాడ.

67. గుప్తా బ్రదర్స్, బుక్ పల్లిపర్వ
అండ్ బుక్ సెల్లర్స్, విశాఖపట్నం.

68. రాధాకృష్ణ అండ్ కో., విజయ
నాడ.

69. జై శంకర్ అండ్ కో., విశాఖ
పట్నం.

70. కలితాసమితి, విశాఖపట్నం.

71. విజ్ఞానప్రభాస, పల్లిపర్వ, భీమ
వరం, పబ్లిషర్స్ గోదావరిజిల్లా.

72. వాణిబుక్ డిపో, పల్లివర్యు అండ్ బుక్ సెల్లర్సు, భీమవరం, పశ్చిమ గోదావరి.

73. ఎ. వి. రాం అండ్ కో, పల్లివర్యు, నరసాపురం, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.

74. కమలాకుశీర్, పల్లివర్యు, నరసాపురం.

75. సుస్తాగ్ కళాసమితి, పల్లివర్యు, పాలకొల్లు.

76. ప్రజాసాహితీ, రాజమండ్రి.

77. ఆంధ్ర కేమగిరిరావు, తెలుగు పండితులు, పాలకొల్లు.

78. హిందూధర్మశాస్త్ర, గ్రంథ నిలయం, కపిలేశ్వరపురం, తూర్పు గోదావరి.

79. వేసుచక్కు గ్రంథాలయం, బరంపురం, గంజాంజిల్లా.

80. యం. శేషవలం అండ్ కో., బుక్ పల్లివర్యు, అండ్ సెల్లర్సు, మచిలీపట్నం, కృష్ణాజిల్లా.

81. ఆంధ్ర జనరత్ స్టోర్సు, బుక్ పల్లివర్యు అండ్ సెల్లర్సు, మచిలీపట్నం.

82. శ్రీ చల్లా లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి, మచిలీపట్నం.

83. మోడరన్ బుక్ హౌస్, బుక్ పల్లివర్యు అండ్ సెల్లర్సు, మచిలీపట్నం.

84. జనపల్లికేవల్య, గుడివాడ.

85. క్యాబిలీబుక్ హౌస్, గుడివాడ.

86. కవికోటా పబ్లికేషన్సు, నెల్లూరు.

87. వడ్డమూడి రామయ్య, పల్లివర్యు, నెల్లూరు.

88. వికేతా పబ్లిషర్సు, నెల్లూరు.

89. జయలక్ష్మీ అండ్ కంపెనీ, నెల్లూరు.

90. ఎ. యస్. వెంకటేశ్వరరావు బ్రదర్సు, బుక్ పల్లివర్యు, నెల్లూరు.

91. శ్రీ కొండా శంకరయ్య, పల్లివర్యు, సికింద్రాబాదు.

92. రామా బుక్ డిపో, బుక్ పల్లివర్యు అండ్ సెల్లర్సు, సికింద్రాబాదు.

93. కొండా వీరయ్య, పల్లివర్యు, సికింద్రాబాదు.

94. చందా నారాయణ సెట్టి, బుక్ పల్లివర్యు, సికింద్రాబాదు.

95. ఆజంధా పబ్లికేషన్సు, బుక్ పల్లివర్యు, సికింద్రాబాదు.

96. సుస్తా విజయమండలి, పల్లివర్యు, విజయవాడ.

97. ప్రకృతి కార్యాలయం, విజయవాడ.

98. నవభూత పల్లివర్యు లిమిటెడ్, బుక్ పల్లివర్యు అండ్ సెల్లర్సు, కర్నూలు.

99. రాజశ్రీ సాహిత్య కళాపీఠం, సికింద్రాబాదు.

100. విద్యా పీఠం, పల్లివర్యు, పామర్రు, కృష్ణాజిల్లా.

101. జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ, బుక్ పల్లివర్యు, కడప.

102. ప్రభాత ప్రచురణాసమితి, భిమ్మంపేట్టు, హైదరాబాద్ స్టేట్.

103. చంద్రకళా కళాశాలయం, పల్లివర్యు, పులిపెంట (జవలిగరం (పి.జి.)

104. జయనికేతన్, బుక్ పల్లివర్యు, మదరాసు - 7

105. డిట్టెయ్ బుక్ డిపో, మైలపూరు, మదరాసు - 4

106. ప్రజాసాహిత్య పల్లివర్యు, మైలపూరు, మదరాసు - 4

107. అంబికా బ్రదర్సు, బుక్ పల్లివర్యు, మైలపూరు, మదరాసు - 4

108. శేషం వెంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్సు, రింగిచెట్టి స్ట్రీట్, మదరాసు - 1

109. యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో.,
కృష్ణపనాయకన్ స్ట్రీట్, నువగూను-1.

110. జాతీయ భావమందిరం, రాయ
పేట, నువగూను - 14.

111. భావాచార్యుల గ్రంథమండలం,
కొల్లూరు, గుంటూరుజిల్లా.

112. గోల్కొండ పబ్లికేషన్సు,
హైదరాబాదు (దక్కన్).

113. తోయ్యిమ్మ ప్రచురణాలయం,
గుడివాడ, కృష్ణాజిల్లా.

114. సుబోధినీ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ,
విజయవాడ.

115. ఫన్లాండ్ ఏజన్సీస్, బుక్
పబ్లిషర్స్, కర్నూలు.

116. కిరోర్ పబ్లికేషన్సు, రాయ
పేట, నువగూను - 14.

117. విహ్వాన్ వేదం వెంకటకృష్ణ
శర్మ, బుక్ పబ్లిషర్స్, 66 సామిపిళ్ళే
స్ట్రీటు, చూరై, నువరూను.

118. ట్రి కె. రామకృష్ణయ్య, యం.ఎ.,
పబ్లిషర్స్, ట్రిప్లికేట్, నువరూను - 3.

119. కృష్ణా బ్రదర్స్, తంబుచెట్టి
స్ట్రీట్, నువగూను - 1.

120. ఆంధ్ర సరస్వతీ గ్రంథమాల,
34, గోశాన్ స్ట్రీట్, నువరూను.

121. మొక్కపాటివారు, బుక్ పబ్లి
షర్స్, పితాపురం.

WE GREET THE PEOPLE OF ANDHRA THROUGH ANDHRA DIRECTORY.

Books and periodicals published from Soviet Union
enjoy a great popularity among the reading sections in Andhra.
We are proud to announce that the following periodicals are
being imported by us directly from Moscow.

1. Soviet Union: Illustrated Monthly.	Single Copy :	As. 13
	Annual Subscription:	Rs. 6-12-0
2. Soviet Literature: Literary & Cultural Monthly.	Single Copy :	As. 10
	Annual Subscription:	Rs. 6
3. Soviet Woman: Illustrated Monthly.	Single Copy :	As. 8
	Annual Subscription:	Rs. 4-4-0
4. New Times: Political Weekly.	Single Copy :	As. 3
	Annual Subscription:	Rs. 6
5. News: Fortnightly.	Single Copy :	As. 4
	Annual Subscription:	Rs. 4-8-0

NEW CENTURY BOOK HOUSE,
199, MOUNT ROAD :: MADRAS-2.

122. ఇంటింటి విజ్ఞానమాల,
16, జోన్స్ స్ట్రీట్, మదరాసు-1

123. రామకృష్ణ ప్రెస్, పల్లిపర్తి,
బళ్ళారి.

124. శ్రీ తుమ్మల శిశురామమూర్తి
చౌదరి, రామమోహన గ్రంథాలయ
పల్లిపర్తి; అప్పకట్ల, గుంటూరుజిల్లా.

125. విశాసంసానం, తాడేపల్లి
గూడెం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

126. బుజ్జాయి పబ్లికేషన్స్,
13, హబిల్దార్ రోడ్, మదరాసు-17

127. స్వతింత్ర పబ్లికేషన్స్, గుడివాడ.

128. తేలూరు వేదరామశాస్త్రి, చిర
వాడ, కృష్ణాజిల్లా.

129. యంపరాల సూర్యనారాయణ-
శాస్త్రి, పల్లిపర్తి, అమలాపురం, తూ-గో||

130. శాంతిసాహితీ, ఏలూరు.

131. కమలప్రచురణలు, మైలపూరు,
మదరాసు.

132. అరుణా విజన్స్, విజయవాడ.

133. సాహితీ ప్రపంఠి, విజయవాడ.

134. ఆనందబాల ప్రచురణలు,
గుంటూరు.

135. సర్వోదయ ప్రచురణలు,
నరసరావుపేట, గుంటూరుజిల్లా.

136. వసంతపబ్లికేషన్స్, తెనాలి.

137. కారదా పీఠం, తణుకు, పల్నగో||

138. శశిశాంతం, రామచంద్ర
పురం, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

139. వ్యాసశర్మ, ఎకో పల్లిపర్తి,
యేల్వేడు, చిత్తూరు జిల్లా.

140. రవీంద్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్,
తణుకు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.

141. శ్రీకోదండరామ శివాసమాజం
అంగిలకుడుగూ, గుంటూరుజిల్లా.

142. పల్లెటూరిగ్రంథమండలి, తణుకు.

143. రాజ్యలక్ష్మి బుక్ డిపో,
విజయవాడ.

144. ఎవ్యక్వి మందిరం, పల్లిపర్తి,
శివపల్లి, గుంటూరు జిల్లా.

ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమము

శ్రీ పాతూరి నాగభూషణం

కార్యదర్శి, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘం,

ఆంధ్ర యశస్సుకు కారణభూతము లైన ఉద్యమాలలో గ్రంథాలయోద్యమ మొకటి. ఇప్పటికి తెలిసిన సమాచారాన్ని బట్టి 1886 వ సం॥లో విశాఖపట్నంలో ప్రారంభమైన 'శ్రీ సరస్వతీ గ్రంథాలయము' తెలుగుదేశంలోని మొదటి మంది (పబ్లిక్ లైబ్రరీ) గ్రంథాలయముగ కన్పట్టుచున్నది. దీని స్థాపకులైన శ్రీ మంత్రిన ఆది నారాయణమూర్తిగారికి ప్రాథమికోపాధ్యాయులు. దీనికి పిమ్మట 19 ఏండ్లలోపల సరిగ్గా 19 గ్రంథాలయములు వెలసినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇవి యేవనగా:—

1889 శ్రీ సరస్వతీ నిలస మందిరము, పులివెందుల, కడపజిల్లా.

1890 సి. వి. ఎస్. లైబ్రరీ, ఒంగోలు.

1895 నాకోటి క్లబ్, ఉండి, భీమవరము తాలూకా.

1897 వీరేశలింగ కవి సమాజము, కుముదవల్లి, భీమవరము తాలూకా.

1898 శ్రీ నాకోము కృష్ణారావుగారు స్థాపించిన గ్రంథాలయం, (పేరుపెట్టలేదు) రాజమహేంద్రవరము.

1899 రీడింగ్ క్లబ్, కొల్లూరు, తేనాలి తాలూకా.

1900 యంగ్ మెన్స్ లిటరరీ అసోసియేషన్, గుంటూరు.

1900 వీరేశలింగ పుస్తక భాండాగారము, రాజమహేంద్రవరము.

1900 నుబ్బరాయ గ్రంథాలయము, సిద్ధాంతము, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.

1901 శ్రీ విజ్ఞానియా పురమందిరము - నాకోటి క్లబ్ లైబ్రరీనూజివిడు, కృష్ణాజిల్లా.

1901 శ్రీ కృష్ణ దేవనాయంధ్ర భాషా నిలయము, హైదరాబాదు.

1903 శ్రీ శారదా పుస్తక భాండాగారము, నాగిరెడ్డిపల్లె, అనంతపురంజిల్లా.

1903 ప్రియదేవ్ లైబ్రరీ ఇంప్రూవింగు సొసైటీ గ్రంథాలయం, బెజవాడ.

1904 హిందూ యువజన సమాజ గ్రంథాలయము, ఏలూరు.

1904 రాజరాజనరేంద్ర భాషా నిలయము, హనుమకొండ.

1904 విద్యార్థిసంఘ గ్రంథాలయము, నెల్లూరు.

1905 అర్యు బాల సమాజము, పెడచాడెము, తేనాలి తాలూకా.

1905 ఆంధ్ర భాషాభివర్ధన పుస్తక, పత్రికా పతనశాల, సికిందరాబాదు.

1905 మిత్రమండలి గ్రంథాలయము, విజ్జిరి.

ఈ విధంగా 1905 వ సం॥ ఆఖరున
తొలుగునాట నుండి గ్రంథాలయములు 20
లెక్కకు వచ్చినవి. ఇవి క్రమముగా
వృద్ధియై 1913 లో 123, 1920 లో
600, 1939 లో 779, 1940 లో 840
జాబితా చేయబడినవి. వికలాంధ్రుల
శేడు వీని సంఖ్య దాదాపు 2,000 ఉండ
వచ్చునని తోచుచున్నది. వీని పూర్తి
లెక్కలు నేకరించుట సాధ్యముకావడము,
కాత్రగా ఏర్పడిన ఆంగ్లరాష్ట్రంలో
ప్రభుత్వకేంద్రం వారిని శివారు యా
మాన్యాలక్రింద నన్న గ్రంథాలయముల
వివరాలు మాత్రం దిగువ పొందుపరచడ
మైనది. ఈ లెక్కలలో విద్యాసంస్థల
యాజమాన్యంలోని గ్రంథాలయాలు
చేర్చలేదు:

ఆంగ్లదేశంలో వివిధ సంస్థల యాజ
మాన్యాలక్రింద పని చేస్తున్న మంది గ్రంథా
లయాలలో ముండుగా ప్రారంభమై నేటి
వరకు సజీవంగా పాగుతున్నవి, హెచ్చుగా
వైశిష్ట్యము కలిగియున్న యాజమాన్యంలో
నున్న గ్రంథాలయాలే. వీనిలో నేలకొలిది
పుస్తకాలు, చాల గ్రంథాలయాలకు
స్వంత భవనాలు ఉన్నవి.

వీటికి పిమ్మట లెక్కకు వచ్చునవి
పంచాయతీ గ్రంథాలయాలు. ఇవి లెక్కకు
మిక్కిలిగా వున్నా వీని నిర్వహణకు సరి
యైన వసతులు లేనందున, నిర్వాహణల
క్రద్ధాలాపం చేరకు యిది అభివృద్ధికి గంగా
నదవడంలేదు.

ఆంగ్లరాష్ట్రంలోని 35 మునిసిపాలిటీ
లలో శేడు దిగువ 22 మునిసిపాలిటీలు

క్ర.సం.	గ్రంథాలయము	జిల్లాలోని	మునిసిపాలిటీ	గ్రామ	పంచాయతీ	మహాకావ	సంఘం	గ్రామ సంఘం	వైశిష్ట్యము	మొత్తం
క్రీడాశాల	1	...	2	13	...	9	3	28		
విశాఖపట్నం	1	...	1	5	1	18	7	33		
కూర్మగోదావరి	21	...	5	66	3	1	29	125		
పశ్చిమగోదావరి	...	35	1	45	3	5	21	110		
కృష్ణా	5	41	...	2	32	180		
గుంటూరు	4	40	3	12	59	118		
నెల్లూరు	1	36	1	51	15	104		
చిత్తూరు	1	...	2	77	3	52	4	189		
కడప	1	1	...	17	3	19	1	49		
అనంతపురం	1	2	5	105	2	21	1	187		
కర్నూలు	2	4	2	42	2	35	15	102		
మొత్తం	28	42	28	487	21	225	187	1,016		

స్వయంగా గ్రంథాలయాలను నిర్వహించుచున్నది. సుశిక్షితమైన భాండాగారులు లేక, నిర్వహణలోపంచేరి యిదిగూడ తగినంతగా ప్రజల కుపయోగపడదంటేను. - శ్రీకాకళం, సాలూరు (శ్రీకాకళం జిల్లా).

విజయనగరం (విశాఖపట్నంజిల్లా).

కాకినాడ, పెద్దాపురం, అమలాపురం (కూర్నూరుగోదావరిజిల్లా).

పాలకొల్లు (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా).

గుడివాడ, విజయవాడ (కృష్ణాజిల్లా).

గెనాలి, గుంటూరు, గుంటూరు, నిరసాపురం, బాపట్ల (గుంటూరుజిల్లా).

నెల్లూరు (నెల్లూరుజిల్లా).

చిత్తూరు, తిరుపతి (చిత్తూరుజిల్లా).

తాడిపత్రి, హిందూపురం, అనంతపురం, గుంతకల్లు (అనంతపురంజిల్లా).

కర్నూలు (కర్నూలుజిల్లా).

నేడు పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలో 35, అనంతపురంజిల్లాలో 2, కర్నూలుజిల్లాలో (క్రొత్తగా చేర్చిన) 2, కర్నూలు ప్రాంతాలను కలుపుకొని 4, కడపజిల్లాలో 1 జిల్లాబోర్డులు నడుపుతున్న గ్రంథాలయాలన్నవి.

ఆంధ్ర జిల్లాలలోని కొన్ని ఆంధ్ర సహకారబ్యాంకులు, యితర సహకార సంఘాలు అచ్చటచ్చట గ్రంథాలయాలను నిర్వహించుచున్నవి. ఆ కవసరి బాగావుండి సానికింగా యితర గ్రంథాలయాలు లేనితావులలో వీనివభివృద్ధి చేయడ మవసరం.

కుద్యనిశ్చంద్ర ప్రాంతాలలో ప్రజల కాలక్షేపంకొరకు గ్రామసంఘాలు నిర్మాణాన్ని యవ్వరాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రోత్సహిస్తుంది.

హించినది. ఇట్లేర్పడిన గ్రామసంఘాల ఆశయాలలో గ్రంథాలయ నిర్వహణం ముఖ్యంగా యెంచబడినది. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో 225 గ్రామసంఘాలు ప్రభుత్వమోదాన్ని పొంది యుండగా, 1952-53 వ సం॥లో అన్నిజిల్లాలమీద లిపి 98 గ్రామసంఘాల గ్రంథాలయాలకు రూ. 2,450 లకు ప్రభుత్వ విరాళాలు ముట్టినవి.

ఒక్కొక్క పట్టణంలో గాని, గ్రామంలో గాని అన్నివర్గాలచేత సామంతులకు ఉన్న ఉత్పత్తి మంది గ్రంథాలయాలకు తోడుగా, ప్రత్యేకవర్గాలు తమతమ ఉపయోగం కొరకు ప్రారంభించిన గ్రంథాలయాలకూడ మర్యాదలతో కొన్ని యున్నవి. కటిలో ముందుగా పేర్కొనదగినది, శ్రీల గ్రంథాలయాలు. ఆంధ్ర దేశంలో మొట్టమొదటగా స్థాపించిన శ్రీల గ్రంథాలయం గుంటూరులోని శ్రీ సనాతనసర్వముండలియని తెలియుచున్నది. తర్వాత క్రమంగా బందరు, గుంటూరు (మరియొకటి), విజయనగరం 2, కాకినాడ, గుంట (కృష్ణాజిల్లా), బందరులో యిది బయలుదేరినది. వీనిలో కొన్ని కాలవాహినిలో కలసివి. క్రొత్తది కొన్ని బయలుదేరినవి. ప్రస్తుతం వివిధపట్టణములలో దిగువగ్రంథాలయాలు, శ్రీల చే శ్రీలకొరకు నిర్వహింపబడు చున్నది.

మహిళా సంఘం లైబ్రరీ, శ్రీకాకళం. బాలసంస్కృతి శ్రీ సమాజము, తణుకు. సాహిత్య సమితి కారదా గ్రంథాలయం, తాడిపత్రిగూడెం.

భారత మహిళామండలి, చెజవాడ. మహాలక్ష్మి పత్తనమండలము, గుంటూరు.

శ్రీ హితైషిణీ మండలి, బాపట్ల.
ఆనంతపురం.

నిర్మలాదేవి గ్రంథాలయము, ఆంధ్ర
మహిళాసభ, మదరాసు.

ప్రత్యేక గ్రంథాలయసౌకర్యము పూనిన
మహావర్గం మహమ్మదీయులు. వీరి మాతృ
భాషయగు ఉర్దూలో పుస్తకాలు,
పత్రికలు సేకరించి వీరు గ్రంథాలయ
సేవను చేయుచున్నాడు. జనసామాన్యంలో
విద్యాసక్తి చాల స్వల్పముగానున్నందున
వీరు తెలువాడ, గుంటూరు, నెల్లూరు,
కర్నూలు వంటి కొన్ని పట్టణములలో
మాత్రమే గ్రంథాలయములను స్థాపించుకొ
నిరిగారు.

ఆంధ్ర దేశంలో హరిజనులు కూడ
అక్కడక్కడ ప్రత్యేక గ్రంథాలయము
లను నెలకొల్పినారు. కాని వీని సంఖ్య
చాల స్వల్పము. ఇవి ప్రత్యేకించుకొని ఆర్థి
వృద్ధియగుటకు తగిన అవకాశములు కూడ
కనబడవు.

ఆంధ్రదేశంలోని యువని సంఘాల
వారు వివిధస్థలాలలో 1936-41 సంవత్స
రాలమధ్య తమసంఘ సభ్యులఉపయోగం
కొరకు 250 గ్రామ గ్రంథాలయములను
విద్య హించి నట్లు నోయుచున్నది.
ఈ గ్రంథాలయా లొక్కొక్క చానిలో
వివిధ వర్గాలకు చెందిన గ్రంథాలు 50
మొదలు 200 వరకు చేర్చినారు.
ఈ గ్రంథాలయాల పక్షాన పుస్తకాలు,
పత్రికలు తదిది వినిపించే యేర్పాటు
కూడ కొంతకాలం పోగింది.

తైత్తిల గ్రంథాలయాలు ఆంధ్ర
రాష్ట్రంలోని చాలపట్టణాలలో నెలకొనెను.
వీరిని స్థాపించినవారు, స్థాపించువారు
తైత్తిలయేమను బాచియట్ల ఇది అన్ని

వర్గాలకు ఉపయోగపడుచున్నది. గ్రంథా
లయాలవిషయంలో ఏలూరులోని హిందూ
యువజన సంఘ గ్రంథాలయం భవన దాత
కీ. శే. మోతే గంగారాజుగారు, వేట
పాలెములోని సారస్వతనికేతన సామకలు,
కాళ్ళకర పోషకులు ఎగు కీ.శే. ఊటుకూరు
వెంకిట నుబ్బరాయశ్రేష్ఠిగారు చూపిన
త్యాగం ఆదర్శప్రాయమైనది.

ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమ వికాసానికి
కారణభూతమైన ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ
సంఘం 1914 వ సం॥ లో స్థాపించ
బడినది. ఇందు నిమిత్తం 1914 ఏప్రిల్
10వ తేదీన కీ. శే. చిలకమర్తి లక్ష్మీనర
సింహం పంతులుగారి అధ్యక్షతను తెలు
వాడలో జరిగిన ప్రథమ ఆంధ్రదేశ గ్రంథ
భాంధాగార మహాసభలో యీ సంఘ
మేర్పాటుచేయబడినది. గంటాం, విశాఖ
పట్నం, గోవాకరి, కృష్ణా, గుంటూరు,
నెల్లూరు, కడప, కర్నూలు, బళ్ళారిజిల్లాల
నుండియు, హైదరాబాదు సంస్థానము
నుండియు 60 గ్రంథాలయముల నుండి
200 మంది ప్రతినిధులీసభకు హాజరైరి.
కీ. శే. మోతే రామచంద్రరావుపంతులు
గారి సంఘమునకు మొదటి అధ్యక్షులు.
శ్రీయుతులు అయ్యంగి వెంకిటరమణయ్య,
నాశం కృష్ణరావుగారు కార్యదర్శులు.
తదాదిగ వివిధ పట్టణములలోను, గ్రామ
ములలోను, వందలకొలది గ్రంథాలయాల
స్థాపనకీసంఘము ప్రత్యేకముగను, పోషక
ముగాను పనిచేసినది. ఆంధ్రుల సమిష్టి
వికాసమునకు పాటుబడినది. పెద్ద ఎత్తున
గ్రంథాలయోద్యమ ప్రచారంకొరకు
వివిధ ప్రాంతాలలో ఏటేట గాడ్డొరి,
బెల్లూ, రోదాకా గ్రంథాలయ మహాసభ
అను యోజనలను, ప్రదర్శనములను

నిర్వహించినది. ప్రభుత్వ గ్రంథాలయాలకు విరాళము లిచ్చుటకు కృషిపర్చినది. సానిక సంస్థలు, తమతమ యేరియాలలోని గ్రంథాలయాలకు సహాయపడుటకును, స్వయముగ గ్రంథాలయములను స్థాపించి నిర్వహించుటకును, ప్రభుత్వామోదమును సంపాదించినది. ఉద్యమ నిర్వాహకలకు కావలసిన విజ్ఞానాన్ని వారి కందించే నిమిత్తం కొన్ని పుస్తకాలను ప్రచురించినది. ప్రత్యేక పత్రికలను (గ్రంథాలయ పర్వస్థము, ఆంధ్రగ్రంథాలయము) వదలవది. ఆంగ్ల భాషాగారాలకు కీర్తిని తెరగింపజేయు నిర్వహించినది. గ్రంథాలయాల జిల్లాలను, ప్రభుత్వ విరాళాలు, గ్రంథాలయాల మొదలైన విషయాలను గూర్చి కార్యకర్తలకు సలహాలనిచ్చినది. రాయల సీమలోను, తెలంగాణములోను కాశీకార్యాలయాలను, కోస్తా జిల్లాలలో మండల గ్రంథాలయ సంఘములను ఏర్పరిచినది. కేంద్ర కార్యాలయనిమిత్తం పటమటలంకితం ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ప్రస్తుతానికి సహాయంతో శ్రీ సర్వోత్తమ భవనమును నిర్మించుకొన్నది. నిరంతర రాయ మై న్న తన కృషిని ప్రభుత్వం గుర్తించుటకు చేసుకొన్నది. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలోని జిల్లాబోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, గ్రామ పంచాయితీలు సంఘ సంస్థలకు చేరుటకు ప్రభుత్వామోదాన్ని సంపాదించినది. గ్రంథాలయ కాపనద్వారా యేర్పాటుగు రాష్ట్ర గ్రంథాలయ కమిటీల ప్రాతినిధ్యమును పొందినది. తన ప్రచురణము (పత్రిక పుస్తకాలను) గ్రంథాలయాలకు ప్రభుత్వముచే సిఫారసు చేయించుకొన్నది. యెడోద్దమండి గ్రంథాలయ కమిటీకాని నిర్వహణమునకు

పూనినది. ఇంతవరకు ప్రత్యేక యేర్పాటు యొక్క వయోజన విద్యా కాళిను పుర్వీకారణం చేస్తూ, దీనికి తోడుగా ప్రచార నిర్వహణకాళిని యేర్పాటుకు పూనుకొన్నది. ఉదాహరణ గ్రంథకర్తలు, ప్రకాశకులు గ్రంథాలయాల కుచితంగా యివ్వగోరిన తమ ప్రచురణలను ఎప్పటికప్పుడు గ్రంథాలయాలకంద జేయుటకు తోడ్పడినది. గడచిన నలుబడేండ్లలో ఆంగ్ల ప్రముఖ లనేకలు దీని కార్యక్రమములలో పాల్గొని సహాయపడిరి. విజయమునకు దిగువవారు దీని పాలక వర్గముగా ఎన్నికైనారు:

శ్రీ గాడిచర్ల హరిశ్చంద్రమరాపు గారు, ఎం. ఏ. ఆఫ్ ట్యూబు; శ్రీమతి పర్వతా క వా దే వి, శ్రీయుతులు దేవరపల్లి వెంకటకృష్ణారెడ్డి, నాగిసేని వెంకయ్య, చింతలపాటి సీతారామచంద్ర వరప్రసాద మూర్తిరాజుగారు - ఉపాధ్యక్షులు; శ్రీ వల్లూరు కేశవరావుగారు కోశాధిపతి; శ్రీ పోతూరి నాగభూషణంగారు - కార్యదర్శి; శ్రీయుతులు కోదాటి నారాయణ రావు, ఆర్. క. రామలింగారెడ్డి, బండి నాగేశ్వరరావు, మహిపర్ జగన్నాథరావుగారు - సహాయ కార్యదర్శులు; శ్రీయుతులు వి. వి. రమణ, క. హరి కృష్ణచౌదరి, తెన్నేటి రామకళిందం, నాగులపల్లి సీతారామయ్య, అడును మల్లి శ్రీనివాసరావు, అయ్యంకి కుంకట రమణయ్య, కొమ్మ సీతారామయ్య, రాగి నరసింహులు, వి. వెంకటరామా రావు, వి. వీరబ్రహ్మం, కురు గంటి తిరుపతిరెడ్డి, సి. చిరంజీవులునాయుడు, క. వీరప్పారెడ్డి, పప్పురి రామా చార్యులుగారు సభ్యులు.

ప్రభుత్వ సహాయం లేకున్నా మర
ఉద్యమ నామకలు అఖిల భారతోద్య
మాన్ని ప్రారంభించి చాలకాలం దీనికి
నాయకత్వం వహించినాడు. మన వారు
1919 వ సం॥లో మదరాసులో ప్రభుత్వ
అఖిలభారత గ్రంథాలయ మహాసభను
జరిపి, అఖిలభారత మంది గ్రంథాలయాల
సంఘమును యేర్పరిచినారు. దీని పక్షాన
దేశం నలుమూలల 8 మహాసభలను,
కొన్ని ప్రదర్శనములను, అంగ్లంలో 'ఇండి
యన్ లైబ్రరీ జర్నల్' అను పత్రికను
వదిపినారు. ఈ సంఘ కృషి ఫలితంగా
తెంగాలు, మదరాసు, పంజాబు మున్నగు
రాష్ట్రాలలో రాష్ట్రీయ గ్రంథాలయ
సంఘము లేర్పడినవి. (తదుపరి కొంత
కాలానికి, దేశంలోని ప్రముఖ గ్రంథా
లయాల భాండాగారులు కలకత్తాలో
సమావేశమై భారత గ్రంథాలయ సంఘ
మును ప్రారంభించినారు. ఇది దివదినా
కృత్తిచెందడంతో మనం స్థాపించిన సంఘ
కొంతెం మరుగునపడినట్లేనది.)

మన గ్రంథాలయోద్యమంలో ఇటీవలి
విశేషం మదరాసు పౌర గ్రంథాలయముల
కాపానిర్మాణం. 1950 సం॥ ఏప్రిల్
1 వ తేదీనుండి యిది ఆ మలులోకి
వచ్చినది. గడచిన 30 సం॥లలో ప్రభుత్వా
నికి సలహా యిచ్చుకొరకు రాష్ట్రీయ
గ్రంథాలయ కమిటీయూ, జిల్లాలలో
కార్య నిర్వహణముకొరకు పానిక
గ్రంథాలయ సంఘం యేర్పాటు
లేయబడినవి. రాష్ట్రీయప్రంగా
గ్రంథాలయాల డైరెక్టరు హోదాతో
విద్యార్థి డైరెక్టరు, జిల్లాలలో సానిక
గ్రంథాలయ సంఘ కార్యదీర్ఘ
తో హోదాతో జిల్లా విద్యా కాళాధి

కారులు యీ చట్ట నిర్వహణం లో
ప్రధాన పాత్రను వహించినారు. జిల్లా
బోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, గ్రామ
పంచాయితీలు తమ తమ యోగ్యతలలో
అస్తి పన్ను లేదా యింటి పన్నుపై
రూపాయకు రి మైసలు వసూలు వసూలు
చేసి యిచ్చు సెన్సులతో, సానిక
గ్రంథాలయ సంఘం జిల్లా
కేంద్ర గ్రంథాలయాలను, అచ్చటచ్చట
కాళా గ్రంథాలయాలను స్థాపించుటకు
మించి ఉద్యమ వ్యాప్తి చట్టమువయ్యా
పడింది చాల స్వల్పము. 19 పెక్కువలతో
ప్రత్యేక కాపని, 5 అధ్యాయాలతో
49 నిబంధనలు ఏర్పడినా, గ్రంథాలయాలకు
ప్రభుత్వ మిచ్చే విరాళాల విషయమై
యిప్పటికొక విధానముగా రూపొందిలేదు.
సానిక గ్రంథాలయ సంఘాలలో గ్రంథా
లయాల ప్రాతినిధ్యము చాపింపింపలేదు.
ఈ స్వల్ప ప్రాతినిధ్యముకూడ విద్యా
కాళాధికారుల నామినేషనుద్వారా
యేర్పాటు చేయబడినది.

గ్రంథాలయ చట్టములో విధింపబడిన
పరికులలో, రాష్ట్ర మొత్తానికి కేంద్ర
గ్రంథాలయ నిర్మాణ మొకటి. మనము
మదరాసుతోకలిసియున్నప్పడు కనెక్టురా
గ్రంథాలయం మనకు కేంద్ర గ్రంథాలయ
ముగ నుండినది. ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజనతో
యిది మదరాసులోనే ఉండిపోయినది.
దీనిలో మనకు భాగముకూడ రావలెను
విశుచున్నాము. ప్రారంభంలో కొన్ని
లక్షలు వెచ్చిస్తేగాని క్రొత్తగా దీనిని
నిర్మాణంచేయడం సాధ్యంకాదు. సల
నిరయ విషయంలోకూడ దీనికి రోజు
రొజులు అడుగుతుంటూ చూడవలసి
యిప్పుని. అంద్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘం

వారి నూచనలను ప్రభుత్వం ఆమోదించే పక్షంలో, దీనిని అదర్శ సంస్థగా తీర్చి దిద్దుట కవకాశమున్నది.

ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమం సాధించిన కార్యాలలో ఆంధ్రగ్రంథాలయ బ్రస్తు నిర్మాణ మొకటి. ఈ ఉద్యమానికి స్థిరమైన వస్తువులను కల్పించడం దీని నిర్మాతల ఉద్దేశం. పటముటలంకి వాస్తవ్యులు శ్రీ కొమ్మ సీతారామయ్య గారి నితరణ మూలంగా యిది యేర్పడినది. శ్రీ సహస్వర్తమ భవననిర్మాణంతోపాటు, తెలుగులోని ఉత్తమ గ్రంథాల ప్రచారం నిమిత్తం గ్రంథాలయ పుస్తకశాల నిర్వహణము, పూజ్యులు శ్రీ గోటేటి శ్రీ గణాధిపతి హరిసహస్వర్తమరావు గారి వ్యవసాయము, వయోజన విద్యలకు సంబంధించిన గ్రంథముల ప్రచురణమున కిది పూచకున్నది. గ్రంథాలయ పుస్తకశాలద్వారా కూడ ఉత్తమ గ్రంథములు కొన్ని ప్రకటింపబడినవి.

ఇతరత్రా ప్రకటితమైన గ్రంథాలయ వాఙ్మయంలో పాతూరివారి గ్రంథాలయ కాస్త్ర ప్రథమ పాఠములు (ప్రచురణ సేవాశ్రమం), గ్రంథాలయములు-వాస్తవ పరి (ప్రచురణ: ఆంధ్ర సారస్వతపరిషత్తు); యాదగిరి లక్ష్మీవెంకటేశ్వరునిగారి ధర్మ గ్రంథాలయం పత్రిక; కీ. శీ. ప్రతాప రెడ్డిగారి 'గ్రంథాలయోద్యమము' (ప్రచురణ: దేశోద్ధారక గ్రంథమాల) ముఖ్యమైనవి.

ఈ ఉద్యమంలో వయోజన విద్యకు ప్రధాన స్థానమున్నది. గ్రంథాలయాలకు ప్రబల శక్తులైన నిరక్షరాస్యులను పాఠశ్రోతులుటకు మోపబడినందీ మన గ్రంథాలయాలు, రాత్రి పాఠశాలలను

స్థాపించి నడుపుచు వచ్చినవి. ప్రజలలో విజ్ఞానమును పెంపొందించుటకు పురాణ శ్రవణము, పత్రికా పఠనము, వైజ్ఞానిక గోష్ఠులు, ప్రసంగాల సేర్పాటు చేసినవి. ఇటీవల కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సమాజ విగ్రాహి వ్యాప్తికి చేయు ప్రయత్నములకు సహదంగా ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయ సంఘము, వయోజన విద్యకు ప్రత్యేక కాఖను నెలకొల్పి పనిచేయుచున్నది. వయోజన విద్య కార్యకర్తలకు తాత్కాలిక శిక్షణయు నిచ్చుచున్నది. గ్రంథాలయ సర్వస్వము (సంఘ మాస పత్రిక)లో వయోజన విద్యా విషయములకు పూర్తి ప్రాతినిధ్య మొసంగుచున్నది.

ఈ రీతిగా నలుబదిండ్లకు పైనుండి నడచుచున్న యీ ఉద్యమం ఆంధ్రులలో భాసాభివృద్ధికి, జ్ఞానాభివృద్ధికి కృషి సల్పుటయేగాక రాజకీయ, సాంఘిక విషయములలో ఎప్పటికీ పృథు ప్రజలను పూకొల్పి దేశభక్తి పూరితులగుగా చేసినది. ఈ ఉద్యమ కృషి ఫలితంగా దేశంలోని యువకులు, యువకులు దేశభక్తి, మానవ శివ ప్రేమలై అనేక ఘనకార్యములను చేయఁగలిగినారు. వీరేశలింగంగారి సాంఘికోద్యమము, వంగదేశ విధిజన ఫలితంగా బయలుదేరిన వందేమాతరోద్యమము, అవి వింటున్న హోంయాలు ఉద్యమము, మహాత్ముని సహాయనిరాకరణ సత్యాగ్రహ హరిజనోద్యమముల ప్రభావం గ్రంథాలయాల ద్వారానే హెచ్చుగా ప్రచారమైనట్లు మనకు ప్రత్యక్ష సాక్ష్యమున్నది. దీనికికారణం మనమీకాదు. ఆంధ్రపీఠా మహాలు శ్రీ మాదపాటి హనుమంతరావు పంతులుగారు నెలదిచ్చినట్లు "ఒక్క గ్రామములో గ్రంథాలయ మున్నదంటే దేశపాఠం

కొరకు పరిశీలించే యువకన్యావయముకిటి అక్కడ వుండటంచేతనే. బయటికి కనబడకుండగానే యీ ఉద్యమం యింకా నిశీలించడాని కవకాశం లభించినది. కడపకు నేడు మనం వాంఛిస్తున్న వికాలాంధ్ర నిర్మాణాన్ని కూడ సాత్విక పద్ధతులతో సాగించగల ఆవకాశం గ్రంథాలయోద్యమానికే కలచన్న ఆతి యోక్తకాదు.

ఆంధ్ర దేశంలోని కొన్ని ముఖ్య గ్రంథాలయాల వివరాలు, గ్రంథాలయోద్యమ ప్రస్తుత పరిస్థితిని సూచించగలవను తలపుతో ఇందు చేర్చడమైనది. మంచి గ్రంథాలయం కాకపోయినా ఆంధ్రుల విద్యాప్రీతి మైన ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్తుం ధాలయ వివరములను కూడ యిచ్చుచున్నాము. 4000 పుస్తకాలకు పైన ఉన్న గ్రంథాలయముల సమాచారమును (ఇంకా చిన్న చిన్న గ్రంథాలయములు చూడ నున్నది) మాత్రమిచ్చట నేకరించడ మైనది. ఒకటి రెండు గ్రంథాలయాల ముఖ్యవిషయాలు మాత్ర మివ్వడమైనది.

1. ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ లైబ్రరీ, వార్తలు; సభ్యులు - పురుషులు 1740, స్త్రీలు 60. పుస్తకములు మొత్తం 58,823. సంగ్రహ చదువబడినవి సుమారు 2 లక్షలు; దినపరి హజరు 500. భాండా గార శ్రీ అబ్బూరి రామకృష్ణారావుగారు బి. ఏ., యఫ్. యర్. యె., రెండేండ్ల కొక పర్యాయం లైబ్రరీ డిప్యూటీ కోర్సులు పడుపుచున్నారు.

2. మహారాజా సర్. జి. యస్. గజపతిరావు హిందూ పక్షన మందిరము, విశాఖపట్టణము. సాపస 1917; పరిపాలన రిజిస్టరు కిమిటి; సభ్యులు - పురుషులు 285,

స్త్రీలు 21; పుస్తకాలు 11,888; సంగ్రహ చదువబడినవి 24,786; స్వంత భవనము లక్ష రూపాయల విలువ గలది; సిబ్బంది - గ్రంథ భాండాగారితో కలిపి నలుగురు; ఆదాయము రు. 3,423 లు, వ్యయము 2,408-1-9.

3. శ్రీ కారదా గ్రంథాలయము, అనకాపల్లి; సాపస 1936; పరిపాలన రిజిస్టరు కిమిటి. సభ్యులు 212; పుస్తకాలు 7,328; సంగ్రహ చదువబడినవి 6,485; పత్రికలు 13; దినపరి హజరు 54; స్వంత భవనమున్నది. సిబ్బంది - భాండాగారితో ముగ్గురు, భాండాగారయన్. యన్. యర్. సి. ఆదాయం రు. 3,219-13-0, వ్యయం రు. 3,051-3-0.

4. శ్రీ సూర్యరాయ విద్యావంద గ్రంథాలయము, పి. కా. పు. రి. ము; 1915, 1917 లో స్థాపించిన రెండుగ్రంథాలయాలు 1925^{లో} సమ్మేళనమైనవి. పరిపాలన రిజిస్టరు కిమిటి; సభ్యులు 224; పుస్తకాలు 12,350. సంగ్రహ చదువబడినవి 50,000 (సుమారు); దినపరి సగటు హజరు 40; స్వంత భవనమున్నది. (విలువ రు. 4 లక్ష) సిబ్బంది యన్. యన్. యర్. సి. చదివిన సుమాస్తా, గౌరవభాండాగారి, మహా చిన్న సొంగు; ఆదాయం రు. 72-7-9, వ్యయం రు. 787-2-9. ఇతర కార్యక్రమాలు : మహాశివుల, ప్రవక్తల, మహాత్ముల జయంతులు, వరంతులు, కారడ నవరాత్రులు, వసంతోత్సవములు, జాతీయ పండుగలు జరుపుట, నిఖిల-పత్రికను విర్వహించుట.

5. శ్రీ కె. ఆర్. ఎ. కె. లైబ్రరీ, కాకినాడ; సాపస 1913; పరి. రిజి. కిమిటి; పుస్తకాలు 7,810; సాకశలు 240. సంగ్రహ

చదు. 10,000; పత్రికలు 6; సిబ్బంది గుమాస్తాతో నలుగురు; ఆదాయం రు. 2,073, వ్యయం రు. 2,010.

6. శ్రీశక్తి పుస్తకభాండాగారము, కాకినాడ; స్థాపన 1916; పరి. రిజి. కమిటీ; పుస్త. 7,836, సం. లో చదు. 31,700; పత్రి. 31; సిబ్బంది గుమాస్తాతో నలుగురు; ఆదాయం రు. 1,750, వ్యయం రు. 1,774.

7. శ్రీ శారదా లైబ్రరీ, రాజమహేంద్రవరము; స్థాపన 1898; పరి. రిజి. కమిటీ; పుస్త. 28,752. పాఠకులు 9,23; సం॥లో చదు. 5,737 స్వంత భవనమున్నది. సిబ్బంది గుమాస్తాతో నలుగురు; ఆదాయం రు. 1,341, వ్యయం రు. 1,367.

8. శ్రీ నామచాలభక్త పుస్తకభాండాగారము, రాజమహేంద్రవరము; స్థాపన 1920; పరి. రిజిస్టర్ కమిటీ. పథ్యము-223. పుస్త. 7,313. సం॥లో చదు. 15,643, దిన హాజరు 83, స్వంత భవనము (నిలవ రు. 9 వేలు), సిబ్బంది ముగ్గురు. ఆదాయం రు. 3307-8-9, వ్యయం రు. 3191. ఇతర కార్యక్రమాలు: చదవరింగము ఆటలు, సారస్వత సభలు, కవుల జన్మ దినోత్సవాలు, గణపతి నవరాత్రి పూజలు.

9. జె. యం. హెచ్. ఎ. సెంట్రల్ లైబ్రరీ, ఏలూరు. స్థాపన 1904. పరిపాలన ప. గో. జిల్లా లోకీక్ లైబ్రరీ అధికారికి యిటీవల అప్పగించారు. పథ్యము - పు. 134, శ్రీ 1, పుస్త. 9,128. సం॥లో చదు. 18,988; పాఠకులు - పు. 100, శ్రీ 5, పి. 55, పత్రికలు 26, దినహాజరు 150, స్వంత భవనము (నిలవ రు. 30 వేలు). సిబ్బంది మేనేజరు (యన్.

యన్. యల్. సి.) లో ముగ్గురు, ఆదాయం రు. 6450-13-3. మొత్తం ఖర్చు.

10. శ్రీభ్రమరాంబా మల్లేశ్వరాంధ్ర గ్రంథాలయము, విజయవాడ; స్థాపన 1920, పరి. రిజి. కమిటీ. పథ్యము-186, పుస్త. 10,384, సం. లో చదు. 12,288. పత్రికలు 30, దిన హాజరు 90, స్వంత భవనం (నిలవ రు. 25 వేలు). సిబ్బంది గ్రంథ భాండాగారి (నెకండరీ గ్రేడు) యిద్దరు సహాయకులు. ఆదాయం రు. 2247-1-9, వ్యయం రు. 2339-9-3. అప్పడప్పడు ప్రభాసంసల సమాజములు గ్రంథాలయంలో జరుగుచుండును.

11. శ్రీ రామమోహన ధర్మ పుస్తక భాండాగారము, విజయవాడ; స్థాపన 1911 పరి. రిజి. కమిటీ. పథ్యము - 275. పుస్త. 9,472, సం॥లో చదు. 10,178, దిన హాజరు 100 కు పైన. స్వంత భవనము (నిలవ రు. 60 వేలు), సిబ్బంది శారవ భాండాగారి, గుమాస్తా, అకౌండరు. ఆదా. రు. 3,328-15-2, వ్యయం రు. 2,780-13-3 సభలు, పాటకచేరీలు, నాటకముల ప్రదర్శనముల కుపయోగించు ప్రత్యేక హాలు కలదు.

12. శ్రీ వెలదండ్ల హనుమంతస్వామి గ్రంథాలయము, విజయవాడ. స్థాపన 1934, పరి. రిజి. కమిటీ. పుస్త. 7,317, పాఠ. 209 సం॥లో చదు. 14,639. పత్రి. 34. సిబ్బంది గుమాస్తాతో ఐదుగురు, ఆదా రు. 4,753, వ్యయం రు. 5,027.

13. సారస్వత నికేతనము, తేలపాలెము. స్థాపన 1918, పరి. రిజి. కమిటీ. పుస్త. 19,967, సం॥లో చదు. 18,536, గ్రంథ పాఠకులు పు. 1160

శ్రీ. 140, పి. 157, పత్రికలు చదు. సుమారు 100, దిన హాజరు 150. స్వంత ధనం (విలువ రు. 50 వేలు). నిల్వండి-రైబన్ డిప్లొమా పొందిన యిద్దరు భాండాగారులు, ముగ్గురు ఆసిస్టెంట్లు, ఒక జవాను, ఒక స్వీపరు. ఆదాయం. 3,670-1-6, వ్యయం 4,977-15-9. ఇతర కార్య. వయోజన పాఠశాల, వ్యాయాస - వ్యాపరచర - వక్తృత్వ పోటీలు, ప్రముఖులచే ఉపన్యాసములు, కవి పండిత సన్మానములు.

14. వెల్లూరు వర్తమాన సమాజము, వెల్లూరు, స్థాపన - పక్షనాలయం 1906, గ్రంథాలయం 1911, పరి. రజి. కమిటీ. సభ్యులు 509, పుస్త. 17,609, సం|| లో చదు. 19,497, పత్రికలు 44, దిన హాజరు 150. స్వంత ధనాలు గ్రం. కాపురం 1 (విలువ 15 వేలు), పక్షనాలయకాపురం 1 (విలువ రు 25 వేలు). భాండాగారి (యస్. యల్. యల్. సి.), గుమస్తా. ఆదాయం. రు 3109-2-0, వ్యయం. రు 3084-7-2. ఇతర కార్య. పత్రిక జయంతి (కవి సన్మానముతో), వేంకటరాయ శాస్త్రి వరంధ, కవికోకిల జన్మదినోత్సవము, రామకృష్ణ - విశేకాంబ - చిన్నద్రుల స్మారకోత్సవములు, కన్నెమరా గ్రం. నుండి సభ్యులకు పుస్తకాలు తెప్పించి యున్నట్లు.

15. ఆంధ్ర గ్రంథాలయం కర్నూలు, స్థాపన 1923. శ్రీ యం. వెంకట రామయ్యగారు ఇంటిలో పెట్టి వ్యయముగ వదులుచున్నారు. సభ్యులు 60; పుస్త. 5,560. ఒక్కొక్కరినిం చ రు. వ బడిన గ్రంథాల సరాసరి రెక్క గ్రంథాలయమున 22, ఇంద్రకీసుకుపోయినది 39, దిన హాజరు

72; ఆదాయం రునుమువల రు 181-11-6, పాలకుల విరాళం రు 387-11-0; మొత్తం రు 569-6-6, ఖర్చు.

16. శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్రభాషానిల మయను, హైదరాబాదు. స్థాపన 1901, పరి. కమిటీ. పుస్త. 7,751, సం|| లో చదు. 5,832; గ్రం. పాఠకులు 600, పత్రికలు 28, దిన హాజరు 100 కంటేన. స్వంత ధనం (విలువ సుమారు రు 1 లక్ష). 1927వ సం|| లో పరి. కమిటీ తీర్మానము. 1952 వ సం|| లో స్వయంతృప్తము చేసు కొన్నది. 1951 - 52 సం|| ఆదాయం 12,659-12-1, వ్యయం రు 6069-1-9. ఇతర కార్య - పుస్తకాలు, పరిశోధన. కాలక్షేపములు, గానసభలు, మహాపురుషుల జయంతిలు, వర్ణంతులు, ఉగాది సమావేశములు, సన్మానములు, వైద్యునికి సభలు, ఉపన్యాసములు, నిలయ స్థాపన దినోత్సవము వగైరా.

17. ఆంధ్ర దిబ్బాన ప్రకాశన గ్రంథాలయము, మార్కాపేట. స్థాపన 1917; పరి. కమిటీ. పుస్త. 4314, గత చదు. 14,600; పాఠ. ప. 50, శ్రీ. 2, పి. 20, ప్రతి 20 దిన. హాజరు 65. స్వంత ధనం (విలువ రు 3 వేలు); ప్రత్యేక భాండాగారి (మిడిల్); ఆదాయం. రు 2,000 వ్యయం. రు 2100; ఇతర కార్య. వయోజన పాఠశాలలు (పు. 1, శ్రీ లక్ష్. 1) సాహిత్యసమితి సమావేశాలు, దిబ్బాన ఉపన్యాసాలు, బాలరకు వ్యాపరచర పోటీలు, కడియో యేర్పాటు.

18. ఆంధ్ర నాటకసాహిత్యసంఘము. కెంపెద్దుపురము (రీహయ). స్థాపన 1918, పరి. కమిటీ. సభ్యులు 428, పుస్త. సుమారు 4000, చదు. 2,700

పాఠకులు 30, పత్రి. 26, దిన. హాజరు 30. స్వంత భవనం (లింబ రు 9 వేలు). కారవ భాండాగారి ఆం. డి. గ్రం. సంఘము వారి గ్రం. ప్రవేశక పరీక్ష నిచ్చినారు. ఆదాయం రు 1400, వ్యయం రు 1300, ఇతర కార్య. - సాహిత్య సమాజాలు, నాటకములు, నాటికలు.

19. ఆంధ్రోపిహాస పరిశోధన మండలి నాటకమండలదళము. స్థాపన 1922, పరి. రిజి. కమిటీ. సభ్యులు 160, పుస్త. 5000, సెల్లూల్జ్ చదు. 5000, పత్రి. 82 దిన. హాజరు 14. స్వంత భవనం (లింబ రు 25 వేలు). సిబ్బంది - కారవ భాండాగారి, గుమాస్తా (యస్. యస్. యత్. పి.). ఆదా. రు 3500, అంతా ఖర్చు. ఇతర కార్య. ఇంగ్లీషు జర్నలు, పాఠకుల చరిత్ర సంకీర్ణ ప్రచురణ; మ్యాజియం, ఫిలు, వస్తుప్రదర్శనముల నిర్వహణ.

20. మునిసిపల్ లైబ్రరీ గ్రంథాలయము, అమలాపురము. స్థాపన 1932, సభ్యులు 300, పుస్త. 6603, సెల్లూల్జ్ చదు. 4756, పత్రి. 32, దిన. హాజరు 180. స్వంత భవనము (లింబ రు 5 వేలు). భాండాగారి (యస్. యస్. యత్. పి.) ఆదా. రు 956, వ్యయము రు 4518.

21. మునిసిపల్ లైబ్రరీ, గుంటూరు. పుస్త. 6,170, గ్రంథ పాఠ 456, సెల్లూల్జ్ చదు. 53,600, పత్రి. 62. స్వంత భవనమున్నది. సిబ్బంది యిద్దరు (గుమాస్తా, అటెండర్లు). ఆదా. రు 150, వ్యయం రు 2,781.

22. మునిసిపల్ లైబ్రరీ, తెనాలి. స్థాపన 1929. పుస్త. 5,180, పాఠకులు 1,650, సెల్లూల్జ్ చదు. 4,950, పత్రి. 22. స్వంత భవనమున్నది. సిబ్బంది

1 గుమాస్తా. ఆదా. రు 150. వ్యయం రు 2,182.

23. మునిసిపల్ లైబ్రరీ, తిరుపతి. పుస్త. 5,318, సెల్లూల్జ్ చదు. 3,743. పత్రికలు 25, సిబ్బంది 1 గుమాస్తా. ఆదాయం రు 243, వ్యయం రు 2,612.

24. శ్రీ రామచంద్ర గ్రంథాలయము పోడూరు, ప. గోదావరి, స్థాపన 1914. పరి. రిజి. కమిటీ. సభ్యులు 146, పుస్త. 6277, సెల్లూల్జ్ చదు. 3687, పత్రి. 21 దిన. హాజరు 31. స్వంత భవనం (లింబ రు 3650). ఆదా. రు 579-1-6, వ్యయం రు 579-1-6.

25. శ్రీ భాషాసంకీర్ణ సంఘము, అమృతలూరు, తెనాలి తాలూకా, స్థాపన 1911. పరి. 15-9-53 నుండి గుంటూరు జిల్లా లోక శాస్త్రాల అధికారికి అప్పగించబడినది. పుస్త. 6500. సెల్లూల్జ్ చదు. 1500, గ్రం. పాఠ. పు. 50, శ్రీ. 25, ప. 25, పత్రి. 12, దిన. హాజరు 50. స్వంత భవనము (లింబ 50 వేలు); భాండాగారి (యస్. యస్. యత్. పి.).

26. శ్రీ రాజరాజవరేంద్ర గ్రంథాలయము, గోదావరి, తెనాలి తాలూకా స్థాపన 1918, పరి. రిజి. కమిటీ. సభ్యులు 130; పుస్త 5289, సెల్లూల్జ్ చదు. 6000, (దినపత్రి) గ్రం. పాఠ. పు. 14, శ్రీ. 4, పి. 2, పత్రికలు 24. స్వంత భవనము (లింబ రు 6 వేలు). సిబ్బంది: గ్రంథ భాండాగారి (హయ్యర్ క్రేడు). ఆదా. రు. 1,000, ఖర్చు రు. 1,000. ఇతర కార్య. వ. విద్యాప్రచారము, కైలాసానిక కార్యక్రమాలు, బాలబాలికల అటల పోటీల నిర్వహణ.

27. సేవాశ్రమవాణీ మందిరము, పెదపాలెము, తెనాలి తాలూకా, సాపని 1919, మేనే. సేవాశ్రమము (రిజిస్ట్రేషన్). పుస్తకాలు 7000 కు పైన. చుట్టుపట్టు 40 గ్రామాలకు కేంద్రగ్రంథాలయముగ పనిచేసింది. బ్యాంకు కాలనపై బోటు గ్రంథాలయములను 7 ఏడపాటు సాగించి వది. 1905 వ సం॥లో సాపించబడిన అశ్వశాల సమాజ భవనములనున్నది. పక్షనాలయము అశ్వశాల సమాజభవనము నను, గ్రంథాలయం సేవాశ్రమ పక్షమునను నడుచుచున్నది. మృత్యుశాలారము, గ్రంథాలయ సంస్థను, ఆరోగ్యప్రకాశి, ఆంధ్రప్రతిక ఉగాదిసంచిక, మహాత్ముని యంగ్లండియా మున్నగుప్రతికల సంపుటములు లభింపు. దీనిపర్యవేక్షణలు ఆంధ్ర యూనివర్సిటీవారి శైలిబరీడిస్టామాపరీక్షల నిచ్చినారు.

28. శ్రీ సర్వజన విద్యాప్రదాయినీ పుస్తక భండారాగారము, పంగం బాల్ గ్రామాడి, తెనాలి తాలూకా పక్షమున బకింగ్ హం కాలనపై బోటుగ్రంథాలయము; గ్రంథాలయ వార్షికోత్సవ సందర్భమున ఏటేట రాష్ట్రంలోని యువకులకు వ్యాయామ, జైన్మనిషిపోటీలు; గాంధీజయంతి, స్వాతంత్ర్య - రిపబ్లిక్ దినోత్సవాలు నిర్వహింప బడుచున్నది. రిపబ్లిక్ దినోత్సవనాడు పానిక విద్యార్థులకు ఆటపాటలలో, విద్యావిషయంలో పోటీలు ఏర్పాటుచేయబడుచున్నది.

29. క్రైంద్యు యూనియన్, మదిరి తట్టణము పక్షమున మూడుప్రకముల

నెకిల్ బండిపై సంచారగ్రంథాలయము సేర్పాటుచేసి పట్టణమంతా తిరిగి పుస్తకములను పంచుచున్నారు. ఖనిజవస్తు ప్రదర్శనశాఖ, నాటకశాఖ, క్రీడాశాఖ నిర్వహింప బడుచున్నది.

30. శ్రీరామజయంతి గ్రంథాలయం (జగ్గాపురం, విజయనగరంతాలూకా) చుట్టు పట్టు గ్రామాలలో 2,3 తాలూకాలలో తాఖలునుసాపించి, యాశాఖలు నెమ్మదిగి స్వతంత్ర గ్రంథాలయాలుగా మారుపట్టు కృషిచేయు చున్నారు. ఈ గ్రంథాలయ కార్యక్రమ గాక్సొక్సెరు ఎక్కిడ వున్నా, ఎక్కిడకుపోయినా తమలో కొన్ని పుస్తకాలను కొనిపోయి వానికి పాఠకులను సంపాదిస్తున్నారు. వివిధ గ్రామాలలోని ప్రజలలో విజ్ఞానమును పెంపొందించుటకు సభలను జరుపు గున్నారు. ఉద్యమ ప్రచారంకొరకు కైలోష్టయిల్ సమాజంతో కిరపకరులను ప్రకటించుటకై ప్రయత్నించుచున్నారు.

31. శ్రీరామచంద్రపురము (కూ.గో. జిల్లా) కో-ఆపరేటివ్ సెంట్రలు బ్యాంక్ వారు తమ సామర్థ్యానికినిధిని పూర్తిగా గ్రంథాలయం నిర్వహణకొరకు వినియోగిస్తున్నారు. వారు తాలూకా అంతటికి పుస్తకముల సందర్శిస్తున్నారు. సంచార గ్రంథాలయశకమును తయారుచేయించ. ప్రయత్నములో నున్నారు. తమ గ్రంథ భండారాగారిని తమ ఖర్చుపై ఆంధ్ర యూనివర్సిటీలో శైలిబరీ డిస్టా మా కోర్సుకు పంపించి చదివించినారు.

ఆంధ్ర పాపాత్యం

శ్రీ పుష్ప నేని పాపయ్య

తెలుగు భాషకు వైశిష్ట్యం, తెలుగుబాటికి గౌరవం రావడానికి భాషాంధ్రీకి గుఱి నాంది. పంచమవేదం, భర్తృ శాస్త్రం, సుహృదావ్యం అయిన భాషాంధ్రీకి గుఱి 11 వ శతాబ్దంలో జరిగింది. నాటికింకనూ ఆంధ్రభాషకు నిర్బుద్ధ ప్రజాళిక లేదు. అప్పటివరకు సంస్కృత ప్రాకృతాలు గానాదరణము పొందినవి. సంస్కృత ప్రాకృతాల మధ్య తెలుగు పలిగిపోయింది. ఉద్బంధ పండితులైన వారందరికీ తెలుగు భాషపై నీరసమేగాని అభిమానములేదు. కాని ఏనాడైనా ఉత్తమాధికారులు ప్రజలు, పండితుల నిరసనకు, ప్రభువుల అనాదరణకు పాల్పడిన తెలుగు భాషను సేవదాపగా నిల్పినది అనాటి ప్రజలు. విజృంభన ప్రభువులు, పండితులు ఈ విషయమున గమనించగలరు. కాబట్టి నాటి చాతుర్య ప్రభువులు భాషాంధ్రీకిరణకు ప్రోత్సహించుట, నన్నయ కిర్రవ్య నిర్విహణ కృపక్రిమించట జరిగినది.

నాటినుంచి ఆంధ్రవాఙ్మయ విగాసం ప్రారంభమయింది. నేడు అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిపోతోంది. ఈవాఙ్మయచరిత్రంతటిని ఎఱుగు, నాలుగు, చివరికు పది యుగాల క్రింద విధిచెందిన కేతలున్నాయి. కాని సూక్ష్మపరిశీలనలన ద్వివిధవిధిజన మేల్పరమని విజ్ఞానంగీకరింపకపోయి. ఈ రెండు

యుగాలలో మొదటిది ఆంధ్ర వాఙ్మయ ముపై సంస్కృత వాఙ్మయ ప్రభావము ప్రసరించిన కాలము. దీనికాచార్యుడు నన్నయ. రెండవది ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రభావము ప్రసరించినకాలం. దీనికి ఆచార్యుడు వీరేశలింగంగారు. ఈ విధిజన మాలమైనది మాత్రమే.

ఆంధ్రదేశన సంస్కృత ప్రాకృత కాసనాలలోని దేశ్య శబ్దాలందలా, 7వ శతాబ్దం తర్వాత లభ్యమైన తెలుగు కాసనాలవల నన్నయకు పూర్వపు ఆంధ్ర భాషాస్థితి వ్యక్తమౌతుంది. నన్నయకు పూర్వపు తెలుగు సాహిత్యంకూడా కాసనాలమూలంగానే మరకు తెలుస్తుంది. నాటిలో అక్కరలు, తరునోబలు, నీసములు మొదలైన దేశీయ ఛందస్సులుకూడ కన్పిస్తున్నవి. నన్నయోదక విశ్రమార సంధివంశో ప్రయోగించిన పదభాగాన్నిబట్టి, ఆతని భాషాప్రజాళికనుబట్టి నన్నయకు పూర్వ దని శ్రీమూసవల రామకృష్ణకవిగారి యభిప్రాయము. ఈ విషయమై కేటికీసీ వాద ప్రతివాదాలు జరుగుతున్నవి.

పురాణ కాలం

నన్నయ అదికని వినా కాకున్నా అతని భాషా ప్రజాళిక వికాలమయింది.

భారతం మహాతాపం. దాన్ని తెలుగు లానికి లేవాలంటే భాష ప్రజాళి పెంచక తప్పదు. ఇది నన్నయ ఆంధ్ర భాషకు చేసిన మహాపకారం. సంస్కృత ప్రభావంతో నాలు కన్నడ ప్రభావం కూడా నన్నయ భారతంలో కనిపిస్తుంది. ఆదిపంపని కన్నడ భారత మంత్రకు పూర్వమే వ్రాయబడ్డది. అనేకమంది పండితులే ఉద్యమాన్ని వ్యతిరేకించగా, నారాయణభట్టు సహాయంతో నన్నయ నిర్విఘ్నంగా కొనసాగించాడు. ఈ కథగా నన్నయ రెండున్నరవర్షాలు పూర్తిచేశాడు. అరసి అనంతరం ఆతనికి సరిమైన ప్రతిభా వంతుడు తక్కిన ఆ భారతాన్ని తన భుజస్థంబాల మీద చేసికొని కొన సాగించాడు. ఈతడు విగాల్పవ్యాధిగా పడుతూ పర్యటించేసిగించాడు. ఈతడు దేశీకవుల జాను తెలుగు పద సంచయం, మార్గకవుల రచనాశీలిని మేళ వించి, శైవ వైష్ణవమత వైషమ్య నివారణకై హరిహరాంకితమొక్కనాడు. అప్ప య్యరాలలో అనిల్వార్ధ రచన గాదించు టీతని ప్రతిభకు నిదర్శనం. అరణ్య కేసాన్ని పూరించినవాడు ఎజన. భార తానికన్న ప్రాకర్యం దానిలోనినీతి, ధర్మంమొదలైనవి. దానిలోని నీతి, ధర్మం లాకీకాలు. ఇహలోక ముఖం, లోకకళ్యాణం భారతాత్యంతం. అందువల్లనే భారతానికి విశ్వజనీవరరావడం.

తక్కిన 'విద్యవశోత్తర రామాయణ' మన మేర రామాయణాన్ని కూడా తెలి గించాడు. కాని భారతానికి వచ్చిన ప్రాకర్యం దానికి రాలేదు.

దేశి - మార్గ కవిత్వము

గద్య పద్య ప్రబంధ సంస్కృత భూయిష్టరచన మార్గకవిత్వ. ఇది సంస్కృత సంప్రదాయము ననుసరించిన కవిత్వ. దేశి కవిత్వ యరగా దేశమునకు నైసర్గికమైనదని చెప్పవచ్చు. కథావస్తువు, ఛందస్సు, భావం, భాష - దేశీయములలో తీర్చబడింది దేశి కవిత్వ. ద్విపదలు, యక్షగానాలు, రగ నలు, నాటకాలు యిత్యాదులు దేశికవిత్వ కాఖ్యకు సంబంధించినవి. ఇది స్వతంత్రంగా ఏర్పాటుచేసుకొన్న ఛందస్సులు. నన్నయకు పూర్వంనుండీ దేశికవిత్వ తెలుగు దేశాన ప్రచారంలో ఉన్నట్లు ఉహించబడింది. నన్నయ కవిత్వము మాగానుసారి. నన్నయ రాకతో దేశికవిత్వ మూలకు నెట్ట బడింది. పండితుల ఆదరణకు దూరమై నను ప్రజల ఆదరణకు పాత్రముగానే ఉన్నది. శైవ కవులు మాత్రము తమ మత గ్రంథములను ప్రజల యందు ప్రచారము నుద్దేశించి రచించినారు గాబట్టి, దేశి కవిత్వ విధానాన్ని స్వీకరించారు.

అనాటి పండితులకు తెలుగు కవిత్వపై నిరసన మొదలు. మొదటినుండి తెలుగు సాహిత్యాన్ని పరిశీలించినప్పుడు ఈ రెండు కవిత్వ పద్ధతులు ఒకదాని ప్రక్క మరొకటి మెలిగిపట్టు స్పష్టము. అయితే ఈ రెండునూ సాధించిన అభ్యుదయమాత్రం గల నియుం. అనాడు ఉత్తమ సాహిత్యం ప్రజలలో ధర్మప్రచారానికి ఉద్దేశించ బడింది. మార్గ దేశికవిత్వం రెండూ ఇందుకు ఉపయోగపడ్డవే. | శైవకవుల పద్ధతి ననుసరించిన ఛలికవిత్వమైన గోన బుద్ధి రెడ్డి గూడా రంగనాథ రామాయణాన్ని దేశి ఛందస్సులో రచించినాడు.

ఆంధ్ర ప్రబంధములు

అష్టాదశ వర్ణనలుగలిగి, ఏకనాయకా శ్రయమై, శృంగారవీరములలో శేష నాటకటి అంగీకరముగా గలిగి ఆధాతిశయమైన శబ్దసౌష్ఠవం గలిగిన రచనా శీలికి ప్రబంధమని పేరు. ప్ర బం ధ ము న కు ఈ అర్థము తెలుగులోనిది మాత్రమే.

ఎఱువ తాను 'ప్రబంధ పరమేశ్వరుడ' నని చెప్పుకొన్నాడు. అందువల్ల ఇతనికి ప్రబంధ కవిత్వానికి మూలపురుషుడని కొందరి యభిప్రాయం. నన్నెచోడుని కమారసంభవంలో ప్రబంధ లక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి. దానిని తెలుగులోని మొదటి ప్రబంధం అనవచ్చు. శ్రీ నాథుని కావ్యాలు ప్రబంధాలే. అయినా పెద్దన రాకతో మాత్రమే ఆంధ్రకవిత్వం అంటూ ప్రబంధ కవిత్వానికి అగ్రానాంబాలం లభించింది. పెద్దన మనఃచక్ర సమసరించి, భట్టుమూర్తి వసుచక్ర, నాని సమసరించి వందలాది ప్రబంధాలూ బయలుదేరాయి. అంతరంగ ప్రబంధ కవలలో ఎక్కువ మందికి పాండిత్యమేగాని ప్రతిభ గాన్యం. దానివల్లనే బంధకవిత్వాలూ, ప్రయోజన శూన్యమైన ద్వ్యంకికవిత్వాలూ పొడ నూపినై. కవిత్వంలో భావం, శీవం, గాన్యం. భావనాశక్తి లేకపోతే మరీ మొందుకోగాని "శేవల కల్పనా కథలు కృతమరత్నము" అని యెంచి, 'పూర్వ ప్రబంధాల్లాని రేఖామాత్రమైన కథను గ్రహించి, ప్రపంచించి వర్ణనాత్మకంగా ప్రబంధీకరించారు.

ప్రబంధావిరూపంవరకు ప్రజాపరమైన కవిత్వం నాటిలో పాలకుల పరిమేంది. కవిత్వాన్ని విలాసవస్తువుగా పరిగణించారు రాజులు. విక్రయించారు కవి కులు. భక్తి శృంగార మే

ముచ్చటగా ఉన్నదన్నారు ఇరువురూ. "కప్పురపువీర్యము, ఈ యే ల మంచము లేనిదే కవిత్వం రాద"న్నారు కవులు. కృష్ణరాయలు, పీఠి అప్పనిగలూ ఈ కాటానికి చెందినవారే. కృష్ణరాయలు పండితకవి, కవిపోషకుడు. ఈకాలపు కవులలో ఎన్నదగిన గుణమొక్కటిమాత్రమున్నది. వీరి పాండిత్యము అద్వితీయమైనది. ప్రబంధకవులలో భావనాశక్తిలో పింగిలీ నూరన అద్వితీయము. ఈతని కళాపూర్ణవయము స్వకపోల కల్పితము. అచ్చుత సన్నివేశ సంఘటితము.

ఈ రోజుల్లోకూడా "రాజుల ముత్తలు, వారోప నరికిప్రాయాలు" అను కొన్న పూర్వోక్త్య ప్రయోగైన కవులు లేకపోలేదు. పోతని ఈకాఖకు చెందినవాడు. ఇతడు శ్రీనాథుని సమకాలికుడు. పోతని భాగవతాన్ని రాజాంకితి మొనర్పనిగాకరించాడు.

మరుగుపడిన తెలుగుకవిత

శేనాలు, రగడలు, ద్విపదలు, యక్షగానాలు, శతకాలు, స్త్రీలపాటలు మొదలైనవి ప్రబలావీర్యాన్ని చిత్రించే వాస్తవమైన కవిత్వం. వీనినే బానిసపద సాహిత్యం అంటారు. పల్లెప్రజల ఆవేదనలకు, ఆలోచనలకు ఆలవాలము కాని పదకవిత్వం. ఇందులో ఎక్కువభాగం ఇప్పటికీన్నీ గ్రంథస్థం కాలేదు. ఇందుకు కొరణం పండితులకు వీటిమీద ఆదరణ లేమియేగాని వీటియందు సాయిలేమి మాత్రము కాదు. ఇప్పటివరకే కొందరి సాహిత్యాన్ని గ్రంథస్థం చేయడానికి పూనుకొని పరిశ్రమ చేస్తున్నారు. ఇది శుభసూచకం.

శ్రీనాథువేళకది విరిచితమని యెంత విడుదున్న 'పలనాటి వీరచక్ర'

ఈకాళుకు చెందిన గ్రంథం. ఇది దేశీయ చందస్సు నమూనానిది ద్వీపవర్ణన వ్రాయబడింది. ఇది కథావిషయమా చారిత్రికమైనది. కావ్యము వీరరస ప్రధానమైనది. ఆంధ్రప్రజలలో దీనికి పలుకుబడి మిక్కిలము. ఈ కావ్యముగా కవి భావనాశక్తి అధికిము.

మనదేశీయ నాటక సరికి చెందినది యక్షగానము. ఇప్పటికి లభించిన వాటిలో మొదటి యక్షగానం కందుకూరి ద్వీపయగారి సుగ్రీవ విజయం. యక్షగాన మనే పదాన్ని గూర్చి అనేక ఆశ్రయాలున్నాయి. యక్షులకు సంబంధించినగాని గాబట్టి యక్షగానమనుపేరు వచ్చి యుంది నచ్చును. దీనికి నాటకాలనే పేరుకూడా ఉన్నది. తంజావూరు నాయకరాజుల కాలంలో యక్షగానాలకు ప్రాముఖ్యం లభించింది. ఈ కాలంలో రంగాజమ్మ విరిచిత మన్న 'రాస విలాసము' ముఖ్యమైనది.

యక్షగాన ప్రదర్శనలకుతోడు, తోలు బొమ్మలూటలు గూడా దేశీయ. కళలుగా రూపొందినై.

ఇక ఈ అక్షర వ్యాయంలో ప్రసిద్ధి కెక్కింది కళిక వాగ్మయం. ఉద్దండి పండితులైన తెలుగు కవులంతా అదిలో కళికర్రలే. ఇప్పటికి 600 కళికాలు పరిశోధన పొడాయి. మొత్తం 1000 వరకు ఉన్నట్లు ఊహించబడుతుంది. భక్తి శృంగార మైరాగ్య సీరి కళికాలని నాలుగిధాలైన కళికాలు వియబడినై. భక్తికళికాల్లో చృషాధకు, కాళహస్తీశ్వర, నారసింహ కళికాలకున్నా; సీరి కళికాల్లో నుమతి కళిక, వేమ కళికాలకున్నా ఉన్న ప్రఖ్యాతి మిగతా కళికాలకులేదు.

మన వారి కళిక వాగ్మయం, అంగ్లయుల భావ కవిత్వం (Lyric Poetry) వంటిదని విజ్ఞాన అభిప్రాయం.

కళిక కవులందరినూ వేమన ఎన్నదగినవాడు. ఇతడు ప్రతిభావంసుడు. లోకజ్ఞుడు. స్వేచ్ఛాశీలి. ఇతని సునికల యిదికి మంచియని తోచిన దాన్ని పొందడానికి, నేడు అని తోచినదాన్ని తెలిద దానికి పనికాడేనాడు కాదు. "తలలు బోడులైన తలపులు బోడులూ" యని చెప్పించి సంఘ సంస్కరిండుకు పునాదులు వేసాడు. "ఎరుకవలలు చదువులేటికో నెల్లుగా" అని చదువులపరిమారం విల్లవముపొన్న మని మడిచినాడు. భావ ప్రకటనయే ప్రధానమైనప్పుడు వ్యాకరణ శృంగారాలను వీరించినాడు. ఇతని పలుకల్లో క్షణక్షణం నెలుగుననుకుట్టి పడుతుంది. బద్దలవిరచితమని చెప్పబడు నుమతి కళికము దీని త్వారీ ప్రసంగించవలసిన కళికము. గాగ్గిరాజు, గామదాసు (కంచ గోప్పూ), క్షేత్రమ్య మొదలైన కీర్తనా రచయితలు గూడా సుతంప దగినవారే.

నిన్న మొప్పటివరకు పండితాదర్శకు నామతోని కవిత్వంగా వచన మొకటి. చంపూకావ్యాల్లో వచనమున్నప్పటికీన్నీ, ప్రత్యేకమైన వచన కావ్యాలు అదని తెలుసువలేవు. తంజావూరు నాయకరాజుల కాలంలోనే వచన రచనకు ప్రాముఖ్యం వచ్చింది. వచన భారత భాగవతాలు ఈ రాజుల్లోనే వెలువడాయి. నిశ్చనాధ నాయకుని స్థానాపతిచేత రచింపబడ్డ రాయవారకము ఎన్నదగినవచనగ్రంథము. ఇది తెలుగువారికి మొదటిచారిత్రికగ్రంథము. ఇది వాటి వ్యాకరణిక భాషలో వ్రాయబడి

బద్ధది. నాటి మాండలిక భాషాస్థితిని తెలిసికోవడానికి పకరించే ముఖ్య గ్రంథము. అందువల ఇటు చరిత్రకారులక, అటు భాషాచేత్తలక ఉపకరించు గ్రంథమిది.

ఈ భాషా మహాగావ్య గాణాధ్యక్షుని ఆంధ్ర వాఙ్మయ పోషణ మరువనానిది.

ఆంధ్ర కవయిత్రులు

ఆంధ్ర కవయిత్రులు క్రిందవలె వ్రాసిన ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర అనుగ్రహించుట అవుతుంది. కవయిత్రులు సంఖ్య యందు తక్కువైనా సామర్థ్యామాత్రము ఎక్కువై. నాళ్ళపాక తిమ్మక్క ప్రథమ కవయిత్రు. ఈమెను ముందు కవయిత్రులున్నారనుటయేగాని వారి గ్రంథములు లభ్యమగుట లేదు. నాగయ్యగారు మామయ్యకన్నప్ప, భక్త తిక్కనరెడ్డి, భోగ్య మొదలైనవారు పూర్వ కవయిత్రులుగా, ఈహించబడు గున్నారని. మొల్ల నామాయానికన్న ప్రసిద్ధి మరి యేయితర నామాయానికే లేదు. ఈమె హృదయమెంత మెత్తయో కవనము అంతయే. విషయము ప్రకంపనీయము. ఈమె రిచ్యార చెప్పినది రంగాజమ్మ. తంజావూరు నాయకి గాజుల కాలము కవయిత్రులకు ప్రసిద్ధి కెక్కినది. ముద్దుపకేసి, తిలగొండ వెంగమ్మ మొదలైనవారు మరికొందరు కవయిత్రులు.

తెలంగాణా కవులు

తెలంగాణా కవులకు గూర్చి ముచ్చటించవలసి వచ్చినప్పుడు ప్రకంపించునది విషయం హిందూముస్లిం సంఘత. తెలంగాణా కవులను పోషించిన నవాబులు ఆగ్రహులకు చిరస్మరణీయులు. 'తనదీ

సంవరణ' కర్తయైన అద్దంకి గంగాధరకవి, గోల్కొండ నవాబైన 'మల్లిఖార్జున' ఆసావకవి. ఈతని కావ్యం 'పిల్ల వసు చరిత్ర'. పాన్నగంటి తెలంగాణ వసు యశాశ్రీ చరిత్రను 'అమీన్ ఖాన్'కు అంకితంచేశాడు. ఇది ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో మొదటి అచ్చతెనుగు గ్రంథము. చరిగొండ ధర్మవ, సారంగు తమ్మయ యిత్యాదులైన తెలంగాణా కవుల నేనులు పేర్కొనదగిన వారు.

నవ్యయుగం

ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రలో ఇది రెండవ యుగం. ఆపశ్యకిమైన సంస్కృత విజ్ఞానాన్ని తనలో కీర్ణించుకొని, అనాపశ్యకిమైన స్థూలము తొలగించు కొంటున్నది ఆంధ్ర కవిత్వం. ఇంతలోనే ఆంగ్లభాషా సంపర్కం ఏర్పడింది. అప్పటి నుంచి కొంత మందిని గ్రహించి పుట్టి చేకూర్చుకొంటూనే చెడును విస్తరిస్తుంది. అభ్యుదయ పథాన వివిస్తుంది.

వీరేశలింగంగారిని యుగకర్తగా చెప్పుకోవడంలో అతిశయోక్తిలేదు. అనాడు నన్నయ సంస్కృత భాషా విజ్ఞానాన్ని తెచ్చి తెలుగు భాషా స్థితిని విస్తరింప చేశాడు. ఈనాడు వీరేశలింగం గారు ఆంగ్లభాషా విజ్ఞానాన్ని తెచ్చి తెలుగు భాషాస్థితిని విస్తరింప చేశారు. పంచమ శతాబ్దమైన భారతాంధ్ర కళానికీ పూనుకొని తెలుగు సారస్వత నేప చేసినవాడు నన్నయ. నాటకం, నవల, ప్రహసనం, జీవితచరిత్ర, చిన్నకథ - ఒకటిమిటి అశేషమైన ఆంగ్ల సారస్వతా పదమలను తెలుగునకు తెచ్చినవాడు వీరేశలింగం. ఇతనిరచ్యార ఇప్పటివరకు వచ్చిన కవులందరూ ఇతని నమనించినవారే.

కాబట్టి ఇతనిని యుగకర్త అనుటలో విపరీతమే ఉండవోను. ఇక గిడుగువాని భాష విప్లవాన్ని సాగించి వ్యావహారికాధారానికి ఉన్నతస్థానాన్ని సంపాదించారు. గురజాడవాని “దేశమంటే మట్టికాడని” తెలుగుప్రజలకు వైదికవాన్ని చేకూర్చి మహాకవిగా రూపొందారు. మొదటియుగానికి విశ్రేయం మూర్తీశ్రయం. రెండవయుగానికి వీరేశలింగం, గిడుగు, గురజాడలు మూర్తీశ్రయం.

కర్తవ్యం

నిన్నయకాలానికి నిన్న తెలుగులో లాగా ఉన్న అంధ్రభాషా వాఙ్మయాల నేడు మహాప్రవాహాలు గోలించి. వాడు ప్రాచీనముగానున్న కేరళ పక్ష్యులభరితిములైనవి. పక్ష్యుల భరితి మైనా అన్యాయమైనవి అనేక కక్షలద్వారాంటున్నాయి. అందువల్ల అంధ్ర భాష, వాఙ్మయాలలో నేడు ప్రతిష్ఠం భవ అనివార్యమైంది. అయితే ఇప్పుడు దేశవే ఈ ప్రతిష్ఠంభవమంది ఒక్కటక్కటగా జైటపడుతున్నాయి. నిన్నటి వరకు రాష్ట్రభాషగానుండి ఆంధ్రము సావంలలో నేడు అంధ్రము రాష్ట్రభాష అయింది. నిన్నవరకు మాతృభాషలో విద్యా బోధ జరగవలెన్న మూత్రాన్ని నిరూపించిన

రించిన విశ్వవిద్యాలయం, నేడు ఆ మాత్రానే ఆంగ్లీకరింపక తప్పరేదు. అయినా అంధ్రాధ్యయనాన్ని ఉద్దేశించియున్న అంధ్ర ప్రభుత్వం, అంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నిర్వహించిన వలసిన తక్షణకర్తవాలు రెండున్నది.

1. ఈనాడు తెలుగుదేశంలో ఆశీరవాదలికలు వ్యవహరింపబడుతున్నాయి. దీన్ని నిర్మూలించియున్న అంధ్రదేశం భాషా విషయంగా పెక్కు మందలాలు క్రింది విడిపోయే ప్రమాదం కూడా ఉంది. కాబట్టి ఆ మాండలిక ప్రవాహాన్ని అణగారించి, ఆశీరవాదలికలను సుదృఢపరిచి ఏక వ్యావహారికంగా మారుచేసి, ప్రస్తుతి గ్రాంథిక భాషాస్థానంగా దీన్ని బోధనా భాషగా చేయాలి.

2. ఆశీరవాదలికల గ్రంథాలు ఇంకా తాళపత్ర గ్రంథాలుగానే ఉండిపోయినై. ఇంటి గ్రంథాలు రెండువారు గ్రంథాలయంలోను, విశ్వవిద్యాలయం గ్రంథాలయంలోను, అంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు గ్రంథాలయం (కాకినాడ) లోను ఉండిపోయినై. ఈ గ్రంథాలను రెండు అంధ్ర ప్రభుత్వం పట్టిన పూనుకోవాలి. ఇంకా ఆశీరవాదలికలను అమర్చి గ్రంథాలను సేకరించడానికి కూడా పూనుకోవాలి.

ఈ వ్యాస రచననుపకరించిన గ్రంథాలు :

1. అంధ్ర కవుల చరిత్ర : శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగం.
2. అంధ్ర కవి తరంగాలు : శ్రీ చాగంటి శేషయ్య
3. అంధ్ర భాషా వికాసము : ఆచార్య శ్రీ గంటి నాగిసామయ్య
4. అంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర : శ్రీ కాకినాడవి వాణిశ్వరరావు
5. అంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర (అంధ్ర సర్వస్వము) : శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతం
6. అంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర సంగ్రహము : ఆచార్య శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం.
7. అంధ్ర కవుల చరిత్ర : శ్రీ విదకవింశతి సంకలనం

రాజీయంగమనందని ప్రసిద్ధకవులు, వారికాలము, గ్రంథములు - ప్రి. శ. 11వ శతాబ్దము వలదులు 16వ శతాబ్దము వలదులు (F)

కాలము	గ్రంథములు	గ్రంథములను	గ్రంథములను
1022-1063	మహాభారతము	ఇతిహాసము	
1280-1300	మహాభారతము	పద్యకావ్యము	
1280-1350	విద్యచక్ర తర రామాయణం	ఇతిహాసము	
1151-1170	మహాభారతము	పురాణము	
1171	వృద్ధిహాపురాణం	కావ్యము (ప్రబంధము)	
1170-1230	కవితా సుధామ	శతకము	
1241	పండితానాగ్యచరిత్ర	కావ్యము (ప్రబంధము)	
1200-1276	బసవపురాణము	శతకము	
1250-1270	వృద్ధిహాపురాణం	ఇతిహాసము	
1260-1300	కవితా సుధామ	కావ్యము (ప్రబంధము)	
1300	పండితానాగ్యచరిత్ర	పద్యకావ్యము	
1240-1300	బసవపురాణము	శతకము	
	పండితానాగ్యచరిత్ర	ప్రబంధము	
	బసవపురాణము	సూక్తి గ్రంథము	

రాజీయంగమనందని ప్రసిద్ధకవులు, వారికాలము, గ్రంథములు - ప్రి. శ. 11వ శతాబ్దము వలదులు 16వ శతాబ్దము వలదులు (F)

ప్రతియేటమునుజరిగే ప్రసిద్ధకవులు, వారి కాలము, గ్రంథములు-క్రీ. శ. 11వ శతాబ్దములు 18వ శతాబ్దము వరకు (బి)

కవి పేరు	గ్రంథము	గ్రంథము చేరు	గ్రంథ వివరణ
చరిత్రుడు, విశాలాచార్యుడు	1280-1300	నింజాభో తరరామాయణము (ద్విపద)	చరిత్రము
చిన్నకవి	1300	మాన్యంజయ పురాణము	పురాణము
చిన్నకవి	1295-1380	కావ్యలంకారి చూడామణి	పద్యకావ్యము
చిన్నకవి	1380	విక్రమనామము	ప్రబంధము
చిన్నకవి	1400	భాస్కరి రామాయణము	చరిత్రము
చిన్నకవి	1420	తిలకపరివంశము	"
చిన్నకవి	1400	పద్యమృతము	ప్రబంధము
చిన్నకవి	1420	కవిమృతము	చరిత్రము
చిన్నకవి	1400-1420	హాస్యరామాయణము	చరిత్రము
చిన్నకవి	1420	పద్యపురాణము	పురాణము
చిన్నకవి	1400-1420	దశమస్కంధము (భాగవతము)	"
చిన్నకవి	1420	విక్రమాంజయ చరిత్రము	ప్రబంధము
చిన్నకవి	1420	భాగవతము	"
చిన్నకవి	1380	నిసాధిరియము	"
చిన్నకవి	1380	చంద్రకావ్యము	అలంకారికాద్యము
చిన్నకవి	1380	మదన విజయము	"
చిన్నకవి	1380	త్రిపురాంత కోదాహరణము	పద్యకావ్యము

అదియుగమునంది ప్రసిద్ధకవులు, వారి కాలము, గ్రంథములు. శ. II వ శతాబ్దమునందు 15 వ శతాబ్దము వరకు (తి)

కవిశతకము	గ్రంథము	గ్రంథము	గ్రంథము
వి. పుష్కరాక్షయము	1430	పుష్కరాక్షయము	శతకము
శతకము	15 వ శతాబ్ది	శతకము	శతకము
శ్రీనాథుడు	1400	కాళి భండము	పురాణము
		హరిదాసము	"
		శృంగార శతకము	ప్రబంధము
		భక్తిభండము	పురాణము
		శివరాత్రి మహాత్మ్యము	"
		పలనాటి నీరచరిత్ర (ద్విపద)	భారతీయ కావ్యము
		క్రీడాభిరామము	పద్యకావ్యము
	1405-1470	భాగవతము	పురాణము
		నీరభద్ర విజయము	పద్యకావ్యము
		నాగాయణ శతకము	శతకము
	1480-1470	శివనీలా దిలాసము	ప్రబంధము
విశ్వంశు శతకము	1440	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	ద్విపద
గౌరవము		నవనాథ చరిత్రము	"
	1480	నాదీశ్వర పాఖ్యానము	ప్రబంధము
విశ్వంశు శతకము		కాంచీపుర మహాత్మ్యము	"

మధ్యయుగమునందలి ప్రసిద్ధకవులు, వారి కాలము, గ్రంథములు. క్రీ. శ. 16వ శతాబ్దమునండి 18వ శతాబ్దము వరకు (2)

నామము	గ్రంథము	గ్రంథము చేయఁబడిన కాలము	గ్రంథము
కవిత్వము	1550-1580	యాయాతి చరిత్ర	ప్రబంధము
కవిత్వము	1550-1581	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	"
కవిత్వము	1565	సుదక్షిణా పరిణయము	"
కవిత్వము	1580	కళాభూషోద్దయము	"
కవిత్వము		ప్రభావతి ప్రబుద్ధము	"
కవిత్వము		గాఢమైన పాండిత్యము	"
కవిత్వము	1560	నయచక్ర	"
కవిత్వము		హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	"
కవిత్వము	1550-1600	చక్రవర్తి చరిత్ర	"
కవిత్వము	1570-1610	నయచక్ర విజయము	"
కవిత్వము	1674-1684	దాశరథి శతకము	శతకము
కవిత్వము	1590-1620	వైజయంతి విలాసము	ప్రబంధము
కవిత్వము	1620	విజయ విలాసము	"
కవిత్వము	1680-1717	పారంగధర చరిత్ర	"
కవిత్వము		కదాంబవార సంగ్రహము	వచనము
కవిత్వము		మాలిని మాధవీయము	ప్రబంధము
కవిత్వము	1690-1717	మిత్రమిత్ర పరిణయము	ప్రబంధము

‘ఆంధ్ర వాఙ్మయ నూదిక’ యందు చేర్చిన ముద్రిత ముద్రిత ఆంధ్ర గ్రంథ ముల పట్టికను ఇందు పొందుపరుస్తున్నాం. ఇది 1929 నాటి సమాచారం. ఇప్పటి గ్రంథముల సంఖ్య ఇంకకు చాలా ఎక్కువగా ఉంటుంది.

విషయ భాగం	ముద్రితము	ముద్రితము	విషయ భాగం	ముద్రితము	ముద్రితము
అక్షరకాస్త్రములు	4	...	ప్రబంధములు	237	273
అలంకార కాస్త్రములు	13	7	ప్రహసనములు	250	...
అవధానములు	11	...	భాష రేఖ సారస్వతము	23	...
అశ్టకాస్త్రములు	...	5	భూగోళములు	101	...
ఆయుర్వేదశాస్త్రములు	...	3	భౌతిక శాస్త్రములు	3	...
ఇతిహాసములు, కళలు	100	20	మంత్ర శాస్త్రములు	7	...
ఇతిహాసములు	78	31	వేదము	493	54
ఉపనిషత్తులు	14	...	మహాత్మ్యములు	162	60
ఉపన్యాసములు	51	...	యక్షగానములు	210	190
కథలు	1026	37	యోగశాస్త్రములు	5	...
కల్పములు	72	2	రాజకీయములు	125	...
కావ్యములు	135	...	లక్షణము	...	11
క్రిస్తుమత గ్రంథములు	528	...	లా-చట్టములు	123	...
ఖండ కావ్యములు	18	...	వచనము, పరిశిష్టము	99	...
గణితములు	104	16	వాస్తుశాస్త్రములు	7	3
గేయములు	420	43	విమర్శనములు	86	...
చరిత్రములు	562	52	వేదాంతములు	525	171
చిత్రలేఖనములు	5	...	వైదిక గ్రంథములు	5	...
ఛందశాస్త్రములు	29	27	వైద్యము	358	29
జీవితములు	239	...	వైద్యశాస్త్రము	20	...
జ్యోతిషములు	135	39	వ్యాకరణములు	61	18
ధర్మశాస్త్రములు	61	7	వ్యాఖ్యానములు	12	...
శవలీలు	513	...	వ్యాయామము	12	...
శాట్రములు	1098	...	శకునశాస్త్రము	...	5
శాట్ర్యకళ	8	3	శరకములు	841	229
విభుర్యువులు	50	9	శ్రుతులు	3	...
నీతిశాస్త్రములు	191	2	సంగీతము	49	8
పద్యము, పరిశిష్టము	329	...	సాంఘికములు	139	...
పరిశిష్ట గ్రంథములు	1470	141	మూలాలు వాచకములు	166	...
సాహిత్యములు	25	...	ప్రీతిములు	609	120
ప్రరాసములు	72	65	హరికథలు	133	...
ప్రవృత్తి శాస్త్రములు	11	...	మొత్తం	12,266	1,671

50 సంవత్సరాల తెలుగు సారస్వతం

(1900 - 1950)

శ్రీ శ్రీ

1900 వచ్చింది. మరొక శతాబ్దం గడచిపోయింది. 20 వ శతాబ్దం ఉదయించింది. విశ్వరీతా మహారాణి ఇంకా రాజ్యం ఏలుతోంది. ఆమెకిరీటంలో ఒక మణిగా భారతదేశం ప్రకాశిస్తున్నది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో సూర్యుడవ్వడమొనరడని చెప్పవచ్చును. అంతరాతీయ వ్యవహారాలలో నాకాబలానిదే ప్రయోగ్యమవుతుంది. విమానాలు, యాంతులు, సోపలిక్టువిప్లవం వీటినిగురించి ఆలోచించే వారు స్వప్నజగత్తులో వున్నట్లుజను. ఇతిరేడియో, టెలివిజన్ లాంటివి అంటారా అని సిద్ధులు సాధించవలసిన మాయలు.

అప్పుడు భారతదేశం కాంక్షియుతమైన దేశంగావుంది. లోపల కాకపోయినా కనిపించేకానీ అలా కనిపిస్తోంది. అనాగరికం అయితే కామయ్యేమో, కాని బ్రిటిషువారి అధీనంలోనేవుంది. పాక కాలంలోని పాక్యత్రస్తకాలన్నీ “బ్రిటిషు పరిపాలనకు లాభములు” అనే పొగడ్తలతో నిండివున్నాయి. ప్రతికూలం గాంధీ గారికిదు ఎక్కుమూ పడినాడు. రాజకీయాలు ఒకటట. కవిత్వం ఒక విలాస వస్తువు.

20వ శతాబ్దానంధంలోకూడా జమీం వారులే భాసపోషకులుగా వుంటూ వచ్చారు. వారి ఆదరణ పొందేటందుకు అష్టవధానం, శతావధానం చేయవచ్చేది ఒక పద్ధతిగా వుండేది. సంస్కృత భాషలోవున్న ఉత్తమగ్రంథాలన్నీ అదివరకే తెలుగులోకి తరుమా అయిపోయాయి. ప్రథమం ఒకరచనాపద్ధతిగా కొనసాగిన ఆ పాక కాలం నేటింది పోయాయి. ఇప్పుడు మనం చూస్తాన్న సాదస్యత ప్రతికూల అప్పటికింకా నియమంలేలేదు. అమృతగ్రంథచరిత్రామణి అనే ప్రచురణ మూత్రం చాలమంది సారస్వతాభిలాషులకు మంచి మేరవచ్చింది.

ఆరొకటి మద్రాసు యూనివర్సిటీ ఒక చక్కని విద్యాపీఠంగా వుండేది. కొక్కండ వెంకటరత్నంగారు దానికి అధికారి. 19వ శతాబ్దంలో ప్రవేశపెట్టబడిన ఇంగ్లీషువిద్య, త్రేణువులకు కాలం వినపంట పండించింది. చక్కని బానిసలు తయారయ్యారు. చదువుకున్న వారిలో నిరుద్యోగం అనేది అప్పుటికి లేదు. ఇంగ్లీషుభాషకచ్చినవాడికి ఎందులోనైనా సరే ఉద్యోగం గ్యారంటీ. మధ్యతరగతి

కుటుంబాన్నిటికీ తమ ముగిసిల్లలకు ఇంగ్లీషు నేర్పించడమనేది ఒక ఆదర్శంగా వుండేవంటే ఆ తిరిగి యొక్క కాదు. [శ్రీలకు ఆధునిక విద్య నేర్పించడం ఆరంభంకాలేదు. వారు అప్పటికింకా 8 వ ఏటనే పెళ్ళిచేసుకొని గృహిణులుగా వుండడానికి కావలసిన కక్షణ మాత్రమే పొందకూ వుండేవారు.]

ప్రపంచ భౌగోళిక అభివృద్ధిచెందిన ఇంగ్లీషు, మేధావుల మహాశక్తిచాలను తెలియించింది. దానివల తాత్కాలికంగానే కాక భవిష్యత్తులోకూడ ప్రజాపంథమైన ఆన కాలాలను చూడగల్గారు. వారి పుజ సాత్మకమైన కృషి అంతా సంస్కరణ తత్వంలోనే వడిందిగాని, విప్లవాత్మకంగా కొనసాగలేదు. ఆయన పుటికీ ఇంగ్లీషుభాష ప్రభావంమట్టుకు మంచికే వచ్చిందని చెప్పవచ్చు. సంఘసంస్కరణలో కొత్త పద్ధతులు వచ్చాయి. ఆలోచనా మరణాలుగుడేకంటా అవతరించిన మహావ్యక్తి శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగంగారు. తెలుగుభాషలో మొట్టమొదటిసారిగా నవలను రచించినవారే అయితే. స్వీయచరిత్రను రచించిన ప్రవక్తమడు అయితే. అంతేగాక తెలుగు కవుల చరిత్ర, సంఘసంస్కరణ ఆశయం నాగల వ్యంగ్యరచనలు, ప్రహసనాలు, ప్రవేశపెట్టింది అయితే. మూఢనమ్మకాలను వ్యతిరేకించిన మొదటివాడు. మంచిచెడ్డలను విచారించే వివేకవంతమైన పంథాలో జీవితం వదవాలని ప్రబోధించిన ప్రథమమను. నాటక రచయితగా, కత్రికా సంపాదకుడుగా, విద్యావేత్తగా, ప్రథమ శ్రేణిలో నున్నవాడు. అప్పటికంటే ఎక్కువగా, మనదేశంలో

సహజమనం తొలగింపబడిన తరువాత, విధవా వివాహం అనే మహాత్మ్యవ్యవస్థ సంస్కరణను ప్రవేశపెట్టి, దానికోసం పోరాడిన మహావీరుడు.

కాలచక్రం మరికొంత తిరిగింది. 20 వ శతాబ్దంలో 2 వ దశాబ్దం ప్రవేశించింది. అంతవరకు మన సాంఘిక నిర్మాణం పూర్వదర్శ పద్ధతులలోనే వుంది. జీవితం తీరకగానే సాగిపోతోంది. కాని ప్రజలలో ఎర్పడిన ఆత్మసంతృప్తిని వాదల గొట్టే సంఘటనలు జరిగి సారంభించాయి. ప్రపంచంలో చిచ్చు చెలరేగింది. అదే ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధం సంభవించిన దశాబ్దం. ఆ దశాబ్దంలోనే (1915 లో) మహాకవి గురజాడ అప్పారావుగారు మరణించారు.

గురజాడ వడివయస్సులోనే మరణించారని చెప్పాలి. చని పోయేనాటికి ఆయనకు 50 సంవత్సరాలు మాత్రమే. ఆయన మరిణం ఒక్క ఆంధ్రదేశానికే కాదు, యావద్భారతదేశానికీ తీరినవ్యక్తం. నిజానికి ఆనాడు - అంటే 1915 నవంబరు నెలలో ప్రపంచం ఒక మహా రచయితను కోల్పోయిందనే చెప్పాలి. గురజాడ ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన గోళే, ఇన్నికలంటి రచయితలతో కులకూగే మేధావి. కూడ్రమని "మృత్యుకటికం" తరువాత నేయిసంవత్సరాలకు అలాంటి పుణసాత్మమైన, నాస్తరిక దృష్టితో నాటకాన్ని ఇచ్చినవాడు గురజాడ. అదే "కన్యాకుల్లం".

గురజాడ భారతదేశంలోను, ప్రపంచంలోను ఉన్న ఉత్తమ నాటకరచయితలలో ఒకడేకాదు; ఆయన ఒక విప్లవకవికూడా. కాని ఒక దురదృష్టం ఏమిటంటే, కవిగా

అయిన కిచ్చవలసిన సానాన్ని గురించి భాషావాదులలో తీవ్రమైన వివాదం ఏర్పడ్డది. అయినకు మహాకవి అనే బిరుదు నిచ్చడం తగదని కొందరు ఛాందసవిమర్శకులు అనడం విచారకరమైన విషయం. అయిన రాసిన మహాకావ్యం ఏది? అని వారి ప్రశ్న. నిజమే. గురజాడ, మహాకావ్యమని పిలవదగినంత పెద్ద పద్యరచన ఏదీ చేయలేదు. ఈ విమర్శకుల కొలత బద్దతో చూస్తే వారిని సంకృతపరిచే గురజాడ రచనలలో గొరకవు. ఈ ఛాందసులను సంకృతప్రపంచమిగా తేవు కవితా మరొకొందరు గురజాడ రచనలను ఉత్తమ గవనలుగాను, అయినను మహాకవిగా పొగడుకున్నారు. అయిన ఇంతింతలేని గ్రంథాలు రాసి పాఠశాలకంటే వచ్చు. కాని కవిత్వపు మందిచెడలను నిరణయించే గ్రంథాల లావును, పై మెరుగులనుబట్టి కాదుకదా! గురజాడ తన రచనా విధానంలోను, కవిత్వ విషయంలోను కూడ విషవాన్ని తీసుకొచ్చాడు. కొత్తకావ్యాన్ని తొక్కితాడు. కవిత్వపు గాంధీకావ్యాన్ని లోకులను చెడగొట్టే నిబంధనలతో అయినకు పనిలేదు. గురజాడ ఇచ్చిన సందేశంలో వుండే కత్తి, అర్థం ఇప్పుడిప్పుడు తెలుసుకోగలుగుతున్నాం. కాలం గడచిపోతే వారి ప్రతిభ అతిశయోక్తి కవుల వర్గానికి చెందినవాడు గురజాడ.

దర్శనసారాంశముని చిహ్నమంటూ, కొల్లంబుకట్టుకుని నిరాదంబర మూర్తియై గాంధీగారు అవతరించినప్పుడు ప్రపంచమంతా అయిన్ని ఉగ్గడించింది. కవిత్వ రంగాలలో గురజాడ అలాంటి నిరాదంబర తీగవలంబించాడు. భూవ్యకవిత్వాలలో వుండే వ్యర్థపదాలవలన పూరిత పక్షకులక,

ని య మా ల కు స్పృశ్చి చెప్పి, బావతడ సాహిత్య పద్ధతులను అవలంబించి తాను చెప్పదలచుకొన్న సందేశాన్ని ప్రజల కందిచ్చాడు. గురజాడ ఒక మహాప్రవక్త. అయిన సందేశం ఇంకా చాల విప్రులక రించవలసి వుంది. కాని, అయినంతవరకు చూస్తే విమర్శకాగ్రేసరు లమకునేవారి కంటే ప్రజలకే అది బాగా అర్థమవుతున్నాయి. అందులోనే గురజాడ వారి గొప్పతనం వుంది. అయిన కవిత్వాన్ని తరచి చూచిపోతే ఇంతవరకు కనుపించని కొత్త విషయా లెన్నో తెలుపడుతూ వుంటాయి. ఇట్టివారు కాకపోతే మహాకవు లనబడేవారిని ఎవరూ బోధించడం.

గురజాడవారు రచించిన చిన్న కథలను గురించి, విమర్శలను గురించి, లేఖలను గురించి నేను చెప్పలేదు. వాటిలో కొన్ని అమృత రచనలుగానే వుండి పోయాయి. ఈ మధ్యనే అవి ప్రచురింపబడుతున్నాయి. ఆ రచనలన్నీ వాటి కవే సాటి. ముఖ్యంగా చిన్న కథలు ఒక ప్రత్యేకత. ఒక సత్యాభ్యుపి మనస్సు ఎలా పనిచేస్తుందో ఆ రచనలు వ్యక్త పరుస్తాయి.

కందుకూరి, గురజాడలను గురించి చెప్పాను. తెలుగు సారస్వత చరిత్రలో 20 వ శతాబ్దపు మూర్తిత్రయం తూర్తి అవాలంటే గిడుగు రామమూర్తిగారి పేరు నూడా చెప్పాలి. తెలుగుభాషలో అయిన ఒక మహా విప్లవాన్ని తెచ్చాడు. అదే గ్రాంధికభాషకు బదులు గ్రామ్యభాషను వాడటం. ఈ విప్లవాన్ని తీసుకురావడానికి అయిన ఎన్ని పోరాటాలు జరిపాడో చెప్పలేం. ఇప్పుడు అవన్నీ రాక్షసి విషయాలై పోయాయి. తనాడుచూస్తే

అంత గ్రామ్యభాషాయగుంకాకనిపిస్తుంది. వారాప్రతికలలోను, వేదికల మీద, రేడియో ప్రసారాలలోను, సినిమాలలోను అన్నింటిలోను గ్రామ్యభాషనే వాడు కున్నాడు. కాని గిడుగువారికాలంలో అది ప్రవాహానికి ఎదురేక. గ్రామ్యభాష కోసం ఆయన ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తును ఒంటరిగా ఏదిరించి పోరాడవలసి వచ్చింది. చివరకు దాని అంతు తెల్పు కున్నాడు కూడ. ఈనాడు ఆ పరిషత్తులో దానినిగురించి తలపోసేవారులేరు. అది ఒక పాతబడిన చార్చితిక హంశం అయి అడుగున పడిపోయింది. గిడుగు వారు తాము ప్రజాకపెట్టిన నూతన వాదం ప్రజల మనస్సులలో ముగిసేరంగా నాలుకు పోయేవరకేకాక, అది పరించేవరకుకూడా పడింది చూడాలిగాను.

1910-20 మధ్యకాలంలో ప్రపంచ సంగ్రామం, రష్యను మహా విప్లవం జరిగాయి. వాటి ఫలితంగానే భారత దేశంలో హరియోదరాటం తలయెత్తింది. అనే కాలంలో ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం కోసంకూడ ఆంగ్లేశ ప్రారంభమైంది. ఆంధ్రభాషా ఉద్యమం మంచి ఉన్నత పాయింట్ కింది. ఆంధ్ర నాటకరంగం మోడనే కాక, అభిలభ్యతరంగాకూడ ప్రకృతిగాందిన కళాపూరుడు ఒక్కరి రాసువాచారి ఉదయించాడు. అదిధట్ట నారాయణదాసు ఈ హరికథా కాలక్షేపంలో ప్రజలను ముక్తముగ్ధులను చేస్తున్నాడు. దిగ్భావద్రుతి గ్రంథ మందలివారు కాశ్మీయ గ్రంథాన్ని టిక్కె తెలుగులో ప్రచురించసాగాడు. తెలుగువారిది తెలుగు దినపత్రిక "ఆంధ్ర కుటీర" కాకినాడను నాగార్జునరావు

గారిచే ప్రారంభింపబడింది. హైదరాబాదు రాజ్యంలోని గద్వాల, వనపర్తి సంస్థానాలలో తిరుపతి వెంకట కవులు సన్మానాలను పొందు కున్నాడు. వీరిలో వెంకటకాశ్మీగారి మహాద్యక్త. ఆయన ఒక సంపలాంటి వాడు. వాడుక భాషనే ఛంజోబద్ధంగా పెట్టి కవిత్వం అలిన ఉద్దండుడు. ఆయన ప్రతిభను గుర్తించియే అదిభక్త మద్రాసు రాష్ట్రం ఆయనకు తెలుగు ఆస్థాన కవి పీఠాన్నిచ్చి గౌరవించింది. వెంకటకాశ్మీ గారీమధ్యనే కాలభర్త్యం చెందారు. ఆకాలంలోనే తెలుగులో నవలలు, నాటకాలు ఎక్కువగా ముద్రించబడసాగాయి. వాటిలో నుఖ్యంగా చెప్పకోదగినది వీరేశలింగంగారి శిష్యుడయిన చిలకమర్తి వారిది, పామగంటివారిది మాత్రమే. ఈనాటికి కూడ అనే నిలిచాయి. వేదం వెంకటాయకాశ్మీగారి ఉత్తమనాటకం "ప్రతాపరుద్రయ్యం" కూడ ఆ రోజుల్లోనే తెలువడింది. కాశ్మీగారి భాషానే వ మునుపలానిది. ఆంధ్ర, సంస్కృతప్రబంధాలపై ఆయన రాసిన విమర్శలు తెలుగు భాషకు ప్రత్యేకాలంకాలు.

గురజాడ మహాకవి ప్రజాకవిత్వానికి పునాదులు వేస్తున్నరోజులలోనే తెలుగు కవికా పాలమలో మరొక తామర వికసించింది. కాంచినకేతవంలో కొంత కాలం నివసింది వచ్చిన యువకుడొకడు ఈ గాంతెత్తి నూతన గేయాలను అలవించ సాగాడు. ఆయనే రాయప్రోలు సుబ్బారావు. తెలుగులో భావకవిత్వానికి మూలపురుషుడు. 18 18కోసమే అనే సిద్ధాంతాన్ని ఈవీకాడు. ప్రేమకవిత్వాన్ని భావనాదంతో మేళపించి అలవించాడు.

అయిన గీతలు భావిపూర్వకమున యువకులందరినీ మైమరపింది నిద్రపుచ్చుతాయి. వాటిలో వుండే పూర్వ ప్రతిభలు వారి నాకరించ సాగి యి. ఆ రోజులోనే ఏర్పడిన సాహితీసమితి అనే సారస్వత సమాజానికి కూడ మూలపురుషుడు రాయరాజు.

1920-30 సం॥ ల మధ్యకాలంలో సారస్వత సమాజాలు, సారస్వత పత్రికలు ఎక్కువగా బయలుదేగాయి. వాటిలో ముట్టమొదటిది సాహితీ సమితి. శ్రీ కవి కంకిరెడ్డి శాస్త్రి (ఇప్పుడు కవికంకరస్వామి) దానికి అధ్యక్షులు. ఈ సమితి తిరిపుర మొదట “సాహితీ” అనే పేరుతోను, ఆ తరువాత “సభ” అనే పేరుతోను రెండు సారస్వతపత్రికలు నిడపబడ్డాయి. ఇది ఎంతో ఆకర్షణకరమైన, ప్రతిభావంతమైన రచనలతో వెలువడింది. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు కూడ కొంతకాలం సాహితీ సమితి సభ్యులుగా వుండేవారు. ఆ రోజులలోనే అయిన “గీత కమాయిని ప్రేమగీతాలు” మొదలైన రచనలు చేశారు. “సాహితీ” పత్రిక అంతరించి “సభ” అనే పత్రిక వెలువడినవయంలో అయినకీ, కవికంకర శాస్త్రిగారికి పాపకలేదు. తిత్తిరెడ్డివసానంగా సత్యనారాయణగారు సాహితీ సమితి నుండి విడిపోయి, “జయంతి” అనే మరొక చైతన్యపత్రికను స్వంతంగా వడపసాగారు. ఆరు చక్కని సంచికలు వెలువడిన తరువాత “జయంతి” నిలిచిపోయింది. మరలిన కావ్యరచనా పండితులలో ఒకరైన విశ్వనాథకవిగారు రామాయణాన్ని రచిస్తున్నారు. కవిత్వంలో భాండసప్తధకులను వ్యతిరేకించి తెలుగు సారస్వత పత్రికలో

నాగరిపట్టి కొత్తపాట వేసిన మరొక ప్రతిభాశాలి సందూరి మల్లాధారావుగారు. ఆ రోజుల్లో ఆంధ్ర సారస్వత రంగంలో గాలిదుమారం చెరిగి “ఎంకి పాటలు” రచించారు.

సాహితీ సమితి సభ్యులలో చాలా మంది గేయ కవులయినప్పటికీ చిన్నకథలను రచించేవారు కూడా లేకపోలేదు. చింతా దీక్షితులు, మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి, మునిమాణిక్యం నరసింహారావు ప్రభృతులున్నారు. కాని గేయకవులే ఎక్కువ పేరులో వుండేవారు. వారిలో ముఖ్యంగా ఇంద్రచాపంలాంటి మనోహర మూర్తి మన కిష్ట శాస్త్రి. ఆయన రచనలు ఆపేమిథాకిరణ కిక్కిరించి. నాయనివారి రచనలలో నెన్ని ఆప్రయత్నకృతమైన ప్రభాగాని, వేమలవారి రచనలలో నెన్ని భారాశేఖరగాని కిష్ట శాస్త్రి రచనలో కనిపించవు. అయినా కూడా కావలసిన ప్రతి ఫలమిచ్చే పరిపూర్ణ శోధతో నిండి వుంటుంది ఆయనకిది. కాని కిష్ట శాస్త్రిగారి కిదిర్పించి అసలు ప్రజాసేకంలోకి వెళుతుందా అనేది సందేహస్పదం. గురజాడ పట ఆయన కంటే గౌరవభక్తులు నిప్పట్టికీ, కిష్ట శాస్త్రి కవులకు కవేగాని ప్రజలకు కవి కాదు.

సాహితీ సమితిలో పాటు, యువ కవి మండలి, సారస్వత సమాజం, కవిత్వా సమితి మొదలైన ఇతర సంఘాలు కూడా వుండేవి. కాని అవి యేమీ కూడా సాహితీ సమితి సాయిని అందుకోలేక పోయాయి. 1930 ప్రాంతాలకు ఈ చిన్న చిన్న సంఘాలన్నీ మింగివేసిన వ్యవస్థాపిత పరిపత్తు ఉద్భవించింది. దానికోక తెలుగు సారస్వత సేకంగా భూటాందించాలనే

అకాయితో ప్రారంభించారు. దాదాపు ఆస్థాయికి చేరుకున్నట్లే కాని నిలబడలేక పోయింది.

కాళినాథుని నాగేశ్వరరావు గారి “భారతి” పత్రిక వచ్చి ఆకాశాల్లో నడప బడుతున్న చిన్న చిన్న సారస్వత పత్రికల నన్నిటిని మింగివేసింది. “భారతి” ఈ నాటికికూడ చక్కని సారస్వత మాస పత్రికగా నిలచివుంది. దాని నడక ఇంకా మందకొడిగావున్నా, సారస్వత పత్రికల కుండవలపిని ముంగారెనిం, ఉచారత్వం వున్నాయి.

ప్రస్తుతం మద్రాసు ప్రెస్ బోర్డు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా వుంటున్న ఎ. వి. రాజ మన్నార్, ఆకాశాలలో “కళా” అనే మరొక సారస్వత పత్రికను నడిపారు. కాని అది ఎక్కడోకొండగా రాలేదు.

ఏటన్నీటిని మించి, కుడిసాటి నంకట చలం గారు శ్రీ పురుష సంబంధాలపై కాథారచనను ప్రారంభించి పెట్టుబడి వారీ పన్నాన్ని దడదడ పడించసాగారు.

సత్యాగ్రహోద్యమంలో కైలాశిపోయి వచ్చిన దేశభక్తుడు ఉన్నివ లక్ష్మీనారాయణగారు రచించిన “మాలపల్లి” అనే నవల ప్రజామన్నలకు పొందసాగింది.

మధ్యతరగతి ప్రజలలో సంచలనం వియ్యలు చేసింది. సత్యాగ్రహోద్యమం తీవ్ర రూపం తీసుకుంటోంది. పరిపాలకులు సాంసకాండమ అవలంబించారు. అప్పుడు “మా కొద్దీ తెల్లదొరకెను” అనే పాటతో అంద్రదేశమంతా మారుమోగి పోయింది. కాని రచించినవాడు గృహిణి సత్య నారాయణగారు. ప్రభుత్వం అయినను కైలాశి పట్టింది. అపాటకు నిషేధించింది.

వి. స. దశరథుని వి. స. య. మేతుంటే 25 సంవత్సరాలకుపైగా అంటే భారత దేశానికి స్వారంత్వం వచ్చిన తరువాత కూడ - అపాటపై నిషేధం తొలగించ బడలేదు. ఇంకా వి. స. దశరథుని సంగ లేమిటంటే, ఆరచయిత నిత్యదర్శిదంతో బాధపడి ఈ మధ్యనే అనువులను గోల్పోయాడు.

దాక్షిణ్యము, ముద్రవ్య, ఇతే 1930-40 మధ్యకాలంలో ముదేశాన్ని, ముఖ్యంగా అంద్రదేశాన్ని గూర్చి చెప్పే వలసిన మాటలు. మధ్యతరగతివాని ప్రమంగా పేదవాడై పోతున్నారు. నిరుద్యోగం విశ్వరూపంవచ్చి కాండకమామతోంది. పెట్టుబడిదారీ దేశాలన్నీ ఆర్థిక మాంద్యంలో పడి కొట్టుకులాడుతున్నాయి. ఒక్క సావియటు యూనియను మాత్రమే ఈ మందపలలెక్కుండా వుంది. ప్రజా శికారబడమైన సావరికు ఆర్థిక విధానంతో ప్రదేశాలాని ప్రజలందరి మీద పడిమాటని నానాటికి అభివృద్ధి చెందుతోంది.

ఈ పరిస్థితులలో తెలుగు రచయితలు, తమ చుట్టూ ఆవరించివున్న దాక్షిణ్యం ధికారామైంది తెలుపడి, రష్యాలోవున్న లాంటి మంచి పరిస్థితులు కావాలని ఆకించడం సహజంకాదా? అలాంటి కోరికలు జనించుతాయనే కథంతోనే మరోకొత్త మంచి సావియట్ యూనియన్ పై విందాహారితమైన నిష్ప్రచారం సాగింపబడింది. రష్యను గూర్చిన సత్యం అతి బాగ్రతగా మునుప పట్టుదాని ప్రయత్నాలు జరిగాయి (ఉదా: అశ్వకు అంద్రా యూనివర్సిటీ తెలుగుభాషాధ్యయన శాస్త్ర కట్టమంది కామగింగారెడ్డిగారు,

యూనివర్సిటీ రై బ్రరీలోనున్న రవ్వకు సంబంధించిన ప్రస్తావనను దిద్దారులు చదవకుండా దాచితేకాదు. రవ్వను మన కొక శత్రుదేశంగా చిత్రింప సాగారు. సరిగ్గా అప్పుడే యూరప్ లో హిట్లరు పెనుభూతుం దిబ్బంభిస్తోంది.

ఈ సందర్భంలోనే శ్రీ శ్రీ “మహా ప్రసానం” అనే గేయ సంపుటి వివిధ పత్రికలలో వెలువడ సాగింది. “ఆకలి మంటచే మలమలమాడే ఆనాడులందరు లేవండోయి” అని అంతరాతీయ కార్మిక గీతం ముద్రమైంది. అదే సమయంలో “మరూ మావాహై జంగ్ హమారా” అని భారతదేశంలో ముగ్ధుడు గర్జించాడు. “నేనొక పెనుకుపాను” అంటూ నెహ్రూ ఇస్లాం కని విజృంభించాడు. ఈ యొద్ద నివాదాలన్నీ మన తెలుగు కవుల చెవులలో ప్రతిబింబించాయి.

అభివృద్ధి కని పండిత సమాజేకం అను కేయో నివ్యసాహిత్య పరిషత్తు ప్రథమ సమాజేకం బరంపురంలో జరిగింది. కొంపెల జనార్దనరావుగారి సంపాదకత్వం ల్లోని ఒక సారస్వత శ్రేయోప పత్రికను నడపాలని నిశ్చయింపబడింది. కాని కొంపెల “ఉదయిని” అనే ఒక స్వంత పత్రికను నడపడం ఆయన ఆకాల మృత్యువువారే బడటతో ఆ పత్రిక అంతరించిపోవడం జరిగింది. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తువారు ఒక సంపాదకవర్గంతో “తరిధి” అనే పత్రికను ప్రచురించ సాగారు.

1935-36 ప్రాంతాలలో అభివృద్ధి అభ్యుదయ రచయితల సంఘం వెలుకొల్ప బడింది. తెలుగు రచయితలలో అగ్రగామి దేశంఒకటి అభ్యుదయ రచయితలసంఘం

వైభవమైంది. అప్పటికికానవ్యసాహిత్య పరిషత్తు నడుస్తూనేవుంది. కొద్ది సంవత్సరాలు గడిచాక ఆంధ్రదేశంలో అభ్యుదయ రచయితలసంఘం ఏర్పడింది. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు కార్యదర్శవద్ద అభ్యుదయ రచయితల సంఘ సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించాడు.

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు అంతరించినది. రెండవ ప్రపంచ సంగ్రామం ప్రారంభమైంది. ఆంధ్రదేశంలో ఒక అపూర్వమైన సారస్వత సం చలనం బయలుదేరింది. 1920-30 మధ్యకాలంలో సాహితీసమితి ఎంత ప్రబలంగా వుందో అలాగే 1940 తరువాత కాలంలో అభ్యుదయరచయితల సంఘం అత్యంత ప్రబలంగా వ్యాపి చెందింది. ప్రజానాట్యమండలి కేయో ఒక నాటక సమాజం బయలుదేరింది. మంకిర, వా నీ రెడ్డి గార్లు రచించిన “మందడుగు”, “మాభూమి” నాటకాలను ప్రదర్శించు తూ ఆంధ్రదేశమంతటా ప్రఖ్యాతి గడించసాగింది (అందులో “మాభూమి” అనే నాటకాన్ని కాంగ్రెసుప్రభుత్వం నిషేధించింది). అత్యంత “గుమాస్తా” (ఎన్. జి.ఎ.) నాటకం వాస్తవిక రచనలో కొత్త కంఠాలను తొక్కింది. ఆరుద్ర, అని పెట్టి, రమణారెడ్డి, సోమసుందర్ మొదలైన యువ రచయిత లెందరో బయలుదేరి ఉత్తేజితమైన రచనలు సాగించారు. చానపద సాహిత్యపద్ధతులలో కొత్త పోకడలు వచ్చాయి. శ్రవణ మృదయాల్లోకి నడక సాగించాయి.

నిద్రాగమై వున్న తెలంగాణా మెల్కొంది. కాళోజీ, చాళరథిగారలు గొంతెత్తి ఆ నూతన జాగృతిని ప్రతి

ధ్వనింపచేసారు. ఈ మధ్యనే పరమ పదించిన సురవరిము ప్రతాపరెడ్డిగారు, తెలంగాణా ఆంధ్ర సాంస్కృతిక పరిషత్తుకి మూలవిరాట్టు. దేవులపల్లిరామానుజరావు వగైరా మరెందరు దానికి జీవం పోస్తున్నారు. తెలంగాణాలో నిచయితల సానిక సంఘాలు అనేకం చురుకుగా పని చేస్తున్నాయి.

ఇంతవరకు కిరువుకాలుకాలకు, అభివృద్ధి విహాధికులకు నిలయమనుమిశే రాయలసీమ కూడ మేలుకంటోంది. మహా బృల మైన దాని చారిత్రక స్మృతులలో నూతన పంచలనం కనుపిస్తోంది.

ఆధునిక ఆంధ్ర సాహిత్యం, నివలా రూపంలో గాకుండా, ఎక్కువగా చిన్న కథలు, శేయా రూపంలో తన చెన్న

త్యాన్ని నిత్యెట్టు కంటోంది. గురిజాడ చూపినదారిని, తారెండు రచనా పద్ధతులలోను తెలుగు కవిత్వ పరిపూర్ణతను చేరు కంటోంది.

భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చి నప్పుడు ఆంధ్ర ప్రజలు బాగుకులయ్యే వున్నారు. స్వాతంత్ర్య దినోత్సవంనాడు మదరాసు రేడియోలో ప్రసంగించిన తెలుగు నిచయిత లండన్లోను తెలుగు ప్రజల బాగు ప్రసంగించింది. కాని తన ఆశయం ఇంకా గూఢంగానేవుంది. ఎప్పటికంటెకూడ విశ్వరమ సాధించ వలసిన ఆవశ్యకత ఈనాడు ఎక్కువగా వుంది.

(శ్రీ శ్రీ వ్రాసిన ఇంగ్లీషు వ్యాసానికి అనువాదం)

తెలుగు భాషా సమితి

ప్రాంతీయ భాషలలో వివిధ విజ్ఞాన విషయాలకు సంబంధించిన గ్రంథ రచనను ప్రోత్సహించాలనే ఆశయంతో మదరాసు ప్రభుత్వం ఇతర భాషా సమితులతో పాటు, తెలుగు భాషా సమితిని కూడా 1947 సంవత్సరం అక్టోబరు మాసంలో ప్రారంభించ ప్రోత్సహించి, ఏటా వివిధ విజ్ఞాన విషయక గ్రంథాలకు ఒక్కొక్క చానీ రు. 500 ల చొప్పున బహుమతుల నివ్వ నిశ్చయించింది.

ఈ సమితివారు విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమండలి అంకితంగా విడిచి పెట్టిన “(అంధ్ర) తెలుగు విజ్ఞాన పరిషత్తు”ని తయారుచేయడానికి సంకల్పించారు.

తెలుగు విజ్ఞాన పరిషత్తు

ఇది 12 సంప్రదాయాలుగా రియాయ చేయ బడుతున్నది. సుమారు 12,000 కేజీలు ఉంటుందని అంచనా వేశారు. సంప్రదం వారీ వివరాలు :

1. జీవశాస్త్రం

వృక్ష, జంతు, భూగర్భ శాస్త్రములు, జీవోత్పత్తి, పరిణామములు, ఉచ్ఛ్విజ్ఞము, జంతు లక్షణము, జంతువిభాగము, భూగర్భ లక్షణములు, గనులు మొదలగునవి.

2. (అ) శాస్త్రీయ వైద్యము

శరీర శాస్త్రము, చికిత్సాశ్రమము, శస్త్ర చికిత్స, గర్భశాస్త్ర వివరణము, రోగ నివారక సాధనములు మొదలగునవి.

(బ) దేశీయ వైద్యశాస్త్రము
ఆయుర్వేదము, యూనానీ, హోమియోపతి మొదలగునవి.

3. గణితము, ఖగోళశాస్త్రము

అంకల లెక్కలు, లెఖా గణితము, దీర్ఘ గణితము, భూమి కొలతలు, ముక్తాక్షర మాలము, నూర్యసిద్ధాంతము మొదలగునవి.

4. (అ) శిల్పము, వాస్తుశాస్త్రము, యంత్రనిర్మాణము

గృహనిర్మాణము, వంతెనలు యుద్ధ సామగ్రి నిర్మాణము, విద్యుత్ సంబంధ నిర్మాణము, రెడియో, టెలిఫోను, టెలి విజను, రైల్వే, కౌకా, విమానాశ్రయములు మొదలగునవి.

(ఆ) పారిశ్రామిక విద్య
పరిశ్రమల వర్గీకరణము. కుటీర కాదానా పరిశ్రమ మొదలగునవి.

5. (అ) వ్యవసాయశాస్త్రము, అడవుల విద్య, పశువైద్యము
వ్యవసాయ విధానము, పనిముట్లు, పంటలు, అడవి పంటలు, పశువుల రోగ ములు, సాంస్కృతిక పశువైద్యము మొదలగునవి.

(బ) దేశీయ పశువైద్యము
ఈదేశములోని పశువుల రోగములు, మందులు మొదలగునవి.

6. లలిత కళలు, భావలు, సాహిత్యములు, విద్యాశిక్షణము

చిత్రలేఖనము, శిల్పము, సంగీతము, నాట్యము మొదలగునవి; ప్రపంచ భావలు, వ్యాకరణ, ఆలంకారాది శాస్త్రములు, విద్యా శిక్షణ పరిణామము మొదలగునవి.

7. మతములు, ఆధ్యాత్మిక విద్యలు, వేదాంతశాస్త్రము

హిందూమతము, తక్కిన మతములు, మతశాస్త్రము, మతవిద్య మొదలగునవి.

8. సాంఘిక విషయములు

(అ) మనుష్య శాస్త్రము, మానవ జాతులు, ఆర్యునివాసులు, సంస్కృతీ పరిణామము మొదలగునవి,

(ఆ) దివ్య శాస్త్రము, వ్యాయ శాస్త్రము, శాంతి స్థాపనము మొదలగునవి.

9. చరిత్ర - ప్రపంచ చరిత్ర,

ఇండియాదేశ చరిత్ర, రాజనీతి

ప్రాచీన, మధ్య, సమీపయుగములచరిత్ర, వేద్యుల దేశముల చరిత్ర, రాజనీతి శాస్త్ర లక్షణము, పరిణామము, రాజనీతిలోని ఆశయములు, ఆచరణ, ప్రభుత్వ విధానము, ప్రభుత్వ వర్గములు, ఇండియా రాజనీతి.

10. భౌతిక విజ్ఞాన, రసాయనశాస్త్రములు

ద్రవ్యము, శక్తి - వాటి లక్షణములు, పరస్పర ప్రవృత్తి, వేడి, వెలుగు, శబ్దము, విద్యుత్తు మొదలగు శక్తుల ప్రయోజనము, పరమాణుశక్తి చరిత్ర, వివిధ ద్రవ్యముల అంతఃపరివర్తనము, రాసాయనిక, యోగికముల ఉపయోగములు, కుసానులు, వర్షము, వాయుయానము, రేడియో-కు వాణోపరణమునకు గల సంబంధము మొదలగునవి.

11. నైలు సంస్కృతి సంపుటము

నైలుగుడేక, భాష, వాఙ్మయ, కళా చరిత్రములు మొదలగు నైలుగు సంస్కృతి విశేషములు, నైలుగుజాతిల చరిత్ర, భృణ్య శైలిములు, వ్యవసాయము, వర్ష వ్యాపారములు, పరిశ్రమలు మొదలగునవి.

12. (అ) భూగోళశాస్త్రము

శాస్త్రపరిణామము, నైపుణి లక్షణముల సంబంధము, భూతలవిభాగము, రాజ్యముల విభాగము, వివిధ మండలముల నివసించు మొదలగునవి.

(ఆ) వాణిజ్యము

ప్రాచీనభదక, వాణిజ్యాభివృద్ధికి కారణములు, పరిణితులు, వేటి వాణిజ్య నీతి మొదలగునవి.

(ఇ) అర్థశాస్త్రము

శాస్త్రలక్షణము, దేశసంపదకాధారములు, భౌగోళ్యత్వ, వ్యాప్తి, నిమిషములు మొదలగునవి.

ప్రభుత్వం తెలుగు భాషా సమితి ద్వారా ఉత్తమ గ్రంథాలకు

అందచేస్తున్న బహుమతులు

1948 - 49

1. పద్యరచన	శివభారతము	శ్రీ గడియారం శంకటేశ్వరాశ్రమి
2. సాహిత్య విమర్శ (గద్య)	నవనిస గంగాధరము
శ్రీపురానంద
కోదాహరణము	{ శ్రీ జమ్మలమరాక మాధవరామశర్మ
శ్రీ నిడదవోలు శేరిలింగంపల్లి
3. కాలసాహిత్యము	పల్లెల చామయ్యల
భారతము
కాలానందము	{ శ్రీ మాగంటి బాపిరెడ్డి
డా. గిడుగు వేంకట సీతాపతి
4. వ్యవసాయము	వ్యవసాయ శాస్త్రము	శ్రీ గోటి జి. కోగిరాజు
5. చరిత్ర	ఆంధ్రదేశ చరిత్ర
సంగ్రహము	{ శ్రీ మల్లంపల్లి సామశేఖరశర్మ
6. ఆలోచన శాస్త్రము	గ్రామీణ ఆలోచన
చింతనము	{ డా. గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తి

1949 - 50

1. చరిత్ర చరిత్ర	సహజిని	శ్రీ గొర్రపాటి శేరిలింగంపల్లి
2. నవల	నారాయణాద్రి	శ్రీ గోరి వెంసింహాశ్రమి
3. మనశాస్త్రము	మనశాస్త్రము	డా. గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తి
4. విజ్ఞానము	కాంతం	శ్రీ మునిమాణిక్యం వెంసింహారావు
5. తెలుగు భాషా పరిశోధనలు	తెలుగు భాషా
పుట్టుక, చరిత్ర	{ శ్రీ కోరాడ గామకృష్ణయ్య
6. శరీర శాస్త్రము	రమ్యహర్షము	శ్రీ ఎన్.ఎం. వేమిగోపాలనాయుడు

1950 - 51

1. నాటకము	నాటిమబ్బ	శ్రీ కొండమని గోపాలకాయశర్మ
2. ఆంధ్రచరిత్ర శ్రుత చరిత్రము	శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు
అక్కన్న, మాదన్న	{ శ్రీ కిరాంలి రాఘవాచార్యులు
శ్రీ శేషం శేరిలింగంపల్లి
3. విద్యుత్ శక్తి వినియోగములు	విద్యుత్ శక్తి
ఉపయోగములు	{ శ్రీ హరి ఆదిశేషువు

1950 — 51

4. సమాకార ఆర్థిక } సమాకారార్థిక { శ్రీ బోయినపల్లి పద్మరాజు
కాస్త్రము } విజ్ఞానము
5. ఆంధ్రదేశమందలి } వనాదన విజ్ఞానము { డా. వి. కేంఠేశ్వరశర్మ
పక్షిధులు }

1951 - 52

1. కర్ణాటక సంగీత } కర్ణాటక సంగీత { శ్రీ నింజమూరి వరాహ
పరిణామము } పరిణామము { సరిసింహాచార్యులు
2. చలనచిత్రనిర్మాణ } చిత్రజగతి { శ్రీ డి. వి. పి. ఆచార్య
ప్రదర్శన విజ్ఞానము }
3. తెలుగు కవయి } ఆంధ్ర కవయిత్రులు { శ్రీమతి పూటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ
త్రుల కవిత్వసమీక్ష }
4. వివియు క రిసా } వివియు క రిసాయన { శ్రీ హరి ఆదిశేషువు
యన కాస్త్రము } కాస్త్రము

1952 - 52

1. ఖండకావ్యములు } కళపత్రమందలి { శ్రీ బాలాంశ్రపు రజనీకాంతరావు
2. తెలుగు సాహిత్య } తెలుగు వాగ్యము { శ్రీ ఎమ్. సంగమేశము
మండలివాగ్యసము }
3. జానపదకళలు } జానపదకళయోగము { శ్రీ హరి ఆదిశేషువు
4. గృహనిర్వహణ } గృహనిర్వహణ { శ్రీమతి కోడూరి రీలావతీదేవి
కాస్త్రము } కాస్త్రము { శ్రీమతి జి. బాలాశ్రీపురిమందరి
5. ఖగోళకాస్త్రము } ఖగోళకాస్త్రము { శ్రీ కె. శేషగిరిరావు

భాషా సమితి జరిపిన

ప్రదర్శనాలు

1951 మార్చి : ఢిల్లీలో అఖిలభారత
సాంస్కృతిక సమావేశములందు తెలుగు
భాషా సమితివారి సాంస్కృతిక ప్రదర్శన
వహు జరిగింది.

1951 డిసెంబరు : మదరాసులోని
బాలాజీ మ్యూజియం తెలుగుపత్రికలనుగూర్చి.

తెలుగు భాషాసమితి జరిపిన సమావేశ
సందర్భంగా శ్రీ కల ప్రదర్శనము,
సాంస్కృతిక ప్రదర్శనము జరిగాయి.

1952 అగస్టు : రాజమహేంద్రవరం
ములో గాంధీ జయంతి ఉత్సవములందు
సాంస్కృతిక ప్రదర్శనం జరిగింది.

1953 జనవరి : హైదరాబాదు ఆంధ్ర
సాహిత్య కలకంద్య సభకు వార్షికోత్సవ

సందర్భమున ఆలంపురిలో సాంస్కృతిక ప్రదర్శనం జరిగింది.

1953 డిశంబరు : విజయవాడలో ఈ తమ తెలుగు గ్రంథాలకు బహుమతుల నిచ్చే సందర్భంలో పత్రికల, పుస్తకాల ప్రదర్శనం జరిగింది.

తెలుగు భాషా సమితి కార్య

నిర్వాహకవర్గము

అధ్యక్షులు :

శ్రీ దేవవాద గోపాలరెడ్డి

ఉపాధ్యక్షులు :

శ్రీ రాజా బొప్పరాజు

రామకృష్ణ రాజు

శ్రీ పూసపాటి

నిజయ్యరామగజపతిరాజు

కోశాధ్యక్షులు :

శ్రీ పర్వతశేని బహ్మయ్య

కార్యదర్శులు :

శ్రీ మోటూరి సత్యనారాయణ

శ్రీ ఉప్పటూరి ఎంద్రమూనార

సభ్యులు

శ్రీ గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు

శ్రీ మాగంటి బాపినిడు

శ్రీ పసల నూర్యచంద్రరావు

శ్రీ పండిరి మల్లికార్జునరావు

శ్రీమతి కె. లక్ష్మీ రఘురామ్

కార్యసానం :

తెలుగు భాషా సమితి, యూనివర్సిటీ

బిల్డింగ్స్, చిపాకో, మదరాసు - 5

నవయుగ మహాపురుషులు

ఈ రా

భారతదేశంలో బ్రిటిష్ అధికారిం
పంథోమ్మిచో శతాబ్దం మధ్యలో వాణ్య
రూపాన్ని వదిలిపెట్టి, ప్రత్యక్ష రాజకీయ
పాలన రూపంలో బయటపడింది. భారత
ప్రజలు 1857 లో బ్రిటిష్ అధికారానికి
చేసిన ప్రతిఘటన విఫలం కావడంతో,
మరదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన సుస్థిరమైంది.
ఆర్థిక జీవనంలో శిథిలమైన భూస్వామ్య
వ్యవస్థతో పాటు సామ్రాజ్యవాదుల
గోపిదీవిగా భారత ప్రజలను పీడిస్తూ
చేయసాగింది. పరిపాలన కనసరమైన
దేశ భాషాభావంలేని బ్రిటిష్ ప్రభువులకు
తమ పాలనకు లక్షా మధ్య ప్రభుత్వ
యంత్రాన్ని వదిలేడు, అంగ్ల భాష
జాతీయ భారతీయుల అత్యవసరమై,
భారతదేశంలో అంగ్ల విద్యను ప్రత్యేక
పెట్టక తప్పిందికాదు. తప్పిపోయి
కంటే పాలన, కొందరుమంది ఆసరవిల్లి
అయిపోయి, అంగ్ల ప్రభుత్వంగా మారిన
తరువాత అంగ్ల విద్య యింకా విస్తరించింది.

భూస్వామ్య వ్యవస్థకుడి నిమిత్త
పాంది ఎంతో ముందుకుపోగిన అంగ్ల
యూరోపియన్ సంస్కృతి నాగరికతల
పరిచయం సంపాదించిన అంగ్ల విద్య
వంతులైన భారతీయులకు, తమ స్వీత
భూస్వామ్య సంస్కృతి నాగరికతల
అభివృద్ధినిలోధక స్వయానం స్పష్టపడింది.

విద్య విధింగా వాణ్య ఎన్నో నవ్య
భావాలు, కాంక్షలు అందరించి వృద్ధి
చెందాయి. పాశ్చాత్యదేశాల్లో విహు
ముఖంగా విస్తరించిన విజ్ఞానం మనకు లేదే
అన్న ఆశయనా, దానివంతే స్వదేశ
భాషలో తీసుకువచ్చి స్వజాతిని పాశ్చా
త్యులతో సమానపాటుకి తీసుకుపోవాలన్న
అభిమానమూ, పట్టుదల మన మేధావు
లలో కలిగియి.

పెట్టుబడిదారీ సంస్కృతి నాగరికతలకు
కందిన అంగ్ల పాలనలు - యీ నవ్య
భావాలు భారతదేశంలో తమ ఆర్థిక
రాజకీయాధికారాలకు వ్యతిరేకమైనవిగా
పరిణమిస్తాయని అచగితంకాకపోవడంవల్ల
సామాజిక, సంస్కృతి రంగాలకు సంబం
ధించినంతవరకూ కొద్దిగానో గొప్పగానో
యీ నవ్యభావాలను ప్రారంభం
ప్రారంభించారు. భారత ప్రజల ఆర్థిక
సాంఘిక జీవనంలో పెద్ద అడ్డుగోడగా
పరిణమించిన భూస్వామ్యవ్యవస్థ ప్రాచీ
న్యానికి బదులు, అంగ్ల ఆర్థికరాజకీయాధి
కారానికి అనుకూలమైన పెట్టుబడిదారీ
ఆర్థికవ్యవస్థ ప్రవేశించడం, నవ్యభావాల
వ్యాప్తికి అవసరమైన అవకాశాన్ని
కలిగించింది. ప్రభుత్వంగా అంగ్ల పాలన
దిట్టపడిన రెంగాలతో ప్రారంభమై,
పంథోమ్మిచో శతాబ్దం ద్వితీయార్థంలో

యీ ఎవ్వభౌత వాతావరణం మన ఆంధ్ర దేశంలో ఏర్పడింది. భూస్వామ్య సంస్కృతి నాగరికతల కలంధహస్తాలను చేసించిన,

అభ్యుదయకర భౌత విజయకంఠాన్ని పూరించిన నవయుగ ప్రవక్త, మహాపురుషుడు వీరేశలింగంగారు ఉద్భవించారు.

నవయుగ నిర్మాత కందుకూరి వీరేశలింగం

(1848 - 1919)

వీరేశలింగం గారు ఉదయించే సరికి ఆంధ్రదేశం భూస్వామ్య సంస్కృతి నాగరికతల మాధ్యానికి అటవట్టుగా వుండేది. ముఖ్యంగా శ్రీ, సమాజంలో అక్షరాలా జానిస; పురుషుని నిరంకు శత్యానికి, మార్గానికి జరి పకువు. అతి బాల్యంలోనే వివాహాలు-కాటికి కాళ్ళు చాచుకొని వున్న వృద్ధులకు కూడా పెళ్ళిళ్ళు, అందువల్ల రెక్కలేంక ముని నిరంకువులు; కాని పురుషవాహం ఎంత మాత్రంకూడదు. ఆ అజాననే ఎవరికి ఉండేదికాదు. శ్రీ విద్య - యిది సంఘ దృష్టిలో పరస్పర వైరుధ్యంగల మాట. శ్రీకి కూడా విద్యార్థి త వున్నదమకునే వా రే లేరు. శ్రీ చదువుకోవడమంటే నలట కావడమని అప్పటి ఆరం. వీరేశలింగంగారు వదిలి వట్టుగా నీవరమాన విక్రయం-అంటే కష్టా కుల్కాలు, మస్సంప్రదాయాలు కావు. వ ర కుల్కాలు కూడా సదాచారాలే. పడుపు వృత్తి సంఘానికి అవసరమైన ఏర్పాట్లలో ఒకటి. భోగంమేళాలు కూడా అంతే. అంచగొండితనం, ఉద్యోగధర్మం. సోద్యం, కమనాలు వర్తరా బుద్ధిబాధ్య జనితోన్మాదాలను నమ్మకండా వుండడానికి గుండె రెవరికి వున్నాయి?

మన సాహిత్యం ప్రబంధయుగ నీల దశలో వది కొట్టుకుంటూ వుండేది.

ఎంతగా అర్థికాశండా వ్రాస్తే అంత గొప్ప. అష్టదశ వర్ణవలూ, శతకోటి గాదిటీలూ చేస్తేనే కవిత్వం. వర్ణమూర జీవితానికి, కావ్యవస్తువుగా వుండే అర్హత వుంచునది అనూహ్యమైన విషయం. ఈ నాడున్న అనేక సాహిత్య రూపాలు- నవలలు, నాటకాలు, విజ్ఞాన శాస్త్ర గ్రంథాలు మొదలై వది ఆసలులేవు. అవి భావకూ ప్రజలకూ అవసరమన్నది ఎవరికి కట్టనే రలేసికాదు. ఉన్న జటిల కావ్యాలైనా రాజుల సంయోగ వియోగాలను, రానుల విరహ తాపాలను రప్పిలే, అప్పటి సమాజానికి ఉపకరించే విషయాలను వేటిని పట్టించుకొనేదికావు. నూత్నంగా చెప్పాలంటే యిదీ నాటి మన సమాజంలోనూ, సాహిత్యంలోనూ వుండే పరిస్థితి. మల్లంధభూయిష్ట మైన కూపన మండూక నీతి.

ఈ కుళ్ళులో మీరుక పోయిన సమాజాన్ని సాహిత్యాన్ని వికల ప్రపంచం లానికి, అసాగ్యకరమైన వాతావరణం లానికి తీసుక రావడానికి తనయోజించి తాన్నీ భారపోసి, ఆంధ్రజాతి కాశ్యోత కృతిజ్ఞతకు పాత్రులైన వీరేశలింగంగారు 1848 ఏప్రిల్ 16న రాజమహేంద్రవరంలో జన్మించారు. నాలుగళ్ళ వయసులో తండ్రి చనిపోగా తల్లి, పెదతండ్రి పెంచి పెద్దచేశారు. చిన్నప్పట్నుండీ చదు

వుగా క్రద్దానకులు, తగగతిగా ప్రధమ సానం మంచినదపడిగల కర్మవాడిగా పేరుపడి బహుమతులు పొందినా, న్యాయకోసం ప్రధానోపాధ్యాయుణ్ణి ధిక్కరించడానికూడా తియన జంకలేదు. పాతాలు చెప్పడంచేతకాని ఆ ఉపాధ్యాయుణ్ణి మార్పించేందుకు, విద్యార్థులను సమీకరించి సమ్మేచేయించి విద్యార్థుల ఆశ్రమాన్ని సాధించేరు. ఈ న్యాయ వీరి, యా వీక్షి తమపరి ఆంధ్రదేశానికి ఎంతో మహాపకారం చేశాయి.

వీరేశలింగంగారు 1870 గా మెట్రిక్యులేషన్ పాసయి, మునుటియేడు తెలక జి రూపాయలజేరించిన ఉపాధ్యాయుడిగా ప్రవేశించినప్పట్నుండి సంఘంగాని మాధవిశ్యాసాలను నిర్వహిస్తూ, స్త్రీ విద్యను ప్రోత్సహిస్తూ ప్రతి కిలగా వ్రాస్తూండేవారు. అంతేకాక 1874 గా గవర్నమెంటులో స్త్రీ విద్యకోసం బాలికా పాఠశాలను పెట్టేరు. స్త్రీకూడా విద్య అవసారున్నది ఏకోవానా లేని ఆ కాలానికి, యిది ఎంతటిసాహసమో చేక చెప్పవక్కరలేదు. తన సంస్కరణ భావాలక ప్రచార సాధనాలుగా, 1876 నుండి “విజ్ఞానరవి”, “మాస్యసంజీవిని” అన్న పత్రికలు ప్రారంభించేరు. ఇంక గా తెండోడి మాధ్యాలనూ, వాటివలం దించే ప్రణాళికలనూ వీధివిజ్ఞాన, నవ్యల పాలుచేసి. స్త్రీలకోసం 1883 గా ‘సతీసీతకోధిని’ అన్న పత్రికను మొదలు పెట్టేరు.

కేవలం అర్థశాస్త్రర్యాలుచెప్పే తెలుగుపండితుడుగా కాకుండా, ఆయన భక్తిపదేశకుడుగా విద్యార్థులను ఉత్తేజ పరిచి, వారిలో ప్రభావపాత రక్షిని

కలిగించడంవల్ల, ఆయన ఉద్యమించిన సత్కార్యాలన్నిట్లో వారు పెద్దఅండగా వుండేవారు. ఆయన న్యాయవీక్షనూ, స్వాధ్వరిత జీవనాన్నీ ప్రశంసించినవారు ఆయన ఉద్యమానికి అంగబలమూ, అర్థ బలమూ చేకూర్చేవారు.

సంఘాన్ని ఏడించే ప్రతిచెడుగూ ఆయనకు కగుచే. బాల్యవివాహాలు, వృద్ధ వివాహాలు, కన్యాశుల్కం, నరశుక్లాలు, పదుపువృత్తి, భోగంమేరాలు, లంచ గొండితనం, మద్యపానం, అంటరాని తనం, వర్ణవ్యవస్థ, స్త్రీల అవిద్య, కర్మ వాదంతై, శాస్త్రోద్వేషంవై, శకునాలు, దయాలు మొదలైనవాటిపైని మొండి రిగ్గసంయి వ్యన్నీ సంఘకృతువులు, అంచేత ఆయనకు బద్ధకృతువులు. వీటిని సమూలంగా నిర్మూలించడానికి సాగింది మహా ప్రభంజనం. వీరేశలింగంగారి మహాద్యమం.

ఇవన్నీ ఒక ఎత్తు, విశేషవివాహాల కోసం ఆయనచేసికొన్న, క్రమా యికో ఎత్తు. క్లానిసాంప్రదాయాల రాక్షస పాలనూ, విశేష వివాహం న్యాయ సమ్మతమైనదేని నమ్మినవారుకూడా, అందుకు తోడ్పడడానికి సాహసించేవారు కాదు. ఈ ఉద్యమం, ఏటికి ఎదురీత. కతికలా పన్నరంగా మారిన సంఘాన్ని ఎదుర్కోవడం; చేసినవాటి, చేయవన్న వారికి సంఘ బహిష్కారాలు. ఇన్నిట్నీ దాటి ఎవరైనా భూమి కంట అప్పులు మొదలుకొని తిశో వాళ్ళందరూ వచ్చి తెలిసింపులు, నిర్బంధాలు, యింట్లో ఏమగ పోయిఉట్టు ఏడుపులు, మొత్తకోవడాలు. కాని వీరేశలింగంగారు మహా మేయత్త. ఆయనకు

కొట్టడానికి కుట్రలు జరిగెను. ఆయన శిష్యులదాన్ని కొట్టివేరుకూడా. ఆసంఘమూ, ఆసంఘపు మూర్ఖ మతపీఠాధిపతి తెలివెనే మన్నాడు. మిగిలిన వారు కూడా అదేపని చేస్తున్నానన్న శవాణువచ్చింది వీరేశలింగం గారినుండి. దుర్గాధిపతి లాడేడు, గావాలు వేసేరు. కాని ఆయన లొంగునూ లేదు, అదేపడనూ లేదు. మిగిలిన విరిగి మీద పడినా సరే అట్లాగిన్నీ, అన్యాయాన్ని ఎదిరించి చలవించే సత్కార్యాన్ని, న్యాయాన్ని స్థాపించవలసిందే.

ఈ సంస్కారోద్యమం కాస్తా విరుద్ధం కాదని యావు చేసేందుక, సకల మత గ్రంథాలూ, కాస్త్రాలూ కూలంకషంగా మధించి, భారతన పండితులకు వాకట్టు చేసేరు. అతిక్రమమైన పరిస్థితులలో ఈ చేతిమీదగా ముప్పయ్యయ్యేమిది విరంతు వివాహాలు జరిపించేరు. వారికి గృహ నసములు, పోషణ కూడా కల్పించేరు. విరంతు నిరంజాలయం సాపించేరు. కాని నిర్వహణకు వసతులేర్పించేరు. ఈ ప్రారంభించిన ప్రతి సత్కార్యమూ వీక్షగా వివరివరికూ సాగించడమే కాకుండా, వాటి ప్రక్రమ నిర్వహణకు వసతులు ఏర్పరచడం ఆయన ఆలవాటు.

శ్రీల ఉద్ధరణకు ఆయనచేసిన ఇంకో సేవ, “పరిత యువతీరక్షణకాలి” స్థాపన. సంఘంలోని అసంకల్పితమైన క్షీణితిని వల్ల అడుగునాది, సంఘ క్రాంతికి గురి ఆయిన అవాధల నిమిత్తరణ వీని ప్రయోజనం.

సామాజిక జీవితానికి ప్రాతిపదికగా రాజమండ్రిలో భరమందిరాన్ని, విద్యా వ్యాప్తిలోన ఉన్నతపాఠశాలనూ వీరేశలింగంగారు స్థాపించేరు. కరడు కట్టిన

హిందూమతం కంటే ఉగారమైన, వర్ణ విభాగాన్ని పాటించని బ్రహ్మ సమాజ వ్యాప్తికి, అనాటి యింకో మహోన్నత పురుషుడైన రఘుపతి వెంకటరత్నంగారితో బాటుగా కృషిచేసేరు. వీరేశ్వరోపాసకులయ్యారు. అవసాన దశలో జంధ్యం పీడించేసేరు.

సంఘ సంస్కరణ రంగంలో వీరేశలింగంగారు చేసిన కృషితోనూ, సేవతోనూ సర్వకాలింది ఆయన సాహిత్య రంగంలో చేసిన పరిశ్రమ, రచన. నిమగ్న విరామం లేకుండా ఒక అర్థశతాబ్దకాలం ఆహారాగ్రుణూ పరమ భయంకిరమైన మూఢ విశ్వాసాలతో హోగా హోకిగా పోరాడుతూ, బుద్ధివంతిలో నిగి కదలక మెదలకి పడివున్న దున్నపోతు లాంటి సంఘాన్ని మూలమట్టంగా కదిల్పి చేస్తూ, వ్యాధిగ్రస్తమైన దుర్బలకేవలతో, శంభంకయివాటనిజీతంతో, పట్టుకవలగాని ఉన్నోగంవలగాని యెటువంటి ప్రత్యేక ప్రాబల్యమూ రాకపోయినప్పటికీ ఆయన అంగ్రహాతి ఉద్ధరణకు చేసిన మహాసమరం సాటిలేనిది. ఇటువంటి మహాత్కార్యాల్లో తలమునకలుగా నిమగ్నై వుండి కూడా వీరేశలింగంగారు, తనమహోద్యమ విషయ సాధనకు ఆయుధాలుగా ప్రయోగించిన అసంఖ్యాకమైనవనలే కాకుండా, అంగ్ర సాహిత్యానికి ఎన్నో నవ్యరూపాలనూ, అంగ్ల సంస్కృత భాషల నుండి ఎన్నో మహత్తర గ్రంథాల అనువాదాలనూ ముఖ్యంగా వాటికి శేటికి సాటిలేని అభిజ్ఞాన కాకుంతుల అంగ్లీకరణనూ చేసేరు. పోలో పరిశ్రమ, అంతకు మించిన పరిశోధన చేసి, అంగ్ర కవుల చరిత్రను - అంగ్ర భాషకు అమూల్యభరణమయిన

ఉద్ధృతిని రచించేరు. పిల్లలకు వాచకాలు, వ్యాకరణమూ, నీతి పద్యాలూ మొదలుకొని, నులభ విజ్ఞాన శాస్త్రాలు మొదలుకొని, పండిత ప్రశంసలందు కొన్న మహాకావ్యాలు వరకూ వ్రాసేరు.

“వెలుగులూ వచన ప్రబంధమును నేనే చేసితిని; మొదటి నాటకమును నేనే తెనిగించితిని; మొదటి ప్రకృతి శాస్త్రమును నేనే రచించితిని; మొదటి ప్రహసనమును నేనే వ్రాసితిని; మొదటి చరిత్రమును నేనే విరచించితిని; స్త్రీలకై వచన పుస్తకమును నేనే కావించితిని” అని స్వీయచరిత్రలో వ్రాసుకొన్నది ఆయన గ్రంథ రచన ఎంత విస్తృతంగా సాగిందో తెలియజేస్తుంది. ఆయన సాహిత్య కృషి ఫలితాలు బహువైవ, విలువైన పది సంపుటలు. సాహిత్యంలో కొత్త సహృదయ వాయాలను వెలకొల్పడమే గాకుండా, శైలిలో పాండిత్య ప్రదర్శననూ, ఆంధ్ర భాషను చిత్రహింసల పాలుచేసే విచిత్ర కవిత్వాలనూ పోగొట్టి, రసవంతమూ, నులభ గ్రాహ్యమూ అయిన పద్ధతికి శ్రమచి చేసేరు. ఇందుకు కోపింది కలిగి నుడివ ఛాందస పండితుల నందరినీ తలచి

కొట్టేరు. సాహిత్యాన్ని ఓకొకరందర యుగం నుండి నవ్యయుగంలోనికి తీసుకవచ్చి, ఆంధ్ర సారస్వతపథంలో వెలుగులు వెదజల్లేరు. వీరేశలింగంగారు సావించిని నులభ భాష, తీవదాభాష అయిన వ్యాకరణ భాషకు బాటలు వేసింది. అవసర దశకు ముందర, గిడుగు రామమూర్తిగారి వ్యావహారిక భాషావాదాన్ని అంగీకరించి దాని ప్రచారాని శేర్షచ్ఛబడిన “వర్తమానాంధ్ర భాషా ప్రవర్తక సమాజానికి ఆధ్యక్షులయ్యేరు. వాడుక భాషకు వ్యాకరణం వ్రాసువానికి పూనుకొన్నారు కూడా. కాని కొద్దికాలానికే 1919 మే 27 న మద్రాసులో కీర్తితీర్థులు కావడం వల్ల యిది సాగలేదు.

వీరేశలింగంగారు జీవితమంతా ఆంధ్ర జాతి ఉద్ధరణకు సాగిన మహా ఉద్యమం. ఇంత మహోన్నత పురుషుడు ఆంధ్రుల చరిత్రలో మరి ఒకరు కనిపించరు. జాతికి ఒక ఆదర్శ జ్యోతిగా, ప్రతి అధ్యుడయ ఉద్యమానికి నైతికోద్దేశంగా వెలుగొందు తున్నాడు వీరేశలింగంగారు. ఎల్లకాలాలలో మన ధృవతారగా వెలుగొందుతారు వీరేశలింగంగారు.

నవయుగ మహాకవి గురజాడ అప్పారావు

(1861 - 1915)

వీరేశలింగంగారు మబ్బలు, దొంగలు సరికి సేద్యయోగ్యంగా చేసిన సాహిత్య క్షేత్రంలో నిండైన పంటలు పండించిన గురజాడ అప్పారావుగారు, విశాఖజిల్లా రాయవరంగ్రామంలో 1861 సంవత్సరం జనవరి 30 తేదీన జన్మించారు. విద్యాభ్యాసం బాల్యంలో చిత్తూరుపల్లిలోనూ,

తం వారే పట్టభద్రతవరకూ విజయనగరం కళాశాలలోనూ జరిగింది. అక్కడనే చాలా ఏళ్ళు అక్షరరూపా పనిచేసేరు. విజయనగర సంస్థానంలో ఉన్న తోడోగిగా వున్నారు.

అప్పారావుగారు తెలిగి తెదవారయ్యే సరికి, వీరేశలింగంగారు జాతీయ నేత

సంస్కరణభావాలు ప్రబల మవుతూ వున్నాయి. భారతదేశంలో బాతీయ భావాలకోలాహలం సాగుతోంది. బాతీ ప్రభావం అదర్శప్రియుడైన అప్పారావు గారిమీద పడింది. సంస్కరణభావాలు బాతీయభావాలగా కూడా ఆయనలో పరిణితిచెందియి. ఆంధ్ర సాహిత్యంలో సంస్కరణ భావాలకు అందమైన కావ్యకావ్యరూపాన్నిచ్చింది, బాతీయభావాలను ప్రవేశపెట్టింది, దేశభిమానాన్ని కేశకడించిన ప్రపంచం గా అప్పారావు గారే. ఆనాటి మన రివ్యూవంతులలో యియ్య కన్నంతగా పాశ్చాత్య ప్రపంచ పరిచయంలవారు చాలామరు. సంస్కృతాంధ్రాంగ భాషలను పరిశీలనగా చదివిన పండితుడు; పాశ్చాత్య సంస్కృతీ సభ్యతల మంచిచెడ్డలను అవగతం చేసుకన్న మేధావి. భాషను పెద్దనాగరికతా సాధనం చేయాలనీ, తన ఉద్యమం ప్రజలఉద్యమమనీ, దానిని ఎవరిని సంతోషపెట్టడానికైనా వదులుకోకూడదనీ తీర్మానానికి వచ్చిన అదర్శప్రియుడు. అంతేకాదు, అప్పారావుగారు కిరింగిదేశ చరిత్రకు పరిశోధించి గ్రంథం వ్రాయడానికి ఉద్యమించేరు. భాషాశాస్త్రంలోనూ, నాటక రంగానూ చాలా పరిశ్రమ చేసేరు.

భూస్వామ్య యుగప్రభావం అంతరించేక, మధ్యతరగతి సంస్కృతీ నాగరికతలు సాగుసంస్కరణ భావాల వంటెనెమీడుగా వచ్చిన బాతీయ భావాలుగా అప్పారావుగారిలో పరివర్తమయ్యాయి. నేను ఆంధ్రుల బాతీయీతంగా పరిగణింపబడుతోన్న ఆయన వ్రాసిన “దేశభక్తి” గీతం యీశుదత్తకృత ఉదాహరించు దేశభిమానం నాకుదదని ఒట్టిగొప్పులు

చెప్పుకోవద్దని, పూని ఏదైనా ఒకమేలు కూర్చి జనులకు చూపమంటారు; దేశమంటే మట్టికాదనీ, దేశమంటే మనుషులనీ ఉద్బోధిస్తారు. పాడివంటలు పొంగిపూర్ణ దాఖలాపాటు పడమంటారు.

వీరేశలింగంగారిని కార్యరంగంలో కరిగించిన శ్రీ దైన్యస్థితి, అప్పారావు గారిచేత కలంపట్టింది అమరకావ్యమైన “కన్యాశుల్కం” వ్రాయించింది. తొడిగినాకూ, వృద్ధుని వివాహేచ్ఛను బలిమైన బుచ్చమ్మ, ఆకారణాలవలనే ఆత్మహత్య చేసుకన్న పూర్ణమ్మ, పతనమై పోయిన మీనాక్షి, పురుషుని నిరంకుశ పాలనలో నిరీవప్రతిమగా మారిన మెటిల్లా, గుణవంతురాలై వుండికూడా కళ్యాప్తుని సాగించవలసి వచ్చిన మధురవాణి నేటికీ మరమ్మదయాలను కలచి కేస్తున్నారు. శ్రీ దైన్యస్థితివైని, పురుషుని మరధికారం వైని ఆకాలపు వ్యక్తికి యింతటి చక్కిని భావించుటయూ అని ఆశ్చర్యం చేస్తుంది, అప్పారావుగారు తన రచనలలోనూ, రేఖలలోనూ వెల్లడించిన అభిప్రాయాలను.

దుష్టభావాలనూ, దురభిప్రాయాలనూ, గ్రోహాలనూ, దగుల్పాటిలను తన రచనలలో నింధించి, ప్రజా న్యాయసానం మూదరికి యీడ్చుకవచ్చేరు అప్పారావు గారు. సహపంక్తి భోజనానికి వెళునియ్యలేదు, మంచి అన్నది మాలతయితే తానూ మాల అవుతానన్నారు. మతాలన్నీ మానీ పోయి జ్ఞానం ఒక్కటే నిలిచి వెలుగు కుందనీ, ఎలదోలా ఒకటే అవుతాయనీ ఆయన విశ్వాసం.

అప్పారావుగారు వీరేశలింగంగారే సాహిత్యోద్యమానికి అధ్యక్షుడయి సాధ

కడు. కఠినగ్రాంధికశైలిసాంప్రదాయాన్ని తొలగించి సులభశైలిని ప్రచారపెట్టిన విశేషాలింగంగారి ప్రజాపిత దృక్పథాన్ని, అప్పారావుగారి వ్యావహారిక భాషాశైలి పెంపొందించింది. సాహిత్యం ప్రజలవద్దకు యింకా చేరువగా పోవడానికి దారి చూపింది. ప్రహసనాలు వాడుకభాషలో వ్రాసినా, యితర రచనలు వ్యాకరణ బద్ధమైన సులభశైలిలో చేసిన విశేషాలింగంగారి పద్ధతి అప్పారావుగారిని సంస్కృత పదవలేదు. భాషను యింకా సులభతరం చేయాలి; క్షిప్రమయా, కృతకమాయా గ్రాంధిక భాష పోయి సహజమూ, సజీవమూ అయిన వాడుకభాష రావాలి. వ్యాకరణయుక్తమైన సులభభాషకూడా అసహజమైనదే; నియమాలవడే నిష్కంఠాలు దానికీకూడా వున్నాయి. అందుచేత అప్పారావుగారికి స్వేచ్ఛగల సహజభాష కావాలి. అదే నిత్యజీవితంలో స్వేచ్ఛగా వ్యవహరింపబడే వాడుకభాష. ఈ వాడుక భాష ప్రజాసామాన్యాన్ని మేలుకొలుపు తుందనీ, దానివల తక్కువైనన్ని ప్రయోజనాలున్నాయనీ ఆయన విశ్వసించేరు (చూ. 'కన్యాకుల్కం' పీఠిక, రెండో కూర్పు).

ఉద్యమంగా మొదలవడానికి చాలా ముందరే వాడుకభాషకు సిరమైన కళా రూపాన్నిచ్చేరు, వాడుకభాషలో ఉత్తమ కావ్యరచన సాధ్యమేనని నిరూపించుకూ 1897 లో 'కన్యాకుల్కం' ప్రచురించేరు.

అప్పారావుగారి చలనించేయ తగలగానే కుమ్మరిపండితులచే కవీంద్రుడి కఠినకలాపాని భాష, నవజీవనంతో లేచి రక్తమైన రూపంతో నడక పోగింది.

అప్పారావుగారి కళ మహాసాహిత్యసావిత్వము. ఆకలందున అణగిమణి కవిత కోకిల పలుకుతుంది - పలుకులను విని దేశ మందభిమానములు మొలకెత్తుతాయి. అప్పారావుగారి కిలగి, విశేషాలింగంగారి కిలంలాగ చుష్టసంహారం చెయ్యదు, చీల్చి చెండాడదు; అది - చెడుతోవను పడిన వానిని స్పృహనకుండా ఒప్పించి బుద్ధిచెప్పే శురువు. ఆయనకుదేశం సాజన్యం, ఆయన అభిమానిపాత్ర సాజన్యాపాత్ర. విశేషాలింగంగారి ముఖ్యరంగం సంఘం అయితే, సాహిత్యం సంఘ సంస్కరణకు ఒక పరికరం. అప్పారావుగారి విశేషభూమి సాహిత్యం, నాయకపాత్ర సంఘానికి. ఈయన విశేషాలింగంగారికాగ, ప్రళయకాల రుద్రనిలగా రురుముక పడరు. మాట, చాతి, చేత, స్వభావం అంతా బహుమెల్లెన. కన్యా రంగంగానికి దుమికి వస్తులను, ముచ్చటలను తరిమి తరిమి కొట్టడం కాదు ఆయన పని; సంఘ స్వాధ్యంకోసం, చేదవిపించినా అమృత సమానమైన గుణాలు వెమ్మడిగా మింగింది పరివర్తన తీసుకరావడం. ఆయనా ఆయన యుద్ధాలుచెయ్యక పోలేదు. ముఖ్యంగా గ్రాంధికభాష వాడులతో చాలాయుద్ధాలు చెయ్యవలసి వచ్చింది. కాని, గిడుగు రామమూర్తి గారు గ్రాంధిక భాషా కారవుల పాలిట ఓముడైతే, అప్పారావుగారి పద్ధతి, స్మరణ పద్ధతి.

అధునాతన రూపంలో కథానికా రచనకు ఒకరవడి పెట్టింది అప్పారావు గారు; పద్యం కంటే హృద్యమైన, ప్రజలకు వన్నిపాతమైన కథాన్ని సాహిత్యంలోనికి తీసుకవచ్చిందికూడా ఆయనే. 1913 లో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం పెట్టిత

యావదీత సభ్యుడుగా నియమింపబడి అభివృద్ధికరమైన విద్యావ్యాప్తి కృషి చేసేను. వ్యావహారికభాషా గ్రంథాలను పాఠ్య గ్రంథాలుగా నిర్ణయించడానికి బిలుందా లేదా అని చర్చించటానికి నియమింపబడిన సంఘంలా, గిడుగు రామమూర్తి గారితో బాటుగా సభ్యుడుగావుండి, ప్రజాభాషను విద్యార్థులకు

పఠనీయంగా చేయడంలోనూ పాటుపడ్డారు. పదవులను, ప్రజల అభిమానాన్ని రాజ గౌరవాన్ని జీవితంలో పొంది, భాషకూ, సాహిత్యానికి ఎంతోమేలు చేసి సంఘాభ్యుదయానికి పాటుపడి అప్పా రావుగారు, నవ్యసాహిత్య వార్షికి 1915 నవంబరు 30న కీర్తిశేషులయ్యారు.

నవ్యవాగనుశాసనుడు గిడుగు రామమూర్తి

(1863 - 1940)

ఆంధ్ర భాషను పండితుల చెనుండి విముక్తిచేసి, సాహిత్యాన్ని సామాన్యులకు సన్నిహితంగా తీసుకవచ్చి, సాహిత్య రచనపై పండితుల గుర్త అధికంగాన్ని రద్దు చేయడమే కాకుండా, సామాన్యులకు కూడా సాహిత్య కల్పనకు అవకాశాన్ని సృష్టించిన భాషాద్వారకడు గిడుగు రామమూర్తి గారు. శ్రీకాకుళం జిల్లా పర్వతాల పైటలో 1863లో జన్మించారు. పన్నెండో ఏటనే పితృమృతం. తల్లి కష్టపడి పెంచి, చూరింది. మహాకవి గురజాడ అప్పారావుగారితో విజయనగరంలో చిన్నప్పటినుండి స్నేహం. మెట్రిక్యులేషన్ ప్యాసయ్యేక బిచ్చ లేక చదువు చాలించవలసి వచ్చింది. తిరువార కాలక్రమాన యథా. ఎ., బి. ఎ., పాసయ్యేరు. రామమూర్తిగారు 1880లో ముప్పయి రూపాయల జీతంమీద పర్లామిడిలో ఉపాధ్యాయ పదవి సంపాదించేరు. 1896లో లెక్చరరు అయి 1911 లో రిటైరయ్యారు.

రామమూర్తి గారికి మొదట ఆంధ్ర భాషలో అసక్తి గాని, ప్రజలకంటే

ఎక్కువగా ఉండేదికాదు. పరీక్షల కోసం చదువుకన్నానే సంస్కృతం. వీరేశలింగం గారి ఉద్యమం అందరినీ ఆకర్షించిపట్టుగా ఆయనను కూడా ఆకర్షించేక, వారి గ్రంథాలు చదవడం తప్పితే, 1906వరకూ రామమూర్తిగారు తెలుగు భాషనుగురించి శ్రద్ధపుచ్చుకన్నానేలేవేలేదు. కాని మొదటి నుండి భాషాతత్వం తెలుసుకోవాలన్న అసక్తి బాగా వుండేది. ఈ దృష్టితోనే సమ భాషను నేర్చుకొని చాలా పరిశ్రమ చేసేరు. ఓఢ్రం, అవివరం, కన్నడం, మళయాళం నేర్చుకున్నారు. కాననాలు చదివి గంగవంశపు రాజుల చరిత్రను పరిశోధించేరు. రామమూర్తిగారు ఆంధ్ర భాష రంగంలోనికి ప్రవేశించడానికి ముందర, పర్లామిడి ప్రాంతపు అనాది జాతి వారైన సవరల భాషకోసమూ, వారి అభివృద్ధి కోసమూ చేసిన కృషి అపారం. సవరల తెలుగు, తెలుగు - సవర నిఘంటువులు తయారుచేసేరు; సవరల కథలు, పాటలు సేకరించేరు; వారిని అంటరాని వానిన్న అభ్యంతరం లేకుండా యింట్లో తెచ్చుకొని చదువు చేసేరు. వారిశ్రద్ధ

సవరభాష నేర్చుకొన్నారు; వాణ్ణి సంగ్రహించి పెట్టెను; వారిని అభివృద్ధి చేయ పలకిన అవసరాన్ని ప్రభుత్వ వ్యవస్థకి తీసుకవచ్చెను. ఇన్ని చేసిన రామమూర్తిగారి వ్యవస్థ తెలుగుభాషా శైలి సమస్య మీదికి పోవడం సదివయస్సు చాటిన తీరవాత అంటే: 1906 లో. అయితే యితరవరకూ ఆయన చేసిన కృషి, పరిశోధనా శక్తి, పట్టుదలనూ వారి కలవచ్చింది, ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధి మధనానికి కన్పించి నిలిచింది.

కావ్యశైలి అయిన గ్రాంధిక భాష ముక్తు ఎంతగా పట్టించంటే, 1906 లో ఏబ్బుదానికే సర్వసంబంధ కలగవరకూ నిత్య జీవనంలో వున్న వాడుకభాషకూ, కావ్యాలలానూ, పాశ్చాత్యులలానూ గల కృత్రిమ భాషకూ మధ్యగల అగాధం కంటపడలేదు. అప్పటికే కావ్యములకుం వుంది. అదేనా చమత్కార గ్రంథమనే కాని, మహాకావ్యంగా, అవశ్యకమైన భాషా శైలిగా గణపరానికి రాలేదు. ఈ పరిస్థితి రామమూర్తిగారిని భాషా రంగంలోనికి ఆకరించింది. అప్పారావు గారూ, ఏబ్బు, క్రిందివాద్యులంగానూ ఆయనకు అందగా నిలిచిద్దారు. అప్పట్నుండి గ్రాంధిక భాషపట్ల విద్యాభ్యాసకుల గల చిక్కులనూ, వ్యావహారిక భాష అవశ్యకతనూ దేశానికి సర్వచెప్పవలసిన బాధ్యతను రామమూర్తిగారు స్వీకరించెను.

ఏబ్బుగారివల వాడుక భాషను అంగీకరించిన ప్రభుత్వవిద్యాధికారులు, గ్రాంధిక భాషావాదుల ప్రతిఘటనకూ, కఠిన్త్రా అటా లాంటి, తమ ద్విభాషి మార్పుకొని గ్రాంధిక భాష మాత్రమే పఠనార్హమని నిర్ణయించేరు. ఇక పండితుల సంగతి

చెప్పకే అక్కర్లేదు. వీరకలింగంగారి సులభశైలిని ప్రతిఘటించిన దానికంటే వెయ్యిరెట్లు ఉధృతంతో ప్రతిఘటన ప్రారంభించెను. సభలు, ఖండనలు, దూషణలు వేళం అంతటా మూర్ఛనాశయి. పండితుల ప్రతిఘటన చెలరేగుతున్నకొద్దీ రామమూర్తిగారి కార్యదీక్ష గట్టిపడుతూ వచ్చింది. గ్రాంధికభాష కొమ్ములుతిరిగిన పండితులకు కూడా పట్టుపడదనీ, విద్యా వ్యాప్తికి వాడుక భాష అత్యవసరమనీ నిరూపించడానికి ఆయన ఆంధ్ర భాషా పరిణామాన్ని ఆమోదానికొని పరిశోధించి అవగతం చేసుకొన్నాడు. ఎన్నో నాటి నుండి కావ్య భాష ఎలా మారుతూ వచ్చిందో నిరూపించెను. ముండి వాదనలు చేస్తూనే పండితుల గ్రంథాలనుండి తెచ్చి తెచ్చి రిప్లీలు ఏరి చూపించి వారిని నోరెత్తకండా చేసేవాడు. పండితులకే గొప్పగాని అటువంటి భాషను పసికట్టల వాళ్ళలా కుక్కడం ఎరి అన్యాయమో ఎలుగెత్తిచాటివాడు. వీరకలింగంగారి వల్ల చావుపట్ట తిన్న కవిభాష, ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు రూపంలో మళ్ళీ తిలక్త దానికి ప్రయత్నిస్తుంటే, రామమూర్తిగారు ఉన్న ప్రాణం కూడా ఎగరగొట్టెను.

యావదాంధ్ర నేళంలోనూ ఎడ తిరపి లేకుండా సభలు, సభల్లా గ్రాంధిక భాషా వాదులు చేసే ఆల్లరినీ లక్ష్యపెట్టకుండా చేసిన ఎదురులేని వాదనలు, “బాలకవి కరణ్యం”, “గద్యచింతామణి”, “ఆంధ్ర పండిత విమర్శల భాషా భేదజం”వంటి గ్రంథాలు, కాను నడిపిన “తెలుగు” పత్రిక, భాషాశైలి నిర్ణయాని కేర్పరచ అట్ల సంగతులూ పోరాటం

యిది రామమూర్తిగారి కార్యదీక్షనూ, పాండితీ ప్రకర్షన తెలియజేస్తాయి.

ఆయన 1925 లో బెంగళలో జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు చేత కూడా గౌరవ గట్టి ఆ గ్రాంధికభాషా సంఘంచేత కూడ వాడుకభాషను అంగీకరింపజేయడం రామ మూర్తిగారు ఎంతవరకు తెలియజేస్తుంది. తన భాషాసంస్కరణ వాదానికి వీరేశ లింగంగారి సమ్మతినీపాం, వారి అధ్యక్ష తన “వర్తమానాంధ్ర భాషాప్రవర్తక సమాజాన్ని” స్థాపించేడు. వాడుకభాషకు లక్షణ రచనకు వీరేశలింగంగారిని ఉద్యోగ లను గాదించేడు. ఆయన జీవితాశయమైన వాడుకభాషను పాఠ్యక్రిమంలో యీనాటివరకూ అంగీకరించని ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయంనుండికూడా తన సర్వతో ముఖ పాండిత్యానికి సాహసరహిత, కిరా ప్రపూర్ణ విరుదాన్ని పొందేడు.

రామమూర్తిగారికి సాహిత్యం, దాని వస్తువు మొదలైన వాటితో ప్రసక్తిలేదు. ఆయన జీవితలక్ష్యం, వాని తెలిని సహ జంగానూ, సజీవంగానూ చేయడం, పండితుల పరిపాలననుండి సరస్వతిని విముక్తిచేయడం, ప్రజలభాషను స్థాపిం చడం. ఇందుకోసం రామమూర్తిగారు పండితులకు చెందాడుకూతుంజే, అప్పా

రావుగారు వాడుకభాషను సాహిత్యంలో ప్రతిష్ఠించేడు. సక్ష్మాహవారమైన ‘కన్యాకుల్లం’, ‘మాతాత్మలసరానా’ గామమూర్తిగారి ఉద్యమానికి నైతిక బలాన్నిచ్చేయి. అప్పారావుగారు కర్మక శిలాభాషను ద్రవీంపజేస్తే, రామమూర్తి గారు కర్మకశిలాభాషను గుండపిండిగా చేసిన పిడుగు.

ఆనాటి అభ్యుదయ కామకులందరికి వలెనే వీరేశలింగంగారు, రామమూర్తి గారికి ఆదర్శపురుషుడు. మొదటనుండీ ఆయన సంఘసంస్కారప్రియుడు; అంట గా తనానికిగాని, పాశ్చాత్యదేశానికి వచ్చిన వానికి తయింట విందుచేస్తే సంఘం విధించిన బహిష్కారానికిగాని ఆయన జడీయలేదు. విశంకునివాహం జరిపించడానికికూడా జులిలేదు.

అవసానకాలంవరకు, 1940 జనవరి 22 న మరణించేవరకూ ప్రజాభాషా స్థాప నకు కంకిణంకట్టుకొని అహోరాత్రాలూ పరిక్రమించి, వార్తానికీ గాలిపెలుగులు సోకిని పండితుల పుర్రెలలోనుండి ప్రజల మధ్యకు తీసువచ్చిన వీరుడు రామ మూర్తిగారు. వీరేశలింగంగారి తరవాత మన భాషాదేవాలంలో ఉద్యమించిన కర్మ వీరుడు.

నవ్యవిజ్ఞాన ప్రసారకుడు కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు (1877 - 1923)

నవజీవన ఉద్యమంలో అంతర్భాగం, నవ్యవిజ్ఞాన ప్రచారం. జాతివికాసానికి అతిముఖ్యమైన హంకాలలో ఒకటయిన నవ్యవిజ్ఞానాన్ని వీరేశలింగంగారు ఆంధ్ర విద్యాలకులకు పరిచయంజేసిన. ఆయన

పెంచిన మహావ్యక్తులకు నవ్యవిజ్ఞానం. ఈ నవ్యవిజ్ఞాన కారులను సజ్జమాలులా పెడజల్లినది కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు గారు. మనకు చరిత్రజ్ఞానం, గాత్రవిజ్ఞానం భంకురాలులానికి రెద్దిన మహావీరుడు,

బ్రాహ్మణులగు కృష్ణాజిల్లా పేట గండిచోలులలో 1877 లో జన్మించారు. వసిప్రాయంలోనే ఓత్తనపట్నం జరగడం వల్ల, బాల్యంలో కొంతకాలం భువనగిరిలో అన్నగారివద్దవుండి తరువాత రాష్ట్రాంతరంలోని మేనమామ వద్దకు వెళ్ళిపోయారు; 1902 లో మునగాల ఎస్టేటుకు దివానుగా పనిలో ప్రవేశించేవరకు అమ్మదరావుగారి దీవిలో నాగపూరులో గడిచింది. నాగపూరు మహారాష్ట్రల ముఖ్య కార్యదర్శులలో ఒకటి. ఆ తర్వాత ఆక్రమ మహారాష్ట్రలలో నవచైతన్యం పొందుట వారుండేది. వారి దేశభక్తి, కార్యదీక్ష, విజ్ఞానశక్తి లమ్మదరావుగారి నాకించేయి, ఉద్దేశపరచేయి. ఈ సర్వం వర్గం ఆయన జీవితానికి ఒకపక్షి అయ్యింది. అమ్మదరావుగారు నాగపూరులోనుంటూనే డి. పి. పాసయ్యారు. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయం నుండి యం. ఏ. డిగ్రీ పున్నవారు. మహారాష్ట్ర, హిందీ, సంస్కృత భాషలలో పాండిత్యం గడించేరు. మహారాష్ట్ర భాషలో పండితామౌనాన్ని, రసజ్ఞుల ప్రశంసలనూ చూడగొన్న రచన అను చేసేరు. సంఘ సంస్కార భావాలతో ప్రహసనాలూ, గీతాలూ వ్రాసేరు. మహారాష్ట్ర ప్రతిభకు సంపాదకులుగా కూడా వున్నారు.

పరరాష్ట్రంలో, మహారాష్ట్రలవాతావరణంలో వున్నప్పటికీ అమ్మదరావుగారు మార్క్సవాదుల మద్దతులేదు. ఆంధ్ర భాషా కృషి ఆయన అభిమానకృత్యాలలో ఒకటి. ఏకకలింగంగాని శంఖారావం వియ్యమిక్క మారంలోవున్న ఆయనకు నిజమిట్లానేవుంది. ఈ ఆక్రమని విద్యా

వంతునాలిగాచేసి, 'అబలా సచ్చరిత్ర' అన్న మూల'అన్న మహిళల ప్రజ్ఞాప్రదనాలను వర్ణించే ఆంధ్ర గ్రంథాన్ని ఆమెచేత వ్రాయించేరు.

ఇటువంటి పరిపక్వబుద్ధితో, ఉత్సాహంతో 1902 లో అమ్మదరావుగారు ఆంధ్రదేశానికి తిరిగివచ్చేరు. అప్పటినుండి 1923 లో ఆచార్యులదేహం కొనకొనిరి విడిచేవరకు, రెండు దశాబ్దాల అవిరామ కృషి ఆంధ్రదేశానికి అంకితమైంది; సాటి నాగజి బాబులలో ఆంధ్రవానికి సమాన సాసం సంపాదించి, చాతుర్ధ్యరహిత తోడుపడింది.

దేశంలో స్వదేశి ఉత్సాహస్థులలు మిన్నంటుకున్నాయి. చాలియోద్యమం అంతా ఈ వక్రమండి పోరాటమంతానికి అడుగుపెడుతోంది. ఈ దేశాభిమానానికి అహంకారం చేయడం అత్యవసరం. ఈ బాధ్యతకు పూనుకున్నాడు అమ్మదరావుగారు. దేశాన్ని విమోచనాలూ, పురాణాన్ని వివర్ణనాలూ వున్నాయి గాబట్టి నేర్పుకోవలసిందేమిటలేదని మన నమ్మకం. అలాగే మన విభావంగా వుండేది. నవ్య విభావం వ్యాపిస్తే నేగాని దేశం తలలో మేకపోయిన అట్లాం వదలదు. ఈ బాధ్యతకు నడుం కట్టారు అమ్మదరావుగారు.

అవతరించింది విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమూల. 1906 లో హైదరాబాదునుండి అంకరార్పణ చేసేరు. మొదటి ప్రపుం దేశభక్తిదైవ మహాపురుషుని గురించి అబ్రహం లింగవేదికచరిత్ర. స్వారంత్రి భావాలూ, భాషాభిమానముగల విద్యావంతులైన యువకులను తనచుట్టూ చేర్చుకొన్నారు. వారికి శతశతాబ్ది, ప్రోత్స

హిందీ గ్రంథాలు వ్రాయించేరు. దేశ చరిత్రలు, మహాపురుషుల జీవిత చరిత్రలు, పదార్థవిజ్ఞాన, రసాయన, ఉప, వృక్ష, అర్థశాస్త్రాలు, చరిత్రాత్మక నవలలూ దేశం నలుమూలలూ చేరేది. ఆంగ్ల హృదయంలో స్వాతంత్ర్య విపాదను గేత తీలించేది, విజ్ఞానదీపాలు వెలిగించేది. విశేషలింగంగా స్వీయచరిత్ర, చిలుకూరి పీఠభద్రరావుగారి ఆంధ్రుల చరిత్ర, తాను వ్రాసిన హిందూమహాయుగం, మహమ్మదీయ మహాయుగం మొదలైనవి నాటికి మనం పూజ్యభావంతో స్మరించే గ్రంథాలను భాషాపీఠమీద పెట్టింది విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమాల. పాశ్చాత్య విజ్ఞానాన్ని, చరిత్రనూ మనకు అందుబాటు లానికి తీసుకవచ్చింది. చరిత్రాత్మక నవల రచనకు పోటీలూ, బహుమానాలూ పెట్టి ఆ సాంస్కృతికాళుకు పోషించింది. ముఖ్యంగా చిలుకూరి పీఠభద్రరావుగారి చేత వ్రాయించిన ఆంధ్రుల చరిత్ర సంపుటలు ఆంధ్రోద్యమానికి బీజాయడగావచ్చి, ఆత్మగౌరవాన్ని గేర్చేయి. ఆంధ్రులకు రమ పూర్వాన్నత్యాన్ని తెలిపి చైతన్య వంతులను చేసేయి. మొట్టమొదటి గ్రంథ మాలను, తరువాత ప్రారంభమైన ఆక్షేప గ్రంథమాలలకు మార్గదర్శకమైనదానిని, విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలను యానిధంగా నిడివించేరులక్ష్మణరావుగారు. అటుమటిది ఆయన దేశభిమానం, అటువంటిది ఆయన కార్యదక్షత. తాను బ్రతికి చెడినవారనునీ, తిరిగి పూర్వపురుషత్వాన్ని అందుకోవాలనీ పాఠకులను ప్రబోధించేయి ఆయన వ్రాసిన హిందూ మహాయుగం, శివానీ చరిత్ర; హిందూ మహమ్మదీయ సంస్కృత అత్యంతము తెలియజేసింది

మహమ్మదీయ మహాయుగం. దేశానికి అమూల్యమైన యిటువంటి గ్రంథాలను అప్పించింది లక్ష్మణరావుగారి విజ్ఞాన చంద్రిక.

విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమాల లక్ష్మణరావుగారి దేశసేవాసక్తి, కార్యసాధననూ తెలియజేస్తే; ఆయన పరిశోధనా పరిశ్రమనూ, సర్వలోముఖ పాండిత్యాన్ని చాటిచెబుతుంది విజ్ఞానసర్వస్వం. ఆయనే ఒక విజ్ఞాన సర్వస్వమని నిరూపిస్తుంది. ఎంతో అంగబలమూ, అక్షబలమూ కావలసిన కొండంతపని, బ్రహ్మాండమైన పని విజ్ఞాన సర్వస్వ ప్రచురణ. అతి నిరుత్సాహకరమైన పరిస్థితులలో, యిండుమిండు నిష్పచాయంగా లక్ష్మణరావు గారు యీ మహత్తర కార్యానికి పూనుకని సాటి లేని మూడు సంపుటలు ప్రచురించగలిగారు. ఆయన ఆకాల మరణంవల్ల పూర్తి కాకుండా నిలిచిపోయిన విజ్ఞానసర్వస్వం, లక్ష్మణరావుగారు గలిచి ముప్పయ్యేళ్ళు దాటినా అసమాప్తంగానే వుండి పోయింది.

విజ్ఞాన సర్వస్వంలో లక్ష్మణరావుగారి రచనలు అసంఖ్యాకం, వాటికోసం ఆయన చేసిన పరిశ్రమ అక్షరాలా అపారం. ఆయన పద్ధతి, అప్పటికే అందుబాటులోవున్న విషయాన్ని అనువాదం చెయ్యడమూ, గోపొలే, దానిమీద అంతక పోవడమూకాదు. సంపూర్ణమైన పరిశోధన, మూలంనుండి వెకలించిన తరిశోధన ఆయన పద్ధతి. నేదాలనుండి యీ సాటి విషయాల వరకూ, ప్రాచ్యఖండం నుండి పాశ్చాత్యఖండంవరకూ, మాయమాల నున్న శాసనాలనుండి తాళపత్రాలనుండి సరికొత్త సమాచారం వరకూ - యిది

లక్ష్మణరావు గారి పరిశోధన పరిమితి. ఈ విజ్ఞానార్థక మధనంలో చరిత్ర గర్భం నుండి ఎన్నో సత్యాలు బయటపడ్డాయి. ఆయనపద్ధతులు పరిశోధనకు వరపడు లయ్యాయి.

కృత్రిమ కారణాలవల్ల ఒకరినొకరు మరచిపోయే పీఠికలకూ వచ్చిన మద్రాసు రాష్ట్ర ఆంధ్రులకూ, తెలంగాణా ఆంధ్రులకూ మధ్య సంస్కృతి సంబంధాలను ఏర్పరిచి, వంటె కట్టడానికి పూనుకన్న ఆది పురుషుడు లక్ష్మణరావు గారు. ఆయన కొందరి సహాయంతో హైదరాబాదులో స్థాపించిన శ్రీకృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర భాషా నిలయం, పరిభాషా

సంస్కృతుల ప్రవాహంలో కొట్టుక పోతున్న తెలంగాణా ఆంధ్రుల జాతీయ చైతన్యానికి ఎంతో తోడ్పడింది.

వీరేశలింగం గారు నిర్మించిన మహా సాధానికి యింకో అంతస్తు కట్టి, దేశభిమాన వ్యాప్తికి, విజ్ఞాన వ్యాప్తికి అహో రాత్రులు కృషిచేస్తూ, అతి నిరుద్ధమైన పరిస్థితులలో, అతి దుర్బల మైన దేహంతో లక్ష్మణరావుగారు ఈ స్వల్ప వయస్సులో ఒక శతాబ్దంలో వెరవేరే మహాత్మిర కార్యాన్ని సాధించి 1923 మార్చి 13న విజ్ఞాన సర్వస్వ రిచనలో పరిక్రమిస్తూ కీర్తిశేషు లయ్యారు.

జాతీయోద్యమ పోషకుడు కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు (1867 — 1938)

ఆంధ్రదేశంలో నివయుగ నిర్మాణం పాఠమిక, భాషావింగాల్లో పరిపక్వమై మితవాద నాణ్యత దళనదాటి జాతీయ రాజకీయదళంలో ప్రవేశించింది. ఇటువంటి బలమైన పునాదులుండదంవల్ల ఆంధ్రులలో రాజకీయ ఉద్యమవ్యాప్తి వింగాల్లో అలాగూ, మహాసాధులలోనినా ఒరిగి నట్లుగా ఒడుదుడుకులు లేకుండా సహజంగా సాగిపోయింది. కార్యరంగం సేద్య యోగ్యమైన ముక్తీత్రంగా తయారైవుంది. ఈ జాతీయ రాజకీయదళకు ప్రాతినిధ్యం వహించిన కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు గారు కృష్ణాజిల్లా ఎలక్షన్లో 1867 మే ఒకటవ తేదీన జన్మించారు. 1885 లో వింకయూరు మెట్రిక్యులేషన్ పాసయ్యారు. గంటూరులో యథా. పా పాఠశాల తరవాత మద్రాసులో బి. ఏ, చదివారు.

రెంటుల మద్దరావుగారితో ప్రతిభా వంతుడు, మంచి వ్యాపారానుభవంగల పదురుడు ఆరోజుల్లో మద్రాసులో వుండే వారు. ఆయనతో నాగేశ్వరరావుగారికి మొదట పరిచయమూ, తరువాత చుట్టరికమూ సంభవించింది. తద్వారా నాగేశ్వరరావుగారికి వ్యాపారంలో ఆభిరుచి కలిగింది.

కలకత్తా వెళ్ళి వ్యాపారం చేయడానికి ప్రయత్నించేయ్ కాని అనాలోగ్యంవల్ల విడిమించుకోవలసి వచ్చింది. తరవాతి బొంబాయిలో ఒక వ్యాపారపద్ధతి ఉద్యోగంలో ప్రవేశించేయ్, అదికూడా సాగలేద. 'దిలియం అండ్ కో' అన్న కుండుల కంపెనీ పెట్టారు. 1894లో అమృతాంజనం తయారుచేసేయ్. ఇది నాగేశ్వరరావుగారి

నితాన్ని ఒక తోవలో పెట్టింది. లక్షలు డింది పెట్టింది.

దేశంలో రాజకీయ భావకల్లోలం వ్యాపిస్తోంది. స్వదేశీ ఉద్యమవాదులు దేశంలో వ్యాపిస్తున్నాయి. తీరికగా కూర్చుని చదువుకునే పుస్తకాలమాత్రమే చాలవు. ఎప్పటికప్పుడు జరుగుతోన్న ఎన్నో విశేషాలను యీ పుస్తకాలు తాజాగా అందిస్తున్నాయి. దీనికి సాధనం పత్రికలే. పత్రికలున్నాయి. కాని వాటిలో ఎక్కువభాగం భాషాసాహిత్యాలకు సంబంధించినవి. వార్తాపత్రికలుంటే అది నిలకడగా నడవడంలేదు. పర దేశంలోవున్నా, పత్రికా నిర్వహణకు సంబంధించి వ్యాపారం చేస్తున్నా వాగేవ్వరగావుగాని దృష్టి పనిమీదపడింది. బొంబాయినుండి 1908 లో 'ఆంధ్ర పత్రిక' అన్న మేము ఒక వార్తాపత్రికను పుట్టి నడపడం ప్రారంభించేము. 'ఆంధ్ర పత్రిక' వార్తాత్వము తీర్చడం మాత్రమే కాకుండా, పత్రికారచనలో కొత్తతలు ప్రవేశపెట్టి, పాఠకులను ఆకర్షించింది.

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం మొదలైంది. రెండుసంవత్సరాలైన వార్తలలో ప్రపంచం నిండిపోయింది. బొంబాయినుండి ఎప్పు టికో వచ్చే పత్రిక, అందులోనూ వార్తా పత్రిక మూడుంటే కొల్లులుగా వస్తోన్న విశేషాలను తాజాగా ఎలా అందివ్వగలుగు తుంది, పాఠకుల తహతహ నెలా తీర్చ గలుగుతుంది? 'ఆంధ్రపత్రిక'ను వాగేవ్వర గావుగాని ముద్రానుకు తీసుకవచ్చేరు. వార్తాపత్రికను దినపత్రికచేసేరు. ఇది ఆంధ్ర చరిత్రలో గొప్ప సంఘటన. ప్రపంచం ఆంధ్రుల కంటిమీదకి వచ్చింది. చాలి చొప్పున, ఆంధ్రోద్యమం ప్రతి ఒక్క

దేశహితకార్యమూ, ఆంధ్ర పత్రికలో ప్రతిబింబ మవుతున్నాయి. ప్రపంచంలో, దేశంలో, రాష్ట్రంలో అనునిత్యం జరిగే విశేషాలను రెండుసంవత్సరం, ఆంధ్రులకు నిత్యకృత్యం అయిపోయింది. వాగేవ్వర రావుగారి పత్రిక ఆంధ్రవికాసానికి, దేశ భక్తి ప్రబోధానికి, ప్రపంచజ్ఞాన వ్యాప్తికి, అనుపమానమైన సేవచేసింది.

ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికలని కొరతను తీర్చింది కూడా వాగేవ్వరరావుగారే. సాహిత్య పత్రికలు ముఖ్యంగా, మొదల వకముందే అంతరించడం ఆంధ్రదేశంలో అప్పటికి యిప్పటికీ అలవాటు. 'భారతి' వంటి మంచిపత్రిక నిలవలేకపోయింది. నిలకడగా వుండగల సాహిత్య పత్రికను పెట్టడానికి వాగేవ్వరరావుగారు తూను కొన్నారు. 1924 లో 'భారతి'ని స్థాపిం చేసు. 'ఆంధ్రపత్రిక' రాజకీయ, సాంఘికాది రంగాలకు సేవచేసినట్లుగా, 'భారతి' సాహిత్య, కళా, శాస్త్ర, పరిశోధనాది విషయాలకు ఎంతో దోహదం చేసింది, నవ్యకవిత్వానికి కూడా చోటిచ్చింది.

పత్రికా నిర్వాహకునిగా, సంపాదకునిగా గ్రంథ ప్రచురణకర్తగా వాగేవ్వర రావుగారు కార్యదక్షతను, ప్రతిభను ప్రదర్శించినట్లుగానే, ఆయన పలుగ్రంథాలకు వ్రాసిన వీరికలు, 'భగవద్గీత'కు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానం ఆయన ఆరితేరిన వదితుడనీ, చక్కని రచయితనీ నిరూపిస్తాయి. అంతే కాకుండా వాగేవ్వరరావు గారు కవి పండిత పోషకుడు, ఉత్తమ గ్రంథాలప్రచురణకర్త, లక్ష్యులరావుగారు ఉద్యమించి వూర్తి చేయలేక పోయిన ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వ ప్రచురణకు తూనుకొన్న భాషాభిమాని.

అనాడు ఆంధ్రదేశంలో సాగిన ప్రతి సమద్యమంలోనూ, ప్రతి సత్కార్యంలోనూ, నాగేశ్వరరావుగారు ప్రముఖ పాత్రధారి. జాతీయోద్యమం, ఆంధ్రోద్యమం, హరిజనోద్యమం, గ్రంథాలయోద్యమం - ప్రతి ఒక్కటి నాగేశ్వరరావుగారి నాయకత్వమూ, పోషణ లేకుండా వుండేది కావు. అన్ని ఉద్యమాలకూ ఆయన ప్రావు. దేశోదారకదర్శి, విశ్వదాత అరి ఆయనను ఆంధ్రదేశం కీర్తించింది. 1934 లో ఆయనను కేంద్ర కానూనెభక్తు ప్రతినిధిగా ఎన్నుకొంది. 'ఓకాప్రపూర్ణ' విరుదాన్నిచ్చి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఆయన విద్యనూ, సేవలనూ గౌరవించింది.

నవజీవన వికాసానికి దోహదం చేసి, కారాగార ఓక్షలకు సైతం వెబదీయకుండా తన భాగ్యాన్ని, జీవితాన్ని దేశ సేవకు అర్పించి, నాగేశ్వరరావుగారు 1938 ఏప్రిల్ 11 న కీర్తికేసులయ్యారు.

* * *

వీరేశలింగం, అప్పారావు, రామమూర్తి, లక్ష్మణరావు, నాగేశ్వరరావు వంటివారు న్యాయకోసం, సర్వంకోసం పోరాడడం ఆంధ్ర ప్రజలకు నేర్పిన గురువులు. ఇందులో వీరేశలింగంగారు మహోన్నతుడైన మహాపురుషుడు. ఆయన చేసినదొక మహాయజ్ఞం. ఆ యజ్ఞగుండం లోంచి ఆంధ్రదేశం అవిర్భవించింది; అప్పారావు, రామమూర్తి, లక్ష్మణరావు, నాగేశ్వరరావువంటి రేఖావంతులు పుట్టి చీకట్లు పోగొట్టి సంఘానికి సంస్కృతికి కాంతి నిచ్చారు.

దేశకాల పరిస్థితులు విధించిన పరిణామాలలో వీరి కృషి సాగిందన్న సత్యాన్ని గూని, ఆ భౌతిక పరిస్థితులే వారి కృషి

రంగాన్ని సారవంతం చేసి వుంచాయన్న సత్యాన్నిగాని వారిని స్మరించేటప్పుడు మనం విస్మరించడానికి వీలులేదు. అనాటి భౌతిక పరిస్థితులు, వారి మస్కేరగతి సంస్కారం సర్వప్రజానింగంలో వారు ప్రవేశించడానికి అనుమతించవలసిగానే పరిణమవుతోన్న భూస్వామ్య వ్యవస్థ, పాశ్చాత్యవిద్యాలాభివృద్ధి ఏర్పడిన కొత్త దృక్పథమూ వారికి అనుకూల వాతావరణాన్ని సృష్టించి పెట్టాయి. నేలవిడిచి ఎవరూ సామర్యంలేదు; ఏకాకాలుగా, నిష్పాపాలుగా ఎవరూ పోరాటాలు జయించ లేరు.

ఈ మహాపురుషులు మనకు పెన్నిధులు చేకూర్చారు; అయినా వారి కిలానికి ఒక అర్థశతాబ్దం యివరకే జీవిస్తోన్న మనక, వారిసాధనవల్ల ఎంతో వృద్ధిలానికి వచ్చిన మనకు వారి కృషిలో కొన్ని విషయాలు సంతృప్తికరంగా వుండకపోవచ్చు. కాని వారి కాలపు భౌతిక పరిస్థితులను, వారి మస్కేరగతి సంస్కారాన్ని పరిగణించకుండా వారి కృషిలోని మంచి చెడ్డలను సమీక్షించడం సహేతుకంకాదు.

జాతీయోద్యమం మితివాద ధోరణి నుండి అతివాద ధోరణిలోనికి వస్తోంటే, వీరేశలింగంగారు యీ పరిణామాన్ని అవగాహన చేసుకోలేక వ్యతిరేకత చూపడం జరిగింది. బ్రిటిషు పాలన మనదేశానికి సాంఘికంగా, సాంస్కృతికంగా ఎంతో మేలుచేసిందనీ, విజ్ఞప్రతిద్వారా ఒప్పించి క్రమక్రమంగా స్వతంత్రపాలనను పుచ్చుకోవచ్చుననీ అనాటి మన విద్యార్థులకు మతం (ఆర్థిక, గాఢకీయ కారణాల పరిశీలనగాని, సామ్రాజ్యవాద స్వభావాన్ని వీరు గమనించడంగాని తక్కువ). అనాటి

రాజకీయ వాతావరణంలో ప్రబలంగా వుండే తీవ్రజాతీయవాద ఘోరిణి-ఇంగ్లీషు వారివివాద కసికొద్దీ భూస్వామ్య నాగరికతను పునరుద్ధరించాలనే ఘోరణి - తన యావజీవితాన్ని భూస్వామ్య నాగరికతా నిర్మూలనానికి అర్పించిన వీరేశలింగం గారిలో వెగటు పుట్టించిందన్నా, దాని అభివృద్ధికరమైనరాజకీయాంశంపట్లకూడా ఆసమానం కలిగించిందన్నా ఆశ్చర్య మేమిలేదు. ఇదేవిధంగా అప్పారావు గారు ఆంగ్లేయుల ధర్మరాజ్యం ఏవో ఒంగిదెడుతుందని ఆశపెట్టుకున్నారు. గామమూర్తిగారు రాజకీయాల జోలికే పోయినట్టులేదు. లక్ష్యజరావుగాను అభివృద్ధికరమైన వ్యావహారిక భాషా శైలికి వ్యతిరేకం; యీయన గ్రాంథిక శైలి పట్టుదల, అప్పారావుగాని వ్యావహారిక శైలి పట్టుదల మూలంగా అప్పారావు గారు ఎంతో పరిశ్రమచేసి సేకరించిన కలింగజాత చరిత్రకు సంబంధించిన ఎన్నో విషయాలు గ్రంథస్థం కాకుండా నిలిచి పోయాయి.

ఈ మహాపురుషుల పరిమితి, మధ్య తరగతి ప్రయోజనం. సంఘంలోనూ సారిస్వరంలోనూ వారు చేసిన కృషిని యీ పరిమితిదృష్ట్యా చూడవలసివుంటుంది. తమ కాలపు ఛారిక పరిస్థితులకు, తమ సంస్కారానికి చెందిన వలయాన్ని దాటి, వారు వికాలమైన ప్రజారంగంలోనికివచ్చి పుండవలసిందని ఆశించడం సరికాదు. వారు సంఘాభ్యుదయ సాధనకి బలమైన పునాదులు వేసి వుంచారు. శ్రామిక ప్రజా బాహుళ్యం యీ నిర్మాణాన్ని తూర్తి చేస్తుంది.

అయితే యీ మహాపురుషుల కృషి ఫలితంగా భూస్వామ్య నాగరికత, జీవిత విధానం తూర్తిగా నశించిపోయాయని భావించడంపొరపాటవుతుంది. భూస్వామ్య ఆరికవిధానం నశించనంతకాలం దాని నాగరికకూడా జీవించే వుంటుంది. పట్టణాల్లో మధ్యతరగతి నాగరికత ప్రబలంగా వున్నప్పటికీ, నూటికి 90 మంది నివసించే గ్రామ సీమల్లో భూస్వామ్య నాగరికత, జీవిత విధానం బలంగానే వున్నాయి. ప్రజా సామాన్యం అనేక శతాబ్దాలుగా తమ రక్తనాళాల్లోనికి జీర్ణించిపోయివున్న మూఢభావాలనూ, ఛాందసాలనూ వదులు కొనలేకపోతున్నారు. భూస్వామ్య ఆరిక విధానం అందుకు అవకాశం కలిగించడం లేదు.

అయినా వీరు మనసాంఘిక సంస్కృతి క్షేత్రాల్లో నాటిన విస్తృత బీజాలు తని తిరమావ వ్యాసంగాలైన రాజకీయాది క్షేత్రాలకు విస్తరించి, మధ్య తరగతి వాసిన కాకుండా ప్రజాసామాన్యాన్ని కూడా చైతన్యానికి తీసుక వస్తున్నాయి.

వీరేశలింగం గారు సాంఘిక రంగంలో ప్రవేశపెట్టిన మూఢాచార ప్రతిఘటన, కాలక్రమాన రాజకీయరంగంలో ప్రజా వ్యతిరేక విధానానికి ప్రతిఘటనగా పరిణమించింది. అంతకు ముందున్న 'మనకండుకులే' అన్న మనసితి మార్పుచెంది చెడును ఎదిరించే తత్వము, హక్కుల కోసం పోగాడే తత్వము విద్యావంతుల లోనూ, ప్రజలలోనూ వ్యాపించాయి. సాంఘిక సంస్కరణోద్యమం స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి చేసిన గొప్ప మేలుయిది. శ్రీకృష్ణపురుషునితో సమానత్వం అదర్శమైంది, శ్రీవిద్యునింకు వివాహం మొదలైంది.

త్తనవాటిని అంగీకరించనివారిని, సంఘం ఆధి
వృద్ధి నిరోధకులుగా పరిగణిస్తోంది. నేటి
ప్రజాఉద్యమాల్లో పురుషులతోపాటుగా
స్త్రీలు కూడా విస్తారంగా పాల్గొంటు
న్నారు.

సాహిత్య రంగాల్లో కఠిన గ్రాంథిక
భాషాశైలి పోయి, సులభ వ్యావహారిక
భాషాశైలి వచ్చింది. గారడీ కవిత్వాలు
పోయి ప్రజాజీవితంకదితావస్తువైంది. సాహి
త్యంలో మధ్యతరగతివారు, శ్రమికులు
నాయకులయ్యారు. వారి కష్టసుఖాలు
కావ్యవస్తువులయ్యాయి. వారి పురో
గమనంకావ్యాదర్శమైంది. తమజీవిత సమ
స్థలపరిష్కారానికి ప్రజలుచేసే పోరా
టాలలో సాహిత్యం వారికి ప్రోత్సాహాన్ని
స్తోంది. ఈ ప్రోత్సాహాన్ని ప్రజలు సాహి
త్యంమండి అశిస్తున్నారని తమదిగా భావించి
దానిని అదర్శిస్తున్నారు.

ఇంతటితో మన సాంఘిక, సాంస్కృ
తిక రంగాల్లో యీ మహా పురుషులు
ప్రారంభించిన విప్లవం సమాప్తమైందని
చెప్పడం పాథ్యం కాదు. భూస్వామ్య

వ్యవస్థ ఛాతిక ప్రాతిపదికను బ్రద్దలు
చేయగోరు వారు ప్రారంభించిన ఉద్యమం
సమాప్తం కాదు. సమాజంలో అర్థ
భాగంగా వున్న స్త్రీలు, యింకా పురుషు
లతోపాటు సమానావకాకాలను సాధించ
లేదు. సమాజంలో నూటికి తొంభైవంతు
లుగా వున్న శ్రామికు ప్రజలు నిరక్షరా
స్యులుగా, ధనికుల దాసులుగా వున్నారు.
విజ్ఞానాన్నంతన్నీ ము మా తృ భాష
ద్వారా చదువుకోగల పరిస్థితి మనకింకా
ప్రాప్తించలేదు. విద్యాబోధన యింకా
కృత్రిమమైన కఠినశైలిలోనే సాగి
పోతోంది.

ఈమహాపురుషులు నెలకొల్పిన సత్సాం
ప్రచారాల నమసరిస్తాన్న ప్రజోద్య
మాలు, వారుపోరాడిన అక్రమాల నెదిర్చి
పోరాడు తున్నారు. వారి ఆదర్శాల
స్థాపనకు కృషిచేస్తున్నాయి. వాటికృషికి
అభ్యుదయ కాముకులందరు అందగను
న్నారు. దేశకాలపరిస్థితులు అనుకూలంగా
వున్నాయి. న్యాయం, ధర్మం వాటిపక్షాన
వున్నాయి.

ప్రసిద్ధిగన్న ములకలవారి రెడీమేడ్ దుస్తులు

మ రి యు

శిల్కు, మిల్లు, చేనేత వస్త్రములకు

విజయవాడలోని మెయిన్ బజారు, (గవర్నరుపేట) విశేషం కోట్లలలోగల

మా పాపులరు కుడయ చేయ ప్రార్థన.

ములకల మృత్యుంజయ

ఆంధ్ర కవులు, రచయితలు

మూర్తు :

అవసరాల సూర్యారావు

[పంథొమ్మిదో శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో ప్రారంభమయిన ఆధునిక ఆంధ్రభాషా సాహిత్యాలకు మూలపురుషులు ముగ్గురు ; గిడుగు, కందుకూరి, గురజాడలతో తొలకరించిన ఆధునిక ఆంధ్రవాఙ్మయం పద్య పద, గేయ, కథానికా నవలా నాటికా నాటకాది రచనలలో వింతవింత సాగసులతో పరిణామాలతో దినదిన ప్రసరమాన మౌతున్నది.

నేటి కాలపు పద్య, గద్య కవిత్వలోగల వైవిధ్యం, కావ్య వస్తురీతులలో గల ప్రభేదం, వెనకటి సారస్వతచరిత్రలో కానరానట్టిది. ఇది ఆధునికయుగ కవితావిశిష్టత. ఇట్టి విశిష్టతను చేకూర్చినది ప్రఖ్యాత ఆంధ్రకవులు, కథకులు, నవలా రచయితలు, నాటకకర్తలు, విమర్శకులు, పండితులు.

సుప్రసిద్ధులైన మన తెలుగు రచయితల జీవిత విశేషాలను అద్దంలో చంద్రున్ని చూసినట్లు సంక్షిప్తంగానైనా తెలుసుకోవడం అవసరం.

మన ఆంధ్ర రచయితల జీవితచరిత్రలను క్లుప్తంగా సాధ్యమైనంత సాకల్యముగా పాఠకులకు అందివ్వడమే యీ ప్రయత్నం—సూర్యారావు]

అనంతకృష్ణశర్మ రాళ్ళపల్లి

సంగీత సాహిత్యాలలో సరిహద్దులు గల విన్నాణము వీరినొత్తు. మంచివచనము, చక్కని పద్యరచన. అనంతపురంజిల్లా కల్యాణదుర్గం తాలూకా రాళ్ళపల్లి వీరి జన్మస్థానం. జననం: 23 జనవరి 1893 వ సంవత్సరం. మైనూరు పాఠశాలలో సంస్కృత ప్రాకృత వ్యాకరణాలు అలంకార గ్రంథాలను ఆమూల్యంగా పఠించారు. 1912 వ సం॥నుంచి మైనూరు కళాశాలలో పండితులుగా ప్రభావితమైనారు. ఇప్పుడు తిరుపతిలోని ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ లో ప్రాచ్య గ్రంథాల పరిశోధకులుగా నియమితులు. రచనలు: వారాహేది, మిరాబాయి మొదలైన పద్యకావ్యాలు. వేమన సారస్వతోపన్యాసములు, నాటికోపన్యాసములు అనే విమర్శనాగ్రంథములు. కాలివాహన గాథాసప్తశతి, స్వర్ణాకావ్యముల భాషాంతరీకరణము. నాచునామనాథుడు, తిక్కనాది కవుల కవితారత్న పరికిలన రూపక వ్యాసాలు.

చిరునామా: ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూట్, తిరుపతి.

అప్పలస్వామి గోణంకి

ప్రెంచి, జర్మను, ఇటాలియను, లాటిను, ఆంగ్లాది పాశ్చాత్య భాషాపండితుడు. శ్రీకాకుళంజిల్లా ఇజవరం వీరి స్వగ్రామం. విజయనగరం ఆంగ్లకళాశాలలో బి. ఏ., కాశీ విశ్వవిద్యాలయంలో ఇంగ్లీషు ఎం. ఏ., జననం: 17 సెప్టెంబరు 1909. రచనలు: భారతి, విశాంధ్ర, అభ్యుదయ పత్రికలలో అధునిక సాహిత్యంపై కొన్ని వ్యాసాలు.

ఆంగ్లంలో “హంగ్స్ ఆండ్ టెక్స్” అనే గీతికాసంపుటి. లండన్ పాన్పుటి సంపాదకత్వైన శ్రీ కంఠిమత్తుగారితో సహకరించి కొన్ని తెలుగుగీతాలను ఆంగ్లంలోనికి అనువదించారు. చిరునామా: విజయనగరం ఆంగ్ల కళాశాల, విజయనగరం.

అప్పలస్వామి పురిపండా

1925 కవితాసమితి స్థాపకులనుండి కేయరచనసాగిస్తున్న సాహిత్యోపాసకులు. జన్మస్థానం: శ్రీకాకుళంజిల్లా నాటూరు. పిండి, బెంగాలీ, ఒరియా, ఉర్దూ సాహిత్యాలలో ప్రవేశం. రచనలు: మురళీధ్వని, సాదామిని, ఆకాశవీధులు, ఉత్కల పరివం మొదలైన గేయాలు; నవ్యసాహిత్యం అనే వ్యాసావళి; వ్యావహారిక మహాభారతమునే వచనరచన. విశాఖ పట్నంలో కవితాసమితి స్థాపకులలో ఒకరు. విశాఖరచయితల సంఘ అధ్యక్షుడు. చిరునామా: బొమ్మపాటి గోడ్డు, విశాఖపట్నం.

అవధాని మల్లాది

ఏకాంకిక నాటకరచయిత. శ్రీకాకుళంజిల్లా పెక్కలలో జననం: 15వ తేదీ సెప్టెంబరు 1915. విజయనగరం ఆంగ్ల కళాశాలలో బి. ఏ., రాజమహేంద్రవరంలో బి. ఇడ్లీ, బెంగాలీభాషతో పరిచయం. రచనలు: ఆసంపూర్ణరామాయణం, ఆంధ్రరాష్ట్రం, యవ్వనం, దిగంబరి అనే ఏకాంకికా సంపుటలు. గాలివాస, నాపిర్లా, ఆనందోబ్రహ్మ అనే నాటకాలు. మూనారజయా, ఖడ్గతిక్కన, ఓస్టు హిందీలోనికి అనువదించబడిన నాటికలు. వివాహంపేట కొన్ని

సాంఘిక వ్యాసాలు. ఉద్యోగం: స్టెట్టెడ్ హైస్కూలు హెడ్ మాస్టరుగా ప్రస్తుతం బళ్ళారిలో పనిచేస్తున్నారు. చిరునామా : జూనియర్ స్టెట్టెడ్ స్కూలు, బళ్ళారి.

ఆచార్య ఆశ్రేయ

సుప్రసిద్ధ నాటక రచయిత. నెల్లూరు జిల్లా వాస్తవ్యులు, వయస్సు సుమారు 40. రచనలు: వాణ్యం, తునాడు, గమాస్తా, డాక్టర్ కొట్టిప, విద్యకాంతి, మొదలైన నాటకాలు; ఎవరునాగ, ప్రగతి, కిటు సీకే ఇత్యాది నాటికలు; 'ఆద్యం' మొదలైన చలనచిత్రాలకు పాటలుమాటలు.

ఆంజనేయప్రసాద్ పోలూరి

కవిగుంటూరుజిల్లావినుకొండతాలూకా గోకవకొండ వీరిస్వగ్రామం. విద్య వి.ఏ., బి. ఇడి., రచనలు: స్వతంత్రగీతాలు, నీడలు, కదలండి, రణభేరి మొదలైన నేయాలు. రణచండిక అనే చారిత్రిక నవల. గుంటూరు జిల్లా వినుకొండ పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులు. చిరునామా అదే.

ఆంజనేయులు కుంగదుర్తి

'న గూ గ రా' కవులలో వొకరు. గుంటూరుజిల్లా, వర్ధానరావుపేటతాలూకా కోటవారిపాలెం అనే గ్రామం వీరి జన్మ స్థలం. జననం: 16 డిశంబరు 1922. గుంటూరు ఆంధ్ర కృష్ణ ప్రవకకళాశాలలో బి. ఏ; బానిసల, మనవిష్టవం, నవ పతాక, తరువాత, జయమంది, ఆకలి యాత్ర, సాగరవిష్టవం, జగజ్జాతకం, యోగేయగే, గోదవీరనీడలు మొదలైన గీతాలు. నవ్యకళాపరిషత్ కౌన్సిల్స్ అధ్యక్షులు. 40-42 లో విజయవాడ పట్టణ విగ్యార్థి యూనియన్ సహాయ

కార్యదర్శి. డిప్యూట్ పద్ధతికి వ్యతిరేకంగా ప్రచారం. నవ్యసాహిత్య పరిషత్ సభ్యులు. అభ్యుదయ రచయితల సంఘంలో సంబంధం. ఇప్పుడు గుంటూరు మార్కెటు కమిటీలో యిన్ స్పెక్టర్ ఉద్యోగం. చిరునామా అదే.

ఈశ్వరరావు నెట్టి

క ధా ని కా రచనలో సిద్ధహస్తులు. విశిఖపట్టణం జిల్లా విజయనగరంలో జననం: 8 మార్చి 1917. విజయనగరం ఆంగ్ల కళాశాలలో బి. ఏ.; వ ర కు విద్యాభ్యాసం మద్రాసులో 'బి' డిగ్రీ పుచ్చుకోకుండానే విద్యా విరమణ. బాంబులుపడ్డనాడు, పండు పుల్లలు మొదలైన పాత్రిక ముప్పై కథానికలు, మాడు నాలుగు నాటికలు, సాహిత్యాది విషయాలపై వందకుపైగా వ్యాసాలు. రేడియోలో కొన్ని రచనలు ప్రచురితము. 48-51 మధ్య విశాలాంధ్ర పత్రికకు సంపాదకత్వం. ప్రజాశక్తి దినపత్రికా సంపాదకులలో ఒకరు. ప్రారంభంనుంచీ అభ్యుదయ రచయితల ఉద్యమంలో కృషి. వృత్తి: పత్రికా రచన. ప్రస్తుతం ఢిల్లీనుండి వెలువడే తెలుగు "సోవియటు భూమి" పత్రికకు సంపాదకులు. చిరునామా: సోవియటు భూమి, 25 బారాకంబా రోడ్డు, న్యూఢిల్లీ.

కామేశ్వరరావు భమిడిపాటి

హాస్య నాటక రచయిత. తక్కిన గోదావరిజిల్లా ఆకిపేడుగ్రామంలో 28 ఏప్రిల్, 1897 న జననం. రాజమండ్రి గవర్నమెంటు కళాశాలలో బి. ఏ. పరీక్ష చదువు. ట్రెయినింగ్ కళాశాలలో యర్. టి; రాజమండ్రి పీఠికలింగం

ఉన్నతపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా 1922 నుంచి ఉద్యోగం. తరువాత 53లో పాఠ్యాభ్యసరంగా ఉద్యోగ విరమణ. రచనలు : కాలక్షేపం, ఇప్పుడు, అన్నీ తగాదాలే, అప్పుడు, పెళ్ళిట్రయినింగు, తూడూకోడూ, అవును, నిజం, మాటవరస, గుసగుసపెళ్ళి, త్యాగరాజ్ ఆత్మవిచారం ఇత్యాది 23 పుస్తకాలకు పైగా. చిరునామా : రాజమహేంద్రవరం.

కుటుంబరావు కొండవీటిగంటి

సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని ఉపలక్షించి వృత్తిగా కథానికా రచనను స్వీకరించిన రచయిత, విమర్శకుడు. గుంటూరుజిల్లా తెనాలి వీరి జన్మస్థానం. జననం : 28 ఆగస్టు 1909. గుంటూరులో ఇంటర్మీడియట్, విజయనగరంలో బి. ఏ., కాకి విశ్వవిద్యాలయంలో యం. ఎస్.సి. వ్యాసంవర్తించాడు విద్యాభ్యాసం.

బాలనాగమ్మ మొదలైన తెలుగు చిత్రాలకు సంభాషణా రచన; ఆంధ్ర వారపత్రికకు సంపాదకత్వం. బొంబాయి మెటర్ ఫార్మిక్స్ లో ఫోటోమెన్ ఉద్యోగం. బొంబాయిలో మెటర్ ఆండ్ స్టో ఫార్మిక్స్ లో నూపర్ వైజర్ పని. 48 ఆగస్టు 1941లో తిరిగి ఆంధ్ర పత్రికకు సబ్ ఎడిటరు; తరువాత దినపత్రికమండి ఆంధ్ర వారపత్రికకు బడిల్. 1935 నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సభ్యత్వం. 1945 లో ఆధ్యుడయ్యే రచయితల సంఘంలో సంబంధం. కొన్నాళ్ళు 'ఆధ్యుడయ్య' పత్రికకు గౌరవసంపాదకులు. కార్యవిర్వాహకవర్గ సభ్యులు.

మొదటిమైన కథానికా సంపుటలు : నిలవనీరు, మొదటివాడు, వరప్రసాదం,

కాలక్షేపపుడు, కవిరాట్టు, కథాసాగరం ఆదజన్మ మొదలైనవి. విలువడిన నవలలు : నీకేం కావాలి, కులంలేనిమనిషి, మారుక్షేప, అయోదయం, చదువు ఇత్యాదులు. అనువాదాలు : రవ్వన్ కథలు, ఆరీలేన ఘటం, ప్రణయకోగులు.

52 సం॥నుంచి చందమామ పబ్లికేషన్స్ నిర్వహిస్తున్న కనీమా పత్రికకు సంపాదకులు. చిరునామా : 51 బజ్జలుకోడూటి. నగర్ మద్రాసు 17.

కోదండరామశాస్త్రి, ప్రయాగ

కవి, విమర్శకుడు; తెనాలి తాలూకా కొలకలూరులో 1 జూన్ 1916 న జననం. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలలో విద్యాన్. 'ప్రభాశక్తి' దినపత్రికలో కొంతకాలం సంపాదకులుగా ఉద్యోగం. ఆధ్యుడయ్య పత్రికా సంపాదకులలో వొకరు. ఆధ్యుడయ్య రచయితల సంఘ కార్యవర్గ సభ్యత్వం. కొన్ని సంవత్సరాలు ఆధ్యుడయ్య రచయితల సంఘ కార్యదర్శి. రచనలు : కవస్తుతి, రాగిణి, గుండెమంట మొదలుగా 48 గేయాలు; ఇదంజగత్ అనే రేడియో నాటికల సంపుటి, కొన్ని కథలు, సాహిత్య వ్యాసాలు; అనువాదాలు : గోర్కి కథలు, పల్లెపట్టు అనే వెజోవ్ కథలు, అలెగ్జీ టూర్ స్టాయ్, రవ్వన్ జానపద గాథలు. ఇప్పుడు, మచిలీ పట్టణం, హిందూ కళాశాలలో తెలుగు పండితులు. చిరునామా : బుట్టయ్యపేట, మచిలీపట్టణం.

కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి (శ్రీపాద) పండిత కవులు. ఎన్నగూడెం వద్ద ఉన్న దేవరపల్లి వీరి జన్మస్థానం. జననం

1866 లో. 1908 లో 'గాతమి' అనే మాసపత్రికను నడిపారు. వైజయంత్యము, మానవసేవ, వందేమాతరం అనే పత్రికలు వీరి సంపాదకత్వాన వెలువడి విశేష ఖ్యాతిని పొందాయి. ముదిత గంధములు కొన్ని : నేటి సంహారము, కలహాపిణి, బొబ్బిలి యుద్ధ నాటకము, శ్రీనాథకవి రాజీయాచి నాటకములు. మదరాసు ప్రభుత్వ ఆహ్వానకవులుగా నియమితులు. చిరునామా : గాజపపేండ్లవరం.

కృష్ణశాస్త్రి దేవులపల్లి

కమలా గోపవంశజ కవితా రచనలలో లబ్ధ ప్రతిష్ఠలు. కవితలో శబ్ద సౌకర్యము, వింత వింత నగిషీలకు పెట్టినది పేరు. మంచి వక్త. తూర్పు గోదావరి జిల్లా, పెద్దాపురం తాలూకా, చంద్రమ పాలెంలో రవంబరు 1897 లో జననం. విజయనగరం కళాశాలలో 1918 నాటికి బి.ఏ. పట్టభద్రుడై, బ్రహ్మసమాజ మతావలంబకులు. 1918 లో సంఘ సేవా సమితి స్థాపన, హరిజనులతో పంక్తి భోజనాదులు; గ్రామ పారిశుధ్య కార్యక్రమ నిర్వహణ. తత్ఫలితంగా కులం నుంచి వెలి; పెద్దాపురం, కాకినాడ, పితాపురం ఉన్నతపాఠశాలలలో ఉపాధ్యాయపదవి; కాకినాడ కళాశాలలో అధ్యాపకత్వం. 1941 లో ఉద్యోగ విరమణ. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘం యిత్యాది ఆంధ్రజాత సాహితీ ఉద్యమాల్లో సన్నిహితసంబంధం. 1942-43 లో నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుకు అధ్యక్షులు. 1946 లో ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల కృతీయ మహాసభకు అధ్యక్షులు. ప్రస్తుతం

నాహినీ ఫిలిముస్కు రచయిత. మల్లికార్జున మొదలగు తెలుగు చలన చిత్రాలకు మాటలు పాటలు రచించారు. కృతులు : కన్నీరు, కృష్ణపక్షము, ప్రవాసము, ఊర్వశి, ఋగ్వేది, మహతి, కార్తికి, అకలి, బదరిక ఇత్యాది కావ్యములు. శర్మిష్ఠ, విద్యాపతి, గుహాదుర్దత్తయజ్ఞం మొదలైన అనేక రేడియో వ్యాసాలు; ప్రాకృత్యమ సాహిత్యాలు, నన్నయభట్టు, రవీంద్ర మహాకవి, కరుణ రసము, ఊర్వశి అనే సాహిత్య వ్యాసాలు. చిరునామా : హనిబుల్లా రోడ్డు, మాంబరం, మద్రాసు.

కృష్ణమూర్తి రాంధల్లు

రచయిత, విమర్శకుడు. జననం : తూర్పు గోదావరి జిల్లా అమలాపురం తాలూకా అనాతలనంగ్రామం. తేదీ: 24 మార్చి 1920. ప్రాచారాజు నుండి తెలుషువేన 'మిలటన్' తెలుగు దినపత్రికలో కొంత కాలం సహాయ సంపాదకుడు, ప్రస్తుతం 'వికలాంధ్ర' దినపత్రిక సంపాదకవర్గ సభ్యులు, చిత్రలేఖం వీరి అభిమానకళ. రచనలు: జ్వాలా తోరణం యిత్యాది కథానికలు, గేయాలు. చిరునామా : వికలాంధ్ర కార్యాలయం, లింగ్ మంపేట, విజయవాడ.

గణపతిశాస్త్రి పిలకా

ఆంధ్ర, గీర్వాణ భాష పండితులు; కవి, విమర్శకుడు. తూర్పు గోదావరి జిల్లా, రాజోలు తాలూకా, కల్లుంగ గ్రామం జన్మస్థలం. జననం: 24 ఫిబ్రవరి 1911. విజయనగరం సంస్కృత కళాశాలలో సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, పి. ఓ. యర్. పరీక్షలకు చదువు. 33లో రాంధి

టిలాను ఉత్తరక. పిండి, తెంగాలి, ఫ్రెంచి భావలలో వ్యవహరిం జ్ఞానం. నుమారు 8 సం॥లు రాజమహేంద్రవరం పీఠేశలోం ఉన్నత పాఠశాలలో సంస్కృతాంధ్రాభ్యాసకర్త్యం. 45 లో శ్రీ వి.ఆర్. చిత్రాగారి సహ సంపాదకత్వాన 'ఆంధ్రశిల్పి' పత్రికా స్థాపన. 46 నుండి 49 వరకు ఆంధ్రశిల్పి సహాయ సంపాదకర్త్యం. 49 నుండి 50 వరకు ఆంధ్ర దిన పత్రిక సహాయ సంపాదకలు. 50 నుండి నేటివరకు 'భారతి' సాహిత్య పత్రికకు సహాయ సంపాదకలు. ముద్రిత గ్రంథాలు: బ్రహ్మర్షి మూర్తములు, రత్నోపసారిము, విభ్రాంతమయకము ఇత్యాదికావ్యాలు. చిరునామా : భారతి, 7, కంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

గోపీచంద్ త్రిపురనేని

కథారచయిత, విమర్శకుడు. కృష్ణాజిల్లా అంగలూరు గ్రామంలో 1910 సంవత్సరంలో జననం. అంగ్ల సాహిత్యాన్ని చక్కగా అవలంకరించేసిన రచయిత. 'లా' ద్వీగీతీనుకన్నాడు. కాని న్యాయవాదవృత్తి రుచింపలేదు. కొంత కాలం ఆంధ్రా రాడికల్ డెమోక్రటిక్ పార్టీ కార్యదర్శి. ముద్రితమైన వీరి కథా సంపుటాలు: భార్యల్లానే వుంది, దేశం ఏమంటోట్టు, గీతాపారాయణం, తండ్రులూకొడుకులూ, సరే కానివ్వండి, దేవుని జీవితం మొదలైనవి. నవలలు: వరివర్తనం, అసమర్థుని జీవయాత్ర. విమర్శనా గ్రంథాలు: పట్టాభిగారి సోషలిజం, మార్క్సిజం అంటే ఏమిటి, సోషలిస్టు వుద్యమ తర్జిలే, ప్రజా సాహిత్యం ఇత్యాదులు.

ఉభయ కళలూపరి, పోస్టు చెయ్యని వుత్తరాలు తదితర రచన లనేకం.

సాహిత్య రంగంలోనేకాక చలనచిత్ర రంగంలోకూడ కృషిసల్పారు. నైఋతిద్వ్య గృహప్రవేశం మొదలైన చలన చిత్రాలకు సంఘాపణలు రచించారు. లక్ష్మమ్మ మొదలైన చిత్రాలకు దర్శకలు. ఇప్పుడు ఆంధ్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పబ్లిసిటీ ఆఫీసరుగా నియమితులు. చిరునామా: వల్లిసి వీ ఆఫీసరు, కర్నూలు.

గోపాలకృష్ణగోఖలే మాధవరెడ్డి

కథకులు, చిత్రకారులు. గుంటూరు జిల్లా బ్రాహ్మణకోడూరు గ్రామం జన్మ స్థానం. జనన, లేదీ 7 మార్చి 1917. బందరు జాతీయ కళాశాల, మద్రాసు ప్రభుత్వ కళాశాలలలో విద్యాభ్యాసం. 36 లో చిత్రరచనలో మొదటితరంగిణి డిప్లమా పొందారు. ఆంధ్రపత్రిక, ప్రజాశక్తి, ఆంధ్రశోభితి, చందమామ పత్రికలలో సహాయ సంపాదకులుగా ఉద్యోగాలు. సామాకారు, పెర్మిచేసిమాడు, పాతాళభైరవి, చంద్రహారిం చలనచిత్రాలకు ఆర్టుదర్శకులు. రచనలు : మూగ జీవాలు అనే కథాసంపుటి; మరికొన్ని కథలు, కళలపైవ్యాసాలు. రచించిన చిత్రాలు : పావురాలజంట, మల్లమ్మదేవి, హంపికథకులు, బ్రహ్మన్న, జీవిత వ్యాసంగం, జటాయువు తదితరములు. అభ్యుదయ రచయితలసంఘ సభ్యులు. ఆంధ్ర కళాకారులసంఘం, ఆంధ్రచిత్ర కళాపరిషత్తు సభ్యత్వం. ఉత్తమ సత్యాగ్రహం, వ్యక్తి సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నందుకు కారాగారవాసం. చిరునామా: అక్కాట మొదలివీధి, మదరాసు 1.

గోపాలకృష్ణ రెంటాల

కవి. గుంటూరుజిల్లా పల్నాడు తాలూకా రెంటాల గ్రామం జన్మస్థానం. జననం 5 సెప్టెంబరు 1922. వరిసరావు కేటలా విద్యాభ్యాసం, గుంటూరుకి శాకాల విద్యార్థి. అభ్యుదయ రచయితల సంఘ సభ్యుడు. రచనలు: రాజ్యశ్రీ (నవల), సంఘర్షణ, ఆకిలిపాటలు, సర్పయాగం (కావ్యాలు), కిక్ (నాటికా సంపుటి), ఆధునిక కావ్యసంపుటి కల్పన సంపాదకులలో ఒకరు. చిరునామా: గాంధీనగరం, విజయవాడ.

చినసీతారామస్వామిశాస్త్రివజ్రల

సంస్కృతాంధ్ర చృందోలంకార వ్యాకరణశాస్త్రవేత్తలు. శ్రీకాకుళంజిల్లా బొబ్బిలి తాలూకా, పాలేరుగ్రామం జన్మస్థలం. జననం 25 జూన్ 1878. విజయనగరం సంస్కృత కళాశాలలో కొంతకాలం, ఆంగ్లకళాశాలలో కొంతకాలం ఉపాధ్యాయుడు. 1926 లో ఆంధ్రవిశ్వవిశాలాపరిషత్తు సెనేటుసభ్యులు. కొంతకాలం ఎడిటర్ కాన్సిల్ సభ్యత్వం. ఓరియంటల్ ఫాకల్టీసభకు అగ్రాసనాధిపతులు. ఆంధ్రకళాపరిషత్తు ఉపన్యాసకులు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో పండితపదవి. కొన్ని ముఖ్య రచనలు: చింతామణి విషయపరిశోధనము, కైయాకరణ పారిజాతము, కర్ణచరిత్రము, మాన్యువల్ కి, కాలసరస్వతీయ అధర్వణ కారికాదళి; సంస్కృత ప్రాకృతములతో కంటే తెలుగుభాషకు తమిళకన్నడాదిభాషలతో ఏకకటుంబితా రూపసంబంధము కలవని ధృవపరుస్తూ యిప్పుడు 'ద్రావిడ భాషాపరిశీలన' కి గ్రంథాన్ని రచిస్తు

న్నారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం వీరి 'కళాప్రపూర్ణ' అను బిరుదాన్ని యిచ్చింది. చిరునామా: కోడుగంటివావిధి, విజయనగరం.

చిరంజీవి నార్ల

కవి. కృష్ణాజిల్లా, గిన్నవరం తాలూకా కాటూరులో మే 1 1925 న జననం. ఏలూరు గురుకులశ్రమంలో విద్యాభ్యాసం. 49-50 లో ఆలిండియా రేడియోలో స్క్రిప్టురచయితగా ఉద్యోగం. ప్రకాశ్ స్టూడియో కళాకాఖ్యలో మరి కొంత కాలం ఉద్యోగి. రచనలు: త్యాగి, తెలుగు పూలు, ఆట పాటలు, కొత్తపాటలు, పాట కథలు, పెద్దల పాతాలు, కీలుబొమ్మ, పిల్లల నాటికలు, జాబిలి పాటలు. అభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమంలో నిత్య సంబంధం. ప్రస్తుత నివాసం: కృష్ణలంక, విజయవాడ.

బాషువా గుర్రం

కవి. గుంటూరు తాలూకా విశకొండలో 28 ఆక్టోబరు 1895 న జననం. ఉభయ భాషా ప్రవీణుడు. 1919 లో గుంటూరు ట్రయినింగు స్కూలులో ఉద్యోగి. 29 నుండి 15 సంవత్సరాలు గుంటూరుజిల్లా బోర్డుపాఠశాలలో తెలుగు పండితపదవి. 42 నుండి 45 వరకు మదరాసు యున్నప్రచార కాలాలో ఉద్యోగం. 47 ఉద్యోగ విరమణము. రచనలు: పిరదోసి, గిచ్చిలము, స్వప్నకథ, కాందికిడు, మంటాజ్ మహల్, ఖండ కావ్యము మొదలయిన కావ్యములు. గుక్కడి కల్యాణము, తెరచామి, వీరాబాయి యిత్యాది నాటకాలు. మొత్తం రచనలు 24. తిరుపతి ఓరియంటల్ సంస్కృత కళా

కాల వారితో మధుర క్రీడాధ విరుద ప్రదానం, విజయగిరి భారతీ తీర్మాననే కలిపి వికారం, ఇంకా అనేక విషయాలు. చిరునామా : వినుకొండ, గుంటూరుజిల్లా.

జోగి సోమయాజులు గంటి

భాషాకర్తవ్యవేత్త. విభాషపట్టణంజిల్లా, అనకాపల్లిలో 7 అక్టోబరు 1900 న జననం. 21 లో బి. ఏ; 23 లో ఎల్.టి; 25 లో విద్యాక; 27 లో పి. బి. యర్, 28 లో సంస్కృతంలో ఎమ్. ఏ., తమిళ కన్నడ సంస్కృతాంధ్ర ఆంగ్ల హిందీ భాషలు అభ్యర్థము. 22-29 లో ఆగోని మునిసి పల్ ఉన్నతపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయ పదవి. 29-33 పచ్చయ్యప్ప కళాశాల ఆంధ్రభాషాకాధ్యక్షుడు 33-35 ల మధ్య కాలంలో ఆంధ్ర విశ్వవిశాలపరిషత్తు లెక్చరరు, రీడరు, ప్రొఫెసరు; ఇపుడు ఆంధ్ర భాషాకాధ్యక్షుడు. దేశభాషలలోని శాస్త్రీయ సాంకేతిక పద నిర్ణయ సభలకు మదరాసు ప్రభుత్వం తరఫున సభ్యుడు, శీత్ర శాస్త్రీయ పద నిర్ణయక సభక సభ్యులు. కొన్ని ముఖ్య రచనలు : ద్రావిడభాషలు: వాని స్వభావము, ఆంధ్రభాషా వికాసము, మొదలైన భాషావిషయిక గ్రంథాలు; రామచంద్రుని హంపి యాత్ర అనే పద్య కావ్యం, ధర్మ సామ్రాజ్యమునే నవల, ఆంధ్ర భాషా విషయక వ్యాసాలు కొన్ని ఆంగ్లంలో ప్రచురించి, కాళిదాసును గురించి మరొకొన్ని సారస్వత విశుర్వనములు ముద్రించు.

చిరునామా : మహారాణిపేట, విభాష పట్టణం.

దీక్షితులు చింతా

సుప్రసిద్ధ కథానికా రచయిత. కూర్పు గోదావరిజిల్లా, రామచంద్రపురం తా|| దం గే రు గ్రామంలో జననం 1891. రాజమహేంద్రవరంలో బి. ఏ., చెన్నపట్నంలో యర్.టి., ఆంధ్రదేశంలో అనేక ప్రాంతాలలో డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ స్కూల్స్ గా ఉద్యోగం. రచనలు: శర్మిష్ఠ, వరూధిని, రెండు ఇత్యాదినాటికలు; ఏకా ఏక, దీక్షితుల కథలు, వజ్రరావు కథలు, హాస్యకథలు అనేక సంపుటాలు; ఇవి కాక వంద కథలు. వీరికథలుకొన్ని హిందీ ఆంగ్లములలోనికి అనువదించ బడ్డాయి. చిన్నపిల్లల ముద్దకృత చిత్రకరిణిలో మేటి. పిల్లలకోసం "లెక్కపెడకథలు" అనే గేయాలను ప్రచురించాయి. సూరీ, సీత, మెక్కి, కంపాలెక, లీలానుందరి మొదలైన పెక్కు చిన్న పిల్లల కథలు వ్రాశారు. చిరునామా: నరసాపురం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.

దేవీ ప్రసాద్ మాచిరాజు

కవి, హాస్యరచనలో సిద్ధహస్తుడు. గుంటూరు జిల్లా, బాపట్లతాలూకా సంతరావురపు స్వగ్రామం. గుంటూరు, మదరాసుల్లో విద్యాభ్యాసం. బి. ఎస్.సి., పట్టభద్రులు. ఖమ్మం మెట్టలలో ఎన్.ఎస్.ఎస్. ఇన్ స్పెక్టరు ఉద్యోగం. భిక్షుశ్రీ, తార విరహం, కాగితాల పాదుపు, రాజశేఖరాధికుడు, వందగ విహుడు కులు, మున్నగు అనేక హాస్యరస వ్యంజక కృతులు. చిరునామా: ఖమ్మం జైలరాకాదు.

ధర్మారావు తాపీ

సుప్రసిద్ధ రచయిత, పరిశోధకుడు, పత్రికా సంపాదకుడు. గంజాంజిల్లా బరంపురంలో జననం : 19 సెప్టెంబరు 1887. బరంపురం విజయనగరములలో చదువు, పచ్చయప్ప కళాశాలలో బి. ఏ., పట్టభద్రులు. బరంపురం కళాశాలలో గణితశాస్త్రాధ్యాపకులు. వేగుచుక్క గ్రంథమాల సాపస, ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధి సమాజమందిరి నిర్మాణకృషి, 1916 లో వికాఖపట్టణంలో గణితశాస్త్రాధ్యాపకులు. కొండెగాడు పత్రికాసాపస, మద్రాసు ప్రభుత్వ కోర్టు ఆఫ్ వార్డుస్ వారి న్యాయింగ్స్ కాలేజీలో లెక్చరరుపదవి, సమదర్శిని ద్వైవారపత్రికా నిర్వహణ, చెన్నపురిలో ఆంధ్ర సాహిత్య సమాజ సాపస, ఆంధ్ర వికారిద వియదాంకితులు, 1937 లో జనవాణి దినపత్రికకు సంపాదకులు, ఆంధ్రరాష్ట్ర పత్రికా సంపాదకుల మహాసభకు ప్రధాన అధ్యక్షులు, 1940 నుంచి కాగడా వారపత్రికా నిర్వహణ, ఆంధ్రరాష్ట్ర అభ్యుదయ రచయితల ప్రధాన మహాసభకు అధ్యక్షులు, 43 లో బొంబాయిలో జరిగిన అఖిల భారత అభ్యుదయ రచయితల మహాసభాధ్యక్షులలో ఒకరు, 1949-53 లో జనవాణి, వారపత్రికా నిర్వహణ, ఇంటింటి విజ్ఞాన మాల సాపకులలో ఒకరు. రచనలు : రాగిదబ్బు, ద్యోయ నము. భిక్షాపాత్రము, ఆంధ్రతేజము, (ఖండ కావ్యాలు); నివలలు : ఉపకాలము, గ్రామ్యగాళ్ళు; నాటకాలు : విలాసాద్ద నీయము, రత్నామ్రకణము, ఆనంద్వికృతా; వ్యాసాలు : కొత్తపాళీ, అదగజాలని కాగు, కనకములు; పరిశోధనలు : దేవా

లయాలమీద బూతుబొమ్మ రెండుకు, ఇనపకవృదాలు, పెళ్ళి - దాని పట్టు పూర్వోత్తరాలు; వ్యాఖ్యానాలు : విజయ విలాసము, పారిజాతాపహరణ భావప్రకాశక; సినిమాలు : మూలపిల్ల, రైతుబిడ్డ, ఇల్లాలు, ద్రోహి, దీక్ష, పల్లెటూరిపిల్ల ఇత్యాది అనేకం. చిరునామా : 7 స్వామి పిళ్ళేచిది, టిప్పికేన్, మద్రాసు.

ధర్మారావు కొల్లూరి

విమర్శకుడు. వికాఖజిల్లా విజయ నగరంతాలూకా కిందాం అగ్రహారంలో జననం : 17 ఫిబ్రవరి 1905. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ పట్టభద్రులు. రచనలు : చాకిరేవు, విశ్వరూపం, ప్రక్షేప్త వ్యాస ఖండ కావ్యకథానికావములు. 30 నుంచి నేటి వరకు బ్యాంకులో ఉద్యోగి. చిరునామా : కిన్నా, విజయనగరం.

నరసింహాశాస్త్రి నోరి

కవి, విమర్శకుడు. గుంటూరులో 6 ఫిబ్రవరి 1900లో జననం. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయపు బి.ఎ., బి.యల్., డిగ్రీ, కొద్దికాలం ఉపాధ్యాయ వృత్తి, ఇప్పుడు న్యాయవాద వృత్తి. రచనలు : గీతమాలిక, దుష్మితి, సోమనాధ విజయము, సంస్కృతమునుంచి దేవీ భాగవతిమునుకు ఆంధ్రానువాదం, రుద్రమదేవి, నారాయణ ధట్టు అనే చార్మిత్రికనవలలు, ఏకాంకితలు, కథలు, వ్యాసాలు; సాహితీ సమితి సభ్యులు, కార్యదర్శి. చిరునామా : రేపల్లె, గుంటూరుజిల్లా.

నరసింహారావు మునిమాణిక్యం.

హాస్యకథానికా రచయిత. జననం 1898. గుంటూరుజిల్లాలో

గుంటూరులోను, విజయనగరంలోను విద్యాభ్యాసం. బి. ఏ. ఎల్. టి., భీమవరంలో కొంతకాలం, బంపయ సాంధ్య కళాశాల ఉన్నత పాఠశాలలో ముగ్గురికాలం ఉపాధ్యాయవృత్తి. సాహితీసమితి, నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు, అభ్యుదయ రచయితల సంఘములతో సంబంధం. రచించిన నవలలు : వక్రితేళి, తిరుమాలిగ, దీక్షితులు, కాంతం, నేనూ మా కాంతం, కాంతం ప్రేమియ్యడు, కాంతం కాపురం, మునిమాణిక్యం కథలు, రాధ బాలు, హాస్యకథలు, దుక్కతల్లి, శరద్రామ్రులు, తల్లిపేమ, కథానికలు ఇత్యాది కథాసంపుటలు. చిరునామా : భాస్కరపురం, మచిలీపట్టణం.

నరసింహశాస్త్రి మొక్కసాటి

హాస్యరచయిత. తూర్పు గోదావరి జిల్లా కాకినాడ నాలూకా గ్రామంలో జననం : 9 ఆగష్టు 1892. పితాపురం, మచిలీపట్టణం, ఎడిన్ బరోలో విద్యాభ్యాసం. రచనలు : బాల్లెరు పార్వతి శం, ఏకోదరులు మొదలైన నవలలు; కన్నరీ, విన్నవీ అనే హాస్య కథానికల సంపుటి, మొక్కసాటి నాటికా సంపుటి, మరీకొన్నికథలు, నాటికలు, వ్యాసాలు. సాహితీసమితి, నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సభ్యులు. చిరునామా : కొత్త ఆగ్రా జూనియర్, పితాపురం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

నరసింహశర్మ

అయలసోమయాజుల

సంస్కృతాంధ్ర భాషా పండితుడు. క్రీ.శా.కేం జిల్లా, బొమ్మిలి తాలూకా తిరువరాయి జమీనాసం. జనన తేదీ : జూన్ 1913. చిట్టానూరు, విజయనగరం

సంస్కృత కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం, ఉద్యోగానా ప్రవీణ. విజయనగరం, అభ్యుదయ రచయితల సంఘానికి కొంత కాలం కార్యదర్శి; రాష్ట్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘ కార్యనిర్వాహక సభ్యుడు. పెవేతూడి సాహిత్య పాఠశాలలో ఆలంకార శాస్త్రాచార్యులు. ప్రస్తుతం విజయనగరం కళాశాల ఆంధ్ర పాఠ్యాధ్యాయులు. రచనలు : సాహిత్య కాముని, వ్యవహారి నేపిక, సాహిత్య విమర్శలు, వాచసత్విము, ఇత్యాది కథానికలు. చిరునామా : కొడుగుంటివారి వీధి, విజయనగరం.

నారాయణబాబు శ్రీరంగం

అతిసవ్య కవిత్వా రీతులలో బామ్మలను చెక్కిడంలో నేర్పరి; గడుపరి. జననం : విజయనగరంలో 17 మే 1906. చాల్యం నుంచీ నాటకాలలో నేషనరలు, సంగీతశాస్త్ర పరిచయం, బ్రిటితో కలసి విశాఖపట్టణంలో కవిశాసమితి నిర్వహణ, తొలుత ప్రబంధ రచన, మిణుగురులనే భావకవిత్వా రచన, పిమ్మట తిరుగుబాటు కవిత్వం, ఆంధ్రదేశ కవిత్వా ఉద్యమా లతో సంబంధం, ఇప్పుడు విజయనగరం రచయితల సంఘాధ్యక్షులు, అతివాస్తవిక రచనకు ఆచార్యుడు. కవాల మోక్షం, కిటికీలో దీపం, ఊరవతల, గడ్డిపరక, పండుగనాడు, తెనుగు రాత్రి, ఏమంది, ప్లానకంఖం ఇ త్యాది ఖండకృతులు. సంపాది తోట (ఫోర్వ నాటకాన కావం) కొన్ని కథానికలు, సాహిత్య విమర్శలు, రేడియో ప్రసంగాలు. చిరునామా : కస్సా, విజయనగరం.

నారాయణాచార్యులు పుట్టపర్తి

కవి, సందితుడు, విమర్శకుడు. రాయల సీమలో జననం 1915. తెలుగు, మరాఠీ ప్రాకృతం, పాళీ, సంస్కృతాంధ్రాంగ భాషా సంపన్నుడు. ఆవంతపురం, ప్రొద్దుటూరు కళాశాలలలో కొంతకాలం అధ్యాపకత్వం. రచనలు : సాక్షాత్కారము. తెనుగొండ లక్ష్మీ, గాడివాలా, పాద్యము.

పద్మరాజు పాలగుమ్మి

సుప్రసిద్ధ కథకుడు, పాత్రపోషణలో నేర్పరి, విమర్శకుడు, కవి. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా తణుకుతాలూకాతిరుపతిపురంలో జననం, 24 జూన్ 1915. రాజమహేంద్రవరం ఆర్ట్స్ కళాశాలలో రసాయనశాస్త్ర పట్టభద్రుడు, కాశీ విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం. ఎస్ సి. 39 లో కాశీనాథ కళాశాలలో అధ్యాపకలు, 45 లో ఫిమవరం కళాశాలలో రసాయన శాస్త్రకాళాధ్యక్షుడు. 58 నుంచి వాహినీ సంస్థకు రచయితగా ఉద్యోగం. పురిటిపాట మొదలైన గేయాలు, కూలిజనం అనే కథల సంపుటి, సుమారు 50 కథానికలు; ప్రతిభ, ఆంధ్రప్రతికలలో సాహిత్య విమర్శలు; కొన్ని నాటికలు, నాటకాలు. 1951 లో జరిగిన ప్రపంచ కథానికల పోటీలో వీరి 'గాలివాన' అనే కథానికకు ద్వితీయ బహుమతి వచ్చింది. చిరునామా : 86 పీటర్స్ రోడ్డు, మద్రాసు-8

ప తా భి

అన్నిటా కొత్తకనాన్ని ఆకాంక్షించే నవ్యుడు. వచన కథానికల దుడ్డుకర్రతో కథానిక నడుం విరగతోన్న కవి. రచనలు : ఫీజేక్ రాగాల జీవన (గేయసంపుటి)

చిరునామా : 26, లాయిడ్స్ రోడ్డు, రాయపేట, మద్రాసు-14

పార్వతీశము ఓలేటి

మధురకవి. జననం: కూర్మగోదావరి జిల్లా పెద్దాపురం తాలూకా కొమరగిరి; సంవత్సరం: 1882. ధనాభిరామము, తారా శాంతము, సువర్ణమాల అనేనాటకములు, సురసాతన నవలరచయిత. ఆంధ్రప్రచారిణి అనే గ్రంథమాల సాపకలు. వంగభాషలో ప్రవేశం. వేంకటపార్వతీశ్వరకవులజంటలో వీరు చోకరు. వేంకట పార్వతీశ్వరకవుల జంటలో కృతులు : కావ్యకుసుమావళి, బృందావనం, ఏకాంతసేవ, వాల్మీకిరామాయణమునకు ఆంధ్రీకరణము. నవలలు : నీరడ, నీ లాంబడి, ప్రణయకోపము, శ్యామల, శకుంతల, కృష్ణకాంతుని మరణ శాసనము; వంగభాషమండి అనేక నవలల అనువాదం. చిరునామా : పితాపురం, కూర్మగోదావరిజిల్లా.

సాపయ్యశాస్త్రి జంధ్యాల

కవి. గుంటూరుజిల్లా బాపట్లతాలూకా కొమ్మూరులో 4 ఆగస్టు 1912న జననం. డిగ్రీలు : గాంధీభాషా విశారద, హిందీ భాషా ప్రవీణ, ఉభయభాషా ప్రవీణ. ప్లాగరైజర్స్ ప్రామాణ్యం గుంటూరులో హిందీ పండితుడుగా 4 సంవత్సరాలు అమరావతిలో తెలుగు పండితుడుగా 4 సంవత్సరాలు, ఇప్పుడు ఆంధ్ర క్రైస్తవ కళాశాల (గుంటూరు) ఆంధ్రోపన్యాసకులు. రచనలు : ఉదయశ్రీ, విజయశ్రీ, కరుణశ్రీ మొదలగు ఖండకావ్యాలు; గద్యరచనలు : కళ్యాణ కాదంబరి, తెలుగు సీమ, ఇత్యాదులు. నవ్యసాహిత్యచరిత్ర, సాహితీసమితి, తరువాత ఆ గ్రంథం

రచయితల సంఘంతో సంబంధం. ముఖ్య పీఠీ పత్రికకు కొంతకాలం సంపాదకత్వం. చిరునామా : ఎ. సి. కాలేజీ, గుంటూరు.

పిచ్చేశ్వరరావు అట్లూరి

కథకుడు. కృష్ణాజిల్లా బండర్ల పిండూ కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం. వయస్సు 38 సం॥రాలు. నావికాదళంలో కొంత కాలం ఉద్యోగం, జనవాణి, ఆధునిక యుగములైన పత్రికలలో కథానికలు, సాహిత్య విమర్శలు, ప్రేమచంద్ర గోదాన్ నవలానువాదం, హిందీభాషా పరిచయం. చిరునామా : వికలాంధ్ర ఆఫీసు, బకింగ్ హంపేట, విజయవాడ.

బంగారయ్య నండ్లూరి

విమర్శకులు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకా చెల్లూరు గ్రామంలో జననం: 20 నవంబరు 1903. తుదరాను విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచార్య పరిశోధనా లయం లో ఆంధ్రకాళికు కొన్నాళ్ళు ఉద్యోగములు. 1928 నుండి కేటివరకు న్యాయవాదవృత్తి. రచనలు : అభిజ్ఞానకామంతలము, మహాభారతము మొదలైన కావ్యనాటకములపై విమర్శనా గ్రంథములు, మరికొన్ని సాహిత్య విమర్శనలు; రాజలక్ష్మి, ఖడ్గతిక్కన, ఆంధ్ర తేజము యిత్యాది నాటకములు. నన్నయ్య ఛట్టారకసమాజము, గౌరమి సాహిత్య సమ్మేళనము, లలితకళాపరిషత్తు మున్నగు సంస్థలసభకడు, కార్యదర్శి. చిరునామా : రాజమండ్రి.

బాపిరాజు బొడ్డు

కవి. ఏలూరులో జనవరి 1912 లో జననం. ఏలూరు సాహిత్యమండలి ఉపా

ధ్యక్షులు. రచనలు: విపంచి, కాత్యాయని అనే ఖండకావ్యాలు, కలిక అనే కథానికా సమవ్యయం. ఉద్యోగం : వాణిజ్యం. చిరునామా : ఏలూరు.

బైరాగి ఆలూరి

కవి. గుంటూరుజిల్లా తెనాలితాలూకా అయితానగర్ లో 1925 సంవత్సరంలో జననం. రచనలు : దివ్యభవనం, (కథల సంపుటి) కవిత్వ, చీటినిదలు, నూతిలో గొంతులు, త్రిశంకుస్వర్గం, హిందీభాషలో బదత్ కీగాత్ అనే ఖండకావ్యం. ఉద్యోగం : చందమామ ప్రచురణలు సహాయసంపాదకులు. చిరునామా : చందమామ పబ్లికేషన్స్ మద్రాసు 26.

భాస్కరరావు వాసిరెడ్డి

“మాభూమి” నాటక కర్తలలో ఒకరు. కృష్ణాజిల్లా, నందిగామ తాలూకా వీరులపాడు గ్రామం జన్మస్థలం. జననం, 2 సెప్టెంబరు 1914, దివ్యాన్. రచనలు : పోరుగడ్డ (నాటకం), సమాధి (పద్య కావ్యం), సాహిత్యం - సమాజం, మరి కొన్ని అనువాదాలు; ముందడుగు, అపనింద, నాటకకర్తలలో ఒకరు. 36 లో తెనాలిలో జరిగిన యనార్య సాహిత్య పరిషత్తు సభ్యుడు. 49-51 వరికు అఖిల భారత ఆధునిక రచయితలసంఘ కార్యనిర్వాహకవర్గ సభ్యుడు. రెండు సంవత్సరాలకాలం ప్రభాకర్ దినపత్రిక, జనత పత్రికాసంపాదకవర్గ సభ్యులుగా పనిచేశారు. పల్లెటూరు, పుట్టిల్లు మొదలైన చలనచిత్రాలకు మాటలు పాటలు రచించారు. చిరునామా : వీరులపాడు, కృష్ణాజిల్లా.

భీమన్న బోయి

కవి. తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజోలు తాలూకా, మామిడికుదురు స్వస్థలం - వయస్సు 40, కాకినాడలో బి. ఏ., రాజమండ్రిలో బి. ఇడి. జనవాణి, ప్రజామిత్రలో సహాయసంపాదకుడు. తూర్పుగోదావరి జిల్లాబోర్డులో ఉపాధ్యాయ వృత్తి. ఇప్పుడు ఆంధ్రప్రదేశ్ సహాయ సంపాదకుడు. రచనలు: మధుబాలరాగోదయం (కావ్యాలు), భావపమనీ జాబులు, పాటేరు, కూలి రాజు ఇత్యాదులు. చిరునామా: ఆంధ్రప్రదేశ్, నూంటుకోడ్డు, మదరాసు.

మాధవరామశర్మ జమ్మలమడక

పండితులు. గుంటూరుజిల్లా తెనాలి తాలూకా కోడితాటిపర్రు స్వగ్రామం. జననం, 17 ఏప్రిల్ 1907. విజయనగరం సంస్కృత కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం, సాహిత్య విద్యాప్రవీణ. 31-43 తెనాలి సంస్కృత కళాశాలాధ్యాపకులు, ఉపాధ్యక్షుడు, ఆధ్యక్షుడు. 43-45 నెల్లూరు సంస్కృత కళాశాలలో అధ్యాపకులు. 45 నుంచి నేటి వరకు గుంటూరు ఎ. సి. కళాశాలలో సంస్కృతాంగధ్యాపకత: రచనలు, నవరస గంగాధరము, ఆంధ్రప్రతాపరుద్రీయము, స్వనిసారము, కావ్యప్రకాశము, మొదలైన అలంకార శాస్త్రరచనలు. నవ్యసాహిత్య పరిమితు కార్యనిర్వహకసభ్యుడు, సాహితీ సమితి సభ్యత్వం, అధ్యక్షుడు సాహిత్య ఉద్యమంతో సన్నిహితత్వం. చిరునామా: ఎ. సి. కాలేజీ, గుంటూరు.

మాధవశర్మ పాటిబండ్ల

కవి, పండితుడు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం. ఎ. పట్టభద్రుడు. ప్రస్తుతం విజయవాడ ఆంగ్లకళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు. భావకవిత్వంపై అనేక పరిశోధనా పూర్వకవ్యాసాలను రచించారు. ఉచ, వీణ సాహిత్య పత్రికలకు సంపాదకత్వం వహించారు. 'బాలప్రభ' అనే పిల్లలపత్రికకు కొంతకాలం నిర్వహణ. 'ఉదయభారతి' గురుకుల నిర్వాహకులు. కృతులు: చారుణి, గీరిక పెండ్లి. చిరునామా: బాపినగర్, గుణదల, విజయవాడ.

ముద్దు కృష్ణ

నాటకరచయిత, 'వైతాళికులు' కవిత్వా సంపుటి సంపాదకులు. జననం, 27 ఫిబ్రవరి 1899. కాకినాడకళాశాలలో బి. ఏ., పట్టభద్రులు, మద్రాసులో 'లా' బి. ఎల్. డిగ్రీ. రచనలు ఆ శోకం, బీకప్పలో తుపాను ఇత్యాది నాటకాలు, భీమావిలాపంలో భామకలాపం అనేనాటికలు; నాటకరంగానుభవం. 33లో జ్యూల పత్రికాప్రచురణ, పక్కింటి ఆమ్మాయి చలర చిత్రానికి మాటలు పాటలు వ్రాశారు. చిరునామా: గాంధీనగర్, విజయవాడ.

బలరామమూర్తి ఏటుకూరు

చరిత్ర పరిశోధకులు. జననం: గుంటూరు జిల్లా ఏటుకూరు; తేదీ 23 ఆగష్టు 1918. గుంటూరు కళాశాలలో బి. ఏ., గత పదిహేనేళ్ళనుంచి కళ్యాణిస్తు పాక్షికార్థికలాపాల్తో సంబంధం; రాయల సీమ, విశాఖ పాక్షికార్థికమాలలో

పాల్గొంటూ పాఠశాల నిర్వహణ; 48.51 కడలూరులో డెటిన్యూ; చరిత్ర, తత్వశాస్త్రములలో మార్కిస్టువిప్లవాని పరిశీలనాకాంక్ష. రచనలు : ఆంధ్రుల సంక్షిప్తచరిత్ర. చిరునామా : వికలాంధ్ర, విజయవాడ.

రమణారెడ్డి కె. వి.

కవి, వ్యాసకర్త. నెల్లూరు జిల్లా, కోవూరుతాలూకా కేబాలలో జననం. 26 మార్చి 1928 ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయంలో బి. ఎ. అనర్గు డిగ్రీ, ప్రస్తుతం ఒంగోలు డి.యస్.ఆర్. కర్నూల కళాశాలాధ్యాపకులు. రచనలు : ఆదవి (కావ్య సంపుటి), మరికొన్ని ఖండకృతులు; కొంతకాలం అరుణరేఖ పత్రికా నిర్వహణ; విద్యార్థిగా విద్యార్థి కేదరేషను ఉద్యమంలో పాల్గొన్నందుకు సంవత్సరకాలం ప్రవాసశిక్ష. చిరునామా : ఒంగోలు కళాశాల, ఒంగోలు.

రాఘవాచారి సంపత్కుమార్

కవి. సంపత్ అనే పేరుతో రచనలు కలుపరిస్తూ వుంటారు. జననం : 20 అక్టోబరు 1917. కర్నూలు జిల్లా బగానపల్లి తాలూకా 'అవుకు' గ్రామవాసులు. మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ ఎమ్.ఎ. పట్టభిద్రులు. కాకినాడ, అనంతపురం, రాజమహేంద్రవరం కళాశాలలలో కొంతకాలం ఆంధ్రాధ్యాపకులు; ఇప్పుడు అనంతపురం కళాశాలలో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులు. రచనలు : కళాతత్వం, కవులు, కేసు సూర్యము, అనంతము, కొన్ని కథలు, వ్యాసాలు. చిరునామా : గవర్నమెంటు ఆర్ట్స్ కాలేజీ, అనంతపురం.

రామకృష్ణయ్య కోరాడ

భాషా తత్వవేత్తలు. మచిలీపట్నం జన్మ పరిం, జననం 1891. సంస్కృతాంధ్ర ఆంగ్ల భాషాపండితులు, 1915 లో బి. ఏ. పట్టభిద్రులు, 15 లో విజయనగరం కళాశాలలో అధ్యాపక పదవి. సంస్కృత ప్రాచీనాంధ్ర భాషా స్వరూపాన్ని తెలిపినవారు, కర్ణాటక తమిళ భాషలను పరిశీలించినవారు. 1905 లో మండూతరం ఉద్యమంలో ప్రచారం, బెంగాల్ జాతీయోద్యమ కాలంలో కొన్ని కేయాల రచన, 1921 లో ఎం. ఏ. పరీక్షయందు తీర్థత, 1946 వరకు మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్యభాషా ప్రధానాధ్యాపకులు. ఇప్పుడు తిరుపతి ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ లో పరిశోధకులు. రచనలు : ఆంధ్ర భారత కవితా విమర్శనము, కాలిగానుని కళా ప్రతిభలు, పారస్పర వ్యాసములు, భాషాత్పత్తిక్రమము, ద్రావిడ భాషా పరిచయము, సంధి, ఇత్యాది గ్రంథములు. ఇవికాక ఆంధ్రాంగ్ల భాషలలో అనేక పారస్పర భాషా విషయిక వ్యాసాలు. చిరునామా : తిరుపతి ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూట్, తిరుపతి.

రామకృష్ణశాస్త్రి మల్లాది

ప్రసిద్ధకథకులు, బహుభాషాకోవిదులు. సంస్కృతాంధ్ర వంగ ఆంగ్ల భాషలలో పండితులు. జననం 15 జూన్, 1905 మచిలీపట్నం. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయం ఎమ్. ఏ. పట్టభిద్రులు; రచనలు : కన్నడ, అనేక కథల సంపుటి; కవిమిత్రులు, తెలుగువారు, కొత్తపాఠశాల, ఇత్యాది విమర్శనా పుస్తక వ్యాసాలు; ఇవికాక సుమారు 200 కథానికలు. చిన్నకథలు,

మొదలైన అనేక చలనచిత్రాలకు సంభాషణలను రచించారు. త్యాగరాజుగర్, 15 తిరుమూర్తివీధి, మద్రాసు.

రామకృష్ణరావు అబూర్

పద గుంభన, లావణ్యము గల కవి. జననం 1896. పట్టభద్రులు, నాటక రంగానుభవం, విమర్శకులు. రచనలు : ఊహాగానము, పూర్వప్రేమ, మల్లికార్జున, నవీసుందరి ఇత్యాదులు. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సభ్యులు, చిరునామా : "ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, వాల్తేరు.

రామశాస్త్రి గోవిందు

'గోరా' అనేది వీరికి నామాంతరిం. నాటికా రచయిత. గోరాపుట్టి జిల్లాలో కురుమూర్ అనే ఉత్కల గ్రామంలో 3 అక్టోబరు 1918 న జననం. కాకినాడ కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం. సుమారు 10 ఉద్యోగాలు. 46 లో ఇంగ్లీషు స్వతంత్రకు సహాయ సంపాదకులు. 48 నుంచి నేటివరకు తెలుగు స్వతంత్రకు సహాయ సంపాదకత్వం. దూరతీరాలు అనే నాటిక, నెలవుల్లు..... ఇత్యాదులు సుమారు 50 రేడియో నాటికలు, వ్యాసాలు, మరికొన్ని కథలు వీరి రచనలు. చిరునామా : స్వతంత్ర, 2 బ్రాడీనోడ్, మైలాపూర్, మద్రాసు 4.

రామదాసు బెల్లంకొండ

'సయాగరా' కవులలో ఒకరు. గుంటూరుజిల్లా నరసరావుపేట తాలూకా పమిడిపాడులో 23 ఆగస్టు 1923 న జననం. విజయవాడ ఆంగ్ల కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం. ఆంధ్రప్రదేశ్ దినపత్రిక, సోషలిస్టు నారపత్రికలలో సహాయ

సంపాదకులుగా కొంతకాలం ఉద్యోగం 'మరదలు పెళ్ళి' చలనచిత్రానికి సంభాషణా రచన. సహాయదర్శకులు. నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు, ఆభ్యుదయ రచయితల సంఘం సభింధం. ఆధునిక కవితా సంపుటి 'కల్పవ' సంపాదకులలో ఒకరు. రచనలు : నాగీతం, ఈశోజన మొదలైన గీతాలు; అతిథి అనే నాటకం, కొన్ని ఆను వాదాలు. చిరునామా : కృష్ణలంక, విజయవాడ.

రామచంద్ర తిరుమల

భాషా పరిశోధకులు. బళ్ళారిజిల్లా, హోన్నేటతాలూకా, కమలాపురంలో, 17 జూన్ 1914 లో జననం. మదరాసు సంస్కృత కళాశాలలో సాహిత్య శిక్షణ పొందిన కవి విద్యాభ్యాసం, మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయం, తెలుగు సంస్కృతాలలో విద్యాన్, పంజాబ్ విశ్వ విద్యాలయం హిందీ ప్రభాకర, కన్నడభాషలో పాండిత్యం, తమిళభాషలో తగినంత పరిచయం. కేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారివద్ద, ఆంధ్ర ప్రాకృతభాషా పరిశోధన. ఉద్యోగాలు : 34-38 లో మద్రాసు ఓరియంటల్ మ్యూజిక్స్, పులైబరీలో పండిత పదవి, 38-39 తొలిపూయ నరసయ్య మహర్ పులైబరీలో పండితులు, 39-42 పంజాబ్ విశ్వ విద్యాలయం పులైబరీలో పుస్తకాల క్యాటలాగర్ పదవి, 44-47లో తెలంగాణా, హైదరాబాద్ పత్రికల సహాయ సంపాదకత్వం. 47 నుండి నేటి వరకు ఆంధ్రప్రదేశ్ సహాయ సంపాదకులు. రచనలు : సుమతికళకం, భారతవిజయం అనే నాటకం, గాథాసప్తకంలో తెలుగు పదాలు, మన శ్రీ వాచక శబ్దాలు, ఆంధ్రవృందో విశేషాలు, మద్ది

నానుడి, తపతర వ్యాసాలు; బొబ్బిలికగి, వస్త్రిచోడుని కుమారసంభవం, రంగనాథ రామాయణం ఇత్యాది గ్రంథసంస్కరణ.

అభ్యుదయ రచయితల సంఘ సభ్యులు. చెన్నపురిలో భాషా శేవక సమితి స్థాపన, కార్యదర్శిగా నిర్వహణ. 29 లో సత్యాగ్రహోద్యమంలో పాల్గొని న్నారు. 32 లో నిర్బంధం, ఏడాది కారాగారం కెక్కు. 34 మద్రాసు స్కూలు కేసులో అరెస్టు, కొంతకాలం ప్రవాసం, చిరునామా: 2,583 ప్రెక్టాన్స్ రోడ్డు తిరువల్లిక్కేణి, మద్రాసు-5.

రామశాస్త్రి దర్శిని

విశ్వకర్మలు, రచయిత. రాంపా అనే కేరళలో రచనలు వెలువడుతున్నారు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా కాకినాడతాలూకా వేటపాలెం జన్మస్థలం, తేదీ 30 జూలై 1924. కాకినాడ కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం. రచనలు: కళలు, కథలు, మనస్తత్వం (కథల) కళాసాహిత్యాల సమస్యలు, ఉదయగీతాలు, కామేశ్వరి కథ, దయ్యంపట్టిన మనిషి మొదలైన అమృతరసములు; కళాశ్రీ స్థాపన, గ్రంథ ప్రచురణ; కొంత ఉద్యమంతో సంబంధం; విద్యార్థి ఉద్యమంలో కృషి. చిరునామా: కళాశ్రీ, సామరల్లకోట, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

రామమోహనరావు నందూరి

రచయిత. కృష్ణాజిల్లా ఆరుగొలమలో జననం. వయస్సు పాతికేళ్ళు. ఆంధ్ర వార పత్రిక సహాయ సంపాదకులుగా ప్రస్తుతం ఉద్యోగం. చిరునామా: ఆంధ్ర సచిత్ర కార్యమిత్ర, 7 తంబుచెట్టిపేడి, మద్రాసు.

రామమోహనరావు మహీధర

రచయిత. తూర్పు గోదావరి జిల్లా అమలాపురిం తాలూకా ముంగండ్ల వాస్తవ్యులు. సంస్కృతాంధ్ర ఆంగ్ల భాషా పరిచయం. వయస్సు 40 సం॥లు. ప్రబాకర్ క్తి దిన పత్రికకు కొంతకాలం సహాయ సంపాదకులు. ప్రస్తుతం వికా లాంధ్ర దినపత్రిక సంపాదకవర్గ సభ్యులు. అభ్యుదయ, నగారా, ప్రబాకర్ క్తి మొదలయిన పత్రికలలో అనేక నాటికలు, వ్యాసాలు ప్రచురితం. 'అద్దకొంప' అనే నాటకం పుస్తక రూపాన వెలువడడ నాటకం. నాడు: నేడు మొదలైన నవలనాను వాదములు. కొంతకాలం విశ్వసాహిత్య మాల పుస్తక ప్రచురణాలయ నిర్వహణ. చిరునామా: వికలాంధ్ర కార్యాలయం, విజయవాడ.

రాజశేఖరశతానధాని దుర్భాక

పండితుడు, కవి. కడపజిల్లా జమ్మల మడుగులో జననం: 18 ఆక్టోబరు 1888. మద్రాసు క్రిస్టియను కళాశాలలో విద్య, ప్రొద్దుటూరు డిప్టీకే మున్సుబుఖోర్టలో కొంతకాలం రేఖకులుగా ఉద్యోగం, గాంధీ ఉద్యమ ప్రభావంవల 21 లో రాజీనామా. రచనలు: శరన్నవరాత్ర పద్యావళి, వీరమతి చరిత్రము, ప్రతాప సింహ చరిత్ర ఇత్యాదులు. చిరునామా: ప్రొద్దుటూరు, కడపజిల్లా.

రామారావు అడిదము

పండితుడు. విశాఖజిల్లా పూసపాటి శేఖర్ జననం: 1881, విజయనగరం ఆంగ్ల కళాశాలలో ఆంధ్రాభ్యాసకులుగా ఉద్యోగం; విరమణ 1939. రచనలు: నిస్సత కలింగాంధ్ర కవులు, మనోహరం

(సంస్కృత చాటుపులకు అనువాదం), పదసాహిత్యంపై సాహిత్య వ్యాసాలు. చిరునామా : సుబ్రహ్మణ్యంపేట, విజయ నగరం.

రామిరెడ్డి నారపరెడ్డి

కవి. నెల్లూరుజిల్లా కోవూరు గ్రామ ముఖ్య జననం : 1918. నెల్లూరు మూల పేట సంస్కృత కళాశాలలో సంస్కృత భాషాధ్యయనం, అరుణరేఖ సాహిత్య మాసపత్రికకు రెండేళ్ళు సంపాదకత్వం, రాజకీయవారిపత్రికగా ఆరుణనిర్వహణ, అరుణరేఖా పబ్లికేషన్స్ స్థాపకులు, ఆధ్వర్య దయ రచయితల సంఘంకో సంబంధం. రచనలు : ఆశ్రుమాల, నా పీఠం. చిరునామా : అరుణపబ్లికేషన్స్, నెల్లూరు.

రుక్మిణీనాథశాస్త్రి జలసూత్రం

కవి, విమర్శకుడు, పేరడీలనే కావ్య రచనలో సిద్ధహస్తుడు. జననం 7 సెప్టెంబరు 1914, మచిలీపట్నం. చిట్టిగూడూరు సంస్కృతకళాశాలలో 8 ఏళ్ళు సంస్కృత భాషాధ్యయనం, 37 లో ఉభయ భాషా ప్రవీణ, తేలప్రోలు ఉదయ భారతి ఆంధ్రోధ్యాపకులు, 40-46 ఆంధ్ర వారి పత్రికలో సహాయ సంపాదకులు, 46 నుంచి నేటివరకు మద్రాసు ఆలిండియా రేడియోలో స్క్రిప్టు రచయిత. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సభ్యులు, 48 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర ఆధ్వర్యదయ రచయితల సంఘ సహాయ కార్యదర్శి. రచనలు : ఆక్షింతలు (పారడీలు), ఎరటి చీకటి (కథలు), కవిరి (నాటకం), దేవయ్య స్వీయ చరిత్ర, తనలో కామ; సుమారు 500 రేడియో నాటికలు. చిరునామా : 14 ఉస్మాన్ రోడ్డు మద్రాసు - 17.

రంగాచార్యులు కిథాంచి

రచయిత, విద్యాధికులు. జననం, 22 జనవరి 1895. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయంలో ఎమ్. ఏ., బి. యల్. పట్టభద్రులు. 1919-21 కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు. 21-50 విజయ నగరం కళాశాలలో గణితకాస్త్రాధ్యాపకత్వం. కొంతకాలం పురపాలక సంఘాధ్యక్షుడు. రామానుజాచార్య విద్యాసమితి నిర్వహణ. వందేమాతరం పత్రికా సంపాదకత్వం. రచనలు : ఆను లోక్ ముఖ్య జాబితీసంచికలో బమ్మెరచోతనపై ఆంగ్లవ్యాసం, 'వైఖానసధర్మప్రకాశ' సంస్కృతంనుండి ఆంగ్లంలోనికి భాషాంతరీకరణము; జాతకకథలు, ధన్యుపదము, అంబద్ధను లేము, కొన్ని చౌద్రగాధలు ఆస్ట్రేలియాలో పాఠీనుండి ఆంధ్రానువాదం; గురజాడ మత్తాలసరములు, చిన్నకథలు, కొండుభట్టియం, మాటామంతి మొదలైన గ్రంథాలకు ఎడిటింగ్; బోధాంత ఆర్థికాస్త్రము, నాగారువచరిత్రము, నాగ పంచమికథ, పురాతన సారఫిక్ పరిశీలు ఇత్యాది పుస్తకరచన. పాలరీ దాకర్న్ ఇన్ స్టిట్యూట్ లో సభ్యులుగా ఎన్నిక, ఆధ్వర్యదయ రచయితల ఉద్యమంకో సన్నిహితత్వం, సభ్యత్వం. చిరునామా : పార్కుస్టైట్ బిల్డా, విజయ నగరం.

రంగనాథరావు పన్నాళం

కవి. గంటాంజిల్లా, విరంపురంలో జననం: 1 జూన్ 1919. విశాఖకుట్టుం కళాశాలలో చదువు, 40 లో యువకళ పత్రికా నిర్వహణ. 48 నుంచి నేటివరకు ఆలిండియా రేడియో థిర్లలో తెలుగు

వారాఁగఁకు సహాధిపతి. రచనలు: అక్షరీతి, ప్రేమలత (ఖండకావ్యాలు); ఆద్యంతం, నీకోసం, అనూరాధ, పన్యాల కథలు. చిరునామా : ఆలిండియా రేడియో ట్రాడ్ కాస్టింగ్ హౌస్, న్యూఢిల్లీ.

రంగారావు ఆవంత్స

కవి. విశాఖజిల్లా విజయనగరంలో 11 డిశంబరు 1904 జననం. రాజమహేంద్రవరంలో బి. ఇడి, సాహితీ సమితి సభ్యులు. విజయనగర పురపాలక సంఘ ఉన్నత పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులు. కృతులు: నెలవంక, ఇంద్ర చాపము ఇత్యాది ఖండకావ్యాలు; సరస్వతి మొదలగు కొన్ని తెలవర్ణచిత్రాలు, కథాచిత్రాలు. చిరునామా: కిన్నె, విజయనగరం.

లక్ష్మీకాంతము పింగళి

రంగురంగుల శబ్దాలతో భావాల తొలకరింతో ప్రసిద్ధులైన పింగళి - కాటూరి కవులలో ఒకరు. జననం, కృష్ణా జిల్లా చల్లపల్లి తాణాకా చిటూరు; తేదీ 10 జనవరి 1894. మచిలీపట్నంలో బి. ఏ. నోలియపాఠశాలలో ప్రధానాంధ్ర పండితపదవి, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు పరిశోధకకాళి 'ఫెలో' పదవి, తంజావూరు సరస్వతీ మహాలలో పరిశోధకులు, 30 లో ఎమ్. ఏ. డిగ్రీ. 31 లో ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ ఆంధ్ర కాళు ఆచార్య పోషనం, ఇప్పుడు ఆలిండియా రేడియో సాహిత్య సలహాదారులుగా కేంద్ర ప్రభుత్వోద్యోగులు. రచనలు: మధుర పండితరాజము, ద్విపద భారతమునంగనాధిరామాయణము ఇత్యాది కావ్యాలకు సీకలు; పింగళి - కాటూరి

కవులకృతులు: సౌందరనందము, పౌలస్త్య హృదయము, తొలకరి. చిరునామా : ఆలిండియా రేడియో, విజయవాడ.

లక్ష్మీనారాయణ ఉన్నవ

నవలా రచయిత, విద్యార్థి కుటుంబం. గుంటూరుజిల్లా నేములూరులో జననం. వయస్సు సుమారు 76.

గుంటూరు, రాజమహేంద్రవరములలో ఆంగ్ల భాషాధ్యయనం. ఐర్లండ్ లో విద్యాభ్యాసం, బార్-ఎట్-లా డిగ్రీ పట్టభద్రులు. గుంటూరు క్రిస్టియన్ కాలేజీలో కొంతకాల ఉపాధ్యాయ పదవి, నీరేశలింగంపంతులుగారితో సంఘ సంస్కరణోద్యమంలో నిర్విహణ. ఆయనపద్మ కొంతకాలం ఉద్యోగం, బెంగాల్ విభజన ఆంగ్లేశోద్యమంలో రాజకీయాలలో ప్రవేశం. ఉద్యోగానికి వస్తే చాలాలో కొపెనీలో కాషియర్ ఉద్యోగం, తరువాత ఐర్లండు ప్రయాణం. ఐర్లండులో భారతీయులతో కలిసి ఉద్యమాలు, వ్యాపరచన, స్వదేశాగమనం, హామీరూలు ఉద్యమంలో ప్రవేశం, ఆసహాయోద్యమములో న్యాయవాద వృత్తికి వస్తే, ఉద్యమంలో కృషి, తల్పాదులో సహాయనిగాకరణ, గురజాలలో ఆరెడ్డు, ఉప్పుపత్తాగ్రహోద్యమం లానూ, 1942 లానూ మళ్ళీ కారాగారవాసం. రచనలు : మాలపల్లి, నాయకురాలు, సంగీత నాపసాని, మొదలైనవి; తిక్కన కల్పనైపుణ్యంపై కొన్ని వ్యాసాలు. కొంతకాలం 'గుంటూరు' పత్రికానిర్వహణ. చిరునామా : కారవానికేరం, గుంటూరు.

లక్ష్మీకాంతమోహన్

కవి కుడు. గుంటూరుజిల్లా, రేపల్లె తాలూకా, వెలటూరు స్వగ్రామం. జననం 1 జూలై 1922. ఆత్మబలి, శేదరాసి పెద్దమ్మ కథలు, సింహగర్జన, రామరాజ్యం నవలలు; సమ్మే పిలుపు, నాటకం; కూరీ, కాణదారు బుర్రకథలు. రాజకీయాద్యమాలలో కృషి, 48-51 వరకు ఉపాధ్యాయ వృత్తి. చిరునామా : వెలటూరు, (వయా) తెనాలి, గుంటూరు జిల్లా.

విశ్వేశ్వరరావు మల్లనరపు

కవి, జననం 1904. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు, అగ్ర్యుడయ రచయితల ఉద్యమంలో సంబంధం. రచనలు : మధుకీ, కల్యాణ కింకిణి.

విక్టోరి విద్వాన్

కవి. విమర్శకుడు 21 ఆక్టోబరు 1915 జననం; ఆనంకపురంజిల్లా తిమ్మల గ్రామం జన్మస్థలం. సంస్కృతాంధ్రాలలో మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ విద్వాన్. కాళి విశ్వవిద్యాలయంలో సంస్కృత ఖండకావ్యాల పరిశోధన. రచనలు : విరికన్నె, పాపం, నా హృదయం, ఖండకావ్యాలు, అనువాదాలు, భారతీయ కవిత్వకల్పకం, ఆత్మచారం, అబద్ధాలు, మహాశిల్పి; నవలలు : దుర్గాక్రమణి, మానవుడు, ప్రథమ శ్రేణు, ఇత్యాదులు; కథలు : రాతలూగితలూ, ప్రాద్దుతిరిగింది; వ్యాసాలు, సమీక్ష, సాహిత్యమిమాంస మొదలైన తదితర అనేకరచనలు.

2014 నవ్యసాహిత్యమాల సావన, అనంతపురం జిల్లా కార్మిగన, జిల్లా

యవజన సంఘం తదితర సంస్థల ప్రధాన కార్యదర్శి. 45 లో హైదరాబాద్ లోని మీజాన్ పత్రికలో సహాయ సంపాదకర్త, 46 - 49 లో ప్రజాశక్తి దిన పత్రిక సహాయ సంపాదకర్త, 49 లో నవ్యసాహితీ పత్రికా నిర్వహణ, 50-52 బాలభారత్ లో శిశుమన స్తర్త పరిశోధన, ఇంటింటి విజ్ఞానమాల ప్రధాన సంపాదకులు, 52 నుంచి నేటివరకు ఆంధ్రప్రభ వారపత్రికకు ఎడిటర్ - ఇన్-చార్జి. చిరునామా : 66 వైక్రాప్స్ ఫ్లవర్స్, మదరాసు 14.

విక్టోరి నాథు ముద్దా

కథా రచయిత. జననం 1919. ఆంధ్ర సేవ, వాణి, ఆనందవాణి, ప్రజామిత్ర లలో సహాయసంపాదకులు, 48 నుంచి నేటివరకు చందమామ పత్రికలో ఉద్యోగం. రచనలు : ఆత్మశోధి, జన్మభూమి, శ్రేణుజనలు, కూరీక, శుభోదయము, ఛాయ ఇత్యాదులు. వ్యాస కుటీరమనే సారస్వత సంస్థా స్థాపకులు, కొన్ని గ్రంథ ప్రచురణలు. చిరునామా : చందమామ పబ్లికేషన్స్, మదరాసు.

వీరభద్రరావు కొత్తపల్లి

విమర్శకులు. రాజమహేంద్రవరంలో 19 మే 1924 జననం. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు ఎం. ఏ., నిజయగర్ కళాశాలలో ఆంధ్రభాషా కాళుప్రధానాధ్యాపకులు. నవ్యాంధ్ర సాహిత్యంపై కొన్ని విమర్శసాత్విక వ్యాసాలను రచించారు. మరికొన్ని కథలను ప్రకటించారు. "తత్త్వమసి" అనే వీరి రచనయే నాటి కవి అనిందియా రచయీ నాటికా పోటీ

లలో బహుమతి వచ్చింది. చిరునామా : విజయనగరం కళాశాల, విజయనగరం.

వెంకటచలం గుడిపాటి

ఆంధ్ర కథానికా రచనలో వొక ఉపేస. స్వామీకృతు. గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూకా. జననం 1894. వి.పి. యల్.టి., ప్రభుత్వ విద్యాకాంక్షలు ఉన్నాయి. 1950 నుంచి సమకాలీన నివాసి. రచనలు : పద్మరాశి, చిత్రాంగి, సావిత్రి, త్యాగం ఇత్యాది నాటకాలు; వెంకటచలంగాది కలం, కన్న మిట్ట కాలింది మున్నగు కథా సంపుటలు; మైదానం, అమీనా, బ్రాహ్మణీకలం దైవమిచ్చిన భార్య మొదలైన నవలలు. ప్రేమలేఖలు, మ్యూజింగ్స్, విడాకలు, ఆనందం, శ్రీ ఇత్యాది గ్రంథాలు. చిరునామా : సమకాలీనం, తిరువల్లూరు.

వెంకటకృష్ణరావు గవను

రచయిత, విద్యుత్కళ. గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూకా మాదిపూడి గ్రామంలో జననం : 15 నవంబరు 1915. వి.పి. పట్టభద్రులు, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికి పి. హెచ్. డి. కోసం థీసిస్ ను రచించారు. పత్రికా రచయిత. రచనలు : పద్య కావ్యాలు; పర్యాధిని, శివరాత్రి, యుగసంస్కార, కావ్య జగత్తు, కేగంటలు అనే సాహిత్య తత్వ నిరూపక గ్రంథాలు; మనీష, ఆదర్శ శిల్పాలు, పోలు వామ్యలు అనే నాటికలు; కిలుబొమ్మలు నవల; తెలుగు లిపి సంస్కారం, ప్రజాస్వామ్యం, తత్వకావ్య ప్రామాణ్యం మొదలైన వ్యాసాలు. చిరునామా : తెనాలి, గుంటూరు జిల్లా.

వెంకటేశ్వరరావు నాల్ల

ఏకాంకికా రచయిత, కృత్రికా సంపాదకలు. జననం 1 డిసెంబరు 1908; బందరులో బి. పి., స్వరాజ్య పత్రికలోను, 36-37 జనవాణి సబ్ ఎడిటర్, 38-42 ఆంధ్ర ప్రభలో సహాయ సంపాదకలు. 42 నుంచి నేటివరకు ఆంధ్రప్రభ ప్రధాన సంపాదకలు. రచనలు : కొత్త పద్య (నాటికా సంపుటి), స్వదేశ సంస్థానాలు, నేటివరకు, అస్తియో ఆక్రమణ, పాలనీనా, వెంకటేశ్వర విశ్వేంద్ర మొదలయిన రాజకీయ గ్రంథాలు. చిరునామా : ఆంధ్రప్రభ, హుంబుల్డ్, మదరాసు.

వెంకటరామనరసింహం కాకర్ల

పండితులు. శ్రీకాకుళం జిల్లా బొబ్బిలి తాలూకా పిఠానగరం గ్రామంలో 25 ఆగస్టు బిరు 1914 జననం. ఎం. ఏ. పట్టభద్రులు. 1945 లో డాక్టరేటు డిగ్రీ, తేలూపూరు సరస్వతీమహాల పుస్తక బంధాగారంలో కొంతకాలం ప్రాచీన గ్రంథ పరిశోధన, ప్రస్తుతం ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో పరిచయాలైన కళాభ్యాసకలు. రచనలు : కవకాభిషేకం, రిఘునాథరాయలు (నవలలు); పెళ్ళిళ్ళ మార్కెట్టు, వందకలు (నాటికలు); మలాతి, ఉషారాగము (కావ్యాలు); ఆంధ్రమున ప్రబంధాదిర్యాసము; తిప్పికాసము (విజయనాగరం గ్రంథము). చిరునామా : ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, వార్తలు.

వెంకటసుబ్బారావు శివరాజు

కథారచయిత, 'బుచ్చిబాబు' అనే పేరుతో అనేక రచనలు ప్రచురితము. పత్రికాగోదావరిజిల్లా ఏలూరులో జననం : జూన్ 1916. ఎమ్. ఏ. పట్టభద్రులు.

45 నుంచి కేటివరకు ఆలండియా రేడియోలో కార్యక్రమ నిర్వాహకులుగా ఉద్యోగం. రచనలు : బుచ్చిబాబుకథలు, మేడమెల్లు, అడవికాచి వెన్నెల, మొదలైన కథానికా సంపుటలు. ఆత్మ వంచన (నాటకం) దానినంటే దానయ్య ఇతరనాటికలు. 52 లో వీరి 'చివరకు మిగిలేది' అనే నవల ప్రచురితము. చిత్ర కారులు. చిరునామా : ఆలండియా రేడియో, విజయవాడ కేంద్రం.

వెంకటరామయ్య తుమ్మల

రచయిత. గుంటూరుజిల్లా తెనాలి తాలూకాకొల్లూరులో ఆగస్టు 1915లో జననం. కాశీవిద్యార్థి, బెనారస్ లో విద్యాభ్యాసం; నవకర్త. ప్రజాపత్రిక ప్రతికా సంపాదకవర్గ సభ్యులు; ఉదయిని ప్రతికా నిర్వహణ; ప్రస్తుతం వికలాంధ్ర దినపత్రికా సంపాదకవర్గ సభ్యులు. రచనలు: ఎర్రజండా మొదలైన పాటలు, అనువాదాలు: మార్క్సిస్టుదయం (గ్రాస్కీ నవల), ము బెనిక్, సోవియటు కమ్యూనిస్టు పార్టీ చరిత్ర ఇత్యాదుల నేకం. ఆధ్యాత్మిక రచయితల సంఘ కార్యదర్శి. 48-51 మధ్య రాజకీయ సాంస్కృతికోద్యమాలలో పాల్గొన్నందుకు కారాగారవాసం. చిరునామా : వికలాంధ్ర, బకింగ్ హాంపేట, విజయవాడ.

వెంకటేశ్వరరావు గంగినేని

కవి. గుంటూరుజిల్లా, వినుకొండ తాలూకా, గురప్పనాయుడు పాలెంలో జననం, డిసెంబరు 1929. గుంటూరు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాలలోని విద్యాభ్యాసం, 51 లో 'ఉదయిని' కార్యక్రమరచన, 53 లో ఎర్రజండాలోనే మూడుభాగాల

కథానికాసంపుటి (వీటిని మైదరాబాదు, అవిభక్త మద్రాసు ప్రభుత్వాలు నిషేధించాయి), 53 లో "అడవికుటుంబాలు" నవల. చిరునామా : గుడివాడ, నయా కొలకలూరు, తెనాలితాలూకా.

వెంకటరత్నం కొనకళ్ళ

కవి. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా పెంట పాడు గ్రామంలో జననం, 2 సెప్టెంబరు 1909. ఉద్యోగం, జిల్లాపోలీసు ఆఫీసులో. ప్రచురణలు: ప్రహేళి (గీతాలసంపుటి), కథాకలి (కథలసంపుటి). చిరునామా : ఏలూరు.

వెంకటసుబ్బయ్య గొర్రెపాటి

రచయిత. కృష్ణాజిల్లా, వివితాలూకా ఘంటసాలలో జననం: 1 జూన్ 1898. హిందీ, బెంగాలీభాషల పరిచయం. 1930 లో సాలీయోద్యమంలో కారాగారవాసం. రచనలు: సోజీనీదేరి, ఘంటసాల చరిత్రము, అక్షరాభిషేకము, భట్టు మూర్తి రామరాజ భూషణుడా? హంటి పిలుపు ఇత్యాదులు. చిరునామా : ఘంటసాల, కృష్ణాజిల్లా.

వెంకటసుబ్బారావు పింగళి

కవి. ప్రతికా సంపాదకడు. గంటాం జిల్లా ఆస్కాలో జననం: 1 జూలై 1896. ఆంధ్రాంగ్లాభాషలలో కృతులను వెలువరించారు. కృతులు: రూపమతి, మర్యాదా ఖండకావ్యాలు. చిరునామా : పాపిశీ ప్రెస్, విజయవాడ.

వేంకటరావు బాలాంశ్రవు

కంటె పార్వతీశత్రులలో వొకడు. కూర్మగోదావరిజిల్లా, పెద్దాపురం

తాలూకా మల్లమ్మ గ్రామములో జననం: 1890. ఆంధ్ర ప్రచారిణి గ్రంథమాలను 1911 లో స్థాపించారు. 1930 నాటికి ప్రచారిణి వెలువరించిన గ్రంథములు 170. చిరునామా: కొత్త ఆగ్రహారం, పికాపురం.

వేంకటేశ్వరరావు కాటూరి

పింగళి-కాటూరి కవులలో వాకరు, విమర్శకులు. కృష్ణాజిల్లా, కాటూరు గ్రామములో జననం: 15 ఆగష్టు 1895. బి. ఏ. చదువుకూ 1921 లో సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో విద్యకు స్వస్తి, ఆంధ్రరాష్ట్ర హిందీ ప్రచారకసభయం విప్రుడు ఉద్యోగులు. రచనలు: భాస నాటకమువాదాలు, మరెకొన్ని సాహిత్య విమర్శలు; మిగిలిన రచనలు పింగళి-కాటూరి కవులది. చిరునామా: ఆంధ్ర రాష్ట్ర హిందీ ప్రచారకసభ నిజయవాడ.

వేంకటేశ్వరాస్త్రి గడియూరము

కవభారత కవి, అవధాని పంచావన, కవిసేనా విరుదాంకితులు. కడప జిల్లా జమ్మలమడుగుతాలూకా పెనుకొండపైలలో జననం: 3 ఏప్రిల్ 1897. రచనలు: కవభారతము, మురారి, మర్రికామారులము, వామజంత్రి, పుష్పబాణవిలాసము ఇత్యాది కావ్యములు. చిరునామా: ప్రొద్దుటూరు, కడపజిల్లా.

వేంకటరాజమన్నారూ పాకాల

నాటికారచయిత రాజమహేంద్రవరంలో జననం, 10 మే 1901. మదరాసు 'లా' కళాశాలలో బి. ఎడ్. డిగ్రీ; 22 లో 'కళ' అనే పత్రికానిర్వహణ, 30 లో ప్రాచీనభాషలో యూనివర్సిటీ డిప్లొమా, ఇప్పుడు ప్రధానస్థానము

యూర్సి; అధ్యయన రచయితల నాల్గవ మహాసభకు అధ్యక్షులు. రచనలు: దైత్యుల లంక, మాత్స్యప్రేమ, వృథాదోషం, ఏమి మగవాళ్ళు అనే నాటికలు, తప్పేవరిద్ది అనే నాటకం, అనేక వ్యాసాలు. చిరునామా, ప్రధానస్థానము యూర్సి, మద్రాసు.

వేంకటరమణశాస్త్రి దువ్వూరి

సంస్కృతాంధ్రభాషా పండితులు, వైద్యకర్మములు. - తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకా మసకపల్లిలో జననం, 20 మే 1898. 1941 నుండి నేటి వరకు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ ఆంధ్ర కాలిగ్రాఫీ పండితులుగ పనిచేస్తున్నారు. రచనలు: న్యాయదర్శనము, కలభాషిణి, సవిమర్శ వ్యాకరణము. చిరునామా: ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, వాల్తేరు.

వేంకటరావు నిడదవోలు

పండితులు. నిఖిలజిల్లా, విజయనగరంలో జననం 10 జనవరి 1904. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ఎం. ఏ. పట్టభద్రులు. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ఆంధ్రకాలిగ్రాఫీకులు, విద్యారత్న విరుదాంకితులు. రచనలు: ఉదాహరణ వాఙ్మయము, తిమిరకవుల చరిత్ర, ఆంధ్ర వచనవాఙ్మయము ఇత్యాదులు; ప్రచురిత గ్రంథసంస్కరణల సంపాదకత్వము. చిరునామా: మదరాసు విశ్వవిద్యాలయం, మదరాసు.

వేంకటావధాని దినాకర్

పండితులు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, నిజవరం తాలూకా, యంతగండి గ్రామము జన్మస్థలం. తేదీ 20 జూన్ 1913. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంధ్రభాష ప్రధాన విజ్ఞులుగా బి. ఏ. అనన్య డిగ్రీని పొందాడు

51 నుంచి శేటివరకు హైద్రాబాద్ ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంధ్ర పద్యా సకులు. రచనలు : కొన్ని కావ్యాలు. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృత నాటక విమర్శనము, వ్యాసావళి, ఆంధ్ర మహాభారత మొదటి మూడు పన్నెములకును సంపూర్ణ వ్యాఖ్య. చిరునామా : ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం, హైద్రాబాద్.

వేంకటరమణయ్య బులుసు

పండితులు. జననం : విశాఖజిల్లా రామ తిర్రలలో, తేదీ 24 డిసెంబరు 1907. విజయనగరం సంస్కృత కళాశాలలో సాహిత్యవిద్యార్థుడి పట్టం, కాకి విశ్వవిద్యాలయంలో అలంకారశాస్త్ర పరిశోధన, 34 నుంచి చెన్నై ఫురీటిల్లు హైస్కూలులో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపక పదవి. రచనలు : మనుచరిత్ర, ప్రాథమ్యాకరణం, పాండురంగ మహాత్మ్యం, విజయవిలాసం, నరసభూపాలీయ వ్యాఖ్యలు, నిర్మలానంద (నాటకం), చిత్తారుమర్రింగనవల, పదహారు రాత్రులు (కథలు), ఇనుపయెద్దు, పొగడ దండ, కలింగదేశము, మొదలైన పరిశోధన క్యాపాలు. చిరునామా : 33 సింగరాచారి బిడి, ట్రిప్లికేమ, మద్రాసు.

వేంకటరావు కవికొండల

కవి, కథకుడు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా, రాజమహేంద్రవరం తాలూకా, శ్రీరంగ తల్లిపంలో జననం, 20 మార్చి 1892. రాజమండ్రి ఆర్ట్స్ కాలేజీలో బి. ఏ., 1916 లో బి. ఎడ్., కొంతకాలం ఉపాధ్యాయ పదవి, 1916 నుండి శేటివరకు న్యాయవాదవృత్తి. రచనలు : కూలియన్నల కుటుంబము, శివరాత్రి ప్రథమకయము, వార్త, శ్రుతినికము అనే అనేక గేయాలు, కొన్ని

మండల కథానికలు. చిరునామా : రాజమండ్రి.

శంకరశాస్త్రి భాగవతుల

కవి. 'ఆంధ్ర' అనే పేరుతో రచనలను వెలువరిస్తున్నారు. విశాఖపట్టణంలో జననం: 31 ఆగష్టు 1925. విజయనగరం కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం. 43లో రాయల్ ఇండియన్ నిమానదళంలో సాయుధ గుమాస్తా ఉద్యోగం. 48 లో ఆనందవాణి సంపాదకులు. రచనలు : 'త్వమేవా. హమ్' అనే గేయ సంపుటి, మరొకన్ని గీతాలు, కొన్ని కథలు, సాహిత్య విమర్శలు; ప్రేమరేఖలు మొదలైన చలనచిత్రాలకు మాటలు పాటలు రచించారు. చిరునామా : 10 సాయిబ్బస్మిట్టి, తుదరాను-10

శివశంకరశాస్త్రి తల్లావజ్ఞుల

లహరి సాపండితులు, కవి. గుంటూరు మండలం కాజిగ్రామం జన్మస్థానం; జననం, 12 నవంబరు 1892. పాళీ ప్రాకృతములు, బెంగాలీ, మహారాష్ట్ర, హిందీ, సంస్కృతాది భాషలలో పాండిత్యం. సాహితీసమితి, సభాపతికారాగారవాసం, సాహితీ సభాపతికారాసంపాదకులు, ప్రతిభతో నిర్వహించిన దక్షులలోనొకరు. రచనలు: హృదయేశ్వరి, నోణకభార్య, సహజయానపంథి, తద్మావళి చరితచారణ చక్రవర్తి ఇత్యాది కావ్యావళి, అనేక బెంగాలీ నవలలు అనువదించారు. చిరునామా : కేటపాలెం, గుంటూరుజిల్లా.

శివరామశాస్త్రి వేలూరి

కవి, కథకులు, కళావేదాని, సంస్కృతాంధ్రాంగ్లములకాక, బెంగాలీ, ఫ్రెంచి

మృన్నగు భౌషలమ చక్కగ ఆధ్యసించి నవారు; పండితులు. కృష్ణాజిల్లా చిరివాడ గ్రామం జన్మస్థలం, జననం: 1892. ఇంజ రెంలూ విద్యాభ్యాసం. రచనలు: కృతక నూత్రము, ఏకావలి (ఖండకావ్యాలు), ఉపగుప్త బిడాలూపాఖ్యానము(పద్యకథ), రసగంగాధరము, ధ్వన్యా లోకము, సాహిత్యదర్పణము, మొదలైన అలంకార కాస్త్ర గ్రంథానువాదాలు, శతాధిక కథా నికలు, మహాత్మాగాంధీ జీవితము, శం కృంద్రునివలల ఆంధ్రీకరణము, చిరు నామా : చిరివాడ, కృష్ణాజిల్లా.

శేవయ్య పులుపుల

కవి. గుంటూరు జిల్లా వాస్తవ్యులు, అభ్యుదయ రచయితల ఉద్యమవ్యాప్తికి తీవ్రవక్తా చేసినవారిలో ఒకరు. రచనలు: తల్లి ఒడిలోకి మొదలైన గీతాలు, భాషా సాహిత్యంపై కొన్ని వ్యాసాలు. వివరా లకు “ఆంధ్ర దర్శిని” కాసన సభ్యుల ప్రకరణము చూచునది.

శేవరామకృష్ణ బొల్లి ముంత

కథానికా రచయిత. తెనాలి తాలూకా తదలవాడలో జననం: 27 నవంబరు, 1920. ఉపాధ్యాయులుగా కొంతకాలం, రాజకీయజీవితం. తెలుగుప్రాజీ, దేశం ఏం కావాలి అనే కథలు; మృత్యుంజయులు (చవల), బెంగాల్ కరువు బుర్రకథ. చిరునామా : జనసాహితీ, తెనాలి.

శ్రీనివాసరావు శ్రీరంగం

అధునికాంధ్ర కవిత్వంలో విప్లవయుగా నిక నాంచీ ప్రస్తావనచేసిన మహాకవి. ఒక కొత్తతరానికి, యుగానికి వైతాళికుడు. జననం, 2 జనవరి 1910. మద్రాసులో

1931 లో పట్టభద్రత. రచనలు: ‘మహా ప్రసానం’ (కవితా సంపుటి), ప్రభవ, వారంవారం, ఖడ్గస్పర్శి, మారుమోతలు, రేడియో నాటికలు, కథలు, విమర్శలు, ఇవికాక అనేకగీతాలు, చలనచిత్రాలకు పాటలు మాటలు రచించారు. చిరునామా : 10 అరుణగిరి మొల్లిపేట మండవల్లి, మద్రాసు.

శ్రీనివాస చక్రవర్తి

రచయిత, విమర్శకుడు. కృష్ణాజిల్లా, గన్నవరం తాలూకా మానుమంతపురంలో జననం, 13 మార్చి 1911. పట్టభద్రులు. మిజాన్ పత్రికకు కొంతకాలం సహాయ సంపాదకులు, సాహితీపరిశేషస్థునిపుడు నిర్వహిస్తున్నారు. రచనలు: నాట్యశాల, ఎటవ అనే నాట్యకాస్త్రంపై గ్రంథాలు, టర్నెస్ గోర్కి, చెకోవ్ రచనలకు అను వాదాలు. చిరునామా : సాహితీ పల్లి కేషన్సు, విజయవాడ.

శ్రీకృష్ణ వేములపల్లి

కవి. గుంటూరుజిల్లా, రేపల్లెతాలూకా చేతపూడి స్వగ్రామం. జననం, 1 జూలై 1917. పట్టభద్రులు. రచనలు: తెలుగోడా, మాస్కో పాలిమేరలలో, అన్నాచెల్లెలు మొదలయిన గేయాలు. ఖిగిలిన వివరా లకు ఆంధ్రదర్శినిలోనికాసనసభ్యుల జీవిత ప్రకరణము చూచునది. చిరునామా : నగరా పత్రిక, గుంటూరు.

శేషగిరిరావు పువ్వాడ

కవి. కృష్ణాజిల్లా దివి తాలూకా మొవ్వ గ్రామంలో జననం ఉభయభాషాప్రవీణ, పి. ఓ. యల్. పరీక్షలయం దుత్తీయుడు. రచనలు : గోవర్ధనం, రాజమహాలు,

చారా (కావ్యాలు); ఆంధ్రతేజం, ఏలు
వాక, ఔరా, నవలలు; నాటక సాహిత్య
విమర్శలు; ఆ భృగదయ సాహిత్యంపై
వ్యాసాలు; ప్రస్తుతం మచిలీపట్నం జాతీయ
కళాశాలలో పండిత పదవి. చిరునామా:
భొస్కూరపురం, మచిలీపట్నం.

సత్యనారాయణ విశ్వనాథ

పండితుడు, కవి. పద్యగద్య ప్రభేదాల
నిన్నిటిని కుడివిడమలుగ నిర్వహించగల
రచయిత. కృష్ణాజిల్లా, నందమూరులో
జననం, 1893; ప్రస్తుతం, విజయవాడ
కళాశాలలో ఆంధ్ర భాషా శాఖకు
ప్రధాన అచార్యులు. రచనలు:
ఆంధ్రప్రకాశి, ఆంధ్రపాఠశ్రవము, గిరి
కుమారుని క్రేమగీతాలు, ఋతుసంహ
రము, శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము
మొదలగు పద్యకావ్యాలు; కన్నెరసాని
పాటలు, కోకిలమృతపెండ్లి మున్నగు ఖండ
కావ్యాలు; చెలియలికట్ట, వేయిపదగలు,
ఏకవీర, ఇత్యాదినవలలు, నాటకాలు,
నర్తనకాల, సాప్తికప్రళయము, అనా
-రక్తరీ, వేవరాజు, త్రికూలము, కలింగ
రాజ్యము, కొన్నికథలు; సాహిత్య విమ
ర్శలు. చిరునామా : మారుతీనగరం,
విజయవాడ.

సత్యనారాయణశాస్త్రి వేదుల

సంస్కృతాంధ్ర భాషాపాండిత్యంగల
చక్కనివిది. జననం, 22 మార్చి 1900.
జన్మస్థలం భద్రాచలం. పట్టభద్రులు.
ప్రస్తుతం పెద్దాపురం హైస్కూలులో
ఆంధ్ర పండితులుగా పనిచేస్తున్నారు.
రచనలు: దీపావళి, విమర్శి, మాతల్లి, ఆరా
ధన, ముక్తావళి (కావ్యాలు), కొన్నినాట

కాలు, నవలలు, వ్యాసాలు. చిరునామా:
పెద్దాపురం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

సత్యనారాయణ సుంకర

‘మాభూమి’ నాటకకర్తలలో వొకరు.
కవి, కృష్ణాజిల్లా, విజయవాడ తాలూకా
కుడుగులులో జననం, 1909. అలహా
బాద్ లో హిందీ విద్యాభ్యాసం. కొంత
కాలం ఉపాధ్యాయవృత్తి. రచనలు:
ముందడుగు, ఆపనిండ, మాభూమి
(వాసిరెడ్డి భొస్కూరావుగారితో కలసి),
వీరి ప్రత్యేకరచనలు. వీరకుంకుమ, ప్రతి
ఫలం (నాటికాసంపుటాలు); వీరేశలింగం,
కన్యశ్రీ, రైతువిజయం, నీతాగామరాజు,
రైతురక్షణయాత్ర, స్టాలిన్ గ్రాడ్ విజ
యం మొదలైన బుర్రకథలు; 1930 లో
ఉత్పసత్వాగ్రహ ఉద్యమంలో కారా
గారవాసం. 37 లో మర్యాదలు. చిరు
నామా : మొగతరాజపురం, విజయవాడ.

సత్యనారాయణ యండమూరి

విమర్శకులు. ‘శ్రీవాత్సవ’ అనేపేరున
వ్యాసాలు, నాటికలు వెలువరిస్తూ
వుంటారు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా, పనల
పూడి గ్రామంలో 21 మార్చి 1913 లో
జననం: వి.యె.బి.ఇడి., 1939. ఆలిండియా
రెడియోలో మద్రాసు కేంద్రంలో ఉద్యో
గం. బంగారు పాపాయి మొదలైన పాట
లను అనేకం రచించారు. చిరునామా :
ఆలిండియా రెడియో, మద్రాసు.

సంజీవదేవ్ సూర్యదేవర

ప్రాచ్య పాశ్చాత్య చిత్రలేఖన పద్ధతు
లను చక్కగా అవగతం చేసుకున్న కొ
విమర్శకులు. జననం: గుంటూరుజిల్లా,
తెనాలికాలూకాకుమ్మపూడి గ్రామంలో.

కయిన్సు గుమారు ము స్పె ఆ యు ము.
సంస్కృత, తెంగాలీ, హిందీ, ఫ్రెంచి
మొదలైన భాషలతో పరిచయం. వివిధ
దేశాల చిత్రలేఖనాపద్ధతులపై అనేక అంగ
వ్యాసాలను ప్రకటించారు. చిరునామా:
కుమ్మచూడి, తెనాలి తాలూకా.

సీతాపతి గిడుగు

సంస్కృతాంధ్ర అంగభాషా పండి
తులు, విమర్శకులు. జననం, 28 జనవరి
1885. బి. ఏ., ఎల్.టి., డాక్టర్
రేటు డిగ్రీ పొందినవారు.
1948 నుంచి తెలుగు భాషా సమితివారి
తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వమునకు
ప్రధాన సంగ్రహకులుగా వుంటున్నారు.
రచనలు: భారతీకతము, బాలానందము,
కువలయావధినాటికకు అనువాదం, అనేక
వ్యాసాలు, భాషాశాస్త్రంపై విమర్శలు.
చిరునామా: 9 ఆఫీసు వెంకటాచలమునిలి
బిధి ట్రిప్లిక్స్, మదరాసు-5.

సీతారామమూర్తి తుమ్మల

తెలుగుమడికారపు సాంపురెగిన కవి.
గుంటూరుజిల్లా శేషతెల్లతాలూకా,
కావూరుగ్రామంలో జననం, 25 డిసెంబరు
1901లో. ఉభయభాషాప్రవీణ, గుంటూరు
జిల్లాబోర్డు పండితులు. రచనలు: ఆత్మార్ప
ణము, రాష్ట్రగానము, శర్మజ్యోతి,
పరిపంబు, అశ్మకథ మున్నగు కావ్యా
లనేకం. అభివేషిక్మన విరుదాంకితులు.
చిరునామా: అప్పికట్ల, కాపట్లతాలూకా.

సుబ్బారావు రాయప్రోలు

ఆంధ్ర సారస్వతంలో భావకవిత్వ
తో ఉద్యమ ప్రారంభకులు. జననం:
1892. రవీంద్రుని సాన్నిధ్యంలో కాంతి

నికేతనంలో విద్యనభ్యసించినవారు. రచ
నలు: జడకచ్చులు, తెనుగుతోట, త్వణ
కంకణము, స్నేహలతాదేవి, స్పృహకమా
రము, కట్టకమల, ఆంధ్రావళి, లలిత,
మధుకాల, రమ్యాలోకము ఇత్యాదులు.
చిరునామా: లలితకటిరం, 44 మారేడు
పల్లి, సికింద్రాబాద్.

సుబ్బారావు నాయని

నవ్య కవులలో విశిష్టుడు. వలపు,
శేదన, మాతృప్రేమ, వీరి కవితకు
ఆలంబనం జననం, 1899. బి.ఏ., బి.ఇడి.,
కృతులు: సాధద్రుని ప్రణయయాత్ర,
ఫలశృతి, మాతృగీతములు. చిరునామా:
నరసారావుపేట, గుంటూరుజిల్లా.

సుబ్బారావు నండ్లూరి

మాతృతో మాటాడి ప్రేమను
ఆపిరితో తెనిగించే కవి. జననం, 1895.
బి. యల్. డిగ్రీ. వ్యాయాచార వృత్తి,
కొంతకాలం కాకినాడ కళాశాలలో
అధ్యాపకులు. కృతులు: ఎంకిపాటలు.
చిరునామా: ఏలూరు.

సుబ్బారావు అనిసెట్టి

కవి. జననం 1922 గుంటూరు జిల్లా
నరసారావుపేట. గుంటూరు కళాశాలలో
బి. ఏ. విద్యాభ్యాసం. రచనలు: అగ్ని
వీణ, విచ్చగాళ్ళ పదాలు (కావ్యాలు);
అనిసెట్టి కథలు, గాలిమేడలు, మోతురు,
(నాటకాలు); కొన్ని విశుద్ధకవ్యాసాలు,
సమీక్షలు. ప్రస్తుతం చలనచిత్ర రంగంలో
విరు కృషిచేస్తున్నవారు. చిరునామా:
12/3 రోహిణి రోడ్డు, పెద్ద మంబికొండ,
మదరాసు-17.

సుబ్బారావు కొప్పరపు

బహుకాలం నుంచి ఆంధ్ర నాటక రంగంలో గణనీయమయిన కృషి సల్పిన రచయిత. వయస్సు సుమారు 50, ప్రాచీన ఆధునాతన నాటక రచనా పోకడలకు తెలిసిన విమర్శకుడు. రచనలు : తారా శాంతి, రోషనార, అల్లిమూతా, నేటి నటుడు మున్నగువి. చిరునామా : సత్యనారాయణపురం, విజయవాడ.

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి శ్రీపాద

కథా రచయిత. తూర్పు గోదావరిజిల్లా గామచంద్రపురం తాలూకా, పోలవూరులో జననం: 23 ఏప్రిల్ 1891. సంస్కృతాంధ్రభాషాశాస్త్రవిద్యుడు. 1921లో ప్రబుద్ధాంధ్ర పత్రికను స్థాపించి అనేక కథలను, విమర్శలను ప్రచురించారు. రచనలు : శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు, అల్లిబిల్లి, వడ్లగింజలు, (నవలలు), రాజరాజ్య, శ్రీమద్రామాయణము (వ్యావహారిక వచన గ్రంథం), కొన్ని ఖండ కావ్యాలు, నాటకాలు. చిరునామా : రాజమహేంద్రవరం.

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి పోతుకూచి

బహు, భాషా పండితులు. తెనాలిలో 22 జనవరి 1920 జననం. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయపు ఎం.ఏ. పట్టధర్మి. సంస్కృత, ఆంగ్ల, అంధ్రభాషలలో, వేదాంత శాస్త్రంలో ఎం.ఏ., జర్మన్ భాషలో డిప్లొమా, ప్రస్తుతం సాగర్ విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రొఫెసరు, యుగ్వేదంలో కవి. రచనలు: ధ్వని, చాన్సాకిమి సిద్ధాంతము, నవకారిక ఆంగ్ల నవల సాహిత్యపోకడలు, అధునిక ఆంగ్ల నవల సాగర్ పురం, మొదలైన కథాధిక విమర్శలను తెలుగులో

చారు. భరతుని నాట్య శాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానం రచించారు. చిరునామా : సాగర్ విశ్వవిద్యాలయం, సాగర్.

సుబ్రహ్మణ్యం ఏలూరి

'నయ్యాగరా' కవులలో ఒకరు.

1920 లో జననం, గుంటూరుజిల్లా వరసా రావుపేట. ప్రభాకర్ క్రి, అభ్యుదయ, ఆంధ్రపత్రికలలో అనేక కథలు, గేయాలు వ్యాసాలు ప్రకటించారు. పత్రికారచయిత. ప్రస్తుతం 'నేత' పత్రికా సహాయసంపాదకులు. చిరునామా : 'నేత' హైదరాబాద్ (దిక్కిను).

సూర్యనారాయణశాస్త్రి మల్లాది

సంస్కృత భాషా పండితులు. జననం, 20 ఫిబ్రవరి 1880. చివరకడియపులకి జన్మ స్థలం. ఉభయ భాషా విభాగములు. 1931-41 ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంధ్రభాషా పండితులు. రచనలు : ఆంధ్ర భాషానుశాసనము, సంస్కృత వాస్తవ్య చరిత్ర, ఆంధ్రదేశ రూపకము. ఉత్తరరామ చరిత్ర (ఆంధ్రకృతి), మహాభారత విమర్శనము ఇత్యాదులు; సంస్కృత రచనలు : బ్రహ్మ నూత్రార్థదీపిక, సంస్కృతభాష మున్నగువి.

సూర్యారావు అనసరాల

కథకుడు, కవి. జననం 1923. తూర్పు గోదావరిజిల్లా కాకినాడ తాలూకా పండురు జన్మస్థానం. బి.ఏ. పట్టధర్మి. కడలూరులో ఏడాదికి పైగా కారాగారవాసం, ప్రస్తుతం వికలాంధ్ర దినపత్రికా సంపాదకవర్గ సభ్యులు. రచనలు: ఆకాశదీపాలు (కథల సమగ్ర), మహావి సురజాడ డైరీలు, లేఖలు ఎడి

టింగ్. చిరునామా: వి కా లాం ద్ర, బకింగ్ హౌస్, విజయవాడ.

సూర్యారావు బొమ్మిరెడ్డిపల్లి

కథకడు. విజయనగరంలో జననం, 20 మార్చి 1923. సాగర్ విశ్వవిద్యాలయంలో యల్. యల్. బి. 49-50 లో నెహ్రూ అభినందన గ్రంథ ప్రచురిణ సహాయ సంపాదకలు. ప్రస్తుతం టాన్ వార్తా సంస్థ సంపాదకవర్గ సభ్యులు. చిరునామా: టాన్ మ్యాన్ ఏజన్సీ, న్యూఢిల్లీ.

సూరి తెన్నేటి

కథకలు, కవి. కృష్ణాజిల్లామచిలీపట్నం కళాశాలలో విద్యాభ్యాసం, పట్టభద్రులు. ప్రస్తుతం ఆంధ్ర పత్రికా సంపాదకలలో వ్రాశారు. రచనలు: విప్లవశిఖలు, నువ్వు లక్ష్మీ కథలు, జంగిన్ ఖాన్ (నవల), నారాజీ (నాటకం). చిరునామా: ఆంధ్ర పత్రిక, 7 తిలుచెట్టిపేడి, మద్రాసు.

సోమశేఖరశర్మ మల్లంపల్లి

మద్రాసిద్ధ చరిత్ర పరిశీలకలు. జన్మ సానం మినుమించిలిపాడు అగ్రహారంలో జననం 1891. నిరంతర పరిశోధన, జిజ్ఞాస శ్రీ శర్మగారి కలవాటు. తరువాత కీ. శ్రీ. లక్ష్మణరావుగారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన ఆంధ్ర విజ్ఞాన పర్వస్థం రచనావాద్యత. 40-46 లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో చారిత్రక పరిశోధక పండితపదవి, ప్రస్తుతం తెలుగు భాషా సమితివారి తెలుగు విజ్ఞాన పర్వ క్షుణ్ణముకు ప్రధాన సంగ్రహకలుగా వున్నాడు. రచనలు: ఆంధ్ర వీరులు, భారతవారి స్థాపకులు, చారిత్రక శాస్త్ర

ములు, ఆంధ్రదేశ చరిత్ర సంగ్రహము తోపాటి చంద్రగుప్తము (నవల); ఆంగ్ల గ్రంథములు: సెన్సాటెన్ చాప్టర్ ఆఫ్ ఆంధ్రా కంట్రి, ది హిస్టరీ ఆఫ్ రెడ్డి కింగ్డుము, అనేక చారిత్రక వ్యాసములు. చిరునామా: 53 శవరణ పెరుమాళ్ళుపేడి, పరకువాకం, మద్రాసు-7

సోమయాజులు చాగంటి

కథకలు. జననం, శ్రీ కాకుళం, తేదీ 30 జనవరి 1915. విజయనగరం కళాశాలలో బి. ఏ. పరకు విద్యాభ్యాసం. రచనలు: చిన్నాటి (కథలసంపుటి), అన్నం పరబ్రహ్మం, రథాయాత్ర, ఎంపుముద్రలైన అనేక కథలు, కొన్ని గీతాలు, సాహిత్య విమర్శలు. చిరునామా: కన్నా, విజయ నగరం.

సోమసుందర్ ఆవంతి

కవి. పెద్దాపురం తాలూకా కంభవరం గ్రామం జన్మస్థానం, జననం, 1924. 1933-45 పితాపురం హైస్కూలులోను, కాకినాడ కళాశాలలోను, విద్యాభ్యాసం. కళాకళి గ్రంథ మా లా సాపకలలో వ్రాశారు. కృతులు: వజ్రాయుధం, గోదావరి జలప్రళయం, కావాలి (కావ్యాలు); దానిపల కథలు (కథాసంపుటి); పద వాఙ్మయంపై కొన్ని సాహిత్యవ్యాసాలు. చిరునామా: కళాకళి, పితాపురం.

సోమయాజులు వావిలాల

కవి. గుంటూరుజిల్లా విశ్రులపల్లెలో జననం, 18 జనవరి 1918. బి. ఏ గుంటూరు ఆంధ్ర కృష్ణ ప్రభాకలలో ఆంధ్రోపాధ్యాయుడు. రచనలు: భారత వయస్కుంటా, అవకాశ రథము ఇత్యాది

గేయాలు. చిరునామా : ఎ. సి. కాలేజీ, గుంటూరు.

హనుమచ్ఛాస్త్రి ఇంద్రకంటి

బి. విమర్శకుడు. విశాఖజిల్లా వీరవల్లి తాలూకామాడుగులలో జననం, 23 ఆగస్టు 1911. ఉభయభాషాప్రవీణ. 1934 నుంచి నేటివరకు రామచంద్రపురం నేషనల్ హైస్కూలులో సంస్కృతాంధ్ర పండితులు. ఆధునిక కవిత్వం సమర్థిగా అనేక వ్యాసాలు రచించారు. రచనలు: వ్యాసావళి (విమర్శలు); పాటల మంజరి (భావగీతాలు); హనుమచ్ఛాస్త్రికథలు, విజయదశమి (కథా సంపుటాలు). చిరునామా : రామచంద్రపురం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

హనుమంతరావు ధవికొండ

కవి. జననం 4 మార్చి 1919. ఏలూరు, మదిరిపట్నంలో బి. ఏ. వరకు

విద్యాభ్యాసం. 1949-52 అభిసారిక పత్రికా సంపాదకులు. రచనలు : ఇలవేల్పు, లోకచరిత్ర, జ్ఞాని, గర్వభంగం ఇత్యాదులు. ప్రస్తుతం వీరు చందమామ ప్రచురణకాఫీలో ఉద్యోగి. చిరునామా : చందమామ పబ్లికేషన్స్, 283, ఆర్కాటు రోడ్డు, వాడపలాని, మద్రాసు-26.

హనుమంతరావు పిల్లలమర్రి

విమర్శకులు. గుంటూరుజిల్లా బాపట్ల తాలూకా బ్రాహ్మణకోడూరులో జననం, 31 డిశంబరు 1918. బి. ఏ. పట్టభద్రులు, తెలుగు ఎం. ఏ. ప్రస్తుతం గుంటూరు హిందూకళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు. రచనలు : సాహిత్యసమీక్ష, రాగరేఖలు (గేయాలు), నవ్యాంధ్ర సాహిత్య వీధులు (ద్వితీయముద్రణ); రచయితలలో వాకరు. చిరునామా : కారవాపీఠం, 79/3 పట్టాభిపురం, గుంటూరు-2

బ్లడ్ టోన్ రక్తమును శుభ్రపరచి, రక్తవృద్ధిని, కండరముల పుష్టిని నరముల పటుత్వమును ప్రసాదించు టానిక్.

గర్భామ్మతం త్రీల సమస్త గర్భాశయ వ్యాధులను నివారించు సంతాన ప్రాప్తిని కలిగించును.

శిశు టోన్ శిశువుల జీర్ణకోశ వ్యాధులను పోగొట్టి పుష్టిని, ఆరోగ్యమును చేకూర్చును.

* సమస్త ఆయుర్వేద ఔషధములన్నియు దొరకును.

మోడల్ ఫార్మశీ, విజయవాడ.

ఆంధ్రనాటక కళా పరిణామం

శ్రీ శ్రీ నివాస చక్రవర్తి బి. యే.

మానవుడు బాల్యదశలో తనచుట్టూ ఉన్న పెద్దలచేష్టలు, వేషభాషలు చూచి, నేర్చుకుంటున్నాడు. కాని ఆ చేష్టలు, వేషభాషలు అతనికి సహజంగా అలవడినట్టే కనిపించుతుందిగాని అనుకరిస్తున్నట్టు అనిపించదు. సామాన్యంగా ఒకరిచేష్టలను ఇంకొకరు అనుకరిస్తే వెక్కిరించుంటుంది. మరిషిమనిషికి చేష్టలలో స్వయంగా విస్పష్టమైన భేదం గోచరిస్తుంది. అంటే మానవుడు తాను చూచిన చేష్టలను తీసిగాక వాటి ప్రక్రియను మాత్రమే నేర్చుకుని తన స్వంతంచేసుకుని ప్రత్యేక మానవుడుగా జీవిస్తున్నాడన్నమాట. దీనినిబట్టి లోక వృత్తమునూచి నేర్చుకుని దానిని తనదిగా చేసుకునే శక్తి మానవుడికి స్వభావసిద్ధంగా ఉన్నదని తేలుతోంది.

పిల్లలు పదిమందిచేరి రికరకాల ఆటలు ఆడుకుంటారు. ఒకరే పెండ్లికూతురు, ఒకడు పెండ్లికొడుకు. ఆలాగే ఒక అమ్మయితల్లి, రెక్కైనవారు అమ్మమ్మలనం. ఈ విధంగా వారు ఆడుకుంటూ కాలక్షేపంచేస్తారు. నాకు ఆడుకుంటూండగా చూస్తే వారు తమతమ పాత్రలను అతిసహజంగా వదిలుతున్నట్టునిపిస్తుంది. ఆ ఆటలలో వారు పూర్తిగా నిమగ్నులై పోతారు. ఆట మధ్యలో తోటివా రన్నరూ

ఇతర ప్రసక్తి తప్పే 'నేనిపుడు అమ్మనే' అంటూ మత్సర్యం ఒలికించే పిల్లలను కూడా ప్రత్యేకంగా మనం చూస్తున్నాం. ఆ సమయంలో వారు 'తల్లిలు'గానే జీవిస్తున్నారు.

అయితే ఈ బాలబాలికలవరూ భరితముని నాట్యకాస్త్రం చదివినవారు కారు. అయినా సహజంగా నటిస్తూ మానవ శీలితపు వెలుగునీడలను వ్యక్తీకరిస్తున్నారు. ఇందువల్ల మానవుడికి ఇతర మానవులుగా నటించాలనే అభిలాష, ఇతర మానవుడుగా జీవించగల శక్తి ఉందని బోధపడుతుంది. ఈ పిల్లల ఆటలను ప్రాతిపదికగా చేసుకుని ప్రపూర్ణత చేకూర్చి, తీర్చిదిద్ది, రిమోడేయం చేయడంలో ఆవిర్భవించినదే రూపక ప్రవర్ధిం.

చిరుగాలికి కనలానే చెట్లకొమ్మల కదలికలో, పులివిప్ప అడే నెమలిఆటలో, ఛంగు ఛంగున గంతులువేసే లేగదూడ గంతులలో ఒక లయ కనిపిస్తుంది. "అమ్మ ఎంత వయ్యారంగా నడుస్తోందిరా", "వాడు కొవతో చిందులు తొక్కుకున్నాడు", "అతడు సంతోషంతో గంతులు వేస్తున్నాడు" అంటున్నాం. ఈ వయ్యారం, ఈ చిందు, ఈ గంతులలోకూడా నూత్నంగా పరిశీలిస్తే ఒక లయ పొడగట్టుతుంది.

మానవశరీర కదలికలూనే ఒక ఆకర్షణ, రమణీయతా ఉంది. అనేకపూరితుడైన మానవునికి ఈ 'వయ్యారం, ఈ చిందు, ఈగంతు' ప్రకృతిని దృశ్యమైనది. స్వభావసిద్ధములైన ఈ చేష్టలకు, కదలికలకు ప్రపూర్ణత చేకూర్చి దీర్ఘదిద్దిగమణీయం చేయగా అద్భుతమైనదే నాట్యకళ. మానవుల ఈ చేష్టాదికములను పరిశీలించి ప్రోద్బలించి దానికి కళారూపమిచ్చిన ప్రప్రథమకాస్త్రవేత్త భరితముని. అందుచేతనే ఈ కళకు భరితనాట్యమని పేరు వచ్చింది. భావ, రాగ, తాళ సంయుతమైంది కాబట్టి దీనికి భరితముని పేరు వచ్చిందని కొందరి మతం.

కు ర వం జి

మానవునిలోగల ఈ నాట్యకళాత్వము, ఈ రూపక ప్రదర్శనాభిలాష వివిధకాలములలో, వివిధ దేశములలో వివిధరూపములు తాల్చింది. తెలుగుదేశంలో తొలి నాట్యకళారూపం కురవంజి. కురవలనే ఆదిమకళాతిహాస అడుగు అని ఈకురవంజి పదానికి అర్థం. ఈ కురవలు దక్షిణ భారతదేశంలోగల తిరుపతి, కృష్ణలంపటి పరిత్ర క్షేత్రాలలో యాత్రీకుల దినోదార్థం వృత్తిం చేస్తుండేవారు. మొదట ఈ వృత్తానికి కురవంజి అని పేరు వచ్చింది. క్రమక్రమంగా వారు ఆయా క్షేత్రాల మహాత్మ్యములను వర్ణించి చెబుతూ వచ్చారు. ప్రథమంలో ఒక రో వృత్తించేస్తూ కథ చెప్పేవారని తోస్తుంది. ఆ తరువాత సింగి, సింగడు అనే పాత్రలు, సంస్కృత నాటకాలలోని నటీ మూత్రధారులనంటివి ప్రవేశించి పాత్రలుగా వ్యవహరించసాగాయి. ఆ పైన కథాసంధి చెప్పడానికి విమాచకుడు

లాంటి కోణంగి అనే పాత్ర సృష్టించబడింది. ఈ పాత్రనే బోడి అనే వారు కూడా. ఈ మూడు పాత్రలలోనే కథంతా నడిచిపోయేదికాని ఒక్కొక్క పాత్రను ఒక్కొక్కరు నిర్వహించడమనే సంప్రదాయం కురవంజిలో ఉన్నట్లు లేదు. కొంతకాలం తర్వాత ఎరుకలపాని లేక కురవంజి అనే పాత్ర ఈ కురవంజిలో ప్రవేశించినట్లు కనిపిస్తుంది. ఈ కురవంజిలు తెలుగుభాషలోనేగాక ద్రవిడభాష లన్నిటిలోనూ ఉన్నవి. స్థూర కురవంజి, జీవకురవంజి, సత్యభామా కురవంజి తెలుగులో ప్రసిద్ధములైనవి. ఈ కురవంజి ఇప్పుడు ఆంధ్రజిల్లా లలోనామావశిష్టములైనా, తంజావూరు ప్రాంతంలో తెలుగువారు విరివిగా వీటిని ఆడుకున్నారు.

య త్త గా నం

కురవంజులను తిలకించిన నాగరీకులకు తామూ కురవంజిలాంటిది రచించాలనీ, ఆదాలని ఉత్కంఠ కలిగింది. ఈ ప్రదర్శనములను మొదట చేపట్టినవారు జక్కలు. యత్తజల్దిభవమే జక్కశబ్దం. జక్కల వారిచే పాడబడే ఒకవిధమైన ప్రదర్శనానికి 'యత్తగానం' అనిపేరు వచ్చింది. ఈయత్తగానం ఆంధ్రులసాధు. ఈ పదం సంస్కృతపదమైనా సంస్కృత వాఙ్మయంలోగానీ, ఇతరదేశభాషలలోగానీ కనిపించదు. సంగీతమున అనే గ్రంథంలో మాత్రం ఇవాళ సంగీత విశేషంగా వర్ణించబడింది. ఒకప్పుడా ఇది జక్కలవారిచే పాడబడే దేశీయంగీతానికి పేరుఉండవచ్చు.

ఈ యత్తగానం ఎపుడుపుట్టిందో నిర్ధారణగా తెలియదు. మొదట ఒక జక్కల పురంధ్రి నాట్యానికి తగినవనం

ధరించి, తెరలోపలనించి వెల్వడి వివిధ వాయుద్వార సహాయంతో పాడుకూ, పాటకు తగినట్లుగా అభినయిస్తూ కథ వినిపించేదని తెలుస్తోంది. ఆంధ్రేగాని ఒక్కొక్క ప్రాత్రను ఒక్కొక్కరు ధరించడమనే ఆచారం యక్షగాన దశలో రాలేదు. ప్రదర్శనారంభంలో భగవత్ప్రార్థన జరిగేది. తర్వాత గణపతి ప్రార్థన, పూర్వకవిస్తవం, కృతిభర్తవర్ణన, వస్తువర్ణనలు, ఆతర్వాత యక్షగానం చేయవచ్చే కథా ప్రవేశం ముత్రధారుడు చెప్పేవాడు. కథాసంధులను ముత్రధారుడు తెల్పుతూంటే నటి గేయాలను అందుకుని పాడుకూ అభినయించేది.

ఈ యక్షగానాలలో ఎక్కువగా త్రిపుటలు, అర్ధచంద్రికలు, జంపెలు, ద్విపద, కందం మొదలైన దేశీయదస్సులే వాడబడ్డాయి. ఇప్పటివరకు మనకు లభ్యమవుతున్న యక్షగానాలలో అభిప్రాయమైనవి గరుడాచలం, దీనిరచయిత ఓబయమ్మతి. ఈ ఓబయమ్మతిని గురించి మనకేమీ తెలియదంటేదు. తర్వాత చెప్పకోతగ్గది కందుకూరి రుద్రకవి సుగ్రీవవిజయం. ఈ రెండు యక్షగానాలూ ఉత్తమమైనవిగా పరిగణించబడుతున్నవి. సుగ్రీవవిజయం రచించిన రుద్రకవి కృష్ణదేవరాయల కాలంనాటి రుద్రకవి అని పండితుల అభిప్రాయం. కృష్ణదేవరాయల కాలం ప్రబంధయోగమైనా యక్షగానాల మీద ఆదరణ తగ్గలేదు. రాయలవారి నాట్యకాలలో యక్షగానాలు ప్రదర్శింపబడేవని చారిత్రికాధారాలున్నాయి. రాయలవారికమాత్రే 'మరిచి పరిణయం' యక్షగానం రాసిందట. రాయల నాట్యకాలలో 'తాయకొండ'

నాటకం ఆదర్శదేదనీ, అనాడు నాగయ్య అనే నటుడు ప్రసిద్ధిచెక్కినాడనీ కాన నాలవల్ల తెలుస్తోంది.

తంజావూరి రాజులకాలంలో యక్షగానాలకి వసంతర్నవ. రఘునాథరాయలు విజయరాఘవరాయల కాలంలో అనేక యక్షగానాలు రచించబడ్డాయి. ఇందులో విశిష్టమైనవి ఆపూర్వమైనవి రెండు. అంతవరకు యక్షగానాలు పురాణగాధలు ఆధారంగా రచింపబడేవి. విజయరాఘవరాయలు తన తండ్రి రఘునాథరాయలనే నాయకునిగాచేసి 'రఘునాథాధ్యక్షదయం' అనే యక్షగానం రాశాడు. విజయరాఘవరాయల ప్రియురాలు రంగాజమ్మ తనప్రియుడైన విజయరాఘవరాయలనే నాయకుడుగాచేసి 'మన్నారదాసవిలాస' మనే యక్షగానం రచించింది. ఇందులో అయిదు భాషలను ప్రవేశపెట్టింది. ఈ మన్నార దాసవిలాసం ఆంధ్రసాహిత్యంలో ఒకరత్నం. ఈ యక్షగాన ప్రభావం చివరికి త్యాగయ్యగారిమీద, నారాయణ తీర్థులవారిమీదకూడా పడింది. త్యాగయ్యగారు ప్రహ్లాదచరిత్ర, నాకాభంగం యక్షగానాలు రచించారు. నారాయణ తీర్థులవారు సాహిత్యాపహరణం రాశారు. రామదాసు చరిత్రకూడా ఈ కోవలోదే. ఇటురాజాదరణ, ప్రజాదరణ పొందిన యక్షగానాలను లాక్షణికులుకూడా సాహిత్యకాళిగా అంగీకరించకలేరంటితాడు. అప్పకవి ఓటికలక్షణం చెప్పడమే గాక అంబికావాదమనే యక్షగానం రచించాడట. మైనకోర్కొన్నదిగాక కిరాతార్జునీయం, గంగాగౌరీ విభాసం, ఎరుకలదేవుకథ, కిలోకబాక్యం, త్రిపురసంహారం, చారుమనీషి,

పార్వతీపరిణయం, మృత్యుంజయ విలాసం, సౌభరిచరిత్ర, శివపారిజాతం ముఖ్యములైన యక్షగానాలు.

వీ ధి నాటకం

ఒకేసటి నృత్యంచేస్తూ అభినయిస్తూ కథను వినిపించే దశనింది వివిధ పాత్రలను వివిధ వ్యక్తులు ధరించే పరిణామదశకు చెందిన యక్షగానాలనే వీ ధి నాటకాలంటున్నాం. 13 వ శతాబ్దినాటికే ఈ వీధినాటక సంప్రదాయం బహుళ ప్రచారంలో ఉన్నట్లు పండితారాధ్య చరిత్ర నుంచి తెలుస్తోంది. ఈ ముప్పు ఎప్పుడు వచ్చిందో చెప్పలేంగాని, ఈ రెండు సంప్రదాయాలూ చాలాకాలంవరకు ఒకదాని సరసన ఒకటి ముసుతూనే వచ్చాయి.

ప్రదర్శన విధానంలోనేగాక రచనలో కూడా ముప్పు జరిగింది. శుద్ధయక్షగానాలలో వాడబడిన త్రిపుట, జంపె మున్నగు నాటిబదులు కీర్తనలు, పాటలు, దరువులు వచ్చాయి. మూత్రధారుడు లేక హంగు దారుడికి ప్రాధాన్యత పెచ్చింది. ప్రతి పాత్రా తన ఊరుపేరులను తెలుపుకుంటూ ప్రవేశించడం పరిపాటిఅయింది. పాత్రల సంఖ్య, కథా బాహుళ్యం పెచ్చింది. సుమారు 14 వ శతాబ్దివరకు యక్షగానాలు, వీధినాటకాలు ఎక్కువగా జక్కలవారు, గొల్లలు, యానాదులు ప్రదర్శిస్తుండేవారు. వారి నృత్యం, అభినయమూ దేశీయమైంది. రచనలోకూడా క్రమక్రమంగా గ్రామ్యభాష, పాదురభాష చివరికి అపభ్రంశకూడా తావిచ్చే పరిస్థితి ఏర్పడింది. అందుచేతనే కావాలి వీటిని కాశ్మీరీయంగా ప్రదర్శించాలనే ఉద్దేశంతో సిద్ధేంద్రయోగి భామకలాపం అనే పారిజాతహరణ నాటకం రాసి కూచిపూడి

బ్రాహ్మణులకు శిష్య ప్రదర్శింపజేశాడు. నాటినించే కూచిపూడి బ్రాహ్మణులకు కూచిపూడి భాగోతులని పేరు వచ్చింది. ఈ సిద్ధేంద్రయోగి ఏకాలపువాడో నిర్ధారణగా తెలియదు. ఇతనిచుట్టు అనేక కథలు అల్లబడ్డాయి. కాని 1506-09 వరకు విజయనగరం పాలించిన వీరనరసింహుడేవరాయలవారి సమక్షంలో కూచిపూడి వారు నాటకాలాడారని మెకంజీ దొర సేకరించిన మాచుపల్లి కైఫీయతువల్ల తెలుస్తున్నది. అందువల్ల సిద్ధేంద్రయోగి 1500 లకి పూర్వపువాడనిమాత్రం నిర్ధారణ చేసుకోవచ్చు. ఈ కైఫీయతువల్ల నాట్యకళ ప్రజాశ్రేయస్సుకు ఎలాతోడ్పడగలదో విశదమవుతుంది. కూచిపూడివారు దేశాటన చేస్తుండగా సంతెట గురవరాజు అనే పాలెకాపు ప్రజలపై చేస్తున్న దౌర్జన్యాలను కళ్ళారాచూచి ఆ దౌర్జన్యాలనే నాటకంగా వీరనరసింహుడేవరాయలవారి ముందు ఆదారట. రాయలవారు సంగతి సందర్భములు తెలుసుకని గురవరాజు తల తీయించినట్లు ఆ కైఫీయతులో వ్రాసి ఉంది.

ఒకటి రెండు శతాబ్దులక్రితంవరకు భామకలాపమే ఎక్కువ వ్యాప్తిలో ఉండేది. తర్వాత ప్రహ్లాదనాటకం కూచిపూడివారు ఆడడం ప్రారంభించారు. అతర్వాత క్రమక్రమంగా ఉపాపరిణయం, హరిశ్చంద్ర మొదలైనవి ఆడ సాగారు. ఇటీవల వేదాంతం రామకృష్ణయ్య స్టేజీ తెరనుకట్టి స్టేజీ సంప్రదాయాలను ప్రవేశపెట్టాడు.

విజయనగర సామ్రాజ్య పతనానంతరం తంజావూరు వీధినాటకాలకి ప్రసిద్ధి కెక్కినది. తంజావూరులో ప్రభుత్వ నాటక

కాలముండి. ఇప్పుడు సగస్యతీ మహల్ తైలరీలో 40 దాకా వీధినాటకాలు లభ్యమవుతున్నాయి. వీటిలో భాష మరీ గ్రామ్యం. శృంగారం కూడా కొంచెం అసభ్యంగానే ఉంటుంది. ఈ నాటకాలలో ఎక్కువ వాటిని వదిలింది కాషిరాజు.

కూచిపూడి వారి సంప్రదాయానికి ఈ కథాల్లో ఆచార్యత్వం వహించింది ముగ్గురు - వెంపటి వెంకటనారాయణ, చింతా వెంకట్రామయ్య, వేదాంతం లక్ష్మీనారాయణ. ఇప్పుడు నాటకాలు వేసేవారంతా వీరి శిష్యులరంపరలోనివారే.

ఇటీవల వీధినాటకాలలో కొత్తయ్యం ప్రారంభమైంది. ఇంతవరకు మనకవచ్చిన వీధినాటకాలన్నీ పురాణాధారాలే అనిపిస్తే, నేడు ఈ వీధినాటకాన్ని ఆయుధంగా చేసుకొని ప్రాసమస్యల్ని ప్రజాలోకాటాలను చిత్రిస్తున్నారు. సిమాగ్నాగతం, హిట్లరు పరాభవం, పంచాయతీ ఎలక్షన్లు, రాజధాని రగడ మొదలయినవి ఈ లోహలోనివే.

ఈ రంగంలో పేరుపొందిన

కొందరు ప్రముఖులు

ఉమామహేశ్వరరావు కొడాలి, ఉమా మహేశ్వరరావు పట్టంశెట్టి, గోపాల కృష్ణయ్య కోగంటి, నాజరు పేక్ల, పున్నయ్య కోమూరి, రాజారావు బి.

నృత్య కళ

చతుర్విధాభినయాలలో ఒకటైన వాది కాన్ని అలాగే అంగికాభినయానికి పట్టంశెట్టి అనేకుహిమావలం పెద్ద ఉద్యమం బయలుదేరింది. ఆ ఉద్యమ ఫలితాలే మణిపూరు నృత్యం, కథాకలి.

కాని ఆ ఉద్యమానికి లోనుగాకండా ఎదిరించి నిలిచింది ఆంధ్రులు-ముఖ్యంగా కూచిపూడివారు. అందుచేతనే అనాదినించీ కూడా నాగరికులలో మయూరినృత్యం, శివభాండవంలాంటి వాచికంలేని నృత్యాలకు ప్రత్యేక స్థానం లేకపోయింది. అది నాటక సందర్భంలో ఆయా-కోట్ల ప్రదర్శించడమేగాని ప్రత్యేకంగా ప్రదర్శించే సంప్రదాయం మనకి లేదు. కూచిపూడి వారేమి, కళావంతులేమి యీ పద్ధతినే మొన్న మొన్నటివరకూ ఆను సరిగ్గా వచ్చారు. నాటకాలాదడం, పదాలను అభినయించడం మన సంప్రదాయమని తోస్తోంది.

కథాకలి, మణిపూరు సంప్రదాయాల ప్రభావం మనమీద పడడం, సిగ్గుమాలా ఈ రెండు సంప్రదాయాలకు ఎక్కువ వ్యాప్తిగావడం మూలంగా మన ఆంధ్రులు కూడా కథాకలి, మణిపూరు నృత్యాలను నేర్చుకుంటున్నాను. 50 సం॥ క్రితం కూచిపూడివారు, కళావంతులు తప్ప సంసారులు పురుషులైనా, స్త్రీలైనా నాట్యం నేర్చుకోవడం గౌరవప్రదం కాదని తలచేవారు. అటువంటిదిప్పుడు అన్ని వర్గాలవారు తమ బాలబాలికలకు నాట్యం నేర్పించి ఈ కళను గౌరవిస్తున్నారు. ఈ సందర్భంలో మొదంజ వేసిన బి. వి. నరసింహారావు విద్యావంతుడు. చిన్నతనంనుంచీ నాట్యం అభ్యసించి దానికి మనదేశంలో గౌరవస్థానం కలిగించడానికి పోయిబడిన యువకుడు. భరతం చక్కగా అభ్యసించి పదాభినయంలో కొత్త తోవ తొక్కాడు. అప్పటివరకు శ్రీరత్నం మొదలైనవారి బావలీలనే అభినయిస్తుండేవారు

నరసింహరావు ఎంకిపాటలు మొదలైన నవ్యకవుల భావగీతికలను కూడా అభినయించి మాత్రమే భరతనాట్య మంటే ప్రజలలో ముఖ్యంగా యువకులలో ఉన్నంత, అదరణ కలిగేట్లు చేశారు. ప్రస్తుతము భరత నాట్యకళను బహుళవ్యాప్తి లోకి తీసుకురావడానికి అపార కృషి సలుపుతున్న వ్యక్తి సటురాజ రామకృష్ణ. ఈయన భరత విద్యా దురంధరుడు. పత్రికలలో వ్యాసాల ద్వారా, ఉపన్యాసాల ద్వారా అనేకమందికి శిక్షణ గరపడం ద్వారా, ప్రదర్శనల ద్వారా భరత నాట్య నికే తూర్పుపుటన్న తర్ఫీదీ తీసుకురావడానికి పాటుబడుతున్నాడు.

ఈ రంగంలో ప్రస్తుతం కృషి చేస్తున్న కొందరు ప్రముఖులు

కటుంబశాస్త్రి భాగవతుల, కృష్ణ మూర్తి పసుమంచి, తాండవకృష్ణఅయ్యంగి, నరసింహరావు బి. వి, నారాయణస్వామి బి.వి, పార్వతీశం వేదాంతం, రామకృష్ణ సటురాజ, రాఘవయ్య వేదాంతం, రాఘవయ్య సిద్ధాబ్రహ్మని, సత్యనారాయణ నువానం, సత్యనారాయణ మహాంకారి, సత్యం వెంకటేశ, నుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి పోతుకూచి, సూర్యనారాయణ శాస్త్రి లంకి.

బుర్ర కథ

యక్షగాన మహా ప్రవాహంలో నీలి ప్రత్యేక సాయగా ఏర్పడిన ప్రదర్శనా విశేషమే బుర్రకథ. కథకుడు వాయిచే తంబురా బుర్రమట్టి ఈ పేరు వచ్చింది. ఈ బుర్ర కథ నే తండానపాట అని

కూడా అంటారు. ఇది శుద్ధ యక్షగానం. యక్షగానంలో ఒక స్త్రీ కథ చెప్పటం పరిపాటి. బుర్రకథలో సామాన్యంగా కథ చెప్పేది పురుషుడు. ఇతడు తంబురా గాని సితారుగాని పుచ్చుకుని కథ చెబుతుంటే ఇరుపక్కల ఇద్దరు స్త్రీలు గుమ్మటాలు వాయించుతూ వంకపాడుతూ హాస్యం చెబుతారు. అందుకనే ఈ కథ కలు సాధారణంగా ఇద్దరు స్త్రీలను వివాహమాడడం కద్దు. దీనిని వృత్తిగా స్వీకరించి వ్యాప్తిలోకి తెచ్చింది జంగాలు. వీరు ఉయారా తిరుగుతూ ప్రదర్శనా లేచేవారు.

యక్షగానం నుండి బుర్రకథలు ఎపుడు పుట్టాయో చెప్పలేము కాని, శ్రీనాథుని కాలానికే ఇది బాగా ప్రచారంలో ఉన్నాయని క్రీడాభిరామంవలె తెలుస్తోంది. మొన్న మొన్నటివరకు ఈ కథలన్నీ మంజరీ ద్వీపంలో రచించబడ్డాయి. ద్వీపదమ 'మనిలంజ' అని కొందరు తిట్టినా తెక్క చేయక శ్రీనాథుడంతటివాడు సైతం వీటికిగల ప్రబావరణమగుమనించి, పల్నాటి వీరచరితం ద్వీపదలో బుర్రకథగా వ్రాశాడు. ఇపుడు మనకు లభ్యమవుతున్న బుర్రకథలలో ప్రాచీనమయినది ఉత్తమమైనది పల్నాటి చరిత్ర అని తోస్తోంది.

బుర్రకథ దేశసాహితీకాళుకు చెందినది. చక్కటి జాను తెనుగులో రచితమై ప్రేక్షకులను తొందరగా ఆకర్షించి రసానుభూతి కలిగించడంలో ప్రముఖ సానంఅందుకుంది. వీటిలో ఎక్కువ ప్రాధాన్యం వహించేది వీరకథగా రసములు. నేర్పరి ఆయన కథకుడు కథ చెబుతూంటే ప్రేక్షకులను ఉర్రూతలూగిస్తుంది. 'అపుడేమన్నా

దయా తాండ్రపాపారాయణుడు' అంటూ కథకుడు చిందు తొక్కుకూంటే ప్రేక్షకులు పరపకులై వీరవిక్రమం సెరపుతారా అనిపిస్తుంది. కరుణ, వీరరసాలలో మాగ్గ కవులవంటి అందని భావోన్మత్తం బుర్ర కథలలో కనిపిస్తుంది. కామమృత భర్త చితిసి కాగలించుకని 'ఎంత చల్లగ ఉన్నది నీ జాజివనము మారయ్య' అనే భావం ఎంత కవితా తపసుచేస్తే అందుతుంది? ఈ విధంగా ద్విపదలో రచితములై ఎక్కువ ప్రజాభిమానములగున్న బుర్ర కథలు పన్నాటి చరిత్ర, బొబ్బిలికథ, ఆరుగురు మరాటిల కథ, బాలనాగమ్మ కథ, భారత రామాయణ కథలు, కామమృత కథ మొదలైనవి. ఈ ద్విపద కథలను చెప్పడంలో ఈ అర్థశతాబ్దిలో పెద్దపేరు పొందింది రెంటుపాళ్ళ గుడ్డిజంగం.

భేమకొండ వెంకయ్య మామూడు గదిలైన ఉత్తర గోగ్రహణంతో బుర్ర కథ ఇంకోదశ అందుకుంది. ఇందులో ద్విపదలే గాక కీర్తనలు, వరువులు, కందార్థాలు మొదలైనవి వాడడంగమనించ తగ్గది. ఈ రకం బుర్రకథలను చెప్పడంలో యావదాంధ్ర విఖ్యాతిగాంచింది దొడ్డవరపు వెంకటస్వామి. నిండైన మిగ్రహం, పెద్ద జరి అంచు రలపాగా, నవరసములను అనిష్కరించే ముఖం. ఉత్తర గోగ్రహణ చెబుకూంటే ప్రేక్షకులు తన్నయిలయేవారు.

గత 10, 15 సంవత్సరాలవరకు బుర్ర కథలన్నీ పురాణ సంబంధమైనవి, వీరుల సంబంధమైనవి. ప్రజాసమస్యల్ని పోరాటాల్ని తీసుకుని వాటిని బుర్రకథగా రచించిన ప్రత్యక్షమకవి మంగర సత్య నారాయణ, వీరి కన్నడిగి, అల్లూరి పీతా

రామరాజు, వీరేశలింగం, మొదలైన కథలు ఎంతో ప్రజాదరణ పొందుతున్నాయి. ఈ వరపడినే నాజరు మొదలైన కవులు ఎన్నో బుర్రకథలు రాసి ప్రజలకు చేతవ్వం కలిగిస్తున్నారు.

ప్రస్తుతం నాజరుయంగం నడుస్తోంది. కథ చెప్పడంలో నాజరు యావదాంధ్ర లోనూ సాటి లేనిమేటి. కథకుడు ప్రత్యేకమైన దుస్తులు ధరించడం ఇతని తోనే ప్రారంభమైంది. వంకపాడే స్త్రీల సానం ఎక్కువగా పురుషులకు లభ్యమైంది. అంతేగాదు; వంకలు పూర్వం హాస్యమాత్రమే చెప్పేవారు. ఇప్పుడు హాస్యంతోపాటురాజకీయాలుకూడా చెప్పడం పరిపాటయింది. నాజరుకు తద్వారా బుర్రకథకు చేయూతనిచ్చి బుర్రకథకు ప్రత్యేక సానం, గౌరవం, ప్రజాదరణ కలిగించింది ప్రజానాట్యమండలి. ఈ నాట్యమండలి నేప అపూర్వం, అసమానం.

ప్రస్తుతం బుర్రకథలలో

పాల్గొంటున్న కొందరు ప్రముఖులు కథకులు : ఉమామహేశ్వరరావు పట్టం పెట్టి, కృష్ణమూర్తి పి, నాజర్ పేక్, నరసింహారావు వల్లం, రాధాకృష్ణమూర్తి కొండేపూడి, నూర్యకాంతం.

వంకలు : పున్నయ్య కోనూరి, పెరు మామ్య మూలపనేని, వెంకటేశ్వరరావు మాచినేని, రాధాకృష్ణమూర్తి మిక్కిలి నేని, రామకోటి ఏపూరి, లక్ష్మీనరసయ్య కర్నాటి, రాజమ్మ తాటి, జునే, మంగ తాయారు, కివరామకృష్ణ ది., కేసు ది.

నా రి క థ

ఇది కుద్ధ యక్షగానం. బుర్ర కథలోలాగా ఇందులో కథకుడు బుర్ర

నాయించడు. తాళాలు లేకపోతే చిర
లేలు వాయించుకుంటూ కథ చెబుతాడు.
గుమ్మటులకు బదులు మద్దల, హార్మనీ
ఉపయోగిస్తారు. ఇందులో కథకని హరి
దాసు అంటారు. హాస్యం పట్టకథల
రూపంలో ఉంటుంది. కొంతమంది కథ
చెబుతూ నృత్యంకూడా చేస్తారు. ఈ
కాళకు అదిపురుషుడు అదిధట్ట నారా
యణదాసు. వీరు సంగీత సాహిత్యాలలో
మహాపండితులు. స్వయంగా అనేక హరి
కథలు రాశారు. వీరి కథలు ప్రబంధ
శైలిలో బహు రమ్యంగా ఉంటాయి.
వీరి తర్వాత చెప్పకోతగ్గవారు బాలాజీ
దాసు. ఈయనా ఒక్కో గ్రంథకర్త.
నేటి హరికథకులలో చాలామంది వీరి
కిన్య పరంపరలోనివారే. కాని సాహితీ
పరులు ఈ కాళకు తగిన స్థానం
యివ్వకపోవడం కోచనీయం.

ప గ టి వే మాలు

సంఘంలోని వివిధవర్గాలవారు వీరి,
న్యాయం పాటించకుండా మతంపేరుతో,
మూఢనాదాలపేరుతో ఇతరని గోచు
కోవడం, మోసగించడం ప్రారంభమయిన
నాడు కొంతిభద్రతలు ఉండవు. అలాంటి
అన్యాయాలను ఎప్పటికప్పుడు వేలిత్తి
మాపే దిక్కుచి అవసరం సంఘానికి
ఎంతైనా ఉన్నది. ఆ దిక్కుచి కళాత్మక
మైతే ఇంకా బాగా కనిపిస్తుంది. అటు
వంటి దిక్కుచిగా వెలసినవే పగటివేమాలు.
పాశున్యంగా పగలే వీటిని ప్రదర్శించడం
చేత వీటికి పేరువచ్చింది. కాని రాత్రిక్కు
ప్రదర్శించే రెడ్డి, పంతులు, పతాణివేమాలు
కూడా పగటివేమలకిందే పరిగణింపబడు
తున్నాయి. వీనినే ప్రచ్ఛన్నవేమాలు,
విద్వేతవేమధారణ అనికూడా అంటారు.

13వ శతాబ్దినాటికే ఈ పగటివేమాలు
బహుశా ప్రచారంలో ఉన్నట్లు పండితా
రాధ్య చరిత్రవల్ల తెలుస్తుంది. కళింగ
గంగరాజు పగటివేమల వారిలో చేరి
శత్రువులను చంపాడని ఒక వితిహాసం
ఉంది. కాని వానికి చారిత్రాధారాలు
లేవు. 2,3 శతాబ్దాల వెనకవరకు పగటి
వేమల ఆమాజీ దొరకడంలేదు. 2,3 శతా
బ్దాలక్రితం మైసూరుప్రాంతంనించి పల్ల
వరుల వెంకట్రామయ్య అనే ఆయన
మనప్రాంతాలకు సంచారంవచ్చి రేపల్లిలో
ఉండిపోయి ఇక్కడివారికి పగటి
వేమాలు నేర్పారట. ఈ పగటివేమధారు
లకు కృష్ణాజిల్లా గడ్డిపాడు కేంద్రమైంది.
అప్పటినుంచీ వీరికి గడ్డిపాడు భాగోతులు
అనిపేరు వచ్చింది.

తెలుగుదేశంలో ఎన్నివర్గాలు, మతాలు,
కులాలు ఉన్నాయో వారిందరి భాషాచ్ఛా
రణ ఈ గడ్డిపాడువారిదే సామ్యం. వీరు
ఆంధ్రదేశమంతా తిరిగి ఎందరో జమీం
దార్లను ప్రజలను తమవిద్యచే మెప్పించి
అగ్రహారాలులు పొందారు. తర్వాత
కూచిపూడివారు, ఈతముక్కు జంగాలు
ఈ విద్యను అధ్యసించి ప్రచారంలోకి
తెచ్చారు. గడ్డిపాడువారు, కూచిపూడివారు
కట్టే పగటివేమాలు సత్త్వగుణ ప్రధాన
మైనవి. సాంమిక్యమే అకించినవి. ఈత
ముక్కు జంగాలు కూర్మగుణాలంటే
తామసవేమలకిదిగి పగటివేమలను
భీభత్సంకిందకు మార్చారు. క్రమంగా
ఈ తామసవేమలకే ప్రాధాన్యం ఎక్కు
వైంది. ప్రయోజనకూన్య మవడంతో
ఇది నానాటికి నీగించి నేడు నామ
మాత్రానకేంద్రమైనది.

అయితే వీటి వల్ల జరిగేవాంఘిక ప్రయోజనమేమిటి? పగటివేషధారులు హాస్యరసమును ఆధారంచేసుకని ఆనాటి సంఘంలోని దురాచారాలను, దోపిడీ విధానమును, జిత్తులను నిరీతంగా విమర్శించేవారు. ఈ దాహరణకి : కోమటివేషంమీద కోమటు ప్రజలను ఎలా మోసగించేది తెల్లడిస్తారు. రెడ్డి, పంతులు వేషాలలో రైతును ఎవరు ఏవిధంగా మోసగించేది బహిష్కరించేస్తారు. దీనివంటివీ చక్కటి హాస్యంతో జరిపి ఎదుటివారి మనసుకు హత్తుకునేటట్లు ప్రదర్శించేవారు. ఈ పగటివేషాలు రీతి. వీటిని జాతీయాలంటారు. వీటికి జాతీయాలని పేరుపెట్టడంలోనే వారిదృక్పథం జాతి త్రేమమని గోచరిస్తుంది. ఈ వేషాలమీద చెప్పే వాచకం ఇతివరకు ముదితం కాలేదు.

విచిత్ర వేషధారణలో వేడు పెద్ద పేరులో ఉన్నది డా॥ చంద్రశేఖరం. ఈయన గాంధీ, పెహూ, జిన్నా మొదలయిన నాయకుల వేషాలువేసి ఆంధ్రదేశ మంతటా ప్రతిష్ట గడించుకున్నారు. ఆహార్యంలో ఆంధ్రదేశంలో ఇతనికి సాటి అయినవారులేరు. భారత సంస్కృతి రాయబారవర్గ సభ్యుడుగా నవనైనా సందర్శించిన ప్రప్రథమ ఆంధ్ర నటుడు.

తోలుబొమ్మలు

మానవుని రూపకల్పనా శక్తివల్లించి జనించినవే తోలుబొమ్మలు. ఈ తోలు బొమ్మ ప్రదర్శనాలు ఆంధ్రలోనేగాక యావద్భారతంలోనూ కనిపిస్తాయి. వీటిని తియ్య, మేక, గొర్రె తోళ్ళతో చేస్తారు. తోళ్ళను బాగా కుద్దమనేసి వాటిపైని

బొగ్గుతో బొమ్మనురాసి కత్తిరిస్తారు. ఆభరణాదులు ద్యోతకంచేస్తానికి చిన్న చిన్న రంగ్రాణు చేస్తారు. వాటిమీద పాత్రానుగుణ్యంగా రంగులు వేస్తారు. ఇలా తయారైన బొమ్మలను తేరమీద పెట్టి వాటివెనక ఆముదపుదీపాలు పెడితే నీకటిలోఉన్న ప్రేక్షకులకు ఈ బొమ్మలు ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తాయి. అవయవాల కదలికలు చూపడానికి భుజాలదగ్గర, మాచేతిదగ్గర అరుకులుపెట్టి తాళ్ళతో కదపారు. బొమ్మ మొదానికి ప్రధాన నూత్రం ఉంటుంది. దానితోనే బొమ్మలను ఆడిస్తారు, నాట్యం, యుద్ధం చేయిస్తారు.

క్రీస్తుపూర్వం శాతవాహనులకాలం నించీ తోలుబొమ్మలు తెలుగునాట ప్రచారంలో ఉన్నాయి. ఆంధ్రదేశం నించే ఇది బలి, జావా ద్వీపాలకు పాకాయి. ప్రస్తుతం తోలుబొమ్మల వాళ్ళు మార్కెటావగా మరాటి మాట్లాడడం, వారిసంగీతంకూడా మరాటిసంగీతానికి దగ్గరగా ఉండడంవల్ల ఇది మనకి మహారాష్ట్రంనంది సంక్రమించాయని అనుమానించవలసి వస్తోంది. కాని తిరుగు తాలూకాలో అచ్చమయిన ఆంధ్రులే తోలుబొమ్మలు ఆడిస్తున్నారు.

తోలుబొమ్మలవారు ఎక్కువగా ఆడేదిలంకాదహసం, మైరావణ, విరాట పర్వం. వీరు రంగనాథరామాయణం ఈ ప్రదర్శనాలలో ఉపయోగిస్తారు. పురుష పాత్రల వాచికం పురుషులు, స్త్రీపాత్రల వాచికం స్త్రీలు పడతారు. మగ్గమగ్గ కేతిగాడు, బంగారక్క ప్రహసనం అదతాడు. ఇది అసభ్యంగా ఉంటుంది. కాని ప్రజలకు ఎక్కువగా ఆకరిస్తోంది.

ప్రస్తుతం బొమ్మలబదులు మనుషులే వేషం వేసుకుని చాయానాటికలు ఆడుతున్నారు. ప్రస్తుతం జోషీ, రామకృష్ణ ఇందులో ఎక్కువకృషి చేస్తున్నారు. ఈ చాయానాటికలను బహుశా ప్రచారంలోకి తీసుకురావాలి.

నాటకరంగం

'నాటకాస్తంహి సాహిత్యమ్' అని ప్రాచీన నానుడిఉన్నా మన పూర్వాంధ్ర కవులు నాటకాలతోనికి పోలేదు. నన్నియకు పూర్వమే నాటకాలు ప్రదర్శించేవారని తెలుస్తోందికాని అది నాటకాలో యక్షగానాలో నిర్ధారణగా చెప్పలేం. 14 వ శతాబ్దంలో వినుకొండ వల్లభరాయుడు సంస్కృత ప్రేమాభిరామాన్ని అనుసరించి తెలుగులో క్రీడాభిరామం రచించాడు. ఇది దశరూపకాలలోని 'ఏ ధి' లక్షణాలతో కూడింది. మోపూరుకైరవుని తిరునాళ్ళలో ప్రదర్శింపబడిందట. ఇది శ్రీనాథుడే రచించి వల్లభరాయని పేరుపెట్టాడని కేటూరివారి వాదం. కిర్తనపరైనా ఆనాటిసాంఘిక చారాలు, వివిధ కళారూపాలు ఇందులో వర్ణింపబడ్డాయి. ఇక తెలుగుసాహిత్యంలోని ప్రప్రథమ రూపకం.

1880 వ రకు తెలుగువారు యక్షగానాలు, పగటివేషాలతోనే సంస్కృత పడ్డారు. పగటివేషాలు కొంతవరకు నాటకభిక్తిలో నడుస్తాయి. ఈపగటి వేషాలే మనస్తేజనాటకాలకి ప్రాతిపదికగా ఉపయోగించాయని తలపవచ్చు. 1880 లో భార్యాదకింపెనీవారు మన ప్రాంతాలకివచ్చి కాటాకుపాకిలో స్తేజనాటకాలు ప్రదర్శించారు. ఈనాటకాలు చాలామంది ఉత్సాహంతో యువకులు

బందరు, బెజవాడ, గుంటూరు మొదలైన పట్టణాలలో నాటకసమాజాలు స్థాపించి నాటకాలాదరం ప్రారంభించారు. మన ప్రప్రథమ నాటకాలన్నీ వచనంలోనే ఉండేవి. ఒకటిరెండు పాటలుమాత్రం పాడేవారు. అనాడు నటనని కళారాధనగా, రంగస్థలమును పవిత్రస్థలంగా భావించేవారు. నటనావిధానం బోధించే గ్రంథాలేపేరేవు. ప్రతిసమాజం ఒక కట్టుబాటులో, ఒక ఉపాధ్యాయుని దగ్గర క్షీణణ పొందుతుండేది. తెల్లగుడ్డనే తెరగా ఉపయోగించేవారు. మద్దెల, సితారు, ఫిడేలు మనవార్శిక తెలిసిన వాయిద్యాలు. ఏపాకలోనో, పందిరిలోనో నాటకమాడేవారు. పాత్రపోషణ, రసపోషణలో నిర్దిష్టమైన అభిప్రాయాలు లేవు. రాక్షసుడివేషం వేసి పెద్దగా ఆశించి సాంగమా చేసేవారు. అసభ్యంగా మాట్లాడడం మాస్యంగా భావించేవారు. నటనఅంటే చేరులు ఎక్కువగా ఆడించడంగా భావించి ఆంగికాభినయానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చేవారు. వేషం మీద కోట్లాలాగూలు తొడిగేవారు. సోఫిడు, ఆరదళంతో కోటావేసుకునేవారు. నిగ్గులు సరైనవి ఉండేవికావు. నాటకప్రారంభానికి ముందు ని నాయకుడు, సరస్వతి వేషాలు వచ్చేవి. తిగ్వాత నటీమూత్రధారులు. ఆతర్వాత అసలు నాటకం.

1884 పార్సీ నాటకం కంపెనీ వచ్చి మళ్ళా మనదేశమంతా హిందీలోనాటకాలాడి వెళ్ళింది. ఈ సంఘటనతో మన నాటకరంగం ఇంకొదకను అందుకుంది. మన తెలుగు సమాజాలు హిందీ, తెలుగు భాషలు రెంటిలోనూ నాటకాలాడ

నారంభించారు. ఆభివృద్ధియందునే తమ ప్రతిష్ఠానికై గంభీరముగా పోరాడారు. కాదనీ, ముఖ్యముగా నానాభివృద్ధిని ఒప్పించాలనీ తెలుసుకున్నారు. ఈ కాలంలోనే బందరులో ఈ వని లక్ష్యునిపాపిని, తెలుగు హిందీ నాటకాలలో నేషనలు వేసీ యావద్భారతీకరించారు. వీరు పాత్రలో పేరించిన రసవత్తరంగా నటించే వారట. సుమేరునింగు, పతాణి, కివాజి వీరి ఆభిమానపాత్రలు. గుంటూరులో హరిప్రసాదరావు హరిశ్చంద్ర మొదలైన వేషాలు వేసి నాటకకళని ఒక పంథాలో నడిపిస్తున్నారు.

సర్కారుజిల్లాలలో ఇలా వచన నాటకాలాడుతుంటే, రాయలసీమలో ఇంకొరకమైన నాటకాలు బయటపడేరాయి. వీటికి మూలపురుషుడు ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు. ఈయన వసుధా నటుడు, రచయిత. గద్య వద్య క్షేత్రాలలో వీరు నాటకాలు వ్రాసి ఆడేవారు. గుంటూరు హరిప్రసాదరావుగారు బళ్ళారి నాటకాలని సర్కారుజిల్లాలలో ప్రచారంలోకి తీసుకొచ్చారు. అంతకుముందు వచననాటకాలు రాసే కందుకూరి, చిలక మర్రి వగైరా గద్య పద్యాత్మకంగా నాటకాలు రాయడం మొదలుపెట్టారు. ఈ పద్ధతినీ రసవత్తరంగా పద్యాలుపాటలు నాటకానికి ప్రాధాన్యత వహించాయి. అప్పటివరకు నాటకాలు పురాణ కథలతో నిండి గ్రాంథికభాషతో ఉండేవి. ఈ పరిస్థితికి విరుద్ధంగా కన్యావహారిక భాషలో, సాంఘిక ఇతివృత్తంలో గురికాదకారి కన్యాకులక్రమం వెలువడటం విశ్రాంతినిచ్చింది. నాటికే నేటికీ కన్యాకులక్రమంలో రుక్మిణి నాటకం తెలుగులో

గుర్తింపబడలేదు. 1900 వరకు నాటకప్రదర్శనాలు పాకలలో జరుగుతుండేవి. భారవాద, పార్శ్వ కంపెనీలు ధనమార్పించడం చూసి తెలుగు పెట్టుబడిదారులు నాటకకాలం నిర్మించారు. నాటకాలద్వారా ధనమార్పించాలనే ఆకాంక్ష బయలుదేరింది.

1900-10 వరకు సంస్కృతనాటకాల అనువాదాలు ఎక్కువగా వెలువడ్డాయి. రంగభటం వ్యాపారి సంస్థగా మారిపోయింది. అంతవరకు నటుల వృత్తి ధనార్జనవైపు మళ్ళలేదు. గాజముడి గున్నేశ్వరరావు పెద్దజీతాలమీద ఎక్కి డెక్కడి నటులనూ తన కంపెనీకి తీసుకువచ్చాడు. దానికొలిపి తేనెలు, దున్నెలు ప్రవేశపెట్టాడు. పాపట్ల కాంతయ్య సంగీతదర్శకలుగా పార్శ్వ, హిందూస్థానీ మట్టు చేలామణిలోకి వచ్చాయి. నాటకప్రదర్శనానికి ఆభివృద్ధి ప్రాధాన్యత తగ్గి సంగీతం మింగివేసేపరిస్థితి కాంతయ్య అంకురాకాపణ చేశాయి. 1904 లో బందరులో జగన్మోహనీ మోహన సమాజం ఏర్పడింది. ఇందులో శ్రీ పురుషులు పాత్రలు వహిస్తుండేవారు. ఈ కాలంలోనే సురభి కంపెనీ తెలిసింది. వీరు రామాయణ భారత నాటకాలు వైరువర్కు సహాయంతో అనేక అద్భుతాలు చూపుతూ ప్రదర్శించేవారు. 1910-20 మధ్యలో గున్నేశ్వరరావు కంపెనీ నమానామీదనే మొదలవరకంటే ఏర్పడింది. ఆంధ్రదేశంలోని పెద్ద పెద్ద వటులంగా పెద్ద పెద్ద జీతాలమీద ఇందులో నియోగితులై వారు. పాపట్ల కాంతయ్య సంగీత దర్శకత్వం వహించడంతో శాస్త్రీనియం, తణుకు, హిందూస్థానీ మట్టు అమ్మ

లోకి వచ్చి సంగీతంలో నాటకరంగం హోరెత్తి పోయింది. చీటికి మాటికి పాటలు పాడటం, పద్యాల చదవడం, నాలుగేసి పేరీల వచనంతో ప్రేక్షకులకు ఉక్కిరిబిక్కిరి చేసేవారు. యదవల్లిసూర్య నారాయణ, ఉప్పలూరి సుజీవరావు ప్రధాన భూమికలు నిర్వహించేవారు. వీరు యావదాంధ్రలోను పేరుప్రతిష్ఠలు గడించు కున్నారు. మైలవరం నమూనాలో పల్లె పల్లెలా నాటక సమాజాలు పెరిగినై. అయితే నటనలో, రంగాలంకరణలో వాస్తవికత కంటే ఆదంబరత్వం, కృత్రిమత్వం ఎక్కువైంది. తెనాలిలో గోవింద రాజుల, మాధవపెద్ది, సానం కన్యా కుల్లం, ప్రతాపరుద్రప్రీతి, బొబ్బిలి, నోషనార ఆది నటనకి శీవం పోసారు. బండరులో ముంజులూరివారు, పింగళి సోదరులు, డి. వి. నుబ్బారావు, రాజ మండ్రెలో ముప్పిడి జగ్గరాజు చక్కటి ప్రదర్శనాలిచ్చి నాటక కళోద్ధరణకు పాటుబడ్డారు.

నెల్లూరులో నేడంవారు, కొరస్వామి, బండరులో బి. టి. రాఘవాచారి, నర సింహాచారి ధరతమురి అభినయ సంప్రదాయాలను స్త్రీలకి అనుగుణ్యంగా మార్చాలని ప్రయత్నించారు. తత్ఫలితంగా నెల్లూరివారి కళంకల, బండరువాని నేటి సంహారం కళానైత్యల మన్ననల నందు కున్నది కాని ఈ సంప్రదాయం నట లోకంగా వ్యాప్తి చెందలేదు. 1922 ప్రాంతంలో ఈ ధరత సంప్రదాయాన్ని అనుసరించి పొరుగుల్లి నుబ్బారావు ప్రదర్శించిన రాధాకృష్ణ నాటకం పండిత పాదులల మెచ్చునదనీ, రాధాకృష్ణ తోనే ఈ కలకృతావతం అంతరించింది.

1920 నాటికి బయలుదేరిన స్వదేశీ ఉద్యమ ప్రభావంవల్ల రసపుత్ర మరాఠీ వీరులచరిత్రలు నాటకాలుగా వెలసి ప్రజలలో దేశాభిమానం రేకెత్తించాయి. రసపుత్ర విజయం బ్రిటిషు ప్రభుత్వ బహిష్కరణకు గురైంది. వీరకలింగం సాంఘికోద్యమం ఫలితంగా సాంఘికనాటకాలు స్వేచ్ఛిమీద ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. చింతామణి అశ్వ ఆంధ్ర జనుల ఆదరానికి పాత్రమై 'ఒక వెలుగు తెలిగింది'. ఈ కాలంలోనే ప్రతీకలు ఎక్కువగా వెల్వడసాగాయి. నాటక రచన మీద, నటనమీద చర్యలు, వ్యాసాలు, గ్రంథాలు వెలువడి నాటకకళ కెంతో ఉపకరించాయి. కాని రంగసలంమారలేదు. పది చెట్లు పిచ్చిగా చిత్రించిన తెర ఆడవి నీమకం, ఒక పెద్ద మేడ చిత్రించిన తెర అంతఃపురం కింద చలాచలన అయ్యింది. రంగ పరికరాలు కృత్రిమంగా ఉండేవి. నస్తులలో కొంత నాణాకరతనం, పాత్ర చిత్త్యం అలవడింది.

1920లో తెలుగు నాటక రంగంలో కొత్తయ్యగం ప్రారంభమైంది. బళ్ళారి రాఘవ తొలిసారిగా బెజవాడలో నాటకాలాడారు. ఆయన అభినయరీతులు నటుల ప్రేక్షకుల కండ్లు తెరిపించాయి. రాఘవ నాటకరంగంలో ఒక విప్లవం లేవదీశాడు. నాటికించి నేటివరకు రాఘవ ఆదర్శ నటుడై పోయాడు. ప్రజలు ప్రతి నటునిరాఘవతో పోల్చి చూచి వారివారి విలువలు కట్టడం ప్రారంభించారు. నటులు రాఘవను అనుకరించాలని యత్నించి విఫలమయ్యారు. రాఘవ తెచ్చిన ఈ విప్లవం చల్లార్చడానికి మూల పద్ధతి సంగీత ప్రధానమైన నాటకాలు

రాయచోరంలాంటిది మళ్ళా మైకి తీసి ప్రజలను పెదమాగ్గంలో పెట్టాలని యత్నించారు. వీరు ఎంత దుష్టు చేసుకన్నా రాఘవ తేజసి విప్లవాన్ని చల్లార్చిరేక పోయారు.

1924 లో ఈ పరిస్థితులు గమనించి బి.టి. రాఘవాచారి, గూడవలి రామ బ్రహ్మం నటులకు ఖైదా యిచ్చే ఉద్దేశంతో భరితముని బృందం అని ఒక నాటక కళాకాల సాపేంచారు. ఇది కొద్ది రోజులే పనిచేసినా దీని ప్రభావం చాలా మంది నటుల వివాద పడింది. ఈ రోజుల లోనే నాటి నటులను, ప్రదర్శనాలను విమర్శించే 'సంగీత ఇంద్రవజ్ర' అనే ప్రహసనం వెలువడింది. తర్వాత వెలువడిన ఆనేక ప్రహసనాల కిదీ మార్పు.

బళ్ళారి రాఘవ ఇంట్లందు పల్లి తిరిగి వచ్చి తర్వాత మన నాటక నిగింలో పెద్ద మాన్సు వచ్చింది. అప్పటివరకే పురుషులే శ్రీ పాత్రలు ఎక్కువగా ధరించేవారు. బళ్ళారి రాఘవ శ్రీ లే శ్రీ పాత్రలు ధరించాలనే, నాటకరంగం జాతిని ఉద్ధరించాలనే ప్రచారం మొదలు పెట్టారు. ఈ ఉద్యమ ఫలితంగా సంసార శ్రీలు క్రమేపీ వేమలువేయడం ప్రారంభించి కొత్తకం తీసుకువచ్చారు.

1938, 39 సంవత్సరాలలో ఏలూరులో ఆంధ్ర నాటక కళాకాల అనే పేరుతో బంగా కనకలలింగేశ్వరరావు కళాకాలం సాపించి 38 మందికి అధిక యంతో ఖైదా ఇచ్చారు. ఈ కళాకాల ప్రభావం చాలామంది నటులపై పడింది.

మైలవరంకంపేసీఅంకంబిపోవడంతో నటులు దిక్కులేని పడుతై పోయారు. ఒక్కొక్క పెద్ద పెద్ద నటుడు

ఒక్కొక్క కంపేసి పెట్టుకుని తంటాలు పడ్డారు. కాని ఆర్థికంగా నిలవకొక్కుకో లేకపోయారు. నటుల ఈ ఆర్థిక దుస్థితి చూసి పెట్టుబడిదారు కంప్రొత్తరు రూపంలో ప్రత్యక్షమయ్యారు. ఆనాటి నింపీ క్రమక్రమంగా ఆంధ్ర నాటకరంగం నీడింది నీడింది కల్యాణవర్షమెపోయింది. నాటి ప్రదర్శనాలు సవరపరంగా ఉండేవి. 'రెండు పగ్గాలు కమ్మగా పాడగిల్లినవాడు' మహానటుడుగా 'చోరామని' అయ్యాడు. నటుల దృష్టిలో అగ్రనిగూనికీ ప్రాధాన్యత పోయింది. ప్రేమ, కుల ఆభిరుచులను చెడుతోవేసు పట్టించి వారి బలహుతిలను అస్థారంచేసుకుని సైనికాచారమే నటుల పరమావధి అయింది. 'చేతివాటపు యాకను చెమ్మమీరింది'. వచ్చుమోస్తో నాటి క క క పీక కత్తిరంచుకుపోయింది. పూర్వ నాటకయుగం అంతరించింది.

సవ్యయుగం

1920 లో ఒళ్ళారి రాఘవ వెలిగించిన రిఫవక్రొత్తని ఆనాటి నటులందరికీ పోయారు. కాని 1940 తర్వాత పాంస్పుతికంగా, రాజకీయంగా దేశంలో వచ్చిన చైతన్య ఫలితంగా రాఘవ వెలిగించిన రిఫవక్రొత్తని అందుకుని ప్రజానాట్య మందలి 1945 లో ఆవిర్భవించింది. ఇందులోనివాది పాంస్పుతికంగా, రాజకీయంగా ఒకటి ఆశయం. సుసంఘటిత కక్షతో నాటకరంగాన్ని సజీవం చేయడానికి ఒక పెద్ద ఉద్యమం లేవదీయారు. దీనికి కమ్యూనిస్టుపార్టీ అందగా నిలిచింది. పల్లెపల్లెనా పట్టణ పట్టణా దీనికి అనుబంధకాళు లేర్పడ్డాయి. దా|| రాజారావు, కోడూరి అభ్యయ్య దీనికి సన్నాహక కర్తలు. వానీకెడ్డి సుంకర ప్రభాసమస్య

లను నాటకరూపంలో చిత్రించి ఇచ్చారు. నటులు కష్టించి సాధన చేసి ఉత్తమ ప్రదర్శనాలిచ్చి ఆట కళావైఖరి, ఇటు ప్రజాసేవకు మన్ననల అందుకున్నారు.

ముఖ్యంగా మాధుమి నాటకం దేశమును ఉర్రూతలూగించింది. ఆభివ్యంభం రంగాలంకరణలోవాస్తవికతకు ప్రాధాన్యం చేకూర్చింది. ప్లామెట్లు మొదలగు ఆధునిక పరికరాలను ప్రచారంలోకి తెచ్చారు. స్త్రీ నాటకాలేకాక పురుషుల నాటకాలు, యుద్ధకథలు, జనుకుల కథలు, వీధినాటకాలు మొదలయిన తెలుగు జాతీయ గ్రామీణ కళలను పునరుద్ధరించి, ఆంధ్ర నాటకరంగ చరిత్రలో ప్రజానాట్యమండలి నవ్యయుగం స్థాపించి, ఆంధ్ర జాతి ముందడుగు నేయడంలో ఎంతగానో తోడ్పడింది. ప్రజానాట్యమండలిని ఒకవడిగా పెట్టుకుని దేశవాద, రాజమృది, వెంటటగిరి మొదలయిన చోట్ల అనేక నాటక సమాజాలు వెలికాయి.

1925 ప్రాంతం నాటికా సభ నిర్మించి సాగుతున్న 1944-45 వరకు నాటికలు టెక్నాలజీ ప్రదర్శనాలిచ్చే దశకు చేరుకోలేదు. అప్పటివరకు కాలేజీ, హైస్కూలు విద్యార్థి యువకులు వాటి కోర్సులలో, యువజన మహాసభలలో నాటికలు ప్రదర్శిస్తూ వాటికి గౌరవ ప్రకటనలు చేశారు. 1945 లో మొదటిసారిగా కొప్పరపు నుబ్బారావు వారి జాతీయతా మొదలయిన నాటికలు విజయవాడలో ప్రదర్శించారు. నాటి నించి నాటకరంగంలో కొత్తదశ ప్రారంభమై నాటికలకు విమర్శ ప్రచారం కలిగింది. 1945 లోనే కొప్పరపువారు లేవదీసి 'లిటిల్ థియేటర్' ఉద్యమ ఫలితంగా

అనేకమంది యువనటులకు నాటక కళా పరిజ్ఞానం, సక్రమ అభినయ శిక్షణ అలవడాయి.

వెనకటి రంగస్థలం పూర్తిగా మారిపోయింది. నూతన నాటకాలు, నూతన రంగస్థలం ఆవిర్భవించాయి. ఒకే రంగు తెరలు ప్రేక్షకుల భావనాశక్తిని సక్రమ మార్గాన రేకెత్తిస్తున్నాయి. వేషభారణలో రంగ పరికరాలలో, నటనలో పూర్వపు ఆదంబరత్వం, డాబు, క్లుప్త మత్స్యంబోయి వాస్తవికతకు స్థానం లభించింది.

యువ పయతలు తమ తమ కలాలను పట్టి ప్రజాసమస్యలను నాటక, నాటిక రూపంలో చిత్రిస్తున్నారు. నేటి సంఘంలోని కరువు, పేదరికం, అన్యాయాలను శ్రోతకం చేస్తున్నారు. వీర రచనలు, చక్కటి సంభాషణలు, యాదా సంఘటనలతో విరాజిల్లుతున్నాయి. కానీ బహు కొద్ది నాటకాలలో తప్ప శిల్పం కొరవడుతోంది. నియంతలందరూ కొంచె మించుమించు ఒకేరకమైన సమస్యలకు చేపట్టటంచేత, సృజనాత్మకత కొరవడం వల్ల ఒకేరకమైన పాత్రలు, ఒకేరకమైన సంఘటనలు పునరావృత మవుతున్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని సర్వోత్తమ ధర్మ ప్రతినిధిలైన కావడంలేదు. చాలా నాటకాలు 'నకిల' నాటకాలుగా తయారవుతున్నాయి.

ఇటీవల మన నాటకరంగం మీద సినిమా ప్రభావం ఎక్కువగా కనిపిస్తోంది. సినిమా టెక్నిక్కును ఉపయోగించి నాటకాలు రాస్తున్నారు. సౌండు ఫ్లామెంటు, ఫోటో ఫ్లామెంటు ఎక్కువయాయి. ఈ పద్ధతి

ఇంకా ప్రారంభింపకలానే ఉంది. మన రంగస్థలం పాశ్చాత్య దేశాలలోలాగా ఆధునిక పరికరాలతో సర్వసంపూర్ణంగా లేదు. ఈనాళ్ళ పద్ధతి మననాటకరంగానికి ఎంతవరకు లాభదాయకమో వేచిచూడాలి.

1929 లో స్థాపించబడిన నాటకకళా పరిషత్తు మేల్కొని సుమారు 10 సంవత్సరాలనించీ ఏటా నాటిక, నాటక ఛోటీ పరిశ్రమ పెట్టి యువరచయితలను, నటులను ఎంతో ప్రోత్సహిస్తున్నది.

పూర్వనాటకాలలో ప్రసిద్ధి గాంచిన కొందరు ప్రముఖులు

శ్రీ ఆంజనేయులు పి. యస్. ఆర్.

- ॥ కనకలింగేశ్వరరావు బండా
- ॥ కృష్ణమాచారి కిశోరి
- ॥ గంగయ్య వేమూరి
- ॥ గోపాలం దైశా
- ॥ గోపాలరావు అనాపతురపు
- ॥ గోవిందకృష్ణ మల్లాది
- ॥ చలపతిరావు పెద్దిభొట్ల
- ॥ జగన్నాథం గండికోట
- ॥ నరసింహాచారి బి. టి.
- ॥ నరసింహారావు కె. యర్.
- ॥ నరసింహారావు పావం
- ॥ నరసింహమూర్తి పి.పాటి
- ॥ ప్రకాశం టంగుటూరి
- ॥ రామానుజాచార్యులు పంచాంగం
- ॥ రంగారావు బి. వి.
- ॥ లక్ష్మీకాంతం పంగి
- ॥ వరిప్రసాదరావు అబ్బూరి
- ॥ వెంకట్రామయ్య మాధవపెద్ది
- ॥ వెంకటేశ్వర్లు పులిపాటి
- ॥ వెంకటసుబ్బారావు గుడిమెద
- ॥ వెంకటేశ్వరరావు తోట

శ్రీ సత్యేశ్వరకృష్ణ రామాయణం

- ॥ సంజీవరావు ఉప్పలూరి
- ॥ సుబ్బారావు గోవిందరాజుల
- ॥ సుబ్బారావు డి. వి.
- ॥ సుబ్బారావు పారుపల్లి
- ॥ నూరిబాయి
- ॥ నూర్యనారాయణ మల్లాది
- ॥ శ్రీరామమూర్తి అద్దంకి
- ॥ శేషగిరిరావు మద్దాలి
- శ్రీమతి కన్నాంబ పసుపులేటి
- ॥ కమల సురభి
- ॥ పద్మావతీదేవి కొమ్మూరి
- ॥ రాజేశ్వరి
- ॥ పూర్ణిమ

నవీన నాటక ప్రదర్శనాలలో

ప్రసిద్ధిగాంచిన కొందరు ప్రముఖులు

శ్రీమతి ఉడయలక్ష్మి

- ॥ కోటేశ్వరమ్మ
- ॥ నిర్మల
- ॥ చాలసరస్వతి సురభి
- ॥ రమాదేవి
- ॥ రాజమ్మ శాపి
- ॥ రాధాకృష్ణయ్య కొండేపూడి
- ॥ సరోజిని కొప్పరపు
- ॥ సరోజిని వీరమాచారీని
- ॥ సీతాకమారి
- ॥ సుశీల కలపటపు
- శ్రీ అచ్చయ్య కోడూరి
- ॥ అచ్చయ్యరామరాజు
- ॥ ఆర్తేయ ఆచార్య
- ॥ కాశ్యప
- ॥ కుటుంబరావు చదలవాడ
- ॥ తలం
- ॥ తంత్రేశ్వరం దైత్యం

కి॥ జగన్నాథరావు శేషల
 ,, నరసింహారావు వల్లం
 ,, నాగభూషణం
 ,, నాజరు షేక్
 ,, పున్నయ్య కోనూరి
 ,, రమణారెడ్డి
 ,, రాజారావు చా॥ జి.
 ,, రాధాకృష్ణమూర్తి మిక్కిలిశేని
 ,, రాధాకృష్ణ కెంపటి
 ,, రామన్నపంతులు విశ్వకోట
 ,, లక్ష్మీనరసింహ కిర్లాటి

కి॥ లక్ష్మీపెరుమాళ్ళు మారపాణి
 ,, లక్ష్మణరావు
 ,, వెంకటేశ్వరరావు కె.
 ,, వెంకటేశ్వరరావు మాదిశేని
 ,, వెంకటరమణమూర్తి జె.
 ,, సుబ్బారావు పామర్తి
 ,, సోమయాజులు జె.
 ,, శర్మ కె. వి. యస్.
 ,, శంకరరావు అంకరాజు
 ,, శ్రీరామమూర్తి ప్రతాప

తెలుగు సినిమా పరిశ్రమ

శ్రీ కాట్రగడ్డ నరసయ్య

ప్రజలకు విజ్ఞానం విసోదం ఇచ్చే ఉత్తమకళాకారులలో సినిమా ఒకటి. ప్రపంచంలోనే ఉన్న అత్యధియేటన్న ఉన్నట్లు, నోటకు సుమారు ఎనిమిదికోట్ల మంది ప్రజలు చలనచిత్రాలను చూస్తున్నట్లు అంచనా వేయవచ్చును. అన్ని దేశాలలో చలనచిత్ర ప్రదర్శనలు జరుగుతున్నా, 46 దేశాలలో మాత్రమే చిత్ర నిర్మాణం జరుగుచున్నది. ఈ 46 దేశాలలో అమెరికా ప్రథమస్థానాన్ని, ఖాళి దేశం ద్వితీయ స్థానాన్ని ఆలంకరిస్తున్నాయి.

మనదేశంలో సాబుక సుమారు 250 చిత్రాలు, వివిధ భాషలలో రయా

రవుతున్నాయి. నోటకు 25 లక్షల మంది ప్రేక్షకులు చలనచిత్రాల చూస్తున్నారు.

ముడిఫిలిముకోసం స్టూడియోలు, థియేటరుల పరికరాలు మొదలగువాటికోసం యితర దేశాలపై ఆధారపడవలసివస్తోంది. దేశంలో 60 స్టూడియోలు, 40 థియేటర్లు ఉన్నాయి. 300 మంది ప్రొడ్యూసర్లు, 600 మంది డిస్ట్రిబ్యూటర్లు ఉన్నారు. చిత్ర నిర్మాణంలోనూ, డిస్ట్రిబ్యూషన్ లోనూ, థియేటర్లలోనూ, చిత్ర నిర్మాణానికి సంబంధించిన యితర పరిశ్రమలలోనూ దాదాపు లక్షమంది పనిచేస్తున్నారు.

ఆంధ్రలో చిత్రనిర్మాణం

మనదేశంలో ప్రప్రథమంగా 1903-వ సంవత్సరంలో ప్రదర్శించిన చిత్రం "శ్రీమత్ శివరాం" (Shori). 1905 కర్వాక రెండు శీర్ష చిత్రాలను (Shoris) బొంబాయిలో టూరుకు సినిమాలు ప్రదర్శించటం ప్రారంభించాయి. 1905-1910 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో విదేశాలనుండి కనుమరచేయబడిన చలన చిత్రాలు కొన్ని పట్టణాలలో ప్రదర్శించటం ప్రారంభమైంది. 1911 వ సంవత్స

రంలో "రాజదర్బారు" అనే చిత్రం ప్రప్రథమంగా భారతదేశంలో రయానయ్యబడింది. 1913 వ సంవత్సరంలో దుంధిరాజ్ నోదంద ఖర్చు ప్రప్రథమ చిత్రాన్ని (Full Length హాల్ల్యూరెడ్ మూవీ చిత్రం) నిర్మించి, భారత చలనచిత్ర పరిశ్రమ ఏర్పాటుపూర్వం చేయబోయాడు. అప్పటినుండి క్రమంగా చలనచిత్ర నిర్మాణానికి, కొన్ని కేంద్రాలలో ప్రయత్నాలు ప్రారంభమైనాయి. 1917 వ సంవత్సరంలో

శ్రీ ఆర్. నటరాజన్, దక్షిణభారత దేశంలో ప్రప్రథమ మూకీ చిత్రాన్ని నిర్మించాడు.

శ్రీ ఆర్. ప్రకాష్ హరిపుడ్ ఆమ భవంలో 1923 లో “భీష్మ” అనే చిత్రం నిర్మించాడు. అది భారతదేశమంతటా విజయవంతంగా ప్రదర్శించబడింది. వీరిద్దరూ ఫోటోగ్రాఫరుగా పనిచేసిన శ్రీ రంగయ్య గారి సాయంతో శ్రీ సి. పుల్లయ్య గారు మూడురీళ్లుగా (Three reels Short) ‘మార్క్ండేయ’ చిత్రం తయారుచేశారు. శ్రీ పుల్లయ్యగారు తనే పెట్టుబడిపెట్టి, దైత్యులచేసి యీ చిత్రం కాకినాడ పరిసరప్రాంతాలలో తయారు చేశారు. ఇందులో వీర యమునిపాత్ర ధరించారు. తెలుగు సినిమాపరిశ్రమ 1931 కి టాకీ చిత్రాలస్థాయికి వచ్చింది. 1931 లో శ్రీ హెచ్. యం. రెడ్డిగారు భక్తప్రహ్లాద అనే మొట్టమొదటి తెలుగు టాకీ చిత్రాన్ని మదరాసులో తయారు చేశారు.

1931 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించ బడిన తెలుగు చలనచిత్రపరిశ్రమ నివహింపబడినందునూ, 1953 ఆఖరుకు మొత్తం 235 చిత్రాలు తెలుగువిమోచితమై నిర్మించింది. ప్రక్క పట్టిక ఈ అభివృద్ధి క్రమాన్ని వివరిస్తుంది*:

సంవత్సరం	విడుదలచేయబడ్డ చిత్రాల సంఖ్య
1931	1
1932	2
1933	5
1934	3
1935	8
1936	10
1937	9
1938	11
1939	12
1940	12
1941	13
1942	11
1943	6
1944	5
1945	5
1946	9
1947	6
1948	7
1949	6
1950	19
1951	22
1952	26
1953	30
1954 మార్చి ఆఖరుకు ఏడు చిత్రాలు విడుదలైనాయి. ఇంకా సుమారు 50 చిత్రాలు నిర్మాణంలో ఉన్నాయి.	

స్పృహియోలు

తెలుగు చిత్ర నిర్మాణం 1931 వ గడ్డమీద నేడు ఒక్క సినిమా నుడియో సంవత్సరం నుండి జరుగుతున్నా, తెలుగు మాడా లేదు. 1930 వ సంవత్సరంలో

* అభ్యాసం చివర, సంవత్సరాలవారీ, నిర్మించబడ్డ తెలుగుచిత్రాల పేర్లు ఇవ్వబడ్డాయి.

రాజమండ్రిలోనిదను రైల్వేవర్కుచేతదుర్గా
సిటీలోన్ ప్రారంభించబడింది. ఇందులోనే
సంపూర్ణరామాయణం, సత్యనారాయణ
వ్రతం చిత్రాలు పుల్లయ్యగారిచే నిర్మించ
బడ్డాయి. తర్వాత 1937 వ సంవత్సరంలో
ఆంధ్రసిటీలోన్ విశాఖపట్నంలో నిర్మించ
బడింది. ఇందులో నయరో ఆన్
చిత్రాన్ని కూడా నిర్మించారు. మగద్వప్త
వకాదు ఈ రెండు స్టూడియోలు మూరీ
బడ్డాయి. తిలవారి ఆంధ్రలో స్టూడియో
విర్మాణం శూన్య కలహాసిన నాధుడే
లేడు.

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు

మొదట చిత్ర నిర్మాతలే డిస్ట్రి
బ్యూషను కూడా చూసుకొనేవారు.
కాలక్రమేణా, నిర్మాతలు డిస్ట్రిబ్యూషను
బాధ్యతలను డిస్ట్రిబ్యూషను వ్యాపార
మూలక వప్పించుకుని ప్రారంభించారు.

ఈ విధంగా ఆంధ్రలో ప్రారంభించ
బడిన మొదటి సంఘం మూడు : సెలెక్ట్
పిక్చర్స్ సర్క్యూల్, వాయల్ డిస్ట్రి
బ్యూటింగ్ కంపెనీ, చమ్రయా టాకీ
డిస్ట్రిబ్యూటర్లు. ఈ మూడు కంపెనీలు
ఆంధ్రతరులచేతనే ప్రారంభించబడ్డాయి.

1932 లో శ్రీ జి. కె. మంగరాజు
గారు క్యాబిలే పిక్చర్స్ పేర మొదట మొదటి
ఆంధ్ర డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీని, విశాఖ
పట్టణంలో ప్రారంభించారు. ఆ మంగ
రాజుగారే తేటి పూర్ణా పిక్చర్స్ లిమిటెడ్
అధిపతి.

ఏ హిందాయి, కలకత్తా సగరాలలో
నటిసటవర్గంలో హాయి చిత్రాల నిర్మిస్తూ
ఉండేవారు.

1950 నుండి ఆంధ్రులు, మదరాసులో
స్టూడియోలు కట్టడం ప్రారంభించారు.
నేడు మదరాసులో ఆంధ్రుల స్టూడి
యోలు అరున్నాయి. వీటిలో పెద్దది
మదరాసులోనే కాదు ఆసియాఖండంలో
కెల్ల పెద్దది వాహిన్ స్టూడియో. ఇందులో
అయిదోళ్లు (Floors) ఉన్నాయి. ఆంధ్ర
నాతన తరీకాలోనే అనుసరించిన చాలా
రెటరీకూడా ఉన్నది. ప్రస్తుతం విజయ
ప్రాశస్త్య స్వస్వవారు అద్దెకు తీసుకుని వదులు
చున్నారు. *

1936 లో పారుపల్లి శేషయ్య, మరు
మారు సుబ్బారావు, గూడవల్లి రామ
బ్రహ్మంగారు చిత్ర నిర్మాతావళి, డిస్ట్రి
బ్యూషనుకు సుసన్నతీ ఫిలిం కంపెనీ
పేరుతో విజయవాడలో ఒక కంపెనీ
ప్రారంభించారు.

1950 వ సంవత్సరం నవంబరు విజయ
వాడ, సుంకళ్లు పట్టణాలలో మాత్రమే
డిస్ట్రిబ్యూషన్ కేంద్రాలు కేంద్రీకృతం
కాలేదు. నంద్యాల, చిత్తూరు, విశాఖ
పట్నం, నెల్లూరు, భీమవరం, రాజమండ్రి
లాంటి పట్టణాలలో చెడురుగా వుంటూ
వుండేవి. కానీ, తర్వాత మూడు పేట
బడులు పెరిగి కొలది విజయవాడ,
సుంకళ్లు, పట్టణాలు డిస్ట్రిబ్యూటింగ్
కేంద్రాలుగా అభివృద్ధి అయ్యాయి.

* ఇతర స్టూడియోల వివరాలకు అభ్యాసం చివరి అనుబంధం చూడండి.

1950 లో 21 ఉన్న కంపెనీలు, 1952 కలా 57 కు పెరిగాయి.

డిస్ట్రిబ్యూషను కంపెనీలలో, చమియావండి, అంధ్రేశ్వర సంస్థల పెట్టు

బడి ను మారు 30 కోట్ల రూపాయ లంటుందని మాటంగా అంచనా వేయ బడుతున్నది.*

సినిమా హాల్సు

1918 లో పూర్వం అంధ్రదేశంలో మళయాళీ దేశీయులు కొందరు జోన్ బయిస్కోపు పేరుతో కొన్ని టూరింగు కంపెనీలు నడిపేవారు. చలనచిత్ర ప్రదర్శనలలో ఇది చాలా ప్రాథమిక దశ. దేరాణుకూగా వుండేది కావు.

మట్టా గుడ్డకట్టేవారు. తెదగ్గర చిన్న పందిరి వేసేవారు. కాబిన చాలా చిన్న దిగా వుండేది. ప్రాజెక్టరులో యిప్పుడు వాడే ఆర్కు బాంపు బదులుగా కార్పైజీ లైటు వాడేవారు. ప్రాజెక్టరు, యంత్రముతో కాక చేతితో తిప్పేవారు.

* డిస్ట్రిబ్యూటర్ల ఎడ్రనులు, ఇతర వివరాలకు ఆధ్యాయం చివర ఆప బంధంలో చూడండి.

శ్రీ కేసరి పిక్చర్ పాలెస్

పవర్ పేట

ఫోన్ : 45

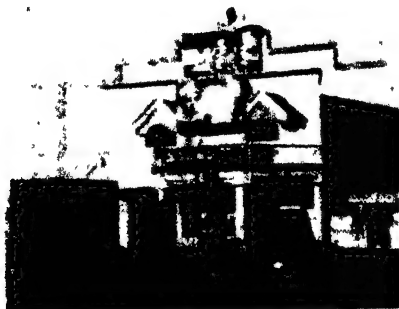
విలారు

వినోదానికి

విజ్ఞానానికవ

సరమయిన

చిత్రాలను

ప్రదర్శించే

'డిలక్స్'

ఫేయట్

నవీశ

ఫర్నిచరు

అమర్చబడినది

Century Projector with Westrex Master Sound System

ప్రాక్రయిటర్సు: ఎ. మాధవరావు, బి. జగన్నాథరావు,

టి. జగన్నాథం, టి. చిన్నయలింగం, బి. మల్లిఖార్జునరావు.

రెండు గ్యాసులను తెరదగ్గర కట్టేవారు. అటు మొదలిజే సమయానికి ఆ గ్యాసు లైట్లను చీకటి అవటానికి పీపాలలోనికి దింపేవారు.

1919 ప్రాంతంలో కాకినాడ కాలేజీ ప్రిన్సిపాలుగా వున్న వ్యూపతి వెంకటరత్నం గారి సోదరుడు వెంకయ్యగారు ఇంజనీరు డైరెమోలో కూడిన టూరింగుసినిమాను ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ప్రభుత్వవ్యాయం ప్రదర్శించారు. ఏకే 1920 లో మద్రాసులో నయితే సినిమాహాలును నిర్మించారు.

1921 లో మొట్టమొదటిసారిగా విజయవాడలో శ్రీ మారుతీసినిమా శ్రీ పోలీస శ్రీనివాసరావుగారిచే స్థాపించబడింది. అది యిప్పటివరకూ వారి యాజమాన్యం క్రిందనే నడుస్తోంది.

1925 లో పి. వి. కామగారు లండనులో విశ్వవిద్యాలయం నాపించారు. అదే సమయాని మోతేశ్వరరావుగారు ఏలూరులో పొందులంకటాచార్యును, నిడమర్తి కృష్ణమూర్తి మూరయ్యగారలు రాజమండ్రిలో కృష్ణాసినిమాను స్థాపించారు. 1927 లో పి. పుల్లయ్యగారు కాకినాడలో సినిమాస్కూలు ప్రహారు నిర్మించారు.

ఈ దశలో కొందరు గోక్షను పెద్దను, మరికొందరు చియ్యంమిల్లల చెట్లను కూడా సినిమాహాలులుగా మార్చివేసిన సంఘటనలు ఉన్నాయి. ఒక మూడు సంవత్సరాలలో (1951-53/59) సినిమాహాలు నిర్మింపబడ్డాయి.

1950 వ సంవత్సరంలో ఇంతమంది జనాభాకొక సినిమాహాలు అని ప్రభుత్వం

నియమితపరచటంవల్లను, టూరింగు సినిమాకు రైసెన్సులు ఇవ్వటంలో అనుసరించిన పద్ధతినలను సినిమాహాలు యజమానులమధ్య ప్రబలిత ఒక రకమయిన ఆర్థరహితమైన పోటీతత్వం కొంతవరకు అరికట్టబడింది. దీనివలనగా 1950 లో రాష్ట్రంలోఉన్న 327 టూరింగుసినిమాలు 1953 క్కా 101 కే దిగిపోయాయి. 1950 1953 సంవత్సరాలలో నిర్మితమైన లలో నిమిషబడుతున్న సినిమాహాలుని వివరాలు, ప్రక్క వేటాని పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి.

అయ్య కేంద్రాలలోవచ్చే ఆదాయాన్నిబట్టి, సినిమాహాలు ఎ.వి.సి.డి. క్లాసులుగా విభజిస్తారు:

— పదివేల జనాభాకు తక్కువగా ఉన్న కేంద్రాన్ని 'ఏ' క్లాసు కేంద్రంగాను,

— 10-20 వేల మధ్య జనాభా ఉన్న కేంద్రాన్ని 'బి' క్లాసు కేంద్రంగాను,

— 20-35 వేలకుపై జనాభాఉన్న కేంద్రాన్ని 'సి' క్లాసు కేంద్రంగాను,

— 35 వేలకు పైగా జనాభాఉన్న కేంద్రాన్ని 'ఎ' క్లాసు కేంద్రంగాను స్వీకరిస్తారు.

ప్రేక్షకులు, కొత్తదితానికి ఇచ్చే ప్రతి వందరూపాయలలో, సినిమాహాలు యజమాని, డిస్ట్రిబ్యూటరు, ప్రాధ్యూపయ ఈవిధంగా పంచుకుంటారు:

టాక్సుకు	రు. 25.0-0
40% రొప్పన మిగిలిన	} రు. 30.0-0
రు. 75 లలో హాలు యజమానికి	

జిల్లా	1950		1953	
	పర్మనెంటు	టూరింగు	పర్మనెంటు	టూరింగు
శ్రీకాకుళం	16	45	36	12
విశాఖపట్టణం	18	47	31	4
కూర్మగోదావరి	11	40	20	5
పశ్చిమగోదావరి	20	23	30	9
కృష్ణా	21	42	26	13
గుంటూరు	4	23	11	13
నెల్లూరు	5	26	7	9
కడప	5	22	11	13
అనంతపురం	9	25	10	15
చిత్తూరు	14	31	15	6
బళ్లారి	11	3	6	2
	(ఆహ్వానిత, రాయదుర్గం తాలూకాలు)			
మొత్తం	134	327	203	101

మిగిలిన రూ. 45 లో
డిస్ట్రిబ్యూటరుకు } రూ. 9-0-0
20% చొప్పున
ప్రాధ్యూసరుకు రూ. 36-0-0
రూ. 100-0-0

మైన ఇచ్చిన పంపకం కొత్తచిత్రము నాణ్యతవారం నడిచేటప్పుడు. పాతచిత్రం గాని, హిందీచిత్రంకాని అయితే చాలు వారికి ట్రాక్స్ పోను, 50% పోతుంది.

గొలుసుకట్టు సినిమాచోట్ల పద్ధతి (Chain of theatres) ఇతరు వాళ్ళలో కంటే, ఆంధ్రలోతక్కువ. వాటివివరాలు:

1. ప్రసాద్ బ్రదర్సు సర్క్యూట్
ఈకి విశాఖపట్టణం, విజయవాడ, మచిలీపట్నం, గుంటూరు, కడప పట్టణాలలో థియేటర్లున్నాయి.

2. కాజు వెంకట్రామయ్య సర్క్యూట్
ఈకి విజయనగరం, ఏలూరు, నడివాడ గాజుమండ్రే, పట్టణాల్లో చోట్లు ఉన్నాయి.

3. నెల్లూరు పిక్చర్సు సర్క్యూట్
ఈకి విజయనగరం, విశాఖపట్టణం, విజయవాడ, బండరు పట్టణాలలో చోట్లు ఉన్నాయి.

పోటు : అధ్యాయం చివర జిల్లాలవారీ సినిమా చోట్లు వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

సరస్వతి థయేటర్స్ సర్క్యూట్, విజయవాడ

స్థాపితం : 1937

సరస్వతి	1937	చల్లపల్లి
సరస్వతి	1939	బందరు
సరస్వతి	1940	విజయవాడ
సరస్వతి	1943	గుంటూరు
సరస్వతి	1944	విజయవాడ
సరస్వతి	1949	విజయవాడ
సరస్వతి	1950	గుంటూరు
సరస్వతి	1952	కడప

ప్రసాద్ బ్రదర్స్

(ప్రాప్తయిటర్స్)

K. Embu

4. నిద్రమర్రి సర్క్యూట్

వీటి విజయగిరి, వికాఖపట్నం, రాజమండ్రి పట్టణాలలో ప్రతి పట్టణంలోను రెండు హాలులు ఉన్నాయి.

ప్రస్తుతం ఆ మెరికానుండి వస్తున్న 3 డి చిత్రాల ప్రదర్శనానికి కావలసిన షో రమిక్ టెర్, లెస్సలు ప్రసాద్ బ్రదర్స్ సర్క్యూట్ వచ్చింది. విజయవాడ లీలా మహల్ లో మాత్రమే ఆ మర్చి బిడ్డి వున్నాయి.

పెట్టుబడులు

నేటికి సినిమా వ్యాపారంలో ఉన్న పెట్టుబడులను యీ విధంగా అంచనా వేయవచ్చు.

ప్రాధ్యుస్థ (ఆంధ్ర) మొత్తం 38 మంది ఉంటారు. వీరిలో రు. 5 లక్షలు, అంతకు మించిన పెట్టుబడితో వ్యాపారం చేస్తున్నవారు ఏడుగురు మాత్రమే. మిగతా 33 మంది విచులక్షలు - 50 వేల రూపాయలమధ్య పెట్టుబడితో వ్యాపారం చేస్తున్నారు. వీరిందరు పెట్టిన పెట్టుబడి, 1952 వ సంవత్సరాంతానికి సుమారు ఒక కోటి రూపాయల వరకూ ఉంటుంది.

రాష్ట్రంలో 57 డిస్ట్రిబ్యూషన్ కంపెనీలున్నాయి. పెట్టుబడులవారీ వీటి వర్గీకరణ ఇలా ఉంటుంది: రు. 20 లక్షల పెట్టుబడితో పనిచేసే సంస్థలు రెండు, రు. 10-5 లక్షలతో పనిచేసే సంస్థలు నాలుగు; 5-10 లక్షల మధ్య వ్యాపారం చేసే కంపెనీలు 14; రు. లక్షలోపు పెట్టుబడితో వ్యాపారం చేసేవి 12; ఇతర కంపెనీలు రు. 25 వేల లోపు పెట్టుబడితోనే వ్యాపారంచేస్తున్నాయి. ఈ కంపెనీలన్నింటినీ డిస్ట్రిబ్యూషన్ వ్యాపారంలో సుమారు కోటి రూపాయలు పెట్టుబడి

పెట్టి ఉంటాయని స్థూలంగా అంచనా వేయవచ్చు.

ఒక్కొక్క హాలు రెండు లక్షల రూపాయలు విలువచేసేవి 202 వర్సి పెట్టుబడితో, రు. 25,000 ఖరీదు చేసే పనిచేస్తున్న టూరింగుసినిమాలు 101, మూల పడివున్న టూరింగు సినిమాలు 100 వున్నాయి. వీటి అన్నిటి విలువ సుమారు రు. 4,50 లక్షలవరకూ ఉంటుంది.

మదరాసులోని ఆంధ్రుల స్టూడియోలపై సుమారు 75 లక్షల రూపాయల పెట్టుబడి ఉన్నట్లు అంచనా వేయవచ్చు.

పైన వివరించిన అంచనాల ప్రకారం 1952 వ సంవత్సరాంతానికి ఫీలిం వ్యాపారంలో పెట్టుబడిన మొత్తం పెట్టుబడులు (ఆంధ్రులని మాత్రమే) సుమారు రు. 7,30 లక్షలుగా అంచనా వేయవచ్చు.

భారతదేశ ఫీలిం పరిశ్రమలోని పెట్టుబడులు, ఆంధ్ర ఫీలిం పరిశ్రమలోని పెట్టుబడులు ప్రక్కవేటిలోని పట్టికలో పోల్చబడ్డాయి:

భారతదేశపు మొత్తం పెట్టుబడులలో ఆంధ్ర పెట్టుబడి మాటికే పదకొండు వాళ్లు వున్నా తెలుగువర్సే. దేశం మొత్తంపొడ

వివరాలు	భారతదేశం		ఆంధ్రదేశం	
	సంఖ్య	పెట్టుబడి	సంఖ్య	పెట్టుబడి
చిత్రాలు	230	...	10	...
మ్యూజియంలు	60	6 కోట్లు	6	75 లక్షలు
ప్రాచ్యుత్తరము	300	15 కోట్లు	38	2 కోట్లు
డిప్టిబ్యూటర్లు	600		57	
హాలులు	2000	36 కోట్లు	202	4.55 కోట్లు
టూరింగులు	600		201	
పనిచేసేవారు	90,000	...	6,000	...
చిత్రాల పరాపరి నిధి	12,000	...	16,000	...
		57 కోట్లు		7.30 కోట్లు
ఎంటర్ ప్రైస్ మెంటు టాక్స్ 1949-1950		6 కోట్లు		38.58 లక్షలు

కోటు : ఇది 1952 వ సంవత్సరానికి స్థూలమైన అంచనాలు మాత్రమే.

వనూలయ్యే ఎంటర్టైన్ మెంటు టాక్స్ (ది కో డ ఫ్ర ప స్సు) (1949-50) లో, ఆంధ్రలో వనూలయ్యే పన్ను చూటి 15 పాళ్ళు ఉన్నది.

భారతదేశానికి విగుమతిచేయబడిన వివిధ ఫీల్డు సామగ్రిల విలువలు:

‘రా’ ఫీల్డు రు. 140 లక్షలు
సాంధుసామగ్రి రు. 12 “
ప్రాచ్యుత్తర రు. 80 “

ఈవిధంగా విగుమతి అయిన సరుకలమీద వనూలుచేసిన విగుమతిపన్ను క్రింద, లాభాలపన్ను క్రింద కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సుమారు ఆరుకోట్ల రూపాయలు ఆదాయం వచ్చింది. ఇందులోకూడా,

ఆంధ్రమండి వనూలైవరి సుమారు 15% ఉంటుందని అంచనాచేయవచ్చు.

రాష్ట్రంలోని వివిధ జిల్లాలలో 1952-53 వ సంవత్సరంలో వచ్చిన దినోదఘపన్ను, హోటాక్స్ వివరాలు, ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి:

ఈ టాక్సుకి లక్షమూ ఆదాయం పన్ను, ఇరిగేషన్ పన్నులు చేర్చబడలేదు. అది సుమారు వివిధజిల్లాలలో వనూలుచేయబడుతున్న ఎంటర్ ప్రైస్ మెంటు టాక్స్ అంతే ఉంటాయి.

1953 వ సంవత్సరం డిగంబరు మొదటి రోజు వరకుచేసిన ఒక ప్రభుత్వ ప్రకటన ప్రకారం రాష్ట్రంలో ఎంటర్టైన్ మెంటు టాక్స్ రూపేణవచ్చే ఆదాయం

జిల్లా	ఎంటర్ టెయిన్ మెంట్ ట్యాక్స్	హోటాక్స్	మహారు సెల్ కలెక్షన్స్
శ్రీకాకుళం	1,99,472	10,585	9,97,360
విశాఖపట్టణం	4,17,337	26,885	20,86,685
కూర్మగోదావరి	5,90,320	36,651	29,51,600
పశ్చిమగోదావరి	4,00,552	24,845	20,02,760
కృష్ణా	6,36,267	39,967	31,81,335
గుంటూరు	6,38,096	40,061	31,90,480
నెల్లూరు	2,31,579	13,046	11,57,895
కడప	1,14,485	7,243	5,72,425
కర్నూలు	1,70,931	10,217	8,54,655
ఒరీస్సా	2,62,780	21,698	13,13,900
ఆనంతపురం	1,96,941	13,988	9,84,705
చిత్తూరు	1,26,448	11,350	6,32,240
మొత్తం	32,85,208	2,56,538	1,99,26,040

1952-53 సంవత్సరం కన్నా, 1953-54 సంవత్సరంలో 15% తగ్గిపోయిందని వివరించబడింది. విశాఖపట్టణం జిల్లాలో 1952-53 న సంవత్సరంలో ఈ ట్యాక్స్ వల్ల రూ. 4.17 లక్షలు వసూలయ్యే,

1953-54 న సంవత్సరంలో రూ. 3.75 లక్షలు మాత్రమే వసూలైంది. ఈ విధంగా కలెక్షన్స్ పడిపోవడానికి మూలకారణం ప్రజల కొనుగోలు శక్తి విపరీతంగా పడిపోవడమే!

హిందీ, ఇంగ్లీషు చిత్రాల మార్కెట్టు

హిందీ చిత్రాలకు దక్షిణదేశంలో హైదరాబాదు స్టేట్ క్వార్టర్స్, ఆంధ్ర మార్కెట్లో సరిమానా 50% తగ్గు. కలెక్షన్స్ తమిళదేశంలో కంటే ఆంధ్రలో మెరుకు. 1950, 1951, 1952 సంవత్సరాలలో, సంవత్సరానికి 4-5 లక్షల రూపాయల వరకు ప్రాద్యుసరకు పోనూ ఉండేది. సుమారు 20 కేంద్రాలలో హిందీ చిత్రాలకు తుది కలెక్షన్స్

ఉండేవి. కాని 1953 న సంవత్సరంలో తెలుగుచిత్రాల మార్కెట్టు మాదిరి, హిందీచిత్రాల మార్కెట్టు కూడా దెబ్బ తిన్నది. ప్రస్తుతం సంవత్సరానికి హిందీ ప్రాద్యు సర్జకు ఆంధ్రదేశం నుండి పోయే సుమారు రెండులక్షల రూపాయలకు మించి వుండవని అంచనా వేయబడుతున్నది.

ఇంగ్లీషు చిత్రాలకు, ఆంధ్రలోని కొన్ని పెద్ద పట్టణాలలో మార్కెట్టు ఉంది. ముఖ్యంగా విజయవాడ, విశాఖ పట్నం, గుంటూరులోని పట్టణాలలో చాల తరచుగానూ, మరి 15 కేంద్రాలలో మ్యూజీనియంగానూ ఆడబడుతున్నాయి. 1950-51 వ సంవత్సరంలో ను మారు 75 కేల రూపాయలు, మన కలలనుండి పోతున్నట్లు అంచనా వేయబడింది. కాని 1952-53 వ సంవత్సరంలో ఈ ఆదాయం లక్ష రూపాయలను మించింది. ప్రస్తుతం కొన్ని చిన్న కేంద్రాలలో కూడా ఇంగ్లీషు చిత్రాలు ఆవుడవుతు, ఆడుకూనే ఉన్నాయి. ఈవిధంగా మార్కెట్టు పెరగటంవల్ల, వీటికి వచ్చే ఆదాయం కూడా సుపాణంగా పెరిగింది. 1949-50 వ సంవత్సరంలో భారతదేశంలో ఇంగ్లీషు చిత్రాల వ్యాపార వచ్చిన ఆదాయం రూ. 38,17,610 వికలకు పోయిందని ఫిలిం విచారణ కమిటీ రిపోర్టులో ఉదహరించబడింది.

వడిగ భారతానికి అంతటికి ఇంగ్లీషు ఫిలిములు మదరాసునుండి పట్లయి ఆవుతున్నాయి.

16. m. m. చిత్రాలు

సినిమా ప్రదర్శనాలవ్యాపార విద్యా బోధన చేయాలని (Audio visual education) 1949 లో ప్రభుత్వం ఒక ఆర్డరు జారీ చేసింది. ప్రయివేటు ప్రదర్శకులకు శైసన్సులు ఇవ్వబడ్డాయి. ఈ విధంగా శైసన్సులు పొందిన వారు ఎనిమిది మందున్నారు. వీరికి "బొంబాయిలోని ఎడ్యుకేషనల్ ఫిల్మ్స్ ఆఫ్ ఇండియా" అనే ప్రభుత్వ సంస్థ చిత్రాలను పట్లయి చేస్తుంది. చిత్రాలన్నీ దాదాపు ఇంగ్లీషులోనే ఉండేవి.

1951 లో 16 m. m. ప్రాజెక్టర్లను ప్రతి విద్యాలయం కొనాలని ప్రభుత్వం ఆదేశించింది. కాని, చాల తక్కువ మూల్యమూత్రమే కొన్నాయి.

ఈ స్క్రీము, పనిచేయకపోవటంచేత, ప్రదర్శకులు లక్షరూపాయల వరకూ నష్టపోయారు.

తెలంగాణాలో ఫిలిం వ్యాపారం

ఒకప్పుడు హైదరాబాదులో ఒక ఫిలిం క్లబ్బియోని నిర్మించబడింది. కాని, అది కనిచేయటం మానిపే చాలకాలమయింది.

హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాలలో మొత్తం 63 డిస్ట్రిబ్యూషన్ కంపెనీలున్నాయి. వీటిలో చాల నాణ్యమైనవి కంటేనే! హైదరాబాదులోని కంపెనీలన్నీ చాలవరకూ, వీరింద చిత్రాలనే డిస్ట్రిబ్యూట్ చేస్తాయి.

గత మూడు - నాలుగు సంవత్సరాలుగా తెలంగాణ చిత్రాల మార్కెట్టు అభివృద్ధి

కెల్లెను కూడా పెరిగాయి. మొత్తం 65 కేంద్రాలలో తెలంగాణ చిత్రాలు ఆడబడుతున్నాయి. ముమారు 130 వరకూ సినిమా హాల్స్ ఉన్నాయి. వీటిలో 35 హాల్స్ ఒక్క హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాలలోనే ఉన్నాయి.

అనుబంధ పరిశ్రమలు

ఫిలిం పరిశ్రమకు అనుబంధ సంస్థలుగా రిటో ప్రెస్ లు ఆంగ్లలో పనిచేస్తున్నాయి. వీటికి విజయవాడ కేంద్రం. నుర రాసులో ఆంగ్లలచేత నిర్వహించబడుతున్న రెండు రిటో ప్రెస్ లున్నాయి.

వీటిలో నుమారు రెండులక్షల రూపాయల పెట్టుబడి ఉంటుంది.

ఇవికాక చేతి రిటో ప్రెస్ లు ఆంగ్లలో వందలున్నాయి. ఈమధ్య పరిశ్రమలో నచ్చిన మాంద్యంవల్ల వీరిలో చాలమంది గట్టిదబ్బలు తిన్నారు.

ఫిలిం సంస్థలు

1953 జనవరిలో “ఆంగ్ల ఫిలిం ఛాంబరు ఆఫ్ కామర్సు” ప్రారంభించబడింది. ఇంతవరకూ, దక్షిణ భారత ఫిలిం ఛాంబరులో ఆంగ్లంలు వుండేవారు. విజయవాడ కార్యాలయ భవనానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

ఈ సంస్థ అధ్యక్షులు శ్రీ సి. హెచ్. పూర్ణచంద్రరావు, కార్యదర్శి శ్రీ యస్. కె. యాక్. అయ్యంగారు.

వియనామా : కేరాఫ్ రా జ శ్రీ పక్కర్న, గాంధీనగరం, విజయవాడ.

సిని ఎంప్లాయిస్ అసోసియేషన్

తెలుగు సినీమా పరిశ్రమలో మొత్తం ఆరుకల వరకూ పనిచేసేవారుంటారు.

వీరిలో నటీనటులు, టెక్నిషియన్లు, ఆఫీసు పనివారు, రిలీఫ్ మెంటివులు, సినిమా హాల్సువద్ద ఉండే గేటు కీపర్లు అంతా ఉన్నారు.

ఈ పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికులకు నిశ్చితమైన జీతాలు లేవు. ఉద్యోగానికి సెక్యూరిటీ లేదు. ప్రావిడెంట్ ఫండు ఏర్పాటు కూడా లేవు.

వీటితోపాటు వివిధ క్రేజ్ యూనియన్ హక్కుల కొరకు ఆందోళన చేయటానికి ఆంగ్ల సిని ఎంప్లాయిస్ అసోసియేషన్ ప్రారంభించబడింది.

ఈ సంస్థ అధ్యక్షులు శ్రీ కె. సత్య నారాయణ, కార్యదర్శి పెండ్యాల వెంకటేశ్వరరావు.

అనుబంధం

మార్చి 1954 అఖరు వరకు విడుదలైన తెలుగుచిత్రాలు

- 1931: భక్త ప్రహ్లాద.
- 1932: పాడుకా పట్టాభిషేకం, కళంకల.
- 1933: పృథ్వీపుత్ర రామదాస్, ఈస్టిండియా ఫిలిం కంపెనీవారి సావిత్రి, కృష్ణాఫిలిం కంపెనీవారి సావిత్రి, చింతామణి.

- 1934: అహల్య, లవకుశ, నీతాకాన్యాణం.
- 1935: కృష్ణమాలాభారం, సక్కుబాయి, కుచేల, హరికృంద్ర, కృష్ణలీల, అననూయ, ప్రహేలాధునీయం, గరుడ.

- 1936: ధ్రువతానూయ, శ్రమవిజయం*
(జౌహరి వస్త్రా) పహరిణం, సులూ
చన, వీణామృద్య, మాయాబహు, స
తీ న ల సి, లంకాదహనం,
జౌహరి మానసంరక్షణము.
- 1937: బాలయోగిని, దశావతారాలు, కింక
తారి, మోహినీ రుక్మాంగద, నరి
నారాయణ, సుక్తిడి కిర్యాణం,
సారింగిని, విప్రనారాయణ,
విజయదశమి.
- 1938: భక్తజయదేవి, నిత్రినీయం,
గృహలక్ష్మి, సులేలకావళి, జరా
సంధి, కిచనేషయాని, మాలకెల్ల,
మార్క్సింజేయ, మోహినీభస్మా
మరి, సత్యనారాయణ ప్రతిం
అంకిత చక్ర మోహనానందా,
మకారం.
- 1939: అమృ, బాగాటీ, జయప్రతి, మహా
సేద, మల్కీ షేక్, సాంతురం
వికల్, పాశుపతాస్త్రం, నాథా
క్విష్ణు, ప్రతుడిద, పామ, పరి
విక్రియం, వందేమాతరం.
- 1940: బొంబాం పెట్టి అండ్ బాట్లర్
పార్వతీశం, భాజకారి దాసు,
భూకలాప, చుడికి, ఇల్లలు,
దేవదశోత్తిరి, మాలతీ మాధవం,
మీరాబాయి, మైరాదణ, సుమం
గలి, విశ్వమోహిని, కాలచక్రం.
- 1941: భక్తమాల, చంద్రహాస, చూడా
మణి, భర్తృపత్ని, దేవత, దక్ష
యజ్ఞం, హరినిలాసం, పావన
కళ్యాణం, తల్లిదేవు, తారా
- శశాంకం, అపహమ, తేసారి
రామద్విష్ణు, మహాత్మా గాంధీ.
- 1942: భక్త ప్రహ్లాద, బాలనాగమ్మ
(శైమిని), శాంతివాణి బాలనాగమ్మ,
దీపబంధు, సత్యమే జయం, దేవన
ముక్తి, పోతన, పత్ని, సత్యభామ,
సుమతి, తారుమారులభిరేపేర్.
- 1943: భాగ్యలక్ష్మి, పెంతులక్ష్మి, గరుడ
నిర్వధింగం, క్విష్ణుదేవు, పంతు
లమ్మ, పరిభక్త.
- 1944: అమృ, వికీటానా నాథా, సంసార
నారిచి, శ్రీ సీత రామవిజయం,
తానీల్దారు.
- 1945: మాయాబాంకిం లేకాంబాదానా,
మాయా మస్త్రిద, పామకా
పల్లవాదీకి, స్వర్ణసీమ, వాక్మికి.
- 1946: భక్తి సులసీనామ, మంగళనామ్రం,
గృహ ప్రవేశం, నారదనారిచి,
దీపబంధు, ముగ్గురు మరాళలు,
త్యాగి, వనాధి, నవాణి.
- 1947: బల్లారియందం, బ్రహ్మనిధిం,
చిల్లభామ, నాథక, చిత్తిమాల,
యోగిదేవు.
- 1948: బాలరాజు, భక్తక్రియాశ, ద్రోహి,
గీతాంజలి, మనాల, వింధ్యరాణి.
- 1949: భక్త్యాంగద, సుమంజసభిద, గీతా
సుగ్రం, బ్రహ్మమ్మా, చక్ర.
- 1950: అపూర్వసహోదరులు, అహుతి,
అద్భుతపృథ్వీదలపాట్లు, ముదటి
రాత్రి, తిరితం, క్విల్లమ్మమ్మ,
మనదేశం, మాయానింధి, పల్లెమారి
పిల్ల, సురమామందయ్య కిష్టలు,
గాజానిత్రమ, సామూకారు.

లక్ష్మమ్మకథ, స్వర్ణ సుందరి, సంసారం, సాయిబాబా, తిరుగు బాటు, వాలిన్ గ్రేవ్.

1951: ఆకాశరాజు, అగ్నిపరీక్ష, ఆద జన్మ, చంద్రవంక, దీక్ష, జీవిత నాకి, మంత్రదండం, మల్లీశ్వరి, మాయపిల్ల, మాయలమారి, నిహాపి, నర్మితేనవరత్నాలు, పాతాళ స్తైరవి, పెంకిపిల్ల, కేరంటాలు, పెళ్ళికుటుంబం, రూపవతి, సాగా మిని, శ్రీ సామానం, సర్వాధికారి.

1952: ఆదర్శకుక, అత్తింటికాపురం, ఆకిలి, ఆదర్శం, చిన్నకోడలు, చిన్నమ్మకథ, ధర్మదేవత, దాసి, కాంచన, మానవతి, మరదలు పెళ్ళి, ప్రేమికులు, పెండ్లిచేసిమాడు, ప్రేమ, పల్లెటూరు, పెద్దదేవుడు, ప్రజాసేవ, రాజేశ్వరి, సామానం,

కాంతి, సంక్రాంతి, సింగారి, సవతి పోరు, టింగరంగా, ముగ్గురు కొడుకులు, నువ్వర్లమాల.

1953: అమృతకల్పం, అమరకవి, ఆపేక్ష, బ్రతుకు తెరువు, చండీరాణి, దేవ దాసు, గుమాస్తా, ఇనస్పెక్టర్, జగన్మోహిని, కోడరికం, కిన్నెరెల్లి, లక్ష్మి, మంజరి, నాల్గైలు, నాగిల్లు, ఒకతెల్లి పిల్లలు, పుట్టిల్లు, పరదేశి, ప్రపంచం, పకోపకారిం, పిచ్చి పుల్లయ్య, పెంపుడుకొడుకు, ప్రతిజ్ఞ, పక్కయింటి అమ్మాయి, ప్రేమలేఖలు, రోహిణి, తండ్రి, వయ్యారిభామ.

1954 (మాస్టి అభిరుచుక) చంద్రహారం అంతామంబాళ్ళే, రాజీనాప్రాణం వద్దంటేదల్లు, పెద్దమనుషులు చక్రపాణి, నిరుపేదలు.

చిత్ర నిర్మాతలు

అంజలిపిక్చర్స్: 931 ఎల్టామ్మకోడే, మద్రాసు - 18. ప్రా. ఆదినారాయణరావు.

అశ్వరాజ్ ప్రొడక్షన్స్: యునైటెడ్ కాలనీ, కొడంగూరి, మద్రాసు - 24.

అన్నపూర్ణపిక్చర్స్: 34 థియేటర్స్ స్ట్రీటు, మద్రాసు - 17. ప్రా. మధు సూర్యరావు.

ఆనంద్ ప్రొడక్షన్స్: సురీవాన్ సిటీ, మద్రాసు - 4.

భరణిపిక్చర్స్: థియేటర్స్ థియేటర్, కొడంగూరి, మద్రాసు - 26. ప్రా. రామకృష్ణ.

బి. ఎ. సుబ్బారావు ప్రొడక్షన్స్:

8. కమిటీబి, మద్రాసు - 4. ప్రా. సుబ్బారావు.

(821)

భాస్కర్ ప్రొడక్షన్స్: 15 విజయ రాఘవాచారీకోడే, మద్రాసు - 17. ప్రా. కో. బాస్కర్ రావు.

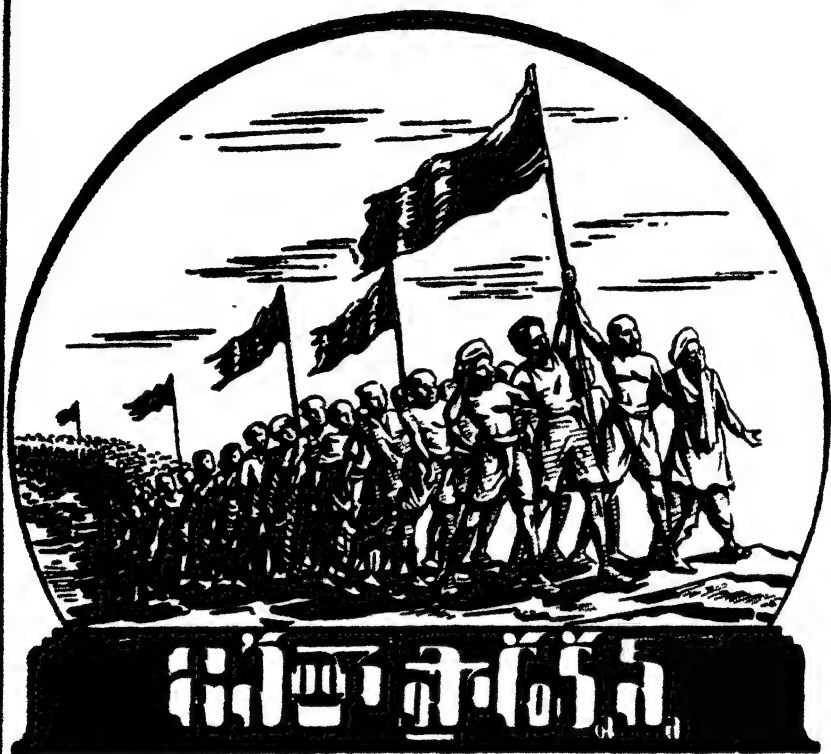
జనతా ప్రొడక్షన్స్: 1. సారంగపాణి స్ట్రీటు, మద్రాసు - 17. ప్రా. సి. హెచ్. బి.సింహ.

జంపన ఆండ్ సెన్సి ప్రొడక్షన్స్: రాయ పేట, మద్రాసు - 14.

యస్. ఆర్. ఎ. ప్రొడక్షన్స్ మిర్జా పూర్ హౌస్, మద్రాసు - 18. ప్రా. మిర్జాపురం జమిందారు.

నవయుగ్ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్: హిందీ భారత్ బి, మద్రాసు - 17.

ఆంధ్ర ప్రజలకు మా తొలి కానుక
శరవేగంతో తయారవుతున్న

పరివర్తన

రైతుకు :

తాతినేని ప్రకాశరావు

మ్యాజిక్ :

మోహన్ దాస్, చలపతిరావు

సహాయకులు : యస్. టి. రామారావు, నాగేశ్వరరావు, పొత్తి, మరణి బాల
సరస్వతి, దొరస్వామి, రమణారెడ్డి, కటుంబరావు, కోడూరి అచ్చయ్య, మిక్కిలిశి

శేషన్ ఆర్ట్ థియేటర్ : బ్రాహ్మోడ్, మద్రాసు 17.

గోకుల్ కృష్ణ ప్రొడక్షన్స్ : 1, 10 మన్నార్ రెడ్డి వీధి, మద్రాసు - 17.

అవరండియా ఫిలిమ్స్ : 58, గోపతి నారాయణస్వామి రోడ్, మద్రాసు-17.

పీఠుల్స్ ఆర్ట్ ప్రొడక్షన్స్ : పోరూరు సోమసుందర మొదలిస్ట్రీట్, మద్రాసు-17.

ప్రకాశ్ ప్రొడక్షన్స్ : కొదంబాకం, మద్రాసు-24. ప్రొ. కె. యస్. ప్రకాశ్ రావు.

ప్రతిభ ప్రొడక్షన్స్ : 10 ఆరీవర్ రోడ్, మద్రాసు 4.

ప్రసాద్ ఆర్ట్ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్ : 46 ఉస్మాన్ రోడ్, మద్రాసు - 17. మ. డి. ఎ. వి. ప్రసాద్.

రాజ్యం పిక్చర్స్ : నాగేశ్వరాయ ఎగర్, మద్రాసు-4. ప్రొ. లక్ష్మి రాజ్యం.

రాగిణి ఫిలిమ్స్ : 127 రాయచేట హైరోడ్, మద్రాసు 14.

శోహిటీ పిక్చర్స్ : 8 గోపతినారాయణ స్వామి రోడ్, మద్రాసు - 17. ప్రొ. హెచ్. యస్. రెడ్డి.

శ్రీ రాజరాజ్ క్విరి ఫిలిం కంపెనీ, 1 బోగ రోడ్, మద్రాసు-17. ప్రొ. నాగ భూపణం, కన్నంబ.

సారథి ఫిలిమ్స్ లిమిటెడ్ : 17 బర్క్లె రోడ్, మద్రాసు - 17. ప్రొ. కె. రామకృష్ణ ప్రసాద్.

శుభోదయ ప్రొడక్షన్స్ : మద్రాసు-18.

శోభనాచల పిక్చర్స్ : లిమిటెడ్ : ఆకృష్టేట, మద్రాసు 18.

శత్రుదయ పిక్చర్స్ : 3 బోగ రోడ్, మద్రాసు-17.

శోభా పిక్చర్స్ : 22 మూరీలూర్ స్ట్రీటు, మద్రాసు 17.

సాధనా ఫిలిమ్స్ : 32 పారంగనాణి స్ట్రీటు, మద్రాసు 17.

యస్మైట్ ఆరిస్టో లిమిటెడ్ : యస్. రా. యేట హైరోడ్, మద్రాసు 14.

వాహినీ ప్రొడక్షన్స్ లిమిటెడ్ : కొదంబాకం, మద్రాసు 26.

విశ్వా పిక్చర్స్ : 1 గోపాలకృష్ణ రోడ్, మద్రాసు 17,

విజయ ప్రొడక్షన్స్ లిమిటెడ్ : కొదంబాకం, మద్రాసు 26.

తెలుగు చిత్రాలు : రిలీంచే

ఆంధ్రేతర చిత్ర నిర్మాతలు

ఎ. వి. యస్. ప్రొడక్షన్స్, కొదంబాకం, మద్రాసు-26.

అశోకా పిక్చర్స్ : మద్రాసు.

అమరా ఫిలిమ్స్ : 203. రాజబహదర్ మొదలియార్ వీధి, మద్రాసు-17.

ఆర్. వి. సి. స్టూడియో : కర్నూలు మద్రాసు-6.

జయంతి ప్రొడక్షన్స్ : 5 విజయరాం రోడ్ మద్రాసు-17.

జనీటర్ పిక్చర్స్ : మంగళ విలాస్, మద్రాసు 4.

కృష్ణ పిక్చర్స్ : 28, రణికాచలం బట్టి రోడ్, మద్రాసు 17.

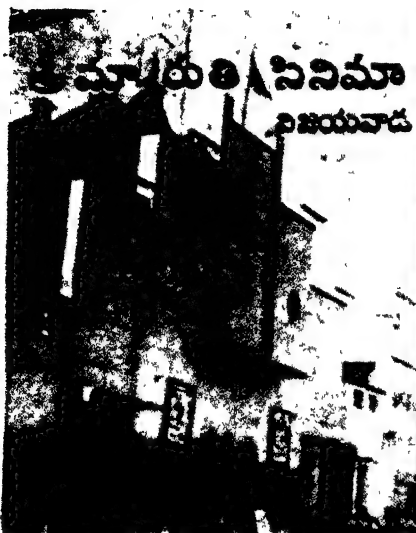
మోదరత్న థియేటర్స్ లిమిటెడ్ : నేలం.

మనోహరి పరిమల్ ప్రొడక్షన్స్ : 3, గార్డెన్ స్ట్రీటు, మద్రాసు 14.

ఆంధ్రలో ప్రథమంగా నిర్మించబడి

గత 34 సం॥ల నుంచి

ఒకే యాజమాన్యంక్రింద నడుస్తున్న ఉత్తమ దియేటరు

శ్రీ మూర్తి నినిమా నిజయవాడ

ప్రొ. శ్రీ పోతన శ్రీవివాసరావు

పెన్ వర్క్స్, బొంబాయి వారి 'ఫ్రంట్ లోక్' ఫర్నిచరు అనుస్థాపన చక్కటి ఆడిటోరియం

విసోదాన్ని, విజ్ఞానాన్ని, ఉల్లాసాన్ని కలిగించు ఉత్తమ చిత్రాలను
త్రవ్వించు ఉత్తమ థియేటర్

నాగూరు సినీప్రాడక్షన్స్: 21 మండపం
బీది, మద్రాసు-10.

నరసు పిక్చర్స్ సర్క్యూల్, నరసు
నగరు, మద్రాసు 15.

పశ్చిరాజా ప్రాడక్షన్స్: కోయం
బత్తూరు.

పద్మనాభ పిక్చర్స్: 15 రామజం
కోడ్, మద్రాసు-17.

స్టూడియోలు

వాహినీ స్టూడియోస్ :

ఆర్కాట్ కోడ్డు, కొదంబాళం,
మదరాసు-26, ఫోన్ : 88164, 88525.
మేనేజింగ్ డైరెక్టరు: బి. నాగి రెడ్డి.
అరుష్ పూర్వ ఉన్నాయి.

గోహినీ స్టూడియో :

కొదంబాళం, మదరాసు 26. ప్రా.
హెచ్. యం. రెడ్డి.

ప్లైర్ కంబైన్సు :

కొదంబాళం. మదరాసు-26. ఫోన్:
88506. మేనేజింగ్ డైరెక్టరు: ఎ.
రామయ్య.

శోభనాచల స్టూడియో :

శేనాంపేట, మదరాసు - 18. ఫోన్ :
8359. మేనేజింగ్ డైరెక్టరు : రాజా
సాహెబ్ ఆఫ్ మిర్జాపూరు. మూడు ఫ్లోర్లు
ఉన్నాయి.

ప్రకాష్ స్టూడియో :

కొదంబాళం, మదరాసు-26. ఫోన్ :
88580, ప్రా. కె. యస్. ప్రకాశరావు.
రెండు ఫ్లోర్లు ఉన్నాయి.

భరణి స్టూడియో :

సాలిగ్రాం, మదరాసు-26. ప్రాప్రై
టరు, రామకృష్ణ.

విజయవాడలోని డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీలు

పూర్ణా పిక్చర్స్ లిమిటెడ్,
గాంధీనగరం

సంపాదకుడు శ్రీ జి. కె. మంగరాజు,
మేనేజింగ్ డైరెక్టరు శ్రీ జి. కామరాజు.
ఈ కంపెనీవారు ఇప్పటికి మారు వివిధ
భాషా చిత్రాలను డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

వాహినీ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్,
గవర్నరుపేట

వాహినీ ప్రాడక్షన్సుల చిత్రాలన్నీ
వీర డిస్ట్రిబ్యూట్ చేస్తారు. 12 చిత్రాలు
డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

చక్రమయాడిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీ,
గవర్నరుపేట

చక్రప్రయత్న మోతీమహల్ థియే
టర్స్ లిమిటెడ్, కలకత్తా. జనరల్
మేనేజర్ శ్రీ సుందరలాల్ నహతా.
ఈ కంపెనీవారు ఇప్పటికి వాదాపు
200 చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

విజయ పిక్చర్స్, గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనర్ పూర్ణచంద్రరావు.
జనరల్ మేనేజర్, డి. సత్యనారాయణ.
వీరు విజయ ప్రాడక్షన్స్, ఏ. వి. యం.

పూర్ణ

1954 సంవత్సరానికి సమర్పించు
ఉత్తమ చిత్రాలు

జయంతి వారి.. బంగారు భూమి

మనహార -
హరిమౌళి వారి..... ప్రజా రాజ్యం

రాహుళి వారి { బీదల ఆస్తి
అమృతవాస్తుం

మనహార వారి..... మనహార

అశ్వరూప్ వారి..... అన్నదాత

నర్మసి..... ప్రాడక్షన్ నెం. 1

అంజలి వారి..... అనార్కులి

యం.కె.ఎ. వారి..... లేడీ డాక్టరు

విక్రమ్ వారి..... ప్రాడక్షన్ నెం. 1

మంయూషింగర్లో నిర్మితం

పూర్ణ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్

విజయవాడ... సికింద్రాబాద్... గుంటకల్లు...

వికాసపట్టణం... మద్రాసు...

ప్రొడక్షన్సుకారి చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేస్తారు. ఇప్పటికి 20 చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

నవయుగ ఫిలిముస్, గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనర్ శ్రీ కాట్రగడ్డ శ్రీనివాసరావు. జనరల్ మేనేజరు శ్రీ జి. చంద్రశేఖరరావు. వీరు 50 చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

జనల్ పిక్చర్సు, గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనర్ శ్రీ బి. గోపాల రావు, మేనేజరు డి. వెంకట్రామయ్య, 5 చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

రాజశ్రీ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్,

గాంధీనగరం

డైరెక్టర్ శ్రీ సుందరలాల్ సహాయ, మేనేజర్ శ్రీ యస్. కె. యస్. అయ్యంగార్. వీరు ఇప్పటికి 50 చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేశారు.

మిత్రా డిస్ట్రిబ్యూటర్స్,

గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనర్ - డాక్టర్ పి. రామ చంద్రారెడ్డి. మూడు తెలుగు చిత్రాలున్నాయి. ప్రస్తుతం కొన్ని రివ్యూ చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేస్తున్నారు.

ప్రిమియర్ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్,

గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ డైరెక్టర్ శ్రీ కోటల నూడి గొప్పవరరావు, చాదావు 10 చిత్రాలు తున్నాయి.

కాంతి పిక్చర్స్, గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనర్ శ్రీ పద్మనాథ రావు. 5 చిత్రాలున్నాయి.

ప్రభాత్ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్

గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు శ్రీ కొండపల్లి వెంకటరెడ్డి. మేనేజరు శ్రీ వెంకట్రామ్ వెంకటేశ్వరరావు, 5 చిత్రాలున్నాయి.

భారత్ పిక్చర్స్, గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనరు శ్రీ బి. అశ్వయతింగం. వీరు హిందీ చిత్రాలు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేస్తారు.

భవానీ పిక్చర్సు, నిడదవోలు

మేనేజింగ్ పార్టనర్ శ్రీ రాఘవరావు. 5 చిత్రాలున్నాయి.

వినోదా పిక్చర్సు సర్క్యూట్,

గాంధీనగరం

మేనేజింగ్ పార్టనర్ శ్రీ ఆర్. బుచ్చి బాబు, మేనేజరు శ్రీ రామమూకాన్. 4 చిత్రాలున్నాయి.

నేషనల్ లెర్నర్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్,

గాంధీనగరం

మూడుచిత్రాలున్నాయి.

రాధాకృష్ణ ఫిలిముస్, గాంధీనగరం

సెలెక్టు పిక్చర్సు సర్క్యూట్,

గాంధీనగరం

జనరల్ ఫిలిం డిస్ట్రిబ్యూటింగ్

కంపెనీ, గాంధీనగరం.

గుప్తా పిక్చర్స్ కార్పొరేషన్,

గవర్నరుపేట.

మహాలక్ష్మీపిక్చర్సు, గాంధీనగరం.

దుర్గాలక్ష్మీపిక్చర్సు, గాంధీనగరం

విజయ పిక్చర్స్

విజయవాడ

(బ్రాంచి) గుంతకల్

ఫోన్ : 474

ఫోన్ : 39

విడుదలకు సిద్ధంగానున్న చిత్రాలు

విజయవారి: షావుకారు, పాతాళ భైరవి,
వెల్లిచేసిచూడు, చంద్రహారం

ఆవర్ ఇండియావారి: నాయిల్లు

కృష్ణప్రేమ, నాగవనారది, మాయామచ్చింద్ర, హరిశ్చంద్ర,
సాంగధర, భాగ్యలక్ష్మి.

..... హిందీ చిత్రాలు

శత్రుపతి శివాజీ, రత్నదీప్ (దేవీబాక్), సాహగ్ సింధూక్,
ఫేమన్ పిక్చర్స్, శౌగుహూడు, వారికి ఆంధ్రస్టేట్ కి
నోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్లు.

రాబోవు చిత్రాలు

ఎ.వి.యం.వారి గరల్ (అంజలి, వైజయంతిమాల,
రంగారావు, రామారావు, నాగయ్య)

వదిన (సావిత్రి, కన్నాంబ,
నాగేశ్వరరావు, రేలంగి.)

ఎ.వి.యం. & నేషనల్ పిక్చర్స్ వారి పరాశక్తి

ఎ.వి.యం. & ఆర్.యస్.ఆర్. పిక్చర్స్ వారి జాతకం
నాగేశ్వరరావు, రంగారావు, చలం, సూర్యకళ

విజయవారి

మిస్సమ్మ

గీతా ఫిలిం డిస్ట్రిబ్యూటర్లు,
గాంధీనగరం.
గోకుల్ కృష్ణాఫిలిమ్స్, గాంధీనగరం
నగసు పిక్చర్లు లిమిటెడ్,
గాంధీనగరం.

శ్రీనివాస ఫిలిమ్స్, గాంధీనగరం.
స్టాండర్డు పిక్చర్లు, గాంధీనగరం.
గీగల్ టాక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్లు,
గాంధీనగరం.

నారాయణపిక్చర్లు, గాంధీనగరం.
వేమగోపాల పిక్చర్లు,
గాంధీనగరం.
సిల్వర్ స్క్రీన్, గాంధీనగరం.

ఫెయిర్ వేస్ట్ పిక్చర్లు, గాంధీనగరం.
పద్మ పిక్చర్లు, గాంధీనగరం.
శ్రీ సీతారాం పిక్చర్లు,
గాంధీనగరం.

సరస్వతీ ఫిలిమ్స్, గాంధీనగరం.
గుంతకల్ లో డిస్ట్రిబ్యూటర్లు
పూర్ణా పిక్చర్లు లిమిటెడ్, చమ్రయ
టాక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్ కంపెనీ
విజయ పిక్చర్లు, నవయుగ ఫిలిమ్స్,
భవానీ పిక్చర్లు, రాజశ్రీ పిక్చర్లు లిమి
టెడ్, మహాత్మా పిక్చర్లు, భారత్
పిక్చర్లు, కాంతి పిక్చర్లు.

సకాలంలో పనితనం, అందం
గల అన్నిరకాల తేజులనీ,
పోషణ అన్ని రంగులలో
మీరు కోరిన మైకాలలో
ప్రింటుచేసి యివ్వగలమని
తెలుపుటకు
సంతసించు చున్నాము.

నేషనల్ లిటో ప్రింటర్స్
గాంధీనగర్ - విజవాడ-2

తెలుగువారి చిత్రకళ

శ్రీ రాంబట్ల కృష్ణమూర్తి

అది తొలిసంజ. తరిసి వెన్నెలలోని తెలుపుదనం అనే మన్నన, చిరుత చీకటి అనే కాటుక, తొలిసంజ కంజాయ అనే జేగురు, అరవిదిచిన తామస మొగ్గలలోని పుచ్చాడి అనే అరదళం, ఈ రంగులతో రేయి వైదొలగుతున్న ఆ సమయంలో జగత్తును చిత్రించడానికి ఎత్తిన కంచెలాగ నూనూగు కొడత ఎండ పొడనూండి అని శ్రీనాథ మహాకవి సూర్యోదయాన్ని వరించాడు.

శ్రీనాథుని కాలంలో తెలుగు చిత్ర కారులు మన్నన, జేగురు, కాటుక, అరదళం బొమ్మలకు రంగులుగా వాడే వారు. కాలక్రమేణా రంగులక ఈ ముడి పదారాలు మారకచ్చును. తూరికలు కట్టే పుయ్యర మారకచ్చును. కాని బొమ్మనగీసేది, గీయించేది అది మానవుని మంచి ఆధునిక మానవుని వరకూ ఒకటే.

చరిత్రకావలినాటి కళ ఎట్టిదో ముకు అనాటి పూసలలోనూ, నగిషి చెక్కిన కుండ పెంకలలోనూ, పెంకు బొమ్మల లోనూ గోచరిస్తుంది.

ఏమయినా మనకు నిర్దిష్టంగా ఏదీ చెప్పడానికి ఏగిరిన కళాఖండాలు బౌద్ధ యుగం నాటికే. అంతకు పూర్వపు కళా ఖండాలన్నీ కాలగర్భంలో కలిసి పోయాయి. అయితే కరకు రాలమీద

చెక్కిన శిల్పాలు కాలపు అటుపోటులకు తట్టుకొని ఏ కొద్దిగానో మిగిలాయి కాని చిత్రాలు మాత్రం ఒక్క అజంతా తప్ప మరెక్కడా మిగలలేదు. “శిల్పాలన్నింటికీ చిత్రమే మూలం” అని భోజ మహా గాణ అన్నట్లు శిల్పకళకన్న పూర్వమే ఉద్భవించిన చిత్రకళ కౌడయుగపు తొలి దశలలో ఎలాగ ఉండేదో తెలుసుకొనడానికి ఓలులేకండా పోయింది.

కళలుకాని కవిత్వంకాని పుట్టి పెరిగి కొంత వ్యాప్తిలోకివచ్చినమాడట వాటికి లక్షణాలను నిర్ణయించి స్మారకబదం చేసి కాస్త్రాలు రచించడం పరిపాటి. మన దేశంలో చిత్రకళను కాస్త్ర నిబద్ధం చేయడం బౌద్ధయుగారంభంతోనే మొదలైంది. శ్రీమదేకాగి అటు ఎటుగా ఉన్న భరితముని నాట్యకాస్త్రంలో చిత్ర కళ ప్రసక్తి ఉంది. వాత్సర్యయన కాత స్మారకాలలో చిత్రకాస్త్రాల సంగతి ఉంది. ఆ తాళాలలోనే చిత్రలక్షణం అనే గ్రంథం వలసింది. విష్ణు పురాణంలోనూ, వరాహమిశిరుని బృహత్సంహితలోనూ, చిత్రకళమగురించిన కొన్ని అధ్యాయాలు రచింపబడ్డాయి. గుప్తరాజులకాలంలో శిల్పరత్నమనే గ్రంథం రయ్యాం యింది. ధావామీర రాజభోజుడు “సమరంగణ మూర్తధార” అనే పేరుతో వాస్తుకాస్త్ర

గ్రంథం రచించి అందులో చిత్రకళ పద్ధతులను పేర్కొన్నాడు. సోమేశ్వర దేవుడనే చాళుక్యరాజు “మనసోల్లాసం” అనే పేరుతో ఒక చిన్న విజ్ఞాన సర్వస్వం లాంటి గ్రంథం రచించి చిత్రలక్షణాన్ని కూడా అందులో ఉల్లేఖించాడు.

ఈ కాస్త్రగ్రంథాలను పట్టి చూసినా, నాటి కావ్యాలు, నాటకాలు, ఇతర ధర్మ గ్రంథాలను చూసినా చిత్రకళ మహోన్నతిలో వుండేదని ప్రజాజీవనంలో దాని కొక ప్రధానానం ఉండేదని తెలుసుంది. పండుగలు వస్తే నగర వీధులకు ఇరుకైపులా తడికలతో దడులుకట్టి, అదడులపై బొమ్మలుగీసిన గాన్ని రంగు రంగుల కెండాల్తో అలంకరించేవారని “మహా ఉమగూతకం” కథలలో వర్ణించబడింది. “సఖులు” అనే ఒక తెగ బ్రాహ్మణులు పాపు లనుభవించే నరకాన్ని, పుణ్యాక్షులు అనుభవించే స్వర్గాన్ని చిత్రించి ఊరూరా తిరిగి ఆ చిత్రాలను ప్రదర్శించేవారని “సారాగ ప్రకాశిని” అనే బౌద్ధగ్రంథంలో ఉంది. ప్రతి నగరంలోనూ గొప్పగొప్ప “చిత్రాగారాలు” (చిత్రాగాణాలు) ఉండేవని ప్రజలు పట్టెలమంచి పనికిట్టుకొని వచ్చి వాటిని చూసేవారని బౌద్ధగ్రంథాలలో వ్యవహరిస్తాయి.

బౌద్ధవాదబుద్ధులలో చిత్రకళా ప్రసక్తి ఇంతి గొప్పగా ఉన్నప్పుడు బౌద్ధయుగంలో ఆంధ్రదేశం చిత్రకళలో ఉచ్చస్థాయి నంతుకొని వుండాలి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఉన్నన్ని బౌద్ధావశేషాలు మిగిలే ప్రాంతంలోనూ కావరావు. కనుక బౌద్ధమతంలో పాటు చిత్రకళ, చిత్ర

కళతోపాటు కల్పం ఇక్కడ అనాడు పారం ముట్టాయి అని చెప్పవచ్చును.

ఆంధ్రదేశంలోని అమరావతిశిల్పము ఇతర దేశాలకు వరపడి పెట్టింది. సింహళం, బర్మా, సయాం, జాపా, చైనా, జపాను దేశాల కళలకు అమరావతి మేలు బింతి అయింది. అమరావతి శిల్పాలలోని రేఖాసౌష్ఠ్యం, భంగిమల సాక్షమార్గం దానికి సమకాలీనమైన అజంతా చిత్రాలలో గోచరిస్తుంది. అమరావతిలో పలనాటిపాలగారినిమరిచినచేతులే అజంతా గోడలమీద రేఖబుద్ధిద్వారా అనిపిస్తుంది. అందుకని అనాటి తెలుగు చిత్రకారుల కళాకళాన్ని అమరావతిని అజంతానుచూసి మనం ఉహించవచ్చును.

ప్రతిబాతి కళలోనూ ఒక బాతీయత, విశ్వేత, ఒక ప్రత్యేకతేరి ఉంటాయి. అలాగే అనాటి ఆంధ్రచిత్రకారునికి ఒక ప్రత్యేకబాతీయతేరి, బాతీయతా ఉండే ఉండాలి. సాధారణంగా ఒక కళారూపానికి పనిముట్లు కైలిని నిర్ణయిస్తాయి. భావాలు బాతీయతను నిర్ణయిస్తాయి. అయినప్పుడు నాటి తెలుగుచిత్రకారుని రచనావిధానాన్ని ఊహల పోకడలను తెలుసుకొన వలసివ అవసరం ఉంది.

మానవుని అనుభవాలు కరిగి కరిగి ఊహలుగా మారుతాయి. ఊహలు ఘనీభవించి అనుభవాలుగా మారుతాయి. ఇలాగ ఊహలు అనుభవాలుగాను, అనుభవాలు ఊహలుగాను నిరంతరంగా చెందే పరివర్తనే మానవుని చరిత్ర. ఈ పరివర్తనకు దోహదం చేసేది కళ.

ప్రజల ఊహాపోహలను అలాచలను మార్చడానికి బౌద్ధులు తమ ఊహలను కథలలో గాథలలో పాటలలో పదాలలో

అటలలో నాటకాలలో చొప్పించి, రాలలో మరిచి, రంగులలో చితిచి బ్రహ్మాండమైన ప్రచారం సాగించారు. ఆతిర్వాక కొద్దంపై పై చెయ్యి గన్న బ్రాహ్మణమతం తానుకూడా తోడ్చుకుని నిలగొక్కకోవాలంటే ఇన్ని కళా రూపాలనూ చేపట్టవలసిన అవసరం ఉందని గ్రహించింది. కొద్దికాలాపాలన అందివంతవరకూ స్వంపంచేసి, వాటి సాగే తన సాహసాలను ప్రతిబింబించే కళా రూపాలను నెలకొల్పింది. అయితే ఈ పరిణామంవల్ల ప్రత్యామ్నాయత భావ రూపంలోనే ఎక్కువ ఏర్పడిందికాని భౌతికరూపాలు అంతగా మారలేదు. కాబట్టి బ్రాహ్మణమత విప్లవం ప్రాథమిక దశలో రేపూరయించి చిరతలమైన గ్రంథాలలో కేర్పొన్న చిరతననా పదతి కొద్దియంగానే పదతికి భిన్నం తోచాలనుకుంటుంది. అనేక సామ్రాజ్యాలు మారినా మతాలేమారినా కళాభావంగా మనదేశంలో కొయ్యనాగిమూర్తి మార నట్లు కొద్దిన్న బ్రాహ్మణమతం జయించినా చిరకాలం పనిముట్లు, చిరతననా పదతిమూర్తి మారలేదని మన దృష్టిగా నిర్ణయించవచ్చును.

ఈ చిరతలమైన గ్రంథాల ప్రకారం చూస్తే అనాడు నాణ్యురకాల చిత్రాలుండేవని తేలుతుంది. ఒకటి గోదలమీద చితిచే "కుద్యచిరం" బట్టపైన చితిచి వని "చిరతలము" కొయ్యపలకలపైన అట్టలపైన చితిచేసి "చిరతలము" ఇదికాక రంగురంగుల పిండితో పెట్టే ముగ్గులు "ధూళిచిత్రాలు".

మున్నం మున్ను వార తెల్ల పువీరు తెనక కట్టు అరటిపళ్ళు జనురు

మున్నగు పదార్థాలు కలిసి ఉరతేసి, దాన్ని గోదపైన పూత పూసేవారు. వోళ్ళను గుడ్డగా ఉడకబెట్టి వడకట్టి తీసిన దానికే "వజ్రలేపం" అని పేరు. ఈవజ్రలేపమూ కొన్ని జనురులూ, మున్ను, తెల్లం, పెసరకట్టు వస్త్రాలలో పై పూత ఇచ్చి దానికి మెరుగుపెట్టి ముందు కేళలు గీసేవారు. పదునైన చాకతో ఆ కేళలను గూతుగాగీసి ఆ పైన రంగులు పూసేవారు. కాలక్రమేణా బొమ్మలంగు తెలసి పోయినా, నాలిపోయినా లోతుగీతలలో చేరిన రంగు దామోదాకాదు కాబట్టి కేళలు చేరినవికావు. ఆ కేళల ఆధారంలో తిరిగి రంగులు వేయడానికి పిలుండేది. చిరతలములక, చిరతలకాలకుకూడా ఇలాంటి పైపూతలే పూసి, ఆ తిర్వాక రంగులు వేసేవారు. కేనుడు, ఇంగిలీషం, అన్నకేడి, మంజు, బాధగారింజలు, కొన్ని పువ్వులు, కంఠమున్నం, పత్తి, ఇనుము, సీసం, బంగారం, పచ్చలు, అరదళం, రంగు మున్నులు, లక్ష్మి, లేడి, మాకె, అందుగు లంక, వేపకాయ మొదలైన వాటిని రంగు లకపయోగించేవారు.

ఈ బైత్తు ప్రదేశాలలో లేకొంగు, లోతుగీతలలో ముదరంగులు యిచ్చి నలుగురిదలను కల్పించే క్రయకు "వస్త్రం" అని పేరు. చిరకాలానినలు కేళలు ముట్టంగా పుండా లేదా అని చూసే వారిట. రసీకలు వర్తన చూసేవారు. ఇతరులు వర్ణగారిర్యాన్ని చూసేవారు. ఈ మూడు లక్షణాలూగల చిరతలం ఉత్తమ చిరంగా పరిగణింపబడింది. అదీకాక "కంటాలు, మంటలు, పొగ, నాలిలో అల్ల లాడే వేలాంచలాలు" మొదలైన వైశిష్ట్య

నిరూపకాలను చిత్రించినవాడే ఉత్తమ చిత్రకారుడనిపించుకొనేవాడు.

ఏమయినా నాటిరంగులు ఒక పూత పైన ఇంకొక రంగుపూత చాకిరి వలె మాత్రమే కనపడి, రంగురంగు కలిసి పోయేందుకు వీలుగా వుండేవికావు. అందుకని 'వర్ణసాధించడం చాలాకష్టమే' అని వర్ణసాధించడానికి చిత్రకాస్తుకారులు మూడుపదిమంది చెప్పారు. ఒకటి "ప్రతీకం" అంటే లోను చూపించ వలసినచోట ముదరనింగుతో సన్ననిగీతలు గీయడం; మరొకటి "దిండికం" గీతలకు బదులుగా చుక్కలుపెట్టడం; మూడవది "వరికం" ఇది రంగును క్రిమామగతంగా అడ్డడం. ఈ వరిక పద్ధతి కొన్ని కొన్ని చోట్ల మాత్రమే సాధ్యమయ్యేది. అందుకని చాచాపుగా వర్ణలేపం చదునుగానే ఉండవలసి వచ్చేది. కాబట్టి నాటి చిత్రకారులు శిఖమ పేంపొందించుకొని ఎరువల్లాలను, కిందచాల దిగిని, జగిని రేఖలలోనే చూపించడానికి పాలుపడ వలసి వచ్చింది. పనిముట్లు కల్పించి ఈ పనిమిరులవల్ల ఆజంతా చిత్రాలలో రేఖా లాటిత్వం, చదువైన వర్ణలేపం ఉంది. పనిముట్లు ఏర్పడినవి ఈ పనిమితికే "ధాంతియ కైలి" అని అధునిక విమర్శకులు పేరుపెట్టారు. అధునిక చిత్రకారులు చాలామంది ఆ కైలిలో "ధాంతియ"గా ఉన్నదని చాస్తే ఈ రేఖల్లో అవలం దిక్కున్నారు.

అనుభవాలకు సామలకు ఈ చా రూపకల్పనలేమడం మానవుని ఆలవాటు. అయితే అనాటి బౌద్ధశిల్పి అనుభవాలకు సామలకు భింతరిం అట్టలేదు. ఒకనాడు ఈ మధ్య తిరిగి బుద్ధుని, ఎక్కడో

స్వర్గాలలో ఉండే బౌద్ధస్థూలకూ అట్టే రూపభేదంకల్పించలేదు. బుద్ధుని బులిపించ వచ్చిన మారునికి, అతని పరివారానికి, తమ మధ్యనే నడయాడే నరులకూ భేదంఎక్కువ లేదు. కాగా అలంకరణ కోసం సృష్టించిన వల్లికలలో బొమ్మకూ బొమ్మకూ మధ్యగల "పదసబాలు" అంటే ఖాళీలలో చిత్రించే ముసుబ్బాలు వింత జంతువులలో మాత్రమే కొంచెం లోకంలో కనిపించే వాటికి భిన్నంగా వుండే ఆకారాలను కల్పించాడు. గాదయుగంలో ప్రజలను ప్రకృతిని తన కళ్ళే ప్రమాణంగా తీసుకొనే "లోకధర్మ" ఏ కష్టమ ప్రాధాన్యం వహించింది. కాని - సంఘంపై ప్రామాణ్యం ధర్మ ఆధిపత్యం నెలకొనడంతో కంటికి కనరాని పరలోకం పాపం, పుణ్యం ప్రధాన సాత్రలు వహించాయి. మనిషి తల గుర్రం శరీరం గల కన్నెగులు, నానా జంతు మఖాలు గల రాక్షసులు, అనేక కేసిస్సులు బాహువులు గల దేవతలు ఆవతరించారు. ధూమి, నీరు, నిప్పు, గాలి, ఆకాశం, సముద్రం, కొండలు, అడవులు, నదులు అన్నీ నిర్జీత అయ్యుటాని వాహనాలలో మానవ రూపాలు ధరించాయి. దేవతల సరింజామా ఎక్కువ అయి కొంత దేవతల స్థానే సంకేతాలు, చిహ్నాలు సింహాసన మధ్యించాయి. ఈ విశాల కళలకు లోకం ప్రమాణం అవడం ప్రమాదకరమైంది. అందుకని కట్టెట్టాలు, ప్రమాణాలు, కొలబద్దలు లక్షణాలు ఏర్పడి కళకు లోకధర్మం కలిగి, "సకాన్యం" అవహించింది.

లోకధర్మంమంచి కళాధర్మానికి తెలుగుకళ పరివర్తనమైన దశలో వెలువడిన కొన్నితే మనకు అరుదుగావున్నాయి.

అయితే ఈ కాలంలో చిత్రలేఖ ఉత్పాదించిన పనిముట్లలో ఎంత అభివృద్ధి సాధింపబడినో మనకు తెలియదు కాని కాకతీయులనాటికి ఇల్లులలో మూత్రం పనివాడితనం పరాకాష్ఠ వందుకొంది. అతి కర్పితమైన నెల్ల కానిపురాయికూడా కాకతీయ ఇల్లుల ఉలి

తాకిగానే వన్నవలెకిరిగిపోయింది. పెండంగళాల మేరలో వరనాశి మూర్తులను చెక్కి వారి కంటితీపులను కూడా స్పృటంగా తీర్చివేస్తారు కాకతీయ ఇల్లులు.

విజయనగరాల కాలంనాటికి చిత్రలేఖలలో కళాధర్మం తగ్గిపోయింది లోలి ధర్మం పూర్తిగా నిలిచడమే కాకుండా పనివాడితనం కూడా విజృంభిస్తోంది. రాయలనాడు ఇల్లులేకపోయి పాపర్యం (అర్కిటెక్చర్) ప్రాధాన్యం వహించింది. కాగా నాడు విద్యవనమతం మూలంగా నందిగిరిచోలలో మూత్రం తెలుగు ఇల్లులు తమ శృంగారాత్మకతను, భావ శలలతను చక్కగా ముద్రచేసిగాయి. నాలుగు కాళ్ళపైనా నడిచే నందికూడా పూలం తనం అనే సర్వప్రదాయం ఉండడంవల్ల యానందిలో మూత్రం వాస్తవికతనే దించింది.

రాయలకాలంనాటి చిత్రలేఖకు ఉదాహరణగా మనకు లేపాక్షి మిగిలింది. లేపాక్షి చిత్రాలనాటికి తెలుగు చిత్రకారుని పనిముట్లలో కొంత మార్పు గొరబెట్టబడింది. ఇక్కడి రేఖలు అజంతా రేఖలంత లలితంగా లేవు. రేఖలనూ, వర్ణాలనూ, వరనాశిలకు రూపాలనూ లోక భర్తలన్న కళాధర్మం ఎక్కువ అవహించింది. దీని మూలం గా అనాటి ప్రబంధ నాయకలలో మాదిరిగానే

చిత్రాలలో కూడా రూపభేదం వహించింది. నాయికా వర్ణనలో కవి సమయాల్లాగానే నాయికా చిత్రణలో చిత్ర సమయాలు రియారయ్యాయి. ఇవి రేఖాపూరుకాల కాలంలో మరీ కరడుకట్టింది.

ఇటు తెలంగాణలోనూ అటురాయల సీమలోనూ విభాషలోనూ నిందలలోనూ చిత్రలేఖ వృత్తికాగల "చిత్రమలూ" "మచ్చిపని" వారూ ఇదేతెలియాలేమన్న మొన్నటివరకు బామ్మలు గీశేవారు. గొప్ప గొప్ప లోగిళ్ళలో కీర్త్య చిత్రాలు, అద్దం పైనే రంగులూసేబామ్మలూ, మట్టితో అర్చిల్పించేనే వానికి నిండులూ మచ్చిపనిచేసే చిన్న అద్దాలవీరువారూ పెట్టిన బామ్మలూ గీమూ వుండేవారు. నివేరిన బామ్మలు చేసేమీద కమ్మించడంతో వీరి వృత్తి పూర్తిగా పడిపోయింది. ఇటు కొండపల్లిలో, అటు తెలంగాణలోని నిర్మలలో ఇప్పటికీ కొయ్యతో గొమ్మలు చేసే వంశాలు వస్తున్నాయి.

అసలు చిత్రలేఖ కళాధర్మం గల లోలి ఉచ్చస్థితికి వచ్చిననాటినుండి. తెలుగులో చాలీయ శివమలలో పెనవేసుకొనిపోయింది. చిత్రాలంకరణలేని గృహం నివాస యోగ్యం కాదని పూర్వము భావించేవారు. శేనుడు, ఎర్రమన్ను శేనుడు కలిపి అమరులకు పూసి మెరుగుపెట్టి వానిపైన మద్రాసాలూకలిపి ముగ్గులుజేడేవారు తెలుగుమహిళలు. నానకు తడిసినా ఈ మెరుగు తుగేదికాదు. ప్రతిఇంటా కనిపించు గొడవకు నలువడరంగా చిత్రాలంకరణ ఉండేవి. అదిగూడుకాకపోయినా 'దేవునిగూడు' అనిపించి దాన్ని చాలా భద్రంగా కాపాడుకొంటూ వుండేవారు. సుప్రకాంతి తెలుగుకవిత్వంలో ముగ్గురు

భేద మన తెలుగు ఆదేశములకు చిత్ర కళా కళలం ఉన్నపాలతో వచ్చిందా నివీక్షించి.

జాతీయోద్యమంతోపాటు ప్రాచీనమైన కళాపునరుజ్జీవనంతో మనదేశంలోని చిత్రకళాభిమానం కూడా మొలకెత్తింది. జాతీయోద్యమంలాగే ఈ ఉద్యమానికి కూడా వంగదేశమే పుట్టిల్లు. ఈ ఉద్యమ ప్రభావంవల్ల యావద్భారత కళాకారులదృష్టి అజంతాపై ప్రసరించింది. భారతజాతీయకళకు అజంతా ఆదర్శంగా నిలిచింది.

రాజమండ్రి కళాశాలోద్యమం కూర్చేస్తూ ప్రోత్సాహంతో శ్రీరామైర్ల రామారావు బొంబాయి వెళ్ళి పాశ్చాత్య కళాసంప్రదాయాలను అభ్యసించుకొని తిరిగి వచ్చాడు. పశ్చిమకళలోనుండి స్వాయుభోధనూ, అజంతా శోభామౌర్తి వాన్నీ మేళవించి కానిగూడెం దశాబ్దానింగురించి శ్రీరామైర్ల రామారావు గారు చిత్రీకరణకు ఉపక్రమించారు. కాని ఆయన చిరుత్రాణులలోనే కీర్తికాయల తెలుగుదేశానికి రీతిని కొంత కల్పించారు. ఇప్పుడు శ్రీ నరదా వెంకటరెడ్డిగారు రామారావుగారి శైలిలో చిత్రీకరణ చేస్తున్నారని కాని రామారావుగారు సరికల్పించిన పరిభోధనలను మాత్రం ఎవరూ అందుకోలేకపోయారు.

బండరు జాతీయ కళాకాలంలో శ్రీప్రహలాదకమార ఫలాపాధ్యాయ కేవల శోభాప్రధానంగా చిత్రకళనుభోధనచరణ ప్రారంభించారు. ఆయనవద్ద విద్యుదీకరితమైన కళలో అడివి రావీరాజుగారు మాత్రం అదే జాతీయ కళాకాలకు అభ్యుదయ

వరకు వచ్చింది శోభాప్రధానంలో కొందరికి తగ్గిన ఇచ్చారు.

ఈ పునరుజ్జీవనోద్యమంలో కళా రచనతోపాటు జాతీయ కళా ప్రచారం కూడా వివిధంగా సాగింది. పెర్సీబ్రౌన్ రాసిన భారతీయ చిత్రకళ అనే గ్రంథాన్ని తల్లిశెట్టి రామారావుగారు అనువదించారు. కృష్ణా పత్రికలో శ్రీ ముట్టూరి కృష్ణ రావుగారు భారతీయ చిత్రకళ మీద వ్యాసపరిపరంపర ప్రకటించారు. శ్రీ రాజమవ్వగారు సాపేక్షించిన ఆశాభావనే పత్రికలో శ్రీ మహర్షి రామి రెడ్డిగారు అనేక వ్యాసాలు రాశారు. శ్రీ రావీరాజుగారు దేశం ఆమూల నుంచి ఈ మూలవరకు ప్రతి వంగరంలోనూ చిత్రకళపై ఉపన్యాసానిచ్చారు. అనేక వ్యాసాలు కూడా రాశారు. శ్రీ మహర్షి దేవరీ సంకీర్ణచేత్రుగారు చిత్రకళ విమర్శకలలో అగ్రగణ్యులు. వీరిద్దరికీ కళా విమర్శక వ్యాసాలు రాస్తున్నారు. ఈ ప్రచార ఫలితంగా యువకులలో జాతీయ కళాభిమానం కలకత్తింది. కాని అజంతాను, నటరాజ మున్నగు శిల్పాలను జాతీయకళకు ఆదర్శంగా పెట్టుకొనడంవల్ల, నాటి చిత్రకారులలో విషయ నిష్ఠురత లేకుండా పోయింది. బుద్ధుడు, కేశవదేవరీ, చంద్రశేఖరుడు, రవీంద్రనాథ ఠాకూర్లు ఇవే ప్రతి చిత్రకారునికీ చిత్రకళ విషయాలు.

అటు మద్రాసులో శ్రీ దేవీప్రసాద నాయక్ నాటక అధ్యయనాల చిత్రకళా కాలంలో చాలామంది యువకులు తగ్గిన పొందారు. శ్రీ నాయక్ నాటక చిత్రకళా సమస్యపాది ముఖ్యంగా శిల్పంలో సాటిలేని మేటి. ఆయన శిల్ప ఆవదంవల్ల దేశాన్ని

స్నాయుభ్రష్టిగల మాంసల విగ్రహాలనే ఆయన అభిమానించారు. దీనితో నిషయంలో కూడా మార్పువచ్చింది. లలిత చిత్రాలస్థానంలో ఉద్భవ చిత్రాలు వచ్చాయి. తాండ్రపాపయ్య, బ్రహ్మ నాయకు, బాలచంద్రుడు మున్నగు చారిత్రకచిత్రాలు అవతరించాయి. శ్రీ మాధవ ప్రియోగోపాలక్ష్మిష్టగోఖలే, హోతా రామ గోపాల్, పిలకా లక్ష్మి వనసింహమూర్తి, మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి, కె. రామ మూర్తి, కె. శ్రీనివాసులు, నాసిర వీరయ్య, వారి, కోటి, కిరాధర్, చామకూరి సత్య నారాయణ, కొతా రామమోహనశాస్త్రి, గుర్రం వల్లభయ్య, శ్రీ వైదికాళ, అంకాల వెంకటసుబ్బారావు, రత్నాల మహా బాయి మున్నగువారు ఇక్కడా, అటు తెలంగాణలో కొండపల్లి శేషగిరిరావు, వద్దమాని మధుసూధనరావు మున్నగువారు చిత్రోత్సాహాన్ని వ్యాపరించేస్తున్నారు.

చిత్రోత్సవం ఒక బలియమైన ప్రధాన పాదం గా అంద్రులు దెండువేల సంవత్సరాల కిందటనే ఉపయోగించారు. అందులోనూ వ్యంగ్య చిత్రమాపానికి ఈ బలం మరి ఎక్కువ. వ్యంగ్యచిత్రాలను మొట్టమొదట ఆంధ్రులకు తదిమాపించేవారు శ్రీ తిలకెట్టి రామారావుగారు. అయితే అందించే తీర్మాన మర్చి ఈ కళలో ఆయన పాపాన్ని ఇంతవరకు ఎవరూ అందుకోలేదు. శేషం తెలుగు ప్రజలు చాగా పెంపొందినా వ్యంగ్యచిత్రాలు మాత్రం అయిదుగా కనిపిస్తున్నాయి. కొన్ని ప్రజలు తమయగా వ్యంగ్యచిత్రాలకు ప్రయత్నిస్తూ వాటిలో వ్యంగ్యంపాలు కొరవడి ఏదో మొక్కు తెల్లించుకొంటున్న భారతీలోనే ఉంటు

న్నాయి. ఆ మొక్కుబడి చిత్రాలైనా శేషం రాజకీయ చిత్రాలేకాని ఇతర నిషయాలు మీద చాత్రిగా రావడంలేదు. ఈ వ్యంగ్యచిత్రం దాని అసలు కిదిత్వం కల్పించుకుందన్నటుగానే వ్యంగ్య చిత్రాలుగీర్త చిత్రోత్సాహానికి కొరవడు గుండనే ఒక అపొహ చిత్రకామిలలో బలియంగా ఉండడంకూడా ఇందుకొక కారణం.

వ్యంగ్యచిత్రాలకు కాబోయినా ఇతర చిత్రాలు గీయడానికి ప్రజలు ప్రత్యేక చిత్రకామిలను నియమిస్తున్నాయి. దేశ రామలింగేశ్వరరావు, ఎక. ఎక. మూర్తి, విశ్వాత్ముల వనసింహమూర్తి మున్నగు వారు ప్రతీకా కార్యాలయంలో చిత్ర రేఖలుగా పనిచేస్తున్నారు. ఇందులో శ్రీ విశ్వాత్ముల వనసింహమూర్తిగారు చిత్రోత్సాహం (కాన్స్టాంట్ కేరలు) క నెలుగు శేఖరం నాంద్రప్రసాదవరేకారు. అయితే అంతకు పూర్వమే కొన్ని దిన్న దిన్న చిత్రోత్సవం వలనదినా శ్రీ వన సింహమూర్తిగారి పంచరిత్ర చిత్రం చిత్రోత్సాహ చిత్రంలో ఒక కొత్త ఆకమ మరదించి చెప్పవచ్చును.

కొద్దయగంలో నెలుగు చిత్ర కళ ప్రలాడివనెలో పెంజేమకొని ఉన్నదికా బోయింది. దానికి కారణం ప్రలాడివనం ఆకలో ప్రతినిందితమడడు. శేషం కూడా ఈ కళలో ప్రలాడివనం వ్యంగ్య ముఖంగా ప్రతినిందితమెప్పుడు సహజ కళాభిమానులైన తెలుగు వారి చిత్రోత్సాహం అప్పగిస్తారు. తెలుగుకడ మరొక పాత కళలకు కాగా దిన్న దేదీప్యతావంగా తెలుగొందుతుంది.

ఆంధ్రదేశంలో పురావస్తుసంపద

శ్రీ రాంబట్ల కృష్ణమూర్తి

స్థాపన చరిత్రకు ప్రత్యక్ష సాక్ష్యంగా నిలిచివున్న పురాతనపు కట్టడాలు, కిల్నాలు, కాపనాలు, పూర్వగాఢాలు నేయించిన నాణెములు పట్నాంటికి పురావస్తు సముదాయం అంటారు. ఇది కాక చరిత్రకు అందించి కోడలనాటి సమాధులు, జనావాస కిల్నాలు కూడా యీ పురావస్తు సముదాయంలోనే చేరుతాయి.

దేశంలో రాజకీయ కిల్నాలులు వచ్చి వప్పుడల్లా, రాజాలు మారినప్పుడల్లా పాతనగరాలు విధ్వంసమై కొత్తనగరాలు పలుకూ వుండేవి. కాని మరచివచ్చిన దేవాలయాలకు ఇంతటి తాకిడి తగిలేదనుకాదు. అయితే ఆంధ్రదేశంలో ప్రధాన రాజకీయ పరిణామాలు, మర పరిణామాలు వాదాపు ఒకే కాలంలో, అన్యోన్యస్థితిగా సంభవించాయి. అందుకని ఈ మర చిహ్నాలు కూడా చాలామట్టుకు రూపనాశనం పొందాయి. మరికొన్ని రూపాంతరం పొందాయి.

తమ పెద్దలు కట్టిన కట్టడం అగట్టి వైనా వాన్ని గౌరవభావంతో కాపాడే లక్షణం మన ప్రజల్లో ఉంది. కాని ప్రజల ఆదరణన్న మతాచార్యులు, వాటి అంతగా నిలిచిన ప్రభువుల ఆగ్రహం మిన్న అవడంవల్ల మన పురావస్తుశాస్త్రం అంతగా పరిపూర్ణం కాలేదు.

భారతదేశంలో ఈ పురావస్తుసంపదను రక్షించడానికి మొట్టమొదట 1775 లో కృష్ణ ప్రారంభమైంది. అప్పటి కుంపటి గౌరవసంపాదకు బెంగాలులో రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీని స్థాపించి, పురావస్తు సంపదపైనే పరిశోధనలు ప్రారంభించారు. చెన్నరాష్ట్రంలో ఇలాంటి సంస్థ 1818 నాటికికాని నెల కొనలేదు. కొనకు 1825 లో లండన్ రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీని నెల కొల్చి భారతదేశంలో నిధిప్రాంతాల్లో గల అట్టి సంస్థలను దానిలో సులీన చేశారు. అయితే ఈ సంస్థలు నెల కొన్నాయేకాని, మరో మూడుదశాబ్దాల వరకు ప్రభుత్వానికి పురావస్తుసంపదపై శ్రద్ధ జనించలేదు.

ప్రపంచంలోని పురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞుల వృద్ధి అంతా భారతదేశ పురావస్తు సంపదపై కేంద్రీకరించడంవల్ల కొంత సంచలనం కలిగింది. అందుకని భారత ప్రభుత్వం 1861 లో జవరత్ కమిషన్ నామ పురాతత్వ శాఖ అధ్యక్షునిగా నియమించింది. ఇదే భారతదేశంలో పురాతత్వశాఖ ఆవరణకు నాంది.

చెన్నరాష్ట్రంలో ఈశాఖ 1874 లో స్థాపించబడింది. 1891 లో భారత ప్రభుత్వం 'ఎడిగ్రాఫీయా ఇండియా' అనే ఒక పత్రికను పెట్టి దేశంలో వాటిని

కాననాలను పరిశోధించి, వ్యాపాలు ప్రచురిస్తూ వచ్చింది.

ఆంగ్లదేశంలో పునాదులను సంపద రక్షణకు ప్రత్యేకమ కృషి 1818 లో ప్రారంభమైంది. అమరావతి నూపానికి చెందిన పాలరాతి పలకలను కాలి పానికి జమిందారుగారి భవనిర్మాణానికి ముప్పది తయారు చేస్తూవుంటే కర్నూలు మొకటి కాలి అద్దపడి వాటి రక్షణకు పూనుకొన్నాడు. ఆప్పటికి ముప్పదికాగా మిగిలివున్న పలకలు, వాటిపైని గల శిల్పాల ఆధారంగా మొత్తం మహా చైత్య స్వరూపాన్ని చిత్రించగలిగాడు. మహావైత్యమైన అమరావతి నూపరి, మహాచైత్యాల గాథలు ఇంగ్లీషు పురాతత్వశాస్త్రజ్ఞులను ఆకర్షించాయి. అందుకని అమరావతిలో దొరికిన శిల్ప పలకలలో అధికభాగం లండనుకు తరలించబడ్డాయి.

నాటినుంచి క్రమంగా ఆంగ్లదేశంలో పురాతత్వ ప్రాధాన్యం గల ప్రదేశాలలో పరిశోధనలు ప్రారంభం అయింది. కాని ఒక పద్మప్రకారిం పరిశోధనలు జరిగింది 1874 తర్వాతనుంచేని చెప్పాలి.

ఆంగ్లదేశంలో అదిమ పరిహాసిక ఆదేశాలు వాదమతానికి సంబంధించినవి చెప్పవచ్చు. అతి ప్రాచీనమైన వాలయం ధట్టిప్రోలులో ఉంది.

ఆంగ్లదేశంలో లభించిన వాద ఆదేశాలు లోని ప్రాచీనమైనవి అయినా అవి అశోకానికి ఇదివరకే కాని, అంతకు పూర్వపురి కాని పురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించారు.

అశోకాని లోకావసాలు ఎర్రగుడి శిథిల, గుత్తిదగ్గర కల ఒక కొండమీద

కనిపించాయి. ఈ గుత్తికొండమీద ఇప్పుడు ఒక శివాలయం ఉన్నది.

ఆంగ్లదేశంలో లభించిన కాననాల్లో కల్లా అతి ప్రాచీనమైనది ధట్టిప్రోలు కాననం. ఈ కానన లిపికి దక్షిణ అశోక బ్రాహ్మీలిపి అని వందేరులు నామకరణం చేశారు. ఈ లిపినుంచే తెలుగు లిపి పుట్టిందని కూడా వాదించున్నారు. ఈ కాననం క్రీస్తుకొం 3 వ శతాబ్ది నాటిది.

ఆంగ్లదేశంలో వాదాదేశాలు అయి ఉత్తరాన కాలిహొండం మొదలు దక్షిణాన చివరకు వరకూ, ఇటు తూర్పున ధట్టిప్రోలు మొదలు పశ్చిమాన గుత్తి వరకూ కనిపిస్తాయి. ఇన్ని చారిత్రక ప్రదేశాలు, ముఖ్యంగా వాదయోగానికి చెందిన ప్రదేశాలు, ధారతదేశంలోని మరే వాద్యోగానూ కానరావు.

రామతీర్థం, సంఘారామ, కొడవరి, ఆరులపల్లి, గుంటుపల్లి, జగ్గయ్యపేట, రామిరెడ్డిపల్లి, అల్లూరు, రెజవాడ, గుడివాడ, ఘంటసాల, అమరావతి, నాగార్జునకొండ, చేకూర్, గరికపాడు, గోల్, పెదమవూరు, పెదగంటాం, చివరకు, కమపర్తిలలో వాదాదేశాలు దొరికాయి.

ఇంకాలో ధట్టిప్రోలు, అమరావతి, జగ్గయ్యపేట, గుంటుపల్లి నూపాలు క్రీస్తు పూర్వం 3 వ శతాబ్ది నాటివి అని పురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయం. రామతీర్థం, సంఘారామ, గుడివాడ, ఘంటసాలలలో గల చైత్య విహారాలు కూడా వాదాదేశ ఇదేశాలానికి చెందినవని వారు నిర్ణయించారు.

నూపాలలో అన్నింటికన్నా చిన్నది గోల్మూకం. దీని ఎత్తు 3 అడుగులు. అయితే దీని అడుగులు, అన్నింటికన్నా

పెద్దది అమరావతి స్థూపం. దీని ఎత్తు 138 అడుగులు, అయితే 100 అడుగులు.

పూర్వంగా ఉన్న స్థూపం ఇప్పుడు ఏదీ మిగలలేదు. ఈ స్థూపాలు తలకట్టులేని 'X' అనే ఆకృతి ఆకారంలోవుంటాయి. వాటి కిక్కిరించిన ఒక నలుచదరపు గది లాంటిది ఉంటుంది. దానిపైన గొడుగు లాగ భర్తవక్రిం ఉంటుంది. కాని పెద గంటం స్థూపంపైన భర్తవక్రికానికి బదులు స్వస్తి ఉంది. ఈ గురుగలస్థూపం మన దేశంలో మరెక్కడా లేదు. దీనికి ఈ ప్రత్యేకత ఎందుకు వచ్చినా పరిశోధకులు ఎవరూ ఇంకా నిర్ణయించలేదు. మన గోలుగునాట బౌద్ధమతాలూ విహారాలూ ఒకప్పుడు ఇంత విరివిగా వెలిసినా మచ్చు కొట్టి కూడా వెలివరకూ మిగిలేదు.

నాగార్జునకొండలో అనేక అంతస్తుల విహారం వుండేదని ప్రాచీనాధ్యక్షుడు హ్యూయన్ త్సాంగ్ రాకలవల్ల విశేషమైంది. కాని ఇప్పుడా విహారం ఎక్కడవుండేదో కూడా తెలియరావంతగా కాలగర్భంలో లీనమై పోయింది.

ధాన్యకటకంలో పెద్ద విశ్వవిద్యాలయం ఉండేటట. 7700 మంది శ్రమణకులకు సరిపోయిన విహారాన్ని, అరు కళాకాలక్షాల విశ్వవిద్యాలయాన్ని ధాన్యకటక నమూనామీసాసి టిల్లెట్టు రాజధాని అయిన ల్యాపాలో నిర్మించివట్టు టిల్లెట్ రక్షితకాయకు తారానాథ్ రాకలవల్ల తెలుస్తుంది. కాని అవిహారాలూ, అవిశ్వవిద్యాలయ భవనాలు ఎక్కడవుండేదో పొలిపట్టడంకూడా శేషం సాధ్యంకాదు.

ఒక్క అరుగలమహామూర్తిని ఒక ప్రాచీనవిహారావశిష్టాలు శిథిలకావడమయ్యాయి.

ఈ బౌద్ధచైత్యాలూ, విహారాలూ ఇంకలాగ నాశనం అవడానికి ప్రధాన కారణం మతాసాంకారమునే చెప్పాలి.

కొంతమంది స్థూపాలమతవిద్వి ఇచ్చియు లతో దేవాలయాలు కట్టించారు. ఆ దేవాలయ భర్తవక్రిలు తమ ఇళ్ళు కూడా కట్టించుకున్నారు. పాలరాతి శిల్ప ఫలకాలనుకాల్చి సున్నం చేసి భవననిర్మాణానికి ఉపయోగించారు.

మరికొన్ని స్థలాల్లో బౌద్ధవిగ్రహాలకు ముక్కులూ చెవులూ చెక్కి అవిహారాలనే శివాలయాలుగాను, శైవి ఆలయాలుగాను మార్చారు.

బౌద్ధమతం తద్వారా మనదేశంలో శైవమతం కొంతకాలం రాజ్యంచేసేవట్లు కనిపిస్తుంది. శైవులు ఉచ్చస్థితిలో ఉన్నప్పుడు బౌద్ధస్థలాలన్నీ శైవమతస్థలాలుగా మారిపోయాయి. ఆకర్షకశైవంపైన శైవమతం విజయంపొందింది. కనుక శైవమత స్థలాలన్నీ శైవమతస్థలాలుగా పరిణమించాయి. ఈ పరిణామం ఒక్కొక్కచోట వేరుగా బౌద్ధమతంపై శైవంలోకి జరిగి వుండవచ్చునుకూడా.

ఆంధ్రదేశంలో శైవసంప్రదాయ అవశేషాలుకూడా కొన్ని ఉన్నాయి. గోదావరిదేవాలాలోని తాటిపాక, పంచలపాక, మున్నగు తావులలో ఈ చిహ్నాలు నేటికీ గోచరిస్తాయి.

కమలంలో దేవాలయవిద్వి తీసిన బౌద్ధ శిల్పాలతో దేవాలయాన్ని నిర్మించారు. గుంటుపల్లి, రామలింగం విహారాలరాతిలో మలచిన అవదంబల్ల అక్కడ మతాలు మారినా రూపంలో పెద్దమార్పుకరగలేదు.

ఒకప్పుడు ద్రాక్షగామం ఒక బౌద్ధక్షేత్రమై ఉంటుందని కొంతమంది పండితులు

లంటున్నారు. అక్కడ కైన ఆవశేషాలు కూడా కనిపిస్తాయి. ఇప్పుడుమాత్రం అది ప్రసిద్ధ కైవత్తేత్రం. రామలింగ ముందు కొంత కాలం కైమల చేతుల్లో వుండి కొనకు కైవలకు సంక్రమించింది.

నేటిపింహావలంకూడా ఒకప్పుడుకొద్ద తేత్రంగావుండి మతాలు మారుకూనేటికి కైవల తేత్రమైందనిపురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞులంటున్నారు. పంపూరామంలానూ, గంటుపల్లిలానూ లింగాలను ప్రతిష్ఠించారు.

అమరావతిలో అమలేశ్వరుడనే పురుషునిరాదు. నాగార్జునకొండలోని పర్వత విహారం, ఆనోటా ఆనోటా పడి నదికి పారావతి విహారమైంది. పారావతి అంటే పావులం కాబట్టి అక్కడ కపాలేశ్వరుడు అనే పేరుతో పురుషుడు రయా రయాడు. క్రితకలం కొద్దవిహారం, మల్లకార్జున పాలయంగా మారిపోయింది.

కైవలలోని మొగ్గలొకపురం, వీరానిగారం, ఉండవల్లి గుహలు అతి ప్రాచీనమైన హిందూ దేవాలయాలు అంటున్నారు కొందరు. కాని ఇవి కూడా ఒకప్పుడు కొద్దవల కేంద్రాలేమని కాలక్రమేణ హిందూ దేవాలయాలగా పరిణమించాయని మహాకావలంకూడా వుంది. “ఉండవల్లిలోని అనంతపద్మనాభవిగ్రహం మహాపరి నిర్యాణం” బుద్ధ విగ్రహమేనని అంటున్నారు.

బుద్ధుని మహాపరి నిర్యాణం అంటే నేయి దిండుగాచేసుకొని కయినొందిట్లున్న బుద్ధ విగ్రహం మహాకలంలో అరుదు. కింహళం, బర్హా, పయం మొదలయిన ప్రాంతాలలో ఈ విగ్రహాలు ఎక్కువ. ఈ విగ్రహమే అనంతేశ్వరం - ఈ

అనంతి పద్మనాభ విగ్రహంగా మారి వుంటుందని పురాతత్వశాస్త్రజ్ఞులంటారు.

అయితే బ్రాహ్మణ దేవతలుగల గుహ దేవాలయాలు అతి ప్రాచీనమైన గుహ ద్వారిత దేవాలాసు ఎక్కిడా కావరావు. ఉండవల్లి గుహలు చాలా ప్రాచీనమైనవిగా కనిపిస్తున్నాయి కాబట్టి, ఇవి కొద్దగుహ విహారమే అయివుండాలని అంటున్నారు.

మహాద్వారంకల్లా ప్రాచీన గుహ దేవాలయాలు నెల్లూరుజిల్లాలో కనిపిస్తాయి. ఉదయగిరిలో పల్లవులనాటి - అంటే 6-7 శతాబ్దాలనాటి గుహ దేవాలయాలున్నాయి.

ఇంకా నెల్లూరునాట, ఒక మతి దేవాలయం మహాకావతి దేవాలయంగా పరివర్తన చెందినదే నేడు యాత్రాస్థలాలుగాను, ప్రసిద్ధదేవాలయాలగాను మిగిలాయి కాని, తిమిళనాడులో ఉన్నట్లుగా పెద్ద పెద్ద కపాలేశ్వర ఆలయాలు ఇక్కడ స్వతంత్రంగా నిర్మింపబడలేదు.

ఇక మహాద్వారంలో లభ్యమైన కొన్ని నాలు చాలా తక్కువ. శారవాహనులు, ఆంధ్ర చక్రవర్తులు అయినా వారి కొననాలలో అధికభాగం మహా రాష్ట్ర ప్రాంతంలో దొరికాయి. కొన్ని మైసూరులో కూడా లభించాయి.

అమరావతి, జగ్గయ్యపేట, గామిరెడ్డి పల్లి మున్నగు ప్రదేశాలలో కొద్ద విహారాలకు చేసిన దాన కాసనాలు మూడవ శతాబ్దనాటివి దొరికాయి. ఇక్కడే పల్లవు రాశుక్య కాలంనాటి కాసనాలు కూడా అంటే ఆరవ శతాబ్దనాటివికూడా దొరికాయి. నెల్లూరు, కడపజిల్లాలలో 7వ శతాబ్ది చెందిన నెల్లూరుకాసనాలు దొరికాయి. కైవలద యుద్ధమిల్లుని కాసనం నన్నయకు

ముందున్న తెలుగు విశ్వానిశి-మచ్చకున కళానిధినిది.

శ్రీకాకుళంజిల్లాలోని ముఖలింగం దేవాలయంలో ఆరవ శతాబ్దికి చెందిన కాసనా లెస్సో ఉన్నాయి. ఈ దేవాలయం ఒక్కటి ఇటు దక్షిణాది దేవాలయాలకు, ఉత్తరాది దేవాలయాలకు పాస్త్రకలిపేకాళింగకల్పంలోనులచుడింది.

ఆంధ్రదేశంలో ఆఖరి కాలవాహన రాజుల నాణెములు పలుకావుల లభించాయి. పులుమాయి, వాకిష్టిపుత్ర, యజ్ఞశ్రీ, కపశ్రీ, చంద్రశ్రీ, విజయకాల వాహన, నాల్గవ పులుమాయి రాజుల నాణెములు అమగావరి, ఘంటసాల, గుడివాడ, రామిరెడ్డిపల్లి, సుఖారామ, రామశీరం, మున్నగు స్థలాలలో లభించాయి. దేవవాడలోనూ, గుడివాడలోనూ మరొకటి తావులా గోమను నాణెములుకూడా దొరికాయి. సుమారామంలో గొరికిన నాణెములలో 9 వ శతాబ్దిది కైతం ఉన్నాయి. కాలివనాండాంలో 7వ శతాబ్దిది లభించాయి.

అయినా ఇదంతా కలిసి మన ఘాగర్లంలో వున్న చరిత్ర సాధనాలలో కనాంకంకూడా వుండదు. ఇంతవరకూ ఆంధ్రదేశంలో కాశ్మీరీ పద్ధతులపై ఎక్కడా తవ్వకాలేవరగలేదు. ఒక్కొక్క చనాండాంలో మాత్రం కొద్దిగా తవ్వకాలు సాగుతున్నాయి.

శ్రీకాకుళంవద్ద దంకవత్తుని కోట అనే ఊయో ఒక ప్రదేశం ఉంది. చరిత్రలో పేర్కొనబడిన దంకపురం ఇదేనని పలువురి అభిప్రాయం. కాని అక్కడ పురాతత్వ కాఖనాద తవ్వకాలుమాత్రం ఏమీ సాగించలేదు.

శ్రీకైలంవద్ద చంద్రగుప్తపట్నం అనే స్థలంకూడా తవ్వకలని వుంది. అక్కడ సేంది ఎన్నో చారిత్రక ఆధారాలు దైట పడవచ్చును.

కాలవాహనల రాజధానిగా పేరు పొందిన ధరణికోటకుకూడా ఎవరూ తవ్వకాలు చేయలేదు.

కలింగపట్నంలో ఎన్నో ప్రాచీన నాణెములు దొరికాయి. ఇప్పటికీ అక్కడ అనేక నిల్వలు కానవస్తాయి. వాటిని తవ్వకే అమూల్య చారిత్రక సంపద దైట పడవచ్చును.

ఒకప్పుడు మన దేశాని కంతకూ పేరుగా వర్తించిన చివరే, పెదవేలి తవ్వకాలు చేయాలేదు.

సాలంకాయన, విష్ణుకుండిన రాజులకు ఇది రాజధాని నగరాలు. అలాగే చెందు బూరుకుకూడా తవ్వకలని వుంది.

ఆంధ్రుల చరిత్రకు ఇంతవరకూ అధానభూతంగా వున్న సాధనాలలో ప్రధానమైనది గాన కాసనాలు; అతర్వాత కావ్యాలు. అంతేకాని పురాస్తు సముదాయాన్నింటిని పరిపాసికులు పయోగించుకొనలేకపోతున్నారు. పురాతత్వ పరిశోధన మన రాష్ట్రంలో మొక్కు చెల్లించుకొనే ఘోరస్థిలో సాగడమే ఇందుకు ప్రధానకారణం.

చినాంవోకన ఫలితంగా ఆంధ్ర రాష్ట్రం అడరించింది. ఇప్పుడిక ఆంధ్ర ప్రభుత్వం అయినా పురాతత్వ పరిశోధన విషయంలో క్రద్ధపడించి ఆంధ్రుల విస్మృత చరిత్రను తవ్వకీయ గలదని ఆశించాం.

కొండ్ జాతులు

భౌతిక రాష్ట్రాంగంలో కొండజాతుల క్రింద సమూహ చేయబడిన తెగలలో వెంకట, కోయ, సవరి, ఖండ, సార (సవర), కొండవొంట్లు, కొండ రెడ్లు, మొదలగు తెగలవారు ఆంధ్ర జిల్లాలలో ఉన్నారు. ఇంతకాలం వరకూ కొండ జాతులుగా పరిగణించబడుతూ వచ్చిన లుచాపి, ఎరుకల, ఏనాది తెగలను మినహాయించారు.

1951 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రలో ప్రేదింగా కొండతెగలుగా గుర్తించబడిన జనాభా, 50 లక్షలున్నది. జిల్లాలవారీ వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి* :

జిల్లా	జనాభా
1. శ్రీ కాకుళం	
ఏజన్సీ	50,579
మైదానాలు	1,55,656
2. విశాఖపట్నం	
ఏజన్సీ	1,18,790
మైదానాలు	25,246
3. కూర్మగోదావరి	
ఏజన్సీ	1,08,952
మైదానాలు	10,553

జిల్లా	జనాభా
4. పశ్చిమ గోదావరి	
ఏజన్సీ	23,810
మైదానాలు	8,674
5. కృష్ణా	2,779
6. గుంటూరు	12,742
7. తెలూరు	24,05
8. కర్నూలు	10,449
9. కడప	
10. అనంతపురం	11,463
11. చిత్తూరు	3,977
12. బళ్ళారి (1)	251
మొత్తం	5,49,007

ఈ తెగలకు శ్రీ కాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరి జిల్లాలలోని ఏజన్సీ అడవులు, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాలలోని నల్లమల అడవులు ప్రధాన నివాస కేంద్రాలు.

జిల్లా	జనాభా
జిల్లా మొత్తం	జనాభాలో కొండజాతుల జనాభాశాతం
1. శ్రీ కాకుళం	
ఏజన్సీ	93.4
మైదానాలు	5.6

* 1951వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కలలో, తెగలవారీ వివరాలు ఇవ్వబడలేదు. మొత్తం కొండ తెగల జనాభా అంచనాలు కలిపి ఇవ్వబడ్డాయి.

జిల్లా	జిల్లా మొత్తం జనాభాలో కొండజాతుల జనాభాశాతం
2. వికాఖపట్నం	
ఏజన్సీ	66.0
మైదానాలు	1.3
3. కూర్మగోదావరి	
ఏజన్సీ	52.4
మైదానాలు	0.5
4. పశ్చిమగోదావరి	
ఏజన్సీ	24.5
మైదానాలు	0.5
5. కృష్ణా	0.2
6. గుంటూరు	0.5
7. నెల్లూరు	0.2
8. శ్రీకాకుళం, వికాఖ, ఉధయగోదావరి ఏజన్సీ ప్రాంతపు సగటు	58.0
9. శ్రీకాకుళం, వికాఖ, ఉధయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల మైదాన ప్రాంత సగటు	1.3
10. కర్నూలు	0.8
11. కడప	0.1
12. అనంతపురం	0.8
13. చిత్తూరు	0.2

వీరి జీవిత విశేషాలు చాల వికృతంగా ఉన్నాయి. మైదాన ప్రాంతాలనుండి వెళ్ళిన వ్యాపారస్తులు, భూస్వాములు వీరిని విచారితంగా చూచుకున్నారు.

1920-23 సం॥లో ఏజన్సీ ఏరియాల కమిషనర్ గా ఉన్న యర్. టి. హాన్స్ ఏజన్సీ ఏరియాల సంపదలను గూర్చి, అచ్చటి ప్రజల జీవిత పరిస్థితులను గూర్చి వ్రాసిన యీక్రింది వాక్యాలు కొండజాతి ప్రజలు ఏదిగంగా నిలుపుకోవడీ చెయ్యబడుచున్నది వ్యక్తంచేస్తాయి :

“వరి, గాని, చెరుకు, కాఫీ, పండ్లతోటల, నూనెంజల పెంపకానికి తోడ్పడే భూమి వేల చదరపు మైళ్ళలో, ఏజన్సీ ప్రాంతంలో ఉంది. దీనికి తగిన వర్షాధారమూ, ప్రవాహముల నీటికి అడ్డుకట్టలువేసి సప్లయ చేయు వీళ్ళు కూడ కలవు. ఇదిగాక ఇంక వరికూ ఎట్టి ఆదాయాన్ని తీయ ప్రయత్నించని నిలువైన అడవులు కూడ గలవు. ఇచ్చటలభించే ఇవము, బొగ్గ, మైకా, మేంగనము, ప్లంబగ్ (Plumbago), లంగరం మున్నగు ఖనిజాలు కూడ బయటికి త్రవ్వ ఎట్టి ప్రయత్నం కూడ చెయ్యలేదు. జల ప్రవాహంతో నిడుక్తును అభివృద్ధిచేయ పనికివచ్చే చక్కటి జల పాతాలు కూడ యీ ప్రాంతంలో కలవు. మన కొండజాతి ప్రజలు నివసించే భూభాగంలోని నీరి సంపదలెరివి. కాని మైన పేర్కొన్న యర్. టి. హాన్స్ యే వారి ఆలోచ్య పరిస్థితుల గూర్చి యీ వాక్యాదు “ఈ ప్రాంతంలోని ప్రధాన సమస్య మలేరియా. ఏజన్సీలోని వీరి భూమి మైఖేగంలో నివసించే ప్రజలలో నూటికి 89 మందికి, క్రింది భాగంలో నివసించే వారిలో నూటికి 90 మందికి వీరూ పు జల్పులు కలవు. ఈ జల్పు మలేరియా మూలంగా ఏర్పడుతుంది. ఈ పరిస్థితి యీ ప్రాంతంలోని మలేరియా దీర్ఘకాలికంగా ఉండును.” (Pages 8-9,

కొండ్ జాతులు

భౌతిక రాజ్యాంగంలో కొండజాతుల క్రింద ఎమోడు చేయబడిన తెగలలో చెంచు, కోయ, సవరి, ఖాండ, సోర (సవరి), కొండవోలు, కొండ రెడు, మొదలగు తెగలవారు ఆంధ్ర జిల్లాలలో ఉన్నారు. ఇంతకాలం వరికూ కొండ జాతులుగా పరిగణించబడుతూ వచ్చిన లుదాకి, ఎరుకల, ఏనాది తెగలను వివహించారు.

1951 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రలో పైవిధంగా కొండతెగలుగా గుర్తించబడిన జనాభా, 50 లక్షలున్నది. జిల్లాలవారీ వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి* :

జిల్లా	జనాభా
1. శ్రీ కాకుళం	
ఏజన్సీ	50,579
మైదానాలు	1,55,656
2. వికాఖపట్నం	
ఏజన్సీ	1,18,790
మైదానాలు	25,246
3. కూర్మగోదావరి	
ఏజన్సీ	1,08,953
మైదానాలు	10,553

జిల్లా	జనాభా
4. పశ్చిమ గోదావరి	
ఏజన్సీ	23,810
మైదానాలు	8,674
5. కృష్ణా	2,779
6. గుంటూరు	12,742
7. నెల్లూరు	24,05
8. కర్నూలు	10,443
9. కడప	688
10. ఆనంతపురం	11,463
11. చిత్తూరు	3,977
12. బళ్ళారి (1)	251
మొత్తం	5,49,007

ఈ తెగలకు శ్రీకాకుళం, వికాఖ, ఉభయగోదావరి జిల్లాలలోని ఏజన్సీ అడవులు, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాలలోని వలమల అడవులు ప్రధాన నివాస కేంద్రాలు.

జిల్లా	మొత్తం జనాభాలో కొండజాతుల జనాభా శాతం
1. శ్రీ కాకుళం	
ఏజన్సీ	93.4
మైదానాలు	5.6

* 1951వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కలలో, తెగలవారీ వివరాలు ఇవ్వబడలేదు. మొత్తం కొండ తెగల జనాభా అంచనాలు కింది ఇవ్వబడ్డాయి.

జిల్లా	జిల్లా మొత్తం జనాభాలో కొండజాతుల జనాభాశాతం
2. వికాఖపట్నం	
ఏజన్సీ	66.0
మైదానాలు	1.3
3. తూర్పు గోదావరి	
ఏజన్సీ	52.4
మైదానాలు	0.5
4. పశ్చిమ గోదావరి	
ఏజన్సీ	24.5
మైదానాలు	0.5
5. కృష్ణా	0.2
6. గుంటూరు	0.5
7. నెల్లూరు	0.2
8. శ్రీకాకుళం, రికాఖ, ఉధయగోదావరి	56.0
ఏజన్సీ ప్రాంతపు పంటలు	
9. శ్రీకాకుళం, రికాఖ, ఉధయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల మైదాన ప్రాంత పంటలు	1.3
10. కర్నూలు	0.8
11. కడప	0.1
12. అనంతపురం	0.8
13. చిత్తూరు	0.2

వీరి జీవిత విశేషాలు చాల వికృతంగా ఉన్నాయి. మైదాన ప్రాంతాలనుండి వెళ్ళిన వ్యాపారులు, భూస్వాములు వీరిని వివరణగా చోచేస్తున్నారు.

1920-23 సం॥లో ఏజన్సీ ఏరియల్ కమిషనర్ గా ఉన్న యల్. టి. హార్వె ఏజన్సీ ఏరియల్ సంపదలను గూర్చి, అచ్చటి ప్రజల జీవిత పరిస్థితులను గూర్చి వ్రాసిన యీక్రింది వాక్యాలు కొండజాతి ప్రజలు ఏరిగంగా నిలుపుకోవలసిన చెయ్య బడుచున్నది వ్యక్తంచేస్తాయి :

“వరి, రాగి, తెనక, కాఫీ, పండ్లతోటల, నూనెగింజల పెంపకానికి తోడ్పడే భూమి వేల చదరపు మైళ్ళలో, ఏజన్సీ ప్రాంతంలో ఉంది. దీనికి తగిన వర్షాభారమూ, ప్రవాహముల నీటికి అడ్డుకట్టలు వేసి సఫలించేయు చిక్కుకూడ కలవు. ఇదిగాక ఇంత వరికూ ఎట్టి అదాయాన్ని తీయ ప్రయత్నించని నిలువైన అడవులు కూడ కలవు. ఇచ్చటలభించే ఇనుము, బొగ్గు, మైకా, మేంగనీసు, ప్లంబగో (Plumbago), లంగారిం మున్నగు ఖనిజాలు కూడ బయటికి త్రవ్వ ఎట్టి ప్రయత్నం కూడ చెయ్యలేదు. జల ప్రవాహంతో నిద్రుక్తుమ అభివృద్ధిచేయ పనికివచ్చే చక్కటి జలపాతాలు కూడ యీ ప్రాంతంలో కలవు. మన కొండజాతి ప్రజలు నివసించే భూభాగంలోని వీరి సంపదలిది. కాని వైన పేర్కొన్న యల్. టి. హార్వెయే వారి ఆలోచన పరిస్థితుల గూర్చి యీ వ్రాశాడు “ఈ ప్రాంతంలోని ప్రభావ సమస్య మరేదియూ. ఏజన్సీలోని వీర భూమి వైభాగంలో నివసించే ప్రజలలో నూటికి 69 మందికి, క్రైస్తవ భాగంలో నివసించే వారిలో నూటికి 90 మందికి వీర హత జబ్బులు కలవు. ఈ జబ్బు మరే ఏయూ మూలంగా ఏర్పడుతుంది. ఈ పరిస్థితి యీ ప్రాంతంలోని మరే ఏయూ దీక్షరీతు నూచించుతుంది.” (Pages 8-9,

Report on the Socio-Economic conditions of the Aboriginal Tribes in the Province of Madras.)

ఏజన్సీ, నాక్-ఏజన్సీ ప్రాంత ప్రజల నిత్యజీవిత పరిస్థితులను మద్రాసు ప్రభుత్వం 1946 లో ఒక విచారణ కమిటీని నియమించింది. ఈ ప్రజల హిందూ మత పరిస్థితుల గమనించడానికి యీ కమిటీలో అంగీకరించిన హంకాలు చాలు. వ్యవసాయంపై ఆధారపడి జీవించాలనే వీరి ప్రయత్నం ఎలా సాధించాడోనేతర మమ్మల్నెలా అనుకున్నామో యీ విధంగా వర్ణించబడింది.

“శ్రమ ఒప్పి, కృషికి పీరి (ఏజన్సీ ప్రజలు) కాళ్ళకి వ్యవసాయానికిని వరుసచేసి బాగుచేసుకొన్న భూములన్నీ, ఏజన్సీ ప్రజలపై ఆర్థికపై నాన్ని సాధించిన సామాన్య, మొదల ప్రాంతవాసుల చేతిలోనికి పోయినది. ఏజన్సీ ప్రజలు కష్టపడి భూములు బాగుచేసినా ఆ ఫలితం వారికి దక్కడనేది ముఖ్యంగా. రెండు కరాలకు పూర్వం మొత్తం పాగు క్రింద ఉన్న భూమి అంతా, కొండలదగ్గర, కొయల ఆధీనంలో ఉన్న రెండు గ్రామాలు లోని ఆ భూమి అంతా వేరు ఇతరుల చేతి క్రిందకు పోయినది. ఇప్పుడు కొద్దిగ ములకాయా క్రింద జమించారు వీరి భూములకు ఒక ప్రక్కనుండి స్వాధీనం చేసుకొన్నాడు. వద్ది వ్యాపారీ మరొక ప్రక్కనుండి వీరి భూమిని స్వాధీనం చేసుకుంటాడు. లేకపోతే వరసన కొన్ని సువర్ణరాల పంటకు తనదని హామీ తీసుకొని పూర్తి తీసుకొని పర్యటాడు. కనుక కాళ్ళకి వ్యవసాయం ద్వారా తమకు దక్కేది మాత్రం అది కొండవాసులవారి భావిస్తున్నారు. కనుక వీరి కష్టం లేని

“పోడు” వ్యవసాయాన్ని వీరు స్వీకరిస్తున్నారు. (పై గ్రంథము పేజీలు 15-16)

వద్ది వ్యాపారస్తులు యీ ప్రజలపై తమ హోదాని ఎలా కొనసాగించేది ప్రభుత్వ విచారణా కమిటీలోని యీ వాక్యాలే స్పష్టం చేస్తాయి. “ఏజన్సీ ప్రాంతాలలో అప్పు తెచ్చుకొనడం అంటే ఆరికంగా అక్కపూర్వ చేసుకోవడమే!... ఈ ప్రదేశాల (అటవీ ప్రాంతాలు) లో కొద్ది మొత్తాల అప్పులు పెట్టేది ఒక్క, సామాన్య మాత్రమే. కనుక యీ కొండ ప్రజలు వీరికి కాకపడి ఉంటారు. వీరిలో తెచ్చుకొన్నది చెల్లించాలనే నైత్యం చాలా బలంగా ఉన్నది. వీరిని ఆధారంగా చేసుకొని యీ సామాన్యలు వీరిని హాసంగా నోటికి చేపారు.”

కాంట్రాక్టు రోపిడిమీనూర్, యీ ప్రాంతాలలో ప్రజలంగా ఉన్న పెట్టి చాకేమీనూర్ ప్రభుత్వ విచారణా కమిటీలో యీ విధంగా చెప్పబడింది:

“సావి కెట్రాలో వీరికి (కొండ ప్రజలకు) కూలి యివ్వబడుతుందని చెప్పి, కొన్ని రకములైన అటవీ పనులకు ఆసలు ఏ విధమైన కూలి యివ్వబడటంలేదని కమిటీకి ఫిర్యాదులు చెల్లబడ్డాయి. ప్రభుత్వ కూలికంటే సావిక కెట్రాకు తరచుగా హిసంగానే ఉంటాయని కొందరు ఫిర్యాదు ఉద్యోగినులే మాకు చెప్పారు.”

ఈ ప్రాంతాలలో ప్రభుత్వ ఏజంటు ముఖాదారు. 10 నుండి 20 పల్లెలవరకు యీ ముఖాదారు పెత్తనం క్రింద ఉంటాయి. ఇక వీరికి రోపిడికి అంతు ఉండదు. ప్రభుత్వ విచారణ కమిటీలోనే వీరి విరహవాదినూర్ యీలా సామ్యం

యిద్దినట్లు పేర్కొనబడింది. మూతాదారులైన కైతులను బాధిస్తారు. వనూలు కేసిన శిక్షకు రక్షితులు యివ్వరు. నాగలికి రెండు రూపాయల చొప్పున నిర్బంధంగా వనూలు కేస్తారు. గ్రామంలో ఎవరికైనా పెండ్లి అయితే మూతాదారు వారినుండి కట్టం వనూలుకేస్తాడు. ఈ కట్టం ఏ నుండి వీరి రూపువరకూ ఉంటుంది. రాజు లాంఛనాలపేర కూరగాయలు వగైరా తీసుకొంటారు. “జెట్టిగ పనిపేర, కూలియివ్వకుండా పనిచేయించుకొంటారు. కైతు కుటుంబంలోని ఆడ, మొగ సంవత్సరానికి వారంనుండి పదిహేనావరకూ వెట్టిచాకిరి చెయ్యాలి. కొన్ని పర్యాయాలలో గంట మాత్రం పోస్తారు. కూలి యివ్వటమనేదే లేదు.

“పైన యిచ్చిన ‘మామూళ్ళ’ బాధితాకు కలవలసినది ఇంకా చాలా ఉన్నాయి.” (పై గ్రంథ మే. 2 వ పేజీ)

ఈ వెట్టిచాకిరి ప్రభుత్వ ఉద్యోగిగములు, వడ్డీవ్యాపారములు, కంట్లాట్లకు కూడ చేయించుకొనటం మామూలే. ఈ విషయాలలో ప్రభుత్వ విచారణాకమిటీ తమతగ్గి పాయాన్ని యిలా వ్యక్తపరచింది: “కంట్లాట్లకు కొండ ప్రజలకు అప్పుపెట్టి, వ్యాపారములు ‘జెట్టి’ చేయించుకొని బహు స్వల్ప ప్రతిఫలం యిస్తున్నారు. ఇక మూతాదారుల తమ అజమాయాషి ప్రాంతాలలో తమ హక్కుగా గుడిసెకు ఒక మనిషి చొప్పున ‘జెట్టి’ చేయించుకుంటున్నారు... ఈవిధమైన ‘జెట్టి’ ప్రబలంగా వస్తుంది. ఈ మూతా పద్ధతిని తొలగిస్తే తప్ప యీ ‘జెట్టి’ పోదు.

“తదిన్మూ ఉద్యోగిగములక, పోలీసులకు, ఫారెస్టు ఉద్యోగిగములకుకూడ ‘జెట్టి’

చేయ్యమని నిర్బంధించబడుతున్నదని కొండ ప్రజలే మాకు ఫిర్యాదులు చేశారు.

వివిధ చట్టాల ద్వారా ఏజన్సీ ప్రజలను సంరక్షిస్తున్నామని ప్రభుత్వం చెప్పుకున్నా, వారి యదార పరిస్థితులంత హేయంగా ఉండగా, వీటి సంరక్షణలు లేవి నాన్ - ఏజన్సీ ప్రజల పిలి ఎంత హీనంగా ఉంటుందో మరూహ్యం. ఈ విషయాలను ప్రభుత్వ విచారణ కమిటీయే యీ క్రింది మాటలలో అంగీకరించింది.

“ఉన్న కొద్దిపాటి భూములు మైదాన ప్రాంతాలలోని మేహూకాగ్లక, వ్యాపారములకు భారాదక్తం గావటం, నిత్యం వడ్డీవ్యాపారముల పై త్రవ్వకం ద్రవ్యతీతులను ఉద్యోగముల నిరంకుశత్వం క్రింద ‘జెట్టి’ చాకిరి చేయించిచడం మున్నగు సమస్యలు నాన్ - ఏజన్సీ ప్రజలకు, ఏజన్సీ ప్రజలకున్న తీవ్రంగా ఉన్నాయి. ఇచ్చట ప్రభుత్వము వీరి సంగతులకు ఎట్టి చర్యలూ తీసుకొనకపోవుటచేత, కొండ ప్రజలను దోపిడీ చేయవారు యిచ్చట ఏజన్సీ ప్రాంతాలలోకన్న మరింత హెచ్చుగా ఉండుటచేత పరిస్థితి మరింత తీవ్ర రూపం దాల్చింది.

“నాన్ - ఏజన్సీ ప్రజలలోకల్ల చెంచుల విషయంలోనే గతంలో ప్రభుత్వం క్రద్ద తీసుకొనటం జరిగింది. దీనికి కారణం చెంచులు ప్రభుత్వానికి చాలా యిష్టం దలు కల్పించటమే.....

“అయినా ప్రేక్షకులు చెంచుల అరణ్య నివాసాల (chenchu forest settlement) చూచిన అచ్చటి పరిస్థితులపై సదగ్గిపోయిందని ఏర్పడదు. క్రీడా, పురుషులూ చాలా దీనంగా కన్పిస్తారు.

మూర్ఖు, పిల్లల పరిస్థితి మరియు తమ పాఠశాలలో ఉంటుంది. ఈ పరిస్థితులలో ఏదో తీవ్రమైన లోపం ఉండేదిగా అభిప్రాయం వ్రాశారు (Page 32). ఇక ఇరుల నివేదిక ఎలా ఉండేది దురూహ్యం.

కొండబాతుల కిచ్చిన సంరక్షణ, తోడ్పాటుకూడ లేక పేదల బాతులుగా ప్రకటించిన ఏనాడీ, ఎటువీ మున్నగువారి కిది పరిస్థితి లేమిటి?

ప్రభుత్వ విచారణా కమిటీయే చిట్టచుట్ట (నెయిరుటిల్) ఎరుకలపైటిర్ మెంటులలోని కిదిగాన్ని యిలా వర్ణించింది! “ఈ కమిటీ మెంటు పరిస్థితులు కమిటీ సభ్యులకు నాటి కాన్-గ్రెషన్ క్యాంపులను గుర్తుకు తెచ్చాయి. పిల్లలను ప్రభుత్వరమైన జంతువులవలే మళ్ళీ తీగలపైకి పెంచడం చూడ యి విచారకంగా ఉంది.” (ప్రెగ్నండ్-వేజి 37.)

ఇక యీ వెనుకబడిన బాతుల విద్యా, ఆరోగ్యాభివృద్ధికి ఎట్టి అవకాశాలు లేవు.

ఏజన్సీ ఏరియాలో కొండబాతుల ప్రజల భౌతిక అభివృద్ధిపర్య ప్రభుత్వం-ఎట్టి చర్యలూ తీసుకోవటం లేదు. వైగా ప్రత్యేకభాష ఉన్న సభ్య, కోయ బాతులకుకూడ వారిభౌతిక శేర్ష ఎట్టి చర్యలూ వైకోవటంలేదు. దీని ఫలితంగా యీ బాతులకు పాఠశాలలు అగమ్యగోచరంగా తయారవుతున్నాయి. ఈ ప్రదేశంలోని మలేరియా జ్వర వ్యాధి మూలాన చాలమూర్ఖు సంవత్సరంలో అభివృద్ధిగం మూలపెట్టుకొని ఉంటాయి. జ్వరపడిత ఉపాధ్యాయుని పాఠశాల

యీ పాఠశాలలో వేరు వ్యక్తిని నియమించటమనేది జరగదు.

5 లక్షల పైబడి జనాభా వున్న ఏజన్సీప్రాంతం యొక్క 3 వైద్యశాలలూ, 17 డిస్పెన్సరీలు మాత్రమే వున్నవి. వైగా యీ ప్రదేశం మలేరియా జ్వరముకు శ్రేష్ఠమని గుర్తించిన యీ “పాకర్లముల” నిలువ గ్రహించవచ్చు. “23 డిస్పెన్సరీలు కావలసిన పరివారం లేక మూకలబడి ఉండటమనేది ఎల్లప్పుడూ జరుగుతూనే ఉంటుంది. ఉపాధ్యాయులు లేక మూర్ఖు మూకలపై మలేరియా జ్వర ఉద్భవకాలంలో యివీ మూకలవరదని” అని వైన శ్రేష్ఠున్న విచారణకమిటీయే యీ విద్యా, వైద్య పాఠశాలపై తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించింది.

ఈ నివృద్ధపరిస్థితులలో నేటికీ ఆంధ్ర ప్రదేశంలోని కొండప్రజలు నివసించటం జరుగుతున్నది. వీరిని ప్రభుత్వబాతుల పీఠిగనుండి క్రింద పరిశీలించబడ్డాయి.

కోయలు

ఏజన్సీ ప్రాంతంలోని ప్రధాన తెగ కోయప్రజలు. తక్కిన గోదావరి లానిలం పోలవరం తాలూకా; కూర్మగోదావరి జిల్లాలోని చౌదవరం, ఎల్లవరం, త్రిదాచలం, నూగూర్ తాలూకాలు కోయ ప్రజలు నివసిస్తే ప్రదేశం. ఈ కోయశాతి ప్రజలు ఒప్పానాని ముల్క వారి తాలూకాలలోనూ, వైగాం సంఘాసంఘాని గోదావరి వచ్చిప్రాంతేత్ర కుడి, ఎడమలలోని సమసంఘాసంవరమ్మ దక్షిణమున కమ్మపేట వరమీకూడ నిస్తరించి ఉన్నారు.

కోయశాతి ప్రజలు నివసించే యీ భూభాగం కొండలమీదను, ఈ ప్రాంతం

సంవత్సరమునకు 50 అం||ల వరమువరకూ కురుస్తుంది. కాని యీ వర్షం సంవత్సరములో మూడు మాసాలలోనే కురుస్తుంది. కనుక మెట్టపంటలు పండవు. వర్రాకాలంలో మాగాణిపంటలు మాత్రమే పండింప బడుతాయి.

1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రప్రాంతంలో 95,633 మంది కోయ ప్రజలు ఉన్నారు. వీరు జిల్లావారీ యీ క్రిందివిధంగా ఉన్నారు.*

కూర్మగోదావరి ఏజన్సీ	90,959
కూర్మగోదావరి మైదాన ప్రదేశంలో	2,304
పశ్చిమగోదావరిలోని మైదాన ప్రదేశాలలో	1,717
వికాఖపట్నం ఏజన్సీలో	320
వికాఖపట్నం మైదాన ప్రాంతాలలో	394
గుంటూరు జిల్లాలో	39

మొత్తం 95,633

కోయ ప్రజలు కోయ భాషలో మాట్లాడుతారు. ఇది తెలుగు భాష నుండియే ఉత్పన్నమైనది. కొండప్రజలు గూసతో చాలా చోట తెలుగు మాట్లాడుతారు. కోయలలోని లింగ కోయలు తమ నిత్య వ్యవహారాలన్నీ తెలుగులోనే జరుపుకొంటారు. వీరికి కోయభాష కాదు. కాని వీరు మాట్లాడే తెలుగు చాలా గూసగా ఉంటుంది.

కోయప్రజల ప్రధాన వృత్తి వ్యవసాయం, అటవీ సంపదను ప్రోగుచేసుకొని అమ్మి తీరించటం. వీరి అనాగరిక విధిగతుల ఆధారం తేనుకొని ప్రక్కనుండే మైదాన ప్రాంతాల భూస్వాములు,

వడ్డీ వ్యాపారస్తులు వీరిని విపరీతంగా దోచుకొనుచుంటారు.

బ్రతుకుదెరువుకు తమ ఆధారంలేక, అడవులలోని కొండ ప్రదేశాలలోని కొద్దిపాటి వదును భూములను చెట్టుకొట్టి, కుభ్రంచేసి వ్యవసాయం ప్రారంభిస్తారు. అక్కడక్కడా ఉండే ఏటి వనరులక్రింద కొద్దిపాటి మాగాణి కూడా చేస్తారు. కాని 1,2 సం||లు కష్టించి భూములు సేద్యానికి విలుగా తేగానే వీటిని అప్పులపేరి ప్రక్క-

భూస్వాములు, వడ్డీవ్యాపారస్తులు దిగమింగుచుంటారు. ఈ ప్రజల నికృష్ట జీవన పరిస్థితులనుండి విముక్తం చెయ్యడానికి ప్రభుత్వంకూడ తగిన చర్యలు తీసుకొనక పోవుటచేత, వీరు నిత్యం యీ మూలముడి ఆమూలకు తమ వ్యవసాయాలు మార్చవలసి వస్తుంది. వీరు బ్రతికేవి రెజర్వు అడవులలో. అప్పుటనే వీరు తమ యీ కొండ వ్యవసాయం కొనసాగిస్తారు. కాని అటవీకాళి ఉద్యోగులు వీరిని ఒక ప్రాంతంలో వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి చేసుకొని, స్థిరనివాసం ఏర్పర్చుకొన నివ్వక ఒక మూలనుండి మరొక మూలకు తరచుచుంటారు. ఈ స్థిరత్వం

* 1951వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కలలో తెగలవారీ జనాభా లెక్కలు ఇవ్వబడలేదు. అందుచేత 1941 అంచనాలో స్వీకరించబడ్డాయి.

లేని వ్యవసాయాన్ని “పోడు” వ్యవసాయం అంటారు. మహానుభావుడు 4 వల ఎకరాలు ప్రతి సంవత్సరం యీ రకమైన “పోడు” వ్యవసాయంకింద కోయ ప్రజలు నివసించే ప్రదేశంలో ఉంటుందని అంచనా వేయబడింది.

అడవులలోని ఫలసాయాన్ని పోగు కేయటం, అడవుల కొట్టు కల్లట్రార్లవద్ద కూర్చుంటూ పనిచేయుట అంటారు. వీరి ప్రధాన వృత్తులలో ఒకటి. వీటిలో పాటు పెదయి, మంగి మున్నగువి ప్రోగుచేసి అమ్ముకొనటం, బట్టలు, చాపలు మున్నగువి తయారుచేసి అమ్ముకొనటం కూడ వీరి వృత్తులలో ఒకటి. కోయ గ్రామాలలోని మట్టుపట్ల మన్న మైదాన ప్రాంతాలలోని వడ్డి వ్యాపారులు, వ్యాపారములు నివసిత వడ్డీలలో కొద్ది మొత్తాలు వీరికి అప్పులుపెట్టి ఈ వడ్డీలో వారు అడవులలో ప్రోగు చేసుకొనివచ్చు చింతపండు, కంకడు గాయలు, లేదా, ఇప్పపువ్వు, వెదురు, కుంగి, రీడిఆకులు, ని ప్రరాకలు మున్నగు వవి కాదు చాకగా కొంటారు. ఈ సరకులు యితర ప్రదేశాలకు ఎగుమతి చేసి యాదకారులు వంటకు నివసిత లాభాలు తీస్తారు. కాని కష్టించే కోయలు మాత్రం అనాలోగ్యంలోనూ, తన తిండిలేక బ్రతుకు గడవవలసి వస్తుంది. చివరకు త్రాగే నీరు కూడ వీరికి కరుతే!

కష్టించి అటవీ సంపదనంతటిని బయటి ప్రజల అవసరాలకు అందించు కృషిచేసే యీ కోయలకు గౌరవాలకు మినహా, కలుగుదలకొనకూడే అరిక పరిస్థితి వేరే. కరుక తలకొక చిన్నగుడ్డ, ముత్యం కొనుగోని వీరికి దుస్తులు. వీరి అరిక పరిస్థితి

కుల దృష్ట్యా వీరు కొనగల్గిన అత్యంత నాగరికమైన దుస్తులు, 20వ సంవత్సరం బట్ట మాత్రమే!

కోయల నిత్యజీవితం గంజి, చెట మంటలు, లేంకూ మాత్రమే! వీటిలో పాటు చింతవిత్తుల గంజి కూడ ఎక్కువగా తాగుతుంటారు. వీటి ఫలితంగా కోయ ప్రజలు తరీం తరీంక నిరసించటం, మరుగుజ్జు కార్కు కట్టించటం జరుగుతున్నది అని ప్రభుత్వ విచారణలలో వినిపిస్తున్నాయి. మద్యపాన నిషేధానికి ముందు కల్లు వారి ఆహారంలో ఒక ముఖ్యభాగంగా ఉండేది. సంవత్సరంలో నాలుగూపములు కల్లు, చెట్లకాయలపై బ్రతికటం మినహా మరి యేమిటక ఆధారంలేదు. ఇట్టి నిత్య ప్రభుత్వం మద్యనిషేధాన్ని ఆమోదించటంవల్ల ఇదికూడా కరువైంది.

సంవరాలు

క్రితాకంఠంలోనిపాలూరు, పార్వతి పురం, పాలకొండ తాలూకాలలో సంవరాలి ప్రజలు నివసిస్తున్నారు. విజిల్ ప్రాంతంలోని మొత్తం పవర జనాభాలో మూడింట రెండువంతులు ఒక్క పాలకొండ తాలూకాలోనే ఉన్నారు. 1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం 14,698 మంది సంవరలు మనరాష్ట్ర జనాభాలో కలరు. వీరిలో 12,842 మంది విజిల్ ప్రాంతంలోనూ, 1,842 మంది మైదాన ప్రాంతాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. ఈ సంవరలలో 25 రక మల పైబడి వర్ణవిభేదాలన్నట్లు లెక్కలు వున్నది.

కోయలకువలెనే సంవరలకూడ వ్యవసాయం, అటవీసంపదన ప్రోగుచేసుకొని అమ్ముకొనటం ప్రధాన జీవన ఆధారాలు. వీరు నివసించే ప్రదేశంలో కోయల

ప్రదేశంకన్న హెచ్చుగా కొండలు, గుట్టలు కలవు. దీని ఫలితంగా వీరి "పోడుని వ్యవసాయం అధిక ప్రయాసతో కూడు కొని ఉంది. అయినా జీవనం కొనక యీ రాతి భూములనే కొద్దికొద్ది భాగాలు చదును చేసి, మక్కుటట్టి, నీళ్లు నిల్వజేసి మాగాణి వ్యవసాయం కొనసాగిస్తారు. కంట్రాక్టర్ల, వడ్డీవ్యాపారులకు దోపిడీతో వీరూ దోచుకోవడానికి వీరినించటం జరుగు తుంది.

సవరభాష ముండాబాతి భాషలకు సమీపమనీ, అర్య, ద్రవిడ భాషలతో ఎట్టి పోలికలు కలిగిలేదని భాషాశాస్త్రం అభిప్రాయం. వివేచి సవర భాషకు శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు లిపిని ఏర్పరచి, ఒక కర్తావ్య చంద్రికను గూడ రాయచేశారు.

వార్తీకులు

వీరు ఏజన్సీ ప్రాంతంలోని అన్ని ప్రాంతాలలోనూ కనిపిస్తున్నారు. 1931 జనాభా లెక్కల ప్రకారం వీరి జనాభా 4,289. 1941 జనాభా లెక్కలలో వీరి జనాభా వివరాలు వీరి నట్లు కనిపించదు. వీరినే కొన్ని ప్రాంతాలలో 'కొండబాతులు' అని కూడ పిలుస్తారు. వీరిని మైదాన ప్రాంతాలలోనూ, ఏజన్సీలో కూడ అంటరాని వారిగా పరిగణిస్తారు. కొండబాతులు కూడ వీరిని అస్పృశ్యులుగానే తరిగిగింది మారంగా తుంచుతారు.

ఈ వార్తీకులలో మొత్తం 60-70 మంది వ్యవసాయంనిండ, 20 మంది కూలీలుగాను, 5 మంది కలుగిత తనివారిను జీవిస్తున్నారు. వీరిలో అత్యధికులు టుట్టులు, చాతులు తంజూరుజేయటం, సమీపకట్టల

లలో అమ్ముకొనటం మున్నగువని కొన సాగిస్తున్నారు.

నిత్యజీవనంలో కోయ, సవర మున్నగు కొండ ప్రజలకన్న వీరి ఆరిక పరిశీలులు మెరుగనీ, కొద్దిపాటి మైత్రాలలో వీరిలో కొందరు కొండబాతులకు వడ్డీకిచ్చి వారిని విపరీతంగా దోపిడీ చేస్తూ ఉన్నారనీ ప్రభుత్వ విచారణా నిపుండు చెబుతున్నాయి. వార్తీకులు వాస్తవంగా కొండబాతి ప్రజలుకారనీ, మైదాన ప్రాంతాలనుండి ఇచ్చటకు వలసవచ్చిన వారు మాత్రమేననిగూడా నిపుండులలో ఉదహరించబడింది.

చెంచులు

వల్లమల అడవులు వీరి ప్రధాన నివాస కేంద్రం. వల్లమల అడవులలో కృష్ణానదికి అవతలప్రక్కన ఉండే వెలం సుపాన భాగంలోకూడ వీరు నివసిస్తున్నారు. గోదావరి నదీలోయలోని ఎగువ భాగాన్ని కోయలు నివాసస్థానంగా తేనుకొన్నట్లే చెంచులు కృష్ణాలోయ ఎగువభాగాన్ని తమ నివాస కేంద్రంగా చేసుకొన్నారు.

1941 జనాభా లెక్కలప్రకారం రాష్ట్రంలో వీరి జనాభా 9,003. ఇందులో 5,878 మంది కర్నూలు జిల్లాలోనూ, 2,104 మంది గుంటూరు జిల్లాలోనూ, మిగిలిన 1,121 మంది కృష్ణా, విశాఖ, శ్రీకాకుళం, ఉభయ గోదావరు లలో అచ్చలచ్చటా నివసిస్తున్నారు.

చెంచులకు వారి ప్రత్యేక భాష కలదు. కాని దానికి లిపి ఉన్నట్లు కనిపించదు. కొండప్రజల యాదతో వారు తెలుగునే మాట్లాడుతారు.

అడవులలో ప్రజా అవసరాలకు తోడ్పడేవాటినిగ్ల పోగుచేసుకొని బంటు

ప్రాంతాలకు తీసుకొని వెళ్ళి అమ్మకొని జీవించడము వీరి ప్రధానవృత్తి. కావలసిన ధాన్యాలు, అడవిలోని చెట్లవేరులు, అడవిలో దొరికే పండ్లు, బంతువుల మాంసం వీరి ప్రధాన ఆహారం. మువాయా చెట్టు పిండలను, పూలనూ, చింతకాయలను మరే ఆహారం లేక తిని బ్రతుకుతుంటారు. పెనురు విత్తనాల ప్రోగుచేసి దంపి కుళించేస్తే తినుట వేమో దొరకని కాలంలో తినుటకు భద్రపర్చుకొంటారు.

వీరికి వంటిందిగా కట్టుకొను ఆవశ్యమైన బట్టనుకూడ కొనుక్కొని వానిని కాపాడుతారు. కనుక గోవిపాతలతోనే గడుపుతుంటారు.

వలమల అడవుల ప్రాంతంలోకూడ వ్యవసాయాభివృద్ధికి వోదప్పడే పెద్ద చెరువులు, ప్రవాహాలు కలవు. కాని వీటి అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం ఎట్టి శ్రద్ధ తీసుకొనిపోవుటచేత యీ ప్రాంతంలోని ముఖ్య నివాసులైన చెంచుల జీవితవనీతి దివిదంపి నీచించుచున్నది. రాయల కాలంనాటి పెద్దచెరువులు యీ ప్రదేశంలో ఉన్నా అదికూడ అక్రద్ధచేయబడి సామంతుల ఆకారంలో తీసుకెన్నిస్తాయి. ఏదన్న ప్రాంతములతో పోల్చి చూచిన యెచ్చట వరేయో ఉధృకుం తక్కువ. ఈ దృష్ట్యా యెచ్చట అభివృద్ధి పథకాలు తక్కువ వ్యయ ప్రయోగంతో అమలు జరిపవచ్చు. అయినా యీ ప్రాంతం సుపూర్ణంగా నిర్లక్ష్యం చెయ్యబడింది.

ఎరుకలు - ఏనాటి

ఆంధ్ర గాఢ్యంలో వెల్లూర, దిక్తురు జిల్లాలు వీరి ప్రధాన కేంద్రాలు. అట్టి కొంద్రప్రాంతాలకుతరతరాలక్రిమీనగిరి, పైకాన ప్రాంతాలకు వచ్చి ఏదో ఒక

వృత్తిని తీర్చుకొని ముఖ్యంగా భూస్వాములవద్ద భాసాణుగాజేరి కొందరు జీవనం చేయటం ఇరుగురున్నది. వీరికి "మంచి ఏనాటి" అంటారు. పైకారి మాత్రంకూడ సాంఘిక సంబంధాలులేక, ఆంధ్రదేశం లోని వివిధపట్టణాలలో పోతినవాడు గనూ, వీధులూడ్చువారుగనూ బ్రతికి ఏనాడులను "చలయగా నా ములు" అంటారు. మరి కొందరు గ్రామములకుల గుడిసెలు వేసికొని గ్రామ కాపలాదారులుగా గోదావర్నీ క్విష్టా, గుంటూరు జిల్లాలలో నివసిస్తున్నారు. వీరిలో కొందరు అటవీ ప్రాంతాల చూపుపట్ల నివసిస్తూ బొమ్మలు, కట్టెలు ముప్పగువని అమ్ముకొని జీవిస్తున్నారు.

ఎరుకలు, ఏనాటి మొదలైన మతాలను ప్రభుత్వం చాలాకాలంగా శోధకుల బతులుగా (Criminal tribes) పేరికొనింది, వీరిపై నిర్బంధచర్యలు అమలుజరపటం జరిగింది. వీరికి కొన్ని క్యాంపుల ఏర్పడి అవి చాటి అధికారుల అనుమతి లేనిది వెళ్ళరాదని నిషేధాలు అమలు జరిపారు. జీవనం గడుపుకొను ఎట్టి సహాయం చెయ్యకపోయినా యెట్టి నిర్బంధచర్యలు మాత్రం వీరిపై నిరూపితంగా అమలు జరుపబడ్డాయి. ఫలితంగా వీరు పోలీసు ఉద్యోగులక, గ్రామ భూస్వాములక, పెట్టిచాకిరీ చేసే పరిశ్రమి ఏర్పడింది. నాడుగా యీ శోధకులవలన రద్దు చేయబడ్డా వీరిపై పోలీసుల పైత్యం, పెట్టిచాకిరీ చేయించుకొనటం శ్రేణికి విరళ్యంతరంగా కొనసాగుచున్నది. అధ్యక్ష వ్యతిరేకతల కుట్రతో వీరు పోలీసుల దయా చాక్షిణ్యములకు వదలబడ్డారటం అతిశయోక్తి కాదు.

బ్రాడ్ కాస్టింగ్ - రేడియో

బ్రాడకాస్టింగ్ 25 రేడియో స్టేషన్లలో విజయవాడ స్టేషను ఒకటి. ఇది 1948వ సంవత్సరం డిశంబరు ఒకటవ తేదీన ప్రారంభించబడింది. దీని శక్తి కూడా చాల తక్కువ.

ఇంతవరకూ (1948) ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక రేడియో కేంద్రం లేకపోవటం చేత, మదరాసు స్టేషను ప్రసారం చేసే తెలుగు కార్యక్రమాలు గతయినాయి.

ఈ కేంద్రం 357.1 మీటర్లమీద (840 kc/s) ప్రసారం చేస్తుంది. మొదటి ప్రసారం ఉదయం 6 గం. ల 55 ని. ల నుండి 8 గం. 15 ని. ల వరకూ, రెండవ ప్రసారం మధ్యాహ్నం 12 గం. 30 ని. ల నుండి 2 గం. 45 ని. వరకు, మూడవ ప్రసారం సాయంత్రం 4 గం.ల నుండి 4 గం. 30 ని. ల వరకు, నాలుగవ ప్రసారం సాయంత్రం 5 గం.ల 30 ని. ల

నుండి రాత్రి 9 గం. 30 ని. ల వరకూ ఉంటుంది.

కవి, ఆదివారములనాడు మాత్రం రెండవ ప్రసారం మధ్యాహ్నం ఒంటి గంట నుండి 2 గంటల వరకు మాత్రమే వుంటుంది.

ఈ స్టేషను మదరాసు నుండి నిత్యం జాతీయ కార్యక్రమాల 'రిలే' చేస్తుంది. ఢిల్లీ నుండి ప్రత్యేక కార్యక్రమాలను వారం వారం ఉండే "శేషవత్ ప్రోగ్రాము"లను రిలేచేస్తుంది.

270.3 మీటర్లు (1,110kc/s), 60.98 మీటర్లు (4,920 kc/s) మీద ప్రసారం చేసే మదరాసు (ఓ) కేంద్రం, నిత్యం కొన్ని తెలుగు ప్రోగ్రాములను ప్రసారం చేస్తున్నది. ఈ స్టేషనుకూడా ఆంధ్రప్రదేశ్ విజయవాడ స్టేషను ప్రసారంచేసే కొన్ని ప్రోగ్రాములను 'రిలే' చేస్తుంది.

రేడియోలు

1953 వ సంవత్సరం అగస్టు 31 వ తేదీ ఆంధ్రప్రదేశ్ రేడియో వారి అంచనాల ప్రకారం ఆంధ్రలో 28,301 రేడియో

సెట్లున్నాయి. వీటి జిల్లా ల వారీ వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టిలో వివరించబడినవి.

జిల్లా	రెడియోల సంఖ్య	జిల్లా	రెడియోల సంఖ్య
1. కృత్తికాశం	4,085	8. కర్నూలు	1,347
2. విశాఖపట్నం		9. కడప	1,004
3. ముయ్యగోదావరి	4,304	10. ఆనంతపురం	1,365
4. పశ్చిమగోదావరి	3,942	11. చిత్తూరు	1,539
5. కృష్ణా	4,566	12. బళ్ళారి (1/3)	630
6. గుంటూరు	5,364		
7. నెల్లూరు	1,785		
		మొత్తం	28,931

తెలిఫోను నెంబరు 392

మాధవ అండ్ కో.,

పోస్టుబాక్స్ నెంబరు 56,

విజయవాడ-1

యీ క్రిందివానికి ఆధారపడితలస్సు, మరియు డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ అయివున్నాము :

1. చక్రలక్ష్మి కంపెనీవారి రబ్బరు పరుపులు, దిండ్లు, కర్చీసీటులు, సినిమాసీటులు వగైరా.
2. పీర్ యేర్ కంపెనీవారి ఉక్కురీర్లు, కర్చీలు, యినుపపెట్టెలు, క్యాపి బాక్సులు, టేబులు వగైరా.
3. పీర్ మాస్టర్స్ కంపెనీవారి ఉక్కుకర్చీలు.
4. రెమెంట్ టక్ కంపెనీవారి పోర్టబుల్ ట్రెపులటరు.
5. హెచ్. యం. వి. అండ్ కాలిరియా గ్రామఫోనులు, రికార్డులు, వగైరా.
6. హెచ్. యం. వి. ఎల్క (టికెర్) స్వయంపరికరములు (కాఫీకేటింగు, రూము హీటర్లు, యి స్క్రీన్ పెట్టెలు, ట్యాప్టర్లు).
7. హెచ్. యం. వి. అండ్ ఆర్. సి. ఏ. కరెంటు రెడియోలు, ఎల్క (టికెర్) అటోమేటిక్ రికార్డు ప్లేయర్లు, రెడియో గ్రామములు, డ్రైబ్బాటర్ రెడియోలు.
8. హెచ్. యం. వి. ట్రిస్కోప్ దీప్తికరము.
9. ఫిల్మ్ మరియు పైలెట్ కరెంటు రెడియోలు.
10. హాల్మినియములు, బుల్ బుల్లు, యిక్వర్ రెడి డ్రైబ్బాటరు, రెడియో అండ్ గ్రామఫోనుల విడిపాములు.

రెడియో అండ్ గ్రామఫోనుల సర్వీసింగు మా ప్రత్యేకత.

ప్రాజెక్టర్లు - రేడియో

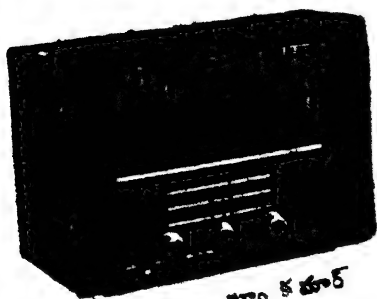
రేడియో

ఉన్న రేడియో సెట్లలో నూటికి 90 విద్యుత్ సప్లయ ఉన్న పట్టణ ప్రాంతాలలోనే ఉన్నాయి.

జనాభాలో ప్రతి 700 మందికిపగటున ఒక రేడియో ఉన్నట్లు తేలుతున్నది.

ఇది కాక, 869 కమ్యూనిటీ సెట్లు; (గ్రామ లేక పట్టణ ప్రజల సమష్టి ఉత్తయోగం కింద ఉండేవి) ఉన్నాయి. వీటిలో 94 పట్టణ ప్రాంతాలలోను, 775 గ్రామీణ ప్రాంతాలలోను ఉన్నాయి.

నేషనల్ ఎకో రేడియోలు

స్టాక్ హౌస్

National EKCO

5 నాల్వులు - 3 బ్యాండ్లు
అన్ని దేశములనుండి వినవచ్చును.

దర రు. 285/- మాత్రమే

అధిరైడ్ల పీలర్లు :

ఈ స్టోర్స్ విజిన్సీస్

ప్రకాశం రోడ్, గవర్నరు పేట, విజయవాడ-2

రాజ్ స్పీకర్లు, ఎలక్ట్రికల్ వైరింగు కాంట్రాక్టర్లు.

తంత్రి - తపాలా

ఆంధ్ర పోస్టులు సర్కిలు 1953 వ సంవత్సరం సెప్టెంబరులో ప్రారంభించబడింది. ఇంతకుపూర్వం ఈ ప్రాంతం అంతా చాలకాలంగా మదరాసు పోస్టుల సర్కిలులో భాగంగా ఉంటూ ఉండేది.

ప్రస్తుతం ఆంధ్ర పోస్టులు సర్కిలు పరిపాలనా సౌలభ్యంకోసం ఏడు పోస్టులు డివిజనుగాను, ఒక ఇంజనీరింగు డివిజన్ గాను విభజించబడింది.

పోస్టులు డివిజనుల నిర్వహణకు, యేడు గురు పోస్టాఫీసు సూపరింటెండెంట్లు, ఇంజనీరింగు డివిజనుకు డివిజనల్ ఇంజనీరు (టెలిగ్రాఫ్స్) నియమించబడ్డారు. కొంత కాలంగా ఆంధ్ర ఇంజనీరింగు డివిజనులో కొంతభాగం హైదరాబాదు డివిజన్ ఇంజనీరు (టెలిగ్రాఫ్స్) ఆదుపులో ఉండేది. ఇప్పుడు ఈ ప్రాంతంకూడా, ఆంధ్ర డివిజనల్ ఇంజనీరు అధీనంలోనికి తేబడింది.

పోస్టాఫీసులు

1953 వ సంవత్సరం, మార్చి 31 వ తేదీకి పోస్టు డిపార్టుమెంటు అంచనాల ప్రకారం రాష్ట్రంలో మొత్తం 3,838 పోస్టాఫీసులు (ఎక్స్ పరిమెంటల్ పోస్టాఫీసులతో సహా) ఉన్నాయి. వీటిలో 359 పట్టణ ప్రాంతంలోను, 3,479 గ్రామీణ ప్రాంతంలోను ఉన్నాయి. ప్రెక్టికేజీలోని మొదటి పట్టికలో వీటి వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి :

1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం, జిల్లాలవారీగా పోస్టు, టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు ప్రెక్టికేజీలోని రెండవ పట్టికలో ఉన్నవిగా ఉన్నాయి* :

1953 వ సంవత్సరం మార్చి 31 వ తేదీ నాటికి, ఆంధ్రజనాభాలో ప్రతి 5,341 మందికి, ప్రతి 16.5 చదరపు మైళ్ళకూ ఒక పోస్టాఫీసు ఉన్నది.

ప్రభుత్వం రెండువేల జనాభాకు తగ్గని ప్రతిగ్రామంలోను పోస్టాఫీసులు పెట్టాలని ఆశిస్తున్నది. ఈ పథకం ప్రకారమే 1947 ఆగస్టు మాసంనుండి 1953 వ సంవత్సరం మార్చి 31 వ తేదీ నాటికి 2,096 పోస్టాఫీసులు తెరువబడ్డాయి. ఈ విధంగా తెరువబడ్డ ప్రతిపోస్టాఫీసుకు దాదాపు రు. 750 వరకు నష్టం వచ్చినా

* తాలూకాలవారీ వివరాలకు అధ్యాయం చివరి అనుబంధం చూడండి.

వివరం	పట్టణ ప్రాంతంలా	గ్రామీణ ప్రాంతంలా	మొత్తం
టెలిగ్రాఫ్ సెక్షన్ ను లేని పోస్టాఫీసులు			
హెడ్డాఫీసులు	4	...	4
సబ్ ఆఫీసులు	97	18	115
బ్రాంచి ఆఫీసులు	72	2,509	2,581
టెలిగ్రాఫ్ సెక్షన్ ను తో ఉన్న పోస్టాఫీసులు			
హెడ్డాఫీసులు	10	...	10
సబ్ ఆఫీసులు	158	48	206
బ్రాంచి ఆఫీసులు
ఎక్స్ ప్రెస్ మెంటల్ పోస్టాఫీసులు	18	904	922
మొత్తం	359	3,479	3,838

1951 సం॥ లెక్క-ల ప్రకారం జిల్లావారీ పోస్టు, టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు :

జిల్లా	బ్రాంచి ఆఫీసులు	సబ్ ఆఫీసులు (టెలిగ్రాఫ్ సెక్షన్ లేనిది)	సబ్ ఆఫీసులు (టెలిగ్రాఫ్ సెక్షన్ ఉన్నది)
శ్రీకాకుళం	245	5	21
విశాఖపట్నం	279	12	19
తూర్పుగోదావరి	410	34	25
పశ్చిమగోదావరి	288	19	17
కృష్ణా	270	29	18
గుంటూరు	532	35	24
నెల్లూరు	287	21	18
కర్నూలు	203	5	17
కడప	189	12	15
అనంతపురం	207	7	14
చిత్తూరు	270	14	18
మొత్తం	3,180	193	206

కేంద్రప్రభుత్వం భరించ నీదపడింది. 1953-54 సంవత్సరంలోను, తర్వాత రెండుసంవత్సరాలలోనూ, రెండువేలకు మించి జనాభాఉండి, గ్రామానికి గ్రామం

నాలుగుమైళ్ళూరంలో ఉన్న ప్రతి నాలుగు గ్రామాలకు కలిపి ఒక పోస్టాఫీసును పెట్టాలని ప్రభుత్వం ఆలోచిస్తున్నది.

టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు

1953 వ సంవత్సరం మార్చి 31 వ తేదీన నాలుగుడిపార్టుమెంటులు టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు, 216 పోస్టాఫీసులతో కలిసి ఉన్న టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు వున్నాయి. ఇంకా నెల్లూరుజిల్లా ఆల్లూరులోను, గుంటూరు జిల్లా ఉప్పుగండూరులోను, కృష్ణాజిల్లా పామర్రులోను, తూర్పుగోదావరి జిల్లా పెట్టపాఠెం, కొత్తవేట, నాగార్జునపురి తోట గ్రామాలలో మిక్కిలి టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులను ఏర్పాటుచేయ ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. ఇదే సంవత్సరంలో భారతదేశంలో 3,600 టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులున్నాయి. ఆంధ్రలో ఉన్న ఆఫీసులు భారతదేశంలోని మొత్తం ఆఫీసులలో 6%.

సాలుకు కెయ్యిరూపాయలకు మించిన వడ్డం రాకండా ఉండేట్లయితే, ప్రతి తాలూకా కేంద్రంలోను, తాలూకా సబ్ డివిజన్ కేంద్రంలోను సాలుకరు. 500లకు మించి వడ్డంరాని పక్షంలో ఐదుమైళ్ళ పరిసరాలలో యెటువంటి టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులేని ఇతర ప్రాంతాలలోను టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు తరవాని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది.

ఆంధ్రలో ఉన్న నాలుగు డిపార్టుమెంటులు టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు కర్నూలు, విజయవాడ, కాకినాడ, విశాఖపట్నం నగరాలలో ఉన్నాయి. కర్నూలులో తాత్కాలిక రాజధాని అవసరాల తీర్పు

నిమిత్తం మదరాసు, తమిళర ముఖ్యనగరాలలో డైరెక్టు కనెక్టు ఏర్పాటుచేశారు. విజయవాడ - మదరాసు, విశాఖపట్నం - కలకత్తా నగరాలమధ్య వేగంగా పనిచేసే టెలిప్రింటరు సర్వీసు (High speed teleprinter working) ఉన్నది. ఇటువంటి సర్వీసే, మదరాసు - విశాఖ పట్నం, మదరాసు - కర్నూలు నగరాల మధ్య ఏర్పాటుచేయటానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

నెలకు ఆంధ్రలోవున్న వివిధ టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసుల నుండి వెళ్ళే టెలిగ్రాములు, వచ్చే టెలిగ్రాముల వివరాలు ఈవిధంగా అంచనా వేయబడుతున్నాయి:

బుక్ చేసి పంపబడిన టెలిగ్రాములు	1,00,000
ఇతర వోట నుండి వచ్చిన టెలిగ్రాములు	97,000
బట్టాతాచేయబడినవి రిశేజేసి	98,000
డిపార్టుమెంటులు సర్వీసు సంబంధమైవి	30,000
మొత్తం	3,25,000

దాదాపు ఈ ట్రాఫిక్ భారతదేశ మొత్తం టెలిగ్రాఫ్ ట్రాఫిక్ లో ఆరవ వంతు ($\frac{1}{6}$) ఉంటుంది.

ఆంధ్రలో 1953 వ సంవత్సరం, మార్చి 31 వ తేదీనాటికి ఉన్న టెలిగ్రాఫ్ లైనుల వివరాలు యిలా ఉన్నాయి :

వివరం	టెలిగ్రాఫ్ డిపార్టుమెంటువి (మైళ్ళలో)	ప్రభుత్వంచే నిర్వహించబడుతున్న ఇతరలైనులు (మైళ్ళలో)
లైనులు	6,449	...
వైర్లు	44,588	...
కేబుల్సు	173	0.02
కేబులు కిండక్టరు	8,658	1.82

టెలిఫోనులు

ఆంధ్రలో 1953 వ సంవత్సరం మార్చి 31 వ తేదీన 24 టెలిఫోను ఎక్స్ఛేంజీలు, వీటి కింద 3,381 ఫోనులు ఉన్నాయి. వాటి వివరాలు :

ఎక్స్ఛేంజీ	టెలిఫోనులు	ఎక్స్ఛేంజీ	టెలిఫోనులు
1. కాకినాడ	204	12. గూడూరు	43
2. రాజమండ్రి	193	13. నెల్లూరు	120
3. విజయనగరం	185	14. ఆదోని	102
4. బొబ్బిలి	37	15. అనంతపురం	44
5. శ్రీకాకుళం	27	16. కడప	67
6. విజయవాడ	551	17. చిత్తూరు	77
7. గుంటూరు	304	18. గుంతకల్లు	37
8. తెనాలి	113	19. కర్నూలు	233
9. మచిలీపట్నం (బందరు)	137	20. నంద్యాల	71
10. నరసరావుపేట	32	21. పాకాల	19
11. ఏలూరు	89	22. తిరుపతి	26
		23. విశాఖపట్నం	563
		24. ఆనకాపల్లి	107
		మొత్తం	3,381

నోటు : బళ్ళారి టెలిఫోను ఎక్స్ఛేంజీ, ఆంధ్ర డివిజన్ ఇంజనీరు సర్కిల్లోనే ఉంది. కాని ఈ ప్రాంతం మైసూరులో ఉన్నది కనుక ఇచ్చట పదలివేయబడింది.

1952-53 వ సంవత్సరంలో భారత దేశంలో మొత్తం రెండులక్షల టెలిఫోను లున్నట్లు అంచనా వేయబడింది. భారత దేశంలోని టెలిఫోనులలో పోల్చితే మాటికి 1.6 టెలిఫోనులు మాత్రమే (1953 లో) ఆంధ్రలో ఉన్నాయి. ప్రతివేయ్యిమంది జనాభాకు, ఆ మెరికా లో 250, బ్రిటన్ లో 95, ఫ్రాన్స్ లో 6 టెలిఫోనులు ఉన్నాయి. కాని ఆంధ్రలో ప్రతి ఆరు నేలమంది జనాభాకు ఒక్క టెలిఫోను మాత్రమే ఉన్నది.

భీమవరం, ప్రొద్దుటూరు, పాలక్కోలు, తాడేపల్లిగూడెం, నరిసాపురం, గుడివాడ లలో టెలిఫోను ఎక్స్‌చేంజీలను ప్రాంతీంచాలనే యోచన ఉన్నది. అంతేకాక, టెలిఫోనులకు డిమాండు అధికంగా ఉండటంచేత, ప్రస్తుతం రాష్ట్రంలో ఉన్న టెలిఫోనుల సంఖ్యను పెంచేందుకు అనువుగా కొన్ని ముఖ్య ఎక్స్‌చేంజీల 'కెపాసిటీ'ని ఈవిధంగా పెంచాలని అధికారులు ఆలోచిస్తున్నారు:

అనకాపల్లి	150
విజయవాడ	700
కర్నూలు	500
విజయనగరం	400
రాజమండ్రి	300
కాకినాడ	400
విశాఖపట్నం	600

"స్వంత టెలిఫోను సిస్టం" (Own Your Telephone System) ఒక్క నెల్లూరు జిల్లా గుడూరులో తప్ప మరెవ్వరూ పనిచేయటంలేదు. 1952-53 వ సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడిన తిరుపతి

ఎక్స్‌చేంజీ ఈ సిస్టంకిందే - అచ్చట టెలిఫోను కనెక్షను కోరేవారు, ఎక్స్‌చేంజీ నిర్మాణానికి ఆయేఖ్యు ప్రభుత్వానికి ఋణంగా ఇచ్చే పద్ధతిపైనే ప్రారంభించబడింది.

రాష్ట్రంలో 86 పబ్లిక్ కార్ ఆఫీసులు (Public Call Offices) ఉన్నాయి. వీటిలో టెలిఫోను ఎక్స్‌చేంజీ లేని ఈ దిగువ ప్రదేశాలలో పబ్లిక్ కార్ ఆఫీసులు (1953 వ సంవత్సరం, మార్చి 31 వ తేదీ) ఉన్నాయి:

గుత్తి, తాడిపత్రి, గర్మవరం, కిడిరి, హింగూపురం, ప్రొద్దుటూరు, జమ్మల మడుగు, ఆముచాలవలస, సాలూరు, సార్వభీపురం, పితాపురం, సామర్లకోట, అనపర్తి, గుని, రామచంద్రపురం, గొల ప్రోలు, యెలమంచిలి, చోడవరం, భీమునిపట్నం, నాపరా, బాపట్ల, చీరాల, మంగళగిరి, దుగ్గిరాల, పొన్నూరు, ఒంగోలు, కావలి, గన్నవరం, గుడివాడ, భీమవరం, వినుకొండ.

కావలసిన వైరు, టెలిఫోనులు తదితర అవసర పరికరాలకు ఇతరదేశాలపై ఆధార పడటంవల్ల దేశంలో టెలిఫోనుల సంఖ్య డిమాండు ఉన్నా త్వరిత గతినీ పెరగటం లేదు.

ఈ కొరతను తీర్చే ఉద్దేశ్యంతోనే, ప్రభుత్వం బెంగళూరులో టెలిఫోనులు, సామానులు తయారుచేసే ఫ్యాక్టరీ నొక దానిని ప్రారంభించింది. కేబుల్స్ చేసే ఫ్యాక్టరీ నొకదానిని ప్రారంభించాలని కేంద్రప్రభుత్వం యోచిస్తున్నది.

అనుబంధం

1951 వ సం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఉన్న

పోస్టు, టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులు

జిల్లా, తాలూకా	బ్రాంచి పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్‌ల సంఖ్య పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్ ఉన్న పోస్టాఫీసులు
1. శ్రీకాకుళం జిల్లా	245	5	21
ఇచ్చాపురం తాలూకా	11	...	1
టెక్కలి "	17	2	4
సాంజేట "	10	...	3
పాతపట్నం "	16
పార్వతీపురం "	17	1	2
పాలకొండ "	29	...	3
సాలూగు "	13	...	1
బొబ్బిలి "	42	...	1
శ్రీకాకుళం "	28	1	3
నరసన్నపేట "	20	1	1
చీపురుపల్లి "	42	...	2
2. విశాఖపట్నం జిల్లా	279	12	19
గూడెం తాలూకా	5	...	1
కృంగవరపుకోట "	26	1	2
వీరవల్లి "	42	1	1
గోలుగొండ "	34	1	1
విజయనగరం "	39	2	5
భీమునిపట్నం "	41	...	2
విశాఖపట్నం "	24	6	4
అనకాపల్లి "	25	...	2
సర్వసిద్ధి "	43	1	1

జిల్లా, తాలూకా	బ్రాంచి పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్ లేని సబ్ పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్ ఉన్న సబ్ పోస్టాఫీసులు
3. తూర్పుగోదావరి జిల్లా	410	34*	25*
నూగూరు తాలూకా	4	...	2
భద్రాచలం "	8	...	3
రంపచోడవరం "	4
యెల్లవరం "	4
రాజమండ్రి "	46	11	3
పెద్దాపురం "	54	2	2
పిఠాపురం "	22	2	2
తుని "	24
రామచంద్రపురం "	65	4	4
కాకినాడ "	51	8*	5*
రాజోలు "	72	5	1
అమలాపురం "	56	2	3
4. పశ్చిమగోదావరి జిల్లా	288	19	17
పోలవరం తాలూకా	11	...	2
చింతలపూడి "	15	...	1
కొవ్వూరు "	42	2	2
ఏలూరు "	31	8	2
తాడేపల్లిగూడెం "	42	1	2
కీడువరం "	44	4	2
కణికులం "	49	3	3
నరసపూరు "	54	1	3

* ఇందులో ఒకటి టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్ లేని హెడ్ ఆఫీసు

* కాకినాడలోని డిపార్టుమెంటు టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసు చేర్చబడింది

జిల్లా, తాలూకా	బ్రాంచి పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ సెక్షన్ లేని సబ్ పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ సెక్షన్ ఉన్న సబ్ పోస్టాఫీసులు
5. కృష్ణా జిల్లా	270	29	18*
బందరు తాలూకా	26	8	3*
విజయవాడ "	39	16	4†
దివి "	39	0	2
గన్నవరం "	41	1	2
గుడివాడ "	34	3	2
కైకలూరు "	19	...	1
పండిగూడు "	43	1	2
నూజివీడు "	13	...	1
తిరువూరు "	16	...	1
6. గుంటూరు జిల్లా	532	35	24
పల్నాడు తాలూకా	49	2	3
సత్తెనపల్లి "	54	4	2
గుంటూరు "	66	8	5
తెనాలి "	69	5	4
వినుకొండ "	23	...	1
నరసారావుపేట "	69	1	2
బాపట్ల "	86	7	4
రేపల్లె "	44	3	2
ఒంగోలు "	72	5	1
7. నెల్లూరు జిల్లా	287	21	18
దరిసి తాలూకా	21	1	1
పాదిలి "	12	...	1

* ఇందులో ఒకటిపాట్లమెంటులు టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసు, ఒకపోస్టు అండ్ టెలిగ్రాఫ్ హెడ్ క్వార్టర్స్ చేరివున్నాయి.

* పోస్టు అండ్ టెలిగ్రాఫ్ హెడ్ క్వార్టర్స్ ఒకటి చేరిఉన్నది.

† ఇందులో ఒకటి డిపార్టుమెంటల్ టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసు

జిల్లా, తాలూకా	ప్రాచీన పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్ లోని సబ్ పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ స్టేషన్ ఉన్న సబ్ పోస్టాఫీసులు
కనిగిరి తాలూకా	30	1	1
కందుకూరు ,,	25	2	2
ఉదయగిరి ,,	23	...	2
కావలి ,,	32	1	2
ఆత్మకూరు ,,	15	1	1
కోవ్వూరు ,,	39	1	2
రావులూరు ,,	9	1	1
నెల్లూరు ,,	40	11	1
గుడూరు ,,	13	1	1
వెంకటగిరి ,,	11	1	1
నూకూరుపేట ,,	17	...	2
8. కర్నూలు జిల్లా	203	5	17
కర్నూలు తాలూకా	27	2	3
పండికొట్కూరు ,,	18	...	2
మార్కాపురం ,,	30	1	1
పత్తికొండ ,,	18	...	1
నోన్ ,,	23	...	2
నంద్యాల ,,	12	1	2
కంభం ,,	36	1	2
బంగనపల్లి ,,	6	...	1
కోయిలకొట్ల ,,	17	...	2
సిరవెళ్ళ ,,	16	...	1
9. కడప జిల్లా	189	12	15*
జమ్మలమడుగు తాలూకా	14	1	3
ప్రొద్దుటూరు ,,	25	2	1
బద్వేలు ,,	19	...	1
పులివెందుల ,,	18	1	1
కమలాపురం ,,	12	...	2

*ఇందులో ఒక పోస్టు అండ్ టెలిగ్రాఫ్ హెడ్ ఆఫీసు చేరుకున్నది.

జిల్లా, తాలూకా		బ్రాంచి పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ సెకన్ లేని సబ్ పోస్టాఫీసులు	టెలిగ్రాఫ్ సెకన్ ఉన్న సబ్ పోస్టాఫీసులు
కడప	తాలూకా	14	5	1*
సిద్ధవటం	"	11	1	1
రాజంపేట	"	38	2	4
రాయచోటి	"	38	...	1
10. అనంతపురం జిల్లా		207	7	14
గుత్తి	తాలూకా	24	...	5
తాడిపత్రి	"	12	...	1
కల్యాణదుర్గం	"	15	...	1
అనంతపురం	"	15	4	2
ధర్మవరం	"	24	...	1
పెనుకొండ	"	17	...	1
కదిరి	"	40	...	1
మడకసిర	"	30	...	1
హిందూపురం	"	30	1	1
11. చిత్తూరు జిల్లా		270	14	18*
మదనపల్లి	తాలూకా	29	3	2
వాయల్పాడు	"	48	...	3
చంద్రగిరి	"	20	3	4
కాళహస్తి	"	18	1	1
పుంగనూరు	"	18	...	1
చిత్తూరు	"	50	3	2*
పుత్తూరు	"	34	2	2
పలమనేరు	"	16	1	2
తిరు తని	"	37	1	1

* ఇందులో ఒక పోస్టు అండ్ టెలిగ్రాఫ్ పోస్ట్ ఆఫీసు చేరుతున్నది.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర చట్టం, 1953

అధ్యాయం 1

ప్రీ డి క

1. సంక్షిప్త శీర్షిక - ప్రారంభము :

(1) ఈ చట్టము ఆంధ్రరాష్ట్ర చట్టము 1953, అని పిలువబడును.

(2) 43, 54, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 69 సెక్షన్లు, ఈమొదటి అధ్యాయమువెంటనే అమలులోనికి వచ్చును. చట్టమందలి మిగతా నిబంధనలు 1953 అక్టోబరు మొదటి తేదీనుంచి అమలులోనికి వచ్చును.

2. నిర్వచనములు :

ఈ చట్టములో సందర్భము మరినంతవరకు:

అ. 'నిర్ణీతదినము' అనగా 1953 అక్టోబరు ఒకటవ తేదీ.

ఆ. 'సూత్రము' అనగా రాజ్యాంగ సూత్రము.

ఇ. 'శాసనసభ నియోజకవర్గము', 'శాస్త్రి నియోజకవర్గము', 'పార్లమెంటరీ నియోజకవర్గము' - వీటికి అర్థము, 1950 ప్రజాప్రాతినిధ్యచట్టము (1950 నాటి 43)లో పరిశీలన ఉండును.

ఈశాసనము నిర్వీర్య దిశమునముందు మద్రాసు, మైసూరు రాష్ట్రములలో లేక అందరి ఏ భాగములోనైనా అమలువున్న అర్హత, నిబంధన, ఉత్తరువు, ఉపనియమము, యాలు, స్క్రీము, శాసనాధికారంగల ఏ ఇతర ప్రకటనైనా 'శాసనము'గా పరిగణింప బడును.

ఉ. 'ఉత్తరువు' అనగా అధికార గెజిట్లో ప్రకటింపబడిన ఉత్తరువు.

ఊ. 'ప్రస్తుత సభ్యుడు' అనగా ఉభయసభలలోను, రాష్ట్ర శాసనసభలోను నిర్వీర్యదినముకు సభ్యుడుగా ఉన్నవాడు.

బు. కలిపిన ప్రదేశము అనగా సెక్షన్ 4 సబ్ సెక్షన్ (1) ప్రకారం మైసూరు రాష్ట్రంలో కలపబడిన భూభాగం.

అధ్యాయం - 2

ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము - మద్రాసునుంచి మైసూరుకు

కలుపు ప్రదేశము

3. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము :

(1) క్రికాకుళం, విశాఖపట్నం, తూర్పుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు, కర్నూలు, ఆనంతపురం, కడప, చిత్తూరుజిల్లాలు, బళ్ళారిజిల్లా లోని ఆలూరు, ఆదోని, రాయదుర్గం తాలూకాలు, నిర్మితమైన మద్రాసురాష్ట్రము నుండి వేరుపడి, 'ఏ' తరగతి రాష్ట్రముగా ఏర్పడి, ఆంధ్రరాష్ట్రమని వ్యవహరింపబడును.

(2) జిల్లాలపేర్లు, సరిహద్దుల మార్పుకొనుటకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అధికారములకు భంగములేకుండా, ఆలూరు, ఆదోని తాలూకాలు కర్నూలుజిల్లాలో భాగములుగానూ, రాయదుర్గం తాలూకా ఆనంతపురం జిల్లాలో భాగముగాను చేర్చబడును.

4. మద్రాసునుంచి మైసూరుకు కలుపు ప్రదేశము :

(1) ఆలూరు, ఆదోని, రాయదుర్గం తాలూకాలు మినహా మిగతా బళ్ళారి జిల్లా అంతా, నిర్మితమైన మద్రాసురాష్ట్రములో భాగముగాకాక, మైసూరు రాష్ట్రముకు కలపబడి, ఆ రాష్ట్ర భాగముగా నుండును.

(2) జిల్లాలపేర్లు, సరిహద్దులు మార్పుకొనుటకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అధికారము నకు భంగములేకుండా, కలుపబడిన ప్రదేశము ప్రత్యేక జిల్లాగా ఉండి, బళ్ళారిజిల్లా అని వ్యవహరింపబడును.

5. రాజ్యాంగ మందలి మొదటి అనుబంధమునకు సవరిత :

అ. 'ఏ' తరగతిలో 1 నుంచి 9 గా నమోదు అయిన యెంట్రీలు (entries) 2 నుంచి 10 గా వీరిస్థానములలో తిరిగి నమోదు చేయబడును. అలా తిరిగి నమోదు చేయబడిన 2వ యెంట్రీకి ముందు "1. ఆంధ్ర" అని చేర్చబడును.

ఆ. 'ఏ' తరగతిలో ఇచ్చిన రాష్ట్ర ప్రదేశ వివరణలో —

(1) అస్సాం రాష్ట్ర ప్రదేశ వివరణకు ముందుగా ఈ క్రింది వాక్యము చేర్చబడును :

"సెక్షన్ 3, సబ్ సెక్షన్ (1) ఆంధ్రరాష్ట్ర చట్టము 1953 లో ఉదహరింపబడిన ప్రదేశములను ఆంధ్రరాష్ట్రము కలిగియుండును."

(2) చివరి పేరా తర్వాత ఈ క్రింది వాక్యము చేర్చబడును :

"కాని, సెక్షన్ 3 సబ్ సెక్షన్ (1), సెక్షన్ 4 సబ్ సెక్షన్ (1) ఆంధ్రరాష్ట్ర చట్టము 1953 లో ఉదహరింపబడిన ప్రదేశములు మద్రాసు రాష్ట్రములో ఉండవు."

ఇ. 'బి' తరగతిలో రాష్ట్రప్రదేశ వివరణ చేరా చివర ఈ క్రింది వాక్యము చేర్చబడినది.

"సెక్షన్ 4, సబ్ సెక్షన్ (1) ఆంధ్రరాష్ట్ర చట్టము 1953 లో ఉదహరింపబడిన ప్రదేశము మైసూరు రాష్ట్రము కలిగియుండును.

అధ్యాయము - 3

శాసన సభలలో ప్రాతినిధ్యము - రాజ్యసభ

6. రాజ్యసభలో ప్రాతినిధ్యము :

రాజ్యసభలో మద్రాసు రాష్ట్రమునకున్న 27 స్థానాలు 18 కి తగ్గింపబడి, ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు 12 స్థానాలు కేటాయించబడును.

7. రాజ్యాంగమందలి నాల్గవ అనుబంధమునకు సవరణ :

రాజ్యాంగమందలి నాల్గవ అనుబంధములో -

అ. మొదటి అనుబంధము యొక్క 'ఏ' తరగతిలో రాష్ట్రాలవారీ ఇవ్వబడిన స్థానాల పట్టికలో -

(1) 1 నుంచి 9 వరకు సకూమ అయినది క్రిమములో 2 నుంచి 10 వరకు లెక్కించబడును.

(2) తిరిగి సకూమయిన 2 కు ముందు "1 ఆంధ్ర...12" అని చేర్చబడును.

(3) రెండవ కాలములో '27' - '145' సంఖ్యల బదులు క్రిమములో '18' - '148' సంఖ్యలు చేర్చబడును.

ఆ. స్థానాల పట్టికవర '204' సంఖ్యకు బదులు '207' చేర్చబడును.

8. ప్రస్తుత సభ్యుల విభజన :

రాజ్యసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రానికి కేటాయించబడిన స్థానాలలో తొమ్మిదింటికి, మద్రాసు రాష్ట్రం నుంచి రాజ్యసభలో ఎన్నికై మొదటి అనుబంధము పార్టు 1 లో ఉదహరింపబడిన ప్రస్తుత సభ్యులు తొమ్మిదిమంది, ఆంధ్ర శాసనసభ్యులచే ఎన్నికైన వారుగా పరిగణింపబడెదరు.

అదే అనుబంధములో పార్టు 2 లో ఉదహరింపబడిన మిగతా 18 మంది రాజ్యసభలో మద్రాసురాష్ట్రము రెండవ ప్రాతినిధ్యము వహించెదరు.

9. ఖాళీ అయిన స్థానాలకు ఉప ఎన్నిక :

ఆంధ్రరాష్ట్రముకు రాజ్యసభలో కేటాయించబడిన స్థానములలో నిర్ణీతదినముకు ఖాళీఉన్నవాటికి నిర్ణీతదినము తర్వాత త్వరలో ఉప ఎన్నికలు జరుపబడును.

10. సభ్యత్వకాలము :

(1) సబ్ సెక్షన్ (2) లో ఉదహరింపబడిన రీతిని కాక మొదటి అనుబంధము లోని సభ్యుల కాలపరిమితిగా మార్పు వుండదు. అనగా సదరు అనుబంధంలో ఉదహరించినట్లే ఉండును.

(2) సభ్యత్వకాలము-

అ. మొదటి అనుబంధములో పార్టు 1లో ఉదహరింపబడిన వరుస సంఖ్యలలో 4, 5 ల సభ్యత్వ కాల పరిమితులలో ఎవరినో ఒకరి కాలపరిమితి, 1958 ఏప్రిల్ 2వ తేదీతో ముగియునట్లు పెంచబడును.

ఆ. అదే అనుబంధములో పార్టు 2 లో ఉదహరింపబడిన వరుస సంఖ్యలలో 7 నుంచి 13 వరకు గల సభ్యుల కాల పరిమితులలో ఒకరి కాలపరిమితి 1954 ఏప్రిల్ 2వ తేదీతో ముగియునట్లు తగ్గించబడును.

(3) క్లాజ్ అ. సబ్ సెక్షన్ 2 లో కాలపరిమితి పెంచబడిన సభ్యుని నిర్ణయము, క్లాజ్ ఆ. సబ్ సెక్షన్ (2) లో కాలపరిమితి తగ్గించబడిన సభ్యుని నిర్ణయము, నిశ్చీతనినము తర్వాత రాజ్యసభ అధ్యక్షుని పర్యవేక్షణక్రింద చీటి కేసి జరపబడును.

(4) సెక్షన్ 9 ప్రకారం ఆంధ్ర శాసనసభ్యులు ఎన్నుకొను ముగ్గురు ప్రతినిధుల కాలపరిమితి 1950 ఏప్రిల్ 2వ తేదీతో ముగియును.

ప్రజా సభ

11. ప్రజాసభలో ప్రాతినిధ్యము :

(1) ప్రజాసభలో మద్రాసురాష్ట్రమున కన్న 75 స్థానాలు 46 కు తగ్గింపబడి, మైసూరురాష్ట్రమున కన్న 11 స్థానాలు 12 కు పెంచబడి, ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు 28 స్థానాలు కేటాయించబడును.

(2) 1950 ప్రజా ప్రాతినిధ్య చట్టము (1950 నాటి 43) మొదటి అనుబంధములో-

అ. 'ఏ' తరగతి రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన భాగములో

(1) 1 నుంచి 9 వరకు అయిన సమాఖ్యలు 2 నుంచి 10 వరకు క్రమములలో తగ్గించబడి, 2 కు పైన

"1. ఆంధ్ర...28" అని చేర్చబడును.

(2) కాలము 2 లో మద్రాసుకు ఎదురుగా '46' అని చేర్చబడును.

ఆ. 'బి' తరగతి రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన భాగములో కాలము 2 లో మైసూరుకు ఎదురుగా '12' చేర్చబడును.

12. నియోజకవర్గ విభాగము :

ప్రజాసభ ఆసెంబ్లీ నియోజకవర్గాల (మద్రాసు) ఉత్తరువు (1951), ప్రజాసభ ఆసెంబ్లీ నియోజకవర్గాల (మైసూరు) ఉత్తరువు (1951), ఇతర చట్టములు చేయబడు వరకు, రెండవ అనుబంధముయొక్క నియమములకు లోబడి వర్తించును.

13. ప్రస్తుత సభ్యులు :

ఒక నియోజకవర్గమునకు ప్రాతినిధ్యము వహించు ప్రస్తుత ప్రతి సభ్యుడూ, సెక్షన్ 12 ప్రకారం, ఆంధ్రరాష్ట్రమునకుగాని, మైసూరు రాష్ట్రమునకుగాని, సరిహద్దుల మార్పులలో సంబంధించేకంటా మారితే, అలా మారిన నియోజకవర్గముచే ప్రజాసభకు ఎన్నుకోబడిన సభ్యుడుగా పరిగణింపబడును.

14. మారిన పార్లమెంటరీ నియోజకవర్గాల ఓటర్ల జాబితాలు :

సెక్షన్ 12 ప్రకారం మార్పులు జరిగిన పార్లమెంటరీ నియోజకవర్గమునకు నిర్వీరితమయి తిరిగి ఓటర్ల జాబితాలు తయారుచేయబడువరకు, నియోజకవర్గ మందరి మారిన ప్రదేశములలోని వాటితోనూ ఓటర్ల జాబితాలు అమలునందుండును.

శా స న స భ

15. శాసనసభలో స్థానాలు :

(1) సమాసభ ఎన్నికలద్వారా వచ్చు మొత్తముస్థానాలు.

అ. ఆంధ్రశాసనసభలో 140.

ఆ. మద్రాసు శాసనసభలో 375 నుంచి 230 కు స్థానాలు తగ్గించబడును.

ఇ. మైసూరుశాసనసభలో 99 నుంచి 104 కు స్థానాలు ఎక్కువ చేయబడును.

(2) 1950 ప్రజాప్రాతినిధ్యచట్టము (1950 నాటి 43) రెండవఅనుబంధములో-

అ. 'ఏ' తరగతి రాష్ట్రాల సంబంధించిన భాగములో

(1) 1 నుంచి 9 వరకు అయిన నియోజకవర్గాలు 2 నుంచి 10 వరకు క్రమములో తగ్గించబడి 2 కు పైన 'ఆంధ్ర 140' అని చేర్చబడును.

(2) కాలము 2 లో మద్రాసుకు ఎదురుగా '230' చేర్చబడును.

ఆ. 'బి' తరగతి రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన భాగములో కాలము 2 లో మైసూరుకు ఎదురుగా '104' చేర్చబడును.

16. సభ్యులవిర్వాటాలు :

(1) మద్రాసురాష్ట్ర శాసనసభలో ఒకనియోజకవర్గముకు ప్రాతినిధ్యము వహించు ప్రస్తుతసభ్యుడు సెక్షన్ 12 ప్రకారం ఆంధ్రరాష్ట్రమునకుగాని, మైసూరు రాష్ట్రమునకుగాని, సరిహద్దు మార్పులలో సంబంధము లేకంటా మారిన, అలా ఆంధ్ర

రాష్ట్రమునకుగాని, మైనూరు, రాష్ట్రమునకుగాని మానవసభ్యుడు ఆ రాష్ట్ర శాసన సభలో సభ్యుడుగా ఎంచబడి, మద్రాసు రాష్ట్ర సభలో సభ్యత్వము పోగొట్టుకొనును.

(2) నూత్రము 333 ప్రకారం మద్రాసు శాసనసభకు అంగ్లో ఇండియన్ ప్రాతినిధ్యముకై నియమితుడైన సభ్యుడు రాష్ట్ర ప్రదేశములలో సంబంధములేకుండా, మద్రాసు రాష్ట్ర శాసనసభయందే ఉండును.

17. శాసనసభ కాలపరిమితి :

(1) నూత్రము 172 క్లాజ్ 1 ప్రకారం నిర్ణయించబడిన 5 సంవత్సరాల కాలపరిమితి, ఆంధ్ర శాసనసభ విషయంలో మద్రాసు శాసనసభ ప్రారంభమైన తేదీనే ఆంధ్ర శాసనసభ ప్రారంభమైనట్లు పరిగణించబడును.

(2) మద్రాసు, మైనూరు రాష్ట్ర శాసనసభలలో స్థానాల సంఖ్యలు మాఝా నూత్రం 172 క్లాజ్ 1 ప్రకారం ఉన్న కాలపరిమితిలో ఎట్టి మార్పు ఉండదు.

18. మానిన శాసనసభ నియోజకవర్గాల ఓటర్ల జాబితాలు :

సెక్షన్ 12 ప్రకారం మార్పులు జరిగిన శాసనసభ నియోజకవర్గముకు నిర్వీర్య దినము తర్వాత తిరిగి ఓటర్ల జాబితాలు తయారు చేయబడువరకు, నియోజకవర్గ మందలి ఆలా మానిన ప్రదేశములలోని వాటిలో సహా ఓటర్ల జాబితాలు ఆమోదనంపొందును.

కొన్ని లు

19. మద్రాసు కొన్ని లు :

మద్రాసు లెజిస్లేటివ్ కొన్ని లులో 51 స్థానాలలో

అ. నూత్రం 171, క్లాజ్ 3, సబ్ క్లాజ్ లలో ఉదహరించినట్లు (అ), (ఆ), (ఇ) ల వోటర్లచేత ఎన్నుకోబడవలసిన సభ్యుల సంఖ్య వరుసగా 14, 4, 4.

ఆ. పై క్లాజ్ లోని సబ్ క్లాజ్ (ఈ) లోని అంశముల ప్రకారం మద్రాసు శాసన సభ సభ్యులచే ఎన్నుకోబడవలసినవాం సంఖ్య 18.

ఇ. పై క్లాజ్ లోని సబ్ క్లాజ్ (ఉ) లోని అంశముల ప్రకారం మద్రాసు గవర్నరుచే నియమించబడవలసిన సభ్యుల సంఖ్య 11.

1954 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 21 వ తేదీ నుంచి

అ. నూత్రం 171 క్లాజ్ (3) సబ్ క్లాజ్ (ఆ) లో ఉదహరించినట్లు వోటర్లచే ఎన్నుకోబడిన సభ్యులచే ఎన్నుకోబడవలసిన స్థానాల సంఖ్య 6 కు ఎక్కువ చేయబడును.

ఆ. ఈ సబ్ సెక్షనులోని క్లాజ్ (ఇ) లో ఉదహరించబడిన సభ్యులచే ఎన్నుకో బడవలసిన స్థానాల సంఖ్య 9 కి తగ్గించబడును.

(2) సబ్ సెక్టను (1) లోని క్లాజ్ (అ) ప్రకారం కేటాయించబడిన . రెండు అధిక స్థానాలు, మొదటి పర్యాయము నింపే నిమిత్తం, 1954 ఏప్రిల్ 20వ తేదీ నాడు మద్రాసు కాన్సిలులో కాలపరిమితి ముగిసిన సభ్యుల స్థానాలుగా పరిగణింపబడును.

(3) 1950 ప్రజా ప్రాతినిధ్య చట్టం (1950 నాటి 43) మూడవ అనుబంధం అ. 'నిర్వీర దినము' నుండి 1954 ఏప్రిల్ 21 వ తేదీవరకు ఈ క్రింది విధంగా సవరింపబడి యుండును :

మద్రాసుకు సంబంధించిన నమోదుకు బదులు ఈ క్రింది నమోదు చేర్చబడును :

3. మద్రాసు 51 14 4 4 18 11

అ. 1954 ఏప్రిల్ 21 నుండి ఈ క్రింది సవరణ చేయబడును :

మద్రాసుకు సంబంధించిన నమోదుకు బదులు ఈ క్రింది నమోదు చేర్చబడును :

3. మద్రాసు 51 14 6 4 18 9

20. మద్రాసు కాన్సిల్ నియోజకవర్గాలు :

కాన్సిల్ నియోజకవర్గాల (మద్రాసు) ఉత్తరువు (1951) ఇతర చట్టములు చేయబడువరకు మూడవ అనుబంధము యొక్క నియమములకు లోబడి వర్తించును.

1954 ఏప్రిల్ 21వ తేదీ నుండి పై ఉత్తరువు 2వ పేరాకు అనుబంధింపబడిన పట్టిక, అందులోనికాలం (3) లో "మద్రాసు పట్టభద్రుల నియోజకవర్గం" అనే నమోదుకు ఎదురుగా "6" అని చేర్చినట్లయితేనే పై పేరాలోని ఉత్తరువులు వర్తించును.

21. మద్రాసు కాన్సిలు సభ్యులు, వారి కాలపరిమితి :

(1) నాలుగవ అనుబంధంలో పేర్కొనబడిన మద్రాసు కాన్సిలు ప్రస్తుత సభ్యులు, నిర్వీర దినమున ఆ కాన్సిల్ సభ్యత్వమును పోగొట్టుకొందురు.

(2) కాన్సిలులోని దక్షిణ మద్రాసు (పట్టభద్రుల) నియోజకవర్గానికి, దక్షిణ మద్రాసు (ఉపాధ్యాయుల) నియోజక వర్గానికి చెందిన ప్రస్తుత సభ్యులు, నిర్వీరదినము నుండి మద్రాసు (పట్టభద్రుల) నియోజక వర్గము నుండి, మద్రాసు (ఉపాధ్యాయుల) నియోజకవర్గము నుండి మద్రాసు కాన్సిలుకు వరుసగా ఎన్నికైనట్లు ఎంచబడతారు.

(3) నిర్వీరదినమునాటికి కాన్సిల్ సభ్యత్వమును పోగొట్టుకొనని ప్రస్తుత సభ్యుల కాలపరిమితి నాలుగవ అనుబంధములో పేర్కొనబడిన నిబంధనల ప్రకారం నిర్ణయించబడును.

22. మైసూరు కాన్సిల్ :

(1) కాన్సిల్ నియోజకవర్గాల ఉత్తరువు (1951) ఇతర చట్టములు చేయబడువరకు అయిదవ అనుబంధము యొక్క నియమములకు లోబడి వర్తించును.

(2) మైసూరు పట్టణముకు సంబంధించినంతవరకు పై ఉత్తరువు, సెక్షను 4, సబ్ సెక్షను (1) ప్రకారం ఆరాధ్యునిగా పరిగణింపబడిన ప్రదేశానికిమూడవ వర్తించునదిగా ఎంచబడును.

(3) చిత్రాడ్రుగ్ (సానికాధికారులు) నియోజక వర్గానికి మైసూరు కాన్సిల్లో ప్రాతినిధ్యం వహించే ప్రస్తుత సభ్యులు, నిర్వహణమునుండి చిత్రాడ్రుగ్ - బళ్ళారి (సానికాధికారులు) నియోజకవర్గమునుండి ఆ కాన్సిల్ కు ఎన్నుకొనబడిన వారుగా ఎంచబడుదురు.

(4) సబ్ సెక్షను (2) లోని అంశముల ననుసరించి సరిహద్దు మారిన, మైసూరు (పట్టభద్రుల) నియోజకవర్గానికిగాని, మైసూరు (ఉపాధ్యాయుల) నియోజకవర్గానికిగాని మైసూరు కాన్సిల్లో ప్రాతినిధ్యం వహించే ప్రస్తుత సభ్యులు నిర్వహణమునుండి అలా మారిన నియోజకవర్గమునుండి ఆ కాన్సిల్ కు ఎన్నుకోబడినట్లు ఎంచబడును.

23. మానవ కాన్సిల్ నియోజకవర్గాల వోటర్ల జాబితాలు :

నిర్వహణము తర్వాత సాధ్యమైనంత త్వరలో మైసూరు (పట్టభద్రుల), మైసూరు (ఉపాధ్యాయుల) నియోజకవర్గాల వోటర్ల జాబితాలు సవరించబడును. 1950 ప్రజా ప్రాతినిధ్య చట్టం (1950 నాటి 43)లోని అంశముల ప్రకారము మైసూరు కాన్సిల్ కు చిత్రాడ్రుగ్ - బళ్ళారి నియోజకవర్గానికి వోటర్ల జాబితా తయారు చేయబడును. అలా సవరించబడిన లేనా తయారుచేయబడిన జాబితాలు ఆ చట్టంకింద చేయబడిన నిబంధనల ప్రకారం అంతిమప్రకటన జరిగిన పనుపంటనే అమలులోకి వస్తాయి.

వివిధాంశములు

24. షెడ్యూల్లు తిరగతుల, షెడ్యూల్లు జాతుల ఉత్తరువుల సవరణ :

1950 రాజ్యాంగ (షెడ్యూల్లు తిరగతుల) ఉత్తరువు, 1950 రాజ్యాంగ (షెడ్యూల్లు జాతుల) ఉత్తరువు ఆరవ అనుబంధంయొక్క నియమములకు లోబడి వర్తించును.

25. ఆంధ్ర శాసనసభ కార్యక్రమ నియమావళి :

నిర్వహణమునకు పూర్వం మద్రాసు శాసనసభకు సంబంధించి అమలులో ఉన్న కార్యక్రమం, నిర్వహణ నియమావళియే, ఆంధ్ర శాసనసభ స్వీకరించేసిన సవరణలు, అనుసరణలకు లోబడి సూత్రం 208 క్లాజు (1) కింద నియమావళి తయారుచేసేవరకు, ఆంధ్ర శాసనసభకు కూడా వర్తించును.

26. 1950 నాటి 43 చట్టం సెక్షను 2కు సవరణ :

1950 ప్రజా ప్రాతినిధ్య చట్టం (1950 నాటి 43) సెక్షన్ (2), సెక్షను (2) సబ్ సెక్షను (1) గా తిరిగి సంఖ్యీకరించబడును. అదిగా సంఖ్యీకరించిన సెక్షనుకు ఈ క్రింది సబ్ సెక్షన్ చేర్చబడును.

"(2) సెక్షను (6), సెక్షను (9), సెక్షను 11 క్రింది చేయబడిన ఉత్తరువుశాస్త్ర ఈ చట్టం ఉదహరించబడినపుడు, సందర్భము మారునంతవరకు, 1953 ఆంధ్రప్రభుత్వం

హైకోర్టులో, మద్రాసు హైకోర్టులో వారివారి పదవుల ప్రయోజనీ ప్రకారమే ఉండును.

(3) సబ్ సెక్షను (1) ప్రకారము ఆంధ్ర హైకోర్టు న్యాయమూర్తిగా నియమింపబడినవాడు, మద్రాసు హైకోర్టులోని ప్రధాన న్యాయమూర్తిగాక మరొక న్యాయమూర్తి ఆంధ్ర హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమింపబడినపుడు, రాజ్యాంగం కింద ప అనుబంధం షేరా 10, సబ్ షేరా (2) కింద నిర్దేశించబడిన ఫూర్వం పొందుతున్న ప్రత్యేక కేసులను, ఆంధ్ర హైకోర్టు న్యాయమూర్తిగా పనిచేసిన కాలమునకు, పొందుటకే అర్హుల కలిగి ఉండును.

30. ఆంధ్ర హైకోర్టు అధికారాలు :

ప్రస్తుతము ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పొందుపర్చబడిన ప్రదేశాలకు ఒకటివల్, అపిలేటు, తదితర అధికారాలకు నిర్దేశించబడిన అమలులో ఉన్న చట్టము క్రింద మద్రాసు హైకోర్టు ఆ ప్రదేశాలు, వాటిభాగాలపైన చలాయించే విధంగానే ఆంధ్ర హైకోర్టు చలాయించవచ్చును.

31. అడ్వోకేట్లను చేర్చుకొను అధికారిని వ్యక్తం :

(1) నిర్దేశించబడిన ఫూర్వం అమలులో ఉన్న న్యాయశాస్త్రముల క్రింద అడ్వోకేట్లను, అటార్నీలను అంగీకరించడానికి, తీసుకోడానికి, చేర్చుకోడానికి, తొలగించడానికి, సస్పెండుచేయుడానికి, మద్రాసు హైకోర్టుకు ఉన్న అధికారమే, ఆంధ్ర హైకోర్టు కలిగి ఉండును.

(2) మద్రాసు హైకోర్టులో వాదించే హక్కులకు సంబంధించి నిర్దేశించబడిన అమలులో ఉన్న నిబంధనలనుబట్టి ఆంధ్ర హైకోర్టులో వాదించే హక్కు నిర్ణయించబడును.

కాని ఈ సెక్షను ప్రకారం నిర్ణయించబడిన అధికారాల చలాయించుటలో ఆంధ్ర హైకోర్టు చేసిన నియమం లేక ఆదేశానికి లోబడి, నిర్దేశించబడిన ఫూర్వము మద్రాసు హైకోర్టులో ప్రాక్టీసుచేయుటకు, అధికారముగల అడ్వోకేటుగాని, పనిచేయుటకు అధికారియుగల అటార్నీగాని ఆంధ్ర హైకోర్టులో ప్రాక్టీసుచేయుటకుగాని, పనిచేయుటకుగాని అధికారముగల అడ్వోకేటుగా, అటార్నీగా గుర్తింపబడుదును.

32. ఆంధ్ర హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు, ప్రాసీజరు :

ఈ అధ్యాయంలోని అంశములకు లోబడి మద్రాసు హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు, ప్రాసీజరులకు సంబంధించి అమలులో ఉన్న లా ఆఫ్ సెషన్స్ మార్బులలో ఆంధ్ర హైకోర్టుకు వర్తింతును. ఆ ప్రకారము ఆ హైకోర్టు ప్రాక్టీసు, ప్రాసీజరుకు సంబంధించి, నిర్దేశించబడిన ఫూర్వం మద్రాసు హైకోర్టు అమలు జరిపే నియమాలు, ఉత్తరువులు లాంటివి చేయుటకు అధికారము కలిగి ఉండును.

కాని, నిర్వీరితనమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు, ప్రాసీజరుకు సంబంధించిన నియమాలు, ఉత్తరువులు, ఆంధ్ర హైకోర్టు ఉత్తరువులద్వారా మార్పు పరికు లేదా తిరిగి నిర్దేశించవలసినవగు, నవదు ప్రాక్టీసు, ప్రాసీజరుకు సంబంధించినంతవరకు తన మాన్యులతో ఆంధ్ర హైకోర్టు చేసినట్లుగానే భావించబడి, దానికి వర్తించును.

33. ఆంధ్ర హైకోర్టు సీలు భద్రముచేయుట :

మద్రాసు హైకోర్టు సీలును భద్రపరచే విషయమై నిర్వీరితనమునకు పూర్వము అమలులోఉన్న లా తన మాన్యులతో ఆంధ్ర హైకోర్టు సీలును భద్రపరచే విషయమై వర్తించును.

34. రిజిస్టరు తదితర వ్యవహారాలు :

నిర్వీరితనమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టు ఉపయోగించిన, వాడచేసిన నిర్ణయించిన రిజిస్టరు విధానం, తదితర వ్యవహారాలకు సంబంధించి అమలులోఉన్న లా తన మాన్యులతో ఆంధ్ర హైకోర్టు ఉపయోగించే, వాడచేసే, నిర్ణయించే రిజిస్టరు విధానం, తదితర వ్యవహారాలకు వర్తించును.

35. న్యాయమూర్తుల అధికారాలు :

నిర్వీరితనమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టులోని ప్రధాన న్యాయమూర్తి, పింగిలు న్యాయమూర్తులు, డివిజనుకోర్టు అధికారాలకు సంబంధించి అమలులో ఉన్న లా, ఆ అధికారాలను వినియోగించుటకు కావలసిన అన్ని విషయాలు ఆంధ్ర హైకోర్టుకు వర్తించును.

36. హైకోర్టు విచారణ స్థానం :

ఆంధ్ర హైకోర్టు న్యాయమూర్తులు, డివిజను కోర్టులు ప్రధాన కార్యస్థానంలోకాక వేరొక ప్రదేశంలో లేక ప్రదేశాలలో విచారణ జరుపుటకు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, ఆంధ్ర గవర్నరు అనుమతితో నిర్ణయించవచ్చును.

37. ముక్తీం కోర్టుకు అపీలు చేసుకొనే విధానం :

నిర్వీరితనమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టునుండి, ఆ కోర్టు న్యాయమూర్తులు డివిజను కోర్టులనుండి ముక్తీంకోర్టుకు అపీలు చేసుకొనుటకు అమలులోఉన్న లా తన మాన్యులతో ఆంధ్ర హైకోర్టుకు కూడా వర్తించును.

38. మద్రాసు హైకోర్టునుండి ఆంధ్ర హైకోర్టుకు విచారణ మార్పు :

(1) నిర్వీరితనమునుండి కింద విధించిన ప్రకారం మినహా మద్రాసు హైకోర్టుకు ఆంధ్ర గవర్నరుగా వినియోగకారము కలిగి ఉండదు.

(2) నిర్వీరితనమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టులో ఇంకా విచారణలోనే ఉన్న కేసులు ఆ కేసుకి ముందుగాని తర్వాతిగాని ఆ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి చేత, న్యాయ్య కాణము, తదితర పరిషితులమబట్టి ఆంధ్ర హైకోర్టుచే విచారించబడి

నిర్ణయించవలసినదిగా సర్టిఫై చేయబడినది. అలా సర్టిఫై అయిన వెంటనే ఆంధ్ర హైకోర్టుకు మార్చబడును.

(3) ఈ సెక్షనులోని సబ్ సెక్షనులు (1), (2) లో, 30వ సెక్షనులో ఏమి పొందుపర్చబడినప్పటికీ, క్రింద పొందుపరచబడినవి గాక, అప్రీవ్డ్ హైకోర్టుకు అసీలు చేసుకొనుటకు అనుమతితో సహా పెట్టుకొన్న దరఖాస్తులు, మద్రాసు హైకోర్టు జారీచేసిన ఉత్తరువుల సంబంధించి రిలీఫు పొందుటకు, పునర్విచారణ తదితర ప్రాసీడింగులకు దరఖాస్తు స్వీకరించుటకు, విచారణ చేయుటకు, పరిష్కరించుటకు సదరు ప్రాసీడింగులు నిర్ణీత దినానికి పూర్వమే దాఖలు చేయబడిన, మద్రాసు హైకోర్టుకే అధికారముండును. ఆంధ్ర హైకోర్టుకు ఆ అధికారముండదు.

కాని, మద్రాసు హైకోర్టులో స్వీకరించబడిన ప్రాసీడింగులు ఆంధ్ర హైకోర్టుకు మార్చబడనని హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తికి రోచిన వాటిని అతడు మార్పుతూ ఉత్తరువు చేయవచ్చును. ఆ ప్రాసీడింగులు ఆ ప్రకారం మార్చబడును.

(4) మద్రాసు హైకోర్టు (అ) నిర్ణీత దినానికి పూర్వం సబ్ సెక్షను (2) ప్రకారం ఆంధ్ర హైకోర్టుకు మార్చబడిన ప్రాసీడింగులలో (ఆ) సబ్ సెక్షను (3) ప్రకారం మద్రాసు హైకోర్టు అధికారం అట్టే ఉంచుకొనిన ప్రాసీడింగులలో సకల విషయాలకు మద్రాసు హైకోర్టు ఉత్తరువులుగానే కాక ఆంధ్ర హైకోర్టు ఉత్తరువులుగా కూడా అమలులో వుండును.

39. రక్షణలు :

గాల్ఫ్యాంబలోని నిబంధనలకు ఆంధ్ర హైకోర్టుకు అనువర్తింప జేయడంలో ఈ అధ్యాయంలోని గేరీ అడ్డురాదు. హైకోర్టుకు సంబంధించి నిర్ణీత దినమునగాని, తర్వాతగాని కాపనపరచేగాని, అధికారం కల ఇతరులచేగాని చేయబడిన నిబంధనకు లోబడి ఈ అధ్యాయం అమలులోకి వచ్చును.

40. తాత్కాలిక నిబంధన :

(1) ఈ సెక్షనులోని నిబంధనలు మొదటి నిర్ణీత దినమునుండి, రౌడన నిర్ణీత దినమువరకు అమలులో ఉండును.

(2) మద్రాసు హైకోర్టు అధికారాలు ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు కూడా వర్తించును. ఆ హైకోర్టు, రాష్ట్రములోని ప్రదేశాలకు సంబంధించింకవనకు నిర్ణీతదినమునకు ముందుగా అధికారాలతో కలిగి ఉండును.

41. మొనూరులో కలిపిన ప్రదేశాలకు హైకోర్టు :

(1) క్రింద పొందుపరచినట్లుగా

అ. మొనూరు హైకోర్టు అధికారాలు నిర్ణీత దినము నుండి కలిపినచేయబడిన ప్రదేశమున కంతకు వర్తించును.

ఆ. ఆనాటి నుండి మద్రాసు హైకోర్టు కలిపి చేయబడిన ప్రదేశాలపై అధికార ముద్ర.

(2) నిర్వీర్యమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టులో ఇంకా విచారణలోనే ఉన్న కేసులు ఆ లేటికి ముందుగాని, త్యాగగాని ఆ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి చేత వ్యాజ్యకారణము, తదితర పరిస్థితులను బట్టి మైనూరు హైకోర్టుచే విచారించబడి నిర్ణయించబడినదిగా సర్టిఫై చేయబడినది, అలా సర్టిఫై అయిన వెనువెంటనే మైనూరు హైకోర్టుకే మార్చబడును.

(3) ఈ సెక్షనులోని సబ్ సెక్షన్లు (1), (2) లలో పొందుపర్చబడినప్పటికీ క్రింద పొందుపర్చబడినవి గాక అపీల్స్, సుప్రీంకోర్టుకు అపీలు చేసుకొని టకు అనుమతితో సహా పెట్టుకొన్న దరఖాస్తులు, మద్రాసు హైకోర్టు జూజ్ చేసి ఉత్తరువులకు సంబంధించి టీకెఫ్ పొందినట్లక, ప్రార్థించారని త-తర ప్రాసీడింగులకు దరఖాస్తులు స్వీకరించుటకు, విచారణచేయుటకు, పచ్చురించుటకు సమీప ప్రాసీడింగులు నిర్వీర్య దినానికి ముందు వాఖలుచేయబడిన మద్రాసు హైకోర్టుకే అధికారముండును. మైనూరు హైకోర్టు ఆ అధికారముండదు.

కాని, మద్రాసు హైకోర్టులో స్వీకరించబడిన ప్రాసీడింగులు మైనూరు హైకోర్టుకే మార్చబడిన హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తికి తోచిన, వాటిని మార్చుటకు వారు ఉత్తరువులు చేయవచ్చును. ఆ ప్రాసీడింగులు ఆ ప్రకారము మార్చబడును.

(4) మద్రాసు హైకోర్టు (ఆ) నిర్వీర్య దినానికి పూర్వం సబ్ సెక్షను (2) ప్రకారము మైనూరు హైకోర్టుకే మార్చబడిన ప్రాసీడింగులలో (ఆ) సబ్ సెక్షను (3) ప్రకారం మద్రాసు హైకోర్టు అధికారి అట్టి ఉంచుకొనిన ప్రాసీడింగులలో సకల విషయాలకు మద్రాసు హైకోర్టు ఉత్తరువులుగానేగాక మైనూరు హైకోర్టు ఉత్తరువులుగా కూడా అమలులో ఉండును.

(5) నిర్వీర్యమునకు పూర్వం మద్రాసు హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు చేయుటకు అధికారముగల అడ్వోకేటుగాని, పనిచేయుటకు అధికారిముగల అటార్నీగాని సబ్ సెక్షను (2) లేక సబ్ సెక్షను (3) నిబంధనలక్రింద ఆ హైకోర్టునుంచి, మైనూరు హైకోర్టుకే మార్చబడిన ప్రాసీడింగులలో వాదించుటకు, పనిచేయుటకు అధికారి మిక్కిలి బడినవారు, ఆ ప్రాసీడింగులు మార్చబడగానే ఆ ప్రాసీడింగులకు సంబంధించి మైనూరు హైకోర్టులో ప్రాక్టీసుచేయుటకు, పనిచేయుటకు అధికారముగల అడ్వోకేటుగా, అటార్నీలుగా వాదించుటకు, పనిచేయుటకు అధికారిము కలిగిఉండును.

42. వ్యాఖ్య :

సెక్షను 38, 41 ప్రయోజననిధికి

(అ) ప్రాసీడింగులైన ఖర్చులతోసహా అన్ని వివాదగ్రస్త విషయాలను పరిష్కరించేటట్లు హైకోర్టులో ప్రాసీడింగులు ఇంకా విచారణలో ఉన్నట్లే ఎంచబడును.

అపీళ్లు, సుప్రీంకోర్టుకు అపీలు చేసుకొనుటకు అనుమతితోసహా అపీలు దరఖాస్తులు, పునఃపరిశీలన దరఖాస్తులు, పునర్విచారణకు దరఖాస్తులు, డిటకు దరఖాస్తులు పై ప్రాసీ డింగులలో పొందుపర్చబడి ఉండును.

ఆ. హైకోర్టుకు ఉదహరించదమనగా అందులోని న్యాయమూర్తిగాని, డివి జను కోర్టునుగాని ఉదహరించినట్లుగా ఎంచబడును. కోర్టుగాని, న్యాయమూర్తిగాని చేసిన ఉత్తరువులు ఉదహరించడం ఆ కోర్టు లేక ఆ న్యాయమూర్తి చేసిన, ఇచ్చిన క్తు, తీర్పు, డిక్రీని ఉదహరించినట్లుగా ఎంచబడును.

అధ్యాయం - 5

ఆర్థిక నిబంధనలు

43. శాసనసభ మంజూరుచేసేలోపల ఖర్చు ఆధికారిమిచ్చుట :

(1) నిర్వీరణమునకు పూర్వోపప్రదేశాసరే ఆంధ్రరాష్ట్ర కన్సాలిడేటెడ్ నిధి నుంచి, మద్రాసు రాష్ట్ర కన్సాలిడేటెడ్ నిధి నుంచి, ఆంధ్ర శాసనసభగాని, మద్రాసు శాసనసభగాని మజూరు చేసేలోపల నాలుగు మాసములకు మించని కాలమునకు అవ సరమని తోచినట్లు ఖర్చుచేయుటకు మద్రాసు గవర్నరు అధికార మివ్వవచ్చును.

కాని నిర్వీరణమునకు తర్వాత ఆంధ్ర గవర్నరు అతనికి తోచినట్లు ఆంధ్ర రాష్ట్ర కన్సాలిడేటెడ్ నిధి నుంచి పై చెప్పిన నాలుగు మాసములకు మించని కాలమునకు ఖర్చుచేయుటకు ఆధికారి మివ్వకన్ననే పైని చెల్లును.

(2) మైసూరు శాసనసభ మంజూరు చేసేలోపల మైసూరురాష్ట్ర కన్సాలిడేటెడ్ నిధి నుండి కలిపి చేయబడిన ప్రదేశాలకు అయ్యే ఖర్చు నిమిత్తం నిర్వీరణముతో ప్రారంభ మయే నాలుగు మాసాలకు మించని కాలమునకు ఖర్చుచేయుటకు అధికారి మివ్వ వచ్చును.

44. మద్రాసు శాసనసభ నిర్ణయము :

1953-54 ఆర్థిక సంవత్సర భాగానికి అంచనావేయబడిన ఖర్చు నిమిత్తం న్యూత్రం 206 క్లాజ్ (1) సబ్ క్లాజ్

ఆ. క్రింద మద్రాసు శాసనసభ యిచ్చిన గ్రాంటు, ఆ గ్రాంటు యివ్వబడిన ప్రయోజనస్థితికొరకు కన్సాలిడేటెడ్ నిధి నుండి నిమిత్తం తీయుటకు ఆధికారిమిచ్చు ఆ రాష్ట్ర శాసనసభచేరిన చట్ట, నిర్వీరణమునకు పూర్వం ఆ ఖర్చు గ్రాంటుచేయు టకు న్యూత్రం 203 నిబంధించినట్లు వోటింగు పూర్తికాకపోయినా, ఆ ఖర్చుకు సంబం ధించి న్యూత్రం 204 లోని నిబంధనలప్రకారం చట్టం చేయబడకపోయినా పై గ్రాంటు యివ్వబడిన ప్రయోజనస్థితికొరకు, ఆ ఖర్చుకు సంబంధించి కన్సాలిడేటెడ్ నిధి నుండి

ధనం తీయుటకు ఆ కోణ పూర్వం అయిన ఖమ్మ మండలము చేయుట లేని ఆధికారము కలిగిఉండును.

45. మద్రాసు అప్రాప్రెయేషన్ చట్టం ప్రకారము ఆధికారం :

1953-54 ఆర్థిక సంవత్సరం భాగానికి ఖమ్మ నిమిత్తం రాష్ట్ర కిస్సానిడేటేషన్ నిధినుంచి ధనము తీయుటకు ఆదినమునకు ముందు మద్రాసు శాసనసభ చేసిన ఏ చట్టమైనా నిర్వీర్యము నుండి అమలులో ఉండదు.

46. మద్రాసు రాష్ట్ర జమా ఖమ్మలకు సంబంధించిన టాక్సులు :

నిర్వీర్యమునకు పూర్వము కాంగ్రెస్ పరిపాలించిన మద్రాసు రాష్ట్ర జమా ఖమ్మలపై చట్టం 151, స్టేజ్ (2) లో ఉదహరించినట్లు కలెక్టరలకు, ఇంజీనూ ఆఫీసర్లకు టాక్సులు ఆంధ్ర, మద్రాసు గవర్నరు లేనచేత ఆంధ్రకేయబడును. వారు వాటిని ఆ గవర్నరాధికార నియంత్రణమునందునగా మారుదు.

47. ఆర్థిక బుకాల్ విధిజన :

(1) ఈ ఆధ్యాయంలోని యితర నిబంధనలకొరకు, నిర్వీర్యమునకు పూర్వం మద్రాసు రాష్ట్ర ఆర్థిక, ఆస్తులు ఏదవ అనుబంధంలోని నిబంధనల ప్రకారం ఆ రాష్ట్రమునకు ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రములకు విధించబడును.

(2) ఆ విధిజనకు సంబంధించిన; వివాదాలు ఆధ్యక్షుని నిష్ణయానికి పడగివేయబడును. ఆధ్యక్షుని నిష్ణయమే అంతిమ నిష్ణయం.

48. కలెక్టర్లు :

రాష్ట్ర ప్రయోజన సిద్ధికొరకు ఆ రాష్ట్ర పరిపాలనాధికారాలు అమలు చేయుటకు మద్రాసు రాష్ట్రం నిర్వీర్యమునకు ముందు కలెక్టర్ల చేసి యున్న యెడల

అ. ఆనాటినుండి ఆ ప్రయోజనాలు

(1) ఆంధ్ర రాష్ట్ర ప్రయోజనాల కొరకు మూర్తిమే. శేక

(2) కొంతవరకు ఆంధ్ర రాష్ట్ర ప్రయోజనాల కొరకు, కొంతవరకు మైసూరు రాష్ట్ర ప్రయోజనాల కొరకే గాని నిర్వీర్యము ప్రకారం ఏర్పడిన మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రయోజనాలకు కాకిపోయిన, మద్రాసు రాష్ట్రానికి బదులు ఆంధ్ర రాష్ట్ర పరిపాలనాధికారాల అమలుకు చేయబడినదిగా ఎంచబడును.

ఆ. ఆనాటినుండి ఆ ప్రయోజనాలు మైసూరు రాష్ట్రముకు మూర్తిమే నందిన వైన యెడల మద్రాసు రాష్ట్రముకు బదులు ఆ రాష్ట్ర పరిపాలనాధికారాల అమలుకు చేయబడినదిగా ఎంచబడును.

ఇ. ఇంకేవత్తుముగాైనా మద్రాసు రాష్ట్ర అధికారాలు అమలు చేయుటకు చేయబడినదిగా ఎంచబడును.

అటువంటి కంట్రాక్టుక్రింద సంక్రిమించిన, సంక్రిమించునట్లు హక్కులు, బాధ్యతలు నిర్వీరణమునాడు మద్రాసురాష్ట్ర హక్కులు, బాధ్యతలుగానే ఆంధ్ర, మైసూరు, మద్రాసు రాష్ట్రముల హక్కులు, బాధ్యతలుగా ఎంచబడును.

(2) ఈ సెక్షను ప్రయోజనస్థితికొరక ఏ కంట్రాక్టుకిందనైనా సంక్రిమించినది, సంక్రిమించునట్లుగా ఈ క్రింది ఎంచబడును:

అ. కంట్రాక్టు సంబంధించిన ప్రాసీడింగులలో ఏ కోర్టుగాని, ట్రిబ్యూనలు గాని చేసిన ఉత్తరువు లేక అవార్డును సంత్వేషించే బాధ్యత.

ఆ. అటువంటి ప్రాసీడింగులలోగాని, ప్రాసీడింగులకు సంబంధించిగాని అయిన ఖర్చుల బాధ్యత.

(3) ఏదైనా బాధ్యతలుగా సంబంధించబడిన అప్పులు, స్వాగతములు, తదితర ఆర్థిక బాధ్యతలకు సంబంధించి నిర్ణయముల బాధ్యతలకు సంబంధించిన నిబంధనలలోనికి ఈ సెక్షను వర్తించును. స్వాగతములు, తక్కువరేఖలు కంట్రాక్టు హక్కులకు సంబంధించినవైనా పై సెక్షనుక్రిందకు వచ్చును.

49. ఆయుక్త వ్యాజ్యముల బాధ్యత :

నిర్వీరణమునకు పూర్వం కంట్రాక్టు ధింగిముగాక యింకొకటి దాని తప్పకు సంబంధించిన బాధ్యతకు లోపమొకటి ఆ బాధ్యత,

అ. వ్యాజ్య కారణము.

(1) ఆనాటినుండి ఆంధ్రరాష్ట్రము కిందకువచ్చే ప్రదేశాలలో మాత్రమే పుట్టిన

(2) ఆనాటినుండి ఆంధ్రరాష్ట్రంకిందకు వచ్చే ప్రదేశాలలో కొంతవరకు, కలిపి నేయబడిన ప్రదేశంలో కొంతవరకు పుట్టి ఆనాటినుండి మద్రాసురాష్ట్రముకింద ఉండే ప్రదేశాలలో కాకుండిన, ఆంధ్రరాష్ట్ర బాధ్యతగా ఎంచబడును.

ఆ. కలిపి నేయబడిన ప్రదేశాలలో మాత్రమే వ్యాజ్య కారణము పుట్టిన ఆ బాధ్యత మైసూరు రాష్ట్ర బాధ్యతగా ఎంచబడును.

ఇ. ఇంకో పక్షములొనైనా ఆ బాధ్యత మద్రాసు రాష్ట్ర బాధ్యతగానే ఎంచబడును.

50. హామీ బాధ్యత :

నిర్వీరణమునకు పూర్వం, 1932 మద్రాసు కోపరేటివు సొసైటీల చట్టం (1932 నాటి 6వ మద్రాసు చట్టం)కింద రిజిస్టరు అయి నిర్వీరణమునాటికి ఆంధ్ర రాష్ట్రము క్రిందకు వచ్చిన ప్రదేశాలలోగాని, ప్రదేశ భాగాలలోగాని పనిచేయుచుండిన కోపరేటివు సొసైటీ బాధ్యతకు సంబంధించి మద్రాసురాష్ట్రము హామీ బాధ్యత కలిగి ఉండిన, ఆనాటినుండి ఆ హామీ సంబంధించిన మద్రాసు రాష్ట్రముయొక్క పై బాధ్యత ఆంధ్రరాష్ట్ర బాధ్యతగా యెంచబడును.

51. కొన్ని సందర్భాలలో నిర్ణయాలు చేయుటకు, సర్దుబాటు చేయుటకు అధ్యక్షునికిగల అధికారాలు :

ఏదవ పెద్దూర్లులోని నిబంధనల ప్రకారం లేక సెక్షనులు 47-50 లలోని నిబంధనల ప్రకారం మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రములలో ఏ రాష్ట్రముయినా ఏ ఆస్తి కై నా హక్కుదార్చిన లేక ఇతర లాభములు పొందిన, లేక ఏ బాధ్యతకై నా లోబడిన, దీనికి సంబంధించిన రాష్ట్రము నిర్వీర్యమునుండి మూడుసంవత్సరములలోగా అధ్యక్షునకు తెలియజేసిన, ఆ ఆస్తిగాని, ఆ లాభముగాని తక్కిన రాష్ట్రములలో ఒకటిగాని, రెంటిగాని మార్పదంగాని, పంచదంగాని, ఒకటిగాని, రెండుగాని రాష్ట్రములు ఆ బాధ్యతను ధరించుట న్యాయము, సైన్యము అని అధ్యక్షునకు వోచిన, వారు రాష్ట్రప్రభుత్వముతో సంప్రతించి, పై ఆస్తిగాని, లాభముగాని ఏ విధంగా పంచవలెనో లేక తక్కిన రాష్ట్రముకగాని రాష్ట్రములకగాని బాధ్యతను ధరించుట ప్రధాన విషయంచేస్తూ అధ్యక్షుడు ఉత్తరవుత్సాహా నిర్ణయించును.

52. రాష్ట్ర కన్వెన్షేటర్ నిధిపై కొన్ని ఖర్చుల వసూలు :

ఏదవ అనుబంధములోని షేరా 12 లేక షేరా 17 లోని నిబంధనల ప్రకారం మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రములలో ఒకటి రెంటిగాని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి గాని చెల్లించవలసిన ముత్రాలు, ఆ ముత్రాలు చెల్లించవలసిన రాష్ట్ర కన్వెన్షేటర్ నిధినుండి వసూలు చేయబడును.

అధ్యాయం 6

శాసననిబంధనలు

53. శాసనాల ప్రాదేశిక వ్యాప్తి :

నిర్వీర్యమునకు పూర్వము ఆయనలో ఉన్న శాసనము వ్యాప్తిచెందిన, వర్తించిన ప్రదేశాలలో అందవ అధ్యాయంలోని నిబంధనలు ఎలాంటి మార్పు తెచ్చినట్లు యేంచ బడదు.

54. శాసనాధికారి :

నిర్వీర్య దినమునకముందు ఆంధ్ర, మద్రాసు, మైసూరు రాష్ట్రాలకు సంబంధించి చేయబడిన శాసనము వర్తంపజేయుటకు 1954 ఏప్రిల్ 18 పూర్వం తరుప్రభుత్వం ఉత్తరువు ద్వారా అవసరమైనట్లు, తగినట్లు శాసనమును పునరుద్ధరించుట లేక సవరించుట ద్వారా అవసరంపజేయవచ్చును లేక సవరణలు చేయవచ్చును. అధికారముగల శాసన సభ లేక ప్రభుత్వం దానిని మార్పు, పునరుద్ధరించుట, సవరించుట చేయువరిక ఆయన లో ఉండును.

వివరణ : ఈ సెక్షనులో 'తన ప్రభుత్వం' అను మాటకు అర్థం రాజ్యాంగ విధవ అనుబంధానికి జరిపర్చిన 1వ భాగితాలోని విషయాలకు సంబంధించినట్లయితే కేంద్రప్రభుత్వమనీ, తక్కిన శాసనాలకు సంబంధించినంతవరకు సందర్భానుసారంగా ఆంధ్ర రాష్ట్రం, మద్రాసు రాష్ట్రం, మైసూరు రాష్ట్రం అని.

55. నిర్ణీతసముదాయ పూర్వం శాసనం అనువర్తింపజేయడానికి :

సెక్షను 54 క్రింద అధికార వివరణలోయినా లేక తగినంత అధికారము లేకపోయినా ఏ కోర్టుఅయినా, ట్రిబ్యూనలుఅయినా, ఆశాసనము ఆంధ్ర, మైసూరు, మద్రాసు రాష్ట్రాలలో మూలమూలాలకు భంగంలేకండా, ఆయా కోర్టులముందున్న వ్యవహారాలకు అవసరమైన మార్పులతో వర్తింపజేయవచ్చును.

56. శాసనాధికార నిర్వహణకు అధికారులను వగైరా నిర్ణయించు అధికారం :

నిర్ణీతవిషయాలకు అమలులోవున్న శాసనాలను నిర్ణీతవిషయమంది, ఆంధ్రరాష్ట్రానికి సంబంధించినంతవరకు గవర్నరు, కలెక్టరుబడిన ఛాన్సలరానికి సంబంధించినంతవరకు గానప్రముఖ అధికార గిరిలో ప్రకటించబడిన అధికారి, వ్యక్తి, లేక వ్యక్తి గిరిలో ప్రకటన ప్రకారం శాసనాలను అమలుపరచు అధికారిము కలిగియుండును; సదరు విషయముగా అమలుపరచబడుతున్న శాసనాలు పూర్తిపట్టుత్వం కలిగివుండును.

57. మద్రాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించి దావాలు :

నిర్ణీతవిషయానికి మూడు ఏడైనా ఆస్తి, హక్కులు లేక బాధ్యతల (liabilities) సంబంధించిన దావాల్లో మద్రాసురాష్ట్రము పాక్షికా వుంటే, సదరు ఆస్తి, హక్కులు లేక బాధ్యతలు ఆంధ్ర, మద్రాసు, మైసూరు రాష్ట్రాలమధ్య పంపిణీలు జరిగాక, ఏ రాష్ట్ర భాగాని వచ్చునో, ఆ రాష్ట్రం మద్రాసు రాష్ట్రానికి బదులు పాక్షికా చేర్చబడి లేక పాక్షికా సమించబడి దావాలు కొనసాగించబడును.

58. అమల్లోవున్న వ్యవహారములకు సంబంధించిన నూతనాలు :

(1) నిర్ణీతవిషయానికి నుంచు, ఏకోర్టులో (ప్రాకోర్టుమినహా) గాని, ట్రిబ్యూనల్లో గాని, అధికారి లేక అధీనపక్షగాని అమల్లోవున్న ప్రతి వ్యవహారం—

(అ) అప్పటివరకు మద్రాసులోగాని, కలెక్టరుబడిన ఛాన్సలరానికిగాని, ఛాన్సలరా వుండి, నిర్ణీత విషయ ఆంధ్రరాష్ట్ర భాగంగా భాగమైన ప్రదేశానికి సంబంధించి వ్యవహారాలను ఆంధ్రరాష్ట్రానికి చెందిన తత్సంబంధమైన కోర్టుకు, ట్రిబ్యూనల్కు, అధికారి లేక అధీనపక్ష మార్చబడును.

(ఆ) అప్పటివరకు మద్రాసు లేక ఆంధ్రరాష్ట్ర భాగంగా వుండి, నిర్ణీత విషయ మైసూరు రాష్ట్రానికి కలెక్టరుబడిన ఛాన్సలరా వుండి ప్రదేశానికి సంబంధించి వ్యవహారాలను, మైసూరురాష్ట్రానికి చెందిన తత్సంబంధమైన కోర్టుకు, ట్రిబ్యూనల్కు అధికారి లేక అధీనపక్ష మార్చబడును.

(2) 1వ సబ్ సెక్షన్ మిజామలే ఏదైనా వ్యవహారం ఒక రాష్ట్రం నుంచి మరొక రాష్ట్రానికి తూర్పువలెనా అన్ని సమస్య వచ్చినప్పుడు ఆ సమస్య మద్రాసు హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి నిర్ణయానికి వదిలివేయబడును. ప్రధాన న్యాయ మూర్తి నిర్ణయమే అంతమ నిర్ణయం.

(3) ఈ సెక్షన్ లో —

(అ) 'వ్యవహారాలు' అనగా నిరంతర క్రిమినల్ కేసులు లేక ఆపివేట్లు

(ఆ) 'రాష్ట్రానికి చెందిన తర్ఫీదార్లు' అనగా కోర్టు, ట్రిబ్యూనల్, అధికారి లేక అఫీసరు' అనగా

(1) నిర్వీర విం తర్ఫీదార్ ఆ వ్యవహారాలకు ఏ కోర్టు, ట్రిబ్యూనల్, అధికారి లేక అఫీసరుమంది చాఖలు చేయబడునో అది.

(2) అనుమానం కలిగితే నిర్వీర నినానికి నుండు మద్రాసు గవర్నరు, నిర్వీర విం తర్ఫీదార్ గవర్నరు లేక రాజప్రముఖ్ నిర్ణయించిన కోర్టు, ట్రిబ్యూనల్, అధికారి లేక అఫీసరు.

అధ్యాయం 7

పరిపాలన, వివిధ నిబంధనలు

59. కొన్ని ఔత్సృక, తదితర సంస్థలకు పునరుత్పత్తి, అభివృద్ధి, మరియు నిర్వహణకు నిబంధనలు :

(1) ఔత్సృకమునంది అయిన సంస్థలకు మద్రాసు, మైసూరు ప్రభుత్వాలు, నవ పెన్షన్లు 1, 2 భాగాలలో వివరించబడిన ఔత్సృక, తదితర సంస్థలకు ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని ఏకోర్టు అయిన ట్రిబ్యూనల్ అయినా, క్లీలను నిర్వహించుటకు పునరుత్పత్తి చేసినచో సదరు ఔత్సృక, సంస్థలకు ఆంధ్ర ప్రభుత్వముక్కు పునరుత్పత్తి పునరుత్పత్తి.

(2) 1వ సబ్ సెక్షన్ లో వివరించిన ఏదైనా ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని కోర్టు, ట్రిబ్యూనల్, లేక అధికారి నవ పెన్షన్లు వివరించబడిన ఔత్సృక, సంస్థలకు క్లీలను వివరించబడిన పునరుత్పత్తి ఆంధ్ర ప్రభుత్వముక్కు వ్యక్తిలను, తమ గాష్ట్ర ఇలా కాలా లేకపోయినా, సదరు ఔత్సృక, సంస్థలకు పంపు అధికారం కలదు.

(3) 1వ సబ్ సెక్షన్ లో నిర్వహించిన ఏదైనా నవ పెన్షన్లు ఔత్సృక, తదితర సంస్థలకు ఏ నిబంధనలకు మారులకు గావడి ఆంధ్ర ప్రభుత్వము పునరుత్పత్తి గించునచేత, సదరు నిబంధనలు, చట్టాలు 1 జనవరి 1954 నాటికి ఆయా ప్రభుత్వాల ఒప్పందం కుదుర్చుకోవాలి; అలా అనాటికి ఆయా ప్రభుత్వాలకు

ఒప్పందం కుదరినచో, సదరు నిబంధనలను, మరకులను ప్రెసిడెంటు ఉత్తర్వుద్వారా నిర్ణయించును.

60. కొన్ని రాష్ట్ర సంస్థల్లో, అమల్లో వున్న సౌకర్యాలను కొనసాగించుట :

మద్రాసు, మైసూరు ప్రభుత్వాలు, 9 వ పె.హ్యూలు 1, 2, భాగాల్లో వివరించబడిన సంస్థల్లో 1 జనవరి 1954 నాటికి ఆంధ్ర ప్రభుత్వానికి, ఆంధ్ర ప్రదేశ్కు ఆయా ప్రభుత్వాల మధ్య అంగీకృతిమైన యిటులనో, అంగీకృతిమైన గడువుమేర, అంగీకృత సౌకర్యాలను కలిగించావో; అలా ఆనాటికి ఆయా ప్రభుత్వాలమధ్య అంగీకారం కుదరినచో, ప్రెసిడెంటు ఉత్తర్వుద్వారా నిర్ణయించును.

61. పరిపాలనాశాఖ, పోలీసుశాఖలకు సంబంధించిన నిబంధనలు :

(1) నిర్ణీత దినానికి ముందు మద్రాసు రాష్ట్రంలో వున్న పోలీసు పరిపాలనా శాఖ, పోలీసు పోలీసుశాఖల సానే, నిర్ణీతదినంబది మొక్కకొకటి రెండుగా విభజించబడి, ఆంధ్ర ప్రభుత్వానికి ప్రతి శాఖలో ఒక ఫోగం, మద్రాసు ప్రభుత్వానికి రెండు భాగాలు కేటాయించబడును.

(2) ఆంధ్ర, మద్రాసు రాష్ట్రాల మధ్య విభజించబడిన ఆయా శాఖలకు, కేటాయించబడిన ప్రత్యేకాధికారులూ, వారి సంఖ్యలూ, ఏర్పాట్లూ ప్రెసిడెంటు ఉత్తర్వులద్వారా నిర్ణయించును.

(3) నిర్ణీత దినానికి ముందు మద్రాసు రాష్ట్రంలో ఉద్యోగిలో వుండి, నిర్ణీత దినాన 2వ సబ్ డివిజన్ మించవలె ఆంధ్రరాష్ట్రానికి కేటాయించబడిన ప్రతి వ్యవస్థిగి—

(అ) నిర్ణీతదినానికిముందు మద్రాసు రాష్ట్రంలో భాగమైవుండి, నిర్ణీతదినాన ఆంధ్రరాష్ట్రంలో భాగమైన ఏ ప్రాంతంలో ఆయనా వుద్యోగిం చేస్తూవుంటే, సదరు వ్యవస్థిగి నిర్ణీతదినంబది ఆంధ్ర ప్రభుత్వంచే నియమించబడినట్టే యెంచబడును.

(ఆ) అలా నిర్ణీతదినానికి ముందు ఆంధ్రరాష్ట్ర హస్తాంతరం పునాదుల నిర్వహిస్తూ వుండవలసినట్టే సదరు వ్యవస్థిగి ఆంధ్రప్రభుత్వంచే రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహార నిర్వహణకు నియోగించబడవలెను.

62. ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసు, ఇండియన్ పోలీసు, ఇండియన్ ఇంజనీర్ సర్వీసు, ఇండియన్ ఫారెస్టు సర్వీసులకి సంబంధించిన నిబంధనలు :

(1) ఆంధ్ర, మద్రాసు రాష్ట్రాలమధ్య, ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసు, ఇండియన్ పోలీసు, ఇండియన్ ఇంజనీర్ సర్వీసు, ఇండియన్ ఫారెస్టు శాఖల్లోని అభీషక్త కేటాయింపులను ప్రెసిడెంటు ఉత్తర్వుద్వారా నిర్ణయించును.

(2) 1వ సబ్ సెక్షన్ ప్రకారం ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి కేటాయించబడి, అంతకు పూర్వం నిర్ణీతదినానికి మద్రాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల్లో పనిచేసిన ప్రతి అభీషక్తు

(అ) నిష్ఠితచివానికి ముందు మద్రాసు రాష్ట్రంలో భాగమైవుండి, నిష్ఠితచివాస ఆంధ్రరాష్ట్రంలో భాగమై ఏ ప్రాంతంలో అయినా వున్నాగించేస్తూ వుంటే, సదరు వున్నాగి నిష్ఠితచివాసింది ఆంధ్రప్రభుత్వంచే నియమించబడినట్టి యెంచబడు.

(ఆ) అలా నిష్ఠిత చివాసికిముందు ఆంధ్రరాష్ట్ర హద్దుల్లోపల వున్నాగం నిష్ఠ హిస్తావుండకంటే, సదరు వున్నాగి ఆంధ్రప్రభుత్వంచే రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహార నిర్వహణకు నియోగించబడినది.

63. ఇతర సర్వీసులకు సంబంధించిన నిబంధనలు :

(1) నిష్ఠితచివాసికి ముందు 3వ సెక్షన్ (1) వ సభ సెక్షన్ లో నివసించబడిన, మద్రాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించిన ప్రాంతాల్లో లేక కలిసి వేయబడిన భూభాగంలో పనిచేస్తున్న వారి నియోగించబడనల, సర్వీసుపనిగుల ప్రకారం మామూలుగా పరాయి రాష్ట్రాల్లో పనిచేయుదానికి వీలలేని వ్యక్తులకు అంతరి, నితరములను ఆంధ్ర లేక మైసూరు రాష్ట్రాలకు సంబంధ వ్యవహార నిర్వహణకు ప్రెసిడెంటు మామూలు ఉత్తర్వు ద్వారా నియమించవచ్చు. అంతముగా ప్రెసిడెంటు వ్యవహారాల్లోని కేసు యింపులు అంతమ నిష్ఠాయాలు.

(2) నిష్ఠిత చివాసికిముందు మద్రాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల్లో పనిచేస్తున్నట్టి (1) వ సభ సెక్షన్ నియమ వ్యవహార, ఏ వ్యక్తియైనా ప్రెసిడెంటు ప్రత్యేక ఉత్తర్వుల ద్వారా ఆంధ్రరాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహార నిర్వహణకు నియమించవచ్చు.

(3) 1వ లేక 2వ సభ సెక్షన్ లోని ఆంధ్ర లేక మైసూరు రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన వ్యవహారాలకు నిర్వహించుటకు నియమించబడిన ప్రతివ్యక్తి.

(అ) నిష్ఠిత చివాసికి ముందు అతడు మద్రాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహార నిర్వహణలో ఏ వున్నాగిలో వుండునో, నిష్ఠిత చివాసి కంటే ఏ రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహార నిర్వహణలో నియోగించబడునో అనాగి గాని ఆ వున్నాగి ఆ ప్రభుత్వంచే ఆ వున్నాగిలోనే నియమించబడినట్టి యెంచవలెను.

(ఆ) నిష్ఠిత చివాసికి ముందు అతడు ఏ వున్నాగిలోను లేక యెన్బయ్యే అయా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు లేక అందు కలిగి అధికారి అయా రాష్ట్ర సంబంధ మైన కార్యనిర్వహణకు అతనిని నియమించును.

(4) 2వ సభ సెక్షన్ పనిగా ఆంధ్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల నియంత్రా ప్రెసిడెంటు ఉత్తర్వుల ద్వారా నియమించబడిన వ్యక్తులందరూ తమ తమకులుగా నిర్దేశించబడవలెను. అది ఏరూ :

(i) ఆంధ్రరాష్ట్రానికి ప్రత్యేకించి కేటాయించబడిన అఫీసర్లు (ఈ సెక్షన్ లో పేరిని 'కేటాయించబడిన అఫీసర్లు' అని పిలవబడుదును.)

(ii) (5) వ సెక్షన్ క్రింద ప్రకారం పరిమిత కాలమునకు ఆంధ్రరాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల్లో పనిచేయుటకు ప్రెసిడెంటు ఉత్తర్వులద్వారా నియమింపబడిన ఆఫీసు (వీరు ఈ సెక్షన్ లో 'బడలాయించబడిన ఆఫీసు' అని పిలవబడుదురు).

(5) ఆంధ్రరాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల్లో బడలాయించబడిన ఆఫీసు పనిచేయుకాలం రెండేళ్ళు మాత్రం.

అయితే ఇలాంటి ఆఫీసును రెండేళ్ళలోగా ఆంధ్ర ప్రభుత్వం తిరిగి మద్రాసు ప్రభుత్వానికి పంపిస్తే తరువాతి అనుకంఠే, మద్రాసు ప్రభుత్వానికి, ఆ సంబంధించిన ఆఫీసుకు మూడు నెలల గాతీను యిచ్చి, ఆ ఆఫీసును తిరిగి మద్రాసు ప్రభుత్వానికి పంపించేయవచ్చును.

(6) ఒక ఆఫీసు బడలాయించబడిన ఆఫీసులందీ లేక కేటాయించబడిన ఆఫీసులందీ కానీ, ఆంధ్రరాష్ట్రానికి అంతకు నివ్వకుండా కేటాయింపుకు ప్రెసిడెంటు ఆగ్రహముగా తిరిగి ఆఫీసు నెలకొని వచ్చి ఆఫీసు పనిచేయవచ్చును.

(7) ఆంధ్రరాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల కోసం మద్రాసు రాష్ట్రం నుంచి బడలాయించబడిన ఆఫీసు —

(అ) బడలాయించు కాలంలో మద్రాసు రాష్ట్రం నివ్వకుండా వచ్చుటకు ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి సహకార ప్రతినిధిగా వ్యవహరించవచ్చును.

(ఆ) బడలాయించు కాలంలో మద్రాసు రాష్ట్రంలో వుండి ఏదీ చేసినా అందుకో, ఆయా చేసినా కాక ప్రెసిడెంటు నాథానీ లేక ప్రత్యేక ఉత్తర్వుల ద్వారా నివ్వించు అలవాటుల మూడూ వచ్చును.

(8) బడలాయించబడిన ఆఫీసుకు మద్రాసు ప్రభుత్వం అనుమతలేనిదే బడ్జెట్ చేయబడిన; ఫైనాన్సింగ్ హోం కిందకువచ్చు; అలాంటి ఆంధ్ర ప్రభుత్వం ప్రతిపాదనకు మద్రాసు ప్రభుత్వం తిరస్కరిస్తే, (5) వ సెక్షన్ క్రింద ఏమున్నప్పటికీ, ఆ ఆఫీసును వెంటనే మద్రాసు ప్రభుత్వానికి పంపిస్తేయవచ్చును.

(9) 7, 8 సెక్షన్ క్రింద లోబడి, బడలాయించబడిన ఆఫీసు ఏమేపునా ఉన్న నిబంధనలతో (Conditions of Service) మద్రాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాల్లో పనిచేయున్నాడో అనే నిబంధనలు, ఆంధ్రరాష్ట్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాలకోసం బడలాయించబడిన కాలంలో కూడా వర్తించును.

(10) ఈ సెక్షన్ లోని నిబంధనలు, 61, 62 క్రింద లోని నిబంధనలు వర్తించిన వారికి వర్తించవు.

64. ప్రెసిడెంటు ఆధికారాలు :

61, 62, 63 సెక్షన్ లోని నిబంధనలు, అనుబంధములకు, రాష్ట్రాలమధ్య సహకార కార్యముల పంపిణీ ముందు అనుబంధము ఉత్తర్వులకు మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలకు ప్రెసిడెంటు వారీచేయవచ్చును.

అయితే నిర్వీర్యునిని మును మద్రాసు గవర్నరు ఏదైనా వ్యక్తితో అయినా కాంగ్రెస్ చేసుకొనివుంటే, సవరు కాంగ్రెస్ కు సంబంధించిన హక్కులు బాధ్యతలు 1, 2 సభ సెక్షన్ లలో గుర్తించిన హక్కులకు, బాధ్యతలకు సంబంధించవు.

(4) ఈ సెక్షన్ లో ప్రావీణ్యముగల నిబంధనలకు సంబంధించిన విషయాలూ ముఖ్యంగా ప్రాజెక్ట్ నిర్మాణం పూర్తిచేయుటకు, తర్వాత ప్రాజెక్ట్ నిర్వహణకు నూతనలు అవసరమని తోచినప్పుడల్లా తోచినవారలను ప్రెసిడెంటు చేయవచ్చును.

అయితే 1వ సభ సెక్షన్ ప్రకారం ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలకు ఒకం ఒకటి కూరిగాని లేక ఆరే సభ సెక్షన్ క్రింద ప్రెసిడెంటు వుత్తర్వులచే చేయించి, పైన ప్రావీణ్యము విధంగా ప్రెసిడెంటు వారలను బోధించునట్లు, అనగా బోధించినా, ఆ వారలను అయిదు వారల వచ్చు.

(5) ఈ సెక్షన్ లో 'మొదటి ప్రాజెక్ట్' లేక 'ప్రాజెక్ట్' అనగా మద్రాసు ప్రాంతంలో ప్రభుత్వాలమధ్య నిర్మించిన అధికారికముగల మద్రాసు రాష్ట్రం సంబంధించినవారికి ప్రాజెక్ట్, లోకల్ కాలనీలమధ్య 'రాష్ట్ర', అంతర్వర్తి, కడప, కర్నూలు, తొలకూరు మొదటి కేటర్ల మొదట మొదటి చేయుట; ప్రాజెక్ట్ ఎలక్షన్ లో - స్మార్ట్ నిర్మించిన వారికి వచ్చు వచ్చులకు సవరణగా మరలను పరిగణించుట; వచ్చులకు ప్రాజెక్ట్, మరల నిర్మించిన తర్వాత వచ్చు లక్ష్యాలలోని వారిని నిర్మించిన లేక అప్పుడే నిర్మించిన ప్రాజెక్ట్.

67. ఆంధ్ర నిర్మించుటకు అలవచ్చును, నిశేధకాలు :

ఆంధ్ర నిర్మించుటకు అలవచ్చును, నిశేధకాలు, 158 వ ఆర్డర్ కి 3వ క్లాస్ ప్రకారం గానగా అమలు, ప్రెసిడెంటు వుత్తర్వులమధ్య నిర్మించుట వచ్చును.

68. ఇతర వారలను నిర్మించు ఈ చట్టంలోని నిబంధనల క్రితం :

ఇతర వారలను ఈ చట్టంలోని నిబంధనల నిర్మించుటకు, ఈ చట్ట నిబంధనలే వచ్చునట్లుగా.

69. ప్రతినిధులకు లోలగించు ఆధికారం :

ఈ చట్టనిబంధనలను అయిదు వారలలో ఏదైనా ప్రతినిధులు నిర్మించి, సవరు ప్రతినిధులు నిర్మించిన వారికి అర్హతను లేక వారికి అనర్హత నిబంధనలకు నిర్మించిన విధంగా ప్రెసిడెంటు వుత్తర్వులమధ్య నిర్మించుట వచ్చును.

షెడ్యూలు 7

[47 (1), 48 (8), 51, 53, 66 (1) సెక్షన్లకు సంబంధించిన నిబంధనలు]

మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరుల మధ్య కేటాయించవలసిన ఆస్తులు, అప్పులకు సంబంధించే నిబంధనలు :

1. (1) ఈ షెడ్యూల్ లోని ఇతర నిబంధనలకు లోబడి యావత్ భూమి, అన్ని గిద్దంగులు, వస్తువులు, ఇతర సరకులు ఏ రాష్ట్రంలో వుండునో, ఆ రాష్ట్రం సాక్షుగానే పరిగణించబడును.

(2) ఈ కేరాలా 'భూమి' అనగా అన్నిరకాలైన వీర్రాస్తులూ, సవరు అస్తులవల్ల సంక్రమించే హక్కులూ.

'సరకులు' అనగా వాణ్యాలు, కరెన్సీనోట్లు కానివి.

2. (1) 1 జూలై 1953, నిర్ణీతదినాల మధ్య మద్రాసు ప్రభుత్వం చేసిన వర్గీకరణలు, మద్రాసు ఆంధ్రరాష్ట్రాల మధ్య ప్రేషిడెంటు నిర్ణయించిన నిష్పత్తిలో కేటాయించబడును.

(2) 1వ కేరాలాని నిబంధనలకు లోబడి మద్రాసు ప్రభుత్వపు ట్రెజరీలలో, మద్రాసు ప్రభుత్వం చేర రిజర్వు బ్యాంకులో నిల్వయున్న రొట్టెము నిర్ణీత దినానికి తూర్వమే మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలమధ్య 62½ : 36 : 1½ నిష్పత్తిలో పంచబడును.

అయితే పంపిణీ కోసం ఒక ట్రెజరీ నిల్వలు మరొక ట్రెజరీకి మార్చబడవు. కాని నిర్ణీతదినాన రిజర్వు బ్యాంకులో మూడు రాష్ట్రాల కారణాలని జమల పరటయించు చ్వారా నిల్వలు పంపిణీ చేయబడును.

వ్యాఖ్య : ఈ కేరాలా 'ట్రెజరీ' అనగా సబ్ ట్రెజరీ అని కూడా గ్రహించవలెను.

3. ఏ తరగతికి చెందిన స్టోర్సు (Stores)లో అయినా విడుదలచేయని సమక నివృత్తుకే, ఆ నిల్వలకు ఆయా రాష్ట్రాలు 1 ఏప్రిల్ 1953 నుండి గత మూడు సంవత్సరాలలో పండిన ఇండెంట్లు చామాషా ప్రకారం మద్రాసు, ఆంధ్ర, కలిసి చేయబడిన ప్రదేశాల మధ్య పంచబడును. సవరు ఇండెంట్లు రెక్వింపులో మద్రాసు మగరంలో ఉన్న క్లెరికేయిజ్ వివిధ ప్రభుత్వ కార్యాలయాలలో నుండి ఇండెంట్లు తెచ్చినరావు.

అయితే ఈ పేరా నిబంధన ప్రత్యేక కార్యకలాపాలకోసం అనగా ప్రత్యేక సంస్థలు, వర్కు-షాపులు, ఎలక్ట్రికల్ కార్యాలకోసం, విద్యానిలా వున్న ప్రత్యేక మైన పనులకోసం నిర్వచించబడిన స్టాన్డుకు వర్తించదు.

4. మద్రాసులోని గవర్నమెంటు టెన్లోని అచ్చు యంత్రాల్లో గోడల వంతు వీలైనంతవరకు యంత్ర రూపేణా ముట్టచెప్పబడును. అది సాధ్యం కాని పక్షంలో ఆ యంత్రాల విలువను టెన్ ఖాతాల్లో డిప్రీసియేషన్ కింద కొంత తగ్గించబడి వుంటే సదరు మొత్తం పోను మిగిలిన విలువ గొఖ రూపంలో సద్దబాటు చేయబడును.

5. భూమి శిస్తులతో సహా బకాయిలు ఏరాష్ట్రానికి చెందినవో, ఆరాష్ట్రానికి సదరు శిస్తులు వసూలు చేసుకొనే హక్కు కలదు.

6. (1) నిర్వీర దినానికి పూర్వం ఏదైనా సానిక పరిపాలనా సంస్థకు (బళ్ళారి జిల్లాలోర్డు మినహా) గాని, సాప్రెటేకిగాని, వ్యవసాయదారునికిగాని లేక మహో వ్యక్తికి గాని మద్రాసు రాష్ట్రం అప్పులను లేక అడ్వాన్సులను యిచ్చి వుంటే, సదరు అప్పులను, అడ్వాన్సులను సదరు సానిక పరిపాలనా సంస్థ, సాప్రెటే, వ్యవసాయదారుడు లేక మహోవ్యక్తి నిర్వీరదినాన ఏరాష్ట్రప్రభుత్వమునకు చేందునో, ఆ రాష్ట్రం రాబట్టుకొనే హక్కు కలిగివుండును.

(2) నిర్వీర దినానికి పూర్వమే, బళ్ళారి జిల్లాలోర్డు మద్రాసురాష్ట్రానికి ఏదైనా అప్పులూ లేక అడ్వాన్సులూ ఇవ్వవలసివున్న యెడల సదరు అప్పులు లేక అడ్వాన్సులూ కొంత భాగం ఆదోని, ఆటారు తాలూకాల లాభ నిమిత్తం, లేక రాయదుర్గం తాలూకా లాభనిమిత్తం, ఉపయోగపడివుంటే, సదరు విధంగా వుపయోగించబడిన మొత్తాలు కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలోర్డులు ఆంధ్రరాష్ట్రానికి ఇవ్వవలసిన అప్పులు గానూ, కురదలా భాగం మైసూరురాష్ట్రానికి బళ్ళారి జిల్లాలోర్డు ఇవ్వవలసిన అప్పుగాను ఎంచబడును.

(3) మద్రాసురాష్ట్రం వెలుపల ఏవ్యక్తికైనా, ఫరం లేక సంస్థకైనా మద్రాసు రాష్ట్రం ఇచ్చిన అప్పులు లేక అడ్వాన్సులను రాబట్టుకొనే హక్కు. ఆ రాష్ట్రానికి ఉంది. అయితే ఆ విధంగా రాబట్టిన అప్పులు లేక అడ్వాన్సులు మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరుల మధ్య 62 3/4 : 36 : 1 1/4 నిష్పత్తిలో పంచబడాలి.

7. రాష్ట్రాలపాటాకు రావలసిన ఆదాయంపన్ను :

(1) యూనియన్ ఎక్సైజుపన్ను నిల్వణ్ణామంచి 1953-54 సంవత్సరానికి మద్రాసురాష్ట్రం పాటాకు రావలసిన నిల్వలు మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరుల మధ్య 62 3/4 : 36 : 1 1/4 నిష్పత్తిలో పంచబడాలి.

వ్యాఖ్య : 1953-54 సంవత్సరానికి కేంద్ర బడ్జెట్ అంచనాల ప్రకారం రాష్ట్రాల పాటాకు రావలసిన ఆదాయంపన్ను, యూనియన్ ఎక్సైజు పన్నుల్లో

నిర్మితదినానికి పూర్వంపున్న మదరాసు వాటాకు రావలసిన మొత్తంలో సగంమాత్రమే ఈ పేరాలా వుదహరించిన నిల్వలుగా తీసుకోబడును.

(2) రాష్ట్రాల వాటాకు రావలసిన ఆదాయం వమ్మ, యూనియన్ ఎక్సైజు వమ్మలనుంచి నిర్మితదినానికి పూర్వంపున్న మదరాసు రాష్ట్ర వాటాకు రావలసిన మొత్తం, 1 ఏప్రిల్ 1954 నుంచి, మహానిధంగా కాననం చేయబడేవరకు, ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరం మదరాసు, ఆంధ్ర, మైసూరులమధ్య 62½ : 36 : 1½ దామాషాలో పంచబడాలి.

8. నిర్మితదినానికి పూర్వం కేంద్ర కోడ్డు ఫండుకు మదరాసురాష్ట్రం చే జమ కట్టబడిన మొత్తాలు, మదరాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలమధ్య 62½ : 36 : 1½ దామాషానీ కేటాయించబడాలి.

9. నిర్మితదినానికిపూర్వం, ది ట్రాన్జెన్ మార్ ఫర్టిలైజర్స్ డివిజన్ లిమిటెడ్, ది మద్రాస్ రేడియో అండ్ ఎలక్ట్రికల్స్ లిమిటెడ్, ది మద్రాసు ఇంజనీరింగ్ ఇన్ వెస్టుమెంట్ కార్పొరేషన్ కంపెనీలలో మద్రాసు రాష్ట్రానికిపున్న షేర్లు మదరాసు, ఆంధ్ర, మైసూరుల మధ్య 62½ : 36 : 1½ దామాషాలో పంచబడాలి.

10. డిప్రీసియేషన్ రిజర్వుఫండునుంచి తీసిన పెట్టుబడుల భద్రతకోసం వుంచిన పెక్యూరిటీలు, ఏ సంస్థలకొరకు (undertakings) సదరు డిప్రీసియేషన్ రిజర్వుఫండు నిర్వహించబడినచో, ఆ సంస్థలుపున్న రాష్ట్రమునకు సంగ్రహించును.

11. 12వ పేరా నిబంధనలకు లోబడి, వాణిజ్య, పారిశ్రామిక సంస్థలకు సూచించిన ఆస్తులు, అప్పులు, సదరు సంస్థలు కలిపితేమిటదిన ప్రదేశంలో వుంటే మైసూరురాష్ట్రానికి, ఆంధ్ర, మద్రాసు భూభాగాల్లోవుంటే, ఆయా రాష్ట్రాలకు సంగ్రహించును.

12. (1) నిర్మిత దినానికి పూర్వం గవర్న మెంటు పెక్యూరిటీలద్వారా ప్రజల నుంచి మద్రాసు ప్రభుత్వంచే వసూలుచేయబడిన రుణాలు, నిర్మితదినంనుంచి, మద్రాసు ప్రభుత్వ రుణాలుగానే పరిగణించబడును; కాని సదరు రుణాల తీర్మానం నిమిత్తం ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలు తమతమ వాటాలను మద్రాసురాష్ట్రానికి జమకట్టవలెను. ఆయా రాష్ట్రాల వాటాలు నిర్ణయించే నిమిత్తం, సదరు రుణాలు ఈ పేరా 2 వ సబ్ పేరాలా నూదించబడిన రుణంగానే యెంచి, ఆంధ్ర, మైసూరు, మద్రాసుల మధ్య విభజింపబడినట్లు పరిగణించబడును. అదేమాదిరి ఆంధ్ర, మైసూరుల వాటాలు నిర్ణయించబడును.

అయితే 2 వ పేరా, (1) వ సబ్ పేరాలా వుదహరించబడిన పరికరాలు తీర్మాన పాధ్యత, ఈసబ్ పేరా నిమిత్తం, 2వ పేరా (1)వ సబ్ పేరాలా సదరురుణాల వల్ల వచ్చుచుండునట్లు (Proceeds) కేటాయించబడిన దామాషాలోనే ఆంధ్ర, మద్రాసుల మధ్య కేటాయించబడినట్లు పరిగణించవలెను.

వ్యాఖ్య : ఈ సభాపేరాలో గవర్నరు మెంటు పెక్కురిటీలు అనగా ఇండియన్ పెక్కురిటీస్ యాక్టు (1920 నాటి 10వ చట్టం) 2వ సెక్షన్ (అ) క్లాజులో నిర్వచనం దిక్కిన క్రిందును.

(2) మద్రాసురాష్ట్రపు కురవలా పబ్లిక్ బుకాలు అనగా నిర్మితదినానికి పూర్వం ఆంధ్రప్రభుత్వం రిజిస్ట్రేషన్ చేసిన రుజువలను, మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు ప్రభుత్వాల మధ్య ఆయా ప్రభుత్వాలు నిర్మితదినంవరకు ఈ పెక్కురిటీలు రివ పేరాలో ఉదహరించిన పద్ధతిలో సహ ప్రధానమైన నిర్మాణాల కోసం (Capital works), ఇతర పెట్టుబడులకోసం (Capital outlays) పెట్టిన ఖర్చుల మొత్తాల దామాషాగా కేటాయించబడును.

అయితే తాత్కాలిక రాజధానిగా, భవనాలు, హాల్లు లేక ఇతర నిర్మాణాల నిమిత్తం నిర్మిత దినానికి పూర్వం ఆంధ్రరాష్ట్రం కేంద్రమనంచి పుచ్చుకున్న రుజువలకి పూర్తి బాధ్యత ఆంధ్ర ప్రభుత్వానిదే.

(3) ఈ పేరాలోని 2వ సభాపేరా కేటాయింపుల నిర్ణయంకొరకు (బింగ్ హామ కాలన్స్, పెట్టుబడి రెక్కలు కలిగినటువంటి ఇతర భవనాలు మినహా) పెట్టుబడి రెక్కలు కలిగిన రిక్కిన ఆస్తులపై ఖర్చుమాత్రమే రెక్కలొకటి తీసుకోబడును.

Binny's

COTSWOL

Useful for all and for
year round comfort

Available in attractive Colours

AND

Binny's

PURE SILK

INDENTORS

H. A. R. MOHAMED & SONS

6 A. GODOWN STREET :: MADRAS

అయితే 66వ కేజీలో వుదహరించిన కుంభద్ర ప్రాజెక్టులో పని చేయబడిన పబ్లిక్ రుణాలు ఆయా రాష్ట్రాల మధ్య కలిపి ఒడంబడిక ప్రకారం కేటాయించబడును. అలా ఒడంబడిక నిర్ణీత దినం నుంచి రెండు సంవత్సరాల్లో పల కుదరని పక్షంలో, ప్రెసిడెంటు వుత్తర్వు ద్వారా నిర్ణయించిన ప్రకారం కేటాయించబడును.

(4) పబ్లిక్ రుణాల తీర్మానం నిమిత్తం, నిర్ణీత దినానికి పూర్వం ఏర్పరచబడిన సింకింగ్ ఫండు (Sinking Fund)లు మద్రాసు రాష్ట్రంలోనే వుంటాయి. అయితే రాష్ట్రాల మధ్య అప్పుల కేటాయింపుకు, సదరు సింకింగు ఫండు లెక్కలోకి తీసుకోబడును.

(5) ఆంధ్ర రాష్ట్రం వాగ్దాన తక్కువ భవనాలు వచ్చినందున ముదరాగా ఈ కేరా 2వ సబ్ కేరా ప్రకారం ఆంధ్ర, మద్రాసుల మధ్య కేటాయించబడగా వచ్చిన రుణాల తీర్మానంలో ఆంధ్ర వాటా నుంచి 230.4 లక్షల రూపాయలు తగ్గించి, సదరు మొత్తం మద్రాసు వాటాకు కలపబడును.

13. కిరీత్ డిపాజిట్లు, లోకల్ ఫండు డిపాజిట్లు, నిర్మితదినం తర్వాత ఏ రాష్ట్ర భూభాగంలో వుండునో ఆ రాష్ట్రానికి చెందును. సదరు డిపాజిట్ల తీర్మానం కూడా ఆ రాష్ట్రం బాధ్యతే.

14. జమీందారీ రద్దు విషయము, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాల మధ్య నిర్మిత దినం తర్వాత ఆయా రాష్ట్రాల్లో చెల్లించవలసిన సర్వపరిహారాల కామాషాలో కేటాయించబడును.

15. నిర్మిత దినానికి ముందు మద్రాసు కోర్టు పండుగా నాపను చేయబడ కూడా నిల్వ వున్న మొత్తాలు, నిర్మిత దినం తర్వాత సదరు సామ్యును తీసుకోవలసిన స్థానికి సంఘం ఏ రాష్ట్రానికి చెందునో, ఆ రాష్ట్రానికి కేటాయించబడును.

16. ప్రతి రాష్ట్రం, నిజ శాస్త్రుతిగా కేటాయించబడిన ప్రభుత్వోద్యోగుల ప్రావిడెంటు ఫండుకు సంబంధించిన అప్పులను స్వీకరించవలెను.

17. (1) ఈ కేరా 3వ సబ్ కేరాలో వుదహరించబడిన సర్దుబాట్లకు లోబడి నిర్మితదినానికి ముందు మద్రాసు రాష్ట్రం చే మంజూరు చేయబడిన పంపులు (Pensions) ఆయా రాష్ట్రాల ప్రెజిడెన్సీ, సబ్ ప్రెజిడెన్సీ చెల్లించబడవలెను.

(2) సదరు సర్దుబాట్లకు లోబడి, నిర్మితదినానికి పూర్వం మద్రాసు రాష్ట్రం కొలువుగా వుండి రిటైరు అయిన, రిటైరు అయ్యే ముందు కాలపులో వున్న వుద్యోగులకు నిర్మిత దినానికి పూర్వం పంపుల బాపకు ఏమైనా గావనివుంటే, సదరు సామ్యు చెల్లించవలసిన బాధ్యత మద్రాసు రాష్ట్రానికే.

(3) నిర్మిత దినంలో ప్రారంభం అయ్యే 1953-54 ఆర్థిక సంవత్సరంలో దర్మిలా ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రతి రాష్ట్రంలో ఈ కేరా 1, 2 సబ్ కేరాల్లో వుదహరించబడిన పంపుల నిమిత్తం చెల్లించిన మొత్తాలు లెక్కించబడును. సదరు సంవత్సర

భాగానికి లేక సంవత్సరానికి మదరాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాల్లో చెల్లించిన పంపుమొత్తాల్లో ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాల్లో సదరు సంవత్సరభాగానికి లేక సంవత్సరానికి చెల్లించిన పంపుమొత్తాలు ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో ఆయితే 36%, మైసూరు రాష్ట్రంలో ఆయితే 1½% కన్నా ఎక్కువగా లేక తక్కువగా చెల్లించబడివుంటే సదరు విధంగా ఎక్కువ లేక తక్కువ చెల్లించబడిన మొత్తాలను, మద్రాసు రాష్ట్రానికి ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలు చెల్లించడమో లేక ముదగా పుచ్చుకోవడమో జరిపబడును.

(4) నిర్ణీత దినమునాని వర్తమానాని కంటేరు అయ్యే వున్యోగములయొక్క పంపును పట్టించే బాధ్యత సదరు పంపు మంజూరుచేసే రాష్ట్రానిదే. నిర్ణీతదినము వరకు ఏ ఆఫీసునైనా యివ్వవలసిన పంపుభాగాయను మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరులు 62½ : 36 : 1½ నిష్పత్తిలో భరించవలెను. ఏ రాష్ట్రము సదరు పంపు మంజూరు చేసినదో ఆ రాష్ట్రము తక్కిన రెండు రాష్ట్రములనుండి సదరు గామాను ప్రకారము రాబట్టుకొనగల చట్టబద్ధము. ఏ ఆఫీసునైనా నిర్ణీతదిన తర్వాత మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాల్లో ఏదో ఒక రాష్ట్రంలో కొంతకాలం, మిగతా వకటి లేక రెండు రాష్ట్రాల్లో మరికొంతకాలం, వున్యోగంచేసి వున్నట్లయితే, సదరు వకటి లేక రెండు రాష్ట్రాలు ఆ ఆఫీసు ఆయా రాష్ట్రాల్లో పనిచేసినకాలం గామాను ప్రకారం ఆ ఆఫీసు పంపును మంజూరు చేసే రాష్ట్రానికి చెల్లించవలెను.

వ్యాఖ్య : ఈ షేరాలో పంపును పుచ్చించి చెప్పబడిన ఏ విషయమైనా, సదరు పంపును విత్తమక్తా విలువ (Commuted Value) గురించికూడా చెప్పబడినట్లు భావించవలెను.

18. ఎటాశేలని పద్దయ్యైనా చివర పై షేరాల్లో పొందించిన ఆఫీసో లేక ఆఫీసో తానుమాను చేస్తుండవలసిన సదరు పద్ద ఆయా షేరాల నిబంధనల ప్రకారం పరిచయపడును.

19. పై షేరాల్లో గాని 48, 49, 50, 66 షేరాల్లోగాని యెత్తుకోబడని ఆస్తులు లేక అప్పులను సంబంధించిన బాధనిష్టలు మద్రాసు, ఆంధ్ర, మైసూరు రాష్ట్రాలమధ్య ప్రసేదెంబు వుత్తర్వుల ప్రకారం విభజించబడును.

ఆయితే ఆయా రాష్ట్రాలు పై విభజనములను మరియొక విధముగా విభజించు కొనుటకు అంగీకరించేయవలె ఈ షేరావల్ల సదరు విభజన నివేదించబడినట్లు యెంచరాదు.

ఆంధ్ర ప్రభుత్వం

ప్రభుత్వ ఆంధ్ర గవర్నర్ :

శ్రీ చంబలూర్ మున్సిపల్ కౌన్సిల్, వి. సి. యస్.

అంతర్గత కార్యదర్శి—శ్రీ జి. ఆర్. చంద్రనగ, వి. ఎ. ఎస్.

పైనిక కార్యదర్శి—మేజర్ కె. జి. వి. యస్. సెంటిగూల్

అంగరక్షకుడు—కెపెన్ ఆర్. జి. థియోడోస్

సర్జన్—డాక్టర్ సి. జి. లిల్, యం. వి. వి. యస్.

ఆంధ్ర మంత్రివర్గం

1. శ్రీ బంగుటూరి ప్రకాశం, ముఖ్యమంత్రి :
హోం (పబ్లిక్ సర్వీసెస్) సహ) పాటిలికర్, సమాచార,
మహిళాసంక్షేమ శాఖలు.
2. శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి, ఉపముఖ్యమంత్రి : హోం (హాబీస్, శాంతిభద్రతల రక్షణ,
వ్యవసాయ), కాపలా, ఎన్నికలు, పబ్లిక్ వర్క్స్, రవాణా శాఖలు.
3. శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం : ఆర్థిక, వ్యాయశాఖలు, కోర్టులు, జైళ్లు, పెద్దపాటలు
ప్రాంతాలు, దేవాదాయ సర్వేకాయ శాఖలు.
4. శ్రీ బిలుమ ప్రభాకరపట్టాభిరామాచార్య : పరిశ్రమలు, విద్య, ఎక్సైజ్, వాణి
జ్యపు పన్నులు, మన్యపానిషేధం.
5. శ్రీ కడప కోటిరెడ్డి : విద్యుత్, ఆహారం, రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలు.
6. శ్రీ వెద్దిరెడ్డి నిమ్మారెడ్డి : పానిక పరిపాలన, వ్యవసాయము, ఆదవులు,
పశుపోషణ, మన్యపరిశ్రమ శాఖలు.
7. శ్రీ రామోదరం సంజీవయ్య : ప్రభుత్వ, ప్లానింగు, కామిక్, గ్రామాభి
వృద్ధి, హాబీసర్వీసు, పశుకాని శాఖలు, విద్యుత్ ప్లాన్ టెన్.

సెక్రటేరీ యుటి

ఫోటో కెప్టెన్—శ్రీ జి. పుల్లారెడ్డి వి. సి. యస్.

(హాబీసు, శాంతిభద్రతల రక్షణ, సమాచార శాఖలు)

హోమ్ శాఖ

సెక్రటరీ—శ్రీ సి. సరసింహం, ఐ. ఎ. యస్.

డిప్యూటీ సెక్రటరీలు—శ్రీ ఐ. జె. నాయుడు, ఐ. ఎ. యస్.

శ్రీ కె. వి. రాధాకృష్ణయ్య

శ్రీ జి. గోపాలకృష్ణనాయుడు

అండర్ సెక్రటరీ—శ్రీ బి. ఆర్. డి. శాస్త్రి

అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ యల్. శ్రీరాములు

శ్రీ డి. వసుదాం

రి సెన్యూ శాఖ

(రిసన్యూ, ఆహార, వ్యవసాయ, ఎస్సెస్, మద్యపాన విషేషం)

సెక్రటరీ—శ్రీ యం. జి. రాజు, ఐ. సి. యల్.

డిప్యూటీ సెక్రటరీ—శ్రీ కె. యల్. ప్రకాశరావు

అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ పి. కృష్ణయ్యనాయుడు

శ్రీ జి. సత్యనారాయణ

శ్రీ యం. శ్రీరాములు

శ్రీ సి. రామారావు

ఆర్థిక శాఖ

(ఆర్థిక, వాణిజ్య, పన్నులు)

సెక్రటరీ—శ్రీ వి. కె. రావు, ఎ. సి. యల్.

డిప్యూటీ సెక్రటరీ—శ్రీ టి. ఇ. వీరనాథువారాజు

అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ కె. అనురాంబం

శ్రీ జి. ఇసాక్ ప్రభాకర్

మున్షిఫ్ ఆఫ్ జేస్

పబ్లిక్ వర్క్స్ శాఖ

(పబ్లిక్ వర్క్స్, రవాణా)

సెక్రటరీ—శ్రీ కె. యల్. అనంతరామన్*

శ్రీ యల్. చక్రవర్తి ఐ. సి. యల్.

డిప్యూటీ సెక్రటరీ—శ్రీ వి. వెంకట్రాయుడు, ఐ. ఎ. యల్.

అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ టి. సి. గోపాల్ రామనాయుడు

శ్రీ టి. రామకృష్ణ

* శ్రీ చక్రవర్తి సెలవువిధి ప్రకారమువల్ల వారి స్థానంలో శ్రీ కె. యల్. అనంతరామన్ గారు తాత్కాలికంగా నియమించబడ్డారు.

అభివృద్ధి శాఖ

(అభివృద్ధి, గ్రామోద్ధరణ, కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టులు, ప్లానింగు)

సెక్రటరీ—శ్రీ ఆర్. ప్రసాద్, ఐ. సి. యస్.
 డిప్యూటీ సెక్రటరీ—శ్రీ యస్. జి. అప్పారావునాయుడు
 సీనియర్ సెక్రటరీ—శ్రీ టి. ప్రభాకరరావునాయుడు
 అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ యల్. భక్తవత్సలు
 శ్రీ కె. రమణారెడ్డి
 శ్రీ టి. ఎ. శంకరయ్యచెట్టి

స్థానిక స్వపరిపాలన

(గవ్య, ఆరోగ్య, స్థానిక స్వపరిపాలన)

సెక్రటరీ—శ్రీ యస్. ఆర్. కైలాస్, ఐ. సి. యస్.
 డిప్యూటీ సెక్రటరీలు—శ్రీ కె. సి. మాదప్ప, ఐ. ఎ. యస్.
 శ్రీ జి. వి. వెంకటస్వామినాయుడు
 అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ డి. కామయ్య
 శ్రీ ఇ. యల్. బనార్జీరావునాయుడు

న్యాయ శాఖ

(కోర్టులు, కైర్దు)

సెక్రటరీ—శ్రీ వి. సి. హెచ్. నారాయణమూర్తి
 డిప్యూటీ సెక్రటరీలు—శ్రీ వి. కామేశ్వరరావు
 శ్రీ యం. కె. నారాయణస్వామి
 అసిస్టెంట్ సెక్రటరీలు—శ్రీ వి. ఏ. వెంకటాచలపతి
 శ్రీ కె. బాబుగారావు

శాసనసభ

సెక్రటరీ—శ్రీ జి. వి. నాదరి
 డిప్యూటీ సెక్రటరీ—శ్రీ డి. సూర్యారావు

రివెన్యూ బోర్డు

శ్రీ కె. యం. ఉన్నిధన్, ఐ. సి. యస్. (మొదటి సభ్యుడు)
 శ్రీ యం. పి. పాయ్, ఐ. సి. యస్. (రెండవ సభ్యుడు)
 శ్రీ కె. సుబ్బారావు (కార్యదర్శి)

పబ్లిక్ సర్వీసెస్ కమిషను

- శ్రీ సి. వివేకానందమూర్తి (చైర్మన్)
 శ్రీ యం. ఏ. వెంకటమణిరావునాయుడు
 శ్రీ జి. రామిరెడ్డి
 శ్రీ యస్. ఆశ్వనాథర్ (కార్యదర్శి)

శాఖాధిపతులు

1. శ్రీ యస్. వెంకటకృష్ణయ్యర్ — ఫీఫ్ యింజనీర్ — ఇరిగేషన్
2. శ్రీ శి. యం. ప్రభాకర్ — ఫీఫ్ యింజనీర్ — హైవేస్ బిల్డింగ్స్, పి.డబ్ల్యు.డి.
3. శ్రీ బి. ఆర్. సోమమాజిలు — ఫీఫ్ యింజనీర్ — ఎలక్ట్రిసిటీ
4. శ్రీ యం. కాంతిరాజ్ — వ్యవసాయ, మత్స్యశాఖ డైరెక్టరు
5. మేజర్ టి. మురారి — పశుసంపదశాఖ డైరెక్టరు
6. డాక్టర్ డి. సుబ్బారావు — ఆరోగ్యశాఖ డైరెక్టరు

పుస్తక ప్రపంచం

ఏ పుస్తకం

ఏ భాషలోనైనా, ఏ రచయితవైనా

కావలెనే కొరికే చాలు :

గుప్తా బ్రదర్స్

“పుస్తకముల నిల”

మెయిన్ రోడ్ : : విశాఖపట్టణము

ఇవేకాక స్టేషనరీ, కాగితములు, క్లెన్సింగ్ యిత్తెలు

ఎలాంటి పుస్తకాలు మీదా సమస్తవి ధౌర్యం కొరకతాయి.

స్థాపన : 1916

7. డాక్టర్ యం. వి. రమణమూర్తి—వైద్యశాలకు డైరెక్టరు
8. డాక్టర్ పి. సదాశివరెడ్డి—విద్యాశాలకు డైరెక్టరు
9. శ్రీ యస్. ఎ. అయ్యంగర్—ట్రాన్స్‌పోర్టు కమిషనర్ - సైన్స్ ఇన్స్టిట్యూట్ జనరల్
10. శ్రీ ఎ. పి. వి. వైద్యసాగ్—వి. సి. యస్. వాణిజ్య, పరిశ్రమలశాఖ డైరెక్టర్
11. శ్రీ టి. ప్రభాకరరావునాయుడు — వి. ఎ. యర్. డైరెక్టరు కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టులు, గ్రామాభివృద్ధి, హరిజనాభివృద్ధి
12. శ్రీ కె. సుబ్రహ్మణ్యంనాయుడు—సహకార సంఘాల రిజిస్ట్రారు
13. శ్రీ హెచ్. కృష్ణమూర్తి—ఇన్స్టిట్యూట్ జనరల్ ఆఫ్ రిజిస్ట్రేషన్
14. శ్రీ ఎ. రాఘవరెడ్డి—ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ టాకెట్ బోర్డు, మున్సిపాలిటీస్
15. శ్రీ సి. ఆర్. రెడ్డి—లేబర్ కమిషనర్ - సైన్స్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఫ్యాక్టరీస్
16. శ్రీ ఎన్. పి. సహని—ఫిఫ్త్ కన్స్ట్రక్షన్ ఆఫ్ ఫౌండేషన్
17. శ్రీ వై. పి. వి. రెడ్డి—రాయలసీమ డివలప్ మెంట్ కమిషనరు
18. యం. గౌడ్-మహిష్టాన్—ఎ. ఎ. యస్. డైరెక్టర్ ఆఫ్ కటిట్ మెంటుస్
19. సయ్యద్ అహమ్మద్—వి. సి. యస్. క్రెడిట్, రిటైర్ ట్రాఫిక్ బోర్డు
20. శ్రీ యల్. టి. ఎట్టి—క్లర్క్ టోటల్ ఆఫీసు
21. శ్రీ బి. సతీశాచన్—ప్రభుత్వ ఆర్థిక లెఖాకారు, ఆర్థిక శాఖకు కమిషనరు.
22. శ్రీ ఎ. గంగారాంబెట్టి—ప్రొఫెసర్, కీల్స్ గాక్స్ అకాడమి ట్రైబ్యునల్
23. శ్రీ పి. ఆర్. హరిశ్. అయ్యర్—ట్రైబ్యునల్, డిస్ట్రిక్ట్ ప్రొసీక్యూటర్.
24. శ్రీ పి. కె. మినప్ప—టోటల్ ఇన్స్టిట్యూట్ జనరల్.

ఆంధ్రప్రభుత్వ కార్యాలయాలు

ఆంధ్రప్రభుత్వ కార్యాలయాలను పునరుద్ధరించే కార్యక్రమాలలో తగిన వసతులు లేకపోవుట వలన అది ముద్రానుబంధం పునరుద్ధరించబడింది.

1. కలెక్టరేట్ కార్యాలయం—భారత్ గవర్నమెంటు "యునిక్రెయి" అనే భవనంలో - బాంబులతో, మద్రాసు - 2 (కె.టి.ఎస్. నెం. 8308, 86710)
2. వ్యవసాయ, మత్స్యపరిశ్రమల శాఖ డైరెక్టరు కార్యాలయం—యునిక్రెయి భవనం, బాంబులతో, మద్రాసు - 2 (ఫోన్ నెం. 86335, 85376)
3. పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్—831 ఎల్లామ్మకోడె, రైసాంకోట, మద్రాసు 18.

4. వైద్యశాల డైరెక్టరు— 10 ప్రింట్ రోడ్డు, నంగంబాకం, మద్రాసు (ఫాన్ నెం. 86156)

5. ఆరోగ్యశాల డైరెక్టరు—10 ప్రింట్ రోడ్డు, నంగంబాకం, మద్రాసు (ఫాన్ 86156)

6. డైరీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్, ట్రాన్స్పోర్ట్ కమిషనర్—14 విక్టోరియా క్రొసెంటు రోడ్డు, ఎగ్మూరు, మద్రాసు - 8 (ఫాన్ 86102)

7. ఫీడ్ యింజనీర్ ఎలెక్ట్రిసిటీ—20 రట్లండ్ గాట్, నంగంబాకం, మద్రాసు (ఫాన్ 86874)

8. ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ రిజిస్ట్రేషన్,

9. రిజిస్ట్రార్ ఆఫ్ బాయింట్ స్టాక్ కంట్రోల్,

10. రిజిస్ట్రార్ ఆఫ్ ఫిటింగ్స్

11. జనరల్, మేజర్, వివాహాల రిజిస్ట్రారు కార్యాలయాలు

—12. ఎ. మన్మథ రోడ్డు, ఎగ్మూరు, మద్రాసు - 8

12. సహకార సంఘాల రిజిస్ట్రారు

13. కంట్రోలు వస్తువుల డైరెక్టరు కార్యాలయాలు

—48-1 బిమ్మిల్లింగ్స్, రాయచేట హైకోర్టు, మైలాపూరు, మద్రాసు-4. (ఫాన్ నెం. 88467)

14. వాణిజ్య, పరిశ్రమల శాఖ డైరెక్టరు—2, రాజబాగ్ పేజ్, త్యాగరాజు ఎగ్, మద్రాసు - 17.

15. ఇన్స్పెక్టర్ ఆఫ్ లాకెట్ హోర్స్, మున్సిపాల్టీలు

16. హిందూ జేవాలయ, సర్కారులయాల కమిషనర్ కార్యాలయాలు - 141 నూత్రన్ రోడ్డు, రాయచేట, మద్రాసు - 14 (ఫాన్ 85644)

17. రైల్వే కమిషనర్

18. ఫీడ్ ఇన్స్పెక్టర్ ఆఫ్ ఫ్యాక్టరీస్ కార్యాలయాలు - 60 10 ఎడ్వర్డు ఇలియన్ రోడ్డు, రాయచేట, మద్రాసు - 14 (ఫాన్ 85644)

19. అమ్మకిం పన్ను అప్పిలేట్ ట్రిబ్యూనల్ కార్యాలయాలు—20, ఆలీపర్ రోడ్డు మైలాపూర్, మద్రాసు 4 (ఫాన్ 85852)

20. పశుసంపదశాఖ డైరెక్టరు కార్యాలయం—1 బ్రక్లిన్ రోడ్డు, కానామేజర్ రోడ్డు, ఎగ్మూరు, మద్రాసు 8 (ఫాన్ 86244)

21. రేడియో ఇంజనీరు కార్యాలయం—53 టీటర్స్ రోడ్డు, రాయచేట - మద్రాసు 14 (ఫాన్ 86244)

22. ఫీఫ్ కన్వర్సర్ ఆఫ్ ఫారమ్స్ కార్యాలయం—19 A-మంగలబాకం హైకోర్టు మద్రాసు, (ఫోన్ 8296)

23. హరిజన, మహిళా సంక్షేమశాఖ ప్రాజెక్టు కార్యాలయం—57 హార్న్ కోర్ట్, ఎన్నూరు, మద్రాసు 8 (ఫోన్ 8185)

24. విద్యార్థుల ప్రాజెక్టు కార్యాలయం—6 కాలేజి రోడ్డు, మంగలబాకం, మద్రాసు (ఫోన్ 86092)

25. హైకోర్టు డిప్యూటీ సీక్రెటరీ కార్యాలయం—1½, నార్త్ గేట్ రోడ్డు, మద్రాసు 1 (ఫోన్ 55664)

26. డిప్యూటీ ప్రొసీక్యూటర్ జనరల్ కార్యాలయం—19 A-మంగలబాకం హైకోర్టు, మద్రాసు.

27. ఆంధ్ర ఆకాదమీ జనరల్ కార్యాలయం—ఎక్స్ ప్రెస్ ఎస్టేటు - ఓల్డ్ కిట్ హౌస్ రోడ్డు, మద్రాసు-2. ఈ కిటు ఇన్స్పెక్టరు జనరల్ కార్యాలయం, ఇన్వెన్టరీ ఫీఫ్ ఇంజనీరు కార్యాలయం, హైకోర్టు ఫీఫ్ ఇంజనీరు కార్యాలయం, ఆంధ్ర రాజధాని కిక్కులులోనే వున్నాయి. ఆంధ్ర ప్రభుత్వ ప్రెజిడెంట్, ఆంధ్ర శాసనసభ, మంత్రిని నివాసాలు కిక్కులులోనే వున్నవి. ఆంధ్ర నోట్సు, టెలిగ్రాఫ్, టెలిఫోన్ స్కీలు కార్యాలయాలూడా కిక్కులులోనే వున్నవి.

న్యూ టైలరింగ్ మార్పు

ఏ యా రు. రోడ్డు

:

పి. జ. య. నా. డ - 2

మా వద్ద అన్ని రకముల ముఖ్య పరికరాలతో కాయుచేసి
సకాలములో అందించబడును.

మా సాఫ్ట్ బిజినెస్ దుకాణము ప్రాజెక్టు.

ప్రా: జె. వెంకటరత్నం

M.N.A

ఆంధ్రరాష్ట్ర బడ్జెట్

1954-55 బడ్జెట్ అంచనాలను అనుసరించి ఆంధ్రరాష్ట్రపు ఆదాయం రూ 21 కోట్ల 2 లక్షల 81 వేలు. ఖర్చు రూ 24 కోట్ల 1 లక్ష 99 వేలు. 1954-55 సంవత్సరానికి ఆంధ్రరాష్ట్రం బడ్జెట్ లోటు షుమారు 3 కోట్లు.

1953 అక్టోబరు 1 న ఆంధ్రరాష్ట్రం యేర్పడిన తర్వాత 1953-54 సంవత్సరం ఉత్తరార్ధభాగానికి బడ్జెట్ తయారుచేయబడింది. ఈ 6 నెలల బడ్జెట్ లోను ఖర్చు రూ. 12,34,17,000 అవుతుందని, ఆదాయం రూ. 11,82,59,000 వస్తుందని అంచనా వేయబడింది. కాని నికరంగా అయిన ఖర్చు, వచ్చిన ఆదాయాలు లెక్కించినచో అంచనాలను మించి ఖర్చు 57 లక్షల 65 వేలు పెరిగింది. ఆదాయం రూ 12 లక్షల 75 వేలు

మూత్రమే అదనంగా పెరిగింది. 1953-54 ఉత్తరార్ధం బడ్జెటులోను నికరంగా రూ 96 లక్షలకుపైగా తేలింది. మొదటి అంచనాలను మించి లోటు రూ 44 లక్షల 90 వేలు పెరిగింది.

1954-55 సంవత్సరం బడ్జెట్ లోటు రూ 3 కోట్లను పూర్వదానికి కొత్త పన్నులు విధించబడుతున్నాయి. కొత్త పన్నులవ్వగా 1 కోటి రూపాయల లోటును పూర్వదానికి నీలవుతుంది. నీటి తీరువా హెచ్చింపు, వ్యాపారపంటలపై పన్ను, అభివృద్ధిపన్ను ఆంధ్రప్రభుత్వం తలపెట్టిన కొత్తపన్నులు. ఈ పన్నులు విధించి విధించలేక ఆర్థికమంత్రి బడ్జెటు ప్రసంగాలలో తెలియజేయలేదు. పన్నులకు సంబంధించిన విలులు తరువాత ప్రకటితమవుతాయి.

జమాఖర్చులు

ఆంధ్రలో ప్రభుత్వానికి 1954-55 సంవత్సరపు బడ్జెటు అంచనాల ప్రకారం ఏవివర్గాలకైనా ఎంతెంత ఆదాయం నిస్తు

న్నదీ, యేయే విధులకైనా ఎంతెంత ఖర్చు అవుతున్నదీ ప్రకటితమైన పట్టికలలో తెలియజేయబడ్డది.

ఆదాయం

వరుస నెంబరు	పద్యం	ఆదాయం
1.	ఎక్సైజు పన్నులలో కేంద్రముండి ఆంగ్లకు వచ్చేవాటా	1,03,09,900
2.	ఆదాయపుపన్నులలో ఆంగ్లకు వచ్చేవాటా	3,23,85,600
3.	నీటి తీరునామినహా భూమిపన్ను	3,35,00,000
4.	నీటితీరువాక్రింది ఆదాయం	1,43,50,000
5.	రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఎక్సైజు పన్నులు	8,39,300
6.	స్టాంపులు	1,87,23,700
7.	అరవులు	39,91,000
8.	రిజిస్ట్రేషను	30,54,000
9.	మోటారు పన్నులు	1,42,33,600
10.	దిగ్గజపన్నులు (32 లక్షలు), అమృతం పన్ను (రూ 3 కోట్ల 15 లక్షలు), పాగాకు పన్నులు (రూ 18 లక్షలు), దివ్యచక్ర పన్నుకి పన్నులు (రూ 3,11,600), పెట్రోలుపై పన్ను (రూ 55 లక్షలు)	4,23,11,600
11.	ఇంజనీ (కాంటిన్ ఆక్సెస్ టిక్ఎట్)	27,26,200
12.	ఇంజనీ (కాంటిన్ ఆక్సెస్ టిక్ఎట్)	44,23,000
13.	వడ్డీలు	9,61,700
14.	కోల్ట్రాఫీలు, న్యాయశాఖ ఫీలు వగైరా	30,67,800
15.	ఫైదీలు రెయారుచేసే వస్తువుల అమ్మకం	1,69,400
16.	చోరీలు	5,58,500
17.	విద్యాశాఖ	12,94,3000
18.	వైద్యశాఖ	3,99,000
19.	ప్రభుత్వశాఖ	1,91,800
20.	వ్యవసాయం	42,56,700
21.	పశు పక్షి మర	2,02,000
22.	పహారాదారులు	32,42,900
23.	పరిశ్రమలు, పత్తెలు	38,72,700
24.	పరిశ్రమ ఫీలు వగైరా రుసుములు	17,61,100

వరుస సంఖ్య	పేరు	అదాయం
25.	సివిల్ వర్కుస్	38,06,100
26.	విద్యుత్ స్కీములపై ఆదాయం	22,99,900
27.	ఉద్యోగాల పంచనామికం	1,74,400
28.	స్టేషనరీ ప్రింటింగు	6,000
29.	ఇతరాలు	42,35,900
30.	తెలుగుబడ్డలకు అభివృద్ధి, పరిపాలనాక్రింద కేంద్రం ఇచ్చే గ్రాంటు	10,60,900
31.	కేంద్ర-రాష్ట్రం సహకారాలు	12,600
32.	అసాధారణ ఆదాయం	1,22,18,500

ఖర్చు

వరుస సంఖ్య	పేరు	ఖర్చు
1.	భూమి శిస్తు	57,81,800
2.	ఎక్సైజు	38,16,700
3.	పొంగుపులు	11,32,600
4.	అటవీ శాఖ	27,48,600
5.	రిజిస్ట్రేషన్	16,43,600
6.	మోటారు నిండవై పన్ను పన్నులు శాఖ క్రింద	29,25,400
7.	అమ్మకపుపన్ను, వికోవపుపన్ను వర్గరాల శాఖ	52,82,600
8.	గవర్నర్, మంత్రులు, రాజధానికార్యాలయ ఉద్యోగుల జీతాలు	47,09,100
9.	శాసనసభ, ఎన్నికలు	18,61,600
10.	జిల్లాల పరిపాలన వర్గరాల	2,72,38,500
11.	కోర్టులు - న్యాయశాఖ	61,82,800
12.	కైక్కు	14,08,400
13.	పోలీసు	2,63,23,200
14.	విద్యాశాఖ	4,30,44,900
15.	తైత్త్యశాఖ	1,01,46,100

వరుస నెంబరు	పద	ఖర్చు
16.	ప్రభాకర్గృహం	57,88,800
17.	వ్యవసాయం, మర్చిసౌఖ్యము	75,79,400
18.	పశుసంక్షేమకాళి	24,18,400
19.	సమాచారకాళి	56,20,000
20.	పరిశ్రమలు	52,10,300
21.	హరిజనోద్ధరణ	56,21,000
22.	కార్మికులు, ఫ్యాక్టరీలు	6,49,000
23.	సివిల్ మార్కుస్ (ధివనాలు వైరా)	2,93,84,100
24.	సివిల్ మార్కుస్ (ఎస్టాబ్లిష్ మెంటు పరికరాలు)	68,33,500
25.	సివిల్ మార్కుస్ (మాన్యువల్లు, రిలీఫ్ పనులు)	39,51,000
26.	విద్యుచ్ఛక్తి	1,99,09,200
27.	కిరణ్ నివాసాల పనులు	15,06,000
28.	పెన్షన్లు	82,07,000
29.	ప్రభుత్వ క్రిమినల్	17,48,900
30.	ఇతరాలు (మిసిలేనియస్)	20,71,700
31.	కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టులు	36,15,200
32.	జమిందారులకు వద్ద పరిచరణ	20,00,000
33.	ఇతరము	2,75,84,200
34.	ఇతరము కాళిలో పెట్టుబడి ఖర్చులు	3,34,99,600
35.	సివిల్ మార్కుస్పై పెట్టుబడి ఖర్చులు	1,02,36,600
36.	పరిశ్రమలపై పెట్టుబడి ఖర్చులు	8,89,100
37.	విద్యుచ్ఛక్తి స్కీములపై పెట్టుబడి ఖర్చులు	8,10,59,700
38.	పెన్షన్ చెల్లింపు	7,40,000
39.	ప్రభుత్వ వాణిజ్య పథకాలపై పెట్టుబడి	6,04,20,300
40.	ప్రభుత్వం యిచ్చిన అప్పులు వగైరా	2,03,49,800

ప్రభుత్వ యంత్రం మీద ఖర్చు

ప్రభుత్వం వివిధ శాఖల క్రింద ఖర్చు పెడుతున్న మొత్తం షూమారు రూ. 24 కోట్ల 2 లక్షలు. దానిలో విద్య క్రింద 17.9%, పోలీసు శాఖ క్రింద 10.9%, వ్యవసాయ శాఖ క్రింద 3.1%, నీటిపారుదల క్రింద 25%, ప్రభావశీల క్రింద 2.3%, పరిశ్రమల క్రింద 2.2% ఖర్చు పెడుతున్నది.

ప్రభుత్వం చేస్తున్న ఖర్చులలో చాలా భాగం ప్రభుత్వ యంత్రం క్రిందనే ఖర్చు అవుతున్నది. పోలీసు, టైల్స్, న్యాయ శాఖల క్రింద, గవర్నరు, మంత్రులు, రాజధాని కార్యాలయాల (హెడ్ క్వార్టర్స్) క్రింద, జిల్లా పరిపాలన క్రింద కలిపి రూ. 6,58,62,600 ఖర్చు అవుతున్నది. జిల్లా పరిపాలన క్రింద కేటాయింబడ్డ ఖర్చులో అధికావశ్యకతల్ని సీ-ముల క్రింద, అగ్నివృద్ధి ప్రణాళికలు వగైరాల క్రింద రూ. 57.41 లక్షలు ఖర్చు అవుతున్నది. ఈ ఖర్చును మినహాయించితే మైండ్ టెల్పులర్ల నాలుగు శాఖల క్రింద రూ. 6 కోట్ల 1 లక్ష 21 వేలు అవుతుంది.

ఇది కాక ఇతర శాఖలలో ఉద్యోగుల జీతాలు, అలవెన్సులు, ఎస్టాబ్లిష్ మెంట్స్ క్రింద రూ. 4 కోట్ల 33 లక్షల 70 వేలు ఖర్చు అవుతున్నది.

అంటే అన్ని శాఖలలోనూ కలిపి ఉద్యోగుల జీతాలు, అలవెన్సులు, ఆఫీసు ఖర్చుల క్రింద రూ. 10 కోట్ల 34 లక్షల 91 వేలు ఖర్చు అవుతున్నదన్నమాట. మొత్తం ఖర్చులో ప్రభుత్వ యంత్రం మీదే 49% ఖర్చు అవుతున్నది.

కొన్ని శాఖలలో వాటి క్రింద కేటాయింబిన మొత్తంలో ప్రభుత్వ యంత్రం మీద సగం కంటే యెక్కువగా

ఖర్చు అవుతున్నది. అటవీ శాఖ క్రింద అయ్యే ఖర్చు 64.7%, పశు సంక్షేమ శాఖలో 55.5% ప్రభుత్వ యంత్రం మీదనే ఖర్చు అవుతున్నది. మరి కొన్ని శాఖలలో ఆయా శాఖలకు కేటాయింబిన మొత్తాలలో ప్రభుత్వ యంత్రం మీద ఖర్చు ఎంత అవుతున్నదో క్రింద చూపబడింది:

వైద్య శాఖ	43.80%
ప్రభావశీల	25.40%
వ్యవసాయం	33.80%
సహకారం	43.95%
హరిజనోద్ధరణ	28.60%

కార్యకలాప, ఫ్యాక్టరీల పద్దు క్రింద అయ్యే ఖర్చు దాదాపు అంతా ప్రభుత్వ యంత్రం మీదనే అవుతున్నది.

గవర్నరు మీద ఖర్చు

ఆంధ్ర గవర్నరు జీతం సంవత్సరానికి 15 వేలు తస్కించుకొన్నప్పటికీ గవర్నరు క్రింద సంవత్సరానికి రూ. 4,26,000 ఖర్చు అవుతున్నది. గవర్నరు క్రింద అయ్యే ఖర్చులో ప్రధానమైన పద్దులు క్రింద యివ్వబడ్డవి :

గవర్నరు జీతం	51,000
రాజధాని ఆతిథ్యం	12,000
విశ్రాంతి వగైరాలు	
గవర్నర్ సెక్రటేరియట్	57,700
మిలిటరీ కార్యకలాప నిర్వహణ	76,100
రాజధాని అలంకరణలు, ముద్రాస్తులు	93,800
గవర్నరు కారు, యంత్రం	
ఎస్టాబ్లిష్ మెంట్స్	42,000
గవర్నరు పర్యటన	
గవర్నరు దానాలు	83,000
	8,800

పిడుగును మంజ్రుల తీతాలు వస్త్రాల క్రింద గూ. 2,93,800 ఖర్చు అవుతున్నది. మంజ్రులక్రింద, గవర్నరుక్రింద కి లి సి రూ. 7 లక్షల 20 వేల 7 వందలు ఖర్చు అవుతున్నది.

ఈ మొత్తం 1954-55 బడ్జెట్ లో వాప్తంగిలోని చెరువు మరమ్మత్తులక్రింద కేటాయించిన మొత్తం కంటే (రూ. 7,01,100) రూ. 19 వేల 6 వందలు ఎక్కువ. వైరవాంతిపు ప్రాజెక్టుమీద యీ పోలి బడ్జెట్ లో ఖర్చు పెడుతున్న దానికంటే గూ. 2 లక్షల 20 వేలు ఎక్కువ. వాప్తంగిలో కిరుపునివారిని స్త్రీమూలక్రింద పెడుతున్న ఖర్చు లో (15 లక్షల 60 వేలు) సగం. ఈ మొత్తం వాప్తంగిలో మాకిజమల తేటలలో వావులు త్రవ్వటం, మరమ్మత్తులు వస్త్రాల అభివృద్ధి కార్యక్రమాలక్రింద పెడుతున్న ఖర్చుకంటే ఎక్కువ.

వాప్తంగిలోని కెరకలిపి బాగులైని సుగాలిలకి, గూనాదుల అభివృద్ధికి 1954-55 బడ్జెట్ కేటాయించిన మొత్తం రూ. 74,700. ఇది వాజగవం అలంకరించు లకు, మరమ్మత్తులకు కేటాయించిన మొత్తం (రూ. 93,800) కంటే రూ. 19,700 తక్కువ. వాప్తంగిలోని అది ప్రాచీనమైన యిళ్ళ పంటల కిరకలిపి పెడుతున్న ఖర్చుకంటే (రూ. 3 లక్షల 60 వేలు) ఒక్క గవర్నరుమీదనే రూ. 66 వేల 9 వందలు ఎక్కువ ఖర్చు పెట్టబడుతున్నది.

విద్యాశాఖక్రింద ఖర్చు

విద్యాశాఖక్రింద 1954-55 బడ్జెట్ లో రూ. 4 కోట్ల 30 లక్షల 44 వేల 9 వందలు కేటాయించబడింది. విద్యాశాఖలో

తీతాలు వస్త్రాలక్రింద రూ. 59 లక్షల 30 వేలు ఖర్చు పెట్టబడుతున్నది. వివిధ విద్యాసంస్థలకు యిచ్చే గ్రాంట్లక్రింద రూ. 3,40 లక్షల 84 వేలు ఖర్చు పెట్ట బడుతున్నది. స్కాలర్ షిప్లు వస్త్రాల క్రింద రూ. 22 లక్షల 3 వేలు ఖర్చు అవు తున్నది. విద్యాశాఖ క్రింద ఖర్చు యా క్రింది విధంగా పెట్టబడుతున్నది:

యునివర్సిటీ విద్య	27,19,300
కాంకర్ విద్య	41,67,600
ప్రాథమిక విద్య	2,43,04,900
జనరల్	28,62,200
స్పెషల్	19,68,600
అభివృద్ధి పథకాలక్రింద	61,94,400
పాఠశాలక్రింద	5,78,000
రికవరీక్రింద	2,50,000

మొత్తం 4,30,45,000

తిరుపతిలో నూతనంగా శ్రీ మంజీశ్వర విగ్రహ విద్యాలయాన్ని స్థాపించడానికి ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. ఇందులో మూడు కెన్నె పబ్లిక్స్ లలో కోర్సులు ప్రారంభించాలని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. ఈ యూనివర్సిటీ కాయలసీమ నాలుగు జిల్లాలలోని కిరకలిపి, బెల్లూరుజిల్లాలోని కిరకలిపి అనుబంధించబడతాయి.

శ్రీ మంజీశ్వర విగ్రహ విద్యాలయ స్థాపనకు 1954-55 బడ్జెట్ లో రూ. 50 లక్షలు కేటాయించబడింది. ఆంధ్ర విగ్రహ విద్యాలయ అభివృద్ధికి రూ. 20 లక్షలు కేటాయించబడింది.

విద్యాభివృద్ధి పథకాలలో నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యా విధానం క్రింద రూ. 15 లక్షల 87 వేల 2 వంద

కేటాయించబడింది. ఇది నిరుద్యు
బడ్జెటులో కేటాయించబడ్డదానికంటె
రూ. 4 లక్షలకుపైగా తక్కువ. పోలీసు
కాబుక్రిందపెట్టే ఖర్చులలో ప్రత్యేకసాయుధ
పోలీసుదళాల క్రిందనే రూ. 25 లక్షలు
కేటాయించబడ్డది. నిర్బంధ ప్రాధమిక
విద్యపూర్వకంపై రూ. 9 లక్షలకు పైగా
ప్రత్యేక సాయుధదళాలక్రింద ఖర్చు పెట్ట
బడుతున్నది. 1960 నాటికి 14 శాతం
లోపు పిల్లలందరికీ ఉచిత నిర్బంధ ప్రాధ
మిక విద్య సౌకర్యాన్ని భారత రాజ్యాంగం
నిర్ణయించుతున్నది.

బడ్జెట్లో జరిగినదానిలో నిద్ర పరి
చారం క్రింద రూ. 20 లక్షలు, కనవునివారి
రణ కావ్యక్రిమాలక్రింద రూ. 15 లక్షలు
కేటాయించబడ్డది. సాంకేతిక విద్యా
గ్రంథాలక్రింద రూ. 6 లక్షలు, భారతీయ
అనురూ. 7,50 వేలు కేటాయించబడింది.

ఇరిగేషను ప్రణాళికలు

ఇరిగేషను ప్రణాళికలక్రింద 54.55
బడ్జెట్లో రూ. 3 కోట్ల 36 లక్షల 26 వేల
4 వందలం కేటాయించబడ్డది. ఈ ఖర్చులలో
ఏప్రిల్ ప్రణాళికలక్రింద ఎంతెక్కు చేయబడు

నున్నదీ క్రింది పట్టికలో వివ
రించబడింది ఇరిగేషను ప్రణాళికల క్రింద
ప్రభుత్వం ఖర్చు గూ. 6 కోట్ల
11 లక్షలు ఖర్చు చేస్తున్నది. ఇది
మొత్తం బడ్జెట్ ఖర్చులలో షుమారు 25%.

ప్రణాళిక	రూపాయలు
సుగంధద్ర ప్రాజెక్ట్	1,50,400
కృష్ణాలోడ్ కెనల్స్ క్రెడిట్	81,50,000
ఎళువపెన్నార్ ప్రాజెక్ట్	30,29,800
కాశ్యపాడు ప్రాజెక్ట్	20,70,100
వల్లముఖి ప్రాజెక్ట్	5,03,700
సైబరానితిప్ప ప్రాజెక్ట్	5,00,000
కోరింగ ఎలెండు ప్రాజెక్ట్	4,48,300
నాంకేరు ప్రాజెక్ట్	18,98,000
వెలుపులు	7,01,100
మొత్తం	3,23,03,400

విద్యుత్ ప్రణాళికలక్రింద ఖర్చు

మాన్ ఖండ్ ప్రాజెక్ట్	1,85,93,100
సుగంధద్ర ప్రాజెక్ట్	1,92,70,800
చిత్తూరు విద్యుత్ స్కీము	6,24,600
కెల్లూరు విద్యుత్ స్కీము	20,90,800
మొత్తం	4,08,79,300

తండ్రి : 'KASIPAT'

పాత :

గజెల రామలింగం భోజన హోటల్

418 ఫోటాలాల్ బిల్డింగు, కల్పాదేవి, గూడూరు-2

చిరకాలముగా ఆంధ్రులకు మంచి భోజన, వసతి సౌకర్యములు

అందించుచున్నది

ప్రొ : జె. రామలింగం; కాశీపతి.

జాతీయ సంస్థలు

జిల్లా బోర్డులు

1953 వ సంవత్సరాంతానికి రాష్ట్రంలో పదకొండు జిల్లాబోర్డులు న్నాయి. ఇవి : క్రీడాకారం, విశాల పట్నం, గూర్మగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, తెలంగాణ, కడప, అనంతపురం, చిత్తూరు.

1950-51 వ సంవత్సరాంతానికి, అన్ని జిల్లాబోర్డులకీ, ఎన్నుకోబడినవారి ప్రతి డియూగా పనిచేస్తున్నాయి. జిల్లాలవారీ, ఆయా జిల్లాబోర్డులకీ ఎన్నుకోబడిన సభ్యుల వివరాలు :

జిల్లా బోర్డు	ఎన్నుకోబడిన సభ్యులు
క్రీడాకారం	40
విశాలపట్నం	50
గూర్మగోదావరి	52
పశ్చిమగోదావరి	43
కృష్ణా	51
గుంటూరు	52
తెలంగాణ	52
కడప	52
అనంతపురం	49
చిత్తూరు	51
చిత్తూరు	52

జిల్లాబోర్డులు నేటి ప్రభుత్వ పరిపాలనా యంత్రాంగంలో అత్యంత ప్రధాన స్థానాన్ని వహిస్తున్నాయి. ఉదాహరణకు, 1950-51 వ సంవత్సరాంతానికి నిర్వహించబడుతున్న ప్రాథమిక పాఠశాలలలో నూటికి 40.4 పాఠ్యమ, సైద్యశాలలలో నూటికి 79.2 పాఠ్యమ జిల్లాబోర్డులే నిర్వహిస్తున్నాయి.

విద్యాలయాలు

1950-51 వ సంవత్సరపు విద్యాలయాలు కంటే ప్రకారం, అంత్రంలో (అయితే, అలాగే, నాయకుల రాజకీయాల మిశ్రమం) మొత్తం 16,126 ప్రాథమిక పాఠశాలలు నడపబడుతుంటే, జిల్లాబోర్డులే నీటిలో 6,519 విద్యాలయాలను (నూటికి 40) నడుపుతున్నాయి. *నీటి వివరాలు ప్రక్కలోని పట్టికలో మువ్వబడ్డాయి.

ఇక సంవత్సరంలో రాష్ట్రంలో మొత్తం 513 ఉన్నత పాఠశాలలు (కొంతకీ మూర్ఖు) నిర్వహించబడుతున్నాయి. నీటిలో ఈ 11 జిల్లాబోర్డులు కలిపి మొత్తం 328 విద్యాలయాల నడుపుతున్నాయి. అంటే మొత్తం రాష్ట్రంలో నిర్వహించబడుతున్న ఉన్నతపాఠశాలలలో

* ఈ పట్టికలో నివసన కాలంలోని వివరాలు 1950-51 వ సంవత్సరపు లోకాలు ఎక్కినిచ్చినట్లుగా (బోర్డునాటి, మూడవ కాలంలోని వివరాలు, 1950-51 వ సంవత్సరపు విద్యాలయాలు బోర్డునాటి కూర్చబడ్డాయి.

జిల్లా గోదా	జిల్లాబోర్డుల నడుపుతున్న ప్రాథమిక పాఠశాలలు	రాష్ట్రంలో నడుపబడు తున్న ప్రాథమిక పాఠశాలల మొత్తం
క్రికాకుళం	354	1,702
దికాఖపట్నం	546	1,057
తూర్పుగోదావరి	762	1,803
పశ్చిమగోదావరి	605	1,553
కృష్ణా	589	1,770
గుంటూరు	608	2,566
నెల్లూరు	563	1,470
కర్నూలు	635	1,199
కడప	481	1,058
అనంతపురం	547	833
చిత్తూరు	629	1,115
మొత్తం	6,519	16,126

నూటికి 64 పాఠశాలలను జిల్లాబోర్డులే నడుపుతున్నాయి.

వీటి వివరాలు క్రింది పట్టికలో చాచుపించబడ్డాయి :

జిల్లా గోద	జిల్లాబోర్డుల నడుపు తున్న పాఠశాలలు	రాష్ట్రంలో నడుపబడు తున్న మొత్తం పాఠశాలలు
1. క్రికాకుళం	25	26
2. దికాఖపట్నం	8	24
3. తూర్పుగోదావరి	31	57
4. పశ్చిమగోదావరి	34	53
5. కృష్ణా	56	77
6. గుంటూరు	71	111

జిల్లా గోద	జిల్లాబోర్డుల నడుపు తున్న పాఠశాలలు	రాష్ట్రంలో నడుపబడు తున్న మొత్తం పాఠశాలలు
7. నెల్లూరు	27	46
8. కర్నూలు	17	28
9. కడప	20	28
10. అనంతపురం	15	25
11. చిత్తూరు	24	36
మొత్తం	328	513

నోటు: ప్రైవేట్‌లోని కందకాలంలోని వివరాలు 1950-51 వ సంవత్సరం లోకం ఎడ్మినిస్ట్రేషన్ రిపోర్టునుండి, 3 వ కాలంలోని వివరాలు 1950-51 వ సంవత్సరపు విద్యాశాఖ రిపోర్టునుండి తీసువచ్చబడ్డాయి.

వైద్యశాలలు

1950-51 వ సంవత్సరపు గణాంకం ఎక్స్‌టెన్సివ్ రిపోర్టుప్రకారం రాష్ట్రంలో లోని 11 జిల్లాలలో మొత్తం 788 వైద్యశాలలు (దిరిగిపోయాయి) నడుపబడుతున్నాయి. వీటిలో పై పదకొండు జిల్లాలోనివి కలిపి 618 వైద్యశాలలు నడుపుతున్నాయి. మొత్తం ఈ సంవత్సరం నిర్వహించబడుతున్న ఆస్తి వివరాల వైద్యశాలలో నాటికి 79 ని జిల్లాలోనివిగా పేర్కొనబడ్డాయి.

వీటి జిల్లావారలవాటి వివరాలు దిగువపట్టికలో ఉన్నవిగా ఉన్నాయి:

జిల్లా వారలవాటి ఈ సంవత్సరంలో (1950-51) జనాభాలో నివసించు మనిషి ఒకటి మూడవభాగం వైద్యసహాయం నిమిత్తం ఉన్నవారైతారు. ప్రతిజిల్లాలోని పట్టికలో ఈ వివరాలు జిల్లావారలవాటి ఉన్నవిగా ఉన్నాయి:

ఈ ఆంధ్రనాట ప్రకారం ఆంధ్రనాట లన్నిటికన్నా క్రీడాకారం, ఆనందపురం జిల్లాలోనివి వైద్యసహాయం నిమిత్తం మనవి 1 కి ఉన్నవైద్యశాలలలో ఉన్నవి.

1950-51 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్రనాట జిల్లావారలవాటి ఆంధ్రనాట 7,448

జిల్లా	1950-51 వ సంవత్సరం	1950-51 వ సంవత్సరం లోని జిల్లా వారలవాటి వైద్యశాలలు		
		మొత్తం	మొత్తం	మొత్తం
క్రీడాకారం	61	37	18	55
దిశాపురం	69	24	15	42
కూర్మగోదావరి	96	47	28	75
పశ్చిమగోదావరి	70	25	31	56
కృష్ణా	120	29	67	96
గుంటూరు	109	27	65	92
కెలూరు	74	20	41	61
కర్నూలు	53	20	16	36
కడప	44	11	22	33
అనంతపురం	45	10	28	38
చిత్తూరు	47	20	14	34
మొత్తం	788	270	348	618

ప్రజాభ్యర్థ	మొత్తము		
	అ.	ఆ.	ఇ.
ప్రజాభ్యర్థము	0	4	7
విజ్ఞాపనము	0	4	3
కార్యదర్శనము	0	3	2
ప్రజాభ్యర్థము	0	2	9
విజ్ఞాపనము	0	3	11
కార్యదర్శనము	0	2	5
ప్రజాభ్యర్థము	0	2	0
విజ్ఞాపనము	0	2	9
కార్యదర్శనము	0	1	7
ప్రజాభ్యర్థము	0	4	9
విజ్ఞాపనము	0	3	2

మైశ్ర కోర్టువాయి. వాస్తవికత
ఉన్న మొత్తం కోర్టు వాస్తవికత
మూలక 50 వంతులు.

విషయ పట్టికలో వివిధ అంశాల
అభివృద్ధి కోసం నాడు, నాడు,
విస్తీర్ణంలో ప్రతి సంవత్సరం ప్రభుత్వ
ఎంత జాగ్రత్త నడుపుచు వుంటుంది
బడింది:

అంకము	సంఖ్య	పేరు
1.	323	శ్రీరామలింగం
2.	397	విజయలక్ష్మి
3.	929	గుమ్మడిరావు
4.	587	పద్మావతి
5.	830	బాబు
6.	832	సుందరం

క్ర.సం.	విషయము	పేజీలు	రూ.	పై.
7.	కేసులు	753	10	
8.	కమ్యూనికేషన్లు	586	8	
9.	కడప	557	9	
10.	అనురంభము	691	10	
11.	చిక్కులు	950	16	

[illegible]

జిల్లా బోర్డు	ఇది విప్పినప్పుడు ప్రతి పండ్లమేరకు కొమ్మకు ఉప్పుచేసే గ్రాము (గ్రానాయలు)
క్రికాకరం	639
వికాపురం	1,011
గొమ్మగోనాపల్లి	455
పల్లెపల్లిగోనాపల్లి	582
కృష్ణా	903
సుందరాపురం	740
విజయవాడ	601
విశాఖపట్నం	533
కడప	644
అనంతపురం	278
చిత్తూరు	450

వివిధ జిల్లాబోర్డులు అజమాయిషీ చేసే రోడ్ల పాదవుల కొంతమేరకు రోడ్ల ప్రక్కన చెట్లు పెంచబడుతున్నాయి. శ్రీకాకుళం, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలు తాము అజమాయిషీ చేసే రోడ్లు అన్నింటి ప్రక్క చెట్లు పెంచు తున్నాయి. వికాఖపట్నం జిల్లాబోర్డు తానుఅజమాయిషీ చేసే రోడ్ల పాదవుల నాటికి 97 పాళ్ళు, కడప జిల్లాబోర్డు నాటికి 84 పాళ్ళు రోడ్ల ప్రక్కన చెట్లు పెంచుతున్నాయి.

గుంటూరు, కెల్లూరు, ఆనంతపురం జిల్లాలు చాల రక్తక్రమ మేరకు (తాము అజమాయిషీ చేసే రోడ్ల పాదవుల నాటికి 10-13 పాళ్ళు మాత్రమే) చెట్లను పెంచుతున్నాయి.

లోకలు ఎడ్మినిస్ట్రేషన్ దిపార్టు మెంటు అంచనాల ప్రకారం 1950-51 వ సంవత్సరంలో వివిధ జిల్లా బోర్డులు, తాము అజమాయిషీ చేస్తున్న రోడ్ల ప్రక్కన ఎన్ని మైళ్ళ మేరకు చెట్లను పెంచుతున్నాడీ, ఆ చెట్ల మీద ఎంత ఆదాశుం వస్తున్నాడీ, ఈ చెట్లను పెంచటానికి జిల్లాబోర్డులు ఎంత ఖర్చు చేస్తున్నాడీ, ఇత్యాది వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో ఇవ్వబడ్డాయి.

1950-51 వ సంవత్సరంలో వివిధ జిల్లాబోర్డులు జిల్లా జనాభాలో పగిలుకు మిగిలి కొక్కంటి ఎంత పన్ను వసూలు చేశారో, దిగువపట్టిక వివరిస్తుంది :

జిల్లా	జనాభాలో మిగిలి 18 వసూలు చేయబడిన జిల్లాబోర్డు పన్నులు (రూపాయలు)
శ్రీకాకుళం	0- 7-10
వికాఖపట్నం	0-13- 3
తూర్పుగోదావరి	1- 2- 9
పశ్చిమగోదావరి	1- 1- 5
కృష్ణా	1-12-11
గుంటూరు	0- 9- 9
కెల్లూరు	0- 7- 9
కర్నూలు	0- 8- 1
కడప	0- 6- 7
ఆనంతపురం	0-12- 8
చిత్తూరు	0- 4- 4

జనాభాలో మిగిలి ఒకటికి వసూలు చేయబడిన పన్ను కృష్ణా జిల్లాలో అధికం (రూ. 1-12-11). చిత్తూరు జిల్లా బోర్డు ఇకర రోడ్ల అన్నింటికంటే రక్తక్రమపన్ను వసూలు చేస్తున్నది.

కాన్స్ట్రక్షన్ లో ఒక్క గుంటూరు జిల్లా బోర్డు రెండు మరే జిల్లాబోర్డుల రైళ్ళకు వదలబడలేదు. ఈ జిల్లాబోర్డు తెనాలి- గోపన్న రైలుమీద రైళ్ళకు వదులుతున్నది. ఈ రైలు పాదవు 21.41 మైళ్ళు. 1950-51 వ సంవత్సరానికి వీరిమీద పెట్టిన చెట్టుబడి, లోకలు ఎడ్మినిస్ట్రేషన్ దిపార్టుమెంటు అంచనాల ప్రకారం రూ. 15,98 తేలు. ఈ సంవత్సరంలో

[illegible][illegible]

వచ్చిన ఆదాయం రు. 80 వేలు. పెట్ట నూరికి విడు పాళ్ళు. సగటున ప్రతి బడివి మొత్తం పెట్టుబడిలో ఈ మొత్తం మొదలుకు వచ్చిన ఆదాయం రు. 3,796.

మునిసిపాలిటీలు

1953 వ సంవత్సరాంతానికి ఆంధ్రలో కృణాల సహాయ నిధుల ప్రకారం 35 మునిసిపాలిటీలున్నాయి. జిల్లాలవారీ వాటి సహాయ నిధుల పట్టికలో వివరించ ఈ మునిసిపాలిటీలు 1901-1951 వరకు ఉన్నవి :

మునిసిపాలిటీ	1901 సహాయ	1951 సహాయ
1. శ్రీకాకుళం జిల్లా		
శ్రీకాకుళం	15,196	24,212
పాడూరు	16,239	24,405
చాపూరు	17,387	23,102
2. విశాఖపట్నం జిల్లా		
విశాఖపట్నం	40,892	1,08,042
విజయవాడ	37,270	67,104
అమరావతి	15,539	40,102
3. గోదావరి జిల్లా		
కాకినాడ	46,096	92,952
రాజమండ్రి	36,408	1,05,276
పెద్దాచిలం	12,809	23,380
అమలాపురి	9,510	21,117
4. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా		
ఏలూరు	33,521	87,213
భీమవరం	4,211	80,928
నాలగొట్ల	10,848	23,037
5. కృష్ణా జిల్లా		
విజయవాడ	24,224	1,61,198
మచిలీపట్నం	30,207	77,283
గుడిరాజు	6,719	31,942

మునిసిపాలిటీ

1901 జనాభా

1951 జనాభా

6. గుంటూరు జిల్లా

గుంటూరు	30,833	1,25,255
తెనాలి	10,204	58,116
చీరాల	16,264	37,729
ఒంగోలు	12,864	27,810
రాపట్ల	8,595	22,748
నరసారావుపేట	7,108	22,243

7. నెల్లూరు జిల్లా

నెల్లూరు	32,040	81,480
నూదూరు	17,251	20,056

8. కర్నూలు జిల్లా

కర్నూలు	25,376	60,222
అనాపి	30,416	53,583
నంకాయల	15,137	33,344

9. కడప జిల్లా

కడప	16,432	37,438
ప్రొద్దుటూరు	14,370	36,624

10. అనంతపురం జిల్లా

అనంతపురం	7,938	31,952
గుంతకల్లు	7,795	31,341
హిందూపూరు	19,575	24,436
కాకినాడ	10,859	19,369

11. చిత్తూరు జిల్లా

చిత్తూరు	10,893	38,694
తిరుపతి	15,485	25,907

అన్ని మునిసిపాలిటీల పట్టణాలలోకల్ల, జనాభాలో విలయతాద శివ్దేవి. తిక్కాతి గుంటూరు తొడవకూడాన్ని, నిర్మాతలకుం దూరక సూచాన్ని ఆగ్రహిస్తున్నాయి.

గాడ్వరంగోని అన్ని మునిసిపాలిటీల కిష్ట విలయతాద మునిసిపాలిటీల ఆదాయం అధికం.

ప్రభుత్వ పేరొందిన ప్రజాస్వామ్య కమిటీ ప్రభుత్వ "ప్రాథమిక పాఠశాల" పాలిటిక్ అకౌంట్ - వ్యయం (సెప్టెంబర్ 1949 నుండి) వివరాలు :

విజయనగరం మునిసిపాలిటీ *

విజయనగరం 1866 వ సంవత్సరంలో మునిసిపాలిటీగా నుండినది. మొదటి ప్రెజిడెంట్ శ్రీ పెన్నె శాసనసభ రాజా, మొదటి మునిసిపల్ డి. సి. కె. రావు, డి. సి. డి. యల్. ప్రభుత్వ (1933) ప్రెజిడెంట్ డా॥ డి. సి. సోమరావు, మునిసిపల్ డి. సి. కె. రావు.

1952-53 వ సంవత్సరంలో గాని అన్నింటికంటే అకౌంట్ రూ. 9,71,303, వ్యయం అన్ని పనులకు రూ. 10,08,309.

మునిసిపాలిటీ మూడు సెంటర్ పాఠశాలలు, 15 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, ఒక ఆయుర్వేద కైర్లకాలం నిర్వహిస్తున్నది.

మునిసిపాలిటీ అధికారంలో ఉన్న పాదం 47 మైళ్ళు రెండు పట్టణాలు.

మునిసిపల్ రెవిన్యూలో ఉన్న పాదం సంఖ్య మూడు 7,023; రిఫ్ డి. రెవిన్యూ (రివ్యూ) 765.

కాకినాడ మునిసిపాలిటీ

కాకినాడ 1866 వ సంవత్సరంలో మునిసిపాలిటీగా నుండినది. మొదటి ప్రెజిడెంట్ శ్రీ శాసనసభ ప్రభుత్వ ప్రెజిడెంట్ శ్రీ డి. సి. కె. రావు యల్. ఎం. ఎ. కె. మునిసిపల్ డి. యల్. మునిసిపల్ రావు.

కొన్ని సంవత్సరాల పాటు కమిటీ నిధులు, ఇద్దరు సోషలిస్టులు, 23 వ్యక్తులు (మొ. 31.12.1953 వరకు) ఒక కమిటీగా ఉంది. మొత్తం పట్టణం 30.

1952-53 వ సంవత్సరంలో ఇద్దరు అంశాల ప్రకారం అకౌంట్ రూ. 9,94,380, వ్యయం రూ. 11,75,910.

1953 వ సంవత్సరంలో మునిసిపాలిటీ రెండు సెంటర్ పాఠశాలలు ఒక

ప్రాథమిక పాఠశాల, 26 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, మూడు ఎలెమెంటరీ పాఠశాలలు నిర్వహిస్తున్నది. ఒక్క అంశం కైర్లకాలం, మూడు ఆయుర్వేద కైర్లకాలం నిర్వహించబడుతున్నాయి.

మునిసిపాలిటీ అధికారంలో ఉన్న పాదం రెండు :

రివెన్యూలో :	1 పట్టణం
కమిటీలో :	3 పట్టణం 5
కమిటీలో :	55 " 5
కమిటీలో :	5 " 5

1953 వ సంవత్సరంలో 2,750 ఎకరాల భూమి, 9,646 ఇండ్లు ఉన్నాయి.

* ఈ అకౌంట్లలో ఇద్దరు నిధి మునిసిపాలిటీ రెవెన్యూ, అకౌంట్లలో ఉన్నాయి. మరొకటి భూమి నిధి అకౌంట్లో ఉన్నాయి.

പ്രദേശം	1989 - '90		1993 - '94		1997 - 98	
	ജനസംഖ്യ (സംസ്കാരം)	സ്ത്രീ (സംസ്കാരം)	ജനസംഖ്യ (സംസ്കാരം)	സ്ത്രീ (സംസ്കാരം)	ജനസംഖ്യ (സംസ്കാരം)	സ്ത്രീ (സംസ്കാരം)
ആലപ്പുഴ	5,75,079	3,41,275	4,80,967	2,26,816	8,48,176	8,40,467
കോട്ടയം	4,30,116	3,37,879	6,60,952	6,72,072	11,46,430	8,68,349
തൃശ്ശൂർ	6,72,818	6,28,413	4,93,797	5,59,322	9,05,946	9,39,240
മലപ്പുറം	11,90,023	11,45,628	10,93,598	10,36,186	21,18,953	18,67,156
മലപ്പുറം	4,35,353	4,20,315	4,49,414	4,16,853	8,66,609	7,67,953
കോഴിക്കോട്	4,07,640	4,40,961	7,01,577	6,01,532	8,73,917	9,63,775
മലപ്പുറം	3,92,257	3,85,033	4,70,798	4,59,987	7,77,249	8,81,496
കോട്ടയം	4,17,628	4,30,360	6,74,401	...
തൃശ്ശൂർ	4,08,515	4,20,412	6,74,378	6,02,056

రాజమండ్రి మునిసిపాలిటీ

1865 వ సంవత్సరంలో రాజమండ్రి మునిసిపాలిటీగా ను స్థాపించబడింది. మొదటి డైరెక్టర్ శ్రీ పి. వాగోశీరావు (1884). మొదటి కమిషనర్ శ్రీ శివరాజుగారిస్వామి (1933).

ప్రస్తుతం డైరెక్టర్ ఎ. సి. వాగోశీరావు (ప్రభుత్వ పబ్లిక్ వర్క్స్) డైరెక్టర్గా ఉన్నారు. శ్రీ యస్. కృష్ణయ్యగారి కమిషనర్.

ప్రస్తుతం కార్పొరేషన్ ప్రభుత్వ లిబ్రరీ (పబ్లిక్ లిబ్రరీ), కమ్యూనిటీ హాలు, ప్యూర్లరాలు ఉన్నాయి.

1953-54 వ సంవత్సరపు బడ్జెట్ అంచనాల ప్రకారం ఆదాయం రూ. 29,73,450, వ్యయం రూ. 18,14,460.

ఈ మునిసిపాలిటీ కందు పెరిందరి పాఠశాలలు, కందు హైస్కూలు ఎని మెంటరీ పాఠశాలలు, మూడు జూనియర్ పాఠశాలలు, 24 ప్రాథమిక పాఠశాలలు నిర్వహిస్తున్నాయి (1953).

కారి ఆఫీసులు	66.10	మైళ్ళు
జోడున్నాయి.	నీటి నిక్షేపాలు :	
పీపుల్స్ జోడు	3.77	మైళ్ళు
కామిటీలు	3.48	"
నిర్మాణాలు	28.75	"
మట్టిజోడు	30.10	"

అమలాపురి మునిసిపాలిటీ

1946 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ ఒకటవ తేదీన మునిసిపాలిటీగా ను స్థాపించబడింది. మొదటి డైరెక్టర్ శ్రీ కరుణాచంద్రాచారి గారి గారి, మొదటి కమిషనర్ శ్రీ యస్. రామమూర్తి.

ప్రస్తుతం డైరెక్టర్ శ్రీ కె. కృష్ణమూర్తి, కమిషనర్ శ్రీ యం. వెంకటకృష్ణారెడ్డి.

1953-54 వ సంవత్సరపు బడ్జెట్ అంచనాల ప్రకారం ఆదాయం రూ. 2,31,100, వ్యయం రూ. 2,10,525.

21 మూల్యం పాఠశాల, 7 ఎం. మెంటరీ పాఠశాలలు, 21 మూల్యం సంక్షేమాలయం మునిసిపాలిటీలో కలెక్షన్లు చేయబడ్డాయి.

కమిషన్ 10 మైళ్ళు జోడు మునిసిపాలిటీ అలమయిషన్ ఉన్నాయి. కారి నిక్షేపాలు :

నిర్మాణాలు	13 మై. 7 అ.
మట్టిజోడు	2 మై.

మునిసిపాలిటీ లిబ్రరీలోని ఇంపు. 2,510, ఎలక్ట్రీక్ కనెక్షన్లు 496.

భీమవరం మునిసిపాలిటీ

1948 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ ఒకటవ తేదీన భీమవరం మునిసిపాలిటీగా ను స్థాపించబడింది. మొదటి కమిషనర్ శ్రీ కె. రామారావు.

ప్రస్తుతం డైరెక్టర్ శ్రీ కె. రామారావు, కమిషనర్ శ్రీ కె. రామారావు.

ప్రస్తుతపు ప్రైవేట్ క్రీడా మండల రామయ్య, కమిషనర్ క్రీడా మండల ముద్దురాజు.

కొన్నింటి మొత్తం 24. ప్రస్తుతపు కొన్నింటిలో ముగ్గురు మాత్రమే కమ్యూనిస్టు పక్షాలు. మిగిలినవారు స్వతంత్రులు. మునిసిపాలిటీ (1953) ఆదాయం రూ. 3,30,000, వ్యయం రూ. 3,00,000.

11 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, ఒక హైయరు ఎలిమెంటరీ పాఠశాల, ఒక కాలిజియం ఇండర్ మిడియట్ పాఠశాల మునిసిపాలిటీ చేత నిర్వహించబడుతున్నాయి.

విజయవాడ మునిసిపాలిటీ

1888 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ ఒకటవ తేదీన విజయవాడ (ఆఫీసు విజయవాడ) మునిసిపాలిటీగా ఏర్పడింది. మొట్టమొదట ప్రైవేట్ గా క్రీయాత్మకం. దీని (విజయవాడ అసిస్టెంట్ కలెక్టరు) నియమించబడ్డాడు. తరువాత 1895 వ సంవత్సరంలో రామయ్యరాజు కలెక్టరుగా పనిచేసిన ప్రైవేట్ గా ఎన్నికయ్యాడు.

ప్రస్తుతపు ప్రైవేట్ (1954 మార్చి) డాక్టరు జి. వి. యల్. చలపతిరావు, కమిషనర్ క్రీ. వి. ముద్దురాజురావు.

కొన్నింటి మొత్తం 36. దీనిలో పది మంది క్యాబినెట్ మంది ప్రజా సోషలిస్టులు, పదిమంది కమ్యూనిస్టులు, అయిదు స్వతంత్రులు.

1952-'53 వ సంవత్సరంలో మునిసిపాలిటీ ఆదాయం మొత్తం రూ. 34,30,354 అయ్యింది. 25,34,431.

మునిసిపాలిటీ ఆదాయం పైకింది ఉన్నట్లుగా వివరాలు:

సిమెంటు రోడ్లు	600 అడుగులు
మెటలు రోడ్లు	14 మైళ్ళు
కంకర రోడ్లు	5 "
వట్టి రోడ్లు	3 "

మునిసిపలు సిమెంటు రోడ్లు ఉన్నవి 5,500.

ఒక కాలిజియం 122 విద్యార్థి కళాశాల, 300 కళాశాల కళాశాల ఉన్నాయి.

నాలుగు ఇండర్ మిడియట్ పాఠశాలలు, ఒక హైయరు ఎలిమెంటరీ పాఠశాల, 38 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, 8 ఇండియన్ మెడికల్ కాలేజీలు, ఐదు ఆయుర్వేద వైద్యశాలలు, గండు మూసాని వైద్యశాలలు, ఒక ఇంచార్జ్ ఆయుర్వేద వైద్యశాల, 4 మాతా కుటుంబ సంరక్షణశాలలు, ఐదు పునాదియాల మునిసిపాలిటీ చేత (1953) నిర్వహించబడుతున్నాయి.

ఇంకా, పదిహేను పాఠశాలలు మునిసిపాలిటీ చేత నిర్వహించబడుతున్నాయి. ఈ పాఠశాలలు ఏకీకరించబడినవిగా ఉన్నవి పదిహేను ఉన్నవి పదిహేను ఉన్నవి.

1,358 మునిసిపలు ఒక విద్యార్థి కళాశాల, 365 కళాశాల కళాశాల ఈ సంవత్సరం ఉపయోగంలో ఉన్నాయి.

మునిసిపాలిటీ ఆదాయం పైకింది ఉన్నట్లుగా వివరాలు (1953లో).

ఈ రోడ్ల వివరాలు :

సిమెంటురోడ్లు	5 మై॥	3 ఫ॥
తారురోడ్లు	7 "	1 "
కంకరరోడ్లు	16 "	5 "
మామూలురోడ్లు	42 "	6 "

మునిసిపలు లిమిట్సులో ను మారు

13,456 ఇండ్లు ఉన్నాయి. వీటిలో
9,081 కి మాత్రమే మరుగుదొడ్లు
ఉన్నాయి.
మునిసిపాలిటీ 30 పబ్లిక్ మరుగు
దొడ్లను కట్టింది. వీటిలో 11 సెప్టిక్
ట్యాంకుదొడ్లు.

మచిలీపట్నం మునిసిపాలిటీ

1866 వ సంవత్సరం నవంబరులో
మునిసిపాలిటీగా గుర్తించబడింది.

ప్రస్తుతం శ్రీ కె. నరసింహారావు
షైర్ మన్, జనాబ్ బిషిర్ ఆహమ్మద్
కమిషనర్.

కాన్సిలులో కాంగ్రెసువారు 15,
కమ్యూనిస్టులు ముగ్గురు, స్వతంత్రులు 12,
ప్రజా సోషలిస్టులు 2.

1953-54వ సంవత్సర బడ్జెట్ అంచ
నాల ప్రకారం మొత్తం ఆదాయం
రూ. 12,31,398, వ్యయం రూ. 12,87,858.

18 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, ఒక
సెకండరీ పాఠశాల మునిసిపాలిటీచేత
నిర్వహించబడుతున్నాయి.

మునిసిపాలిటీకింద ఉన్న రోడ్ల వివ
రాలు :

సిమెంటురోడ్లు	6 ఫ.
కంకరరోడ్లు	38 మై.
మట్టిరోడ్లు	58 మై.

మునిసిపలు లిమిట్సులో ఉన్న ఇండ్లు
(1952-53) 9,977, మునిసిపల్ ఎలక్
ట్రిక్ కనెక్షన్లు 1,624.

నెల్లూరు మునిసిపాలిటీ

నెల్లూరు 1885వ సంవత్సరం ఏప్రిల్
ఒకటవ తేదీన మునిసిపాలిటీగా గుర్తించ
బడింది. శ్రీ ఇ. స్కాట్ ను ప్రభుత్వం
మొదటి షైర్ మన్ గా నియమించింది.
మొదటి కమిషనర్ శ్రీ కె. రామచంద్ర
రావు.

ప్రస్తుతపు షైర్ మన్ శ్రీ ఎ. సి.
సుబ్బారెడ్డి, కమిషనర్ శ్రీ సి. అప్పారెడ్డి.

కాన్సిలు సభ్యులలో 27 మంది
స్వతంత్రులు, ఐదుగురు ప్రజా విక్యాసంఘ
ము సభ్యులు.

24 ప్రాథమిక పాఠశాలలు,
4 మాధ్యమిక పాఠశాలలు, ఒక సెకండరీ
పాఠశాల, 3 ఆయుర్వేద వైద్యశాలలు,
ఒక మాతా శిశు సంరక్షణా శాలద్రా ఈ
మునిసిపాలిటీచేత నడుపబడుతున్నాయి.

మొత్తం 43 మైళ్ళు రోడ్లు, మునిసి
పాలిటీ ఆధీనంలో ఉన్నాయి. వీటి
వివరాలు :

సిమెంటురోడ్లు	2 మై.	5 ఫ.
తారురోడ్లు	14 "	5 "
ఇతరరోడ్లు	25 "	7 "

మునిసిపలు లిమిట్సులో ఉన్న ఇండ్లు
12,259; వీటి విద్యుత్ వీణలు 1,108.

సంద్యాల మునిసిపాలిటీ

1899 వ సంవత్సరంలో సంద్యాల మునిసిపాలిటీగా గుర్తించబడింది. మొదటి చైర్మన్ శ్రీ కె. నరసింగరావు, కమిషనర్ శ్రీ యన్. ఆర్. సంబంధపెట్టె.

ప్రస్తుతపు చైర్మన్ శ్రీ హెచ్. నేకు మాధవరావు; కమిషనర్ శ్రీ సీతారామ స్వామి.

కొన్నింటిలో సభ్యులు : 14 మంది చైర్మన్ పార్టీవారు, 10 మంది ప్రతిపక్షంవారు.

1953-54 బడ్జెట్ అంచనాల ప్రకారం అన్నిరకాల ఆదాయం రు. 4,19,557, వ్యయం రు. 3,55,401.

ఒక సెకండరీ పాఠశాల, ఒక హైయరు ఎలిమెంటరీ పాఠశాల, 12 ప్రాథమిక పాఠశాలలు మునిసిపాలిటీచేత నడుపబడుతున్నాయి.

మునిసిపాలిటీ ఆజమాయిషీలో ఉన్న రోడ్ల వివరాలు :

సిమెంటు రోడ్లు	}	1 మై. 3. ఫ.
తారు " "		
కంకర రోడ్లు		12 మై. 7 ఫ.

మునిసిపలు లిమిట్యులో ఉన్న ఇండ్ల సంఖ్య 6,784. మునిసిపల్ విద్యుత్ కనెక్షన్లు 656.

అనంతపురం మునిసిపాలిటీ

1869 వ సంవత్సరంలో అనంతపురం మునిసిపాలిటీగా గుర్తించబడింది. మొదటి చైర్మన్ శ్రీ పి. ఆదిమూర్తిరావు; కమిషనర్ కీ॥ శే॥ వి. లక్ష్మణపెట్టె.

ప్రస్తుతపు చైర్మన్ శ్రీ మేడా నుబ్బయ్యచెట్టి, కమిషనర్ శ్రీ కె. నరసింహమూర్తి.

కొన్నింటిలో 12 మంది చైర్మన్ పార్టీవారు, 12 మంది ప్రతిపక్షంవారు సభ్యులుగా ఉన్నారు. ప్రతిపక్షంలో ముగ్గురు కమ్యూనిస్టు సభ్యులున్నారు.

1953-54 వ సంవత్సర బడ్జెట్ అంచనాల ప్రకారం ఆదాయం రు. 4,51,275, వ్యయం రు. 4,19,840.

ఒక సెకండరీ పాఠశాల, రెండు మాధ్యమిక పాఠశాలలు, పదిప్రాథమిక పాఠశాలలు మునిసిపాలిటీచేత నడుపబడుతున్నాయి.

మునిసిపాలిటీలో కిందఉన్న రోడ్ల వివరాలు :

సిమెంటురోడ్లు	4 ఫ.
తారురోడ్లు	2 మై. 5 "
కంకరరోడ్లు	7 " 7 "
మట్టిరోడ్లు	13 " 7 "

మునిసిపలు లిమిట్యులో ఉన్న ఇండ్లు 4,576, సివిల్ విద్యుద్దీపాలు 335.

హిందువుల మునిసిపాలిటీ

1920వ సంవత్సరం మే మాసంలో హిందువుల మునిసిపాలిటీగా గురించబడింది. మొదటి ఛైర్మన్ శ్రీ కాశీ శ్రీనివాసరావు, కమిషనర్ శ్రీ కృష్ణ స్వామిరావు.

ప్రస్తుత ఛైర్మన్ జనాబ్ బి. అబ్దుల్ వహీద్ సాహెబ్, కమిషనర్

శ్రీ యస్. పి. రంగనాయకులు నాయుడు. మునిసిపాలిటీ చేత నిర్వహించబడుతున్న టోడ్ల వివరాలు :

సిమెంటు టోడ్లు 3 ఫా.
తారు టోడ్లు 7 ఫా.
కంకర టోడ్లు 4 మై. 3 ఫా.

317 విధ విద్యుచ్ఛక్తిపాలు మునిసిపలు లిమిటెడ్లలో ఉన్నాయి.

పంచాయితీ బోర్డులు

1951 వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ ఒకటవ తేదీకి మేజరు పంచాయితీలు 179, మైనరు పంచాయితీలు 3,445 మొత్తం పంచాయితీలు అన్నీ కలిసి 3,624 ఉన్నాయి

(ఇందులో ఆలూరు, ఆదోని, రాయదుర్గం తాలూకాల వివరాలు లేవు). జిల్లాలవారీ మేజరు, మైనరు పంచాయితీల సంఖ్య దిగువ పట్టికలో వివరించబడింది:

జిల్లా	మేజరు పంచాయితీలు	మైనరు పంచాయితీలు	మొత్తం
శ్రీకాకుళం	12	155	167
విశాఖపట్నం	8	206	214
తూర్పుగోదావరి	25	377	402
పశ్చిమగోదావరి	21	416	437
కృష్ణా	18	214	232
గుంటూరు	31	745	776
నెల్లూరు	10	405	415
కర్నూలు	14	209	223
కడప	11	132	143
అనంతపురం	13	196	209
చిత్తూరు	16	390	406
మొత్తం	179	3,445	3,624

1950-51 వ సంవత్సరంలో వివిధ జిల్లాల్లో మేజరు పంచాయితీ అన్నింటిలో ఉన్న మొత్తం ఇండ్లు, సగటున ప్రతి

ఇంటికి పడుతున్న ఇంటిపన్ను వివరాలు దిగువ పట్టికలో వివరించబడ్డాయి :

జిల్లా	ఇండ్లు	సగటున ఇంటిపన్ను రు. అ. పై.		
శ్రీకాకుళం	32,235	3	14	8
విశాఖపట్నం	11,620	4	8	0
తూర్పుగోదావరి	34,210	4	15	0
పశ్చిమగోదావరి	33,385	4	11	9
కృష్ణా	29,633	3	15	3
గుంటూరు	45,282	3	6	11
నెల్లూరు	24,221	5	7	1
కర్నూలు	29,907	3	9	9
కడప	18,814	5	3	0
అనంతపురం	25,486	3	10	3
చిత్తూరు	28,823	4	0	0

జిల్లాలోని మేజరు పంచాయితీలలో సగటున మనిషి ఒక్కొక్కరికి ఎంత పన్ను

వసూలు చేయబడుతున్నదో దిగువ పట్టికలో వివరించబడింది :

జిల్లా	మనిషి 1 కి వసూలు చేయబడుతున్న పంచాయితీ పన్ను రు. అ. పై.			జిల్లా	మనిషి 1 కి వసూలు చేయబడుతున్న పంచాయితీ పన్ను రు. అ. పై.		
శ్రీకాకుళం	1	4	3	నెల్లూరు	1	12	6
విశాఖపట్నం	1	3	0	కర్నూలు	2	4	6
తూర్పుగోదావరి	...			కడప	2	3	0
పశ్చిమగోదావరి	2	9	0	అనంతపురం	2	5	7
కృష్ణా	1	6	2	చిత్తూరు	2	10	8
గుంటూరు	2	4	0				

జనరల్ ఎన్నికలు

భారతదేశంలో మొట్ట మొదటిసారి వయోజన ఓటింగు పద్ధతిపై జనరలు ఎన్నికలు 1951-52 వ సంవత్సరంలో జరిగాయి. దేశంలో వివిధ రాష్ట్రాల నుండి 3,280 మంది సభ్యులు వివిధరాష్ట్ర కాసనసభలకు, 489 మంది సభ్యులు ప్రజా సభకు (పార్లమెంటుకు) ఎన్నుకోబడ్డారు.

పార్లమెంటు సభ్యుల ఎన్నికల్లో సుమారు 10,60,00,000 మంది ఓటర్లు రాష్ట్ర కాసనసభా సభ్యుల ఎన్నికలలో సుమారు 10,40,00,000 మంది ఓటర్లు పాల్గొన్నారు.

మదరాసు రాష్ట్రంలో నేటి ఆంగ్ల రాష్ట్రం అప్పుడు ఒక భాగంగా ఉండేది. మొత్తం మదరాసు రాష్ట్రానికి నిర్ణయించిన కాసనసభా నియోజకవర్గాలు 375, పార్లమెంటు నియోజకవర్గాలు 75.

1946వ సంవత్సరంలో పరిమిత ఓటింగుతో జరిగిన ఎన్నికలలో ఆంగ్లప్రాంతం నుంచి ఒక్క కమ్యూనిస్టు సభ్యుడు మాత్రమే ఎన్నికయినాడు. కాని, 1952 జనరలు ఎన్నికలలో 41 మంది కమ్యూనిస్టు సభ్యులు కాసనసభకు ఎన్నికైనారు. ముఘలుగా మెజారిటీ పార్టీగా వస్తున్న కాంగ్రెసుకు ఈసారి 40 స్థానాలు మాత్రమే వచ్చాయి

ఈ జనరలు ఎన్నికలలో కాంగ్రెసు, కృషీకార్ లోకపార్టీల ప్రముఖులు మజీదుర్ రులు చిత్తుచేయబడ్డారు. ఉదాహరణకు కల్లూరి చంద్రమౌళి బెజవాడ గోపాలరెడ్డి, మొసలికంటి తిరుమలరావు, కళా వెంకటరావు, అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు, లోక్ పార్టీ వ్యవస్థాపకులు గోగి నేని రంగనాయకులు (యస్. జి. రంగా) ఇత్యాది ప్రముఖులలో అధికులు కమ్యూనిస్టు సభ్యులచేత ఓడించబడ్డారు.

ఆంగ్ల ప్రాంతాలలోని 140 స్థానాలలో 1952 జనరల్ ఎన్నికలలో వివిధ పార్టీలు, పోటీచేసిన సీటు, గెలిచిన సీటు, ఆయా పార్టీలకు పోలయిన ఓట్ల వివరాలు ఈ ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

అధ్యాయం చివరిపట్టికలో, జిలాల వారీ సీట్ల వివరాలు, వాటికి పోటీచేసిన వివిధ పార్టీల, సభ్యుల వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

ఎన్నికల అనంతరం, అనేక పార్టీల సభ్యులు (కమ్యూనిస్టులుతోపాటు) ఒకపార్టీని వదిలి మరొక పార్టీలో చేరటంవల్ల, జనరలు ఎన్నికలు సమాప్తమయిన నాటికి నేటికి పార్టీల బలాబలాల్లో లేదా ఉన్నది.

నోటు: 1953 ఉపఎన్నికలలో రామచంద్రపురం సీటు కమ్యూనిస్టుపార్టీకి, భువ్నారు సీటు కాంగ్రెసుకు వచ్చాయి.

పార్టీ	పోటీ చేసిన స్థానాలు	గెలిచిన స్థానాలు	పోలయిన ఓట్లు
కమ్యూనిస్టులు	67	41	14,52,516
కాంగ్రెసు	136	40	21,84,423
ప్రజాపార్టీ	82	20	10,73,013
లోక్ పార్టీ	63	15	6,49,623
సోషలిస్టులు	55	6	4,35,546
స్వతంత్రులు	110	17	13,51,474
ఇతరులు	15	1	1,17,227

ఆంధ్ర ప్రాంతంనుండి 27 మంది సభ్యులు పార్లమెంటుకు ఎన్నుకోబడ్డారు. వీరిలో 7 గురు కాంగ్రెసువారు, పదిమంది కమ్యూనిస్టులు, నలుగురు ప్రజాసోషలిస్టులు, ఆరుగురు స్వతంత్రులు.

రాజ్యసభకు (Council of States) 13 మంది ఎన్నుకోబడ్డారు. వీరిలో ఐదుగురు కమ్యూనిస్టులు, నలుగురు కాంగ్రెసువారు, ఇద్దరు ప్రజాసోషలిస్టులు, ఇద్దరు లోక్ పార్టీ వారు.

1953 వ సంవత్సరం ఆక్టోబరు ఒకటవ తేదీన ఆంధ్రరాష్ట్రం అవతరించిన

తర్వాత, ఆంధ్రప్రాంతంనుంచి ఎన్నికయిన 141 మంది శాసన సభ్యులతో ఆంధ్ర శాసనసభ ఏర్పాటు చేయబడింది. ఈ శాసనసభలో కమ్యూనిస్టుపార్టీ మెజారిటీ పార్టీ (Single biggest party).

శాసనసభ స్పీకరు శ్రీ నల్లపాటి వెంకటరామయ్య.

డిప్యూటీ స్పీకరు శ్రీ పసల నూర్య చంద్రరావు.

ప్రతిపక్షనాయకుడు శ్రీ తరిమెల నాగిరెడ్డి.

1952 జనవరి ఎన్నికలలో పోటీచేసిన అభ్యర్థులు, పోలయిన ఓట్లు (1)

జిల్లా పేరు	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	కమ్యూనిస్టు పార్టీ			కాంగ్రెసు			క. యం. పి		
		పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య	పోటీ చేసిన అభ్యర్థుల సంఖ్య
అమలాపేట	15	3	...	33,467	14	5	2,03,544	2	...	10,298
విశాఖపట్నం	14	3	2	35,769	12	...	1,09,934	6	1	35,951
తూర్పు గోదావరి	16	8	6	2,41,898	13	4	3,17,909	15	4	3,03,926
పశ్చిమ గోదావరి	12	7	5	1,93,228	12	2	2,17,636	12	5	2,42,046
కృష్ణా	12	11	10	3,92,240	12	2	2,10,061	4	...	24,862
గుంటూరు	18	13	10	2,89,543	18	3	2,25,571	15	3	1,25,923
నెల్లూరు	13	8	3	98,870	13	5	2,00,448	6	2	77,671
కర్నూలు	8	1	1	25,263	8	3	1,20,097	2	...	8,252
అనంతపురం	9	2	1	44,908	...	4	1,44,005	8	2	96,477
కడప	9	4	2	67,181	8	3	1,27,258	5	2	83,393
చిత్తూరు	12	4	1	21,853	11	7	2,19,968	7	1	64,213
బళ్లారి	3	1	...	8,291	3	2	77,692
మొత్తం	141	63	41	14,52,516	136	40	21,84,423	82	20	10,73,013

ఆంధ్ర శాసనసభ్యులు

అల్లూరి వెంకటరామరాజు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : రాజ్ కోలు (జనరల్), తూర్పు గోదావరిజిల్లా. వయస్సు 35. 1939 లో కాంగ్రెసును వదిలి కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1943 నుండి రైతుసంఘ నిర్మాణంలో పనిచేస్తున్నారు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా రైతుసంఘ అధ్యక్షులు. ప్రకాశం అర్ధినిమ్మ రోజులలో డిటెన్ చేయబడ్డారు. 1948 నుండి 1½ సంవత్సరం అజ్ఞాతవాసం. రెండేళ్ళు డిటెన్సు.

అదుస్మిల్లి సుబ్రహ్మణ్యం

(కాంగ్రెసు)

నియో : కైకూరు, కృష్ణాజిల్లా. పెద్ద భూస్వామి. ఇటీవలనే కాంగ్రెసులో చేరారు.

ఆసి నీలాద్రిరావురెడ్డి

(స్వతంత్ర)

నియో : ఇచ్చాపురం, శ్రీకాకుళం జిల్లా. వయస్సు 60. జిల్లాఫారెస్టు ఆఫీసరుగా పనిచేసే పుచ్చుకున్నారు. లోక్ పార్టీ అధ్యక్షిగ గెలుపొంది రాజధాని సమస్యపై అభిప్రాయ భేదాలువచ్చి లోక్ పార్టీ నుండి కైదొలగారు.

అలపాటి వెంకట్రామయ్య

(కాంగ్రెసు)

నియో : తెనాలి, గుంటూరుజిల్లా. చాలకాలం వీరు గుంటూరు జిల్లా కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా పనిచేశారు.

కొల్లా వెంకయ్య

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : పొన్నూరు, గుంటూరుజిల్లా. వయస్సు 42. పట్టభద్రులు. 1936-41వరకు గుంటూరుజిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు. ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నారు. 1937 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. 1940 నుండి 47 వరకు గుంటూరుజిల్లా రైతుసంఘానికి అధ్యక్షులుగా పనిచేశారు. 1947-51 మధ్య ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతుసంఘానికి కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1951 నుండి గుంటూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యదర్శిగా పనిచేస్తున్నారు.

కోలా సుబ్బారెడ్డి

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : పల్నాడు, గుంటూరుజిల్లా. జనం 1918. 1941 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. 42 ఆగస్టు ఉద్యమ సందర్భంలో 2 సం॥ పాటు డిటెయిన్ చేయబడ్డారు. 1949 లో BSA అజ్ఞాత వాసంలో ఉండగా అరెస్టుచేయబడి 51 ఆగస్టు

బరులో విడుదలచేయబడ్డారు. 1953వరకు పల్నాడు తాలూకా కమ్యూనిస్టుకమిటీ కార్యదర్శిగా పని చేశారు.

కరణం రంగారావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : చిలకలూరిపేట, గుంటూరు జిల్లా. వయస్సు 33 సం. 1937-42 సం॥ లలో కమ్యూనిస్టు పార్టీతో సంబంధం యేర్పడింది. 1939-42 లో యుద్ధ వ్యతిరేకోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 48 లో నర్సారావుపేట తాలూకా కమ్యూనిస్టుకమిటీ కార్యవర్గానికి ఎన్నుకోబడ్డారు. చిలకలూరిపేట ఐ. యల్. టి.డి. పొగాకు కార్మికుల సమైక్య ప్రముఖపాత్ర నిర్వహించారు. 49 పెట్టె బరులో వీపి మోపబడిన కుట్రకేసులు, కాసనసభకు ఎన్నుకోబడ్డ అనంతరం రద్దు చేయబడ్డాయి.

కసుమర్తి మాలకొండయ్య

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : ఒంగోలు (రిజర్వడు), గుంటూరుజిల్లా. వయస్సు 29 సం. 1940 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేశారు. వ్యవసాయకుల ఉద్యమంలో పని చేస్తున్నారు. ప్రస్తుతం గుంటూరుజిల్లా వ్యవసాయకుల సంఘ ఉపాధ్యక్షులు, కూనిసెట్టి వెంకటనారాయణదొర (కాంగ్రెసు)

నియో : నాలూరు, శ్రీకాకుళంజిల్లా. జనం 1907. ఆంగ్లరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ జిల్లా కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులుగా పనిచేశారు. 38 నుండి 42 వరకు విజాఖ జిల్లాబోర్డు సభ్యులు.

లోక్ పార్టీ అధ్యక్షిగా కాసనసభకు ఎన్నికై, పార్టీకి రాజీనామా ఇచ్చి కాంగ్రెసులో కలిశారు.

కావలి నారాయణ

(లోక్ పార్టీ)

నియో : శ్రీకాకుళం (రిజర్వడు). వయస్సు 54 సం. 1930 లో కాంగ్రెసులో చేశారు. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమ సందర్భంలోను, కిరిపురం ఎస్టేటు పన్నుల నిరాకరణోద్యమంలోను ఆరెస్టు అయ్యారు. శ్రీకాకుళం జిల్లా బోర్డు సభ్యుడుగా పనిచేశారు.

కొల్లి వెంకట కూర్మినాయుడు

(ప్రజాసోషలిస్టు)

నియో : బొబ్బిలి, శ్రీకాకుళంజిల్లా. వయస్సు 48 సం. 46-52 వరకు శ్రీకాకుళంజిల్లా కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. ఎన్నికలముందు కాంగ్రెసునుండి విడిపోయి సోషలిస్టు అధ్యక్షిగి ఎన్నికలలో పోటీచేశారు.

కిల్లి అప్పలనాయుడు

(లోక్ పార్టీ)

నియో : శ్రీకాకుళం (జనరల్). వయస్సు 41 సం. 1920 సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమకాలంలో మూడేండ్లు డిపైన్ చేయబడ్డారు. 40 - 41 జిల్లా కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. శ్రీకాకుళం సెంట్రల్ కో-ఆరెటివ్ బ్యాంకు అధ్యక్షులు. లోక్ పార్టీ కార్యవర్గ సభ్యులు.

కంకిపాటి వీరన్నపడాల్

(లోక్ పాత్రి)

నియో : గోలుగొండ (రిజర్వుడు - కొండజాతులు) వి శా ఖ జిల్లా. జననం 1906. కంట్లాట్ట వ్యాపారిం చేస్తారు. 1946లో కాసన సభకు కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగా పోటీ లేకుండా ఎన్నుకోబడ్డారు.

కిల్లాడ రామమూర్తి

(స్వతంత్ర)

నియో : గోలుగొండ (జనరల్), విశాఖజిల్లా. వయస్సు 60 సం. 1932 నుండి జిల్లాబోర్డుల రద్దువరకు జిల్లాబోర్డు సభ్యుడు. లోక్ పాత్రి అభ్యర్థిగా గెలుపొందారు. ఇప్పుడు కాసనసభలో రొక్కం అశ్రీనిరసింహంగారి గ్రూపులో ఉంటున్నారు.

కలిగొట్ల సూర్యనారాయణ

(కాంగ్రెసు)

నియో : భీమనిపట్నం, విశాఖజిల్లా. వయస్సు 55 సం. 1932నుండి కాంగ్రెసు సభ్యులుగా వుంటున్నారు.

కాకర్ల పూడి విజయరాఘవ

సత్యనారాయణ పద్మనాభరాజు

(సోషలిస్టు)

నియో : అలమండ, విశాఖపట్నం జిల్లా. వయస్సు 28సం. 1948లో సోషలిస్టు పార్టీలో చేరారు. కృంగవరపుకోట తాలూకా సోషలిస్టుపార్టీ కార్యదర్శి.

కందర్ప వెంకట రామేశం

(స్వతంత్ర)

నియో : చోడవరం, విశాఖజిల్లా. వయస్సు 58 సం. బి. ఏ., బి. యల్., 1922నుండి 42వరకు చోడవరం తాలూకా కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు. ఎన్నికలకు ముందు కాంగ్రెసును వదిలి లోక్ పాత్రి అభ్యర్థిగా ఎన్నికలలో పోటీచేసి గెలుపొందారు. రాజధాని సమస్యపై లోక్ పాత్రి నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా ఓటు చేయడంవలన పార్టీ నుండి తొలగించబడ్డారు.

కోడుగంటి గోవిందరావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : అనకాపల్లి, విశాఖపట్నం జిల్లా. వయస్సు 30 సం|| బి యె. చదివారు. 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమ కాలంలో విజయనగరం కాలేజీ విద్యార్థుల సమైక్య నాయకత్వం వహించినందుకు జైలుకు పంపబడ్డారు. 1943 నుండి జిల్లాకమ్యూనిస్టుకమిటీ సభ్యులు. ఉత్తర విశాఖ కరువునివారణ కార్యక్రమంలో విశేషకృషిచేశారు. రాష్ట్రరైతు సంఘ సహాయ కార్యదర్శి. తుమ్మపాల పంచదార ఫ్యాక్టరీ క్యాక్ సంఘాధ్యక్షులు. 1950 లో అజ్ఞాతవాసంలో ఆరేండు 51 వరకు కడలూరుజైలులో డిటెన్యూగా ఉన్నారు.

కారం బాపన్నదొర

(ప్రజాపార్టీ)

నియో : భద్రాచలం (రిజర్వుడు - కొండజాతులు), తూర్పుగోదావరిజిల్లా. జననం 1915 ఏప్రిల్ 10. ప్రభుత్వ కొండ

జాతుల సలహాసంఘ సభ్యులు. గ్రామ మున్యు.

కొరపాటి పట్టాభిరామయ్య

నియో : రామచంద్రపురం, తూర్పు గోదావరిజిల్లా. 1936 లో కాంగ్రెసు సోషలిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1939 రాయ వెల్లూరు జైలునుండి తప్పించుకపోయారు. 1948 లో కైకలూరు జైలునుండి తప్పించుకపోయారు. 1950 వరకు కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ఉన్నారు. ఈ ఉపవర్గికలో కమ్యూనిస్టుపార్టీ వీరిని బలపరచి, కమ్యూనిస్టు ఎన్నికల చిహ్నాన్నిచ్చింది.

కాట్రగడ్డ రాజగోపాలరావు
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : గుడివాడ (జనరల్), కృష్ణా జిల్లా. జననం 1918 మే 22. సంస్కృతంలో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ “విద్యా ప్రవీణ” పట్టం పుచ్చుకున్నారు. ఇంగ్లీషు, హిందీ భాషలలో పరిచయమున్నది.

1930-31 కాంగ్రెసు సత్్యాగ్రహోద్యమంలో వలంబీరుగా రాజకీయ జీవితం ప్రారంభించారు. కృష్ణాజిల్లా విద్యార్థి, యువజనోద్యమ నిర్మాతలలో ఒకరు. కృష్ణాజిల్లా విద్యార్థి సంఘానికి కార్యదర్శి పదవికి ఎన్నికయినవానిలో మొదటి వారు. విద్యార్థిగా ఉంటూనే తూర్పు కృష్ణా కాంగ్రెసు కార్యవర్గంలోనూ, ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘంలోనూ సభ్యులుగా ఉన్నారు. 1937 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1943-45 కృష్ణా జిల్లా రైతుసంఘానికి ప్రధాన కార్యదర్శి.

1947 జూన్ 17 న విజయవాడనుండి “ప్రజాశక్తి” పత్రికను ప్రారంభించారు. (1949 లో ప్రభుత్వం దానిని నిషేధించింది) 1940 లో “స్వతంత్రభారత్” అనే రహస్య కమ్యూనిస్టు పత్రికను అచ్చు వేస్తున్నారని పోలీసులు కేసు పెట్టారు.

1947 జనవరిలో ప్రకాశం ఆర్ సెన్సు క్రింద డెటియన్ చేయబడి ఆగస్టు 15 న విడుదలయినారు. తిరిగి 1948 జనవరిలో డిటెయిన్ చేయబడి 1951 ఆగస్టు లో విడుదలైనారు. ప్రస్తుతం విశాలాంధ్ర దినపత్రిక, విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయాల నిర్వాహకులుగా ఉంటున్నారు.

కోవి రామయ్యచౌదరి
(ప్రజాపార్టీ)

నియో : ఉదయగిరి, నెల్లూరుజిల్లా. వయస్సు 29 సం. కాంగ్రెసులో ప్రాథమిక సభ్యులుగా చేరారు. ఎన్నికలలో ప్రజాపార్టీ అభ్యర్థిగా పోటీచేసి మాజీ ఆరికమంత్రి, ప్రస్తుత ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షులైన బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారిని ఓడించారు.

కమతం వణ్ణుగం
(కాంగ్రెసు)

నియో : కందుకూరు (రిజిస్ట్రేషన్), నెల్లూరుజిల్లా. వయస్సు 53 సం. 1920 సహాయ నిరాకరణోద్యమములోను, 1940 వ్యక్తి సత్్యాగ్రహంలోనూ పాల్గొని, జైలుకు వెళ్ళారు. 1937 నుండి ఇప్పటి వరకు వరుసగా కందుకూరు నియోజక వర్గానుండి కాసనసభ్యులుగా ఎన్నుకొ బడుతున్నారు. కాసనసభ కాంగ్రెసు పార్టీ కార్యదర్శులలో ఒకరు.

కొట్టిక వెంకటశెట్టి

(స్వతంత్ర)

నియో: ద్రోణాచలం, కర్నూలుజిల్లా.
వయస్సు 40. పెద్ద మిల్లు యజమాని.

కుందా రామయ్య

(ప్రజాపార్టీ)

నియో: జమ్మలమడుగు, కడపజిల్లా.
వయస్సు 30 సం. ప్రజాపార్టీ ఆధ్వర్యంగా
ఎన్నికనప్పటికీ ప్రస్తుతం కాసనపల్లిలో
స్వతంత్రులవలె వ్యవహరిస్తున్నారు.

కడప కోటిరెడ్డి

(కాంగ్రెసు)

నియో: కడప. జననం 1887. బారిష్టరు.
కాంగ్రెసులో చాలకాలంగా పని
చేస్తున్నారు. 1926-30 మదరాసు ఎగువ
సభలో స్వరాజ్యపార్టీ ఉపనాయకులు.
1937 నుండి వీరు వరుసకొన్నిసార్లు కాసన
సభకు ఎన్నికవుతున్నారు. 1946 ప్రకాశం
మంత్రివర్గంలో మద్యనిషేధశాఖ, దేవా
దాయ ధర్మాదాయ శాఖా మంత్రి.
ప్రస్తుత మంత్రివర్గంలో రివెన్యూ మంత్రి.

కందుల బాలనారాయణరెడ్డి

(కాంగ్రెసు)

వీరు ప్రొద్దుటూరు (కడపజిల్లా)
నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికయినారు.

కాస్టి శ్రీనివాసులు

(ప్రజాపార్టీ)

నియో: ధర్మవరం, అనంతపురంజిల్లా.
వయస్సు 35 సం. ధర్మవరంలో ఒక
చేనేత సిల్క్ ఫ్యాక్టరీ, బెంగళూరులో
నాలుగు సిల్క్ ఫ్యాక్టరీలు, ఒక సినిమా
థీయాటర్ కు స్వామి.

కె. వి. వేమారెడ్డి

(కాంగ్రెసు)

నియో: కదిరి, అనంతపురంజిల్లా.
వయస్సు 46 సం. బి. ఎ., బి. యల్.,
రాయలసీమ మహాజనసభ ఉపాధ్యక్షులు.

కె. శాంతప్ప

(కాంగ్రెసు)

నియో: కల్యాణదుర్గం (రిజర్వుడు),
అనంతపురం జిల్లా. వయస్సు 55 సం.
చాలకాలం జిల్లాబోర్డు సభ్యులుగా
ఉన్నారు.

కిడాంబి వరదాచారి

(కాంగ్రెసు)

నియో: తిరుత్తని (చిత్తూరు జిల్లా).
వయస్సు 63 సం. సైమన్ కమిషన్
బహిష్కారోద్యమంలో పాల్గొన్నారు.
1934 నుండి 44 వరకు చిత్తూరు జిల్లా
కాంగ్రెసుకమిటీ కార్యదర్శిగా ఉన్నారు.
చిత్తూరు జిల్లా న్యాయవాది సంఘ అధ్యక్షులు.
1937 లో కారకాన్తి-చంద్రగిరి
నియోజక వర్గాన్నిండి కాసన సభకు
ఎన్నికయినారు.

కట్టా ఆదికేశవులు నాయుడు

(కాంగ్రెసు)

నియో: చంద్రగిరి, (చిత్తూరు జిల్లా).
చంద్రగిరి ఖామి తనఖా బ్యాంకు అధ్యక్షులు.

ఖండవల్లి కృష్ణరావు

(స్వతంత్ర)

నియో: పెల్లూరు (పట్టణం). జననం
1902 జనవరి 22. తల్లిదండ్రులు.

1937 నుండి 53 వరకు మద్రాసురాష్ట్ర నాన్ అఫీషియల్ కో-ఆపరేటివ్ ఎంప్లాయిస్ యూనియన్ అధ్యక్షులు. 1940లో నెల్లూరులో జరిగిన ఆంధ్రరాష్ట్ర సహకార మహాసభ కార్యదర్శి. కొంతకాలం నెల్లూరుజిల్లా కమ్యూనిస్టుపార్టీ కార్యదర్శి. 1947 నుండి కమ్యూనిస్టుపార్టీ నుండి నిరమించుకున్నారు. సోవియట్ మిత్రమండలి నెల్లూరుశాఖ కార్యదర్శి. వీరు ప్రమాద కరమైన వ్యక్తి అని 1949 లో క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ 151 సెక్షను క్రింద మద్రాసు ప్రభుత్వం వీరిపై కేసు పెట్టింది. అనేకసార్లు జైలులో నిర్బంధించబడ్డారు.

గంటూన సూర్యనారాయణ (సోషలిస్టు)

నియో: విజయనగరం (రిజర్వ్ డ్యూ), విశాఖ పట్నంజిల్లా. వయస్సు 36 సం. 1936లో నిమ్మజాతుల ఘోషారేషన్ లో చేరి పనిచేస్తూ 1948 లో సోషలిస్టుపార్టీలో చేరారు.

గంజి నాగేశ్వరరావు (కమ్యూనిస్టు)

నియో: రాజోలు (రిజర్వ్ డ్యూ), తూర్పు గోదావరి జిల్లా. వయస్సు 30 సం. 1940 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు.

జిల్లా వ్యవసాయకూలీ ఉద్యమ నిర్మాతలలో ఒకరు. అనేక సమ్మెలకు నాయకత్వం వహించారు. 1948 జూలై లో అరెస్టు చేయబడి, డిసెంబర్ చేయబడి 1951 ఏప్రిల్ లో విడుదలయ్యారు.

(10)

గంజి రామారావు (కమ్యూనిస్టు)

నియో: గుడివాడ (రిజర్వ్ డ్యూ), కృష్ణా జిల్లా. జననం 1918 జూలై. బి. ఎ. విద్యార్థి దశలో వెనుకబడిన జాతుల హాస్టలులోని అస్పృశ్యతకు వ్యతిరేకంగా సమ్మెనడిపి నందుకు హాస్టలునుండి వెళ్ళగొట్టబడ్డారు. 1946 లో గుడివాడ యన్. జి. వో. ల సమ్మెను నడిపారు. ప్రస్తుతం కృష్ణాజిల్లా వ్యవసాయకూలీ సంఘ కార్యదర్శిగా పని చేస్తున్నారు.

గుంటూరు బాపనయ్య (కమ్యూనిస్టు)

నియో: దివి (రిజర్వ్ డ్యూ), కృష్ణాజిల్లా. జననం 1919. 1940 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర వ్యవసాయ కూలీ ఉద్యమ నిర్మాతలలో ఒకరు. 1941 లో కృష్ణాజిల్లా వ్యవసాయకూలీ సంఘ కార్యదర్శి. 1945 నుండి రాష్ట్ర వ్యవసాయకూలీ సంఘ ప్రధాన కార్యదర్శి. 1948 జనవరి నుండి 1951 ఆఖరు వరకు డిలెన్షనులో వున్నారు.

గుండాబత్తుల ఆంజనేయులు (కమ్యూనిస్టు)

నియో: బందరు. వయస్సు 35 సం. 1936 లో కాంగ్రెసులో చేరారు. తాలూకా కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. 1943 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1943 నుండి రైతు యువజనోద్యమాలలో పనిచేస్తున్నారు. 1943 నుండి బందరు తాలూకా రైతుసంఘ అధ్యక్షులు. 1944 లో బంటుమిల్లిలో కాలుదారు ఉద్యమాన్ని నడిపారు. 1948 ఫిబ్రవరి

నుండి 51 వ రకు అక్షాతవాసంలో ఉన్నారు.

గంగా చినకొండయ్య

(స్వతంత్ర)

నియో : ఆత్మకూరు, నెల్లూరుజిల్లా. 1936 నుండి 1950 వరకు కమ్యూనిస్టు పార్టీలో పనిచేశారు. ఆరుసార్లు అరెస్టు చేయబడి 2½ సం॥లు డిటెన్షనులోను, 1½ సం॥లు సాధారణ ఫ్రైడ్ గను వున్నారు. కారక మార్క్సు, మనదేశం-మనఘామి, 'భగ్నహృదయాలు' వీరి రచనలు.

గారపాటి సత్యనారాయణ

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. వయస్సు 43 సం. అనేక కాంగ్రెసు ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నారు. రాజమండ్రి జైల్లో లాహోరు కట్రకేసు ఫ్రైడ్ లతో పరిచయ మేర్పడి చాతుపతి రాజకీయాలపై పు ముగ్ధుడు. 1935-36లో జిల్లా కాంగ్రెసు సోషలిస్టు పార్టీ కార్యదర్శి. 36-37 జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ కార్యదర్శి. 1933 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. ఏలూరులో కార్మిక సంఘాలను నిర్మించారు. మొత్తం 8½ సం॥లు జైలులో గడిపారు. 1948 జూన్ నుండి ఎన్నికల వరకు డిటెన్షనులో వున్నారు.

గౌరికపూడి జోసెఫ్

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : అమృతలూరు (జనరల్), నంటూరుజిల్లా. వయస్సు 28 సం. వ్యవస్థాపక కమిటీ సభ్యులు. వ్యవ

స్థాపక కమిటీ సభ్యులు. 1947 గాజులబంక జిల్లాలో వ్యవసాయ పోరాటంలో పాల్గొన్నారు. 1949 నుండి 50 మార్చి వరకు రహస్యజీవితం. అరెస్టుచేసిన పోలీసులు వీరిని రహస్యం తెలుపటమని విపరీతమైన హింసాకాండకు గురి చేశారు.

గొనివారిపల్లె శివశంకరరెడ్డి

(కాంగ్రెసు)

నియో : హిందూపురం, అనంతపురం జిల్లా. వయస్సు 32 సం. 1942 లో కాంగ్రెసులో చేరారు. జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు.

జి. నాగభూషణం

(కాంగ్రెసు)

నియో : రాయదుర్గం, అనంతపురం జిల్లా. ఆంధ్ర కాసనసభ డిప్యూటీ సీక్రెటరీ ఎన్నికలలో ప్రభుత్వపక్ష అభ్యర్థిగా పోటీచేసి ఓడిపోయారు.

గొతు లచ్చన్న

(లోక్ పార్టీ)

నియో : సోంపేట, శ్రీకాకుళంజిల్లా. జననం 1909. 1930 ఉప్పుసత్యాగ్రహంలో జైలు కార్మికులు. 1933 లో రైతు రక్షణ యాత్రలో పాల్గొన్నారు. అశ్వుటినుండి రంగాగారికి రాజకీయ శిష్యులు. 1942 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 1946-50 లో ఆంధ్ర కాంగ్రెసుకు సహాయకార్యదర్శి. జనరలు ఎన్నికల ముందు రంగాగారితో పాటు కాంగ్రెసును వదిలి లోక్ పార్టీ స్థాపించారు.

ఆంధ్ర మంత్రివర్గంలో కొద్దిరోజులపాటు వ్యవసాయ మంత్రిగా ఉన్నారు.

గుజ్జల యల్ల మందారెడ్డి
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : కనిగిరి, నెల్లూరు జిల్లా. వయస్సు 31 సం. కొంతకాలం నెల్లూరు జిల్లా విద్యార్థి ఫెడరేషన్ అధ్యక్షులు. జమీందారుల అధికపన్నులకు వ్యతిరేకంగా పోరాటాలు నడిపారు. వీరితో పోటీచేసిన ఆధ్వర్యంలందరూ ధరావతుల కోల్పోయారు.

చిట్టూరి ఇంద్రయ్య
(కాంగ్రెసు)

నియో : తణుకు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. జననం 1900 డిసెంబరు. కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో పాల్గొని చదువు విరమించారు. పెద్ద భూస్వామి. 1928 తీగెల కేసులో జైలు శిక్ష అనుభవించారు. ఎన్నికలలో ప్రజాపార్టీ అభ్యర్థిగా గెలుపొంది, కాంగ్రెసుపార్టీలో చేరారు.

చిట్టూరి ప్రభాకరచౌదరి
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : త్తాజమండ్రె, తూ.గో.జిల్లా. వయస్సు 31 సం. 1942 జనవరిలో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. రాజమండ్రిలో అనేక కార్మిక సంఘాలను స్థాపించారు. రాష్ట్ర ప్రెజిడెంటునియన్ కార్యవర్గ సభ్యులు. 1948 డిసెంబరులో రాజమండ్రి సబ్ జైలునుండి పారిపోయారు. 1950 మార్చివరకు రహస్య జీవితం. తరువాత కడలూరులో డిప్లొమను. ఎన్నికలకు ముందు విడుదల చేయబడ్డారు.

చిత్తజల్లు వెంకటకృష్ణారావు
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : కాకినాడ (జనరల్), తూర్పు గోదావరిజిల్లా. జననం 1912. 1934 లో లండన్ లో జరిగిన సామ్రాజ్యవ్యతిరేక సభలో భారత విద్యార్థి ప్రతినిధిగా పాల్గొన్నారు. 1939లో భారత కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. కొన్నాళ్ళు ఆంధ్ర ప్రెజిడెంటునియన్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. ప్రస్తుతం కాకినాడ మునిసిపలు చైర్మన్. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ సెనెట్ సభ్యులు.

చించలపాటి సీతారామచంద్ర
వరప్రసాదమూర్తిరాజు
(కాంగ్రెసు)

నియో : తాడేపల్లిగూడెం. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. వయస్సు 34 సం. ఆంధ్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. పెద్ద భూస్వామి.

చల్లా సుబ్బారాయుడు
(ప్రజాపార్టీ)

నియో : తాడేపల్లి, అనంతపురం జిల్లా. వయస్సు 36 సం. 1938-41 మధ్య జిల్లాబోరు సభ్యులు. 1950 లో కాంగ్రెసునుండి వైదొలిగారు. ప్రజాపార్టీ అభ్యర్థిగా ఎన్నికై ప్రస్తుతం స్వతంత్రులుగా వ్యవహరిస్తున్నారు.

చండ్రపుల్లారెడ్డి
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : నందికోట్లూరు, కర్నూలు జిల్లా. ఇంజనీరింగుకోర్సు చదువుకున్న కాలంలో అన్నామలై విద్యార్థులపై జరిగిన కాల్పులకు నిరసనగా సమ్మెనడిచి

నందుకు కాలేజీనుండి వెళ్ళగొట్టబడ్డారు. జిల్లా విద్యార్థి ఉద్యమనిర్మాత. 1950లో డిటెయిన్ చేయబడి 1951 నుంచి బయట విడుదలయ్యారు. కర్నూలు జిల్లా క్రైతుసంఘాధ్యక్షులు. కాసనపల్లిలో మంచి వక్తగా పేరుపొందారు.

చంద్ర రామలింగయ్య (కమ్యూనిస్టు)

నియో : బివి (జనరల్), కృష్ణా జిల్లా. వయస్సు 40 సం॥ యం.ఎ., బి.ఎల్., కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో చదువు కుండగా కమ్యూనిస్టులతో పరిచయమేర్పడింది. కృష్ణా జిల్లా దివికాలూకా క్రైతు ఉద్యమ నిర్మాణంలో కృషి చేశారు. కృష్ణా జిల్లా క్రైతు సంఘాధ్యక్షులు. 1948 లో డిటెన్ చేయబడి ఎన్నికలకు జైలు విడుదల చేయబడ్డారు.

టంగుటూరు ప్రకాశం

(కాంగ్రెసు)

నియో : కృంగవరపుకోట, విశాఖ పట్టణం జిల్లా. బారిష్టరు. సైమన్ కమిషన్ విహిమ్మరణంలో పాల్గొన్నారు. అనేక సంవత్సరాలు ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుకు అధ్యక్షులు; ఎ. ఐ. సి. సి. సభ్యులు. 'స్వరాజ్య' అనే ఇంగ్లీషు దినపత్రికను నడిపారు. 1936లో రాజాజీమంత్రివర్గంలో రివెన్యూ మంత్రిగా పనిచేశారు. ఈ కాలంలోనే జమీందారీ విచారణ కమిటీ అధ్యక్షులుగా నివేదిక తయారుచేశారు. 1947 లో 11 నెలలు ముఖ్యమంత్రిగా పనిచేశారు. 1950 లో వీరు రంగా గారిలో సహ కాంగ్రెసునుండి విడిపోయి భారీ పార్టీ పెట్టారు. ఎన్నికలముందు

ప్రకాశంగా ఈ పార్టీనుండి విడిపోయి ప్రజా పార్టీ పెట్టారు. ఎన్నికల అనంతరం ఏర్పడిన ఐక్యసంఘటనకు నాయకులుగా ఎన్నికై రాజాజీ మంత్రి వర్గ నిర్మాణానంతరం దానిలోనుంచి విడిపోయారు. తరువాత ప్రజాపార్టీనుండి విడిపోయి కాంగ్రెసుతో కలిసి తాము ముఖ్యమంత్రిగా ప్రథమాంధ్ర ప్రభుత్వ మంత్రివర్గం నిర్మించారు.

టి. లక్ష్మీనారాయణరెడ్డి (స్వతంత్ర)

నియో : పెనుకొండ, అనంతపురం జిల్లా. జననం 1916 మార్చి 3వ తేదీ. 1949 వరకూ కాంగ్రెసులో ఉన్నారు. ఆంధ్ర కాసనపల్లిలో అభ్యుదయ స్వతంత్రుల గ్రూపుకు చెందినవారు. భారత - చైనా మిత్రమండలి ఆంధ్రకాళకు అధ్యక్షులు. 1950 నుండి కాంతి ఉద్యమంలో కృషిచేస్తున్నారు.

టి. మల్లయ్య

(కాంగ్రెసు)

వీరు అదోని (రిజిస్టరు) నియోజక వర్గం నుండి ఎన్నికయినాడు.

తమ్మిన పోతరాజు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : విజయవాడ పట్టణం. వయస్సు 41 సం. విదేశీవస్తు విహిమ్మరణోద్యమంలో వలంటీరుగా పాల్గొన్నారు. 1940 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. విజయవాడలో అనేక కార్మిక పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించారు. కొంతకాలం నగరకమ్యూనిస్టుపార్టీ కార్య

దర్శి. 1948 నుండి 1951 ఆఖరువరకు పెల్లూరులో డిటెన్యూగా ఉన్నారు.

తమ్మా కోటమ్మరెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో : పత్తిపాడు, గుంటూరుజిల్లా. ఆంధ్ర శాసనసభకు ఎన్నికయిన ఏకైక స్త్రీ సభ్యురాలు.

తంబళ్ళపల్లి నారపరెడ్డి వెంకట
సుబ్బారెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో : ఘట్ట, చిత్తూరు జిల్లా.

తాడే చిన్న అచ్చన్ననాయుడు
(కాంగ్రెసు)

నియో : చీపురుపల్లె, శ్రీకాకుళం జిల్లా. వయస్సు 63 సం. స్వతంత్ర అభ్యర్థిగా గెలుపొంది కాంగ్రెసులో చేరారు. గర్భాం మాంగనీసు గమల యజమాని. 1924నుండి యిప్పటివరకు గర్భాం పంచాయితీబోర్డు అధ్యక్షులు.

తోట రామస్వామి
(కాంగ్రెసు)

నియో : పెద్దాపురం, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వయస్సు 47. పట్టభద్రులు. సెంట్రల్ సుగరు కేస్ కమిటీ సభ్యులు. సామర్లకోట చెరకు ఉత్పత్తిదార్ల సంఘ అధ్యక్షులు.

తెన్నేటి విశ్వనాథం
(ప్రజాపార్టీ)

నియో : విశాఖపట్నం. జననం 1895. న్యాయవాద వృత్తిని వదిలి జాతీయోద్యమంలో ప్రవేశించారు. విశాఖపట్నం

జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీకి చాలకాలం అధ్యక్షులు. 1937లో మద్రాసు శాసనసభ సభ్యులు. రాజగోపాలాచారి మంత్రివర్గంలో రివెన్యూమంత్రి ప్రకాశంగారి పార్లమెంటరీ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1946 లో ప్రకాశం మంత్రివర్గకాలంలో ఫీడ్ పార్లమెంటరీ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు.

విశ్వసంఘటనలన్నీ కాలంలో ఎసెంబ్లీలో కొంతకాలం ప్రతిపక్షనాయకులుగా ఉన్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజనా సందర్భంలో త్రివేదిసలహా సంఘంలో సభ్యులు. శేటి ఆంధ్ర. మంత్రివర్గంలో ఆర్థికమంత్రి.

తరిమెల నాగిరెడ్డి
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : అనంతపురం. వయస్సు 36 సం. పట్టభద్రులు. కాకి విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుకుండగానే అతివాద రాజకీయ శక్తులతో పరిచయం ఏర్పడింది. మంచి వక్త. చురుకైన విద్యార్థి ఉద్యమ కార్యకర్తగా స్వల్పకాలంలో అభివృద్ధియైనారు. కాకి విశ్వ విద్యాలయ విద్యార్థి సంఘానికి ఎన్నికయిన దక్షిణ దేశములో ప్రథమం. 1939 లో (విద్యార్థి దశలో) అభ్యంతర కర్మమైన కరపత్రం ప్రచురించాడనే నేరావోపాపై, సంవత్సరం కారాగారవాస శిక్ష విధించబడ్డారు. అనంతపురంజిల్లా ప్రజా ఉద్యమ నిర్మాణంలో ప్రముఖపాత్ర వహించారు. 1948 నుండి 1951 ఆఖరు వరకు అజ్ఞాతవాసం. జైలులో ఉండే నీలం సంజీవరెడ్డిగారిని 12 వేల ఓట్ల మెజారిటీతో ఓడించి శాసనసభకు ఎన్ని

కయినారు. మదరాసు శాసనసభలో కమ్యూనిస్టుపార్టీ నాయకులు. ఆంధ్ర శాసనసభలో పార్టీ నాయకులు. ప్రతి పక్షనాయకులుగా వ్యవహరిస్తున్నారు. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయ సెనేటు సభ్యులు. ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ సెక్రటేరియట్ సభ్యులు.

దంతులూరి నారాయణరావు

(కాంగ్రెసు)

నియో : ఉండి, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. చాలాకాలంనుండి కాంగ్రెసులో వుంటున్నారు.

దండసూడి దశరథరామయ్య

(కాంగ్రెసు)

నియో : రావూరు, నెల్లూరుజిల్లా. వయస్సు 39 సం.

ద్వారంపూడి బసవరెడ్డి

(ప్రజాపార్టీ)

నియో : పెనుగొండ, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. 1933 లో తాలూకాబోర్డు ఉపాధ్యక్షులు. 1937 నుండి మారుటేరు పంచాయితీ అధ్యక్షులు.

దర్శి లక్ష్మయ్య

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : మంగళగిరి, గుంటూరుజిల్లా. వయస్సు 50 సం. ఉప్పుసత్యాగ్రహం లో జైలు నుండి బాతీయోద్యమాలలో పాల్గొన్నారు. 1929 లో కాంగ్రెసు సోషలిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1938 లో కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగ జిల్లాబోర్డుకు ఎన్నికైనారు. 1943 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో

చేరారు. ప్రస్తుతం పెదకూరపాడు పంచాయితీబోర్డు అధ్యక్షులు.

దామోదరం సంజీవయ్య

(కాంగ్రెసు)

నియో : కర్నూలు (రిజర్వుడు). వయస్సు 31 సం. కాంగ్రెసు తరపున రాజ్యాంగసభకు ఎన్నుకోబడ్డారు. గత ఎన్నికలలో కర్నూలుపట్టణం రిజర్వుడు నియోజకవర్గంనుండి ఎన్నికై రాజగోపాలాచారి మంత్రివర్గంలో సహకార, గృహనిర్మాణశాఖల మంత్రిగా వున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడ్డాక అభివృద్ధిశాఖా మంత్రిగా నియమించబడ్డారు.

డి. రామబ్రహ్మం

(కాంగ్రెసు)

నియో : పలమనేరు, చిత్తూరుజిల్లా. 1935 నుండి కాంగ్రెసువాదిగా వుంటున్నారు. చిత్తూరు జిల్లాబోర్డు సభ్యులు.

దొడ్డా సీతారామయ్య

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : మదనపల్లి, చిత్తూరు జిల్లా. పట్టభద్రులు. 1927లో సైమన్ కమిషన్ రాకకు వ్యతిరేకంగా మదనపల్లి కాలేజీలో సమ్మెనడిపారు. 1935 నుండి 38 వరకు కాంగ్రెసులో ఆతివాదిగా ఉన్నారు. 1940 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. చిత్తూరుజిల్లా కమ్యూనిస్టుకమిటీ కార్యదర్శిగా పనిచేసారు. 1949 లో ఇంటర్నమెంటు ఆర్డరు ధిక్కరించారనే ఆరోపణపై శిక్షవిధించబడ్డది. 22 మంది ఖైదీల మరణానికి కారణమైన నేలంజైలు కాల్యాలలో వీరికి ప్రమాదకరమైన గాయాలు తగిలాయి.

నల్లమోతు చెంచురామానాయుడు

(కాంగ్రెసు)

నియో : కందుకూరు, నెల్లూరుజిల్లా.
వయస్సు 39. 1946 నుండి జిల్లా కాంగ్రెసు
కమిటీ సభ్యులు.

నల్లపాటి వెంకట్రామయ్య

(ప్రజాపార్టీ)

నియో : నరసారావుపేట, గుంటూరు
జిల్లా. జననం 1901 మార్చి. 1930 లో
నర్సారావుపేట మునిసిపల్ కౌన్సిల్ గా
ఎన్నుకోబడ్డారు. 1930-31 లో
ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ సెనెట్ సభ్యులు.
1932 లోను, 1938 నుండి 42 వరకు జిల్లా
బోర్డు సభ్యులు. ఆంధ్ర శాసనసభ యేర్ప

డ్డాక శాసనసభ స్పీకరుగా ఎన్నుకో
బడ్డారు.

నడింపల్లి

వెంకట లక్ష్మీనరసింహారావు

(ప్రజాసోషలిస్టు)

నియో : గుంటూరు పట్టణం. బారి
స్టరు. కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో పనిచేసి
అనేకసార్లు జైలుకు వెళ్ళారు. గుంటూరు
మున్సిపల్ కౌన్సిల్ గా చాలకాలం పని
చేశారు.

నడింపల్లి రామభద్రరాజు

(ప్రజాపార్టీ)

నియో : అమలాపురి (జనరల్),
తూర్పుగోదావరిజిల్లా. ప్రజా, సోషలిస్టు

విజయా ఆటో సర్వీస్

గాంధీనగరం,

విజయవాడ - 2

డీజిలు యింజన్లు, ఎలక్ట్రికల్ సామానులు,

సి. ఎ. వి. ఫ్యూయల్ ఇంజక్షన్ పంపులు ఆధునిక
యంత్రముల సహాయముతో నిపుణులైన పరివారలతో

పూర్తి మరమ్మతులు చేయబడును.

డీజిల్, సి. ఎ. వి. లూకాస్ సామానులు

అమ్మ బడును

పార్టీలు కలిసివున్నప్పుడు ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీలొనూ, ఆంగ్లలో ఈ రెండుపార్టీలకు తెగతెంపులయ్యాక ప్రజాపార్టీలొనూ వుంటున్నారు. కళా వెంకటాపురాని ఓడించి కాసనసభ్యులయ్యారు.

నీరుకొండ వెంకటరామారావు
(లోక్ పార్టీ)

నియో : బూరుగుపూడి, కూర్మగోదావరిజిల్లా. జననం 1914 మార్చి 23. న్యాయవాదిపట్టం పుచ్చుకున్నారు. 1930 లో నాల్గవ ఫారం చదువుతుండగా సత్యాగ్రహంచేసి 1½ సం॥లు జైలుశిక్ష అనుభవించారు. 1932 కాసనోల్లంఘనోద్యమంలోనూ, 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమంలోనూ పాల్గొన్నారు. 1947-48 లో జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ కార్యదర్శి. 1951 ఏప్రిల్ లో రంగారాజుగోపాల్ కాంగ్రెసు నుండి రాజీనామా చేసి లోక్ పార్టీ ఆధ్వర్యంలో ఎన్నికలలో పోటీచేసి గెలుపొందారు. కాసనసభలో లోక్ పార్టీ నాయకులు.

నరేంద్ర శివరామిరెడ్డి
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : కమలాపురం, కడపజిల్లా. వయస్సు 34 సంవత్సరాలు. న్యాయ శాస్త్రంలో పట్టభద్రులు. 1947లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1948-1951 మధ్యకాలంలో అజ్ఞాతవాసం.

నీలం సంజీవరెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో : కాశీహాసి, చిత్తూరుజిల్లా. జననం 1913 మే 13. 1938-40 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1946 ఎన్నికలలో కాసన

సభకు ఎన్నుకోబడ్డారు. 1949 ఏప్రిల్ నుండి 1951 ఏప్రిల్ వరకూ మదరాసు మంత్రివర్గంలో మద్య నిషేధ మంత్రిగా ఉన్నారు. 1951 ఏప్రిల్ లో ఆంధ్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా ఎన్నికైనారై ఎలెక్షనులో కాసనసభకు ఎన్నికయినారై ప్రస్తుత మంత్రివర్గంలో ఉపముఖ్యమంత్రి

యన్. వెంకటరామయ్య
(లోక్ పార్టీ)

నియో : మార్కాపురం, కర్నూలు జిల్లా. జననం 1909 జూన్ 19. గాస్పాలో చదివారు. ప్రస్తుతం వయ్యూరు పంచాయితీ ఫ్యాక్టరీలో ఛీఫ్ కమిష్టగా పనిచేస్తున్నారు.

పసల సూర్యచంద్రారావు
(ప్రజాసోషలిస్టు)

నియో : ఆలంపురం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. జననం 1909 జూన్ 24. ఆంగ్ల కాసనసభ డిప్యూటీ స్పీకరు. నాట్యకళాభిమానులు. ఆంగ్ల నాట్యకళా పరిషత్తు ప్రధాన కార్యదర్శి. 1951 లో కాంగ్రెసు పార్టీ నుండి వైదొలగి ప్రజాపార్టీలో చేరారు. ఆంగ్ల విశ్వవిద్యాలయ సెనేట్ సభ్యులు.

నాయకంటి శంకరరెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో : కర్నూలు (జనరల్). బి. ఎ., బి. యల్., చాలకాలం నుండి కాంగ్రెసులో వుంటూ అనేక పదవులు నిర్వహించారు. మద్రాసు ప్రభుత్వంలో స్థానిక స్వపరిపాలనా శాఖామంత్రిగా పనిచేశారు.

పడాల సత్యనారాయణరెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో: అనపర్తి, తూ. గో. జిల్లా. వయస్సు 42 సం. 1936 లో కాంగ్రెసులో చేరారు. 1939 నుండి కొలను కుదురు పంచాయితీలో అధ్యక్షులు. రామచంద్రపురం సెంట్రల్ బ్యాంకు డైరెక్టరు.

పడాల శ్యామసుందరరావు
(కమ్యూనిస్టు)

నియో: నర్సాపురం (రిజర్వ్), పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో వ్యవసాయకుల ఉద్యమ నిర్మాణంలో తీవ్ర కృషి సల్పారు.

పప్పల బాపునాయుడు
(లోక్ పార్టీ)

నియో: యలమంచిలి, విశాఖపట్నం జిల్లా. వయస్సు 42. 1930 ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నారు. యలమంచిలి సహకార సంఘ అధ్యక్షులు.

చాల వెంకటసుబ్బయ్య
(కాంగ్రెసు)

నియో: రాజంపేట (రిజర్వ్), కడపజిల్లా. చాలకాలంగా కాంగ్రెసులో పనిచేస్తున్నారు.

చాలవలస సంగంనాయుడు
(కాంగ్రెసు)

నియో: పాలకొండ, కృత్తికాశ్రంజిల్లా. వయస్సు 40 సం. 1937 నుండి కాంగ్రెసులో పనిచేస్తున్నారు. 1950-51 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ

సభ్యులుగను, ఎ. ఐ. సి. సి. సభ్యులుగను వున్నారు.

పొదిలేటి వెంకటస్వామిరెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో: వెంకటగిరి, నెల్లూరుజిల్లా. వయస్సు 34. కాంగ్రెసులో పనిచేస్తున్నారు. వెంకటగిరి తాలూకా కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. 1946 నుండి 53 వరకు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు.

పిడతల రంగారెడ్డి,
(కాంగ్రెసు)

నియో: కంభం, కర్నూలుజిల్లా. జననం 1917 సెప్టెంబరు. కొత్తపట్నం రాజకీయ పాఠశాలలో అరెస్టు చేయబడ్డారు. 1936 లో కాంగ్రెసులో ప్రవేశించారు. 1940 లో వ్యక్తి సత్యాగ్రహంలో పాల్గొని ఒక సం॥ జైలుశిక్ష అనుభవించారు. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం సందర్భంలో మూడు సంవత్సరాలు డిటెన్షన్ లో ఉంచబడ్డారు. 1950-52 మధ్య గాజ్పూర్ నిర్మాణసభ సభ్యులు. ప్రస్తుతం ఆంధ్ర ప్రభుత్వ విప్.

పిన్నమనేని రామచంద్రరావు
(కమ్యూనిస్టు)

నియో: కొవ్వూరు (జనరిల్), పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. జననం 1917 ఆగస్టు 13. 1939 నుండి 45 వరకు కాంగ్రెసులో వున్నారు. అనేక కాంగ్రెస్ ఉద్యమాలలో జైలుకర్కారు. అతీపురం జైలులో కమ్యూనిస్టుల పరిచయం వల్ల కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. విడుదల తరువాత జిల్లా కైతుసంఘ సహాయ

కార్యదర్శిగా ఉన్నాడు. 1949 లో ఆర్జునేయబడి 50 మే వరకు కడలూరులో డిటెయిన్ చేయబడ్డాడు.

వీసపాటి పుండరీకాచార్యులు
(లోకపార్టీ)

నియో : జగ్గంజనం, శ్రీకాకుళం జిల్లా. కాంగ్రెసు నుండి వైదొలగేవరకు శ్రీకాకుళం జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ కార్యదర్శిగా వుండేవారు.

పిల్లలమర్రి వెంకటేశ్వర్లు
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : జగ్గయ్యపేట, కృష్ణాజిల్లా. కాసనపర్తికి ఎన్నికయి మొట్టమొదటి ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు. వయస్సు 40 సం. కాంగ్రెసులో చేరి సైమను బహిష్కరిణి ద్యమంలో పాల్గొన్నారు. తర్వాత కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. ఆంధ్ర కార్మికోద్యమ నిర్మాతలలో ఒకరు. రాష్ట్ర ప్రేమ్ యూనియన్ కాంగ్రెసుకు మొదటి అధ్యక్షులు. యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం చేసినందుకు రెండేండ్ల శిక్ష అనుభవించారు. 1946 జనరల్ ఎన్నికలలో పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల కార్మిక నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికయినారు. 1948 లో డిటెయిన్ చేయబడి ఎన్నికల ముందు విడుదలయ్యారు. ప్రస్తుతం ఆంధ్ర కాసనపర్తి కమ్యూనిస్టుపార్టీ కార్యదర్శి.

పులుపుల వెంకట శివయ్య
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : వినుకొండ, గుంటూరుజిల్లా. వి. ఎస్.సి. కాకి హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో చదువు

కనే హాజ్జానే మార్క్సిస్టులతో పరిచయం కలిగింది. సోషలిస్టు యువజన సంఘంలో చేరారు. విద్యార్థి దశలోనే (1930) కాసనోల్లంపునోద్యమంలో చేరి ఆర్జునేయనారు. 1934 లో చదువు వదిలి గుంటూరుజిల్లాలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాణానికే ప్రావీణుడైనాడు. గుంటూరులో తేబర్ ప్రాటెక్ష్టన్ సీగ్ పెట్టి ప్రేమ్ యూనియన్ ఉద్యమానికి నేతృత్వం వహించారు. 1935-40 మధ్య విద్యార్థిలలో సామిలినాన్ని గూర్చి ప్రచారంచేసి అనేకమంది కార్యకర్తలను తయారు చేశారు. యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం చేసి నందుకు 1940లో 21 మాసాలు శిక్షవిధించబడ్డారు. 1941 మేలో బళ్ళారి జైలు నుండి తప్పించుకున్నారు. 1943 సెప్టెంబరులో తిరిగి ఆర్జునేయబడ్డారు. 1948 నుండి 51 జూన్ వరకు అజ్ఞాతవాసం. 1952 ఎన్నికలలో వీరితో పోటీచేసిన వారంతా డిఫాజిటు కోల్పోయారు. (కవులు - రచయితలు ప్రకరణంలో మరి కొన్ని వివరాలు)

పూసపాటి విజయరామ

గజపతిరాజు

(ప్రజాసోషలిస్టు)

నియో : విజయనగరం (జనరల్) విశాఖపట్నంజిల్లా. జమీందారు. ఆంధ్ర కాసనపర్తిలో ప్రజా సోషలిస్టుపార్టీ నాయకుడు. ఆంధ్ర ప్రజాసోషలిస్టుపార్టీ కార్యదర్శి.

పెత్తేటి గోపాలకృష్ణారెడ్డి
(కాంగ్రెసు)

నియో : గూడూరు, నెల్లూరుజిల్లా. వయస్సు 30 సం. మైకాగని యజమాని,

ఆంధ్ర శాసనసభ్యులు

పెద్దభూస్వామి. గత పది సంల నుండి కాంగ్రెసులో వుంటున్నారు.

పెదరెడ్డి తిమ్మారెడ్డి

నియో : పీఠేరు, చిత్తూరుజిల్లా. ఆంగ్ల కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా కొంతకాలం పని చేశారు. రంగారావుతోపాటు కాంగ్రెసు నుండి వైదొలిగి లాక్ పార్టీలో చేరారు. మంత్రివర్గంలో చేరబోయేముందే లాక్ పార్టీతోనేగలెంపులు చేసుకున్నారు.

పంజం నరసింహారెడ్డి

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : రాజంపేట, కడపజిల్లా. విద్యార్థిగానే కాంగ్రెసు రాజకీయాలలో ప్రవేశించారు. సమ్మెలు నడిపిన కారణాన కాలేజీ అధికారుల ఆగ్రహానికిగురై చదువుమానవలసి వచ్చింది. కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరి రైతుసంఘాలు స్థాపించారు.

ప్రగడ కోటయ్య

(ప్రజాపార్టీ)

నియో : చీరాల, గుంటూరుజిల్లా. జననం 1915 జూలై 26. 1945-51 వరకు ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. అఖిలభారత చేనేత కాంగ్రెస్ కార్యదర్శి. అఖిలభారత కుటీరపరిశ్రమల సంఘకార్యదర్శి. 1951 ఏప్రిల్ లో చేనేత కార్మికుల సత్యాగ్రహానికి నాయకత్వం వహించారు. హైపర్ చేనేత సంఘ సభ్యులు.

పి. చిన్నమ్మరెడ్డి

(స్వతంత్ర)

నియో : చిత్తూరు (జనరల్). మద్య నిషేధానికి ముందు అబ్కారీ కంట్రాక్టరు.

రెండు సార్లు చిత్తూరుతాలూకాబోర్డు ఉపాధ్యక్షులుగాను, నాలుగు సార్లు చిత్తూరు జిల్లాబోర్డు సభ్యులుగాను ఎన్నుకోబడ్డారు.

పేట రామారావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : తిరువూరు, కృష్ణా జిల్లా. వయస్సు 35 సం. 1938 లో జరిగిన విజయవాడ హిందూహైస్కూలు విద్యార్థుల సమ్మెకు నాయకత్వం వహించారు. 1939 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు.

తరువాత తిరువూరుతాలూకా కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాతగా వున్నారు. 1948 అక్టోబరులో డిప్యూటీ చేయబడ్డారు. 1952 జనరల్ ఎన్నికలలో తనతండ్రి పశ్చిమ కృష్ణాజిల్లా కాంగ్రెసు అభ్యర్థులైన పేట బాపయ్యగారితో పోటీ చేసి గెలుపొందారు.

పోతుల గున్నయ్య

(కాంగ్రెసు)

నియో : చీపురుపల్లి, శ్రీకాకుళం జిల్లా. వయస్సు. 40 సం. 1936 నుండి కాంగ్రెసులో పనిచేస్తున్నారు. పార్వతీపురం తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు. 1947 నుండి 50 వరకు జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు.

బత్తిన రామకృష్ణారెడ్డి

(ప్రజాపార్టీ)

నియో : కావలి, నెల్లూరు జిల్లా. వయస్సు 48 సం. 1921 సహాయ నిరాకరిణోద్యమంలో స్కూలుకు స్వస్తి చెప్పారు. 1930 లో ఉప్పుసత్యాగ్రహం చేసినైలుకల్వారు. 1942లో హిందూరామ

మైన అల్లూరు స్త్రీవను తగలపెట్టబడ్డ కేసులో మూడుసం॥లు డిటెయిన్ చేయ బడ్డారు. 1945 లో విడుదలైన తరువాత 48 వరకు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులుగా వున్నారు. కాసనపల్లి ప్రజా పార్టీ కార్యదర్శి, 'ప్రజారాజ్యం' పత్రిక సంపాదకులు.

బస్వారెడ్డి శంకరయ్య (కమ్యూనిస్టు)

నియో : కోవూరు, నెల్లూరుజిల్లా. జననం 1914 సం. 1930లో జాతీయోద్యమంలో అడుగుపెట్టారు. నెల్లూరుజిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ సహాయకార్యదర్శి గాను, రాష్ట్ర కాంగ్రెసు సభ్యులుగాను కొంతకాలం పనిచేశారు. తర్వాత కాంగ్రెసు రాజకీయాలు నచ్చక కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. 1940 యుద్ధవ్యతిరేక ప్రచారం చేసినందుకు డిటెయిన్ చేయ బడ్డారు. 1938-45 మధ్యకాలంలో నెల్లూరు జిల్లా రైతుసంఘ కార్యదర్శి. 1948 లో రాజమండ్రి జైలునుండి పారిపోయి 1950 వరకు అజ్ఞాతవాసం. 1947 నుండి ఇప్పటి వరకు నెల్లూరుజిల్లా కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యదర్శిగా పనిచేస్తున్నారు.

బాడాల కృష్ణమూర్తిరావు (కాంగ్రెసు)

నియో : పుంగనూరు, చిత్తూరుజిల్లా. వయస్సు 33 సం. 1942 ఆగస్టులో అరెస్టయ్యాడని 3 నెలలు శిక్ష అనుభవించారు. 1945-46 లో జిల్లా కాంగ్రెసు కార్యకర్తల సంఘ కార్యదర్శిగా పనిచేసారు. 1947-50 జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు. పుంగనూరు తాలూకా కాంగ్రెసు

కమిటీ ఆధ్యక్షులు. రాష్ట్ర కిసాన్ కాంగ్రెసు సహాయ కార్యదర్శి.

భూపతిరాజు సుబ్బతాతరాజు (ప్రజాపార్టీ)

నియో : భీమవరం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. వయస్సు 46 సం. 1921 సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో విద్యార్థిగా పాల్గొన్నారు. ఆనేక కాంగ్రెసు ఉద్యమాలలో జైలుకర్షారు. 46లో విడుదలైన తరువాత జిల్లాబోర్డు సభ్యులుగా ఎన్నుకోబడ్డారు. జిల్లా కాంగ్రెసు, రాష్ట్ర కాంగ్రెసు సభ్యులు. పొట్టి శ్రీరాములుగారి మరణానంతరం కాసనపల్లి సభ్యత్వానికి రాజీనామాయించి తిరిగి ఎన్నుకోబడ్డారు.

భూపతిరాజు లక్ష్మీనరసింహరాజు (కమ్యూనిస్టు)

నియో : నర్సాపురం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. 1930లోనే జాతీయోద్యమంలో ప్రవేశించి 1936 లోపలే 1½ సం॥లు జైలులో గడిపారు. 1938 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. ఆ ప్పటి నుండి నాలుగుసార్లు డిటెయిన్ గా కొనిపొబడ్డారు. 6½ సం॥లు జైలు శిక్ష అనుభవించారు. మున్నటివరకు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా వున్న శ్రీ అల్లూరి సత్యనారాయణరాజును జనరిల్ ఎన్నికలలో ఓడించారు. జిల్లా కు సభ్యు అధ్యక్షులు. జిన్నూరు పంచాయితీ బోర్డు అధ్యక్షులు.

బొప్పరాజు వెంకట సుదర్శనవర్మ (కాంగ్రెసు)

నియో : పుత్తూరు, చిత్తూరుజిల్లా. జననం 1908 జూన్ 6. 1935 లో

చిత్తూరు జిల్లాబోర్డుకు కాంగ్రెసు అధ్యక్షిగా ఎన్నుకోబడ్డారు. వ్యక్తి సత్వాగ్రహంలో పాల్గొని ఆరు నెలలు జైలు శిక్ష అనుభవించారు. చిత్తూరు జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీకి కొంతకాలం సహాయకార్యదర్శిగా వున్నారు.

బొబ్బిల అప్పల స్వామి
(పె. ఫె)

నియో : ఆమలాపురం (రిజర్వుడు), తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వయస్సు 35 సం. 1946 లో ఆంధ్రపెద్దూర్లు కాన్ఫ్రెన్స్ కేడరేషనులో చేరి రాష్ట్ర కార్యవర్గంలో సభ్యుడుగాను, తాతూర్ కాపెద్దూర్లు కాన్ఫ్రెన్స్ కేడరేషను అధ్యక్షులుగాను వుంటున్నారు.

భోజంకి గంగయ్యనాయుడు
(లోక్ పార్టీ)

నియో : మాడుగుల, విశాఖపట్నం జిల్లా. వయస్సు 46 సం. బి.ఎ., బి.యల్., 45 నుండి 51 వరకు జిల్లా కాంగ్రెసు కార్యవర్గసభ్యులు. కొంతకాలం రాష్ట్ర కాంగ్రెసు సభ్యులు. కాంగ్రెసు నుండి 51 లో రాజీనామా నిచ్చి లోక్ పార్టీలో చేరి జిల్లా లోక్ పార్టీ కార్యదర్శిగా వుంటున్నారు.

బలుసు ప్రభాకర పట్టాభి
రామా రావు
(కాంగ్రెసు)

నియో : పామర్రు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. జననం 1911 డిసెంబరు 30. న్యాయకాస్త్రంలో పట్టభద్రులు.

మద్రాసు మంత్రివర్గంలో గ్రామాభ్యుదయశాఖా మంత్రిగా ఉన్నారు. ఆంధ్ర మంత్రివర్గంలో పరిశ్రమలు, విద్య, మద్య నిషేధశాఖల మంత్రిగా ఉన్నారు.

మల్లుసు బొప్పి రెడ్డి
(స్వతంత్ర)

నియో : నింద్యాల, కర్నూలుజిల్లా. జననం 1909 జనవరి 9. న్యాయకాస్త్రంలో పట్టభద్రులు. 1941 లో వ్యక్తిసత్వాగ్రహంలోను, క్వీట్ ఇండియా ఉద్యమంలోను పాల్గొన్నారు. 1949 నుండి 53 వరకు జిల్లాబోర్డు సభ్యులు. 1952 లో కాంగ్రెసు నుండి రాజీనామా నిచ్చారు. ఇప్పుడు శాసనసభ రాయలసీమ స్వతంత్రుల పార్టీలో వున్నారు.

మీరు కావలసిన సైకిళ్ళు, అన్నిరకాల సైకిలు మరమ్మత్తులకు మమ్మలను సంప్రదించండి.

ది సిటీ సైకిల్ షోర్సు,
గవర్నరు పేట సెంటర్, ప్రకాశం రోడ్,
విజయవాడ - 2.

మళ్ళపూడి రాజేశ్వరరావు

(కాంగ్రెసు)

నియో : కొవ్వూరు (రిజర్వ్ డ్యూ), పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. జననం 1925 జూలై 16. న్యాయశాస్త్రంలో పట్టభద్రులు.

1947 నుండి ఆంధ్రరాష్ట్ర చర్మకార సంఘ కార్యదర్శిగా వుంటున్నారు. ప్రభుత్వ హరిజన సంక్షేమసంఘ సభ్యులు. వీరు 1952 జనరల్ ఎన్నికలలో ప్రజా పార్టీ అభ్యర్థిగా పోటీపడి తరువాత కాంగ్రెసులో చేరారు.

మాదాల నారాయణస్వామి

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : ఒంగోలు (జనరల్), గుంటూరు జిల్లా. పట్టభద్రులు. విద్యార్థిగానే రాజకీయాలలో ప్రవేశించారు. 1943 నుండి పూర్తికాలాన్ని కమ్యూనిస్టు పార్టీనిర్మాణానికి వినియోగించుతున్నారు. 1948 నుండి 3½ సం॥లు అజ్ఞాతవాసంలో వున్నారు.

మళ్ళపూడి సీతభద్రం

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : పరివడ, విశాఖపట్నం జిల్లా. వయస్సు 35 సం. విద్యార్థిగానే జాతీయోద్యమంలో ప్రవేశించారు. 1936-38 మధ్యకాలంలో అమలాపురం తాలూకాలో కాంగ్రెసులో పనిచేశారు. 1938లో ఉద్యోగరీత్యా విశాఖపట్నం వెళ్ళి అప్పటి నుండి ఆ జిల్లాలోనే పనిచేస్తున్నారు. 1940 లో ఇండియా రక్షణచట్టం కింద అరెస్టు చేయబడి 1942 లో విడుదలయ్యారు. విశాఖపట్నం సింధియా

కార్మికులలోను, చిట్టివలస జూబ్ మిల్ల కార్మికులలోను పనిచేశారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రెజ్ యూనియన్ కాంగ్రెసు ఉపాధ్యక్షులు. 1948 ఫిబ్రవరి నుండి 1951 సెప్టెంబరు వరకు అజ్ఞాతవాసం.

మేకా రంగయ్యప్పారావు

(కాంగ్రెసు)

నియో : నూజివీడు, కృష్ణా జిల్లా. వయస్సు 39 సం. ఆంధ్ర నాటక కళా పరిషత్తును అధ్యక్షులు. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయ సేనేటు సభ్యులు. పెద్దజమిందారు.

మోటూరు హనుమంతరావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో : రేపల్లె, గుంటూరు జిల్లా. ఆంధ్ర విద్యార్థి వ్యవస్థాపక అంకురార్పణ చేసిన గుంటూరు ఆంధ్ర కై ప్రవ కళా కాల విద్యార్థుల చరిత్రాత్మక సమ్మేల ప్రముఖపాత్ర వహించారు. 1940 లో యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం చేస్తున్నారని చెప్పి ప్రభుత్వం యియనపై వారంటు జారీచేసింది. అందుచేత 2½ సంవత్సరాలు అజ్ఞాతవాసంలో వుంటూ ప్రజా ఉద్యమ నిర్మాణంలో పాల్గొన్నారు. 1943-48 మధ్య గుంటూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యదర్శి పదవి నిర్వహించారు. 1948 లో రాష్ట్రకమిటీ సభ్యులుగా ఎన్నికయినారు. 1949 మేలో డిలె యిన్ జేమబిడి ఎన్నికలముందు విడుదలైనారు. మాజీ మంత్రి చంద్రమౌళిని ఎన్నికలలో ఓడించారు. ప్రస్తుతం ఆంధ్రకమ్యూనిస్టుకమిటీ సెక్రటేరియట్ సభ్యులు. భారత కమ్యూనిస్టుపార్టీ కేంద్రకమిటీ

సభ్యులు. ఆంధ్ర శాసనసభలో ప్రతిపక్ష ఉపనాయకులు. “విశాలాంధ్ర” దిన పత్రికా సంపాదకవర్గ అధ్యక్షులు. మంచి వక్త.

మొట్టమొదటి కూనేరావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో: చింతలపూడి, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. వయస్సు 32 సం. 1941 నుండి కమ్యూనిస్టుపార్టీలో పని చేస్తున్నారు. ఏలూరు తాలూకా రైతుసంఘాధ్యక్షులు. 1949 లో డిటెయిన్ చేయబడ్డారు.

మైనేని లక్ష్మణస్వామి

(కమ్యూనిస్టు)

నియో: కింకిసాడు, కృష్ణా జిల్లా. జననం 1922. చదువుకునే రోజులలో విద్యార్థి వుద్యమంలో పనిచేశారు. 1941 డిసెంబరు నుండి కమ్యూనిస్టుపార్టీలో పనిచేస్తున్నారు. ప్రకాశం ఆర్ట్స్ కాలేజీలో రోజులలోను, 1948 ఫిబ్రవరి నుండి నవంబరు వరకు రహస్య జీవితం గడిపారు. 1948 నవంబరులో ఆరెస్టు చేయబడి 1951 నవంబరు వరకు డిటెయిన్ లో వుంచబడ్డారు.

యం. దొరైకన్ను

(కాంగ్రెసు)

నియో: తిరుత్తనీ (రిజిస్ట్రారు), చిత్తూరు జిల్లా. జననం 1908. 1930 లో కాంగ్రెసులో ప్రవేశించారు. 1937 నుండి రాష్ట్ర విభజన వరకు మద్రాసు శాసనసభలో సభ్యులుగా వున్నారు. రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీకి,

జిల్లా హరిజన సేవకసంఘానికి 1937 నుండి సహాయ కార్యదర్శిగా వుంటున్నారు. తిరుపతి దేవస్థానం బ్రహ్మకమిటీ సభ్యులు.

మండవ బాపయ్య చౌదరి

(స్వతంత్ర)

నియో: బెల్లంకొండ, గుంటూరుజిల్లా. జననం 1921 సెప్టెంబరు 5. న్యాయశాస్త్ర పట్టభద్రులు. ఎన్నికలలో వీరిని కమ్యూనిస్టుపార్టీ బలపరిచింది.

మదంగి పెంటన్ననాయుడు

(స్వతంత్ర)

నియో: పాతపట్నం, కృష్ణా జిల్లా.

యం. వి. సుబ్బారెడ్డి

(సోషలిస్టు)

నియో: కోయిలకుంట, కర్నూలుజిల్లా. జననం 1919. కళాకాలంలో విద్యాభ్యాసం చేస్తున్న రోజులలో క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 1943 లో గాంధీజీ నిరసనవ్రత సందర్భంలో బహిరంగసభ జరిపి లాకీచాక్రీకి గురిఅయ్యారు. ఆరునెలలు శిక్ష అనుభవించారు. 1948లో సోషలిస్టు పార్టీలో చేరారు. కర్నూలు జిల్లా సోషలిస్టు పార్టీ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు.

యెల్లెపెద్ది వెంకటకృష్ణారావు గారు

(ప్రజాపార్టీ)

నియో: భద్రాచలం (జనరల్), తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వయస్సు 49 సం. పట్టభద్రులు. 1936 ఏప్రిల్ నుండి 51 సెప్టెంబరు వరకు ఏజెన్సీ జిల్లాబోర్డు సభ్యులు.

రావు వెంకట జగ్గారావు
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : పితాపురం, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వయస్సు 46. కొంతకాలం పితాపురం తాలూకా కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. కాంగ్రెసు సోషలిస్టు పార్టీలోను తరువాత కమ్యూనిస్టు పార్టీలోను చేరారు. 1948 మేదే సందర్భంలో అరెస్టుచేయబడి జైలులో నిర్బంధించబడ్డారు. రెండేళ్ళు డిప్రెషన్ లో వుండి ఎన్నికలకు ముందు విడుదలయ్యారు.

రొక్కం లక్ష్మీనరసింహందొర
(స్వతంత్ర)

నియో : టెక్కలి, శ్రీకాకుళంజిల్లా. వయస్సు 54 సం. శ్రీకాకుళంలో ప్రముఖ వ్యాయాపి. శ్రీకాకుళం కారేజీ సలహా సంఘ సభ్యులు. కాసనపల్లెలో స్వతంత్రుల పార్టీ నాయకుడు.

ఆర్. సిద్ధన్న గౌడ్
(ప్రజాసోషలిస్టు)

నియో : మడకశిర, అనంతపురంజిల్లా. చాలకాలం మడకశిర తాలూకాబోర్డు అధ్యక్షులుగా పనిచేశారు. సహకారోద్యమంలో చాలకాలంనుండి పనిచేస్తున్నారు.

లుకలాపు లక్ష్మణదాసు
(కాంగ్రెసు)

నియో : పాతిపట్నం (జనరల్), శ్రీకాకుళంజిల్లా. వయస్సు 36 సం. విద్యార్థి దశలోనే కాంగ్రెసులో చేరారు. జిల్లా కాంగ్రెస్ కార్యవర్గ సభ్యులుగాను, రాష్ట్ర కాంగ్రెసు సహాయ కార్యదర్శిగాను కొంతకాలం పనిచేశారు. శ్రీకాకుళం రో-ఆఫర్ టెంట్ పెట్టక

వ్యాంకు ఉపాధ్యక్షులు. కాసనపల్లె విప్.

నడ్లమాని చిదానందం
(స్వతంత్ర)

నియో : బద్వేలు, కడప జిల్లా. వయస్సు 50 సం. 1922 నుండి 52 వరకు కాంగ్రెసులో వున్నాడు. 1938 లో అనంతపురం జిల్లా కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా వున్నాడు. కొంతకాలం జిల్లా బోర్డుల తనపున ఆంగ్ల విశ్వవిద్యాలయ సెనేట్ లో సభ్యులు. రాయలసీమ డెవలప్ మెంటు బోర్డు సభ్యులు.

పత్సవాయి వెంకటకృష్ణంరాజు
బహద్దరు (కాంగ్రెసు)

నియో : తుని, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వయస్సు 52 సం. 1920 నుండి తాలూకా బోర్డుల రద్దు అయ్యేవరకు తునితాలూకా బోర్డు అధ్యక్షులు. 1935 నుండి 49 వరకు తుని పంచాయితీబోర్డు అధ్యక్షులు. 1932 లో పీఠుల్సుపార్టీలో చేరారు. 1937 నుండి కాంగ్రెసులో వుంటున్నారు.

వేములపల్లి శ్రీకృష్ణ
(కమ్యూనిస్టు)

నియో : బాపట్ల, గుంటూరుజిల్లా. వయస్సు 36 సం. పట్టభద్రులు. విద్యార్థి వుద్యమంలో ప్రముఖపాత్ర వహించారు. 1939 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. కొంతకాలం జిల్లా కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యదర్శిగా వున్నాడు. ప్రకాశం ఆర్థి సెన్సు కాలంలో ఆరు నెలలు, 1948 నుండి 50 చివరివరకు అజ్ఞాతవాసంలో ఉన్నాడు. (ఇతర వివరాలకు కవులు - రచయితలు అధ్యాయం చూడండి.)

వాసిరెడ్డి రామారావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో: కందికచర్ల కృష్ణజిల్లా. పట్టభద్రులు. కళాశాలలో చదువుతూ విద్యార్థి ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 1941 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. నందిగామతాలూకా ప్రజాపుద్యమ నిర్మాణంలో ప్రధాన పాత్ర వహించారు. ముక్త్యాల జమీందారుకు వ్యతిరేకంగా రైతులు సాగించిన పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించి నడిపారు. అనేక వ్యవసాయకూలీ పోరాటాలను నడిపారు. ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానంవలన 1948 నుండి అజ్ఞాతవాసంలో వుండవలసి వచ్చింది. 1952 ఎన్నికలలో శ్రీ కాకాని వెంకటరత్నంగాని ఓడించారు.

వైరిచర్ల చంద్ర చూడమనేదేవ్

(కాంగ్రెసు)

నియో: కురుపాని, శ్రీకాకుళంజిల్లా. కురుపానిరాజు.

వై. ఆదినారాయణరెడ్డి

(ప్రజాపార్టీ)

నియో: రాయచోటి, కడపజిల్లా. కాసనపల్లిలో కొంతకాలం స్వతంత్ర ప్రజాపార్టీ నాయకులుగా పనిచేసారు. ఇప్పుడు ఈ పార్టీ రద్దుచేయబడింది. వారిప్పుడు స్వతంత్ర ప్రజాపార్టీ సభ్యులుగానే వున్నారు.

వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య

(స్వతంత్ర)

నియో: సత్యవల్లి, గుంటూరుజిల్లా. లోక్ మరణసంవర్ధంలో సత్యవల్లిలో

(59)

జరిగిన విద్యార్థుల సానుభూతి సమైక్య నాయకత్వం వహించారు. కాంగ్రెసులో అనేకపదవుల నిర్వహించారు. అనేక సార్లు జైలుకు వెళ్ళారు. 1945-51 మధ్య ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతుసంఘ ఉపాధ్యక్షులు. 1948 వరకూ కమ్యూనిస్టుపార్టీలో పనిచేశారు. 'సహకారం' పత్రికా సంపాదకులుగా పనిచేశారు.

సాకా వెంకట్రావు

(కమ్యూనిస్టు)

నియో: కాకినాడ(రిజర్వుడు), తూర్పు గోదావరిజిల్లా. వయస్సు 35 సంవత్సరాలు. 1940 నుండి వ్యవసాయకూలీ సంఘాల నిర్మాణానికి కృషిచేస్తూ 1942లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. జిల్లావ్యవసాయకూలీసంఘ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1942 లో 5 సం॥లు జైలుశిక్ష అనుభవించారు. 1948 ఏప్రిల్ నుండి 49 జనవరి వరకు అజ్ఞాతవాసం. 1949 జనవరి నుండి 1951 ఆగస్టువరకు డిటెన్షనులో వుంచబడ్డారు.

సానికొమ్మ కాసిరెడ్డి

(కమ్యూనిస్టు)

నియో: దర్శి, తెల్లూరుజిల్లా. వయస్సు 29 సం. 1942 నుండి కమ్యూనిస్టుపార్టీలో సంబంధాలు పెట్టుకుని రైతు, కూలీ సంఘాల నిర్మాణానికి కృషిచేశారు. 1948 లో పాదిరి తాలూకాలో వెంకటగిరి జమీందారు అధికశిస్తులకు, పులదులకు వ్యతిరేకంగా పోరాటాలు నడిపారు. స్వగ్రామమైన నాగంపల్లెలో రైతులను సమీకరించి నిర్బంధ ధాన్య టేకరణను వ్యతిరేకించినందుకు 1 1/2 సం॥

జైలుకి తీసుకుపోయారు. చెబుతున్నట్లున వున్న భూములను వ్యవసాయకూలీలకు, బీదరైతులకు యిప్పించడానికి వింజ మూరులో పోరాటాన్ని నడిపిసాగించారు. 1948 నుండి ఎన్నికలవరకూ అన్ధారవాసం.

సాగి సూర్యనారాయణరాజు

(స్వతంత్ర)

నియో : పాయకారావుపేట, విశాఖ పట్నంజిల్లా. జననం 1903. సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో చేరి చదువు మానివేశారు. 42 వరకు కాంగ్రెసులో ఉన్నారు.

సందా నారాయణప్ప

(కాంగ్రెసు)

నియో : కళ్యాణమర్గం, అనంతపురం జిల్లా. వయస్సు 40 సం. 1946 నుండి కాంగ్రెసులో పనిచేస్తున్నారు. ఉరివ కొండ పంచాయితీలో అధ్యక్షులుగాను, హరిజన వ్యవస్థలు మేనేజరుగాను దీర్ఘ కాలం పనిచేశారు.

యస్. శృంగారం

(స్వతంత్ర)

నియో : చిత్తూరు (రిజర్వేడు). జనరల్ ఎన్నికలలో లోక్ పార్టీ అధ్యక్షునిగా పోటీపడ్డారు.

ఎన్నికై ఆంధ్ర కాసనసభ యేర్పడ్డాక లోక్ పార్టీ నుండి వైదొలిగి స్వతంత్రులుగా వుంటున్నారు.

స్వర్ణ వేమయ్య

(పె. ఫె.)

నియో : నెల్లూరు. జననం 1919. కొంతకాలం రివెన్యూ ఇన్ స్పెక్టరుగా పనిచేసి, ఉద్యోగానికి రాజీనామా నిచ్చారు.

మానుమంతు సత్యనారాయణదొర

(కాంగ్రెసు)

నియో : నరసన్నపేట, శ్రీకాకుళం జిల్లా. 1942-46 మధ్య శ్రీకాకుళం జిల్లాలో ఉపాధ్యక్షులుగా పనిచేశారు. శ్రీకాకుళం కో-ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు డైరెక్టరు.

హెచ్. రామలింగారెడ్డి

(స్వతంత్ర)

నియో : ఆగోని, కర్నూలుజిల్లా. వయస్సు 40 సం. బి.ఎ.యల్ యల్.బి. కాంగ్రెసులో చేరి జాతీయోద్యమంలో పాల్గొంటూ వచ్చారు. 1949 లో బళ్ళారి జిల్లాలో సభ్యులుగా ఎన్నికయ్యారు.

KRISHNA DRESSES

కృష్ణా దుస్తులు

"దిప్తి" మొదటి ప్రత్యేక విజ్ఞానము
అన్ని విధాలా, మృదులముగా
సరైన కొత్తది పరిశుభ్రము చేయగలవి
అన్నివిధాలా కలర్ల
లో ఉంటాయి. జి. ముగ్గురాయుడు, హైదరాబాద్

మూన్యూఢాకర్తరు: శ్రీకృష్ణా డ్రస్ మూన్యూఢాకర్తరింగ్ కంపెనీ ముబైలీబిల్లు.

పార్లమెంటులో ఆంధ్రసభ్యులు

[ప్ర జా స భ]

వరహగిరి వెంకటగిరి
(కాంగ్రెసు - పాఠపట్నం)

1894 ఆగస్టు 4న జననం బాధిష్టరు. రెండుసార్లు అఖిలభారత క్రీకెట్ యూనియన్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా ఎన్నుకోబడ్డారు. ఏడేళ్ళు భారత రైల్వే మెన్స్ షేడరేషన్ అధ్యక్షులుగా పని చేశారు. 1937-39 మద్రాసులో కార్మిక శాఖామంత్రి. 1946 లో మద్రాసులో మరల ఒక సంవత్సరంపాటు కార్మిక శాఖామంత్రి. 1947-51 మధ్యసింహళంలో భారత హైకమిషనర్. 1952 నే నుండి భారత ప్రభుత్వంలో కార్మిక శాఖామంత్రి.

బొద్దిపల్లి రాజగోపాలరావు
(స్వతంత్ర - శ్రీకాకుళం)

1924 జనవరి 23న జననం. 1950 నుండి ఆమునాలవలస పంచాయితీలో అధ్యక్షుడు. 1951 నుండి శ్రీకాకుళం జిల్లాబోర్డు సభ్యుడు.

నూతకి రామకేశవయ్య
(స్వతంత్ర - పార్వతీపురం)

బి. ఎ., బి. యల్. 1929-30 లో బెజవాడ తాలూకా బోర్డు అధ్యక్షులు. కొన్నాళ్ళు జయపూర్ ఎస్టేట్ ఆఫీస్సెంటు డివాన్ గా పనిచేశారు.

కందాల సుబ్రహ్మణ్యం
(ప్ర.సో. - విజయనగరం)

1920 ఆగస్టు 17 న జననం. యల్. యల్. ఎ. ప్యాసహ్యూరు. 1944-45 బెల్లం సిటీ విద్యార్థి షేడరేషన్ కార్యదర్శి. 1947-51 విశాఖజిల్లా సోషలిస్టు పార్టీ కార్యదర్శి. 1951-52 ఆంధ్ర సోషలిస్టుపార్టీ కార్యదర్శి.

డాక్టర్ లొక సుందరం
(స్వతంత్ర - విశాఖపట్టణం)

యమ్. ఎ., పి. హెచ్. డి. 1905 లో బందరులో జననం. కొన్నాళ్ళు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రొఫెసర్. ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త. ప్రతికారచయిత, గ్రంథకర్త, అనేక సాంఘిక, కార్మిక సంస్థలలో పని చేశారు. వి. జే. శా. లో పరిశీలించారు. "కామర్స్ ఇండి ఇండస్ట్రీ" ప్రతికా (ఫ్రీ) వ్యవసాపకడు, సంపాదకుడు.

గామ మల్లనారాధ

(స్వతంత్ర - విశాఖపట్టణం)

కొండిజాతుల నియోజకవర్గం. జననం 1900. అల్లూరి సీతారామరాజు సహచరుడు. 1921-24 రంపపేటలో ఉద్యమ సందర్భంలో మరణశిక్ష విధించబడి, ఆ తరువాత అది గూఢచీకరి శిక్షగా మార్చబడింది. 13 క్ సంవత్సరాలు జైలుశిక్ష

అనుభవించారు. ఆ తరువాత మరొక 3½ సంవత్సరాలు విశాఖపట్నంలో ఇంటర్న్ చేయబడ్డారు.

కడియాల గోపాలరావు

(కమ్యూనిస్టు - గుడివాడ)

జననం 1912. 1930-38 వరకు కాంగ్రెసులో పనిచేశారు. కృష్ణాజిల్లాలో యువజన సంఘాలను నిర్మించారు. చాల కాలం కృష్ణాజిల్లా కమ్యూనిస్టుకమిటీ కార్యదర్శిగా ఉన్నారు. 1943-46 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతుసంఘ అధ్యక్షులు. 1948-52 వరకు కొన్నాళ్ళు అక్షాత వాసం, మరీకొన్నాళ్ళు డిటెన్షన్. మరిల 1952 నుండి ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతుసంఘ అధ్యక్షులుగా పనిచేస్తున్నారు.

కానేటి మోహనరావు

(కమ్యూనిస్టు - రాజమండ్రి)

ఆంధ్రరాష్ట్ర వ్యవసాయకూలీ సంఘ అధ్యక్షుడు. 1939 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా, రాజ్ గుంటూరు జిల్లాలో జరిగిన అనేక రైతుకూలీ పోరాటాల్లో పాల్గొన్నారు. 1942-45 మధ్య జైలులో కఠినశిక్ష అనుభవించారు. జిల్లా వ్యవసాయకూలీ ఉద్యమ నిర్మాత. గత జనరల్ ఎన్నికల్లో పార్లమెంటుకు, రాష్ట్ర శాసనసభకు పోటీ చేసి రెండు స్థానాల్లోనూ గెలుపొందారు.

కోండ్ల సుబ్బారావు

(కమ్యూనిస్టు - ఏలూరు)

పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో హరిజన సంఘాల్లోనూ, వ్యవసాయకూలీ సంఘాల్లోనూ పనిచేశారు. జిల్లా వ్యవ

సాయకూలీ సంఘ అధ్యక్షుడు, జిల్లా కమ్యూనిస్టు కమిటీ సభ్యుడు.

డాక్టర్ చెలికాని రామారావు

(కమ్యూనిస్టు - కాకినాడ)

వైద్యవిద్యలో పట్టభద్రులు. 1920-40 వరకు కాంగ్రెసులో పనిచేశారు. ఆ తరువాత కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1948-52 వరకు డిటెన్షన్ లో ఉన్నారు.

నల్లా రెడ్డినాయుడు

(ప్ర. సో. - రాజమండ్రి)

జననం 1917 జనవరి. అమలాపురం, మద్రాసు క్రైస్తవశాఖల, పూనాలాకాలేజీలో విద్యాభ్యాసం. అడ్వకేట్.

బి. యస్. నూరి

(ప్ర. సో. - ఏలూరు)

బి. ఏ., బి. యు.డి., 1907 లో జననం. 1937-39 వరకు, ఆ తరువాత 46-47 లోనూ మద్రాసు ప్రభుత్వంలో కార్మిక, పరిశ్రమలశాఖ పార్లమెంటరీ కార్యదర్శి. 1940-49 వరకు ఆంధ్రరాష్ట్ర హరిజన సేవాసంఘ అధ్యక్షుడు. 1941-42లో కాంగ్రెసువాదిగా జైలుశిక్ష అనుభవించారు. ప్రకాశం గారితో పాటు కాంగ్రెసును వదిలి ప్రజాసోషలిస్టుపార్టీలో చేరారు.

సనకా బుచ్చికోటయ్య

(కమ్యూనిస్టు - బందరు)

1919 ఆగస్టులో జననం. కృష్ణాజిల్లా దివిశాలాకా ప్రముఖ కమ్యూనిస్టు కార్మిక ర్త. ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానం ఫలితంగా 1948 మార్చి నుండి డిసెంబరు వరకు రహస్యంగా పనిచేశారు. 1948 లో అరెస్టు

చేయబడి 1951 జూలై వరకూ డిటెన్షన్ లో ఉన్నారు.

హరీంద్రనాథ చటోపాధ్యాయ

(స్వతంత్ర - విజయవాడ)

కమ్యూనిస్టుపార్టీ మద్దతుతో ఎన్నికైనాడు. జననం 1898 ఏప్రిల్ 2. కవి. గాయకుడు. సుమారు పాతిక గ్రంథాలు వ్రాశారు. సాహిత్యంలో పాటు నాటకాలు, సంగీతం, చిత్రకళ, నాట్యకళలలో పరిచయమున్నది.

క్రొత్త రఘురామయ్య

(కాంగ్రెసు - తెనాలి)

బారిష్టరు. జననం 1912 ఆగస్టు 6. 1951 వరకు మద్రాసు ప్రభుత్వ లీగల్ డిపార్టుమెంటులో ఉద్యోగి. జనరల్ ఎన్నికలముందు ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇచ్చి కాంగ్రెసులో చేరారు.

యస్. వి. యల్. నరసింహం

(స్వతంత్ర - గుంటూరు)

బి. ఏ., బి. యల్., 1911 మే 24 న జననం. సత్యాగ్రహ ఉద్యమంలో జైలు శిక్ష అనుభవించారు. 1930 లో గుంటూరు విద్యార్థి యూనియన్ కార్యదర్శి. 1942-43 లో గుంటూరు బాల్ ఎసోసియేషన్ కార్యదర్శి. 1951 వరకూ కాంగ్రెసు సభ్యుడు.

చాపలమడుగు రామయ్యచౌదరి

(స్వతంత్ర - నరసారావుపేట)

బి.యె., బి. యల్. 1912 లో జననం.

పిసుపాటి వెంకట రాఘవయ్య

(కమ్యూనిస్టు - ఒంగోలు)

1919లో జననం. యువజనసంఘాల్లో రైతుసంఘాల్లో పనిచేశారు.

మంగళగిరి నానాదాస్

(స్వతంత్ర - ఒంగోలు)

బి. ఏ. ఆర్యు. వ్యవసాయ కూలీ కుటుంబంలో 1921 జూలై 1 న జననం. మద్రాసు ప్రభుత్వ ఫార్మేక్షరీల డిపార్టుమెంటు అసిస్టెంట్ లేబర్ ఇన్ స్పెక్టర్ (1948-51.)

బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డి

(స్వతంత్ర - నెల్లూరు)

బి. ఏ., 1894 నవంబరు 24 న జననం. వ్యవసాయం, మైకా వ్యాపారం. జస్టిస్ పార్టీ ప్రముఖులలో ఒకరు. 1930-37 మద్రాసు లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిలు అధ్యక్షుడు. ప్రభుత్వంనియమించిన అనేక సంఘాలలో సభ్యుడుగా పనిచేశారు. అనేక వ్యాపారి సంఘాల్లో డైరెక్టర్ గా ఉన్నారు.

రాయసం శేషగిరిరావు

(స్వతంత్ర - నంద్యాల)

బి. ఏ. బి. యల్. 1909 జూలై 13 న జననం. అడ్వకేట్.

పైడి లక్ష్మయ్య

(కాంగ్రెసు - అనంతపురం)

బి. యె., బి. యల్., 1904 లో జననం. 1942-46 అనంతపురం జిల్లాబోర్డు అధ్యక్షుడు. 1947 లో కాంగ్రెసులో చేరారు.

క. ఎన్. రాఘవాచారి
(ప్ర. సో. - పెనుకొండ)

1891 లో జననం. పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటరు (1947-50).

- వై. ఈశ్వరరెడ్డి
(కమ్యూనిస్టు - కడప)

ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతుసంఘ ఉపాధ్యక్షులు. 1915 లో జననం. 1937 లో కాంగ్రెసులో చేరాడు. 1941 లో వ్యక్తి సత్కారగ్రహణలో స్థానిక జైలు కిక్కిరించాడు. 1945 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరాడు. 1948 నుండి జనరల్ ఎన్నికల ముందువరకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో ఉండి పనిచేశాడు. 1944 నుండి కడప జైలు రైతుసంఘ అధ్యక్షుడు.

టి. ఎన్. విశ్వనాథరెడ్డి
(కాంగ్రెసు - చిత్తూరు)

బి. యె., బి. యస్. ఆనర్సు, (వ్యవసాయం). మద్రాసు చెరువు ఉత్పత్తి ద్వారా సంఘ కార్యవర్గంలో ఆరు సంవత్సరాలపాటు సభ్యుడు.

డాక్టరు ఎమ్. వి. గంగాధరశివ
(కాంగ్రెసు - చిత్తూరు)

జైద్యవృత్తి, రాయలసీమ జిల్లా నిమ్మలూరు సంఘాధ్యక్షుడు (1928-35). మద్రాసు రెజిస్ట్రేటివు కౌన్సిలు సభ్యుడు (1926-30).

అనంతరెయనం అయ్యంగారు
(కాంగ్రెసు - తిరుపతి)

ప్రజాసభ డిప్యూటీ స్పీకరు. 1891లో జననం. 1935 నుండి కేంద్ర కాపరికరణ సభ్యుడు.

మానవ "ఎవరెస్టు" కంపెనీ ఆస్తిలెస్ట్ దోరియారెకులు, సాదారెకులు, నీటి గొట్టములు, సరసమైన ధరలకు దొరకును.

చెదలు, బుగలు, నిష్కభయం లేకుండుటకు మీ భవనములకు ఉపయోగించవచ్చును.

ప్రొ॥ నాచెళ్ళ సూరయ్య,
విజయా ట్రేడర్స్,
కే.ప.లె.

[రాజ్య సభ]

పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య
(కమ్యూనిస్టు)

సెంట్రుజిల్లో ధనికైదు కుటుంబంలో 1913 లో జననం. పదునాలుగో ఏటనే రాజకీయోద్యమంలో ప్రవేశం. మద్రాసులో విద్యనభ్యసించుతూ తోటి విద్యార్థులతో “సోదర సమితి” స్థాపన. సైమన్ కమిషన్ వ్యతిరేక ప్రదర్శనాల్లో పాల్గొన్నాడు. 1930 లో మద్రాసులో జరిగిన పెద్దవిద్యార్థి ఉద్యోమం నాయకత్వం వహించారు. చదువుకు స్వస్తి చెప్పి 1930 లోనే పశ్చిమగోదావరిజిల్లా సత్యాగ్రహ కిరీటంలో చేరారు. ఆరేళ్లు. రెండేళ్లశిక్ష. బాలుడవడంవలన బోర్ ప్లట్ స్కూలుకు పంపారు.

1932 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. తన ఆస్తి నంతటిని తెగనమ్మి ప్రజాఉద్యమ నిర్మాణానికి ఖర్చుపెట్టి, ఆంగ్లలో మహాన్నత త్యాగ సాంప్రదాయాన్ని నెలకొల్పారు. 1934 లో ఆంగ్లలో కమ్యూనిస్టు పార్టీని స్థాపించారు. రాష్ట్ర సోషలిస్టు పార్టీ కార్యదర్శిగా, రాష్ట్ర, అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యుడుగా పనిచేశారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం ఆరంభించావడంతో అఖిల భారత వాసానికి వెళ్ళి మొదల 1942 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నిషేధం తొలగించువారే బయటకు వచ్చారు. 1946 లో “వికాలాంగ్రలో ప్రజారాజ్యం” అనే పుస్తకం ప్రచురించి వికాలాంగ్ర ఉద్యమానికి పునాదులు వేశారు. 1947 నుండి మరల

రిహాస్యజీవితం. తెలంగాణా మహాజ్వల రైతాంగ పోరాటానికి నాయకత్వం వహించి నడిపారు. అజ్ఞాతవాసంలో ఉండగానే రాజ్యసభకు ఎన్నికొబ్బడారు.

దక్షిణభారతదేశంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ స్థాపకులు. అఖిలభారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఏర్పడినప్పటినుండి నేటివరకూ ఆ పార్టీ కేంద్రకమిటీ సభ్యులు.

ప్రస్తుతం పార్లమెంటులో కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకులుగా, భౌతిక కమ్యూనిస్టు పార్టీ కోల్లెజ్ బ్యూరో సభ్యులుగా పనిచేస్తున్నారు.

మాకినేని బసవపున్నయ్య
(కమ్యూనిస్టు)

ఆగ్రలో విద్యార్థి ఉద్యమ నిర్మాతల్లో ఒకరు. ఆంగ్ల రాష్ట్ర విద్యార్థి ఫెడరేషన్ మొదటి ప్రధాన కార్యదర్శి. 1937 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ప్రవేశం. కొన్నాళ్ళు గుంటూరుజిల్లా కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యదర్శి. 1943 నుండి రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యవర్గ సభ్యుడు. 1948 నుండి 1952 లో రాజ్యసభకు ఎన్నికొబ్బడేవరకూ రిహాస్య జీవితం. 1948 లో పార్టీ కలకత్తా మహాసభలో కేంద్రకమిటీ సభ్యుడుగా ఎన్నికయ్యారు.

ప్రస్తుతం పార్టీ కేంద్రకమిటీ సభ్యుడుగా, రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యవర్గ సభ్యుడుగా పనిచేస్తున్నారు. మంచి వక్త.

సంఘారి ప్రసాదరావు

(కమ్యూనిస్టు)

కాకిలో చతుశ్చతురంగా మార్క్సిస్టు జంతో పరిచయం ఏర్పడింది. 1936 నుండి ఆంధ్ర రైతుశ్రమిద్యమంలో పనిచేస్తున్నారు. అనేక రైతు పోరాటాల్లో పాల్గొన్న ఫలితంగా పలుసార్లు జైలుశిక్ష అనుభవించారు. 1943 నుండి 47 వరకు ఆంధ్ర రైతుసంఘం ప్రధాన కార్యదర్శి. 1948లో ఆరెమ్మకాబడినప్పుడు సబ్ జైలు నుండి తప్పించుకుని 1952 లో వారంటు రద్దయ్యే వరకు రహస్యంగా ఉండి పనిచేశారు. అజ్ఞాతవాసంలో ఉన్నప్పుడు తెలంగాణా పోరాటాల్లో పాల్గొన్నారు. 1953 లో అఖిలభారత కిసాన్ సభ ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఎన్నికయినారు. 1954 మార్చిలో రాజ్యసభకు ఎన్నికయినారు.

గోగినేని రంగనాయకులు

(లోక్ పార్టీ)

జననం 1900. ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ పట్టభద్రుడు. మద్రాసు పచ్చయప్ప కళాశాలలో ఆచార్యుడు (1927-30). 1935 నుండి 1952 వరకు ఆంధ్ర కానసభ్యుడు. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు (1947-51). 1951 లో ముతా రగాదాలమూలంగా కాంగ్రెసునుండి వైదొలిగి కృషిలోక్ పార్టీని స్థాపించారు.

కొమ్మారెడ్డి సూర్యనారాయణ

(ప్ర. సో.)

కొంతకాలం చక్రిమగోదావరిజిల్లా కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు. జనరల్ ఎన్నికల ముందు కాంగ్రెసునుండి వైదొలిగి

ప్రజాపార్టీలో చేరారు. ప్రస్తుతం ప్రజా సోషలిస్టుపార్టీ ఆంధ్రకాళి అధ్యక్షుడు.

కె. యల్. నరసింహం

(కమ్యూనిస్టు)

విద్యార్థిదశలోనే కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంతో పరిచయం. 1935 నుండి రైల్వే కార్మికోద్యమంలో కృషి. 1940-42 నేలూరు జైలులో డిటెన్డ్. 1948వరకు యస్. యస్. యస్. రైల్వే కార్మిక సంఘం ప్రధాన కార్యదర్శి. మరల 1948 లో ఆరెమ్మ. 52 వరకు డిటెన్డ్. విడుదలైనతరువాత శ్రీవెనిశంభవిధాన ఫలితంగా ఛిన్నాభిన్నమైన ఆంధ్ర కార్మికోద్యమాన్ని పునర్నిర్మించడానికి పూనుకొన్నారు. ప్రస్తుతం ఆంధ్ర రాష్ట్ర ప్రెజ్ యూనియన్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగా, రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యవర్గసభ్యుడుగా పనిచేస్తున్నారు.

శివలెంక శంభుప్రసాద్

(కాంగ్రెసు)

1911 లో జననం. ఆంధ్ర పత్రిక సాపకులు కీ. కే. నాగేశ్వరరావుగారి తల్లుడు. 1938 లో పంతులుగారి మరణానంతరం ఆంధ్ర దినపత్రిక, ఆంధ్ర వారపత్రిక, భారతి పత్రికలను నిర్వహిస్తున్నారు.

జె. వి. కె. వల్లభరావు

(కమ్యూనిస్టు)

విద్యార్థిగా ఉన్నప్పటినుండి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంతో సంబంధంవుంది. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయంలో బి. యె. (అనర్గు) శ్రదమ తరగతిలో

పాస్యసయ్యారు. ఆ తరువాత కమ్యూనిస్టు పార్టీలో పనిచేస్తూ చిట్టివలసలో బలమైన కార్మికోద్యమాన్ని నిర్మించారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర (టీడీ యూనియన్ కాంగ్రెసు ఉపాధ్యక్షుడు. విశాఖ జిల్లా కమ్యూనిస్టు కమిటీ కార్యవర్గ సభ్యుడు. 1954 లో రాజ్యసభకు ఎన్నుకోబడ్డారు. మంచి వక్త.

వై.కె. వెంకటనారాయణ

(ప్ర. సో.)

కాంగ్రెసులో చాల కాలంగా పనిచేశారు. కొన్నాళ్ళు కాకినాడ మునిసిపల్ డైరెక్టర్. ప్రకాశం గారితో పాటు కాంగ్రెసును విడచి ప్రజా సోషలిస్టు పార్టీలో చేరారు.

అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు

(కాంగ్రెసు)

కమ్యూనిస్టు పార్టీ ని విడిచి 1946 లో కాంగ్రెసు అధ్యక్షిగా నిలిచి కౌశలసభకు ఎన్నుకోబడ్డారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యదర్శి (1951-53).

ఎ. బలరామరెడ్డి

(కాంగ్రెసు)

నీలం సంజీవరెడ్డి గారు శాసన సభ్యుడుగా ఎన్నిక కావడంతో సరి తన శాసన

సభ్యత్వానికి రాజీనామా ఇచ్చారు. ఆ తరువాత రాజ్యసభకు ఎన్నికయ్యారు.

వి. వి. రమణ

(లోక్ పార్టీ)

విశాఖ జిల్లా లోక్ పార్టీ కార్యకర్త. 1953 నవంబరులో రాజ్యసభకు ఎన్నికయ్యారు.

గచ్చి సాహెబు

(కాంగ్రెసు)

గుంటూరు జిల్లాలో చాల కాలంగా కాంగ్రెసు కార్యకర్త. జాతీయోద్యమంలో జైలుశిక్ష అనుభవించారు. 1954 మార్చిలో రాజ్యసభకు ఎన్నుకోబడ్డారు.

మోటూరి సత్యనారాయణ

(నామినేటెడ్)

జననం కృష్ణా జిల్లా. చాలా కాలం నుండి దక్షిణభారతంలో హిందీ భాష వ్యాప్తికి కృషి సలుపుతున్నారు. రాజ్యాంగ సభలో కాంగ్రెసు తరపున సభ్యులుగా ఉన్నారు. 1954 లో రాజ్యసభకు నామినేట్ చేయబడ్డారు.

సంక్షిప్త సమాచారం

కేంద్ర ప్రభుత్వం

1953వ సంవత్సరం అక్టోబరు 31వ తేదీనాటికి కేంద్ర ప్రభుత్వ మంత్రివర్గం :

అధ్యక్షులు :

డా॥ రాజేంద్ర ప్రసాద్

ఉపాధ్యక్షులు :

డా॥ రాధాకృష్ణన్

ప్రధానమంత్రి :

పండిట్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ

మంత్రిులు

విదేశాంగశాఖ :

పండిట్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ

రక్షణశాఖ :

పండిట్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ

మిలిటరీశాఖ :

*శ్రీమహావీర శ్యామి

ఆర్థికశాఖ :

శ్రీ సి. డి. దేశ్ ముఖ్

పూనింగు, ఇరిగేషన్, పవరు :

శ్రీ గుల్జరిలాల్ నందా

దేశ వ్యవహారాలశాఖ :

డా॥ కె. యన్. కటూ

వాణిజ్య వ్యాపారాలు, పరిశ్రమలు :

శ్రీ టి. టి. కృష్ణమాచారి

వాణిజ్య వ్యాపారాలు :

శ్రీ డి. సి. *కర్పూర్ *

తంతి తపాల :

శ్రీ జగదీష్ రామ్

రైల్వేలు, రవాణా :

శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి

ఆహారశాఖ :

శ్రీ ఆహమ్మద్ కిద్వాయ్

వ్యవసాయం :

*డా. పంజాబ్ రావు దేశ్ ముఖ్

విద్య, సహజసంపదలు,

శాస్త్రీయ పరిశోధన :

హాలాస్ అలొక్ కలాం అహ్లాద్

ఆరోగ్యశాఖ :

శ్రీమతి రాజకుమారి అమృతకర్

లో శాఖ :

శ్రీ సి. సి. చిత్వాన్

కార్మికశాఖ :

శ్రీ వి. వి. గిరి

ఉత్పత్తిశాఖ :

శ్రీ కె. సి. రెడ్డి

నిర్మాణం, స్వయీశాఖలు :

సర్దార్ స్వరీప్ సింగ్

పునరావాసశాఖ :

*శ్రీ అజిత్ ప్రసాద్ జైన్

సమాచారశాఖ, బ్రాడ్ కాస్టింగ్ :

డా॥ బి. వి. కేస్కర్

పార్లమెంటరీ వ్యవహారాలు :

శ్రీ సత్యనారాయణ సిన్హా

* క్యాబినెట్ డాక్యుంట్ మంత్రిులుకారు.

ఉపమండ్రాలు

విదేశాంగశాఖ :

శ్రీ అనిల్ కుమార్ చాందా

రక్షణశాఖ :

శ్రీ సతీష్ చంద్ర

సర్దార్ యస్. యస్. మశ్శియా

ఆర్థికశాఖ :

శ్రీ యం. సి. షా,

శ్రీ యె. సి. గుహ

ఇరిగేషన్, పవరుశాఖ :

శ్రీ జె. యస్. యల్. హాథీ

తంటి, తపాలశాఖ :

శ్రీ కాజుబహదూర్

రవాణాశాఖ :

శ్రీ బి. వి. ఆలక్ న్

వ్యవసాయశాఖ :

శ్రీ యం. వి. కృష్ణప్ప

విద్య, సహజసంపదలు,

కాశ్మీరీ పరిశోధన శాఖ :

శ్రీ కె.డి. మాలివా

ఆరోగ్యశాఖ :

శ్రీమతి యం. చంద్రశేఖరం

కార్మికశాఖ :

అబ్ద్ అలీ

పునరావాసశాఖ :

శ్రీ కె. జి.

పార్లమెంటు

స్పీకరు :

శ్రీ జి. వి. మావంకర్

డిప్యూటీ స్పీకరు :

శ్రీ ఆచార్యయనం అయ్యంగార్

సెక్రటరీ :

శ్రీ యం. యన్. కాల్

రాజ్యసభ

చైర్మన్ :

డా॥ రాధాకృష్ణన్

డిప్యూటీ చైర్మన్ :

శ్రీ యన్. వి. కృష్ణమూర్తిరావు

సెక్రటరీ :

యస్. యస్. ముఖర్జీ

కొన్ని ముఖ్యపట్టణాల జనాభా

పట్టణం	జనాభా
బొంబాయి రాష్ట్రం	
బొంబాయి	28,40,011
అహమ్మదాబాదు	7,86,310
పూనా	4,85,486
మలాలాపూరు	2,66,009
నూరత్	2,22,884

పశ్చిమ బెంగాల్

కలకత్తా	25,49,790
హౌరా	4,43,207

పట్టణం	జనాభా
మద్రాసు	14,29,985
మద్రాసు	3,61,954
సేలం	2,02,312
కోయంబత్తూరు	1,94,555
ఆంధ్ర	
విజయవాడ	1,60,831
గుంటూరు	1,23,829
విశాఖపట్నం	1,07,815
రాజమండ్రి	1,05,300

పట్టణం	జనాభా
--------	-------

ఉత్తర ప్రదేశ్

కాన్పూరు	7,04,536
లక్నో	4,97,594
అగ్రా	3,75,994
కాశీ (బెనారస్)	3,57,175
అలహాబాదు	3,33,362
మిరట్	2,40,860

మధ్య ప్రదేశ్

నాగపూర్	4,49,441
జబల్ పూర్	2,07,511

తూర్పు పంజాబ్

అమృతసర్	3,20,465
జలంధర్	1,68,816
ఝాఝియానా	1,48,931

వీహార్

పాట్నా	2,82,057
జంషెడ్ పూర్	2,19,377
గయ	1,34,120

బరిస్సా

కటక్	1,02,091
------	----------

హైదరాబాదు

హైదరాబాదు	10,85,074
వరంగల్	1,30,080

మైసూరు

బెంగళూరు	7,76,170
మైసూరు	2,44,334
కోలారు	1,59,158

పట్టణం	జనాభా
--------	-------

తిరువాన్కూరు-కొచ్చిన్

తిరువాన్కూరు	1,85,151
అరెప్పి	1,15,930

మధ్య భారత్

ఇందూరు	3,08,158
గ్వాలియరు	2,40,397
ఉజ్జైన్	1,29,959

రాజస్థాన్

జై పూరు	2,91,183
కోట్ పూరు	1,74,061

సారావరీ

భావనగర్	1,37,340
రాజ్ కోట్	1,31,535

ఫిల్లీ

ఫిల్లీ	9,14,634
కోల్ కత్ ఫిల్లీ	2,79,063

అస్సీర్

అస్సీర్	1,96,731
---------	----------

మణిపూర్

ఇంఫాల్	1,31,264
--------	----------

భారతదేశంలో అత్యున్నతమైన జనాభా ఉన్న పట్టణాల మొత్తం జనాభా 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం 2,40,85,169. మొత్తం భారతదేశ జనాభాలో, ఈ పట్టణాల జనాభా నుండి 6.75 పాళ్ళు.

1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం వివిధ రాష్ట్రాల జనాభా, వైశాల్యం వివరాలు :

రాష్ట్రం	వైశాల్యం చ. మైళ్ళలో	జనాభా (వేలలో)	జనసాంద్రత చ. మైళ్ళకు	రాజధాని నగరం	రాష్ట్రంలోని పట్టణాల సంఖ్య	పట్టణ జనాభా (వేలలో)	గ్రామీణ జనాభా (వేలలో)
1. ఏ. ప. తరగతి రాష్ట్రాలు							
ఉత్తరప్రదేశ్	1,13,409	6,32,16	557	లక్నో	16	86,26	5,45,90
బీహార్	70,330	4,02,26	572	పాట్నా	5	27,05	3,75,21
బాంబాయి	1,11,434	3,59,56	323	బాంబాయి	8	1,11,70	2,47,86
మద్రాసు	60,189	3,57,34	594	మద్రాసు	9	78,29	2,79,05
పశ్చిమ బెంగాలు	30,775	2,48,10	806	కలకత్తా	6	61,53	1,86,57
మహారాష్ట్ర	1,30,272	2,12,48	163	నాగపూర్	2	28,77	1,83,70
ఆంధ్ర	63,417	2,05,08	323	కర్నూలు	5	33,57	1,79,24
కర్ణాటక	60,136	1,46,46	244	కటక్	1	5,94	1,40,52
తమిళనాడు	37,378	1,26,41	338	చెన్నై	3	24,01	1,02,40
అస్సామ	85,012	90,44	106	షిలంగ్	0	4,14	86,30
మొత్తం	7,66,536	27,88,03	363		55	4,61,56	23,26,78

* లక్షజనాభాకు మించిన పట్టణాలు

• పట్టణాల జనాభా, విషయాల జనాభా కలిగిన ద్వారా జనాభా లెక్క

రాష్ట్రం	కె.కాల్యం చ.మైళ్ళలో	జనాభా (వేలలో)	జనసంఖ్య చ.మైళ్ళకు	రాజధానినగరం	రాష్ట్రం లోని పట్టణాలు	పట్టణజనాభా (వేలలో)	గ్రామీణ జనాభా (వేలలో)
2. బౌద్ధుల రాష్ట్రాలు							
హైదరాబాదు	82,168	1,50,55	227	హైదరాబాదు	2	34,76	1,51,79
రాజస్థాన్	1,30,207	1,52,91	117	జయపూర్	3	26,49	1,26,42
మైసూరు	33,673	98,49	293	మంగళూరు	3	21,79	76,70
తిరువాన్కూరుకొచ్చిన్	9,144	92,51	1,015	త్రిశూడం	2	14,88	77,92
మధ్యప్రదేశ్	46,478	79,54	171	గ్వాలియర్	3	14,41	65,13
జమ్మూ-కాశ్మీర్	92,780	శ్రీనగర్	0
పూర్వాంచల్	21,451	41,37	193	గాజీపూర్	3	13,93	27,44
కెన్యా	10,078	34,94	347	నైరోబి	0	6,66	28,28
మొత్తం	4,21,795	6,78,87	161		16	1,32,92	5,53,68

• 1951 జనాభా లెక్కలు ప్రయోజనకరము. గ్రామీణజనాభా ప్రకారం జనాభా 44,10,000.

రాష్ట్రం	జనాభా (వేలలో)	జననమృత్యు వ్యత్యాసం	రాజధాని నగరం	రాష్ట్రంలోని పట్టణాలు	పట్టణ జనాభా (వేలలో)	గ్రామీణ జనాభా (వేలలో)
3. 'సి' వర్గ రాష్ట్రాలు						
మిథ్యప్రదేశ్	23,603	35,75	151	రీవా	3,06	32,69
ధర్మ	578	17,44	3,017	ధర్మ	14,37	3,07
హిమాచల ప్రదేశ్	10,451	9,83	94	సిమా	41	9,42
భాపాల్	6,878	8,36	122	హిమాచల్	1,36	7,00
అశ్మీర్	2,417	6,93	265	అశ్మీర్	2,98	3,96
త్రిపురి	4,032	6,39	158	అగర్తలా	43	5,96
మణిపూర్	8,628	5,78	67	మణిపూర్	3	5,75
కర్ణాటక	16,724	5,68	34	భూమి	1,44	4,54
కూరు	1,586	2,29	145	కూరు	16	2,13
బిహార్ పూర్	453	1,26	278	బిహార్ పూర్	4	1,22
మొత్తం	73,350	99,71	132		23,98	75,74
4. 'డి' వర్గ రాష్ట్రాలు						
అండమాన్ ద్వీపాలు	3,215	37	10	కార్గిల్	8	23
నిక్కి-ం	2,744	1,31	50		3	1,35
ముఠా	5,959	1,68	28		11	1,58
భారత రిపబ్లిక్	12,69,640	35,68,29	281	కాశ్మీర్	6,18,25	29,50,04

చారిత్రిక ప్రదేశాలు - పుణ్యక్షేత్రాలు

[అగ్రదేశంలో చారిత్రికంగాను, జిల్లాలవారిగా వివరించబడ్డది. చిన్నచిన్న ప్రదేశాలను వదలివేసి అతిప్రాముఖ్యము అనుకున్న ప్రదేశాలనుగూర్చి మాత్రమే వివరించబడింది —సంపాదకుడు]

శ్రీకాకుళం జిల్లా

శాలిహుండాం

శ్రీకాకుళానికి షుమారు 40 మైళ్ళ దూరంలో వంశధారా నదిమీదనున్న ప్రాచీన జాదూరామం. దీన్ని 'కట హారామం' అని పిలుస్తారు. ఇక్కడ కొన్ని బౌద్ధస్థూపాలున్నవి. శాలిహుండాం కొండకు 'కూర్మాద్రి' అనిపేరు. ఇక్కడనే వంశధార అవతరించిన 'వనితామండలం' అనే చారిత్రిక ప్రదేశం వున్నది. (వివరాలకు చూ: పేజీ 144)

దంతపురం

ఇది కలింగదేశాన్ని దీర్ఘకాలం పరిపాలించిన గాగవంశపురాజుల రాజధాని. దీని ప్రస్తుత నామం దంతవక్త్రునికోట. ప్రాచీన శిథిలాలనేకం కనబడతాయి. శ్రీకాకుళంజిల్లానుకు సమీపంలో వుంది.

బొబ్బిలి

శ్రీకాకుళంజిల్లాలో ప్రధానకేంద్రం. ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు, విజయ నగరం రాజులు కలసి బొబ్బిలిపై 1757

జనవరి 24 న దాడిచేసినప్పుడు యిక్కడ ఫోరయ్యుద్ధం జరిగింది. ఇదే బొబ్బిలి యుద్ధంగా ప్రసిద్ధికెక్కింది. వెలమవీరుల పౌరుష సాహసాలగూర్చి రసవత్తరమైన గాథలు నేటికీ ప్రచారంలోవున్నవి. బొబ్బిలియుద్ధంలో శిథిలమైనకోట బొబ్బిలి పడమరవైపునవున్నది. యుద్ధంలో ప్రాణాలు కోల్పోయిన బొబ్బిలిరాజు రంగారావు స్మారకచిహ్నంగా రంగారావు చావడి నిలచివున్నది. (వివరాలకు చూ: పేజీ 149)

కలింగపట్నం

ప్రాచీనకాలంనుండి ప్రసిద్ధిగాంచిన ఓడరేవు.

పాండవుల పంచ

పాలకొండ తాలూకా నీలయ్యవలస గ్రామంలో ఉన్న ఒక చారిత్రిక విశేషం.

శ్రీ కూర్మం

వైష్ణవదేవాలయం. 12 వ శతాబ్దం నాటిది. శ్రీకాకుళానికి 15 మైళ్ళ

హారంలో ఉన్నది. శ్రీ కాకుళానికి శ్రీ కూర్మానికి బహుసర్వీను ఉన్నది. గౌరతదేశంలో కూర్మావతారంలో ఉన్న దేవుడి ఆలయం ఇక్కడతప్ప మరెక్కడా లేదు.

అ ర స వి ల్లి

శ్రీకాకుళానికి రెండుమైశ్వర్యదూరంలో శ్రీ కూర్మం వెళ్ళే ప్రోవలో ఉన్నది. ఇక్కడ ఆంధ్రలోని ఏకైక సూర్యనారాయణస్వామి దేవాలయం ఉన్నది. ఇది ప్రాచీనకాలము నాటిది.

ముఖలింగం

శ్రీకాకుళంనుండి 35 మైశ్వర్యదూరంలో వంశధారనది ఒడ్డున ముఖలింగ మహాక్షేత్ర

మున్నది. ఇది గొప్పవైవక్షేత్రము. దాన్ని పదిహేనువందల సంవత్సరాలక్రిందట కలింగ గాంగవంశములు నిర్మించారు. ఈ దేవాలయంపైన ప్రాచీన శిల్పకళ దర్శనీయంగా వుంటుంది. మహాకేశ్వరస్వామి, భీమేశ్వరస్వామి, సోమేశ్వరస్వామి దేవాలయాలున్నవి. ఏడవశతాబ్దంవరకు ముఖలింగం రాజధానిగా వుంటూవచ్చింది. ఇక్కడనేక జైన, బౌద్ధవిగ్రహాలు గూరికాయ. ముఖలింగం ప్రాచీన నామం కలింగనగరం.

(వివరాలకు చూ. పేజీ 145.)

విశాఖపట్నం జిల్లా

బొజ్జన్నకొండ

అనకాపలికి ఒకటిన్నరమైలుదూరంలో ఉన్న 'శంకర' అనే గ్రామం బొజ్జన్నకొండనే బొడ్డన్నకొండ అని పిలుస్తారు. ఇది చిన్నకొండల సముదాయం. ఇక్కడ బౌద్ధ గుహాలయం వుంది. కొన్ని కొండ శిఖరాలు బౌద్ధనూపాల ఆకారాల్లా చెక్కబడ్డవి. అనేక బౌద్ధ విగ్రహాలున్నవి.

రామస్థిగం

విజయనగరం తాలూకాలోని బౌద్ధ, జైనమతక్షేత్రం. దీన్ని 'ఆరామస్థిగం' అనికూడ అంటారు. ఇక్కడ చిన్న చిన్న బౌద్ధనూపాలు, ఆరామాలు కొన్ని చెల్లాచెదురుగా కనబడతవి. "బోడికొండ" మీద, "దుర్గికొండ"మీద జైన శిథిలాలు

వున్నవి. చాళుక్య మూడిట్టుని కాలపు శాసనం ఒకటి వుంది.

భీమునిపట్నం

17 వ శతాబ్దంలో దచ్చివారు, ఇంగ్లీషు వారు ఈ రేవువద్ద వ్యాపారం ప్రారంభించారు. దచ్చివారి ఫ్యాక్టరీ శిథిలాలు కనబడతాయి. "కోటబిల్లు" అనేచోట పూర్వం దచ్చివారి కోట ఉండేది. ఒకేంద భూములనేది దచ్చివారి చాకరేవులు. చీమునిపట్నం మైదు రేవు.

సింహాచలం

ప్రసిద్ధిచెందిన పుణ్యక్షేత్రం. పదకొండవ శతాబ్దంనాటినుండి శ్యాతి పొందింది. విశాఖపట్నానికి పంచమైళ్ళ దూరంలో ఉన్నది. హింద్యులకేవల చంపడానికి శ్రీమహానిష్ఠువు నృసింహాచారం ఎర్రాడని పురాణగాథ వున్నది.

ఈ నృసింహస్వామి దేవాలయం యిక్కడ వున్నది. వైశ్రమాంసలో పెద్దఉత్సవాలు జరుగుతాయి. ఈ దేవాలయం శిల్పకళకు

ప్రసిద్ధికెక్కింది. దేవాలయంలో కృష్ణ దేవరాయల కాలంనాటి శాసనాలున్నాయి. (వివరాలకు చూ: పేజీ 172)

తూర్పు గోదావరి జిల్లా

ద్రాక్షారామం

దీనికి దక్షిణ కాకి అనికూడా పేరు. రెండువేల సంవత్సరాలనుండి ప్రసిద్ధి పొందిన శైవక్షేత్రం. పంచారామాలలో ఒకటి. ఇచ్చటఉన్న దైవం భీమేశ్వరుడు. దక్షుడు నివసించిన స్థలమగుటచేత దక్షారామం అనికూడా అంటారు. ద్రాక్షారామం పవిత్ర స్థలమగుటచేత ఆంధ్ర దేశాన్ని యేలిన రాక్షా లనేకమంది యీ దేవాలయానికి దానిధర్మాలు చేసి శాసనాలు వేయించారు. ఈ ఆలయ ప్రాకారాలు, మంటపాలు శ్రీ. శ. పదవ శతాబ్దంలో నిర్మించబడ్డవి. భీమేశ్వరాలయానికి ఎదురుగావున్న చెరువును 'సప సాగరమని', ఇందులో స్నానంచేస్తే గోదావరి ఉపనదులు ఏడింటిలోనూ స్నానం చేసినంత పుణ్యమని భక్తులు చెబుతారు. ద్రాక్షారామం రాజమండ్రి - కోటిపల్లి ఒడ్డు మార్గంలో వున్నది.

భీద్రాచలం

ఇక్కడ ప్రసిద్ధిపొందిన రామాలయం వుంది. శ్రీరామనవమికి బ్రహ్మాండమైన ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. రావణాసురనిచే అపహరించబడ్డ సీతను వెదకుతూ రాముడు ఇక్కడికి వచ్చాడనీ, అప్పుడు ఇక్కడ భద్రుడనే సిద్ధుడు రాముడిచేత ముక్తి పొందాడనీ చెబుతారు. భద్రుడువున్న కొండ గమక భీద్రాచలమని పేరువచ్చింది. శ్రీవ శతాబ్దంలో గోల్కొండ నవాబుల

క్రింద రహస్థీయంగా పనిచేసిన కంచర్ల గోపన్న, నవాబు బాక్సలంలోనుండి కొన్ని లక్షలు ఖర్చుచేసి దేవాలయాన్ని కట్టించాడనీ, నవాబు గోపన్నను ఖైదులో పెట్టగా రామలక్ష్మణులు ప్రత్యక్షమై నవాబుకు డబ్బు చెల్లించి, గోపన్నను ఖైదునుంచి విడిపించారని ఒక కథ ప్రచారంలో వుంది. శ్రీరామనవమికి జరిగే ఉత్సవాల ఖర్చులలో కొంత భాగాన్ని నైజాం నవాబు ఇప్పటికీ భరిస్తున్నాడు. భీద్రాచలం ఏకైక ప్రాంతంలో వుంది. రాజమండ్రి నుండి పడవలో వెళ్ళవచ్చు.

రామ ఘట్టాలు

రాముడు రావణుడిని చంపినందువలన వచ్చిన పాప పరిహారార్థం శ్రీరాముడు శివాలయాన్ని కట్టించాడని పురాణగాధ, ఇక్కడ ఒక రాతి పలకపై చెక్కబడ్డ పాదముద్రలను రామ పాదాలని చెబుతారు. మాఘమాసం అదివారాలలో ఇక్కడ భక్తులు స్నానాలు చేస్తారు.

ర్యాలి

ఆమలాపురం తాలూకాలో వుంది. కళా సంపదకు ప్రసిద్ధికెక్కిన బగనోహినీ విగ్రహం ఇచ్చట వుంది. ఈ విగ్రహం మూడు నుండి చూస్తే మోహినిగాను, వెనుకనుండి చూస్తే విష్ణువుగాను కనబడుతుంది. ఆమృతాన్ని పంచడంలో రాక్షసులను మోసం చేయడానికి విష్ణువు

జగన్మోహినీ తపం భరించాడట. ఇక్కడ జగన్నాథ కేశవస్వామి ఆలయం వున్నది.

కోటి పల్లి

ఇక్కడ శివరాత్రికి గొప్ప ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. పన్నెండేళ్ళకొకసారి పుష్కరాలు జరుగుతాయి. ఇక్కడ చేసిన మంచిపని ఒకటైనప్పటికీ ఇతర చోట్ల కోటి పుణ్యకార్యాలు చేసినంత ఫలం గనుక దీనికి కోటిపల్లి అని పేరు వచ్చింది. రాజమండ్రి, కాకినాడల నుండి కోటిపల్లికి బస్సులు వున్నాయి

అన్నవరం

ఇక్కడి సత్యనారాయణస్వామిని సేవించుచో సంతానంలేనివారికి సంతానం కలుగుతుందని ఒక నమ్మకముంది. పెద్దాపురానికి 25 మైళ్ళ దూరంలో వుంది. పెద్దాపురంలో పాండవుల మెట్ట అని ఒక కొండ వుంది.

కోరంగి

ఇక్కడ ఆశ్రయ సాగర సంగమము వుందని చెప్పి సప్తసాగర యాత్రకులు ఇక్కడికి వస్తారు. కోరంగికి ప్రక్కనున్న మసకపల్లిలోనే రాముడు మాయలేడి రూపంలో నున్న మారీచుని సంహరించి నట్లు పురాణగాథ.

పీతాపురం

ఇక్కడ కుక్కుటేశ్వరాలయం వుంది. ఆలయం ముందున్న కొలనుకు 'పాదగయ' అని పేరు. ఇక్కడ శివరాత్రికి పెద్ద ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

సామన్ల కోట

మొదటి చాళుక్య భీమరాజు క్రీ. శ. 11వ శతాబ్దంలో ఇక్కడ భీమేశ్వరా

లయాన్ని నిర్మించాడు. భీమేశ్వరాలయం నిర్మించబడ్డప్రాంతాన్ని మొదట్లో దాన్ని నిర్మించిన రాజువేరిల చాళుక్యభీమవరమని అనేవారు. తరువాత ఇది సామన్లకోటలో కలిసిపోయింది. ఇది పంచారామాలలో ఒకటి.

రాజమండ్రి

ఇక్కడ గోదావరిని 'అఖండగౌతమి' అనే పవిత్ర నామంతో పిలుస్తారు. కోటిలింగాలున్నది. వీటిని రాజరాజ నరేంద్రుడు ప్రతిష్ఠాపించాడట. ఇదిరాజ రాజ నరేంద్రుని రాజధాని.

అంతర్వేది

రాక్షాలుతాలూకాలోనిది. వసిష్ఠానదీ ముఖద్వారంలో వుంది. వసిష్ఠుని కొర్రె ననుసరించి రక్తవిలోచనుడనే రాక్షసుని విష్ణువు యిక్కడనే చంపాడట. సప్త సాగరయాత్రా సలాల్లో ఒకటి. ప్రతి సంవత్సరం మాఘమాసంలో లక్ష్మీనర సింహస్వామికి ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

సర్పవరం

తక్షకుడు పరీక్షితును కాటువేసి చంపిన సలం ఆయినందున దీనికి సర్పవరం అనే పేరు వచ్చిందని పురాణగాథ. ఇక్కడ నారదగుండం అనే దానిలో నారదుడు ముగిి శ్రీరూపం దాల్చాడని, ముక్తి గుండంలో ముగిి తిరిగి పురుష రూపం దాల్చాడని చెప్పుకుంటారు. దీన్ని నారద క్షేత్రం అని కూడ అంటారు. కాకి నాడకు 4 మైళ్ళ దూరంలోవుంది.

యానాం

ఫ్రెంచి వారి కాలనీ, 1750 లో ఇక్కడ ఫ్రెంచివారు ఒక ఫ్యాక్టరీ నెల్ల

కొల్పారు. తరువాత ఇంగ్లీషువారి మధ్య, ఫ్రెంచివారి మధ్య యుద్ధాలు వచ్చినప్పుడల్లా చేతులుమారుతూ 1815 లో ఫ్రెంచివారికి ఖాయం చేయబడింది. ఇది ఓడ రేవు. భారతదేశంలోని ఫ్రెంచివలసలన్నీ భారతదేశంలో విలీనంవాలని 1954 మార్చిలో ఉద్యమం ప్రారంభమైంది.

కాకినాడ

ఇది జిల్లా కార్యస్థానం. మైనరు ఓడ రేవు. కోరంగి, ఇంజనరి రేవులు మెరకవేసి పాడైపోయాకనే కాకినాడ రేవు ప్రాముఖ్యంలోకి వచ్చింది. ఇంగ్లీషునాళ్ళు

ఇక్కడ పీచుపరిశ్రమ నెలకొల్పారు. కాకినాడలోని జగన్నాథపురం అనే పేటలో 1628 లో నచ్చవారు ఒక టంక కాలను, ఒక ఫ్యాక్టరీని నెలకొల్పారు. ఇప్పుడు ఇది అన్నీ కేథిలమై పోయాయి. జగన్నాథపురంలో కొన్ని డచ్చి సమాధులు కనబడతాయి.

ఆదుర్రు

రాజ్ తాలూకాలోని గ్రామం. ఇచ్చట శ్రీ. శ. రెండవ, మూడవ శతాబ్దాలనాటి బౌద్ధ స్థూపాలు, కొన్ని నాణాలు, మట్టిపాత్రలు దొరికాయి.

పచ్చిమగోదావరి జిల్లా

గుంటుపల్లి

ఏలూరు తాలూకాలోని గ్రామం. ఇక్కడ శ్రీ. పూ. 3వ శతాబ్దంనాటి బౌద్ధగుహాలయం, సంఘారామం వున్నది. హీనయానానికి చెందిన బౌద్ధగ్రామం, కామవరపుకోటకు ఆరుమైళ్ళ దూరంలో వుంది. కామవరపుకోటకు ఏలూరుకు బస్సులున్నవి.

వేంగినగరం

కాలంకాయనవంశపురాజుల కాలం నాటి గొప్ప విద్యాపీఠం. రాజధాని. ఏలూరు సమీపంలో వున్నది. ఇక్కడ చిత్రంధన్వామి దేవాలయం ఉన్నది. ఈ దేవాలయ కిథిలలు నేటికీ కనడతాయి. వేంగినగరం నేడు పేదవేగి, చినవేగి అని రెండు గ్రామాలుగా మిగిలిఉన్నది.

ద్వారకాతిరుమల

ఇక్కడ కొండమీద శ్రీ వెంకటేశ్వరి స్వామి ఆలయం వుంది. దీన్ని చిన్న తిరు పతి అని పిలుస్తారు. ఏలూరు-భీమడోలు-ద్వారకాతిరుమల బస్సుమార్గం ఇక్కడనే అంతమవుతుంది.

పాలకొల్లు

పంచారామమ్మ ఒకటి. దీన్ని శ్రీరామ మఠాని. నర్సాపురం తాలూకాలోనిది. భీమవరం - నర్సాపురం రైలు మార్గంలోవుంది.

పెనుగొండ

ఇక్కడ కన్యకాపరమేశ్వరీ ఆలయం వుంది. వైకుంఠకు గొప్ప పుణ్యక్షేత్రం. తిరుగుతాలూకాలో నిడదవోలు-నర్సాపురం బస్సుమార్గంలో వుంది.

కృష్ణ జిల్లా

శ్రీ కా కు శం

కాలివాహనుల ప్రధమ రాజధాని. విజయవాడకు 20 మైళ్ళదూరంలో దివి తాలూకాలో వున్నది. ఇక్కడ కాలివాహన రాజులు నిర్మించిన ఆంధ్రవిష్ణువు దేవాలయంవుంది. ఈ దేవుడికి మేనెల మొదటివారంలో కళ్యాణోత్సవాలు జరుగుతాయి. ఈ దేవాలయాన్ని సందర్శించాకనే శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు ఆముక్తమాల్యద వ్రాయాలన్న సంకల్పం కలిగిందట.

కొండపల్లి

14 వ శతాబ్దంలో కొండపీటి రెడ్డి రాజులు యిక్కడోక చరిత్ర దుర్గాన్ని

నిర్మించారు. గోల్కొండనవాటు పరిపాలన క్రింద కొండపల్లి ఒక సర్కారుకి కార్యస్థానం. ప్రసిద్ధి పొందిన బొమ్మల పరిశ్రమకు కేంద్రం. బెజవాడ - హైదరాబాదు రైలుమార్గంలో ఉన్నది.

ఘంటసాల

దివితాలూకాలోఉంది. తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో ఇది ఒక ఓడ రేవు. ప్రాచీనకాలపు బౌద్ధనూపాలు, రోమను నాణాలు బయటపడ్డాయి. ఘంటసాల లోని కాలక్లైరవ సరస్వతీ విగ్రహం, నరసింహస్వామి విగ్రహం శిల్పానికి యెన్నదగ్గది. (వివరాలకు చూ. పేజీ 236.)

ఫోన్ నెం. 490

ఆంధ్ర హార్డువేర్ & పెయింటింగ్స్ స్టోర్సు

(రిజిస్టర్డ్)

రాధాకృష్ణ బిల్డింగ్స్, గవర్నరుచేట సెంటరు

ప్రకాశంరోడ్ : విజయవాడ-2

పెయింటు చేయుటలో ప్రత్యేక నిపుణులు.

గృహములు, బస్సులు, లారీలు మొ॥ వాటికి రంగులు వేయుటకు కాంక్రీట్ చేయబడును.

ఆధరైజ్ డీలర్లు : ఇంపీరియల్ కెమికల్ ఇండస్ట్రీస్(ఇండియా)

లిమిటెడ్ వారి దుకాణం, డీలర్లు రంగులకు.

పెయింటు : గుడ్లాన్ వాల్ లిమిటెడ్

(లివర్ పూల్-ఇంగ్లండు) వారు బొంబాయిలో రమారుచేయు రంగులు; సిలోలాన్ ఎనామిల్సు, ప్లాస్టాకాంటినాన్ ఆయిల్ పెయింటుస్, సోల్ డియర్ బ్రాండ్ డిప్టెంపుల్స్, రెడీమిక్స్ డు పెయింటుస్ (నూతనభవననిర్మాణముల కవసరిమైన యిరుపసామాన్య సరిసమై ఛరలకు దొరకను.)

మేనేజింగ్ పార్టనర్ : వి. డి. ఎస్. ప్రకాశరావు

M.N.A.

వి జ య వా డ

అంధ్రదేశ రాజకీయ కేంద్రం. పెద్ద రహదారులు కూడలి. విజయవాడరైల్వే స్టాటు ఫారం ప్రపంచంలోని పొడవైన రైల్వేస్టాటుఫారాల్లో ఆరవది.

విజయవాడ పూర్వం కై న, కైవమతాలకు కేంద్రం. ఇంద్రకీలాద్రి కొండపై కనకదుర్గగుడి, మల్లికార్జునస్వామి ఆలయం వున్నది. శివరాత్రి కృష్ణస్నానాలకు వేల కొలది భక్తులు ప్రతిసంవత్సరం వస్తూంటారు.

మో పి దే వి

దివి తాలూకాలో ఉంది. ఇక్కడ జనవరి 24 న నుబ్యాచాయుడు పట్టి ఉత్సవం జరుగుతుంది.

మాంసలదీవి

దివి తాలూకాలో ఉంది. ఇక్కడ మాఘ పౌర్ణమికి (ఫిబ్రవరి 15) వేల గోపాలస్వామి కల్యాణ సప్తాహం జరుగుతుంది.

గుంటూరు జిల్లా

అ మ రా వ తి

ప్రాచీనాంధ్ర రాజధాని నగరం. మొదటి ప్రాచీనాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం విలసిల్లిన ప్రదేశం. ప్రఖ్యాత బౌద్ధారామం. క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దం నాడు నిర్మించబడ్డది. శాతవాహన అంధ్రుల కళాశిల్పానికి మహోన్నత శిఖరం. ఇక్కడి కళా సంపదలోని చాలా భాగాలు విదేశాలకు తరలించబడింది.

ఇక్కడ అమరేశ్వరుని దేవాలయం ఉంది. పంచారామాలలో ఒకటి.

చిలకలపూడి

బందరు పట్టణంలోని భాగంగావున్నది. ఇక్కడ ఆనాథ శుద్ధ ఏకాదశికి, కార్తీక శుద్ధ ఏకాదశికి విదేశీ శోజాలపాటు పొందురంగస్వామి మహోత్సవాలు జరుగుతాయి.

మంగినపూడి

బందరు సమీపంలో వున్నది. ఇక్కడ ఫిబ్రవరి మొదటి తేదీన సముద్రస్నానాలు చేస్తారు.

ఆకిరిపల్లి

నూజివీడు తాలూకాలో నూజివీడు బెజవాడ బస్సువెళ్ళే మార్గంలో ఉన్నది. ఇక్కడ రథసప్తమికి ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

కళ్ళేపల్లి

ఇక్కడ శివరాత్రికి నాగేశ్వరాలయంలో ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

గుంటూరుకు 20 మైళ్ళ దూరంలో వుండి గుంటూరునుండి ఆమరావతికి బస్సువున్నది (వివరాలకు పేజీ : 256)

నాగార్జునకొండ

సుప్రసిద్ధ బౌద్ధాచార్యుడు నాగార్జునుడు నివసించిన ప్రదేశం. పెద్ద బౌద్ధక్షేత్రం. ఇది ఆమరావతికంటే పెద్ద బౌద్ధారామం. ఇక్కడ క్రీ. శ. మూడు నాల్గవ శతాబ్దాల నాటి మూడు సంఘారామాలు, ఆరు చైత్యాలయాలు, అనేక స్తూపాలు బయటపడ్డవి. ఇక్కడి కళానిశ్శేషా

లోని చాల భాగం ఢిల్లీలోని పురా వస్తు ప్రదర్శనాలయానికి, విదేశాలకు తరలించబడ్డవి. నాగార్జునకొండలో ఉన్నవి చాల తక్కువ. ఇక్కడ త్రవ్వితే మరికొన్ని చారిత్రిక విశేషాలు బయట పడవచ్చును. నాగార్జునకొండ బెజవాడ-మాచెర రైలు మార్గంలో మాచర్ల నుండి పదిహేను మైళ్ళ దూరం వుంది. (వివరాలకు చూ. పేజీ. 257).

ఉండ్లవల్లి

గుంటూరు తాలూకాలోని గ్రామం. విజయవాడకు మూడు మైళ్ళ దూరంలో వుంది. ఇప్పుడు నాలుగు అంతస్తుల బౌద్ధ గుహాలయం ఉంది. రెండవ అంతస్తులో నృసింహస్వామి విగ్రహమున్నది. మూడవ అంతస్తులో కూర్చున్నాడు నిర్మించిన అనంతశయనాలయ మున్నది. ఇందులోని విగ్రహం 17 అడుగుల పొడవున్నది.

కార్యమపూడి

దీనిని ఇప్పుడు కారెంపూడి అని పిలుస్తారు. పల్నాడు తాలూకాలో ఉన్నది. మనం వీరగాధలుగా చెప్పకొనే పల్నాటి యుద్ధం జరిగింది యీ గ్రామంలోనే. వీరయువకుడుగా ప్రఖ్యాతిగాంచిన బాల చంద్రుడు ఇచ్చటివాడే.

ఈ యుద్ధంలో మరణించిన యుద్ధ వీరుల చిహ్నంగా కారెంపూడిలో వీరుల గుట్టు నిర్మించబడ్డాయి. ఇక్కడ ప్రతి సంవత్సరం జరిగే పుత్తనవాలలో, వీర్లను, వారి ఆయుధాలను ఉండేస్తారు. బ్రహ్మ నాయడు, నాయకురాలు వేసిన కోడి పంచాలకు చిహ్నంగా కోడి పంచాలు

వేస్తుంటారు. కారెంపూడి గురజాలకు పదిమైళ్ళ దూరంలో వుంది. గురజాల, బండరు-మాచర్ల రైలుమార్గంలో వుంది.

కొండవీడు

నర్సారావుపేట తాలూకాలో వుంది. రెడ్డిగాజులరాజధాని. కుమారగిరి కట్టించిన నుండగమైన గృహరాజుల మేడ కిలలమై శేడు "గుర్రాల మేడ" అని పిలువబడుతున్నది.

భట్టిప్రోలు

ఇక్కడ బౌద్ధసూపాళి గొంకాయి. రేపల్లె తాలూకాలో వుంది.

గోలి

ఇక్కడ స్రావీర బౌద్ధ సూపాళి బయటపడ్డవి.

కోటప్పకొండ

తైవక్షేత్రము. ఇక్కడికోటిశ్వరాలయంలో శివరాత్రికి ప్రతి సంవత్సరం గొప్ప పుత్తనవాలు జరుగుతాయి. భక్తులు బండ్లమీద ప్రభలు కట్టుకుని మొక్కుబట్టు తీర్పుకోడానికివస్తారు. నర్సారావుపేటకు 8 మైళ్ళదూరంలో వుంది.

మంగళగిరి

గుంటూరు-బెజవాడ రైలుమార్గంలోని స్టేషను. ఇక్కడి పానకాలరాయడికి ప్రతి సంవత్సరం ఫాల్గుణ పౌర్ణమికి పెద్ద పుత్తనవాలు జరుగుతాయి. కొండదిగువ నర సింహస్వామి ఆలయం వుంది.

పొన్నూరు

భావన్నారాయణస్వామి ఆలయంలో వైశాఖ శుద్ధ పౌర్ణమికి గొప్ప ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

నెల్లూరు జిల్లా

నెల్లూరు

దీనికి పూర్వం విక్రమసింహపురమని పేరుండేది. విక్రమసింహపురి చోడులకు నెల్లూరురాజధాని. నెల్లూరులో పెన్ననది ఒడ్డున రంగనాయకిస్వామి దేవాలయం వుంది. తిక్కన సోమయాజీ తాను రచించిన మహాభారతాన్ని యిక్కడి హరిహర నాథునికి అంకిత మిచ్చాడు.

శ్రీ హరి కోట

ఆదిమనివాసులైన ఏనాడుల మాతృ స్థానము. ఒక చిన్న ద్వీపం.

ఉదయగిరి

ఇక్కడ విజయనగరరాజుల కాలపు కోటకట్టలు చూడవచ్చు. ఉదయగిరి,

విజయనగరరాజుల రాజ్యంలోని ఉత్తర భాగానికి కార్యస్థానము.

భైరవ కోన

ఉదయగిరి తాలూకాలోని గ్రామం. ఉదయగిరికి 2½ మైళ్ళ దూరంలో వుంది. ఇక్కడ శ్రీ. శ. 7వ వ తాబ్దం నాటి గుహాలయాలు, విగ్రహాలు ఉన్నవి. ఇది కాలాముఖ శైవమతం.

నరసింహుల కొండ

ఇక్కడ నరసింహస్వామి ఆలయం వుంది. నెల్లూరు సమీపంలోనే వుంది.

కర్నూలు జిల్లా

కర్నూలు

ఆంధ్రరాష్ట్రానికి రాజధాని. ఇక్కడ 15వ శతాబ్దంలో విజయనగరరాజులు నిర్మించినకోట శిథిలమైంది. కొండారెడ్డి బురుజు కోట శిథిలమవగా మిగిలినబురుజు. కర్నూలులో యిప్పుడు కోట అనిపిలువ బడే ప్రాంతాన్ని పూర్వం కోటప్రాకారాలు ఆవరించి వుండేవి. వీటి పురి సుల్తానులచే కర్నూలుకు గవర్నరుగ నియమించుకొన్న వాహెబ్ ఖాన్ తాను బ్రిటికి వుండగానే గోదాని నిర్మించుకున్నాడు. ఈ గోదాని గుమ్మాన్ అంటారు. హంద్రీ నది ఒడ్డునవుంది. వాహెబ్ ఖాన్ కట్టించిన మసీదు, కమానులు నిలచివున్నవి.

శ్రీశైలం

సుప్రసిద్ధ శైవక్షేత్రం. మలికార్జున స్వామి ఆలయం, దాని ప్రక్కనే పార్వతి ఆలయం, వెనుక భ్రమరాంబాలయం వున్నవి. శ్రీశైలంలో తొమ్మిది ఆలయాలున్నవి. శ్రీశైల క్షేత్రంలో శివుడికి రెండు పెళ్ళిళ్ళు జరుగుతాయి. రుద్రమదేవి మంటపం, కృష్ణదేవరాయల మంటపం, శివాజీమంటపం మొదలైన మంటపాలనేకం కనిపిస్తాయి. శ్రీశైల ఆలయం శృంగేరి మతపీఠానికి చెందినది. సంకొట్కూరు తాలూకాలో వుంది. ఇక్కడ శివరాత్రికి బ్రహ్మాండమైన ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. నేలాది యాత్రికులు వస్తారు. కర్నూలునుండి మార్కా

పురం వెళ్ళాలి. అక్కడనుండి కొండలు దాటుకుంటూ శ్రీశైలం వెళ్ళాలి. ప్రయాసతో కూడుకున్న ప్రయాణం.

అ హగ్ బి లం

నరసింహస్వామి దేవాలయం ఉంది. ఇక్కడి పీఠాధిపతులు మూలపురుషుడైన శ్రీనివాసాచార్యుడికి నరసింహస్వామికలలో కనబడి సన్యాసాశ్రమ మిచ్చాడట. సిరి వెళ్ళ తాలూకాలో నుద్రవరం అనే గ్రామానికి అహాబిలందగ్గరగా వున్నది.

క డ ప జి ల్లా

గం డి కో ట

ఇక్కడ విజయనగరరాజులనాటికోట, దేవాలయం ఉన్నది. ఇక్కడ పెన్నానది ఎత్తయిన గండిగుండ ప్రవహించడంవలన, ఒక కోట ఉండటం వలన 'గండికోట' అనే పేరు వచ్చింది.

ఒం టి మి ట్ట

సిద్ధవటం తాలూకాలో ఉంది. ఇక్కడ కోదండరామస్వామి ఆలయం కలదు. ఏప్రిల్ లో రథోత్సవం, శ్రీరామ నవమికి రెప్ప ఉత్సవం జరుగుతాయి.

క మ లా పు రం

కమలాపురిం ప్రేమకు దగ్గరి నున్న దగ్గలా పాల్గుణ మాసంలో 15 రోజుల పాటు ఉరుసుజరుగుతుంది. ఈ ఉత్సవాలలో హిందువులు, ముస్లిములు పాల్గొంటారు.

పు ష్ప గి రి

కడప తాలూకాలో ఉంది. ఇక్కడి చెన్నకేశవస్వామికి ప్రైవేటు హోట్రయోదశి

మ హా నం ది

ఇక్కడ మహానంది ఆలయం వుంది. శివరాత్రికి ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. ఆలయం అడవులలో వుంది.

కొలుట్ల చెన్నకేశవ ఆలయం

కర్నూలు నుండి బళ్ళారికి పోయే మార్గంలో 5 మైళ్ళ దూరాన ఒక కొండ మీద వున్నది. కొండిన్య మహా ముని ఇక్కడ తపస్సు చేశాడని ప్రతీతి.

నుండి వైశాఖశుద్ధ సప్తమివరకు (మార్చి-ఏప్రిల్) 10 రోజులపాటు ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

సో మి కె డ్డి ప ల్లి

బద్వేలు తాలూకా కందిమల్లయ్యపల్లి మతం ఆరాధన పుత్సవాలు సోమిరెడ్డి పల్లెలో ప్రైవేట్ పార్లమిముందు విడుదల పాటు, వైశాఖ పార్లమి తరువాత మూడు రోజులపాటు జరుగుతాయి.

కందిమల్లయ్యపల్లి

ఇక్కడ పోతులూరి వీరబ్రహ్మం మతం ఉన్నది.

రా య చో టి

ఇక్కడి వీరభద్రాలయంలో ఫిబ్రవరి నెలలో వారంరోజులపాటు రథోత్సవాలు జరుగుతాయి.

అనంతపురం జిల్లా

గుత్తి

లేపాక్షి

తాలూకా కార్యస్థానం. గుత్తిలో మురారిరావు ఆనే మహారాష్ట్ర సేనాని కట్టిన కోటవుంది. ఇది 18 వ శతాబ్దంలో నిర్మించబడింది. మురారిరావు హైదరాబీలకు గుత్తికోటవద్ద యుద్ధం జరిగింది. గుత్తికోటకు నీటిసప్తయిని బండ్ చేసి హైదరాబీ మురారిరావును ఓడించాడు (వివరాలకు పేజీ 344). బొంబాయి - మదరాసు రైలు మార్గంలో గుత్తి కేంద్రం వుంది.

పెనుకొండ

ఇక్కడ విజయనగర రాజులు నిర్మించిన కోటవుంది. తిక్కోట యుద్ధంలో విజయనగర రాజులు ఓడిపోయినప్పుడు తిరుమలరాయలు, సదాశివరాయలు పెనుకొండకు పారిపోయినట్టి కొంతకాలం రాజ్యం చేశారు. ఇప్పుడేకోట శిథిలాలు కనబడతాయి. పెనుకొండ రైలుస్టేషనుకు ఎదురుగా యీ శిథిలాలు వున్నవి. పెనుకొండ గుంతకల్లు - బెంగుళూరు రైలు మార్గంలో వుంది.

పెనుకొండ విజయనగర రాజుల వేసరి మకాం. ఇచ్చటి గగనమహాలు కృష్ణదేవరాయలు నిర్మించిన వసంతభవనం. ఒక్క కర్రముక్క లేకుండా పూర్తిగా ఇటుకలతో నిర్మించబడింది. గగనమహాలు ప్రక్కనే రామాలయం, శివాలయం ఉన్నవి. రామాలయం గోడలపై రామాయణ గాథలు శిల్పరూపంలో రమ్యమయముగా చెక్కబడ్డవి.

(వివరాలకు చూ. పేజీ 342)

హిందూపురం స్టేషనుకు తొమ్మిదిమైళ్ళ దూరింలోన్న ప్రఖ్యాత ఆంధ్ర కళాక్షేత్రం. పుణ్యక్షేత్రం కూడాను. ఇక్కడి వీరభద్రేశ్వరాలయంపై చెక్కబడ్డ శిల్ప చిత్రాలు విజయనగర రాజ్యంలో విలసిల్లిన కళా నైపుణ్యానికి తార్కాణాలు. వీరభద్రేశ్వరాలయాన్నే లేపాక్షి దేవాలయం అని పిలుస్తారు. లేపాక్షి దేవాలయ మహామంటపంలోని పైకప్పుమీద గామాయణ, మహాభారత గాథలు అద్భుతమైన రంగులలో ఎంతో మనోహరంగా చిత్రించబడ్డవి. మహామంటపం 66 స్తంభాలతో నిర్మింపబడ్డది. దేవాలయముందు 15 అడుగుల ఎత్తుగల నందీశ్వరుని విగ్రహమున్నది. (వివరాలకు : పేజీ 341)

తాడిపత్రి

తాలూకా కార్యస్థానం. ఇక్కడ 16 వ శతాబ్దంలో నిర్మించబడ్డ చింతల రాయస్వామి దేవాలయంవుంది. దేవాలయం గోడలమీద రామాయణ మహాభారత గాథలు చెక్కబడ్డవి. 40 స్తంభాల మంటపం వుంది. పెన్నానది గట్టున రామలింగేశ్వరాలయం వుంది.

కదిరి

తాలూకా కార్యస్థానం. ఇక్కడ పల్లవులు నిర్మించిన స్వర్ణింహస్వామి దేవాలయం ఉంది. కదిరి ఆంధ్రులకు, కన్నడిగులకు పుణ్యక్షేత్రం. ఆలయం వెనుక భృగు తీరమనే కొలనువుంది. ప్రతి సంవత్సరము ఫాల్గుణమాసంలో (మార్చి) నరసింహ

స్వామి రథోత్సవాలు 15 రోజులపాటు జరుగుతాయి. ప్రాచీనకాలంనుండి యీ దేవాలయంలోకి హరిజనులకు ప్రవేశ వివ్వబడుతున్నది.

కటారుపల్లె

కదిరి తాలూకా. ఇక్కడ యోగి నేతు సమాధివుంది.

చిత్తూరు జిల్లా

చంద్రగిరి

విజయనగరరాజుల వంశానికి చెందిన శ్రీరంగరాయలకు చంద్రగిరి రాజధాని. చంద్రగిరిలోని కోటను క్రీ. శ. 1000లో ఇమ్మడి నరసింహుడనే రాజుకట్టించాడు. విజయనగరరాజులు యీ కోటను కట్టు దిట్టం చేశారు. ఈ కోట నేడు శిథిలావస్థలో ఉన్నది. చంద్రగిరితాలూకా కార్యస్థానం ఇచ్చట వున్నది.

తిరుపతి

దక్షిణదేశంలో ప్రసిద్ధిపొందిన పుణ్యక్షేత్రం. వెంకటేశ్వరస్వామి, గోవింద రాజస్వామి, రామస్వామి దేవాలయాలున్నవి. వెంకటేశ్వరస్వామికి బంగారు రేకులతో కప్పబడ్డ విమానం, అసంఖ్యాకమైన బంగారునగలు ఉన్నవి. ప్రతి సంవత్సరం ఇక్కడ జరిగేరథోత్సవాలకు,

బ్రహ్మోత్సవాలకు అన్ని రాష్ట్రాలనుండి లక్షలకొలది భక్తులు వెళ్ళి మొక్కులు చెల్లించుకుంటారు. ఇక్కడనే 'స్వామి పుష్కరిణి' అనే పవిత్రమైన కోనేరున్నది. (వివరాలకు చూ. పేజీ 358)

కాళహస్తి

ఇది కైవత్తేత్రం. పంచలింగాలలో వాయులింగం యిక్కడ వున్నదని చెబుతారు. మహాశివరాత్రికి పదిరోజులపాటు కాళహస్తిశివరాత్రి పెద్ద పుత్సవాలు జరుగుతాయి. కాళహస్తిశివరాత్రికి దక్షిణపువైపున బ్రహ్మాలయం వుంది. దేశంలో ఇక్కడ తప్పితే బ్రహ్మకు ఆలయం మరెక్కడా లేదు. అగస్త్యుడు తపస్సుచేసి భూలోకానికి తెచ్చాడని చెప్పుకునే సువరముఖికాళహస్తిశివరాత్రి యానికి దగ్గరలోనే ప్రవహిస్తోంది.

క్రీష్ణమైనది

దేశ ప్రఖ్యాతిగాంచింది

రాజులు నస్యము (ఆఫీసర్స్ సెలక్షన్)

1 తులం డబ్బాలలో - అన్ని చోట్ల దొరకును.

కె.జి.రాజులు & బ్రదర్స్ నస్యం తయారీకులు
గాంధీ నగరం : విజయవాడ - 2.

లీగల్ సమాచారం

మరణ సుంకాలు

(ఆక్టు 34 ఆఫ్ 1953)

కూర్పు : శ్రీ యరబల్ల శ్రీరామమూర్తి

ఈ చట్టం 15-10-53 నుంచి ఆమలులోకి వచ్చింది. జమ్మూ-కాశ్మీర్ మినహా యావత్ భారతదేశానికి ఈ చట్టం వర్తిస్తుంది. అన్ని రాష్ట్రాల్లోనుగల సిరిచరాస్తులపై పన్ను విధించవచ్చును. అయితే 1 వ షెడ్యూల్లో కేర్నాన్న రాష్ట్రాల్లోని - (1) నోంబాయి, (2) మధ్యప్రదేశ్, (3) ఒరిస్సా, (4) పంజాబ్, (5) ఉత్తరప్రదేశ్, (6) హైదరాబాద్, (7) మధ్యభారత్, (8) రాజస్థాన్, (9) సౌరాష్ట్ర, (10) అన్ని పార్లమెంటు రాష్ట్రాలు-వ్యవసాయ భూములమీద మరణ సుంకాలు విధించవచ్చు. ఇతర దేశాలలోని సిరాస్తులకు ఈచట్టం వర్తించదు. కాని ఇండియాలో సిరినివాసం చేర్చుకున్న వారి దేశాలలోని చరాస్తులపై పన్ను విధించవచ్చు.

మరణ సుంకాలు, ఒకవ్యక్తి మృతానంతరం ఆతని ఆస్తులు వారసులకు సంక్రమించినప్పుడే విధించబడతాయి. మరణసమయంలో చేతులుమోచే ఆస్తులు, పెట్టుబడి విలువలను ఆనుసరించి పన్ను మారుతూ వుంటుంది. 'ఆస్తులు' అనే పదం చట్టంలో నిర్వచించబడలేదు. కాని ఏ ఏ రచనలు 'ఆస్తులు' గా పరిగణించబడతాయో నివారించబడ్డాయి. ఈ క్రిందకేర్నానబడినవి చట్టప్రకారం ఆస్తులుగా పరిగణించ బడుతున్నాయి.

1. సిరిచరాస్తులపై హక్కులు
2. సదరుహక్కుల అమ్మకంద్వారా సంక్రమించే సొత్తు
3. నగదు లేక పెట్టుబడులు
4. ఒకరూపంనుంచి మరొకరూపంలోకి మార్చబడిన ఆస్తులు
5. వడ్డీలద్వారా రావలసిన ఆదాయం
6. డిక్లరేషన్లు
7. తాను ఇవ్వవలసిన, తనకు రావలసిన రుణాలు
8. నగదు రూపంలోకి మార్చదగిన మరేహక్కు లైనాసరే

9. మృతునితోపాటు రద్దుఅయ్యే ఆప్యనా, హక్కులూ, ఇవికాక వారసులకు సంక్రమించని కొన్ని ఆస్తులుకూడా 'తదనంతరం సంక్రమణ' ఆస్తులపట్టికలో చేర్చబడ్డాయి. అవి ఇవి:

1. మృతునికి కీనితకాలపు హక్కులుగల ఆస్తులు. మిత్రుల మరుమకలతాయం, అలియసంతానం న్యాయసమృత్తి ప్రకారం బాయింటుకటుంబంలో మృతునికిగల హక్కులుకూడా యిటులో చేర్చబడ్డాయి. కాని, బాయింటు హిందూకుటుంబంలో

భాగముడైన ఒకవ్యక్తి 18 ఏళ్ళలోపు చనిపోతే పన్ను విధించబడదు. కాని చనిపోయిన వానికి మిత్రాత్మగన్యాయం వర్తింపజేయుటలో కంటుబంబులో ఆతనికింటే పెద్దవాడు మరొకడు వాడనుడు లేంపుడు ఆతడు 18 ఏళ్ళలోపుగా చనిపోయినప్పటికీ పన్ను విధించబడును.

2. చనిపోతా ననే వుద్దేశంతో ఇచ్చేదానాలు వగైరా.

3. చనిపోయినవాడు అమ్మకోడానికి హక్కులుగల ఆస్తులు.

4. మరణించేముందు 6 నెలలపంచి రెండేళ్ళలోపల మృతుడుచేసిన దానాలు. అయితే మృతుడు మామూలుగా దివాళీలకు ఖర్చుపెట్టవలసి వుండి, తత్సందర్భంగా రు 5000,- వరకు చేసిన దానానికి ఈచట్టం వర్తించదు.

5. ధర్మసంస్థలకై ఆరు నెలలకు లోబడి, ఇతరులకైతే రెండు సంవత్సరాలకు లోబడి అమ్మిన ఆస్తులు లేక హక్కు ఆస్తుకాలు.

6. జీవితకాలం హక్కులు, హక్కులు వుంచిన, మరణాంతరం ఇతరులకు సంక్రమించేట్లు మృతునిచే వ్రాయబడిన ఆస్తులు.

7. మృతుడు జాయింటుగా ఇతరులతో కలిసి కొన్ని ఆస్తులు.

8. ఇన్సూరెన్సు పొమ్ము (ఇతరులకు వ్రాసి యిచ్చినది కూడా).

9. మృతునిచే కొనబడిన లేక యితర విధంగా ఏర్పాటుచేయబడిన వార్షికాలు.

10. అయిదుగురికి మించకగదా అధికారం నిర్వహించే కంపెనీలో భాగం వుండి, దానిని అమ్మకన్నప్పటికీ, ఆతనికి ఆ కంపెనీ ద్వారా మరణించే ముందు మూడేళ్ళ కాలంలో లభించే ఆదాయం.

ఈ క్రింది ఆస్తులు మరణ సుంకిం నుండి మినహాయించబడ్డాయి.

1. కేవలం మృతుడు మరొకరి ఆస్తిపై పెత్తనంచేస్తున్నప్పుడు, పెత్తనంగాగా దానాలు పట్టినప్పుడు మరణ సుంకం వుండదు.

2. మృతుడు ధర్మకర్తగావున్న ఆస్తులు : మృతుడు ధర్మం చేసి ఆస్తికి తానే ధర్మకర్తగా వుంటే అట్టి ధర్మం తాను మరణించడానికి ముందు ఐదేళ్ళలోపు చేసి వుండాలి. లేక తాను మరొకనితో కలిసి ధర్మకర్తగావుంటే, అట్టి ఆస్తి రెండేళ్ళ ముందు ధర్మం చేసినట్లు వుండాలి.

3. మృతునిపేర గాయబడి, మృతుని హక్కుభుక్తాల్లోకి రాని ఆస్తి.

4. మృతునికి జీవితకాలపు హక్కులు మాత్రమే గల ఆస్తి.

5. ఒక ఆస్తిపై భార్యాభర్తలకు పరస్పరం ఏర్పాటుచేసుకొన్న ప్రకారం జీవితకాలపు హక్కులు కలిగి, ఒకరుపోగా రెండవ వారికి సంక్రమించిన ఆస్తి.

6. మృతునికి వూర్తి క్రియసం చెల్లించుకొన్న ఆస్తులు.

7. మృతుడు గానమిచ్చిన ఆస్తులు అయితే సనరు దానం ధర్మసంస్థలకై ఆరు నెలలకు ముందు, ఇతరులకై రెండేళ్ళకు ముందు బేవరకుగా యిచ్చినదై వుండాలి. అంతేకాకుండా సనరు ఆస్తులు పరిగ్రహీతకు వెంటనే భుక్తమై దాత అధీనంలో లేకుండా వుండాలి. (రహస్యపు టేర్వాట్లు ఏమిన్నీ వుండకూడదు)

8. అమ్మకానికి కాకుండా స్వోపయోగార్థం అట్టిపెట్టుకొన్న పుస్తకాలు.

9. దుస్తులు ఖరీదుగల రాళ్ళతో కుట్టబడినవై వుండరాదు.

10. ఇంటి వాడకానికి కావలసిన సామాన్లు, వ్యవసాయ పనిముట్లు వగైరా.

11. ప్రభుత్వంకోసం నిర్దేశించబడిన చిత్తరువులు, ద్రాయిగులూ మొదలైనవి.

12. ద్రాయిగులూ, వ్రాత ప్రతులూ, మృతుని కుటుంబంలో అట్టిపెట్టుకొని, రెవిన్యూబోర్డువా అనుమతితో విడుదల చేయబడేవి.

పైన వ్రదహరించబడినవి కాక :

1. మృతుని కిర్యలకు అయ్యే ఖర్చులకింద రు. 1000/-

2. వాస్తవంగా మృతుడు చెల్లించవలసిన రుణాలు, మృతుడు చెల్లించవలసిన పన్నులు ఏవైనా వుంటే అవి మృతుని రుణాలక్రిందనే పరిగణించబడును.

3. రు. 5000/- మించని స్త్రీ ధనాలు.

4. మొత్తం ఆస్తుల విలువలో 5% మించకుండా విదేశాల్లో మృతునికిగల ఆస్తుల నిర్వహణ ఖర్చు.

5. చనిపోవడానికి ఆరునెలలకు ముందు ధర్మసంస్థలకై రు. 2,500/-వరకు, ఇతరంలో రెండేళ్ళకు పూర్వం మొత్తం రు. 1500/-వరకు చేసిన దానాలు.

6. మరణసుంకం చెల్లింపుకోసం, ప్రభుత్వానికి వ్రాసి యిచ్చిన ఇన్సూరెన్సు పాలీసీలు (రు. 50,000/-వరకు)

7. రు. 5000/- మించని ఇన్సూరెన్సు పాలీసీలు.

8. మృతునిపై ఆధారపడివున్న బంధు స్త్రీల పెళ్ళిళ్ళకోసం లేక జీవనంకోసం ప్రత్యేకంగా చేసిన ఇన్సూరెన్సులు, రు. 5,000/- మించకుండా పన్నునుంచి మినహాయించబడతాయి.

ఒక కుటుంబంలో వెంట వెంటనే మరణాలు సంభవిస్తే పన్ను తగ్గింపుకు చట్టంలో యేర్పాట్లు చేయబడింది.

ఒక యజమాని చనిపోయిన 1 సంవత్సరంలో మూడు యజమాని చనిపోతే మొదటి 50%, రెండవయేట చనిపోతే 40%, మూడవయేట చనిపోతే 30%, నాల్గవయేట చనిపోతే 20%, అయికవయేట చనిపోతే 10% పన్ను తగ్గించబడుతుంది. మూడునెలల్లో ఎంతమంది మరణించినా ఒకే మరణంగా యెంచబడును. భర్త చనిపోయిన యేడేళ్ళలోపుగా హిందూ స్త్రీ చనిపోయే పక్షంలో అవిధకగల ఆస్తి కూక్కులుకూడా పన్నునుంచి మినహాయుస్తారు.

మొత్తం ఆస్తులు అన్నీ కలిపి విలువకట్టి, మినహాయింపులు పోగా మిగిలిన ఆస్తులపై చెల్లించవలసిన మరణసుంకాల రేటు ఇది :

			మితాక్షర, మరుమ కతాయం, అలియ సంతానం లా ప్రకారం జాయింటు కటుంబ ఆస్తులకు	ఇతర ఆస్తులకు	
1.	మొదటి రు.	50,000/-	పైన	సుంకంలేదు	సుంకంలేదు
2.	రెండవ రు.	50,000/-	"	5%	"
3.	" రు.	50,000/-	"	7½%	7½%
4.	" రు.	50,000/-	"	10%	10%
5.	" రు.	1,00,000/-	"	12½%	12½%
6.	" రు.	2,00,000/-	"	15%	15%
7.	" రు.	5,00,000/-	"	20%	20%
8.	" రు.	10,00,000/-	"	25%	25%
9.	" రు.	10,00,000/-	"	30%	30%
10.	" రు.	20,00,000/-	"	35%	35%
11.	మిగతా మొత్తాలమీద			40%	40%

మృతునికి కింపెనీలలోగల వాటాలపైన—

మొదటి రు. 5,000/- సుంకంలేదు.

రెండవ రు. 5,000/-లకు మించిన అన్ని మొత్తాలమీద 7½%

ఆదాయంపన్ను

[1922 లో జారీచేయబడిన 11 వ చట్టం]

ఆదాయంపన్ను అంటే, అందరూ అనుకున్నట్టే, వ్యక్తులు ఆర్జించే ఆదాయం మీద వేయబడే పన్ను. చట్టంలో 'ఆదాయంపన్ను' నిర్వచించబడలేదు. అతికి సంవత్సరంలో (Assessment year) యేదే ఆర్జనలు ఆదాయంకింద వస్తాయో వివరించబడ్డాయి. స్థూలదృష్టికి కనుపించే ఆదాయంకాక, ఈ వివరమేర్పొనబడ్డ ఆయిటంల మీద ఆదాయంకింద లెక్కిపట్టబడుతున్నాయి :

1. అగ్రమంటు ప్రకారం జీతగానికేగాను యజమాని జీతంలో మినహాయింపు కూడా కట్టుకున్న పన్ను.

2. ఉచితంగా యివ్వబడిన ఇంటి అద్దెవిలువ.

3. పన్నుదారు ఆక్రమణలో లేక స్వంత ఇంటి అద్దె విలువ.

4. పన్ను వాడేయబడిన కంపెనీ డివిడెండ్లు, ఆదాయంపన్ను విధించేందుకు ఆదాయం ఈ దిగువ విధంగా విభజించ బడింది.

ఎ. జీతాలు

ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో ఒకవ్యక్తికి వచ్చే పూర్వజీతంమీద ఆదాయంపన్ను వేయ బడుతుంది. ఇదికాక అతనికిగాను యజమాని చెల్లిస్తున్న ఆదాయంపన్ను, వుదా రంగా యజమానిచే యివ్వబడిన ఇంటిఅద్దె విలువ అతని ఆదాయంగానే పరిగణించ బడుతుంది. సామాన్యంగా జీతంలో 10% ఇంటిఅద్దెకింద లెక్కికట్ట బడుతుంది.

తగ్గింపులు : తనబాధ్యతల నిర్వహణలో ఖర్చుచేయబడిన ఖర్చులు వడ్డీరాలి జీతంపల్ల వచ్చే ఆదాయంలోనుంచి తగ్గించి పన్ను వేయబడుతుంది.

సి. సెక్యూరిటీలమీద నచ్చేనడ్డీ

కేంద్ర లేక రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు, లిమిటెడ్ కంపెనీ సెక్యూరిటీల మీద వచ్చేనడ్డీలు.

తగ్గింపులు : 1. వడ్డీపంజాబుకాను స్టాంపులకు చెల్లించవలసిన కమిషన్.

2. సెక్యూరిటీబాండు కొనుబడి నిమిత్తం చేయబడిన ఖరీదలపై చెల్లించవలసిన వడ్డీ సడరు మొత్తంలోనుంచి మినహాయించి పన్ను వాడీ చేయబడుతుంది.

3. ఆస్తి : పన్నుదారుకు ఉన్నయావకాస్తులమీద (వ్యవసాయ భూములు మినహాయించి) వచ్చేరాలబడిన పన్ను చెల్లించవలసి వుంటుంది.

తగ్గింపులు : 1. అద్దె విలువలో $\frac{1}{3}$ కు మించకుండా $\frac{1}{2}$ వరకు మున్సిపల్ పన్ను.

2. ఇంటి అద్దె విలువలో మరణాత్మకు కింద $\frac{1}{3}$ వంతు

3. ఆస్తి విమాక్రింద చెల్లించబడిన ప్రీమియంలు.

4. ఆస్తిమీద వున్న తాకట్టు వడ్డీరాలకు చెల్లించవలసిన వడ్డీలు.

5. శేల అద్దె

6. భూమి శిస్తు

7. ఇల్లు భారీగావున్న కాలంలో వచ్చే దామాషా రాలబడి.

8. వసూలుకాని బకాయి అద్దెలు తగ్గించగా వచ్చిన ఆస్తి ఆదాయంమీద పన్ను వేయబడుతుంది.

అయితే ఈ దిగువ ప్రదహరించబడిన స్థిరాస్తులమీద ఆదాయం పన్ను అసలే వుండదు.

(a) వ్యవసాయపు భూములకు ఆనుకొని వుండి, వ్యవసాయపు పనులకోసం వినియోగించబడుతూవున్న భవనాలు.

(b) పన్నుదారు స్వంత వ్యాపారంకోసం వినియోగించబడుతూవున్న ఆస్తి.

(c) 1 ఏప్రిల్ 1946 నుంచి 31 మార్చి 56 మధ్య కట్టబడిన యొడ్లకు - ఇల్లు కట్టబడినది మొదలు రెండు ఇండ్లవరకు పన్ను లేదు.

4. వ్యాపారవృత్తి : వ్యాపారంలో వచ్చే ఆదాయమీద, లాయరు, డాక్టరు వగైరాలాంటి వృత్తులవల్ల వచ్చే రాబడిమీద పన్ను విధించబడుతుంది.

తగ్గింపులు :

1. అగ్నిభీమా వగైరాలకు కట్టబడిన ప్రీమియంలు

2. భవనాలు, యంత్రాలు, షిప్స్ వగైరాలకు

3. అయిన మరూత్తుఖర్చులు

4. పెట్టుబడి వడ్డీ.

5. వ్యాపారానికిగాను వెచ్చించబడిన చెల్లించవలసిన వడ్డీలు

6. పనివారలకు చెల్లించిన కిరీటములు, బోనస్ లు

7. పొరుబాకీలు

8. వ్యాపారంలో పనిచేస్తున్న ఎద్దులు ఎగైరాలు చనిపోతే వాటి దామాషా విలువ.

9. కొన్ని కొన్ని వాటిల్లో ఆరుగురుల తరుగుదలలు

వగైరాలను తగ్గించగా వచ్చిన రాబడిమీద ఆదాయంపన్ను వేయబడుతుంది.

5. ఇతర రాబడులు : పైన పేర్కొనిబడిన నాలుగురకాల రాబడులుకాక ఇతరత్రా వచ్చే రాబడులన్నీ దీనిక్రిందకు వస్తాయి. ఉదాహరణకు : భారీస్థలాలవల వచ్చే అడ్డలు, వేటెంట్లు అమ్మకం కామ్ము, కాయబీగా వచ్చే రాబడి వగైరాలు.

తగ్గింపులు :

1. రాబడికోసం అయ్యే ప్రయాణపు ఖర్చులు.

2. ఇందుకోసం అప్పులు తేస్తే, అందుకు అయ్యే వడ్డీలు.

3. యంత్రాలు వగైగా అడ్డకిస్తే, ఆరుగురుల తరుగుదలలు.

వివిధరకాల రాబడులమీద ఇచ్చే తగ్గింపులు పోను, తేలివచ్చిన మొత్తం ఆదాయమీద మరకొన్ని 'నిజహాయింపులు' యివ్వబడుతున్నాయి.

1. ఆర్జిత ఆదాయం తగ్గింపు : (Earned Income Relief) పన్నుదారు కష్టపడి వ్యాపారం, కీతాలు, వృత్తి, యితర విధాల సంపాదించుకున్నానని, అతని ఆదాయం మొత్తంనుంచి రు. 4000/-లకు మించకుండా 20% వరకు పన్ను లేకుండా మినహాయించబడుతుంది.

2. ధర్మసంస్థలకు ఇచ్చే ఆర్జిత సహాయం : ఆదాయం పన్ను చట్టంలో గుర్తించబడిన ధర్మసంస్థలకు, విద్యాసంస్థలకు యిచ్చిన ధనసహాయం, ఆదాయంపన్ను నుంచి తగ్గించబడుతుంది. సదరు సహాయం రు. 250/-లకు తగ్గకుండా, పన్నుదారు ఆదాయంలో 20%కు మించకుండా చేయవచ్చు.

3. భీమా పాలసీలు : పన్నుదారు కట్టుకూన్న భీమా పాలసీ ప్రీమియంలుకూడా ఆదాయం పన్నునుంచి మినహాయించబడతాయి. ఆ తగ్గింపు అయినా పన్నుదారు ఆదాయంలో $\frac{1}{4}$ వంతుకు, మొత్తం రు. 6,000/-లకు మించకుండా అంగీకరించబడు తుంది. ఇదే తగ్గింపు అవిధక్తకటుంబానికి అయితే రెట్టింపు యివ్వబడుతుంది.

4. కొత్తగా నిర్మించబడిన పారిశ్రామిక సంస్థల ఆదాయం : 1 ఏప్రిల్ 1948 నుంచి ఆరుసంవత్సరాలలోపు నిర్మించబడి, సరుకులను వుత్పత్తి చేస్తున్న పారిశ్రామిక సంస్థల ఆదాయం నుంచి 6% వరకు పన్నులేకుండా ప్రత్యేకంగా మినహాయించ బడింది.

ఈ పైన చెప్పిన మినహాయంపులన్నీ వ్యక్తులకు, హిందూ అవిధక్తకటుంబాలకు రిజిస్టర్ కాని ఖరీదలకు, బాయింట్లు వ్యాపారాలకు వర్తిస్తాయి.

ఈ తగ్గింపులన్నీ పోగా వచ్చిన రాబడి మొత్తంమీద చెల్లించవలసిన ఆదాయం పన్నుల్లో యిది :

ఆదాయం పన్ను	రేటు	సో ఛార్జీ
1. మొదటి రు. 1,500 లు మీద	పన్ను లేదు	లేదు
		ప్రక్కకాలం రేటుకు
2. తర్వాత రు. 3,500 లు మీద	రు. 9 పైసలు చొ॥	$\frac{1}{4}$ వంతు
3. „ రు. 5,000 లు మీద	అదా తొమ్మిదిపైసలు	„
4. „ రు. 5,000 లు మీద	మూడు అదాలు	„
5. మిగతా మొత్తాల మీద	నాలుగు అదాలు	„

మరా : అవిధక్త హిందూ కటుంబాలకు రు. 14,400 లు, ఇతర్రా ము. 7,200 లు లోపు రాబడిమీద సదరు సో ఛార్జీ వుండదు

సూ ప ర్ టా క్ష

	రేటు	సో ఛార్జీ
1. మొదటి రు. 25,000 లు మీద	రేడు	రేడు
2. తర్వాత రు. 15,000 లు మీద	రూపాయకు మూడణాలు	ప్రక్క కాలంలో రేటుకు $\frac{1}{4}$ వంతు
3. „ రు. 15,000 లు మీద	నాలుగు అణాలు	„
4. „ రు. 15,000 లు మీద	ఆరణాలు	„
5. „ రు. 15,000 లు మీద	ఏడణాలు	„
6. „ రు. 15,000 లు మీద	ఏడణాలన్నర	„
7. „ రు. 50,000 లు మీద	ఎనిమిదణాలు	„
8. „ మిగతా మొత్తాల మీద	ఎనిమిదణాలన్నర	„

మరా : వ్యక్తిగత ఆదాయం రు. 4,200 ల లోపు, హిందూ అవిధక్త కుటుంబ ఆదాయం రు. 8,400 ల లోపు అయితే ఆదాయం పన్ను అసలే కట్టనవసరంలేదు.

లిమిటెడ్ కంపెనీలు కట్టవలసిన పన్ను

ఆదాయం పన్ను : ప్రతి రూపాయకు పావలా చొప్పున పన్ను కట్టాలి. కంపెనీ లకు ఏ విధమైన తగ్గింపులూ లేవు.

సో ఛార్జీ : ఆదాయం పన్నుమీద 5% సో ఛార్జీ క్రింద చెల్లించాలి. ఇదికాక కంపెనీలు కార్పొరేషనుటాక్సు కూడా కట్టాలి. ఆదాయం హెచ్చినకొద్దీ కార్పొరేషన్ టాక్సు కూడా హెచ్చుతుంది.

ఇండియన్ స్టాంపు ఆక్టు

(1899 లో జారీకాబడిన 2వ కేంద్ర చట్టం)

(1922 లో జారీకాబడిన 6వ మద్రాసు చట్టంచే సవరించబడింది)

దస్తావేజు స్వభావం	స్టాంపు డ్యూటీ
1. దత్తత దస్తావేజు (adoption deed)	22—8—0
(a) స్వీకారం (b) అధికారం (c) అంగీకారం	
2. ఖరారు నామాలు	1—8—0

దస్తావేజు స్వభావం		ప్రాంత ద్యూతి		
3. హక్కు పత్రాలు, తనఖా ఖరారు నామా (Agreement relating to deposit of title deeds)		బెంగళూరు	మద్రాసు	చెన్నై
(a) బాకీ అడిగినప్పుడుగాని (on demand) మూడు నెలల ఆనంతరం ఇచ్చే ఏర్పాటుతో అయితే		బెంగళూరు	మద్రాసు	చెన్నై
బాకీ మొత్తం రు 200	మించకపోతే	0- 9-0	0- 6-0	0- 3-0
బాకీ మొత్తం రు 200	మించి 400 మించకపోతే	1- 2-0	0- 9-0	0- 6-0
" 400	" 600	1-11-0	0 15-0	0- 9-0
" 600	" 800	2- 4-0	1- 2-0	0-12-0
" 800	" 1,000	2-13-0	1- 8-0	0-15-0
" 1,000	" 1,200	3- 6-0	1-11-0	1- 2-0
" 1,200	" 1,600	4- 8-0	2- 4-0	1- 8-0
" 1,600	" 2,500	6-12-0	3- 6-0	2- 4-0
" 2,500	" 5,000	13- 8-0	6-12-0	4- 8-0
" 5,000	" 7,500	50- 4-0	10- 2-0	6-12-0
" 7,500	" 10,000	27- 0-0	13- 8-0	9- 0-0
" 10,000	" 15,000	40- 8-0	20- 4-0	13- 8-0
" 15,000	" 20,000	54- 0-0	27- 0-0	18- 0-0
" 20,000	" 25,000	67- 8-0	33-12-0	22- 8-0
" 25,000	" 30,000	81- 0-0	40- 8-0	27- 0-0
" 30,000	పైన ప్రతి 10,000 కు			
	లేక ఆందరి భాగాలక	27- 0-0	13- 8-0	9- 0-0

(b) బాకీ మొత్తం మూడు నెలల్లోనే తీర్మానించే వరకు అవుతే పైన చెప్పిన రేట్లలో సగం చెల్లించాలి.

4. (a) తనఖా: అప్పాధనపు తనఖా అయితే తనఖా మొత్తానికి:

మొత్తం తనఖా రు 10	మించినపుడు	0- 6-0
" రు 10	అకు మించి 50 మించినప్పుడు	0-12-0
" 50	" 100	1- 8-0
" 200	" 300	4- 8-0
" 300	" 400	6- 0-0

దస్తావేజు స్వభావం					స్థాంతు దూత్యతీ
మొత్తం తనఖా	400 లకు	మించి	500	మించనప్పుడు	7-8-0
"	500	"	600	"	9-0-0
"	600	"	700	"	10-8-0
"	700	"	800	"	12-0-0
"	800	"	900	"	13-8-0
"	900	"	1000	"	15-0-0
"	1000	మించినపుడు (ప్రతి 500 లకు			7-8-0
అందలి విభాగానికి					
(b) స్వాధీనపు తనఖా అవుతే తనఖా మొత్తానికి					1-8-0
మొత్తం తనఖా రు 50 లు మించనపుడు					
మొత్తం బాకీ 50 రూ. మించి 100 రూ. మించనప్పుడు					రు. 3-0-0
"	100	"	200	"	6-0-0
"	200	"	300	"	9-0-0
"	300	"	400	"	12-0-0
"	400	"	500	"	15-0-0
"	500	"	600	"	18-0-0
"	600	"	700	"	21-0-0
"	700	"	800	"	24-0-0
"	800	"	900	"	27-0-0
"	900	"	1000	"	30-0-0
వేయి రూపాయిలకు మించినపుడు (ప్రతి రు. 500 లకు					15- 0-0
అందలి భాగానికి					
(c) స్వాధీనపు తనఖా (Usufructuary Mortgage)					పై మాదిరిగా స్థాంతు పెట్టవలెను.
(d) ఆస్తి అమ్మకం షరతుతో పెట్టబడిన తనఖా (Mortgage by Conditional Sale)					డీటర్
(e) 1. తనఖామీద తనఖా పెట్టవలసివస్తే (Further change on Mortgage); రెండవ తనఖామాదా మొదటి తనఖావలె అస్వాధీనపు తనఖా అయినే అదనంగా యివ్వబడిన మొత్తంమీద					అస్వాధీనపు తనఖా మాదిరి

దస్తావేజు స్వభావం	స్థాంతు ధ్యోతి
2. పూర్వపు తనఖా, అదనం తనఖా రెండున్నూ స్వాధీనపు తనఖాలైతే అదనం తనఖా మొత్తంమీద	స్వాధీనపు తనఖా మాదిరి
3. దర్మిలా తనఖా స్వాధీనపు తనఖా అయి, మొదటికి అస్వాధీనపు తనఖా అయితే	కందు తనఖాల మొత్తం మీద పైమాదిరిగా లెక్క కట్టగా లేని మొత్తం లోని, మొదటితనఖా! వుంచబడిన స్థాంతున మీనచాయించవలెను.
4.A తనఖాసాస్తు తిరిగి వాపనియ్యకూకేందుకు వాపను దస్తావేజు (Reconveyance deed of Mortgaged Property): (a) స్వాధీనపు లాకట్టు రు. 1000 కు మించని యెడల వాపను దస్తావేజులో చేయబడిన ప్రతిఫలం మీద (b) మిగతా ఏ ఇతర సంగతిలోనైనా	4 (b) స్వాధీనపు తనఖా మాదిరి 30- 0-0
5. పంట తనఖా (Mortgage of crop) (a) మూడు నెలల్లో బాకీ తీర్చే వరకునో బాకీ మొత్తం రు. 200 కు మించనిచో బాకీ మొత్తం రు. 200 మించినచో ప్రతి రు. 200 లకు అందలి భాగాలకు (c) 18 నెలల్లోగా బాకీ తీర్చే యెడల బాకీ మొత్తం రు. 100 కు మించనిచో (d) బాకీ మొత్తం రు. 100 కు మించినచో ప్రతి రు. 100 కు అందలి భాగాలకు	0- 4-0 0- 4-0 0. 6-0 0- 6-0
6. దాన ప్రత్రాలు (Gifts deeds) దానం చేయబడిన మొత్తం ఆ పి నిలువ మీద	నెం. 4(b) స్వాధీనపు తనఖా మాదిరి
7. కవుక్కు (Leases) వ్యవసాయమునకు సరిబంధించినవి (a) ఏకసారి కవుక్కు - మక్తా ఎంత అయినా సరే	స్థాంతు లేదు

దస్తావేజు స్వభావం	స్థాంతు ద్యూటీ
(b) కవులును గురించి ఒక ఖరారునామా రాసుకొని సదరు ఖరారునామాకు, కవులుకు ఎంత స్థాంతు పెట్టవలయునో అంత స్థాంతుమీద ఖరారునామా వ్రాసుకుని, సదరు ఖరారునామా ప్రకారం దర్మిలా కవులు వ్రాసుకున్నయిన సదరు కవులుకు	1. 8.0
(c) పైన చెప్పబడిన కవులకుకాక మిగతా ఏలాంటి కవులకుకయినా.....	
1. కవులు కాలపరిమితి ఒక సం॥గాని అంతకు తక్కువగాని అయితే మక్తకాలానికి ఆయ్యే సామ్యమీద	4 a ఆస్వాధీనపు తనఖా మాదిరి.
2. 1 సం. మించి 5 సం. మించని కవులకు 1 సం. దామాషా మక్త సామ్యమీద	డిటో
3. 5 సం. మించి 10 సం. మించని కవులకు 1 సం. దామాషా మక్త సామ్యమీద	4 b స్వాధీనపు తనఖా మాదిరి.
4. 10 సం. మించి 20 సం. మించని కవులకు 1 సం. దామాషా మక్త సామ్యకు రెట్టింపుమీద	డిటో
5. 20 సం. కవులకు దామాషా మక్త సామ్యకు మూడురెట్లు మొత్తంమీద	డిటో
6. 30 సం. మించి 100 సం. మించనప్పుడు దామాషా మక్త సామ్యకు నాలుగు రెట్లుమీద	డిటో
7. a కొలుదిడుదలలు (Surrender of Leases) అసలు కొలు రు 15 మించని స్థాంతుమీద గాయబడివుంటే అసలు కొలు రు 15 మించిన స్థాంతుమీద గాయబడివుంటే అసలు కొలుకు స్థాంతు లేకుండావుంటే...	అసలు కొలుకు స్థాంతు యెంతో అంత 15.0-0 స్థాంతు అవసరంలేదు.
7. b కొలు మార్పు (Transfer of Lease) అసలు కొలుకు స్థాంతు లేకుండావుంటే కొలు ఎంత ప్రతిఫలానికి ట్రాన్స్ ఫర్ చేయబడుతున్నదో అంత ప్రతిఫలంమీద	ట్రాన్స్ ఫర్ కు స్థాంతు అవసరంలేదు. 4 b - స్వాధీనపు తనఖా మాదిరి
8. పంపిణీ దస్తావేజులు (Partition deeds) (a) రెండు సమానవాటాల్లోకి ఒకభాగం నిలువమీద	4 a ఆస్వాధీనపు తనఖా మాదిరి

దస్తావేజు స్వభావం	స్థాంపు డ్యూటీ
(b) రెండు అసమానమైన వాటాల్లో, చిన్నవాటా నిలువమీద	డిటో
(c) రెండుకన్నా యెక్కువ వాటాల్లో, పెద్దవాటా మినహాయించి, మిగతా చిన్నవాటాల మొత్తం నిలువమీద	డిటో
9. భాగ వ్యాపారపుదస్తావేజులు (Partnership deed)	
(a) పెట్టుబడి రు. 500 లకు మించనిచో	10- 0-0
(b) పెట్టుబడి రు. 500 లకు మించనిచో	40- 0-0
సదరు భాగ వ్యాపారపు రద్దు దస్తావేజుకు	20- 0-0
10. హక్కు విడుదల దస్తావేజులు (Release deeds)	
(1) సామాన్యంగా మనోవర్తి (2) వారసత్వం (3) భాగం	} నెం. 4 a ఆస్వాధీనపు తక్షణా ముదిరి
(4) జీవితకాలం హక్కు (5) పట్టావగైరాహక్కులు వదలుకొన్నట్లు రాయబడి దస్తావేజులకు—	
హక్కు వదలుకొన్న ఆస్తిని నిలువ లేక ప్రతిఫలం రు. 1000 లకు మించకుండా ఉంటే ఆ మొత్తం మీద	
రు. 1000 లకు మించి ఎంత అయినా సరే	15- 0-0
11. (a) సెటిల్ మెంటు దస్తావేజులు అయితే ఆస్తి కిమ్మత్తుమీద	నెం. 4a ముదిరి
(b) సెటిల్ మెంటు రద్దుకు— ఆస్తి మొత్తం నిలువమీద	} పై మాదిరిగానే రు. 30 మించి స్థాంపు పెట్ట నక్కరలేదు.
12. ప్రామిసరీ నోటు అడిగినపుడు (On demand)	
చెల్లించేలాగున రు. 250 మించినపుడు	0- 1-0
250 మించి రు. 1000 మించినపుడు	0- 2-0
రు. 1000 మించినపుడు ఎంత అయినా సరే	0 4-0
13. రసీదులు (Receipts)	
రు. 20 మించిన స్వామ్య పుచ్చుకొని యిచ్చినరసీదులకు	0- 1-0
14. వీలునామా	
ఒకరి మరణానంతరం జరుగవలసిన ఏర్పాటులను గురించి వ్రాయబడిన దస్తావేజు వీలునామా	స్థాంపు లేదు
15. బాకీదారున్న రుణదాతలన్నూ చేసుకొను ఒప్పందం	22- 8-0

దస్తావేజు స్వభావం	స్థాంపు డ్యూటీ
16. A కన్వేయన్స్ రెట్టు (నిక్రయ దస్తావేజుల వ్యవహారమిది)	4 b మాదిరిగా
16. B జామీను బాండ్లు	
(a) జామీను మొత్తం సిగ్నా స్టిల్ నిమిత్తం లేకంగా, గు. 1,000 మించనిచో సదరు మొత్తానికి	4 a అన్వేషకపు తస్కామాదిరి
(b) జామీను మొత్తం గు. 1000 క్కు మించినచో ఎంత మొత్తమైనను సరే	15- 0- 0
(c) సిగ్నా స్టి జామీనుమీద ఎంత మొత్తం కేటాడుకుందో అంత మొత్తమిది	4 a మాదిరి
(d) వ్యవసాయదారుల రుణ చట్టాలనుబట్టి బాన్ దారులుగాని, వారి జామీనుదారులుగాను రాసి యిచ్చు జామీను బాండ్లకు	స్థాంపు లేదు

“ఫర్ ఎ లాస్టింగ్ పీస్ -

ఫర్ ఎ పీపుల్సు డెమోక్రసీ ”

[ప్రపంచంలో 19 భాషలలో ప్రతివారం వెలువడే కొమిన్ ఫారం పత్రిక]

ఇంగ్లీషు ప్రతి

సంవత్సరం చందా 4 రూపాయలు మాత్రమే.

ఈ క్రింది అడ్రసుకు చందా పంపితే సరాసరి బుఖారెస్టు నగరం నుండి మీకు పోస్టు చేయబడుతుంది.

పీపుల్సు పబ్లిషింగ్ హౌస్ లిమిటెడ్, బొంబాయి-4

రైతు బుంజు నివారణ చట్టం

(1938 లో సవరించబడిన 4 వ చట్టం)

ఈన్న అప్పలను తగ్గించి, భూమి అప్పలమీద తగ్గింపువద్దీరేటు అనుబంధించి, తద్వారా రైతుకు బుంజుభారం నుంచి రక్షణ కల్పించే నిమిత్తం యీ చట్టం (The Madras Agricultural Dept. Rules & Act, 1938) అమల్లోకి తీయబడింది.

ఈ చట్టం రైతులకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది. రైతు అనగా

(a) రాష్ట్రంలోని ఏదైనా వ్యవసాయపు లేక తోటల భూముల్లో అమ్మకం హక్కు (Saleable Interest) గల వ్యక్తి. (సదరు భూమి మ్యూనిసిపాలిటీ లేక కంట్రీస్ మేటు సరిహద్దుల్లో వుండరాదు. గవర్నమెంటు వారివల్ల చేస్తుతో వుచితంగా మంజూరు చేయబడినదై వుండరాదు.)

(b) మద్రాసు ఎస్టేటుస్ ల్యాండు ఆక్ట్ 1908 ప్రకారం భూస్వామి (Land holder) క్రింద రైతుగా వుంటూ, సదరు భూమిమీద హక్కు కలిగియున్న వ్యక్తి.

(c) మలబార్ టెనెన్సీయాక్ట్ 1929 ప్రకారం అలాంటి భూముల్లో హక్కులు గల వ్యక్తి.

(d) పైన a, b, c క్లాజ్ లో వుదహరించబడిన భూముల్లో గాలు హక్కులు గల వ్యక్తి.

అయితే దిగువ వుదహరించిన వ్యక్తులు, రైతులుగా పరిగణించబడరు.

(a) 31 మార్చి 1938 తో అంతమయ్యే అధిక సంవత్సరంతో కలిపి రెండు సంవత్సరాలు అవాయంపన్న కట్టిన వ్యక్తి.

(b) 1 ఆక్టోబరు 1937 కు ముందు 1937 తో కలుపుకొని వరసగా నాలుగు అర్థసంవత్సరాలకు, రు 600 అదాయం (వ్యవసాయ అదాయం మినహా) మీద వృత్తి పన్ను ప్రతి అర్థసంవత్సరానికి కట్టిన వ్యక్తి.

(c) 1 ఆక్టోబరు 1937 కు ముందు 1937 తో కలుపుకొని వరుసగా నాలుగు అర్థసంవత్సరాలకు వ్యవసాయపు మినహా ఆస్తి లేక యింటిపన్ను కట్టిన వ్యక్తి.

(d) రు 500 మించిన పేష్కను కట్టి ఎస్టేటుకు హక్కుదారుడు లేక రు 100 మించి క్విట్ రెంటు, జోడీ కట్టబడి లేక పొరుపు చెల్లిస్తున్న వ్యక్తి.

పై నిర్వచనం ప్రకారం 'రైతు' అయిన వ్యక్తి రుణాలు విధిగా చట్ట నిబంధనల ప్రకారం తగ్గించబడతాయి. అయితే 13 A. సెక్షన్ ప్రకారం B. C. వ్యక్తులు కూడా రైతులుగానే పరిగణించబడాలి.

1 ఆక్టోబరు 1932 కు పూర్వం చేయబడిన రుణాలు తగ్గింపుకు సంబంధించిన నిబంధనలు.

1. 1 అక్టోబరు 1937 నాటికి, తీర్మానం చేయవలసిన వడ్డీ యావత్తు తీర్మానం చేయబడినట్లు పరిగణించబడును. అసలు మొత్తంనుంచి ఏమైనా సామ్యు చెల్లించవలసి వుంటే, సదరు మొత్తం చెల్లించి పక్షంలో బాకీ పూర్తిగా తీర్మానం చేయబడినట్లు యెంచబడును.

2. బాకీదారుడు పెట్టుబడిదారుని వద్దనుంచి తెచ్చిన అసలుకు రెట్టింపు మొత్తం చెల్లించివుంటే, బాకీ పూర్తి పరిష్కారం అయినట్లే.

3. అసలు ఖాయీదారులకాని వడ్డీ లేక అసలు పరిష్కారం నిమిత్తం చెల్లించ బడిన సామ్యు, అప్పు తెచ్చిన అసలుకు రెట్టింపుకు తగ్గితే, సదరు కురదలా మొత్తం లేక అసలుకింద యివ్వవలసిన కురదలాల్లో ఏ మొత్తం తక్కువైతే, ఆ మొత్తం చెల్లిస్తే, బాకీ పూర్తి పరిష్కారం అయినట్లుగానే భావించబడును.

4. ఏ పెట్టుబడిదారుడు అయినా, ఈ చట్టం అమల్లోకి రాకపూర్వం 1, 2, 3 క్లాజుల ప్రకారం కన్న ఎక్కువ మొత్తం వసూలు చేసివున్నట్లయితే సదరు మొత్తం బాకీదారునకు వాపసు చేయవచ్చునని ఉంటుంది.

1 అక్టోబరు 1932 న గాని, దర్మిలాగాని చేయబడిన అప్పుతగ్గింపుకు వర్తించే నిబంధనలు—

పై లేదేలగాయను ఈ చట్టం అమల్లోకి వచ్చేవరకు ఉభయపార్టీలు అంగీకరించిన వడ్డీరేటు నూటికి సంవత్సరానికి రు 5 చొప్పున వడ్డీరేటులో ఏ వడ్డీరేటు తక్కువైతే ఆ వడ్డీరేటు చొప్పున వడ్డీకట్టబడును. ఈలాగా బాకీదారు వడ్డీకింద కొంతసామ్యు చెల్లించి ఉంటే సదరుసామ్యులోను కురదలావడ్డీసామ్యు మాత్రమే చెల్లించవలెను.

2. ఏ పెట్టుబడిదారుడైనా ఈ ఆక్ట్ ప్రకారం అసలు రావలసిన దానికన్న ఎక్కువ వసూలుచేసి ఉంటే సదరు మొత్తం వాపసు చేయవలసినది.

ఇదికాక స్వాధీనపు తనఖా తగ్గింపులకు (Usufructuary Mortgages) చట్టంలో ఏలుకలిపించబడిందికూడా.

రైతుచేసిన రుణాలను రాబట్టుకోవానికి చేయబడిన దావాల్లో వడ్డీరేటు 5%, గరిష్ట రేటుకు మించి నిర్ణయించబడరాదు. ఒక్కదావాల్లోనేకాదు; ఆఖరికి కోర్టు అమర్చుకొంటే, ప్రాసీడింగుల్లో, బాకీ డిక్రీ అయ్యాక కూడా వడ్డీ తగ్గింపుకు బాకీదారు కోర్టువారిని కోరవచ్చు. ఈ నిబంధనలకు మించిన వడ్డీ రేటును కోర్టువారు అవస్థం తగ్గించాలి.

అయితే, బాకీదారు రైతు అయినప్పటికీ ఈ దిగువ వుదహరించిన బాకీలకు, ఈ చట్ట నిబంధనలు వర్తించవు.

(a) రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి చెల్లించవలసిన రెవిన్యూ, పన్ను పెన్షన్లు లేక బాకీలు వగైరా.

(b) కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెల్లించవలసిన రెవిన్యూ, పన్ను పెన్షన్లు లేక బాకీలు వగైరా.

(c) స్థానిక అధికార సంస్థలకు (Local bodies) చెల్లించవలసిన పన్ను, సమ్మెలు లేక బాకీలు వక్షారా.

(d) మ్యూనిసిపాలిటీ లేక కౌంటిన్ మెంటు సరిహద్దుల్లో వున్న ఇండ్లను సెక్యూరిటీగా వుంచి తెచ్చుకొన్న బాకీలు.

(e) నువ్రాయి కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీస్ ఆక్ట్ 1932 ప్రకారం ఓటివ్వరైన కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీలనుంచి (ల్యాండు మాట్రికల్ బ్యూరొలలో సహా) తెచ్చిన బాకీలు.

(f) దిశ్వాసభంగం (Breach of trust) మూలకంగా చేర్చబడిన బాధ్యతలు.

(g) కోర్టు డిక్రీవ్వారా లేక నురేదిగంగానైనాసరే, ఏర్పడిన మనోవర్తిక సంబంధించిన బాధ్యతలు.

(h) 1 జూలై 1937 కు పాత స్త్రీకి యివ్వవలసిన బాకీలు. అయితే ఆనాటికి ఆమె వుండున్న ఆస్తి, కావలసిన బాకీలతోసహా రూ. 6000 లకు మించరాదు. ఆమెకప్పున్న ఆస్తి విలువ కట్టడం నిమిత్తం, ఆమె వుండున్న ఇల్లు, ఇంజనీవున్న పర్సనల్, సెక్యుర్టీ దుస్తులు, పాటు వస్త్రాలు లెక్కలలోకి తీసుకోబడవు.

(i) వ్యవసాయమాలీలగాని, వ్యవసాయ సంబంధంగాని యివ్వవలసిన మాలీ మొత్తాలు.

ఎట్రెడ్ టైర్ పర్ఫుమెన్స్

21 22¹ ప్రకాశం రోడ్డు,
గవర్నమెంటు : విజయవాడ-2.

పుల్ సర్కిలు విపనుపై

చక్కని పరిమళము, పుష్కలమైన పనివారాలు, కంపెనీ టైర్లతో మా టైర్లను క్లిష్టమైన పరిమళమున, మన్నిక, గ్యాసింగ్ కియ్యవ్వబడును.

మావద్ద యాంక్షన్ టైర్లలో, పనినిముఖాగా, రియూజ్ ని లోపములున్నచో మా స్కంబిల్లులు, బ్యాడ్లతో మరమ్మత్తు చేసి ఇవ్వాలివామ.

ఫ్యాక్టరీ, ఇతర విషయములకు ఆఫీసువారిగో సంప్రదింపుము.

M.N.A.

వ్యవసాయము బుబ్బలు

నేటి సామాజికస్థితిగతులూ అప్పు
తెచ్చుకొనాతే, ఆర్థిక సంఘాత్
భీదరైతాంగానికి, కలుదారకూ నోట
గడవదు. కాకిసాగదు. వేళ్ళమీద లెక్క
పెట్టదగినంత మంది భూస్వాములు ఒకే
అప్పుతెచ్చినా, పా లం కొనేందుకో,
ట్రాక్టరు కొనేందుకో తెచ్చారు. తనాత
సులభం గాతీర్చుకుంటారు. పేదలైతాంగం
ముఖ్యంగా బోటుకంటుంబ బడెట్టును
వూడుకోడానికి, వ్యవసాయ ఖర్చులక
మరుపు కొనేందుకు తమరు ఖర్చులక
వినియోగిస్తారు. వీరు తెచ్చిన అప్పుకు
హద్దులేకుండా పెళ్ళి వడ్డీనే తీసులేక
పోతున్నారు.

ఈ దినంగా మదరాసురాష్ట్రం (ఆదివాణ్య) మొత్తం ఎంత మేరకు అప్పులున్నాయో దిచా రంగ చే నిమిత్తం 1895-1946 సంవత్సరాలమధ్య కాలంలో ఐదుసార్లు ప్రయత్నం జరిగింది.

1895 లో విచారణ జరిగిన సర్వేక్షాదర్శి నిట్టర్స్ మొత్తం అప్పుడు 45 కోట్లుగా అంచనాపెడితారు. 1930 వ సంవత్సరంలో విచారణజరిపిన మరునాడు రాష్ట్ర బ్యాంకింగ్ విచారణకమిటీ దానిని 150 కోట్లుగా అంచనా పెడింది. 1930 లో డాక్టరు పి. జి. గామత్ ఇది 200 కోట్లకు పెరిగిందని అంచనాపెడితారు. 1935 వ సంవత్సరంలో విచారణ జరిపిన డబ్బు. ఆర్. యచ్. సర్వేక్షాదర్శి కూడ దీనిని 200 కోట్లుగా అంచనాపెడితారు.

మీదిచారణ తర్వాతనే మదిగాను
ప్రభుత్వం కైదురుణ నివారణచట్టం

(1936) (Madras Debt Concilia-
tion Act), మద్రాసు వ్యవసాయదార్ల
అప్పు తగ్గరిపుణుడు (1938) (Madras
Agriculturists Debt relief Act,
1938) తోమారుడేయిడి అమలుపరచ
బడాయి.

1946 వ సంవత్సరంలో విచారణ జరిపిన డాక్టరు డి. వి. నారాయణస్వామి నాయుడు అప్పు ఇంకా పూర్వమున్న దానికన్న, ఈ విచారణకాలానికి తగ్గించబడి అంచనా చేస్తేనే, మొత్తం 218 కోట్లుగా తేలింది. మొత్తం అప్పులలో ఎనిమిది నాలుగుపాళ్ళు (80%) మధ్యతరగతి వర్గ వైతానిం తలపైపెంపునది, యుద్ధ కాలంగా వ్యవసాయోత్పత్తుల ధిల పెరుగుదల పూర్వములక, సనికి వైరు లను అప్పులు ఏర్పడే అవకాశం ఇచ్చింది. కాని వీరికి ఎట్టిమేలు చేయర లేదని, కొలువారు, భూములులేని వ్యవ సాయ కూలీల అప్పులు ఇంకా పెరిగి యని స్పష్టంగా వ్రాశారు. అందుచేత ఏమైనా అప్పు తగ్గించే అంశే ఆది పూర్తిగా పూర్వమున, సనికి రైతులదే.

ఈ విధంగా పెరుగుతున్న వజీర్యాచార్యుల అప్పులు తీర్చేకై, రూ. ౧౦ లక్షలకు పైగా ఖాతాను కూడా బంధనాత్మక ఖాతాలో చేర్చబడి.

ఇట్టి చుట్టి గుడి మీద కులాంగమ్మ
అడగా నాలక్ష్మీ నందుకొన్నానో నీ, భూమి
మీదా గానోలు, అగ్రీకల్పరత్త క్రమిక
నా నీమే ప్రారంభించబడ్డాయి.

1925 వ సంవత్సరం ఆగస్టు 3వ
తేదీన, కృష్ణా జిల్లా గుడ్లవల్లెరులో ఆంధ్రులు

మొట్టమొదటి భూమి తనఖా బ్యాంకు ప్రారంభించబడింది. తర్వాత 1928వ సంవత్సరం మే మాసంలో రూపు గోదా వరిజిల్లా ఆలమూరులో రెండవ భూమి తనఖా బ్యాంకు ప్రారంభించబడింది. 1928 లో కృష్ణాజిల్లా వడ్డ మన్నాడ గ్రామంలో మూడో బ్యాంకు ప్రారంభించబడింది.

మొదట ప్రారంభించబడిన బ్యాంకులు అప్పులు ఇవ్వడానికి కావలసిన నిధుల సేకరణకు, డిబెంచులు 'ప్లాట్' చేసింది. కాని వీటి వ్యక్తిగత క్లిష్ట ఫలితం పోవటంచేతా, మదరాసు రాష్ట్రంలోని కొన్ని భూమి తనఖా బ్యాంకుల అనుబంధపచేసి (Federated) మదరాసు కోపరేటివు భూమి తనఖా బ్యాంకుగా 1929 వ సంవత్సరంలో ఏర్పడినాయి. ఈ బ్యాంకుద్వారా డిబెంచర్లను ప్లాట్ చేసి, వచ్చిన సహాన్ని, సాధారణ భూమి తనఖా బ్యాంకులద్వారా అప్పులుగా ఇస్తుండేవారు.

ఆంధ్రరాష్ట్ర అవతారిక సందర్భంలో మదరాసు రాష్ట్ర కోపరేటివు భూమి తనఖా బ్యాంకునుండి, ఆంధ్రకు చట్టరీత్యా వచ్చే భాగంలో, 1953 వ సంవత్సరం, సెప్టెంబరు విడవలేదిన "ఆంధ్ర కోపరేటివు కేంద్ర భూమి తనఖా బ్యాంకు" ప్రారంభించబడింది. ఈ బ్యాంకు నాలుగు వచ్చిన అస్తి, అప్పులు ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో ఈవిధంగా ఉన్నాయి :

రాష్ట్రంలో ఇవ్వబడుతున్న అప్పులలో చాల భాగం, పాత అప్పుల తీర్చటానికే వినియోగపడుతున్నట్లు ఆంధ్ర భూమి తనఖా బ్యాంకు కార్యదర్శి

శ్రీ దత్తత్రేయలుగారు అంచనావేశారు. బ్యాంకు చిరునామా :

ఆంధ్ర కోపరేటివు సెంట్రలు ల్యాండ్ మార్టింగ్ బ్యాంకు రిమిటెడ్ నెం. 110,111 ఆర్మీనియన్ వీధి, బార్లెటౌను. మద్రాసు-1

1952వ సంవత్సరం జూన్ మాసంలోనికి ఆంధ్రలో 55 భూమి తనఖా బ్యాంకులు, ఉన్నాయి. వీటి మొత్తం చెల్లించిన మూలధనం (Paid-up capital) రు. 16.32 లక్షలు, రిజర్వు రు. 3.47 లక్షలు. వీటి మొత్తం వ్యాపారం (Working Capital) రు. 227.78 లక్షలు. ఈ బ్యాంకులు కేంద్ర భూమి తనఖా బ్యాంకుకు ఇవ్వవలసిన బాకీ రు. 206.67 లక్షలు. ఇది, ఇచ్చిన అప్పులు మొత్తం రు. 37.76 లక్షలు, 1952 వ సంవత్సరం జూన్ 30 వ తేదీనాటికి, ఈ బ్యాంకు మెంబర్లనుండి రావలసిన అప్పులు 207.24 లక్షలు, మెంబర్ల ఓవర్ డ్యూ (Over due) రు. 2.86 లక్షలు, దీని మీద రావలసిన వడ్డీ రు. 48 వేలు. మొత్తం బ్యాంకులలో 37 బ్యాంకులు మొత్తం రు. 61 వేలు బాధ్య సంపాదించాయి. 15 బ్యాంకులకు మొత్తం రు. 14 వేలు నష్టం వచ్చింది.

అగ్రికల్చరల్ క్రెడిట్ కోపరేటివులు

1951-52వ సంవత్సరంలోనికి రాష్ట్రంలో 6,420 క్రెడిట్ కోపరేటివులున్నాయి.

ఈ సొసైటీల సభ్యులకు 5.56 లక్షలు. వీటి మొత్తం చెల్లించిన క్షేరధనం రు. 73.66 లక్షలు. రిజర్వులు, ఇతర

అప్పులు	అస్తులు
<ol style="list-style-type: none"> 1. పేరుధనం రు. 10,80,700 2. రిజర్వుఫండు ఇతర నిధులు } రు. 15,03,175 3. డిబెంచర్లు రు. 2,76,94,000 4. డిపాజిట్లు, ప్రభుత్వం వద్ద లెచ్చిన ఆస్తులు } రు. 30,49,972 5. ఇతర ఆస్తులు రు. 6,56,767 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ప్రైవేట్ బ్యాంకులకు ఇచ్చిన అప్పులు } రు. 2,48,98,494 2. సింకింగుఫండు రు. 66,75,795 3. ఇతర పెట్టుబడులు } రు. 24,10,325
<p>మొత్తం రు. 3,39,84,614</p>	<p>మొత్తం రు. 3,39,84,614</p>

నిధులు రు 57.36. వీటి మొత్తం వర్కింగ్ కాపిటల్ రు 578.23 లక్షలు. 1951-52, సంవత్సరంలో ఇది ఇచ్చిన అప్పులు 337.33 లక్షలు. సభ్యులనుండి రావలసిన అప్పులు రు. 449.93 లక్షలు. 1951-52 ఆఖరుకు ఈ సొసైటీలు చెల్లించవలసిన అప్పులు రు. 429.22 లక్షలు. ఈ సొసైటీలలో సభ్యులచేత వేయబడిన డిపాజిట్లు రు. 9.48 లక్షలు. సభ్యులుకానివారు వేసిన డిపాజిట్లు రు. 8.06 లక్షలు.

ప్రభుత్వ రుణాలు

ప్రభుత్వం అగ్రికల్చరిస్టు లోన్స్ అండ్, లాండ్ ఇంప్రోవ్ మెంట్స్ లోన్స్ ఆక్టుల ప్రకారం, తక్కువ రుణాల నిస్తున్నది. 1950-51 వ సంవత్సరంలో ఆంగ్లజిల్లాలో రు. 131 లక్షలు తక్కువ ఋణాలుగా ఇవ్వబడ్డాయి. వెర్ సబ్సిడీ స్కీముక్రింద రు. 23.56 లక్షలు 4½% వడ్డీరేటుకు అప్పులుగా ఇవ్వబడ్డాయి.

ప్రభుత్వం ప్రస్తుతం ఇస్తున్న అప్పులు రైతు అవసరాలదృష్ట్యా నామమాత్రమే! వీనితోనూ, ఈ అప్పులతో సంరైతు దరఖాస్తులు పెట్టుకోవలసిన విధానం, అధికారుల అలక్ష్య వైఖరి (Red-tapism), అవినీతి ఇత్యాది విషయాలు, ఈ అప్పులకై రైతులు ప్రయత్నించకుండా చేయటానికే లోబడ్చుకున్నాయి.

ఉన్న ఘామి తన ఖా బ్యాంకులు, కోపరటివు క్రెడిట్ సొసైటీలు నేటి రైతు అవసరాలదృష్ట్యా చాల తక్కువ! వీటిలో ఆర్థిక భాగం, స్వార్థపరులైన గ్రామ పెత్తందార్లు, రాజకీయక్షులవారి చేతిలో చిక్కుటంవల్ల, అప్పులు తీసుకోడానికి ఎవరు అర్హుల వారికి లభించడం లేదు. అందువల్ల ఉత్తమాశయాలలో ప్రారంభించబడ్డ ఈ బ్యాంకులు, సొసైటీలు బాధితులకు సాయపడవలసినంతగా సాయపడటంలేదు.

పోస్టుల సమాచారం

1953 వ సంవత్సరం జులై మాసంతానికి పోస్టులు డిమాండ్మెంట్లు వారు సమర్పించిన దాని ప్రకారం, నిందిత పోస్టులపట్ల ఇత్యాది సమాచారం ఇగువ ఇవ్వబడింది.

కార్డులు

గోకిలు కార్డులు ఆంధ్రప్రదేశ్ పోస్టుచేయబడినవిలోనికి లేక పట్టణంలో మాత్రమే టెక్నోలాజీ చేయబడితాయి. కార్డు ఖరీదు అర్హత, పట్టు కార్డుఖరీదు అలా.

ఒకే సమయంలో మరొకటి వ్రాసేందుకు ఉపయోగపడే కార్డుల ముక్కానీ, పట్టుకార్డులెల అమ్మినవి.

ఇన్ లాండ్ లేటర్లు

కీటికి లోపల వైపున మాత్రమే వ్రాయాలి. ఎటువంటి కాగితాలు ఇందులో పెట్టరాదు. ఇన్ లాండ్ లేటర్ ఖరీదు అమ్మినవి.

కనెక్టు

కనెక్టు కనెక్టులు. ఇందులో కులం బయటకు మించి కాగితాలు పెట్టరాదు. మొదటి కులంకాక, అదనంగా ఉండే ప్రతి కులం లేక కులంగా కొంత భాగానికి అనుచోప్పున అదనంగా స్టాంపులు అంటించాలి.

కనెక్టు పోస్టులు డిమాండ్మెంట్లు వారు నిర్ణయించిన పట్టణప్రకారం స్టాంపులు అంటించి, కనెక్టు అంటించినా లేక అసలు అంటించకపోయినా టెక్నోలాజీ చేసేటప్పుడు, ఆ కనెక్టుపట్ల స్టాంపుల విలువకు రెట్టింపు చిరునామావారునుండి

ముఖ్యపేర్లు. కార్డులయిన పక్షంలో అది టెక్నోలాజీ చేయబడవు.

ఎక్స్ ప్రెస్ డెలివరీ

ఎక్స్ ప్రెస్ డెలివరీ కార్డు, కవరు, ఇన్ లాండ్ లేటర్లు, ఎక్స్ పాక్టు (రిజిస్టర్ చేయబడ్డది) మాత్రమే అంగీకరించబడతాయి. వాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ పోస్టులు కాక, అదనంగా కందకాల స్టాంపులు అంటించాలి. టెక్నోలాజీ ఆఫీసు, ఎక్స్ ప్రెస్ డెలివరీ గోపల ఉన్న గ్రామాలలో మాత్రమే ఇది టెక్నోలాజీ చేయబడతాయి. ఇది మామూలు ఉన్న కాలమాసిగాకాక, ఆఫీసు ఉత్తరం చేయబడే కెల్గ్రామువలె టెక్నోలాజీ చేయబడుతుంది. కీటినివే చేసేందుకు "ఎక్స్ ప్రెస్ డెలివరీ" పేర్లు ఉన్నవిగా ఉచితంగా ఇవ్వాలి.

అంబిగ్రాఫ్

కాగితాన్ని పంపేటప్పుడు, పాకెట్లలోని పోస్టులకు గోల్డుడిమాండ్మెంట్లు వారు పేసే చూచుట విలుగా ఉంచాలి. ఇలాగే కనెక్టుపట్ల అంటించటం కాని, సేద్య చేయటంకాని చేయరాదు.

తుదింగా, వార్తాపత్రికలు, అన్ని రకాల అచ్చు కాగితాలు, పుస్తకాలు, వ్యాపార, దస్తావేజులు, ప్రతికిలకు ప్రత్యేకంగా పంపేవారిపత్రాలు పంపవచ్చు.

తుదింగా పంపేవానికి మొదటి విని గులాలకు అలా, రెవ్యూరే ప్రతిరంధువు గులాలకు, అంతకు రెక్కవబయటకు అర్హత పోషన స్టాంపులు అంటించాలి.

రెండువందల కులాలకు మించిన బయ్యల వున్నది అంగీకరించబడవు.

సర్టిఫికేట్ ఆఫ్ పోస్టింగ్

మనం పంపిన బంట్రాకు ఉత్తరం పోస్టుచేశాడా లేదా అని తెలుసుకొనేందుకు ఈ పద్ధతి వసుసరించవచ్చు. పోస్టు చేసిన ప్రతి మూడు లేక అంతకు తక్కువ ఉత్తరాలకు అర్హదా.

లేట్ ఫీజు

కవర్లు, కార్డులు, బుక్ పాకెట్లకు పోస్టాఫీసులో అయితే అర్హదా. ఆర్. యం. యస్. లో అయితే అనా.

పార్సింగు

వెయ్యిమూడు లేక 12½ సేర బయ్యల వరకు మాత్రమే అంగీకరించబడతాయి. ప్రతి 40 కులాలు, అంతకుతక్కువ ఉన్న పార్సీలకు ఎనిమిదవంటి అవుతుంది. 440 కులాల బయ్యలకు మించిన పార్సింగు విధిగా రిజిస్టరుచేయాలి. పార్సింగు 3½ అడుగుల పొడవుకు, లేక అడుగుల చుట్టుకొలతకు మించి ఉండరాదు.

పోస్టు నిబంధనలు నిషేధించిన పదార్థాలే వీటిలో పంపరాదు. పార్సీలు ఎవరికైతే పంపుతున్నారో వారికి ఒక్క ఉత్తరం మాత్రమే పెట్టవచ్చు. అట్లుకాక రెండు ఉత్తరాలు పెట్టవలసివస్తే ఆ ఉత్తరం పోస్టులో పంపితే ఎంత విలువగల స్టాంపులు అంటించాల్సి ఉంటుందో అంతకు రెట్టింపు డబ్బును, ఆ పార్సీలు బట్టాడా చేయబడే వారి నుండి వసూలుచేస్తారు. పార్సీలు బట్టాడా కాక, పంపినవారికి తిరిగివచ్చేట్లయితే, ఆ పార్సీలు పంపినపుడు అంటించిన

(68)

పోస్టుబిల్లిల ఖరీదు లో సగంవసూలు చేస్తారు.

రిజిస్ట్రేషను

కార్డు, కవర్లు, బుక్ పాకెట్ రిజిస్టరు చేయవచ్చు. వైది వాటిబయ్యలతో నిమిత్తం లేకుండా ఆరణాలు పోస్టుబిల్లిలనంటించ వలసి ఉంటుంది.

తిరుగుగీడు కావలసిన అనా అదనం.

ఇన్ సూరు

ఇన్ సూరుచేసి పంపబడే వస్తువులు నష్ట పడితే వాటిఖరీదును పోస్టు డిపార్టు మెంటువారు ఆనష్టపడిన వారికి పరిహారం ఇస్తారు. ఎదులేల రూపాయిల విలువకు మించిన పార్సీలు ఇత్యాదులు ఇన్ సూరుకు అంగీకరించబడవు.

ఇన్ సూరు చేయబడిన వాటిని లు వ పంపరూపాయలకు మించకపోతే ఆరణాలు, తరువాత ప్రతిపందరూపాయలకు మూడవాల చొప్పున అదనం అవుతుంది. ఇన్ సూరు చేయబడిన కవర్లు, పార్సీలు వీటికి బయ్యలపకారం చేయబడిన, స్టాంపులతో నిమిత్తం లేకుండా నేతరేటున ఖర్చు ధరించాలి.

రు. 25 లకు మించిన ప్రతి వి. పి. పి. ని విధిగా ఇన్ సూరుచేయాలి. పార్సీలు లేక కవర్లలో నాణెములు, బంగారం, వ్లాటింగు విలువయినరాళ్ళు, నగలు, రూపాయల నోట్లు, ఇతర బంగారు వెండి సామానాలు పంపబడుతున్న ప్రతికవరుకు, లేక పార్సీ లును విధిగా ఇన్ సూరుచేయాలి.

రిజిస్టరు కవర్లు, వి. పి. పార్సింగు కూడా ఇన్ సూరు చేయబడతాయి.

వి. పి. పి. లు

వీటిని విధిగా రిజిస్టరు చేయాలి. ఈ త
రాలు, పాకెట్లు, వార్తాపత్రికలను వి.పి.పి.
లుగా పంపవచ్చు. కాని, వి. పి. పి. కంటిని
వారికి వచ్చే మొత్తం వెయ్యి రూపాయ
లకు మించకూడదు. ఇంతకు మించి
వి. పి. పి. లు అంగీకరించబడవు. వి.పి.పి.
రు. 25 కు మించని యెడల ఆయ్యే
ఛార్జీలు, ఆ పంపబడే కవరు, పార్సెలు,
పాకెట్లు బరువుకు శేయవలసిన పోస్టు
విశ్వం కాక, రిజిస్ట్రేషను ఫీజు ఆరణాలు.
ఇవ్వనూరు చేయబడితే పోస్టింగు ఫీజు
అలా, ఇవ్వనూరుకొలు ప్రకారం ఛార్జీ.
వి. పి. పి. విలువ రు. 25 కు మించితే
పంపబడే కవరు, పాకెట్లు, పార్సెలు
బరువుకు శేయవలసిన పోస్టువిశ్వం కాక,
రిజిస్ట్రేషను ఫీజు ఆరణాలు, పోస్టింగు
ఫీజు రెండణాలు, విలువనుబట్టి ఇవ్వనూరు
ఫీజు చెల్లించవలసి వుంటుంది. కనీసం
పంపబడే వి. పి. పి. విలువకు తగ్గకుండా
ఇవ్వనూరు చెయ్యాలి.

మ వి యార్ ధ రు

ఆరువందల రూపాయలకు మించిన
మనియార్డరు అంగీకరించబడవు. పోస్టు
అధికారులు, అవసరమని తలచినచో, మని
యార్డరును చెల్లించనియకుండా ఆపవచ్చు.

రేటు :	రు. అ. పై.
రు. 5 కు	0—2—0
రు. 5 లకు మించి, పది రూపాయల లోపు	0—3—0
రు. 10 కి పైవ రు. 15 కు లోపు	0—4—0
రు. 15 కు పైవ రు. 25, ఇంతకు లోపు	0—5—0

ప్రతి రు. 25 లకు ఆరణాలు, ఆపైన
మిగిలిన మొత్తాలకు పై విధానాల ప్రకారం
కమిషన్ వసూలు చేయబడుతుంది.

టెలిగ్రాఫ్ మనియార్డరు

మామూలు మనియార్డరు రెట్టప్రకారం
పంపబడే మొత్తానికి ఆయ్యే కమిషన్ కాక,
టెలిగ్రాఫ్ ఛార్జీలు రెండణాలు అదనంగా
అవుతాయి. ఇటుపంటి మనియార్డరులా
అలా చిల్లర ఉండకూడదు.

పోస్టు లు ఆర ధ రు

ఎనిమిదణాల నుండి, పది రూపాయల
విలువకలిగిన పోస్టులు ఆరధరు పోస్టు ఫీసులా
అమ్మబడతాయి. ఇవి మనియార్డరు కాక
దబ్బు పంపే రెండో మార్గం.

ఎవరైనా మనకు పోస్టులు ఆరధరు పంపితే
దాన్ని ఏ హెడ్-లేట్ సబ్-పోస్టు ఫీసులా
చూపినా దబ్బిస్తారు. పోస్టులు ఆరధరు
తీసుకున్న ఆరు నెలలు దాటినతర్వాత
దబ్బుకలితే అలా కమిషన్ వసూలు
చేయబడుతుంది. తీసికొన్నవాటిని సవ
త్సరంలోపల మార్చుకోకపోతే, అవి
చెల్లవు.

పో స్టు బా క్సు లు

పోస్టు బాక్సులు, 'బ్యాగులు' అద్దెచ్చే
అవకాశమున్న పోస్టు ఫీసులలో, కిందిరేట్ల
ప్రకారం పోస్టు బాక్సు లేక 'పోస్టు
బ్యాగు' అద్దెకు తీసుకోవచ్చు.

సంవత్సరానికి రు. 12
మాడునెలలకు రు. 4

సే వి ం గ్సు బ్యాంకు

పోస్టు ఫీసులా రెండు రూపాయల
నుండి రు. 15,000, బాణంబ్ పోండు

క్రింద అయితే రూ. 30,000 లు దాచు కోవచ్చు.

వారానికి ఒక్కసారిమాత్రమే డబ్బు తీసుకోవచ్చు. ఏ ఆఫీసులో అయితే ఎక్కంటు ఉన్నదో ఆ ఆఫీసులోడబ్బు ఇవ్వబడుతుంది. ఇతర పోస్టాఫీసులలో ఇవ్వబడదు.

విదేశాలకు పోస్టేజీ

ఏడెస్, సిరాక్, నేపాల్, పాకిస్తాన్, పోర్చుగీసు ఇండియాలకు మామూలుగా దేశంలోఉన్న రేట్లప్రకారం చార్జీ అవుతుంది.

బర్మా, పరిషియా సింధు కాశ్మీర ప్రాంతాలలోని బ్రిటిష్ పి. ఓ. ఏజన్సీలకు అదనపురేట్లు. (దిగువ ఉదహరించిన రేట్లన్నీ నీ మెయిలురేట్లు)

కార్డులు

అన్ని దేశాలకు తేడారకా, రిస్టయి కార్డుల విధనాలు.

కవర్లు

సికి టౌన్సు బరువు (2½ మూలు)కు మించనియెడల పావలా, తర్వాత ప్రతి టౌన్సు, లేక అంతకు తక్కువ బరువుకు తేడారకా.

అచ్చుకాగితాలు

ప్రతి రెండు టౌన్సులకు లేక అంతకు లేక తక్కువబరువుకు అలా.

రిజిస్టరయిన వార్తాపత్రికలకు రెండు టౌన్సులు లేదా అంతకు తక్కువబరువుకు అలా.

వ్యాపారి పత్రాలు

మొదటి రెండు టౌన్సులకు పావలా, తరువాత ప్రతిరెండు టౌన్సులకు అలా.

విదేశాలకు పంపబడే అన్ని కవర్లు, కార్డులు, పార్సిళ్ళు ఇత్యాదులకు రిజిస్ట్రేషను ఫీజు అరణాల్లే.

విమానటపా

(1964 ఏప్రిల్ మాసంతానికి ఉన్న రేట్లు)

దిగువ వుదహరించిన దేశాలకు పంపే పోస్టుకార్డుఖరీదు అరణాలు. అరణౌమ్సు, అంతకు రేక్కు వ బరు వున్న కవయకు రూ. 14 0 అవుతుంది. తర్వాత ఎన్ని అరణౌమ్సులు బరువుంటే అన్ని 14 అణాలు అవుతుంది. ఉత్తరాణకాకుండా ఉండే అచ్చుకాగితాలు, వార్తాపత్రికలు, కేటలాగులు, ఇత్యాదులు బుక్పోస్టులో పంపవచ్చు. వీటికి రిజిస్ట్రేషనుఫీజు ప్రతి అరణౌమ్సు బరువుకు విదనాలు అవుతుంది. పైది రిజిస్ట్రేషను పోస్టులో పంపవచ్చు. రిజిస్ట్రేషనుఫీజు అణాలు.

ఎయిర్ రెటరు అర్థరూపాయి. దానిని మన ఇన్ రెటరువలె వ్రాయాలి. అందులో ఏమీ పెట్టకూడదు. ఇది రిజిస్ట్రేషనుకు అంగీకరించబడదు.

దేశాలు: ఆల్బేనియా, ఆస్ట్రేలియా, బెల్జియం, బల్గేరియా, బెనోస్వీజీయా, డెన్ మార్క్, ఎర్జెండు, ఫిన్లండ్, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, యునైటెడ్ కింగ్డమ్, (బ్రిటన్) గ్రీసు, హంబుర్గు, హంగరీ, ఇటలీ, లెక్సెంబర్గు, నార్వే, పోలాండు, పోర్చుగల్, రొమేనియా, స్పెయిన్, స్వీడెన్, స్విట్జర్లండ్, సోవియట్ యూనియన్, యుగోస్లావియా.

దిగువ ఉదహరించిన దేశాలకు పోస్టు పోస్టుకార్డు అరణాలు. కవయకు ప్రతి అరణౌమ్సు పది అణాలయ్యవ అవుతుంది. రిజిస్ట్రేషనుకు అరణాలు.

అచ్చు కాగితాలకు (ఉత్తరాలు కాకుండా) ప్రతి అరబొమ్మకు పావలా చొప్పున అవుతుంది. ఎయిర్ లెటరు అర్థ రూపాయి అవుతుంది.

దేశాలు: ఏడెన్, ఈజిప్టు, చైనా, ఇండో చైనా, ఇండోనేషియా, ఇరాన్, ఇరాక్, జపాన్, కోర్డాన్, కొరియా, లెబనాన్, మలయా, న్యూగిని, ఉత్తర బోర్నియో, పాలస్తీనా, ఫిలిప్పైన్సు, పాదీ ఆరేబియా, సిరియా, సింగపూరు, సయాం, తాయిలండు, టర్కీ.

బర్మా, ఆఫ్ఘనిస్తాన్ దేశాలకు, కనదుక ప్రతి అరబొమ్మకు ఒక రూపాయి అచ్చు కాగితం

మొదటిది

ప్రతి అర

పుకు రేడ

ఎయిర్ లెటరు వివరాలు.

దిగువ ఉదహరించిన దేశాలకు కనదుక ప్రతి అర బొమ్మ అరువుకు రు. 1-2-0, అచ్చు కాగితాలకు (ఉత్తరాలు కాకుండా) ప్రతి అర బొమ్మకు అరబాణు, కార్డు అర్థ రూపాయి, ఎయిర్ లెటర్ పదహారు అవుతుంది.

దేశాలు: ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలండు, యూనియన్ ఆఫ్ సౌత్ ఆఫ్రికా.

దిగువ ఉదహరించిన దేశాలకు కనదుక ప్రతి అర బొమ్మకు రు. 1-8-0, అచ్చు కాగితాలకు (ఉత్తరాలు కాకుండా) ప్రతి అర బొమ్మకు అర్థరూపాయి, కార్డుకు పదహారు, ఎయిర్ లెటరుకు ముప్పావలా అవుతుంది.

దేశాలు: కెనడా, న్యూవా, జమికా, హైట్స్, పనామా, ట్రినిదాడ్, యునై

టెడ్ స్టేట్స్ ఆఫ్ అమెరికా, దక్షిణ అమెరికాలాని అన్ని దేశాలు.

రేడియో లైసెన్సులు

రేడియో సెట్లు ఆమ్మేవారు, దిగుమతి చేసేవారు “డైరెక్టరు జనరల్ ఆఫ్ పోస్టు అండు టెలిగ్రాఫ్స్, న్యూఢిల్లీ” నుండి లైసెన్సులు పొందాలి.

రేడియో సెట్లు ఉంచుకొనేవారు కూడా పోస్టు డిపార్టుమెంటు వారి నుండి లైసెన్సు పొందాలి. లైసెన్సులు, ప్రతి మోడల్, సబ్ పోస్టాఫీసులలో ఇవ్వబడతాయి.

ప్రైవేట్ రేడియో సెట్లకు రు. 3-0-0. కి మ్యూనిసిటీ సెట్లకు రు. 10-0-0. విమానంలో కాని, నావికా, క్యాబ్లవాడబడే సెట్లకు 15-0-0. ఈ లైసెన్సులు మామూలుగా పోస్టాఫీసుల నుండి కాక, డైరెక్టరు జనరల్ ఆఫ్ పోస్టు అండు టెలిగ్రాఫ్స్, న్యూఢిల్లీ నుండి పొందాలి.

రేడియో ప్రసారాన్ని మరొక గదిలో వినిపించడానికి, లేక హాటలు, హాస్టలు లాని వివిధ గదులలో వినిపించడానికి విలుగా రౌండ్ స్పీకరు అమర్చవచ్చు. ఈ విధంగా ఒక రేడియోకు ఒక రౌండ్ స్పీకరు ఉపయోగించిన “కమ్యూనికేషన్ బ్రాడ్ కాస్టింగు రిసెవరు లైసెన్సు” పొందటానికి రు. 50 లు అవుతుంది. రివ్యూ అదే రేడియో క్రింద పనిచేసే ప్రతి స్పీకరుకు పదిరూపాయల చొప్పున చెల్లించాలి.

ఈ సెన్సులు నిర్ణీత కాల పరిమితి (ప్రతి సంవత్సరం జనవరిలో) లోగా పొందక పోయిన వారు క్షింఛ బడతారు. రేడియో సెన్సు చెడిపోయి వాడకపోయినా ఫీజు చెల్లించవలసిందే.

తంఠి - (టెలిగ్రాములు)

ఆరి నరీ (సాధారణ) టెలిగ్రాములకు, మొదటి ఎనిమిది మాటలకు 12 ఆణాలు, తరువాతి ప్రతిమాటకు ఆణా చొప్పున చెల్లించాలి.

ఎక్స్ప్రెస్ టెలిగ్రాములకు మొదటి 8 మాటలకు రూపాయిన్నర, తరువాత ప్రతి మాటకు షేడా చొప్పున చెల్లించాలి.

పాకిస్థాన్, సిలోన్ లకు

పాకిస్థాన్ కు పంపే ఎక్స్ప్రెస్ టెలిగ్రాములలో మొదటి 8 మాటలకు రూ. 2-12-0 లు, తరువాతి ప్రతిమాటకు పావలా, సాధారణ టెలిగ్రాములకు మొదటి ఎనిమిది మాటలకు రూ. 1-6-0 లు, తరువాతి ప్రతిమాటకు రెండణాలు.

సిలోన్ కు పంపే ఎక్స్ప్రెస్ టెలిగ్రాములలో మొదటి 8 మాటలకు రూ. 2-8-0, తరువాతి ప్రతి మాటకు మూడణాలు, సాధారణ టెలిగ్రాములకు

మొదటి 8 మాటలకు రూ. 1-4-0 తరువాతి ప్రతిమాటకు రెండణాలు.

స్లొయి పెయిడ్ టెలిగ్రాములు

మనం పంపిన టెలిగ్రాములకు సమాధానం టెలిగ్రాము ద్వారా మనకు పంపటానికి అయ్యే ఖర్చు మనం ముందుగానే చెల్లించవచ్చు. ఈ విధంగా చెల్లించే మొత్తం, మొదటి ఎనిమిది మాటలకు అయ్యే టెలిగ్రాఫ్ చార్జీకన్న తక్కువగా ఉండరాదు.

ట్రంక్ కాల రేటు

ఆఫీసులు పనిచేసే రోజుల్లో

ఉదయం 8 గంటల నుండి రాత్రి 9 గంటల వరకు	} పూర్తి రేటు
రాత్రి 9 గంటలనుండి అర్ధరాత్రి వరకు, ఉదయం ఆరు గంటలనుండి 8 గంటల వరకు	
అర్ధరాత్రి నుండి ఉదయం ఆరు గంటల వరకు	} అర్ధ రేటు
	} మూడవ వంతు రేటు

ఆదివారాలలో, టెలిగ్రాఫ్

ఆఫీసుల ఇతరకాలపు దినాల్లో

అర్ధరాత్రి నుండి ఉదయం 4 ఆరు గంటల వరకు	} మూడవ వంతు రేటు
ఉదయం 6 గంటల నుండి అర్ధరాత్రి వరకు	
	} అర్ధ రేటు

విదేశీ కరెన్సీ మారకం (1958, అక్టోబరు 31 నాటికి ఉన్న శేట్లప్రకారం)

కేరం	కరెన్సీ	శాసన పరిమితి	ఇండియా రూపాయలు	పాకిస్తాన్ రూపాయలు	హాంగ్ కాంగ్ డాలర్లు	అమెరికా డాలర్లు	జపాన్ డాలర్లు
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(6)	(8)
యూ.ఎస్.డబ్ల్యూ. కింగ్ డాలర్లు	శాండు	1.000	13.330	9.260	16.000	2.80	2.780
ఇండియా	రూపాయ	0.075	1.000	0.695	1.200	0.210	0.208
పాకిస్తాన్	రూపాయ	0.108	1.444	1.000	1.733	0.303	0.300
హాంగ్ కాంగ్	డాలరు	0.062	0.833	0.579	1.000	0.175	0.173
అమెరికా (U S A)	డాలరు	0.357	4.759	3.307	5.712	1.000	0.992
జపాన్	డాలరు	0.388	4.503	3.128	5.406	0.946	1.000
బెల్జియం	ఫ్రాంకో	0.019	0.257	0.178	0.308	0.054	0.053
జర్మనీ	మార్క్	0.001	0.013	0.009	0.016	0.003	0.003
నాసియన్ యూనియన్	రూపాయి	0.089	1.186	0.837	1.494	0.249	0.247
స్విట్జర్లాండు	ఫ్రాంక్	0.082	1.093	0.756	1.312	0.230	0.228
స్పెయిన్	పెసెటా	0.007	0.093	0.066	0.112	0.020	0.020
ఫ్రాన్సు	ఫ్రాంకు	0.001	0.013	0.009	0.016	0.003	0.003

దేశం	క ర న్ని	బచాన్ యాక్ట్ (9)	పోనియట్ రూబలు (10)	వ్యవ ప్రాంశు (11)	తెలియన్ ప్రాంశు (12)	ప్రాశు ప్రాంశు (13)
యు.ఎస్.ఎ. లింగ్ దం	రాండ్	1008.000	11.200	12.245	140.000	980.000
ఇండియా	రూపాయ	75.600	0.840	0.918	10.500	73.520
పాకిస్తాన్	రూపాయ	109.200	1.210	11.322	15.120	104.880
హాంకాంగ్	డాలరు	63.000	0.700	0.765	8.750	61.250
అమెరికా	డాలరు	360.000	4.000	4.373	50.000	350.000
రషియా	డాలరు	340.550	3.784	4.137	47.800	331.100
బ్రెజిల్	క్రబీల్	12.420	0.216	0.236	2.698	18.883
జపాన్	యన్	1.000	0.011	0.012	0.139	0.970
పోనియట్ యూనియన్	రూబలు	89.712	1.000	1.093	12.500	87.500
న్యూజిలాండు	ప్రాంశు	88.656	0.915	1.000	11.433	80.033
బెలిజ్	ప్రాంశు	7.056	0.080	0.087	1.000	7.000
బెలిజ్ (ప్రాంశు)	ప్రాంశు	1.028	0.011	0.012	0.143	1.000

తూకాలు - కొలతలు

10 మిల్లీమీటర్లు	=	1 సెంటీమీటరు
10 సెంటీమీటర్లు	=	1 డెసీమీటరు
10 డెసీమీటర్లు	=	1 మీటరు
10 మీటర్లు	=	1 డెకామీటరు
10 డెకామీటర్లు	=	1 హెక్టామీటరు
10 హెక్టామీటర్లు	=	1 కిలోమీటరు

సెంటీమీటరు $\times 0.3937$ = అంగుళాలు

మీటరు $\times 1.0936$ = అచాలు

కిలోమీటరు $\times 0.6214$ = మైళ్ళు.

100 చదరపు మీటర్లు	=	1 చదరపు సెంటీమీటరు
100 చదరపు సెంటీమీటర్లు	=	1 చదరపు డెసీమీటరు
100 చదరపు డెసీమీటర్లు	=	1 చదరపు మీటరు
100 చదరపు మీటర్లు	=	1 ఎక (are)
100 ఎక (ares)	=	1 హెక్టరు
100 హెక్టరు	=	1 చదరపు కిలోమీటరు

చదరపు కిలోమీటరు $\times 1.1960$ = చదరపు అచాలు

హెక్టరు $\times 2.4711$ = ఎకరాలు

చదరపు కిలోమీటరు $\times 0.3861$ = చదరపు మైళ్ళు

క్యూబిక్ కొలతలు

1000 క్యూబిక్ సెంటీమీటర్లు	=	1 క్యూబిక్ డెసీమీటరు
1000 క్యూబిక్ డెసీమీటర్లు	=	1 క్యూబిక్ మీటరు
10 మిల్లీలీటరు	=	1 సెంటీలీటరు
10 సెంటీలీటరు	=	2 డెసీలీటరు
10 డెసీలీటరు	=	1 లీటరు
10 లీటరు	=	1 డెకాలీటరు
10 డెకాలీటరు	=	1 హెక్టాలీటరు
10 హెక్టాలీటరు	=	1 కిలోలీటరు

లిటర్లు $\times 61.02 =$ క్యూబిక్ అంగుళాలు

లిటర్లు $\times 0.220 =$ ఇంపీరియల్ గ్యాలన్

హెక్టోలిటర్లు $\times 2.750 =$ ఇంపీరియల్ బుషెల్

హెక్టోలిటర్లు $\times 0.629 =$ బారెల్

బరువులు

10 మిల్లీగ్రాములు $=$ 1 సెంటీగ్రాము

100 సెంటీగ్రాములు $=$ 1 గ్రాము

1000 గ్రాములు $=$ 1 కిలోగ్రాము

100 కిలోగ్రాములు $=$ 1 క్వంటార్

10 క్వంటాలు $=$ 1 మెట్రిక్ టన్ను

SOME CONTRIBUTIONS TO

Modern Nutritional & Antianaemia Therapy

'SIRIVENA'

Liver Protein hydrolysate supplemented with Red bone marrow, stomach tissue extract, Vitamin A, D & B Complex including B 12 & Folic Acid, Ferrous Gluconate, Cobalt etc. 10 c. c. ampoules for oral use.

'FERILIVONE'

A tonic of proteolysed whole liver with Iron, Vitamin B Complex including Vitamin B 12 and Folic Acid and other minerals. Liquid for oral use.

'SIRILIVONE' WITH B 12 & FOLIC ACID (ORAL)

A tonic of Proteolysed whole liver extract supplemented with Vitamin B 12, Folic acid and other B Complex factors. Liquid for oral use.

'VITAMIN B COMPLEX'

WITH B 12 & FOLIC ACID (ORAL)

A powerful nutrient tonic combining all Vitamin B Complex factors including B 12 and Folic Acid for oral use.

South India Research Institute Ltd.,

P. B. No. 60, Buckinghampet, VIJAYAWADA-2

గ్రాములు $\times 0.0353 =$ ఔన్సులు
 లోగ్రాములు $\times 2.2046 =$ పౌండులు
 మెట్రిక్ టన్ను $\times 1.1023 =$ హెబ్బుటన్ను
 మెట్రిక్ టన్ను $\times 0.9842 =$ లాంగ్ టన్ను

కొలతలు

12 అంగుళాలు $=$ 1 అడుగు
 3 అడుగులు $=$ 1 గజము
 5 $\frac{1}{2}$ గజాలు $=$ 1 పోలు (Rod)
 4 పోలులు $=$ 1 గొలుసు
 10 గొలుసులు $=$ 1 ఫర్లాంగు
 8 ఫర్లాంగులు $=$ 1 మైలు
 అంగుళాలు $\times 2.540 =$ సెంటీమీటర్లు
 గజాలు $\times 0.9144 =$ మీటర్లు
 మైళ్ళు $\times 1.609 =$ కిలోమీటర్లు

చదరపు కొలతలు - వైశాల్యపు కొలతలు

144 చ. అం. లు $=$ 1 చ. అడుగు
 9 చ. అ. లు $=$ 1 చ. గజము
 30 $\frac{1}{2}$ చ. గజాలు $=$ 1 చ. రాడ్ (Rod)
 40 చ. రాడ్లు $=$ 1 హెక్టార్
 4 హెక్టార్లు $=$ 1 ఎకరం
 640 ఎకరాలు $=$ 1 చ. మైలు
 చ. గజము $\times 0.8361 =$ చ. మీటర్లు
 ఎకరాలు $\times 0.4047 =$ హెక్టార్లు
 చ. మైళ్ళు $\times 2.590 =$ చ. కిలోమీటర్లు

క్యూబిక్ కొలతలు

1728 క్యూబిక్ అం. లు $=$ 1 క్యూబిక్ అడుగు
 27 క్యూబిక్ అడుగులు $=$ 1 క్యూబిక్ గజం
 4 గిలెస్ $=$ 1 పింట్

2 పింట్లు	=	1 క్వార్టర్
4 క్వార్టర్లు	=	1 గ్యాలన్
2 గ్యాలన్లు	=	1 బెర్
4 బెర్లు	=	1 బుషెల్
8 బుషెల్లు	=	1 క్వార్టర్

క్యూబిక్ అడుగులు $\times 28.32 =$ లిటర్లు
 ఇంపీరియల్ గ్యాలన్లు $\times 4.543 =$ లిటర్లు
 ఇంపీరియల్ బుషెల్ $\times 0.3636 =$ హెక్టోలిటర్లు
 బారెల్ $\times 1.58 =$ హెక్టోలిటర్లు

బరువులు

16 గ్రాములు	=	1 ఔన్సు
16 ఔన్సులు	=	1 పౌండు
28 పౌండులు	=	1 క్వార్టర్
4 క్వార్టర్లు	=	1 హండ్రెడ్ పౌండు
20 హండ్రెడ్ పౌండులు	=	1 టన్ను

ఔన్సులు $\times 28.35 =$ గ్రాములు
 పౌండులు $\times 0.4536 =$ కిలోగ్రాములు
 హెక్టో టన్ను $\times 0.9070 =$ మెట్రిక్ టన్ను
 లాంగ్ టన్ను $\times 1.016 =$ మెట్రిక్ టన్ను

నాటికల్ కొలతలు

6 అడుగులు	=	1 ఫాథం
2 $\frac{1}{2}$ ఫాథంలు	=	1 గొలుసు
112 ఫాథంలు	=	1 మోస్ చుట్ట (One coil of Rope)
40 గొలుసులు	=	1 కేబుల్ చొదవు (నుమారు)
10 కేబుల్లు	=	1 నాటికల్ మైలు
6080 అడుగులు	=	1 నాటికల్ మైలు

ఫాథమ్ము $\times 2.00 =$ గజాలు
 సముద్రపు గొలుసులు (Sea chains) $\times 1.10 =$ ఫాథమ్ము
 సముద్రపు గొలుసులు $\times 4.40 =$ నేల గొలుసులు (Land chains)
 కేబుల్లు $\times 1.085 =$ అడుగులు
 సముద్రపు మైలు (Sea Mile) $\times 0.8684 =$ నేల మైళ్ళు (Land Miles)
 నాటికల్ $\times 2 + 32 =$ ఫారెన్ హీట్

ఫారినీఫీట్ $\times 32 + \frac{1}{2} =$ సెంటీగ్రేడ్

వాల్స్ $\times 6.075 =$ డ్రాములు

కులాలు $\times 2.43 =$ ఔన్సులు

పేర్లు $\times 0.486 =$ పానులు

మ్యూగులు $\times 1.361 =$ హంబ్రెడ్ పెయిట్

ఖండిన్ $\times 1.361 =$ టన్నులు

కొన్ని సరుకుల తూకాలు

సరుకు	ఇంగ్లీషు తూకం	అమెరికా తూకం
గోధుమ	60 పానులు	60 పానులు
రై	56 "	56 "
మొక్కజొన్న	56 "	56 "
అదికగింజలు	52 "	56 "
బార్లీ	50 "	48 "
బియ్యం	39 "	32 "
వెట్టలు	ఇంగ్లీషు తూకం 1/2 బార్లీ	అమెరికా తూకం 1/2 బార్లీ

కొన్ని ముఖ్యదేశాల వైశాల్యం, జనాభా

దేశం	వైశాల్యం చ. మై.	జనాభా
అల్బానీయా	10,79,965	1,71,96,000 (1950)
ఆస్ట్రేలియా	29,74,581	82,00,000 (1950)
బెలజిక్	32,90,000	5,07,00,000 (1951)
కనడా	36,94,863	1,38,45,000 (1950)
చైనా	34,08,488	48,36,87,000 (1950)
కొరియా	3,86,110	2,04,39,000 (1950)
క్యూబా	1,96,607	2,82,86,500 (1950)
యునైటెడ్ కింగ్డమ్ (USA)	36,86,000	15,06,97,400 (1950)
ఫ్రాన్స్	2,12,659	4,25,00,000 (1951)

దేశం	వైశాల్యం చ. మై.	జనాభా
బ్రిటన్	36,30,550	5,02,10,500 (1951)
భారతదేశం	12,69,640	35,68,29,000 (1951)
ఇండోనేషియా	...	7,88,00,000 (1950)
ఇరాన్	6,28,000	17,71,500 (1950)
ఇటలీ	1,16,000	4,67,37,704 (1951)
జపాన్	1,50,000	8,31,99,600 (1950)
మెక్సికో	7,68,800	2,55,64,200 (1950)
పాకిస్తాన్	...	7,56,87,000 (1951)
పోలెండు	1,30,000	2,47,62,000 (1950)
దక్షిణాఫ్రికా యూనియన్	4,72,550	1,26,46,400 (1951)
సోవియట్ యూనియన్	85,00,000	20,13,00,000 (1945)

Prabhata Press-Nellore

CREATIVE PRINTERS

Card Board Boxes — Rubber Stamps
Litho Printing — Colour Printing
Book Work — Invitation Cards

Embossing

Speciality in every works - Moderate Charges

SUGUNA PARISRAMALU

Crystal clear Mica Ckimneys. Paper & Yarn Merchants and
Commission Agents.

Grams : SUJAT — Mungamuruvari St. — Post Box No. 25

ప్రపంచంలో కెల్లా పెద్దవి

పెద్ద నదులు

నది	దేశం	పొడవు (మైళ్ళలో)
మిసిసిపి	అమెరికా (U. S. A.)	4,233
నైల్	నూబాన్	3,974
అమెజాన్	బ్రెజిల్	3,002
ఓర్	స్వీడియన్ యూనియన్	3,291
యాంగ్ టిస్	చైనా	3,229
పెన్నెల్	అమెరికా (U. S. A.)	2,950
కాంగో	బెల్జియన్ కాంగో	2,919
రినా	స్వీడియన్ యూనియన్	2,857
మెకంజీ	కనడా	2,857
అమూర్	స్వీడియన్ యూనియన్	2,782
యోలా	చైనా	2,714
మిశిగన్	ఇండో చైనా	2,608
మెంటలారెంట్	కనడా	2,300
హల్గా	స్వీడియన్ యూనియన్	2,236

పెద్ద కాలువలు

పాలిక్ కాలువ	స్వీడియన్ యూనియన్	141
నూయెక్ కాలువ	ఈజిప్ట్	100
అల్ఫ్రెడ్ కనాల్	బెల్జియం	82
మాస్కో - హల్గా కాలువ	స్వీడియన్ యూనియన్	79
హల్గా - డాన్ కాలువ	"	63

ప్రపంచంలో కెల్లా ఎత్తయిన భవనాలు

ఎంపైర్ స్టేట్ బిల్డింగ్, న్యూయార్క్	అడుగులు. 1,241
క్రైస్టల్ ప్యాలస్, న్యూయార్క్	" 1,045
ఎఫీర్ బిల్డింగ్	" 984
లెమన్ హిల్, యూనివర్సిటీ, మాస్కో	" 820
వ్యూడాగ్ టవర్, రెంహాల్	" 558
వియోట్స్ పిరమిడ్స్ ఈజిప్ట్	" 479
క్లౌడ్ గేట్ లండన్	" 467

పాదవై న రైలు మార్గాలు

కేక్ దొడ్డునది రైల్వేకు	5,900 మై.
మాస్కో - పెకింగ్ రైలుమార్గం	5,620 "
టాస్సు టైబీరియన్ రైల్వే, షెయిలింగ్ స్క్రూనుండి వ్లాడివాస్టోక్కు	4,037 "
సదరన్ పసిఫిక్ రైల్వే, న్యూయార్క్ నుండి లాస్ ఏంజెల్స్ కు	3,881 "
కెనడియన్ పసిఫిక్ రైల్వే, హాల్లిఫాక్స్ నుండి నాన్ కోవరకు	3,743 "
ఎచ్ సెన్ - టూపో కా అండ్ సాంటా ఫీ - రైల్వే న్యూయార్క్ నుండి లాస్ ఏంజెల్స్ కు	3,688 "
ఆస్ట్రేలియన్ కోస్ట్ రైల్వే, పోర్ట్ ఆగస్టా నుండి పెర్త్ కు	3,478 "
ఓరియంట్ ఎక్స్ ప్రెస్, పారిస్ నుండి ఇస్టాన్ బుల్ కు	1,925 "
బాగ్దాద్ - కొయినా - బాగ్దాద్ - బస్సోరే రైల్వే	1,465 "

ఎవరెస్టు శిఖరారోహణ

హిమాలయ పర్వత శిఖరలలో కెల్ల ఎత్తయినది ఎవరెస్టు శిఖరం. ఎత్తు 29,141 అడుగులు.

ఈ శిఖరాన్ని ఎక్కడానికి 1921 నుండి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. 1953 లో మాక్రేమ్ ఇది జయించబడింది.

1921 నుండి, దీన్ని ఎక్కడానికి జరిగిన ప్రయత్నాల వివరాలు :

• 1921 లో, రెఫ్టెంట్ కలనల్ హాచిన్సు ఆగ్నే డిటిక్ పర్వతారోహణని నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు 23,000 అడుగులవరకు మాక్రేమ్ వెళ్ళగలిగింది.

• 1922 లో డ్రిగ్ డియర్ చార్లెస్ బి. బ్రూన్ (డిటిక్) నాయకత్వాన ప్రయత్నించిన జట్టు 27,300 అడుగుల వరకు వెళ్ళగలిగింది. మొట్టమొదటిసారి పీక్ ప్రాంతాన్ని తిరిగి చూడ నా

(Oxygen apparatus) ను వయోగించారు.

• 1924 లో రెఫ్టెంట్ కలనల్ హాచిన్సు (డిటిక్) నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు 28,100 అడుగులవరకు ఎక్కింది. ఈ జట్టులోని నభ్యులు మౌలనీ, ఇర్విన్లు ప్రమాదానికి గురై చనిపోయారు.

• 1933 లో హార్లడ్ డ్రిగ్ (డిటిక్) నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు 28,100 అడుగులు ఎక్కి, వాతావరణం అనుకూలంగా లేకపోవటంచేత ప్రయత్నం విరమించుకోవలసి వచ్చింది.

• 1936 లో మౌళిసారి పీక్ నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు 23 వేల అడుగుల వరకు వెళ్ళగలిగింది. వాతావరణం సరిగా లేకపోవటంచేత ప్రయత్నం విరమించుకోవచ్చు.

1938 లో హెచ్. డబ్ల్యు. తిక్కాచర్ల (బిటిఘ) నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు 27,300 అడుగులవరకు ఎక్కగలిగింది.

1952 లో ఆర్. ఎడ్యుర్తి లెస్ మానెంటు (స్విస్) నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు 23,215 అడుగులవరకు వెళ్ళి వర్షాలవల్ల, వాతావరణం సరిగా లేక పోవటంవల్ల తిరిగి రావలసివచ్చింది.

1952 లో (చరి కాలంలా) ఆర్. గ్రావియేర్ మెనలర్ (స్విస్) నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు, వాతావరణం సరిగా లేక పోవటంవల్ల తిరిగి రావలసివచ్చింది.

త్యాన బయలుదేరిన జట్టు, వాతావరణం సరిగా లేకపోవటంచేత 26,575 అడుగులు వెళ్ళినవారు ప్రయత్నం విరమించి వెనుదిరిగవలసి వచ్చింది.

1953 లో కలనల్ బాస్ మాంట్ (బిటిఘ) నాయకత్వాన బయలుదేరిన జట్టు శిఖరాగ్రహణలో విజయం సాధించింది. ఈ జట్టు సభ్యులైన టెన్ సింగు (నేపాలీ) హిలరీలు మే 29న తేవీన శిఖర ఆగ్రహాన్ని చేరగలిగాడు.

ఇతర హిమాలయ శిఖరాలు

ఇతర హిమాలయ పర్వత శిఖరాల ఎక్కడానికి అనేక ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కొన్ని శిఖరాలు జయించబడ్డాయి.

23,250 అడుగుల ఎత్తున్న గార్జోక్ ఆఫ్ షిఖరాన్ని ఎక్కడానికి 1938, 1939, 1953 సం॥లలో ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కాని సాధ్యంకాలేదు.

23,146 అడుగులు ఎత్తున్న కాంచో గంగ శిఖరాగ్రహణకు 1905, 1929, 1930, 1931 సం॥లలో ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఎవరూ కృత కృత్యులు కాలేదు.

నాగ్ శిఖరం 26,810 అడుగులు - ఎక్కడానికి ప్రయత్నం 1953 లో జరిగింది. కాని, ఇది జయించబడలేదు.

25,600 అడుగుల ఎత్తున్న నాగ్ పర్వతము, ఇదివరలో నాల్గొండు ప్రయత్నం చేసి దాక్కుకున్నాడు. హెర్బీగ్ కోఫర్ 1953 లో జయించగలిగాడు.

25,615 అడుగుల ఎత్తున్న వందడేరి 1936 లోను, 25,447 అడుగుల ఎత్తున్న "కామెట్" 1931 లోను, 25,230 అడుగుల ఎత్తున్న "రిండ్ మిక్" 1951 లోను, 23,360 అడుగుల ఎత్తున్న "త్రికోర్" 1907 లోను జయించబడ్డాయి.

తెలంగాణ

రచయిత:

యస్. వి. కె. ప్రసాద్

ఎ. అనంతరెడ్డి

తెలంగాణ

ఆంధ్రప్రదేశ్ చరిత్రలో ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించిన ప్రాంతం తెలంగాణ. తాత వాహనుల కాలంలోని ఆంధ్రరాష్ట్రంలో ప్రధాన భాగంగా వుంది. కాకితేయల కాలంలో, ఆంధ్ర రాజీయ వికాసానికి కేంద్రమయింది. తరువాతి దీని కాలం నిదేశపాలనక్రింద, ముఖ్యంగా ఆర్థికంగా పంశపు పరిపాలనక్రింద ఉంది, అనేక విధాల కిష్టపట్టినట్లు ఉంది. చాళుక్య సామ్రాజ్యవాదల, చాళుక్య పాలన వ్యతిరేకంగా, భారతవ్యవస్థాత్మకంగా, ఆంధ్రప్రదేశ్ చరిత్రలోని సాహస పోరాటంలో తెలంగాణ ప్రముఖ పాత్రను నిర్వహించింది. ఆంధ్రరాష్ట్రం విస్తరించిన తర్వాత తెలుగు ప్రజలందరూ ఒక ప్రభుత్వం క్రిందనే వేవాలని నాలుగవ వికాసాంధ్ర ఉద్యమంలో తెలంగాణ ముందుకువచ్చింది.

ఇటీవల తెలంగాణ, ముందు ముందు విస్తరించిన విస్తరించిన ప్రాంతంగా ఉంది. మూడు భాగాల ప్రాంతాల ఒకటిగా నాలుగవ ప్రాంతంగా పంపించిన తరువాత తెలంగాణ ప్రధాన భాగంగా ఉంది. ఈ పంపించిన జిల్లాలలో 9 తెలంగాణ జిల్లాలు, తక్కిన వాటిలో 5 ముఖ్యంగా జిల్లాలు, 3 కిల్లా లు జిల్లాలు ఉన్నాయి.

తెలంగాణలోని 9 జిల్లాలు: 1. హైదరాబాద్, 2. నల్గొండ, 3. వరంగల్,

4. ఖమ్మం, 5. కరీంనగర్, 6. ఆదిలాబాద్, 7. నిజామాబాద్, 8. మెదక్, 9. మహబూబ్ నగర్, పంపించిన ప్రభుత్వ వ్యవహారతాత తెలంగాణగా వ్యవహరించబడుతున్న ప్రాంత ముఖ్య పాటు రామరాయ జిల్లాలో జిల్లాలు, ఆలంపూరు తాలూకాలు; నల్గొండ జిల్లాలోని కొండగిల్లు, తాండూరు తాలూకాలు తెలుగు ప్రాంతం. ప్రజాపరి 18వ ప్రైవేటాకామ ప్రభుత్వ ప్రాంతీయ పాలన కోర్టు విమర్శ చేస్తూ చేసిన ప్రతిపక్షానికి నల్గొండ జిల్లాలోని కరం తాలూకా, కరం జిల్లాలోని జవరా తాలూకా, నాగార్జునసాగర్ తాలూకాలు, నాగార్జున జిల్లాలోని ముఖ్య తాలూకా తెలుగు ప్రాంతాలుగా ప్రకటించింది. ఈ ప్రాంతాల నుండి చివర ప్రాంతానికి చూడవచ్చు. కాని, కరం యిచ్చే తెలంగాణ విస్తీర్ణం, చాళుక్య ప్రభుత్వ వ్యవహారతాత పంపించే 9 జిల్లాల వంటి ఉద్దేశమయివుంది. తెలంగాణలో పద ముద కన్నడ, మహబూబ్ ప్రజలుండే ప్రైవేటాకామ జిల్లా జిల్లాలు, ఉత్తరాన మహబూబ్ లున్న వివిధ (మధ్యప్రదేశం లోనిది) ఉన్నది. విముక్త కొంతవరకు మధ్య ప్రదేశంలోని నాంకా జిల్లాలోని నాలుగు ప్రాంతముల వరకున తాలూకా; తర్వాతి ఆంధ్ర రాష్ట్రంలోని తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని మూడు, పోలవరం

తాలూకాలు; తిరువారీ పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా జిల్లాలు కలిపి ఉన్నది. దక్షిణాన ఆంధ్ర రాష్ట్రంతో కలిసి ఉన్నది.

తెలంగాణా నిల్వల వైశాల్యం 40,088.50 చదరపుమైళ్ళు. (ఈ నిల్వలకు బయటవున్న తెలుగుప్రాంతం కలిపితే తెలంగాణా వైశాల్యం షహారు 44,000 చ. మైళ్ళు వరకుంటుంది) హైదరాబాదు స్టేటు మొత్తం వైశాల్యం 82,698 చదరపుమైళ్ళు. ఈవైశాల్యం ప్రస్తుత ఆంధ్ర రాష్ట్ర వైశాల్యంతో కలిపి చూస్తే 1,07,325.98 చదరపు మైళ్ళు అవుతుంది.

అనగా ప్రస్తుత గొంబాయి రాష్ట్రానికన్నా, విస్తీర్ణంలో 4,108.2 చదరపుమైళ్ళు తక్కువ. ఆంధ్ర రాష్ట్రంతో కలిసివున్న మద్రాసు రాష్ట్ర వైశాల్యం కన్నా 20,464.2 చదరపుమైళ్ళు తక్కువ అందుకని, నుంచు విస్తీర్ణభావే విశాలాంధ్ర చాలా విశాలంగా ఉండటం చేరి పరిపాలనా సౌలభ్యం ఉండదు. కాబట్టి ఆంధ్ర, తెలంగాణా రాష్ట్రాలు కావాలనే వారి వాదన ఎక్కిరా నిలవ జాలదు.

జనాభా

1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణా తొమ్మిది జిల్లాల జనాభా 1,01,07,773. ప్రక్కపేటలోని పట్టికలో జిల్లాలవారీ జనాభా వివరాలు పొందు పరచబడ్డాయి :

పేటలోని మిగతా జనాభాకంటే తెలంగాణా జనాభా 15,59,638 ఎక్కువ. నూతన ఆంధ్రరాష్ట్ర జనాభాలో కేసి మొత్తం 3,13,89,127. ఈ జనాభా మొత్తం, బొంబాయిరాష్ట్ర జనాభా కన్నా 45,66,873 తక్కువ.

జిల్లాలవారీ జనాభా పోల్చి చూస్తే, అన్ని జిల్లాలలో కంటే కరీంనగరి జిల్లాలో జనాభా అధికంగా ఉంది. అన్నిటికన్నా ఖమ్మం జిల్లా జనాభా తక్కువ.

తెలంగాణాలో ప్రతి చదరపు మైలుకు సగటున 264.7 మంది నివసిస్తున్నారు. హైదరాబాద్ జిల్లా జనసాంద్రత (Density) చదరపు మైలుకు 917. తెలంగాణాలోని మరే జిల్లాలోను ఇంత జనసాంద్రతలేదు. ఆదిలాబాదు జిల్లాలో జనసాంద్రత 123. ఇతర అన్ని జిల్లాలలోకంటే తక్కువ.

తెలంగాణాలో 51,00,604 మంది పురుషులు, 49,99,169 మంది స్త్రీలు వున్నారు. మొత్తంపై స్త్రీలకన్నా పురుషులు ఎక్కువగానే వున్నా, నిజామాబాదు జిల్లాలో 8,030 మంది స్త్రీలే పురుషులకన్నా ఎక్కువగా వున్నారు. మహబూబునగరం, ఆదిలాబాదు, పెదక, కరీంనగరి జిల్లాలలోని కొన్ని తాలూకాలలోకూడా పురుషుల కంటే స్త్రీలే ఎక్కువగా వున్నారు.

జనాభాలో 79,60,933 మంది గ్రామ వాసులు, 21,46,840 మంది పట్టణ వాసులు. అయితే ఈ పట్టణ జనాభాలో సరాసరి సగం [10,85,722] ఒక్క హైదరాబాదు నగరంలోనే ఉన్నారు.

తెలంగాణాలో 1951 వ సంవత్సర జనాభా లెక్కల ప్రకారం మొత్తం 19,909 గ్రామాలు, 240 పట్టణాలు ఉన్నాయి. దిగువ పట్టికలో, వివిధ జిల్లాలలో, వివిధ తరగతుల జనాభా గల గ్రామాలు, పట్టణాలు ఎన్ని ఉన్నదీ 999 వ పేజీలో వివరించబడింది :

1000 వ పేజీలోని పట్టికలో కొన్ని ముఖ్య పట్టణాల జనాభా వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి :

వివరము	వి. వి. మ. - రూ. పైసలు	మొ. రూ. పాతా	పు. రూ. పాతా	మొ. రూ. పాతా	మొ. రూ. పాతా	మొ. రూ. పాతా	మొ. రూ. పాతా
మొ. రూ. పాతా	1,645.10	15,11,236	7,60,730	7,50,606	3,56,134	11,55,202	76.4
మొ. రూ. పాతా	4,493.54	14,28,168	7,21,768	7,07,400	13,00,018	1,28,150	8.9
మొ. రూ. పాతా	5,105.27	13,25,984	6,78,801	6,47,183	11,35,028	1,90,956	14.8
మొ. రూ. పాతా	5,385.71	12,52,810	6,44,144	6,08,666	11,49,575	1,03,235	8.1
మొ. రూ. పాతా	5,749.80	11,86,496	5,94,239	5,92,257	10,70,974	1,15,522	9.7
మొ. రూ. పాతా	3,409.10	10,27,993	5,16,388	5,10,005	9,40,231	87,062	8.5
మొ. రూ. పాతా	2,937.60	7,73,128	3,82,563	3,90,535	6,39,796	1,33,362	17.2
మొ. రూ. పాతా	7,358.70	9,02,522	4,51,882	4,50,640	7,89,417	1,13,105	12.5
మొ. రూ. పాతా	3,982.45	7,00,006	3,59,889	3,40,917	5,79,760	1,20,246	17.1
మొ. రూ. పాతా	40,088.50	1,01,07,773	51,09,804	49,09,169	79,60,933	21,46,840	21.2
మొ. రూ. పాతా	82,188.3	1,86,55,106	94,31,062	92,24,046	1,51,78,949	34,76,159	18.6

మొ. రూ. పాతా : మొ. రూ. పాతా 1952.53
 మొ. రూ. పాతా : మొ. రూ. పాతా 1952.53
 మొ. రూ. పాతా : మొ. రూ. పాతా 1952.53

ಕೆ.ಸಿ.	ಗ್ರಾಮಗಳು						ಪಟ್ಟಣಗಳು						ಒಟ್ಟು
	1,000 ರಿಂದ 9,999	10,000 ರಿಂದ 24,999	25,000 ರಿಂದ 49,999	50,000 ರಿಂದ 99,999	1,00,000 ರಿಂದ 4,99,999	5,00,000 ರಿಂದ 9,99,999	1,000 ರಿಂದ 4,999	5,000 ರಿಂದ 9,999	10,000 ರಿಂದ 49,999	50,000 ರಿಂದ 99,999	1,00,000 ರಿಂದ 4,99,999	5,00,000 ರಿಂದ 9,99,999	
ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮಹಾವಿಭಾಗಗಳು	224	149	83	29	...	485	14	5	1	...	1	1	21
ಅಧಿಭೋಗಗಳು	457	398	274	104	...	1,233	4	8	2	2	14
ವಿಜಯಪುರ	1,244	355	174	22	1	1,796	5	4	4	13
ಮಡಗು	314	201	183	56	...	754	1	6	1	...	2	2	10
ಕರಾವಳಿ	422	366	245	79	1	1,113	4	3	3	10
ಪರಗಣೆಗಳು	255	305	402	201	2	1,165	3	8	2	...	2	2	15
ವಲಸಾ	214	271	350	171	7	1,013	3	6	2	...	3	3	14
ಒಟ್ಟು	273	403	395	173	1	1,245	3	7	3	...	1	1	14
ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮುಕ್ತ	3,403	2,448	2,108	835	12	8,804	37	47	16	11	111	22	240
ನಿಜ ಮುಕ್ತ	9,136	5,959	3,543	1,252	19	19,909	70	108	40

వివిధ రక పట్టణములు	రకాత	
	1941	1951
మైద్రానాదు జిల్లా		
1. కృష్ణానాదు	7,39,159	10,85,722
2. మహబూబ్ (సికింద్రానాదు)	...	12,376
మహబూబ్ నగర్ జిల్లా		
3. మహబూబ్ నగర్	16,462	23,827
4. నారాయణపేట	16,396	20,707
ఆదిలాబాదు జిల్లా		
5. నిర్మల	14,499	17,947
6. ఆదిలాబాదు	11,128	17,196
7. తెలంగాణ	6,294	15,874
8. కొత్తపేట	3,243	14,265
విజాపూర్ నాదు జిల్లా		
9. విజాపూర్	32,741	55,195
10. హద్దూర్	19,443	22,491
11. ఆగ్రా	8,683	11,630
మహబూబ్ నగర్ జిల్లా		
12. సిద్దిపేట	12,865	18,109
13. మహబూబ్	7,565	14,934
14. మహబూబ్	6,156	10,763
కరీంనగర్ జిల్లా		
15. కరీంనగర్	17,437	23,826
16. బాత్తూర్	16,294	21,046
17. కృష్ణానాదు	10,731	11,518
18. సిద్దిపేట	6,836	10,260
మహబూబ్ నగర్ జిల్లా		
19. మహబూబ్	92,808	1,33,130
20. మహబూబ్ నాదు	7,463	11,569
21. మహబూబ్	7,036	11,258

వయస్య సంవత్సరములు	జనాభా	
	1941	1951
అమృత కాలము		
22. కొత్తగానీ	10,484	30,195
23. అమృత	18,962	28,251
24. ఇతరులు	15,907	13,929
సంపూర్ణ కాలము		
25. సంపూర్ణ	12,674	22,183
26. భూమి	12,170	15,677
27. మార్కెట్	7,381	12,443

తెలంగాణ జనాభా 60,75,002 మంది వ్యవసాయం మీద ఆధారపడినది. వీరు మొత్తం జనాభాలో మాత్రం 62.1 మంది. వ్యవసాయం వల్లనే వారు 40,32,771 మంది. వీరు మొత్తం జనాభాలో మాత్రం 37.9 మంది. వీరిలో వాటి, వివిధ వ్యవస్థలపై ఆధారపడిన సంఖ్య ప్రక్క పట్టికలో పట్టికలో వివరించబడింది:

వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన వారిలో మొత్తంగానీ, ప్రధానంగానీ ఉన్న ధామి నిలవారు (Cultivators of land wholly or mainly owned and their dependents) 35,37,943; పాక్షికంగానీ, ప్రధానంగానీ ఉన్న ధామిలేని వ్యవసాయవాదులు (Cultivators of land wholly or mainly unowned and their dependents) 8,88,935; వ్యవసాయ కూలీలు (Cultivating labourers) 14, 87, 566; వ్యవసాయ భూమిల పొందించిన వ్యవసాయదారులు (Non cultivating owners of land; Agricultural rent recei-

vers and their dependents) 1,20, 545.

1003 వ జనగణన పట్టిక 1951 వ సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం వివిధ భాగాలలోని వ్యవసాయ జనాభా వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి:

వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన వారిలో వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన వారు, వారిపై ఆధారపడిన వారు 13,62,959 మంది. వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన వారు, వారిపై ఆధారపడిన వారు 5,86,025 మంది. వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన వారు, వారిపై ఆధారపడిన వారు 1,70,062. ఇతర ఉద్యోగాలపై ఆధారపడిన వారు, వారిపై ఆధారపడిన వారు 14,13,125 మంది.

జిల్లాలవారీ యీ వివరాలు ఎంతగానూ 1004 వ జనగణన పట్టిక వివరిస్తుంది:

తెలంగాణ జనాభాలో చదువుకున్న జనాభా చాల తక్కువ. మొత్తం చదువుకున్నవారి సంఖ్య 9,72,908 మాత్రమే. ఇక్కడ ఒక విషయం గమనించాలి. 1951 జనాభా

స్థానము	వ్యవసాయపై ఆధారపడి జనాభా		వ్యవసాయేతర వృత్తులపై ఆధారపడి జనాభా	
	జనాభా	మొత్తం జనాభాలో ఎంత శాతం	జనాభా	మొత్తం జనాభాలో ఎంత శాతం
హైదరాబాదు	2,57,461	17.0	12,53,875	83.0
మహబూబానగరం	8,34,984	70.4	3,51,512	29.6
ఆదిలాబాదు	6,40,150	70.9	2,62,372	29.1
నిజామాబాదు	5,26,211	68.1	2,46,947	31.9
మెదక్	7,84,096	76.3	2,43,197	23.7
కరీంనగరం	9,23,311	58.4	6,58,356	41.6
వరంగల్లు	10,32,690	65.3	5,45,627	34.7
ఖమ్మం				
నల్లగొండ	10,76,090	69.7	4,67,885	30.3
తెలంగాణ మొత్తం	60,75,002	62.1	40,32,771	37.9
మొత్తం	1,27,14,824	68.2	59,40,284	31.8

మూలం : హైదరాబాదు స్టేట్ స్టాటిస్టిక్స్ అండ్ ప్రొజెక్షన్స్, 1952-53

తక్కిన రీసెవ్ వారు మా మూలంగా చదువున, వ్రాయున పట్టివారివంతా చదువుకన్న వాటికిందే పట్టికెసివారు. పట్టణ జనాభాలో 5,74,057 మంది, గ్రామీణ జనాభాలో 3,98,163 మంది అక్షరాస్యులు. ఈ చదువుకన్న వారిలో స్త్రీల పురుషుల సంఖ్య చూస్తే 7,82,665 మంది పురుషులు, 1,89,555 మంది స్త్రీలు చదువుకన్న వారు వున్నారు. కాని యిందులో చదువుకన్న గ్రామీణ స్త్రీలు 36,000 మాత్రమే. ఇంక రేచా గ్రామీణ పట్టణ పురుషుల్లో రేచు. తెలంగాణ జనాభాను అగూ

గూలగా విడదీసితే మతాలు ప్రాచీన పక్షపాతి చూసినప్పుడు మొత్తం తెలంగాణ జనాభా 1,01,07,773 లో 87,49,631 మంది హిందూ వులు, 11,06,212 మంది ముస్లింలు, 2,07,674 మంది క్రైస్తవులు, 24,503 మంది ఆది, 855 (బ్రహ్మచరీల వాడూ మాత్రమే), 4,751 మంది సిక్కులు 2,946 మంది జైనులు, మిగిలు 2,067 మంది యిరిన మతాల వారు వున్నారు. అవగా తెలంగాణాలో హిందువుల తరువాత మిక్కిలి ఎక్కువ జనాభా ముస్లింలదేని రోడ్డు చూచుచున్నది.

శ్రేణి	మొత్తంగానూ, ప్రభుత్వభాగంగానూ		భాగంగానూ లేక ప్రభుత్వభాగంగానూ భూమి భూమి		ప్రభుత్వ భూమిలను కలిపి	
	జనాభా	మొత్తం నిలయాలు	జనాభా	మొత్తం నిలయాలు	జనాభా	మొత్తం నిలయాలు
ప్రభుత్వ భూమి	1,07,739	7.1	72,070	4.8	69,139	4.6
ప్రభుత్వ భూమి	4,35,007	36.7	1,65,537	13.9	2,09,782	17.7
ప్రభుత్వ భూమి	3,06,059	33.9	1,25,842	13.9	1,98,336	22.0
ప్రభుత్వ భూమి	3,82,792	49.5	25,443	3.3	1,06,476	13.8
ప్రభుత్వ భూమి	5,52,523	53.8	86,798	8.4	1,92,799	12.0
ప్రభుత్వ భూమి	5,59,530	35.4	77,379	4.9	2,71,663	17.2
ప్రభుత్వ భూమి	5,58,471	35.2	1,78,931	11.3	2,80,056	17.7
ప్రభుత్వ భూమి	6,36,922	41.3	1,56,335	10.1	2,69,315	17.4
మొత్తం	35,37,943	...	8,88,935	...	14,27,566	...
ప్రభుత్వ భూమి	76,87,627	41.2	13,77,934	7.4	31,99,773	17.2
మొత్తం					1,20,545	...
మొత్తం					4,49,490	2.4

వి. నెం.	వ్యవసాయముల ఉత్పత్తి				వ్యాపారము				రవాణా				ఇతర ఉద్యోగాలు			
	మొత్తం	శ్రమము	జనాభా	ఎంత వరకు	మొత్తం	శ్రమము	జనాభా	ఎంత వరకు	మొత్తం	శ్రమము	జనాభా	ఎంత వరకు	మొత్తం	శ్రమము	జనాభా	ఎంత వరకు
మొదటి	2,86,604	19.0	2,42,743	16.1	1,00,244	6.6	6,24,284	41.3								
మొదటి	1,87,240	15.8	55,259	4.7	6,875	0.6	1,02,138	8.6								
మొదటి	1,33,136	14.8	24,195	2.7	11,766	1.3	93,275	10.3								
మొదటి	1,26,030	16.3	36,770	4.7	9,255	1.2	74,892	9.7								
మొదటి	1,19,942	11.7	45,210	4.4	5,255	0.5	72,760	7.1								
మొదటి	4,31,962	27.3	51,134	3.2	5,763	0.4	1,69,497	10.1								
మొదటి	3,02,983	19.1	64,871	4.1	23,241	1.5	1,58,232	10.0								
మొదటి	2,75,762	17.9	65,443	4.3	7,633	0.5	1,18,047	7.6								
మొదటి	18,62,959	15.8	5,96,625	4.9	1,70,062	1.4	14,13,125	11.7								
మొదటి	25,25,501	13.5	9,54,516	5.1	2,43,192	1.3	22,17,075	11.9								

ప్రక్కపేటలోనిపట్టికిలో జిల్లాలవారీ వివిధ జాతులవారు ఎందరున్నదీ వివరించబడింది.

తెలంగాణలో 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం 80 లక్షలమంది ప్రజల మాతృభాష తెలుగు. వీరి తర్వాత ఉరుకు మాతృభాషగా గలవారి సంఖ్య అధికం. వీరు 10,79,823 మంది ఉన్నారు. వీరిలో 5,31,560 మంది హైదరాబాదు నగరంలోనే ఉన్నారు. 2,76,530 మంది మాతృభాష మరాఠీ; 48,128 మంది భాష కన్నడం. జిల్లాలవారీ, వివిధ మాతృభాషల జనాభా ఎంతఉన్నదీ 1007, 1008 వ పేజీలలోని పట్టికలలో వివరించబడింది :

1951 జనాభా లెక్కల క్షేత్రం నంద్యాలలో లెక్కలు పెరిగించేవారికీ, మాతృభాషలోపాలు అనగా పొరుగు తిలకోజువారి జీరికంలో గాని, లేక యింటి వద్ద మాట్లాడే రెండవ ఉపభాషను కూడా రికార్డు చేయాలని తాకిడు లిప్టోన్ డ్రాయి. ఈ లెక్కలనుబట్టి మొత్తం సందానిలో వున్న 89,21,524 మంది తెలుగు ప్రజలలో 5,08,930 మంది యితర భాషలను రెండవభాషగా మాట్లాడుతారని తేలింది. ఈ రెండవభాషగా మాట్లాడే వారిలో 2,64,144 మంది ఉరుకు, 1,19,272 మంది కన్నడము, 80,939 మంది మరాఠీ, 35,923 మంది హిందీని మాట్లాడే వారున్నారు. మిగతావారు యింకా 30 భాషలు మాట్లాడతారు. అలో మాతృ మాతృభాషగా 45,41,982 మందిలో 3,08,358 మంది యితర భాషలను రెండవ భాషగా మాట్లాడుతారు. ఉరుకు మాతృభాషగా 1,23,288 మంది తెలుగును రెండవభాషగా వాడుతారు. క్షేత్రంలోని

21,59,214 మంది ఉరుకు మాతృభాషగా గలవారిలో 3,99,436 మంది; 19,61,901 కన్నడిగులలో 1,11,494 మంది; హిందీ మాతృభాషగా గల 1,33,733 మందిలో 14,391 మంది తెలుగును రెండవ భాషగా తమ దినజీవితంలో వాడుతారు.

సంసానంలోవున్న మొత్తం తెలుగు జనాభా 1921 - 1931 నాటికన్నా తగ్గింది. 1921, 1931లో 48.2% వుంటే 1951లో 47.8% మాత్రమే వుంది. ఉరుకు మాతృభాష గా గల జనాభా మాత్రం పెరిగింది. 1931లో 10.4% వుంటే 1951లో 11.6% వరకు పెరిగింది.

తెలంగాణలో 15,89,876 మంది పెద్దూర్లు తరగతులవారు, 1,47,696 మంది మాదిజనులు, మరియు పెద్దూర్లు తెగల (Scheduled tribes) వారు 2,90,104 మంది వున్నారు. ఈ పెద్దూర్లు తెగలలోకి క్షేత్రం, నెండులు, గోండులు, కొండగిద్దు, కోయలు, కొలంగువారు వస్తారు. వీరు అత్యధికంగా ఆదివాసులు, వరియిలు అడవులలో నివసిస్తారు.

ఈ తెలంగాణలోనే ఒక జిల్లానుండి మరొక జిల్లాకు తరలిపోయిన జనాభాను, తెలంగాణలోకి భారత కేంద్ర యితర రాష్ట్రాలనుండి, ప్రపంచంలోని వివిధ భూదాలనుండి వచ్చిన జనాభానుచూడాలి. తెలంగాణలోని ఒక జిల్లానుండి మరొక జిల్లాకు వచ్చినవారుగానీ, క్షేత్రంలోని యితర ప్రాంతాలనుండి వచ్చినవారుగాని 5,90,355 మంది వున్నారు. ఇతర రాష్ట్రాలనుండి 1,94,859 మంది, అసియా ఖండంనుండి, 6,809 మంది, యూరప్లు మండి 376 మంది, ఆఫ్రికానుండి 76 మంది,

శ్రేణి	మొ. తీ. నిధి	నిండుపులు	కొ. లు 7 నుంచి 9 వరకు	మొ. తీ. నిధి	ప్రతియనలు	మొ. తీ. నిధి	ప్రయోగ
మొ. తీ. నిధి	15,11,326	9,46,948	2,619	2,104	42	5,23,266	34,729
మొ. తీ. నిధి	11,86,196	10,79,852	75	35	...	99,717	6,795
మొ. తీ. నిధి	9,02,522	8,08,887	299	226	...	58,135	10,428
మొ. తీ. నిధి	7,73,158	6,76,670	416	202	...	81,736	14,087
మొ. తీ. నిధి	10,27,928	8,96,926	205	197	31	97,876	32,053
మొ. తీ. నిధి	15,81,667	14,86,786	590	8	...	72,953	21,304
మొ. తీ. నిధి	15,81,326	14,18,762	444	151	1	99,691	62,049
మొ. తీ. నిధి	15,43,075	14,34,760	101	23	93	72,818	36,229
మొ. తీ. నిధి	1,01,07,773	87,47,631	4,751	2,946	97	11,06,212	2,07,674
							24,503
							1,950

பகுதி	மேலும் உதாரண	தொகை (1)	செலவு (2)	மேலும் (3)	பெறு (4)	மீட்ட (5)	மொத்தம் (6)
பேரவையுடைய சம்பளம்	15,11,336	8,01,377	5,31,560	34,256	13,120	45,739	8,574
	11,86,496	9,92,709	99,191	5,306	21,844	1,723	58,887
	9,02,522	5,08,133	55,449	1,86,028	996	3,965	35,518
	7,73,158	6,34,735	80,777	15,174	9,183	1,567	23,871
	10,27,293	9,01,596	98,942	4,395	1,833	1,304	16,762
பேரவையுடைய சம்பளம்	15,81,667	14,83,074	62,290	15,080	317	1,150	12,044
	15,81,326	12,94,837	87,971	11,755	518	7,410	1,34,420
	15,43,975	13,81,079	65,643	4,336	317	2,635	84,268
மொத்தம்		1,01,07,773	10,79,823	2,76,530	48,128	65,493	3,74,344
மேலும்		...	21,59,214	45,41,982	19,61,901	1,33,733	5,53,412
மேலும்		...	11.57	24.35	10.52	0.72	2.97

ಶ್ರೇಣಿ	ಫೆ. ೧೯೪೭ (7)	ಏಪ್ರಿ. ೧೯೪೭ (8)	ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೭ (9)	ಏಪ್ರಿ. ೧೯೪೭ (10)	ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೭ (11)	ಏಪ್ರಿ. ೧೯೪೭ (12)	ಫೆ. ೧೯೪೭ (13)
ಮೊತ್ತ	7,461	9,019	2,169	...	57,851
ಮೊತ್ತ	298	207	4,795	...	51,336
ಮೊತ್ತ	2,975	90,204	1,036	1,022	281	8,325	8,590
ಮೊತ್ತ	15	5	991	1,440	912	...	5,488
ಮೊತ್ತ	193	66	1,958	...	12,244
ಮೊತ್ತ	...	382	283	79	3,283	...	3,085
ಮೊತ್ತ	30,711	...	575	607	5,709	...	6,723
ಮೊತ್ತ	138	51	3,415	...	2,098
ಮೊತ್ತ	33,701	90,591	11,175	12,581	22,522	8,325	1,47,410
ಮೊತ್ತ
ಮೊತ್ತ

అమెరికానుండి 91 మంది, ఆస్ట్రేలియా నుండి 9 మంది, రష్యా నుండి 3 గు తెలంగాణలో వచ్చి నివసించుచున్నారు.

అదేమాదిరిగా పాకిస్తానునుండి 1947 నుండి 1951 వరకు తెలంగాణాకు 2,949 మంది నిర్వాసులు వచ్చారు.

తెలంగాణ, మరాఠ్వాడ, కర్ణాటక సరిహద్దు ప్రాంతాలు

హైదరాబాద్ సంస్థానాన్ని విచ్ఛిన్నం చేసి ఏకాంశాంశ, సంయుక్త మహారాష్ట్ర, విశ్వ కర్ణాటకములు ఏర్పడిన ప్రజలు కొలచుకున్నారు. ఈ సమయ దృష్టితోనూ, పట్టుకొని మూడు భాషా ప్రాంతాలలో ఆయా ప్రాంతీయ భాషలను పరిపాలన కొరకు భాషలుగా వ్రుపయోగించే సంవర్ధం లోనూ; తెలంగాణ, మరాఠ్వాడ, కర్ణాటక సరిహద్దులలోని జనాభా మొత్తం భాషా రీత్యా తెక్కలు పెడికికొనిన అవసరమనే దృష్టితోను చూచుటయిస్తున్నది. ఇచ్చట ఇచ్చి తెక్కలు 1941 జనాభా తెక్కలను బట్టి యివ్వబడినది. 1951 జనాభా తెక్కలకు సంబంధించి తాలూకావారీ, భాషా వారీ వివరాలు యికా ప్రకటించబడినవి.

తెలంగాణాకు సంబంధించిన జిల్లాలలో ఆదిలాబాదు జిల్లా జనాభాలో మాత్రమే ఇతర భాషలకి సంబంధించిన ప్రజలు కొంత పరిగణించదగిన సంఖ్యలో ఉన్నారు. అందుచే ఈ జిల్లావరకే ఇది యివ్వబడినది. కాని, మరాఠ్వాడ, కర్ణాటక ప్రాంతపు సరిహద్దు జిల్లాలన్నింటిలో తెలుగు ప్రజలు గణించదగిన సంఖ్యలో వున్నారు (ఈ ప్రాంతపు అన్ని జిల్లాల గురించి భాషావారీ జనాభా వివరాలు అభ్యయం చివరి యివ్వబడ్డాయి).

ప్రస్తుతం తెలంగాణాలో వున్న జిల్లాలు నిర్వహణ తెలుగు ప్రాంతాలుగా తీసుకున్నది. అయినా 1951 జనాభా

తెక్కలు గూడా పరిగణించవలసియున్నది. ఆదిలాబాదు జిల్లా పరిధి అనంతము కానుటకై, అచ్చట భాషావారీగా వున్న మూల్యము గురించిన వివరాలు ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో ఇస్తున్నాము :

ఈ జిల్లాలో తెలుగు మాట్లాడేవారు 1941లో 4,90,253 మందివుండే, 1951లో 5,08,133 వున్నారు. అంటే 10 సంవత్సరాలలో పెరుగుదల 17,880 మాత్రమే వుండుట అన్వయించవలసి వుండు. మరూ మాతృభాషల ప్రజలు లేని లక్షకంటే ఎక్కువ, అయినా, తెలుగు మాట్లాడేవారిలో మరాఠ్వాడలోని సంఖ్య ఎక్కువగా వుంది. ప్రభుత్వం గొంతులకు మరూ నేర్చుకున్నది. అట్టి గొంతులకు మరూ బాషవాసగా తెక్కం వాడేమా పరిగణించవలసి వుంది.

ఇది కర్ణాటక మరాఠ్వాడ ప్రాంతాలలో భాషావారీ జనాభా గురించి :

నాయుమూ జిల్లాలోని అల్మోల, ఆలంపూర్ తాలూకాలు తెలుగు ప్రాంతాలన్నవి నిర్వహణ విషయం. వీటి విస్తీర్ణం 95,295 చ. మైళ్ళు. జనాభా 1,98,347 (1951). అట్టి కొడంగల్లు, తాండురు తాలూకాలు కూడా యితర వివిధ తెలుగు ప్రాంతాలుగా పరిగణించబడుతున్నది. వీటి విస్తీర్ణం 832 చ. మై. జనాభా 22,36,906 (1951). 1941 జనాభా తెక్కలలో తాండురుకింద చూడండి

భాషావారీ అదిలాబాదు జిల్లాలో స్కూళ్ళు

	తెలుగు	మరాఠీ	హిందీ	మరాఠీ	హిందీ	తెలుగు	మరాఠీ	హిందీ
మైస్కూళ్ళు	2	1
మౌఖ్యమిక పాఠశాలలు	1	1	...	4	3
ప్రాథమిక పాఠశాలలు	169	56	10	18	1
స్పెషల్ స్కూళ్ళు	7
ఎక్స్ పేరిమెంటల్ స్కూళ్ళు	17	33
స్వచ్ఛంద సహాయక స్కూళ్ళు	22	12
	216	112	10	24	5

గాక, పరిసరాలలోని పాఠశాలలు మొదలగు వాటి జనాభా కిల్చులేనే కాండూరి భాషావారీ జనాభా జరిగా లేకుండు.

1954 ఫిబ్రవరి 15వ తేదీన మైస్కూల్ రాజప్రముఖ, 1954 మార్చి ఒకటి నుండి ఆయా ప్రాంతాల కోర్టులలో ఆయా ప్రాంతీయ భాషలు వాడాలని చేపడి ప్రతిపక్షా, కర్నూలులోని కేజరిం పూర్వ, సిద్ధిపూర్, కోదంగిల్లు, కాండూరి తాలూకాలో కాక, సుల్తాన్ పూర్, సిద్ధిపూర్, నారాయణపేట, మరాఠ్వాడలోని నాందేడుజిల్లయొక్క ముఖ్యతాలూకాలో తెలుగు భాషయే కోర్టు భాషగా వాడాలని వుంది. ఈ నిర్ణయాన్ని నుండి అంగీకరించుటకు ఈ జిల్లాల భాషావారీ జనాభా లెక్కలు తోడ్పడతాయి. ముఖ్యతాలూకా నుండి కొన్ని వివరాలు: 1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం ముఖ్యతాలూకా మొత్తం జనాభా 1,47,729లో తెలుగు జనాభా 69,940 నుండి వుంటే, మరాఠీ జనాభా 37,001 మాత్రమే.

84 గ్రామాలలో మరాఠీ మాట్లాడేవారి కన్న తెలుగులేని మైస్కూల్ మొత్తం వాడున్నారు. 18 గ్రామాలు బొత్తిగా తెలుగుగ్రామాలు. ఈ గ్రామాల్లో గిన్నీరిం 1941-42 64వ చ. మైస్కూల్ వుండగా 5401951-52 చ. మైస్కూల్ మాత్రమే వుంది. మరాఠ్వాడలోని ఆరు కొని వున్న ఈ గ్రామాల్లో పడమటి ప్రాంతాన్ని కొంత ప్రక్క గ్రామాల్లో భాగాలలో కలిపి వుంది. జనాభా కూడా 1,47,729 నుండి 1,27,042 కు తగ్గింది. ఈ గ్రామాల్లో విశాఖగూడ కొన్ని మ, అదిలాబాద్ కొన్ని మ ఆనుకొని వున్నది. సిద్ధిపూర్ జిల్లా నుండి భాషావారీ లెక్కలు 1941 నుండి గూడా తాలూకావారీ నానకలేదు. కాక జిల్లా మొత్తం సంఖ్య ముగిసే యివ్వటం. మైస్కూల్ నివేదనలను ఈ విషయాలను అంగీకరించుటకు ప్రారంభ నివేదనలు తీసికొని, అవసరమైన పరిశీలన జరిపి, యథార్థ నివేదనలు ప్రజల అభిప్రాయం ఆధారంగా, అత్యధికలకు అంగీకారం గావించి నివేదనలకు రావలసి వుంటుంది.

1941 అదిలాబాదు జిల్లా, తాలూకాల మాన్యువల్ వారి జనాభా

తాలూకా పేరు	భాగములు					మొత్తం జనాభా
	గిరియలు	మరాఠీ	ఉరుదు	కన్నడ	ఇతర భాషలు	
అదిలాబాదు	54,111	21,129	9,610	1,362	11,683	98,250
బాల్తారా	41,508	11,252	2,620	1,909	18,143	75,532
చింతూరు	61,759	12,767	5,858	...	3,013	83,397
చెన్నూరు	62,970	12,792	5,916	...	2,733	84,411
చింతూరు	67,896	14,033	3,313	700	7,839	93,303
అదిలాబాదు	34,669	22,591	4,549	1,208	12,255	75,272
చింతూరు	3,956	1,102	1,129	546	17,989	24,122
బాల్తారా (చింతూరు)	15,728	2,846	1,966	470	3,461	24,411
చింతూరు	76,067	15,851	12,847	4,005	4,553	1,13,323
బాల్తారా	37,310	9,920	5,051	...	17,980	70,241
చింతూరు	34,207	15,281	6,600	484	25,143	81,715
మొత్తం	4,40,283	1,49,584	59,399	10,684	1,23,672	8,23,622
1961 జనాభా	5,08,133	1,86,026	55,449	996	1,51,916	9,02,522

1941 రాయచూరుజిల్లా, తాలూకాల, మార్కెట్లపాలవారి జనాభా

తాలూకాపేరు	భాషలు						మొత్తం జనాభా
	తెలుగుభాష మాట్లాడేవారు	కన్నడభాష మాట్లాడేవారు	మరాఠీభాష మాట్లాడేవారు	తమిళభాష మాట్లాడేవారు	ఇతరభాషలు మాట్లాడేవారు	మొత్తం అక్షరాస్యులు	
రాయచూరు	58,018	65,601	3,477	23,713	3,492	13,474	1,54,301
దేవదర్	4,733	72,374	1,248	7,469	1,933	7,411	87,817
మాన్య	4,040	77,577	1,154	10,185	1,057	8,279	94,013
లింగుగూరు	11,850	74,158	1,558	12,009	4,034	9,937	1,03,609
పిందుమూరు	8,897	61,977	1,237	6,775	1,159	7,647	80,045
కడప	11,220	79,312	1,206	16,749	2,416	10,164	1,10,908
గంగావతి	1,455	57,606	363	8,791	1,894	8,081	70,109
(అ) కొప్పర్	12,445	69,362	879	10,185	903	9,335	93,774
(ఆ) ఎల్లారా	11,116	65,386	352	5,433	1,171	10,023	83,458
అలంపూరు	25,066	2,596	213	5,820	312	2,345	34,307
గద్వాల	94,690	23,517	914	8,771	1,726	6,783	1,29,618
మొత్తం	2,43,530	6,49,771	12,601	1,15,900	20,157	93,479	10,41,959
1951 జనగణన	2,80,273	7,23,173	7,227	1,11,270	30,044	1,10,390	11,51,987

1941 గుల్బర్గా జిల్లాలోని తాలూకాల మాతృభాషలనాటి జనాభా

తాలూకా పేరు	తెలుగు	భాషలు					మొత్తం జనాభా
		కన్నడ	మరాఠీ	ఉరుకు	ఇతర భాషలు	మొత్తం అక్షరాస్యులు	
1. గుల్బర్గా	5,375	1,11,457	61,532	59,114	8,714	26,972	2,46,192
2. ఖండార్	668	584	...	196	118	103	1,566
3. హబాదు	666	21,668	851	9,227	3,059	3,056	35,471
4. ఆలందు	364	23,632	15,875	12,142	1,006	4,393	53,019
5. చింతాపూరు	4,339	24,932	2,371	5,969	4,275	3,066	41,886
6. బిల్గాసి	3,625	15,601	15,420	11,173	1,979	3,902	47,798
7. చింతోలి	20,625	15,798	31,950	14,925	7,504	7,472	90,802
8. కొడంగల్	1,01,657	1,610	3,113	11,018	7,006	8,401	1,24,404
9. కోషా	5,443	1,126	9,268	3,547	12	1,448	19,396
10. తాండూరు	12,114	1,896	14,840	11,928	1,084	4,141	41,862
11. పెదం	31,677	25,930	4,606	13,465	2,625	4,961	78,303

సంఖ్య	వివరములు	రూపాయలు				మొత్తం అక్షరాస్యులు	మొత్తం జనాభా
		మొత్తం	పురుషులు	స్త్రీలు	పిల్లలు		
12.	విశాఖపట్నం	4,987	11,105	3,029	6,861	3,405	29,327
13.	విశాఖపట్నం	8,794	10,345	1,609	6,091	1,112	27,952
14.	యెమ్మి	5,272	9,912	69,466	15,025	7,893	1,37,277
15.	విశాఖపట్నం	1,295	83,428	8,316	14,324	3,021	1,10,384
16.	విశాఖపట్నం	471	25,901	2,235	6,953	1,053	36,613
17.	విశాఖపట్నం	1,753	84,666	5,502	11,501	4,162	1,07,584
18.	విశాఖపట్నం (జనాభా)	648	60,582	8,028	12,262	699	82,219
మొత్తం		2,41,062	5,89,727	1,93,817	2,25,721	58,728	13,12,055
1951 జనగణన ప్రకారం		2,98,519	7,97,527	44,435	2,32,702	75,761	14,48,944

నాండేలు జిల్లాలోని ముద్దోలి తాలూకా మాతృభాషలవారీ జనాభా

భాషాకా	భాషలు			మొత్తం జనాభా
	మొదట	మద్యమ	ఇతరభాషలు	
ముదోలి తాలూకా (1941)	69,940	37,001	24,080	1,47,729
మొత్తం జనాభా (1941)	1,24,519	4,90,744	1,01,182	8,03,115
నాండేలు జిల్లా జనాభా (1951)	1,37,922	6,21,914	1,14,442	9,49,936

1941, 51 వీధరు జిల్లాభాషలవారీ జనాభా

సంవత్సరం	భాషలు			మొత్తం జనాభా
	మొదట జనాభా	మద్యమ జనాభా	ఇతర భాషల జనాభా	
1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం	1,51,882	2,98,920	1,82,301	10,06,368
1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం	1,70,827	3,25,334	1,90,988	11,72,708

తెలంగాణ జిల్లాలు - తాలూకాలు - జనాభా

జిల్లా - తాలూకాలు	జనాభా	జిల్లా - తాలూకాలు	జనాభా
హైదరాబాదు జిల్లా	15,11,334	9. చెన్నూరు	86,117
1. పడమటి హైదరాబాదు	11,66,860	10. లక్ష్మట్టిపేట	98,812
2. తూర్పు హైదరాబాదు	83,775	11. ఆసిఫాబాదు	92,245
3. సూర్యాపేట	77,775	నివామాబాదు జిల్లా	7,73,158
4. మేడిచర్ల	78,851	1. నివామాబాదు	1,69,717
5. ఇబ్రహీంపూర్	1,04,075	2. కామారెడ్డి	1,36,298
మహబూబాబాదు		3. ఎల్లారెడ్డి	71,339
నగరం జిల్లా	11,86,496	4. బస్సువాడ	86,801
1. మహబూబునగరం	1,52,751	5. హోల్కర్	1,26,096
2. వనపర్తి	1,21,496	6. ఆర్.వి.నగరం	1,82,907
3. ఆర్కట్	98,330	మెదక్ జిల్లా	10,27,293
4. ముక్తాబాయి	1,34,769	1. మెదక్	1,46,242
5. పల్నాడు	98,458	2. వికారాబాదు	1,22,826
6. సూర్యాపేట	1,17,733	3. ఆర్కట్	1,53,037
7. కల్వకుర్తి	1,52,159	4. మెదక్	1,52,501
8. అచ్యుతపేట	71,664	5. సిద్దిపేట	2,09,473
9. నాగార్జున	1,37,377	6. విజయవాడ	1,39,253
10. కొల్లూరు	1,01,759	7. నర్సాపేట	1,03,961
ఆదిలాబాదు జిల్లా	9,02,522	కర్నూలు జిల్లా	15,81,667
1. ఆదిలాబాదు	1,01,611	1. కర్నూలు	3,02,172
2. హుస్సేన్ సాగర్	34,404	2. సిరిసిల్లా	2,28,847
3. భాద్రాపేట	43,366	3. మెదక్	1,20,635
4. విజయవాడ	1,21,029	4. జగిత్యాల	2,03,865
5. హుస్సేన్	72,372	5. ముత్తూరు	2,43,802
6. కిన్నెర్	73,118	6. మంగళగిరి	86,846
7. రామారావు	75,357	7. హుస్సేన్ సాగర్	2,42,001
8. సిరిపేట	1,04,091		

జిల్లా - తాలూకాలు	జనాభా	జిల్లా - తాలూకాలు	జనాభా
నరంగల్ల జిల్లా	11,72,485	4. ఎల్లండు	1,19,387
1. నరంగల్ల	4,72,307	5. ఖమ్మం	2,35,968
2. పాకాల్	1,06,753	నల్లగొండ జిల్లా	12,90,161
3. ములుగు	66,292	1. నల్లగొండ	2,56,153
4. మహబూబాబాదు	2,35,968	2. మిర్యాలగూడెం	1,28,224
5. జనగామ	2,91,165	3. దేవరకొండ	1,63,442
ఖమ్మం జిల్లా	7,00,896	4. రామన్నపేట	1,70,990
1. బూర్గంపాడు	43,590	5. భువనగిరి	1,86,464
2. పాల్వంచ	1,31,310	6. సూర్యాపేట	2,21,804
3. మధన	1,70,661	7. హైదరాబాదు	1,25,811

వైసర్గిక స్వరూపం

తెలంగాణ, తక్కిన ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పాటు దక్కన్ పీఠభూమిలో భాగం. తెలంగాణలో దీని సాపరి మైత్తు (సముద్ర మట్టమునుండి) సుమారు 1,200 అడుగులు ఉంటుంది. మైత్తు దక్కన్ పీఠభూమిలో వలె వాయువ్యంనుంచి ఆగ్నేయదిశకు వంగిఉంటుంది. అందు చేత నీటిపారుదల, నదుల ప్రవాహం కూడా ఇట్లే ఉంటుంది.

హైదరాబాద్ ప్లేట్ లోని మగా వ్యాదా, కర్ణాటక ప్రాంతాలుకూడా దక్కన్ పీఠభూమిలోని భాగాలే అయినా, భూమి పరిస్థితి వాస్తవం నుంచి ఏర్పడిన వైసర్గిక పరిస్థితులు మొదలగు వాటినిబట్టి తెలంగాణలో, ప్లేట్ లోని ఇతర భాగంతో తేడాగా ఉండి, తక్కిన ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పోలికలు కలిగి ఉన్నది.

దీన్ని గురించి ఉష్ణానియాయూని పర్యటిలో భూగోళ శాస్త్ర శాఖకు అధ్యక్షులగు సయ్యద్ అహమ్మద్ గారిటువ్రాశారు: "భూగర్భపీఠ, నాకుల దృష్టిలో ప్లేట్ (హైదరాబాద్) విశిష్టత గల చాదాపు సరిహద్దునకు రెండు పెద్ద భాగాలుగా విభజించబడి ఉన్నది. ముదీర, గోదావరి నదులు ఈ రెంటిని వేరుపరుస్తున్నది. దక్షిణాన తుంగభద్ర కృష్ణసంగమమున చోటుపండి, ఉత్తరాన ముదీర గోదావరిలో సంగమ

మయ్యే చోటికి ఒక గీత గీస్తే, ఈ రెండు భాగాలుగా విభజించగలం. దీనికి ఉత్తర, పడమరలనున్న ప్రాంతం అగ్నిపర్వతాల వ్యాధి ఏర్పడింది (Trappenean Region). ఈ కాన్య ప్రాంతంవలరాళ్లు, సున్నపురాళ్ళతో కూడు కున్నది (Granite And Calcarious). దీనితో సమానంగానే మల విభజనకూడ ఏర్పడియున్నది. అగ్నిపర్వతాల వ్యాధి నిర్మాణమైన ప్రాంతంలో మరాఠీ, కన్నడ ప్రజలు, నల్లరాయి ప్రాంతంగా తెలుగు ప్రజలు వున్నారు. మొదటిభాగమైన నల్ల భూమిలో ప్రధానంగా గోధుమ, ప్రత్తి పండుతాయి. నల్లరాయి ప్రాంతమున తెలంగాణా, చెరువులలోగల వరిప్రాంతం. ఈ రెండు ప్రాంతాలమధ్య భేదం చాల స్పష్టంగా ఉన్నది. అగ్నిపర్వత సంబంధమైన, లేక నల్లకగడిప్రాంతం బాగా తెలిసిన వ్యక్తులతో, ఎత్తైన రాళ్ళతో, మరుగులుగావున్న పర్వతాలతోవున్న చాల ఫలవంతమైన భూమి. ఇదిలేమను ఎక్కువ కాలం నిలువగలదు.

"నల్లసున్నపురాయి ప్రాంతంగా, కొండలపై చెట్లు చేమలు ఉండవు. కాని మైదానాలలో మట్టుకు వివిధరకాల గుబురువృక్షాలు విరివిగా ఉన్నాయి. గుండ్రని శిఖరాలుగలగుట్టలు, బ్రహ్మాండమైన రాతిగుండలతో (Boulders) నిండి

నిద్రాణచ్యాయల కలిస్తాయి. నల్లరాళ్ళ నుండి ఏర్పడిన నేల ఇసుకతో కూడి ఉండి తేమను నిలువలేదు. అందుచేత ఎడలకాలంలో ఈ ప్రాంతంలోని నదులు ఎండిపోతవి. దీనివల్ల నీళ్ళను పనిల పునే వెళ్ళు (చెరువులు) అవసరం. వీటితో తెలంగాణ అంటే నిండి ఉన్నది.

— హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం ప్రకటించే “నేటి హైదరాబాద్” పత్రిక ఫిబ్రవరి 1954.

ఇదే భూపరిస్థితి, వైసర్గిక పరిస్థితులు, కొద్దికాలంలో కోస్తా ఆంగ్ల జిల్లాలలో డెబ్బ ప్రాంత ప్రాంతంధంవనకూ, రాయల సీమకూడా వ్యాపించి ఉన్నది.

వికలాంగ్ర మొత్తంమీద చూస్తే, తెలంగాణలోనే కొంతవరకే ఎత్తయిన పర్వతాలున్నాయి. పడమటి కనుమలలో భాగమైన హ్యూద్రివరుస తూర్పుగా వ్యాపించి ఆహూవా జిల్లాలో అంత మవుతుంది. దీన్ని నిర్మల గుట్టలంటారు. ఇవి ఇచ్చట మూడుమూసలుగా పడమరా, తూర్పునా సుమారు 80 మైళ్ళు వ్యాపించి వున్నవి. వెడల్పు 35 - 40 మైళ్ళుంటుంది. దీన్నుంచి రెండు చిన్న కొఖలు చీలి ఆళ్ళయదికగా పోయినవి. ఇందులో ఒకటి కరీంనగరం జిల్లాలోనికి పోయిన రాణీ గుట్టలు; రెండవది వరంగలు జిల్లాలోకి వ్యాపించిన కందికట్ల గుట్టలమనస పడమటి కనుమలలో ఇంకొక భాగమైన చాలా భూటు పర్వత వరుసనుండి మొదటి ఆళ్ళయదికగా వ్యాపించిన కొఖ హైదరాబాదు, మహబూబు నగరం వరకు వచ్చింది. వీటిలో భాగమే హైదరాబాదు జిల్లాలోని రాచకొండ గుట్టలు. ఇవి కూడ కొంతవరకు దిట్టమయిన గుట్టలే.

తూర్పు కనుమలకు సంబంధించిన గుట్టలవరుస గోదావరి లోయకిరువైపులా వ్యాపించి ఉన్నది. గోదావరి వీటిని తొలది సాగుతూ కొన్ని చోట్ల 200 - 300 గజాల మార్గం గుండానే ప్రవహిస్తున్నది. మహబూబు నగరం జిల్లాలోగల నల్లమల గుట్టల వరుస (అహూవా గుట్టలని మేము) కూడ తూర్పుకనుమల భాగమే. ఇవి తెలంగాణలో ప్రారంభమై గాయల సీమ లోనికి వ్యాపించి ఉన్నవి. కృష్ణా నది ఇచ్చట వీటిగుండా ప్రవహిస్తుంది.

ఈ ప్రధాన పర్వత, గుట్టల వరుసలు గాకి, తెలంగాణా అంతటా అనేక చిన్న గుట్టలు వ్యాపించి ఉన్నవి. వీటిలో అనేక వాగులు, ఒయ్యలు బయలుదేరి ప్రవహిస్తూ తెలంగాణలో నిర్మించ బడిన చెరువులకు నీటిని సప్లయ చేస్తవి.

తెలంగాణలో అంత ముఖ్యమయిన పర్వత శ్రేణులు లేకపోయినా, యావ దాంగ్ర దేశానికి జీవనమలయిన కృష్ణా, గోదావరి మహానదులు తెలంగాణలో చాలాభాగం ప్రవహిస్తూ, ఇచ్చట కలిసే ఉపవరులతో ఇట్టి మహానదుల స్వరూపాన్ని వహిస్తున్నవి. ఈ రెండు మహానదులు తెలంగాణను రెండు వడి ప్రాంతాలు (River Basins) గా విభజించి ఇచ్చట ప్రజల జీవితంపై ప్రభావం కలిగించాయి. ఈ రెండు మహానదుల లోయలగుండానే ప్రాచీనాంధ్రముదట తెలంగాణాక, తీర్థాత్రయితర ప్రాంతాలకు వ్యాపించి అభివృద్ధి అయి, ఇప్పటి అంగ్రజాతిగా పరిణామం చెందారు. తెలంగాణలో ప్రవహించే

ఇతర చిన్న నదులన్నీ ఈరెండు నదుల లానే కలుస్తున్నవి.

గోదావరి

ఇది పశ్చిమ కనుమల్లో పొంగాయి రాష్ట్రంలో పుట్టినా, తెలంగాణా సరిహద్దులో అనేకముఖ్యనదులు కలిసేదాకా చిన్నదిగానే ఉండి పోయింది. దీంతో కలిసిన మొదటి ముఖ్యఉపనది మంజీర. ఇది మరత్తాదాలోని నీరు జిల్లాలో బాలాఘాటు పర్వతాలలో పుట్టి, ఆగ్నేయంగా ఉన్నానాబాదు (మరత్తాదా), మెదక్ (తెలంగాణా)లో ప్రవహించి మెదక్-సంగమం వద్ద ఉత్తరంగాతిరిగి, నిజామాబాదు జిల్లాలో ప్రవహించి గోదావరితో కలుస్తుంది. దీని పొడుగు 400 మైళ్ళు. నిజాంసాగరు ప్రాజెక్టు దీనిపైనే నిజామాబాదు జిల్లాలో కట్టబడింది. తర్వాత కలిసే నది ప్రాణహిత. మధ్య ప్రదేశ్ లోని నిడచర్లలో పుట్టి, తెలంగాణాకు ఉత్తర సరిహద్దుగా ప్రవహించే పెన్నంగ, ఈశాన్యంగా వచ్చిన వాగ్గా, పెయిన్ గంగలతో కలిసి ప్రాణహితగా ఏర్పడి, ఆదిలాబాదు జిల్లాలోని చెన్నూరుకు కూర్పున 12 మైళ్ళలో కారేళ్ళనం అనే పుణ్యక్షేత్రం వద్ద గోదావరిలో కలుస్తుంది.

ఇంతవరకు తెలంగాణాలో చాల భాగం పడమరనుంచి కూర్పుకు ప్రవహించిన గోదావరి, ఇచ్చటనుంచి ఆగ్నేయంగా పోతుంది. తర్వాత కరీంనగరం జిల్లాలో పుట్టి, 40 మైళ్ళ కూర్పుగా ప్రవహించిన మాసేరునది గోదావరిలో కలుస్తుంది. అటు ఏడడు వైపు దక్షిణ బస్తరునుండి ఇంద్రావతి, శబరి నదులు కలుస్తున్నవి. శబరితో కలిశాక,

కూర్పు కనుమలగుండా ప్రవహిస్తుంది. ఇచ్చట నీటిని పాపి కొండలంటారు. ఇచ్చట ఇది 200-300 గా|| మాత్రమే వెడల్పుగల్గి, ఇరువైపుల 2000-3000 అడుగుల ఎత్తుల రాతి సారంగాలమధ్యన ప్రవహించి పోలవరంవద్ద మైదానంలో ప్రవేశిస్తున్నది.

గోదావరినదిలో ప్రవహించే నీటిలో ప్రధాన భాగం, పై ముఖ్య ఉపనదుల ద్వారానే వస్తున్నది. దీనికి ప్రధాన వర్షాధారం ఆగ్నేయ ఋతు పవనాలు.

కృష్ణా నది

ఇది పొంగాయి రాష్ట్రములోని పశ్చిమ కనుమల్లో పుట్టి, తెలంగాణా సరిహద్దుకు రాయచూరు జిల్లాలో ప్రవేశించినకు లోతయిన మాగ్నసుద్వారా ప్రవహిస్తుంది. ఇచ్చటి ఫీమా, సుంగభద్రా నదుల సంగమ ప్రదేశాలు నేలడి భూములు. ఇందులో ఫీమా, కృష్ణా సంగమం, కల్లాటక (హైదరాబాద్) లోనికీ; సుంగభద్రా, కృష్ణ సంగమం మధ్యనున్న త్రాంతం తెలంగాణా లోనికీ వస్తుంది. ఈ ప్రాంతంలోనే ఇది 3 మైళ్ళలో 400 అడుగులు క్రిందకీ దిగిటంవ్వరా జలపల్ల జలపాతం ఏర్పడింది.

కృష్ణలో ప్రవహించే నీటిలో ముఖ్య భాగం పడమటి కనుమల్లోనుంచే వస్తుంది. ఫీమా, సుంగభద్రల ద్వారా చాల నీరు వస్తుంది. ఈ సుంగభద్రా నదిపైనే హైదరాబాదు, ఆంగ్ల ప్రభుత్వము జాయంటుగా కడుతున్న కుంగభద్ర ప్రాజెక్టు ఉన్నది. తర్వాత తెలంగాణా నుంచి వచ్చి కలిసే ముఖ్య ఉపనదులు: దిండిముస్సీ, ముసేరు, సాతేరు, దిండి, మహబూబ్ నగరం జిల్లాలో పుట్టి నల్లగొండ

జిల్లాలో కృష్ణలో పడుతుంది. దేవరకొండ తాలూకాలో (నల్లగొండ జిల్లా) దీనిపై ఒక ప్రాజెక్ట్ కట్టబడింది. ముస్లి, అనంత గిరి గుట్టలో పుట్టి హైదరాబాదు, నల్లగొండ జిల్లాలలో పారి కృష్ణలో (వరంగల్ బాద్ వద్ద) పడుతుంది. దీనిపాడుగు ఘమారు 150 మైళ్ళు. హైదరాబాదు నగరం ఈనదిగట్టునే ఉన్నది. మునీరు, పాళాల చెరువులో పుట్టి, వరంగల్ జిల్లా నుండి ప్రవహించి, ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని కృష్ణా జిల్లాలో కృష్ణానదిలో కలుస్తున్నది.

సుంకర్ గ్రామంలో కిరీకా మరల కృష్ణానది గుట్టలు, సారంగాలమర్మ ఘమారు 180 మైళ్ళు వరకు ప్రవహించి, పులిచింతల వద్ద తెలంగాణాలో సుబంధం వీడి, ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో ప్రవేశించిన చోటమండిమైవానప్రాంతంలో ప్రవహిస్తున్నది. కృష్ణానది ఘమారు 200 మైళ్ళు తెలంగాణాను, ఆంధ్రకోస్తా గాయలసీమ జిల్లాలను కలుపుతూ ప్రవహించింది. కర్నూలు నుంచి సముద్రంలో పడేవరకన్న ఈ ప్రాంతం అంతా దిగువ కృష్ణానదీప్రాంతం (Lower Krishna Basin). కృష్ణానది ఆధారంగా సమిష్టి అభివృద్ధికి ఇది విలుగా ఉన్నది.

(చెరువులు - తటాకాలు) ✓
తెలంగాణా అంతా గుట్టలు, కొండలతో (దీనినే అయినా) నిండివున్నది.

అందుచే అనేక వాగులు, ఒరలు పుట్టి ప్రవహిస్తున్నవి. మెట్టప్రాంతాల నుండి వర్షపునీరు ఒకచో కూడేందుకు విలుగా కూడ అసంఖ్యాక ప్రదేశాలున్నవి. వీటి ఆధారంగా, అనాదినుండి తెలంగాణాలో తరివ్యవనాయంతో సం ఏర్పడిన కేలకొలది చెరువులు, తటాకాలు ఎచ్చటచూచినా కనిపిస్తూ, తెలంగాణా కొక ప్రత్యేక అంశాన్ని కల్గిస్తున్నది. వీటిలో కొన్ని చాలా పెద్దవిగావుండి, వందల సంవత్సరాలనుండి సహజ కొలయలవలె ఏర్పడి వున్నవి. పాళాల, రామప్ప, లఖివరం చెరువులు, సిండిపేట చెరువు, మాన్సేరు సాగర్, హిమాయర్ సాగర్ మొదలగు నవి ఇటువంటివే. ఈమర్మ ఏర్పడినవిలాం సాగర్, టోచారం, పాతేరు, వైరా చెరువులు గూడ ఇనే రచగతులలోని కొన్ని.

సృష్ట సంతతి

ఆడవులు, వర్షం ఎక్కువగా పడే ప్రాంతమున తెలంగాణా తూర్పు ప్రాంతంలో ఉన్నది. వీటిలో కేక, యిప్ప, చంద్ర, నల్లమర్మ, వెమరువాసం సమృద్ధిగా వుంటవి. గుబుర్లతో గూడిన ఆడవి ప్రాంతం తక్కువ పెరిపడే కేరతీ ప్రాంతంలో వున్నది. దీనినే అమాబాదు ఆడవులు అంటారు. పచ్చికబయళ్ళు చాల వికాలప్రాంతంలో ఉన్నాయి.

వర్ణపాతం

(తెలంగాణాకు వర్ణం ప్రధానంగా గోవావనిని నామకొని అడవులుగల వంశం ఆగ్నేయ ఋతుపవనాలవ్వారా వస్తుంది. గిల్లు, ఆదివాణాది జిల్లాలలో వర్షం కూర్పు భాగంలో ఈశాన్య ఋతుపవనం వస్తుంది. మహబూబ్ నగరంజిల్లా, నిల్ల నాలవల్లకూడ కొంత వర్షంపడుతుంది. గొండజిల్లా, కరీంనగరు జిల్లాలలో వర్షం మరాఠ్వాడా, కన్నడ ప్రాంతాలలో తక్కువ. ప్రక్క పేటలలోని పట్టికలో కంటే తెలంగాణలో వర్ణపాతం కొంత వివిధ జిల్లాల వర్ణపాతం వివరాలు వరకు హేచ్చు. తెలంగాణలోకూడా ఇవ్వబడ్డాయి :)

1940-41 నుండి 1949-50 వరకు పేలంగాణా యొక్క స్థానవర్ధిలక వినిపాతం

జిల్లా	1940-41	1941-42	1942-43	1943-44	1944-45	1945-46	1946-47	1947-48	1948-49	1949-50
అమలాపాడు	48.91	28.43	44.64	41.93	41.07	51.69	41.72	37.56	39.94	53.50
కర్నూలు	19.70	22.04	28.40	33.76	32.39	33.91	24.20	40.12	28.49	24.86
కర్నూలు	34.22	22.55	37.89	40.94	37.31	35.55	36.53	40.28	40.36	37.32
వహియాలపాడు	29.62	18.41	18.96	33.67	28.26	29.49	26.61	39.92	25.65	33.66
పాడుకు	30.35	23.09	35.43	36.57	26.37	39.01	28.40	39.59	39.16	37.65
నలగొండ	23.12	20.65	24.13	33.09	28.42	31.36	25.33	36.81	21.32	28.12
విజయవాడ	38.05	30.24	48.53	42.56	32.56	41.29	32.34	40.13	41.83	45.14
వరంగల్	42.06	27.64	38.53	36.96	33.54	38.87	36.63	41.70	31.80	41.17

మూలం : గ్రామీణ అర్థిక విచారణ

నదులు - ప్రాజెక్టులు

నైలస్ పరిశీలనల గురించి తెలుసుకున్నా గాన్ని బట్టి, తెలంగాణలోని భూమి ఇసుకతో కూడుకొని, నీరు త్వరగా ఇంకిపోయేదిగా ఉండుటచే, నీటి వనరుల ఏర్పరచి, వీటి ఆధారంగా వ్యవసాయంచేసే పద్ధతి ఇచ్చట అనాది నుంచి ఏర్పడివున్నది.

నల్లగొండ జిల్లాలో పనిగిరి గుట్టల దగ్గర, ఈ మధ్య ప్రభుత్వశాఖవారిచే పైకి తీయబడిన 30 ఏకరల పట్టాను, వాటి చుట్టూ ఉన్న అనేక నీటి రిజర్వాయర్లు బట్టి, నీటి పారుదల విషయంలో తెలంగాణ ప్రభుత్వం ఇంచేసి చూపిన శ్రద్ధ, వారి తెలివితేటలు గొలుస్తుంది. పెనకటి నీటి వనరులు అనేకం ఏకరమైపోయినా, 12,13 శతాబ్దాలనాటిని గూడా ఇంకా కొన్ని ఉన్నవి. పాళూర్, రామప్ప, లఖ్మవరం, ఖసె పురం చెరువులు, అనకట్టలు ఈ కాలానికి చెందినవి కావనాలు ఉన్నవి. పాళూర్ చెరువు చటమయి అడవి మధ్య ఉన్నది. ఎంతో సందర్భమయినది. ఇది 1230 లో నిర్మింపబడినదని కాసం ఉన్నది. వరంగల్లు గణపతి రాజుల క్రింద చూగల ఉమ్మడి అనేక సేనానాయకుడు దీనిని నిర్మించి, తన తమ్ముడగు నల్లగణప శిషివారట. ఈ తరవానికి 4,300 అడుగుల మట్టికట్ట ఉంది. 9,000 యా

రాలు సాగుచేయగలదు. ఇది వరంగల్లుకు కూర్పుగా 32 మైళ్ళలో ఉంది.

వరంగల్లుకు ఈశాన్యంగాగల రామప్ప తటాకిం చాల ప్రఖ్యాతి పొందింది. దీన్ని 1213 లో రుద్రసేనా నాయకుడు కట్టించినట్టు కాసం ఉన్నది. ఇచ్చటనే ప్రఖ్యాతి పొందిన రామప్ప దేవాలయం ఉంది. దీనికి 2000 అ. గుట్ట ఉన్నది. 5,164 యకరాలు సాగు అవుతుంది.

వరంగల్లుకు 50 మైళ్ళ దూరాన ఉన్న లఖ్మవరం చెరువుగూడ, ప్ర రామప్ప చెరువు కాలం లో కట్టినదే. మూడు కొండ గోయల పూడ్చి ఒక గుట్టనే 2,000 అ. వరకు సహజ కిట్టగా తీర్చించి ఈ చెరువు నిర్మించబడింది. దీని క్రింద 4,300 యకరాలు సాగువుతుంది.

ఇట్టి చరిత్రాత్మక చెరువు లెన్నో తెలంగాణా అంతటా ఉన్నవి. నల్లగొండ జిల్లాలో ముస్లింవలె కట్టిన 18 అనకట్టలు, పెనకటి నిర్మాణాల గురించి మనకు తెలుసుకొని.

13వ శతాబ్దపు ఆధారలో ప్రారంభమయిన ముస్లింరాజుల పరిపాలనలోగూడ నీటి వనరులు నిర్మించబడినవి. వీటిలో ముఖ్యమైనవి : 16 వ శతాబ్దంలో నిర్మించిన హుస్సేనుషాగరు (హైదరాబాదు - సికింద్రాబాదు మధ్య), 1790 లో నిర్మించిన మీర్ ఆలం చెరువు.

ఇంతవరకున్న తరిసేవ్యం - దానిస్థితి

చెరువులు - బావులు

ప్రస్తుతం తెలంగాణలో అన్ని రూపాల్లో సాగవుతున్న తరి సేవ్యం (Irrigated area) 11,88,772 యకరాలు. దీనిలో అత్యధిక భాగం చెరువులు, బావుల క్రింద సాగవుతున్నది. ప్రక్కపేటలో ఇవ్వబడిన పట్టిక దీనిని స్పష్టీకరించుతుంది.

కాని యిదంతా స్వయంగా సేద్యం అవుతుందనుకోవడానికి పీలులేదు. చెరువులు, బావులు వర్షంపై ఆధారపడటమేగాక అత్యధికం చెడిపోయిన స్థితిలో వున్నది.

పైనిచ్చి జిల్లాలోగాక, కర్నూటుకజిల్లాలో కలసివున్న తాలూకాలుగూడ కలిపితే, మొత్తం తెలంగాణలో ఘమాటు 28,000 చెరువులున్నది. ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారమే 1953 - 54 లో వీటిలో ఘమాటు 2,04,123 యకరాలు ఆయకట్టు గల 3,523 చెరువులు కట్టలు తోగిఉన్నది.

ప్రభుత్వపు లెక్కలలోకి గానివెన్నో ఉన్నది. వరంగల్లు జిల్లాలో శేతుపల్లి పెద్దచెరువు, కరీంనగరం జిల్లాలో ఎలమ్మచెరువు, తియ్యపునపూర్ చెరువు మొదలైనవి.

బావుల క్రింద గూడ 2,95,265 యకర సాగవుతున్నది. కాని, ఇవి సరయిన స్థితిలోలేక, చెరువులు ఎండి ఆవసరమైనప్పుడు నీరు ఎండిపోతున్నది. వీటిని లోతు చేయాలశక్తి అత్యధిక రైతాంగానికిలేదు.

ప్రస్తుతం ఈ చెరువు (చెరువులు), బావులు వర్షంమీద ఆధారపడి ఉన్నది. బావులనుండి నీరు తోడుటకు పశువులపై పూర్తిగా ఆధారపడుతున్నారు. పెద్ద ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం జరిగితే, వీటిద్వారా బయలుదేరే కాలువలు అనేక పెద్ద చెరువులకు నీటిని సప్లయి చేస్తవి. బావులను లోతుకు త్రవ్వి విద్యుచ్ఛక్తిద్వారా నీటిని తోడగలిగితే, తెలంగాణా అంతా సశ్యక్తమల మవుతుంది.)

ఇప్పుడున్న ప్రాజెక్టులు

20వ శతాబ్దపు ప్రాచీనంలో నచ్చిన ఫిరీ ఖామం మరల రాకుండా చేయాలని 1902లో హైదరాబాదువచ్చిన భారత ఇరిగేషన్ కమిషన్, కొన్ని ముఖ్య ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం గావించాలని సూచించింది. 1908లో ముస్సే వరదలు తల ప్రజల ప్రాణాలు బలిగొన్నతరువాత, సర్ మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్యగారి సలహా ప్రకారం కొన్ని ప్రాజెక్టులు కట్టాలని నిర్ణయించబడింది. వీటన్నిటికి

(85)

స్థానులు చేయుటలో, నిర్మించుటలో ప్రభుత్వ హైదరాబాదు ఇంజనీరు, కీర్తి శేఖలగు నవాబ్ ఆదీ నవాబుజంగు చాల ముఖ్యపాత్ర నిర్వహించారు.

ఈస్టీము ప్రకారం ఇరిగేషన్కు తెలంగాణాలో నిర్మించినవి నిజాంసాగరు, ఉస్మాన్ సాగరు, హిమాయత్ సాగరు, పోలారం, వైరా, పాల్వే ప్రాజెక్టులు; దిండి, చంద్రసాగర్, మా నెరు, కోయిల్ సాగర్ ప్రాజెక్టులు ముఖ్యమయ్యవి.

తెలంగాణలో తరీ (మానాసి) భూములు 1952-53 (ఎకరాలలో)

శ్రేణి	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం	మొత్తం విస్తీర్ణం
	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో	అక్షరాలలో
ప్రభుత్వ భూములు	5,574	506	7,941	437	30,907	1,583	46,948	1,302	48,250			
ప్రభుత్వ భూములు	6,699	882	87,775	2,722	36,067	2,652	1,36,797	7,057	1,43,854			
ప్రభుత్వ భూములు	9,939	26	27,436	59	700	753	38,913	4,216	43,124			
ప్రభుత్వ భూములు	1,33,374	63	93,872	1,431	15,973	3,495	2,48,208	6,109	2,54,317			
ప్రభుత్వ భూములు	11,654	136	1,07,186	1,098	28,985	2,687	1,51,746	8,998	1,60,744			
ప్రభుత్వ భూములు	16,050	2,202	60,500	541	70,700	6,218	1,56,211	14,698	1,70,909			
ప్రభుత్వ భూములు	6,160	80	1,24,179	1,918	38,475	766	1,71,581	5,870	1,77,451			
ప్రభుత్వ భూములు	20,754	626	56,051	1,161	64,088	2,357	1,45,037	45,081	1,90,118			
మొత్తం	2,10,804	4,521	5,64,940	9,367	2,85,898	20,511	10,95,441	93,331	11,88,772			
మొత్తం	2,14,492	5,402	5,98,588	13,086	5,79,667	26,431	14,37,666	1,30,087	15,67,753			

మూలం : తెలంగాణ ప్రభుత్వ భూమి విభాగం (1952-53)

నిజాం సాగరు

గోదావరి ఉపనదియగు మంజీరపై నిజామాబాదు జిల్లాలో ఇది 1924 లో ప్రారంభించబడి, 1932 లో పూర్తిచేయబడింది. దీనికి 3 కోట్ల 83 లక్షల రూపాయల ఖర్చు అయింది. 2,75,000 యకరాలు, ఆయకట్టు క్రిందికి తీసుకరా నిర్మించబడింది. కాని, ఇంతవరకు 1,60,000 యకరాలలోపు మాత్రమే కాస్త (సాగు) అగుచున్నది.

ఈ ప్రాజెక్టుద్వారా చెరుకు పంట అభివృద్ధిచెందింది. వీని ఆధారంగా భారత దేశంలోని పెద్ద పక్కరు (పంచనాన) ఫ్యాక్టరీలలో ఒకటియిన బోగ్గన్ పక్కరు ఫ్యాక్టరీ ఏర్పడింది. దీనికై 20,000 యకరాలలో చెరుకుపండించబడుచున్నది.

ఉస్మాను సాగరు -

హిమాయతు సాగరు

ముదటిది గండిపేట చెరువు, ఇది 1912 లో హైదరాబాదుకు 14 మైళ్ళ దూరంలోను, రెండోది 1920 లోను, వందల ప్రమాదం నివారించుటకు కట్టబడింది. ఈరెండూ హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు సాగరాలకు మంచినీటి సప్లయ చేస్తున్నది.

పోచారీ ప్రాజెక్టు

మంజీరానది పాయ అగు ఆలేరుపై 1930 లో దీన్ని కట్టారు. 27 లక్షలు ఖర్చు అయింది. 13,000 యకరాలు సాగు అవుతున్నది.

వైరా ప్రాజెక్టు

ఖమ్మం జిల్లాలో మధిర తాలూకాలో కట్టబడింది. రూ. 3 లక్షలు ఖర్చు అయింది.

పాలేరు ప్రాజెక్టు

కృష్ణా ఉపనది పాలేరుపై ఖమ్మం తాలూకాలో ఈ ప్రాజెక్టు కట్టబడింది. రూ. 25 లక్షలు ఖర్చు అయింది. 18,000 యకరాలు ఆయకట్టుక్రింద ఉన్నది.

దిండి ప్రాజెక్టు

కృష్ణానది కుపనది దిండిపై, నల్లగొండ జిల్లాలోని దేవరకొండ తాలూకాలో, చుట్టుప్రక్కల గల కరువుప్రాంతంను అభివృద్ధి చేయుటకై కట్టబడింది. 39,000 యకరాలు ఆయకట్టుక్రింద చేర్చబడింది.

చంద్రవాగరు ప్రాజెక్టు

అదే జిల్లాలో దిండిలో కలసే చంద్రవాగుపై, దిండి ప్రాజెక్టుకు 10 మైళ్ళు క్రింద యిది కట్టబడింది. దీనిక్రింద ఆయకట్టు 3,000 యకరాలు.

మోనేరు ప్రాజెక్టు

కరీంనగర్ జిల్లాలో మోనేరు నదిపై ఇది కట్టబడింది. 1944 లో ప్రారంభించి 1951లో పూర్తిచేశారు. 97 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు అయింది. 17,000 యకరాలు ఆయకట్టుక్రింద చేర్చారు.

కోయిల్ సాగర్ ప్రాజెక్టు

కృష్ణానది కుపనది యగు పెద్దవాగుపై మహబూబు నగరం తాలూకా (అదే జిల్లా)లో 1949లో ఈ ప్రాజెక్టు ప్రారంభించబడింది. వీని ఖర్చు 47 లక్షలు. 10,000 యకరాలు ఆయకట్టులోని కొస్తుంది.

తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు

కరువు ప్రాంతాలగు ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని రాయలసీమ, హైదరాబాదు, కర్నూటలోని రాయచూరు జిల్లాల కుపయో

గార్లమె ఇది ఉద్దేశింపబడింది. రాయ
మారు జిల్లాలో ఉన్న వెలంగాజాకు
చెందిన ఆలంపూరు తాలూకాకు కూడా
ఇది కొంతవరం ఉపయోగిస్తుంది.

దీనిలో తయారయే విద్యుచ్ఛక్తి
హైద్రాబాదు చాకా వస్తుంది.

కాని, దీని నిర్మాణ విషయమై
ప్లానులు తయారుచేయుటలో పనుకటి
మద్రాసు, హైద్రాబాదు, మైసూరు
ప్రభుత్వాలు 50 పాయింట్ల మీదాయి.
చివరకు ఇది 1946లో ప్రారంభించబడింది.
ఇప్పటికి నామ కట్టడం పూర్తయింది.
కాలువలు శ్రవ్యమింకా పూర్తికాలేదు.
పూర్తి ఆయాగ్రికల్ హైద్రాబాదుపైపు
8 లక్షల టికిట్ల యకరాలు సాగువుతుంది.

దీనికింద నిర్మించ బడుతున్న హైద్రా
బాదు ఎలక్ట్రిక్ స్కేముక్రింద లక్ష కోట్ల
వాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి తయారవుతుంది. ఇది
మహాలాబుగగం లోని, హైద్రాబాదు
సగరాలకుగూడ ఉపయోగిస్తుంది.

రాష్ట్రీబిరుడ అనకట్ట

రాయమారుజిల్లాలో, తుంగభద్రా
దాముకు 20 మైళ్ళ దిగువన రాజ్ కోటిండ్
అనే గ్రామంవద్ద తుంగభద్రానదికి అనకట్ట
కట్టబడుతున్నది. దీనికింద 79,000 ఎక
రాలు సాగువుతుందని అంచనా. ఆలం
పూరు తాలూకాగూడా దీని కాలువ
వస్తుంది. ఇది 1947 లో ప్రారంభించ
బడింది. మొత్తం రూ. 4,15,00,000 ఖర్చు
అవుతుందని అంచనా.)

కృష్ణా, గోదావరి లోయల అభివృద్ధి చేసే ప్రాజెక్టులు

తెలంగాణా 9 జిల్లాల మొత్తం
పైకాల్యం 40,000 చదరపు మైళ్ళు.
దీనిలో సీద్యానికి చెందినవి ఘామి
1,74,42,500 యి. కాని, 1952 - 53లో
సేవ్యమయిన మొత్తం 93,89,500 యి
రాలు మాత్రమే. దీనిలో అన్నివిధాల
తరిగేవ్య మగుచున్నది 11,58,772 యి
రాలలో మాత్రమే. ఇక ప్రాజెక్టులు మొ
త్తానికి గానా (గ్యారంటీ) ఖర్చుకొనగా
నీటి పారుదల ఉన్నది 2,10,204 యిల్లలో
మాత్రమే. ఇది ఆంధ్ర రాష్ట్రం లో
మొత్తం సాగువ్య భూమిలో (Total
Irrigated area) $\frac{1}{4}$ వ వంతు
మాత్రమే! ఇదిపోను, తరిసాగయే దంతా
పూర్తిగా వర్షంపై ఆధారపడి ఉన్నది.
అందుచే తరిగేవ్యం, మొత్తంమీద యాస్త
అభివృద్ధి చాలాతక్కువ. అందుకు

విరుదంగా సముద్రక్రింద సాగు, వ్యక్తి
కాలువల క్రింద సాగు చేయవలసి గూడ
జరిగింది. ఈ క్రింది కేటాయి దీన్ని స్పష్ట
పరుస్తుంది. (దీనిలో ఇచ్చబడిన లెక్కలు
స్టేట్ అంథారిటీ సంబంధించినవయినా
తరిగేవ్యవసాయంలో అత్యధికభాగం తెలం
గాణాలోనే ఉన్నది కనుక ప్రక్కపేజీ
లోని పట్టికలోని సంఖ్యలు తెలం
గాణాకే ప్రధానంగా వర్తిస్తవి.)

దీన్నిబట్టి ఈ క్రిందివిషయాలు తేలు
తున్నవి.

(1) వ్యక్తిల సొంత కాలువలక్రింద
సాగుభూమి 17,000 నుంచి 13,000 :
10 సంవత్సరాలలో తగ్గింది.

(2) చెరువులక్రింద సాగు భూమి
గూడ 9,74,000 యి రాల నుంచి

(1940-1941 నుండి 1949-1950 వరకు

తరీ సేవ్య మై న భూ మి (వేల ఎకరాలలో)

సంవత్సరం	వేటి పల్ల సాగయింది				ఇతరం	మొత్తం
	ప్రభుత్వ కాలువలు	వ్యక్త కాలువలు	చెరువులు	బావులు		
1940-41	49	17	974	378	45	1,463
1941-42	41	12	800	340	20	1,213
1942-43	44	3	843	354	60	1,304
1943-44	49	5	876	365	83	1,378
1944-45	46	7	855	356	65	1,329
1945-46	66	11	909	378	71	1,435
1946-47	67	14	847	418	67	1,413
1947-48	144	9	700	428	48	1,329
1948-49	155	11	708	419	48	1,341
1949-50	173	13	834	418	50	1,488
		సరాసకారణం				
1949-50	12%	1%	56%	28%	3%	100%

(మూలం : గ్రామీణ ఆర్థిక విచారణ)

8,34,000 లకు అంటే 1,40,000 తగ్గింది. చెరువుల మరమ్మతులకై పెద్ద యెత్తున స్కీములు అమలుచేస్తున్నామంటున్నప్పుడే ఇదంతా జరిగింది.

(3) బావుల క్రింద 40,000 యి, ప్రభుత్వ కాలువల క్రింద 1,24,000 యకరాలు మాత్రం పెరిగింది. అందుచే నీటిని నిలువచేసే పెద్ద ప్రాజెక్టుల ద్వారానే ఈ సమస్య పరిష్కార మవుతుంది. తెలంగాణా హెచ్చుతగ్గులుగా ఉండుటచేత, పెద్ద ప్రాజెక్టులు గూడ అందుకోలేని ప్రదేశాలుండుటచేత బావు

లపై గూడ కొంతవరకు ఆధారపడవలసి ఉంటుంది. నీటిని లోతుగా త్రవ్వి, విద్యుచ్ఛక్తి ద్వారా నీరు పారిచితే, చాల వికాల ప్రాంతం సస్యశ్యామల మవుతుంది.

కృష్ణా, గోదావరి నదులలో ప్రవహిస్తూనే ఉండే ఊరకనే పోతున్న నీటిని ఉపయోగించటం ద్వారానే తెలంగాణా, దానితో యావదాంధ్ర దేశపు అభివృద్ధి ఆధారపడి ఉన్నది. కృష్ణానదిలో ప్రవహించే నీటిలో, ఇప్పుడు ఆంధ్రలో ఉపయోగిస్తున్నదిపోన, హైద్రాబాదుకు

28,000 కోట్ల ఘన అడుగుల నీరు (మొత్తంలో 28%) ప్రత్యేకించారు. అట్లే గోదావరి నీటిలో 49,400 కోట్ల ఘన అడుగుల నీరు (మొత్తంలో 26%) ప్రత్యేకించారు. ఇట్లే కృష్ణమంచి ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి 47,000 కోట్ల ఘన అడుగుల నీటిని (మొత్తంలో 47%), గోదావరిమంచి 89,300 కోట్ల ఘన అడుగుల నీటిని (మొత్తంలో 47%) పంచారు. హైద్రాబాదు భాగానికొచ్చిన ప్రై నీటిని ఇంత వరకు దాదాపు ఏమాత్రం ఉపయోగించు కొనలేదు. హైద్రాబాదులో కన్నాటక, మరాఠ్వాడా ప్రాంతాల ఉపయోగపడే కొన్ని ప్రాజెక్టుల కివసరమయిన నీటిని తీసుకోవటానిక, అధిక భాగం తెలంగాణలో ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి ఉపయోగిస్తుంది. అంటే ఈ రెండు నదులలోని నీటిలో అత్యధిక భాగం తెలంగాణా, ఆంధ్రరాష్ట్రాల అభివృద్ధికి ఉపయోగించ వచ్చున్నమాట.

కాని కృష్ణ, గోదావరీదీప్రాయంగాని ఈ ప్రజల అభివృద్ధివృద్ధి అవసరమైన ఈ నదులపై ప్రాజెక్టుల నిర్మాణ పథకాలను, చాలాకాలం వరకు సమగ్రంగా పరిశీలించి, ప్లానులను తయారు

చేయలేదు. అచ్చటచ్చట తీసుకోదలచు కొన్న రుంగభద్రలాంటి ప్రాజెక్టులుగూడ 50 సం||లుగా వివిధ ప్రభుత్వాలవద్ద కీచులాటలో వెనుకపడ్డాయి. ఇట్లే నంది కొండ ప్రాజెక్టు విషయంలోగూడా జరుగుతున్నది.

తెలంగాణాపైపుమంచి, హైద్రాబాదు ప్రభుత్వం ఈ ప్రాజెక్టుల గురించి కొంతవరకు విచారణ జరిపింది. ఇందుల కొక ప్రధాన కారణం యుద్ధకాలంలోను, యుద్ధానంతర కాలంలోను హైద్రాబాదు సంస్థానంపై బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులకు గల ప్రత్యేక ఆశలే.

1934 సంవత్సరాలలో ఈపథకాల విచారణ కొనసాగించబడింది. మూడు స్టేజీల మొత్తానికి రు. 214 కోట్లతో 15 సంవత్సరాలలో కట్టగల వివిధ పెద్ద, మధ్య, చిన్న ప్రాజెక్టుల గురించిన పథకిం తయారు చేయబడింది. ఇది తూర్పుతీరపు మొత్తం 60 లక్షల యకిరాలు సాగులోని కొస్తుం దని, యిటువ్వవ సాయ యోగ్యమగు భూమిలో 17% భూమి అదనంగా సాగు క్రింద కొస్తుందని ప్రభుత్వ ఆగచనా.

కృష్ణలోయ ప్రాజెక్టుల పథకాలు

కృష్ణలోయలో ఇప్పుడు కడుగున్న సంఖ్యకద్ర, రాజ్ కలబంద ప్రాజెక్టులు గాక, హైద్రాబాదుకు కృష్ణ నీటిలో ఇచ్చిన 28,000 కోట్ల ఘన అడుగుల నీటిలో ప్రక్క ప్రాంతాలని పట్టికిగా యివ్వబడిన ప్రాజెక్టుల కట్టాలని ప్లాను తయారు చేయబడింది.

నంది కొండ

తెలంగాణాకు ఎక్కువగా ఉపయోగించే కృష్ణ ప్రాజెక్టులలో యిది ముఖ్యమైనది.

దీన్నిగురించి హైద్రాబాద్, మద్రాసు ప్రభుత్వాల 1950లో జాయంటుగా పరిశోధనలు జరిపాయి. దీనిపరిశోధన

ప్రాజెక్టు :	ఉపయోగించే నీరు :
1. ఎగువ కృష్ణా (కర్నూటక ప్రాంతం)	8,000 కోట్ల సునతడుగులు
2. భీమా	3,000 "
3. కుంగభద్రా ప్రాజెక్టుకింకా కావలసింది	2,000 "
4. నందికొండ, లేక దిగువ కృష్ణా (తెలంగాణ)	12,500 "
5. మధ్యతరగతి చిన్న ప్రాజెక్టులు	2,000 "
మొత్తం	28,000 "

ఈ ప్రాజెక్టు యిటు తెలంగాణలో, అటు ఆంధ్రరాష్ట్రంలో షుమారు 70 లక్షల యకరాల కుపయోగిస్తుందని తేలింది. తూర్పుగా గోదావరీకాలువవరకు, దక్షిణంగా పెన్నానదివరకు దీనినుండి నీటిని రీసుకపోవచ్చని, ఈకాలువలద్వారా ప్రయాణశౌకర్యాలు కలిగించవచ్చని తేలింది. నదిలో నీరింతప్రాంతానికి చాలకపోవచ్చనిగూడ తేలింది. తర్వాత మద్రాసు ప్రభుత్వం దీన్ని వదలివేసి, కృష్ణా-పెన్నార్ ప్రాజెక్టుపై కేంద్రీకరించాలనే, హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం తెలంగాణకు మాత్రమే ఉపయోగించే స్క్రీమును తయారుచేసింది. దీని ప్రకారం 325 అకిడము కిట్టుతారు. దీనించి బయలుదేరి కాలువ పాపటపల్లి రైల్వేస్టేషను దగ్గరముగేరుపై కట్టే కాములో కలిసి, అచ్చట నుంచి నిందిగామ తాలూకా (కృష్ణాజిల్లా)లోని కొలేరువరకు పోతుంది. దీని క్రింద నల్లగొండ, ఖమ్మం జిల్లాలలో 9,87,000 యకరాలు, నందిగామ తాలూకాలో 2,93,000 యకరాలు పొగవుతుందని అంచనా. తెలంగాణలోని 9,87,000 అయినా పూర్తిగా పరిపంటగాక, ఖమ్మం (మిట్ట) పంటలు తయారని ప్రతిపాదించారు.

దీనిపై ప్రాజెక్టు పూర్తి ఆయ్యేసరికి 2,10,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని గూడ తయారుచేయవచ్చు.

కృష్ణా-పెన్నార్ ప్రాజెక్టువల్ల కృష్ణాలోయ ప్రజలకు నష్టం జరుగుతుందని జరిగిన అంశోకన ఫలితంగా వేయబడిన ఖాష్టాకమిటీ దీన్ని త్రోసివేసింది. హైదరాబాద్, ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు యింటుగా 590 అ.ఎక్కుల కాముతో నందికొండ ప్రాజెక్టు నిర్మించాలని నిర్ణయించాయి. 590 అ. ఎక్కుల కాము కడితేనేగాని ఆంధ్రరాష్ట్రంలో కలిశౌకర్యాలు అవసరమయిన వికాలమైన ప్రాంతాని కుపయోగించదు. అంతకంటె తక్కువ ఎత్తున్నా తమకు సరిపోతుందని, హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం యీ ఎత్తును తగ్గించాలని వాదనలు చేస్తున్నది. ఆంధ్ర ప్రజలందరి సమిష్టిప్రయోనాలద్వయ్యేతో పరిష్కరించుట కీ కీమటలు అటంకంగా తయారుయినది.

ఇట్లే కృష్ణాపై కట్టే సిద్ధేశ్వరం, పులిచింతల ప్రాజెక్టుల విషయంలో గూడ హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం చిక్కులు కలిస్తున్నది. వీటివల్ల తెలంగాణపైపు నీల మునిగిపోతుందని హైదరాబాద్ ప్రభుత్వ వాదన.

గోదావరీలోయ ప్రాజెక్టు పథకం

దీన్ని గురించి పరిశోధన రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో ప్రారంభమైంది. గోదావరీలోయలో కొరికేపాగు, ద్వారకే దక్షిణబిష్టూలు కొరికే మంచి ఇసుముసు, గోదావరీ నుంచి తయారయే నిమ్మచర్మి అధారంగా యా ప్రాంతాన్ని అభివృద్ధి చేయాలని, ఇచ్చటి నుంచి విశాఖపట్నం రైలు వేయాలని, దీని ఆధారంగా హైదరాబాదు సంస్థానంలో గిట్టి సావాన్ని ఏర్పాటు చేసుకోవాలని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య వాదులు స్లూము చేశారు.

ఈ స్క్రీముల కే, రేర్వాదితచివ్విమాన్సుల నమస్కరించి ముప్పులు చేసి, హైదరాబాదు ప్రభుత్వం కొనసాగిస్తామని ప్రకటించింది.

ఇది బహుముఖ ప్రాజెక్టు (Multi Purpose Project). తక్షణవర్గం, నిర్వహ్య చక్ర కే ఉత్పత్తి, పారిశ్రామిక అభివృద్ధి, రాకపోక సౌకర్యాల అభివృద్ధి చేయాలని దీని ఆశయం. దీనివల్ల తెలంగాణాకి కాక, అటు బిస్తూ, ఇటు ఆంధ్ర గాష్ట్రానికి గూడ ఉపయోగపడదని అంచనా.

ఈ స్క్రీమును నిర్మించే కట్టడాలు పెండ్ల లగునని నాంరేడు పరిహార్దలు మొదలు కొని నిజామాబాద్, ఆదిలాబాద్, కరీం నగరు జిల్లాలలో వ్యాపిస్తవి. ఈ పథకం ప్రకారం, గోదావరీపై రెండు పెద్ద డాములు కడతాగు. వీటిలో మొదటిది కావలిగూడెంపర్యాయరు. ఇది నాంరేడ్, ఆదిలాబాదు జిల్లాల పరిహార్దల ప్రధానంగా ముఖ్య రే తాలూకాలో ఉంది. రెండోది కిష్టపురం పర్యాయరు. ఇది నిర్మలక పడే మన ఆదిలాబాద్,

నిజామాబాద్ జిల్లాలలో ఉంటుంది. కిష్టపురం డాముకి క్రింద అనకట్ట (Pick-up Dam) నుంచి ఇరువైపులా కాలువలు పోతవి. వీటిలో కలుపబడిన, కడం, మానేరు నదులపై ఇంకో రెండు డాములు నిర్మించ బడుతుంది. మొత్తం నాలుగు డాములలో 30,000 కోట్ల ఘ. అ. నీరు నిల్వచేయ బడుతుంది.

ఈ క్షిప్రకాలువ 121 మైళ్ళుంటుంది. ఇది కడం డామునుండా తూర్పుగా పోగుంది. దక్షిణపుకాలువ మానేరు డామునుండా పోయి, వంగల జిల్లాదాకా వ్యాపిస్తుంది. దీని మొత్తం పొడుగు 166 మైళ్ళు. ఈ ప్రాజెక్టు క్రింద కాలువల ద్వారా, నాంరేడు నుంచి వంగల జిల్లా క్రిందిదాకా రాకపోక సౌకర్యాలు ఏర్పడుతుంది.

ఈ ప్రాజెక్టు ఆయక్టు క్రిందికి ప్రాంతాలైనవి: ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో గోదావరీ వర్షవర్ష ఉన్న అన్ని తాలూకాల్లో కొంతభాగం; లక్ష్మీటిపేట, చెన్నూరు తాలూకాల్లో ఎక్కడదా; అనిపాబా తాలూకాలో గూడా కొంత; నిజామాబాద్ జిల్లాలో: ఆగ్నూర్ తాలూకా లోని ఈశాన్యభాగం కొద్దిగా; కరీంనగరం జిల్లాలోని జగిత్యాల, ముజురాబాద్, మల్లానాబాద్, మంధినితాలూకాల్లో అత్యధికం; సిరిసిల్లా, కరీంనగరం, తాలూకాల్లో కొంత భాగం, వంగల జిల్లాలోని పర్కాల, ముల్ల తాలూకాల్లో; పాళూర్, మానుకోట, వంగల జిల్లా గాలూకాల్లో కొంత భాగం.

ఈ ప్రాంతంలో ఈ ప్రాజెక్టు క్రింద మొత్తం 30 లక్షల యజ్కరాలు పొగుంటవి

కొస్తుంది. దీనిలో 11,59,000 యకరాల్లో వరిపంట; 5 లక్షల యకరాల్లో నీళ్లతో ఖుష్కిపంటలు; మిగతాది అడవులు, గడ్డిమొలగునది పెంచబడును. అంతే మొత్తం 16,60,000 యకరాల్లో వరి, యితర ఖుష్కిపంటలు సాగువుతవి.

ఈ ప్రాజెక్టు క్రింద విద్యుచ్ఛక్తి గూడ చాల ఎక్కువగా ఉత్పత్తి అవుతుంది. నదిపైన, వివిధ కాలువలపైన మొత్తం పది ప్రజాశాలల్లో హైడ్రో ఎలక్ట్రిక్ స్టేషనులను ఏర్పాటుచేయవచ్చు. వీటిన్నింటి ద్వారా 1,75,000 కోవాట్లు విద్యుత్తు తయారవుతుంది. దగ్గరనే ఎక్కువగా నారకు బొగు ఆధారంగా రామగుండం వద్ద 1,50,000 కోవాట్లు ధన్యం పవరు ఉత్పత్తి చేయబడుతుంది. ఇట్లు హైడ్రో, ధర్మక్ స్టేషను మొత్తం 3,25,000 కోవాట్ల ఎలక్ట్రిసిటీని తయారుచేస్తుంది.

గోదావరీ నదీలోయలో ఎక్కువగా మన్న సమాజ సంపద నభివృద్ధి చేయుటకై రామగుండం చుట్టుప్రక్కల యిప్పుడే ఉన్న బొగ్గు, సిరీసిల్క్, పేపరు మొదలగు పరిశ్రమల ఆధారంగా, ఇతర పరిశ్రమల అభివృద్ధి చేయుటకై, రామగుండం వద్ద పెద్ద పారిశ్రామిక సెక్షన్ను నిర్మించాలని స్థానుల ఒకభాగం. ఇచ్చట సిమెంటు, ఆయిలు, వనస్పతి, సిరిమిక్సు, టెక్స్టైలయిక్సు, రేయన్, కార్బయం కార్బైడ్, ఆల్కహాల్, ప్లాస్టిక్స్ మొదలగు పరిశ్రమలేగాక; దగ్గరనే దక్షిణ బస్తూలో విస్తారంగాఉన్న మంచి ఇనుము ఆధారంగా పెద్ద ఉక్కు పరిశ్రమనుగూడ నిర్మించ వచ్చునని అంచనా.

ఈ ప్రాజెక్టు సంబంధించిన డాములు, కాలువలు, విద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణాలకు

మొత్తం 69 కోట్ల 29 లక్షలు ఖర్చవుతుందని అంచనా.

ఈ బహుముఖ స్కీమును వివిధ దశల్లో నిర్మించాలని నిర్ణయించారు. మొదటి దశకు సంబంధించిన కొన్ని భాగాలపై పని ప్రారంభమయినట్లు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ఇదే గోదావరీ ఉత్తర కాలువ ప్రాజెక్టు. కడప నది గోదావరీతో కలిసేముందు, కడంపడిపై పెద్దగా అనే గ్రామంవద్ద డాము కట్టచున్నారు. గోదావరీపై కట్టే ఆనకట్ట నుంచి నీరువచ్చి, కడంపడివచ్చే దానితో కలుస్తుంది. ఈ మొత్తం నీటి ఆధారంగా 2,27,000 యకరాలతోసాగుకొ, 1,24,000 యకరాలు అడవి, పచ్చిక బయళ్ళకు నీరు పెట్టాలని ప్లాను. డామునుంచి బయలుదేలే ప్రధాన కాలువ 79 మైళ్ళు. అది అచ్చటినుండి మూడుగా చీలి తూర్పుకి, దక్షిణానికి, ఆగ్నేయానికి పోతుంది. దీని ఖర్చు రూ. 9,72,00,000 గా అంచనా వేయబడింది. కాని దబ్బు లేకపోవుటచే పనేమీ ముందుకు సాగటంలేదు. దీనికి ప్రధాన ఆధారమైన గోదావరీ ఆనకట్టనుంచి ఏమీ చేయటంలేదు. రామగుండంవద్ద ప్రారంభించిన 37,500 కోవాట్ల ధర్మక్ స్టేషన్ పరిశీలిగూడ ఇక్కడే ఉన్నది.

గోదావరీ నదిపై ఇతర ప్రాజెక్టులు

పైన వివరించినవే గాక, ముఖ్యంగా విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తికి వినియోగించే పెద్ద డాములను పెన్నంగూడ, గోదావరీపై ఇంచనపల్లివద్ద కట్టవచ్చునని హైద్రాబాదు ప్రభుత్వ పరిశోధనలవల్ల తేలింది. వీటిని గురించిన వివరా లింకా బయటకు రాలేదు.

దేనూరు ప్రాజెక్టు

నజాం సాగరుకు పైన మంజీరానదిపై ఒకడామునుకట్టి 40,000 కిలోవాట్ల విద్యుత్తు ఉత్పత్తి చేయటం; పైగ్రాబాడ్, సికింద్రాబాద్ నగరాలకు ముందు అవసరమయ్యే నీళ్ళ వసతి నేర్పరచటం; కొంత భూమిని తరి సేవ్యం కిందకు

తీసుకరావటం ఈ స్కీములోని ప్రధాన భాగాలు.

మున్సి ప్రాజెక్టు

ఇది మార్కాపేట తాలూకాలో మున్సినిదిపై కట్టాలని ప్లాను. దీనికి ఖర్చు 1,14 లక్షలవస్తుంది. 38,000 యకాలు సాగులోని కొస్తుంది.

మధ్యరక ప్రాజెక్టులు

ప్రేటుగా నిర్మించటానికి వీలున్న మధ్యరక ప్రాజెక్టులు (Medium size Projects) ప్రాజెక్టుల గురించి పరిశీలన జరిగినమీదట, 45 ప్రాజెక్టుల పరిశీలన పూర్తయిందని, వీటి నిర్మాణానికి గల ఖర్చు 19 కోట్ల 98 లక్షల రూపాయలని, వీటి ద్వారా 5,22,000 ఎకరాల భూమి సాగువుతుందని ప్రభుత్వ ప్రకటన. వీటిలో అత్యధిక భాగం తెలంగాణలోనివే. వీటిలో

య. 2 కోట్ల 13 లక్షలతో నిర్మించగల 5 ప్రాజెక్టులే పంచవర్గ ప్రణాళికలో చేర్చిన.

వివిధ వైపులనుండి జరిగిన పరిశోధనల ద్వారా నిర్మించదగిన మధ్యరక ప్రాజెక్టులన్నీ బయటకొచ్చాయి. వీటి సంఖ్య, ఇతర వివరాలు దిగువ పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

ప్రాజెక్టు పేరు	స్థలము	సాగయ్యే ఎకరములు	ఖర్చు (లక్షల రూపాయలలో)
1. మానేరు	ఖమ్మం	50,000	125.00
2. కాలికోట	మధిస	5,700	13.00
3. లక్ష్మవరం	ములుగు	7,370	22.00
4. ఆలేరు	ఖమ్మం	14,950	54.00
5. హరియా	మిర్యాలగూడెం	14,307	38.02
6. పెద్దవాగు	శేవరకొండ	1,635	19.05
7. పెగడిమర్రి	"	5,500	12.52
8. అపివిడేపలపల్లి	మిర్యాలగూడెం	3,300	9.50
9. సూరవరం	పర్కాల	9,200	27.50
10. బావలిపల్లి	నిర్మల	10,200	34.50
11. మండవల్లి	లక్ష్మణ్ణపేట	6,400	19.20
12. నల్లవాగు	నిజామాబాదు	4,000	12.00

ప్రాజెక్టు పేరు	ఫలము	సాగయ్యే ఎకరాలు	ఖర్చు (లక్షల రూపాయలలో)
13. కాపాల్ వాగు	ఆర్ మూర్	6,600	28.65
14. చింతలూర్ వాగు	"	3,400	18.10
15. నూలమర్రి	చింతలూర్	20,000	175.00
16. ముప్పే	సూర్యాపేట	35,000	103.00
17. శుద్ధవాగు	నిర్మల	18,400	157.75
18. లంకాసాగర్	మధిర	2,960	19.44
19. ఎద్దులవాగు	"	3,500	15.44
20. చింతల చెరువు	"	3,525	9.59
21. శేరిలింగంపల్లి	యలందు	1,642	4.30
22. కోనాచెర్ల చెరువు	వరంగల్లు	1,200	3.50
23. గొర్రానా ప్రాజెక్టు	మహబూబాబాద్	3,000	12.75
24. పాతచెరువు	మధిర	600	1.00
25. కిన్నెరసాని	పాల్వంచ	39,460	65.11
26. కృష్ణా	"	5,890	9.72
27. పెద్దవాగు	"	9,900	16.35
28. నల్లవాగు	"	9,080	14.49
29. కట్టలేరు	మధిర	1,500	4.50
30. భీమనపల్లి	దేవరకొండ	1,860	8.93
31. శేతులేరు	హైదరాబాద్ సీసం	3,000	10.56
32. పాతేరు	నల్లగొండ	1,300	2.08
33. గురుజానాపేట	"	750	1.29
34. బుడాలవాగు	మల్లానాపాడు	1,150	3.89
35. మానేరుకాళి	కిన్నెరసాని	2,200	6.60
36. సోలివాగు	"	4,100	10.00
37. జనాలవాగు (జనాదరిపేట)	"	2,000	6.00
38. హుస్సేనిగూడెం	"	3,000	9.00
39. శేరిలింగంపల్లి	"	2,140	4.02
40. పెద్దవాగు	"	3,950	10.00
41. పెద్దవాగుకాళి	"	2,340	6.00
42. మొహదాపేట	"	11,250	30.00
43. పెద్దవాగుకాళి (చిన్న మొహదాపేట)	"	2,920	8.00
44. ములవాగు	"	3,100	10.00

ప్రాజెక్టు పేరు	ఫలము	సాగయ్యే ఎకరాలు	ఖర్చు (లక్షల రూపాయలలో)
45. యెల్లమ్మ చెరువు	కిరీంనగరి	1,500	3.23
46. రాలవూరు	"	1,880	6.37
47. అనంతారం	"	1,250	3.00
48. ఎర్రవూరు	సిరిపూర్	2,600	7.00
49. మల్లాదివూరు	కిన్నెట్	8,245	25.00
50. చిక్కలవూరు	రామనాథం	5,049	15.00
51. సత్తులకొత్తి	ఆదిలాబాద్	6,300	19.00
52. నల్లవూరు	"	3,450	10.00
53. పీఠాన్ వూరు	"	5,200	16.00
54. కాలనూరి.	"	2,350	10.00
55. పెద్దవూరు	"	7,390	22.00
56. మార్కెట్	మెడక్	6,500	37.00
57. నక్కవూరు	"	2,900	8.64
58. కోయిల్ సాగర్	మహబూబ్ నగర్	10,300	73.60
59. సర్పి సాగర్	పనపర్తి	3,500	25.65
60. మంగనూరు	మహబూబ్ నగర్	3,650	22.43
61. అమిస్తాపురము	కనకవర్తి	690	5.25
62. పరిగిచాల	పరిగి	2,000	10.00

మూలం: గ్రామీణ ఆర్థిక విచారణ పేజీ 160-162

కృష్ణా, గోదావరి ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంపై భోస్లాకమిటీ పథకంనుంచి ఉద్భవించే సమస్యలు

భోస్లాకమిటీ నియామకం, దానిపోర్టు ప్రచురణలో కృష్ణా, గోదావరిలపై కట్ట గల మొత్తం ప్రాజెక్టులన్నిటిని పడువ్వయి పరిచాల్సిన సమస్య స్పష్టంగా ముందుకొచ్చింది. ఇట్లు రేయలువ్వారా

ఇటు తెలంగాణాక, అటు ఆంధ్రరాష్ట్రం లోని అనేకవృద్ధి కార్యక్రమం సక్రమంగా ముందుకు సాగుతుంది.

భోస్లాకమిటీ పరిశీలనలోనికి తెలంగాణాపై పునుది నిర్మిస్తున్న అన్నిప్రాజెక్టులు రాకపోయినా, దానిమాత్రవలబట్టి ఈ క్రింది పడువ్వలు బయలుదేరుతున్నవి:

ఒకటి : కృష్ణా, గోదావరిల సంగమం నుంచి విజయవాడ వరకున్న దిగువ కృష్ణా ప్రాంతపు అభివృద్ధికై ప్రగాఢంగా సిద్ధ శృంగం, సంకీర్ణం, పులిచింతల ప్రాజెక్టులు కట్టాలి. ఇందులకై కృష్ణలోని నీటిని ఉపయోగించుటలో, విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి విషయంలో, ఈ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం విషయంలో అత్యంత సన్నిహిత సమన్వయం ఉండాలి.

రెండు : గోదావరి నీటి ఉపయోగం గురించి ఖాస్లాకిమిటీ అంత లోయకుపోక పోయినా, ఈ రిపోర్టునుబట్టి కొన్ని విషయాలు స్పష్టమయినవి. కృష్ణా డెల్టా అయినా, గోదావరి నీటికింద సాగుచేయాలని, కృష్ణనీరును మద్రాసుకు, దక్షిణంకు తీసుకపోవలసిన సాగులు ప్రస్తుతానికి విరమించబడినవి. కొంతవరకైనా ఇందులకవకాశమున్నదేమో పరీక్షించాలని మట్టుకు ఖాస్లాకిమిటీ నూచించింది.

అందుచే గోదావరి నీటిని, గోదావరి లోయలోని తెలంగాణ, ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రజల సమిష్టి ప్రయోజనాల కనుకూలంగా ఉపయోగించే విషయాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి. ఇప్పుడు ధవళేశ్వరంవద్ద ఉపయోగిస్తున్న రియూజి, ఇంకా ఆంధ్రరాష్ట్ర వాటా కొచ్చిన 89,300 కోట్ల ఘనఅడుగులనీటిని సన్నివియోగించేసే సమస్య వస్తున్నది.

ఇప్పటి నీటిపంపకం ప్రకారం హైదరాబాద్ భాగానికి వచ్చిన గోదావరి నీటి వినియోగంకోసం, "గోదావరి లోయ ప్రాజెక్టు" స్కీము రయాయచేయబడింది. ఈ స్కీముకింద తెలంగాణా

ప్రాంతంలో నిర్మించబడే ప్రాజెక్టుల ద్వారా 30,000 కోట్ల ఘనఅడుగుల నీటిని మాత్రమే ఉపయోగించుచున్నారు. సుమారు 11 లక్షల యకరాలు మాత్రమే పూర్తిగా తరిసాగులోని కొనుండి. దీనివల్ల హైదరాబాదు భాగానికొచ్చిన 49,400 కోట్ల ఘ. అ. నీటిలో మరాఠ్వాడలో గోదావరిపై కట్టిన, కట్టవలసిన ప్రాజెక్టుల కవసరమైనదిపోను, ఈ మాత్రము నీరు తెలంగాణ కుపయోగారం మిగులు చున్నది. ఈ ప్రాజెక్టు ప్రాంతం వరకు గోదావరిలో 60,000 కోట్ల ఘ. అ. నీరు వస్తున్నది. అందుచే ఈ గోదావరి ప్రాజెక్టులో, ఇంకా ఎక్కువ నీరు నిలువజేస్తే తెలంగాణా జిల్లాలో ఎక్కువగా తరివ్యవసాయం చేయవచ్చు. ఆంధ్రరాష్ట్రపు భాగానికొచ్చిన గోదావరి నీరు, అచ్చట గోదావరి లోయ ప్రాంత మగు ఉభయగోదావరి వికాఖ జిల్లాలు ఎంతవరకు ఉపయోగించుకొనుటకు వీలుం టుందో జాగ్రత్తగా పరిశీలించి, మిగతా నీటిని తెలంగాణలోపై గోదావరిలోయ ప్రాజెక్టు క్రింద ఉపయోగించుకొనే అవకాశాన్ని పరీక్షించాలి.

అట్లే ఇంద్రావతి, గోదావరితో కలిసే చోటకు కొద్దిగా దిగువలో ఇంచనవల్లి వద్దను, భూపాలపట్నంవద్ద ఇంద్రావతి వద్దను, గోదావరితో కలిసి కలిసేచోటికి 15 మైళ్ళు ఎగువన కలిసేసేనను కట్టుటకు వీలున్న రిజర్వాయరు, ఇరిగేషను స్కీముల గురించికూడ మొత్తం వికలాంధ్ర ప్రజల ప్రయోజనాల దృష్టితో పరీక్షించాలి. ఇదింకా పరిశోధన దశలోనే ఉన్నది.

కృష్ణా, గోదావరి
లోయ ప్రాజెక్టులు-
వికలాంధ్ర ప్రజల సమస్య

పైన వివరించిన ప్రాజెక్టులను
ముఖ్యంగా కృష్ణా గోదావరి నదులపై
నిర్మించితే, తెలంగాణలో చాలా పెద్ద
భాగం ఈ సేవ్యం క్రిందకు వస్తుంది.
ఈ ప్రాజెక్టుల ద్వారా ఉత్పత్తి అయ్యే

విద్యుచ్ఛక్తి ద్వారా, బావుల నుండి నీరు
నులభంగా తీసి, ప్రాజెక్టుల నీరు అందని
చోట్ల గూడ తరిసేవ్యాన్ని చక్కగా
సాగించవచ్చు. పరిశ్రమలు అభివృద్ధి
చెందుతవి. అట్లే అటు అంధరాష్ట్రం
లోని ప్రజలందరి అభివృద్ధిగూడ యీ
రెండు నదులపై సమిష్టిగా నిర్మించే
ప్రాజెక్టులపైన ప్రధానంగా ఆధారపడి
వున్నది.)

వ్యవసాయం

1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం, తెలంగాణా మొత్తం జనాభా 1,01,07,773 లో గ్రామీణ జనాభా 79,60,933; పట్టణ జనాభా 21,46,840. అంటే మొత్తం జనాభాలో 78.8% గ్రామాల్లోవుండి వ్యవసాయం, దానికి దగ్గర సంబంధించిన ఇతర వృత్తులపైన జీవిస్తున్నారన్నమాట. ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని ప్రజల్లోగూడా నూటికి 80.4 మంది గ్రామవాసులే.

నీటినిబట్టి ఆంధ్రరాష్ట్రంలోనూ, తెలంగాణాలోనూ వ్యవసాయ దేశ

మన్నది స్పష్టమౌతుంది. అందుచే ఈ గ్రామీణ ప్రజల నీటిగతుల పరిశీలించటం, తెలంగాణాలో ప్రజల పరిస్థితుల తెలిసికోవడమే.

1951 లో భారత ప్రభుత్వ వ్యవసాయ శాఖవారు వ్యవసాయ కూలీల కూలీ నిర్ణయం కొరకు జరిపిన పరిశీలనను బట్టి, గ్రామీణ జనాభాయొక్క వివిధ వృత్తు లీవిధంగా వున్నది:

ఈ క్రింద ఇచ్చిన సంఖ్యలు మొత్తం హైదరాబాద్ క్షేత్రం సంబంధించినవైనా

వృత్తులు

మొత్తం కుటుంబాల సంఖ్యలో నూటి కన్నీ కుటుంబాలు

భూ ఖామందులు	41.9
కాలుగారులు	4.4
వ్యవసాయ కూలీలు	}
భూమి వున్నవారు: 12.3	
భూమి లేనివారు: 20.8	
	33.1
వ్యవసాయంపైన జీవించే మొత్తం కుటుంబాలు	79.4
వ్యవసాయేతర కూలీలు	8.2
చేనేత మొదలగు ఇతర వృత్తులవారు	5.1
వ్యాపారస్తులు	2.3
ఇతరులు	4.4
మొత్తం వ్యవసాయేతర కుటుంబాలు	20.6

ఇది తెలంగాణాపరిస్థితులనుకూడ తెలుపు తది.

1949-50 లలో కేశవఅయ్యర్గారు హైదరాబాదు ప్రభుత్వం తరపున జరిపిన గ్రామ ఆర్థికపరిశీలన విచారణను బట్టి తెల్పిన సంఖ్యలు కొంతభేదంగా వున్నవి. కేశవ అయ్యర్గారు ఇచ్చిన వృత్తుల సంఖ్యలిది :

గ్రామపట్టణ జనాభా కల్పియున్న సంఖ్యలో పోల్చి, జనాభాశక్తిగ్లూ వ్యవసాయంపై ఆధారపడి వారిని గురించి ఇచ్చింది 68.2% (స్ట్రీటుమొత్తం). ఇది గూడ వైవాదననే బలపరుస్తున్నది.

బి.వి.బి.టి. లోపల, తెలంగాణలోగూడ గ్రామీణ

వృత్తులు	మొత్తం కటుంబాలలో నూటికి ఎన్ని కటుంబాలు
పూర్తిగా లేక, ప్రధానంగా వ్యవసాయం పైనే ఆధారపడి కటుంబాలు	64.4
వ్యవసాయేతర వృత్తి ప్రధానంగాను, వ్యవసాయ వృత్తి రెండోదిగా నున్న కటుంబాలు	10.0
వ్యవసాయేతర వృత్తియే కలవాలు	25.6

బి.వి.బి.టి. నూటికి 64.4 కటుంబాలు ప్రధానంగా వ్యవసాయంపైన, నూటికి 35.6 కటుంబాలు వ్యవసాయేతర వృత్తుల పై ఆధారపడుతున్నాయని నేలుతుంది. ఈ రేఖా వచుటక కారణాలు ఇది : (1) వ్యవసాయ వృత్తి రెండోదిగావున్న దన్న కటుంబాల గురించి తప్పుగా తేల్చింది ఉంటును. (2) 1949-50 తర్వాత గ్రామాలలోని చేతిపరిశ్రమలు, ముఖ్యంగా చేతిపప్పు దబ్బరివ్విది.

అంతకే భారత్ ప్రభుత్వం విచారణ తర్కాలే చాలావరకు సరైన తమకొచ్చు.

జనాభాలో నూటికి 79 పైగా వ్యవసాయంపైనే ఆధార పడుతున్నానని స్పష్టమవుతుంది. గత 2-3 సంవత్సరములలో ఇది ఇంకా ఎక్కువ అయివుంటుంది. చేతి, తెలంగాణ గ్రామాలలో 25 ముఖ్య చేతిపరిశ్రమ. ఇది ఈ కాలంలో పూర్తిగా ద్వితీయ పోయింది. దీనిపై పని చేసేవారిలో అధ్యధికం కష్టమైన వ్యవసాయానికి సంబంధించిన వృత్తులపైనే ఆధారపడుతున్నారు.

భూస్వామ్య విధానం

తెలంగాణ గ్రామీణ ప్రజల పరిస్థితిని సరిగా అర్థం చేసుకోవాలంటే, ఇచ్చట ఉన్న భూస్వామ్య విధానం, భూమి శిస్తు విధానం గురించి క్లుప్తంగా తెలుసుకొనుట అవసరం.

దీన్ని గురించి “తెలంగాణ రైతు సమస్య” అనే గ్రంథంలోనుంచి ఈ క్రింది భాగాలను ఉదహరిస్తున్నాము :

దివానీ లేక ఖాల్సా, జాగీరు,

సర్ఫఖాన్ ప్రాంతాలు

పోలీసు చెక్కుకు పూర్వం, అటుతర్వాత కొంతకాలంవరకు హైదరాబాదు సంస్థానం మూడు రకాల ప్రాంతాలుగా (భూమి శిస్తు విధానం, భూస్వామ్య పద్ధతి రీత్యా) విభజింపబడి వుండేది. ఈ మూడు ప్రాంతాలు ఏవంటే : (1) దివానీ లేక ఖాల్సా ప్రాంతం. (ఈ ప్రాంతం దాదాపు యూనియన్ ప్రాంతాల రైతు వారి ప్రాంతం మాదిరి.) (2) జాగీరు ప్రాంతం. (3) సర్ఫఖాన్ ప్రాంతం. (వైజాం నవాబు స్వంత ఆస్తిగా పరిగణింపబడిన ప్రాంతం.)

ప్రాంతాలవారీగా వైవాటి వైశాల్యం దివానీ ప్రాంతం 3 కోట్ల ఎకరాలకు పైగా వుంటుంది. దీని తరువాత పెద్ద ప్రాంతం జాగీరు ప్రాంతం. దీని వైశాల్యం 1½ కోట్ల ఎకరాలకు అంటే దాదాపు ఖాల్సాలో సుఖభాగంపైగా వుంటుంది. సర్ఫఖాన్ దాదాపు 50 లక్షల ఎకరాలు - అంటే దాదాపు ఖాల్సాలో ఆరవవంతువుంటుంది.

జనాభా వారీగా చూస్తే మాత్రం కొంత లేదా కనిపించుకుంది. దివానీ ప్రాంతం దాదాపు నూటికి 60 వంతులే వున్నప్పటికీ,

జనాభాలో నూటికి 75 వంతులుంది. జాగీరు సర్ఫఖాన్ ప్రాంతాలలో మాత్రం నూటికి 25 వంతులు మాత్రమే వుంది. వైశాల్యం చూస్తే ఈ రెండు ప్రాంతాలలో, మొత్తం సంస్థానం వైశాల్యంలో నూటికి 40 వంతుల వరకూ వుంది. అయినా జనాభా ఆదామా పోలో లేదు. ఇది గమనించాల్సిన విషయం. హైదరాబాదు సంస్థానమే అసలు పూర్వం దోషిడికి పెట్టబడి పేరు. అందులోనూ జాగీరు సర్ఫఖాన్ ప్రాంతంలో, ప్రజలు మరి పూర్వం దోషిడికి గురి అయ్యే వంతులవరకే అచ్చటి జనాభా ఆ దోషిడికి చిట్టకోలేక పట్టుచేత బట్టుకొని గాఢులైతరాలు కలస పోతున్నారని అందుచేతనే ఆ ప్రాంతాల విస్తీర్ణానికి తగిన విధంగా జనాభా పెంపొందలేదు.

సంస్థానంలో మొత్తం గ్రామాల సంఖ్య 22,457. ఇందులో దివానీ లేక ఖాల్సా గ్రామాలు 18,961. అంటే సంస్థానం మొత్తం గ్రామాలలో నూటికి 62 వంతులున్నవన్నమాట. జాగీరు గ్రామాలు 6,586 అంటే మొత్తం గ్రామాలలో నూటికి 29 వంతులు. సర్ఫఖాన్ గ్రామాల సంఖ్య 1,911. అంటే నూటికి 9 వంతులు. (9%)

తెలంగాణలో మొత్తం గ్రామాల సంఖ్య 10,167. ఇందులో దివానీ ప్రాంతం లోని గ్రామాలు 6,891. అంటే మొత్తం తెలంగాణ గ్రామాలలో నూటికి 66 వంతులు ఖాల్సా గ్రామాలు అన్నమాట. జాగీరు, సర్ఫఖాన్ గ్రామాలు మొత్తం 3,276. అంటే నూటికి 32 వంతులన్నమాట.

“మరాట్వాడా, కన్నడ ప్రాంతాలలో

మొత్తం గ్రామాల సంఖ్య 12,290. ఈ ప్రాంతాలలో మొత్తం ఖాల్వా గ్రామాలు 7,070. అంటే నూటికి 57 వంతులు అన్నమాటు. అంటే తెలంగాణా ప్రాంతం కన్నా ఖాల్వా గ్రామాలు రెక్కువ అన్నమాటు. జాగీరు, సర్పఖాన్ గ్రామాలు సంఖ్య ఎక్కువ అన్నమాటు.

“తెలంగాణాలో జిల్లాలవారీగా యీ మాడు ప్రాంతాల లెక్కలు ఈ క్రింద యివ్వబడుతున్నాయి :—

గ్రామాలలో దాదాపు సుఖభాగం అంటే నూటికి 49 వంతులు తెలంగాణా జిల్లా లలో వున్నాయి. అంటే దివాన్ ప్రాంతం తెలంగాణాలో సుఖం, మరాట్వాడా, కన్నడ ప్రాంతాలలో సుఖం వుండన్నమాటు. కాని జాగీరు, సర్పఖాన్ గ్రామాలు విషయం మాత్రం అలా లేదు. మొత్తం సంస్థాన గ్రామాలలో జాగీరు గ్రామాలు నూటికి 29 వంతులు వ్నాయి. అయితే సంస్థానంలో సుఖభాగం వున్న తెలంగాణాలో

జిల్లా పేరు	దివాన్ లేక ఖాల్వా గ్రామాల మొత్తం	జాగీరు గ్రామాలు	సర్పఖాన్ గ్రామాలు	జిల్లాలోని లేక ప్రాంతంలోని గ్రామాల సంఖ్య.
కరంగల్	1,117	291	4	1,472
నల్లగొండ	1,002	239	15	1,256
కరీంనగరు	974	224	25	1,227
మెదక్	551	364	18	928
మహబూబ్ నగర్	694	714	15	1,421
హైదరాబాదు	83	303	573	959
నిజామాబాదు	521	229	1	751
ఆదిలాబాదు	1,481	262	2,143
మొత్తం	6,491	2,630	646	10,167
తెలంగాణా }	(49 1/2%)	(40%)	(36%)	(44 1/2%)
మరాట్వాడా }	4,892	1,435	718	7,040
	(35 1/2%)	(22%)	(35%)	(31 1/2%)
కన్నడ ప్రాంతం }	2,174	2,470	602	5,250
	(15%)	(34%)	(29%)	(24%)
మొత్తం	12,961	6,535	1,961	22,457
సంస్థానం }	(82%)	(29%)	(9%)	(100)

ప్రతిష్టాపక చట్టమునకు తేలికదాటి? మొత్తం జాగీరు గ్రామాలలో నూటికి 5 సంస్థాన మొత్తం గ్రామాలలో దివాన్ వంతులు మాత్రంలేవు. నూటికి 40 వంతు గ్రామాలు నూటికి 62 వంతులు. ఈ దివాన్ మాత్రమే వున్నాయి. రెండవ 60 వంతు

గ్రామాలు మరాట్వాడా, కన్నడప్రాంతాలలో వున్నాయి. అంటే మరాట్వాడా, కన్నడ ప్రాంతాలలో తెలంగాణా కంటే జాగీరు ప్రాంతం అధికంగా వుండన్నమాట. అంటే నూటికి 20 వంతులు అధికంగా వుండన్నమాట. అదేవిధంగా సర్కిళ్ళాన్ ప్రాంతంగాడ. మొత్తం సంస్థానంగా వున్న సర్కిళ్ళాన్ గ్రామాలలో నూటికి 38 వంతులు మాత్రమే తెలంగాణాలో వున్నాయి. తిరిమ్య 64 వంతులు మరాట్వాడా, కన్నడప్రాంతాలలో వున్నాయి. ఈ రెక్కలనుబట్టి తేలేదేమంటే మరాట్వాడా, కన్నడప్రాంతాలలో తెలంగాణా ప్రాంతంలోకంటే పూర్వము భూస్వామ్య పద్ధతి బలహీనంగా వుండడం కష్టపాదన అవుతుంది. అప్పుటగూడ పూర్వము భూసంబంధాలు బలంగానే వున్నాయి. అయితే దీనిలో తెలంగాణాలో పూర్వము దోపిడీ సంబంధాలు బలహీనంగా వున్నాయని విమర్శించాము.

పోలీసు ఛర్యాచార్యం వైఎస్ తెల్వేక మాధురకాల్ ప్రాంతాలు ఒకేరకం ప్రాంతం క్రిందకు అంటే దివానీ ప్రాంతం క్రిందకు మార్చబడ్డాయి. జాగీరు, సర్కిళ్ళాన్ ప్రాంతాలు ఖాల్సా ప్రాంతంలో లీసం చేయబడ్డాయి. 1949 మార్చి నెలలో సర్కిళ్ళాన్ ప్రాంతం రద్దుగావించబడి దివానీ ప్రాంతంలో లీసం చేయబడింది. అదే విధంగా 1949 నెవ్రెంబరు మాసంలో జాగీరు ప్రాంతం అంతా రద్దుచేయబడి దివానీ ప్రాంతంగా మార్చబడింది. ఈ మార్పుల ఫలితంగా నేడు సంస్థానం అంతటా ఒకేరకమైన పద్ధతి అనగా రైతు వారీ పద్ధతి అమలులో వుంది.

అయితే జాగీరు సర్కిళ్ళాన్ ప్రాంతాలు రద్దు చేయబడి ఖాల్సా ప్రాంతములో లీసం చేసినప్పటికీ తెనుకటి పరిపాలనా ఫలితంగా రైతులు తమహక్కులను కోల్పోవడం జరిగింది. ముఖ్యముగా జాగీరు భూములను రైతాంగానికి దక్కనీయకుండా జాగీరుదారీదర్లం విశ్వప్రయత్నం చేసింది. ఇప్పుడుగూడ యింకా ప్రయత్నిస్తోంది. 1956 వ ఫస్ట్ (1946 సం.) లో జారీచేయబడిన జాగీరుదారీ ప్రాంతాలలోని పట్టాదారు హక్కుల గూర్చిన ప్రభుత్వ నియమాలు, ఉత్తర్వులు ఆచరణలో బుట్టదాఖలుచేయడంగాని, లేక నామమాత్రంగా అమలు జరుపడంగాని జరిగింది. కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం వచ్చాకగూడ జాగీరు రైతుల హక్కులకు గూర్చి శ్రద్ధ తీసుకోలేదు.

సంస్థానంలో వివిధరకాల

భూ సంబంధాలు - భూమిపై ఉన్న

యాజమాన్యపు హక్కులు

సర్కిళ్ళాన్, జాగీరు ప్రాంతాలను ఖాల్సా ప్రాంతాలలో కలిపిచేయకముందు సంస్థానం భూసంబంధాలలోత్యా మూడు ప్రధాన భాగాలుగా విభజింపబడి వుండేది.

అవి యేమంటే :

1. ఖాల్సా లేక దివానీ ప్రాంతం. యూనియన్ ఆంధ్ర జిల్లాలలో రైతువారీ ప్రాంతాన్ని యిది పోలివుంటుంది. ఖాల్సా ప్రాంతంలో యితర పరిపాలనతోపాటు కిస్తు వసూలుకూడ సంస్థాన ప్రభుత్వోద్యోగులే నేరుగా చేస్తూ వుంటారు.

2. సర్కిళ్ళాన్ ప్రాంతం : ఇది నైజాం నవాబు స్వంత ఖయ్యులకై ప్రత్యేకించబడిన భాగం. పూర్వం నైజాం ప్రభువుల స్వంత

ఖర్చులు ప్రభుత్వ ఖజానానుండి తీసుకోబడుతుండేవి. కాని నవాబు నాసిర్ జంగ్ లా బహద్దూర్ కాలంలో సర్కిళ్లలో పట్టి ప్రజాకేటెట్టుబడింది.

సర్కిళ్ల ప్రాంతం చాచాపు 8000 చదరపుమైళ్ళ కైకాల్యం కింద 18 తాలూకాలతో కూడివుండేది. 7 తాలూకాలకు అత్రావంట్ల (జేటి హైదరాబాదు ల్లో) అంతా సంపాద ప్రభుత్వంలో సంబంధం లేకుండా సేముగా నైజాం నవాబు కింద సర్కిళ్ల యిలాకా తాలూకాదామిదో పాలింపబడుతూవుండేది. మిగతా 11 తాలూకాలు ఆరు జిల్లాల ముఖ్య కార్య (రిజిస్ట్రార్ కార్య) పరిపాలనకు తూవుండేవి. పరిపాలనా ఖర్చులు పోన మిగతా పాము సర్కిళ్ల యిలాకాకు జమకట్టబడుతుండేవి.

సర్కిళ్లలోనిక కర్షక ఆదాయంగా ప్రభుత్వ ఖజానాకుండినా సో చాచాపు లక్షల రూపాయలు నైజాం నవాబుకు కేవల మివ్వబడుతూవుండేది.

సర్కిళ్ల ప్రాంతం నైజాం నవాబు ప్రభుత్వమునకు లక్షలగా యిలాకా వుండేది. ఈ ధూమలకు సానుకూలించే రైతులు చాచాపు మిక్కిలి అత్రావంట్ల చాచాపులో (మిక్కిలి) వుండేవారు. వీ ధూమ చాచాపులేకుండా చాచాపులోకి సుల అత్రావంట్ల వుండేవారు. సర్కిళ్ల ప్రాంతాన్ని ఖాల్సా ప్రాంతంగా కలిపిన తరువాత ఈ రైతులకు ఖాల్సా ప్రాంతంలో ఇక్కడికప్పు చాచాపులు నూడ లేకుండేవి. నైజాం నవాబు క్షయం ధూమలలో రెప్ప రిజిస్ట్రార్ ప్రాంతంలో,

ఖాల్సా ప్రాంతంలో వుండే ధూమ కిక్కు విధానము అచటలో వుండేది.

సంపాదనానికి యూనియన్ నైజాల్లు వచ్చాక సర్కిళ్ల ప్రాంతాన్ని ఖాల్సా ప్రాంతంలో కలిపివేస్తూ 1858 వ ఫిరీ మనవాద్ 20 వ తేదీక (1948 సం. జూన్ 20 వ తేదీక) ప్రభుత్వం గెజిట్ ప్రకటన నావించింది. అప్పటినుండి సర్కిళ్ల ప్రాంతాన్ని నైజాం నవాబు క్షయం పరిపాలన కిందనుండి తీసివేయడం జరిగింది. ఇందుకు నామ నైజాం నవాబుకు చాంగ్రెసు ప్రభుత్వం క్షయం పరిపాలన కింద ప్రతి ఏటా చాచాపు కోటి రూపాయలు ప్రకటనాన్ని ముద్దుచెప్పడంతోంది.

ఇప్పుడు సర్కిళ్ల ప్రాంతం అత్రావంట్లలోని లేదు. పూర్వం సర్కిళ్ల ప్రాంతంకు చెంది 18 తాలూకాలకు ఆరు జిల్లాలలో ఖాల్సా ప్రాంతంగా కలిపివేయడం జరిగింది. ఖాల్సా ప్రాంతంలో అన్ని జిల్లాలు లేదు సర్కిళ్ల ప్రాంతంగా పరిపాలనపడుతూ కర్షక 18 తాలూకాలకు క్షయంయతాయి.

(3) విలాస ధూమల:— ఈ ప్రాంతంలో బాగీయలు, పారీయగాలు, ముల్లూలు, రిప్ప సంకావాలు, ఈ ధూమల, అత్రావంట్ల ముల్లూలు పూర్వం, అర్ధ పూర్వం కర్షకలతో కూడుకొనివున్న ప్రాంతాలుండేవి. సంపాదన మొత్తంమీద ఇది 1,167 వరకూ ఉండేది. వీరిలో ఖాల్సా ప్రాంతంలో మాదిరిగా ప్రభుత్వ కర్షకులు సేముగా కిక్కు వరకూ లేకుండా వుండే వుండేవిగాదు. బాగీయ చాచాపు, పారీయచాచాపు, సంకాచాచాపులు, మిక్కిలి చాచాపు మొదలైన వారికింద ప్రత్యేక

రకమైన ఉద్యోగులు కిస్తు వనూలు గావించేవారు. వీరిలో కొందరు సంస్థాన ప్రభుత్వానికి పన్ను (టేక్సు-వలంటరీ) చెల్లించేవారు; కొందరు ఏమీ చెల్లించేవారు కాదు.

ఈ ప్రాంతాలలో పరిశితులు చాల దారుణంగా వుండేవి. అనేక ఆక్రమ పన్నులు వనూలుచేయడం, నిష్పంధ పెట్టడానికి చేయించడం నిర్భక్త్యర్థంగా వుండేది. ఇటీవల పెట్టడానికి చేయించడం, అక్రమపన్ను వనూలు గావించడం నిషేధిస్తూ సంస్థానంలో పెట్టం గావించేవరకూ ఇవి యధేచ్ఛగా సాగుకూనే వుండేను. ప్రభుత్వం గావించిన పెట్టాలు చాల జాగ్రత్తలోనూ, సంస్థానంలోనూ యిటీవల కూడా అమలు జరుగలేదు. యూనియన్ ప్రాంతానికి, భూదేవులు సంస్థానాలకు యిది తేడా వుంటుందో భాగ్యంలకు, ఈ ప్రాంతాలకు అంత తేడా వుండేదే. కొన్ని జాగ్రత్త, పాఠశాలలకు ప్రత్యేక కొట్టాలు, పోలీసు సిబ్బంది, కైర్దుగూడ వుండేవంటే ఇక ప్రజలు పీడి ఎంత అధ్వాన్నంగా వుండేవో చెప్పడానికి కుంటుంది. భూస్వామి వర్గాల గుర్తి యిటీవల వరకూ ఈ ప్రాంతాలలో దాదాపు యేహక్కులు లేకనే చెప్పాలి. దాదాపు రైతులందరూ కొలు దాల్చగా మ్రగ్గుకూ పడివుండేవారు. ఈ ప్రాంతంలో ముఖ్యమైన వాటినిగూర్చి క్లుప్తంగా తెలుసుకుందాం.

“(అ) పాఠశాలలు : భూస్వామిని ప్రభుత్వమునకు యుద్ధములందు సహాయము చేయుటకై కొంతపైన్యమును ఎల్లప్పుడూ నిధంగా ఉంచుటకు కొందరేర్పాటు చేయబడిరి. ఆవిధంగా ఏర్పాటుచేయబడిన ప్రతి వాడూ, తాను నిధంచేసే పైన్యం ఖర్చు

వంతా తానే భరించుకొనాలి. ఇందుకొసం వాళ్ళకు నైజాం ప్రభువు కొన్ని జాగీరులు ఉచితంగా యిచ్చినాకాదు. అట్టి జాగీర్లనే పాఠశాలలు లెందురు. ఈ సంస్థానంలోని పాఠశాలలు యితర సంస్థానాలలోనివాటి కంటే పెద్దవి. ఈ పాఠశాలలు మహమ్మదీయులకే ఇవ్వబడెను. హిందువులకు ఇవ్వబడలేదు. వీటిలోగూడ నవాబుగారి బంధు వర్గంకు చెందినవారికే ఇవ్వబడెను.

“(ఆ) జాగీరులు : భూస్వామి ప్రభుభక్తి చూపించడం, లేక గొప్ప ఉద్యోగములు చేపించడం లేక యుద్ధములో ప్రాణానిచ్చి ప్రభుభక్తితో సాహసించడం, లేక మరి విషయాలలో గురువులు అయినందున హిందూరాజులు, అధిపతుల మహమ్మదీయ ప్రభువులు అనేకులకు జాగీరులను యిచ్చి యున్నారు. అట్టివానిలో పెద్ద పెద్దవాటిని సంస్థానములయొక్క చిన్నవాటిని జాగీరులు అనియు చెప్పుదురు.

జాగీరులందరే ప్రభువులచేతఇవ్వబడిన ఈనాములలో అనేక తేడాలు కలవు. మహబీబ్, యానాములీ, అగ్రహారములీ వివిధరకాలుగా వుండెను.

“(ఇ) మక్తలు, బంజరు : అవచ్చిప్రాంతంలో భూమిని దాసుచేయించి, గ్రామాలు ఏర్పర్చి, భూమిని సాగులోనికి తెచ్చినందుకు ఆ గ్రామాలు ప్రభుత్వం అలా కృపి చేసిన వారికి యిచ్చింది. దీనినే మక్తలు అంటారు. దీనిలో అనేక భేదాలున్నాయి.

“(ఈ) అగ్రహారాలు : హిందూరాజులు, జాగీరువాల్లు తమ గురువులైన బ్రాహ్మణులకు యిచ్చిన గ్రామాలనే అగ్రహారాలు అందురు.

“(ఉ) మాఫువాల్లు : వీరినే దోమఖు, దోపాంధ్య లందురు. ఇవ్వుడు తరచు

తీసుకొంటున్న ప్రభుత్వోద్యోగులు పన్ను వసూలు చేస్తున్నారు. పూర్వం అలాగాక దేశపాండ్యులు, దేశముఖులు పన్నులు వసూలుచేసే అందులో కొంత భాగాన్ని మాత్రం ప్రభుత్వానికి చెల్లించుకూ వుండే వారు. తిరిమ్య భాగాన్ని తామే వుంచు కొనేవారు. మొదటి పాణినిజంగు కాలంలో యీ పత్రి (దేశముఖు, దేశ పాండ్యులు పన్ను వసూలు చేసే పద్ధతి) రద్దు చేయబడి ప్రస్తుతం అమలులో వున్న శిస్తు వసూలు పద్ధతి ప్రవేశపెట్టబడింది. పన్నులో 100 కి కొంత చేసుకేసి, దానిలో నుండి వారి వారి హోదాల మనస్థితికి దేయి యివ్వబడుతోంది. దీనినే నిసు ములు అంటారు. దేశముఖులలోకూడ నాల మంది కేవలము వున్నారు. వీరు రైతులకలె చేపరం సాగిస్తూ వుంటారు. దేశముఖు, దేశ పాండ్యులలో కొందరు వేల యికి రాల స్వంత భూమివలనమున్నారు. వారి పన్ను వసూలుచేసే తోటలోపాండ్యులైన భూమిని అనేక మాయోపాగాలు, దొంగ వ్యాలవ్యాదా ఆక్రమించుకున్నారు. పన్ను వసూలు గావించే చుక్క చొక్కాకున్నా గ్రామాల్లో యిలాంటి దేశముఖుల పెద్దనం చాలావోట్లు అలాగేవుంది. ఇప్పుడు వీరిలో

పాటు కొంతమంది వరసదారులు గూడా చాలా భూములు సంపాదించి, ఇట్టిదోపిడీ పద్ధతులను అవలంబించుతున్నారు. వీరింతా గ్రామ ప్రజలను అశాంతిధూల వీడించుకు తింటారు. వీరు గ్రామాలలో ప్రస్తుతం అభి వృద్ధికి పెద్ద అటంకం.

మైన, నెగ్గిన దోపిడీ సంస్థలలో బోగీరు లను, పాడుకలను, మల్లాలను వ్యవసాయాన్ని పైకాకాదా ప్రభుత్వం 1948 లో ఒక ఉత్తర్వు గావించింది. దానిప్రకారం నేడు ఆప్రాంతాలు ప్రత్యేకంగా లేవు. భాగ్యా ప్రాంతంలో కలిపితేయబడి అవి బోగీరు అప్పీవిచ్చేటట్లు అన్ని ప్రత్యేక ప్రభుత్వోద్యోగుల వ్యవస్థా పరిపాలించబడుతున్నాయి. మరొకటి పూర్తిగా స్వేచ్ఛ రికెమ్యూ పరిపాలనకిందకు తీసుద్దాయ భాగ్యాప్రాంతాలలో వున్న అన్ని భూమి చట్టాలు, శిస్తువసూలు పద్ధతి ఈ ప్రాంతాలకు నేడు వర్తించుతాయి.

ఈ ప్రాంతాలను ప్రత్యేకంగా తీసుకుని వాటిలో ఇంకవకూ అమలుచేయవలెనంటూ వచ్చిన భూమి చట్టాలు నూర్చి, తిప్పరి తుగా వీసేడిన భూమి సంబంధాలనూర్చి క్లుప్తంగా తెలుసుకుందాం.

భూమి శిస్తు విధానం

1907 కు పూర్వం, ప్రభుత్వం రైతుల నుండి నేరుగా పన్నులు వసూలు చేసే పద్ధతి భాగ్యా గ్రామాలలో గూడా లేదు. శిస్తు వసూలు చుక్కచుక్క సంతకర్షణం లేక కొన్ని సంతకర్షణల కొక పర్యాయం చూరాల (వేలం) చేస్తుండేది. ఈ చూరాలలో పాటు పాడి తీసుకున్నవారు రైతులపై దౌర్జన్యం గావించి, వీలున్నంత

వరకు ఎక్కువగా శిస్తు వసూలు చేసే వారు. గానిలో నుండి ప్రభుత్వానికి కట్ట వలసినది ఇచ్చి, మిగతాది తమ కేటులు వింధుకునేవారు. ఇక బోగీరు గ్రామాల్లో పరిశీలి ఇంటికంటే అధ్వాన్నంగా వుండేది.

1907 లో ల్యాండు రికెమ్యూ చట్టం [మ్యాగ్నాట్ చట్టం] అమల్లో తీసుకు రాబడింది. దీని ఆధారంగా భాగ్యా గ్రామా

లో బందోబస్తు చేసి, ఈ చట్టం అమల్లోకి వచ్చేవరకు భూభాగములనుగా వున్నవారి భూముల తరములబట్టి భూమికి శిస్తు రేట్లు నిర్ణయించబడినవి.

ఈ బందోబస్తు ప్రకారం రేట్, ఖుష్కీ రేట్లు నిర్ణయించబడినవి. రేట్ పన్ను విధానం చాల చిక్కులతో కూడుకొని వున్నది. రైతునుంచి ఏయేపళ్లకుల్లా డబ్బు లాగుతుకు నీలుండా అనే పద్ధతినై ఈ రేట్ పన్ను విధానమున్నది. రేట్లు నూడ చాల హెచ్చు. అందుకనే చాలకాలం నుంచి రేట్ పన్ను విధానంలో మార్పు చేపాలని ఆందోళన జరుగుతూ వచ్చింది. 1949 వరకు పట్టాభూములలో వుండే ఫలక్ష్యాలైన నూడే రైతుకు హక్కులేదు.

1907 విశేషా చట్టం ప్రకారం బందోబస్తు చేశాక నూడ, వెనుకటి పరిస్థితిలో కొద్దిగా మార్పున్నా, రైతాంగంపై శిస్తు భారం మట్టుకు పోలిలేదు. కానీ, ఇట్లు విధించిన రేట్లు - ముఖ్యంగా రేట్

రేట్లు; వెనుక చెల్లించే రేట్లకంటే తక్కువ ఏమీలేవు. ధాన్యంరూపంలో చెల్లించే శిస్తు ధనరూపంలో చెల్లించేసరికి, డబ్బు ఎక్కువ చలామణిలోలేని ఆ సమయంలో చాల కష్టాలు ఏర్పడినవి. శిస్తు కట్టలేనివో ఆస్తి వేలం చేయటం వచ్చే సరికి, శిస్తుకట్టలేని రైతులు భూములనే పోగొట్టు కోవాల్సి వచ్చేది.

ఇది జాగీరు ప్రాంతంలో ఈ మాత్రపు మార్పునూడా అమల్లోకి రాలేదు. ఇటీవలి వరకూ జాగీరు రైతులు దావాపు కొలుదానంగానే వున్నారు. 1945 లోనే జాగీరు గ్రామాల్లో పక్క, పెటేర మెంటు తప్పని సరిగా జాగీరుని కాపించటం జరిగింది. ఇప్పటికీ సుమారు వేయి గ్రామాల్లో బందోబస్తు ఏర్పాట్ల వున్నది. అందుకే జాగీర్లో జాగీరుదార్లు వీలన్నవి కాల పన్నులు వసూలుచేసి రైతులను దోచి దీచేచేయారు.

వ్యవసాయ తరగతుల పరిస్థితి

రైత విలసిల్లిన క్షాదలు భూస్వామ్య విధానం, వ్యవసాయంపై ఆధారపడివున్న ప్రజల పరిస్థితుల్లో, ముఖ్యంగా వ్యవసాయ కులపై ఎట్టి ప్రభావాన్ని కలుగజేసింది చూడాలి.

కాలుదార్ల సంఖ్య పెరుగుదల

గత 50-60 సంవత్సరాల్లో ఒకవైపు కాలుదార్ల సంఖ్య, ఇంకొక వైపు వ్యవసాయం వ్యవసాయం చేయని భూస్వాముల సంఖ్య పెరిగిందని ప్రభుత్వ ఆధికార వేషము. అంటే రైతుల భూమి ఈ

భూస్వాముల చేతుల్లోకిపోయి, వారు కాలదార్లయినారన్నమాట.

రైతులనుండి భూములు కాజేయటానికి భూస్వాములు ఆరులించి పర్లకుల్లా కొన్నిటిని 1949 లో ప్రభుత్వ వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీయే ఇట్లు విలసిల్లించి.

“జాగీరుదార్లు, మత్తేదార్లు వసూలుబాకీ జమబందీ కాగితాలను తమ ఇష్టంవచ్చి ఇట్లు వ్రాయించి, వెనుకటినుంచి వున్న అనేక రైతులను పెటేర మెంటు కాగితాల్లా కాలదార్లుగా వ్రాయించారు...”

తమకటినుంచి వున్న రైతులు రెండు మూడు సంవత్సరముల కిస్తును వజరానాగా ఇవ్వనిదే కొంచును బాగుదాల్లు పట్టాహక్కు లిచ్చేవారు కాదు."

(వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీ రిపోర్టు: 18-14 పేజీలు)

దివానీ ప్రాంతాల్లోనూడా ఇదే విధి రూపాల్లో జరిగింది. "కలెండర్ సాల్లోని భూమిలో చాలా భాగం, ఈ లెక్కలకి తీరడాన్ని కిడికిలెట్టలో పెట్టుకున్న దేశముఖుల చేతుల్లోనికి పోయింది," అని 1929 - 30 లో శోధయ్యంగాను రిపొర్టులో వ్రాశారు. ఇది తెలంగాణాలోని

హరిజనులనూడా చాల వున్నది.

ఇట్లువచ్చిన మార్పును 1901-21 ల మధ్య జనాభా లెక్కలలో ఇచ్చిన విషయాలుపరిశీలిస్తే క్రిందిపట్టిక స్పష్టమవుతుంది:

1901 లో 39,581 గా వున్న కాలువై తీవించే భూస్వాముల సంఖ్య 1911 కల్లా 7,31,803 కు పెరిగారు. అంటే నూటికి 1,748 వంతులు పెరిగారన్నమాట. వ్యవసాయ కూలీలనూడా నూటికి 172 వంతులు పెరిగారు. దీని అగం, ఈ దశాబ్దంలో భూమి అతి త్వరగా రైతుల చేతుల్లోంచి పోయిందన్నమాట. ఇంచులకు కారణం ఈపోలేదు. 1907 లో మొదటిసారి

వివరం	1901	1911	1921	1901-1911	1911-1921
				లో % మార్పు	లో % మార్పు
1. కాలు తీసుకునే భూస్వాములు	39,581	7,31,803	7,61,614	+ 1748.8%	+ 4%
2. వ్యవసాయ దారులు	34,73,561	40,64,850	86,07,368	+ 17.0%	- 11%
3. శ్రీదారులు	62,956	34,540	33,202	- 45.1%	- 4%
4. వ్యవసాయ కూలీలు	10,23,643	27,44,212	17,63,562	+ 172.3%	- 36%

(మూలం : వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీ రిపోర్టు; పేజీ 80)

ఇతర జిల్లాల్లోనూడా జరిగింది. బంజూర్, ఇబరాహిమ్ పూర్ లో రైతులు అడవికోట్ల వ్యవసాయ యోగ్యం చేసిన భూములన్నీ బంజూరుదాస్, ఇబరాహిమ్ పూర్ పట్టా లయిపది.

దిటికోపాటు జమీందార్ కోడిడిచ్చ ప్రభుత్వ పక్షము ఇచ్చుకోలేక భూమిని తమవేయగా గ్రామాలలోని భూస్వాములు తమ పేరుకు పెట్టించుకొన్న వుదా

పైవాదాను పేటలో ల్యాండురికెన్యూ ఇట్టం అమలుకొచ్చి, భూమి పెటిర్ మెంటు పట్టానివ్వటం ప్రారంభమైంది. అందుచే భూస్వాములు త్వరపడి, రైతులు చేస్తున్న భూములను ఈ పెటిర్ మెంటు రికార్డులో రెండు పేరిట వ్రాయించుకొని ఉంచుటగా సంబంధం ఉండదు. ఈ మార్పును అప్పటి ప్రభుత్వ రికెన్యూడిపార్టు

మొలకలు 1914 ఫిబ్రవరిలో రిపోర్ట్ చేయబడినవి :

“ఈ లెక్కలు మొలకలను రెండు ముఖ్య పాతాని : మొదటిది, వివిధ కారణాలవల్ల, భూమిపై వర్షానికి ఎక్కువగా ఉన్నది. రెండవది, భూమిపై యాజమాన్యపు హక్కును, దాన్నండి వచ్చే లాభాలను వట్టి కాళ్ళు తీసుకొనే భూస్వాములు గురుకాయ స్వామి చేస్తున్నారు.”

[అదే రిపోర్టు పేజీ 81]

1987 లో, రికెమ్యూ డిపార్టుమెంటు జరిపిన విచారణ ఫలితంగా దివానీ ప్రాంతం లోని వ్యవసాయం చేయబడుచున్న

భూమిలో మూడవ వంతు వడ్డీ వ్యాపారస్తులు, సామాన్య జనులలోని పోయిన దని, ఇందువల్ల రైతుల రుణభారం గూడ పెరిగిందని మంత్రివర్గానికి తెలిసింది. దాన్ని బట్టి రికెమ్యూ డిపార్టుమెంటు కార్యదర్శి అయిన యస్. యం. బరూవా అధ్యక్షతన పెన్షన్ కమిటీని ప్రభుత్వం నియమించింది.

ఈ కమిటీ విచారణ ఆధారంగా సంస్థానంలో భూభాగములలో మాస్త్రీ 100 కి 40 మంది కొలుదాన్లుగా వున్నారని, కొలుదాన్లు తెలంగాణాలోకంటే మరాఠ్వాడాలో ఎక్కువగా వున్నారని తెలిసింది. 1929-29 లో ప్రాఫెసర్ కేశవయ్యగారు జరిపిన విచారణగూడ ఇదే విషయాన్ని స్పష్టపరిచింది.

వ్యవసాయకొత్తు

మొత్తం వ్యవసాయం చేస్తున్న భూమిలో కొట్టికత్తిరి భూమి శాతం.

జిల్లా	ఖమ్మంలో	తరీగో	బాగాతులో (తోటలలో)
మహబూబాబాదు	30.3	15.0	24.3
నిజామాబాదు	21.7	7.5	—
నాందేడు	82.7	75.9	42.9
నరసరావుపేట	26.6	24.8	17.5
నల్గొండ	25.8	—	20.8
రాయచూరు	15.3	17.7	7.3

(మూలం : వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీ రిపోర్టు పేజీ 84)

1980 తరువాత రైతులు తమ భూములను పోగొట్టుకొని కొలుదాన్లు అవుతూనే వున్నారని జనాభా లెక్కలలో యిచ్చిన వివరాలనుబట్టి స్పష్టమవుతున్నది. 1921-81 లో కొత్త ప్రాసెస్ సేభూస్వాములు 100కి 88 గురు తెలిగోని, 1981-41 సంఖ్యలలో

పోలిస్తే వీరి సంఖ్య 100 కి 88 దాకా పెరిగిందని, మొత్తం సేవ్యం చేసేవారిలో కొలుదాన్లు 100 కి 85 గా వున్నారని జనాభా లెక్కల కమిషనరు వ్యాఖ్యానించాడు.

1943 నుంచి 1946 దాకా ఇదేస్థితిలో

పున్నదని వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీ వివరించింది. ప్రభుత్వపరిపాలనా రిపోర్టులో యిచ్చిన సంఖ్యలు క్రింది యివ్వబడినవి.

గురించి వారికేమీ తెలియజేయవలసినదే ఇది ఇంకా బలపడింది. భూమి స్వంత సాగుకేంద్రనే పున్నదని చూపించుటకు

వివరాలు	1943	1944	1945	1946
పట్టేదార్లు, హిస్సేదార్లు, పిక్సీదార్లు మొత్తం సంఖ్య	16,82,596	17,97,872	18,74,083	19,18,540
కాలుదార్లు, సబ్ టెనెన్టు పట్టేదార్లు, హిస్సేదార్లు, పిక్సీదార్ల మొత్తంలో కాలుదార్ల సంఖ్యకాతం	4,23,970	4,66,104	4,95,697	4,90,154
	25.19%	25.92%	25.45%	25.61%

(మూలం : వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీ రిపోర్టు పేజీ 38.)

వెనుక టెనెన్సీ కమిటీలో కాలుదార్లు 100 కి 40 ఉండగా, వై రిపోర్టులో తగ్గటాన్ని గురించి, ఈ కమిటీ రిపోర్టు యీ విధంగా వ్రాసింది:

“కాలుదార్ల సంఖ్య తగ్గినట్లు కనిపిస్తున్నది. లెక్కలోనేగాని, యథార్థం కాదని మా విచారణ నిర్ధారణ చేసింది. 1934 లో టెనెన్సీ కమిటీ సంస్థానంలోని కాలుదార్ల సమస్యను గురించి విచారణ ప్రారంభించి పష్టటినుండి, పూర్వం నుండివున్న కాలుదార్లను తొలగించి, భూములు లేకుండా చేయాలనే స్పష్టమైన దృక్పథం భూస్వాములలో ఏర్పడింది. ఇట్టి నూచలనుబట్టి వచ్చే ఖామాస్త(చట్టం) ప్రకారం ఎక్సీహక్సులు రాకుండా చేయాలని వీరి ఆశయం. హైద్రాబాద్ ఆసామీ పిక్సీచట్టం వచ్చాకగూడ ఈ ధోరణివుంది. ఈ చట్టంక్రింద రైతులకుగల హక్కుల

భూస్వాముల దశలో చాల ప్రయత్నించారు. అందుచే టెనెన్సీ కమిటీ రిపోర్టు తర్వాత కాలుదార్ల సంఖ్య తగ్గిందని లెక్కలు నూచిస్తే, భూస్వాములు వ్యవసాయం చేయటంకై భూములు తీసుకుంటున్నారనిగాని, కాలుదార్ల సమస్య సులభమైందనుటగాని నిజం గాదు.”

(అదే రిపోర్టు—38-39 పేజీలు)

కాలుదార్ల పెరుగుదల మరట్వాడాలో ఉన్నంత తెలంగాణాలో లేదన్న విషయానికి మరి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత ఇవ్వరాదు. మరట్వాడాలో కంటే తెలంగాణాలో భూస్వాములు తరీ భూమిని ఎక్కువగా సొంతంగా నేవ్యంచేసే అలవాటున్నది. అయినా ఖుష్టి భూములను ప్రధానంగా కాళ్లకిచ్చారు. కాని లెక్కల్లో చుటుకు ఇట్టి భూస్వాములంతా సొంత నేవ్యంచేసే వారుగా లెక్కించబడి వుంటారు. అంతే

గాక ఆక్రమించిన భూముల్లో పెద్దభాగం తెలంగాణాలో పడావు భూములుగా వుంచారు. ఇందులకు కారణం కాలుదార్ల

పేదరికమేగాక, వైన వివరించినట్లు వారికి భజ్జాహక్కు (occupation right) వస్తుందనే భూస్వాముల భయంనూడా.

భూమి కేంద్రీకరణ

ఇట్లు ఒకవైపు కాళ్లు ప్రోగుచేసుకునే భూస్వాములు, కాలుదార్ల సంఖ్య పెరిగితే రెండోవైపు స్టేటులో ముఖ్యంగా తెలంగాణాలో వ్యవసాయం క్రిందవున్న భూమి క్రమంగా కొద్దిమంది చేతుల్లో కేంద్రీకరించబడిందని 1952—56 పేజీలో ఇచ్చిన పట్టికలలోని ప్రభుత్వ లెక్కలే స్పష్టం చేస్తున్నవి.

ఈ టేబుల్స్ లో ఇవ్వబడిన సంఖ్యలను క్లుప్తీకరించాలంటే తెలంగాణాలో భూ వర్గీకరణను గురించి ఈ క్రింది విషయాలు తేలుతవి:

సంస్థానంలో సాగయ్యే భూమి 2,78,98,546 ఎకరాలు మాత్రమే. అందుచే 127.27 లక్షల ఎకరాల భూమి పడావుగా పడి వున్నది.

అంటే నూటికి 25 వంతులు పడావుగా పడివున్నదన్నమాట. ఇక తెలంగాణాలో ఇతర ప్రాంతాలకంటే ఎక్కువ పడావు వున్నది. తెలంగాణా జిల్లాలలో దాదాపు 80.05% లక్షల ఎకరాలు పడావుగా వుంది. ఇది మొత్తం పడావు భూమిలో నూటికి

ఎన్ని ఎకరాల వరకు	భూస్వాముల సంఖ్య	మొత్తం భూభామందుల శాతం.	వారి క్రింద వున్న భూమి	మొత్తం భూమిలో శాతం.
15 ఎకరాల వరకు	2,88,154	63.7	15,54,407	18.5
15 నుంచి 50 వరకు	1,18,619	26.3	30,71,214	27.3
150 వైన	10,131	2.2	37,40,330	33.2
200 యకరాలవైన	6,012	1.3	29,99,410	26.7

ఈ భూమి కేంద్రీకరణను ఇంకొకవైపు నుంచి గూడ పరీక్షించాలి. గత 10-12 సంవత్సరాలలో స్టేటులో, ముఖ్యంగా తెలంగాణాలో పడావా భూములు విపరీతంగా పెరిగాయి.

మొత్తం సంస్థాన వైశాల్యంలో ఆక్రమిత భూమి నూటికి 64 $\frac{1}{2}$ వంతులు. కాని సేద్య ఇదంతా సాగుబడిలో లేదు. మొత్తం

63.3 వంతులు. ఇంత భూమి పడావుగా ఎవరి చేతుల్లో వుంది అంటే, పెద్ద పెద్ద భూస్వాముల చేతుల్లోనే. ఇంతభూమి ఇట్లా పడావుగా వుండడానికి ప్రధాన కారణం తెలంగాణాలో సాగుచున్న పూయడలు దోపిడీ విధానంవల్ల వ్యవసాయంచేసే కత్తిరైతాంగంలో నశించిపోవటమే,

1953 సం॥రం పశ్చిమాదులు, వారికింద వున్న భూమి (1)

జిల్లా చేరు	1-5 ఎకరాల వరకు		5-10 ఎకరాల వరకు		10-15 ఎకరాల వరకు	
	పశ్చిమాదుల సంఖ్య	వారికింద వున్న భూమి ఎకరాలు	పశ్చిమాదులు	వారికింద వున్న భూమి	పశ్చిమాదులు	వారికింద వున్న భూమి
హైదరాబాదు ...	4,789	14,367	2,165	15,155	1,498	19,474
మహబూబ్ నగరం ...	15,486	46,458	8,971	62,797	7,441	96,738
ఆదిలాబాదు ...	20,346	61,038	10,528	78,696	8,684	1,11,592
నిజామాబాదు ...	25,527	76,581	7,635	58,445	4,712	61,256
మెదక్ ...	20,693	62,079	7,178	50,246	4,183	54,879
కరీంనగరం ...	34,825	1,04,475	14,832	1,00,324	9,022	1,17,286
వరంగల్ + ఖమ్మం ...	24,103	72,309	9,049	68,343	5,550	72,150
నల్గొండ ...	20,429	61,287	11,734	82,138	9,373	1,21,949
తెలంగాణ మొత్తం	1,66,198	4,98,594	71,592	5,01,144	50,368	6,54,719
శ్రీలంకా మొత్తం	2,13,515	6,40,645	1,24,381	8,70,687	1,07,086	13,91,468

1953 సంవత్సరం పత్తెదారులు, వారికింద ఉన్న భూమి (2)

జిల్లా పేరు	15-20 ఎకరాల వరకు		20-25 ఎకరాల వరకు		25-50 ఎకరాల వరకు	
	పత్తెదారులు	వారికింద ఉన్న భూమి	పత్తెదారులు	వారికింద ఉన్న భూమి	పత్తెదారులు	వారికింద ఉన్న భూమి
... ..	1,088	18,411	920	20,340	14,94	52,290
పాదరాజు	6,412	1,09,004	4,686	1,01,992	8,866	3,10,310
మహబూబ్ నగరం	7,850	1,33,450	4,883	1,07,426	8,195	2,86,825
అదిలాబాదు	2,430	58,310	2,905	63,910	5,089	1,76,865
నిజామాబాదు	2,921	47,957	1,983	48,626	3,057	1,06,995
మొదక	6,616	1,12,472	5,238	1,15,236	6,773	2,37,055
కరీంనగరం	4,281	72,777	2,923	64,806	5,021	1,75,785
వరంగల్లు - భువ్వం	7,688	1,29,761	5,578	1,22,716	11,487	4,02,045
నల్గొండ						
తెలంగాణ మొత్తం	40,126	5,82,142	29,066	6,39,452	49,982	17,47,620
...						
నల్గొండ మొత్తం	96,543	16,41,231	84,101	18,50,222	1,61,646	56,57,610

1958 సం॥రం పత్రాధారులు, వారికింద పుస్తకభాష (8)

జిల్లా పేరు	50-100 ఎకరాల వరకు		100-150 ఎకరాల వరకు		150-200 ఎకరాల వరకు	
	పత్రాధారులు	వారికింద పుస్తక భాష	పత్రాధారులు	వారికింద పుస్తక భాష	పత్రాధారులు	వారికింద పుస్తక భాష
హైదరాబాదు	920	69,600	380	47,500	174	31,826
మహబూబ్ నగరం	4,779	8,58,425	1,395	1,74,375	566	1,01,880
అమీరాబాదు	3,822	2,86,650	1,095	1,36,875	720	1,31,400
నిజామాబాదు	2,476	1,85,700	716	89,500	235	42,800
మొదక	534	40,050	927	1,15,875	264	47,520
కరీంనగరం	4,763	3,57,225	1,642	2,05,250	710	1,27,300
వరంగల్ + ఖమ్మం	2,841	2,13,075	913	1,14,125	512	92,160
నల్గొండ	6,412	4,80,900	1,963	2,44,125	928	1,67,040
తెలంగాణ మొత్తం	26,547	19,91,625	9,021	11,27,825	4,119	7,40,926
పేరు మొత్తం	89,029	66,77,175	29,113	36,39,125	13,036	23,43,480

1953 సం॥రం పశ్చిమాదులు, వారికింద పుష్కభూమి (4)

జిల్లా పేరు	200-250 ఎకరాల వరకు		250-500 ఎకరాల వరకు		500-1000 ఎకరాల వరకు	
	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు
హైదరాబాదు	84	18,900	102	38,760	32	24,000
మహబూబ్ నగరం	323	72,675	322	1,22,360	98	73,500
ఆదిలాబాదు	458	1,01,800	421	1,59,980	345	2,58,750
విజాపూరు	115	25,875	144	54,720	28	21,000
మైసూరు	103	23,175	87	33,060	83	24,750
కర్నూలు	364	81,900	393	1,49,840	114	85,500
వరంగల్లు + ఖమ్మం	292	65,700	341	1,29,580	189	1,04,250
నల్గొండ	599	1,34,775	507	1,92,660	144	1,08,000
తెలంగాణ మొత్తం	2,338	5,24,800	2,317	8,80,460	933	6,99,750
నల్గొండ మొత్తం	8,011	18,02,475	4,974	18,90,120	1,509	11,31,750

1958 సం॥రం పశ్చిమాదులు, వారికింద పుస్తకము (5)

జిల్లా పేరు	1000-2500 ఎకరాల వరకు		2500-5000 ఎకరాల వరకు		5000 ఎకరాలకు మించి		మొత్తం	
	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు	పశ్చిమాదులు	ఎకరాలు
హైదరాబాదు మహబూబ్ నగరం అదిలాబాదు విజాపూరు మొదలగు కరీంనగరం వరంగల్లు + ఖమ్మం వల్లం	7	12,800	—	...	—	...	13,656	3,82,617
	19	34,200	6	23,800	1	6,000	59,321	16,93,509
	127	2,28,600	14	53,200	4	24,000	66,402	21,55,282
	7	12,800	1	8,800	1	6,000	11,308	3,15,420
	23	41,400	3	11,400	1	6,000	41,890	7,08,512
	53	95,400	6	22,800	—	...	94,851	19,12,063
తెలంగాణా మొత్తం	77	1,38,800	10	38,000	1	6,000	56,053	14,22,110
	56	1,00,800	8	30,400	76,841	23,78,490
	869	6,64,200	48	1,83,400	8	48,000	4,10,323	1,09,88,008
మొత్తం	444	7,99,200	49	1,86,200	11	66,000	9,33,452	3,05,89,409

(మూలం : 1958 హైదరాబాదు కవులుదారి పటంపై సెలక్షన్మట్టి రిపోర్టు వివరం)

ఇట్లు భూమిలో అధికభాగం కొద్ది మంది చేతుల్లో కేంద్రీకరించబడటం, రైతాంగం క్షీణించడంవల్ల, పెద్ద మొత్తం సాయంచేసే సగటు సాగు భూమిక్రమంగా తగ్గిపోతూ వచ్చింది. ఇది 1058వ పేజీలోని టేబుల్ నుబట్టి స్పష్టమవుతుంది.

8 ఎకరాల, 86 పెంట్లకు తగ్గింది. అంటే దాదాపు నూటికి 37 వంతులు తగ్గిందన్న మాట. మరాఠ్వాడాలోకూడ ఈ మార్పు క్రింద వుండే సగటు సాగుభూమి విస్తీర్ణం జిల్లాల వారీగా క్రింద ఇవ్వబడింది:

జిల్లా పేరు	సాగుదామవుక్రిందవుండే సగటు భూమి విస్తీర్ణం (ఎకరాలు)					
	తొ	ఖుష్క్		బాగాతు		
	ఎకరాలు	గుంటలు	ఎకరాలు	గుంటలు	ఎకరాలు	గుంటలు
వరంగల్	2	13	10	15	0	3
నల్గొండ	1	17½	13	29½	0	2
కరీంనగర్	1	16	7	21	0	7
మహబూబ్ నగర్	2	12	13	34	0	4
ఆదిలాబాద్	1	07	10	16	0	1
హైదరాబాద్	1	20	14	39	0	14
మెదక్	1	13	5	07	0	02½
నిజామాబాద్	1	13	2	34	0	02
తెలంగాణా ప్రాంతం						
సగటు	1	26	9	22	0	04½
మరాఠ్వాడ ప్రాంతం						
సగటు	0	10½	24	9	0	25
కన్నడ ప్రాంతం						
సగటు	0	3	18	00	0	7½
సంస్థాన సగటు	1	3½	14	02	0	8

(“హైదరాబాదు గ్రామీణ ఆర్థిక విచారణ” అన్న ఇంగ్లీషు గ్రంథంనుండి. పేజీ 72.)

1914-'15 లో తెలంగాణాలో భూభాగ మంచుకుండే సగటు తేరేసాగుభూమి ఒక ఎకరం 86 పెంట్లు వుంటే 1945-'46కు అది ఎకరం 17 పెంట్లకు పడిపోయింది. సగటు ఖుష్క్ సాగుభూమి 1914-'15లో 14 ఎకరాల 8 పెంట్లంటే, 1945-'46 లో

ఇట్లు సగటు సాగుబడి భూమి తగ్గటం రైతుల క్రిందవున్న భూమికూడ చిన్న చిన్న ముక్కలు కావడం తెలంగాణాలో మరే ఎక్కడ అని ప్రభుత్వ వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీ రిపోర్టులో పేర్కొనబడింది.

వ్యవసాయ కూలీల పరిస్థితి

తెలంగాణా రైతాంగపు పరిస్థితి ఇట్లు చికిషాత్ దీనిలో భాగంగా వ్యవసాయ కూలీల పరిస్థితికూడ చెడిపోయింది. 1949-50 లలో భారత ప్రభుత్వం జరిపిన వ్యవసాయకూలీ విచారణలో ఈ విషయం స్పష్టమైంది.

ముందు ఇచ్చటనున్న వ్యవసాయకూలీ సంఖ్యను తెలిసికొనటం అవసరం. ఒక సంవత్సరంలో యథార్థంగా పనిచేసిన దినాల్లో, సగంపైన వ్యవసాయ కూలీగా పనిచేసిన వారిని వ్యవసాయ కూలీలుగా పరిగణించాలని భారత ప్రభుత్వ విచారణలో నిర్ణయించారు. దీని ఆధారంగా 1949-50 లలో హైదరాబాదు ప్రేటులో గ్రామాలలో నివసించే కుటుంబాలలో 100 కి 33.1 కుటుంబాలు వ్యవసాయ కూలీలని ఈ విచారణలో తేలింది. వీరితోకూడా 100 కి 20.8 రు భూమి వూర్తగా లేని వారని, 100 కి 12.3 రు కొంత భూమి వున్నవారని తేలింది. నూటికి 33.1గా వున్న ఈ వ్యవసాయకూలీ కుటుంబాల సంఖ్య ఇతర అనేక రాష్ట్రాలకంటే హెచ్చుగా వుంది. 1949-50 ల తరువాత రైతులు పెద్ద ఎత్తున భూములనుండి తొలగించబడటం, గ్రామాలలోని చేతిపరిశ్రమలు దెబ్బతినటంవల్ల ఈ సంఖ్య ఇంకా పెరిగి ఉండవచ్చు.

ఇక వీరి జీవన పరిస్థితి చూద్దాం :

పాతేళ్లు : పై విచారణ ప్రకారం, అన్ని విధాల యిచ్చేవి కలుపగా, తెలంగాణాలో సంవత్సరానికి వీరికిచ్చే జీతం రు. 180 నుంచి 240 వరకుంటుంది. ఇదే మరాఠ్వాడాలో రు. 400 వరకున్నది. తెలంగాణాలో ఎక్కువ సంఖ్యలోవున్న పీఠి దీన్నిబట్టి తెలుస్తుంది.

దిన కూలీలు : ఈ విచారణ ఫలితంగా తెలంగాణాలో మరాఠ్వాడాలో ఇస్తున్న రోజుకూలీ అసలు తక్కువగా ఉండటమే గాక, మరాఠ్వాడా కంటే తెలంగాణాలో తక్కువ వున్నది.

జీవిత పరిమాణం : 1938 - 39, 1949-50లలో ౪ల చిల్లర ధరలనుజీతాలతో పోల్చిచూస్తే తేలింది: ముఖ్యకట్టధాన్యాలు, పప్పుల ధరల ఇండెక్సు నంబర్లు 365.7, 461.1 మధ్యవుంటే, దున్నటానికి, నాట్లకు, కోతలకు, పురుషులు సంపాదించే జీతాల ఇండెక్సు, మరుసక్రమంగా 345.3, 366.7 331.4 మాత్రమే వుంది. అంటే ౪ల 10 సంవత్సరాలలో జీతాలకంటే ధర లెక్కువ పెరిగాయన్నది స్పష్టం. అందుచే వ్యవసాయ కూలీల జీవిత పరిమాణం ఇంకాపడి పోయింది.

రైతాంగపు పేదరికం - అప్పుల పెరుగుదల

పైపరిస్థితులవల్ల తెలంగాణా రైతాంగం రోజు రోజుకు పేదరికంలో మునిగి అప్పులకు గురికావటం, వ్యవసాయ వుత్పత్తి, పశుసంపద మొదలగునవి క్షీణించటం

జరిగింది.

1907 నుంచి ప్రేటులో ప్రారంభమైన నెటివ్ మెంటు సందర్భంలోనే రైతులకు అప్పు పెరుగుతున్న నూచనలు కనిపిం

చాయి. 1928-'29 లలో ప్రాథేసర్ కేశవయ్యంగారు జరిపిన విచారణ ఫలితంగా, ఒక్క ఔరంగాబాదు జిల్లాలోనే అప్పటికి ముందు 25 సం॥ లలో క్యూర సాయం చేస్తున్న భూమిలో 100 కి 30 రంతులు అప్పులు మొదలగు వాటి మూలంగా మార్వాడీ సాచుకార్ల చేతుల్లోనికి పోయిందని వ్రాశారు. దీన్ననుసరించే అప్పుల పరిష్కారానికి 1933 లో ఒక చట్టం చేయబడింది. అదే సంవత్సరంలో రివెన్యూ డిపార్టుమెంటు కార్యదర్శి బహుచాను ఈ విషయం విచారించుటకు నియమించారు. ఆ విచారణ ఫలితాలిది :-

క్యూరసాయ ప్రజల మొత్తం అప్పు - రు. 64½ కోట్లు.

అప్పున్న ప్రతి పట్టాదారునున్న అప్పు. రు 890-13-0.

మొత్తం పట్టాదార్లందరి వృద్ధిలో - ఒక్కొక్కరికున్న అప్పు : రు 187-5-0

అప్పున్న ప్రతి కుటుంబంపై ఉన్న నష్టభారం రు 73. ప్రతి ఎకరంపై శిస్తు రేటుకంటే 6 రెట్లు అప్పుభారం వుంది.

వ్యవసాయం చెయ్యబడిన భూమినిబట్టి పనిచేసే పశువుల పంపకం
(దివానీ ప్రాంతం వరకే)

సం.	పనిచేసే మొత్తం క్యూరసాయం చేసిన క్యూరసాయకుల పశువుల సంఖ్య మొత్తం ఎకరాలు సంఖ్య			పనిచేసే పశువుల సరాసరి సంఖ్య ప్రతివ్యవసాయక సాదాసాధారణ ప్రజల సాయకునికి 100 ఎకరాల.	
1945	30,05,264	2,64,75,362	23,49,506	1.7	14.7
1940	32,97,630	2,70,54,142	18,41,316	1.8	12.2
1935	44,93,986	2,93,58,095	18,41,316	2.4	15.3

(మూలం : క్యూరసాయ సంస్కరణల రిపోర్టు 89 పేజీ)

ప్రతి మనిషికి రు. 30 అప్పున్నది. మరాఠ్వాడా కర్నాటకలలో, తెలంగాణాకంటే రెట్టింపు అప్పున్నది.

యధికాలంలో వున్న క్యూరసాయ వస్తువుల అధిక ధరలవల్ల గూడా క్రింది తరగతుల అప్పు తగ్గలేదని, వై నగ్గలకే ఇది లాభించిందని ప్రాథేసర్ కేశవ అయ్యంగారు తన 1949-50 ఆర్థిక విచారణ రిపోర్టులో వ్రాశారు. పేద ప్రజలపై ఇది మెరిగిందని ఆయన ఇచ్చిన లెక్కలనుబట్టి తేలింది.

వై పశుశితులనుబట్టి, పశు సంపదకూడా క్షీణించింది. ముఖ్యంగా 1940-45 లలో పెద్ద మార్పు కనిపిస్తున్నది. అందుచే క్యూరసాయ అవసరాలకోసం కావలసిన పశు సంపదకూడ లేకుండా పోయిందని ప్రభుత్వ క్యూరసాయ సంస్కరణల రిపోర్టుయే వ్రాసింది. క్రింద ఇవ్వబడిన టేబుల్ ప్రకారం 1935 లో సాగయిన ప్రతి 100 ఎకరాలకు 15.3 పనిచేసే పశువులు, ప్రతి క్యూరసాయదారునికి 2.4 పశువులుంటే; 1945 కిల్లా ఈ సంఖ్యలు 14.7 పశువులు, 1.7 పశువులకు తగ్గిపోయాయి.

నీటిపారుదల సౌకర్యాలు చూస్తే, భారతదేశ సరాసరి సంఖ్యలతో పోలిస్తే చాల తక్కువ. టేబుల్లో 100 కి 7 ఎకరాలు మాత్రమే వివిధరూపాల్లో తరీ సేవ్యంక్రిందవున్నది. కాని దీనిలో అత్యధికభాగం చెరు, బావులక్రిందయే సాగు. ఇది పూర్తిగా వర్షంపై ఆధారపడటమేగాక 8,528 చెరు చెడిపోయివున్నవి. వాటిక్రిందగల 2,04,000 ఎకరాలు పడవుగా పడివున్నది. బావులు గూడ రైతులు పెట్టుకొని పెట్టి రోతుగా త్రవ్వించలేకపోవుతుంటే వర్షం తక్కువై నష్టం నీరుండదు. ఇక ఆసునిక వ్యవసాయపనిముట్లు, రాసాయినిక ఎరువుల వుపయోగంలో తెలంగాణా చాలా వెనుకబడివున్నది.

నీటిని పట్టి తెలంగాణాలో టేబు మొత్తంమీద వ్యవసాయఉత్పత్తి చాల వెనుకబడివుంది. ఆహార, వ్యాపార పంటల ఉత్పత్తి భారతదేశ సగటుపంట కంటే తక్కువ. ఒక్క వరిపంటలోనే హైద్రాబాదు కొద్దిగా హెచ్చుగా వున్నదని దిగువ అంచనాలు తెలియ చేస్తున్నాయి:

హైద్రాబాదులో - భారతదేశంలో ఎకరం 1 కి పండే పంట (పానులలో)
[1936-'40 ల సరాసరి]

	చేరుకనక	ప్రత్తి	సజ్జ	కొన్న	వరి	గోధుమ
హైద్రాబాద్	708	62	184	343	809	802
ఇండియా	803	92	334	429	785	660

అంతేగాక, యుగానికి పూర్వపు స్థితిలో పోలిస్తే ఒక్క వరివిషయంలోతప్ప, ముఖ్య గట్టిదాన్యాలన్నిటి ఉత్పత్తి పడిపోయింది.

వరిపంటలోగూడ వివిధ సమస్యరూట్ల చాలాలేదా కనిపిస్తున్నది. కారణం పూర్తిగా వర్షంపై ఆధారపడటం, చెరు సులభంగా కట్టలు చెడిపోవటంవల్ల ఆహార అధికోత్పత్తికోసం ప్రభుత్వం పెద్ద కార్యక్రమాలు సాగిస్తున్న ఈ సమయంలోనే ఆహారపంటలు పండేభూమి తగ్గిపోయింది. (గ్రామీణ-అర్థిక విచారణలు - పేజీ 228)

అందుచే తెలంగాణాలో ప్రస్తుతం ఉత్పత్తి అయ్యే మొత్తం ధాన్యం, అర్థాశిలో తెలంగాణా ప్రజలుంటున్న ప్రస్తుత స్థితిలో గూడ చాలదు. తెలంగాణా కారక ప్రాంతం - ముఖ్యంగా నడ్ల విషయంలో. ఆంధ్రరాష్ట్రంనుంచి నిత్యం తెలంగాణాకు వెనుకటినుంచీ దిగుమతి అవుతుండేవి.

కవులుదార్లను తొలగించి, భూముల ముక్కునేందులకు స్వంతకమతాలు పెట్టేందులకు భూస్వాముల ప్రయత్నం

1943-46 లలో కాలుదార్ల సంఖ్య తగ్గినట్లు కనిపించినా, భూస్వాములు,

కాలుదార్లకు కాలుదార్ల చట్టం క్రింద హక్కు కలుగకుండుటకే వారిని తొలగించి, తామే సాగుచేస్తున్నట్లు చూపిం

చటుం తప్ప వేరుకాదని ప్రభుత్వ వ్యవసాయ సంస్కరణల రిపోర్టు వ్రాసిందని వెనుక చూశాం.

1946 నుంచి తెలంగాణాలో రైతులు తమకున్న భూములను రక్షించు కొనుటకు, అక్రమంగా తీసుకున్న భూములను తిరిగి తీసుకొనుటకు పోరాటం ప్రారంభించారు. 1948 లో ఇది సాయుధ పోరాటంగా పరిణమించింది. జమీందార్లవద్దనున్న అదనపు భూములన్నీ రైతాంగం పంచుకోవటం జరిగింది. ఇట్లు మూడు 10లక్షల ఎకరాలను రైతాంగం పంచుకున్నది. పోలీసు యాక్ష్మను తరువాతగూడా రైతులు తాము సాధించుకున్న భూమిని నిలుపుకొనుటకు అనేక త్యాగాలు చేసి పోరాడారు.

వీటి ఫలితంగా హైదరాబాదు ప్రభుత్వం భూమిసమస్యను గురించి కొన్ని ముఖ్య చర్యలు తీసుకోవలసి వచ్చింది. దాంట్లో మొదటిది జాగీర్లు, సర్వే ఖాసుల రద్దు చేయటం. రెండోది 1950 రక్షిత కొలుదారీ చట్టం. వైజాం నవాబుకి సంవత్సరానికి ఒకకోటి రూపాయలు, జాగీరుదార్లకు 18 కోట్ల రూపాయలు నష్టపరిహారంగా ఇచ్చి వీటిని రద్దు చేశారు. రక్షిత కొలుదార్ల చట్టమును ప్రతిబింబింబుతువు పూర్వం తెలంగాణాలో వ్యవసాయ సమస్యనుగూర్చి విచారించి చేయాల్సిన మార్పుల నూచించమని వ్యవసాయ సంస్కరణల కమిటీని 1949 జూనులో అప్పటి మిలిటరీ ప్రభుత్వం నియమించింది.

భూసమస్యను ఏ విధంగా పరిష్కారం చేయాలనే సమస్య ఈ కమిటీ రిపోర్టులో చర్చించబడింది. ఈ సందర్భంలో తెలంగాణాలో పెద్ద భూస్వాముల ప్రతినిధి సంఘ

అగు “వ్యవసాయకుల సంఘం” చెప్పింది తెలుసుకొనుట అవసరం.

“సాగుచేయని భూస్వామ్యవిధానం (Absentee Land-lordism) వ్యవసాయానికి ప్రధాన బలహీనత. ఇది ఉత్పత్తిని తగ్గించుతూ, భూస్వామి - కొలుదారు మధ్య కలహాన్ని కల్పించింది..... ఎక్కువ కొప్పు, కొలు భూములు సిరంగా లేకపోవటంవల్ల ఉత్పత్తిని స్పష్టంగా నష్టపరుస్తున్నా, అసలు సమస్య ఇదిగాదు. అసలు సమస్య భూమి తనదనే భావం లేకపోవటం. ఈ భావం కలిగియుండుట కొలుదారు యిట్టిగా పనిచేయుట కాధారము. భూమిపై యాజమాన్యపు హక్కును కొలుదారుకివ్వని ఏ సంస్కరణగూడ భూమిలో పంట నభివృద్ధి చేయదు. సక్రమ నష్టపరిహారాన్ని ఇస్తూ, కొలుదారీ విధానాన్ని తొలగించే శాసనం వెంటనే చేయాలి. రైతులలో అసంతృప్తి తీవ్రంగా వున్న ఈ రోజుల్లో కొలు విధానాన్ని ఏ రూపంలో వుంచినా, రాజకీయఆందోళనకారులు వ్యవహారాన్ని రెచ్చగొట్టుటకు పయోగిస్తున్నారు.”

(వ్యవసాయ సంస్కరణల -

రిపోర్టు 115 పేజీ)

కొలు విధానానికి, సాగు చేయని భూస్వామిక విధానం మూలమనీ, సంఘాభివృద్ధి, వ్యవసాయాభివృద్ధి దృష్టిలో యీ మూలకారణాన్ని తొలగించాలని; ఈసాగు చేయని భూస్వామిక విధానాన్ని, కొలు విధానాన్ని తొలగించి, భూమిపై హక్కుదారు, వ్యవసాయంచేసేది ఒకే అయి

వుండునట్లు చేయుట ఇక చేయాల్సిన వ్యవసాయ సంస్కరణల ఆశయంగా వుండాలనీ ఈ కమిటీ నిర్ణయించింది.

దీనినిబట్టి ఇక కాలువ్యవస్థల ద్వారా చెరులను దోపిడీ చేయుట సాధ్యంకాదని, కాలు భూములపై ఏదోవిధంగా డబ్బు రాబట్టుకోవడం, సాధ్యమైనంతభూమి స్వంత వ్యవసాయంకై పెట్టుకోవాలని భూస్వామికవర్గం, ప్రభుత్వం అభిప్రాయాని కొచ్చాయని స్పష్టం.

1950 లోని రక్షిత కాలందారీచట్టం ఈ దృక్పథంనుంచే చేయబడింది.

ఈ చట్టంకైంద మొత్తం ప్లేటులోని వివిధ జిల్లాలలో రక్షిత కాలందారీగా ప్రకటించబడినవారిసంఖ్య అధ్యాయం చివర ఇవ్వబడిన 'కాలందారీనుగూర్చి తెలివైన టేబుల్' టేబులులో ఇవ్వబడింది.

యథావగా కాలందారీగావున్న అనేక వేలమంది, ముఖ్యంగా తెలంగాణలో రక్షిత కాలందారీగా గుర్తించబడలేదు. అయినప్పటికీ, 1940 నుంచి ఎంతోమంది కాలందారీనులోలిగించి భూములపడవుగా వుంచినాగూడా, ఈ టేబుల్ చూపించిన ప్రకారమే మొత్తం కాలందారీ, వారి క్రిందనున్న భూమి చాల పెద్ద సంఖ్యలో వున్నట్లు స్పష్టమవుతుంది.

రక్షిత కాలందారీ తమ భూములను కొనుక్కునేటట్లుచేసి, వారిని భూభూమండులుగాచేసి, ఇట్లు కాలందారీవిధానాన్నే 1953 క్లాస్ రద్దుచేస్తూ అన్నప్రభుత్వ ప్రకటన ఏమైంది? 1950 కాలం

దారీచట్టం అమలులోనికి వచ్చినప్పటినుంచి ఇప్పటివరకు కాలందారీ 52 ఆఖరుకు కొన్నభూమి 55-109 ఎకరాలుమాత్రమేనని ప్రభుత్వమే అంగీకరించింది. కాని కాలందారీను వారిభూములనుండి లేవగొట్టడంఅమ్ముకోవడం కొరకు, జనరల్ ఎన్నికలు జరిగాక ఇంకా తీవ్రంగా ప్రయత్నంజరిగింది. ప్రతి భూస్వామి ఉంచుకోగల గరిష్ట భూమిని గురించి, ప్రభుత్వం పెట్టబోతున్న పరిమితి దృష్టిలోగూడ భూస్వాములు ఒక వైపున బినామీ పట్టాలు సృష్టిస్తూ, ఇంకొకవైపుపై కార్యక్రమం సాగించారు. కాలందారీపెద్ద సంఖ్యలో భూములు పోగొట్టుకున్నారు. భూస్వాములు స్వంత వ్యవసాయాలను అభివృద్ధిచేయుటపై గూడ కేంద్రీకరించారు.

ఇట్లు కాలందారీ చేతులనుండి భూమి పోయి, వాస్తవికత చెడిపోవటం, ఇంకొకవైపు భూమి అమ్మకాలద్వారా వచ్చిన డబ్బుతో సొంత కమతాలుపెట్టే ధోరణి కొంత అభివృద్ధిఅయింది. ఈ అమ్మకాలను గురించి టేబులు ఏమాత్రంలేవు. అట్లే భూస్వాములు సొంత వ్యవసాయాలను పెంపొందించుట గురించి భోగట్టాగూడలేదు. కాని ఈ కాలంలో తెలంగాణలో అయిదు ఇంజన్లు, పంపులు 10,000 దాకా పెరిగాయి. అందుచే కాలందారీ పద్ధతి ఇంకా చాల బలంగావున్నా, కొత్తగా అభివృద్ధి అగుచున్న ఈ పరిస్థితులను గూడ సరిగా తెలుసుకొని అంచనావేయుట చాల అవసరము.

శ్రీలంకా జలాలవారీగా భూమి ఉపయోగం (1)

జిల్లా పేరు	పొలం విస్తీర్ణం (చదరంగులలో)	పొలం విస్తీర్ణం (చదరంగులలో)	పొలం విస్తీర్ణం (చదరంగులలో)	పొలం విస్తీర్ణం (చదరంగులలో)	పొలం విస్తీర్ణం (చదరంగులలో)	పొలం విస్తీర్ణం (చదరంగులలో)
...
పాతరాజుడు	10,54,575	91,206	1,07,520	66,472	45,623	...
మహబూబ్ నగరం	38,74,175	7,75,789	2,97,392	1,24,593	95,195	...
అదిలాబాదు	41,84,679	10,74,789	7,72,709	1,37,287	1,65,249	...
నిజామాబాదు	17,60,461	2,89,935	2,62,401	1,57,146	89,598	...
మొదట	21,67,031	1,97,383	2,30,853	1,34,323	95,213	...
కరీంనగరు	38,16,976	7,49,557	2,38,243	1,98,631	1,02,414	...
కరంగల్ + ఇమ్మం	44,31,561	12,20,967	42,8,252	2,11,387	3,01,010	...
నల్గొండ	39,40,478	2,39,316	3,26,037	1,84,790	1,21,372	...
శ్రీలంకా మొత్తం ...	2,47,29,936	46,38,942	26,48,407	12,14,631	10,16,669	...
నేల మొత్తం	5,07,95,142	51,53,001	34,23,186	18,93,686	15,34,857	...

తెలంగాణ జిల్లాలవారీగా భూమి ఉపయోగం (2)

జిల్లా పేరు	పర్యవేక్షణ కమిషన్లు (బీడులు)	పంటకాల వృక్షాల క్రింద	ప్రస్తుతం ఖాళీగా వున్న భూములు	ఇతరంగా పాడుబడివున్న భూములు	నేపథ్యంచేసే మొత్తం భూమి
హైదరాబాదు ...	1,08,724	17,418	2,03,284	80,787	8,38,591
మహబూబ్ నగరం ...	1,76,609	23,830	5,32,100	1,32,000	17,25,667
అదిలాబాదు ...	1,73,268	10,316	2,39,915	2,02,881	14,08,265
నిజామాబాదు ...	1,15,492	16,760	53,782	1,06,535	6,68,815
మెదక్ ...	1,83,251	32,756	2,44,380	1,00,178	9,48,699
కరీంనగర్ ...	1,67,680	26,783	4,51,459	1,40,746	12,46,463
వరంగల్ + ఖమ్మం ...	3,08,344	38,406	4,17,433	2,21,811	12,68,951
నల్గొండ ...	3,77,536	18,506	6,98,505	2,10,608	17,74,078
తెలంగాణ మొత్తం ...	16,10,904	1,84,775	28,30,858	11,95,491	98,89,529
... ..					
స్థాయి మొత్తం ...	27,03,684	2,77,403	54,19,658	29,91,171	2,78,98,546

(అంకెలు గ్రామతెగ్గలమబట్టి తయారుచేసినవి. అందుచే ఇండియా సర్వేక్షలకు దీనికి 20 లక్షలు తేడావుంది.)

(మూలం: "హైదరాబాద్ స్టేటు స్టాటిస్టికల్ అండ్ సర్వే" 1962-63)

ఆహార పంటలు

తెలంగాణలో 66,73,292 ఎకరాలలో ఆహార పంటలు పండించబడుతున్నాయని 1952 - 53 సంవత్సర ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం తెలుస్తున్నది. అయితే, ఈ లెక్కలు వాస్తవికంగా మాత్రం లేవని చెప్పవచ్చు. వేరే లెక్కలు లేనికానిగా వీటిపైననే ఆధారపడుతున్నాం. తెలంగాణలో ప్రధాన ఆహార ధాన్యాలలో వరితోపాటు జొన్న, పప్పు, మొక్కజొన్న మొదలగునవి కలవు. ఈ ఆహారపంటలలో - సాగుఅయ్యే ఎకరాలకు చూచినా గానీ, పంటను చూచినాగానీ - జొన్నదే ప్రథమ స్థానం. వరి రెండవ స్థానం ఆక్రమించు తుంది.

ఆహారధాన్యాల విషయంలో తెలంగాణ ప్రస్తుతం రెండు అవసరాలు తీర్చుకో లేని స్థితిలో వుంది. అయితే సాగుకు లాయక్తర భూవిస్తీర్ణాన్ని బట్టి వున్న సబ్ జిలాలను సద్వినియోగ పరచుకుంటే తెలంగాణ ఆహారధాన్యాల విషయంలో స్వయంసమృద్ధి చెందగలదు.

పంటలవారీ వివరాలను పరిశీలిద్దాం. తెలంగాణలో ప్రస్తుతం జొన్న ప్రధాన పంట. సాలుకు 28.32 లక్షల ఎకరాలలో 3,83,236 టన్నులు పండించబడుచున్నది. తెలంగాణలోకిల్లా ఆదిలాబాదులో హెచ్చుగా పండించబడుచున్నది. జొన్న పంటలో కరంగల్లు, ఖమ్మంజిల్లాలు రెండవ

స్థానం ఆక్రమించుతాయి. ఇక్కడ అడవుల నానుకొనివున్న నల్లరేగడి ప్రాంతాలలో ఈ పంట బాగా పండుతుంది. తెలంగాణలో పండే జొన్నపంట రెండు రకాలుగా వుంటుంది. ఒకటి జూన్ నెలలో వర్షాలు ప్రారంభంకాగానే వేసే ఎర్ర జొన్న, రెండవది శీతాకాలంలో వేసే పచ్చజొన్న. ఎర్రజొన్నకు పడమటి వర్షాలు, పచ్చజొన్నకు తూర్పు వర్షాలు, శీతాకాలపు మంచు కావలసిన తేమను సగ్గయి చేస్తాయి. స్టేటు మొత్తం లెక్కల ప్రకారం, జొన్న ఎకరాలకు సాటున 806.4 పౌనులు పండుతుంది.

రెండవ ముఖ్యమైన ఆహారపంట వరి. ఈ వరిపంట సాలుకు 11,88,772 ఎకరాలలో 2,86,810 టన్నులు పండుతుంది. తెలంగాణలోకిల్లా వరంగల్లు, నిజామాబాదు, కరీంనగర్, మెదక్ జిల్లాల్లో వరి అధికంగా పండించబడుతున్నది. అయితే 1952-53 లో నిజామాబాదు, మెదక్ లలో ఎక్కువ పండింది. ఈ రెండు జిల్లాల్లో 3.64 లక్షల ఎకరాలలో 1,06,736 టన్నుల ధాన్యం పండించబడుచున్నది. నిజామాబాదులోని నిజాంసార్ ప్రాజెక్టు క్రింద మెదక్లోని చెరువుల, బావులక్రింద ఈ పంట పండింది.

తెలంగాణలో హైదరాబాదు, ఆదిలాబాదు జిల్లాలలో వరి చాలా తక్కువగా

పండుతుంది. తెలంగాణాలో 1959-'63 వరకు ఎకరానికి సగటున 706 పౌనులు వరి ధాన్యం పండింది.

తెలంగాణాలో వరిసాగు సగానికి సగం చెరువుల ద్వారానే సేవ్యం అవుచున్నది. బావులద్వారా 2,85,898 ఎకరాలు, ప్రభుత్వ కాలువలద్వారా 2,10,204 ఎకరాలు అగుచున్నది. మిగతా సేవ్యం స్వంతకాలువలద్వారా, నీటిపంపులద్వారా అగుచున్నది. తెలంగాణాలో బావులకు, నదులకు నీటిపంపులు ఉపయోగించటం "పోలీసు యాక్ష్షను" తర్వాతనే ప్రారంభమైంది. 1952-'53 లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణాలో నీటి పంపులద్వారా 9,367 ఎకరాలు సేవ్యం అయింది.

ఇక్కడ నీటిప్రాశస్త్యాలక్రింద పప్పు పెద్ద చెరువులక్రింద, బావులక్రింద సాధారణంగా రెండు వరిపంటలు పండిస్తారు. మూడు బాగా మరిసిన సంవత్సరం బావులక్రింద మూడు పంటలుకూడా పండిస్తారు. రెండవ పంట పండే భూమి 93,331 ఎకరాలు వుంది.

హైదరాబాదు ప్రభుత్వం అధికోచ్ఛిట్ట "ఉద్యమం", "ప్రతిమ ఎరువులు," మరొకటి "ఉద్యమాలు" సాగించినా వరి పంట ఉత్పత్తి 1945-'46 ఉత్పత్తికన్నా పెక్కువగానే వుంది. 1945 - '46 లో మొత్తం పంట 4,79,562 టన్నులు పండితే, ఉత్పత్తి పెరిగిందని చెప్పే 1951-'52 లో 4,86,197 టన్నులే పండింది. వైనయిచ్చిన లెక్కల ప్రకారం 1952-'53 లో మరి తగ్గ 2,86,810 టన్నులకే నిగింది.

తెలంగాణాలో పండే పంటలో కొద్ది భాగం ప్లేటులోకి మరత్యాడా, కన్నడ

ప్రాంతాలకు పోయినా, యుద్ధానికి పూర్వం తెలంగాణాకు ఆంధ్రసుండ్రి బియ్యపు దిగుమతి జరిగేదని క్యవసాయశాఖ అధికారుల ద్వారా తెలియపెట్టున్నది. ఇప్పుడుకూడా దిగుమతి దిగ్బంధాలు తొలగిపోతే ప్రస్తుతం మద్రాసు ప్రాంతానికి ఎగుమతి అయ్యే బియ్యం తెలంగాణాలోకి తరలవచ్చాయి.

తెలంగాణాలోని యితర ప్రధాన ఆహార ధాన్యాలలో స్వ, మొక్కజొన్న ముఖ్యం. స్వ 4,47,020 ఎకరాలలో 33,245 టన్నులు, మొక్కజొన్న 4,06,836 ఎకరాలలో 61,422 టన్నులు పండించబడుచున్నది. స్వపంట అత్యధికంగా నల్లనొండ జిల్లాలో (21,990 టన్నులు), మొక్కజొన్న మెదక్, కరీంనగరం జిల్లాలో పండించబడుచున్నది.

తెలంగాణాలో గోమమపంట చాలా పెక్కువ. 12,315 ఎకరాలలో 1,183 టన్నులు పండుతుంది. ఇందులో 764 టన్నులు ఒక ఆదిలాబాదు జిల్లాలోనే పండుతుంది. నల్లనొండ, వరంగల్లు, ఖమ్మం, హైదరాబాదు జిల్లాలలో నామకతప్ప పండవనే చెప్పవచ్చు.

తెలంగాణాలో వై ఆహార పంటలలో సాటు కొర్రలు, రాగులు, వరిలెక్రింద 4,67,172 ఎకరాలు సాగుచేయబడి 42,801 టన్నులు పండుతాయి. ఈ పంటలు అధికంగా కిర్కూలు సరిహద్దును ఆనుకొనివున్న మహబూబ్ నగరంలో అధికంగా పండుతాయి.

ఆహార ధాన్యాలలో ముఖ్యభాగమైన పప్పుధాన్యాలు తెలంగాణాలో 14,29,988 ఎకరాలలో 1,07,359 టన్నులు పండు

తాయి. పప్పుధాన్యాల్లో పెసలు అధికంగా పండుతాయి. మొత్తం పప్పుధాన్యాలలో మూడవ వంతుకన్నా అధికంగా పండుతాయి. తరువాత ఉలవలు, కందులు, శనగలు పండుతాయి.

పెసలు 5,45,262 ఎకరాలలో 31,532 టన్నులు పండించబడుతాయి. ఆంధ్రలో 36,490 టన్నులు పండుతాయి. తెలంగాణాలో వరంగల్లు, ఖమ్మం, కరీంనగర్ జిల్లాలలో అధికంగా పెసలు పండుతాయి. హైదరాబాదు జిల్లాలో పెసరపంట చాలా తక్కువ. మొత్తం స్టేటు పెసర పంటలో తెలంగాణాలో సగానికి కాస్త తక్కువగా పండుతుంది. పెసర మూకాలం ఆరంభం జూన్ నెలలోనే నేసి, పంట చేరుకున్నాక, దానితరువాత పచ్చిబొన్న చేస్తారు.

ఉలవలు 3,67,367 ఎకరాలలో 23,397 టన్నులు పండుతాయి. ఈ మొత్తంపంటలో సగానికిపైగా [12,434 టన్నులు] మహబూబనగర్ జిల్లాలో పండుతాయి. ఈ పంట అటు ఆంధ్రలో పోల్చిచూచినా,

యిటు స్టేట్ మొత్తం పంటతో పోల్చి చూచినా సగానికి తక్కువే.

కందులు 1,68,828 ఎకరాలలో 20,006 టన్నులు పండుతాయి. ఆదిలాబాదు జిల్లాలో కంది పంట అధికంగా పండుతుంది. ఆంధ్రలో పోల్చి చూచినప్పుడు దాదాపు సమానంగాను, స్టేటు మొత్తం పంటతో పోల్చిచూస్తే 6 వ వంతు పండుతుంది.

శనగలు 16,778 టన్నులు పండుతాయి. ఇందులో దాదాపు సగం ఒక్క మెదక్ జిల్లాలోనే పండుతాయి. ఈ పంట ఆంధ్ర పంటతో సమానంగానూ, స్టేటు మొత్తం పంటలో 6 వ వంతు వుంది.

పైర పేర్కొన్న పప్పు ధాన్యాలే గాక, మినుములు వగైరాయితర పప్పు ధాన్యాలు కూడా 15,646 టన్నులు పండుతాయి.

తెలంగాణాలో మొత్తం ఆహార ధాన్యాలకింద 66,78,292 ఎకరాలు సాగుచేయబడి 9,06,055 టన్నుల ధాన్యం పండుతుంది.

నోటు : జిల్లాలవారి పంటల వివరాలు అధ్యాయం చివరపట్టికలలో ఇవ్వబడ్డాయి.

1952-'53 సం॥రం తెలంగాణ జిల్లాలవారీగా ప్రధాన ఆహారధాన్యాల సేవ్యం, పంట (1)

జిల్లా పేరు	చ రి *		జొన్న		స జ్జలు		గోధుమ	
	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)
హైదరాబాద్	38,168	10,684	81,593	12,056	16,772	1,021	168	7
మహబూబ్ నగరం	1,42,378	38,709	4,62,635	54,768	87,855	7,440	621	28
ఆదిలాబాదు	70,804	14,641	5,43,732	1,01,015	2,147	214	6,509	764
నిజామాబాదు	2,05,909	55,879	1,24,887	11,175	78	5	2,056	96
మొదట	1,58,358	50,857	2,20,938	29,961	8,187	226	2,086	184
కరీంనగరం	1,35,809	31,887	3,30,823	49,144	1,032	62	685	48
వరంగల్ + ఖమ్మం	1,55,224	44,680	5,37,882	81,487	30,064	2,337	149	8
నల్గొండ	1,74,591	39,473	5,28,430	43,629	3,05,985	21,990	96	3
తెలంగాణ మొత్తం	10,78,541	2,86,810	28,31,920	3,83,235	4,47,020	33,295	12,315	1,188

* 1952-'53 లో వర్షాభావంవల్ల వరిపంట తగ్గి పోయింది. బాగా వరిపండి జిల్లాలకూడా తాదామూర్తినవి.

1952-'53 నల్లరం తెలంగాణ జిల్లాలవారీగా ప్రధాన ఆహార ధాన్యాల సేవ్యం, పంట (2)

జిల్లా పేరు	మొక్కజొన్న		ఇతర ఆహార ధాన్యాలు		మొత్తం ఎకరాలు	మొత్తం పంట (టన్నులు)
	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)		
హైదరాబాదు ...	18,282	1,637	15,272	1,660	1,63,200	27,065
మహబూబ్ నగరం ...	55	4	2,33,688	20,369	9,27,232	1,21,318
ఆదిలాబాదు ...	87,829	8,976	4,852	502	6,64,973	1,21,112
విజాపూరు ...	48,784	8,289	32,830	4,558	4,14,544	80,002
మెదక్ ...	92,824	17,124	89,385	9,168	5,66,208	1,07,520
కరీంనగరం ...	1,50,870	15,938	7,482	644	6,28,151	97,718
వరంగల్ + ఖమ్మం ...	53,309	3,764	15,281	1,026	7,91,909	1,33,302
నల్గొండ ...	10,438	690	68,602	4,874	10,89,087	1,10,659
తెలంగాణ మొత్తం ...	4,06,886	51,422	4,67,172	42,801	52,43,304	7,98,696

(మూలం : హైదరాబాదు సెల్ట్ సాటిస్ఫైర్ ఆఫ్ సాప్లైస్.)

1952-53 సం||రం తెలంగాణ జిల్లాలో పప్పుధాన్యాలక్రింద నేద్యపు భూమి విస్తీర్ణము - పంట (1)

(68)

జిల్లా-వేరు	శ స క ల			కం ది			తై స ర	
	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)		ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)		ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)
హైదరాబాదు ...	8,491	1,737		5,401	507		2,686	182
మహబూబ్ నగరం ...	12,782	1,316		25,486	2,440		9,504	803
ఆదిలాబాదు ...	13,499	979		52,805	8,711		85,478	5,598
నిజామాబాదు ...	20,494	2,839		3,619	262		25,089	1,483
మెదక్ ...	49,243	7,537		11,667	1,118		18,880	1,552
కరీంనగరం ...	19,245	769		19,414	1,424		1,44,248	7,563
వరంగల్-ఖమ్మం ...	8,942	891		18,724	1,016		1,78,360	9,707
నల్గొండ ...	7,613	680		25,712	4,528		86,187	5,149
తెలంగాణ మొత్తం ...	1,50,313	16,778		1,00,828	20,006		5,45,262	31,532
శ్రీశైల మొత్తం ...	7,99,543	98,738		1,00,806	1,22,197		11,88,538	74,909

1952-'53 సం||ర తెలంగాణ జిల్లాలలో పప్పుధాన్యాలైన పప్పు, గింజన, మొక్కజొన్న విస్తీర్ణము-పంట (2)

జిల్లా పేరు	చేరు వలదులు		ఇతర పప్పు ధాన్యాలు		మొత్తం	
	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులు)
హైదరాబాదు	7,737	549	1,349	117	25,664	3,092
మహబూబ్ నగరం	1,72,885	12,434	20,153	1,069	2,40,808	17,562
ఆదిలాబాదు	32,013	1,499	49,098	3,698	2,33,893	20,480
నిజామాబాదు	16,194	1,128	38,416	2,625	1,13,766	8,387
మెదక్	17,844	1,494	49,472	3,841	1,47,106	15,532
కరీంనగరం	29,271	609	28,884	3,114	2,41,062	13,479
వరంగల్లు + ఖమ్మం	27,179	1,436	10,520	752	2,38,625	13,802
నల్గొండ	64,244	4,258	5,328	430	1,89,064	15,045
తెలంగాణ మొత్తం ...	3,67,387	23,397	2,03,220	15,646	14,29,988	1,07,359
కేటా మొత్తం ...	10,59,250	60,362	7,99,724	64,587	48,17,861	4,20,793

మూలు : హైదరాబాద్ ఫీల్డ్ సూపర్వైజర్ ఆఫ్ సాగ్రికల్ 1952-53.

వ్యాపార పంటలు

భారతదేశ వ్యాపారపంటల ఉత్పత్తిలో ఆంధ్రదేశంతోపాటు తెలంగాణా కూడా ప్రముఖ స్థానాన్ని వహిస్తున్నది. 1952-53 వ సంవత్సరంలో మొత్తం 38,273 టన్నుల పత్తి, 4,09,283 టన్నుల యితర వ్యాపార పంటలు పండించబడ్డాయి. ఈ సంవత్సరం వ్యాపారపంటలు పండించబడిన భూవిస్తీర్ణం, మొత్తం పంట భూమిలో మూడవ వంతు.

తెలంగాణాలో పండి వ్యాపార పంటలలో ఆముదాలు, వేరుశనగ మొదలైన నూనెగింజలు, చెరుకు, పత్తి, ఇత్యాది పంటలు ముఖ్యమైనవి.

1952-53 వ సంవత్సరంలో 7,60,661 ఎకరాలలో 50,225 టన్నుల ఆముదాలు పండించబడ్డాయి. స్టేటు వ్యాపారపంటలలో ఇది ముఖ్యమైనది. 1951-52 వ సంవత్సరం లెక్కల ప్రకారం మొత్తం భారతదేశంలో ఆముదపుపంట పండించబడిన భూ విస్తీర్ణంతో పోల్చితే, స్టేట్ లో ఈ పంట పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం 63% ఉన్నది. స్టేట్ ఆముదపు పంట (1951-52) 53,347 టన్నులలో, తెలంగాణాలోనే నూటికి 98 పాళ్ళు (50,225 టన్నులు) పండించబడుతున్నది.

1952-53 వ సంవత్సరపు మొత్తం పంటలో 22,747 టన్నులు ఒక్క నల్లగొండ జిల్లాలోనే పండించబడ్డాయి. మహ

బూబ్ నగరు ఆముదపు పంటలో రెండవ స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నది. 1951-52 వ సంవత్సరం అంచనాల ప్రకారం, నల్లగొండ, మహబూబ్ నగరు జిల్లాలలో ఈ పంట పండించబడిన మొత్తం భూమి విస్తీర్ణం, పంట, ఆ సంవత్సరం తెలంగాణాలో ఈ పంట పండించబడిన మొత్తం భూమి విస్తీర్ణం, పంటలో వరుసగా 75%, 78% ఉన్నది.

అచ్చటచ్చట ఉన్న పురాతన పద్ధతులతో నూనెతీసే మిల్లులు తప్ప, ఇంత పెద్దపంటను ఉపయోగించే మిల్లులు లేనందు వల్ల ఈ పంటలో అధికభాగం ఎగుమతి అవుతున్నది. వీటి ఎగుమతి వల్ల వ్యవసాయాని కుపయోగించే ఎరువులుకూడా గిరాకీ అయిపోతున్నవి.

1951-52 వ సంవత్సరం లెక్కల ప్రకారం స్టేట్ లో వేరుశనగ పండించబడిన భూ విస్తీర్ణం, భారతదేశంలో ఈ పంట పండించబడిన భూ విస్తీర్ణంలో నూటికి 17.6 పాళ్ళు, స్టేట్ మొత్తం పంటభూమిలో 7.8 పాళ్ళు మొత్తం ఆహారేతర పంటలు పండించబడుతున్న భూమిలో 22.5 పాళ్ళు ఉన్నది.

వేరుశనగ 1952 - 53 వ సంవత్సరంలో 6,52,142 ఎకరాలలో సాగుచేయబడి 1,33,568 టన్నులు పండించబడుతోంది. ఆంధ్ర వేరుశనగపంటలో ఇది ఇంచుమించు

3 వ వంతు; స్టేటుపంటలో 4 వ వంతు. మహానగరాలలో అధికంగా మహాబూబునగరంలో పండుతుంది. మొత్తం తెలంగాణా పంటలో మూడువంతులు మహాబూబు నగరంలోనే పండుతుంది. హైదరాబాద్ జిల్లాలో మరి తక్కువగా పండుతుంది. ఈ పంటకూడా అధిక భాగం ఎగుమతి చేయబడుతుంది. ఈ ఎగుమతి ఆంధ్రకు కూడా జరుగుచున్నది.

ఆవాలు 49,699 ఎకరాలలో 3,329 టన్నులు, నువ్వులు (Seasamum) 5,85,658 ఎకరాలలో 39,067 టన్నులు, యితర మానెంజలు 1,13,776 ఎకరాలలో 7,140 టన్నులు పండుతాయి. ఈ పంటలను కూడా ఎగుమతి చేయటం జరుగుచున్నది.

1952-'53 లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణాలో 3,12,736 ఎకరాలలో 38,273 ఛేళ్ళ పత్తి పండించబడినది. ఆంధ్ర పత్తి పంటతో పోల్చినప్పుడు ఇక్కడి పంట యింపుమింపుసగానికి కొద్దిగా హెచ్చుగా వుంది. మొత్తం స్టేటు ఉత్పత్తిలో ఎనిమిదవ వంతు తెలంగాణాలో పండుతుంది.

తెలంగాణా పత్తి పంటలో ఒక్క ఆదిలాబాదులోనే 34,119 ఛేళ్ళ పత్తి పండుతున్నది. హైదరాబాదు జిల్లాలో పత్తిపంట బొత్తగా లేదని చెప్పవచ్చు. బట్టల మిల్లుల వరంగల్, ఖమ్మంలో పత్తిపంట 86 ఛేళ్ళ మాత్రమే. ఆదిలాబాదులో పండ్ల పత్తిలో అధిక భాగము మధ్యప్రదేశ్, బొంబాయి బట్టల మిల్లులకు ఎగుమతి చేయబడుచున్నది. తెలంగాణాలో కరీంనగరుజిల్లా పత్తి పంటలో రెండవ స్థానం ఆక్రమించుచున్నది.

చెరుకు 49,778 ఎకరాలలో 1,19,287 టన్నులు పండుచున్నది. ఇది మొత్తం స్టేటులో చెరుకు పండించబడుతున్న భూమిలో సగానికి పైబడివుంది. మొత్తం స్టేటు చెరుకు ఉత్పత్తిలో పోల్చితే 1.74 లక్షల టన్నులలో 1.19 లక్షల టన్నులు తెలంగాణాలోనే పండుతుంది. ఇందులో 1.11 లక్షల టన్నులు ఒక్క నిజామాబాదు జిల్లాలోనే పండుచున్నది. నిజామాబాదులోని బోధన్ చక్కెర ఫ్యాక్టరీ భారతదేశ చక్కెర ఫ్యాక్టరీలలో కెల్ల పెద్దది. 1951 - 52 లెక్కల ప్రకారం 25 వేల టన్నుల పంచదార తయారైంది. ఇప్పటికే నుగ్గల క్లినిబట్టి స్టేటు మొత్తం అవసరాలు తీర్చటానికి 30 వేల టన్నులు సరిపోతుందని అంచనా. చెరుకు ఉత్పత్తిలో నిజామాబాదు తరువాత మెదక్ జిల్లా రెండవ స్థానం ఆక్రమించుతుంది. నల్లగొండ, వరంగల్లు, కరీంనగరుములలో ఈ పంట నాచుమాత్రమే అని చెప్పవచ్చు.

తెలంగాణా వ్యాపార పంటల్లో ఉల్లి పాయ 12,613 ఎకరాలలో సేవ్యం చేయబడి 32,844 టన్నుల పంట పండుచున్నది. స్టేటు మొత్తం పంటలో సగానికిపైగా తెలంగాణాలో పండుతుంది. ఆంధ్రరాష్ట్ర ఉల్లిపంటలో 4 వ వంతు పండుతున్నది. హైదరాబాద్ జిల్లాలో ఉల్లిపంట తెలంగాణా మిగతా అన్ని జిల్లాలకంటే అధికంగా అనగా యింపుమింపు సగం పంట పండుచున్నది. మెదక్లో మొత్తం తెలంగాణా పంటలో 4 వ వంతు పండుచున్నది.

మిరపకాయ (మిర్చి) 1,31,687 ఎకరాలలో 10,288 టన్నులు పండుచున్నది. ఇది మెదక్, మహాబూబునగరుములలో అధికంగా పండుచున్నది. తెలంగాణాలో

మిరపతోటలు రెండురకాలు. ఒకటి నల్లరేగడి లేని ప్రాంతాల్లో నీరుతోటలువేస్తారు. రెండు రేగడిప్రాంతాల్లో వైరుతోటలు. ఆంధ్ర మిరప పంటలో యిక్కడి పంట 8 వ వంతు మాత్రమే. ఎర్రానికి ఉత్పత్తి కూడా ఆంధ్రలోని ఉత్పత్తిలో 8వ వంతు. మొత్తం స్టేట్ మిరప పంటలో కూడా సగానికి తక్కువే.

ఇతర వ్యాపార పంటల్లో చిన్న ఉల్లి పాయలు 4,855 ఎకరాలలో 6,320

టన్నులు, పసుపు 3,839 ఎకరాలలో 718 టన్నులు పండుచున్నది. చిన్న ఉల్లి పాయలు పంటలో సగానికి సగం ఒక్క మహబూబనగరం, మెదక్, కరీంనగరముల లోనే పండుతుంది. పసుపు పంట మూడు నంతులు ఒక్క నిజామాబాదు జిల్లాలోనే పండుచున్నది. హైదరాబాదు, నల్లగొండ జిల్లాల్లో యించుమించు పంటలేదని చెప్పవచ్చు.

1952-'53 సం॥రం తెలంగాణ జిల్లాలో నూ నెగింజల పంట వివరాలు (1)

జిల్లా పేరు	వేరు శ స X		అ ము దా లు		అ వా లు	
	ఎకరాలు	పంట (టన్నులలో)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులలో)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులలో)
హైదరాబాదు	1,822	508	86,218	4,510	1,776	148
మహబూబ్ నగరం	2,09,960	43,520	2,43,016	17,359	2,025	86
ఆదిలాబాదు	17,767	4,625	15,479	11,123	21,615	1,505
నిజామాబాదు	22,253	6,606	3,042	131	5,568	271
మెదక్	19,124	4,844	27,353	1,698	18,678	1,317
కరీంనగరు	1,06,092	23,516	24,684	1,803	34	2
వరంగల్	1,52,928	22,301	12,946	854
నల్గొండ	1,22,201	27,648	3,47,917	22,747	3	...
తెలంగాణ మొత్తం	6,52,142	1,33,568	7,60,661	50,225	49,699	3,329
పేట మొత్తం	22,17,173	4,40,990	8,07,904	52,347	3,72,703	28,473

1952-53 సం॥రం తెలంగాణ జిల్లాలో నూనెగింజల పంటవిపరాలు (2)

జిల్లా శేరు	ను ప్పు లు		ఇతర నూనె గింజలు		మొత్తం నూనె గింజలు	
	ఎకరాలు	పంట (టన్నులలో)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులలో)	ఎకరాలు	పంట (టన్నులలో)
హైదరాబాదు
మహబూబ్ నగరం	6,388	354	12,769	944	1,08,973	6,464
అదిలాబాదు	26,255	840	18,569	1,082	4,39,825	62,887
నిజామాబాదు	1,48,472	12,065	12,196	629	2,15,529	19,947
మెదక్	31,550	2,027	10,199	614	72,612	9,649
కరీంనగరం	33,463	1,846	51,830	3,402	1,50,454	18,107
వరంగల్	2,23,986	18,621	3,988	224	3,58,694	44,166
నల్గొండ	44,497	2,482	2,111	105	2,12,477	25,742
...	21,147	832	2,114	140	4,93,852	51,867
తెలంగాణ మొత్తం	5,35,658	39,067	1,13,776	7,140	21,11,936	2,88,329
పేట మొత్తం	7,41,386	51,414	10,61,948	62,188	52,01,114	6,88,362

మూలం : హైదరాబాదు పేట సాటిస్ఫైర్ అండ్ సాప్లై 1952-1953.

1952-'53 సంధం తెలంగాణలోని ఇతర వ్యాపారపంటల వివరాలు (1)

జిల్లా పేరు	పత్తి		చెరుకు		మొగాకు	
	ఎకరాలు	ఉత్పత్తి శత్రావము *	ఎకరాలు	టన్నులలో	ఎకరాలు	ఉత్పత్తి టన్నులలో
హైదరాబాదు	88	154	1,327	287
మహబూబ్ నగరం	1,468	98	284	263	1,900	849
అదిలాబాదు	2,69,958	34,119	147	164	944	188
నిజామాబాదు	8,926	693	45,671	1,11,863	389	71
మెదక్	5,013	577	3,565	6,744	4,224	1,058
కరీంనగరు	17,399	2,118	17	24	1,402	260
ఖరంఖలు	1,278	86	3	3	7,190	1,890
నల్గొండ	8,694	582	3	2	6,785	1,309
తెలంగాణ మొత్తం ...	3,12,736	38,273	49,778	1,19,237	24,161	5,502
శ్రీశైల మొత్తం	28,56,423	3,16,300	89,888	1,73,966	45,827	8,469

* ప్రతి టన్నుకు 392 పౌనులు.

1952-'53 సం||రం తెలంగాణా జిల్లాల ఇతరవ్యాపారపంటల వివరాలు (2)

జిల్లా పేరు	ఉత్పాదకత		మొత్తం పడుగు (మిల్లి)		చిన్న పుష్పాయలు		పనుపు	
	ఎకరాలు	ఉత్పాదకత టన్నులలో	ఎకరాలు	ఉత్పాదకత టన్నులలో	ఎకరాలు	ఉత్పాదకత టన్నులలో	ఎకరాలు	ఉత్పాదకత టన్నులలో
హైదరాబాదు	5,292	14,041	6,313	493	717	933	5	2
మహబూబ్ నగరం	1,870	4,889	25,685	2,003	1,076	1,401	886	150
అదిలాబాదు	147	883	12,178	952	171	228	282	126
నిజామాబాదు	502	1,307	10,884	850	657	855	2,331	1,041
మెదక్	2,740	7,135	27,026	2,111	859	1,118	531	237
కరీంనగరం	589	1,534	14,820	1,158	808	1,052	301	134
వరంగల్లు	791	2,060	13,579	1,061	432	562	52	28
నల్గొండ	582	1,515	21,252	1,660	135	176	1	...
తెలంగాణా మొత్తం ...	12,913	32,844	1,31,687	10,288	4,855	6,320	3,839	1,713
జిల్లాల మొత్తం ...	21,519	56,086	3,04,081	28,318	7,144	9,800	7,171	3,301

(మూలం : హైదరాబాద్ జిల్లాల సాటిస్ఫైర్ అఫ్ సాగ్రిక్స్ 1952-1953.)

అడవులు

తెలంగాణలో అడవులు నదీలోయ ప్రాంతాల్లో, కొండ కనుమలున్న ప్రాంతాల్లోనే ప్రధానంగా వున్నాయి. ఆదిలాబాదులో వైసు గంగా, గోదావరి నదులమధ్య సయాద్రి పర్వత కనుమల కిరు వైపులదట్టమైన అడవులు కలవు. కరీంనగరంలో రాఫీ కొండలకనుమల ప్రాంతంలో, వరంగల్లు, ఖమ్మంలలో కందికల్లు కొండ కనుమల ప్రాంతంలో, గోదావరితీరాన, మహబూబు నగరం, నల్లగొండల్లో, కృష్ణానదీ తీరాన, హైదరాబాదు జిల్లాలో రాచ కొండ కనుమల ప్రాంతంలోను, మెదక్ జిల్లాలో బాలాపూటు పర్వత కనుమల ప్రాంతంలోను అడవులున్నాయి.

తెలంగాణలో వున్న ఈ అడవి ప్రాంతాలన్నీ ఒకేరకమైనవికావు. ఆదిలాబాదు, కరీంనగరం, వరంగల్లు, ఖమ్మం, మహబూబునగరం అడవులలో కొంత భాగం దట్టమైన అడవులు. మిగతావి అంతవెదవికావు. నల్లగొండ జిల్లాలోని కృష్ణానదివొడ్డుగట్ల ప్రాంతంలో, మెదక్ జిల్లా విభారాబాదు ప్రాంతంలో చిట్టడవులున్నాయి.

ఘనమైన ఈ అడవులలో టేకు, నల్ల మద్ది, తెదురుకర్ర, వీచెకర్ర, గంధపుచెట్లు, విష్ణుచెట్లు వున్నాయి. ఇక యితర చెట్లలో తునికీచెట్లు, వంటచెరుకు, రోజుపుడ్డు, సంద్రచెట్లు, సాటిసంచెట్లు, చందనం చెట్లు, తుమ్మ వగైరా వున్నాయి.

చిన్న అడవులలో వంటచెరుకుకు ఉపయోగపడే కర్ర, వంటబొగ్గుకు ఉపయోగపడే కర్ర, సీతాఫలచెట్లు, పనసచెట్లు, గడ్డి వగైరా దొరుకుతుంది.

ఈ కర్రతోపాటు బీజీలకు ఉపయోగపడే తునికీకర్ర చెట్లు, లక్క తయారు చేసేందుకు పయోగించు చెట్లు, కామ తయారుచేసేందుకు పయోగించు చెట్లు, చిరింజీవపు, వైద్యానికి ఉపయోగించే ఆకు, మూలికలు విస్తారంగా ఉన్నాయి.

ఈ ఆటవిక సంపదలో కర్రతోపాటు వివిధరకాలజంతువులు కూడా వున్నాయి. దట్టమైన ఆదిలాబాదు, వరంగల్లు అడవులలో, సింహాలు, పెద్దపులులు, ఎలుగొడ్డు, అడవిగుర్రాలు, దుప్పలు, జింకలువున్నాయి. చిట్టడవులలో ఎక్కువగా ఎలుగొడ్డు, అడవిగుర్రాలు, పందులు, నెమళ్లు, జింకలు వగైరా ఉన్నాయి.

1952-53, సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణలో 48,38,942 ఎకరాలలో అడవులు వున్నాయి. మొత్తం స్టేటులో అడవుల కిందవున్న విస్తీర్ణంలో తెలంగాణలోని అడవుల విస్తీర్ణం 90.02 శాతం వున్నది.

1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణ అడవులపై ప్రభుత్వానికి రు. 1,01,85,898 ల ఆదాయం వస్తున్నది. ఇది మొత్తం స్టేటు అడవులపై వచ్చే ఆదాయంలో 92%.

రిజర్వు అడవికింద 5,378.52 చ॥ మైళ్ళు, రక్షిత అడవుల క్రింద 1,441.80 చ॥ మైళ్ళు, హద్దులు గీసిన Demarcated అడవులక్రింద 1,747.88 చ॥ మైళ్ళు. ఇక ముందు రిజర్వు ఫారెస్టుగా చేయబూను కున్న అడవులక్రింద 3,199.53 చ॥ మైళ్ళు సాధారణ అడవుల క్రింద 1,01,8.26 చదరపు మైళ్ళు వున్నది.*

1952 - 53 సంవత్సరపు లెక్కల ప్రకారం ప్రభుత్వానికి మొత్తంగా వచ్చిన 90.16 లక్షల ఆదాయంలో ప్రభుత్వ ఏజెన్సీల ద్వారా అమ్మిన కర్ర, బొగ్గు, లక్క, గడ్డి, యితర అడవి సంపదవైన రు. 82.61 లక్షలు. ప్రయితేట కాంగ్రెస్ కర్ల ద్వారా అమ్మిన బొగ్గు, వంటచెరకు, బీడీల తునికెలక్కగడ్డి వస్త్రాలపై వచ్చిన ఆదాయం రి.54 లక్షలు, ఏకేకర అమ్మకం యితర కర్రను పోకుండా స్వాధీనపర్చు కున్న దానిపై 2.26 లక్షలు, జరిమానాలు పన్నుల ద్వారా వచ్చిన ఆదాయం 1.89 లక్షలు, ప్రభుత్వేతర అడవులపై వచ్చిన ఆదాయం 12 వేలు వున్నది.

తెలంగాణాలో ఆటవికల్గి వృద్ధిగురించి ప్రభుత్వం నిజాం సాగర్ ప్రాజెక్టు క్రింద, నల్లగొండ జిల్లాలోని డిండి ప్రాజెక్టుక్రింద, మెదక్ జిల్లాలో మానేరు ప్రాజెక్టు క్రింద, మహబూబ్ నగరం జిల్లాలో చంద్రసాగరు ప్రాజెక్టుక్రింద అభివృద్ధి ప్లానులు తలపెట్టింది. ఈ ప్రాంతాల్లో మంచినీటి అడవి చెట్ల సర్వేరీ క్షేత్రాలు పెంచటం, అడవులు పెంచటం, వస్త్రా ఈ ప్లాను ఉద్దేశ్యం.

అయితే ప్రస్తుతం ఒక్క నిజాం సాగరు ప్రాజెక్టు క్రిందనే ఈ ప్రణాళిక అమలు జరుగుచున్నది.

మెదక్, వరంగల్లు, నిర్మలు, నిజామాబాద్ అడవి డివిజన్లలో లక్కను తయారుచేయుట కుపయోగించు చెట్లు పెంచటానికి, మంచె ర్యాం, పాల్వంచ అడవులలోవున్న సుంద్ర చెట్లనుండి కాచును తయారు చేయుట కుపయోగించు చెట్లు పెంచటానికి ప్రణాళికలు తయారు చేయబడినాయి. ఈ ప్రణాళికలు సంచవన్న ప్రణాళిక క్రింద ప్రభుత్వం ఆటవిక శాఖవైఖ్యచేసే మొత్తం రు.21.48 లక్షలనుండి అమలు జరుపబడుతాయి. సిరిపూరులో తయారు చేయబడే కాగితం, నిర్మలులోని ఆటవస్తువులు ఇతర ఫర్నిచరుకు కావలసిన వెదురు, కొయ్య తెలంగాణా అడవులలోనే లభ్యమవుతున్నది. బీడీలకు కావలసిన తునికాకు, సారికానేం దుకు ఉపయోగించే విప్పపువ్వు, బొగ్గు, వంటచెరకు వస్త్రా ఈ అడవులపల్ల లభిస్తాయి. ప్రక్కవవున్న ఆంధ్రదేశానికి వెదురుకర్ర, వంటచెరుకు, యితర ముఖ్య కర్రసామాను ప్రధానంగా ఎగుమతి చేయబడుచున్నది.

1951-52 సం॥రం ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రధాన అడవి ఉత్పత్తి 15,49,787 ఘన అడుగుల కర్ర, 25,08,165 ఘన అడుగుల వంటచెరుకు అని అంచనా వేయబడింది.

దీనిపై రు. 49,52,760 ఆదాయము వచ్చింది.

* ఆయాతరగతుల క్రిందవున్న అడవుల లెక్క తెలంగాణాకు ప్రత్యేకంగా లభించకున్నా, ఇవి స్టేటులో ప్రధానంగా తెలంగాణాలోనే వున్నందున మొత్తం స్టేటు లెక్కలు అంచనాకొరకు యిస్తున్నాం.

పశు సంపద

హైదరాబాదు మొత్తం పశుసంపద 1951 లెక్కల ప్రకారం 4,18,20,158 వుంది. ఇందులో తెలంగాణా పశుసంపద దాదాపు సగం వుంటుందని పై లెక్కలే తెల్పుచున్నాయి. అయితే ఈ పశుసంపదలో 3 సంవత్సరాలకు మించిన ఎద్దులు, ఆవులు, దున్నులు, గేడెల సంఖ్య 40,69,322. తెలంగాణా పశుసంపద బాగానే వున్నా ఆదిరాబాదు, కరీంనగరు తూర్పు ప్రాంతాలలోని మాన్యజాతి తప్ప, మిగతాదంతా నాణ్యంలో హీనరక మేనని చెప్పవచ్చు.

మొత్తం స్టేటులో 3 సంవత్సరాలకు పైబడిన ఎద్దులు, ఆవులు, దున్నులు, గేడెలలో తెలంగాణాలో సగానికి సగం వున్నది. తెలంగాణాలో సాగుఅయ్యే ప్రతి ఎకరానికి ఈ పశువులను పంచితే రెండు ఎకరాలకు ఒకటి చొప్పున వస్తాయి.

తెలంగాణాలోని ఎద్దులు ఆంధ్ర ఎద్దులతో తూగవు. చాలా కురచగానూ, బలహీనంగానూ వుంటాయి. మంచి విత్తనం కోడెలు లేని కారణంగా రోజురోజు ఎద్దుల జాతి హీనస్థితికి దిగజారిపోతున్నది. హీనాయతుసాగరం వ్యవసాయక్షేత్రం, నిజాం సాగర్ కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టువద్ద, కరీంనగరం, వరంగల్లులో వ్యవసాయకాఖవారు పశువుల ప్రత్యేక ఆశ్రుక్రమ స్థాపించటమేగాక, మంచినీరకం కోడెలనుకూడా

మెంచుచున్నారు. కరీంనగరం, నల్లగొండ జిల్లాలలో ఎద్దుల సంఖ్య హెచ్చుగా వుంది. ఎద్దుల సంఖ్య 18,68,868.

ఆవులసంపద తెలంగాణాలో 14,97,894 కాని ఈ ఆవులనుండి పాలు, వెన్న తీయటం చాలా తక్కువ. పెద్దపెద్ద జమీందారులు తమకున్న పెద్దపెద్ద భూఖండాలో వందల ఎకరాలు బీళ్ళు అట్టి పెట్టి పశువుల ఎరువుకొరకు ప్రధానంగా ఆవులమందలను పెంచేవారు. అయితే యిప్పుడు ఆ పరిస్థితిలేదు. కాని తెలంగాణాలో నిరుపేదరికంవల్ల పేదరైతులలో ఎక్కువగా, ముఖ్యంగా లంబాడీలు ఆవులను వ్యవసాయ పనులకు, నాగటికి, మోటలకు ఉపయోగించుతారు. ఈరకంగా తెలంగాణాలో నాగటికి ఉపయోగించే ఆవులసంఖ్య 1,05,702 వుంది. 1085-1086 పేజీలలోని పట్టికలు జిల్లాలవారీ వివరాలు తెలుపుతాయి :

పశుసంపదలో దున్ను పోతులు 3,88,978 వున్నాయి. ఇందులో 3 వ వంతు ఒక్క నల్లగొండజిల్లాలోనే వున్నాయి. ఈ దున్ను పోతులను భూస్వాములు మాగాణి నేవ్యానికి, మోటలకు ఉపయోగిస్తారు. పేదరైతాంగం ఎద్దులను కొనజాలక తక్కువ ధరకల దున్నుపోతులతో వ్యవసాయం సాగిస్తారు. మొత్తం స్టేటులోని 4,58

తెలంగాణలో ఉన్న ఆవులు, ఎద్దుల వివరాలు

జిల్లా పేరు	గి సంవత్సరాలకు పెరిగి ఎద్దులు			గి సంవత్సరాలకు పెరిగి ఆవులు		
	అబ్దురు	ఇతర ఎద్దులు	మొత్తం	నాగటికి ఉపయోగించే ఆవులు	ఇతర ఆవులు	మొత్తం
... ..	1,208	90,208	91,416	939	51,142	52,081
హైదరాబాదు	3,822	2,64,152	2,67,974	9,192	2,25,191	2,34,383
మహబూబాబాదు	1,461	2,24,914	2,26,375	1,810	2,04,422	2,06,232
ఆదిలాబాదు	1,853	1,45,899	1,47,252	865	98,474	99,339
విజాపూరు	3,028	2,14,355	2,17,383	2,377	1,45,989	1,48,316
మెదక్	1,160	3,23,500	3,24,660	3,788	2,00,126	2,03,909
కరీంనగర్	1,600	2,70,058	2,71,658	38,830	2,40,705	2,71,535
వరంగల్ + ఖమ్మం	1,572	3,20,578	3,22,150	47,906	2,25,993	2,73,899
నల్గొండ	15,204	18,58,664	18,69,868	1,05,702	13,91,992	14,97,694
తెలంగాణ మొత్తం ...	40,430	36,17,324	37,17,754	1,11,259	27,01,387	28,12,646
శ్రీమంతు

మూలం : ప్రాథమిక పట్టణ సాంకేతిక అభివృద్ధి 1952-53.

తెలంగాణలో 1961 లో శేష్యం అయిన భూమి ప్రతి 1000 ఎకరాలకు వున్న నాగలి పశువులు, నాగబు, బండ్లు.

జిల్లా పేరు	మొత్తం నాగలి పశువుల సంఖ్య	శేష్యం అయిన ప్రతి 1000 ఎకరా లకు పశుసంఖ్య	మొత్తం నాగల్గిసంఖ్య	శేష్యం అయిన ప్రతి 1000 ఎకరా లకు నాగల్గిసంఖ్య	మొత్తం బండ్లసంఖ్య	శేష్యం అయిన ప్రతి 1000 ఎకరా లకు బండ్లసంఖ్య
హైదరాబాదు	...	1,07,543	321	41,567	11,562	35
మహబూబ్ నగరం	...	3,12,911	140	1,41,307	36,698	21
ఆదిలాబాదు	...	2,29,986	163	93,112	66,882	47
నిజామాబాదు	...	1,63,384	240	82,459	56,518	83
మెదక్	...	2,53,580	263	1,12,400	30,423	32
కరీంనగరం	...	3,69,585	291	1,50,444	69,252	54
వరంగల్ + ఖమ్మం	...	3,30,193	255	1,42,005	51,103	40
నల్గొండ	...	4,18,000	224	2,03,121	36,981	20
తెలంగాణ మొత్తం	...	21,85,232	1,941	9,47,215	3,59,819	...
శేష్య మొత్తం	...	40,24,945	145	14,03,790	6,25,194	23

మూలం : హైదరాబాద్ జిల్లా సాటిస్టికల్ అండ్ స్టాటిస్టికల్ 1952-53.

లక్షల దున్నపోతులలో 8,88 లక్షలు తెలంగాణలోనే వున్నాయి.

8 సంవత్సరాలకు పైబడిన గేదెలు 6,18,797 వున్నాయి. ఇందులో 7,513 గేదెలకు నాగటికి ఉపయోగించుతారు. తెలంగాణలో పాలు, నెయ్యి ఆంధ్రతో పోల్చిచూస్తే చాలాతక్కువే. ఆంధ్రుండి నెయ్యి యిక్కడకు దిగుమతి అవుతుంది. వీటి వివరాలు 1088 వ పేజీలోని పట్టికలో పొందుపరచబడ్డాయి :

తెలంగాణలోని 81,01,768 గొట్టెలు, 18,81,029 మేకలు వున్నట్లు 1951 పశు సంపద లెక్కలవల్ల తెలియుచున్నది.

గొట్టెలసంఖ్య మహబూబనగరం, కరీంనగరం, నల్లగొండలలో హెచ్చు. మహబూబనగరంలో గొట్టెలఉన్నితో కంటే విస్తారంగా తయారవుతాయి. నల్లగొండ

జిల్లాలో మేకలసంఖ్య అధికంగావుంది. తెలంగాణా కుటీరపరిశ్రమల్లో కంబళ్ళపరిశ్రమ, తోళ్ళుడినే పరిశ్రమలుకూడా మహబూబనగరం, మెదక్లలో వున్నాయి.

పైన పేర్కొన్న పశుసంపదే కాక 8 సంవత్సరాలకు లోబడిన ఆవులు, ఎద్దులు స్టేటు మొత్తంలో 26,89,580 వున్నాయి. అదేమాదిరిగా 8 సంవత్సరాలకు లోబడిన దున్నకుర్రలు, గేదెలు 9,16,014 వున్నాయి. ఇవిగాక, గుర్రాలు, పందులు, 89,951 కోళ్ళు, బాతులు 82,01,832 వున్నట్లు 1951 లెక్కలనుబట్టి తెలియవచ్చింది. ఈ కోళ్ళ లెక్క సరైనది కాకాలదు. కారణం, వీటి లెక్కలు సేకరించడానికి వెళ్లిన ఉద్యోగులు కోళ్ళను తినేనే అలవాటు పడ్డారు. ఫలితంగా గ్రామస్తులు తమవద్ద కోళ్ళు లేవనో, లేక ఒకటి రెండు వున్నాయనో చెప్పేవారు.

తెలంగాణలోని దున్నులు, శిక్షలు, గొజ్జెలు, మేల వివరాలు (1961)

జిల్లా పేరు	దున్నుకుర్రులు 3 సంవత్సరాలకు పైకి			8 సంవత్సరాలకు పైకి		గొజ్జెలు	మేల
	సాగులు	ఇతర కుర్రులు	మొత్తం	సాగుల తప	ఇతర శిక్షలు	మొత్తం	
హైదరాబాదు	711	19,228	19,934	392	38,589	38,981	1,61,805
మహబూబ్ నగరం	914	52,789	53,703	925	68,303	69,228	5,28,224
అమీరాబాదు	1,550	10,741	12,291	449	58,783	57,282	1,00,806
విజాపూర్	380	22,937	23,267	407	47,213	47,620	2,83,980
మెదక్	480	43,113	43,593	661	54,758	55,419	4,01,447
ఖరీష్ నగరం	686	54,917	55,553	585	88,947	89,532	6,33,884
మంగల్ - భద్రాచలం	1,344	68,457	69,801	1,349	1,35,631	1,36,980	3,88,442
నల్గొండ	556	1,05,275	1,05,831	2,745	1,21,060	1,23,805	6,54,280
తెలంగాణ మొత్తం	6,521	3,77,452	3,83,973	7,513	6,11,284	6,18,797	31,01,768
మీస మొత్తం	12,199	4,41,180	4,53,379	11,563	11,38,380	11,52,943	43,00,410
							26,06,6

మూలం : హైదరాబాద్ మీస వివరాలు సాక్షి కర్ ఆఫ్ సాక్షి కర్ 1952-53.

మత్స్య పరిశ్రమ

తెలంగాణలో చేపల సంపద స్టేటు లోని మిగతా ప్రాంతాలన్నా అధికం గానే వున్నది. తెలంగాణా ఉత్తర దక్షిణ ప్రాంతాలమండి ప్రవహించే గోదావరి కృష్ణా నదులే కాక, తెలంగాణలో విస్తారంగా వున్న పెద్ద, చిన్న చెరువులు విజంపాగర్, ఉస్మాన్ పాగర్, హుస్సేన్ పాగర్, హిమాయతుపాగర్, లఖ్నోవరం, రామప్పచెరువులు; మహబూబునగరంలోని చెరువులలో చేపలసంపద వున్నది. అయితే వీటిల్లా నదుల జలాధారం కల చెరువులు, రిజర్వాయర్లు తప్ప మిగతా చెరువులు సామాన్యంగా ప్రతి సంవత్సరం, లేక వర్షాభావం వున్న సంవత్సరాలలో ఎండిపోతాయి. అందువని ఈలాంటి చిన్న చెరువులలో చేపల సంపదను ప్రత్యేకంగా పెంచటమనేది జరగదు. ఎల్లప్పుడూ నీరువుండే పెద్ద చెరువులలో, రిజర్వాయర్లలో మంచి రకం చేపలను పెంచటానికి, ప్రస్తుతం చాలా లోటుగావున్న చేపల సంపదను పెంచి, దీనిని కూడా ఆహారంలో ఒక భాగంగా చేయటానికి ప్రభుత్వ మత్స్య కౌశలవారు ప్రయత్నించుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. పంచదర్జ ప్రణాళిక క్రింద తెలంగాణలో చేపల సంపదను పెంచటానికి 11 లక్షల రూపాయలు ఖర్చుచేయ నున్నారు.

(89)

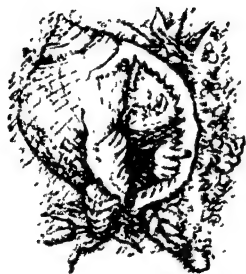
ఇంతవరకు కరీంనగరం, మహబూబు నగరం, మెదక్, నిజామాబాదు, హైదరాబాదు జిల్లాలలో చేపల పరిశ్రమ అభివృద్ధి క్రింద దాదాపు ఒక లక్ష ఖర్చుచేయబడింది. నల్లగొండ, వరంగల్లు, ఆదిలాబాదు జిల్లాలలో కూడా ఈ సంపద అభివృద్ధి కొరకు చర్యలు తీసుకుంటారని తెలుస్తున్నది.

1951- '52 సం. ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ప్రభుత్వానికి మత్స్యకౌశలమండి మొత్తం స్టేటులో రూ. 1,58,000 ఆదాయం వచ్చింది. స్టేటు మిగతా భాగాలలో ఒక్క నాందేడు జిల్లాలలోతప్ప మరెక్కడా ఈ సంపద చెప్పుకోదగినంతగా లేదని చెప్పవచ్చు.

ప్రభుత్వ మత్స్యకౌశలవారు నీటి వనరులలో చేపలను వేటాడే అధికారాలను అన్నిటిని, మిగతా కౌశలమండి తమ క్రిందికి తీసుకుంటున్నారు. ఇంతవరకు నదులలో, చెరువులలో చేపలను పట్టేందుకు బెస్తవారికి కాలిపద్ధతిపై యిచ్చేవారు. పెద్ద పెద్ద సాగరాలను బెస్తకులవారికి వేలం వేసేవారు. కాని మత్స్యకౌశలవారు ఈ పద్ధతిలో మార్పులు తీసుకురావటానికి ఆలోచిస్తున్నారు. బెస్తవారి సహకార సంస్థలను ఏర్పాటుచేసి ఆ సంస్థలకు మాత్రమే చెరువులు, నదులు చేపలు పట్టటానికి కాళ్ళకు యిస్తారట.

ప్రభుత్వ మత్స్యకాఖనారు ఈ సంపదకు సంబంధించిన కొన్ని పరిశోధనలు కూడా చేస్తున్నారు. వీటిలో ఎలాంటి చేపలు బాగా అభివృద్ధి అవుతే అలాంటి వాటిని పెంచటం, మంచిరకం విత్తనపు చేపలను (Seedlings) పెంచటం, మంచి

ఆహార పదార్థాలను యిచ్చే చేపలను పెంచటం ఈ పరిశోధనలో ఒక భాగం. హైదరాబాదు నగరంలో హుస్సేను సాగర్ చెరువుకింద ఒక చేపల క్షేత్రాన్ని [FISH FARM] ఏర్పాటు చేశారు.

ఖనిజ సంపద

తెలంగాణానూడ, ఆంధ్ర కోస్తా జిల్లాలు, రాయలసీమతోపాటు దక్కనుపీఠ భూమిలో భాగం. దక్కను పీఠభూమి, భూమియొక్క చాలపురాతన భాగాల్లో ఒకటి. అందుచేత మైకి అందుబాటులో వున్న ఖనిజాలెన్నో కొట్టుకుపోయినవి. అయినా మంచి ఖనిజసంపద విస్తారంగా గల ప్రాంతాలుగూడా వున్నవి. దక్కను పీఠభూమిలోనూడ తెలంగాణాలోని భూభాగం ప్రత్యేకతగలిగి చెందినది. భూమియొక్క అన్నిటికంటే పురాతన కాలానికి సంబంధించిన భాగం ఇది. దీన్నే ఆర్చేయిన్ గ్నీసిక్ కాంప్లెక్సు (Archaic Gneissic Complex) అంటారు. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలోని భూభాగం (దెబ్బాప్రాంతం తప్ప) నూడ ఇదే తరగతికి చెందినదే. కాని ఆంధ్రరాష్ట్రప్రాంతం మరీ సముద్రమునకు దగ్గరగా వుండుటచే నదులపారుడు మొదలగువాటివల్ల వైభాగంఎక్కువగాకొట్టుకు పోయింది. అందుచే ఆంధ్రరాష్ట్రంలో కంటే తెలంగాణాలో ఎక్కువ ఖనిజ సంపద ఉన్నది.

హైదరాబాద్లోనూడ తెలంగాణాలో ఖనిజ సంపద అపారంగా వుంది. హైదరాబాదు ప్లేటులోనూడ తెలంగాణాలోనే ఖనిజ సంపద చాల ఎక్కువగా ఉంది.

ఇనుము :- తెలంగాణాలో అనేక ప్రాంతాలలో కుద్ది చేయని ఇనుము

విస్తారంగా లభిస్తున్నది. అభివృద్ధిచెందిన రాతి కాలపు పరివరములకు ఇనుప చిట్టెము ఉండడమును బట్టి యీ రాష్ట్రములో ఆ యుగమునుంచే ముతక లోహము వాడుకలో ఉన్నట్లుగా తెలుస్తున్నది.

ప్రపంచ ప్రసిద్ధమైన డెమాస్కన్ కత్తులు తయారు చేయబడునట్టి ఉక్కుకొరకై పారశీక వర్తకులు కోన సముద్రమునకు వచ్చడవారని 1988 లో వాయుసీ ఆరు నెలకు వ్రాసినాడు. ఈ ఉక్కును “ఇండియాఉక్కు” అనేవారు. ఇది మధ్య యుగపు ప్రపంచానికంటేకీ బాగా పరిచయమైనది. కోన సముద్రం ఉక్కును తయారుచేయడానికి విజాపూ బాదు జిల్లాలోని తాడపార్లి గ్రామపు తురకరాళ్ళను విస్తారంగా ఉపయోగించే వారు. భారతదేశంలో రాతియుగపు నాగరికత యూరపు ఖండములోవలె కంఠ, రాగి యుగములతో నిమిత్తం లేకుండా నేరుగా ఇనుపయుగమునకు పరివర్తన చెందింది. ఇందుకు ముఖ్య కారణం భారత దేశంలో రాగి, తగరము అరుదుగా లభించడమే.

ధార్వాద్ సరసిఇనుము ముడిలోహము హమెటైట్ లేక మెగ్నెటైట్ క్వార్జ్ మొదలైన రాళ్ళతో కూడివుంటుంది. ఇటువంటి ముడి ఇనుము గనులు ఆదిలాబాదు జిల్లాలోను, యలగడప, లక్ష్మిటి

తేట తాలూకాలలోను, కరీం నగర్ జిల్లా లోని జగిత్యాల తాలూకాలలోను, ఇల్లెం దులో సింగరేణి కాలరీల వర్తన వున్నవి. సింగరేణి కాలరీ ప్రాంతములో 150 నుంచి 250 అడుగుల ఎత్తున 8 మైళ్ళ దూరము వ్యాపించి ఉన్న గుట్టలలో నుంచి ఇసుము రాగల ముడి ఇసుము వున్నదని 'బ్రూన్ ఫుల్' అనే అతడు పరిశోధించి నిర్ణయించాడు.

ఈ ప్రాంతములో దాదాపు 4 కోట్ల టన్నుల ముడి ఇసుము దొరుకుతుందని అంచనా వేయబడింది. ద్వీప కల్పపు మిశ్రమత్వం రాళ్ళలో దీనియందు కలిసి వుంటుంది. కాని ఆ రాళ్ళకు అక్కరగా విలువలేదు. మోలూర్ తాలూకాలోని భీమా సరణి సున్నపురాళ్ళలో అయి రన్ టైలర్స్ రూపంలో ముడి ఇసుము ఉంటుంది. ఆదిలాబాదు జిల్లా సిర్సూరు తాలూకాలోని చికాకల ధూగర్బంగా మేమెటైల్ రాళ్ళు ఉన్నవి. పూర్వం ఇసుము పోలిపనివారు దీనిని ఉపయోగించేవారు. దక్కన్ ట్రాప్ లాటరైటు రాళ్ళలోకూడా ఇసుము ఉంటుంది. దీనిని, వికారాబాదు ప్రాంతాలలోను, ఆలాబాదు, నిజామాబాదు జిల్లాలలో మరికొన్ని ప్రాంతాలలోను లాటరైటు పొందున్నవి. దీనిని లాటరైటు పొర దాదాపు 28 మైళ్ళ పొడవు, 22 మైళ్ళ వెడల్పు ఉంటుంది.

తెలంగాణలో బొగ్గు, జలవిద్యుచ్ఛక్తి విస్తారంగా వున్న గోదావరి లోయకు తూర్పున దగ్గరలోనే దక్షిణ దిక్కులో అరవిందుల ఇసుమును ఉత్పత్తి చేయుల ప్రదేశాలున్నవి.

తెలంగాణలో హైద్రాబాద్ బొగ్గు

లేకపోయినా దీనిని కార్బనైజేషన్ పద్ధతి ద్వారా కోకింగుబొగ్గు తయారు చేయవచ్చు. అంతేకంటే ముఖ్యం తెలంగాణా నుండి ప్రవహిస్తున్న మహానదుల ఆధారంగా జల విద్యుచ్ఛక్తిని తీసి, దీనితో ఈ ముడి ఇసుమును ఉపయోగించవచ్చు. సువర్ణరానికి ఒక లక్ష టన్నుల ఉక్కు ఉత్పత్తి చేయుల ఫ్యాక్టరీని వెంటనే ప్రారంభించవచ్చునని డాక్టర్ హరినా ఆరు నిపుణుడు నూచించారు.

వజ్రములు

ప్రాస్తుదేశపు నగలవస్త్రముకు ద్రాక్షర్పి యర్ ఈ రాష్ట్రంలోని వజ్రముల గనులకు గూర్చి "ప్రయాణ విశేషములు" అను తన పుస్తకములో వ్రాసి ఉన్నాడు. ఇతడు బోలెటాబాదు నుంచి గోలకొండ, హైద్రాబాదులమీదుగా మచిలీపట్నం ప్రయాణము చేసినాడు. ప్రాచీన హిందూరాజుల కాలంలోను, ఖుర్రో హామీ వంశపురాజుల కాలంలోను గోలకొండ వజ్రముల వ్యాపారమునకు ప్రపంచ ప్రసిద్ధి మైనది. అయితే చాలమంది అనుకుంటున్నట్లుగా ఇక్కడ ఎప్పుడూ వజ్రములు దొరకలేదు. నిజంగా వజ్రములు దొరికింది రాష్ట్రానికి దక్షిణదిశలో కృష్ణానదీ తీరాన మౌరీయ. అయితే గోలకొండ రాజధాని నగరం కాబట్టి, ఖజానా కేంద్రము కాబట్టి, వజ్రములను ముక్కుముగా కోపి అమ్ముచట్టి కేంద్రము కాబట్టి వజ్రముల పరిశ్రమకు గోలకొండకే పేరు వచ్చి ఉండవచ్చును. వజ్రముల వ్యాపారస్తులు, కోరిపనివారు, మెరుగు పనివారు నివసించిన ప్రదేశము ఇప్పటికిని కార్వాక్ అను పేరుతో వ్యవహరింపబడు

చున్నది. గోలకొండ కోటకున్న ప్రదేశ
మంతా పూర్తిగా నల్లరాతిభూమి.

పూర్ణానరణికి చెందిన బంగనపల్లి రాతి
సమూహంలో వజ్రములు దొరుకుతాయి.
కృష్ణానదీ తీరాననుండు గులకరాళ్ళలో
కూడా వజ్రపురాళ్ళు ఉంటాయి. మన
రాష్ట్రంలో కృష్ణానదికి, దెజవాడకు సమీ
పముననున్న ట్టి పరిటాల గ్రామప్రాంతంలో
దొరికిన వజ్రములు శ్రేష్ఠతరమైనవి. వీటికి
మంచి పేరుకూడా వచ్చినది. భారత
దేశంలో లభించిన ఉత్తమమైన వజ్రము
లలో కొన్ని కృష్ణానది లోయలోనే
దొరికినవి.

చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన హోప్, కోహి
నూరు, పిట్, రీజెంటు, నిజాం మున్నగు
పేర్లుగల వజ్రములు ఈ గాష్ట్రంలోని
గనులలోనే దొరికినవని చెప్పుతారు.

ఇటీవలి కాలంలో వజ్రముల గనులు
త్రవ్వటకు లైసెన్సులు పొందిన కంపెనీ
లలో ఒక్క హైద్రాబాద్ డెక్కన్
కంపెనీమాత్రమే క్రమబద్ధంగా పరిటాల
గనులు త్రవ్వి 2085 కేరట్ల తూకంగల
3444 రాళ్ళను తీయగలిగింది. ఇప్పటికీ
రాయచూరు, మహబూబనగరు జిల్లాలలో
అచ్చటచ్చటా వజ్రములు దొరుకు
తుంటాయి. రాయచూరువద్ద దొరికిన ఆరు
వజ్రములను 1940 లో వేలంవేయగా
రూ. 22,792 లకు అమ్ముడు పోయినవి.
39.40 కేరట్ల తూకంగల ఒక్క
వజ్రమునకే రూ. 21,000 లు వచ్చినవి.
భారతదేశపు వజ్రముల అసలు స్థావరము
ఇంతవరకు కనుగొనబడలేదు,

బొగ్గు

తెలంగాణాయొక్క తూర్పు, ఈశాన్య
భాగములలో గోండ్వానాసరణి చట్టు
రాళ్ళున్నవి. ఈ రాళ్ళు వాక్వా లోయ
మొదలుకొని గోదావరి లోయమీదుగా
ఆంధ్రరాష్ట్ర సరిహద్దులవరకు మొత్తం
దాదాపు 3800 చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణంలో
ఉన్నవి. అయితే అసలు బొగ్గు లభించే
స్థావరములు అచ్చటచ్చట మాత్రమే
ఉన్నవి. అదిలాబాదు, కరింసగరు, వరంగల్లు
జిల్లాలలో ఆక్సడక్సడ బొగ్గుప్రాంతా
లున్నట్లు రుజువైనది. సర్ పి. యస్.
ఫాక్సు అను పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞుడు చెప్పి
నట్లుగా భారతదేశంలో కల్లా పెద్ద బొగ్గుగని
రాష్ట్రంలోనే ఉన్నదంటే సందేహ
మేమాత్రంలేదు.

మొట్టమొదట ఈ రాష్ట్రంలో 1887లో
ఇండియా జియాలజికల్ సర్వేకళాపకు
చెందిన డబ్ల్యు. సింగ్ అనునాతడు ఇల్లెందు
ప్రాంతంలో బొగ్గు ఉన్నట్లుగా కనుక్కు
న్నాడు. ప్రధానమైన బొగ్గుపారకు అతని
పేరే పెట్టబడింది. ఆ పారకు “కింగ్ సిమ్”
అంటారు. ఇల్లెందు ప్రాంతంలో 1889
నుంచి బొగ్గుతీయబడుచున్నది. 1941 లో
ఈ గని మూసివేయబడింది. దాదాపు
10 మైళ్ళ పొడవు 2 లేక 3 మైళ్ళ
వెడల్పుగల ఈ ప్రాంతంలో మొత్తం
3 కోట్ల టన్నుల బొగ్గు తీయబడింది. ఈ
బొగ్గు కడు శ్రేష్ఠమైనది. దీనిని రైలు
ఇంజనులకు, మిల్లులకు ఉపయోగించు
తారు. కింగ్ సిమ్ పార సగటున 7 అడు
గుల మందముగా ఉన్నది. దీనిపై మరొక
పార ఉన్నది. దానిని దళిసి పార
అంటారు. అది కింగ్ సిమ్ అంటే ఎక్కువ

మందమైనది. కాని దాని బొగ్గుమాత్రం అంత శ్రేష్ఠమైనది కాదు. అందులో కొంతమాత్రమే మంచి బొగ్గు ఉన్నది. అది ఇప్పుడు సింగరేణివద్ద తీయబడుచున్నది.

అనేక ప్రాంతాలలో బొగ్గు ఉన్నట్లు తెలిసినప్పటికీ, నాలుగువేట్ల మాత్రమే బొగ్గు శ్రవ్య తీయబడుచున్నది. వానిలో అన్నిటికంటే పెద్దది కొత్తగూడెం బొగ్గు గని. దీనిలో 1938 లో శ్రవ్యము ప్రారంభించబడింది. 1952 వరకల్లా ఈ గని నుంచి 876,500 టన్నుల బొగ్గు తీయబడింది. ఈ ప్రాంతంలో దాదాపు 8 కోట్ల టన్నుల బొగ్గు ఉన్నట్లు అంచనా వేయబడింది. కొత్తగూడెం తరువాత ముఖ్యంగా చెప్పుకోదగినది తాంతూరు బొగ్గుగని. ఇది ఆదిలాబాదు జిల్లాలో బెల్లంపల్లి రైలు స్టేషను సమీపంలో ఉన్నది. ఈ గని 1927 లో ప్రారంభించబడింది. దీనినుంచి పాలీనా 800,000 టన్నుల బొగ్గు తీయబడుతున్నది. షాస్టి కాలీల్లో 1916 నుంచి బొగ్గు తీయబడుతున్నది. అయినప్పటికీ గనులవరకు రైలుమార్గం లేకపోవుట చేత ఇది పెద్ద గనిగా రూపొందలేక పోయింది. షాస్టి నుంచి బల్లారేవురుకు బొగ్గు చేరవేత వార్ధానదికి అడ్డముగా త్రాటిమార్గం గుండా జరుగుతుంది. ఈ గనినుంచి నెలకు దాదాపు 5000 టన్నుల బొగ్గు తీయబడుతుంది.

కింగ్ ఫీల్డ్ పొరను శ్రవ్య తరువాత 1941 లో సింగరేణి లేక ఇల్లండు బొగ్గు గని తూపివేయబడింది. కింగ్ ఫీల్డ్ పొరపై ఉన్నట్టి దళసరి పొరను తీయడానికి పెద్ద ప్రయత్నాలు జరుగలేదు. ఏకేఆపొరలో

చాలా బొగ్గు వున్నది. ఇప్పుడీ గని శ్రవ్య కము తిరిగి ప్రారంభించ బడుతున్నది. దళసరి పొరపేరు “క్వీన్ సీమ్” అని పెట్టబడింది.

గోదావరికి దక్షిణమున వున్న రామగుండం స్టేషను ప్రాంతములో దాదాపు 8 కోట్ల 50 లక్షల టన్నులబొగ్గు వుంటుందని అంచనావేయబడింది. ఏకే రాష్ట్రంలో బొగ్గు వుంటుందని చెప్పబడుతున్న ప్రాంతాలన్నీ క్షుణ్ణంగా పరీక్షింప బడలేదు. మొత్తంమీద ఈ రాష్ట్రంలో 100 కోట్ల టన్నులబొగ్గు దొరకగలదని అంచనా వేయబడింది. ప్రస్తుతం యీరాష్ట్రపు బొగ్గు గనులలో ప్రతిదినము సగటున 16,000 మంది వ్యక్తులు పనిచేస్తున్నారు.

రాష్ట్ర ఖనిజ పరిశ్రమలలో బొగ్గు గనులు ప్రధానమైనవి. తెలంగాణలో ప్రతియేటా 12½ లక్షల టన్నుల బొగ్గు తీయబడుతుంది. ఇందులో నుంచి సగానికి వైగా దక్షిణభారతంలోని రైళ్ళకు, విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పాదక కేంద్రాలకు, ఇతర పరిశ్రమలకు, సరఫరా చేయబడుతుంది. హైదరాబాదు దక్షిణాన బొగ్గు గనులు లేవు. కాబట్టి ఇచ్చటి బొగ్గుకు వైస్మికింగా మంచి ప్రాధాన్యత వున్నది. ఈ బొగ్గు స్థానిక అవసరములను తీర్చడమే గాక దక్షిణభారతంలో వివిధగా అమ్ముడు పోతున్నది. అయితే ఇది కోకింగ్ బొగ్గు గాదు. కనుక ఖనిజ పరిశ్రమలకు వుపయోగపడదు. ఏకే కార్పొరేషన్ యొక్క ఆసునిక పద్ధతులద్వారా తెలము, ఇతర పదార్థములు యీ బొగ్గునుంచి ఉత్పత్తి చేయబడుతూ అవకాశములు గలవు.

1948 నుంచి 1952 వరకు ఉత్పత్తిచేయబడిన బొగ్గు, దానివిలువను తెలుపు పట్టిక

సంవత్సరం	ఉత్పత్తి టన్నులలో	విలువ రూ॥లలో	పనిచేసిన వ్యక్తుల సంఖ్య
1948	10,69,537	2,17,57,945	16,303
1949	10,92,486	2,51,85,811	16,693
1950	12,13,803	2,63,88,247	16,825
1951	12,69,240	2,70,00,382	16,606
1952	14,34,194	3,05,86,549	16,132
ఐదేండ్ల మొత్తం	60,79,210	13,09,18,934	

రాగి.

గద్యాల సంస్థానములోను, మహాబూబ్ నగర్ జిల్లా మక్తర్ తాలూకాలోను పాతరాగి గనులున్నవి. నల్లగొండ జిల్లాలోని చింత్రయాలలోను, కొత్తగూడెం బొగ్గుగనులకు సమీపాన వున్న పొల్వంచ సంస్థానములోని యల్లచేరువద్దను పాతరాగి గనులు విస్తారంగా కనిపించినవి. రాష్ట్రములో కనుగొనబడిన లోహ ఖనిజములలో రాగి, సీసము కూడా వున్నవి. నల్లగొండ జిల్లాలో రాగి గనులను శ్రవ్యడానికి చాలా కంపెనీలు ప్రయత్నించి నవి. అయితే వాటి ప్రయత్నాలు ఫలప్రదం కాలేదు. భూగర్భములో చాలా లోతు శ్రవ్యతేజోగాని రాగి దొరకదు. కనుక పెద్ద ప్రయత్నం చేసి లోతుగా శ్రవ్యములు జరిగితేజోగాని రాగి గనులు పడవు. ముఖ్యంగా పొల్వంచ తాలూకాలోని ఎల్లచేరు వద్ద లాభోరమైన గనులు పడవచ్చు. పూర్వకాలపు పాత గనుల వద్ద సేటికిని కనిపించు చిట్టెములనుబట్టి

ఆ ప్రదేశములలో పూర్వం రాగి శ్రవ్యతయబడినట్లు విచిత్రమవుచున్నది.

సీ స ం

ఈ రాష్ట్రములో నల్లరాళ్ళు చారలలో సీసము వుంటుంది. ఖనిజ ప్రాశస్త్యరీత్యా యీ చారలంత పుత్రమైనవికావు. నల్లగొండ జిల్లాలోని చింతకుంట, పెద్దఅడి శెలపల్లి, మల్లాపల్లి ప్రాంతాలలో సీసపు రాళ్ళు కనిపిస్తాయి. మిర్యాలగూడెం తాలూకాలోని నడికొండ గుట్టలో సీసపు రాయి పొరులున్నవి. దేవరకొండవద్ద 30 అడుగుల లోతున సీసము దొకకే నూచ నలు కనిపించినవి. కాని శ్రవ్య చూడగా ఖనిజము బాగా లేకపోవుటచేత ఆ ప్రయత్నం విరమింపబడినది.

కో మై ట్

వరంగల్లు జిల్లాలో భీమపురంవద్ద కట్టెల గట్టుపైనను, మధిర తాలూకాలోని డెండు కూరు, నిడుంపూరు గ్రామాల ప్రాంతాలలోను యీ ఖనిజము కనిపిస్తుంది. మధిర

రైలు స్టేషనుకు దక్షిణమున ఉన్న ప్రాంతంలో ఖనిజముకొరకు శ్రవ్యకములు జరిగినది. దాదాపు 25 టన్నుల మండి ఖనిజము తీయబడింది.

అగ్ని శిల (Pyrites)

ఈ ఖనిజము భీమా, కృష్ణానదీలోయలో గున్నపు రాతిలో వుంటుంది. ధార్వార్ సరసిరాళ్ళలో కూడా యిది చెదురు వాటుగా వుంటుంది. తాండూరు, కొత్తగూడెం, హస్తీబాగ్గు గనుల పొరలలో యీ ఖనిజం కనిపిస్తుంది. బాగ్గు పొరలలోపల దాతా అరఅంగుళము మొదలుకొని అంగుళం మందంవరకు యిది వుంటుంది. అగ్నిశిలలను స్క్రినింగు లెట్టుటనుంచి చేతితోనే వీరి తీయవచ్చును. కాని ఆ విధంగా నెలకు

కాని ఇది రేకులు రేకులుగా విడచడము. హైద్రాబాదు దిక్కున్ కంపెనీ పూర్వం మధిర తాలూకాలోని కల్లూరు మైకా ప్రాంతమును తడిసి నానబెట్టింది. ఈ ప్రాంతంలో తిరిగి 1944లో పనిప్రారంభింపబడింది. ఈ ప్రాంతంలో నెల్లూరులో వలెనే కంపు అద్దకం ఉత్పత్తి ఆవుతుంది. దీనిని మైకా నైట్, మైకాడై, లూద్రి కాంట్ పరిశ్రమలకు ఉపయోగించవచ్చును.

ఇటీవల పాల్వంచలోని ఒక బావిలో ఫ్లోగోసైట్ అను మహా తరహా అద్దకము కనబడింది. దీని అత్తడము 8 మొదలు 8 అంగుళముల వరకు మందముగా ఉన్నది.

1950 నుంచి 1952 వరకు ఉత్పత్తి చేయబడిన అద్దకము మొత్తం

పరిమాణము, దాని విలువ వివరాలు

సంవత్సరం	ఉత్పత్తి పౌనలలో	విలువ రూ. లలో
1950	1,000	750
1951	24,049	5,258
1952	600	160
మూడేండ్ల మొత్తము.	25,649	6,168

30 టన్నుల కంటే ఎక్కువ ఖనిజము దొరకదు.

అద్దకము (Mica)

ఈ ఖనిజము వరంగల్లు జిల్లా మధిర తాలూకాలోని కప్పలబండం, చేతుపల్లి గ్రామ ప్రాంతాలలో లభిస్తుంది. దీని బ్లాకుల నిర్మాణ పరిమాణం 2" X 2" అంగుళాలుంటుంది. కాని కొన్ని కొన్ని చోట్ల యింకా పెద్ద బ్లాకులుకూడా వుండడం కద్దు. ఈ అద్దకం కుద్రంగానే ఉంటుంది.

గ్రానైట్

దీనిని నల్లసీమను అంటారు. ఇది సహ్యాద్రియన్ బాగ్గు రకాలలో ఒకటి. ఇది వరంగల్లు జిల్లాలో తూర్పుప్రాంతమైన పాల్వంచ సంస్థానంలో ఉన్నది. అయితే దానిలో ఎక్కువగా మట్టి, సన్న ఇసుక కలిసి ఉంటాయి. గోదావరి సమీపమున ఉన్న కొవ్వూరు గౌతమీ మైనింగువర్కుల వారు పాలీనా 50 మొదలు 100 టన్నుల వరకు ఉత్పత్తిచేస్తున్నారు. అయితే

ఆ ప్రాంతమునకు రైళ్ళుగాని, రోడ్డుగాని లేవు. అంతా అడవిప్రాంతము. శ్రవ్యతీసన సురుకును గోదావరిలో పడవలపై కొవ్వూరుకు చేరవేస్తారు. అక్కడ అది పరిశుద్ధి చేయబడి విక్రయించబడుతుంది. పశ్చిమ లకు గ్రాఫైట్ ఎంతగానో ఉపకరిస్తుంది. ఎవరైనా ఉత్సాహవంతులు పూనుకొని భారీయెత్తున శ్రవ్యము జరిపి గ్రాఫైట్ తీసినట్లయితే దానిని బూర్లంపాడునుంచి రోడ్డు మార్గం గుండా కొత్తగూడెమునకు తేవచ్చును. కొత్తగూడెంలో విద్యుచ్ఛక్తి, ఇతరవస్తువులన్నవి గవక అక్కడ పెన్సిల్లు, క్రాసిబుల్సు, ఎలక్ట్రోడుస్ మొదలైనవి తయారుచేయుటకు ఒక ఫ్యాక్టరీని స్థాపించవచ్చును. ఈ ప్రాంతాలలో దొరికే గ్రాఫైటు శ్రేష్ఠమైనది కాకపోయినప్పటికీ దానిని ఒడిగి, తేర్చి నాణ్యముగా చేయవచ్చును.

1952 లో గ్రాఫైటు మొత్తం ఉత్పత్తి 99 టన్నులు మాత్రమే. దీని వెల సుమారు. 3,900 లు ఉంటుంది.

బ ల ప పు రాయి

(Talc or Steatite)

రాయమారు డెబ్బలోని ధార్వాడ్ కిలలలో బలపపురాయి దొరుకుతుంది. రింగున్నూరు తాలూకాలోను, పరంపూరు వద్దను ఇది లభిస్తుంది. స్థానికంగా అవి పలకలపైవ్రాసే బలపాలగాను, బామెంట్రీ నమూనాల కొరకు, సిరాబుడ్ల తయారీ కొరకు ఉపయోగించబడుతాయి. ఇల్లెందు తాలూకాలోనంటి బలపపురాళ్ళే నల్లగొండ జిల్లా మిర్యాలగూడెం తాలూకాలోను ఉన్నవి. అవి రాతివస్తువుల తయారీకొరకు వినియోగించబడుతాయి.

ఇంగ్లీషులో టాల్క్ అనబడే బలపపురాయి రాష్ట్రంలోని ఇతర ప్రాంతాలలో అచ్చటచ్చటా లభిస్తుంది. దీనిని స్థానికంగా “బలపము” అని అంటారు. ఇది వరంగల్లు జిల్లాలోని దామనపల్లిలోను, కరీంనగర్ జిల్లాలోని మైతల్లిలోను, మక్తల్ తాలూకాలోను దొరుకుతుంది. గుల్బర్గా జిల్లా, పెడంతాలూకా లోని మల్లాపల్లిలో ఒక కిల అంతాపూర్తిగా బలపపురాతితో కూడిఉన్నది. పిన్నురు పేపరుమిల్లు కంపెనీవారు తమ రాసాయని కోపయోగములకొరకై కరీంనగర్, నిజామా బాదుజిల్లాలలో బలపపురాయి శ్రవ్య తీస్తున్నారు. ఇది ఆతనున్నదిరాయి. చూడదానికి ఇది పెరుగుగా అందంగా కన్పిస్తుంది.

ఈ ఖనిజము పొడిరూపంలో ఉన్నట్లయితే డ్రైంచిచాక్ అనబడుతుంది. ఇది అనేక పశ్చిమలకు చాలా ఉపయోగకరమైనది. బొమ్మలకు, బలపాలకు, స్పిచ్ బోర్డులకు, కెమికల్ టాంకులకు, పాలి ఫులు, ఫిల్టర్లు, షేన్ ఫాడ్లు, సబ్బుల తయారీకొరకు ఇది ఉపయోగించబడుతుంది.

1948 నుంచి 1952 వరకు ఉత్పత్తి

అయినబలపపురాయిపరిమాణము,

దాని విలువ.

సంవత్సరం	ఉత్పత్తి టన్నులలో	విలువ రూ.లలో
1948	25.2	9,072
1949	87	8,085
1950	90	11,700
1951	140	15,211
1952	205	22,889
పదేండ్ల మొత్తం	547.2	66,867

కావిరాయి (Ochres)

రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో కావిరాయి లభిస్తుంది. కుప్పగి ప్రాంతంలో ఎనుపు, పనుపుపచ్చ, ధూమ్ర వర్ణముగల కావిరాళ్ళు, కేగురుమన్ను లభిస్తాయి. మట్టి గోడలకు, చెక్కతో చేయబడిన నిర్మాణములకు ఈ రాళ్ళరంగు పూసెదరు.

వివిధ రంగుల కేగురుమన్ను తురక రాళ్ళనుంచి తీయబడుతుంది. వికారాబాదు స్టేషనుకు ఒక మైలు దూరముననున్న నవాబు ఫకర్ యాద్వంగు బహదూర్ గారి కాంపౌండులో ఏడు రంగుల కేగురుమన్ను రాళ్ళు లభిస్తాయి. ఇవి విస్తారంగా దొరుకుతాయి; కాబట్టి వీటిని రంగుల పరిశ్రమకు ఉపయోగిస్తారు. అట్లని అండ్ కాంప్లైస్ కాశేజీ వెంట్రల్ కెమికల్ రేబోరేటరీ, ఉస్మానియా టెక్నికల్ కెమిస్ట్రీ రేబోరేటరీ మున్నగు రాష్ట్రీయ సంస్థలు ఈ మన్నును, రాళ్ళను ఉపయోగించి తీయతీయ రంగులను తయారు చేస్తున్నవి.

వికారాబాదుకు సమీపమున ఉన్న ఒక గుట్టపై 9 అంగుళములు మొదలుకొని 18 అంగుళముల మందముగల కావిరాయి ఉన్నది. ఎర్ర కావిరాయితో మెత్తని వారింజ, పనుపుపచ్చరంగు మన్ను కూడా మిశ్రమై వుంటుంది. పైపొరలు నీలం, బూడిద, ఎరుపు, లేక తెల్ల ముద్దవలె వుంటాయి. తిమ్మారెడ్డిపల్లి గుట్ట, పెడగుట్ట, బాబాగుట్టలపై కేగురుమన్ను, కావిరాయి విస్తారంగా లభిస్తాయి. వికారాబాదు ప్రాంతంనుంచి దాదాపు 50 వేల టన్నుల ఎర్ర కేగురుమన్ను తీయవచ్చును. దీనిని రంగులకు, వార్నిషులకు, నూనె పరిశుద్ధి పనికి, ఇతర రంగు పరిశ్రమలకు ఉపయోగించ వచ్చును.

అందోలు తాలూకాలో 5 మొదలు 15 అంగుళముల మందము గల కేగురు మన్ను కొన్ని మైళ్ళ దూరము వరకు కలదని తెలుస్తున్నది.

ఇట్టిదే గుర్రబగ్గా తాలూకాలోని చీతా పూరువద్దకూడా కలదు. ఇది వెయింటుకు, పూత రంగులకు పుపయోగపడుతుంది. కేగురుమన్ను రాళ్ళు, ఉస్మానా బాదు, వీదరు జిల్లాలలోకూడా వున్నవి.

శిలాస్ఫటికము (Quartz)

హైదరాబాదు సమీపమున అశోక విధము శిలాస్ఫటికములుగలవు; ఇది గాజు తయారీకి వినియోగపడతాయి. వానిలో కొన్ని ఈ క్రింద వివరించబడినవి.

1. హైదరాబాదు సంగారెడ్డిపేట కోడ్లపై 12 మైళ్ళ 4 వ ఫర్లాంగురాయి వద్ద దాదాపు 20 అడుగుల ఎత్తు, 84 అడుగుల వెడల్పు, 2 మైళ్ళ పొడవున పెద్ద శిలాస్ఫటికముగలదు. ఇది గాజు పరిశ్రమకు పుపయోగకరమైనది.

2. తిమ్మపూరు స్టేషనుకు తూర్పున 4 మైళ్ళ దూరమున ఉన్న అమీన్ పేట వద్ద శిలాస్ఫటికపు గట్లు కలవు.

3. అన్నిటికంటె పెద్ద శిలాస్ఫటికపు గట్లు హద్ వగర్ రైలుస్టేషనుకు పడమరగా 8 మైళ్ళ దూరముననున్నది. ఈగట్టు 600 అడుగుల వెడల్పు, 10 అడుగుల ఎత్తు ఉన్నది.

4. కూకట్ పల్లి, మేడ్చర్ల, మహ్మదాద్; వికారాబాద్, మొగలిగిద్ద తాలూకాలలో చిన్న చిన్న గట్లు కలవు.

5. విశ్వవిద్యాలయానికి 12 మైళ్ళ దూరంలోవున్న టిల్చుఫూక్ మంజినవద్ద పరిశుద్ధ శిలాస్ఫటికము గట్టు కలదు.

శిలాస్పటికము ఉపరిభాగమున కొంచెముగా మచ్చలు ఉండటంతప్ప రోపరి భాగమంతా మిక్కిలి పరిశుద్ధమైనది. దీనిలో నూటికి 99 పార్శ్వ వాలుకాశల ఉంటుంది.

1949 నుంచి 1952 వరకు

శిలాస్పటికపు ఉత్పత్తి, దాని విలువ తెలుపు పట్టిక

సంవత్సరము	ఉత్పత్తి టన్నులలో	విలువ రూపాలలో
1949	2,375	5,588
1950	616	1,275
1951	1,618	22,100
1952	1,965	8,225
నాలుగేండ్ల మొత్తం	6,574	37,186

చంద్రకాంతము

మహబూబ్ నగరు, నల్లగొండ, వరంగల్లు జిల్లాలలో చంద్రకాంతము లున్నవి.

నగరమునకు 6 మైళ్ళ దూరమున హిమాయత్ సార్ రోడ్డుపై శ్రేష్ఠమైన చంద్రకాంతము లున్నవి. వోల్టోక్లేజు చంద్రకాంతము హుజూర్ నగర్, నల్లగొండ, మహబూబ్ నగర్, మత్తర్, పాల్వంచ, గోలకొండకు ఉత్తరభాగం మొదలగు ప్రాంతాలలో లభిస్తున్నది.

తెల్లచంద్రకాంతం కల్వకుర్తితాలూకా లోను, వరంగల్లుజిల్లాలోను లభిస్తుంది. పాల్వంచలోను, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంతంలోను బూడిదరంగు చంద్రకాంతాలుంటాయి.

చంద్రకాంతాలు చాలా విలువైనవి. ఇవి పింగాణీసామానుల తయారీకారకు, గ్లాజు, ఎనామెల్ సామానుల తయారీకారకు ఉపయోగించబడతాయి.

కావ్ లిన్ (Kaolin)

రెండురకముల తెల్లబంగారముట్టికి “కావ్ లిన్” అనుపదము ఉపయోగించబడుతుంది. ఒకటి కిథిలమైన చంద్రకాంతము. రెండవది మన్నికగా, నాణ్యంగా ఉండే తెల్లబంగారము. మొదటిది కొంచెం ప్లాస్టిక్ తరహాగా ఉంటుంది. ఇందులో శిలాస్పటికం, అభ్రకం, చంద్రకాంతంకూడ కలసి ఉంటాయి. కాబట్టి ఇది స్వచ్ఛంగా ఉండదు. ఈ మిశ్రమపదార్థములను తొలగించవలసినట్లు ఉతుకుడు విధానం అవలంబించవలెను. పరిశ్రమలో ఆవిధంగా ఉత్పత్తి చేయబడిన వస్తువు చైనాకే అనబడుతుంది.

నల్లగొండజిల్లాలో కృష్ణానదీ తీరానగల చింత్రియాలవద్ద సున్నపురాళ్ళతో కలిసిన చైనాకే ఉన్నది. ఇవట ఉన్న పొర 2 మొదలు 5 అడుగుల మందము, 20 అడుగుల లోతున ఉన్నది. దీనినుంచి 50,000 టన్నుల చైనాకే లభించగలదని అంచనావేయబడినది. ఇది ధవళిరముగా నుండి, ఇంగ్లీషు కావ్ లిన్ తో పోల్చదగి ఉన్నది. దీనిని పింగాణీపరిశ్రమకు ఉపయోగించెదరు.

ఆసిఫాబాదు, రాజారా తాలూకాల లోని గోండ్వానా శ్రేణులలో మైర్లక్లూ ఉన్నది. ఆసిఫాబాదు స్టేషనుకు 4 మైళ్ళ దూరంలో పవగాంవద్ద ఉన్న క్వే గరి 8 ఎకరముల ప్రాంతంలో దాదాపు ఆరు అడుగుల మందమున ఉన్నది. దీనిలో 80,000 టన్నులు లభించగలదని అంచనా వేయబడింది.

వికారాబాదు, బీదరు ప్రాంతాలలో పనుపుపచ్చ, ఎరుపు, గోధుమరంగులలో వివిధ రకముల బంకమట్టి లభిస్తుంది. దీనిని రంగులకు, నూనె పరిశుద్ధికి ఉపయోగించ వచ్చును.

చించోలీ తాలూకాలో గింగుర్తివద్ద ఫుల్లర్స్ పీర్, వైట్ కాల్ కేరస్ పొడరు గని ఒకటి వున్నది. ఈ గనిలో ఈ ఖనిజము ఒక్కొక్కటి 4,000 టన్నుల వరకు లభించగలదని అంచనా వేయబడింది.

1948 నుంచి 1952 వరకు రాష్ట్రంలో లభించిన బంకమన్ను, దానియొక్క విలువ వివరాలు

సంవత్సరము	ఉత్పత్తి టన్నులలో	విలువ రూ॥లలో
1948	2,349	81,118
1949	1,872	18,720
1950	2,215	30,392
1951	2,460	88,940
1952	1,957	20,565
మొత్తం	10,853	1,39,780

విలువైన రాళ్ళు

తెలంగాణాలో నీలమణి, చాల్సెడోని, ఓపర్, జాస్పర్, అగేట్ మున్నగు విలువైన రాళ్ళు లభించుతాయి. ఈ ప్రాంతం గుండా ప్రవహించే నదులలో రత్న వైధూర్యాల పరిశ్రమకు పనికివచ్చే అమాల్క మైన రాళ్ళు అనేక విధములైనవి లభించ వచ్చును.

ఇల్లందు తాలూకాలోను, బీబీనగర్ ప్రేమను వద్దను క్రైస్తవమైన నీలమణి రాళ్ళు కనిపించినవి. ఇటీవల ఉస్మానియా విశ్వ

విద్యాలయమునకు చెందిన భూమిలో శ్రవ్య కములు జరుగుతుండగా కొన్ని నీలమణి రాళ్లు బయటపడినవి. ఇది సర్. సి. వి. రామకౌగారు సంపాదించిన నీలమణులను, భూగర్భశాస్త్ర శాఖాధిపతి లెఫ్టినెంటు యస్. యం. అహమదుద్దీన్ సంపాదించి ఆశాఖలో పరిశ్చింపబడిన నీలమణులను పోలి ఉన్నవి.

నీలమణిరాయి భూప్రవర్ణము, ఊదా రంగు సమ్మిశ్రితమై వుంటుంది. రంగు విషయంలో మినహా ఇతర విధాలమాస్తే దీనికి శిలాస్ఫటికానికి భేదం వుండదు. దీనిని ఇంగ్లీషులో "ఎమిశిస్టు" అంటారు.

చాల్సెడోనీ కూడా ఒక విధమైన శిలా స్ఫటికమే. అయితే ఇది నునుపుగా కాంతి వంతంగా ఉంటుంది. ఆసియా మైనరులో క్షిదేనియా అను ప్రాంతంలోని ప్రాచీన నగరమైన చాల్సెడాన్ పేరునుంచి దీని కీ పేరు వచ్చినదంటారు. ఆ నగరము నకు సమీప ప్రాంతంలోనే ఈ రాయి మొదట దొరికినది. వీనిలో బూడిదరంగు రాయి బలాహ్లా ప్రాంతంలోను, ప్లాటాక్ రకం రాయి సింగరేణి బొగ్గుగనులలోను దొరుకుతుంది.

జాస్పర్ అనబడు పచ్చరాయిలో అన్ని విధముల మిశ్రమములు ఉంటాయి. ఇది పేరుకు పచ్చరాయిగాని తెలుపు, ఎరుపు, నలుపు మొదలగు వివిధ రంగు లలో ఇది ఉంటుంది. పనుపుపచ్చ, గోధుమ, ఎరుపురంగుల రాళ్ళు పెద గోవారంలో లభిస్తాయి.

అగేట్ అనునది మరియొక దినుసురాయి. ఇది వివిధ రంగుల పొరలుగా ఉంటుంది. ఈ పొరలు అతి సున్నితంగా తెలుపు, గోధుమరంగు, నీలం, ఇంకా ఇతర ఛాయ.

లలో, కొన్ని చక్కగాను, మరికొన్ని ముక్కర టింకర చారలలోను ఉంటాయి. గోదావరి, కృష్ణా నదీ లోయలనుంచి తీరు తీరుల అగట్లు సేకరించబడినవి. ఇవి వివిధ ఛాయలు, రంగులతోకూడి ఉన్నవి. ఆదిలాబాదు జిల్లాలోని రాజారాలోను, గుల్బర్గా జిల్లాలోని సెడంబలోను బాండెడ్ ఎగేట్ ఎక్కువగా లభిస్తుంది. భారత దేశంలో ఇది ఎక్కువగా దక్కన్ పీఠ భూమి తరహాకు చెందిన లావాఉన్న భూగర్భంలో ఉంటుంది.

కెంపు రాయి

మధిర తాలూకాలోని గరీష్ పేట ప్రాంతంలో కెంపురాళ్ళు దొరుకుతాయి. ఈ ప్రాంతపు కెంపులు, రత్నముల పరి శ్రమకొరకు ఉపయోగించబడుతాయి. ఈ రాళ్ళతో కియూనైటు చారలకూడా కలిపి ఉంటాయి.

తెలంగాణలోని మరికొన్ని ప్రాంతాలలో కెంపురాయి ఒక ఖనిజ రూపంలో రాళ్ళలో ఉంటుంది. ఇల్లెందు, ఖమ్మం, కనిగిరి కొండలగుండా ప్రవహించు నదులలో కెంపురాయి లభిస్తుంది. హైద్రాబాదు, దక్కన్ కంపెనీ కొంతకాలం ఖమ్మం ప్రాంతంలో త్రవ్వకములు జరిపి దాదాపు 8 లక్షల పౌనుల రాళ్ళను తీయ గలిగింది.

1952 లో కెంపురాళ్ళ మొత్తం ఉత్పత్తి 80 టన్నులు. ఈ సుమారు విలువ రూ 1800 లు ఉంటుంది.

కొరివిండుము

దీనిని కొరివిండుము లేక మరివింజిరాయి అందురు; ఖమ్మం, మధిర తాలూకాలలో పొలాలలోను, వాగులలోను, ఎర్ర మట్టిని

రాళ్లు లభిస్తాయి. ఒకప్పుడు రంగారూతు దగ్గరప్రాంతం యీ రాళ్ళ కొరకై త్రవ్వ బడింది. దాదాపు 2500 టన్నుల రాళ్లు ఇక్కడ త్రవ్వ తీయవచ్చునని అంచనా వేయబడి నది. మిర్యాలగూడెం తాలూకాలో ఇది రాతి చట్టల నదీ గర్భాలలో ఉంటుంది. వర్షాలు పడిన తర్వాత నీలి కాదులో పొలాలు దున్నునప్పుడు ఈ రాయి వైకి. తేలుతూ వుంటుంది. దీనియొక్క ప్రాముఖ్యము గ్రామస్థులకు తెలుసు. దీనిని వారు సేకరించి నల్లగొండ, నూర్యాపేట, దేవర కొండ, కల్వకుర్తి తాలూకాల మార్పెట్టలో విక్రయించుతారు. రాతి చెక్కడము, పాలిష్ పరిశ్రమలలో పనికేసేవారికి ఇది అవసరమై ఉంటుంది. అయితే అమూల్యమే. ఎక్కువ లేతోవంతంగా కన్నించే కొరివిండుములు ఇంతవరకు లభించలేదు.

స్ట్రోలైట్

ఇల్లెందు తాలూకాలో పిరంపల్లి లచ్చ గూడెం ప్రాంతాలలో స్ట్రోలైట్ స్ఫటికములు లభిస్తాయి. అయితే దీని పరిమాణం చాలా తక్కువగా ఉన్నది. కాబట్టి దీనికి వ్యాపార ప్రాముఖ్యం లేదు.

భవన నిర్మాణాల రాళ్ళు

తెలంగాణలో పక్కా భవన నిర్మాణముల కొరకు ఉపయోగపడేందు విస్తారంగా ఉన్నవి. ఈ రాళ్లు చాలా దృఢమైనవి. మన్నిక కలవి, అందమైనవి. ఈ రాష్ట్రంలో కన్నించు చారిత్రక దుర్గములు, దేవాలయములు, మసీదులు, రాజసౌధములు, ఇతర అనేక ప్రభుత్వ కార్యాలయముల నిర్మాణములే ఇందుకు తార్కాణం.

తెలంగాణలో లభించే భవన నిర్మాణ

ముల కుపయోగపడు రాళ్ళను ఈ క్రింది తరహాగా విభజింప వచ్చును.

సల్ల రాళ్ళు

పెద్దపెద్ద కట్టడాలకు, అలంకార సహితమైన నిర్మాణాలకు ఉపయోగపడే వివిధ తీరుల నల్లరాళ్ళు లభించుతాయి. దేవాలయములలో 80 మొదలు 40 అడుగుల పెద్ద దిమ్మెలు, స్థంభములు మనకు కనిపించుతాయి.

హైదరాబాదు సగరమునకు సమీపాన ఉన్న యితర క్వారీలలోనున్న భవన నిర్మాణముల కుపయోగపడు ఉత్తమమైన రాళ్ళు లభించినవి. అర్జున కాలేజీ, ప్రెస్న కాలేజీ, నిజాంసార్ ప్రాజెక్టు, ఉస్మాన్ సార్, హిమాచల్ సార్, అలీసార్ మున్నగు చెరువులకు స్థానికపు నల్లరాళ్ళే ఉపయోగించబడినవి. హైదరాబాదుకు పశ్చిమమున ఉన్న నల్లరాళ్ళు బొంబాయి ఓడరేవు నిర్మాణానికి ఉపయోగపడినవి. ఈ రాళ్ళు అల్టిక్ నల్లరాళ్ళ కంటే శ్రేష్ఠమైనవని ప్రశంసించబడినవి. ఈ రాయిని సులభంగా నునుపు పెట్టవచ్చు. ఈరాయి ఎంతగా నునుపు తేలుతుందో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ అర్జున కాలేజీ భవన ప్రాంగణంలో చూడవచ్చును.

సున్నపు రాళ్ళు

తెలంగాణాలో సున్నపు రాళ్ళ శ్రేణులు చూడు ప్రధానమైనవి వున్నవి. ఈరాయి సిమెంటు, ఇసుము కరగి పోత, రాసాయనిక పరిశ్రమలకు వుపయోగించవచ్చును. సున్నపురాతి శ్రేణులు క్రింది విధంగా వున్నవి :-

(అ) వరంగల్లు జిల్లా

దక్షిణాన మధిర తాలూకాలో ఎర్ర పాలెంనుంచి బొమ్మకల్లవరకు ఖమ్మం మెట్టుకు తూర్పున శ్రేష్ఠస్థలి, మండితోక ప్రాంతాలలోను, ఇల్లెందు తాలూకా ప్రాంతంలోను ఒక శ్రేణి వున్నది.

(ఆ) రెండవ శ్రేణి కృష్ణలోయ ప్రాంతంలో ఉన్నది. కర్నూలు సరణి సున్నపురాయి అలంపురు తాలూకాలోను, జటప్రోలు సంస్థానములోను, కొత్తాపూరువరకు ఉన్నది. పల్నాటి సున్నపురాతి శ్రేణి మిర్యాలగూడెం తాలూకాలోని అడివిదేవులపాదాకావచ్చి, అక్కడనుంచి బహిరాబాదు గుండా ముజార్ నగరు తాలూకాలో విస్తరించి జగ్గయ్యపేటవరకు పోయినది. ఈ రాయి పరిమాణంకూడా పెద్దగా ఉండి, వివిధ రంగులుగా ఉంటుంది. ఈ శ్రేణిలో ఎంత తీవ్రత తరగనంతరాయి ఉన్నది.

(ఇ) ఆదిలాబాదు జిల్లా

ఈశాన్యభాగమున ఆదిలాబాదు జిల్లాలో పెనుగంగ వార్ధా నదీలోయల ప్రాంతంలో ఉన్నది. నలుపు, బూడిద మొదలగు రంగులరాళ్ళున్న వివిధ తీరులు అలంకరణకు ఉపయోగం కలుగుతుంది. ఇండ్లలో నేలకు, లోతట్టు కప్పులకు సున్నపురాయి విస్తారంగా ఉపయోగించబడుతుంది.

జిల్లాలలో వివిధ రంగుల సున్నపు రాళ్ళు లభించుతాయి. ఆదిలాబాదుకు ఉత్తరమున గోధుమరంగు సున్నపురాయి లభిస్తుంది. మహబూబ్ నగరు జిల్లాలో ఫరూకాబాదుకు దక్షిణమున బొరం బొరంగా ఉండే ఎరుపురంగు సున్నపు

రాయి దొరుకుతుంది. పెడం, కొండగర్, చింతోలి తాలూకాలలో నల్ల సున్నపు రాయి లభిస్తుంది. నల్లగొండ జిల్లా మిర్యాల గూడెం తాలూకాలోని వజీరాబాదు ప్రాంతంలో బహుళ రంగుల సున్నపు రాళ్ళు దొరుకుతాయి. కృష్ణానది కవల ఆంధ్రలో లభించే వివిధరంగుల సున్నపు రాళ్ళతో పేపరు బెయిట్లు, ట్రాక్టెట్లు, లేబర్ టాపు మొదలగు తీయతీయ వస్తువులు తయారు చేయబడి విక్రయమునకు పెట్టబడుతున్నవి.

తెలంగాణాలోని ప్రతి సున్నపురాయి గనిలో డెండ్రీట్ ఇంప్రెషన్ యం. యన్. ఓ. 2. కనిపిస్తుంది. కాని శుష్కమై ఇంప్రెషన్లు వాడి, చాందా సున్నపు రాళ్ళతో కనిపిస్తాయి.

*1948 నుంచి 1952 వరకు

ఉత్పత్తి చేయబడిన సున్నపురాయి
దా ని విలు వ

సంవత్సరం	ఉత్పత్తి టన్నులలో	విలువ రూ॥లలో
1948	8,07,765	5,82,677
1949/	8,61,468	22,62,426
1950	4,45,257	30,84,956
1951	4,79,481	88,06,864
1952	4,70,985	21,18,794
మొత్తం	20,64,851	128,50,517

పా ల రాయి

రాళ్లన్నింటిలో పాలరాయి శ్రేష్టతరమైనది. ఇది కుధిర, ఇల్లెను తాలూకా లలో లభిస్తుంది. కొన్ని కొన్నిచోట్ల మంచి

పసందయపరాయి దొరుకుతుంది. మరి కొన్ని చోట్ల బూడిదరంగు, నూపు, పసుపు పచ్చరంగులరాయి లభిస్తుంది. వీనిలో కొన్నింటికి మెరుగుపెట్టివట్టయితే ఎంతో అందంగా కనిపించగలవు. ఈ ప్రాంతంలో చాల పాలరాయి లభించవచ్చు. మొండి తోక, జవ్వపల్లి ప్రాంతాలలో ఇది త్రవ్వి తీయబడుతున్నది. మొండితోకలో లభించు రాయి అలంకరణల కొరకు, జవ్వపల్లిలో లభించురాయి సున్నము కొరకు పనికి వస్తుంది.

1950 నుంచి 1952 వరకు

రాష్ట్రంలోని పాలరాయి
ఉత్పత్తి, దాని విలువ

సంవత్సరం	ఉత్పత్తి టన్నులలో	విలువ రూ॥లలో
1950	66	3,300
1951	99	8,614
1952	44	1,760
మొత్తం	209	8,674

ఇచ్చట ప్రపంచంలోకెల్ల ఉత్తమమైన రాయి లభిస్తుంది. ఇక్కడ లభించు నల్ల రాళ్ళు అతి దృఢముగానుండును. ఇవట సున్నపురాయి విస్తారముగా లభిస్తుంది. వివిధ రంగుల పాలరాళ్ళు ఇక్కడ లభిస్తాయి. ఇవేగాక పలకరాళ్ళు, మొదగునవి కూడా ఇవట దొరుకుతాయి.

ఇవట ఆసరైన పలకరాళ్ళు దొరుకుతాయి. అయితే నల్లగొండ జిల్లాలో వజీరాబాదు రద్దీ కృష్ణా, మానీసముల సంగమస్థలము నందు దాదాపు ఒక్కములు దూరంలో చోట్ల

*నోటు : ఈ లెక్కలు ప్రాధాబాదు అంతటికి సంబంధించినవి.

రాళ్ళు కనబడతాయి. ఈ రాళ్ళను పు కలుగా కోసి నేలమీద పరచుటకు, మేజా బల్లలపై వేయుటకు, ఇంటి కప్పు లకు, వ్రాత బోర్డులకు, బడికరగతి బోర్డు లకు ఉపయోగించవచ్చును.

ఇల్లెండు తాలూకాలో కొన్నిచోట్ల మంచి పలకరాళ్ళు దొరుకుతాయి. దీనిని పల్పని పొరలుగా కోయవచ్చును. ఇవి మనువుగాకూడా ఉంటాయి.

తెలంగాణలో అన్ని ప్రాంతాలలోను రెండవ రకపు సున్నపురాయి విరివిగా లభిస్తుంది. దీనిని కాల్చి సున్నముచేసి భవన నిర్మాణ పనులకు ఉపయోగించవచ్చును. దిండి ప్రాజెక్టు నిర్మాణములో జడ్చర్ల-దేవర కొండ బోర్డుపై కల్వకుర్తికి తూర్పున తిన్నెళ్ళ దూరంలోఉన్న జూపర్ల సమీపంలో దొరుకు సున్నపురాయి ఉపయోగించబడుచున్నది. గిరికోటపల్లికి దక్షిణమున ఒక మైలు దూరంలో ఒక బావిలో దాదాపు 40 అడుగుల మందంల సున్నపురాయి పొర కనిపించింది. ఇటువంటిదాయి కరంగల్లు, నల్లగొండ జిల్లాలోనూడా ఉన్నది.

ఆదిలాబాదు జిల్లాలోని రాజురా, చిన్నూరు, ఇంకా యితర తాలూకాలలో ఇనుము రేపట్టియనుకరాయి దొరుకుతుంది. ఈ రాయి బరకార్, కాంతి సరణులకు

చెందినది. ఈ జిల్లాలో తీరుతీరుల ఇనుక రాళ్ళు లభిస్తాయి. 1952 లో ఈ రాయి 68,719 టన్నులు ఉత్పత్తి అయింది. దీని విలువ దాదాపు రూ. 1,68,584 యి. వుంటుంది.

నాపరాళ్ళు, తురకరాయి

దక్కన్ నాపరాయి ఎక్కడైతే దొరుకుతుందో అక్కడ అది భవన నిర్మాణములకు వుపయోగింపబడుచున్నది. బనాలక్, ఫార్వేంటిక్ రాళ్ళు అలంకరణలకు పనికివస్తాయి. ముఖ్యంగా ఎర్రవి వుర్తము మైన అలంకరణకు పనికివస్తాయి.

వికారాబాదు-దీవరు పీఠభూమిలోని తురకరాళ్ళు ఇటుకరాళ్ళ పరిమాణంలో ముక్కునుగాకోసి భవన నిర్మాణ కార్యములకు వుపయోగిస్తారు. ఆరాళ్ళు రంగులకు కూడా వుపయోగించబడుతాయి. 1952 సంవత్సరములో 11,29,608 టన్నుల భవన నిర్మాణపు రాయి తీయబడినట్లు, దాని విలువ దాదాపు రూ. 21,37,874 లని సంఖ్యలు తెలుపుతున్నది.

తెలంగాణలో వున్న ఈ అపార ఖనీజ సంపదకు వుపయోగించుకొంటే తెలంగాణా ప్రజలకొక యావదాంధ్ర ప్రజలకు ఆకసరిమయిన పరిశ్రమలకు నిర్మించుకోవచ్చు.

పోటు :- ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ భూగర్భ శాస్త్రశాఖ అధ్యక్షుల వ్యాస ఆధారంలో ఈ అధ్యయనం వ్రాయబడింది.

పరిశ్రమలు

విశాలాంధ్రలోని ఇతర ప్రాంతాలలో కంటే ఖనిజసంపద తెలంగాణలోనే ఎక్కువగా ఉంది. పరిశ్రమల అభివృద్ధికి ఎక్కువ అవకాశాలు ఉన్నవి. పరిశ్రమాభివృద్ధికి మూలమగు బొగ్గు, జల, ధర్మక విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవకాశాలు అపారంగా ఉన్నవి. ఇచ్చటగల బొగ్గు సహాయంతో ఉమ్మడిపరిశ్రమ అభివృద్ధి చేయుట కవసరమైన ముడి ఇనుము లెగినంత తెలంగాణలోనేగాక, ముఖ్యంగా తెలంగాణా నాను కొనివున్న గోదావరి అవతల దక్షిణ వస్త్ర రులో ఉన్నది. న్యూన్ డ్రైంటు (కాగితం)కు అవసరమైన ముడివస్తువులు తెలంగాణా అడవుల్లో దొరుకుతవి. ఇట్లే ఇతర ముఖ్య పరిశ్రమల అభివృద్ధి కన్నో అవకాశాలు ఉన్నవి.

అయినా పారిశ్రామికంగా తెలంగాణా ఎంతో వెనుకబడి ఉంది. తన్న అవకాశాల దృష్టితో మాస్తే భారత దేశంలోని ఇతర ప్రాంతాలకంటే కూడ వెనుకబడి ఉంది.

కాని విశాలాంధ్ర ఇతర ప్రాంతాలతో ముఖ్యంగా ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో పోలిస్తే తెలంగాణా పరిశ్రమల విషయంలో కొంత ముందున్నదని చెప్పవచ్చు. ఇచ్చటగల ప్రత్యేక ఖనిజ సంపదయేగాక నైజాం ట్రిటిషు పాల్ వర్గాల పాలనీకూడా ఇందులకు కారణం. హైదరాబాదు ప్రభుత్వం, భారత దేశ మంతటా,

కాతీయ ఉద్యమానికి వ్యతిరేకంగా తమ కంటిపెట్టుకుని ఉండే “ముస్లింపాల్ వర్గా”న్ని పుట్టించాలనే పాలసీతో, తమతో పోటీపడని కొద్ది పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేయడంలో నైజాం ట్రిటిషు పాలకులు, ఫాసికముస్లిం పెట్టుబడిదార్లకు ప్రధానంగా సాయంచేశారు.

ఈ ఆశయంతోలే ఇతరవోట్ల పరిశ్రమలులేని సమయంలో - 1929 లో షే-ఇంద్ స్ట్రీయర్ ఫండ్ 25 కోటి రూపాయల మూలధనంతో ప్రారంభించబడింది. ఇది ఇప్పుడు రు. 4 కోట్ల 98 లక్షలకు పెరిగింది.

ఇది 22 జాయింటుస్టాక్ కంపెనీలకు రు. 10 కోట్ల 91 లక్షల రూపాయలు (Face value) షేర్లరూపంలో పెట్టుబడి పెట్టింది. జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలకు, క్యక్టులకు రు. 16 కోట్లు అప్పుగా కూడా ఇచ్చింది. వైవిధంగా పెట్టుబడిన కంపెనీలలో ఈ క్రింది పదకొండు ముఖ్యపరిశ్రమలను స్థాపించడానికి తోడ్పడి, వీటి మేనేజింగు వీజంటుగా పనిచేస్తున్నది.

1. ఆ జంకా హి టెక్స్టైలు మిల్లు (వరంగల్లు)
2. ఉస్మాన్ షాహీ టెక్స్టైలు మిల్లు (నందేడ్)
3. ప్రాగా టూల్స్ కాల్పారేమను (హైదరాబాదు)

4. సింగరేణి కాలరీస్ (కొత్తగూడెం, ఇల్లెందు, బెల్లంపల్లి)
5. నైకాం షుగర్ ఫ్యాక్టరీ (బోధన్)
6. హైద్రాబాదు గోల్డ్ మైన్స్ (హుట్టి కర్నాటక).
7. ప్రభుత్వ పవర్ ఆల్కహాల్ ఫ్యాక్టరీ (బోధన్).
8. ఆన్ బెస్టాన్ సిమెంటు ప్రొడక్షన్ (హైద్రాబాద్)
9. కాత్ గ్లాస్ వర్క్స్ (హైద్రాబాదు)
10. సిర్ పూర్ పేపరుమిల్స్ (సిర్ పూర్)
11. సిర్ సిల్క్ కంపెనీ (సిర్ పూర్)

పై వాటిలో ప్రభుత్వ పవర్ ఆల్కహాల్ ఫ్యాక్టరీ పూర్తిగా దీనిదే. ఇట్లు మొత్తం 44 కంపెనీలో వివిధ రూపాల్లో ఈ సంస్థ పెట్టుబడి పెట్టింది. వీటిలో పైవి గాక రిక్కువది ప్రయివేటు వ్యక్తుల స్వాధీనంలో ఉన్నవి. సంవత్సరమునకు లక్ష రూపాయలు పారిక్రామిక స్కాల్లను పిచ్చులపై ఖర్చుచేయవచ్చుచున్నవి.

హైద్రాబాదు పిటిలో ముషీరాబాద్ అనే ప్రాంతంలో ఇండస్ట్రీయర్ ఏరియా (పారిక్రామిక కేంద్రం)ను నిర్మించాలని 196 ఎకరాల భూమిని కొని, వివిధ కంపెనీలకు కాలికిచ్చింది.

హైద్రాబాదు స్టేటు బ్యాంకు గూడ ఇచ్చటి పరిశ్రమల అభివృద్ధికి తోడ్పడింది.

పోలీసు యాజమ రివ్యూ ఏర్పడిన ప్రభుత్వం ఇండస్ట్రీయర్ బ్రష్టు ఫండు ద్వారా పెట్టుబడి పెట్టి దబ్బును తిరిగి రాబట్టు కొనటం, దీని మేనేజిమెంటు క్రింద ఉన్న ముఖ్య పరిశ్రమలను ఇతర ప్రాంతాల పెద్ద పెట్టుబడి దార్లకు అమ్మివేయటం ఒక పాలసీగా అనుసరిస్తు

న్నది. సిర్ సిల్క్ ఫ్యాక్టరీ, సిర్ పూర్ పేపరుమిల్స్ ఇట్లు అమ్మివేయబడినవి.

అయినా ప్రస్తుతం తెలంగాణాలో ఇప్పుడున్న ముఖ్యపరిశ్రమలన్నీ ఈవిధంగా ఇండస్ట్రీయర్ బ్రష్టు ఫండు ద్వారా అభివృద్ధి చేయబడినవే!

నేడు తెలంగాణాలో ఉన్న వివిధ ముఖ్యపరిశ్రమల వివరాలు దిగువ వివరించబడ్డాయి.

బొగ్గు

తెలంగాణాలో కొత్తగూడెం, ఇల్లెందు (ఖమ్మంజిల్లా), బెల్లంపల్లి, హుట్టి (ఆదిలాబాదుజిల్లా)లో బొగ్గు శ్రవ్యమవుతున్నది. దీనిలో ఎక్కువభాగం సింగరేణికాలరీస్ కంపెనీ, కొత్తగూడెం, ఇల్లెందు, బెల్లంపల్లి గనులలో తీయవచ్చుచున్నది. ఈ కంపెనీని బ్రిటిష్ పెట్టుబడిదార్లు 1921 వ సంవత్సరంలో రు. 88 లక్షల పెట్టుబడితో ప్రారంభించారు. ప్రస్తుతం దీనికి రు. 211 లక్షల రిజర్వుదనమున్నది.

రెండవయుద్ధకాలంలో బొగ్గుతీర్చుత్తి ఎక్కువచేయటానికి కారలసిన అవసరమయిన అదనపు పెట్టుబడి పెట్టుటకై ప్రభుత్వం దీని వాటాలలో 100 కి 87 వంతుల వాటాలను కొన్నది. దీని మేనేజిమెంటుగూడ ఇండస్ట్రీయర్ బ్రష్టు ఫండుకు యివ్వబడింది.

ప్రారంభంలో యిల్లెందులో బొగ్గు శ్రవ్యమైంది. అచ్చట నుంచి బొగ్గురావటం తగ్గగా, దగ్గరగా వున్న కొత్తగూడెంలో బొగ్గుగనులను తెరచారు. ప్రస్తుతం ఇచ్చటనే, తెలంగాణాలో వున్నట్టి అయ్యే బొగ్గు అభివృద్ధి శ్రవ్యమవుతున్నది.

కొత్తనూడెం, బెల్లంపల్లి యిల్లెందులలో
త్రవ్వబాగ్గు 1948 లో 10 లక్షల టన్నుల
నుండి, 1952 లో 18½ లక్షల టన్నుల
వరకు పెరిగింది. 1957 వ సంవత్సరానికి
20 లక్షల టన్నుల వుత్పత్తిని పెంచాలని
ప్రభుత్వ ప్లాను. పై మాడుచోట్ల కలిసి
15,000 వైవ కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

పెన్నంగవద్ద, దానిక్రింద, హుస్సే కాల
రీసద్వారా హైద్రాబాద్ వైపు త్రవ్వ
బాగ్గు చాలాకొద్ది.

తెలంగాణాలో తీయబడుతున్న బాగ్గు
ప్రస్తుతం అది వున్నరూపంలో లోహ పరి
శ్రమకు వుపయోగించే స్థితిలో లేదు.
అనిని (Sinter) తయారుచేయుటకై

ప్రధానంగా ఉపయోగిస్తుంది. కాని
లోహ పరిశ్రమలకు ఉపయోగించేందులకై
దీన్ని కోకింగ్ కోల్ గా సులభంగా
తయారుచేసే పద్ధతులుకూడ ఈ మధ్య కని
పెట్టబడినవి.

ఇచ్చట ఉత్పత్తి అవుతున్న బాగ్గులో
నూటికి 25 పాళ్ళు తెలంగాణా, ప్లేట్
లోని ఇతర ప్రాంతాలలో వినియోగించ
బడుతున్నది. తక్కినది దక్షిణ భారత
దేశపు రైల్వేలు, ఇతర పరిశ్రమలకు ఉప
యోగించబడుతున్నది. దక్షిణ భారత
దేశంలో బాగ్గు అవసరాలు ప్రధానంగా
తెలంగాణాలో త్రవ్వబడుతున్నదాని
ద్వారానే తీర్చబడుతున్నవి.

టెక్స్టుయిలు పరిశ్రమ

తెలంగాణాలోని అదిలాబాదు జిల్లాను
ముఖ్యంగా మరాఠ్వాడాలో పంచేపల్లిలో
కొంత భాగాన్ని ఉపయోగించేందుకు
తెలంగాణాలో మాడు టెక్స్టుయిలు
మిల్లులు (బట్టల మిల్లులు) నిర్మించబడ్డాయి.

హైదరాబాదు సినిమా అండ్
వీవింగ్ మిల్లు - హైదరాబాదు

ఇది హైదరాబాదు ప్లేట్ లో ప్రారం
భించబడిన మొదటి గుడ్డల మిల్లు. 1974 వ
సంవత్సరంలో ప్రారంభించబడింది. దీని
మూలధనం రూ. 8,16,866. 1952 వ సంవత్స
రంలో 1659 మంది కార్మికులు పని చేస్తు
న్నారు. రూ. 50,34,000 విలువగల గుడ్డ
ఉత్పత్తి చేయబడింది.

దీనిలోని యంత్రాలు చాలపాతవి.
లాభాలు రావటంలేదనే సాకుతో యజ
మానులు దీని నిమగ్న మానితీశారు.

2. అజంజాహీ మిల్లు, వరంగల్లు
ఇది 1931 లో 18 లక్షలరూపాయల
పెట్టుబడితో ప్రారంభించబడింది. విపరీత
లాభాలు రావటంవల్ల దీని పెట్టుబడిని
1946 లో ఒకసారి, 1950 లో రెండోసారి
తగ్గింపుకు పెంచారు. ప్రస్తుతం దీనికి యెం
చి మూలధనం రూ. 71,45,000 (హాల్),
1954 లో దీనిలో 86,186 కడుక్కు, 750
మగ్గాలు ఉన్నవి. 1952 లో
రూ. 1,67,54,000 (హాల్) విలువగలగుడ్డ
ఉత్పత్తిచేయబడింది. దీనిలో షుమారు
3,400 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

3. డి. బి. ఆర్. మిల్లు,
హైదరాబాద్

ఇది 1929 లో స్థాపించబడింది. దీనికి
యెంచిన మూలధనం రూ. 20,98,800.
దీనిలో 1500ల మంది కార్మికులు పని చేస్తు

గ్నారు. దీని సాంవత్సర ఉత్పత్తి రు. 72 లక్షల విలువగల బట్ట.

వై మూడు బట్టల మిల్లులలో ప్రధానంగా ముతకబట్ట తయారవుతున్నది.

4. రెయన్ ఫ్యాక్టరీ

(కృత్రిమ పట్టు)

భారతదేశంలోనే దొరికే ముడివస్తువులతోనే కొత్త పద్ధతులపై అభివృద్ధి చేసే సిల్క్సు (కృత్రిమపట్టు) రియారు చేసే మిల్లులను, తయారుచేసే కొత్త పద్ధతులపై దీని నిర్మాణాన్ని 1946 లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ప్రధాన పెట్టుబడిదారు మిర్ లాయర్ల విదేశ పెట్టుబడి ద్వారా కలిపి రెండుకొట్ల మూల ధనంతో ప్రారంభించారు. (ఇది యింకా నిర్మాణంలోనే వుంది). సంవత్సరానికి 50,000 టన్నుల రెయన్ గుడ్డ తయారుచేయగల అభివృద్ధి యర్ సిల్క్సు నూలును తయారు చేయాలని నిర్మాతల సంకల్పం. 1949 లో యిది

ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్టు ఫండుక్రింద, కొచ్చి సత్యారా ప్రభుత్వం 4 కొట్ల 31 లక్షల పెట్టుబడి పెట్టింది. కొద్దికాలంలో నిర్మాణం పూర్తి అవుతుంది. దీన్ని పూర్తి చేయడానికి, నడపడానికి కావలసిన పెట్టుబడి లేదనే కారణంతో స్థానిక ప్రజా సంస్థలూ, పెట్టుబడిదారు వ్యతిరేకిస్తున్నా, మేనేజింగ్ ఏజెన్సీని కల్లా బ్రదర్సుకు 1952 లో అప్పగించారు.

5. హాయిజరీమిల్లు.

హైదరాబాద్ సగరంలో హైన్ హాయి జరీ మిల్లు, హైదరాబాద్ హాయిజరీ అనే రెండు ఫ్యాక్టరీలున్నాయి. ఇవి బనీస్, అండర్ వేల్ మొదలగుంచి రియారు చేస్తున్నాయి. మొదటి దానిలో 8½ లక్షల విలువగల వాటాలను ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్ట్ ఫండ్ కొచ్చింది. 8½ లక్షలపై అప్పిచ్చింది. రెండూ కలిపి 1952 లో నాలుగున్నర లక్షలకంటాపాటుల విలువగల సరుకునున్నది చేశాయి.

పంచదార పరిశ్రమ

నిజామాబాదు జిల్లాలోని బోధన్ వద్ద గల నిజాం షాగర్ ఫ్యాక్టరీ అంత పెద్దది భారతదేశంలో ఇంకెక్కడాలేదు. ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్టుఫండు సహాయంతో యిది 1987 లో పూర్తిచేయబడింది. ఆప్పుడు దాని మూలధనం రు. 35 లక్షలు. సోపాకు 1500 టన్నుల చెరుకు సుపయోగించేది. దీని పెట్టుబడి యిప్పుడు రు. 1 కోటి, 28 లక్షలకు (హాట్) పెంచబడింది. దినానికి యిప్పుడు 3,500 టన్నుల చెరుకును (Crushing capacity) ఉపయోగిస్తుంది. దీనికిపుడు రు. 1 కోటి 20 లక్షల రెజర్వు

ధనం ఉన్నది. ఫ్యాక్టరీ అవసరాలలో పగం చెరుకును సప్లయిచేసే 18,000 యంత్రాల స్వంత తరీఖూను ఈ ఫ్యాక్టరీకి ఉంది. పనిచేసే మొత్తం కార్మికులసంఖ్య 15,000. దీనిలో పంచదార (పక్కర్) ఉత్పత్తి 1950 లో 19,885 టన్నులు, 1951 లో 28,994 టన్నులు, 1952 లో 38,685 టన్నులు.

దీని పెట్టుబడిలో 100 % 72 వంతులు ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్టుఫండుద్వారా ప్రభుత్వానిదే. దీని మేనేజింగు ఏజెన్సీ ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్టుఫండు తరఫున, కనుక మిర్

లాయజీకి సంబంధించిన హైద్రాబాదు కన్స్ట్రక్షన్ కంపెనీచేట్లలో ఉంది.

కా గి త పు ప రి శ్ర మ

భారత దేశంలోని ముఖ్య పేపరు మిల్లులలో ఒకటైన సిర్ ఫూర్ పేపరుమిల్లు 1939లో స్థాపించబడింది. కాగితం తయారు చేయుటకవసరమైన వస్తువులున్న ఆదిలాబాదు జిల్లాలోని అడవి మధ్యలోనున్నది. 1942-48 ల మధ్య దీనికి రూ 118 లక్షలు లాభం వచ్చింది. 1953 లో యిది సంవత్సరానికి ఆరువేల టన్నుల కాగితాన్ని తీర్చి చేసింది. న్యూస్ ప్రింటును కూడా ఉత్పత్తి చేయుటకు ఇచ్చట అవకాశాలున్నవి. ఇప్పుడు జరుగుతున్న అభివృద్ధికార్యక్రమం పూర్తికాగానే సంవత్సరానికి 18,000 టన్నుల కాగితం తయారు అవుతుంది.

ప్రధాన పెట్టుబడి ప్రభుత్వానిదేఅయినా యిది మొదట మిర్ లాయజీకి చెందిన హైద్రాబాద్ కన్స్ట్రక్షన్ కంపెనీ మేనేజింగ్ వీజింగ్ కింద వుండేది. 1949 లో యిండస్ట్రీయర్ ట్రస్టుఫండ్ దీన్ని రికేంద్రకు తీసుకున్నది. సుమారు రూ 120 లక్షలు దీనిలో అదనంగా పెట్టుబడి పెట్టి ఇంకొక రూ 10 లక్షలు అప్పు కూడా యిచ్చింది. కాని 1953 లో ప్రభుత్వం దీన్ని స్టాట్ బ్రదర్స్ కప్పగించింది.

ఇంజనీరింగ్ పరిశ్రమ

కొద్ది స్కేలుపై పనిసాగే అనేక ఫ్యాండ్రీలు, ప్రభుత్వ పి. డబ్ల్యు. డి. వర్క్ షాపుగాక యాక్రిడివి యింజనీరింగ్ పరిశ్రమల తరగతికిందకు వస్తవి :

(1) రైల్వే వర్క్ షాప్,

రన్నింగ్ మెక్యు

ఫెమక యన్. యన్. రైల్వేగా

ఉన్నప్పుడు సికింద్రాబాదులో ప్రత్యేక రైల్వే వర్క్ షాపు నిర్మించబడింది. సెంట్రల్ రైల్వేలో కలిపితర్వాత, దీన్ని కొంతవరకు తగ్గించినా, ఇప్పటికే సికింద్రాబాద్ డివిజన్ కు 4 యాగించే విధంగా ఈ వర్క్ షాప్ పనిచేస్తున్నది. దీనిలో షుమారు 2,500 మంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. రైల్వే ఇంజన్లు బాగుచేయటం, పెట్రెల బాడీలు కట్టడం, మొదలగుపనులు ప్రధానంగా జరుగుచున్నవి. దీనితోపాటు సికింద్రాబాదులో పెద్ద రన్నింగు మెక్యు ఉన్నది. ఇచ్చట ఇంజన్లకు తాత్కాలిక రిపేర్స్ చేస్తారు. దీనిలో షుమారు 800 మంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. ఇట్టిదే తక్కువ స్థాయిలో, ఖాళీపేటలోగూడ ఒకటి వున్నది.

(2) ఆర్. టి. డి. వర్క్ షాపులు

హైద్రాబాదు రోడ్డు రవాణాకాఫీజ్ (ఆర్. టి. డి.) సంబంధించిన బస్సులకు అవసరమైన రిపేర్స్, నిర్మాణాలు సాగించుటకై హైద్రాబాదులోని మషీరాబాద్ లో ఒక పెద్ద వర్క్ షాప్ వున్నది. దీనితోపాటు, తాత్కాలిక రిపేర్స్ చేసేందులకై హైద్రాబాదులోని పిటీ డిహ్, ఖాళీపేట, కిరీంనగర్, కొత్తగూడెం, ఖమ్మంమెట్టు, నిజామాబాద్ మొదలగుచోట్లగల డిహ్ లో విన్న వర్క్ షాపులున్నవి.

3. ప్రాగాటూల్స్ కార్పొరేషన్,

హైద్రాబాదు

ఇది చిన్నదే అయినా భారతదేశంలోని మెషిన్ టూల్స్ (యంత్రసామానులు) రియారుచేసే ముఖ్యఫ్యాక్టరీలలో ఒకటి. ఇది 1946 లో 69 లక్షల రూపాయలు

పెట్టుబడితో ప్రారంభమైంది. ఆసునిక మిషనరీ గల ఒక మెకానికల్ వర్క్ షాపు, వర్క్సయిన్ స్పెషల్ కాఫులువున్నవి. వీటి సహాయంతో వెర్నియర్ క్లబ్బును, బిల్డాక్స్, ట్రై స్కేర్లును, మాస్టరు స్కేర్లును యాంగిల్ వేట్స్, సైన్ బాడ్స్, స్టాండర్డు టీవర్ గేజిస్ మొదలగు 'మెజరింగు', 'మార్కింగు యిన్ స్ట్రుమెంట్లు', మిల్లింగ్ కట్టర్లు, రీయర్స్, టాప్ అండ్ డ్రైన్, మిల్లింగ్ ఆర్ బర్న్, గ్రైండింగ్ అండ్ లాఫీ సెంటర్స్, లాఫీ యాడెబు మొదలగు మిషన్ టూల్స్ తయారుచేస్తున్నారు. ఈవర్గ కొత్తరకపు లాఫీఫమ్స్, డ్రెస్లింగు మెషిన్లు, వేపర్లు, యం. డి. లాఫీలు, సి. ట్రెపుడ్రెబుస్, వాలిసన్ లాఫీలు చేస్తున్నారు.

భారతదేశంలోనే మొదటిసారిగా, మిల్లింగ్ మెషిన్ల తూర్తి యూనిట్సును తయారుచేసే కార్యక్రమము ఈవర్గనే ప్రారంభమయింది. 1952 లో దీనిలో 16 లక్షల 18 వేల రూపాయల (వి. జి.) విలువగల వస్తువులు తయారయ్యివి.

. దీన్ని ప్రస్తుతం నిర్వహిస్తున్నది యిండ స్ట్రీయర్ ట్రస్టుఫండ్. చాల విలువగల మెషిన్ టూల్స్ చేయడానికి అవకాశాలున్నా, తగిన అడ్డు లేక, ఈ ఫ్యాక్టరీ పరిశీలి ప్రమాదరహితంగా రియారయింది.

(4) హైదరాబాద్ ఆర్మీస్ మెటల్ వర్క్స్

1924 లో దు 61 లక్షలు పెట్టుబడితో ప్రారంభించబడింది. 1948 లో దీనిలో 1107 మంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వానికి 90 లక్షల విలువగల

వాటాలు దీనిలో తీర్పువి. షీట్ మెటల్, ట్యూబ్యులర్ ఫర్నిచర్ చేయుట కవసరమైన మెషినరీ దీనిలో వుంది. ఇనుప పెట్టెలు, బ్యాకింగ్ టు అవుసరమైన "స్ట్రాంగ్ రూమ్ ఎక్స్ ప్ మెంట్లు" యిది తయారు చేస్తుంది. బక్సుల బాడీలు కట్టి పెద్ద వర్క్ షాప్ కూడా వున్నది. రెఫ్రిజిరేటర్లు తయారు చేసేందుకై నిర్మాణం జరుగుతున్నది. 1952 లో దు 30 లక్షల 81 వేల విలువగల సరుకు తయారైంది.

కాని మార్కెటు డిమాండు తగ్గి దీని లోని కార్మికులు చాలమంది తగ్గించబడినారు.

5. హైదరాబాద్ ఎరన్ అండ్ స్టీల్ వర్క్స్

అజమాదాద్ (కరీంనగరు జిల్లా) 1932 లో దు 4 లక్షల పెట్టుబడితో ప్రారంభించబడింది. అయిర్ ఎక్స్ పెక్టర్లు, రిఫైవరీ ప్లాంట్లు, వెక్యూరిటీ ఎక్స్ ప్ మెంట్లు, వైపులు, యిరెర్ కాస్టింగు, పెల్టమహుల్లు, వ్యవసాయ పరికరాలు, మొదలగు వాటిని తయారుచేయుటలో కొంతవరకు ప్రత్యేక నిపుణత సంపాదించింది. 1952 లో దు 2 లక్షల 68 వేల విలువగల సరుకును ఉత్పత్తిచేసింది.

భారత దేశంలోని ఇతర ప్రాంతాలలోవలె, తెలంగాణలోని ఈ అన్ని యింజనీరింగు ప్లాంట్సులోగూడ, అడ్డు లేక ఉత్పత్తి తగ్గించటం, కార్మికులు నిరుద్యోగులవటం జరుగు చున్నది.

రాసాయనిక మందుల పరిశ్రమ

పరిశ్రమల అభివృద్ధికి అత్యవసరమగు రాసాయన వస్తువులు చాలకొద్దిగానే ఉత్పత్తి అగుచున్నవి.

హైద్రాబాద్ కెమికల్ అండ్

ఫెర్టిలైజర్సు, బెల్లంపల్లి

1942 లో 29 లక్షల రూపాయల

పెట్టుబడితో ప్రారంభించబడింది. వీటిలో

15 లక్షల రూపాయల షేర్లను ప్రభుత్వం

కొన్నది. సబ్సిడీకి అసిడ్, ఆలమ్,

నూపర్ ఫాస్ఫేటు, మిక్సెడ్ ఫెర్టిలైజర్సు

మొదలగునవి ఉత్పత్తి చేయబడుచున్నవి.

ముందు నూపర్ ఫాస్ఫేటు, మిక్సెడ్ ఫెర్టి

లైజర్ వస్తువుల ఎక్కువ చేస్తాం అని ప్రక

టించారు. ఈ ఫ్యాక్టరీ సంవత్సరానికి

రూ 40 లక్షల విలువగల సరకును తయారు

చేస్తున్నది.

(2) హైద్రాబాదు కెమికల్ అండ్

ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సు,

అబామాబాద్ (కరీంనగర్ జిల్లా)

ఇది 1942 లో 10 లక్షల పెట్టుబడితో

ప్రారంభించబడింది. ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్టు

ఫండు 2 లక్షల రూపాయల షేర్ల కొన్నది.

1952 లో రూ. 9 లక్షల విలువగల సరకును

ఉత్పత్తిచేసింది.

3. బయోకెమికల్ అండ్

సింథటిక్ ప్రొడక్ట్స్

సన్ నగర్ (హైద్రాబాద్) యిది

1942 లో రూ. 14 లక్షల పెట్టుబడితో

ప్రారంభించబడింది. ఇండస్ట్రియల్

ట్రస్టుఫండ్ దీనిలో రూ. 80,000 ల విలువ

గల షేర్ల కొన్నది. రూ. 4 లక్షల 84 వేలు

ఆ పూయిచింది. లివర్ ఎక్స్ట్రాక్టు,

ఫార్మస్యూటికల్ ట్రైన్సింగ్ టో

కబు మొదలగు ట్రైలాజికల్ వస్తువులు

తయారుచేయుటకై యిది శ్రావకున్నది.

నిర్వహించడానికి కావలసిన డబ్బులేక

1950 లో యిది మూసివేయబడింది.

ఆల్కాహాల్ పరిశ్రమ

బోధన్ దగ్గర ప్రభుత్వ ఆల్కాహాల్

ఫ్యాక్టరీ 1941 లో ప్రారంభించబడింది.

సంవత్సరానికి 5 లక్షల గ్యాలన్ల ఆల్కా

హాలు తయారుచేయుచున్నది. ఇచ్చట పంచ

దార ఫ్యాక్టరీ వస్తువులని పెంచుచుండుటచే

సంవత్సరానికి 10 లక్షల గ్యాలన్ల ఆల్కా

హాలు తయారుచేయుటకు మీసగా ఈ

ఫ్యాక్టరీ ఉత్పత్తిశక్తిని పెంచుతున్నది.

రెయిన్ ఫ్యాక్టరీ ప్రారంభమయ్యాక, ఉత్పత్తి

అయ్యే ఆల్కాహాలుతో ఎసిడిక్ ఆసిడ్,

ఎసిడిక్ యాక్ థ్రైడ్, ఎసిటాన్ లు

తయారు చేయుచుండును.

ఆల్కాహాలును తయారుచేయునపుడు

విడుదలయే కార్బను డయాక్సైడ్ ను,

సోడాసినింగ్ లో నింపుటకు ఏర్పాటు

జరుగుచున్నది.

లామినేటెడ్ పీట్ల పరిశ్రమ

(మదర రేసులు)

1947 లో రూ. 8 లక్షల 88 వేల

పెట్టుబడితో హైద్రాబాద్ లామినేటెడ్

పీట్ల కంపెనీ హైద్రాబాదులో ప్రారం

భించబడింది. ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్టుఫండు

రూ. 3 లక్షల 84 వేల విలువగల వాటాలు

కొన్నది. ఇది భారతదేశంలోనే లామి

శేరిలింగంపల్లిను రియారుచేస్తున్న మొదటి కంపెనీ దీని కనసరమయిన ముడివస్తువులు యిచ్చట లభిస్తుంది. 1953లో 8 లక్షల రూపాయల సరకు రియారుంది. ప్రస్తుతం యిది దెబ్బకంపెనీకింద ఉన్నది.

సిగరెట్ల పరిశ్రమ

సంవత్సరానికి 400 కోట్లకు పైగా సిగరెట్లు రియారుచేసి 4 సిగరెట్ ఫ్యాక్టరీలున్నాయి. దీటిలో హైదరాబాద్ పరిసరాల్లోనున్న కలీందస్, హైదరాబాద్ కంపెనీ అమ్మిపోయింది. పెద్దది 'చార్ మిహార్' సిగరెట్లుగా ఎక్కువ వ్యాప్తిగా వున్న సిగరెట్లను రియారుచేసి కంపెనీ యిది. కోట్లకు 40 లక్షల సిగరెట్లను రియారు చేస్తుంది. దీని ద్వారానే మూల్యం కోటి రూపాయలు. 2000 మందికి పైగా కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. దీని వత్సర 100 కి 80 మందిని పెంచుకున్నది దీనిలో ప్రస్తుతం దుర్గి లక్షలకి కేల విలువలనున్న కోట్ల ఛార్జి రేషం వివిధ ప్రదేశాల్లో బ్రెడ్ల పెట్టుబడితో నివసించుకున్న గుర్తి సంస్థలో యిది ఒక భాగం. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలోని వి. యల్. టి. డి. సూడా దీనిలో సలహాదాత్తు కంపెనీలో. దీన్ని కాకుండా 60 మందిని పెంచడానికి ప్రస్తుతం ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నది.

గాజు పరిశ్రమ

గ్లాసు పాతాళాలు రియారుచేయుట కనపడుతూ వున్నప్పుడాయి, క్వార్ట్జ్ మొదలగు కట్టపులు తెలంగాణలో విస్తారంగా లభిస్తాయి. ప్రస్తుతం తెలంగాణ ఫ్యాక్టరీస్ యి చేస్తున్నాయి.

1. లాక్ గ్లాసు వస్తువు

సనత్ నగర్ - హైదరాబాదు

1940 లో యిది దు 42 లక్షల 67 కేల పెట్టుబడితో ప్రారంభించబడింది. ఇంద స్క్రీమర్ బ్రష్టు ఫండు 10 లక్షల విలువ కల వాటాలను కొన్నది 25 లక్షలకు పైగా అప్పు యిచ్చింది. మేనేజింగు ఏజెన్సీని ఈ మధ్య ప్రయత్నాలు కట్టకులకు యిచ్చింది ఇది చిమ్నాలు, నీసాలు, గ్లాసులు మున్నగువి రియారు చేస్తుంది. పాలీథా 12 లక్షల విలువల పనులను రియారు చేస్తుంది. మూల ఛార్జి పడించుట 1951 లో యిది మూలుబడింది.

కోహినూర్ గ్లాసు ఫ్యాక్టరీ, (సనత్ నగర్ - హైదరాబాద్)

ఇది కొంత కట్టకులచేతి నుంచుకు తున్నది చిమ్నాలు, పంపులు, నోదా నీసాలు, హ్యాండ్ లాంగ్ గ్లాసులు మొదలగువి రియారు చేయుచున్నది.

పింగాడి పరిశ్రమ

తెలంగాణలో పింగాడి మట్టి, బంగ్లా మట్టి వాడ కొనుక్కునుంది. దీనితో మంచి మంచలు, యిటుకలు, యిచ్చలేకున్న మొదలగు వాటిని లాక్ గ్లాసువస్తువు, చార్ మిహార్ పాటర్న్ రిమిడి, హైదరాబాదు పాట 65 లిమిటెడ్ వారు రియారు చేస్తున్నారు. దీనిని యిక్కడ కాంచూరి లోని దక్కతు పింగాడి కట్టపు కంపెనీ ఎక్కువగా రియారు చేస్తున్నది. మొత్తం కాపిటల్ ఈ 1953 లో యిది అమరింది.

సిమెంటు పరిశ్రమ

పెద్ద సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ కర్నూలు

లోని మహాబాద్ లో వున్నది. తెలంగాణాలో వున్నది సిమెంటుతో రయా రయ్యే వస్తువుల పుత్తుర్తి ఫ్యాక్టరీ.

1. ఆక్ బెస్టాస్ సిమెంటు ప్రాదప్త్య

సెప్టెంబర్ (సెప్టెంబర్) 1940లో దు 22 లక్షల 47 వేల మూలధనంతో ప్రారంభించబడింది. ప్రస్తుతం 51 వంతుల పెట్టుబడి పెట్టింది. ప్రస్తుతం యిది యిండస్ట్రియల్ ట్రస్ట్ ఫండ్ మేనేజ్ మెంటుక్రింద వున్నది.

2. ఇండియన్ హ్యూమన్ వైర్ కంపెనీ

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 1938 లో స్థాపించ బడింది. ప్లేటులో కీలకీ 6 కాళ్ళున్నాయి. సాలీనా 18 లక్షల విలువల సరుకు ఉత్పత్తి చేస్తున్నాయి.

అగ్నిపుల్లల పరిశ్రమ

హైదరాబాద్ లోని 22 ఫ్యాక్టరీలలో అత్యధికభాగం తెలంగాణాలో ముఖ్యంగా హైదరాబాద్ లో వున్నది. వీటిలో మామ కోటలోని మహబూబ్ నూర్ మార్ ఫ్యాక్టరీ, హైదరాబాద్ లోని విష్ణు మార్ ఫ్యాక్టరీ, అసఫీయా మార్ ఫ్యాక్టరీ, మాయతీ మార్ ఫ్యాక్టరీలు పెద్దవి. వీటిలో రెండువేల మంది

కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు. వీటిలో కోటాకు సగటున 100 ప్రోసెల అగ్నిపెట్టెలు రయా రగురున్నవి.

కాని ఫ్యాక్టరీ అడవులనుండి సరైన కర్ర దొరకడంవన, మార్కెటు చిక్కులవన ఈ ఫ్యాక్టరీలకు కొంతవస్తుం కనిగింది.

వ స స్ప డి ఫ్యాక్టరీ

తెలంగాణాలో మేరుకడ, ఆముదాల, అగ్గిశెలు వీధులగా పుత్తుర్తి అవుతవి. కాని, వీటి విచ్చుకే నూనె తీయుటకు, యింకా వస్తువులను తీయుటకు అవసరమైన ఫ్యాక్టరీలులేవు. ప్లేటు వస్త్రాల్లో 100కి 40 వంతులు ఎరువు అగుచున్నది. కొద్దిమాత్రమే మరలు, ఎక్కువగా పశువులచే లాగే గావగులు వ్యాధి నూనె తీయుకు చున్నది.

సికింద్రాబాదు ద్వారా వున్న హైదరాబాదు వెంటబుక్స్ ప్రాదప్త్య కంపెనీ లోనే వచ్చుత రియాను చేయవలసివున్నది. వీటిలో మేరుకడ నూనె వాడవలసివుంది. ఇది 1939 లో దు 28 లక్షల 48 వేల మూలధనంతో స్థాపించబడింది. ఇండస్ట్రియల్ ట్రస్ట్ ఫండు కీలకీ 18 లక్షలు రూపాయలు అప్పిచ్చినా, అంకె యిబ్బం చలవల్ల యిది ప్రస్తుతం పని చేయుటలేదు.

కుటీర పరిశ్రమలు

వైందరాబాదు సంస్థానం చేతిపరిశ్రమ అట, కుటీర పరిశ్రమల వస్తువులకు 19 వ శతాబ్దం వరకు ఖ్యాతిగాంచినది. తెలంగాణాలో ఆదిలాబాదుజిల్లాలోని నిర్మలు తాలూకాలో తయారయ్యే "పూట్లు" అనే కత్తులు పరిషియో చేతంలో ప్రశంసలనుపొందినవి. వైందరాబాద్ ప్రక్కనవున్న గోల కొండవల్లెలకు చెక్కడంలో, హాలివో పెట్టడంలో పేరుపొందినది. వరంగల్లో తయారుచేయబడిన తివాచీలు యూరపు తేకాల వివిధ ప్రదర్శనలలో మన్ననలను పొంది విపరీతంగా ఖరీదుచేయబడ్డాయి. 1881 సంవత్సరంలో లండనులో జరిగిన వత్త ప్రదర్శనములో వరంగల్లు తివాచీలు అన్నిటికన్న గొప్పవిగా ఖ్యాతిగాంచినవి. ఇతరగాక, తెలంగాణాలో తయారుచేయబడిన చేతిపరిశ్రమలలో కరీంనగరుజిల్లా పెండిచ్చెడ్డంపని, నిర్మలు ఆటవొమ్మలు, పెండట్ జిల్లాలోని సుంగారెడ్డితాలూకా, వివాహాబాదులోని అర్కూరుతాలూకాలో తయారుచేయబడిన సిల్కచీరలు, వారా యడపేట రెక్కచీరలు, పెట్టుపల్లి ఖాదీకస్త్రీలు, భారతదేశంలోనే గాక ప్రపంచప్రఖ్యాతిని పొందినవి.

అయితే ఈ ప్రఖ్యాతిలంతా గత పరిశ్రమగానే వుండిపోయినది. యంత్రయుగ ఆరంభంతో, ఈ పరిశ్రమలకు పోటీపడుతూ తీవ్రంగా ఎదుర్కొని, అధరణలు అంత

మయిపోయి ఈ పరిశ్రమదారులంతా అధోగతిపాలై, పరిశ్రమలు మూలపడి, గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నూటికి 20 మందిగా వున్న చేనేతపరిశ్రామికులు నిరుద్యోగాలకు, ఆలిచావులకు గురయ్యే పరిస్థితి ఏర్పడింది.

తెలంగాణాలో ప్రస్తుతంవున్న గ్రామీణ పరిశ్రమల్లో చేనేతపరిశ్రమ, ఉన్ని పరిశ్రమ, తోళ్ళపరిశ్రమ, సిల్కపరిశ్రమ, గుండీల పరిశ్రమ, దీదీపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, పింగాణీపరిశ్రమ, తాటిరెల్లె పరిశ్రమ, కాగితపుపరిశ్రమలు ముఖ్యం.

1951 సం. ప్రభుత్వ లేరుచిపార్టు మెంటు రెక్కల ప్రకారం మొత్తం స్త్రీలలో 7 లక్షల మంది ఈ కుటీర పరిశ్రమల్లో వున్నారు. ఇందులో 2,99,186 గురు చేనేత కత్త పరిశ్రమలోను, 87,941 మంది యితర చేతి, కుటీర పరిశ్రమల్లోను వున్నారు.

చేనేత పరిశ్రమ

గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో కృతసాయం తరువాత చేనేత పరిశ్రమ ప్రధాన కుటీర పరిశ్రమ. మొత్తం స్త్రీలలోని కత్త అత్యధికంలో 80 శాతం ఈ పరిశ్రమ త్వారా తూర్తి అవుతుంది. తెలంగాణాలో ఏదో చిన్న పల్లెతప్ప ముఖ్యంగా కరీం నగరం, వరంగల్లు, నల్లగొండ, పెండట్, మహబూబా నగరం జిల్లాలో పెక్కు

గ్రామంలో కూడా చేనేత కుక్కం లేకుండా లేదు చెప్పవచ్చు. 1951 సం. ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం మొత్తం ప్లేటులో 1,81,649 మగ్గాలుండగా, ఒక్క తెలంగాణలోనే 89,224 మగ్గాలున్నాయి.

వివిధ జిల్లాలలోని మగ్గాల వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి:

జిల్లా పేరు	చేతి మగ్గాల సంఖ్య
హైదరాబాదు	1,795
మహబూబాబాదు	14,791
అదిలాబాదు	8,257
నిజామాబాదు	6,886
మెదక్	12,750
కరీంనగరం	28,848
కరంజిల్లా + ఖమ్మం	9,082
నల్గొండ	17,415
తెలంగాణ మొత్తం	89,224
పేటు మొత్తం	1,81,649

అయితే ప్రభుత్వం జిల్లాలవారీగా పత్తి మాటు మగ్గాలను, నీల్గిరి మాటు మగ్గాలను తేరుతేరి చూపులేదు. వైన చూపిన మొత్తం మగ్గాలలో 115,115 పత్తి మాటు మగ్గాలున్నాయి. వై ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారమే పత్తి మాటు మగ్గాలలో ప్రతి మగ్గానికీ యిద్దరికన్నా వైదది పారిశ్రామిక బిళ్ళ ప్లేటు కనుబడి ఉన్నది. అనగా తెలంగాణలో పత్తి మాటు మగ్గాల పైగానీ, నీల్గిరి, ఉత్తి మాటు మగ్గాల పైగానీ, చాచాత్రి 1,00,000 కంటే పారిశ్రామికముల పని చేస్తున్నారనవచ్చు.

ప్రతిచేనేత కస్తీలోలో కరీంనగరం జిల్లాలోని హక్కాబీ పేట, మెదక్ జిల్లాలోని డబ్బాక గ్రామాల “క్యామకుంధర వీరం” చాలా పేరుపొందినవి. అలాగే నల్గొండ జిల్లాలోని ఆలేరు, మెదక్ జిల్లాలోని బోగి పేట, మహబూబాబాదు జిల్లాలోని వారాయబాపేట “ఫ్యాబ్రి వీరం” చాలా ప్రఖ్యాతి చెందినవి. ముత్య గుడ్డలో మెదక్ జిల్లాలోని లచ్చి పేట కస్తీలు బాగుంటాయి. రుమాళ్ళు, లుంగీలు నిజామాబాదు, నల్గొండ, మహబూబాబాదు, హైదరాబాదు జిల్లాల ప్రధాన ఉత్పత్తి. మొత్తం ప్లేటులో సంవత్సరానికి 14 కోట్ల రూపాయల విలువగల గుడ్డ రయారు అగుచున్నది.

ఈ కస్తీలు ప్రస్తుతం రూపొందినవి, జావా, సుమిత్రా, మలయా, ఇండో నీషియా, ఆఫ్రికీయా, న్యూజిలాండ్, ఇరాన్, ఈజిప్టు, పశ్చిమాఫ్రికా లకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నాయి.

అయితే ప్రభుత్వం 1.49 లక్షల చేనేత పారిశ్రామికముల మాత్రమే ఉన్నట్లు అంగీకరిస్తోంది. కానీ వీరికి మాటు సస్యం చేనేత సమస్య వచ్చేవరకు 70% మాటు పన్ను వై వచ్చే మాటునే 1.49 లక్షల పారిశ్రామికములకు సస్యం చేస్తున్నది. ఈ మరకు వైననే ప్రభుత్వం 1.49 లక్షల మందిని అంగీకరించింది. ప్రభుత్వం చూడే ఈ మగ్గాల సంఖ్య కూడా చాచాత్రి సుమారు ఉన్నది చెప్పవచ్చు.

తెలంగాణలో జిల్లాలవారీగా ఈ పత్తి శ్రమకు చూచినప్పుడు కరీంనగరంలో ఈ మగ్గాలు అధికంగా ఉన్నాయి. నల్గొండ రెండవ స్థానం ఆక్రమించుకున్నది. హైదరాబాదు మరొక్క దిశలో ఉంది.

బాదులో ఈ మగ్గాలు చాలా తక్కువగా వున్నాయని చెప్పవచ్చు. ఈ మగ్గాలలో నూటికి 80 ప్లయిమటిల్ మగ్గాలు, మిగతావి కేరి మగ్గాలు. ఈ మగ్గాలలో నూటికి 15 ముతక, 75 మధ్యదకం, మిగతా 10 వాణ్ణిపు గుడ్డలు వేస్తాయి. గరి యుద్ధ కాలంలో ఈ పరిశ్రమ రెండవ దిశెన్ను లైనుగా తయారైంది. కాని యుద్ధానంతరం తిరిగి ఈ పరిశ్రమ సంక్షోభంలో పడింది. చేసే పారిశ్రామికుడు తనకు కావలసిన నూలు వస్తరా ఎక్కువ భరతు కొని, సరైన మార్కెటు సౌకర్యాలు, ధన సహాయంలేకుండున కనుపు తక్కువైతే చాకగా అమ్మివేస్తాడు. పురాతన పరిశ్రమలోనే తయారు చేయడంవల్ల పోటీలో గిట్టుబాటుకాక వివాలాలు ఎత్తుకున్నారు.

ఉన్ని, సిల్కు పరిశ్రమలు

హైదరాబాదు మొత్తం సంస్థానంలో 16,594 ఉన్ని, సిల్కు మగ్గాలున్నాయి. ఈ మగ్గాలపై 37,919 మంది పారిశ్రామికులు పనిచేయుచున్నారు. ఉన్ని మగ్గాలలో అత్యధికభాగం తెలంగాణలోని వరంగల్లు, కరీంనగరం, మహబూబనగరం, నిజామాబాదులలో వున్నాయి. సిల్కు మగ్గాలు ఎక్కువగా మెదక్జిల్లా సంగారెడ్డి, మరాఠ్వాడాలో, కొరంగాబాదులో వున్నాయి.

సంస్థానంలో తయారయ్యే మొత్తం 75 లక్షల పొనుల ఉన్నిలో 30 లక్షల పొనులు ఎగుమతిచేయబడుచున్నది. మిగతా ఉన్నిలో కంబళ్ళు, తిబాదీలు వస్తరా తయారుచేయబడుతాయి. ఇందులో 30,000 మంది పనిచేస్తున్నారు. మొత్తం తయార

చేయబడే 7,50,000 కంబళ్ళలో ప్రతిసంవత్సరం నూటికి 25 ఎగుమతిచేయబడుతాయి. ఈ కంబళ్ళు అధికంగా వరంగల్లు, కరీంనగరం, నిజామాబాదు, మహబూబనగరంలలో తయారవుతాయి.

టస్సారు సిల్కు పరిశ్రమ స్టేటులో చాలా పురాతనమైన పరిశ్రమ. ఈ పరిశ్రమను వ్యవసాయదారులు ప్రధానవృత్తిగానూ, లేక వృత్తిలోభాగంగానూ పెట్టుకొంటుంటే అవకాశాలున్నాయి. ప్రస్తుతం మెదక్, నిజామాబాదుజిల్లాలలో మల్సెర్రి వృక్షాలను పెంచి, సిల్కు పురుగులను పెంచి సిల్కుదారం తీయటం జరుగుచున్నది. అముదప ఆటవైకుడా సిల్కు పురుగులను పెంచవచ్చు.

ప్రస్తుతం మెదక్ జిల్లాలో మాజేరు ప్రాజెక్టుకింద ప్రభుత్వం ఒక సిల్కు క్షేత్రం ప్రారంభించింది. ఇక్కడ 4800 పొనుల ముడిసిల్కు ప్రతిసంవత్సరం తయారుచేయబడుచున్నది. ఇక్కడ మల్సెర్రివృక్షం అండ్లు, మెక్కిలకుడా అమ్మబడుతాయి.

మెదక్జిల్లా సంగారెడ్డి తాలూకాలో సిల్కు కస్త్రీలు తయారుచేయబడుతున్నాయి. వరంగల్లు, నిజామాబాదు, విశ్వద్రాచాదు జిల్లాలకుడా సిల్కు కస్త్రీలు వేసే పని ప్రారంభమైంది. వరంగల్లుజిల్లా అకోత్ నగర్ అనేహోట కోయప్రజలకు రిస్సేమెయివ్వటానికి సమాజ సేవాసంస్థవారి సహకారంతో పరిశ్రమల కాథ ఒక సిల్కు క్షేత్రం కదుపుచున్నారు.

సిల్కు దీరలు, మల్లన్న మెదక్జిల్లా సంగారెడ్డి తాలూకాలో, మహబూబ నగరంజిల్లా నారాయణపేటలో, రాయచూరుజిల్లా గద్వాలలో, నిజామాబాదు జిల్లా ఆమ్మూరుతాలూకాలో తయారుచేయ

బడుచున్నాయి. టెన్సరుమెన్టు, చొక్కా-
గుడ్డలు, కోటింగులు, వరంగల్లుజిల్లా హాసన్
పర్తిలో, బెలూబాదుజిల్లా చెన్నూరులో,
కరీంనగరం జిల్లాలోని మహాదేవపురంలో
తయారు చేయబడుచున్నాయి.

తోళ్ల పరిశ్రమ

హైదరాబాదుస్టేటు తోళ్ల ఉత్పత్తిలో
ఉత్పత్తి స్థానం ఆక్రమించుకున్నది. స్టేటు
మొత్తంలో 95 తోళ్లు ఈ కేంద్రా-
లున్నాయి. వీటిలో 25,000 మంది హరి-
జనులకు పని దొరుకుతున్నది. ఈ పరి-
శ్రమకు కాకులిన పుడి పదార్థాలలో ఒక
రాసాయనిక పదార్థాలు మిశ్రమ మిగతా
వన్నీ ఇక్కడే లభించుతాయి. అందుచే
ఈ పరిశ్రమ శ్రద్ధ వహించుతే అభివృద్ధి
అయ్యే అవకాశాలున్నాయి. అయినా
యిక్కడ అయ్యే మొత్తం ఉత్పత్తిలో
అధికభాగం ముడివస్తువు రూపంలో, పని-
తయారైన వస్తువు రూపంలో, పూనిన
తోళ్ల రూపంలో మద్రాసు రాష్ట్రానికి
ఎగుమతి అవుతుంది. మొత్తం వృత్తిగి
విలువ రూ. 47 లక్షలు. ఈ వృత్తిలో 1/3 క
వంతు మూత్రమే స్థానికంగా వుపయో-
గించుతారు.

తోళ్లకు కేంద్రాల సహకార సంస్థలు
ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. ఇంతవరకు
త్తుది గాక, క్రొత్తగా స్టేషన్లలో
గుర్తు గ్రామంలో పెద్దాల్లకాపు
ప్రభుత్వం భవంతో ప్రభుత్వం తోళ్లు
తూకే సహకార సంస్థ నెలకొల్పింది. తోళ్ల
పరిశ్రమ తెలంగాణాలో ఎక్కడగా వరం-
గల్లో కేంద్రీకరించుచే వున్నది.

తోళ్లు చెడిపోకుండా చూడడానికి
కాసాయనిక మందులగుల యూనిట్లు మహా

బూబునగరంలో, హైదరాబాదు జిల్లాలో
మెదక్ జిల్లా పటంచెరువు, హైదరాబాదు
నగరంలోని ముకారాబాదులో సంచార
యూనిట్లు, మహబూబునగరం, నీడ్డి
పేటలో మోడలు తగ్గిదు యూనిట్లు
పనిచేస్తున్నాయి.

గుండిల పరిశ్రమ

హైదరాబాదు నగరంలో “డెస్క్
లటెన్ ఫ్యాక్టరీ” 1916 లో స్థాపించబడి
1946 వరకు బాగా అభివృద్ధి చెందినది. ఇది
ఈ కాలంలో చిన్న చిన్నది వివిధ
లక్షీలలో ఘనమైన వంద ఫ్యాక్టరీలు
పని ప్రారంభించాయి. 1946 లో రు 170
లక్షల విలువచేసే 10 లక్షల గ్రోసుల
గుండిలు తయారు చేయబడ్డాయి. అప్పుడు
10,000 మంది కార్మికులు పనిచేసేవారు. ఈ
గుండిలు భారత దేశంలోనే గాక, విదేశా-
లకు కూడా ఎగుమతి చేయబడేవి.

కాని విదేశ చా గుండిల విపరీత దిగు-
మతియై, వివిధ పన్నులతో ఈ పరిశ్రమ
సంక్షోభంలో పడింది. ఇప్పుడు 1400
మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్న 25 గుండిల
ఫ్యాక్టరీలు మూత్రమే పని చేస్తు-
న్నాయి. వీటిలో 7½ లక్షల విలువచేసే
75 వేల గ్రోసుల గుండిలు మూత్రమే
తయారువుతున్నాయి. వీటికి కాకులిన
ముడి సరకులు, యిత్తిడి, రాగిరేకులు,
తీరా, బ్యాప, పిల్వరు, బంగారం, వెండి,
వుక్కు, యినుపరేకులు, జక్క, కొమ్ము
ఎముకలు వగైరా.

బీడిల పరిశ్రమ

స్టేటులోవున్న 190 వీడి ఫ్యాక్టరీలలో
అధికభాగం తెలంగాణాలోనే వున్నాయి.

వీటి కాపలిన కుడి అడుగు తెలుంగానా అడవులలో విస్తారంగా లభించుతుంది. హైదరాబాదునగరం, మెదక్, నిజామాబాదు, అర్మూరు, బాన్స్వాదా, దిన్ పల్లి, మార్తూరు, కేమకొండ, అమర్చింత, కరీంనగరులలో ప్రధాన వీటి ఫ్యాక్టరీలున్నాయి. వీటిలో 20,185 మంది పని చేస్తున్నారు. ప్రతి సంవత్సరం 861 కోట్ల వీటిని రియారవుతాయి.

మెదక్, బంగారపు నగిషీ పరిశ్రమ ఈ పరిశ్రమ ప్రధానంగా కరీం నగరంలో కేంద్రీకరించబడివున్నది. ఇక్కడ

200 మంది కంసాలిబత్తులు పనిచేస్తారు. వీరి పని వైఖర్యాం మొత్తం భారతదేశంలో కల్లా గొప్పది.

ఇక్కడ పెండి, బంగారపు గాజాలు, గుండీలు, పువ్వులు అతుక్కో పాత్రలు, పిగిల్లు కేసులు, ఫాకల్స్ పెన్నులు, మెడల్స్, యిక్తరు పాత్రలు, పాదరు పెట్టెలు, చెంచాలు, ఫోటోలు తగిలించే హోల్డర్లు, ఫోటో ఫ్రేములు వగైరా తయారు చేయబడుతాయి. ప్రతి సంవత్సరం ఒక లక్ష విలంకల వస్తువులు రియారు అవుతాయి.

గ్రామీణ పరిశ్రమలు

కాటిజెల్లపు పరిశ్రమ

మొత్తం 11,59,790 కాటిజెల్లు, 76,66,658 కుంజెల్లు వున్నట్లు ప్రభుత్వ దక్కలు తెలుపుతున్నాయి. ఈ జెల్లలో ఒక జెల్లమేకాక పిచుకో త్రాడు, బ్రష్లు తయారు చేయబడుతాయి.

కాటిజెల్లపు పరిశ్రమ అభివృద్ధి పరచటానికి ప్రభుత్వం 1949 లో ఒక అభివృద్ధి ప్రణాళికను అంగీకరించింది. కల్లగండ్లజిల్లాలోని కర్నూల్లో, కరంజిజిల్లాలోని చివ మెద్యాల్లో, పెదకుంజిల్లాలో పటంచెర్ల వద్ద కాటిజెల్లపు కేంద్రాలు స్థాపించబడినవి. ఇక్కడ జెల్లం తయారు చేయటమేకాక, గిరమివారి కెల్లం తయారుచేసే విధానంలో కోస్తుకూడా యివ్వబడుతుంది. కోస్తు పొందే మూడు మూసల కాలంలో వారి ప్రభుత్వం ప్రతికూ. రూ 10/- గ్యూ ఫెండు యిస్తుంది. కోస్తు పొందికాక జెల్లం తయారుచేసే పరికరాల ఖరీదు కొరత

ప్రతి కోస్తు పొందికవారికి రూ 100/- ల యివ్వబడుతాయి.

నాటుకాగితం పరిశ్రమ

మహమ్మదు రుగ్ లో 12 రాజధానిని ఫిరీనుండి బలకాబాదుకు మార్చి ప్రతిత్నించిన కాలంలో బెరంగాబాదులో కాగితపురంలో ఒక కేంద్రం ఏర్పాటుచేసి, ఈ కాలం కాగితం రియారు చేయటం ప్రారంభించారు. ఈ కాగితాన్ని మొగలు చక్రవర్తులు ఫర్మానాలు వ్రాయటానికి వుపయోగించేవారు.

ప్రస్తుతం తెలుంగానాలో మెదక్ జిల్లాలో నురాదు అనేవోట, హైదరాబాదు నగరంలో తయారుచేయబడుతున్నది. ప్రతికూ రూ. 6,000/- ల విలంకేసే కాగితం తయారుఅగుదున్నది.

ఈ కాగితానికి కాడే చుడినయితులు రక్తీకాగితం, గడ్డి, నాచ, చుడియు కాగితం వోదా. ఈ కాలంకాగితంలో ప్రభుత్వ

గతముకాగిరం, కాద్దబోద్దు, బాటింగు
శేపరు, రంగుకాగిరం, అవ్వవకాద్దలు
వగైరా వున్నాయి.

చెరుకుపానకం గానుగలు

ప్రేటులో బాగా చెరుకుపండించే
ప్రాంతాలు తెలంగాణాలో నిజామాబాదు,
కత్నాటలో వీడరు, ప్రేటులోవున్న
మొత్తం చెరుకుపానకంతోనే గానుగల్లో
పై రెండుజిల్లాలోనే నూటికి రెండు వున్నాయి.
ఈ పానకంతో చెల్లం రయారు చేయబడు
తున్నది.

తెలంగాణాలో మొత్తం ౮4౫1 గాను
గలు వున్నాయి. నిజామాబాదులో ఈ
గానుగలు చాలా ఎక్కువగా వున్నాయి.
తరువారే మెదక్ జిల్లాలో వున్నాయి.

మొత్తం ప్రేటులోవున్న గానుగల్లో తెలం
గాణాలో సగానికి పైగా వున్నాయి.

నూ నె గా ను గలు

తెలంగాణాలో నూనెగింజలు, ఆము
దాలు, వేరుశనగ, సువ్వులు బాగా పండు
తాయి. అయినా ఇక్కడ నూనె తయారు
చేసే పెద్ద మిల్లులు ఎక్కడాలేవు. పండి
పంటలో అధికభాగం ఎగుమతి చేయ
బడుతుంది.

పురాతన నాలు గానుగలు దాదాపు
అన్ని జిల్లాలలో వున్నాయి. నూనెగింజలు
అధికంగా పండి జిల్లగోండే, మహబూబు
నగరాలో ఈ గానుగలు తక్కువ.

తెలంగాణాలో ఈ గానుగల మొత్తం
సంఖ్య 8,౩17. ఇందులో ఎక్కువగా
ఆదిలాబాదు, కరీం నగరాలో వున్నాయి.

విద్యుచ్ఛక్తి

విద్యుచ్ఛక్తి విషయంలో తెలంగాణాలో ఎంత ఎక్కువ అవకాశాలున్నవో నేడంత తెలుకలది వున్నది. జలవిద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తికై ఉన్న అపార అవకాశాలను ఇంతవరకు ఏ మాత్రం ఉపయోగించిన పోవటమేగాక, స్టీముతోనూ, డీజల్ ఇంజన్లతోనూ రయానువేసే విద్యుచ్ఛక్తి ఉపయోగం అతి స్వల్పంగావుంది. హైదరాబాదు ప్రభుత్వం ప్రకటించిన రైల్వల ప్రకారం 1952-53లో తెలంగాణాలో విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి 5,38,89,616 యూనిట్లు. మొత్తం షేట్ ఉత్పత్తి 6,07,68,804 యూనిట్లు. వీటి వివరాలు 1121వ పేజీలోని పట్టికలో యివ్వబడ్డాయి.

ప్రస్తుతం హైదరాబాదు షేటు అంటూవున్న విద్యుడుకాపుడు శీంధ్రాల క్రికి 55,000 కిలో వాట్లు. దీనిలో అధిక భాగం తెలంగాణాలో వున్నది.

పై సంఖ్యలనుబట్టిచూస్తే, ఒక్క హైదరాబాదు నగరంతప్ప ఎక్కడోగా విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తిచేసే శీంధ్రాలలేవు. ఈ ఒక్క హైదరాబాదు శీంధ్రమే తెలంగాణాలో ఉత్పత్తి అయ్యేదాంట్లో 95%పైగా రయాను చేస్తున్నది.

1951-52 లో మిశిష్ట మద్రాసు రాష్ట్రంలో మిసి ఒక్కంటికి మరొక మహాన 24 యూనిట్లు, అంధ్రలో

2.7 యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేయబడుతూ ఉంటే తెలంగాణాలో 5.2 యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నది.

ఉత్పత్తి అగుచున్నదాంట్లో, ఒక హైదరాబాదులోకప్పు పరిశ్రమలకుపయోగించేది తేదనే చెప్పవచ్చు. (వరంగల్లులో ఆజంజానామిట్లు, కొత్తగూడెం, తెల్లంపల్లి చొగ్గు గనులలో, బోధన్ మిగ్నర్ ఫ్యాక్టరీలో తమ సొంత విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేసుకుంటున్నారు.)

తెలంగాణాలో బావులనుండి నీరు తోడుటకు విద్యుచ్ఛక్తి ఎంతో ఉపయోగిస్తుంది. కాని దీని విద్యుచ్ఛక్తిని ప్రస్తుతం ఏమీ ఉపయోగించుటలేదు.

విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తిచేయ వీలున్న స్థిములు

తెలంగాణానుండి ప్రవహించు కృష్ణా, గోదావరి నదునీరు వీటి ఉపయోగం ఆధారంగా, ప్రక్కనున్న అంధ్రరాష్ట్రంతో కలిసి జాయింట్లుగా జల విద్యుచ్ఛక్తిని చాల పెద్ద ఎత్తున ఉత్పత్తి చేయగల అవకాశం ఉన్నది. ఇట్లే తెలంగాణాలో చాలా విస్తారంగా ఉన్న బొగ్గు ఆధారంగా ధర్మశ విద్యుచ్ఛక్తిని ఎక్కడోగా రయాను చేయవచ్చును.

వర్గము	వినియోగదారుల సంఖ్య	1952 లో ఉత్పత్తి (యూనిట్లలో)
1. హైడ్రోపావ్	19,890	5,04,54,055
2. సికిందరాబాదు	6,814	...
3. విజాపూరు జిల్లా విద్యుచ్ఛక్తి ప్రణాళికలు	798	24,18,000
4. నారాయణపేట	359	
5. వరంగల్లు	1,457	
6. ఎల్లందు	253	
7. కరీంనగరు, ఆజమాబాద్ ధర్మర్ విద్యుచ్ఛక్తి ప్రణాళికలు	367	3,04,057
8. రామగుండం ధర్మర్ పవర్ ప్రణాళికలు	131	2,18,554
9. ఖమ్మం	136	...

తెలంగాణ మొత్తం

29,510

5,88,89,666

స్టేటు మొత్తం

84,812

* 6,07,68,814
కోవాట్లు

ఇంతవరకు సేకరించబడి సమాచారాన్ని లభ్యతయైన తరువాత ఈ క్రింది స్థాయిలకు నిర్వహించబడుతున్నది, రద్దీరా నుండి పది లక్షల కోవాట్లు విద్యుత్తు ఉత్పత్తి చేయబడుతుంది. విద్యుత్తు ప్రకారం పేరిట ఉత్పత్తి అవుతుంది.

గోదావరిలోని అభివృద్ధిస్థాయి దీనికంటే తక్కువగా, ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి సంబంధించిన వివరాలు సేకరించబడవు.

మరియు, నదులు, ప్రాజెక్టులు' క్రింద ఉత్పత్తి చేయబడుతుంది. దీనికంటే జరిగిన విద్యుచ్ఛక్తి గురించి ఎక్కువగా ఉత్పత్తి అవుతుంది. 11 ప్రాజెక్టులు ఈ ప్రాజెక్టులకు విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేసే కేంద్రాలు నిర్మించబడుతున్నాయి.

(1) కాటకూరు రిజర్వాయరు వద్ద 45,000 కోవాట్లు.

(2) ఉత్తరప్రదేశ్ కాటకూరు వద్ద

స్టేటు మొత్తం ఉత్పత్తిగా చూపబడిన విద్యుచ్ఛక్తిలో ప్రభుత్వం ఉత్పత్తి చేసినది, యితరల వద్ద కొన్ని 52, 61, 801 కోవాట్లు కలిపి ఉత్పత్తి.

పథకం పేరు	స్కీము స్వభావం	ఉత్పత్తి కోలావాట్లలో
1. గోదావరిలోని అభివృద్ధి స్కీముక్రింద	జల విద్యుచ్ఛక్తి	1,75,000
2. గోదావరిపై ఇంచనపల్లి స్కీము	"	2,00,000
3. టైక్ గంగాస్కీము	"	80,000
4. పందికొండ స్కీము	"	2,10,000
5. కుంగభద్ర స్కీము	"	1,00,000
6. విజాంసాగర్ స్కీము	"	80,000
7. దేవనూరు స్కీము	"	40,000
8. రామసుందం ఛగ్గర్ పవర్ స్కీము	ధర్మశ్	1,52,000
		9,37,000

చోట్ల నీరు ఎక్కువంది క్రిందకు పడుతుంది. దీటిలో ముఖ్యమైనది కడం నదిపై జల పాతం. ఈ కాలువవల్ల కడిపి 60,000 కోలావాట్ల విద్యుత్ ఉత్పత్తి అవుతుంది.

(2) దక్షిణ కాలక్రింద లెండువోట్ల నీరు ఎక్కువంది పడుతుంది. దీటిపై 40 వేల కోలావాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది.

(3) దక్షిణ విద్యుచ్ఛక్తి అభివృద్ధి కాలక్రింద వాలువోట్ల నీరు ఎక్కువంది పడుతుంది. దీటిపై 80,000 కోలావాట్ల ఉత్పత్తి అవుతుంది.

ఈ ప్రాజెక్టుపై ప్రస్తుత అంచనాల ప్రకారము 1,75,000 కోలావాట్ల జల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది. ఈ ప్రాజెక్టు క్రిందకు ఇప్పుడు తమిళ ఛానెలికి 80,000 కోట్ల భూభ్రమణులు దీనింటే ఎక్కువ దీనిని నిలువలేక నిధంగా పెంచి కట్టయిన ఇంకా ఎక్కువ విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది.

దిగువగోదావరి ప్రాజెక్టులు :

గోదావరిలోని అత్యధికభాగం నీరు గ్రామీణులకు ముదలగు వాటి నుండి వస్తుంది. కాని ఇది కలిపి చోటి నుండి పోలకుండు వరకు, రేచి కర్ణాటకానది తుప యోగింజీ ప్రాజెక్టులు కట్టు అవకాశంలేదు. దీని నిర్మాణమునకు కట్టి, దీనివల్లగా జల విద్యుచ్ఛక్తిని ఎక్కువగా ఉత్పత్తిచే అవకాశాలున్నవి. దీనిని గురించి ఇంత వరకు జరిగిన పరిశోధనలున్నవి ఈ జల విద్యుచ్ఛక్తి స్కీములు రేచురు చేయ బడ్డాయి :

1. ఇంచనపల్లి వద్ద నీరు 120 అడుగుల క్రిందకు పడుతుంది. టైక్ గంగాపై మధ్యపర్జీ ప్రభుత్వం కట్టదలచిన దానినంటే కడత నీరును నూత ఇంజనులు ఉపయోగించవచ్చు. ఇట్లు అన్ని విధాలా తెలుంగాదాలో విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయటంక నిన్ను ఉత్తమ ప్రణాళిక

ఇది ఒకటిగా ఎంచుకున్నది. దీనిక్రింద 2 లక్షల కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి రయారతరుంది.

2. మెగగలా నదిపై నిర్మించే ప్రాజెక్టు క్రింద 80,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి రయారతరుంది.

తెలంగాణ, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గోదావరినది మొత్తం ఆంధ్ర జాతీయ సమితి ప్రయోజనాల దృష్టితో ఉపయోగించుటకేండులకు పరిశోధించుతే, ఇంకా చాల జలవిద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి స్థానాలు రయారతరుంది.

కృష్ణానదిపై ప్రాజెక్టులు

కృష్ణానదిపై దిగువ గోదావరిలోయ, దిగువకృష్ణా, భీమాపర్వత ప్రాజెక్టులవ్వారా విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది. ఇవి ప్రధానంగా కర్ణాటక ప్రాంతం (హైదరాబాద్ క్షేత్ర) లోనివి.

దిగువ కృష్ణాలోయలో తెలంగాణాకు అనుకూలమున్న ప్రాంతంలో పరిశోధనలు జరిపింది. నందిగండ్ల ప్రాజెక్టుకు మార్చి. అది కూడ, హైదరాబాదు ప్రభుత్వం కట్టదలచిన చిన్నదాము నిర్మాణ దృష్టిలో. దీని నుండి 2,10,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయబడుతుందని అంచనా. కాని అటు ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి గూడ ఉపయోగపడునట్లు 500 అడుగుల ఎత్తుగల దాము కట్టి ఎత్తున నీటిని నిలవ చేసినట్లయితే ఇంకా ఎత్తున విద్యుచ్ఛక్తి రయారతరుంది.

పరిశోధనలు జరుపకులసిన ప్రాంతం ఇంకా తున్నది.

తుంగభద్రానదిపై ప్రాజెక్టులు

తుంగభద్రా ఇర్రిగేషన్ స్కీము క్రింద

మొత్తం లక్ష కిలోవాట్లపై విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయబడుతుందని అంచనా.

ప్రారంభంలో తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు దాం కష్టం. 1 పవర్ స్టేషన్ నిర్మింపబ్బారు. ఇది 37,500 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేస్తుంది. ఇది పూర్తి అయ్యారక, దీన్ని విద్యుచ్ఛక్తి రాయ్ మారు బిల్లు (ప్రధాన భాగం కర్ణాటక) లోని ప్రాంతాలకేగాక, తెలంగాణాలోని వారాయాపేట, హైదరాబాదులకు గూడ పంపిణీ చేయబడుతుంది. ఈ పవర్ స్టేషన్ తర్వాత కాలవపై దిగువున 10 మైళ్ళలో 60 అడుగుల ఎత్తునుండి నీళ్ళుపడి ప్రదేశం శివాత్రులం అనే చో తున్నది. ఇక్కడ 30,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి రయారతరుంది. శివాత్రులం నుండి రిమ్యూట్రులకష్ట వీధిపై విజయాయు క్రింద 10,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ఇంకా పై ప్రధాన కాలవల అదనంగా ఉండే నీటిని తుంగభద్రా లోనికి కలుపుటకై త్రవ్వబడి కాలవ మొగిలో 190 అడుగుల ఎత్తునుండి నీరు పడుతుంది. ఇచ్చట నీరు ఉప్పురంగా పాత కాలంలో 50,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది. ఇలా అనే మరొకచోట 10 కేల కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది.

ఈ స్కీములో దాం కష్ట 37,500 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి కేంద్రాన్ని మట్టుకు పంచకష్ట ప్రదేశంలో చేర్చి నిర్మించ బానుకున్నామని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. నిజాంసాగర్ విద్యుచ్ఛక్తి స్కీము

ఈ పథ్యంకై కట్టబడిన నిజాంసాగర్ విజయాయు (కెయ్) ప్రధాన కాలవ.

లోనికి నీరుపోయేచోట జల విద్యుచ్ఛక్తి కేంద్రం నిర్మించబడుచున్నది. దీన్నుండి 15,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది. స్థానికంగా కొద్దిగానే ఉపయోగించబడుతుంది. ఎక్కువ భాగం హైద్రాబాదు నగరానికి తీసుకు వచ్చుటకై తిగలు వేయబడుచున్నవి.

దేవనూరు స్కీము

నిజాం సాగరుకు వైన మంచీరానది పెద్దవంపు తిరుగుతుంది. ఇచ్చట దేవనూరు గ్రామంవద్ద ఒకడాము కట్టి, దీన్నుంచి నీటిని సరాసరి నిజాంసాగరు చెరువులో పడేటట్లు చేస్తే 375 అడుగుల నీటి దిగుడు ఏర్పడుతుంది. 1200 హ్యూసెల్ల నీరు నిరంతరం పారుతుంది. ఈ కాలువపై రెండు చోట్ల పవరు స్టేషన్లు కడితే మొత్తం 40,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతుంది. అంతేగాక, ఈ డాములోని నీరు వల్ల నిజాంసాగరు జల విద్యుచ్ఛక్తి స్కీముపై రెట్టింపు విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయవచ్చు.

ఈ రిజర్వాయరులోని నీటి ద్వారా నిజాంసాగరు క్రింద సేవ్యం అయ్యే భూమిని పెంచవచ్చు. హైద్రాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాలకు ముందు కావలసిన అదనపు నీటిని ఇచ్చటనుండి సులభము చేయవచ్చును.

ధర్మల్ విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి

ఇంతవరకు వైన వివరించినవన్నీ జల విద్యుచ్ఛక్తి స్కీములు (Hydro-Electric Power Schemes) నీటితోపాటు తెలంగాణాలో విస్తారంగా లభ్యమవుతున్న బొగ్గు సహాయంతో ధర్మల్ విద్యుచ్ఛక్తిని కూడ ఎక్కువగా తయారు చేయవచ్చును.

గోదావరి నదిపై కరీంనగరు జిల్లాలోని ముల్తన్ అబాద్ కాలాకాలో శున్న రామగుండం వద్ద ఇట్టి పెద్ద ధర్మల్ పవర్ స్టేషను గోదావరి లోయ అభివృద్ధి పథకంలో భాగంగా నిర్మించాలని హైదరాబాదు ప్రభుత్వం నిశ్చయించింది. ఎండా కాలంలో నీరు తక్కువగా నున్నప్పుడు, వర్షాలులేని కాలాల్లో కొరతపడే జల విద్యుచ్ఛక్తిని పూర్తి చేయుటకు ప్రధానముగా ఈ స్కీము ఉద్దేశింపబడింది.

దీని చుట్టుప్రక్కల విస్తార భూవిజనంపడ, ఇతర సహజ సంపద వుండటం, దగ్గరనే బొగ్గు, శున్నపురాయి విస్తారంగా దొరకటం గోదావరినుంచి నీరు తుష్కలంగా దొరకటం వల్ల, ధర్మలు విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయుటకు చాల అనుకూలమైన పరిస్థితులున్నవని ఇంజనీర్ల అభిప్రాయం.

37,500 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తికై ఒక పవరు స్టేషను రామగుండం వద్ద ప్రభుత్వం నిర్మించ బూనుకున్నది. తర్వాత అవసరాలనుబట్టి 1,52,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయబడుతుంది.

హైద్రో ధర్మల్ స్టేటు గ్రిండ్ సిస్టం

వైన వివరించిన హైద్రో పవరు స్టేషన్లు ఈవరకే మొత్తం 7,85,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేస్తవి. అట్లే నూచించిన ధర్మలు స్టేషన్లు 1,52,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి సుత్పత్తి చేయగలవు. చిన్న ప్రాజెక్టులపై ఉత్పత్తి అయ్యేది అటుంచి, ఈ పెద్ద హైద్రో ధర్మల్ పవరు స్టేషన్లనుంచి తెలంగాణాలో మొత్తం శక్తిమారు 10 లక్షల కిలోవాట్ల విద్యుత్తు ఉత్పత్తిచేసే అవకాశం ఉంది.

ఇట్లు ఉత్పత్తి కాగల విద్యుచ్ఛక్తిని పంచుటకై హైడ్రో - ధర్మల్ గ్రిండ్ సిస్టంను గురించి ఇంజనీర్లు ఒక ప్లాను తయారుచేశారు. ఇంతవరకు తయారు చేసిన ప్లాను ప్రకారం తుంగభద్ర ప్రాజెక్టుకింద ఉత్పత్తి అయే పవరు పంపకంకు సంబంధించినది ఒకభాగం. ఈ విద్యుచ్ఛక్తిలో 182 కిలోవాట్లను ఇట్లు రాయచూరు మీదుగా హైదరాబాదుకు, గుల్బర్గా మీదుగా మహబూబనగరుకు, పాపన్న శేతుకు తీసుకపోవాలని ప్లాను. గోదావరి లోయ స్కీముకింద హైడ్రో పవరు స్కీములు, రామగుండం క్రింద ధర్మల్ పవరు కలిపి, దీన్ని వరంగల్లు, హైదరాబాదు, లకు తీసుకొనిపోవుటకు, ఇతర ప్రాంతాలకు పవరు సప్లయి చేయుట ఈ గ్రిండ్ లో ఒక ప్రధాన భాగం. దేవనూరు స్కీము తయారు అయ్యాక, ఇది తుంగభద్రా సిస్టంతో, పాపన్న శేతు మీదుగా కలుపబడుతుంది. హైదరాబాదు, సికిందరాబాదులలోని సిస్టం నుడ కలిపితే ఇది తెలంగాణాలో వికాస భాగాన్ని కలుపుతుంది.

నిర్మాణంలోపున్న స్కీములు

ప్రభుత్వ ప్రకటనల ప్రకారమే ప్రస్తుతం నిర్మించబడుచున్నవి:

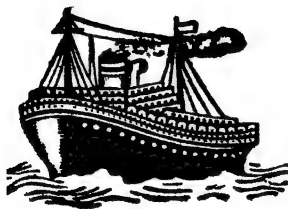
1. నిజాంసాగరుస్కీము — విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి : 15,000 కిలోవాట్లు.

2. తుంగభద్రామహామై మొదటి పవరు హౌస్, దీని ఉత్పత్తి : 22,500 కిలోవాట్లు. ఈ స్కీము పంచవన్న ప్రణాళికలో చేర్చబడింది.

3. హైదరాబాదు ధర్మలు పవరు స్టేషను అభివృద్ధి — వచ్చే అధికోత్పత్తి : 7,500 కిలోవాట్లు.

4. రామగుండం ధర్మల్ స్టేషను నిర్మాణంలో ఒక భాగం - ఉత్పత్తిశక్తి : 37,500 కిలోవాట్లు. (కాని దీని నిర్మాణం చాలా వంటుపడిపోయినట్లు తెలుస్తున్నది)

ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం ఇకన్ను నిర్మించబడినపుడు కొత్తగా ఉత్పత్తి అయే విద్యుచ్ఛక్తి : 82,620 కిలోవాట్లు మాత్రమే.

రహదారులు

తెలంగాణలో రోడ్లు, రైళ్ళు ప్రధాన రహదారులు. మొత్తం స్టేటులోగానీ, తెలంగాణలోగానీ నీటికాలవ రహదారులు లేవు. ఆంధ్రలో వున్నమాదిరిగా తెలంగాణలో యింతవరకు చెప్పుకోదగ్గ నదీ ప్రాజెక్టులు ఏమీలేని కారణంగా రహదారులుగా ఉపయోగపడే కాలువలు కూడా లేవు. తెలంగాణనుండి ప్రవహించే నదులు ఎక్కువ పల్లాలనుండి ప్రవహించడం, తత్ఫలితంగా నదుల ప్రవాహం విపరీత పోకెడలు కలిగి వుండటం మూలంగా నదులుకూడా రహదారులుగా ఉపయోగపడకుండా పోవుచున్నాయి.

పై రెండు రహదారులు గాక విమానయాన సర్వీసుకూడా తెలంగాణలో వున్నది. హైద్రాబాదు నగరంలో వున్న విమానకేంద్రం విమాన సర్వీసు కూడలి మద్రాసునుండి నాగపూరు, ఢిల్లీ, బొంబాయి, బెంగళూరునుండి బొంబాయి, నాగపూరు, ఢిల్లీ వెళ్ళే విమాన సర్వీసులు హైద్రాబాదు నగర బేస్ కేట విమానాశ్రయంలో దిగుతాయి. ఈ విమానకేంద్రం పైలటు ట్రైనింగు కేంద్రంగా కూడా ఉపయోగపడుచున్నది.

రైల్వే రహదారులను చూచినప్పుడు కూడా హైద్రాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాల్ కుతుండా వరంగల్లు జిల్లాలోగల కాశీపేటకూడా రైల్వే కూడలి. తెలంగాణలో బ్రాడ్ గేజ్, మీటర్ గేజ్

రైసులు రెండూ వున్నవి. బ్రాడ్ గేజ్ రైసు వాడి, విభారాబాదు మీదుగా హైద్రాబాదు, సికింద్రాబాదు వరకు, అక్కడినుండి కాశీపేట రైల్వే కూడలి వరకు పోతుంది. కాశీపేటనుండి యీ రైసు రెండుగాచీలి ఒకటి ఉత్తరదిశన బల్లర్నా మీదుగా వర్ధా, నాగపూరు, ఢిల్లీ చేరుతుంది. రెండవరైసు దక్షిణదిశగా తెల్లి విజయవాడ, మద్రాసు వరకు వెడుతుంది. కాశీపేటనుండి విజయవాడ వెళ్ళే బ్రాడ్ గేజ్ రైసు దోర్నా కల్లువద్ద చీలి ఒక రైసు కొత్తూడెం బొగ్గుగనులకు, రెండవరైసు భద్రాచలం రోడ్డుకు వెడుతుంది. తెలంగాణలో ఈ బ్రాడ్ గేజ్ రైసు మొదట జిల్లాలోని విభారాబాదు, హైద్రాబాదు జిల్లా, నల్లగొండ జిల్లాలోని భువనగిరి, రామన్నపేట తాలూకాలనుండి వరంగల్లు చేరుతుంది. ఉత్తరాన కరీంనగరం, ఆదిలాబాదు, దక్షిణాన వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలనుండి వెడుతుంది. తెలంగాణలో ఈ బ్రాడ్ గేజ్ మొత్తంపొడవు 528 మైళ్ళు వున్నది. స్టేటు మొత్తం బ్రాడ్ గేజ్ రైసు పొడవులో 76.7% వుంది.

బ్రాడ్ గేజ్ రైసుతోపాటు తెలంగాణా మిగతా జిల్లాలనుండివెళ్ళే మీటర్ గేజ్ రైసుకూడా వుంది. ఈ రైసు హైద్రాబాదు నగరం, కాచీనూడెం, సికింద్రాబాదులనుండి ప్రారంభమై రెండుగాచీలుతుంది. ఒకరైసు ఉత్తరదిశగా

మెదక్, నిజామాబాదు జిల్లాలనుండి మరాఠ్వాడలోని నాందేడు, జోరగాబాదు మీదుగా మన్మాడ్ రైల్వేకుడలికి చేరు తుంటుంది ఈ రైలుకు ఆదిలాబాదునుండి ఒకరైలు వచ్చి నాందేడు జిల్లాలోని ముఘ థేడ్ స్టేషనువద్ద కలుస్తుంది. ఇక మీటర్ గేజ్ రెండవరైలు సికింద్రాబాద్, కాచీ గూడెం స్టేషనులనుండి దక్షిణదిశగా మహ బూబునగరం మీదుగా ఆంధ్రలోని కర్నూలువేరే, అక్కడినుండి ద్రోణాచలం వెళ్తుంది. తెలంగాణాలో ఈ మీటరు గేజ్ రైలు మొత్తంపాడవు 830 మైళ్ళు. మొత్తం స్టేటులోని మీటరుగేజ్ రైలు పాడవులో 44% వుంది. ఈ రకంగా తెలంగాణాలో నలువైపులా అన్ని జిల్లాల గుండా వెళ్ళే రైలు మార్గాలున్నాయి. ఈ రైలుమార్గం మొత్తంపాడవు స్టేటు మొత్తం రైలుమార్గాల పాడవులో 59.70% వున్నది.

తెలంగాణా అన్ని జిల్లాలలో ఈ రైలు మార్గాలన్న పుటికీ నల్లగొండజిల్లాలో ఒకటి రెండు తాలూకాలకు తప్ప నల్లగొండ జిల్లా కేంద్రానికి రైలుమార్గంలేదు. ఈ కారణంచేతనే నల్లగొండజిల్లా భువనగిరి తప్ప వ్యాపారవిషయాలలో చాలా వెనుక బడివున్నది. నైజాంకాలంలో ఆంధ్రలోని కర్నూలుకు తాలూకా మార్చెననుండి నల్లగొండ మీదుగా భువనగిరి బ్రాడ్ గేజ్ రైలుకు కలిపే ఒకరైలు వేయాలని అలా చనవేశాడు. ఈ ఆలోచననే నందికొండ ప్రాజెక్టు నిర్మాణంతోపాటు ఆచరించ బోతున్నామని లాల్ బహదుర్ శాస్త్రి (కేంద్ర రైల్వేల మంత్రి) మార్చి 1950 పార్లమెంటు సమావేశంలో అన్నారు. స్టేటు

రైల్వేల పరిస్థితినిగురించి ఆయన యింకా యిలా అన్నారు:

“హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో రైల్వే మార్గాలుచాలా తక్కువగా వున్నాయి. ఖనిజసంపద, గొప్ప ఆటవిక సంపదలతో తులతూగుచున్న ఆదిలాబాదు, కరంగల్లు, కరీంనగరం జిల్లాలు రైల్వే మార్గాల విషయంలో యిప్పటికీ వెనుకబడివున్నాయి... నందికొండ ప్రాజెక్టు నిర్మాణం తరువాత నల్లగొండలో రైల్వేరైలు నిర్మించితే ఆ ప్రాంతాలు బాగా అభివృద్ధి అవుతాయి. అలాగే కరీంనగరంలో రామగుండం ధర్మలు విద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణం తర్వాత అక్కడ ఏర్పడబోయే పెద్ద పెద్ద పరిశ్రమలకు ఆ ప్రాంతంలో రైల్వే రైలు నిర్మాణం ఎంతో అవసరం.”

(దక్కను క్రానికల్, మార్చి 14, 1954)

తెలంగాణాలో వున్న మొత్తం రైల్వే మార్గాల పాడవును చూచినపుడు ప్రతి 100 చు. మైళ్ళ విస్తీర్ణానికి 2.1 మైళ్ళ రైల్వే రైలు ఉన్నది. భారత యూనియనులో ప్రతి 100 చు. మైళ్ళ విస్తీర్ణానికి 2.5 మైళ్ళు వున్నది.

ఈ రైల్వే రహదారులపై వచ్చే ఆదాయం రైలు స్టేటు మొత్తానికి వున్నవి తప్ప ప్రాంతీయ ప్రాతిపదికపైలేవు. అయినా తెలంగాణాలోవున్న మొత్తం రైలు మార్గాల పాడవునుబట్టి అంచనా రైలు స్టేటు తీయవచ్చు.

1950-51 సం. ప్రభుత్వ రైలునుబట్టి స్టేటులోని రైల్వేలపై మొత్తం ఆదాయం (Gross Income) 654.24 లక్షల రూపాయలు వచ్చింది. ఇందులోనుండి భరణున్న పోను నికరాదాయం 171.18 లక్ష

లున్నది. మొత్తం ఆదాయం ప్రతి సంవత్సరం పెరిగిపోతున్నా నికరాదాయం మాత్రం తగ్గిపోతున్నది. ఈ 1949-50 లో మొత్తం ఆదాయం 647.81 లక్షలుండగా 1950-51 లో 654.24 లక్షలున్నది. కాని నికరాదాయం 1949-50 సం॥లో 187.85 లక్షలుండగా, 1950-51 సం॥లో 171.18 లక్షలు వున్నది. అనగా 16.22 లక్షలు తగ్గిపోయింది. రైల్వేలో ప్రయాణం చేసినవారి సంఖ్య మాత్రం పెరుగుతూనే వున్నది. 1949-50 సం॥లో మొత్తం ప్రయాణం చేసినవారిసంఖ్య 255.97 లక్షలుండగా, 1950-51 సం॥లో మొత్తం ప్రయాణం చేసినవారి సంఖ్య 265.12 లక్షలున్నది. అనగా 1949-50 సంవత్సరానికిన్న 1950-51 సం॥ లో 9.15 లక్షల మంది అదనంగా ప్రయాణం చేసినా మొత్తం ఆదాయం పెరిగినా నికరాదాయం మాత్రం 16.22 లక్షలు తగ్గినట్లు చూపబడింది.

ఇక 1950-51 సం॥ ప్రభుత్వ రైల్వే మొత్తం ఆదాయం 654.24 లక్షలు అన్నప్పుడు, ప్రతి మైలుకు సంవత్సరానికి రూ. 45,496-8-0 లు ఆదాయం వచ్చినట్లు తెలుచున్నది. దీనినిబట్టి తెలంగాణాలో వున్న మొత్తం 858 మైళ్ళపొడవు రైలు మార్గంపై వచ్చిన ఆదాయం యింపుమింపు 390.36లక్షలని అంచనావేయవచ్చు. రైల్వే లోని కేంద్రప్రభుత్వంక్రిందికి వెళ్ళినందున ఈ ఆదాయం కూడా కేంద్రానికి వెళ్ళుచున్నది.

ఇక రహదారుల్లో రెండవ ప్రధాన భాగం రోడ్డు రవాణాశాఖక్రింద వున్నది. రోడ్డు రవాణా రెండు విధాలుగా వున్నదని చెప్పవచ్చు. ఒకటి ప్రయాణికులకు

సంబంధించినది. రెండవది వస్తు సామాగ్రి రవాణాకు చెందినది. ప్రయాణ సౌకర్యా లకు సంబంధించినంతవరకు, అక్కడక్కడ పిల్లరూట్లమీదతప్ప, ప్రభుత్వ రోడ్డురవాణా శాఖవారే బస్సురూట్ల నన్నిటిపై గుత్తాధికారం కలిగివున్నారని చెప్పవచ్చు. వస్తు సామాగ్రి రవాణా మాత్రం ప్రయుక్తము మోటారు ట్రక్కులద్వారా ఎక్కువగా సాగుచున్నది. రోడ్డు రవాణాశాఖవారు కూడా కొన్ని ట్రక్కులు, లారీలు నడుపుచున్నారు.

ఈ ప్రభుత్వ బస్సు సర్వీసు పద్ధతిని మొట్ట మొదటిసారిగా రైల్వే శాఖవారు 1932 సం॥లో 27 బస్సులతో ప్రారంభం చేసారు. 1937 సం॥ నాటికే ఈ సర్వీసు శాఖ లాగా అభివృద్ధి చెందినది. 1937 నాటికే 818 బస్సులు 4,000 రూటుమైళ్లపై పని చేయసాగినవి. 1951 నాటికి ఈరూటు మైళ్లు 5,204 మైళ్ళవరకు పెరిగినాయి. అనగా ఈ మైళ్ళను ఒకే రైసులో పెడితే భారతదేశంమండి ఇంగ్లాండుకు చేరుతుంది

అయితే పోలీసు యాక్సును జరిగి రైల్వే శాఖ కేంద్రప్రభుత్వం క్రిందికి చీలిపోయిన తరువాత, ఈ రోడ్డు రవాణాశాఖను స్టేటు ప్రభుత్వం తన అధీనంలోకి తీసుకున్నది.

ప్రస్తుతం తెలంగాణాలో మొత్తం 3427 మైళ్ళపొడవు రోడ్డు వున్నాయి. ఇందులో 2,781 మైళ్లు కంకరరోడ్లే. సిమెంటు, తారురోడ్లు మాత్రం ప్రాద్రాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాలవరకే పరిమితమై వున్నాయి. తెలంగాణాలోని ఈ మొత్తం రోడ్ల మైళ్ళపొడవు (1952) తదితర వివరాలుక్రింది పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

జిల్లా పేరు	కంకరలోడు		మట్టిలోడు		ని మెంటులోడు		తారులోడు		మొత్తం పొడవు	
	మైళ్ళు		మైళ్ళు		మైళ్ళు		మైళ్ళు		మైళ్ళు	
పైదరాబాదు	...	216	67	42	10	335				
మహబూబ్ నగరం	...	464	190	654				
అదిలాబాదు	...	306	306				
నిజామాబాదు	...	387	19	406				
పైదవర	...	337	11	348				
కరీంనగరం	...	305	68	373				
వరంగల్లు + ఖమ్మం	...	452	42	2	...	496				
నల్గొండ	...	314	195	509				
తెలంగాణ మొత్తం		2,781	592	46	10	3,427				
నీటి మొత్తం	...	5,389	746	52	10	6,176				
మొత్తం నీటి పొడవులో తెలంగాణాకాతం		51.8%	79.3%	55.5%				

స్టేట్ లోని మొత్తం రోడ్ల పొడవులో తెలంగాణలోని రోడ్ల పొడవు 55.5% ఉన్నది. తెలంగాణలో ప్రతి నూరు చ|| మైళ్ళకు 8.4 మైళ్ళ రోడ్లు వున్నట్లు తేలుతున్నది.

క్రింది పట్టికలో ఈరోడ్లమీద 1952-53 సంవత్సరపు ప్రభుత్వ రైళ్ల ప్రకారం ఎన్ని బస్సులు, లారీలు, బరిడ్లు యిత్యాదులు తిరుగుతున్నాయో ప్రక్క పేజీలోని పట్టిక వివరిస్తుంది.

తెలంగాణ జిల్లాలలో ప్రభుత్వ రోడ్డు రవాణా కాఖ వారు నడిపే ప్రయాణ బస్సులు మొత్తం 1084 వున్నాయి. ఇందులో 881 మైద్రాబాదు, సికింద్రాబాద్ నగరాలలోనే వున్నాయి. ఇక మిగతా జిల్లాలలో చూచినప్పుడు వల్లగొండ, మహబూబ్ నగరం, నిజామాబాదులలో ఎక్కువగా వున్నాయి. ఈ జిల్లాలలో కేంద్ర రోడ్డు రవాణా కాఖ యొక్క ఉప కాఖలు ఏర్పడి పనిచేస్తున్నాయి. అయితే ఈ ఉపకాఖల క్రింద నడిచే బస్సులపై వచ్చే ఆదాయం మాత్రం ఎప్పటి కప్పుడు కేంద్ర కాఖకు పంపుతూనే వుండాలి.

1951 సం|| ప్రభుత్వ రైళ్ల ప్రకారం సర్వీసులో వున్న మొత్తం స్టేటు బస్సులలో 540.55 లక్షలమంది ప్రయాణించేసినట్లు వున్నది. అనగా స్టేటు జనాభాకు దాదాపు 8 రెట్లు ప్రజలు ఈ బస్సులలో ప్రయాణం చేశారనవచ్చు.

అయితే ఈ ప్రయాణీకుల రైళ్లు ప్రాంతీయ ప్రాతిపదికపై లభ్యంకాలేదు. వై రైళ్ల ప్రకారమే ఈ బస్సు సర్వీసుపై 272.51 లక్షల రూపాయలు మొత్తం ఆదా

యము (Gross income) వచ్చింది. అయితే 218.37 లక్షలు వివిధ హాళులక్రింద ఖర్చయినట్లు, నికరాదాయం 59.14 లక్షలే అయినట్లు ప్రభుత్వ రైళ్లనుండి బోధపడుతున్నది. వచ్చిన మొత్తం ఆదాయాన్ని బట్టి ప్రతిమైలుకు యింను మించు రె, 288 రూపాయల ఆదాయం వచ్చిట్లు తేలుచున్నది. తెలంగాణలో 1951 సంవత్సరం ప్రభుత్వ రైళ్ల ప్రకారమే 8016 మైళ్ళ పొడవు రోడ్లున్నాయి. అనగా తెలంగాణ ప్రాంతం ఆదాయం 157.98 లక్షలు వుండి వుంటుంది. అయితే వున్న రోడ్లన్నీ బస్సు సర్వీసుక్రింద రూటు మైళ్ళ కాకపోవచ్చు. ఉదాహరణకు 1951 సంవత్సరంలో స్టేటు మొత్తంలో 5488 మైళ్ళ రోడ్లు వుండగా బస్సు సర్వీసు క్రింద వున్న రూటు మైళ్లు 5204. ఆరకంగా తెలంగాణ రోడ్లపై వచ్చే మొత్తం ఆదాయాన్ని చూచినప్పుడు తెలంగాణలోని ప్రతి ఒక్కరు సంవత్సరానికి బస్సు కిరాయిల క్రింద 1.6 రూపాయలు చెల్లించుచున్నారని చెప్పవచ్చు.

రోడ్డు రవాణాకాఖ ఆదాయం ప్రతి సంవత్సరం పెరుగుతూనే వున్నా, ప్రయాణీకుల బస్సు చార్జీలు మాత్రం తగ్గడంలేదు. మైలుకు అణాచొప్పున బస్సు చార్జీలు విధించడం ప్రయాణీకులపై విపరీత భారం వేయటమే. ఇంత విపరీత చార్జీలు మరేక్కడా లేవు.

ప్రభుత్వం నడిపే ఈ బస్సు సర్వీసులు, వాటి రూటు స్టేట్ వైకాఖ్యం దృష్ట్యా చాలా పరిమితంగానే వున్నాయని చెప్పక తప్పదు. రోడ్లుగానీ, బస్సులుగానీ మహా ఎక్కువైతే జిల్లాలలో వున్న తాదాకా

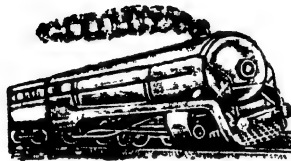
జిల్లా పేరు	1951 లో ఎదుల బంధులు	1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం మోటారు శక్తులు						
		ప్రభుత్వ ఆర్. టి. డి. బస్సులు	ట్రక్కులు	కెరాయి మోటారు కార్లు	స్వంత మోటారు కార్లు	మోటారు ట్రైక్లర్లు	మొత్తం మోటారు బంధులు	కార్ల నడింపులైసెన్సులు సంఖ్య
తూర్పుగోదావరి	18,569	881	1,742	196	5,504	2,010	10,883	14,389
మహబూబ్ నగరం	39,729	52	88	7	182	38	362	571
అదిలాబాదు	64,822	1	57	...	5	1	64	57
విజాపూరు	48,522	41	169	13	165	59	447	589
మెదక్	27,448	3	64	8	107	85	212	98
కరీంనగరం	72,670	16	67	...	24	125	282	390
* వరంగల్లు - ఖమ్మం పల్లిగొండ	55,805	31	157	22	201	36	447	...
	42,441	59	62	2	87	19	229	443
తెలంగాణ మొత్తం	3,59,006	1,084	2,401	248	6,275	2,823	12,826	16,532
నేలు మొత్తం	6,60,086	1,487	3,195	383	7,183	2,555	14,783	19,204

* 1952-53 లెక్కల లభ్యం కానందున 1949-50 లెక్కలే ఇవ్వబడ్డాయి.

కేంద్రాలను ఒక దానితో మరొకదానిని కలిపే అంతరకే పరిమితమై వున్నాయి. అదిలాబాదు, కరీంనగరు జిల్లాలలో ఈ మాత్రంకూడా లేవు.

వైనమాపిన రోడ్లపై 1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం 3.59 లక్షల

ఎక్కువబండ్లు, 1084 ఆర్. టి. డి. బస్సులు, 2401 ట్రక్కులు, లారీలు, 248 కిరాయి కార్లు, 6275 స్వంతకార్లు, 2328 మోటారు సైకిళ్ళు తిరిగినట్లు తేలింది. 1131 వ శేజీ లోని పబ్లిక్ లో పీటీజిల్లాలవారి వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

విద్య

తెలంగాణా విద్యా విషయాలలో చాలా వెనుకబడివున్నది. మొత్తం స్టేటులో పోల్చి చూచినా తెలంగాణా ప్రాంతం వెనుకబడివున్నది. జనాభాలో నూటికి 9 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. జనాభాలో పురుషులు, స్త్రీలు దాదాపు సమానంగా వున్నా, అక్షరాస్యతలో మగవారు 15.1 శాతంవుంటే, స్త్రీలు 9 శాతం మాత్రమే ఉన్నారు. వ్యవసాయ వృత్తిగల వారి అక్షరాస్యత 5.8 శాతం మాత్రమే. మిగతా వృత్తులవారి అక్షరాస్యత శాతం 17.5 వున్నది. అలాగే గ్రామీణ జనాభా కన్నా పట్టణ జనాభాలో అక్షరాస్యులు అధికంగా వున్నారు.

ప్రక్కపేడలోని పట్టికలో, 1951 వ సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం అక్షరాస్యుల జిల్లావారీ వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

ఒక కోటికి మించిన తెలంగాణా జనాభాలో 9,72,280 మంది మాత్రమే చదువుకున్నవారున్నారు. 1951 జనాభా లెక్కల సేకరణ సమయంలో మామూలుగా చదువును, వ్రాయును వచ్చినవారు లేక ఈ రెంటిలో ఏదో ఒకటి వచ్చినవారు మొదలుగొని నాల్గవ తరగతి చదువుకున్న వారివరకు “అక్షరాస్యులు”గా పరిగణించబడ్డారు. అంతకుపైబడి చదువుకున్న వారిని “ఉన్నతవిద్యలవారి” క్రింద లెక్క

కట్టారు. ఈ విభజన ప్రకారం “అక్షరాస్యుల” సంఖ్య 8,18,701 వున్నది. సెకండరీ విద్యకు పైబడిన విద్యావంతులు (“ఉన్నత విద్యలవారు”) 1,53,529 మంది మాత్రమే. అంటే వీరు, తెలంగాణాలోని మొత్తం అక్షరాస్యులలో దాదాపు నూటికి 15.7 మంది మాత్రమే ఉన్నారు. వీరిలో సగానికి పైగా ఒక్క హైద్రాబాదు జిల్లాలోనే ఉన్నారు. వీరిలో అధికులు తెలుగు మాతృభాషా కనివాసే!

1952-58 సంవత్సర ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణా 9 జిల్లాలలో అన్ని రకాల విద్యాలయాలుకలసి మొత్తం 5,190 ఉన్నాయి. ఇందులో విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల సంఖ్య 4,91,048. అనగా జనాభాలో ఈ విద్యార్థుల సంఖ్య నూటికి 5 గురుకున్నా తక్కువే. ఈ సెకండరీ విద్యకాక తెలంగాణాలో మొత్తం 19 కళాశాలలున్నాయి. ఇందులో విద్యనభ్యసించేవారి సంఖ్య 1951-52 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం 10,203 అనగా జనాభాలో ఈ విద్యార్థుల సంఖ్య 0.09 శాతం మాత్రమే. మొత్తం కళాశాల విద్యార్థుల్లో విద్యార్థినుల సంఖ్య 1200 అనగా, నూటికి వీరు 11 మంది మాత్రమే.

మొత్తం తెలంగాణాలోవున్న 96 ఉన్నత పాఠశాలల్లో ఒక్క హైద్రాబాదు జిల్లాలోనే 62 ఉన్నాయి. మిగతా

జిల్లా పేరు	గ్రామీణ జనాభా			పట్టణ జనాభా			మొత్తం జనాభా		
	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం
హైదరాబాదు	18,285	1,981	20,216	2,53,366	1,08,048	3,61,414	2,71,601	1,10,029	3,81,630
మహబూబ్ నగరం	58,433	5,775	59,208	20,277	4,984	25,261	78,710	10,759	84,469
ఆదిలాబాదు	25,931	2,882	28,813	18,475	4,374	22,849	44,406	6,756	51,162
నిజామాబాదు	30,735	3,503	34,238	18,134	4,684	22,818	49,869	8,187	57,056
మెదక్	50,341	3,383	53,674	14,381	3,653	18,034	64,722	6,986	71,708
కరీంనగరం	62,651	4,724	67,375	22,819	6,535	29,354	85,470	11,259	96,729
వరంగల్ + ఖమ్మం	57,086	8,287	65,328	51,482	14,492	65,974	1,08,518	22,779	1,31,297
నల్గొండ	63,181	6,635	69,816	22,188	6,165	28,353	85,369	12,800	98,179
తెలంగాణ మొత్తం	3,61,543	36,620	3,98,163	4,21,122	1,52,985	5,74,057	7,82,666	1,89,555	9,72,220
శేఖ్ మొత్తం	7,97,418	72,759	8,70,177	6,56,083	2,12,498	8,68,576	14,53,501	2,86,262	17,39,758

85,96,437 జనాభాగల 8 జిల్లాలలోని 59 తాలూకాలలో 34 ఉన్నత పాఠశాలలు మాత్రమే వున్నాయి. తెలంగాణాలోవున్న కళాశాలలను చూచినప్పుడు, వరంగల్లలో వున్న ఒక సెకండరీగ్రేడు కళాశాలతప్ప మిగతా కళాశాలలన్నీ హైద్రాబాదు నగరంలోనేవున్నాయి. ఈ కళాశాలల్లో స్త్రీలు లోని అన్ని ప్రాంతాల విద్యార్థులంటారు. 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఇంటరు మీడియేటువరకు చదువుకున్న వారి నుండి, గ్రాడ్యువీట్లు, పోస్టు గ్రాడ్యువీట్లు, వ్యవసాయ, పశువైద్య, కామరు, న్యాయవృత్తి, వైద్యం, యితర వృద్ధులు నేర్చుకున్నవారు, తెలంగాణాలో మొత్తం 33,625 మంది వుండగా, ఒక్క హైదరాబాదుజిల్లా, ముఖ్యంగా హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాలలోనే వీరు 23,636 మంది వున్నారు. అలాగా మొత్తం తెలంగాణా వున్నత విద్యా వంతుల్లో ఒక్క హైదరాబాదుజిల్లాలోనే నూటికి 70 మంది ఉన్నారు. తెలంగాణా జిల్లాలలో కళాశాలలు లేనికారణంగా, హైద్రాబాదు నగరానికివచ్చి చదువుకోగల స్త్రీమత తెలంగాణాలో వున్న ఆర్థిక వ్యవస్థనుబట్టి జాగీర్దార్లు, భూస్వాముల, వ్యాపారస్తుల బిడ్డలకేతప్ప, యితర వర్గాల ప్రజలకులేదు. కాంగ్రెసు పాలన వీర్పడి 5 సంవత్సరాలు గడిచినా, తెలంగాణా జిల్లాలలో ఒక్క అదనపు కళాశాలనైనా నిర్మించకపోగా, వరంగల్లలోవున్న సెకం డరీగ్రేడు కళాశాలను ఫస్టుగ్రేడ్ కళా శాలగాకూడా మార్చలేకపోయింది.

విద్యా విషయాలలో జిల్లాలవారీగా చూచినప్పుడు వరంగల్లు, నల్లగొండ, కరీం నగరం, మహబూబునగరం జిల్లాలు మిగతా జిల్లాలకంటే ముందున్నాయి. విద్యావంతుల సంఖ్యలో ఈ జిల్లాలే ముందున్నాయి. ఆదిలాబాదుజిల్లా ఒక్క తెలంగాణాయే కాక మొత్తం స్త్రీలులో, వెళకబడివున్నది.

కరీంనగరంజిల్లా 852 అన్నిరకాల విద్యా లయాలతో తెలంగాణాలో ప్రథమస్థానం ఆక్రమించుతుంది. కాని ఈ జిల్లాలోకూడా నూటికి యిందుమించు 7 గురు మాత్రమే చదువుకున్నవారున్నారు. నల్లగొండ విద్యా లయాలలో రెండవస్థానం ఆక్రమించు చున్నది. మొత్తం 850 విద్యాలయా లున్నాయి. ఈ జిల్లాలో నూటికి చదువు కున్నవారి సంఖ్య దాదాపు 8 వున్నది. వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలలో మొత్తం 887 పాఠశాలలున్నాయి. ఇక్కడ నూటికి 6 గురు చదువుకున్నవారున్నారు. మహబూబునగరంలో నూటికి 7 గురు చదువుకున్నవారున్నారు. ఇక విద్యా విష యంలో వెళకబడివున్న 11 తాలూకాలు గల ఆదిలాబాదులో 399 పాఠశాలలు మాత్రమే వున్నాయి. ఇందులో 8 మాధ్య మిక పాఠశాలలు, 3 ఉన్నతపాఠశాలలు మాత్రమే వున్నాయి. ఆదిలాబాదు 9,02,522 మంది జనాభాలో చదువుకున్న వారి సంఖ్య 51,162 మాత్రమే. అనగా నూటికి దాదాపు 5 గురు మాత్రమే చదువు కున్నవారున్నారు.

ప్రాథమిక విద్య

1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణా జిల్లాలలో 4,977 ప్రాథమిక పాఠశాలల్లో మొత్తం 3,71,096 మంది బాల, బాలికలు హాజరవుతున్నారు. ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో జిల్లాలవారీ ప్రాథమిక విద్యాలయాలు, నాటికి హాజరవుతున్న విద్యార్థుల సంఖ్య, తదితర వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

1951-52 వ సంవత్సరంలో పాఠశాలలకు హాజరవుతున్న విద్యార్థులకు 1952-53 వ సంవత్సరంలో 39 వేల మంది అధికంగా హాజరవుతున్నారు. హాజరవుతున్న మొత్తం బాలబాలికలలో, బాలురు షుమారు 3,31,096 మంది, బాలికలు షుమారు 40,000 మంది వున్నారు. ప్రాథమిక పాఠశాలల్లో విద్యనభ్యసించే బాలర సంఖ్య మొత్తం తెలంగాణాలోని పురుషుల జనాభాలో షుమారు 6% మాత్రమే. అలాగే విద్య గడించే బాలికల సంఖ్య మొత్తం తెలంగాణా స్త్రీ జనాభాలో 0.8% మాత్రమే. అయితే ప్రభుత్వం చూపే యీ లెక్కలు న్యూర్స్ పై క్లర్ల అంచనాలే గనుక, ఇవి ఖచ్చితమైన అర్థనాలు కావు.

ప్రాథమిక విద్యాలయాలలో, నల్లగొండ, కరీంనగరం జిల్లాలు ముందున్నాయి. నల్లగొండలో 834 పాఠశాలల్లో 55,163 మంది విద్యార్థులు, కరీంనగరంలో 831 పాఠశాలల్లో 49,930 మంది విద్యార్థులున్నారు. అయినా నల్లగొండ జనాభాలో వీరి సంఖ్య నూటికి షుమారు 4.4, కరీంనగరం జిల్లా జనాభాలో వీరి సంఖ్య నూటికి 3.4 మాత్రమే ఉన్నది.

ఆదిలాబాదు, మెదక్, నిజామాబాదు జిల్లాలు యితర జిల్లాలకంటే ప్రాథమిక విద్యా విషయాలలో వెనుకబడివున్నాయి. ఆదిలాబాదు జిల్లా జనాభాలో ప్రాథమిక విద్య నభ్యసించే వారి సంఖ్య నూటికి 2.5 మాత్రమే వుంది. నిజామాబాదు జిల్లా జనాభాలో వీరి సంఖ్య నూటికి 2.8 వున్నది. మెదక్ జనాభాలో నూటికి 3.4 మంది వున్నారు.

ఆంధ్రలో మొత్తం 16,795 ప్రాథమిక పాఠశాలల్లో 15,05,946 మంది విద్యార్థులంటే, తెలంగాణాలో మొత్తం 4,977 పాఠశాలల్లో 3,71,096 మంది విద్యార్థులున్నారు. అనగా తెలంగాణాలో ఆంధ్రలో ఉన్న పాఠశాలల్లో యిండు మించు 4 వ వంతు, చదువుతున్న విద్యార్థులలో 4 వ వంతుకున్నా రెక్కువే వున్నారు. జిల్లాలవారీ జనాభాలో నూటికి ప్రాథమిక విద్య నభ్యసించే వారి సంఖ్య ఆంధ్రకన్నా తెలంగాణాలో చాలా తక్కువగా వుంది. తెలంగాణాలో నల్లగొండ జిల్లా ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసంలో ముందున్నది. ఆంధ్రలో పశ్చిమగోదావరి జిల్లా ముందున్నది. అయితే నల్లగొండలో మొత్తం జనాభాలో ప్రాథమిక విద్యాలయాలలో చదువుతున్న విద్యార్థులు నూటికి 4.4 మంది వుంటే, పశ్చిమగోదావరిలో నూటికి 12.5 మంది వున్నారు. అలాగే ఆంధ్రకన్నా తెలంగాణాలో ప్రాథమిక విద్య నభ్యసించే బాలికల సంఖ్య చాలా తక్కువ. ఆంధ్రలో ప్రాథమిక పాఠశాలలలో చదువుతున్న విద్యార్థులు మొత్తం 5,68,741 మంది వుండగా, తెలం

జిల్లా పేరు	ప్రభుత్వ పాఠశాలలు		ఎయిడెడ్ పాఠశాలలు	మొత్తం పాఠశాలలు	చదువుతున్న మొత్తం విద్యార్థులు	1952-53కు అంచనా చేసిన ఖర్చు (రూపాయలలో)
	విద్యార్థులవి	విద్యార్థినులవి				
హైదరాబాదు	326	137	41	504	75,908	30,05,789
మహబూబ్ నగరం	572	68	1	641	47,934	13,72,482
ఆదిలాబాదు	357	80	1	388	22,654	10,87,645
నిజామాబాదు	877	62	2	441	22,889	10,94,883
మెదక్	439	60	...	499	34,814	10,55,454
కరీంనగరం	761	69	1	831	49,930	17,67,278
వరంగల్లు	753	73	13	839	62,354	31,42,648
నల్గొండ	750	74	10	834	55,163	22,17,391
తెలంగాణ మొత్తం ...	4,335	573	69	4,977	3,71,096	1,47,43,530
కేటబ	7,984	1,035	88	10,597	6,89,696	2,53,68,183

గాణాలో ఘనమారు 40,000మంది మాత్రమే వున్నారు.

ప్రాథమిక విద్యపై ఎయిడెడ్ పాఠశాల లలో సహా 1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ అంచనా లెక్కల ప్రకారం మొత్తం 1,47,43,580 రూపాయలు ఖర్చు అయ్యాయి. అనగా ప్రతి ప్రాథమిక పాఠశాలా విద్యార్థికి ప్రభుత్వం సంవత్సరానికి రూ॥ 39.70 ఖర్చు చేస్తున్నది. 1952-53లో ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం మొత్తం స్టేటులో ప్రాథమిక పాఠశాలా విద్యార్థులకుండి 12 వేలు ప్రభుత్వం వనూలు చేసింది.

మై ఉదహరించిన ప్రాథమిక పాఠశాలలు గాక, స్టేటులోని ప్రతి గ్రామంలో 20 గ్రామాలతో కూడిన గ్రామ సముదాయాలలోనూ, హైదరాబాదు నగరంలో రెండు వార్డులలోనూ, సికింద్రాబాదు

నగరంలో కొంతభాగంలోను నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్య ప్రవేశ పెట్టబడింది. అక్టోబరు, 1953 లో ఈ నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్య గురించి ఒక చట్టం గూడా చేయబడింది. దీని ప్రకారం వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలలో 13 ప్రాంతాలలోనూ, హైదరాబాదు జిల్లాలో 4 ప్రాంతాలలోనూ, మెదక్ లో 5 ప్రాంతాలలోనూ, హైదరాబాదు నగరంలో మునిసిపల్ హౌస్ నెం.2, రిలీఫ్ లోనూ, నిజామాబాదులో 22 ప్రాంతాలలోనూ ఈ చట్టం అమలు జరుపబడుచున్నట్లు ప్రభుత్వ ప్రకటనలు తెలుపుతున్నాయి.

తెలంగాణలోని ప్రాథమిక పాఠశాలల్లో మొత్తం 9,901 మంది ఉపాధ్యాయులు పనిచేస్తున్నారు. వీరిలో 8,476 మంది ఉపాధ్యాయులు, 1,425 మంది ఉపాధ్యాయులు వున్నారు.

సెకండరీ విద్య

1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణా అన్ని జిల్లాలలోని మొత్తం 213 సెకండరీ పాఠశాలల్లో 1,19,947 మంది విద్యార్థులు విద్య నభ్యసించుచున్నారు. ఇందులో ఘనమారు 1,00,000 మంది విద్యార్థులు, 19,947 మంది విద్యార్థినులు వుంటారు. [స్టేటు మొత్తం సెకండరీ విద్యార్థుల సంఖ్య 66,678]

తెలంగాణా మొత్తం జనాభాలో సెకండరీ విద్య నభ్యసించేవారి సంఖ్య నూటికి 1.1 మాత్రమే. మొత్తం జనాభాలోని స్త్రీ, పురుషులలో సెకండరీ విద్య నభ్యసించువారి శాతం సరిగ్గరించితే, ప్రతి 100 మంది పురుషులలో దాదాపు యిద్దరు

[1.95%], మరియు ప్రతి 500 మంది స్త్రీలలో యిద్దరు మాత్రమే సెకండరీ విద్య నభ్యసించారు.

1948-49 సంవత్సరంనుండి 1952-53 సంవత్సరం నాటికి మొత్తం స్టేటులోని సెకండరీ విద్యాలగూల సంఖ్య పెరిగింది. 1948-49 సం॥లో 278 పాఠశాలలుండగా 1952-53 సం॥ నాటికి 386 పాఠశాలలున్నాయి. అలాగే విద్యార్థుల సంఖ్య కూడా పెరిగింది. తెలంగాణాలో యిండు మించ 48 వేల మంది ప్రజలకు ఒక సెకండరీ పాఠశాల కలదు. కాని ఒక్క హైదరాబాదు జిల్లాలోనే అుగా హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాల్లో 94 పాఠశాలలు; అనగా తెలంగాణాలోని మొత్తం పాఠ

కాలిఫోర్నియా సాగనికొంచెం తక్కువగా వున్నాయి.

సెకండరీ విద్యలో హైదరాబాదు నగరంపాఠశాల మహబూబ్ నగరం కరీంనగరం, నల్లగొండ జిల్లాలు ముందున్నాయి. మెదక్ ఆదిలాబాదు, నిజామాబాదు జిల్లాలు వెనుకబడి వున్నాయి.

పైన పేర్కొన్న మొత్తం సెకండరీ పాఠశాలలో 60 ఎయిడెడ్ పాఠశాలలు వున్నాయి.

ఈ సెకండరీ విద్యపై 1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లక్ష్య ప్రకారం రూ 35,23,159 లు ఖర్చు చేస్తున్నది.

అనగా ప్రభుత్వ, మరియు ప్రభుత్వేతర సెకండరీ పాఠశాలలలో విద్య నిర్వహించే ప్రతి విద్యార్థిపై రూ 83.4 ఖర్చు చేయబడుతున్నది. ప్రభుత్వ సెకండరీ పాఠశాలలోని విద్యార్థిపై ప్రభుత్వం చేసే ఖర్చు ఈ క్రింది విధంగా వుంది :-

ప్రభుత్వ పాఠశాలలోని

విద్యార్థిపై 75.8

,, విద్యార్థినిపై 114.00

ప్రభుత్వేతర పాఠశాలలలోని విద్యార్థిపై ప్రభుత్వ ఖర్చు యీ విధంగా వుంది :-

విద్యార్థిపై 92.19

విద్యార్థినిపై 82.31

సెకండరీ పాఠశాలల విద్యార్థుల సగటు ఫీజు రేట్లు సంవత్సరానికి 9 వ తరగతి వరకు రూ 14-0-0, స్కూలు ఫయిలు విద్యార్థికి సంవత్సరానికి రూ 26-0-0 లు యిచ్చుకోవాల్సి వస్తున్నది. ఈ రకంగా విద్యార్థులనుండి వచ్చే ఆదాయం

1952 - 53 లో రూ 8.73 లక్షలు, 1953-54 లో రూ 4.30 లక్షలు వున్నట్లు 1954-55 ప్రభుత్వ బడ్జెటు లెక్కలు తెల్పుతున్నాయి.

ఈ సెకండరీ పాఠశాలలలో పని చేస్తున్న మొత్తం 1,832 మంది ఉపాధ్యాయుల్లో 1,289 మంది మగవారు, 543 మంది స్త్రీలు. వీరిలో అధికభాగం కొత్తగా చేర్చుకున్న వారున్నందున, విద్యా బోధనా స్థాయి పెంచేందుకు ప్రభుత్వం వివిధ ప్రదేశాలలో ఉపాధ్యాయుల కొరకు కేంద్రాలను, ట్రయినింగు స్కూళ్ళను ఏర్పాటు చేసింది. ఉన్నత పాఠశాలలలో కూడా ఇలాంటి కేంద్రాలను అవకాశాలు కల్పించబడ్డాయి. గృహ నిర్వహణ శాస్త్రంలో ఉపాధ్యాయులకు శిక్షణ యివ్వటానికి ఒక స్త్రీ శిక్షణ కళాశాల నిర్మించబడింది.

మొత్తం ప్లేబుగా హైదరాబాదు నగరంలో వున్న శిక్షణ కళాశాలలుకాక, ఉపాధ్యాయులకు శిక్షణయిచ్చే 10 శిక్షణ సంస్థలున్నాయి. ఇందులో 7 ప్రభుత్వ ఆధీనంలో వున్నాయి. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం కింద వున్న శిక్షణ కళాశాల డి. ఎ., యం. ఎ., డిగ్రీలకూడా యిస్తుంది. స్రాంతీయ భాషలలో శిక్షణ యిచ్చే మగ ప్రభుత్వ శిక్షణ కళాశాల వుంది. ఇందులో ఇంటర్మీడియేటు, స్కూల్ ఫయిలు చదువుకున్న వారికి ఉపాధ్యాయ శిక్షణ యివ్వబడుతుంది. స్త్రీలకొరకు ప్రత్యేకించబడిన కేంద్ర శిక్షణ కళాశాలకూడా వుంది. ఈ శిక్షణ కేంద్రాలలో వరంగల్లులో వున్న ఒక్కటి మినహా, మిగతావి హైదరాబాదు నగరంలోనే వున్నాయి.

ఉన్నత విద్య

తెలంగాణలో మొత్తం 13 కళా కాలలు (Arts & Science Colleges) మరియు 6 వృత్తికళాశాలలు ఉన్నాయి. ఇందులో హైదరాబాదు విశేషగర్వనీ కళాశాల, బద్రకా కామయ్యకళాశాల, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధ సంస్థలుగాను, మిగతా 11 ఆర్ట్స్, సైన్స్ కళాశాలలు, రవ్వవృత్తికళాశాలలు విశ్వవిద్యాలయం యొక్క శాఖలుగాను వున్నాయి. ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో తెలంగాణలో ఉన్న వివిధ కళాశాలలు, వాటిలో చదువుతున్న విద్యార్థుల వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

ఉన్న కళాశాలల్లో ఒక్క వరంగల్లో వున్న సికింద్రాబాదు కళాశాల మిగతావన్నీ ఒక్క హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు నగరాల్లోనే కేంద్రీకరించబడి వున్నాయి. ఈ నగరాల్లోని ఈ కళాశాలల్లో స్టేటులోని అన్ని ప్రాంతాలవారు విద్య సభ్యసించుతారు. హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదులలోనుండి చదివేవారిలో ఎక్కువమంది తెలుగు మాతృ భాషగా కలవారే! రిమూవాల్ డాక్యుమెంట్ లో కళాశాలలు, కర్నాటక జిల్లాలలో ఒక కళాశాల వుంది.

తెలంగాణలో వున్న 19 కళాశాలల్లో 1951-52 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం 10,208 మంది విద్యార్థులు విద్య సభ్యసించారు. ఇందులో విద్యార్థులు 9,004 మంది, విద్యార్థినులు 1,194 మంది వున్నారు 13 ఆర్ట్స్, సైన్స్ కళాశాలల విద్యార్థుల సంఖ్య 7258, విద్యార్థినుల సంఖ్య 1,072. వృత్తి కళాశాలల

విద్యార్థుల సంఖ్య 1,751, విద్యార్థినుల సంఖ్య 127 ఉన్నది.

హైదరాబాదు నగరంలో ఉన్న ఆరు వృత్తి కళాశాలల్లో ఒకటి వ్యవసాయ కళాశాల, ఒకటి పశువైద్యశాల, ఒకటి ఇంజనీరింగు కళాశాల, ఒకటి ట్రేనినింగు కళాశాల, ఒకటి నా కళాశాల, ఒకటి వైద్య కళాశాల. వీటి వివరాలు 1142 వ పేజీలోని పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

వృత్తి విద్యా కళాశాలలపై 1952-53 వ సంవత్సర విశ్వవిద్యాలయ బడ్జెట్ లెక్కల ప్రకారం రు 75,70,000 లు ఖర్చు చేయబడుతున్నాయి. ఈ కళాశాలల ద్వారా విశ్వవిద్యాలయానికి వచ్చే రాబడి రు 15,70,000 లు. ప్రభుత్వ గ్రాంటు రు 6,000 లు.

అయితే వీరికి కాంక్షం లేకపోలేదు. క్షేత్రం ముస్లిం ప్రజలనుండి పాలనవర్గాన్ని తిరగూరుచేసే దృష్టితో, యింకా భాషల వారు ఉన్న కార్యక్రమాలలో ముందుగా ముందా చేసుకుంటున్నట్లు ప్రయత్నించుతున్నారు. ఇందులకై యితర రాష్ట్రాలలోవలె ప్రముఖేలు కళాశాలలు స్థాపించే అవకాశం లేకుండా చేశాడు. ప్రభుత్వమే హైదరాబాదు సిటీలో కాల్ శీల్డ్ లో అత్యంత భాగాన్ని కేంద్రీకరించింది. ఇందులో పరిపాలక వర్గాన్ని తిరగూరుచేసే దృష్టితో కొంత వరకు రెక్కవ ఖర్చుతో ఉన్నత విద్యను ఏర్పాటు చేసింది. ఇందులకై వుదారంగా గ్రాంటుల నిచ్చింది. పోలీసు యాక్సును రెగ్యులర్ గోర్వాల్డా కమిటీ సూచనలనుబట్టి ఈ గ్రాంటుల్లో కొంత తగ్గించడం

హైదరాబాదు నగరంలోవున్న కళాశాలల పేర్లు	చెప్పబడే కోర్సులు	1951-'52 లో విద్యార్థులు		
		విద్యార్థులు	విద్యార్థినులు	మొత్తం
1. ఆర్ట్స్ మరియు కామర్స్ విశ్వవిద్యాలయం	బి. ఎ.; యం. ఎ; పి. హెచ్. డి; బి. కాం. ఫ్రెంచి, జర్మనుభాష ఉస్థమా	885	69	954
2. సైన్సు కళాశాల	బి. యస్ సి; బి. యస్ సి; ఎం. ఎస్ సి, పి. హెచ్. డి.	767	28	790
3. నిజాం కళాశాల	బి. ఎ; బి. ఎ; యం. ఎ; బి. యస్ సి; బి. యస్ సి; బి. కాం.	1138	180	1268
4. స్త్రీల కళాశాల	బి. ఎ.; బి. ఎ.; బి. యస్ సి. బి. యస్ సి.	...	825	825
5. సిటీయింటర్ సైన్సు కళాశాల	బి. యస్ సి.	908	...	908
6. సైఫాబాదు యింటర్ సైన్సు కళాశాల	బి. యస్ సి.	552	...	552
7. చాదర్ ఘాటు ఇంటర్ ఆర్ట్స్ కళాశాల	బి. ఎ.	839	...	839
8. సికింద్రాబాదు మహబూబు కాలేజీ	బి. ఎ; బి. యస్ సి.	386	16	402
9. ఆర్ట్స్, కామర్స్ కళాశాల, హైదరాబాదు	బి. ఎ; బి. ఎ; అండ్ బి. కాం.	979	6	985
10. ఆర్ట్స్, కామర్స్ కళాశాల సికింద్రాబాదు		157	3	160
11. ఇంటర్, ఆర్ట్స్, సైన్సు కళాశాల, వరంగల్లు	ఆర్ట్స్, సైన్సు	375	...	375

అ ను బంధ కళాశాలలు

1. వివేకవర్ధని కళాశాల హైదరాబాదు	బి. ఎ.; బి. ఎ.; బి. కాం; బి. కాం.	206	...	206
2. బద్రుకా కామర్స్ కళాశాల, హైదరాబాదు	బి. కాం; బి. కాం; బి. ఎ.	66	...	66
13 కళాశాలలు (మొత్తం)		7,258	1,072	8,325

వృత్తికళాశాలలు

హైదరాబాదు నగరంలోవున్న వృత్తి కళాశాలలు	చెప్పబడే కోర్సులు	51 52 లో విద్యార్థుల సంఖ్య		
		విద్యార్థులు	విద్యార్థినులు	మొత్తం
1. వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయ కళాశాల	ఓ. యస్ సి. (వ్యవసాయం)	106	...	106
2. పశుశాస్త్ర విశ్వవిద్యాలయ కళాశాల	ఓ.వి. యస్ సి.	131	...	131
3. ఇంజనీరింగు విశ్వవిద్యాలయ కళాశాల	ఓ.ఇ.సివిత్. ఓ.ఇ.సెక్. మరియు ఓ.ఇ.ఎలెక్ట్రిక్	495	...	495
4. ట్రైనింగు విశ్వవిద్యాలయ కళాశాల	ఓ. ఇడి.; యం. ఇడి.	98	22	120
5. హైఫాబాదు లా కళాశాల	ఎల్.ఎల్.బి.; ఎల్.ఎల్.ఎం.	588	5	593
6. వైద్య విశ్వవిద్యాలయ కళాశాల	యం. ఓ., ఓ. యస్.	333	100	433
మొత్తం		1751	127	1878

ఈ కళాశాలలన్నీ ఒక్క హైదరాబాదు నగరంలోనే ఉన్నవి. ఇతర తెలంగాణ జిల్లాలలో మరొక్కటికూడా లేదు.

జరిగింది. గ్రాంటు ఎక్కువగా వుండటానికి మరొక కారణంకూడా వుంది. ఇతర రాష్ట్రాల్లో ప్రభుత్వం నేరుగా నడుపుచున్న వైద్యకళాశాలలే యిక్కడ యూనివర్సిటీలో భాగంగా వున్నాయి. వీటికి యితరచోట్ల ప్రత్యేకంగా యిచ్చే గ్రాంటుకూడా యిక్కడ యూనివర్సిటీ గ్రాంటులో భాగంగా చూపెట్టబడుతున్నది.

కళాశాలలో చదువుకొనే ప్రతివిద్యార్థిపై ప్రభుత్వం ఇంచుమించు రూ. 588 లు ఖర్చు చేస్తున్నది. వృత్తి కళాశాలలో చదువుకునే విద్యార్థిపై ఖర్చుచూస్తే యింకా అధికంగా వుంది. సంస్థానానికి వృత్తికళా

శాలలో విద్య నభ్యసించే విద్యార్థిపై గాదాపు రూ. 808 ఖర్చుచేస్తున్నది.

కాని ఈ ఖర్చు ప్రభుత్వం వైద్యాల వారి బిడ్డలపైననే చేస్తున్నది. ఎందుకనగా తెలంగాణా జిల్లాలలో కళాశాలలులేని కారణంగా వైద్యాలబిడ్డలతప్ప మిగతా వారు వందలమైళ్ళువచ్చి హైదరాబాదు నగరంలో వుండి ఉన్న విద్య నభ్యసించటం సాధ్యంకానిపని. అందుకని కనీసం అభివృద్ధిచెందిన ప్రతిజిల్లా కొక కళాశాల నిర్మించడం, వరంగల్లులోవున్న కళాశాలను అభివృద్ధి పరచటం తక్షణావసరం. కాని, దీనికి కావలసిన ప్రయత్నాలేవీ ప్రభుత్వం చేయడంలేదు.

తెలంగాణలో కో - ఎడ్యుకేషను

స్టేటులో పోలీసు యాక్టనుకు పూర్వం ఒక్క నిజాం కళాశాలలో రెండు మరెక్కడా కో - ఎడ్యుకేషను పద్ధతిలేదు. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో మాత్రం ఈ పద్ధతి వుండేది. పోలీసు యాక్టను నిరుపాద దాదాపు అన్ని పాఠశాలలోనూ కో - ఎడ్యుకేషను పద్ధతిని క్రమ క్రమంగా ప్రవేశ పెట్టబోతున్నారని ఈ కో - ఎడ్యుకేషన్ పద్ధతికి కొన్ని మరతులు కూడా ఉన్నాయని చెప్పారు.

ప్రస్తుతమున్న ప్రాథమిక పాఠశాలలు క్లాసులో బాలికల సంఖ్య సంపూర్ణ కరంగా వుంటేనే అలాగా కనీసం ప్రతీ క్లాసులో 15 కన్నా ఎక్కువగా బాలికలు వుంటేనే మరగలుగుతాయనీ, లేని తీరుకు వీరిని స్థానిక బాలుర పాఠశాలలతో విడిచిం చేయడంగానీ, లేక ఈ పాఠశాలలోనే బాలురను చేర్చి ప్రతి క్లాసులోనూ సగం లైన 40 సంఖ్య పూర్తి చేయడంగానీ జరుగుతుంది. ఇకముందు ప్రత్యేక బాలికల ప్రాథమిక పాఠశాలలు ఏర్పాటు చేయబడవు.

ప్రస్తుతం ప్రత్యేకంగా వున్న బాలికల

మాధ్యమిక, ఉన్నత పాఠశాలలు [సెకండరీ పాఠశాలలు] యధాతథంగా వుంటాయి. 11 సంవత్సరాలు మించని బాలులవరకు బాలికల ప్రాథమిక లేక మాధ్యమిక పాఠశాలలో చేరవచ్చు. బాలికల తల్లిదండ్రులు వారి పూర్వకంగా అంగీకరిస్తే, బాలికలను పురుషుల హయ్యరు సెకండరీ పాఠశాలల క్లాసులో చేర్చుకోవడానికి పాఠశాలల హెడ్ మాస్టరు అధికారాలివ్వబడ్డాయి. బాలికల సంఖ్య బాగావుండి వాస్తవంగా అవసరం వున్నచోటే యికముందు బాలికల మాధ్యమిక పాఠశాలలు ఏర్పాటు చేయబడుతాయి. ఇప్పటికే బాలికల మాధ్యమిక పాఠశాల వుండి హైస్కూలు క్లాసులకు తగిన బాలికల సంఖ్య వుంటేనే బాలికలకు ఆంగ్ల ప్రత్యేక క్లాసులు ఏర్పాటు చేయబడుతాయి.

ఈ కళాశాలలో విద్య నభ్యసించుచున్న మొత్తం 1199 మంది విద్యార్థినులు 825 గురు హైదరాబాదులోని ఒక్క ప్రతీ కళాశాలలో చదువుచునేవారే. మిగతా 374 గురు 127 మంది వైద్య, ట్రయినింగ్ కళాశాలలలో చదువుచున్నారు. మిగతా ఆరు కళాశాలలో నిజాం కళాశాలలో తప్ప ఎక్కడా 70 కి మించలేదు.

సాంకేతిక, వృత్తి విద్యలు

సాంకేతిక, వృత్తి విద్యలు సెకండరీ పాఠశాలలనుండి కళాశాలవరకు కూడా ప్రవేశ పెట్టబడినాయి. ఈ విద్యల్లో ఉత్తీర్ణులైనవారికి డిప్లొమాలు, డిగ్రీలుయిచ్చి, యితర డిగ్రీలతో సమానంగా పరిగణించుచున్నది.

తెలంగాణలో, మొత్తం స్టేటులో కంటే ముందుగానే, సాంకేతిక విద్య

1809 సం॥ లో - వరంగల్లు జిల్లాలో - ప్రథమంగా పారిశ్రామిక పాఠశాల ఏర్పాటుతో ప్రారంభమైంది. ఇందులో వడ్రంగం, సిల్కునూ, జంపుఖానానీత వస్త్రరావనలు నేర్పబడేవి. 1915 లో స్టేటులో మరో 6 సాంకేతిక పాఠశాలలు నిర్మింపబడ్డాయి. 1922 లో నిర్మింపబడిన ఉస్మానియా కేంద్ర సాంకేతిక సంస్థయే ఈనాడు

ప్రభుత్వ సాంకేతిక కళాశాలగా మారింది. 1987 లో ఒక ప్రత్యేక సాంకేతిక, వృత్తి విద్యాశాఖ నిర్మించబడింది. ఈ శాఖకింద తరువాత 27 సాంకేతిక, వృత్తి విద్యాశాఖలు నిర్మించబడ్డాయి. విద్యార్థులను అచ్చంగా పుష్టకవిద్యవరకే పరిమితంకాకుండా చూచే దానికి, విశ్వవిద్యాలయంపై వత్తిడిని గించడానికి 1966 వరకు ప్రతిజిల్లాలో పురుషులకు ఒక సాంకేతిక ఉన్నత పాఠశాల, బాలికలకొరకు వృత్తివిద్య బోధించే ఒక ఉన్నతపాఠశాల నిర్మించాలని ప్రభుత్వ స్టాను. ఈ వచ్చే నూతన ఎడ్యుకేషన్ సంవత్సరారంభంనుండి విద్యార్థులకు 24 వృత్తులలో తర్ఫీదునిచ్చే కేంద్రక్రాంతి సంస్థను ఏర్పాటుచేయబోతున్నాడు.

సాంకేతిక కళాశాలలు

హైదరాబాదునగరంలో సాంకేతిక, వృత్తివిద్యలశాఖ అధ్యయన పనిచేస్తున్న రెండు కళాశాలలున్నాయి. ఇందులో ఒకటి ప్రభుత్వ సాంకేతిక కళాశాల. ఈ కళాశాలలో మెకానికల్, మరియు ఎలక్ట్రికల్ యింజనీరింగులో రెండు పేరుపేరు రి సంవత్సరాల కోర్సులు ఏర్పాటుచేయబడ్డాయి. ఇవి పోస్టు మెట్రిక్యులేషను కోర్సులు. ఇందులో వుత్తర్జులైనవారికి మెకానికల్ ఇంజనీరింగు డిప్లమా, ఎలక్ట్రికల్ యింజనీరింగు డిప్లమాలు యివ్వబడుతాయి. 1953-54 సం॥లో 100 మంది విద్యార్థులు చేరారు.

. 1951 లో గృహనిర్వహణ శాస్త్రం (Domestic Science) బ్రయినింగు కళాశాల ఏర్పాటు చేయబడింది. ఇందులో పంతులమ్మలకు బాలికాపాఠశాలలో డొమెస్టిక్ సైన్సు నిపుణత్వంతో చెప్ప

టకు శిక్షణసౌకర్యాలు కల్పించబడ్డాయి. ఈ కళాశాలలో పోస్టు మెట్రిక్యులేషను రెండుసంవత్సరాల కోర్సు పూర్తిచేశాక, గృహ నిర్వహణవిద్యలో (Domestic Science) డిప్లమా యివ్వబడుతుంది. మరో సంవత్సరం కోర్సు పూర్తిచేసినాక ఉపాధ్యాయులకు గృహ నిర్వహణ విద్యలో బ్రయినింగు డిప్లమా యివ్వబడుతుంది. ఇందులో 30 మంది సూత్రమే ఏర్పాటున్నాయి.

1945 లో ఒక కామర్సు విద్యాలయం ప్రారంభించబడింది. ఇందులో 2 సంవత్సరాల పోస్టు మెట్రిక్యులేషనుకోర్సు పూర్తిచేసినాక, ప్రభుత్వ కమర్షియల్ డిప్లమా, ప్రభుత్వబ్యాంకింగు డిప్లమా యివ్వబడుతుంది. ప్రభుత్వ సెక్రటేరియటు గుమాస్తాలకు యిందులో ప్రభుత్వ రోజువారీ వ్యవహారాల నిర్వహణలో శిక్షణ యివ్వబడుతుంది.

ప్రభుత్వ సెక్రటేరియా న్యూలలో 5 సంవత్సరాల పోస్టు మెట్రిక్యులేషను కోర్సు పూర్తి చేసినాక ఆర్కిటెక్చరులో సేవనల్ డిప్లమా యివ్వబడుతుంది. ఈ డిగ్రీ కొరకు అభిలఘారత సాంకేతిక విద్యాకాన్సిలు నిర్ణయించిన కోర్సుయే నిర్ణయించబడింది.

విశ్వవిద్యాలయాల సంఖ్య పెంచునీ, ప్రతి జిల్లాకు ఒక కళాశాల కావాలని ప్రజాంవోళన జరుగుతున్న సమయంలో ప్రభుత్వ విద్యార్థులకు ఉన్నత విద్యనుండి పెడమార్గాల పట్టించి, విశ్వవిద్యాలయంపై వత్తిడి తగ్గించి, ఉన్నత విద్యపై ప్రస్తుతం ఖర్చును తగ్గించటానికి కొత్త స్థానాలు వేస్తోంది. ఈ స్థానమైన ఉదహరించిన సాంకేతిక, వృత్తి కళాశాలలద్వారాకూడా

అభ్యవృత్తున్నది. ఇంతటితో ఆగకుండా హయ్యర్, సెకండరీ విద్యనుకూడా పెడ మార్గాలను పట్టించుచున్నది. సాంకేతిక ఉన్నత పాఠశాలలు విర్మించుతోంది. ఈ పాఠశాలల కోర్సుల్లో భారత చరిత్ర, భూగోళం మూడవ భాషకు బదులు ఇంజనీరింగు సైన్సు, ఇంజనీరింగు డ్రాయింగు, లెక్కలు, జనరల్ సైన్సు, యింగ్లీషు వుంటుంది. ఆప్సన్ పాఠాలలో కర్ర వర్క్, పాపు ప్రాజ్టిక్సు, ఇంజనీరింగు వర్క్, పాపు ప్రాజ్టిక్సు, ఎలక్ట్రికల్ వర్క్, పాపు ప్రాజ్టిక్సు వుంటాయి. వరంగల్లులో ఇలాంటి పాఠశాల ఒకటి ప్రారంభించబడింది. ఒక మోడల్ సాంకేతిక ఉన్నత పాఠశాల.

సికింద్రాబాదులో తెరువబడింది. ఇందులో 270 మందికి ఏర్పాటున్నది. సెకండరీ విద్యా కమిషనువారుకూడా ఈ విద్యా విధానం యొక్క అవసరాన్ని నొక్కి చెప్పారు.

వ్యవసాయ స్కూళ్ళుకూడా ఏర్పాటు చేయబడాయి. 1948 లో 75 ఎకరాల క్షేత్రంతో ఒక పాఠశాల ఏర్పాటు చేశారు. ఇందులో పోస్టు మాగ్యమిక విద్యార్థులు 2 సంవత్సరాల కోర్సులు చదివి ప్రభుత్వ సర్టిఫికేటు పొందతారు. ఈసర్టిఫికేటు పొందినవారు వ్యవసాయ డిపార్టుమెంటులో అసిస్టెంటు ఫీల్డ్ మెన్ గా చేరవచ్చు.

చిత్రకళా, సంగీత, నృత్య విద్యలు

1940 లో ప్రభుత్వం కో-ఎడ్యుకేషన్ పద్ధతిపై ఒక స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్స్ (డెప్లూమెంట్ కోర్సులు) ప్రారంభించింది.

1952 లో సంగీత, నృత్యకళాపాఠశాల ప్రారంభించబడింది. ఇందులో హిందూ స్త్రీ, కర్నాటక విభాగా లున్నవి. విద్యార్థులు వాద్య సంగీతంగానీ, పాట సంగీతంగానీ లేక నృత్యకళగానీ తర్ఫీదు పొందవచ్చు. కథకనృత్యం, భరతనాట్యం రెండూ నేర్పబడుతాయి.

1944, 1945 లో రెండు బాలికా ఉన్నతవృత్తిపాఠశాలలు సికింద్రాబాదు, హైదరాబాదులలో ప్రారంభించబడినాయి.

శాస్త్రీయ, పారిశ్రామిక

హైదరాబాదుసంస్థానంలో ముఖ్యంగా తెలంగాణాలో వెజిటబుల్ నూనె, బొగ్గు, వివిధరకాలమట్టి (Clay) ఆటవికసంపదలు, వివిధరకాల విలువగల ఖనిజసంపదలలాంటి

వీటిల్లో గృహచర్యపాఠశాలగాక, ఎలిమెంటరీ సైన్సు, ప్రాథమికచికిత్స, తోటలు పెంచటం, గృహనర్సింగు వగైరా నేర్పబడుతాయి. ముందుముందు హెచ్. యస్. సి. పరీక్షలకు తయారుచేసేలాగు కోర్సులు మార్చబోతున్నారు. 1954-55 ఎకడమిక్ సంవత్సరంలో వరంగల్లుజిల్లాలో యిలాంటి పాఠశాల ప్రారంభించనున్నారు.

ఇవిగాక కరీంనగరంలో వ్యవసాయ-వృత్తిపాఠశాల ఒకటి నడుపబడుచున్నది. ఇందులో వ్యవసాయపద్ధతులేగాక వడ్రంగం, కంచరి పని వగైరాలు నేర్పబడుతాయి.

సెంట్రల్ లెబోరేటరీస్

ముడిసరుకులు చాలా విస్తారంగావున్నాయి. ఇక్కడవున్న పరిశ్రమలకు ఈ ముడిపదార్థాలు బాగా ఉపయోగపడేందుకు పరిశోధనలు జరుపాలనీ, దీనికొరకు ఒకపరిశోధనా

కాల నిర్మించాలనీ ప్రభుత్వం 1944 లో సంకల్పించి ఆమోదించింది. 1949 లో ప్రభుత్వం ఒక స్కీమును ఆమోదించింది. దీనికి సంబంధించిన భవననిర్మాణం నవంబరు 1949 లో ప్రారంభమయి, ఒక భాగం పూర్తి అయింది. ఈ లెబోరేటరీ నిర్వహించే పరిశోధనలు:

1. హైదరాబాదు స్టేటు పారిశ్రామిక ఆభివృద్ధికి తోడ్పడడానికి, ప్రోత్సహించటానికి.

(అ) హైదరాబాదు సంస్థానంలో స్థానిక ముడిపదార్థాలు పరిశ్రమలకు ఉపయోగపడే అవకాశాలు వెతుకుట.

(ఆ) ప్రస్తుతం ఉన్న పరిశ్రమలకు విద్యుత్ పరచటం; కొత్త పరిశ్రమల ప్రారంభానికి స్థానాలు తయారు చేయటం, దీనికోరకు లెబోరేటరీలో వెలలు స్థానాలు స్కేలులపై పరిశోధనా కార్యక్రమం సాగించటం.

2. ప్రస్తుతం ఉన్న, ముందు నిర్మించబోయే పరిశ్రమలకు కేంద్ర బాగా పరికరాలతో సమకూర్చబడిన శాస్త్రీయ పారిశ్రామిక పరిశోధనా లెబోరేటరీ నిర్మాణ పోకర్కాలు కల్పించటం.

3. శాస్త్రీయ విషయాలలో వివిధ ప్రభుత్వ శాఖలకు, పరిశ్రమలకు సహాయం, సలహాలు అందించటం.

4. వివిధ ప్రభుత్వ శాఖల, పరిశ్రమల కొరకు ఒక క్రమంలో పరిశ్చేదనా కార్యక్రమం (Analytical Work) కొనసాగించటం.

5. పారిశ్రామికల్లో, ప్రజలలో పరిశ్రమల కొరకు జరిపే శాస్త్రీయ పరిశోధనల సత్ఫలితాలను కార్యాచరణలో చూపెట్టటం.

6. హైదరాబాదు సంస్థానం యొక్క పారిశ్రామిక ప్రోగ్రాం కోరకు పారిశ్రామిక కార్య విధానంలో, శాస్త్రీయ పరిశోధనలో తన్నీడు అయిన వారిని సప్లయ చేయటానికి ఒక కేంద్రాన్ని నిర్మించటం.

ఇది వాణిజ్య, పరిశ్రమల మంత్రిత్వ శాఖకింద అర్థ అటానమస్ శాఖగా పని చేస్తుంది. దీనిలో 28 గురు సైంటిఫిక్ ఆఫీసర్లు, 15 నుండి పరిశోధనా సహాయకులు (Research Assistants) 8 గురు స్కీము వర్కర్లు, 6 గురు పి. హెచ్. డి. విద్యార్థులు మొత్తం 52 నుండి పని చేస్తున్నారు.

హైదరాబాదు ఇంజనీరింగు

పరిశోధనా లెబోరేటరీ

ఈ లెబోరేటరీకి 1945 లో నిజాం అంకితం పారు. ఈ లెబోరేటరీ హిమాయతు సాగర్ చెరువుకింద నిర్మించబడింది. ఇర్రీ గేజును, జలశక్తి, నీటి సప్లయ, బిల్డింగులు, గోడ్డు, ప్రజాకోగ్యం, ఇంజనీరింగు, హైడ్రాలిక్, మిషనరీ గ్రామీణ పునరుద్ధరణ లాంటి సమస్యలపై పరిశోధనలు జరపటానికి ఈ లెబోరేటరీ ప్రారంభించబడింది. ఇలాంటి పలు ముఖ పరిశోధనలు గావించే లెబోరేటరీ భారతదేశంలో కల్గి యిదొక్కటే.

వైద్య సహాయం

వైద్యసహాయం, ఆరోగ్యసౌకర్యాలు
విషయంలో తెలంగాణా చాలా వెనుకబడి
వుంది. ప్రజల జీవనప్రమాణం హీనస్థితిలో
పడిన కారణంగా ఆరోగ్యాలు అడుగంటి
పోయి, నానా రకాల ప్రమాదకరజబ్బులకు
లోబడి వేలకువేల ప్రజలు మృత్యువువాత
పడుతున్నారు. ప్రభుత్వ రికార్డులలో
మూగ్రం “జ్వరం” వల్ల చనిపోతున్నారనేది
చదువుతోంది.

పరిస్థితి యిలావుండగా ప్రభుత్వం అటు
ప్రజల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడే బాధ్యతగానీ,
యిటు వైద్యసౌకర్యాలను కానీ పరిస్థితులకు
తగినట్లుగా చేయటంలేదు. అందుకని
ఎంతమంది చనిపోతున్నారనే సరైన
లెక్కలకూడా ప్రభుత్వం అట్టిపెట్టటం
లేదు. 1951-52 సం॥ వైద్యశాఖవారి
అంచనా లెక్కలప్రకారం [గ్రామపోలీసు
పట్టెలు చూపిన లెక్కల ఆధారంగా]
మొత్తం పేటలు జనసంఖ్య 55,925 వుండగా,
మొత్తం పురుషాల సంఖ్య 72,906 వున్నది.
ఈ లెక్కలు సరైనవి కావనీ, వైద్యశాఖదేరే
క్లరే అంగీకరిస్తూ, వారిశాఖవారే, 7 వేలకు
పైబడి రిజిస్టరు కాని పురుషాల సంఖ్యను
తెలుసుకున్నారని అన్నాడు. ఈ జనన
పురుషాల లెక్కలు వాస్తవికతకు
అందని రీతిగా వున్నాయనవచ్చు. ప్రజల
ఆరోగ్యస్థితి ఎలావున్నదీ ఒక్క జ్వర
రోగుల సంఖ్యనుమాత్రే తెలుస్తుంది.

1952-53 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం
1,67,462 మంది జ్వరరోగి ఆస్పత్రులలో
చికిత్స పొందారు. అయితే యిందులో
ఎంతమంది చనిపోయారనే లెక్కలు
మాత్రం ఎక్కడా కనిపించవు. ఇందులో
యిన్ ఫేషెంటుగా చికిత్స పొందినవారు
మొత్తం 1,42,792 మంది వున్నారు.
అలాగే ఉస్మానియా జనరల్ ఆస్పత్రిలో
1952-53 సం॥లో తీవ్రమైన జబ్బులకు
చికిత్స పొందినవారి సంఖ్య 10,60,080
వుంది. ఈ జబ్బులే కాకుండా కలరా,
మళూచి వగైరా అంటు వ్యాధులకు
లోబడి 1951-52 లో 10,000 మంది చని
పోయారు. అయితే ఈ లెక్కలు ప్రభుత్వ
రికార్డులలో అంచనాగా రికార్డు అయినవే.
ఇంకా వేలమంది గ్రామస్థిమలలో రక్త
నిరోచనాలు, భేదులు, ఊపిరి తీత్తుల
సంబంధమైన వ్యాధులు, నులేరియా,
జ్వర, యితర అంటు వ్యాధులకు లోబడి
చనిపోయేవారు లేక పోలేదు.

ప్రజల జీవన ప్రమాణస్థాయి, వారు
తీసుకునే ఆహారం న్యూట్రిషనుగురించి
పరిశీలించుదాం. ప్రజారోగ్యశాఖ న్యూట్రి
షను బ్యూరో సహాయక డైరెక్టరు,
డాక్టరు యం. బి. దావెరుగూరు “హైద్రా
బాదు సంస్థానంలో ఆహారం, మరియు
న్యూట్రిషను సర్వే” అనే కిక్కితో మాన్చి

1954, “నేటి హైదరాబాదు” అనే మాస పత్రికలో యీలా వ్రాశారు :

“.....హైదరాబాదు సంస్థానం మూడు భాషా ప్రాంతాలుగా విభజింపబడి వున్నది. ఈ వేరు వేరు ప్రాంతాల ప్రజల సాంప్రదాయాలు ఆయా ప్రాంతాల్లో పంచే పదార్థాలు, ఆహార ధాన్యాలపై బాగా ఆధారపడివుంటాయి. తెలంగాణావాసులు బాగా దియ్యం, మరాఠ్వాడా, కన్నడ ప్రజలు బాగా జొన్నలు తింటారు. హైదరాబాదు నగరవాసులు వివిధరకాల ఆహార సాంప్రదాయాలు కలవారు. అందుకని సంస్థాన ప్రజలను నాలుగు భాగాలుగా విభజించి, వారు తీసుకునే ఆహారంలో న్యూట్రిషను విలువను పరిశీలించటం జరిగింది.

“హైదరాబాదునగరంలో 500 కుటుంబాలు తీసుకునే ఆహారాన్ని పరిశీలించటం జరిగింది. 1939 లో ముస్లింత్ కాక్కికుల కుటుంబాల ఆహారాన్ని, 1942 లో సుభ్య తరగతి కుటుంబాల ఆహారాన్ని, 1950 లో వివిధప్రాంతాల్లో మరలెండు తరగతుల వారిని పరిశీలించుట జరిగింది. మొదటి రెండు తరగతుల్లో యిప్పటికీన్నా యింకా క్రితం ఆహారంపై యిప్పటికన్నా ఎక్కువ ఖర్చు చేసేవారు. క్రితంలో తీసుకునే ఆహారంలో కాలరీలసంఖ్య, రాసాయనిక పదార్థం యిప్పటికన్నా ఎక్కువగా వుండేవి.

“తెలంగాణాలో కరీంనగరం, ఆదిలాబాదు, చూబూబునగరం, మెదక్, నల్లగొండ, నిజామాబాదు జిల్లాలో 2170 గ్రామీణకుటుంబాల, 63 పట్టణకుటుంబాల ఆహారపరిశీలన జరిగింది. ఈ పరిశీలన రెండుసార్లు 1943, 1951 లో జరిగింది,

“మొదటిపరిశీలనలో కరీంనగరంజిల్లా కుటుంబాలను 4 అర్థిక గ్రూపులుగా చేయటం జరిగింది. నిజామాబాదులో 6 గ్రూపులుగా చేయటం జరిగింది. దీని ఫలితంగా కరీంనగరంలో ప్రతికుటుంబంలో 5.0 నుండి 6.6 సభ్యుల వరకు, నిజామాబాదులో 3.6 నుండి 7.1 సభ్యులున్నట్లు తేలింది. కరీంనగరం కుటుంబ వేలవారీ ఆదాయం 8 నుండి రు. 52 లు వుండగా, నిజామాబాదులో రు. 10-180 వరకు వచ్చింది. అందుకని కరీంనగరంకన్నా నిజామాబాదులో తీసుకునే ప్రతి ఆహార యూనిట్పై కుటుంబ ఆదాయం మించి వున్నది. నిజామాబాదులో ఎక్కువ కుటుంబాలు ముఖ్యంగా కేదకుటుంబాలు. మలే రియూజ్యూరాలతో హాఫ్ పడుతున్నారు. అందుకని పీరి పనిదినాలు తగ్గిపోయి, ప్రతి వనిషి ఆదాయంతగ్గి ఆహారం తగ్గింది. రెండవ పరిశీలనలో కుటుంబ సభ్యుల సంఖ్య తగ్గింది. ఆదాయం, ఆహారంపై చేసే ఖర్చు కరీంనగరానికన్నా నిజామాబాదులో పెరిగింది. ప్రస్తుతం తెలంగాణా విగతా జిల్లాల పరిస్థితి కరీంనగరం, నిజామాబాదు జిల్లాల మాదిరిగా వున్నది.

“ఈ పరిశీలన ఫలితంగా తక్కువ ఆదాయంగల కుటుంబాలు తీసే ఆహారంలో కాలరీల సంఖ్య తక్కువగావుందని తేలింది. తీసే తిండి పుష్కలంగా తిన్నా న్యూట్రిషను విలువలు చాలా తక్కువ. జొన్నలు, దియ్యం, సజ్జలు ప్రధాన ఆహారం. వీటిలో 80 శాతంకన్నా మించి

క్యాలరీలు వుంటాయి. క్యాలరీలు యింత ఎక్కువగా వుండటం, మిగతా న్యూట్రిషను పదార్థాలు తక్కువగా వుండటం సరైన తిండిలక్షణంకాదు. జంతు సలబంధమైన ప్రోటీనులు, క్రోమ్యు, విటమిను ఎ, బి, క్యాల్షియం పదార్థాలు లోపించుతాయి. వైద్యాలవారు క్రిందివర్గాలవారు తినే మాదిరిగా ధాన్యాలు తవరు. అయినా ప్రోటీనులు, విటమిన్ ఎ పదార్థాలుతప్ప అన్ని రకములవారి ఆహారం కనీసస్థాయి కన్నా లోపించే వున్నది."

[నేటి హైదరాబాదు-మార్చి 1964]

వరంగల్లు, యింకా యింకెవోట్లు విద్యార్థుల న్యూట్రిషన్ సర్వే చేయటం జరిగింది. సర్వే చేయబడిన 9,210 మంది విద్యార్థుల్లో 3,253 మంది విద్యార్థులు ఎక్కువ న్యూట్రిషను జబ్బులతో వున్నట్లు తేలింది. వీరిలో ఎక్కువగా విటమిను "ఎ" మరియు "బి" లో తక్కువ అయి, వాటికి సంబంధించిన జబ్బులకు లోనవుతున్నారు. అలాగా విద్యార్థుల్లోనే నూటికి దాదాపు 36% సరైన పోషణ లేక జబ్బులకు లోనవుతున్నారు. ఇక రెండు పూటలూ కూడా కనీస తిండిలేని గ్రామీణ ప్రజల ఆరోగ్యాలనుగురించి పట్టణాల్లో రోజంతా కష్టించి 12 టౌన్సుల రేమను తినేవారి ఆరోగ్యాలనుగురించి చెప్పనక్కర్లేదు. ఇక సరైన న్యూట్రిషనుకు ప్రతి రోజుకి దినానికి కావలసిన 3 టౌన్సుల పప్పుదినుసులు, కూరగాయలు, పాలు వగైరా విషయాల్లో అలోచించి ఎక్కర్లేదు. రెండుపూటలూ సరిగా గండి దొరకని ప్రజానీకానికి ఇవన్నీ ఒక వేడుక.

ప్రభుత్వం ప్రజానీకానికి కనీస జీవన భృతి కల్పించలేక పోగా, వైద్య సౌకర్యాలు కూడా నామమాత్రంగానే కల్పించుచున్నదని చెప్పకతప్పదు. ప్రభుత్వంమానే ఆస్పత్రులుగానీ, డిస్పెన్సరీలుగానీ, అవి వున్న స్థానిక ప్రజలకు తప్ప గ్రామీణ వ్రాంపు జనాభాకు ఎంతమాత్రం ఉపయోగపడవు. ఈ ఆస్పత్రులు తెలంగాణలో (హైదరాబాదు నగరంలోతప్ప) జిల్లాకొకటికంటే ఎక్కువలేవు. వాటిల్లో కూడా 8-10 మందికన్నా అదనంగా మంచాల ఏర్పాటులేవు. అంటే లక్షల కొలది జనాభాకు ఒక డాక్టర్ ఆస్పత్రిలో ఈ ఏర్పాటు నాగమాత్రమే. ఈ ఆస్పత్రులలోకూడా తీవ్రజబ్బులకు కావలసిన మందులుగానీ, యింకా పరీక్షలుగానీ వుండవు. ప్రజా సౌకర్యాలు అన్ని జిల్లా ఆస్పత్రులలోనూ లేవు.

ఇక తాముకా కొక్కటిచూపువలసినదే డిస్పెన్సరీల గ్రంథులు మాత్రమే యిచ్చే ఆస్పత్రి పరిస్థితి మరీ అవ్వొచ్చింది. సరైన మందులుండవు. గ్రామాలనుండి వచ్చే రోగులను చూచేవారుండరు. ఒకటి రెండు సంవత్సరాలనుండి పరిస్థితులు మరీ అభ్యాసంగా రెయారై నాయి. డబ్బులు చెల్లించుకుంటేనేగాని చికిత్సపొందటానికి వీలుండదు. హైదరాబాదు నగరంలోవున్న పెద్ద ఆస్పత్రులలో యిది మరీ ఎన్నంగా రెయారు, రోగులనే మందులు తెచ్చుకొమ్మనే స్థితిపోయింది. ఆస్పత్రులకు కనీసంగా స్వల్పముచేయుచే మందులకూడా రోగులకు ఉపయోగపడకుండా పోతున్నాయని ఎగర పత్రాలు ఘోషిస్తున్నాయి.

వైద్యశాలలు - డాక్టర్లు

హైదరాబాదు నగరంలో సహా మొత్తం తొమ్మిది తెలంగాణా జిల్లాలలోని 101 లక్షల జనాభాకు 104 సివిల్ ఆసుపత్రులు, డిస్పెన్సరీలు ఉన్నాయి. వీటి జిల్లాలవారీ వివరాలు క్రింది పట్టికలో వివరించబడ్డాయి.

జబ్బుల ఆస్పత్రి, ఒక మెంటల్ ఆస్పత్రి వున్నవి. క్షయ ఆస్పత్రి ఒకటి మెదక్ జిల్లా విఖాంబాదులో కూడా వున్నది. ఇవి కాక 9 కైలు ఆస్పత్రులు, డిస్పెన్సరీలు, 3 ప్రాక్టెట్ ఆస్పత్రులు వున్నాయి. ఈ మొత్తం కలిపి 122 వున్నాయి. అనగా

జిల్లా పేరు	ఆసుపత్రులు			డిస్పెన్సరీలు			మొత్తం
	జనరలు	కైలు	మొత్తం	జనరలు	ప్రాక్టెట్	మొత్తం	
హైదరాబాద్	7	2	9	18	18
మహబూబ్ నగరం	1	...	1	14	1	1	16
ఆదిలాబాదు	1	...	1	12	1	1	14
నిజామాబాదు	1	...	1	8	...	1	9
మెదక్	1	...	1	9	...	1	10
కరీంనగరం	1	...	1	9	1	1	11
వరంగల్లు	1	1	2	12	12
నల్గొండ	1	...	1	8	...	1	9
మొత్తం	14	3	17	90	3	6	99

వీటిలో 25 ఆసుపత్రులు, డిస్పెన్సరీలు ఒక్క హైదరాబాదు నగరంలోనే వున్నాయి. ప్రస్తుతం నగరంలోని ఈ ఆసుపత్రులు మొత్తం ట్రేటు జనాభాకు ఉపయోగపడుచున్నవి. తెలుగువారికిన్నా యితరులకీ ఎక్కువగా ఉపయోగపడుచున్నవి చెప్పవచ్చు. నగరంలో వైద్యశాలాధిపతిగాక 3 క్షయ ఆసుపత్రులు గానీ, క్లినికులుగానీ, ఒకటి నేత్ర, ముక్కు, చెవుల, గొంతు [Eye & E N. T]

తెలంగాణాలో సివిల్ ఆసుపత్రులు దాదాపు ప్రతి 90,000 జనాభాకు ఒకటి వున్నది. అలాగే 252.1 చ. మైళ్ళకు ఒక ఆస్పత్రి వున్నదని చెప్పవచ్చు. కాని హైదరాబాదు నగరానికి చూచినప్పుడు 36,100 జనాభాకు ఒక ఆస్పత్రి వున్నది.

ఈ ఆసుపత్రులలో పనిచేసే మొత్తం డాక్టర్ల సంఖ్య 363. జిల్లాలవారీ డాక్టర్ల వివరాలు ప్రక్కపేజీలో ఇవ్వబడ్డాయి.

జిల్లా పేరు	వై. ద్వ్యం			అ. లో. గ్యం			మొత్తం డాక్టర్ సంఖ్య
	మొదటి తరగతి	రెండవ తరగతి	మొత్తం డాక్టర్లు	మొదటి తరగతి	రెండవ తరగతి	మొత్తం డాక్టర్లు	
హైదరాబాదు	29	154	183	9	33	42	225
మహబూబ్ నగరం	1	18	19	...	2	2	21
ఆదిలాబాదు	1	18	19	...	5	5	24
నిజామాబాదు	1	12	13	...	3	3	16
మెదక్	1	12	13	...	2	2	15
కరీంనగరం	1	13	14	...	3	3	17
వరంగల్ + ఖమ్మం	1	23	24	...	4	4	28
నల్గొండ	1	12	13	...	4	4	17
తెలంగాణ మొత్తం	36	262	298	9	56	65	363
కీటు మొత్తం	46	302	438	10	80	90	528

వీటిలో 298 మంది ఆస్పత్రులలో, డిస్పెన్సరీలలో పనిచేసేవారు. 65 మంది ప్రజారోగ్యకాఖ్యక్రింద పనిచేసేవారు.

ఈ మొత్తం డాక్టర్లలో సివిల్ సర్జన్ హోదాగలవారు (Class 1) 45 మంది. మిగతావారు రెండవశ్రేణి డాక్టర్లు. అంటే తెలంగాణాలో ప్రతి 27,846 మందికి ఒక్కడాక్టరు వున్నాడు. అయితే ఈ మొత్తం డాక్టర్లలో ఒక్క హైదరాబాదు నగరంలోనే 38 గురు మొదటిశ్రేణి డాక్టర్లు, 187 మంది రెండవశ్రేణివారు వున్నారు. అలాగా నగరంలో ప్రతి 5134 మందికి ఒక డాక్టరువున్నాడు.

ఆస్పత్రులలో పనిచేసే ఈ డాక్టర్లలో పాటు మొత్తం ప్లేటులో 1951-52 సం॥

ప్రభుత్వ ఒక్కల ప్రకారం 407 గురు నర్సులు వున్నారు.

తెలంగాణాలోవున్న ఆస్పత్రులలో ఖామామ 3,300 మంచాల ఏర్పాటువున్నది. ఇందులోనుండి ఉస్మానియా ఆస్పత్రిలో 909, విక్టోరియా జననా (శ్రీ) ఆస్పత్రిలో 500, తులసి ఆస్పత్రిలో 400, పిచ్చి ఆస్పత్రిలో 600, సహ్యాద్రీ ఆస్పత్రిలో 150, నిలోధర్ ప్రమాతి ఆస్పత్రిలో 250, గోలకొండ దవాఖానాలో 15 మంచాల ఏర్పాటు, జిల్లా ఆస్పత్రి శ్రుంగా మిగతా మంచాలున్నాయి. అనగా 1950-51 మందికి ఒక్కగురించి ఏర్పాటువున్నది. మొత్తం ప్లేటులో 5364 మంచాలకు ఏర్పాటు వున్నాయి.

యూనానీ-ఆయుర్వేదం

తెలంగాణాలో వైద విభాగం- ఆంగ్ల పత్రి ఆస్పత్రులు, 49 యూనానీ ఆస్పత్రులు, డిస్పెన్సరీలు, 24 ఆయుర్వేద ఆస్పత్రులు, డిస్పెన్సరీలు ప్రభుత్వ భాగం సహాయంతో నడుపుతున్నాయి. వీటి జిల్లావారీ వివరాలు 1153 పేజీలో ఇవ్వబడ్డాయి.

వీటిలో 81 మంది యూనానీ డాక్టర్లు, 30 మంది ఆయుర్వేద డాక్టర్లు పనిచేస్తున్నారు. ఈ ఆసుపత్రులలో మూడవ వంతు హైదరాబాదు నగరంలోనే ఉన్నాయి. వీటిలో చికిత్సప్రాధాన్యత వారిలో సహానికేవేగా ఒక్క హైదరాబాదు నగరానికి చెందినవారే.

హైదరాబాదు ప్రభుత్వం 1952-53 సం॥ లెక్కల ప్రకారం వైద్య ప్రజా

రోగ్య కాఖ్యక్రింద మొత్తం 152.87 లక్షలు ఖర్చుచేసింది. ఇందులో రూ.104.79 లక్షలు ఆస్పత్రుల, డిస్పెన్సరీల మందుల ఖర్చులకు; పిచ్చి ఆస్పత్రి, కుట్టాబాగ్ ఆస్పత్రి వకైరా లకు; రూ.41.88 లక్షలు వైద్య ప్రజారోగ్య కాఖ్య ఎస్టాబ్లిష్మెంట్లు ఖర్చులకు, 6.20 లక్షలు మెడికలు కళాశాలకు ఖర్చు చేస్తున్నారు. అలాగా మొత్తం ప్లేటుకు వైద్య ప్రజారోగ్యం కాఖ్యక్రింద ప్రజల ఆరోగ్యం, చికిత్సకు సంబంధించినంతవరకు రూ.146.67 లక్షలు మాత్రమే ఖర్చు చేయబడుచున్నది.

అనగా ప్రతి ఒక్కరిపై సంవత్సరానికి రూ. 0-11-2 లు ఖర్చు చేయబడుచున్నది.

జిల్లా పేరు	యునాని		ఆయుర్వేదం	
	ఆస్పత్రుల, డిస్పెన్సరీల సంఖ్య	డాక్టర్ల సంఖ్య	ఆస్పత్రుల, డిస్పెన్సరీల సంఖ్య	డాక్టర్ల సంఖ్య
హైదరాబాదు	16	48	4	10
మహబూబ్ నగరం	2	2	4	4
ఆదిలాబాదు	3	3	3	3
నిజామాబాదు	5	5	4	4
మెదక్	6	6	5	5
కరీంనగరం	10	10	4	4
వరంగల్లు + ఖమ్మం	4	4
నల్లగొండ	3	3
<hr/>				
తెలంగాణ మొత్తం	49	81	24	30
<hr/>				
పేట మొత్తం	99	131	58	64

హైదరాబాదు నగర ఆస్పత్రులు

1. ఉస్మానియా జనరల్ ఆస్పత్ర :- ఇది 63,247 చ|| గ|| ప్రాంతమును ఆక్రమించి వున్నది. 909 మంచాలున్నాయి.

2. విక్టోరియా స్త్రీల ఆస్పత్ర :- దీనిలో 500 మంచాలున్నాయి. ఇందులో సగం ప్రసూతి కేసులకొరకు ప్రత్యేకించబడ్డాయి. ఇందులో 31 మంది డాక్టర్లు, 49 మంది నర్సులు ఉన్నారు. ఈ ఆస్పత్రములైనా లకు శిక్షణా కేంద్రంగా ఉపకరిస్తున్నది.

3. క్షయ (ఎర్రంఘమా) ఆస్పత్ర :- 400 మంచాలున్నాయి. సముద్ర మట్టానికి

1719 అడుగుల ఎత్తున వుంది. ఇక్కడ వ్షపాతిం సగులు 31 అంగుళాలు.

4. మెచ్చ ఆసుపత్ర(Mental Hospital): ప్రస్తుతం 600 మంది చికిత్స పొందుచున్నారు. వాస్త్రీయ పద్ధతుల్లో చికిత్స జరుగుచున్నది. మానసిక రోగ నిపుణుని ఆఫ్ఫర్వాలను ఈ ఆసుపత్రు నడుస్తున్నది.

5. సర్కోనిడేవి ఆసుపత్రు [Eye & E.N.T.]:- ఇది ఉస్మానియా ఆసుపత్రులో భాగం. పలాభావంతో పెంటలు మిలటరీ ఆసుపత్రు భవనానికి మార్చబడింది. ఇక్కడ

కొండజాతులు

భారత రాజ్యాంగం క్రింద హైదరాబాద్ స్టేట్ లో ఈ క్రిందివారు కొండ జాతులప్రజలుగా నమోదు చేయబడినారు.

1. ఆంధ్
2. భిల్
3. చెంచు, లేవ చెంచువారు
4. గోండ్ (నాయక్ పాడ్, గాడ్ గోండ్ లతో సహా)
5. కొండచిట్ట
6. కొలమ్మ (మక్కురువాలతో సహా)
7. కోయ (ఫైనికోయ, రాజు కోయ లతో సహా)
8. ప్రథాన్
9. థాటి

వీరిలో ఆంధ్, బిల్లులు ప్రధానంగా మరాఠ్వాడాకు చెందిన జాతులు. తక్కిన వారు ప్రధానంగా తెలంగాణాలో నివసిస్తున్నారు.

వీరిలో గోండులు ప్రధానులు. కొలములు, నాయక్, పోడులు ఆదిలాబాదు జిల్లాలో ప్రధానంగా గుట్టలు, అడవి ప్రదేశాలలోను, కోయలు వరంగల్లు జిల్లాలోని ములుగు, పాఖాల్ తాలూకాల్లో, ఖమ్మం

జిల్లా యిల్లెందు, పాల్వంచ తాలూకాలలోను, కొండచిట్ట ఇదే పాల్వంచ తాలూకాలో ఉన్నారు. వీరు ఆదిలాబాదు, వరంగల్లు జిల్లాలోనూ ఉన్నారు. చెంచులు మహబూబ్ నగరులోని అమ్రాబాద్ తాలూకాలోని అడవుల్లో వున్నారు.

1951 లెక్కలప్రకారం తెలంగాణాలో ఈ వర్గ వివిధ కొండజాతుల ప్రజల జనాభా 2,89,104.

మొత్తం స్టేటులో వీరి జనాభా 3,54,983. ప్రక్కపేటలోని పట్టికలో 1951 సంవత్సరం జనాభా లెక్కల ప్రకారం వీరి జనాభా వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి.

దీన్ని బట్టి నూడే స్టేటులోని కొండజాతి ప్రజల్లో అత్యధికులు తెలంగాణాలో వున్నారని తెలుస్తుంది.

1951 జనాభా లెక్కలకు పూర్వం, కొండ జాతుల్లో ఎక్కువ చేర్చబడేది స్వచ్ఛంగా లేకపోవుటచే, వివిధ కొండజాతి ప్రజల జనాభా పెరుగుదల గురించి సరయి సమరాలేమీ లేవు. అందుచే వీరిలో ఎవరు ఎంత పెరిగింది లేక క్షీణించింది తెలుసుకొనుట కష్టం.

గోండులు

తెలంగాణాలో ఉన్న కొండజాతి ప్రజల్లో ముఖ్యులు గోండులు, కోయలు. గోండులు తెలంగాణాలో ఆదిలాబాదు

జిల్లాలోనే ఉన్నారు. ఇచ్చటనూడే జిల్లా మధ్యలో ఉన్న పర్వతాలు, అడవులలో నిండిఉన్న ఉట్కూర్, అసిఫాబాదు,

జిల్లా	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం
హైదరాబాదు	76	65	141
మహబూబ్ నగరం	2,379	2,348	4,727
అదిలాబాదు	83,576	83,365	1,66,941
నిజామాబాదు	3,465	3,648	7,108
మెదక్	80	49	79
కరీంనగరం	6,831	6,485	13,316
వరంగల్లు	54,317	52,220	1,06,537
నల్గొండ	129	126	255
తెలంగాణ మొత్తం	1,50,803	1,48,301	2,99,104
స్త్రీలు మొత్తం	1,78,756	1,76,177	3,54,933

రాజారా తాలూకాలో ఎక్కువగా ఉన్నారు. వీరి జన సంఖ్య 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం 90,591.

గోండులకు ప్రత్యేక చారిత్రక ప్రాముఖ్యత ఉన్నది. మహారాష్ట్రులు దక్కనులో వైకిరాక పూర్వమే, అదిలాబాదులోని ఉట్నూరులో మధ్య ప్రదేశ్‌లోని చాందాలో గోండ్ రాజ్యాలు ఏర్పడినవి. ఈ సమయంలోనే చాందాలోని కోట, నిర్మల, అదిలాబాద్ రోడ్ పైన వోడల్ వాక్రీకోట, మానిక్ ఘర్ కోట కట్టబడినవి. చాలాకాలం గోండు రాజులు ఈ కోటలను పరిపాలన చేశారు. ప్రస్తుతం ఉట్నూరు రాజా అనబడే ఆతను వీరి వారసుడే. ఈ చరిత్రవల్లనే గోండ్లు రాజ గోండ్లనికూడ పిలవబడతారు.

గోండ్లు అదిలాబాదు జిల్లాలోనేగాక, ప్రక్కనున్న మధ్య ప్రదేశ్‌లోగూడా ఉన్నారు. అచ్చట వీరి జన సంఖ్య 25 లక్షలు. ఉత్తర బస్తరులోగూడా గోండులున్నారు.

గోండులతో కలిసి మెలసి ఉన్న ఇతర కొండజాతుల వారున్నారు. వీరిలో ప్రధానులు అనబడేవారు గోండులకు పెరు కటినుంచి ఉంటున్న గాయకులు, గోండులకు సంబంధించిన పురాణగాథలు, జానపదాలు, కథలు మొదలగు వాటిని వీరు ఒక వంశంనుంచి ఇంకొక వంశానికి అందిస్తూ వచ్చారు. గోండుల మత క్రియల సందర్భంలో వాయిద్యాలు మోగిస్తున్నారు. ఇంకొకరు టాటిస్ జాతి. వీరుగూడ ప్రధానుల మాదిరి ఇంకొక గాయకబృందం.

కాని వీరు ప్రధానులకంటే సాంఘికంగా క్రింది స్థాయికి చేరిన వారు. వీరిద్దరు గోండుభాష మాట్లాడతారు.

గోండులతోపాటు కొలములు, నాయక పాడ్లు అనేవారు గూడ ఉన్నారు. ఈ ఈ రెండు జాతులు గోండుల కంటే వెనుక బడినవారు. పోడు వ్యవసాయం చేస్తారు. వేరు భాషను మాట్లాడుతారు. నాయక్ పాడులు, గోండులకంటే ఉన్నతస్థానం కలవారమంటారు.

గోండులు చాలకాలం నుంచి యితర కొండజాతుల వారికంటే బాగా వ్యవసాయం చేసేవారు. రేగడినేలులు వదిలి వేసినా ఇతర భూములపై బలం ఉన్నంత వరకు వ్యవసాయం చేసి, ఇంకొక చోటికి మారేవారు. అందుచే వర్షాకాలంలోనే వీరి వ్యవసాయ ముండేది. ఉట్నూరు, చాందా రాజ్యాలన్నప్పుడు వీరి ఆర్థిక స్థితి గూడ ఇప్పుటి కంటే మంచిగా ఉండేదని గోండ్లు చెప్పుతారు. వెనుకటి కాలంలో వేయి పశువుల వరకూ కల గోండ్లు ఉండేవారని, యిప్పుడు 50 ఉంటే మహా భాగ్యమని, ముసలివారు చెప్పేవారని నైజాం ప్రభుత్వం నియమించిన జర్నల్ అధికారి హెమెన్ డ్రాఫ్ట్ వ్రాశాడు. అందుచేతనే ప్రధానులు మొదలగువారిని ఇతర పనులకై పోషించే స్థితిలో ఉన్నారు. ఇతర చేతి పనులు చేసేవారు. వ్యాపారులు గూడ ముఖ్య కేంద్రాలయిన ఆసిఫాబాద్ (వెనుకటి పేరు జన్నాం) కంటిచోట్ల ఉండేవారు.

గోండులకొక ప్రత్యేక భాష, సంస్కృతి గూడ ఉంది. ఇప్పుడు గూడ గోండుభాష

మాట్లాడతారు. దీంతోపాటు తెలుగు ప్రజలతో సంబంధం ఉన్న చోట, తెలుగు, మరాఠీ మాట్లాడతారు. గోండులు ఉపయోగించే ప్రత్యేక కూర్మాయన సంవత్సరమున్నది. ప్రత్యేక మత సంబంధమైన అలవాటు ఉన్నది.

ఆదిలాబాద్ తాలూకాలో, కసలాపురం అనేచోట గోండుల పెద్దజాతర ప్రతి సంవత్సరం జరుగుతుంది. నాగేశ్వరి వీరు ఇచట పూజిస్తారు.

వెనుక ఆదిలాబాదుజిల్లా అంతటా గోండులే ఉండేవారు. కాని, మంచిర్యాల నుండి ఉత్తరం రాజురావు, పడమట నిర్మల నుంచి ఆదిలాబాదుకు రాకపోకల సౌకర్యాలు ఏర్పాడాక పెద్దమార్పు వచ్చింది. నిర్మల మంచిర్యాల రోడ్డు నిర్మాణం దీన్నికా ముందుకు తీసుకుపోయింది. ఈ మార్గాలగుండా దక్షిణం కరీంనగరం మొ॥ జిల్లాలనుంచి ఆర్థికంగా ముందున్న ప్రజలువచ్చి నివాసమేర్పచుకో మొదలిడి నారు. అట్లే ఉత్తరాన మధ్యప్రదేశ్ నుంచి గూడ పెన్నంగదాటి మహారాష్ట్ర రైతులు ప్రవేశించారు. క్రమంగా బయలు ప్రాంతంలో గోండుల భూములన్నీ భూస్వాములు, హనుకార్ల చేతుల్లోనికి పోయినవి. వారచ్చట పూర్తిగా వ్యావసాయకులైపోయారు. బయలు ప్రాంతంలో భూములు పోయేకొద్దీ, ఆదిలాబాద్ జిల్లా మధ్యఉన్న గుట్టల ప్రాంతంలోనికి పోయి నివాసమేర్పచుకొన్నారు. అచ్చటగూడ భూస్వాములు ప్రభుత్వాధికార్ల సహాయంతో వీరి కవులుదాల్లుగాచేశారు,

కోయలు

కోయలు వరంగల్లు, ఖమ్మం, కరీంనగరం, ఆదిలాబాదు జిల్లాలలో గోదావరినది కాను కొని ఉన్న ప్రాంతంలో ఉన్నారు. వీరిలో అత్యధికులు వరంగల్లు జిల్లాలోని ముల్గు, పాఖాల్ తాలూకాల్లో ఖమ్మం జిల్లాలోని బూర్గంపాడు, పాల్వంచ, ఇల్లందు తాలూకాలోను ఉన్నారు. తెలంగాణాను ఆనుకొని గోదావరి అవతలి ప్రాంతమగు దక్షిణ బస్తరు, ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని ఏకస్థి ప్రాంతం అంతటా కోయలే నివసిస్తున్నారు. అచ్చటవారికీ, తెలంగాణా ప్రాంతంవారికీ ద్వారీ సంబంధాలున్నవి.

కోయల్లో అత్యధిక సంఖ్యాకులు తెలుగు మాట్లాడతారు. గోదావరినది కాను కొని ఉన్న కొంతమంది తెలుగు, గోండ్లీ భాషల ప్రభావంచే ఏర్పడిన కోయభాష మాత్రమే మాట్లాడతారు. కోయల్లో రావి కోయలనీ, భిన్నీ కోయలనీ విభజన ఉంది. తెలుగుమాత్రమే వచ్చే కోయలు తమరు దొరల కోయలనీ పిలుచుకుంటారు. కోయలకు పూజలు, పునస్కారములు జరిపేవారు

పాటడు అనే పేరుతో కోయలతో కలసి ఉంటారు. కాని, వీరిది సాంఘికంగా కోయలకంటే క్రింది స్థానం. పాల్వంచ, బూర్గంపాడు తాలూకాల్లో కొండరెడ్లతో కలిసి కోయలున్నారు.

అడవులో ఉండే కోయలు ఇప్పటికీ, ఒకచోటనుండి, ఇంకొకచోటకు పోతూ వ్యవసాయం చేసుకుంటారు. బయలు ప్రాంతాల్లో ఉన్నవారు సిరసివాసమేర్పరచుకొన్నారు. కాని, వీరి భూములు గానా వరకు యితరుల చేతుల్లోనికి పోయినవి. బయట నుంచి వచ్చిన కంస్రాకర్షణ క్రింద కలపకొట్టటం మొదలగు పనులు చేస్తుంటారు.

రెండు సంవత్సరాల కొకసారి వరంగల్లు జిల్లాలోని ములుగు తాలూకాలో మెంగరం అనేచోట పెద్ద కోయజాతర జరుగుతుంది. కోయలుండే ప్రాంతమంతటినండి ప్రజలొస్తారు. సకలమృత్యు సదారమృత్యు అనే తల్లి, కూతుళ్లను ఇచ్చట కొలుస్తారు.

కొండరెడ్లు

కొండరెడ్లు ప్రధానంగా పాల్వంచ తాలూకా (ఖమ్మంజిల్లా) లో ఉన్నారు. వీరు కోయలకంటే వెనుకబడి ఉన్నారని హెమెస్ డ్రాఫ్ వ్రాశాడు. వీరు తెలుగు మాత్రమే మాట్లాడతారు. అత్యధికులకు గోండ్లీ, కోయభాషలు తెలియవు.

కొద్ది కాలం క్రితం వరకు కొండరెడ్లు పోడు వ్యవసాయం, అడవిపండ్లు, దుగపలు పోగుచేయటం, స్వీ - మృతో నేటాడటం

వీటిపైనే తిండికి ఆధారపడేవారు. వీరి పోడు వ్యవసాయ పద్ధతులు కోయలు, గోండ్లకంటెగూడ వెనుకబడి ఉన్నవి. వెనుక వీరు పశువుల నువ్వుగొండేవారు కాదు. తర్వాత సూర్యువచ్చింది.

౫౭ 50 సంవత్సరాలలో గోదావరి నానుకొని ఉన్నవారి జీవిత పరిస్థితిలో పెద్ద మార్పు వచ్చింది. క్రమంగా వీరు అడవికూలీలయిపోయారు, కలప ఎగుమతి

చేసే బయలు ప్రాంతపు వర్తకుల (ముఖ్యముగా రాజమండ్రి వారు) క్రింద కలప కొట్టి ఎగుమతిచేసే పరిలో పాల్గొంటున్నారు. ఇట్లు వీరు వ్యవసాయం చేసే దశ నుండి అడవి కూలీలుగా మారిపోయారు. ఉన్న భూములుగూడ పోగొట్టుకున్నారు.

ఇట్లు వర్తకుల, భూస్వాముల దోపిడీ ఎక్కువగుటచే, గోదావరి దాటి పాపి కొండల కవతల తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని తమ జాతివారున్న చోటికి చాలమంది వలస గూడ పోయారు.

చెంచులు

చెంచులు మహబూబ్ నగరం జిల్లాలోని అచ్చంపేట (అమాబాద్) తాలూకాలో గల నల్లమల గుట్టల ప్రాంతంలో ప్రధానంగా నివసిస్తారు. 1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం హైద్రాబాద్ స్టేటులోని చెంచు జనాభా అయిన 3,865గురిలో 3,280:గురి మహబూబ్ నగరం జిల్లాలోనే ఉన్నారు. కాని, ఈ సంఖ్య చాలా తక్కువ. అడవులు, కొండలలో ఉండే వారిని అడవి జేయాలని పిలుస్తారు.

ఈ గుట్టలలోని చెంచులకు 1940 వరకు వ్యవసాయం జేయటం తెలియదు. ఇప్పటి కయినా, ఇండ్లవద్ద చిన్న చిన్న తోటల్లో ఇనపకడ్డీలతో నేలను త్రవ్వ, మొక్క

జొన్న సాగుకు, కొన్ని సార్లు జొన్న మొదలగునవి కొద్దిగా పండిస్తారు. కాని, చెంచుల ప్రధాన జీవితాధారం అడవుల్లో దొరికే తేనె, మైనం చిరాంతి మొదలగు అడవి పదార్థాలు సేకరించటమే. అడవుల్లో వూరికే వివిధరకాల గడ్డలను వీరు ఎక్కువగా తింటారు.

చెంచులు యింత వెనుకబడి వుండి, దూరంగా అడవుల్లో ఉంటున్నా, వీరికి ప్రత్యేక భాషలేదు. తెలుగుభాషే మాట్లాడుతారు. గ్రామాల దగ్గరగా వున్నా తమ నివాసాలు వేరుగా ఉండుటంటారు. కాని యిప్పివోట్ల నెమ్మదిగా వీరిలో మార్పులు వస్తున్నవి.

లంబాడీలు

లంబాడీలనే బంజారాలని కూడ పిలుస్తారు. భారతదేశ మంతా వీరున్నా, హైద్రాబాదులో ముఖ్యంగా తెలంగాణాలో వీరి సంఖ్య ఎక్కువగా వుంది. ఇచ్చటగూడ వరంగల్లు, నల్లగొండ జిల్లాలలో ఎక్కువగా వున్నారు. చిక్క వరంగల్లుజిల్లాలోనే 85,000మందిఉన్నారు.

వీరు వెనుక ఒక చోటునుండి, ఇంకో చోటికి వ్యాపార సరుకులు మొలనవి

మోసేవారు. ఈ అవసరం పోయాక స్థిరనివాసాలు ఏర్పరచుకున్నారు. పురుషు లిచ్చటి తెలుగుప్రజల గుడ్డల మాదిరే కట్టుకున్నా, స్త్రీలు తమ ప్రత్యేక దుస్తుల, నగల ధరిస్తారు. తమ ప్రత్యేక తండాలో నివసిస్తారు. తెలంగాణాలో అచ్చటచ్చట గ్రామాల్లోగూడా ఉంటున్నారు. తమ భాషను నిల్పుకున్నారప్పటివరకు. మంచి పకువుల చెంచుటలో నిపుణులు, తెలు

గాకాలో, వీరు పెంచే అగ్రూబాద్ పశువులకు ప్రత్యేకత వున్నది. వీరిప్పుడు వ్యవసాయం గూడ చేస్తున్నారు.

వరంగల్లు జిల్లాలో తొర్రూరుచుట్టూ వీరు చాలామంది ఉండుటచే ఇచ్చట 1947 లో లంబాడీల అభివృద్ధి కేంద్రాన్ని

ప్రభుత్వం పెట్టింది. ఇచ్చట ఒక టీచర్ ట్రయినింగ్ స్కూలుగూడ పెట్టబడింది. చుట్టుప్రక్కల 12 ప్రాథమిక స్కూళ్లు ఏర్పరచ బడినవి. మానుకోట దగ్గరగా ఒక ఉపకేంద్రం ఏర్పరచబడింది.

కొండజాతి ప్రజల జీవన పరిస్థితి

తెలంగాణలో విశాల ప్రాంతంలో నివసిస్తున్న ఈ వివిధ కొండజాతి ప్రజల జీవిత పరిస్థితి క్రమంగా చాల అధ్వాన్న దశకు వస్తున్నది. ఒకవైపు బయట నుంచి వచ్చే భూస్వాములు, సామాన్య కారులు, వ్యాపారుల దోపిడీ, ఇంకొకవైపు ప్రభుత్వ పట్టెలు, పట్నారీ, ఫారెస్టు అధికార్లు జులుం క్రింద వీరి జీవితం క్షీణించి పోతున్నది. ప్రభుత్వ రికార్డులే కొండ జాతి ప్రజల్లో అందరికంటే, కొంత వైరున్న గోండుల స్థితిగతుంచి, వైజాం ప్రభుత్వం నియమించిన ప్రత్యేకాధికారి హెమెన్ డ్రాఫ్ 1945 లో వ్రాసినది చూస్తే ఈ విషయం స్పష్టమవుతుంది.

జిల్లాను అభివృద్ధిచేసి, ప్రభుత్వావాయం పెంచాలని, కొత్తవారొచ్చి వుండుటకు ప్రభుత్వం ప్రోత్సహించింది. వారుచేసుకోగల భూమికి ఉచితంగా పట్టాలు ఇచ్చింది. గోండురాజుక్రింద అంతవరకున్న మట్టా, జాగీర్లను ప్రభుత్వం వశపరచుకోవడం వల్ల ఇంతవరకు తమ భూములు రాజులభూముల నేత్యం చేస్తున్న గోండులు కొత్తగా భూములు సంపాదించాల్సి వచ్చింది... కొత్తగా వచ్చినవారు మంచి భూమినుండి వెళ్ళగొడితే, ఇంకొకచోటుకు పోయి మూములుగా వ్యవసాయంచేసేవారు. కాని

అడవుల రక్షణ ప్రవేశ పెట్టేసరికి తమ భూమిని రక్షించుకొనటకు గోండ్లకు సమస్య అయింది. పట్టావాక్కులేనిచిహ్నము తెల్సుకో ప్రారంభించారు. పట్టావాక్కులున్నవారుగూడ వడ్డీ వ్యాపారస్తులకు పోగొట్టుకున్నారు...

“రాకపోకసౌకర్యాలపేరిట, ఇట్లు వ్యవసాయంచేయుని వారికిగూడా లాభసాటిగా తయారుకావడంతో రాజులా, ఆదిలా బాదు, ఆసిఫాబాద్, నిర్మలలోని ముస్లింలు, బ్రాహ్మణులు, కోమట్లు గ్రామాలు గ్రామాలే సంపాదించి వ్యాపార పద్ధతులపై పనిచేయటం సాగించారు. ఇట్లు బయలు ప్రదేశంలో చాలా గ్రామాలను వ్యవసాయంచేయుని భూస్వాములు సంపాదించారు. వీరు వ్యవసాయం బాగాచేసేవానిని తమ గ్రామాలలో ఉంచాలని నిర్ణయించారు. అందుచే ఎక్కువ అనుభవం గలిగి, ఎక్కువ కవుశ్చుయివ్వగలిగే అడవిజాతులు కానివారి దిగుమతిని ప్రోత్సహించారు. ఇట్లు వ్యవసాయ పద్ధతుల్లో పెను కబడిని గోండు కవులు దాగ్లను తొలగించారు. ఈమార్పు ఇప్పటికీ సాగుతూనేవుంది. ప్రభుత్వ పరిపాలన, వ్యాపార కేంద్రాల చుట్టుప్రక్కల అడవి జాతులవారిబడులు ఇతర కులాలవారు ఆక్రమించారు. ఆసిఫాబాదు లోయలో ఆసిఫా

బాద్ వద్ద ప్రస్తుతం చాలా గ్రామాలు ఇతర ప్రాంతాలవారిపై పోయాయి. ఇట్టి కొత్త మోటార్ రోడ్లప్రక్కలగల గ్రామాలు గూడ...

ప్రభుత్వం కిందవున్న గ్రామాలకంటే, భూస్వాముల కింది గ్రామాల్లో కొండ జాతి ప్రజలస్థితి అధ్వాన్నంగా ఉండుటచే భూస్వామి ఒక గ్రామాన్ని ఆక్రమించగనే చాలామంది గోండ్లు దీన్ని వదిలి, ఇంకొక చోట నివాయిజమాబందిపై భూమి సంపాదించేవారు. కాని, ఇచ్చట వీరు భూమిని బాగుచేయగనే, వ్యవసాయంచేయని పట్టాదాగ్లకు దీన్ని పోగొట్టుకొనే సమాదం వెంటనే వీర్పడేది....

“కొద్ది వంశాలకు పూర్వం తమవైన భూములను బయటవారు ఆక్రమించటంపై బయలు ప్రాంతంగాని గోండులు వీంచేస్తున్నారు? ఇతరులన్న గ్రామాలలో తమ అస్వంత్ర స్థితికి కొందరు చేయనదిలేక అంగీకరిస్తున్నారు. కాని, ఇది ఒకేసారి చేయరు. ఒకటి, రెండుసార్లు కొత్తచోటకు పోయి, ప్రతిసారి నివాయి జమాబంది పద్ధతిపై కొంతకాలం వ్యవసాయం చేశాక బయటివారు ఆక్రమించుకొన్నాక ఇట్లు అయ్యేవారు. ఇతరులు కొండలలోనికి పోయారు.

“గోండులింకా తమ భూమినుండి వెళ్ళగొట్టబడకుండా ఉన్న ప్రాంతం కొండలప్రాంతంమట్టుకే వీటికిదారి లోతైన కనుమలగుండా లండ్ల బాటలు మాత్రమే ఉన్నవి.”

(హెమెన్ డ్రాఫ్ వ్రాసిన ట్రయిబల్ హైదరాబాద్ అనే పుస్తకంలో పేజీలు 66-81 ల నుండి.)

ఇదేపుస్తకంలో పటాలు, పటవారీలు, ఫారెస్టు అధికారులు, గోండులను ఎట్లు దోచుకోనేది, ఫారెస్టు నియమాలు వీరి జీవితాన్ని ఎట్లు విచ్ఛిన్నంచేసింది హెమెన్ డ్రాఫ్ వివరించాడు.

కోయలు, కొండరెడ్లు ఉన్న ప్రాంత మగు గోదావరి ఒడ్డున ఫారెస్టు అధికారులు వీరిని ఎట్లు దోపిడీ చేస్తున్నదిగూడా హెమెన్ డ్రాఫ్ వివరించాడు. (10-11 పేజీలు) ప్రక్కనేఉన్న అప్పటి మద్రాసు రాష్ట్రంలోని తూర్పుగోదావరి ఏజెన్సీ ప్రదేశంలో పరిస్థితి చాలా బాగా ఉన్నదని యితడు వ్రాశాడంటే, తెలంగాణాపై వున్న వారిస్థితి ఎంత అధ్వాన్నంగావుందో ఊహించుకోవచ్చు.

అడవుల కొట్టించి కలప ఆమ్మే వర్తకులు, ఫారెస్టు ప్రభుత్వ అధికారంతోకలసి, అచ్చట నిజమైన పరిపాలకులుగా అయి, కోయలు, కొండరెడ్లను అమానుష దోపిడీ, హింసలకు గురి చేస్తున్నారని గూడ హెమెన్ డ్రాఫ్ వ్రాశాడు. (17-25 పేజీలో) ఈ వర్తకులు కొండజాతి ప్రజలను తమ వ్యక్తిగత ఆస్తిగా పరిగణించి, అణచి ఉంచుటకై, వీరిలో కొందరిని చంపటం గూడ పరిపాటయిందని చెప్పాడు. “ఈ ప్రాంతంలో వర్తకులే ప్రధాన అధికారులు అయి, యధార్థంగా పరిపాలన సాగిస్తున్నారు. తమ యజమానల అధికారాన్ని అడ్డది వీడిలేదని, ప్రభుత్వ అధికారులగూడ వీరి కోర్కెల ప్రకారం ప్రవర్తిస్తారని, కోయలు, కొండరెడ్లు గట్టిగా నమ్ముతారు” అని హెమెన్ డ్రాఫ్ వ్రాశాడు.

కొండజాతి పజలు: ప్రభుత్వం

1940 లో ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో గోండులు తిరుగుబాటు చేసేదాకా ప్రభుత్వం ఈ వోండిని యధావిధిగా సాగిస్తూనే వచ్చింది. తమ భూములు పోతున్నందులకు విసిగి, వేసారి ఆసిఫాబాద్ తాలూకాలోని, బాబిచేరి అనే గ్రామం లోని కుమార భూములు అనే యువకుని నాయకత్వం 1940 లో తమ భూముల రక్షణకు నిలబడ్డారు. వీరిని అణచుటకు, ప్రభుత్వ పోలీసులతోగా ప్రతిఘటించారు. ప్రభుత్వపోలీసు ధీమును, ఇతర గోండులను చాలామందిని కాల్చిచంపి అణచివేసింది. కాని, ఈ ప్రతిఘటనతో భయపడి వైజాం ప్రభుత్వం కిదర్, కొండజాతుల ప్రత్యేక అధికారి (Tribal special officer) గా జర్మన్ బారన్ హెమెన్ డ్రాఫ్ ను నియమించింది. ఆదిలాబాద్ గుర్బుల ప్రాంతంలో కొండజాతికి చెందిన వారికి కొత్తపట్టాలు యివ్వరాదని నిశ్చయించింది. కొండజాతి వారికి, ఒక్కొక్కరికి 25 యకాలవరకు భూమిని ఉచితంగా యిస్తామని ప్రకటించింది. గోండి భాషలో విద్య నేర్చుటకై, మౌనవాయి అనేవోట గోండిభాష బోధించే టీచర్ల బ్రయనింగు కేంద్రాన్ని స్థాపించింది.

గోండి భాషకు లిపి లేకపోవుటచే, నాగరికీ ఉపయోగించబడింది. తరువాత తెలుగుభాష మాట్లాడే గోండులకొరకు, ఆసిఫాబాద్ దగ్గర గిన్ని ధారి అనేవోట 1948 లో ఇంకోక బ్రయనింగు స్థానము పెట్టారు.

వీటి ఫలితంగా ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో కల 582 కొండజాతివారి గ్రామాల్లో (నిర్బల

చెన్నురుతాలూకాలుగాక) 76 మంది పంతుళ్ళతో 69 స్కూళ్లు పెట్టాం అని ప్రభుత్వం చెప్పుచున్నది. 1944 క్లో 1,30,000 ఎకరాలు పట్టాగా యివ్వబడిందని ప్రభుత్వ ప్రకటన. పరిశీలనచేసి పట్టా మార్పుల భూస్వాముల వారికండగా ప్రభుత్వ అధికారులు ఉన్నప్పుడు ఈ భూమి అంతా కొండజాతివారికింద వున్నదనుకొనరాదు. వారి పేరిట ఇతరులు ఎందరో భూములు సంపాదించి కొండజాతివారికి చెందకుండా చేశారు.

తిర్వాత మౌనవాయి ట్రైనింగు కేంద్రాన్ని గ్రామ పురస్మిర్త్యా పెంటరుగా మార్చి, దానికింద సహకార సంఘాల ద్వారా అప్పలివ్వటం, వైద్యసహాయం మొదలగునవి చేస్తామని ప్రభుత్వస్కీము. కాని, ఈ వైద్యసహాయంతోసం ఒక్క హెల్తు ఇన్ స్పెక్టర్ను మాత్రమే పెట్టామని ప్రభుత్వమే చెప్పుచున్నది. (ట్రైనిల్లు, ట్రైనిల్లు వెల్ ఫేరు హైదరాబాదు అనే పుస్తకం, 28 వ పేజీలో)

1946 దాకా కోయప్రాంతం గురించి, హెమెన్ డ్రాఫ్ పర్యటనతప్ప ఏమీ జరుగలేదు. 1946 లో ట్రైనిల్లుప్రాంతం రెగ్యులేషన్ (Tribal Areas Regulation) ప్రకటించినా, 1949లో ట్రైనిల్లు ప్రాంతపు రెగ్యులేషన్ వచ్చేదాకా పైది అమల్లోకి రాలేదని వైపుస్థలంలోనే వ్రాశారు. (41వ పేజీలో) అంటే 1948-49 లలో కోయ ప్రజలు, తెలంగాణా రైతాంగంలో కిలసి, పోరాటం ప్రారంభించేవరకు ఏమీ జరుగలేదన్నది స్పష్టం.

పోలీసు యాక్టును తర్వాత

1946 లో తెలంగాణా రైతులు పెట్టి చాకిరికి వ్యతిరేకంగా, భూమికోసం ప్రారంభించిన పోరాటం 1949-50 లో వరంగల్, కరీంనగరం, మహబూబ్ నగరం అడవులలోని, కొండజాతి ప్రజల్లోనికి గూడా వ్యాపించింది. తాము పోగొట్టు కొన్న భూములు తిరిగి సంపాదించుకొనడానికి కంట్రాక్టు, జంట్లాట్ కాలుదాన్లు, (ఫారెస్టు ఉద్యోగుల) దురాగతాల తొలగించుటకు, తమ పంచాయతీల ద్వారా తమ సమస్యల పరిష్కరించుకొనుటకు తెలంగాణాలోని కొండజాతి ప్రజలు తమ సంఘాలు నిర్మించు కొని, మైదాన ప్రాంతం నుండి తమ అడవుల్లో కొచ్చిన తెలంగాణా ప్రజాసంఘం ఆంధ్ర మహాసభ, కమ్యూనిస్టుపార్టీ నాయకత్వం పోరాడారు. 1949 లో కోయలు ఈ ప్రజాసంఘంలో చేరారు. 1950 క్లా ఆదిలాబాద్ గోండులు, అమావాద్ చెంచులు, లంబాడీలు కలిశారు.

అప్పుడు తెలంగాణాలో పరిపాలన చేస్తున్న వెల్లూడీ ప్రభుత్వం కదలింది. ప్రభుత్వ ప్రకటన ప్రకారమే “మద్రాసు, ఒరిస్సాలలోని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలు, అస్సాములో ప్రత్యేక ప్రాంతాలలోవలె కొండ జాతి వారిని ప్రత్యేకంగా చూడాల్సిన అవసరం ఉన్నదని గుర్తించి, 1950 లో ప్రైవటు ఏరియల్ రెగ్యులేషన్ స అమల్లో బెట్టారు. దీని క్రింద ప్రైవటు ప్రాంతాలకై ప్రత్యేక నియమాలు నిర్ణయించి ప్రకటించారు. వీటి ప్రకారం ఏ ఏ ప్రాంతాలు ప్రైవటు ప్రాంతాలో ప్రకటించారు. ఈ ప్రైవటు ఏరియల్ రోజుల్లో కలెక్టరు ఏజెంటు అధికారాలను, సోషల్ సర్వీసు ఆఫీసరు అసిస్టెంటు ఏజెంటు అధికారాలను

చలాయిస్తారు. ఈ కొండజాతి వారిని గురించిన నీచిలు, క్రిమినలు, రికెన్యూ విషయాల్లో వై ఏజెంటు, అసిస్టెంటు ఏజెంటుకు విశేష అధికారాలు యివ్వబడినవి. ప్రైవటు, పంచాయతీలకు ఖానూన్ రీత్యా అధికారం యివ్వబడింది.

కాని, ఈ చర్యల ద్వారా గూడ కొండజాతి ప్రజలను అడవుల్లోనికి తీసుకురా లేకపోయారు అందుచే చిన్న చిన్న గ్రామాల్లో ఉండే వారికి సరైన సౌకర్యాలు కలుగజేయలేమని నీటిని పెద్ద గ్రామాలగా మార్చాలనే సాకుతో, మిలటరీ రక్షణ క్రింద తెలంగాణాలోని వివిధ కొండజాతి ప్రాంతాల్లో కొండజాతి ప్రజలను కేంద్రీకరించ ప్రారంభించారు. ఇది ముఖ్యంగా వరంగల్లు జిల్లాలోను, మహబూబ్ నగరు జిల్లాలోని అమావాద్ ప్రాంతంలోను అమల్లో పెట్టబడింది. కోయ ప్రజలు తమ గ్రామాలు వదిలిరా నిరాకరించితే, వేలకొలిది గ్రామాలు తగుల పెట్టబడినట్లు 1952 లో వరంగల్లు జిల్లాలో పగ్యటించిన పి. డి. యథ్. విచారణ కమిటీవారు ప్రకటించారు. దీని కంటకు ‘కొండజాతుల పునరుద్ధరణ’ అనే పేరిడబడింది.

ప్రభుత్వ ప్రకటన ప్రకారం ఇట్టి కేంద్రీకరణ గ్రామాలను ముల్లూతాలాకాలో తాకువాయి, చిన్నబోయపల్లి, రామన్న గూడెం, శివాపురం, పాల్వాయి, పన్న, జక్కారంలలోను, పాఖాల్ తాలూకాలో అకోక్ నగర్, వల్లభానగర్, (సర్వాపురం వద్ద) కాశీమపురం (వట్టివాగువద్ద) బాల్వానగర్ (అమీనాబాద్ వద్ద) లోను, యెల్లెందుతాలాకాలో 9, పాల్వంచ తాలూకాలో 7, బూర్గుంపాడు ప్రాంతంలో 2 నిర్మించారు.

ఈ పునరుద్ధరణ పేరిట ఈ కేంద్రాలలో లక్షల రూపాయలు ఖర్చుచేయటం జరిగింది. అసలు జగ్గింది మట్టుకు వేరు. 1950-51 లో ఈ కేంద్రాలలో, మిలటరీ దౌర్జన్యాలకు, రోగాలకు గురియై తిండిలేక సుమారు 10 వేల కోయ, కొండ రెడ్డి ప్రజలు జనిపోయారని ఈ ప్రాంతాలన్నీ స్థితి పరిశీలించిన పి.డి.యఫ్. కమిటీ ప్రకటించింది.

నవరత్ ఎన్నికల తర్వాత, కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం, కొండజాతి ప్రజల, హరిజనులు మొదలగు వెనుకబడిన ప్రజల అభివృద్ధి కొరకు కృషి చేయుటకుని 'సోషల్ సర్వీసు డిపార్టుమెంటును' ప్రత్యేకంగా ఏర్పరచి దానికోసం మంత్రిని గూడ నియమించారు. ఈ డిపార్టుమెంటు క్రింద కొండజాతి ప్రజలకోసమంటూ వివిధ స్కీములపై లక్షలు ఖర్చు పెడుతున్నారు. ప్రభుత్వము అమలు జరుపుతున్నామన్న ప్రకాశిక కవి :

1. ట్రైబులు వెల్-ఫేర్ స్కీము— ఆదిలాబాద్ : ఇది ఆదిలాబాద్ జిల్లాలోని గోండులకోసం నడుపబడుచున్నది.

2. అమరాబాద్ గ్రామాభివృద్ధి స్కీము మహబూబ్ నగరంలోని మన్నమారువద్ద (Amarabad Rural Welfare Scheme) అమరాబాద్ గుట్టలోని చెంచులు, యితర కొండజాతివారి అభివృద్ధికోసం ఇది.

3. కోయల అభివృద్ధి స్కీము— (Koya Welfare Scheme) యెల్లందు, పాల్వంచ, బూర్గంపాడు, (ఇమ్మం, వరంగల్లు జిల్లా).

4. కోయ ప్రజల పునరుద్ధరణ ప్రణాళిక (Tribal Reclamation Scheme)— వరంగల్లు జిల్లా : దీనిక్రింద 28 పునరుద్ధరణ కేంద్రాలు స్థాపించామని ప్రభుత్వ ప్రకటనలు.

కోయలకు సంబంధించిన స్కీములకింద పాఖాల్, లఖ్నువరం, రామప్పచెర్ల క్రింద కోయలకు 5,500 య. తరీ, 7000 య. ఖుస్సీ భూమినిచ్చి, 1650 మంది కోయలను 'పునరుద్ధరించాలని' 1950లో హైదరాబాదు ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. దీనికోసం 18 లక్షల రూపాయలు మంజూరయినవి. వీని నుండి ఈ మూడు చెర్ల క్రింద 630 కోయ కుటుంబాలకు రూ. 8,30,000 తక్కువ అప్పులుగాను, రు.1,38,700 వసతులకోసం వెచ్చించ బడినవట.

5. గోదావరీ లోయ అభివృద్ధి ప్రణాళిక (Godavary valley Rural-welfare Scheme) గోదావరీ లోయలో ఉన్న కోయ, కొద్దరెడ్డి ప్రజలు, అడవి కూలీలు సహకార సంఘంగా ఏర్పడి, కలప కొట్టటం మొదలగు పనులు చేయుటకది ఉద్దేశంపబడింది.

6. చెంచుల పునరుద్ధరణ ప్రణాళిక - మహబూబ్ నగర్.

7. బంజారాల అభివృద్ధి ప్రణాళిక-వరంగల్ జిల్లా, తారూరుకది కేంద్రంగా పని చేస్తుంది.

8. లంబాడీ అభివృద్ధి స్కీము - నల్లగొండ జిల్లా : కొన్ని కేంద్రాలలో లంబాడీలను కేంద్రీకరించి వారి నభివృద్ధి చేయుట కీ స్కీము ఉద్దేశంపబడింది.

వివిధ స్కీముల క్రింద 1951-52 లో రు. 3,40,804 లు ఖర్చు పెట్టి నట్లు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ప్లేటులో కొండ జాతి ప్రజల అభివృద్ధికై ప్రతి సంవత్సరం భారత ప్రభుత్వం యొస్తున్న 2 లక్షల రూపాయలు దీనిలో చేర్చబడినవి. ఇది గాక, ప్లేటు ప్రభుత్వం రు. 2,47,000 సోషల్ సర్వీసు డిపార్టుమెంటు చేతుపై

ఖర్చుపెట్టింది. అంటే కొండజాతి ప్రజలందరి అభివృద్ధికై ఖర్చు పెట్టినదాంట్లో ఘనమారు సగం ఈ కేడరుపైనే ఖర్చుచేశారన్నమాట. (హైద్రాబాద్ పరిపాలనా రిపోర్టు 1951-52, 20వ పేజీ)

ఇక ప్రజలపై వెచ్చించామన్న డబ్బు నుంచి ఈ ప్రణాళికల ద్వారా సాధించిన ఫలితాలు ఏమిటో చూద్దాం.

భూమివనశీకల్పించటం:- గోండులకు కావలసిన భూమి యిస్తామని, కోయలకు ప్రతి కుటుంబానికి 5 యె|| లు యిస్తామని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. రిజర్వు ఫార్వెస్టులో కూడ, కొండజాతి ప్రజల అవసరాలను పాటించకుండా అడవివాదాలు ఏర్పరచిన చోట మార్చి, భూమి యిస్తామని, వెనుక కొండజాతివారి క్రింద ఉండి, రిజర్వు ఫార్వెస్టులో చేర్చబడిన భూమి కూడ తిరిగి యిప్పిస్తాం అని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. (తైబున్, ట్రైబల్ వెల్ ఫేర్ - హైద్రాబాదు, 21వ పేజీ) దున్నే ఎద్దుల కొనుక్కొనుటకు తక్కువ అప్పులు యిస్తామన్నది.

కానీ, 1951-52 రిపోర్టు ప్రకారం, ఈ సంవత్సరంలో 5,149 యె|| మాత్రం యిచ్చారు. రూ 2, 619 విలువగల దున్నే ఎద్దులు సూత్రమే సప్లయ చేశారు.

విద్య:- ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో కొండజాతివారి ప్రాంతంలో 2 బ్రయినింగు పాఠశాలలు (1949 లో 69 స్కూళ్ళు) వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలలో రెండు బ్రయినింగు స్కూళ్ళు, 29 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, గోదావరిలోను, గ్రామఅభివృద్ధి స్కీముక్రింద 3 స్కూళ్లు బంజూర్, లంబాడీల అభివృద్ధి స్కీముక్రింద 17 పిల్లల స్కూళ్లు, 4 వయోజన విద్యా కేంద్రాలున్నవి. (హైద

రాబాద్ ప్రభుత్వ డిపార్టుమెంటుల పని విధాన వివరాలు—19 52-53, పేజీలు 79-81)

3 బిక్షలున్న తెలంగాణా కొండజాతి ప్రజల కీ విద్యాసౌకర్యాలు !

ఆరోగ్యం - మందుల వసతి

వరంగల్లు జిల్లాలో చలనవైద్యదళాలు రెండున్నవి. (Mobile units) ప్రతిదానకొక హెల్త్ ఇన్ స్పెక్టరున్నాడు. ఈ రెండింటాకలసి 1951-52 లో 7,893 రోగులకు సహాయం చేశారు. గోదావరి లోయ స్కీముక్రింద హెల్త్ ఇన్ స్పెక్టర్లు 1523 రోగులకు మున్నూరులోని వైద్యశాల 2,059 గురికి, ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో 1681 గురికి చికిత్సచేశారు. ఈ లెక్కలు యధారమవుతున్నా, అతిప్రమాదకర జబ్బులతో కొండజాతి ప్రజలలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు బాధపడుతుంటే, మొత్తం ఒక సంవత్సరంలో చికిత్సచేసిన రోగుల సంఖ్య ఘనమారు 15 వేలు సూత్రమే.

సహకార సంస్థలు

ఆదిలాబాద్ జిల్లాలోని మల్లవాయి, నూజిక్కాపురం, కేసలాపురం, కేశవపట్టణంలోవున్న గ్రామ సహకార బ్యాంకులు అన్నిరకాల సహకార సంస్థలుగా (Multi purpose societies) గా మార్చబడినవి. వరంగల్లు జిల్లాలో యనికారం, సుదిమల్ల, పల్నాటి గూడెంలవద్ద, ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో జల్లెర్తి, బావన్న, గన్నేధ రీలలాను, కొత్తగా 5 సంఘాలు పెట్టుబడినవి. ఇదివరకున్న కొయ్యడ, మాణిక్యాపురం సంఘాలు అడవిని గుర్తీకు తీసుకొని 1951-52 లో రూ 3,50,000 లాభం తీసినదట.

పునరుద్ధరణ కేంద్రాలు

తెలంగాణా రైతు పోరాటంలో పాల్గొంటున్న కోయలను దాన్నుండి దూరంచేయుటకై వరంగల్లు జిల్లాలో మొత్తం 98 పునరుద్ధరణ కేంద్రాలను ఏర్పరచారు. ఇవి ముల్కల్లో 4, సాఖారలో 2, యెల్లందులో 35, బూర్గుంపాడులో 11, పాల్వంచలో 44 ఉన్నవి.

పంచాయతీల ద్వారా తీర్పులు

1949 ట్రైబునల్ ఏరియల్ రెగ్యులేషన్ ద్వారా సోషల్ సర్వీసు అధికార్ణ కెచ్చిన క్రమిషలు, సివిలు, రెవెన్యూ అధికారిల క్రింద 1951-52 వరకు మొత్తం 407 కేసులే వచ్చాయట. ఇక వీటిలో 291 మాత్రమే పరిష్కారమైనవి. వీటిలో, ఆసిఫాబాద్లో 288 కేసులూ, 99 పరిష్కారమైనవి. యెల్లందులో 39 వస్తే

31 పరిష్కారమైనవి. దీన్నిబట్టి కేసుల పరిష్కారం ఎంత నెమ్మదిగా నడుస్తున్నదీ తెలుస్తుంది. పంచాయతీల్లో పనిచేస్తున్నదీ తెలియదు.

పై విషయాలు చూస్తే ఒక్క విషయం స్పష్టమవుతుంది. ఇంతకాలం అమాలు మంగా దోపిడీ చేయబడుతున్న తెలంగాణా కొండజాతి ప్రజలు, తెలంగాణా రైతులతో చేతులు కలిపి, తమపై సాగే జాలంకు వ్యతిరేకంగా కదిలేసరికి ప్రభుత్వం వీరి నుంచిచుటకు లక్షల రూపాయల ఖర్చుతో, వివిధ స్కీములకు ప్రకటిస్తున్నది. కాని, వీటివల్ల ఈ కొండజాతి ప్రజలకు కలుగుచున్న నష్టం అత్యల్పం. కొండజాతి ప్రజలు సంఘటింపడి, తాము పోరాడి సాధించుకొన్న ఈ హక్కులను ఉపయోగించుకో వ్యర్థమే ఇవి వారి కేమయినా ఉపయోగపడవి.

షెడ్యూల్డు తరగతి ప్రజలు

భారత రాజ్యాంగం క్రింద హైద్రాబాద్ ప్రాంతంలో, ఈక్రింది కులాల వారు వెనుకబడిన కులాలవారుగా (Scheduled-castes) నమోదు చేయబడినారు :

1. అనామకులు, 2. ఆరె (మాల), 3. అగ్వమాల, 4. బొడ (బుద్ధ) జంకం, 5. బిండ్ల, 6. బ్యాగార, 7. చల్వాడి, 8. చంబార్, 9. డక్టర్ (డోక్టర్ పోరు), 10. థోర్, 11. యల్లమల్వార్ (యల్లమ్యలవాండ్లు), 12. హోలియా, 13. హోలియాదస్సారి, 14. కొలుపుల వాండ్లు, 15. మాదిగ, 16. మాహార్, 17. మాల, 18. నూలదాచరి, 19. నూల హన్నాయి, 20. నూలజంకం, 21. నూల మాస్టీ, 22. నూలసాలె (నెట్కూని), 23. నూలసవ్యాసి, 24. మంగ, 25. మంగ్ గార్ధి, 26. మన్నె, 27. మాసేటి, 28. మెహతర్, 29. మిత్రఅయ్యవార్, 30. మోచి, 31. సామగర, 32. సింధోళు (చిండ్కోళు).

తెలంగాణా, మరత్వాడా, కర్నూటలలో వివిధ పేర్లతో ఉన్న వెనుక బడ్డ కులాల వారుంటారు. అవన్నీ వైన యివ్వ బడినవి.

ఇంతకుముందు హైద్రాబాద్ ప్రాంతంలో వెనుకబడిన కులాలవారిని గురించి స్థిరమైన నిర్ణయాలేక, జనాభా లెక్కలలో ఒకసారి కొన్ని కులాలు చేర్చటం, ఇంకొక సారి

ఇంకా కొందరిని చేర్చటం జరిగింది. అయినా వీరు తెలంగాణా జనాభాసంఖ్య ఆక్రమిస్తున్న ముఖ్యసాంస్కృతికంగా తేలుతుంది. 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం కూడ వీరు తెలంగాణాలో 17,37,572 మంది ఉన్నారు. (ప్రస్తుత మొత్తంమీద 30,88,848 మంది ఉన్నారు) తెలంగాణా మొత్తం జనాభాలో వీరు 17.1% ఉన్నారు. (ప్రస్తుత మొత్తంమీద 16.56% ఉన్నారు.)

వీరిలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు వ్యవసాయంపై ఆధారపడి వారే. కాని, భూమి లేని వ్యవసాయ కూలీలే అత్యధికులు. వీరిలో అత్యధికులు సాంఘికంగా అంటరాని వారగుటచే వీరున్నటిని అకకాశంగా తీసుకొని, తెలంగాణాలో బలంగా ఉన్న పూర్వజన్మకాలు వీరిని అమానుషంగా దోపిడీచేసేవారు. నిర్బంధంగా వెట్టి తీసుకోవచ్చునని, వెనుక ప్రభుత్వ ఖానూన్ (చట్టం) ఉండేది. వీరందరిచే వెట్టిచాకిరి చేయించుకోటం, కూలి యిచ్చినా, నామకక యివ్వటమే జరిగేది.

అందుచే తెలంగాణా జాతీయఉద్యమాన్ని ప్రారంభించి, అభివృద్ధిచేసిన ఆంధ్ర మహాసభ తన పుట్టుకనుంచి, వెట్టిచాకిరి నిర్మూలనకై ఆందోళన చేసింది. చివరకు వైజాం ప్రభుత్వం 1930 ప్రాంతంలో కొన్ని మినహాయింపులతో వెట్టి చాకిరిని నిషేధించింది. ప్రజాతంత్ర ఉద్యమం అభి

వృద్ధి చెందినకొద్దీ, ప్లేటులోని పాలకవర్గం ఈ కేసుకలబడిన కులాలను తమ సహాయంగా చేసుకోవాలని ప్రయత్నించింది.

ఇతైహదుల్ ముసల్ మిన్ సంస్థ, వీరిని ఇస్లాం మతంలో కలుపుకొని, పెట్టేలేకుండా చేయటం ద్వారా వీరి బలాన్ని సంపాదించాలని ఇట్లు కొద్దిగా ఉన్న ముస్లిం జనాభాను పెంచాలని ప్రయత్నించింది. కాని, ఇది జయప్రదము కాలేదు. 1940 నుంచి ఉరుకులు తీసుకుంటూ తెలంగాణాలో ముందుకు సాగిన ప్రజా ఉద్యమాన్ని అరికట్టుటకు ప్లేటు పాలక వర్గం ఇంకొక ఎత్తుగడ వేసింది. తమ కనుకూల నాయకత్వం క్రింది డిప్రెస్డ్ క్లాస్స్ సంఘ నిర్మాణాన్ని ప్రోత్సహించి, వాని ద్వారా కొనిని ప్రత్యేక సమస్యలు కలగించి, వీరిని తమ కైపుకు లాక్కో ప్రయత్నించింది. తెలంగాణా పోరాటం అత్యంత ఉన్నతదశలో ఉన్నప్పుడు పెద్దాల్లు కాస్తుట్రుస్తు ఫండు ఈ విధంగా 1948 లో ప్రారంభించబడింది. ఒక కోటి రూపాయలు ఈ హరిజన ప్రజల అభివృద్ధికిని ప్రత్యేకించారు.

పోలీసు యాక్ షన్ తిర్మాతనూడ, ఈ దృక్పథంతో, హరిజనులను ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాన్నుండి దూరంచేయుటకు ప్రభుత్వం తరుసస కొన్ని చర్యలు తీసుకొన్నది. వీటిలో ముఖ్యమైనవి :

1. 1948 లో చేసిన పెట్టేచాకిరి నిషేధ చిక్యూలేషన్ - దీని ప్రకారం - పెట్టి పూర్తిగా నిషేధించబడినది.

2. హైదరాబాద్ హరిజన దేవాలయ ప్రవేశ చిక్యూలేషన్ - 1948 - దీని ప్రకారం

అన్ని దేవాలయాలలోనికి, ఇతర పవిత్రస్థలాలలోనికి, ఇతరులవలె హరిజనులకు గూడ ప్రవేశహక్కు గుర్తించబడింది. దీన్ని అడ్డుపరచేవారిని 6 నెలలవరకు శిక్షించవచ్చు. ప్రభుత్వం నుంచినట్లు, లేక భూమిని పొందదలచిన దేవాలయాధికారి, ఇట్టి శిక్షకు లోబడతే, వీటిని తీసివేయవచ్చు.

3. హరిజనుల సాంఘిక ఆక్రమాలను తొలగించే చిక్యూలేషన్ - 1948 దీని ప్రకారం, హరిజనులపై ఉన్న వివిధ రకాల సాంఘిక ఆటంకాలు నిషేధించబడినవి.

4. 1950 లో నెం. 48 ప్రభుత్వ ఉద్దెబ్బు ప్రకారం, హరిజనుల ఇండ్ల వసతికై అనుకూలమైన స్థలాలు యివ్వాలని 3 వెన్నా అధికారాలు తెల్పబడింది.

5. 1951 లో కంటే భూములను ఉంచితంగా హరిజనుల సేవ్యం చేసుకొనుట కివ్వాలని నిర్ణయించబడింది.

6. హరిజనులకై బావులు త్రవ్వటకు, రాత్రి పాఠశాలలు నడుపుటకు, చేతి పరిశ్రమలు సాగించుటకై ఆర్థిక సహాయం ప్రభుత్వం యిస్తామని ప్రకటించారు.

7. హరిజనుల విద్యాభివృద్ధి విషయంలో 1948 లో స్థాపించబడిన పెద్దాల్లు కాస్తుట్రుస్తు ఫండు నుంచి ప్రధానంగా ఖర్చుపెట్టబడుచున్నది. ఇనువుకొంటున్న ప్రతి హరిజన విద్యార్థికి గూడ, దీని క్రింద ఆర్థిక సహాయం దొరుకుతుంది. స్కూలు ఫీజుల విషయంలో స్కాలరు షిప్స్, హాల్ టిండ్స్ కొనసాగించటం ద్వారా ప్రధానంగా సహాయం చేయబడుచున్నది.

ఈ పనులకై ఇంతవరకు ఫండు నుండి షుమారు 55 లక్షలపై ఖర్చు అయింది.

పంచవర్ష ప్రణాళిక

పంచవర్ష ప్రణాళిక (1951 - '56) క్రింద హైదరాబాదు ప్రేటు అంబేటికే రూ.42,50,83,000లు ఖర్చుచేయాలని మొదట నిర్ణయించబడింది. కాని తర్వాత ఈ స్థాన పూర్తి చేయడానికి ఈ అంచనాలు చాలవసీ, మరొక మూడు కోట్లు సామ్యుకావలసి ఉంటుందని, 1953 లో స్థాన సవరించారు. దీని ప్రకారం, ప్రేటు స్థాన క్రింద రూ. 45,52,83,000 లు ఖర్చవుతుందని అంచనా వేశారు.

దీనిలో తెలంగాణా ప్రాంతంలో దాదాపు 20 కోట్లు ఖర్చు చేయాలని నిర్ణయించబడింది. * ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో, ఏయే పద్దుక్రింద ఎంత ఖర్చు చేయ నిర్ణయించిందీ వివరించబడింది :

తెలంగాణా ప్రణాళికలో నీటివనరుల ప్రాజెక్టులకు ప్రాధాన్యత యివ్వబడింది. ఈ ప్రాజెక్టులపై 589.83 లక్షలు ఖర్చు అవుతాయని అంచనా. ఈ ప్రాజెక్టులలో ఆదిలాబాదులో గోదావరిపై నిర్మించ బోయే కడెం ప్రాజెక్టు, తుంగభద్ర దిగువ ఆనకట్ట (రాజోలి బండప్రాజెక్టు), నల్ల గొండలో భీమనపెల్లివాగు ప్రాజెక్టు, మహా బూబ్ నగరం జిల్లాలో కోయల్ సాగర్ ప్రాజెక్టు, సర్వసాగర్ ప్రాజెక్టులు ఉన్నాయి. ఈ ప్రాజెక్టులతోపాటు విద్యుత్

ఉత్పత్తి ప్రాజెక్టులకూడా వున్నాయి. కరీం నగరంలో ఈ ప్రాజెక్టులకొరకు 152.80 లక్షలు ఖర్చు చేయబడతాయి.

పంచవర్ష ప్రణాళికలో రెండవ ప్రాధాన్యత వ్యవసాయం, గ్రామాభివృద్ధికి యివ్వబడింది. దీనికొరకు తెలంగాణాలో రూ. 346.40 లక్షలు ఖర్చు చేయబడతాయి. వ్యవసాయాభివృద్ధి, గ్రామాభివృద్ధికొరకు అదనపు భూములను సాగులోకి తీవటం, వ్యవసాయాన్ని నివీరిస్తూనే ఉండటానికి మేయికిం విత్తనాలు, ఎరువులు, ఇసుప నాళ్ళు, నీళ్ళపంపులు స్థాయిచేయటం జరుగుతుంది. పశుసంపదను పెంచటం, పశువైద్యశాలలు నిర్మించటం, కొత్తగా అడవులను పెంచటం ఈ స్థానంలో ఒక భాగం. వ్యవసాయాభివృద్ధికి, వ్యవసాయ దారులకు, సహకారసంస్థల రూపంలో భూ తనభాగ్యంకులద్వారా దీనికాల అప్పులివ్వడం, వ్యవసాయసహకారసంస్థల ద్వారా (Aid) వ్యవసాయపరికరాలు సప్లయ చేయటం, ఆహారకొరితను తీర్చటానికి చేపలను పెంచటం ఈ స్థానంలోని ముఖ్యాంశాలు. పంచవర్ష ప్రణాళికలో, చేనేత, ఉన్ని, సిల్క్, జరినేత పరిశ్రమలు, డైలంతయూరీ మొదలగు కుటీరపరిశ్రమల అభివృద్ధి రూ. 24,84,180 లు ఖర్చు చేయబడతాయి.

* జిల్లాలవారీ, వివిధ పద్దుల క్రింద ఎంతెంత ఖర్చు చేయదలచిందీ అధ్యాయం చివరనున్న పట్టికలో వివరించబడింది.

ప్రణాళికలు	మొత్తం ప్లేటుకు (లక్షల రూ.లలో)	* తెలంగాణాకు (లక్షల రూ. లలో)
వ్యవసాయాభివృద్ధి ...	346.41	346.40
పశువైద్యం, పశుపోషణ ...	51.30	26.07
అడవుల అభివృద్ధి ...	21.43	4.68
సహకారోద్యమం ...	35.81	18.96
మత్స్యసంపద ...	8.56	7.89
నీటివనరుల ప్రాజెక్టులు ...	2,462.00	589.63
విద్యుచ్ఛక్తి ప్రణాళికలు ...	284.00	152.30
కుటీర పరిశ్రమలు ...	25.72	24.84
వెద్ద పరిశ్రమలు ...	268.71	258.75
రోడ్డురవాణాలు ...	128.57	44.23
విద్య ...	264.11	130.92
వైద్యం ...	117.64	61.75
ప్రజారోగ్యం ...	286.07	253.29
	4,250.83	...
అదనంగా కేటాయించిన సామగ్రి ...	302.00	...
మొత్తం ...	4,552.83	1,920.21

ఈ పరిశ్రమలకు పారిశ్రామిక సహకార సంస్థలవ్యాసా ముడిసరుకులు, యంత్ర సామాగ్రి సప్లయి చేయటం, తయారైన వస్తువులకు మార్కెట్లు ఏర్పాటు చేయటం, అప్పుల రూపంగా, యితర విధంగా ధన సహాయం చేయటం జరుగుతుంది. వెద్ద పరిశ్రమలు వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలలో వున్న బట్టల, బొగ్గు పరిశ్రమలకు, హైద్రాబాదు నగరంలో వున్న బట్టల, సిగరెట్లు, గాజు పరిశ్రమలకు, అదిలాబాదులో వున్న

కాగితం పరిశ్రమల అభివృద్ధికి రూ. 258.75 లక్షలు ఖర్చు చేయబడుతాయి.

తెలంగాణాలో వున్న రోడ్లను బాగు పర్చటానికి, కొత్తరోడ్లు వేయటానికి రూ. 44.23 లక్షలు వెచ్చించబడతాయి.

సామాజిక కార్యక్రమాలకింద తెలంగాణాలో రూ. 345.96 లక్షలు ఖర్చు చేయబడుతాయి. ఈ సామాజిక కార్యక్రమాలలో సాధారణ విద్య, సాంకేతిక వృత్తివిద్య అభివృద్ధి, అదనపు వైద్య సౌకర్యాలు,

* ప్లేటుస్థానము కేటాయించిన మొత్తాన్ని 1958 లో రూ. 455.83 లక్షలకు పెంచిన తర్వాతనే తెలంగాణాకు ఈ మొత్తాలు కేటాయించబడ్డాయి.

ప్రజాశాస్త్రం, గృహవసతి మున్నగునవి వున్నాయి. విద్యాభివృద్ధి ప్రణాళికలో ప్రతి 500 జనాభాగల గ్రామంలో ఒకరు లేక యిద్దరు టీచర్లతో వున్న ప్రాథమిక స్కూలు ఏర్పాటు చేయాలనీ, 500 ల జనాభాకు లోబడివున్న గ్రామాలలో 'స్వచ్ఛంద సహాయక' స్కూళ్ళు తెరువాలనీ, 5,000 జనాభాగనీ, అంతకుమించి గానీ వున్న గ్రామాలలోను, ప్రతితాలూకాలోను మాధ్యమిక పాఠశాలలు తెరవాలనీ, ప్రస్తుతం మాధ్యమిక పాఠశాలలు వున్నచోట ఉన్నత పాఠశాలలు తెరవాలనీ, తెలంగాణా అన్ని జిల్లాలలో 20 గ్రామాలలో కూడిన గ్రామ సముదాయాలలో నిర్బంధ ప్రాథమికవిద్య ప్రవేశ పెట్టాలనీ ప్లాను నూచించుచున్నది.

వైద్య పోకర్తం ఎక్కువ చేయుటకు గాను ప్రతి తాలూకాలో ఒక ఆస్పత్రి నిర్మించాలనీ, అక్కడక్కడ డిస్పెన్సరీలు తెరువాలనీ ధనసహాయమిచ్చి ఆయుర్వేద వైద్యశాలలు తెరిపించాలనీ, సంచార నేత్ర వైద్యశాలలు ప్రవేశ పెట్టాలనీ ఈ ప్లాను నూచించుచున్నది. అంతేగాకుండా గ్రామ ప్రజలకు వారివారి గ్రామాలలోనే మందులు సరఫరా చేయుటానికి మందుల పెట్టెలు సప్లయ చేయాలనీ, శిశుపోషణ కేంద్రాలు స్థాపించాలని ప్లానులో ఉదహరించబడింది. అంటు వ్యాధుల నివారణకు మొత్తం ప్లేటులో 10 క్వారంటైన్ ఆస్పత్రులు స్థాపించాలనీ, క్షయరోగాన్ని అరికట్టటానికి హైద్రాబాదునగరంలో 16 వైద్యశాలలు స్థాపించాలనీ, హైద్రాబాదునగరంలో 250 మంచాలతో మాతాశిశు సంరక్షణాలయాలు స్థాపించాలనీ, చర్మవ్యాధుల నివారణకు

100 మంచాలతో మహా ఆస్పత్రి నిర్మించాలనీ ప్లాను నూచిస్తున్నది. కార్మికుల గృహవసతికొరకు హైద్రాబాదు నగరానికి రు. 1,50,00,000 లు వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలకు రు. 42,00,000 లు, నిజామాబాదుకు రు. 6,00,000 లు కేటాయించబడింది.

వెనుకబడిన తరగతుల అభివృద్ధికి శోటి రూపాయల మూలధనంతో షేడ్యూల్డ్ కాస్టు ట్రిబ్యుఫండు ఉన్నది. 25 లక్షల మూలధనంతో రూరల్ వెల్-ఫేర్ ట్రిబ్యుఫండు స్థాపించబడింది.

పంచవర్ష ప్రణాళికతోపాటు తెలుగుాణాలో నిజామాబాదు ప్రాకెక్టు ప్రారంభంలో, ములుగు ప్రాకెక్టు ప్రారంభంలో కిమ్మ్యానిటీ ప్రాకెక్టు కేంద్రం, అభివృద్ధి ప్లాను కేంద్రం స్థాపించారు. నిజామాబాదు కిమ్మ్యానిటీ ప్రాకెక్టు క్రింద రు. 62,75,632 లు, ములుగు ప్లాను క్రింద 20,98,848 రూపాయలు ఖర్చు చేయబడుతాయి. నిజామాబాదులో కిమ్మ్యానిటీ ప్రాకెక్టు క్రింద బాన్సువాడా, బోధను తాలూకాలలోని మొత్తం 158 గ్రామాలున్నాయి. ఈ గ్రామాల మొత్తం జనాభా 1,87,850. ఈ ప్రాకెక్టు క్రింద 2,55,488 ఎకరాలు వుండి. ములుగు ప్లాను (లఖ్నోవరం బ్లాకు) క్రింద 41,364 జనాభాగల 85 గ్రామాలున్నాయి. 40,000 ఎకరాల భూమి వుంది. ఈ ప్లాను అభివృద్ధి ద్వారా 15,000 ఎకరాల భూమి (ఎంజరును) ని సాగులోకి తేవాలని నిశ్చయించబడింది.

ఈ కిమ్మ్యానిటీ ప్రాకెట్టల కార్య కలాపాలు దాదాపు వైన వివరించిన పంచవర్ష ప్రణాళిక క్రింద నూచించిన కార్య కలాపాలే. అయితే ఈ ప్రాకెట్టల ఖర్చులో

విదేశ కరెన్సీ ఖర్చులు ఆమెరికా సాంకేతిక సహకార ఒప్పందం ద్వారా వచ్చిన ఫండు నుండి యివ్వబడుతాయి. అధికంగా స్వయం పోషకంగా వుండే ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం నుండి, స్వయం పోషకంగా లేని ప్రాజెక్టుల ఖర్చులలో కేంద్రం 75 వంతులు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 25 వంతులు భరిస్తాయి. ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం జరిగిన మూడు సంవత్సరాల తర్వాత ఆ ప్రాజెక్టు మొత్తం ఖర్చు రాష్ట్ర ప్రభుత్వమే భరించవలసి ఉంటుంది.

ఈ ప్రతాపిక గతి మూడు సంవత్సరాలుగా అమలు జరుపబడుతున్నట్లుగా కనపడుతున్నా ఫలితం మాత్రం తూనవ్వం. అనేక కొత్త ప్రాజెక్టులు ప్రారంభించబడవల్సి, పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేయవలసివల్ల అసంఖ్యాకులకు పని దొరికి నిరుద్యోగ సమస్య కొంత తరతరకయినా పరిష్కరింపబడి ఉండవలసింది. కాని, స్కూలు గడపల కొలదీ మూలబడి ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య, నిరుద్యోగుల సంఖ్య విపరీతంగా పెరుగుతున్నది. ఉదాహరణకు, ఉస్మానియా బట్టల మిల్లులో గత ఆరు మాసాలలోనే 600 మంది కార్మికులు తొలగించబడ్డారు. జైరంగా బాద్ బట్టల మిల్లులో పనిచేసిన సంఖ్య 2,400 నుండి 700 లకు తగ్గించబడింది. మహబూబ్ సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలో 1,500 మంది కార్మికులు రిటైర్మెంట్ చేయబడ్డారు. విడుదల పంచదార మిల్లులలో పనిచేసే కార్మికుల సంఖ్య 2,700 నుండి 1,900 కు తగ్గించబడింది.

సింగరేణి బొగ్గు గనులలో పనిచేసే 21,000 మంది కార్మికులలో 6,000 మంది ఉద్యోగాలు కోల్పోయారు. మొత్తం పనిచేస్తున్న 1,200 ఆయిల్ ఎక్స్ ప్లొరేషన్ ఇంజనీర్లు 800 మాత్రమే పనిచేస్తున్నాయి. వీటిలో పనిచేసే 15,000 మంది కార్మికులలో 7,000 మంది నిరుద్యోగులయ్యారు.

ఇక ప్రాజెక్టుల విషయం. తుంగభద్ర ప్రాజెక్టు దాము తెగూరైనా, కాలువల త్రవ్వకం వూర్తికాలేదు. స్లామ ప్రకారం త్రవ్వ బడినంతవరకయినా కాలువలు సాగుదలకు వినియోగ పడటంలేదు.

పల్నెడలో స్లామ అమలు పరచబడుతుంటే, స్లామ నిర్వహణకు కేటాయించిన సామ్యుచాలడం లేదు. ప్రజాశాసక అమలు జరిగిన రెండు సంవత్సరాలలోనే ఎనిమిదికోట్ల రూపాయలు ఖాతా వచ్చింది. ఈ ఖాతా వూడ్చడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం సిద్ధంగాలేదు. కనుక, పన్నుల రూపంలో ప్రభుత్వం ప్రజలనుండి వసూలు చేయవలసింది.

ఈ విధంగా ప్రజాశాసక అమలు పరచటం వల్ల ప్రజలకు కలిగిన 'మేలు' పన్నుల భారం పెరగటం. అంతేకాని దీనివల్ల ప్రజల కొనుగోలు శక్తి హెచ్చటంగాని, నిరుద్యోగ సమస్య పరిష్కారంగాని జరుగదు. దేశమంతటా ఈ ప్లామ విఫలమైనదనే తెలంగాణాలో కూడా విఫలమైనదనే అభిప్రాయం రైతులు, కార్మికులు, మధ్య తరగతి ప్రజలలో వ్యాపించింది.

పంచవర్ష ప్రణాళిక (1951-56) (క్రింద ఖర్చుకు వివిధ తెలంగాణ జిల్లాలకు కేటాయించబడిన సొమ్ము (1)

జిల్లా పేరు	ద్యవసాయం	పశువైద్యము మరియు పశుసేవలు	రైల్వే మరియు పోలీసు	ఆటవిక శాఖ (అడవులు)	సహకార సంస్థలు	వేపల పరిశ్రమ	మేజరు, మైనరు ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు
హైదరాబాదు (నగరం)	2,54,80,100	1,91,000	1,71,000	...	1,52,240	2,890	...
మెదక్	8,76,900	1,99,477	...	10,715	8,33,450	...	15,80,000 (చ)
నల్గొండ	11,38,200	2,35,214	...	10,715	1,71,990	...	81,41,000 (చ)
హైదరాబాదు జిల్లా కేంద్రనగరం	4,05,400	1,63,100	...	8,61,146	8,73,466	...	10,61,000 (చ)
వరంగల్ + ఖమ్మం	11,36,200	2,35,214	...	10,715	1,71,990	8,77,796	81,41,000 (చ)
విజాపూరు	14,26,900	7,60,025	...	10,715	1,76,750	...	28,51,000 (చ)
ఆదిలాబాదు	29,02,800	1,62,861	...	21,480	1,22,790	...	13,10,000 (చ)
	8,11,800	2,17,900	...	32,145	1,32,300	...	3,58,00,000 (మేజరు 8,48,000 (చిన్న))
మహబూబనగరం	9,63,800	2,71,271	...	10,715	2,61,680	8,58,519	92,81,000
మొత్తం	8,46,40,100	24,35,962	1,71,000	4,68,296	18,96,650	7,39,205	5,89,63,000

పంచవర్ష ప్రణాళిక (1951-'56) కింద ఖర్చుకు, వివిధ తెలంగాణ జిల్లాలకు కేటాయించబడిన సొమ్ము (2)

జిల్లా పేరు	విద్యుచ్ఛక్తి ప్రసాదనలు	కుటీర పరిశ్రమలు	ఇతర పరిశ్రమలు	సాధారణ విద్యుత్తు	సాంకేతిక, కృత్రి విద్యుత్తులు	కై ద్వయం	ప్రభావగర్భిత, గృహకళా
హైదరాబాదు	...	2,308,465	17,04,000	...	22,41,055	13,24,066	* 1,50,00,000
మొదకు	16,03,700	...	385,113	3,99,883
నల్గొండ	18,57,300	51,824	7,76,827	4,39,101
హైదరాబాదు జిల్లా	9,37,900	...	13,20,088	25,64,466
కరీంనగర్	1,52,30,000	14,50,500	51,824	7,76,827	4,39,101
వరంగల్లు-ఖమ్మం	...	1,75,715	96,00,000	8,55,100	69,758	7,75,802	* 5,92,634
నివామాబాదు	7,19,000	1,20,151	1,37,275	* 42,00,000
అదిలాబాదు	1,45,71,000	16,30,100	...	2,07,214	* 2,98,984
మహబూబ్ నగర్	15,03,700	...	4,71,884	* 6,00,000
మొత్తం	1,52,30,000	24,84,180	2,58,75,000	1,05,57,300	25,34,612	61,75,036	2,53,39,310

* కార్మికులకు గృహకళా.

చారిత్రక చిహ్నాలు

నేడు విశాలాంధ్రమని వ్యవహరించబడు దేశమునకంతకును తిలింగదేశమని వాడుకలో వుండేది. తిలింగదేశమనే పేరునుండి తెలంగాణాకు మారిన పరిణామం గురించి శ్రీమల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు “తెలంగాణా చరిత్ర” అను వ్యాసంలో యిలా వ్రాశారు :

“.....ముస్లూనులు, చరిత్రకారులు దీనిని తిలింగ్ అనియే వ్యవహరించిరి. శాసనములలోకూడా దీనికి తిలింగమనియే పేరు. ఈ దేశమునకు తిలింగదేశమని, తిలింగాణమని వ్యవహార నామములు. ఆణెము, దేశము అనునవి పర్యాయపదాలు. జన వ్యవహారములో ఆణెము ఆణమయి తిలింగాణ మయినది. తిలింగాణమే కాలక్రమమున, లోక వ్యవహారమున తిలింగాణా తెలంగాణాగా మారినది. క్రీ. శ. 1766 లో ఉత్తర సర్కారులను, సముద్ర తీరస్థ ఆంధ్రదేశమును, 1800 సం॥లలో రాయల సీమను ఆసఫ్ జాహీ వంశజుడైన నిజాం అలీఖాన్ అను నిజాముల్ ముల్క్ బ్రిటిషు వారికిచ్చివేసినప్పటినుండి తెలుగు దేశము నిజాం పరిపాలితదేశమని, బ్రిటిషు పరిపాలిత దేశమని రెండు విభాగములై.....తెలుగు వారు రెండు చీలికలైరి. నాటినుండి నిజాం పాలనక్రింద నుండిన తెనుగు దేశమునకే తెలంగాణా అనుపేరు రూఢమయినది.”

తెలంగాణములోవున్న అన్ని జిల్లాల ప్రస్తుత పేర్లు అదినుండి ఆరకంగాలేవు. ముస్లిం సుల్తానులు కొన్ని జిల్లాలపేర్లు మార్చి తురకపేర్లు తగిలించారు. ఉ॥ అదిలా బాదుకు సిరిపురం, తాండురనీ, నిజామా బాదుకు ఇందూరనీ, కరీంనగరమునకు వెలిగంపల అనీ, మహబూబు నగరమునకు పాలమూరు అనీ పూర్వపు పేర్లున్నట్లు శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారు పై వ్యాసంలో వ్రాశారు.

తెలంగాణా చారిత్రక చిహ్నముల గురించి వ్రాసేముందు తెలంగాణా చరిత్ర సంక్షిప్తంగా చూడాల్సివుంది.

“ధరత ఖండములోని అతి పురాతనమైన జాతులవారిలో ఆంధ్రులొకరు. దక్షిణా పథమనబడు దిక్కునులో వెలసిన మొట్ట మొదటి గొప్పరాజ్యం ఆంధ్రులది. ఆంధ్ర రాజ్యమునేలిన ధరణీశ్వరులు ముప్పదిమంది. వీరందరూగలిసి మొత్తంమీద 450 సంవత్సరములు ఆంధ్ర భూమిని పరిపాలించారు. ఈ ముప్పదిమందినుండి ఏ పది మందిని మాత్రమే శాసనములు దొరికినవి. ఇందు మించుగా క్రీస్తుశకం 220 ప్రాంతంవరకు ఆంధ్రశాతవాహనులు రాజ్యముచేసినచెప్పవలసియుండును. ఈ శాతవాహనులు బౌద్ధ మతముపట్ల అధిక ఆదరాభిమానములు చూపిరి. ఈ కాలమునాటి పురావస్తు పరి

కోధనల్లో ప్రధానంగా బౌద్ధ మతాని, జైనవాని, గుర్రులు బయట పడినవి.

“తరువాత తెలంగాణా చరిత్ర నరల శ్రీ.శ. ఆరవ శతాబ్దిలో వాతాపి నాగుక్కులలో ఆరంభమయినది. వీరి వునికి నాగార్జున కొండ కావనములవలన తెలియుచున్నది. కాని వీరు కన్నడ దేశముననే స్థిరపడి కన్నడులైరి. నాగుక్కులకాలంలో కైఫియతు అధివృత్తివాని వీరువేరు కారాణి దేవాలయాలు కలసివి. వీరు తమ చివరి కాలంలో కైఫియతుని ప్రోత్సాహ మిచ్చినారు. వీరికాలంలో దేవ సామ్య వాస్తు (Architecture) కిది, చిత్రశిలలు రాగా వర్ధిల్లివి.

“నాగుక్కుల తరువాత వీరిని అయిందివ రాష్ట్రాధికారులు తెలంగాణాని ఏకీకరించి అయితే వీరు అంతరితమృతము వీరి నాగుక్కులకు నెంపురేకం దానగ్రామాలు జరిగినాయి. వీరికాలంలో కైఫియతు వృద్ధి గాంచింది. వీరికాలములోనే ముస్లింరాజులైన తైలానాథాలయము నిర్మించినది.

“తొలి శ్రీ.శ. 973 నా కర్ణాటక నాగుక్కులు విద్యార్థకానికొచ్చి రాజ్య పాధమును ఏర్పరచుకొన్నారు. వీరు వైకమతి మును ప్రోత్సహించినారు. వీరుకూడా దేవసామ్య విద్య (Architecture) కిది, సంగీత, నాట్యశిలకు ప్రోత్సాహ మిచ్చినారు.

“కర్ణాటకనాగుక్కుల తరువాత వీరివద్ద వైద్యార్థిపతులుగానుండి యుగములో బల పరాక్రమముతో యజమానులకు [నాగుక్కులకు] ఓటగాలు చేయవలసివచ్చు కాల తీయవలసి వచ్చుకొండ ప్రసాదించబడినది. శ్రీ. శ. 1199 నాకు చోళరాజులందరిని అయింది గణపతిదేవ మహారాజు ఏకకాల

నగర మనబడు ఓరుగల్లును రాజధాని చేసుకొని ఉత్తరమున మధ్యప్రదేశ్ లోని గోండ్వానావరకును, దక్షిణమున కాంచీ పునమువరకును, తూర్పున బంగాళా ఖాతిమునుండి పడమట హైదరాబాదు సంస్థానంలోని వీరబరగకును ఆంధ్రరాజ్యమును విస్తరింపజేసెను. గణపతిదేవుని పదవ ఈ యుగపుటకు యద్రుదదేవి శ్రీ. శ. 1260 - 1296 వరకు, యద్రుదదేవి దానికొచ్చి ప్రధానమైనదేవుడు శ్రీ. శ. 1296 - 1828 వరకు రాజ్యమేరినారు.

“ఫర్జునుమ్ములు 1803 నుండి ఆంధ్ర రాజ్యముపై ఏడుసార్లు దండనాక్రమించి చివరకు 1828 లో ఓరుగల్లు మహా సంగ్రామంలో ప్రతాప విప్రదేవుని ఓడించారు. అనగా 1828 లో ఆంధ్ర శాసనము మొదటిదేవ ముస్లిము పరిపాలన క్రిందికి వచ్చెను. కాళియ నాటాలు మొదటి కైఫియతును అధిమానించినను, రెండవ ప్రోత్సాహనాటనుండి అందరూ వైకమతిమే వచ్చుకున్నారు. వీరు కిర దేవాలయాలు వివేకితంగా నిర్మించారు. విద్యార్థకులుకూడా. ఈ రాజ్యములు విద్యాప్రియులుకూడా. సామ్యునికి సోమ వాధికిది కలియించిన ఎడమపురాణం, ఆ కాలముననే పట్టిన భాస్కర రామాయణం కాళియ కాలముననే.

“చిక్కిన దేశమును అయిందివాటి ఫర్జునుమ్ములు దేవగిరి నలతాదాడు అనే మొదటి, దానిని చిక్కిన రాజధానిగా చేసుకున్నారు. ఓరుగల్లు సంగ్రామంలో ఓటమి పొందినాక, వారి కాలంగా కాళియలకు సామంతులుగా వుంటూవచ్చిన రెడ్ల, సింగునీరు ప్రోలంబ తేమారెడ్డి, మునునూరి ప్రోలంబ

నాయకత్వమున ఢిల్లీ సుల్తానులకు వ్యతిరేకంగా రహస్య కార్యకలాపాలు ప్రారంభించారు. ఈ కృషి ఫలితంగా క్రీ. శ. 1825-26 లో సముద్ర తీరస్థాన ప్రముఖ స్వతంత్రముయి దీనికి గోదావరీతీరాన భద్రాచలం తాలూకాలోని ఈస్టి ప్రాంతానికి రాజధాని అయింది. క్రీ. శ. 1835 - 1836 లో ప్రాంతీయ నాయకుని పితృవ్య పుత్రకు ముసునూరి కాపయనాయకుడు ఓరుగల్లును జయించి తిరిగి ఆంధ్ర హిందూ రాజ్యమును మళ్లీ స్థాపించెను.

“ఓరుగల్లు స్వతంత్రమైన కాలంలానే దక్షిణాన బుక్కానూరు సుల్తానులకు వ్యతిరేకంగా ఓరుగుంటు చేపి తుంగభద్రా తీరాన వున్న విజయనగరమును రాజధాని చేసుకొనిరి. తర్వాతి ఆంధ్ర దేశము ఓరుగల్లు, పద్మకలమసింగమునేడు స్థాపించిన రాజు కొండ, ప్రాంతీయ వేమాశక్తి స్థాపించిన తీరస్థాన ప్రాంత రాజ్యము కొండవీడు, దక్షిణమున విజయనగరమును కలపినది. కాని వీరిలో వున్న పరిస్పర కలహములను ఉపయోగించుకొని 1847 లో అల్లవూర్జీవ్ హన్మంతగూరి లహమనీ రాజుకొండతిప్ప, మిగతా ప్రాంతాల నాక్రిమించుకొన్నాడు. రాజుకొండ కలవరాజులు 1869 లో తిరిగి ఓరుగల్లును ఆక్రమించుకొన్నాడు. తిరిగి క్రీ. శ. 1422 లో అహమ్మదును కాలంలా కలవరాజులు ఓరుగల్లు, రాజుకొండను కోల్పోయిరి; అయినా దేవరకొండ దుర్గాధిపతులు 1482 నాటివరకు సుల్తాను లో పోరాడుచునే వుండిరి. 1482 నాటికి తెలంగాణా అంతయు లహమనీ సుల్తానుల అధీనంలోకి వచ్చినది.

భౌగోళిక నగరము

“క్రీ. శ. 1482 - 1518 కాలంలో తెలంగాణాకు సుల్తాను ఖులీకుతుబుద్దీనుల్లు అధిపతిగా నున్నాడు. లహమనీ రాజు మహమ్మదుకాలం [1482-1518] లోనే లహమనీరాజ్యం విచ్ఛిన్నమై అయి వేరారు, అహమ్మదుకోట, విజాపూరు, వీరదుర్గ, గోలకొండ అనే అయిదు స్వతంత్ర ముస్లిం రాజ్యాలు ఏర్పడినాయి. గోల్కొండ తెలంగాణాకు రాజధాని. దీనిని పాలించిన వారికి కుతుబ్ కాహిలీనేరు. క్రీ. శ. 1565 లో రుక్మిణిదేవరాయ విజయనగరరాజు ఆచార్యమరాయలకు మిగతా సుల్తాను లందరి మధ్య కొప్ప సంక్రామం జరిగి విజయనగర సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నమయినది.

“క్రీ. శ. 1589 లో గోలకొండసుల్తాను మహమ్మదు ఖులీ గోలకొండకోటకు సమాచార కట్టించి భౌగోళికవర్ణమే తేటి వ్రావరాజుడు. ఆ సుల్తానే తరువాత భౌగోళికవర్ణమనే మార్చి, తన కొడుకు వ్రావమనే వ్రావరాజుడు అని పెట్టెను. ఈ మధ్యను లహమనీ సుల్తానులలో చివరి నాడైన అల్లవీ హన్మంతుకుతుబుద్దీను [1672-1687] కాలంలోనే ఢిల్లీ సుల్తాను ఔరంగజేబు క్రీ. శ. 1685 లో గోల్కొండపై దాడిచేసి రుక్మిణిదేవరాయలకు వరం 1687 లో స్వాధీనముచేసెను.

“ఔరంగజేబు మొగలు దేశాధిపతి ఆక్రమించుచున్నాడు. పరిపాలనా పోలభ్యం కోసం వేరారు, ఖాన్దోర్, ఔరంగాబాదు, వీరదుర్గ (వేదవకోట), విజాపూరు, వ్రావరాజుడు అను అయిదు సుబాల్గా చేయబడినది. వ్రావరాజుడు నూర్జాలోనే తిరుగు దేశమంతా చేసెనది. ఈ మధ్యమకు

బౌరంగతలు తన మూడవ కొడుకును అధిపతిగా చేసెను. బౌరంగతలు మరణానంతరం యితడు స్వాతంత్ర్యం ప్రకటించి నందున, ఈతని సోదరుడు ధర్మ సుల్తాను ఈతనిపై దండెత్తి 1709 లో ఓడించెను. తర్వాత ధర్మ సుల్తాను పరిపాలన సయ్యదు హుస్సేన్ అలీ చేతిలోకి వచ్చెను. ధర్మలో ఈ సయ్యదు సోదరులకు వ్యతిరేకంగా ఒక వర్గం బయలుదేరింది దానికి చివ్ చివ్ భాను నాయకుడు. ఇతనికి ఆసఫ్ జా యనియు, నిజాముల్ ముక్ క్ అనియు పిలువములు. చివరికి సయ్యదు సోదరులు హతులైనా, ధర్మ సుల్తాను నిజాముగ్ ముల్క్ ను దక్కన్ రాజ్యమునకు అధిపతిగా నియమించెను. ఈతడు హైదరాబాదును రాజధాని గావించుకొని, అవాటి నుండి [1724] స్వతంత్రుడై పాలించుచుండెను.

“నిజాముగ్ ముల్క్ శ్రీ. క. 1724 నుండి 1748 వరకు పాలించెను. తరువాత ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారు ఈ దేశములో

రాజ్యము సంపాదించుటకు యత్నమిడి సుల్తానులచుట్టకు కలహాలు కలిగించిరి. శ్రీ. క. 1761 లో ఫ్రెంచివారు నియమించిన సలాబత్ జంగు హతుడయినాక ఇంగ్లీషు వారి సహాయంతో నిజాం అలీఖాన్ నవాబు అయినాడు. ఈతడే శ్రీ. క. 1766 లో ఉత్తర సర్కారులను, శ్రీ. క. 1800 లలో రామలసీమను బ్రిటిషువారికొసగి, తెలుగు దేశమును రెండు ముక్కలుగా చేసెను. ఈ రామలసీమ ప్రాంతాన్ని దత్తమండల మని పిలిచెదరు. ఉత్తర సర్కారులు, రామలసీమ బ్రిటిషు పాలనలోకి పోగా, మిగిలిన ఆంధ్రదేశం నిజాముగ్ ముల్క్ కిందనే వుండిపోయినది. అప్పటినుండే హైదరాబాద్ రాజ్యంలోని ఆంధ్రదేశ భాగము తెలంగాణా యను పేరుతో వ్యవహరించబడుచున్నది.”

[సుజాతి-తెలంగాణా సంఘి-శ్రీమల్లం ప్లీ సోమశేఖర కర్మగారి “తెలంగాణా చరిత్ర” నుండి సంక్షిప్త భాగం.]

చారిత్రక స్థలాలు : నిర్మాణాలు

ఇంతకుముందు మనము దక్కన్ దేశము, ముఖ్యముగా తెలంగాణాదేశం ఆయా కాలాలలో చారిత్రకంగా పరిణామము వొందిన దీనిని పరిశీలించాం. వివిధ కాలాల్లోని రాజులు చేసిన పురాతన పని, కళలను పోషించారు. అభివృద్ధి పరచారు. అందు కొరకు తెలంగాణాలో ఈ చారిత్రక, కర్మ కల్పచిహ్నాలు చేరు పురాతన పని కాలరూపంలో కిధిలావర్ణనలను కొరకు రూపంలో, దేవాలయాలు, స్థూపాలు

రూపంలో, మట్టిరస్తువుల రూపంలో లభించుతాయి.

తెలంగాణా ప్రాచీన కల్పకళ గురించి శ్రీ పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు (M. A., P. H. D) గారు ఈవిధముగా వ్రాశారు :

“కెలాయగ్ మని పేరు గాంచిన చరిత్ర కందరాని చాలా ప్రాచీన కాలము నుండియుగూడా తెలంగాణమునందు కల్పమును, చిత్రకళయు గావించుచున్నది. కెలాయగ్ మునాటి నాగకళ, సుగ్రుగ్గ

ఎక్కువగా తెలంగాణమునందును, దక్కను నందరి కొన్ని యితర ప్రాంతములందును మాత్రమే గాన్పించుచున్నది. కాబట్టి మానవుని స్పృహకిని, వాగవికాస ప్రభువు పాఠకులకును ప్రభువు రంగభూమి

యా ప్రాంతమేనని నిర్ణయించుటకు కూడా తగినంత ఆధారము లేకపోలేదు.

ఇక వివరాలకు వెళ్ళకుండా తెలంగాణాలో గల ఆయా జిల్లాలలోని చారిత్రక చిహ్నముల గురించి పరిశీలించదాం.

1. హైదరాబాదు జిల్లా

గోలకొండకోట : హైదరాబాదు నగరమునకు సుమారు 5 మైళ్ళు పశ్చిమమున కలదు. దీనిని మొదట కాకతీయరాజులే క్రీ. శ. 1348 లో కట్టినారు. తరువాతి మహమ్మదు పానిపాతునీ సుల్తానుకు దత్తమయినది. ఈతడు ఈ కోటను తరువాత వృద్ధి చేసినాడు. అబ్దుల్ హాసన్ ఖుసురుకాహాలింగు ఔరంగజేబు 1685 లో ఈ కోటను ముట్టడించి రెండు సంవత్సరాల తర్వాతి ఆక్రమించుకొనెను. తర్వాతి ఈ కోట ఒక చారిత్రక చిహ్నంగా మాత్రమే వుండి పోయినది.

400 అడుగుల ఎత్తుగల స్తూపాకార కొండపై నిర్మించబడినది. ఈ కోటగోడ పెద్దరాళ్ళతో కట్టబడినది. ఈ కోట గోడపై 87 బురుజులు, 8 ద్వారాలు లవు. కోటబురుజులపై రాజకుటుంబాలకు చెందిన కిలా కాసనములు చెక్కబడివున్నవి. 1864 సం॥కి పూర్వపు గోలకొండ చరిత్ర యంతవరకు సరిగా లభించడంలేదు.

చార్ మినార్

చార్ మినార్ అనగా నాలుగు గోపురములు గలది అని అర్థం. ఇది క్రీ. శ. 1591 లో మహమ్మదు ఖాన్ కుతుబుషాచే నిర్మించబడినది. ఇది గుర్తుము, నల్లరాతితో సుమకొని చతుర్భుజముగా,

ప్రాకృత్యము, ఉత్తర దక్షిణాభిముఖాలుగా నున్న నాలుగు కిమానులపై అతి సుందరముగా నిర్మించబడినది. దీని గోపురముల ఎత్తు 180 అడుగులు. ఆ కాలములో విహారంగా వచ్చుము కరిగించుచున్న స్త్రీలు వ్యాధిని పాపక్రొత్తన కుభనూచకముగా కట్టబడిందని కొందరు, రాజభవనాల నడిమంటపము ముగిట సింహద్వారముగా నిర్మింపబడి యుండునని మరికొందరు అభిప్రాయ పడుతున్నారు. ఇది హైదరాబాదు నగరంలో ఉన్నది.

మక్కా-మసీదు

ఇది 1614 లో ఆరక ఖురుషుషాచేత ప్రారంభించబడి, ఔరంగజేబుచే పూర్తి చేయబడింది. దీనిపొడవు 225 అడుగులు, వెడల్పు 180 అడుగులు, మరియు 75 అడుగులు ఎత్తు. దీనికి 8 లక్షల రూ.లు ఖర్చు చేయబడినట్లు చెప్పబడుతున్నది.

ఫలకనుమామాధవనము

1697 సం॥ లో విభాదత్ ఫుతురా నవాబు కట్టించాడు. ఈ భవన నిర్మాణం గ్రీకు కట్టడములకు పోలివున్నది. ఇందులో పున్న ఫన్నుచరు కళాకళతో, నడి అనే మిక్కిలి నిలువగల రాతితో అలంకరించబడివున్నది. ఆరక ఆనందాహా వంశజుడు దీనిని కొని రాజభవనంగా చేసుకొన్నాడు.

ప్రస్తుతం ఈ భవనం భారతి ప్రభుత్వ అధ్యక్షునికీ, ప్రధాన మంత్రికి మాత్రమే ఉపయోగపడుతున్నది.

మైసూరు

హైదరాబాదు నగరానికి 10 మైళ్ళ దూరంలో వున్నది. ఇక్కడ ఎన్నియో

2. మహబూబునగరం జిల్లా

కోయిలకొండ దుర్గము

కోయిలకొండ దుర్గము కాలివాహన కాలమునాటికిట్టడము. ఈ దుర్గము 25 కొండపైన నిర్మించబడినది. అశ్విన్నతి కిభరం 800 అడుగులుంటుంది. ఇక్కడ తెలుగులో వ్రాసుబడిన గూఢము కలదు. దానిపై “ఈర్థం భూయాత్, కిరీయుగ కాల మానం నాలుగులక్షల ముప్పదివేల సంవత్సరాలు. శుభమగుగాక. కాలివాహన కాలం 1472 సం. వైభవోద్భవ మహాయుగ సాధారణనామ సంవత్సర మాఘమాస, శుక్లపక్ష పంచమి 6౫, గోమవారం” అని వ్రాయబడివున్నది ఇది మహబూబు నగరానికి 14 మైళ్ళ దూరాన వున్నది.

పానగల్లు దుర్గము

ఇది నాగర కిన్నులు తాలూకాలో కలదు. ఈ దుర్గము 1½ మైళ్ళ పొడవు, 1 మైలు వెడల్పు కలదు. ఈ కోటకు ఏడు బురుజులు, ఒకటిలో నాటి ఏడు ప్రాకారాలు కలవు. మధ్యన కేంద్రం దుర్భేద్యముగా ఉన్నది. ఈ కోట మూలమున ఇది గొప్ప రణభూమిగా మేర్పడినది. ఒరుగల్లు, విజయనగరం సేనలు కలిసి బహమనీకుల్లను కిరీవాహనకు ఇక్కడే ఒడించాయి. తరువాత శ్రీ. క. 1518 జూలైములో విజయనగర సేనకు సుల్తాను

కిలిమలైన కిన్నులు వున్నవి. గోల కొండ పరనానంతరం ఔరంగజేబు నాశనము గావించిన హిందూ దేవాలయ కిలిమలే ఈ రూపమున పడియున్నవని భావించబడుచున్నది.

మహమ్మదు ఖలీఫుకుబుహాకు ఇక్కడే ఘోరమైన యుద్ధం జరిగినది. మహమ్మదీయ యుగమున కృష్ణదేవరాయలనాయకత్వమున విజయనగరము అఖండ విజయం గాంచి రావలకు “యవనాభ్య సాపనాచార్య” అగు వీరుదము తెచ్చుటకు ఈ రణము కారణమాయెనని శ్రీ డాక్టరు నేలూరి వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పించి విశేష పర్యాయ. నవాబ్ వైజాంతిఖానుజూడా శ్రీ. క. 1786 నుండి సుమారు 8 సంవత్సరములు ఇక్కడ నివసించెను.

బడిచర్ల దేవరే

ఇక్కడి హిందూదేవతప్రతిమ 10 నుండి 12 వ శతాబ్దం నాటిది పాంప్రదాయానికి చెందినది. ఇక్కడ కొన్ని రాక్షసపాదాలు చెక్కబడివున్నాయి. మహబూబునగరానికి 12 మైళ్ళదూరాన బడిచర్ల జిల్లాస్థానము కలదు.

మహబూబు నగరంజిల్లా అమరావతి తాలూకాలో వరంగల్లు కాలీశురాజు ప్రతాపరుద్రుడు నిర్మించిన “ప్రతాపరుద్ర కోట”, అమరావతి తాలూకాలోని కృష్ణానది ఒడ్డునవున్న చంద్రకుప్రగ్రామం, ప్రతాపరుద్రుని కాలంనాటి చిహ్నాలు ఉన్నాయి. ఈ తాలూకాలోనే ఒకపర్వత కిభరంపై మహాకవిర దేవాలయం కలదు. దైవ దర్శనానికి 900 మెట్లు ఎక్కాలి.

3. నల్లగొండజిల్లా

పరిగిరి శాస్త్ర శిల్పములు

నూర్యాపేట తాలూకాలోగల పరిగిరి గ్రామంలో జరిగిన ప్రవృత్తములవలన మొదటిశతాబ్దమునకు చెందిన శాస్త్ర నిర్మాణములు లభింపడినవి. ఇవి సోసాంచీ, అమరావతి, శాస్త్ర నిర్మాణములను, ఒక శాస్త్రశిల్పము గ్రీకు శిల్ప సాంప్రదాయాన్ని, ఒక రాతి విగ్రహము మొదటి శతాబ్ద సాంప్రదాయాన్ని పోలివున్నవి.

నల్లగొండ ఏక శిలాస్థంభము

ఇక్కడ పొలివున్న 41 అడుగుల ఏక శిలా రాతి స్థంభము పురాతన దక్కను రాతి శిల్పములకు తాగ్గొనము. ఇక్కడ ఆ కాలపుదే ఒక నీలపురాతి కొండపై ఒక కోట కలదు.

పానగల్లు దేవాలయము

కాళీయరాజు అయిన ఉదయా దిక్కుడు నిర్మించిన 66 స్థంభములగల పంచేశ్వరి దేవాలయము గలదు. ఈ దేవాలయ చెక్కడములు శిల్పకళా కళలమున కొక చెక్కిన నమూనానక. స్థంభములపై రామాయణ, మహాభారత కథలు చెక్కిలడినవి. పానగల్లు నల్లగొండకు ఉత్తరమున రెండు మైళ్ళ దూరంగానున్నది. ఇక్కడ కాళీయ కాలానికి సంబంధించిన పెద్ద చెరువుకూడా కలదు. వీని 1551 లో నాగర్ భువనమహా బాగుచేయించినట్లు ముస్లిం చరిత్రకారులు వ్రాస్తున్నారు.

పిల్లలమర్రి నరసింహదేవాలయం

నూర్యాపేటకు 8 మైళ్ళ దూరంలో

గల పిల్లలమర్రి గ్రామంలో మూడు దేవాలయాలు గలవు. ఇందులో ఒకటి నర్సింహ దేవాలయం. రెండు శివాలయాలు కలవు. ఈ దేవాలయాల స్థంభాలపై 1195 సంవత్సరం జరిగిన శాసనాలు చెక్కిబడి వున్నాయి. కాళీయ రుద్రదేవుని పాలనకాలంలో రెచ్చ గామిరెడ్డి ఈ మూడు దేవాలయాలను కట్టించినట్లుగా శాసనములు తెల్పుచున్నవి. ఈ దేవాలయాలు నున్నటి నల్ల రాళ్ళతో, అందమైన శిల్పకళా కళలముతో నిర్మించబడినవి.

కొలనుచాక

భువనగిరి తాలూకాలో కొలనుచాక ఒక చిన్నగ్రామం. వీని 1100 సంవత్సరంగా చారిత్రికరాజు ప్రతినిధులు పాలించిరి. ఇది కైఫియత్ కేంద్రం.

దేవరకొండ మర్గము

కాళీయ రాజుల నిర్మాత పరిపాలించిన వెలమరాజులు 14 వ శతాబ్దంలో రాజు కొండకు, దేవరకొండకు రాజధానులుగా చేసుకున్నప్పుడు కట్టిన మర్గము.

నాగులపాడు దేవాలయాలు

నూర్యాపేటకు 16 మైళ్ళ దూరములో గల నాగులపాడు గ్రామంలో మధ్యయుగాలనాటి అతిసుందర శిల్పకళను ప్రదర్శించే రెండు దేవాలయాలు శిథిలస్థంలో నున్నాయి. ఇవి 1258 లో కాళీయరాజు కళాపరిచేవుడు నిర్మించినవి.

4. మెదకుజిల్లా

కొండాపురం

మెదకు జిల్లాలోగల కొండాపురమను గ్రామం కారవాహనల కాలంలో టంకి సాల నగరము. ఈ కాలములోనే యిక్కడ జార్జి మఠము బాగా అభివృద్ధి గాంచెను. ఈ మఠస్థానీ యిక్కడ జరిగిన శ్రవ్యకాల లోని మట్టి ప్రతిమలు చాలా దృఢమైంది. ప్రఖ్యాతి ఆంధ్ర నాటకాలైన గోగిమీపుత్ర, కాళిదాస, రెండవ నాసిద్ధీపుత్ర, పురుషోత్తమ కాలనాటికి చెందిన వైద్య సంతులముల నగరము. నూపములు, మర్యాద మున్నగు పది భూగర్భముల దాగియున్నట్లు ఇటీవల పురావస్తు పరిశోధకులు విజాత్ర పురుషుని.

పటంకొట్టు

హైదరాబాదు-పేట మార్గముపై హైదరాబాదుకు 19 మైళ్ళ దూరమునందు. ఇది 7-8 శతాబ్దంలో బాగా అభివృద్ధి చెందిన శైవమతానికి కేంద్రం. తర్వాత వీరిని రాజవంశజులు శైవ మతాన్ని వ్యతిరేకముగా నిరసించారు. ఈ మఠస్థానీ జరిగిన శ్రవ్యకాల ఫలితంగా ఈ విషయం దృఢమవుతున్నది. ఈ శ్రవ్యకాలంలో బ్రాహ్మణ

మందిరాల క్రింద కిలిలాకట్టలో వున్న శైవ మఠ నిర్మాణ మహావీరుని విగ్రహాలు బయట పడినవి. కొన్ని హిందూ విగ్రహాలు కూడా బయట కొచ్చాయి. వెనుకటి రాజధానిగా చెప్పుకుంటున్న కొండా ఇక్కడ కనబడును.

మెదకు

మెదకు పట్టణముగా ఒక కొండపై వరంగలు నేలిన కాకతీయరాజులు నిర్మించిన కోట నేటికీ ధిరావల్లుగా వున్నది. నేడున్న కోటభూమి మహారు 16 వ శతాబ్దమునాటిదని తోచుట కలసి, అమలకా పాతకోటకు గాలవకు దూరమే 16 వ శతాబ్దము నేర్చు కోటకు నిర్మించినది తోచుచున్నది. శ్రీ పుష్పవర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారి భావన. అంతేకాక ఈ కోటపై రెండు కోటలు కట్టవలయునుట వల్లకూడా ఈకోటకు వరంగల్లు కాకతీయ రాజులే నిర్మించినది భావించుచున్నది. ఈ కోటకు రెండు ప్రహరీలు. ఒకటి కొండశిఖరముపై, రెండవది కొండ అడుగున వున్నది.

ఇక్కడ ఈ కోటయేగాక మొదటి ప్రపంచయుద్ధానంతరం నిర్మింపబడిన ఒక పెద్ద ప్రాజెక్టును చెప్పుకూడా కలదు.

5. నిజామాబాదు

బోధను

బోధను 10 వ శతాబ్దంలో చాళుక్య రాజవంశజుల ముఖ్యపట్టణముగా నుండినది ఒక వాదన. ఇక్కడవున్న దేవాలయాలపై కన్నడ శాసనములు చెక్కినవి వున్నవి.

దేవాలయములలో పాటు యిక్కడ రెండు మసీదులు కూడా కలవు. ఒక మసీదు మహమ్మదు తుగలఖు, రెండవది ఖొరంజీ తేలు నిర్మించినట్లు వాటిమీదల చెక్కడ ములద్దారా తెలుస్తున్నది.

కోలానుపురం

ఈ గ్రామం బోధనుకు దక్షిణాన 14 మైళ్ళ దూరాన కలదు. ఇక్కడ ప్రసిద్ధి కెక్కిన కోట ఎన్నియో యుద్ధాలకు రంగస్థలమై, ఎన్నియో మట్టకులకు తట్టు కోస్తుంది. ఇది వరంగల్లు కాటేయ రాజుల బలమైన కేంద్రముగా నుండెను. 1828 సం॥ లో మహమ్మదు తుగలఖ్ దీనిని ఆక్ర

మించుకొన్నట్లు ముస్లిం చరిత్రకారులు చెప్పుదురు.

నిజామాబాదు

ఆసలు నిజామాబాదునందు సేతు కైలుఖానా వున్నది. ఇది యందురు కోటయని ప్రసిద్ధిచెందిన ఒక పెద్ద దేవాలయ భాగము. ఈ దేవాలయమును, దీనికి అనంతూరమునకుల తి. గొకమును రఘునాథ దాసు అనువరకు కట్టించెనని ప్రతీతి.

6. ఆదిలాబాదు

మహారాష్ట్ర

మహారాష్ట్ర ప్రస్తుతం కిస్కలు తాలూకాకు 20 మైళ్ళ దూరానవున్న ఒక చిన్న గ్రామం. ఒక కాలములో ఇది వక్రము మహమ్మదీయ రాజులకు ప్రాంతీయ రాజధానిగా నుండెను. ఇక్కడ కొంత దూరములో మహారాష్ట్ర దుర్గముకూడా కలదు. దీనికి బీరూరు, దిక్కును చరిత్రలో చాలా పాత్ర వున్నదని చెప్పుచుచున్నది. ప్రాంతీయ తిరుగుబాట్లను అణచడానికి వచ్చినప్పుడు ఖోవాహా లహారు ఇక్కడ వెలగోజులు మకాం చేపట్టు ముస్లిం చరిత్రకారులు చెప్పుచున్నారు. ఇక్కడవున్న పురాతన దేవాలయాలు, మసీదులను బట్టి చారిత్రక ప్రదేశంగా ఎంచబడుచున్నది.

మాక్కరు

ఆదిలాబాదు తాలూకాలో మక్కరు ప్రదేశంలో ఒక పవిత్రదుర్గము కలదు. ఈ దుర్గమునకు మసీదునుబట్టి ఈ దుర్గము చాలా ప్రాచీనమైనదని తోచుచున్నది. మక్కరు కొండ దిగువభాగమున పాండో

రేనా అను పేరుగల దేవాలయము కలదు. ఇందులోవున్న రెండు వికాలమైన గదులలో ఒకదానిలో మకాం దేవాలయము నిర్మించివున్నది. కొండ వైభాగమున ఒక ప్రాచీన దేవాలయము కలదు. ఈ ఆలయము 180 చ॥ అడుగుల వెడల్పు, 54 అడుగుల ఎత్తును కలదు. ప్రస్తుత విడి 400 మంది గోసాయిల ఆధీనమందు కలదు.

తిమ్మర్ని

నిర్మల తాలూకాకు 10 మైళ్ళ దూరాన కల తిమ్మర్ని గ్రామంలో హూస్ గోరేలను పోలిన లతుళ్లబా దర్గా వున్నది.

నిర్మలు

ఆదిలాబాదు జిల్లాలోని నిర్మల తాలూకా చారిత్రక ప్రాముఖ్యతను ప్రదేశం. 18 వ శతాబ్దపు ఉత్తరాఖ్య భాగంలో మిర్జా ఇబ్రహీం డోన్ ప్రభుత్వపురా స్వాధీన పయ్యకొనేరినరకు ఇది వెలమరాజుల పరిపాలన క్రింద వున్నది. ఇక్కడ తిమ్మ కొండలకొని అడుగు భాగాలలో ప్రాచీన ఇంజనీరు నిర్మించిన కోటగోడలున్నాయి.

7. కరీంనగరు జిల్లా

ఎల్లండల కోట

ఎల్లండల అనే గ్రామం చాలా చారిత్రక ప్రాముఖ్యత కలది. ఒకప్పుడు యిది వెలిగండల అనే తెలుగు పేరుతో ముఖ్య పట్టణంగా వున్న పురాతన నగరం. ఇక్కడ వున్న కోట చాలా పురాతనమైనది. కాకతీయ రాజులే మొదట దీనిని నిర్మించిరి. కాని తరువాత ఈ కోట 1154 సం॥లో జుఫ్రద్ చాలా చేతి వున్నట్లు చెబుచున్నది. ఈ కోటలోగల మసీదు ఖిరాన్ని కదిలించుతే ఊగుతుంది. ఎల్లండల కరీంనగరానికి 8 మైళ్ళ దూరంలో గలదు.

నంగల్లు

ఈ గ్రామం కరీంనగరానికి 6 మైళ్ళ దూరము కలదు. ఇక్కడ స్థలని పాలరాతితో అతి సుందరమైన శిల్పకళను ఒక కింజీ దేవాలయాలు కలవు. దేవాలయపు స్తంభాలు చిత్ర పిత్ర చెక్కడాలతో అమర్చబడినాయి. ఇక్కడ కిక్కిలమైన వైష్ణవాలయానికి చెందిన గురుడ స్తంభ మొకటి కలదు. తెలుగు, కన్నడ భాషలలో చెక్కబడిన పెద్ద శిలాశాసనం నంగల్లు

నుండి క్రవ్వి తీసుకురాబడినది. ఇక్కడి దేవాలయాలు కాకతీయరాజు రుద్రదేవు కాలపు నాటివి.

మల జూరాబాదు

వరంగల్లుకు 18 మైళ్ళవైపున్న తాలూకా కేంద్రం. ఇక్కడ ఎన్నియో చరిత్రకు పూర్వం నాటి సమాధులు బయట బడినవి. దీనికి దగ్గరే రెండు దేవాలయాలు, రెండు కోటలు కలవు. ఈ కోట కాకతీయ రాజుల కాలపుది.

మహా దేవపురం

పెద్దపల్లి రైల్వేస్టేషనుకు 5 మైళ్ళ దూరములోవున్న తాలూకా కేంద్రం. ఇక్కడ ప్రతాప రుద్రదేవుని కాలంనాటి కోట ఒకటి కలదు. దీనికి 12 మైళ్ళ దూరములో బొరంజేరు కాలంనాటి మసీదు కలదు.

కరీంనగరం జిల్లాలో మైదాన ప్రాంతం నదిగాక బాటగూరు, మలంగూరు, ప్రతాపగిరి కోటలు, గుహాలు, కాకిటూర్, భర్తపురి, వేములవాడల యందుగల దేవాలయాలు, వాటి శిల్పకళ మొకటి చరిత్రకు జ్ఞాపకం చేస్తాయి.

8. వరంగల్లు

వరంగల్లు కాకతీయరాజుల కాలంలో ఓరుగల్లు పేరుతో తెలుగురాజుల రాజధాని నగరంగా ప్రసిద్ధిగాంచినది. ఓరుగల్లు అనే పేరు ఒరకల్లు ఏకశిలా కొండనుండి వచ్చినది. వరంగల్లు, హన్మకొండ, మరాఘాడా ప్రాంతములందరి ప్రాచీనవాస్తు శిల్ప విశేషములుగా బుద్ధివర్ధములు. ఇక్కడ 1168 సం॥లో ప్రతాపరుద్రుడు నిర్మించిన

వెయ్యి స్తంభాలదేవాలయం, గణపతిదేవుడు, రుద్రమదేవి నిర్మించిన వరంగల్లు చారిత్రాత్మక కోట, రుద్రమదేవుని కాలంలో నిర్మింపబడిన రామప్ప, పాఖాల తటాకములు చారిత్రాత్మకములైనవి.

హన్మకొండ

వరంగల్లు నిర్మాణం జరుగకముందు హన్మకొండ తెలుగురాజ్య రాజధానిగా

పున్నదని కొందరు, హన్యకొండ ప్రభుత్వ వ్యవహార కేంద్రంగా వుండి, వరంగల్లు ఆధేద్యమైన కోటతో రక్షణ వ్యవహార కేంద్రంగావుండెనని మరికొందరు భావించుచున్నారు. హన్యకొండ ఒక గోడ ఆవరణలో నిర్మించబడినది. వెయ్యిస్తంభాల కైన దేవాలయం యిక్కడే నిర్మించబడినది. ఇక్కడికి 15 మైళ్ళ దూరావల మోపవరం కొండనుండి పూర్వం ముడియిళము దొరకేదనీ, ఇక్కడ దేమాస్మిను యినుపకత్తులు తయారయ్యెనని వాడుక.

వెయ్యిస్తంభాల దేవాలయం

హన్యకొండ సమీపంలోనే గణపతి దేవుడు 1162 లో నిర్మించిన వెయ్యిస్తంభాల దేవాలయం కలదు. ఇది ప్లేటు మొత్తంలో హిందూ శిల్పశివ చిత్రంచే సాటిలేని దేవాలయం. ఇది మూడు అడుగులు ఎత్తై అడుగుకైన నిర్మించబడింది. ఒక దేవాలయం మూడు విగ్రహాలు, ఒక గుంటపంగలది. మొదటి ప్రతాపరుద్రుని చేత నిర్మించబడినది. తరువాతి నిర్మింపబడిన శివాలయం, స్తంభాలుగల గుంటపం మొదటి దేవాలయం ప్రక్కనే నిర్మించబడినాయి. మొదటి ఆలయంలో 800 స్తంభాలు, మిగతావి చండవ ఆలయంలో వున్నాయి. వై మూడు విగ్రహాలు కేవలం, విష్ణువు, నారాయణుని తెలిపే సంస్కృతి చెక్కడ స్తంభములే ఈ దేవాలయ ప్రాకారంలో వున్నది. ఈ దేవాలయం తూర్పునుండి పడమరకు 102 అడుగులు; ఉత్తరంనుండి దక్షిణమునకు 83 అడుగులు వున్నది. చుట్టూ 10 అడుగుల పెడల్పు పునాదిగోడపై నిర్మింపబడివున్నది.

వరంగల్లు దుర్గము

కాకతీయ రాజవంశజుల చారిత్రక చిహ్నాలలో ఒకగుల్లు దుర్గమొకటి. ఇది హన్యకొండకు 5 మైళ్ళ దూరమున, కాకతీయకు 10 మైళ్ళ దూరమున కలదు. ఈ దుర్గ నిర్మాణాన్ని కాకతీయరాజు గణపతి దేవుడు 1199 సం॥లో ప్రారంభించగా, ఆయన కూతురు రుద్రమదేవి 1261 సం॥లో పూర్తిచేసింది. ఈ దుర్గానికి రెండు గోడలున్నాయి. మోపగోడ మట్టితో, లోపలి గోడ రాతితో నిర్మించబడి వున్నది. మోపలి గోడను ఆవరించి ఒక కందకిము కూడా నున్నది. వరంగల్లుకు దూరావ మూడవ గోడకూడా వున్నట్లు చిహ్నాలు ఉన్నాయి. ఈ కోటకున్న నాలుగు ద్వారాల్లో ఉత్తర దక్షిణ ద్వారాలు మూసివేయబడి మిగతా రెండే ఉపయోగించుచువున్నాయి. ప్రతద్వారానికి యిరు ప్రక్కల రాతి సింహాలున్నాయి. ఈ కోట గోడలోపలి భాగంనుండి గోడకు గ్యాలరీ మోస్తరు మెట్లు కట్టబడి వున్నాయి.

రామప్ప దేవాలయం

వరంగల్లుకు 30 మైళ్ళ దూరములో పాలెంపేట గ్రామంలో రామప్పచెయ్య కలదు. ఇక్కడ ఉద్దిమ శిల్పశిలో నిర్మింపబడిన దేవాలయాలుకూడా కలవు. ఈ దేవాలయాలు హన్యకొండ దేవాలయాలకు పోల్చున్నవి. వీటిని గణపతి దేవుడు సిద్ధమదేవి కాలంలోనే (1204) నిర్మించి. ఈ దేవాలయాలలో రామప్ప చెయ్యవద్దినున్న రామప్ప దేవాలయం ప్రధానమైనది. దీక్షిను మధ్యయుగ దేవాలయ శిల్పశిలో యిది రెలమానికిము వంటిదని ఉగ్గడించబడింది.

పాఖాల తటాకము

ఇది కాశీపేటనుండి 86 మైళ్ళ దూరములో కలదు. దీనిని కాశీయరాజులు నిర్మించిరి. ఈ తటాకం కట్టపై తెలుగు, సంస్కృతం లిపిలో చెక్కడాలున్నాయి. కాశీయరాజుల రాజ చిహ్నమైన సూర్య చంద్రులతో కూడిన గణేశుని విగ్రహము కూడా కలదు. దీని కట్ట పొడవు 2000 గజములు, ఎత్తు 75 అడుగులు, మరియు వెడల్పు 150 అడుగులు. దీని జలావరణ 20 చ. మైళ్ళు.

ఖమ్మం దుర్గము

ఇక్కడ వరంగల్లు రాజులు నిర్మించిన దుర్గము కలదు. అయితే ఈ దుర్గము 1525 లో మొదటి ఖలీఫు తుతుబ్ షాహ్ హస్తగతమైతే ముస్లిం చరిత్రకారులు వ్రాస్తున్నారు.

భద్రాచలం దేవాలయం

భద్రాచలం దేవాలయం భారత దేశం లోని ప్రసిద్ధ యాత్రా స్థలములలో నొకటి. ఇది ఆంధ్రరాష్ట్రంలో గోదావరి నదీ తీరాన ఉన్నది. అయితే దేవాలయప్రాంతం హైదరాబాదు రాష్ట్రానికి చెందివున్నది. హైదరాబాదు వైపునుండి వెళ్ళేయాత్రకులు “భద్రాచలం రోడ్డు” రైల్వే స్టేషనులో దిగి వెళ్ళుతారు. ఈ దేవాలయం అబుల్ హసన్ ఠానేహకు (1654-1687) ముఖ్య పరిశ్రమగు ఆక్సన్న అల్లుడైన గోపన్న రామదాసు చేతినిర్మించబడింది. ఇదిశ్రీరాముని దేవాలయం. ప్రతి సంవత్సరం శ్రీరామ నవమిరోజున ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

దేవాలయం హైదరాబాదు రాష్ట్రం లోనే వున్నా, ఆంధ్ర ప్రభుత్వి అధీనంలో వున్నది. హైదరాబాదు ప్రభుత్వం దీనిపై ప్రతి సంవత్సరం 80 వేల రూపాయలు ఖర్చు చేస్తుంది.

రాయచూరు

అలంపురం

అలంపురంలోని శిల్పకళాఖండాల్లో ప్రత్యేకమైనది నటరాజ ప్రతిమ. దక్షిణ వారణాసిలో ప్రసిద్ధిచెందిన అలంపురం పురావస్తు ప్రధానప్రదేశ మనడమేగాక, హిందూమత సంస్కృతులకు కేంద్రస్థానము కూడా.

రాయచూరుజిల్లాయందు తెలంగాణాకు సంబంధించినవి కొప్పల్, జలదుర్గ్, షాహపురం, దేవదుర్గ్, యాద్గిర్, ముద్గలు, మల్లయాబాదు, ఆనెగొంది, అలంపురం

కొటలు కర్నూటకు ప్రాంతమునకు చెందిన వైనిపుడికి సహచర్యమువలన తెలంగాణా చరిత్రకు సన్నిహితసంబంధం కలదు.

అలంపురంందరి చాళుక్య దేవాలయం, ఆనెగొందిలోని కట్టడములు, గంగావతి యందరి ధైరుడు దేవాలయములు, మాన్వీ యొద్దరి మూడు దేవాలయములు తెలంగాణ మునకు చెందినవే.

[మూలం: : నేటి హైదరాబాదు - ఫిబ్రవరి 1954, సుబాత తెలంగాణా సంచిక 15 ఆగష్టు 1951].

తెలంగాణ

సాంస్కృతిక వునరుజీవనం

ఒకప్పుడు యావదాంధ్రానికి త్రిలింగ దేశము, తెలంగాణము అని వుండిన పేరు నేడు హైదరాబాదు రాష్ట్రంగాని తెలుగు జిల్లాలకు మాత్రమే నిలిచిపోయింది. అతి ప్రాచీన చరిత్రకు రంగులమయిన యీ తెలంగాణా ప్రాంతము తెలుగు భాషకు, తెలుగు సంస్కృతికి అనేక విధాల తోడ్పడుతూనే వచ్చింది.

ఈ ప్రాంతాన్ని పాలించిన తూర్పు చాళుక్యుల కాలముండి తెలుగు భాషకు ఒక స్థానము యేర్పడ్డది. అప్పటినుండి దిన దినాభివృద్ధిని పొందింది. తూర్పు చాళుక్యులలో ఒకడైన చాళుక్య భీముడు కొరవిలో స్థాపించిన కాసనాన్ని పరిశీలించినట్లయితే అందులో సలక్షణమైన తెలుగు వచనం కనబడుతుంది. చాళుక్య భీముడు క్రీ. శ. 888 నుండి 918 వరకు మానుమ కొండ ప్రాంతాన్ని పాలించాడు. అనగా నన్నయ భారత రచనాకాలమునకు గుమారు మూడేండ్లకు పూర్వంనుంచే తెలంగాణా ప్రాంతంలో తెలుగుభాషకు ఒక స్థానముయేర్పడి, అభివృద్ధి పొందుతూ వచ్చినదన్నమాట.

పోతన, పండితారాధ్యుడు, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుడు, గోపన్న, అప్పయ్యార్యుడు, కాకాపల్లి మల్లిఖార్జునుడు, వీకావ్రనాథుడు

మొదలగు మహాకవులు ఈ ప్రాంతమువారే. ఈ మహాకవులు తమ రచనలలో తెలుగు సాహిత్యానికి పరిపుష్టిని కలిగించారు. భాగవతము, భాగ్యుర రామాయణము, రంగనాథ రామాయణము, ద్విపదలో వ్రాయబడ్డ పాశ్చాత్య, అచ్చ తెనుగులో వ్రాయబడిన యాగ-తచ్చల్రము, రసార్ణవ గుధాకరము, మొదలగు ఉద్దగ్రంథాలను తెలుగు సాహిత్యానికి సమర్పించారు. ఇటువంటి ఉద్దమ గ్రంథాలను తెలుగు సాహిత్యానికి సమర్పించిన తెలంగాణాకు మహాజ్వలమైన ఉద్దమ సంప్రదాయా లనేకం వున్నవి. తన కావ్యకన్యకను కూళలైన రాజులకిచ్చి తద్వారా లభించే పదుపు కూటికి ఆశించని చాలాడు మహావి పోతన. ప్రజలకు సన్నిహితమైన ద్విపద రూపంలో మొట్ట మొదటి గ్రంథాన్ని రచించినది కూడా తెలంగాణా కివే.

ఈ విధంగా కొంతకాలం మహా జ్వలంగా ప్రకాశించిన తెలుగువాఙ్మయము, తదితర లలితకళలు కాలక్రమేణా యీ ప్రాంతంలో వచ్చిన రాజకీయ మార్పుల ఫలితంగా అతి హీనస్థితికి వచ్చాయి. బ్రిటిషువారు తమ అస్తిత్వాన్ని గుస్థిరం చేసుకొనేందుకు అవలంబించిన విధానం మూలముగా తెలంగాణాకు నిజము

రాచరిక నిరంకుశసరిపాలన ప్రాప్తిని చింది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్య వాదులకు నమ్మిన బంటు అయిన నిజాము అభివృద్ధి నిరోధకమయిన తన పరిపాలనను కాపాడుకొనేందుకు ప్రజలనురాజీయంగా అణచి ఉంచుటయే గాక, సాంస్కృతికంగాకూడా తీవ్రంగా అణచివేస్తూ వచ్చాడు. తెలుగుభాషకు, తెలుగువారి సాంస్కృతిక జీవనానికి యేవిధమయిన ప్రోత్సహము యివ్వకపోవటము అటుంచి, చివరికి సారస్వత విషయకసమయన సభలు జరుపుకోవాలన్నా ప్రభుత్వ అనుమతిని పొందవలసిన నిర్బంధ పరిస్థితులలో ప్రజలు తమ జీవితం ఎదువలసివచ్చింది. చివరికి ఇన్ని అవరోధాలనూవాటి, ఏదైనా సారస్వత సభలు జరుపుకున్నా, ప్రభుత్వము గుండాలను వాటిపైకి ఉసికొల్పి, విచ్ఛిన్నం చేస్తూ వచ్చేది. అటువంటి ధియంతిర నిర్బంధ విధానంలో ప్రజలు తమ మాతృభాష అయిన తెలుగును స్వేచ్ఛగా చెప్పవు కనుక అవకాశాలుకూడా లేకుండా, అనేక అవరోధాలు కల్పించుటకూ వచ్చాయి.

కాని జీవభాష అయిన ప్రాచీన భాష, ప్రజల సాంస్కృతిక యల్లి నిర్బంధాలలో కూడా నశించకని తెలంగాణా ప్రజలు తమ వీరోచితమైన పోరాటంద్వారా ప్రపంచానికి చాటారు. సారస్వత సభలను కూడా జరుపుకొన వీలులేని పరిస్థితియేర్పడి ప్రజల మాతృభాషనే నాశనంచేయ తలపెట్టిన ప్రభుత్వ సంకల్పాన్ని ఓడించేందుకు ఆంధ్ర భాషాభిమానము, విద్యాశక్తి ప్రజలలో కలిగించటమే వారిలో చైతన్యాన్ని కల్పించుటకు మార్గమయింది. అందువల్ల తెలంగాణాలో సాంస్కృతిక పునరుద్ధరణానికేగాక, రాజకీయచైతన్యానికేగూడా గ్రంథాలయోద్యమమే పునాది అయింది.

తెలంగాణా సాంస్కృతిక పునరుద్ధరణానికి ఓ॥ శ్రీ॥ శ్రీ కొమట్లాజు లక్ష్మణ రావుగారే పునాదివేతారని చెప్పవచ్చును. 1901 లో వీరి కృషివల్లనే హైదరాబాదు నగరంలో కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషా నిలయం 1904 లో హనుమకొండలోని రాజరాజనరేంద్ర భాషానిలయం స్థాపించబడ్డాయి. శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు ప్రారంభించిన యీ ఉద్యమం శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు, తదితరుల సహాయంతో తెలంగాణా నలుమూలలా ప్రాకింది. తెలంగాణా జిల్లాలో అనేక చోట్ల గ్రంథాలయాలు స్థాపించబడ్డాయి. తర్వాతి శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు 1907 లో హైదరాబాదు నగరంలో విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలను స్థాపించి, ప్రజలకు విజ్ఞాన విషయకమయిన గ్రంథాలను అందజేయ సమకీర్తన. ఈ గ్రంథమాల మొట్టమొదటి ప్రచురణలయిన శ్రీ లక్ష్మణరాయ విరచిత హిందూ మహాముగము, మహమ్మదీయ మహాముగము, ఓ॥ శ్రీ॥ నిలుకూరి వీధద్రావుగారి ఆంధ్రుల చరిత్ర హైదరాబాదు నగరంనుంచే వెలువర్చుబడ్డాయి.

కాని, 1908 లో ఈ గ్రంథమాల కార్యస్థానము హైదరాబాదు నుండి మద్రాసుకు మార్చబడినది. అటు తర్వాత శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు చూపిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తూ, శ్రీ మాడపాటి హనుమంత రావుగారు ఊరూరా గ్రంథాలయాలు స్థాపిస్తూ, గ్రంథాలయ సమావేశాలద్వారా ప్రజలలో చైతన్యాన్ని కలుగజేసి మాతృభాషాభిమానాన్ని, విద్యాశక్తిని పురికొల్పారు. ఈవిధంగా చైతన్యాన్ని పొందిన యువకులే తర్వాత రాజకీయ రంగంలోకి నూదావచ్చారు.

గ్రంథమాలలు

గ్రంథాలయోద్యమంతో చైతన్యం పొందిన అనేకులు ప్రజలకు విజ్ఞానం కలిగించి, జాతి పురోభివృద్ధికి తోడ్పడుటకై గ్రంథమాలలను ప్రారంభించి అతినమకతతో నిర్వహించారు. ఇనుగుర్తివారి విజ్ఞానప్రచారిణి గ్రంథమాల, లింబాద్రిరెడ్డిగారి విజ్ఞాన గ్రంథమాల, గార్లనుండి చిలుకూరి శ్రీరాములుగారిచే నడుపబడిన వెంకటేశ్వరగ్రంథమాల, వరంగల్లులోని కాకతీయ గ్రంథమాల, శ్రీ మామునూరి నాగభూషణరావుగారి సంపాదకత్వమున నడిచిన సారస్వత చంద్రికా గ్రంథమాల ఇటువంటివాటిలో చేర్చొనడగినవి. కేవలము సారస్వత గ్రంథాలనే ప్రకటిస్తూ, సారస్వతనేవేచేసేవి చందూరుసంధి సాహితీ మేఖల, శ్రీ పొట్లపల్లి రామారావుగారి తెలంగాణా గ్రంథమాల. శ్రీ గుండవరము హనుమంత రావుగారిచే నడుపబడిన ఆంధ్రకేసరిగ్రంథమాల, శ్రీ కె. సి. గుప్తగారి అణాగ్రంథమాల, శ్రీ వట్టికోట ఆశ్వానాస్వామిగారి దేశోద్ధారక గ్రంథమాలలు రాజకీయ గ్రంథ

లనేకం ప్రకటించాయి. ఈ గ్రంథమాలలలో కొన్ని హిత్రమే నేటికిని సజీవంగా ఉన్నాయి. సికింద్రాబాదులో ఈ మధ్యనే సాహిత్యమైన రాజశ్రీ కళావీరమువారుకూడా అనేక ఉత్తమ సాహిత్య గ్రంథాలను ప్రకటించారు. 1948 లో శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు ఆంధ్ర చంద్రికా గ్రంథమాలను స్థాపించి శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనంగా “ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర సంగ్రహము,” అదిరాజు వీరభద్ర రావుగారి “ప్రాచీనాంధ్ర నగరములు” మొదలైన గ్రంథాలను ప్రకటించుతున్నారు. సారస్వత సంస్థల నేడు తెలంగాణా ప్రజలలో సాహిత్యాభిలాషను కలిగిస్తున్న ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, తెలంగాణా రచయితల సంఘం, సాధకసమితి సాహిత్య సంబంధమయిన గ్రంథాలను ప్రకటిస్తున్నాయి. అందులో సారస్వత పరిషత్తువారు ప్రకటించిన శ్రీ మురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి “ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర”ను ముఖ్యంగా చేర్చొనవలసియున్నది.

ఆంధ్రవిద్యాసంస్థలు

జాతి పునరుజ్జీవనానికి ప్రజలలో మాతృభాషాభిమానము, విద్యాశక్తి కలిగించుటమే గాక, తెలుగు బాలబాలికలకు బాల్యం నుండిగూడా మాతృభాషలో శిక్షణ నివ్వటము యెంతయుగా అవసరమని తలంపబడ్డది. నిరంకుశ రాచరిక ప్రభుత్వం తెలుగు బాలబాలికలకు వారి మాతృభాషలో శిక్షణ నివ్వటానికి యేమాత్రము సహాయపడలేదు. వైగా అటువంటి ప్రయత్నాలను అనేక

విధాల ఆటంకపరుస్తూ వచ్చింది. అందు వల్ల తెలంగాణాలోని ప్రజలు తమకుతామై అటువంటి సంస్థలను స్థాపించుకొనుటకు పూనుకొనలసివచ్చింది.

హైదరాబాదు నగరంలో శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు, కీ॥ శే॥ కొండా వెంకటరామారెడ్డి, కీ॥ శే॥ ఎన్. కె. రావు మొదలగువారి కృషిచేత యిటువంటి సంస్థలు కొన్ని దాదాపు ముప్పది

సంవత్సరాలక్రితం యేర్పడి కృషిచేస్తున్నాయి. నారాయణగుడా బాలిశోన్మత పాఠశాల అలాంటివాటిలో ఒకటి. 1921 లో యిది స్థాపించబడి నేడు ఒక మహాసంస్థగా రూపాంతరం పొందినది. మహారాజ్ గంజ్ లోని సావిత్రి కన్యా పాఠశాల, మంషీర్ గంజ్ లోని గజాననా ఆంధ్ర బాలికా పాఠశాల, కీల్కావాలోని సరస్వతీ బాలికాపాఠశాల, ఆంధ్ర విద్యాభివృద్ధి బాలుర పాఠశాల యిటువంటి సంస్థలే.

ఇవిగాక వరంగల్లో ఆంధ్రవిద్యాభివృద్ధి పాఠశాల, ఖమ్మం మొట్టలో

ఆంధ్రబాలికా పాఠశాల, నల్లగొండలో ఆంధ్రబాలికా పాఠశాల, నూర్యాల పేటలో వైదికాంధ్రబాలికా పాఠశాల, జిత్త్యాలలో ఆంధ్రబాలికా పాఠశాల ఉత్సాహవంతులగు తెలుగు వారి చే నడుపబడుతూ వచ్చినవి. ఈ విద్యా సంస్థలు తెలుగు బాల బాలికలలో జాతీయచైతన్యమును కలుగ జేయుటకు యెంతగానో తోడ్పడినవి. తెలుగు ప్రజలు గావించిన యిటువంటి కృషి ఫలించి, నేడు తెలుగు బాలబాలికలకు ప్రాథమిక విద్యకూడా మాతృభాషలోనే గరుపబడుచున్నది.

తెలుగు పత్రికలు

తెలంగాణాలోని తెలుగు ప్రజలలో చైతన్యం కలిగించుటకై గ్రంథాలయాలు, గ్రంథమాలలు, విద్యాసంస్థలతోపాటు పత్రికలు కూడా అనేకం అభివృద్ధి చెందాయి. వరంగల్లో పుట్టి పనిచేస్తూ వచ్చాయి. సారస్వత సమాచారాలకే హక్కులేని వాతావరణంలో పత్రికలు వెలువడి పనిచేయుట యెంత కష్టతరమైన విషయమో తేరే చెప్పవలసినదేదు. అందులోను వైస్రాయి సరియైనవి లేని పరిస్థితులలో పత్రికలు నడుపుట మరీ దుష్కరము. ప్రభుత్వ మెన్నో హామీలను సంపాదకుల నుండి వ్రాతమాల కంగా పొందినరీత్యా వారికి అనుమతిని యిస్తూవుండేది.

తెలంగాణా నుంచి వెలువడిన మొట్టమొదటి తెలుగు పత్రిక "హితబోధిని". అది 1913 లో శ్రీ శ్రీనివాసకర్మగారి సంపాదకత్వంలో మహబూబ్ నగరము నుండి వెలువడెదది. కాని అది సంవత్సరం కంటే యెక్కువ నడువలేదు,

రీత్యా 1920 లో వరంగల్లోని ఇనుగుర్తినుండి "తెనుగు పత్రిక," నల్లగొండ నుండి "నీలగిరి" అను రెండు వారపత్రికలు వెలువడాయి. "తెలుగు పత్రిక"ను శ్రీ వద్దిరాజు స్వతారామచంద్రరావుగారు, వారి సోదరులు శ్రీ రాఘవంగారావుగారు కలిసి నడిపేవారు. "నీలగిరి" పత్రికకు ఊ. శ్రీ. నరసింహారావుగారు సంపాదకత్వం వహించారు. అటుతర్వాత 1925 లో శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారిచే "ఆంధ్రజన సంఘం" అను పత్రిక, ఊ. శ్రీ. సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి సంపాదకత్వంలో "గోలకొండ వారపత్రిక" కూడా స్థాపించబడ్డాయి. ఇది ప్రారంభమయిన సంవత్సరానికి "తెనుగు పత్రిక", "నీలగిరి" పత్రికలు ఆగిపోయినవి. "ఆంధ్రజనసంఘం"తో ప్రారంభమయిన ఆంధ్రోద్యమానికి గోలకొండ పత్రిక దోహదమిస్తూ వచ్చింది. అందుకల్ల అది ముఖ్యపత్రికమైపోయింది.

1927 “సుజాత” అను సారస్వత మాస పత్రిక శ్రీ పి. ఎన్. కర్కూరి సంపాదకత్వంలో ప్రారంభమయి ఉత్తమమయిన సారస్వతకృషి చేసింది. అది కొంత కాలానికి ఆగిపోయిన తర్వాత సికింద్రాబాదునుండి “తెలుగుతల్లి”, “విభూతి” అను మాసపత్రికలు, “దివ్యవాణి” అను వారపత్రిక, హైదరాబాదునుండి “ఆంధ్రేశ్వరి”, “ఆంధ్రాభ్యుదయము” అను పత్రికలు నడిచాయి.

తెలంగాణలో తెలుగు దిన పత్రికను స్థాపించటానికి 1940 మొదలు ఆసేతులు కృషి చేశారు. చివరికి 1945 “తెలంగాణ పత్రిక”, “మీజాన్” అను అరబ్బీ పేరుతో మరొక దిన పత్రిక అనుమతి యివ్వబడ్డది. “మీజాన్” తెలుగు దినపత్రిక కీ॥ శీ॥ అదివి బాపిరాజుగారి సంపాదకత్వంలోను, “తెలంగాణ పత్రిక” కీ॥ శీ॥ బుక్కుపట్టణం రామానుజాచారిగారి సంపాదకత్వంలోను వెలువడి నుమారు రెండు సంవత్సరాల పాటు నడిచి తిరిగి ఆగిపోయినవి. అక్రమ పత్రికగా అంతరంగ నడుస్తూ వుండిన

గోలకొండ పత్రిక గూడా శ్రీ వరోక్షకు రెడ్డిగారి కృషివల్ల దినపత్రికగా మారింది. “గోలకొండ పత్రిక” నేడు తెలంగాణలోని ఏకైక దినపత్రికగా నడుస్తూఉన్నది.

1947 లో శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజ రావుగారి సంపాదకత్వంలో “కోథ” అను సారస్వత మాసపత్రిక కొంత కాలం వరకు నడిచి ఆగిపోయింది. పోలీసుచర్యనంతరం వచ్చిన ప్రజా చైతన్యపు తెలువతో పాటు అనేక పత్రికలు ప్రారంభమయ్యాయి. సుజాత, ప్రగతి, భాగ్యవర్గ, పద్మకాలి, జనక క్రిప్రజాశక్తి, ప్రజాయుగం, మేధావి, జయభారత్, తెలుగుదేశం, కాశీయ, చిత్ర విచిత్ర, సువర్ణన్ అను పత్రికలు ప్రారంభమయ్యాయి, పోయినవి.

సర్వత్ర వ్యాపించిన ఆర్థిక మాంద్యంతల్ల అనేక పత్రికలు ఆగిపోవుట తలుస్తోంది. చివరికి నేడు తెలంగాణ అంతటికి “గోలకొండ” దినపత్రిక, “తెలుగుదేశం,” “కోత” అను వారపత్రికలు మాత్రం మిగిలాయి.

సాంస్కృతిక సంస్థలు

గ్రంథాలయోద్యమంతో ప్రారంభమయిన సాంస్కృతిక పునరుద్ధరణోద్యమం కొంతకాలం వరకు సరియైన నిర్మాణరూపాన్ని పొందలేదు. అనేకమంది ఉత్సాహవంతులు వ్యక్తిగతంగానే సాంస్కృతిక పునరుద్ధరణానికి పాలుపడుతూ వచ్చారు. 1925 ప్రాంతంలో శ్రీ మాడపాటి చామమంత్రిరావుగారు “నిజాము రాష్ట్ర ఆంధ్రజన సంఘాన్ని యేర్పరచి యీ ఉద్యమాన్ని నిర్మాణ స్వరూపంలోకి

తీసుకొని రావటానికి ప్రథమ ప్రయత్నం చేశారు. ఈవిధంగా తెలుగు ప్రజల సాంస్కృతికోద్యమాన్ని నిర్మాణ స్వరూపానికి తీసుకొని రావటానికి జరిగిన ప్రయత్నమే చివరకు నిజాము రాష్ట్రాంధ్రమహాసభగా రూపొందింది. సాంస్కృతిక పునరుద్ధరణోద్యమంతో ప్రారంభమయిన ఆంధ్రమహాసభ ఒక మహాసంఘగా తయారై, తెలంగాణ ప్రజలను తామసుభవిక్షున్న రాచరిక నిర్బంధవిధానంనుండి విముక్తు

లయ్యెందుకు సమీకరించేభాధ్యతను వహించింది. దాని విషయం విస్తృతమయ్యాయి. తెలంగాణా ప్రజల జీవితానికి సంబంధించిన అన్ని విషయాలలోను శ్రద్ధతోసుకొంటూ నిరంకుశ పరిపాలనలతో పోరాడవలసి వచ్చింది. కేవలము సాంస్కృతిక విషయాలపైనే శ్రద్ధవహించుటకు వీలులేకపోయింది. అట్టి పరిస్థితులలో ప్రత్యేకంగా సాంస్కృతిక విషయాలపైనే శ్రద్ధవహించగల సంస్థ ఆవశ్యకత యేర్పడింది.

1942 లో నిజాం ప్రభుత్వం తెలంగాణాలో తెలుగు భాషకు నామరూపాలు లేకుండాచేసి, తెలుగు ప్రజలకు సగా అణచి వేయుటకు బలమైన ప్రయత్నాలు తలపెట్టింది. ఉచ్చారణం పోషనా భాషగా తెలుగు ప్రజలపైని విధుటకు పూనుకొన్నది. తమ యీ ప్రయత్నాలకు తెలుగు ప్రజలు ఆటంకంగా లేనట్లు యితర ప్రపంచాన్ని వధ్యపెట్టేందుకు, బూటకపు సాంస్కృతిక సంఘాల సృష్టించి వాటికి డబ్బు గుప్పటం మొదలు పెట్టింది.

అటువంటి పరిస్థితులలో తెలంగాణా ప్రజలు తమ సామ్రాజ్యాని వివాదానికి జరుగుతున్న ప్రయత్నాలను యుద్ధగ్రాని పోరాడటానికి సంసిద్ధులయ్యారు. ప్రభుత్వపు కుయత్నాలను భీష్మంచేసి, తెలంగాణా ప్రజల్లో తెలుగు భాషా ప్రచారాన్ని గావించి, దేశం మారుమూలలో ఒకరికొకరు సంబంధాలు లేకుండా ఉండిపోయిన కమ్ముతలనందరినీ సమీకరించేందుకు శ్రీ భాస్కరభట్ల కృష్ణారావు, శ్రీ బూర్గుల రంగనాథరావుగార్లు వంద యేకమతచేత నిజాంరాష్ట్రాంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు స్థాపించుటకై శ్రీ మూడవోటి హనుమంతిరావుగారు, డి॥ శే॥

సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు, శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు, డి॥ శే॥ బుక్కపట్టణం రామానుజాచార్యులుగారు, శ్రీ లోకనంది శంకర నారాయణగారు, మొదలైన పెద్దల అండతో యిది బలమైన సంఘంగా రూపొందింది. తెలంగాణా జిల్లాలో అనేక ప్రాంతాలలో కాఖం సాపింప బడ్డాయి. తెలుగు భాషాప్రచారం వివిధంగావించి, తెలుగు ప్రజలలో జాతీయ చైన్యం కలిగింపబడ్డది. ప్రభుత్వం అణచి వేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్న తెలుగు భాషలో సారస్వత పరిషత్ పరీక్షలు వరుపుట ప్రారంభించింది. తెలంగాణా ప్రజలు వేకువేలుగా యీ పరీక్షల్లో పాల్గొనసాగారు. ప్రభుత్వ నిర్బంధవిధానానికి తెలుగుభాష వాశించి కాకపోగా, ప్రజలే గమకు తామై భాషాభివృద్ధికి యీ విధంగా కృషిచేయవలసినట్లు ప్రభుత్వానికి కండ్లుమట్టాయి. ముస్లిం మతాన్నిబట్టిన గూండాలను చెచ్చగొట్టి, సారస్వత పరిషత్తు సమావేశాలపైకి ఉసికొల్పుసాగింది. అటువంటి నిర్బంధ పరిస్థితుల వసుసరిస్తూ, ప్రభుత్వము తెలుగుభాషాప్రచారము అరికట్టుటకు ప్రయత్నించింది. సారస్వత పరిషత్తు కార్యకర్తలు గ్రామాలకు పోకుండా ఆటంకపరుస్తూ వచ్చింది. చివరికి రజాకార్లు విజృంభించిన కాలంలో పరిషత్తు కార్యకర్తలపైన వారంటుకూడా జారీచేయబడ్డాయి. కార్యదర్శివైన గూండాలుపడి దౌర్జన్యాన్ని జరిపారు. అటువంటి పరిస్థితుల్లో పరిషత్తు పనిచేయుట అసాధ్యమైపోయింది. సాంస్కృతిక రంగంలోకూడా తెలంగాణా ప్రజలు యిట్టి పరిస్థితులలో వీగోచితమైన పోరాటాన్ని కొనసాగించవలసి వచ్చింది.

పోలీసుచర్యవంతరం యీ సంస్థ తిరిగి రంగంలోకి ప్రవేశించి, ద్విగుణీకృత త్యాహంతో పనిచేయసాగింది. ఈ సంస్థ తరఫున 110 మంది కార్యకర్తలు వయోజన విద్యాబోధనలో శిక్షణ పొంది పని చేస్తున్నారు. గ్రామాలలో 98 వయోజన పాఠశాలలు ప్రారంభింపబడి విజయ వంతంగా నడుపుబడుతూ వున్నవి. 292 పరిషత్తుకాఖలు గ్రామాలలో యేర్పాటు చేయబడ్డాయి.

ఈ సంస్థ తరఫున ఒక ప్రతనిధి వర్గము విద్యాకాఖాధికారులతో సంప్రతింపులుజరిపి హైస్కూల్లోను, కాలేజీలోను తెలుగు భాషకు ఉచితమైన స్థానం కల్పింప బడేందుకు కృషిచేసింది. దీని ఫలితంగానే హైస్కూల్లో విద్యాబోధన ప్రాంతీయ భాషలలో గరువుకు ప్రభుత్వం ఒప్పు కొన్నది. అవరకు ప్రభుత్వ కళాశాలలో అసలు ప్రాంతీయ భాషకు స్థానమే వుండేకాదు. సారస్వత పరిషత్తు కృషివల్ల కళాశాలలోనూడా తెలుగుభాషను ప్రవేశ పెట్టుటకు అంగీకరింపబడింది.

ప్రజల కండగా నిలుస్తూ, వారికి జరిగిన అన్యాయాల నెదుర్కొంటూ వచ్చిన మసాంప్రదాయం కలిగి ఉన్న సారస్వత పరిషత్తు నేటికినూడా అప్రమత్తతతో ప్రజల హక్కులను కాపాడుతూ వున్నది. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయాన్ని హిందీ విశ్వ విద్యాలయంగా మార్చి, తెలుగు ప్రజలకు అన్యాయం చేయసమకట్టిన కేంద్ర ప్రభుత్వ ప్రయత్నానికి వ్యతిరేకంగా సారస్వత పరిషత్తు ఆందోళనను నడుపుతున్నది. తెలంగాణాలోని ప్రముఖులను సమీకరించి కేంద్ర ప్రభుత్వ కుయత్నాలను కొనసాగి నివ్వకుండా కృషిచేస్తున్నది.

రాజకీయంగా యేర్పర్పబడిన కృత్రిమ సరిహద్దులను తొలగించి తెలుగు ప్రజల నందరినీ యేకం చేయాలన్నది యీ సంస్థ యొక్క ప్రధానాశయం. ఆ వుద్దేశ్యం తోనే ఆలంపూరులో 1958 లో జరిగిన యీ సంస్థ వార్షికోత్సవంలో ఆఖిలాంధ్ర కళాపరిషత్తు శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు గారి అధ్యక్షతను స్థాపింపబడ్డది.

ప్రస్తుతం యీ సంస్థకు అధ్యక్షులు శ్రీ నూకల సోల్తమరెడ్డిగారు, శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు, శ్రీ పులిజాల హను మంతరావుగారు, శ్రీ గడియారము రామ కృష్ణకర్మగారల కృషివల్ల ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు నేటి అత్యున్నతిస్థితికి వచ్చింది.

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తులో మొదటి నుండి పనిచేస్తూ వచ్చిన శ్రీ చాళోరధి కృష్ణమచార్యులు, శ్రీ దేవులపల్లి రామా నుజరావుగారు, శ్రీ సి. వారాయణరెడ్డి గారలచే 1951 లో కేవలము సాహితీ రంగంలో పనిచేయుటకు తెలంగాణా రచయితలసంఘం స్థాపింపబడ్డది. శ్రీ చాళోరధి దీనికి అధ్యక్షులు. ఈ సంఘం తరఫున తెలంగాణాలోని అనేక ప్రాంతాలలో కాఖ లేర్పడి యువకులైన రచయితలకు ప్రోత్సాహం కల్పింపబడుతున్నది. “ఉదయ ఘంటలు” మొదలైన కవిత్య సంపుటాలు తెలంగాణా రచయితలసంఘం తరఫున ప్రకటింపబడ్డాయి.

1959 లో శ్రీ బూర్గుల రంగస్వామిరావు, శ్రీ నెల్లూరి కేశవస్వామి మొదలైన యువ రచయితలచేత సాధన సమితి ప్రారంభింప బడి, నేటికినూడా సజీవంగా సాహిత్య రంగంలో పనిచేస్తున్నది. సాధనసమితి “ప్రత్యూష” అను తెలంగాణా కవుల కవిత్య సంపుటిని, “సాధన” అను తెలు

గాణా కథకుల కథా సంపుటి, మరొకటి సాహిత్య గ్రంథాలను ప్రకటించింది.

ఇవిగాక విజ్ఞానాభివృద్ధి పరిషత్తు, వైతాళిక సమితి, ఆంధ్రవాఙ్మయ సేవా సమితి, వరంగల్లులోని కాకతీయ కళా

సమితి, సికింద్రాబాదులోని రాజ్యశ్రీ కళా పీఠము, నవ్యకళా సమితి, ఆంధ్రాభ్యుదయ కళా సమితి, విజయ కళా సమితి మొదలైన సంస్థలు సాహితీరంగంలోను, నాట్యకళ, చిత్రకళారంగాలలోను కృషి చేస్తూ వున్నవి.

పరిశోధనలు

తెలంగాణాలో చరిత్రపరిశోధనలు డి.కే. లక్ష్మణరావుగారి కాలంనుంచి జరుగుతున్నవన్నవి. లక్ష్మణరావు పరిశోధకమండలి యేర్పడి తెలంగాణాలోని అనేక కాసనాలను పరిశోధించి, ఆంధ్రుల చరిత్రకు ఎంతో సాహాయ్యం చేశారు. శ్రీ ఆదిరాజు వీరభద్రరావుగారి “ప్రాచీనాంధ్రవర్ణన

ముఖ్య”, శ్రీ దూపాటి వెంకటరమణాచార్యులగారి “చారిత్రకవ్యాసాలు,” శ్రీ శురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి “ఆంధ్రుల సాంఘికచరిత్ర”, శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మగారి “ఆలంపూరు కాసనము” అటువంటి గ్రంథాలలో కొన్ని.

కవులు - కథకులు

డి॥ శే॥ లక్ష్మణరావుగారిచేత ప్రారంభింపబడిన తెలంగాణా సాహిత్య పునరుద్ధరణోద్యమాన్ని అప్పటి యువకులైన శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు, డి॥ శే॥ శురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు, తమ అవిరామ కృషిచేత ముందుకు తీసుకొనిపోసాగారు. శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు సుమారు నలభై సంవత్సరాలకు పూర్వం కథానికా రచనను ప్రారంభించి “కృష్ణా పత్రిక”లో వరుసగా ఆనాటి పదమూడు కథలను ప్రకటించారు. ప్రేమపండ్ రచనలు అనేకం నెలుగులోకి అనువదించారు. బంకించంద్రచటర్జీవ్రాసిన “ఆనందమతం”, శ్రీ చింతామణిరావు వైద్యా వ్రాసిన “ఎలిక్ ఇండియా”లకు ఆంధ్రానువాదాలు, “గారీబాద్దీ జీవిత చరిత్ర” రచించారు. ఇవిగాక తెలంగాణా ఆంధ్రోద్యమ

చరిత్రనుగూడా వ్రాసి తాము స్థాపించిన ఆంధ్రచంద్రికా గ్రంథమాలద్వారా ప్రకటించారు. ఈ సమయములోనే డి॥ శే॥ శురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు గోలకొండ పత్రికను స్థాపించి, యువక రచయితలను ప్రోత్సహిస్తూ, సాహిత్యోద్యమానికి పాటుపడసాగారు. శ్రీ రెడ్డిగారు బహుభాషాకోవిదులు. ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర, రామాయణ విశేషములు, హిందువుల పండుగలు, హైందవ ధర్మవీర్యము, మొగలాయి కథలు గ్రంథాలయోద్యమమూ, ప్రాథమిక స్వత్వములు మొదలైన అనేక గ్రంథాలను వ్రాసి ప్రకటించారు. తండ్రిగారి వ్యాసాలు వ్రాసి తెలంగాణాలోని యువకులకు ఒక ఒరవడిని పెట్టారు.

ఈవిధంగా వీరు చూపినమార్గాన్ని అనేకమంది యువకులు పయనం సాగించి,

అభివృద్ధి నిరోధకత రాచరిక పరిపాలనక్రింద అడ్డగతిపట్టిన తెలుగు వాఙ్మయాన్ని పునరుద్ధరించటానికి ప్రాసక్తాన్ని. సాహిత్యపు అన్ని కాలంలోను కృషి సలిపి, తెలుగు భాషామతానికి అలంకరణలు చేశారన్నారు. ఈవిధంగా సాహిత్యోద్యమానికి వోహద మిచ్చిన కొందరిని ప్రత్యేకంగా పేర్కొన వలసియున్నది.

శ్రీ దాశరథికృష్ణమాచార్యులుగారు
జననం 1927, మారుకోట తాలూకా, గూడూరులో. ఆంధ్ర, సంస్కృత భాషల్లో పాండిత్యం సంపాదించుకొని, ఆలంకార వ్యాకరణ శాస్త్రాలు చెడువుకొన్న యువక విశవేది. వీరు తమసులో పన్నులయినా నేటి తెలంగాణా యువకవులందరికీ ఆదర్శంగా వున్నారు. తెలంగాణా స్వాతంత్ర్యసమరంలో కైలాశిక్ష్ సమితి విందిన కవులలో ఒకరు. తమ కవితవ్వారా సామ్యవాద భావాలను ప్రజలలో పెదజల్లు తున్నారు. తెలంగాణారచయితల సంఘం స్థాపించి, దానికి అధ్యక్షులుగా వుంటూ తెలంగాణా యువకరచయితలను సమీకరిస్తున్నారు. అగ్నిధార, రుద్రవీణ వీరి ముద్రిత ఖండకావ్యాలు. అముద్రితమైన ఖండకావ్యా లెన్నో వున్నాయి.

శ్రీ దేవులపల్లి

రామానుజరావుగారు

జననం 1916, వరంగల్ జిల్లా బొగికుంట. తెలంగాణా సాహిత్యోద్యమాన్ని సదువు తున్న వారిలో అగ్రగణ్యులు. జీవితమంతా భాషాసేవకే వినియోగిస్తున్నారు. “కోభ” అను సారస్వతమాసపత్రికను స్థాపించి కొంత కాలం నడిపారు. గోలకొండ దినపత్రిక సహాయ సంపాదకులుగా కొంతకాలం పని

చేశారు. తెలంగాణా సాహిత్య విమర్శకు లలో ప్రప్రథమంగా పేర్కొనవలసిన వారు. తెలంగాణాలోని ప్రధాన సాంస్కృతిక సంస్థలయిన ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తుకు నాయకత్వం వహించి అత్యున్నత స్థితికి తెచ్చారు. అధ్యక్షులుగా కూడా పని చేశారు. విశాలాంధ్ర సంస్థాపనకు కృషి సల్పుతున్న వారిలో ఒకరు. నవ్యకవితా నీరాజనము, నవనీలము అను సాహిత్య విమర్శ గ్రంథాలు, పచ్చవోరణము అను ఖండ కావ్యము వీరి ముద్రిత గ్రంథాలు. ఏకవీర అముద్రిత గ్రంథం.

శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావుగారు

జననం 1914. వరంగల్ వాస్తవ్యులు. తెలంగాణా ప్రజల ఆదరాభిమానాలను మారగొన్న కవులలో ఒకరు. స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొని కైలు శిక్ష సమర్థించారు. పాక్షిక దృక్పథం లేకుండా, నిర్భయంగా అక్రమాలను తమ కవితతో యెదుర్కొంటారు. “నల్లగొండలో నాటి కత్తుల నగ్నచృత్య మింకెన్నాళ్ళు” అన్న వీరిగేయం తెలంగాణావాసుల హృదయాలలో నేటికీగూడా ప్రతీధ్వనిస్తుంది. క్యంగ్యం వీరి కవితలోని ప్రత్యేకత. “నాగడవ” అను ఖండకావ్యము, కాళోజీ కథలు, నా భారతదేశ యాత్ర అను వాదం వీరి ముద్రిత కావ్యాలు. పరమాత్ముని ఆత్మకథ వీరి అముద్రిత గ్రంథం.

శ్రీ పొట్లపల్లి. రామారావుగారు

జననం 1920. వరంగల్ జిల్లా తాటికాయల వాస్తవ్యులు. సామ్యవాద భావాలను విస్తరింపజేయుటానికి తమ గేయాలను, కథలను, నాటకాలను వినియోగిస్తారు. తెలంగాణా స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో కైలు

శిక్షను పొందారు. నిరంకుశ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా తెలంగాణా ప్రజలు జరిపిన పోరాటాన్ని చిత్రిస్తూ అనేక రచనలు చేశారు. జైలు అను కథల సంపుటిని ప్రకటించారు. అముద్రితమైన ఖండ కావ్యాలు, కథలు, వ్యాసాలు అనేకం.

(శ్రీ) భాస్కరభట్ల కృష్ణారావుగారు
జననం 1918, బుద్వేలు. తెలంగాణా సాహిత్య పునరుజ్జీవనోద్యమానికి పునాదులు వేసిన వాడిలో ఒకడు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తును స్థాపించినవారిలో ఒకరు. కథానికా రచనలో ప్రత్యేకంగా స్పృహ జరిపి తెలంగాణా యువకులకు ఒకరడికెట్టారు. ప్రపంచ సాహిత్యంలో వస్తున్న సవ్యరీతులను అమూల్యం ఆకళించుకొని చక్కని విమర్శనాదృష్టిని అలరబ్బుకొన్న తెలంగాణా యువకులు. ప్రస్తుతం ఆంధ్ర భావతరేడియో, హైదరాబాద్ కేంద్రంలో పనిచేస్తున్నారు.

(శ్రీ) బూర్గుల రంగనాథరావుగారు
జననం 1917, హైదరాబాదు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు సంస్థాపకుల్లో వీరు కూడా ఒకరు. ఆంధ్ర కేసరి గ్రంథమాల, ఆంధ్ర కేసరి మాస పత్రికలను స్థాపించుటలో సహాయపడి సాహిత్యకర్తలకు చేశారు. తెలంగాణాలోని సాహిత్య సంస్థలలో ఒకటయిన సాధన సమితిని స్థాపించి, దాని ద్వారా అనేకమంది యువ రచయితలను వైకేతెస్తూ అనేక గ్రంథాలను ప్రకటింప జేశారు. చక్కని కథలు వ్రాస్తారు. వాహ్యాగీ అను వీరి కథల సంపుటి ప్రకటితమయింది.

(శ్రీ) బాగి నారాయణమూర్తిగారు
జననం 1912. సంగీతగాన, నాటకాలలో వేషధారణలోను ప్రవేశించింది.

చక్కని గేయాలు, కథలు, నాటకాలు వ్రాస్తారు. సాధన సమితి కార్యదర్శిగా పనిచేస్తున్నారు. పరీక్ష చదువు అను వీరి నాటకం ముద్రితమయింది. జయగంట్ల, దుధిరరేఖలు, పద్మంకథలు, ఖండకావ్యాలు ఇంకా అముద్రితాలు.

(శ్రీ) వానమామలై
వరదాచార్యులుగారు
జననం 1912, తెలంగాణాలో ప్రతిభా కంకులైన కవులలో వీరు ముఖ్యులు. సలక్షణమైన కవిత్వం వ్రాస్తారు. వ్యాధి గ్రస్తులైన వీరు సహాయంగా తెలంగాణాలో ప్రత్యేకించి వనాలు చేయించుకున్నదంటే అక్కడి యువకు రచయితల హృదయాలను వీరు యెంతగా చూడగొన్నారో తెలియ వలదు. అముద్రితమైయున్న వీరి సోదన కావ్యం ప్రఖ్యాతి గాంచింది. మనీమాల వీరు ముద్రిత ఖండకావ్యం. దాగురింరలు, వైశాగిని, మాక్తికీమాల, వ్యాసావగీ వీరి అముద్రిత గ్రంథాలు.

(శ్రీ) పులిజాల మానుమంతరావుగారు
జననం 1919, ఎల్లగొండ బిల్లా చందూరు. చందూరులోని సాహితీ మేఖల స్థాపకుల్లో ముఖ్యులు. సాహితీ మేఖల ద్వారా అనేక ఉత్తమ సాహిత్య గ్రంథాలను ప్రకటింప జేశారు. చక్కని కవిత్వం వ్రాస్తారు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ప్రధాన కార్యదర్శిగా తెలంగాణా సారస్వతోద్యమానికి యెంతగానో దోహదమిచ్చారు.

(శ్రీ) గడియారం రామకృష్ణశర్మగారు
జననం 1919, అలంపురం వాడవ్రహ్మణులు. “సుబూత్” అను సారస్వత మాసపత్రికకు సంపాదకులు. చారిత్రక పరిశోధకులుగా పేరెన్నికగన్నారు. కవిత్వం వ్రాస్తారు.

అలంపూరు శిథిలములు అను చారిత్రక పరిగోధక గ్రంథాన్ని ప్రకటించారు. చంద్రహాస, ఆంధ్రకువలయానందము, చాటుపద్యాలు, అలంపూరు శిలారేఖనములు, తెలంగాణసంస్కృతి వీరి అముద్రిత గ్రంథాలు.

శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు

జననం 1908. ప్రస్తుతం ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో తెనుగు కాళాధిపతులుగా పనిచేస్తున్నారు. సంస్కృతాంధ్ర భాషలలో సేగాక, ఇంగ్లీషులో కూడా మంచి వైద్యులయ్యారు. వీరి “ఆంధ్రులచరిత్ర-సంస్కృత”, “ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర” విశిష్టతగల గ్రంథాలు.

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డిగారు

జననం 1931, కరీంనగరంజిల్లా, హనుమాజీపేట. తెలంగాణా యువకుల్లో శ్రీ దాశరథిగారిపాత్ర వీరికున్నంత పలుకుబడి మరెవ్వరికేదు. ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయంలో ఎమ్. ఎ. చదువుతున్నారు. పిన్నవయస్సులోనే కవిత్వరచనలో ఒక విశిష్టతను అలవర్చుకొన్నారు. తెలంగాణా రచయితలసంఘం ప్రధాన కార్యదర్శిగా పనిచేస్తున్నారు. “నవ్యసృష్టి” అను గేయనాటికలు, “జలసారం” అను ఖండకావ్యము ప్రకటితమైనాయి.

శ్రీ నల్లూరి కేశవస్వామిగారు

జననం 1920. హైదరాబాదు తెలంగాణాలోని ఉత్తమకథకుల్లో వీరికరు. వీరి కథలనేకం “భారతి” మొదలగు పత్రికల్లో ప్రకటితమయ్యాయి. సాధనసమితి నిర్వాహకుల్లో ముఖ్యులు. ప్రేమచంద్ కథలు అనువదించి ప్రకటించారు.

శ్రీ వెల్దుర్తి మాణిక్యరావుగారు

జననం 1918. బాలసాహిత్యంలో వీరు ప్రత్యేకంగా స్పృశిజరిపారు. గ్రామీణ భాషలో గ్రామస్థులకు అర్థమయ్యేటట్లు చక్కని కథలను వ్రాస్తారు. మహారాష్ట్ర, ఉర్దూ, కన్నడ భాషలలో ప్రవేశంవున్నది. దయాల్పనడ (గ్రామ్యభాషలో టాల్ స్టాయ్ నాటికకు అనువాదము), రైతు, దయానందుని జీవితము, రాజ్యాంగసంస్కరణలు, ఖాదీ వీరి ముద్రితగ్రంథాలు. బాలగేయాలు, హసీనా (కావ్యఖండిక), శ్రవ్యనాటికలు, కథానికలు అముద్రితంగా వున్నాయి.

శ్రీమతి ఇల్లెందుల సరస్వతీదేవిగారు

తెలంగాణా రచయిత్రులలో అగ్ర గుర్యురాలు. కథానికా రచనలో ప్రత్యేక కృషి సల్పుతున్నారు. “పంకుగ బహుమానం”, “జాతి రక్షణలు” వీరి ముద్రిత గ్రంథాలు. అనేక నాటికలు, కథానికలు హైదరాబాదు రేడియో కేంద్రం నుండి ప్రసారితమైనాయి. “బాలవీరులు”, నాటికలు ముద్రణ కావలసి యున్నవి.

శ్రీమతి నందగిరి ఇందిరాదేవిగారు

జననం 1919, మంగల్లు. పట్టభద్రురాలు. తెలంగాణాలో కథానికా రచనకు పునాది వేసినవారిలో వీరుఒకరు. దాదాపు పదిహేను సంవత్సరాలనుండి శృవలక్షి, చిత్రగుప్త, ప్రజామిత్ర, చిత్రాంగి, కాగడా, తెలుగుతల్లి, విశోధిని మొదలగు పత్రికలలో తెనుగు కథలను ప్రకటిస్తూ వచ్చాయి. స్త్రీల దృక్కోణంనుంచి కథలను వ్రాయుటే వీరిలోని ప్రత్యేకత. తెలంగాణా సహితా ఉద్యమంలో ప్రధాన పాత్ర వహించారు. తూపురావల్లో జరిగిన

ప్రభుత్వం

రాజప్రముఖ్ మీర్ ఉస్మాన్ అలీఖాన్ ప్రస్తుత మంత్రివర్గంలో 4 గురు తెలంగాణావాడు, ముగ్గురు మరాఠ్వాడావాడు, ఒక్కరు కర్నాటకులు మంత్రిలుగా

ఉన్నారు. ఉప మంత్రిగులలో 4 గురు తెలంగాణావాడు, ముగ్గురు కర్నాటకులు, ఒకరు మరాఠ్వాడావాడు.

మంత్రివర్గం

మంత్రి

వీరు నివసింపించే కాపురక కాపులు

1. శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు
(ముఖ్య మంత్రి)

1. బహార్ అడ్మినిస్ట్రేషను

2. రెవిన్యూ

(రెవిన్యూ కాపులోని 2, 3, 4, 10, 12, 16, 27 హాంకాలు)

1. (అ) శ్రీ శంకరదేవ్
డిప్యూటీ మంత్రి (ముఖ్య మంత్రికాపు)

3. సమాచారకాపు

4. సాంఘిక సేవాకాపు

2. శ్రీ దిగంబర్ రావు

1. హోంకాపు (న్యాయకాపుతో సహా)

గోవిందరావుబిందు

2. పునరావాస కాపు

(హోంకాపు మంత్రి)

2. (అ) శ్రీ శ్రీనివాసరావు అభివృద్ధి
(డిప్యూటీ మంత్రి)

1. ఎర్త్ రిజర్వ్ కాపు

2. ఆటవిక కాపు

3. శ్రీ హిందా వెంకటగంగారెడ్డి
(రెవెన్యూ మంత్రి)

3. కట్టమన్న కాపు

3. (అ) పల్లెటూరు హనుమంతరావు
(డిప్యూటీ మంత్రి)

4. రెవిన్యూ (ముఖ్యమంత్రికి రెవిన్యూకాపులు)

మంత్రి

పేరు నిర్వహించే కాఫీ లేక కాఫీలు

4. శ్రీ డా॥ మర్రి చెన్నారెడ్డి
(సప్లయకాఫీ మంత్రి)

1. క్యవసాయ, సప్లయ కాఫీలు
2. అభివృద్ధి, స్థానికసర్కారు

4. (అ) శ్రీ అరిగె రామస్వామి
(డిప్యూటీ మంత్రి)

5. శ్రీ వినాయక్ రావు
కొర్రాట్లూర్ విద్యాలంకార్
(అధ్యక్షకాఫీ మంత్రి)

1. వై నాన్స్ కాఫీ
2. Statistics (గణాంక కాఫీ)
3. పరిశ్రమలు, వాణిజ్యం

5. (అ) విరూపాక్షప్ప
(డిప్యూటీ మంత్రి)

6. శ్రీ గోపాల్ సుబ్బకృష్ణ మేన్లోతు
(పరిశ్రమల మంత్రి)

6. (అ) శ్రీ యం.యస్. రాజలింగం
(డిప్యూటీ మంత్రి)

1. కాపిటాల్ కాఫీ
2. పబ్లిక్ వర్క్స్ కాఫీ

7. శ్రీ మెహనీ నవాజ్ జంగ్
(అధ్యక్షకాఫీ మంత్రి)

1. ప్రజాకోశ్యం, వైద్యకాఫీ
2. గ్రామోద్ధరణ

7. (అ) భగవంతురావు గాధే
(డిప్యూటీ మంత్రి)

3. సహకారకాఫీ
4. పశువైద్య కాఫీ

8. శ్రీ గోపాల్ రావు ఎన్కోతు
(విద్యకాఫీ మంత్రి)

1. విద్యకాఫీ
2. సానిటేషన్, పరిశుభ్రత కాఫీ
3. ప్లాన్ డెవలప్ మెంట్ క్యవసాయ కాఫీ

8. (అ) శ్రీమతి సంగం లక్ష్మీబాయి
(డిప్యూటీ విద్యమంత్రి)

సెక్రటేరియటు

పేరు

కాళి

1. కె. శ్రీనివాసన్ B.Sc., I.A.S.,	1. ప్రధాన కార్యదర్శి (సెక్రటరీ)
2. సలాహుద్దీన్ మహమ్మదు యూనసు (Oxon), B.C.L., Bar-at-Law	2. న్యాయకాళి కార్యదర్శి
3. యల్. యన్. గుప్త B. Sc., I. A. S.,	3. విద్యాకాళి కార్యదర్శి
4. సయ్యదు సఖిబ్జామి B. Eng (Sheffield) I. A. S.,	4. వ్యాపార, పరిశ్రమలకాళి కార్యదర్శి
5. సి. దామోదర్ రెడ్డి B. A. (Hons) (Bombay) A. S. A. A., I. A. S.,	5. వైవాస్యకాళి కార్యదర్శి
6. మహమ్మదు అబ్దుల్లా B. A. H. C. S.,	6. రికెన్యూకాళి కార్యదర్శి
7. జగజీవన్ చంద్	7. సప్లయ్ కాళి కార్యదర్శి
8. చంద్రకాంతరావుగోడే B. A. H. C. S.,	8. హోం కాళి కార్యదర్శి
9. రాయి రామ్లాల్ B. A. L. L. B., I. A. S.,	9. పబ్లిక్ వర్క్స్, ఆర్కిటెక్చర్ కాళి కార్యదర్శి
10. మీర్జా నజ్ఫ్ అలీఖాన్ B. A. (Leeds) I. A. S.,	ఫైనాన్స్ పరిపాలనాకాళి కార్యదర్శి

సహాయ కార్యదర్శులు

1. మీర్ నజ్జుద్దీన్ B. A., (Madras) H. C. S.,	ఆర్థిక కాళి సహాయ కార్యదర్శి
2. సయ్యద్ అబ్దుల్ లతీఫ్ రజ్వీ M.A., L. L. B (Alig) B.Sc., (Econ) London I. A. S.,	కార్యకాళి సహాయ కార్యదర్శి

రెవెన్యూ బోర్డు

1. శ్రీ పి. వి. సుబ్బారావు M. A.,	సీనియరు మెంబరు
2. శ్రీ గులాం హైదర్ I. A. S.,	1. మెంబరు
3. శ్రీ నాగేంద్రబహదూర్ I. A. S.,	2. మెంబరు
4. శ్రీ డి. రామచంద్రారావు I. A. S.	3. మెంబరు

హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి : శ్రీ లక్ష్మణేశ్వరమూర్తి

అడ్వకేట్ జనరల్ : శ్రీ వి. రాజారాం అయ్యర్

యం. ఏ. ఆనంద్, డి. యల్.

శాసనసభ

జునరలు ఎన్నికలలో, (1951-52) మొత్తం హైదరాబాదు స్టేట్ నుండి 175 మంది శాసనసభకు ఎన్నికల బడ్డారు. వీరిలో 97 మంది తెలంగాణ నుండి, మిగిలినవారు మరాఠ్వాడా, కర్ణాటక ప్రాంతాలనుండి ఎన్నికైనారు.

ఈ శాసనసభ్యులలో 87 మంది పీపుల్స్ డెమోక్రటిక్ ఫ్రంటువారు, 44 మంది కాంగ్రెసువారు, 11 మంది గోన్ల బిడ్డలు, ఇద్దరు స్వతంత్రులు, ముగ్గురు నిమ్నజాతుల కేడర్లుగా వారు తెలంగాణ ప్రాంతమునుండి ఎన్నికయ్యిరి.

తర్వాత కొన్ని కారణాలవల్ల ఈ ప ఎన్నికలు జరగటం, కొందరు ఒక పార్టీని వదిలి మరొక పార్టీలో చేరడంవల్ల, స్టేటు

శాసనసభలో ప్రస్తుతం (1954 మార్చి) పార్టీల బలాబలాలు ఇలా ఉన్నాయి :

కాంగ్రెసు 98; పీపుల్స్ డెమోక్రటిక్ ఫ్రంట్ 38, యునైటెడ్ పీపుల్స్ పార్టీ 35; స్వతంత్రులు 2, నిమ్నజాతుల కేడర్ రేషన్ 2.

శాసనసభ స్పీకర్ శ్రీ కాశీనాథ వైద్యా (కాంగ్రెసు); శ్రీ పాంపన గౌడ సెక్రటరీ (స్వతంత్ర) డిప్యూటీ స్పీకర్; శ్రీ బాగ్యల రామకృష్ణారావు కాంగ్రెసు పార్టీ నాయకుడు. శ్రీ వి. డి. దేశపాండే (ఫ్రంట్) ప్రతిపక్ష నాయకుడు. శ్రీ శరత్ గౌడ యునైటెడ్ పీపుల్స్ పార్టీ నాయకుడు.

శాసనసభ్యులు

అనందరావు జోగనపల్లి (ఫ్రంట్) జననం 1928. విద్య : యల్. యల్. ఓ. విద్యార్థి ఉద్యమంలో పనిచేశారు. 1950లో ప్రివెంటివ్ డిటెన్షన్ చట్టం కింద ఆరు నెలల డిటెన్షన్ చేయబడ్డారు. పౌర హక్కుల సంరక్షక సంఘ, కాంతి సంఘ కార్యకర్తలలో సభ్యులు. నియో ; సిరిస్క.

అనంతరామారావు కె. (ఫ్రంట్) లా చదివి ప్రాక్టీసు పెట్టారు. ఆశా రాజ

శివు కేసులలో ఉచితంగా వాదించారు. నాలుగు నెలలు జైలు శిక్ష అనుభవించారు. నియో ; దేవరకొండ.

అనంతరెడ్డి (సోషలిస్టు) జననం 1924. 7 పెన్షనరు. విద్య : ఓ.ఏ. యల్. యల్. ఓ. విద్యార్థి ఉద్యమంలో పని చేశారు. 1949 నుండి సోషలిస్టు పార్టీలో పనిచేస్తున్నారు. నియో ; బాలాకొండ.

నోటు :—[ఫ్రంట్ = పీపుల్స్ డెమోక్రటిక్ ఫ్రంట్, ఐ.ఫె. = షెడ్యూల్డ్ కాస్టు కేడర్ రేషన్, నియో = నియోజకవర్గం]

అనంత రామచంద్రారెడ్డి (ఫంట్)

జననం : 1908 నవంబరు 5. కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొని 1937 లో జైలు కట్టారు. 1945 లో మహాబూవ్ నగర్ జైల్లా ఆంధ్రమహాసభ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. నియో : కొల్లాపూర్.

అబ్దుల్ రహమాన్ (ఫంట్)

జననం : 1921. విద్య : యల్. యల్. ఓ. పీపుల్స్ డెమాక్రటిక్ పార్టీ కార్యదర్శి సభ్యులు. హైదరాబాద్ ఉర్దూ సంఘ అధ్యక్షులు. మొదట్లో కాంగ్రెసు రాజకీయాలపై మొగ్గు. కమ్యూనిస్టులు, ఇతర ప్రజాసేవకులపై నిజాంప్రభుత్వం బనాయించిన అనేక కేసులలో అభిలభారత తెలంగాణా డిఫెన్సు కమిటీ తరఫున వాదించారు. హైదరాబాద్ పీపుల్స్ డిఫెన్సు కమిటీ సభ్యులు. నియో : మల్కాపేట, హైదరాబాద్.

ఉప్పా మల్సూరు (ఫోయి)

వ్యవసాయకూలీ కుటుంబంలో పుట్టారు. ఆంధ్రమహాసభలో పనిచేశారు. పోలీసు చర్య అనంతరం జైలుశిక్ష అనుభవించారు. విడుదల తరువాత పీపుల్స్ డెమాక్రటిక్ ఫ్రంట్ లో చేరి పనిచేస్తున్నారు. నియో : నూర్యాపేట (రిజిస్ట్రారు)

కాశీనాథరావు వైద్యా (కాం)

జననం : 1890 మార్చి 9. విద్య : యం. ఎ., యల్. యల్. ఓ., హైదరాబాదు శాసనసభ స్పీకరు. హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో కాంగ్రెసు ఉద్యమ నిర్మాతలలో ఒకరు. 1942 'క్వీట్ ఇండియా' ఉద్యమ సందర్భంలో ప్లేట్ డిఫెన్సు కమిటీనుండి రాజీనామా చేశారు. 1950

నండి 1952 వరకు రాజ్యాంగసభ సభ్యులు. నియో : బేగం బజారు (హైదరాబాద్)

కాశీరాం గంగీ మరాస్కీలే (కాంగ్రెసు). వయస్సు : 28. పటేలు, పట్వారీ ఉద్యోగాలు చేశారు. నియో : అసీఫాబాద్ (రిజిస్ట్రారు).

కేశవరెడ్డి కటంగు (కాంగ్రెసు) జననం : 1899 జనవరి 15. తెలుగు, ఉర్దూ చదువుకున్నారు. నియో : పరకాల, కరీంనగరుజిల్లా.

కట్టా రామిరెడ్డి (ఫంట్)

జననం : 1920 జూన్ 30. న్యాయ శాస్త్రంలో 'డిప్లొమా' పొందారు. 1945 నండి ప్రాప్తీను చేస్తున్నారు. ప్రతాప రుద్ర ఆంధ్ర భాషా నిలయానికి నాలుగు సం.లు అధ్యక్షులుగా పనిచేశారు. 1947-48 లో "క్విట్ కోర్టు" ఉద్యమంలో చేరారు. తెలంగాణా డిఫెన్సు కమిటీ సభ్యులు. నియో : నల్లగొండ (జనరల్).

కృష్ణయ్య బుగ్గవటి (ఫంట్)

జననం : 1925 ఆగస్టు 10. ఖమ్మం కిసాన్ సభ అధ్యక్షులు. నియో : ఖమ్మం (జనరల్).

కమలాదేవి ఆరుట్ల (ఫంట్)

జననం : 1922. మెట్రిక్యులేషన్ వరకు చదివారు. 1942 - '44 హైదరాబాద్ మహిళా సంఘ ప్రధాన కార్యదర్శినిగా పనిచేశారు. నల్లగొండజిల్లా ఆంధ్ర మహాసభ కార్యదర్శి సభ్యురాలు. 1946 నండి 49 వరకు అజ్ఞాతవాసం. అజ్ఞాత వాసంలో వుంటూ, రహకారు దురంతాలకు వ్యతిరేకంగా శ్రీలంక సంఘటిత పరచారు.

1949-51 తైలు శిక్ష. నియో : ఆలేరు
స్థానాండజిల్లా.

గంగారాం (సోమలిస్టు) వీరు
సోమలిస్టుపార్టీలో పనిచేస్తున్నారు. నియో :
నిర్మల్ (రిజిస్టరు) ఆదిలాబాద్ జిల్లా.

గంగుల భూమయ్య (కాంగ్రెసు)
జననం : 1920 మార్చి 12. కొంతకాలం
తాలూకా కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు, కార్యదర్శు
లుగా పనిచేశారు. నియో : పెట్టుపల్లి,
కరీంనగరం జిల్లా.

గౌతమ్ యం. బి. (కాంగ్రెసు)
జననం : 1913 ఆగస్టు 22. ఓ. ఎ. వరకు
చదివారు. హైదరాబాదు స్టేట్ ఆది
హిందూ ఇండియన్ కంట్రీస్ అధ్యక్షులు.
నియో : ఇబ్రహీంపట్నం (రిజిస్టరు).

గోపాల్ రావు ఏ కోట్ల లే
(కాంగ్రెసు) జననం : 1912 నూన్ 1.
యల్. యల్. ఓ. ఫస్టు క్లాసులో ఫస్టువ
స్థానంలో ఉన్నారు. హైదరాబాద్ న్యాయ
వాదుల సంఘ కార్యదర్శు. హైదరాబాద్
స్టేట్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు. నియో :
చాదర్ ఘాట్, హైదరాబాద్.

గోపాల్ రావు జి. (ఫ్రంట్)
జననం : 1919. పెట్టిక్కలలేమన వరకు
చదివారు. మహబూబ్ నగరం జిల్లాలో
ఆంధ్రమహాసభకు నియోగించారు. 1939 లో
స్టేట్ కాంగ్రెసు సత్కారానికి తొమ్మిదవ
దిక్కుటర్. హైదరాబాద్ స్టేట్ కమ్యూ
నిస్టుపార్టీ, ఆఫీసు కార్యదర్శుగా పనిచేస్తు
న్నారు. నియో : పాఖాల.

గోపి గంగారెడ్డి (సోమలిస్టు)
జననం : 1915 జనవరి 15. కొంతకాలం
కాంగ్రెసులో పనిచేశాడు, సోమలిస్టు

పార్టీలో చేరారు. నియో : నిర్మల్
(జనరల్) ఆదిలాబాదు జిల్లా.

గుండవరపు మానుమంతరావు
(ఫ్రంట్) జననం : 1920. 1935-38
'ఆంధ్ర కేసు' పత్రికా సంపాదకులుగా
పనిచేశారు. ప్రస్తుతం కార్మికోద్యమంలో
పనిచేస్తున్నారు. కాచిపేట రైల్వే కార్మిక
సంఘ ఉపాధ్యక్షులు. నైజాం స్టేట్
రైల్వే కార్మికుల కేంద్రసంఘ సభ్యులు.
హైదరాబాదు, సికింద్రాబాదు ఆంధ్ర
మహాసభ సహాయ కార్యదర్శు.

1947 లో అరెస్టుచేయబడి రెండున్నర
వెలలు డిటెన్షన్ లో వుంచబడ్డారు.
నియో : ములుగు, (వరంగల్ జిల్లా).

గురవారెడ్డి ఎ. (ఫ్రంట్)
యం. ఎ. వరకు చదివారు. ప్రభుత్వ దమక
నీటి నిరసనగా ఉస్మానియా యూనివర్సి
టీలో గణితకాస్ట్రాచార్య పదవికి రాజీ
నామా నిచ్చారు. పోలీసుచర్య ఆచారం
అరెస్టుచేయబడి 1951 వరకు నిర్బంధంలో
ఉంచబడ్డారు. నియో : సిద్దిపేట, మెదక్
జిల్లా.

చంద్రారెడ్డి, బి. ఎం. (మె. ఫె.)
జననం : 1904 ఆగస్టు 14. పెట్టిక్క
లేమన వరకు చదివారు. 1927 నుండి 1948
వరకు పి. డబ్ల్యు. డి. కళాలో ఉద్యోగం
చేశారు. నియో : మహబూబాబాద్
(రిజిస్టరు), వరంగల్ జిల్లా.

చెన్నారెడ్డి, డాక్టర్ (కాంగ్రెసు)
జననం : 1919 జనవరి. యం. ఓ. ఓ. యన్.
పట్టా పొందారు. 1947 నెలైయరు నుండి
నవంబరువరకు తైలుశిక్ష అనుభవించారు.
కాంగ్రెసులోని గ్రూపుల్ని 1948

వీరుష్ట రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. కెపాన్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. నియో : వికారాబాద్ (జనరల్), మెదక్ జిల్లా.

జువ్వూది దామోదర రావు (ఫంట్) జననం : 1920. మెట్రిక్యులేషన్ వరకూ చదివారు. వందేమాతరం ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. ఆంధ్ర మహాసభలో కొంతకాలం పని చేశారు. కాంగ్రెసులో చేరి తరువాత సోషలిస్టు పార్టీలో ప్రవేశించి, చివరకు ఫ్రంట్ లో చేరారు. నియో : ఎలగండాలు. కిరీం వగరంజిల్లా.

దేశపాండే, వి. జి. (ఫ్రంట్) జననం : 1914 మే 10. ఓ. యస్ సి., యల్. యల్. ఓ. పట్టాలు పుచ్చుకున్నారు. హైదరాబాద్ ప్రస్తుత ఎస్సెల్లో ప్రతిపక్ష నాయకులు. విద్యార్థి దశలోనే (1930-31) కానన్ లంఘనోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 1938 లో ట్రేడ్ కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహ కమిటీ నియమించిన హెడో కమిటీ సభ్యులు. 1941 - 42 లో ఔరంగాబాదులోను, 1945-46లో నాందేడ్ లోను ఇంటర్నల్ చేయబడ్డారు. 1946 లో కాంగ్రెసునుండి విడిపోయారు. ప్రస్తుతం అఖిల హైదరాబాద్ ట్రేడ్ యూనియన్ తాత్కాలిక ప్రధాన కార్యదర్శి. 1949-50 మధ్య సోల్ చేయబడ్డారు. హైదరాబాదులోని నిట్టకమిటీ సభ్యులు. నియో : ఇప్పుడూ రావు (ఫ్రంట్) డామోన్ 12. మెట్రిక్యులేషను చేసారు. 1939 కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహం

గ్రహంలో పాల్గొన్నారు. 1948లో ఆంధ్ర మహాసభలో చేరారు. ఈయనగారిని రకా కారు ప్రభుత్వం అరెస్టు చేసింది. పోలీసు చర్యవంతరం మూడేళ్ళుగడిచాక విడుదల చేయబడ్డారు. నియో : అదిలాబాద్.

నాగయ్య వూకే (సోషలిస్టు) జననం : 1917 ఏప్రిల్. కోయలలో పని చేశారు. నియో : ఇల్లెందు (రిజిస్ట్రారు) వరంగల్లు జిల్లా.

నరసింహంలు టి. (ఫ్రంట్) జననం : 1932. కొంతకాలం నిమ్మజాతుల డెడరేషన్ లో పనిచేశారు. నియో : హుజూర్ నగర్ (రిజిస్ట్రారు), నల్లగొండ జిల్లా.

నారాయణ రెడ్డి కె. వి. (స్వతంత్ర) జననం : 1924 అక్టోబరు 6. కొంతకాలం ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో ఆర్థికాంశ ఉపన్యాసకులుగా పనిచేశారు. విశ్వవిద్యాలయాధికార కై ఖికి నిరసనగా 1951 లో యే. చేశారు. నియో : రాజనోస

(కాంగ్రెసు) నరేంద్రబీర 10. ఆర్య ప్రతినిధి జననం : 1900. హైదరాబాద్ ట్రేడ్ సభ, కార్యవర్గ సభ్యులు. నియో : కె.ఎన్.

నరసింహారావు కె. ఎల్. (ఫ్రంట్) జననం : 1925 జూన్ 10. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమ సందర్భంలో అరెస్టు చేయబడ్డారు. ఆంధ్ర మహాసభ వరంగల్లు జిల్లా కమిటీ సభ్యులు. రకాకారు వ్యతిరేకోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. ఆంధ్రమహాసభ పోలీసువ్యతిరేక కార్యదర్శి. నియో : ఇల్లెందు.

నరసింగరావు (కాంగ్రెసు)

జననం 1896 మార్చి 17. లా చదివారు. 1947 లో నిషేధించబడిన 'రయల్' పత్రికా సంపాదకులుగా పనిచేశారు. 1938 - 42 హైదరాబాదు రెజిస్ట్రేషన్ కమిషన్ సభ్యులు నియో : కల్యాణం రి.

పాపిరెడ్డి (ఫ్రంట్) నియో : ఇలా హింపట్నం (జనరల్)

పొన్నమనేని నారాయణరావు (కాంగ్రెసు) జననం : 1903, జూలై 11. న్యాయవాది వృత్తి చేస్తున్నారు. తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీ కార్యదర్శి. నియో : హుజూరాబాద్ (జనరల్)

పెండెం వాసుదేవు (ఫ్రంట్) జననం: 1919 జనవరి. ఆయుర్వేద వైద్యులు. 1940 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. భువనగిరి తాలూకాలో ఆంధ్రమహాసభకు, కమ్యూనిస్టు పార్టీని నిర్మించారు. 1947 లో ఆరెస్టు చేయబడ్డారు. పోలీసు చర్యనం తరం విడుదలై 1948 మార్చిలో తిరిగి ఆరెస్టు చేయబడి 1950లో విడుదలయ్యారు. తెలంగాణా డిఫెన్స్ కమిటీ కార్యదర్శి. నియో : గద్వల (మెదకుజిల్లా).

బద్దం మల్లారెడ్డి (ఫ్రంట్) జననం: 1918. ఆంధ్రమహాసభలో పనిచేశారు. రజాకారు వ్యతిరేకోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. నియో : జగిత్యాల (జనరల్).

బసప్ప (కాంగ్రెసు) జననం: 1922 నవంబరు 4. నియో : చుర్రకల్ - ఆత్మహను (రిజిస్ట్రు).

బొమ్మగని ధర్మభిక్షం (ఫ్రంట్) ప్రేడ్ యూనియన్, సైతుతిద్యమాలలోను, ఆంధ్రమహాసభలోను పనిచేశారు. రజా

కారు వ్యతిరేకోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. నియో : నూర్కాపేట (జనరల్)

బ్రహ్మరెడ్డి (కాంగ్రెసు) జననం: 1915. నాగర్ - కర్నూలు తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీ ఉపాధ్యక్షులు. నియో : నాగర్ - కర్నూలు (జనరల్).

బుచ్చయ్య, యం. (సోషలిస్టు) జననం: 1922. హైదరాబాద్ కమిషన్స్ అండ్ డెవలప్మెంట్ లిమిటెడ్ లో కార్మిక సంఘాన్ని నిర్మించారు. ఆదిలాబాద్ జిల్లా గిరి పనివారల సంఘ ఉపాధ్యక్షులు. నియో : సిరిపురం.

బుట్టి రాజారాం (ఎ. ఫె.) జననం: 1911 మే 2. నియో : జగిత్యాల (రిజిస్ట్రు).

మన్యం మొహియుద్దీన్ (ఫ్రంట్) జననం 1910. యం. ఎ. పట్టభద్రులు. ఉర్దూ భాషలోకివి, రచయి. మంచినక్త. 1940-43 సిటీ కాలేజీలో ఉపన్యాసకులుగా పనిచేశారు. 1943లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. హైదరాబాదు కార్మికోద్యమ నిర్మాతలలో ఒకరు. నాల కాలంగా అధిల హైదరాబాదు ప్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. ప్రస్తుతం ప్రపంచ ప్రేడ్ యూనియన్ సమాఖ్యలో భారత ప్రతినిధి. నియో : హుజూర్ నగర్.

మసూమా బేగమ్ (కాంగ్రెసు) జననం 1902. అధిల భారత మహిళా సంఘ ఉపాధ్యక్షురాలు. నియో : హి అలీ బందీ, హైదరాబాదు.

మెహదీ నవాబ్ జంగ్ బహదూర్ (కాంగ్రెసు) జననం : 1894 మే 28. హైదరాబాదు ప్రభుత్వంలో అనేక ఉన్నతోద్యోగాలు నిర్వహించారు. ప్రస్తుత మంత్రివర్గంలో ఆరోగ్యశాఖా మంత్రిగా ఉన్నారు. నియో : సోమాజిగుడా.

మేల్కోటే డా॥ జి. యస్. (కాంగ్రెసు) జననం : 1901 సెప్టెంబరు 19. యం. బి. డి. యస్. పట్టా పొందారు. ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నారు. కర్నాటక కాంగ్రెసు కార్యవర్గసభ్యులు. 1947-48 లో హైదరాబాదు స్టేట్ కార్యవర్గసభ్యులు. ప్రస్తుత మంత్రివర్గంలో పారిశ్రామిక శాఖామంత్రి. నియో : హసీరాబాద్.

మిర్జాషహూర్ బేగ్ (కాంగ్రెసు) బి.ఎ., యల్.యల్.బి. పట్టాలు పొందారు. నియో : హసన్ పర్తి.

మహమద్ దాలేర్ హుస్సేన్ (కాంగ్రెసు) జననం : 1910 నవంబరు. నిజామాబాద్ నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికయినారు.

ముదిగంటి కొండలరెడ్డి (స్వతంత్ర) జననం : 1911 అక్టోబరు 5. సంస్కృతం, హిందీ, తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ భాషలలో పరిచయముంది. విరతంతు వివాహాలను గూర్చి ప్రచారం చేశారు. 1947-48 లో డిటెయిన్ చేయబడ్డారు. వేదమత ప్రచారకులు. నియో : కూనూరు.

ముత్యాల రావు జె. బి. (కాంగ్రెసు) జననం : 1921 ఆగస్టు 15. బోలారం టౌక్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు.

అఖిల హైదరాబాద్ దళిత జాతి సంఘం అధ్యక్షులు నియో : సికిందరాబాదు.

ముత్తయ్య యల్. (ఫంట్) జననం : 1922 డిసెంబరు 10. 1944 లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. 1945 లో సుల్తానాబాద్ తాలూకా ఆంధ్ర మహాసభ కార్యదర్శి. నియో : పెద్దపల్లి.

రాజరెడ్డి ఎ. (ఫంట్) న్యాయశాస్త్ర పట్టభద్రులు; నియో : సుల్తానాబాద్.

రాజలింగం యం. యస్. (కాంగ్రెసు) జననం : 1919. బి.యస్.సి., పట్టా పొందారు. 1943లో వరంగల్లులో సుభాను కుటీర పరిశ్రమను స్థాపించారు. కాంగ్రెసులో పనిచేసి అనేకసార్లు జైలుకు వెళ్ళారు. నియో : వరంగల్లు.

రాజమల్లు కోదాటి (సోషలిస్టు) జననం : 1924. మెట్రిక్యులేషను వరకూ చదివారు. తాండూరు మున్సిపల్ సభ కార్యదర్శి. నియో : లక్ష్మిపెట్టపేట్టు (రిజర్వ్).

రాజమణి దేవి జె.ఎం. (మె.ఫె.) జననం 1920 ఫిబ్రవరి 28. లాహూరు విశ్వవిద్యాలయంలో సినిమా విశారద చదివారు. హైదరాబాదు నిమ్మలూరు థేడర్ మన్ స్త్రీలశాఖ అధ్యక్షురాలు. విరతంతు వివాహాలు చేయించారు. నియో : సినిమా (రిజర్వ్).

రాజారాం జి. (సోషలిస్టు) జననం : 1924 ఆగస్టు 27. బి. కాం. పట్టా పొందారు. పోలీసుచర్య తరువాత కాంగ్రెసును వదిలిపెట్టి సోషలిస్టు పార్టీలో

చేయ. కైలశిక్ష అనుభవించాడు. హైదరాబాద్ కానసభ సోమలిట్టుపాట్ల వాయుకులు. నియో : ఆర్మూరు.

రామారావు వి. (కాంగ్రెసు)
జననం : 1918 అక్టోబరు 11. మైటిక్కు లేమను వరకూ చదివాడు. దళితసంఘ వ్యవస్థాపకులలో ఒకరు. నియో : కామా రెడ్డి (శిశువుడు).

రామారెడ్డి జి. (కాంగ్రెసు)
జననం 1914. లా డిస్ట్రీక్టా పొందాడు. మిదకు జిల్లా ఆంధ్రమహాసభ కార్యదర్శి. రజాకారు వ్యతిరేక ఉద్యమ గోపాలలో అరెస్టుచేయబడి 18 నెలలు కారాగార శిక్ష అనుభవించాడు. నియో : నర్సాపూర్.

రామకృష్ణరావు బూర్గుల (కాంగ్రెసు) వయస్సు సుమారు 60. డి. ఏ., మర్. మర్. డి. పట్టా పొందాడు. ప్లేట్ కాంగ్రెసు స్థాపకులు ఒకరు. 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమంలో కైలుకు కెల్లారు. 1947 లో సత్కారావం చేసి రెనెలు కైలులోవున్నారు. కెల్లాడి మంత్రి వర్గంలో (1950-52) రెవిన్యూ, విద్యా శాఖా మంత్రిగా పని చేశాడు. ప్రస్తుత మంత్రి వర్గంలో ప్రధాన మంత్రిగా పని చేస్తున్నారు. నియో : హద్ నగర్.

రామకృష్ణరావు కె. (స్వతంత్ర)
వీరు వేంమూరు నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికైనారు.

రామనాథం సర్వదేవ భాట్ల (ఫ్రంటు) జననం : 1914 అక్టోబరు 28. నాగపూర్ లో డి.యె. చదువుకూ కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరాడు. ఖమ్మం, వరంగల్లు

లో ఆంధ్రమహాసభను నిర్మించాడు. కార్మికోద్యమంలో ప్రముఖపాత్ర నిర్వహిస్తున్నారు. సింగరేణి బొగ్గుగని కార్మికసంఘానికి, వరంగల్లు తోళ్ళపనివారల సంఘానికి కార్యదర్శి. అఖిల హైదరాబాదు ట్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెసు ఉపాధ్యక్షులు. నియో : హనుమకొండ.

రామస్వామి అరిగె (కాంగ్రెసు)
జననం : 1895. హైదరాబాదు నిమ్మజాతుల ఫెడరేషనుకు మూలసంస్థ అయిన ఆది హిందూ మహాసభ సంస్థాపక అధ్యక్షులు. హైదరాబాద్ ప్రజాకాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యుడు. 1950 - 52 లో రాజ్యాంగసభ సభ్యులు. నియో : వికారాబాద్ (శిశువుడు).

రామస్వామి, జి. (కాంగ్రెసు)
జననం: 1926 ఆగస్టు 8. 1949 లో అఖిల హైదరాబాదు విద్యార్థి ఫెడరేషన్ అధ్యక్షులుగా పని చేశారు. హైదరాబాదు నిమ్మజాతుల విద్యారంభ గౌరవ కార్యదర్శి. నియో : నాగరేడ్డు.

రామచంద్రారెడ్డి, కె. (ఫ్రంట్)
జననం : 1924 అక్టోబరు 7. ఆంధ్ర మహాసభ నిర్మాణంకొరకు కృషిచేశాడు. వల్లంపాడ జిల్లాలో రైతుసంఘాలు స్థాపించాడు. 1942 లో అరెస్టు చేయబడ్డాడు. రామన్న పేటలో రజాకారు ముష్కర పరిపాలనకు వ్యతిరేకంగా రైతులకు సమీకరించాడు. పోలీసు చర్యారంతరం అరెస్టుచేయబడ్డాడు. నియో: రామన్న పేట.

రామలింగం గోకా (కాంగ్రెసు)
జననం: 1921 అక్టోబరు 18. 1942 లో 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమంలో పాల్గొ

న్నారు. నల్లగొండ జిల్లాబోర్డు సభ్యులు.
నియో : భువనగిరి.

రెంటాల బాల గురుమూర్తి
(ఫ్రంట్) జననం: 1924 జూలై 10.
ఆంధ్ర మహాసభలో పనిచేశారు. నియో:
ఖమ్మం (రిజిస్టరుడు).

లక్ష్మో కోండా (కాంగ్రెసు)
వయస్సు 37. 'లా' డిప్లొమా పొందారు.
హైదరాబాదు పద్మశాలీసంఘ అధ్యక్షులు.
అఖిలభారత జీవితసంఘ సభ్యుడు. నియో:
అసీఫాబాద్.

లక్ష్మయ్య పెరికే (ఫ్రంట్)
జననం: 1916 జూన్ 16. ఆర్య సమాజ
కార్యకర్త. కొంతకాలం కాంగ్రెసులో పని
చేశారు. నల్లగొండ మున్సిపల్ కౌన్సిలు
సభ్యులు. నియో : నల్లగొండ (రిజిస్టరుడు).

లక్ష్మణమూర్తి (కాంగ్రెసు)
జననం: 1924 అక్టోబరు 13. దక్షిణ భాగ
సంరక్షక సంఘం అధ్యక్షులు. నియో:
ఆంధోల్ (రిజిస్టరుడు).

లక్ష్మీబాయి సంగం (కాం
గ్రెసు) జననం: 1911. నైమిక్ కమిషను
సహాయకాధ్యక్షులలో పాల్గొన్నారు.
నియో: బస్సవాడ.

లక్ష్మీనరసింహారెడ్డి ఆరుట్ల
(ఫ్రంట్) జననం: 1908. 'లా' చది
వారు. 1938-39 లో నల్లగొండ జిల్లాలో
జాగ్రూర్ వ్యతిరేక పోరాటాలు నడిపారు.
1989 లో స్టేట్ కాంగ్రెసు సభ్యు
గ్రహంలో 8 వ దశం డిప్లొమారు. అఖిల
హైదరాబాద్ రైతు సంఘ కార్యదర్శి.
ఆంధ్ర మహాసభ ఉపాధ్యక్షులు.

1940 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరారు.
నియో: వేంకటాచలం.

వెంకటరామారావు (ఫ్రంట్)
జననం: 1920 మే 6. పోలీసు చర్యకు
ముందు కాంగ్రెసు కార్యకర్తలలో ఒకరు.
ప్రొగ్రెసివ్ గ్రూప్ సంస్థాపకులు. కఠిం
వగరు జిల్లా పీఠున్న డిమాగ్రాటిక్
ఫ్రంట్ కార్యకర్త సభ్యుడు. నియో:
కఠింవగరము.

వెంకటరామారావు కాంచన
పల్లి (ఫ్రంట్) జననం: 1921 మే 30.
వ్యాయాది పట్టా పుచ్చుకొన్నారు.
విద్యార్థి సమ్మెలకు, వందేమాచరం సమ్మె
లకు నాయకత్వం వహించారు. మదరాసులో
తెలంగాణా ఆంధ్రమహాసభ ప్రచారకళాఖ
కార్యదర్శిగా పులుండ్రికోటలో, పోలీ
సులు యాయవను అరెస్టుచేసి వెళ్లారు,
కడలూరు, వరంగల్లు జైళ్ళలోను, బాల్కన్
కాన్ సెంట్రేషన్ క్యాంపులోను నిర్బం
ధించారు. నియో : చిన్నికొండూరు.

వరకాంతం గోపాలరెడ్డి (కాం
గ్రెసు) జననం: 1907 డిసెంబరు 19.
కీడుపట్టా పొందారు. అత్రాఫ్ బల్దా జిల్లా
కాంగ్రెసు అధ్యక్ష, కార్యదర్శి, కోకాళి
కారి పదవులు నిర్వహించారు. నియో:
మేడిచర్ల.

వీరాస్వామి కె. ఆర్. జననం
1919 డిసెంబరు 28. యం. ఏ. పట్టా పుచ్చు
కొన్నారు. హైదరాబాదులో కేసుకుబడిన
జాతుల సంఘాన్ని స్థాపించారు. నియో:
కల్వకుర్తి (రిజిస్టరుడు).

వెంకయ్య కె. (ఫంటూ) జననం: 1902. 1932 లో ఆంధ్రమహాసభలో చేరారు. హరిజన సేవకులు. నియో : మధిర.

వెంకట రాజేశ్వర జోషీ (కాంగ్రెసు) జననం: 1910 ఫిబ్రవరి 10. తెలుగు పండితులు. 1930 లో ఆంధ్ర మహాసభలో చేరారు. 1942 లో మొదట జిల్లా ఆంధ్రమహాసభ కార్యదర్శి. ప్లేట్ కాంగ్రెసు స్టాండింగు కమిటీ సభ్యులు. నియో : ఆంధోల్ (జనరల్).

వెంకట రామారావు కె. (కాంగ్రెసు) జననం : 1914. డి. ఎ., యల్. యల్. డి. పట్టా పొందారు. 1938-39 లో నల్లగొండజిల్లా ఆంధ్ర మహాసభ కార్యదర్శి. ఆంధ్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. నియో : పెద్దమునగాలు. వెంకటరంగారెడ్డి: జననం: 1891 డిసెంబరు 10. లా పట్టా పుచ్చుకున్నారు. 1936-37 నుండి 38-39 వరకు హైదరాబాదు రెజిస్ట్రేట్ కౌన్సిలు సభ్యులు. ప్రస్తుతం మంత్రివర్గంలో రెవిన్యూమంత్రి. నియో: హైదాద్.

వెంకటేశం, జి. (సోషలిస్టు) జననం: 1924. చాపురీ వర్కుషాపులో ఫోర్మర్. 1947 లో ప్రాగాటూర్స్ కాన్వెన్షన్ కార్యకర్తలు 45 శాతం సమ్మెకు నాయకత్వం వహించి నడిపారు. తర్వాత ఉద్యోగం నుంచి తొలగించబడ్డారు. నియో. హుజూరాబాద్ (రిజర్వేషన్).

వెంకటేశ్వరరావు (కాంగ్రెసు) జననం: 1921. శ్యామనాథిపట్టా పొందారు. మొదటినుండి కాంగ్రెసులో పనిచేశారు.

మొదట తాలూకా కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు. జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు. నియో : మొదట.

విఠల్ రెడ్డి జి. (కాంగ్రెసు) జననం : 1922 అక్టోబరు. క్షీరధరుపట్టా పొందారు. సంస్కరణల వ్యతిరేకోద్యమంలో పాల్గొని డిటెయిన్ చేయబడ్డారు. హైదరాబాద్ ప్లేట్ కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు. నియో : కామారెడ్డి (జనరల్).

మహబూబ్ నీబేగమ్ (కాంగ్రెసు) వయస్సు సుమారు 40 : సీనియర్ కేంబ్రిడ్జి చదివారు. హైదరాబాదు మునిసిపల్ కాన్వెన్షన్ సభ్యురాలు. అఖిలభారత సంఘసేవాసమితి సభ్యురాలు. నియో : పన్నీ (మహబూబ్ నగరం జిల్లా).

శాంతాబాయి (కాంగ్రెసు) జననం : 1919. హైదరాబాదు, సుల్తాన్ బజారులోని గాంధీ మెమోరియల్ హాస్పిటలు స్థాపకురాలు. హైదరాబాదు మునిసిపల్ కాన్వెన్షన్ సభ్యురాలు. నియో : మక్తల్ - ఆత్మకూర్ (జనరల్)

శాస్త్రి యస్. యల్. (కాంగ్రెసు) జననం: 1901 అక్టోబరు. ఇంగ్లీషు, సంస్కృతం, మరాఠీ, హిందీ, తెలుగు భాషలతో పరిచయమున్నది. 1920 నుండి కాంగ్రెసు ఆధ్వర్యాన ప్రారంభించబడ్డ ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నారు. రజాకారు ఉద్యమం శాఖలలో ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి చలసపోయి, పోలీసుచర్యలనంతరం ప్లేట్ కు తిరిగి వచ్చారు. నిజామాబాద్ మునిసిపల్ కౌన్సిల్. నియో: బోధన్.

శ్రీరాములు గులుకోట (సోషలిస్టు) జననం : 1919 అక్టోబరు 10. 'లా'

చదువుతూ ఆంధ్రమహాసభలో ప్రవేశించి చదువుకు స్వస్తిచెప్పారు. మంథెనతాలూకా కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1949 లో సోషలిస్టుపార్టీలో చేరారు. నియో : మంథెన.

శ్రీహరి గుండావారు (కాంగ్రెసు) జననం : 1917 నవంబరు 4. ప్లీడరుపట్నా పుచ్చుకున్నారు. చదువు మానితేసి చందే మాతరం ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. ప్రస్తుతం స్టేట్ కాంగ్రెసులో సభ్యులు. నియో : కిన్వాత్.

శ్రీనివాసరావు(సోషలిస్టు)పైటిక్కు లేమన్ తరహా చదివారు. చందేమాతరం సమ్యంలో పాల్గొన్నారు. రహకారు వ్యతి రేకోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. నియో : డివ్ పల్లి.

శ్రీనివాసరావు కన్నెకంటి(ఫ్రంట్) జననం: 1915 నవంబరు 6. మొదట కాంగ్రెసులో పనిచేసి, తర్వాత కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. మహబూబాబాదు పీపుల్స్ డెమాక్రటిక్ ఫ్రంట్ కార్యదర్శి. నియో : మహబూబాబాద్.

సయ్యద్ అక్బార్ హుస్సేన్ (ఫ్రంట్) జననం : 1916. యం. ఎ. పట్ట పుచ్చుకున్నారు. 1944-52 'మహం' దినపత్రికా సంపాదకులు, యజమా నులు. 1949 లో నాలుగు నెలలు జైలుశిక్ష, 'ఆవామ్' దినపత్రిక మేనేజింగ్ ఎడిటర్.

పీపుల్స్ డెమాక్రటిక్ ఫ్రంట్ ఉపాధ్యక్షులు. హైద్రాబాదు కాంతిసంఘ అధ్యక్షులు. నియో : జనగాం (నల్లగొండజిల్లా).

సయ్యద్ హసన్ (ఫ్రంట్) జననం: 1925 సెప్టెంబరు 27. పట్టభద్రులు. చదువుకునే రోజులలో విద్యార్థి ఫెడరేషన్ లో పనిచేశారు. నియో : హైద్రాబాద్ నగరం.

సింగిరెడ్డి వెంకటరెడ్డి (ఫ్రంట్) జననం : 1916. కాంగ్రెసులో 5 సం॥ పనిచేశారు. తరువాత పీపుల్స్ డెమాక్రటిక్ ఫ్రంట్ లో చేరారు. నియో : నస్తాత్ పూర్.

సూరే విశ్వనాథరావు (సోషలిస్టు) జననం: 1928 జులై 20. పోల్ట ఇన్ స్పెక్టరు కోర్సు చదివారు. 23 సం॥ వల్సరం కాంగ్రెసులో పనిచేశాక సోషలిస్టుపార్టీలో చేరారు. 1950 నుండి ఆదిలాబాద్ జిల్లా కిసాన్ పంచాయత్ అధ్యక్షులు. నియో : లక్ష్మిపెట్టేట (జనరత్).

హనుమంతరావు, పి. (కాంగ్రెసు) జననం: 1909 మార్చి. 'హ' చదివారు. ప్రాజెక్టు మానేసి 1946 లో సత్యాగ్రహం చేశారు. రెండుసార్లు జైలుకు వెళ్ళారు. పోలీసు యాక్షన్ తరువాత విడుదల చేయబడ్డారు. మహబూబ్ నగరం జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీ అధ్యక్షులు. నియో : మహబూబ్ నగరము.

పార్లమెంటు సభ్యులు

అచ్చాళు, సుంకం వీరి ఆధ్వర్య కమ్యూనిస్టుపార్టీ బలపరచింది.

నల్లగొండ (రిజర్వుడు) నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికయినారు.

అహమ్మద్ మొహియుద్దీన్
(కాంగ్రెసు) జననం: 1898. పట్ట
భద్రులు. నిజామ్ కళాశాలలో అర్థ
కాస్త్రోపన్యాసకులుగా పని చేశారు.
సైప్రాస్ స్టానింగ్ కమిషన్ లో సభ్యులు.
నియో: హైదరాబాద్ నగరం.

ఇబ్నీజర్, యస్. ఎ. డా॥
(కాంగ్రెసు) జననం: 1899 నవంబరు 18.
వైద్య విద్య విభ్యసించారు. క్రైస్తవ
విద్యార్థి సమితి ప్రధాన కార్యదర్శిగా
పనిచేశాడు. : వికారాబాద్.

కృష్ణ, యం. ఆర్. (పి. ఐ.)
జననం: 1924. క్వీన్ ఇండియా
ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. అఖిలభారత
పెద్దాబ్దుకాస్తుస్ ఫెడరేషన్ మాజీ
కార్యదర్శి. హైదరాబాదు కౌన్సిల్
కార్యదర్శి. నియో: కరీంనగరం (విజయవాడ).

జనార్దనరెడ్డి ఇ. (కాంగ్రెసు)
జననం: 1917 ఏప్రిల్ 25. ఓ. ఎ.
తరకు చెరువుకున్నారు. 1938 రంజీమాతరం
సమ్మెలో పాల్గొన్నారు. 1940 నుండి
కాంగ్రెసులో పనిచేస్తున్నారు. నియో:
మహబూబ్ నగరం.

శ్రీ జయనూర్య నా యు దు
ముత్యాల (ఫంట్) డా॥ శ్రీమతి
సోదినీనాయుడు కుమారుడు. జననం:
1899 సెప్టెంబరు 28. డే, విదేశ వైద్య
పట్టాభిసేదారు. నియో: మెదక్.

నా రాయణరెడ్డి, రా వి
(ఫంట్) జననం: అత్రాఫ్ బిల్డర్ లో
బోర్లపల్లిలో. కాంగ్రెసు సత్కారకంలో
పాల్గొన్నారు. తెలంగాణా ఆంధ్ర మహా

సభ నిర్వాహకులు ఒకరు. మూడుసార్లు
ఆంధ్ర మహాసభ అధ్యక్షులుగా ఎన్ని
కయినారు. రజాకారు వ్యతిరేకోద్యమానికి
నాయకత్వం వహించిన అగ్ర నాయకులలో
ఒకరు. ఇతడు భారత కమ్యూనిస్టుపార్టీ
కేంద్ర కమిటీ సభ్యులు. నల్లగొండ
(జనరల్) నియోజకవర్గం నుండి పార్ల
మెంటుకు ఎన్నికయినారు. డేకంలో
మరేసభ్యునికీ, వీరికి పోలియన్ని ఓట్లు
పోలు గా లేదు.

ప్రసాద్ వీరమాచనే ని
(ఫంట్) ఆంధ్ర యువజనోద్యమంలో
విశేషకృషి చేశారు. 1946 లో
తెలంగాణాలో ప్రారంభమైన రజాకారు
వ్యతిరేకోద్యమంలో పనిచేస్తూ, ప్రజాభి
మానాన్ని మారగొన్నారు. 1951 లో
వరంగల్లు జిల్లా కమిటీ కార్యదర్శిగా ఎన్ని
కయినారు. 1954 మార్చిలో రాజ్యసభకు
ఎన్నికయినారు.

శ్రీ మాధవరెడ్డి, సి. (సోష
లిస్టు) జననం: 1924. ఉస్మానియా విశ్వ
విద్యాలయంలో ఓ.ఎ. చదివారు. ప్రభుత్వ
ద్యోగానికి రాజీనామాపెట్టి సోషలిస్టు
పార్టీలో చేరారు. హైదరాబాద్ స్టేట్
సోషలిస్టుపార్టీ కార్యదర్శి సభ్యులు.

యల్లారెడ్డి బద్దం (ఫంట్)
తెలంగాణా ఆంధ్రమహాసభ నిర్వాహకులు
ఒకరు. అనేక సంవత్సరాలు కార్యదర్శి
గాను, అధ్యక్షులుగాను పనిచేశారు. రజాకారు
వ్యతిరేకోద్యమం నడిపిన అగ్ర నాయకులలో
ఒకరు. ఇతడు తెలంగాణా కమ్యూనిస్టు
కమిటీ కార్యదర్శిగా పని చేస్తున్నారు.
కరీంనగరం (జనరల్) నియోజకవర్గం నుండి
పార్లమెంటుకు ఎన్నికయినారు.

(శ్రీ) రాఘవరావు పెండ్యాల (ఫంట్) జననం : 1917. 1938 లో ట్రేడ్ కాంగ్రెసు సత్కారములో ఒక శాసనీ నాయకత్వం వహించారు. కందుకూర సంఘ కైలుశిక్ష, తరువాత కంప్రమహాసభలో పనిచేశారు. రజాకార్లు వ్యతిరేకోద్యమంలో ప్రముఖపాత్ర వహించారు. 1951 లో అరెస్టుయ్యారు. నియో : వరంగల్లు.

రామస్వామి, (కాంగ్రెసు) జననం : 1902 డిశంబరు. హైదరాబాద్ ట్రేడ్ కాంగ్రెసు స్థాపకులు, అధ్యక్షులు. హైదరాబాదు జాతీయ ట్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెసు స్థాపకులు.

రాజబహదూర్ గౌడ్ (ఫంట్) తెలంగాణా అగ్రనాయకులలో ఒకరు. మంచినీళ్ల వైద్య విద్యలో పట్టభద్రులు. మొదట డి.మొక్రటిక్ యూత్ లీగ్ లో పనిచేస్తూ క్రమంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీవైపు ఆకర్షించబడ్డారు. హైదరాబాదు ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమ నిర్వాహకులలో ఒకరు. అఖిల హైదరాబాదు ట్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెసుకు వీరు కార్యదర్శి. తెలంగాణా ఉద్యమ కాలంలో అరెస్టు చేయబడి రాజ్యసభకు ఎన్నికయినతర్వాత విడుదల చేయబడ్డారు.

తెలంగాణా కమ్యూనిస్టు కమిటీ సెక్రటరీయట్ సభ్యులు.

(శ్రీ) విఠల్ రావు టి. బి. (ఫంట్) జననం : 1915 ఆగష్టు 15. 1943 నుండి 49 వరకు నైజాం ట్రేడ్ యూనియన్ల సంఘ హైదరాబాద్ శాఖకు అర్గనైజింగు కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1949 లో అరెస్టు చేయబడి 1951 లో విడుదల చేయబడ్డారు. నియో : ఖమ్మం.

(శ్రీ) నాగేశ్వర అశోకాచారి (కాంగ్రెసు) జననం : 1916 సెప్టెంబరు. నల్లమలలో, ఉద్దూలోను కవిత్వం చేస్తారు. నియో : ఇబ్రహీంపట్నం.

మరిశ్చంద్ర హెడా (కాంగ్రెసు) జననం : 1912 అక్టోబరు 14. డి. ఎ., యల్. యల్. డి. పట్టాను పొందారు. 1930 సత్కారములో పాల్గొన్నారు. 1942 లో డి.టెయిన్ చేయబడ్డారు. 1950-52 మధ్య పాల్గొనింటు సభ్యులు. నియో : విజానూబాద్.

1954 మార్చిలో రాజ్యసభకు జరిగిన ఎన్నికలలో శ్రీయుతులు రఘు బాగీందార్ (కాంగ్రెసు), అశ్వర్ అశోకాచారి (కాంగ్రెసు) నరసింహరావు (యునైటెడ్ పీపుల్స్ పార్టీ) గార్లు గెలుపొందారు.

పి. నరసింహారావు, యం. గోపాలకృష్ణరావు

కమీషన్ ఏజెంట్లు :

చోటాలాల్ బిల్డింగు : 418, కల్బాదేవిరోడ్ : బొంబాయి-2

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ
(గూడూరు)

తండ్రి : 'SAIBHAKTA' ^{సహిత సంఖ్య}.....మెరిఫోన్ : 2598

తది.....

అనేక సంవత్సరాలుగా అందరి ఖాతాదారుల మన్ననలపొంది
వ్యాపార సంస్థ. అన్ని మిల్లుల బట్టలు, సిల్కు-లు, ప్రింటు చీరలు మొదలై
అన్నిరకముల ఫ్యాషీ రకములు, సరసమైన ధరలకు ఆంధ్రదేశంలో
అన్నిముఖ్య కేంద్రాలలోని వ్యాపారస్తులకు సప్లయిచ్చేయు కమిషన్
దారులు.

బొంబాయిలో మీకు సమృద్ధముగా, సమర్థంగా, ఎటువంటి
వ్యాపార విషయములోనైనను సంప్రదించుటకు మాకు వ్రాయండి.

P. NARASIMHA RAO, M. GOPALAKRISHNA RAO

Commission Agents :

2ND FLOOR, CHHOTALAL BUILDING,

418, Kalbadevi Road, BOMBAY-2.

అన్ని రకముల

ప్రింటింగు

బైండింగు

పనులకు

నటన

తండ్రిలూ -

కొడుకులూ

మొదలైన గ్రంథాలకు

సాహితీ ప్రెస్

శివ్వగరావురోడ్, గవర్నరుపేట,
విజయవాడ-2

సాహితీ పబ్లికేషన్స్

శివ్వగరావురోడ్, గవర్నరుపేట,
విజయవాడ-2

